

M

COMMENTARIORVM FRATRIS DOMINICI SOTO SEGOBIENSIS,

THEOLOGI, ORDINIS PRAEDICATORVM,

CAESAREAE MAIESTATI à sacris confessionibus, publici apud Salmaticenses Professoris,

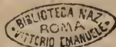
IN QVARTVM SENTENTIARVM,

Tomus ~~Primus~~. Secundus

Cum Indice copiosissimo, atq; locupletissimo.

AD ILLVSTRISS. ET REVERENDISS. Cardinalem, Antonium Carafam.

VENETIIS, MDLXXXIIII.

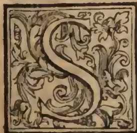
Apud Hieronymum Zenarium, & Fratres.

ILLVSTRISS. ET REVEREN.

S. R. E. CARDINALI, ANTONIO

C A R A F AE.

Hieronymus Ianuarius. S. P. D.

I vllus unquam liber explanatione indiguit, Illuſtriſſime Cardinalis, certe is eſt quartus ſententiarum, qui tum ſubtilitate, tum rerũ grauitate eſt cæteris, quicunq; in eo genere ſcripti ſunt, anteponendus. cum enim uir ſanctiſſimus Petrus Lombardus, Nouarienſis ciuis, optime de ſacra theologia meritus, omnia ſanctorũ patrum decreta, & ſcita unum in uolumen cõgeſſerit, idq; quatuor libris diſtinxerit, quartus ea ſacramenta continet ſine quib. uita humana, & uerus Dei cultus cõſtare nullo modo poſſe exiſtimatur. Sed quod pleroſq; ueteres theologos & philoſophos feciſſe aĩaduertimus, idem quoq; à ſententiarum magiſtro factũ eſſe ꝑſpicimus, ut dũ omnia colligere, breuitatis ſtudio ductus, obſcuritatem uitare plerunq. non potuerit. Itaq; mea quidem ſententia, neceſſe fuit, ad eius ſcripta intelligẽda, uoces interpretũ adhiberi. quo munere cum nonnulli adhuc laudabiliter functi ſunt, tum uerò in eo genere ſumma cũ laude uerſatus eſt uir eruditiſſimus, & de ſacris litteris, ac de Chriſtiano nomine bene meritus Fr. Dominicus Sotus, Segobienſis: cuius nominis claritas, & induſtria in Salmanticenſi gymnaſi maxime eniteſcit. Is enim, cum præter cæteros libros quos edidit, eos etiam quos de iuſtitia & iure in uulgus ꝓtulit, à cũctis magno ſtudio perlegi uidit, ſciretq; illud argumentum eſſe ei argumento, quod quarto ſententiarum libro tractatur, ualde affine, ſuſcepit hunc laborem, ut in quartum ipſum ſentẽtiarum, librũ inquã celeberrimum, & qui quotidie in theologorum manibus uerſatᷓ cõmentarios cõſcriberet: ut quæ breuiter dicta erant, ipſe copioſius explanaret, quæ obſcura erant, illuſtraret, quę ambigua uarias habere ſententias uidebãtur, diſtingueret, ac definiret, ita denique efficeret

ut is liber recte atq; ordine tãdem & legi, & intelligi posse uideatur; Hos autem commentarios cum ab omnib. theologis probari, atq. efflagitari uiderẽ, nec satis magna copia ad nos ab Hispania fit aduecta, curaui nostris typis excludendos. quod multis de causis mihi esse faciendum intelligebã, tum uel maxime, quod ardebã cupiditate incredibili, ut & obseruantiã, & pietatem, qua te colo, aliquo tibi argumento significarẽ. Etsi enim ex officina nostra quotidie ꝓdeunt libri permulti, non omnes tamen huiusmodi sunt, ut eos dignos censeam, quos ad te mittam. Sed deligendus erat aliquis, qui & ꝓpter argumẽti nobilitatem, & propter auctoris celebritatẽ personæ atq; instituto tuo aptus esset, atq; accomodatus. eiusmodi autẽ esse hunc, qui nunc ĩ tuo honorificentissimo nomine apparet, dubitari nõ posse existimo. Equidẽ non sum nescius, te iam inde usq; à puero ita uitam instituisse, ut magnam probitatis, & sapientiæ spem omnibus afferres, & in bonarũ litterarum, ac sciẽtiarum cognitione tuis ęqualibus semper p̃stares, eosq; longo post te interuallo relinqueres, ut interim summę innocentiæ, atq; integritatis dares documẽta maxima, quæ omnia cum ætate simul adaucta sunt, ut facile appareret, te incensũ gloria, multo maiora, & pręstãtiora animo cogitare. ad quæ ut uiã aperies, rerum diuinarum, & humanarum notitia, in primisq; iuris pontificii cognitione animum excoluisti, atq; ut quantum etiã in Græcis, Latinisq; litteris excelleres, homines nossent, Thodoreti commentarios in Psalmos Dauidicos in Latinã linguam ita cõuertisti, ut illa tua interpretatio esse possit tanquam norma, ad quã dirigantur studia eorum, qui in hoc interpretãdi munere uersari cũ laude uelint. Nunc uerò in sacræ theologiæ cognitione, quo nihil est ꝑsonę tuę aptius, & ĩ Ecclesia Dei administratione, quo nihil esse laudabilius potest, requiscendum putas. quod tam gloriose, laudabiliterq; facis, ut omnium ora, atq; oculos in te conuertas. qui quidẽ iã statuunt, nihil abs te expectandum, nisi magnũ, atq; admirabile, quippe cum intelligãt, te ex ea gente procreatum, & in ea familia educatum, ex qua, tanquã ex equo Troiano, innumerabiles uiri clarissimi, & in omni genere uirtutis, uitęq; instituto excellẽtissimi semper floruerint. Nam si ad humanã potentiam, opesq; spectemus, ex tua Illustriss. familia, ceu de fonte quondã perenni, pleriq; Duces, Marchiones, Comites, & principes uiri manauerunt, si uerò in Dei ecclesiam intueamus, profectò pleriq; nobis occurrent, eximia dignitate uiri, Episcopi, Cardinales, ac Pontifices, quorum neminẽ necesse est no-

minare

minare tibi, qui vel permultos nosti, uel res ipsorum præclare gestas sempiternis mandatas monimentis apud historiarum scriptores perlegisti. Vnus est, quem tacitus præterire non possum, quem ipsi uidimus, & quem tam citò uita excessisse, omnes molestissime tulerunt Paulus IIII. Pont. Max. qui, ueluti lumen Soli adiuncturus, in nobilissimam domum uestram, summam & omnium maximam dignitatem pontificiam intulit, qui diuina potius, quàm humana sapientia præditus, eum esse locum adeptus dicebatur. quem quidem accepimus, non alia uia ad altissimum illum gradum peruenisse, nisi ea, quàm te insistere omnes confitentur. Itaque eum omni laude dignum te semper prçstiteris, speramus etiam, ut cum ducibus uirtutibus tuis ad istum excelsum Cardinalatus gradum sis euectus, fore, ut cum illius Pontificis uitam sanctissime tra[illegible]ctam, illius facta, consilia, instituta que omnia tibi ante oculos ponas, atq; uno uerbo, illum omnino imiteris, in eadem etiam, in qua ille sedit, puppi tu quoque decurso aliquo ætatis spacio, sedeas, ut Petri nauim uentis undique pulsam, procellisque iactatam gubernes, atq; ita bonarum literarum studia, ingenuas disciplinas, artesque laudatas, & religionem Christianam, quæ omnia nunc quarundam nationum peruersitate uexantur, in pristinam dignitatem uindices, atque restituas. Interim accipe hoc munusculum, quod in tuo apparere nomine uolui, ut sit meæ in te singularis pietatis perpetuum monimentum. Vale, Venetijs, M D L X I X. Idib. Aprilis.

INDEX COPIOSISSIMVS

RERVM MAXIME NOTABILIVM,

quæ in hoc primo Tomo Commentariorum in Quartum librum Sententiarum continentur, ordine Alphabetico digestus.

Cui, in gratiam Canonistarum, addidimus indicem locorum Iuris Canonici, quæ in hoc opere peculiariter aut declarantur aut emendantur.

SVMMA BREVIS VIGINTITRIVM Distinctionum, quæstionum, & articulorum, quibus hic primus Tomus perficitur.

Aduerte candide Lector, a. columnam primam, b. columnam secundam significare.

Quar-

Distinctio secunda de circuncisione & baptismo Ioan. quæstiones postulat duas. pagin. 148.b

Distinctio tertia de baptismi definitione & eius partibus quæstionem vnicam continet. 181.b

Distinctio quarta de ministris baptismi, quæstione etiam vnica contenta est. 241.a

Distinctio octaua de sacramento eucharistiæ secundùm se, vnica etiam quæstione conficitur.382.a

Distinctio nona de materia huius sacramenti deq; eius conuersione in corpus & sanguinem Christi quæstionib. illustratur duabus.397.a

Distinctio. 10. de modo quo & Christus & accidentia existunt in sacramento, quæstionum est duarum.462.b

Distinctio vndecima de forma & effectibus sacramenti duplici quæstione conficitur. 508.b

Distinctio duodecima de vsu & sumptione huius sacramenti, quæstiones cupit duas. 549.b

Distinctio decimatertia, De ministro huius sacramenti, & de ratione, qua est

Sextus

Distinctio decimanona de satisfactione & de purgatorio quæstiones tres affert. pagin. 934.b

Distinctio vigesima de clauibus quæstiones duas desiderat. 981.a

Finis Indicis distinctionum, Quæstionum, & Articul.

LOGA IVRIS CANONICI IN HOC Primo Tomo Commentariorum in Quartum librum Sententiarum peculiariter aut declarata, aut emendata.

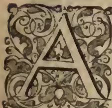
Capit.

Index locorum Iuris Canonici.

Finis Indicis locorum Iuris Canonici.

INDEX COPIOSISSIMVS
RERVM MAXIME NOTABILIVM,
quæ in hoc primo Commentariorum Tomo continentur ordine Alphabetico digestus.

A. denotat primam columnam, B. secundam.

FINIS.

DISTINCTIO VIGESIMAQVARTA

DE SACRAMENTO ORDINIS ET EIVS ANNEXIS.

Text. Cap. 1.

XPEDITO sermone Sacramẽtorũ q̃nque, ad singulos Christianos pertinentiũ, sextum locum sibi uendicat sacramentum ordinis, quod ecclesiasticæ Reipublicæ ad procreandos spirituales filios necessariùm est.

Definitio ordinis.

Est.n.ordo, Sacramentũ, quo potestas spiritualis significatur & traditur in ordine ad Sacrosanctũ corpus Christi consecrãdũ, & Quod quidẽ sanctũ ordinis Sacramẽtũ, qui ecclesiæ subtrahũt, hęretici planè sũt, eius nimirùm pulchritudinem & decorẽ cõtenebrare molientes tanquã regina sedet à dextris principis in uestitu deaurato, circundata uarietate. Psal. 44.

Splẽdet enim ecclesiæ corpus, uti ait ad Corinth. Paulus, membrorũ diuersitate. ut aliud sit oculus, aliud auris. aliud verò manus uice, atq; aliud fungatur officio pedis. 1. Cori. 12. Unde & ad Ephes. Alios inquit dedit) scilicet Christus) apostolos, quosdã prophetas, alios Euangelistas, alios pastores & Doctores in opus ministerij. Ad Eph. 4.

Cap. 2.

¶ Quocirca iuxta septiformẽ spiritus sancti gratiã septẽ sũt ecclesiastici ordinis, quorum munera Christus seruator noster p semetipsum exercuit, ac subinde partim instituit, partimq; instituẽda isinuauit. Hæc autẽ, ut in Epist. ad Gundifredum autor est Isidorus, sunt ostiarius, lector, exorcista, acolytus, seu acoluthus, subdiaconus, diaconus presbyter. Can. Perlectis. 25. d. 1t.

Ostiarius.

Ostiarij cura est, claues

habere ecclesiæ, & quæ intus sunt custodire, cymbalo populum conuocare, genus immundum infidelium ingressu arcere. Quo utique officio Christus, qui ostium, inquit, sum, per me si quis introierit, saluabitur, functus est, quando flagello de funiculis confecto uendentes & ementes eiecit de templo. Qua propter eiusmodi ordo in traditione clauiũ & cymbali confertur. ¶ *Lectoribus autem incumbit catechumenos prima fidei rudimenta erudire, & uetus testamentum legere. Quorum igitur ordinatio in traditione lectionarij consistit. Horum exemplar præbuit Christus, quamdo ĩ medio seniorũ librũ Esaiæ aperiẽs distinctè ad intelligẽdũ legit.* ¶ *Exorcistæ officiũ est energumenos dæmonũ expulsione emũdare, quib. ideo exorcismorũ liber in sua ordinatione exhibetur. Quod quidẽ beneficiũ Christus pstitit, tũ surdo & muto, cui saliua sua delinitis auribus ait: Epheta, qđ est aperire: tũ etiã Magdalenæ atque alijs, de quibus dęmonia eiecit.* ¶ *Acoluthus, seu acolytus idẽ grecè quod subsequẽs, huic potissimũ ministerio adducitur: & subdiacono uinũ & aquã porrigat. Quare licet & ceroferarij sint, per traditionẽ tamẽ urceolorum ordinantur. Atq; isti ordines quatuor, minores dicũtur.* ¶ *Quinto ascensionis gradu locatur subdiaconus: græcè hypodiaconus, quasi diaconi minister, quippe cui calicem cũ materia consecranda subministrat, quem ille sacerdoti miuistret. Hi autem Mosayca lege Nathinęi dicebantur, ut apud Esdram legitur: quia erant Leuitarum ministri, quibus Leuitis diaconi apud nos respondent. Debent præterea aquam, bacile & manutergium ad lotionem presbyteri habere parata: tametsi per susceptionem uacui calicis cũ patena character eis imprimatur, ut Synodus nos sancta Florentina admonuit: cum illa forma: Videte cuiusmodi*

Ioan. 2. — Lector. — Luc. 4. — Exorcista. — Marci. 7. — Acolytus. — Cap. 3. — Subdiaconus. — 1. Esd. 2. & li. 3. cap. 8.

Diaconus. ministeriũ uobis traditur. &c. ¶ Super his sunt diaconi: hoc est, ministri, nam ipsi sunt qui presbytero proximè administrãt. Quorũ idcirco figurã Leuitæ olim preferebãt, in ministeriũ sacerdotũ assumpti: adeò ut & leuitarũ nomen diaconi modò retineant. Eorũ ergo muneris est materiã consecrãdam sacerdotibus porrigere, sed potissimum, euangelium legere, illudq; per modum catechismi absq; solennitate prædicare. Quapropter tunc diaconus ordinatur, dum librum euangeliorum sub forma ab episcopo prolata recipit. ¶ Denique presbyteri, hoc est, seniores, ob sacramentorum administrationem sacerdotes: utpote, sacra dantes, appellantur. Quorum ideo ordinatio tunc perficitur, dum ordinator materiam eis præbens consecrandam, Accipe, inquit, potestatẽ offerre sacrificium Deo, missasq; celebrare tam pro uiuis, quàm pro defunctis. Congruit aũt ut prius eius manus

Presbyter. Sacerdos.

oleo benedictionis ad illã muneris sublimitatẽ cõsecrẽtur. Et postmodũ per manuũ impositionẽ, facultas qua remittẽdi peccata funguntur, desinetur. ¶ Ex his commemoratis ordinibus sacerdotiũ procul dubio sacramentum est, quod utique citra hæreseos labem inficiari nõ licet. Quamobrem & characterem imprimit, & gratiam confert. Fuit enim à Christo Domino in ultima cęna, quantum ad potestatem consecrandi, institutum, & post resurrectionem facultate remittendi peccata, quæ antea fuerat Petro promissa, cumulatum. Sed & de diaconatu idem sentire congruit: nam ut in Actis apostolorum memoriæ proditũ est per manus impositionem septem fuerunt diacones ordinati, quorum cùm sanctos mores Paulus in priori Epist. ad Timoth. tam anxie deposcat, citra dubium alteris ministerio per sacramentum ex Christi institutione sunt addicti, & in diaconos & subdiaconos diui-

Cap. 4

Actuũ. 6.

si. Igitur tres isti ordines, qui idcirco & maiores dicũtur & sacri, uotoq; continẽtię, oneriq; diuinũ officiũ persoluendi obnoxij sunt, inter sacramenta ecclesiastica referuntur. Reliqui verò quatuor minores, ecclesię sancto decreto instituti creduntur. Quare eatenus sacramenta censentur, quod sunt sacramentorũ pręambula.

Cap. 5. ¶ Omniũ aũt clericorũ insigne, corona est quã Petrũ in memoriam spineæ coronę Domini gestasse. tum Beda in lib. de gestis Anglorũ, tũ & alij nobiles autores scripto retulerũt. Prima verò tonsura inter ordines propriè nõ habetur, sed est quoddã ordinũ rudimentũ, vt pote per quod clericus nulli officio ecclesiastico mancipatur, quo laicus fungi nequeat. Deputatur enim nõ nisi diuinis laudibus canẽdis.

Beda.

r. Tonsura.

Cap. 6. ¶ At uerò sacerdotum duo sunt ordinis: nempe, eorum, qui simplices sunt presbyteri, & eorũ qui episcopali dignitate fulgent, atque adeò tum apicem obtinent. Nam etsi sacerdotum munus sit, sacramentorum administratio, tamen simplices neque omnia possunt perficere ut sacramenta confirmationis & ordinis, neque templa, altaria, & uasa consecrare, quæ quidem episcoporum sunt propriæ functiones, atque adeò, ceu consummato sacerdotio pollentes, summi sacerdotes appellantur. Quo fit, ut episcopatus, licet ordo ea ratione sit, qua altior est dignitatis gradus, non tamen sit per se sacramentum, sed sacerdotalis sacramẽti perfectio, cuius character per episcopalem consecrationem ad alia munera exequenda protẽditur, quæ simplex sacerdos præbere nequiuerat. At qui discrimen hoc episcopi & persbyteri diuino iure ꝑ Christi institutionem semper fuit in ecclesia designatum. Apostolos quippe Christus in Episcopos creauit, ut inter quæstiones ueteris & non testamentum. Aug. pro constantissimo ducit, quibus subinde episco-

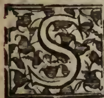
Episcopatus.

Aug. ca. 93.

pi successerunt: cum tamē presbyteri non nisi septuaginta duorū discipulorū vicē gerāt, vt Anacletus Papa autor est. Tametsi Apos. Pau. alterutro sæpè noīe vtrumq; cōprehendat. Can. In nouo .§ 21 dist. Cap. 7. *¶ Ad hæc & epīs tum archiepiscopis, tum & superius Patriarchæ præferuntur, & Cardinaliū Senatus, vt pulcherrima hæc membrorum cōpago in vnum summum Pontificem consummetur, qui vice Christi oīum sit culmen & caput. Quos quidē vniuersos ordines sacrosanctæ ecclesiæ, vt locorū dignitate, sic & indumentorum varietate, & decore meritò decuit esse dignotos.*

DISTINCTIO VIGESIMAQUARTA. Quæstio. I.

De substantia Sacramenti ordinis & eius qualitatibus.

SECVNDVS tomus nostri huius instituti operis: tribus erit partibus distributus. Nam cùm primus quinq; nobis Sacramentorum disputationem pstiterit, q̄ singulis personis coaptantur, in hoc præsenti reliqua duo tractanda super sunt, q̄ non singulis membris, sed toti reipublicæ & ecclesiæ in commune bonum sunt necessaria. Ea uerò sunt ordo, & mrimonium, quorum prius ad procreationem filiorum spiritualium attinet, posterius vero ad propagationem filiorum secundùm carnem. Quibus deniq; tertium est membrum adhibendum de statu resurgentium Atqui tractatus Sacramenti ordinis duas occupabit distinctiones, quarum hæc vigesimaquarta circa eius substantiam, partes & qualitates versabitur. Secunda vero de ijs, qui ordinare quiq; ordinari possunt, continebit sermonem. Quocirca distinctionis præsentis duæ erunt quæstiones, prima de substantia, & partibus sacramenti ordinis, & secunda de quibusdam, quæ eidem sunt sacramento connexa.

ARTICVLVS I.

Vtrùm ordo in ecclesia esse debeat.

IGitur quæstionis primæ articulus primus est, an sit: hoc est, an esse debuerit ordo in ecclesia. Et arguitur id nō decere. Primò. Ordo dicit prælationem eorum, qui subditos habent: ecclesiam uero id non decet, quia videtur libertati repugnare, qua nos Christus donauit, iuxta verbum Ioan. 8. Si filius vos liberauerit, verè liberi eritis. Partis negatiuæ arg. primū. ¶ Secundò. Christus Matth. 10. videtur huiusmodi ordines condemnare dicens, Princeps gentium dominantur eorum, uos aūt non sic, sed quicunque voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister, sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare. Et ad Ephes. 2. Apostolus, Inferiores, inquit, inuicem arbitrantes. 2. argu. ¶ In contrarium autem est illud eiusdem apostoli ad Roma. 13. Quæ à Deo sunt, ordinata sunt: vnde colligitur, quòd in ecclesia, quæ à Deo est, quippe quam ipse suo sanguine ædificauit, ordo esse debeat. Pars affirmatiua. ¶ Primùm omnium hic de nomine ordinis fortasse quispiam hæsitet, cur isti ecclesiæ gradus & magistratus sic appellentur: nam ordinis nomen latiùs multò patet ad res vniuersas. Dec articuli. Ordo enim autore Augustin. 19. de ciuita. capit. 13. est parium dispariumque rerum sua cuique loca tribuens dispositio. Ordo quid. Dicuntur nanque & religiosorum ordines, & coniugatorum, atque virginum. Quia uero

uerò in republica ciuili sunt ordines. Vnde Cicero & alij, senatum, ordinē amplissimum appellant. Erant enim tres ordines: scilicet, senatorius, equestris & plebeius. Et modò in republica est ordo opificum & nobilium, vt comitum, ducum: & in militia ordo peditum & equitum. Quin uerò vulgatum dictum est, tum rē publicam bene habere, quando vnusquisq; suum seruat ordinem, vt Homil. 2. super lib. Num. ait Origines, vbi hos diuersi generis ordines connumerat.

Origenes.

Solutio tacitæ obiectionis.

¶ Ad hoc respondetur, nomen latissimæ significationis sanctos patres per antonomasiam gradibus ministrorum ecclesiæ, accommodasse, ut docerent, quod quanuis ad omnes alios magistratus ciuilis reipublicæ, ad aliosq; virtutum gradus diffundatur, tamen inter Christianos per excellentiam ministris ecclesiæ secundùm diuersas eorum dignitates competeret. Atqui ordo secundùm proprium significatū relatione & habitudinē inter superiores & inferiores significat, vel personas ipsas & status diuersos. Quā ob rem Thomas Vualdensis tom. 2. De sacram. c. 116. Ordo, inquit, est sacramenta ministrantium habitudo legitima, cuiq; rōne ministerii sui conueniens. Inde tñ tractū est ad significādum illud sacrm, quo ijdē ministri initiātur, & per gratiam ad ritè administrandum sacramenta consecrantur.

Ordo ecclesiasticus q. d.

¶ Vnde vt Petrus Lombardus definit, ordo est signaculum ecclesiæ, per quod spiritualis potestas traditur ordinato: puta, vt in textu dicebamus est sacramentum, quo potestas spiritualis significatur & traditur in ordine ad sacrosanctū corpus Christi consecrandum. Itaque signaculum non accipitur pro charactere ordinis, sed pro sacramento, quo character imprimitur, qui est potestas illa spiritualis. Quocirca ordo idem est in præsentia rum quod ordinatio. Atque adeò non est tam exacta definitio illa Scoti, quòd sacramētum ordinis sit potestas spiritualis: nam potius est ordinatio, per quam eadem potestas acquiritur.

Definitio ordinis.

Signaculum quō accipiat.

Definitio Scoti reprobatur.

¶ Hoc ergo sanctum ordinis sacramentū de medio tollere conantur hæretici. Vuit cleff siquidem, vt est videre apud Vualdē sem tomo. 2. De sacramen. cap. 7. & 28. sacramentum ordinis abnegat, quamuis postmodum idem Vualdensis ca. 116. referat eundem concessisse, in primitiua ecclesia fuisse presbyterum & diaconum, non tamen sacramento sensibili initiatos, sed per internam Christi inspirationem, vt c. postea. 123. commemorat. De qua re dist. sequenti nobis resumendus est sermo. ¶ Eandem hæresim ab orco suscitauit Lutherus, qui in suo illo pestilēti libro de abrogāda missa priuata, omnes istos ordines ecclesiasticos prosternit, pessundatq; dicens, hierarchiam ecclesiasticam, in qua constituitur summus sacerdos, deinde episcopi & sacerdotes, esse similem gentilitiæ constitutioni de sacerdotibus Iouis, Veneris & Saturni. Christianus enim, inquit, populus debet esse omnino simplex, in quo prorsus nulla secta, nulla differentia personarum, nullus laicus, nullus clericus, nullus monachus esse debet, sed tantùm prædicatore. Ecce mōstrificam Lutheri ecclesiam sine capite & membrorum varietate. Contra hāc autem hæresim satis superq; dist. 13. q. 1. ar. 1. locuti sumus, ad demonstrandā ecclesiæ hierarchiam episcopis, presbyteris atque alijs ministris distinctam, quasi reginam, vt est in psal. 44. circundatam uarietate à dextris Christi sedere.

Hæretici hoc sacrm negant.

Lutherus.

Vise locum.

Ps. 44.

¶ Et iō nihil est reliquum, quod hic possimus adhibere, sed satis est duas cōclusiones simpliciter ponere. Prima. Decentissimum fuit, imò necessarium, ordines in ecclesia existere. Potissima huius rō est, quod Christus oīa sua opera tam naturę quā gratiæ ad similitudinē virtutis suæ produxit, vt per ipsa eadem opera cognosceretur, iuxta uerbum apostoli ad Rom. 1. Inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta cōspiciunt: in Deo aūt sicut intus inter personas ordo est originis, vt pr à nullo procedat, & filius à pre, & spiritus sanctus ab vtroque, & ita & in uirtute, qua cuncta procreat, ordinis pulchritudo lucet, ut per superna infima gubernet, disponat & administret. Quare in supra cœlestib. spiritib. idē est ordo, vt per superiores inferiores illuminet, prēter beatā uisionem, qua cuncti essentiā contuentur. Et in operib. naturalibus elementa cœlestib. orbibus subdidit, quorū terra in infimo loco subsideret, ut omnis inferiorū uirtus, ut ait in Meteor. Arist. à cœlestibus lationibus guber-

1. Cōcl.

Rō conclus.

Pau Roma. 1.

Ordo ī reb. oībus.

In naturalib.

Arist.

gubernaretur. Quocirca & omnem ciuilem rempublicā lumine naturali docuit; ut caput sibi institueret & digniora membra, per quæ inferior populus iustitiam reciperet. Barbari ergo sunt & humano nomine indigni, qui hoc ordinis micantē luce & pulchritudine ecclesiā Christi, quę inter mundi politias optima est, denudare contendunt. Sanè cùm nō solum in lege ueteri Deus summum sacerdotem, ac sub ipso alias, & pręterea Leuitas instituerit, qui diuino cultui essent mancipatiue rùm & gentes naturæ radio docuit, nullam, siue Dei ueri, siue Deorum cultum, siue sacrificiis & sacerdotibus uigere posse. Quapropter Dionysius ecclesiasticam hierarchiā instar cœlestis depinxit episcopis, presbyteris & diaconibus distributā.

Dionysius.

Rō alia. ¶ Accedit autē particularis ratio in ecclesia, quòd cùm sacramenta sint instrumenta passionis Christi, quæ ab ipso uirtutē habent supranaturalem conferendi gratiā, ratio subsequenter postulabant, ut eorū ministri in ordine sanctitatis constituerentur, & quo eadem sacramenta idoneè administrarent, gratiā suffunderentur. Quā ob rem nisi hæretici prius uirtutem sacramentorum supranaturalem negassent, nunquam ordines sacros inficiarentur. sunt enim uirtutes sacramentorum & ministrorum connexæ, sed quia omnia deturbant, indigni sunt cum quibus dispute-

Paul. ad Ephes. 4 mus. Paulus enim ad Ephe. 4. ordinē eundem ecclesię depingens ait, Christū quosdam dedisse apostolos, quosdam prophetas, alios uerò euāgelistas, alios autem pastores & Doctores. ¶ Sed aiunt Lutherani non nominasse illic sacerdotes, quare ipsos plebanos appellāt pastores ob solum officium prædicandi, quos quidem inter eos ciuilis respublica creat. Attamen eorū calumnia eo retunditur, quòd nomine apostolorum, episcopi eorum successores, intelliguntur, & pastorum appellatione sacerdotes, qui sacramentorum pabulo, quod potissimum est in ecclesia, populum pascunt: & ideo subiūgit, pastores & Doctores: hoc est, sacramentorum administratione & uerbo doctrinæ plebem imbuentes. Quare cū respublica ciuilis nulla polleat supranaturali potestate, deridiculum est dicere, quòd ipsa possit spirituales pastores instituere. Idem ex illo Pauli. 1. Corinth. 12. Confirmatur, ubi ait, quòd diuisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus, & diuisiones ministrationum, idem uerò Dominus, & diuisiones operationum, idem autē Deus, qui operatur omnia in omnibus. Et subnectit analogiam corporis, quòd sicut in uno corpore multa sunt mēbra, ita & in una ecclesia multi sunt ordines. Vnde. 1. ad Timo. 3. postquā episcopi mores delineauit, quos in cūctis sacerdotibus requirebat, de diaconib. uerbum subiunxit. Ac subinde c. 4 Noli, inquit, negligere gratiam, quæ in te est, quę data est tibi per prophetiam, per impositionē manuum presbyterii. Et c. 5. Aduersus presbyterum, inquit, accusationē noli recipere, nisi sub duob. aut tribus testibus. Et infra. Manus citò nemini imposueris. Et epist. 2. ad eandē c. 1. Admoneo, inquit, te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuū mearum. Et ad Timoth. 1. Huius inquit, causa reliqui te Cretæ, ut ea, quæ desunt, corrigas, & cōstituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi. Ac demum Act. 14. expresè habetur, quòd apostoli cōstituebant per singulas ciuitates presbyteros.

Lutheri obiectio.

Dilutio obiectionis.

Paulus.

Paul 1. ad Tim. 3.

Ad Timoth. 1.

Act. 14.

¶ Canones autem, immēsum esset opus, hic oēs hac de re citare. Satis aūt sit unus pro omnibus Anacleti Papę discipuli beati Petri in nouo d. 21. ubi ait quòd post Christum dominum in Petro sacerdotalis cœpit ordo, cui Christus pontificatū in ecclesia dedit dicens, Tu es Petrus, & super hāc Petram ædificabo ecclesiam meam. Apostoli namque, cum eodē pari consortio honorē & potestatē acceperunt, scilicet apostolicam, quorum loco successerunt episcopi, sed postmodū illis alios septuaginta duos discipulos elegit, quorum typum gerunt presbyteri. Cætera loco citato latius differuntur. ¶ Secūdā conclusio. Ordo ecclesiasticus est sacramentum. Probatur Sacramentum, ut distin. 1 dictum est, nihil aliud est quam sacræ rei signū: hoc est, signum gratiæ hominem sanctificantis: sed ordo est eiusmodi, non enim accipitur pro ea habitudine & relatione, quæ est inter superiores & inferiores: sed pro ipsa ordinatione, quæ est sensibile signum spiritualis potestatis, quæ illic confertur, ut cùm episcopus oblato calice cū hostia ait, Accipe potestatem offerēdi sacrificium

Canon Anacleti.

2 Cōcl. Ratio.

trificium &c. Per illa enim uerba & traditionem materiæ confert potestatem: nempe, characterem ad cōsecrandum, ac subinde, nisi obex obstiterit, gratiam ad ritè & rectè idem obeundum munus. Ex quo fit, gratis Scotū præsenti dist. negasse hoc esse propriè sacramētum, eo q non est visibile signum, sed solùm, inquit, est sacramentum accipiendo pro signo inuisibili: nēpe, pro charactere. Quod enim hoc gratis dicatur, patet: nam materia illa, quæ exhibetur ab episcopo, & forma, qua traditur, ut art. proximo notius fiet, signum sensibile est potestatis, quæ confertur, & gratiæ. In subsequentibus uerò de isto effectu gratiæ iterum est. Deinde examinādum an singuli ordines sint sacramenta: atq; adeò utrùm omnes simul sint unū sacramentum, & utrùm omnes sint de iure diuino à Christo instituti. Fit ergo ex his consequens, quòd neque ordo, qui est inter angelos, sit sacramentum, neque verò unctiones, quibus reges ungūtur, uel abbates, quia per illas non confertur potestas supra corpus Christi uerum De ordinatione uerò episcopi infra fiet sermo.

Scoti opin.

Corollarium.

¶ Ad utrumque igitur argumētum in capite propositum respōdetur, quòd ordo subiectionis, qua qs ut seruus alteri subditur, liberati repugnat, sed tamen ille nō est ecclesiasticus ordo: imò qui in ecclesia præsunt, non debent dominari tanquàm domini seruis, sed tanquàm subditorum ministri: non enim potestatem habent in bonum proprium, sed in bonum Christianę reipublic. Et hoc est, quod Christus admonebat Apostolos, Paulus uerò persuadebat, ut licet prælati sint officio superiores, existent tamen se meritis, inferiores.

Solutio argumētorum.

ARTICVLVS II.

Vtrùm in hoc sacramento materia & forma congruè designentur.

QVAERITVR secundò de partibus huius sacramenti, quibus constat. Et arguitur quòd forma eius nō sit conueniēs, Sacramenta ordinantur ad sanctificationem illius, cui applicantur, quæ quidem applicatio fit uirtute diuina ergo debet in forma exprimi eadē sanctificatio & uirtus, per quam fit, sicut ibi baptismo cùm dicitur, Ego te baptizo in nomine patris &c & in confirmatione, Ego te confirmo &c. & in extrema unctione, Indulgeat tibi Deus &c. in forma uerò huius sacramenti dum dicitur, Accipe potestatem &c. nec sanctificatio suscipientis, neq; uirtus, qua sanctificatur, exprimitur: ergo non est apta. ¶ Secundo de materia arguitur. In materia sacramenti debet esse uirtus sanctificandi per applicationem eius, vt. 1. dist. diximus: per ablutionem enim baptismi instrumentaliter abluitur anima: unde Hugo ait, q sacramentum est elementum exterius internam sanctitatem significans: sed in illis, quæ traduntur eis, qui ordinibus initiantur, vt in calice cum hostia nō cōsecrata, & in libro Euangeliorum, qui traditur diacono, nulla inest uirtus, quæ effectum sortiatur sanctitatis internæ: ergo illud non est legitima materia.

Partis negatiuę argumētum primū.

Secundum argumentum.

¶ In contrarium tamen est, quòd omne sacramentum debet constare ex uerbis & rebus: & usus habet uniuersalis ecclesię, per huiusmodi uerba, & traditionem rerum sacramentum hoc administrare.

Pars affirmatiua.

¶ Ad quæstionem duabus conclusionibus respondetur. Prima. Forma sacramenti ordinis optimè exprimitur per uerbum imperatiui modi. Conclusio est concilij Florentini in instructione Armenorum, ubi forma sacerdotij ponitur hæc, Accipe potestatem offerendi sacrificium in ecclesia pro uiuis & mortuis in nomine patris & filij & spiritus sancti. Et similiter aliorum ordinum formæ, prout in Pontificali Romano latè continetur. Ratio autem sumitur ex discrimine inter hæc atq; alia sacramenta: nam quia gratia cuiusque sacramenti ad effectum eiusdem pprium refertur, materia & forma debent eundē effectum subnotare: effectus autem proprius aliorum sacramentorum, quæ consistunt in usu, est sanctificare hominē secundum se ipsum inquantum est priuata persona, quemadmodum de quinq; præcedentibus dictum est: ut quia effectus baptismi est abluere animam, eamq; regenerare, fit ut per illam ablutionem & uerba, Ego te baptizo, illa regeneratio significetur. Et idem in eucharistia & confirmatione, reliquisque sacramentis ostenditur.

Prima conclu. Florentina synodus.

Ratio optima.

ditur. Institutio autem huius sacramẽti non fuit per se ordinata ad sanctificationẽ hominis, cui adhibetur, quatenus est quædam priuata persona, sed in ordine ad populũ, qua ratione ipse est pars Christianæ Reipublicæ, in qua constituiĩ minister & persona publica. Et iõ sicut creatio regis aliusq; cuiusq; magistratus fit ꝑ verbũ imperatoriũ, Accipe ptãtem, tradendo illi sceptrum, vel pileũ, vel claues, vel quodpiam aliud insigne reipublicæ: sic dum ordinatur ecclesiæ minister, forma ordinandi esse debet, Accipe ptãtem, tradita materia, circa quã vsus eiusdem ptãtis versatur. Et quia ptãs ꝑ vsum eius designatur, optimè dr̃ in forma, Accipe ptãtem offerendi sacrificium: nam ille est facultatis vsus. Et similiter in cæteris ordinibus, vt suis cuiusque locis videbitur.

sacri huius institutio quò tẽdat.

¶ Quòd si contra arguas. Imperare est actus habentis autoritatem, sed autoritas effectus sacramentalis nõ est, nisi in Deo, vt distinct. 1. dictum est: in ministro nanque non est nisi ministeriũ; ergo episcopo ordinanti nõ congruit dicere, Accipite potestatem, sicut Christus dixit, Accipite spiritum sanctum. Respondetur, ꝙ quamuis in Episcopo nõ resideat prima autoritas, quia est tantùm Christi minister, habet nihilominus potestatem; hoc est ordinis characterem similem illi, quẽ confert. Differt tamen hoc à reliquis sacramentis, quòd nullũ aliorũ ad hoc conditũ est, vt minister similẽ facultatem ei, quam habet, conferat suscipiẽti, sed hoc huic sacramento est peculiare, quòd per ipsum similis potestas ipsi, quæ est in ministro, traducitur in suscipientem, sicut ignis in subiecto similem sui formã producit. Itaq; effectus aliorum sacramentorum est suscipientem per gratiam assimilare Deo, non autem ministro, qui sæpe assolet illa carere: effectus autẽ huius sacramenti est, vt ordinans per charactẽrẽ assimilet sibi suscipientem, & ideo congruentissimè dicit, Accipe potestatem, videlicet, qua ego polleo. Hoc enim non profert nisi tanquàm Christi minister, sicut in baptismo baptizans ait, Ego te baptizo. ¶ Valentius autem argumentum est, quòd cùm inter effectus sacramenti gratia sit præstantior charactere, apparet ꝙ potius forma deberet designare gratiam, quàm characterem, & tamen illa facultas, quæ per formam exprimitur, non est nisi character. Huius autem responsum ex ijs, quæ modò dicebamus, colligitur, videlicet, ꝙ quanuis gratia secundùm se sit excellentior, vt pote ꝑ quã suscipiens iustificatur, nihilominus finis huius sacramenti nõ fuit sanctificare suscipientem, quatenus est persona priuata, nam ad hoc alia sacramenta sufficiebant, sed dare ei publicam potestatem, & ideo illam potius debuit formã explicare. ¶ Aliud hic dubiũ restat soluendũ, vtrùm impositio manuũ sit pars formæ huius sacri. Sed huius examen artic. 4. inter tractandũ de singulis ordinib. cõmodiùs fiet. ¶ Quòd aũt in præfato concilio additur formæ, In nomine patris, & filii, & spiritus sancti, non est de essentia eiusdem formæ, sed de decentia Nam ut dist. 7. art 4. dictum est, sola sacra baptismi, & confirmationis, quia in illis fit professio fidei, inuocationẽ trinitatis tanquã de essentia requirunt. ¶ Ex his colligit̃ de materia, secunda cõclusio priori similis. Materia huius sacramenti est res illa, quę suscipienti ordines traditur, vt calix cum hostia, vel euangeliorum liber, & vrceoli, & claues ecclesiæ, vt in alijs ordinationibus dicturi sumus. Conclusio, veluti præcedens, est assertio eiusdem Florentinæ synodi, cui & ratio hæc suffragatur, quòd materia debet esse formę coaptata: cùm ergo forma sit imperatoria, Accipe potestatem, applicatio materiæ debet esse traditio vasorum, & instrumentorũ, quibus vsus eiusdẽ potestatis designat̃. Penitiùs verò eandem rationem speculatos S. Thom. ex eodem principio prioris cõclusionis, & hanc quoq; elicuit. Enim verò sacramentorum, quæ in vsu materiæ consistunt, materia debet significare effectum sacramenti extrinsecus aduenisse, sicut ablutione baptismi significatur, per illam, adiuncta forma, animam ablui. Secus in sacramento pœnitentiæ, vbi materia sunt intrinseci actus ipsius penitentis, qui ideo ab intrinseco ad eius sanctificationem concurrunt. Eiusmodi autem materiarum, quæ forinsecus admouentur, diuersa est ratio. Nam cùm alia sacramenta ordinentur ad sanctificandũ suscipientem per gratiam, quæ quidẽ gratia

Obiectio. *Dilutio* *Discrimen inter hoc sacrm & alia.* *Arg. optimum.* *Solutio* *Dubiũ.* *In noĩe pris &c. an sit dẽ essentia formæ.* *2. Cõcl.* *Rõ conclusionis.* *Rõ Sancti Tho. Nota.* *Materiarũ ratio diuersa.*

tia à Deo ipso deriuatur, & non à gratia, quæ est in ministro: siquidem existens in peccato virtute sacramenti, quod cōfert, sanctificat hominem, necesse est, vt materia per sui applicationē virtutem habeat sanctificandi, sicut aqua in baptismo per ablutionem, & chrisma in confirmatione per unctionem: ad denotandum, q minister non sanctificat nisi per virtutem Dei, quę est in materia. In isto autem quia per se primo non ordinatur nisi ad conferendam potestatē, quæ est character, quę quidem deriuatur à Deo per ministrum habētem similem characterem, tota virtus sacramētalis est in ministro & in forma, quam profert. Quare materia non applicatur sicut habens virtutem, veluti aqua in baptismo, & chrisma in cōfirmatione, sed ad determinandum intentionem ministri, & ad designandam explicandamq; facultatem illam, quam elargitur: quare materia potiùs significat vsum potestatis exhibitæ a ministro, quàm ipsam potestatem. Idq; deinde luculētiùs confirmatur ex diuerso modo applicādi materiam: nā in cæteris sacramentis debet materia tangere suscipientem per modum causę efficientis, ut abluēdo, ungendo &c. ut suscipiēs patiatur ab illa: in hoc uerò sacramēto potiùs suscipiens agit tangendo & accipiendo materiam. ¶Cauēdus est hic tamē error, ne quis putet traditionem illā materiæ non concurrere ad vtrumque sacramenti effectū: scilicet, gratia & characterem; imò concurrit simul cū forma: quia est pars sacramenti. Sed solùm ait S. Tho. quòd non concurrit per modū rei, in qua sit uirtus, sed ad determinandam & designandam potestatem, quæ confertur. Quod quidē discrimen inde præterea patescit, quòd materia aliorum sacramētorum, vt chrisma in cōfirmatione, & oleū in extrema unctione, & aqua baptismi, dum solenniter fit, benedicuntur & consecrantur, & præ omnibus materia eucharistiæ: materia vero huius sacramenti minime. ¶Vnum autem hic suboritur dubium, utrùm materia debeat tangere suscipientem, sicut in reliquis sacramentis, seu potiùs suscipiens debeat eam tangere, cùm ei ab episcopo porrigitur. S. Thom. in præsentiarum refert duas opiniones, arguit enim sic tertio loco. In quolibet sacramento habēte materiam necessarius est contactus materiæ ad eum, qui suscipiat sacramētum: sed, ut à quibusdam dicitur, cōtactus materiarū in hoc sacramē to ab eo, qui illud suscipit, non est de necessitate sacramēti, sed eorum porrectio: ergo in hoc sacramento nulla reperitē materia. Est tamen litera responsionis mendosissima, & uix intelligibilis: debet ergo hoc pacto vel legi, uel intelligi, quòd sustinendo dictum illud: nempe, illorum opinionem, scilicet contactum nō esse necessarium: ratio eius potest ex dictis colligi, uidelicet, quòd cùm in reliquis sacramentis effectus, ut dictum est, qui est gratia, nō accipiatur a ministro, qui ea potest carere, sed a materia, necesse est, ut materia tangat suscipientem. In sacramento uerò ordinis, effectus: nempe, character nō suscipitur à materia, sed à ministro habente characterem, ut expositum est: & ideo porrectio materiæ ab episcopo magis est de essentia sacramenti, quàm suscipientis contactus. At uerò San. Tho. propensiùs inclinat in alteram opinionem: apparet enim, inquit, quòd contactus materię sit de essentia sacramenti: nam uidetur forma ipsa, Accipe potestatem, id exigere Et confirmatur. Accipere est correlatiuum huius, quod est dare: cùm ergo episcopus det potestatē, & iubeat, ut alter accipiat, uidetur necessarium, ut manibus tangat. Fatemur ergo hanc opinionē multò probabiliorem altera: nā cùm episcopus non tradat potestatem solo uerbo, sed offerendo materiam, certè probabilissimum est, quòd suscipiens debeat eam tangere. Imò Caietanus quodlib. 1. quæst. 16. duo asseuerat. Primū, quòd non opinatiuè, sed assertiuè dicendum est requiri contactum. Secundum, quòd necessarium est illū contactum simul fieri dum episcopus formā profert, sicut in cæteris sacramentis, in quibus requiritur simul concursus materiæ & formæ. Veruntamen in summa, uerb Ordinandi, seipsum uidetur retractasse, dicens, non esse necessarium contactum: quia neque in concilio Florentino, neq; in Pontificali ponitur tanquàm necessarius. Et re uera non usq; adeò uidetur opinio S. Thomæ necessaria: nam hoc discrimen, quod pro altera opinione attulit inter materiā huius sacramēti & aliorum

Materia, quæ applicatur, q d significet.

Diuers' modus applicādi materiam.

Traditio materiæ cōcurrit ad vtrūq; sacramēti effectum.

Discrimen.

An materia debeat tāgere suscipientem.

Prima opinio.

Sol. arg.

Secūda opinio.

Argumentū.

Snia autoris.

Caietanus.

Autoris snia.

aliorum multùm eidem opinioni faciet. Materia siquidem huius sacramenti non hēt virtutem eo mō, quo materia aliorū ad aliquam actionem ergo suscipientem: puta, ad abluendum, vngendū &c. Sed solùm ad determinandā intentionē agẽtis: illa aūt determinatio posset significari per id, quod episcopus ostendat pñtem materiam: nempe, calicem & hostiam, vt suscipiens illius potestatis intelligat. Et tūc dicendum esset, quod materia per ostensionē concurreret ad effectū sacramenti. Itē

Confir. quia in sermonib. familiarib. cū quis donat equū alteri alter solo nutu, vel verbo pōt accipere illū, licet nō tāgat. Et sic certè non videtur omino necessarius cōtactus. Quod si quis contra arguat. Sequeretur ex hoc, quod sine oblatione materiæ posset episcopus solo verbo dicere. Accipe potestatem offerendi sacrificium &c.

Obiectio.

Dilutio Negatur cōsequentia: nam cùm in omni sacramento sit necessaria materia & forma, non sufficit, quod Pontifex suam intentionem solo verbo patefaciat, sed ostendendo præsentem materiam; vt actu intelligatur tunc potestas traduci. Hæc dixerim, non quòd negare contenderim contactum requiri, imò requiri comprobo,

Nota omnino. sed ad tollendos eorum scrupulos, qui arbitrãtur nisi tetigerint calicem, & simul hostiam nullatenus esse ordinatos. Nam cùm contactus ille nō sit nisi ceremonia, quomodocunque tangant sufficit. Imò fortasse licet non attingant hostiam, sed solum calicem tangant, illic censentur totum, quod ibi datur pertingere: nam sicuti qui tangit calicem censetur tangere vinum, quod est intus, ita & hostiā, quæ est supra patenam. Tametsi non negauerim: quin sit adhibenda diligentia cō tingendi etiam hostiam ad modum in Pontificali Romano præscriptum.

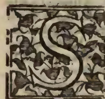
Nota.

Caietanus. ¶ Quod autem Caietanus ait, requiri simul concurrere contactum cum forma, non intelligitur mathematicè, vt non finiatur verborum prolatio antequàm tactus fiat, vt in materia baptismi diximus: sed satis est, quòd sint simul more loquēdi humano. Nam qui dicit, Ego te baptizo, si statim baptizet, simul censetur dicere & facere. Quin verò in præsentiarū forma multò minus requirit, vt contactus simul fiat: nam ad verificandū illud verbum, accipe, non exigitur ex vi significationis, vt antequàm præcipiens mandatum proferat, alter adimpleat, sed quòd statim accipiat.

¶ Ad primum igitur argumetum iam respōsum est per discrimen inter hoc sacramentum & reliqua: nempe, quod per alia assimilatur suscipiens per gratiam Deo, & ideo necesse est, & materia ipsorum per applicationem habeat illam virtutem diuinam, quæ explicatur in forma, Ego te baptizo: id est, applico virtutem diuinā. Effectus aūt huius est, vt ordinans assimilet sibi suscipientē per virtutē, quæ est in ipso: nempe, per characterem: & ideo est actio vniuoca, qua agēs assimilat sibi passum. Atq; adeò non requiritur, vt forma explicet aliquā virtutem, quæ est in materia, sed traditionem virtutis, quæ est in ministro per verbum imperandi, Accipe potestatem &c. ¶ Et per hoc ipsum dilutum restat secundum argumentum. Solutio primi argum. Solutio secundi argum.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm conuenienter sint in ecclesia septem ordines distincti.

Eries legitima exposcere videbat, vt post consideratione substātię & partium sacri, de eius effectib. dicerem. At qm̃ nō eadem apparet rō in oib. ordinib. eosdem proferendi effectus, & sit opus eadem pluries resumere congruentius est, vt de ordinum distinctione & numero præmittatur sermo. Arguit, ergo quod ordinum multiplicatio nō erat decēs. Virtus. n. quantò maior, tantò minùs est multiplicata, & iō nō est nisi vnicus De⁹, vnicus Dei vicarius, ac in republica rex vnus: qua de causa Arist. 8. Ethic. regiam ptātem ptulit oib. alijs, in quib. plures gubernant: ordo aūt ea rōne, qua ho es cōstituit in altiori gradu, q̃ sit reliquus populus, dignior est reliquis sacris, quæ nō multiplicant: non. n. est nisi vnicus baptismus, vnica confirmatio &c. ergo multò minus decuit in plures diuidi. ¶ Secundo. Si plures essent ordines, aut diuisio sacri ordinis Partis negatiuæ arg. primū. 2. argu.

ordinis in plures, esset veluti totius in partes integrales, sicut homo diuidit in caput, manus & pedes, aut totius vniuersalis in partes subiectiuas: scilicet, generis in species, vt animalis in hominem & equum. Si primum dederis, tūc sequitur, q sacrm non verificatur de aliquo in speciali: totum. n. non prædicatur de parte integrali: quia nec caput, nec manus est hō: si ſm admiseris, tunc singuli per se ordines sunt sacra, atq; adeò oēs simul sunt septem sacra: nam genus pluraliter prædicat de specieb. simul iunctis: siquidem hō & equus sunt plura animalia. Quod si verum esset, plura essent quàm septem sacramēta: nam præter hæc sunt sex alia, baptismus, confirmatio &c.

3. argu. ¶ Tertiò. Estò plures deberent esse ordines, apparet non congruere, vt essent nùmero septem: nam ordinum numerus secundum actiones hierarchicas multiplicandus est: ſm autem Dionysium de ecclesiā. hierarch. tres sunt tantùm hierarchiæ actiones, scilicet, purgare, illuminare, & perficere, quare tres duntaxat ordines distinguit, diaconatus, presbyteratus, & episcopatus.

4. argu. ¶ Quarto ab aduersa parte arguitur, q deberent esse plures scilicet saltem nouem. Virtus, vt modo dicebamus, quo altior est, minus & multiplicabilis, sed hierarchiæ angelorum, quæ sublimiores sunt quàm hierarchiæ ecclesiæ militantis, sunt nouem, ergo in ecclesia deberent esse nouem.

Pars affirmatiua. ¶ In contrarium est vsus orthodoxæ ecclesiæ, quæ ordines in septem diuidit.

¶ Ad quæstionem præsentem duabus cōclusionibus respondetur.

1. Cōcl. 1. ratio. Prima. Cōgruētissimum fuit, vt ordines ecclesiastici plures essent, triplici ex causa. Prima fuit, vt pulchritudo diuinæ sapientiæ in ecclesiastico cultu fulgentius splendesceret. Sapientia enim Dei licet in se vna sit maximè, eademque simplicissima, extra se tamen multiiuga effectum varietate promicat, vt patet in orbium cœlestium, astrorumque concinnentissima multitudine, & in elementorum compositione, & in numerosissima fructum, animaliū aliarumq; rerum copia. Eodem ergo modo ecclesia diuersis gradibus, ordinibus, & hierarchijs diuinam refert sapientiā,

Regina Saba. Inde enim regina Saba, vt 3. Reg. 10. legitur, admirata est Salomonis sapientiam, q domum Dei tanta ministrorum varietate extructam decorasset. Et Dauid psal. 44 ecclesiam contemplatus est tanquàm reginam à dextris sedentem circundatā varietate. Secunda ratio sumitur ex subuentione humanę infirmitatis. Nequiuerant. n. omnia, quæ ad diuinum cultū attinent, per vnum ministrorū genus commodè expleri, ob idq; plura adhibita sūt. Nu. 11. Quam ob rem & antiquitus, vt Numeri. 11. legitur, Moysi dñs septuaginta senes in adiutorium adhibuit, & Christus in Euangelio septuaginta duos discipulos adiunxit apostolis. Rō. 3. Tertia deniq; rō fuit secundū Dionysiū loco citato, vt multiplicatis ministris diuini cultus, amplior hoīb. pāderetur via eodem mō pficiēdi.

2. Cōcl. ¶ Secunda conclusio. Septenarius ordinum numerus fuit congruentissimus, q sunt, presbyter, diaconus, subdiaconus, acolytus, seu acoluthus, exorcista, lector, & ostiarius.

Vuitcleff. Hanc conclusionem negauit Vuitcleff, vt est videre apud Vualdensem tomo. 2. de sacrament. cap. 116. dicens, Christum nō instituisse nisi duos ordines, scilicet, apostolorum, qui erant sacerdotes, & septuaginta duorum discipulorum, Lucæ. 10. qui erant sicut diaconi: hoc est, ministri apostolorum.

Error Vuitcleff redarguitur. Redarguitur autem eius error testimonijs multis sanctorum, quos illic Vualdensis in testes accersit. Extat enim inter canones apostolorum capitu. 42. & 43. Septenarius iste numerus ministrorum altaris, qui quidem canon semper fuit habitus in veneratione, vt autor imperfecti Homil. 53. super Matth. edocet.

Autor imperfecti. Et Clemens Apostolis proximus, imò coætaneus in Epist. 3. ad vniuersos eosdem septem ministros recenset.

Anacletus. Et Anacletus sub id ferè temporis etiam Pontifex cap. 2. suorum decretorum in solennibus diebus diaconos iubet episcopo assistere, & subdiaconos atq; reliquos ministros.

Ignati⁹. Et Ignatius apostolorum quoque coæuus in quadā epistola ad suos Antiochenos. Saluto, inquit, sanctum presbyterum vestrum, saluto sanctos diaconos, subdiaconos, lectores, cantores, ostiarios, exorcistas &c. Et Cornelius Papa in epist. ad Fabianum Antiochenum eosdem prorsus ordines septem commemorat.

Eusebi⁹ Atqui Eusebius lib.

lib 6. historiæ Ecclesiast. cap. 33 refert epistolam Cornelij, qui fuit ducentis annis à Christo, vbi eosdem septem ordines commemorat. Et Ambro. sup illud ad Ephes. 4. Dedit quosdā apostolos &c. officia istorum ordinum septem denarrat. Et Hierony. in prologo episto. Pauli ad Thessa. ait illas Apostolū misisse ab Athenis per Titum & Onesimū acolytum. Mittimus Isidorum atque Rabannū, qui in suis libris de offic. ecclesi. istorum septem ordinum & numerum & rationem satis explicant. Et idem Isidorus in Epistola ad Ludriferū singulorum ordinum officia describit: & refertur. dist. 25. cano. Perlectis. Et dist. 23. can. Presbyter, & pluribus subsequentib. ex Cōcilio Carthaginensi. 4. de singulorū septem ordinum promotione amplior fit sermo. Et tandē Hugo lib. 2. de sacrament. par. 3. ca. 5. quem Magist. senten. imitatur, eosdem septem ordines quasi per ecclesiā receptissimos enumerat. Est ergo conclusio nostra catholica qua affirmatur, hos septē ordines antiquissimos: nempe à tēpore apostolorum semper in ecclesia fuisse celebres. Error ergo est dicere septuaginta duos discipulos fuisse diaconos: q p pe cùm presbyteri fuerint, quos dominus in adiutorium apostolorum, ac subinde episcoporum cooptauit: nā de institutione diaconorum arti. sequenti dicemus.

Ambrosius. Hieron. Isidorus. Hugo. Conclusio Catholica.

¶ Rationem autem huius numeri sunt qui uelint ex adaptatione ad gratias gratis datas venati, quas Apostolus. 1. Corin. 12. connumerat, dicentes sermonem sapientię conuenire episcopo, qui est aliorū ordinator: ordinare enim, actus sapientię est. Sermonem uerò scientiæ sacerdoti cōpetere, qui claui scientiæ in sacramēto pœnitentiæ utitur: sed fidem competere diacono, qui legit euangelium fidei. Virtutum autem opera tribuunt subdiacono, in quo incipit continentiæ uotum, quæ omnium est virtutum genitrix. Interpretationem sermonū acolyto, qui lumine, quod defert, interpretationem scripturæ significat. Et gratiam sanitatem exorcistę qui dæmones expellit. Et genera linguarū psalmistæ, & prophetiam lectori, & discretionem spiritum ostiario, qui quosdam repellit, & quosdam admittit. ¶ Attamen adaptatio hęc non est apta. Primùm, quia gratiæ gratis datæ secundùm apostolum non dantur eidem, sed diuersis, & tamen ordines eidem conferuntur. Item quia episcopatus, vt uidebimus, non est ordo: neque uerò psalmistæ officium. Sed quæ præcipuè aduersus istos ratio pugnat, est, quòd ordinum functiones nullis indigēt gratijs gratis datis. ¶ Propterea alij aliam rationem comminiscuntur, ut numerū ordinum instar cælestis hierarchiæ conditum uelint. Officia quippe angelorum sunt purgare, illuminare, & perficere. Aiunt igitur, quòd ostiarius purgat exterius, arcendo malos ab ingressu ecclesiæ, & admittendo bonos: interius uerò purgat acolytus: quippe qui lumine cęrei, quem defert, expulsionem mentis tenebrarum designat. Exorcista verò utroque modo purgat pellendo dæmonem, qui intus & foris conturbat hominem. Sed illuminatio, quæ fit per doctrinam, quantùm ad propheticam fit per lectores, quātùm ad euangelicam per diaconū, & quātùm ad postolicam per subdiaconum. Perfectio autem communis, quæ fit per sacramentum baptismi, pœnitentiæ, extremæ unctionis & eucharistiæ pertinet ad presbyterum. Alii uerò excellentior per confirmationem plebis, & ordinationem sacerdotum, & consecrationem uirginem, incumbit episcopis. Ac demum suprema, quæ est episcopos creare, attinet ad Papam, in quo plenitudo residet potestatis. ¶ At uerò neque speculatio ista, legitima est. Primùm, quia ordines cœlestis hierarchiæ non distinguuntur per illas actiones: nā in ciuilibet hierarchiæ in suo gradu cōueniunt omnes, ut in materia de angelis disputatur. Præterea quia perficere solis episcopis secundùm Dionysium conuenit, eo, quòd chrismate in confirmatione & ordinibus utūtur, quæ quidem sacramenta exuberantem copiam fragantis gratiæ conferunt, quæ in balsamo designatur. Illuminare autem conuenit presbyteris per alia quatuor sacramenta: nam matrimonium non competit ad hierarchiam. Sed purgare conuenit diaconibus & alijs inferioribus ordinibus, quatenus plebem ad Eucharistiæ functionem præparant. ¶ Ob idque alij ordinum seriem septem donis spiritus sancti assimilare contendunt: ut donum sapientiæ, quod supremum est, sacerdotibus

Ratio septenarij numeri. Adaptatio non apta. Ratio aliorū. Purgare. Illuminare. Perficere. Adaptatio probatur non legitima. Perficere. Illuminare. Purgare. Ratio aliorū.

tibus adscribatur: illud quippe donum pane vitæ & ĩtellectus homines cibat, quos perinde sacerdos eucharistia reficit. Donũ verò timoris, quod est infimũ, attribuũt ostiario qui in ingressu ecclesiæ bonos ꝑ timorem à malis separat. Ac subinde alia media dona aliis intermedijs ordinibus accommodare pergunt.

Adaptatio non cõgrua. ¶ Sed re vera neque ista distributio est germana: nam in quocunque ordine, qui est sacramentum, septiformis gratia confertur. ¶ Legitima ergo rō distinctionis ordinum ex ordine & respectu ad sacrosanctã Eucharistiam, ad quam omnes referũtur, sumenda est. Enimuerò, vt loco citato autor est Dionysius, vt templa & altaris uasa, ministrorumque ornamenta ꝓpte dignitatem eucharistiæ consecrantur: ita & omnes ministri ratione eiusdem sacramẽti initiantur. Vnde quò quisq; istorum ordinum propinquius ad eandem eucharistiam accedit, eo prĕstantior & sublimior. (Ratio legitima distinctionis ordinũ.)

Sacerdotij ordo omniũ dignissimus. Quo fit, vt sacerdotũ ordo, quorum munus est eucharistiam ipsam consecrare, sit omnium dignissimus. Quapropter dum ordinantur, tanquam materiam, accipiũt calicem cũ vino, & patenam cum pane, vbi, vt forma ipsa significat, potestatem accipiunt consecrandi offerendiq; altaris sacrificium. Reliqui verò ordines hanc virtutum non attingunt, sed omnes sunt in ministerium sacerdotis, cui cooperantur, instituti. ¶ Eorum autem ministeria aut sumuntur in ordine ad eandem eucharistiam, aut in ordine ad populũ qui ad ipsam apparatur. Prior ordo est tripertitus, in quo diaconi sunt supremi: quia sunt sacerdotis proximi cooperatores, & ideo tenẽt Leuitarum locũ, qui antiquitus erãt diuino cultui mancipati, ceu sacerdotum ministri. Ministrant enim ei in suis manibus consecrandam materiam. Et in primitiua ecclesia, quãdo mos vigebat ministrã di sanguinem populo, diaconus id exequebatur. Quapropter per antonomasiã dicuntur diaconi: id est, ministri: id enim Græcum nomen sonat. Ob idq; Paul. 1. ad Timoth. 3. post mores episcoporum, quo nomine omnes presbyteros comprehendit, subdit, & quibus debent esse virtutibus diaconi imbuti: eo quòd tam propè ad sacra mysteria accedunt. ¶ Per quam namẽ episcopi cæremoniam ordinatio eorum fiat, & characteris impressio, inter Doctores controuersatur. (Diaconi officium. — Paul. 1. ad Timot. 3.)

Doctorum cõtrouersia. Scotus nanque dist. præsenti artic. 2. ait, proprium actum diaconi non esse lege euangelium, neque subdiaconi legere epistolam. Vbi insinuat eius ordinationem non consistere in acceptione libri euangeliorum, neque illic imprimi characterem. Similiter Durand. ead. dist. q 3. ait non imprimi characterem in traditione libri, sed cùm episcopus manum ei imponens ait, Accipe spiritum sanctum ad robur &c. eo quòd tũc ad ministerium applicatur, ut distinct. 23. cano. Diaconus. decernitur. Probatq; id præterea quia non est vsus vniuersalis ecclesiæ tradere ei librum. Imò ait, in ecclesia Aniciensi, cuius ipse fuit põtifex, non fuisse in more tradere diacono librũ, sed ipsum illum statuisse. Ricardus verò ead. dist. arti 4. q. 3. contrarium censet: scilicet, in traditione libri imprimi characterem. Sed litem concilium Florentinum in instructione Armenorũ diremit, affirmãs, diaconatum per libri euãgeliorum dationem conferri: ob idque tunc character imprimiť, & infunditur gratia. Idque adeò inde confirmatur, quod cap. Presbyter. de sacram. non iterand. manuum impositiò asseritur non esse de essentia. Vnde episcopus, sicuti presbytero ait, Accipe potestatem offerendi sacrificium pro uiuis & de functis, ita ait diacono, Accipe potestatẽ legendi euangelium pro uiuis & defunctis, quæ ideo est eius ordinationis forma qua infunditur gratia, & character imprimitur, quod est indicium illum esse præcipuum eius actum. (Ricard. — Concil. Floren.)

¶ Quòd autem in sua ordinatione diaconi admonentur eorum officium esse baptizare & prædicare, in superioribus expositum reliquimus. Nam dist. 4. arti. 1. secundum S. Tho. 3. par. q. 67. art. 1. ostendimus baptizare ex proprio officio non incumbere nisi sacerdotibus, ut canon. Diaconos. dist. 93. ait Gelasius, & canon. Constat. de consecra. distin. 4. Isidorus. Diacono enim, & nomen eius sonat, & vt idem Isidorus cano. Perlectis distin. 25. admonet non incumbit nisi sacerdotibus assistere & ministrare. [In primitiua autem ecclesia, vbi raritas erat sacerdotum, ex commissione poterant baptizare, vt eod can. Diaconos. habetur. Et forsasse cum aliqua catechismorum & exorcismorum (Diaconi officium. — Diaconi non baptizant solenniter.)

Diacono conuenit, euangelium recitare. Gregorius.

cesimorum solennitate. Et tunc quoq; propter eandem ministrorum inopiam permittebatur eis prædicare, ut Ambros.super.4.c.ad Ephes. autor est. Veruntamen ex officio, vt eodem loco ait S.Thom.non conuenis diacono nisi recitare euangeliū & per modum catechismi articulos fidei & decalogum exponere. Et ita intelligendus est Isidorus in dict.cano. Perlectis. & Greg.in can. In sancta.distin.92. officium prædicandi diacono tribuentes: nam ex officio prędicare docendo exponendoque euangelium solis episcopis incumbit: q̃a prædicare est perficere, quod officium episcoporum est, vt Dionysis ca.5.de ecclesi. hierar.autor est. quod & nos latius dist.1. q.5.art.5. commonstrauimus. Quare neque sacerdotibus hoc conuenit ex officio. Ob idq; in eorū ordinatione hoc illis munus non adscribitur. Vnde euidens est argumentum multò minus debere diaconibus attribui: sed solùm catechizare sine solẽnitate concionis. Et ideo.16.q.1.can. Adijcimus. prohibentur alij prædicare q̃ presbyteri. Nam plebanis in sua parœcia id cõceditur, atque alijs etiam committi pōt. Quinuerò & diacones, si sint idonei, facultate suorum pręlatorum possunt id muneris qñque etiā solenniter exercere.

Canon. Adijcimus.16. quæst.1.

Subdiaconi officium.

¶ Post diaconum est subdiaconus, græcè hypodiaconus: hoc est subminister: quia est minister diaconi: offert enim ei nomine populi materiam consecrandam, quā diaconus de manu eius accipiens porrigit sacerdoti. Quapropter ut ait Hugo, subdiaconi sunt sicut in veteri lege Nathinei, qui, vt legitur lib.1.Esdræ capite.2.& lib.3,cap.8.erant Leuitarum ministri ducenti viginti. Quocirca eis traditur calix uacuus cum patena superposita, & per archidiaconum traduntur subinde urceoli cum vino & aqua, ac bacile cum manutergio: nam ipsius munus est lotionem manuum presbyteri habere paratā, uinumque & aquam calici infundere.

Dubiū.

¶ Hærere tamen hic dubius quispiam posset, vtrùm in illa calicis & patenæ traditione, an verò in traditione libri epistolarum subdiaconi ordinatio consistat, per quam & character imprimatur. Nam si exemplum a diacono duxeris, per traditionem libri epistolarum eadem fieri uidetur ordinatio: similiter enim tunc dicit episcopus. Accipe librum epistolarum, & habeto potestatem legendi, &c. Atque idē de lectoribus & exorcistis dicturi sumus. At verò D.Th. d.25.q 1.ad 2 ait subdiaconum characterem nō suscipere nisi dum calicem cum patena recipit. Atque eiusdē sentētiæ author est loco citato Richardus & Palud.distin præsenti, & oēs sanè docētes. Nam eodem Florētino concilio sic definitum est. Et ideo ad argm̄ oppositum rn̄detur, quod quemadmodū ordinatio presbyteri in traditione materiæ consecrandæ consistit: ita & ordinatio cuiusq; ministri in actu eius principali. Est autem ille principalis, qui ministerio eucharistię propinquius accedit: ꝓpinquius autem ei ministrat subdiaconus cùm materiam consecrandam diacono porrigit. Diacono verò nō potuit similis materia in eius ordinatione tradi: nam cùm presbytero calix cum vino, & patena cum hostia tradatur, subdiacono verò eadē vasa vacua, modus non restabat medius, quo posset tradi diacono. Quam ob causam & propter euangeliorum dignitatem per eorū traditionem suscipitur diaconatus.

Solutio argumenti.

Nota.

¶ Tertiò loco ordinatur acolytus, seu acoluthus: nam utrunque nomen rei congruit. Acolytus nanque græcè idem est, quòd non prohibitus, id est, qui à sacris nō cohibetur, sed permittitur ignem aut quid aliud ministrare. Acoluthus uero idem quod famulus & ministrans, vti est pedissequa: nam licet cum cęreo antecedat presbytero prodeunti ad altare, minit strat nihilominus post modum subdiaconos, cui debet ampullas cū vino & aqua offerre. Et ideo quanuis primò acoluthis tradantur cerei, quia sunt etiam cerosferarij, quasi lumen fidei ad illuminandā plebem deferentes, postmodum tamen traduntur vrceoli vacui. Et in illa traditione cum illa forma, Accipe vrceolum ad suggerendum uinum & aquā in eucharistiā sanguinis Christi, consistit eorum ordinatio. Et uiguit olim vsus, vt archidiaconus tam subdiacono quam diacono materiā præberet, & episcopus ꝓferret formam vt loco citato dist.25 ait S.Thom. Iam verò in Pontificali Romano scriptum est vt episcopus illam tradat. ¶ Alij uerò tres ordines sumuntur ex ordine ad populum, quem ad eucharistiam præparant. Hæc res

Acolyt.

Antiquus mos.

Tres ordines minores.

autem

autem, præparatio est immūdorum emūdatio, vt eucharistiæ suscipiendæ idonei fiant. Est autem immundorum, vt Diouyus loco citato edocet, triplex ordo, infimus: scilicet infidelium, credere renuentium, qui ideo omnino sunt à sacris cohibendi, quod quidem munus ostiariis conuenit, quorū ordo infimus omnium est.

Ostiarij officiū. Tametsi, ut ait loco citato Hugo li. 2. par 3. cap. 6. hoc officium dominus in sua persona susceperit quando flagello ex funiculis facto ementes & uendentes de templo eiecit. Marci. 11. Ad quos ideo ostiarios spectat cymbalum ad conuocandum populum pulsare, & aperire ecclesiam, cohibereq; infideles, ne ad sacra irridenda ingrediantur. Et ideo traditur eis cymbalū cum clauibus.

Lectoris officium. ¶ Secundum immundorū genus est eorum, qui fidem vtique suscipere annunt, sed nōdum sunt satis instructi, vt catechumeni, quorum emundatio & instructio officium est lectoratus: nempe, prima fidei rudimenta eos docere, præsertim aliquid ex veteri testamento, quod est uelut inductio ad legē nouam. Quod quidem munus dominus usurpasse uidetur, vt illic etiam adnotauit Hugo, qñ in medio seniorū librum Esaiæ aperiens distinctè ad intelligendum legit. Lucæ. 4. Quapropter lectoribus, etiam si non sint subdiaconi, ex officio competit cātare in ecclesia prophetias & lectiones, quæ canūtur in hebdomada sancta, & maximè in sabbato.

Nota. Quare non est necesse vt qui illas cannnt sint dalmaticis induti, sed satis eis sunt super pellicia.

Obiect. Quod si quis arguat, psalmistatum eadem ratione debere institui diuersum ordinē, negatur consequentia.

Dilutio. Psalmi enim pars sunt ueteris testamenti: quare psalmistatus non addit rem sed modum: scilicet, psallere, quod est canere.

Ordinatio lectorum. Lectorum igitur ordinatio consistit in traditione lectionarij & illa forma, Accipite & estote uerbi dei relatores.

Exorcistæ officium. ¶ Tertium denique genus immūdorum est eorum, qui quanuis fidem susceperint, sunt tamen energumeni: hoc est, à dæmonib. obsessi, quos exorcistæ, eosdem dæmones pellendo, emundant, quibus traditur liber, quo scripti sunt exorcismi sub illa forma, Accipite, & habere potestatem imponendi manum super energumenos. Quod quidem beneficium contulit Christus vt Marci. 7. legitur, quando saliua sua tetigit aures surdi & muti dicens, Epheta, quod est, aperire. Et quando de Madgdalena septem eiecit dæmonia. Est enim officium exorcistę dæmones pellere, ne aures obstruant baptizando, ne audiat fidem, neue linguam alligent ad eandem confitendam.

Epilog. Omnes ergo à minimo connumerando sunt, ostiarius, lector, exorcista, acolytus, subdiaconus, diaconus, & presbyter.

Solut. primi argum. ¶ Ad primum igitur argm̄ negatur consequentia: quoniam reliqua sacramēta non sunt instituta, nisi ad recipiendum unicum effectum sacramenti, hoc autem est collatiuum potestatem ad agendum: & ideo quia sunt diuersæ potestates ministeriales: scilicet, legendi apostolicam doctrinam, vel euangelicam, uel consecrandi, sunt diuersi ordines.

Solu. secūdi. An singuli ordinū sint sacramenta. ¶ Secundum argm̄ præsupponit difficultatis examen, utrùm singuli ordinem sint sacramenta. De qua arti. proximo. Interim tamen supposita, disputationis gratia, parte affirmatiua saltem quātū ad tres ordines maiores, r̄ndet prędictam diuisionē ordinum non esse in partes integrales, sicut diuiditur sacramētum eucharistię in consecrationem panis & sanguinis, quæ sunt duæ partes integrales eiusdem conuiuij, & ideo neutra per se est totum sacramentum, sed ambo simul, sicuti nulla pars hominis, sed omnes simul, sunt homo. In præsentiarum nanque non solùm omnes simul, uerùm & sacerdotium ipsum est sacramentum, & diaconatus & subdiaconatus. At neq; est diuisio generis in species: nam tunc, ut argumentum concludit, omnes simul ordines essent plura simpliciter sacramenta.

S. Thomas. Sed est, inquit S. Thom. diuisio totius potestatiui in suas partes, cuius nonnullū exemplum lucet in anima & eius potentijs: scilicet, intellectu & uoluntate, quæ quidem potentiæ dicūtur quodammodo partes animæ, quanuis sint eius accidētia propria. Natura autē huiusmodi diuisionis est, quòd totum secundum completam rationem sit in uno, tamē participatiuè in reliquis: sicut tota virtus secundū essentiam est in animo, cuius potentiæ sunt participes. Eodem enim modo tota ratio sacramenti ordinis est in sacerdotio in reliquis uerò ordinibùs est quædā participatio, quatenus ad ipsum omnes referuntur

suntur. Atque hac rõne nõ dicuntur simpliciter plura sacramenta, sicut si esset diuisio generis in species, sed omnes sunt vnum, nõ tanquàm partes integrales, vt in sacramento eucharistiæ, sed quia reliqui sunt supremi sacerdotij participationes. ¶Et hac autem sententia S. Thomæ Durandus dist. præsenti q. 2. colligit contra ipsum, reliquos ordines, præter sacerdotium, nõ esse sacramenta, sed sacramẽtalia quædam, sicut exorcismi sunt dispositiones quædam ad baptismum, atque adeò per illa nullam conferri gratiã. Sed certè illatio nulla est, vt artic proximo vidimus. Imò verò ex hoc quòd ratio sacerdotij participatur ab alijs, colligitur, ꝙ quidpiam gratiæ in illis conferatur, saltem in diaconatu, & subdiaconatu, vt latius illis cõmonstrabimus. ¶Ad tertiũ rñdetur, ꝙ Dionysius non loquebatur illic de ordinibus ſm quòd sunt sacra, sed ſm quòd ad hierarchias actiones attinẽt. Et iõ omnes tres actiones attribuit episcopo, licèt episcopatus nõ sit sacrm. Nã solus ipse chrismate in cõfirmatione vtitur, & ordines confert, ad significãdum gratiæ copiam, quod est perficere. Illuminare verò & purgare adscribit sacerdotibus, qui per administrationem baptismi illuminant: nam vnus effectus gratię baptismalis est illuminare lumine fidei: & per gratiam pœnitentiæ, & extremæ vnctionis purgant animam, ac demum per eucharistiam pascũt. Id autem, quod est purgare tantùm. adscribit diaconis, quia eis ex officio non incumbit sacramenta administrare, sed populum ad eucharistiam disponere, quod est quoddã purgationis genus. Sed tamẽ nomine diaconi: hoc est, ministri, oẽs inferiores intelligit.

Durandus cõtra S.T.

Refutatur illa tio Durandi.

Sol. tertij.

¶Et per hoc soluitur aliud argumentũ, quod est huiusmodi. Diuersorum ordinum diuersa debent esse officia: sacerdotibus autem cõpetit populum ad eucharistiam per sacramentum pœnitentiæ disponere: eum scilicet emundando: ergo præter hoc officium non opus erat alios inferiores ministros ad disponendũ populum adhibere. Respondetur quòd populum emundare & disponere cõtingit dupliciter. Vno modo dispositione remota, vt in minoribus ordinib. explicatum est. Et pariter diaconus & subdiaconus plebem disponunt & præparant legendo illi doctrinam euangelicam & apostolicam. Sed alia dispositio & emũdatio ꝓxima, qua quis fit idoneus ad suscipiendam illico eucharistiam, quę est remissio peccatorum. Et hæc per sacramentorum gratiam baptismi & pœnitentiæ incumbit sacerdotibus quibus competit eucharistiam consecrare & ministrare: nam & rerum natura eidem agẽti, cui conuenit principalem formam ingenerare, subinde congruit & proximam dispositionem inducere. ¶Ad quartum denique respondetur, quòd ordinum hierarchiæ in angelis sumuntur secundùm diuersam eorum naturam, in hominibus verò nõ nisi secundum ministeria gratiæ, quæ ad vnam cõsecrationem corporis & sanguinis Christi referuntur, & ideo non opus est utrobique parem esse numerum.

Aliud arg.

Solutio

Solutio 4. Arg.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm omnes ordines sint verè sacramenta, quæ gratiam conferant & characterem imprimant.

ORdinum distinctione præuisa duplex eorum effectus subsequitur explorandus. Arguitur, ergo quòd ordinis effectus non sit gratia gratũ faciens. Etenim si ordinatio gratiam conferret: maximè vt ordinatus ad ordinum executionẽ idoneus fieret: sed nemo ad suscipiẽdos ordines est admittendus antequã eandẽ probitatẽ & idoneitatẽ hre censeatur, quæ quidem probitas non nisi per gratiã obtinetur: ergo illa gratia non confertur ꝑ sacramentum ordinis, alioqui causa suum præsupponeret effectum.

Partis negatiuæ argum. 1.

¶Secundò arguitur, quòd non omnis ordo imprimat characterem. Character non imprimitur, nisi ut homo idoneus fiat ad sacramenta uel suscipienda vel cõferenda: per characterem autem baptismalem homo fit potens suscipiendi omnia sacramenta, & per characterem sacerdotalem fit idoneus ad omnia conferendum: ergo per aliquos ordines nullus imprimitur.

2 argu.

¶Tertiò. Si sacramentum ordinis chara-

3. argu.

cterem imprimeret, sequeretur, ꝙ præsupponeret sacramētum baptismi: quia qui non est Christianus, nullius est sacramenti capax: consequens tamen inde apparet falsum, ꝙ aliàs si quis non baptizatus, licet bona fide crederet eē baptizatū, ordinib. initiaretur, nullum characterē susciperet, atq; adeò quicquid in executione ordinum, vel consecrando, vel absoluendo attentaret, cassum esset & vanum: quod quidem graue periculum & nocumentum afferret ecclesiæ. ¶In contrarium tamen est, ꝙ ordo vt dictum est, censentur sacr͂m, & omnium sacramentorum proprium est gratiam conferre: atqui cum omnia sacramenta, quæ characterem nō imprimunt, sint iterabilia, si hoc characterem nō imprimeret, esset iterabile, quod est falsum.

Pars affirmatiua.

Dec. artic.

¶Huic quæstioni tres aliæ cōnectuntur, vt sint numero quatuor: scilicet, vtrùm omnis ordo sit iure diuino sacramentū, à Christo institutum, gratiam conferēs, & characterem imprimens. Omne enim sacramentum iure diuino, ac perinde ex Christi institutione, id habet, qui solus potuit sacramenta instituere. Atq; adeò si est sacramentum, gratiam confert, & si est sacramentum ordinis, characterem imprimit.

1. Cōcl. ¶Ad quæstionem ergo octo conclusioni bus respondetur. Atqui vt à primo omnium fundamento exordiamur, quod citra vllam controuersiam catholicis omnibus est in confesso, prima sit. Ordo sacerdotalis est sacramentum. Enimuerò cum oēs fateātur ordinem sacramentū, & sacerdotalis sit omniū caput & finis, quò omnia referuntur, certum est illum esse ꝓpriè & potissimum sacramētum, cui maximè definitio suprà posita adaptatur. Est enim signum rei sacræ: nēpe, spiritualis diuinæque potestatis, in quo sacerdos constituitur ad conficiendum

2. Cōcl. corpus Christi verum, qui quidem effectus opus est supranaturale. ¶Hinc continuò consequitur secunda conclusio. Sacerdotium est de iure diuino, atque adeò institutione Christi constabilitum: ꝗppe qui solus potuit sacramenta instituere. Instituit autem ipsum quātum ad potestatem consecrandi in cœna, vbi tradēs proprium corpus & sanguinem consecratum subiunxit. Hæc facite in meam commemorationem. Potestatem autem autem priori annexam remittendi peccata tradidit Ioan. vlt. dicens Accipite Spiritum sanctum. Quorum remiseritis peccata &c. quæ omnia copiosiùs dist. 20. exposita. ¶Subsequitur deinde conclusio tertia: nempe, ꝙ per sacramentum sacerdotalis ordinis confertur gratia gratum faciens. Etenim cùm Dei opera; vt Deuter. 32. legitur, perfecta sint, cuicunq; potentiam tribuit ad aliquid agēdum, auxiliū subinde speciale fert, vt dignè hmōi potestatis munus exequatur. Nam in naturalibus, quibus natura dat potentiam, dat & membra, quæ ad eius vsum sunt necessaria. Animalibus nanque, quibus potentias tribuit sensitiuas, consequentia mēbra & organa accommodat necessaria. At verò sicut ad dignè & rectè suscipiendum sacramenta requiritur gratia: ita & ad eadem dispensanda: ergo sicut per baptismum confertur gratia ad dignè reliqua sacra suscipiendum, ita per sacramētum sacerdotalis ordinis infunditur gratia gratum faciens ad sacramenta administranda. ¶Ex his denique colligitur quarta conclusio: videlicet, quòd per idē ipsum sacramentum imprimitur character. Enimuerò vt distin. 1. quæstio. 4. dictum est, character nihil aliud est, quàm potestas protestandi fidem per susceptionem vel collationem sacramētorū: cùm ergo ob sacr͂m sit signaculum potestatis supranaturalis cōficiendi eucharistiam, aliaque sacramenta dispensandi, fit vt ꝑ ipsum imprimatur character, qui signū eiusdem potestatis est: quin verò ipsa potestas, per quem ideo ordinati à reliquo vulgo Christiano præeminenter se cernuntur. Et confirmatur conclusio authoritate concilij Florentini, vbi tria decerni tur sacramenta characterem imprimere, quorum vnum est hoc.

3. Cōcl.

4. Cōcl.

Concil. Floren.

¶Quòd si sciscitando arguas, Nōne satis esset gratia ad sacerdotalem functionem absque charactere? Respondetur, non satis esse: nam in naturalibus prius consideratur potentia nuda, quæ est animæ coæua, vt intellectus, & voluntas, deinde accidētariè adhibentur ei habitus ad ritè & rectè operandum. Pari ergo modo character est potestas ad operandum simpli-

Argumentū. Solutio

simpliciter, siue bene siue malè: nā sacerdos extra gratiā verè consecrat, & vera sacramenta administrat: sed gratia facit, vt sit administratio idonea. ¶ Quinta conclusio. Eodē puncto, quo infunditur gratia, imprimitur character, & quo imprimit character, infunditur gratia, nisi obex opponatur. Momentum autem illud est, qn̄ sacramētum perficitur: perficitur autem qn̄ materia & forma applicantur: videlicet, vbi episcopus calicē tradens & hostiā, ait, Accipe potestatē consecrandi &c Quapropter illo momento vti ait S. Tho. distinctio. præsenti quæst. 2. artic. 3. & doctorum cœtus, vterque subsequitur effectus. Et quo fit, vt vnctiones, quæ olco fiunt in manibus & capite non sint sacramentum, sed sacramentalia quędam: quare per illas nec gratia confertur, nec character imprimitur. Ridiculum enim esset dicere characterem sacerdotalem in manibus vel in capite, dum consecrantur imprimi: est enim in intellectu, vt dist. 1. q. 4. monstrauimus, vbi est fides, ad cuius protestationem imprimitur.

5. Conclusio.

Corollarium.

Character in intellectu imprimit.

¶ Argumentum autem nec parum molestum contra hanc cōclusionem est, quòd apparet impositionē manuum cum illis verbis, Accipe potestatem remittendi peccata, ad formam, tanquam eius partem pertinere: quoniam character ordinis duplex est potestas, scilicet, consecrandi, & remittendi peccata, quarum prior exprimitur in traditione calicis & hostiæ posterior verò in manuum impositione: quocirca apparet illuc vsque nec gratiam infundi, nec characterem imprimi. Et confirmatur, quia Christus, vt modò dicebamus, diuersis temporibus has duas potestates apostolis impartitus est Et accedit præterea argumētum potissimum, quòd tempore apostolorum non legitur formā aliā consecrandi sacerdotes, quàm per manuum impositionem. Vnde Paulus. 1. ad Timoth. 4. Noli, inquit, negligere gratiam, quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyterij. Et cap. 5. Manus citò nemini imposueris. Et in Epistola. 2. cap. 1. Admoneo te, vt resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum.

Argumentū optimū

Confirmatio argumēti.

Aliud argumētum.

Pauli testimonia.

¶ Argumenta sunt minimè infirma: imò nō desunt, quos in talem sententiam cogant: scilicet, q; vsque ad manuum impositionē non perficitur sacramentum. Quin etiam nec S. Th. loco proximè citato sententiā suam satis declarat. Arguit enim, q; non imprimitur character vsq; ad manuum impositionem: propterea q; tunc dedit Christus apostolis sacerdotalē potestatē dum dixit, Accipite Spiritum sanctū &c. Et respōdet nihil aliud, q̄. q; Christus dedit illā potestatem quantum ad principalem actum: scilicet, consecrandi in cœna, & quantum ad secundarium: videlicet, remittendi peccata. Ioann. Et inferius distinct. proxima quæst. 1. artic. 1. ad primum argumentum, ait, quòd in impositione manuum nō datur character sacerdotalis ordinis, sed gratia, qua est exequēdum ordinem sint idonei.

Argu. S. Tho.

Solutio

¶ At verò his non oastantibus respondetur sacramentum perfici in traditione calicis & hostiæ cum forma tradendi potestatem cōsecrandi, atque adeò & illic charactere sacerdotē insigniri, & gratia donari. Primùm, quia hæc est opinio cōmunis, à qua non est temere recedendum. Secundò, quia Florentina Synodus has duntaxat esse decernit materiam & formam, nulla alius formę mentione facta. Idemque hic prorsus S. Thom. docet. Tertiò: quia characteri sacerdotali annexa est indiuiduaque potestas remittendi peccata si adsit iurisdictio: cùm ergo tūc homo fiat sacerdos cum ei traditur potestas consecrandi corpus Christi verum & sanguinem, illic imprimitur character, qui est consecrandi potestas, ac subinde remittendi peccata. Alioqui dicendum esse, aut quòd potestas consecrandi non conceditur vsque ad manuū impositionem, quod est contra veritatem formæ, Accipe potestatem offerendi, &c. quæ pro eodem instanti debet esse vera: aut quòd priùs imprimitur character vnus ad consecrandum, & postea alter ad remittendum peccata, quod esset ad euitandam Charybdim, in Scyllam incidere. Est enim præter omnium opinionē duos characteres ad illas duas facultates fingere. Scio posse quempiam opinari characterem priùs impressum applicari extendique post ad munus absoluendi, sicuti sacerdotalem characterem dicturi sumus extendi, dum cō-

Dilutio argumēti.

Ratio prima.

Ratio secunda

Ratio tertia.

Nota.

Similitudo nō legitima.

secratur episcopus, ad conferenda sacramenta cōfirmationis & ordinis. Attamē similitudo nō est legitima: qm̄ episcopus suscipit potestatē illā conferendi sacramēta, quā non habebat dum erat simplex sacerdos: quod impræsentiarum dici nō potest de potestate absoluēdi. Alioqui fieret consequēs, φ si tradita priori cōsecrandi potestate moreretur episcopus, nec esset alius qui posset manus postmodùm imponere, ordinatus ille non esset simpliciter sacerdos, atq; adeò neque (quāuis haberet iurisdictionē) posset subditos à peccatis absoluere.

Illatio.

Paluda.

Paluda. dist. 25. quæst. 1. concedit, quòd posset absoluere ex commissione, non tamen ex propria potestate. Sed nescio quo fundamento hoc possit fulciri: nam certè si non habet potestatem ordinis ad absoluēdum, per nullam commissionem id posset facere. Adde quòd, vt capit. Presbyter de sacrament. non iteran. definitur manuum impositio non est de essentia sacramenti, sicuti neque in subdiacono: quare licèt omittatur, non est iterandum sacramentum, sed postmodum illa cæremonia supplenda.

Manuū impositio non est de essentia.

D. Tho.

Atqui D. Thomas hanc impræsentiarum insinuat sententiam. Dicens enim quòd Christus in cœna tradidit potestatem sacerdotalem quo ad principalem actum, sensit quòd tunc qui ordinatur simpliciter fit sacerdos, atque adeò vtramque potestatem suscipit. Nam vt postremum adhibeamus argumentum, Christus per potestatis excellentiam potuit illas facultates diuisim apostolis tradere, quod re vera eius ministris episcopis non est concessum.

Postremum argu.

D. Tho.

Quod autem D. Thom. ait, priùs characterem imprimi, & postmodum gratiam conferri, intelligere non valeo. Neque suspicor, quòd in summa si hucusque peruenisset, illud affirmasset: nam gratia non infunditur sacramentalis, nisi dum applicatur materia & forma sacramenti, vbi character imprimitur. Præsertim quòd tam est necessaria ad idoneè consecrandum, quàm ad dignè absoluendum.

Sētētia autoris.

Opinio quorundam.

Quòd si quis dixerit, in traditione materiæ consecrandæ conferri vnum gradum gratiæ, & in impositione alterum, (vt quidam de sumptione corporis & de sumptione sanguinis opinantur), redarguitur primò illam opinionē de gratia in sumptione sanguinis nō esse tā probabilem, quàm φ vnus tantùm, idemq; in sumptione corporis conferatur.

Redarguitur.

Et secundò non esse simile: qm̄ sumptio sanguinis verè est sacramētum, essetq; adeò quāuis sumptio corporis nō præcessisset: & tn̄ impositio manuū nullū est per se sacramentū. Adde φ similiter imposita manu diacono ait episcopus, Accipe Spiritum sanctum, &c. & tamen illic nemo censet infundi gratiam.

Secūda ratio.

¶ Ad argumētum ergo supra factum respondetur, quòd per manuum impositionem & illam formam, Accipe potestatem remittendi peccata, nulla traditur noua potestas, sed explicatur illa, quę prius collata fuerat. Nam quia simul nō potuit decenter vtraque forma cōiungi, & decebat Christi verba referre, institutum est, vt seorsum proferrentur. Sed tamen secūda forma referenda est ad illud momētum, quo prima fuerat prolata. Neque verò ad essentiam sacramenti necessaria est, sed tamen est de necessitate præcepti.

Solutio argumēti.

¶ Ad aliud, quo argutum est, apostolos per manuum impositionē ordinasse presbyteros, respondetur, quòd licèt certum sit manuum impositione fuisse vsos, non solùm in ordinatione presbyterorū verum & diaconorum, tamen neq; ambigere licet, quin formam, qua ecclesia vtitur, per traditionē eorundem apostolorum didicerit, qui à Christo eandē edocti fuere. Qua propter illa manuū impositio non erat sacramentum, sed sacramentale quoddam. sicut & hæc, quæ modo ecclesiæ in more est, vt ait impræsentiarum S. Tho. Simile enim argumentum fit de confirmatione: nam & tunc, vt Actuum 8. & 19. legitur, manus apostoli imponebant, & tamē sacramēti materia non est nisi chrismatio.

Soluit aliud argumentum.

Manuū impositio q̄d.

¶ Hinc fit, solam traditionem calicis & hostię esse de essentia sacramēti impositio verò manuū episcopi, & vnctio manuum sacerdotis non sunt de essentia, sed de præcepto. Et ideo licèt absq; illis imprimeretur character, nihilominus si omittātur, supplēda sunt postmodum. Esset enim, vt ait Siluest. ver. Irregularitas. q. 12. peccatum mortale ministrare in ordine suscepto antequā illud suppleretur, quanuis nō inde cōtraheretur irregularitas. Intelligit aūt quādo il-

lud

lud omissum res est præcipua, vt impositio manuum & vnctio, vt cap. 1. & fi. de sacram. non iteran. secus si esset res parui momenti, vt si quis forsan canonem cũ episcopo non legerit, licèt peccauerit nõ tñ necessarium est suppleri: quia neq; est res magni momẽti, neq; episcopus illud omisit, sed ordinatus.

An oẽs ordines sint sacramenta.

¶ His de sacerdotio constitutis dubiũ de alijs ordinib. emergit, an oẽs sint verè sacra. Vbi septem ordines in tres gradus distinguere oportet, quorum primus sit sacerdotio, & in secundo collocẽtur diaconatus & subdiaconatus, qui sunt ẽt ordines sacri: & in tertio quatuor minores, qui non censentur pari rõne sacri.

S. Tho.

Prima opinio.

Secũda opinio.

Vnde vt D. Tho. dist. pñti. q. 1. art. 2. refert, tres fuerunt opiniones. Vna scilicet quorundã, qui dixerunt in solo sacerdotio characterẽ imprimi, atque adeò solum esse ppriè sacrm ordinis. Atq; hanc opinionem, seu probabiliorem sustinet Durandus ead. distin. q 2. Sed alij dixerũt oẽs solosq; tres ordines sacros imprimere characterẽ, ac perinde esse sacramenta Quorum opinio veritati propiùs accedit.

Tertia opinio.

Tertij dixerunt omnes septem ordines verè esse sacramẽta, characterem imprimentia.

Magister sen.

Et hæc fuisse videtur sententia in hac dist. Magistri sententiarum, quã proinde plerīq; eius interpretes complexi sunt, vt S. Tho. D Bonauẽtura, Ricardus, & cõplures alij Quãuis Magister pugnantia dixisse videatur, dicens quòd subdiaconatum & reliquos ordines post tẽpora apostolorum ecclesia instituit: & tamen quòd omnes cõferunt gratiam, vt vera sacramenta, & characterẽ imprimunt; nam ecclesia nõ potest instituere sacrm.

1. Arg. Durãdi.

¶ Atqui rõnes Durãdi adeò profectò non sunt despicabiles, vt plurimum habere videantur energię. Arguit enim sic primo, Quando plures actiones ad vnum referuntur spiritualem effectum, quarum nõ nisi vna eundem effectum attingit, reliquæ non vidẽtur sacramenta, sed sacramẽtalia: nam sacramenta ab spirituali supranaturalique effectu rationem sacramẽti sortiuntur.

Exẽplũ.

Exemplum est in baptismo, vbi catechismi & exorcismi ad deletionẽ peccati referuntur, sed quia illum effectum solus baptismus attingit, reliquæ actiones nõ sunt sacramenta, sed sacramentalia quædam. Ordines autem omnes gratia eucharistiæ consecrandæ & remittendi peccata instituti sũt: cùm ergo illos spirituales effectus solus sacerdotalis ordo attigat, sit consequens, ut reliqui non sint sacramenta.

2. Arg. Durãdi.

Secundò. Sacramenta, & potissimùm quæ characterem imprimunt, nõ sunt instituta nisi ad aliquẽ supranaturalem effectum vel cõferendum vel suscipiẽdum, vt in baptismo imprimitur character ad reliqua sacramẽta suscipienda, & in ordine ad conferenda: sed per solum ordinem sacerdotalem tribuitur potestas conferendi sacramenta: nam diaconus, qui est aliorum ministrorũ supremus, non habet ex officio sacramenta consecrare uel administrare: ergo ad functiones ministrorum sub sacerdote nullo opus est sacramento, quo ministri gratiam & characterem suscipiant, tanquam supranaturalem potestatem suscipientes. Porrò argumentum non est parùm urgens.

3. Arg. Durãdi.

Tertiò. Per sacramẽta accipitur potestas ad simpliciter aliquid suscipiendum uel administrandum: itaque sine illa potestate si illud attentaretur suscipi uel administrari, totũ esset cassum & irritum: etenim per baptismũ sic accipitur potestas suscipiẽdi alia sacramenta, ut si quis ante ipsum aliqua attentaret suscipere, nihil susciperet: & per sacerdotium sic fit consecrandi facultas ut si absque illo quis cõsecrare præsumeret, nihil faceret: sed tamẽ ordines inferiores non sunt huiusmodi: nam diaconus per suum ordinem solùm accipit potestatem ritè legendi euangelium, non tamen simpliciter legendi: nam si quis sine suscepto diaconatus ordine illud solenniter canẽret, quanquam peccaret nihilominus uera esset lectio

4. Arg.

Et quartò, ut suprà diximus, accedit argumentum, quod ex concessione S. Thomæ sumitur, ubi ait, quòd sacramentum ordinis secundùm completam rationem est in sacerdotio, in alijs autem est quædam participatio ipsius. Vnde collectio fieri uidetur, nõ opus esset tot characteribus.

Additionis arg. in fauorẽ Durãdi.

Prętereа, ut eidẽ opinioni nos quoque patrocinemur, arguitur sic. Si aliquis ordinum sub sacerdotio esset sacramentum, maximè diaconatus, propterea quòd in actis apostolorum & apud Paulum mentio fit crebrò huius ordinis: attamen hoc non inde satis colligitur:

nam diaconi nomen nihil aliud sonat, quàm ministrum, & tempore apostolorum apparet diaconos nõ fuisse nisi pauperum ministerio addictos, iuxta illud Actuum.6. Non est æquum nos derelinquere verbum Dei & ministrare mensis: quare constituti sunt septem viri boni testimonij, qui illi sunt muneri mãcipati,
2. Argu. quorum Stephanus fuit primicerius. Atque his accedit maximè argumẽtum, quod materia & forma in ordinandis diaconibus & subdiaconibus per traditionem libri non videtur à Christo instituta, nec tẽpore apostolorum in more fuisse, sed sola manuũ impositio, vt apparet Actuũ. 6. quia tunc nõ erant libri euangeliorũ, aut epistolarum. ¶ Re uera qui opinionẽ
Snĩa au toris. Durandi sustinere vellet, nõ esset magna reprehensione dignus. Nihilominus nõ est tam facilè à cõmuni antiquorum opinione deflectendum: esset enim nonnullæ temeritatis nota. Ob idque subiungi-
6. Cõcl. tur sexta conclusio. Diaconatus & subdiaconatus sunt verè iure diuino sacra-
Rõ de diaco-no. menta, characteris subinde & gratiæ efficacia. Probatur, de diacono primùm, antiquissimi authoritate Dionysij, qui
Paul. 1. ad Tim. 3. de diaconibus ceu de altaris ministris idẽ tidem meminit. Et, quod vrgentius mouet, Paul. 1. ad Timot. 3. depicta suis moribus episcoporum imagine (quo nomine omnes presbyteros comprehendit) de diaconibus extemplo subiungit dicẽs, Diaconos similiter oportet esse pudicos, non bilingues, non vino deditos, nõ turpe lucrum sectantes, habentes ministerium fidei in conscientia pura: vbi illos ceu altaris ministros egregijs virtutibus præditos requirit. Ex quo subsequitur, quòd verò sacramento initiari debent, vbi gratia ad id muneris perfundantur, ac subinde charactere exornentur. Id quod
Actuũ. 6. præcipuè Actuum. 6. confirmatur: nam apostoli septem illis diaconibus in suo conspectu constitutis orantes manus im
Nota. posuerunt, quod erat sacramẽti signum. Quare ad munus altaris instituti sunt.
De subdiaco-no. Atque inde in more habet ecclesia manus imponere diaconis, & non hypodiaconis. ¶ Et quamuis de subdiaconibus nõ adeò habeatur in antiquis memoria expressa, tamen nomine diaconorum re vera intelliguntur: tum quia vt ait D. Thomas, cum in primitiua ecclesia non esset tanta ministrorum copia, diaconi persæpe & euangelium & epistolas legebant, ut modò crebrò propter inopiam fieri assolet: tum etiam, quòd cùm diaconus idem sit, quod minister, nominis ampli-
tudine intelligitur & subdiaconus. Accedit ecclesiæ authoritas & vsus, quæ subdiaconatum connumerat inter ordines sacros, quos ad recitanda soluendaque diuina officia compellit, qui ceu ministri adeò altari mancipantur, & (quod vehementer vrget) à laicorum statu separantur, vt sint matrimonio contrahendo prohibiti: & ideo Dalmatica & manipulo vtuntur. ¶ Septima conclusio. Reliquos quatuor ordines minores absque erroris periculo sustineri potest non esse propriè sacra, quibus vel gratia infundatur, vel imprimatur character. Hanc opinionem insinuat Magister sent. dicens, hos ordines fuisse institutos ab ecclesia. Quin verò de subdiaconatu idem censere videt. Quam subinde opinionem Caietanus in illa quæstio. de ritu suscipiendi ordines, in additio. ad 3. partem approbat. De subdiaconatu verò, vt modò ostendebamus, alia est ratio. Sed de alijs quatuor ordinibus minoribus probatur conclusio: quoniam de illis in ecclesiæ primordijs nõ ita expresè reperitur mentio facta, neque illi ministri eis officijs dedicantur, quæ ad dignitatem consecrandi eucharistiã attinent, sed ad disponendum populum. Atque adeò licet in peccato vsum suorum ordinum exerceant, nullatenus peccare censentur: quare neque opus est, vt gratiam ad id muneris suscipiant, ac perinde nec characterem. Quod inde præsertim confirmatur, quod à seculari cœtu non catenus abdicantur, quin absque vlla dispensatione possint matrimonia contrahere. Et quod vrgẽtissimè mouet, ad nullas obligantur horas recitandas, vt subdiaconi, neque verò ad canticum graduũ, quod nonnulli absque vllo fundamẽto fingunt. Neque arbitror profectò, quod si D. Tho. ad hunc locum in summa peruenisset, in cõtraria perstitisset opinione, quã in Quarto, vulgus secutus, tenuit. Et cõfirmatur per id conclusio, quòd subdiaconatus & ordines superiores dicuntur sacri, inferiores verò non sacri: nam etsi

Alia rõ.
7. Cõcl.
Magister sen ten.
Caiet.
Rõ con clusionis.
Nota.
Alia rõ.
Confirmatio conclusionis. Solu. S. Thom.

S. Thom.

S. Thô. respondeat omnes secundùm se esse sacros: quia omnia sunt sacramenta sed superiores dici sacros ratione materiæ sacræ, circa quam exercentur: gratior tamē solutio est, quòd superiores dicuntur sacri: quia verè sunt sacramenta, reliqui verò nō nisi sacramentalia quędam. Atq; hac de causa, ut inferius uisuri sumus, simplex presbyter potest ex cōmissione minores ordines conferre, non tamen maiores.

Solu. optima authoris.

¶ Et per hoc soluitur argumentum Bonauenturæ, quo sic arguit. Illi ordines minores nō sunt iterabiles: ergo imprimunt characterem. Cōsequentia quippe hæc nulla est, sed si sic argueretur. Sacramentum hoc non est iterabile: ergo imprimit characterem. Concedimus nāq; illos quidem esse uere ordines non tamen propriè sacramenta ordinis, sed sacramētalia ad sacramētū disponentia: & ideo nō sūt iterabiles, nō q. a sacra sunt, sed quia per quādā cōsecrationem celebrantur, vt cōsecrationes altaris, & vasorum, ac ornamētorū, quæ eidē sunt deputata.

Solu. argu. Bonauenturæ.

Nota.

Ordines minores quare non iterabiles.

¶ Et eodē mō soluuntur argumenta Paludani asseuerantis oēs istos ordines esse verè sacramēta. Arguit. n. contra Durandum, quod si non essent sacramenta, sed sacramentalia, non deberent diuersis tēporibus cōferri, sed simul oīa cum presbyteratu, sicut exorcismi & catechismi in baptismo. Itē sequeretur, q̄ si quando presbyter ordinatur, error cōtingeret, ut sacramentum esset nullum, postmodum quando iteraretur, deberēt iterari omnia.

Solu. argumentorum Paludani.

Aliud argumētum.

Respōdetur, inquam eiusmodi ordines non esse sacramentalia instar omnino exorcismorum & catechismorum, sed sunt consecrationes & dedicationes ministrorum ad aliqua officia: quare & longè ante presbyteratum conferri possunt, & nūquām sunt iterandi.

Solutio.

¶ Argumenta uerò Durādi quatenus p̄bant, quatuor ordines non esse sacramēta, admittuntur sed quatenus cōtendūt diaconatum, & subdiaconatum à sacramentorum ratione excludere, non necessariò concludunt. Et ideo ad primum respōdetur, quod etsi illi ordines ad eucharistiam consecrandam referantur, quem quidē effectum solus præsbyteratus attingit, non tamen inde subsequitur, nō esse sacramenta: quia nō sunt sicut exorcismi, sed consecrationes & dedicationes ad certa officia. Et quanquam illa officia legendi Euangelium vel epistolam, etiam si non ordinatus exequeretur, re vera essent lectiones: nihilominus ad eadem officia cum idoneitate exercēdum & dignitate ordinant p̄ sacramētū ministri. Quare nō opus est, vt p̄ quodlibet sacramētū accipiatur potestas ad simpliciter agēdū, sed ad dignè agēdū.

Argumenta Durandi diluūtur.

¶ Et ad authoritatem S Thomæ dicentis, quòd sacramentum ordinis totum secundùm completam rationem est in sacerdotio, in alijs verò secundùm participationem respondetur, nō esse sensum, quòd gratia & character solùm sit in sacerdote, sed quòd gratia & characteres aliorum sint participationes eorundem effectuum, qui sunt in sacerdotio. Nō quòd eadem gratia diuidatur, vt vna pars sit in sacerdote, & alia in diacono, sed quòd gratiæ inferiorum referūtur ad ministeriū superioris, iuxta illud Numer. 11. vbi dominus dixit Moysi, vt septuaginta viros congregaret, qui ei essent auxiliares, & subdit, Auferam de spiritu tuo, & tradam eis, ut sustentent tecum onus populi. Non enim intellexit quòd partem spiritus, quem Moysi aspirauerat, esset ei adempturus, sed quòd similem alijs spiritum traderet, licet non tam egregiū.

Ad S. Th.

Numero. 11.

¶ Ad aliud uerò, quod nos fecimus, iam respōsum est, diaconos nō solùm in ministerium mensarum secularium, uerum etiam sacri altaris fuisse institutos. Et quanuis in initio statim non essent libri epistolarum & euāgeliorum, nihilominus tradebāt eis potestas ad lēgēdum & fortè scripta charta. Et ita apostoli docuerunt ecclesiam, vt sub vtraque forma & materia illam traderet.

Authoris argumento satisfit.

¶ Duo autem restant argumenta soluenda. Primum, quòd cum omnia sacramēta ex institutione Christi habeant efficaciam: & sacramentum ordinis quantum ad omnes eius partes non inueniatur à Christo institutum, non est sacramentum.

Primū argumētum.

¶ Secundum. Si in diaconatu & subdiaconatu confertur gratia, consequitur ut quotiescunque solenniter suis ordinibus funguntur legendo euangelium uel epistolam extra gratiam peccent mortaliter, quod creditu durum censetur.

2. Argu.

Sol. primi. ¶ Ad primum autem respondetur, q͂ presbyteratum, iã dictũ est, à Christo fuisse in cœna institutum, atqui & diaconatũ postquàm apostoli expressam de illo fecerant mētionē, certũ est ex institutione Christi id habuisse, licet non ille, sed ipsi ordinem promulgauerint, vt de extrema Magist. sentēn. opin. vnctione dictũ est. Subdiaconos verò & alios inferiores ministros ait imprǽsentiarum senten. Magister ecclesiã pro tẽpe instituisse. At verò de subdiaconatu, si est vt diximus, verũ sacramentum, nõ est ambigendũ quin apostoli ex Christi institutione illum susceperint diuidentes diaconum: hoc est, ministrũ in duos. Sed mino Minores ordines ecclesia instituit. res ordines credendũ est ecclesiã postmodum instituisse, & hoc est nouũ argumẽtum nõ esse sacramẽta, sed sacramẽtalia. ¶ Ad secundum distinct. 1 quæst. 5. art. 6. Solu. secundi argu. diximus, nonnullos ita sustinere, quòd sit peccatũ mortale diacono & subdiacono solenniter altari in peccato ministrare. Sed re vera oppositum est valde probabile, & forsan probabilius: quia ad concludẽdum peccatum mortale, habendus est respectus ad obiectum & materiam S. Thom. opinio. operis. Quod ex S. Thoma. 3. part. quæst. 64. articu. 6. ad 1. si bene intelligatur, col Nota. ligitur. Nõ enim cõstituit regulam, quòd quando minister est consecratus per gratiam ad aliquam actionem, tunc exercendo illam extra gratiam peccet mortaliter, sed quando est dedicatus ad aliquam actionem, quæ in se ipsa habet sanctificationem, qualia sunt sacramenta. Vbi duntaxat sentit, quòd administrare sacramẽta in peccato mortali, sit peccatum. Et, ita Caietanus. est intelligendus illic Caietanus, si est auscultandus. Vnde cum legere euãgelium vel epistolam non sit actio habens in se sanctitatem: quia non est administrare sacramẽtum, per quod populus sanctificetur, sit vt quãuis illi ministri gratiam ad id muneris susceperint, nõ inde eliciatur peccare mortaliter. Satis enim est quòd sit veniale. In minoribus autem ordinibus, quia functiones illæ multo sunt minoris momenti: nõ est gratia necessaria, & ideò eorum administratio extra gratiã 1. Conclusio. nullum est peccatum. ¶ Ad pedem tandẽ istorum subnectitur octaua cõclusio. Ordines ecclesiastici sunt peculiaria sacramenta legis euangelicæ. Nam etsi apud

Ethnicos in lege naturæ fuerint Pontifices & sacerdotes suorum Deorum, nunquam tamen erãt propriè sacerdotes: nã Sacerdotes legis naturæ. vbi idola colebantur, non erat vera, sed falsa religio. Et sicubi verus colebat Deus non tamen illi sacerdotes p̃ sua sacrificiã conferebant gratiã: quia neq; illa, vt dist. 1. dictum est, erant sacramenta. Atqui in lege veteri erãt quidẽ, vt illic diximus, verè sacramenta, nõ tñ eius muneris efficacia, cuius nostra: quia non conferebant gratiã. Ob idq; sacerdotes illi nullo initia Sacerdotes legis veteris. bantur sacramẽto ordinis, quo gratiam characteremve reciperent: quia cùm neque ipsi per sua sacrificia animã p̃ gratiã emundarent, nulla pollebant potestate, quæ verè esset spiritualis. Erant autem figura & vmbra nostrorum ordinum prognostica. ¶ Ad primum igitur argumen- Sol. primi arg. tum ex capitalibus respõdetur, quod ante susceptionem ordinum requiritur illa gratia in suscipiente, quæ toti plebi est cõmunis, qua scilicet homo fit iustus: sed p̃ sacramentum ordinis confertur gradus excellentior, quo sacerdos alijs emineat. ¶ Ad secundum verò respondetur, quòd Solu secundi. licet solus sacerdos habeat administrare sacramẽta, diaconus nihilominus & subdiaconus, quia ei administrant, suis quoque characteribus indigent.

¶ Ad tertium tãdẽ respondetur, vt expres- Sol. tertij. sè docemur cap. Veniens. de presbyt. non baptiza. quòd absq; baptismo, qui ianua est sacramentorum, nullius est homo sacramenti capax. Atque adeò si quis inuẽtus fuerit ante baptismum ordinatus, baptizandus est, & iterum omnibus ordinibus initiandus. Et hoc ipsum hic D. Tho S. Thom. fatetur. Addit tamen quòd licet eiusmodi sacerdos non baptizatus nec conficere possit sacramentum, nec absoluere in foro pœnitentiali, & si in Episcopum promoueatur, & ordinare alios attentauerit, verum sacramentum non conferat: tamen piè, inquit, credi potest, q͂ quantum ad vltimos effectus sacramentorum summus sacerdos Deus suppleret defe- Quòd Deus supplelat sacramentorum defectus. ctum, neque permitteret hoc ita latere (scilicet, non esse baptizatum,) vt pericu lum ecclesiæ immineret.

¶ Hoc aũt, quod de supplemento Dei hic adhibet S. Thom. supra distinct. 5. articul. 2 generaliter tractauimus de omnibus

casibus, quibus doctores nonnulli Deum supplere sacramentorum defectum opinantur. Est enim res ex quadã potius pio rum existimatione orta, q̃ ex legis vllius certitudine. Nam vel ex euangelio, vel ex vllo loco sacræ paginæ elici nequit vllus modus obtinẽdęq; augendæue gratiæ Dei, q̃ vel per sacramentum, vel per contritionem, aut alium actum meritorium. Quare si sacerdos non verè absoluit, & pœnitens non est contritus, credere ꝙ tunc Deus supplebit defectum, & cõferet gratia, cùm sit omnino præter legẽ, nullum habet fundamentum. Quocirca non dubito, quin S. Th. in summa nunquã tale verbum dixisset. Est.n. dicere, ꝙ Deus peccatorem sine sacramento & contritione iustificat, quod esset manifestarius error.

Nota.

Nota.

Respon sio lepida.

¶ Alia est aliorum magis lepida responsio, quòd quando quis attritus accedit ad sacramentum, si minister, vel non est sacerdos, vel non habet rectam intentionẽ conferendi sacramentum, tunc Deus specialius opitulabitur attrito, vt eius actus obiectum mutet, vt qui erat dolor propter pœnas inferni, fiat vera contritio: scilicet, dolor propter Deum. Est enim somnium absque vllo prorsus fundamento. Deus siquidem semper est promptus concurrere ad veram contritionem: sed si pœnitens prius illo auxilio non vtitur, figmentum est dicere, quòd solum defectus ministri sit in causa, vt vel pœnitens eodem auxilio moueatur, vel Deus specialius concurrat. De alio denique dicto S. Thomæ: scilicet, quòd Deus non permittet diu latere errorem illum, vt qui non est verè sacerdos permittatur sacramẽta administrare, nulla est lex certa, quòd id non permittet: alia enim maiora mala permittit. ¶ Quòd si interroges, vtrùm sacramentum ordinis præsupponat characterem confirmationis, respondetur, illum non præsupponere de necessitate, sed de congruitate. Quapropter sine confirmatione esset verum sacramentum ordinis: nihilominus nõnullum peccatum esset, si quis sciens non confirmatus ordinaretur, etiam in episcopo, si eum ordinaret, quanuis nulla ratio cogat, vt credatur esse mortale. ¶ Vtrùm verò character superioris ordinis inferiores præsupponet, titulus de clerico per saltum promoto respondet, quantũ ad necessitatẽ negatiuè: mandatur enim illic, vt ille, qui sine suscepto ordine diaconatus in sacerdotẽ est ordinatus, non iterum ordinem sacerdotalem suscipiat: quia sacramentũ fuit validum. Sed ordinetur in diaconũ. Imo vt ait S. Th. in primitiua ecclesia multi, antequã reliquos susciperent ordines, sacramento sacerdotali initiabãtur: quia sunt per se potestates distinctæ, quarum sacerdotalis reliquas omnes includit. Quocirca sacerdos, licet alios ordines non susceperit potest omnium functionẽ exercere. Sed institutum ecclesiæ fuit, vt gradatim ordines susciperentur, neque liceret superiores absque inferioribus conferre.

Autoris ratio.

Dictum S. Tho.

Ordinibus uniendus an esse debeat confirmatus.

An character superior inferiorẽ suppo. nat.

Nota de sacerdote ꝑ saltũ promoto.

DISTINCTIONIS VIGESIMÆQUARTÆ, Quæstio secunda.

ARTICVLVS I.

Vtrùm clerici omnes ordinati debeant coronæ tonsura insigniri.

QVAESTIO secunda mouetur de iis, quæ sunt ordinibus annexa: nẽpe, de corona, & episcopatu, & vestibus sacris. Arguitur ergo ꝙ corona clericis non congruat: nã Hierem. 49 attonsi sub his verbis maledicuntur, Dispergam in omnem ventum eos, qui in comam attonsi sunt: ministris autem ecclesiæ potiùs benedictio congruit, quam maledictio. ¶ Secundò arguitur. Si coronæ vllum esset fundamẽtum, maximè illud Nazaræorũ, quod distinctio. præsenti adducit Magist. sentent. Nazaræi autem, ut Numer. 6 legitur, nõ attondebantur in mysterium altaris, sed ex voto, quo Deo consecrabantur, etiam si nõ essent Leuitæ: ergo inde nullum deducitur argumentum tonsuræ clericorum. ¶ Tertiò. Si tonsura cunctis clericis conueniret, cõsequeretur, quòd omnes clerici, eo ipso ꝙ tondentur, renunciarent tẽporalibus bonis, quod & ipsa detõsio significat, & versiculus psalmi, quem dum tõdentur proferunt, Dominus pars hæreditatis meæ, super quo ait Hieronymus, ꝙ dominus cum istis temporalibus pars fie-

Partis negatiuæ argũ mẽtum primũ.

Secundum argumentum.

Tertiũ argumẽtum.

ri

ri dedignatur;non autem omnes abdicatione bonorum faciunt, sed retinere possunt patrimonia & alia bona. ¶Quartò denique arguitur. Si tonsura insigne esset clericorum, sequeretur, quòd etiā prima tonsura esset propriè ordo: est enim corporale signum ab ecclesia ministris altaris institutum, per quod clericus in altiori gradu cōstituitur quàm sit laicus: quapropter à solo episcopo prima fit tonsura: consequens autem est falsum, alioqui plures essent ordines quàm septem. ¶ In contrarium autē est, quòd corona regalem dignitatem significat, & vt ait Grego seruire Deo regnare est: cùm ergo clerici peculiari quodam excellentiorique modo seruitio Dei adscribantur, insigne hoc coronæ eius meritò adaptatur.

Quartū argumētum.

Pars affirmatiua.

¶ Clericorum tonsurā VVitcleff, vt est videre apud VValdens. Tomo. 5. de sacram. sub titu. 9. cap. 80. abominabatur, quem Lutherani secuti subsannando appellāt, catholicos clericos rasos & tonsos. Idemque VVitcleff eosdē appellat Cæsareos, non quod cæsariem detondeant, vt nonnulli arbitrantur, sed à Cæsare Constantino, vt idem refert VValdensis in initio eiusdem tomi veritate. 7. & tomo. 2 cap. 120. Inde nanque quòd pientissimus ille imperator ecclesiam ditauit, clericatumque honoribus extulit, ac perinde hæreticos contra sacerdotes obgannientes extirpare curauit, in inuidiam eorundem clericorum hæretici appellabant eos Cæsareos, quasi ab illo Cæsare procreatos,

Hæreticorum error.

¶ Ad quæstionē ergo duabus cōclusionibus respondeī. Prima cōtra hæreticos hęc asserit. Optimū est & clericis dignū insigne, detonsa corona. Probaī primò antiquitatis dignitate. Petrus.n. apostolus ea dē fert insignitus in memoriā spineæ coronæ, quā Christi crucifixores eius capiti imposuerunt. Quare præcipua cā huius ritus nō fuit illa, quā à Nazaræis antiquę legis Magister sentent adfert, sed hæc, ꝙ cùm hostes Christi ad ignominiā & dedecus eū coronauerint, religiosissimum duxerunt apostoli idē insigne ad suū ipsorū decus, & gloriā Christi vsurpare. Quo fit, vt corona non sit pars illa in vertice rasa, sed capillorū circulus, q capiti circunstat. Ob id enim & capitis vertex supernè abraditur, & capilli infernè in circulum attondentur, vt in modum coronæ capilli restent. Vnde priscus clericorum mos nō fuit capillum in vertice radere, & de missam comā habere: nam tunc capilli non haberent effigiem corone, sed tondebanī eodem prorsum modo, super aures, quo nunc religiosi. Atqui de hac tonsura, vt illo citato cap. 80. VValdensis cōmemorat, schismata in primæuā ecclesia oborta fuere. Refert enim Beda. li. 5. de gestis Angelorum Colfridum abbatem, illius contro uersiæ meminisse, qui post multa subdit, nullam magis sequendam nobis amplectendamq; iure tonsuram ea, quam in capite suo gestabat Petrus Apostolus. Et inferius. Neque verò, inquit, ob id demum coronam attondemur; quòd Petrus in memoriā Dominicæ passionis attonsus est. Et subditur. Sicut enim omnis ecclesia, quia per mortē sui viuificatoris facta est, signum sanctæ crucis in fronte portare cōsueuit: ita oportet eos, qui monachi votum, vel gradum clericatus habentes altioribus se continentiæ frenis adstringunt, coronam in capite gestare. Et rem prosecutus venerabilis Beda tonsuram, inquit, quam Magum ferunt habuisse Simonem, quis rogo fidelium non statim cum ipsa magia detestetur? Radebat enim ille anteriorem partem capitis super frontem, sed vbi ad ceruicem declinabat, tonsuram faciebat strictiorem, vt ab apostolis discriminaretur. Contra quam ritus peruersitatem Anitius Papa can. Prohibete. 23. distinct. prohibet ne clerici, aduersus Apostolum, comam nutriant. Reprehendit enim. 1. Corinth. 11. viros, qui comam nutriunt. Et subiungit Papa. Sed desuper caput in modum sphæræ radant. Extat & in concilio Toletano. 4. sub Isidoro capit. 41. coronæ decretum hoc verborum tenore. Omnes clerici & lectores, sicut Leuitæ & sacerdotes detonso superiùs toto capite, inferiùs solā circuli coronam relinquant. Attende quem admodū capillorum circulus coronę nomine denotatur. Quare subditur. Non sicut hucusq; in Galetiæ partibus facere lectores videntur, qui prolixis, vt laici, comis in solo capitis apice modicum circulum tondent. Ritus enim iste in Hispanijs hucusque hæreticorum fuit. Hæc ibi.

Prima conclusio.

Ratio pcipua coronæ clericalis.

Beda de gestis Anglorum.

Beda. Simonis Magi tōsura.

Anitius Papa.

Conci. Tole.

Idemque

Raban. idemque narrãdo confirmat Rabanus li. de institutio. clerico. ca. 3. Et Hierony. in Hieron. quadam breui epistola ad August. Domi num meum, inquit Allipium, & dominum meum Euodiũ, vt meo nomine Augus. salutes, precor coronam tuam. Et idẽ Aug. Proculianum. Honorant, inquit, nos vestri, honorant vos nostri. Per coronã nostram nos adiurant vestri, per coronã vestram vos adiurant nostri. Ac deniq; Hu Hugo. go. lib. 2. de sacram. par. 3. cap. 5. Primum, inquit, signaculum clerici corona est. Co Corona res anti qua. rona ergo res est antiqua à temporibus vsque apostolorum. Vnde Dionysius lib. de ecclesia. hierar. cap. 6. par. 2. ait, ꝙ episcopus dum quemlibet sacris initiat, consignans eum crucis signo tondet. Inde ergo seruatus est mos, vt episcopus eum, quem prima tonsura donat, in apice capitis tondeat. Vbi linconiensis: signat, inquit, crinium detõsio omnium materialium ab amore decisionẽ, quæ variè formant, vt clericus intellectu puro ad Deũ Cassio- dorus. pertingat, & eius simplicitate formetur. Et Cassiodorus sup illud psalmi. 39 Multiplicati sunt super capillos capitis mei. Non frustra, inquit, in comparatione delictorum capilli adducti sunt: nam in veteri testamento sacerdotes ipsa similitudine radebantur. vt tali emudatione purgati carnis vitia deposuisse viderentur.

Cõgrui tas coronæ. ¶ Vt ergo ex his tandem rationes conclusionis eliciamus, ex quintuplici mysterio congruitas coronæ colligit. Primò ex me Prima ratio. moria Dominicæ coronæ. Secundò, quia corona, vt diximus, regiam dignitatem Secun- da rõ. designat, quæ ecclesiæ ministris competit, vt Hieron. ait. 12 q. 1. cano. duo sunt. Quòd enim Petrus apostolus generaliter Christianos omnes appellat genus electum, regale sacerdotium, per antonomasiam clericis congruit. Tertio ratione figuræ, quæ cùm sit circularis, imaginem perfectionis præfefert, quã altaris admi Tertia ratio. nistri adipiscuntur & proficentur. Quartò denique ratione detractionis capillo Ratio quarta. rum ex parte superiori per rasuram, ne clericorum mens temporalibus occupationibus oppressa, à diuinorum contemplatione præpediatur, & ex parte interiori per tõsuram, ne eorum sensus tẽporalib. obuoluantur. Quã vtiq; rõne detonsio illa, super aures fieri debet, ne sensum auditus operiant. Adhiberi quoq; põt & quinta cã: quia decet clericatus ordinem à reliquo vulgo illo publico signaculo discerni.

¶ Per hoc soluitur obiectio, quam obmo Ratio quinta. liri quis posset. Si capillorum abscissio superfluorum abiectionẽ significat, oẽs ꝑr Obie- ctio. sus pili deberent abradi. Rñdet, inquã, ꝙ cùm plures aliæ causæ cõcurrant, necesse est sic circuncidi, vt coronæ figura appa Dilutio reat. ¶ Ex his tãdẽ colligitur tonsurã omnib. clericis, licet non in eadẽ amplitudine cõpetere. Atq; hinc noĩs etymologia ducitur: nã clerus Græcè, vt 7. etymologiarum ait Isidorus, & refert di. 21. can. Cleros. & ab Innocẽtio ca. Cùm ſm Apostolum. de præben. idem est quod sors latinè: & clerici caducis rebus post habitis Dei hæreditatem singulari quadam præeminentia sortiti sunt. Vnde clerus idem est, quod sors Dei, seu cui Deus sors est, & vt est in ꝓnominato uersiculo psalmĩ, pars hæreditatis. Quo & nomine allusio fit ad electionem Mathiæ apostoli, quæ sorte facta est ¶ Sed nihilominus, ut su Mona- chi. prà allegatus Beda autor est, vniuersi religiosi, qui choro addicuntur, licèt nullis sint ordinibus initiati, rñ propter seculi renunciationẽ eadem coronæ tonsura cõsignant. Reliqui verò cõuersi, qui alijs Mona- chi lai- ci. monasterij seruitijs mancipantur, licet propter eandem renunciationẽ tondeantur, non tamen in modum coronæ, eò ꝙ non vitæ contemplatiuæ, quæ per verticis rasurã designat, sed actiuæ vacare debent. ¶ Præfixæ tñ conclusioni secunda 2. Cõcl. eius moderatrix adhibetur. Clericorum tonsura hoc est pilorum abrasio & circuncisio, non est de sacramenti essentia, imò qui intonsus ordinaretur, & in præsbyterum verum sacrm susciperet. Nam sacrm ordinis, vt dictum est, in collatione materiæ cum prolatione formæ ꝑficitur: quare reliqua cæremonialia sunt & sacralia. At verò tam episcopus, qui or Qui intonsus ordinatur, grauiter peccat. dines intonso conferret, ꝙ ipse, qui ordines susciperet, grauiter peccaret, vt bene in ꝓsentiarum ait Ricardus. Et, ut arbitror, in sacris òrdinib. nempe, subdiaconatu & superiorib. esset peccatũ mortale. Grauius n. esset ordines sacros sine rasura suscipere, quã post suscepto comã nutrire. Non dico, sine prima tonsura, sed

sed absque vlla capillorum tonsura. Et nihilominus dist. 23. & de vita & hone. clerito. multis capitibus clerici prohibētur comam nutrire. Quin verò vtrobiq; Gregorius capit. Si quis. ait, ꝙ si quis ex clericis comam relaxauerit, anathema sit. Intelligitur autem. ut bene ait Glossa, non quòd ipso facto sit excōicatus, sed ꝙ si præmonitus inobediēs perstiterit, excōicetur.

Cap. si quis, quomō sit intelligendū.

¶ Rursus hmōi censuræ intelligendæ sunt eos tm̄ clericos ferire, qui priuilegio gaudēt clericali: nam clerici primę tonsuræ vel in minorib. ordinib. tenēdo non esse propriè sacra, si nulium habeāt ecclesiasticum beneficium, & voluerint publicè in statu seculari, clericatui repugnante, viuere, non tenentur apertā hr̄e coronam, imò peius facerēt si illam aperirent: nam in cōtemptum ordinis cederet. Quare dum admoniti priuilegijs clericatus renunciant, tunc nec tenentur, nec debent eam ferre, vt patet ca. Contingit. 2. de sent. excom.

Qui clericali priuilegio potiūtur, excōicātur, nisi coronā aperuerint.

Et multò minus tenentur clerici coniugati, si eisdem uoluerint priuilegijs abdicari, vt in titu. de clericis cōiugatis sancitur. Si uerò uoluerint priuilegijs gaudere, tonderi tenētur. Quare si tertiò admoniti, vt in dict. cap. Contingit. decernitur, noluerint corona & habitu clericatum ꝓfiteri, immunitatis efficiuntur extorres. Et arbitror nullā consuetudinē in contrarium ualere: nam reges & principes semper reclamant, admonētque suos ministros ne prinilegium immunitatis eis seruent, qui habitu clericali nō sunt indutı. Qđ quidem, idq; in Hispania ꝑsertim seruandum esset, ubi in more est secularib. nobilib. & militibus, absq; ullo proposito ascendendi ad ordines sacros, sed solo animo cōsulendi sibi in suis digladiationibus & criminib. & foro se seculari subducendi, primam tōsuram suscipere, qui quidem abusus nō esset ferendus, sed iure & ordine emendādus.

Clerici cōiugati an tenēatur aperire coronā.

Consuetudo ñ ualet.

Nota attentè.

¶ Quo fit, ut bigami: quoniam eisdē priuilegijs non fruuntur, non solùm nō teneantur, imò uec licitè possint clericali tonsura insigniti incedere, ut dist. 84. ca. uctur, can. Si quis clericus & de bigamis, c. Altercationis.

Bigami

¶ Ad primū igitur argumentum respondetur, quòd dominus ꝑ Propheiam dispersionem eis comminatur, qui in religionem idolorum se etiā detondebant, ueluti Iudæi ob religionē ueram.

Sol. primi argumēti

¶ Ad secundum respondetur, ꝙ in ueteri lege, non erat uerum sacramentum ordinis, sed imperfecta quædā eius imago & figura, & ideo illa Nazareorū religio non urgebat duntaxat inter Leuitas & tēpli ministros, sed in omni populo. Quare neq; abrasio fiebat in modum coronæ: quia nec illic erat tanta contemplatio, nec repsentatio coronæ Christi, sed omnes capilli radebantur ad significandū temporaliū cōtemptum.

Sol. secundi arg.

¶ Ad tertium respōdetur, ꝙ clerici per capillorū abiectionem non censentur omninò ꝓpria pr̄imonia & tēporalia bona à se abdicare: quia non repugnāt diuino cultui, sed anxium affectum & solicitudinē eorum deponere, & hoc profitentur dicentes, Dominus pars hæreditatis meæ. Debent. n. in hoc, ꝑsertim sacerdotes, & qui sunt in sacris, plebi ꝑeminere. Tametsi iā rarissimi sint qui hanc religionē profiteātur, id qđ in comis, quas longiores q̃ religiosi nutriunt, præseferunt

Sol. tertij arg.

¶ Vtrùm ēt per contrarium liceat eos sacris ordinib. initiare & potissimum sacerdotio, q nullā prorsus habent substantiā vnde viuāt, dist. sequenti disputabimus.

An qui non habent vnde victitēt, ordinari possint.

¶ Ad quartū non desunt qui censeant primam tonsuram esse proprie ordinē, in quib est Maior distın. 24. q. 1. vbi adijciens, etiam episcopatum esse ordinem, nomen ordines connumerat. Cui subscripsit Ekius in quadam homilia de ordinibus. Sed bene fatetur Maior paruis rationib. fuisse motum: quia nullius sunt momenti. Cùm enim tam celebris sit & sanctorū & ecclesiæ traditio, septem tantùm esse ordines, effigies quædam temeritatis est asserere primam tonsuram esse ordinem, aut episcopatum, de quo statim dicturi sumus.

Solutio quarti argum.

Ekius.

Primū ergo tonsura, vt D. Thom. inpræsentiarum, & D. Bonauentura, & Ricardus & omnes fatentur, non est ordo, sed quædā ad sacros ordines dispositio, quasi media inter laicos & ecclesię ministros. Veluti in religione nouitius, & in Christianismo catechumenus, qui nondum suscepit characterem.

Prima tonsura non ē ordo.

Et ratio est, quòd huiusmodi clerici nō sunt in diuino cultu ad aliqua officia destinati, quæ nō possint seculares præstare, sed ad solas diuinas laudes decantandas: quare ad hoc nō

Ratio.

exigi-

exigit specialis aliqua potestas. In cuius signum ad conferendam primam tonsuram non expectatur missę celebratio, sed quacunque hora confertur. Et quod maximum est argumentum, dum prima corona quis tondetur, nulla fit mentio vllius potestatis. Adducit autem pro se Maior verbum Innocentij, capit. Cùm contingat, de ætate & qualita. scilicet, Per primā tonsuram iuxta formam ecclesiæ datam clericalis ordo confertur. At verò ille ordo non vsurpatur pro sacramento, sed pro dispositione, qua primus fit ad ordines introitus. Colligitur ergo ex supradictis, quòd tres tantum ordines, qui peculiariter dicuntur sacri, sunt verè sacramenta: quatuor verò minores ordines quanquam non sint sacramenta, & ideo propriè non dicantur sacri, sunt tamē sacramētalia, vt potestates illic ad certas functiones conferant, atq; adeò propriè dicuntur ordines. At prima tonsura hac ratione nō est ordo, sed quædā præparatio ad reliquos ordines. Neq; verò est essentialis dispositio, vt sine prima tonsura alij ordines collati non valeant, sed pertinet ad rei cōgruentiā. ¶ Vnde ad argumētum quartum respondetur consequētia perempta: prima enim tonsura nō est potestatis spiritualis signum ad aliquid, qđ laici facere nequeant, sed quædā ad id particularis deputatio, quæ ideo fieri debet per episcopum. Quo circa et si huiusmodi clericus sit in statu altiori quàm laicus tamen (vt verba referamus. S. Thom.) nō habet ampliorem potestatis gradum.

Argumē̃tū optimum.

Cap. Cū contingat. de ætat. & qual.

Tres ordines sacri sunt sacramē̃ta.

Nota.

Solut. quarti argum.

ARTICVLVS II.

Vtrùm supra sacerdotalem ordinem altior sit episcopalis potestas.

Ost primā tonsuram, quæ est omnibus clericis communis, & p̄ se reliquis inferior, sequitur de episcopali dignitate disquirere, vtrùm sit sacerdotali sublimior. Et arguit à parte negatiua. Veritas dēt respondere figuræ, sacerdotiū aūt Aaron fuit sacerdotij euangelici vmbra, quo vtiq; sacerdote nullus erat in illa lege superior: ergo neq; in ecclesia vlla est dignitas sacerdotali eminentior.

Partis negatiuæ, primū argumentum.

¶ Secundò Dignitas ministrorū dignitatē functionū insequitur: functio aūt sacerdotalis est verū corpus & sanguinē Christi conficere, quo vtiq; mysterio nullū est in ecclesia excellentius, ergo neque vlla est altior dignitas. ¶ In contrarium tñ est, qđ illa potestas & dignitas est præeminētior quæ cæteris partibus ad plura se extēdit: sed episcopatus secundū Dionysiū. 5. c. ecclesiasti. hierarch. extendit se ad plura, q̄ sacerdoti tantùm incumbit illuminare p̄ administrationē baptismi, & purgare p̄ pœnitentiā & eucharistiā: episcopo autē super incumbit etiā perficere chrismate confirmando, & alios ministros ordinando & prædicando, ergo est excellētior potestas. ¶ Duo sunt sensus præsentis quæstionis. Vnus, verùm re vera vllum sit discrimen inter episcopum & simplicem sacerdotē aliquo iure, siue diuino siue humano. Alter verò vtrùm hoc discrimen sit de iure diuino. Et ideo quæstioni duabus conclusionib. fiet satis. Enim verò de priori sensu nemo orthodoxorum ambigit, sed hæretici sunt, qui hujusmodi discrimen inficiari pergunt, quorum fuit Vuitcleff, vt est cernere apud Vualden. tomo. 2. de sacrament. cap. 117. & tom. 1. de sacramentalibus lib. 2. cap. 60. vbi ait, nullum esse prorsus discrimē, sed promiscuè omnes sacerdotes esse episcopos, atque adeo quemlibet posse confirmare & ordinare, habereque plenam iurisdictionem in sua parœcia. Eundem errorem sequuntur Lutherani, imò nequiorē: quia omnes, quos ciuilis respublica creat pastores, censent esse presbyteros & episcopos. At verò cum Lutheranis superuacaneum est disputare: quia nec veros sacerdotes habent, cùm uerum sacramentum eucharistiæ non agnoscant, neque veros episcopos: quia neque cōfirmationē neque ordinationem admittūt. Probat autem suam perfidiam Vuitcleff primum ex apostolo. 1. ad Timotheum. 3. vbi dicens episcopum oportere esse irreprehensibilem &c. oēs presbyteros comprehendit. Et è conuerso ad Titum. 1. in illis verbis. Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt constituas per ciuitates presbyteros, nomine presbyterorū episcopos intelligit. Secūdò, id præsertim cōfirmat autoritate D. Hie-

Secūdū argum.

Pars affirmatiua.

Dionysius.

Vuitcleff

Luther.

Ratio Vuitcleff

Hieronymi autoritas. D. Hieronymi super eundē locū ad Titū, & refertur can. Olim. dist. 95. Olim enim, inquit, idē erat presbyter q & episcopus. ¶Contra hac tñ hæresim statuitur prima

Prima conclusio. cõclusio. Quicquid sit de iure diuino, tñ certissimū est, saltē apostolorum traditio ne discrimen esse inter episcopos & simplices presbyteros. Id quod Hieronymus adeò non inficiat, vt planè affirmet eodē

Hieronymi verba. & citato loco. Subdit. n. Antequam diabo li instinctu studia vel schismata in religio ne fierēt. & diceretur ĩ populis, Ego sum Pauli, ego sum Apollo, ego autē Cephæ, communi presbyterorum consilio ecclesia gubernabatur. Postquam autem vnusquisque eos, quos baptizauerat, suos esse putabat, & non Christi, in toto orbe decretum est, vt vnus de presbyteris superponeretur omnibus, & schismatum semina tollerentur. Ecce Hieronymum affirmantē instituto apostolorum præfectos esse presbyteris episcopos. Vnde super

Idem Hieronymus. Esaiam lib. 2. idem Sanctus Pater, Inter senes, inquit, & principes hoc discrimen fuisse reor in veteri populo, quod nūc est inter presbyteros & episcopos. Fuit ergo

Vafricies Vuitcleff. vafricies VVitcleff rescindere vnam partem pro se verborum Hieronymi, Olim idem erat presbyter qui & Episcopus, atque alteram dissimulare, vbi adiecit, Toto deinde orbe decretum est, vt vnus de

Hæresis manifestaria. presbyteris superponeretur omnib. Manifestaria ergo hæresis est ecclesiasticam hierarchiam Episcoporum & presbyterorum distinctione fundatissimā & speciosissimam confundere, dicendo nullum esse inter episcopos & simplices clericos discrimen. Eodem enim commento & supremam pontificis Maximi potestatem abnegant, atque adeò schismatum semina serunt, quæ Hieronymus ibidem ait per episcoporum electiones fuisse deleta. Igitur aduersus hæreticos satis hæc sint.

August. Augustinus namque lib. de hæresibus hæresi 53. Aerium quendam commemorat qui cùm presbyter esset, doluisse fertur, quòd non potuerit esse episcopus: quam ob rem, in Arrianorum hæresim lapsus proprium adiubuit dogma, quòd presbyter ab episcopo nulla differentia deberet discerni. Et similiter loco citato cap. 66. Vualdensis Vuitcleffo vsu venisse, quia episcopatum, quem ambierat, obtinere nequiuit. ¶Alius verò sensus multum nobis pp Hieronymū maiorē obijcit scrupulū, vtrùm semper iure diuino fuerit inter episcopos & simplices presbyteros discrimen, ita vt hoc præfecturæ genus, nō ab apostolis ad sedanda schismata fuerit inuectum, sed ex institutione Christi semper obseruandum. Verba enim Hieronymi vehementer mouent illam eius fuisse opinionem, q non semper fuerit idem discrimen, atq; adeò nō esse de iure diuino, sed ex traditione apostolorum post aliquantulum temporis institutum. Alter sensus quæstionis.

¶Nihilominus subiungitur secunda conclusio. Discrimen hoc & præeminentiam inter episcopos & simplices præsbiteros nō ex sola traditione apostolorum suscepit ecclesia, sed iure diuino ex institutione Christi. Hæc est sententia San. Thom. 2.2. quæst. 184. artic. 6. omniumque sanctorum patrum, & doctorum, vt Turrecremata libr. 1. de summa ecclesię capit. 69. ait. Et est expressa sententia Dionysij, apostolorum discipuli cap 5. De ecclesia. hierar. vbi ponit tres ordines hierarchicos, vt sunt purgantium tantùm: nempè, diaconorum quibus cõuenit catechumenos catechizare: & illuminantium: scilicet, presbyterorum administrātium baptismum, pœnitentiam, & eucharistiam; & perficientium: scilicet, episcoporum, quibus conuenit confirmare & ordinare & prædicare: & cùm istæ functiones sint de iure diuino, palàm edocet eósdem gradus eodem fuisse iure distinctos. Hoc autem articul' 4. apertius fiet, vbi Petrum à Christo fuisse institutum caput ecclesiæ monstrabimus Etenim quo iure vnus est qui in ecclesia apicem tenet eodem condecuit, vt singulæ vrbes diœceses, pprios heberent antistites, qui rempublicam tā presbyterorum quàm seculariū administrarent, vt à capite per maiora membra ad minora influxus charismatum descenderet. Sic enim in corpore naturali per maiores arterias in minores venas alimēta dispensantur. Sed præter ea, vrgentissimum argumentum est hoc Multa episcopi facere possunt, ad quæ presbyterorum facultas non pertingit: ita vt si presbyteri simplices id attentarent, nihil re vera facerent: idque præcipuè in sacramentis: ergo illa distinctio est de iure diuino. Probatur

Secūda conclusio. S. Tho. Dionysius. Vigesimum arg.

Eusebi⁹ papa. batur antecedés, nam vt ait Eusebius papa can. Manus. de consecr. dist. 5. episcopi possunt confirmare: si tamen presbyteri saltem sine licentia id attentarent, totũ esset irritum & vanum, & inter ecclesiastica sacra non reputaretur. Idemq; mos, ait papa, tempore apostolorũ erat celebris. Et eadẽ ratione si simplex sacerdos conferret maiores ordines, nullum perficeretur sacrũ. Et idem est de consecratione chrismatis & tẽplorũ, &c. Ecclesia verò nõ potest sic potestatem sacrorum variare: ergo illa descendit de iure diuino. Nõ enim potest ecclesia facere, vt qui nõ est sacerdos consecret, aut absoluat. Et quãuis possit sacerdotem prohibere ne consecret, non tamẽ potest facere, vt eius consecratio non sit valida. Si ergo sacerdotes de iure diuino possent omnia perficere quæ Episcopi, nequiret ecclesia facere, vt sacramenta confirmationis & ordinis per ipsos administrata non essent valida: nam ista pertinent ad potestatẽ ordinis, sicut consecrare: huiusmodi ergo potestas de iure diuino competit episcopis, & nõ simplicibus presbyteris. Quinimò, & de iurisdictione arguit. Si quilibet sacerdos plebanus tam plenam haberet lege diuina iurisdictionem in sua parœcia, quã episcopi, iniuria eis irrogaretur ab ecclesia, si prohiberet ne excommunicandi ius aliaque iudicia tam plenè exercerent quàm episcopi: in hoc autem nõ solùm nulla eis fit iniuria, imò optimus lucet ordo: ergo à iure diuino institutum est. Haud enim credendus est Christus in re tanti momenti non per se ecclesiæ suę consuluisse. Est ergo de iure diuino discrimẽ inter episcopũ & simplicem presbyterum, tam quantum ad potestatem iurisdictionis in iure dicendo, quã secundũ potestatem ordinis in administrationib. quorundam sacramentorum. Itaque, vt discriminis pũctum attingamus, nõ differt episcopus à presbyteris solo merito & electione, vt locis citatis Vuiteleff opinatus refertur. Aiebat enim ille hæreticus, quòd episcopus non est nisi quẽ propter merita presbyteri eligunt. Neq; ob id solùm erat olim episcopus, ꝙ erat presbyterorum antiquissimus, sed instituebat consecratione, & manuũ impositione quamuis fortè non tam lõgo ceremo

Arg. de iurisd.

Punctũ discriminis.

niarum ritu, quàm modò. Id quod ex dictis Pauli ad Titum & ad Timot. palã fit, nã apostoli ꝑ impositionẽ manuũ episcopos creabant. Et de vnctione, qua epi chrismate vngunt, meminit Clemens Papa apostolorũ coæuus in Epist. 5. ad vniuersos dicens. Oĩs pontifex sacro chrismate perunctus & in ciuitate constitutus, scripturis sacris eruditus, charus & ꝓtiosus hominib. oppidò esse debet. Et illius vnctionis figurã in Aaron in summis sacerdotib. ꝓcessisse, qui similiter vngebantur. ¶Vnum tamen argumẽtum obuiare nobis apparet, quod dist. præsenti q 5. facit Durandus. In euãgelio nullibi leguntur episcopi seorsum à presbyteris ordinati: ergo discrimẽ non est de iure diuino. Probatur antecedens. Christus nunquã ordinasset apostolos episcopos anteq̃ eos sacerdotes fecisset: fecit tamen eos sacerdotes in cœna, quib. & potestatem remittẽdi peccata post resurrectionem contulit dicens, Quorum remiseritis peccata &c. postmodum uerò nõ legitur eis superiorem episcoporum dignitatem cõtulisse: ergo presbyter & episcopus iure diuino non differunt. Respondetur primò, multa, vt ait Ioan. fecisse Christum, quæ euãgelistæ scripto non demandarunt. Secundò, ꝙ Christus per potestatem excellentiæ prætermisso ordine, qui nunc seruatur, potuit apostolos cùm eos ad apostolatum assumpsit, epos creasse quantũ ad eorum peculiares functiones, licèt postmodum virtutem consecrandi & absoluendi contulerit. Certo enim certius est, siue ante sacerdotiũ, siue postea apostolos ante fuisse in epos à Christo institutos, q̃quidem summa eis ecclesię gubernatio incumbebat; apostolis aũt episcopi successerunt. Augustinus enim in lib. de quæstionibus noui & veteris testam. ca. 97. Nemo, inquit, ignorat episcopos saluatorem ecclesijs instituisse. Ipse enim prius quam in cœlos ascẽderet, imponẽs manum apostolis ordinauit eos episcopos. Hoc apostolus sancto spiritui deputat cũ dicit, Attendite vobis & omni gregi, in quo vos spiritus sanctus posuit episcopos regere ecclesiã dñi Iesu. Et Anacletus papa, Petri discipulus in epist. citata de patriarchis & primatibus & reliquis episcopis, quæ refertur causa. In nouo

Arg. Durandi.

Sol. 1.
Sol. 2.

Apostoli à Xpo creati episcopi

Aug.

Anacletus.

distin-

distincti. Vnde Apostolus ad Eph. 4. postquam dixit, ꝙ Christus quosdam dedit apostolos, quosdam prophetas &c. ad denotandum reliquos presbyteros subiunxit, Alios pastores & doctores &c. ¶ Superest aũt ad obiecta rñdere: nempe, non solùm ad Hieronimũ, sed & ad apostolum Paulum: nã 1. ad Timot. 4. nomine epõrum oẽs presbyteros intelligit. Recẽsitis enim moribus, quibus epm instruit dicens, Oportet epm irreprehensibilem esse, &c. nulla presbyterorũ interiecta mentione ad diacones commigrat, quos ait debere esse pudicos, non bilingues &c. Presbyteros ergo vniuersos appellauit epos. Et ad Philippenses. 1. Paulus & Timotheus omnibus sanctis, qui sunt Philippis cum episcopis, & diaconibus gratia vobis & pax. si autem presbyterorũ medius esset ordo, illos non prætериisset. Et ad Titum. 1. admonet Titum, vt per ciuitates presbyteros cõstituat. episcopos illo noĩe intelligit. Et 1. ad Tim. 5. dicens, quòd qui bene præsunt presbyteri duplici honore digni sunt, episcopos quoq; significat. Et Actuũ. 20. presbyteris Ephesi loquens (nam in vna ciuitate non erant plures episcopi) Attendite vobis, inquit, & vniuerso gregi, in quo vos spiritus sanctus posuit episcopos: presbyteros quoque designat, licet interprete Augustino, præcipuè episcopos. ¶ Ad hęc loco citato. S. Th. 2. 2. q. 184. ar. 6 ad 1. breuiter respõdet, quòd de episcopo & presbytero vno modo loqui possumus quantum ad nomen: quoniã olim omnes promiscuè vocabantur & episcopi & presbyteri. Nam presbyteri, vt Aug. 19. de ciuit. inquit, idẽ est græcè, quod Latinè seniores, quod quidem nomen aptissimè cõgruit episcopis: & episcopus idem est græcè, quod superintendens seu vigilans, quæ ẽt appellatio presbyteris accomodatur. Siquidẽ vnusquisque, cui animarum cura incumbit, ẽt si parœcialis sit, debet super gregem vigilare Sed re vera inter ipsos presbyteros erat in diœcesi vnus iuxta Christi institutum præpositus, qui erat episcopus. Quare licet honoris gratia omnes presbyteri dicerentur episcopi, & ne episcopi superbirent, etiam dicebantur presbyteri, nihilominus in re erat distinctio.

Dilutio obiectionũ. Ad Paulum.

Sol. Sancti Thomæ.

Presbyteri etymologia.

Epi etymon.

Nota.

¶ Et quidem solutio hæc ad respondendum Apostolo efficacissima est: quippe qui nusquã significat neq; innuit re nõ fuisse dignitates distinctas, sed duntaxat promiscuo nomine appellari. Itaq; Paul. non dignitatem, sed sola nomina ait episcopis & reliquis presbyteris fuisse communia. Vnde Chryso. Hom. 11. super eandem epistolam ad Timot. ob id dicit Apostolum illic substituisse presbyteros, ꝙ non multum differunt ab episcopis, sed sola in thronizatione episcopi super reliquos presbyteros ascenderant. Et illic Aymo, Omnis. n. episcopus presbyter est, sed tñ nõ omnis presbyter episcopus est. ¶ Attamen ꝓfectò verba Hieronymi nõ satis hoc rñso diluuntur: haud. n. solum ait ꝙ presbyter & episcopus eodem nomine vocabantur, sed ꝙ idem omnino erant, neq; aliud habebat episcopus quã presbyter. Et subdit ꝙ cõi presbyterorũ consilio tunc ecclesiæ gubernabãtur. Sed postmodum toto orbe decretum est, vt vnus superponeretur Non ait, solùm decretum fuisse, vt diuersis nominibus appellarentur, sed vt re vera distinguerentur, vbi insinuat antea nullatenus discriminatos. Et ad rem præsertim subiunxit, quòd episcopi nouerint se magis consuetudine quàm dispensationis Dominicæ veritate presbyteris esse maiores. Ecquid apertius? Et in epistola ad Euandrium, quæ à Gratiano citatur dist. 23. can. Legimus. eandem prorsus sententiam sequitur, autumans tempore apostolorũ non nomine tantùm, sed re eũdem fuisse episcopum, qui erat presbyter. Quare Scotus in 4 di 7. hanc censet fuisse opinionẽ Hieronymi, quã & probabilem iudicat. Et Durandus distin. 24. q. 5. non dubitat quin Hieronymus fuerit huius sententię, tametsi in eam ipse non subscribat. Et vt ego ingenue fatear, portò arbitror Hieronymũ in ea fuisse opinione, ꝙ primitus de iure diuino nullũ erat discrimen. Nihilominus licet hoc quispiã de Hieronymo suspicatus fuerit, non ideo, salua egregia autoritate, quę sacro Doctori debetur, negare debet, quin discrimen hoc fuerit de iure diuino. Hieronymus nãq; ad cõtundenda episcoporum supercilia, illam edidit doctrinam, quam tamen nõ probat. Neque ex verbis apostoli colligi potest, sed hoc tantum, quòd nomina essent

Apposi tissima solutio.

Chrys.

Aymo.

Verba Hieron.

Hiero.

Scotus.

Durandus.

Sñia autoris.

Nota.

sent promiscua,& communia. Et idem est respondendum Ambrosio,qui super 4. c. epistolæ ad Ephes. idem ferè cum Hieronymo sentiens ait, ꝙ primi presbyteri episcopi appellabantur,vt primo recedente sequens ei succederet.Quare apud Aegyptũ, inquit,presbyteri consignant:hoc est confirmant,si non sit præsens episcopus? Falsum enim est vnquam fuisse presbyterum sine noua consecratione episcopum. Quocirca si Aegyptij illum ritum seruant, erro re tenentur.

Ambrosio satisfit.

Solu.primi arg.

¶ Ad primum igitur argumentum in contrarium respondetur,ꝙ quamuis in veteri lege non essent omnino episcopi & presbyteri sicut in noua: quia non conferebant gratiam.nec aliquo sacramento initiabant, tñ in Aaron præcessit nostrorum sacerdotũ figura, quatenus sacrificia,sicuti cæteri sacerdotes,offerebat, & præterea episcopi umbra nam fuit pontifex maximus,cui ali qua congruebant singulariter tũ indumẽta,tum etiam & munera,vt introire semel in anno in sancta sanctorum, quæ quidem reliquis sacerdotibus non licebant.Hoc autem euãgelicum discrimen à Christo exordium sumpsit, qui omnium ecclesiasticorum officiorum exemplar extitit. Gerunt eius ergo typum simplices presbyteri quãtum ad ministeria,quæ ipse compleuit, vt conficere corpus & sanguinem suum: episcopi verò quantum ad illam potestatem, qua ministros in ecclesia instituit, in qua quadam habuit eminentiam.

Sacerdotum figura.

Episcoporum figura.

Sol. secũdi argu.

¶ Ad secundum autem respondetꝫ,ꝙ quamuis nullum sit altius munus in ecclesia q̃ corpus & sanguinem Christi cõsecrare, in quo episcopi presbyteris non antecellunt, nihilominus cùm & hoc illis cõpetat, præcellunt in alijs functionibus, vt ordinare sacerdotes, qui consecrare possint, & altare, vasa, & indumenta ad confectionem eiusdem sacramenti benedicere.

ARTICVLVS III.

Vtrùm episcopatus sit ordo.

Partis affirmatiuæ ar.

X quæstione proximè decisa exurgit altera, vtrùm episcopatus sit ordo. Etenim si sit sacramento sacerdotij præstantior, consequens apparet,ut sit ipse sacramẽtũ: nam sacramẽto nihil videtur præstantius, nisi sit aliud sacramentum:præsertim cùm loco citato Dionysius episcopatũ, presbyteratũ, & diaconatum tres ordines appellet.¶ In contrarium autem est, ꝙ si episcopatus esset ordo,plures essent quàm septẽ, contrà quam vsus habet ecclesiæ.

Pars negatiua.

¶ Sunt qui huius quæstionis partem affirmatiuam tueantur, quibus vt supra diximus, Maioris & Ekius adhærent. Alij verò arbitrantur quæstionem nominalem esse potius quàm realem, vtrùm scilicet sit appellandus ordo, necne. At verò profectũ ad quæstionem commodius cum D. Thoma, sub distinctione, vnica conclusione respondetur. Nomen enim ordinis vsurpari vno modo pro eo propriè consueuit, quod est sacramentum ordinis, & altero modo, vt est nomen officij, dignitatis & gradus. Sit ergo conclusio. Episcopatus non est sacramentum ordinis, est tamen ordo: hoc est,dignitas & gradus altior sacerdotio, cui eminentiora officia sunt annexa. Secunda hæc pars articu. præcedenti satis demonstrata est, vbi discrimen ostensum est inter presbyteros & episcopos, qui sunt reliquis dignitate, gradu & officio superiores. Prima verò: scilicet, quòd episcopatus non sit per se sacramentum, probatur primò: quia contrarium asserentes sine causa aduersantur communi opinioni & ecclesiæ vsui, quo non celebrantur nisi septem ordines. Secundò & potissimum. Ordines omnes ad sacrosanctum eucharistiæ sacramentum referuntur, & in ordine ad ipsum distinguuntur: episcopatus autem neque est ordo ministrandi sacerdoti in eucharistia: quia est altior, neque verò quantum ad potestatem consecrandi est ei superior: quia sacerdotum quisque æqualem potestatem habet,& quantum ad substantiam sacramenti inde pendentẽm ab episcopo: nam quicunque sacerdos per se potest cõsecrare: ergo non est sacramentum, tametsi quantum ad accidentarias ceremonias dependeat sacerdos ab episcopo, qui habet vasa & vestes consecrare. Tertiò Si episcopatus esset per se sacramentum superius sacerdotio, sequeretur quòd nouum characterem imprimeret, consequẽs tamen est falsum: nam tunc subsequere-

Decisio articuli.

Conclusio.

Nomen ordinis.

secunda pars cõclusionis.

Proba primæ

2. Arg.

3. Arg.

tur quòd si quisquam antequam fieret sacerdos consecraretur in episcopum eundē episcopalem characterem cum gratia gratum faciente susciperet: siquidem in susceptione sacramentorum non est essentialis ordo, vt superius ab inferioribus pendeat: potest enim fieri diaconus qui nō erat subdiaconus, & presbyter ille, qui nō erat diaconus, vt patet per titulum de clerico per saltum promoto: consequens tamē est falsum: quoniam si episcopus antequam fieret sacerdos consecraretur, nihil fieret.

4. Argu. Quin verò quartò arguitur. Si in consecratione episcopi imprimeretur character, esset profectò superior charactere sacerdotis, atque adeò potestatem includeret consecrandi, veluti character diaconi characterē subdiaconi includit, ex quo fieret cōsequens, vt non alio opus fuisset præcedenti ordine sacerdotali. Accedit quintò, quòd

5. Argu. sacramentum ordinis in sabbatis quatuor temporum confertur: episcopus verò non nisi diebus Dominicis consecratur. In summa, in tota episcopi cōsecratione nulla apparet forma & materia sacramēti, siue vnctiones siue traditionem baculi & impositionem mitræ & alia omnia speculeris.

¶ Eandem conclusionem affirmare videtur Vualdensis loco citato libr. 2. de sacramentalibus, ubi ait quòd in episcopo duo consistunt, potestas & ordo. Ordo quidem episcopo in parte cum cæteris sacerdotib. cōmunis est, sed episcopus in culmine eorum consistit: & ita non tam alius ordo est quàm alius gradus in eodem ordine. Et

August. August in quæstio. veter. & noui testamenti capit. 101. explicando verbum Apostoli ad Timoth. quomodo promiscuo nomine appellauerit presbyteros & episcopos, concludit. Quid est enim episcopus nisi prim9 presbyter: hoc est, summus sacerdos?

Sol. contrarij argumen. ¶ Et per hoc ad argumentum in contrarium respondetur: non enim si dignitas & gradus est superior, subinde fit cōsequens vt sit nouum sacramētum: alioqui eadem ratione archiepiscopatus & papatus essent noua sacramenta. At verò Dionysius ac subinde alij, ubi non est disputatio de sacramēto, illum gradum & dignitatem episcopalem appellant ordinem, & meritò: nam gradus & dignitas superior, respectu inferiorum significantissimè ordo dicitur.

Alia verò sunt argumenta, quibus fautores aduersæ opinionis contendere possunt episcopatum esse sacramentum. Secundò igitur arguitur. Episcopus reliquis presbyteris non solum iurisdictionis amplitudine antecellit, verùm & ordinis potestate, nam potest, ut dictum est, sacramentum confirmationis & ordinum administrare, qui non sunt actus solius iurisdictionis: aliàs posset vicario suo ea committere, sicut alia iurisdictionis officia, sed pertinent ad potestatem ordinis: quare nisi episcopus sit consecratus non potest illa exequi. Tunc sic arguitur. Sacramentum ordinis nihil aliud esse videtur, quàm signum potestatis, uel ministrandi sacerdoti in eucharistia, ut diconatus & subdiaconatus, vel administrandi sacramenta: sed per consecrationem episcopi confertur ei potestas administrandi sacramenta, quæ non potest simplex sacerdos: ergo illa eius consecratio est singulare sacramentum imprimens characterem. Tertiò arguitur ex eodem fundamento, quo supra nos usi sumus. Diaconatus & subdiacconatus propterea sunt sacramenta, quòd immediatè ordinantur ad eucharistiam: puta, ad subministrandum sacerdoti: sed functiones episcopi, ut ministros ordinare, uasa & uestes consecrare, referuntur ad sacramentum eucharistiæ consecrandum: ergo episcopatus est sacramentum. Arg. cōtrariæ opinionis. 2. arg. 3. Arg.

¶ Quartò. (Quod est omnium maximum) arguitur. Sacramentum est gratiæ signum & causa suscipientem ad sua officia exercenda sanctificantis: sed episcopus ad ea, quæ super sacerdotem dispensat, altiori gradu sanctitati, indiget, cùm amplior illi administratio ecclesię incumbat: ergo per suam consecrationem recentem gratiam recipit, atque adeò illa est sacramentum. 4. Arg.

¶ Ad secundum argumentum San. Th. loco citato præsenti disti. respondet quòd licèt episcopo detur aliqua potestas non solum iurisdictionis, sed etiam ordinis supra illam, quam habet simplex sacerdos, nihilominus illa non habet rationem noui characteris: quia omnis character ordinis ad sacramentum eucharistiæ ordinatur: episcopatus uerò non iam ordinari dicitur ad illud sacramentum, quàm eius facultatem presupponere. Et ideo licet diaconatus, Solu. S. Thomę ad secūdum argumen.

Episcopatus imprimit characterē. conatus, quia per se pōt esse diaconus: antequā sit presbyter, characterem per se imprimat, tamen episcopatus, quia nō est via ad sacerdotiū, sed illud pſupponit, illudq; perficit, non imprimit characterē nouum, sed ipse idem character sacerdotalis, dum sacerdos in episcopū consecratur, fit extensior, & amplior: extenditur, inquam ad aliqua munera exequenda, quæ antea nequiuerat. ¶ Et per hoc respōdetur ad tertium.

Sol. tertij arg. Negatur enim episcopatum propriè ad sacramentum eucharistiæ ordinari: quia nō ordinatur ad sacerdotium, sed est eius perfectio: eps enim nō est nisi quidam cōsummatus, & vt ait Aug. primus sacerdos, qui simpliciter omnia sacramenta conferre valet, & vasa cōsecrare &c. Tametsi illa ratione dicatur ordinari ad eucharistiam, quòd eps cōfert sacerdotium, quæ est potestas illam consecrandi. Hic autem ordo non est proximus & immediatus ad eucharistiam ceu diaconi & subdiaconi sacrificio ministrantium, sed remotus ad cōferendam potestatem consecrandi.

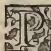
So. quarti argu. ¶ Ad quartum argumētum. Posset quispiā diceret, ꝙ sicut character sacerdotalis extēditur in epo: ita & gratia per eius consecrationem augetur. Attamen hoc veritati nō consonat: quoniam gratia nō augetur, nisi nouus producatur intensionis gradus, qui si virtute operis ꝓducatur, necesse est illud opus esse sacramentum, veluti gratia baptismalis augetur per confirmationem: cum ergo consecratio episcopi nō sit sacramentum, fit ut nec gratiam adaugeat. Notandum ergo quòd gratia in sacramento

Gratia in hoc sacro ad quæ cōferatur. ordinis non confertur ad illa officia exercenda, quæ spectāt ad iurisdictionem & gubernationem, sed ad illa, quæ ad potestatē ordinis attinent: hoc enim sonat gratia sacramenti ordinis, quæ ideo annexa est characteri, nisi opponatur obex. Alioqui dicēdum esse copiosiorem gratiam conferri archiepiscopo, dum cōsecratur, quia amplio re fulget iurisdictione, ac lōgè ampliorem summo pōtifici, cui amplissima competit

Obiect. Gratia cōpletè in sacerdotio cōferi. gubernatio. Gratia verò, quæ ad potestatē characteris ordinis attinet, completè ꝑ sacramentum ordinis sacerdotalis confertur ad omnia administranda sacramenta, quæ quocunque tempore sacerdos administrare d. buerit. Et ideo licet dum consecratur in episcopum, extendatur eius potestas ad alia tradenda sacramenta: scilicet, confirmationem, & ordinem, non tamen indiget noua gratia sacramentali, tametsi per morum meritorumq; augmētum debeat conniti, ut cumulatiori prouehatur.

ARTICVLVS IIII

Vtrum supra Episcopos sit aliquis superior ordo in ecclesia.

Post hæc quæritur de Archiepiscopis & alijs Pontificibus vsq; ad summum. Et arguitur nullum esse ordinē in ecclesia episcopatu superiorem. Episcopus enim nihil aliud est, quèm consummatus & summus sacerdos, secundùm illud Ambrosij super epistolam ad Ephes. c. 4. In episcopo oēs ordines sunt quia primus sacerdos est: hæc ille potest enim omnia sacramenta simpliciter dispensare, in quo summa ratio potestatis ordinis consistit: ergo episcopatu nullus est superior ordo: qua ꝓpter Romanus pontifex non aliud sequam episcopū Romanum nominat, ac subinde episcopū totius orbis. Partis negatiuæ arg primū.

2. Arg. ¶ Secundò arguitur. Superior potestas per inferiorem nō confertur, neque æqualis per æqualem: quia vt ad Hebr. 7. ait Paul. sine vlla contradictione quod minus est, à maiori benedicitur: quare simplex sacerdos neq; episcopum ordinat neque alium simplicem sacerdotem, sed episcopus sacerdotem episcopus autem quem cunque alium potest promouere & consecrare, etiam Pontificem maximum: nā Hostiensis episcopus cōsecrat Papam: ergo episcopatu nullus est excelsior ordo.

Partis affirmatiuæ. ¶ In contrarium autem est autoritas Isidori. distin. 21 cano Cleros. vbi pluribus episcopis Archiepiscopus præficitur: & super archiepiscopos est patriarcha, ut 80. distin cano, Vrbes. definitur.

1. Cōcl. ¶ Ad quæstionem præsentem tribus conclusionibus respondetur. Prima. Inter episcopos & Summum Pontificem interstant alij ordines per gradus ascendentes. Sunt

Archiepiscopi enim primum archiepiscopi: hoc est, principales episcopi, vt canonibus citatis asseritur, & vsu ecclesiæ obseruatur, q pluribus episcopis præficiuntur, atque adeò pallio super humeris insigniuntur, quod episcopis non conceditur, canon. Quo-

Metropolitanus. niam quidã. dist. 100. Quapropter Metropolitanus idem est quod archiepiscopus, solo nomine differens: ob certam. n. ciuitatum mensuram, quibus debet præsidere, sic appellatur, vt eo. cano. Cleros, & cano. Scitote. 6 q. 3. legitur Archiepiscopis præponitur, patriarcha, quod græcum nomẽ, idem sonat latinè, quod principalis pręter. Patriarchæ autem sunt post summum Pontificem dignitate & authoritate primi. 10. dist. cano. Vrbes, & cano. Diffinimus. Quare patriarchæ & primates solo nomine differunt, ut ibidem legitur Fueruntque instituti instar protoflaminum, qui fuerunt inter gentiles sacerdotũ primores, vt eod. can. habetur, & Magist. sen. affirmat. Non aũt sic est intelligendum, ꝙ illa ratione ecclesia hos ordines instituerit, sed quòd cũ religio Iudæorũ non fuisset per diuersa regna & prouincias diffusa, sicuti gentilium ritus, sed erat in vna gente conclusa, apparet varietas ordinum in lege euangelica quantùm ad eius effusionem, potiùs gentilitatis imaginẽ referre, q̃ Iudaismi: cæterum quantum ad rei veritatẽ non fuerũt iidem ordines instituti, nisi propter decorum ecclesiæ & necessitatem. ¶ Et quidem prope apostolorum ætatem quatuor ecclesiæ patriarcharũ honore sub Romana Sede insignitæ sunt, nempe, Constantinopolitana, Alexandrina, Antiochena, & Hierosolymitana, vt eod. cano. Diffinimus, refertur: nam in gratiam Constantini Cæsaris Constantinopolis dicta est noua Rom. 22. dist. can. Constantinopolitanæ. Iam uerò plures sunt, vt in Hispania patriarcha noui orbis: nam vt ait Annicetus Papa ca. Nulli. dist. 99. dum gens aliqua ad fidẽ conuertitur, potest præ multitudine. Primas ibidem constitui. ¶ Secunda conclusio Isti ordines nec sacramenta sunt ordinis; neque potestate ordinis differunt, sed sola iurisdictionis amplitudine. Primam partem iam supra monstrauimus: nã si epatus nõ est per se sacramentum, multò minus uel archiepiscopatus uel papatus. Imò qui autumant episcopatum esse sacramentum, non aliud nouum agnoscunt in Papa. Qđ autem non differant potestate ordinis inde constar, ꝙ nullum sacramentum potest papa administrare, quod nõ possit & quicunq; eps. Templa, etiam, altaria, uestes, vasa & uirgines possunt oẽs episcopi sicut

Patriarcha.

Primas.

Quatuor pãtriarchæ in primitiua ecclesia.

Patriarcha noui orbis.

2. Cõcl.

Prima pars cõclusiõnis probatur.

Secũda pars cõclusionis.

papa cõsecrare, & benedicere, atque adeò consecrare episcopos & archiepiscopos, & ipsum papam? Quapropter si qui in papã eligitur eps erat, nõ denuò consecratu tin papã: quia papa nõ est nisi summus episcopus. ¶ Ex his ergo argumentorum solutio colligitur. Ad primũ. n. conceditur, episcopatum quantum ad potestatem ordinis esse summam ecclesiæ dignitatem. Differũt ergo prædicti ordines solo iurisdictionis ambitu & latitudine. Dicuntur, inquam, ordines diuersi propter gradus dignitatis diuersos. ¶ Et simili modo ad secundum respondetur, quòd potestas epi excellit potestatem sacerdotis, quasi potestas altioris generis, & ideo non quicquid põt episcopus, potest simplex sacerdos. Non autem eadem episcopalis dignitas à superioribus excellitur tanquàm à potestatibus celsioris generis, & ideo quicquid pôtest papa pertinens ad potestatẽ ordinis, potest quicunq; episcopus. Sed potest ratione iurisdictionis eligere & confirmare episcopos, quod alij episcopi non valent.

¶ De ordine verò Cardinalium est dubium vtrum sit per se ordo ab his cõnumeratis iure diuino distinctus. Etenim Cardinalis de Turre Cremata lib. 1. de summa ecclesiæ. ca. 80 affirmat ordinem esse iure diuino cæteris ecclesiæ sublimiorem. In cuius confirmationem nescio quam distinctionem in apostolis comminiscitur. Ait siquidem primùm in illis cõsiderandum, quòd ante ascensionem Christi principaliter ei astiterunt, iuxta illud Lucæ. 22. Vos estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis. Deinde & post eius ascensum assistebant Petro tanquam eius vicario administrationem papalis ministrij gerenti. Sed tertiò considerantur, vt a Petro separati ab inuicemque adeo in diuersas regiones distributi ad prædicandum, iuxta illud, Euntes in mundum vniuersum prædicate euangelium omni creaturæ. Ait ergo quòd quantum ad primam & secundam considerationem Cardinales Pontifici maximo assistentes repræsentant apostolorum statum. Sed quantum ad tertiam episcopi succeesserunt apostolis. Vnde infert primò, quod apostoli prius fuerunt Cardinales quàm episcopi: nam priùs fuerũt Christi consiliarij, quàm pastores & prædicatores institui, atque adeò priùs fuerunt

Nota.

Solutio 1. argu.

Solutio 2. argu.

Ordo Cardinaliũ. Turre Cremata.

Luc. 22.

Adaptatio distinctionis.

Corolarium.

sunt Cardinales orbis, quàm epi vrbium: ¶ At verò licet placuerit viro alioqui doctissimo ordini suo nimiũ indulgere & fauere, certe cõmentatio hæc non nititur solido fundamento: & ideo subiungitur tertia huius articuli conclusio. Cardinalium ordo nõ censetur iure diuino institutus tã quã à presbyteris & epis distinctus, sed est iure pontificio introductus. Prior pars probatur, quia in sacra pagina nõ habet firmũ fundamentum, quam illud Turre Crematæ, quod quidem est infirmissimum. Sed dicti sunt Cardinales, id est, principales, siue epi, siue presbyteri, siue diaconi, siue subdiaconi, imò & acolyti: tum quod Romæ resident summo Pontifici assidentes, quasi ecclesiæ cardines: unde subinde meritò splendorẽ habent, tum quia in summo eius consistorio consident, tum præsertim quia electio summi pontificis ad eos de iure spectat; vt patet per decretum Nicolai Papæ secũdi in sexta synodo canon. In nom. domin. 23. dist. ¶ De antiquitate verò eiusmodi cardinalatus non satis constat quanta fuerit. Quod enim Hieronymus fertur Cardinalis fuisse, nondum est ab ecclesiasticis vel historicis uel doctoribus satis exploratum. Sunt verò qui censeant eundem ordinem antiquissimum: nam in concilio Lateranensi sub Gregorio secundo Anno Domini, DCCXXIIII. post episcopos subscripserunt presbyteri Romani. At cũm non sint appellati cardinales, sed fuerint episcopis postha biti, nõ est certum an de cardinalibus, quales sunt modò, id sit intelligendum. Alij autumant iam tunc tempore Syluestri hunc fuisse ordinem constitutum: nam in Romana Synodo ait, quòd presbyter cardinalis nisi quadraginta quatuor testibus non dãnabitur. 2. quæst. 5. causa. Præsul. Et postea, A subdiacono, inquit, vsque ad lectorẽ omnes subditi esse debent diacono cardinali. 93 distinct. canon. A subdiacono. At vero nescio vtrùm nomen cardinalis in hoc significato illic vsurpauerit, verò pro eo simpliciter, quod est principalis: ut presbyter cardinalis idem sit quod archipresbyter, & diaconus cardinalis, idem quod archidiaconus: pluris enim Papa æstimat illic episcopum, quem nisi in septuaginta duobus testibus damnari non permittit. quàm presbyterum cardinalem, quem in quadraginta quatuor condemnandum censet. Quare si

Tertia conclusio.

Cardinales qua re sic dicti.

Cardinalium antiquitas.

Tẽpore Syluestri an creati fuerint cardinales.

que ratione & Archiepiscopus potest episcopus cardinalis apellari: idest, principalis, quo alludit Gregorius, qui. 7. quæst. 1. can. Pastoralis, appellat Ioannem Squilitanæ ecclesiæ episcopum, cardinalem. Et certè neque in concilio Niceno, neque in Synodis Constantinopolitanis vsque ad sextam sub Nicolao secundo inuenitur hoc nomen. Tamen in canone illo, In nomine domini, qui à quingentis hinc annis conditus est, cardinales sint appellati, non tanquam res noua, sed tanquam res longè uetustior. Quare Cardinalium ordo antiquior est multò quàm nonnulli censent. Hoc autem alius fuerit loci pressius disputare,

¶ Huiusmodi autem episcoporum & archiepiscoporum ordinibus vestes, ornatus gratia adaptauit ecclesia, quæ eorum dignitatem illustrarent, idoneitatemque designarent, quæ in eis requiritur ad tractandum diuina. Horum verò indumentorum quædam sunt episcopis, sacerdotibus eiusque ministris communia, quæ sunt sex: scilicet, amictus, & talaris uestis alba linea, cingulum, manipulum, stola, casula. De quorum significatione distinct. 13. qu. 2. articul. 4. fusè dictum est. Præter hæc autem episcopis adhibentur nouem propria vt vestium numerus numero functionum respondeat. Conuenit enim episcopis propriè supra sacerdotum munera populum confirmare, clericos ordinare virgines benedicere, basilicas dedicare, Synodos celebrare chrisma conficere, uestes & uasa consecrare, sacram paginam prædicando interpretari, ac demum ius dicere. Primum igitur eorum ornamentum sunt caligæ, quibus gressuum rectitudo designatur. Secundum sandalia: quæ pedes contegunt, ad significandam pulchritudinem pedum, uti est apud Esaiam, annunciantium & prædicantium pacem, annunciantium bonum, & prædicantium salutem. Hæc autem sandalia, ut Hugo. lib. 2. de sacramen. part. 5. capitul. 14. autor est, subtus habent integras soleas, ad admonendum episcopos ne terrena affectibus tangant, sed despiciant: supernè verò locis quibusdam aperiuntur, aliisque conteguntur, ad significandum mysteria fidei non omnibus esse propalanda, sed quibusdam, iuxta illud, Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis. Tertium

Episcoporum & sacerdotum uestes.

Episcoporum nouem indumẽta propria. Eorumque functiones nouem. Primũ ornamẽtum. Secũdum. Sãdali.

Tertiũ. tium est fuccinctorium, quo stola ligatur cum alba sacerdotali, in signum amoris honestatis, quo candor vestis ad lombos succingitur. Quartum est tunica serica talaris significans virtutum, & potissimum honestatis, perseuerantiam: nam & castissimus Ioseph talari tunica vsum fuisse scribitur: demissio enim vsque ad talos, perseuerantiam vsq; ad vitę extremitatem designat. Quartũ

Quintũ Sextum Quintum est dalmatica, largitatem operũ misericordiæ repræsentans. Sexto loco traditũ ei baculus pastoralis vncus, vt illa curuitate vagas & errantes oues colligat, stipite autem infirmos sustentet, sed extremitatis cuspide segnes & desides ad opera uirtutis stimulet. Quo vtiq; Papa propter plenitudinem potestatis non vtitur. Carmen ergo sic episcopos admonet. Collige, sustẽta, stimula, vaga, morbida, lenta. Septimũ

Septimum. traditur ei quasi ecclesiæ sponso anulus benedictus, qui est sacramentum fidei, quã ecclesia despõsatur Christo, ipseq; subinde episcopus eidem ecclesiæ. Octauũ ornamẽtum est mitra duo habẽs cornua, quæ sciẽtiam vtriusq; testamenti referunt, qua vtique velut galea salutis, ut ait Paulus, communitus episcopus hostibus veritatis terribilis apparere debet. Nonum denique sũt chirothecæ, quibus manus operiuntur, ad significandum prudentiam & splendorem operum, iuxta illud Matth. Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificẽt patrem vestrum, qui in cœlis est. Ac demum vt velut Iacob hædorum pelliculis manus coniectus benedictionem paternam accepit, sic episcopus sacrosanctam hostiam altaris offerens diuinam benedictionem impetrare mereatur. Octauũ Nonũ.

Palliũ archiepiscopi. ¶ Super hęc archiepiscopo cõfertur pallium propter honoris augmẽtum, vt. 100. distin. can. Prisca. & can. Rationis quòd habet torquis effigiẽ. Quo isigni aureo egregiè certantes olim donari solebant. Quapropter eo Romanus Pontifex in missarũ solennijs semper & vbique vtitur propter plenitudinem potestatis, quæ in pallio significatur. Archiepiscopus vero nõ nisi in sua ecclesia & suffraganeis & quibusdam solennibus diebus. cap. Ad honorem. extra de autor. & vsu pallij.

¶ Aduersus hęc autem forsan quis obijciat omnium Mosaycæ legis: nam episcopatus euangelici figuram præferebat tunc Pontifex maximus & tamen alijs ornamentis induebatur quàm noster episcopus. Etenim vt Leuit. 28. legitur, & Iosephus lib. 3. de antiquitatibus c. 11. interpretatur, decem ornabatur vestibus, quatuor scilicet, quę cum ctis sacerdotibus erant communes. Istæ erant fœminalia linea, & tunica de bysso, & baltheus. i. cingulum, & tiara siue mitra de bysso supernè acuta. Atqui cùm fœminalia sacerdotem castitatis admonerent, quã euãgelici præ illis seruare tenentur, illis deberent modò similiter vti. Præterea sacerdotium noui testamẽti dignitus est quàm illud veteris: ergo deberent omnes, sicut illi, mitras in signum dignitatis gestare. Pontificis maximi antiquæ legis ornamẽta Primũ. argum.

Secũdũ argum. Solutio primi argum. ¶ Ad primum loco citato respondet Hugo, ꝙ illis non indicebatur continentia, nisi illo tẽpore, quo templo ministrabant: nam erãt coniugati: & ideo tunc fœmoralibus succingebantur. Nostri verò perpetuæ castitatis cultores, non indigens illo habitu, dum ad altare accedũt. Sed loco illorum calciat se episcopus noster sandalia. Ad secundum respondetur, ꝙ mitra sacerdotum nõ erat dignitatis insigne, sed ut ait Herony. erat sicut quoddam galerum. Cidaris autem, quam pontifex maximus illi superponebat, erat indicium dignitatis, cui ideo mitra nostrorum episcoporum successit. Solutio secundi argum.

Vestes summi sacerdotis. ¶ Vestes autem summi sacerdotis erãt propriæ sex aliæ: scilicet poderis, quæ erat vestris byssina vsque ad pedes, quo etiam talari indumento utitur noster episcopus. Deinde tunica hyacinthina cui in episcopo respondet dalmatica. Nam quia in episcopo, qui alios ministros creat, origo eorum, existit, dalmatica diaconi & subdiaconi utũt subtus casulam, sacerdos verò minimè. Item gestabat superhumerale, cuius loco episcopus utitur stola: nam illud humeris impositum onus euangelij, interprete Beda, ut modò stola, significabat. Quartò præferebat & in pectore rationale, cuius locum refert pallium archiepiscopi. Quintò gerebat & cidarim: hoc est, mitram byssinam, veluti & nostri episcopi. Ac deniq; in fronte laminam, ubi Dei nomen scriptum erat tetragrammaton, pro qua noster pontifex gerit crucem, ut lib. de officio missæ ait Innocentius. Sunt qui addant ephot, pro quo episcopi utuntur amictu, tametsi alij autument non aliud fuisse quàm superhumerale.

ARTI.

ARTICVLVS I.

Vtrùm in culmine omnium ordinum sit iure diuino unus summus pontifex.

Partis negatiuæ arg. Onsequitur hic tandem, ut de primatu Summi Pontificis supremus adhibeatur articulus. Arguitur.n.a parte negatiua. Si unus esset huiusmodi summus Pōtifex, id maximè esset: quia Christus aliquid uni præ cæteris apostolis singularis dignitatis tribuerit, ut Petro apostolo, Mat.16. Quodcunque solueris &c. Sed ipsum Matth. 18. concessisse legitur cunctis apostolis, Amen dico uobis, quæcunque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo, &c. & apostolis episcopi successerunt: ergo præter episcopos nullus est qui iure diuino apicē ecclesiæ teneat.

Pars affirmatiua. ¶ In contrarium tamen stat autoritas Cōstantinopolitani cōcilij, ubi legitur. Veneramur secundum scripturas & canonum definitiones sanctissimum antiquæ Romę epum primū esse, & maximum epōrum, & post ipsum Constantinopolis episcopum.

Decisio articuli. ¶ Quæstio hæc inter orthodoxos nulla est quippe qui affirmatiuam veritatem ceu catholicam uenerantur. Quare qui eam abnegant meritissimò ut hæretici & schismatici habentur. De qua multi nobiles autores tum antiqui, tum etiam iuniores luculenter disputarunt, quorum sunt Caietanus. Inter sua opuscula, & Ekius ī suo opere, quod de hac re non minus egregium q̄ amplum edidit. At qm̄ S. Thom. & reliqui hoc loco eam tractant, non debuit à nobis intracta prȩteriri. Respondetur ergo vnica affirmatiua eademq; catholica conclusio-

Caietanus. Ekius.

Conclusio. ne. Vniuersis ecclesiæ ordinibus superemicet dignitas Pontificis maximi, qui apicē totius ecclesię obtinet. Ratio cū primis est quam art. 2. insinuabamus. Instituit enim Christus ecclesiam instar monarchiæ, quæ optimum est omnium regiminum: in monarchia uerò oēs ordines consummantur in unum culmen, quod sit particularium omniū uniuersale: nam ut. 1. Ethic. author est Philosophus, in omnibus uirtutibus & actibus secundùm ordinem finium sumit & artificum præeminentia: arti.n. fræni fa-

Ratio conclusionis.

Aristot.

ctiuæ imperat equestris, & ei q̄ est extruendarum nauium, imperat ars nauigandi: eadem ergo similitudine in ecclesiastica republica parœciarū plebani subduntur epo ciuitatis, epi uerò plures uni archiepiscopo, ac demū uniuersalis ecclesia uni summo Pontifici, qui est Christi uicarius. Id quod præterea inde confirmatur, q̄ Christus ecclesiam exemplo optimæ politiæ fundauit optima autem, ut 2. Polit. autor est Philosophus, est regalis, cui unus præest. Quod exemplo apum Hieron. can. In apibus. 7. q. 1. demonstrauit. Eadem catholica ueritas præclaro testimonio Christi confirmatur, Matt. 16. ubi Petrum fundamentum instituit ecclesiæ, dicens ei, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meā & tibi dabo claues regni cœlorū, & Quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cęlis, & quodcūque ligaueris, erit ligatum. Sed quanuis alij hunc locum locupletissimè edisserant, quorum est Ekius lib. 3. de primatu pontificis, non erit superuacaneum hic nos tantisper immorari. Sunt enim qui uerbū illud, Super hāc petram, non ad Petrum referant, sed uel ad Christum ipsum, qui est lapis angularis totius ecclesiastici ædificij, de quo. 1. Corinth. 3. ait Paul. Fundamentum aliud nemo potest ponere, præterquàm quod positum est, quòd est Christus Iesus: uel ad ipsam confessionem Petri, Tu es Christus filius Dei uiui, quæ prima est petra: hoc est, articulus, cui fides nostra subnititur. Quorum vtramq; expositionem Augustinus aliquib. locis sequitur. Alij item, Tibi dabo claues regni Cœlorum, non Petro singulariter dictum autumant, sed vel toti apostolorum collegio, vel ecclesiæ in communi. Porrò autem euangelico contextu attentius inspecto ad Petrum singulariter totum pertinere constat. Enim uerò nō sine mysterio interrogante Christo apostolos, Quem dicunt homines esse filium hominis? Omnes responderunt, Alij Ioannem Baptistam, alij Eliam &c. Sed rursus sciscitanti, Vos autem quem me esse dicitis? Non omnes, sed singulariter Petrus respondisse fertur, Tu es Christus filius Dei uiui, quasi confessio illa ipsius esset propria: nam aliorum corda, in quibus latebat fides, quomodo ipse Petrus habere potuisset cōperta? Pręsertim q̄d in-

Rō. 2.

Rō. 3.

Ekius.

Sup hā petram

August.

Tibi dabo claues &c.

ter illos erat Iudas, qui fidem nondum ebiberat. Vnde cùm postmodum idem Petrus, non satis cunctorum pectora exploratus, omnium nomine fidem cõfiteretur, dicẽs: Nos credimus & cognouimus, quia tu es Christus respondit Iesus, Nonne ego uos duodecim elegi, & ex uobis unus diabolus est? Quasi dixisset, nõ satis omnium pectora inspexeris, ut pro omnibus respondeas? Quocirca Leo Papa in sermone. 3. de passione Dominica. Vnus inquit, de toto mundo eligitur Petrus, qui cunctis ecclesiæ partibus præponatur. Et causam subdẽs ait, Omnes apostolos, quid de se opinentur homines. Christus interrogat; & tandiu respondẽtium communis est sermo, quandiu humanæ intelligentiæ explicatur ambiguitas (scilicet alij Ioannẽ &c) At ubi quid sensus habeat discipulorum exigitur, primus est in dñi confessione, qui primus est in apostolica dignitate & potestate. Cõfessio ergo Petri, sua ipsius fuit singularis, Id quod & ex subiunctis uerbis firmius confirmatur. Nã ei singulariter respondit Christus dicens, Beatus es Simon Bariona, i. filius Ioannis: quia caro & sanguis: hoc est, pater iste tuus carnalis, nõ reuelauit tibi, sed pater meus, qui in cœlis est. Vbi opponendo patrẽ suũ patri Petri reuelationẽ edocet esse illi peculiariter factam priusquam cæteris apostolis: ob idque adeò eum singulariter beatum appellat. Quæ quidem sñia est Clementis Papæ in epist. 1. ad Iacobum fratrem domini, vbi Petrum fundamentum fidei à Christo positũ esse cõmonstrat, cuius ideo ore cognominatus est Petrus: nam & primum inquit, Petro Deus pater filium reuelauit, cui & Christus competenter beatitudinem contulit. ¶ Sed age & de noĩe ipso Petri rem apertiùs pandamus. Quid. n. in causa esse potuit, ut nullum aliorum, sed Simonẽ solum, Petrum nuncupauerit, nisi ut de petra fidei, quam ore protulerat, nomen duceret, quo deinceps appellaretur? Quam quidem noĩs mutationem ei prædixerat Io. 1. Tu es Simon filius Iona, tu uocaberis Cephas, quod quidem non est nomen græcum, ut κεφαλη: hoc est, caput, sed (vt ait in interpretatione Hebraicorum nominum Hieronymus) Syrum, idẽ sonans quod soli dum: hoc est, stabilis & immobilis petra. Ob idque subdit euangelista: quod interpretatur Petrus, acsi petra masculini generis esset. Fateamur ergo ingenuè confessionem illam, Tu es Christus, primam esse fidei petram: nam nisi quis Christũ primùm agnouerit esse Deum, qui mentiri nequit, neutiquam quæ ipse nos docuit, firma fide tenebit. Qui autem illud semel fundamentum supposuerit, cũcta subinde credet ꝑ ipsum reuelata. Veruntñ non dixit, super hanc petram ædificabo fidẽ meã (quãquam & hoc sit verissimũ) sed ecclesiã, & hoc est politiã & rempublicam meam, quæ prælatorũ administratione gubernatur: atque super vno summo prælato fundari debet. Fuit ergo legitimus sensus, Eo ꝙ tu cõfessus me es filiũ Dei, atq; adeò primam petram & fundamẽtum, vt verè sum, ecclesiæ quam fabricare ꝑgo; ego te uicissim Petrum (i. petram) instituo, ꝗ vice mea petra eiusdẽ sis & fundamẽtum in terris. Atq; hoc significat collusio illo verborũ & concentus. Tu es Christus. & Tu es Petrus. Vnde qđ sibi ꝑ naturã competit, id Christus per gratiã tribuit Petro. Quapropter dum ait, Tu es Petrus, & suꝑ hanc petram, &c. demonstratio pronominis non refertur ad confessionem Petri scilicet. Tu es Christus, alias non opus erat inserere, Tu es Petrus: sed referri ad ipsum Petrũ, Acsi dixisset, tu es petra & super hãc petram, &c. Et portæ inferi non præualebunt aduersus eam (scilicet ecclesiam) suꝑ te fundatam. Et sicut ego habeo clauem Dauid, qui occlusos cœlos apertiurus modò sum, eorundem cœlorum ego tibi claues concredam, ut quidquid tu uice mea solueris super terram, sit solutum & in cœlo: & quicquid ligaueris, ligatum. Atque huius sententiæ sunt quotquot præcesserunt patrum, qui eiusdem fuerunt ecclesiæ columina. Origenes homilia. 5. super Exod. Magno illi, inquit, ecclesiæ fundamento, petræque solidissimæ, super quam Christus fundauit ecclesiam suam, vide quid dicatur, Modicæ fidei quare dubitasti? Et in epistola ad Iubaianum Cyprianus, Super Petrum, Inquit, Christus ædificauit ecclesiam suam, vnde unitatis haberet originem. Et Hieronymus super eundem locum Math. Quid est, inquit, quod ait Christus, Et ego dico tibi? Quia tu mihi dixisti, Tu es Christus filius Dei uiui, & ego dico tibi, non sermone casso, nec nullum opus habente, sed dico tibi, quia meum dixisse, fecisse est: quia tu es Petrus, & super hanc petram ædifica-

Leo Papa.

Clemẽs Papa

Petri nomen.

Legitimus sensus.

Origenes.

Cyprianus.

Hieron.

ædificabo ecclesiam meam. Sicut ipse lumē apostolis donauit, ut mundi lumē appellarentur, cęteraq; ex dño sortiti sunt vocabula: ita & Simoni, qui credebat in Christum, Petri largitus est nomen, ac secundum metaphoram petrę rectè dicitur ei, Ædificabo ecclesiam meam super te. Idem Ambrosius in sermone de natali Petri & Pauli, & in sermone de fide Petri, & in multis alijs locis.

Ambro.

Auguſt. ¶ Atqui Augustinus ipse, licèt eius ingeniū fuerit cuncta variaq; adeo euangelij sensa explorare, vt lectoribus optionē relinqueret, & ideo quandoq; petram ibi pro Christo, qñq; pro fide accipiat, nihilominus tandem in eā se recipit sñiam, ut referatur ad Petrum, vt in sermone de cathedra Petri, & expressius sermone. 26. de sanctis, Audistis, inquit, frequenter ipsum Petrum à domino petram nuncupatum, sicut ait, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Si ergo Petrus petra est, super quam ædificatur ecclesia, rectè pedes sanat, &c. Extant & decreta plurima, tunc cōciliorum, tum & Pontificum, quale est illud citatū Leonis, & aliud Anacleti, causa. In nouo. dist. 21. In nouo, inquit, testamēto post Christū dñm à Petro sacerdotalis cœpit ordo: quia ipsi primo pontificatus in ecclesia datus est, dicēte domino ad eum, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam.

Decreta cōciliorum.

Locus Io. ulti. ¶ Sed & ille alius locus Ioannis vlti. nihilo minorem habet energiam ad id constituendum. Haud enim temerè Christus Petrum interrogauit. Diligis me plus his? sed q̃a aliquid ei præ alijs singulare cōmittere volebat: nēpe, Christiani orbis gubernaculum: ob id. n. præmisit eius examē, an dignior reliquis esset. Quo præmisso subiunxit, Quia diligis me plus his pasce oues meas: hoc est (interprete illic Chryso.) præpositus & caput esto fratrum ut ipsi te in loco meo assumentes ubique terrarum te in throno tuo sedentem prædicent, & confirment. Qua vtrique de causa & fidem ecclesię propriam Petri appellat Lucæ. 22. vbi eum à reliquis secernens ait, Ego rogabo pro te vt non deficiat fides tua, tu autem aliquando conuersus confirma fratres tuos. Et eapropter Matthæus & Marcus inter referendum Apostolorum numerum à Petro incipiunt, quanuis, ut patet Ioan. 1. nō ille fuerit prius uocatus, sed Andreas. Neque simpliciter eum nominant, sed dicēdo, Primus Simon, qui dicitur Petrus, ac si dicāt, qui est capitis dignitate primus. Accedit q̃ in concilio Niceno & alijs antiquis, summus est Romano pōtifici delatus honos. Et beatus Cyrillus eps̄ Alexādrinus inter sua decreta, Vt mēbra inquit, maneamus in capite nostro apostolico throno Romanorum pontificum, à quo nostrum est quærere, quid credere, & quid tenere debeamus, ipsum venerantes, ipsum rogantes præ omnibus: q̃m ipsius solius est, reprehendere, corrigere, statuere, disponere, soluere & ligare loco illius qui ipsum ędificauit, & nulli alij, quòd suum est plenum, sed ipsi soli dedit: cui omnes iure diuino caput inclinant, & primates mundi tāquam ipsi Domino Iesu Christo obediunt. Idemque Anacletus cano. In sancta. distin. 22. ¶ Igitur ad argumentum in capite obiectum respondetur, quòd quāuis omnibus apostolis, quinuerò in ipsis omnibus sacerdotibus communiter data sit potestas ligandi & soluendi, tñ vt deriuationis ordo quidam designaretur, primò promissa est Petro. Vnde Leo Papa in sermone illo citato de passione post uerba, quæ supra retulimus. Magnum, inquit, & mirabile huic viro, dilectissimi, consortium potentiæ suæ diuina tribuit dignatio, & si quid cōmune cum eo cæteris voluit esse principibus, nunq̃ nisi per istum dedit, quicquid cæteris nō negauit. ¶ Ex his planè fit consequens in facultate ecclesiæ non esse positum sic gubernationem Christianæ reipublicæ mutare, ut non esset Papa, sed diœceses per episcopos, archiepiscopos & patriarchas gubernarentur: quoniā Papā Chrs̄ diuino iure sibi subrogauit uicarium, quem ideo de medio tollere ecclesia non valet, sed tenetur illum ceu caput suum colere. ¶ Quod si contra arguas. Si ecclesia eum non eligeret, nullus esset Papa: posset autem ecclesia pro bono pacis, aut alia bona causa, nullum creare: ergo hoc est in sua positum facultate. Respondetur concessa maiori: nam electio papę ad ecclesiam pertinet, & ideo nisi ea ipsum legitimè creasset, nullus esset, sicut nullus esset eps̄ nec presbyter, nisi eius autoritate ordinibus initiatus. Attamen ecclesia nullo iure posset ab electione pontificis abstinere, & ideo Spiritus sanctus eam non permitet in talem erroris foueam collabi.

Cyrillus

Anacletus.

Solut. arg.

Leo papa.

An ecclesia posset facere ut non esset Papa.

Obiect.

Diluc.

¶ Quòd si perconteris utrum posset saltem duos aut tres Romanos pontifices eligere.

re, quorum alter occidentali ecclesiæ, alter vero orientali præsideret. Haud.n. defuerunt, quib. hoc ꝓbabile sit iudicatum. Vt si inter Romanã & Cõstantinopolitanam ecclesias dissidium oboriretur, quod aliter pacari nõ posset, q̃ singulis earũ singulos cõcedendo pontifices. Apparet enim nil diuini iuris tali instituto aduersari: q̃a vterque esset Chri uicarius alteri minimè subditus. Atqui si totus orbis orthodoxam fidẽ suscepisset, adeò nõ apparet incongruũ, vt videri cuiq̃ posset congruentissimũ vnũ vni Hemisphærio atque alterũ alteri pręfi-

Solu.dubij. ciendũ. Nihilominus respõdetur hmõi opinionẽ eo usq; esset errorẽ vt sit ẽt hæresis: qm̃ Christus vnicã monarchiam instituit, cui vnũ sui vicariũ prætulit, sicut ipse vnicus est rex regni cœlorũ, quẽ ideo cõstituit esse summũ caput, cui vniuersalis ecclesia pareret. Repugnat aũt duos esse, & vtrun-

Redargutio. que summum. ¶Sed forsan morosus & importunus sic nos redarguat. Quanuis constet Christũ dñm personã Petri sub sibi loco substituisse pastorẽ, nõ tñ inde palã colligitur instituisse, vt eius successores apicẽ illũ semper tenerent. Rñdetur tñ, ꝙ verba ipsa, super hanc petrã ædificabo ecclesiam

Dilutio meã, & Tibi dabo claues &c. & pasce oues meas, palàm demõstrant illa rõne ecclesiã vsque ad põstremũ diem orbis duraturam fundasse, vt Petri successores perinde ac Petrus ipse vice Christi fungerentur, atque adeò vnusquisq; eorum summum in eccle

Legati papæ. sia fastigium teneret. Põt tamen suos legatos ad diuersas ecclesias delegare cum plenitudine potestatis, ut sæpe assolet, non tñ supremam à se potest abdicare potestatem quin illos valeat amouere, & causas, si ab illis appellaretur, cognoscere.

An papa debeat esse epus Romæ. ¶Vtrùm autem culmen hoc summę dignitatis iure diuino in ecclesia Romana consistat, ita ut episcopus Romanus & Sũmus Pontifex sint diuino nexu coniuncti non est tam certum quàm nonnulli arbitran-

Caieta. tur. Porrò Caietanus capit. 3. apologiæ de primatu papæ adeò hoc pro constanti habet, ut censeat iure diuino electionem pontificis maximi ad clericos Romanos specta-

Historia. Petri. re, sicuti & eligere suum episcopum. Idq; per illam historiã cõfirmat, quæ narrat, ꝙ cùm Petrus carcerib. absolutus ab vrbe exiret, obuius ei Christus dixit, Vado Romã iterum crucifigi: quam utiq; historiã Inn. cap per uenerabilẽ. Qui filij sint legitimi ad idẽ propositum allegauit. Inde enĩ colli-

git Caiet. mãdatum fuisse Petro diuinitus ut urbẽ reuersus illic vitam finiret, atque adeò morte sua summũ orbis epatum sibi cõmissum stabiliret esse epatum Romanũ. Caieta.

Ita ꝙ epatus orbis & epatus uerbis nõ sũt duo cõiuncti, sed epatus urbis in epatum urbis fuerit erectus. Hæc autem subtiliter quidẽ dicta sunt, in quib. amplectendis nihil fortè subest periculi. Attamen primum historia illa, quam Egesyppus lib. 3. de excidio Hierosolymitano, & Ambros. lib. 5. episto. refert, non tanta pollet autoritate. ut rei tanti momenti solidũ sit fundamentũ. Sententia authoris. Egesyppus. Ambr.

Quare nec Inn. ut sacram refert. Præterea quauis historia infirma nõ esset collectio tñ nõ est satis firma. Nam etsi inde utrunque colligatur, uoluntatẽ Christi dñi fuisse, apostolus Romam sui sanguine rubricaret: tenuissima tñ est rerũ consequentia, vt subinde voluerit sedem Romanã sic esse sedem Pontificis summi, ut nulla ratione ecclesia posset illas seiungere. Solu. secundi.

¶Duo ergo ad quæstionẽ dicenda uidẽtur. Primum, rem esse impendio decentissimam, ut Romana sedes Petri sanguine decorata, sit sedes successorum Petri. Id quod hactenus oĩm cõciliorum sanctionibus, & pontificum decretis qui hucusq; præcesserunt, confirmatur. Et hoc est quod Inn. uoluit docere. Sed Primũ dictum.

nõ obstante ueritate, nulla ꝓfectò ex euãgelio prohibitio planè colligitur, quominus posset ecclesiæ constitiõne fieri ut eps orbis sedẽ suã ab urbe demutaret. Imò ut nullam sibi particularem ecclesiam applicaret, cuius diceretur antistites, sed esset uniuersalis mundi epus, cui oẽs particulares subijcerentur. Primũ, q̃a in hoc more Secũdũ dictum.

exẽplum apostolorũ referet, q̃ inquãtum apostoli, epi fuerũt uniuersales totius mũdi, quanuis re uera fuerint in orbem nutu spũs sãcti dispersi. Secundo, q̃a cùm Petrus qñ institutus fuit à Chro uniuersalis ecclesiæ caput, nulli fuerit particulari addictus, Ratio.1. Rõ.2.

nula rõ cõuincit, ut per eius mortẽ fuerit iure diuino adstrictus ecclesiæ Romanæ. Qua ꝓꝑ sicut ipse Antiochię septem annis sedit, & post modũ se Romã contulit, ita vnus q̃libet suorũ successorũ, nullo uetãte diuino iure, videtur possę sedem mutarę. Hęc autem sic à me dicta sint, ut tñ semper Romanis pedibus meum submittã caput.

DI-

DISTINCTIO vigesimaquinta de ordinantibus & ordinatis & corũ exemptione.

Textus. Cap. 1.

HVIVS autem sacramenti minister omnis solusq; episcopus censetur. Sunt etenim qui pontificia dignitate funguntur, veluti publici admistratores politię ecclesiasticæ, quibus de priuatis ministris ac ministerijs disponere incumbit. Et cum autore super Ioan. August. sacramentorum administri non sua propria, sed Christi facultate illa dispẽsent (nam ea fuit facta Baptistæ reuelatio. Super quem uideris spiritum descendentẽ &c. ipse est qui baptizat) consequens fit, ut quacunque fuerint episcopi criminis labe, etiam hæresis, intincti, & quomodocunque ab ecclesia fuerint præcisi, ueram & solidam sacramẽti substantiam conferant: tametsi suscipientes, qui id vel non ignorant, vel

Tract. 5.

nosse tenebitur, gratiam sacramenti minimè suscipiant. Quæ quidem ueritas confessio est eiusdem August. libr. 2. contra epistolam Parmeniani, quæ refertur cano. Quod quidam. 1. quæstio. 1. ac perinde Greg. dis. 68. can. Sicut semel. Nihilominus qui per simoniam hoc sacramento initiantur, irregulares iure sunt, atque vsu ordinis suspensi, vt Leo Papa can. Gratia. & Gregor. cano. Quicunque ead. can. & quęst. admonitum curarunt.

Cap. 13.

¶ Qua verò parte res ad suscipientes spectat, fœmineus sexus huic suscipiendo sacramento sic est ineptus, vt etiam si in fœminæ attentent, nullum suscipiant: est enim sacramentum hoc prælationis, quæ fœminas suopte sexu non decet. Vt enim Christus, autore Paulo, caput est uiri, ita & vir mulieris. Vsus autem rationis non est de eius necessitate: at quia maiores ordines votum habent annexum, illos ante rationis locum suscipere, meritò

Cap. 11.

1. Cori. 11.

ecclesia

ecclesia uetat. Quocirca qui illos tunc susciperet, nullo colligaretur uoto. De ætate uerò ordinandorum in concilio Viennensi sub Clemente pontifice c. Generalẽ. eo. titu. sancitum est.

Cap. 3. Cap. ut filij de fil. presbyter. ¶ *Arcentur quoque ecclesiæ cohibitione, ut absque dispensatione hoc sacramento non fruantur, primùm illi, qui non sunt legitimo matrimonio nati. Mox q̃ insigni corporis uitio fœdati sunt, aut membro mutilati. Deinde & serui. Ac demum ab eodem sacramento repellitur, tum bigamus, tum & homicida, & membri mutilator, ut tit. de homicidio cauetur. Polygamia nanque significationi sacramenti desponsationis Christi & ecclesiæ contraria est, & homicidium eius dignitati rèpugnat. Præter hæc demum alia sunt impedimenta, à diuersis delictis emanantia, quæ homines à regula excipiunt & excludunt, quam ecclesia ad ordines promouendis præscripsit. Unde irregularitatis nomina sortiuntur. De q̃bus sacri canones ac decretales nos admonent. Hæc aũt oĩa impedimẽta nõ quidem substãtiã sacramẽti auersãtur, sed sunt præceptis aduersa.*

Distin. 4. per totam.

Cap. 4. ¶ *Ad hæc & morum integritas, & iusta scientiæ copia, unicuilibet ordini accommoda, necessaria est, ut Gregor. in Pastorali docuit. Idque illo Leuitico testimonio confirmauit. Homo de semine Aaron qui habuerit maculam, non offerat panem coram domino. Quin uerò Paulus ipse ad Timoth. pulcherrimam morum honestatem ab illis requirit, qui uel ad presbyterorum ordinem, uel ad diaconorum asciscuntur. Iustam ucrè lineam hæretici hac de re iniquè transcendunt dicentes, lætalem quanuis labem clericum de suo ordine deijcere. Sed satis pestilentem eorum errorem testimonium illud citatum Ioan. interprete ibidem August. condemnat. Super quem uideris spiritum descendentem etc. ipse est, qui baptizat. Colligitur*

1. Ad Timothæ. um. 3.

enim

enim inde gratiam non à ministro, sed à Christo pendere, quam ipse per sacramentum infundit: & ideo ministri uitiositas, dummodò charactere sit insignitus, neque sacramenti substantiæ obstat, neque uerò effectui gratiæ.

Cap. 5. ¶ Omnes igitur, qui ordinum sacramentis illustrati sunt, ad ecclesiasticam republicam pertinent, quæ utique potestas est & facultas à ciuili distincta, illique adeò superior: siquidem Petrus uniuersalis pastor beneficio Christi institutus fuit totius eius familiæ. Quam ob rem Pontifex maximus, licet non absolutè, ut ciuilis potentatus uniuersalis sit rex regnorum omnium temporalium, tamen in ordine ad spiritualem ecclesiæ administrationem ea fungitur in omnes reges & regna facultate, ut possit bonis omnium temporalibus uti, cunctosq; principes ac reges, etiam usque ad eorum priuationem, cogere. Qua utique ratione meritò censetur utriusque gladij potentia pollere: hanc enim potestatem & Christus assumpsit, et nisi uicario suo commisisset, non satis ecclesia consultum curasset.

¶ Quocirca ecclesiæ ministri in suis rebus & causis ecclesiasticis & spirtualibus eo ipso diuino iure, quo ecclesiastica potestas instituta est, censentur à ciuili potestate exempti. Sed & quòd eorum personæ in alijs criminibus & causis secularibus sint à foris secularibus liberę, quàm maximè est eidem diuino iuri consentaneum. Imò uero quanuis ius diuinum de re hac non esset expressum, in summo pontifice ea est diuina potestas, ut ualeat clericorum ordinem, & uuiuersa eorum bona à ciuilibus indicijs, tributis, & exactionibus prorsum excipere, iuxta tenorem sacrorum canonum quibus. 11. quæst. 1. et alibi frequenter res hęc sancitur. Cap. 6.

DISTINCTIONIS *uigesimaequintae, Quaestio prima, de ordinantibus & ordinandis.*

ARTICVLVS I.

Vtrum omnis, solusq; Episcopus sit huius sacramenti minister.

Onstituto ordinis sacramēto cum suis annexis, subsequitur de eius causa efficiente & suscipiēte, ac de ecclesiae potestate & libertate dicere. Hęc ergo distinctio duas cupit quaestiones. Arguitur igitur, quòd non solus episcopus possit ordinare. Ordinatis proprium munus est materiam tradere ordinato, & manus ei imponere viget autem ecclesiarum multarum usus, ut archidiaconus materiam subdiacono, acolyto, & inferioribus tradat: itē sacerdotes omnes adstantes manus post episcopum presbytero, qui ordinatur, imponant (dist. 23. can. Presbyter.) Ergo non solus episcopus minister est conferendi ordines. ¶ Secundò. Ea quae sunt ordinis non possunt alteri committi, quàm eis q bus ex officio incumbit: sed ex commissione papae presbyteri cardinales minores ordines conferunt, imò potest hoc simplicibus presbyteris committi ergo non solus episcopus potest ordinare. ¶ Tertiò arguitur, quod non omnes episcopi quidem sunt, quod uero ordinare nequeant, uidetur affirmare Innoc. in canon. Arrianos. 1 quęstió. 1 ubi ait, Arrianorum clericos non esse suscipiēdos tanquam habentes sacerdotij aut alius ministerij dignitatem: quia solum eorum baptisma tātū esse permittitur, quod in nomine patris, & filij & spiritus sancti perficiemur. ¶ Quarto. Episcopus, qui per simoniam sacros ordines diuenderet, uidetur nullum perficere sacramentum; nam qui sacramentum contra eius naturam dispensare contendit nullum perfici, vt si ecclesiae intentioni cōtrauenirет, natura autem & institutum sacramēti est gratiam conferre, uendere autem est non gratis dare, quod gratiae opponitur, ergo ille intentioni Dei contrarius est, atque adeo eius sacramentum non exhibet. ¶ In cōtrarium autem: scilicet, quod solus episcopus sit huius sacramenti minister, est quod sacramentum ordinis excellentius est confirmatione sed cōfirmare; vt dist. 7. conclusum est, soli episcopi ualent, ergo & ordinare illis solis competit. Quod autem omnis episcopus ordinare possit, inde patet, quod etiam haeretici baptizare ualent, ergo & ordinare.

Partis negatiuae arg. primū.

2. Arg.

3. Arg.

Quartū argum.

Pars affirmatiua.

¶ Quaestio haec de ministro huius sacramenti, quoniam dist. 1. quaest. 5. abundè de ministris sacramentorum in genere discussa est, fastidium nūc generaret si prolixius deduceretur. Sub compendio ergo quatuor conclusionibus respondetur. Prima. Solus episcopus ex officio est huius sacramenti minister. Probatur ratione optima S. Thomae. Episcopi dignitas est in ecclesiastica republica id, quod politica: id est, ciuilis & publica potestas in republica seculari respectu inferiorum artium & artificii: ad publicam autem ciuitatis potestatem, ut 1. Ethico. autor est Philosophus spectat commune bonum dispensare, atque adeò de artibus & magistratibus reipublicae disponere: hoc est, instituere quāquisque debeat artem exercere, & quem administrare magistratum: ergo episcopi minus est vnumquemque in diuinis ministeriis collocare. Quam ob rem eius functio est, populum confirmare: eò quòd per illud sacramētum Christianus instituitur Christi miles ad protegendam fidem virginesque benedicere, quae imaginem praeferunt ecclesiae Christo desponsatae, cuius scilicet ecclesiae cura ipsi potissimùm incūbit: & fortiori ratione ei congruit eiusdem ecclesiae ministros sacris ordinibus initiare, templaque subinde, uasa & uestes, quibus vtuntur, benedicere: instar secularis principis, qui publica officia & magistratus inter ciues distribuit.

Decisio articuli.

Prima conclusio.

Aristot.

¶ Quòd si quis arguat Plus est corpus & sanguinem Christi conficere, quàm ordines conferre: sed simplex presbyter potest prius: ergo & posterius. Negatur cōsequentia: fallax. n. est regula, ut quicunq; potest maius, possit minus qn illud minus praesupponit potestatem maioris. Potestas. n. ordinandi praesupponit potestatem consecrandi, & quidpiam super addit.

Rō conclusio.

¶ De

¶ De hæreticis autem & ab ecclesia discisis fuerunt opiniones tres errantium autorum. Prima dicentium hæreticos, quandiu

Prima opinio.

ab ecclesia tolerantur, posse conferre ordines, non tamen postq̃ sunt præcisi: id est, publica sñia condemnati & excommunicati. Alij verò dixerunt, ꝙ etiam si sint abscisi dum tñ ante labem hæreseos fuerint ab ecclesia legitimè promoti, post eandem labē, si sua fungantur dignitate, ordinati ab eis verum sacramentum obtinent. Si tamē nō ab ecclesia legitimè, sed ab hæreticis fuerint promoti, & sacramentum ordinis administrare tentent, nullum præbent.

Secūda conclusio.

¶ Aduersus has tamen contrarias opiniones statuitur secunda huius articuli cōclusio. Hæretici quicunque, etiam præcisi, quāuis nō ab ecclesia prius legitimè sed ab hæreticis fuerint promoti, verum ordinis sacramentum, si id attentent, vtique conferunt: tametsi iure sint ab ecclesia prohibiti, & ideo dum cōferunt, mortaliter peccent.

Probatᷓ postrema pars

Postrema hæc pars certissima est apud omnes: scilicet quod peccent. Ambæ tamen priores probantur. Nam, vt Aug. tract. 4 super Ioa. ait, sacramentorum ministri non sua propria potestate, sed facultate Christi sacramenta conferunt, iuxta illud Ioanni Baptistæ reuelatum,

Ioan. 1.

Super quem videris spiritū descendentem, &c. ipse est qui baptizat: ergo in ministro essentialis qualitas est, vt intentionem habeat conferendi id, ꝙ Christus ac perinde ecclesia intēdit, atque adeò formam legitimam & materiā obseruet: probitas autem morum, ac subinde persistentia in fide, non est nisi accidētaria, quæ ideo virtutem principalis agentis impedire non valet, si suscipiens sit dispositus, ut habetur de can. Nō nocet. 1. q. 1. & can. Baptismus, de consec. dist. 4. atque alijs quos in illa nostra. q. art. 5. allegauimus. Quòd si quis diuersam excogitet esse rationem inter baptismum & sacramentum ordinis,

An sit differentia inter hoc sacramentum & baptismū. August.

vt causa. Quod quidā. 1. q. 1. §. Opponitur autē insinuatur scilicet quòd apud hæreticos manet ius baptizandi, non tamen conferendi ordines, Augustinum consulat. li. 2 contra epist. Parmeniani. ca. 13. & deserit eod. cau. Quod quidam docet, nullam esse causam, vt qui baptisma inter hæreticos retinet, ius dandi amiserit, vel baptisma, uel ordines sacramentum Vtrunque enim, inquit, tā, baptisma, quàm sacer ordo sacramentum est, & ideo neutrum, quamuis ab hæreticis suscipiatur, iterare licet in ecclesia catholica. Et infra. Quia sicut baptisma in eis, ita mansit ordinatio integra. Et inferius. Sicut in baptismo, est ius, qđ per eos dari possit: sic in ordinatione ius dandi est, vtrunque quidem ad perniciem suam: q a peccant dando. Aliud est enim, inquit, habere, aliud perniciosè habere, aliud salubriter habere. Atque idem lib 2 de unico baptismo repetit.

Gregor.

Et Grego. dist. 68. can. Sicut semel: Quòd dicitis, vt ordinatus ab hæretico iterū ordinetur, ualde ridiculosum est.

Ratio

Accedit ratio manifesta: nam potestas, quæ per consecrationem suscipitur, nullo accidenti euētu deleri potest, aut tolli, sicut neque ipsa consecratio: quia nec consecrationes altaris & ornamentum debiles sunt: vbi autem potestas permanet, vsus etiam quamquam illicitus sit, suum sortitur effectum: nā vt supra dictum est, character dicit nudam potentiam ad operandum, gratia verò est habitus ad rectè operandum: episcopus ergo, quamquam sit extra gratiam, sacramenta administrare potest, quāuis perniciosè.

Obiect.

¶ Sed arguat forsan quispiā contra. Episcopus, vt dictum est, characterem non suscipit, ergo nec indelebilem potestatem.

Dilutio

Respōdetur autem, quod etsi nō recipiat nouum, extenditur tamen in eo sacerdotalis character ad noua sacramenta dispensanda, atque adeò suscipit indelebilem potestatem.

Secūda opinio.

¶ Alia vero secunda opinio, quæ aiebat, ꝙ qui ordines ante hæresim susceperunt, retinent in hæresi potestatem ordinandi, nō tamen si illos ab hæreticis susceperint, sibi ipsi non constat, sed pugnantia dicit. Nam si ordines, quos quis in ecclesia catholica suscepit, postea in hæresi retinet, consequitur, ut qui ab ipso eodem hæretico fuerint ordinati, ueros quoque suscipiant ordines atque adeo ipsi alios subinde ordinare queant.

Tertia opinio.

¶ Tertia opinio in aliud pecabat extremū: nempe, quod hæretici non solùm verum sacramentum ordinis conferunt & characterem, verùm supremum etiam effectum gratiæ.

Tertia conclusio.

Contra quos subiungitur tertia cō clusio, quæ sit quarta, eademq; verissima. opinio. Illi, qui ab hæreticis ordināʾtur, gratiam non suscipiunt: quia cùm illis interdicta sit sacramentorū administratio, fit ut qui

qui illis sese ordinandos submittunt, eorũ sint participes criminis, atque adeo obicẽ gratiæ opponãt. Quapropter sicut illi perniciosè cõferunt, ita & hi perniciosè suscipiunt, atque adeò, sic charactere sacramentali insigniuntur, vt tñ eius gratia frustrentur. ¶ Quod aũt de sacramentis hæreticorũ dictum est, id de sacramentis quomodocũque ab ecclesia præcisorum est intelligẽdũ. Quicunq; enim verè episcoporũ, quanuis excommunicatus sit, vel suspensus, vel irregularis, vel degradatus, vel schismaticus, vel apostata, si ordines administrare attentes, vera sacramenta perhibet. Et eadem ratione si baptizat, confirmat, consecrat, vel extremam vnctionem administrat. Secus autem de sacramento pœnitentiæ: nam ad alia conferenda sacramenta, vt verè sint sacramenta, sufficit potestas ordinis per indelebilem characterem, sed ad absoluendum requiritur præterea iurisdictio. Quocirca qui iurisdictione orbatus est, aut ab eius vsu suspensus, neminem absoluere iure valet, neque absolutio tenet. ¶ Hic tamen decreti Constantiensis concilij meminisse oportet, cuius tenore euitare non tenemur nisi nominatim excommunicatos (in quibus comprehenduntur hæretici) & prẽterea manifestarios clericorum percussores, vt dist. 22. dictum est. Quòd si hæretici vera sacramenta conferunt, multò id minus impedit aliorum quoruncunque morum corruptio, vt Augu. tract. 5. super Ioan. qui refertur can. Baptismus. de consecra. dist. 4. autor est. Non enim, inquit, timeo adulterum, non ebriosum &c. quia columbam attendo, per quã mihi dicitur, Hic (scilicet Christus) est qui baptizat. Imò verò & istorum sacramentum gratiam conferre potest: quia ab illis suscipere non est peccatum, sicut ab hæreticis.

Cõciliũ constantiense.

August.

¶ Quarta demum fuerit hic constituta conclusio. Quanuis episcopus per simoniacã sacramenti venditionem ordines contulerit, & alius similiter receperit, nihilominus verum est sacramentum: tamets si recipiunt si aũt simoniam fecerit, aut nouerit, lumina gratiæ non infundatur. Conclusio liquidò ex superioribus consequitur: nam illic omnia, quæ sunt de essentia sacramenti conueniunt: scilicet, materia, forma, & intentio tam suscipientis quàm conferẽtis: ob idque neutrius iniquitas, vt quæ ad essentiam sacramenti accidẽtaria est, potest eius substantiã & characterem impedire, sed solam gratiã. Adde q; infidelitas & apostasia grauiora sunt crimina, q̃ simonia: si ergo illa non obstant, quominus verum sit sacramentum, sit vt nec simonia. Attamen qui per simoniam ordinibus initiantur, irregulares iure Pontificio fiunt, atque adeò à suorum ordinum vsu suspenduntur, vt cauetur decreto Leonis, can. Gratia. & can. Quicunque qui est Gregorij, & can. Si quis episcopus. qui est concilij Chalcedonensis. 1. q. 1.

Quarta conclusio.

Simoniaci ordinati irregulares sunt

¶ Ad primum igitur argumentum respondetur, quòd quanuis quibusdam ecclesijs in more habeatur, vt archidiaconus materiam vel subdiacono, vel inferioribus ordinatis præbeat, nihilominus episcopus est, qui formãm profert, & sacramentum perficit. Præsertim cùm hæc consuetudo secundùm Pontificale Romanum iam modò non perseueret. Impositio verò manuum, quæ fit ab alijs presbyteris, non est sacramentum. ¶ Ad secundum respondetur, quòd etsi sacramentum ordinis conferre episcopis ex propria facultate incumbat, nihilominus papa ex plenitudine potestatis potest illam functionem delegare, quippe cùm ad eucharistiam ordinem immediatum non habeant. Quam ob rem, vt distin. 17. dictum est, potest & sacramentum confirmationis simplici presbytero committere, & eadem ratione, vt minores conferat ordines, non tamen vt exhibeat maiores: scilicet, sacros ordines, qui ad eucharistiam proximè referuntur. Vnde bonum sumitur argumentum, minores ordines non esse sacramenta. Episcopus verò nullam huiusmodi commissionem facere valet. ¶ Abbatibus autem iam est facultas iure concessa, vt minores ordines administrent, distinct. 19. cano. Quoniam, & de ætate & qualit. capi. Cùm contingat. quanuis illic non fiat mentio nisi de ostiariatus. Sed tamen presbyteri cardinales id faciunt ex consuetudine, quæ est legis interpres. Atqui. Hostien. super eod. ca. Cùm contiugat censet primam tonsuram posse à presbytero parochiali conferrt, cui Panor. cap. Quanto. de consuetudi. ad stipulatur. Vsus tamẽ ecclesiæ reclamat: & ideo non est tenendum.

Sol. 1. ar.

Sol. secũdi argu.

Abbates nequeunt ordines minores conferre.

Prima tonsura an possit à parœciano cõferri.

dum. Potest id tamen presbyter ex commissione papæ, sicuti ordines minores dare. ¶ Ad tertium uerò respondetur, Innocentium id duntaxat intelligere, quòd ordinati ab hæreticis non suscipiunt ordinum dignitatem, quàrum ad eorum executionem: quia prohibiti sunt sacramenta administrare. Et hoc est quod inferius dicit; episcopos hæreticos non dare ordines secúdùm plenitudinem, id est, debitè cum gratia. Idemq; ait cano. Sicut per fectionem. ead. cau. & quæst. quia sicut ipsi plenitudinem spiritus sancti perdiderút, ne possint administrare sacramenta, ita neque illam plenitudinem ordinatis impertiuntur. At quia nó sunt prohibiti baptizare in extrema necessitate, possunt conferre plenitudinem baptismi: scilicet, gratiam. Et hoc est, quod ait Papa, solum baptisma illis concedit. Simili interpretatione ad alia testimonia respódendum, quæ Magist. sentent. distinct. 25. refert, & Gratianus. 1. q. 1. Vt est illud Gregorij canon. Superueniente. ubi hęreticorum sacramẽta appellat perfida & sacrilegá. Et illud Cypriani cano. Si quis inquit. ubi ait, quæcunque faciunt hæretici carnalia esse, & inania, & sacrilega. Quanuis Cyprianus in hoc nimius fuerit: quippe qui illa hæresi quandoq; sorduerit, ut baptizati ab hæreticis essent rebaptizandi. Et illud Hieronymi in Aggæum prophetam, & refertur ibidem cano. Si hic populus & can. Illi offerunt. ubi ait, omnia, quæ ab hæreticis fiunt, in conspectu Dei esse contaminata & polluta. Atq; illud Leonis papæ can. Manifestum, quo ait in Alexandrina sede propter hæresim omne cęlestium sacramentorum lumen extinctum, & chrismatis sanctificationem, atque alia mysteria est subtracta. Hisce, inquam, omnibus atque his similibus hoc tantum admonemur, quòd hęreticorum sacramenta quãtùm ad gratiæ fructum sunt inania, Deoque ingrata, qua culpæ sordibus maculata & polluta: nó tamen negantur esse vera sacramenta. ¶ Eodem tenore responde tur ad quartum: uidelicet, quòd & si qui contra sacramenti naturam sacramentũ tentaret perficere, nihil faceret, vt si intentionem ecclesiæ non haberet, aut legitimam materiam & formam nó applicaret; tamen qui huiusmodi substantiã ser-

Sol. tertij arg. — Simoniaci ordinati regulares sunt — Sol. 1. ar. — Grego. — Cypria. — Sol. secu di argu. — Hieron. — Leo papa. — Solu. quarti argum.

uans effectũ sacramenti contrarius est, nihilominus sacramentum confert, sed sine gratia.

¶ Labes autem simoniæ solum est obex gratiæ, nón tamen characteris. Attamen quia qui per simoniam ordines suscipiunt, usu eorum interdicti sunt, perinde de illis quandoque loquuntur canones, acsi non essent ordinati. Et sic intelligendum est illud Gregorij cano. Quicunque. 1. quæst. 1. Quicunque studet per pretij dationem sacrum ordinem suscipere, sacerdos non est, sed inaniter tantummodo dici concupiscit. Et inferiùs. Quicunq; sacros ordines emunt aut uendũt, sacerdotes esse non possunt. Sensus enim est, quòd qui alios ordines simoniacè suscepit, irregularis fit, ut non possit fieri sacerdos. Qui uero sacerdotium per huiusmodi nequitiam suscepit, dicitur non esse sacerdos, quia ꝓhibitus est, ut sacerdotem se gerere. Et eodem sensu intelligitur illud cano. Si quis episcopus. Qui per simoniam ordinatus est, nihil ex hac ordinatione proficiat, sed sit alienus à dignitate: hoc est, ab eius usu. Similiter canon. Qui per pecuniam, ex octaua synodo, alienus à sacerdotio iubetur esse. Eodem modo intelliguntur reliqui canones, ubi simoniacè ordinati pronunciantur digni tate carere.

¶ Occasione huius particulæ simoniæ, quæ in sacris órdinibus accidere potest, Sententiarum interpretes totam hic con citant simoniæ materiam, cui profectò ineptè & præter ordinem hic datur locus. Et enim materia non ordinum, sed iustitiæ, de qua S. Tho. 2. 2. q. 100. copiose disputat, & nos longè lateq; li. 9. De Iusti. & Iure pro captu nostro diximus, ubi q. 8. artic. 1. quæ ad hãc ordinum simoniam spectant, scripta reliquimus.

Simonia. — Grego. — Simoniæ materia.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm fœmineus sexus sacramenti ordinis sit capax.

SVbsequitur sermo de subiecto ordinum: nempe, de qualitate & ætate ordine præficiendorũ, ut titulus habet decretalium qui scilicet sint quos ordinare liceat ac de-

Impedimenta ordinandorum. ceat. Vbi adnotandam est, impedimenta, quæ ordinandis obstant, quædam esse naturalia, ratione quorum personæ dicuntur ordinū incapaces, vt sexus fœmineus & hermaphorditus in talem sexum inclinans, & monstrū, quod sine legitimis mēbris ad obeunda ordinum ministeria nasceretur, & perpetuò amentes. Alia sunt impedimenta, quę irregularitates dicuntur: & sūt illa, quę ex facto aut defectu accidūt. Vnde Irregularitas est canonicum impedimentum ex facto seu defectu proueniēs ad ordines sacros, vel suscipiēdos vel exercendos. Et dicuntur irregularitates: quia homines à regula excipiunt, quā in ordinibus suscipiēdis ecclesia præscripsit. Itaque irregularitas capacitatam naturam supponit: quare mulier siue bigama sit, siue homicida, non est irregularis; quippe quæ vt non est ordinis capax, ita nec irregularitatis. Ex quo fit non omne impedimentum ordinum esse irregularitatem: nam excōmunicati & suspensi ordines nec suscipere nec exercere valent, & tamen non ideo irregulares sunt: quia illud impedimentum non in ipsis per modum habitus inest, sed est ecclesiæ prohibitio in tēpus, quo cessante homo fit habilis, sed si excōicatus celebret, tunc fit irregularis rōne delicti. Subsequitur secundò, irregularitatem non diuino aut naturali iure, sed solo Pōtificio esse impedimētum, vt Innocentius capi. Nisi cùm pridē, de renūciatio. adnotauit. & Syluest. uerb. Irregularitas. qu. 28. Quocirca illegitimè natus, quanquam habeat impedimentū naturæ, irregularis nihilominus dicitur: quia iure diuino & naturali capax est, nisi ecclesia eum à regula exciperet. Itaq; inter incapacē & irregularem hoc est discrimen, quòd incapaces diuino naturalique iure inepti vel ad ordines sunt, vel ad eorum vsum, vt in subsequentibus iuculentius explicabitur: irregulares verò iure sunt canonico excepti & exclusi. Quapropter qui cum aliqua deformitate nascitur vel in oculo vel in naso, perinde est irregularis acsi casu ei accideret: quia non diuino, sed ecclesiastico iure vitium reputatur. Irregularitas autē in tria membra diuiditur. Contrahitur enim aut ratione defectus, aut ratione sacramenti, aut ratione delicti. Defectus, vt tam incapacitates: hoc est, naturales ineptitudines, q̄ irregularitates comprehendamus, sunt sex scilicet, sexus, rationis, libertatis, ætatis, corporis & animæ. Defectus nanque religionis: videlicet, defectus baptismi, quo suscipitur Christianismus, non particularis defectus ad hoc sacramentum, sed ad omnia alia suscipienda existit. & ideo hic cum alijs non connumeratur. Ex parte vero sacramenti: nempe, quia dignitati aut significationi eius obstant, sunt tres irregularitates: putà, bigamia, homicidium, & mutilatio mēbri. De his ergo octo defectibus & irregularitatib. articuli isti duo tractant. In quorum calce irregularitates ratione delicti summariè appendentur.

Irregularitates. Irregularitatis definitio. Irregularitas unde. Fœmina non dicitur irregularis. Nota. Irregularitas iure Pōtificio statuta. Illegitimè natus. Incapacis & irregularis discrimen. Nota. Defect⁹ sex. Defect⁹ baptismi. Ex parte sacramenti tres.

¶ Qualitates igitur eorum, qui huic sacramēto inepti sunt, partim ad naturam spectant, partim ad conditionem fortunę, & partim ad morum & sciētiæ dignitatem. Arguitur ergo, quòd fœmineus sexus nō sit ab ordinibus sacris arcendus. Ordinū potestas non corpori, sed animæ inest: in anima verò nulla est sexuum discrepantia, ergo etiam fœminę sunt ordinibus suscipiendis idoneæ. ¶ Secundò. Donum prophetiæ & prælationis officium, præstantiora esse videntur ordinibus sacris: prophetiæ autem donum mulieribus concessum est, vt 4. Reg. legitur, & Debora, vt Iudic. 4. refertur, iudex fuit in Israel: ergo & mulier ad ordinum gradum assumi pōt.

Partis negatiuæ argu. primū. Secūdū argum.

¶ Tertiò. Si sexus fœmineus suscipiendis ordinibus incongruens esset, multo magis puerilis ætas, cui rationis lumen nondum affulsit: defectus autem ætatis non obstat, vt extra de clerico per saltum promoto sancitur.

Tertiū argum.

¶ In contrarium tamen est quod. 1. ad Timoth. 2. Apostolus, mulierē docere in ecclesia non permittit nec dominari in uirum: vnde colligitur, quod neque ad ordinis sacramentum, quod eminentiam super viros significat, sit admittenda.

Pars affirmatiua.

¶ Pro solutione quæstionis notādum est in suscipiente sacramenta quędam esse de necessitate requisita, quibus deficientibus non solùm res sacramenti: hoc est, gratia, verùm nec sacramentum suscipitur. Quædam verò etsi non sint de necessitate sacramenti, sunt tamen de necessitate præcepti, quæ ideo si desint, recipitur quidem sacramentum, non tamē res

Decisio articul.

sacramenti

1. Cõclu sio. sacramenti. ¶ Ad quæstionem ergo quatuor conclusionibus respondetur. Prima Sexus virilis est de iure diuino de necessitate, non solùm præcepti, sed etiam sacramenti. Ita ut quanuis mulier ordinem suscipere præsumeret, nullus esset, siue ex ordinibus sacris, qui sunt sacramenta, siue ex minoribus. Quemadmodum de extrema unctione diximus, quam si quis in sanitate susciperet, nullum esset sacramentum. Probatur conclusio ratione potissima, quæ ex Christi institutione sumitur: quippe qui neque in cœna, dùm potestatem exhibuit consecrandi, neque Ioan ulti. dum facultatem contulit absoluendi, fœminam ullam, sed solos uiros ordinauit, quanuis sacratissima eius mater omnium esse dignissima. Et solos uiros fecit episcopos: nempe, apostolos. Ratio autẽ fuit congruentissima: nam qui sacris initiatur, in præeminenti gradu cõstituitur, quo alijs præsit: sexus autem fœmineus lege naturæ subditus est uirili, quam quidem legem Deus initio statim, quo uirũ & fęminam cõdidit expressit dicens Gen. 3. sub uiri potestate eris, & ipse dominabitur tui: quare non decuit fœminam ad ullos ordines suscipiendos admittere. Et ideo si fœmina ordinari tentaret: quia sacramentum est signum rei sacrę: & hoc sacramentum est signum consecrationis ad gradus præeminentiam, esset signum falsum, atque adeò nullum esset sacramentum, ut de quadam papa refertur, quæ reperta fuit mulier. Quare inter hoc sacramentum & reliqua omnia nõ intercedit similitudo, ut si reliqua sint utriq; sexui communia, sit etiam & istud. Secũdò, quia pulchritudinem ecclesiasticæ hierarchiæ maximè sexus fœmineus dedecebat. Etenim sicut teste Apostol 1. Corint. 11. Christus caput est viri, ita & uir caput mulieris: quia non uir ex fœmina primò, sed fęmina ex viro sumpta est: in cuius signum mulier uelamẽ gestare debet super caput suum, cui ideo turpe est tõderi, aut decaluari: vir autem potest caput detegere, & tonderi: & cùm tonsura, ut dictum est, sit clericorũ insigne, meritò à clericatu sunt fœminæ exclusæ. Tertiò quia ordines ecclesiastici inter alia officia ad docẽdũ sunt instituti: mulier aũt, ait loco suprà citato. Apostolus, in silẽtio discat cum omni subiectione, docere autem mulieri non permitto. Quartò, quia qui ordines suscipit, eo ipso habilis fit, ut fieri possit episcopus qui quidem est ecclesiæ sponsus: mulierẽ autem nõ decet spõsum esse ecclesiæ Christum repræsentantem. Atque hac de causa non solũ maiorum ordinum nõ est capax, verùm neque minorum, nec primæ tonsuræ, quanuis non sint sacramẽta quæ sunt sacramẽtorum ordinis præambula. Et reuera lumen ipsum naturæ prima facie ab subditatẽ offert in fœmina, uel ad consecrandum & ad confessiones audiendas promoueretur: nã etsi aliquæ sint prudentes, sexus tamen ipse quandam rationis inopiam, & animi lenitatẽ præ se fert, atque adeò dedecus ad munia ecclesiastica obeunda. Vnde c. Noua. de pœnitent. & remis. tanquam execrabilẽ condemnatur quòd abbatissæ moniales proprias benedicant, & ipsarum confessiones in criminibus audiant, aut quòd etiam legentes euangelium publicè prædicare præsumãt. Quocirca can. Sacratas. dist. 23. uasa sacra, & sacratas pallas contingere, & incensum circa altare deferre etiam sanctimoniales prohibentur. Quòd si quis canonem obijciat, Diaconissam. 27. quæstione. 1. ubi Diaconissę ante quadragesimum annũ ordinari inhibentur: & distinctio 32. can. Mulieres. fit mentio de mulieribus, quæ apud Græcos erant presbyteræ, qua occasione Cataphrygæ illo tenebantur errore, ut mulieres ad sacros ordines admitterent. Respondetur, Diaconissas appellari illas sanctimoniales, quæ inter cæteras aliqua forsan benedictione erant lectionibus homiliarum & euangeliorum destinatæ in choro: nam diaconissa nihil aliud est quam ministra. Et similiter presbyteræ erant matronæ uiduæ: nam presbyter, ut diximus, idem est quod senior, quæ forsan apud Græcos eligebantur, curam haberent aliquam de rebus ecclesiæ. Sed prædicto can. cauetur, ne tanquam ordinatæ constituantur. ¶ Hinc fit hermaphroditum non licere ordinibus initiari, quousque constiterit quisnam sexus in ipso præualeat, tũ quia mõstrũ est, tum quia anceps. ut possit fœmineus sexus in eo præualescere. Si autem præualuerit uirilis, tunc uir est censendus. l. Quæritur. ff. de statu hominũ: atq; adeò huic sacramento.

Marginal notes: Ratio conclusionis. — Ratio cõgruẽtissima. — Ratio secunda. Paul. 1. Cor. 11. — Ratio tertia. — Ratio quarta. — Ratio naturalis. — Cap. Noua. — Obiectio. — Dilutio.

cramento idoneus tunc erit.

Sol.1.ar. ¶ Unde ad primum argumentum respondetur, quòd quanuis character in anima imprimatur, tamē quia non imprimitur nisi per sacramentum, quod debet esse eminentiæ, signum, nō imprimitur nisi in anima, quæ est corpori virilis sexus coniuncta.

Solu. 2. argum. ¶ Et per hoc respondetur ad secundum quod cùm prophetia non sit sacramantū sed Dei donum, potest quidem mulierib. conferri. Debora autem præfuit in temporalibus.

An pueri ante vsum rationis possint sacris initiari ¶ De pueris autē ante usum rationis Durandus distin. præsenti quæstio. 2. sustinet nullos ordines posse suscipere. Opinatur quippe usum rationis esse de necessitate in suscipiente, non solùm præcepti. verū & sacramenti ordinis: itaq; si quisquam illud prius reciperet, uullum putat esse sacramentum. Et ratio eius prima est, quòd

Ratio.1. absurdum videt̄, vt infans ante usum rationis possit uel sacerdos fieri vel episcopus Secundò, quia ad susceptionē, inquit

Rō.2. cuiuslibet sacramenti requiritur intētio suscipiētis vel propria, vel interpretatiua ex consensu parentum: infans uerò propriam habere non valet: interpretatiuam autem habere ex consensu parentis non potest, nisi in ijs, quæ sunt de necessitate salutis; qualis est baptismus: cùm ergo sacramentum ordinis non sit de necessitate salutis, nō videtur sufficere consensus parentum. Et confirmatur, quia baptismus

Rō.3. ad deletionem originalis culpę institutus est, quam non propria uoluntate, sed peccato primorum parentū cōtrahimus, & idcirco ad baptismum sufficit uolūtas parentum: quæ quidem ratio in sacramento ordinis non reperitur. ¶ In contrarium

2. Cōcl. autem statuitur conclusio, quæ sit huius articuli secūda. Ad suscipiendos minores ordines non requiritur, ut puer annos discretionis attigerit: imò vsus rationis nec est de necessitate sacramenti, neque verò expresse de necessitate præcepti, quemadmodum in præsentiarum ait S. Thomas. sed solum de honestate: quæ habet quandam præcepti rationem ne sine necessitate id fiat. Prima pars definita est, in titulo

Prima pars. de clerico per saltum promoto, ubi ille, q. ordines minores ante annos discretionis suscepit, censetur non iterandum eisdem initiandus, sed ad diaconatum promouendus. Et ad illud capitulum Durandus nō respondetur, eò fortasse, quod non censuit esse sacramenta, quod nos suprà similiter concessimus. Secūda uerò probatur,

Secūda pars cōclusionis. quia tanta posset ingruere necessitas, quę primitiuæ ecclesiæ in usu erat, ut posset puer nondum rationis lumen ingressus minores ordines suscipere. Tertia demū

Tertia pars. pars, quod sit contra honestatem & decētiam admonetur canon. Pueri. 1. quæstione. 1. Pueri ad sacros ordines nullatenus admittantur: tametsi illic forsan sacri ordines non nominentur, nisi maiores. Veruntamen cùm etiam per minores homo adscribatur diuinis officijs, non decet ante rationis lucem quempiam illis insigniri: nisi adsit necessitas. At uerò iam nō est in vsu ullam admittere necessitatem, vt ante usum rationis alicui huiusmodi ordines conferantur.

¶ Tertia conclusio. Vsus rationis ad maiores suscipiendos ordines, quanuis non sit de necessitate sacramenti, est tamen de necessitate præcepti ecclesiæ: quare illic tunc collati uere erunt sacramenta, tamen conferens mortaliter peccabit. Sententia est Ricardi distinctione præsenti. articul. 4. quæstion. 2. & Bonauenturæ, qui ait esse opinionem S. Thom. distinctio. præsenti Vbi prioris partis rationem hanc subdit. Sunt enim, inquit, quædam sacramenta, quæ actum suscipiētis requirunt, ut pœnitentia, ubi requiritur contritio & accusatio: & matrimonium, ubi requiritur consensus: & ista non possunt ante usum rationis suscipi: illa uerò, quæ characterem imprimunt, nullum requirunt actum in suscipiente: quoniam uirtutes infusę, sicut character quæ sunt potentiæ supranaturales, sunt priora suis actibus: eo quod non gignuntur ex actibus, sed ipsos gignunt: tamen si uirtutes acquisitæ sint actibus posteriores, quippe ex quibus generantur: prius autem suaptè natura esse potest sine posteriore: ergo nil uetat quominus ordines, etiam maiores, quæ sunt sacramenta per quæ character imprimitur, cōferātur puerò ante usum rationis. Secūdo arguitur: quia cōfirmatio etiā si ante usum rationis conferatur, est uerū sacramentum ut distin. 7. diximus, imò eucharistia solebat-

3. Cōcl.

Ratio S. Tho.

Rō.2.

bat olim in aliquibus ecclesijs infantibus tanquàm verum sacramentum porrigi. Præceptum autem ecclesiæ id propterea prohibet, quòd huiuscemodi ordinibus votum est castitatis annexum, quod nemo ante vsum rationis emittere potest: ob idque ordinans iniuriam instituto ecclesiæ facit. ¶ Quod si roges vtrùm huiusmodi ordinatus teneatur seruare castitatis votum. Ricardus loco citato perplexè respondet, ait quippe secundùm aliquos continentiam non esse annexam ordinibus, nisi sponte susceptis: sed secundùm alios esse annexam. Diuus verò Thomas nihil ad hoc respondet, ob id fortasse, quod rem ceu claram reliquerit. Et ideo nō est credendum eiusmodi ordinatum teneri voto castitatis, vt bene ait Paludanus distinctione præsenti quæstio. 3. licet uerū sacramentum susceperit, sed potest matrimonium contrahere: quoniam votum natura sua requirit consensum. Secùs de baptismo: nam quia est sacramentum professionis fidei, iure diuino paruulus baptizatus tenetur postmodū seruare fidē. Addiderim tamen, quòd nisi adueniente vsu rationis in votum ille castitatis consenserit, ab vsu ordinum debet manere suspensus, maximè uerò qui matrimoniū contraxerit, propter indecentiam.

Rō pro hibitionis.

Ordinatus ante vsum rōis an teneat voto castitatis. D. Tho. Snīa autoris. Paluda.

¶ Ad tertium igitur argumentum eorum, quæ in initio huius articuli proposita sunt, respondetur non esse parem rationem, vt quemadmodum defectus sexus, sic & defectus ætatis impediat sacramentum ordinis. Et ad primum argumentum Durandi conceditur indecentissimum esse infanti ordines maiores conferre, non solum propter præceptum ecclesiæ ad votum annexum spectans: verū & propter ordinum dignitatem: quare vtraque ratione esset peccatum, at nihilominus esset sacramentum. Episcopus autem, quippe cui populus committitur, nemo creari potest, nisi consentiens, atque adeo post rationis vsum: quia episcopus dum constituitur, fit sponsus ecclesiæ, cuius cura nemini, nisi consentienti, concredi potest. Quanquam si reuera, ante vsum rationis consecraretur, extensionem sacerdotalis characteris modo exposito susciperet, non tamen animarum curam, donec consentiret. Quinimmo neque presbytero eadem ratione potest animarum cura, nisi post vsum rationis consequenti imponi. Vnde de præbendis capitu. Si tibi absenti libro sexto. cēsetur, quod si absenti beneficium conferatur, quousque ratum habeat, ius illi non acquiritur.

Sol. tertij arg.

Diluit 1. argu. Durādi.

Episcop' creari debet consentiens.

¶ Ad secundum eiusdem Durandi argumentū, negatur, quòd ad susceptionē sacramenti ordinis, quantùm ad substantiam sacramenti, consensus exigatur, vel formalis suscipientis, uel interpretatiuus parentum, sed quemadmodum si renuētibus parentibus puer baptizaretur, sacramentum teneret, quia sufficit intentio ecclesiæ: ita si postquam baptizatus est, ordinaretur: quanquam vtrunque, vt distinctione præsenti, quæstione. 3. bene ait Paludanus, iniustè fieret, si parētes reclamarent. Neque quidpiam valet Durandi discrimen, quòd quia baptismus est de necessitate salutis & contra originale peccatum, sufficiat consensus interpretatiuus ecclesiæ, non tamen in sacramento ordinis: nam postquam vtrobique character imprimitur, vtrobique sufficit, ut suscipiens ipse non renitatur.

Solutio 2 argu. Durādi.

Discrimē Duran. nullum.

¶ Contra hanc uerò conclusionem quis forsan obijciat, inde consequi, perpetuò amentes posse quoque ordinari: quos tamen supra diximus esse iure diuino incapaces. Respondetur autem, quòd licet quispiam discrimen meditari forsitan possit inter pueros ante vsum rationis, & perpetuò amentes, re uera tamen nullum est quantum ad substantiam sacramenti, sed si quis mente captus ordinaretur, ordinem susciperet, sicuti baptismum, si baptizaretur. Quòd autem diximus, iure diuino esse incapacem, intelleximus quantum ad vsum. Quapropter peccatum esset mortale, idemque grauissimum sacrilegium, talem hominem in ludibrium sacramenti ordinare, quippe qui perpetuò esset usu cariturus. Quod pueris ante vsum rationis non accidit.

Obiect.

Dilutio

¶ Hinc aūt emergit alia ambiguitas, vtrū in adulto requiratur cōsensus ad hoc suscipiendū sacramentū. Ad quod respōdetur, quòd quis potest ordinari uel ui, uel metu Si per uim renitēs cogatur, certum est

An in adulto requirat consensus.

Ordinatus per uim.

est sacramentum non suscipere, sicut nec recipere baptismum, vt patet capitul. Maiores. de baptismo & eius effectu. Si verò per metum, qualiscunque ille sit, consentiens ordinetur, verum suscipit sacramentum, & eius characterem: imò & gratiã, si alium obicem non opponat: quia cùm illic re vera sit consensus, nihil eorum deest, quæ ad substantiam sacramẽti exiguntur. Sed quantum ad voti vinculum castitatis distinguendum est, nam si metus nõ fuerit cadens inconstantem virum, constat eiusmodi ordinatum illo voto ligari. Si verò fuerit illorum metuum, qui cadere in virum constantem assolent, tunc in dubium reuocatur, vtrùm voti obligationem annullet. De qua re libro septimo. De iustitia & iure. quæstione secunda, articul. primo, copiosiùs disputauimus. Nõ enim desunt Iurisconsulti, qui aiunt, votum in foro conscientiæ apud Deum ualere, non tamen in foro ecclesiæ. Nam si ecclesia, inquiunt, eiusmodi vota irrita habet, vt capitul. Perlatum. De ijs quæ vi metuue cau. fiunt. est, quia eiusmodi metus intercedit, præsumit nullum subesse consensum, & est opinio Panormitani in capitul. Cum locum. de sponsalibus. & Syluestri verb. Metus. §. octauo. Quapropter idem Syluester in præsenti proposito uerbo. Ordo. 4. § primo. recitat alios tenentes simpliciter eiusmodi votum non tenere, moderatur ipse opinionem, dicens. quòd si coniugatus est per huiusmodi metum promouetur, nõ tenetur continere, imò potest licitè uxore uti. Si tamen sit uxore solutus, constringitur uoto. Et probat per Canon. De Iudæis. distinctione. 45. ubi qui per huiusmodi metum sunt baptizati, iubentur in religione Christiana viuere. Et est sententia Hostien. At uerò contraria sententia, quã loco citato sustinuimus, semper est nobis probatior: videlicet, in nullo foro huiusmodi uotum tenere, vt distinctio. 29. quæstione 1. articu. 3. iteratò monstrabimus. Neque est idem de baptismo: quia baptismus non est tam propriè votum, quàm professio religionis, quæ non requirit alium consensum, quã ecclesiæ, vt patet in infante dum baptizatur, & ideo ex mera natura sacramenti enascitur obligatio Christianæ religionis.

Ordinatus per metu.

De voto castitatis.

Iuriscõsultorũ opinio.

Sñia autoris.

Et re uera si qui non est coniugatus tenetur in illo casu voto, vt Syluester concedit, pariter si esset coniugatus, non posset petere debitum, quod ipse non admittit: & ideo eius discrimen non est legitimum.

Discrimẽ Sylue. nullum.

¶Quo autem ad rem de ætate ordinandorum redeamus, adijcitur hic conclusio quarta. Quanuis iure diuino ad substantiam sacramenti nulla sit ætas distincta, nihilominus iure põtificio eiusmodi ętates decretæ sunt, & præfinitæ. Et iure quidem antiquo longiora ætatis tempore exigebantur, ut patet distinctione. 77. & 78. per plures Canones: nam vt habetur capitul. in singulis. dicta distinctio. 77. Ab infantia: hoc est, à primo septennio poterat quisque nomen ecclesiasticis ministerijs dare: hoc est, primam tonsuram accipere. Sed tres minores ordines non vsque ad annum duodecimum, neque acolytatum vsque ad quartumdecimum. Subdiaconus vero nemo quiuerat minor uiginti annis completis fieri, vt patet ex sexta Synodo cano. Subdiaconus. Neque diaconus ante uigesimumquintum, quod fuit decretum concilij Carthaginẽsis, Canon. Placuit. Neque verò presbyteratum obtinere minor triginta annis, ut tota distinctione. 78. decernitur. Postmodum uerò in Concilio Viennensi sub Clemente quinto huiusmodi tempora decurtata sunt, & in breuiora redacta, vt patet in Clemen. Generalem. De ætate & qualitate. libro sexto. uidelicet. ut non modò prima tonsura, uerùm & omnes minores ordines à septennio statim suscipi possint, tametsi hoc nõn in textu, sed in glossa notatum est. Ad subdiaconatus verò ordinem promoueri potest, cùm primùm decimum octauum annum fuerit ingressus, & ad diaconatum postquam inchoauerit vigesimum: & ad presbyteratũ, dũ attigerit uigesimũquintum. Sed ad episcopatum requiritur trigesimus annus, uelut canon. Episcopus. eadem distinctione. 77. sancitum est, & capitul. Cùm in cunctis. de electione. libro sexto.

4. Cõcl.

Ordinãdorum ætas de iure antiquo.

ætas ordinãdo rũ iure nouiori.

Tẽpora ordini suscipiẽdo præfixa prę uenire

¶Ex quo fit, ut ordines citra prædictas ætates aut conferre, aut suscipere crimen sit mortale: quippe cùm in re graui transgressio sit ecclesiasticæ præceptionis.

peccatũ est mortale.

ceptionis. Vnde eiuſmodi ordinator per annum à collatione clericalis tonſuræ ob huiuſmodi culpam ſuſpenditur, can. Nullus. de ætate & qualitate lib. 6. Qui verò

Pœna ordines ante legitimã ætatem ſuſcipiẽtium.

ante eaſdem ætates ordinis ſacramentum ſuſcipit, verum characterẽ & ſacramentũ ſuſcipit, & presbyteratus, non tamen ordinum executionem, imò ipſo iure eſt ab eiuſmodi executione ſuſpenſus quouſque legitimam ætatem attigerit. capit. Vel nõ eſt. de temporibus ordinand. Atque adeò quoties quis vel ſubdiaconus, vel diaconus ſolenniter priùs ſuis fuerit ordinibus functus, mortaliter delinquit, & multò

Celebrãs ante ætatem legitimã fit irregularis.

magis presbyter ſi celebrauerit: qui quidẽ celebrans fit irregularis, ut notatur capitulis Sanè, &, Cum quidam, Conſultationi, de temporibus ordinandis. Tametſi illic mentio non fiat niſi de ijs, qui ordinantur extra quatuor tempora ab eccleſia ſtatuta. Sed iam per extrauagantem. Cum ex

Extrauag. Pij. 2.

ſacramento, Pij ſecundi, & per regulas Cãcellariæ ſtatutum eſt, vt eiuſmodi presbyter fiat irregularis, vt ait Syluestr. verb. Irregularitas. §. 10.

ARTICVLVS III.

Vtrùm præter defectum vſus rationis ſint alij, qui ordinibus ſuſcipiendis obſtent.

NON ſolùm rationis defectus: verùm, & alia ſunt ſuſcipiendis ordinibus obſtacula, tam naturæ & fortunæ, quàm etiã criminis. Arguitur ergo, quòd illegitimè nati non debeant ab ordinis ſacramento arceri: quia, vt Ezechielis. 18. habetur, filius non debet iniquitatem patris portare: quam tamen contraheret, ſi qui illegitimus eſt, ab ordinibus ſuſcipiendis abigeretur.

Partis negatiuæ arg. 1.

2. Argu.

¶Secundò arguitur, quòd nec membrorũ labes nec mutilatio ullum ſit ordinib. ſuſcipiendis impedimentum quantum ad ſubſtantiam ſacramenti. Defectus diſcretionis non obſtat, vt a nobis iam ſupra dictum eſt, ergo nec membrorum uitium, quod eſt minus, dummodò ea mẽbra non deſint, quæ ad executionẽ ſunt neceſſaria.

3. Argu.

¶Tertiò arguitur, quòd nec ſeruitus huic ſacramẽto impedimento eſſe debeat: quoniam corporalis ſubiectio ſpirituali prælationi non repugnat: in ſeruo autem non eſt ſubiectio niſi corporalis: ergo ordinũ dignitati non eſt contraria.

4. Arg.

¶Quarto arguitur, quod propter homicidium nullus ſit ab ordinibus repellendus: nam propter actum uirtutis nemo debet culpari, atque adeo nec in inhabilis reddi ad quãuis obeundam dignitatem: ſed quã docunque iudex aut miles uel uirtute iuſtitiæ uel fortitudinis homicidium facit, actus uirtutis eſt ergo illi non debet ordinum honos denegari.

Pars affirmatiua.

¶In contrarium autem eſt eccleſiæ vſus, quæ has omnes maculas ordinibus ſuſcipiendis obſtare cenſet.

1. Cõcl.

¶Ad hanc quęſtionem iuxta numerum argumentorum quator concluſionibus reſpondetur. Prima. Legitima natiuitas, licet non ſit de neceſſitate ſacramenti, eſt tamen de neceſſitate præcepti: quare ſi illegitimè natus ordines abſque præuia diſpenſatione ſuſcipiat, ſacramentum quidem verè ſuſcipit, eſt tamen mortale peccatum tam ipſi, quàm conferenti, niſi per ignorantiam excuſentur. Quare natiuitas illegitima, irregularitas quędam, vt ſuprà diximus, eſt: quia non eſt impedimentum iure diuino, ſed pontificio, idemque ad defectum corporis attinens. Et eſt audienda concluſio generaliter de quibuſcũque, q non ex legitimo matrimonio fuerint progeniti, ſiue ex adulterio, ſiue ſimplici fornicatione nati ſint, & multo magis ſi ex ſacrilego concubitu clerici concepti, vt habetur capitul. Vt filij. & capitul. Nimis. de filij presbyter. & capitul. Is qui. eodem titul. libro ſexto. & capitul. Conſuluit de ſeruis non ordinandis. Et ratio præcepti eſt, quòd cùm ordinati in quadam dignitate præ alijs conſtituantur, condecet vt ſint honeſtate clari: qui autem ex ſordido concubitu gignuntur, ſordes contrahunt, & generis obſcuritatem. Accedit & alia cauſa in deteſtationem paterni criminis cuius aſſolent filij imitatores eſſe. Et addit Ricardus præsẽti diſtinctione, quòd plurimùm eſſe ſolent male morigerati, eo quòd à parentibus non ita ſolicitè, atque legitimi, educantur. Quare ſi ordinentur, ab ordinum ſunt executione ſuſpenſi.

Concluſio generaliter intelligẽda.

Rõ prima præcepti.

Ratio. 2.

Rõ tertia. Ricardi.

Eps dispensat. Potest tamen episcopus cum huiusmodi personis, quantum ad minores ordines, dispensare, sed quantum ad maiores, nõ nisi sumus Pontifex, ut in allegato capit. Is qui. lib. sexto: decernitur. Et tantò esse debet difficilior dispensatio quantò turpior fuerit eorum origo. Ex quo colligitur, ut ad episcopatum obeundũ fortiori ratione sint illegitimè nati inhabiles, ut patet capit. Cùm in cunctis, de electione. Qui uerò religionem profitentur, licet sint illegitimi possunt absque alia dispensatione, ordinibus promoueri, ut distinct. 56. cano. Presbyter habetur. Quan uis uerba canonis non insinuent cum eis esse dispensatu, sed quòd sit cum illis facilè dispensandum. Attamen in allegato capit. Vt filij de filiis presbyter. apertiùs asseritur, ꝙ si monachi fiant ordinari possint. Et idem ait loco citato Ricardus secundùm glossam capit. Nimis. eod. titul. Prælationem tamen absque dispensatione obtinere nequeunt, ut eodem capitu. Vt filij. subiungitur. At uerò mos nunc in religionibus seruatur, siue iure communi, siue consuetudine uel priuilegio fuerit obtentus, ut per professionem oĩs irregularitas, quantùm ad ordinis susceptionem aboleatur, præter illam, quæ uel ex homicidio uoluntario, uel ex bigamia contrahitur: nõ autem quantùm ad prælationem.

Illegitimi nequeunt eligi epi

Per ingressũ religionis tollitur irregularitas.

Nota

Solut. I arg. ¶ Vnde ad primum argumentum, respondetur, ꝙ irregularitas non est pœna iniquitatis, & ideo illegitimus non contrahit iniquitatem patris, contrahit tamen quidpiam turpitudinis & sordium, quod suscipiẽdos ordines impedit. Quare Deuteronomij. 23. Manzer: hoc est de scorto natus in ecclesiam Dei usque in decimã generationem, ingredi prohibebatur.

Deu. 23

Obiect. ¶ Quòd si arguas. Potius deberet homini

Dilutio proprium uitium, quàm alienum officere: fornicator autem à clericatu non abigitur: ergo neque ex fornicatione natus esset abigendus. Respondetur, ad maiorem, quòd quantùm ad mores plus officit propria culpa, illa tamen per contritionem deleri potest: sed quantùm ad claritudinem & dignitatem plus officit uitium naturæ, quod de illegitimo conceptu deriuatur.

2. Cõcl. ¶ Secunda conclusio. Corpore uitiatus ordinum promotioni ineptus est. Ratio huius cõclusionis est altera duarum, uel quia uitium membri fœditatem aliquã ad suscipiendam potestatem ordinis oculis offert, quia dignitatem deturpat, uel quia ineptum reddit clericum ad ordinũ usum. Prioris generis sunt amputatio nasi, uel insignis macula in oculo, quæ horrorem aspicientibus obijciat. Posterioris uerò, ut si digitis careat quibus hostiam frangere impeditur, aut si sit adeò tremulus, ut calicem absque periculo effusionis eleuare nequeat. Huiusmodi autem membrorum uitium aut mutilatio non obstat substantiæ sacramenti, quominus uerè suscipiatur, sed est contra præceptum ecclesiæ, sicut dictum est de puero ante usum rationis. Confirmatur conclusio exemplo ueteris legis: iubebatur etenim Leuitici. 22. ut quodcunque animal offerretur Deo, omni careret macula. Et Deuteronom. 23. non intrabit eunuchus attritis vel amputatis testiculis ecclesiam domini. Atqui uitium propter fœditatem, quandam habet irregularitatis rationem, quia sola est ecclesiæ prohibitio. Sed quando est membri mutilatio ad vsum necessarij, iure diuino & naturali facit hominem incapacem. Et hoc quoque impedimentum, sicut natiuitas illegitima pertinet ad defectum corporis. De hac re extat titulus de corpore vitiatis. ubi capitu. Presbytero. ait Papa, quod qui partem digiti amiserat, quia non erat tanta, ut usui sacramenti obstaret, poterat fieri presbyter. Et cano. Cùm de tua, idem censetur de illo, qui maculam habebat in oculo, qui iudicio prælati commissus fuit, vt perpenderet quanta esset eiusmodi macula.

Ratio duplex.

Deformitates

Deu. 23

Pars digiti.

¶ De eunuchis autem & sectis extat decretum Niceni Concilij, Si quis à medicis, & concilium sub Martino, Si quis pro ægritudine. distinctione. 55. quòd si quis à medicis sanitatis gratia fuerit sectus, non fiat ideo ad sacros ordines inhabilis. Si uerò sanus castrauerit, etiam si id ad reprimendam concupiscentiam fecerit, irregularis fit ad clericatus officium, quòd si iam tunc susceperit, sic à ministerio prohibitus. Tametsi dum id ignorans fecerit credens se, obsequium præstare

Eunuchi.

Qui se castrauit.

D. Marcus. præstare Deo, facilius sit cum illo dispensandum, vt capitul. Significauit. eod. titul. ait Clemens. De beato vero Marco, qui legitur sibi pollicem consultò abscidisse humilitatis gratia, & tñ postea ad Alexandrinam sedem assumptus fuit, respondendum, quòd vel non totum pollicem, sed partem abscidit, uel Diuus Petrus tūc pontifex cum eo dispensauit.

Solut. 2 arg. ¶Ad secundum igitur argumentum iam responsum est, non sufficere hominem aptum esse ad usum ordinum, uerum & ad dignitatem & decorem, qui in clericatu requiritur.

3. Cõcl. ¶Tertia conclusio. Seruitus licèt substantiam sacramenti non tollat: impedit tamen ex præcepto ecclesię, adeò ut tam ordinans quàm ordinatus, nisi inuincibili ignorantia protegantur, grauiter peccet. Et est irregularitas ex defectu libertatis proueniens. Ratio conclusionis est, quod licet libertas non sit de substantia sacramenti, sicut neque integritas membrorum, est tamen ad ordinum ministeriū, & usum necessaria. Etenim cùm per ordinis susceptionem, homo diuinis officijs mancipetur, debet esse sui iuris, ut liberè possit seruitio ecclesiæ uacare: seruus autem quia non est sui iuris, sed heri sui, non potest se ecclesiæ ministerio adscribere: quādoquidem dare quod suum non est nequeat, nisi herus voluerit eum manumittere, aut facultatem ei facere. Conclusio est quæ distinctione quinquagesimaquarta, per totam sancitur. & extra per totum titul. de seruis non ordinandis.

Ratio conclu.

Solut. 3 arg. ¶Et per hæc solutum restat argumentū tertium: concludit nanque seruitutis cōditionem potestati ordinum & substantiæ non obstare quominus sit sacramentum, obstare tamen usui. Quod si contra priorem partem objicias, quòd cùm sexus fœmineus plus habeat libertatis, quā seruitus, & nihilominus sit ordinibus suscipiendis ineptus, adeo ut sacramentum sit nullum, tantum erit obstaculi in seruitute. Negatur consequentia: quoniam sexus fœmineus suaptè natura includit subiectionem, quæ obstat formæ sacramenti præeminentiam ex eius natura significanti: in seruo uerò non est nisi legalis subiectio. Præterea ex secundo

Obiect.

Dilutio

Argu. membro responsi arguitur contra primum. Vana est potestas, quæ perpetuo caret usu: si ergo seruitus ordinum ministerio fungi nequit, nullum est sacramentum. Ad hoc respondet tota fere distinct. 54. Decretorū, si enim seruus sciente neque contradicente hero ordinatur, eo ipso fit ingenuus, ut habetur illic, can. Si seruus sciente. Si uerò domino nesciente Episcopus sciens eum esse seruum, ordinauerit, tenetur duplo pretio hero satisfacere, ut seruus libertate donetur: quemadmodum in dicto capit Si seruus nesciente. deciditur. Et à fortiori si dominus contradixerit Idemq; adeò iudicium est de præsentante & ordinante, ut ibidē ait Gelasius Papa can. Ex antiquis. Quod si tam domino quàm presentante & episcopo ordinante inscijs, seruus se ingesserit, si habuerit peculium, tenetur se redimere: sin minùs à seruitute nō eripitur, ut habetur cano. Frequēs, eadem dist. 54. Quare nisi per heri facultatem nō potest ordinum ministerio uacare. Imò si est fugitiuus, & callidè se ordinibus initiandum insinuauit, sperans inde libertatem cōsequi, deponendus est, ut habetur cap. De seruorum. de seruis non ordinandis. Neque uerò licet ordinibus insignito, saltem sacris, sese in seruitutem tradere, esset enim contrà ordinum dignitatem, nisi aliqua insignis pietas id exercesserit, ut de Paulino Nolanæ Episcopo refert libro tertio dialogorum cap. 1. Gregorius, qui sese, ut subditos redimeret, tyrannis vendidit.

Solutio Not. distinct.

Præsentans, & ordinās seruum

Obligati ad ratiocinia ¶Quod autem de seruitute dicitur, & de illis etiā intelligitur qui ratiocinijs sunt obnoxij, ut concilio Aurelianensi cautū est, De obligatis ad ratiocinia ordinand. uel non. capit. Vnico Attamen non est eadem prorsus ratio: nam huiusmodi homines, liberi simpliciter sunt, sed quia ecclesia eorum ordinatione infamatur, nō sunt ordinandi, si tamen ordinentur nihil obstat, quominus possint sua officia administrare, nisi ecclesia propter insignem infamiam id eis interdixerit.

Ratio optima

4. Cõcl. ¶Quarta conclusio. Homicidium uoluntarium & membri mutilatio etsi substantiæ sacramenti non obstet, si suscipiatur, uetat tamen suscipiendum ex ecclesiæ præcepto. Prior pars mani-

festa.

festa est, quoniam homicidium non tollit significationem sacramenti, in qua eius substantia consistit.

Ratio conclusio.

Secunda verò ratio est, quòd omnes ordines ad sacrosanctum eucharistiæ sacramentum referuntur, quod est sacramentum pacis, sanguinis Christi effusione cõfirmatæ, cui quidem paci homicidium & mutilatio è diametro opponuntur, imò facto eorum qui Christum crucifixerunt assimilantur. Quapropter condecens maximè fuit, vt ecclesia homicidas & mutilatores ab ordinibus sacris arceret, atque inhabiles decreto suo redderet, quod est esse irregulares. Atque eam ob rem irregularitas hęc non ad primum genus trium supra positorum spectat, vt scilicet nascatur ex defectu, sed ad secundum: quia oritur ex ratione sacramenti, cuius dignitati opponitur. Conclusionem hanc titulus de homicidio voluntario constituit. Ob idque ratio huius irregularitatis non emergit ex ratione delicti: sed quia dignitati sacramenti aduersatur. Sicuti bigamia eius significationi contraria est, quæ ideo irregularitas etiam ratione sacramenti sumitur, de qua distinctione. vigesimaseptima quęstio. 3. articulo 1. habendus est sermo. Quapropter non solum iniquum homicidium, quod contra ius priuata authoritate per petr[illegible] verùm & legitimum, dũ modo sit sp[illegible]ontaneum & post baptismum commissum, irregularitatem inducit, cano. Aliquan[illegible]to distinctione quinquagesimaprima. Qua ratione quartum argumentum supra factum solutum restat. Vt si iudex aut miles Reipublicę hostes interimat, aut mutilet: mutilatio enim ad partiale, vt fertur, homicidium reducitur: quia cùm anima omnia membra viuificet, in membro aliqua pars vitæ demitur. Debet autem ut irregularitas contrahatur, factum subsequi: nam licet quis sagitta animo occidendi hominem, aut fuste ipsum aut gladio percusserit, si non sequatur mors, quia non est homicida, non est irregularis. Et quia mors non est nisi viuentis, qui fętum in vtero ante aduentum animæ extinxerit, irregularitatem non contrahit, quanuis peccet mortaliter, & quantum ad peccatum reputetur homicida, sicuti & qui impedit ne mulier concipiat, capitul. Si aliquis. de homicidio. Atqui non modò qui alteri, sed & q sibi membrum aut membri partem notabilem amputat, irregularis fit, vt qui digitum vel digiti partem detruncauerit. Neque solum qui per se uel occidit, vel mutilauit, verùm etiam qui in causa fuit, vel consilio uel ope adiuuit, irregularitatem incurrit, ut habetur de clericis pugnantib. in duello capitu. secundo. & de homicid. capitul. Sicut [illegible]gnum. Quare & omnes ministri iustitiæ, etiam notarij, efficiuntur irregulares. Nec refert an occisio sit Christiani, vel infidelis, vt eodem titulo. capitu [illegible] declaratur. Debet autem homi[illegible]le voluntarium, & non casuale: dicitur enim casuale, quod occidens non intendebat, sed casu fecit: quemadmodũ, si quis inter venandum adhibita circunspecta diligentia iaculum eiecerit, quo hominem imprudens interfecerit. De hac autem re totus fermè titulus de homicidio voluntario loquitur. Sed quia nos latissimè libro quinto. De Iustitia & Iure. quæstione prima. articu. 9. de eadem re disseruimus, nihil præterea hic duximus adhibendum. Illic enim habes hoc potissimum expositum, quando laicus uel clericus dicatur dare operam rei illicitæ, ut homicidium, quod aliàs diceretur casuale, dicatur uoluntarium. Hinc fit effusionem sanguinis citra homicidium uel mutilationem per se non inducere irregularitatē, quoniam pœnæ non sunt ampliandæ, sed restringendæ, capitulo. Odia. & capitu. in pœnis. De regulis iuris. libro sexto. & Canones non loquuntur nisi de homicidio uel membri mutilatione. Tametsi clericis interdicta sint negotia, vbi periculum esse potest effusionis sanguini, ut patet per totum titulum, Ne clerici uel monachi secularibus negotijs se immisceant qui se illis se immiscuerint, officio sunt priuandi, vt patet capitulo. Clericis. & capitulo. Sententiam sanguinis. todem titulo.

Solu. 4. argum.

Irregularitas non cõtrahitur nisi actu homo interficiatur.

Ministri iustitiæ sunt irregulares.

Quãdo quis dicatur dare operã rei illicitæ.

¶Ex his igitur irregularitates, siue quæ ex defectu naturæ, aut fortunæ, aut corporis, siue q̃ ratione sacramenti accidunt, satis tibi exploratæ relinquuntur. Aliæ complures sunt, quæ ratione delicti contingunt, quas apud Summistas non tam ordine dispositas, quàm absque ordine

Irregularitates rõne delicti.

coaceruatas

coaceruatas inuenies. Et notandum primum omniũ, quòd subsequentes omnes irregularitates hoc modo intelligunt esse impedimentum ordinum, quòd si irregularis ordinatur, ordinem quidem suscipit & characterem, peccat tamen grauiter contra ecclesiæ præceptum. Quare gratiã non suscipit, manetq; subinde suspensus, atque adeò quoties in ordinibus administrat, grauissimè peccat. Sũt aũt huiusmo di delicta in triplici differentia, nam alia ordinationem præcedunt, & alia in ordinatione committuntur, atq; alia post ordinationem. Delicta si quidem quæ ante ordinationem hominem faciunt irregularem, sunt quatuor singularia. Primum, si quis apostatauit à fide: nam si erat ordinatus: fit irregularis quo ad vsum, cap. Iulianus. vndecima quæstione tertia. & si laicus, fit irregularis quo ad susceptionẽ, capitu. Presbyteros distinctione quinquagesima. De quo Innocentius capitu. primo. de apostatatis. Secũdum, rebaptizatio, vt si quis bis scienter quẽquam baptizauit, aut baptizatus est. De baptizante est textus in capitul. Eos quos, & de re baptizatis, can. Qui bis. De consecratio. distinctione quarta. Quos quidẽ Canones cum alijs supra distinctione tertia. arti. 9. expositos reliquimus. Iterantes autem alia sacramenta, etiam characterem imprimentia, quanuis sit sacramentum confirmationis, nullam irregularitatem incurrũt, quicquid alij contra comminiscantur.

Ante ordinationem. Primũ. Secũdũ. Nota.

Quoniam irregularitas propter anabaptistas hæreticos decreta est, qui baptizatos ab hæreticis iterum baptizabant, aut baptizatos ante rationis vsum post annos discretionis rursum in iniuriam prioris baptismi, quasi nõ sufficeret, baptizabãt. Tertium, vt si quis religiosus gratia audiẽ di leges, aut physicam: id est, artem medicam, monasterium exierit, nisi infra duos menses fuerit reuersus capitu Super specula. ne clerici vel monachi. capit. Ad aures. de ætate & qualitate. Quartũ, si quis in eo ordine administrat, quẽ non habet, capitu primo. & secundo. De clerico non ordinato ministrante. Quod intelligitur, si sit administratio in ordine sacro: nam in quatuor minoribus laicum administrare, non est irregularitatis causa. In maioribus autem, quanuis merè laicus sit illam incurrit, vt bene contra quosdam ait Syluester verb Irregularitas. §. 12. Item requiritur, vt seriò & solẽniter administret. Aliud generale ponitur, quando quis enorme delictum cõmisit. distinctione vigesimaquinta, cano. Primum, de quo Innoc. cap. Ex tenore de temporibus ordinãdo. Syluester uerb. Irregularitas. quæstione decimaquarta.

Tertiũ. Quartũ.

¶In ordinatione committuntur alia delicta, quibus irregularitas contrahitur Primò simpliciter ex parte ordinati, vt si excommunicatus excõmunicatione maiori ordines sacros sucepetit, cap. primo. de eo qui furtiuè ordines suscepit, & capitu. Cùm illorum. De sententia excommunicationis libro sexto. Non quòd excõmunicatio, sed quòd delictum suscipiendi tũc ordines, fit irregularitas. Et aliqui volunt, quòd etiam suscipiẽs ordines minores in excommunicatione maiori efficiatur irregularis, ut ait Syluester uerbo, Irregularitas. quæstione decimatertia. Sed nescio quid veritatis habeat. Deinde delictum committitur in ordine ad episcopũ ordinantẽ, vt si quis ordinetur ab episcopo, qui episcopatui renunciauit, non solùm loco & diœcesi, sed etiam dignitati, cap. primo. De ordinato ab episcopo, &c. Secùs si tantùm loco, non autem dignitati renunciauit. Quod intellige, si maiores ordines ab eo suscepit, secùs si minores ex licentia proprij episcopi. Item si ab episcopo excommunicato contra tenorem concilij Constãtiensis ordinetur. Scilicet qui excõmunicatus est nominatim, aut propter manifestam manuum iniectionem in clericum. can. Gratia. & cano. Statuimus. 1. quæst. prima. Et quæstione septima. can. Daibertũ. Et idem est si ordinetur ab hæreticis vel schismaticis: nam omnes cẽsentur nominatim excõmunicati. ¶Tertio, post susceptos ordines alia multa cõmittuntur delicta, quæ secum irregularitatẽ adferunt. Primum. Si suspensus ab vsu ordinum, in illis ministrauerit, fit irregularis. Etenim secundùm antiquos Canones, vt ait Glossa super capitu. Cùm medicinalis. De sententia excommunicationis lib. sexto non nisi ille, qui excommunicatus maiori excommunicatione, in sacris ordinib. administrabat, efficiebatur irregularis, sed tñ Innocentius quartus eadẽ Decretalis,

In ordinatione. Ex parte ordinati. Suspensus ab officio. Nota.

cretalis, eandem censuram ad omnes suspensos extendit. Igitur, ut hinc exordiamur, si quis ab alieno episcopo citra licentiam proprij ordinetur, ordinatio illa rata non habetur, sed irrita, vt can. Episcopum. 9. quæstione secũda. Irrita, inquam, non quod ordinatio non ualeat, nam character imprimitur, sed tamen ordinatus suspensus est ab usu ordinũ, quos recipit quousque episcopus proprius eum recipiat. Episcopus enim potest eis facultatẽ facere administrandi, ut can. Lugdunẽsis. eadem cau & quæstio. Ordinator uerò ꝑ annum à collatione ordinum ipso facto est suspensus. Et subditi horum suspensorum possunt tunc absque eorum licentia ab eorum uicinis episcopis ordinari, can. Eos qui. de temporibus ordinãdorum libro sexto. Suspensio tamen illa non est irregularitas, quia non est impedimẽtum aliorum suscipiendorum ordinũ, sed peccabit suspensus mortaliter, si in susceptis absque licẽtia proprij prælati administrauerit. Aiunt uerò nonnulli, ꝙ tunc administrãdo nõ efficietur irregularis: q̃a hoc nõ est expressum in iure. Et ita tenet Syluester uerb. Irregularitas. quæst. 9. Et fortasse hoc uerum est: quia ordinari sine licentia proprij Episcopi, non cẽsetur propriè papalis suspẽsio, sed solùm inhibitio ne ille administret sine licentia sui prælati. Sed est nihilominus per eundem prælatũ suspendendus illa suspensione, quam si transgressus fuerit, efficiat irregularis. Quæ quidem tunc irregularitas ꝑ solam Papæ dispensationem tollitur, ut notauit Glossa super eodẽ c. Eos qui. Et est tex. expressus, in c. Quod translationẽ extra eodem titulo. Nã qui simpliciter est suspensus, administrãs fit irregularis per Decretalẽ citatã Cùm medicinalis. Alius suspẽsionis casus est, qñ q̃s una die ordines minores & subdiaconatũ recipit, c. Cùm H. de eo, qui furtiuè ordines suscepit. Vel si duos simul susceperit sacros ordinẽs, ca. fin. eodem titulo. In primo. n. casu ordinatus ille suspẽditur, ne in superiori ordine sed tñ in minoribus administret, In secũdo uerò, in nullo potest: quia ambo sunt sacri. Veruntamẽ de ambobus distinguẽdum est. Etenim si ordinandi nõ fuerant sub anathematis sententia præmoniti ne illos simul ordines susciperent, tunc cum

Eps dispensat.

An sit irregularitas.

Suscipiens uno die duos ordines.

Primus casus.

Secundus.

huiusmodi ordinatis utroque casu, si aliquam religionem ingrediantur, poterit Abbas dispensare. Ex quo fit, quòd etiam si non ingrediantur, poterit episcopus eãdem facere dispẽsationem. Si uerò sub tali sententia fuerant prohibiti, tunc solus Papa poterit dispensare: quia excommunicatione maiori irretiti ordines susceperunt: qui ideo si sine dispensatione administrent, efficiuntur irregulares. Et idem est de eo, qui furtiuè cõtra prohibitionẽ epi etiam sub anathematis sententia absque eius facultate & examine ordines susceperit, ut eodẽ titulo c. primo habetur.

Epi dispensatio.

¶ Tertius suspensionis casus eos tangit, qui per saltum promouentur, can. Sollicitudo. distinctione quinquagesimasecunda. Quare si illi sic promoti in ordine superiori administrauerint, q̃cquid alij dicant, efficiuntur irregulares, vt bene ait Syluester uerb. Irregularitas. quæstione undecima. quia omnis simpliciter suspensus administrans saltem in sacris ordinibus, vt bis iam diximus, eo ipso fit irregularis, per citatum capi. Cùm medicinalis. de sententia excommunicationis libr. 6.

Tertius casus.

Suspensus.

¶ Quartus subsequitur suspẽsionis casus de illis, qui extra tempora legitima ordinantur, distinctione. 75. capi. fin. & de tẽporibus ordinandorum. cap. Sane. & cap. ultimo. Et antiquitus huiusmodi nõ erãt suspensi, sed suspendendi, ut ca. Literas. & cap. Cum quidam. eodem titul. Iam verò iure nouo sunt ipso facto suspẽsi, & si celebrent, fiunt irregulares à solo Papa absoluẽdi. Et possunt ipso iure beneficijs priuari per extrauagan. Pij secundi, quæ incipit, Cùm ex sacramentto. confirmatã per regulas Cancellariæ Innocentij octaui. & Alexandri sexti, & per alia iura, quæ notat Syluester uerb. Irregularitas. quæstione decima.

Quartus casus.

¶ Quintus casus est, si suspensus, excommunicatus, uel interdictus ingerat se diuinis officijs celebrando uel administrando in aliquo ordine, saltim maiore, solenniter. ut notatur cap. de clerico excommunicato ministrante. & cap. fina. de excessi. prælato. Isti enim non solùm sunt suspẽsi, sed irregulares, quia iam officia prohibita exercent. Quare solus Papa potest cum illis dispensare cap. primo. de re iudicata. libro 6. Ait uerò Syluester verb. Irregularitas. quæstione duodecima

Quintus casus.

Syluest.

quòd

quòd etiam si administret in minoribus eandem irregularitatem incurrit. Sed tamen id nō facilè crediderim: nam qui nō facit nisi ea, quæ merus laicus potest facere: ut cantare, Requiem æternam, aut aliquem psalmum, nō efficitur irregularis, ut habetur cap. Tanta, eodem titulo. libr. sexto. Officia verò minorum ordinum & laicus exercere potest. Dixerim solenniter, cum vestibus illi ordini deputatis. *Snia autoris.*

¶ Circa omnes has irregularitates hoc est animaduertendum, quòd cùm vniuersæ, vt dictum est, non nisi ex iure Pontificio oriantur, super omnibus potest summus Pontifex dispensare, nisi quando ius diuinum attigerint. Cum illo enim, qui truncus est manibus, aut mutus, dispēsari nō posset, vt presbyter fieret. ¶ Adhæc matrimonium contractum inter irregularitates propriè non connumeratur. *Mrimonium.* quia nec delictum est, nec defectus, sed potest largo modo dici irregularitas, seu potiùs incapacitas ratione status: quia coniugatus nequit ad sacros ordines promoueri, idque, vt reor, diuino iure prohibente, vt libro 7. De iustitia, & iure, quæstio. 6. diffusè differrum curauimus. Nec sufficit vxoris licentia, nisi approbatam religionem fuerit professa, vel diuortium inter eos fuerit celebratum, vt distinctione trigesimaquinta, dicturi sumus. Quare qui vxore relicta in seculo ordines sacros susceperit, perpetuò erit suspensus quousque ipsa vel vita fuerit perfuncta, vel religionē professa: imò esset tanquàm de hæresi suspectus in iudicium deferendus. *Si coniugat' ordinetur.* Hoc præsertim tpe, quo Lutherani coniugatos arbitrant esse diaconos & sacerdotes & episcopos. Quanuis illi nullum, quod verum sit ordinis sacramentum, agnoscant. Alij sunt casus, quos non opus est hic perseq: hi enim sunt, in quibus potissimùm potest esse difficultas. Cæteros Summistæ in verbo, Irregularitas, multiplicant.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm ad ordinum susceptionem morum honestas & scientia requiratur

POST illas ordinandorū qualitates, quæ ad mores non attinent, sequitur, vt de eorum probitate & scientia dicamus, an sit etiam necessaria.

Et arguitur à parte negatiua. Per ordinis sacramentum instituitur homo sacramentorum minister, sed sacramenta administrare tam mali possunt, quàm boni, & Christus ipse mulierem peccatricem & infamem, vt legitur Lucæ septimo. à suo ministerio non repulit: ergo probitas uitæ non est necessaria. *Partis negatiuæ arg. primū.* ¶ Secundò præterea arguitur, quòd nec requiratur in ipso scientia scripturæ sacræ: *2. argu.* quia multi absque eius prorsus cognitione ad sacerdotium promouentur, & in uitis patrum multi simplices referūtur monachi ad sacerdotium promoti, quia tamen erāt sanctissimæ uitæ. ¶ Tertio arguitur. *3. argu.* Si probati mores, ad ordinum susceptionē essent necessarij, quo melioribus quis esset imbutus: eo esset ad id munus magis idoneus. Cū ergo paupertas sit opus consilij, quantò quis esset indigentior, tantò deberet faciliùs ad ordines assumi: consequens tñ est contra ritum & consuetudinem ecclesiæ, quæ non permittit, quenquam sacris initiari, nisi uel titulum habeat sacerdotij; uel patrimonium, quo se possit alere. ¶ Quartò arguitur. *4. argu.* Si dignitas aliqua esset in suscipiente necessaria, sequeretur, q Episcopi indignos promouentes, grauiter peccarent: consequens tñ inde apparet falsum, q alioqui deberent solertissimum examen facere morū & scientiæ ordinandorū, quod certè non faciunt: potissimum q, cum multis ministris & auxiliaribus indigeant, si non possunt in tanta copia idoneos inuenire, excusari quodā modo uideantur. ¶ Quintò denique arguitur. *5. argu.* Si probitas uitæ ad ordines esset requisita, sequeretur, q qui susceptis ordinibus in peccato mortali vteretur: mortaliter peccaret: consequēs tamen uidetur falsum: nam alias qui sacramenta ab illo susciperet, eiusdem esset peccati particeps, quod uidetur durum.

¶ In contrarium est exemplum antiqui testamenti: *Pars affirmati.* dicitur enim Leuitici 21. Homo de semine Aaron, qui habuerit maculas, non offerat panem coram Domino: maculæ autem nomine, ut ait glossa. oē uitium intelligitur, quo altaris administri impingunur. Inter defectus artic. 2. propositos, postremus erat ad animam pertinens, qui ad scientiam spectat & mores, de quo præsens articulus instituitur.

¶ Ad

1.Cõcl. ¶Ad quæstionem ergo tribus conclusionibus respondetur. Prima. Quanuis morum integritas non sit de essentia sacramenti, est tamen præcepto diuino maximè necessaria. Nam etsi non eodem gradu, quo apostoli, eorumq; successores episcopi, sunt tamen omnes clerici, & potissimum sacerdotes lumen ecclesiæ, & sal terræ, vt Christus ait Matthæi. 5. Atqui cùm ordinentur, vt eodem sint gradu, quo possint esse pastores, debent in charitate Dei esse progressi, vt Petri nonnullum exemplum referant, quem Christus non antea vicarium suum instituit, quàm tertio interrogaret, an se plus ceteris diligeret, Ioãnis vlt. Nam bonus pastor, vt ait Ioannis. 3. animam suam debet ponere pro ouib. suis, quod certè nisi charitate prouectus perficere non potest. Quocirca Paulus. 1. ad Timotheum tertio episcopũ (quo nomine presbyteros omnes comprehendit) plurimo virtutum ornatu decoratum desiderat, & à diaconibus non qualemcunque morum probitatẽ requirit. Vnde tertio cap. Cœlestis hierarchiæ, ait Dionysius, quòd vt subtiliores & clariores essentiæ (nempe cœlestia sydera) repletæ influxu solarium splendorum, lumen in eis super eminens ad similitudinẽ solis in alia corpora inuehunt: sic in ordine diuino nemini audendum est in alijs ducem esse, nisi secundùm omnem habitum suum factus sit Dei firmissimus, & Deo simillimus. Cùm ergo qui sacris initiãtur ordinibus, duces se aliorum esse profiteantur, necessum est eis, vt diuino sint lumine imbuti, ac perinde Deo simillimi. Facere autẽ homines simillimos Dei officium, est charitatis: nam, ut ait. Ioannes. Deus charitas est, & qui manet in charitate in Deo manet: & Deus in eo. Vnde ad Colossenses. 3. Paulus. Super omnia charitatem habete, quod est vinculum perfectionis charitas autem sanctis moribus colitur: hæc est ergo prima ordinandorum qualitas. Quocirca Gregorius in prima parte Pastoralis, & refertur distinctione. 49. can. hinc etenim, vitę integritatem, quæ in sacerdotibus est necessaria, citato illo testimonio veteris legis confirmat. Qui habuerit maculam, non offeret panem Deo, nec accedet ad ministerium eius, si cæcus fuerit, si claudus, &c. vbi in corporis uitijs spirituales labes depinguntur, quæ hominem sacris ordinibus indignum reddunt. Et D. Hieronymus. 8. quæstione prima cano. Qualis, ait, quòd presbyteri & diacones debent summa diligentia prouidere, vt cunctum populum, cui pręsident, conuersatione, scientia, ac sermone præeant Immo & qui sunt in minoribus ordinibus id etiam debent curare. Vehementer enim, inquit, ecclesiam Dei destruit, meliores esse laicos, quàm clericos. Operosum autem esset nimis, canones recensere, qui de vita & honestate clericorum loquuntur, quos Gratianus à distinctio. 25. vsque ad 50. & 81. compillauit Sed super omnes consulendus est in libro de sacerdotali dignitate Chrysostomus, qui sacerdotes docet tanto morum interuallo debere reliquo populo antecellere, quanto bruti ouibus rationalem pastorem: imò ceu cœlestes angelos debere inter homines viuere. Tractat enim, tunc reliqua sacramenta, tum præsertim sanctissimum corporis & sanguinis Christi, quod angeli tangere non est indultũ.

Dionys. Paulus. Grego. Hiero. Chrys.

¶At uerò hæretici fucato religionis prætextu adeò hanc ueritatem extollunt, ut in foueam falsitatis corruant. Enimuerò Vuitcleff, ut est uidere apud Vualdensem secundo Tomo, de sacrament. capitu 3 & 4. & subsequentibus. Et capitu. 144. & 145. aiebat sanctitatem ministrorum ecclesiæ esse necessariam, non solùm de præcepto, sed tanquam de essentia sacramenti: ita ut non susceptio sacramenti, sed meritum uitæ in gradu ecclesiastico hominem suscipiat. Quapropter aiebat, quòd nec malus homo dum sacris initiari contendit, vllum suscipit sacramentum, neque sacerdos, dum est in peccato sacramenta eucharistiæ conficit, aut alia verè administrat. Quem errorem secutus est Armachanus lib. 11. capit. quarto. falso dogmatizans, per quodcunque peccatum mortale amitti omnem potestatem non solùm spiritualem, sed etiam ciuilem. Et ideò inferebat loco citato capitu. 145. Vuitcleff, quòd nisi qui habuerit sanctitatem Petri, non fungitur eius clauibus. ¶Contra hunc autem errorem statuitur secunda conclusio. Quãuis honestas vitæ sit in sacerdotibus & alijs ministris: scilicet, diacono & subdiacono neces-

Hæretici. Vuitcleff. Error Armachani. 2. Cõcl.

Hiero.

necessaria necessitate præcepti: non tamē est de necessitate & essentia sacramenti, neque ad eorum vsum. Imo licet quis in peccato ad susceptionem ordinum accedat, si modò intentionem habeat suscipiēdi sacramentum, quamuis gratiæ beneficio frustretur, nihilominus verum suscipit sacramētum. Et pari ratione si postea in peccato sacramento administret, uera confert: conclusio satis artic. 1. confirmata est per illud testimonium Augus. tract. 5. super illud Ioannis. 1. Super quem vide ris spiritum descendentem, &c. Sacramenta quippe sunt instrumenta Christi, quibus ipse operatur, & ideo nullatenus ex sanctitate & iustitia ministri pendēt. Gratia enim tanquam à proprio autore non à ministro, sed à Christo ipso, in quo est gratiæ plenitudo, confertur. Cui ideo suscipiens sacramentum per gratiam assimilatur: minister autem non confert gratiā nisi conferendo sacramentum, quod quidem per characterem confert, licet gratia careat. Quare perinde malus ac bonus uerè baptizat, & consecrat & absoluit, & ordinat: imo & gratiam confert si suscipiēs obice gratiæ non obstet. Et quanuis eundem opponat obicem, verum potest absque gratia suscipere sacramētum, tam ordinis, quàm alia. At verò quoniam hanc ueritatem super distinctione. 1. quæstione. 5. quàm plurimis sanctorum autoritatibus constabiliuimus: non opus est nos hic amplius morosos esse. Congessit huius nōnulla testimonia Gratianus. 1 quæstio. 1. ex Hieronymo can. Sicut Christus. & ex Augustino can. Intra catholicam, & can. Omnia sacramenta. & can. Vt euidenter. ¶ Et quando contra istos hæreticos nullum aliud extaret argumentum, hoc vnum pro omnibus satis esset, quod secū dum ipsos nihil certi in sacramentorum effectibus haberemus, sed omnia uersaretur in ambiguo. Nam cùm nemo sciat an minister, à quo sacramenta suscipit, in gratia sit, non fieret certior sacramētum suscepisse, quàm si ab uno quolibet laico susciperet.

Margin: August. trac. 15. sup. Io. — Chrys. — Hæretici. — Vuitcleff. — Argumētum contra hæreticos. — Error Armachani.

¶ Vnum autē testimonium uidetur in superficie huic ueritati aduersari ex opere imperfecto Homilia. 45. & refert distinctio 40. cano Multi. Multi enim, inquit, sacerdos, & pauci sacerdotes, multi nomine, & pauci opere. Nō omnis sacerdos est sanctus, sed omnis sāctus est sacerdos. Vbi insinuatur, quòd qui non est sanctus non est sacerdos, & quòd omnis sanctus, etiam laicus, sit sacerdos. Sed probè Sanctus Thomas impræsentiarum respōdet, allusionem illic fieri ad etymologiam nominis sacerdotis: est enim sacerdos idem, quod sacra dans. Et ideo quicunque etiā laicus sanctus, quatenus sacra sua merita amicis communicat, dicitur generali nomine sacerdos iuxta illud Apocalypsis. 5. Fecisti nos Deo nostro regnum & sacerdotes. Sed tamen sacerdotes sacramentorum ministri, quia non operantur in sua uirtute, sed Dei, absque sanctitate possunt sacerdotio fungi impertientes gratiam de plenitudine Christi.

Margin: Obiectio ex Chrys. — 2. Cōd. — Dilutio. S. Thomæ. — Apocal. 5.

¶ Dubium ergo ex his emergit. Vtrùm quicunque sacris ordinibus in peccato initiatur, mortaliter delinquat, ac pērinde sacerdos ille, qui in peccato sacramenta administrat. Hæc autem ambiguitas per ea, quæ dicta sunt, facilè diluitur. Enimuerò quicunque sustinuerit, omnes septem ordines esse sacramenta gratiam conferentia, dicere subinde cogitur, quòd quodcūque illorum quisque suscipiat in peccato mortali, peccat mortaliter, eo quòd opponit obicem gratiæ. Si autem nō sint sacramenta, nisi tres ordines sacri, ut à nobis suprà dictū est, quanuis quispiam alios quatuor ordines minores existens in peccato suscipiat, non peccat mortaliter. Administrare uerò sacramenta in peccato mortali, mortale est, eo quòd & presbyter ad eorum idoneam administrationem gratiā suscipit, & administratio ipsa sacramenti est actio sanctificans. De functione autem ordinis diaconatus & subdiaconatus supra moderatius locuti sumus. Nam etsi eiusmodi ministri per gratiam ad suā functionem sanctificentur, tamen quia ipsæ functiones non sunt sanctificatrices, durum esset, ad peccatum mortale illos adigere, qui extra gratiam illas exercent.

Margin: An qui initiat in pecca to, mortaliter peccat. — Dubij solutio. — Administrare sacramenta in peccato est mortale

¶ At uero quod articulo præsenti de idoneitate eorum, qui sacris sunt ordinibus initiandi, definitur, non est generalis illa dispositio, quæ in suscipiente quodcunque sacramentum requiritur, ne sacramentalis gratia obicem inueniat, est enim illa quædam actualis

Margin: Quæstio præsens

lis præparatio. Sed definitio præsens ad morum habitus attinet. Enimuerò quoniã per sacramentum ordines homo non solũ gratiam suscipit, sed ad sublimiorem statũ conscendit, requritur in eo morum honestas, & virtutum claritas, ut testimonia pcedentia testantur: nempe, vt sit prudens, ut ait Paul. ornatus, pudicus &c. Quapropter ad aliorum sacramentorum suscepionem nullum prærequiritur examen uitæ, sicuti ad ordinum susceptionẽ. Debet.n., ut loco citato ad Timotheũ ait Paul. presbyter & diaconus testimonium habere ab ijs quæ foris sunt. ¶ Tertia conclusio. Præter morum compositionẽ requiritur in suscipiente ordines scientia & prudentia, quanta sit suo ministerio sufficiens Probatur, quia cum facultas operãdi sit propter usum, nemini illa permitti debet & concredi, nisi qui ea uti sciuerit: sciẽtia enim est quæ opus dirigit. Hinc fit, quòd ad minores ordines suscipiendos satis sit, ut ordinãdus legere saltem sciat, & commodè pronunciare: quia eorum munus non est, sacram scripturam intelligere. Ad sacros verò ordines exigitur, ut diaconus, & subdiaconus latinè sciat: nempe ut quæ legit, intelligat: quanuis mysteria non adeò Theologicè calleat. Ad presbyteratum autem aliquanta scripturæ intelligentia exigitur. Sunt enim duæ presbyteri functiones, vna præcipua supra corpus Christi verum, atque altera secundaria supra corpus Christi mysticum. Prima cõuenit in uniuersum omnibus sacerdotibus, secunda uerò nõ nisi plebanis. Igitur quando quispiam ad solùm priorem actũ presbyter ordinatur, vt usu uenit inter religiosos, qui animarum curam non habent, non requiritur alia sciẽtia: quàm ut mysterium sacramenti intelligat. Indignè eñ profectò presbyter diuina illa mysteria tractat, quorum sensum & gustum non percipit: neque illum sine aliqua mysteriorũ cognitione habere, aut percipere potest. ¶ Et per hoc responsum putato ad secundum argũ. Illi enim sancti eremitæ & alij simplices sacerdotes: quia se prorsus ab animarum cura sequestrabant, nõ multa indigebant scriptnrarnm scientia. Qui uerò parœciæ in pastorẽ præficitur, debet, ut idoneus habeatur, ea scire, quæ plebi sunt cognitu necessaria: nempe, illa

Tertia conclusio.

Ratio conclu.

Diaconi & subdiaconi scientia.

Duæ presbyteri functiones.

Solutio secundi argum.

quæ sunt de necessitate salutis. Vt uidelicet docere suos subditos sciat fidei articulos, & decalogũ, & ordinaria peccata, quę ei, per confessionem deteguntur, & ut pœnitentibus salutaria consilia præstare ualeat. Etenim ut Malachiæ. 2. legitur, debet populus de ore sacerdotis legem requirere. Non tamen tenentur eiusmodi presbyteri eo usque esse Theologi, aut Iurisconsulti, ut ardua vel sacræ scripturæ, uel sacrorum canonum penetrent: huiusmodi nanque scientia Episcopis, qui sunt maiores sacedotes, incumbit. Et pari modo admonitiõ illa. 1. Petri. 3. intelligenda est: ut scilicet parati simus sempr td satisfactionem omni posceẽti nos rationem de ea, q̃ in nobis est spe: longè enim altius & perfectiùs tenetur rationẽ fidei reddere Episcopus, quàm plebanus presbyter. Presbyteris nanque saris est, ut arduas causas ad peritiores referat, quos quid eis agendũ sit, consulant. ¶ Ad primum igitur argũ iã respõsum est, includere in peccaro mortali uerum sacramentum, tum recipi, tũ etiam administrari: tametsi tam recipere illo modo, quã administrare, sit peccatũ mortale. Neque est par rõ de ministerio corporali, qđ Christo in sua persona impendebaĩ, ac de ministerio spirituali, Etenim quia Christus ceu peccatorum medicus uenerat, non renuebat sed amplectebatur peccatores ad sed aduentantes. Qui uerò in spiritualibus sacramentis ministrat, mediatorem agit inter Deum & homines, ut per suum ministerium gratiam Deus populo impertiatur. Et ideo dignè eiusmodi ministeriũ, nisi ab eo, qui est in gratia, nõ exibetur. Quanquã & peccatores ad Christum properãtes, & potissimũ Magdalena, iam tunc digito Dei attacti accedebant. ¶ Ad tertium respõdetur, quòd si fieri modò posset, ut sacerdotes ea sãctitate pollerẽt, qua Diuus Nicolaus, aut alij id genus sancti patres, & populus eo charitatis igne flagraret, quo primitiui Christiani, cõgrueret fortasse, ut sacerdotes essent pauperes: tamen cum modò fieri nequeat, ut in tanta clericorum multitudine ea reperiatur sanctimonia, necesse est, ut clerus aliquem honestatis habeat splendorem in uictu & uestitu. Imò & aliqua sint clericis præmia decreta, quibus ad literarum studia alliciantur. Ob idque

Mala. 2.

1. Petri. 3.

Solutio primi argum.

Solutio tertij argumen.

Ecclesiæ decoris interest ne ullus ordinetur citra beneficiū: aut congruens patrimoniū.

ere ecclesię est, vt nemo ad sacros ordines assumatur absq; titulo beneficij, aut patrimonij, ne alia incōmoda clericatui indigna accidant: nēpe, vt tā immodicus sit sacerdotum numerus, ut nequeant nisi mēdicitate uiuere. Qua utique rōne vsu iam uenit, vt contra gradus dignitatem sacrificiorum eleemosynę augeātur. Imò vt antistites sacerdoribus interdicant uili pretio sacrificia offerre, quod non potest nō in magnum scandalum cedere. Nam præterquam quòd pro missa, nō pretium, sed eleemosyna sit eroganda, quæ, ut nōmen ipsum sonat, libera esse debet, cur non poterit sacerdos, etiam gratis pro amico sacrum facere, sicut & aliud beneficium ei impēdere? Quòd si gratis, cur non & pro quacūque praua eleemosyna? Certè si Augustinus talia manda audijsset, nō potuisset non execrari. Est enim mādatum (si vlibi est) iniquum, atq; iniquius si sententiam excōicationis habeat annexam. Quare nullus sacerdotū ei parere tenetur. Satis. n. esset admonere populū, ut in victū sacerdotū largiores pro sacrificijs erogaret eleemosynas. Sed dicunt episcopi. Nequeūt sacerdotes minori subsidio sustentari. Hi uellem tria responsa adnotarent. Primum: quod decimæ, sacerdotia, & beneficia in alimentum sacerdotū sufficiūt; quare si illi, qui fructus donauerant, residerēt, quæcunque eleemosynæ sufficerēt, sed quia eiusmodi beneficia absq; ulla residentia perinde ac ꝓpria patrimonia possident, ac subinde ecclesias proprio patrimonio, quod sacerdotū stipendium erat, expoliāt, in causa sunt, ut mercenarij mēdicatis eleemosynis cogantur uiuere, & omnium literarum ignari seruitio ecclesiarū deputētur, quarum fructibus alij impinguantur, qui cùm non laborant, nec mādùcare, vt ait Apostolus, deberent. Secundum est, quòd epi iure prohibiti sunt quēquam ad sacros ordines admittere, nisi beneficium habeat, uel patrimonium, quo sustentari possit. Huius autem prohibitionis nullam ferè rationem habent. Quare cùm sua sit culpa, qui mendicos ordinant pergūt onus imponere populo, qui illos, acsi decimas nō soluerent, insuper alant. Sed accipere tertium, eum absq; ullo ferè examine & delectu quoslibet ad clericatus ordines suscipiant, fecerunt, am presbyteratum merum officium de pane lucrando. Quo circa non pro deuotione or dinis, sed, ut ociosius in clericatu, quàm in alijs opificijs uiuant, ordinantur. Qua ratione numerus pauperum sacerdotum adeò creuit, ut ecclesiæ nullum adferant decorem, sed populo multū oneris.

Contra episcopos qui ꝓhibēt ne sacerdotes minori pretio sacra ꝑagant.

Episcoporum. Obiect. Primū responsum. Nota.

Secūdū. Nota.

Tertiū. Nota.

Solut. quarti argum. ¶ Ad quartum respondetur, concesso, mortale esse episcopo peccatum eos ordinare, qui prorsus indigni sunt. Conqueritur enim Christus in Euangelio Matthæi. 24. dicens. Quis putas est fidelis seruus & prudens quem constituit Dominus super familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuam? Episcopus ergo, qui nomine Dei indignos constituit in ecclesia, Deo cum primis infidelis est, atque adeò iniurius ecclesiæ: quippe cuius decus & honor per indignos ministros multum denigratur, multumque subinde detrimenti huiusmodi homines, nō per ostiū, sed aliunde intrantes, ecclesiæ adferunt: cùm tamen ordinandorum dignitas non sit de iure tantùm positiuo, ūt ętas & monogamia, sed (ut monstratum est) de iure diuino. At uero huius calamitatis remedium fermè iam desperatum est.

Eps indignos. ordinās grauissimè pec cat.

Ordinādorum digni tas de iure di uino est

Solut. quinti argum. ¶ Ad quintum denique respondetur, concesso peccatum esse mortale sacramenta in peccato administrare. ꝑDe recipientibus autem ab indignis sacerdotibus, & pręsertim à pręcisis, latè diximus distinctione. 5. quęstio. 5 articu. 6 & latius distinct 22. quęstio. 1. articul. 4. quibus in locis constitutionem Concilij Constantiensis explicuimus.

Suscipiens sacramen ta ab indignis.

QVAESTIO SECVNDA, De potestate ecclesiastica & exemptione clericorum.

ARTICVLVS I.

Vtrùm potestas ecclesiastica sit hac ratione suprema, ut ciuilis ab ea, tanquam eius delegata, pendeat.

Perę pretiū duximus ī calce huius materię ordinum de prāte ecclesiastica respectu ciuilis q̄stionē adhibere, in duos articulos

articulos distinctam. Quorum primus sit utrum potestas ecclesiastica sit hac ratione suprema, vt ciuilis ab illa tanquam eius delegata dependeat. Arguitur enim à parte affirmatiua, Christus ecclesiã ceu optimam rempublicam instituit: optima uerò ea respublica est, quæ instar regni vnico summo capite gubernatur, vt.3. Politi. autor est Philosophus: summum uerò caput esse non potest in ecclesia, nisi potestas ciuilis sit prorsus ecclesiasticæ subiecta, ut Papa sit dominus omnium tam temporalium quàm spiritualiũ, Alioqui duo essent capita, quod 12. Meta. idem reprobat Philosophus. Et cõfirmatur ex illo ad Roma. 12. & 1. Corinth 12. ubi Paulus ait, Christianos omnes esse vnum corpus ex diuersis membris constans: vnius nanque corporis, ne sit monstrum, vnicum debet esse caput. Quod exemplo apum Hieronymus declarat cano. In apibus. 7. q. 1. ¶Secundo arguitur. Christus illam potestatẽ suo uicario reliquit, quam ipse habuit: ipse autem etiam inquãtum homo non solùm fuit Dominus regni cœlorum in spiritualibus, verùm etiã rex temporalium: ait quippe Ioan. ult. Mihi data est omnis potestas in cœlo & in terra: quare in Apocalypsi ca. 18. pronunciatur Rex regnum, & Dominus dominantium.

Partis negatiuæ argumentum primum.

Secundum argumentum.

¶Tertiò id è iure canonico colligitur: nã à quocunque iudice seculari in quacunque causa potest ad sedem apostolicam appellari. 11. quæstio. cano. Quicunque litẽ. & potest Papa deponere reges: nã Zacharias Papa Regem Francorum tanquam regno inutilem deposuit. 15. quæst 6. cano. Alius. & Innocentius Fredericum, dist. 96. can. Duo sunt. ¶In contrarium aũt est aũtoritas Pelagij Papæ eod. citato can. Duo sunt. vbi ait, Duo sunt, Imperator Auguste, quibus hic regitur mundus, autoritas sacra Pontificum, & regalis potestas.

Tertiũ argum.

¶De hac lite, vt lib. 2. capi. 113. ait Turre Cremata, duæ sunt è diametro distantes opiniones, inter quas media est tanquàm catholica constituenda. Sunt etenim qui eo studio, & (vt putant) religionis zelo, extollere contendunt dignitatem apostolicam, ut arbitrentur Romanum Pontificem summum iudicem tam in temporalibus, quàm spiritualibus, atque adeò ad ipsum pertinere reges ac principes seculares instituere, q ideo sunt sicut eius vicarij delegati. Hãc opinionem ebibit Augustinus de Anchona in tract. de potesta. ecclesi. quem Syluester uerb. Papa. §. 2. secutus est. Cuius etiam patronus fuit Panormitanus, atque alij iurisperitorum complures. Alij in alterũ extremũ collapsi omnem prorsus tẽporalẽ potestatẽ summo Pontifici detrahunt. Imò in tẽporalibus ciuili omnino potestati subijciunt, neq; ullam clericorum exemptionem iure diuino permittunt. De qua hæresi sequenti artic. copiosiùs dicturi sumus. ¶Ad quæstionem ergo præsentem quinque conclusionibus respondetur. Prima. Potestas ecclesiastica & ciuilis sunt duæ distinctæ. Assertio est Pelagij citato can. Duo sunt. At q a materia hæc ad ius diuinum attinet, ex testimonijs scripturæ sacræ est colligenda. Nam quia (vt bona uenia dixerim) interpretibus sacrorum canonum non datum est de iure diuino & naturali ad amussim tractare, nil mirũ si impræsentiarũ hallucinentur Canones. n. sacri, qui hac de re loquuntur, per sacram scripturã ex qua collecti sunt, ueniũt elucidandi. Probatur ergo conclusio, Potentiæ & artes, vt. 2. Ethi. autor est Philosophus. per actiones differunt, & actiones per obiecta & fines, quò actiones diriguntur: sed in corpore mystico Christiano sũt duo fines unus naturalis, quod ciuilis administratio tendit: nempe, pax & tranquilitas reipublicæ: & alter supranaturalis, qui in diuino conspectu possidetur, quem uti ait Paulus, neq; oculus uidit, neque auris audiuit: ergo sunt potestates diuersæ ad illos consequẽdos. Ratio est Hugonis part. 2. de sacrament. ubi ait, quod cùm duæ sint uitæ, una terrena & altera spiritualis, ut utraque in iustitia seruentur, & vtilitas prouẽniat, necessaria est duplex potestas ad conseruationem iustitiæ: una, quæ præsit terrennis ad gubernãdam ciuilem vitam, atque altera, quæ præsit spiritualibus ad cõponendam uitam spiritualem. Eadem autem ueritas secundò probatur. Potestas ecclesiastica est facultas clauium regni cœlorum, ut patet Matth. 16. & 18. ac per inde remissionis peccatorum, ut habetur Ioann. 20. & insuper potestas consecrandi corpus Christi uerum & sanguinem: hæc autem facultas non est potestati

Decisio articul.

Prima opinio.

Augus. de Anchona. Syluester. Secũda opinio.

Prima conclusio.

Ratio conclusionis.

Ratio secũda.

Ratio secũda.

Ratio tertia. stati ciuili concessa: duæ sunt ergo potestates. Tertiò. quia ad promouendos homines ad huiusmodi fines diuersę sunt leges, respectu, scilicet tẽporalis finis leges prorsus humanæ & ciuiles, sed respectu supranaturalis adhibita etiam sunt supra naturalia mandata sacramẽtorum: itẽ & diuersi sunt gladij: scilicet, diuersa supplicia: nam supplicia ciuila gladio temporali: nempe, corporis morte cõsummantur, neque vlterius protenduntur: potestas autem ecclesiastica gladio insuper spirituali utitur: uidelicet, excommunicatione, atq; alijs censuris.

Ratio quarta. Quarto deniq; Potestas spiritualis ad animas proximè refertur, cui & diuinas leges scrutari & consulere incumbit, & circa diuinum cultũ uersatur, atq; adeò põtifices & sacerdotes instituit, quę quidem munera regibus non competunt, sed iura imperatorum tractare, creare prætores atq; alios magistratus. sunt ergo hierarchiæ diuersæ, atq; adeò diuersæ potestates.

Ratio quinta. Adde ꝙ non solùm in lege Mosayca, uerũ & in lege naturę diuersi erant sacerdotes ab alijs magistratibus, penes quos summa religionis ac diuini cultus posita erat. Nam ut di 1. q. 2. monstrauimus, in omni lege fuit semꝑ aliqua reuelatio fidei supranaturalis necessaria, q̃ cultũ Dei necessarium monstrabat. Quin verò & in statu naturę integrę istę duę potestates floruissent, tametsi illic nulla fuissent sacramenta necessaria. At nõ est præsentis locis fusiùs hoc diducere.

Obiect. ¶Sed arguat quis forsan in cõtrarium, Finis ciuilis rei publicę est, ut eodem loco autor est Aristo. bonos facere ciues, ac bene institutos: bonus autem nõ est, nisi qui Dei fuerit amicus, quę quidem amicitia sufficit ad uitam ęternam: unde colligitur iura ciuilia sufficere ad consecutionem uitę ęternę. Mat. 22. Et confirmatur ex illo Matth. 22. Si uis ad uitam ingredi, serua mandata, ubi sermo fiebat de mandatis naturæ, Non occides, Non furtum facies, &c. quod si uerũ habet non plures, sed unus est finis ciuilis & ecclesiasticę potestatis, atque adeò una potestas. Atqui hinc hæretici huius tempestatis colligunt penes Reges & ciuilem rempublicam spiritualem potestatẽ unà cum ciuili sitam esse. Quæ quidẽ heresis, vt est inter omnes nuperrima nunquam usq; ad nostra secula audita, ita est pestilentissima

Dilutio ¶Rñdetur ergo, ꝙ etsi mãdata iuris naturalis & ciuilis ad consecutionẽ ęternę fœlicitatis referantur, non tñ sunt ad illum assequendum sufficiẽtia: nã ubi ait Aristoteles, principis propositum esse facere ciues bonos de bonitate duntaxat morali loquebatur, officia uerò moralia nõ sufficiunt ad amicitiam Dei sine charitate infusa, sine qua. s. nullus dicitur aut est bonus, neq; ullum opus bonum. Quare supra legẽ naturalem & ciuilem requirũt cùm primis auxiliũ speciale Dei, & sacramentorum leges, quæ sunt supranaturales: nã nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non põt intrare in regnũ Dei: & nisi manducaueritis, inquit, carnẽ filij hominis, & biberitis eius sanguinem non habebitis uitam in uobis. Hæc ergo potestas excelsior est ciuilis, quam Christus dominus suo cùm primis uicario ac per ipsum ecclesiæ concredidit.

Obiect ¶Quod si rursus sciscitieris, nunquid Deus per unicã potestatẽ, perq; unicum caput poterat ambas cõprehendere, ut scilicet rex (quẽadmodum apud Anglos nuꝑ opinatum est) uniuersa tam ad diuinum cultum q̃ ad ciuilem rempublicam spectantia administraret, uel Papa solus utrunq; faceret?

Dilutio Respondetur de potestate absoluta Dei nihil nos disputare, tamen quia, ut Sapient. 7 legitur, disponit omnia suauiter: Sapien. 7. & sapientiæ 1 ut Metaphysic. ait Aristote. est oĩa secundum suos fines disposite & apposite ordinare, & gubernare, non fuit condecens iam diuersa officia uni soli potestati committere: sunt enim ecclesiastica & ciuilis administrationes perquàm uariæ: quippe quarum una per magistratus seculares, qui uxores habent & liberos, administratur: altera uerò non est, nisi uiris ab onere uxorio liberis, consentanea. nam ut ait, 1. Corin. 7, Apostolus qui uxorem habet, quærit quomodo placeat uxori, & qui absq; uxore sunt, quomodo placeant Deo. 1. Cor. 7 Si ergo eadem potestas penes eundem esset supremum gubernatorem, nõ possent non omnia esse confusa, atque adeò multis periculis subiecta. Quare fuit uiique necessarium, ut rebus tam diuersis diuersa capita decernerentur, & esset ecclesia sicut regina à dextris principis sedens circumamicta uarietate & corpus Christi mysticum, ut. 1. Corinth. 10.

ait Paulus, ex uarijs membris compactū.

Secūda conclu. ¶ Secunda conclusio. Potestas spiritualis præstantior est ciuili. Conclusionem hanc nomina per se ipsa declarant, ut capit. Solitæ de maior. & obedien. autor est Innocentius. Innoc. Reprehendit enim illic Pontifex Constantinopolitanum Imperatorem, q propter illud testimonium. 1. Petri. 2. 1. Petri. 2. Subiecti estote omnium humanæ creaturæ propter Deum, siue regi tanquam præcellenti, siue ducibus tanquam ab eo missis ad uindictam, &c. opinabatur regiam potestatem cæteris præcellere. Reprehendit, inquam, obiiciens, illic Apostolum solùm significare præcellentiam Regum, in temporalibus respectu ducum & aliorum, q ab illis illa recipiunt. Sed nihilominus Pōtifex in spiritualibus antecellit, quę tanto sunt temporalibus digniora, quanto aīa præfertur corpori. Itaque sicut anima corporis est uiuificatrix, & spiritus corporis dux: ita & spiritualis potestas debet tēporalibus præeminere. Cui & aliam similitudinem aptissimā subiecit, q Deus pontificalem & regalem autoritatēs instituit Similitudo optima. veluti duo luminaria magna: nempe, solē & lunam: & sicut enim sol præest diei, ita & Pōtifex spiritualibus: & sicut luna præest nocti, ita & rex tēporalibus, quę noctis imaginem præferunt. Adde quod sicut luna à sole, ita & ab spirituali potestate ciuili recipit lumen; nā sic rex tēporalia regere debet, & gubernare, vt spirituali subseruiant. ¶ Secūdò id probatur ex fine utriusque potestatis: nam ut 1. Ethic. autor est Philosophus, qualis est ordo inter fines, talis est inter facultates & artes, quæ illos habent propositos fines. Ob id enim equestris ars præstantior est frænifactiua, & nautica superior arte extruendarum nauium, quod fines illorum sint finibus istarum superiores: & ideo equestris præcipit frænifactiuæ qualiter debeat frænum fabrefacere, & nautica nauium factiuæ qualiter debeat nauim conficere: cùm ergo finis spiritualis potestatis sit, vt diximus, sempiterna beatitudo, & finis potestatis secularis sit tranquillus status reipublicæ qui ad illam supernam beatitudinem refertur, fit ut ecclesiastica potestas sublimior sit. Exemplo id præterea confirmat Pauli ad Hebræ. 7. ubi probat, quòd sacerdos Melchisedech superior fuit, quàm se-

Ratio secunda.

cularis Abraham, propterea quod ut legitur Genes. 14. Melchisedech Abrahamum benedixit, & sine dubio maior, inquit, est qui benedixit, quàm qui benedicitur.

¶ Tertia conclusio. Excellentia potestatis ecclesiasticę respectu ciuilis non est huius rationis, ut papa sit dominus totius orbis in temporalibus. Non loquimur de peculiari regno, si Pontifex Maximus earū urbium & prouinciarum, quarum habet in temporalibus supremum dominium, verè sit rex temporalis, cùm in illis nullū in terris superiorem agnoscat. Hoc enim adeò non inficiamur, ut fateamur, ad eius munimem & splendorem pertinere. Sed de uniuersali regno orbis, aut totius, aut Christiani. Conclusio hæc ex prima consequitur: nam si Papa esset supremus dominus omnium, non essent duæ potestates, sed una: tunc enim sicut antistites omnes subduntur pontifici summo, & duces regi, eadem ratione & forma reges subderē sut pontifici maximo, ab illoque prorsus eodem modo penderent: quare sicut tota potestas ecclesiastica est una, & tota ciuilis una, pari modo tunc ambæ simul essent una.

Tertia conclu. Ratio conclusionis.

¶ Quò autem conclusio hæc & subsequenter per primum earum fundamentum c lucescant, adnotandū est, non aliam Christum suo uicario reliquisse potestatem, quàm ipse inquantum homo, orbisq; rex, dempto eo accepit: nullum tamen regnum temporale assumpsit, sed illum rerum tēporalium præcisum dominium, quod ad finem redemptionis erat necessarium. Dixerim, inquantum homo; nam quatenus Deus erat, uniuersis mortalibus nedum Christianis, confessissimum est & receptissimum, iure creationis absolutum esse orbis dominum & regem. Domini enim, vt est in psalmo, est terra & plenitudo eius & ut legitur Sapientiæ. 8. per ipsum reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Quare Ioan. Faber qui super legem Cunctos populos. C. de summa trinitate. adstruere contendit Christum fuisse Regem, quia erat Deus, nihil ad rem attulit. Disputamus enim de ipso, quà ratione homo erat. Atqui inquantum homo poterat quidem, si uoluisset uniuersale dominium orbis etiam seculare accipere. Sed tamen, quod nos asse-

Fundamentum conclusionū.

Sapient. 8.

tamus,

simus est, non accepisse eiusmodi dominium & regnum, sed solùm spirituale, & de temporalibus quârum ad illud erat necessarium. Est enim spirituale regnum illud, quod supra diximus habere pro fine proximo uitam æternam: & temporale illud, quod circa pacificum Reipublicæ statum uersatur. Probatur ergo primò conclusio. In toto euangelio nulla fit mentio regni Christi temporalis: igitur uanum est, ne dicam temerarium, illud asserere: quoniam rem tanti momenti, si uera esset, nunquàm euangelistæ siluissent: solùm autẽ meminerunt de spirituali, quod appellat regnum cœlorum. Quare pro themate prædicationis præcursoris Ioannis ac subinde Christi fuit Mat. 4. Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum, & Mat. 5 Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Atque id genus plura. ¶ Secundò id plana ratione confirmatur. Christus, qui cùm Deus esset, vt ait Dauid, bonorũ nostrorum nõ egebat, humanitatem nostram sola ratione & fine induit, ut nostram redemptionẽ perficeret: hac enim ratione, & fidẽ nobis prædicauit, & leges instituit, & Apostolos, ac Pontifices creauit, qui nostri essent pastores, vt ad illam nos beatitudinem perducerent: hęc enim est regni cœlorum facultas: ergo cùm Christus nihil superfluũ assumpserit, & potestas tẽporalis regni, quàm latè & absolutè patet in regibus secularibus, ad illum finem non fuerit illi necessaria, consequens fit, ut nunquam illam assumpserit. ¶ Sed aiunt patroni contrariæ sententiæ, potestatem regum totius orbis Christum propter suam eximiam excellentiam & dignitatem usurpasse. Veruntamen in contrarium stat ratio, quod hoc minimè ad eandem eius excellentiam pertinebat. Quæ etenim rogo honoris accessio fieret Christo cum per se ipse Deus esset, & inquantum homo rex etiam regni cœlorum, si temporalia dominia & regna: hoc est, eorum potestatem assumpsisset? Profectò nulla. Quin verò longè altiùs eius maiestas inde commendatur, quòd præter id, quod ad suum ipsius munus erat necessarium, totum mundum despectui habuit: nã in paupertate uixit, & humiles abiectosque in apostolos elegit, & contra mundi gloriam & pompam semper prædicauit: paupertatemque, humilitatem, & mundi abrenunciationem, tum docuit, tum & laudibus extulit. Quæ quidem uita post lapsum Adę optima est, & paucioribus periculis peruia. Vnde Paul. ad Philippen. 3. Hæc omnia tanquam stercora arbitratur. ¶ Tertiò arguit. Nunquã Christus munere hoc regię potestatis functus est, imò semper se ab huiusmodi vsu subtraxit, quod contrariæ opinionis fautores fatentur, quoniã diffiteri nequeũt: nã vt ipse de se ait Ioan. 3. Non misit Deus filium suum in mundum, ut iudicet mundum, sed ut saluetur mundus per ipsum. Et qñ adultera illa ei delata fuit, cuius causam iudicaret, nullam sententiam, ut iudex tulit, qua illam uel condemnaret uel absolueret, sed tm̃ ius naturale ac diuinũ explicuit, Qui sine peccato est uestrũ primum in eam lapidem mittat. Et nunquam cum ... misma census illi oblatum fuit noluit se iudicem exhibere, debe... Cæsari tributum ... sed illud ... iudicio reliquit: ius duntaxat naturale & diuinum commendans, ut si quid Cæsari deberetur, ei solueretur, sicut & Deo quod suũ est. Et quando alij eum conuenerunt, ut inter ipsos iudex sederet, munus illud detrectauit dicens, Qui me constituit iudicem inter uos? igitur si nũquam regis munere functus fuit, fit vt neque talem potestatem assumpserit: nã superuacanea est & uana potestas, quæ nunquam reducitur in actum. Oculus enim uel auditus nullã dignitatem homini adiungeret, nisi propter usum. Quare si Christus nũquam illa potestate erat usurus, nulla ei inde accrescebat dignitas. Adde quòd cùm potentia per actus innotescat, si euãgelium nos docet nullum habuisse uel usum uel splẽdorem regiæ potestatis, absque fundamẽto asseritur illam assumpsisse. Nam si propter suam dignitatem illam accepisset, debuisset illam per usum hominibus propalare. Id quod ab eius proposito tantum abfuit, ut quando eum turbæ in regem eligere adornabant, se eorum conatui subduxerit. Futile ergo commentum est lepidũ illa quorundam cogitatio dicentium in Christo fuisse potentiam regiam, non autem usum. ¶ Quartò etiamnum euidentius arguitur. Christus, ut euangelico testimonio docemur, non fuit nisi rex Iu-

Tertia conclu.

Ratio conclusionis.

Ratio prima conclu.

Matt. 4.

Ratio secũda.

Obiect.

Dilutio

Ratio tertia.

Ioan. 3.

Matt. 22.

Lucæ. 12.

Quartum ac

dæorum: rex autem Iudeorum non erat futurus rex tempralium bonorum, sed spiritualis sempiternæq; hæreditatis: ergo non fuit rex in temporalibus, ut sunt seculares reges. Hoc planè confirmatur
Ioa. 18. ex illo Ioan. 18. ubi cùm de hoc ipsum coram Pilato accusassent, quòd regem se fecisset, interrogatus à præside an rex esset, sciscitatus est, uicissim eum utrum à seipso id diceret, an uerò alij id dixissent de illo: acsi quæreret, de quoniam regno id intelligeret: id illo ne seculari quo Romani & cæteri gentiũ regnant, an de alio altiori? Et cum Pilatus respondisset, non à se, sed relatione gentis Iudaicæ id dixisse: cõcedens Christus illum ipsum se esse regẽ quem illi expectabant, adiecit, regnũ suũ non esse de hoc mundo: hoc est, illius generis, cuius sunt regna temporalia & caduca. Quapropter preses mysterium illud non intelligens eum ab obiecto crimine absoluit. Et postmodum quasi spiritu prophetico epitaphium illud cruci affixit, Iesus Nazarenus rex Iudæorũ. Quod si prisca prophetarum uaticinia consulamus, id palam manifestant. Ait enim ipse per prophetam psalmo. 2 Ego autem constitutus sum rex ab eo (hoc est, à Deo) super Sion montem sanctum eius (nempe, super ecclesiam) prædicans præceptum eius. Ecce regnum eius in sola fidei prædicatione constitisse regni cœlestis. Cui & ipse Matt. 28 consonat vbi ait, Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra: eũtes ergo docete oẽs gentes, baptizãtes eos &c. ubi potestatem non aliam sibi datam affirmat, quàm quę ad regnum celeste pertinebat. Et Hieremiæ. 23 Ecce dies ueniẽt, dicit dominus, & suscitabo Dauid germen iustũ, & regnabit rex, & sapiens erit. In diebus illis saluabitur Iuda: hoc est, solùm erit rex ad saluandum Iuda. Et Esaiæ. 9. Super solium Dauid, & super regnum eius sedebit, vt confirmet illud amodo in sempiternũ. Sic enim ait Dauid de sua prole psalmo. 144 Regnum tuum, regnum omnium seculorum: quia non finitur ut secularia per elapsum mortalis uitæ, sed absque interpollatione durat in æternum. Atqui hoc ipsum exposuit angelus ad Mariam dicens, Dabit illi Dominus Deus sedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit

Testimonia prophetarum. Psal-mus. 2. Matth. 28. Hiere. 23. Esaię. 9. Ps. 144.

finis. ¶ Quòd autem alij fingunt fuisse regem iure paterno: quia Ioseph descendit à Dauide per Salomonem, & beata virgo per Natham, nihil ad rem. Primò, quia illud nõ erat regnum, nisi peculiare illius prouinciæ: loquimur autẽ de regno vniuersali totius orbis. Deinde, quod regnum illud temporale Dauidis in Sedechia prius extinctum fuit iuxta prophetiã Hieremiæ. 22. vt 4. Re. 24. scriptum est. Vnde Ambrosius. lib. 3. super Lucam ait, quòd licèt Christus rex à Ieconia descenderit, cui cõminatum est per prophetã, neminem suæ sobolis futurũ regem, null tñ (inquit) est contradictio: quia nõ regnauit seculari honore, neq; sedit in sede Ieconiæ, sed in sede Dauid. Imò licet Ieconias sederit in sede Dauid, non tñ in eadẽ, qua Christus: quippe qui regnũ habuit æternum, quale neq; Dauid ipse habuit. ¶ Postremò denique eadem veritas omnium sanctorum patrum testimonio cõfirmatur, quibus res fuit semper indubitata, non aliud Christum assumpsisse regnum, quam spirituale cœlorum. Vnde Aug. lib. 83. quæstio. 61. & vbilibet de hac re. differit, non ait nisi quòd Iesus Christus fuerit rex noster, eo quòd nobis pugnandi & vincendi mõstrauit exemplũ, cuius ducatu ab Aegypto liberamur, & in cœlestem Hierusalem, tanquàm in terrã promissionis, introducimur. ¶ Quòd si quispiam nobis D. Tho. obiecerit opusculo. 20. lib. 3. ca. 3. vbi cõtrariam nonnullis apparet docuisse opinionem, respondet quod nemini eum attentè inspicienti talis fuisse opinionis apparebit. Id enim tantùm ille cõstituit, quod Christus fuerit monarcha totius vniuersi. Id quod ex illo psal. 8. deduxit. Omnia subiecisti sub pedibus eius, & ex illo Malachiæ, Ab ortu solis vsq; ad occasum magnum est nomen eius. Hæc autem testimonia solùm de regno suo cœlesti intelligũtur, cuius respectu omnia sunt illi subiecta. Quod ipse S Tho. fatetur subdens dñium illud. & regnum Christi ad salutem animæ ordinari, & ad spiritualia bona, licet à temporalibus, inquit, non excludatur eo modo, quo ad spiritualia ordinantur. Nõ ergo affirmat fuisse regem in temporalib. nisi precisè in ordine ad spiritualia. Et ita sunt intelligenda postrema eius verba in

Christus fuerit rex iure paterno. Hiere. 22. Sanctorum testimonia. August. Obiect. Dilutio Psal. 8. S. Thom.

z. Sen-

a.sententiatum. ¶Burgensis uerò additio ne.3. super primum capi. Mat. contrariam comminiscit opinionem: nempe fuisse re ge n in temporalibus. Tametsi fateatur ex prophetarum uaticinijs minimè colligi: quippe qui non nisi regnum æternum illi adscribuut. Sed ait, quòd quia Iudæi expectabant eum fore regem etiam temporalem, ordinauit Deus ut eandem quoque Christus haberet dignitatem. Est autem côiectuta hæc adeò tenuis, ut potius nostram confirmet sententiam. Existimatio enim illa Iudæorum falsa erat & erronea: nam præter testimonia citata habebant illud clarum Zachariç, Ecce rex tuus uenit tibi mansuetus, sedēs super asinam, quo docebātur absque regia pompa ventutum. Nō ergo decuit, ut propter illum errorem Chtistus regnū assumeret tēporale. ¶ Boni cōsulat lector si hoc ueritatis fundamentū tam multis cōfirmauerim. Ex quo iam ad confirmationem tertię cōclusionis positæ reuertamur. Enimuerò quāuis Christus regnum temporale simpliciter assumpsisset, non tamen inde fieret protinus consequens, ut patem potestatem suo uicario commisisset: nam dicere possemus illud ad potestatem eius excellentiæ attinuisse, ut sacramenta instituere, & absque illis gratiam conferre, quod munus Papæ nō commisit. At cùm neque ipse huiusmodi regiam potestatē assumpserit, planissimum est, neque illā suo contulisse uicario. ¶Sed præterea eadem ex illo ueritas elucescit, quod Christus ait Matthæi.20. & Lucæ.22. Scitis, q, a principes gentium dominantur eorum, & qui maiores sunt, potestatem exercent inter eos: non ita erit inter uos. Sed qui maior est inter uos (nempe Petrus, qui futurus erat ecclesiæ caput) sit sicut minister uester. Filius enim hominis non uenit ministrari, sed ministrare, & animam suam dare in redemptionem pro multis. Quem locū Bernardus lib.2. de consideratione ad Eugeniū inducēs ait. Nā quid tibi aliud dimisit Apostolus? Quod autem, inquit, habeo, hoc tibi do. Quid illud? vnū scio, non est aurū nec argentium. Esto ut alia quacunque rōne hoc tibi uendices, sed non Apostolico iure: nec enim ille tibi date quod non habuit, potuit: quod habuit dedit, solicitudinem (vt dixit) super ecclesiā, Nunquid dominationē mundi? Ipsum audi. Nec dominantes, inquit, in clero, sed forma facti gregis. Et ne fortè putes sola humilitate dictū, non etiam in ueritate, uox domini in euāgelio est, Principes gentium dominātur, &c. Planè apostolis interdicitur dominatus. Quomodo tu & tibi usurpare audes aut dominās apostolatum, aut apostolus dominatū? planè ab alterutro prohiberis. Si utrumque simul habere uoles, perdes utrumq;, alioqui nō te exceptum illorum numero putes. Ipsi regnauerunt, & non ex me, principes exteterunt, & non cognoui. Forma apostolica hæc est. Dominatio interdicitur, indicitur ministratio Et infra, Exi in agrum, ager mundus est: exi: non tanquā dominus, sed tanquam uillicus. Hæc ille. Nō potuit Christus Bernardo interptete, luculētius hoc tēporale dominiū ab Apostolis abalienare. Quare figmētum est dicere Papam habere potentiam huius dominij absq; usu. Multò enim efficacius de illo, q̄ de Christo arguitur, frustraneam esse potentiam, quæ non potest reduci ad actum. ¶Item. Si talem potentiā haberet, posset etiā Papa citra iniuriam principū iurisdictionem usurpare, atq; reges, etiā extra causas fidei amouere, & instituere: qđ certè sanctissimi pontifices, quicquid assentatores eius affirmauerint, nunquā attentare audebunt. Agnoscit enim Inn. citato can. Duo sunt. duas esse potestates distinctas imperatoris & papæ. Neq; aliā tribuit Papæ super reges q̄ pastoris, ut illos possit excōmunicare, & causa fidei amouere. Et can. Si imperator. ait, imperatorem priuilegia habere suæ potestatis, quæ administrandis legibus publicis diuinitus consecutus est cap. Per uenerabilē. qui filij sint legitimi ingenuè fatetur, se non habere potestatem in temporalibus sup regem Franciæ. Et quicquid alij somnient, id de omnibus regibus intelligit. Et can. Cùm ad uerū. Nicolaus exp esse ait, quod nec imperator iura pontificatus unquàm arripuit, nec pōtifex nomē imperatoriū usurpauit: quoniā mediator Dei & hominum homo Christus Iesus actibus proprijs & dignitatibus distinctis officia potestatis utriusque discreuit. ¶Hæc præterea parentius cōfirmantur. Administrationes republicæ ecclesiasticæ & ciuilis

Marginal notes: Burgensis. — Burgensis coniectura leuis. — Zacharia. — Confirmatio tettiæ conclusionis. — Alia cōfirmatio. — Lucæ. 22. — Bernar. lib.2. de consideratione ad Eugeniū. — Oseę. 8. — Argumētum — Aliud argum: — Innocē. — Nicola. — Confirmatio.

adcò sunt diuersæ, ut ecclesiastica per negotia secularia maximè impediatur: quapropter omnia canonica iura clericalem ordinem, ne se negotijs secularibus implicet, instanter admonēt. Quam ob rem iustissimum fuit, ut à re uxoria essent alienissimi: uam, vt ait Pau. qui vxores habēt, quærunt quomodo placeant uxori. Qua utique de causa eod. can. Nicolaus ait, ꝙ si eut imperator non debet se diuinis negotijs immiscere, ita nec papa, Deo militans secularibus negotijs implicari, ne non diuinis rebus, sed secularibus præsidere uideatur. ¶ Sed ut patentiora etiamnum hęc fiant, rursus arguitur. Potestas tam ciuilis quàm ecclesiastica diuinitus est instituta: non est enim potestas, ut ad Roma. 3. ait Apostolus, nisi à Deo: quæ aūt sunt, à Deo ordinata sunt; & ideo qui potestati resistit siue ciuili, siue ecclesiasticæ, ordinationi Dei resistit. Diuersimodè tñ Deus sapienter eas disposuit: ciuilem. n. potestatē per ius naturę, cuius ipse autor est, unicuique Reipublicæ concessit, ut libro. 4. de iusti. & iure quæst 4 art. 1. copiosè monstrauimus: cuicunq; enim reipublicæ sua ipsius gubernatio cōpetit, ueluti rebus vniuersis sua ipsarum cōseruatio: uidelicet, ut se uel optimatū potentia, uel populari regat, aut regali: quare suapte sponte in principem omne suum imperium & potestatem transtulit, ut l. Quod principi. de constitutio. principum. ff. legitur. Ecclesiasticam uerò potestatē Christus per se suo uicario cōtulit: Regio ergo potestas à Deo per rempublicam deriuatur: in quo sensu illud Sapient. 8. intelligitur, Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt: ¶ sed potestas ecclesiastica & euangelica à Christo est Petro collata: non ergo aut Petro aut eius successoribus secularia regnorum dominia simpliciter commissa sunt. ¶ Ad hæc deinde manifestè arguitur. Lex fidei legem naturæ non destruit, sed perficit: lege autem naturę, & gentiū, quæ ab æterna Dei lege deriuantur, ante aduentum Christi dominabantur reges: unde Daniel. 2. legitur, Deum cœli imperium & regnum Nabuchodonosor tradidisse: & Pilato respōdit Christus, Nulla m in me haberes potestatem, nisi tibi data esset de super: ergo Christus non mutauit: unde eodem loco Ad Roma. Apostolus vniuersim de potentatibus etiam iu fidelibus loquens, Omnis, inquit, anima potestatibus sublimioribus subdita sit; quibus & tributa præstare admonet: & 1. Pet. 2. iubet Christianus uniuersis Petrus, ut subiecti sint omni humanæ creaturæ ꝑpter Dominum, siue regi, inquit, tāquam præcellēti. Et infra. Serui subditi estote in omni timore dominis nō solū bonis & modestis, sed etiam discolis: unde colligetur, ꝙ etiam infidelibus regibus, quandiu absque periculo fidei & iniuria saluatoris regnant, parere debeāt Christiani: multò ergo liberius Christianorū reges per se suis funguntur potentatibus independenter à Papa, quandiu nullam fidei iniuriam irrogant. ¶ Est ergo merum commētum sic Papam dominum constituere ordinariū regnorum tēporalium, & regum, uti est supremus iudex rerum prelatorumq; ecclesiæ, aut sicut secularis rex suorum est ducum, & comitū & aliorum magnatum iudex. Quare neq; omnes iurisprudentes illa intincti sunt opinione. Nam Ioan. Andr. Hugo, atq; alij nobiscum sentiunt. Neque Syluester contrariæ debuisset adhærere sententiæ, cum D. Thomas (cuius ille discipulum agit) quanuis fuerit sedis apostolicæ studiosissimus protector, nullibi tale cōmentum reliquerit. ¶ Ea propter minori ēt ꝓbabilitatis argumēto adstruūt præfati patroni illius opinionis, donationem factam Syluestro à Constantino (si qua fuit) uel à Philippo Cæsare, non fuisse donationem, sed restitutionem. Quinuero uice versa Syluestrum bono pacis orientale imperium Constantino donasse. Item quod Papa, si non utitur administratione bonorum temporalium in toto orbe Christiano, non est defectu potestatis, qua reuera pollet, sed propter confirmandam cum filijs suis tranquilitatem & pacem. Nil ergo mirum si alij cordatiores, ceu nugamēta hęc respuant. Si enim simpliciter & absolutè ius haberet omnium temporalium, citra iniuriam posset habere usum, quod nemo illorum fateri audet. ¶ Quarta conclusio. Non solum Papa non est dominus temporalium regnorum, imò nec sic superior, ut reges possit instituere; dicere enim quispiam fortè posset, quòd quanuis non sit dominus simpliciter temporalium regnorum, potest-

Aliud argum.

Sapien. 8.

Aliud argum.

Daniel. 2.

Nota.

Opinio alia.

Quarta conclu.

test tamen uia ordinaria reges ubique instituere, sicut instituit episcopos, licet nō sit Episcopatuū simpliciter dominus, uel sicut rex instituit duces & magnates, quāuis non sit illorum patrimonium simpliciter dominus: contrarium autem asserit hæc nostra cōclusio. Quare neque potest inter reges via ordinaria citra causas fidei iudicare, sicut inter ecclesiæ præsules, uel sicut inter duces. Nisi fortè eorum dissidia in detrimentum fidei, aut in religionis pniciem uergerent: tunc enim optimè posset, nō tantùm per uiam correctionis fraternæ, ut cap. Nouit, de iudic. ait Innocentius, uerum & coactiuo iudicio. Hæc ex superiori colligitur: quoniam utraque potestatum per se est sufficiēs, & diuersimode diuinitus instituto, ita vt regū quisque in regno suo sit in temporalibus supremus iudex à sua republica creatus. Quocirca eodem capi idem Pontifex protestatur se non intromittere ad usurpandum iudicum regium. Et Alexander 3. cap. Causam in 2. qui filij sint legitimi fatetur nō ad ecclesiam de possessionibus iudicium pertinere, sed ad regem. ¶ Ex ijs denique fit consequens, quod quanuis rex in tyrānidem prorumperet: citra iniuriam fidei, non Pontifici, sed reipublicæ incumberet illum regno depellere. ¶ In summa, ut cuncta complectamur, in Papa nulla est potestas merè temporalis, ut in regibus, præterq in terris sibi seculariter subditis. Id quod Caietanus fidus eius sedis defensor in apologia de potestate Papæ capit. 6. adstruxit. Et ratio est, quia huiusmodi potestas mere temporalis non est ad regimen ecclesiæ necessaria.

Conclusio ex superiori colligitur. — *Regem tyrannum respublica expellit.* — *Caieta.* — *Ratio.*

¶ Ad horum tamen tum maiorem claritatem, tum & firmitatem adhibetur quinta eademque catholica conclusio contra eorum hæresim, qui omnem abdicant Pontifici temporalem potestatem. Potestas quæcunque ciuilis catenus est ecclesiasticæ subiecta in ordine ad spiritualia, ut Papa possit per suam spiritualem potestatē, quoties ratio fidei & religionis exegerit, non solum ecclesiasticarum censurarum fulminibus aduersos reges agere, eosque cogere: uerum & cunctos Christianos principes temporalibus bonis priuare, & usque ad eorum depositionem procedere. Dixerim, per suam potestatem spiritualē, quia potestas Pontificit, quatenus Pōtifex est, nō est mere tēporalis, sed tēporalis vtiē, vt spiritualis ministra. Atqui cōclusio hęc non est eadem, quæ fuit secunda: illa quippe id dūtaxat asserebat, qđ ecclesiastica sit superior. Vnde forsan q spiā id duntaxat colligeret, φ tenetur princeps secularis suas leges & actā fini spirituali admetiri, & obedire pontifici in censuris spiritualibus. Hæc aūt asserit præterea, φ pōt Papa vti bonis tēporalibus ad suū ipsius finem, & spirituale propositum & p temporales pęnas principes coercere. Ad cuius elucidationem notādum: quod potestas ecclesiastica non solùm est præstantior ciuili, eò quod eius finis, qui est æterna beatitudo, est perfectior & sublimior fœlicitate ciuili, sed ea insuper ratione quòd fœlicitas ciuilis non est satis in se perfecta, atque adeò per se est ordinata & relata ad cœlestem beatitudinem. Volo dicere, non esse ceu duas respublicas omnino distinctas & diuersas, quarum nulla pendet ex altera, quales sunt Gallorum & Hispanorum, uel quals erāt Romana & Atheniēsis, nam ex his quanuis una esset pręstantior & perfectior altera, tamē neutra tenebatur alteri inseruire. Non sic inquam, conferendæ sunt potestates spiritualis & ciuili: sed ciuilis quæcunque sit, refertur ad spiritualem, quæ vnica est omnium Christianorum, eo quòd humana fœlicitas per se est ad diuinam ordinata. Neque sunt ut duę artes prorsum diuersæ, scilicet, vt ferraria & lignaria, sed sicuti ars armorum fabrifactiua ordinatur ad militarem, & nauiū structioria ad artem nauigandi, quarū inferior tenetur arma & naues taliter fabricare, vt non deuient à fine artis superioris, atque adeò vt ait: 1. Ethico. Philosophus, superior artifex pręcidit inferioribus qualiter debeant operari, quia ipse est iudex inferiorum artium. Pari enim modo ciuili respublica ad spiritualem refertur, ambæ enim simul in vnū corpus mysticum compinguntur, quod ex ambabus constat, vt ad Rom. 12. & 1. Corin. 12. Iuculenter declarat Paulus in vno autem corpore omnia membra debent ad vnum caput referri, non autem spiritualia ad temporalia ordinantur, quę minus perfecta sunt, ergo è diuerso temporalia.

Quinta conclu. — *Potestas pō tificis non est merè temporalis.* — *Potestas ecclesiastica pręstātior ciuili.* — *Ciuilis respublica spirituali subseruit.* — *Paul. Ro. 12.*

ralia debent spiritualium iudicio subesse. Vnde idem Apostolus .1. Corinthi. secundo. comparando temporalem facultatem ad spiritualem ait, quod animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei, sed spiritualis iudicat omnia, & ipse à nemine iudicatur. Neque verò obstat quod supra diximus: scilicet, regem in temporalibus supremam habere potestatē, quia cū hoc stat sic subordinatam esse spirituali, vt ab illa deuiare non debeat.

Paul. 1. Cori. 2.

Argum. ¶ Hoc ergo subiecto fundamento arguitur sic Ad debitum regimē, & administrationem Reipublicæ spiritualis necessariū est, ut secularis omnis potestas illi obtemperet: ergo & necessaria subinde est in pīsidente spirituali facultas utendi temporalibus, quatenus ad eius finem sunt necessaria, atque adeò cogēdi principes dū oportuerit, etiam usque ad eorum depositionem, tanquam membrorum, quæ iā tunc sunt putrida & pestifera. Christus autem non defuit in ijs, quæ suæ ecclesiæ erant operæ pretium: ergo eiusmodi tēporalē potestatem ad spiritualem relatam tum ipse in se assum psit, tum subinde uicario suo concredidit.

Secūdū argum. ¶ Secundò ad eandem ueritatem arguitur. Pontifex maximus, pastor summus atque uniuersalis à Christo constitutus est totius Christiani grēgis: pastoris autem officium est errantes oues cuiuscunque sint ordinis & dignitatis in uiam reuocare, & quacunque ratione compellere: ergo per illam pastoralem potestatem potest, dum opus illi fuerit, temporalibus uti. Atque hac se ratione aduersus Imperatorem Constantinopolitanum coarmauit Innocentius in capit. Solitæ. de maior. & obedi. ad illum coercendum. Nobis enim, inquit, in beato sunt oues Christi cō missæ nullo discrimine inter has & illas interiecto: & quod ad Petrum Christus dixit, in ipso ad eius successores dixit, Quodcunque ligaueris super terram, &c. nihil excipiens. Atqui in eodem sensu intelligendus est Nicolaus Pontifex ca. Omnes. 22. distinctione ubi ait: quòd Christ⁹ beato Petro æternæ uitæ clauigero terreni simul & cœlestis imperij iura cōmisit. Per iura enim terreni imperij intellexit potestatem terrenam bonorum & principum temporalium, non absolutè, vt falso putant supra citati autores, sed in ordinē ad spiritualia. Et sic intelligenda est Glossa, ut ueritati sit consentanea, quæ inde à lic colligit, Papam habere utrunque gladium: quia deponere potest reges, ut. 15. quæstione. 6. canon Alius. & 96. distinctione, canon. Duo sunt Et eodem moderamīne audiendus est textus Bonifacij in Extrauag. Vnam sanctam, de maiorit. & obedien. ubi ait, in potestate Romani Pontificis duos esse gladios, spiritualem, scilicet, & temporalem. Tametsi dū hunc sensum illo uerbo apostolorum adscribit Lucæ. 22. Ecce duo gladij hic, non intelligit talem sensum facere articulum fidei: nam fortasse illic Christus dum dixit, Qui non habet gladium, emat illum, non aliud significare uoluit, quàm calamitatem, quæ illis imminebat. Quare Petrus, qui de gladio materiali illud intelligens auriculam Malchi amputauit, culpatus fuit. Nihilominus probè etiā ad propositum adaptatur. Quare nunquā nisi causa fidei regna per pontificem mutata sunt: hac enim de causa Stephanus Papa transtulit imperiū à Græcis ad Germanos, ut patet, capit. Venerabilem, de electione. & capitu. Licet. de foro competenti. Et Innocentius. 4. Regi Portugalliæ regni administrationem interdixit, ut in capitul. Grandi, de supplenda negligentia prælatorum, libro sexto.

Inn ca. solitæ.

Nicola⁹ Pōtifex.

Glossa cap. omnes. 22. distinct.

Extrauag. Vnam sā- ctam. de maior. & obie. Lucæ. 22.

Exēpla.

¶ Oportet autem discrimen inter hanc & duas præcedentes conclusiones exemplis aperire. Quanuis enim rex alijs iniuriarū generibus, citrà periculum fidei, regni gubernacula administret, nihil ad Papam, nisi per uiam correctionis fraternæ. Si uerò, ut uerbi gratia dicamus, aut leges in detrimentum fidei rex Christianus cōderet: scilicet, sacramentis uel quomodolibet religionis Christianæ aduersas. Aut si Papa concilium indiceret, quod rex contra ius, & fas. impediret, aut si hæreticis, infidelibus ut fidem nostram oppugnantibus, aut schismaticis suppetias iret, aut aliam quamuis perniciem uel sedi apostolicæ uel ecclesiæ obmoliretur, tunc Papa posset non solùm spirituali, verùm etiam temporali gladio aduersus eum agere. ¶ Sed arguis primo contra, Nonne satis esset, gladio spirituali: nempe, anathematis aliarumque cēsurarum fulmina in illos iaculare: uidetus

Obiect.

tur enim non alia habere arma! nam ut Paulus. 2. Corinth. 10. ait, Arma militiæ nostræ non carnalia, sed spiritualia sunt.

Dilutio 2.

Respondetur quòd non satisfuisset ecclesiæ consultũ, nisi rebus eius per potentatus seculares afflictis, dum arma spiritualia non sufficiunt, temporali quoque gladio posset illos urgere: quia tunc non haberet uim prorsus coerciuam, qualis est illi necessaria. ¶ Sed rursus quis forsan sciscitetur, utrùm in eiusmodi euentibus posset Papa illico, prætermisso spirituali gladio tẽporalem eximere: uidetur enim posse, quia utrumque habet ex æquo. Respondetur id nec decere, nec licere, nisi præsentaneum esset in mora periculum: quoniam uia ordinaria Pontificis est pastorale baculũ: gladius uerò secularis est extraordinarius. Debet autem uia ordinaria antecedere, neque gladio uti temporali nisi ingruente exigenteque necessitate: uidelicet, dum uires spirituales expertus, cognoscit illas non esse ad rem satis.

Nota omnino.

Imò vero nisi esset in terris proprijs, quarũ est temporalibus dñs, ad illas defen[...] in reliquis non cõdecet Papã par se bella gerere, sed qñ unus princeps est ecclesiæ, aut fidei rebellis & iniurius, alteri debet principi armorum negotium exhibere. Eate[n]us n. verũ est quod ait Paulus, arma militiæ Chri[...]on esse carnalia. Quanuis legitimus sensus sit de bellis, quæ quisq; aduersus dæmones, & propriam carnem sustinet. ¶ Quia uerò diximus, leges, quæ fidei essent noxię, posse Papam abrogare, intelligendum est qñ apertam afferrent pestem.

Leges fidei noxias põt papa abrogare.

Nam illa lex principũ, ut testamẽtum nisi quinque testibus confirmatum non valeat, non prorsus vero scripturæ sacræ Matthæi. 18. & Ioannis. 8. contradicit.

Nota.

In ore duorum uel trium stat omne uerbum. illud nãque intelligitur ubi synceritas humani generis efflorerer: quoniam ubi adeò est corrupta humana fides, nil illi uerbo repugnat, plures exigere testes: quia lex illa euangelica illud non uetat. Idem, lex, quæ in deceptione intra dimidiam iusti pretij nõ permittit actionem, ut leg. 2. C. de rescind. uenditio. & capitul. Cùm dilecti. & capit. Cùm causam. de emptione, & venditione: non est iustitiæ contraria: quia non absoluit deceptum in foro conscientiæ, sed solùm intendit sopire lites. At uerò si rex legem ferret, ut possessor malæ fidei præscriberet, illa esset tum contram conscientiam, tum pluriũ fraudum dolorumque nutrix: quæ ideo esset per pontificem abroganda: sicuti meritò abrogata legitur, capit. Vigilanti. & capit. fina. de præscriptionibus. Atque idem de alijs id genus, quas conderet pestilentes.

Solutio primi argum.

¶ Primi ergo argumenti solutio ex superioribus facilè colligitur. Potestas enim ciuilis & ecclesiastica duæ sunt distinctæ, ut dictum est: Christus autem solam ecclesiasticam instituit sub vno capite vniuersi orbis. ciuilem verò à iure diuino & naturali deriuatam reliquit, ut vnicuique regno suum esset caput: sed uoluit ciuilẽ sic subordinatam esse ecclesiasticæ, ut eius iura non aduersarentur fidei, & legi, quam ipse prædicauit: atque hac ratione Pontifex est unicum caput omnium Christianorũ regum. Et ille est sensus Pauli dicẽ[...]nes Christianos ess[...] corpus Christi mysticum. [...] de infidelibus nihil am[pli]us ad papam spe[c]tat, quàm fidei cõcionatores ad ipsos mittere, qui eis more & ordine legitimo fidem persuadeant. Sed de hoc nihil ad locum præsentem, neque de imperatore, an sit unus totius orbis: quod, libro quarto, De iustitia & iure. copiose tractauimus.

Solutio secundi argum.

¶ Ad secundum uerò satis responsum est, Christum nõ assumpsisse regnum nisi spirituale, & de temporalibus quãtum ad illud erat necessarium. Et hoc est, quod citata testimonia sacra docent.

Solutio tertij argumen.

¶ Ad tertiũ denique dicitur, ꝙ canon ille. Quicunque litem. 11. quæstione prima, abrogatus est, ut bene ait Glossa, qđ multis decretis probat, vt cap. Si duobus, de appellationibus. & 2. quæstione sexta. cano. Non ita, ac pluribus alijs. Est. n. ille textus nõ sacra determinatio ecclesiæ, sed Theodosij imperatoris, qui uoluit se erga sedẽ Apostolicam pientissimum exhibere. Iam ergo nunc tẽporis in causis ciuilibus nulla est appellandi necessitas ad ecclesiam.

Obiect.

¶ Quòd si arguas, Omnium peccatorum Papam esse iudicem: respondetur, hoc esse uerum in foro spirituali, sed in foro exteriori non nisi causarum ecclesiasticarũ:

Dilutio

ciuiles autem ꝑ iura ciuilia sunt iudicandæ, nisi dum inter reges iuribus omnibus ciuilibus consultis conueniri non posset:

tunc

tunc enim Papa per viam correctionis fraternæ posset se in medium inducere, iuxta tenorem capit. Nouit. extra de iudicijs.

ARTICVLVS II.

Vtrum clerici sint à potestate ciuili exempti

Svperiori articulo adnectitur disputatio de exemptione clericorum: apparet enim neque in suis esse personis, neq; verò

Partis negatiuæ arg. primũ.

in suis bonis exemptos. Primùm, quia si expediret illos ea libertate donari, Christ' in euangelio id admonuisset, & tamẽ nullus est in Euangelio apertus locus, quo eximantur.

Secũdũ argum.

¶Secũdo arguitur, Clerici quãuis sint sacrorum ministerio addicti, nihilominus sunt veri ciues: ergo tenentur legibus Rei pub... quatenus ecclesiasticis officijs nõ obstant, obtemp... & eadem ratione onera eiusdem Reipublicæ, ... bonũ publicum id exegerit, sustinere: ergo neque in personis, neque in bonis sunt exempti.

Pars affirmatiua.

¶In contrarium est, ꝙ potestas spiritualis ut dictum est, ciuili est superior ergo per se est sufficiens, neque ciuili subiecta, atq; adeò est exempta.

Decisio articul.

¶De hac quæstione partim cum hæreticis lis nobis est, & partim inter catholicos nõ satis cõuenit. Ad quã ideo quæstionẽ sex conclusionibus rñdetur.

Prima conclusio.

Prima sit generalis aduersus hæreticos. Negare clericos esse ullo iure vlloque pacto exẽptos à potestate ciuili: est error condemnatus, tum cõtra Ioannem Vuitcleff in concilio Constantiensi, tum etiam contra Marsilium de Padua, & Ioannẽ de Landino per Extrauagantes Ioannis. 22.

Error Vuitcleff cõdemnatus.

Qui quidem quatuor errores sustinebãt:

Primus error.

primũ scilicet, quòd cùm Christus soluit tributum, hoc non fecit liberalitate & cõdescensione, sed necessitate coactus.

Secundus.

Secũdum quòd ad imperatorem spectat corrigere Papam & instituere.

Tertius

Tertium, quòd vnus sacerdos maiorem habeat autoritatẽ quàm alius, ab imperatore emanauit, & sicut illam autoritatem cõtulit, potest tollere. Hi, inquam, errores locis citatis damnati sunt, & 11. quæstione prima per totam, & capit. Non minus. de immunitate ecclesiarum. & capit. Quanquam. de cẽsibus, libro sexto. & multis alijs canonib. quos operosum esset percensere. Solum ergo est nobis explorandum, quo nam iure eiusmodi exemptio nitatur.

Secũda conclu.

¶Secunda conclusio. Aliquam esse iure diuino clericorum exemptionem à potestate ciuili, constantissimũ est: nẽpe in creandis Eps. & sacerdotibus. & in distribuẽdis diœcesibus & parœcijs: & in litibus inde emergentibus, atque in id genus alijs. Probatur.

Ratio conclusionis.

Potestas ecclesiastica, ut superiori ar. præfati sumus, est nõ solùm à ciuili distincta, uerùm & ex superior: ergo saltem in causis, quæ merè ecclesiasticæ sunt, nihil à ciuili pendet, atq; adeò nullatenus hac ratione ciuili subijcitur.

Secũdũ argum.

Secundò arguitur. Potestas ciuilis, ut illic itidẽ diceba mus, à sola republica originem trahit, seu potius, à Deo per rempublicam: potestas verò ecclesiastica est à Christo immediatè

Mat. 16.

Petro collata dum dixit Matthæi. 16. Tibi dabo claues regni cœlorum, Quodcunq; ligaueris super terram, &c. & Ioannis ult.

Io. ulti.

Pasce oues meas: ergo potestas ecclesiastica quãtùm ad suas proprias causas nullatenus à ciuili deriuata est, atque adeò neque illi subordinatur. Imò uerò e conuerso, vt Innocentius in ca. Nouit, de iudicijs.

Innoce.

ait, in spiritualibus Papa est supremus pastor non solùm clericorum, uerùm & omnium secularium, nemine ... Quare seculares principes cohibiti sunt iure diuino de illis causis iudicare, sed ab ecclesia sunt iudicandi, iuxta uerbum Pauli. 1. Corinth. secundò. Animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritùs Dei, spiritualis autem iudicat omnia.

Paul. 1. Cori. 2.

Ob idque apostoli sola Christi authoritate, nulla à principibus secularibus expectata, munere apostolico fungebantur. Quo fit, vt si modò principes aut alij inferiores magnates potestate fungitur præsentãdi Episcopos alios sacerdotes ad sacerdotia ecclesiastica, totum habeant ex indulto & priuilegio ecclesiæ.

Principum aliqui sunt patroni ecclesiæ priuilegio Põtificum

Quanquam, uti ait Caietanus in Apologia de potestate Papæ. capitulo. 27. nõ sit principibus neganda illa tyrannidi resistendi potestas, quam iure naturali & gentium habent, etiam in rebus ecclesiasticis. Etenim si (quod absit) summus Pontifex, uel episcopi ecclesiastica bona manifesta tyrannide dissiparent, & sacerdotia in perniciem ecclesiæ prouiderẽt, possent

Nota casum.

principes

Rō.3. conclu.

principes possessiones prohibere, & ecclesiæ ipsi contra huiusmodi pestem adiutrices manus porrigere. His tamen euentibus exceptis conclusio est verissima. Et cō firmatur tertio ex uerbis & facto Magni Constantini in synodo Nicena, quam historiam Rufinus libro decimo ecclesiasticæ historiæ capitu. secundo refert. Et Gratianus can. Continua. undecima quæstio. prima citat: nempe, quod cùm episcopi ei libellos causarū obtulissent, quæ inter ipsos agitabantur, respondit, Deus uos constituit sacerdotes, quibus & potestatē dedit de nobis quoq; iudicandi: & ideo nos à uobis rectè iudicamur: uos autem iudicari ab hominibus nō potestis. Quæ quidem uerba quanuis (quia nō sunt nisi Cęsaris) non habeant diuinam authoritatē, est tamen uero simillimum instructum à Syluestro & alijs sanctis patribus illa protulisse, Accedit & ea, Quanquā de censib. lib. 6. vbi habetur, quod ecclesiæ ecclesiasticæq; personæ, & res ipsarū non solùm iure humano, sed diuino sunt ab actionibus secularium personarum immunes: quanuis hoc infra exponamus. Et distinctione 96. cano. Si imperator ait Papa quod si imperator catholicus est, filius est, nō præsul ecclesiæ, discere ei conuenit, non docere. ¶ Tertia cōclusio, Quod res, & bona clericorum sint à potestate ciuili libera, non planè constat ex iure diuino. Nam imprimis, quod Glossa prædicti capi. Quanquā & Gratianus can. Tributum. 23. quæstione octaua. ex Genes. 47 in illius confirmationem adfert, uidelicet Ioseph omnem terram Pharaoni præter terram sacerdotum subiecisse, ad confirmandū ius diuinum non ità multùm confert: nam sacerdotes Aegyptij non erant propriè sacerdotes, vt nostri, quia neque vera ministrabant gratiæ sacramenta: imò neque uerū Deum colebant: quare solo iure gentium erant exempti. Tametsi in lege naturæ, ubi ueri dei cultus uigebat, radius ille fidei tunc reuelatæ admonebat sacerdotes institui. Ius ergo diuinum hoc ex euangelio est perpendendum.

Cōstantini Cæsaris uerba.

3. Cōcl.

Glossa capitul. Quanquam.

Authoris rō.

¶ Est autem ad hoc propositum adduci solitus locus ille Matthæi. 17. ubi cùm didrachma à Christo fuisset exactum, ait Petro Reges gentium à quibus accipiunt tributum vel cēsum, à filijs suis, an ab alienis? Et respondit ille: Ab alienis: unde intulit Christus, Ergo liberi sunt filij. Vt autem non scandalizemus eos, uade ad mare, & mitte hamum, & eū piscem, qui primus, &c. Hinc ergo colligi solet Christū clericorum libertatem, etiā quoad tributa, pronunciasse. At uerò diuus Thomas. 2 sententiarum distinctione. 44. quæstione secunda. artic. secundo. & illic Bonauētura, atque alij Theologi, non interpretātur illum locum, nisi de ipsa persona Christi & de sua familia, eo quod non solum erat filius Dei, uerùm & inquātum Messias & uerus Rex regni cœlorum, erat liber ab omni censu. Quo utiq; priuilegio diuino iure soli illi gaudent, qui apostolicam uitam secuti statum paupertatis elegerunt. Quapropter super illud ad Romanos. 13. Ideo & tributa præstatis (scilicet principibus) inquit, A solutione tributorum clerici eos esse exemptos, priuilegio principum quod naturalem æquitatem habet. In cuius cōfirmationem citat allegatam historiam Ioseph. qui terram sacerdotum liberam Pharaoni reliquit: quam quidem nō adducit tanquam testimonium diuini iuris, quod Canonistæ faciūt, sed alludit ad naturalem æquitatem: quia scilicet clerici diuinis uacantes laborē principum cōpensant, qui administrationi ciuilis reipublicæ insudant. ¶ Quarta conclusio. Personæ ecclesiasticæ neque iure diuino neque humano sunt omnino à legibus ciuilibus exemptæ. Probatur, Clerici non obstante clericatu sūt ciues Reipublicæ, & eius mēbra: sed respublica ciuilis nō gubernatur, nisi legibus principū: ergo quatenus prædictæ leges ad pacem & tranquillitatem Reipublicæ spectant, clerici tenentur eis parere. Alioqui clerici Hispani non magis tenerentur legibus Hispaniis obtemperare, quàm Gallicis, quod est falsum. Enimuerò si rex pretia frumenti, aut olei, aut quarū cunque rerum lege moderetur, clerici carius uendentes mortaliter delinquunt; & ad restitutionem, sicuti laici tenentur. Et idem est de multis alijs legibus. Tametsi à pœnis iuris, quæ sunt corporales, sint excepti. Non enim clerici propter homicidia uel furta suspenduntur.

Mat. 17.

Loci Mat declarati.

S. Tho. super illud ad Ro. 13.

Historia Ioseph.

4. Cōcl.

Ratio conclu.

Clerici uendentes frumētum contra pragmaticam peccāt.

¶ Sed dubium est, utrùm transgressores legum ciuilium sint ab ipsis principibus & iudicibus secularibus iudicādi & puniendi.

di. Et ideo adhibetur quinta conclusio.

5. Cõcl. Quòd personæ ecclesiasticæ non sunt ad seculare iudicium deferendæ, sed sint ab huiusmodi iudicijs exemptæ non expressè constat esse de iure diuino: licet maior sit æquitas q̃ personæ eximantur, quàm quòd earũ bona secularia. Imò quòd personæ eximantur est iure naturali & diuino maximè consentaneum. Probatur cõclusionis prior pars, quia in euãgelio nullum tale testimonium reperitur expressum. Et ideo adduci illud psal. 104. cõsueuit, Nolite tangere Christos meos. Verum tamen uerbum illud in sensu literali non adaptatur solis clericis Euangelicis: nam & reges sunt uncti, quod Christorum nomen sonat. Et peculiariter videtur illic Psalmista de prophetis loqui, & de omnibus patriarchis. Neq; aliud uolebat Deus illic explicare, quàm quòd nulla sitis ministris irrogaret iniuria: esset enim atrocior, quàm quæ priuatis personis impingitur. Quare licet possit ad clericos applicari, non tamen est in sensu literali testimonium diuinum exemptionis illorum, quandoquidem nulla illic fiebat mentio de administratione iustitiæ.

Ps. 104.

¶Secunda uerò pars probatur. Cùm iure diuino sint ecclesiæ ministri constituti, eidem iuri proximũ esse videtur, ut nequeant à iudicibus secularibus euocari: nam per id maximum obijceretur illis impedimentũ, ne idoneè possent ministerij ecclesiasticis uacare: nemo enim potest duobus dominis seruire. Qua de causa ait Paul. 2. ad Timotheum secundo. Nemo, militans deo implicat se negotijs secularibus. Secũdò, quia cùm in causis ecclesiasticis, ut dictum est, iure diuino sint à foro seculari immunes contingere sæpe posset, ut simul cum illis causæ etiam seculares concurrerent: quare cum tunc ad diuersa tribunalia euocarentur, perplexi essent cui nam iudicũ deberẽt esse audientes. Adde tertiò, quod non esset decorum, aut ministri ecclesiæ, qui pastores sunt seculariũ etiã iudicum & regum, tanquam rei corã ipsis sisterentur. ¶Imo verò quartũ argũ etiam urget, q̃ cùm potestas ciuilis & ecclesiastica sint omnino distinctæ, ut supra diximus, necesse est, ut queadmodũ vtraque suos habet ministros, ita utriusque ministri habeant suos distinctos præpositos: absurda enim esset nimiũ confusio si episcopi, q̃ principes in spiritualibus habent iudicare, ab ipsis in secularibus vicissim iudicarẽtur: plurimũ.n.inde ecclesiastica authoritas tũ obscuritatis tũ detrimẽti cõtraheret. Qua vtiq; & de cã Apostolus 1. Cor. 6. Christianos interdictos curauit, ne apud Ethnicos causas suas tractarent. Audet enim, inquit, aliquis, vestrum habens negotium cõtra alterum iudicari apud iniquos, & nõ apud sanctos? Tametsi ad Roma. 12 admoneat, ut sint suis potestatibus subiecti. Quare nõ negat, quin si Christianus cõueniretur corã principe ethnico, cui erat subiectus, cõpareat, sed admonet ut lites euitent, ne actores sint coram ethnicis. Atque hanc conclusionẽ uerba illa Magni Constantini Cæsaris in supra citato, capi. Continua. 12. q. 1. multùm corroborãt, quibus sacerdotes Deos appellat, à suo tribunali exemptos.

Rõ. 1. Partis conclu.

Paul. 2. ad Timoth. 2.

Rõ. 2.

Rõ 3.

Rõ. 4.

Paul. 1. ad Cor. 6.

6. Cõcl. ¶Sexta conclusio. Quanuis clericis neque in suis personis neq; in suis bonis essent iure diuino liberi, nihilominus Papa potuit, etiam inconsultis principibus, & debuit eos ab eorum exactionibus & foro excipere: qui quidem exemptioni principes cõtrauenire nequeunt, nisi ad uim ui repellendam, sicubi fortè eiusmodi priuilegia in tyrannidem uergerent. Probatur. Potestas ecclesiastica, ut diximus, est per se sufficiens, à ciuili inde pẽdens: ergo potest per se condere leges, quæ suæ administrationi sunt, vel necessariæ, vel congruẽtes: exemptio autem clericorum non solùm est cõgruens, uerùm certè moraliter loquendo ad debitam ecclesiæ administrationem necessaria: ergo illos potuit & debuit eximere. Quòd enim quã tùm ad personas fuerit necessaria, iam probatũ est. Sed quantum ad bona etiam probatur illa superiori ratione S. Thomæ: nam cùm tributa & uectigalia regibus ad suã ipsorum sustentationem pro laboribus, quos in administratione Reipublicæ perferunt exoluantur, & clerici non minores operas rei ecclesiasticæ impendant, æqua fit re compensatio, vt alia tributa ab eis non exigantur. Atq; hæc conclusio fundamentum est canonum, ut 11. quæstione prima & aliorum, quibus clerici eximuntur.

Rõ con clusio.

Bona clericorum exempta. 11. q. 1. totam Bonifacius ca. Quanquã. de censib. in 6.

¶ Per hæc ergo exponendum est & temperandum uerbum Bonifacij ca. Quanquã, de

de censibus in 6. nempe, quòd personæ ecclesiasticę cùm suis bonis sint iure diuino exemptæ, ut intelligaꝛ primùm in rebus & causis ecclesiasticis: mox quantum ad personas est maximè iuri diuino consonum. Cæterum quantum ad bona secularia, quòd Papa per potestatem, quam diuinitus suscepit, potuit & debuit clericos

Vrban',

eximere. Fuit enim priscum, ut ait Vrbanus cano. Tributum. 23. quæstione octaua quòd clerici de bonis, non quidem ecclesiasticis, sed secularibus, quæ possidebant, tributa soluerent, sed postea omnia fuerunt exempta, præter illa, quæ per negotiationem acquirerent, ut præfatum ce. Quanquam, affirmat.

Nota.

¶Iam verò in eiusmodi priuilegijs ecclesiasticis & exēptionibus obseruādus plurimùm potestas ecclesiastica obnubilaꝛ.

Negligentia prælatorum.

Cui rei causam negligentia prælatorum suggessit, qui iusto remissiùs clericorum crimina ulciscuntur. Sed tamen ex altera parte prætores etiam nonnunquam exorbitant: nam licet clerici aliquam uim Reipublicæ ciuili uideantur obijcere, rex est qui debet suæ reipublicæ cōsulere, admonendo summum Pontificem, ut remediū adhibeat. Verbi gratia. Si clerici primæ tonsuræ impunæ sanguinem passim fundunt, & cędes faciunt, deberet ad sanctam sedem recurri. Et quando Papa nollet prouidere, posset rex sese protegere. Sed tamen prætoribus, quandiu leges durant, nefas est eas non seruare. Præsertim quòd quanuis rex potestatem habeat vim repellendi, non tamen semper liquidò constat, an in facti contingentia, uis uerè illa sit, quæ uis iudicatur. Et in re dubia ecclesia est iudex. At de ijs quæ ad concursum duorum magnorum luminariū spectant hæc pauca sufficiant: oportet enim seruum plura scire quàm id qui,

Prætores ciuitatum.

DISTINCTIO VIGESIMA SEXTA, De sacramenti coniugij institutione & ueritate.

Textus. Cap. 1.

Quemadmodū ordinis sacramentum procreandis Dei filijs secundū spiritum idoneum est, ita & matrimonium propagando generi nostro necessarium. Est enim non qualecunque inuentum: nempe, aut iure gentium aut ciuili positum, sed vinculum natura magistra, eiusque parente Deo præcipiente institutum: ante peccatum quidem in officium, post verò in remedium. Legitur enim in Genesi, quòd Ade prius de terra plasmato Euā, quam de eius latere Deus efformauit, in adiutorium adiunxit. Ob idque spiritu Dei ille afflatus, Hoc nunc os, inquit, ex ossibus meis, & caro de carne mea, Quam obrem relinquet

Gene. 2.

homo

homo patrem & matrem & adhærebit uxori suæ, & erũt duo in carne vna. Quibus Deus & mandatũ adiecit dicens, Crescite, & multiplicamini. Vbi Aug. super Gen. Non video, inquit, ad quod aliud adiutoriũ mulier data sit uiro, si generandi causa subtrahatur. Sed quia concupiscentia, quæ ante peccatum rationi prorsus obediens fuisset, post lapsum exorbitare a recto cœpit, idem ipsum matrimonij uinculum in remedium permansit, vt genitricem naturam à culpa exciperet. Utriusque enim sexus infirmitas (ut ibidem subdit Aug.) propendens in ruinam turpitudinis, rectè excipitur honestate nuptiarum, ut quod sanis possit esse in officium, sit ęgrotis in remedium.

Augus.

Augus.

Cap. 2.

¶ Illud autem coniugale præceptum, tanquam naturæ necessarium, suum etiam semper uigorem retinet, vt quoties humanũ genus fuerit periclitatum, nuptiarum beneficio reparetur. At verò vbi generis propagatio abundat, quia dei prouidentia est, vt non desint, qui rei vxoriæ operas impendant, præceptio hæc minimè castitatis virginitatisq; votum auersatur, imò singulis liberum est sancta hæc consilia sequi, iuxta verbum Pauli, Volo omnes vos esse sicut me ipsum, sed unusquisque proprium donum habet ex Deo, alius quidem sic, alius verò sic. Dico non nuptis & viduis, bonum est illis si sic permanserint, sicut & ego.

1. Cori. 7.

Cap. 3.

¶ Meritissimò ergo hæresis dãnati sunt Tatiani & Encratitæ, & quicunque Marcionem & Manichæum secuti coniugalem torum, ceu rem illicitã & absurdam, repudiabant, contra decretum Pauli, Virgo non peccat si nubat. Hoc enim cæco errore, vt natura nostra, quam deus bonus condidit, absumeretur & periret, contendebant. Quos ideo spiritu prophetico Paul. ad Timoth. vituperabat, & vt

1. Cori. 7.

1. ad Timoth. 4.

ab

ab illis caueremus, admonebat. In nouissimis enim, inquit, temporibus quidam discedent à fide in spiritu dæmoniorũ prohibentiũ nubere, & iubentium abstinere à cibis, quos deus creauit. Adeo ergo uerum est coniugum torum nõ esse prohibitũ, ut Dei ope ualeat ad meritũ apud ipsum.

Cap.4. ¶ Hoc autem coniugij fœdus, quod ab orbe condito originem duxerat, Christus in lege gratiæ in sacramentum instituit, ut coniuges sacramen-
Ioan. 1. tali gratia sanctificaret. Hanc enim ut induceret religionem nuptijs conuiua interesse perrexit. Nempe, ut aqua in uinum conuersa illam designaret gratiã per quam id, quod erat in officium, ubi amor coniugum solis caducis rebus innixus frigere solet & languere, uirtutem nouam & uim ad procreandos dei filios acquire-
Mat.19. ret. Vnde interrogantibus Pharisæis, an liceret uxorem dimittere, vetus institutum nouo mandato confirmauit. Ait enim. Non legistis, quia qui fecit hominem à principio masculum & fœminam fecit eos? Et dixit, Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ: iam enim non sunt duo, sed vna caro. Quos ergo Deus coniunxit, homo non separet.

¶ Signum ergo mysteriumque Cap.5.
hoc sacramentum est duplicis significatus: quippe quod & desponsationem Christi cum ecclesia extrinsecus designat, & gratiam, quam continet, & intus confert. Vnde Apo- Ad Ephe.5.
stolus, Sacramentum hoc, inquit, magnum est: ego autem dico in Christo & ecclesia. Quapropter tum coniugum dilectio amorem, quo Christus ecclesiam ad mortem usque dilexit, representat: tũ & commistio sexuum, vnionem, qua nostram sibi copulauit naturam. Quocirca Paul. Ad Ephe.5.
Vir, inquit, caput est mulieris, sicut Christus caput est ecclesiæ. Et infra. Viri diligite uxores uestras sicut Christus

stus dilexit ecclesiam, & semetipsum tradidit pro ea. Ad hunc ergo conglutinandum amorem hoc gratiæ sacramentum instituit, quæ de eius latere, unde ecclesia, sicut & ea de costa Adæ educta est, promanauit.

Cap.6. ¶ *At uerò quamuis finis matrimonij propagatio sit generis nostris per generationem, tamen consummatio carnalis copulæ non est de essentia: quippe quæ solo spontaneo contractu constat.*

DISTINCTIONIS vigesimæsextæ, Quæstio. I. de Sacramēto coniugij quatenus est in officium.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm matrimonium sit hominibus naturale.

POstremum denique Sacramentorum est matrimonium, ut quod minimum q̄ reliqua spiritualitatis habet Sortitur autem amplissimam disputationis suppellectilem: quæ ideo materia per distinctiones non pauciores, quam decem septem decurret. Est autem tractatus tripertitus, in quinque e- Tractatus tripertitus. nim distinctionibus usq; ad trigesimam potenditur sermo de eius causis, quibus innititur & perficitur: nempe, de cōsensu & eius qualitatibus & conditionibus. In tribus subsequentibus vsque ad trigesimamtertiam de bonis coniugij, quibus rex vxoria excusatur, ac de legibus, quę ad eius usum attinēt. Ac demum in nouem ultimis usque ad quadragesimam secundam de impedimentis, quibus cōiugium vel, ne fiat cohibetur, vel etiam celebratum dirimitur.

¶ Igitur ad præsentem distinctionem Nota. descendamus, quamuis sacramenta omnia sint sacramenta fidei, quæ supranaturale donum est, tamē quædam sic sunt solius fidei, ut omnino sint supranaturalia, vt baptismus, cōfirmatio, eucharistia &c. Alia uerò sunt, quæ admixtum quidpiā habent naturæ, ut pœnitentia, quam de malefactis natura docet; qua vtique ratione diximus esse virtutem, cui natura præter lumen fidei & institutionem sacramēti inclinationem tribuit. Pari ergo modo coniugium habet quòd sit tum officium naturæ, tum sacramentum. Et ideo licet initialis quæstio in cæteris sacramētis sit de eorum ratione sacramentali, tamen si cuti in materia pœnitentiæ disputatū est, priùs de ipsa sub ratione uirtutis, & deinde sub rōne sacramēti: ita præsens distinctio duas exigit quæstiones: vnam de officio, atque alteram de sacrō matrimonij.

¶ Quæritur ergo primùm, an matrimoniū Partis negatiuæ arg. sit hominibus naturale. Et arguitur à parte negatiua. Ius naturale, vt institu. eod. tit. & ff. de iusti. & iu habetur, est quod natura omnia animalia docuit: in cuius exēplum subditur, maris & fœminæ coniunctio, quæ fit generationis causa: in brutis autem animantibus non est coniunctio maris determinata ad hanc fœminam, in star matrimonij, sed promiscuus temerariusque concubitus, ergo matrimonium quod est uinculum inter certas personas indissolubile, non est de iure naturæ: quā doquidem cōcubitu uago, ut patet in fornicationibus, posset humanum genus ꝓpagari. ¶ Secundo arguitur. Ad id natura 2.Arg. propensius inclinat, quo amplior charitas & amicitia custodiri potest: sed si mulieres essent viris omnibus communes, & viri vicissim mulieribus, qui promiscuè generarent,

Socratica respublica.

nerarent, ut Socrates, referente 2. Politi. Aristotele, rempublicam instituebat, amplior esset & protensior amicitia: quando quidem non esset distinctio inter meū & tuum, quæ, pro noīa amicitias dissoluūt, sed unusquisq; seniorum quēcunq; iuuenum appellaret filium, & iuuenes oēs maiores, patres: unde dist. 1. can. Ius naturale. cōis oīum possessio, & oīum una libertas asserit esse naturalis: ergo appropriatio uxoris per matrimonium non est de iure naturæ.

3. Arg.

¶Tertiò. Ius naturale, ut eo. cā. author est Isidorus, oium est nationū cōe: sed ut. 1. libr. de inuentione testatur Cicero, homines in principio syluestres erant, neq; nuptias celebrabant legitimas, neq; certos quisquam inspiciebat liberos ergo matrimonia non sunt iure naturæ instituta.

Pars affirmatiua.

¶In contrarium autem est illud Aristotelis. 8. Ethic Homo magis naturaliter est animal coniugale, quàm politicum: est aūt, ut ibi docetur, politicū & ciuile: ergo & coniugale, atque adeò coniugium est iuris naturę.

Decisio articuli.

¶ Naturalis ordo exposcere hic uidebatur, ut à noīe & definitione mr̄imonij exordium sumeremus. Attamen ob prædictam cām: quia. s. & officium est, & sacramentū, est istis prius ex positis conditionibus commodius deinde pōr tam nomen elici, quàm definitio. Præterquàm ꝙ sentē Magist. interpretes in sequēt. dist. hæc ponūt, quorum ordinem inuertere nolumus.

An matrimoniū sit licitum.

Vtrum verò mr̄imonium sit licitum, quod hæretici negāt, ar. 3. inter agendum de officio coniugali cōtra ipsos constituetur. Nunc aūt ad naturam matrimonij expendendam eius cām exploramus: uidelicet, vtrum sit à natura inditum. Neq; vero interrogamus: vtrum coitio maris & fœminæ causa generationis sit naturalis: quoniam neq; hoc in dubiū euocari pōt, eo ꝙ affectus instinctusque naturā in rebus caducis & corruptioni obnoxijs, sit per generationem specię propagare. Sed quod hic disputatus est, vtrum inter animalia hoc sit hominib. peculiare, & suapte natura inditum, vt ad illud officium destinati mas & fœmina nodo indissolubili coniungantur.

Naturale dupliciter dicitur.

Hoc. n. ut dist. sequenti patebit matrimonij noīe intelligimus ¶Ad quam utique quæstionē sub distinctione duabus conclusionib. respondetur. Naturale. n. dupliciter dicitur, vno modo prout distinguitur contra liberum, quod. s. ex principijs naturæ quadā necessitate puenit, vt igni moueri sursū, & graui deorsum.

1. Cōcl.

¶A quo pacto palàm est mr̄imoniū nō esse naturale, ꝙ sit hic prima cōclusio. Si quidē liberè alioqui mortaliū mr̄imonio copulantur, à quo alij abstinent. Alio mō aliquid dicit naturale q a ad id natura inclinat & instigat, tametsi p liberū arbitrium cōpleatur: quemadmodum cibum sumere, & uirtutū officia exercere, ad qđ rōnalis natura stimulat, naturalia censentur.

2. Cōcl.

¶Si ergo secunda cōclusio Matrimoniū hoc mō est naturale, ut distinguitur contra ius humanum & gentium: non. n. est quoddam inuētum ex hominum codicto, sicuti tributorum leges, aut aliæ ciuiles, nec sicut possessionū diuisio iure gentium introducta; sed res ex naturæ instinctu profecta Probatur.

Ratio conclu.

Prima cārum, vt Aristoteles. 2. Physico sapienter docuit, ex qua naturæ opera perpenduntur, est finis, eo ꝙ Deus & natura q cquid agunt, in finem aliquē refertur: non. n. vt Democritus aiebat, molares dentes obtusi sunt, & anteriores acuti, aut planta pedum plana, rōne materię sed certè rōne finis: quia id aptæ manducationi & ambulationi cōgruebat. Neq; pluit temerè, sed ad procreanda terræ nascentia, quib opus est pluuia: unde q a in Aegypto nō pluit, diuina naturaliq; prouidētia Nilus sua redūdantia terram irrigat.

Albertus Magnus.

Qua utiq; rōne Albertus Magnus in lib. de aīalibus Plinij Dioscoridisq; opinionem refellit dicētiū, uiperam nonnullasq; serpentes partu dirumpi. Est quippe fabula, quoniam cùm natura intendat effectus suos ad perfectū perducere, & conceptio sit propter partū fit vt quibus dedit concipiendi, dederit & pariendi facultatem. Finis autem coniubitus maris & fœminæ inter homines nō est prolem in hoc tm̄ edere, ut sit, & uiuat sed ut debita nutritione & educatione ad perfectum s̄m corpus & animam perducatur. Vnde, ut eod. loco præmisit Philosophus, filij a parentibus tria suscipiunt maximè beneficia: nempe, esse, ali, & educari.

Filij a parētib. tria suscipiunt beneficia.

Finis autem hic & intentio naturæ nequiret modo debito obtineri, nisi singulariter uir. & uxor arctissimo nexu copulati uicarias operas ad proles nutriendas & educandas sibi præstarent. Iu

aliquibus enim necessariũ est corpus vxoris, & in alijs mariti: quibus ideo si liberum esse societatem dissoluere, nequiret proli bene esse consultum: est ergo matrimonium de iure naturæ Secundò id probatur alia eiusdẽ Aristotelis ratione. Homines hoc etiam brutis animantibus præstãt, quòd illa consortio maris & fœminæ non egent, nisi solius procreationis causa: homines verò non solùm propter illã, sed & eorum gratia, quæ ad vitam conferunt: habent. n. officia diuersa: vxori nanque illa congruunt officia, quę domi exercentur, vt nere, & res domesticas curare: viris autem ea incumbunt, quę foris exercentur, vt victũ procurare, & publica gerere negotia. Vnde concluditur, ꝙ cum homo quatenus pars est domus, sit coniugalis, & quatenus pars ciuitatis, sit politicus, quanto domus prior est & ad uitam magis necessaria q̃ ciuitas, & procreatio filiorum animalibus communior, tanto magis sit natura sua coniugale animal q̃ politicum. Eadem deinde cõclusio authoritatem diuina confirmatur. Vbi. n. Deus primùm homines plasmauit, marem condidit & fœminã, qui essent duo in carne vna. Imò quanuis sacra nos pagina id nõ docuisset, ratio ipsa naturalis ostenderet, matrimonium esse de iure naturæ. Quin verò marem Deus & fęminam non aliter copulauit, q̃ docendo q̃d nam ius postularet naturæ. Quapropter vt arctius doceret interesse vinculum matrimonij inter homines, q̃ societatẽ inter bruta, & si in singulis brutorum speciebus marem & seorsum fœmellam condiderit, tamen in specie humana vnicum priùs hominẽ de terra plasmauit, ex cuius latere sociã eius fœminam eduxit: nõ quidem de pedibus vt esset serua, nec de capite, vt esset domina, sed de latere, vt esset par naturæ consors: nempe, ut edoceret quãta inter eos, non solùm corporũ, verùm & aĩorum necessitudo esset intercessura, quã. oq; subinde amore deberent conglutinari Quo fit vt summus amicitię nexus, q̃ inter homines esse debet, sit cõiugalis viri & vxoris. Hoc. n. admonitum Adam nobis, imò ꝑ ipsum Deus esse voluit illis verbis: Hoc nunc os ossibus meis, & caro de carne mea. Propter hanc relinquet homo patrẽ & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne vna. Hoc est, quæcunque alia naturę vincula huic posthabebit. Vnde Paul. quod quæst. seq. latiùs differendum est, ad Ephes. 5. permulta inculcatione exaggerat q̃ debeat vir vxorem diligere: nempe, sicut Christus ecclesiam. Propositum ergo, quod præcipuè in matrimonio contrahendo condecens est, eò tendere debet, ut non propter temporalia caducaque bona, qualia sunt uel dotis amplitudo, vel habitudo formæ, sed propter virtutũ honestatẽ celebretur: alioqui in medio nuptiarum conuiuio uinum: hoc est, coniugalis lætitia, deficiet. ¶ Ad primùm igitũ argm̃ optimè Diuus Thomas per distinctionem rñdet. Naturale. n. est id, ad quod natura inclinat: est autem in homine considerare & naturam generis, quod est, animal, & naturam speciei, quã habet rõne differentiæ, quæ est, rõnalis. Genus autẽ, quia non reperitur nisi contractum per diuersas differentias, non nisi ẽm illas inclinat. Brutis verò animantibus nulla est necessaria coniunctio, nisi solùm generationis causa: & ideo simpliciter in omnibus requiritur, vt coeant in actu generationis. Ob idque in illis speciebus, in quibus proles solo subsidio fœmellæ nutritur, nulla alia societas maris est necessaria. Sed vbi subsidium maris etiam requiritur (ut in quibusdam auium speciebus) aliquanto protensior inuenitur societas ad nutriendam prolem in paruum tempus, quo tempore par maris & fœminæ simul conuiuit. In hominibus autem, quia nõ solùm nutritio prolis quantum ad corpus, verùm & educatio quantum ad animam, & maris & fauore & opera in longum tempus indiget, non solùm coitio ad generandum naturalis est, uerùm & indissolubile consortium, quæ est matrimonium. Vnde in prædicta lege tanquam exemplum naturalis iuris non modò ponitur coniunctio maris & fęminæ, quæ brutis etiam cõmunis, sed liberorũ successio, & puerorum educatio, quæ naturalem finem matrimonij explicant. Quòd si quis morosus redarguat, fornicationem ad procreandas proles sufficere, imò & sæpe ad educandas: respõdetur, ad generationem sufficere, sed tamen quòd ad educationem quandoq; sit satis, est ac cidentarium. Et præterea habẽt homines cunctis

Margin notes: 2. Ratio ex Aristo. — 3. Cõcl. — Nota hominis creationem. — Vxor ducẽda nõ propter bona temporalia, sed ꝑp̃ honesta tem. — Solu. 1. argum. — Necessaria indissolubilis societas in hominibus. — Obiect. — Dilutio

cũnctis animantibus secundam conditionem, quatenus sunt animalia politica, ꝙ propter mutuas operas, quibus in re domestica & politica inuicem se mas & fœmina iuuant, perpetua egent societate.

Sol.2.argum. ¶ Ad secundum respondetur, illam Socraticam rempublicam meritò Aristotelem multis nominibus repudiasse. In statu.n. naturę integrę, quãdo omnibus cura fuisset communia curare, congruẽs erat illa in communi rerum possessio. Corruptæ uerò naturæ, in qua vnusquisq; non quærit nisi quæ sua sunt, optimũ fuit ius gentium, quo fuerunt dominia diuisa. Vnde licet meum & tuum nunc lites foueant, *Meũ & tuum.* illis tamen exclusis multò peius haberet rerũ gubernatio. At quicquid sit de alijs bonis, quæ ad rem præsentem non attinent, tamen communis uxorum liberorumque possessio tam absurdam præ se fert deformitatem, ut neque in statu naturæ integræ locũ habuisset. Multò enim minor amicitia per illam promiscuã possessionem firmaretur, quàm nũc est: quoniam, uti ait Philosophus, *Aristo.* licet omnes cõplexim possent se appellare patres, & filios, & fratres, nemo tamen singulariter aut diuisim suum cognosceret liberum, ac patrem, quod etiam in statu innocentię fœdum esset: nam & tunc ius paternũ & uxorium uiguisset. Et prætereà in statu naturæ corruptę innumera essent incesta inter patres, & filios, fratres & sorores, multaq; impia bella & rixæ inter huiusmodi incertos cognatos. Superuacaneũ autem est omnia recensere incommoda, quę eiusmodi rempublicã consequerent.

Sol.3.argumen. ¶ Ad tertium denique respondetur, meritò Ciceronem ibidem nationes illas cum bestiis cõtulisse: quippe quæ victu ferino uitam propagabãt, & bestiarum more vagantes nihil ratione animi, sed uirib. corporis omnia administrabant, & ideo nec nuptias legitimas, nec certos liberos inspiciebãt. Quare ex illa corrupta natura nullum sumitur contra nostram ueritatem argumentum, nec uult sentire Tullius, *Cicero.* ꝙ in toto orbe illa esset corruptio, sed in aliquo forte angulo. Nam ut historia sacra & aliæ profanę tradunt, nullum fuit tempus, quo non fuerit aliqua matrimonij ratio cognita.

ARTICVLVS II

Vtrùm matrimonium semper fuerit maneatque adhuc sub præcepto.

Habemus ergo matrimonium rem esse naturalẽ, consequitur autem, ut perscrutemur, an ille instinctus naturæ uim habuerit præcepti, uel saltẽ sit rei huius diuinum mandatum positum, quod etiã nunc permaneat. Et arguitur a parte affirmatiua. *Partis negatiuæ. arg. 1.* Verbum illud Gen. 1. Crescite, & multiplicamini, formam præ se fert præcepti, quod nullibi legitur reuocatũ, imò per Christum Matthæ 19 apparet confirmatum, ubi ait, Quos Deus cõiunxit, homo non separet: ergo ẽt nunc perseuerat.

2. Arg. ¶ Secundò. Præcepta naturæ irreuocabilia sunt quandiu ratio eadem iuris permanet: persistit autem eadem ratio multiplicandę speciei, sicut conseruandi indiuidui: ergo sicut præceptum naturale alimenti ad conseruãdum indiuiduum permanet, ita & mandatum coniugij ad propagandam speciem.

Pars negatiua. ¶ In contrarium existere illud uidetur. 1. Corint. 7. qui non iungit matrimonio virginem suam melius facit (scilicet, quàm qui iungit) consilium autem nullum est validum contra pręceptum, alioqui illud non esset pręmio dignum: ergo nũc uidetur præceptum matrimonij non uigere.

Decisio articuli. ¶ Quæstio præsens nonnullas habet partes, scilicet utrùm hoc sacramentum fuerit diuinitus institutum, & quando, & an sub præcepto, & vtrùm pręceptũ fuerit naturale, & utrùm nunc duret. Ad horum autem intellectum supponendũ est, matrimonium institutum esse & in officium, scilicet, ad procreandas proles, & in remedium concupiscentiæ, & prætereà sub ratione sacramenti. Est ergo prima conclusio. *1. Cõcl.* Matrimonium institutum fuit duntaxat in officium in statu innocentiæ ante peccatum. Post lapsum verò hominis illico institutio perstitit nõ solùm in officium, uerùm etiam in remedium. Doctrina est Augũst. libro nono super Gen. ad literam cap. 7. Et Hugo. lib. 2. de sacramentis part. 11. Vbi ait August. Vtriusque sexus infirmitas propendẽs in ruinã turpitudinis rectè excipitur

honestatẽ nuptiarum. Quæ quidẽ verba Magister distinctione præsenti retulit, vbi nonnulli pro, excipitur, substituunt excusatur, non intelligentes vim verbi nam excipi à culpa, idem est quod à culpa, quæ esset in actu, per matrimoniũ, excusari. Vnde subdit, Vt quod sanis possit esse in officium, sit ægrotis in remediũ. At verò nondum satis inter Scholasticos constat, vtrùm à Deo immediatè, & quibus uerbis fuerit institutũ. Magister quippe sentent. distinct. præsenti insinuare videtur, illic fuisse institutũ, dum dixit Adã, Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, Quam ob rem relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ. Quem modum sequi videtur Scotus, dicẽs, ꝙ indissolubilem obligationẽ instituit Deus per illa verba Adæ, Propter hãc relinquet homo patrem & matrẽ, & adhærebit vxori suæ. At Bonauentura sustinens institutum fuisse per instinctum internũ ipsius Dei instigantis Adam, vt illa verba proferret. Ricardus autem distin. præsen. arti. 1. q. 3. ait, quòd facto instituit illud, cùm Euam ex costa Adæ produxit, sed uerbo benedixit dicens, Crescite & multiplicamini. ¶ Nihilominus S. Tho. hic & quæst. sequenti artic. 2. & communis opinio, quæ etiam est Magistri, si fanè inspiciatur, aiũt illo verbo Gen. 1. Crescite & multiplicamini, fuisse à Deo, tum institutum, tũ etiam præceptum. Nam etsi postmodum capit. 2. modus referatur eductionis Euæ de costa uiri, id tamẽ per recapitulationem (vt aiunt) fit: nam quãdo dixit, Crescite, iam ambo erant producti.

Institutio huius sacramenti quando.

Scotus.

S. Tho. & cõis opinio.

¶ Probatur conclusio. Matrimonium est ad procreandam speciem ita necessarium, vt ad conseruationem indiuidui alimẽta, nisi, ꝙ magis est unicuiq; necessaria conseruatio sui indiuidui, quàm conseruatio speciei: ergo sicut præceptũ naturale est, vt homo ad suam ipsius conseruationem alimentum sumat, ita est illi præceptũ cõseruandæ speciei: illud autẽ non alibi expressiùs habetur quàm in illis verbis, Crescite & multiplicamini: institutione autẽ nulla alia opus erat, ꝗ ipsa præceptione: sic. n. eucharistiam instituit, Hoc facite in meam cõmemorationem: ergo illic fuit simul tum institutum, tum etiã iussum.

Ratio conclusionis.

Ratio secũda.

¶ Secundò id probatur. Cùm matrimonium non fuerit institutũ nisi propter finem propagandæ speciei: & illi cùm illum finem Deus expresserit: illi certè sacramentum tũ instituit, tum simul præcepit: ob idq; sub forma benedictionis eandẽ institutionẽ & præceptionẽ expressit: nã Deũ nobis benedicere, benefacere est: quare quicunq; rerum procreatio benedictio Dei censetur. ¶ Est præterea doctrina hæc Augustini. 14. de ciuita. Dei c. 22. vbi ait, Nos nullo modo dubitamus ſm benedictionem, Crescite & multiplicamini, & replete terram, donum esse (hoc est, institutionem) nuptiarum, quas Deus ante peccatum hominis ab initio cõstituit, creando masculum & fœminam. Non quòd creatio illa fuerit institutio sacramenti, vt Ricardus censet, sed ꝙ fuerint creati, vt connubio copularetur: Et subdit, Adam autẽ Deo instigante institutionem matrimonij specificauit, & explicuit. Non ꝙ illa instigatio fuisset institutio, vt Bonauẽtura intellexit, sed ꝙ instigauit, ut institutionẽ Dei explicaret dicens, Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, Quam ob rem relinquet homo, &c. Non enim opus habebat Deus institutionẽ per verba Adæ facere: sanè cùm longè esset decentius, ut suis ipse verbis illud institueret. Sed illis verbis Adã explicuit institutionem, quã, Deus facturus erat dicẽs, Crescite, & multiplicamini: apparet enim quòd verba Adæ antecesserint verbis Dei.

Aug. 14. de ciui. dei.

Creatio illa nõ fuit institutio sacri.

Instigatio illa nõ fuit institutio sacramenti.

¶ In secundo verò membro conclusionis diximus illico post peccatum cœpisse matrimonium prodesse in remedium. Diximus, id inquã, ad eis obuiandũ, qui suspicari possent non fuisse positum in remedium vsque post diluuium, quando eadẽ uerba Gene. 9. Deus repetijt, Crescite, & multiplicamini Nam remedium illico debet occurrere dum morbus illo opus habet. Quare dum Adam primò genuit, iam usus est matrimonio in remedium, quia ante peccauerat. Quocirca loco citato Scotus & Ricardus aiunt institutum fuisse in remedium, cùm Deus dixit Euæ, In dolore paries filios, & sub uiri potestate eris: & viro, Quia audisti vocem vxoris tuæ, &c. Attamen uerba illa nullam videntur præferre imaginem instituendi matrimonij, sed maledicendi eius conceptus & partus. Dicendum ergo

Mrĩmonium statim post peccatũ cœpit prodesse in remedium.

Gen. 9.

Scotus, & Ricardus.

go illud ipsum præceptum antea, natura integra, fuisse positum, ut cuicunque statui pro eius ratione seruiret: scilicet, ante peccatum vbi nulla erat concupiscentia, in officium, & post etiam in remedium. Hinc fit cõsequens post diluuium non esse positum aliud præceptum, quàm priùs sed illud repetitum & cõfirmatũ per modum etiam benedictionis propter necessitatem, quæ tunc ingruebat sicut prius ꝓcreandi humanũ genus, quod aquis fuerat submersum. Attamen tanquam uerũ sacramentũ nõ potuit institui nisi à Christo in lege euangelica, de quo.q.proxima adhibendus est sermo. ¶ Contra hanc autẽ conclusionem est argũ, quo inquiramus oportet an illud præceptum fuerit naturę arguitur.n.sic. Instinctus ipse naturalis & delectatio illi adiuncta per se sufficiens erat ad propagationem nostri generis: redundabat ergo præceptum Dei. Et confirmatur. De alimento sumendo nõ videtur aliquod extitisse præceptũ: nã illud Gene. 2 Præcepit ei dicens, Ex omni ligno paradisi comede, de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas, non videtur in priori membro vim habere præcepti, sed permissionis, acsi dixisset, Præcipio tibi, vt licet ex omnibus alijs comedas, de hoc tamen ne comedas. Scotus distinct. præsenti non vult admittere, matrimonij præceptum esse omnino naturale: quia non admittit esse naturale nisi sit vel principium practicum per se notum, vel conclusio euidenter ex illo collecta. Et tamen coniunctio matrimonij per indissolubile vinculum, neque est principium per se notum, neque conclusio inde euidenter illata: nam licet sit euidens, procreationem speciei esse bonum: uidit enim Deus omnia, quæ fecit, & erant ualde bona, non tamen euidenter colligitur ad id necessarium esse matrimonium, cùm quicunque sufficiat concubitus. De hac autem re hoc uerum est, quod Scotus affirmat: nempe non esse ius naturę tanquam principium per se notum, aut tanquam euidentem conclusionem. Nihilominus non est negãdum, quin simpliciter sit de iure naturæ: nam ut in Posterio. & 1. Ethic. autor est Philosophus, sunt in scientijs euidentiæ gradus diuersi, quorum summus est in mathematicis, sed nihilominùs non est negandum scientias etiam naturales & morales esse scientias: licet nõ tam cùm euidentia concludant. Cùm ergo lex matrimonij sit cognitio quædam, satis est vt dicatur ius naturæ, quod ex principijs naturæ per se notis efficaci consecutione inferatur. Sic scilicet probabili, vt uiri eam sapientes inficiari nequeant. Et sanè hoc pacto ex fine nutriendæ procreandæq; prolis matrimonij nodus indissolubilis elicit.

(Margin: Sn̄ia autoris. — Appendix. — Argu. contra conclu. — Argumenti confirmatio. — Nota. — Scotus — Scotus. — Aristo.)

¶ Atq; enim ob rem cùm duplex sit ius diuinum: nempe, positiuum, quod naturæ superponitur, vt sunt sacramẽtorum mãdata & fidei, aliud verò diuinum naturale: præceptum matrimonij non est prioris, sed posterioris generis: Deus enim nõ supra naturam, sed tanquam naturæ autor & parens illud posuit, Crescite, &c. tanquam uim instinctumque naturæ explicans. Quocirca licet Deus ipse præceptum illud non expressisset, natura nos ipsa obligaret. Tale etiam fuit & illud, Dominamini piscibus maris: nam iure naturæ, ꝑ Deum conditæ, homo, quia rationalis est suiq; adeò suarumq; actionum dominus dominiũ subinde aliarum rerũ obtinet.

(Margin: Ius diuinũ duplex.)

¶ Vnde ad prius argumentum modò factum respõdetur, ꝙ quãuis instinctus naturæ sufficeret, vt homines non deficerent, qui liberos procrearent, nihilominus posset accidere, vt ingruente generationis necessitate peruersitas hominem nollet generationi vacare, & ideo fuit necessarium præceptum. ¶ Ad secundum eodem pacto respondetur: nempe, simile extare naturæ præceptum alimenta sumendi, quatenus fuerint seruandæ vitæ necessaria. Itaque quamuis Deus id non expressisset, natura nos ipsa compelleret sub reatu culpę, quæ alioqui in Deum naturæ autorem cõmitteretur. Et ideo non est necesse dicere illud prius membrum, Ex omni ligno paradisi comede, esse præceptum, sed permissionem: quia non tenerentur tunc homines vniuersos fructus gustare: ob idq; nota vniuersalis permissionem solum sonat. Nihilominus illa permissio fuit signum præcepti sustentandi uitam per esum aliorum fructuum. ¶ De alio membro quæstionis, utrùm scilicet nunc præceptum illud permaneat, Bonauentura distinctione præsenti artic. primo quæstio 3. dicit, quod cessante necessitate multiplican-

(Margin: Solutio primi argum. — Solutio secundi argum. — Ex omni ligno paradisi comede. — An etiã nũc præceptum matrimonij maneat.)

di humani generis, cessauit & hoc præceptum. Alij aiunt cessasse quãdo Christus laudauit cœlibatum eorum, qui se castrauerunt propter regnum cœlorum, Mat. 19.

2. Cõcl.

¶ Nihilominus hic adhibetur secũda conclusio. Præceptum illud semper ab orbe condito durat, durabitq; vsq; in finẽ sub eodem tenore & vigore. Et est cõclusio Sancti Thomæ distinctione præsenti q. 2. art. 2 ad 1. cui ideò falsò à quibusdã contraria sñia imponitur.

Conclu. S. Tho.

Probatur, primo argumenta duob. in fronte qõnis factis. Deinde, quia hoc est præceptum iuris naturæ ad ꝓpagandã spẽm: posset aũt hunc ẽt necessitas gñationis accidere: ergo semper manet pceptum. Nam non est dicendum, ꝙ quando ingrueret necessitas, tunc præceptum exurgeret, & quando illa cessaret, tunc præceptum sopiretur. Enimuerò præceptum succurrendi ꝑ eleemosynã extrema patienti, non exurgit tunc nouum quãdo illa necessitas occurrit, sed semper manet tanquã præceptum affirmatiuum, cuius natura est, vt obliget semper, sed non pro semper.

Rõ conclusionis.

Præceptũ eleemosynæ.

¶ Ad huius autem maiorẽ explicationẽ notandum, præceptorum uim ex eorũ sine esse perpendendam: necessitas autem naturalis dupliciter homines inclinat: vno modò ad finem cuiusq; particularẽ, vt conseruatio indiuidui, & huiusmodi necessitas obligat singulos ad sumendũ cibum, non semper, sed quando & vbi oportet: alia uerò est necessitas non singulis, sed toti reipublicæ incumbens, & hæc non obligat singulos, sed rempublicã in cõi, atque adeò principes, qui eius sunt administratores, vt necessitas agriculturæ, ædificatoriæ, atque aliarum artiũ: nõ enim singuli tenentur esse agricultores, aut ædificatores, aut milites &c. sed vnusquisque suapte sponte vnamquamlibet sequitur artẽ. Sed si fortè contingeret, vt aliqua earum artium esset artificib. destituta, tũc princeps compellere posset eos, qui essent necessarij, pari ergo modo lex matrimonij non singulos, sed collectim rempublicam obligat. Vnde in initio cõditi orbis, quia Adam erat tota respublica, illi posita est lex, quaquidẽ filios suos cogere etiam poterat, ut connubia inter se conciliarent, quousque iusta esset generis facta propagatio. Et pari lege Noe, suos filios & nepotes potuit compellere. Qñ verò illa necessitas non ingruit, prouidentia Dei est, naturæq; instinctus & voluptas sufficit, vt non desint qui absq; coactione rei vxoriæ operam impẽdant.

Republica opificib. destituta cogi posũt, qui necessarij principi us debũtur.

Noe.

¶ Hinc colligitur, præceptũ matrimonij, licet semper duret in republica, nullatenus cõsilio castitatis esse aduersum. Vtrũ vero in omni ætate ab orbe cõdito virginitas fuerit laudabilis, disputabimus di. 30. q. 2.

Mrimonij præceptum cõsilio castitatis non aduersatẽ.

¶ Sub lege aũt euangelica, qñ iuxta consilium Christi, vti ait Paulus, virginitas celebratẽ, dubiũ est vtrùm si aliqua natio eo vsq; vel peste, vel alia calamitate deuastaretur, atq; ad eam hoium raritatẽ esset peruentũ, vt periculum immineret, ne genus humanũ deperiret, possent cogi ẽt sacerdotes & religiosi & sanctimoniales connubia celebrare.

Dubiũ.

Rñdetur, ꝙ eos, qui nõ se voto adstrinxissent, posset debere tq; rex cogere. De monachis autẽ Palud. dist. præsenti. q. 3. quosdam refert dicentes, ꝙ etiam tunc non tenerentur, nec possent ad id cogi: quia credi tunc posset numerum electorum esse completum, ac perinde finem mundi adesse.

Sol. dubij.

Palud.

At verò opinio hæc non est tam vero similis, quàm sua contraria: quoniam quando sit cessatio mundi futura, non est in cognitione humana positum: horã quippe illam nemo scit, nec filius hominis. Et ideo nisi specialis reuelatio affulgeret, ius naturale & commune seruandum esset. Ob idq; si casus (qui non uidetur possibilis) eueniret, etiam illi, qui se uoto castitatis obstrinxerant, ad matrimonia tenerentur, quia uotũ semper includit conditionem illam, nisi ius naturæ conseruãdi humanum genus obstet.

Snĩa autoris.

Nota.

¶ Per hæc argumenta in capite quæstionis proposita, soluta restant. Cõcedimus enim cum S. Thoma præceptum matrimonij, non esse reuocatum, sed obligare rempublicam, ut expositũ est. Cum quo tamen stat, vt vnus quilibet singulatim possit castitatem vouere

Sol. primi arg.

¶ Et eodem modo soluitur argumentum secundum.

Sol. secundi argu.

ARTICVLVS III.

Vtrùm vsus matrimonij: hoc est, maritalis complexus, sit licitus, atque adeò esse possit meritorius.

GVM-

CVM potentia sit propter actũ, atque adeò matrimonim propter vsum, & matrimonium, vt dictum est natura naturęq; autor Deus instituerit, cõpertum inde fit coniugũ conuersationẽ & generationis actũ licitum esse. At verò, vt hæreticis respõdeamus, tertius hic adhibet articulus.

Partis negatiuę argumentũ primũ.

Arguit ergo cõgressum illum coniugalẽ nõ esse licitum. Quicquid rationis vsum corrumpit, quę omnium virtutũ fons & origo existit, illicitũ est & vitiosum, exuberantia verò sensualitatis, quæ in coitu ebullit, eiusmodi vsum absorbet, adeò vt 7. Ethi. Philosophus asseruerit, impossibile esse hominem illo tũc articulo, aliquid intelligere, ergo ille actus est illicitus. Qua de causa Exodi. 19. præcipiebatur populo, qui Deum erat visurus, ne vxorib. se tunc commiscerent. Et Augu. 2. lib. Soliloquorum ait, nihil sic deijcere animã ab arce virtutis suæ, sicut cõtractum illũ corporum, sine quo vxor haberi non potest.

Hieron.

Et Hieronymus super Matthæũ, qđ refertur. 32. quæstione. 2. can. Connubia. ait tempore concubitus præsentiam spiritus sancti non dari, etiam si propheta videatur, qui officio generationis obsequitur.

Secũdũ argum.

¶Secundò illud quod secũdùm se est turpe, fieri nequit honestè, sed officiũ cõiugale habet cõcupiscentiam cum turpitudine cõiunctam, ergo nunquã fieri potest honestè

Tertiũ argum.

¶Tertiò arguitur, quòd huiusmodi actus esse nequeat meritorius. Ait enim Chrysostomus super Matthæũ cap. 19. Matrimonium & si vtentibus se pœnam non inferat, mercedem tamẽ nõ præstat, meritum autem nõ est nisi respectu mercedis, vnde Magister sentent. ait, quòd coniugium non meretur palmã, ergo non est meritorius.

Quartũ argum.

¶Quartò. Id quod sine peccato veniali fieri nequit, esse non valet meritorium, sed actus matrimonialis semper habet adiunctã venialem culpam, quia non põt esse sine motu sensualitatis, cuius primùs etiã motus est saltẽ venialis, ergo officium illud nõ potest esse meritorium.

Pars affirmatiua.

¶In cõtrarium autem est verbum Apostoli 1. Corinth. 7. Virgo nõ peccat si nubat.

Decisio articuli.

¶De hac re nulla inter catholicos est controuersia, imò hæreticorum dogma adeò fuit absurdũ, & humanis conceptibus dissonum, vt ipsum suã proderet falsitatem. Aug. lib. de hæresib. c 35. Tatianos & Encratitas facit illius hęresis autores, q̄ actus cõiugalis, atq; adeò nuptiæ in illũ vsum nõ sint licitæ, sed per missæ ad vitandas alias peiores absurditates, iuxta verbũ Pauli Propter fornicatio nẽ vnusquisq; suã habeat vxorẽ, melius enim est nubere, q̄ vri.

Hæreticorum error.

Hieronymus verò lib. 1. contra Iouianianum, Marcionẽ, & Manichæũ Tatiano antiquiores, inuentores eiusdẽ erroris refert. Et Tertullianus aduersus Marcionem de eodẽ errore eũ reuincit.

Hieron.

Tertullianus.

Atqui Guido Carmelita Armenis ẽt eundẽ adscribit, quippe qui aiebãt, q̄ si primi parentes nostri nõ peccassent, nunquã ad generãdum coijssent, sed aliter genus nostrum multiplicaretur, scilicet, per creationẽ singulorum hominũ. Sed propter peccatum, aiebãt, mutatam fuisse propagationis formam per generationem. Qua vtiq; ratione appellati sunt Adamiani.

Guid. Carmelita.

Armenorum error.

Eorum hæresim refert lib. de bono coniugali Aug. cap. 2 quam reprobat. Occasionem errandi inde nacti sunt, quòd primus parens obscœnum motum non nisi post peccatum sensit. Hanc phrenesim suscitauit postmodũ tẽpore Innocentij tertij Almaricus quidam Parisiensis doctor. Atque hic error est, quem idẽ summus Pontifex c. Damnamus. de summa trinita. & fide catholi. insinuat dicẽs. Reprobamus etiam & condemnamus ꝑuersissimũ dogma impij Almarici, cuius mentem sic pater mendacij excæcauit, vt eius doctrina nõ tam hæretica, quàm insana sit censenda.

Almaricus hæreticus.

¶Contra hos ergo uesanos errores duæ statuũtur orthodoxę cõclusiones Prima. Negare complexum cõiugalem licitum esse fuisseq; necessariũ in statu naturæ integræ est nõ modo impietas aduersus scripturam sacrã, verùm & stupida dementia aduersus naturæ lumen.

Prima conclusio.

Probatur primùm ex verbo domini Gen. 2. Non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adiutoriũ simile sibi. In quem locum Augusti. lib. 9. super Gene. ad literam cap. 7. Non, inquit, video ad quod aliud adiutoriũ mulier facta sit viro, si generandi causa subtrahitur. Imò verò dominus ipse Matth. 19. & Marci. 10. interrogantibus Pharisæis, an liceret vxorem dimittere. Non legistis, inquit, quia qui fecit hominem ab initio mascu-

Rõ conclusiõis.

Augus. Mat. 19.

lum.

lum & fœminam fecit eos ? Et dixit, Propter hoc dimittet homo patrē & matrē, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna, vbi indissolubilem matrimonij nexum illic constitutum fuisse declarat. Et clarum est, illa uerba ante peccatum fuisse prolata. Quare in statu innocentię eadē fuisset generatio. Itē, dicere quòd præter Adam alij essent creādi hoīes, est cōtra illud Ecclesiasti. 8. Qui viuit in æternū creauit oīa simul, quasi dixisset, non alia ampliùs creaturus, præter animas rationales quæ de materia per generationem educi nequeunt. Pręterea, natura per peccatum in officijs naturalibus non est mutata, ut patet in nutritione, & in alijs: ergo si nūc species nostra, veluti aliæ vniuersorū animalium, per commistionem masculi & fęminæ propagantur, manifestum est hoc esse naturale opus, atque adeò simile in statu naturæ integræ fuisset. ¶ Deinde contra alios hæreticos dicentes, illi citam nunc esse generationem, fit argumētum, quòd Deus creauit naturā nostram tum in suis naturalibus bonam, tum & ad suā fœlicitatem aptam: eius ergo multiplicatio non solùm naturę maximè consonat, verùm & Dei propositum implet, qui eā ad reparandas angelorum ruinas condidit. Quinimò quanuis angeli non cecidissent, eam in illum finem creasset. At verò stultum est aduersus hāc stultitiam pluribus agere. Multa de hoc tum Hieron. tum etiam Augustinus adnotarūt. Et extant decreta plurima Pontificum & conciliorum, vt apud Leonem in epistola ad Termilum capi. 7. & in concilio Bracarensi & Toletano. 1. atque alijs multis. Imò fuit error adeò à naturę ingenio abhorrens, ut Paulus ad exaggerandam hæreticorum absurditatem hanc spiritu prophetico prædixerit. 1. ad Timoth. 4. Spiritus enim, inquit, manifestè dicit, quia in nouissimis temporibus (vel illa vocat nouissima tempora, vel fortè rursum eadem hæresis repullulascet) quidam discedent à fide in spiritu dæmoniorum prohibentiū nubere, & iubentium abstinere à cibis, quos Deus creauit. Vide quomodo duo officia naturæ coniunxit ab hæreticis reprobata: scilicet, cibos sumere conseruationem indiuidui, & nuptias celebrare ad conseruationem speciei. Quocirca sicut ci

Armenorum error conuincitur.

Aliud argum.

Argu. contra alios hęreticos.

Hieron.

Paul. 1. ad Timot. 4.

batio modo & mensura temperata actus virtutis est, ita & generatio. Ex quo fit pręfatas hæreses nullum potuisse habere fundamentum præter Manichæorum blasphemiam, dicentium corpoream naturā nō à bono, sed à nequam Deo dimanasse. Aduersus quā non uacat hic modò disputandi locus. Eādem veritatem Apostolus. 1. ad Corinth. 7 edocet vbi ita virginitatē & carnis abstinentiam profuso iam nunc satis humano genere mrimonio præfert, vt tñ illud non condemnet, sed prorsus approbet, admonens vt vnus quisq; suam vxorem habeat, ne se defraudent. ¶ Secunda conclusio. Actus coniugalis potest esse apud Deum meritorius gratiæ. Probatur primò, quia est actus obedientiæ, iuxta illud Gene. 1. Crescite & multiplicamini: ergo si non alia uitietur praua circunstantia, & fiat extra charitatem, erit moraliter bonus, sicut ubi & quando oportet, comedere ad conseruandam uitam, & si fiat ex charitate, erit simpliciter virtus, atque adeò apud Deum gratus & meritorius. Imò verò non solùm est obedientiæ officium, sed etiam iustitiæ, si fiat ad reddēdum coniugi debitum, iuxta verbum Pauli, Vxori vir debitum reddat. Et insuper esse potest virtus religionis, si fiat ad procreandos liberos in cultum Dei. Neque uerò oportet, vt actu cōiuges istos fines dum congrediuntur, meditentur, sed satis est uirtualis relatio, ut pote si nullā apponant malam circunstantiam. Nam actus ipse de se refertur in bonum honestū, vt sit moraliter bonus, & si fiat ex charitate, vt sit meritorius. ¶ Quòd si quis inde inferre contendat, consulendum esse, vt crebrò coniuges amplexus illos frequentēt, quandoquidem sunt meritorij, negatur consequentia. Nam ita sunt bona officia, vt tamen non sint optima. Stat enim bonum esse aliquādo comedere, & sanctius abstinere. Eodem modo ait Paulus, quòd licèt bonum sit, ut non se defraudent, nihilominus melius est, ut com muni consensu aliquando abstineant orationis gratia. Et eadem ratione propter alios honestos fines. Præterquam quod ad probitatem moralis actus oportet, ut suis sit appendicibus & circunstantijs circumseptus: & una circunstantiarum est quantitas & modus: & ideo si frequentia

Pau. 1. Cori. 7.

Secūda conclu. Ratio conclusionis. Actus cōiugalis obedientiæ uirtus. Virtus religionis.

Obiect.

Dilutio

Paulus.

modum exuperet, vt conseruationi indiuidui noceat, virtutis lineā trāsgrediret.

S. Tho.

¶ Adiunxit hic tamen Sanctus Tho. quæstione. 1. articu. 4. tria alia, quibus asserit posse peccatum actui coniugali accidere.

Primus casus.

Primus casus est, si fieret ociose: hoc est, absque vllo fine formali vel virtuali: qđ quidem omni actioni generale est. Nam ut ipse. 1. 2. q. 18. artic. 9. demonstrat, nullus datur actus indifferens in indiuiduo: quia si fiat absque vllo fine, est ociosus & malus, atque adeò uenialis culpa.

Secundus casus.

Secundus casus est, si coniux sola libidine moueatur, tamē infra bona matrimonij. Itaque uir accedit ad uxorem ob solam Venerem, sic tamen affectus, vt non accederet ad aliam.

Opinio Magistri sen.

Et est opinio Magistri dicentis, quòd coniugium est permissio de minoribus bonis: coitus verò cōiugum, qui fit causa incontinentiæ, est de minoribus malis. Et Magistrum sequuntur ferè doctores. Inferius tamen distinct. 30. emunctiùs venit hoc examinandum: nempe, vtrum præcise gratia euitādæ fornicationis liceat propria vxore uti. Cuius pars affirmatiua fortasse probabilior est, vt videbimus, q̄ altera.

Tertius casus.

Tertium dictum est, q̄ si cōiux libidine extra bona matrimonij efferatur, vt scilicet cum quacunq; muliere id facere proponeret, esset peccatū mortale.

Assertionis intellectus.

Quę quidem assertio sanè intellecta, vera est, non. n. dicit, q̄ accessus ipse ad vxorem sit mortalis, sed propositum accedendi ad alienam, nempe hoc, Etiam si hęc nō esset mea, accederem ad illam, quod quidem speciem fornicationis induit.

Solutio primi argum.

¶ Ad primum igitur argumentum respōdetur per distinctionem maioris. Redundantia nāque passionis, quæ tollit nō modò rationis vsum, sed rationis ordinem, illa quidem est peccatum, quia est peruersio rationis. Illa tamen, quæ tollit rationis usum, non tamen ordinem, nō est peccatum, alioqui somnus esset peccatum. Delectatio ergo contactus maritalis licèt in paruum tempus rationem eclipset, ne altiori rei uacare possit, tamen non tollit rationis ordinem, imò ratio generationis exposcit, vt ob illum finem tātillo illo temporis rationem ad aliam rem homo non applicet. Nam & esus ciborum, & quandoq; medicinæ, ferè eundem habent effectum. Vnde licèt actus fornicatoris & actus coniugalis sint eiusdem naturæ ad tollendum rationis usum, nō tamē in genere moris ad tollendū rationis ordinem: & ideo prior est peccatum, posterior verò non item. Qui autem vult orationi, ut ait Paulus, & alijs studijs uacare uel uxorem non ducat, uel de eius consensu abstineat in tempus.

Nimia fruitio cōiugibus uitanda.

¶ Sed & hoc rursus ratio flagitat, ne in illo actu coniux nimiam procuret fruitionem, id quod Paulo loco citato admonet dicens. Qui nubunt, sint tanquam non nubentes. Non enim vult vt nubentes ab illo actu prorsus abstineant, sed consulit, vt studeant sic eum exercere, ac si non exercerent: que madmodum subdit, Qui utuntur hoc mundo sint tanquam non utentes.

Solutio secundi argum.

¶ Ad secundum respondetur, turpitudinem, alterā esse culpæ, atque alteram pœnæ. Prior q̄dem semper est peccatum, posterior verò non utique. Turpitudo autem coniugalis officij non est culpæ, sed pœnæ ex peccato primorum parentum prouenientis: propterea quòd membra corporis & sensualitas non obediunt rationi ad nutum, vt scilicet nō moueantur, nisi quando ratio iusserit, quod fieret in statu naturæ integræ.

Argu.

¶ Quòd si rursus arguas. Si actus huiuscemodi genere suo licitus prorsus est quidnam opus habet excusari? Et tamen, ut infra uidebimus, multa bona adferuntur matrimonium excusantia.

Dilutiō

Respondetur, illa opera ex merito excusari, quæ ullā præ se ferūt effigiem mali, quorum utiq; aliqua in partem, aliqua verò in totum excusantur. Et quia actus cōiugalis continet ex una parte concupiscentiæ turpitudinem modo exposito, excusatur in totum, ut infra uidebimus.

Solutio tertij argumen.

¶ Ad tertium respondetur, quod radix meriti quantum ad præmium substantiale est charitas: accedit autem ei aliqua etiam merendi ratio ex difficultate: quia uirtus, ut ait Aristoteles, circa difficile uersatur.

Aristot. Chryso.

Et hanc mercedem, ait Chrysostomus, non sic accedere huic uirtuti, sicuti alijs difficilibus: quia delectatio illa tollit difficultatem laboris, tametsi non tollat difficultatem ponendi medium inter extrema, in quo ratio uirtutis consistit. Quinuerò & nonnunquam est difficultas laboris, vt in uiro, qui languore & debilitate laboraret, & nihilominus

nus generationis gratia rei uxoriæ insisteret. Atque hoc pacto intelligendus est Magister vbi ait, coniugium non mereri palmam. quia non est difficile sicut uirginitas. ¶ Ad quartum denique negatur minor. Motus. n. primus concupiscentię, nõ est peccatum veniale, nisi quando est de aliquo delectabili pręter rationis ordinẽ, velut motus primus fornicationis. Id qđ à legitimo vsu coniugij alienum est.

Solu. 4. argum.

QVAESTIO SECVNDA de matrimonio secundum rationem sacramenti.

ARTICVLVS I.

Vtrùm matrimonium sit sacramentum nouæ legis.

Potissima ratio matrimonij, præterquàm quòd est in officium & in remedium, est esse sacramentũ. Sed nihilominus à parte opposita arguit. Omne sacramentum nouę legis cõstat ex materia & forma: quia benedictio sacerdotis in nuptijs nõ est de essentia matrimonij: neque verò vlla est materia: quia nulla est illic materia sensibilis: & tamen Hugo ait, quòd sacramentũ est materiale elementum: ergo matrimoniũ non est inter sacramenta. ¶ Secũdò arguitur. Omne sacramentum nouæ legis efficit ꝙ figurat: matrimonium autem figurat cõiunctionem Christi cũ ecclesia, quam tamen non efficit: ergo non est sacramentũ. ¶ Tertiò. In omni sacramento distinguuntur tria: scilicet, id quod est sacramentum tãtùm, putà, signum sensibile, & id quod est res tantùm, vt gratia: & aliquid quod sit res & sacramentum simul, quod non potest in matrimonio signari, cũ non imprimat characterem, ergo non est sacramentum.

Partis negati. argu. 1.

2. argu.

3. Argu.

¶ In cõtrarium est verbum Pauli ad Ephesios. 5. Sacramentũ hoc magnum est, ego autem dico in Christo & ecclesia.

Pars affirmati.

¶ Quæstio inter catholicos quàm facillima est. Non autem defuerunt hæretici sacramentum hoc abnegantes. Cuius erroris autores, ut ait Guido Carmelita, fuerunt Armeni. Et nostris temporibus patroni sunt Lutherani, qui negant vlla ratione sacramentum esse: quia nunquam fuit, inquiũt, institutũ in signum cuiuspiam gratiæ, atque adeò neque illam confert. Hunc enim effectum omnibus sacramentis subtrahunt. ¶ Igitur cum omne sacramentum nouæ legis gratiam conferat, duo sunt impræsentiarum examinanda. Primum scilicet, vtrùm matrimoniũ sit sacramentum, accipiendo nomen generaliter: idest, signum & mysterium alicuius sanctitatis, siue illam conferat, siue non cõferat, quod quidem nomen est cõmune tam sacramẽtis veteris legis, quàm nouę. Et secundum, an gratiam conferat. Vtrunque enim Lutherani negant. De hoc autẽ secundò membro articulus nos tertius erudiet. ¶ Sed ad primum, quod hic disputatur, unica conclusione respondetur. Matrimonium est sacramentum ecclesiæ. Probatur. Nomine sacramenti, ut distinct. 1 prædiximus, intelligitur mysterium aliquod sanctitatis, nouæ legis, quã sacramenta vetera significabant futurã, nostra uerò significant præsentem: sed matrimonium est huiusmodi: ergo est sacramentum. Minorem docuit nos loco proximè citato Paulus admonens, ut sub iecti inuicem Christiani sint in timore Christi. Mulieres enim, inquit, uiris suis subditæ sint sicut Domino, quoniam uir caput est mulieris, sicut Christus caput est ecclesiæ. Ecce mysterium, quòd coniunctio mulieris cum uiro, qui sunt quasi membrum & caput, sit signum coniunctionis ecclesię cum Christo, sub quo quasi sub capite suo uiuit. Et quia ex hac coniunctione pullulat mutuus amor, subinfert. Viri diligite uxores uestras, sicut Christus dilexit ecclesiam, & semetipsum tradidit pro ea. Quocirca dilectio uiri & uxoris signum est etiam dilectionis Christi & ecclesiæ. Vnde sicut Christus diligit ecclesiã, veluti caput suum proprium corpus ita & viri sicut propria corpora debẽt vxores diligere. Imò qui uxorem, inquit, diligit, seipsum diligit. Vide quanta cum exaggeratione & emphasi commendat vnionem viri & vxoris ceu sacramentum vnionis Christi & ecclesiæ. Quocirca omnes

Decisio articul.

Hæreticorũ error.

Conclu.

Rõ conclusionis.

Probatio minoris:

Mysteriũ matrimonij.

Cõmendatio unionis cõiugũ.

nes, inquit, membra sumus Christi de carne eius & de ossibus eius, alludens ad Euam, quae de ossibus Adae fuit fabricata. Atque adeò subdit uerba Adae, Propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam, & adhaerebit uxori suae, & erunt duo in carne una. Ex his ergo catholicam ueritatem concludit dicens, Sacramentũ hoc magnum est: ego autẽ dico in Christo & ecclesia: ubi duas coniunctiones, si consideratè perspexeris, tam in coniugibus, quàm in Christo designauit Apostolus. Sunt enim coniuges vnũ unitate naturae: quia duo in carne una, per commistionem copulę. Ac subinde unum unitate charitatis: quia debent se ambo mutuò sicut uterque seipsum, diligere. Quarum prior uno significat vnitatẽ naturae Chri & ecclesię, quia nostram naturam induit. Et posterior significat itẽ charitatẽ Chri, qui se pro ecclesia morti exposuit. ¶ Duplici verò cauillo abigere conatur Lutherus Paulinum hunc sensum Primò, quod Apostolus graecè scribens non dixit sacramentum, sed mysterium Attamen hoc futile est: quoniam idem est mysterium & sacramentum, vt in fronte primę distinctionis praemonstrauimus. Quare interpretes Latini vtroque nomine promiscuè utũtur. Secũdò sensum praeuaricatur dicens, Paulum nõ affirmasse de matrimonio, quòd sit sacramẽtum aut mysterium, sed de cõiunctione Christi & ecclesiae: illam enim, inquit appellat sacramẽtum sanctificationis per fidẽ. At verò praeuaricatio haec ex uerbis ipsis Pauli falsitatis conuincitur. Nam cùm coniunctionem tam naturae quàm amoris viri & vxoris, ita multis verbis conferat cum coniunctione & amore Christi & ecclesiae, palàm demonstrat arctissimam illam communionem viri & vxoris esse signum desponsationis & amplexus Christi & ecclesiae, in quo consistit ratio sacramenti. Quocirca potuisset optimè Caiet. illam adnotatiunculàm excusare, quam adiecit in expositione huius Paulini loci: nempe, quod ex illo uerbo, Sacramentum hoc magnum est, non colligitur matrimonium esse sacramentum: quia nõ dixit, nisi mysterium. Nam re uera idem est mystrium & sacramentum, si modo de collatione gratiae non cõtendamus. Leo enim Papa in epistola. 11.

Duplex cauillũ Lutheri. *Refutatũ error Lutheri.* *Secundus error Lutheri.* *Caieta.*

ad Constantinopolitanos in hoc sensu adduxit hoc uerbum: nempe, quòd ab exordio generis humanis praenunciatus est Christus per coniugium primorum parentum, dicente Apostolo, sacrmentum hoc magnum est. Et concilium Florentinum hoc Pauli testimonio probat, matrimoniũ esse sacramentum. Et Ambrosius super eundem locum, Mysterij, inquit, sacramentum grande in unitate uiri & foeminae esse significat. Ac demum Magister sententiarũ, eodem ipso testimonio eandem cõfirmat ueritatẽ. Quin uerò expressè ibidem Augustinus, Non tantùm, inquit, foecunditas, cuius fructus in prole est: neque tantùm pudicitia, cuius uinculum est fides, uerùm etiam sacramentum nuptiarum commendatur fidelibus coniugatis. Vnde dicit Apostulus, Viri diligite uxores uestras sicut Christus dilexit ecclesiam. ¶ Haec uerò cauenda est hic fallacia, ne quis uerbis Pauli seducatur arbitratus uoluisse dicere, illo tunc temporis articulo, quo dixit Adam, Hoc nunc os ex ossibus meis, &c. illam eius coniunctionẽ cum Eua fuisse sacramentũ, sicuti est modò. tũc enim quia nullum uigebat peccatũ, nullo opus erat sacro. Sẽsus ergo Apostoli est, quod tunc fuit sacrm: hoc est, mysterium & figura futurae unionis Christi & ecclesiae, sed postquam ex latere eius in cruce emanauerunt noua sacra, ac subinde ecclesia quasi de eius costa, sicuti Eua ex Adam plasmata fuit, idem ipsum coniugale vinculum uim obtinuit sacri. ¶ Secundo eadem ueritas confirmatur. Sacramentum nouae legis est signum alicuius occulti remedij contra aliquod peccatũ: sed mrimonium est huiusmodi, nã cùm propagatio humani generis, quod ad aeternã beatitudinem creatum est, & per Christum recreatum, fuerit ad illum finem necessaria, quę quidẽ sine cõcupiscentia carnis fieri nõ potest, decentissimum fuit vt matrimonium in remedium illius concupiscentiae institueretur. ¶ Quod si arguas Alia sunt peccata grauiora, contra quae nullum est institutum sacramentũ, ergo nec debuit contra concupiscenti..m. Respondetur, quòd concupiscentia, quia est uitium totius naturae, idq; homini quasi natiuum, indigebat prae alijs remedio, potissimùm in re tam necessaria, quàm est

Paulini loci sensus. *Germanus sensus Apostoli.* *Secunda confirmatio.* *Obiectũ.*

nostri

nostri generis propagatio. Sed de hoc latius articulo 3. ¶Veritas præterea hæc:nempe, quòd matrimonium sit sacramētum, multis est canonibus constituta. Primùm capit. Ad abolendam.de hæretic.damnantur qui aliter quàm ecclesia Romana de septem sacramentis ecclesiæ senserint,inter quæ numeratur matrimonium. Et in concilio Constantiensi sessione.15.de hoc inter alios errores cōdemnatus fuit Ioannes Hus,quòd septem sacramēta ecclesiæ inficiabatur. Ac subinde in Concilio Florētino & hoc quoque in ordine sacramētū collocatum est. Quapropter, quicquid sit de collatione gratiæ,de quo statim dicturi sumus,manifestaria hæresis est, negare hoc esse sacramētum ecclesiæ nouæ legis perinde ac reliqua sex. Atque adeò semper inter sacramenta nouæ legis fuit cultum. Et ideo.Erasmus cōsultiùs fecisset hoc,hō reuocare in dubium, qui in autidoto epistolæ Hieronymi ad Gerontiam ait,Haud scio an ætate Hieronymi ecclesia mrimonium inter sacramenta numerauerit. Neque Dionysius,inquit,li.3.ecclesia.hierar. inter alia sacramenta mentionem huius facit. Cùm enim tum Hieronymus cōtra Iouinianum, tū Augustinus tam latè de fideliū matrimonio disputauerint, procul dubio erāt sacramētum, fuitq; semper ex institutione Christi.

Matrimoniū est sacramētum

Conci. Cōstantiense.

Erasm⁹.

¶Ad primum igitur argumentum respōdetur cum D.Tho. Durandus quippe in 2,distinct.1.q.3. fateri renuit propriè in matrimonio materiam & formam distinguiposse:nam dicere, ut Paludanus comminiscitur ea. distinct.q.4. quod materia sint ipsi contrahentes, non est consentaneum:propterea quòd materia debet esse pars sacramenti: & tamen contrahentes nō sunt pars eius,sed subiectum.Item neque dicere, quòd materia sint interni consensus, forma uerò externa uerba, rationi consonat: qm̄ tam materia q̄ forma debent esse res sensibiles. Si ergo dicatur, ꝙ uerba aut nutus alterius sint formæ, contra redarguit Durandus,Primò,quia materia solet dici res, sicut ablutio baptismi formā uerò verba:è rebus enim & uerbis sacramenta perficiuntur: in matrimonio uerò non distinguuntur materia & forma ut res & uerba : quia in utroque contrahentium sunt tantùm uerba uel nutus.

Solutio primi argum.

Durandus Paludan⁹.

Argumētum primu Durādi.

Secundo,quia illa uerba ex æquo se habēt in vtroque:quare non possunt discerni,vt præcedentia sint materia,& sequentiā formā.Hoc præter alia argumento mouetur Duran. ut non satis planè affirmet matrimoniū esse sacramentum nouæ legis. De hoc autē art.3. aduersus eū acturi sumus. Interim tamen respondetur, contrahentium uerba,aut nutus,qui eorū loco substituuntur, esse materiam & formam,ut di.1.q.1.art.6.latiùs dissertum à nobis est. Neque refert præcedētia ne sint,an subsequentia,ut illa sint materia, hæc uerò forma,ut Ricard. dist.præsenti ar.4.q.2.autumat. Sed siue uir priùs consensum exprimat,siue uxor,amborū uerba sunt sibi inuicē materia & forma:nam utriusq; uerba per uerba alterius informantur,vimq; obtinent significandi,colligandiq; coniugalem nodum.Quo circa quando D.Tho. superiùs dist.1.ar.3 ad quintum,dixit,formam in matrimonio esse uerba exprimētia consensum, & iterū benedictiones ab ecclesia institutas, nōn intelligit ex æquo, sed quòd uerba exprimentia consensum sunt forma essentialis,benedictio uerò accidentaria ad solenniatē pertinens,vt expressè hic ait.Verba enim,inquit, quibus matrimonialis consensus exprimitur,sūt forma huius sacramenti, nō autem benedictio sacerdotis, quæ est quoddam sacramentale.Et statim in solutione secūdi cōfert hoc sacramentum cum sacramento pœnitentiæ dicens, quod quia utrunque per actum eius perficitur, qui sacramēto vtitur,non est in istis alia materia præter actus suscipienti. Id quod distinct.14.qu. prima.articul.1.latiùs expresserat.Respōdetur ergo ad Durandum, quando dicimus materiam esse rem, nō accipi sic strictè,ut rēs distinguatur à uerbo,sed vtriusque verba possunt esse materia respectū uerborum alterius,siue præcedant siue sequantur.¶Non autem desunt qui arbitrētur uerba sacerdotis,dum nuptiæ solenniter contrahuntur, esse formam essentialem. Sed de hoc articul. 3. Ad illud autem Dionysij respōdetur, quòd non fuit eius mens omnia sacramēnta percensere, sed illa , quæ ad actus hierarchicos attinent, qualia sunt quinque,& ideo uti de pœnitentia,ita & de matrimonio subticuit.

¶Ad secundum respondetur,quòd hoc sacramentum

Secūdū argum. Durādi.

Autoris dilutio.

D. Tho.

Benedictiones ecclesiæ an sint formæ.

Nota.

Diluit argum. Durādi.

Ad illud Dionysij.

Solu. 2. arg. sacramentum significat & aliquid exterius, quod est desponsatio Christi cum ecclesia, & aliquid interius, quod est gratia, & hæc est res contenta. Sacramentum autem nõ debet efficere id quod exteriùs significat, sed rẽm contentam. At verò Magister sententiarum, vt hic ait Sanctus Thomas, quia erat illius opinionis, quòd in hoc sacramento nulla esset res contenta, non asseruit per ipsum significari nisi rem exteram: scilicet, desponsationem Christi & ecclesiæ.

Magister sen tent.

Solu. 3. arg. ¶ Ad tertium respondetur, quòd sacramẽtum tantùm in præsentiarum sunt actus & consensus contrahentium exteriùs significati. Res autem & sacramentum est vnio & nexus materialis, qui ex illis actibus resultat. Sed res tantùm contenta est gratia.

ARTICVLVS II.

Vtrùm matrimonium fuerit in noua lege in sacramentum institutum.

Partis negatiuæ. ar. 1.

Rticulo proximo hic ad eius expositionem aduectitur de eius institutione, quatenus sacramentum est. Et arguitur, quod non fuerit noua lege institutum, atque adeò quod non sit sacramentum nouæ legis. Vnum sacramentum pluribus institutionibus non indiget: matrimonium autem, vt quæstione superiori dictum est, fuit institutum ante peccatũ, & post peccatum in lege naturæ: ergo nõ fuit institutum à Christo.

2. Arg. ¶ Secundò. Non apparet in euangelio locus, vbi de nouo fuerit institutum: nam Matthæi 19. antiquam institutionem retulit Christus dicens, Nõ legistis, quia ab initio qui fecit hominem, masculum & fœminam fecit illos?

Pars affirmatiua. ¶ In contrarium est, ꝙ omnia sacramenta habent virtutẽ à passione Christi, atq; adeò ipso authore instituta sunt.

1. Conc. ¶ Quæstio est facilis, ad quã tribus conclusionibus respõdetur. Prima. Matrimoniũ fuit in officium institutũ ante peccatũ. Matrimoniũ enim, vt prædictum est, naturali instinctu & præcepto est hominib. inditu: Deus aute & natura in bonũ semper sua opera referr. & secundùm illũ bonum finem eadem opera admetitur. tria autem sunt bona in matrimonio, quorũ primum & naturæ inclinationi proximũ est procreatio humani generis, quo quidem & ante peccatum erat necessarium: & ideo in hoc officium illicò condito homine institutum est matrimonium.

Tria bona matrimonij.

¶ Secundum bonũ est remediũ cõtra peccatum, & de hoc subiungitur secũda conclusio. Illico post hominis lapsum mansit idem matrimonium remediũ cõtra concupiscentiã, vt quæstione præcedẽti ar. 2. latè expositum est. Et ideo quãtũ ad hæc duo tantũ beneficia vigorẽ habuit in lege naturæ. Et præterea sub lege Moysi aliqua huic sacramento adiuncta fuit personarum determinatio. Nam quamuis lex naturæ iuberet, vt matrimonij fœdus indissolubile esset, qđ quidem vbicunque naturæ lumen emicabat, seruabatur, & sicuti dirimebat, vt viuere priore cõiuge alter alias nuptias iniret, hoc erat propterea ꝙ eiusmodi lumen contenebresceret. Nihilominus ꝙ vna non, nisi vni viro nuberet, & matrimonia in certis consanguinitatis gradibus non permitterentur, nõ fuit ita liquidum, & ideo lex Mosayca de huiusmodi personarũ cautione nonnulla adhibuit mandata. Quamuis viris vxorum multitudo nõ fuerit vsquequaque interdicta, vt dist. 33. disputabimus.

2. Conc.

Lege naturæ nexus matrimonij indissolubilis.

¶ Tertium munus matrimonij est mysterium desponsationis Christi cũ ecclesia indicare, atq; adeò, tanquàm eiusdẽ redemptoris instrumẽtum, gratiam ad idoneũ eius vsum infundere. Et de hoc subdit tertia conclusio. Sacramentũ matrimonij, qua ratione est sacramentũ in noua lege à Christo institutum est. Et ratio est huic cum reliquis sacramentis cõmunis: quoniam omnia sacramenta, eo quòd instrumenta sunt passionis Christi, ab ipso fuerunt instituta. At verò quantùm ad alia commoda, quæ ex hoc coniugali fœdere in rempublicam pullulant, quale est mutuum obsequium, & vicaria officia cõiugum, quibus eorum amicitia colit: iure etiam gentium & ciuili nonnullę adhibẽtur leges, quibus nuptiarum conciliatio decoratur, & constabilitur, vt de dotibus. Nam reipublicæ interest dotes mulierib. conseruari, ad sobolem procreandam, & reple-

3. Cõcl. Ratio.

Iure gẽtiũ & ciuili leges adhibitæ circa matrimonium.

replendam liberis ciuitatem. l. 1. ff. solut. matr. Et de libero bonorum vsu, qui com petit viro, de successione vxoris in parti bonorum, & de legatis, & iure hæreditatis, &c. Vnde inter leges ciuiles extat titulus de sponsalibus. ff. & de iure dotium atque alij. ¶ Ex quo fit consequens hoc peculiare esse huic sacramento, quòd cùm reliqua in noua lege tanquàm re prorsus nouæ & ante illam nunquàm auditæ fuerint instituta, hoc, cùm res vetus fuerit, nouam rationem sacramenti per Christi institutionem acquisiuit. Primitus enim Christus hac fortè de causa, si coniectari licet, nuptias sua præsentia honestare voluit: & primo, quod in mundo ededit, miraculo insignire, vt illic facto ipso insinuaret, illud quod antea solùm erat officium & remedium, per suam legem celebrandum fore vt sacramentum. Præscius, inquam, illucusque nuptiarum vinum: hoc est, amicitiam, gaudium & gustum plurimum defecisse: quia sine gratia Dei omnis humana necessitudo veluti aqua friget & languet: iuit conuersum aquam in vinum, quo futura gratia sacramenti designata fuit Vbi & coniuges vniuersos admonitos curauit, ne matrimonialia fœdera in bonis caducis: hoc est, in amplis dotibus, aut alijs formis ꝙ causis fundarent quæ facilè dilabuntur, sed in sola uirtute quæ perpetuæ lætitiæ & amicitiæ coniugalis custos est. Deinde verò, vt Matthæi. 19. legitur, à Pharisæis rogatus, liceret ne hominibus vxorem quacunque de causa dimittere? quæ quidē interrogatio indicabat lumē naturæ, quo indissolubilis cōiugalis nexus admonet, obscuratū illis iam tunc fuisse, cōtrarium eos docuit nō quidem denuò naturā matrimonij instituēs sed ostendens ab orbe condito Deo naturæ conditore fuisse institutam. Et ideo Non legistis, inquit, quia qui hominē fecit à principio, masculum & fœminā fecit eos? Et dixit: hoc est, Adamū instigauit, vt diceret. Propter hoc dimittet homo patrē & matrem, & adhærebit vxori suæ Itaque iam nō sunt duo, sed vna caro: hoc est, indiuisibilis. Non autē hęc Chri euangelica institutio solùm fuit, (vt quidam volūt) declaratio naturalis iuris, sed insuper confirmatio. Quare subdit, Quos Deus cōiungit, homo non separet: quasi diceret, Hāc, quam Deus coniunctionem sanxit, ergo, quatenus orbi redemptor, nouo iure & præcepto meo confirmo. Quo quidem loco id, quod antea erat in officiū & remedium, fecit esse sacramētum, vt per suam deinceps passionem vim nouam diuinæ conferendæ gratiæ obtineret. Nam licet illuc vsque sic fuisset in remedium, vt maritalis concupiscentia non esset peccatum, imò posset esse meritum, non tamen singularem habebat ad id muneris fauorem diuinæ gratiæ.

Nota.

Christ' quare nuptijs īter fuerit.

Vinum nuptiarum.

Nota.

Mat. 19.

Quos De' coniunxit.

Solut. argum.

¶ Per hæc ergo argumentis responsum est. Concedimus enim ad primum, nullū sacramentum, quatenus sacramētum est plurium egere institutionum, sed tamen hoc, quia nō est solum sacramentum, sed etiam naturæ officium, decuit vt postquā sub vna ratione priùs fuerat institutum, denuò fieret sacramentum, in locis euangelicis modò designatis. Per quæ secundò argumento satisfactum est.

ARTICVLVS III.

Vtrùm matrimonium gratiam conferat.

NOn satis concluditur matrimonium esse sacramentum nouæ legis, quousq; ostendatur conferre gratiam, quod nostrorū sacramentorum priuilegium est. Arguit ergo à parte negatiua. Omne sacramentū quod gratiam confert, per materiam suā & formam eam infundit: materia autem & forma sacramenti huius sunt actus cōtrahentium: dicere verò quod nostra propria opera sint causa gratiæ hæresis est Pelagaina contra Paulum. nam si ex operibus, iam non esset gratia: ergo matrimonium gratiam non cōfert. Et augetur dubium de matrimonio, quod inter absentes conciliatur, aut per epistolam, aut per internuncium, non enim videtur quomodo gratiam conferat, cùm vsu venire possit, vt dum posterior consentit, prior dormiat.

Partis negatiuæ ar. 1.

2. Arg. ¶ Secundò arguitur Si gratiam conferret, maximè contra concupiscentiam: at per matrimonium concupiscentia potiùs inflammatur, quàm extinguat, sicut ignis alio apposito igne. Vnde Philosophus, 3. Ethicor.

Ethicor. Concupiscentia, inquit, uoluptatum insatiabilis est, & sua ipsius ratione tanquã sui similis augetur, ergo matrimonium non est remedium concupiscētiæ.

3. Arg. ¶Tertiò. Si tale remedium graria præstaret, cum cõcupiscentia omnibus sit mortalibus commune malum, salubre consilium cũctis esset matrimonium, quod est contra consilium Pauli. 1. Corin. 7. ergo non est remedium concupiscentiæ.

4. Arg. ¶Quartò arguitur. Si sacramentum matrimonij cõferret gratiam, hoc esset fidelibus baptizatis: nã baptismus est ianua omnium sacramentorum: hoc autem apparet falsum: quia vt cap. Gaudemus. de diuortijs. decernitur, sacramentum coniugij apud fideles & infideles existit, iuxta uerbum Pauli. 1. Cor. 7. Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum eo, non illam dimittat.

Pars affirmat. ¶In cõtrarium aũt est, ꝙ matrimonium est per Christũ institutum tanquã remediũ, iuxta uerbum Augustini lib. 9. super Gene. ad literã ca. 7. Matrimoniũ, quod sanis est ad officium egrotis est ad remedium: Christi autẽ remedia aduersus peccata nõ sunt nisi per gratiam: ergo matrimonium cõfert gratiam.

Dec. ar. ¶De hac quæstione, ut hæreticos prætereamus, qui effectum gratię in sacramentis non agnoscunt, etiam inter catholicos controuertitur.

Durãd. Durandus nanq; di. præsenti. q. 3. quanuis affirmet matrimonium esse hac ratione sacramẽtum, ꝙ est

Paulus ad Eph. 5. signum, vt ad Ephes. 5. ait Paulus, desponsationis Christi & ecclesię, ait tamen citra periculum hęresis licitum esse opinari nõ esse sacramentum gratiam conferens, atque adeò non esse sacramentum vnituocè, vt ait, cum alijs sacramentis nouæ legis. Quam quidem opinionem, ceu probabiliorẽ sustinet.

Probatio opinionis. Nou tamen aliter probat, quàm quia ex interpretibus sacrorũ Canonum nonnulli sic opinati sunt, vt Gaufredus in summa sub titulo de sacramẽtis non iterandis. & Hostien. sub eodẽ titulo. & Bernar. in apparatu extra de simonia super ca. Cum in ecclesiæ corpore. Et est præterea Glossa. 32. q. 2. can. Honorantur. Et ratio omniũ istorum est, quia pro matrimonio contrahendo pôt pecunia in dote pacisci, vt eodem can. permittitur. Et extra de condit. appositis. c. de illis.

Durãd. Ait uero Durandus se non determinare, an isto rum opinio suæq; allegationes veræ uel falsę sint, sed hoc solum accipere, vt uerũ, quod cum iura canonica nouerint, neq; eorũ scripta reprobentur, nõ sit eorũ opinio, vt erronea censenda. Adiungit aliud fulcimentum ex Magistro senten. in 4. distin. 2. vbi ait, ꝙ quædam sacramenta sũt remedium contra peccatum, & gratiam adiutricem conferunt, vt baptismus: alia in remedium tantùm sunt, ut coniugium alia gratia & virtute nos fulciunt, vt eucharistia & ordo. Magist. senten.

At uerò S. Tho. tres hic opiniones refert. S.Tho. Vnam negantium omnino in matrimonio vllam suffundi gratiam. 1. Opin. Aliam dicentium, ꝙ confert gratiã in ordine ad recessum à malo: puta, ad excusandum actum peccati, non tñ ad auxiliandũ in bonum. 2. Opin. Quibus reprobatis subiungit tanquam probabilius, quod simpliciter confert gratiam. 3. Opin. uera.

¶Duabus ergo conclusionibus ad qõnem respondetur. Prima. Matrimonium, sicut cætera sacramenta ecclesiæ, gratiam confert. 1. Cõcl. Hæc est opinio cõmunis theologorum, uidelicet, S Tho. Scoti, Bonauenturę, Ricardi & aliorum dist. præsenti. Et probatur. Matrimonium ab ecclesia inter sacramenta nouæ legis cõnumeratur, vt di. 1. referebamus: Rõ conclus. sacramentum aũt nouæ legis, vt ead. dist. monstrauimus, gratiam confert. Id quod concilium Florentinũ expressè decernit. Et est sñia Augu. super psal. 73. dicentis, ꝙ vetera sacra promittebant tantùm & significabant, hęc uerò dant salutem. Vnde concilium intulit, ꝙ nostra sacramẽta in hoc ab illis differunt, atq; abundant, ꝙ illa gratiã significabant, non autẽ conferebant: ergo matrimonium confert gratiã.

Atq; hinc colligitur, quàm Magister sen. non fuerit sibi constans, sanè qui cùm distin. 1. hoc ipsum discrimẽ inter illa & nostra usque adeo agnouerit, & ut sacramẽtum sic diffinierit, quòd sit signum inuisibilis gratiæ, cuius imaginẽ gerit, & causa existit. Magist. senten. Postmodum distinctione secunda, septem sacramenta ecclesiæ confessus, cõiugiũ, quod illis adnumerat, ait, in remedium tantùm fuisse institutum.

Tametsi fortasse, non simpliciter gratiam huic sacramẽto subduxerit, sed illã secundam opinionem, quàm hic refert Sãctus Tho. forte insinuauit, ꝙ gratia matrimonij nõ sit nisi in remediũ ad recedendum Opinio Magist. senten.

à malo,

à malo, gratia verò aliorum sacramentorum sit adiutrix ad promouẽdum bonũ. Attamen neq; moderatio hæc veritati cõsonat, tum quòd cùm gratia auxiliũ Dei sit, nulla est, quæ non in vtranq; partẽ iustitiæ sufficiat, tum ẽt quia hac rõne nullatenus matrimoniũ in noua lege illi præstaret, quod sub lege naturæ decurrebat: qm̃ matrimoniũ eatenus fuit semper in remedium, vt coniugalis torus nullã impingeret culpæ maculam, imò posset meritum accumulare. Christus autẽ illud denuò in remedium eiusdem concupiscẽtiæ confirmauit, vt Apostolus. 1. Corint. 7. admonet dicens. Propter fornicationẽ vnusquisque suam vxorem habeat, quæ debitum viro reddat, & vir vxori, & infra. Ijs, qui matrimonio iũcti sunt, præcipio non ego, sed dominus, vxorem à viro nõ discedere, &c. Et 1. ad Thessalo. 4. Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra, vt abstineatis vos à fornicatione, ut sciat vnusq; que vestrum vas suum possidere in sanctificatione & honore, ad matrimonium alludens, quo hæc sancta & honorifica possessio coniugum perficitur, ergo certum est Christum nouã uim matrimonio ad id adiunxisse, quæ esse non censetur alia, quã gratia, qualis est in cæteris sacramentis. Et ideo S. Tho. in expositione literæ distinctionis. 2. aliter exposuisse uidet Magistratum: scilicet, q; non aliud senserit, quã q; principalis finis matrimonij fuerit in remedium, non tamen negauerit ad illũ finẽ conferre gratiam. Citat. n. Mag. dist. præsenti illud inter alia Augustini in lib. de bono coniugali cap. 18. In nuptijs plus valet sanctitas sacramenti, quàm fœcunditas uentris. Non aũt sanctitatem appellasset, nisi sacr̃alem gratiam. Re uera qui negat matrimonium conferre gratiam, in virtute negat esse sacramentum nouæ legis. Et idcirco Durandus negans conferre gratiam, simul in priori editione, vt im præsentiarum refert Capreolus, negauit esse simpliciter sacramentum nouę legis: sed in posteriori æditione, quia de hac hęresi malè audiebat, vt periculũ sibi caueret, concessit quidem esse sacramentum, sed tamen negando conferre gratiam, si id simpliciter negasset, asserendoq; subinde non esse cùm alijs nouæ legis vniuocũ, parum sibi cauisset. Et ideò solum dixit, non censeri hæreticum. Fallit tamen, hoc ceu probabile sustinendo. Nam si non diceretur sacr̃m, nisi ob id duntaxat, q; significat vnionem Christi & ecclesiæ, illã profectò rationem ab initio conditi orbis habuit: de illo enim matrimonio primorũ parẽtum ait Paulus fuisse magnũ sacr̃m: hoc est, mysterium Christi & ecclesiæ, q̃a illud significabat: tñ asserentes esse sacramentum ecclesiæ, quidpiam ei noui attribuunt. ¶ Et cõfirmat̃ hoc planè, quia sicut Eua tunc è costa Adæ educta fuit in officium matrimonij: ita & de latere Christi in cruce eductã est ecclesia, vt per sacr̃m matrimonij Christiani filij procrearẽtur, qui eius colerent religionẽ, atq; adeò in spirituales Dei filios adoperarentur: ergo matrimonium gratiã ex eodẽ latere promanantẽ ueluti reliqua sacramenta confert. Quocirca non concludimus nos, vt censet Durãdus, ex hoc solum esse sacr̃m, q; sit remediũ contra peccatũ, nã hoc antea habebat, sed inde q; est à Christo institutum, vt idoneè cõiugale officiũ exerceretur, veluti sacramẽtum ordinis, vt idoneè sacerdos sacramenta administret.

¶ Hæc autem sacramentalis gratia contra trinam concupiscentię peruersitatẽ, vt ait Bonauentura, fert opem. Concupiscentia nanq; nec numerum personarum moderatur, quia impudicus quancunque promiscuè optat, neque cõmoditatem, sed delectationem p̃curat, ac demum satiatus fœminas fastidit. Gratia verò sacramẽtalis adminiculatur, ut uir sua sit contẽtus, & uxor suo, vt officiũ debitum coniugio vtantur, neque vbi opus fecerit ob satietatem à debito reddẽdo abhorreant. Guilielmus Parisiensis in materia matrimonij. c. illo ubi tractat de eius virtute, plurimum energiæ ei tribuit aduersus concupiscentiam. Tametsi malitia possit huic gratiæ præualere. ¶ Quòd si scisciteris quando nã eiusmodi gratiã conferat, respondeẽ, quod tunc, dum consensus de præsenti amborum coniugum simul concurrunt, vt paulò inferius repetetur. ¶ Si verò quis interroget, vtrum eum gradum hæc veritas obtineat, vt sit habenda tanquàm catholica, eiusque negatio tanquàm hæretica, profectò vtrinque sunt angustiæ. Nihilominus adhibetur secũda cõclusio. Quãuis hoc non sit in sacris biblijs vel in sacris

Marginalia: Refutatur moderatio — S. Tho. expositio. — Duran. — Durandus fallitur. — Alia rõ. — Mr̃imoniũ qua re sacramentũ. — Gratia matrimonij. — Gratiæ sacr̃alis effectus — Guiliel. Parisiẽsis. — Nota. — 2 Cõcl.

tris concilijs expressum, tamen ægrè defensari posset non esse erroneum, imò hæreticum id negare, saltem est temerarium & valde periculosum. Vtimur hoc moderamine, eo quod Canonistæ opinantes matrimonium non conferre gratiam, non sunt de hoc condemnati, nec Durandus eorum patronus. Imò verò Diuus Thomas, Bonauentura, Scotus & reliqui solum aiunt, partem affirmatiuam esse probabiliorē.

Capitu. Ad abolendam

Sed ex altera parte extat ca. Ad abolendā. de hæreticis, anathematis mucrone eos confodiens, qui de septē sacramētis aliter quàm ecclesia Romana senserint. Et in cōcilio Florentino illud, iuxta verbum Augustini, constitutum est discrimen inter vetera & noua, quòd illa significabant tm̄ salutem & gratiam, nostra verò dant illā, virtutemq; conferendi in se continet.

Concil. Florentinum.

Sententia authoris.

Profectò adeò vrget argumentum, vt si Sanctus Thomas & antiqui patres hoc concilium ætate attigissent, nō tm̄ asseruissent, vt reor, esse hoc probabile, verùm & esse catholicum. Nam negare illud concilium non fuisse legitimè congregatum, non esset tutum: quandoquidem celeberrima illa in eo fuerit celebrata conciliatio Armenorum cum ecclesia Romana. Imò verò Canonistæ, vt arbitror, suam opinionem recantassent.

Concil. Florentinum legitime congregatum.

Nota.

Præterquàm quòd miror Durandum tantam authoritatem eis de hac re præter suum morem detulisse. Primùm, cum hoc ad ius diuinum spectet, cuius ipsi non sunt adeò docti fidiq; interpretes. Secundò, quod manifestum est non maiorem habere in hac parte authoritatem, quàm ratio ab eis allata illis arrogat: & tamen rationem illorum palam est nullius esse vigoris. Omnium enim vnū hoc fundamentum est, quòd pro matrimonio confertur pecunia: & tamen debuissent attendere sacramētum matrimonij propterea quòd conferat gratiam, rationem nō exuere contractus ciuilis. & ideo nil vetat, quominus ista ratione pecunia possit inter contrahentes interuenire victus causa, sicut in emptione & venditione, & alijs contractibus: licet illa non detur pro matrimonio, quatenus res est sacra. Igitur sic illi, qui concilium Florentinum antecessērunt, non sunt hæresis damnandi, vt iam sint vehementer suspecti qui gratiam matrimonio negauerint. Præsertim quòd illa negata debent dicere non esse propriè & simpliciter sacramentum.

Canonistarum fundamentū.

Qui gratiā matrimonio negant suspecti sunt.

Addeque quòd Lutherani etiam de hoc sinistrè audiunt, quod huiusmodi gratiam in hoc sacramento diffitētur. Quocirca authores, qui contra eos scripserūt, vt Roffensis & Ekius, & concilia Parisijs & Coloniæ congregata tanquam errorem eum vituperant. Et si œcumenica Synodus Tridenti fuisset progressa, id ipsum definiisset: nam sic erat patribus in animo.

Lutherani.

¶Circa materiam uerò primi argumenti capitalis posset quispiam fortè comminisci actus contrahentium: nempe, expressos consensus non esse materiā & formā sufficientes ad conferendum gratiam, sed formam necessariam, per quam confertur, esse uerba ministri: nempe, sacerdotis, qui amborum celebrat coniunctionem.

De 1. argum.

1. Argu.

Cuius magnum argumentum ex verbis concilii Florentini duci posset, quibus asseritur omnia sacramenta tribus perfici: videlicet, rebus tanquàm materia, verbis tanquam forma, & persona ministri conferentis sacramentum cum intentione faciendi quod facit ecclesia. Inde enim sunt qui colligant præter contrahentes necessarium esse sacerdotem ministrum, cuius verba sint forma necessaria sacramenti. Id quod reliquorum omnium sacramentorum exemplo confirmatur.

2. Argu.

Accedit quòd actiones sacramentorum, vt distinctione prima in fronte expositum reliquimus, sunt actus religionis quibus profitemur diuinitus sanctificari: actus verò religionis absque ministri benedictione non reperitur, qui quidem minister, vt arguit Durandus, debet esse sacerdos, nisi ubi sacramentum tantæ necessitatis est, ut eadem laicum permittat ministrum, ut in baptismo.

3. Argu.

Tertio arguitur, quod cùm matrimonium, quod erat tantum in officiū, institutum sit in sacramentum, decentissimum fuit nouum illi ministrum, nouamque formam necessariam adscribere: verba enim contrahentium non uidentur vim habere, nisi contractus cuiusdam & pacti, sicut in emptione & uenditione: neque habent præscriptam formam, nam & nutus satis sunt.

Appendix.

Concedendum ergo secūdum istos esset nunquam per matrimonium conferri gratiam quando priuatim, & clanculum absq; ministro co-

trahitur, nisi sacerdos cum sua forma interuenerit. Atqui Sanctus Tho. 4. lib contra gentes capitu. 78. ait, quòd matrimonium inquantū ad bonum ecclesiæ ordinatur, oportet quod subiaceat regimini ecclesiæ: ea aūt quæ populo per ministros ecclesiæ dispensantur, sacramenta dicuntur. Vbi insinuat matrimoniū non esse sacramentum, nisi quando per ministrum ecclesiæ dispensatur. Et Guilielmus Parisiensis capi. citato de matrimonio, ait ꝙ forsitā matrimoniū, dummodo nuptialis benedictio non contemnatur, sacramentum est, sed virtutē sacramenti talem non hēt, nec veri nominis est sacramentū, nisi sicut diximus. Hæc ille. Vbi insinuat absq; benedictione sacerdotis non esse verū sacramentū.

Opinio singularis. ¶Hanc aūt opinionē, q̄a singularis eēt, nullū arbitror habuisse hactenus assertorē, sed disputatorē: nā præterquàm ꝙ nemo eorū, qui hucusq; scripserūt, eius meminerit, nō apparet quem admodū sit sustentabilis.

Benedictio nuptialis solū est de solennitate. In primis. n. de benedictione nuptiarū, qua in ecclesia spōsi solenniter benedicuntur, affirmari nequit, ꝙ sit forma necessaria. Nam S. Thom. & vniuersi, nemine excepto, fatentur imptæsentiarū non esse de essentia, sed de solennitate sacramenti: quippe quod iam antea ꝑ consensus de præsenti fuerit confirmatum.

Verba sacerdotis an sint forma. Id ergo sustinere quis fortè cōtendat, de forma ministri, dū sponsalia de ꝓsenti (quæ matrimoniū sunt) publicè in forma ecclesiæ celebrantur: tunc etenim ad interrogationem sacerdotis vterq; coniugum respōdet se alterū in coniugē accipere, & sacerdos addere solet, Ego igitur vos coniungo in nomine patris, &c.

1. Arg. ¶Quòd autem hæc non sit necessaria forma, demonstratur: quia si esset necessaria, procul dubio ecclesia illam expressisset tanquàm necessariò vbique seruandam, & tñ nullibi inter sacros canones talis extat forma, cùm tamē sæpissimè de hoc sacramento fiat mentio: & potissimùm cap. Licet de sponsa. duorū exprimitur forma solennis exprimentiū consensus, Ego te accipio in meam, & Ego te accipio in meum: licet neq; hæc, vt Glossa bene ait, sit necessaria: si ergo & forma sacerdotis esset necessariò adhibenda, eius illic certè facta fuisset mentio.

Concil. Floren. 2. Arg. Sed & concilium ipsum Flotētinum, quod recitata opinio sibi suffragari censet, ei maximè refragatur: nam licet priùs in genere ministrum omnium sacramentorum nominauerit, tamen dum in specie ad matrimonium descendit (vnde potissimum debet argumentum peti) solùm ait ꝙ causa efficiens matrimonij regulariter est mutuus consensus per verba de præsenti expressus. Vbi cùm in reliquis omnib. expressè materiam explicuerit & formā, si qua esset matrimonij alia præter verba contrahentium, necessaria forma, ambigere non licet, quominus illam expressisset. Cùm ergo de illa nihil meminerit, manifestè colligitur non aliam posuisse, quàm contrahētium verba. Nominauit aūt illa, non formam, sed causam efficientem: quia compertissimum habebat Synodus easdē causas efficientes, quib. sacramētum ꝑficitur, rationem habere materiæ & formæ, quæ sunt necessariæ: sed quia non habebant illam imaginem extrinsecarum materiæ & formæ, quæ est in cæteris sacramentis, appellauit eas causas efficientes, sicut actus pœnitentis appellauerat quasi materiam, non quòd non sint verè materia, sed quia non sunt extrinseca, vt in cæteris.

3. Arg. ¶Prætetea. Forma sacramentorum, quæ à sacerdote apponitur, significat effectum sacramenti, vt patet in baptismo, Ego te baptizo &c. Et in cæteris effectus autem matrimonij est coniunctio coniugum: hanc autem consensus ipsi expressi contrahentiū satis significant: verba ergo ipsa contrahētium sunt sibi mutuò pro materia & forma.

Hugo. li. 2. de sacram. Quæ quidem, expressa sentētia est Hugonis lib. 2. de sacramētis. par. 11. ca. 5. vbi interrogatus, qñ coniugium esse incipiat, respondet, ꝙ ex quo consensus inter masculum & fœminam factus fuerit, ex eo statim cōiugium est. Quare licet sacerdos adijciat, Ego vos coniungo, forma illa nō potest accipi in sensu, quē sonat, quasi per illā coniunganī, sanè cùm illi per suos cōsensus fuerint coniuncti, sicuti tpe antiquo anteq̄ matrimonium esset sacramentum, sed in hoc sensu, Ego approbo, vel benedico coniunctionem uestram.

¶Et confirmatur hoc maxime. Opinio illa non negat, quia nec negare potest, absque forma sacerdotis coniungi coniuges per suos consensus, atque adeò matrimoniū fieri tunc indissolubile, sed ait, non esse sacramentum.

Arguitur ergo sic contra. Ergo quando sacerdos ait, Ego uos coniungo, non applicat coniunctrices causas: nam illas contrahentes ipsi sibi inuicem applicant, Ego te accipio, &c. ergo sacerdos non verè eos cõiungit, quippe qui iam sunt coniuncti: ergo nec tunc facit sacramentum coniugij: nam idem est facere sacramentum coniugij, & facere coniugium, sicut idem est facere seu administrare sacramentum baptismi, & ministrare baptismum, & sic in cæteris: quare nec sacerdos est agens, sed ipsi contrahentes sunt sibi mutuò agẽtes

Forma diuersa. & recipientes. Quocirca forma illa sacerdotis non est de essentia, imò neq; est vniuersalis in ecclesia, sed alij dicunt, Ego vos sponso, & sacrm̃ confirmo, & alij. Quos Deus coniunxit, homo non separet, atq;

9. Arg. alij aliter. ¶Arguit demũ. Excludere oĩa clandestina matrimonia, quibus sacerdos non interest, à rõne sacramenti, cùm nullo ecclesiastico iure id expressum sit: imò neq; hactenus ab aliquo sanctorum asser

5. Ratio tum, temerariũ est. Et certè cum clandestina matrimonia sint iure prohibita, vt patet eodem tit. si illa non essent sacramenta, ab ecclesia quidem fuisset admonitũ.

6. Ratio Accedit ꝙ tunc nõ solùm iure pontificio, sed & diuino essent interdicta, tanquã nõ habentia legitimam formam, nec gratiã conferentia, & tamen solo pontificum iure inhibentur, & propter solam inobediẽtiam & excommunicationem ecclesię nõ

7. Ratio conferunt gratiam. Imò uerò si nõ essent sacramenta, deberent postea solẽniter iterari, vt ratificatis consensibus forma sacramenti accederet, quod tamen non fit. Accedit & Sanctus Thomas distinctione. 28. artic. 3. vbi secundo loco arguens, qđ cum in cæteris sacramentis requiratur ecclesiasticus minister, idem videtur in matrimonio necessarius, negat consequentiam: quoniam in cæteris, vt in pœnitentia actus nostri licet sint de essentia, tamẽ non sufficiunt ad inducendum effectum sacramenti, scilicet absolutionem à peccatis sine sacerdote, sed in mr̃imonio actus nostri sunt sufficientes causę proximi effectus, scilicet, colligationis, & ideo benedictio sacerdotis non est necessaria. Vbi insinuat, quòd quia actus nostri sunt causa coniunctionis, in qua consistit substantia matrimonij, sunt subinde causa gratiæ absque sacerdotis munere. Sed non opus est pluribus.

¶Respondetur ergo ad argumẽtum cum Sancto Thoma, quæ omnium est uniuersalis responsio, ut artic. 1. expositum est, quod actus illi contrahentium: nempe, verba exprimentia consensum, eo ꝙ directè faciunt nexum, qui est sacramentum matrimonij, non quidem tanquàm meri actus humani, vt aiebant Pelagiani, sed ex institutione Christi conferunt gratiam, quæ ideo tunc confertur dum amborum consensus coeunt: nempe, in illo momento, quo posterior consensus accedit priori. Neq; alia expectatur forma. Quo fit, vt vbi sponsalia de futuro præcesserint, illo post articulo, quo amplexu maritali se se per copulam commiscent, sacramentalis gratia conferatur: quia tunc consensus ꝑficiuntur. Ex quo secundò subsequitur, ꝙ quando dicitur per matrimonium cõferri gratiã, intelligitur per causas, quibus fit matrimonium: nempe, per consensus, quibus fit obligatio & uinculũ, quod est matrimonium. ¶Vnde ad argm̃ primum contrariæ partis respondetur, ꝙ conciliũ ipsum, quod prædixerat, in omni sacramẽto requiri ministrum. & materiam & formam, se in matrimonio explicuit docens, mutuos consensus per uerba de præsenti qua ratione causa sunt efficiens matrimonij, materiam esse & formam, atq; adeo nõ esse alium necessarium ministrũ præter ipsos contrahentes, qui materiam applicant & formam. Cùm enim Christus hoc instituens sacramentum nihil aliud fecerit, quàm antiquum fœdus sanctificare, neq; nouam materiam neque formã instituit, sed eosdem actus voluit esse ad hæc officia destinatos & sanctos.

¶ Et per hoc ad aliud de religione respondetur, quod actus ipsi, qui antea non erant nisi legitima quædam pactio & merus contractus, iam nunc in lege euangelica sunt verè actus religionis, veluti materia & forma in baptismo, licet per laicum applicentur. Tametsi benedictiones ecclesiæ, quibus sponsi in nuptiali missa cõsecrantur, eiusdem religionis sint maximum documentum. Atq; hoc pacto Guiliel. Parisiensis est intelligendus: palam enim est eum non loqui de verbis sacerdotis dum sponsalia fiunt de presenti, sed de

Solutio 3. argu.

Solutio 1. argu.

Solutio 2. argu.

Benedictiones ecclesiæ

Guliel. Parisiẽsis.

benedictionibus, quibus in templo sponsi benedicuntur: nam fortasse suo tempore matrimonia nō celebrabātur, nisi illo temporis articulo. Constat autem communi omnium consensu illas non esse de essentia, sed eas cōmendauit doctor ille, ita fieri in testimonium religionis Christianæ, vt si contemnantur, maneat matrimonium quodammodò sine solennitate imperfectum, nihilominus verum sacramentum. Atque id ipsum sentit loco citato S. Tho. probat enim esse sacramentū: quia regimini ecclesiæ subditur, vt materia eius determinetur non constare inter cōsanguineos, & benedictio ꝑ ministros ecclesiæ nubentibus adhibeatur. Et ideo ait hoc sacrm̄ dispensari per ministros ecclesiæ. ¶ De matrimonio aūt inter absentes aut per epistolā, aut per internunciū maior offertur dubitandi occasio, sed hęc disputatio dist. sequenti suum habet locū.

S. Tho.

Mrimo niū inter absētes, an sit sacramentū

¶ Ad secundum principale argumentū respondetur, ꝙ quanuis concupiscentia absolutè considerata, quo magis exercetur, eò ardentiūs feruescat, tamen dum eius necessarius vsus rationi ordini per matrimonium subijcitur, illam reprimit, quatenus illę actiones habitus, qui aliàs essēt vitiosi, studiosos generāt. Matrimonium ergo concupiscentiæ medetur tam ex parte actus, quàm ex parte ipsius concupiscētiæ. Ex parte quidē actus rōne qua est legitimum vinculum in officium naturę ꝑ bona sibi annexa. Et hoc dupliciter. Vno modo quia facit actum licitum rōne generationis, qui, si esset concubitus vagus, esset illicitus. Secundò, quia cùm per ipsum homo concupiscentiæ satisfaciat, cohibetur ab alijs turpibus congressibus & immunditijs, iuxta verbum Pauli, melius est nubere, quàm vri. Sed tamen ex parte concupiscentiæ secundū se opem fert coniugium quatenus est sacramentū: quippe quod per gratiā, quatenus est ex natura gratiæ, concupiscentiam in sua radice extinguit & eneruat ad actus illicitos.

2. Arg. Solutio

Ex parte actus

Ex parte cōcupiscētię.

¶ Ad tertium aūt, quo inferebatur cōsiliū esse omnib. matrimonia cōtrahere, negat consequentia. Nam alia sunt salubriora remedia, vt carnē ieiunijs & vigilijs macerare, cōtemplationi & orationi vacare, quæ opera esse debent virginum, & corū, qui in cœlibatu viuunt. Ob idq; Pau. consulebat vt oēs essent sicut ipse, si tamen possent: nam ut Christus Mat. 19. apostolis dicentibus. Non expedit nubere, dixit, Non oēs capiunt verbum istud: scilicet, consilium non nubendi, sed quib. datum est, & ideo qui pōt capere, capiat.

Tertij arg. dilutio.

Mat. 19

¶ Ad quartum argumentum Adri. in materia de matrimonio q. 1. sub dubio respondit, vtrùm mr̄imonium infidelium sit sacramentum nouæ legis. Tametsi gratiam illis eo non infundant, ꝙ obicem opponunt. Ac perinde sub iudice relinquit, vtrum fidelibus non baptizatis: nempe, catechumenis, gratiā conferat, pro eo qđ in cap. Veniens. de p̄sbytero non baptizato. quasi arguendo ait Innocentius, ꝙ videatur sacrm̄ matrimonij, eucharistię, & ordinum absque baptismo suscipi posse. At verò non est cur huiusmodi dubitatione, quæ nulla est, cōturbemur. Enimuerò si nomen sacramēti accipiatur pro legitimo vinculo in officium, & pro mysterio, quo significatur vnio Christi & ecclesiæ, liquidum est matrimonium infidelium esse sacrm̄, quia hac ratione ab orbe cōdito fuit institutū. Et hoc est quod prædicto capit. Gaudemus. definitur. Hanc enim ob causam docet Apostolus vxorem infidelem posse cū marito ad fidem conuerso manere, si fiat citra periculum fidei. Si verò nomen accipiatur pro sacramento nouæ legis conferente gratiam, certissimum est matrimonium infidelium non esse sacramentum. Neq; contrarium affirmat in dicto capit. Veniens. Innocentius. Primum, quia solùm disputando ait, baptismum non esse fundamentum omnium sacramentorū, Et forsan accipit sacramentum matrimonij, vt est duntaxat vinculum in officium. Quare cōcludendo diffinit cum concilio apud compendium cap. Si quis presbyter. eod. ti. vt clericus non baptizatus, iterum suscepto baptismo de integro ordinetur: nam absque baptismo, qui est ianua sacramentorum, nullum suscipitur sacramentū nouæ legis. Quapropter licet catechumenus, qui per fidem sacramenti formatam est iā membrum Christi, matrimonium contrahat, tamen non suscipit sacramētalem gratiam: quia neque illud est sacrm̄: sicut neque esset sacramentum si ordinaretur, aut confiteretur.

Quarti ar. dilutio.

Ca. Veniens.

Innoc. exponitur.

¶ Sed hoc forsan dubitabit curiosus lector, vtrum si bapti-

Dubiū.

si baptizatus contraheret cũ muliere non baptizata, quæ esset catechumena, esset verum sacramentum nouæ legis. Apparet enim non esse, quia aliàs esset claudicans ex altera parte. Attamen nulla apparet absurditas si dicatur esse sacramẽtum ex parte viri, qui est aptum subiectum, non tamen ex parte fœminæ, quæ est ineptum.

ARTICVLVS III.

Vtrùm commistio sexuum per copulã sit de essentia & integritate matrimonij.

Andem, vt perfectio matrimonij innotescat, quęritur, vtrùm actualis commistio coniugum sit de eius essentia. Et arguitur à parte affir- Partis negatiuæ ar. 1. matiua Primò ex vnionis natura. Dictum est in eius institutione, Erunt duo in carne vna, quod non fit nisi in maritali complexu.

2. Arg. ¶Secundò ex fine: est enim tam in officiũ generandi, quàm in remedium: & tamen neutrum coniuges assequuntur, nisi per carnis commistionem.

3. Arg. ¶Tertiò ex significatione: significat enim coniunctionem Christi & ecclesiæ in vnitate naturæ: hæc autem non designatur, nisi per corporum copulationẽ in actu. Pars negatiua.

¶In contrarium autem est, quòd inter primos parentes ante lapsum fuit verum matrimonium, quando tamen nulla fuit copula consummata: quia iam tunc dictum fuit. Erunt duo in carne vna, & Crescite & multiplicamini.

¶Circa hanc quæstionem in eo fuit errore Vuitcleff, vt crederet ante coniugũ carnalem copulam matrimonium nõ esse solidum nec firmum, quemadmodum Thomas Vualdensis tomo. 2. de sacramen. capit. 130. refert. Quin verò & Gratianus. 27. q. 2. can. Institutum. §. Potest & aliter. & can. Sicquippe. §. Ex his. ex quibusdam sanctorum autoritatibus id ipsum sibi videtur elicere. Hæc tamẽ assertio non tantùm falsa opinio, sed error censenda est.

Matrimonij duplex integritas & perfectio. ¶Ad quæstionem ergo distinctionis præmissa per duas conclusiones facilè respondetur. In matrimonio enim, sicut & in qualibet re naturali, duplex integritas, & perfectio consideratur. Vna quæ consistit in essentia rei & definitionis complemento. Atque hæc dr perfectio prima ipsius substantiæ & speciei: veluti est ignis, licet in uacuo positus non calefaceret. Altera rò est perfectio, quæ attenditur penes operationem, & illa est perfectio secunda, per quam res suum assequitur finem.

¶Prior ergo conclusio sit. Matrimonium per mutuum consensum de præsenti conciliatum, est integrum & perfectum integritate prima & essentiali. Prior conclusio.

¶Posterior autem. Matrimonium non est perfectum perfectione secunda quousq; commistio carnalis copulæ accedat. Hæc per se manifesta est, sed prior, in qua est difficultas probatur. Matrimonium, vt habetur ca. Illud. de p̃sumptio. & citat à Gratiano in fronte. 2. quæstionis, causæ 27. vbi hæc materia compilatur, est maris & fœminæ cõiunctio indiuiduam vitæ cõsuetudinem retinens: quare essentialis natura matrimonii est nodus & vinculum quo p̃sonæ sibi se mutuo tradũt: tunc. n. contrahere dicunt matrimoniũ, q̃a tunc cõtractus celebratur: hoc autem fit dum amborum consensus de præsenti concurrunt: ergo tunc matrimonium, in sua substantia perficitur. Idq; inde secundò confirmatur, q̃ cùm vsus & operatio rei non sit de eius essentia, fit vt añ copulæ consummationem sit legitimum matrimonium. ¶Tertiò arguitur, quia alias matrimonium sterilium, & senum non esset uerum matrimoniũ: qm̃ coniugalis copula non refert, nisi ad prolis generationẽ: consequens tñ est falsum. ¶Quartò. Internus finis sacramenti est homines per gratiam sanctificare: sed tunc, vt prædictum est, dũ consensus amborum interueniunt, gr̃a sacramentalis confertur: ergo tunc fit sacramentum. Atq; hinc dis. seq̃ti q. 1. art. 3. collecturi sumus, consensum in carnalem copulã non esse ad essentiam matrimonij necessarium. ¶Quintò veritas hæc catholica multis canonib. ead. cã. & quæst. comprobatur. Ait enim can. Matrimonium. Chrysostomus super Matth. Matrimoniũ non facit coitus, sed voluntas. Et alludit ad illud Pauli. 1. Corinth. 7. Præcipio non ego, sed dominus, uxorem à viro non discedere, quòd si discesserit, manere innuptam: vbi docet, separationem tori nõ dissoluere matrimonium. Hinc ergo euidens

Posterior cõclusio.

Ratio prioris conclusio.

Ratio secunda.

Ratio tertia.

Ratio quarta.

Confirmatio ex sacris canonibus.

Paul 1. Corint. 7.

dens sumitur argumentum, Si enim post copulam separatio tori non dissoluit matrimonium, fit ut etiam si ante copulam, ut uacent orationi, ut ait Pau. constituerent perpetuò abstinere, nihilominibus esset verum matrimonium. Vnde in lib. de bono cõiugali cap. 18. Aug. in nuptijs, inquit, plus valet sanctitas sacramenti, quã fœcunditas ventris, vbi añ coniugalẽ congressum matrimonium nominat. Cui cõsonat Nicolaus papa can. Sufficiat. ea. cau. & quæst. vbi ait solum consensum matrimonium facere, vt sint veri coniuges.

August.

Nicola.

¶ Præterea id patet, quia inter Ioseph & Deiparã virginẽ fuit verum matrimoniũ, vt dist. 30. qnæst. 2. videbimus, ideq; docet Aug lib. 1. de nuptijs & concupiscentia cap. 9. & refertur can. Beata Maria. ead. cau. & quæst. iuxta verbum angeli Matth. 1. Noli timere accipere Mariã coniugẽ tuã. Vnde infert, ꝙ coniux vocatur ex prima fide desponsationis, quam concubitu nec cognouerat, nec fuerat cogniturus. Quo verbo condemnatur erroris glossa Gratiani locis citatis vbi ait, coniuges consuetudine scripturæ non appellari nisi spe futurorum: quia scilicet in animo habent con iungi carnali commercio. Esset enim hæresis dicere, ꝙ beata Maria & Ioseph in proposito habuerint illam carnalem copulã, cùm priùs illud diuinæ voluntati commiserint, & postea voto continentiæ confirmauerit. Sed de hoc virginis matrimonio inferiùs. Vnde Ambros. lib. de virginibus, & citatur can. Cùm initiatur, Defloratio, inquit, virginitatis non facit matrimoniũ sed pactio coniugij. Quod profectò pessimè Gratianus can. Sic quippe interpretatur dicens, ꝙ cõiugalis pactio facit, vt mulier in defloratione suæ virginitatis nubere viro dicatur: imò antea per consensum verè nubit, fitq; verè coniux. Id ipsum Isidorus lib. 9 Etymologiarum censet, vt ibidem cã. Omnis res. ¶ Falsus aũt fuit Gratianus, primùm non distinguens ꝭm philosophiam inter perfectionem essentialem, quæ consistit in natura rei, & accidentariam, quæ ad eius attinet operationem. Deinde quia inter citandos Doctores sacros nõ satis eorum sensus penetrauit. In primis enim canon ille, Non est dubium. illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum qua commistio sexus non

Verum m̃rimonium inter Ioseph, & beatam virginẽ.

Glossa Gratiani.

Ambrosius.

Gratianus reprehenditur.

Isidor.

docetur fuisse, nescio an in Augustino reperiatur, quanuis Magister ẽt, ceu illius ipsum citet. Hugo nanq; li. 2. de sacrament. part. 11. illum non tribuit Augustino. Cuiuscunque tñ ille fuerit, non facit illũ sensum, in quo Gratianus illum citat, cùm sapissimè Augustinus docuerit, matrimonium añ carnalem copulã esse verum sacramentum. Et iõ uel intelligit, vt ait Diuus Thomas, ꝙ non est perfectum perfectione accidentali ꝭm operationem. Vel quantum conijcio, commistio non accipitur illic pro copula & congressu carnali, sed pro vinculo, quod per mutuũ consensum innodat, vt à rõne matrimonij non excludatur matrimoniũ non consummatum, sed concubinatus. Hic enim est legitimus sensus Leonis can. proximo, Cùm societas. secundùm expositionem Hugonis in summa sententiarum tracta. 7. capit. 6. quod Gratianus animaduertere debuisset. Extat enim ille textus in epistola eius. 70. capit. 5. vbi tractat discrimẽ inter verã vxorem & cõcubinam, & inter verũ & falsum heredem, vbi citat historiam de Sara & Agar, quam adducit Paul. ad Galat. 4. At verò Agar, licet dicat Gen. 25. concubina: nõ tñ taliter, vt nõ fuerit vxor, sed q a erat ancilla, vt infra distin. 33. q. 1. ar. 2. pleniùs explicabit: & ideo nec eius filius fuit legitimus hæres: ob idque præcepit Deus Abrahæ dicens, Eijce ancillam & filium eius, Gen. 21. Ex his ergo concludit Pontifex dicens, ꝙ cùm præter commistionem sexuum: nempe, per matrimonialem consensum, non habeant in se nuptiæ coniunctionis Christi & ecclesiæ sacramentum, non dubium est illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cũ qua docet non fuisse nuptiale mysterium vbi non est legendum, nuptiale ministerium, sed mysterium: hoc est, nuptiale sacramentum. Insinuat. n. illic Pontifex, ꝙ solerent pacta turpia inter concubinarios interuenire perpetua instar matrimonij: & hæc sunt, quæ illic cõdemnat. Hugo verò loco citato idem exponens ait, quòd vbi copula carnalis non interuenit, nõ est integra significatio desponsationis Christi cum nostra humana natura, quam induit, nihilominus est verum coniugiũ, verumq; sacramentum significans eandem vnionem Christi per amorem. Et inde illud

Hugo.

Intellectus canο. Nõ est dubium. 27. q. 2.

Leo.

Pau. ad Galat. 4.

Hugonis interpretatio.

Innocē. lud desumpsit Innocentius cap. Debitum. de bigamis non ordinan. Verum est tamē ꝙ Origenes, vt refertur can. Inuenta. beatam virginē non vult simpliciter appellari vxorē Iosep. Neque Hieronymus, vt refertur can. Genuit. neque Gregorius can. Sic quippe. appellant illas veras nuptias: quia nuptiarum nomen coaptari non cēset nisi carnali copulæ, sed tñ non negant quin citra illam sit verum sacramentum.

Orige-nes. Hieron. Grego-rius.

Matri-moniū ratum. ¶ Atque hac de cā matrimonium per consensus firmatum dr̄ ratum, attamen nisi adueniente copula, non est consummatū. Et ea propter illud ꝑ ingressum religionis alterutrius coniugū dirimitur, hoc verò minimè, nisi per mortē, id quod inferius examinaturi sumus distinct. proxima.

Solutio primi argum. ¶ Ad primum igitur principale argumentum respondetur, quòd Adam verbis illis, Erunt duo in carne vna, naturā sacramenti secundùm vtramq; perfectionem explicuit.

Solutio secundi argum. ¶ Ad secundum autem respondetur, quòd finis rei non est de eius essentia: & ideo quanuis matrimonium non nisi per copulam finē assequatur prolis, nihilominus antea est verum sacramentum. Preter quàm quòd & alterum assequitur finem, qui est cohabitatio & mutua coniugū obsequia: vt in de bono coniugali ait Augustinus.

Remediū contra concupiscētiam duplex. Remedium autem contra concupiscentiam est duplex, alterum in habitu & proxima potentia: & hoc ꝓstatur per gratiam ante copulam, vt scilicet idoneo affectu coniuges dum libuerit possint se amplecti. Alterū autem est in actu & in vsu, per quem homo satisfaciendo concupiscentiæ ab alia cauet turpitudine Sed hoc non est de essentia.

Solutio tertij argum. ¶ Ad tertium denique respondetur, duplicem esse in matrimonio significationem Christi & ecclesiæ. Vnam scilicet per affectum, & vnionem charitatis, quemadmodū admonet Paul. vt coniux coniugem, sicut Christus ecclesiam, diligat Et hęc essentialiter in mutuo consensu consistit, qui est ante copulam. Sed alia est significatio per commistionē carnalem, per quam significatur vnio hypostatica Christi cum nostra natura. Atqui hæc pertinet ad secundam perfectionem, quæ non est de essentia.

DISTINCTIO VIGESIMA septima, De matrimonii essentia, deq; sponsalibus & bigamia.

AEterum quo huius sacramēti naturam penitiùs speculemur, matrimoniū dicitur quasi matris munium. Primum enim fœtus in vtero, & deinceps tenera proles materno subsidio potiùs fouetur, quàm paterno, à quo ideo, vt Gregor. 9. autor est, matrimonij contractus nomen sortitur. Deinde verò paterna potitur hæreditate, quæ ob id patrimonium nuncupatur. Sed nuptię dicuntur à nubendo, quod proprium est feminæ, sicuti vxorem ducere, proprium viri. At verò coniugium ab vtroque denominatur, quorum est vinculum. Matrimonium ergo, vt Alexan. tertius ait, est viri mulierisq; maritalis coniunctio, indiuiduam vitæ consuetudinem retinens.

Textus Cap. 1.

Ca. fi. de conuer. infidel.

Ca. illud de præsump.

¶ Hoc igitur matrimonij fœ- Cap. 2.

dus

dus & nexus (vt de eius causa dicamus) solò contrahentium mutuoq; consensu de præsenti connectitur verbis aut nutibus expressò, alioqui esse nequit mutuus. Est enim nuptialis contractus, non quidem simplex donatio aut traditio, sed permutatio, Do, vt des, quæ ideo suapte natura deposcit, vt vtrique cõtrahentium mutua eorum voluntas innotescat. Vnde Nicolaus Papa, consensus, inquit, contrahentium sufficit, quo deficiente nihil fit. Id quod inter Armenorum instructiones Florentina Synod. decernendo repetijt. Nam prẹterquam quòd omnibus sacramentis generale est, vt intentio suscipientis in adultis requiratur, hoc huic quatenus contractus existit perpetui vinculi, est quodam modo peculiare. Quod enim quis non eligit, nec optat, id profectò, vt ait Sanctus ille Pontifex, minimè diligit: quod autem non diligit, facilè contemnit: atque adeò matrimonium nisi animi assensione confirmaretur, perpetuò durare nequiret, neque verò procreandis prolibus satis esset aliter consultum.

Can. sufficiat. 27. q. 2.

Conci. Floren.

Cano. presens. 2c. 3.

¶ Consensus autem huiusmodi non est necessarium vt in carnalem copulam formaliter feratur, quando quidem illa essentiam matrimonij non ingreditur, sed satis est vt sit in perpetuam indiuiduamque consuetudinem & consortium, in quo, vt idem ait Nicolaus, essentia matrimonij cõsistit: vbi in virtute facultas illa implicatur, quam sibi inuicem coniuges suorum corporum faciunt in rem vxoriam. Quod in matrimonio beatæ Virginis, de quo inferiùs recurret sermo, perspectum est. Vnde Chrysosto. Matrimonium non facit coitus, sed voluntas: & Ambros. Cùm initiatur coniugium, coniugij nomen nascitur: nam defloratio virginitatis non facit matrimonium, sed pactio coniugalis.

Cap. 3.

Cano. Sufficiat.

Cano. Cũ initiatur. ibidem.

Capi.4. lis. ¶ Atqui præfatus iste consensus non est necesse, vt eodem temporis arti. ab ambobus proferatur: quippe cum nihil obstet, quin per literas & internuncios matrimonialia fœdera concilientur. Quocirca cum Christus matrimoniũ simpliciter in sacramentum erexit, fas non videtur, vllum quod verè sit matrimonium, quamuis inter absentes, à ratione sacramenti excipere. Capi.5. ¶ V inculum huius sacramentalis contractus adeò est, postquàm per copulam cõsummatum fuerit, diuino naturaliq; iure firmum & solidum: ut, nisi per mortẽ, Rom.7. sicut ad Roma. ait Paul. sit prorsus indissolubile. Illud verò quod ratum, minimè tamen consummatum fuerit, per religionis professionem eodem diuino iure distrahitur, quo religionis status tanquam auctoris charitatis vinculum institutus est, vt per Aug. 33. q. 5. perq; Alexan. de conuer. coniug. & per Nicolai, aliorumq; Pontificum decreta. 27. q. 2. definitum est. Nam tunc, eodẽ interprete Nicolao, quos Deus coniunxit, non homo, sed Deus ipse sancto suo flamine separat. Quapropter ei, qui in seculo permanet, (quo vtique inuito alter potuit statum fœlicioris frugis optare) liberum est aliud inire coniugium. At tamen cum per susceptionem sacrorum ordinum matrimonium non dirimatur, vt Ioan. 22. in sua extrauaganti decreuit, nequit vir post matrimonium ratum, nisi de consensu vxoris, illis initiari. Imò neq; antequàm religionẽ fuerit professa, nisi sexagenariã ætatẽ attigerit. ¶ Hinc fit, vt spõsaliorũ consensum, quæ mutuã in futurũ sponsionẽ designãt, matrimoniũ non contrahatur, etiam si spõsionẽ fides iureiurãdo fuerit stabilita, vt nos Alexã. Papa docuit, nisi vbi fuerit carnalis copula affectu maritali subsecuta. Quæ quidem tunc copula perfecti consensus interpres est, vt Gregor. nonus suo nos commonuit decreto.

Antiq. de uoto. Capi.6. Cap De illis, de sponsalib. Ca. Is q fidẽ de sponſ.

Ad hæc

Capi. 7. ¶ *Ad hæc & de bigamis hoc adhibendum, quòd quanuis polygamiā Lamech primus sub* Gene. 4. *lege naturę introduxerit, lexq́; subinde Mosayca vsu & more admiserit, tamen cum ante euangelicam legem nullum fuerit uerum ordinis sacramentū, sub ipsa primum irregularitas est ei adnexa, eademque non iure diuino, sed Pontificie, quo* 1. Ad Timot. 4. *omnis irregularitas inuenta est. Admonitionem enim Pauli, ut episcopus: hoc est, omnis sacerdos, sit vnius vxoris vir, non ceu Apostolus quasi ius diuinum promulgans fecit, sed ceu pastor & antistes ecclesiæ. Quam igitur ob rem, vbi causa occurrerit legitima, in facultate summi Pontificis, est super omnem irregularitatē dispēsare, vt decreto Martini* Can. lector dis. 34. *distinct. 34. docti sumus. Quinuerò & ad minores ordines suscipiēdos eadem quoque in episcopis viget dispensandi facultas.*

DISTINCTIONIS VIGEsimæseptimæ, Quæstio prima, De matrimonij definitione & causa.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm definitio, qua matrimonium describi solet, sit idonea.

Res quæstiones præsens distinctio desiderat, q̄ sunt de matrimonio, de sponsalibus, & de bigamia. Videtur ergo matrimoniū non rectè sic definiri, vt in c. Illud de præsump. & apud Petrum Lombardū præsenti dist. definitur, ut sit, uiri mulierisq́; maritalis coniunctio indiuiduā uitę consuetudinem retinens. Et arguitur primò de nomine. Denominatio à digniori parte sumenda est, sed pater præstantior est matre: ergo non matrimoniū, sed pātrimonium dicendū esset. ¶ Secundò arguit de genere. Coniunctio est nomen relationis: coniugiū autem nō ponitur in genere relationis, quia est vinculum, & uinculū est causa cōiunctionis: nā est funiculus quo res colligant̄: ergo m̄rimoniū nō est cōiunctio. ¶ Tertiò arguit, q̄ non sit maritalis cōiunctio. Enimuerò mariti rō per matrimoniū definitur: est.n. maritus uir mulieri m̄rimonio coniunctus: ergo maritale nomen nō est in definitione ponendum, aliàs daretur in definitione circulus. ¶ In contrarium est authoritas tū Iurisconsultorū in p̄dicto cap. tum maximè theologorū dist. præsenti. ¶ In hoc sacramento, ut ait D. Th. tria est considerare; scilicet, essentiā, quæ est coniunctio & nexus: atque hac rōne dicitur coniugium. Deinde causam, quæ est despōsatio: & hac de causa dicuntur nuptiæ à nubendo. Pręterea effectus, qui est proles, & inde sortitur nomen matrimonij. Sed ut uice uersa hęc apertiora fiant, etymologia matrimonij multiplex accumulatur. Dicitur enim m̄rimonium: matris munium: quia prolem munit, uel matrem muniens: quia & uicissim proles est matris munimen, uel

[Right margin notes: Matrimonij definitio. — Partis negatiuæ arg. 1. — 2. Arg. — 3. Arg. — Pars affirmati. — Dec. ar. — M̄rimonij etymo.]

matrem

matrem monēs: scilicet, ne virum deserat. Sed tamen quæ ad rem pertinet, hæc duntaxat est interpretatio, vt sit matris munimen: quia mater prolem munit. Ad alendam nanque educandamq; prolem vterq; coniugum suas operas cōfert, diuersimode tamen. Qui.n.generat est pater, sed tñ nec generatio nec conceptio dr̃ munimē, sed officiū quod proli iam genitæ impenditur. Primum aūt munimentum est matris, q̄ priùs in vtero, & deinde vberibus filium nutrit, & alia infantilia officia ei præstat. Postea verò adulta prole sequitur munimentum patris nō solùm educationis, sed prouisionis bonorum, in quibus proles succedat. Et ideo matrimonialis contractus à munimine matris tanquàm à priori & magis necessariò sortitus est nomen, vt cap. Ex literis. de conuersione infideliū. ait Grego. Sed hæreditas appellata est patrimonium. Quamuis & altera ratio eidē nomini suffragatur. Cùm.n. pater sit causa efficiens generandi, & mater quasi materialis, non tam pater adiutorium est matris, q̄ mater patris. Vnde priùs productus fuit Adam, deinde adiuncta est ei fœmina quasi eius adiutorium, vt Gene. 2. legitur. Itaque non vir propter vxorem, sed vxor propter virum producta est. Quapropter pater dr̃ adiungere sibi matrimoniū: hoc est, adiutorium matris, & matrimonio sibi copulare vxorem: sed mulier non dicitur adiūgere sibi patrimonio virum.

Altera ratio.

Gene. 2.

¶ Nuptiæ verò à nubendo dicuntur: est enim nubere proprium fœminæ, cui antequam tradatur viro caput obnubitur: hoc est, velatur: nubere enim est quasi nube tegere, in signum obedientiæ, quam debet viro. Inde enim & nuptiæ dictæ, q̄ pudoris gratia se puellæ obnuberent, vt ait Ambr. cano. Nec illud. 30. q. 5. Quapropter velamen, quod sponsæ caput tetigit, non nisi humeris sponsi imponitur: q̄ppe qui onera matrimonialia sustinere dēt. Et Paul. 1. Corinth. 11. vitio dat mulieri caput non velare. Præterea velatur caput sponsæ in signum verecundiæ & pudoris, quēm prę se fert officium illud coniugale, quo mulier viro seruit. Id quod Rebbecca, vt legitur Gene. 23. documentū mōstrauit: quippe quæ viso Isaac pallio se operuit. Quocirca nuptiæ, vt sancti patres canonibus proximè citatis aiunt, non adipiscuntur hoc nomen vsque ad traditionem, qua vxor traditur viro, ad consummandam copulam. Et ideo nomen hoc conuenit vinculo matrimonij à suo effectu. Atque hac rōne negant inter Mariam & Ioseph celebratas fuisse nuptias. Propriè ergo mulier est quæ nubit viro, sicut proprium est viri vxorem ducere, nisi fortè figuratè dicat̃, vir nubere vxori: qui tam mollis est vt sit vxori subditus. Sed vt ad definitionē descē damus, prænotare oportet pro quare nomen coniugij & matrimonij, supponat. Etenim hic quinque considerare: scilicet, consensus inter nos, & contractus exteriores: videlicet, verba, & obligationem seu vinculum inde resultans, & facultatē, quā vterque alteri facit sui, & carnalē copulā.

Nuptię. vnde.

Velamis ra-ę.

Coniugiū & matrimoniū pro qua re supponunt.

Matrimonium aūt seu coniugium nō supponit pro interiori consensu, qui non est sensibilis: quippe cùm omne sacramētum debeat esse sensibile. Neque pro contractu externo: scilicet, pro verbis, quib. consensus exprimunt̃: quoniam consensus interni per verba exteriora expressi non sunt matrimonium aut coniugium, sed causa ipsius. Neque facultas, quam uir haberet in mulierē ad cōcubitum sufficeret ad matrimonium. Si enim Deus facultatem faceret alicui licitè vtendi aliqua muliere, non ideo esset matrimonium: neque si faceret vtrique mutuam facultatem ad illū actū, sed requirit̃ mutua, perpetuaq; coniunctio ad indiuiduam vitā peragendā, in omnib. officijs tā ad procreandas proles, q̄ ad mutua alia obsequia domestica. Quare nomen cōiugij & mr̃imonij supponit pro vinculo, nexu, & obligatione mutua, quæ ex mutuo cōsensu exteriùs expresso, ad communē vitā enascitur. Quocirca cū matrimonium dicitur vinculum, non accipitur nomen casualiter, vt aiunt pro re, quæ cōiuges copulat & vīculat, illi.n. sunt consensus, sed formaliter pro nodo, qui per tales consensus fit.

Coniugiū & matrimoniū.

¶ Ex his ergo colligitur conclusio, qua ad quæstionem respondetur. Definitio matrimonij, à doctoribus assignata, est optima. Cùm enim res per suas causas debeat definiri, illa, quæ datur per causam formalē & finalem, primatum obtinet: talis autem est hęc, Matrimonium est viri mulierisq; cōiunctio maritalis indiuiduam perpetuamq; vitæ consuetudinem retinēs: ergo hæc est optima.

Conclusio.

Ratio conclusionis.

Proba-

Minor probat. Genus. Probatur minor. Causa enim formalis idē est quod species, quæ constat ex genere & differentia: genus autem matrimonij est quòd sit formalis coniunctio, quòd significantius nomen est, quàm obligatio: quoniam quamuis non se obligarent per mutuos consensus, sed Deus illos coniūgeret vt inferius explicabimus, quia traderet vnum alteri, & alterum alteri in perpetuā societatem, esset matrimonium: nisi dixeris, ꝙ etiam tunc esset obligatio, licèt non per consensus. Differentia aūt, quæ constituit speciem, est ꝙ sit maritalis: nā si esset aliud genus pactionis aut contractus, quo se mutuò masculus & fœmina obligarent, vt sibi inuicē seruirent: scilicet, ꝓ pretium, vel aliam ob causam, non esset matrimonium. Et quamuis idem ferè sit, aptiùs tñ dicitur, viri & mulieris, quàm maris & fœminæ: nam mas & fœmina remotius genus significāt: quippe qđ & inter bruta reperit: uir aūt & mulier non nisi inter homines. Pudet aūt adnotare, inter personas eiusdem sexus non posse matrimonium contrahi. l. Cùm vir nubit. C. ad leg. Iul. de adulter. Id quod de nefando Nerone scribit Sueto. qui virum duxit in matrimoniū. Quod aūt Magister senten. adducit Inter legitimas personas (quod quidem, vt creberrimè solet, ex Hugone lib. 2. de sacra par. 11. cap. 14. desumpsit) quamuis ad maiorem expressionem subiecti fuerit adiectum, non tñ erat vsque adeo necessarium: qm̄ maritalis coniunctio id satis exprimebat: inter ꝓsonas q. ꝓpe illegitimas nulla intercedit maritalis coniunctio. Adiectio aūt alia, indiuiduam vitæ consuetudinem retinens, explicatio fuit cāæ finalis: ad hanc enim consuetudinem eiusmodi cōiunctio refertur. Quod si arguas, non semper coniuges eorundē esse morum, respondeī, satis esse in officijs coniugalib. conuenire, & inter Christianos neutrum fidei repugnare. Quare inter fidelem & infidelem non permittitur, vt matrimonium cōtrahatur, nisi antea fuerit contractum, vt. C. de Iudęis. l. Ne quis. De hoc autem latius dist. 39 Sed præter has causas etiam verbum, retinens, explicat proximum effectum matrimonij scilicet, perpetuum vinculum & indissolubilem nexum: hoc enim impræsentiarū sonat retinere, q̄ perpetuò tenere. ¶ Quòd

Differentia. Viri & mulieris. Inter legitimas ꝓsonas. Indiuiduā uitæ consuet. retinens. Obiectio. Retinens.

si quis arguat. Res, & potissimùm contractus per contrarias causas colligatur, & dissoluitur, vt si mutuo cōsensu celebrata fuerit emptio & venditio, vtroque cōsentiente pôt quod factum est, infectū reddi. §. fi. insti. quib. mod. tollit. obliga. ergo sic erit in matrimonio. Negaī consequentia: qm̄ cōtractus matrimonialis, vt suprà diximus, nō est merè ciuilis à solo dependēs humano consensu in fieri & conseruari, sed à lege quoque diuina. Vñ licèt conciliatio matrimonij ex mutuo consensu contrahentium pendeat: lege tñ diuina. qua institutum est sacramentū, fit illico indissolubile, vt per cōtrarias voluntates dissolui nequeat. Vnde Aug. can. Solet. 32. q. 2. si quis, inquit, aliquam sibi ad tp̄s habuerit adulter est. ¶ Hugo verò lib. 2. de sacram. par. 11. cap. 4. dicens, coniugium esse consensum masculi & fœminæ &c. orationē vsurpauit in sensu cāli: puta ꝙ coniugium sit coniunctio ꝓ consensum facta, Sicuti & alia definitio, q̄ solet per solum effectū & finem designari, dēt similiter interpretari. Aiunt enim quidam, ꝙ matrimoniū est consortium communis vitæ & cōmunicatio diuini & humani iuris. ff. de ritu nupt. l. 1. intelligiī nāque vt sit vinculum & obligatio ad huiusmodi consortium, q̄ quidem obligatio sit diuino, humanoque iure firmata ad differentiam aliorū cōtractuum, qui solo ciuili iure confœderanī. ¶ Ad primum igitur argumentum iam responsum est, quòd licèt pater sit præstantior matre, tamen mater prius magisq; necessarium munimen confert proli, à quo ideo inditum est matrimonio nomen. ¶ Ad secundùm autem negatur, matrimonium non collocari in genere relationis. Accipitur enim vinculum non efficienter pro consensu, qui facit uinculum, sed formaliter pro ligamine, quod ex consensu nascitur, quod quidem est relatio rationis, vt bene ait Scotus distinct. 26. permanens per modum habitus perpetuò Nam si vinculum accipiatur pro causa i hoc est, pro consensibus, quibus fit colligatio, res est momentanea & transitoria. Relatio autem rationis nihil aliud est, quàm mutuus respectus vnius ad alterum, qui ex vtriusque voluntate pullulat. Quare non opus est esse rem realiter distinctam à subiecto. ¶ Ad tertium denique respondetur,

An mutuo consensu matri. possit di strahi. Hugonis defi nitio. Alia definitio. Solutio primi argum. Solutio secundi argum.

Solutio detur, nõ inconueniret, vt priora, quæ sũt tertij ac nominata, per aliqua, quæ sunt posteriora simpliciter, nobis autem priora & notiora, definiantur. Maritus autem est quid posterius simpliciter, quàm matrimoniũ, nam per matrimonium fit maritus. Nobis autẽ est prius & notius: & ideo matrimonium definitur per maritum à posteriori, sicut maritus per matrimoniũ à priori. Neque iste est vitiosus circulus: definitur enim qualitas à philosopho, ꝙ si res, quales dicimut, & quale est, quod qualitate afficitur.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm cõsensus mutus sit sufficiens causa matrimonij.

AD pleniorem intellectũ substantiæ matrimonij, quærit de eius causa, an sit mutuus consensus. Et arguitur à parte negatiua. Sacramenta nõ sunt à uoluntate humana: consensus autẽ emanãt ab illa: ergo isti nõ sunt illius causa. ¶ Secundò arguitur, ꝙ non sit sufficiens causa. Alioqui enim sequeretur, ꝙ sicut cõsensus de præsenti expressus sufficit ad matrimoniũ de præsenti: ita consensus de futuro sufficeret ad matrimonium de futuro: nam sicut uoluntas præsens se habet ad præsens ita & futura ad futurum: consequens autem est falsum: quia isti consensus, Accipiam te in meã, & Accipiam te in meũ per se non faciũt matrimoniũ in futurum. ¶ Tertiò. Si consensus esset causa matrimonij, tunc uel eius obiectum inclu deret carnalem copulam: & hoc nõ: quia vt distinctione præcedenti quæstio. 2 conclusum est, carnalis copula non est de essentia matrimonij, alioqui inter sacram virginem & suum coniugem non intercessisset uerum coniugium, quod, vt distinct. 30. quæst. 2 latius patebit, falsum est: uel sufficeret consensus in indiuiduum uitæ cõsuetudinem sine respectu ad copulam: ꝙ autem hoc non sufficiat inde aꝑ paret, ꝙ alioqui illis, qui uoto se uirginitatis obligarunt, fas esset vera matrimonia contrahere, imo & fratribus inter se: quoniam seclusa copula reliqua oĩs cohabitatio est illis licita: consequens tamen est contra Hieronymũm, qui refertur. 27. dis. in Vouentibus enim inquit, uirginitatem non solùm nubere, sed etiã uelle, damnabile est.

Partis negatiuæ arg. primũ. Secũdũ argum. Tertiũ argum.

¶ In contrarium autem: scilicet, quòd consensus de præsenti sit causa sufficiens matrimonij: est decretum Nicolai papæ cãn. Sufficiat. 27. quæst. 2. vbi ait, sufficere consensum, qui solus si defuerit, cætera frustrantur.

Pars affirmatiua.

¶ Ad præsentem quæstionem quatuor cõclusionibus respondetur. Prima. Consensus hominum, si de potentia Dei absoluta loquamur, nulli sunt ad matrimoniũ necessarij. Probatur, primò per causam phsicam. Cõsensus sunt matrimonij efficiens causa: Deus autem potest cuiuscunque efficientis causæ uicem se solo supplere: potest enim absq; sole illuminare, & sine alimento animalia sustentare, quemadmodum sine ulla causa (præter se) efficiente mundum de nihilo condidit: ergo potest matrimonium inter duos absque eorum consensibus perficere. Secundo probatur morali ratione. Deus est absolutus dominus non solùm nostrorum bonorum, uerùm & nostrorum etiam corporum & vitæ: ergo sicut potest bona unius ipso inuito alteri tradere: quin uerò & principes di uina autoritate sibi collata id facere possunt: ita potest mulieris facultatem viro facere, & utrum in potestatẽ mulieris tradere, ipsis etiam inuitis, non solum in officium generãdi, verum etiam ad perpetuã vitæ consuetudinem, quod ad rationem matrimonij satis est. Essentia enim matrimonij, vt dictum est, consistit, vt sint vir & fœmina ad perpetua obsequia addicti & deuincti, quod re uera arbitrio Dei ipsis renuentibus fieri potest. Tertiò. Ambigere non licet, quin Deus maiorem habeat in hominem potestatem, quàm homo in seipsum: homines autem suis proprijs uoluntatibus se inuicem possunt matrimoniali pacto colligare: ergo Deus, qui dominus est naturæ, atq; adeò uoluntatis nostræ id potest absq; humana uoluntate efficere. ¶ At quia cauillare qs rem posset dicens, ꝙ talis coniunctio non haberet tunc matrimonij rationem: quippe quæ secum intrinsecus adfert, ut ex mutuo consensu nascatur, arguitur sic. Sola causarum uarietas non tollit in effectu eã dem naturam: calor enim solis eiusdẽ speciei

Rõ prima. Prima conclusio.

Ratio secunda.

Rõ tertia.

Argumentũ.

ciei est cum calore ignis: quare ille nō nunquam ignem generat: & Adā à solo Deo productus, & reliqua animalia, eiusdē speciei fuerunt cum illis, quæ per generationem proferuntur: cùm ergo essentia m̄rimonij sit indissolubile vinculum, quo cōiuges obsequio mutuò tenentur sibi mo rem gerere, à quacunque id causa fiat, erit verum matrimonium: potissimum si à solo Deo rerum conditore & domino fiat. Certè non est cur conclusio in dubium reuocetur. ¶Hoc autem in litem euocari potest, vtrùm re vera id aliquando Deus fecerit, vt absque humano consensu matrimonio aliquos cōiunxerit. Legitur enim Oseæ 1. quod Deus illi præceperit dicens, Vade, sume tibi vxorem fornicationis, & fac tibi filios fornicationis, &c. Respondetur bifariam id Deum valuisse prophetæ præcipere. Vno modo faciendo illi facultatem, vt posset vti muliere. Et tunc licèt neuter illo vsu peccaret, non tamen esset matrimonium: quia non esset mutua & perpetua copulatio ad omnia obsequia. Atque hoc certè videntur sonare verba, Fac tibi filios fornicationis, vt esset præsagium, q̄ fornicatura esset terra. Secundò, quod ipsis inuitis illam mutuā & perpetuam cōiunctionem efficeret, & tunc certè esset matrimonium, de quo loquimur. Sed re uera non est credibile, Deū, qui omnia suauiter disponit, sic fecisse, imò in illorum animos induxit, vt in matrimonium consentirent. Sed dicti sunt filij fornicationis, ꝓpter turpitudinē, qua prius mater sordebat. ¶Perplexius aūt dubium exurgit ex historia primorum parentum, inter quos apparet m̄rimoniū intercessisse, non ex eorū consensu, sed Dei iussu, eo modo, quo cōclusio nostra loquitur. Q̄m si ipsi more cōmuni matrimonium cōsentientes confœderassent, historia id retulisset, & tñ non refert, nisi q̄ educta Eua de costa soporati viri expergefactus ipse dixit, Hoc nunc os ex ossibus meis &c. Id qđ vt supra ex Augustino retulimus, spiritu prophetico locutus est. Ergo videtur matrimonium illud solo Dei iussu perfectū. Atque hoc inde satis probabiliter confirmatur, quòd non aliter videntur sibi inuicem obligati, quàm illa Dei iussione, Crescite & multiplicamini, quæ certè absque aliquo eorum cōsensu ad vinculum sufficiebat. Et tertiò id corroboratur ex verbo Christi Mat. 19. vbi coniugalē nexum primorum parētum referens, de alio modo illius contrahendi non meminit, sed solū dixit, Quos Deus coniunxit, homo nō separet, insinuans non aliter q̄ per Deū esse coniunctos. ¶Veruntñ quāuis hoc probabilitate non careat, ratio tñ suauissimę ꝓuidentiæ Dei multò probabilius esse docet, q̄ dum illis præcepit, vt genus suū ꝓpagarent, tunc eis inspirauit, ut in matrimoniū consentirent, & ista rōne ait Christus, Deum esse coniunxisse. Potestatē ergo hic diuinam de eius potentia absoluta constituimus, qua absq; humanis consensibus copulare homines matrimonio valet. Quòd aūt ea vsus fuerit potestatē, forstasse citra temeritatē non liceret adstruere. ¶Sed hoc tamē rursus in disputationē posset produci, vtrum eandem prorsus facultatē Deus Christianæ Reipublicæ, uel ecclesiasticæ, vel ciuili contulerit, ut dum expediret inuitas dissentiētesq; personas in matrimonium cogeret. Nam q̄ id facere ualuerit nemo sapiētum absolutæ eius omnipotentiæ denegaret. Quod aūt eam tribuerit, arguitur. Dedit enim potestatē Reipublicæ & principibus, ut ciues ad contractus compelleret, quos prorsus abhorrent, vt ad vendendum frumenta tempore necessitatis. & ad alios, qui eorum bona, & nonnunquā honores etiam & uitā attingunt: nam potest rex compellere ciues ad militandum in bello cum mortis periculo quando id Reipublicæ expediēs est, sed usu quoq; uenire potest, ut reipublicæ expediat, ꝓpter bonum fidei catholicæ uel pacis, ut rex uel alius nobilis hanc uel illam illustrem matrimonio sibi adiūgat: ergo è re Christiana fuit, vt talem facultatem Christus ecclesiæ reliquerit cogendi tunc homines, quod si expediens fuit, credibile est fecisse. Responsio autem quòd nō est par ratio de matrimonio, & alijs cōtractibus, eo quod matrimonium est uinculum indissolubile, & ideo requirit partium consensus, nō est sufficiens: nam & princeps alios cogit ad indissolubiles contractus: quare in casu, quo hic cōmuni bono expediret, uidetur ratio ꝓbare, ecclesiam, cui incumbit curā Reipublicæ, ad id posse compellere. ¶Secundò arguitur. Deus dominiū, quod hēt non mo

dò

Margin notes: An aliquā Deus aliquos citra ipsorū cōsensum m̄rimonio sociauerit. — Snīa autoris. — Aliud argm̄ ex historia Adā & Euæ. — Ratio. 2 — Ratio. 3 — Snīa autoris. — Nota. — Dubiū. — Partis affirmatiuæ argum. 1. — Solutio

ob nostrarum rerum, verùm & nostræ vitæ, videtur per ius naturæ Reipublicæ cõtulisse: ait enim. 2. Politic. Philosophus, ciues potiùs esse Reipublicæ quàm suos ipsorum, veluti membra totius sunt corporis, cui seruire tenentur, ergo eadem rõne habere respublica hãc in suos ciues facultatem cogendi ad matrimonia.

3. argu. ¶ Tertiũ argm̃ ex ijs, q̃ inferiùs dicturi sumus, cõpertius fiet. Videtur .n. ecclesia hac autoritate pollere, & sæpe vti: nam vbi duo sibi se per verba de futuro desponsarunt si copula se postea cõmiscuerint, coguntur ab ecclesia in m̃rimonio perseuerare neq; admittitur exceptio reclamantiũ, q̃ non consenserint.

Confirmatio. Item vbi quis sub conditione impossibili consensit in m̃rimonium, licèt consus suapte natura non uideatur legitimus nihilominus iudicio ecclesiæ ad matrimonium restringitur, vt patet cap. Si conditiones. de conditio. appositis: hæc aũt non videtur ecclesia facere posse, nisi haberet autoritatem cõpellendi ad matrimonia inuitas ẽt personas.

4. argu. ¶ Quartò arguitur Status religionis præstantior est statu coniugatorũ, atq; adeò ibi tanta exigitur libertas, & tamen ecclesia videtur ad religionem cõpellere: nam si quis vltra annum habitum indutus in claustro perstiterit, licèt alium consensũ non habuerit, ad professionẽ constringitur, ergo potest eadem ad m̃rimoniũ fieri compulsio. ¶ Ob hæc fortasse argumẽta posset quis nouorum inuentor, neq; omnino absque apparentia, hanc tutari partem: veruntamen plus temeritatis, q̃ probabilitatis suboleret. Et ideo subiungitur secunda conclusio.

2. Cõcl. Deus eiusmodi facultatẽ Reipublicæ non tribuit, vt possit absque consensu contrahentium connubia firmare

Ratio. 1 Nã præter hoc, quòd matrimonio rationem sacramenti adiũxit, cæterùm expedientissimum fuit, vt illud sic relinqueret queadmodum per ius naturæ ipsum instituit: ius autem naturæ res omnes ad suum finem admetitur; finis uero m̃rimonij id quàm maximè exposcit, vt coniuges libentissimè in suam societatem cõueniant: nam nisi sibi inuicem perplaceant, non possunt indiuiduã vitã perpetuò viuere: esse autem sibi inuicem grati nequeunt, nisi sua sponte consentiant, quod enim quis non eligit, nec optat (vt 20. q. 3 cano. Præsens, ait Nicolaus papa) profectò non diligit, quod autem non diligit, facilè contemnit: qua vtique ratione neque ad religionem illic iubet pontifex vllum esse cogendum Quocirca qui compulsi contraherent, nõ possent, ples suas, qui finis est matrimonij, prouidenter nutrire & educare. Nicola⁹

Obiectio. Qđ si q̃s arguat, eadẽ rõne consequi, Deum id facere nõ posse:

Dilutio negat cõsequentia: quoniã Deus quos cõiungeret, posset per suã inspirationẽ ad mutuũ amorem allicere.

Sol. 1. argum. ¶ Et per hoc ad primum argumentum responsum putato: nempe non fuisse expediens facultatem hanc Reipublicę esse cõmissam: quoniam licèt sæpe conduceret, vt personæ illustres matrimonio copularentur, quod tamen Reipublicæ potissimũ confert, est, vt coniuges amore mutuo cõglutinentur. Quare cõmodũ hoc nõ est propter quodcunq; aliud violandũ. Et hoc est inter hunc atque alios contractus discrimen: nam alij cum non referãtur ad communem conuictum, licèt non sint vltronei, nihil periculi adferunt.

Solutio 2. argu. ¶ Ad secundum aũt r̃ndetur, eatenus rem publicam habere dominium in ciues, vt tamen eis debeat libertatem, quã ius naturæ docet, seruare. docet aũt id maximè ratione iam dicta, vt liberè matrimonia contrahantur.

Solut. 3. argu. Membra verò tertij argumenti suis locis dissoluentur. Si enim dũ sponsalibus de futuro accedit copula, ecclesia ad matrimonium cogit, est, q̃a præsumit affectu maritali fuisse complexos. Conditionem autem imposibilẽ pro nõ adiecta ducit, & ideo iudicat fuisse absolutum consensum. Si tñ re vera consensus non præfuit, ecclesia facere nequit, vt verè sit matrimonium.

Solutio 4. argu. Et pari modo respondetur ad quartum, quòd in eo, q̃ vltra annum durauit in religione, ecclesia interpretatur habuisse in uirtute consensum, postquam sciens & prudens permãsit: ob idq; eum censet professum tacitũ. ¶ Vtrùm verò parentes possint inuitos filios matrimonio copulare, in calce dist. 29 videbimus.

3. Cõcl. ¶ Tertia ex his colligitur conclusio. Ad matrimonium requiritur mutuus de præsenti consensus contrahẽtium in indiuiduam perpetuamq; vitã tanquam necessaria causa, ex qua indissolubile vinculũ nascitur.

Rõ conclusionis. Probatur, Bo-

na vnius non possunt in alterius potestatem transire, nisi vel cogente lege, vel accedente ipsius domini consensu. Vnde l. Consensu ff. de actio. & obligat. consensu fiunt obligationes in emptionibus, vendi. &c. & Institu. de rer. diuis. & Per traditionem. & ff. de acqui. rerum dom. l. Qua ratione §. Literæ Nihil est tam côueniẽs natutali æquitati, q̃ voluntatẽ dñi volentis rem suã in alium transferre, ratã haberi, sed per mřimoniũ mulier tradit potestatẽ sui viro, & vir ptãtem sui mulieri: nam, vt ait Apost. 1. Corin. 7. mulier sui corporis ptãtem non habet, sed vir: & similiter vir sui corporis ptãtem non hẽt, sed mulier: &, vt prima conclusione ostẽsum est, nulla lege pñt hoïes ad id côpelli, ergo necessarius est mutuus amborũ consensus. ¶ Veritas est non solùm apud Theologos, verum & vtroque iure celebratissima, vt cano. citato Nicolai, Sufficiat. 27. q. 2. & cãn. Tuas. de sponsa duo & can. Cùm locum, & cùm apud, de sponsa. & l. Nuptiæ ff. de ritu nuptiarum quãuis illic insinuetur requiri consensus et parentum, sed hoc intelligitur de honestate, non tanquam de essentia. Est etiam decretum côcilij Florentini in instructionibus Armenorum, vbi decernitur, regulariter mutuũ consensum per verba de pręsenti esse causam efficientem mřimonij. Sed additur, regulariter, ꝓpter sponsalia de futuro, quæ, vt infra dicemus sufficiãt accedente copula. Quod verò dictum est, requiri côsensum in perpetuam consuetudinem: hoc est, indissolubilem, art præcedenti declarauimus. ¶ Quarta côclusio de obiecto consensus sit: Non requiritur consensus formalis & expressus in carnalem copulam, sed satis est illam implicitè & in virtute in illo consensu contineri. Istam conclusionem Magister senten. di. sequen. posuit, sed tamen iste est ꝯus proprius locus, neq; articulum exigit distinctum: quoniam distin. pręcedenti q. 2. ar. 4 satis est contra Vuitcleff demonstrata: nempe, q̃ carnalis copula nõ sit de essentia matrimonij. Inde enim planè fit consequens, non requiri consensum formalem, & expressum in eandem copulã. Et est conclusio Hugonis lib. 2. de sacramẽ. p. r. 11. in tract. de ꝯnt. Virginis, & Augustin. Beata Maria. & Chryf. can. Mři-

[Margin: Paul. 1. Cor. 7.]
[Margin: Probatur conclusio iure.]
[Margin: Concilium Florent.]
[Margin: 4. Côcl.]
[Margin: Magist. sent.]
[Margin: Nota.]
[Margin: Hugo.]

monium. 27 q. 2. ubi ait, Mřimoniũ nõ facit coitus, sed voluntas. Quod quidem verbũ in. ff. inter regulas iuris. l. Nuptias. relatũ est. Et rõ est plana, quia substantia matrimonij, ut loco citato dictum est, & Nicolaus Papa can. Sufficiat. docet, consistit in traditione mutua ꝓpriorũ corporũ, & animorũ, qua scilicet vnus alteri potestatẽ sui facit, tum in reliquis obseq;js rei familiaris annexis, tum et implicitè in illo vsu & cômercio carnali, ad quod mřimonium ordinatur, iuxta verbũ Pauli. 1. Cor 7. Mulier non hẽt potestatẽ sui corporis, sed uir. Quare substantia mřimonij exprimitur in alia forma, Accipio te in mẽã, & trado me in tuum, & vice versa. Quæ iõ substantia in hoc consistit, vt vterque coniugũ ptãtem habeat, & ius vtendi altero ad illum finem, & sine altetius consensu neutri abstinere liceat, neque cum alieno commisceri. In hoc autẽ consensu non exprimitur formaliter cõsensus in copulã, sed tantùm implicitè, si alius voluerit. Quo fit huiusmodi cõsensum matrimonii perfectę virginitati aut corporis aut mentis minimè repugnare. Nam licet quis tradat ptãtem sui corporis alteri, si tñ scit alterũ illius ptãte nunquam vsurum, nihil firmo proposito uirginitatis contrariũ admittit. Et ita dicendum restat dist. 30. q. 2. de beata virgine: erãt enim certa de Ioseph, quòd nunquã esset ab ea debitum exacturus.

¶ Ad primum igitur argumentum respõdetur, quòd licèt princeps causa sacramẽtorum sit diuina virtus, quæ in eis operatur salutẽ, nihilominus causæ instrumentales sunt nõnunquam nostræ actiones per diuinam institutionem ad gratiã cõcurrentes, vt sunt contritiones pœnitentium, & contrahentiũ cõsensus. ¶ Quod si quis rursus arguat. Vnius rei vnica debet esse cã matrimoniũ autẽ est vnũ, ergo non requiruntur duo consensus. Rñdetur, quòd licèt consensus sint plures ex parte consentientiũ, est tñ unus ex parte obiecti, quia ambo in eandem rem & vinculũ consentiunt. ¶ Ad secundũ negatur consequẽtia, nã licèt uerba tã de pñsenti, q̃ de futuro in pñsenti t̃pe proferantur, nõ tñ eandem uim habent, si quidem uerba de præsenti pro t̃pe, quo proferuntur, vinculum perficiunt: tamẽ per uerba de futuro

[Margin: Ratio.]
[Margin: Substãtia mřimonij.]
[Margin: Consensus ĩ copulã implicitè.]
[Margin: Sol. primi arg.]
[Margin: Obiectio.]
[Margin: Dilutio]
[Margin: Sol. secũdi argum.]

futuro tunc cùm proferuntur, matrimonium minimè cōtrahit: quippe qđ in rei traditione consistit, sed solùm uerba illa gignūt obligationē promissoriā: & ideo nō sufficiunt matrimonium cōpingere, sed duntaxat obligant ad cōtrahendū in futurum. Hoc aūt q. seq. q̄ est de sponsalibus, apertius fiet. ¶ Ad tertium argm̄ per quartam conclusionē satis rn̄sum est. Includit n. coniugalis consensus copulā implicitè, non tn̄ est id necessarium explicitè. Et ideo non repugnat pfectæ uirginitati: attamen repugnaret voto emisso virginitatis: nam uouentibus uirginitatem nō solùm nefas est in copulā carnalē consentire, uerùm & potestatē sui corporis in eum usum alteri tradere: quia tunc ponit in alterius uoluntate id facere, quod voto repugnat. Quocirca Deipara virgo, vt August. can. citato, Beata Maria. ait, & dist. 30. q. 2. explicabitur, ante contractū matrimonium nō emisit absolutum votum uirginitatis, sed post ambo cōiuges communi consensu illud susceperunt.

So. 3. ar.

Votum beatissimæ uirginis.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm cōsensus matrimonialis sufficiat internus, an uerò requiratur, ut sit exteris uerbis expressus.

VONIAM consensus & internus est, & per uerba exprimi pōt, quærit̄ utrum hæc expressio sit ad matrimonium necessaria. Et arguitur à parte negatiua. Votum tantā inducit obligationem apud Deum, quantā matrimonialis cōtractus apud homines: uotum autem nulla indiget forinseca expressione, sed sola mente fieri potest: ergo neque consensus matrimonialis eandem requirit expressionem. ¶ Scdò. Si uerba exprimentia internum consensum essent requisita, sequeret̄ quòd illa sine intrinseco consensu non sufficerent: cōsequens tamen inde apparet falsum, quòd fraus & dolus nemini, ut iura canūt, suffragantur: & tn̄ si uerba sine interiori cōsensu nō sufficerent, & fraus illa pferenti suffragaret: ergo consensus non requirit expressus. ¶ In cōtrarium aūt est autoritas Alexādri ca. Licèt. de sponsa duorū.

Partis negatiuæ argumētum primū.

2 Argu.

Pars affirmatiua.

¶ Circa istam quęstionem Vuitcleff, ut refert Vualdensis tomo 2. de sacra. ca. 32. & 33. ait sufficere internos consensus contrahentium: quia Deus, qui uidet corda, illos pōt approbare consensus. Et ut Panormit. eandem tenuisse opinionem super uerbo, Sufficit. ca. Cùm locū de sponsalib. Quin uerò & Innocentius ipse cap. Tuæ fraternitati. eo. tit. uerba quædā pplexa de hac re protulit dicens, matrimonium in ueritate contrahi p legitimum uiri & mulieris cōsensum, sed quantum ad ecclesiā necessaria esse uerba consensum exprimentia de præsenti. Et pōt apparenter idem confirmari: nam si contractus exterior p uerba uel nutus esset necessarius, id pcertum quia omne sacramētum dēt esse signum sensibile: hæc tn̄ rō minimè vr̄ cogere, eo q circa matrimonium nihil Christus su p iure naturæ mutauit, pterquam q gratiam conferret. si ergo iure naturæ sine uerbis matrimonium erat solidum, nihil obstat quominus ēt sit sub lege euangelica. Dicere aūt, q ut constet ecclesię, requirunt uerba, nihil ad rem: quia aliud est matrimonium in se esse firmū & legitimum, atq; aliud esse notum: modò aūt non quærimus de uia, p quam dēt innotescere, sed de rōne, per q̄ fit ualidum. ¶ Veruntamen his non obstantibus sit prima conclusio. Nō sufficiunt interni consensus etiam de præsenti, nisi exterius per uerba itidem de præsenti uel nutus exprimanť. Conclusio est uniuersalis omnium Theologorum in p̄senti dist. nempe, Magistri senten S. Thomæ, Bonauenturę, Scoti, Ricardi & cæterorum: imò, uno excepto hæretico Vuitcleff, arbitror neq; Panormitanum, neq; alium quempiam Canonistarum, si sane intelligatur, eādem negare: quia neq; potest, ut dist. 1 q. 1. arti. 4. dicebamus. Et id est plana. Matrimonium nanq; non est simplex donatio, sed mutuus cōtractus, do, ut des: & ideo non sufficit simplex cōsensus, vt oib. est in cōfesso, sed mutuus; s. Consentio si consentis, aut quia consentis: huiusmodi autem consensus natura sua requirit, ut uicissim utrique constet alterū consentire, aliàs non consentit q a alter consentit. Vn̄ Hugo in summa Sententiarum tract. 7. cap. 6 Eos, inquit, q cōiunguntur, sic oportet cōsentire, ut mutu-

An sufficiant consensus interni ad matrimonium.

Innocē

Ratio parū urgens.

Nota.

Prima conclu.

Cōmunis conclusio.

Rō conclusio.

Hugo.

cem se spontaneè recipiunt. Quo alludés Gratianus 29.q.1. Consensus, inquit, est, duorum sensus in idem: est, simul cum alio sensu. Id quod ipsissimus Alexan. ca. Licet. de sponsa duorum. egregie docuit dicés, oportere vt vterque in suo mutuo consensu uerbis consuetis expresse alte rum recipiat. Et cõfirmat quia Christus, vt diximus matrimonio quatenus erat de iure naturæ nihil detraxit: iure aût na turæ est contractus quidam veluti emptio & uenditio, & reliqui, qui absque mutuo consensu atque adeò expresso ui gorem non habent. Ex quo fit nomine consensus non intelligi voluntatem, qua quis vult contrahere, sed quod uere per consensum contrahat. Aliud enim est, volo facere, atq; aliud vere facio. Atq; hinc sumitur nouum argumentum, quod nõ sufficit internus cõsensus, sed requiritur locutio de pręsenti saltem ꝑ nutus, capio te. Vnde fit, quod licèt Deus uiro reuelaret, mulierem velle illum accipere, & eidẽ mulieri viri voluntatem patefaceret, nõ sufficeret ad matrimonium. ¶ Postremò tandẽ arguitur. Si consensus interior sine externa expressione sufficeret, sequeret, ꝙ quando duo loco distantes consentiũt in matrimonium, & mittunt sibi inuicẽ nuncios uel literas, antequam eas alteru ter reciperet, esset uerum matrimoniũ: quia pcesserunt consensus: consequens tñ est falsum: qm̃ quousq; utriq; de alterius uoluntate constet, non est mutuus consensus. Qñ ergo pontifices & doctores, dicunt solum cõsensum sufficere, ne cesse est, ut intelligãt consensum mutuũ. Quapropter non excludunt, quin sint, necessaria uerba, signa uel nutus, q̃bus fiat mutuus, sed excludunt à necessitate sacramẽti alia circunstantia, quæ ibidẽ Panormi. sese exponendo ꝑcenset. nempe ꝙ non requiritur consensus parentum, aut carnalis copula, aut consensus in copulam, vt patet in beata virgine, neque benedictio ecclesiæ: imò neq; certa uerborum forma, sed sat est quocunq; alterutrũ suos cõsensus exprimat. Innocentius uerò nihil aliud dicere uoluit, q̃ ꝙ quomodocunq; cõstaret, consensus internos esse mutuos, id sufficeret, ut si mẽtaliter sibi possent loq; tanq̃ angeli: sed tñ quia id de lege fieri nequit, requirunt signa exteriora tanq̃ necessaria, vt consensus sint mutui. Et ideo probe dixit, matrimoniũ in ueritate cõttahi ꝑ legitimum consensum mutuum. s. Quod aût adiecit, necessaria esse uerba quantum ad ecclesiã, intellexit de uerbis expressis, ut distinguuntur à nutibus: s. Ego te accipio in meam, &c. hæc enim in eo qui loqui põt, licet nõ sint de essentia sacramenti, requirunt tñ in foro ecclesiæ ad obuiandum litibus. Et ꝙ is fuerit eius sensus: subiũcta eius uerba declarant: s. Nam surdi & mutui possunt cõtrahere matrimonium ꝑ consensum mutuum sine uerbis: s. per nutus.

¶ Secunda conclusio. Sicut consensus interni sine externis uerbis uel nutibus nõ sufficiunt, ita neque è diuerso uerba sine interno consensu. Conclusio est eiusdem Innocentij eo. cap. citato. Tuę fraternitati. ait quippe in puero ante legitimã ætatẽ uerba nõ sufficere, quia nec legitimũ consensum habere põt. Et ca. statim Tuas nos. ad eundem casum rñdens ait, ꝙ quę cunq; uerba interuenerint, si propositũ & consensus matrimonij non sit in animo, nihil fit: q̃a, vt dictum est, uoluntas est, q̃ matrimonium facit. Et. ff. de pact. l. 1. Vlpianus, Stipulatio, inquit, quę uerbis fit, nisi habeat consensum, nulla est. Atq; hoc confirmat rõnis ẽt generali sacramẽtotum, quæ quidem nulla sunt si intentio ministri & suscipientis, si sit adultus, defuerit: in matrimonio autem contrahentes, ut diximus, sunt tum suscipiẽtes, tum etiam ministri. ¶ Ex huiusmodi aût conclusionibus nonnullæ emergunt dubitandi occasiones. Et primum circa primã ambigit, utrum ubi q̃ cõtrahunt uerba proferre audireq; ualent, sufficiãt intus uel signa. Vr enim Innoc. in dicto capit. Tuæ fraternitati id negare. Et sic ait glossa ibidem. In his, qui loqui possunt non contrahitur sine uerbis, per quę exprimatur consensus. At uerò proculdubio sufficiunt nutus, etiam si uerba possint proferri, ut ipse idem Pontifex eodẽ loco docet. Si enim uerba essent de essentia, connubij, neutiq̃ nutibus contrahi posset. Cùm autem ilic papa dicat in mutis nutus sufficere, palam asserit uerba nõ esse de essentia. Quod enim quis loq possit, aut mutus sit essentiam sacramẽti non uariat. Quò fit, ut essentiæ sacramẽ-

Alexan. | Postremũ argumen. | Panor. | Exposi tio cap. Tuæ fraternita ti. de spõ salibus. | Verba an sint de essentia matrimonij. | Innocẽtij sensus. | Secũda conclu. | Innocẽ. | Verba sine consensu interno non sat sunt. | Rõ conclu sio. | An ī valẽtibus loqui uerba necessaria. | Sententia autoris.

ti quocunque casu nutus sufficiant, sed æquitas est, vt vbi est possibile, verba exprimantur, ad certitudinẽ ecclesiastici fori. Vbi aũt sponsalia de futuro pcesserũt, adueniens copula sufficit, vt ecclesiæ decreto sancitum est, quod est euidens argumentum verba non esse de essentia.

Copula subsequens sponsalia de futuro, ea efficit de præsenti.

Vtrùm autem loco nutus sufficiat taciturnitas puellæ dũ alij pro ea pudore suffusa affirmant eam consentire: Magister sentẽ dist 29. (quod ex Hugone desumpsit in summa sniarum tract. 7. ca.6.) ait sufficere consensum patris, quod Pandectarũ testimonio adstruit alludens ad l. In sponsalib ff.eod.ti.vbi habetur, filiam patri cõsentire, nisi euidenter dissentiat. De hac ergo ambiguitate hoc cunctis in confesso est, ꝙ si alius in pſentia sponsæ pro ea affirmando rñdeat, & ipsa non cõtradicat, illã taciturnitatẽ sufficere, quasi consensus indicium. In litem aũt hoc vocat Palud.dist pſenti, q 2 ar.3. vtrùm qui cunq; rñdeat, sufficiat, licèt sit extraneus, an vero solum sufficiat, qñ pater vel mater pro illa rñdent, vel tutor. Et tenet nõ sufficere nisi sit aliquis parentum vel tutor. Nam quanuis vna regula iuris sit, ꝙ qui tacet consentire videtur, alia tñ continuò subsequitur, Is qui tacet non fatetẽ, sed nec vtique negare videtur. Quapropter silẽtium per se nõ est assensionis sufficiens indicium: quare tunc solùm sufficit qñ qui affirmat ius habet in sponsum vel sponsam, Vnde. l. Sed quæ patris. eod. tit. exemplum de solo patre ponitur: nẽpe, ꝙ puella, quæ patris voluntati non repugnat, cõsentire intelligitur. idq; habetur iure canonico de desponsatione impub.c.vnico.§.Porrò.lib.6. ¶ Præsens autem ambiguitas per distinctionem dissoluitur. In foro enim cõscientiæ si adsit verus contrahentium consensus, quicunq; alius pro sponso vel sponsa respõdeat, ipsis tacentibus & non contradicentib. valet mrimonium. Sed nihilominus in foro ecclesiæ non haberetur pro rato, nisi pater vel mater, vel tutor esset ille, qui responderet. Et ideo in foro cõscientiæ exploranda aliunde esset cõtrahentium voluntas. Nam etiam si pater pro filia respõdeat, suspicio suboriri potest, an ipsa eius metu siluerit, neq; reclamare sit ausa. Si autem per alias coniecturas cõstiterit, ei

Magist. sent.

Snia cõmunis.

Palud.

L. Sed q̃ patris.

Snia autoris sub dist.

In foro exteriori.

cordi fuisse nuptias, sed præ verecũdia tacuisse, quiuis alius pro ea rñderit, sufficit in conscientia. ¶ At verò circa eandẽ primam conclusionẽ, adiunctã tertiæ superioris articuli dubitatur, vtrùm necessarium sit amborũ consensus simul tẽpore concurrere & explicari, an verò nullũ tẽporis, interuallũ impediat inter vnius consensum, & alterius: nam in cæteris sacramẽtis necessum est, materiã & formã simul concurrere: cùm ergo supra cõstitutũ sit consensum vnius esse formã respectu alterius, apparet concursus huiusmodi eodem tempore necessarius.

An vtrusq; cõsensus simul tẽpore cõcurrere debeat.

¶ Nihilominus respondetur, non ita esse. Christus enim, vt sæpenumero dictũ est, contractũ matrimonij, quatenus erat de iure naturæ, non mutauit, sed exornauit ꝑ gratiã. In lege aũt naturę instar reliquorum contractuũ poterant conciliari nuptiæ vno hodie consentiente, & cras altero vel postridie, imò verò longiori tẽpore intercedente ꝑ literas, vel per internũcium, ergo & nunc tẽporis eodem pacto pñt contrahi. Ne de hoc vllus est catholicus, q̃ ambigat. ¶ Sed alia hinc nascit ambiguitas, an nullũ s. temporis interuallũ obstet, vt si quis hodie consensit, & alter post septenniũ uel decenniũ, sit mrimonium. Vsu.n.venire põt, vt eorũ cõiugũ, qui ante decẽniũ mrimonio de facto iũcti sunt, alteri nunc primò iuris impedimentũ innotescat, aut quia vir cũ cõsanguinea vxoris rem habuerat, aut quia cõpertum ei mõ sit esse consanguineos in gradu prohibito. Quærit ergo vtrũ tunc satis sit, vt ille inscia vxore dispensationẽ ꝓcuret, & deinceps cõsentiat, sufficiatq; primus cõsensus vxoris, an verò requiratur, vt vxor denuò consentiat. Ad hoc di. 29.q. 2 latius rñdebitur. Vbi enim cõsensus feruntur in materiã illegitimam, nullius prorsus sunt momenti, & iõ non sufficit, vt dispensatio perueniat, nisi post ipsam noui consensus vtrinque accedãt. Si verò materia sit legitima, satis est si vnus hodie consentiat, & alter post aliquod tẽpus, ut cùm matrimoniũ ꝑ nunciũ, aut literas contrahitur, dũmodò consensus prioris cõiugis non sit recisus, sed in uirtute maneat. Quod quidem in huiusmodi interuallis obseruandum est. Si.n.quis modò in matrimonium per literas consentit,

Dubij solutio.

Si unus hodie alter uerò cras consentiat.

An longo tẽpp re lapso possit alter contire.

Sol. dubij.

sentit, & pereuntibus postea literis negotium intercipitur, & ferè obliuioni traditur, & post septennium vel decennium alter cõsentit, certè non esset matrimoniũ tutũ, nisi prioris cõsensu integrato: quia iã vr̃ eius virtus exoluisse. ¶ At verò quãuis nemini in dubiũ venerit, quin matrimonium per literas, vel procuratorẽ sit verũ, idq; adeò indissolubile, de hoc tñ cõtrouertitur, vtrùm verè sit sacramẽtum grãm conferens. Nam pręter Durandum dis. 26. q. 3. Caietanus quoque in quæstione speciali ad tertiam partem adiecta negat esse sacramentum. Cuius rõ duplex est. Prima, ꝙ nullum sacramentum suscipitur per procuratorẽ: quia cùm sit passio personalis, requirit actionem personę præsentis, cuius ministerio gratia conferatur, vt in cæteris sacramentis liquidum est. Idque adeò confirmatur, ꝙ sicut sacramentum matrimonij in contractu consistit, ita & sacramentũ penitentiæ in actu iudiciali: sed absolutio sacramentalis nõ impenditur nisi præsenti nemo. n. potest per procuratorem confiteri vt dist. 18. q. 2. art. 6. monstratũ est: ergo nec matrimonium per procuratores est sacramentũ. Secundò id probatur: quia si sacramentum esset, consequens inde fieret, vt sæpè dormientibus, nullaque eis applicita tũc actione gratia conferretur: nempe, dum procuratores vtrinq; missi conuenirent, quod non vr̃ intelligibile: imò sequeretur ꝙ quoties illi, qui procuratorem miserunt, in peccato dormitum irent, nouã culpam committerent, opponentes obicẽ grãe sacramẽti, quod inopinabile vr̃.

¶ Non prorsus diffiteor opinionem hanc esse vtcunq; probabilẽ: quippe cuius argumenta non sunt prorsus despicabilia. Veruntamen adeò contraria vr̃ probabilior, vt eam crediderim omniũ amplectẽdã. Et ratio, quæ vrgere vr̃, est, ꝙ cũ Christus matrimonium simpliciter & absq; vlla exceptione instituerit esse sacramentũ, nonnihil temeritatis offert, id quod sit verè matrimoniũ, à rõne sacramenti excipere, potissimũ cùm illud ratione, & virtute nouę legis sit indissolubile. Itẽ quia gratia, quę in matrimonio confertur, est propter idoneũm ęius vsum: hic autem sãis tam necessarius est matrimonio per procuratorem contracto, quàm reliquis.

Marginalia (left column): Mrimoniũ per pcuratorem initum an sit sacrm. — Pars negatiua. — Rõ 1. — Rõ. 2. — Suĩa autoris. — Pars affirmatiua. — Rõ prima. — Rõ secunda.

Adde, quod si hoc matrimonium non esset sacramentum, profectò ecclesia non deberet illud permittere. Fingere autem ꝙ requiritur ad gratiæ collationẽ, vt spõsi postmodum in conscientia iteratos cõsensus ratificẽt, certè gratis asseritur: quoniam consensus priores sufficientes erãt. Quare dum per procuratores consensus concurrunt, tunc matrimonium fit indissolubile. Tametsi ad tollendos scrupulos, ne fortè fuerint cõsensus interrupti, laudabile sit, vt in præsentia postea eosdem ratificent. ¶ Vnde ad primam obiectionẽ respondetur, hoc esse huic sacramento singulare, quod cùm sit naturalis ciuilisq́ue contractus, in sua permaneat natura ratione sacramenti nihil obstante. Atque adeò cùm materia reus, & forma nõ sint actus contrahentium, potest in eorũ absentia celebrari, dum prædicti consensus per procuratores coeunt. Quod quidem reliquis sacramentis non accidit. ¶ Ad secundum respondetur, quod cùm pueris ante vsum rationis, & amentibus gratia baptismatis infundatur, & dormientes, vt plurimorum fert opinio, martyrio coronentur, non est miraculo tribuendum quòd dormientes gratia etiã sacramenti huius perfundatur. Nam etsi tunc ipsis nihil extrinsecus applicetur, quia hoc sacramentum non habet formam, & materiam extrinsecas, coeunt tunc tamen eorum consensus per procuratores, qui se habent, vt materia & forma. Neque verò absurdum est consequens illud concedere, quòd nouum committunt peccatum, si dum verisimiliter coniectantur conuenturos mutuos consensus, obicem culpæ gratiæ opponunt. Secus verò dum neuter scit prorsus quando alter est consensurus. ¶ Veruntamen ex secunda conclusione, qua dictum est, externa verba absque interno consensu non sufficere, graue perplexumque dubium emergit, quod multas molestias in hac materia facessit. Etenim si consensus amborum requiritur, nemo esse potest tutus, an verum matrimonium contraxerit: quia neuter habet consensum sui coniugis exploratum. Ad hoc autem primum respondetur, ꝙ nemini potest suum matrimonium esse euidens, sed sola pars negatiua, quãdo ipse nõ cõsensit.

Marginalia (right column): Rõ tertia. — Nota. — Sol. primi arg. — Sol. secũdi argum. — Dubiũ. — Sol. primi.

Cæte-

In moralibus non exigit euidentia. Cæterùm in his, quæ moralia sunt, non exigitur euidētia, sed sufficit humana cōiectura, sicut in reliquis sacramētis. Quādo enim uerba ablutionis audimus, aut consecrationis, aut absolutionis à ministro proferri, sat est vt certiores de eius intentione efficiamur certitudine, quę sufficit in sacramentis. Pariter per uerba, quibus coniuges cōsensus explicat, satis uterque fit de matrimonio certus. Attamen

Primū documentū. quia sępenumero in dubium & suspicionē uenire res pōt, solertius de huiusmodi euentibus disquirendum est: ubi quæ subsequuntur documenta obseruanda sunt. Primum.n. distinguendum est de foro exteriori ecclesiæ, & de interiori conscientię. Dum.n. coniugum aut alter, aut vterque consensisse in matrimonium negat, quod uerbis contraxit: si uerba legitimè probant, tunc ecclesia in fauorem matrimonij sniam profert, illud habens pro rato. Idq; facit quotiescunque dubiū in æquilibrio pendet, licèt nonnunquā in foro conscientiæ nullum fuerit. Si uerò probatur uel error uel metus, ut dist.

In foro consciētiæ. 29. & 30. videbit, irritum illud ducit. ¶At uerò in foro conscientiæ res est maiori periculo obnoxia. Creberrimè nāque ex parte uirorum fallaciæ nectunt, sanè q, ut sua libidine potiant, miseras puellas se ducunt. Quapropter dum postmodum se consensisse negant, eas relinquunt perplexas credere ne ipsis debeant. Ex parte quoq; fœminarum (quam non simili cā uiros decipere soleant) tn̄ cùm facile consentire consueuerint, postmodum parentum metu perculsæ dicta retractant. Et è contrario metu ēt parentum dicunt se quandoque consentire, cùm tamen non cōsentiant, quare utroque modo postea

Vide distinctio nem. dicentes se non consensisse, ancipites uiros reddunt. Ex his ergo alijsq; similibus casibus dubia inter coniuges, an legitimum fuerit matrimonium, suboriri cōsueuerunt, quæ conscientias exurunt. In hoc enim foro rem tractamus.

Tenuis scrupulus deponendus. ¶Tunc ergo primum omnium considerandum est, utrum dubium illud aliqua morali probabilitate nitatur, an uerò sit tenuis scrupulus. Etenim dum leuis scrupulus est, cōcilium esto, idemque certissimum, ut qui eum habet, deponat, ut bene ait Scotus distin. 30. & omnes. Imò expresse habetur cap. Inquisitioni, de sent. excommunicatio. Sed est præterea in pn̄tiarum animaduertendum, φ dubium tunc dr̄, quando homo nec assentit nec dissentit, sed anceps pendent animo.

Nota. Dum uerò assentitur, iam nō dr̄ dubius, sed cum formidine opinari. At quanuis minus sit periculum in re dubia, quàm in opinionis assensu, potiùs tn̄ perpendenda est causa dubij uel assensus, quàm assensus ipse. Nam quanuis quis assentiat, si assensus nullas habeat probabiles coniecturas, sed ex animi infirmitate nascatur, deponendus est, aliàs qui fecerit contra ipsum, facit contra conscientiam. Et uice uersa, quanuis quis nō sit nisi dubius absque absensu, si tn̄ habet causas assentiendi, quibus consultò renititur, non potest citra periculum officium coniugale exercere. ¶Quo ergo gradatim ad

Prima propositio. hæc respondeamus, sit prima propositio. Quotiescunq; de uno matrimonio certitudo habetnr moralis, fuisse legitimum, nullo modo ei, qui certus est, licet citra mortale crimē ad alias transire nuptias, vel debitū primo cōiugi petēti denegare, uel ullo pacto cōtra illā certitudinē agere.

Certitudo moralis. Certitudo moralis est, q̄ de bonis coniecturis ad arbitriū sapientiū colligitur.

Coniecturę variæ. Eiusmodi aūt cōiecturæ ex diuersis qualitatib. pēsandę sunt. Si puella multò inferioris sortis credit iuueni nobili & longè alterioris conditionis asserenti se illā ducere, qui postmodum ea potius negat habuisse consensum, & est uir probatę vitę, aliamq; ducit, danda illi fides est. Præsertim si illico id negat Et tunc pōt puella alteri nuberi.

Aliud exemplum. Eodem. modo si puella quæ consentire se dixerat, consensisse negat, uerisimilibus coniecturis metum patris probans, si est fęmina alias bonis moribus ambuta, & alteri uiro copulatur, tunc tutò pōt uir prior alteram sibi matrimonio sociare. Si tn̄ coniecturæ præteriti cōsensus sint uehementes: quia s. non sunt fortè adeò dispares, neque est tam uerisimilis metus, & talibus uerbis & modo uir consensit, ut ipsa arbitrio sapientum nō possit non credere illum consensisse, præsertim si post notabile tps, ut ait Ricar. dist. 29. art. 1. q. 3. id negat, re uera uxor, quāuis id iurādo ipse neget, & ad alias trāseat nuptias, non dēt illi adhibere

Ricard.

 fide m:

fidem: quia, ut habetur ca. Per tuas, de ꝓbatio. Nimis indignum est, ut quod sua quisq; voce dilucidè protestatus est, in eũdem casum proprio valeat testimonio infirmare. Quocirca nec põt ipsa alteri nubere: quod si nubat, matrimoniũ nullũ est, sed prorsus deserendũ: quanuis pluribus sit iã liberis fœcundum: non obstantibus quacunq; seditione & scandalo. Deserendum, inq̃, quoad torum: qm̃ neque põt illa debitum petere, neq; verò reddere, sed mortem potiùs dẽt sustinere quã reddat, Licet possit manere separato toro tanq̃ socia, dũmodo nullum ingruat congressus periculum. Conclusio certè nemini dẽt esse dubia: nam si talis certitudo est moralis: non licet illam deponere, & multò minus contra eã facere. Quare qui ad alud se matrimonium transferret, cõmitteret ẽm suam conscientiam, eandemq; legitimam, adulterij crimẽ, quod neq̃s committat, potiùs illi mors est oppetenda. ¶ Hæc quippe certissima sunt. Idemq; de viro pari iure respectu mulieris iudicandum. Dubium aũt emergit dũ autoritate ecclesiæ in foro exteriori ẽm allegata & probata matrimoniũ ẽm ꝓnunciatur legitimum. Ad hoc aũt dist. ꝓxima, vbi de clandestino matrimonio sub sequetur sermo rñdebitur. Et pariter ad illud, an fœmina in tali casu possit ingredi religionem, etiam si prius matrimonium fuerit consummatum. Scd̃a propositio. Quanuis quis non habeat eiusmodi certitudinem de primo matrimonio, sit tñ ad arbitrium sapientum dubius, ita ꝙ adhibita diligentia ad explorandã ueritatem sint pares utrinq; coniecturæ, nequit ad secundas transire nuptias. Non vtique tũ esset crimen contra dubium tũc agere, q̃ contra certitudinem. At tñ tunc ẽt peccaret contra conscientiam, q̃ secundum rationem habet, atq; adeò deponere nõ tenetur. Et confirmatur hoc, quia postquam matrimonium contractum est, uterq; hẽt in alterum possessionem: quare neutri fas est ꝓꝑ suum dubium alterum possessione sua spoliare. ¶ Dubium tñ est postq̃ coniuges uicariã habẽt in se possessionem, & tunc uel ambo uel alter incipit de matrimonio dubitare. Vt si uxor bona fide credens primũ matrimonium non esse legitimum, quia uir dixit non consensisse, aut esse cõsanguineos, ad secundas nuptias euoluit, q̃bus celebratis ambigere probabiliter uel opinari incipit primum matrimonium legitimum fuisse, atq; adeo ẽm non esse solidum. Aut dubitare incipit ẽm maritum esse sibi sanguine coniunctum: aut si fortè bona fide credens priorem maritum fuisse defunctum, nupsit alteri, sed iam ex auditu dubitare incipit an uiuat, utrum, tunc possit petere exigereq; debitum. ¶ Ad hmõi euentus postmodum 31. dist. ubi tractabiẽ de reddendo debitum. & 37. ubi disputabiẽ de ea, q̃ uiuente uiro mortuum credens, alteri nupsit, iterum est nobis redeundum. Vt autẽ interim aliquid dicamus. Adrianus in 4. q de pscriptione, arbitratur coniugi de matrimonio hæsitanti neutiq̃ licere debitum aut reddere aut petere. Cuius fundamentum est, quod censet nemini rem, q̃ dubitat esse suam, posse sibi uendicare, & eadem rõne nec si eam possideat, posse retinere: & ideo coniux ille dubius periculo se fornicationis, inquit, exponit tam reddẽdo q̃ petendo. At uerò de reddendo contrarium habetur in allegato cap. Inquisitioni. de sentent. exc. & in capi. Dominus. de secund. nuptijs. Habetur. n. quòd si dubitatio sit leuis, qui dubitat, consilio pastoris scrupulum deponat. Si uerò est talis dubitatio, quã relinquere aut non põt, aut non dẽt, tunc reddat, sed non petat. Neque Euasio Adriani. ullius est ponderis: scilicet, quòd loquuntur capitula in solo foro exteriori, quo cogitur eiusmodi coniux alteri cohabitare, non tñ debet in opus consentire. Nulla, inquam, est euasio: quoniam capitula postquam admonent, quòd si est leuis suscipio, deponatur, manifestè loquuntur in foro interiori ad sedandas conscientias.

Item arguitur contra fundamentum Adriani. Cùm enim cõditio possidentis, ut est in iure, melior sit quàm non possidentis, quanuis qui dubius est, an res quam alius possidet, sit sua, nequeat illã autoritate priuata surripere, tamen si in eius possessionẽ bona fide ingressus est, quãuis deinceps dubitet æquali probabilitate ad utramq; partem rem esse suam, non tamen tenetur eam deserere, sed potest retinere, quousq; iudicio publico a se euincatur.

Conclusio certa.

Idem de uiro iudicium

Dubiũ.

Alterũ dubiũ.

2. Propositio.

Dubiũ.

Adrianus.

Cap. Dominus.

Euasio Adriani

Argum contra fundamentũ Adriani.

uincatur. Eam ergo ob rem cùm vir uxoris corpus bona fide possideat, non potest ipsa propter suum dubium negare illi petenti debitum. ¶ Imò uerò vt lib. 4 de iustitia & iure q. 5. arti. 4. disputabamus, secundum membrum eorundem capitulorum scilicet, quòd non possit petere, durũ est, nisi moderamine mitigetur. Si enim facta sufficienti indagine idem coniux anceps manet, quia res nequit satis explorari, durissimũ est dicere, quòd nõ possit etiã petere, propter rõnem mõ factã quia postquã habet possessionem, non tenetur propter dubiũ, in quo sine culpa sua est, nec deponere potest, manere ligatus, vt non possit vti coniuge sua. Præsertim si ambo coniuges essent dubij: Tunc. n. citra suam culpam essent sua libertate priuati, vt petere neuter posset. Itẽ cùm, vt nuperrimè dicebamus, dum quis est dubius dubitatione morali de matrimonio, quod contraxit, non valeat ad alias nuptias transire, cogeretur citra suam culpam cœlibem vitam transire: quod nõ est credibile canones sanxisse. Et iõ capitula illa sic sunt moderanda, vt quãdiu coniux est prudenter de matrimonio dubius, reddat quidem debitum propter ius quod alter habet in ipsum, non tamen petat quousque explorãdæ ueritati diligentiam adhibeat. Si tamen illa satis adhibita dubietatem sibi non potest abstergere, crediderim (sub peritiorum cẽsura) quod non interdicitur quominus etiam petat, postquam possessionem habet. Per hæc & dictum Scoti distinct. 30. quæst. 1. temperandum est, quo ait, quòd quãdo coniux non potest tollere cõscientiam, quam habet, an alter uerè consenserit: mortaliter peccat reddendo debitum, quia fornicatur. Similiter & non reddendo, & à fortiori à matrimonio recedendo exponit se periculo peccati mortalis: ubi uidetur miserum coniugem in perplexitatem inextricabilem conijcere, quod re uera nefas est. Nam solùm ubi quis habet conscientiam erroneã peccat agendo contra & pro, non tamen est perplexus, quia tenetur illam deponere. Sed tamen impræsentiarum facta sufficienti indagine tenetur homo inclinare in possessionem. Quare marito neganti cõsensisse, in eam potiùs partem inclinandum est, quòd mentitur, si vxor credere non conuincatur. Quocirca tunc nõ est perplexa, sed debet reddere, & potest petere debitum. Quòd si arguas. Illa facit contra dubium: ergo peccat. Respõdetur ad antecedens, dubium esse duplex: scilicet, speculatiuum & practicum. Et quidẽ agere contra dubium speculatiuum non est peccatum, sed agere contra practicum. Dubitat autem illa speculatiuè, an ille sit suus, sed non inde sequitur, quòd dubitet reddendum esse debitum aut petendum, quod est dubium practicum. Imo per possessionem fit certa, quod vtrumq; potest.

Snĩa authoris.

Modera tio cap. Dominus.

Dictũ Scoti corrigitur.

Dubiũ duplex.

¶ Alia uerò ex his enascitur ambiguitas, dum quis mala fide: dubitans scilicet probabili dubio priores nuptias fuisse legitimas, transit ad secundas, vtrùm. s. secundæ sint dirimendæ. Apparet. n. esse obseruandas & priores antiquãdas: nã postquã alter coniux bona fide contraxit, videtur nõ esse propter dubium alterius suo iure expoliãdus. Atuero multò probabilius est esse secundas irritandas: nam cùm mala fides nemini suffragetur, illud secundũ matrimoniũ altera parte claudicat, & ideo ex neutra est firmũ. Et confirmatur, quia cæteris paribus prior possessio prævalet, atque adeò in re dubia prius matrimonium.

Dubiũ.

Dubij solutio.

¶ Alia præcipua ambiguitas circa eandem secundam conclusionem ijs adnectitur, vtrùm quando quis fallacibus verbis asserit se habere consensum, quem uerè nõ habet, teneatur alteri fidem seruare & matrimonium contrahere. In primis hic non loquimur de illa fallacia, qua virginem defloravit: nam inde maior obligatio exurgit, ut habetur, extra de adulterijs. capitu. 1. & 2. si modò illam seduxerit, aut vi oppresserit. Sed etiam si non fuerit uirgo propter solam deceptionem, quia verbis non sensit. Scotus distin. 30. quæst. 1. respondet eiusmodi fallacem hominẽ teneri matrimonium perficere. Quem sequitur Adrianus, & doctores in vniuersum. Dicendum ergo primùm, quòd si intus non fuit consensus, & ille transit ad secundas nuptias, illæ sunt legitimæ: quia priores nullæ fuerant. Quare tunc non potest implere promissum. Si uerò res est integra, quia non dum se ad alias nuptias, transtulit, tenetur stare in conscientia priori contractui, & adhibere consensum, quem fallaciter significauit, ut ait S. Thomas distin. 28. art. 2. ad 4. Nam licet illic loquatur de uirgine,

Aliud dubiũ.

Scotus

Autoris distinctio.

ne,q̃ quis sibi per verba de futuro despõ sauit, nihilominus & si non sit virgo, tenetur ipse verba sua solida facere, veluti in quibuscunq; alijs cõtractib. & promissis, in quib. interuenit, do, vt des. Imò verò quanuis ille 2m inierit coniugium ecclesia iudicabit in fauorẽ prioris quas facto secundò, licet in cõscientia 2m teneat. Præsertim ubi q̃s affirmans se puellã in matrimonium ducere, cui ipsa sese sub illa fide cognoscendam ꝓmittit, certè licèt tunc non consenserit, tenet postea sub pęna grauis peccati mortalis consentire, & illam ducere. Et ideo ait ibidem D. Tho. ꝙ si ille secundam duxit vxorem, tenetur prouidere priori de nuptijs. Facit autem duas exceptiones, quas oẽs doctores addicti. mittunt: s. si sponsus sit multò melioris conditionis, vel si ex verbis eius & bonis & conieniecturis facilè poterat deprehendi fallacia. Quæ quidem exceptiones intelliguntur tam anteq̃ ille celebret secundas nuptias, quam post celearatas. Cùm enim mulier longè inferioris sortis credit nobili, nimis est credula, & licet non esset nobilis, dum facilè poterat intelligere illum non cõsentire: ei imputanda est leuitatis culpa. Et ideo alter nõ solùm nõ tenetur eam ducere, imò fortè neque in integrum eam dotare si fuit nimium leuis, sed arbitrio prudentum compensare illi, ẽt si fuerit uirgo, pensato ex vna parte damno, & ex altera, ꝙ ipsa cẽsetur sua sponte uoluisse decipi. ¶ Ad primum igitĩ argm̃ r̃ndetur, quòd in uoto non est aliqua corporalis & ciuilis obligatio, sicut in matrimonio, sed tantùm spiritualis inter hominem & Deum, qui intuetur corda: & ideo uotum uerborum vocalium non eget, sicuti matrimonium.

Dictum S. Thomæ Exceptio dicti.

Exceptionum intellectus.

Nota.

Solutio primi arg.

¶ Ad secundum conceditur consequẽtia: scilicet, quòd ad matrimonium nulla verba sufficiunt sine cõsensu, vt expositũ est. Negatur tñ inde consequi fraudem fallaci suffragari. Est enim illic considerare & defectum consensus, & verborum dolũ. Et quidem defectus consensus per se propriè non vr̃ dolus, sed quatenus falsis verbis uestitur. Et ideo licet quodammodo dicatr̃ homini suffragari in foro conscientiæ: quia propter illum defectum in rei ueritate nullum est matrimonium: non tñ simpliciter suffragatur: quia est peccatum atque adeò supplicio dignum apud Deum. Nec suffragatur in foro ecclesiæ, quæ illam exceptionem nõ admittit, sed pronunciat fuisse consensum. Verborum autem dolus nec patrocinatur in foro pęnitentiæ apud Deum, neque in foro ecclesiæ: quia in utroque punitur.

Solutio secundi argum.

Defect' consen. sus non videt dolus.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm matrimonio consummato liceat utrique coniugum altero inuito ad religionem transire.

Quærit tandem de ui obligationis & vinculi matrimonij, vtrùm sit tãta, ut neutĩ quã cõiugatis liceat ad sãctiora religionis uota transcẽdere. Et arguitur a parte affirmatiua. Lex diuina plus dẽt spirituali frugi fauere: q̃ humana, sed Iustinianus Augustus facultatẽ facit utriq; coniugũ sine vlla exceptione vel consummati vel nõ consummati matrimonij, vt possit ad meliorẽ vitã migrare, & sub castitate viuere: ergo & lex diuina hoc fortiori rõne permittit.

Partis negatiuæ argumen. primũ.

¶ Secundò arguitur. Si consummato matrimonio non liceret alteri coniugũ altero inuito religionem optare, sequeretĩ, ꝙ neq; ante consummationẽ id liceret: quoniam carnalis copula, ut supra dictũ est, non est de essentia matrimonij, atq; adeò ante ipsam per consensum fit uerũ sacramẽtum, quod quidem natura sua est uinculũ indissolubile, ut supra diximus: cõsequens aũt esse falsum ostendit ecclesię cõsuetudo, q̃ boni consulit, si ante cõsummationẽ matrimonij cõiugatus meliorẽ frugem religionis eligat.

Secundum ar.

¶ Tertio arguitur. Si ante cõsummationem copulæ marito liceret vel uxori religionẽ altero inuito profiteri, sequeretĩ, ꝙ alter qui in seculo maneret, deberet inuitus ꝑpetuã castitatẽ seruare. Quod nulla uel lex uel rõ permittere vr̃ quod autem sequatur inde apparet, ꝙ matrimoniale uinculũ est simpliciter indissolubile. Item quia si esset solubile, hoc maximè esset per consensum ipsorum: attamen, licet post cõsummationem ambo cõsentientes religionẽ profiteantur, uinculum semper manet: imò & dum altero consentiente alter ꝓfitetur:

Tertiũ argum.

fitetur, ergo multò minus vnius tñ con sensus altero renuente pôt matrimoniū dissoluere. ¶In contrariū aūt. s. qꝙ cōsummato mrimonio neutri liceat altero inuito religionē ingredi, patet, ex illo Paul. 1. Cor. 7. vbi prohibet, ne coniux altero inuito etiam orationis causa à reddendo debito abstineat.

Pars affirmatiua.

¶Causæ dirimendi mrimonij plures sunt quæ ad præsentē articulū non attinent. Nunc. n. vsq; ad dist. 30. de his, per quæ cōstituitur, disputatur, & postmodū distin. 34. & sequentib. subijciendæ sunt causæ, quib. dirimit. Inseritur hic tñ articulus præsens ad conferendū in dignitate mrimonium cum religione. Ad quā iō quæstiunculam per tres conclusiones rñdetur. Mrimonium. n. vt ex superiorib. colligitur, duplex est. s. ratum duntaxat: nēpe, per consensus de pñti ante carnale cōmercium, & consummatū. s. postq̃ eadem accessit copulatio. Et refert plurimū scire qñ dicatur consummatū. Haud. n. oscula, aut pudēdi tactus, aut seminatio extra legitimū vas sufficit, quātuncunq; alia ꝑpostera & nefandissima interueniret. Seminatio aūt quæcūq; intra vas sufficit ad consummandū, ēt citra ruptionē virginei claustri: nam vsu venire pôt, vt citra rupturā semen colletur. Conatus verò ad rumpendum & seminandum, ubi neutrum illorum fit, ad matrimonij con summationē non sufficit, quāuis si fœmina seminat dubium esse possit, an sufficiat. Crediderim tñ ad ipsum non suffice re, licet virginitatis florem illa tunc amittat: qm̃ consummatio vtranq; personam respicit, vt illa aliquid patiatur, & ipse aliquid agat, & tamē ille tunc nihil ad consummationem peregit.

Decis. artic.

Mrimoniū duplex.

Consūmatum qñ dicatur.

Conatus ad copulā nō consūmat mrimonium.

¶Hoc aūt perplexum dubium est, vtrùm si uir claustrum aperuerit, tñ seminare conatus id nō potuerit, ad cōsummationem sufficiat, siue ipsa seminet, siue nō: si quidē seminatio fœminæ nō est de essentia. Et profectò magnum argm̃ est, illud sufficere siue illa virgo fuerit, siue ab altero priùs cognita, postquā ille, tū quantum potuit fecit, tū ēt & vas penetrauit: alioq; inter senes & steriles nunq̃ posset mrimonium cōsummari. Solutio huius inde ducenda est, qꝙ de frigidis dist. 34. dicturi sumus: frigidi. n. sunt, qui seminare

Dubiū.

Dilutio dubij.

nequeunt, quamuis claustrum aperiant, & ideo frigiditas mrimonium dirimit, quia consummari non pôt. Senes verò & steriles seminant quidē, licēt non gñent, & iō mrimonium consummant. Inde ergo colligitur, vt seminatio viri intra vas necessaria sit ad matrimonium, quæ q̃ dē ēt intus absque claustri reseratione fieri pôt. Atq; id inferius. q. 2. artic. 4. testimonijs iuris interpretum confirmabimus: nā eiusmodi seminatio requirir, vt sponsalia ꝑ copulā vim obtineant mrimonij. ¶Sit ergo prima cōclusio. Añ mrimonij cosummationē vtriq; coniugum altero inuito licitum est ad religionē conuolare. Hæc conclusio vtrinq; à quibusdā impugnatur: nam supra citatus Vuitcleff, q̃ negat matrimoniū ante carnalem copulā esse solidū: consequenter ait, hunc nō esse ꝓpriè transitū à mrimonio ad religionē. De hoc tñ errore dist. ꝓcedenti diximus, & dist. sequenti & 30 rediturus est sermo. Alij verò religionis ficti, & iniqui patroni contra hanc ēt veritatem per alterum extremū obmurmurant. Quorū est Erasmus super primā epistolā ad Cor. 7. vbi iniquo ferre videtur animo, quòd ob professionē instituti humani (vt eius verbis vtamur) & obmutatum pallium legitimus sponsus sua fraudetur sponsa. Aduersus ergo hos ambos errores statuitur hæc veritas; qꝙ etsi ante cōsummationem copulæ legitimum sit matrimoniū, nihilominus legitimè inde fieri pôt ad religionē ascensus. Conclusio est multis canonibus constituta, vt cap. Verum, de conuer. cōiugatorum. & cap. Ex publico. & 27. q. 2. ex Eusebio cano. Desponsatam. & ex Gregorio can. Decreta, & ex Nicolao, can. Scripsit, & multis alijs. At ne cui videantur canones isti inconsulti, probatur ēt ratione. Status religionis, vt Paul. 1. Cor. 7. apertè docet, perfectior est statu coniugali: id autem, quod perfectius est, non debet per minus perfectum impediri, ergo vtriq; coniugium si citrā alterius iniuriam fieri potest, integrum est ad religionem se se conferre. Quòd autem ante copulam relicto coniugi non fiat tam atrox iniuria, quæ per lucrum religionis nō repēsetur, probatur. Illa iniuria vel irrogaretur fini matrimonij, qui est prolis procreatio, aut desertæ sponsæ: nō quidē proli:

1. Cōcl.

Vuitcleff.

Erasm*

Cōclusio iure probaē.

Rō conclusionis.

Anteco pulā relicto cōiugi nō fit iniuria.

proli: quia nullus præcessit coniugalis cō gressus, neq; verò sponsæ: quia cum maneat integra, nil decoris aut honoris inter Christianos amisit, quominus possit alium sibi adsciscere coniugem. Item vt lib. 2. de sacramen. par. 11. autor est venerabilis Hugo, coniunctio maris & fœminæ per mutuum cōsensum significat cōiunctionem Christi, & ecclesiæ per gratiam & charitatem, coniunctio aūt per carnalē copulā significat Christi coniunctionem per assumptionē humanitatis: quare prior, realis & spiritualis est, posterior verò carnalis. Spiritualis aūt desponsatio inter homines nihil vetat quominus possit in illā cōmutari, q̄ singularis est, & egregia hominis ad Deum. iuxta verbum Paul. 2. Cor. 11 Despondi enim vos vni viro virginē castam exhiberē Christo, qđ licet de Christiana religione vniuersim assertum sit, tamen gradu quodam peculiari de religionibus, quæ sunt in consilio, intelligitur. Et confirmatur per analogiā minimè ineptam. Sicut enim carnalis cōiunctio per copulā morte corporali dirimitur, ita & coniunctio spiritualis, quæ mutuo fit cōsensu per mortē spiritualē, qualis est religio. Confirmatur eadem veritas vsu & more plurium sanctorū, qui celebratis nuptijs ante torum voto se se castitatis addixerunt. Id quod & de Ioanne Euangelista celebri historia refertur, vt est in pfatione operum Ioannis, siue Augustini, siue Hieronymi fuerit, q̄ virginē illum Christus de media nuptiarum solēnitate ad apostolatū assumpsit. Nam rō, quam alij obijciunt: videlicet, nō esse credibile nuptias, quas Christus sua p̄sentia honestauit, ex templo dirimeret, à nobis potiùs pugnat. Est enim rationi cōsentaneum credere, vt quib. nuptijs interfuit, easdem per transitum sponsi ad vberiorē frugem decoraret, instar matrimonij suę intemeratæ matris, quā virginem virgini cōmendauit. Alia exempla extant causa. Scripsit. 27. q. 2. de Machario & Alexio.

Hugo.

Confirmatio rōnis.

De Ioanne Euangelista.

Ratio.

¶ Ad illud ergo diuinum præceptum, Quos Deus coniunxit, homo non separet, Alexan 3 cap. Ex publico respondet, quòd intelligatur de m̄rimonio cōsummato, eo quod per copulam fiunt duo in carne vna. Sed tamen quanuis ad propositum, quo Papa loquitur de trāsitu ad religionem sufficiens sit solutio, non tamē omnino sententiæ Christi germana est, vt paulò inferiùs videbimus. q. 2. quoniam nec matrimonium ratum potest homo, sed solus Deus separare. Ob idque legitima expositio est, altera Nicolai Papæ cita to causa. Scripsit. 27. q. 2 scilicet, quod in transitu ad religionem coniuges non homo, sed Deus ipse interna inspiratione separat diuino iure, quo religio tanquàm spirituale connubium Dei instituta est.

¶ Quòd si arguas. Per consensum matrimonialem vterque alteri potestatem sui corporis facit in vsum carnalis copulę: ergo perinde est tunc indiuisibile m̄rimonium, vt postea. Respōdetur, q̄ etsi priùs iam sint sibi inuicem potestate traditi per expressum cōsensum voluntatis, iure tamen ipso diuino & naturali subintelligitē conditio, nisi inter ea alter frugem sanctioris vitæ sibi optare voluerit: per carnalem verò copulam vsu ipso & facto cōpletur corporis traditio, per quam vterque possessionem corporalem potestatis sibi traditæ ingreditur.

argum.

¶ Secunda conclusio. Post matrimonij cōsummationem neutri coniugum iā integrum est, & liberum altero inuito religionem optare. Eadem conclusio in eisdem canonib. cautè subditur. Et ratio est: quia nullus potest Deo rem alienam per votū dicare, q̄m nemo, nisi quod suum est alteri obligare valet: per consummetionē autem copulæ vterque se in alterius possessionem confert, iuxta verbum Pauli, Vir ptātem sui corporis non habet, sed mulier &c. ergo iam inde neuter pōt sine alterius assensione se Deo mancipare. Secundò, quia per tale votum fini m̄rimonij: hoc est, educandæ proli iniuria irrogaretur. Neq; refert per copulā illam generatio tunc fiat, aut secus, quia hoc est accidentariū: nā per se cōmercium illud eum finē habet. Fieretq; adeò & alteri cōiugi iniuria, si post illud tori cōmerciū desereret. Possunt in communi consensu quo ad torum separari, vt statim patebit.

2. Cōcl.

Rō prima.

Ratio secunda.

¶ Huic conclusioni appendix est, m̄rimonium consummatum, per solum tēporalem obitum alterius coniugum dissolui, iuxta verbum Pauli ad Rom. 7. Quæ sub viro est mulier, viuente viro alligata est legi (scilicet connubij) si autem mortuus fuerit

M̄rimoniū consummatum solo morte dissoluitur.

fuerit uir eius, soluta est lege uiri. Et subdit, Vt non sit adultera si fuerit cum alio uiro. Idque ipsum sonant uerba Christi, Quos Deus coniunxit, homo non separet: nempe, quousque Deus eos per mortem disiungat.

Tertia conclus. ¶Tertia conclusio. In euentu, quo alter iuxta tenorem primæ conclusionis religionē profitet, alter liberè pōt alium sibi coniugem copulare. Cōclusio est Alexandri in nuper citato ca. Verum. Etenim sicut matrimonium ꝑ copulā consummatum morte tēporali, iuxta citatā sniam Pauli sic dissoluit, ut mulier citra adulterij labem possit alteri nubere, ita & matrimoniū non consummatum quod, vt diximus, spirituale est, morte spirituali distrahit, qualis est religionis professio.

Ratio.

Solutio primi argu. ¶Ad primum argumentum D Tho. impræsentiarum & Ricardus atque alij iuxta uerbū Gregorij can. Sunt qui. & can. Agathosa. 27. q. 2. respondent, Cæsarē in lege illa ciuili solùm habuisse rationem matrimoni quatenus est in officium, & ideo permisit ut etiam consummato matrimonio, ut Glossa ibidē hēt, posset uterque ad altiora uota transire: quia quatenus est in officium non est tam indiuisibile: quandoquidem antiquitus per diuortium dirimebatur, & modo ꝑ baptismū alterius. Sed lex diuina cōtemplatur illud quatenus sacramentum, quam ob rem decernit esse indissolubile. Nihilominus cùm eadem lex in illa particula non meminerit de matrimonio consummato: nihil obstare vr̄, quin possit glossari de solo non consummato: Vel forsan de consummato utroque coniuge cōsentiente. Tametsi Gregor. in can. Sunt qui. 27. q. 2 ad priorem expositionem alludat dicens, ꝙ licèt lex humana cōiugia dissolui religionis gratia permittat, non tamen diuina.

Gregor.

Solutio secundi argum. ¶Secundum argumentum iam solutum est: nam quanquam ante consummationem sit uerum sacramentum & indissolubile per homines, est tamen Dei instinctu solubile: quia integrum est sponsis fœliciora uota eligere.

Solutio tertij argum. ¶Ad tertium respondetur, quòd consensus vel alterius uel utriusq; coniugis ꝑ se nō sufficit ad dissoluēdum matrimoniū, sed commigratio ad altiorem statum & optio melioris frugis: nam ut artic. 1. diximus: indissolubilitas & perpetuus iure diuino indita est matrimonio, quæ ideo ex uoluntate contrahentium non pendet.

Obiect. ¶Alia verò argumenta maioris momenti aduersus singulas præfixarum conclusionum se se offerunt. Et primum omnium aduersus primā, qua dictū est, post matrimonium ratum posse coniugē altero inuito religionē profiteri, arguere quispiā exemplo posset, inferendo super idē matrimonium ratum non consummatū posse Romanum Pontificem dispensare, ut illo distracto vterque possit alias inire nuptias. Nam cùm uoti solennitas, ut cap. vn. de uoto li. 6. ait Bonifacius, ex ecclesiæ statuto sit inuenta, fit, vt qua ratione potuit Pontifex illo statuto matrimonium ratū ingredientis religionem dirimere, possit & sine ipsius religionis ingressu. Opinio est Iurisconsultorum: nēpe, Ioan. Andreæ in nouellis, & Panor. & Hostien. ca Ex publico, de conuersi. coniuga. (ubi & Glossa id ipsum opinatur) aliorumque, quos Syluester uerb. Diuortium. q. 4. refert. Quamuis ipse in eorum opinione non uideatur persistere Theologorum verò vniuersalis sententia est in contrarium, uno excepto Caieta. quod lib. 29. quæstionū q 13. sed latiùs in opuscu. 27. quæstio. 25. vbi gratis quidem & tenuissimis rationibus subnixus à theologa professione defecit. Nā Canonistæ, ut sæpe (salua eorum autoritate) diximus, nō sunt iuris naturalis aut diuini, quibus hæc ueritas nititur, legitimi interpretes. Potissimum cùm sancti patres sacræ paginæ scrutatores nunquā tale fuerint suspicati, Caietanus uerò complures congeminat metaphysicas distinctiones. ad quas omnes molestum esset respōdere. Sed ut summatim eas complectamur, ait primò, matrimonium considerari posse, aut inquantū officiū & rem edium. aut inquantū sacramentū. Si priori ratione, notum, inquir, est & certum non esse indissolubile: quandoquidem rationem illam ante orbem redemptum habebat, & tamen per conuersionem unius coniugis ad fidē distrahitur Si uerò cōsideretur inquantū sacramentum, tunc vel consideratur tanquam signum effectus, quem cōferr, atq; hac ratione clarum est, non esse indissolubile: quoniam effectus ille non est aliquid indelebile: puta, character, sed sola delebilis

An Roma. Pō. possit dispensa. re super mrimonio rato.

Iuriscō- sultorū opinio.

Caietani opinio.

Caietanus.

lis gratia. Quare altero coniugum defuncto est iterabile. Si uerò consideretur in quātum signum vnionis Christi & ecclesiæ, tunc neq; illa rōne est indissolubile; primò, quia illa coniunctio non est perfecta atque adeò nec significans perfectam coniunctionem Christi & ecclesiæ, alioqui qui uxorem post ratum mřimoniū ante consummationem relinqueret rōne diuortij, aut quia ipsa religionem ꝓfitetur, esset bigamus, quod est falsum, ut patet ca. Debitum, de bigam. Et hac rōne fatetur se esse conuictum. Præterea, quia dist. præsenti. q. 1. ar. 3. quæstiun. 2. ait D. Tho. ꝑ matrimonium ratum solū significari coniunctionem Christi ad animā ꝑ gratiam, quæ est amissibilis & ideo dissolui ꝑ ingressum religionis, sed per consummatum significari unionē eiusdem Redemptoris ad humanitatē, cuius partes nunquā dimisit: & ideo tunc fieri matrimonium oīno indissolubile. Atque eam ob rem dixerat in fine ꝑcedentis distinctionis, ꝙ matrimonium ante carnalem copulam non est omnino integrum & ꝑfectum. Et Leo Papa. 27. q. 2. carn. Cū societas, ait, ꝙ præter commistionem sexuum societas nuptiarum non hēt in se coniunctionis Christi & ecclesiæ sacramentum. Ecce quibus conuictus est Caietanus dicere, matrimonium ratum ꝑ dispensationem Pontificis posse dissolui. Addit & historias, quas refert diuus Antoninus Archiepiscopus Florentinus in 3. par. tit. 1. ca. 21. §. 3. circa finem. de Martino. 5. & Eugenio. 4. qui dispensasse ferūtur suꝑ matrimonio rato. ¶ His tñ nihil obstantibus, re uera opinio hæc quanuis aliquibus sustentabili appareat, mihi tñ, vt tenuitatē ingenij mei fatear, salua semper ecclesiæ censura, nullā probabilitatis effigiem repræsentat. Et primùm, vt statum litis, in quo Caietanus hallucinatus vr, aperiat, non dubitamus, quin matrimonium ratum nondum consummatū sit dirimibile, negamus tñ aliter dirimi posse, q̄ diuino iure Deo ipso dispensante. Nā cùm ipse autor fuerit & matrimonij, & fidei & religionis, rā fidei, quæ finis est omnium legum, dispensat suꝑ matrimonio ēt consummato infidelium, qñ alter conuertitur ad fidem, & causa status perfectioris religionis super ratum. Id quod duntaxat rōnes Caietani comprobant: ipse verò contendit: ꝙ sit ēt solubile per dispensationem Pontificis, quod re uera nullatenus facit probabile. ¶ Vnde id ipsum, quod tanq̄ sibi exploratissimū supponit: nempe, ꝙ si matrimonium cōsideretur quatenus est in officium & remedium sit dissolubile, nisi distinctionis cōdimento temperetur, falsum est. Imo verò statim ab ipsa eius institutione in Adam matrimonium ꝑ consensus legitimos ratum fuit iure diuino & naturali indissolubile, nisi deo ipso dispensante. Id enim significant uerba illa Adę, Hoc nūc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, Propter hanc relinquet homo patrem & matrem & adhærebit uxori suæ, Et erūt duo in carne una: quæ quidem uerba in statu innocentiæ ante consummationē matrimonij prolata sunt. Et confirmat id planè, quia Christus Matth. 19. ut ex professo matrimonij uinculum indissolubile ostēderet, ad illa verba Adę cām retulit: ex quibus conclusit, Quos Deus cōiunxit, homo non separet. Ex quo fit consequens, uerbum hoc de matrimonio rato ante consummationem intelligi. ¶ Rursus id inde confirmatur, ꝙ Iudæi interrogantes, an possent dimittere vxores quacunque ex cā, non loquebantur solū de consummato, sed indiscriminatim ēt de rato. De quo respondit, quos Deus coniunxit homo non separet. At quia in hoc punctum controuersiæ consistit, id exactius examinemus, iuris enim interpretes inde suam hauserunt opinionem, ꝙ cap. Ex publico, de conuersio. coniuga. ait Alexander, uerbum illud Christi intelligi solùm de cōsummato matrimonio. In cuius fauorem ait Caietanus, ꝙ Deus non protulit eadem uerba, nisi post illa Adę, Et erunt duo in carne una: & tamen non fiunt una caro, nisi per copulam. ¶ Contra hoc tñ est euidens argumentum, quòd uinculum ipsum per mutuū consensum colligatum suapte natura ordinatur ad copulam: & ideo ꝑ illum mutuum consensum, tanqu per integram causam, tradunt sibi inuicem coniuges mutuā suorum corporum potestatem, atque ex illo temporis momento uerum esse incipit illud Pauli, Vir non habet potestatē sui corporis, sed uxor, neq; uxor sui,

Margin notes: S. Tho. — Leo Papa. — Historiæ. — Autoris opinio. — Status litis. — Solutio. 2. — Mat. 19. — Alia cōfirmatio. — Argumē.

sui, sed vir Quapropter cùm primùm cõiux in mora fuerit operandi religionē tenetur sub reatu peccati mortalis coniugi petenti debitum reddere, ergo sententia Christi, Quos Deus coniunxit, homo nõ separet, statim post ratum matrimoniũ verum obtinet.

Aliud argum. ¶Deinde & hoc maximè vrget argumentum, ꝙ carnalis copula, vt paulò ante dicebamus, non est de essentia mrimonij, sed est accidentaria ꝑfectio ad consequēdum finem, ergo tota substantia & mrimonij vis consistit in mutuis illis consensibus atque adeò cùm vinculũ mrimonij sit suapte natura indissolubile, naturā illam & nexum ex consensibus ipsis sortitur, quib alterutrum coniuges ptātem suorum sibi corporũ faciunt. Mirabile.n. est, ꝙ cùm inter mrimonium ratum, & matrimoniũ consummatũ non sit discrimen nisi accidentariũ, ratum natura sua sit dissolubile & consummatũ natura itidē sua indissolubile, cùm tñ vbi discrimē nõ est nisi accidentariũ, natura sit eadē.

Alexād. ¶Alexander ergo, quia solùm loquebaẽ de transitu ad religionē, qui post cõsummatum mrimoniũ non licet inuito altero coniuge, non curauit legitimā expositionem verbis Christi subscribere, sed illam, quæ sibi sufficiebat. Legitima verò est, quam ex Nicolao Pontifice supra retulimus, can. Scripsit, quòd tunc non homo, sed Deus ipse coniuges separat.

Interpretatio legitima.

¶Ac perinde ad aliud (quod Caietanus minimè inspexit) rñdetur, quòd cùm alter infidelium coniugum fidem suscipit, dirimitur matrimonium per Dei dispēsationem, nam si ambo conuertantur, dirimi non potest. Natura nanque mrimonij, quæ ipsum facit indirimibile, semper est subiecta dispensationi Dei, qui sic ipsum instituit, vt rõne fidei dirimeretur, & rursum ante cõsumationē ascensum non cohiberet ad religionem, quem ipse quoque, vt perfectiorem statum cõdidit.

Obiectio. ¶Sed obijciet forsan contraria opinio, ꝙ cùm Papa dispensat, tunc non homo, sed Deus coniuges separat, quando quidem Papa autoritate Dei fungitur. Hæc autē obiectio principium petit: ob idque nullius est roboris.

Dilutio. De hoc enim controuersemur, an talis fuerit papę cõmissa facultas. Quod.n. ipsi aiunt, matrimonium cõsummatum natura ipsa esse indissolubile, id ipsum nos ostendimus rato ēt competere. Quare cùm Christus ait, hõ nõ separet, Pontificem ēt ipsum exclusit, quasi talem ptātem ei non committeret, q super iure diuino & naturali, quale illa verba significant Papa minimè dispēsat, Id.n. ipsum illi concedunt de consummato, & tñ inter ratum & consummatũ nequeunt tantum discriminis ostendere, vt non eodem modo intelligatur de rato.

Pōtifex nequit dispēsare.

Ad historiā. ¶Autoritas uerò Martini & Eugenii, si ita uerum est, ꝙ similem dispensationem fecerunt, nullatenus tāquàm ecclesiæ determinatio mouet, quia factũ Pontificũ non facit fidei articulum, sed opinionem Canonistarum sunt secuti. Et tamen alij Pontifices non leguntur talē fecisse dispēsationem, cùm tamen credibile sit, creberrimè oblatos fuisse dispēsandi casus. Imò

Adrian. Adrianus. 6. uir, tũ utriusq; iuris peritissimus, tũ & rei theologicè non infimè doctus, cùm ab illo hmõi dispensatio fuisset postulata, oblataq; fautrix sñia Caietani, demiratus est, uirũ theologum hoc sibi in animũ inducere potuisse, & iõ improbis precib. succumbens rñdit, sed dare qđ posset, sed tamen credere nihil posse.

Arg. urgens. ¶At quo tandem illā opinionē exulceremus, si matrimonium ratum nõ esset natura sua indissolubile, ꝑfecto non solùm Papa, sed ēt eps dispensare suꝑ eo posset: nam quicquid pōt Papa in hmõi dispēsationib. pōt eps, nisi sit prohibitus. Quin verò nihil mirarer, si quispiam inferret, ꝙ ēt citra dispensationem possent se coniuges separare. Nam si uerbũ illud, Quos Deus coniunxit &c. non intelligatẽ de matrimonio rato, vnde rogo conuincit, arctiorem nexũ esse in matrimonio rato, quam in sponsalib. de futuro? Et ideo saltem si de facto separarentur, & alia mrimonia consummarent, teneret factum.

Nota. ¶In summa, si hæc dispensatio semel vsu admitteretur frequentissimi essent q eā procurarent, & sic contractus mrimonij adeò esset lāguidus, ut uix ullius esset roboris. Id quod experientia nos docuit: nam plurimi hac opinione Caietani conformati Apostolicam sedem super tali dispensatione pulsarunt, qui tamen repulsam meritissimò passi sunt. Absit ergo, vt hæc opinio, his maximè temporibus, audiatur,

audiatur, quãdo hæretici tam multis de causis putant matrimonium dirimendũ Caietanus vtinam nunquam de hac re Erasmũ legisset, vt dist. 36. iterum adnotabimus, qui eadem facilitate dixit, mrimonium fornicationis causa non modò quo ad torum separari, verùm & quo ad vinculum disrumpi. ¶Ad primum igit, quod nos in capite obiecimus, argumentum respondetur, ꝙ etsi cæremonia solẽnis voti ex statuto ecclesiæ, vt ait Pontifex, sit inuenta: tñ ex natura rei fit illic traditio, qua hõ in connubiũ spirituale Dei mancipatur, vt dist. 38. q. 2. iterum dicturi sumus. Quocirca dissolutio mrimonij rati per ingressum religionis nõ fit iure Pontificio, sed diuino, quia fit trãsitus ad fœliciorem statũ. Quare citra talẽ religionis ingressum nõ est in potestate Pontificis eiusmodi mrimonium discindere.

Sol. primi.

¶Ad alia argumenta Caietani, s. ꝙ inquãtum matrimonium ratum est sacrm, nõ est indissolubile, iam rñsum est, primùm ꝙ causam indissolubilitatis mrimonij rati non in hoc potissimùm fundatur, ꝙ sit sacrm nouæ legis, sed in iure naturæ & diuino ab eius exordio. Nihilominus etiam inquantũ est sacrm, licet si solubile per ingressum religionis, nõ tamen aliter. Et ad hoc propositum ait S. Thom. quòd non significat vnionem Christi cũ humanitate, quæ vnio est indissolubilis, sed cum anima per gratiam, quæ est amissibilis. Et rursum quòd non est integrum & perfectũ. Non quòd ei deficiat integritas vlla aut perfectio essentialis, sed solũ accidentalis, & carnalis, qua ratione per congeminationem matrimonij rati, aut per vnum matrimonium ratum, & alterum consummatum non fit homo bigamus, quia irregularitas bigamiæ respicit copulam. Hoc tamen solùm inde sequit, ꝙ sit dirimibile per aliud connubium spirituale, quod est causa fœlicioris gratiæ; non tamen vllatenus sequitur, quòd sit alia via dirimibile. Aliud verò Leonis dictum in can. Cùm societas. si id ponderis haberet, quòd Caietanus putat, multò plus concluderet, q̃ ipse vellet. Habet enim illic, quòd præter cõmistionem sexuum, mulier non pertinet ad matrimonium. Sequeretur ergo inde. ꝙ matrimonium ratũ non esset matrimoniũ. Ergo

Sol. argũorum Caietani.

Can. Cũ societas

vel intelligitur, ꝙ præter copulam nõ est matrimonium perfectum perfectione accidentali, vel aliter, vt dist. præcedenti q. 2. ar. 4. dicebamus est interpretandum. ¶Præterea contra eandem primam conclusionem arguitur. Si potest cõiugatus ante copulam ad religionem trãsmeare, subsequtur quòd possit similiter sacris ordinib. citra religionem initiari: nam cùm votum sit illis castitatis annexum, est & ille status mrimonio perfectior. Vel saltem poterit ad episcopatũ inuita vxore conscendere: nam vt est in iure. Si vinco vincentem te, à fortiori vincam te. Status autem religionis vincit statum mrimonij, cùm ergo episcopatus, vt lib. 10. de iusti. & iure, dicebamus religione pfectione superet fit, vt fortiori rõne possit coniugatus fieri episcopus. Ad hoc respondetur consequentia perempta. Haud enim licet sine licentia vxoris sacros ordines suscipere, vt vtroque can. Vxoratus, de conuer. coniug. cauetur, neq; ad episcopatũ promoueri, vt ibidem. cap. Sanè. habetur. Nam cùm prædicta cap. inter matrimonium nõ distinguant, siue ratum sit, consummatum, veritatem continent ẽt in non consummato. vt bene ait Duran. dist. præsenti q. 2. & Palud. q. 3. Quanuis Hostiensis in sua summa contrarium insinuet Et ratio est plana, quia nequaqnã cõiugato, licet altero inuito statum mutare, nisi quando per talem mutationem matrimonium dirimitur, vt qui manet in seculo possit aliud contrahere. Per susceptionem autem ordinis vel episcopatus non dirimitur matrimonium, vt expressa determinatio est Ioan. 22. in extrauag. Antiquæ cõcertationi. sub titulo de uoto, quia illa nõ est mors spiritualis: neque enim vouens paupertatem, aut obedientiam eo modo, quo religiosi, & votum continentiæ annexum non est de essentia sacerdotij. Potest enim Papa dispẽsare, vt sacerdotes vxores habeãt, vt Græci. Et tamen si dispensare cum sacerdote in virtute continentiæ, non posset ille eũ alia contrahere, sed deberet cum priori cohabitare, quod est signum, mrimoniũ per susceptionem ordinum non dissolui, atque adeò neminem posse inuita vxore ordinari. Alioqui compulsa illa esset perpetua castitati addici. Imò verò, vt in præ

Contra primã cõclus.

Sol. arg.

Durãd. Hostiẽs. Ratio.

Mrimoniũ per susceptionẽ ordinũ non dissoluit.

dictis

dictis cap legitur, non sufficit simplex consensus vxoris, vt habetur cap. Ex parte. in 1. de conuer. coniuga. sed requiritur, ut cõtinentiam ipsa etiam uoueat: quinimo si non sit ætate prouecta: nempe, sexagenaria, requiritur vt religionem profiteatur: scilicet, vt matrimonium dirimatur. Si verò fuerit sexagenaria, satis est, ut simplex votum continentiæ faciat, pro quod iuri suo petendi debitum abrenunciat.

Quod si nõ fecerit, & maritus ordinetur, potest illum in consortium coniugale repetere: ille autem manet ordinatus, sed irregularis.

(Solutio argumenti.) ¶ Et per hæc soluitur argumentum supra factum: quia votum continentiæ non perinde est de essentia ordinis, sicut de essentia religionis. Et episcopatus quamuis sit altior quàm religio, eò quod episcopus profitetur se perfectionem habere, ad quam religiosus ascendit, non tamen est eiusdem generis, quia non est mors spiritualis.

Quòd si arguas secundùm opinionem supra citatam, quod Ioannes uocatus est de nuptijs ad apostolatum: & tamen episcopi succedunt apostolis. Respondetur, quod preterquàm quod Christus potuit, quod voluit facere, apostoli fuerunt religiosi, in quo ordine episcopi non succedunt illis, sed in eo quod sunt pastores. (Paludani opinio.) Potest tamen vt bene ait Palu. coniugatus eligi in episcopum, dum tamen ante votum continentiæ vxoris non confirmetur: quia semper in electione subintelligitur consensus vxoris.

Nisi forsan ante matrimonij consummationem religionem profiteatur, unde in- (Coniux ante copulam non potest ad religionem nõ approbatam transire per ingressum religionis D. Ioannis crucesignatorum.) cipatum resumatur. ¶ Hinc fit neutrum coniugum ante copulam posse trãsire ad religionem, nisi sit approbata, cuius uotũ solenne impediat dirimatque matrimonium. Quare non satis est, vt sponsa fiat beata nostri ordinis, nec sufficit coniugatum fieri militẽ in religione militari, nec suffecisset antequã cum illis dispensatum esset, vt vxores haberent. Nam certè per talem habitum militarẽ non dirimitur matrimonium. Secus de eorũ clericis & monialibus, qui uiuunt in claustro.

¶ Quocirca, si mea modò sit audienda opinio, per ingressum religionis diui Ioannis (loquor de militibus) affirmare non auderem dirimi matrimoniũ ratum, aut posse coniugatum inuita vxore illam religionem profiteri vt de sacerdotio dictum est. Nam etsi cum illis hactenus super nuptijs dispensatum non fuerit, arbitror tamen, sub aliorũ cẽsura, posse cum illis salua eorum religione sicut cum cæteris dispensari, licet non esset ita honestũ & cõdecens.

¶ Præter hæc quæ dicta sunt obseruanda est iuris præscriptio in præallegato ca. Ex publico etenim ne nimiam sponsi licentiã (Induciæ duorũ mensiũ sponsæ cõcedũt) vsurparent renuẽdi debitum soluere, cau santes quod habent in aĩo religionẽ ingredi, præscriptum eis est duorum mẽsium spatiũ, quo possit vterq; de illa religione deliberare: & præterea, vt ait S.Tho. vt præparentur: (Triplex ratio.) quæ ad nuptiarum solennitatẽ necessaria sunt: & tertiò ne vilẽ habeat maritus datam, quã nõ suspirauit spõsus dilatam. Sic n. emendanda est litera canonis, Institutum. 27. q. 2. qui est Augustini li. 4. cõfessionum. Quo spatio trãsacto neuter põt differre debitum reddere petenti. ¶ At verò si infra tale bimestre tẽpus habitũ induat, tunc dubitaẽ vtrùm tẽpus professionis debeat abbreuiari, ne qui manet in seculo tãdiu expectet. Bernardus. n. in apparatu super c. Statuimus, de regularib. absolutè tenet forè abbreuianndũ. Glossa verò super can. Desponsata. 27 q. 2 distinguit, quod si coniux ingressus de cõsensu alterius, expectãdus est annus. Si verò contra eius voluntatẽ, tũc est tẽpus abbreuiandũ. Sed multò certior, imò certissima est opinio Durãdi & Paludani, & Hostiensis in summa, quod ẽt si ingrediatur altero inuito non est cõpellendus renunciare iuri suo, quo sibi cõceditur annus probationis. Nã si tunc ei licet habitũ induere, illũ cũ priuilegijs iuris induit presertim cùm annus probationis ẽt in fauorẽ monasterij sit concessus.

Quare qui manet in seculo totũ annũ ex- (Sponsæ ui oppressæ ab sponso, an illo renuente possit religionem profiteri.) pectare tenetur: quia ante alterius professionẽ ad alias nuptias migrare nõ potest. ¶ Quid autẽ iuris si sponsus infra illud tẽpus bimestre vi spõsam cõpresserit renuẽte, quæ dicebat se uelle religiosam fieri, nõ post illam uiolentam consummationem copulæ semper sit puellæ integrum & licitum desiderium religionis explere. Apparet. n. licitum ei semper manere: quia contra suam voluntatem non potuit per vim suo priuari iure. (Opinio quorundam.) Ad hoc non desunt, qui respondeant, sponsum nullum iniuriã inferre sponsæ du ui debitum extorquet ab illa

Opinio aliorũ. Sñia au toris. illa, eo q ipsa per consensum de præsenti fecit ei illam facultatem petendi. Alii per aliud extremum aiunt iniuriosam uiolentiam puellæ inferri, cui ideo ius etiam permanet trãseundi ad religionem. Media uerò incedit ueritas: est.n. peccatum mortale ante duos menses sponsam affirmantẽ in animo habere religionẽ, comprimere: quia licet cõsenserit in copulã semper tñ consensus intelligeb itur cum beneficio iuris, quo sibi conceduntur induciæ bimestres ad religionem. Nota. Nihilominus etiam illo pacto consummata copula religionẽ ingredi nequit altero inuito: quoniã matrimonium ratione consummationis fit natura sua simpliciter indissolubile: & ideo quod per unum uel sponte consummetur, accidens est, quod naturam mutare non potest. Ipsi ergo puellæ imputetur quæ nõ sibi satis cauit. Ratio. Neque mirum si quis absque sua copula ius amittat ingrediendi religionem, ut si aliam infirmitatem incurreret, qua fieret ad in habilis

¶ Circa secundam conclusionem de matrimonio consummato oriuntur etiam nõnulla dubia. Circa secundã conclusionem. Arguitur enim quod nec per mortem temporalem dissoluatur. Nã si defunctus maritus uitæ restitueretur, Lazarus, appareret priori uxori tunc restituendũ iuxta uerbũ Pauli ad Hebr. 11. Acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos. Solutio. Rñdetur absque dubio matrimonium per mortẽ dissolui, ut citatus Paul. ad Rom 7. autor est: quia matrimonium contractus tẽporalis est omnia aũt temporalia uincula p mortem dissoluuntur. Mulierum aũt nomen in autoritate inducta nõ accipitur pro uxorib accipiẽtib. maritos, sed pro quibuscunq; recipiẽtib. filios, aut alios sibi cognatos & charos, ut de Sunamite, & aliis li. 3. & 4 Reg. legitur, quibus. Elias & Elisæus filios suscitarunt. Nota. Quare nulla est quorundã glossa dicentium, q dum mortuus post breue tempus suscitatur, nõ est illa propriè asti manda mors, & ideo non dissoluitur matrimonium. Mrimonium cõsummatum nũquã quoad uinculum dissoluit. Imo quæcunq; separatio animæ à corpore sufficit ad illud dissoluẽdũ. ¶ At uerò citra mortem nullatenus dirimi potest quoad substantiam & uinculũ, quantumcunque post consummationẽ coniuges castitatem uoueant, & alter uel ambo religionem ingrediantur, eo quòd suapte natura & diuino iure cõsummatũ matrimonium simpliciter est indissolubile, Veruntamen separatio ex utriusq; consẽsu fieri potest quoad torum, ut ait August. can. Quod Deo placet 33. quæst. 4. Et Grego. cano Sunt qui, & in 8. Synodo, Si quis coniugatus. 27. q. 2. Augus. Grego. Tametsi cano Si uir & uxor, caueatur ne id ullatenus sine episcopi conscientia fiat. Quanuis illud non sit de essentia: quia uota sine eius licentia teneret. Id quod ius ipsum diuinũ permisit, ut 1. Corrinth. 7. docet Paulus dicens. Nolite fraudare adinuicẽ nisi ex consensu ad tẽpus, ut uacetis orationi, & iterũ reuertimini, ne tentet uos Satanas propter incontinentiam. uestram. Inde enim consequitur, quòd ubi incontinentiã nõ timent, possunt ambo in uotum cõtinentiæ, consentire, ¶ Id autem fieri bifariã potest. Bifariã cõiuges possunt uouere continẽtiam. Vno modo, ut separato, toro maneant in seculo. Enimuero ut lib. 7. de iusti. & iure quæst. 3. art. 1. diximus. quando unus tantum uotum continentiæ de consensu alterius fecit, potest alter qui facultatẽ dedit, illam reuocare, ut ait August cano. Manifestum. 33. questio. 5. Imo durante et uoto tenetur petenti dibitũ reddere, licet petere nequeat. At uero ubi ambo eodem consensu idem uotum castitatis emiserit, iuri ambo renunciarunt exigendi debitum, atque adeo neuter potest petere aut reddere sine dispensatione uoti ¶ Potest Præterea & secundo modo id fieri p ingressum religionis amborũ aut alterius coniugum. Secundus modus. Si enim ambo cõmuni cõsensu religionem profitentur, nemini dubium quin professio teneat, neq; est illorum potestate reuocare uotum.

¶ Potest & unus solus de alterius cõsensu intrare altero in seculo remanente, ut habetur cano. Agathosa. uigesimaseptima quæstione secunda. Nota. Sed tunc consideratior habenda est cautela secundum iura, & de illo, qui in seculo remanet, distinguendum. Nam si est mulier ætate prouecta: nempe, sexaginta (& idem est de uiro) quæ in periculo castitatis iam non uersatur, satis est si in seculo continentiã uoueat. Iuris cautela. Si uerò est iunior ætate, cui idcirco idem periculum timendum est, non sufficit simplex eius uotum, ut alter religionem intret, sed ambo tenentur religionem profiteri, ut ex eodem, can.

can.Agathosa colligitur,& expresſè habetur.ca.Cum tu,de conuerſi.coniug.& ca. Ex parte abbatis,ibidem.

¶ Quòd ſi contra arguas.Quando vterque votum ſimplex continentiæ fecit,iuri renunciauit petendi debitum nec poteſt illud reuocare:ergo licet ipſam iuuenis maneat in ſeculo, poteſt ipſe religionem ingredi.Negatur conſequentia:quoniã periclitante altero de pudicitia,conſilium eſt vt ſuper dicto ſimplici uoto diſpẽſetur ab epiſcopo Atque hac de cauſa non permittitur fieri ſolenne in vno,niſi fiat in vtroque.Vnde gloſſ. prædicti cano. Agathoſa: ſcilicet,quòd ſufficit conſenſus vxoris, licet expreſsè nõ voueat nec intret religionem, vt maritus poſſit ingredi, quia tunc ipſa compelletur intrare,certè non eſt iuta, nec habetur in practica, ſed prædictis canonibus aduerſatur. Nam licet in cano. ab illa gloſſa citato. Qui vxorem. 33.q.5. præcipiatur,vt qui vxorem ſuam velare ꝑmiſerit, aliam non accipiat, ſed ſimiliter conuertatur,præſumitur tamen, quòd q. id permiſerat,iura ſciret,quibus compellebatur intrare,alioqui poſſet excipere dicens, quod putaret ſe poſſe manere in ſeculo. Et iſte eſt caſus capi Ex parte abbatis de conuerſio. coniuga vbi maritus compulſus eſt redire ad vxorem,licet ipſa conſenſiſſet. Et ideo neuter eſt admittendus ad religionem,niſi vterque intret.

Gloſſa cauſa. Agathoſ.

Ca. Veniens

¶ Caſus autem ca. Veniens.de conuerſio. coniugat.diuerſus eſt.Fecerat quippe maritus profeſſionem conſentiente uxore manente in ſeculo. Sed quia illa poſtmodum fornicatã fuit,nõ fuit maritus compulſus exire,uec ipſa intrare: quoniã fornicationis cauſa poterat fieri diuortium. Si verò vnus de alterius conſenſu manentis in ſeculo intret religionẽ propter ignorantiam,vt in caſu citati cap. Ex parte tũc ipſa mortua non poteſt ad ſecundas nuptias tranſire, ſed tenetur ad monaſteriũ reuerti,vt co.cap.habetur:quia uotum fecerat de conſenſu vxoris, ſolùm per illam reuocabile. Attamen qui contra voluntatem vxoris votum fecit caſtitatis ſolenne in religione credens id poſſe, tenetur ad vxorem redire:neq; verò illa mortua compellitur ad monaſterium reuerti: quia uotum non fuit ſolidum religionis Non tamen poteſt ad alias tranſmeare nuptias: quia uotum quatenus in ſua erat poteſtate conſolidauit:ſcilicet,non petendi debitum Definitio cap.Quidam.eod.tit.

¶ Quod hic de ſeparatione tori poſt conſummatam copulam per ingreſſum religionis de conſenſu alterius dictum eſt, id per ſuſceptionem ordinũ aut epiſcopatus intelligẽdum etiam uenit. Vxore.n caſtitatem vouente ſi eſt ſexagenaria, vel religionem ingreſſa,ſi eſt iunior,poteſt ait citra religionem ſacros ordines ſuſcipere, & epiſcopus fieri. Id quod de Diuo Hilario Pictauienſi epiſcopo legitur, qui cum eps eſſet, vxorem habebat & filiã Definitio eſt capi.Sanè,de conuerſio.coniugato. Nota.

¶ Præter hos caſus abſque conſenſu alterius poteſt ſeparatio fieri quo ad torũ for nicationis gratia,vt diſt.36.videbitur.Tũc enim facto diuortio, quãuis fornicationis reus maneat in ſeculo, põt alter innocens religionem ingredi. Cuius exemplũ legitur in Paulo ſimplice.Imò ſi vxor fornicata eſt, poteſt vir ad ſacros ordines extra religionem promoueri: quoniam ſolutus eſt vinculo reddendi debitũ, niſi fornicatiæ pepererit. Collige ergo tres caſus, quibus matrimoniũ ſoluitur.Quoad ſubſtantiam namq; non niſi ante copulam dimitimur, idq; etiam altero inuito, non tñ niſi per ingreſſum religionis.Conſummati verò ſeparatio fit quoad torum,non tñ niſi per conſenſum alterius, aut fornicationis gratia.Ex quo fit,ꝙ licet ante copulam diſcrimẽ ſit inter ingreſſum religionis,& ſuſceptionem ordinũ, tñ conſummata copula, quocunque euentu vir põt religionem ingredi, poteſt etiã ſacros ordines ſuſcipere Quod ante nos Paluda.di. præſenti.quæſtio.3.probe conceſſit.

Propter fornicationem ſeparat torus. Nota.

QVÆSTIO SECVNDA de ſponſalibus.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm ſponſalia conuenienter dicantur futurarum nuptiarum promiſſio.

Quoniam definitum eſt conſenſum, mrimonio neceſſarium eẽ de pſenti, vt oppoſita iuxta ſe poſita clarius innoteſcant,

 quæ-

quæritur de sponsalibus quem nam habeant effectum. Et arguitur priùs de nomine quòd sponsalia nō sint futurarū nuptiarum promissio, vt ait Nicolaus papa cano. Nostrates. 30. q. 5. Sponsus namq;, vt nomen sonat, ab sponsalibus dicitur. ait verò Isidorus lib. 9 etymologiarum c. ult. ꝙ sponsus non dicitur quia promittit, sed quia sponsores dat: ergo spōsalia nō sunt idem quod promissio.

Partis negatiuæ arg. primū.

Secūdū argum.

¶ Secundò. Si sponsalia essent promissio, sequeretur quòd in foro ecclesię compellendi essent sponsi ad matrimonium: nam promissio obligationem parit: & tamen ecclesia sponsos non compellit, vt patet cap. Præterea. de sponsalib. ergo sponsalia non sunt promissio.

Tertiū argum.

¶ Tertio. Nullus dicitur sponsus nisi ab sponsalibus: uocatur autem sponsus non solùm qui contraxit per uerba de futuro sed etiam qui contraxit per verba de præsenti, vbi realis interuenit datio & acceptio: ergo sponsalia non sunt promissio.

Pars affirmatiua.

¶ In contrarium est autoritas iuris, vt allegata Nicolai, & l. spōsalia. ff. e. ti. vbi habet, ꝙ spōsalia sunt mentio & reprōmissio futurarū nuptiarū.

Sponsalia unde

¶ Sponsalia, vt nomen ipsum sonat, ab spondendo dicuntur: spondere aut est sponte promittere: quod ideo nomen connubio, quod liberrimū esse debet, dignè coaptatur. Quapropter Vlpianus eo. tit. l. 2 sponsalia, inquit, dicta sunt ab spondendo: nā moris fuit veterib. stipulari & spondere sibi vxores futuras. Vnde, vt Florentinus subdit, sponsi sponsæq; appellatio nata est. Hunc aūt ritū Gellius li. 4. c. 4. ex Seruio Sulpitio li. de dotib. refert. Nam qui vxorem ducturus erat à parēte vel tutore puellæ stipulabat: hoc est, postulabat eam sibi in vxorē promitti: spondebatq; adeò illam se ducturum, sponsoresque promissæ fidei dabat & fideiussores: fortè de seruanda dote: quia tunc lex illa & cōsuetudo uigebat, quæ postmodū reuocata est ī Codice, Ne fideiussores dotiū dentur, ne. s. vir vxori fideiussorē dotis exhibeat: licet vxor pro dote, quam marito promittit, talem fideiussorē dare permittatur, vt l. Cùm dotis. ff de iure dotiū. Qd̄ si pater illam promittebat, contractus ille vtrinque mutui sponsalia dicebantur. Atque adeò qui puellam spondebat, dicebatur sponsor, vt pater. Puella verò, quę promittebatur & spondebatur, dicebatur sponsa. Vnde apud Terentium, Aliam pater ei desponderat natam Chremetis. Sponsus verò non ea ratione dicitur, quia promissus, sed quia ei fit promissio: vel, quia, ut ait Isidorus, sponsores dat, vt sponsus idē sit, quod sponsoribus stipatus. At verò nō solùm pater dicitur spōdere filiam, sed & ipsa se etiam spondet, & iuuenis eam dicitur despondere sibi.

Vlpian.

Gellius.

Sponsus

Isidorus

¶ Est autem consideratè animaduertendum, vt ait impræsentiarum S. Tho. art. 1. solu. ad. 6. quòd cùm duo in matrimonio considerentur: scilicet, coniunctio matrimonialis, & vsus ipse, dupliciter dicuntur sponsi. Vno modo ratione futuri coniugij: quia scilicet tantùm sponsalia contraxerunt. Et isti sunt simpliciter sponsi, q a non sunt verè coniuges: coniuges enim sunt uerè coniugati per coniugiū de præsenti. Quare in rigore sponsi & coniuges opponuntur. Sed aliter dicuntur sponsi, ipsi etiam coniuges per verba de præsenti ante copulam. Sponsi scilicet, respectu futuræ copulę, quam sibi inuicem implicitè spoponderūt. Quo pacto beata uirgo fuit verè coniux Iosephi. Quod quidem adnotatu est necessarium ad intellectum plurimorum canonum, qui nomine sponsi & sponsæ diuersimodè utuntur.

S. Tho.

Sponsi dupliciter dicū tur.

¶ Tres ergo dignoscendi sunt gradus impræsentiarum. Primus, cùm sponsalia tantùm de futuro fuerint contracta, quod non sufficit, vt dicantur coniuges. De qua desponsatione loquitur cano. Si quis sponsam. vigesimaseptima quæstione secunda. vbi habetur, quòd si quis sponsam filij sui oppresserit, filius aliam accipiat. Quod non liceret si fuisset sponsa de præsenti. Et canon. Quidam desponsauit. ibidem, vbi illa, quam quidam sibi desponsauerat, oppressa à fratre sponsi, non prohibetur quin possit alteri uiro nubere. Secundus gradus est, quando interueniunt consensus per uerba de præsenti: & illi dicuntur sponsi respectu futuræ copulæ, & nihilominus veri coniuges. Et sic accipitur desponsatio ab Isidoro & Augustino canon. Coniuges, & canon. Coniux. uigesimaseptima quæstione secunda ubi haberur, quòd coniux ueriùs appellatur à prima desponsationis fide, quamuis ignoretur concubitus. Et canones. Qui desponsatam, quo ait Gregorius,

Tres gradus ad mrimonium. Primus

Secundus gradus.

gorius, Qui desponsatam puellam proximi sui acceperit in cõiugium, anathema sit. Vbi subditur moris esse diuinæ legis, sponsas (scilicet per verba de præsenti) appellare coniuges, vt in Euangelio, Noli timere accipere Mariam coniugem tuam.

Tertius gradus.

Et Deuter. 22. Si quis desponsatam hominis puellam oppresserit moriatur, quia vxorem proximi sui violauit. Tertius gradus est, dùm res vxoria per copulã consummatur. Quod quidem matrimoniũ, vt diximus, non potest, nisi amborum cõsensu quoad torum dissolui. Et tũc maximè mulier dicitur vxor. Qua rõne Origenes

Gran.

càn. Inuenta. 27. q. 2. noluit admittere, vt beata Maria diceretur vxor Ioseph Vnde verbũ Gratiani càn. Decreta, vbi intulit, inter sponsum & sponsam cõiugiũ non esse, quia sponsa sine cõsensu sponsi põt intrare religionem, coniux verò nõ nisi de consensu coniugis, non est verum, nisi sit sermo de sponsis per verba de futuro. Nam inter sponsos per verba de præsenti est verum coniugiũ, & tñ, vterq; ante copulam sine alterius consensu põt religionem intrare. Quare verbum illic Grego-

Greg.

rij, Decreta legalia desponsatam si cõuerti voluerit nullo consueuerunt damno mulctare, et de desponsata per verba de pñsenti, licet iã tunc dicatur coniux, intelligitur. Antea tñ quam fuerit matrimonium consummatũ. ¶His ergo præmissis ad qõnem trib. conclusionib. rñdet.

1. Cõcl.

Prima. Sponsalia sunt mutuæ promissiones viri & fœminę de cõtrahẽdo mrimonio.

Ratio.

Probatur per etymologiam iam expositam. Quapropter veluti matrimoniũ nõ perficitur, nisi per mutuũ vtriusq; cõsensum, ita neq; sponsalia vim obtinent, nisi per mutuam vtriusq; partis promissionem. Nam cõsensus, qui de pñsenti faciũt matrimonium, de futuro faciunt spõsalia. Quocirca si ipsa tãtum polliceatur viro se nupturam, aut si vir duntaxat polliceatur Mariã ducere, quousq; ambę inuicẽ ꝓmissionis coeant, nõ sunt sponsalia.

Obiectio.

¶In contrarium tamẽ arguitur. Simplex promissio quando iusta est, & honesta, vim obtinet obligãdi, ergo dum iuuenis pollicetur Mariam ducere, & ipsa ꝓmissum acceptat, iam ille tenetur seruare ꝓmissum, et si non ipsa statim se se illi spõdeat, sed tempus deliberandi accipiat: ex quo subsequi videtur sponsalia non esse mutuã promissionẽ.

Solutio

Ad hoc rñdetur cõcesso antecedenti, negando hanc vltimã consequentiã. Cõceditur, inquã, illã promissionẽ esse obligatoriã, non quidẽ in vi sponsaliorũ, quousq; reciproca ꝓmissio alterius partis accedat, sed in vi simplicis promissionis. Quare nõ est illa obligatio tanti valoris, quanti sunt sponsalia. Nam si altera pars diu deliberationẽ protelat, censet alterius ꝓmissionem contẽnere.

2. Cõcl.

¶ Secunda cõclusio. Sponsalia neutiquã sufficiunt ad matrimonium contrahendum, nisi nouus consensus de pñsenti accedat vel formalis, vel virtualis per cõsummationem copulæ affectu maritali.

Ratio.

Probatur, qm̃ matrimonium est vera & realis traditio, qua se sibi mutuò coniuges dedunt: promissio autem non est traditio: aliud enim est nuptias polliceri, atque aliud nubere.

Obiectio.

¶Quòd si contra arguas. Sicut præsens se habet ad præsens, ita futurum ad futurum, ergo sicut consensus de præsenti facit matrimoniũ de præsenti, ita consensus de futuro facit de futuro

Dilutio

Respondetur, argumentum amphibologia laborare. Si enim antecedens in hoc sensu vsurpetur: scilicet, quòd sicut consensus de præsenti facit tunc temporis matrimoniũ, ita consensus de futuro facit illud in tempore futuro, negatur quidem, quia consensus de futuro nõ est realis traditio, sed promissio. Si autem sumatur in hoc sensu, ꝙ sicut consensus de præsenti facit matrimoniũ in præsenti, ita & consensus de futuro parit obligationem contrahendi illud in futurũ, conceditur, sed nihil contra conclusionem. Et est sic intelligenda conclusio hæc, ꝙ licet consensus interni sint de præsenti, si tamen illos non sibi inuicem per uerba de præsenti explicent, sed tantùm per verba promissoria de futuro, non fit matrimonium.

¶Quòd si sciscitéris, Quis nam ergo effectus est sponsaliorum? Respondetur, esse obligationẽ, quæ inde nascitur ad cõtrahendũ postea, nisi legitima intercesserit causa dirimendi, vt artic. vlt. patebit.

Nota.

¶Hinc sequitur, quòd sponsalia nõ sunt de essentia matrimonij, quia absque illis præcedentibus potest illico matrimoniũ contrahi per verba de præsenti. Sũt tamẽ non

non prorsus impertinentia, imò sæpe cõducentia, præsertim cùm sub conditione fiunt, quia non possunt cõditiones dotiũ vel aliarum rerum ita facilè conuenire: eo ꝙ iste contractus est omnium ciuiliũ grauissimus, vt pote, quo hõ de tota vita disponit. Et erant olim maximè in more, qñ banna erant in vsu, quæ quidem post sponsalia fiebant ad explorandũ si qua essent mrĩmonij impedimenta. Iam verò non sunt in tanta celebritate. Et quemadmodũ mrĩmonia, sic & spõsalia, imò fortiori rõne possunt inter absentes per ꝓcoratores vel literas fieri. l. vlt. ff. eod. tit. imò & inter solos parentes iuuenum tractari, & concludi, vt artic. proximo videbimus. ¶ Est tñ circa hanc conclusionẽ oculatissimè discernẽdũ inter verborũ vim, vtrùm nudam habeant significationẽ de futuro, an verò virtutẽ pñtis. Si. n. dicant, Accipiã te, manifestũ est verbũ futuri. Sed si dicant, Habebo te in meã, & te in meũ, aut Tenebo te, vel reputabo te pro mea, & tractabo te, sicut meã, aut quid simile verbum ambiguũ est. Nam facere sensum põt, ex nũc, & sic æquipollet verbo de pñti: qm̃ quòd vir habeat fœminam pro sua, fieri legitimè nequit, nisi consensus antecedat: quare si ex nũc, vel posthac habiturus est eam pro sua, signũ est iam nunc cõsentire de præsenti. Et idẽ erit si dicant, Eris posthac, seu ex nunc meus, & eris mea. Secùs si dicat, Esto mea vxor, aut meus vir: quoniã hoc futurum est imperatiui, quasi rogantis aut petẽtis consensum. Et ideo non denotat inchoationem ex illo articulo, vt cùm testator ait, Hæres meus esto, non intelligit nisi post suam mortem. ¶ Eadem ferè amphibologia latet sub verbo, volo, vt si quis dicat, Volo te esse vxorem meam, & ipsa, volo te esse virum meum. Sunt. n. qui negant satis esse ad matrimonium cõtrahẽdum. Attamen quia volo, æquiuocũ est, si idem valeat quod consentio, & voluntatẽ: id est, assensum præbeo, mrĩmoniũ est: secùs si idem sit quod cupio vel desidero Si autem dicant, Volo tecum cõtrahere, & ille respondeat, Ego tecum, non satis est ad matrimoniũ, quia velle contrahere, nõ est contrahere. Quocirca in eiusmodi verborum nubilo vtendum est regula Hilarij in cap. Intelligentia, de verborum significa. vbi ait, Intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi: quia non sermoni res, sed rei est sermo subiectus. Est. n. pensanda in primis materia subiecta, vtrùm scilicet tunc de sponsalibus, an verò de mrĩmonio de pñti ageretur. Et sm̃ hoc interpretanda sunt verba. Præterea, vt Alexan. tertius cap. Ex literis. in 1. de sponsalib. admonet, inspiciẽdum est iudici in similib. dubijs si matrimonium cõtracturi ad id sint idonei sciẽtia & ætate. Quo cognito si alter non intellexit quod alter ꝓposuit, ad cõem verbi intelligentiam recurratur, & cogatur vterq; verba prolata in eo sensu retinere, quem solent rectè intelligentibus generare. Hæc ibi. Et est cæteris paribus sñia in fauorem illius ferenda, qui simpliciter loquebatur, contra alterum, qui fraudem nectere videbatur, in foro quidem exteriori: nam in foro conscientiæ, vbi nullus interfuerit consensus, de pñti nullũ existit matrimoniũ. ¶ Tertia conclusio Spõsalia fieri possunt aut absolutè, aut sub condõne. Absolutè quidẽ quatuor modis, vt ait impræsentiarum S. Tho. scilicet, aut nuda promissione, vt accipiam te in meum, aut meam, aut promitto te accipere. Secundò per anuli subarrhationẽ, vt can. Si quis vxorem, ait Greg. & can. Si quis desponsauerit, Iulianus papa. 27. q. 2. Quanquam illic nõ fiat mentio de spõsalibus de futuro, sed de vero cõiugio de præsenti nam subditur, ꝙ illam sic annulo subarrhatam defuncto sponso, ẽt ante carnalem copulam, nemo de consanguineis ob publicam honestatem possit accipere in vxorem, & tamen si solùm essent sponsalia de futuro, vt infra distin. 41. dicemus, liceret. Tertiò per arrharum dationem, vt cap. fi. de sponsali. impub. Hęc autem annuli insigne, & arrharum donatio, si nulla præcesserint verba, non sunt sufficientia desponsationis documenta, sed solùm ex pſumptione: quia possunt alia de causa cõferri: nam & in emptione & venditione solet intercedere arrha, & propter turpes amores donari anulus. Quare si uerba de præsenti præcesserunt, sunt confirmatio veri matrimonij: si autem de futuro, sunt sponsaliorum insignia. Quarto cõtrahuntur sponsalia sub forma iuramenti. Quibus & quintus adhibetur

Nota verborũ vim.

Verb. volo.

Hilari⁹.

Alexãd.

Nota.

3. Cõcl.

Primus modus.

Secundus.

Iulian⁹ papa.

Tertius modus.

Nota.

Quart⁹.

Quint⁹. hibetur modus, quando impuberes ante legitimam ætatem cōtrahunt per uerba de præsenti, quæ quidē ob defectum etatis nō æstimantur nisi sponsalia. ¶ De cōditionibus autē appositis supersedendū modò usque ad dist. 29. q. 2. quia possunt apponi tam uerbis de futuro, quàm uerbis de præsenti: & ideo illic de utrisque eo piosius habendus est sermo. ¶ Per hæc ar

Sol. 1. ar. gumēta proposita soluta restant. Ad primum enim negatur, φ sponsus dicaē ab spōsalibus: scilicet, a promissionibus, q a promissus est, vt sponsa, sed ab sponsorū: hoc est, fideiussorum datione, quib. con-

So. 2. ar. firmanē sponsalia, q̄ sunt promissio. ¶ Ad ēm rñdetur, quòd etsi sponsalia promissionem includant, ac subinde obligationem, nihilominus in foro exteriori non compelluntur sponsi cōtra suam uoluntatem contrahere p̄p damna, quæ afferre solent sponsalia coacta, ut cap. citato præterea, decreuit Innocētius. Vtrùm uero dum sponsalia iureiurando confirmātur, sint ab ead. ecclesia sponsi ad matrimonium cogendi, illicò articu. 3. uidebi-

So. 3. ar. mus. ¶ Tertium etiā solutum est, ubi declarauimus nomē sponsi etiam coniugi competere ante copulam.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm septennium tempus sit contrahendis sponsalibus necessarium.

De tempore & ætate ad matrimonium contrahendum requisita d. 35. art. 5. dicturi sumus, de t̄pe autem sponsalio rum legitimo arguitur, quòd non sit sep

Partis negatiuæ ar. 1. tennium. Contractus, qui per alios fieri potest, non requirit in eis, ad quos pertinet, discretionis usum: sed sponsalia fieri per parentes possunt utroque impubetum ignorante c. 1. de desponsa. impube. ergo in illis non requiritur rōnis usus.

2. Argu. ¶ Secundò. Sponsalia ad matrimonium ordinantur: sed ad matrimonium cōtrahendum non idem utique præscribitur tempus, ut loco citato uidebimus, imò minus puellæ, quæ, quàm puero: ergo idem deberet in sponsalibus obseruari.

3. Argu. ¶ Tertiò. Si qui prope ætatem legitimam pubertatis paulò ante matrimoniū contrahant, pro ualido habeē: ergo pari iure si paulò ante septennium spōsalia fiant, ualebunt. In contrarium est decretum e. Literas, ca. Accessit. c. Ad dissoluendum, extra. de despons. impuber. & c. Vnico, eo. tit: lib. 6. ¶ Quæstio facillima est, ad quam unica conclusione rñdetur. Sponsalia antequàm ambo illorum, ad quos attinēt, septennium impleant, nō sunt valida. Cō- (Pars affirmatiua.)

clusio p̄ter citata iura probatur rōne, q̄m usque ad illum t̄pis articulum protendiē infantiæ periodus qua, ut nomen sonat, homo ea, quæ rōnis sunt, fari nequit: & tñ cum sponsalia, ut dictum est, quædam sint futurorum promissio, exigunt in promittente iudicium aliquod & prudētiā futurorum, alioqui eorum promissio non esset prorsus libera. ¶ Ad cuius maiorem intellectum, adnotandi sunt tres gradus cognitionis humanæ, quos Philosophus. 1. Ethic. dignouit. Primus. n. est, q̄n homo neq; suopte ingenio, neq; aliorū adminiculo intelligere quidpiam pōt ad prudentiam pertinens: quod quidem est t̄ps ætatis primæ: nempe, infantiæ, quæ primò septennio durat. Qua de re tunc non est homo idoneus alicui celebrando contractui: quia nihil deliberate pōt; sed eius cognitio penè nihilo à cognitione brutorum differt. Secundus gradus est, q̄n homo licèt non suopte Marte, tñ aliorum subsidio intelligere quippiam ualēt φ non nullam habeat prudentiæ imaginē. Et hoc est t̄ps secundæ ætatis: nempe, pueritię, quæ per ēm septennium currit. Quo ideo t̄pe: nempe, septem annorum, scholis puer ad discendum mancipaē: atque adeò tūc aliquid polliceri pōt in futurum, de quo licèt tunc obligationem adferat pōt tñ deinceps maturiùs deliberans, mētem mutare. Sed tertius gradus succedit à fine secūdi septēnij, usq; ad annū uigesimumquintum, quò tertia ætas adolescentiæ procedit. Tunc enim iā homo: s anno ætatis quartodecimo, ēt per se ipsum pōt ea deliberare, quæ ad prudentiam spectant, Quare tunc disponere de propria persona pōt, & statum eligere siue coniugalem, siue monachalē. Quāuis de bonis suis, ne prodigè dilapidet, disponere iure nō permittat usq; ad uigesimūquintū annū, quo incipit iuuentus.

Conclu.

Rō con.

Tres gradus cognitionis humanæ.

Primus.

Secundus gradus.

Tertius gradus.

Sol. 1. ar. ¶ Ad primum igiē argumētum concedit

posse parentes antequam nati septennium attingant, sponsalia pro illis cōtrahere: hoc enim est ius paternum: eo quod infantes tūc quasi in utero rōnis paterno gestant. Et in hoc sensu intelligenda est l. In sponsalibus. la 2. ff. eod tit. s. In sponsalibus cōtrahendis ætas contrahentium definita nō est, vt in matrimonijs. Intelligit, inquā, dum parentes pro filijs contrahunt: nam si filij ipsi ea contrahant: cùm ipsi consentire debeant, vt illic habet, in l. Sponsalia. 2. Septennium debent complesse. Imò verò dum parentes pro filijs contrahunt, sponsalia illa dependentia sunt ex cōsensu filiorū postquam usum habuerint rōnis, vt cap. citato. de desponsatio. impuber. habetur. Quod verò illic subiungit, nempe. Postquam filius puenerit ad legitimam ætatem omnino dēt hoc adimplere, intelligitur, quod dēt de honestate, non tñ de necessitate, ut bene ait glossa. Itaque si adueniente usu rationis reclamauerint, sponsalia nulla sunt. Si uerò tunc scientes tacuerint, silentium erit consensus interpres. Quapropter parentes Rebecchæ, ut legit Gene. 24. puellæ voluntatem requisierunt. Atq; tā ob rē parentes ante liberorū septēnium districtius a Nicolao Papa inhibent, ca. Vbi non est, eo. tit. ne ante legitimā filiorum ætatem eos coniugāt, nisi forsitan aliqua vrgētissima necessitate interueniēte, vtpote pro bono publice pacis talis coniunctio toleret. Quare nisi inter principes aut magnates nō debent fieri: nā vt habet c. Literas, Despōsationes in cunabulis nullæ sunt, atq; adeò illæ, quæ fiūt ante septēniū: neq; vlla inde affinitas contrahit. Rñdet ergo ad argumentum, septenniū requiri uel ad cōtrahendū spōsalia, uel ad illa confirmandū. Quòd si arguas, ante illā ætatē hoīem posse peccare mortaliter: nā vt. 4. Dialogorū c. 1. refert Gregorius, quēdā puer quinq; annorū pp peccatū blasphemiæ à diabolo extinctus est: quē ideo paterna negligētia gehennæ nutriuit. Rñdet, casum illum esse singularem & pter legē, ut tanta esset rōnis acceleratiō, quæ ad peccatū mortale sufficeret. Non. n. est negandū quin quacunq; ætate liber sit cōsensus in peccatum, contrahatur macula. Sed tñ canones attendunt ad id, quod plurimum uia ordinaria cōtingit, qua quidē uia ante septennium nō assoluet rōnem lucere. Et pariter ad id rñdetur, si quis arguat, tunc dēre esse ualida sponsalia, ex quo alicui pñt futuræ nuptiæ placere, ut in palleg. c. Literas, hētur: sed ante septennium puellis non nunquam solent placere nuptiæ. Rñdetur, inquā, eiusmodi immaturam complacentiam non tam ex rōnis ordine, quam ex naturæ libidine tūc exurgere: quæ ideo can. nihili ducunt. ¶ Ad 2m principale rñdet, quod in contractu matrimonij non tm̄ usus rōnis expetit, verum & generandi potestas. Puer aūt ante finem secundi septennij non est generandi potens: puella aūt in duodecimo pōt concipere, ut 11. de aīalibus autor est Philosophus. Prætereà quod in uiro, cui domus administratio incumbit, maior est necessaria prudentia. Ad sponsalia uerò duntaxat exposcitur rōnis usura, quæ utriq; sexui in primo septēnio aduenit. ¶ Ad tertium uerò rñdet, quod ut in matrimonio, ita & in spōsalibus parum pro nihilo reputatur: nā ut 2. Physico. author est Philosophus. Quod parum distat à re, nihil distare vr. Et ideò si paulò ante finem primi septennij fiant spōsalia, solida reputant. Tametsi Pan c. Iuuenis. de sponsalib. nimius iuris obseruator nihil de rigore canonum remittendū censeat: ita ut si hebdomada, vel fortè dies defuerit, non sint ualida. At tamen Archid. & Archiepūs Florētinus. & Sylue. ver. Sponsalis. §. 2. & cōis opinio S. Tho. sequuntur & meritò: quia moraliter quod parū distat à re, nihil distare vr. Et iō hebdomada nō tollit, quin cēseat septēnium impletum, imò nec maiusculū tps. ¶ Quòd si p conteris, quātum sit illud parū. S. Tho. solu. ad 7. ait, à quibusdā taxari tps sex mensium; puta, in septimo anno dimidiato l. Nō tm̄. de excus. tutorum. ff. Sed melius est, inquit, ut determinet 2m contrahentium conditionem paulò plus minusuè: quia in quibusdam celerius maturescit rationis usus, quàm in alijs.

Lex, in sponsalibus.

Parentes Rebecchæ.

Nicolaus papa.

Nota.

Sol. arg.

Obiectio.

Dilutio.

Aliud argum.

Dilutio

Solu. 2. argum.

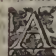
Solu. 3. argum.

Panor.

Quantum sit illud parum.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm sponsalia iureiurando per uerba de futuro confirmata uim habeāt matrimonij.

ARTICVLVM præsentem & subsequentem doctores pp ordinem Magistri sentent. in proxima dist. futura tractant. At cùm ad sponsaliorum qualitatem attineant,

Aliud argum.

tineant, hanc sibi sedem propriè uendicant. Arguitur ergo. q si sponsalia de futuro iuramēto firment, uim habeant matrimonij de psenti. Nemo se pōt contra diuinum ius ad rem aliquam obligare: iuramentum autem implere est iuris diuinis, iuxta illud Matth. 5. Reddes altissimo iuramenta tua: ergo nulla subsequēs obligatio pōt hominem à pterito iuramēto absoluere, atq; adeò qui post eiusmodi iuramentū se subdit secundis nuptijs, tenetur nihilominus iuramentum seruare contrahendo cum priori: quod nō esset uerum, nisi illud matrimonium uim habuisset matrimonij de psenti. ¶ Secundò Omnis controuersiæ finis iuramētum est, ut ad Hebr. 6. ait Paul. ergo saltē in foro exteriori, ubi cōstat de iuramēto, in eam potius partem propendēdū est, q̄ in alteram, ubi non nisi humanus consensus simpliciter interuenit: ergo sponsalia de futuro cū iuramento uerbis preualent simplicib. de præsenti. ¶ In cōtrarium est decretū Alexandri. 3. c. De illis. de spōsalibus. ¶ Facillima est quæstio, & idcirco uni eā cōclusione contenta, quæ omniū est tā Iurisconsultorum, quàm Theologorū confessio. Sponsalia de futuro, quocunq; fuerint iureiurando asserta, uim non habent contrahendi matrimonii. Et ratio est plana: quoniam iuratio, ut loco citato ait Paul. non est nisi dictorum confirmatio, quod ideo eorum significationem nō mutat: igitur si uerbis de futuro apponatur, solum confirmat promissionem, promittere autem matrimonium non est illud facere, qui ergo promittit, licet id iurauerit, nondū fecit. Vnde Hugo in summa sententiarum tract. 7. cap. 7. cuius rationes Magister senten adduxit, cùm non fiant, inquit, coniuges nisi illi, qui se ex cōsensu ac præsens recipiunt, quomodo cōiuges appellari possunt qui nondum fecerunt, sed in futuro se facturos iurando ꝓmiserunt? Deinde si ex ui iuramenti ad futurum pertinentis mox coniuges efficiūtur, cur iurant se id postea facturos? Repugnātia enim est iurare se facturos id, qđ efficiunt, & iterabile non est Item, qui iurat se matrimonium facturum, iurat cōnsensum se post adhibiturum de præsenti, in quo essentia matrimonii cōsistit, ergo ipso iuramento denotatur uerba illa iuta futuri non sufficere. Bene ergo Papa in præallegato cap. De illis, ait, quod qui spōsalia de futuro iuramento confirmarunt, si ad alias se nuptias transtulerūt, illæ sint ualidæ, recepta tamen de periurio pœnitentia, si per eū, qui iurauit, steterit quominus matrimonium consummaretur. Idemq; habetur in cap. Si inter. eod. titul. Quòd si quis obijciat verba ciuilis legis, quæ can Si quis diuinis. 30. quæstione. 5. referuntur. Si quis diuinis tactis scripturis iurauit mulieri legitimè eam uxorem habiturum, uel in oratorio tale iuramentum dederit, sit illa legitima uxor. Respondet Glossa, & loco citato Hugo, illud iuramentum cecidisse super uerba de præsenti quibus præcedētibus se fidem tori & alia coniugij iura seruare pollicebantur. Iam enim supra diximus, quod hoc uerbum, Habebo te in uxorem, respectum præsentis temporis includit: scilicet, ex nunc. ¶ Quòd si toges, vtrùm saltem propter iuramentum sponsalibus de futuro adiectū sint sponsi ab ecclesia ad matrimonium cogendi, respondetur primùm certùm esse multò maiorem uim in conscientia obligādi habere iurata spōsalia q̄ simplicia. Vnde licet, ꝓpter simplicia nō cogantur sponsi ab ecclesia, ut artic. 1. dicebamus, tamen si iuramento confirmentur, propter eius reuerentiam uidētur cogendi. Et ita censet Alexāder. 3. ca. Ex literis Syluani, de sponsalibus ait quippe, q puella, quæ iurauit se alteri nupturam, si resilierit, monenda sit: q si monitis nō acquieuerit, cōpellatur Sed tamē Lucius tertius, qui pro ximus illi post sedit, capi. Requisiuit. eod. titu. non ait, nisi, quòd monēda sit potiùs quàm cogenda. Et subdit rationem. Innocentij in capit. Præterea. eo quòd coa ctiones difficiles soleant exitus frequenter habere. Quæ quidem contraria decreta negotium glossatoribus facessunt, vt concilientur. Attamen, ut sæpè diximus, sententiæ Pontificum, quibus ad interrogata respondent, non semper uim habent articulorū fidei, sed sæpè proferuntur secūdum opinionem probabilem ipsorum Pontificum. Quapropter nihil eorū authoritati derogat, si alius Pontifex nonnunquam emendatius loquatur. Id quod (ut cū omni obedientia ecclesiæ debita loquamur) visus est facere Lucius. 3. Cui potiùs iō auscultandum

Partis affirmatiuæ argum. 1.

Dilutio

Solu. 1. argum.

Secundum argumē.

Solu. 2. argum.

Pars negatiua.

Cōclu.

Ratio.

Panor.

Hugonis ratio.

Rō alia.

Obiect.

Dilutio

Dubiū.

Solutio

Cap. ex literis.

Cap. Requisiuit

Snia au totis.

scultādum est. Nisi hoc forsan modos eos volueris cōciliare, ꝙ Lucius loquitur ẜm ea incōmoda, q̄ plurimum contingunt. Et ideo ẜm legem ordinariam non sit sponsus, qui iurauit, cogendus, sed omnino admonendus, & suæ relinquendus cōscientiæ coram Deo. Præsertim cùm in eiusmodi iuramenta cadat dispensatio, & sæpissimè intercedat iusta dispensandi causa. Qñ verò sponsus, qui iurauit, censetur nullam habere cām à iuramento resiliēdi, neq; ulla timētur ex coactione incōmoda, imò sperant cōmoda, maximè si in bonum commune cedat, tunc iuxta snīam Alexandri cogendi sunt, id tñ quā rarissimè.

Conciliatio.

¶Ad primum igitur argumentum rñdetur, ꝙ implere licitum iuramētum iure diuino constringimur, non tñ illud, qđ uel dnm fit illicitum erat, vel postea illicitum seruatu fit aut impossibile. Igiť quemadmodum si maritata mulier iurasset alicui suo superstite marito nubere, iuramētum non esset implendum, quia illicitum: ita licet soluta licitè iuret se soluto nupturā, tñ si anteq̄ iuramentum impleat, alteri nubat, impossibilitate se inuoluit ne possit prius iuramentū implere, quia iam facta est aliena. Tametsi qui iurata sponsalia fregit, grauius peccatum committat, q̄ si non fuissent iurata. Imò uerò si iuramentum illud inter ꝑsonas legitimas intercessit, quanuis postmodum cā occurrat dissoluendi sponsalia non sunt sine dispensatione iuramenti dissoluenda. Secus si personæ erant cōsanguineæ, uel alio impedimento irretitæ: tunc enim sponsalia nullius erant vigoris.

Solutio primi argum.

¶Ad secundum respondetur, quòd neque in foro exteriori illud iudicādum est matrimonium: quia nec de illo pōt cōtestari lis, sed de illo duntaxat, quia sponsalia iurauit, ut promissum seruet.

Solutio secundi argum.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm carnalis copula post sponsalia de futuro matrimonium perficiat.

Lia sponsaliorum qualitas est quando carnalis copula subsequiť: & ideo quæritur, utrùm illa tūc copula habenda sit pro consensu, ut matrimonium perficiať. Et arguiť à parte affirmatiua. Plus est facto q̄ uerbis consentire: sed qui cum spōsa congredit, facto cōsentit ad perficiendum quod inceptum erat: ergo illa copula sufficit.

Partis negatiuę argumētum primū.

¶Secundò. Non solum consensus formalis, sed interpretatiuus sufficit: nulla autē videtur expressior interpretatio consensus, quàm illa cuplæ consummatio: ergo illa sufficit.

Secundùm argumen.

¶Tertiò. Omnis consensus in fornicationem peccatum est: spōsa uerò de futuro consentiens sponso in concubitum non peccat: ergo tunc non fornicatur, atque adeò rei uxoriæ operam impendit.

Tertiū argum. Pars affirmatiua.

¶In contrarium est decretum Nicolai capit. Sufficiat. 27. q. 2. ubi ait, quòd solus consensus (scilicet, de præsenti) si defuerit, cætera etiam cum ipso coitu celebrata frustrantur. Et idem habetur capi. Tua nos. de sponsalibus.

¶Ad hanc quæstionem respondentes doctores, licèt uariare videantur: nam Ricardus & nōnulli alij distin. 28. adstruere uidētur sufficere huiusmodi copulā, quod alij uidentur negare: distinctio tamen S. Thomæ rem tutò conciliat. Possumus enim de matrimonio loqui uel in foro cōscientiæ, uel in foro exteriori ecclesiæ, ubi ex præsumptione sæpenumerò iudicatur.

Decisio articuli.

¶Tribus ergo conclusionibus rñdetur. Prima fundamentalis est. Copula per se nudè considerata, quantunque spōsalia de futuro præcesserint, non est in foro conscientiæ sufficiens causa matrimonij colligendi.

Prima conclu.

Probatur, quia ut supra dictum est, nisi consensus de præsenti accesserit, nunquam est matrimoniū: ergo ubi ille consensus internè defuerit, quantuncunque accessetit copula, non fiet matrimonium. Atq; hoc est quod citata decreta definiunt.

Rō conclusio.

Et confirmatur hoc liquidò: quoniam copula illa, cùm sit quid externum, uim nequit habere maiorem q̄ si essent uerba de præsenti: sed hæc ut supra dictum est, si internus consensus defuerit, non sufficiunt, multò ergo minus sola copula.

Rō secūda.

¶Hinc sequitur, quòd si dum sponsi coeunt nihil de præcedentibus uerbis cogitant, nullum sit matrimonium: quia nullus tunc interuenit consensus, & multò minus si uel interalter dissentiat, uel aliquo indicio alter i osten dat,

Coroallrium.

dat,non accedere vt coniugem, ut si alter illorum sit conditionis longè superioris nobilitate vel dignitate aliqua. Vel si dum unus ait se accedere,ut cōiugem,alter non prsus adnuat,sed significet,illud in posterum differendum. ¶Si quæratur, utrùm requiratur expressus de præsenti cōsensus cum copula, Accipio te in meā, uel similia, respondeat secunda cōclusio.

2. Cōcl. Satis est in consciētia si ambo affectu maritali se inuicem per copulam amplexari consentiant intendentes perficere, qđ per sponsalia inceptum fuerat.Tunc.n.ille est interpretatiuus consensus de pšenti ptopter uerba de futuro, quæ præcesserunt,cap.Is qui fidem.de sponsalib.Si ambo,inquam, nam si alter duntaxat cōsentiat altero oppositum insinuante, nullū est in cōsciētia matrimonium. ¶Tertia

3. Cōcl. conclusio. Quantum ad iudicium ecclesiæ res attinet,ubi post sponsalia de futuro copula interuenisse cōprobatur, mřimonium censetur, coguntur q; adeò eiusmodi sic copulati, ut coniuges cohabitare:quare licet alter uel ambo ad alia se vota transferant,cōpelluntur ad primū redire,quod pręsumptum fuit mřimoniū, nec secundū cēsetur matrimoniū. Verba

Greg 9. sunt Gregorij noni cap. Is qui fidem, de sponsalib. ubi id decernit. & cap. De illis, & Per tuas,de conditio. apposit. Neq; est

Rō conclusionis. contra hoc exceptio ulla admittenda. Et rō est, quia ecclesia non potest de occultis,nisi per extera indicia iudicare,& nullum potest habere efficacius, quàm eiusmodi copulam. Intellige autem non admitti exceptionem illius,qui signa dissensus non ostenderat:nam si alter allegat se reclamasse,& est paratus probare,audiēdus est. Rursus intelligendum etiā dum copula consummatur. Nam oscula & tactus: imò uerò nec conatus ad consummandū sufficit, nisi re uera consummet, ut cap.fi.de sponsa.decernitur. Quin etiā Innocen.super eod.cap.& Panor. tenent, ꝙ licet uir puellā omnino deflorauerit: si tñ non seminauerit,non sufficit, ut iudicetur matrimonium post sponsalia de futuro.Et ratio eorum est quòd cum ecclesia in tali casu ex præsumptione pcedat, deuiando à communibus regulis iuris, nō debet id iudicare, nisi absoluta fuerit consummmatio.Et Syl. uerb. Matrimonium.2.§.16.ait,hāc opinionem esse cōmunem. Et consonat superiori snīæ nostræ.q.1.arg 4.ubi diximus ante uirilem seminationem in uase legitimo mřimonium non consummari. Requiritur pterea,ut consummatio copulæ sequat spōsaliorum fidem:nam spōsalia post copulam contracta non faciunt matrimoniū. cap.Veniens.2. de sponsalibus.

¶Dubia tamen hic sunt alia parua tria. Primū dubiū.
Primum, vtrùm si habeant intus huiusmodi consensus perficiendi mřimoniū, non tamen alijs uerbis aut nutibus explicent de præsenti,quàm sola illa corporū commixtione, sufficiat ad matrimoniū in conscientia. Apparet enim non sufficere ob id,quod supra dictum est, consensus internos de præsenti per sola uerba de futuro explicitos non sufficere. Nihilominus respondetur, copulam carnalē maritali affectu adiunctam uerbis de futuro præcedentibus sufficientem esse nutum ad exprimendum consensum de pręsenti,si adsit. Quare si ambo confiteantur tales consensus habuisse,illud matrimonium est ualidum. Quanuis multò sit tutius tales consensus de præsenti tunc exprimere. Dubij solutio.

¶Secundum dubium est circa tertiam conclusionem, utrùm dum spōsi per uerba de futuro carnaliter commiscentur sine consensu legitimo,nec maritali affectu,si uterque uel alter per legitimum consensum de præsenti transeat ad secundas nuptias cogēdi sint,ut reuocato secundo matrimonio perficiāt illud præcedens. Hostiensis nanque, ut Panor. cap.Is qui,cum citat, licet Syluester. uer. Matrimonium.2.§. 15.impositionē censeat,opinatur secundum esse dirimendū, & cōciliandum primum. In cuius opinionem incidit propter uerba cap. citati. Is qui fidem. ubi habetur, quòd cōtra præsumptionem prioris matrimonij illud, quod de facto est postmodum subsecutum,non est uetum. Inde ergo colligit, quòd licèt illud posterius non irritet ratione prioris, quod re uera nullum fuit: tñ quod ecclesia potuit illud cessare,sicut illud,qđ inter consanguineos contrahit. Itaq; suspicatur,eos,qui post uerba de futuro carnaliter cōmiscentur, inhabiles ad alia matrimonia reddi. Est tamen opinio, ut bene ait Syl. contra communem opinio- Secundum dubij. Host. & Panor. Syluest.

opinionem theologorum, & Iurisconsultorum. Ecclesia nanque in prædicto cap. non iudicat nisi tantùm ex psumptione. Quapropter eodem mō, quo præsumit prius fuisse validum, psumit posterius esse nullum in foro suo. Nihilominus si in foro Dei primum non fuit validum, nō vult φ secundùm in conscientia sit dirimendū. Imò neq; illud ecclesia decernere potuit, postquā personæ illæ, quæ primū matrimoniū verè non cōtraxerant, liberæ sunt ad contrahendū alterum. Quare in conscientia illud secundum est verū.

Tertiū dubiū. ¶ Tertium dubium est, Si quis sponsalia cōtraxit per verba de futuro cum aliqua, cum qua copulam nón consummauit, & postmodū cum altera itidem per verba de futuro, cùm qua tñ per copulam se cō miscuit, non tñ maritali affectu, sed fallaciter, vtrùm debeat citiùs cogi contrahere cum secunda quàm cum prima? Partem enim affirmatiuam tenet Maioris præsenti distin. q. 5. quam putat esse decisionem cap. 1. de sponsa duorum. Cui & ratio suffragari videtur: nam postquam secundæ maius intulit damnum: potiùs ei debet seruare fidem. At verò contraria pars in conscientia magis est veritatis amica: nam quum antea ille priori fœminæ fidem impignorauerit, ei potiùs seruare debet, vt habetur cap. Sicut. de sponsalibus.

Pars affirmati ua.

Ratio.

Pars ne gatiua.

¶ Quin etiam quanuis prima spōsalia nō fuerint iurata, & secunda fuerint, standū est prioribus, & indicenda pœnitētia pro iuramento, quia iniuria, quæ illata est secundæ, non aufert suum ius priori. Neq; in cap. illo citato, de spōsa duorum, quippiam est, quod huic veritati refragetur. Loquimur in conscientia, vbi res occultè agitur: nam in foro exteriori si concubitus ille legitimè fuerit probatus, ex præsumptione iudicabitur fuisse tunc mrimonium consummatum.

Postremū dubium. ¶ Postrema denique dubitatio est, an spō salia de futuro alia uia, quàm per carnalem copulam, sine expresso consensu de præsenti censeantur in matrimoniū transire. Respondetur autē, quòd in foro conscientiæ, vt dictum est, nunquàm eiusmodi vim habent: in foro autem exteriori quantum ad iudicium ecclesiæ, quando verba de præsenti ante pubertatem legi-

Sol. dubi.

timā matrimonij præcesserunt, quæ vim tum duntaxat habent sponsaliorum, dū tamen verba inter sponsos ipsos post septennium intercesserint: tunc aiunt non nulli doctores, quos Syl. eodem loco matrimonium. 2. §. 16. refert, φ si post legitimam ætatem se se osculis, & amplexibus etiam citra copulam tractent: tunc præsumitur matrimonium. At verò cap. vnicum, quod citant, de despōsa. impub. lib. 6. id non planè conuincit: quippe ubi nihil aliud habetur, quàm quòd eiusmodi spōsalia per carnis copulam uel aliquē modum alium cum eiusdem perseuerātia voluntatis post pubertatem consummantur in matrimonium. Glossa tñ super verb. modum alium, ait quòd si simul cohabitauerint, fit matrimonium. Veruntamen non est tunc profectò tanta præsumptio iuris, quanta si intercessisset copula, & ideo citra illam non sunt cogēdi.

Syluest.

Cap. vnicum de sponsa. lib. in 6.

Glossa eiusdē ca.

¶ Ad primum igitur argumentū rñdet, φ etsi qui per copulam cōmiscentur facto consentiant in carnalem copulam nō tñ eadem ratione verè consentiunt in mrimoniū, sed sm psumptionem & interpretationem iuris, nisi affectus connubialis accedat. ¶ Et per hoc rñdetur ad secundū, φ licet eadem commistio sit interpretatio in foro exteriori matrimonij: non tñ veritatem mutat, si consensus desit.

Sol. primi arg.

Solu. secūdi argum.

¶ Ad tertium denique respōdetur, quòd si puella consentiat rem cum sponso habere, credens bona fide illi in animo esse matrimonium consummare, quia non præsentiscit contraria signa, non peccat. Nihilominus si viri animus non erat affectu coniugali accedere, nihil fit, & ideo si transmigret ad secundas nuptias, solùm tenetur violatæ puellæ satisfacere, vt supra expositum est.

Sol. tertij arg.

ARTICVLVS V.

Vtrùm sponsalia legitimè valeant aliquibus modis dirimi.

Tandem de dissolutione sponsaliorum disputandum superest, & ideo arguitur, quod non possint per ingressum religionis dirimi. Quia quod vni promissum est (vt pecunia) non potest alteri erogari: sed

Partis negatiuæ arg. primū.

per

per sponsalia vterque se alteri pollicetur: ergo illa pollicitatio non potest per religionem quassari. ¶ Et eadem ratione arguitur, quod nec dirimantur, per hoc quod alter sponsorum in longinquam regionem peregre proficiscatur, neque per aliã quãcunque viam. ¶ In contrarium tamen est ecclesiæ vsus, & præterea ratio: nam cùm non habeant, vt dictum est, vim matrimonij, fit quòd si vterq; uel alter ad aliud matrimonium commigrauerit, priora sponsalia dirimantur.

2. argu.

Pars affirmatiua.

Effectus sponsaliorum.

¶ Hic primum supponendus est sponsaliorum supradictus effectus: nascitur. n. ex illis obligatio ad contrahendum matrimonium, vel tẽpus præfixo, si præfinitum est, vel adueniente decente opportunitate, vt sponsi non sint in mora. Hic autem effectus oriri intelligitur, qñ ipsi post septennium sibi se inuicem spoponderunt, vel si parentes ante illam ætatem sponsalia pro illis pasciscerentur, & sponsi ipsi completo eodẽ septennio vel consenserunt, vel scientes tacuerunt: alioqui nulla pullulat obligatio. ¶ Hoc tamen non obstante statuiẽ conclusio. Sponsalia quam plurimis modis legitimę dirimũtur. Primus modus est sponsalibus cũ matrimonio non consummato cõmunis: scilicet, per ingressum religionis. Imò verò, vt Syl. ver. Spõsalia. §. 10. ait, non est tũc expectanda professio, vt in matrimonio sed quũ primùm vnus sponsorum habitum induit, alter potest ad alia uota euolare: nam quanuis ca. Veniẽs. extra qui monachi vel nouen. quod citat id clare non definiat: ratio tamen uidetur id persuadere, eo quòd per sponsalia non fit matrimonium perfectum, quod quidẽ vsque ad professionem, vt dictum est, non dirimitur. Quam ob rem qui habitum induit, eo ipso insinuat quòd sponsaliorũ fidei nolit stare, sed propositum reuocauerit. Nec propter eiusmodi sponsaliorum dissolutionem incurritur arrhas amitendi pœna l. Deo nobis. C. de episc. & cleri. ¶ Dubium hic tamen nobis offert cap. Cõmissum. de sponsalib. ubi habetur, quod si quis sponsalia iurauit, & postea ad frugem melioris status suspiat, tutius ei est iuramẽto seruato contrahere: & tunc demum ad religionẽ migrare. Id quod subinde Sco. d. 30. q. 2. seruandũ arbitratur. At uerò profecto cap. illud, ut Syl. & dist. 28. Paluda. q. 1. censent, potius glossandum est, vt glossator illud interpretatur, quã ut in superficie sonare uidetur, sit obseruãdum. Enimuero cùm religio sit excelsior status quã matrimonium, nõ dubium, quin sicut in sponsalibus iure ipso intelligitur exceptio, nisi alter sponsorum ad religionem uoluerit migrare, eadem ipsa subintelligatur in iuramento, quo sponsalia confirmãtur, quia iurare nemo id debet, nec pręsumitur, quod est contra consilium euangelicum. Quapropter hoc iuramento non obstante potest uterque ad religionem ascendere, neque est consulendum, ut priùs contrahat matrimonium. Esset quippe uanum illud illo animo contrahere, vt statim ante copulam dissolueretur. Imò uerò iuramentum tunc non impleretur eo proposito, quo factum fuerat, neq; in eo sensu, quo alter ipsum susceperat, nam sponsaliorũ iuramentũ eo animo fieri solet & debet, vt matrimonium consummetur. Adde quod puellæ maneti in sæculo nonnihil iniuriæ irrogaretur: si qui nõ habebat propositũ consummandi matrimonium, cõsensum de pręsenti ab illa extorqueret, quam protinus erat relicturus. Textus ergo ille sit glossa contentus, quod intelligatur, tutius esse seruare iuramentũ, & postea intrare religionem. Non quidẽ re uera tutius, sed secundum vulgi opinionem ne ille censeatur de facto contra iuramẽtũ venire. ¶ Atqui quod de ingressu religionis dictũ est, id ipsum de susceptione sacrorum ordinum intelligẽdum, propter uotum castitatis annexum: propter quod utique licet non matrimonium, tamen spõsalia legitimè dirimuntur. ¶ Verũ verò per uotum simplex castitatis dirimã tur, disputari assolet. Attamen in dubium euocari nõ debet, quominus tale uotum sit licitum, atq; adeò sponsalia dirimens quum sit melioris frugis, quæ ideo exceptio semper in sponsalibus amplicatur. Innocen. tamen & Hostien. ut Syl. uerb. Spõsalia. §. 7. refert, autumãt, illam sic uouẽtem cogendum, uel religionem profiteri, uel matrimonium conficere. Rationẽ autẽ huius nõ video, nã quum spõsalia non faciant matrimonium, liberum utiq; est uotum simplex castitatis extra religionẽ seruare, secùs de matrimonio rato. Quare alter sponsorum qui nõ uouit liber tunc manet, ut ad alia queat uota cõmigrare.

Conclusio.

Primus modus. Syluester.

Dubiũ ex capi. cõmissum.

Iuramẽtum in sponsalib. quo animo apponatur.

Glossa. capitul. Cõmissum.

Sponsalia an per simplex uotum castitatis dirimentur

Opinio Hostiẽ.

¶ Reliqui

¶Reliqui casus sunt sponsalibus peculiares. Secundus ergo est, dum alter ad secūda cōnubia se transfert per uerba de praesenti, aut de futuro cum carnali copula, ut c. Si inter uirū, de spōsalib. & c. De illis. ubi habetur, ꝙ etsi spōsalia fuerint iuramento cōfirmata, dirimantur ꝓ consensum de presenti cū altera. Vnde in c. 1. de sponsa. duorum & c. fi. 27. q. 1. distinguit inter fidem pactionis & fidem consensus fides nanq; spōsaliorum uel simpliciter, uel sub aliqua conditione, dr̄ fides pactionis, quae quidem dissoluitur per consensum de praesenti cum altera subsecutū Fides uerò consensus est qñ interuenit cōsensus de praesenti, & fit indissolubile matrimonium. Rō hmōi dissolutionis spōsaliorum est, ꝙ cum non faciat matrimoniū, integrū est sponsis ad alias nuptias se conferre: licet, mortaliter delinquāt, si sine cā id faciāt. Quare in his duobus casibus, ut ait D. Tho. ipso iure spōsalia dirimunt: in reliquis uerò debēt, inqt, dirimi iudicio ecclesię. ¶Tametsi hoc scd̄m ego nō planè intelligā. Tertius nā que accidit ēt casus, quo ipso iure dirimūtur sponsalia: nempe, qñ celebrantur ante annos nubiles pubertatis. f. duodecimum foeminae & quartumdecimum uiri. Tunc. n. si ille, qui minor ętate consenserat, annos pubertatis ingressus illico dissētiat: spōsalia ipso iure dirimunt, ut habetur c. de illis. 1. & c. Nobis. de despō. impub. quāuis nulla alia cā interueniat, quàm mera uoluntas, ut ait Pan. ¶ Quarta cā est, cōis amborum consensus, dissociare se sua sponte uolentium, ut c. Praeterea 1. de sponsal. Neq; ualida est, inquit S. Tho. quorūdam opinio hunc casum non recipientium, dicentiumq; adeo potius ecclesiam hoc sustinere, ne peius eueniat, quàm quod sit de iure. Hic. n. cauillus uerbis decretalis aduersus est, ubi habetur, ꝙ qui se adinuicem admittere noluerit, hoc possit in patientia tolerari, ne fortè inde deterius cōtingat: ut talem. f. quis ducat, quam odio hēt. Quibus uerbis ecclesia decernit, ꝙ possūt sibi utrinq; relaxare fidē, instar eorum, qui societatem interpositione fidei cōtrahūt & postea eādem sibi remittūt. ¶ Quintus casus huic proximus est, qñ unus sponsorum tenuit matrimoniū cū altero cōtrahere: tunc. n. tum fides fuerit mutuo data, alter manet liber. Et si terminus matrimonio contrahendo fuerat ꝓfixus, eo transacto ille, ꝑ quem non steterat, solutus fit. promissionis uinculo, ut habetur c. Sicut ex literis, de sponsali. ¶ Quod si sciscitieris, cur postquàm sponsalia conscientiam ligant, non compelluntur sponsi ab ecclesia promissae fidei stare? Praesertim ille, qui renuit altero annuente, quandoquidē in reliquis ciuilibus contractibus compellantur à iudice contrahētes pacta seruare. Respondet Pontifex. ca. Preterea, citato, id salubriter fieri: quia bono cōsulitur matrimonij, quod utique, nisi summa cum libertate concilietur, perpetuam nequit firmitatē habere. Et ideo nō est par ratio de hoc & de reliquis cōtractibus. ¶ Sextus casus est, qñ sponsalia cū conditione fiunt. Tunc. n. si ille, cui incumbit, conditionem non seruet, ut si puella non soluat promissam dotē sponsalia nullius sunt vigoris, vt c. De illis, de cōditio. appo. Et idē est de oībus conditionibus iudiciū, si mō possibiles sint & honestae, vt d. 29 diximus. ¶ Septimò dirimūtur ꝑ crimen: nēpe: ꝑ fornicationem, quae quidē licèt matrimonium non nisi quoad torū dirimere valeat, sponsalia tamen prorsus dissoluit, etiam si fuerint iureiurando cōstabilita: uidelicet, si fornicatio sponsalia subsequatur, secùs si antecesserit, ut habetur ca. Quemadmodum, de iureiurando. Et intelligitur in potestate innocentis esse sponsalia dissoluere: nam reus, si innocens consenrit, resilire non potest: quippe cui proprium peccatum non debet patrocinari. Neque refert puellam per uim aut sponte fuisse fornicatam. Quinuerò si ante spōsalia credebatur uirgo, & postea ante consensum de praesenti inuenta est corrupta, potest sponsus à promisso recedere. Adde quòd etiam spiritualis fornicatio, ut dum alter sponsorum in haeresim labitur, aut in apostasiam, dirimit sponsalia. ¶ Octauò dirimuntur per supernenientem affinitatem, vt si alter cum alterius consanguineo se carnaliter cōmisceurit. 27. q. 2. Siquis sponsam & capi. Ex literis. de eo qui cogno. consang. uxor. aut si alterius filium de fonte leuauerit, uel propter aliud quodcunq; iuris impedimētum, aut scandalum, qd̄ matrimonio cōtrahendo aduersetur, iuxta tenorem cap.

Cùm

Margin notes: Fides consensus. — Tertius casus. — Quart⁹. casus. — S. Tho. — Quint⁹. casus. — Dubiū. — Solutio — Sextus casus. — Septimus casus. — Nota. — Octauus casus.

Cum in tua de sponsalib. ¶ Nonò quando alter lepram uel paralysim incurrit, uisu ue aut naso orbatur, aut aliquam fœditatem contrahit. ca. Literas, de coniug. le pros. Rationem subdit S. Th. quod si cum sibi ipsi sponsi displicent, coniugari compellerentur, non posset res bonum exitū habere. Secus si id genus morbi sponsalibus antecesserit, & fuerit prænotus ¶ Decimo, quando alter in longinquam regionem commigrauit: iure enim ciuili diffinitur biennium quod debet sponsa sponsum expectare, ut C. de sponsalib. l. 2. Sed tamen iure Pontificio nullum præscribitur expectandi necessarium tempus: & iō ille, per quem nō stetit, quominus matrimonium perficeretur, illico pōt ad alias euolare nuptias: quia alter per suū discessum ad remotas gentes censetur suo renunciare iuri, nisi de alterius licentia fuerit profectus, cap. De illis, de sponsalibus. ¶ Vndecimo, si causa grauium inimicitiarum inter spōsos intercesserit, aut atrox sæuitia sponsi uel sponsæ antea inopinata postmodum comperta fuerit, ut ca. dilectus de sponsa. In summa, plures causas pōt experiētia docere, ob quas saltem iudicio ecclesię, possunt sponsalia dirimi. ¶ Et per hoc responsalia ad capitale argumentum restat. Per sponsalia nanque neuter traditur in possessionem alterius, sed promittitur: & quum matrimonium sit res, ubi tantam oportet circumspectionē adhiberi, ratio fert, ut tot de causis eiusmodi pollicitatio quassetur.

Nonus casus.

Ratio S. Tho.

Decimus casus.

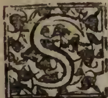
Vndecimus casus.

Solutio argumentorum.

QVAESTIO TERTIA de bigamia.

ARTICVLVS. I.

Vtrum per bigamiam irregularitas contrahatur.

Icuti sponsalia uia sunt ad matrimonium, ita & bigamia multiplicatio est matrimonii: ob idq; præsens distinctio de illa q̄stionē exposcit, eo quod huiusmōi matrimonii cōgeminatio, licèt ꝑ se uitiū non sit, uitio tñ datur ijs, qui sacris ordinibus initiari cupiunt. Quæritur ergo, utrū per bigamiam ad sacros ordines irregularitas contrahatur. Et arguitur à parte negatiua Peius est cū pluribus fornicari, quàm pluribus, saltem successiuè, uxoribus copulari & maius præse fert concupiscentię indicium: fornicatio aūt iterata nullā habet irregularitatē anne xam: ergo neq; matrimoniū. ¶ Secundo arguit. Plures simul habere uxores, unā scilicet de iure, & alteram de facto, irregularitatem non uī inducere: ergo neq; illas habere successiuè: qm̄ hoc licitum est, illud uerò minimè. Antecedens uerò probatur: qm̄ matrimonium de facto contra ius intentatum, nō est uerum matrimoniū: atque adeò neq; bigamiam cōstituere uī. ¶ Tertiò arguitur. Si ex bigamia irregularitas aliqua nascitur, uel hoc habet rōne sacramenti, uel rōne carnalis copulæ: non secundum, ut modo dicebamus. nā alioqui ex fornicatione pariter oriretur: neq; ratione primi: nam alias si quis matrimonium contraheret per uerba de præsenti, quod per copulam nō consummasset, & illa mortua cōsummasset matrimoniū cum altera, esset bigamus, cuius contrarium decernit Inno. c. Debitum, de bigamis. ¶ In contrarium est illud Paul. 1. ad Thimoth. 3. quo admonet, episcopum debere esse unus uxoris uirum, ubi nomine episcopi omnes sacerdotes comprehendit: quare & in diaconibus eandem conditionem exposcit.

Partis negatiuæ arg. primū.

Secundum argumentum.

Tertiū argum.

Pars affirmatiua.

¶ Bigamus & digamus idem est, quod homo, qui binas cōtraxit nuptias: & monogamus qui unis solis est contentus, γάμος enim græce, idem est quod nuptiæ a γαμέω quod est nubo. Vnde bigamia ī omni extitit lege In lege quippe naturæ Lamech, qui fuit septimus ab Adā ꝑ Cayn uel inde pessimus censetur, quod primus fuit, qui duas uxores duxerit: ut Gene 4. legitur, & 31. q. 1. cap. Quomodo: citatur: ueluti Enoch septimus itidem ab Adam per Seth tanquam optimum scriptura cōmendat, quem ideò mortis expertem Deus uiuum substulit. Deinde & in lege Mosayca polygamia fuit etiam celebris: nempe uxorum pluralitas De qua re dis. 33. rediturus nobis est sermo. At uero cū ante legē euāgelicā nulla fuerint sanctificantia

Bigamus quid.

Bigamia in omni lege.

In lege Mosayca.

efficacia sacramenta, quæ ideo in ministris sanctitatis dignitatem hac ratione deposcerent, neque verò matrimonium indissolubilem vnionem Christi cum nostra humanitate factam designaret, nulla erat bigamiæ irregularitas annexa. Id circo eiusmodi irregularitas, sub lege euangelica cœpit, quæ ideo per sacros Canones est perpendenda. Dictum est autem. q. 1. (quod ad hoc propositum Innoc. c. Debitum. de bigamis inducit) in matrimonio rato non consummato significari vnionem Christi & ecclesiæ secundum animam, hoc est, secundum charitatem: in matrimonio verò consummato designari vnionem eiusdem Christi secundùm corpus: hoc est, humanitatis assumptionem, cuius partes nunquam dimisit: atq; adeò eiusmodi consummatum matrimonium perfectam Christi vnionem & ecclesiæ demonstrare. Quam ob rem ecclesia neminem censet simpliciter bigamum: hoc est, irregularem, propter duo vt duodecim matrimonia cōtracta per verba de præsenti, nisi duo saltē cōsummauerit. Et in hoc repudiatur Magister sentent. qui præsenti dist. tenuit, solos consensus de præsenti in duo matrimonia citra copulā cōstituere bigamū. Definitur. n. contrariū in præallegato cap. Debitū. Quare multò minùs iterata sponsalia sufficiunt. Neq; verò fornicationes aut adulteria iterata, vt habetur cap. Quia circa. eo. tit. nisi matrimonijs de iure aut facto superuenerit copula. ¶ Nihilominus maioris claritatis gratia duplex potest distingui bigamiæ genus: verum. s. & interpretatiuum, vt habet glossa ca. Super eo. de bigamis. Verum est, vbi duo vera matrimonia fuerunt consummata. Interpretatiuum autem, vbi vnum fuit verum, & aliud de facto intentatum. Vnde D. Th. quatuor designat bigamiæ modos. Primus est, dum quis successiuè duas habuit legitimas vxores, quas cognouit. Et hæc est verissima bigamia. Secundus, quū quis plures simul habet vxores, cum quibus per verba de præsenti cōtraxit: prior enim est legitima, posterior verò non nisi de facto. Tertius, cum plures habuit successiuè, vnam de iure, & alteram de facto. Qui isti duo modi solum interpretatiuè dicuntur bigamia. Et sunt intelligendi vt benè ait Ricardus dist. præsenti. arg. 4

Innocē.

Bigamia duobus mrimonijs con summatis con trahit.

Duplex bigamiæ genus.

Quatuor bigamiæ modi. Primus Secundus. Tertius

Ricard

q. 1. quando ille ambas cognouit: alioqui non contrahitur irregularitas. Quartus modus est, quando quis viduam atque ab alio viro cognitam ducit vxorem: nam nisi illa matrimonium prius consummauerit, ille nō fit bigamus. Et iste etiam quartus modus est vera bigamia: eo quod fuerint duo matrimonia ex parte vxoris. Sūt autem præter duos nominatos alij etiam tres modi interpretatiuæ bigamiæ.

Quart.

¶ Quintus ergo est, quando quis contrahit consummatq; matrimonium cum illa, quæ ab alio fuerat per fornicationem siue ipse id sciuerit, siue ignorauerit corrupta. ¶ Et sextus vbi quis propriam vxorem cognoscit, postquam fuerat cum alio adulterata.

Quint. Sextus.

¶ Septimus demum, qn̄ quispiam post votum emissum solenne castitatis contrahit de facto matrimoniū, licet iure sit nullū.

Septimus.

¶ His præhabitis ad quæstionem sex conclusionibus respondetur. Prima. Per bigamiam primi modi: scilicet, per matrimonium cum duabus vxoribus successiuè cōsummatum contrahitur irregularitas. Cōclusio est concilij Aurelianen. cap. 1. de bigamis. & capi. Super eod. priuantur officio eorum ordinatores. Idem habetur. ca. Debitum. & multis alijs. Ratio autem huiusmodi irregularitatis est duplex. Prior sumitur ex significatione: nam cùm per sacrorum ordinū susceptionem ministri sacramentorum instituantur, decentissimum fuit, vt qui huiusmodi sacris ordinibus initiarētur, nullo essent commaculati defectu: cùm verò sacramentum matrimonij in noua lege indiuiduam, vt dictū est, coniunctionem Christi & ecclesiæ designet, macula conferetur, si qui ad hos ordines promouetur eandem integram significationem non haberet, quæ in singulari matrimonij vnitate perficitur. Bigamus nanque in plures suam carnem diuidit: cum Christus vnicam sibi ecclesiam vnō scilicet baptismate & fide copulauit. Vnde Canti. 6. Vna est columba mea &c.

Prima conclusio. Conci. Aurelianen. Ratio irregularitatis.

¶ Posterior verò ratio sumitur ex sanctitate & cādore, quē eiusmodi ministris debet esse cognatus: qui enim vnō ac subinde altero matrimonio complicatur, indicium præ se fert nimiæ incōtinentiæ, quæ eiusmodi ministros dedecorat.

Ratio secunda

¶ Hæsitabit autem quis forsan, an huiusmodi

An huiusmodi irregularitas bigamiæ sit de iure diuino.

modi irregularitas sit de iure diuino: nam canonum interpretes q in cortice de iure diuino iudicant, id sibi facilè persuadebūt propterea quod Paul. 1. ad Timoth.3. admonet, episcopum & sacerdotem debere esse vnius vxoris virum, vbi ad literam huiusmodi bigamiā reprobat plurium successiuè vxorum. Et quicquid in sacra pagina illi legunt, in iure diuino reponunt. Et adijcitur argumentum, quod capi. Super eo. propter autoritatem Pauli cauetur, ne dispensatio fiat cū bigamis.

Snīa autoris. Ratio optima.

At verò si ius diuinum propriè accipiatur irregularitas bigamiæ non est de iure diuino: alioqui nullam Pontificis dispensationem admitteret, cuius contrarium ar. 3. monstrabit. Item, de iure diuino in sacramentis id dūtaxat existit, quod ad eorū essentiam spectat: de essentia verò sacramenti ordinis non est vt susceptor sit vnius uxoris vir: si enim bigamus ordinaretur, verum esset sacramentum non ergo est propriè de iure diuino. Neque uerò de iure naturæ, quatenus matrimoniū ciuilis contractus est.

Nota.

¶ Aduotandū ergo, ꝙ Apostoli non erant tantum apostoli, verum & ecclesiæ rectores & pastores, sicut modò est summus & reliqui pontifices. Vnde quatenus apostoli vtebantur spiritu ꝓphetico: quo sacram scripturam cōdebant: sed quatenus pastores & prælati statuebant in concilio leges, vt Actuum. 15. & consilia dabant, vt 1. ad Cor. 7. Præceptū domini non habeo, consilium aūt do. Et sic Paul. tanquàm rē decentissimā & significationi cōnubij Christi aptā admonuit, vt sacerdos esset vnius vxoris vir, veluti vt esset hospitalis, & pudicus, neq; esset vinolentus &c. Et hac ratione canones idem Paulinum testimonium ad hoc propositum citant. Sed de capi. Super eo. interiùs artı.3.

Secūda. conclusio.

¶ Secunda cōclusio. Ex bigamia secundi & tertij modi, pluriū scilicet vxorum, vnius de iure & alterius de facto, siue successiuè siue simul cōtrahitur irregularitas. Conclusio est Inno.3. ca Nuper. de bigamis. vbi ait, ꝙ licet illi non sint uere bigami: quia non sunt duabus veris matrimonij addicti, sunt nihilominus bigami, quia quantum in ipsis fuit, secūdas mulieres sibi matrimonialiter cōiunxerūt.

Ratio Inn.

Quare reputant, inquit, bigami, non propter sacramēti defectum: quia nō fuerunt duo sacramenta, & ideo non defuit significatio coniunctionis Christi & ecclesiæ: sed propter affectum intentionis cū opere subsecuto: scilicet, cum carnali copula, atq; adeò fuit aliqua similitudo & interpretatio duorum matrimoniorū. Et subdit Papa exemplum de clerico in can. Presbyterum. dist. 28. ubi refertur, quod presbyter orientalis ecclesiæ mortua prima vxore contraxit cum secunda, de facto q̃dem, sed non legalibus nuptijs. Ob quod facinus tanq̃ irregularis suspensus est ab officio.

Exēplū.

Dubiū.

¶ Dubium tamen est, utrùm si qs duo matrimonia ambo de facto cōtraxerit & consummauerit, neutrū tñ de iure: quia scilicet cōtraxit cum consanguineis, uel alio impedimento cohibitus, reputandus sit bigamus. Pontifex. n. ibidem hunc casum arguendo inducit, sed non clarè decidit. Nihilominus. Palud. dist. præsenti. q. 4. censet, illum esse bigamū. Et ita est credendū: quia sunt duo interpretatiua mrīmonia.

Paludanus.

Tertia conclusio.

¶ Tertia cōclusio. Bigamia quarti generis, cùm quis. s. uiduam ab alio uiro cognitā ducit, secū affert irregularitatē. Definitio est cap. De bigamis. & Debitū. eod. ti. quib. cauetur, ne bigamus aut maritus uiduæ ad sacros ordines promoueatur: ubi innuitur, hunc nō esse propriè bigamū: quia non contraxit duo matrimonia: sed quia duo ex parte feminæ fuerūt.

Ratio conclusionis.

Ratio aūt huius conclusionis est: quia in vnitate & cōiunctione Christi & ecclesiæ: vnitas vtrinq; inuenitur: nā ecclesiæ vnicus fuit sponsus: nempe, Christus: & Christi uicissim unica sponsa: scilicet, ecclesia, in quā vnicū est baptisma, & unica fides. Vnde Pau. 2. ad Cor. 11. Despondi. n. uos vni uiro uirginē castā exhibere Christo. Quocirca syncęritas matrimonij illius, q ad sacros ordines est ꝓmouendus postulat, ut nō solum ex parte ipsius, uerum ēt ex parte uxoris unicū sit matrimoniu. Et intelligitur uidua ea etiam, quæ à marito fuerit repudiata, dummodo ab ipso fuerit cognita, ut habetur can. Qui in aliquo, d. 51.

Quarta conclusio.

¶ Quarta conclusio. Quintus modus bigamiæ, quum quis uidelicet duxerit uxorem corruptā, licet nō fuerit uidua inducit irregularitatem. Quā quodāmodo contrariis prædictis uerbis dānare uidet Paulus, Despondi uos uirginem castā &c. De hoc est tex. eod. can. Qui in aliquo. & extra. Qui clerici uel uo. ca. 1. ubi doctores

adnotant, vt Palud. & Syl. & Canonistæ. Imò & S. Th. impræsentiarum, quòd etiā si ille corruptionem sponsæ ignorauerit, putans fuisse virginem, si postea constiterit, non potest sacros ordines suscipere.

Ratio Sancti Thom. Cuius rationē subdit D. Tho. quia irregularitas nō est pœna inflicta pro culpa, sed propter defectum significationis sacramēti: & ideo etiam pręter voluntatem potest

Obiectio. contrahi. ¶ Existit tamē in cōtrariū argm̄. Plus impeditur homo defectu proprio q̃ alieno: si verò homo corruptus ducat uirginem nō fit bigamus: ergo néc cùm du-

Dilutio cit corruptam. Respondetur maiore perēpta. Discriminis autem huius causam decretistæ, vt ait D. Th. eam assignant, quòd eps atq; adeò sacerdos significat ecclesiam militātem, cuius curā gerit: in qua ecclesia sunt corruptiones multæ: & ideo corruptio sponsi in viris obstat: sponsa verò

Redarguūtur decretistæ. significat Christum, qui fuit uirgo. At uerò commentū hoc nullū est: quoniā Christum per sponsam significari falsissimum est, cōtra illud Pau. Ephes. 5. Viri diligite vxores uestras, sicut Christus dilexit ecclesiam. ubi significatur Christus ut sponsus & ecclesia vt sponsa. Ob idq; subdit quòd uir est caput mulieris, sicut Christus ecclesiæ. Et secunda ad Corint. 11. Despōdi uos

Ratio aliorum. uiro uirginem, &c. id est, Christo. Alij uerò dicunt, per sponsam significari ecclesiā triumphantem, cuius nulla est macula: Christus autem eius sponsus primò associauit sibi synagogam ceu cōcubinam: & ideo nihil deperit significationi sacramen-

Impugnatur ratio. ti propter sponsi corruptionem. Hoc autem interpretamentum perabsurdum est quia synagoga non fuit concubina Christi, sed uera uxor, quoniam una eademq; fuit antiquorum fides & nostræ: quod. n. illa significabat futurū, nostra significat factū. Quare Ieremiæ. 3. & Ezechielis. 16.

Autoris ratio. & Oseæ. 2. memoratur sponsatio Messię & synagogæ: Rei ergo ueritas sic habet: q̃ mulier non potest esse irregularis, sed solus vir: eò quòd ipsa non est ordinibus suscipiendis idonea. Defectus autē, qui causa est irregularitatis est ille, qui in sacro committitur, non autem ille qui est extra sacramentum: corruptio autem viri ante matrimonium extra ipsum sacramētum est: sed cum ipse sibi corruptam matrimonio coniungit, ipsum uitiat eius significationem tollens: nā motus ex termino specificatur, & matrimonium uiri terminatū ad fœminam: & ideo contrahens cum corrupta fit irregularis. Et pari sorte, si ipsa posset esse irregularis, irregularitatem cōtraheret nubendo ei, qui corruptus est.

¶ Si autē quis virginem deflorauerit, quā postea ducit, cum qua & matrimoniū cōsummat, sunt, qui dicant, perinde fieri bigamum, ac si ab alio fuisset corrupta. Sed ꝓbabilius est, inq̄t S. Th. quin uero ita tenendum est, quòd non fit bigamus: quia neque ipse neque ipsa carnem suam diuisit in plures. ¶ Quinta conclusiō. Sextum genus bigamiæ: nępe, dum maritus post quam vxor cum alio rem habuit, eam cognouerit, irregularem facit secundum ꝓbabiliorem opinionem, ut ait S. Tho. dicēs quòd licet de hoc sint opiniones, hæc tamen est probabilior & tenenda, quanuis dum eam cognouit, eius ignorauerit adulteriū, uel illud sciens ei indulserit: & quanquam fuerit ab ecclesia compulsus cum illa habitare, quia fortasse adulterium in iudicio non probauit. In quocunque ergo casu fit ille irregularis, non propter pœnam culpæ, sed propter defectum, vt modò dicebamus, significationis, veluti si corruptam duxisset: quæ ideo irregularitas contra uoluntatē quoq; contrahi potest. Pro hac cōclusione citātur canones. Si cuius. & si laici. 34. d. ¶ Sexta cōclusio. Ex postremo deniq; bigamiæ genere: scilicet dū quis post votū solēne castitatis matrimoniū de facto cōtrahit: irregularitas suboritur, ut patet cap. supra citato. Presbyterū. 28. d. quanquàm illic sermo habeatur de illo, qui ante ordines fuerat cōiugatus, & illis susceptis aliud matrimoniū de facto cōtraxerat. Sed est præterea tex. cano. Quotquot. 27. q. 1 & cap. Nuper. de bigamis. vbi sancitur, q̄ cum illis nō dispensetur, licet in veritate bigami non existant. Matrimoniū nanq; spirituale, q̄ voto cōtraxerāt, ꝑ aliud de facto carnale violarūt. ¶ Ex superiorib. ergo solutū restat prīmū argm̄: nam quanuis fornicatio & adulterium peiora sint quam plures ducere uxores: imò hoc nō est malū (successiuè id modò fiat) tñ nō vitiat significationes vnitatis sacramenti sicut vitiat matrimonia multiplicata. Et quamuis maiorē fornicatio ostēdat cōcupiscentiam, non tamen eam penitus inhærentem

Nota casum.

Opinio quorundam.

Opinio S. Thomæ.

Quinta conclusio.

Probabilior opinio.

Sexta conclusio.

Ca. presbyterū.

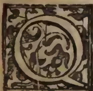
Ca. Nuper.

Solu. ar.

inhærentem ꝙ tam perpetuam quàm matrimonia, quæ multiplicantur. (*Solu. 2. argum.*) ¶ Ad secundum quoque satis responsum est. quòd licet matrimonia non iuridica, sed de facto intentata non sint vera: nihilominus propter similitudinem matrimonij & contrahentis affectum irregularitatem inducũt. (*Solu. 3. argum.*) ¶ Ad tertiũ deniq; iã supradictũ est ꝓpter ambas rõnes: s. & propter defectum significationis, & ꝓpter cõcupiscentiã bigamię irrregularitatem annecti: sed tñ requirit quòd sint duo saltem matrimonia, vel de iure uel de facto ambo cõsummata.

ARTICVLVS II.

Vtrùm per baptismum bigamia soluatur.

(*Partis affirmatiuæ ar. primũ.*) Quæritur iam de solutione bigamiæ, vtrùm. s. ꝑ baptismũ soluat. Et arguit à parte affirmatiua. Id, quod tollit maius à fortiori tollit minus: sed baptismus tollit omne peccatũ, vt suo loco dictum fuit, & omnem pœnam: ergo irregularitatem. (*Secũdũ argum.*) ¶ Secundò. Bigamia cõtrahitur ex defectu significationis unionis Christi cũ ecclesia: hæc autem non fuit ante nouam legem: ergo matrimoniũ antea contractum non debet in numerum recenseri ad bigamiã contrahendam. ¶ In contrarium est autoritas Aug. cano. Acutius. 28. q. 3. (*Pars negatiua.*) ¶ De hac re dissidium inter Hieronymum fuit & Augustinum. Hieronymus quippe, ut distin. 26. patet. can. Vnius vxoris. & 28. q. 3. can. Oportet: censuit, ꝙ si quis in infidelitate fuerit coniugatus, licet mortua uxore, aliam post baptismũ ducat, nõ censetur bigamus: quia cùm tunc fiat nouus homo: (*Hieronymi opinio.*) nihil qđ antecesserit debet ei obesse. Augustinus verò, ꝙ citato can. Acutius. ea di. & q. refertur. cõtrarium sentit: nempe eiusmodi hominẽ esse bigamum: nã de sacro, (*Augustini opinio.*) inquit agitur, non de peccato: & ideo qui carnẽ suam in plures diuiserit, siue ante siue post baptismum, significationem non retinet vnitatis sacri, sacris ordinib. suscipiendis idoneam. (*Exẽplũ.*) Quemadmodũ si puella ante baptismum corrupta fuit, non refertur post baptismum in catalogum uirginum: atque adeò si quis eam coniugio sibi copulauerit, bigamus fit, ac perinde irregularis. Quare in hac controuersia Hierony. relinquitur, & Augu. tenetur. (*Augustini opinio tenenda.*) ¶ Ad primum igitur argumẽtum respondetur (*Sol. 1. ar.*) negando maiorem: non enim quicquid tollit maius tollit minus: nisi pariter sit ad utrunque institutum. Baptismus verò institutus est ad remissionem peccati & pœnarum quæ peccatis debentur, non tamen ad tollendas irregularitates: præsertim eas, quæ consequuntur, non peccata, sed significationis defectum & indecentiam, qualis est hæc. (*Solu. 2. argum.*) ¶ Ad secundum respõdetur, quòd licet ante nouam legem polygamia non fuerit irregularitas: quia tũc nullum erat sacramentum ordinis: nihilominus bigamia ante baptismum contracta obstat sacramento ordinis, quod est nouæ legis. (*Obiectio.*) Quòd si arguas, Per baptismũ conformamur omnino Christo: ergo tũc vnusquisque simpliciter eum repræsentat: atque adeò nullus restat bigamus. (*Dilutio*) Respondetur ad antecedens quòd conformamur omnino ei secundùm mentem: sed non secundùm carnem, quæ in indiuisione carnis consideratur.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm cum bigamo dispensare liceat.

(*Partis negatiuæ arg. primũ.*) Tandem quæritur de bigamiæ dispensatione. Et arguitur quod nullatenus dispensari super eã liceat. Nam capi. Super eo. extra de bigamis. ait Lucius Papa, quòd cùm bigamis cõtra Apostolum dispensare non licet. Et capitulo. Nuper. ait Innocent. quòd cum clericis, qui quantum in illis fuit, secũdas mulieres sibi matrimonio coniunxerunt, tãquam cum bigamis non licet dispensare.

(*Secũdũ argum.*) ¶ Secundo, quia significatio vnionis Christi & ecclesiæ videtur de essentia sacramenti: sed illa significatio tollitur ꝑ hoc quòd quis carnem suam diuidit in plures: ergo super hoc non cadit dispensatio. (*Pars affirmatiua.*) ¶ In contrarium est textus Martini Papæ. cano. Lector. distinctione. 34. vbi dispensauit cum bigamo vt subdiaconus fieret.

(*Decisio articuli.*) ¶ Interpretes canonũ, quia de iure diuino censere, nõ est eorũ munus, putãtes irregularitatem

gularitatem bigamiæ iure diuino contrahi, propterea quòd Apostolus monuerit, sacerdotem debere esse vnius vxoris virũ, anxiè se discruciant super citato ca. Super eod. de bigamis. perscrutãtes vtrùm Papa possit dispensare cum bigamis. Respondetur nihilominus duabus facillimis conclusionibus. Prima. Papa potest super irregularitate cuiuscunque bigamiæ vniuersim dispensare. vbicunque id causa exegerit.

Prima conclusio.

Conclusionem mos ecclesiæ celebratissimus satis comprobat, passim dispẽsantis ad omnes sacros ordines suscipiendos: nã & Lucius Papa fertur, ut S. Th. & glossator super citatum capi. Lector. & omnes referunt, dispensasse cum episcopo Panormitano, qui fuerat bigamus. Et ratio est plana: quoniã in omne ius positiuũ eò quòd ab ecclesia dimanauerit, potestatẽ habet Papa dispensandi: hæc autẽ irregularitas à iure positiuo, ar. 1. mõstrauimus, vim obtinuit: Apostolus nanq; non tanq̃ Christi præceptum promulgans, sed ceu pastor ecclesiæ sacerdotis decentiam docens, dixit, debere esse vnius vxoris virũ veluti & pudicum & nõ vinolẽtum nec percussorem &c. ergo Papa, qui eadem pastoris ratione utitur in ecclesia, potest dispensare, sicuti & Paulus si modò ecclesiæ præsideret, dispensaret, Quãdoquidem ad essentiam sacramenti monogamia non attineat. Et cõfirmatur: nam similiter Papa cum homicidis dispẽsat, licet Paulus dicat, non percussorem: uana ergo est illa collectio, non potest Papa facere de bigamo, nõ bigamum: ergo nõ potest cũ eo dispẽsare. Enimuerò neque potest facere de homicida non homicidam, cum quo tamen dispensat. Eademq; veritas confirmatur per capi. Presbyter. distin. 82. vbi habetur, quod quanquam secundùm canones apostolorum fornicatores presbyteri sint deponendi: habet tamen locum super eo pontificia dispensatio. ¶Secunda conclusio. Licet ad suscipiendos sacros ordines maioris solus Papa cum bigamo dispensare ualeat, tamen ad suscipiendos minores episcopus id præstare valet. Prima pars ab omnibus conceditur super citato capitulo. Lector. 34. distinctione. vbi habetur quòd si quis uiduam in uxorem acceperit, in lectoratu permaneat, aut si necessitas fuerit subdiaconus fiat, id est, ad sacros ordines non promoueatur. Illic enim notant interpretes, subdiaconatum non fuisse tunc inter ordines sacros existimatum. Iam uerò neque super subdiaconatum dispensatur nisi per Pontificem maximum. Ratio est: qua ordinibus sacris annexum est continentiæ uotum, per quos adeò homo diuino cultui mancipatur. Per rationem uerò contrariam probatur secunda pars, tanquam probabilior opinio, quam S. Thom. impræsentiarum certus affirmat: cùm enim per minores ordines homo sacris nõ simpliciter mancipetur, non est cur episcopis non liceat, quandoque ordinaria pollent potestate. Franciscus ergo ille iuris peritus, qui in glossa super cano. vnico de bigamis. lib. 6. refertur, absque ratione ex dicto ca. intulit, episcopis einsmodi dispensationem esse prohibitam: quia in textu nil aliud sancitur, quàm quòd bigami omni clericali priuilego sint nudati. De dispensatione verò nihil prohibetur. Quinimò & D. Thom addit, quosdam dicere quòd etiam episcopi possint dispensare quantum ad maiores ordines cum religiosis, ad euitãdum eorum discursum. Eiusmodi tamen opinio iam tunc more & vsu non celebratur, ut bene aít Palud. dis. præsenti. qu. 4. Abbates verò, nisi ex priuilegio aut ex consuetudine, quæ priuilegij indicium sit, super bigamia dispensare nequeunt.

Mos ecclesiæ.

Ratio conclusionis.

Secũda conclusio.

Ratio primæ partis.

Ratio secundæ partis.

Opinio S. Tho.

Paludanus.

¶Ad textum ergo Innoc. cap. Nuper. bene respondet di. Tho. sensum decretalis esse, quòd cùm illis, qui de facto complura illegitima matrimonia contraxerunt, non liceat dispensare aliter quàm si legitima & iuridica matrimonia contraxissent, sed nũ negat quin sit vtrunque dispensabile.

Sol. I. ar.

¶Ad aliud tamen Lucij, capitu. Super eod. In bigamis contra Apostolum dispensare non licet, non respondet in forma, sed respondet ad uerba Pauli, quòd quantùm ad id, quod est de iure naturali & de essentia sacramentum, non licet contra Apostolum dispensare. Secùs in alijs, quæ sunt de institutione Apostolornm, cum quibus ecclesia nunc pari fungitur potestate. Et in hoc sensu interpretandus est Lucius.

Solu. 2. argum.

DISTIN-

DISTINCTIO VIGESIMOCTAUA. De clandestino matrimonio.

Textus Cap. 1.

Trium uerò consensus de præsenti quemadmodum ad matrimonium requiritur, ita sufficiat, explorandum superest. Ubi primum omnium de clandestino matrimonio hoc ab ecclesia consultissimè cautum est, ne ullo pacto fiat: nempe, absque arbitris, quorũ testimonio ecclesiæ ipsi innotescere ualeat. Nã & parentũ ius prohibet, ne ipsis inscijs filij de nuptijs deliberent, & amoris nexus perpetuando matrimonio necessarius, expostulat ne leuiter concilietur. Ac demum tum absurda incommoda, quæ ex clanculario matrimonio crebrescunt, tum & sacramenti religio, quod per sacerdotes celebrari decet id ipsum efflagitat. Nihilo secius quamuis in angulo abditissime per liberum mutuumque de præsenti consensum inter legitimas personas matrimonium concilietur, uerum est & solidum. Quocirca Canon illius prisci Pontificis Euaristi, quo ait legitimum non fieri coniugium nisi ab ijs, qui super ipsum fœminam dominationem habere uidentur, uxor petatur, & à parentibus desponseiur, & secundum leges dotetur, & suo tempore benedicatur &c. de solenni matrimonio auscultandus est, quod magnopere condecet tali ritu & more celebrari. Unde quod subdit. Can. Aliter 30 q. 5.

Aliter præsumpta, non coniugia, sed adulteria aut stupra censenda, intelligitur quo ad forum & æstimationem ecclesiæ: quia secundum eius sanctiones non sunt legitima: secus in foro conscientiæ. ¶ *Banna uerò sic iure nominari solita: hoc est, publicæ proclamationes, quæ uetustam in quibusdam ecclesiis orignem duxerunt, & ab Innocentio sunt ad totam ecclesiam generaliter proroga-* Cap. 2. Cap. Cũ inhibitio, de clãdest. de spõsa.

ta, nõ ubique more & usu perseuerant. Imò fortasse nec tanti iam modo referunt, ut tanto sint cum rigore obseruãda. Eo potissimum, quòd canones per nullas vel excommunicationis vel alius generis censuras illa fieri urgeant, atque adeò consultius sancti usque forsan esset, ut neque particulares inferioresque antistites eiusmodi censuras de bannis adhiberẽt.

Cap. 3. *¶ Unde quamuis culpa sit absque legitima causa eiusmodi banna, vbi eorum consuetudo viget, prætermittere, multa tamẽ euenire assolent, ob quæ dispensare ne fiat operæpretium est. Id quod episcopi præstare possunt, neque super eiusmodi dispensationibus difficiles se debent exhibere. Imò vbi constiterit nunquam aut vix vnquam obseruari, sanctius esset eiusmodi bannorum ritum de medio tollere.*

DISTINCTIONIS uigesimæoctauæ. Quæstio. 1. De clãdestino matrimo.

ARTICVLVS I.

Virùm clandestinum matrimonium sit ualidum.

IN superiore distinctione constitutum est, consensum per verba de præsenti explicitũ esse causam quæ ad vinculum matrimonij est necessaria. Sub sequit ergo, vt in tribus distinctionibus exploretur, an solus ipse nudus sufficiat. In præsenti nanque disputandum est, utrum sufficiat etiam si nuptiæ absque vlla iuris solennitate clanculò fiant: & in duabus subsequentibus disputabitur de libertate ad huiusmodi consensum necessaria. Ordo authoris.

¶ Arguitur ergo ꝙ clandestinus consensus matrimonio contrahendo non sit satis. Perinde ecclesia prohibere uidetur matrimonia clandestina atque inter cognatos in quarto gradu. vt. 30 q. 5. & de clandest. desponsa. apparet: sed illa, quæ inter cognatos contrahuntur, nulla sunt ergo neque clandestina. Partis negatiuæ arg. 1.

¶ Secundò. Sacramẽta reliqua nõ nisi per ecclesiæ ministros perficiuntur, vno excepto baptismo propter eius extremam necessitatem: ut patet in sacramento etiam pœnitentiæ, cuius actus nr̃i sunt materia veluti huius: ergo eadẽ ratione matrimoniũ, nisi per ministros ecclesiæ cõcilietur, non erit legitimum & solidum: & ea propter Euaristus cano. Aliter. 30. q. 5. censet clancularia matrimonia adulteria potiùs vel stupra aut fornicationes quàm legitima coniugia. 2. Arg.

¶ In cõtrariũ est, quod posita cã ponitur effectus: sed cõsensus est sufficiẽs causa matrimonij, vt decernit Nicolaus can. Sufficiat. 27. q. 2. dicens. Sufficiat solus secundũ leges consensus eorum, de quorũ quarumq; consensu & cõiunctionibus agitur: ergo clãdestinum matrimonium est ualidum. Pars affirmatiua.

¶ Cladestinum matrimonium inter canonum professores ad sex modos distinguitur quos theologorum nonnulli ab illis mutuantur: nempe, quãdo ante legitimã ætatẽ contra prohibitionẽ ecclesię quipiã vel matrimonia cõtrahũt, vel spõsalia. itẽ qñ spõsalia quæ publica iudicis autoritate essent dissoluẽda, priuatim sponsi dirimunt. Decisio articul.

munt. Isti autem modi vel parum, vel certè nihil ad rem pertinent. Bifariam ergo contingit matrimonium esse clãdestinũ. Vno modo (idque maximè propriè) quãdo fit sine testibus legitimis, per quos in foro ecclesiæ possit comprobari. Atque altero, tametsi non tam propriè, quando licet testes interfuerint, defuerunt tamen banna: hoc est, proclamationes & denunciationes, quæ iure debebant in ecclesia præcedere. Bannum quippe nõ est latinũ nomen, sed ex Gallico fectitiũ. Vnde Inn. c. Cum in tua, de sponsal. scribens episcopo Beluacensi Gallo, Bãnis, inquit, vt tuis verbis vtamur. Potest & quodammodo clandestinus appellari coniugalis concubitus, qui ante solennem ecclesiæ benedictionem fit. Sermo autem præsens nõ est de vsu, sed de matrimonio ipso dum clanculo per cõsensum de præsenti innititur.

Bifariã matrimoniũ est clandestinũ.

Bannũ quid.

Secundus modus.

¶ Ex his colligitur nõ esse idem matrimonium clãdestinum & matrimonium minus solenne. Matrimonium quippe solenne est, quod fit cum omnibus iuris solennitatibus, quas in decreto Euaristi paulò inferius adnotabimus. s. cum dote, paranymphis & benedictionibus, &c sed tamen non ob cuiusque solennitatis defectum fit clandestinum.

Matrimoniũ clandestinũ & minus solenne nõ idẽ.

¶ His præhabitis ad qõnem duab. respondetur cõclusionib. Sunt enim apud quos clancularium matrimoniũ tam malè audiat, vt sibi vix persuadeant esse validum. Enimuerò Erasmus sup Matt. c. 9. Quod hodie, inquit, passim in scholis dictitatur, solo consensu contrahi matrimoniũ, vtinam tam probatum esset, quàm receptũ. Idq; super priorem epist. ad Cori. c. 7 amplificans ait, ꝙ cum neque apud ethnicos neque apud Iudæos matrimonium esset, nisi quod parentum aut tutorum autoritate comprobaretur, tamen apud vtrosque quibusdam ex causis dirimi poterat: & tamen apud Christianos, cùm parentũ cõsensus nõ existimetur necessarius, sed sæpe inter pueros & puellas per lenones ac temulentos matrimonium copuletur indissolubile reputatur. Nam quæ nos de cõsensu (inquit) verbis de pñti de rato & non rato differimus, humanæ sunt interpretationes, nõ oracula Dei. Sub quę multa cõgeminit ad persuadendũ matrimonia pluribus de causis debere dissolui: ea demq; profectò tum ex anima licẽtia deprompta, tum perinde quæ silentio consultiùs sepelisset. Igitur de matrimoniorũ diuortijs dist. 36. agẽdum superest, hic interim de clandestino matrimonio tũ de re oportet.

Erasm⁹.

¶ Sit ergo prima cõclusio. Cõsultisimè ab ecclesia cautum est, ne clanculò matrimonia copulẽtur. Est enim in huiusmodi cautione rõnis plurimũ. Primum siquidẽ ius naturæ, quo parẽtes in liberos funguntur, sub quorum sunt potestate, exigit ut citra eorum consensum nihil nati deliberent, de re potissimum & uinculo vnde torum uitę institutum pendet, quale est coniugium. ¶ Secũdò & perpetuitatis ratio, & amotis nexus, quo debent coniuges conglutinari, perq̃ maturum consilium in uasciscendis conciliandisq; nuptijs exposcit, ne facti, ꝙ leuiter contractum est, diu cõtrahentes pęniteat quam ob rem plurima dissociãtur matrimonia. Id qđ puellæ præsertim aĩaduertere deberẽt: nã quo se faciliùs viris ꝑmittunt, satietatẽ illis citius & nauseã ingenerãt, ac subinde despicatius contẽnunt. Iuxta uerbũ Aug supra citatũ can. Institutum. 27. q. 2. Vilẽ hẽt maritus datã, q̃ non suspirauit sponsus dilatã. ¶ Sed oĩum potissima cã & rõ est, ꝙ matrimonia clãdestina sæpè cõsueuerũt priuatim dirimi: solent, inquã, parẽtes filias & filios q̃ in cõtrahendi matrimonijs honori suo & cõmodo minimè consultũ curarũt, ad alias nuptias adigere. Quã ob rẽ quã plurimi sæpissimè solẽt, secũda, quæ falsa sunt matrimonia sustinẽtes, in perpetuo adulterio viuere, & illegitimos suscipere liberos. Quin verò & ecclesia, cui de primo legitimè non cõstat, illos ad sc̃d'm cõpellit: cũ tñ, vt diximus, & ĩ repetituri sumus, potiùs debeat tũc coniux morte perpeti, q̃ cũ secũdo marito in rem vxoriam consentire. Quæ quidẽ pericula adeò sunt tũ frequentia, tum ẽt magna, ut nihil aliud sancta ecclesia, q̃ rem cõsultissimã faceret si rõnẽ excogitaret, qua posset matrimonia clandestina: scilicet, quæ duobus tribusve saltem testib. comprobari non possent, perinde irrita ac nulla æstimare, atque illa, quæ iter cognatos in quarto gradu cõtrahuntur. De qua utiq; re in Tridẽtino concilio exijt sæpè sermo inter patres. At quia nunq̃ ad hoc sacramẽtũ ꝑtĩ

Prima conclu.

Ratio.

Ratio secũda.

August.

Ratio potissima.

In concil. Tridẽ. h c de re habitus sermo.

tum fuit, ab eodẽ interim sermone fuit supersessum. Est enim res, quæ uel per solum œcumenicum conciliũ, uel per Summum pontif. quàm maturissimo cõsilio potest debetq; adeò definiri. Et ideo nos nil hic aliud quàm quod illic diximus, repetimus. Nam vt vbique, ita hic id quod ecclesia sancit prudentius est & æquius.

Conclusionis confirmatio. ¶ Accedit confirmationem huius conclusionis, quòd cùm matrimonium verum sit sacramentum, ratio religionis postulat, vt non nisi per ministros ecclesiæ celebretur qđ in clandestinis nõ obseruatur.

¶ His ergo rationibus sancti patres imbuti eiusmodi occulta latentiaq; matrimonia inhibuerunt. Vnde vetustissimus Euaristus Papa can. Aliter. citato. 30 q. 5. Aliter, inquit, legitimum nõ fit coniugium (legitimum, scilicet, vt leges præscribũt) nisi ab ijs, qui super ipsam fœminã dominationem habere videtur, & à quibus custoditur vxor petatur, & à parentibus & propinquioribus spõsetur, & legibus dotetur, & suo tempore, ut mos est, cũ precibus & oblationibus à sacerdote benedicatur, & à paranymphis (ut consuetudo docet) custodita & consociata à proximis congruo tempore ac solenniter accipiat, & biduò uel triduò orationibus uacent, vt castitatem custodiant. Paranymphi autẽ sunt, quos vulgus patrinos vocat. Aliter verò, inquis, pręsumpta nõ coniugia, sed adulteria vel contubernia vel stupra &c. esse non dubitetur: nisi voluntas propria suffragauerit, & vota succurrerint legitima. Idemq; caueiur c. Nullus. & c. Nostrates. atq; alijs subsequentibus. Et Ambr li. Epist. 9. Epist. 1. c. ad Virgilium Cùm ipsum, inquit, cõiugium velamine sacerdotali & benedictione sanctificare oporteat quomodo potest aliter coniugium appellari? In pdicto ergo canone & apud Ambro. describitur matrimonium non solùm publicum, vt distinguitur contra clandestinum, sed quod est in super solenne. nempe, iuris solẽnitatibus exornatũ.

Euaristus.

Paranymphi.

ambr.

Banna unde originẽ traxerint. ¶ Deinde uerò ad maiorem cautelam cœperunt fieri illæ denũciationes & proclamationes in ecclesia diebus aliquot festis ut impedimenta matrimonij contrahendi qui nossent, denunciarent. Et forsan mos ille cœpit in Gallijs, ubi banna nuncupata sunt: vt supra, ex cap. Cùm in tua, de sponsal. cõiecturam fecimus. Demum Inno. cap. Cùm inhibitio. de clandesti. de spon. quo eiusmodi fortiua cõiugia peni tius inhiberet, specialem illam quorundam locorum cõsuetudinem bannorum ad totam ecclesiam generaliter prorogãdam statuit, pœnasque in transgressores decreuit. Est & clandestinum matrimonium legibus ciuilibus reprobatum, ut l. in sponsalibus. t. eodem tit. & de ritu nupt. l Nuptiæ. ubi habetur, nuptias non cõsistere nisi consentiant omnes, sed quorũ potestate sunt contrahentes.

Cap. Cũ inhibitio.

Secũda conclusio. ¶ Veruntamen his minimè repugnantibus subnectitur secunda conclusio. Clandestinum matrimonium si modò per verba de præsenti (semotis etiam omnibus arbitris) fiat, validum est. Assertio est decreti, supra citati, Sufficiat. uigesimaseptima quæstione secunda. ubi habetur solũ consensum contrahentium sufficere. Idemque habetur can. Matrimonium & canon. Omnes. Cui concinit & lex ciuilis. Sufficit. titu. citato. Id quod distinctione præcedenti. quæstione prima locupletiùs demonstrauimus. Nihil enim magis naturale est, quèm vt possit per suam quisque uolũtatem alteri se in coniugem tradere. Quocirca etsi decentissimum sit, ut non nisi magno consilio & deliberatione matrimonia confœderentur, tamẽ quãtum ad sacramenti substantiam & contractus uinculum sat est consensus esse liberos. Nam si propter defectum maturitatis consilij matrimonia, ut supra citatus Erasmus autumat, essent disgreganda, & propter alia dissidia & tædia, quę inter coniuges oboriri consueuerunt, rara essent quæ firma permanerent: atque adeò ratio matrimonij, quæ in perpetuitate cõsistit, deperiret. Venerabilis quidem Hugo. libro secundo de sacra. part. undecima capit. sexto. dicere uidetur furtiuos istos cõsensus, qui nullo testimonio probantur, irritos esse debere. Attamen hoc disputando profert, non asserendo, nam extemplo subdit, quòd siue in manifesto siue in occulto talis sit consensus, perfectum indicatur sacramentum coniugij.

Hugo.

Solutio primi argum. ¶ Ad primum igitur argumentum negatur pari modo esse prohibita clandestina matrimonia, ut inter cognatos. Nam cognati censentur ab ecclesia

illegitima materia matrimonij, ueluti & illi, qui uoto solenni religioni se adstrinxerunt & ideo illa prohibitio pertinet ad essentiam matrimonij: sed tamē prohibitio clandestini coniugij non tangit materiam aut formam, sed modum.

Nota. ¶ Vtrùm uerò ecclesia possit facere, vt cōsensus absque testibus nullius habeantur momenti, sicut solenne uotū non approbat, nisi cum certis cæremonijs celebratum, ad iudiciū ipsius ecclesiæ, ut nuperrimè dicebamus, referendum est, si de hoc ei aliquando consultandum duxerit.

Solu. 2. argum. ¶ Ad secundum respondetur, in cæteris sacramentis nunquam sit actus suscipientium esse materiam vt attingāt effectum sacramēti sine actione ministri: hac enim ratione in pœnitentia absolutio sacerdotis est necessaria. Actus verò contrahentium sunt sufficiētes ad innodādum matrimonij vinculum, ac perinde ad sacramentalem gratiam: & ideo sacerdotale munus non est de eius essentia.

Parētes possunt despondere filios. ¶ Ad aliud de parentibus, quos diximus ius habere desponsandi filios, id planè cōceditur: attamen filij non sunt sic sub eorum potestate, vt bruta vel mancipia, quę sui corporis potestatem non habent, sed ceu liberi, ut educentur ab illis: & ideo licet obedire teneantur parentib. dum bene eis de matrimonio consulunt, & non nunquam sit mortale peccatum non esse eis audientes & obedientes, nihilominus propria eorum uoluntas celebrando matrimonio sufficit. Pontifices uerò in detestationem matrimoniorū, quę clam fiūt, exaggerationis schemate appellant illa potiùs stupra & adulteria quàm legitima coniugia: quia non sunt solennia secundùm tenorem legis: atque adeò in facie & iudicio ecclesiæ reputantur stupra & fornicationes, quanuis in foro consciētiæ sint uera matrimonia. Idque videtur

Euaristi sensus. Euaristus Papa insinuasse in ultimis uerbis canonis, dicēs nō esse legitima coniugia nisi uolūtas propria suffragauerit, & uota succurrerint legitima, quasi dixerit, si tamen proprij cōsensus interuenerint, quanuis occulti, uerum erit secūdum cōscientiam matrimonium.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm clandestinum matrimonium nō nunquam sit licitum.

Vbsequitur, vt de culpa & pœna deq; dispensatione huiusmodi matrimonij dicamus, utrùm scilicet aliquando sit licitum. Et arguitur à parte negatiua. Nūquam ab ecclesiæ obedienti neque vnguē deflectere licet: ecclesia autem, idque sanctissimè & cōsultissimè, furtiua hęc clandestinaque matrimonia inhibet: ergo secus facere nunquàm licet. Partis negatiuæ arg. 1.

Secundò arguitur. Parentes & Rempub. offendere non potest non esse impium: qui autem clanculo contrahunt, & parētes offendunt & Rempub. quæ inde plurimum cōturbatur, quod illegitima matrimonia atque adeò illegitimi hæredes inserpant: ergo nunquā huiusmodi matrimonia sunt licita. Atqui inde colligendū apparet quòd Papa præter rationem & prudentiam super his dispensaret. 2. Arg.

¶ Tertio deinque arguitur. Si matrimonium clandestinum ullo pacto esset ualidum, sequeretur quòd semper illud ecclesia deberet habere pro rato: atque adeò si alteruter coniugum transiret ad secūdas nuptias, non posset illum compellere, vt in eisdem perseueraret, quia vsus illarum est merum adulterium, quod ecclesia nequit ratū habere, cùm ergo vsus doceat, quòd secundum matrimonium quod in manifesto fit, approbet, fit, ut prius in occulto factum nullum fuerit. 3. Arg.

Pars affirmatiua. In contrarium tamen est, quod cùm matrimonium fieri in manifesto non sit de eius essentia, sed ecclesiastica constitutio euenire potest casus, qui licite à communi prohibitione excipiatur.

Prima conclusio. ¶ Ad hanc quæstionem tribus conclusionibus respōdetur. Prima. Matrimonium clandestinū genere suo ab ijs nudatum incommodis quæ accidere solent, & ecclesiæ prohibitione, nullum est peccatū. Nā quemadmodum potest quisq; sua bona alteri absque arbitris & testibus tradere, ita & se potest alteri cōiungere. Si opinio illa, quam di. 26. recitauimus. s. quod per consensus contrahentium nō confertur gratia, nisi interueniat forma sacerdotis,

Ego

Ego vos coniungo: cõsequens fieret, peccatum per se esse mortale absque sacerdote contrahere. Sed iam diximus nihil probabilitatis eiusmodi opinionem continere.

2. Cõcl. ¶ Secunda conclusio. Matrimoniũ clandestinum ratione incommodorum subsequentium, & prohibitionis ecclesiæ, nisi aliqua sit legitima excusatio, est peccatũ mortale. Appellamus id modò clandestinum, cui duo saltem tresve testes non inter sunt, quorũ testimonio in foro ecclesiæ probari possit. Probat: quia non obedire ecclesiæ peccatum mortale est, nisi ex leuitate materiæ excusetur: hoc autẽ ecclesiæ præceptum est de re graui: quia vt, explicatum est, magni refert tùm ad tranquilitatem Reip. tum præsertim ad sacramenti firmitatẽ, & ad falsas cauẽdas nuptias & proles: ergo hmõi præcepto non obtemperare peccatũ mortale est.

Clandestinum quid. *Ratio conclu.*

Obiect. Quòd siquis arguat, saltẽ dũ aliqui clanculo cõtrahunt, in quibus impedimentũ matrimoniũ dirimens interuenit, nullũ pactũ incurri, neq; sententiam excõmunicationis, quoniam cum non sit matrimoniũ, non censetur clandestinum

Dilutio Rñdetur nihilominus, illos peccare, & excommunicationi se subdere. Imò ea de causa furtiua matrimonia interdicũtur, ne eiusmodi vitiosa matrimonia attententur. Quocirca in clemen. de consang. & affin. contrahentes in gradibus prohibitis sententiæ excommunicationis subijciuntur.

3. Cõcl. ¶ Tertia cõclusio. Sunt euentus plures, in quibus dispensare licet, & decet. Idq; vniuersim fieri põt per epm: imò in quibus si copia epi haberi nõ posset, vel si ipse iniustè dispensare renuerit, valeant priuata autoritate sponsi citra culpam contrahere.

Primus casus. Primò nãque qñ matrimonium in facie ecclesiæ celebratũ est, qđ tñ in veritate propter occultum impedimẽtum nullum fuit: tunc obtenta dispensatione nõ debet matrimoniũ iterum publicitus cõtrahi, ne oriatur scandalum, sed secretò debent cõiuges iterum mutuo consentire. Imò si alter tantũ impedimentũ nouit nõ oportet id alteri reuelare, sed dissimulanter persuadere, vt se habeat pro coniuge. Secundò ait Caie. quæsito. 2. de matrimonio super. 3. part. si repentinus casus rõnem offerret contrahendi: & testes haberi nõ possent. Vt si in inuasione & direptione ciuitatis rõne coniugij seruari aliqui incolumes possent, qui soluti nõ valerent, possent subitò cõtrahere consumareq; matrimonium.

Aliud exẽplũ. Vel sac cõcubinarios inter facientes, vel alia ratione comprehensos, in periculum ob cõcubinatũ incidere, subitò tũ possent matrimoniũ secretò contrahere, vt affirmarent se esse cõiuges.

3. Exemplum. Adde q vbi iuuenis, alterutrius sexus iniuriam vel à parentibus vel à tutoribus atrocem pateretur: quia iniquè nollent puellam nuptui tradere, vt patrimonium suũ consumerent, posset quidẽ citra mortale, imo absq; aliqua culpa, secreto nubere honesto iuueni, vbi tuta esset quòd ipse postmodum matrimoniũ nõ negaret.

4. Exemplum. Quin verò si quipiam essent soli quibus ex re maximè esset cõiugari, & ualde metuerent illo elapso tempore inhibendos fore, ne contrahere possent, tunc si secretò in matrimonium cõsentirent, animo postmodum publicandi, nõ video quidem culpæ, saltem mortalis, cõmitterent.

Dubiũ. ¶ Quid autẽ si uir nobilis matronam aliquã honestam, cum qua consuetudine habuit, ea conditione duceret vt matrimoniũ esset perpetuò aut in longum tempus secretum, vel alia quanuis honesta cã talis conditio poneretur, vtrũ fas esset & licitum. Rñdetur, q quantum est ex natura matrimonij nihil mali habet. Sed tñ rõne emergentium detrimentorum & rõne scandali vix posset à culpa mortali excusari in longum tempus. Nã qui in viro consuetudinẽ illam frequẽtandi alienas ædes viderẽt, scandalũ datũ acciperent. Et præterea non posset commode dari opera liberis educãdis. Imò & periculum immineret, ne nõ haberentur pro legitimis: eo q matrimoniũ in facie ecclesiæ non esset celebratum. Quod aũt in paruum tẽpus secretum teneretur, dũ res & pacta, cõmodè cõponi possent, aut nullum esset peccatum, aut nõ mortale.

Bãnorũ mos. ¶ De bannis verò quidnam necessitatis habeant, dicere restat: nam etsi in præallegato capitul. Cum inhibitio. Innocent. bannorum morem ad omnem ecclesiam prorogauerit, non tamen uniuersim est mos ille receptus. Item casus non pauci sunt, in quibus, ut doctorum habet consensus, dispensare licet, ne fiant.

1. Casus In primis cum magnatibus, qui magna cũ delibera-

Secundus. liberatione solent connubia tractare, facilè dispensari permittitur. Deinde, dum nullius subest impedimēti timor. Adhæc Tertius & propter contrahentium uerecundiam ut si egregiè nobilis ignobilē ducat, aut ditissimè pauperem, aut senex puellam. In quibus omnibus euētibus episcopus, ex consuetudinè per papam dissimulata, vt scitè ait Paluda. dispensare ualet ne bāna fiant. Sed omniū urgentissimus casus Quart⁹. est, dum periculum timetur, ne per bāna quibus matrimoniorū impedimenta caueri curantur, obstacula potiùs obijciantur, ne fiāt. Quę quidem causa frequētissima est, præsertim in Hispania. Profectò si bannorum stata tempora expectarētur, uix possent nuptiarum pacta cōfici, adeò vel ex inuidia vel alia de causa offendicula occurrerent, quæ rem vel different, vel prorsus dissoluerent. Qua utique ad cā in multis ecclesijs Hispaniæ, quarum princeps est Toletana, & secūdum eam aliæ, huiusmodi ritus aboleuit ab vsu, vbi ob eorum defectū non ęstimantur clandestina matrimonia, sed solùm ob defectū testiū. Et vbi idem ritus ꝑmanet, multa crebrescunt incommoda. Sunt.n. nonnullæ ecclesiæ, in quibus in toto uno seculo nulla fiunt banna, & tñ antistites neutiquam dispensare volunt, ut matrimonia absq; illis contrahantur, sed sententia excōicationis contrahentes vulnerant, à qua nisi certa mulcta pecuniaria in fabricā ecclesiæ soluta absoluere illos uetant. Imò illa de cā aiunt se nolle dispensare, ne fabricā illo subsidio defraudent. Consultò ergo permittunt excōicatos contrahere, quos illicò soluta pœna absoluunt. Aduersus hunc idcirco ritum, ne abusum dixerim, fateor me sæpè reclamasse. Primùm eñ omniū hoc abusu fit, ut per nullū unquā sacramentum matrimonij gratia conferatur: quin uerò nullum nisi in peccato mortali fiat. Quo nescio quid absurdus dici possit. Saluberrimū ergo esset eiusmodi bannorum ritum, ubi nullus eius fructus expectatur exemplo aliarum ecclesiarum dissimulare, aut prorsum explodere, & cum quibuscunque contrahere uolentibus dispensare, ne in peccato excommunicati contrahant, dum tamen legitimi intersint testes, quibus valeat ecclesiæ matrimonium innotescere. Nam propriè clādestinum matrimonium illud iure censendum est, quod clam ecclesiæ fit, hoc est, ipsa nesciēte, utpote sine testibus per quos illi constare possit. Banna enim quanuis ad maiorem cautelam fuerint adiecta, non sunt vsque adeò necessaria. Præsertim cùm in prædictis ecclesijs, nec finis ipse, ob quem instituta sunt, seruetur: quoniam nulla adhibetur à prælatis cura inquirendi si quid impedimentorū matrimonio contrahendo obsit: sed soluta pęna statim coniuges absoluuntur. Et esset longè salubrius, ut fabrica in summa esset egestate, quàm tali uia subsidia corradere.

Marginalia: Nota rōnem urgētissimam. — Improbatur mos ille. — Bānorū ritū auferre saluberrimum. — Nota.

¶Quò igitur ad ius commune reuertamur, nulla est per ipsum decreta vel excommunicationis uel alius censuræ pœna contrahentibus absque bannis & clanculò: sed peculiariter nonnulli prælati illam censuram in suis diœcesibus ad canones, vt aiunt, adijciunt. Et certè si summi Pontifices & concilia tales sententias & censuras iudicassent necessarias, ab ipsis essent adiectæ: & ideo consultius forsan esset, ius commune relinquere nudum, ne leges particulares in eam suspicionem veniant, quòd propter subsidium potius fabricarum quàm animarū sint positæ. Zelus venerandi sacramenti matrimonij me in hæc uerba compulit.

Marginalia: Banna nō sunt iussa sub excōicationis pœna.

¶Ex his primum colligitur, quòd qui huiusmodi excommunicationis censuram ignorant, minimè eam incurrunt. Imò forsan quanuis aliqua sua culpa uincibiliter, vt aiunt, ignorent: quoniam licet à à censura iuris communis & summi Pontific. nulla excuset ignorātia vincibilis, ex cusat tñ, vt nobiles autores docent, à censuris particularium prælatorū. Dum tñ ignorantia, crassa non fuerit & supina, vt ait Bonifac. capi. vt animarum. de constitutio. lib. sexto: crassa verò est & supina, quæ vel ex malitia, vel ex nimia negligentia procedit. Rursus in illis supra recensitis euentibus, quibus ratio admonet, vt eps dispenset, si copia epi haberi tunc nō potest, nec peccatum neque excōmunicationis sententia incurritur contrahendo. Adhæc si episcopus petitam facultatem sine causa denegauerit, profectò tutò contrahentes nō peccabunt, neq; excommunicationis vinculo ligabuntur. Neque

Marginalia: Qui huiusmodi cēsurā ignorant, minime ea ligatur.

que verò in causam non dispensandi ullo pacto adduci debet, ne fabrica subsidio mulctæ fraudetur quoniã illa mulcta & pœna ubi causa intercedit dispẽsandi iniquissima est. Adde, quod etiam illi, qui cẽsuram incurrerint, possunt ꝑ priuilegia diplomatum apostolicorum, hoc est per bullas, absolui, mulcta etiã synodali non soluta: nam etsi diplomata nõ concedat, ut eorum uirtute quisquã antequàm fuerit parti satisfactum, absoluatur, tamen iudex, nõ est pars, sed tertius inter partes. Et ideò pensio quę synodalis est eademq; fabricæ applicata, ad satisfactionem partis nequaquam pertinet. sed ad reorũ ultionem. Ob idq; cùm Papa illam exceptionem non faciat, rectè potest reus absolui ab excommunicatione & pœna. Quãdò verò in iudicio quis esset cõdemnatus ad aliquam pecuniam qui quidem in sententiam consensit, quia tunc illa pœna trãsiuit in rem iudicatam, non potest uigore bullarum relaxari.

Qui huiusmodi cẽsuram incurrerunt ꝑ bullam cruciatæ absolui possunt.

¶ Aliæ sunt censuræ & pœnæ in transgressores prohibitionis clãdestini matrimonij eodẽ cap. fin. de clandesti. despon. decretæ pręter peccatũ mortale, quod illic committitur, si sine causa & licentia id fiat, uidelicet, ut parochialis sacerdos uel monachus: qui illic interfuerit, ab officio suspẽdatur per triennium. Et præterea ut filij ex eo matrimonio suscepti nõ habeantur legitimi. Vbi glossa, quam Palud. & Archidia. sequuntur, eandem illegitimationis pœnam incurri autumat solùm propter bannorũ omissionem, ubi eorum cõsuetudo uiget. Panor. verò atq; alij quos Sylue. verb. Matrimonium. 2. §. ult. approbat, aiunt, quòd ubi testes interfuerint, sola bannorũ prætermissio tã grauem pœnã non incutiat. Miror tamen utrosque sic de intellectu huius textus hallucinatos. Papa. n. illic censet filios esse illegitimos ob sola clandestina & interdicta matrimonia siue banna defuerint, siue etiam testes, sed si contrahantur in gradu prohibito, etiam si parentes impedimẽtum matrimonij ignorauerint. Nam si contrahantur in gradu cõcesso quamq̃ sine bannis & testibus illico subdit, non aliam pęnam, q̃ quòd cõ digna pęnitentia contrahentibus ob suã culpã iniungatur. Et profectò usus ecclesiæ nunq̃ illegitimos liberos ob solũ clandestinum matrimonium censet, sed duntaxat, quãdo matrimonium propter impedimentum pronunciatur fuisse nullũ. Nam tunc etiam si parentes impedimentum ignorauerint, filij nihilominus sunt spurij.

Pœna clãdestini matrimonij.

Syluest.

Intellectus, c. fi. de clã dest. de sponsa.

¶ Sed rogas. Quid opus illic erat hoc admonere, sanè cum liquidum sit cõ trahentes in gradu prohibito nõ verè cõ trahere, atque adeo nec filios procreare legitimos? Respõdetur, hoc Papam admonuisse ne liberis ignorantia, parentũ suffragari posset, contẽdentibus eo ꝙ bona fide fuerint progeniti, habendos esse pro legitimis. Decernit ergo papa, ꝙ parentũ ignorantia propter clandestinã desponsationem non est ceu bona fides censenda, quæ possit spurijs liberis patrocinari. Et simili ratione lucidum fit subsequẽs verbum prædicti cap. uidelicet, ꝙ si ambo parẽtes matrimonij impedimẽtũ sciuerint, quanuis in facie ecclesiæ cõtrahant, filij sunt illegitimi, Papa. n. non ambigebat, quin si impedimentum subest, siue sciuęrint, siue ignorauerint, nullum sit matrimonium atq; adeo nec in dubiũ euocabat, quin filij sint illegitimi, sed censet, ꝙ sicut ignorantia parentum ob clandestinam despõsationẽ iuuare ceu bona fides nequit liberos contendentes quãtum ad honores & successiones habẽdos esse pro legitimis. ita uice uersa propter malam fidem amborum parentum, quos impedimentũ matrimonij non latebat, non possit filijs patrocinari, ꝙ in facie ecclesię fuerit matrimonium celebratum. Et quoniã pęnæ sunt coarctandæ, fortasse glossa pręd icti c. spernenda non est, quæ ait, ꝙ ubi alter tantũ parẽtum impedimentũ nouerit, valeant tunc liberi contendere se esse legitimos. Sed de hoc usus & mos ecclesię consulendus est. Illegitimi uero cẽsentur tum in foro ecclesiastico quantum ad honores obeundos & sacerdotia suscipiẽda, tum etiam in foro ciuili quãtum ad successionem in hæreditate. De qua sermo iterum dist. sequenti. q. 1. redibit.

Dubiũ.

Dilutio

Obiect.

Solutio

¶ Postrema denique ambiguitas emergit de cõsummatione matrimonij ante solẽ nem benedictionem ecclesiæ. Apparet. n. peccatũ esse mortale postquàm Ambrosius proximè citatus matrimonium, qđ nõ est benedictione sanctificatũ, renuit appellare cõiugium. Cui cõsonat & Euaristus

An consummatio mrĩmonijã te benedictionem ecclesię sit mortalis culpa.

Euarist. Silicius. ristus cano. Aliter. 30. q. 5. & Silicius Papa in epistola ad Pomerium capit. 4. Illa, inquit, benedictio, quam nupturæ fœminæ sacerdos imponit, sacrilegium est, si uioletur. Et ca. Consanguineorum. 1. q. 4. idem Calixt. fermè ait Calixtus, Idemq; expressiùs 35. q. 3. capit. Nulli. habetur ex concilio Lugdunensi. Ob hæc atque alia id genus testi- Vualdēsis. monia Vualdensis tomo. 2. de sacramẽtis. cap. 133. arbitratur peccatum esse mortale absque benedictione rei uxoriæ vacare. Syluest. Idemq; ex iure consultis non pauci affirmant, quos Sylu. ver. Debitum coniugale. §. 9. refert. Tametsi quidam dicant, primũ cõgressum esse mortale delictũ, subsequẽ- Ricard. tes verò non itẽ. At Ricardus di. præsenti, aliter distinguit, dicens petere tunc debitũ Caietanus. mortale esse, reddere verò minimè. Sed Caietanus super 3. part. quæst. 2 de vsu matrimonij simpliciter negat mortale crimen esse benedictionem ecclesiæ per rem uxoriam præuenire, nisi id fortè ex contemptu fiat. Et est opinio, quę longè plus probabilitatis & securitatis affert. Ad cuius intellectum notandum, quòd in primitiua ecclesia priùs per sponsalia de futuro nuptiarum pacta firmabantur: consensus autem de præsenti non adhibebantur nisi ad valuas ecclesiæ cum benedictionibus: & ideo maior tunc earundem benedictionũ ratio habebatur, acsi absque illis censeretur matrimonium clandestinum. Tametsi in locis etiam vbi talis vsus vigebat, omissio earum non reputabatur mortalis, vt Nicolaus Papa in cano. Nostrates. 30 quæstione. 5. annotauit, dicens quòd si cuncta nuptiarum solennia defuerint, non ideò Ratio. peccatum interuenit. At verò postquam mos increbruit, vt matrimonia per verba de præsenti ante benedictionem contrahã tur, earũdem benedictionum omissio matrimonium non facit clandestinum, si alioqui publicè fiat. Et ideò non est cur peccato mortali tribuatur, matrimonium absque illis cõsummare. Imò verò in Germa- Concili. Florentinum. nia in nocte, pridie quàm benedictiones fiant consueuerunt coniuges concubere. Et in concilio Florẽtino quia Ioannes Hus & Vuitcleff eiusmodi benedictiones contemnebant, sub hac forma interrogati sunt. Vtrùm credant quod contemnens susceptionem solennitatis sacramentorum confirmationis, extremæ unctionis & matrimonij peccet mortaliter. Solus ergo contemptus mortali macula denotatur: esset autem contemptus, ubi quis perinde eas nihili faceret, acsi non essent ab ecclesia institutæ, sed essent res vanæ. Vnde S. Thom. distinctione præsenti articul. 2. solut. ad 1. ait, quod si sponsa sponsum admittat credens eum velle matrimoniũ consummate excusatur à peccato, nisi aliqua expressa signa fraudis appareant. Vbi quamuis sermonem non inierit de excusatione ab omissione benedictionis, sed de excusatione à peccato fornicationis: quia fit tunc legitimum matrimonium: insinuat tamen quod illa clancularia consummatio ante benedictionem non est peccatum, saltem mortale, est autem veniale si absque vlla causa fiat: quia legitimus ecclesiæ ordo anteuertitur, qui est: vt ante vsum matrimonij, vt debitè & idonee coram Deo fiat, sponsi benedicantur. Nota dictum S. Thom.

¶ Dixerim absque ulla causa: quia quanuis nulla occurreret alia, consulendum est sponsis, qui per verba de præsenti contaxerunt, dum benedictionum solennitas prolatatur & procrastinatur, si pudicè nequeunt cõtinere, vt matrimoninum consumment ad euitandas absurdas & obscœnas pollutiones, quæ inter ipsos interuenire assolent. Id quod puellarum matres animaduertere debent: quæ ne filiæ ad velum corruptæ accedant, nihili æstimant quod alijs absurditatibus polluantur. Absque vlla causa.

¶ Ad primum igitur argumentum respondetur quòd si fiat de matrimonio propriè clandestino, quòd fit absque testibus, probè concludit esse mortale propter incommoda, quæ habet annexa, vt conclusione secunda explicatum est. Si verò argumẽtum objiciatur de illo, quod fit sine bannis, respondetur, quòd stando in iure communi, non est peccatum mortale illa prætermittere: quia non tanti referunt, vt credantur cum tanto pondere iussa, sed excommunicationes particularium antistitum culpam mortalem offerunt. De quibus tamen satis supra dictum est. Quod autem pro causa rationabili Episcopi super eisdem dispensare debeant, & possint, non est in dubium euocandum. Sol. 1. ar.

¶ Tertium argumentum maioris est momenti: nempe, de illo, qui postquam clandestine Dubi.

clandestinè cōtraxit cum una, publicè de facto contraxit cum altera, cum qua ab ecclesia cohabitare compellitur, quidnam sit facturus. Magister nanque senten. dist. 38. arbitratus est per obedientiam ecclesiæ excusari à peccato quanuis debitū red dat. In quo vt disti. 37. artic. 5. videbimus, non tenetur. Quidam autem nuper ꝓpeius de hac re opinabatur Magister dixit, eum quodammodo excusari à culpa; iste autē, imò contra uniuersalissimā omnium opinionem & planam veritatem, cōtendebat quòd in tali casu licitum sit minus peccatum committere ad euitandum maius: nē pe, debitū illegitimæ vxori reddere ad euitandum inobedientiæ crimen, qua ab ecclesia cogitur, vt saltem ad cauēdam mortem. Si quis ei illam comminaretur, nisi fornicationis flagitium cōmitteret. Sentētia eius, quam ab ipso scriptam legi, sic habebat. Qui minus peccatum cōmittit causa uitandi maius, cùm simul utrumque vitare non potest, is tunc nō peccare intelligitur. Et mirabatur theologorum ignorantiam, qui illum sensum nunquam cōcepissent, quousq; suis ipse rationibus eos conuicit. Hinc ergo inferebat, quòd Terētia, quæ post priores legitimas nuptias cū Sempronio secundo uiro, priore viuente, cohabitare cogebatur, reddere illi deberet debitum, maximè si mortem, dum renueret, timeret. Atq; hoc aiebat non nisi prodigos vitæ negare potuisse. ¶ Sanè verò mirādum potiùs est vt quispiā theologi nomine dignus in animum commētum hoc inducere potuerit. Primùm. n. omniū ineptus error est dicere, ꝙ liceat minus peccatum cōmittere ad euitandum maius, imo nec minimū ad euitādum maximum. Nō enim idem est dicere ex duobus malis minus esse eligendum, aut permittendum, quod Philosophus docuit, & minus committendum peccatum ad euitandum maius. Licet enim mihi bonorum meorum iacturam facere ad redimēdam vitam, iactura tamē tunc illa bonorum nullum est peccatum: quia dum illo uestitur fine, rationem exuit prodigalitatis. Est enim contradictionis implicatio, quòd liceat minus peccatum committere ad cauendum maximum: nam peccatum nullum est, nisi id, quod non licet: quare si licet, peccatum non est: & si peccatum est, non licet.

Opinio cuiusdā

Cāsus.

Snīa authoris.

Nota.

Vnde Augusti. lib. de mendacio. c. 18. peccata, inquit, esse desinunt, quæ propter grauiora vitanda suscipiuntur. Quare cū hāc sententiam idem doctor allegauerit, non debuisset in illo falso sermone persistere, minus peccatum committendum ad euitandū maius, sed dicere, quòd liceret illud minus malū facere, quòd aliàs per se peccatum esset, ad euitādum grauius. Ille enim est sensus concilij Toletani can. Duo mala. 13. distin. Qui enim iurauit hominem interficere, si illum propter iuramentum interficiat, vt Herodes Ioannem, grauius peccat, si tamen non interficiat, quanuis fractio iuramenti per se peccatum esset, tamen in tali casu nullum est. Iurasse tūc, inquam, rem illicitam peccatū fuit, sed iuramentum illud non adimplere non est nisi virtus. Et idē est sensus Gregorianæ doctrinæ ibidem can. Nerui. & Bedæ can. Nō solum. 22. q. 4. ¶ Hac ergo veritate sic exposita, notandū rursus quædam esse mala intrinseca sua ratione peccata, quę dicuntur prohibita, quia mala, ut mentiri, fornicari peierare. &c. Alia verò sunt, quæ non habent innatam malitiam, quæ sunt mala, quia ꝓhibita, vt ieiunia ecclesiastica, & festa frangere, &c. Ea ergo, quæ innatā habent natura sua malitiam, neutiquam ullo prorsus euentu aut causa committere fas est, non solùm ad seruanda temporalia bona, aut honorem aut vitam, verùm neque ad euitandum quodcunque aliud maximum scelus & crimen. Et rō est, quia malum quod ad euitādum aliud committere licet, eo ipso desinit esse peccatū. Hæc autem nō magis possunt desinere esse peccata, quàm homo esse rationalis. Quapropter Deus nunquam permittet, imò nec permittere potest, ut illis homo angustijs intercludatur, vt necessariò vnum aut alterum peccatum committat: nam quod necessarium est, non est peccatum. Secùs ergo accidit, ubi peccatū est extrinsecè malum. Licet enim mihi causa seruandi vitam, aut bona mea, aut famam festum frāgere, aut ieiuniū: quia ecclesia nos ad hæc non cum tanto rigore ligauit. Ad propositum ergo vt descendamus, cùm fornicatio sit intrinsecè & sua natura mala, nullam prorsus ob causam licet. Atque adeò qui legitimam habet occulsam vxorem & si ab ecclesia compellatur habita-

August.

Gregor.
Beda.
Nota.

Ratio.

rem cum secunda, quam duxerit publicè, non est ecclesiæ inobediena si debitum nō reddat: q ppe cùm ecclesia ex falsa præsum ptione eum putans legitimum maritum, iubeat eum habitare cū illa Imò esset Deo inobediēs illā cognoscēdo, quāuis id ad ca uendam mortē perpetraret. Veluti si puel la illata sibi vi in stuprum consentiret, ut mortem fugeret. ¶ Aiebat autē ille citatus autor, ꝙ iste non committebat peccatum sed permittebat in se cōmitti, sicut poterat permittere in altero. Veruntamē latissimum discrimē minimè perspexit. Quod enim ego in altero permitto, non facio: ut si permittam aliquem fornicari, quem scio me cohibere non posse, quin incidat in adulterium. Quare mea ꝑmissio suum non excusat flagitium. Mulier verò, quæ in se ipsa id permitteret, permittendo faceret: & ideo, nō caueret in se culpā. Secus si ego furem permitterem mea bona furari, metuens occidi si resisterē: nā cùm sim eorum dominus, desint ob illam causam esse prodigalitatis peccatum. Sed nō opus est pluribus de hac re contēdere: est enim expressa decisio Innocentij ca. Inquisitioni, de sentent. excommunic. vbi habetur, quod coniux, qui matrimonij impedimētum scit, potiùs de sentētiā excōicationis sustinere, q̄ debitum aut petere aut reddere. Et mirū est ꝙ ille textum eundē ad id li mirauerit: qñ nō incumbit causa uitandi maioris mali: sanè cùm Pontifex excōicationem, maximum censuerit malum, quā tñ sustinendā ait potiùs q̄ debitum sit reddendum: quia illud, inquit, est peccatum. Videlicet intrinsecè malum, qđ ideo nulla de causa euere valet rōnē culpæ. Quocirca meritò opinio Magistri, qui distinct. 38. in contrarium deflectere videtur. tanquam nullatenus tenenda exploditur. Et mirandum est cum semper Hugonē imitetur, quomodo ei hac de re non auscultauerit, qui lib. 2. de sacrament. part. 11. cap. 6. locupletissimè, quod suum ingenium est, hoc argumentum edisserit: vbi conclu dit, quod quanuis ecclesia aliud nequeat, quàm secundum allegata & ꝓbata in suo foro iudicare, compellendo in hoc euentu, ut coniuges in secundo matrimonio persistant, nihilominus mulier, quæ impedimenti conscia est, martyr esse potiùs debet, quā in copulam aut alium actum maritalem cum secundo uiro consentire: quippe cùm re uera non sit maritus. Imò episcopus ipse, qui extreno iudicio cogit illam, si per sacramentalem confessionem intelligeret, non esse eius coniugem, debe ret eam in sacramento cogere, ne quātum ad illos actus cum secundo viro consentiret, licet possit cum illo cohabitare.

Redargutio cuiusdā Autoris solutio.

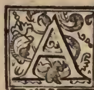
Mulier.

Inno. c. Inquisitionis.

Limitatio textus.

Opinio Magistri sen. reijcit. Hugo.

DISTINCTIO VIGESIMANONA. De consensu coacto, & de conditionato.

AD hæc quę de clādestino matrimonio definita sunt, de consensus libertate & conditionibus appositis sermo cōsequitur. Enimuero cum coniugalis nodus perpetuus sit, idemq; perinde indissolubilis, & quēadmodum ait Nicolaus Papa, quod quis nō eligit nec optat, id profectò non diligat: quod autē non digi lit, facile contēnat: consequens fit, ut consensus, quo matrimoniū ꝑficitur, ex magna debeat libertate proficisci, atque adeò si per metū, qui in uirum cōstātem cadit, fuerit, coactus, minimè sit matrimonio copulando sufficiens. Secus si leuis fuerit. unde Alexan. Papa, Cum locum,

Textus. Cap. 1.

Canon. Presens 20. qu. tertia.

Cap. Cũ locum, de sponsalibus. *locum, inquit, non habeat consensus vbi metus vel coactio intercedit, necesse est, ut vbi assẽsus cuiuspiam requiritur, coactionis materia repellatur. Cui adnuit & Vrbanus can. Si verum. 31. q. 2. Multaq; subinde sacra decreta suffragantur.* Cap. Abbas de his quæ vi met' ve cau. fiunt. *Accedit, quòd ut idẽ Alexand. autor est, ea, quæ ui uel metu fiunt, debent in irritum reuocari. Si uerò consensus eiusmodi uiolentus matrimoniũ concinnaret cùm suapte natura perpetuum sit, illud irritari nequiret.* Capi. 2. *¶ Metus autẽ, qui in uirum cõstantem incidit, est in primis timor mortis atrocis ue cruciatus, ut Innoc. eod. tit.* Cap. Cũ dilect'. *nos admonet. Cui accedit & metus lõgaui carceris, aut exilij, aut amissionis status, aut uirgintatis, &c. ut consultissimis legibus.* l. Qui in carcerẽ. Ego puto. l. illi quidem *ff. eod. tit. cautum est. Reliqui nãque minoris momenti, ut amissonis exiguæ pecuniæ, & similes, ueluti leues repelluntur,* ff. quod me. cau. *Vt l. Vani timoris. Neque uerò ita multum refert iustè ne an iniuria eiusmodi metus fuerint incussi, dũmodo illati extrinsecus fuerint ijdemq; ob hunc finem, ut quisquam in matrimoniũ adigatur tunc quippe nullum inde nectitur uinculũ. Ex his ergo fit consequens, quòd neq; princeps ciuem, neq; pater filium compellere ad nuptias iure ualeat, vt Honorius Eusebio episcopo respondit.* Ca. Tua nos. de spõsalibus.

Capi. 3. *¶ Post consensum coactum ordo nobis idoneus conditionatũ offert. Consuescunt. n. nuptiali contractui cõditiones apponi, seu generales, vt contraham tecum si Deus voluerit vel si tu cõsenseris, vel nisi cõsanguinea extiteris, & similes, quæ quanuis non apponantur, suapte tamen natura intelligũtur appositæ: seu particulares, quarũ aliæ sunt simpliciter necessariæ, ut sol oriatur cras: aut simpliciter impossibiles, vt si cœlum digito attigeris: aut denique contingẽtes, ut si pater meus cõsenserit, aut si te tuus dotauerit.*

Capi. 3. *¶ Conditio ergo simpliciter necessaria semper habetur pro impleta:*

pleta: quare perinde ac si non esset apposita, contractus illico ualere incipit. Vt qui dixerit, Contraho te cum si cras sol oriatur, eodem momento altero consentiēte matrimonium perficit. Et similiter sponsalia qui dixerit, Conttaham. Quod.n. in futurū est necessariū, pro vero habetur de præsenti. Vnde
l. Si pupillus. §.1.ff. de nouatio. Iurisconsultus. Qui sub conditione, inquit stipulatur, q̄ omnino extitura est, purè uidetur stipulari. Similiter cōditio im
Cap. fi. de condit appos. possibilis, ut Greg. nonus autor est, habetur pro nō adiecta, dissimili tamen ratione: nempe, ꝙ cùm existere nequeat, neminē obligare ualet. Quo circa eiusmodi conditio neque matrimonium, quod absque ipsa nullū esset, consolidat, neque uerò cōsensum, si adest, pēdulum reddit, sed uel per ipsam, vel per alias cōiecturas perpēdendum est, utrū cōsensus intercesserit, an secus, ut inde matrimoniū ualidū inualidū ut iudicetur.

Cap. 5. ¶ Ex conditionibus autem cōtingentibus aliæ sunt, quæ sub stantiæ, fini ve, aut fidei coniugij obstant, atque aliæ, quæ ei impertinētes adhærēt. Quarum aliæ honestæ sunt, aliæ uerò turpes. Illæ ergo quę obstāt, vt idem ibidem ait Pontifex, Ca. fina.
matrimonium tollunt: puta si alter dicat alteri, Contraho tecum donec inueniam aliam meliorem, aut facultatibus ditiorem (quod perpetuitati ac substantiæ aduersatur.) Aut si generationem prolis euitaueris (quod finem tollit.) Aut si pro turpi te quæstu prostitueris, (quod fidei contrariū est.) Reliquæ verò, quæ turpitudinem prese ferunt, ac si nō essent adiectæ censendæ sunt: nam vt ad impossibile, ita neque ad id, quod turpe est, vllus obligari valet. Quare quæ dixerit, viro, Contraho tecum, Vt meū inimicum occidas, uerè nupserit, & nihilominus uir minimè illius obligatione tenetur.

¶ Quando autem honesta conditio de præsenti, verbo præsentis temporis adhibetur, si tunc existere fuerit comperta, Cap. 6.

consensus ille absque alio nouo eodem momẽto matrimonium perficit, ut si quis dixerit, Contraho tecum si meis nunc parẽtibus placet: nihil enim tũc deest, quod ad substãtiam matrimonij attineat. Si autem cõditio sit de futuro, quanuis uerbo sit temporis præsentis adiecta, pendulum cõsensum reddit, & ideo quousque per eius existentiam cẽtractus purificetur, matrimonium non conualescit. Imò verò quanuis non desint q aliud sentiant cõsensus ille sub conditione prolatus, quantum cunque illa fuerit impleta, quousque alius absolutus accesserit, vel maritalis culpa, neutiquam est ad matrimonium sufficiens. Nam cùm conditio huiusmodi contractum in futurũ pertrahat, perinde habet dum verbo de presenti adijcitur, ac si uerbo de futuro apponeretur ob idque adeò nouum alium de præsenti consensum post expostulat. Hoe enim certè tũ Vrbanus Papa canon. Super eo. De conditionibus appositis. ocultatè perspectus, tum & Innocentius capit. Per tuas. eod. titul. liquidò edocent.

DISTINCTIONIS VIgesimanona. Quæst. I. De consensu coacto.

ARTICVLVS. I.

Vtrũ cõsensus aliquis esse possit coactus.

OST illam conditionem clandestini matrimonij, quam diximus eius substantiæ non obstare sed esse tantummodo transgressionem ecclesiasticæ pceptionis, quę ritur de conditione libertatis, vtrum sit in consensu necessaria. Et quoniam libertati, vt. 3. Ethi. autor est Philosophus, duo sunt, quæ obstãt: nẽpe, vis & ignorantia, in distinctione præsenti agit de vi, & in subsequenti de ignorantia. Duas ergo quæstiones præsens distinctio réquirit, quarum prima est de vi & coactione. & secunda de conditionato consensu, qui non nisi sub conditione est liber. ¶ Quæritur ergo primò de eo, quod quæstio supponit: nempe, utrum cousensu vllus possit esse aliquo modo coactus. Arguitur enim à parte negatiua. Coactum & violentum autem, inquit, est id, qđ fit à principio extrinseco passo non cõferẽte vim: id est, inclinationem: quod est dicere, quando contra propriam inclinationem mouetur, ut lapis sursum: hoc vero voluntati respectu actus, quẽ elicit, accidere nequit: quoniam quemcunque actum eliciat, ille est sua ipsius inclinatio, atque adeò nullus posse potest contra suã inclinationem: ergo contradictio est, vt uoluntas cogatur, vt. 2. sentent. distinct. 25. doctores demonstrant. ¶ Secundò arguitur. Vis (à qua dicitur violentum) est maioris rei impetus, qui repelli non potest. l. uis. ff. de eo quo metus caus. huiusmo-

Partis negatiuæ ar. 1.

2. Arg.

iusmodi autē impetus in volūtatem non cadit: ergo nec coactio. Probatur minor. In actu volūtatis perficitur peccatum: nemo autem, vt in de libro arbit. ait August. peccat in eo, quod vitari non potest: ergo impetus, qui est vis, voluntati repugnat.

3. Argu. ¶In huius confirmationem accedit tertiò Ciceronis definitio vbi ait, quod vis est impetus dominantis retinētis rem infra terminos alienos. Arguitur enim sic. Vltimum tum actionum, tum subinde rerum dominium penes voluntatem est, quæ est per se libera; ergo nihil ei dominari ualet, atque adeò nec vim inferre.

Pars affirmatiua. ¶In contrarium est quòd id, quod nō est, nullius potest esse causa: sed coactus cōsensus matrimonium vitiat, quia vt habetur de spō salib. cap. Cùm locum libertatem tollit: ergo consensus potest esse coactus.

Violētia duplex. ¶Quæstio hæc duabus conclusionibus absoluitur. Ad quarum intellectum prænosse oportet, coactionem & violentiam quę in idem coincidunt duplicem esse. Vnam scilicet, quæ absolutam infert necessitatē: atq; illud à Philosopho loco citato simpliciter censetur violentum, vt dū quis alterum renitentem loco depellit: illic enim nullus est volūtatis cōsensus. Et ideo simpliciter motus ille fit à principio extrinseco passo nō conferente vim.

Violētū mixtū. Aliud est violentum seu coactum mixtum: vt dum quispiam in naufragio, vt vitā seruet, bona sua in fluctus eijcit. Hoc enim quanuis ꝑ se absolutè cōsideratum, quatenus est iactura bonorum, non sit voluntarium, sed violentum: nihilominus illa circūstantia & qualitate vestitum, quod est necessariū ad euadendā mortē, quæ grauius malum est, fit per electionem voluntarium. Et q a actiones circa singularia versantur, pro vt hic & nūc fiunt, ideo illud simpliciter est voluntarium: quippe vbi consensus interuenit: licèt sub conditione sit violentum. Nam si ille posset aliter uitam seruare, iacturā illā bonorum neutiquam faceret.

Prima conclu. ¶Hac præmissa distinctione sit prima conclusio. Violentia primi generis, quæ est coactio simpliciter dicta, in rebus duntaxat inanimis est, & in membris corporis animatorum: in appetitu uerò siue rationali siue sensitiuo quātùm ad actus elicitos nequaquam esse potest.

Ratio primæ partis. ¶Prima pars compertissima est, si quidem lapis per violentiam proijcitur, & tam homo, quàm brutum ad motum corporis, licèt nullum habeat consensum, sed dissentiat depellitur. Huiusmodi autem motus non est actio subiecti, sed mera passio forinsecus illata.

Ratio secundę partis. Secundam verò partem probāt argumenta proposita. Nam huiusmodi violentia est passio contra inclinationem agentis. motus autem appetitus tam sensitiui quàm rationalis est ipsa animalis inclinatio: quare à quocunque metu idem nascatur motus, fit secundum eius inclinationē, imò ipsissima inclinatio. Et quanuis primum principium motus: nempe, timor, extrinsecus incutiatur, consensus tamen ad motum ab intrinseco appetitu elicitur. Quocirca conditione complicaē, q ait appetitū ad actū elicitū posse cogi.

Dubiū. ¶Vtrùm autem hoc proprium sit uoluntatis & appetitus sensitiui, nonnulli ambigunt. Imò verò Durandus libr. 2. distin. 25. quæst. 4. ait, neque intellectum neque vllam apprehensiuam potentiam eadem ratione cogi posse. Nam quocunque timore homo cogat intelligere aut videre, intellectio ipsa est intellectus inclinatio, & visio, inclinatio visus. Doctrina verò hęc non est rei physicæ germana: nam violentiæ iudicium, non sumitur ex inclinatione potentiæ, quæ actum elicit, sed ex inclinatione suppositi. Enimvero cùm actio & passio sit propriè suppositi, ipsum est, quod propriè cogitur. Propria autem inclinatio totius suppositi est appetitus naturalis in rebus inanimis, & sensitiuus in brutis, & rationalis in homine. Vnde quicquid homo contra suam vi voluntatem patiatur, propriè cogitur, quanquam fiat secundùm inclinationem apprehensiuæ potentiæ. Ob idq; quispiam & ad intelligendum cogitur, & ad videndum &c. Imò verò damnati multa contra suam uolūtatem intelligere cōpelluntur, & resumptis corporibus sentire coguntur.

Secūda conclu. ¶Secunda cōclusio. Violentia & vis secundi generis, scilicet, conditionata in sola voluntate & brutorum appetitu reperiri potest, eademq; non nisi per metum. Probatur, quia hęc uiolētia actum dicit simpliciter voluntariū cum in volūtario cōditionato admixtum, vt expositum est: huiusmodi autem consensus esse nō potest nisi

tum fuit, ab codē interim sermone fuit superseſſum. Eſt enim res, quæ uel per ſolum œcumenicum conciliū, uel per Summum pontif. quàm maturiſſimo cōſilio poteſt debetq; adeò definiri. Et ideo nos nil hic aliud quàm quod illic diximus, repetimus. Nam vt vbique, ita hic id quod eccleſia ſancit prudentius eſt & æquius.

Conclusionis confirmatio. ¶ Accedit confirmationem huius concluſionis, quòd cùm matrimonium verum ſit ſacramentum, ratio religionis poſtulat, vt non niſi per miniſtros eccleſiæ celebretur qđ in clandeſtinis nō obſeruatur.

¶ His ergo rationibus ſancti patres imbuti eiuſmodi occulta latentiaq; matrimonia inhibuerunt. Vnde vetuſtiſſimus Euaristus Papa can. Aliter. citato. 30 q. 5. Aliter, inquit, legitimum nō fit coniugium (legitimum, ſcilicet, vt leges præſcribūt) niſi ab ijs, qui ſuper ipſam fœminā dominationem habere videtur, & à quibus cuſtoditur vxor petatur, & à parentibus & propinquioribus ſpōſetur, & legibus dotetur, & ſuo tempore, ut mos eſt, cū precibus & oblationibus à ſacerdote benedicatur, & à paranymphis (ut conſuetudo docet) cuſtodita & conſociata à proximis congruo tempore ac ſolenniter accipiat, & biduò uel triduò orationibus uacent, vt caſtitatem cuſtodiant. Paranymphi autē ſunt, quos vulgus patrinos vocat. Aliter verò, inquis, pręſumpta nō coniugia, ſed adulteria vel contubernia vel ſtupra &c. eſſe non dubitetur: niſi voluntas propria ſuffragauerit, & vota ſuccurrerint legitima. Idemq; cauetur c. Nullus. & c. Noſtrates. atq; alijs ſubſequentibus. Et Ambr. li. Epiſt. 9. Epiſt. 1 c. ad Virgilium Cùm ipſum, inquit, cōiugium velamine ſacerdotali & benedictione ſanctificare oporteat quomodo poteſt aliter coniugium appellari? In pdicto ergo canone & apud Ambro. deſcribitur matrimonium non ſolùm publicum, vt diſtinguitur contra clandeſtinum, ſed quod eſt in ſuper ſolenne. nempe, iuris ſolēnitatibus exornatū.

Euaristus. Paranymphi. ambr.

Banna unde originē traxerint. ¶ Deinde uerò ad maiorem cautelam cœperunt fieri illæ denūciationes & proclamationes in eccleſia diebus aliquot feſtis ut impedimenta matrimonij contrahendi qui noſſent, denunciarent. Et forſan mos ille cœpit in Gallijs, ubi banna nuncupata ſunt: vt ſupra, ex cap. Cùm in tua. de ſponſal. cōiecturam fecimus. Demum Inno. cap. Cùm inhibitio. de clandeſti. de ſpon. quo eiuſmodi fortiua cōiugia peni tius inhiberet, ſpecialem illam quorundam locorum cōſuetudinem bannorum ad totam eccleſiam generaliter prorogādam ſtatuit, pœnasque in tranſgreſſores decreuit. Eſt & clandeſtinum matrimonium legibus ciuilibus reprobatum, ut l. in ſponſalibus. t. eodem tit. & de ritu nupt. l. Nuptiæ. ubi habetur, nuptias non cōſiſtere niſi conſentiant omnes, ſed quorū poteſtate ſunt contrahentes.

Cap. Cū inhibitio.

Secūda concluſio. ¶ Veruntamen his minimè repugnantibus ſubnectitur ſecunda concluſio. Clandeſtinum matrimonium ſi modò per verba de præſenti (ſemotis etiam omnibus arbitris) fiat, validum eſt. Aſſertio eſt decreti, ſupra citati, Sufficiat. uigeſima ſeptima quæſtione ſecunda, ubi habetur ſolū conſenſum contrahentium ſufficere. Idemque habetur can. Matrimonium & canon. Omnes. Cui concinit & lex ciuilis. Sufficit. titu. citato. Id quod diſtinctione præcedenti. quæſtione prima locupletiùs demonſtrauimus. Nihil enim magis naturale eſt, quèm vt poſſit per ſuam quiſque uolūtatem alteri ſe in coniugem tradere. Quocirca etſi decentiſſimum ſit, ut non niſi magno conſilio & deliberatione matrimonia confœderentur, tamē quātum ad ſacramenti ſubſtantiam & contractus uinculum ſat eſt conſenſus eſſe liberos. Nam ſi propter defectum maturitatis conſilij matrimonia, ut ſupra citatus Eraſmus autumat, eſſent diſgreganda, & propter alia diffidia & tædia, quę inter coniuges oboriri conſueuerunt, rara eſſent quæ firma permanerent: atque adeò ratio matrimonij, quæ in perpetuitate cōſiſtit, deperiret. Venerabilis quidem Hugo. libro ſecundo de ſacra. part. undecima capit. ſexto. dicere uidetur furtiuos iſtos cōſenſus, qui nullo teſtimonio probantur, irritos eſſe debere. Attamen hoc diſputando profert, non aſſerendo, nam exemplo ſubdit, quòd ſiue in manifeſto ſiue in occulto talis ſit conſenſus, perfectum indicatur ſacramentum coniugij.

Hugo.

Solutio primi argum. ¶ Ad primum igitur argumentum negatur pari modo eſſe prohibita clandeſtina matrimonia, ut inter cognatos. Nam cognati cenſentur ab eccleſia ille-

illegitima materia matrimonij, ueluti & illi, qui uoto solenni religioni se adstrinxerunt & ideo illa prohibitio pertinet ad essentiam matrimonij: sed tamē prohibitio clandestini coniugij non tangit materiam aut formam, sed modum.

Nota. ¶ Vtrùm uerò ecclesia possit facere, vt cōsensus absque testibus nullius habeantur momenti, sicut solenne uotū non approbat, nisi cum certis cæremonijs celebratum, ad iudiciū ipsius ecclesiæ, ut nuperrimè dicebamus, referendum est, si de hoc ei aliquando consultandum duxerit.

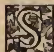
Solu. 2. argum. ¶ Ad secundum respondetur, in cæteris sacramentis nunquam sit actus suscipientium esse materiam vt attingāt effectum sacramēti sine actione ministri: hac enim ratione in pœnitentia absolutio sacerdotis est necessaria. Actus verò contrahentium sunt sufficiētes ad innodādum matrimonij vinculum, ac perinde ad sacramentalem gratiam: & ideo sacerdotale munus non est de eius essentia.

Parētes possunt de spondere filios. ¶ Ad aliud de parentibus, quos diximus ius habere desponsandi filios, id planè cōceditur: attamen filij non sunt sic sub eorum potestate, vt bruta vel mancipia, quę sui corporis potestatem non habent, sed ceu liberi, ut educentur ab illis: & ideo licet obedire teneantur parentib. dum bene eis de matrimonio consulunt, & non nunquam sit mortale peccatum non esse eis audientes & obedientes, nihilominus propria eorum uoluntas celebrando matrimonio sufficit. Pontifices uerò in detestationem matrimoniorū, quę clam fiūt, exaggerationis schemate appellant illa potiùs stupra & adulteria quàm legitima coniugia: quia non sunt solennia secundùm tenorem legis: atque adeò in facie & iudicio ecclesiæ reputantur stupra & fornicationes, quanuis in foro consciētiæ sint uera matrimonia. Idque videtur

Euaristi sensus. Euaristus Papa insinuasse in ultimis uerbis canonis, dicēs nō esse legitima coniugia nisi uolūtas propria suffragauerit, & uota succurrerint legitima, quasi dixerit, si tamen proprij cōsensus interuenerint, quanuis occulti, uerum erit secūdum cōscientiam matrimonium.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm clandestinum matrimonium nō nunquam sit licitum.

Subsequitur, vt de culpa & pœna deq; dispensatione huiusmodi matrimonij dicamus, utrùm scilicet aliquando sit licitum. Et arguitur à parte negatiua. Nūquam ab ecclesiæ obedienti neque vnguē deflectere licet: ecclesia autem, idque sanctissimè & cōsultissimè, furtiua hęc clandestinaque matrimonia inhibet: ergo secus facere nunquàm licet. Partis negatiuæ arg. 1.

Secundò arguitur. Parentes & Rempub. offendere non potest non esse impium: qui autem clanculo contrahunt, & parētes offendunt & Rempub. quæ inde plurimum cōturbatur, quod illegitima matrimonia atque adeò illegitimi hæredes inserpant: ergo nunquā huiusmodi matrimonia sunt licita. Atqui inde colligendū apparet quòd Papa præter rationem & prudentiam super his dispensaret. 2. Arg.

¶ Tertio deinque arguitur. Si matrimonium clandestinum ullo pacto esset ualidum, sequeretur quòd semper illud ecclesia deberet habere pro rato: atque adcò si alteruter coniugum transiret ad secūdas nuptias, non posset illum compellere, vt in eisdem perseueraret, quia vsus illarum est merum adulterium, quod ecclesia nequit ratū habere, cùm ergo vsus doceat, quòd secundum matrimonium quod in manifesto fit, approbet, fit, ut prius in occulto factum nullum fuerit. 3. Arg.

Pars affirmatiua. In contrarium tamen est, quod cùm matrimonium fieri in manifesto non sit de eius essentia, sed ecclesiastica constitutio euenire potest casus, qui licite à communi prohibitione excipiatur.

Prima conclusio. ¶ Ad hanc quæstionem tribus conclusionibus respōdetur. Prima. Matrimonium clandestinū genere suo ab ijs nudatum incommodis quæ accidere solent, & ecclesiæ prohibitione, nullum est peccatū. Nā quemadmodum potest quisq; sua bona alteri absque arbitris & testibus tradere, ita & se potest alteri cōiungere. Si opinio illa, quam di. 26. recitauimus. s. quod per consensus contrahentium nō confertur gratia, nisi interueniat forma sacerdotis,

Ego vos coniungo: cōsequens fieret, peccatum per se esse mortale absque sacerdote contrahere. Sed iam diximus nihil probabilitatis eiusmodi opinionem continere. ¶ Secunda conclusio. Matrimoniū clandestinum ratione incommodorum subsequentium, & prohibitionis ecclesiæ, nisi aliqua sit legitima excusatio, est peccatū mortale. Appellamus id modò clandestinum, cui duo saltem tresve testes non inter sunt, quorū testimonio in foro ecclesiæ probari possit. Probat: quia non obedire ecclesiæ peccatum mortale est, nisi ex leuitate materiæ excusetur: hoc autē ecclesiæ præceptum est de re graui: quia vt, explicatum est, magni refert tùm ad tranquilitatem Reip. tum præsertim ad sacramenti firmitatē, & ad falsas cauēdas nuptias & proles: ergo hmôi præcepto non obtemperare peccatū mortale est. Quòd siquis arguat, saltē dū aliqui clanculo cōtrahunt, in quibus impedimentū matrimoniū dirimens interuenit, nullū pactū incurri, neq; sententiam excōmunicationis, quoniam cum non sit matrimoniū, non censetur clandestinum. Rñdetur nihilominus, illos peccare, & excommunicationi se subdere. Imò ea de causa furtiua matrimonia interdicūtur, ne eiusmodi vitiosa matrimonia attententur. Quocirca in clemen. de consang. & affin. contrahentes in gradibus prohibitis sententiæ excommunicationis subijciuntur.

2. Cōcl. *Clandestinum quid.* *Ratio conclu.* *Obiect.* *Dilutio*

3. Cōcl. ¶ Tertia cōclusio. Sunt euentus plures, in quibus dispensare licet, & decet. Idq; vniuersim fieri pōt per epm: imò in quibus si copia epi haberi nō posset, vel si ipse iniustè dispensare renuerit, valeant priuata autoritate sponsi citra culpam contrahere. Primò nāque qñ matrimonium in facie ecclesiæ celebratū est, qd' tñ in veritate propter occultum impedimētum nullum fuit: tunc obtenta dispensatione nō debet matrimoniū iterum publicitus cōtrahi, ne oriatur scandalum, sed secretò debent cōiuges iterum mutuo consentire. Imò si alter tantū impedimentū nouit nō oportet id alteri reuelare, sed dissimulanter persuadere, vt se habeat pro coniuge. Secundò ait Caie. quæsito. 2. de matrimonio super. 3. part., si repentinus casus rōnem offerret contrahendi: & testes haberi nō possent. Vt si in inuasione & direptione ciuitatis rōne coniugij seruati aliqui incolumes possent, qui soluti nō valerent, possent subitò cōtrahere consummareq; matrimonium. Vel fac cōcubinarios inter facientes, vel alia ratione comprehensos, in periculum ob cōcubinatū incidere, subitò tū possent matrimoniū secretò contrahere, vt affirmarent se esse cōiuges. Adde q̃ vbi iuuenis, alterutrius sexus iniuriam vel à parentibus vel à tutoribus atrocem pateretur: quia iniquè nollent puellam nuptui tradere, vt patrimonium suū consumerent, posset quidē citra mortale, imo absq; aliqua culpa, secreto nubere honesto iuueni, vbi tuta esset quòd ipse postmodum matrimoniū nō negaret. Quin verò si quipiam essent soli quibus ex re maximè esset cōiugari, & ualde metuerent illo elapso tempore inhibendos fore, ne contrahere possent, tunc si secretò in matrimonium cōsentirent, animo postmodum publicandi, nō video quidem culpæ, saltem mortalis, cōmitterent. ¶ Quid autē si uir nobilis matronam aliquā honestam, cum qua consuetudinem habuit, ea conditione duceret vt matrimoniū esset perpetuò aut in longum tempus secretum, vel alia quanuis honesta cā talis conditio poneretur, vtrū fas esset & licitum. Rñdetur, q̃ quantum est ex natura matrimonij nihil mali habet. Sed tñ rōne emergentium detrimentorum & rōne scandali vix posset à culpa mortali excusari in longum tempus. Nā qui in viro consuetudinem illam frequētandi alienas ædes viderēt, scandalū datū acciperent. Et præterea non posset commode dari opera liberis educādis. Imò & periculum immineret, ne nō haberentur pro legitimis: eo q̃ matrimoniū in facie ecclesiæ non esset celebratum. Quod aūt in paruum tēpus secretum teneretur, dū res & pacta, cōmodè cōponi possent, aut nullum esset peccatum, aut nō mortale.

Primus casus. *Aliud exēplū.* *3. Exemplum.* *4. Exemplum.* *Dubiū.*

¶ De bannis verò quidnam necessitatis habeant, dicere restat: nam etsi in præallegato capitul. Cum inhibitio. Innocent. bannorum morem ad omnem ecclesiam prorogauerit, non tamen uniuersim est mos ille receptus. Item casus non pauci sunt, in quibus, ut doctorum habet consensus, dispensare licet, ne fiant. In primis cum magnatibus, qui magna cū delibera-

Bānorū mos. *1. Casus*

liberatione solent connubia tractare, facilè dispensari permittitur. Deinde, dum nullius subest impedimēti timor. Adhæc & propter contrahentium uerecundiam ut si egregiè nobilis ignobilē ducat, aut ditissimè pauperem, aut senex puellam. In quibus omnibus euētibus episcopus, ex consuetudinē per papam dissimulata, vt scitè ait Paluda. dispensare ualet ne bāna fiant. Sed omniū urgentissimus casus est, dum periculum timetur, ne per bāna quibus matrimoniorū impedimenta caueri curantur, obstacula potiùs obijciantur, ne fiāt. Quę quidem causa frequētissima est, præsertim in Hispania. Profectò si bannorum stata tempora expectarētur, uix possent nuptiarum pacta cōfici, adeò vel ex inuidia vel alia de causa offendicula occurrerent, quæ rem vel different, vel prorsus dissoluerent. Qua urique ad cā in multis ecclesijs Hispaniæ, quarum princeps est Toletana, & secūdum eam alię, huiusmodi ritus aboleuit ab vsu, vbi ob eorum defectū non ęstimantur clandestina matrimonia, sed solùm ob defectū testiū. Et vbi idem ritus ꝑmanet, multa crebrescunt incommoda. Sunt.n. nonnullæ ecclesiæ, in quibus in toto uno seculo nulla fiunt banna, & tñ antistites neutiquam dispensare volunt, ut matrimonia absq; illis contrahantur, sed sententia excōicationis contrahentes vulnerant, à qua nisi certa mulcta pecuniaria in fabricā ecclesiæ soluta absoluere illos uetant. Imò illa de cā aiunt se nolle dispensare, ne fabricā illo subsidio defraudent. Consultò ergo permittunt excōicatos contrahere, quos illicò soluta pœna absoluunt. Aduersus hunc idcirco ritum, ne abusum dixerim, fateor me sæpè reclamasse. Primùm enī omniū hoc abusu fit, ut per nullū unquā sacramentum matrimonij gratia conferatur: quin uerò nullum nisi in peccato mortali fiat. Quo nescio quid absurdus dici possit. Saluberrimū ergo esset eiusmodi bannorum ritum, ubi nullus eius fructus expectatur exemplo aliarum ecclesiarum dissimulare, aut prorsum explodere, & cum quibuscunque contrahere uolentibus dispensare, ne in peccato excommunicati contrahant, dum tamen legitimi intersint testes, quibus valeat ecclesiæ matrimonium innotescere. Nam proriè clādestinum matrimonium illud iure censendum est, quod clam ecclesiæ fit, hoc est, ipsa nesciēte, utpote sine testibus per quos illi constare possit. Banua enim quanuis ad maiorem cautelam fuerint adiecta, non sunt vsque adeò necessaria. Præsertim cùm in prædictis ecclesijs, nec finis ipse, ob quem instituta sunt, seruetur: quoniam nulla adhibetur à prælatis cura inquirendi si quid impedimentorū matrimonio contrahendo obsit: sed soluta pęna statim coniuges absoluuntur. Et esset longè salubrius, ut fabrica in summa esset egestate, quàm tali uia subsidia corradere.

Secundus. Tertius. Quart⁹. Nota rōnem urgētissimam. Improbatur mos ille. Bānorū ritū auferre saluberrimum. Nota.

¶Quò igitur ad ius commune reuertamur, nulla est per ipsum decreta vel excommunicationis uel alius censuræ pœna contrahentibus absque bannis & clanculò: sed peculiariter nonnulli prælati illam censuram in suis diœcesibus ad canones, vt aiunt, adijciunt. Et certè si summi Pontifices & concilia tales sententias & censuras iudicassent necessarias, ab ipsis essent adiectæ: & ideo consultius forsan esset, ius commune relinquere nudum, ne leges particulares in eam suspicionem veniant, quòd propter subsidium potius fabricarum quàm animarū sint positæ. Zelus venerandi sacramenti matrimonij me in hæc uerba compulit.

Banna nō sunt iussa sub excōicationis pœna.

¶Ex his primum colligitur, quòd qui huiusmodi excommunicationis censuram ignorant, minimè eam incurrunt. Imò forsan quanuis aliqua sua culpa uincibiliter, vt aiunt, ignotent: quoniam licet à censura iuris communis & summi Pontific. nulla excuset ignorātia vincibilis, excusat tñ, vt nobiles autores docent, à censuris particularium prælatorū. Dum tñ ignorantia, crassa non fuerit & supina, vt ait Bonifac. capi. vt animarum. de constitutio. lib. sexto: crassa verò est & supina, quæ vel ex malitia, vel ex nimia negligentia procedit. Rursus in illis supra recensitis euentibus, quibus ratio admonet, vt ep̄s dispenset, si copia ep̄i haberi tunc nō potest, nec peccatum neque excōmunicationis sententia incurritur contrahendo. Adhæc si episcopus petitam facultatem sine causa denegauerit, profectò tunc contrahentes nō peccabunt, neq; excommunicationis vinculo ligabuntur. Neque

Qui huiusmodi cēsurā ignorant, minime ea ligatur.

que

Euarist⁹ Silicius.

ristus cano. Aliter. 30. q. 5. & Silicius Papa in epistola ad Pomerium capit. 4. Illa, inquit, benedictio, quam nupturæ fœminæ sacerdos imponit, sacrilegium est, si uioletur. Et ca. Consanguineorum. 1. q. 4. idem

Calixt⁹.

fermè ait Calixtus, Idemq; expressiùs 35. q. 3. capit. Nulli. habetur ex concilio Lugdunensi. Ob hæc atque alia id genus testi-

Vualdēsis.

monia Vualdensis tomo. 2. de sacramētis. cap. 133. arbitratur peccatum esse mortale absque benedictione rei uxoriæ vacare.

Syluest.

Idemq; ex iure consultis non pauci affirmant, quos Sylu. ver. Debitum coniugale. §. 9. refert. Tametsi quidam dicant, primū cōgressum esse mortale delictū, subsequē-

Ricard⁹.

tes verò non itē. At Ricardus di. præsenti, aliter distinguit, dicens petere tunc debitū

Caietanus.

mortale esse, reddere verò minimè. Sed Caietanus super 3. part. quæst. 2 de vsu matrimonij simpliciter negat mortale crimen esse benedictionem ecclesiæ per rem uxoriam præuenire, nisi id forte ex contemptu fiat. Et est opinio, quę longè plus probabilitatis & securitatis affert. Ad cuius intellectum notandum, quòd in primitiua ecclesia priùs per sponsalia de futuro nuptiarum pacta firmabantur: consensus autem de præsenti non adhibebantur nisi ad valuas ecclesiæ cum benedictionibus: & ideo maior tunc earundem benedictionū ratio habebatur, acsi absque illis censeretur matrimonium clandestinum. Tametsi in locis etiam vbi talis vsus vigebat, omissio earum non reputabatur mortalis, vt Nicolaus Papa in cano. Nostrates. 30 quæstione. 5. annotauit, dicens quòd si cuncta nuptiarum solennia defuerint, non ideò

Ratio.

peccatum interuenit. At verò postquam mos increbruit, vt matrimonia per verba de pręsenti ante benedictionem contrahātur. earūdem benedictionum omissio matrimonium non facit clandestinum, si alioqui publicè fiat. Et ideò non est cur peccato mortali tribuatur, matrimonium absque illis cōsummare. Imò verò in Germa-

Concili. Florentinum.

nia in nocte, pridie quàm benedictiones fiant consueuerunt coniuges concubere. Et in concilio Florētino quia Ioannes Hus & Vuitcleff eiusmodi benedictiones contemnebant, sub hac forma interrogati sunt. Vtrùm credant quod contemptores susceptionem solennitatis sacramentorum confirmationis, extremæ unctionis & matrimonij peccet mortaliter. Solus ergo contemptus mortali macula denotatur: esset autem contemptus, ubi quis perinde eas nihili faceret, acsi non essent ab ecclesia institutæ, sed essent res vanæ. Vnde S. Thom. distinctione præsenti articul. 2. solut. ad 1. ait, quod si sponsa sponsum

Nota dictum S. Thom.

admittat credens eum velle matrimoniū consummate excusatur à peccato, nisi aliqua expressa signa fraudis appareant. Vbi quanuis sermonem non inierit de excusatione ab omissione benedictionis, sed de excusatione à peccato fornicationis: quia fit tunc legitimum matrimonium: insinuat tamen quod illa clancularia consummatio ante benedictionem non est peccatum, saltem mortale, est autem veniale si absque vlla causa fiat: quia legitimus ecclesiæ ordo anteuertitur, qui est: vt ante vsum matrimonij, vt debitè & idonee coram Deo fiat, sponsi benedicantur.

Absque vlla causa.

¶ Dixerim absque ulla causa: quia quanuis nulla occurreret alia, consulendum est sponsis, qui per verba de præsenti contaxerunt, dum benedictionum solennitas prolatatur & procrastinatur, si pudicè nequeunt cōtinere, vt matrimoninum consumment ad euitandas absurdas & obscœnas pollutiones, quæ inter ipsos interuenire assolent. Id quod puellarum matres animaduertere debent: quæ ne filiæ ad velum corruptæ accedant, nihili æstimant quod alijs absurditatibus polluan-

Solu. arg.

tur. ¶ Ad primum igitur argumentum respondetur quòd si fiat de matrimonio propriè clandestino, quòd fit absque testibus, probè concludit esse mortale propter incommoda, quæ habet annexa, vt conclusione secunda explicatum est. Si verò argumētum obijciatur de illo, quod fit sine bannis, respondetur, quòd stando in iure communi, non est peccatum mortale illa prætermittere: quia non tanti referunt, vt credantur cum tanto pondere iussa, sed excommunicationes particularium antistitum culpam mortalem offerunt. De quibus tamen satis supra dictum est. Quod autem pro causa rationabili Episcopi super eisdem dispensare debeant, & possint, non est in dubium euocandum.

Dubiū.

¶ Tertium argumentum maioris est momenti: nempe, de illo, qui postquam clandestine

clandestinè cōtraxit cum una, publicè de facto contraxit cum altera, cum qua ab ecclesia cohabitare compellitur, quidnam sit facturus. Magister nanque sentent. dist. 38. arbitratus est per obedientiam ecclesiæ excusari à peccato quanuis debitū red dat. In quo vt disti. 37. artic. 5. videbimus, non tenetur. Quidam autem nuper peius de hac re opinabatur Magister dixit, eum quodammodo excusari à culpa; iste autē, imò contra uniuersalissimā omnium opinionem & planam veritatem, cōtendebat quòd in tali casu licitum sit minus peccatum committere ad euitandum maius: nēpe, debitū illegitimæ vxori reddere ad euitandum inobedientiæ crimen, qua ab ecclesia cogitur, vt saltem ad cauēdam mortem. Si quis ei illam comminaretur, nisi fornicationis flagitium cōmitteret. Sententia eius, quam ab ipso scriptam legi, sic habebat. Qui minus peccatum cōmittit causa uitandi maius, cùm simul utrumque vitare non potest, is tunc nō peccare intelligitur. Et mirabatur theologorum ignorantiam, qui illum sensum nunquam cōcepissent, quousq; suis ipse rationibus eos conuicit. Hinc ergo inferebat, quòd Terētia, quæ post priores legitimas nuptias cū Sempronio secundo uiro, priore viuente, cohabitare cogebatur, reddere illi deberet debitum, maximè si mortem, dum renueret, timeret. Atq; hoc aiebat non nisi prodigos vitæ negare potuisse. ¶ Sanè verò mirā dum potiùs est vt quispiā theologi nomine dignus in animum commētum hoc inducere potuerit. Primùm .n. omniū ineptus error est dicere, q liceat minus peccatum cōmittere ad euitandum maius, imo nec minimū ad euitādum maximum. Nō enim idem est dicere ex duobus malis minus esse eligendum, aut permittendum, quod Philosophus docuit, & minus committendum peccatum ad euitandum maius. Licet enim mihi bonorum meorum iacturam facere ad redimēdam vitam, iactura tamē tunc illa bonorum nullum est peccatum: quia dum illo uestitur fine, rationem exuit prodigalitatis. Est enim contradictionis implicatio, quòd liceat minus peccatum committere ad cauendum maximum: nam peccatum nullum est, nisi id, quod non licet: quare si licet, peccatum non est: & si peccatum est, non licet.

Opinio cuiusdā

Cāsus.

Snīa authoris.

Nota.

Vnde Augusti. lib. de mendacio. c. 18. peccata, inquit, esse desinunt, quæ propter grauiora vitanda suscipiuntur. Quare cū hāc sententiam idem doctor allegauerit, non debuisset in illo falso sermone persistere, minus peccatum committendum ad euitandū maius, sed dicere, quòd liceret illud minus malū facere, quòd aliàs per se peccatum esset, ad euitādum grauius. Ille enim est sensus concilij Toletani can. Duo mala. 13. distin. Qui enim iurauit hominem interficere, si illum propter iuramentum interficiat, vt Herodes Ioannem, grauius peccat, si tamen non interficiat, quanuis fractio iuramenti per se peccatum esset, tamen in tali casu nullum est. Iurasse tūc, inquam, rem illicitam peccatū fuit, sed iuramentum illud non adimplere non est nisi virtus. Et idē est sensus Gregorianæ doctrinæ ibidem can. Nerui. & Bedæ can. Nō solum. 22. q. 4. ¶ Hac ergo veritate sic exposita, notandū rursus quædam esse mala intrinseca sua ratione peccata, quę dicuntur prohibita, quia mala, ut mentiri, fornicari peierare. &c. Alia verò sunt, quæ non habent innatam malitiam, quæ sunt mala, quia phibita, vt ieiunia ecclesiastica, & festa frangere, &c. Ea ergo, quæ innatā habent natura sua malitiam, neutiquam ullo prorsus euentu aut causa committere fas est, non solùm ad seruanda temporalia bona, aut honorem aut vitam, verùm neque ad euitandum quodcunque aliud maximum scelus & crimen. Et rō est, quia malum quod ad euitādum aliud committere licet, eo ipso desinit esse peccatū. Hæc autem nō magis possunt desinere esse peccata, quàm homo esse rationalis. Quapropter Deus nunquam permittet, imò nec permittere potest, ut illis homo angustijs intercludatur, vt necessariò vnum aut alterum peccatum committat: nam quod necessarium est, non est peccatum. Secùs ergo accidit, ubi peccatū est extrinsecè malum. Licet enim mihi causa seruandi vitam, aut bona mea, aut famam festum frāgere, aut ieiuniū: quia ecclesia nos ad hæc non cum tanto rigore ligauit. Ad propositum ergo vt descendamus, cùm fornicatio sit intrinsecè & sua natura mala, nullam prorsus ob causam licet. Atque adeò qui legitimam habet occulsam vxorem & si ab ecclesia compellatur habita-

August.

Gregor. Beda. Nota.

Ratio.

rẽcum secundã, quam duxerit publicè, non est ecclesiæ inobediena si debitum nõ reddat. q ppe cùm ecclesia ex falsa præsum ptione eum putans legitimum maritum, iubeat eum habitare cũ illa Imò esset Deo inobediẽs illã cognoscẽdo, quãuis id ad ca uendam mortẽ perpetraret. Veluti si puel la illata sibi vi in stuprum consentiret, ut mortem fugeret. ¶ Aiebat autẽ ille citatus autor, ꝙ iste non committebat peccatum sed permittebat in se cõmitti, sicut pote- rat permittere in altero. Veruntamẽ latis- simum discrimẽ minimè perspexit. Quod enim ego in altero permitto, non facio: ut si permittam aliquem fornicari, quem scio me cohibere non posse, quin incidat in adulterium. Quare mea ꝑmissio suum non excusat flagitium. Mulier verò, quæ in se ipsa id permitteret, permittendo fa- ceret: & ideo, nõ caueret in se culpã. Secus si ego furem permitterem mea bona fura ri, metuens occidi si resisterẽ: nã cùm sim eorum dominus, desint ob illam causam esse prodigalitatis peccatum. Sed nõ opus est pluribus de hac re contẽdere: est enim expressa decisio Innocẽtij ca. Inquisitio- ni, de sentent. excommunic. vbi habetur, quod coniux, qui matrimonij impedimẽ- tum scit, potiùs de sentẽtiã excõicationis sustinere, q̃ debitum aut petere aut redde re. Et mirũ est ꝙ ille textum eundẽ ad id li mirauerit: qñ nõ incumbit causa uitandi maioris mali: sanè cùm Pontifex excõica- tionem, maximum censuerit malum, quã tñ sustinendã ait potiùs q̃ debitum sit red dendum: quia illud, inquit, est peccatum. Videlicet intrinsecè malum, qđ ideo nul- la de causa exuere valet rõnẽ culpæ. Quo- circa meritò opinio Magistri, qui distinct. 38. in contrarium deflectere videtur. tan- quam nullatenus tenenda exploditur. Et mirandum est cum semper Hugonẽ imi- tetur, quomodo ei hac de re non auscultauerit, qui lib. 2. de sacrament. part. 11. cap. 6. locupletissimè, quod suum ingenium est, hoc argumentum edisserit: vbi conclu dit, quod quanuis ecclesia aliud nequeat, quàm secundum allegata & ꝓbata in suo foro iudicare, compellendo in hoc euen- tu, ut coniuges in secundo matrimonio persistant, nihilominus mulier, quæ im- pedimenti conscia est, martyr esse potiùs debet, quã in copulam aut alium actum maritalem cum secundo uiro consentire: quippe cùm re uera non sit maritus. Imò episcopus ipse; qui extreno iudicio cogit illam, si per sacramentalem confessionem intelligeret, non esse eius coniugem, debe ret eam in sacramento cogere, ne quãtum ad illos actus cum secundo viro consenti- ret, licet possit cum illo cohabitare.

Redar- gutio cuiusdã Autoris solutio. — *Mulier.* — *Inno. c. Inquisi- tionis.* — *Limita- tio tex- tus.* — *Opinio Magi- stri sen. reijcit. Hugo.*

DISTINCTIO VIGESI- *manona. De consensu coacto, & de conditionato.*

D hæc quę de clã destino matri- monio definita sunt, de consen- sus libertate & conditionibus appositis sermo cõsequitur. E- nimuero cum coniugalis nodus perpetuus sit, idemq; perinde indissolubilis, & queãdmodum ait Nicolaus Papa, quod quis nõ eligit nec optat, id profectò non diligat: quod autẽ non digi lit, facile contẽnat: consequens sit, ut consensus, quo matrimo- niũ ꝑficitur, ex magna debeat libertate proficisci, atque adeò si per metũ, qui in uirum cõstã- tem cadit, fuerit, coactus, mi- nimè sit matrimonio copulan- do sufficiens. Secus si leuis fue- rit. unde Alexan. Papa, Cum locum,

Textus. Cap. 1. — *Canon. Pręsens 20. qu. tertia.*

Cap. Cũ locum, de sponsalibus. locum, inquit, non habeat consensus ubi metus vel coactio intercedit, necesse est, ut ubi assẽsus cuiuspiam requiritur, coactionis materia repellatur. Cui adnuit & Urbanus can. Si verum. 31. q. 2. Multaq; subinde sacra decreta suffragantur. Cap. Ab bas de his quæ vi met' ve cau. fiunt. Accedit, quòd ut idẽ Alexand. autor est, ea, quæ ui uel metu fiunt, debent in irritum reuocari. Si uerò consensus eiusmodi uiolentus matrimoniũ concinnaret cùm suapte natura perpetuum sit, illud irritari nequiret. Capi. 2. ¶ Metus autẽ, qui in uirum cõstantem incidit, est in primis timor mortis atrocis ue cruciatus, ut Innoc. eod. tit. Cap. Cũ dilect'. nos admonet. Cui accedit & l. Qui in carcerẽ. metus lõgaui carceris, aut exilij, Ego pu to. l. isti quidem aut amissionis status, aut uirgintatis, &c. ut consultissimis legibus. ff. eod. tit. cautum est. Reliqui nãque minoris momenti, ut amissonis exiguæ pecuniæ, & similes, ueluti leues ff. quod me. cau. repelluntur, Ut. l. Uani timoris. Neque uerò ita multum refert iustè ne an iniuria eiusmodi metus fuerint incussi, dũmodo illati extrinsecus fuerint ij demq; ob hunc finem, ut quisquam in matrimoniũ adigatur tunc quippe nullum inde necti tur uinculũ. Ex his ergo fit consequens, quòd neq; princeps ciuem, neq; pater filium compellere ad nuptias iure ualeat, ut Ca. Tua nos. de spõsalibus. Honorius Eusebio episcopo respondit.

Capi. 3. ¶ Post consensum coactum ordo nobis idoneus conditionatũ offert. Consuescunt. n. nuptiali contractui cõditiones apponi, seu generales, ut contraham tecum si Deus voluerit vel si tu cõsenseris, vel nisi cõsanguinea extiteris, & similes, quæ quanuis non apponantur, suapte tamen natura intelligũtur apposi tæ: seu particulares, quarũ aliæ sunt simpliciter necessariæ, ut sol oriatur cras: aut simpliciter impossibiles, ut si cœlum digito attigeris: aut denique contingẽtes, ut si pater meus cõsenserit, aut si te tuus dotauerit.

Capi. 3. ¶ Conditio ergo simpliciter necessaria semper habetur pro im

pleta:

pleta: quare perinde ac si non esset apposita, contractus illico ualere incipit. Ut qui dixerit, Contraho te cum si cras sol oriatur, eodem momento altero consentiete matrimonium perficit. Et similiter sponsalia qui dixerit, Conttaham. Quod.n. in futurū est necessariū, pro vero habetur de praesenti. Unde Iurisconsultus. Qui sub conditione, inquit stipulatur, q̄ omnino extitura est, purè uidetur stipulari. Similiter cōditio impossibilis, ut Greg. nonus autor est, habetur pro nō adiecta, dissimili tamen ratione: nempe, ꝙ cùm existere nequeat, neminē obligare ualet. Quo circa eiusmodi conditio neque matrimonium, quod absque ipsa nullū esset, consolidat, neque uerò cōsensum, si adest, pēdulum reddit, sed uel per ipsam, vel per alias cōiecturas perpēdendum est, utrū cōsensus intercesserit, an secus, ut inde matrimoniū ualidū inualidū ut iudicetur.

l. Si pupillus. §.1. ff. de nouatio.

Cap. fi. de condit ap. pos.

¶ Ex conditionibus autem cōtingentibus aliae sunt, quae substantiae, fini ve, aut fidei coniugij obstant, atque aliae, quae ei impertinētes adhaerēt. Quarum aliae honestae sunt, aliae uerò turpes. Illae ergo quę obstāt, vt idem ibidem ait Pontifex, matrimonium tollunt: puta si alter dicat alteri, Contraho tecum donec inueniam aliam meliorem, aut facultatibus ditiorem (quod perpetuitati ac substantiae aduersatur.) Aut si generationem prolis euitaueris (quod finem tollit.) Aut si pro turpi te quaestu prostitueris, (quod fidei contrariū est.) Reliquae verò, quae turpitudinem prę se ferunt, ac si nō essent adiectae censendae sunt: nam vt ad impossibile, ita neque ad id, quod turpe est, vllus obligari valet. Quare quae dixerit, viro, Contraho tecum, Ut mcū inimicum occidas, uerè nupserit, & nihilominus uir minimè illius obligatione tenetur.

Ca. fina.

¶ Quando autem honesta conditio de praesenti, verbo praesentis temporis adhibetur, si tunc existere fuerit comperta,

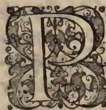
Cap. 6.

consensus ille absque alio nouo eodem momēto matrimonium perficit, ut si quis dixerit, Contraho tecum si meis nunc parētibus placet: nihil enim tūc deest, quod ad substātiam matrimonij attineat. Si autem cōditio sit de futuro, quanuis uerbo sit temporis præsentis adiecta, pendulum cōsensum reddit, & ideo quousque per eius existentiam cētractus purificetur, matrimonium non conualescit. Imò verò quanuis non desint q aliud sentiant cōsensus ille sub conditione prolatus, quantum cunque illa fuerit impleta, quousque alius absolutus accesserit, vel maritalis culpa, neutiquam est ad matrimonium sufficiens. Nam cùm conditio huiusmodi contractum in futurū pertrahat, perinde habet dum verbo de presenti adijcitur, ac si uerbo de futuro apponeretur ob idque adeò nouum alium de præsenti consensum post expostulat. Hoc enim certè tū Vrbanus Papa canon. Super eo. De conditionibus appositis. occultatè perspectus, tum & Innocentius capit. Per tuas. eod. titul. liquidò edocent.

DISTINCTIONIS VIgesimænona. Quæst. 1. De consensu coacto.

ARTICVLVS. I.

Vtrū cōsensus aliquis esse possit coactus.

POST illam conditionem clandestini matrimonij, quam diximus eius substantiæ non obstare sed esse tantummodo transgressionem ecclesiasticæ pceptionis, quęritur de conditione libertatis, vtrum sit in consensu necessaria. Et quoniam libertati, vt. 3. Ethi. autor est Philosophus, duo sunt, quæ obstāt: nēpe, vis & ignorantia, in distinctione præsenti agit de vi, & in subsequenti de ignorantia. Duas ergo quæstiones præsens distinctio requirit, quarum prima est de vi & coactione. & secunda de conditionato consensu, qui non nisi sub conditione est liber. ¶ Quæritur ergo primò de eo, quod quæstio supponit: nempe, utrum consensu vllus possit esse aliquo modo coactus. Arguitur enim à parte negatiua. Partis negatiuæ ar. 1. Coactum & violentum autem, inquit, est id, qđ fit à principio extrinseco passo non cōferēte vim: id est, inclinationem: quod est dicere, quando contra propriam inclinationem mouetur, ut lapis sursum: hoc verò voluntati respectu actus, quē elicit, accidere nequit: quoniam quemcunque actum eliciat, ille est sua ipsius inclinatio, atque adeò nullus posse potest contra suā inclinationem: ergo contradictio est, vt uoluntas cogatur, vt. 2. sentent. distinct. 25. doctores demonstrant. ¶ Secundò 2. Arg. arguitur. Vis (à qua dicitur violentum) est maioris rei impetus, qui repelli non potest. l. uis. ff. de eo quo metus caus huiusmo-

huiusmodi autē impetus in volūtatem non cadit: ergo nec coactio. Probatur minor. In actu volūtatis perficitur peccatum: nemo autem, vt in de libro arbit. ait August. peccat in eo, quod vitari non potest: ergo impetus, qui est vis, voluntati repugnat.

3. Argu. ¶In huius confirmationem accedit tertiò Ciceronis definitio vbi ait, quod vis est impetus dominantis retinētis rem infra terminos alienos. Arguitur enim sic. Primum suum actionum, tum subinde rerum dominium penes voluntatem est, quæ est per se libera; ergo nihil ei dominari ualet, atque adeo nec vim inferre.

Pars affirmatiua. ¶In contrarium est quòd id, quod nō est, nullius potest esse causa: sed coactus cōsensus matrimonium vitiat, quia vt habetur de spō salib. cap. Cùm locum libertatem tollit: ergo consensus potest esse coactus.

Violētia duplex. ¶Quæstio hæc duabus conclusionibus absoluitur. Ad quarum intellectum prænosse oportet, coactionem & violentiam quę in idem coincidunt duplicem esse. Vnam scilicet, quæ absolutam infert necessitatē: atq; illud à Philosopho loco citato simpliciter censetur violentum, vt dū quis alterum renitentem loco depellit: illic enim nullus est volūtatis cōsensus. Et ideo simpliciter motus ille fit à principio extrinseco passo nō conferente vim.

Violētū mixtū. Aliud est violentum seu coactum mixtum: vt dum quispiam in naufragio, vt vitā seruet, bona sua in fluctus eijcit. Hoc enim quanuis per se absolutè cōsideratum, quatenus est iactura bonorum, non sit voluntarium, sed violentum: nihilominus illa circūstantia & qualitate vestitum, quod est necessariū ad euadendā mortē, quæ grauius malum est, fit per electionem voluntarium. Et quia actiones circa singularia versantur, pro vt hic & nūc fiunt, ideo illud simpliciter est voluntarium: quippe vbi consensus interuenit: licèt sub conditione sit violentum. Nam si ille posset aliter uitam seruare, iacturā illā bonorum neutiquam faceret.

¶Hac præmissa distinctione sit prima conclusio. Violentia primi generis, quæ est coactio simpliciter, dicta, in rebus duntaxat inanimis est, & in membris corporis animatorum: in appetitu uerò siue rationali siue sensitiuo quātùm ad actus elicitos nequaquam esse potest. Prima pars compertissima est, si quidem lapis per violentiam proijcitur, & tam homo, quàm brutum ad motum corporis, licèt nullum habeat consensum, sed dissentiat depellitur. Huiusmodi autem motus non est actio subiecti, sed mera passio forinsecus illata.

Ratio secundę partis. Secundam verò partem probāt argumenta proposita. Nam huiusmodi violentia est passio contra inclinationem agentis. motus autem appetitus tam sensitiui quàm rationalis est ipsa animalis inclinatio: quare à quocunque metu idem nascatur motus, fit secundum eius inclinationē, imò ipsissima inclinatio. Et quanuis primum principium motus: nempe, timor, extrinsecus ineuniatur, consensus tamen ad motum ab intrinseco appetitu elicitur. Quocirca condictione complicatā, quæ ait appetitū ad actū elicitū posse cogi.

Dubiū. ¶Vtrùm autem hoc proprium sit uoluntatis & appetitus sensitiui, nonnulli ambigunt. Imò verò Durandus libr. 2. distin. 25. quæst. 4. ait, neque intellectum neque vllam apprehensiuam potentiam eadem ratione cogi posse. Nam quocunque timore homo cogatur intelligere aut videre, intellectio ipsa est intellectus inclinatio, & visio, inclinatio visus. Doctrina verò hęc non est rei physicæ germana: nam violentiæ iudicium, non sumitur ex inclinatione potentiæ, quæ actum elicit, sed ex inclinatione suppositi. Enimvero cùm actio & passio sit propriè suppositi, ipsum est, quod propriè cogitur. Propria autem inclinatio totius suppositi est appetitus naturalis in rebus inanimis, & sensitiuus in brutis, & rationalis in homine. Vnde quicquid homo contra suam vt voluntatem patiatur, propriè cogitur, quanquam fiat secundùm inclinationem apprehensiuæ potentiæ. Ob idq; quispiam & ad intelligendum cogitur, & ad videndum &c. Imò verò damnati multa contra suam uolūtatem intelligere cō pelluntur, & resumptis corporibus sentire cogentur.

Secū da conclu. ¶Secunda cōclusio. Violentia & vis secundi generis, scilicet, conditionata in sola voluntate & brutorum appetitu reperiri potest, eademq; non nisi per metum. Probatur, quia hęc uiolētia actum dicit simpliciter vo luntariū cum in volūtario cōditionato admixtum, vt expositum est: huiusmodi autem consensus esse nō potest nisi

in voluntate, vt dum homo metu periculi aliquid agere consentit, & dum pecus metu oblati verbis à pabulo discedit. ¶Ex his ergo fit consequens, vt in præsentiarum Diuus Thomas ait, quòd vis hoc secundo modo & metus conuertuntur. Imò vis in præsentia non solum nō vsurpatur pro violentia eis illata, quæ anima sensitiua carent, qualia sunt saxa, & ligna: verùm neque pro illa, quæ brutis animantibus infertur: quia cum illa non sint propter se, sed propter hominem, atque eadeò per se nō sint iuris iniuriæve capacia, nulla eis propriè infertur vis, sed homini eorum domino. Vsurpatur ergo hic vis humano more pro ea, quę homini fit, quæ idem est quod metus. Est enim metus, vt autor est Vlpianus, instantis vel futuri periculi causa, mentis trepidatio. Et vt ait Cicero li. 4 Tusculanarum quæstionum, ópinio impendentis mali, quod intolerabile esse videtur. Optimè ergo idem Iurecōsul. l. 1. ff. De eo qđ met. caus. adnotauit, ꝙ cùm olim tit. sub disiunctione poneretur, De eo scilicet quod vi metusve causa fit (vt titulus habet canonici iuris) postea detracta est uis mentio: ideo quòd quicquid vi atroci fit, id metu fieri videtur. Vnde titu. ciuilis iuris non est nisi. De ijs quę met. caus. Et iō titulus iuris canonici non debet tāquam de duabus rebus distinctis intelligi, sed cùm dicitur, vt metusve causa, posterior particula est prioris expositio: ¶Ad argumenta ergo iam responsum est, illa solidè concludere in actum uoluntatis elicitum coactionem simpliciter cadere non posse, potest tamen cadere conditionata & mixta.

Vis & metus idem.

Tit. De his quæ vi &c.

Solutio argumentorum.

ARTICVLVS II.

Vtrùm metus aliquis possit in virum constantem cadere, qui eum excuset.

SVbsequitur, vt de solenni metus distinctione dicamus, respectu viri cōstantis aut incōstantis. Et arguitur quòd nullus metus in virum constantem cadere possit. Nam vir constās & fortis, vt 3. Eth. autor est Philosophus, impauidus, atque intrepidus est: qui neque mortis periculo, quæ omnium terribiliū est maximum, cogitur, sed sicut tessera vndiq; quadrata quomodocūque iaciatur, æqualiter cadit: ergo nullus metus in virum constantem incidit. ¶Secundò. Inter illa impendentia mala, quæ viri probi timere debent, venit infamia: timor autem infamiæ, aut author est Vlpianus. l. Nec timorem. ff. de eo quod met. caus. timoris edicto non continetur: ergo neque ullus alius metus in virum constantem sic incidit, vt eum excuset. ¶In cōtrarium tñ est, quod Abraam & Isaac viri fuerē cōstātes qui tñ metu mortis, vt historia Geneseos refert, vxores suas sorores esse dixerunt: ergo metus in virum constantem cadere potest. ¶Quādo dicitur, metum in virum quempiam cadere, verbum cadere, sub duplici significato audiri potest. Vno modo ut idem sit, quod metum concipi, ab illoque homine cōcuti & percelli, etiā si ab eo non vincatur. Et isto pacto in Christū seruatorem nostrum, qui omnium fuit constantissimorum hominum exemplar, cecidit mortis metus, qui naturalis est. Itaque metum cadere isto modo in constantem virum nihil aliud est, quam virtutē constantiæ & fortitudinis secum vnà cōpati id genus metum cōcipere. Quam quidem finitionem libro. 7. de iust. & iure, quæstione secunda. articu. 1. sufficientem rati sumus. Nihilominus licet parùm forsan re differat, aliter secūdum doctorum vniuersitatem loquendum est: nempe, ꝙ metum in quempiam virum cadere, vt in præsentiarum ait San Thomas, sit ipsum metum cogi: hoc est, uinci & superari ad illum cauendum. Cogi ergo illo metu est, hominem aliquid eius appulsu facere, quod alias non faceret, vt exemplo supra posito proijcientis bona sua in mare monstratum est. Qua vtique ratione in Christum non cecidit metus mortis: non enim constans fuisset, si illi secumbens, mandatum partis de morte ferenda recusasset. ¶Rursus adnotandum est, tres esse hominum ordines: scilicet inconstantiū; id est, eorum, qui sunt meticulosi, & pertinacium, & constantium: hoc est fortiū. Est nanque constantia inter inconstantiā & pertinaciam media virtus: nempe, fortitudinis. Ratio enim recta docet, vt Philosophus ait, ex duabus malis minus eligendum, & ex duobus bonis id; quod melius est: summum autē malorū est peccatum,

Pars negatiuæ arg. primū.

Secūdū argum.

Pars affirmatiua.

Decisio articul.

Definitio metus cadētis in constantem virum.

Alia definitio.

Tres hominum ordines.

tum, quod ideo eligere ad vllum euitandum incommodum & malum pœnæ, ne fas est. Inconstans ergo est, qui peruerso rationis iudicio ut minus caueat malum, in grauius impingit: ut si quis ne iacturā pecuniæ faceret detrimentum honoris eligere. Pertinax autem per alterum extremum etiam minus nocumentū renuit ad maius vitandum. Vt si quis à quatuor plu ribus vel atronibus inuasus mortē potiùs oppeteret, quàm decem aureis vitam redimeret Inter hos cōstans, medius est: nempe, qui ad cauendum periculum maioris mali minus eligit, nunquàm tamen è diuerso ad cauendum minus optat maius. Vnde Vlpianus. l. Metum. t. eod. titu. Metum, inquit, accipiendum Labeo dicit, nō quemlibet timorem, sed maioris mali. Atque hoc est primum discrimen inter constantem & incōstantē. ¶ Alterum verò attenditur penes æstimationē periculi: quia constans non nisi ex probabili & vehemēti æstimatione periculi, quod est præsentaneum & iam iā impēdens, mouetur. Incōstans vero ex leui & remotiori, iuxta illud Prouerb. 27. Fugit impius nemine persequente: debet enim vir strenuus muscam imitari, quæ nō nisi instante flabello euolat: quo transeunte protinus eodem reuolat. Vnde idem Iureconsult. in l. Metum. 3. Metum, ait, præsentē, accipere debemus nō suspicionē inferendi eius. Præsentem scilicet: id est, iam illatū. Quare nō obstat doctrina Philosophi. 3. Ethi. dicentis, metum esse de futura, & tristitiā de re pręsenti, quā quis iam patitur: nā dum quis nuda sica tibi, manus ligato, minatur mortē licèt mors futura sit, metus tamen est pręsens. Si verò dum quis puellam domi sollicitat, strepitum sentiret aliquē, metuq; illo perculsus in matrimoniū cōsentiret, valeret illud quidem: quia metus nondū erat illatus, atq; adeò nec præsens. Et eadē esset ratio si timeret postmodum à parentibus inferendum sibi metum. Vel si puella ipsa vel mater eum leuiter aggrederentur fustibus comminantes ei mortem.

Incon-stans.

Perti-nax.

Cōstās.

Primū discri-men

Secūdū discri-men.

Obiect.

Dilutio.

¶ Metum ergo cadere in constantē virum est, virtuti constantiæ & fortitudinis nō repugnare, metu illo quempiam vinci & cogi. Atque hanc ob rem talis metus à tota excusat culpa. ¶ Eiusmodi autē metum tum ex obiecto, tum etiam ex alijs quali-tatibus iura perpendunt. Primum enim metus mortis & enormis cruciatus inter eos qui cadunt in cōstantē virum est primus ea. Cum dilectus, de his, quæ ui met. ve cau. fiunt. Nam terribilium malorum terribilissimum mors. Huic accedit & vinculorum atrocium timor & longæui carceris, vt. l. Nec timorem, & l. Qui in carcerem. eod. titu. Deinde metus seruitutis: nā priuatio libertatis in mortem computatur, vt. l. Ego puto, ibidem, & l. Isti quidē. Adhæc & metus stupri in virgine, vt eadē l. subijcitur. Pręterea metus amissionis status, vt ead. l. exprimitur, & cap. Abbas, eo. titu. Metus autē leuiorum malorum, vt amissionis pecuniæ, vel illationis paruæ contumeliæ, censentur leues. Hæc autem oīa grano salis & prudētię iudicio cōdienda sunt: nā si verbera & carceres & bonorū iactura nō sunt adeò grauia, tunc metus non est iustus, sed leuis. Quocirca plurimum ad prudentiam iudicis deferendū est: nā & metus etiam principis, qui tyrānicè tractare eos consueuit, qui sibi ad nutum non obtemperant, inter iustos cōputatur. Neque solus metus propriæ personæ, sed etiam liberorum atq; vxoris inter eos venit, qui virum constantē excusant, vt. l. citata, Isti quidē, habetur. ¶ Metus ergo, ut cadere censeatur in constantem virū, ex duobus perpēditur. Primo ex obiecto. Deinde ex effectu. Ex obiecto quidem, ut si metus mortis, aut moli penè æquiualentis. Et ille dicitur propriè ex se & ex obiecto uiri constantis: nā fortitudo, vt inquit Aristote. uersatur circa pericula belli: hoc est, mortis extrinsecus oblatæ. ¶ Secūdò per accidens attenditur rōne subiecti: scilicet, hominis, ne ad cauendū minus malum, maius admittat. Hinc fit, nō satis esse, ut metus cadat in constantē virum, ꝗ uir illū cōstanter caueat. Si. n. ille, cuius pulcherrimū equū latrones in nemore surriperēt, recuperare aliter neq̄t, ꝗ̄ pretio decem aureorū, constanter profectò facit illos erogando. Sed tn̄ metus amissionis equi ex obiecto nō est viri constantis: quia nō est ex numeratis. ¶ Sed tn̄ ex parte subiecti desinit esse metus cadēs in cōstantē uirū si metu mortis uincatur ad peccandū, saltē mortaliter. Hoc iō addiderim, ꝗ, ut sub peritiorū cēsura loquar, licet quis metu mortis mendaciū officio-sum

Metus mortis & cruciatus corporis.

Metus uinculorum.

Metus seruitutis.

Metus stupri.

Metus ex duobus cōsideratur.

Nota.

sum diceret, uel aliud peccatũ ueniale cõmitteret: non desineret esse vir constans: nam quanuis id non liceat, non tamẽ peccatũ veniale rationem tollit virtutis: quia septies in die cadit iustus. Et ideo eiusmodi leuis culpa non obstat viri constantiæ, nec vulgò talis vir inconstantiæ argueretur. quanuis egregiæ laudi tribueretur si potiùs mori eligeret, q̃ mentiri. ¶ His præhabitis ad quæstionem duabus conclusionibus respondetur. Prima. Metus leuis nõ excusat à culpa. Probatus, quia nihil culpam abluere põt, nisi sit virtuti consentaneum: virtus autẽ fortitudinis, vt 2 Ethi. ait Philosophus suopte ingenio repellit timores leues: nam eius officiũ est medium inter timorẽ & audaciã tenere: ergo qui leui timore uincitur, firma virtute caret, atque adeò timor ille nõ excusat à culpa.

Prima conclu.

¶ Secunda conclusio. Timor cadens in constantem virum excusat à culpa. Probatur contraria ratione. Quicunque timor, qui secũ cõpatitur virtutem, excusat à culpa: nam virtus & culpa è diametro opponuntur: timor autem cadens in constantẽ virum idipsum sonat, quod non repugnare virtuti. ergo excusat à culpa. Et ideo einsmodi metus dicuntur iusti.

Secũda conclu.

¶ Cõtra hanc autẽ cõclusionẽ arguit̃. Malorũ omnium maximũ, vt diximus, est peccatum, quod ideo nullo metu committendũ est: ergo nullus metus excusat à culpa. Probat̃ consequentia. Demus illum (verbi gratia) virum superiori exẽplo designatũ, q̃ metu mortis iacturam bonorũ facit, quę in mare proijcit, vel alium, qui à latronibus in nemore inuasus, põdus auri, quo vitã redimit, illis offert: & supponam' verbi gratia proiectionem illam mercium & largitionem auri suopte genere, secluso metu esse peccatum prodigalitatis: imò tunc. v. g. mortale. Arguitur ergo sic. Metus, q̃ est causa peccati nõ cadit in constantẽ uirum: ille est causa peccati: nẽpe, illius, quod genere suo pecatum est: ergo non cadit in constantẽ virũ, atq; adeo nec excusat.

Argu.

Vel maioris claritatis causa arguamus sic. Si quis metu hostis, quem certò credit paratum esse se occidere vbicũque obuium habuerit, omitteret die festo ecclesiã adire, ubi sacra audiret, metu illo non excusaretur: quia videt̃ esse cã peccati atq; adeò nõ cadere in constantem virũ; & de nullo alio metu vrgẽtior ratio probat excusare posse: ergo nullus excusat.

Aliud argum.

Et confirmatur ratio: quia qua ratione admiseris metũ posse excusare à fractione præcepti ecclesiasticis, videris coactus, vt dicas excusare etiam à præcepto diuino, vt si puella metu mortis perculsa oblatum stuprum admitteret, aut mentiretur, aut peieraret.

3. Arg.

¶ In solutione argumenti hoc pro constantissimo habendũ est, quòd ad nullum cauendum periculum peccare licet, vt habetur cap. Sacris, de his quæ vi met ve cau s. fi. Est nihilominus distinguendum, vt dist. 27. diccebamus, quædam esse intrinseca ratione peccata, quæ sunt prohibita, quia mala, alia vero esse mala, eo solũ quòd iure sunt humano prohibita. Illa quidẽ prioris generis, quia cum sint natura sua mala, nequeunt non esse mala, nullo metu quantumuis atrocissimę mortis committere licet, atque adeò ipso, quòd quis illo saltem mortaliter cõmittat, desinit esse constans ac perinde nec talis metus cadit in constãte virum, neque excusat saltem in totum, sed in partem, capit. Sacris, de his quę ui met. ve. Non tamen qnòd mortalem culpam vsque ad venialem extenuet. Sed alia posterioris generis, quia non sunt intrinsecè mala, possunt quidem bona fieri quãdo sunt media cauendi grauioris mali, Ecclesia nãque obseruationẽ festorum aut ieiuniorum præcipiens nõ tam stricto rigore uoluit nos obligare, vt pro eorũ obseruatione mortẽ deberemus obire: quare qui metu mortis ieiunium vel festum frangit, nõ desinit esse constans, atq; adeò excusatur à culpa. In iactura autẽ nostrorum bonorum, quia sumus eorum domini, nullam homo culpam contrahit, si ad redimend m vitã vel homo rem, vel aliud pretiosius bonum, illa expendat.

Sol. arg.

Duplex peccatorum genus.

Prioris generis.

Posterioris generis.

Quare in casibus inter arguẽdum obiectis negatur, metum non cadere in constantem uirum. imò cadit & excusat. ut illud liceat, quod aliàs illicitũ erat: secus in iure diuino & naturali. Dixerim ea, quæ sunt de iure positiuo, posse fieri per metum licita, quia id non est semper necessarium. Posset enim princeps in bello, vel alia simili necessitate militi aut ciui quidpiam pręcipere. quod non obstante periculo mortis teneretur implere Sed de ijs casibus nihil ad præsentem locum.

Ad arg.

¶Ad

Sol. 1. ar. ¶ Ad primum igitur argumentum Philosophus ipse loco citato respondet: non enim virum probum & constantem pertinacem esse oportet, vt nihil prorsus timeat, sed debet vbi & quādo oportet, metum excutere, vt officio virtutis intrepidus fungatur. Debet tamen quādo & vbi oportet timere, ne in audaciæ extremum impingat. atq; hac ratione medium inter extrema tenet. ¶ Ad secundum argumen-

Solu. 2. tum D. Tho. impræsentiarum & reliqui respondent, quod quanuis infamiæ detrimentum graue sit damnum, facilè tamen potest resarciri Hoc tamen intelligitur de infamia facti, vt si quis cui cōminaretur falso testimonio eum infamaturū, à quo

Metus infamię iuris. tamen ipse se postea posset purgare. Sed tamen metus infamiæ iuris iustus est. vt ead. l. Nec timorem, habetur. Vt si quis ei, quem in infami delicto morte digno, deprehendit, comminaretur se eum proditurum: quoniam tunc ad metum mortis vel ad similem reduceretur. Eadem ratione nec metus excommunicationis censet iustus: quia potest ei facile succurri.

ARTICVLVS III.

Vtrùm consensus extortus per metum cadentem in constantem virum sufficiat ad matrimonium.

PER hæc, quæ dicta sunt, ad matrimonium descendentes exploremus oportet, vtrùm consensus per metum cadentem in virum constantem extortus sit ad ma-

Partis affirmatiuæ ar. primū. trimoniū validus. Et arguitur à parte affirmatiua. Violentum mixtum, vt expositum est, plus de volūtario continet quàm de inuoluntario, imò est simpliciter volūtarium: consensus autem sic extortus est mixtus, atq; adeò absolutè voluntarius: ergo est ad matrimonium sufficiens.

2. Arg. ¶ Secundò arguitur. Ei, qui coactus in matrimonium consensit, consulendum est, vt in matrimonio persistat, quod vtique absque alio consensu potest esse validum: ergo ille est sufficiens.

Pars negatiua. ¶ In cōtrarium est textus Alexandri tertij capit. Cùm locum, de sponsalibus vbi ait, quòd cum locum non habeat consensus vbi metus vel coactio intercedit, necesse est, vt vbi assensus cuiusquam requiritur, coactionis materia repellatur. ¶ De hac quæ- Decisio articul. stiuncula varij modi versantur dicendi. Sunt. n. quos Scotus distinctione præsen- Scotus. senti refert, qui autument, neminē cogi ad cōsensum matrimonij posse. Et eorum ratio est Vnusquilibet potest pęnas & no- Ratio. cumenta sibi oblata verbis euadere dicendo se uelle matrimonium contrahere, licet corde non consentiat: ergo ad consensum non cogitur: secus si cogeretur fugere, id. n. facere nequiret, nisi fugere vellet. Opinatio tñ hęc falsa est: nam metus mor- Opinio falsa. tis constantem etiā virum cogere valet, vt verba illa extra proferat, vt autores ipsi cōfitentur: potissimùm cùm coactè contractum matrimonium minus malum sit q̄ mors. Tunc arguit sic. Metus, qui uirum constantem ad aliquid cogit, consecutiuè Primū argum. eum ad id constringit, sine quo nequiret, citra peccatum reliquum facere: nam vir constans, vt dictum est, nullo metu peccare debet: dicere autem se consentire, nequit citra peccatum mendacij, nisi consentiat: etsi iurare cogeretur, crimen mortale committeret: ergo eodem metu, quo cogitur ad verba, compellitur ad consensum, veluti ille, qui oborta procella merces in mare exonerat. Et confirmatur ea- Secundum argum. dem ratio, quia religiosus, qui votum solenne emisit, per quod fit ad matrimonium inhabilis, nullo metu affirmare potest se in matrimonium consentire, eo quòd si non consentiat, mentitur, & si consentiat, peccat contra votum: qui ergo diceret, constantem uirum cogi non posse ad consensum, subsequenter dicere teneretur, nec cogi posse ad uerba, alioqui non esset constans. Et sic repugnantia est dicere, cogi posse ad verba, non tamen ad consensum.

¶ Imò uerò aliter etiam arguitur. Ille non Ratio tertia. cogitur proferre verba per absolutam violentiam: quia incutiens metum non mouet eius linguam manu, sed ipse propter metum mouetur ad proferenda verba, atque adeò cogitur ad consensum proferendi: potest ergo etiam cogi ad consensum matrimonij. ¶ Supposito ergo, quod metus ad huiusmodi consensum matrimonij potest in uirum constantem cadere, ad quæstionem respondetur duabus Prima conclu. conclusionibus. Prima Consensus coa-

Secunda conclusio. ctus per metum cadentem in cōstantem uirum, non est ad matrimoniū perficiendum ualidus. ¶ Secunda. Metus leuis non obstat quominus consensus sit ualidus. Prior conclusio expressa est in iure cap. citata. Cùm locum, & cap. Veniens, & capit. Consultationi, de sponsalibus. Et can. De nuptis, & can. Si uerum 31 quæst. 2. Secunda uero nō reperitur expressa in iure, sed tamen ex eisdem locis à contrario sensu colligitur. Cùm enim illic sola matrimonia irritentur, quæ metu cadente in constantem uirum, contrahuntur, documentum perhibetur per metum leuem non irritari. Ratio ergo prioris cōclusionis ex natura uinculi finisq; matrimonij depromitur. Cùm enim huiusmodi sacramentum nexum includat indissolubilē; & quod gratum non est, perpetuum esse nequeat nam, ut Nicolaus Papa cano. Præsens. 20. quæst. 3. autor est, quod quis nō optat, id non diligit, ac perinde facile cōtemnit, necesse est ut consensus, qui matrimonij futurus est causa, spontaneus sit. Quocirca quandiu durat metus causa, tandiu & metus durare censetur. Sed quando cessante causa coniuges cohabitāt, iā tunc in foro ecclesiæ præsumitur consensus conualescere. Neque est necessarium, vt quidam adnotant super cap. Ad id, de sponsalibus. ut cohabitatio post legitimā ætatē dimidio anno proferatur, vt bene ait ibidē Panormitan. Sed satis est, ut opportunitate secedēdi & fugiendi ille, qui in metu erat perseueret. Hæc dixerim in foro exteriori quia in foro conscientiæ quousque consensus adsit metu liber, aut maritalis affectus cum carnis copula nihil fit ¶ Quæstio autem, quæ se statim offert, est: quoniam iure præsens ueritas fundetur, diuino ne & naturali, an duntaxat Pōtificio. De hac re Cardinalis, in cap. Abbas, de his quæ ui metus ue cau. fiunt, ut Syluest. uerb. Mrīmonium. 8. §. 11. refert, opinatus est consensum, quanuis iusto metu coactum, iure diuino; & naturali ualidum esse, uenit autem, inquit, rescindēdus actione quod metus causa. Hæc autē opinio satis se eorum esse ostendit, quorum proprium nō est de iure diuino & naturali cēsere. Enimuero mrīmonium, quod semel iure diuino firmum est & solidum, non est in ecclē siæ facultate rescindere, quicquid sit de dispensatione super matrimonio rato nō consummato, quam tñ opinionem superius refutauimus. Opinio uerò hæc etiā si cōsummatum fuerit, rescindendum arbitratur. Videtur autē huic opinioni fauere textus Augustini cano. Inter cætera. 22. q. 4. ubi ait, mrīmonium timore necis iuramento confirmatum ualere. Sed de hoc paulò inferiùs. ¶ Hac ergo opinione ceu inepta prætermissa, supponatur hic in primis, quod in superioribus sępè à nobis repetitum est, quòd si in uoluntate nō sit consensus, nulla uerba matrimonium in rei ueritate copulāt. Si autē si cōsensus iusto timore coactus, tunc sunt qui dicāt in rei ueritate secundum cōscientiā in foro Dei esse mrīmonium, idq; diuino iure: sed tñ in foro ecclesiæ nō iudicari ualidum, quod quidem iudicium ex præsumptione profertur. Præsumit enim, inquiunt, ecclesia coactum hominem non consensisse. ¶ Refutatur tamen hæc opinio à S. Tho. hic & à Ricardo & reliquis, & bene: quia ecclesia non debet peccatum occultum alicuius sine indicijs præsumere: ergo illū, quem coactum nouit dixisse, quòd cōsentiebat, non debet præsumere fuisse mentitum. Tametsi Durandus nō usque adeò putet rationem cōuincere: quia nōnunq̄ ecclesia præsumit deteriorem partem. Sed re uera impręsentiarum optima est ratio quanuis urgentior sit hæc, quòd ecclesia in citatis decretis, si eorum formam perpendas, non irritat matrimonia coacta p̄sumens non fuisse cōsensum, sed illum etiam præsupponens. Ille enim est sensus citati capituli, Cùm locum non habeat consensus ubi metus uel coactio intercedit. Non enim Pontifex negare poterat, quin aliquando esse coactus consensus: duntaxat ergo negat esse legitimum & ualidum. Quo fit ut non solùm in foro ecclesię sed etiam in cōscientia sit apud Deum nullum. Quod usu eiusdem ecclesiæ præsertim cōfirmatur, quæ licet in suo tribunali coactus ille confiteatur se habuisse consensum, nihilominus absoluit eum à matrimonio. ¶ Virùm uerò ille sit iure diuino cassus, an solo humano, sunt duæ opiniones. Prima est Scoti distin. præsenti. art. 2. dicentis iure diuino & naturali esse inualidum. Alia est Ricard. ead. distinct. q. 1. arti. 1. & Paludani, & aliorum plurium astruentium

Margin notes: Probatur secunda conclusio. — Ratio primæ conclusionis. — Cardinalis. — Sententia autoris. — Ratio. — August. — Nulla uerba citra interiorē cōsensum faciunt mrīmonium quo ad Deum. — S. Tho. — Durandus. — Scoti opin.

astruentium per solum decretum ecclesię fieri inualidum. Nemo tamē hanc opinionem suspicetur esse illam Cardinalis supra refutatam. Ille siquidem dicebat ualidum consensum coactum iure diuino, te scindendum tamen postea matrimoniū per ecclesiam. Ricardus uerò, & isti theologi negāt unquam per talem cōsensum fieri matrimonium, idq; iure Pōtificio ue tante. Itaq; ius diuinum merū & naturale coactum consensum neq; cōfirmat, neque irritat:

Durandus.

Durandus autē nonnullis uidetur tenere cū Scoto, & alijs cum Ricardo. Sed tamen ipse se planè exponit iuxta hanc secundam opinionem Ricardi.

1.Arg. Scoti.

¶ Nihilominus rationes nō desunt bonæ, quę opinioni Scoti patrocinētur. Prima est ipsius hæc. Contractus matrimonij natura sua exigit, ut sit liberrimus tum propter perpetuam cohabitationē coiugū, iuxta illud Gene. 2. Propter hanc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ quæ quidē cohabitatio, nisi ex summa libertate nascatur, uix potest esse perpetua: tum ꝓpter educationem prolium, quibus per matrimonium coactum ægerrimè consultum iri pōt: ergo Deus, qui institutor fuit matrimonij, & omnia suauiter disponit, tale instituit, ut non nisi per consensum ab omni cōpulsione liberum conciliaretur.

2.Arg.

¶ Et secundò arguit. Cōsensus iusto metu coactus oēs alios contractus iure naturali eneruat atq; inualidat: quia talis consensus per iniuriam extorquetur, & ideo debet, qui cogitur, in suā libertatem restitui: ergo à fortiori in matrimonio, vt maior exigitur libertas, id ipsum eadē natura secundū Deū cōstituit.

3.Argu.

¶ Tertiò: quia neq; cōpulsæ ꝓmissione, si citra iuramētum fiant, teneat natura ipsa magistra.

4.Argu.

¶ Quartò, quod est ualidum argumentum. Si metus coactus solo iure humano esset īfirmus, sequeretur ꝙ uotum siue simplex siue solēne per iustū metum emissum esset ualidum: qm̄ ecclesia, licèt cōtractus, qui inter homines fiūt irritos possit facere, uotū tamē, quod fit Deo, non itē irritare ualet, si legitima fiat ætate, &c. Consequens tn̄ est falsum: nam & uota metu extorta irritat, vt c. Perlatū. de his qui ui. ut illico sumus ostensuri: ergo illa sunt iure diuino & naturali nulla, & pari ratione consensus matrimonij.

5.Argu.

¶ Et quintum, quod vrgentius est, adhibetur argm̄. Si solo iure ecclesiastico consensus coactus infirmaretur, consequens fieret, vt si inter infideles tale matrimoniū contraheretur esset ualidū, etiā si ad ecclesiam post trāsmigrarent: quia ecclesia erga infideles nihil potest disponere: consequēs tn̄ est falsum, imò illud etiam censetur irritum & inualidū sicuti inter Christianos.

6.Argu.

¶ Accedit sextò, ꝙ p̄dicta iura non habent statutorū formam, quasi ecclesia sic instituerit, sed ad interrogata respondent, id quod ex natura rei diuina ordinatione respondendum erat.

7.Argu.

¶ Septimò arguitur: quia cùm matrimonium sit uerè sacramentum, de cuius essentia est consensus, & ecclesia ea mutare nequeat, quę sacramentorū essentiā attingunt: consequens est, ut si iure diuino coactus cōsensus nō esset irritus, eū ecclesia irritare nequiret. Rationes profectò sunt, q̄ opinionem hanc perquàm probabilem reddūt.

Altera opinio.

¶ Quæstionem hanc D. Tho. non tractat. Neq; uero satis constat in quam partem propenderit. Licèt ratio eius, quæ vitio impressorū multis in locis corrupta est, uideatur ad secūdam opinionem Ricardi inclinare. Ducit enim illam ex perpetuitate matrimonij hoc modo. De natura matrimonij est, ut sit perpetuum: metus autem uiri constantis perpetuitatem tollit: ergo & mr̄imoniū. Probat minor. Metus eiusmodi suapte natura postulat restitutionem in integrum si tamen talis cōsensus ualidus esset, eandem restitutionem excluderet, eo ꝙ matrimonium non posset dissolui: ergo impedit ne matrimonium perficiat. Sed alia, inquit, coactio per leuem metum eandem perpetuitatē non tollit: quia illam restitutionem non exigit.

Primū argum. pro Ricardo.

¶ Hinc ergo primū argumentū sumitur pro altera opinione, scilicet, quòd solo iure Pontificio consensus coactus irritatur, quæ non est minùs probabilis, quàm illa Scoti, imò forsan probabilior. Si ius tantùm diuinum & naturale expēdatur, metus leuis, nisi sit tam exiguus, ut pro nullo reputetur periode restitutionem exigit, ac metus uiri constantis, quia non differt iste metus nisi secundùm magis & minus, quæ quidem differentia speciem non mutat, atque adeò metus leuis etiam suapte natura est iniurius, & om-

nis

nis iniuria iure venit resarcienda: quare more & vsu alij contractus preter votum & matrimonium, quocunque metu nota bili facti rescinduntur: igitur si metus cõstantis viri, inualidat matrimonium, non autem metus leuis, hoc certè discrimen nec ius diuinum statuit nec naturale, sed humanum, idq; in fauorem matrimonij meritissimo. Et explicatur sic argumentũ. Si quis metu amissionis pecuniæ, vel famæ, vel honoris, vel vapulationis, licet nõ esset atrox, cogatur equum suum vendere, aut domũ locare, aut aliquid donare, contractus rescinditur propter fundamẽtum naturalis iuris: ergo si id nõ fit in matrimonio, solùm ius ecclesiasticum indispusuit. Et confirmatur ratio. Quãuis metus mortis & carceris sint genere, & seruitutis & carceris sint genere suo ex obiecto maiores, quàm metus pecuniç vel honoris, potest tamen in particulari fieri cõpensatio: nã certè iacturam quinque aut decem milium aureorum pluris nonnulli etiam prudenter facerent, quàm abscissionẽ digiti vel manus, & quàm vinculorum triennalium, imò quàm seruitutẽ, quæ lõgè minori pretio posset redimi: ergo si amissio pecuniæ vel famæ ad inualidandum matrimoniũ nõ admittit, sicuti & abscissio membri, id mero iure diuino aut naturalis nõ fit, sed certè ecclesiastico.

Expositio arti.

Altera ratio.

2.Arg. ¶ Et secundò arguitur Si metus cadens in constãtem virum veritatem matrimonij tollit, ratio est, quia tollit libertatem: sed re vera metus alius leuis potest quãdoq; eandem libertatem auferre, vt si puellç incuteretur metus ablationis dotis. & etiã ex conditione personæ, si est vir meticulosus, potest ei vrgentior fieri metus, quàm maior alius viro cõstanti oblatus: ergo si metus constantis viri admittatur, & leuis repellitur, id certe non natura, sed ecclesiastica sanctio fecit. Præsertim, quòd, vt supra diximus, vix potest nisi ad arbitriũ prudentum metus cadens in constantem

3.Arg. virum è leui discerni. Hæc demum sic confirmatur. Vxorem ducere, quam homo nollet, minus malum est, quàm mortem perpeti: ergo natura nõ vetat quo minus hoc medio homo vitam redimat: atq; adeo consensum huiusmodi coactum ius merum naturæ irritare non videtur, nisi ecclesia in bonum matrimonij secus statueret. ¶ Qui ergo hanc opinionem, quæ certè verisimilior est, sustinere voluerit, dicere cum Ricardo & Durando debet, quod cùm matrimonium non solùm sit sacramentum, verùm etiam cõtractus ciuilis, quanuis ecclesia quatenus sacramentum est, eius essentiam mutare nequeat, tamẽ quatenus est contractus ciuilis, potuit, vt inualidare eius materiam inter cognatos, ita & irritare consensum eius coactũ per metum cadentem in constantem virum, ad obuiandum incommodis maximis, quæ illo admisso oborirẽtur, & in fauorem matrimonij alias causationes leuiorem metuum repellere. Et re vero id videntur verba citati capituli, Cum locum, innuere. Id autem ecclesia iure potest per potestatem ei diuinitus cõmissam administrandi christianam rempublicam: quãdoque, vt diximus, merum ius diuinum, & naturale illum consensum minimè cõfirmat.

¶ Et per hoc responsum est ad septimum, quòd postremum fuit argumẽtum à parte alterius opinionis. Solutio septimi argum.

¶ Ac perinde respondetur ad aliud, quòd exemplo aliorum sacramẽtorum duci solet. Si quis baptismum metu constantis viri suscipiat, vt habetur cano. De Iudæis. dist. 45. & eadem ratione cõfirmationem aut ordines, verum suscipit sacramẽtum, imò etsi suscipiat eucharistiam vel extremam vnctionem, in quibus nullus imprimitur character: ergo si suscipiat mrimonium erit firmum, Negatur enim ab omnibus consequentia. Rationem autem discriminis D. Thomas hanc subdit, quod intentio non est causa efficiens in baptismo, sed solùm eliciens actionem agentis. Et intelligit non solùm de intentione suscipientis, sed etiam de intentione ministris, quod quidam nũ aduertunt: quia intentio ministri non est nisi applicans materiã & formã, quæ sunt cã efficiens, & intentio suscipiẽtis est eius dispositio. Quare licet vtraq; sit extorta per metum, non impeditur, quin sit verè sacramentum. Et idem est de reliquis sacramentis. In matrimonio vero consensus est causa proxima efficiens, & ideo debet esse libera iuxta naturam contractus. ¶ Sed præterea respondetur (licet ferè idem sit) iuxta ea, quæ prædicta sunt, quòd matrimonium

Solutio

Argumẽtum

Solutio

non

non solùm est sacramentum, sed contractus ciuilis resultans ex solo consensu mutuo, qui ideo debet esse liber. Reliqua verò sacramenta nõ sunt contractus huiusmodi. Et ideo consensum matrimonij potuit ecclesia infirmare & quassare tanquã iniurium & fini matrimonij nocuũ. In reliquis verò, quia sunt merè sacramenta, nihil mutare potuit circa eorũ essentias, quę sunt de iure diuino forma & materia extrinsecus admota cum intentione faciẽdi qđ Christus instituit, & multò minus in his, ꝑ quæ characteres imprimũtur, ut supra distinctione. 5. arti. 7. prædictum est de illo, qui non viri constantis baptismate tingitur.

Argu. ¶Quod si arguas. Per baptismum nascitur obligatio profitendi Christianam religionem: ergo tam illic requiritur libertas, quàm in matrimonio. Negatur cõsequentia: quia professio ipsa fit per natura sacramenti, ex quo ideo exoritur obligatio etiam in paruulis per intentionem ecclesię.

Solutio primi argum. Scoti. ¶Ad primũ autẽ eiusdem opinionis Scoti respondetur, consensum coactum, vt superius explicuimus, esse simpliciter volũtarium in particulari. Et ideo si nullũ ius diuinum & naturale consideraretur, validus esset, atque adeò argumentũ urgentiùs à parte nostra pugnat: nempe, quod ecclesiæ autoritate quassatur.

Solu. 2. argum. ¶Ad secundum simili modo respondetur, quod neque alij contractus, locationis aut uenditionis &c. per metum celebrati sunt ipso iure nulli, sed debent in irritum reuocari, vt cap. Abbas. de his quæ vi metus ve cau. fiunt: quia restitutionem expostulant. Et hoc facit ꝓ nobis, quia sc̃d'm merum ius naturæ etiã matrimonium deberet tenere: at quia rescindi nequit, statutũ per ecclesiam est, vt non sit validum.

Solu. 3. argum. ¶Ad tertium pariter respondetur, quòd promissiones coactæ non sunt ipso iure nullæ, sed quassandæ, & restituendæ.

An votũ metu emissum sit validũ. Panormi. ¶De voto autem, quod quarto argumento tactum est, an dum coactione metus constan is viri fit, non prorsus doctores consentiunt, sit ne ualidum, vt libr. septimo de iust. & iure. quæstio 2. articu 1 disputando dicebamus Panormi. nanq; super capi. Abbas. de his quæ vi met. ve cau. fiunt. tenet esse validum in conscientia apud Deum, sed ecclesia pronũtiat tale votum non tenere: quia procedit ex præsumptione: præsumit siquidem virum sic coactum non habuisse consensum vouendi. Et ita glossat cap. Perlatum, de his quæ vi metus ve cau. fiunt. Et idẽ opinioni adstipulatur Syluest. uerb. Metus. §. 8. Isti autẽ id non probant nisi more suo: quia nulli bi, inquiunt, authenticè contrarium legerunt. Syluest. Sed profectò & canonibus & rationibus bene perpensis cõtraria opinio est multo probabilior: quam tenet Ricardus distinctione præsenti, quæstione secunda, articulo primo: Opinio Ricardi. imò vsus ecclesiæ videtur eam, vt certam habere. Nam primùm verba capi. Cùm locum de sponsalibus. generaliter loquuntur de omni consensu coacto: Ratio. scilicet, quod locum non habet consensus vbi metus vel coactio intercedit: & cùm manifestum sit, vt supra dicebamus, nõ ignorasse Pontificem, quin possit eiusmodi consensus quandoque metu extorqueri: consequitur vt intellexerit non esse legitimum, nec in matrimonio, nec in voto. Item in capit. Perlatum. de his quæ vi metus ve cau. fiunt. Ca. Perlatum. Alexander non videtur ex præsumptione ꝓcedere, sed mulierem, quæ metu mortis monasterium intrauit, voto absoluit, siue consensum habuerit siue non. Imò certè mulier illa videtur consensum habuisse coactum: quia pepigit cum illis, qui eam occidere adornabãt, monasterium intrare, vt illam seruarent. Præterea trigesimatertia quæstione quinta canon. Notificasti. summa libertas requiritur in eo qui religionẽ uouet. Cano. Notificasti 33 q. 5. Ad hæc item accedit ratio similis, vt in mrimonio. Quęcunq; metu & vi fiunt iure debent in irritum reuocari. c. Abbas: Ratio. sæpe citato: uotum autem saltem solenne, vinculum suapte natura facit perinde perpetuum & sua natura indissolubile ac matrimonium: ergo pari ratione ecclesia debet eiusmodi consensum in votum solenne inualidare, vt in matrimonium. Sed quod inter hæc omnia maximè vrget, est vsus ecclesiæ: Vsus ecclesiæ. nam quanuis ille, qui metu vouit, confiteatur in iudicio se dum vouit habuisse cõsensum, idq; per sacra iuret, nihilominus si iustum metũ legitimè probauerit, absoluetur voto. Quod certè nõ faceret, si ex sola præsumptione procederet. Censet ergo illum consensum non esse legitimum. ¶Sed tunc

procedere videtur argumentum factum: nempe, quòd iure diuino ille cōsensus fuerit cassus: alioqui ecclesia nequiret illū irritum pronunciare. Fateor equidem argumentum minimè esse infirmū. Nihilominus respondetur, quòd quanuis votū per hominem ad Deum fiat, nihilominus ecclesia tāquam Dei ministra ius habet formas vouendi, saltem solenniter, limitandi. Et ideo sicut constituit, vt nullum fiat votum solēne, nisi sub certis ceremonijs, ita & illius, qui coactè vouit, non approbat votum. Et certe de voto solenni satisfacit solutio. Sed tamen de voto simplici, cuius ipsa non est iudex, apparet quòd si iure diuino nō sit nullum, quòd ab ecclesia irritari nō possit, quanuis possit super illo dispensare. Nihilominus respōdetur, quòd sicut potuit tempus legitimum statuere ad vouendum, etiam simpliciter: ita potuit & de modo vouendi disponere, atque adeò coactum votū pro nullo ducere.

Solutio

Obiect.

Dilutio

¶ Ad quintum negatur cōsequentia: imò neque inter infideles huiusmodi consensus tenet: quoniam licet ecclesia erga illos nihil disponere valeat, nihilomin⁹ ius gētium & ciuile vim habuit inualidandi tale matrimonium, ea ratione, qua est ciuilis contractus.

Sol. q. n ti argumenti.

¶ Ad sextum verò respōdetur, quòd iura, licèt minimè præ se ferant statutotū formam, nihilominus ostendūt more & vsu illud semper esse seruatum, vt mrimoniū per metum cōstantis viri contractum sit inualidum, & per alium leuem minimè.

Sol. sexti argu.

¶ Cui autem opinio Scoti plus placuerit, dicere subinde cogitur, hoc interstitium metus grauioris & leuioris in matrimoni diuino iure & naturali esse positum. Quicquid autem alterutra opinio veritatis habeat, cōstitutissimum est tamē eiusmodi consensus coactos non habere ad matrimonium vim.

¶ Exurgunt hic tamen ex his dubiola quæ dam solutu digna. Primū enim offertur dubium da causa, ex qua oriri debet metus, vt sit iustus. Potest enim, vel ab intrinseco nasci, vel extrinsecus offerri item ex trinsecus metus, iure offerri potest, vel iniuria. Et sunt qui dicant, metum ab intrinseco nō impedire matrimonium, quia infertur à Deo. Vt si quis metu morbi, cui per rem vxoriam possit mederi, uxorem duceret. Sed si sit ab extrinseco, ille impedit. At verò neq; omnis, qui fit ab extrinseco, impedit. Si enim cuipiam dum iure ad suspendium ducitur, offeratur conditio, vt si Mariam vxorem ducere voluerit, seruetur: quia iuxta morē quarundā prouinciarum si fur publicam meretricē vxorem optauerit, donaī vita, matrimonium tenet, si cōditionem acceptet. Et ideo Syluester verb. Metus. §. 6. aliter distinguit: scilicet, quod si metus sit iustus, matrimonium non vitiatur, si verò sit iniustus, tūc vitiatur. Sed re vera neque ista distinctio tuta est: quoniam pōt esse metus iustus, qui tamen matrimonium vitiet, vt si qui furem in crimine deprehendit, comminetur ei se eum delaturum, nisi filiam suam vxorem duxerit, re vera metus iure incutitur, & tamen matrimonium non tenet. Suffragatur enim ei edictum, Quod metus causa, vt habetur. l. Nec timorem. & l. Isti quidem ff. eo. tit.

Dubiū.

Metus ab itrinseco nō impedit mrimonium.

Consuetudo.

Syl. distinctio.

¶ Regula ergo generalis & tuta est, ꝙ quoties metus ad hoc peculiariter incutitur, vt mrimoniū cōtrahatur, ille, si est cadēs in cōstantē virum, vitiat mrimoniū siue iustè siue iniuria fuerit oblatus, alioqui minimè. ¶ Hinc primò colligit, ꝙ nullus metus ab intrinseco matrimoniū uitiat: quoniam nullus talis potest illo fine incuti. Est enim metus ab intrinseco, dum q s propter uitandam infirmitatem, vt dictū est, vxorem duceret: quem quidem metū nemo incutit, sed è rei natura nascitur. Imò licet incutiatur à rebus inanimis extrinsecus, vel à feris animalibus, propriè dicitur ab intrinseco. Et ideo si quis metu tempestatis in mari, aut incendij, quo circunscepitur, vel ferarum, à quibus obsidetur, votum emitteret, illud teneret: quia metus ille non censetur ab extrinseco illatus: eo quod fit per modū naturæ, sed quādo offerī ab hominibus. Rursus quanuis inferatur ab hominibus extrinsecè non illo fine, vt matrimoniū contrahatur, sed alio, matrimonium tenet, etiam si iniustè inferaī. Vt si in obsidione urbis metu captionis obsessus princeps vel alius priuatus ciuis offerret hosti mrimonio sibi copulare filiam eius, matrimonium teneret quia ille non est metus ad illum finem oblatus, sed sua spōte voluit qui illum patiebatur ea se conditione liberare. Secus si

Regula generalis.

Metus nullus ab itrinseco uitiat.

Nota.

Metus alio fine illatus non impedit Exēplū.

De infirmo.

hostis illo fine urbem obsideret, vt principem ad matrimonium cogeret. Eodē mō si īfirmus metu mortis polliceatur medico se eius filiam ducturum, si eū sanauerit. Imò quanuis medicus hanc conditionem offerat, alias eum nō curaturus, matrimonium teneret: quia tūc medicus nō infert metum, sed morbus, matrimoniū autem est sicut pretium pro medela constitutum. Eadem ratione si latroni ob sua crimina in carceres coniecto puella conditionem offerret, se illum liberaturam si se vellit in vxorem ducere, certe matrimonium teneret, quia metus ille non est illatus ab illa, sed est oblata conditio, si vult à metu, in quo est, liberari iuxta. l. Metum. 2. §. licet. In casu autē allegatarum legū. Nec timorem. & Isti quidem. diuersa est ratio, qui deprehendi aliquem in crimine, incurit ei metum eū accusandi, nisi puellam ducat, qui ideo matrimonium vitiat. Similiter si quis alium in carcerem detrudat, vt consensum mřimonij extorqueat, vt l. Qui in carcerem. ff. eod. tit. Pariter si pater iuueni, quem cum filia sua deprehēdit, cōminetur accusare nisi eam duxerit, matrimonium non tenet, quia metū infert, licet iustè possit eum accusare.

Aliud exēplū de incarcerato.

Solutio ad l. Nec timorē.

Obijcit l. Si mulier.

¶ Quòd si obieceris casum. l. Si mulier. ff. quod met. cau. vbi habetur, ꝙ si liberta ingrata est patrono, qui eā manumisit, metuens se iterum in seruitutem redigendā, aliquid egerit, factum tenet. Respondet, quod illic non est metus oblatus, sed quē ipsa ex natura rei, & ex lege concipitur, & ideo non uitiat contractum.

Dilutio

Apendix.

¶ Ex his sequitur, quòd si princeps eo, quē iustè potest capite plectere, dicat, Occidam te nisi hanc duxeris, matrimonium nō tenet quia metus est illatus illo fine. Si autē ipse, quo metum euadat, conditionem illā sponte eligat, matrimonium tenet. Eadē ratione tenet matrimonium, si metu ēt ad illum finem incusso contrahatur quādo metus ille est lege propositus, vt si sit lex, quòd qui virginem violauerit, eam ducat, vt cap. 1. de adult. tunc quanuis iudex, etiam metu corporis compellat eū, ille consensus solidus est, & firmus. Et ita intelligendum est verbum. l. Continet. §. Sed vim. ff. quod met. cau. scilicet, quòd vis, quam magistratus rectè intulit iure licito non vitiat contractum.

Intellectus l. Continet.

Argumentum de metu.

¶ His nihilominus suppositis arguit nullum posse metum in virum constantē cadere in mataria matrimonij. Aut. n. dum quis dicere cogitur, se in matrimoniū cōsentire, corde consentit, aut secus: si non consentit, mendax est, atq; adeò non est vir constans: si verò consentit, & est doctus, aut à doctis veritatem didicit, scit cōsensum illum nullius esse momenti, atq; adeò nec matrimoniū contrahere: decipit ergo cogentem, quod viro constanti non licet, & ideo perinde est ac si non cōsensisset & mentiret.

Sol. arg.

¶ Respōdetur, quòd quanuis nouerit nullum esse cōsensum, debet illum, si verba proferat adhibere, alioqui mentiretur. Et ad cauendum mēdaciū satis est dicat, se contrahere quantùm in se est, idest, consentire, & ideo ille non decipit, sed alter se se decipit. Quòd si cogens dicere pergeret Enecabo te nisi sponte consenseris, esset ille tunc fatuus & mentis inops: nam in illo articulo, cōsentire in matrimonium, quod nō est alteri gratum, nequit nisi coactè.

Nota.

¶ Vtrùm verò laudabilius esset mortem potiùs oppetere, q̄ talem consensum habere Rñdetur, ꝙ genere in suo potiùs esset vituperabile, saltē dum posset metum probare, quia esset ille prodigus vitæ, cū illa via posset mortē cauere. Nam cū ingratū mřimoniū contrahere minus malū sit q̄ mors. minimè viro constanti repugnat, per illū consensum vitā seruare. Si aūt sciret se non posse postea probare metū, ēt tunc è genere rei laudabilius esset cōsentire, quia minus malū est ingratam vxorē ducere, q̄ gladio ceruicē subdere. Posset tn̄ matrimoniū tam inhonorū esse, tamque incommodum, & fœdum, vt licitè posset potius mori, quàm in illud consentire. Vt si vir illustris infamē mulierculam ducere cogeretur.

Ingratū mřimoniū minus malū quā mors.

¶ Aliud deinde subsequitur grauius dubium de iuramento. Quod si quispiam metu mortis compellatur sponsalia, vel matrimonium iurare, vtrùm teneatur iuramentum seruare? Arguitur enim à parte affirmatiua. Periurium genere suo mortale est, qui autem non implet, quod iurat, periurus est: nam iurat falsum, ergo quanuis consensus coactus sit inualidus, saltem per iuramentum conualescit in vi sponsaliorum ad matrimonium cōtrahendum:

Dubiū de iuramento extorto

Partis affirmatiuæ ar. primū.

trahendum: ob id quòd iuramentum sua pte natura secum adfert compulsionem dicendi verum

¶Item dum quis in manus latronum incidens in nemore metu mortis iurat se illis pecuniam aliquam numeraturum, tenetur numerare: quia cum possit homo suis proprijs bonis uitam redimere, iuramentum fuit licitum: pari ergo modo, cùm (vt modò dicebamus) minus malũ sit in matrimoniũ ingratũ incidere, quàm in mortem, iuramentum licitum fuit.

August. can. Inter cætera. 22. q. 4. ¶Accedit autoritas, quę uidetur expressa, Augustini can. Inter cætera. 22 quæstione quarta ubi refert, quendam Vbaldum metu moris iurasse, se cõcubinam ducturũ, & dicere videtur fuisse matrimonium.

Tertiũ. argum. ¶Duæ de hac re uersantur opiniones, prior scilicet affirmatiua, quæ his modò argumẽtis instructa fouetur. Quæ etiam inde confirmatur, quòd si iuramenta metu coacta non tenerent, nulla opus esset, absolutione ab illis: indigent autem eiusmodi absolutione, ut patet ca. Verum, de iureiu. ergo non sunt nulla. Item quia renunciatio electionis, quæ per metum iuramento firmatur est obligatoria, ut capitul. Ad aures, de his quæ ui metus ve caus. fiunt.

Pars negatiua. ¶Alia vero, his nõ obstantibus est opinio negatiua, quod tale iuramentum neq; in sponsalibus, neque in matrimonio tenet.

Ricard⁹. Quam Ricardus dist. præsenti, cui Paludanus ad literam subscribit, licet aliam existimet probabilem, probabiliorem arbitratur.

Sñia authoris. Et certe crediderim non id solum, uerùm quòd sit probabilissima, & quòd uix alia possit sustineri. Et primùm quanuis tale iuramẽtum esset in cõscientia obligatorium, tamen eiusmodi iuratus per uerba de futuro nullatenus debet ab ecclesia compelli: nã si dum iuramentũ non fuisset per vim extortum, non esset cogendus, vt dist. 27. q. 2. ar. 3. diximus, dum per talem vim extorquetur, non est dubium quin sit multo minus cogendus.

Rõ opinionis. At verò quòd nec tale iuramentum obliget in cõscientia siue verbis de futuro, siue de præsenti sit appositũ, probatur: quia alias nõ satis incommodis esset cõsultum, quę cõtra finem matrimonij orirentur. Nam si Deus, vel eius autoritate ecclesia, inualidat cõsensum metu extortum per uerba de præsenti: eo q; si matrimonium esset solidum, nullus pateret locus restitutioni: eadem ratione ipsum inualdat quocunq; iuramento cõfirmatum, cùm iuramentũ ipsum etiam per iniuriam fuerit expressum: alioqui maneret ille per iniuriam citra remediũ ligatus.

Ad autoritatẽ August. Neq; Augustinus allegato can. Inter cætera. si perspectè intelligatur, contrarium sensit. Ille. n. Vbaldus duo necis timore impulsus iurauit. Primum, quòd suam concubinam in uxorẽ duceret. Alterum quòd matrem cum fratribus domo expelleret, neq; quicquam illis alimoniæ impenderet. Respondet ergo Augustinus, quòd quantum ad matrimonium contrahendum. quia nihil uetat cõcubinam in uxorem accersere, sit illud firmum in Deo: id est, licitũ & fortè sanctũ propter iuramẽtum, cõfirmetur. Non enĩ ait, firmum iam tũc fuisse: quia non iurauerat nisi per verba de futuro. Sed quãtũ ad aliud membrum de priuanda matre vitæ subsidio, iuramentum, inquit, est illicitum & non seruandum. Itaq; non approbauit matrimonium tãquam necessariũ, sed tanquam licitum & honestum.

Sol. 1. ar. ¶Ad primum igitur argumentum in contrarium respõdetur, illum, qui coactè matrimonium iurauit, licèt non impleat, nõ esse periurum: quia uel Deus uel ecclesia, secundum opiniones supra relatas, illud facit irritum, nisi qui per metum iurauit, absente metu iuramẽtum cõfirmauerit.

Solu. 2. argum. Ad secundum respondetur, non esse simile: nam qui latronibus pecuniam per metum ꝓpter ius iurandum numerauerit, potest in integrum repetendo restitui. Secus in matrimonio. Et idem illic iuramentum dandi erat obligatorium, hic uerò minimè.

Ad cap. Verum. ¶Et per hoc respondetur ad capi. Verum, de iureiur. omnia enim alia iuramenta in alijs contractibus natura sua ob eandem rationem sunt implenda, quanuis per metum extorta. sed tamen si petatur relaxatio, consueuit ecclesia huiusmodi iuramẽta relaxare: sed in matrimonio nulla opus est relaxatione: quia nullum erat.

Ad cap. Ad aures. Et eadẽ ratione, si quis renũciationem electionis per metum iurauit, iuramẽtum tenet, nisi relaxetur antequam alius eligatur.

Dubiũ. ¶Potissima tamen omnium ambiguitatum in hac materia est, si quis necis metu compellatur

compellatur matrimonium consumarr: videtur enim tunc matrimonium esse validum, eo quod metus non censetur cadere in cõstantem virum. Arguitur.n.sic. Aut ille uerè contrahit, aut secus: si cõtrahit, ergo cõsensus fuit firmus: si verò non cõtrahit, concubitus ille est fornica eius, atque adeò intrinsecè mortale delictũ: ob nullum aũt metum licet peccare, ergo ille non est vir constans: metus verò non cadens in constantem virum non inualidat matrimonium, ergo illud est ualidũ.

Argu.

Contrarium argumen.

¶In contrarium autem est argumentum quod nihilo uidetur infirmius. Nam si illud matrimonium teneret, nõ satis esset (vt supra de iuramẽto argutum est) eius perpetuitati consultum: quoniam consensus in carnalẽ copulã perinde est coactus, atque consensus in matrimoniũ, eademq; perinde ratione conuenit esse irritum & cassum. Paludanus di. præsenti. q. 1. art 4 censet eiusmodi matrimoniũ in foro ecclesiæ esse validum, saltem si viro illata est coactio: quoniam illi non põt nisi consentiens coire. Quare licet consensus fuerit metu extortu, tñ ille metus non iudicabitur viri constantis, si eum in delictum coniecit. Ob idq; licet dicat non consensisse in matrimonium, nõ dabitur ei fides. Et idẽ est de puella si metu consensit in copulam. Potest tamen ipsa non solùm allegare metum, sed uim, ita vt fuerit tenta, vel ligata dissentiens, atq; adeò citra suam culpam turpitudinẽ passa. Et tunc nec in foro ecclesiæ, nec in foro conscientiæ matrimonium est validum, nisi ipsa in copulam consenserit.

Paludanus.

Nota.

Snia autoris.

Profectò res est mihi perplexa. In primis nisi cõsensus ad fuerit in matrimonium, certum est nullum fuisse in conscientia, licet consensus in copulam, interuenerit, quia tunc concubitus non potest esse maritalis. Sed dubium est dum vterque cõsensus adest tam in matrimoniũ quã in copulam, sed vterq; metu necis extortus. Tunc autem si ille vtrunque consensum coactum confiteretur, nescio quidnam ecclesia decerneret. Certum tamen est, quòd si decerneret matrimoniũ non esse validum reuera, neque in conscientia esset validum, quoniam non procederet tunc ex presumptione, sed iudicando talem consensum non fuisse legitimum.

Res perplexa.

Si tamen iudicaret esse validum, tũc etiã in conscientia esset validum, quia iudicat illum metũ, nisi copula affectu maritali fuerit consummata, non cadere in constantem uirum. Et ideo ad vsum & more ecclesiæ est res deferenda. Et qui sustinere voluerit nõ esse validum, non erit prorsus ratione destitutus. Sed recurrendũ illi est ad illam distinctionem in capite articuli propositum: nempe, quòd ille metus genere suo & obiecto, scilicet mortis, sit cadens in constantem virum, licet per accidens ratione subiecti non sit viri constantis, quia lapsus est in peccatum. Et talem tunc dicendum est sufficere ad inualidandum matrimonium. Vulgus enim eum, qui metu mortis accessisset ad illam etiam affectu fornicario, non ideo censebit inconstantẽ quia sicut unus actus nõ facit virtutem vt ait secundo Ethico. Philosopus, ita neque vnus actus peccati tollit habitũ virtutis, vt vir desinat esse constans. Ob idque ecclesia illum accessum quanuis fieret maritali affectu, irritum esse voluit. Atque hanc opinionem olim cum magistris probabiliorem æstimabã: modò tamen nõ satis mihi firmus videor illi incumbere. Admittere enim, metum esse uiri.constantis illum, qui hominem læthale crimen prosternit, certè neque doctorum sermo, neque ratio gratis consentit Et ideo qui hãc opinionem tutari vellet, doctiùs fortè diceret, matrimonium inualidum esse: non quia metus esset cadens in constantem uirum, sed quia esset terribilissimus, & illum libertatis gradũ, qui matrimonio est necessarius, auferes. Sed quia hoc etiam mori loquendi sacrorum canonum non usque adeò consonat tutior est altera pars: nempe, quòd ecclesia debet illud præsumere matrimoniũ, atque adeò contrahentes perstringere, vt in illo persuerent. Nihilominus tamen in foro conscientiæ, si consensus in matrimonium fuit iusto metu coactus, & consensus in copulam nõ fuit, ut affectu maritali, sed vt fornicario accederet, nõ fuit matrimonium: secus si fuit cum maritali affectu.

Probat pars negatiua.

Aristo.

Nota.

Autoris resolutio.

¶ Quòd si roges, Quomodo ergo qui in istas angustias cogitur, debeat peccatum euadere: respondetur, quòd altero duorũ modorum: scilicet, vel citius morti suc-

Per contatio.

cum

cumbendo, quàm copulam consummet: veluti si cuipiam præsentanea mors offer retur, nisi in fornicationem consentiet.

Respon sio. Vel eandem copulam affectu maritali cõsummãdo, & matrimonium perficiendo.

Solu. 1. argum. ¶ Ad primum igitur argumẽtum in principio articuli positum respondetur, quòd etsi consensus ille coactus simpliciter sit voluntarius in particulari, tamen quia ꝑ iniuriam tam ingenti metu extorquetur, illo caret libertatis gradu, qui est matrimonio necessarius.

Solu. 2. argum. ¶ Ad secundum respondetur, non semper esse necessarium aut cõdecens, vt qui coactus consensit ad spontaneum cõsensum inducatur, nisi quando è re sua illud fuerit matrimonium. Si autem voluerit contrahere, vel iterum debet sua sponte consentire, vel coactum, illum consensum cessante coactione retinere. Nam etsi in pœnam raptus raptor secundum antiquos canones & leges prohibitus fuerit cũ rapta contrahere, vt can. De puellis. trigesimasexta quæstione septima. & C. de raptu virginum. l. vnica. iam tamẽ potest rapta puella cum raptore cõtrahere, si prior dissensio transeat postmodũ in consensum, & quod antea displicuit tandem incipiat complacere vt extra de raptoribus, ca. vlt.

Capi. fi. de raptoribus. Consensus autem raptoris seu metum inferentis nunquam ad matrimonium sufficit, quousque accedente libero cõsensu alterius, fiant ambo mutui.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm vel princeps subditum, vel pater filium possit ad matrimonium cogere.

EX his, quæ dicta sunt, parua demum oritur dubitatio, vtrũ aliquis quẽpiam inuitum ualeat ad matrimonium cogere.

Partis affirmatiuæ, argu. 1. Et arguitur, quòd princeps id possit Nam ut supra citatum est. l. Continet. §. sed vim. ff. quod met. caus. Vis, quã magistratus intulit iure licito non uitiat contractum: vsu tamen venire potest, vt in bonũ publicum nuptiæ alicuius illustris conferant: ergo tunc princeps ipsum potest iure perstringere.

2. Arg. ¶ Secũdò de patre arguitur. Legitur enim Gen. 28. quòd Isaac præcepit Iacob, vt nõ acciperet vxorem de filiabus Chanaam, quod nunquam, nisi vim haberet coerciuam, fecisset.

3. Arg. ¶ Accedit uerbum Pauli ad Colossen. 3. Filij obedite parentibus per omnia: nam à quibus esse & uiuere suscepimus, eisdem omnimodam obedientiam debemus qua vtique ratione supra monstratum est, patrem posse despõdere filios, sponsaliaque iuramẽto firmare, quod certè nisi cogere eos posset, nefas esset, nam periculum tũc periurij subiret.

4. Arg. ¶ Quartò denique arguitur. Per leges ciuiles principum in nonnullis prouincijs, vt in Hispania facultas facta est parentibus, exhæredandi filias, quæ ipsis inuitis vel inscijs clam nubũt: huiusmodi autem leges non essent licitæ, nisi parentes valerent filios constringere.

Pars negatiua. ¶ In contrarium est, quod vt ca. Accessit, & alijs de despõsa. impub. cautũ est, puellæ à parentibus ante septennium desponsatæ facultas fit reclamandi.

Decisio articul. ¶ Questiunculæ huius negatiua solutio satis lucidè ex superioribus colligitur, potissimùm ex ar. 2. d. 27. q. 1. vbi abunde monstratum est, Deum hãc facultatẽ nemini hominũ reliquisse, vt inuitum quẽpiã in mřimonium obtruderet: quippe qđ cum natura ipsius, qđ perpetuum esse debet, è diametro pugnet. Et hæc sit prima huius

Prima conclu. art. conclusio, sed ad dissoluenda nonnulla cõtraria eadẽ hic quæstio & conclusio repetitur.

Solu. 1. argum. ¶ Vnde ad primam autoritatẽ de principe rñdet, lege illa citata nihil aliud contineri, quam quod vis iusta principis matrimonium non vitiat. Iusta autem vis est, quando ex lege procedit, vt dum qui virginem deflorauit, cõpellitur eam sibi matrimonio copulare, nisi dotare uoluerit: nã postquam ille sua spõte vitium

Capitu. de adulter. perpetrauit, non censetur inuitus id pati, quod inde subsecutum est. Vbi autẽ nulla adest hominis volũtas, naturæ mřimonij repugnaret, ob bonum aliquod cõmune in grato sibi coniugio eum complicare.

An pater id possit. ¶ Quòd autem nec pater eodem iure polleat, probat D. Th. hoc pacto. Cùm in matrimonio sit quædam quasi seruitus perpetua, nequit pater filium, quippe qui liberę conditionis est cogere.

Obiect. ¶ Quòd si contra quis arguat. Pater necessitate compulsus poterat filium vendere,

re,saltē uetusta lege. C.de patribus qui fi
lios distraxere.l.2. tametsi inter Christia-
nos non sit in vsu,sed mera seruitus mo-
lestius uinculum est,quàm coniugale,er
Dilutio go eadem ratione pōt filium ad mrimo-
nium cogere Negatur consequentia , tū
quia seruitus non exigit amorem,sed sa-
tis est , vt seruus timore seruiat , cùm tn̄
coniugale commercium suapte natura
mutuum amorem coniugum exposcat:
tum ēt quia seruitus suapte conditione
nō adfert perpetuitatem, vt mrimoniū ,
cùm possit se seruus redimere .

2. Cōcl. ¶Colligitur ergo secunda conclusio, ꝙ
pater non potest filios ad matrimonium
simpliciter compellere , vt ciuilis etiam
lex.Non cogitur.ff.de ritu nuptia.admo
net.Et ratio præsertim theologica . Nam
si post matrimonium ratum potest vnus
coniugum altero inuito religionem pro
fiteri:fortiori ratione filius inuitis parē-
tibus ad matrimonium eum compellen
tibus id potest, atque adeo eum compel-
lere nequeunt.

3. Cōcl. ¶Accedit tādem huic tertia.Pater pōt in-
ducere filium precib.& monitis,imò nō-
nunquam præcepto , cui tn̄ ipse eatenus
parere tenet , quatenus cā illius pcepti se
habet erga ipsum , vt si causa ipsum co-
gat de necessitate tenetur sub pœna pec-
cati obedire . Et sic intelligitur.l. Si patre
cogente.cod.tit. Vt si pater eum despon-
derat . & sponsalia iurauerat , matrimo-
niumque sit filio vtile & commodum ,
neque vlla sit causa repudiandi. Si autem
causa præcepti procedat ex honestate:te
netur filius tunc etiam ex honestate obe
dire,& non ex necessitate. Atque hoc pa
cto intelligitur verbum. Honorij cap.ci-
tato , Tua nos:scilicet , ꝙ filius omnino
debet quod pater promisit adimplere.

Obiectio. ¶Quod si quis arguat. Vr̄ secunda conclu
sio tertiæ repugnare, quippe quæ conce-
dit teneri filium nonnunquā parere pa-
renti sub pœna peccati mortalis, hoc. n.
est cogi Rn̄detur nonnullā se repugnan
Dilutio tiā.Secunda.n.conclusio solùm affirmat,
ꝙ sine consensu filij per consensum pa-
tris non firmat mrimoniū, licèt possit il-
lum desponsare.Præterea, ꝙ neq; ipsum
pōt,aut metu mortis,aut alio cadente in
constantem virum ad consensum pstrin
gere.Cui non repugnat , vt possit iubere.

¶Per hæc ergo ad secundum argumentū
respondetur . Iacob enim iussa parentis Sol.2.argum.
capessere tenebat : nēpe vxorem ex Cha-
nanæis non suscipere,tum ppter eorum
malignitatem & idololatriā , tum etiam
quia terra illa Chanaam patribus pmis-
sa,bello erat petenda , & suis habitatori-
bus priuanda:quare præceptum Isaac nō
aliud quàm æquissimum fuit .

¶Et eadem est solutio Paulini verbi. Te-
netur siquidem filius obedire patri in lici Sol.3.argum.
tis omnibus & honestis tāquàm liber ho
mo Quare nō cogitur omnimodè in ijs
obtemperare , in quib.est tam liber, quā
ipse pater.putà,in mrimonio contrahen
do,per qđ filius futurus est pater . Vn̄ li-
cèt pr̄ possit sponsalia filij iurare, tn̄ iura
mentum nō habet arctiorem vim,quàm
quòd quantum in se erit operam dabit
matrimonio filij conciliando,quod qui-
dem ius non aufert eidem filio reclamā-
di,& ideo conditio illa, nisi filius renue-
rit,semper iuramento includitur .

¶Quartum argumentum,quia non solū 4. Arg.
ecclesiasticas leges, & verùm & ciuiles tā
git,negotium doctoribus facessit.Et pri- Cap.Cū
mum omnium ca.vlt. de clandest. despō. inhibi-
vbi statuitur, vt filij ex clandestino matri tio.
monio nati nō habeātur,vt legitimi , nil
ad rem attinet præsentem , qm ut distin.
præcedenti monstratum est,non censen-
tur illegitimi propter solam dancularia
desponsationem,sed propter eius contra
ctionē in gradu prohibito,quæ causa est,
vt filij sint spurij . Impręsentiarum verò
non agitur,nisi de pęna eorum, qui con-
tra voluntatem parentum cōtrahunt,li-
cèt verum perficiāt matrimoniū . In eos
enim,qui sic se matrimonio iūgunt,ciui Contra
les leges pœnas decernunt , saltem pecu- hentes
liares regni Hispaniæ, nescio an & aliarū contra
nationum:nam & de Neapoli idem fer- volūta-
tur:nempe, quòd si filia cōtra parentum tem pa-
voluntatem clam nupserit, licet ipso fa- rētum
cto non sit hæreditate abdicata, sit tamē legibus
in potestate parentis eam abdicare. Ius puniun
autem commune , quod viderim , nul tur.
lum extat de hac re expressum : nam in
authen.vt cùm de appellat.cog.§.Causas
autem . colla. octaua inter iustas ingra-
titudinis causas , ob quas pater potest fi-
lias ab hæreditate excludere , non habe Ius cōe.
tur , nisi quòd si filia , quam pater vult

nuptui tradere nõ consenserit, sed luxuriosam vitam degere elegerit. Subditur tamen q; si à vigesimo quinto anno parentes distulerint eam marito copulare, & forsan contigerit in suum corpus peccare, aut sine consensu parentum marito se (libero tamen) coniungere, hoc ad ingratitudinẽ filiæ non imputetur. Ex ista tamen particula aliqui ex canonistis elicere contendunt à contrario sensu, quòd si ante vigesimum quintum annum inconsultis vel dissentientibus parentibus nupserit, exhæredari possit. Sed re vera collectio ægerrima est, imò glossa illic, & de in officioso testamen. Authen. Sed si post. in C. vbi eadem authentica transferitur, non infert, nisi quòd si ante vigintiquinq; annos, vel in suum corpus peccauerit, vel seruo nupserit ingratitudinis rea sit, secus si nupserit libero.

Nota.

¶ Extat autem in Hispania lex. 49. inter Taurinas, vbi si filia clam præter parentum voluntatem nupserit, facultas fit eis eam hæreditatis iure expoliare. Quin verò alia nuperrima Vallisoleti adiecit. q; quanuis filia. 25. annorum ætatem excesserit, eidem subdatur legi. Interpretes autem canonici iuris de hac re dissident: nã alij dicunt leges has ciuiles nõ esse iustas, quippe quę iure canonico sint abrogatę, alijs contrarium asserentib. Et sunt doctorum turbæ vtrinq; tam multæ, vt rẽ potiùs confundant, quàm elucident: q a nõ agunt opinionũ põdere, sed numero.

L. 49. Tauri.

pragmatica. 41. anni. 1537.

An huiusmodi leges sint iustæ.

¶ Duo ergo hic pro nostra tenuitate rñidemus. Primùm enim, quòd iura canonica principibus huiusmndi leges interdicant, nõ video. Imò cùm matrimonium, vt sæpè diximus, sic sit sacramentum, vt sit etiam ciuilis contractus, nil vetat quo minus, vt priori ratione ad forum ecclesiasticum spectat, posteriori, ciuili ẽt aliquatenus subdatur. Non quòd principes ea possint, quæ sunt de matrimonij substantia demutare, sed tñ quòd valeant cõtrahentes mulctare, vbi in bonum publicum contrahendo deliquerint: nam possunt delictis, quorum iudicium ad ecclesiasticum tribunal pertinet, supplicia ẽt, quatenus pacem reipub. perturbant, decernere, vt aduersus vsurarios & periuros, & aduersus eos qui viuentib. vxorib. incestas nuptias contrahunt, & in illos fideles, qui cũ infidelibus aut Iudæis matrimonia coniugunt. Delictum aut profectò est inconsultis parẽtibus id sine vrgente causa attentare: adeò & ratio naturalis, & iura tam canonica, vt can. Aliter. 30. q. 5. & alij. tum etiam ciuilia plurima ius erga liberos de hac re parentibus conferunt. Cap. autem Tuam, de ord. cognitio. quo aiunt hanc facultatem principibus adimi, profectò ineptè ad hoc allegatur: quippe cum illic Honorius solùm decernat, causam mrimonialem atq; adeò legitimationes liberorum ad examen ecclesiæ pertinere, sanè cui incumbit iudicare, an matrimonium fuerit validum. Ex quo profectò nulla cõsequutione colligitur, vt principibus inhibeatur de successione hæreditatis leges ferre. Quin vero cap. aliud, scilicet, Causam quæ in 2. q. filij sint legitimi, quod simul pro se afferunt, contra eos militat: quippe vbi Alex. fatetur ad regem pertinere non ad ecclesiam de possessionibus iudicare, vbi agitur de illegitimo matrimonio, licèt causa matrimonij fuerit ne firmum, aut infirmum pertineat ad ecclesiam. Quòd si arguas. Ius canonicum liberam potestatem tribuit filijs matrimonia contrahẽdi Conceditur quidem, imò & iure naturali, & diuino eadem fundatur libertas. Sed si inde inferas, eadem iura inhibere principibus, ne ullas pœnas contrahentibus decernant, negatur consequentia. Nam etsi ob eandem libertatem mrimonia inconsultis parentibus sint valida, nõ tñ semper contrahentes excipiunt à delicto, quod princeps punire põt. Si. n. duo illustrissimi magnates vellent suos liberos matrimonio coniungere, qua rõne duæ eorum amplissimæ primogenituræ in vnam domũ coalescentes periculũ regi & reipublicæ crearent profectò posset tunc rex, & deberet tale matrimoniũ sub grauissimis pœnis inhibere. Pari ergo ferè rõne interdicere valet, ne magnatum filiæ inconsultis parentibus nubant.

Snĩa autoris.

Notæ.

Diluũtur fundamenta.

Aliud cap.

Obiectio.

Dilutio.

Exẽplũ.

¶ Addiderim tamen secundò hoc tẽperamentũ, q; huiusmodi leges non debent semper toto rigore executioni mandari. Vnde consultissimè non eandem pęnam infligunt liberis masculis absq; volũtate parentum cõtrahentib. quam fœmellis, quæ cùm non tanto ingenio & prudentia

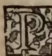
Nota. Pœna. l. 49. non habet locum in masculis.

tia nigeant, debent (in concinnandis potissimum nuptijs) parentibus obstrictiùs esse subiectæ, ne leuiter de se disponant. Sed nihilominus debet causa quoque nubendi æstimari, ut si fortè filia erat iniuria parentum oppressa, quam ne dotarēt, uel alia de causa, nuptui tradere recusabant, tunc certè non esset rigore legis in illam animaduertendum si clam nupserit suo æquali, quemadmodum si absque ulla causa id fecisset. Quare neque in personis inferioris sortis debet ille rigor obseruari, ut in illustribus: quia nec tantum detrimenti populares per hæc matrimonia suis domibus afferunt. In summa quod Christianissimus quisq; rex de hac re decreuerit, iustum est.

QVÆSTIO SECVNDA, *De consensu conditionato.*

ARTICVLVS. I.

Vtrùm consensus conditionatus sit ad matrimonium per se sufficiens.

Ropè ad coactum consensum accedit conditionatus: & ideo similiter quæritur, utrùm aliquando per se sufficiat. Et arguitur à parte negatiua. Matrimonium exigit uerba simpliciter consensum exprimentia: quod aūt sub conditione enunciatur, non simpliciter asseritur: ergo nūquam eiusmodi consensus sufficit.

Partis negatiuæ art. primū.

¶Secundò, quia uerba, quibus matrimonium conciliatur, debent esse certa & firma: adiecta uerò conditio incertitudinē quandam præsefert.

Secundum ar.

¶In contrarium tamen est, quòd cùm alij contractus sub conditione celebrati impleta conditione sint puri & firmi: nil obstat quominus simili consensu contrahatur matrimonium.

Pars affirmatiua.

¶Conditio impræsentiarum non usurpatur pro rei qualitate quemadmodum dicimus aliquam esse seruilis liberæve conditionis, sed pro illa, quæ cōtractui apponi consueuit. Unde conditio in hoc significato est dispositionis: scilicet, actus uel contractus ex euentu incerto suspēsio: vt si dicam, Ducam te in uxorem si tantum mihi æris pōdus in dotem numeraueris. Et solent iuris periti quatuor contractuū moderamina distinguere, quæ sunt, Demōstratio, modus, causa, & cōditio. Quorum singula suas habent notulas. Demōstratio enim fit per relatiuum aut per nomen exprimens qualitatem, ut Duco Mariam, quę libera est, aut Duco istam uirginē. Sed modus exprimitur per coniūctionem, ut Duco ducis filiam, ut honoris mihi accessio inde fiat. Et ad modum reducitur determinatio temporis, ut contrahā tecum Dominica in albis, quando per ecclesiam licet nuptias celebrare. Causa autem exprimitur per, quia, ut duco Crassi filiam: quia prædiues est. Conditio uerò exprimitur per, si, nisi, aut, cum, & similia, ut Contraham tecum si dederis, uel cùm dederis centum, vel, nisi pater renuerit.

Condi- tio q̄d.

Quatuor cō tractuū moderamina. Demonstratio. Modus.

Causa. Cōditio

¶His præmissis ad quæstionem tribus conclusionibus respondetur. Prima est. Tria reliqua moderamina, siue uera sint siue falsa, siue turpia siue honesta, aut cuiuscunque qualitatis, nihil ad matrimonium confirmandum, uel infirmandū referunt, magis quàm si non apponeretur, nisi formam conditionis induant. Exemplum. Si quis dicat, Accipio te, quæ, vel, quia uenenum sterilitatis potasti, matrimoniū contrahit, siue potauerit illa siue secus, licèt eiusmodi potatio fini matrimonij obstet: q̄a non apponitur ut cōditio. Imò quanuis dicat, quia scio te sterilitatem procuraturam, vel pretio amicos recepturam. Et ratio est, quia illa non ceu conditionem apponit, sed quia uxorē sterilē, solùm ut illecebris carnis occurrat, quærit, uel quæ illū quomodocunque sustētet, etiam turpi lucro. Si autem diceret de futuro, Contraho tecum, quæ datura mihi es tantum dotis, illa iam uim habet conditionis, & ideo contractum suspendit quousque per impletionem purificetur. Et pariter si diceret, Accipio te, quæ uenenū sterilitatis potabis, nō esset securum matrimonium: quoniam vr̄ habere formam conditionis contra eius finem: id est, si potaueris. Quoniam si diceret q̄a dabis mihi tantam dotem, conditionem uideretur apponere. Quamuis causales istæ de futuro ambiguæ sint, possunt enim referre uel conditionem uel duntaxat credulitatem proferentis. Et isto

Prima conclu.

Exemplum.

secundo modo nullatenus contractũ uitiant matrimonij. Et idem de demonstrationibus sentiendum. Eademque rõne si diceret, Contraho tecum, ut impedimenta generationis ꝓcures, anceps esset oratio. Nã etsi coniunctio, vt modũ suapte significatione designet, creberrimè tñ uim hẽt conditionis. Similiter si quis dicat. Cõtraho tecum, quę libera es, vel quia libera es, illa nõ est mera demonstratio, sed vim gerit erroris cauendi. Et ideo si erat illa mancipium, & illud ille praesciuerat, matrimonium tenet, si añt crediderat esse liberam, nullum est, non ꝑꝑ defectum demonstrationis, sed ꝑꝑ errorem circa personam, qui matrimonium uitiat. Quare illa demonstrationis adiectio suffragabiĩ proferenti, vt credatur existimasse eam liberam, & onus probationis trãsferetur in foeminam, quae probare tunc tenetur, eum sciuisse se esse ancillam.

¶Conclusio haec facili ratione probatur: quoniam illa, quae matrimonium variãt uel uitiant, debẽt ad substãtiam seu uim contractus spectare: demonstratio autem & modus & causa ad uim contractus nõ spectant, sed ad causas, quae contrahẽtes mouebant, vel ad opiniones rerum, quas conceperant. Quocirca quanuis demonstratio aut causa sit falsa, nihil refert, Vt quispiam dicat, Contraho tecum, quam pater mihi desponsauit, aut, quia parenti bus nostris perplacet, tunc quanuis falsum illud sit, nihilominus matrimoniũ tenet. Falsa enim demõstratio minime legatum aut cõtractum uitiat l. Falsa. ff. de condi. & demonst.

Ratio cõclusio.

¶Ante secundam uerò conclusionem prę nosse oportet plurima esse conditionum genera. Quaedam enim sunt conditiones generales, quae licèt non apponantur, intelliguntur: Vt Cõtraham tecum, si Deus uoluerit, aut si nos viuos seruauerit. Alię sunt particulares, sed tñ contractui matrimonij necessariae, vt si vir diceret hermaphrodito. Contraham tecum si sexum elegeris foemininum, aut si mihi non fueris consanguinea: aut si diceret sarracenę Contraham tecum si fidem Christi profiteri decreueris. Et huiusmodi omnes conditiones nil refert seu apponantur seu taceantur, nam ex natura rei een sentur appositae. Ex alijs uerò particularibus quaedam sunt aut necessariae in se, aut simpliciter impossibiles, vt si sol oriatur cras, aut si caelum digito tetigeris. Aliae uerò sunt contingentes. Atque istae sunt rursus bipertitę: quaedam enim sunt contra substãtiam matrimonij aut eius finẽ aut fidẽ, ut, Contraho tecum quousque aliam inuenero melioribus moribus praeditam, quod est contra matrimonij perpetuitatẽ. Vel Contraho tecũ si sterilitatis causas procuraueris, quod est contra eius finẽ. Aut si aliquem admiseris, qui tecum adulteretur, quod est contra eius fidem. Aliae uerò sunt, quae matrimonio minimè aduersantur: & istarum quaedam sunt honestae, ut Contraho tecum si pater consenserit, aut si dotẽ mihi dederis, uel si fueris uirgo. Alię autem turpes, ut Contraho tecum si mihi fueris in furto vel homicidio perpetrando adiutrix. Atqui omnes istae apponi possunt aut uerbo de praesenti, cõtraho, duco, nubo: aut de futuro, contraham &c.

Cõditionum genera generales. *Cõditio particularis duplex.* *Cõditio contingens duplex.* *Cõditio quae matrimonio non contradicit.*

¶Rursus animaduertendum, quòd matrimonium ipsum conditionem non admittit, sed eius consensus, Quod est dicere, quòd consensus potest quidem ex conditione pendere, sed quandiu ille pendet, matrimoniũ nullum est, quippe cùm absolutus purusque debeat esse contractus, atque adeò quousque conditio purificetur, & consensus fiat de praesenti purus, aut maritalis accedat copula: uigorem cõiugij non habet.

¶In calce demum animaduertendum, ꝙ nulla istarum conditionum, quicq̃ adfert momenti ad matrimonium confirmandum, uel infirmandum, nisi ambo contrahentes in illam conditionem consentiãt, ita ut quã unus obtulit, alter accipiat.

Nota.

¶Sit ergo secunda conclusio. Cõsensus de praesenti sub conditione de praesenti, si illa tunc uel impleta est uel adimpletur, per se absque alio consensu sufficit ad matrimonium, quod ideo eodem momento perficitur: ut si Petrus dicat Mariae secum consentienti, Contraho tecum si patri meo placuerit: id est: si iam modò placet. Conclusio est nemini dubia, quippe euius ratio est liquida. Nil enim hinc, quòd substantiam sacramenti attingat, deest, si modò personae sint legitimae, cùm interueniat assensus mutuus de-

Secunda conclu. *Ratio cõclusio.*

de præsenti nullatenus ex futuro dependens, qui ideo eodem momento, quo exprimitur, vim suam obtinet: nam & in alijs ciuilibus contractibus ita res habet. l. Institutio talis ff de condi. institu. & l. cū ad præsens. ff. si cer. pet vbi habetur, quòd si conditio est de presenti aut de præterito non suspendit contractū. Vnde l. Itaque ff. eod. concluditur, quòd tunc potestatē conditionis obtinet cum in futurum confertur. Si verò conditio non esset adimpleta, aut esset matrimonio contraria, cōsensum irritaret. Et intelligitur sic conclusio, quod etiam si contrahentes assensionem parentum ignorent, imò quamuis credāt eis displicere, si postmodum constiterit parentibus tunc fuisse gratum, non opus est alio consensu, sed matrimonium habendum est pro rato. Quinetiam satis est in virtute eis placuisse: nēpe, si licèt tūc esset dormientes, cogitauerant tñ de illo matrimonio, & placuerat eis. Quinimò fortasse licèt de hoc nūquàm cogitassent, si postea interrogati matrimonium approbarent, approbatio illa esset interpres virtualis cōsensus præteriti, vel saltem non displicuisset. Cùm. n. dicitur, si patri placuerit, sensus videtur si nō fuerit dissentitus, & sciēs gratum habuerit. Attamen si tunc parentibus displicebat, quāuis postmodum sciētibus placeat, matrimonium nullum est absque nouo cōsensu. Nam cōditio ad illud momentum referenda est quo consensus de præsenti exprimitur. ¶ Hinc colligit, quòd quanuis cōditio verbis de præsenti adiecta sit de futuro, si tñ est necessaria in se, vt si sol oriatur cras, perinde si solidum matrimonium, acsi conditio esset de præsenti Assertio est S. Thomæ dist præsenti, art. 3. questiuncula 3. quanuis glossa super c. Per tuas, de condi, apposi. cōtrarium sentiat dicens, quòd etiam hmōi necessaria conditio suspendit contractum; & ideo si iste antequam sol oriatur cras aliud matrimonium contraxerit de præsenti, illud, inquit, est validum. Sed re vera glossa hæc nulli est rationi consentanea. Nam cùm illa conditio sit iam in suis causis naturalibus necessaria, impleta cēsetur. Ad quod facit expresse. l. si. pupillus. §. Qui sub cōditione. ff. de nauationibus. Qui sub conditione stipulatur, quæ omnino extitura est, purè videtur stipulari. Et insti. de inuti lib. stipula. §. si impossibilis. Et. l. Impossibilis, ff. de verb. obliga. Si quis sub illa conditione aliquid spondet, Si cœlum digito non attigero, purè facta obligatio intelligitur quia conditio est necessaria. Secus si conditio poneretur vt modus: scilicet, cōtraho tecum in diem vel pro die crastina sub solis ortum: nunc enim conditio trahit cōsensum ad futurum, & facit tātum sponsalia. Si verò talis per se necessaria cōditio addatur verbis de futuro, contrahā tecum si sol oriatur cras, aut si cœlum circunferatur, eadem ratione valebit pro sponsalibus, acsi nulla esset adiecta conditio. Sed tñ non restringit ad contrahendū cras: quia non apponitur tanquā determinatio temporis. Si autem diceres, Contraham tecum si pater meus moriatur, quāuis conditio sit necessaria, videtur tamen adiecta, vt modus tanquam temporis determinatio: & ideo non teneris contrahere vsque ad patris obitum. Sed si dicas de præsenti, Contraho tecum si pater meus sit moriturus, continuo tenet matrimonium: quia conditio est necessaria, & non ponitur vt designatio temporis. In his ergo & similibus discernendis prudentia opus est. ¶ Dum autē verbis de præsenti adhibetur honesta cōditio de futuro dissidiū est inter iuris peritos & theologos, vtrùm conditione adimpleta opus sit nouo consensu ad confirmandum matrimoniū, an verò sufficiat ille precedens. Panor. si quidem cap. De illis, de conditio. apposi. & Inn. 4. ac penè oēs tenent non opus esse consensu nouo, sed solo impletæ conditionis accessu, nisi conditio substantiæ matrimonij sit contraria. Vt si quis alicui dicat, Cōtraho tecum si pater cōsenserit, aut si mihi talem dotem dederis, aiūt, impleta conditione sine nouo consensu matrimonium esse solidum, quia consensus est purificatus: ita ut si ad alia vota ille trāsierit, nulla sint prorsus. Adstipulat eis Paluda. distin. præsenti. q. 2. artic. 5. Est hic tamen per distinctionem cauēdum, quòd huiusmodi conditio de futuro adhibita verbis de præsenti pōt dupliciter apponi: Vno modo, super illegitimam prohibitamque materiam, vt si cognati intra quartum gradum contrahant sub conditione, si papa dispensauerit. Et tunc alia est diuersa ratio. Quare non omnes prædicti

Marginalia: Conclusionis declaratio. — Conditio, si patri placuerit. — Corollarium. — S. Tho. — Glossa cap. per tuas. — Reprobatur glossa. — Dubiū. — Conditio de futuro, dupliciter contingere potest.

canonum doctores de ista loquuntur, vt paulò post videbimus. Sed dum super legitimam materiam cadit, vt in exemplo posito, si dotem dederis, aut si pater consenserit. De quo ergo nobis primum agẽdum. Potissimum igitur agumentum canonistæ à similitudine aliorũ contractuũ ciuilium ducũt. Dum enim quis ædes suas alteri sub hac conditione vẽdit, si aliàs ipse emerit, vel si rex consenserit, impleta cõditione nõ opus est alio contractu nec cõsensu, vt venditio teneat: idem ergo de matrimonio sentiendum.

Iuris cõsultorũ argum.

¶ Sed nihilominus subiungitur tertia conclusio. Conditio de futuro adiecta verbis de præsenti facit consensum in virtute esse de futuro ceu sponsaliorum & ideo adueniente conditione non fit matrimoniũ nisi nouus consensus de præsenti accedat. Conclusio est S. Thomæ dist. prẹsenti. ar. 3. quæstiuncula. 3. & omnium theologorũ. Et re vera perspecta ratione nullatenus esse potest dubia. Ratio quippe est, ꝙ conditio de futuro facit cõsensum expressum ꝑ verba de præsenti esse pẽdentem de futuro & ideo ante completam conditionem non est sufficiens: consensum autẽ pendere in futurum, in uirtute est esse de futuro: & ideo optimè ait S. Tho. quod conditio & futuro, licet adhibeaẽ verbis de præsenti, perinde habet acsi adhibeatur verbis de futuro: cùm ergo matrimonium nullatenus nisi per consensum de præsenti, vel copula superueniente carnali cõtrahatur fit ut per talem consensum, nec quãdo exprimitur conditio, nec quando impletur fiat matrimonium, atq; adeò opus sit alio nouo de præsenti. Et confirmatur rõ maximè quatenus matrimonium sacramentum est, aliorum sacramentorum exẽplo: nullum enim sub conditione quidpiã valet, vt si quis diceret, Ego te baptizo, aut absoluo si ieiunaueris, aut psalmos recitaueris: aut si prælatus ratum habuerit: neque verò valere incipit dum conditio impletur: nam in sacramentis locum non habet ratihabitio. ¶ Quòd si contra arguas. Si quis dicat fœminæ, Contraho tecum si tu consenseris, ille consensus pẽdet de futuro consensu alterius: & tamen ipsa consentiente non est necessarius in viro alius nouus. Respondetur, quòd consensus ille in virtute continuatur, donec fiat mutuus adueniente alterius cõsensu. Et ideo non est simile illi, qui pendet de futura cõditione, aut de consensu alius tertij: putà, parẽtis &c. Imbecile ergo & nullius vigoris est argũ, quòd ex alijs ciuilibus cõtractibus ad matrimoniũ à canonistis accersitur: nam in alijs iure præsumitur consensum semper in virtute durare, quousq; cõditio superueniat. Et ideo licẽt ille fuerit impleta cõditio confirmat contractum. Secus vero in matrimonio, vbi necessarius est consensus de præsenti.

Tertia conclusio.

S. Tho.

Ratio conclusionis.

Obiectio.

Ratio secunda.

Solutio

Solutio. ad argu. Iuris. cõsultorũ.

¶ Sed ecce aliud argumentum Paludani, Vbi D. Thom. ait, conditionem de futuro adiectam verbis de præsenti perinde habere acsi opponeretur verbis de futuro, aut intelligit nunc quando profertur consensus, aut tunc quando impletur cõditio: non nunc: quia non sunt sponsalia. nam conditio in futurum pendens vt impedit nunc matrimonium, ita & spõsalia: nec tunc quando conditio impletur, nam tunc fit quidem matrimonium, vt in reliquis contractibus contingit. Meritò tamẽ Adrianus. q. 2. de matrimonio reprehendit Paludanum, qui tam infirma ratione suum Magistrum deseruit. Respõdetur. n. ei, eiusmodi contractum vim habere sponsaliorum ab illo pũcto, quo fuit cõsensus prolatus. Similiter enim ipse debet respondere in verbis de futuro. Si enim quis dicat, Accipiam te si dederis mihi talem dotem, quis neget oriri sponsalia? ergo cõditio illa licẽt impediat tunc esse matrimoniũ, non impedit esse sponsalia. Pari modo quando dico, Accipio, si conditio sit de futuro. Et simili ratione impletio cõditionis non sufficit ad matrimonium sine cõsensu nouo de præsenti. ¶ Et confirmatur urgentissimè eadem sententia. Iste contractus, Accipio te si hoc dederis, vim illico habet obligandi sub conditione, & non ratione matrimonij, vt contraria opinio fatetur: nam si ante cõpletam conditionẽ ille voluerit à contractu resilire & aliam ducere, ille secundus contractus erit verum matrimonium: ergo obligat in virtute dũtaxat sponsaliorum, atq; adeò aduenićte conditione non erit amplius q̃ ceu spõsalia obligatorius. Et corroboratur ratio. Si eo ipso, ꝙ cõditio adimpletur, esset matrimoniũ, non opus esset ecclesiæ coactione, vt qui sic pepigerunt, contraherent: cõpel-

Arg. Paludani.

Adria. reprehẽdit Paludanum. Sol. arg.

Ratio secunda.

lit aũt eos vt contrahant: ergo nõ erat nisi sponsalia sub conditione obligata. ¶ Sed arguitur ad id præterea ex cap. De illis, de condit. apposit. vbi ait Alexander, ꝙ qui mulieri sic iurauit, Ego te in vxorem accipiam si tantum mihi donaueris, non est postmodum reus periurij si nolentem sol uere accipere renuerit, nisi vel consensus de præsenti vel copula interuenerit: ergo nisi vbi cõsensus de præsenti absolutus interuenerit, matrimonium non est validũ. Et est explicatio Vrbani tertij in ca. Super eo. Quare mirandum est quomodo Canonistæ hoc caput Vrbani sibi arbitrẽtur suffragari, cum significãtius eis refragetur & patrocinetur nobis, vt bene ait loco citato Adrianus. Cũm.n. illic Vrbanus decreuisset, eum, qui in quandam mulierẽ consenserat, si pater suum præstaret assensum anteꝗ̃ voluntas patris accederet non esse cogẽdum, obijcit verba Alexandri, nisi cõsensus de præsenti intercedat, & ait, illud nõ esse suę definitioni aduersum: quia iste inquit, consensus (.s. contraho te cum, si pater meus consenserit) non est de pręsenti habendus licèt euidentius per verba de præsenti exprimatur, quia in alieno arbitrio nõ habito, sed habẽdo consistit. Tam clarè Papa ꝙ̃ nos loquitur. Et c. Per tuas. liquidò id etiam docet Inn. 3. in illis, qui in matrimonium cõsenserant si pater vel patruus in ipsum quoq; consentirent: pronunciati. n fuissent tanꝙ̃ non coniuges, nisi quia anteãꝙ̃ pater consentiret copula consummarunt, per quam nisi sunt à conditione recessisse. Cõcluditur ergo, conditionem de futuro verbis etiam de præsenti adiectam non facere, dum adimpletur matrimonium, sed confirmare sponsalia. Quare si alter illorum ad aliud matrimonium trãsierit, illud erit validum. Certè nescio cur huiusmodi opiniones circũferantur tanꝙ̃ Canonistarum aut Theologorum. Deberẽt. n. pensata rõne perpẽdi, & non simplici assertione doctorũ sustentari. ¶ Nouam autem dubitandi rationem nobis offert. qñ conditio de futuro sup illegitimã materiã fertur. Vt si quis cognato suo intra gradũ prohibitum dicat, Contraho tecum si Papa dispẽsauerit. Liquidũ enim est ante dispensationem nullum esse matrimonium: sed tñ dispensatione concessa, nõ desunt qui autumẽt absq; nouo consensu esse matrimonium, vt Calderi. & alij, & quos Syluester, verbo. Matrimoniũ 3. §. 9. inducit. Isti eodem argumento vtũtur, quo superiores. Sed multò habet minus energiæ in ista materia, quàm in alia. Vnde idem Panor. & Inno. in c. Super eo, licèt in cap. De illis, vbi legitima est materia, censeant matrimonium absque nouo consensu tenere, tamen vbi est illegitima, id negant. Et re vera non est cur hæc pars negatiua sub opinione tenẽda sit, cùm sit prorsus certa. Nam præter rationem nuperrimè factam, quæ sufficiens est, existit alia hic noua, eademq; vrgẽtior. Ad cuius intellectum notandum est documentum D. Thomæ in 4. distinctio. 40. arti. 5. quòd leges Pontificum non referuntur ad præterita, vt sententia, sed ad futura. Si enim dum lex vigebat prohibens matrimonia in quĩto gradu, aliqui in illo cõtraxissent, & postmodum dum lex alia, quæ permisit contrahere in quinto, superueniret, non ideo eorum matrimonium confirmatum censetur, nisi nouo cõsensu vtentes dispẽsatione contraxissent: quia lex non loquebatur nisi in posterum. Et vice versa. Si mõ ederetur lex prohibens quintum gradum matrimonium eorum, qui in illo contraxerunt, non dissoluitur. Regula est omniũ doctorum vtrusq; scholæ: scilicet, & Theologorum & Iurisconsultorum cõi consensu receptissima. A fortiori ergo sic intelligendæ sunt dispensationes. Cum ergo Papa super matrimonio dispensat in gradu prohibito, solùm intelligit (id quod nomen ipsum dispensationis sonat) facultatem illis facere contrahendi non autem ratum habere quod factum est: ergo si cõtrahere volunt, nouo opus habent cõsensu. Consequentia quidem liquida est, sed minor etiam nũ cõfirmatur. Nam quod in se nullũ fuit, fieri nequit vt validũ fuerit: imò neque ex illo vlla potest oriri obligatio, l. Cùm lex. ff. de fideiussoribus. vt loco citato bene adnotauit Panorm. consensus autem ille inter illegitimas personas nullus fuit: ꝗ a erat iure prohibitus: ergo non potest pro rato haberi, vt ad matrimonium sufficiat. ¶ Et arguitur explicatiùs. Materia legitima quemadmodum & in ædificijs, ita & in contractibus præsupponitur formæ: ergo consensus super materiam illegitimam nullus est, sed post-

Syluest.

Pars negatiua.

Documentũ. D. Thomæ. Lex & dispẽsatio futura respicijt, non autem ꝑterita.

Nota de dispẽsatione.

Probatio minoris.

Aliud argumen.

 quam

In tertium argum. quàm fuerit per papā legitima, opus est nouo consensu. Et tādem arguitur. Si sine nouo consensu virtute prioris fieret matrimonium, sequeretur quòd illi, si Papa illis inuitis dispensare vellet (quod certè bona occurrente causa potest) nequirent à priori pacto resilire, atque adeò posset Papa inter inuitos matrimonium constituere, quod nulla potest opinione affirmari. Certè res est constantissima necessarium esse nouū consensum post dispensationem.

Appendix. ¶ Ex quo fit, quòd quāuis ante dispēsationem cognati sponsi per verba de præsenti & per copulam carnalem affectu maritali matrimonium consumauerint, & plores susceperint, nullum est matrimonium sed omnes sunt fornicationes, quousque post dispēsationem denuò de præsenti cōsenserint. ¶ Quod autem maiorem offert ambiguitatē est, vtrùm saltē eiusmodi cōtractus inter cognatos sub conditione, si Papa dispensauerit, uim habeat sponsaliorum, ita ut superueniente dispēsatione teneantur contrahere. Est. n. casus frequentissimo usu occurrēs. Hoc dubium latè disputat Adrianus in materia de matrimonio quęst. 10. Et pluribus à parte negatiua præmissis sustinet affirmatiuam. Contrarium uero: scilicet, nullam inde nasci sponsaliorū obligationē cōis opinio doctorū asserit, in ca. citato, Super eo, ut Adrian. ipse fatetur. Quæ quidē opinio plurimùm ciuilibus legibus fulcitur, vt. l. Inter stipulantem § sacramen. ff. de uerborum obliga. vbi stipulatio, quæ fit de re sacra vel publica, vana reputatur, etiam si profana fieri possit & priuata: quia dum fiebat stipulatio res erat usibus sacris dedicata. Et idē habetur. l. continuus. §. cùm quis. Et. l. si stipuler. ff. eo. tit. habetur, quod si quis stipulatur, vt id fiat, quod natura fieri non concedit, obligatio non consistit. Et subditur ad positum, quòd si quis stipuletur de eo, quod leges fieri prohibent, cessat obligatio, ueluti si quis nupturam sororē sibi aliquis stipuletur. Et additur, quanquàm etiam si non sit perpetua causa impedimenti, vt accidit in sorore adoptiua, quæ licèt fieri possit non adoptiua, tamen si quis stipuletur eum illa dum est adoptiua, stipulatio est nulla. Proximè certè ad rem nostram attinet hæc lex. & in l. Idem Iulianus. §. fin. ff. de legat. 1. scribitur, quòd illa conditio, quæ pendet ex voluntate principis, censetur impossibilis. & Innoc. in c. Pastoralis. de cau. poss. & proprie. notat, quod quæ sine dispensatione fieri non possunt, impossibilia à iure reputantur. Quo fit, vt conditio illa, si Papa dispēsauerit, impossibilis censeatur, quæ habetur pro non adiecta. Vnde cùm sine illa contractus sponsaliorum nullus esset, fit vt nec valeat cùm illa. Adrianus uerò censet conditionē illā esse possibilem: nam Papa non solùm dispēsare pōt super matrimonio, verū aliqn̄ debet, ut si promisit, uel in bonum publicū aliquid retulerit. Et ad iura allegata, ait. illa stipulationes rerum sacrarū, prohibitarum & publicarū quassare qn̄ in ipso contractu stipulationis non exprimitur conditio voluntatis principis, qui potest super his dispensare. Quando uerò totum ad eius voluntatem refertur, tenet obligatio. ¶ Re uera fateor rem esse ancipitem, & utrinque ambiguam, faciliùs tn̄ in sententiam opinionis communis descenderim, quòd nulla scilicet inde sponsaliorum obligatio oriatur. Et ratio vna est illa, quam Panorm. inducit, ex l. Cùm lex. ff. de fideiussor. scilicet, quòd ex facto iure improbato nulla nascatur obligatio. Aegra enim esset solutio dicentis, quòd lege solùm improbatur matrimoniū inter cognatos, non tn̄ sponsaliorū cōtractus sub illa dispensationis conditione, Quoniam cùm cognati lege sint exclusi à matrimonio tanquàm indebita materia, & sponsalia sint vinculū & obligatio matrimonij contrahendi, eadem ratione est inhabilis materia spōsaliorum, quousque materia sit legitima, iuxta l. Oratio. ff. de sponsali. vbi habetur, quòd lex, quæ prohibet matrimonium, subinde prohibet sponsalia. Et confirmatur ratio. S. spōsalia inter cognatos cōtraherentur sine expressione cōditionis dispensationis, nullius uigoris esset cōtractus, ut Adrianus ipse fatetur: ergo quāuis apponatur ipsa conditio, nihil ualet. Probatur cōsequentia: quoniam licet in priori contractu non explicetur cōditio, implicitè tamen iure ipso intelligitur: eiusdem autem uigoris est implicita iuris conditio & explicita per contrahentem: ergo si posterior ualeret, prior ualeret: prior autem non ualet: ergo nec posterior. Præterea, certè cōditio dispēsationis in

Adrianus. Nō sūt sponsalia. Confirmatio cōmunis opinionis. Conditio, si Papa dispēsauerit, impossibilis. Adria. Solutio Adriani. Snīa autoris. Rō sententiæ. Obiect. Dilutio Rō alia.

in mortalibus impossibilis reputatur: nã regula est, ut nunquàm dispẽsatio fiat, & rarissima exceptio, vt non nisi vrgentissima de causa fiat: quare cum natura contractus, non debeat ex accidentibus, sed ex ipsis, quæ per se insunt, iudicari, non debet talis contractus censeri sponsalia. ¶ Ad hæc denium arguitur. Affinitas sponsalibus superueniens illa dissoluit, vt cap. Veniens, de eo qui cogno. consang. uxor. & capit. Super eo, de consang. & affinit. vt si, sponsus cum sorore sponsæ rem haberet: facilius autem est rei ortum impedire, quã existentem rescindere: ergo eadem affinitas & à fortiori consanguinitas præcedẽs sponsalia irrita facit, quacunque illa conditione fiant. ¶ Quod si cum Adriano responderis, aliquem subsequentem euentum viriare sponsalia preterita, quę si præcederet, nõ impediret futura, vt si post spõsalia sponsa fornicetur, aut lepram contraxerit, respondetur, id contingere propterea quod si illi euentus præcessissent, sponsus sua sponte illas maculas nõ repudiasset: quia nõ sunt iuris impedimẽta: cognationis vero impedimenta sunt iure posita & ideo si irritãt spõsalia preterita, certè à fortiori impediũt futura. Hanc ergo opinionem licet non necessariam, multò tñ probabiliorem existimauerim. ¶ Quo fit, vt non multò ante dispensationem obtentam (de hoc.n. nulla est ambiguitas) uerũ & post, uterq; possit à pacto illo recedere. Neque verò id tantùm de consensu alterius: quia & id certissimum est, sed altero etiam inuito & reclamante. Imò quanuis contractus ille iuratus esset, si hæc nostra communis opinio vera est, iuramentum non ligat, neque dispensatione indiget: quia super illicitam materiam latum est. ¶ Hoc tamen addiderim temperamentum quòd licet eiusmodi contractus uim non obtineat sponsaliorum, quandoque tamẽ ex quadam honestate oritur inde obligatio: nẽpe, dum matrimonium illud inter cognatos ob aliquem bonum finem expediens est: & dum expensæ in expeditione dispensationis amplæ factæ sunt. Præsertim si sponsa se se permiserit spe illa deflorari. Tametsi non solùm talis concubitus peccatũ sit graue, verùm & oscula & tactus, qui aliàs inter sponsos de presenti licent: quia omnia feruntur super indebitam materiam. ¶ Sed arguis. Ergo sic pacisci inter cognatos semper peccatum erit? Respõdetur, quòd si paciscantur intendentes, facere sponsalia, profectò ita secundũ hanc opinionem concedendum est: & grauius peccatum erit si iuramentũ adhibeãt quia fertur in materiam uetitam. Quanquam excommunicationem nõ incurrãt quoniam pœnæ sunt restringendæ, & excommunicatio iure nõ fertur, nisi in eos qui in gradu prohibito matrimonium de facto contrahunt, capi. De muliere, de matri. contra. contra interdi. ecclesiæ, & Clemen. vnica, de cõsangui. & affini. vbi nulla fit sponsaliorũ mentio. Si uerò non cogitent sponsalia facere, sed obligare se ex honestate ne ex pensæ incassum fiant, uel alia bona de causa, tũc nullum peccatum erit, etiam id iurare. Et in hoc sensu debẽt eiusmodi pacta semper iniri, vt euitentur peccata. ¶ Postremum tñ hic dubium fit reliquum, vtrùm si huiusmodi cognati post concessam à pontifice dispensationem affectu coniugali commisceantur corporaliter, illud sit habendum pro matrimonio absque alio consensu siue dispensationis concessionem ignorent, siue sciant. Videt enim matrimonium non conualescere: quoniam carnalis copula illud non perficit, nisi sponsalia præcesserint: & contractus ille, ut dictum est, non habebat sponsaliorum uigorem. Nihilominus respõdetur, illud esse matrimonium, siue scientes siue ignorantes dispensationem affectu coniugali coeant: quia consummata copula post sponsalia non ob id tantum matrimonium componit, quòd sponsalia fuerant, sed eo quod sponsalia testimonium sunt, quòd affectu maritali coierint. Et ideo quanuis impræsentiarum ille contractus non fuerit sponsaliorum, nihilominus quia in animo habebant matrimonium, in illudq; licet uetitũ, consenserãt, quãdo postea sublato impedimẽto illo se affectu commiscent, affectus ipse habetur pro cõsensu. Igitur cognati, qualẽ inierũt pactum, caueant se se mutuò cognoscere tempore, quo speratur dispensatio: nam si compertum sit post tempus concessionis affectu maritali conuenisse, matrimoniũ retractare nequeunt. ¶ Ad argumenta igitur in capite quæstionis proposita respondetur, optimè concludere consensum ex conditione

Solutio

Nota.

Dubiũ optimũ

Sñia authoris.

Nota.

Sol. arg.

conditione de futuro pendentem neutiquam ad matrimonium sufficere. Si uerò sit de præsenti, & conditio de futuro nulla adhibeatur, quę illum pendentē teneat, ille certissimus est, & simpliciter de præsenti, ac perinde ad matrimonium sufficiens, ut latè monstratum est.

ARTICVLVS II.

Vtrùm conditio impossibilis matrimonium tollat.

DE conditionibus generalibus, deque illis particularibus, quæ licèt non apponantur, uerbis ipsis contrahentium subintelliguntur, atq; adeò de necessaria per se satis dictum est. Ex reliquis autem aliæ sunt impossibiles, atque aliæ contingentes. Arguitur ergo de impossibili, ꝙ matrimoniū tollat. Consensus per verba exprimit: qui autem dicit, Contraho vel contrahā tecū, si digito cælum attigeris, nullum vr̄ habere consensum nisi sub illa conditione: ergo est conditionalis, & non de præsenti, atque adeò matrimonium nec ligat nec ligare potest, cum cōditio impleri nequeat. (Partis affirmatiuæ argum. 1.) ¶ Secundo arguitur. Qui verba illa affirmādo profert, vel ridiculus est, vel ridens illa & ioco profert: atque adeo non est censendus habere consensum magis quàm si dolo ea proferret: ergo per illa, nullum matrimonium nectit, sicut neq; ullum aliud sacramētum susciperet. (2. Arg.) ¶ Tertiò. Reliqui omnes contractus ciuiles sub huiusmodi cōditione initi quasi iure sunt irriti. Instit. de inutilib. stipula. §. Si impossibilis. & l. Impossibilis. ff. de verb. obli. sed maior libertas exigitur ad coniugium ergo nec coniugalis contractus tenet. (3. Arg.)

(Pars negatiua.) ¶ In contrarium est Grego. 9. capitulo finali. de conditione apposit. dicens, impossibiles conditiones in fauorem matrimonij pro non adiectis haberi.

(Decisio articuli.) ¶ Quæstio est profectò intellectu non facilis ad cuius igitur enucleationem primùm omnium illud persæpè supra suppositum hic etiam supponendum, quòd in foro conscientiæ apud Deum, vbi non sit verus consensus de præsenti, nullum con-(Nota fundamentū.)iungitur matrimonium, siue conditio impossibilis addatur, siue nulla: quanuis ecclesia in suo tribunali possit illud ex præsumptione pronūciare validum. Hoc supposito ait Paluda. dist. præsenti quæstione 2. articul. 5. con. 5. hoc Gregorij decretum satis esse mirabile, cum ille, qui talem conditionem apposuerit, deridere potiùs videatur, quàm cōsentire, & ideo non est cō sensisse præsumendus: nàm in foro conscientiæ si diceret confessario non consensisse, non iudicaretur matrimonium. (Paludanus.) Atque hoc quidem certissimū est, vt modò supposuimus. Sed hoc in Paludano mirabilius est, quod subdit, id nō præsumi matrimonium, sed esse contrahendum propter præceptum ecclesiæ. (Autoris redargutio.) Ecclesia nanque nullum tale præceptum illic ponit matrimonij cōtrahendi: quia, ut supra diximus, neminem, qui sua sponte non contrahit, cogere ad contrahendum iure valet.

¶ Ad quæstionem ergo vnica conclusione respondetur. Matrimonium sub conditione impossibili contractum iudicio ecclesię præsumitur tale acsi nulla esset conditio apposita. (Conclusio.) Conclusio est prædicti decreti Dicens enim Pontifex eiusmodi conditionē in fauorem matrimonij pro non adiecta haberi, præsumendum matrimonium iubet, acsi illa non esset apposita conditio. (Cap. fi. de cōdi. appos.) Et pari ratione si conditio illa addatur verbis de futuro, Contraham tecum, erunt sponsalia. (Intellectus uerus cap. fi. de cōdit. appos.) Non autem est intelligendum quod conditio impossibilis faciat matrimonium illud, quod sine illa nullum esset sed quòd manet contractus in sua natura. Quare si quis dicat, Contraham tecū cras, si sol de cælo ceciderit, aut si digito cælum attigeris, tenetur contrahere cras. Vtimur enim nunc uerbi gratia exemplis communibus, quicquid de eorum sit veritate, quę iamiam examinabitur.

¶ Sed profectò indigere conclusio uidetur expositione, ne sit mirabilis: nam in re vera, vt iacet, dura prima fronte apparet. (Expositio conclusionis.) Si enim quispiam Philosophus mulieri, quę ceu philosopham se uanè iactaret, assereret lunā esse in infimo orbe, & illa cōtēdēte non esse nisi in secundo vel tertio, ille subinde diceret, Ego cōtraho tecū si luna nō fuerit in infimo orbe, profectò nemo posset præsumere, illū uoluisse matrimoniū cum illa contrahere, quanuis cōditio illa sit impossibilis: imò cēseret quisq; stupidā potiùs inscitiam mulieris irridere voluisse

luisse. Aut si contendenti astra esse animā viuentia, diceret, Contraho tecum si astrū vixerit animali aut rationali vita. Et pari ratione si magicæ dicenti, se posse volare, quis diceret, Contraho tecum si in turrim vel in cælum euolaueris, re vera nō est cur præsumeretur voluisse contrahere, sed potiùs eam voluisse subsannare. ¶ Propterea nonnulli suspicantur in his casibus posse ecclesiam de non matrimonio matrimonio facere: sed profectò nullatenus opinio est audienda. Potest enim materiam inhabilem reddere matrimonio contrahendo, vt inter cognatos, potestq; in suo tribunali secundùm allegata & probata hoc aut illud pronūciare esse matrimonium, aut non esse tale. At verò illud, quòd re uera matrimonium fuit facere vt non sit, aut quod matrimonium non fuit, facere vt sit, re vera nō valet. Adria. in tracta. de matrimonio. dubio. 7. alia via incedit: nempe quòd vbi contrahentes sciunt conditionē esse impossibilem, tunc nō debet haberi ꝓ nō adiecta: quia cessat, inquit, causa præsumendi voluisse contrahere, imò censendi sunt tāquàm impossibile matrimonium reputasse: secus si putabanr esse possibilē: quia tunc præsumuntur se illaqueare voluisse. Attamen distinctio hęc textui Gregorij minimè consonat: eodem enim tenore ait, conditionem turpem haberi pro non adiecta, & impossibilem: turpis autē, etiam si sciatur esse turpis, habetur pro non adiecta: ergo & impossibilis. Item q̄a quāuis existimarent cōditionem esse possibilem non inde sumitur argumentum præsumptionis, quòd habuerint absolutum consensum, imò pendentem ex illa conditione, quam putabant esse possibilē: & tamen Papa iubet habendam pro non adiecta. ¶ Profectò res sic in cortice aspecta perplexissima est, de qua fateor hactenus nihil me certi compertum legisse. Atque ob id Durand. in 3. sentent. dist. 39. q. 4. dicit, se non videre quomodo contrahēs sub conditione impossibili præsumatur contraxisse, & ideo relinquit peritioribus iudicādum. Et quod mirum mihi est, D. Th. nec disti. præsenti. nec 27. q. 2. de sponsalibus, de ista conditione impossibili meminit. Quare intellexisse videtur nullam difficultatē hic re penitius inspecta latitare. Et quod etiam notādum est. Pontifex, nō subiecit exemplū de illa cōditione impossibili, si cęlum digito attigeris, aut de alijs huius generis. Sed doctores ex iure ciuili legibus citatis & alijs eadem exempla accersunt. ¶ Mens ergo Pontificis Maximi (si punctum forsan attigerim) per hæc asserta explicatur. Primū, supponatur, quòd in cōscientia ad consensum intrinsecum spectandum est: nam si fuerit verè de præsenti, matrimoniū facit: si verò de futuro, spōsalia: sin minus, neutrum. At quātum ad præsumptionem ecclesię hoc maximè notandum est, quod ex conditione impossibili ecclesia non contendit sufficiens sumere præsumptionis indicium, sed aliunde. Et multò minus intendit cōditionem huiusmodi aliqnid variare circa matrimonium aut sponsalia: id enim illa particula sonat, habeatur pro non adiecta. Hoc ego duntaxat sapienter Papa definiuit, quòd vbi per alias coniecturas præsumitur adfuisse cōsensum vel de præsenti vel de futuro, perinde ꝓnuncietur illud fuisse matrimoniū, aut spōsalia, acsi nulla fuisset adiecta cōditio: id est, neuter cōiugū teneaē illam implere: quia ad impossibile nemo obligatur. Quāuis nonnunquā ēt ex natura ipsius impossibilis cōditionis fiat præsumptio, qualis fuerit ipse cōsensus. Neq; verò hoc, quòd conditio impossibilis habeatur ꝓ non adiecta, est singulare matrimoniū: nā & in testamentorum legatis id mos obtinuit. vt habetur. l. Obtinuit. ff. de cōd. & de mō. & Instit. eo. tit. & Inst. de hęre. insti. §. Impossibilis. ¶ Secundò ad huius maiorē elucidationē animaduertendū hmōi impossibiles conditiones esse in duplici genere: quędā enim sunt ex se & ratione obiecti impossibiles, nihil ad mores aut matrimoniū attinentes: quæ ideo nec appositæ tanq̄ per alterum contrahentiū adimplendæ existimantur. vt illa, si cælum digito attigeris, & aliæ in exemplis positæ. Aliæ verò sunt ad mores spectantes, & tanq̄ adimplendæ positæ, vt si quis diceret pauperculæ mulieri, Contraham tecum si decem millia aureorum mihi in dotem numeraueris. ¶ Ad ꝓpositum ergo ut descēdamus, si quis in iudiciū delatus fateatur se cōsēsisse sub illa cōditione impossibili, de qua disceptabat, an esset uera. s. si luna non est in infimo orbe, aut si uiuit uita animali, profectò non est præsumendus

Intellectus. ca. fin. Primum assertum.

Secūdū assertū. Conditi impossibilis duplex.

Exēpla.

dus

cumbendo, quàm copulam consummet: veluti si euipiam præsentanea mors offerretur, nisi in fornicationem consentiet.

Responsio. Vel eandem copulam affectu maritali cōsummādo, & matrimonium perficiendo.

Solu. 1. argum. ¶ Ad primum igitur argumētum in principio articuli positum respondetur, quòd etsi consensus ille coactus simpliciter sit voluntarius in particulari, tamen quia ꝑ iniuriam tam ingenti metu extorquetur, illo caret libertatis gradu, qui est matrimonio necessarius.

Solu. 2. argum. ¶ Ad secundum respondetur, non semper esse necessarium aut cōdecens, vt qui coactus consensit ad spontaneum cōsensum inducatur, nisi quando è re sua illud fuerit matrimonium. Si autem voluerit contrahere, vel iterum debet sua sponte consentire, vel coactum, illum consensum cessante coactione retinere. Nam etsi in pœnam raptus raptor secundum antiquos canones & leges prohibitus fuerit cū rapta contrahere, vt can. De puellis. trigesimasexta quæstione septima. & C. de raptu virginum. l. vnica. iam tamē potest rapta puella cum raptore cōtrahere, si prior dissensio transeat postmodū in consensum, & quod antea displicuit tandem incipiat complacere vt extra de raptoribus, ca. vlt.

Capi. fi. de raptoribus. Consensus autem raptoris seu metum inferentis nunquam ad matrimonium sufficit, quousque accedente libero cōsensu alterius, fiant ambo mutui.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm vel princeps subditum, vel pater filium possit ad matrimonium cogere.

EX his, quæ dicta sunt, parua demum oritur dubitatio, vtrū aliquis quēpiam inuitum ualeat ad matrimonium cogere.

Partis affirmatiuæ, argu. 1. Et arguitur, quòd princeps id possit Nam ut supra citatum est. l. Continet. §. sed vim. ff. quod met. eaus. Vis, quā magistratus intulit iure licito non uitiat contractum: vsu tamen venire potest, vt in bonū publicum nuptiæ alicuius illustris conferant: ergo tunc princeps ipsum potest iure perstringere.

2. Arg. ¶ Secūdò de patre arguitur. Legitur enim Gen. 38. quòd Isaac præcepit Iacob, vt nō acciperet vxorem de filiabus Chanaam, quod nunquam, nisi vim haberet coerciuam, fecisset.

3. Arg. ¶ Accedit uerbum Pauli ad Colossen. 3. Filij obedite parentibus per omnia: nam à quibus esse & uiuere suscepimus, eisdem omnimodam obedientiam debemus qua vtique ratione supra monstratum est, patrem posse despōdere filios, sponsaliaque iuramēto firmare, quod certè nisi cogere eos posset, nefas esset, nam periculum tūc periurij subiret.

4. Arg. ¶ Quartò denique arguitur. Per leges ciuiles principum in nonnullis prouincijs, vt in Hispania facultas facta est parentibus, exhæredandi filias, quæ ipsis inuitis vel inscijs clam nubūt: huiusmodi autem leges non essent licitæ, nisi parentes valerent filios constringere.

Pars negatiua. ¶ In contrarium est, quod vt ca. Accessit, & alijs de despōsa. impub. cautū est, puellæ à parentibus ante septennium despōsatæ facultas fit reclamandi.

Decisio articul. ¶ Quæstiunculæ huius negatiua solutio satis lucidè ex superioribus colligitur, potissimùm ex ar. 2. d. 27. q. 1. vbi abunde monstratum est, Deum hāc facultatē nemini hominū reliquisse, vt inuitum quēpiā in mr̄imonium obtruderet: quippe qđ cum natura ipsius, qđ perpetuum esse debet, è diametro pugnet.

Prima conclu. Et hæc sit prima huius art. conclusio, sed ad dissoluenda nonulla cōtraria eadē hic quæstio & conclusio repetitur.

Solu. 1. argum. ¶ Vnde ad primam autoritatē de principe rn̄det, lege illa citata nihil aliud contineri, quam quod vis iusta principis matrimonium non vitiat. Iusta autem vis est, quando ex lege procedit, vt dum qui virginem deflorauit, cōpellitur eam sibi matrimonio copulare, nisi dotare uoluerit: nā postquam ille sua spōte vitium perpetrauit, non censetur inuitus id pati, quod inde subsecutum est.

Capitu. de adulter. Vbi autē nulla adest hominis volūtas, naturæ mr̄imonij repugnaret, ob bonum aliquod cōmune in grato sibi coniugio eum complicare.

An pater id possit. ¶ Quòd autem nec pater eodem iure polleat, probat D. Th. hoc pacto. Cùm in matrimonio sit quædam quasi seruitus perpetua, nequit pater filium, quippe qui liberę conditionis est cogere.

Obiect. ¶ Quòd si contra quis arguat. Pater necessitate compulsus poterat filium vendere,

re, saltē uetusta lege. C. de patribus qui filios distraxere. l. 2. tametsi inter Christianos non sit in vsu, sed mera seruitus molestius uinculum est, quàm coniugale, ergo eadem ratione pôt filium ad m̄rimonium cogere Negatur consequentia, tū quia seruitus non exigit amorem, sed satis est, vt seruus timore seruiat, cùm tñ coniugale commercium suapte natura mutuum amorem coniugum exposcat: tum ēt quia seruitus suapte conditione nō adfert perpetuitatem, vt m̄rimoniū, cùm possit se seruus redimere.

¶Colligitur ergo secunda conclusio, ꝙ pater non potest filios ad matrimonium simpliciter compellere, vt ciuilis etiam lex. Non cogitur. ff. de ritu nuptia. admonet. Et ratio præsertim theologica. Nam si post matrimonium ratum potest vnus coniugum altero inuito religionem profiteri: fortiori ratione filius inuitis parētibus ad matrimonium eum compellentibus id potest, atque adeo eum compellere nequeunt.

¶Accedit tādem huic tertia. Pater pôt inducere filium precib. & monitis, imò nōnunquam præcepto, cui tñ ipse eatenus parere tenet̄, quatenus cā illius pcepti se habet erga ipsum, vt si causa ipsum cogat de necessitate tenetur sub pœna peccati obedire. Et sic intelligitur. l. Si patre cogente. eod tit. Vt si pater eum desponderat. & sponsalia iurauerat, matrimoniumque sit filio vtile & commodum, neque vlla sit causa repudiandi. Si autem causa præcepti procedat ex honestate: tenetur filius tunc etiam ex honestate obedire, & non ex necessitate. Atque hoc pacto intelligitur verbum. Honorij cap. citato, Tua nos: scilicet, ꝙ filius omnino debet quod pater promisit adimplere.

¶Quòd si quis arguat. Vr̄ secunda conclusio tertiæ repugnare, quippe quæ concedit teneri filium nonnunquā parere parenti sub pœna peccati mortalis, hoc. n. est cogi Rn̄detur nonnullā se repugnantiā. Secunda. n. conclusio solùm affirmat, ꝙ sine consensu filij per consensum patris non firmat m̄rimoniū, licèt possit illum desponsare. Præterea, ꝙ neq; ipsum pôt, aut metu mortis, aut alio cadente in constantem virum ad consensum ꝑstringere. Cui non repugnat, vt possit iubere.

¶Per hæc ergo ad secundum argumentū respondetur. Iacob enim iussa parentis capessere tenebat: nēpe vxorem ex Chananæis non suscipere, tum ꝓpter eorum malignitatem & idololatriā, tum etiam quia terra illa Chanaam patribus ꝓmissa, bello erat petenda, & suis habitatoribus priuanda: quare præceptum Isaac nō aliud quàm æquissimum fuit. Sol. 2. argum.

¶Et eadem est solutio Paulini verbi. Tenetur siquidem filius obedire patri in licitis omnibus & honestis tāquàm liber homo. Quare nō cogitur omnimodè in ijs obtemperare, in quib. est tam liber, quā ipse pater. putà, in m̄rimonio contrahendo, per qđ filius futurus est pater. Vn̄ licèt pr̄ possit sponsalia filij iurare, tñ iuramentum nō habet arctiorem vim, quàm quòd quantum in se erit operam dabit matrimonio filij conciliando, quod quidem ius non aufert eidem filio reclamādi, & ideo conditio illa, nisi filius renuerit, semper iuramento includitur. Sol. 3. argum.

¶Quartum argumentum, quia non solū ecclesiasticas leges, & verùm & ciuiles tāgit, negotium doctoribus facessit. Et primum omnium ca. vlt. de clandest. despō. vbi statuitur, vt filij ex clandestino matrimonio nati nō habeātur, vt legitimi, nil ad rem attinet præsentem, qm̄ ut distin. præcedenti monstratum est, non censentur illegitimi propter solam clanculariā desponsationem, sed propter eius contractionē in gradu prohibito, quæ causa est, vt filij sint spurij. Impręsentiarum verò non agitur, nisi de pęna eorum, qui contra voluntatem parentum cōtrahunt, licèt verum perficiāt matrimoniū. In eos enim, qui sic se matrimonio iūgunt, ciuiles leges pœnas decernunt, saltem peculiares regni Hispaniæ, nescio an & aliarū nationum: nam & de Neapoli idem fertur: nempe, quòd si filia cōtra parentum voluntatem clam nupserit, licet ipso facto non sit hæreditate abdicata, sit tamē in potestate parentis eam abdicare. Ius autem commune, quod viderim, nullum extat de hac re expressum: nam in authen. vt cùm de appellat. cog. §. Causas autem. colla. octaua inter iustas ingratitudinis causas, ob quas pater potest filias ab hæreditate excludere, non habetur, nisi quòd si filia, quam pater vult nuptui

4. Arg.

Cap. Cū inhibitio.

Contrahentes contra volūtatem parentum legibus puniuntur.

Ius cōc.

nuptui tradere nō consenserit, sed luxuriosam vitam degere elegerit. Subditur tamen ꝙ si à vigesimo quinto anno parentes distulerint eam marito copulare, & forsan contigerit in suum corpus peccare, aut sine consensu parentum marito se (libero tamen) coniungere, hoc ad ingratitudinē filiæ non imputetur. Ex ista tamen particula aliqui ex canonistis elicere contendunt à contrario sensu, quòd si ante vigesimum quintum annum inconsultis vel dissentientibus parentibus

Nota.

nupserit, exhæredari possit. Sed re vera collectio ægerrima est, imò glossa illic, & de in officioso testamen. Authen. Sed si post. in C. vbi eadem authentica transcribitur, non infert, nisi quòd si ante vigintiquinq; annos, vel in suum corpus peccauerit, vel seruo nupserit ingratitudinis rea sit, secus si nupserit libero.

L. 49. Tauri.

pragmatica. 41. anni. 1537.

¶Extat autem in Hispania lex. 49. inter Taurinas, vbi si filia clam præter parentum voluntatem nupserit, facultas sit eis eam hæreditatis iure expoliare. Quin verò alia nuperrima Vallisoleti adiecit. ꝙ quanuis filia. 25. annorum ætatem excesserit, eidem subdatur legi. Interpretes autem canonici iuris de hac re dissident: nā alij dicunt leges has ciuiles nō esse iustas, quippe quę iure canonico sint abrogatę, alijs contrarium asserentib. Et sunt doctorum turbæ vtrinq; tam multæ, vt rē potiùs confundant, quàm elucident: q̄a nō agunt opinionū pōdere, sed numero.

An huiusmodi leges sint iustæ.

Snīa autoris.

¶Duo ergo hic pro nostra tenuitate rñdemus. Primùm enim, quòd iura canonica principibus huiusmodi leges interdicant, nō video. Imò cùm matrimonium, vt sæpè diximus, sic sit sacramentum, vt sit etiam ciuilis contractus, nil vetat quo minus, vt priori ratione ad forum ecclesiasticum spectat, posteriori, ciuili ēt aliquatenus subdatur.

Notæ.

Non quòd principes ea possint, quæ sunt de matrimonij substantia demutare, sed tñ quòd valeant cōtrahentes mulctare, vbi in bonum publicum contrahendo deliquerint: nam possunt delictis, quorum iudicium ad ecclesiasticum tribunal pertinet, supplicia ēt, quatenus pacem reipub. perturbant, decernere, vt aduersus vsurarios & periuros, & aduersus eos qui viuentib. vxorib. incestas nuptias contrahunt, & in illos fideles, qui cū infidelibus aut Iudæis matrimonia coniugunt. Delictum aut profectò est inconsultis parētibus id sine vrgente causa attentare: adeò & ratio naturalis, & iura tam canonica, vt can. Aliter. 30. q. 5. & alij. tum etiam ciuilia plurima ius erga liberos de hac re parentibus conferunt.

Diluūtur fundamenta.

Cap. autem Tuam, de ord. cognitio. quo aiunt hanc facultatem principibus adimi, profectò ineptè ad hoc allegatur: quippe cum illic Honorius solùm decernat, causam mrimonialem atq; adeò legitimationes liberorum ad examen ecclesiæ pertinere, sanè cui incumbit iudicare, an matrimonium fuerit validum. Ex quo profectò nulla cōsequutione colligitur, vt principibus inhibeatur de successione hæreditatis leges ferre.

Aliud cap.

Quin vero cap. aliud, scilicet, Causam quæ in 2. q. filij sint legitimi, quod simul pro se afferunt, contra eos militat: quippe vbi Alex. fatetur ad regem pertinere non ad ecclesiam de possessionibus iudicare, vbi agitur de illegitimo matrimonio, licèt causa matrimonij fuerit ne firmum, aut infirmum pertineat ad ecclesiam.

Obiectio.

Quòd si arguas. Ius canonicum liberam potestatem tribuit filijs matrimonia contrahēdi

Dilutio.

Conceditur quidem, imò & iure naturali, & diuino eadem fundatur libertas. Sed si inde inferas, eadem iura inhibere principibus, ne ullas pœnas contrahentibus decernant, negatur consequentia. Nam etsi ob eandem libertatem mrimonia inconsultis parentibus sint valida, nō tñ semper contrahentes excipiunt à delicto, quod princeps punire pōt.

Exēplū.

Si.n. duo illustrissimi magnates vellent suos liberos matrimonio coniungere, qua rōne duæ eorum amplissimæ primogenituræ in vnam domū coalescentes periculū regi & reipublicæ crearent profectò posset tunc rex, & deberet tale matrimoniū sub grauissimis pœnis inhibere. Pari ergo ferè rōne interdicere valet, ne magnatum filiæ inconsultis parentibus nubant.

Nota. Pœna. l. 49. non habet locum in masculis.

¶Addiderim tamen secundò hoc tēperamentū, ꝙ huiusmodi leges non debent semper toto rigore executioni mandari. Vnde consultissimè non eandem pęnam infligunt liberis masculis absq; volūtate parentum cōtrahentib. quam fœmellis, quæ cùm non tanto ingenio & prudentia

tia

tia nigeant, debent (in concinnandis potissimum nuptijs) parentibus obstrictiùs esse subiectæ, ne leuiter de se disponant. Sed nihilominus debet causa quoque nubendi æstimari, ut si fortè filia erat iniuria parentum oppressa, quam ne dotarēt, uel alia de causa, nuptui tradere recusabant, tunc certè non esset rigore legis in illam animaduertendum si clam nupserit suo æquali, quemadmodum si absque ulla causa id fecisset. Quare neque in personis inferioris sortis debet ille rigor obseruari, ut in illustribus: quia nec tantum detrimenti populares per hæc matrimonia suis domibus afferunt. In summa quod Christianissimus quisq; rex de hac re decreuerit, iustum est.

QVÆSTIO SECVNDA, *De consensu conditionato.*

ARTICVLVS. I.

Vtrùm consensus conditionatus sit ad mattimonium per se sufficiens.

Propè ad coactum consensum accedit conditionatus: & ideo similiter quæritur, utrùm aliquando per se sufficiat. Et arguitur à parte negatiua. Matrimonium exigit uerba simpliciter consensum exprimentia: quod aūt sub conditione enunciatur, non simpliciter asseritur: ergo nūquam eiusmodi consensus sufficit.

¶Secundò, quia uerba, quibus matrimonium conciliatur, debent esse certa & firma: adiecta uerò conditio incertitudinē quandam præsefert.

¶In contrarium tamen est, quòd cùm alij contractus sub conditione celebrati impleta conditione sint puri & firmi: nil obstat quominus simili consensu contrahatur matrimonium.

¶Conditio impræsentiarum non usurpatur pro rei qualitate quemadmodum dicimus aliquam esse seruilis liberæve conditionis, sed pro illa, quæ cōtractui apponi consueuit. Vnde conditio in hoc significato est dispositionis: scilicet, actus uel contractus ex euentu incerto suspēsio: vt si dicam, Ducam te in uxorem si tantum mihi æris pōdus in dotem numeraueris. Et solent iuris periti quatuor contractuū moderamina distinguere, quæ sunt, Demōstratio, modus, causa, & cōditio. Quorum singula suas habent notulas. Demōstratio enim fit per relatiuum aut per nomen exprimens qualitatem, ut Duco Mariam, quę libera est, aut Duco istam uirginē. Sed modus exprimitur per coniūctionem, ur Duco ducis filiam, ut honoris mihi accessio inde fiat. Et ad modum reducitur determinatio temporis, ut contrahā tecum Dominica in albis, quando per ecclesiam licet nuptias celebrare. Causa autem exprimitur per, quia, ut duco Crassi filiam: quia prædiues est. Conditio uerò exprimitur per, si, nisi, aut, cum, & similia, ut Contraham tecum si dederis, uel cùm dederis centum, vel, nisi pater renuerit. ¶His præmissis ad quæstionem tribus conclusionibus respondetur. Prima est. Tria reliqua moderamina, siue uera sint siue falsa, siue turpia siue honesta, aut cuiuscunque qualitatis, nihil ad matrimonium confirmandum, uel infirmandū referunt, magis quàm si non apponeretur, nisi formam conditionis induant. Exemplum. Si quis dicat, Accipio te, quæ, vel, quia uenenum sterilitatis potasti, matrimoniū contrahit, siue potauerit illa siue secus, licèt eiusmodi potatio fini matrimonij obstet: q̄a non apponitur ut cōditio. Imò quanuis dicat, quia scio te sterilitatem procuraturam, vel pretio amicos recepturam. Et ratio est, quia illa non ceu conditionem apponit, sed quia uxorē sterilē, solùm ut illecebris carnis occurrat, quærit, uel quæ illū quomodocunque sustētet, etiam turpi lucro. Si autem diceret de futuro, Contraho tecum, quæ datura mihi es tantum dotis, illa iam uim habet conditionis, & ideo contractum suspendit quousque per impletionem purificetur. Et pariter si diceret, Accipio te, quæ uenenū sterilitatis potabis, nō esset securum matrimonium: quoniam vr̄ habere formam conditionis contra eius finem: id est, si potaueris. Quoniam si diceret q̄a dabis mihi tantam dotem, conditionem uideretur apponere. Quamuis causales istæ de futuro ambiguæ sint, possunt enim referre uel conditionem uel duntaxat credulitatem proferentis. Et isto

Quatuor cō tractuū moderamina.

Demonstratio.

Modus.

Causa.

Cōditio

Prima conclu.

Exemplum.

secundo modo nullatenus contractū uitiant matrimonij. Et idem de demonstrationibus sentiendum. Eademque rōne si diceret, Contraho tecum, ut impedimenta generationis pcures, anceps esset oratio. Nā etsi coniunctio, vt modū suapte significatione designet, creberrimè in uim hēt conditionis. Similiter si quis dicat. Cōtraho tecum, quę libera es, vel quia libera es, illa nō est mera demonstratio, sed vim gerit erroris cauendi. Et ideo si erat illa mancipium, & illud ille præsciuerat, matrimonium tenet, si aūt crediderat esse liberam, nullum est, non pp defectum demonstrationis, sed pp errorem circa personam, qui matrimonium uitiat. Quare illa demonstrationis adiectio suffragabit proferenti, vt credatur existimasse eam liberam, & onus probationis trāsferetur in fœminam, quæ probare tunc tenetur, eum sciuisse se esse ancillam.

¶Conclusio hæc facili ratione probatur: quoniam illa, quæ matrimonium variāt uel uitiant, debēt ad substātiam seu uim contractus spectare: demonstratio autem & modus & causa ad uim contractus nō spectant, sed ad causas, quæ contrahētes mouebant, vel ad opiniones rerum, quas conceperant. Quocirca quanuis demonstratio aut causa sit falsa, nihil refert, Vt quispiam dicat, Contraho tecum, quam pater mihi desponsauit, aut, quia parentibus nostris perplacet, tunc quanuis falsum illud sit, nihilominus matrimoniū tenet. Falsa enim demōstratio minime legatum aut cōtractum uitiat l. Falsa. ff. de condi. & demonst.

Ratio cō clusio.

¶Ante secundam uerò conclusionem pręnosse oportet plurima esse conditionum genera. Quædam enim sunt conditiones generales, quæ licèt non apponantur, intelliguntur: Vt Cōtraham tecum, si Deus uoluerit, aut si nos viuos seruauerit. Alię sunt particulares, sed in contractu: matrimonij necessariæ, vt si vir diceret hermaphrodito. Contraham tecum si sexum elegeris fœmininum, aut si mihi non fueris consanguinea: aut si diceret sarracenę Contraham tecum si fidem Christi profiteri decreueris. Et huiusmodi omnes conditiones nil refert seu apponantur seu taceantur, nam ex natura rei cēsentur appositæ. Ex alijs uerò particularibus quædam sunt aut necessariæ in se, aut simpliciter impossibiles, vt si sol oriat cras, aut si cælum digito tetigeris. Aliæ uerò sunt contingentes. Atque istæ sunt rursus bipertitę: quædam enim sunt contra substātiam matrimonij aut eius finē aut fidē, ut, Contraho tecum quousque aliam inuenero melioribus moribus præditam, quod est contra matrimonij perpetuitatē. Vel Contraho tecū si sterilitatis causas procuraueris, quod est contra eius finē. Aut si aliquem admiseris, qui tecum adulteretur, quod est contra eius fidem. Aliæ uerò sunt, quæ matrimonio minimè aduersantur: & istarum quædam sunt honestæ, ut Contraho tecum si pater consenserit, aut si dotē mihi dederis, uel si fueris uirgo. Alię autem turpes, ut Contraho tecum si mihi fueris in furto vel homicidio perpetrando adiutrix. Atqui omnes istæ apponi possunt aut uerbo de præsenti, cōtraho, duco, nubo: aut de futuro, contraham &c.

Cōditio num genera. Cō ditiones generales.

Cōditio

particularis duplex.

Cōditio contingens duplex.

Cōditio quæ matrimonio non contradicit.

¶Rursus animaduertendum, quòd matrimonium ipsum conditionem non admittit, sed eius consensus, Quod est dicere, quòd consensus potest quidem ex conditione pendere, sed quandiu ille pendet, matrimoniū nullum est, quippe cùm absolutus purusque debeat esse contractus, atque adeò quousque conditio purificetur, & consensus fiat de præsenti purus, aut maritalis accedat copula: uigorem cōiugij non habet.

¶In calce demum animaduertendum, ꝙ nulla istarum conditionum, quicꝗ adfert momenti ad matrimonium confirmandum, uel infirmandum, nisi ambo contrahentes in illam conditionem consentiāt, ita ut quā unus obtulit, alter accipiat.

Nota.

¶Sit ergo secunda conclusio. Cōsensus de præsenti sub conditione de præsenti, si illa tunc uel impleta est uel adimpletur, per se absque alio consensu sufficit ad matrimonium, quod ideo eodem momento perficitur: ut si Petrus dicat Mariæ secum consentienti, Contraho tecum si patri meo placuerit: id est: si iam modò placet. Conclusio est nemini dubia, quippe cuius ratio est liquida. Nil enim hinc, quòd substantiam sacramenti attingat, deest, si modò personæ sint legitimæ, cùm interueniat assensus mutuus de-

Secunda conclus.

Ratio cō clusio.

de præsenti nullatenus ex futuro dependens, qui ideo eodem momento, quo exprimitur, vim suam obtinet: nam & in alijs ciuilibus contractibus ita res habet. l. Institutio talis ff de condi. institu. & l. cũ ad præsens. ff. si. cer. pet vbi habetur, quòd si conditio est de presenti aut de præterito non suspendit contractũ. Vnde. l. Itaque ff. eod. concluditur, quòd tunc potestatẽ conditionis obtinet cum in futurum con fertur. Si verò conditio non esset adimpleta, aut esset matrimonio contraria, cõsen sum irritaret. Et intelligitur sic conclusio, quod etiam si contrahentes assensionem parentum ignorent, imò quanuis credãt eis displicere, si postmodum constiterit pa rentibus tunc fuisse gratum, non opus est alio consensu, sed matrimonium habendum est pro rato. Quinetiam satis est in virtute eis placuisse: nẽpe, si licèt tũc essẽt dormientes, cogitauerant tñ de illo matrimonio, & placuerat eis. Quinimò fortasse licèt de hoc nũquàm cogitassent, si postea interrogati matrimonium approbarent, approbatio illa esset interpres virtualis cõsensus præteriti, vel saltem non displicuisset. Cùm n. dicitur, si patri placuerit, sensus videtur si nõ fuerit dissentitus, & sciẽs gratum habuerit. Attamen si tunc parentibus displicebat, quãuis postmodum sciẽtibus placeat, matrimonium nullum est absque nouo cõsensu. Nam cõditio ad illud momentum referenda est quo consensus de presenti exprimitur. ¶ Hinc colligit, quòd quanuis cõditio uerbis de præsenti adiecta sit de futuro, si tñ est necessaria in se, vt si sol oriatur cras, perinde si solidum matrimonium, acsi conditio esset de præsenti Assertio est S. Thomæ dist præsenti, art. 3. questiuncula 3. quanuis glossa super c. Per tuas, de condi. apposi. cõtrarium sentiat dicens, quòd etiam hmõi necessaria conditio suspendit contractum; & ideo si iste antequam sol oriatur cras aliud matrimonium contraxerit de præsenti, illud, inquit, est validum. Sed re vera glossa hæc nulli est rationi consentanea. Nam cùm illa conditio sit iam in suis causis natura libus necessaria, impleta cẽsetur. Ad quod facit expresse. l. si. pupillus. §. Qui sub cõditione. ff. de nauatipnibus. Qui sub conditione stipulatur, quæ omnino extitura est, purè videtur stipulari. Et insti. de inuti lib. stipula. §. si impossibilis. Et. l. Impossibilis, ff. de verb. obliga. Si quis sub ilia conditione aliquid spondet, Si cœlum digito non attigero, purè facta obligatio intelligitur quia conditio est necessaria. Secus si conditio poneretur vt modus: scilicet, cõtraho tecum in diem vel pro die crastina sub solis ortum: nunc enim conditio trahit cõsensum ad futurum, & facit tãtum sponsalia. Si verò talis per se necessaria cõditio addatur verbis de futuro, contrahã tecum si sol oriatur cras, aut si cœlum circunferatur, eadem ratione valebit pro sponsalibus, acsi nulla esset adiecta conditio. Sed tñ non restringit ad contrahendũ cras: quia non apponitur tanquã determinatio temporis. Si autem diceres, Contraham tecum si pater meus moriatur, quãuis conditio sit necessaria, videtur tamen adiecta, vt modus tanquam temporis deter minatio: & ideo non teneris contrahere vsque ad patris obitum. Sed si dicas de præsenti, Contraho tecum si pater meus sit moriturus, continuo tenet matrimonium: quia conditio est necessaria, & non ponitur vt designatio temporis. In his ergo & similibus discernendis prudentia opus est. ¶ Dum autẽ verbis de præsenti adhibetur honesta cõditio de futuro dissidiũ est inter iuris peritos & theologos, vtrùm conditione adimpleta opus sit nouo consensu ad confirmandum matrimoniũ, an verò sufficiat ille precedens. Panor. si quidem cap. De illis, de conditio. apposi. & Inn. 4. ac penè oẽs tenent non opus esse consensu nouo, sed solo impletæ conditionis accessu, nisi conditio substantiæ matrimonij sit contraria. Vt si quis alicui dicat, Cõtraho tecum si pater cõsenserit, aut si mihi talem dotem dederis, aiũt, impleta conditione sine nouo consensu matrimonium esse solidum, quia consensus est purificatus: ita ut si ad alia vota ille trãsierit, nulla sint prorsus. Adstipulat eis Paluda. distin. præsenti. q. 2. artic. 5. Est hic tamen per distinctionem cauẽdum, quòd huiusmodi conditio de futuro adhibità verbis de præsenti põt dupliciter apponi. Vno modo, super illegitimam prohibitamq; materiam, vt si cognati intra quartum gradum contrahant sub conditione, si papa dispensauerit. Et tunc alia est diuersa ratio. Quare non omnes prædicti cano-

Dubiũ.

Conditio de futuro, dupliciter contingere potest.

canonum doctores de ista loquuntur, vt paulò post videbimus. Sed dum super legitimam materiam cadit, vt in exemplo posito, si dotem dederis, aut si pater consenserit. De quo ergo nobis primum agẽdum. Potissimum igitur agumentum canonistæ à similitudine aliorũ contractuũ ciulium ducũt. Dum enim quis ædes suas alteri sub hac conditione vẽdit, si aliàs ipse emerit, vel si rex consenserit, impleta cõditione nõ opus est alio contractu nec cõsensu, vt venditio teneat: idem ergo de matrimonio sentiendum.

Iuris cõsultorũ argum.

¶ Sed nihilominus subiungitur tertia conclusio. Conditio de futuro adiecta verbis de præsenti facit consensum in virtute esse de futuro ceu sponsaliorum & ideo adueniente conditione non fit matrimoniũ nisi nouus consensus de præsenti accedat. Conclusio est S. Thomæ dist. presenti. ar. 3. quæstiuncula. 3. & omnium theologorũ. Et re vera perspecta ratione nullatenus esse potest dubia, Ratio quippe est, ꝙ conditio de futuro facit cõsensum expressum ꝑ verba de præsenti esse pẽdentem de futuro & ideo ante completam conditionem non est sufficiens: consensum autẽ pendere in futurum, in uirtute est esse de futuro: & ideo optimè ait S. Tho. quod conditio & futuro, licet adhibeaĩ verbis de præsenti, perinde habet acsi adhibeatur verbis de futuro: cùm ergo matrimonium nullatenus nisi per consensum de præsenti, vel copula superueniente carnali cõtrahatur fit ut per talem consensum, nec quãdo exprimitur conditio, nec quando impletur fiat matrimonium, atq; adeò opus sit alio nouo de præsenti. Et confirmatur rõ maximè quatenus matrimonium sacramentum est, aliorum sacramentorum exẽplo: nullum enim sub conditione quidpiã valet, vt si quis diceret, Ego te baptizo, aut absoluo si ieiunaueris, aut psalmos recitaueris: aut si prælatus ratum habuerit: neque verò valere incipit dum conditio impletur: nam in sacramentis locum non habet ratihabitio. ¶ Quòd si contra arguas. Si quis dicat fœminæ, Contraho tecum si tu consenseris, ille consensus pẽdet de futuro consensu alterius: & tamen ipsa consentiente non est necessarius in viro alius nouus. Respondetur, quòd consensus ille in virtute continuatur, donec fiat mutuus adueniente alterius cõsensu. Et ideo non est simile illi, qui pendet de futura cõditione, aut de consensu alius tertij: putà, parẽtis &c. Imbecile ergo & nulllius vigoris est argm̃, quòd ex alijs ciuilibus cõtractibus ad matrimoniũ à canonistis accersitur: nam in alijs iure præsumitur consensum semper in virtute durare, quousq; cõditio superueniat. Et ideo licèt ille fuerit impleta cõditio confirmat contractum. Secus vero in matrimonio, vbi necessarius est consensus de præsenti.

Tertia conclusio.

S. Tho.

Ratio conclusionis.

Obiectio.

Ratio secunda.

Solutio

Solutio. ad argu. Iuris. cõsultorũ.

¶ Sed ecce aliud argumentum Paludani, Vbi D. Thom. ait, conditionem de futuro adiectam verbis de præsenti perinde habere acsi opponeretur verbis de futuro, aut intelligit nunc quando profertur consensus, aut tunc quando impletur cõditio: non nunc: quia non sunt sponsalia. nam conditio in futurum pendens vt impedit nunc matrimonium, ita & spõsalia: nec tunc quando conditio impletur, nam tunc fit quidem matrimonium, vt in reliquis contractibus contingit. Meritò tamẽ Adrianus. q. 2. de matrimonio reprehendit Paludanum, qui tam infirma ratione suum Magistrum deseruit. Respõdetur. n. ei, eiusmodi contractum vim habere sponsaliorum ab illo pũcto, quo fuit cõsensus prolatus. Similiter enim ipse debet respondere in verbis de futuro. Si enim quis dicat, Accipiam te si dederis mihi talem dotem, quis neget oriri sponsalia? ergo cõditio illa licèt impediat tunc esse matrimoniũ, non impedit esse sponsalia. Pari modo quando dico, Accipio, si conditio sit de futuro. Et simili ratione impletio cõditionis non sufficit ad matrimonium sine cõsensu nouo de præsenti. ¶ Et confirmatur urgentissimè eadem sententia. Iste contractus, Accipio te si hoc dederis, vim illico habet obligandi sub conditione, & non ratione matrimonij, vt contraria opinio fatetur: nam si ante cõpletam conditionẽ ille voluerit à contractu resilire & aliam ducere, ille secundus contractus erit verum matrimonium: ergo obligat in virtute dũtaxat sponsaliorum, atq; adeò aduenięte conditione non erit amplius q̃ ceu spõsalia obligatorius. Et corroboratur ratio. Si eo ipso, ꝙ cõditio adimpletur, esset matrimoniũ, non opus esset ecclesiæ coactione, vt qui sic pepigerunt, contraherent: cõpelli

Arg. Paludani.

Adria. repreh̃dit Paludanum.

Sol. arg.

Ratio secunda.

lit aũt eos vt contrahant: ergo nõ erat nisi sponsalia sub conditione obligata. ¶Sed arguitur ad id prætcrea ex cap. De illis, de condit. apposit. vbi ait Alexander, q̃ qui mulieri sic iurauit, Ego te in vxorem accipiam si tantum mihi donaueris, non est postmodum reus periurij si nolentem sol uere accipere renuerit, nisi vel consensus de præsenti vel copula interuenerit: ergo nisi vbi cõsensus de præsenti absolutus interuenerit, matrimonium non est validũ. Et est explicatio Vrbani tertij in ca. Super eo. Quare mirandum est quomodo Canonistæ hoc caput Vrbani sibi arbitrẽtur suffragari, cum significãtius eis refragetur & patrocinetur nobis, vt bene ait loco citato Adrianus. Cùm.n. illic Vrbanus decreuisset, eum, qui in quandam mulierẽ consenserat, si pater suum præstaret assensum anteq̃ voluntas patris accederet non esse cogẽdum, obijcit verba Alexandri, nisi cõsensus de præsenti intercedat, & ait, illud nõ esse suę definitioni aduersum: quia iste inquit, consensus (.s. contraho te cum, si pater meus consenserit) non est de pręsenti habendus licèt euidentius per verba de præsenti exprimatur, quia in alieno arbitrio nõ habito, sed habẽdo consistit. Tam clarè Papa q̃ nos loquitur. Et c. Per tuas. liquidò id etiam docet Inn. 3. in illis, qui in matrimonium cõsenserant si pater vel patruus in ipsum quoq; consentirent: pronunciati.n fuissent tãq̃ non coniuges, nisi quia anteã q̃ pater consentiret copula consummarunt, per quam nisi sunt à conditione recessisse. Cõcluditur ergo, conditionem de futuro verbis etiam de presenti adiectam non facere, dum adimpletur matrimonium, sed confirmare sponsalia. Quare si alter illorum ad aliud matrimonium trãsierit, illud erit validum. Certè nescio cur huiusmodi opiniones circũferantur tanq̃ Canonistarum aut Theologorum. Deberẽt.n. pensata rõne perpẽdi, & non simplici assertione doctorũ sustentari. ¶Nouam autem dubitandi rationem nobis offert. qñ conditio de futuro sup illegitimã materiã fertur. Vt si quis cognato suo intra gradũ prohibitum dicat, Contraho tecum si Papa dispẽsauerit. Liquidũ enim est ante dispensationem nullum esse matrimonium: sed tñ dispensatione concessa, nõ desunt qui autumẽt absq; nouo consensu esse matrimonium, vt Calderi. & alij, & quos Syluester, verbo. Matrimoniũ 3. §. 9. inducit. Isti eodem argumento vtũtur, quo superiores. Sed multò habet minus energiæ in ista materia, quàm in alia. Vnde idem Panor. & Inno. in c. Super eo, licèt in cap. De illis, vbi legitima est materia, censeant matrimonium absque nouo consensu tenere, tamen vbi est illegitima, id negant. Et re vera non est cur hæc pars negatiua sub opinione tenẽda sit, cùm sit prorsus certa. Nam præter rationem nuperrimè factam, quæ sufficiens est, existit alia hic noua, eademq; vrgẽtior. Ad cuius intellectum notandum est documentum D. Thomæ in 4. distinctio. 40. arti. 5. quòd leges Pontificum non referuntur ad præterita, vt sententia, sed ad futura. Si enim dum lex vigebat prohibens matrimonia in quito gradu, aliqui in illo cõtraxissent, & postmodum dum lex alia, quæ permisit contrahere in quinto, superueniret, non ideo eorum matrimonium confirmatum censetur, nisi nouo cõsensu vtentes dispẽsatione contraxissent: quia lex non loquebatur nisi in posterum. Et vice versa. Si mõ ederetur lex prohibens quintum gradum matrimonium eorum, qui in illo contraxerunt, non dissoluitur. Regula est omniũ doctorum vtrusq; scholæ: scilicet, & Theologorum & Iurisconsultorum cõi consensu receptissima. A fortiori ergo sic intelligendæ sunt dispensationes. Cum ergo Papa super matrimonio dispensat in gradu prohibito, solùm intelligit (id quod nomen ipsum dispensationis sonat) facultatem illis facere contrahendi non autem ratum habere quod factum est: ergo si cõtrahere volunt, nouo opus habent cõsensu. Consequentia quidem liquida est, sed minor etiam num cõfirmatur. Nam quod in se nullũ fuit, fieri nequit vt validũ fuerit: imò neque ex illo vlla potest oriri obligatio, l. Cùm lex. ff. de fideiussoribus. vt loco citato bene adnotauit Panorm. consensus autem ille inter illegitimas personas nullus fuit: q. a erat iure prohibitus: ergo non potest pro rato haberi, vt ad matrimonium sufficiat. ¶Et arguitur explicatiùs. Materia legitima quemadmodum & in ædificijs, ita & in contractibus præsupponitur formæ: ergo consensus super materiam illegitimam nullus est, sed postquam

Syluest.

Pars negatiua.

Documentũ. D. Thomæ.

Lex & dispẽsatio futura respicit, non autem pterita.

Nota de dispẽsatione.

Probatio minoris.

Aliud argumen.

Postremum argum.

quàm fuerit p papā legitima, opus est nouo consensu. Et tādem arguitur. Si sine nouo consensu virtute prioris fieret matrimonium, sequeretur quòd illi, si Papa illis inuitis dispensare vellet (quod certè bona occurrente causa potest) nequirent à priori pacto resilire, atque adeò posset Papa inter inuitos matrimonium constituere, quod nulla potest opinione affirmari. Certè res est constantissima necessarium esse nouū consensum post dispensationem.

Appendix.

¶ Ex quo fit, quòd quāuis ante dispēsationem cognati sponsi per verba de præsenti & per copulam carnalem affectu maritali matrimonium consumauerint, & plores susceperint, nullum est matrimonium sed omnes sunt fornicationes, quousque post dispēsationem denuò de præsenti cō senserint. ¶ Quod autem maiorem offert ambiguitatē est, vtrùm saltē eiusmodi cō tractus inter cognatos sub conditione, si Papa dispensauerit, uim habeat sponsaliorum, ita ut superueniente dispēsatione teneamur contrahere. Est. n. casus frequentissimo usu occurrēs. Hoc dubium latè disputat Adrianus in materia de matrimonio quest. 10. Et pluribus à parte negatiua præmissis sustinet affirmatiuam.

Adrianus.

Contrarium uero: scilicet, nullam inde nasci sponsaliorū obligationē cōis opinio doctorū asserit, in ca. citato, Super eo, ut Adrian. ipse fatetur. Quæ quidē opinio plurimùm ciuilibus legibus fulcitur, vt l. Inter stipulantem §. sacramen. ff. de uerborum obliga. vbi stipulatio, quæ fit de re sacra vel publica, vana reputatur, etiam si profana fieri possit & priuata: quia dum fiebat stipulatio res erat usibus sacris dedicata. Et idē habetur l. continuus. §. cùm quis. Et. l. si stipuler. ff. eo. tit. habetur, quòd si quis stipulatur, vt id fiat, quod natura fieri non concedit, obligatio non consistit. Et subditur ad positum, quòd si quis stipuletur de eo, quæ leges fieri prohibent, cessat obligatio, uelut si quis nupturam sororē sibi aliquis stipuletur. Et additur, quanquàm etiam si non sit perpetua causa impedimenti, vt accidit in sorore adoptiua, quæ licet fieri posset non adoptiua, tamen si quis stipuletur eum illa dum est adoptiua, stipulatio est nulla. Proximè certè ad rem nostram attinet hæc lex. & in l. Idem Iulianus. §. fin. ff. de legat. 1. scribitur, quòd illa conditio,

Nō sūt sponsalia.

Confirmatio cōmunis opinionis.

quæ pendet ex voluntate principis, censetur impossibilis. & Innoc. in c. Pastoralis. de cau. poss. & proprie. notat, quòd quæ sine dispensatione fieri non possunt, impossibilia à iure reputantur. Quo fit, vt conditio illa, si Papa dispensauerit, impossibilis censeatur, quæ habetur pro non adiecta. Vnde cùm sine illa contractus sponsaliorum nullus esset, fit vt nec valeat cùm illa.

Conditio, si Papa dispēsauerit, impossibilis.

Adrianus uerò censet conditionē illā esse possibilem: nam Papa non solùm dispēsare pōt super matrimonio, verù aliqñ debet, ut si promisit, uel in bonum publicū aliquid retulerit. Et ad iura allegata, ait. illa stipulationes rerum sacratū, prohibitarum & publicarū quassare qñ in ipso contractu stipulationis non exprimitur conditio voluntatis principis, qui potest super his dispensare. Quando uerò totum ad eius voluntatem refertur, tenet obligatio.

Adria.

Solutio Adriani.

¶ Re uera fateor rem esse ancipitem, & utrinque ambiguam, faciliùs tñ in sententiam opinionis communis descenderim, quòd nulla scilicet inde sponsaliorum obligatio oriatur.

Sn̄ia autoris.

Et ratio vna est illa, quam Panorm. inducit, ex l. Cùm lex. ff. de fideiussor. scilicet, quòd ex facto iure improbato nulla nascatur obligatio.

Rō sententiæ.

Aegra enim esset solutio dicentis, quòd lege solùm improbatur matrimoniū inter cognatos, non tñ sponsaliorū cōtractus sub illa dispensationis conditione.

Obiect.

Quoniam cùm cognati lege sint exclusi à matrimonio tanquàm indebita materia, & sponsalia sint vinculū & obligatio matrimonij contrahendi, eadem ratione est inhabilis materia spōsaliorum, quousque materia sit legitima, iuxta l. Oratio. ff. de sponsali. vbi habetur, quòd lex, quæ prohibet matrimonium, subinde prohibet sponsalia.

Dilutio.

Et confirmatur ratio. S. spōsalia inter cognatos cōtraherentur sine expressione cō ditionis dispensationis, nullius uigoris esset cōtractus, ut Adrianus ipse fatetur: ergo quāuis apponatur ipsa conditio, nihil ualet. Probatur cōsequentia: quoniam licet in priori contractu non explicetur cō ditio, implicitè tamen iure ipso intelligitur: eiusdem autem uigoris est implicita iuris conditio & explicita per contrahentem: ergo si posterior ualeret, prior ualeret: prior autem non ualet: ergo nec posterior. Præterea, certè cōditio dispēsationis

Rō alia.

in mortalibus impossibilis reputatur: nã regula est, ut nunquàm dispẽsatio fiat, & rarissima exceptio, vt non nisi vrgentissima de causa fiat: quare cum natura contractus, non debeat ex accidentibus, sed ex ipsis, quæ per se insunt, iudicari, non debet talis contractus censeri sponsalia. ¶ Ad hæc demum arguitur, Affinitas sponsalibus superueniens illa dissoluit, vt cap. Veniens, de eo qui cognou. consang. uxor. & capit. Super eo, de consang. & affinit. vt si, sponsus cum sorore sponsæ rem haberet: facilius autem est rei ortum impedire, q̃ existentem rescindere: ergo eadem affinitas & à fortiori consanguinitas præcedẽs sponsalia irrita facit, quacunque illa conditione fiant. ¶ Quod si cum Adriano responderis, aliquem subsequentem euentum vitiare sponsalia preterita, quę si præcederet, nõ impediret futura, vt si post spõsalia sponsa fornicetur, aut lepram contraxerit, respondetur, id contingere propterea quod si illi euentus præcessissent, sponsus sua sponte illas maculas nõ repudiasset: quia nõ sunt iuris impedimẽta: cognationis vero impedimenta sunt iure posita & ideo si irritãt spõsalia preterita, certè à fortiori impediũt futura. Hanc ergo opinionem licet non necessariam, multò tñ probabiliorem existimauerim. ¶ Quo fit, vt non multò ante dispensationem obtentam (de hoc. n. nulla est ambiguitas) uerũ & post. uterq; possit à pacto illo recedere. Neque verò id tantùm de consensu alterius: quia & id certissimum est, sed altero etiam inuito & reclamante. Imò quanuis contractus ille iuratus esset, si hæc nostra communis opinio vera est, iuramentum non ligat, neque dispensatione indiget: quia super illicitam materiam latum est. ¶ Hoc tamen addiderim temperamentum, quòd licet eiusmodi contractus uim non obtineat sponsaliorum, quandoque tamẽ ex quadam honestate oritur inde obligatio: nẽpe, dum matrimonium illud inter cognatos ob aliquem bonum finem expediens est: & dum expensæ in expeditione dispensationis amplæ factæ sunt. Præsertim si sponsa se se permiserit spe illa deflorari. Tametsi non solùm talis concubitus peccatũ, sit graue, verùm & oscula & tactus, qui aliàs inter sponsos de presenti licent: quia omnia feruntur super indebitam materiam. ¶ Sed arguis. Ergo sic paciscì inter cognatos semper peccatum erit? Respõdetur, quòd si paciscantur intendentes, facere sponsalia, profectò ita secundũ hanc opinionem concedendum est: & grauius peccatum erit si iuramentũ adhibeãt quia fertur in materiam uetitam. Quanquam excommunicationem nõ incurrãt quoniam pœnæ sunt restringendæ, & excommunicatio iure nõ fertur, nisi in eos qui in gradu prohibito matrimonium de facto contrahunt, capi. De muliere, de matri. contra. contra interdi. ecclesiæ, & Clemen. vnica, de cõsangui. & affinit. vbi nulla sit sponsaliorũ mentio. Si uerò non cogitent sponsalia facere, sed obligare se ex honestate ne ex pensæ incassum fiant, uel alia bona de causa, tũc nullum peccatum erit, etiam id iurare. Et in hoc sensu debẽt eiusmodi pacta semper iniri, vt euitentur peccata. ¶ Postremum tñ hic dubium fit reliquum, vtrùm si huiusmodi cognati post concessam à pontifice dispensationem affectu coniugali commisceantur corporaliter, illud sit habendum pro matrimonio absque alio consensu siue dispensationis concessionem ignorent, siue sciant. Videt enim matrimonium non conualescere: quoniam carnalis copula illud non perficit, nisi sponsalia præcesserint: & contractus ille, ut dictum est, non habebat sponsaliorum uigorem. Nihilominus respõdetur, illud esse matrimonium, siue scientes siue ignorantes dispensationem affectu coniugali coeant: quia consummata copula post sponsalia non ob id tantum matrimonium componit, quòd sponsalia fuerant, sed eo quod sponsalia testimonium sunt, quòd affectu maritali coierint. Et ideo quanuis impræsentiarum ille contractus non fuerit sponsaliorum, nihilominus quia in animo habebant matrimonium, in illudq; licet uetitũ, consenserãt, quãdo postea sublato impedimẽto illo se affectu commiscent, affectus ipse habetur pro cõsensu. Igitur cognati, quale inierũt pactum, caueant se se mutuò cognoscere tempore, quo speratur dispensatio: nam si compertum sit post tempus concessionis affectu maritali conuenisse, matrimoniũ retractare nequeunt. ¶ Ad argumenta igitur in capite quæstionis proposita respondetur, optimè concludere consensum ex conditione

Solutio

Nota.

Dubiũ optimũ

Sñia authoris.

Nota.

Sol. arg.

conditione de futuro pendentem neutiquam ad matrimonium sufficere. Si uerò sit de præsenti, & conditio de futuro nulla adhibeatur, quę illum pendentē teneat, ille certissimus est, & simpliciter de præsenti, ac perinde ad matrimonium sufficiens, ut latè monstratum est.

ARTICVLVS II.

Vtrùm conditio impossibilis matrimonium tollat.

DE conditionibus generalibus, deque illis particularibus, quæ licèt non apponantur, uerbis ipsis contrahentium subintelliguntur, atq; adeò de necessaria per se satis dictum est. Ex reliquis autem aliæ sunt impossibiles, atque aliæ contingentes. Arguitur ergo de impossibili, quod matrimonium tollat. Consensus per verba exprimit: qui autem dicit, Contraho vel contraham tecū, si digito cælum attigeris, nullum videtur habere consensum nisi sub illa conditione: ergo est conditionalis, & non de præsenti, atque adeò matrimonium nec ligat nec ligare potest, cum cōditio impleri nequeat. ¶ Secundo arguitur. Qui verba illa affirmādo profert, vel ridiculus est, vel ridens illa & ioco profert: atque adeo non est censendus habere consensum magis quàm si dolo ea proferret: ergo per illa, nullum matrimonium nectit, sicut neq; ullum aliud sacramētum susciperet. ¶ Tertiò. Reliqui omnes contractus ciuiles sub huiusmodi cōditione initi quasi iure sunt irriti. Instit. de inutilib. stipula. §. Si impossibilis. & l. Impossibilis. ff. de verb. obli. sed maior libertas exigitur ad coniugium ergo nec coniugalis contractus tenet.

Partis affirmatiuæ argum. 1. *2. Arg.* *3. Arg.*

¶ In contrarium est Grego. 9. capitulo finali. de conditione apposi. dicens, impossibiles conditiones in fauorem matrimonij pro non adiectis haberi.

Pars negatiua.

¶ Quæstio est profectò intellectu non facilis ad cuius igitur enucleationem primùm omnium illud persæpè supra suppositum hic etiam supponendum, quòd in foro conscientiæ apud Deum, vbi non sit verus consensus de præsenti, nullum coniungitur matrimonium, siue conditio impossibilis addatur, siue nulla: quamuis ecclesia in suo tribunali possit illud ex præsumptione pronūciare validum. Hoc supposito ait Paluda. dist. præsenti quæstione 2. articul. 5. con. 5. hoc Gregorij decretum satis esse mirabile, cum ille, qui talem conditionem apposuerit, deridere potiùs videatur, quàm cōsentire, & ideo non est cō sensisse præsumendus: nam in foro conscientiæ si diceret confessario non consensisse, non iudicaretur matrimonium. Atque hoc quidem certissimū est, vt modò supposuimus. Sed hoc in Paludano mirabilius est, quod subdit, id nō præsumi matrimonium, sed esse contrahendum propter præceptum ecclesiæ. Ecclesia nanque nullum tale præceptum illic ponit matrimonij cōtrahendi: quia, ut supra diximus, neminem, qui sua sponte non contrahit, cogere ad contrahendum iure valet.

Decisio articuli. *Nota fundamentū.* *Paludanus.* *Autoris redargutio.*

¶ Ad quæstionem ergo vnica conclusione respondetur. Matrimonium sub conditione impossibili contractum iudicio ecclesię præsumitur tale ac si nulla esset conditio apposita. Conclusio est prædicti decreti. Dicens enim Pontifex eiusmodi conditionē in fauorem matrimonij pro non adiecta haberi, præsumendum matrimonium iubet, ac si illa non esset apposita conditio. Et pari ratione si conditio illa addatur verbis de futuro, Contraham tecum, erunt sponsalia. Non autem est intelligendum quod conditio impossibilis faciat matrimonium illud, quod sine illa nullum esset sed quòd manet contractus in sua natura. Quare si quis dicat, Contraham tecū cras, si sol de cælo ceciderit, aut si digito cælum attigeris, tenetur contrahere cras. Vtimur enim nunc uerbi gratia exemplis communibus, quicquid de eorum sit veritate, quę iamiam examinabitur.

Conclusio. *Cap. fi. de cōdi. appos.* *Intellectus uerus cap. fi. de cōdit. appos.*

¶ Sed profectò indigere conclusio uidetur expositione, ne sit mirabilis: nam in re vera, vt iacet, dura prima fronte apparet. Si enim quispiam Philosophus mulieri, quę ceu philosopham se uanè iactaret, assereret lunā esse in infimo orbe, & illa cōtēdēte non esse nisi in secundo vel tertio, ille subinde diceret, Ego cōtraho tecū si luna nō fuerit in infimo orbe, profectò nemo posset præsumere, illū uoluisse matrimoniū cum illa contrahere, quamuis cōditio illa sit impossibilis: imò cēseret quisq; stupidā potiùs inscitiam mulieris irridere voluisse

Expositio conclusionis.

luisse. Aut si contendenti astra esse animata viuentia, diceret, Contraho tecum si astrū vixerit animali aut rationali vita. Et pari ratione si magicæ dicenti, se posse volare, quis diceret, Contraho tecum si in turrim vel in cælum euolaueris, re vera nō est cur præsumeretur voluisse contrahere, sed potiùs eam voluisse subsannare. ¶ Propterea nonnulli suspicantur in his casibus posse ecclesiam de non matrimonio matrimonio facere: sed profectò nullatenus opinio est audienda. Potest enim materiam inhabilem reddere matrimonio contrahendo, vt inter cognatos, potestq; in suo tribunali secundùm allegata & probata hoc aut illud pronūciare esse matrimonium, aut non esse tale. At verò illud, quòd re uera matrimonium fuit facere vt non sit, aut quod matrimonium non fuit, facere vt sit, re vera nō valet. Adria. in tracta. de matrimonio. dubio. 7. alia via incedit: nempe quòd vbi contrahentes sciunt conditionē esse impossibilem, tunc nō debet haberi ꝓ nō adiecta: quia cessat, inquit, causa præsumendi voluisse contrahere, imò censendi sunt tãquàm impossibile matrimonium reputasse: secus si putabant esse possibilē: quia tunc præsumuntur se illaqueare voluisse. Attamen distinctio hęc textui Gregorij minimè consonat: eodem enim tenore ait, conditionem turpem haberi pro non adiecta, & impossibilem: turpis autē, etiam si sciatur esse turpis, habetur pro non adiecta: ergo & impossibilis. Item q a quãuis existimarent cōditionem esse possibilem non inde sumitur argumentum præsumptionis, quòd habuerint absolutum consensum, imò pendentem ex illa conditione, quam putabant esse possibilē: & tamen Papa iubet habendam pro non adiecta. ¶ Profectò res sic in cortice aspecta perplexissima est, de qua fateor hactenus nihil me certi compertum legisse. Atque ob id Durand. in 3. sentent. dist. 39. q. 4. dicit, se non videre quomodo contrahēs sub conditione impossibili præsumatur contraxisse, & ideo relinquit peritioribus iudicādum. Et quod mirum mihi est, D. Th. nec disti. præsenti. nec 27. q. 2. de sponsalibus, de ista conditione impossibili meminit. Quare intellexisse videtur nullam difficultatē hic re penitius inspecta latitare. Et quod etiam notādum est. Pontifex, nō subiecit exemplū de illa cōditione impossibili, si cęlum digito attigeris, aut de alijs huius generis. Sed doctores ex iure ciuili legibus citatis & alijs eadem exempla accersunt. ¶ Mens ergo Pontificis Maximi (si punctum forsan attigerim) per hæc asserta explicatur. Primū, supponatur, quòd in cōscientia ad consensum intrinsecum spectandum est: nam si fuerit verè de præsenti, matrimoniū facit: si verò de futuro, spōsalia: sin minus, neutrum. At quãtum ad præsumptionem ecclesię hoc maximè notandum est, quod ex conditione impossibili ecclesia non contendit sufficiens sumere præsumptionis indicium, sed aliunde. Et multò minus intendit cōditionem huiusmodi aliquid variare circa matrimonium aut sponsalia: id enim illa particula sonat, habeatur pro non adiecta. Hoc ego duntaxat sapienter Papa definiuit, quòd vbi per alias coniecturas præsumitur adfuisse cōsensum vel de præsenti vel de futuro, perinde ꝓnuncietur illud fuisse matrimoniū, aut spōsalia, ac si nulla fuisset adiecta cōditio: id est, neuter cōiugū teneaē illam implere: quia ad impossibile nemo obligatur. Quãuis nonnunquã ēt ex natura ipsius impossibilis cōditionis fiat præsumptio, qualis fuerit ipse cōsensus. Neq; verò hoc, quòd conditio impossibilis habeatur ꝓ non adiecta, est singulare matrimoniū: nã & in testamentorum legatis id mos obtinuit. vt habetur. l. Obtinuit. ff. de cōd. & de mō. & Instit. eo. tit. & Inst. de hęre. insti. §. Impossibilis. ¶ Secundò ad huius maiorē elucidationē animaduertendū hmōi impossibiles conditiones esse in duplici genere: quædã enim sunt ex se & ratione obiecti impossibiles, nihil ad mores aut matrimoniū attinentes: quæ ideo nec appositæ tanq̃ per alterum contrahentiū adimplendæ existimantur. vt illa, si cælum digito attigeris, & aliæ in exemplis positæ. Aliæ verò sunt ad mores spectantes, & tanq̃ adimplendæ positæ, vt si quis diceret pauperculæ mulieri, Contraham tecum si decem millia aureorum mihi in dotem numeraueris. ¶ Ad ꝓpositum ergo ut descēdamus, si quis in iudiciū delatus fateatur se cōsēsisse sub illa cōditione impossibili, de qua disceptabat, an esset uera. f. si luna non est in infimo orbe, aut si uiuit uita animali, profectò non est præsum en dus

Intellectus. ca. fin. Primum assertum.

Secūdū assertū. Conditi impossibilis duplex.

Exēpla.

dus matrimonium contraxisse, sed disputanti mulerculæ illusisse. Si autem fiteatur dixisse, Contraho tecum si cœlum digito tetigeris, perpendendum aliunde est, verum ne habuerit consensum: nempe, quia per alia verba aut facta illud conijcitur, & tunc præsumetur ioco conditionem adiecisse, atque adeò matrimonium manere solidum. Et eodem modo si conijciatur adiecisse conditionem per fraudē, vt si pollicebatur q̃ s puellæ matrimoniū, si secum in rem veneream consentiret: sed at illam deciperet, adiecit, si cælum digito tetigeris, profectò tūc ad repellendā fraudem meritò compelletur in matrimonio perdurare. At verò si ex coniecturis perpēdatur, aut ioco totū dixisse, Contraho tecum si cælum tetigeris, aut tanquam vnū impossibile, profectò nō est cur magis præsumatur matrimonium cōtraxisse, quàm si dixisset, si angelus fueris, quod est contra substantiam matrimonij: aut quàm si alijs cōtractibus dixisset, si tu mihi oculos quos euulsos habeo, restitueris, dabo tibi centum millia aureorum, aut si cælum attigeris. ¶ Per hæc iudicandum in alijs moralibus conditionibus, si puella, quæ pauper videtur, dicat se habere decem aut viginti millia ducatorum, & iuuenis dicat, Contraho vel contraham tecum si tantū mihi dederis, & non aliàs. Aut si mentita diceret, se frui maximo apud regem fauore, & iuuenis ei responderet, Contraham tecum si mihi feceris donari illustre castrum, aut marchionatum. Quanuis istæ conditiones sint illi puellæ impossibiles, tamen quia poterant, neque prorsus absque prudentia, credi possibiles profectò non sunt habendæ tanquam non adiectæ, imo faciunt contractum pendulum: & ideo si non adimplentur, non obligat. Si verò esset alchimistica mulier, quæ diceret, se scire verum aurum conflare ex cupro, & alius dicat, Contraho tecum si hoc cuprū fuerit à te in aurum versum, reuera illa cōditio si erat impossibilis, vt nisi ab ignarissimo homine non posset credi possibilis, & ideo tunc ad alias coniecturas recurrendum est vt iudicetur interfuerit ne cōsensus, nec ne vt reputet illud matrimonium. Per hæc exempla, quisque poterit de alijs iudicare ¶ Et in summa nos nihil aliud cōstituere volumus, q̃ quòd sensus Pontificis de cōditione impossibili habenda pro non adiecta, non sit quòd eo ipso sit iudicandum uerum esse matrimoniū aut spōsalia: sed intentio eius fuit nudare contractum ea conditione, vt si uel ex ipsa vel aliunde præsumatur habuisse verum cōsensum, matrimonium habeatur pro rato, & illa conditio neutrum obliget contrahentium. Hoc enim sonat, habeatur pro non adicta: hoc est, perinde ac si apposita nō esset, de sponsalibus aut matrimonio iudicetur: nam idem est sensus de conditione turpi, quæ non est contra substantiam matrimonij. Sensum enim hūc clarissimū ficta doctorum mysteria in augustias perplexitatis coniecerunt.

Iudiciū in moralibus conditionibus. Nota.

De alchimica.

Intellectus. ca. fi. circa cōditionem impossibilem.

¶ Argumenta ergo per hæc facilè soluuntur. Qui enim contraxit sub conditione, si cælum digito attigeris: nec præsumendus est contraxisse, neque verò non contraxisse, sed aliunde id iudicandum est. Quāuis & ipsa conditio possit præsumptionem facere totum irrisoriè dixisse. Solu. 1. ar.

¶ Et per hæc ipsa secundum etiam argumentum solutum restat. Solu. 2. argum.

¶ Ad tertium respondetur, quòd sicut nec contractus ciuiles per impossibilem conditionem nulli fiunt, ita nec matrimonium vt expositum est, nisi alius consensus præsumatur, quàm qui per conditionem exprimitur. Discrimen autem, quod in fauorem matrimonij subijcitur eò pertinet, vt si aliunde, & etiam per ipsam conditionē præsumptio fiat veri consensus, conditio ipsa non magis obstet, quàm si non fuisset adicta: neque verò ad sui impletionem obliget.

ARTICVLVS. III.

Vtrum omnis & sola turpis conditio, quæ contraria est matrimonio, ipsum tollat, honestę verò semper obliget.

INter contingētes conditiones aliæ sunt turpes, aliæ verò honestæ. Et turpium aliquæ sūt contra substantiam matrimonij, vt cōtraho tecum si adulterium cōmiseris: atq; aliæ impertinētes, vt Cōtraho tecū si furtum feceris, aut homicidiū. Quarū priores matrimoniū tollere censentur, posteriores

posteriores uerò haberi pro non adiectis. Arguitur ergo quòd non omnis illa, quę est prioris generis tollat matrimonium. Maximè enim illa tolleret, quæ in exēplo posita est: si adulterium commiseris, illa uerò non vr substantiæ matrimonij contraria: nam ad eius finem & fidē satis est, quòd debitum uiro reddat, quoties ab eo fuerit exactum, cui non repugnat, ut q̄n que commisceatur alteri: quare habenda esset pro non adiecta, sicut illa, si furtum feceris, atque adeò non tollit matrimonium. Secundò arguitur. Si quis alteri dicat Contraham tecum si mecum concubueris, illa est conditio turpis, quæ non est cōtra substantiā matrimonij, & tñ vr matrimonium tollere: ergo non sola illa, q̄ est contra substantiam matrimonij, illud tollit Probat minor quia si illud non auferret, maximè quia haberetur pro nō adiecta: hoc tñ vr falsum: nam sæpè homines se sub illa conditione obligant, & non aliter: nempe ut florem puellæ explorent, quæ est honesta conditio: ergo uel contractū suspendit quousque ipsa impleat conditionem, uel quia illam non tenetur implere, contractum reddit nullū. ¶Tertiò arguitur. Si quis cum aliqua sub ista conditione contrahat, Si es uirgo, est honesta conditio: & tñ non vr obligare: quia est impossibilis: nam corruptæ impossibile est esse uirginem: ergo non omnis honesta habenda est pro adiecta & obligatoria. ¶In contrariū est p̄dicta decretalis Gregorij noni cap. fin. de condit. appos. ubi habetur, ꝗ conditiones, quæ sunt contra substantiā matrimonij, illud tollunt, si uerò sunt impertinētes, & turpes uel impossibiles, habent pro non adiectis, & contractus matrimonij manet firmus, ut c. De illis, approbantur conditiones honestę. Ad q̄stionē tribus facillimis cōclusionibus r̄ndetur. Prima. Omnis cōditio matrimonio cōtraria ipsum tollit. Secunda. Si autem sit impertinens, & turpis uel impossibilis, habetur pro nō adiecta. Ambæ sunt assertiones præallagati capit. Et quia tria sunt in matrimonio: scilicet, perpetuitas, finis, & fides, cuicunque istorum obijciatur cōditio, matrimoniū uitiat. Vt si quis dicat, Contraho tecum usque ad mortem patris mei: nam tūc ꝓpter adeptam hæreditatē aliam illustriorem inueniam: hic enim cōcubinatus potius esset, ut can. Solet, 32. q. 2. ait Augu q̄. matrimonium. Aut, contraho tecum hac lege ut sterilitati des operam, ut nunq̄ cōcipias, aut si adulteriorum lucris domū sustentaueris. Et rō primæ conclusionis est clara: nam unumquodq; per suū contrarium corrumpit: cum ergo natura cōsensus matrimonialis ꝑpetuitatem includat, generationem & fidem, qui sub contrarijs conditionibus ait se consentire, re uera non consentit, imò suis ipse uerbis suū perimit extinguitq; consensum. Rō uerò secūdæ est, ꝗ cum nemo ad id, quod turpe est, obligetur, imò multò minus q̄ ad impossibile, ubi cōditio turpis consensum matrimonialem nō aufert ille relinquitur solidus, & ipsa fit uana & futilis nullā uim habens obligandi. Hanc tñ secundam cōclusionē semper intelligito in publico ecclesiæ foro, ubi procedit ex præsumptione. Nam si qui dixit, Contraho tecum si mihi ad furandū fueris socia, nullum alium habuit cōsensum nisi sub tali conditione, neque intellexit se aliter obligare, re uera non fecit matrimoniū, quanuis id p̄sumatur fecisse. Quare vel debet planè postea consentire, uel in alium locum fugere, ubi nōn compellat. Si uerò affectu maritali postea copulam cōsummauerit, tunc fiet matrimonium. ¶In prima aūt conclusione generaliter diximus conditionem contra substantiam matrimonij (absque restrictione ad turpes) illud tollere: nā et honesta, si contraria est, ipsum impedi: s̄m opinionem, quæ communis doctorum est & uera, quanuis Paluda. aliter sentiat Est enim dubium, si q̄dā sub hac conditione & lege contrahāt, ut neuter alteri debitum unq̄ reddat, neque se carnaliter cognoscant: uel si dicat uterque alteri, contraho tecū si uoto te prius castitatis sic obstrinxeris, ut nunq̄ à me petas, neque mihi debitum reddas, utrum matrimonium teneat. Apparet enim ex una parte matrimoniū esse ualidū: q̄a cōditio est honesta, & possent forsan illi uerè contrahere solūm ꝓp cohabitationē & alias necessitudines domesticas, à re tamen uxoria abhorrentes. Itē quia quod contracto matrimonio accidere potest, non est illi contrarium, ut contrahatur: possunt aūt coniuges antequā [illegible]

Rō. 1. conclu.

Rō. 2 cōclusio.

2. Conc. quo ad forum exterius

Circa primā cōclu.

Côditio nunquā reddēdi debitū.

Pars affirmatiua.

2. Argu.

lecto

lecto cōueniāt; uotum castitatis emittere, non obstante matrimonij substantia, ut Maria & Ioseph fecerunt: ergo illa conditio apposita contractui q̄n fit non censetur illi contraria, atque adeo nec matrimonium uitiat. Hac rōne Paludanus communitus distin. 30. quæst. 2. opinatur, matrimoniū sub illa conditione contractum non uitiari, ubi non prorsus v̄r absque ulla probabilitate locutus. Nihilominus contraria opinio est cōmunis eadem que uero similior, censens conditionem illam esse contrariam fini & fidei matrimonij: fini scilicet generationis: & fidei, si bi inuicem debitum persoluēdi. Et ita ait Adria. in tract. de sponsalib. quæst 9. Imò & d. Tho. dist. 28. arti. 4 ad 3. dicit, quòd si mulier dicat viro, Consentio in te, ut non cognoscas me, non est consensus matrimonialis: quia illa conditio non solùm actui, uerùm & potestati cōtrariatūr carnalis copulæ. Et Ricardus ead. dist. art. 2. q̄st. 4. idem ait: nempe, quòd p talem conditionē nunquam reddendi debitum, nō solùm excluditur carnalis copula, uerùm translatio corporū in alterius potestatem contra uinculum coniugale. Quibus adstipulatur Bonauentura eadē. 28. distin. q̄st. ulti. Imo uerò si tenorem citati capit. fin. de condit. apposit. inspicias, consultò Pontifex dixit conditiones contra substātiam coniugij ipsum priuare suo effectu non restringendo ad turpes: quoniam & honestę possunt esse cōtrarię. Adde quòd si conditio illa, si sterilitatem procurau eris, censetur matrimonio contraria: eadē rōne matrimonio aduersatur & hæc, si nullo nos unq̄ amplexu inuicem coniugamus. V̄r enim illi naturæ matrimonij contraria, p quod fiūt duo in carne una. ¶ Verum est tn̄ fautores alterius opinionis dicere posse, q̄ si mulier sic contraheret, Contraho tecum non tamen tradēdo tibi potestatem mei corporis, aut ius ullū in meū corpus, non esset matrimoniū: q̄a hoc est contrariū substantiæ eius. Sed si dicat, Contraho tecū tradendo facultatem mei corporis tibi, hac tamen lege, vt iuri tuo per uotum castitatis renuncies, non esset contra substātiam, nam potest quisq; sicut post, ita & ante renunciare iuri suo. Nihilominus quia facultas est propter usum, cōsonātius rationi est, ut q̄ alterum priuat usu, nō ei simpliciter facultatē conferat. ¶ Ad primū igitur argumētum rīdetur, quod licet conditio sit honesta, est tn̄ substantię matrimonij aduersa: q̄a matrimonium non est vinculum cohabitationis cuiuscunq;, sed utendi se inuicem. ¶ Ad s̄m respondetur, quòd licet illud uotum possit emitti post matrimonium contractum, translata scilicet potestate unius in alterùm: q̄a possunt se sua spōte priuare usu matrimonij, nihilominus idem uotum est contrarium pactioni contractus dum fit, si talis conditio exprimatur. Et ideo si beata uirgo illam Ioseph in contractu matrimonij expressisset, non fuisset matrimonium uerum: cōsensit enim explicitè in matrimonium, sed implicitè in copulam, ut supra diximus & distinctione proxima repetemus. ¶ Tertia conclusio, cōditio honesta de futuro, quæ non est substantiæ matrimonij cōtraria, suspendit contractū: hoc est facit illum obligatoriū sub illa conditione, & nō aliter. Vt si quis dicat. Cōtraho tecum si hanc aut illam mihi dotem numeraueris, aut si pater consenserit. Decreta sunt Alexandri cap. De illis, & Vrbani cap. Super eo, & Innocentij cap. Per tuas, de conditionibus appositis. Et ratio est, quia consensus non aliter est iudicādus, quàm exprimitur: cum ergo sub cōditione exprimatur, nō obligat nisi sub illa: id quod omnibus ē contractibus ciuilibus est commune. Dixerim, conditio de futuro: nam si est de præsenti & adimpleta, cōtractum non suspendit. Sed si est de futuro quanuis addatur uerbis de præsenti perinde eum suspendit acsi adderetur uerbis de futuro. Quare contractus nunquā erit nisi sponsaliorum. Hæc enim omnia arti. 1. explicata sunt. ¶ Rogas autem. Quid si postquàm filius contraxit sub illa conditione, si pater consenserit, pater prius dissentiat, & postea consentiat, aut uice uersa? Facilè respondetur, standum esse priori eius uoluntati. Si enim prius consenserit, satis est ad confirmandum sponsalia, licèt postea dissenserit. Et si priùs dissenserit, satis est ad illa dirimenda, licèt postea cōsenserit, nisi nouus deinceps adhibeatur sponsorum consensus. Sed rursus sciendum, quòd si post hmōi cōditionales cōtractus spōsi cōsummēt copulā, tunc

Marginalia: Paludanus. — Pars negatiua. — D. Tho. — Ricardus. — Bonauē — Cōditio, si sterilitatē procurauerīs. — Defensio alterius opi. — Senten au — Sol. 1 ar. alterius opinio nis. — Sol. 2. ar. — Matrimoniū beatę virginis. — 3. Conc. — Ratio cōclusio. — Cōditio de futuro. — Circa cōditionē, Si pater cōsenserit. — Copula subsequēs cōditionales contractus.

tunc perficitur matrimonium, licèt non impleatur conditio, quia per illam consumationem videntur à cōditione discessisse. Casus est prædictorum cap. De illis, & Per tuas, vbi mulier quæ contraxerat dicens, Si pater consenserit, quia ante dissensum patris cōmista est viro, cōpulsa est manere: secus si non conuenissent, nisi post dissensum patris: nam tunc iam essent dirempta spōsalia. Intelligitur autē capitulū mřimoniū esse tūc præsumptū in foro ecclesiæ: nam in foro consciētiæ, si qui sub conditione contraxerat, nō accedit affectu matitali, sed fornicario, nō discedit à conditione, nec perficit matrimoniū. Et idē de dotis conditione in cap. De illis. ¶ Contra hoc aūt est argm̄: nam q̄ sæpissimè sponsi ante solutam dotem congrediunť, ergo tunc puella esset à dotis solutione absoluta. Sed rñdeť, ꝙ hoc ferè semper fieri solet post cōsensum de p̄senti Et quanuis sit de futuro, & per copulam fiat de præsenti, nihilominus mulier manet obligata per publica instřa, q̄ vim suam obtinent, & quanquàm nulla essent instřa, verbalis promissio eā obligat, neque vir matrimoniū consumat, nisi intelligens eam manere obligatam, nisi sponsus illam absoluat ¶ Dubium autem ex his oritur non facile, vtrùm si q̄s sponsalia cum puella contraxerit sub illa cōditione si fueris virgo, illa cōditio vim habeat suspendendi contractū, vt aliter non obliget, quàm conditione impleta. Cùm enim sit honesta, obligatoria videtur: Hostiēsis existimat, illam haberi pro non adiecta, si inueniatur corrupta, eo ꝙ sit impossibilis, dicente Hieronymo, Nō potest Deus suscitare virginem post ruinam: id est, facere vt sit virgo. At verò sententia hæc bene videtur non esse philosophi: neq; vllius est probabilitatis, vt bene ait Adria. de sponsali. q. 6. Nam conditio impossibilis, quæ habetur pro non adiecta intelligit illa, quæ gñe suo ex obiecto est impossibilis, non tamen illa, quę, in se possibilis est, sed per accidēs, quia ad præteritum nō est potentia, facta est impossibilis. Si. n. nunc quis mulieri donaret cētum ea conditione, si non fuerit fornicata, & non aliter, certè si esset fornicata, non posset in conscientia donationē recipere. Sic. n. ciuiliter & moraliter illud putatur possibile quod esse solet, licèt per accidens sit factum impossibile. ¶ Sed aliter nihilominus ipse Host. arguit, ꝙ habēda sit pro non adiecta, & contractus maneat purus, ex l. Alioqui. ff. de contrahē. empt. vbi habetur, ꝙ si quis emit corruptam putans esse virginē, emptio tenet, quia error non contingit in sexu, sed in qualitate. Et idem habetur. 29. q. 1. §. ad hoc. & §. Item, ꝙ si quis duxit corruptā putans esse virginem mřimoniū tenet. ¶ His nihilominus non obstantibus notandum, ꝙ dupliciter pōt apponi ista cōditio. Vno modo turpiter: id est, contraho tecum si tecum congressus te inuenero virginem. Alio modo honestè: id est, si modò fueris virgo, quod potest explorari per matronas. Et isto secundo modo crediderim conditionem esse obligatoriam, & ideo nisi cōditio sit impleta, matrimonium non tenet Sententia fuit ante nos Paludani præsente distin. q. 2. art. 5. con 4. & Adriani dubio. 6. de sponsalibus. Et ratio mea est, quia cōditio est honestissima. Et sunt qui copiosissima etiā dote numerata non contraherent cum corrupta. Imò possent voto se, vel iureiurādo obstrinxisse nō ducere corruptam: & ideo si illa ipsum de hac re deciperet, maximā ei iniuriam irrogaret. Quin verò addiderim, quòd licèt contraherent sponsalia per conditionem de futuro, si te in toro incorruptam inuenero, & tūc accederet ad illam non animo maritali, sed fornicario ad explorandam veritatē, non teneretur in conscientia sponsaliorum contractui stare, quia conditio non fertur super turpem actum coeundi, sed super honestam virginitatis qualitatem. Et hoc doctores deberent animaduertere antequàm dicerent, conditionem, si te inuenero virginem, esse turpem: nam potest res indagari alia via quàm per turpitudinem. Quare de per se conditio nō est turpis. Sed accidit postea, vt per turpē cōgressum deprehendatur non esse virgo. Fateor quidem, ꝙ in toro ecclesiæ illud haberetur pro matrimonio, quia præsumeretur ille à cōditione discessisse, secundum dist. cap. Per tuas, & illud consumasse. Sed secus est in conscientia.

¶ Ad illud igitur argumentū Host. qđ ex illis textibus induxit, rñdetur, ꝙ debuisset

Margin notes: Nota. — Arg. circa dotē. — Solutio — Conditio, si fueris virgo. — Opi. Hostien. — Adrian. — Arg. Hostien. — Duplex sensus illius cōditionis — Honesta obligat. — Ratio. — Si deprehendaē non esse virgo

Outer margin (bleed-through from facing page, partially visible): Sol. ir. alterius opinionis. — Sol. ... — Matrimonii ... — 3. Con... — Ratio... — Cōditio de futuro. — Circa ... — Copula ... les con tractu.

set animaduertere quàm lōgè error à cōditione distet. Error em̄ est in intellectu qui non apponitur contractui, & ideo. vt dist. proxima visuri sumus, si non sit de substantia, sed de qualitate personæ, matrimonium non vitiat. Quare sicut cōtrahens cum aliqua putans patri suo placere, quanuis displiceat, verè contrahit, ita si quis contrahat cum muliere, quam putat esse virginem, licet sit corrupta, veluti si putasset esse pulchram, & esset fœdissima. At verò sicut dum quis cōtrahit sub conditione, si patri placuerit, mr̄imonium non tenet, nisi per impletionē conditionis purificetur, ita si sub conditione virginitatis contrahat, non erit purum, & validum nisi sit virgo.

Conditio, si mecum concubueris. ¶Subsequitur autem de conditione turpi. Contraho tecum si mecum concubueris. Nihil enim refert, postquam cōditio iam est turpis, si addiderit, causa explorādæ virginitatis, aut libidinis explendæ Et quidem doctores Canonistæ non disputant sit ne cōtractus validus, quia hoc nō dubitant, sed vtrū sit statim mr̄imoniū, eo quod conditio habeī pro nō adiecta, vel sit tm̄ contractus purus sponsaliorū.

Adrian. ¶Censent enim, vt Adrianus dub. 8. de matrimonio refert, esse pura sponsalia ac si non esset apposita conditio. Nam si intelligatur de fornicario coitu, habetur ꝓ non adiecta, vt probatum est. Si verò de legitimo cōiugali, multò fortiùs sunt pura sponsalia, quia conditio illa est necessaria: id est, ex natura matrimonij extitura. Quare neutro modo illa spōsalia sunt in futurum pendentia, sed illico sunt absoluta, & per subsequentem copulam fiunt matrimonium. Sententia est glossæ ca. 1. de sponsa duorum, & quidem vera. Hæc aūt semper intelligenda sunt in foro cōtentioso, quod procedit ex præsumptione, & quando ex aliis coniecturis intelligitur voluisse contrahere sponsalia, vt diximus de conditione impossibili: nam in conscientia si ille non habuit intentionē vllum faciendi matrimonialem contractum, sed potiundi puella, eamque fallendi, contractus ipse nullus est. Quin verò si erat lata disparitas, quia ipse erat illustris, & fœmina pauper, non est cur præsumantur sponsalia, imò ꝙ ille tm̄ volebat Veneri satisfacere. Conditio enim

In foro contentioso.

turpis ob id iudicatur non adiecta, quia nihil mutat de natura contractus. Quare aliunde sumenda est pręsumptio. Imò ex hac, si mecum coieris, potiùs sumitur cōiectura, ꝙ non habuerit contrahendi animum, sed potiùs puellam seducendi. Itē neq; si conditio intelligebatur consumādi copulam maritalem, idcirco sequitur contractum illum fuisse purum sponsaliorum: præsertim si additum esset, si statim mecum in coitum consenseris: nam legitimæ sponsæ etiam de præsenti induciæ dantur duorum mensium ad consumandū copulam, vt cap. Ex publico de cō uers. coniuga. Et ideo sponsus potuit deducere in pactū, vt illa renunciaret illi iuri suo, atq; adeò sponsalia erant pendentia: itaq; si illa statim non implet conditionem ille non manet obligatur. Igitur si huiusmodi contractus superueniente copula iudicantur ab ecclesia vera matrimonia, causa est, quia ꝓsumuntur, tunc sponsi ab illa conditione discessisse secundū iura supra citata. De illis, & Per tuas.

Conditio turpis quare iudicaī pro nō adiecta.

Induciȩ duorū mēsiū.

¶Tandem, quod de virginitatis conditione diximus, quando honestè apponitur: scilicet, quòd suspendit contractum, de alijs etiam honestis conditionibus quodammodo ad perpetuitatem mr̄imonij pertinentibus, & ad amorē inter coniuges conglutinandum, censendum est. Nēpe si quis cōtraxit cum aliqua, quam nō vidit, sub illa conditione si non fuerit cæca, aut muta, aut cocles, aut leprosa, vel aliqua insigni turpitudine deformata, ꝓfectò si secus sit, matrimoniū non tenet, etiam si fiat per verbum de prȩsenti, Contraho. Et par ius est de sponsa respectu sponsi. Quare eadem est ratio si dixerit, Nubo tali si hanc aut illam doctus est artem ad alendam vitam, aut si est ingenuus vel ingenua, aut alia similia. Nā etsi conditiones illæ iuræ expressæ, si pater consenserit, aut si dotem dederis, propinquiùs ad naturam matrimonij spectent, & iō iure admittantur, nihilominus istæ sunt etiam conditiones tum honestæ, tū ad ꝓpetuitatem cohabitationis, & generandi permultùm referentes, & ideo nulla est causa cur non pariter eodem iure approbentur tanquàm necessariò implēdæ. Secus si essent conditiones ad matrimonij finem minùs referentes. Si enim

Conditiones honestȩ suspendūt mr̄imoniū. Exēplū.

Per conditiōes iure expressas alias ad metimur.

Conditio, si ē pulchra

quis contraheret cum aliqua absente hac conditione, si esset pulchra, aut bene morigerata: quia istæ qualitates recipiunt magis & minus, non sunt in foro ecclesię admittendæ tanquàm matrimonium uitiantes, maximè si de præsenti fuerit contractum: quia de spōsalibus non tantum imminet periculi dissoluantur. At prudentia est prius per inquisitionem illas deprehendere, quæ prudentia si defuerit, sponso imputetur. Imò uerò dum cōtrahitur matrimonium de pręsenti, nunquā est cōtrahendum cum conditione de præsenti, præter illā forsan, si pater consenserit: nam multi inde scrupuli oborirētur, qui conscientiam pungerent. Semper autem illud mēte obseruetur quod diximus de foro cōscientiæ, in quo sub quacunque futura conditione consensus exprimatur, nunquam facit matrimonium quousque consensus sit de præsenti. Imò neque eius impletio sat est, quousque talis habeat consensus.

Non aliam nisi te ducam.

¶ De Hac autem negatiua contrahendi forma, Non aliā nisi te ducam, & similibus, nimium inter doctores nōnullos fit contētionis, ut est uidere apud Paludanum dist. 27. quæst. 1. & apud Adria. dubio. 12. de matrimomio, ubi multos iuris peritos allegat Sed res non est tanta disceptatione digna.

Palud.

Regula.

Statuenda enim est hic regula, quòd nunquàm per puram negationem contractus matrimonij uel sponsaliorum uim obtinet, sed per affirmationem explicitam uel implicitam, eo quòd ad matrimonium requiritur consensus. Hoc supposito aliquæ sunt formæ manifestæ, & aliquæ ancipites.

Nunq̄ aliā uxorem à te ducam.

Certum. n. est per hanc orationem, Nunquam aliam à te uxorem ducā, nullum contractum fieri, neque obligationem oriri ducēdi hāc, qm̄ est mera negatio. Per oppositū, certū est per hanc orationem, Nō aliā sed te ducā, fieri sponsaliorum cōtractum: quia, sed te, exceptio est affirmatoria ducendi illā.

Nō aliā sed te ducam

Nullam præter te ducā.

Eadē ratione si dicas, Nullā mulierem ducā pter te: nā secundū dialecticos sensus est, nō aliam ducam, & ducā te Hæc autē oratio, Nullā mulierem ducam, nisi te, æquiuoca censetur, nā pōt facere sensum exceptiuum, ut idē sit qđ pter te, qui ideo obligationē parit cōtrahendi. Sed nescio qđ mysterū comminiscitur hic Adrianus de nomine, alia: nēpe, ut q dixerit, non ducam mulierē nisi te, obligetur illam ducere ratione iam dicta. Sed si dicat, non ducā aliam mulierem nisi te, non obligetur pp falsitatem secūdæ exponentis. Exponitur enim, inquit, sic, Nō ducā aliam mulierem a te: & tu es alia mulier a te, & ducā te. Sed pfecto cōmentitia est illa secunda ex ponens, satis. n. est uerā esse. tu es mulier. Quare idē est, Non ducā aliā nisi te, & non ducā mulierem nisi te.

Nisi te.

Adrianus.

Autho.

¶ Pōt ēt, nisi, facere sensum cōditionalem, ut idem sit, quod si nō duxero te, nullā ducam. Et hęc certè mera negatiua est. Et ideo qn̄ ponit, nisi, cōsulēda est in foro conscientiæ intētio cōtrahentis qualē habuerit. Et in foro cōtentioso aliunde est explotāda Idem est de particula, q̄, ut nullam quam te ducā, aut non cōtraham cum alia q̄ tecum, pōt n. facere sensum exceptiuū, & plurimum conditionalem.

Nisi, potest facere sensū cōditionem.

Nullam quam te ducam.

Quare si quis dicat. Non uendā meas ędes, alii q̄ tibi, nō obligatur uēdere illi. Imò forsan facit hūc sensum, Non cōtrahā cū alia a te, q̄ mera negatiua est. In huiusmodi aūt ambiguitatib. si communis uerborum intelligentia non liquet, iuxta tenorem c. Ex literis. el. 1. de sponsal tunc ex causis & appendicibus ueritas indaganda est, ut ait Hilarius, cap. In telligentia. de reg. iur.

Nota regulam.

Sol. 1. ar.

Angel'.

¶ Primo argumento in capite posito adducitur Angelus in summa, ut neget conditionem illā, si adulterium commiseris, obstare fini matrimonii, nisi addatur, & mihi debitū non solueris. Haud tamen satis inspexit coniugalem fidem utrunque includere: scilicet, & coniugi debitum reddere, & cum nullo alio commisceri. Vtrunque enim ambit admonitio Pauli, Vir non habet potestatem corporis sui, sed uxor, neque uxor sui, sed uir. Et ideo illa sola conditio, si adulterium commiseris, aduersa est fidęi matrimonii, atque adeo illud tollit.

Paulus.

So. 2. ar.

¶ Ad secundum, de illa conditione, si mecum concubueris, satis dictum est, & sub compendio dicitur, quod si quis non habuit consensum nisi sub illa conditione, in conscientia non fit matrimonium nec sponsalia. Imò uero in foro exteriori si non esset alia conięctura ad pręsumēdum consensum, profecto illa conditio potiùs admonet nullum fuisse cōsensum

Intellectus c.si. de condit appo si.

contrahendi, sed decipiendi. Quare sensus canonis, quod illa est habenda pro nō adiecta, non est, quod per illam iudicandum sit fuisse matrimonium, sed quod illa secula ac si non fuisset posita, aliunde præsumatur pręcessisse cōsensum, habeatur non pro adiecta: id est, iudicetur contractus spōsaliorum purus & ualidus ante impletionem conditionis, utpote quā

So.3.ar.

sponsa non tenetur adimplere nisi ad cōsummādum matrimoniū. ¶ Ad tertium denique iam responsum est contra Hostiensem, illam conditionem non censeri impossibilem in moralibus, imò est honesta & contingens, atque adeò si honeste apponatur, ut dictum est, contractum suspendit, & purificari debet.

DISTINCTIO TRIGESIMA, De errore, deque nuptiis beatissimæ uirginis.

Textus. Cap. 1.

Vemadmodū metus, sic & error libertatem uoluntatis auersatur. Ob idq; ille, qui substantiæ matrimonij est aduersus, illud uitiat: utpote error aut personæ aut cōditionis seruilis. Qui.n. arbitratus sibi Mariam copulare, seductus se Annæ coniunxit: quia in Annā minimè consensit, nullum cōtraxit matrimonium. Iacob enim per cōcubitum cum Lya, quam arbitrabatur esse Rachelem, nisi post modum in Lyam denuò consensisset, nullum utiq; matrimonium contraxisset. Neq; uero liber homo, qui cōtrahens cū ancilla, quam putabat esse liberam, lege se coniugij obligauit: eo quod ut personæ; sic & earum libera conditio ad essentiā matrimonii attineat: quippe quo inuicē sibi cohabitare seruireq;, & ut ait Paul. mutuo placere obstringūtur, quibus psoluendis officiis seruitus illius, qui sui iuris nō est, è diametro aduersatur. ¶ *Error autem seu qualitatis seu fortunæ, ut pote quæ ad essentiam matrimonij minime spectant, eius uinculū nequaquam tollit. Sic nos sancti patres sacris canonibus. 29. causa. instructos curarunt.* Cap. 2.

29.quęst. 1.

Ad hæc demum, ut inter causas nuptiarum de fine etiam hoc uerbum dicamus, duplex huiusmodi finis est. Unus scilicet aut duo ipsi sacramento per se innati, ut generatio iuxta illud .Gen. primo. Crescite & multiplicamini: & remedium tem-

Genes. 1

peran-

perandæ libidinis iuxta illud 1.Cori. septimo *Pauli, Propter fornicationem unusquisque habeat uxorem suam: qui quidem fines, ceu à Deo ipso sacramenti institutore profecti semper boni sunt. Alii uero sunt accidentarii à uoluntate contrahentium dimanantes, qui si citra culpæ turpitudinem adhærescant, neque actionẽ uitiant, neq; sacramentũ, ut dum Iacob Rachelis pulchritudine allectus illã sibi in uxorem optauit. Quin imò possunt & honestissimi esse ut pacis amicitiarumq; reconciliatio. Si uero uitium præ se ferant, ut qui ob turpes causas matrimonialia fœdera componunt, sic actionem deturpant, ut tamen nõ ideo sacramentũ ipsum, quatenus Dei munus est, ullo pacto sordescant. Imò uero quocunque fine matrimonium fiat, dum modo intentio Christi & ecclesiæ seruetur, ualidum est & solidum.*

Cap.5. ¶ *Quo autem tractatus hic causarum, quibus matrimonium coniungitur, pro dignitate concludatur, addamus oportet de Mariæ & Ioseph cõiugio Ambos, ut cõtra Faustum autor est Aug. quantum credi potest apud se disposuisse uirginitatem seruare, nisi deus aliter iuberet, quam tamen uoluntatem in consensu matrimoniali minimè expresserunt. Id quod in lib. de nuptiis & concupiscentia de beata uirgine repetit. Si enim sub cõditione, nunquam se inuicem cognoscendi, cõtraxissent, nequaquam eorum matrimoniũ fuisset solidum: utpote quod conditio eorum contractui repugnaret. At uero neq; expresse eadem uirgo, sed implicitè in copulam consensit, nã eiusmodi expressus consensus perpetuæ uirginitati animi & corporis aduersatur. Quam utique uirginitatẽ, cùm certior esset maritum à se rem uxoriam nunquam petiturum, integerrimam custodiuit. ¶ Quo fit, ut eorum matrimoniũ fuerit perfectissimum, non quidem consummatione aut significatione:* Cap.4.

Lib.4.c. 8.& 9.

27.q.2. cã. Beata Maria.

ne: quandoquidem nulla corporũ cõmistio intercesserit, quæ coporeã humanitatis unionem Christi significat, at sanctitate. Sãctiora nãq; uti idẽ ad Eluidiã ait Aug. sunt cõiugia pari uoto continentiũ, q̃ rei uxoriæ uacãtiũ. Omne deniq; nuptiorũ bonũ, ut e. li. de nuptiis idem sanctus pater docuit, impletũ est in illis parẽtib. Christi: fides, ples & sacramentũ. Prolẽ siquidem cognoscimus ipsum dominũ: fidẽ, quia nullũ adulteriũ: sacramentum, quia nullum diuortium. Solus ibi nuptialis concubitus non fuit, quia in carne peccati fieri non poterat sine pudenda concupiscentia carnis, quæ accidit ex peccato: sine qua cõcipi uoluit, qui sine peccato futurus erat.

Aug.

Aug. li. d' nupt. c. 11.

DISTINCTIONIS TRIgesimæ. Quæst. I. De errore.

ARTICVLVS I.

Vtrum error matrimonium impediat.

Partis negatiuæ arg. 1.

Q Vemadmodum uis & metus, ita ignorantia uoluntario obstat: & ideo post uim & metũ sequitur in hac dist. ut de errore dicamus. Arguitur ergo q error matrimonium non uitiet. Si error aliquis il lud impediret maxime error (ut aiunt) uel personæ uel conditionis: sed q error personæ matrimonium nõ tollat, arguit. Eadem est sacramentorũ omnium ratio: nam omnia debent per cognitionem administrari: siquis aũt putans se baptizare uel confirmare Petrum, baptizaret Paulũ esset uerum sacramẽtum: ergo pariter si quis putans cõtrahere cum Maria, cõtraheret cum Anna. Et cõfirmatur. Iacob, licet p errorem contrahere crederet cum Rachele, ut legitur Gene. 29. uerè contraxit cum Lya: ergo error personę non impedit. ¶ Secundò. Sicut cõditio seruitutis est accidens psonæ: ita & aliæ qualitates corporis & animi: ergo sicut error circa libertatẽ impedit, ita & error circa alias qualitates & fortunas, ut uirginitatis, nobilitatis, aut diuitiarum, &c. quod tñ iura negant. Et confirmat Id, qd alicui ex natura sua conuenit, in toto suo ambitu conuenit: errori aũt ex natura sua conuenit impedire matrimonium: ergo circa quãcunq; qualitatem aut conditionem errare contingat, nullum erit. ¶ Tertio. Alia sunt iuris impedimenta, vt infra dicemus, quib. matrimonium fit nullũ, vt disparitas cultus: f. Christiani cũ infideli, & impotentia coeundi, & solenne uotũ &c. ergo istorũ error potiùs debuit inter impedientes cõmunerari, quàm error circa libertatem. ¶ In contrariũ est illud verbũ ciuilis iuris. Quid tã contrariũ est consensui q̃ error. l. Si p errorẽ. ff. de iurisdi. omn. iudi. & illud. 3. Ethic. Aristotelis, q ignorantia tollit uoluntariũ: quippe qđ secundũ Gregoriũ Nicenũ & Damascenũ est illud, cuius principiũ est in aliquo sciẽte omnia singularia, i quib. est actus. ¶ Ad dissoluẽdã præsentẽ quæstionẽ primo notandũ de erroris noie, quod posset cuipiã apparere, dicẽdum esse ignorantiam potius impedire matrimonium quam errorem. Ignorantia quippe de se nullã ponit cognitionẽ, quæ id circo dicitur puræ negationis: error uero, q dicit ignorãtiã prauæ dispositionis, ponit iudiciũ falsum: Error nanq;, vt ait Aug. in Enchiridio c. 13. est approbare falsa pro veris: Omnis autẽ ignorantia, etiã citra errorem, tollit uolũtariũ ergo nõ tantum error, sed ignorãtia in genere debuit poni tãq̃ impedimẽtum.

Confirmatio arg.

2. Argu.

Confirmatio argu.

3. Argu.

Pars affirmatiua.

Gregor. Nicen.

Decisio articuli.

Ignorãtia.

Erro. Aug. definitio.

tum. Ad hoc aut dicimus, ꝙ quantum ad impedimentum matrimonij non differt, vtrùm dicatur ignorantia vel error: attamen cùm matrimonium nunquã, nisi per aliquod iudicium contrahatur, necesse est, vt si illic ignorantia lateat, error subinde nascatur, quo vnum pro alio iudicatur: qm̃ consensus in id non dirigit, quod prorsus ignotum est. l. Cùm ab eo. §. Missam. ff. de contrah. empt. Quocirca quia error, id est, iudiciũ falsum, est tunc cã proxima contractus, congruentius dr̃ error, quàm ignorantia. Vnde bene aiũt doctores, ꝙ omnimoda ignorantia circa personam non permittit, vt si propriè error personæ, sed illa, quæ aliquã æstimatione personæ, aut conditionis p̃supponit. Quæ. n. nunquam audiuit regẽ habere filium, nõ potest errare in persona nubendo alicui putãs esse filium regis. Mox animaduertendũ, errorem citra m̃rimonium quadruplicis esse generis: scilicet, personæ, conditionis: nempe, seruitutis, & qualitatis, ac fortunæ. ¶ Solutio, ergo quæstionis tribus conclusionib. continetur: Prima. Error personæ impedit matrimonium. Vt si quis putans se contrahere cũ Maria, cõtrahat cum Anna. Decretũ est iuris. 29. q. 1. Et idem est in alijs contractibus ciuilibus. Si enim credens se emere mancipium masculum emat fœminam, contractus non tenet, vt ibidẽ habetur. Quemadmodum si emẽti aurum supponeretur loco eius aurichalcũ, aut pro vino acetum. l. in venditionibus. ff de contrahen. emptio. Quòd si arguas. Cùm pro aureo ducato datur pondus argenti, vel alius metalli tantundem valens, commutatio est legitima, ergo si qua nubat vni viro tantæ æstimationis, quantæ erat ille, quem putabat sibi præsentari. Negatur consequentia, quia pecunia, imò & res, quæ commutantur, pretio æstimantur, quod quidem potissimum est in contractu. Et ideo argẽtum pro auro, si eiusdẽ valoris est, nõ vitiat contractũ. Cõsensus aũt matrimonij fertur in hãc ꝑsonã ꝓpter se, & iõ non est simile. Rõ ergo cõclusionis est, quã impræsentiarũ. D. Tho. adducit. Quicquid tollit cãm, tollit effectum: consensus aũt m̃rimonij est cã ipsius, & error tollit consensum, quia consensus est errore ꝓfectus nõ est liber: voluntatis quippe libertas cognitionẽ intellectus supponit: illa ergo sublata nullũ est voluntariũ aut liberũ, iuxta illud, Errantis voluntas nulla est. l. Cum testm̃. C. de iuris & facti ignor. Enimuerò qui putat se consentire in Petrũ, nullatenus cõsentit in Paulũ. Vt em̃ autor est Aug. 10. de ciui. ca. 1. Non possunt amari neq; eligi nisi cognita, & vinculũ m̃rimonij absque amore & voluntatis electione nõ p̃t esse perpetuũ. Vnde optimè concludit S. Tho. ꝙ error non solum m̃rimoniũ euacuat, verum & id iure naturali ei cõpetit ac perinde diuino. ¶ Secunda conclusio. Error conditionis: nempe, seruitutis, impedit m̃rimoniũ. Cõclusio est iuris, vt patet de coniugio seruorũ, c. Proposuit. & reliquis. & 29. q. 2. can. Si q̃s. 1. & 3. & can. Si fœmina &c. Et rõnem cõclusionis subdit eleganter D. Tho. Error enim ea rõne tollit matrimonium, qua excusaret actũ si culpa: est enim culpa hominem in causa matrimoniali decipere: error autẽ non excusat actũ à culpa nisi sit illius circunstantiæ & qualitatis, q̃ apposita differentiam facit illiciti & liciti. Verbi gratia si quis percutiat patrem in capite gladio, arbitratus se nõ nisi fuste scapulas attingere, licet minuatur culpa, non tñ prorsus excusatur, q̃a ignorare inst̃m, quo, aut mẽbrum, quod percutiebat, non purgabat rõnem illiciti: qñ quidem sciebat patrẽ ferire, quod erat impium. Sed si credens alapa filium correctionis gratia percutere, percuteret patrem, error tolleret culpam, quia ignoratur circunstantiã patris. Pari ratione error, qui m̃rimonium impedit, nõ debet esse qualiscunque, sed ille, quo ignoratur aliquid, quod ad essentiam pertinet matrimonij. Duo autẽ sunt huiusmodi essent alia: scilicet. & personæ, quæ coniunguntur: nam ipse sunt, quæ contractum & sacramentum perficiunt, & ceu proprium subiectum illud suscipiunt. Præterea mutua potestas & facultas, quę inter eos debet esse cohabitandi, sibiq; inuicẽ ad nutum persoluedi debitũ. Primũ aũt aufertur ꝑ errorẽ personæ, & s̃m per errorẽ conditionis. Qui. n. alterius seruus, est non est sui iuris, vt possit cum coniuge cohabitare, & q̃rere, vt ait Paulus, qũo ei placeat. ¶ Plenaria in cõclusionis huius intelligentia vsque ad

Sñia au toris.

Error cõgruẽtius q̃ ignorãtia.

1. Cõcl.

Ratio S. Thom.

Ratio S. Tho.

2. Cõcl.

Rõ Thomæ

Duo essentialia m̃rimonij.

distinctionē trigesimam quintam, vbi de coniugio seruorū habenda est disputatio, expectanda est. Quapropter ne materiam, quę simul luculentiùs tractabitur, discerpamus, nihil illius hic pposterè ponemus, sed illuc vsq; totam reponamus oportet. ¶Tertia conclusio. Error qualitatis aut fortunæ mřimonio contrahendo non obstat. Decretum est supra citato rū canonū. Error qualitatis est dum q̃s cōtrahit cum corrupta: putans esse virginē, aut cū inhonesta putans esse honestā. ¶Error fortunæ est, cùm quis contrahit cum paupere putans contrahere cū diuite. Contractus autē cū ignobili aut rustica, q̃ putatur esse ingenua & nobilis Inter errores qualitatis statuitur. Rō cōclusionis huius est superiori contraria: nam hæc oĩa extra essentiam sunt mřimonij. Vnde quamuis si in conditionē ducerentur, pendentē facerent contractū, implerię; adeò indigerent: tñ dū per modū cōditionis non apponunť, illū non vitiant. Præsertim dū mřimoniū de præsenti cōtrahitur: nam si essent spōsalia, profectò non esset ille, qui per errorē grauiter deceptus est, cōpellendus, quemadmodum can. Raptor. 27. q. 1. adnotauit Hug. Qui. n. sponsalia cum corrupta contraxit putās esse virginē, nō est cogendus. Et eadē arbitror, rōne neq; illustris qui aliquam sibi infimæ sortis desponsauit, quā credebat esse illustrem. ¶Contra hanc tñ cōclusionē tertiā arguit. Si filia regis, aut magnatis, quæ putat se nubere filio alterius regis aut illustris viri sibi pari, præsentaretur alius inferioris sortis, quē illa putaret esse illum principem, matrimonium non teneret, & tñ esse filium principis est qualitas personæ propter nobilitatē, & ampla substantia est bonum fortunæ, ergo error qualitatis & fortunæ tollit matrimoniū. Et eadem est rō de illa, quæ cogitat se nubere primogenito, cui obuenit primogenitura, nubit tamen minori, qui sibi pro alio offertur.

¶Respondetur, vt probe ait D. Th. art. 2. in solutione. 5. quòd error nobilitatis, aut fortunę per se matrimonium nō euacuat. Sed est tamen oculatè attendendū, q̃ error huiusmodi nonnūquam refertur ad errorem personæ, vt in casib. propositis, & illa ratione matrimoniū euacuat.

3. Cōcl.

Error fortunæ.

Cōtractus cū rustica, ignobili.

Ratio.

argum.

Primogenitū.

Sol. arg.

Ad hoc aūt deprehendendum discrimen, quod non est facilè, considerare oportet, vtrùm consensus feratur in hanc particularem personam directè, an verò in illā duntaxat, cui illa conditio aut dignitas adest. Priori n. modo est error qualitatis, & posteriori est error personæ. Si n. puella huic singulariter nupserit, licet id fecerit, quia credebat esse filium regis, vel primogenitum aut diuitē, cui aliàs nō nupsisset, mřimoniū nihilominus tenet: q̃a esse filium regis, aut primogenitum, est tunc qualitas huius. Sed si non intendebat contrahere, nisi cum illo filio regis, aut diuite, quem habebat in corde matrimoniū non tenet: quia est error personę. Quo fit, vt quanuis Petrus ille primogenitus, cui illa volebat nubere, iā esset defunctus, qñ nupsit Ioanni fratri eius, qui ideo Ioānes iam erat primogenituræ hæres, matrimonium non esset validum: q̃a non intendebat contrahere cū hoc, sed cū illo. Rursus sequitur, q̃ si per verba de pſenti intendens nubere absenti Petro, nupsit pñti Ioanni, quē putabat esse Petrū, licèt postea gratius habeat mřimoniū cum Ioanne, q̃ cum Petro, non pōt viuente Petro nubere Ioanni, et si in illo errore pmanens multos eidē Ioanni peperit filios, quia non fuit illud mřimonium, quāuis per ignorantiā fuerit à culpa immunis. ¶Ad primū igitur argm̃ negatur consequentia: nā in baptismo, & alijs sacris intentio ministri, vt semel iā dictū est, nō est proxima cā effectus sacramentalis: nēpe, characteris, & gratiæ, sed materia ipsa elementalis, & verbum, q̄d est forma: intentio. n. non est nisi applicans materiā & formā ad suū proprium effectum. & ideo error putantis baptizare alium q̃ baptizat, non tollit effectum. Cōsensus autē est cā proxima vinculi matrimonij: ille aūt, qui fert in Petrum, nō fertur in Paulum, & ideo non est simile. ¶Ad confirmationem verò negatur, Iacob contraxisse cum Lya per illum cōsensum & concubitum: quib. arbitrabať cōtrahere cum Rachele, sed per consensum, quem postmodū habuit nouū in Lyam. ¶Secundum supra iam solutum est per rationem secundæ conclusionis. Non enim eadem est ratio de errore conditionis & de erroribus qualitatis & fortunæ.

Nota.

Nota casum.

Sol. 1. argum.

Ad confirmationē.

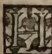
Sol. secūdi argum.

Ad confirmationē. næ. Quapropter ad confirmationem negatur minor: nempe, q errori secundi naturam sub generis, conueniat impedire matrimonium, imò id ei conuenit ex natura adiunctæ: videlicet, quatenus est error eorū, quæ sunt de essentia matrimonij. ¶ Quòd si solutionem redarguas. Redargutio. Maior perniciosiorque vr error infidelis hominis aut hæretici, qui non credit matrimonium esse indissolubile uinculum nec sacramentum: & tn̄ inter hæreticos & infideles est uerum matrimonium: ergo à fortiori neque error cōditionis impedit.

Solutio. Rn̄detur, q matrimonium per mutuum consensum contrahit: error aūt infidelis non adiacet illi cōsensui, sed est circa ea, q̄ illum consequunt: nempe, an sit indissolubile sacramentum: qđ aūt rōne posterius est nō tollit id, quod prius est. Solutio tertij. Ad tertium denique rn̄detur, q alia impedimenta s. uoti solennis, infidelitatis, frigiditatis &c. non tollunt matrimonium p uiā erroris, sed siue sciant siue ignorent, illud tollunt. Et ideo non opus fuit eorū ignorantiam inter errores connumerari, sed habebunt inferius suum locum.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm matrimonium ob turpem causam contractum sit legitimum.

Actenus de consensu, qui causa matrimonij est, tum formalis, ut dictum est, tum ēt materialis, ac perinde efficiēs. Ob iuque causarum series admonet, vt etiam de finali breue tandem uerbum addamus. Partis negatiuæ argumentū primum. Arguitur ergo quòd nulla alia de causa liceat matrimonium inire, quā ob illa ob quam institutum est: nempe, generandæ prolis, concupiscentiæque medendæ. Cum enim sacramentum hoc diuina sit institutio, iuxta illud Matt 19. Quos Deus coniunxit, homo non separet, apparet nullo alio fine cōtrahi posse, ab illo, quē illi Deus constituit: pſertim si finis sit ihonestus: Deus eīn causa peccati esse non potest, atque adeò nec concurrere ad illum contractum, qui est peccatum: actio aūt sacramentalis est à Deo: ergo ubi finis inhonestus interuenit quia vr actum deturpare, nullum necti vr matrimonij sacramentum. ¶ Scđ ò. Sacramētum, vt dictū est, matrimonij, significat unionem Christi cum ecclesia: id autem, quod turpe est, tam excellentem significationem habere non decet, ergo matrimoniū, quod turpi fini uiri itur, nullum est. Scđm argum.

¶ In contrarium est aliorum sacramentorum exemplum. Qui enim baptizat cum intentione ecclesiæ, licet alium finem adiūgat, verè baptizat: ergo idem usu uenire potest in matrimonio. Pars affirmatiua. ¶ Quæstiuncula facillima est, ad quam quatuor cōclusionibus rn̄detur. Prima conclu. Prima. Dummodò consensus mutuus de præsenti, quo alteruter coniugum se alteri tradit interueniat, quicunq; finis siue honestus siue turpis adiungat, componitur matrimoniū. Probatur. quia illic seruatur quicquid est de essentia matrimonij: nempe, materia & forma & intentio ecclesiæ, quæ est coniuges in communem cohabitationē per uicariam traditionem corporum in rē vxoriam copulare. Rō conclusio. ¶ Secunda conclusio, quæ ad eius qualitatem attinet, sit. Matrimonium è suo, proprio fine semper est bonum: quare in se ex nequitia contrahentium nullā cōtrahit maculam. Secūda conclu. Duplex. n. consideratur matrimonij finis, alter qui est eidem sacramentali contractui innatus: nempe procreatio prolis, & remediū contra carnis illecebras: iuxta uerbum Pauli, Qui non potest abstinere, nubat. Duplex mrimonij finis. Qui quidem finis in intentione contrahendi matrimonium ex natura rei includitur. Quare hic suapte natura semper bonus est.

¶ Possunt autem huic per accidens adhærere alij fines ex parte contrahentium. Tertia conclu. Et ideo si tertia conclusio. Contrahere matrimonium propter bonū delectabile, uel utile, quod necessario fini imperti nens est, nullum est de se peccatum. Vt cōtrahere propter mulieris pulchritudinem: exemplo Iacob, qui propter pulcherrimam Rachelem seruitutem quatuordecim annorum pertulit. Iacob. Et Deutero. 21. aiebat Deus, Si uideris in num. captiuorū mulierē pulchrā, & adamaueris eā, & uolueris eā habere vxorē, introduces eā in domū tuā &c. Deu. 21. Item nec pp bonū vtile malum de se est matrimoniū cōtrahere, videlicet, locupletē uxorē sibi homini associare, cui9 substātia possit familiā sustinere. Propter bonum utile.

sustinere. Verū est tamen, quod ut dis. 26. dicebamus, mulieris ꝓbitas & honestas, quæ ad alendam coniugii charitatem cōfert, est elegenda & pariter uiri: Quare ex ijs accidentariis finibus creberrimè peccata uenialia pullulant.

Quarta conclu. Quarta conclusio. Matrimonium eo fine contexere, qui peccatum mortale est, itidem mortale crimen. Vt si uxor aut vir eligitur cā furandi, aut occidendi, aut hæreses seminādi. Probatur, quia, vt 2. Ethi. autor est Philosophus, actiones ex fine sortiuntur speciem.

Rō conclusionis. Appendix. Ex qua igiť conclusione subsequiť, ꝙ quamuis hmōi intentio non obstet quominus sacramentū firmum sit & legitimū, est tñ obex suscipiēdæ & sacramentalis gratiæ, si dum illud contrahitur, adest. Facillima omnia sunt, in quibus idcirco non ēst immorādum.

Sol. 1. ar. ¶ Ad primum igitur argumentum respōdetur, ꝙ Deus per suam institutionem est causa coniunctionis uiri & uxoris, dū modò consentiant in id, quod Deus instituit. Accidentariæ autem intentiones cōtrahētium non mutant matrimonij substantiam, sed si nullam habeant turpitudinem, sunt impertinētes, quod quidem commune est omnibus sacramentis. Quicunq; enim cum intentione ecclesiæ confert vel suscipit sacramentū, quancunq; aliam adiungat intentionem verè cōfert & suscipit, vt di. 1. q 5. dictū est. Si autem illa intentio peccatum sit, licet actionem contrahentium maculet, matrimonium tñ ſm se quatenus à Deo est, non nisi bonum: nempe, coniūctio & vinculum matrimonij.

Redargutio. ¶ Quòd si redarguas. Deus non pōt concurrere ad malum: illi autem actus contrahentium sunt mali: ergo non pōt concurrere ad illos: illi verò sunt causa coniunctionis: ergo Deus non concurrit ad coniunctionem.

Confirmatio redargutionis. Arist. Et confirmatur, q a effectus ex cā vitiatur: cuius n. bonus finis est, ut ait Boetius. 2. lib. Topi ipsum quoque bonum est, & è conuerso cuius finis malus est ipsum est malum. Et eo. quoque lib. ait Philosophus. Quorum generationes malæ, & ipsa mala sunt, & uice versa, quæ mala sunt, malas habent generationes: mali ergo illi consensus malam faciunt coniunctionem, ad quam ergo Deus non cooperatur.

Solutio ¶ Ad hoc rñdetur nihil obstare quominus Deus ad eundē effectum, in quo diuersæ sunt rōnes, sub una rōne confluat, & cā, quę peccatū est, ad eundē concurrat sub alia rōne. Dum. eň proles ex adulterio gignitur, Deus & emissio seminis, quæ peccatum est, simul ad generationem cōcurrunt. Concurrit, inq̄, Deus simul cum illa actione adulteri quatenus actio naturalis est. Qua ēt rōne & proles genita bona est: scilicet, quatenus effectus naturæ. Non aūt concurrit cū eadem actione quatenus ex mala intētione hominis procedit, q̄ generatio nē uitiat. Pari modo in proposito concurrit Deus cū sinistris consensibus contranentiū, nempe, quatenus iure diuino & naturę instituti sunt cā matrimonij. Qua vtiq; rōne coniunctio matrimonialis bo ni est. Non tñ cum eisdem concurrit qua tenus a uoluntatis prauitate dimanant.

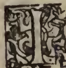
¶ Et per hoc solutum restat argumētum secundum principale. Vnio enim illa qua tenus effectus Dei est & naturę significat unionem Christi & ecclesiæ, non autem quatenus per culpam commaculatur. Sol. 2. ar.

QVÆSTIO SECVNDA.

De uirginitate & matrimonio beatæ uirginis.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm cōdecens, fuerit Dei matrem, virginē emisso voto perpetuo ꝑmansisse.

IN calce demū mēbri huius primi, quo cārum disputatio, q b. mřimonium ꝑficiť absoluiť, hæc q̄stio adhibe ri consueuit de mřimonio beatissimæ uirginis, ꝙ fuit inter oīa illustrissimum. Tametsi in tractatu de uita eiusdē uirginis aptius D. Thomas eandē posuerit disputationē: nempe, in 3. par. q. 29. Arguiť ergo ꝙ nō decuerit, & virginē simul esse & nuptam. In lege. n. ueteri: ut Deuter. 7. & Exo. 23. colligiť, maledictio in eos pronunciabitur, qui semen nō relinquebāt sup terrā: vñ pro benedictione scribiť, Non erit apud te sterilis utriusq; sexus. ergo tūc uirginitas nō erat i consilio. Partis negatiuæ ar. 1.

¶ Et secūdò arguiť, quòd cùm uirginitatis uotum ad consiliorum perfectionē spectet, 2. Arg.

spectet, & Christus fuerit, qui legem con filijs suis impleuerit & perfecerit, à sua ipsius ꝑsona culmē hoc virginitatis debuit inchoari. ¶In contrariū est illud Virginis ad angelium Luc. 1. Quomodo fiet istud, quoniam uirum non cognosco?

Pars affirmatiua.

Decisio articuli.

¶Duo quæstio insinuat disputanda. Primum de ꝑpetua virginitate Deiparæ virginis: & 2m de eius cōnubio. Ad quarum priorē q̄stionem duabus conclusionibus rn̄detur.

Prima conclu.

Prima. Quam maximè decentissimum fuit beatam uirginem in ꝑpetuo virginitatis statu deguisse vitam. Quod enim in conceptu & partu & post fuerit semꝑ uirgo, orthodoxa nos admonet fides, non solum ꝑ ecclesiasticā sanctionē, sed tum per uerbum illud uirginis ad an gelum. Quomodo fiet istud, quia uirum non cognosco, tum ēt per angelicum rn̄sum, Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi.

Cāæ uirginei status Deiparę Mariæ.

Cās aūt decentissimi huius uirginei instituti non est præsentis loci persequi, eas tñ D. Thom. 3. par. q. 28. egregiè percenset. Decuit. n. Dei filium, q̄ uerbum patris est, in star uerbi à solo ipso patre obumbrante spiritu sancto, ut ait Angelus, absque ulla corruptione modo quodam spirituali hominem concipi. Decuit & patris dignitatem, ut eius naturalis filius nullum alium patrē haberet in terris, q̄ in cœlo.. Decuit & Christi humanitatem, in qua nec peccatum, nec operatio peccatricis carnis locum hēre debuit, ꝑ quē peccatū mundi tollebatur. Decuit & ad incarnationis finem, qui fuit, ut homines renascerent in filios Dei non ex uoluntate carnis nec ex uolūtate uiri. ¶Sed ꝙ & in partu mater maneret uirgo, eidē quoq; uerbo congruens fuit. Nam uerbum, vt corde absq; corruptione concipitur, ita inde absque corruptione procedit. Item congruebat & redēptionis effectui, qui erat nostrā corruptionē tollere. Quare nō debuit nascēdo vterum corrumpere.

Quo ad effectū redemptionis.

Quod & ad honorē matris q̄ maximè referebat ut integra inuiolataq; permaneret.

Virgo post partum.

¶At uerò ꝙ post partum debuerit ēt ꝑseuerare perpetuò uirgo, res erat adeò cōdecēs vt impudētissima sit blasphemia illud negare. Virgo enim si postea uirum erat cognitura, non ex libidine, quæ ab ipsa longissimè aberat, sed gratia procreandę prolis faceret cogitādum est. Id aūt filij eius dignitati maximè derogabat: q ppe quē, vt ingenitus erat filius patris, ita quàm maximè decebat unigenitum esse matris

Vnigenitus.

Mox iniuriū maximè fuisset spiritui sancto, vt uterus, qui eius fuerat sacrarium, homini esset cognitus.

Nota.

Deinde ingratissima esset, quæ gratissima Deo fuit, sanctissima uirgo, si unica prole non fuisset contenta, quæ erat Dei filius & suus: & uirgi tatē, q̄ et filius supra naturā seruauerat, naturali officio amitteret. Demum & Ioseph temeritatis & impudentiæ reus esset, si q̄ de spiritu sancto cōcepisse nouerat, polluere cogitaret. Quare Ebion, Cherinthus & Eluidius cōtraria his blasphemātes meritissimò sunt tanq̄ impudentissimi hæretici condemnati.

Hæretici.

Hæc tñ non adeò sunt p̄senti loco accommoda.

Secūda conclu.

¶Sit ergo ad propositum scd'a conclusio. Condecens itidem fuit in sacrosanctam uirginem suam virginitatem Deo per vo tum consecrare. Hanc conclusionem contra quosdam asseruerim molestos morosq; hoīes, qui nihil aliud approbantes, q̄ quod in sacris biblijs legerint, aiūt cōmentum esse fictum hoc, quod de uoto beatæ uirginis doctores tradunt, quia nullo sacro testimonio confirmatur. Satis enim istis factum esse debuisset ꝑ autoritatem Augustini locis citatis & Ambrosij, atque aliorum sanctorum patrū.

Ratio.

Sed præterea rō illos uincit hæc, ꝙ cum fides catholica contineat, Mariā fuisse ꝑpetuò uirginem, rōne optima elicitur, ꝑfectissimum virginitatis statū habuisse, qualem Dei matrem decebat: status autem firmitatem sonat firmitas uerò non nisi per tum constabilitur, quod ideo quàm certissimum est uirginem emisisse.

Ratio secunda.

¶Id quod & uerbo ipsius uirginis ad angelum confirmatur, Quomodo fiet istud, quia uirum non cognosco? Plana enim res est, uerbum illud non facere sensum: qui est, non cognoui: quia illud ad conceptionem futuram impertinens erat, sed sensus fuit, Quoniam uirum non cognoscere statui uotoq; firmaui, quod maritalem complexum tepellebat. Et ideo, Quomodo fiet istud? non erat verbum renuentis facere qđ angelus proposuerat, sed modum interrogantis

Quomodo fiet istud?

gantis, quam scilicet operam præstitura esset: videlicet, vtrum esset cognitura virum an uerò ꝑ solam orationē vel consensum conceptura. Ad quod rndens angelus ait. Spiritus sanctus superueniet in te &c. ¶ Sed rogas. Cur Euangelista hanc perpetuam post partum virginitatē non expresserit. Rndet, ꝙ ex eo, quod minus erat credibile, illud, quod facilius erat credibile, illud, quod facilius erat creditu, reliquit ut notum Ex eo, inquam, quod dixerat, Spiritus sanctus superueniet in te &c. & Quod ex te nascetur sanctum vocabitur filius Dei, vbi conceptum partumque virgineum designauit, vt notum reliqt post partum mansisse virginem, nec postmodum Ioseph matrimonium consummasse. Quod quidem viri sancti non nisi prolis generandæ gratia debuissent consummare. Et ideò cùm Deus illis tam admirabilem præstitisset, absurdum esset aliam optare & gignere. Vnde quia Matthæus ꝑ perfectum matrimonium appellauit Mariam coniugem Iosephi, Lucas uerbum temperans ait ca. 3. ꝙ putabatur (q̄ a non erat) pater Christi. Nec quod Matthæus appellat Christum primogenitum virginis, insinuat alium fuisse post genitum, sed ꝙ nullum antea genuisset. Nam & vnigeniti censent̄ primogenituræ hæredes. Et quod ait, Anteq̄ conuenirent inuenta est in utero habens: & non cognoscebat eam donec peperit filium suū, non significat, ꝙ postea cōuenerint, sed solùm (ut inquit Hieronymus) significauit anteq̄ id accideret, quod communi lege spectabat̄, eam tunc & concepisse & peperisse. Sic enim loquimur, Anteq̄ nauem intraret, mortuus est. Hæc aūt apud Hieronymū & alios patres ꝑuulgata sūt. ¶ At uerò argumētum primum, quod in contrarium obiectum est, nonnihil difficultatis offert. Enimuerò D. Thom. loco citato: videlicet. 3 part. q. 28. articu. 4. respondet, ꝙ quia lege veteri videbatur ꝓhibitum non dare operam ad relinquendum semen super terram, beata uirgo ante nuptias non simpliciter uirginitatem vouit, sed sub cōditione, si Deo placeret. Et distinct. præsenti q. 2. ait, ꝙ quanuis virginitas in se optima sit, in t̄ꝑe Mosaycæ legis matrimonium ei præferebatur ꝑ ꝑ expectationem benedicti seminis per uiam generationis uenturi: & ideo beata uirgo sub conditione uouit.

Percontatio.

Solutio.

Matth.

Lucas.

Primo genitus.

Explicātur quædam loca scripturæ.

Solutio sancti Thomę ad primū arg.

¶ Horum autē vtrumq; profectò fateor mihi durum esse creditu: nam primum, ꝙ absq; vllo peccato licitum esset in illa lege virginitatē seruare D. ipse Tho. in 4. dis. 33. q. 3 ar. 2. ad 2. plane fatet̄ dicens, ꝙ post multiplicatum genus humanum siue in statu naturæ integræ siue in statu naturæ corruptæ nullum fuisset peccatū à matrimonio abstinere: q̄ a iam cessasset necessitas ꝓcepti, Crescite & multiplicamini. Et eadem, tnq t, rōne in lege Moysi post sufficientem propagationem illius populi, qui ad cultum Dei erat necessarius, non peccasset qui à matrimonio se abdicasset, atque adeò multò minus qui virginitatē seruasset. Quare quod quidā arguūt, in ꝓcepto tunc fuisse mrimoniū ad augendum populum, id fortasse in initio, dum populus erat exiguus, uerum habuit: vt in Abrahā, Isaac & Iacob, quorum ideo mr̄imonia scriptura insigniter commendat. ¶ Aliud verò argm̄, quod ex verbis S. Thomæ colligitur: videlicet, ꝙ ꝑ expectationem venturi Messiæ nefas erat à matrimonio contrahendo se hominem abstrahere, non ita multum mouet. Nā etsi Abrahe, ut Gen. 2. legitur facta fuerit promissio ut in semine suo benedicturus esset Deus oēs gentes, tn̄ sola tribus Iuda erat, q̄ Messiæ carnem erat exhibitura, quemadmodum erat in lege vaticinatum Et tu Bethlehem terra Iuda nequaq̄ minima es in principibus Iuda: ex te enim exiet dux, &c. Quare aliæ tribus non tenebantur illo uinculo. Adde quòd licet aliqui à re uxoria abhorrerent, prouidentia Dei efficeret ne linea procreando Christo deficeret. Ad hæc si tanta tunc esset obligatio nauādi operam liberis, cōsequens fieret: vt si quis ex primo matrimonio nō suscepisset prolem, teneretur ad secundas nuptias cōmigrare, quod ex nulla historia colligit̄, imò Iudith absq; prole in viduitate permansit. ¶ Quin verò addiderim, si mea est audiēda opinio, semper fuisse uirginitatem nuptijs meritò p̄latam saltem post naturā corruptam. Nā in natura integra cùm amplexus tūc maritalis absq; ulla delectationis exuberantia fieret, Atq; adeò nec cōtemplationem nec alia spiritualia opeꝛa impedirent fortasse

Snia autoris.

D. Tho. in 4.

In l. Moysi.

Argu. quorundam.

Aliud argum.

Solutio.

tasse genere suo non fuisset virtus à m̄rimonio abstinere. Tametsi propagato genere humano nec fuisset peccatum, vt ait S. Tho. sed esset indifferens, quod ex fine posset fieri bonū. At verò sub lege naturæ corruptæ prolatato satis humano genere proculdubio semper fuit virginitas m̄rimonio p̄stantior, quippe quæ ad contemplationem & spiritualia opera longè aptior, quorum gratia multi sapiētes vo lupruosę se veneri subduxerunt. Quin vero de Abel nulla fert historia vxorem habuisse, quia fortasse nondum sororē nactus fuerat connubio maturā. Atq; adeò inde iā angelica virginitas genus humanum decorare cępit, & abstinentiæ rei venereæ florere. ¶ Hinc ergo, vt ad legē Mosaycā gradum faciamus, arguit. Cùm illic, vt dictum est, licitum fuerit aucto iā populo à matrimonijs se homines abdicare, nescio cur non uirginitas propter easdem causas, ob quas sub lege naturæ laudabilior erat q̄ matrimonium, et sub eadem scripta lege eundem excellentiæ gradum præ nuptijs obtineret. ¶ Veritas hæc præterea multis Prophetarum exēplis comprobatur. Esaias nāque Elisæus & Hieremias, vt Hieronymus li. 1. aduersus Iouinianū c. 16. autor est, cōpluresq; alij à re vxoria se prorsus abdicarunt circumeuntes (vti ait Pau. ad Hebr. 11.) in melotis & in pellibus caprinis, in solitudinibus oberrantes, & in speluncis & cauernis terræ. Et Iosephus lib. 18. antiquita. & Solinus in polyhistoria cap. 48. referunt, ante Christi aduentum Essenorum collegiū, in deserto Iudeæ more n̄rorum Anacoritarum sanctissimā deguisse vitā, ab vxorib. prorsus, & omni fœmineo cōspectu semotissimum: quorum institutū secutus est Io. Baptista. Vnde quāuis nullā aliam habuisset beata virgo reuelationē, exemplum in sua gente haberet virginitatis colēdæ. ¶ Igitur quod hic ait S. Th sub illa lege matrimonium prælatū fuisse virginitati, vel intelligitur sub initio illius legis, uel dicēdum, q̄ in sua summa, ubi oia pollicebat, id non dixisset. Imò. 2. 2. q. 152. ar. 4 simpliciter concludit virginitatē præferendā esse matrimonio, vbi hanc exceptionem illius legis non facit, sed solum ait, matrimonium Abrahæ p̄pter necessitatē illius temporis ęquatum [illegible]

Sub lege naturæ corruptæ. — *de Abel* — *In lege Moysi.* — *Prophetarum exēpla.* — *Ioseph⁹*

fuisse continentiæ uirginis Ioannis. Et loco citato. 3. par. q. 28. non ait simpliciter, q̄ sub illa lege prohibitum fuerit nō dare operam liberis, sed q̄ prohibitum videbatur. Id q̄d forsitan dixit, p̄pter lineā rectam tribus Iuda, & singulariter, p̄pter sacram virginem, quā proculdubio credo ex eadem tribu per paternā lineā descendisse: nempe, à Dauid per Natham filium eius: quam quidem lineā ascendendo recensuit Lucas ca. 3. Sed per lineā maternam creditur fuisse de tribu Leui: nēpe, cognata Elisabeth. Prærerquā, q̄ etsi non sit certum fuisse ei reuelatum futurā Dei genitricē, est tñ credibile aliqualē inspirationem ab spiritu sancto recepisse, se eius genituræ aliquid operæ p̄stituram, & iō ante nuptias desiderium, q̄d virginitatis habebat, non ausa est absoluto voto firmare. ¶ Ad argm̄ igitur principale r̄ndetur, id, quod ait D. Th. vt maledictionem censeri in vetusta lege sterilitatem, de nuptis fęminis esse intelligendū. Quare Anna Samuelis mater exprobrabat, vt legitur. 1. Reg. 1. q̄ dominus cōclusisset vuluā eius. Non aūt inde sequit, q̄ fuerit oībus in præcepto nubere. Illud. n. Deut. 7. Non erit apud te sterilis vtriusq; sexus, q̄d & in Exod. c. 23. habetur, nō sonat p̄ceptum contrahendi matrimoniū, sed cōtrahentium b̄ndictionem. Veluti in Ps. Vxor tua sicut vitis abundans in lateribus domus tuę. Promittebat. n. populo illic Deus si suā legem seruaret dicens, Benedictus eris inter oēs populos. Non erit in te sterilis vtriusque sexus, siue in hominib. siue in gregib. Auferet à te dn̄s omnem languorem &c. ¶ Ad 2m autem respōdetur, quòd beata virgo, ut in Canticis legitur, fuit sicut aurora consurgēs, enixura solem iustitiæ, atque adeò confinium fuit tenebrarum antiquæ legis, & lucis nouæ. Quapropter ante nuptias p̄positum habuit virginitatis, & post nuptias votū eiusdem fecit, quod filius eius diuino exemplo & lege confirmaturus erat. Quocirca licèt antea multi ob alios fines virginitatem seruassent, tamen id sub voto veræ religionis à beata virgine ortum habuit. Votum enim Vestalium virginum Deorum superstitione vitiabatur. Solennitas uerè euangelici uoti à Christo cœpit.

Sol. 1 argum. — *Sol. 2 argum.*

ARTICVLVS. II.

Vtrùm uirginem Dei matrem nuptam simul esse decuerit.

Lter articulus qõnis præsentis de castissimis nuptijs beatæ virginis initur. Arguitur, ergo non decuisse fuisse nuptam. Votum uirginitatis, qđ dictum est uirginẽ emisisse, è diuerso cum mrĩmonio pugnat: qm̃, ut ait Hieron. Vouentib. uirginitatẽ non solum nubere, sed uelle nubere dãnabile est, ergo nequiuit & uotum emittere uirginitatis, & matrimonij cõtractum celebrare. ¶ Secundò Si desponsatio uirginis condecens fuit cã, exti tit, vt partus eius, quemadmodũ ait Ignatius martyr, diabolo celaretur: ille autẽ illa uia celari eum nequiuit, qm̃ oculatè latè noscere poterat intactam uiro cõcepisse, ergo illa causa friuola est. Imò potius miraculo, ꝙ ex uirgine Christus, tũ conciperetur, tum & nasceretẽ, congruẽs erat, ut mater non esset maritata: nã miracula in testimonium fidei ædũtur: qua utique ratione in manifesto fieri debẽt: fuisset autem manifestius, si in opinione vulgi maritum non haberet. ¶ In contrarium autem est uerbum euangelicũ Luc. 1. Missus est Gabriel angelus ad Mariam uirginem desponsatam uiro, cui nomen erat Ioseph. ¶ Ad quæstionem præsentẽ duabus, sicut ad præcedentem, conclusionib. respondetur. Prima. Congruentissimum mysterio fuit Dei matrem vna & virginem & desponsatam fuisse. Causas huius congruentissimas ad vndecim vsq; D.Th.q.citata.29.connumerat. Quarum quatuor Christo ipsi accõmodantur: nẽpe, ne à Iudæis tanquam illegitimè natus repudiaretur: atque vt consueto mõ genealogia eius per virum describeretur. Quas vtique causas assignauit super Lucã Ambr. Et tertiò, quod ait Ignatius, vt diabolo eius partus occultaretur, ne in puerum machinamenta molireẽ. Ac demũ, vt obsequio patris Ioseph nutrireẽ. ¶ A parte autem virginis tres aliæ exurgunt causæ, videlicet, vt & ab infamia, & à pœna lapidationis, liberaretur, quẽadmodum ait Hieronymus, tum honestiùs tum etiam accuratiùs eidem virgini ministerium maritus exhiberet. ¶ Demum & ad nos quinque aliæ attinebant. Nimirum prima, vt testimonio mariti firmiùs natiuitas Christi ex virgine comprobaretur. Locupletior. n. ait super Lucã Ambr. testis pudoris maritus adhibetur, ꝗ posset & dolere iniuriã, & vindicare opprobriũ, si non agnosceret sacrm̃. Secunda, vt idem subdit Diuus pr̃, vt verba virginis credibiliora redderenẽ, quod & in nostram redundauit fidei firmitatẽ. Videreẽ enim culpã obumbrare voluisse mendacio innupta ꝑgnans, causam aũt mentiẽ-ꝗ di desponsata non habuit cum coniugi ꝑmium & gratia nuptiarũ partus sit fœminarũ. Tertia, vt tolleretur excusatio virginib. quæ non oẽm cautelã adhibẽt, vt infamiã euitẽt. Quarta, quia per illud virginis connubiũ vniuersalis ecclesia designatur, ꝙ virgo, vt i. 2. Cor. 11. ait Pau. desponsata est vni viro Christo. His deniq; & duodecimam eandemq; pulcherrimã, adhibeamus cãm: videlicet, vt queadmodum in Christo duæ naturæ Dei & hominis copulatæ sunt, sic & in ei⁹ parẽte duæ coniungerentur egregiæ dignitates matris & uirginis. Etenim illuc vsque, vt florida virginitatis integritas prolis fuerat sterilitate truncata, sic & matrimonialis fœcunditas pudore corruptionis fuerat abiecta. Vt ergo neq; fructus cõiugij florem virginitatis deijceret, neq; flos virginitatis prolis orbitatem perferret, ambo in Maria confœderata sunt iura: nimirũ, vt inuiolata matris virginitas filium pareret Deum & hominem.

¶ Dubium autem circa quæstionem hãc emergit, vtrùm purissimum illum coniugium fuerit perfectum. Supposito nanq; ex art. 1. vt fides catholica profitetur, illud nunquam fuisse per copulam cõsummatum, Vuitcleff, vt est videre apud Thomam Vualdensem cap. 130. opinatus matrimonium non esse legitimum & perfectum, nisi fuerit cõsummatum, inficiabatur virginum matrimonium, insinuans non fuisse perfectum. Nõ desunt ꝑrsus argumenta, quæ rem aliquo probabilitatis colore afficiant. Perfectum enim mrĩmonium dicit absolutum cõsensum, & tñ videtur virgo non absolutè in matrimonium cõsensisse, sed illud commisisse Deo, sicut suã virginitatem: alioqui si ab solutè

Margin notes (left): Partis affirmatiuæ ar. primũ. — 2. argu. — Pars affirmatiua. — 1. Cõcl. — Causæ duodecim. — ad Chriſtũ quatuor ſpectãt. — Tertia. — Quarta — Ad virginem tres.

Margin notes (right): Ad nos quinq. — Secũda. — Tertia. — Quarta — Duodecima — An coniugium Mariæ fuerit perfectum. — Vuitcleff. — 1. Arg.

solutè consensisset, non licuisset Ioseph eam dimittere, quod tamen Euangelista ait eū cogitasse. Secundo, quia ad pfectio nem matrimonii conuenit & consumma tio & perfecta significatio: illud aūt nun quam fuit cōsummatum, quare per illud non fuit significata unio Christi cum na tura humana. ¶ His tñ nihil obstantibus subtexitur secunda conclusio. Sacrosanctū illud matrimoniū fuit perfectissimū. Dei nanq; perfecta sunt opera: illud autē matrimonium fuit diuinitus inspiratū: perfectū, id quod euāgelista illo nomine significare uoluit, quo Mariā appellauit Ioseph coniugem. Ratione ēt eadem conclusio exponitur. Duplex. n. ut dist. 26. q. 2. artic. 4. diximus, est rei perfectio, una essentialis: q̄ ad eius naturam spectat, atq; alia accidentaria, q̄ secundum eius operationē cōsideratur. Ignis. n. licet in uacuo positus non calefaceret, esset tamen essentialiter perfectum in suis partibus. Perfectio aūt essentialis matrimonii cōsistit in mutuo consensu de præsenti, quo se alteruter coniugum alteri tradit, quo pacto inter Mariam & Ioseph fuit perfectissimum matrimonium. Cōmistio uero per copulā est usus & operatio matrimonii atque adeo accidentaria perfectio, quæ non est de eius essentia. ¶ Et per hoc respōsum est ad argumentum factum de consūmatione & significatione unionis humanitatis Christi sunt enim accidentariæ matrimonio, & ideo eorum defectus nihil de eius essentiali perfectione tollit.

Secūdū

2. Conclusio.

Ratio.

Sol. ar.

¶ Ad aliud autem argumentum negatur beatam uirginem sub conditione contraxisse, imò absolute contraxit, ut illico planius fiet, certa tamē, quod nunquam per usum uxorium esset uiolanda. Quod aūt Ioseph cogitabat eam dimittere, non intelligitur de separatione quo ad uinculū sed quo ad torum. ¶ Ad primum argumētum in capite articuli propositum omnes præter Scotum respondent, illud satis ꝓbare sacrosanctam uirginem ante contractas nuptias non emisisse absolute uotū, alioqui consentire in illas nefas esset. Emisit autem illud sub conditione, ut ait S. Thom. & Doctores, nisi Deus aliud iuberet. ¶ Contra hanc autem uulgatum asser tionē arguitur. In omni uoto siue simplici siue solenni subintelligitur conditio il-

Sol. ali⁹ argumenti.

So.1.ar.

Argu.

la, nisi Deus aliter iusserit, ergo illa expressa conditio non obstabat, quominus uotum beatæ uirginis absolutum esset, sicuti modò usu & more fit. Paludanus atq; alii nō aliud respondēt, quam quod licēt implicite illa includatur in omni uoto, ꝑfectius tamen est illam exprimere. Sed certè hoc difficultatem nō eneruat: tum q̄a si naturam uoti non mutaret, nō tanti referret exprimeretur nec ne, tum præsertim quod argumentum eo tendit, quod quemadmodum post absolutū modo uotum non licet matrimoniū inire non obstante inclusione illius cōditionis, ita nec licuit beatæ uirgini non obstāte eiusdem cōditionis expressione. ¶ Scotus ergo dist. præsenti. q. 2. tenet beatam uirginem etiā ante nuptias absolutè uouisse. Cui quidē inquit, uoto non repugnauit absolutus consensus in matrimonium: ꝓpterea q̄ certa erat, nunq̄ se daturam operam rei uxoriæ. At ꝓfectò solutio hæc ægrè sustineri ualet. Est enim contra citatum Hieronym. dicentem, quod uouentib. uirginitatem etiam uelle nubere damnabile est: nā nubere est tradere potestatem sui corporis alteri, quod uouenti uirginitatem nō licet, ut bene ait D. Thom. dist. 29 in fine. Quare Aug. non dicit, nisi q̄ proposuit. Et inde omnes Doctores inferunt, ante nuptias nō uouisse absolutè. Quib. ideo Scotus non debuisset tam facile contradicere. Procul dubio igitur respondendum longissimè differre inter uotū absolutū, quod modo illam conditionem implicat si Deus uoluerit, & illud uirginis ante cōtractum matrimonium. Nunc enim minimè licet post uotum solenne, aut sine dispensatione post simplex nuptias contrahere quoniam per talem contractum ille qui uouit concedit facultatem alteri coniugi sui corporis. Quare licet includatur conditio, Nisi Deus aliter iusserit, intelligitur tamen per diuinas leges Deum non aliud iubere, quā ut uotum seruetur. uotū ergo beatæ uirginis ante nuptias sic intelligitur, quod non fuerit firmatum, nū quam n. absolute dixit. Voueo. Quocirca non tā uotū dicendū est, quam desideriū uouendi. Sed tamē quia anceps erat animi quid Deus uellet, ipsi deliberationis conclusionem reliquit. Vnde Aug. non dicit, quod tunc uouit, sed quod proposuit se

Paludanus.

Nota.

Scotus.

Authoris solutio.

Augu

se permansuram uirginem, nisi Deus aliter reuelaret. Et ideo fortasse per reuelationem etiam nupsit tradendo viro facultatem sui corporis, eádemq; absolutè. Etenim in cõtractu non expressit conditionē & pactū nunq̃ se mutuo cognoscendi: nā cùm illa conditio, ut supra dictū est, sit fini matrimonii cõtraria, nō fuisset uerū matrimonium: sed neq; expressit consensum in copulam, ut dist. 27. q. 1. art. 2. latè monstrauimus, quia illa expressio ꝓpositio & desiderio ꝑpetuæ uirginitatis derogaret, atq; adeò non fuisset ꝑpetuò uirgo mente & corpore. Præsertim, quia ut dist. 26. q. 2. art. 4. ꝓmiseramus, carnalis copula nō est de essentia matrimonii. Fuit tñ talis cõsensus copulę illic in uirtute implicitus, sicut actus in potentia. At quia ꝑ Spiritum sanctū certa erat, nunq̃ suum cõiugē exacturā debitū, nihil de ꝑpetua uirginitate ẽt mẽtis detractū ei est, quippe cui uirginitati non nisi uoluntas contrahendi cõsummandiq; matrimonium officit. Atq; ea ꝑ ꝑ si D. Ioan. fuit ille spõsus, cuius nuptiis Christus interfuit, nō cẽsendus tā virgo mẽte, q̃ beata uirgo. Nā credibile est cõtraxisse matrimoniū lege cõi consummādi. Sed tñ fuit uirgo corpore, & mẽte ꝑ mutationẽ ꝓpositi: q a postmodum uoto eā confirmauit, ꝗ ad laureolam sufficit. Ceterum quo ad sacrā uirginem, eiusq; spōsum redeamus, illico matrimonio contracto ante angelicam salutationem ambo cõi consensu per absolutū uotum. Deo suā uirginitatē consecrauere. Id qđ beata uergo uerbis illis ad angelū expressit, Quomodo fiet istud? &c.

De diuo Ioanne.

Solut. 2. ¶ Ad secundùm uerò respondẽt doctores quod diabolo diuinitus non permittitur oĩa fidei mysteria perscrutari, quia ut. 3. de trini ait Aug. multa potest uirtute suæ naturæ, a quibus diuinitus prohibetur & ideo non deprehendit modum cõceptionis Christi. Hæc autem solutio non satis prorsus rei facit, nam si per solam dei ꝓuidentiā idem cõceptus celatus fuit, nul la erat necessitas, ut illa de causa uirgo desponsaretur. Dicẽdum ergo quod Deus ad occultandum Satanæ illud secretum usus est modo naturali consueto, diabolus nāque non est ad omnes cõceptus hominū attentus quando solito modo per matrimonium fiunt. Et ideo, quia beata uirgo uirum habebat, nō explorauit mysteriū, quod tamen si esset inupta, cum eximiā eius sanctitatem & puritatē haberet cõpertam, diligẽtius explorasset. ¶ Ad aliud uero mẽbrum, quod miraculum debuerit esse propatulum, respõdetur, quod miracula sunt in duplici differẽtia. Alia quidem, quæ sunt ipsi articuli fidei, ut incarnatio &c. alia uerò quę fiunt in testimoniū fidei, ut infirmorum sanitas, & mortuorum resuscitatio. Hæc ergo secūdi generis debent publicitus fieri, nō tamen illa, nisi dum per rationem temporis expedierit. Vnde quādiu Christus fuit infans, necessum fuit mysterium dęmonibus occultari, ne acrius puerum infestarent: tūc enim Christus nec pati disposuerat, nec suam uirtutem patefacere. Postmodum uero iam adultus, quādo se legislatorem exhibeat, non renuit eisdem dæmonibus innotescere, qui ideo, ut Marci. 1. legitur, exclamabant dicentes. Quid nobis & tibi Iesu Nazarene &c. Scio quod sis sanctus Dei. ¶ Cõtra aliam congruentiam, qua dictum est, uirginē desponsatam, ne inuenta ꝑgnans lapidaretur, existit argumentū quia solæ maritatæ propter adulterium lapidabātur, quare illa de causa potius debuit nō esse maritata. Respõdetur, quod non solum uxores, uerum & uirgines, q̃ in ædibus paternis seruabantur, lapidib. ꝑ ꝑ stuprum obruebantur, ut Deut. 22. legitur, & potissimum illæ, quæ de genere erāt sacerdotali, ut legitur Leuit. 21. qualis, ut paulo ante dicebamus, creditur fuisse beata uirgo per lineam matris.

Auguft.

Sol. authori displicet.

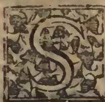
Authoris solu.

Solu. ad mẽbrū arg. 2.

Obiectio.

Solutio

DISTINCTIO TRIGESIMA prima, *De bonis matrimonium excusantibus.*

Acramentū hoc quod per cās hucusque denarratas cõstituitur, quā uis bonū per se utiq; honestūq; sit

Textus. Cap. 1.

ſit tamē q̄a moleſtias ſecū fert, adnexaq; incōmoda, expoſcere uidetur, ut bona ei appēdātur quib. excuſari honeſtariq; ualeat. Hæc ſunt numero tria, q̄ Cap. 7. *Aug. li. 9. ſup Gen. ſcripta reliquit: nempe, fides, ꝓles, & ſacramentū. In fide attenditur, ne coniux cum alio aliaue ſe ſe cōmiſceat: In prole, ut amāter ſuſcepta, religioſè educetur. In ſacramento, ut cōſummatū cōiugium quaod ſubſtantiam non dirimatur, tā etſi cōiuges, ſeu fornicationis cauſa, ſeu gratia religions, toro ſeparari* Cap. 2. *ualeāt. ¶ At uero fides & ꝓles, licet bona ſint intētioni & naturæ ſacramēti innata, quippe qđ in hoc inſtitutum eſt, ut mutua fide cōſtricti cōiuges generi ꝓpagando incūbāt, tamē re & uſu non ſunt eius ſubſtātiæ neceſſariæ. Fides nanq; ab adulteris uiolata uinculū ſacramenti nō abrumpit, ſed ſi cōiugio adfuerit, ut ait uenerabilis* Hugo. *Hugo, amplius cōmēdatur, ſi uero defuerit nō inde annihilatur. Neq. uero ſterilitas eorū, qui fructu ꝓlis fruſtrantur, cōiugiū diluit. Quocirca ꝓles, fructuoſius ſacramētū reddit: ſi uero ſterile fuerit, nō iō nullū erit. Ratio uero ſacramenti eſt matrimonio natiua, ac ꝑinde inſeparabilis, nā uti li. 1. de nuptiis autor eſt Aug. uſq; adeo manēt inter uiuētes ſemel* Cap. 10. *inita nuptiarum iura, ut quāuis toro ſeparati alias inire tētarēt, potius ſint inter ſe cōiuges quā quib. adhæſerint: ſicut apoſtata aīa de cōiugio Chriſti recedēs, ēt fide ꝑdita ſacramētū fidei nō amittit, qđ lauacro regenerationis recipit. Eſt ergo gradus ſacramēti īter reliqua matrimonii bona potiſſimū. ¶ Cōcubitus itaq. cōiugalis* Cap. 3. *huiuſmodi bonis exornatus: nempe, qui cauſa uel prolis fidei ſeruandæ fit, adeò eſt cuiuslibet culpæ expers, ut ſit ſæpe Deo acceptus & gratus. Vbi aūt hac defuerint, ſi uoluptatis libidine fiat, labē cōtrahit uenialis culpæ. unde Aug.* Cap. 6. *lib. de bono coniugali. Coniugalis, inquit, concubitus gene-*

ut ait Aug. tunc fuissent nuptię honorabiles & totus immaculatus: quatenus verò est in remedium, nō est magis excusabile, quàm cætera sacramenta, quæ pariter sunt contra peccata instituta, quæ tamen excusari non egent.

3. Arg. ¶ Tertiò. Virtutes sufficiunt dirigere, atque adeò excusare oīa opera, quæ honestè fieri possunt: matrimonium autem cōtrahi potest honestè: ergo non alijs indiget bonis, vt honestetur, quàm virtutibus.

Pars affirmatiua. ¶ In contrariū est, quòd omne bonū propter indulgentiā premissum indiget excusari: vsum autem matrimonij Paul. 1 Cori. 7. secundū indulgentiam concedit hominibus: ergo indiget excusari.

Decisio articul. ¶ Idioma istud & negotium excusandi matrimonium introductum in scholas fuit ad cauēdam uetustā eorum hæresim, qui nuptias negabāt esse licitas, de quibus Paul. 1. Tim. 4. meminit: ad eorum enim retundēdum errorē hæc excusantia bona cōmemorat Augu. lib. 9. super Genes. c. 7. Et ideo ad quæstionem vnica cōclusione rñdetur.

Conclusio. Matrimonium indiget per aliqua bona excusari.

Durandus. ¶ Veruntamen conclusionem hanc non eodem mō doctores probant. Dur. nanq; dist. pręsenti probat hoc pacto. Supponit primò, & quidem probè cū S. Th. dist. pręsenti. q. 2. bifariā actū excusari: Vno mō ex parte facientis, quo utiq; modo id etiā quod per se est malum, potest per ignorātiam excusari, vt dum quis rem furatur alienam putans esse suam, de quo excusationis mō sermo impræsentiarum nō habetur. Alio modo excusatur secūdum se, & de ista excusatione loquimur in præsentia. s. quantum ad excusationem operis, qua per se indiget, vt sit bonum. Hoc supposito arguit sic. Actus intrinsecè malus, cum fieri non possit bene, nequit excusari: excusatio. n. nulla est, nisi actū bonum reddat. Quare furtum per nullū bonum excusari potest, licet qui furat possit per ignorantiam à culpa eximi. Itē neque actus intrinsecè bonus excusatione opus habet: quia à se suam habet bonitatē. Restat ergo, vt solus actus indifferēs, qui bene & male fieri pōt, indigeat excusatione, vt sit bonus. Veluti ambulare, & loqui, qđ si fiat bono fine, est bonum: si prauo, prauū, si verò nullo, erit otiosum. Ad hunc ergo modū putat Duran. matrimoniū excusari: q. a actus, inq t, carnalis ex gñe suo indifferens est.

Snīa autoris. ¶ At verò rōcinatio hæc, non est satis solida: nā si sola actus indifferentia in cā esset, vt excusari indigeret, tūc (vt Palud. bene colligit) oīs actus indifferens similiter esset excusandus, qđ patrib. nō est in more. Quin verò comedere & bibere, q̃ sunt opera indifferentia, deberent excusari: nā si responderis nō esse parē rōnem, eo q̄ in esu & potu nō tā absorbeatur rōnis vsus q̃ in re venerea, iā cōcedis nō solā indifferentiā actus excusatione indigere.

Arg. aliud cō opinionem Durandus. ¶ Aliter tñ mihe videor hanc opinionē falsitatis euidēter redarguere. Cùm. n. Aug. & Doctores matrimoniū excusare satagunt, non intelligūt solùm actū generationis excusare quatenus ad honestū, & inhonestū: nēpe, ad coniugalem, & fornicarium, indifferens est: nā tunc per hoc q̄ contraheretur ad honestatem coniugij, satis excusaretur: queādmodū comedere p̄ hoc q̄ fit gratia aleādæ vitæ: sed matrimonium ipsum, atque eius vsus (vt nostra asserit cōclusio) quæ in sua rōne bonitatem & honestatem includūt, sunt quæ Aug. & Doctores per tria illa bona excusare contendunt. Non ergo quia matrimonium est actꝰ indifferēs, indiget excusari. Imò quāuis de se sit bonum, vt filiorū educatio.

Ratio conclu. ¶ Ratio itaque conclusionis propositę est hæc. Omne opus siue indefferens, siue de se bonum quod præ se fert speciem mali siue culpæ, siue pęnæ, aut alius cuiusq; detrimenti, indiget excusari, eo quod eiusmodi detrimenta non sunt absq; alijs cōducentibus bonis, & cōmodis eligenda.

Exemplum. Exemplū quodammodo apparet in somno, quod cùm hoc afferat detrimentum, quòd aufert rationis usum, quamuis per se sit bonum, excusatur per alia commoda: scilicet, q. a per ipsum quiescit, refocilaturq; natura ad alia honesta officia obeunda. Tametsi alij dicāt, quòd cùm sit naturæ quies, non indiget alia excusatione. sed exempla ponimus, nō ita sint. Ad rem ergo, vt accedamꝰ, mrīmoniū molestiarū plurimū, tribulationūq;, & grauissima onera secū importat: quare, nisi per alia bona fieret istorū cōpensatio, neutiq̃ esset eligibile bonū, ergo necessariū est aliqua bona ei assignare, per quę excusetur. Hæc eadem veritas colligitur ex Pau- Paul. 1. Cor. 7.

lo.1.ad Corinth.7.vbi ait omnes percupere.veluti ipse erat,vinculo matrimonij esse solutos, quasi id præstātius sit & optatius:attamen secundum indulgentiā permittit,vt ad cauendam iniquam Venerē vnusquisque suam vxorem habeat.Et infra. Si acceperis vxorem, nō peccasti.& si nupserit virgo,nō peccauit,tribulationē tamen carnis habebunt huiusmodi Ego autem uobis parco. Quo loco Amb.multas commemorat maritorū vxorumque molestias,quales sunt genitus ventris, nutrimenta filiorum, &c,Quas itidem Hierony.lib.6.contra Iouinianum recenset. In primis enim matrimonium affert vinculum indissolubile,quod est genus quodammodo seruitutis, vt teneatur alteru trum debita reddere, neq; possit conjux pro suo arbitrio ab altero secedere. Et postmodum per vxorium vsum, cōcitantur carnis prurigines, adeò, vt quemadmodum ait Aristo. rationis vsus tunc absorbeatur. Qua vtique consuetudine homo ab alijs dignioribus studijs præpedit. Nam vt ibidem ait Paul. Qui sine vxore est,sollicitus est quæ dñi sunt,quomodo placeat Deo.Qui autē cum vxore est,sollicitus est quæ sunt mūdi,quomodo placeat uxori, & diuisus est. Mox vxor teneē sub viri esse potestate:cum pudore concipit,cum molestia vterum gestat, cū dolore parit. Sed & onera in tolerandis & mariti, & vxoris peruersis moribus,in alēda domo, in educandis liberis in augēda re domestica,quæ perferre opus est,satis cō mostrant,q̄ debeat matrimonium excusari, vt eius bonitas, & honestas appareat. Et per hoc soluuntur alia argumenta communia,quæ extant apud Scotum. Matrimonium,inquit,primorum parentum in statu naturæ integræ excusari nō indiguit, nec verò matrimonium Mariæ & Ioseph, ergo matrimoniū excusari nō eget.Negatur inquam,consequētia: quoniā hoc fuit peculiare illis matrimonij. In statu.n.naturæ integræ nullæ potuissent esse molestiæ,quippe quę ex peccato originali succreuerūt.Neq;verò sanctissimum commerciu Mariæ & Ioseph ęrumnas habuit siue in concipiendo siue in pariendo aut in alēda domo:sed labores, quos parentes pertulerunt, in seruando puero Deo ab Herodis tyrāni, obsequiū fuit Deo exhibitum, meritis plenum.

Aug.

Ambr.

Hieron.

Aristo.

Paul. 1. Cori. 7.

Solutio argumenti.

¶ Primum autē argm̄ supra factū istorū declarationem inuestigat: quod est hoc. Matrimonium de se bonum est & honestū: ergo nullis indiget excusantibus bonis. Distinguitur quippe consequens: si enim intelligatur de bonis extrinsecis,& alienis,conceditur consequentia: si verò de intrinsecis,& ei cōnaturalibus,negaē. Bona.n illud excusantia, saltē quantū ad eius intentionē,vt articulo sequēti declarabimus,de intrinseca eius rōne existunt scilicet, fides, proles, & sacrm̄. At dicunē isto mō illud excusare,ꝙ cùm vinculū,& finis matrimonij, quanquā sit bonus,& honestus, annexam habeat malorū molestiā, nisi secū illa bona afferret,nō esset per se bonū:non aūt aliunde opus habet excusationem mendicare.¶ Ad confirmationē rn̄detur, ꝙ quicquid sit de hoc dubio,quod di.sequen.attingemus,an tam naturale existat,speciem,q̄ indiuiduū cōseruare:esus tn̄, & potus non tā vehemētem affert delectationem,quæ rōnem absorbeat,q̄ generandi officium: eo ꝙ per vim generatiuā originale traducitur, atque adeò est magis infecta q̄ nutritiua. Præterquàm ꝙ ad sumptionem cibi non opus fuit,vt tātam tamq; allectiuam delectationem natura prouideret: quia solus sensus famis sufficit ad cibum capessendum, sed ad excitandū appetitū ad cōseruandam speciē,vrgētiori opus fuit delectatione,quia defectus speciei non tam instigat in diuiduū, q̄ proprius ipsius indiuidui.Maximè cùm nōnunq̄ fiat cūdetrimento indiuidui,cui per nutritionem subuenitur,& ideo nutritio non indiget bonis excusantibus quemadmodū & matrimoniū.¶Ad secundum rn̄detur,ꝙ matrimonium indiget excusari vtraq; rōne s.& quatenus in officium,& quatenus in remediū institutum est:quia licèt vtrunque rationē vtilis includat, affert nihilominus molestias supra explicatas. ¶Ad tertium denique rn̄detur, quòd officiū aliquod honestatur dupliciter, vno mō tanq̄ ex principio elicitiuo,& sic exornatur per alias uirtutes ad illud concurrentes.Alio modo honestatur quasi ex principio formali,quemadmodum circunstātiæ actum decorant,& isto pacto excusatur matrimonium per supra dicta bona.

Argu.

Solut. argum.

Solutio confirmationis.

Solu. 2 argum.

Solutio 3. arg.

ARTICVLVS II.

Vtrùm tria sint tantùm matrimonium excusantia bona.

STENSO quẽadmodmodũ matrimonium debeat per ali
Partis qua bona excusari, quæritur
negati- de eiusmodi bonis. Et arguit,
uæ arg. quod non sint tñ tria Prima sic. Qua rõ-
primũ. ne ponitur fides, addenda esset charitas,
vt pote per quam perficitur significatio
coniunctionis Chri & ecclesiæ quæ est de
rõne matrimonij. ¶ Secundò. Finis matri
1. Arg- monij non solùm est proles, sed consor-
tium etiam & societas, vti 8. Ethic. autor
est philosophus in alijs operibus uitæ: er
go qua ratione ponitur ꝓles deberet ad-
3. Arg. hiberi & comunio in alijs officijs. ¶ Ter-
tiò, In matrimonio inquãtum significat
cõiũctionem Christi & ecclesiæ vt requi-
ritur esse indiuisibile: ita & unitas vt sit
vna vnius: ergo sicut inter bona ponitur
Pars af sacramentum quod significat indissolu-
firmati bile bonum, ita deberet poni vnitas. ¶ In
ua. contrariũ aũt arguitur quod superfluat
numerus, quoniam vnumquodlibet illo
rum bonorum sat esset ad honestãdum
matrimonium. Imò videtur sacr̃m nõ de
bere inter illa numerari: nã bonum, ma-
trimonium excusans, debet esse qualitas
eius qualitas autem differt à substantia:
ergo cum sacr̃m nominet substãtiam ip-
sam non debet inter eius bona cẽseri.
1. Cõcl. ¶ Ad quæstionem (quæ facillima est) qua
tuor cõclusionibus respondetur. Prima.
Tria sunt tantum bona excusantia matri
Augus. monium: scilicet, fides, proles, & matri-
monium. Doctrina est Aug 9. super Gen.
ad literam cap. 7. & lib. de bono coniuga-
li, & lib. de nuptijs & concup. c. 11. de qui
bus boni Hug. lib. 2. de sacra. par. 11. ca. 7.
& sequentibus eleganter edisserit. Est de
nique conclusio in theologorum scholis
receptissima: & refertur à Gratiano. 27.
quæst. 2. ca. Omne. Tametsi Gandulphus
quidam in Glossa ibidẽ citatus, dicat nõ
esse nisi duo propter argumentũ à nobis
factum. Quoniam sacramentum non est
bonum excusans: sed ipsa substantia ma-
trimonij: cui paulò post respondebimus.
Ad conclusionis ergo intellectum notan
dum ꝙ inter bona matrimonij quædam
sunt de intrinseca intentione ipsius: alia
uerò ei accidentariè adhærentia. Vt sunt Bona
amicitiarum recõciliatio, atque alia quã matri-
multa cõmoda, quæ non cõprehendun monij
tur numero, quorũ ideo impræsentiarũ dupli-
nõ initur sermo, sed illorũ prioris gene- cia.
ris quorum sufficiẽtia hoc pacto mõstrã
tur: Matrimonium bifariã (vt dictũ est) Matri-
consideratur nẽpe, tanq̃ officium & tan- moniũ
q̃ sacr̃m. Et quidem tanq̃ officium duo in offi-
postulat, vt sit bonum honestum. Vnum cium
s. ex parte agẽtis, quod est recta intentio duo po
finis: & ex hac parte primum bonum ex- stulat.
cusans est proles cuius procreandæ gra-
tia institutum est. Alterum uerò ex parte
ipsius actus quatenus est uirtus, quę qui
dem ex genere suo debet circa materiam
uersari: qua vtiq; ratione ponitur fides,
per quam maritus ad suam propriam ac
cedit cõiugẽ, & vxor ad suum proprium
virum hoc. n. honestat generationis actũ
instar aliarum generationũm, q̃bus uni
cuiq; agenti propria subditur materia.
Quòd si arguas, finẽ matrimonij non so Obiect.
lùm esse prolem: qñquidẽ sit etiã institu-
tum in remedium. R̃ndet finẽ directum
& proprium non esse nisi prolem: sed al- Dilutio
ter est illi annexus: quare nõ fuit necessã
rius, qui exprimeret: quatenus verò ma-
trimonium est sacr̃m. ponitur tertium
bonum ea vtiq; rõnẽ, qua sacr̃m nomi-
nat significationẽ, quæ annexa est substã
tię matrimonij ¶ Et per hæc r̃ndetur ad
argũ vltimo loco propositum. R̃ndetur, Solutio
inquam dupliciter. Primò, quod sacr̃m, prima
vt ponitur inter bona matrimonij non tertij
accipitur pro substantia matrimonij, sed argum.
pro inseparabilitate, quæ est eius condi-
tio. Et hæc est solutio Magistri. Secundò,
quod matrimonium vna rõne cõsidera-
tur quatenus est matrimonium: nẽpe ci- Solu. 2.
uilis contractus ex inclinatione naturæ,
atq; altera quatenus est sacr̃m, quod qui
dem sonat significationem vnionis Chri
& ecclesię. Et quia significatio est cõditio
adiacens contractui matrimonium non
excusatur quatenus sacr̃m, sed quatenus
vinculum ex contractu resultans, conse-
quitur, ut sacramentum ponatur inter
bona excusantia, tanquam suæ conditio
substantiæ. ¶ Aliter etiam deprehendi
hæc sufficientia potest, vt ait Ricardus di

ſtin. præſenti. Eſt enim in matrimonio & vinculum, & vſus, & fructus. Vinculū honeſtat rationem per ſacramētum, & vſus per fidem, & fructus per prolem. Imò & tertio modò arguitur iuxta diuiſionē illam philoſophi. 8. Ethic. ca. 3. qua bonum diuiditur in vtile, delectabile & honeſtū. Vtilitas enim matrimonij eſt ꝓles, & delectatio eius conſiſtit in fide tori, ſed honeſtas decoratur per rationē ſacramenti.

Argu.

¶ Secunda concluſio. Non omnia hæc dona in re ſunt de eſſentia matrimonij, ſed ſola ratio ſacramenti, reliqua verò ſatis eſt, ſi ſeruentur in intentione, & natura mrimonij. Veritas eſt nec etiā Auguſtini locis citatis, & Hugonis, quem magiſter, eiuſque interpretes ſequuntur. Fides nāque ab adulteris violata vinculum matrimonij non rumpit. Vnde, vt ait Hugo, fides ita cōiugio adhæret, ut ex ea, ſi adſit, amplius commendetur, ſi non adſit, nō inde annihiletur. Quæ enim adultera eſt nō ideo coniux nō eſt. Imò ſi coniux nō eſſet, adultera nō foret. Neque verò iteri les quę fruſtu ꝓlis fruſtrātur, ideo cōiuges eſſe deſinūt. Si ergo ꝓles accedat fructuoſum facit ſacrm, ſin minus, nō ideo ſterile, nullum eſt. Sunt tñ ambo de intētione ſacri, quippe qđ generationis cauſa inſtitutū fuit, vt fideliter alterutrū ſibi debitum ad illum finem redderent.

Secūda cōcluſ.

Hugo.

Differunt tamen hæc duo, quod fides nō ſolùm ad intentionem matrimonij ſpectat, verùm & debet in intentione cōtrahentium exiſtere debent, inquam, proponere ſibi mutuam fidem ſeruare, tametſi quanuis mente proponant adulteros fore, non annihiletur matrimonium. Proles autem non eſt neceſſum, vt expreſſa, de intentione cōtrahentium exiſtat beata q̃ppe uirgo uerum mrimonium contraxit, tametſi procreare prolem per concubitum nunquàm expreſsè propoſuerit, ſeruauit ergo fidē marito, vt ait Auguſtinus, in hoc ꝙ alium non cognouit: ꝓlis autem fructu, diuina opera, & munere potita fuit, At ratio ſacramenti matrimonio legitime contracto inſeparabilis eſt nam vt ait Auguſtinus l. 1. de nuptijs c. 20. uſq; adeo manent inter viuentes ſemel inita iura nuptiarum, ut potiꝰ ſint inter ſe cōiuges, etiā ſeparati quoad ꝑorum, q̄ cum alijs, quibus adhæſerint.

Fides.

Beata uirgo.

Auguſt.

Sicut apoſtata aīa, etſi e coniugio Chriſti recedens, fidem perdiderit, ſacramentum tamen fide non amittit, quod lauacro regenerationis accepit. Nota egregiam ſacramentum ſimilitudinem inter indelebile characterem baptiſmi, & inſolubile matrimonij uinculum.

¶ Tertia ex his colligitur concluſio. Inter hæc bona ratio ſacramenti culmen obtinet, primum, quia proles, & fides ad officium naturæ pertinent, ſacramenti verò ratio ad gratiam. quæ per ipſam confertur gratia uero præſtantius bonum eſt, q̄ natura. Deinde, quia ratio ſacramenti inſeparabilius, ut monſtratum eſt, adhæret matrimonium, quam reliqua bona.

Tertia conclu.

¶ Ad primum igitur argumentum in capite propoſitum reſpōdetur, quòd fides in præſentia non accipitur ꝓut eſt theologica virtus ſed prout eſt pars iuſtitiæ, q̄ eſt promiſſorum firmamentum, ut ſeruentur qualis utiq; in cōtractus mrimonij ad eius firmitatem intercedit, & ideo non opus fuit hic charitatis meminiſſe. Hæc autem fides duo comprehendit, primum, vt alterutrum ſibi ambo debitum reddant, deinde vt neuter extraneo commiſceatur.

Sol. 1. ar.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, quòd nomine ꝓlis non ſolùm eius generatio intelligitur, ſed eius nutritio, & educatio, ad quem finem domeſticum uiri & uxoris commercium, & eorum uicariæ operæ referuntur, quare uno prolis nomine, totus matrimonij finis expreſſus eſt.

Solu. 2. argum.

¶ Ad tertium denique reſpōdetur, quòd nomine uinculi indiſſolubilis etiā intelligitur, vt fęmina nō niſi vni viro nubat, quanq̄ & hoc ad fidem etiam matrimonij ſpectet. An vero licuerit viro plures acceſſere uxores, diſtinctio. 33. diſputabit.

Solu. 3. argum.

¶ Ad argumentum vero in cōtrarium iā reſponſum eſt, quod fides hic non accipitur pro aliqua ſingulari uirtute, quę per ſe ſola ſufficeret facere honeſtum actum ſed pro conditione uirtutis, quæ eſt pars ſeu fundamentum iuſtitiæ, quæ connumeratur alijs bonis matrimonij.

Ad aliud ar.

¶ Tertia uerò cōcluſio pluſculū lucis exigit, cōtra quā ideo arguit. In unaquaque re finis eſt bonorū potiſſimum, ꝓles ergo, q̄ eſt finis matrimonij eſt præſtantiſſimū bonū. Secundò, quia ratio ſacramenti

Contra tertiam conclu.

2. Arg.

tũ eſt generica omnibus cõueniens, fides autẽ, & proles contrahunt genus ad hãc ſpeciem ſacramenti: differentia autẽ con trahens, quæ habet rationem formę, eſt præſtantior genere, quod habet ratiõnẽ materię. Tertiũ argum. Tertio, quia ratio ſacramenti in matrimonio nõ ſecum uidetur inſepara bilitatem afferre, tum quia matrimoniũ ratum nõ conſummatum dirimitur per ingreſſum religionis, tum quia ſacramẽ tum quod præ ſe fert perpetuitatem, im primit characterem, qui tamẽ per hoc ſa cramentum non imprimitur. ¶ Ad horũ Solutio argũ menti. ſolutionẽ animaduertẽdum, ꝙ in re qua libet principalius unũ altero dicitur du pliciter. ſ. aut q̃a dignius, aut quia eſſen tialius: quod autem ratio ſacramenti di gnior ſit cæteris bonis matrimonij, ſatis probatum eſt, quia ſpectat ad gratiã. De eſſentia verò diſtinguitur, nã fides, & ꝓles bifariam conſiderantur, uno quidem mõ in re, quo pacto pertinẽt ad vſum ma trimonij, qui nõ eſt de eius eſſentia, quẽ admodum eſt indiuiſibilitas, in qua rõ ſa A cramenti conſiſtit: & hac ratione eſſen tialior eſt rõ ſacramenti, vt pote ſine qua matrimonium nullũ eſt, cum eſſe poſſit ſine fide & prole. Nam ſi matrimoniũ ra tum, & nõ cõſummatum dirimitur per ingreſſum religionis: hoc eſt, quia illud nõ eſt carnaliter perfectum ſed per ſpiri tualem conſenſum, & religio eſt quædã mors ſpiritualis. ¶ Alio uerò modo poſ ſunt fides, & proles conſiderari, nõ in re, ſed in intentione matrimonij, & iſto mo do ſunt illi eſſentiales, quia niſi in contra ctu includantur, ſaltem ſi contrariæ cõdi tiones ponerentur, nullus eſſet. vt ſi cũ il la conditione cõtraherent, ut nunquam ſibi tenerentur debitũ reddere, aut ſteri litatem ꝓcurarẽt. Et iſto pacto fatemur maximẽ eſſentialem eſſe prolem, mox fi dem, dinde ſacrm: ſed tñ præſtantior eſt Sol.1.ar. ordo ſm rem, ꝙ ſecundum intentionẽ. ¶ Ad primũ ergo rñdetur, ꝙ quanuis ꝓ les ſit prior in intentione matrimonij, & hac ratione magis eſſentialis, eſt tñ poſte rior in executione, quarẽ in re magis eſ Solutio ſecundi argum. ſentialis eſt ratio ſacramenti. ¶ Ad ſecun dum reſpondetur ꝙ etiam ratio ſacrĩ per tinet ad differẽtiam contrahentẽ genus in matrimonio: nã generalis ratio eſt eſ ſe ſignũ rei ſacræ, & peculiaris huius eſt

ſignificare unionem Chriſti, & eccleſiæ. ¶ Ad illud autem de charactere reſponde tur, ꝙ character eſt poteſtas ſpiritualis Solutio tertij. hic autem nõ confertur niſi poteſtas cor poralis: & ideo non imprimitur: cõuenit tamẽ cum illis, quòd etiam hæc poteſtas corporalis ratione ſui finis perpetuitatẽ uinculi exigit.

¶ Veruntamen aliter in calce horum arti culorum aduerſus amborũ cõcluſiones 1.Arg. arguitur, quòd prædicta bona nequeant matrimoniũ à culpa ſatis excuſare. Qui cunque enim iacturam & detrimentum maiori boni propter id, qđ minus eſt, ſu ſtinet, ordinem rationis peruertit, cõtra quam idcirco peccat: ſed bonũ rationis, quod coniugali vſu editur, præſtantius eſt his bonis: ergo per illa nõ excuſatur. ¶ Secundò bonum malo adhibitum in ge 2.Arg. nere moris, nõ facit ex malo bonũ, imò uertitur in malum, quia unica praua cir conſtantia totum actũ uitiat, actus verò coniugalis de ſe eſt malus propter ratio nis perturbationem, alioqui non indige ret excuſatione, ergo nulla eum adiũcta bona excuſare ualent.

¶ Tertio hæc bona neq; efficere poſſunt, 3.Arg. quominus delectatio illo actu ſit immo derata, neque eius uerecũdiam abſterge re, immoderãtia autem in malum ſonat, & uerecundia non eſt niſi de malo: ergo nulla ſunt bona matrimonium excuſan tia. Id quod Paul. ipſe docere uidetur, ubi ait, ſecundùm indulgentiã coniugale of ficium permittere.

¶ Propter hæc argumenta nõ defuerunt ut diſtinctio. præſenti artic. 2. q. 1. ait Bo nauentura, qui teneret, neutiquàm poſ ſe actum cõiugalem ſine peccato, ſaltem ueniali, contingere: id quod ex Iurecon ſultis. Hugo ſuper capi. Vir cum propria. 33. quæſtio. 4. opinatus eſt, propter uer bum, quod illi ait Gregorius, quòd uir cum propria uxore dormiens, niſi lotus aqua eccleſiam intrare non debet.

¶ Aduerſus iſtos uerò ſtatuit quarta con cluſio. Non ſolùm hæc bona excuſant a ctum coniugij, vt ſit bonus ex parte agen tis, quemadmodum, ut dictum eſt, ſolet per ignorantiam excuſari, quin et iam ef ficiunt, ut ſit genere ſuo bonus, & ſæpe meritorius: tantũ abeſt, vt ſemper ſit pec catum. Vnde ad maiorem explicationem

alius nocumenti idem sit licitus. Arguit ergo quod solius causa voluptatis, explendæ que libidinis, absque spe prolis debitũ exigere liceat. Cuicunque re sua vti licet, indeq; voluptatem moderatã captare, dũmodo à ratione non exorbitet: vterq; autem coniugum est alterius: nã vir, vt ait Paulus, sui corporis potestatẽ nõ habet, sed vxor: illa autẽ voluptas est licita, post q̃ est à natura: ergo qñ corpori nõ nocet neque aliqua infert nocumẽta, licita est & bona. ¶ Secũdò voluptatem capere nõ est de se malum, sed de genere bonum, vt comedere, & bibere, etiam dum famis necessitas, aut alimenti, illud non exigit, sicut & venari, & ludere, atque alia captare voluptatis genera, ergo vxore vti licitum est uoluptatis gratia. ¶ Tertiò, quia alioqui maritis, qui steriles sunt, aut senio progressi, neutiq̃ debitum petere liceret, quod pfectò esset nimium rẽ vxoriam perstringere, & coarctare. ¶ In contrarium autem est auctoritas Augustini lib. de bono coniugali cap. 6. ubi ait, quod cõcubitus coniugalis gratia cõcupiscentiæ explendæ venialẽ habet culpã. ¶ Inter soluendũ hanc quæstionẽ, notãdũ quatuor de causis posse concubitum coniugalem contingere: scilicet, aut causa generandi, aut debitum reddendi, aut solus libidinis explẽdæ, aut fornicationem, morbumve aut alia incommodum vitandi. Et quidẽ quod causa generandæ prolis, aut reddendi debitum id licitum sit, & iustũ, nemó sanę mẽti negat: nã in petitione debiti causa generandi cõcurrit primum bonum, matrimonium honestãs, quod est proles & in redditione debiti etiam si alter non causa generandi, sed oblectandi se exigat seruatur secũdum bonum: nempe, fides, & iustitia, iuxta verbum Apostoli, Vir vxori debitum reddat. Neque valet consequentia; maritus indebite exigit: scilicet, solius oblectationis gratia: ergo vxor nõ tenetur reddere: quoniã ille vtitur re sua. Sicut si quis à me pecuniam suã peteret ad expendendum prodigè. Sententia est Aug. lib. de bono coniugali. cap. 4. Neque obstant uerba Pauli Rom. 1. Non solum qui faciunt, sed qui cõsentiunt digni sũt morte: quia reddens nõ consentit petenti, sed soluit qđ debet. Quòd si tursus arguas. Nõ licet furioso suum gladium tribuere. Rñdei, quod secus est qñ Dñs rei vult vel sibi uel alteri nocumentũ aliquod tẽporale inferre: tunc. n. licet ad tẽpus. rẽ illius detinere. Et pariter cõiux posset differre debitũ, si præsentiscieret alteri cõiugum petenti magnũ periculũ salutis impendere: secũs de solo nocumẽto spiritua li: nã illud unusquisque sibi cauere põt. Et ideo plus homo obligat occurrere nocumentis magnis tẽporalibus pximi, q̃ spiritualibus, nisi sit prelatus. ¶ Vtrum verò petere liceat solùm voluptatis captandæ gratia, hoc uertitur in quæstionẽ, de qua sũt tres opiniones, vna in vno extremo, quod sit peccatum mortale, altera in altero, quod nulla sit culpa, & tertia in medio, quod sit uenialis. Ad quæstionẽ ergò tribus rñdebitur cõclusionibus. Quidam. n. ut impræsentiarũ ait S. Tho. q. 2. art. 3. distinguentes aiunt, quod quandocunque ad actũ coniugalem libido principaliter mouet, est mortale delictum, sed qñ mouet ex latere, quia principaliter intendit generatio, sed annectitur uoluptas, tunc est ueniale. At quando homo delectationẽ omnino respuit: quippe quæ sibi displicet, tunc fit ab omni culpa immunis. Quare tres gradus discernunt: scilicet delectationem eligere, & intẽdere. quod est mortale: illam acceptare, quod est ueniale, atq; illam respuere, quod est perfectionis.

¶ Contra hãc aũt opinionem statuuntur duæ conclusiones Prima, Cõcubitus coniugalis solus uoluptatis gratia: ita vt illa sit electa, & principaliter intenta non est de se peccatũ mortale, nisi alia fortè adsit mortalis circunstantia. Probatur, quia vt 1. Ethi. c. 8. autor est philosophus, delectatio de se neque bona, neque malã est, nisi rõne operationis, vnde captatur. Itaq; delectatio operationis bonę, est bona, operationis verò malę, est mala: concubitus sũt coniugalis de se non est operatio mala: ergo neq; delectatio illi adiuncta: quare electio hmõi delectationis non est ex gñe suo mortalis. ¶ Sed aiũt, saltẽ electio eiusmodi delectationis est peruersa, q a cũ vsus cõiugalis à natura sit institutus pp generationẽ, eligere uoluptatẽ nõ ill o fine, est peruersio finis. Hęc aũt argutia nihil illis patrocinat, quia nõ oĩs peruersio finis de se est mortalis, qñ prorsus ad trãsgressionẽ pgredit limitũ naturæ, ut si quis

[Margin notes: Partis affirmatiuæ argum. 1. — 2. Arg. — 3. Arg. — Concubitus coniugalis quadrupliter põt accidere. — Obiect. — Tres opiniones. — Prima conclu. — Rõ conclusionis. — Obiect. — Dilutio]

si quis citra matrimonium uoluptate illa vteretur. At quia matrimonium de se bonum est, & honestum, quia ad illum fine institutū, atq; adeò voluptas illa honesta, cōsequitur, vt & si eligatur absq; illo fine, nō ideò fiat mortalis. Sed satis est esse venialem. Id quod expressa sententia est Aug. lib. de bono coniugali. c. 6. scilicet, accedere ad vxorem satiandæ concupiscentiæ cā, venialis culpa est. Alioqui, si mortalis esset, tunc steriles, & senes nequirēt debitum citra mortalem culpā exigere, quod quidē concessu esset absurdissimū.

Augus. Tres o

Secunda conclu. ¶ Secunda conclusio. Accedere ad coniugem generationis causa, cum delectatione, & voluptate adhærente, & placere, nullum est peccatū, nisi nimius excessus voluptatis procuretur. Ratio. Probatur, quia coniugalis vsus ea ratione, & conditione, q̃ a naturæ sagacitate instigatur, nullum est delictum: natura autē sagaciter delectationem illi actui propter necessitatem cōseruandi speciē adiunxit, ueluti sumptioni cibi, & potus ob necessitatē conseruandi indiuidui; ergo sicut cibum & potum cum delectatione capere nulla est culpa: ita neque coniugalis coitus. Et certè, qui contrarium dicunt, videlicet esse peccatū nisi homo tūc delectationem abhorreat, contendunt homines naturali sensu priuare: nam uix tunc potest ratio displicentiam elicere. ¶ In alio extremo: nempe, q̄ huiusmodi concubitus absque ullo generationis proposito, sit licitus, nemo reperitur antiquorū, sed nuperrimus Io. Maioris dist. præsenti, concl. 7. id astruxit, cui Ekius hom. 1. de matrimonio subscripsit.

Prima conclu. Io. Maior.

Tertia conclu. ¶ Contra quos statuitur tertia cōclusio. Huiusmodi concubitus uoluptatis gratia est uenialis culpa. Ad huius assertionem conclusionis sat circumspectis esse debet autoritas Augustini, qui loco citato de bono cōiugali, illam affirmat, Augu. & li. 1. de nuptijs & cōcupiscētia. c. 4. & in Enchiridio. capi. 78. ait, q̄ huiusmodi concubitus sunt ex illo peccatorū gñre, quorū ueniā quotidie petimus, dicētes; dimitte nobis debita nostra. Quā sniam ueneratur Hied. [illegible] ad Cori. 7. & suadet Grego. loco citato. 33. quæst. 4. can. Vir cum, ppria. Eandēq; nō solū D. Tho. impræsentiarū, sed Theologi oēs docent, vt Altisiodorensis, Ricar. Rationes. & reliqui; quos ita facilè cōtemnere, nō nihil temeritatis habet. ¶ Neque uerò rationes desunt eiusdem sententiæ confirmatrices. In primis enim Paul. 1. ad Cor. 7. non nisi propter incontinentiam: nempe, ad illam cauendam permittit, vt unusquisque propriam vxorem habeat, nō ergo ad solam explendam voluptatem. ¶ Item ratio ipsius Maioris ei potius refragatur. Ratio Maioris. Ait quippe, q̄ sicut licet pulchrum pomum edere, & alium quemuis sapidū cibum, neque hoc illam affert culpam, ita uoluptate uxoris uti; dummodo in notabile detrimētum corporis minimè uergat. Hæc inquā ratio in ipsum retorquetur: nā certè comedere, & bibere, nisi vel nutritionis gratia, uel alio honesto fine fiat, non caret ueniali culpa: nā qn̄ maior nō cōtraheretur, esset actus ociosus. Alia rō. Præterq̄ quod in esu, & potu, ut supra diximus est, nō in est uis tāta ad perturbandam rōnem, quanta in coitu. Cui præterea accedit, q̄ etiam seminis effusio de se nocua est corpori; quod in cibo moderato, & potu nō reperitur: multo ergo minus licita est uoluptas hæc, q̄ illa cibi, nisi in illum finem referatur, ob quem institutū est matrimonium. Cauill. Neque admittendus est cauillus dicētis, uoluptatē ipsam per se esse honestam, nam ut citatus Philosopus. 10. Ethi. autor est, uoluptas per se non est bona nisi ratione operationis, cui annectitur: Cum ergo cōplexus maritalis non sit bonus, nisi in bonum prolis relatus, aut propter fidem reddendi debiti, aut fortè in remedium cōcupiscentiæ (hæc enim sunt eum penitus excusantia bona) fit ut uoluptas, nisi his associetur bonis, nō sit bona. ¶ Deinde arguitur. Argu. Cum tria sint bona, scilicet, utile, delectabile, & honestum, solum honestū est, qd̄ facit uirtutem; nā honestū idē est, quod honore dignū, qui est præmiū uirtutis, quare utile (ut pecuniæ acquisitio) p se nō est bonū, nisi in id quod honestū est referatur, ergo eadē rōne non sat est ad actū virtutis, ut fiat, p delectabile, nisi usque ad honestū pertingat. Actus aūt qui non est uirtus necesse est, ut sit malus, q a nullus est indifferēs. ¶ Rursus arguitur, si cōcubitus ob uoluptatem nō est malus, cō sequitur ut sit bonus, q a nullus particularis est indifferēs, atq; adeò si fiat in gratia erit meritorius. Aliud argum. Videt aūt nō esse concessa

cessa

cessu dignũ, quòd sola captatio uoluptatis absque alio fine, sit Deo accepta ad uitam æternam. Et tandem arguitur.

Tertiũ argum.

Matrimonium contrahere illo solo fine, vt homo illo actu se ipsum oblectet, certè nõ est laude dignum: ergo similis vsus uituperabilis est. Profectò conclusio hęc non est quæ in dubium reuocanda uideatur.

Hieron.

¶ Nihilominus aduersus conclusionẽ primam pugnare uidetur autoritas Hieronymi aduersus Iouinianũ, & refertur canone, Origo. 32. q. 4. ubi Xistum Pythagoricũ inducit qui aiebat. Adulter est in suã uxorem ardẽtior amator. Et infra. Sapiẽs iudicio debet amare coniugem non affectu: nõ regnet in eo voluptatis impetus, neque præceps feratur ad coitũ, nihil est fœdius, quàm uxorem amare quasi adulteram. Et infra can. Liberorum. In matrimonio, inquit, cõcessa sunt liberorũ opera: voluptates autem, quæ de meretricũ amplexibus capiuntur, in uxores sunt dãnabiles: quibus uerbis cõcubitum solius voluptatis gratia tanq̃ meretricium affectum, ac perinde ut mortalem damnare uidetur.

Solutio D. Thomæ.

Rñdet autẽ D. Thomas, q̃ vbi delectatio vltra mrĩmonij honestatem quęritur, dum scilicet quis in coniuge nõ attendit, q̃ coniux est, sed solum q̃ mulier, idem paratus cũ ea facere, quamuis vxor nõ esset, tunc mortalis culpa cõtrahitur. Ille. n. est ardentior amator vxoris, quem Hieronymus condemnat. Si verò delectatio infra limites matrimonij cõtineatur videlicet, quia in aliam, quæ non esset uxor, non affectaretur, tunc est veniale. Animaduerte tamen ne te istæ conditionales fallant nam si sint tamen in re, & non in affectu, nulla sunt peccata. Proptereà enim quod si meretrix adesset, iste illam cognosceret, nulla tingiẽ culpa: sed si talem habeat affectum & actũ uoluntatis, cognoscere illam si adesset.

Obiect. Gre.

¶ Rursus contra secundam pugnare uidetur autoritas Gregorij supra citata can. Vir cum propria. 33. q. 4. ubi ait, quod voluntas ipsa accedendi ad coniugem sine culpa nullatenus esse possit: ubi insinuat illã opinionem superius reprobatã: uidelicet, nunq̃ posse cõtingere cõiugalem actũ sine culpa, saltẽ ueniali: q̃a ipse, inq̃t, licita admistio cõiugis sine voluptate carnis fieri nõ potest: atq; adeò uoluptatem ipsam adhærentem legitimo fini generandi, quam nos diximus carere culpa, apparet ipse culpare. Et probat, quia de legitimo, inquit, matrimonio cõceptus fuerat Dauid, q̃ tñ dicebat. In iniquitatibus cõceptus sum.

Psal. 50.

Solutio

Rñdetur, inquã, q̃ ipse nõ cõdemnat uoluptatem oẽm, sed illam, quæ dominatur, vt paulò inferius subdit. In iniquitatibus autẽ Dauid non dicitur cõceptus, propterea q̃ semper parentes iniquè cocant, sed p̃p originale, quod puer conceptus cõtrahit: quod quia causa est multorum actualium, pluraliter dicitur, iniquitates, ut sit sensus. In iniquitatum seminario conceptus sum.

Sol. 1. ar.

¶ Ad primum igitur argm̃, quod cõtra tertiam conclusionem obiectũ est, negatur cuicunq; licitum esse uti re sua, nisi debito ordine illa utatur. Qui enim bona sua dilapidat, peccat saltem ueniliter. Et pariter qui uxore sua utitur alio fine, quàm quo data est sibi in adiutorium: scilicet, ad generandũ uel ad seruandum ei fidem, uel in remedium.

Solu. 2. argum.

¶ Et pariter ad secundum respondetur, q̃ uoluptatẽ capere in genere neq; est de se bonum neq; malum, sed indifferens. Fit autem in particulari bonum uel malum ex fine & circũstãtijs: & ideo qui honesto fine caret, est malus actus, & talis est cõcubitus solius uoluptatis gratia.

Solu. 3. argum.

¶ Ad tertium, quod mouere uulgus pōt, rñdetur, q̃ apud sapientes nõ æstimatur absurdum concedere, q̃ senes & steriles non accedant causa reddendi debitũ, q̃d coniux formaliter, ut interpretatiuè petit, aut forsan, ut illico dicemus, ad uitandã fornicationẽ, sed solũ ad obsequendũ libidini, illas contrahãt ueniales culpas, quæ, ut ait Augu: ut nobis dimittantur, quotidie postulamus.

De prægnantibus.

¶ Et idem de prægnantibus est dicendũ, quarũ coniugale officiũ Hierony: atq; Aug. cõdẽnãt, eo q̃ cõcipere nequeãt. Nã etsi postq̃ in utero habent, possint per aliquod tẽpus iterato concipere, habet tamẽ obscœnitatis quippiã: at nõ est mortale. Nã liceret elephas, aliæq; brutæ animantes & aues plurimę, postq̃ cõceperint, coitũ abhorreãt, tamẽ mulier, vt 4. de genera. animaliũ ait Philosophus, & prægnans illum appetit.

Bruta.

Quare non est ei mortale debitum exigere, neque uiro ab ea petere, nisi id cum periculo grauidi uentris fiat.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum liceat cōiugibus ad vitandam fornicationem debitum exigere.

Maior ambiguitas est de concubitu ad fornicationē vitandam. Arguitur enim quòd sit licitus etiam si intentio prolis non intercedat. Primo actus coniugalis de se nō est malus: ergo quocūq; bono fine fiat, nisi mala adsit circunstantia, erit bonus: sed fornicationem cauere est bonus finis: ergo cōiuge vti tanquàm medio ad illum finem est licitum: veluti medicamine vti ad cauendum morbum.

Partis affirmatiuæ ar. primū.

¶Secundò & autoritas Pau. 1. Cor. 7. huic sententię patrocinari videtur, vbi ait, Propter fornicationem vnusquisq; suam vxorem habeat, & vnaquæq; suum virū, vbi matrimonium præter prolis generationē in remedium etiam cōtra incontinentiā institutum docet: quā ob rē licitus eius vsus apparet ob illum finem.

Secundm arg.

¶In cōtrarium autem videtur esse Aug. lib. de bono coniugali cap. 6. & 7. & 10. quibus identidem repetit concubitum alia quacūque, quàm procreādi causa vel seruandi fidem debiti esse ueniam.

Pars negatiua.

¶Quęstio est, quę profectò sapientissimū quemq; ancipitem & preplexum reddere potest. Pars enim negatiua grauitate & numero patrū protegitur: nam Aug. Grego. & Beda locis supra citatis ita videtur loqui, & Mag. sentē. quos subinde D. Th. dist. pñti. q. 2. arti. 2. Bonauentura, Ricardus & reliqui fere ita interpretant, vt neque ad vitandam fornicationem cōcubitus citra venialē culpam fieri possit. Altisiodorensis verò Magistri senten. coæuus lib. 4. in materia de matrimonio cap. 4. q. 2. distinguit dicens, quòd cognoscens vxorē cā vitandæ incontinentiæ non peccat, sed qui illā cognoscit cā libidinis, vt delectetur. Eandem opinionem. s. quòd ad vitandam fornicationem concubitus ille sit licitus, videtur quoq; tenere Hugo sup Ecclesiastem in illo verbo, Tempus amplexandi &c. vbi ait, quod licèt cōcubitus ille ad infirmitatem pertineat, nō tñ subinde imputatur ad turpitudinem. Ad quā & sniam videtur inclinare Scotus di. 26. in fine quæstionis. Eādemq; opinionem tanquàm certam sustinuit Duran. di. pręsenti. q. 4. & Caiet. in summa capi. de vsu matrimonij, vbi ait, quòd exercendus est vel cā generandi, vel in remedium concupiscentiæ. Et in opusculo eiusdem tituli. Et idem ait Syl. verb. debitum cōiugale. 6. in fine, in hoc tamē falsus, quòd putat illam esse mentem S. Thom. Sequitur Maioris, atq; alij neotherici.

Decisiō articul.

Pars negatiua.

Altisiodorensis.

Hugo.

Durandus.

Caietanus.

¶Respondeamus ergo duabus conclusionibus. Prima, Maritum debitū ab vxore exigere causa uitandæ fornicationis in illa similiter & ipsam petere à marito causa vitandi in illo, licitum est, & ab omni culpa immune. Snīa est Augustini lib. de bono coniugali cap. 7. & 10. vbi ait, quòd huius causa debitum reddere licet, ne alter coniugum fornicando damnabiliter peccet, exigere tamen nō licet. Idē ait epistola ad Ecdiciam, quę est. 199. & refertur à Gratiano. 33. q. 5. cano. secundùm verba. Et Beda super. 1. Cor. 7. & Magist. sent. & S. Th. atque omnes sniarum expositores. Et ratio est, quia hmōi redditio debiti pertinet ad fidē cōiugij: quare non opus est, ut maritus formaliter petat, sed satis est si vxor infirmitatē mariti nouerit: tūc enim interpretari debet, illum exigere.

Prima conclu.

August.

Beda.

Magist. senten.

Ratio.

¶Secunda conclusio: Quamuis alia opinio negatiua satis sit probabilis, videtur tamen hæc mitior, & rationi fortassis matrimonij magis consentanea, neque verbis apostoli dissona; quòd quādo coniux necessarium arbitratur ad vitādam in se ipso fornicationē, liceat ei debitum exigere. Quod enim negatiua opinio sit valde probabilis, patescit ex Augu. capi. 6. de bono coniugali, vbi ait, quòd cōcubitus gratia concupiscentiæ satiandæ sit venialis. Qui autem ad vitandam fornicationē congreditur, concupiscentiam satiare videtur. Et cap. 7. ait, quòd vltra necessitatē prolis exigere debitum venialis culpa est. Idem repetit cap. 10. per quam negationem omnem alium finem excludit præter prolem & fidem ad exigendum. Et in lib. de uerbis Apostoli uerbum illud Pauli, secundum indulgentiam, si referatur ad vsum coniugalem, qui fit causa cauendæ incontinentię, ait designare venialem culpā. ¶ Nihilominus quod affirmatiua opinio sit fortè probabilior ostendit. At

Secūda conclu.

August.

qui

qui præter alias: imò præ alijs rationibus quas Durandus adfert, hęc urgentior est & rei punctum apertius pandens. Matrimoniũ, ut supra uisum est, & omnib. est in cõfessio, ob duplicem finem institutũ est nempe, in officium generandi, qui est primarius, & deinde in remedium concupiscentiæ ipsius, qui matrimoniũ cõtrahit: uti autem matrimonium ad suum finem licèt non sit principalis, non est ius coniugale transgredi ergo quãdo concubitus est ad id moraliter necessarius, ut scilicet coniux in se aliam pollutionem caueat, quàm aliter moraliter loquendo cauere non sufficit, licitus est.

Autoritas. Pauli. 1. Cori. 7. ¶ Accedat textus Pauli, si fortè huic sententiæ faueat: Ait quippe, Nolite fraudare inuicem, nisi fortè ex consensu ad tempus, ut uacetis orationi: & iterũ reuertimini in id ipsum, ne tẽtet uos Satanas ꝓpter incontinentiam uestram. Hoc autẽ dico secũdùm indulgentiam. &c. Hoc uerbum, secũdùm indulgentiam. Aug. loco citato, sic exponit, quod nõ referatur ad matrimonium, quasi illud secundùm ueniam concedatur tãquam minus malũ, sed ad concubitum, ut si sit ad cauẽdam incontinentiam absque causa procreãdi, sit culpa uenialis. At uerò profectò optimè quoq; põt indulgẽtia Pauli sic intelligi, ut nullatenus illic designet id quòd minus malum est, sed id, quod minus bonum respectu illius, quod est, non nubẽte, & sic potẽtiam referri ad usum matrimonij qui fit causa fornicationis uitandæ in ipso petente. Nam loquebatur de illis, qui abstinent, ut uacent orationi, & iterum ad torum redeunt: ait ergo illud indulgere, eo ꝙ melius esset si abstinere semper possent. Sed & illud uerbũ paulò antecedẽs, Propter fornicationem unusquisque propriam uxorẽ habeat, & unaquæq; proprium uirũ, patrocinari multum vĩ huic opinioni. Nam docet, licitũ esse uxorem ducere ad obuiandum incõtinentiæ & propriam cauendam fornicationẽ. Si ergo cuiq; licet ꝑ fornicationẽ in se uitandã uxorẽ ducere: nẽpe, q̃a uidet se cõtinere posse, & melius esse nubere quam uti: profectò & usus matrimonij ad illum finem erit licitus: nam si potentia ad aliquem finem est bona, certè & usus ad eundem finem bonus erit.

Secũdũ indulgẽtiam, quid.

Snia autoris.

Verbũ Pauli huic fauet opinioni.

Reliqua autem argumenta, si cuiuspiam sunt ualoris, huic cõnituntur. Arguitur enim præterea. Prudentissimus quisq; ex ordine charitatis accuratius tenet in se peccatum uitare, quam in proxima: licet autem uiro debitum uxori reddere ad cauendum fornicationem in illa: ergo petere ad cauendam in se. Hanc uerò consequentiam negat D. Tho. quoniam unusquisq; potest alia sibi adhibere remedia, & per liberum arbitriũ omnino renuere fornicationem coniugij autem nequit aliter coniux aliter mederi. At uerò si argumentum præcedens efficax fuit, cùm concubitus cõiugalis simpliciter sit remediũ cõtra fornicationẽ, licitè illo potest maritus uti ad uitandum in se, sicut ad uitandum in uxore, si sit moraliter necessariũ.

Secũdũ argum.

Solutio D. Thomæ.

Nota.

¶ Hoc autem ingenuè fatẽdum ad maiorem conclusionis explicationem, quod nõ semper tam necessarium est ad uitandum in se, quàm ad uitandũ in altero: nã pluribus in se quisq; abũdat remedijs. At tamen dum adhibitis remedijs illis, quæ humano modo adhiberi possunt, homo nequit se ab illecebris carnis eripere, nisi per usum coniugalem, tunc ille reputatẽ moraliter necessarium medium.

¶ Vnde distinguendum est hic cum Paludano. quæstione 52. & cum Capreolo, ꝙ quando homo alia uia fugiendo occasiones potest fornicationem propellere, nõ licet illa sola de causa ad uxorem accedere: quia tunc nõ tam facit causa uitandæ fornicationis, quàm potiundi uoluptate illa, quam ultro eligit: id quod ut ar. proximo diximus, uenialis culpa est. Sed dũ moraliter loquẽdo non habet aliam uiã, hæc est licita.

Nota distinctionẽ.

¶ Et confirmatur hæc responsio. Nam quandoque marito ad uitandam fornicationem in uxore licet illam cognoscere, quanuis nec formaliter petat nec interpretatiue: quia scilicet est occultè adultera, quæ præ amore adulteri exosum habet maritum, eiusq; adeò amplexum abhorret: ergo tunc ille non accedit causa reddendi debitum, sed ad uitandam fornicationem in illa: ergo potest dũ est necessarium, idẽ sibi remedium usurpare.

Solutio confitmatio.

¶ Cui ergo hæc opinio placuerit, potest ad Augustinum respõdere, ut ait Durandus, ꝙ cùm dicit cõcubitum ad explendã concupi-

Ad Augustinũ

concupiscentiam esse venialem cu'pam, intelligit, quãdo ipsa concupiscentia dominatur, vt ait cap. 10 & pariter, Gregorius cap. Vir cum propria. citato: scilicet quando cõiux alia via posset concupiscẽtiam sedare: nam tunc si hæc eligatur, id fit ob uoluptatem.

Gregorius.

¶ Sed tamẽ aliq istorum patrum negationes: nempe, quòd nunquàm coniugibus liceat, nisi procreãdi gratia se se cognoscere, vel propter fidem debiti reddendi, vrgẽtius cõtra nos militant. Nihilominus respõdetur, quod isti sancti pudicitiæ amantissimi nimiùm solebant coniugalem torum coarctare & perstringere, non attẽdentes ad euentus, qui possent cõtingere humano more necessarios ad vitãdũ fornicationis flagitiũ. Si enim illa opinio esset vsque adeo necessaria, tunc steriles, senes, & prægnantes nimium essent ab amplexibus cohibiti, nempe, quia nõ solùm ob uoluptatem, imo neque ad cauẽdam fornicationẽ possent se amplexari. Quanuis qui illam opinionem sustinere voluerit, respondere potest, non esse mirandũ si status coniugalis huiusmodi habeat adnexa venialia pericula. Et propterea Paulus cupiebat, ut omnes essent sicut ipse. Quapropter cõsiliũ est de his nunquàm prædicare, nec cum secularibus tractare: nam si dicas, illud eis licere, ipsis licentiã ampliabunt. Sed in sacramento pœnitentiæ vbi quis confiteatur ad vitandam fornicationem vxore vti, nõ grauem ei scrupulũ obijcias, sed admoneas, vt ceu christianus rei vacet vxoriæ.

Ad aliud Augustini.

Nota

Solutio

Nota.

Sunt qui contra conclusionem arguuntur. Si ob commodum vitãdæ fornicationis licitus est ille usus, pari iure licebit ob aliam quancunque vtilitatem & lucrum nempe, accedere ad inescandam vxorem, vt sua bona marito impartiatur. Consequentia aũt nullius est roboris: quoniã cõiugalis vsus nõ est mediũ ad finẽ lucri relatum, uel ad alios præter suos proprios.

Obiect.

Dilutio

¶ Grauius autem dubiũ est, vtrùm liceat sanitatis gratia. D. enim Tho. neque hoc admittit. Arguit si quidem quarto loco. Id, quod genere suo bonum est, non nisi ex mala intentione vitiatur: vsus coniugalis genere suo est bonus. ergo si fiat bono fine, qualis est sanitas corporis, nõ est culpandus. Et respõdet, quòd quanuis intentio sanitatis per se sit bona, tamen si per medium procuraretur, quod non est per se ad illam ordinatum, intentio tunc efficitur mala. Veluti si quis sacramentũ baptismi tãtùm ad salutem corporalem quæreret. Et intelligit esse malam uenialiter. Et re vera opinio est perquam probabilis: nam si quis contra obijciat, emissionem superflui seminis persæpe suapte natura ad sanitatem cõferre de illo nanque Verino legitur, Ne se pollueret, maluit ille mori. Respondetur, quòd quãuis medium illud natura nonnũquam ad illum finem retulerit, tamen institutio sacramenti non est ad illum finem relata: quippe quod nõ nisi prolis gratia, aut in remedium cõcupiscentiæ institutum est. Tametsi dum tam præsentaneum esset periculum ingẽtis morbi & constaret illud esse mediũ necessarium, forsan nulla esset culpa dignum. Quãquam malim opinioni S. Thomæ adhærere. Has enim ueniales culpas, quæ tam facilè quotidie & committuntur & diluuntur, nõ est operæ pretium tãta cũ anxietate perscrutari.

Dubiũ.

Solutio

Opinio sancti Thom.

Verin.

¶ Primo igitur argumento in capite obiecto, si quę diximus vera sunt, sua conceditur conclusio. Ei autem qui cõtrariam tenuerit opinionem, dicendum est cum D. Thoma, quòd licet cauere in se hominẽ fornicationem bonus sit finis, tamẽ per illud mediũ nũquàm est bonus quia semper aliqua uoluptatis redundantia interfluit. ¶ Et pari modo secundum solutum restat: nam potest locus ille Pauli in utrãque opinionẽ interpretari, vt supra à nobis explicatum est.

Solu. 1. argum.

Solu. 2. argum.

¶ Appendix autem articuli huius est, ut de uitijs, quę vsui matrimonij euenire solent, breuis subdatur sermo. Primum enim depudendus abusus illegitimi vasis contra naturam, nefandissimum flagitiũ est, & grauius quidem inter cõiuges propter fidem, quam sibi mutuo debẽt, quã si inter solutos contingeret. Effusio etiã seminis extra uas legitimum est itidẽ lethale crimen, si sit notabilis: nam distillatio non semper tãtæ culpę tribuenda est. Item si dum vir bona fide legitime congredi conatur, festinantius fortasse extra uas sẽminat, nõ est vitio dandum, etiam si metus aliquis eum priùs subierit: quia illud festinationi naturę adscribendũ est.

De usu cõiugij

Abusus vasi.

Effusio seminis

¶ Vtrùm

Dubiū. ¶Vtrum verò intra consuetum vas peccatum possit contingere mortale à multis ambigitur. Nempe dum vir vxori resupinus succubit, aut præposterè accedit, sūt enim qui dicant peccatum esse mortale, Alber. Magn⁹. propterea ꝙ congressus ille non est generationi idoneus. At verò vt Albertus Magnus, & ex medicis multi aiūt, falsum est illo mō conceptū impediri, eo ꝙ matrix perinde atq; stomachus virtutē habet attractiuā, qua semē exorbet. Quapropter non debet res in has delictorū angustias perstringi, sed crediderim intra legitimū vas nunꝙ cōtingere mortale crimē. Quo alludit Caie. in summa. verb. Mrimoniū. Sūt aūt illi insueti cōplexus venialia peccata, eadēq; obscęna virisq; probis omnino exhorrenda. Tactus in pudici. ¶Quæ verò res ad tactus impudicos attinet, si vtriq; fiāt cum periculo mollitiei peccata sunt mortalia. Si verò fiāt tanꝙ necessarij ad irritādā Venerē, generationis gratia, nullā pręse in cōiugibus fuerunt culpā. Oscula. Extra hos verò casus peccata sunt venialia. At verò oscula, licet nō alio fine inter cōiuges fiāt, ꝙ ceu amoris īdicia, nulla sunt culpa denotāda.

DISTINCTIO TRIGESIMASECUNDA, *De mutua coniugum fide in reddendo debito.*

Textus. Cap. 1.

Olligitur ergo ex his, quæ dicta sunt ęquali pręcepto coniuges coerceri exactos sibi inuicem cōplexus persoluere sub reatu mortalis criminis iniustitię: dūmodò uterque suæ sospitati & incolumitati consulat, neque alia legitima excusatio intercedat, iuxta uerbum Pauli, 1.Cor.7. *Vxori vir debitum reddat, similiter autem & vxor viro. Nam etsi in reliquis domesticis officijs vir, uti idem ait Apostolus, caput sit mulieris, sub cuius ideo potestate esse iussa est,* Ad Eph 5. *tamen cum in generandi usu sint duo in carne vna, neuter sui corporis potestatem habet, sed alter coniux. Neuter ergo absque facultate & uolunitate sui coniugis, postquam consummatum fuerit matrimonium, continere valet, ac multò minus continentiam uoto firmare. Vnde Aug. super psalmū, Si dicat vir, Continere iam volo, vxor verò, nolo, non potest: quod enim tu vis, non vult illa. nunquid per cōtinentiam tuam debet illa fieri fornicaria? Et rursus. Secūdū uerba, inquit, apostolica etiam si vir continere voluisset, & tu noluisses, tibi debitum reddere cogeretur: & illi Deus imputaret ad continentiam si nō suæ, sed tuæ crederet infirmitati, ne in adulterium caderes.*

Psalm. 46 can. Si dicat. 33. b.

Cap. Secundū uerba, 33. vel.

Cap. In.

¶ Inter causas verò, quæ debitum

bitum exigere uetant, aut red dere excusant, leprā Alex. 3. non admittit: imo, ut in de cō ingio leprosorum scriptum reliqt, admonuit, ut leproso exigenti non denegetur, ne coniugium suo fine in perpetuū frustretur. Si uerò uxori, quæ mē struo sanguine legitimis tēporibus polluitur, fas nō est petere, neq; viro ab ipsa exigere: nam ut autor est super Esaiā Hieron. ex illo infecto sanguine nascuntur cæci, claudi, leprosi: ut quia parētes, inquit, non erubuerunt in conclaui cō misceri, eorum peccata pateāt cunctis, & apertius arguātur in paruulis. De æmorrhoissis autem, quæ perpetuum fluxū sanguinis patiuntur, leprosōrum iudicio censendum.

Cap. peruenit. & capi. Quoniam.

Esaiæ. 44.

Cap. 3. *¶ Veruntamen orationis causa consilium est apostolicum toto coniugali abstinere, imò solennitatib. præcipuis, illis præsertim, quib. articuli fidei celebrantur non prorsus culpa, saltem veniali, careret debitum expetere, atq; adeò dum manè sacrosancto sacramēto cōicandum est. Vnde Aug. Quotiescunque dies, inquit, natalis Domini, aut reliquæ festiuitates aduenerint nō solum ab infideliū cōcubinarū, sed ēt à proprijs vxoribus abstinere debemus. Et Amb. dieb. ēt ieiuniorū, & idē Aug. lib. de qō noui & ueter. testa. q. 187. cā ēt ꝓcessionū abstinendū admonent. Reliquis verò minoribus festis vsq; adeò rē vrgere, vt sit prorsus coniugibus abstinēdū, oneri fortasse imputaretur. Multa. n. patres admonēt, q̄ nō subinde censent vim obtinere præcepti.* Cap. 4. *¶ De loco verò sacro diuersa est ratio: nā cū per turpem spontaneamq; seminis emissionē polluatur ecclesia, fit ut si cōcubitus cōiugalis intra eius corpus sic fiat, vt manifestus per publicā famā aut legitimos testes fieri possit, sacrilegus sit atque adeò genere suo mortalis. Cæterū & ob cōionis sanctæ reuerētiā, q̄ sub natale domini, & ī paschate, & in Pētecoste antiquitus erat ī more,*

Canon. Quoties. 33. q. 4.

Canon. Fratres. ibidem. Canon. Christiano.

nuptia-

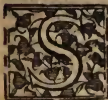
nuptiarum solennitas his tribus temporibus interdicta est: nempe, ab aduentu domini usque ad Epiphaniam, & à septuagesima usq; ad octauas paschatis, & à diebus rogationũ vsque ad festum trinitatis. canon. Non oportet. 33. q. 4. & de ferijs. cap. Capellanus.

Cap. Capellan'.

DISTINCTIONIS TRIgesimæsecundæ, Quæst. 1. De mutua coniugum fide reddendi sibi inuicem debitum.

ARTICVLVS. I.

Vtrum alteruter coniugum teneatur alteri debitum reddere.

Sbsequit̃ de fide & rõne reddẽdi debitũ iter cõiuges. Et arguit̃ ꝙ neuter teneat̃ alteri debitũ reddere ex necessitate pcepti. Nemo. n. pcepto cohibet̃ eucaristiam sumere, aut orationi vacare: sed Hieron. in quodã sermone, refert̃. 33. q. 4. c. Sciatis. ait, ꝙ vi vxori debitũ reddit, nequit orationi vacare, aut carnes agni edere: ergo nemo tali præcepto subijcit̃.

Partis negatiuæ argumentum primum.

2. Arg. ¶Secundò, Nemo cum detrimento suę salutis aut alia sua iactura tenet̃ alteri obsequi: aliquando verò reddere poscẽti debitum uergit in nocumentum reddentis ergo tunc non tenetur. Idq; potissimùm vsu uenit qñ coniux, qui petit, lepra infectus est: qui utique moribus tum contagiosus, tum etiam hæreditarius est, atq; adeò tã coniugi reddenti, q̃ gignẽdæ proli periculum inde infectionis creatur: tũc ergo reddere nõ tenetur.

3. Arg. ¶Tertiò. Si coniuges hanc sibi vicariam operam dare cogerentur, tũc neutri liceret se impotentẽ ad illũ vsum reddere, ius. n. tunc alterius violaret, atq; adeò nec liceret ei ieiunijs aut alijs vigiliarũ laborib aut studijs corpus attenuare, quod vtiq; cõsequens cõtrarium religioni videtur. ¶In contrariũ est verbũ Apostoli. 1. Cori. 7. Vir vxori debitũ reddat, similiter & vxor viro. ¶Huic quæstioni duæ cõclusiones satisfacient. Prima. Vterq; coniugum est alteri de necessitate pcepti obnoxius, vt debitũ ei reddat. Probatur ex natura, fide & fine matrimonij. Præcepta. n. sunt circa media, q̃ ideò ex natura finis sunt perpendenda: finis aũt matrimonij fuit propagatio gñis nostri per generationẽ: ex quo fit, vt natura matrimonij sit mutua corporũ traditio in illũ vsum, iuxta verbũ Apostoli, cũ: vbi. n. iubet, ꝙ vterq; alteri debitũ reddat, cãm subdit, ꝙ mulier potestatem sui corporis nõ hẽt, sed vir: similiter & vir potestatẽ sui corporis nõ hẽt, sed mulier. Ex hac ergo matrimonij natura suborit̃ mutua obligatio & fides soluẽdi sibi debitũ: quæ. s. obligatio, cùm sit in re graui, sub reatu mortalis culpę genere suo vtrunq; coniugũ perstringit, estq; adeò peccatũ illud, iniustitiæ crimen; veluti illud, quo quispiã rẽ alienã inuito dño vsurpat. Et confirmatur rõ, nã etsi matrimoniũ libero cõsensu copuletur, est tñ postmodum genus quoddam seruituris: unde sicut seruus obsequi tenetur hero de necessitate pręcepti, iuxta illud Pauli Ro. 13. Reddite oĩbus debita, cui tributum, tributũ &c. ita & coniuges sibi mutuo in re vxoria morẽ gerere cõpelluntur. ¶Secunda conclusio. Neuter tenet̃ alteri debitũ reddere cũ detrimento salutis conseruatricis proprij in diuidui Probat̃, quia ordo tã naturæ, q̃ charitatis, quę naturã perficit, id postulat, vt vnaquæque res accuratiùs sibi prius cõsulat, q̃ alteri: vnde cũ nutritiua virtus cõseruationi indiuidui seruiat, generatiua verò cõseruationi speciei natura, prouida sic indiuiduis cõsuluit, vt nutritiua indiuiduo prius puideat, & deinde qđ su pfluit generatiuæ subministret: nemo ergo hũc ordinẽ peruertere tenet̃, imò neque id vlli licet. Quãuis hic anfã malę fidei surripere nemo debeat, vt coniugẽ isto colore defraudet: nam etsi qñq; aliquod paruũ detrimẽtum ualetudinis timeatur,

Pars affirmatiua.
1. Cõcl.
Ratio.
Confirmatio rõnis.
2. Cõcl.
Ratio.

timeatur, nihilominus virtuti iustitiæ satisfaciendum est. ¶ Quod si contra primã cõclusionem quis arguat. Sequeretur in de semper esse peccatum mortale nũ red dere debitum, respondetur, quòd præter legitima impedimenta, de quibus illico subsecuturus est sermo, est adnotãdum quòd non semper maritus vel vxor petit sub intẽtione obligãdi sub peccato mortali, sed sæpè insinuando & alliciendo & mouendo. Et tunc negare nõ est peccatũ mortale, imò crebrò nec veniale: quoniã neque creditor pecuniam sibi debitã sub illa ratione semper exigit, vt sit peccatũ nõ reddere. Adde quòd etiã si alter obnixe petat, potest alter, dũ causa adest, precibus eũ demulcere, & persuasum habere ne petat. Imò verò quãdo vel vxor vel maritus creberrimè, importunè & molestè petit, non tenetur alter semper ad nutum ei obsequi: quia in petẽdo debet modus adhiberi: & ideo tunc negans non facit iniuriam, saltem grauem, sed aut nullam, aut venialem. Atq; eam ob rem moderati sumus cõclusionem dicẽtes, quòd sit peccatũ mortale ex genere, quod vtique potest ex circunstantia & attenuari & tolli. At verò quando coniux non nisi cum magna difficultate, & quàm tarissimè reddere vellet, & potissimùm si periculum in suo coniuge præsentisceret aut adulterij, aut alius iniquæ pollutionis, tunc peccatum esset mortale non reddere. Item si vir abstineret, vt prolem ex illa vxore suscipere teneueret: vxor ne ex viro illo conciperet, vtpote cum vir duxit vxorẽ maculati sanguinis. Solent.n.tunc viti torum separare, quod certè peccatũ mortale est. ¶ Quid autẽ si longa liberorum propagine abundarent, vtrùm tunc licitè possent abstinere? Respondetur, ꝙ de consensu amborum absq; dubio possunt. Vtrùm autẽ alteri poscenti alter licitè negare valeat, maius est dubium. Sed nihilominus si periculum alterius pollutionis in petente nõ timeatur, non esset condemnanda illa recusatio alterius, præsertim dũ paupertate premuntur, vt tantam sobolem alere nequeant: tunc enim profectò solutionem debiti recusans nõ esset (saltem de mortali) culpandus.

Obiect.

Solutio

Dubiũ.

Solutio

Sol. 1. ar.

¶ Ad primũ igitur argũ rñdetur, ꝙ Hieronymus nõ arcet coniuges reddentes si bi debitum ab altari, qui nuptias aut earum vsum condemnet vt ipse ibidem explanat, sed propter indecentiam. Si enim vt 1. Reg. 21. legitur, qui cum coniugibus se polluerant, ab esu panum propositionis in lege ueteri arcebantur, quanto magis repelli debent à pane qui de cœlo descendit? Et eodem pertinet verbum Gregorij can. Vir cum propria, vt maritus cũ vxore dormiẽs, nisi lotus aqua, ecclesiã non intret. Præter quàm quod Magister Hieronymum loqui nũ censet nisi de ecclesiæ ministris. Quã ob rem sacerdotes Græcorum quo tẽpore altari ministrãt, ab vxoribus cohibẽtur. ¶ De temporibus autem, quibus coniuges vt orationi aut communioni vacent, abstinere debeant, tertius nos manet articulus.

1. Reg. 21.

Grego.

Magister sent.

¶ Ad secundum secunda conclusio respõdet: nempe, quòd coniux non habet in alterum potestatem nisi integra eius sospitate & incolumitate. Et ideo quãdo cum detrimento salutis alterius id petit, alter reddere non tenetur, vt si febri aut alio morbo aut dolore ad tempus teneatur.

Solu. 2. argum.

¶ Sed iterum contra hanc solutionem arguitur. Appetitus generalis naturæ præfertur particulari: quare membrum contra particularẽm appetitum offert se ad cauendam plagam toti corpori, & aqua ascendit ad replẽdum vacuum: cùm ergo species respectu indiuidui se habeat vt totum vniuersale ad membrum particulare, fit vt indiuiduum detrimentum ad cõseruandam speciem perpeti debeat.

¶ Respondetur, concesso appetitum vniuersalem suapte natura ad conseruanda spieciem præstantiorem esse: quia per indiuidua eam conseruat, vt per media finem, & per membra corpus. Cõseruatio autem totius, aut est ordinaria ab intrinseco, aut est defensio contra forinseca pericula. Cõseruationem verò ordinariam ab intrinseco natura fieri prouidit absq; membrorum detrimento. Quare membrum corporis sibi priùs nutrimẽtum ꝓuidet naturale, quam ad aliud mẽbrum mittat. Sed quando extrinsecus imminet capiti periculum, brachium se offert: sicuti dum locus per uiolentiã euacuatur aere, tunc aqua ascendit, vt illum repleat. Conseruatio autem speciei per generationem est ordinaria: quare fieri non debet

Solutio

bet nisi salua incolumitate indiuidui de superfluo. ¶Idantè, quod de leprosis adiectum est, pluscolú perplexitatis adfert. Nam & si morbus tēporalis, ut dictum est de febri, excusare in tempus coniugē iure ualeat a reddēdo debito, tamen quia lepra perpetuus morbus est, uidetur excusare eum non posse, quia tunc liceret ei perpetuo separari, quod est genus diuortii. Et tamen quanuis lepra sponsalia dirimere sufficiat, neutiquā tamen matrimonium, ut ait Sanctus Thomas hic, & Theologorum cœtus, & habetur cap. Quoniam, de coniugio leprosorum. Et quod lepra dicitur non solnere matrimonium, intelligitur non esse impedimentum dirimens, etiam si nuptias antecesserit, ut di.34. uidebimus. Sed ex altera parte durissimum apparet onus, cum tanto periculo obligare coniugem debitum leproso persoluere, & tamen Alexāder tertius. eodem cap. & antecedenti Peruenit omnino cogit leprosi coniugem debitū ei reddere, etiam sub anathematis comminatione si renuerit. ¶De hac ergo re inter Doctores uariatur. Gaufredus nanque Cardinalis in sua summa per extremum ait coniugem leprosi non solū teneri ei debitum soluere, uerum & ei cohabitare, si separatim a leprosorum conuentu uiuat. Si autem illic uitam degat, tenetur ei reddere, sed nō cohabitare. At verò Sanctus Thomas, Bonauentura, Ricardus, & Theologorum plerique snīam têperant dicentes, teneri quidē reddere, nunquam tñ cohabitare, neq; in eodem lecto dormire. Et certè hoc est verissimū: quia cum principalis finis matrimonij non sit nisi generatio, sat est si sanus tali infirmo in illo: actu seruiat: nam reliqua cohabitatio non est tam necessaria, & est horrenda. Præsertim, ꝙ non tñ periculi in vno congressu imminet, quantum in cohabitatione & cōicatione mensæ & lecti. Quapropter Leuiti.22. leprosi de sanctificatis Domino edere vetebantur. Et Numer.5. iubebantur extra castra eijci. ¶Imò verò Durandus, Paludanus & Caietanus in summa capitu. De vsu matrimonij, temperatius eādem obligationē mitigant. Et quidem meritò: videlicet, ꝙ si in redditione debiti medicorum consilio constet periculum contagionis crea-

le-
sis.
pra.
Opinio-
nes.
Cōis opinio.
Ratio.
Caieta-
nus.

ri, cessat obligatio reddendi. Nam S. Thomas & reliqui propterea dicunt teneri, quia non imminet tm̄ periculi, quantū in cohabitatione. Ergo à contrario sensu, si tm̄ impedet, obligatio tollitur. Quare non desunt qui contra tam rigida Decreta Alexandri obmurmurent. Attamē citra murmurationē dicere possumus, ꝙ Pontifex id solùm decernere admonereq́ue cōtendit, ꝙ lepra de se quanuis horrorem offerat, & metum aliquem leuē contagionis non sufficit coniugē absoluere ab obligatione debiti, quia non sequitur semper contagio. Neq; sufficit quanuis timeatur prolem eandem lepram cōtractum ire, nam ut ait hic San. Thomas meliùs est prolem sic fore, quàm nullatenus fore. Quare si sanus in causa est coniugi leproso, vt fornicetur, vel si aliterinquè polluat (quia propter pessimū morbi incendium prurigines carnis patiunē crebras) particeps fit illius criminis. Et quod de lepra dr̄, de morbo etiam calamitoso Gallico, dictum putetur, qui inter nostrates miserè inserpsit. Veruntamen vbi periculū esset morali more certum, aut ingentissimus horror, vt natura ipsa cōgressum abominaretur, noluit Papa coniugem compellere, utpote dū lepra eum attigit gradum, qui dicit leoninus, quo nimirum corpus frustratim dissoluitur. Ecquis enim spectaculū illud in eo potissimùm amplexu ferat? Docet prætereà cùm ars medica, tum etiam rerum vsus præsentius viris periculū impēdere ad leprosam accendentibus, quàm fœminis si viris leprosis obsequantur, adeò ut certius sit periculum ad sanā accedere, quæ fuerat leproso viro cognita, quàm ad leprosam. Itaque in fœmina maior est vis trāsmittendi morbū vnius viri in alterum, quàm se ipsam eodē maculandi propter exorbitantem iniquitatem fœminei caloris in illo actu. Quam ob rem minus hac ratione vir sanus tenetur vxori leprosæ reddere, quàm vxor viro: non quidem propter inæqualitatē iuris ad petendum: nam par est in ambobus, sed propter diuersam conditionem fœminæ, & periculum maius.

Nota.
Declaratur textus.
Viris periculum offertur.

¶Ad tertium denique argumentum respondetur, non licere coniugi se se impotentem consultò reddere, vt coniugē contra

Solu.3. argum.

contra monitum Pauli defraudet, atque adeò nec per illicita media potest se debilitare & extennare: irrogaret enim tunc alteri iniuriam. Attamen si absque fraude & bona fide honestisque medijs id faciat: nempe, seruando ecclesiastica ieiunia, & quædam etiam ex deuotione, impendendoq; moderatè tempora honestis studijs, nullã est culpa metuenda. Est tamen inter uirum & vxorem discernendum, quòd vir reddendo debitum fit in dies impotentior, & ideo fit ei quotidie remissior obligatio, quod non accidit fœminis. Sed è conuerso fœminis minus licet se ieiunijs & vigilijs macerare & extenuare sine licentia mariti: nam occasionem eis offerunt, qui eas neglıgant & despectui habeant, atque alijs irretiantur iniquis amoribus.

Discrimen.

ARTICVLVS II.

Vtrùm in petitione & solutione debiti æquum sit ius vtique coniugum.

Voniam coniugium quandam præ se fert æqualitatem, quæritur vtrum pari iure ambo sibi inuicem teneamur. Et arguitur à parte negatiua. Agens nobilius est patiente, vt 12. super Genes. ad literam author est Aug. sed in coniugio vir est agens & fœmina patiens: in cuius signum, vt Gen. 2. legitur, facta est in adiutorium viri, quasi ꝓpter ipsum: ac subinde iussa est sub viri ptãte esse: ergo non æquo iure fruunt. ¶Secundò arguitur. Menstruatæ non licet debitum petere, ꝓpter incommoda, quę timentur in prole: vnde Leuit. 18. Ad mulierem, quę patitur menstruum, non accedas, & tamen illa tenetur viro reddere, etiam si ipse fluxum seminis patiatur, ergo non æqua amborum sors est. Idem est de leprosa: nam si maius periculũ imnet sano accedenti ad leprosam, quàm sanæ accedẽti ad leprosum, minus tunc ipsa petendi ius habet, quàm ipse.

Partis negatiuæ arg. primũ.

2. argu.

Leu. 18

¶In contrarium est, quòd similibus verbis ait Paulus. 1. ad Corinth. 7. Vxori virdebitum reddat. Similiter & vxor viro: quoniam vir non habet sui corporis potestatẽ, sed mulier: & mulier non hẽt, &c. sed vir. ¶Quæstio facilis est, quæ vnica cõclusione dissoluitur. Vir & vxor æquali iure gaudent æqualitate nõ quantitatis, sed proportionis. Aequalitas enim quantitatis est, quæ in eadem mensura consistit, vt inter libram vnam & alterã, atque inter vnam & alteram vlnã. Aequalitas aũt proportionis est inter duas æquales ꝓportiones: qualis enim proportio est duorum ad vnum est quatuor ad duo: nẽpe, dupla. Vxor ergo non viro æqualis est in quantitate, quia neq; eadẽ prudentia in illa viget, neq; idẽ gubernandi iudiciũ. Quare neq; eodẽ debet potiri imperio, sed debet esse audiẽs viro, qui vt ait Pau. est caput mulieris. Est tñ æqualitas proportionum: habent enim distributa inter se officia, vnde quo iure tenetur vxor ea, quæ ei domi pertinent, agere, eodem tenetur vir ea, quæ ad ipsum, perficere. In toro verò vterque eodem iure tenetẽ alteri: nam fides inter eos est æqualis. Imo verò quodammodo vir arctiùs obligatur quàm vxor. Præceptum nanque reddendi debitum affirmatiuum est, ac perinde licèt semper obliget, non tamen (ut aiunt) pro semper, sed tunc quando alter exigit: nam petere nunquam tenetur, sed ad vitandam fornicationem in altero, quod est quodammodo reddere. ¶At verò duplex est petitio, scilicet, expressa, & interpretatiua, quando signa apparent voluntatem subindicantia. Et quoniam in fœmina vehementiùs verecundia obtinet & pudor, quàm in viro. licitum est vxori expectare expressam petitionem viri, quando viro eandem non licet expectare in vxore, sed debet ad illam interpretatiuam adnuere. Sicut medicus morbo infirmi, quando illum sentit, occurrere tenetur, & prælatus subuenire subdito. Quòd si redarguas. Ergo nõ pari iure militant coniuges in redditione debiti. Negatur consequentia, quia hoc non nascitur ex iuris disparitate, sed quia vxoris petitio non est ob verecundiam tam libera.

Pars affirmatiua.

Concl.

Aequalitas q̃titatis.

Aequalitas ꝓportionis.

Vxor non est æqualis viro in quantitate.

Vxor æqualis uiro in proportione.

Petitio duplex.

Obiectio.

¶Et per hæc primo argumento satisfactum est: nam & si agens nobilius sit passo, est tamen eadem proportio patientis ad patiendum, quæ agentis ad agendum, & ideo eodem iure tenetur vterque alteri. In reliquis aũt domesticis officijs

Sol. 1. argum.

cijs

cijs ſicut membra tenent obedire capiti, ita & caput, licèt ſit principalius, tenetur ſuo modo morem gerere mēbris ¶ Circa ſm argm̄ de menſtruata notandū in ueteri lege loco citato ꝓhibitū fuiſſe acceſſum ad menſtruatā duplici de cā: nempe, propter legalem immundicem: qua rōne erat p̄ceptum cæremoniale: quare qui ad eam accedebat erat irregularis ad tractandum ſacra. Illa aūt cæremonialis rō ceſſauit in lege noua cū reliquis cæremonialibus præceptionibus. Fuit aūt alia ratio moralis, ꝙ illo menſtruo ſanguine proles crebrò ſolet infecta gigni, quæ quidē ratiō etiam in lege euangelica perdurat.

irca ſe ndū .

Obiectio. Quam ob rem mēſtruata mulier, peccat debitum petendo. Quòd ſi arguas. Ergo ſi ſterilis eſt, non erit ei culpa petere.

Dilutio. Reſpondet D. Tho. quò quandiu menſtruū patitur conſtare non poteſt eſſe ſterilem. Præſertim cùm quædam, licèt fuerint in iuuētute ſteriles, poſtea efficiunt fęcūde.

Menſtrua naturalia. ¶ Cùm autem de tempore menſtruorum loquimur, illa prorſus intelligimus, quę ſunt naturalia, & certis temporibus per menſes (vnde nomen ſortiuntur) mulieribus accidunt. Sunt quippe alia mēſtrua innaturalia: nempe, perpetui fluxus ex morbo prouenientes, à quibus æmorrhoiſſam illam curauit Dominus Matth. 9. quorum cauſa non tenetur mulier nō petere, alioqui perpetuo deberet abſtinere.

Sol. alius argum. ¶ Et per hoc ſoluitur argumentum de lepra: nam etiam ſi periculum offerat generādæ proli, nihilominus quia eſt morbus perpetuus, non obligat ad perpetuā abſtinentiam.

Sol. arg. ¶ Et pariter ad illud, quod de fluxu ſeminis in uiro obiectū fuit. Eſt enim perpetua paſſio & nimis diuturna, quæ ideo exactioni debiti obſtare nō debet. Pręterquàm quòd corruptum illud ſemen non eſt tam generationis aptum, quàm menſtruus ſanguis, ut perinde ac ex menſtruo ſanguine ſit inde proli timēdum.

Appendix. Ex his fit cōſequens, quòd nec uiro licet à menſtruata ꝓpter idem periculū debitum exigere. Quapropter in hoc pares ſunt ambo cōiuges.

Dubiū. ¶ Vtrùm verò aut menſtruatæ, pętēti teneatur maritus reddere, aut ipſa petenti marito, maius dubium eſt.

Scotus. Scotus nanq; diſtinctione præſenti negat licere, propterea quod idem periculum ſequitur reddendo quod petēdo. Et idem ait Gloſſa ſuper can. Ad eius. diſt. 5. Niſi timeatur fornicatio in petēte. Et eidem Ricardus diſtinctione præſenti art. 4. q. 1.

S. Tho. At uerò Diuus Thom. hic hanc opinionem non approbat, ſed ſub diſtinctione rńdet. Quod ſi uir petat ſcienter, tunc debet eum vxor precib. & monitis auertere, non tñ quando periculū iniquę pollutionis in ipſo timeat. Si uerò petit ignoranter poteſt aliquam occaſionē obtendere, uel aliam infirmitatē (ſi habet) allegare quanuis non illam, ne horrorē illi obijciat. Si tñ ille omnino inſtiterit, reddere debet, quia mulier, ut ait Paul. poteſtatē ſui corporis nō hēt, ſed uir. Vbi inſinuat, ꝙ etiam ſi non timeat aliud periculum in uiro, teneatur reddere ꝓpter ius, quòd habet ille petendi. Et eandē opinionem tenet Syluest. uerb. Debitū coniugale § 6. & Caietanus in ſumma cap. de uſu matrimonij, & Bonauētura & Palud quæſt. 1. ubi citat Petrū de Tharantaſia.

Dubiū. ¶ Sed ut omnia ſimul diſputemus, q̄ritur quale quantumque peccatum ſit mēſtruatæ eiuſque uiro debitum aut petere, aut reddere.

Scotus. ¶ Scotus diſtinctione p̄ſenti tenet vtrunque eſſe mortale: maiori enim inquit, p̄cepto tenet uir cauere proli futuræ morbum, quàm dare operā ei progignendæ. Idque ex illo Leuit. 20. confirmat, Qui coierit cum muliere in fluxu mēſtruo, ipſaque aperuerit fontē ſanguinis ſui, interficientur ambo de medio populi ſui. Pœna autem mortis nō infligebatur, niſi pro peccato mortali. Quod quidē præceptum, quatenus morale eſt, ut ſupra diximus, perſeuerat nunc etiā in lege euangelica.

Hiero. Et Hieron. ſuper illud Eſaiæ. 44. Omnes iuſtitiæ ueſtræ quaſi pannus mēſtruatæ. Tunc, inquit, uiri abſtinere debent à mulieribus: quoniam concipiunt membris damnati, cæci, claudi, leproſi, vt quia parentes non erubuerunt in cōcubitu commiſceri, eorum peccata pateant cunctis, & apertiùs redarguantur in paruulis.

Syluest. Syluester uerò loco citato cōcedit ꝓpterea peccatum mortale eſſe ſponte petere, nullum tamen exactum reddere.

¶ Ad re uera, ut reddere cum circunſtantijs, quas D. Th. explicat, nullū eſt peccatū ita nec petere eſt mortale. Et ita tenet im præſentiarū Palu. & Caiet. loco citato Et

in primis, quòd hæc sit mens S. Thomæ, patet: nam vbicunq; ipse peccatum agnoscit mortale, id certè expressè profert: hic autem non ait, nisi simpliciter esse peccatum, petere. Et re vera ratio non urget esse mortale, quoniam & si illa nocumenta proli timeantur, tamen neque sunt adeò certa, vt semper eueniant, neque tenētur coniuges tam arctè illa cauere, ut iuri suo cedere debeant. Et re uera, vt ait S. Th. melius ꝑli est esse, licèt cum infectione, quā simpliciter non esse. Vnde illa uetusta prohibitio legis, qua parte erat cæremonialis habebat annexum supplicium illud mortis: quæ quidem ratio iam cessauit. At quatenus erat mortale præceptum, ut cessauit supplicium illud, ita trāsgressio desiuit esse mortalis. Et certè si mortale esset petere, non esset facilè alteri concedenda licentia reddendi Et ideo Scotus utrumque cēset esse mortale. Sed S. Tho. quia petere, solùm arbitratur esse ueniale, ait, nullum esse peccatum reddere. Scotus.

¶Quòd si contra arguas, quòd Leuit. 18. & 20. simpliciter prohibebatur uir accedere ad menstruatam uxorem: ergo etiam reddere est illicitum. Negatur consequentia: nam quicquid sit de illo tempore propter cæremoniale mādatum, modò tamē accessus non prohibetur, nisi qui spontaneus est. Qui autem reddit debitum, non sua sponte accedit. Obiect. Dilutio

¶De tēpore autem puerperij, quo scilicet puerpera manet in purificatione antequā templo suum offerat infantem, ait Gregorius in epistola ultima ad Augustinū Anglorum, quæ refertur canone citato. Ad eius, distinctio. quinta quòd debent coniuges abstinere. Sed ut ait impræsentiarū Ricard. mos ille iam abiuit ab usu: uel potius, inquit, magis est monitio, quàm præceptum. Quare reddere non est dubium, quin tunc liceat, quin etiam & petere, nisi aliqua sit indecentia quando dies partus nuperrimè antecessit. Tempore puerperij.

ARTICVLVS III.

Vtrùm causa uoti, aut orationis, aut temporis sacri possit coniux debitum negare alteri?

Q Vamuis æquo iure coniuges, vt dictum est, sibi mutua fide teneantur debitum soluere: tñ exploranda sunt causæ & casus, qui cōiugē ab hoc uinculo eximunt. Arguit ergo primo, quòd religionis causa possit uterque altero inuito uotum castitatis emittere, quod eum à reddendo debito excuset. Primò quia non est expectandus illius cōsensus, qui eum citra peccatum negare nequit: sed si uouere uolenti alter esset impedimento, peccaret: quia statū melioris frugis impediret: ergo absque eius consensu potest alter uouere. Partis affirmatiuæ argum. 1.

¶Secundò. Tempore festo neutri licet debitum petere. quia tunc tenetur quisq; sacris vacare, cui officio carnalis vsus ineptū hominem reddit: ergo potest tūc vnus altero inuito votum facere non reddendi. Idemq; est argu. de loco sacro, in quo nullus vr̄ posse petere, neque teneri reddere. 2. Arg.

¶In contrarium est verbum Pauli. 1. Corin. 7. Nolite fraudare inuicem, nisi fortè ex cōsensu ad tempus, vt vacetis orationi. Partis negatiuæ.

¶Hanc quæstionem, qua parte ad uotum coniugum spectat, dist. 27. q. 1. artic. 4 copiosè disputatā reliquimus, ut ipsa diffusa est, & locuples. Et ideo huius partis nihil restat repetendum: præsertim quia hic solùm de vsu matrimonij disputamus. Ad quam quęstionem tribus conclusionibus facillimè respondetur. Supponimus enim in primis ex loco citato, post matrimoniū ratum non consummatum licere alterutri coniugum altero inuito religionem ꝓfiteri, quod tum rationibus, tum & canonibus compluribus de conuersio. coniuga. & 27. quæst 2. comprobauimus. Quapropter induciæ duorum mensium vtrique cōceduntur c. Ex publico. eo tit. ut eā dem sibi religionem optare ualeat. Quo utiq; tempore neuter alteri tenetur debitum reddere. Item neq; adulteræ uel adultero tenetur innocens coniux eiusmodi officium soluere: quæ quidem disputatio vsque ad dist. 36. differtur. Post matrimonium uerò cōsummatum, ut ibidem mō stratum est, neutri licet absque alterius facultate religionem ingredi, ut eisdē canonib. & potissimū ca. Quidam. eo. tit. definitur. Imò neq; alterius cōsensus sufficit, nisi uel simul ipse intret, uel sexagenarius existat. Oīa illic discussa conclusaq; sunt. Dec. artic. Post matrimonium ratum.

¶Quo

¶ Quo ergo citra religonis ingressum ad côiugalem usum descendamus, sit prima côclusio. Neuter coniugium potest citra uoluntatem alterius uotum facere non reddêdi, imò faciendo mortaliter peccat, neq; implere tenetur. Eandem conclusionem affirmat Augustin. super Psal. 46. & refertur. 33 q. 5. can. Si dicat, & can. Secundum uerba, ubi ait. Si dicat uir, Continere iam uolo, uxor autê nolo, non potest: quod enim ut uis, nô vult illa. Et rursus. Secundum uerba apostolica si vir côtinere uoluisset, & tu noluisses, tibi debitum reddere cogeretur. Probatur; quia uotum, ut nomen ipsum sonat, spontaneæ uoluntatis actus est: quare nô est emittendum nisi de illis rebus, quæ nostro subiacent arbitrio, cuius generis non sunt illa, qua alijs debemus: quippe quæ sunt aliena. Cùm igitur maritus sui corporis potestatem non habeat, sed uxor, neque uerò uxor, sui, sed maritus, neuter potest altero inuito tale uotum non reddendi emittere. Imò uerò ut lib. 7. de iustit. & iur. q. 3. articl. 1. disputabamus, quanuis alter alteri huiusmodi licentiam côcedat, potest illam postmodum reuocare. Idem hic tenet Ricardus arti. 2. q. 1. Et est sententia August. can. Manifestum. 33. q. 5. Nisi forsan mutuam sibi facultatem faciêtes uouendi, uterque iuri suo petendi renûciet. Præsertim dum ambo vel alter religionem mutuo consensu profitentur. Quo casu intelligitur verbum eiusdem Augu. can. Quod Deo, ead. caus. & q. Quod deo enim, inquit, pari côsensu uoueratis, perseuerant er vsq; in finê reddere debuistis.

¶ Vtrùm autem possit uterque altero inuito votum facere non petendi, dissidiû inter doctores est. Nonnulli nanque (quorum est distin. pręsenti Ricardus articu. 2 quæst. 1.) licitum arbitrantur. Et hanc ille putat opinionê esse securiorem & communiorem: quia in arbitrio cuiusque positum est exigere. At D. Thom. hic solutione ad 3. probabilius censet id negare. Cui Durandus, & alij multi adstipulantur, quia pro huiusmodi uotum fit alteri côiugi matrimonium onerosum quippe cùm pondus exigendi in eum semper propendeat. Negat autem Ricardus inde fieri onerosum: cùm neque alter, qui nô uouit, petere nisi dum ei libuerit, teneatur: imò ab onere reddendi liberatur, quod utique solet esse molestum Veruntamen certè huiusmodi uotum, præsertim in uiro, supposita humana fragilitate onerosum est vxori propter uerecundiam, qua fœminæ in petendo suffunduntur: & nunquam petere, re vera periculo non caret: præsertim in iuuentute vsque ad ætatem senilem, quanuis senibus non esset tanto periculum peruium. Hæc enim per prudentiam moderanda sunt. Et re vera nunquam aut quàm rarissimè consilium est talia vota emittere: & dum fiunt, consiliû est, vt episcopali dispensatione tollantur. Cæterum & contra Ricardum arguitur. Vir potest quæcunque vota vxoris irritare, vt lib. 7. de iusti. & iur. q. 3. art. 1. latè diximus: ergo & illud si faciat non petendi.

Solu. 1. argum. ¶ Ad primum igitur argumentû negatur, quod dissentiês uoto alterius delinquat: quoniam id non facit, vt bonû religionis auersetur, sed vt bono proprio consulat.

Aliud argum. ¶ At verò aliud soluendû restat argû. Licet enim uiro absque vxoris facultate crucem in subsidium terræ sanctæ accipere, & illuc peregrinari, vt habetur ca. Ex multa. §. quod autê, de uoto & voti redemptio. id quo imaginê præ se fert voti castitatis: ergo vxor idem potest.

Solutio Respôdetur in primis, acceptionem crucis non esse votum castitatis, sed militię. Potest enim vxor maritum sequi in bellû, & quanuis nequeat, tamen in fauorem Christianæ religionis id ecclesia concessit. Imò iussu regis potest maritus vxore etiam inuita & relicta militare, & ad alia negotia suapte spôte peregrè proficisci: neq; fides matrimonij obstare potest. Mulier autem, quæ non est militię & similibus negotijs idonea, minimè id absque uiri facultate ualet.

Diebus festiuis. ¶ De temporibus autem sacris Magister sententia. hic, ac perinde D. Thom. & reliqui eius interpretes nimium strictè loqui videntur. Aiût quippe nullo die festo aut ieiuniorum licere debitum petere, sed esse peccatum veniale. At reddere nullam esse culpam. Mêbrum aût prius profectò durum apparet concessu. ¶ Et ideo forrasse sat est sic secundam conclusionem

2. Côcl. statuere. Diebus solennitatem, quę sunt præcipuæ, non caret veniali culpa debitum petere: nêpe, in diebus natalis, & paschatis & aliorum festorum, quibus articuli fidei

fidei celebrantur, vt in die Pentecostes, Ascensionis, & in die veneris sancta. Nam etsi actus matrimonialis de se nullam habeat annexam culpã, hẽt tamen nonnihil indecentiæ & ineptitudinis ad orationẽ, & contemplationẽ, quib. dieb. illis opus est vacare. Quanuis cùm circunstãtia diei festi non trahat actum in aliã speciem .s. sacrilegij, uelnti loci sacri, non aggrauat mortaliter. Quanquã si tunc solius gratia delectationis petatur, grauius est veniale. Decretum est Aug. quod refertur. 33. q. 4. can. Quotiescunque. vbi ait, ꝙ quotiescũque dies Natalis Domini aut reliquiæ festiuitates aduenirent, à proprijs vxorib. abstinendũ est. Idem censet cã processionũ, quę fiunt solenniter, aut cã ieiunorũ, vt ait Ambr. in sermone de aduentu Domini, & idem Aug. in lib. q̃onum noui & veteris testamenti. c. 187. & referunt ibidem can. Fratres, & can Christiano. Verũtamen fortasse non tã præcepta insinuare volunt, q̃ salutaria monita. Præsertim, ꝙ cùm iam mos iste processionũ solẽniũ adeò elãguerit, vt rarissimus populus interesse soleat, nescio an illa de cã petitio debiti sit culpę tribuenda. Et idem ferè de ieiunijs dixerim, & de alijs festis, quæ nõ tanta cum solennitate celebrantur. Quorum iam numerus plerisq; locorum valde succreuit. Quãuis in his locũ illud habeat Gregorianũ, Timorati animi est ibi culpã agnoscere, vbi culpa non est. At si Paulum de hac reconsulamus, non in tãtas angustias rem vxoriã conijcit. imò admonet ne se defraudent, nisi orõnis cã, & de consensu vtriusque. Cæterùm, quia festiuæ t͡pa orationi dedicantur, hæc decreta tunc abstinendi patres inde collegerũt. Sunt tñ, ne onerosum fiat matrimoniũ, cum moderamine auscultãda: esset. n. nimis graue per totam quadragesimam cõiuges iure petendi spoliare. ¶ Quod autẽ reddere quocunq; t͡pe liceat, inde patet, ꝙ ait Paul. Vir p̃tatẽ sui corporis nõ hẽt, sed mulier, & ẽ conuerso. ¶ Vnum tñ hoc verum est, ꝙ qui sacrã cõionem manẽ sumpturus est, non esset liber à culpa si illa nocte debitũ exigeret: imò illo exigente deberet alter, anrequàm redderet, petitionem honestis precibus & excusationibus repellere, iuxta admonitum Hieronymi supra citatum can. Sciatis, ca. cau. & q.

Aug.

Ambr.

Snĩa autoris.

Gregor.

Paulus.

Reddere.

¶ Et per hæc patet responsio ad secũdum argumentũ. Obijcitur aũt historia Gregorij. 1. lib. dialogorum, vbi de quadã muliere refert, ꝙ cùm nocte cognita fuisset viro, & mane in processionẽ prodiret, à diabolo arrepta est. Et Exod. 19 pręcipiebatur, vt dum populus accepturus erat legem, vxoribus non appropinquarent: q̃ quidem videtur peccati mortalis indicia. Respondetur aũt, ꝙ mulier illa non pręcise propter coniugalẽ amplexum fuit castigata, sed propterea ꝙ ingenti temeritate & impudentia sese diuinis iniecerat. Præcepta autẽ uetera, q̃ plurimùm erant cęremonialia, & carnis immundiciẽ nimium prohibentia, non sunt in noua lege ceu sub reatu mortali obligantia alleganda. ¶ Ad hæc verò & cõsideratio loci sacri accedit, in qua maior difficultas consistit. Ob idq; subnectitur tertia cõclusio. In loco sacro siue exigere siue reddere vtrunque genere suo peccatũ mortale est. Probatur, quia per turpem effusionem spõtaneamq; seminis uiolatur locus, fitq; celebrandis sacris ineptus, quousque reconcilietur. Quapropter eiusmodi effusio sacrilegium est, quod genere suo est mortale. Nomine autem loci sacri intelligitur corpus ecclesiæ consecratæ, vel benedictę: nã in cæmeterijs, & in cameris ecclesiæ adhęrentib. & in campanilis nulla est violatio. ¶ Hanc autem cõclusionem Ricardus dist. præsenti art. 3. q. 1. sic moderatur, ꝙ sit intelligenda quãdo coniuges diuturnã moram nõ trahunt in ecclesia: nam si diu ibidem cõmorentur violenter reclusi, videt, inquit, tũc licitum esse eis in illo loco exigere & reddere: quia nõ ponendus, ait, laqueus animabus propter immundiciem loci. Attamen profectò si propter debitũ coniugale violatur ecclesia, vt est fatendũ nescio quo modo rõne diuturnæ habitationis excusetur talis concubitus à peccato mortali. Alia ergo fortasse erit aptior moderatio, quòd quando talis concubitus est sic occultus, vt in publicum venire non possit, tunc fortè non est coniugibus peccatum mortale. Nam ut di. 13. q. 2. ar. 3. scripsimus, nisi de violatione legitimè constiterit, non est à celebratione abstinẽdum. Ob idq; iniuria non est adeò atrox censenda. Si tamen concubitus ille sit publicus, ad quod sufficit, ut coniuges in eo dem

Sol. 2. argum.

Exo. 19.

In loco sacro.

3. Cõcl.

Locus sacer q. s

Limitatio.

Snĩa autoris.

Alia limitatio

dem toro publicè accubent, profectò nõ excusarentur à mortali, etiam qui redderet, postquàm neuter illic habet ius petendi. Quocirca nulla de cã admittendi sunt coniuges intra corpus ecclesiæ in eodem lecto cubare, nisi in turri, vel in adiacentibus cameris, vt prædictum est. Si tamen vi tenerētur iunctim, uis fortasse eos à mortali culpa excusaret: nam esset tẽratio maior, quàm vt superari posset.

¶In calce deniq; memorandum, ꝙ nõ quibuscunq; anni temporibus nuptias solenniter celebrare fas est, sed aliqua sunt excepta. Enimuerò, quando nouæ traduntur sponsæ, tunc coniugum animi vehementi voluptate tenentur: cognatiq; & necessarij immodica lætitia dissolui consueuerũt: & ideo temporibus illis, quæ sunt ad vacãdum spiritualibus dedicata, nuptiarum celebratio interdicitur: nempe, ab aduentu Domini vsq; ad Epiphaniam propter communionem, quæ in more erat antiquitus sub natale Domini, fieri. Et à septuagesima vsq; ad octauas Paschæ cã communionis pascalis. Et à triduo ante Ascẽsionem vsq; ad octauas Pentecostes: nam & tunc sacra cõmunio erat consueta, vt in cõcilio Ilerdensi statutum est can. Nõ oportet, & per Nicolaũ, can. Nec vxorem. 33. q. 4. Nã etsi illic tres hebdomadæ ante festum natalis beati Ioãnis Baptistæ fuerint designatæ, illud est, quia in illud tẽpus plurimùm solet festum Pentecostes incidere: quare maioris claritatis gratia, Clemens 3. aliàs Celestinus. ca Capellanus, de ferijs, expressit tempus à rogationibus vsq; in festum trinitatis. ¶Super hæc tñ tẽpora, vt in illis nuptiæ solenniter celebrentur, ꝙ Papa dispensare possit, nemo ambigere põt, cùm sit de iure positiuo. An verò ẽps id possit, dubitatur, propterea, ꝙ canones illi, Nec vxorem, & Capellanus, à pontificibus manaũt emanarunt. At verò, quia ẽps in sua Diœcesi quantũ ad hoc id quod Pontifex in toto orbe, nisi ab eodem Põtifice impediatur, facere potest, non est negandum, quin si aliqua vrgens caũsa ingrueriť, vt si aliquis pauperem puellam dotare noluerit, nisi illico nuptias cum aliquo solenniter consummet, uel alia urgentior, episcopus ualeat dispensare, ut sponsi in ecclesia inter sacra uelentur. Dummodò nec populus adsit frequens, nec aliæ consuetæ solennitates interueniant.

DISTINCTIO TRIGESIMAtertia, *De polygamia & repudio.*

Textus. Cap. 1.

T quoniam de mutua fide loquimur, quæ in uicario reddendo debito coniuges sibi inuicem debent, operępretium est de polygamia sermonẽ interserere, quæ apud antiquos patres in more fuisse legitur, an fuerit licita, deq; libello repudij, quod matrimonij perpetuitati obstare videtur. Procul dubio tamen numerositas illa vxorum licita fuisse creditur, neque alio quàm honesto fine introducta. Fuerat quidẽ primæuum synceruimq; matrimonij fœdus non nisi in coniunctione vnius cum vna institutum: vnam quippe vxorem de vna Adæ costa, non duas de duabus Deus condidit, quæ esset ei socia. Cuius iõ diuino spiritu plenus ait, Propter hoc relinquet homo pa- Gene. 2.

trem & matrem, & adhærebit vxori suæ. Et erunt duo in carne vna. Id quod ad pacificum tranquillumq; conuictũ domus maximè congruit. Quapropter Lamech, q ante diluuiũ duas legitur sibi adsciuisse vxores, nõ tam iure, q̃ libidine allectus id fecisse censetur. Attamen cũ Dominus ex vastissima gentilitate vnum Abraham segregauerit, cuius soboles, p exiguus populus, vnũ uerum Deũ coleret, ratione optima per internũ spiritũ patres illos docuit polygamiã eis ad propagandũ eundem populũ & cultum liceret. Tametsi Abraham ad Agar vxoris ancillã altiori mysterio fuerit ingressus, quod Paul. ad Gala. enarrauit. Quorcirca de Iacob Aug. lib. 16. de ciuita. Dei. Ob id inquit, plures accepit vxores: quoniam eo tempore multiplicandæ posteritatis causa plures uxores accipere, lex nulla prohibebat. Et cõtra Faustum qui negabat vnquã polygamiam licuisse, ac pro inde aiebat Iacob quatuor habuisse scorta, lib. 22. Obijciuntur, inquit, Iacob pro ingenti crimine quatuor vxores. At quãdo mos erat, crimẽ nõ erat. Et nunc propterea crimen est, quia mos non est. Alia.n. sunt peccata contra naturã, alia cõtra mores, alia cõtra præcepta. Si naturam consulas, non lasciuiendi, sed gignendi causa illis mulieribus utebatur. Si morẽ, illo tempore atq; in illis terris hoc factitabatur. Si præceptũ, nulla lege prohibebatur. Nunc verò cur crimen est, si quis hoc faciat, nisi quia & moribus & legibus hoc non licet. Et li. De bono cõiugali. Tunc patres plures uxores inculpabiliter ducebant. Sicut enim sapiens & iustus qui iam concupiscit dissolui & esse cum Christo, & hoc optimo magis delectatur, non iam hic viuendi cupiditate, sed consulendi officio sumit alimentum, vt maneat in carne, quod necessarium est propter alios: sic misceri fœminis iure nuptiarum tũc officiosum fuit sanctis viris, non libidinosum

[Margin notes: Genesis 4. — Cap. 4. — Ca. 38. — Cap. 47. & 49. — Cap. 15.]

Et

2. Et infra. Sicut non est impar meritū patientiæ in Petro, qui passus est, & in Ioāne, qui passus non est: sic nō est impar meritum cōtinentiæ in Ioāne, qui nullas expertus est nuptias, & in Abraham, qui filios genuit. Nam illius cœlibatus & istius connubium pro tēporum distributione Christo militauerunt: sed cōtinentiā Ioānes in opere, Abraham in solo habebat habitu. Melior est autem castitas cælibum, quàm nuptiarū: quarum unam Abraham habebat in vsu, ambas in habitu.

¶ Veruntamē quāquā unū virū pluribus uxoribus cōmisceri nō sic natura vetet, quin bona causa fieri Deus pmiserit, tamē eādē fœminā pluribus nubere uiri usque adeò abhorret, ut nulla de causa fuerit unquā licitum. Vnde Aug. eod. lib. de bono coniuga. Occulta, inquit, lege naturæ amant singularitatē quæ principantur: subiecta uerò nō solum singularia singulis, sed si ratio naturalis vel socialis admittit, etiā plura vni nō sine decore subduntur. Neque .n. si habet vnus seruus plures dominos, quomodo plures serui vnū dominv. Ita duobus seu pluribus maritis viuis nullā legimus seruisse sanctarum, plures aūt fœminas vni viro legimus cōiunctas cum gentis illius societas sinebat, & tpis ratio sua debat. Neq; enim cōtra naturā nuptiarū est. Plures .n. fæminæ ab vno uiro fætari possūt, vna verò à pluribus nō potest. Hæc est principiorū vis, ut plures fęminæ uni uiro sint, sicut multæ animæ vni Deo rectè subduntur. Ideoq; nō est uerus Deus animarū nisi vnus: una verò aīa per multos falsos Deos pōt, nō fęcundari. ¶ Vbi Cap. 3. aūt, vt ait Pau. venit plenitudo tēporis, quo Christi gratia est per vniuersum orbē effusa, reducta est lex nuptiarum ad priorem honestioremq; institutionem, vt aliud nullum probetur coniugium, quàm vnius cum vna. Habet enim iam inde sacramenti rationem, quod de latere Christi emanauit, at

que adeò oportet, vt significationem indiuiduæ desponsationis eius cum ecclesia integram seruet. Quapropter super hoc nulla ecclesiæ dispensatio locũ habet, vt sub tit. de sponsa duorum decretum est. Nam, ut In-

Ca. Gaudemus. no. in quodã. c. de diuortijs arguit, si dimissa vxore fornicationis gratia non licet dimittẽti citra mœchiæ crimẽ (ut Christus admonuit) aliam ducere, longè quidem id minus alia re-

Cap. 4. tenta fas erit. ¶ Quod autẽ ad libellum repudij attinet, Ad duritiam, inquit Iudæis Christus, cordis vestri permisit vobis Moyses dimittere vxores vestras ad legem nimirum allu-

Ca. 24. dens, quæ in Deuter. de hac re scripta erat. Eam autem legẽ, licet non desint qui sic interpretentur, vt facultas illic fuerit concessa licite repudiandi vxores, tamen & redemptoris verbis & rationi ex natura matrimonij profectæ longè est magis consentaneũ, legem illã nulli fecisse facultatem rei minus bonæ, sed licentiã indulsisse rei minus malę: nempè, ut impunè id fieri sineretur ad cauendum uxoricidium, sicut nunc per meretricium cauetur adulterium. Adeò.n. est perpetuitas matrimonio suapte natura innata, ut nisi religionis gratia nunquam fuerit dissolubile. Sed ne durities cordis eorũ peiora machinaretur, minus incõmodum viris illis indultum est. Fœminis verò, quibus nefandissimũ crimen esset virorũ necem intentare, nequaquã permissum fuit illos repudiare. Id qđ & aliud iudiciũ est viris non tãquã licitũ fuisse permissum. Vnde lib. cõtra Faustũ. 19. Aug. Nõ, inquit, ait lex, Qui voluerit dimittat vxorẽ, sed quia nolebat dimitti vxorẽ à viro, hãc interposuit morã, ut in dissidiũ animus præceps, libelli conscriptione refractus absisteret, & quid mali esset uxorem dimittere, cogitaret. Et iã ad scribas, huiusmodi dissidij dissuasores lex mittere uoluit eũ, quẽ iussit libellũ repudij dare. Neq;.n. nisi ob ipsis Scribis libellus scribi Cap. 26.

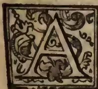
pote-

poterat. Hæc ille. Lex autem euangelica synceritatis matrimonij custos nullum repudiũ, sed solùm quo ad torum diuortium, idq; duntaxat fornicationis causa permittit.

DISTINCTIONIS TRIgesimætertiæ, Quæstio. 1. De uxor. pluribus unius uiri.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm habere plures vxores sit iuri naturæ contrarium.

D hanc secundã principalium partẽ, qua de nexu & vsu matrimonij disputatur, rimari tandem attinet, an liceat, licueritve, & quo iure licuerit plures habere vxores, & per repudium coniuges se parari. Quæ quidem duo distinctio præsens trigesimatertia, nobis suggerit dispu tanda, duabus proinde contenta quæstionib. una. s. de plurib. uxorib. atque altera de libello repudij. Nam tertia, de uirginitate, & quarta, de concubinatu seu fornicatione, quàs hic Magister sentent. cõmiscuit, longè sunt à re præsenti peregrinæ: pertinent enim ad materiam castitatis, q species est temperantiæ. De quibus ideo D. Th. 2. 2. q. 152 & subsequentibus disputauit: quare hic prætereundæ nobis sunt.

Partis negati-uę argumen. 1. ¶Quæritur ergo primò, vtrum cum pluribus simul vxoribus unum uirum mrimonia coniungere sit contra ius naturæ. Et arguitur à parte negatiua. Illud est cõtrarium iuri naturæ, quod aduersatur fini, quem sibi natura in agendo præscripsit, vt nomen ipsum per se satis ostendit: habere autem plures uxores non aduersatur fini, quem natura matrimonio contrahendo præscripsit, ergo non est contra ius naturæ Probatur minor. Finis matrimonij potissimus est prolis generatio & educatio, ut 8. Ethic. Philosophus autor est: huic autem fini nequaquam cõmercium cum plurib. vxoribus aduersatur: nam ut idem philosophus. 15. de animalibus ait, mas in generatione se gerit erga fœminam, ut agens circa materiam, quæ patitur: neutiquam verò naturæ agentis repugnat in plures materias, suas simul exercere uires. Imò uerò id generi multiplicando plurimum conducit: tum quòd si una fuerit inuisa, alia potest esse grata, & si una sterilis, alia erit fœcunda: tum q postquàm vna concepit, poterit aliam ac subinde aliam fœcundare: nam quæ semel in vtero habet, rarò alterum fœtum concipit, & rarissimè absque aborsu parit, & ideo experiẽtia docet quod qui pluribus utuntur uxoribus, quemadmodũ Saraceni, vberrimè procreant. Probatio minoris. Arist.

¶Secundò. Ius naturale est, quod natura omnia animantia docuit, ut ff. de iure naturali genti. & ciuili habetur, sed natura cętera animantia non docuit, ut mas nõ nisi uni fœmellæ copuletur, ergo id ipsum si homo faciat, minimè naturali iuri officit. 2. argu.

¶In contrarium est uerbum illud Domini (primum instituentis matrimonium) ore Adæ prolatum, Erunt duo in carne una. Pars affirmatiua.

¶Quæstio præsens duos potest exibere sensus. Vnus est, utrùm uxores plures vni commisceri uiro sit modo aliquo iuri naturæ contrarium: hoc est, dissonum & minùs congruens. Alter uerò, utrùm simpliciter sit contra ius: hoc est, contra præceptum naturę, ita ut citrà dispensationem nequaquam id vnquam licuerit. Et quia prioris sensus pars affirmatiua nemini in dubium uenit, sed de posteriori nõnulla est opinionum controuersia, duo de hac re distinguendi sunt artic. Ad primum ergo tribus conclusionibus iuxta tres matrimonij fines respondetur. Quidpiam. n. esse contra ius naturæ per id quod naturale est, uenit perpendendum: naturale autem est quicquid rei naturæ congruit, siue rõne generis, ut magneti, quatenus graui, conuenit deorsum cadere, & homini inquantum animali esus & potus, seu rõne speciei, ut magneti ferrum trahere, Decisio artic. Contra ius naturę q̃d

&

& homini ratiocinari. ¶At quia de iure naturæ loquimur, nihil aliud q̃ operæpretium fuerit distinctionē exponere inter inclinationem naturæ & instinctum naturæ & legem, seu ius naturæ. Inclinatio enim communis omnibus rebus est siue cognoscentibus, siue cognitione carentibus: inclinatur quippe graue (ut ferrum) ad descensum, & leue (ut ignis) ad ascensum. Instinctus autē est eadem inclinatio in rebus cognoscentibus, sed tñ intellectus & rõnis expertibus: instinctus nanq; est impetus appetitus cognitionē sequentis. Lex autem ijs propriè competit, qui intellectu uigent, ut angelis & hominib. Et ratio discriminis est, quòd lex idem est quod regula, qua actiones dirigũtur. Bruta uerò cùm non cognoscant suarũ actionum finem (hirundo enim non cognoscit quo fine nidum extruat) nequeunt actiones suas in finem dirigere, atq; adeò nec eorũ cognitio potest dici regula aut lex ius; sed instinctus appetitum instigās quo à natura impellitur ad cibum & potum, atque ad alia, quibus animalia conseruantur. Instinctus uerò ille descendit ex lege Dei dirigentis res quascunque in suos fines. In homine uerò, quia cognoscit suarum actionum naturalem finē, in quem eas dirigit, cognatio eius practica dicitur, & est lex, seu regula iusq; naturę.

Nota distincti.

Inclinatio naturæ.

Instinctus.

Lex siue ius naturę.

¶Est autem finis matrimonij triplex, sicuti & bonum eius trinum. Primarius quidem est prolis generatio & educatio, qui homini conuenit ex natura generis: nempe, tanquàm uni ex animalibus, quæ natura in hoc officium commistionem docuit maris & fœminæ, ut Ethic. autor est philosophus, & loco superius citato. ff. refertur. Et bonum, quod huic fini respondet, est proles. Alius est secundarius, ut idem ibidem ait Philosophus qui est vicaria cõmunicatio actionum & officiorũ, quæ sunt, tum in officium generandi, tũ toti transigendæ uitæ humanæ necessaria. Et bonum huic fini aptum est fides, qua inter se coniuges inuicem obstringũtur. Sed tertius finis congruit matrimonio quatenus sacramento: qui est significare coniunctionem Christi & ecclesiæ: nempe, assumptionē humanitatis, cuius partes nunquàm dimisit: qua utiq; rõne sacramentum matrimonij est indissolubile uinculum. Et huic fini adnexum est bonum sacramenti. Matrimonium, ergo cõuenit homini propter primum finē, quatenus animali, & propter secundum inquantum homini: puta, ut est animal politicum, & propter tertium qua ratione Christianus est.

Finis matrimonij triplex.

Primus.

Secundus.

Tertius

¶His præhabitis sit prima conclusio. Coniugia unius uiri simul cum uxoribus pluribus non sunt contra ius naturæ primæuum: hoc est, contra primum finem matrimonij. Conclusionē hanc argumenta superiùs obiecta satis cõprobant. Itaque finis ille per cõgeminatas vxores neq; tollitur, neq; impedit: nam põt uir unus ex plurib. uxorib. ples suscipere, susceptasq; alere & educare, & vnaquæq; uxorũ, suorum liberorum propriam gerere curam. 1. Cõcl.

¶Secunda conclusio. Vxorum multitudo quodammodo est contra secundum finē matrimonij, quodammodo uerò nõ. Valde, inquam, illum impedit, sed non prorsus tollit. Probatur prior pars primùm, quia pluribus simul debitum exigentib. non posset uir illud omnibus simul persoluere: imò cùm actus ille uiri uires debilitet, & sæpè exhauriat, postquàm uni uxori satis fecisset, nõ euaderet satis potens, ut posset reliquis morem gerere: quare nulli ualeret satis ad uotum facere. Atq; adeò (quod nouum est argumentũ) matrimonium frustraretur alia sua uirtute, quæ est esse remedium contra concupiscentiam, ut per licitũ usum sedetur. Potissimùm si unam præ altera diligeret, illa despecta ceu uiro orbata uiueret. Secũdò, quia pax non posset inter illas uxores constare: nam omnes zelotypia urerentur, & inuidia contabescerent: neq; una, posset alterius filiũ uidere: quocirca nouercæ hac de re malè audiunt erga priuignos. His ergo de causis rixis & litibus domum implerent: nam de figulis, ait illic Philosophus, quòd quia eandem artem exercent, sæpenumero corrixantur. Documēto nobis de hac re quodammodo fuere tum sanctissima Sara Ge. 21. quæ Agar ferre domi nequiuit, sed eam cum suo Ismaele domo pepulit, tum etiam & Rachel, quæ, ut legitur Gen. 30. inuidens sorori suæ liberos famulam marito supposuit, quæ pro se pareret. Posterior nihilominus conclusionis pars veritatem suam retinet

2. Cõcl.

Rõ primæ partis.

Ratio secunda.

Exẽpla.

Posterior ps.

retinet quoniam uxores plures, si modo honestę sint & probę, possunt vni viro cohabitare, ut patriacharum exemplis citatis atque aliis compertum est. Et quãuis non tanta probitate uigeant, licet ęgrè ut cunque tamen possunt conuiuere.

ia clu- ¶ Tertia conclusio. Cõmistio unius uiri cum uxoribus pluribus apertè aduersat tertio fini matrimonii: scilicet sacramentali significationi, ita ut illum non modo impediat, uerum & prorsus tollat. Nam iect. connubium Christi cum ecclesia fuit unius cum una. Neq. obstat quod ecclesia ex pluribus constet fidelibus, q.a propter lutio unam fidem & unum baptisma oẽs una sponsa reputantur, iuxta illud Cantico. 6. Vna est colũba mea, perfecta mea &c. & Paulus, Despondi uos uni uiro uirginẽ castam exhibere Christo. Presertim quod Christus unicam naturám sibi uniuit, q̃ unionẽ matrimonium Christianorũ repræsentat, atque adeo eandem significationem desponsatio unius cum pluribus

Solu. 1. argum. prorsus tollit. ¶ Primum igitur argumentum ex superioribus restat solutum. Probat nanque primam conclusionem, quã nos concedimus, nihil tamen contra secundam aut tertiam.

Solu. secundi argum. Ius naturæ trifariam usurpatur. ¶ Secundum uero plusculum roboris habet, per distinctionem tamẽ diluitur. Ius siquidem naturæ trifariam usurpatur. Vno enim modo ius naturæ accipit, ut natura, quæ ex necessitate operatur, distinguatur cõtra rationalem appetitum, quę operatur liberè. Quo pacto illud, qđ ꝓprie competit homini, inquantum est homo, licet ex naturali dictamine ei conueniat (ueluti esse politicum) nõ tamen dicitur de iure naturę, sed id tãtum, quod illi cum reliquis animantibus est cõmune, ut concubitus maris & fęminę. Quare hoc modo nefandum crimen dicitur, & est cõtra ius naturę. Et hoc pacto concedimus, societatem unius uiri cum plurib. uxorib. non esse contra ius naturæ, quippe quod natura generis animalium non uetat. Secũdo uero modo sumitur ius na-

Secũd° modus. turæ pro eo, quod ex principio naturę unicuique speciei tanquam ei congruens inditum est. Et hoc modo multitudo uxorum est homini cõtra ius naturæ, nã est contra modum, quem natura speciei hominis præscripsit, propterea quod fecit cum animal ciuile, atque adeò debet uxori fidem seruare, & in pace familiam regere. Vnde & quibusdam alijs animalibus, in quibus ad educationem prolium maior conuictus exigitur, similem natura instinctum impressit, ut perdicibus & turturibus, in quibus unus uni associatur. Rursus quia Deus est principium supremum totius naturæ, id etiã quod homini à Deo in euangelio præceptũ est, appellauit quoque Isidorus ius naturæ, dicens, Ius naturale est quod in lege & in euangelio continetur, ueluti refluxus maris, qui ex constellatione cælesti ei imprimitur, dicitur ei naturalis. Et hoc mõ singulariter Christianis contra ius naturæ est plures uni vxores nubere: ut pote quorũ matrimonium est sacramentum, coniunctionem Christi & ecclesiæ demonstrans.

Tertius modus.

Cap. 1. dist. 1.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm plures simul habere uxores aliquando licuerit.

AD maiorem explicationem superioris articuli quæritur, vtrum connubia cum pluribus simul uxoribus fuerint aliquando licita. Et arguitur a parte negatiua. Ius naturale, vt 5. Ethico. meminit Aristoteles, semper & ubique eandem habet potentiam: sed uxorum multitudo, vt secunda conclusione superioris articuli assertum est, aduersatur iuri naturali: nempe, naturali fini matrimonij, ergo nunquàm fuit licita.

Partis negatiuæ ar. 1. Secundum ar.

¶ Secundò, quia si aliquando licuit, uel id propter dispensationẽ acciderat, uel quia per se erat licitum: si secundo modo: ergo & nunc liceret, quod est falsum: quod autem non licuerit per dispensationem patet: nam cùm Deus, vt Aug. ait, si naturæ conditor, nil contra rationes facit, quas naturæ inserit: cum autem naturæ humanæ ad fidem & pacem seruandam inseuerit, ut non sit nisi una unius uiri, nunquã credendus est super hoc dispensasse.

¶ Tertiò arguitur. Si id duntaxat per dispensationem licuisset, nullis fuisset licitum, nisi illis præcisè, cum quibus fuisset dispensatum: dispensatio autem huiusmodi nullibi in ueteri testamento legitur, sed

Tertiũ argum.

sed omnes indiscriminatim illi patres cũ pluribus vxoribus matrimonia confœderabant, ergo non per dispensationẽ id faciebant. Præsertim, ꝙ si rõ illa dispensandi vera erat: nempe, ad multiplicandũ diuinum cultum: cùm eadem modò ꝑmaneat ratio, licita etiam nunc eadem esset dispensatio, quod est falsum.

4. argu. ¶ Quartò arguitur. Id quod præstantius est, nõ dẽt ei posthaberi quod minus bonum est, sed fides, quæ seruãda est in matrimonio, & significatio desponsationis Christi cum ecclesia præstantiora bona sunt q̃ proles, ergo propter multiplicandas proles non debuit dispensari contra idem & contra significationẽ sacri, quæ consistit in vnitate vnius cum vna: nunq̃ ergo talis facta fuit dispensatio. Et cũ ius naturale id vetuerit, colligitur ꝙ nõ per fas, sed per nefas id faciebant.

Pars affirmatiua. ¶ In contrarium tñ est, ꝙ Deut 21. de cõsortio vnius viri cum plurib vxoribus fit mentio non ceu de re illicita & prohibita, sed certè tãquã de re licita. Si habuerit hõ duas vxores, vnam dilectã & alteram odiosam, & filius odiosæ fuerit primogenitus, nõ poterit filium dilectæ facere primogenitũ, eumq; filio odiosæ præferre.

Dec artic. ¶ Quæstio præsens duas virtutes cõtinet, vnam explicitè, an videlicet aliqñ licuerit plures habere vxores, alteramq; implicitè, vtrũ id solum per dispensationem, an verò ꝑ per se fuerit licitum. Et primum omniũ vt rerum historia oculis supponatur, primus, qui duas sibi accersiuit vxores, vt Genes. 4. legitur, & nos supra distin 27. meminimus, fuit Lamech ex linea Cain: nempe, septimus ab illo. veluti Enoch vir iustissimus, qui ambulauit cum Deo, septimus fuit à Seth. In duobus enim illis fratribus Seth & Cain biuium diuisum fuit duarũ ciuitatũ, Dei. s. & diaboli.

Lamech primus duabus vxorib. vsus est.

Quocirca factum illud Lamech nõ est idoneũ documentũ, qđ licitũ fuerit vni viro plures simul ducere vxores: nam libidine potius credendus est id fecisse q̃ iure. Id qđ Nicolaus Papa ca. An nõ. 24. q. 3. insinuauit. Neq; verò concubitus inebriati Loth cũ duab. filiab. Gen. 19. censendus est mrĩmonij vsus, sed incestus.

Cõgressꝰ Loth cũ filiabus.

Prima bigamia. Sed prima, quę licita creditur, bigamia fuit Abrahæ, qui postq̃ cũ Sara cõtraxerat, vt legitur Gen. 16. eius precatu ad ancillam ingressus est. Cuius subinde exemplo Iacob duas primum sorores Lyam & Rachelem, singulasq; deinde earum ancillas, vt Gen. 30. refertur, sibi coniunxit. Quod quidem exẽplum ad propagandũ, vt fertur, Dei populum postea multi patres sunt imitati.

¶ Ad qõnem ergo quatuor cõclusionib. rñdetur. Prima. Polygamia: hoc est, cõnubia pluriũ simul uxorũ, cũ uno uiro añle gẽ euãgelicã licita fuit: nõ solũ sub l. Moysi, verùm & ante illam scriptã legẽ, quam quidem Abraham quadringentis annis, & Iacob trecentis antecesserunt. 1. Cõcl.

Conclusionẽ hanc non desunt qui negẽt, ut Abulensis super Math. c. 19. q. 34. refert, dicentes, quòd Deus permisit uxores plures non tanquàm rem licitam, sed ut impunè fieret sicuti illi genti permisit ab extraneis usuras suscipere, & nunc permittitur meretricum ad enitanda maiora mala. Sed hæc opinio uno ferè doctorũ consensu meritò repudiatur. Opinio quorũdam.

Probatur ergo nostra conclusio. Adulterium semꝑ fuit cognitum, ut graue peccatum: Abraham ergo, quem Deus ut iustissimum ex toto orbe selegit cum quo fœdus iniret uẽturi Messiæ, fas nõ est credere eiusmodi cõmisisse scelus, sed iure ad Agar fuisse ingressum. Rõ conclusionis.

Latuit autem in hac Abrahæ bigamia singulare inter alios patres mysterium: non. n. causa solùm ꝓpagãdi populi Dei, ut reliq, duas habuit mulieres. Imò Ismahelitæ ab Agar descendentes nõ ꝓrsus ad illũ Dei populũ attinebant. Sed cã fuit potissima, quã Paul. ad Gala 4 enarrat, ut in duob. filijs uno de ancilla & altero de libera uetus & nouum testamẽta designarent. Mysteriũ bigamiæ Abrahę

Pau. ad Gal. 4.

Quare nato Isaac, Ismahel cũ matre sua iussu Dei expulsus fuit domo. Gen. 21. ad significandũ legẽ ueterẽ, postq̃ impleta fuit, explosam tanq̃ ancillã, & euangelicã tanq̃ liberã approbatã. Gen. 21.

Vñ cũ Agar in perpetuo usu cõiugij non permanserit, nõ defuerũt q̃ Abrahæ crimẽ fornicationis illa obijcerẽt, neutiq̃ admittẽtes fuisse eius cõiuge, ut Au li 2. cõtra aduersariũ legis. c. 9 refert. Neq; uerò illic diuus pr̃ aliter ipsum ab adulterio vẽdicat, q̃ ꝙ nõ lubrico libidinis amauit ancillã, sed de uxoris consensu & rogatu. Vbi de mrimonio nihil meminit. Et Amb. lib. de patriarchis, quòd Gratianus can. Dixit Sara. 32. q. 4. refert, uide- Ambr.

tur

tur illud appellasse adulteriū. Ait enim, quòd quando Abraham ancillam cognouit, nondum adulterium interdictum videbatur, quia fuit ante legē Moysi. Quasi diceret ob id fuisse Abraham ab adulterio immunem, quod nondum fuerat vetitum: rursum quia non ardore libidinis succensus, sed studio quærendæ posteritatis ancillæ contubernio coniugalē post habuit torum. Vbi contubernium ancillæ minimè cēsere videtur cōiugalē torū.

Autoris rō. ¶At verò sancti isti interpretes Abrahā ab adulterio in primis excipiunt, ab omniq; culpa liberant. Dicendū, ergo quod id fecerit inspiratione Dei assulsus. Sed posset fortè vno mō opinari, ꝙ inspiratio non fuerit, ut vero m̄rimonio Abraham secū ancillā copularet, sed ꝙ Deus, non quidē super adulteriū dispensando, quia non est dispensabile, verum tanquā dn̄s totius humani generis illam mulierē Abrahæ iure fœcundandā tradiderit,

Osee. 1. vt verbū illud Oseæ sonare videt̄, de quo inferius redibit sermo. Sume tibi vxorem fornicariā, & fac tibi filios fornicationis.

Agar vera vxor Abrahę Nota. Quapropter tanq̄ nō vera vxor postea diuino iussu eiecta est. Attn̄ non opus est hanc opinionem admittere, sed dicēdum ꝙ fuit vera vxor, sicuti & Oseas credendus foste est cum fornicaria legitimum iniisse coniugium. Veruntamen q̄a Agar non fuit Abrahę coniugata, nisi per occasionem, vt à Sara substituta, vt germē vice illius ederet, & postea ratione mysterij erat mandato Dei abijcienda, sancti patres nō appellāt ita planè coniugiū.

Duplex m̄rimonij finis. Præsertim quod cùm finis matrimonij, vt diximus, duplex sit, vnus, generatio atq; alter cōmunicatio in officijs domesticis, ad hunc s̄m non fuit oīno in locū coniugis admissa, vt ea familiaritate & honore tractaretur vt Sara, sed semper habebat̄ tanquàm ancilla, & Sara tanq̄ domina. Atq;

Ioan. 8. eam ob cā Iudæi conceptione illam Ismahelis fornicationē cēsebant: id n insinuabant dicentes, Nos ex fornicatione non sumus nati. Vnum patrē habemus Deū. Quasi dicerent, Nō sumus Ismahelitæ ab ancilla descēdentes, sed liberi à Sara, cui Deus sobolē fuerat pollicitus. Vnde &

Leo Papa. Leo papa cā. Nō oīs. 32 q 2. vbi ait, quòd non oīs mulier viro cōiuncta est vxor viri, adducit exemplū de Sara & Agar. Et idē est de Iacob & suis duabus ancillis: nam cum ancillis lege nequeunt matrimonia iniri, nisi fiant liberæ. Atq; hoc pacto Ge. 25. duæ vxores Abrahæ: nempe, Agar & Cethura eius concubinæ appellantur.

¶Hinc fit (ne rursū ad hoc reuertamur, quod doctores hic de cōcubinis & de fornicationis nō satis ad ꝓpositū disputāt) ꝙ nunq̄ fuit licitū habere concubinā: nā fornicatio, quia legitimo fini gn̄ationis opponitur, adeò est cōtra ius naturæ, vt nulla dispēsatione fieri possit licita. Fornicatio nunquā licita. Enim uerò nisi insolubili vinculo (quale est matrimoniū) parentes copulentur, nequit cōmode educari proles. Nota. Quapropter sicubi inter gentes fornicatio simplex tanq̄ licita permittebatur, id ex obfuscatione luminis naturalis procedebat. Hac. n. de causa Iudæi scandalum accipiebant, ꝙ de gentilibus cōuersi ceu licita vtenbantur fornicatione, quia ideo apostoli, vt legitur Actuum. 15. eis interdixerunt. Igitur vbicunque in sacra scriptura aliqui legūtur habuisse cōcubinas, vt Salomon atq; alij, vel culpandi sunt tanquàm fornicarij, veluti Iudas cum Thamar, vel si excusentur, nomine concubinarum intelligē dæ sunt mulieres, quæ cum uiris insolubili coninnctione erant cōiugatæ quoad fidem tori ceu vxores, sed tanquàm ad secundum finē matrimonij, qui erat æqua societas maritalis nō recipiebant̄, vt legitimæ vxores. Cōcubinæ in sacra scriptura. Vnde inter ethnicos mos erat, vt licet paterfamilias plurib. vxorū noīe vteretur fœminis, non tn̄ nisi vnicā haberet, q̄ esset materfamilias, q̄ vt Gellius li. 18. c. 6. autor est, nō in m̄rimoniū tm̄, sed in familiam mariti & in sui hæredis locū veniret, essetq; familiæ administratrix, & q̄ in mariti manu & mancipio esset. Accipiebatur enim per illam cæremoniam, vt dextris contactis vir diceret, Tu mihi materfamilias esto. Quocirca Iurisconsultus. l. Pronunciatū. ff. de verb. sign. Matrēfamiliat inquit, accipere debemus eam, q̄ nō inhoneste vixit. ¶Oseā vero, cui Deus iussit fornicariā mulierē accipere. D. Tho. 2. 2. q. 154. art. 2. à crimine excusat, eo ꝙ id voluntate Dei fecerit. de Osea Et intelligit, vt supra diximus, ꝙ Deus tanq̄ dn̄s illius mulieris tradidit eā illicita m̄rimoniū fœcundandam. Quanuis Aug. & Greg. & alibi S. Th. mollius rem exponentes

tes aiunt, uerum cum illa matrimoniũ contraxisse. Et ut sermonem de Abrahã cõcludamus, Deus ad euitandum iurgiũ inter ancillam & liberam, & Ismahelem & Isaac, & potissimum ratione mysterii abolitionis ueteris testamẽti iussit Agar cum filio domo propelli, quasi dispẽsans super perpetuitatem matrimonij.

Patriarchæ. ¶Ad rẽ igitur, ut redeamus nemo de sanctis patribus ambigit, quin iure optimo ad propagandũ Dei populum & cultum pluribus fuerint uxorib. usi. De iure autem, quo hmõi matrimonia defendunt, nonnihil est controuersiæ. Sunt etenim qui arbitretur nulla opus tunc fuisse dispensatione, sed per se contuberniũ plurium uxorũ fuisse licitũ. Quam vtiq; opinionem nihil hęsitantes tuentur Durãd. d. præsenti q. 1. & Abulensis super eod. c. 19. Mat. q. 30. & seq. usq; ad 34. Et extant re uera argumẽta non pauca, neq; uero infirma, quib. opinio hæc, & si uideat pe regrina, fulciatur. Primum est hoc. Vxorum multitudo, ut pręcedenti art. constituimus, nullatenus primo fini mrimonij obstat, neq; uerò sic aduersatur secũdò, ut illum tollat, sed quodammõ impedit: nihil. n. propagandis educãdisq; liberis obuiat, sed quietã pacem domus mõ quodã perturbat: illa uerò, quæ sunt de iure naturæ tanquã prima principia, secum adferunt naturale præceptum, ut, Id non facias alijs quod tibi fieri nõ vis, atq; illa, quæ sic primis principij sunt ꝓpinqua, ut quædam eorundẽ expositiones reputentur, ueluti præcepta decalogi. Attamen alia, quæ in isto ordine non collocantur, sed longius deriuant ex eisdem primis principijs, nõ uidentur vim obtinere præcepti quo usq; consuetudo vel lex aliqua diuina vel humana illud sãciuerit, iuxta verbũ illud Ciceronianum. Res à natura profectas, & à consuetudine approbatas legũ virtus & religio sanxit. at uerò ante legem euangelicã nulla inuenitur lex plures uxores prohibens, ergo quanquam aliquo modo esset paci conseruandæ dissonum, nulla tamẽ erat præceptoria prohibitio, quæ dispensatione indigeret, sed sola consuetudo gentibus approbata pro ratione & necessitate temporum & indigentia propagandi humani generis potuit illud licitum facere.

Opinio quorũdam.

Durãd.

Abulẽsis.

1. argu. pro Abul.

Cicero.

Hanc rationem videntur satis validè cõfirmare uerba, quæ in textu ex Augustino citauimus: uidelicet, quod tũc plures uxores accipere nulla lex vetabat. Et contra Faustum lib. 22. c. 49. (id quod Gratianus. 32. q. 4. can. Obijciuntur. sub nomine Ambrosii citat) Obijciuntur, inquit, Iacob quatuor uxores, quod, quia tunc mos erat, crimẽ non erat. Et rursus, Qđ pluribus fœminis vtebantur, nec contra naturam hoc faciebãt, cùm non lasciuiẽdi causa, sed gignendi hoc facerẽt: nec cõtra morem, quia eo tempore ea fiebãt: nec contra præceptum, quia nulla lege erat prohibitum: si ergo nulla lege erat, prohibitum, nulla exigebatur dispensatio. Non ergo dispensationi, sed mori tribuit fuisse licitum.

Aug.

¶Deinde arguitur. Abraham non videtur ad Agar ingressus nisi precib. vxoris uictus, quod re vera Sara non fuisse præcata, nisi quia licitum per se illud censebat: non ergo ob dispensationem illã sibi secundã adhibuit vxorem. Et idẽ apparet in polygamia Iacob: nam postquã deceptus accessit ad Lyam, postmodum desponsauit sibi Rachelem, & earũ rogatu adhibuit toro cõiugali earundẽ ancillas.

2. argu.

¶Deinde arguitur, quòd nulla interfuerit dispẽsatio, sed solus mos lege naturæ seruatus: nam Laban, qui erat merus gẽtilis, Iacob cum Lya coniugato, vltro obtulit Rachelem in secundam uxorẽ, quẽ postea rogauit ne plures acciperet, quod certè non fecisset, nisi quia mos sub lege naturæ uigebat plurium vxorum.

3. argu.

¶Præterea arguitur. Fidei, cui vxorũ numerositas derogare uidet, eo ꝙ uir omnibus eam nequit ad nutum seruare, nulla fit iniuria quando posteriores adhibẽtur de consensu priorum, uel de consuetudine nota & recepta, sed Abraham nõ nisi ex consensu Saræ accepit Agar, neq; Iacob nisi ex cõsensu sororum usus fuit ancillis, immo neque Lya creditur ad eum clam ingressa nisi de consensu Rachelis, quæ consulens pudori maioris natu, illud admisit, ergo illa ratione plures accipere vxores ius naturæ non vetabat.

¶Ac demum arguit Duran. Perturbatio pacis per plures uxores non per se adnectitur matrimonio, sed accidentariè propter praua mulierum ingenia: si enim ipsæ

se sint suopte ingenio pacificae & mites, nulla fiet pacis conturbatio: id autem, qd accidentarium est, non mutat rei naturã. Et sic concludunt isti autores uxores plures per se licere. ¶ Nihilominus statuitur secunda conclusio. Nunquàm fuit licitũ viro plures sibi simul adiungere uxores, nisi ex aliqua saltem interna inspiratione, quae vim diuinae dispensationis haberet. Declaratur primò conclusio. Cùm dispensatio super aliqua fieri debeat prohibitione, sit vt qualis est prohibitio, talis esse debeat dispensatio; sed ante legẽ euãgelicã nulla fuit scripta lex aut extrinsecus posita, quae plures simul haberi prohiberet uxores: quare non requirebatur expressa extrinsecus dispensatio, sed tñ illa prohibitio erat intrinsecus lumine naturali in mentibus hominum impressa, nisi vbi per naturae corruptionẽ erat deleta. Probatur, nam cùm plures vxores, vt supra probatum est, pacem domus & trãquillitatẽ impediant, & praesertim officiũ reddendi debitũ, singulis, re vera natura ipsa multitudinẽ illã aduersabatur, & respuebat, ac subinde lumen naturae, vbi purum erat, idipsum dissuadebat: Et secũdò id patet, nam proculdubio talis lex menti Adae impressa fuit cum viderit ex vnica costa unicã sibi fuisse uxorẽ conditã, non geminã: quare diuinitus affulsus dixit, Erunt duo in carne vna: cũ ergo in Abrahã & Iacob & lumen naturae non fuerit obnubilatum (vt erat in Lamech) nunquam plures sibi associassent uxores, nisi interna inspiratione aliqua diuina fuissent admoniti, ut sicut prohibitio intrinseca erat, talis esset dispensatio.

2. Cõcl.

Declaratio cõclusionis.

Rõ prima.

Rõ secũda.

Genes.

Ca. Gaudemus de diuortijs.

¶ Hanc eandem cõclusionem asseruit Innocent. 3. capitu. Gaudemus. de diuortijs dicens, Nulli unquàm licuit insimul plures uxores habere, nisi cui fuit diuina reuelatione concessum: non dicit dispensatione extrinsecus uerbo facta, sed reuelatione intrinsecus inspirata. ¶ Sed dubitatur quibus facta fuerit eiusmodi reuelatio Respondetur, quòd Abrahę in primis & fortè duobus deinde alijs patrib. filio eius & nepoti Isaac & Iacob. Vtrum uerò alijs Scot. d. praesenti. art. 2. respondet, ꝙ non nisi quibusdã eorum successoribus: puta, illis, in quibus permansurus erat cultus Dei, nam illa fuit reuelationis causa. Quare descẽdẽtes ab Ismahele & ab Esau non arbitratur Scotus dispensatione illa potuisse uti. Sed nihilominus uerò similius est cum omnibus descendentibus ab Abraham & cum omni genre illius legis Mosaycae fuisse dispensatum, neque opus fuisse reuelatione tñ singulis, sed ea, quae facta fuit Abrahae in consuetudinẽ abijt, ut totus populus pro lege illam duceret. Quãuis multi uiri sancti nollent illa vti, quia non tenebãtur. Quare Elcana & Ioachim tametsi uxores essent sortiti steriles & sobolis procreãdae arderent desiderio, non tamen alias duxerũt foecundas.

¶ Longẽ tñ maior ambiguitas est, an cum gentibus fuerit dispensatũ. Non desunt qui putent omnibus infidelib. cuiuscunque sortis fuisse polygamiam licitã. Sed profectò rõnem non uideo: nam iure naturae nemini gentium licuit: dispensatio autẽ, cum non fuerit facta, nisi ad propagandum populum circuncisionis, nõ est cur ad ethnicos ampliata credatur. Et idẽ tenuit ante nos Palud. Quare nisi fortassẽ per ignorantiã inuincibilem excusarẽtur, illi praesertim qui cõmercium cum Iudaeis habebant, ut eorum exemplo adducerentur, profectò crediderim nullis gentium fuisse vnq̃ licitã, neq; eorum matrimonia fuisse solida. ¶ Et per hoc diluunt argumenta, quae mõ pro Abulensi & Durando constituebamus. Ad primum. n. respondetur, quòd etsi commistio plurium uxorum cũ uno uiro nõ fuerit illo tunc seculo expressa lege & praecepto extrinsecus interdicta: erat nihilominus per internam inspirationem sic uetita, ut nisi pro diuersis conditionibus personarum ac tẽporum atq; aliarũ circunstantiarum fuisset contrarium reuelatum, nõ esset legitima: nã illa q̃ sunt in hoc gradu iuris naturę possunt uariatis humanis morib uariari. At tñ qm nõ est facilè hmõi uarietates agnoscere & definire, necesse est, ut ipse qui legẽ intrinsecus inspirauit, eandem subinde mentẽ illuminet, qñ liceat contra facere, & illa impręsentiarum dr̃ dispẽsatio. Quare sola consuetudo non sufficeret culpam excusare. Et q̃uis extrema forsan necessitas propagandi humanum genus, ut illico dicturi sumus, pro reuelatione sufficeret, tamen tẽporib. Abrahae, Iacob & aliorum patriarcharum ratio natu

Dubiũ.

Sol. autoris.

Sol. 1. argum Abulensis.

ralis id non docebat, quia necessitas tunc non erat nisi ad propagandum diuinum populum & cultum sub illa peculiari lege supra naturam à Deo posita, ad quam iō propagationē singularis eiusdem Dei inspiratio exigebatur. ¶ Ad Aug. pariter rñdetur, id solum velle, ꝙ vxorum multitudo non erat tunc contra præceptū scriptæ legis, sicut modò est in euangelio, neque cōtra naturam, quia id faciebant ad propagandū cultum Dei: ex diuina tamē inspiratione, vnde exortus fuit mos, qui crimen excusauit. ¶ Ad aliud de Sara rñdetur, ꝙ fortè eidem facta fuit reuelatio, vt marito ingressum ad ancillam persuaderet, vel ambobus forsan, qui de re se inuicem consuluisse creduntur. ¶ Quod autē Laban duas filias vni Iacob desponsauerit, vel fuit, quia Iacob ei dixit sibi esse licitum, vel quia fortasse in lege naturæ propter luminis naturalis tenebrositatē putabant sibi licere. ¶ Aliud verò, ꝙ prima vxore cōsentiente non fit iniuria fidei matrimonij, negatur prorsus, quia per se matrimonium requirit illā libertatem, ne vir sit impeditus per vnam vxorem ad reddēdum alteri, nisi ambo votū castitatis emittant. Et pariter negatur aliud Durandi: nēpe accidentariam esse perturbationem pacis matrimonijs plurium vxorum ꝑpter corruptos mores vxorum, imò per se ex natura rei multitudo ipsa mulierum secum adfert zelotypiam & iurgia, sed accidit, si sunt mansuetę, vt huiusmodi discordiæ non oboriantur. ¶ Et quod in lege naturæ vxorū numerositas nō fuerit absq; diuina inspiratione licita, præterquàm argumentis factis confirmatur alio potissimo: nam si id tunc licuisset, profectò liceret etiam modò infidelibus: quippe, qui legibus peculiaribus euangelicis non tenentur, vt bene ad hoc propositum ait Innoc. c. citato Gaudemus, citans illud Pauli. De ijs quæ foris sunt nihil ad nos: consequens tamen est falsum: nam aliàs si tam vir ꝙ̄ vxores conuerterentur ad fidē, nullum eorum mrīmonium esset dirimendum, quandoquidem in gentilitate fuissent legitimè contexta, quemadmodū nō dirimuntur eorū mrīmonia inter consanguineos: cuius contrariū determinatū est ab ecclesia eo.c. Gaudemus. Neq; Abulensis se pōt ab hoc argumento satis extricare: ait quippe, ꝙ quia lege euangelica illa iā sunt mrīmonia plurium simul vxorum prohibita, facta sunt inter infideles etiā inter ethnicos illicita. Sed re vera responsio hæc non plene satisfacit: nam, vt ibidē bene ait Inno. licèt lex euangelica vniuersum orbem obliget, vt recipiatur, tamen illi, qui eam non receperunt, minimè canonibus tenentur ecclesiasticis, neq; singularibus præceptis legis nostræ. Et ideo si lex naturalis plures vxores illis permitteret, non essent illis irrita propter legem euangelicam: sunt tamen irrita, quia dirimuntur post earū conuersionē, præterꝗ̄ cū sola prima: sunt ergo iure naturę nulla, atque adeò nunquam nisi per peculiarem inspirationē fuerunt licita. Quod si arguas. Pariter si Iudæi conuertantur ad fidem dirimūtur eorum mrīmonia cum pluribus vxoribus, & tñ erant eis licita. Rñdetur, non fuisse eis licita, nisi per dispensationem, quæ vtique dispensatio iā per Christum abrogata est. Cum gentilib. aūt, vt nuperrimè dicebā, nunquam fuit diuinitus dispensatum. Et quanuis quis opinatus fuerit cum illis dispensatum, dicere debet, ꝙ cùm illa dispensatio ꝑ euangeliū prorsus cessauerit, ꝙ tam gentes ꝙ̄ Iudæi relicti sunt in iure naturæ, vt iam matrimoniū illorum cum plurib. vxorib. non sit ualidum. ¶ Tertia conclusio. Iam modū post latam euangelicam legem nemini toto orbe licet plures vxores ducere, imò verò qui id post primam attentaret nullum contraheret matrimonium, sed omnia præter primum sunt irrita & nulla. Probatur, quia iam inde ab orbe redempto matrimoniū, vt dictum est, vim habet sacramenti, quod ex latere Christi pendētis in cruce promanauit, significās cōiunctionē eius cū vna ecclesia & assumptionē vnius humanæ naturæ in vnitatē ꝑsonæ: quare ſm matrimoniū adiectum primo, ꝗ a hāc significationē nō retinet, nō esset sacrm̄, atq; adeò nec mrīmoniū. ¶ Secundò ad id arguitur. Matrimonia cū plurib. vxorib. ut dictū est, quia sunt contra naturā, nunꝗ̄ fuerunt licita, nisi ex dispēsatione Dei ob cām legitimā, quæ nulla alia creditur, ꝗ̄ populi Dei ad eius cultū multiplicandi: lex aūt euāgelica nō est lata uni singulari populo, sed toti orbi: ergo illa iam causa cessauit. Quapropter

Christus

Ad August.

Sol. 2. argum.

Sol. 3. argum.

Confirmatur secūda cōclus.

Innoc.

Abulensis rñsio.

Nota.

Obiectio.

3. Cōcl.

Ratio. 1

Ratio. 2

Christus legem coniugij ad primæuum eius institutum & decorem reuocauit, ut nec repudiare liceret vxorem, nec plures
Mat. 19. ducere. Vnde Mat. 19. quærentibus Iudęis liceret ne vxorem dimittere, negantèr respondit legem integrans orientis naturę. Non legistis, inquit, quia qui fecit hominem à principio, masculū & fęminā fecit eos? Hoc est, vnicū & vnicam Et dixit, Propter hoc relinquet homo patrē & matrē & adhærebit vxori suæ, & erūt duo in carne una. Quæ quidem verba apertè sunt monogamiæ confirmatoria. Vnde indissolubitatē præcipiens intulit, Quos Deus cōiunxit homo nō separet. ¶ Tertiò & ex
Rō. 3. subiunctis illico verbis confirmatur, Dico vobis quia quicunque dimiserit vxorē suam, nisi ob fornicationem, mœchatur: etenim (vt bene arguit in dicto ca. Gaudemus, Inno. & non longè dissimiliter Aug.
Innoc. lib. 1. de adulterinis coniugijs c. 9.) si dimissa uxore non licèt uiro aliam ducere, multò minus retenta prima alteram ducere. Sunt, ut Durādus refert, qui rationes has cauillari cōtendant, sed sunt eorum cauillationes friuolæ. ¶ Ex his colligitur quar-
4. Cōcl. ta conclusio. A tempore euangelicæ legis non licet super hoc dispēsare, vt quis possit plures simul habere vxores. Probatur
Rō. 1. quia super ius diuinum nulla, nisi per diuinam inspirationem, cadit dispensatio: nam cùm Papa non sit nisi vicarius Christi, atque adeò eius inferior, nequit super eius leges dispensare. Et confirmatur: quoniam si qua esse posset dispensandi causa, illa potissimum esset religio: dum infidelis cum pluribus uxoribus cōuertitur ad fidem, ne propter difficultatem diuellendi se ab inuicem absterrerentur à fide nostra: sed tunc nullatenus dispensatur, imò separantur omnino: ergo nulla restat dispensandi causa. Et hæc est determinatio Innoc. 1. quod in 2. parte conciliorum sic habet. Qua dere statuimus, fide catholica suffragante, illud esse cōiugium, quod primitus erat gratia diuina funda tū, conuentumq; secundæ mulieris priore superstite, nec diuortio eiectæ, nullo pacto esse legitimū. Quod quidem decretū sancitur
Determinatio ecclesiæ. li. 4. decretaliū per totum titulū de sponsa duorū. Cui adstipulatur Innoc. tertius in præallegato cap. Gaudemus, de diuortijs. Et 24. q. 3. cano. An non. ubi Nicolaus districta ultione, hoc est, excommunicatione, cum ferit, qui de facto duas habet vxores: nam cum secunda adulterium cōmittit. Et lege ciuili sunt infames, vt C. ad l. Iuliam de adulterijs. l. Eum qui binas. & corporali supplicio afficiuntur: nempe, cauterio in frontem impresso. Imò vero habentur tanq̃ de hæresi suspecti qua si Mosaycam licentiam in hoc vsurpantes & de sacramentis euangelicis perperam sentiētes. Valentinianus autem senior, ut historia tripartita, li. 8. c. 11. ex Socrate refertur legem tulit, ut cuius liberet duas habere vxores. Sed erat Arrianus. ¶ Contra hanc autem ueritatem militare uidetur canon ille Gregorij. Quod proposuisti 32. q. 7. vbi ait, q̄ si mulier infirmitate correpta non ualuerit debitum reddere, vir poterit aliā ducere, dummodo primæ subsidij opem non subtrahat. Qui quidem canon, nō est Gregorij magni, nec secundi, ut citatur à Gratiano, sed Gregorij. 3. Et ideo ibidem Gratianus non curat eū glossare, sed ait, sacris canonibus, imò apostolicæ, euangelicæq; doctrinæ esse aduersum: quia scilicet permisit bigamiā utraq; uiuente uxore. Quare multi theologi aiunt errasse. Attamen non est sic de Pontifice Max. loquēdum. Quam ob rem uel dicendum est, q̄ loquebatur de sponsa de futuro, quā poterat infirmitatis gratia dimittere: uel intelligitur, ut alij dicūt, de illis neophytis, qui conuertebantur ad fidē, qui poterant infideles uxores relinquere, ut dist. 39. declarabimus. Sed neutra solutio sufficit: quia tunc non iussisset ut opem subsidij priori conferret. Alij dicunt fuisse illam tolerantiam in illis, qui conuertebantur, ne à fide auerterentur: quemadmodum Gregorius magnus scribens Augustino Anglorum episcopo in illis neophytis plu toleranda suadet, & refertur cano. Quædā lex. 35. quęstione. 3. Sed & re uera neque hoc credibile est: sed legitima solutio est, quòd loquebatur de infirmitate, quæ matrimonium dirimit, qualis est uel frigiditas, uel maleficium, de qua habetur capi. Consultationi. de frigid. & malefi quòd si non pōt habere vt vxorem, saltem habeat ut sororem. Et can. Requisisti. 33. quæstione prima, idem ait Grego. magnus nempe, quòd si cum illa impotenti quis contraxit tāquàm cū habēda ut socia, & alteram

Polygami infames.

Polygami suspecti de hæresi. Valētinianus.

Cō. Q̄d proposuisti.

Solutio authoris.

ram post voluerit ducere, alat priorem.

Solu. 1. argum. ¶ Ad primum igitur argumentum in capite quæstionis propæsitum respondetur, quòd licet ius naturæ quantum est de se eandem vbique teneat vim, per accidens tamē, vt ibidem ait Philosophus, mutatis rebus mutatur. Ob idque non tam eius, quàm rerum mutatio censenda est. Quocirca Deus per suam inspirationem ius rebus mutatis accommodat.

Solut. 2. argum. ¶ Et per hoc respondetur ad secundum. Concedimus enim non nisi per Dei dispēsationem plures vni viro licuisse vxores, haud tñ per illam dispensationem contra rationes fecit, quas naturæ inseuit: q̄a rationes illæ, quæ non sunt in primis principijs naturæ, sed in eius conclusionibus, non habent vim semper, sed in pluribus.

Solut. 3. argum. ¶ Ad tertium iam partim responsum est: nempe, q̄ sicut pro hibitio naturalis non erat foris scripta, sed intus menti impressa, ita neque dispēsationem esse oportuit nisi per intrinsecā inspirationem.

Obiect. ¶ Ad id autem, quod ibi tangitur, quòd si dispensatio non erat nisi interna, nemini licuit plures ducere vxores, nisi cui singulariter esset facta reuelatio: leguntur tñ in ueteri testamento plurimi indiscriminatim illas habuisse: & tamen non est credendum singulis singulas fuisse reuelationes inspiratas. Respondetur quod postquam primis: nempe, Abrahæ, illa facta est reuelatio, & fortè Iacob, posteri uel viua maiorū uoce, vel ipsa consuetudine edocti sunt illud fuisse licitum. Vnde tanquam de re vsu receptissima mentio illius facta legit, vt Deuter. 21. Ne filius dilectioris vxoris

Deute. 21. primogenito odiosæ hæreditate præferatur. E Deutero. 17. rex prohibetur ne plurimas duceret vxores, qui eius animum

Deute. 17. illicerent. Vbi Aug. sic ait. Manifestum est Salomonem hoc præceptum transisse, Dauid autem plures habuit, nec præceptum præterijt. Permissum est enim regi plures habere, non plurimas &c.

Ap postremā argum. particulam. ¶ Ad postremam denique argumenti particulam iam respōsum est, quòd cùm lex Mosayca non esset nisi in illo perexiguo Iudæorum angulo, multiplicatione populi egebat. Lex vero euangelica uniuerso orbi lata est: quare non est amplianda per propagationem populi, sed per hoc, quod vniuersus orbis eam suscipiat: & ideo nō licet modò super polygamia dispensare.

¶ Sed quid si casu aliquo humanū genus ad extremam hominum raritatem deueniret, vtrum tunc ad eius multiplicationē liceret vni plures ducere, saltē vtrùm posset ecclesia super hoc dispensare, ueluti de religionem professis supra quæsiuimus, an liceret eis tunc mrimonia contrahere. Nota casum.

¶ Ad hoc primò respondetur, quòd nisi extrema necessitas ingruerit, hoc non licet, quoniam, ut supra diximus, nec tempore Adæ, neque verò Noe seculo illa dispensatio legitur. Et ideo si vnus vir esset superstes, haberetq; fœcundam vxorem, quæ pareret, non posset plures accipere, ut ampliorem sobolem propagaret. Nam neque si aliqui quantunuis paucissimi seculares essent superstites, liceret religiosis rei vxoriæ operam dare: quare multò minus uni plures ducere: & credo ecclesia nunquàm super hoc dispensaret. Si uero tunc vir ille vnicus vxorem haberet sterilem, aut senio confectam, tunc extrema esset necessitas ducendi aliam. Nihilominus Scotus dist. præsenti ad hoc non aliud respondet, quàm quòd tunc fortè diuina approbatio vel dispensatio specialiter ecclesiæ reuelaretur. Sed nihilominus addiderim, nulla alia opus esset reuelatione præter naturæ clamorem: & ideo tunc liceret illi aliam vxorem accipere, quæ esset fœcunda. Scoti responsio

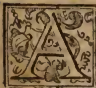
¶ Ad quartum postremò respondetur secundùm D. Thom. quòd proles, vt est bonum matrimonij includit fidem Dei, in qua debet proles educari, quæ quidem fides altior est fide matrimonij: & ideo ad illam amplificandam licuit cum aliquo detrimento huius dispensari. Et satis erat seruari hanc fidem inter virum & vxores singulas. Et eodem modo respondetur de significatione desponsationis Christi: nam & hæc ordinatur ad fidei cognitionem: & idcirco licuit super significationem dispēsare ad prolatandum cultum fidei. Adde quòd cùm tunc matrimonium non esset sacramentum, non significabat unionem Christi iam factam, sed futuram. Quapropter sicut dirimitur infidelium matrimonium dū alter cōuertitur ad fidē, ita & super vxorū numero dispensati fuit. Præterquàm q̄ quāuis ꝑ plures vxores nō significaretur vnitas ecclesiæ, designabantur Solut. 4. argum. Solu. de significatione. Alia rō.

tamen

tamen diuersi eius gradus. qui sunt tam in ecclesia militante quā in triumphāte.

ARTICVLVS III.

Vtrum licuerit unquam eidem mulieri pluribus simul uiris nubere.

Ppar et autem & eidē mulieri similiter licuisse pluribus simul uiris nubere, ꝙ ideò hic postremò disputatur. Et arguitur à parte affirmatiua Par est utriq; coniugū conditio & sors in cōiugali cōmercio & fide: licuit autē uiro plures habere uxores: licuit ergo & uxori plures habere uiros. ¶ Secundò Cùm mulier non feminet, eo saltē mō quo uir ex lumbis uirtuosum semen, nō debilitatur eius uirtus ut uiri, atque adeò potentior est ad reddendū pluribus uiris debitum, q̄ uir pluribus uxoribus: hac ergo de causa minùs naturę cōtrariū apparet, ut mulier plurib. nubat, q̄ ut uir plures ducat. ¶ In contrarium est, ꝙ nulla unquā historia proditum est unā mulierem pluribus viris matrimonio coniunctā: qđ magnū exiſtit argumentū, naturam id protinus abominari. ¶ Breuiter ad qōnem, quæ facilis est, unica cōclusione negatiua rñdet. Sic eandem mulierē simul pluribus nubere abhorret natura, ut neq; per dispensationem id unquam licuerit. Dixerim, nubere: quia apud barbaros, ut supra ex Cicerone retulimus, & Solinus in Polystore cōmemorat, sunt barbari ut Garamantes, qui nulla matrimonialia fędere norunt, sed promiscuo uagoq; cōcubitu generant. Et de quibusdā nefandis hæreticis eadē depudenda absurditas legitur. Probatur conclusio. Eandem fęminā pluribus uiris matrimonio sociari est cōtra finem primū matrimonij, qui est uelut primum principium: nempe, contra prolis generationem i in prima autem principia, ut supra diximus, non cadit dispensatio: quia habent necessariam rectitudinem innatam, ueluti principia in speculatiuis euidentiam: ergo id non est dispensabile. Probatur maior: quia mulier, quæ uirorū uicissitudinem identidē admittit: nempe, unum paulò post alium, fit generationi inepta: & hoc est quod ait August. de bono coniugali cap. 17. ꝙ una fœmina non potest à pluribus uiris fœtari: cuius exemplo sunt meretrices: nā receptio diuersi seminis propè aliud susceptum obstaculo est, ne fiat idonea embrionis conformatio & animatio. Item: quia postquam vna pōt ab uno satis fœtari, alter superueniens non quidē generationis, sed libidinis causa adhiberi censeretur. Qua utique ratione fieret consequens, ut uxor plurium uirorum multò plus operæ impenderet rei venereæ, quā par esset & decens Vnde August. lib. 3. de doctrina Christiana ca. 12. Vxorum, inquit, plurium simul uni uiro habendarū sufficiendę prolis causa inculpabilis esset consuetudo, vnam tñ fœminam maritos habere plurimos honestum non erat: nō enim mulier eo est fœcundior, sed est meretricia potiùs turpitudo &c.

2. Arg. ¶ Secundò prçcipuè arguitur, quia id manifestè prolibus educādis aduersatur: nā ad hāc peruersitatē protinus cōsequeretur absurdū illud, quod Arist. Socratis apud Platonem politiæ obiecit de vxorum cōmunitate: uix, inquam, possent parentes suos dignoscere liberos nisi raro per effigiem, atq; adeò nullus posset ea charitate & amore suum educare natū, qua deceret. ¶ Tertiò eiusmodi connubia secundarium finē matrimonij: nēpe, trāquillā cohabitationē ferè tollunt: nā cùm uir sit uxoris caput pōt unus plures uxores sic gubernare, ut uel nō corrizentur, uel earum iurgia cōpescat ne ad tantam iracundiam & damna prorumpant: uirorū tñ iras non posset uxor cōpescere, prçsertim cùm ardor amoris & zelotypiæ in uiris uehementior sit multò & ad procos ferendū impótentior quàm in fœminis, eo maximè momento, quo libidinis procella perçellit: quapropter nō possent se mariti alterutrum ferre, sed semper taurino more dimicarent, potissimu si præsentiscerent ab vxore alterū alteri amore posthabitum. ¶ Adde quòd cùm uir multò fœdius deturpet in concubitu fœminam, quàm fœmina uirum, qua de causa sæpè numero uir abhorret fœminam à se cognitam, ut historia Ammon cum sorore Thamar testatur, usu ueni

Arist.

4 Arg.

ret, vt vir vxorem ab alio cognitam facilè abominaretur, quod esset amori inter cõiuges necessariò valdè contrarium.

5.argu. ¶Quintò, quia vxor debet esse sub viri potestate, vt Gen. 2. iussa est: quare Aristoteles virum ponit quasi caput œconomiæ domus & Pau. 1 Cor. 13. & 1. ad Timoth. 2. non permittit mulierem docere aut dominari, sed præcipit auscultari viro: si autem essent plures viri in vna domo, monstrum existeret plura habens capita: quare nullus posset alio impediente idoneè gubernare, ac perinde vxor perplexa esset cuius documenta deberet eligere, cuiusque mãdatis obtemperare. Nemo enim, vt ait Christus (id certè auersante natura) potest duobus modis seruire: & tamen natura non vetat vnum dominum pluribus principari.

6.argu. Id quod Aug. ca. 17. de bono coniugali in textu citatus latiùs edisseret. Postremo denique eadem cõfirmatur conclusio: quia coniugia plurium virorũ cum vna vxore plus longè repugnant tertio fini matrimonij: nempe, rationi sacramẽti, quàm plurium vxorum cum vno viro: nam licèt ecclesia, vt suprà diximus, quæ se habet vt vxor, sit vna per vnam fidem, admittit tamen plures personas & gradus, quibus plures vxores vtcunque comparantur: Christus autem, qui est vt vir, nullatenus est nisi vnica persona.

Solutio 1. argu. ¶Ad primum igitur argumentum respõdetur, quòd illa ratione: nempe, quòd in reddendo debito æquè militant cõiuges, probat Innocentius in sæpe citato capitu. Gaudemus. naturam decentiamque matrimonij esse vnius cum vna, vt fuit in prima eius institutione, & nunc est in reformatione euangelica. Sed tamen ob causas suprà relatas tolerabilior fuit dispensatio cum viro, qui est caput vxoris, vt plures haberet ceu membra, quàm cum vxore, vt plures haberet tanquam capita.

Solutio 2. argu. ¶Ad secundum respõdetur, quòd etsi vna mulier magis sufficiat pluribus viris ad reddendum debitum, quàm è conuerso, hoc tamen solùm vergit in remedium cõtra ardorem cõcupiscentię: attamen quãtum ad præcipuum finem generationis & educationis, cuius præcipuè habendus est respectus, peruersius est, vt monstratum reliquimus.

QVAESTIO SECVNDA
De libello repudij.

ARTICVLVS I.

Vtrùm perpetuitas & inseparabilitas vinculi matrimonij, ita sit de iure naturæ vt nullam admittat dispensationem.

Væstio hæc de libello repudij plus ambiguitatis inuoluit, q̃ præcedens. Quã ob rem tanquã primum eorum fundamentum, quę dicenda sunt, videndum est, an matrimonij indissolubilitas sit de iure naturæ. Et arguitur à parte negatiua. Lex naturæ cõmunis est apud omnes, sed nulla lege, prẹterquam Christi ꝓhibita fuit vxoris dimissio: quin imò Romanorum leges huiusmodi repudia non abhorrebant: ergo indiuisibilitas matrimonij non est de iure naturæ. Partis negatiuæ ar. 1.

¶Secundò. Inseparabilitas conuenit matrimonio ratione sacramenti: sacramẽta autem non sunt de iure naturę: ergo neq; inseparabilitas. 2.argu.

¶Tertiò. Primum mr̃imonij bonum est proles, sed qñ coniux sterilis est, inseparabilitas potiùs in perniciem huius finis vergit, q̃ in rem eius: esset.n. tunc expedientius matrimoniũ dirimi: ergo inseparabilitas non est de iure naturę. 3.argu.

¶In contrariũ est, ꝙ illud de iure naturæ optima rõne censet, qđ ipsa bene instituta in suo primæuo exordio disposuit, sed natura integra ante peccatum (docẽte id Christo Matthęi. 19.) instituit cõiuges in diuiduo nodo fore ꝑpetuò coniugatos: ait quippe, quòd in initio non fuit sic: id est, nullum admittebatur diuortium. Vnde ipse quasi naturã instaurãns infert, Quos Deus coniunxit homo nõ separet: ergo inseparabilitas est de iure naturæ. Pars affirmati.

¶Et per hoc arguitur, ꝙ hoc ius nullã admittat dispensationẽ: nã illa, quæ sunt cõtra prima præcepta iuris naturæ, nõ sunt dispẽsationi subiecta: dimissio aũt vxoris est cõtra bonũ prolis, qđ est primus mr̃imonij finis, atq; adeò primum principiũ: nam primus finis in practicis est, sicut in speculatiuis primum principium: ergo super hoc nulla cadit dispensatio. Arg. de dispensatione

¶Ad

¶ Ad quæstionem, eiusque duo membra, tribus conclusionibus respondetur. Prima. Indiuisibilitas matrimonij est de iure naturæ. Hanc conclusionem antea in superioribus assertã reliquimus, & ex fine matrimonij elicitam & comprobatam. Est enim finis primus matrimonij, ut sæpissimè dictum est, prolis nõ modò generatio, uerùm & nutritio & educatio, imò eodem fine admonentur coniuges prolis successioni in totam eius uitam prospicere: nempe illis thesaurizare, ut ait. 2. Cor. 12. Pau. & bona prouidere, quorum hęreditate uitam transigant: per huiusmodi nanque successionem & prouidẽtiam humanum genus propagatur: cùm ergo ꝑles bonum sit utrique parẽtum commune, fit ut non solùm in tẽpus aliquod, uerùm & in totam uitam debeant esse indiuidui comites & socij. Quòd & præcipuus amor, quo se inuicem coniuges prosequi debent, quos nexus matrimonij colligauit, id etiam admonet. Propter hoc enim, inquit, ore Adæ Deus, relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ: hoc est, nullius alterius humani tempora lisque amoris causa ab hoc unquàm diuelletur. ¶ Hinc fit repudium esse contra ius naturæ. Quòd si contra quis arguat, Ius naturæ est, ut supra monstrauimus, quod natura omnia animantia docuit: & tamen inter bruta non seruatur lex perpetuæ coniunctionis. Respondetur, ut illic de pluribus uxoribus respondimus, ꝙ licèt non sit contra ius naturæ secũdùm hanc definitionem, est tamen contra ius naturæ hominibus peculiare. Natura em̃ docet, ut unaquæque species peculiarem naturam. quæ suis proprijs principijs respondet, & ingenium sequatur.

¶ Ex his sequitur secunda conclusio. Nullo iure humano aut gentium potest suꝑ hoc dispensari, ut matrimonium, quod fuit legitimum sit dissolubile. Probatur, quia super ius naturæ nemo pręter Deu, qui autor est institutorq; ac perinde dominus iuris naturæ, facultatem habet dispensandi. Sed de hoc illico articulus secũdus. ¶ Tertia cõclusio. Deus super hoc ius dispensare põt, ut matrimonium dirimatur. Conclusio est S. Th. in præsenti & Scoti & omnium. Probatio est hæc. Prima principia legis naturæ, vt crebro diximus, nulli subduntur dispẽsationi, sed illa, quę sunt in secundo gradu. Hoc autẽ loco id obiter adnotauerim quod S. Tho. in præsenti dist. aliqua opinionem communem secutus dixit, quæ postmodum emendatius in summa collimauit. Ait, inquã, ꝙ super prima pręcepta nonunquam Deus dispensauit ratione alicuius mysterij: nã homicidium & fornicatio & furtũ, ut cætera pręcepta decalogi, sunt in illo primo ordine, & tamen dispensauit cum Abraham, ut filium occideret, & cum Osea, ut fornicatio concubitu uteretur. Veruntamen. 1. 2 q. 100 art. 8. perspectius rem intuitus simpliciter asserit nullatenus huiusmodi præcepta dispensationem admittere quia per se habent innatam rectitudinem & iustitiæ ordinẽ: sicut nulla põt esse super hoc dispensatio, Voluntatem Dei & rectitudinem iustitiæ serua. Est. n. hoc tam intrinsecè bonum, quàm quòd homo sit rationalis, atque adeò ut Deus non potest facere hominem irrationalẽ, ita neque licitum facere id, quod est contra præceptum decalogi. Et ideo quando Deus præcepit Abrahæ filium immolare non id iussit tanquàm legislator dispensans super homicidium, sed tãquàm Dominus uitæ & mortis humanæ tradens Isaac patri occidendum, sicuti quis potest tradere suum pecus. Neq; cum Hebræis in Aegypto dispẽsauit super furtum, sed uel tanquã dominus rerum dedit eis Aegyptiorum uasa, uel tanquàm iudex adiudicauit illis illa præmia, quæ Aegyptij pro operis & laboribus sibi à Iudęis impẽsis eis debebãt. Oseæ denique uel tradidit meretricem tanquàm dominus eius, qui erat etiam dominus ad illum usum, uel iussit uerum coniugium. Simpliciter ergo prima præcepta naturæ, & præcepta decalogi sunt indispensabilia.

¶ Hoc autem de perpetuitate & indissolubilitate matrimonij magis, inquit San. Thom. inter secunda præcepta legis naturæ continetur: nam etsi quodammodo pertineat, ut explicitum est, ad primum finem matrimonij, qui est bonum prolis, non tñ simpliciter. Sunt. n. gradus: nã ius nutriendi & educãdi proles simpliciter pertinet ad primum gradũ tanq̃ primu principium: thesaurizare aut futuræ uitæ filiorum, & prouidere illis in poste-

S. Tho. opinio.

S. Tho.

Abrahę filij immolatio an ꝑ dispẽsationẽ

De Oseæ.

rum non pertinet ad illum finem simpliciter, sed ex quadã honestate: quia appropriatio rerum non est de prima intentione naturæ, vt pote secundùm quam omnia erant communia. Et ideo nõ nutrire & ducare tenellam prolem per nullam dispẽsationem potest fieri licitum, sicut nõ pascere extremè indigentem. Sed tamen super hoc, quod est prouidere in posterũ potest Deus bona de causa dispensare: perpetuitas autem matrimoni per totam cõiugum uitam non fundatur in nutritione & educatione: quia hoc officiũ tunc finitur dum liberi sunt adulti, vt per se sibi prouidere possint, sed fundatur in illa prouidentia, quam debent coniuges habere de hæreditate filiorũ Et ideo educata prole potest Deus bona de causa dispensare, ut matrimonium dissoluatur. ¶ Hanc rõnem sequitur Abulensis quæstione. 45. super. 19. cap. Matt. & oẽs ferè qui de hac re loquuntur. Crediderim tamẽ, quòd si Diuus Thomas suam summã, ubi res limatiùs examinabat, hucusq; protraxisset minimè hac ratione fuisset contentus, adeò videt debilis & infirma. Primùm, quia certè perpetuitas matrimonij nõ fundatur in illa prouidẽtia hæreditatis liberorum, utpote quæ non est usque adeò necessaria: imò possunt parentes de illis tam longis prouisionibus nõ esse tam soliciti, sed satis est liberos usque ad illam ętatem alere, qua ipsi per se uiuere possint & sibi cõsulere. Secundò, quia hac prouidentiæ ratione seclusa alimẽtatio & educatio pue rorum usque ad adolescentiam perpetuitatem per se exposcit matrimonij: nã tota cõiugum uita dicata est per se filijs procreãdis: potest enim vxor quadragesimo secundo anno, & usq; ad quadragesimũ quintum generare, & vir etiã post septuagesimum: quare si addas uiginti annos filij, ad quam usque ætatem est educandus profectò matrimonium per totam uitã cõiugum duraturum per species. Et quãuis aliqui sint steriles uel senes, qui iã generare cessarunt, illud est accidentarium, & lex non debet ad ea quæ accidunt prospicere, sed ad id, quod est per se.

Prolis nutritio.

Abulensis.

Ratio prima.

Ratio secunda.

Ratio tertia.

¶ Tertiò (quod valentius est argumentũ) Deus, si dispensare potest, ut repudium post filios educatos fiat, profectò & ante illud tẽpus potest: nam ipsi educandis liberis alia remedia prouidere valet, vt legitur de Ismahele: nam quãdo eiectus est cum matre à domo patris non nisi quartumdecimum annum, ut ex Gen. decimo septimo & 21. colligitur, compleuerat: & tñ Deus illi obtulit per angelũ remediũ.

¶ Ratio ergo huius cõclusionis ex ipso D. Thom. 1. 2. loco citato hæc colligitur, Tunc dispensatio legis locum habet quãdo, si eius uerba obseruarentur, obuiaretur intentioni legislatoris: intentio autẽ legislatoris est primùm obseruatio boni communis, ac deinde ordo iustitiæ & uirtutis, unde quãdo forma ipsa uerborum legis expresse continet bonũ commune, aut ordinem iustitiæ, tunc lex illa non est dispensabilis, & talia sunt illa, Vnum cole Deum & cætera decalogi mandata. Et illa dicuntur in primo gradu iuris naturæ. Qñ verò lex dat de aliquo medio ad seruãdam iustitiam uel bonum commune, illud est dispensabile. Cape exempla. Hoc præceptum reipublicæ, Nullus destruat rem publicam, aut ciuitatem hostibus prodat, non recipit dispensationem in contrarium, sed hęc principis iussa. Singuli ciues statis per uices noctibus euigilent ad ciuitatis custodiã, & ad bellum procedãt quæ quidem sunt media ad illum finem, possunt dispensationem tolerare. Ad propositum ergo alimentatio & educatio filiorum ætate minorum est de primo ordine iuris naturalis, quæ nullam fert dispẽsationem: medium autem ad illum finẽ est cõiunctio indissolubilis parentum: & ideo potest Deus super hoc dispensare: nã potest ipse aliter alendis educandisq; pueris prospicere. Et per aliam causam: nempe, ad euitanda homicidia, detrimentum illud compẽsare. Et est simile in uxorum multitudine. Pax & tranquillitas domus est de iure naturæ in primo gradu dispensationem abhorrens, sed tamen ius de unica uxore, quod est medium ad illum finem, potest alia bona de causa dispensationem admittere.

Ratio. D. Tho.

Exẽplũ.

Educatio filiorum.

Simile.

¶ Et per hoc solutum restat postremum argumentum, quod contra dispensationem legis huius supra obiectum. Ad primum igitur in initio articuli propositum respondetur, quod quanuis hæc lex repudium uetans interna mente scriptum cõmune sit apud omnes gentes, non tamen per

Sol. 1. ar.

per legem humanã ob omnibus fuit sancita: quia sola lex Christi humanum genus ad perfectũ adduxit, atq; ad synceritatem suarum primarum institutionum & originum reduxit.

Solu. 2. argum. ¶ Ad secundum respondetur, quod inseparabilitas licèt principaliter conueniat matrimonium ratione sacramenti, quod non est de iure naturæ, sed supra, nihilominus etiam ei conuenit iure naturæ ob bonum prolis, ut expositum est.

Solu. 3. argum. ¶ Ad tertium respondetur, quòd ut supra diximus, lex nõ attendit ad id, quod accidit, sed ad id quod est per se: & ideo quanuis coniugi, quando alter est sterilis, expediret soluto matrimonio alterum accersere, nihilominus per se debet esse indissolubile.

ARTICVLVS. II.

Vtrum aliquando fuerit repudium uxoris licitum.

Vpposito iure, quod artic. præcedenti expositum est, quærit de facto, vtrùm aliquando repudium fuerit licitum. Et arguitur a parte affirmatiua. Primò. Inter Romanos, qui toto orbe sub lege naturæ laudãtur tãquã illius legis iusti custodes, permittebatur repudiũ: unde ut Plutarchus in uita Romuli memoriæ prodidit, ille Romæ Deus de repudio legem tulit, si uxor in beneficio natorum, aut in adulterio deprehenderetur, aut claues adulteraret: & Cæsares Iure ciuili leges quoque sanxerũt, quomodo repudia & diuortio fierẽt sub titulis de diuortijs & repudijs. ff. & C. quod autem ad normam legis fit, licitè fit.

Partis affirmatiuæ arum. 1. Plutarchus.

Arg. ¶ Secũdò. Sub leges Moysi permissus fuit libellus repudij, ut Christus redemptor noster Matthei decimo nono inter respõdendum Hebræis fatetur, dicens, Moyses ad duritiem cordis uestri permisit vobis dimittere vxores uestras: permittere autem res illicitam, quam homo prohibere potest, peccatum est illi: nam peccato cõsentire. Vnde Paul. Roma. 1. Digni sunt morte non solum quia ea faciunt sed q̃a consentiunt facientibus: ergo repudium res licita erat, alioqui Moyses peccasset in populi gubernatione, quod nefas est credere.

3. Arg. ¶ Tertiò. Malachiæ. 2. scribitur, Si odio habueris uxorem, dimitte eam: prophetæ autem spiritu Sancto inspirati loquebantur. 2. Pet. 1. ergo illud erat licitũ:

Pars negatiua. ¶ In contrarium est uerbum citatum Domini, Moyses ob duritiã cordis uestri dimittere uxores uestras permisit: duritia nanque in malum sonat, quæ ideo nõ excusat à culpa.

Repudiũ & diuortium. ¶ Quanuis nomina hæc repudium & diuortium nonnunquam promiscuè & indiscriminatim vsurpentur, & Iurisconsultus. l. Inter stuprum. ff. de uerbo. signifi. dicat, diuortium inter uirum & vxorem fieri, repudium verò sponsæ remitti, nihilominus impræsentiarum repudium propriè significat dissolutionem matrimonij, quoad substantiam, ut fiat transitus alias nuptias: diuortiũ vero separationẽ tori quoad usum & cohabitationem.

Diuortiũ vnde. Dicitur enim diuortium, ut ait Caius liber primus. ff. eodẽ titul. uel a diuersitate mẽtium, uel quia in diuersas partes eunt, q̃ distrahunt matrimoniũ. Tametsi hæc interpretatio & ad repudium accõmodari possit.

Duplex quęstio Abulensis. ¶ Quæstio ergo præsens alia est sub lege naturæ, & alia sub lege Moysi. Abulẽsis quidẽ super citatum ca. decimonono. Matth. q. 47. & 48. arbitratur Romanis & reliquis gentium licitũ fuisse repudium: si tamẽn distracto matrimonio prouideretur liberis educandis quemadmodum Romanorum leges prouidebãt. Persistit namque in illo suo principio, quo similẽ opinionem de pluribus uxoribus fundabat. Cum enim tunc nullum esset scriptũ præceptum diuinum aut humanũ repudium prohibens, sed sola illa lex naturæ in secundo gradu mentibus impressa, minimè, inquit, tenebant gentiles tanquam præceptum illam obseruare quousque illud extrinsecus ederetur. Quare exclusa dispensatione, poterant repudium in uxorem ducere.

Prima conclusio. ¶ Nihilominus ad quæstionem duabus conclusionibus respondetur. Prima. Sub lege naturæ nullis gentium licitum fuit repudium.

Ratio. Probatur: nam ut quæstione præcedenti dicebamus, contra ius naturæ etiam in secundo gradu, quanuis nõ sit per aliquam legem extrinsecus expressum: fas non est agere, nisi ab ipso eiusdem

dem iuris conditore intrinseca saltem reuelatione admoneatur, quando, quamq; ob causam id sit faciendum, eo quod iure naturæ nec tempus, nec causæ determinatæ sunt taleius uariandi: cùm ergo Deus gentibus nec legatur, nec credatur talem dispensatoriam reuelationem inspirasse, neutiquam illis legitimũ fuit repudium sed ex corruptione & obnubilatione naturalis luminis id, ut animo obsequerentur suo, faciebant. Nam quanuis tunc nõ esset tam indissolubile matrimonium, q̃ sub euangelio, quia non erat sacramentũ significans unionem Christi cũ humanitate iam factam, dirimi tamẽ nequiuerat nisi propter nuptias spirituales: nempe, propter cõuersionem ad fidem altero cõiuge cũ ignomina Saluatoris in sua perfidia persistente, ut distin. 39. uidebimus.

Spurius Carbili⁹ vxorem repudiauit. ¶ Vnde Spurio Carbilio, qui quingẽtis uiginti tribus annis ab urbe condita uxorẽ quòd sterilis esset, repudiauit, id uitio datum est, ut Aulus Gellius lib. 4. ca. 3. & Valerius Maximus lib. 2. c. 1. referunt, & Plutarchus in Thesei & Romuli collatione.

Plutarch. Auicenna. Cuius utique exemplo plures alij Romani, iidemq; leuissimis de causis, uxores ab se abdicarunt, ut idem Plutarchus in problematis Romanis autor est. Et quod ait Auicenna lib. 10. Metaphysices ca. pen. videlicet, quòd si non liceret uiro aliquã do uxorem dimittere, multa damna prouenirent, non tam spiritu mentis doctus, q̃ carnis illecebris subditus effutiuit. Est. n. Saracenorũ ingeniũ ad carnis sentina proclive.

Leg. 1. ff. de diuortijs. Extat & lex. 1. ff. de diuortijs. vbi legitur, matrimoniũ diuortio, morte, captiuitate uel alia cõtingẽte seruitute utriusque coniugum dirimi. Et lege. 2. ponitur

Forma repudij. forma repudij, nã forma distrahendi matrimonij erat in uiro ad uxorẽ, Res tuas tibi habeto, vel tibi agito. sed in discutiendis sponsalibus erat hæc, Conditione tua non utar. At leges istæ Iurisconsulti sunt Romanorum moribus imbuti.

Leges imperatoriæ de repudijs. D. Tho. ¶ Maiorem autem scrupulum obijciũt imperatoriæ leges de repudijs. C. libr. 5. quibus nõ solum viris repudiandi vxores facultas sit, verùm & uxoribus repudiandi uiros, quod ut D. Thom. libr. 3. contra Gentes cap. 123. ait, ius naturæ abhorret. Et enim vir mulieris caput, cuius nutu & prudentia gubernari debet, cui ideo non licet eum inuitum deserere. Et tamen aiunt imperatores Theodosius & Valentinianus l. Consensu. Si qua mulier maritum suum adulterum aut homicidam, aut ueneficum, uel certe contra nostrum imperium aliquid molientem, uel falsitatis crimine condemnatum inuenerit &c. tunc repudij auxilio necessariam ei permittimus libertatem. L. Consensu. Huiusmodi autem leges ius canonicum nõ admittit, sed dũtaxat, secundùm euangelium, ut fornicationis causa uir diuortium: hoc est, separationem tori faciat. De quo Christianorum diuortio distinctio. 36. futurus est nobis sermo. Ius pontificum

Iudæis repudium licitum. ¶ De Iudæis autem apparentius est, repudium illis fuisse licitum: uersantur tamen de hac re opiniones duæ. Vna, quæ primo loco recitari solet negatiua: nempe, quòd nõ fuerit eis licitum, sed solùm impunè permissum. Itaque permissio nõ eos excusabat à culpa, sed liberabat à pœna. Prima opinio. Distinguuntur nanque quatuor permissionis modi. Vnus per priuationem præcepti maioris boni: & tunc id, quod permittitur, declaratur esse minoris uirtutis, ueluti Paul. 1. Corinth. septimo nõ præcipiens virginitatem permittit matrimonium. Permissionis quatuor modi. Primus. Secundus per priuationem ꝓhibitionis, ut si quis ad euitandum mortale in subdito permitteret veniale: & tũc id, quod permittitur, denotatur esse minus malum. Secundus. Tertius per priuationẽ simpliciter cohibitionis volũtatis: sicut Deus permittit omnia mala fieri nõ cohibens & impediens, cùm possit. Tertius. Quartus per priuationem punitionis: & tunc id, quod ꝑmittitur non excusatur à culpa, sed relinquitur impunitum, ut meretricium delictum ad cauendũ adulterium. Quart⁹. Et hoc mõ ait ista opinio, permissum fuisse hebræis libellum repudij, ad cauendum uxoricidium, sicut & permissum eis fuit fœnerari ad usuras alienis, ne eas à suis ciuibus corraderent.

2. Opinio. ¶ Secunda opinio ait, repudium fuisse permissum tanquam licitum, hoc est, tanquam minus bonum, ut in primo quatuor modorum explicuimus. Quæ quidem opinio, ait D. Thom. est probabilis, sed prima communius sustinetur. Et Ricardus articul. 3. primam etiam, inquit, cõmuniorem & securiorem. Et eandem

dem sequitur Nicolaus Lyranus Deuter. 24 & Mat. 19. Imò & Magister ipse sentẽ. Et Altisiodorensis & Bonauentura, ac sub inde Theologorum pleriq; Durandus verò q. 2. licèt fateatur primam esse magis communem, secundam tamen existimat probabiliorẽ, veluti & Paludanus, & Scotus. Sed Abulensis super ca. 19. Mat. q. 49. vsque adeò eandem sustinet, vt priorem dicat esse irrationabilem: atq; adeò q. 51. eandem secundam ait indubitàter esse tenendam. Caietanus denique super verbo Moyses permisit, Matth. 19. quendam habet singularẽ modum, quem & tractabimus. ¶ Ex his ergo secundam conclusionẽ negatiuam eliciamus. Repudiare vxores minimè fuit Iudęis licitum ceu minus bonum, sed fuit, quemadmodum ait prima opinio, tanquã minus malũ, vt impunè fieret, permissum. Et primùm, ꝙ inter gẽtes nunquã fuerit licitum, manifestũ fit ex vsu & more ecclesiæ Nam ut Innoc. ca. sæpe citato Gaudemus, de diuortijs, probè adstruit. Qui legitimam repudiauit vxorem, licèt aliam duxerit, cogitur dum ad fidem conuertitur alij dimissis cum illa repudiata reconciliari & permanere, si modò voluerit cõuerti: ergo per repudiũ nunquàm fuit inter gentes matrimoniũ diremptum, quia cum gentibus nullibi legitur, neq; verò creditur aliquo tempore dispensatum, atq; adeò repudiatio peccatum eis fuit, & secundũ matrimoniũ nullum. Quod quidem argumentũ nõ ęquo pede, vt de gentilibus, ita de Iudęis currit: nam & si ipsi conuersi compellantur quoque cum priori vxore, quanuis repudiata, permanere, dicere altera opinio põt, hoc accidere, vt de pluribus vxoribus diximus, eo quòd per Christum abrogata fuit dispensatio, quæ illis antea facta fuerat dissoluẽdi matrimonij. ¶ Arguitur nihilominus de Iudæis exemplo illorũ, qui inter ipsos autoritate & sanctitate eminebant. Nemo enim eorum legitur uxorem repudiasse, nisi fortasse singulari reuelatione & iussu Dei, vt Abraham ꝓpter mysterium, vt dictũ est. Quanuis & dici posset Agar non fuisse prorsus repudiatã per solutionem matrimonij, sed instar diuortij quo ad vsum & cohabitationem. Vnde non desunt ex Hebræis qui dicant Abraham mortua Sara reconciliasse sibi Agar, quæ alio nomine dicitur Cethura, Genes. 25. quanuis litera non arrideat, quæ ait, Aliam duxit vxorem nomine Cethurã. Et S. Tho. censet Agar uerè repudiatam, qđ certè mysterio repudiatæ legis à Christo magis cõsentaneum est. Quare Cethura tertia vxor fuit Abrahæ, vt ex ipso textu planè colligitur, vbi habetur, ꝙ Abraham cuncta, quæ possederat, dedit Isaac, filijs aũt cõcubinarũ dedit munera. Appellat. n. concubinas, vxores illas rõne supra relata. ¶ Sed vt ad nostrã conclusionem reuertamur, probatur secundo argumento ex verbis Domini Mat. 19. rectè ꝓspectis. Rõ. 2. Postquàm. n. Christus ad propositam q̃õnem Pharisæorũ, liceret ne vxorẽ qu cunque ex causa dimittere, negãter rñdisset, synceràq; legem instituti matrimonij instaurasset dicens, Quos Deus coniunxit, homo non separet, vbi perpetuũ nexum matrimonij monstrauit, obiecerunt Iudæi exceptionẽ dicentes. Quid ergo Moyses mandauit dare libellum repudij & dimittere? alludentes ad illud Deutero. 24. Si acceperit hõ vxorẽ, & nõ inuenerit gratiam ante oculos eius propter aliquã fœditatem, scribet libellum repudij, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo sua. Tunc Christus eorum exceptionem tanquam non legitimam repellens, uerbum, mãdauit, correxit dicens, permisit: insinuando, quòd illud nõ mandãuit tam quàm bonum, sed quòd permiserit tanquam minus malum. Ob duritiam inqt, seu ad duritiam cordis vestri: hoc est, ad confundendã duritiã cordis uestri nõ potentium obedire legi Dei, quæ quidẽ duritiea praua erat, atq; adeò per se illa nõ excusabat illos, & ideo non erat cur Moyses morem gereret eorũ duritiei, & quasi cõniuens eorum nequitiæ rẽ per se prauam licitam faceret & honestam. Idq; ex subiuncto verbo cõfirmatur. Ab initio autẽ Rõnis confirmatio. nõ fuit sic: quasi diceret, uera & legitima institutio matrimonij id non permittit: quare nec Moyses permisit, vt licitum, sed eatenus quòd cum alijs criminum generibus sua singulis propria supplicia assignauerit, huic tamen nullam iniunxit pœnã, ne vestram duritiem tanto rigore coercens peioris nobis mali occasionem offerret. Itaq; Moyses dimittere quidẽ vxorẽ non mandauit, sed permisit. Libellum au

Augus. tem repudij, vt lib. 1. de sermone Domini in monte ait Aug. sub conditione, si vxor dimitteretur; dari ei mandauit, vt libera ipsa esset cōmigrandi (quod ipsi iure fieri putabant) ad alias nuptias. ¶ Caietanus

Caie. opinio. illic nescio, quod nam medium comminiscitur, intellectu non facile. Ait quippe, quod dimittere vxorem, nec omnino erat licitū

Ratio prima. (quia permissio non nisi malorū est) nec omnino erat mortale crimen. Primò, quia

Secūda. permissio ponebatur per modum legis. Secundò, quia Malachias. 2. quasi ore Dei ait, Si odio habueris vxorem: dimitte. Et

Tertia. tertiò, quia licebat dimissæ alteri viro nu

Snīa autoris. bere, vt patet loco citato Deuter. 24. Hoc aūt medium uix intelligitur, quia si permissio non nisi malorum est (vt ipse fatetur) profectò illud malum relinquitur in sua natura: quocirca si dimittere vxorem

Solu. 1. rōnis. lege naturæ peccatū mortale erat, lex per permittens nihil culpæ minuebat. Et sic

Caietanus. ad primum in cōtrariū rñdetur, quod lex ponebatur non tanquam excusans à culpa, sed à

Ad Malachiā. pęna. Et Malachias loquebatur non tanquam præcipiens, sed alludens ad Mosaycā legē, quā Deus approbat tanquàm permittentē impunè fieri. An verò dimissæ liceret alium maritū accipere art. sequenti dicet.

3. argu. ¶ Tertiò ad eandem conclusionem arguitur. Dispensatio iuris naturalis nō est credenda autoritate Dei fieri, nisi propter aliquem honestum finem, cumq; ad religionem pertinentem: hic autem finis in repudio non reperitur: ergo nec illa dispensatio habet locum. Accipe exemplū. Quod

Exēplū. Deus dispensaret in vxoribus plurib. ducendis ratio diuini cultus augendi admonebat. Et si fortè dispensauit cum Abraham vt Agar prorsus repudiaret, ratio id mysterij videbatur exposcere. Quod autē Moyses autoritate Dei sic dispensaret in repudio, vt faceret illud licitum, dūtaxat, propter duritiem cordium illius gētis, & vt eorum peruersis animis obsequeretur, profectò nulla ratio suadeat: esset.n. hoc potiùs eorum prauitati conniuere. Satis ergo erat, quòd permitteretur tanquā minus malum sine pœna tēporali fieri: hoc enim pacto permittunt meretricia & vsuræ. Profectò si ratio perpendatur, plurimum vigoris habet. Imo nomen ipsum, permittere, si vim significationis obserues, non est nisi mali, sicut cōcessio est bo

ni. Vnde super Malachiam Hieronymus, quem Magister præsenti dist. in. refert, permisit, inquam, repudium, nō vt concederetur dissidiū, sed vt tolleret homicidiū.

¶ Et quartò arguitur, inquirendo quando dirimebatur matrimonium. Et clarū est, quòd ante libellum non erat dissolutum. 4. argu.

Neque uerò dirimebatur per libellum, si quidem antequam dimissa transiret ad secundas nuptias licebat viro eam sibi recōciliare sine nouo consensu denuò contrahendi: ergo necessum est dicere, quod dirimebatur qñ fiebat transitus ad aliud matrimonium: atque adeò libellus non dirimebāt, sed faciebat illi potestatē dirimendi. Quod re uera minus credibile est.

¶ Sed quò res liquidior fiat, quintò arguitur examinādo causas, propter quas libellus repudij dabatur. Peccant enim nōnulli de hac re per ambo extrema. Quidam enim aiunt, quòd solùm dabatur propter fornicationem: alij autem quòd propter quācunque causam, etiam ob solū odiū, quo uir prosequeretur vxorem. Sed quis credat, quod cordatissimus legislator Moyses licitum fecerit repudium solùm propter odium uiri, quod ex sola sua iniquitate absque alia causa prodiret? Imò verò neque hoc ex lege, sed contrarium colligit. Si.n. solum odium sufficeret, non opus esset marito aliam causam allegare, & tamē illud oportebat, iuxta illud Deuter. 22. Si duxerit uir uxorem, & postea odio habuerit eam, quæsieritq; occasiones, quib. dimittat eam obijciens ei nomen pessimū: scilicet, quod non virginem eam inuenisset: tollent eam pater & mater eius &c. Vide quemadmodū nō sat erat allegare odiū, sed causas legitimas odij. Quod ergò ait Malachias, Si odio habueris eam, dimitte, intelligitur, si causas habueris odij legitimas, ut loco citato Deuter. 24. his uerbis explicatur, Si non inuenerit gratiam ante oculos eius propter aliquam fœditatem. 5. argu. Opinio quorūdam. Solū odium. Malachias exponitē.

¶ Vnde colligitur, quòd ut nō sufficiebat odium, ita nec requirebatur fornicatio, sed aliæ causæ sufficiebant fœditatis. Id quod Christus insinuauit dicens, Ego autem dico uobis, Quòd quicunque dimiserit vxorē suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur: quasi Iudæi alias causas in vsu haberent dimittendi, ut ait Augustinus super Deuter. 24. Multæ enim Nota. Aug.

nim, inquit, erant in lege causæ dimittendi vxores: Christus solam fornicationem excepit, cæteras molestias iubet pro fide & castitate coniugij sustineri. Est enim uerò simillimum repudium Moysen permisisse instar Romanorum & aliarum gentium, præcipuè Aegyptiorum, quorum moribus intinctos ipse Moyses inde eos eduxerat. Duritia enim cordium Iudæorum erat, nolle seruare legē naturæ, quæ erat Dei instituentis matrimoniū ceu indissolubile vinculum, sed contendere more gentium uxores dimittere. Gentes autem pluribus causis dimittebant: nempe, illis, quæ aliquo modo obstare matrimonio videbantur, vt si uxor sterilis esset, aut venenū marito aut filijs propinasset, aut si post contractum matrimonium aliquā fœditatem incurret seu corporalem vt lepram, seu in moribus si esset fornicaria aut seditiosa, &c. vt exponuntur in lege supra allegata Consensu. C de repudijs, quæ quidem erant odij & abominationis causæ. Imò verò tempore Christi adeò multiplicabantur repudij causæ, vt in quæstionem verteretur, vtrùm quacūque ex causa id liceret. Hanc enim quæstionem ad iudicium Christi detulerūt. Id quod relatione Iosephi lib. 4. de antiquitatibus cōstat, vbi ait, ab vxore copulata sibi volens quicunque disiungi ꝓpter quascunque causas, quæ multis modis hominibus prouenire noscuntur, ex scripto, eo quòd nunquā cum ea conueniat, compromittat. Et Abulensis q. 55. super. 19. cap. Mat. ex quacunque causa putat licitum fuisse repudium.

[Margin: Repudiū gentium.] [Margin: Ioseph.] [Margin: Abulensis.] [Margin: 5. Argu.]

¶ Ex his ergo quintum argumentum conclusionis conficimus. Christus solum approbat diuortium: hoc est, tori separationē, causa fornicationis: ergo iure naturæ sola illa poterat esse legitima; nō ergo est credibile, quòd Moyses authoritate diuina tanquā licitum admitteret libellum repudij propter tam multas causas, imò (vt ait Abulensis & alij) quibuscunq; de causis, potissimùm si non necesse erat eas in iudicio probare, sed priuatim allegare: esset enim hoc iudicio & arbitrio ipsorum matrimonium subdere, ut quicunque iudicio suo priuato matrimonium absque culpa dirimeret, quod re uera fas non est credere. Hanc nostram cōclusionem apertè profectò affirmare uidetur Diuus Augustinus contra Faustum lib. 19. ca. 26. in textu citatus, vbi ait, legem non dixisse, Qui voluerit, dimittat vxorem, sed quia nolebat dimitti, interposuit moram scribendi libellum, vt ille ab illo dissidio absisteret, & quod malū esset vxorem dimittere, cognosceret. Sed & art. proximo noua argumenta eidem conclusioni adijcient.

[Margin: August.]

¶ De forma autem libelli, qualis tunc esset, nihil certi scriptum habemus. Magister Sententiarum, distinctione præsenti ait, causas repudiādi oporteret in illo scribi. Abulensis verò super. 19. capit. Math. quæstio. 57. id negat. Id tamen creditu durum est tenēdo opinionem, quam ipse sequitur: nempe, quòd repudiū erat licitū. Credit enim simul neque opus fuisse causas vllo modo probari uel in iudicium deferri. Durissimum inquam, est creditu, duritiei Iudæorum Deum vsque adeo indulsisse, vt repudium eis tanquā licitum ob quascunque causas neque probatas neq; in iudicium delata concesserit. Quare qui hæc omnia membra sustinere profitētur, multum sibi oneris imposuere. Secūdùm tamen opinionē tenētem repudium non fuisse licitum, liberius loqui possumus de forma libelli. Possumus enim tenere, ꝙ sine tanto strepitu fiebat discessio. Quanquam apud Romanos ratum non erat repudium nisi testibus legitimis in iudicio causæ comprobarētur. Erat enim certus causarum numerus præscriptus, vt l. Nullum. ff. de diuortijs. & l. Consensu. C. de repudijs. At vero Moyses, si repudium non vt rem licitum permittebat, nil mirum si nec causas præscripserit necessarias, nec formam scribendi repudium, sed tantum ait, Scribet libellum repudij & dabit in manu eius: quasi non in iudicio, sed priuatim res esset transigenda. Vnde quanuis libellus nomen sit forense, quod videtur scriptas causas criminis denotare, tamen cùm ille Iudæorum non daretur nisi in fauorem vxoris, credibile est non continuisse causas repudij, saltem speciatim expressas, ne mulier suā secum ipsa importaret scriptam infamiā. Et Iosephus supra citatus non insinuat aliam libelli formam, quàm illam. Nunquam tecum conueniam compromitto. Itaque quando crimen fornicationis aut aliud lethale obijciebatur uxori, tunc in iudicium

[Margin: Forma libelli.] [Margin: Romanorum repudiū] [Margin: Causarum certus numerus.] [Margin: Nota.]

iudicium delata accusabatur ad ultionē, sed tamen ad repudiādum non colligitur ex scriptura quòd fieret forēsis processus, sed cùm odio haberetur à viro ipsa consentiebat discedere, dum modò per libellum posset constare solutam esse(vt putabant) matrimonio. Nonnulli dicūt, quòd scribebantur in genere causæ. Verbi gratia, si diceretur, ꝙ mores ipsius nō erant congruentes marito. Magister autem historiarum ait, quòd res coram sacerdotibus agebatur. August. verò loco proximè citato ad Scribas ait fuisse recurrendum, qui marito repudium dissuaderent, quod si persuadere non possent, ipsi libellū conscriberent.

Augus.

Solu. 1. argum.

¶ Restat verò argumenta contrariæ opinionis respondere. Ad primum ergo, quod nos obiecimus, iā satis responsum est, quòd lex illa & mos gentium repudiandi vxores ex naturalis luminis obsuscatione oriebatur. Vtrùm verò longa consuetudo totius gentis etiam inter illos, qui vt sapientes habebantur, posset plebem à culpa excusare, alia quæstio est: nam licèt consuetudo in principio ortum habuerit ex culpa: nempe, quia alijs peccatis obnubilatum erat rationis lumē nihil uetat quominus aliquem potuerit post longum tempus excusare. Sed neque hoc certe libenter affirmauerim: quoniā genus illud repudij tam frequēs speciem præ se ferebat cuiusdam concubinatus.

Longa consuetudo an excusaret repudiantes.

Solu. 2. argum.

¶ Ad secundum respondetur, quòd legislator non coercens malas uoluntates subditorum si sperat posse proficere, cōsentire censetur. si verò id nō sperat, imò potiùs prudenter timet ex sua coertione, ꝙ subditi in peius malū prorumpent, tunc permittens nō cōsentit, sed potiùs cauet maius malum, sicuti principes nunc meretricia permittentes.

Ad Malachiam

¶ Ad Malachiam autem iam responsum est, ꝙ illa non fuit præceptio, sed Mosayca permissio modo iam exposito.

Sol. arg. Scoti.

¶ Ac per id soluit argm̄, quod Scotus nō parui facit. Scripturā, inquit, sacrā nihil falsi suspicandum est cōtinere: cùm autē locis citatis Moyses & Malachias mādent repudiū: sic syncerè audienda lex est. Respondendū, inquam id minimè mādare, sed ꝑmittere modo exposito. Imò Hieronymus Malachiam interpretans, nō ait prophetam illud assertiuè dixisse, sed quasi tacitā obiectionem aliorum referendo.

Hieron.

Cùm enim dixisset, Vxorem adolescentiæ tuæ noli despicere, subiecit de repente, Cū odio habueris, dimitte, dicit dn̄s: hoc est, sed dices mihi, scriptum est, Cùm odio habueris, dimitte.

¶ Potissimum autem argumētum est hoc. Lex vetus quanuis gratiam non conferret, ostendebat tamen prohibebatq; peccata, vt ad Roma. 3. ait Paul. & Esaiæ. 58. Annuncia populo meo peccata eorum: ergo Moyses autoritate Dei omnia illi populo crimina denunciauit, aliàs neglectui fuisset ab eo habitus: nunquàm autem declarauit repudium esse peccatū, imò concessit eius libellum: ergo non erat peccatum. Et confirmatur, quia obseruatio legis sufficiens erat ad vitam æternam iuxta verbum Domini, Si vis ad vitam ingredi, serua mandata: sed etiam in repudio seruebat homo mandatum: ergo erat licitum.

Argumētum foret.

Confirmatio argum.

¶ Ad primum autem respondetur negata minori. Imò lex matrimonij in Adam & Eua constituti bene intellecta iuuante lumine naturali & antiquissima sanctorum patrum consuetudine repudium satis superq; declarabat esse illicitum. Et hoc est quod Christus voluit Pharisæos docere. Sicut enim ipsi male intelligebant, quòd diligendus esset amicus, & odio habendus inimicus, & quòd occidere esset peccatū, non tamē interna cordis ira, & ideo Christus sensum naturalem legis explicās ait, Ego autem dico vobis, Quicunque irascitur, &c. & Diligite inimicos vestros: ita quia malè intelligebant legem matrimonij, docuit quòd ab initio lex non permiserit dimittere vxorem nisi ob fornicationis causam, idemque per diuortium quo ad tori separationem, vt mos seruat Christianus.

Sol. primi.

¶ Super oīa solet alia opinio adhibere autoritatem Chrysostomi homilia. 32. super. 19. ca. Matth. cuius verba sunt, ꝙ Moyses permittendo libellum repudij à peccato abstulit culpam peccandi. Hæc tamen subobscura uerba per præcedentia & subsequentia in nostrum sensum planè explicantur. Non enim vult dicere, quòd à repudio abstulit culpam, ut maneret licitum, sed quòd ab illo, quòd erat, manensitque peccatum, abstulit reatum pœnæ, vt non videretur peccatum. Verba enim præcedentia hæc sunt. Permisit uobis mala facere, ne faceretis peiora. Nota, permisit

Chryso. autoritas.

permisit mala. Et subdit, igitur hæc permittendo, nō vobis iustitiam Dei demōstrauit, (nempe, quanto supplicio dignū esset repudiū) sed à peccato abstulit culpam peccādi (scilicet pœnam, quæ testis est culpæ.) Vt quasi secundùm legē agentibus vobis peccatum uestrū non videatur esse peccatū. Hæc ille. Quæ quidem verba paulò differētius refert Magister sententiarum, in fauorē nostræ opinionis, quā ipse sustinet. Ait. n. quòd ꝑmissio libelli in peccatore minuit culpam. f. dum per repudii culpam cauit homicidium.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm dato libello repudii tam uxori quàm uiro liceret ad secūdas nuptias transire.

IN calce demum quæstionis huius quæritur, an repudiatæ vxori par ius esset, sicut viro transcundi ad secundum matrimonium. Et arguitur à parte affirmatiua. Iniqtas nemini suffragatur: sed in repudio maior erat iniquitas repudiātis viri, quam repudiatæ vxoris: ergo si viro licebat aliam ducere, licebat & vxori alteri viro nubere.

Partis affirmatiuæ argum. 1.

2. Arg. ¶Secundò. Quando mos erat (vt Augu. in primo articu. citatus ait) peccatū non erat: sed in legē illa mos erat, vt vxor alii nuberet, vt ex Deuter. 24. cap. cōstat: ergo licitum erat. ¶In contrariū est, ꝙ in codē cap. repudiata, quæ alii nuberet, polluta notatur, & abominabilis facta corā Deo.

Pars negatiua.

1. Cōcl. ¶Hæc quæstiūcula ex superioribus decisa testat, ad quam ideo tribus conclusionibus, quæ superioribus sunt appēdices, respondetur. Prima. Si repudium lex tāquam licitū permittebat, matrimoniū, dato libello restabat solutū; si uerò (qđ monstrare conati sumus) non permittebatur tāquam licitum, nullatenus per libellum dirimebatur matrimonium. Res est clara: quia repudium erat matrimonii dissolutio: si ergo iure fiebat, verè dirimebat matrimoniū: sinautē nō fiebat licite per dispensationē iuris naturæ dissolutio re vera non fiebat, sed attentabatur. Quare secūdùm hanc opinionē peccatum erat apud Deum repudiū facere.

¶Secunda conclusio. Quanuis matrimonium nō dissolueret, nihilominus vir poterat aliam vxorem ducere: nam poterat tunc vnus vir (ut superiori quæstione dictum est) plures simul ducere uxores. 2. Cōcl.

¶Tertia conclusio. Si uera esset opinio tenentiū licitum fuisse repudiū, consequēs fieret, ut repudiata cū alio posset cōiugiū transigere. Id qđ apud ethnicos iure fieri credebatur. Secundū tñ opinionē, quā ueram existimamus, repudiata iure diuino & naturali ꝓhibita nequiuerat alteri adhærere uiro, quanuis per legem liceret ei id impunè facere: qm̄ primū mr̄imoniū non dirimebat, neq; mulieri fas erat plures sibi simul adiūgere uiros. sed debebat uel reconciliari cum priori, uel cœlibē degere uitam, sicut mō tenentur uxores ꝓ diuortiū à suis uiris semotæ. ¶Et qđ hæc sit rei ueritas, super oīa argumenta facta ꝓbatur etiamnū ꝑ uerba illius legis Deutero 24 reconciliationē repudiatæ prohibentis. f. ꝙ si alterum maritū duxerit, illo uel mortuo, uel eā repudiāte nō poterit cum priori recōciliari: quia polluta & abminabilis facta est corā Dño: si. n. primū mr̄imoniū fuisset re uera discissum, tunc ſm̄ esset legitimū, atq; adeò illa non fuisset pollura neq: abominabilis: cum ergo existimata fuerit polluta, denotatur mœchatā fuisse cum secundo, atq; adeò primum mr̄imonium non fuisse diremptū. Ex quo patet pronos alterius opinionis nō ad ueritatem literæ fuisse locutos dicentes, causam, cur uir repudians uxorē ꝓhiberetur eā sibi recōcialiare, fuisse in pœnā, ne faciles essent ad repudiandum. Est. n. ficta causa, tum ꝙ in textu non illa assignatur, sed quia polluta erat, tum ꝙ si illa fuisset causa, quanuis non nuberet alteri uiro deberet etiā reconciliatio prohiberi: quod falsum est. Nam insinuat eadem lege à contrario sensu, quòd antea quàm alij nuberet, posset cum priori uiro reconciliari. ¶Quin uerò ex uerbo subiuncto, reconciliari, nouum sumitur argumentum: denotat enim prius matrimonium non fuisse solutum: alioqui reconciliatio non haberet locum, sed cōtractio noui matrimonij cum eodem priori marito. Profectò lex illa loquit de repudiata

3. Cōcl.

Argu.

Patroni alterius opinionis.

Cā ostēditur ficta.

Aliud arg.

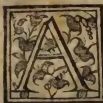
diata instar euangelij de illa, quæ modò per diuortium fornicationis causa separatur à uiro, quæ scilicet reconciliari suo uiro potest, & si alteri nubat, mœchatur.

Testimoniũ Christi. ¶Et hoc uidetur Christus insinuasse duo membra sermonis faciens: nempe, ꝙ non liceat uxorẽ dimittere, nisi una sola cã fornicationis, in quo condemnat Iudæos ꝗ pluribus de causis id faciebãt. Et addidit, ꝙ qui dimissam duxerit, mœchatur. Quocirca firmius irroborata restat sñia ꝑcedẽtis articuli, ꝙ repudium inter Iudæos nõ fuerit plus quàm inter ethnicos licitum.

Sol.1. argumẽ. ¶Ad primum igitur argumentum in cõtrarium respondetur, ꝙ quanuis maior esset iniquitas uiri repudiãtis, quàm uxoris, non tñ licebat illi propter illud aliam ducere, sed quia licebat ei plures habere, quod non congruebat mulieri.

Sol.2. argum. ¶Ad secũdum uero rñdetur, ꝙ moris nomine Augustinus intelligit honestã consuetudinẽ, qualis erat habendi simul plures uxores. Illa nãq; repudij: nõ erat honesta, & iõ nõ erat mos, sed moris ꝑuersio.

DISTINCTIO TRIGESIMAQUARTA, De quatuor prioribus impedimentis matrimonij.

Textus. Cap. 1. *D hæc, quæ de matrimonij substantia & usu dicta sunt, consequitur impedimentorum sermo, quibus personæ illegitimæ ad matrimonia redduntur. Hęresis nãque labe sordescerent, qui ecclesiæ hanc impediendi facultatem abnegarẽt. Sunt ergo quædam sic contrahẽdo matrimonio obstãtia, ut contractum non dirimant; veluti interdictum ecclesiæ, ne clãculo aut feriato tẽpore fiat, alia verò, quæ ẽt dirimunt, ut cognatio atque id genus alia, quæ hisce carminibus designãtur. Error, conditio, votum, co-* Versiculi. *gnatio, crimen, Cultus disparitas, uis, ordo, ligamẽ, honestas, Si sis affinis, si fortè coire nequibis, Hæc socianda vetant connubia, facta retractant.*

Cap. 2. *¶Inter hæc caput tenet frigiditas eo, quòd à natura proficiscitur, quo utique nomine naturalis omnis impotentia coeũdi denotatur. Hoc enim impedimentum, si perpetuum est: puta, si citra miraculum & periculum, ut author est Innoc.* Ca Fraternitatis & frigidis & malefi. *humano remedio remoueri nequit, matrimonium dirimit. Quocirca si alter tunc coniux filios procreare cupit, distracto matrimonio ecclesia iudice ad alias potest conuolare nuptias. Sed qui impedimento tenetur, illis interdicitur. Si verò impedimento non obstante commanere volunt, tũc illam, si non ut uxorem, saltem habeat,*

beat,

beat ut sororum. Id quod Grego. Rauennati episcopo respondit, & secundum eum Lucius tertius asseruit. Ad explorandum uero impotentiæ perpetuitatē Cælestini prouidētia triēnium indulsit, quo elapso secundum Grego. idem quoq; pontifex septima manu iuratorū testium diuortiū permisit. Quòd si qui frigidus pronūciatus est, compertus fuerit aliud matrimonium cōsummasse, ad prius reuocādus est: sentit quippe se tunc sancta ecclesia deceptā, ut idem sancti pontifices autores existunt. ¶ Ad frigiditatem adiungitur maleficium, quod impedimentum pariter est matrimonij, nisi quòd cùm possit duos singulariter inuicē ligare qui tamen ad alias personas cognoscendas sunt idonei, dissoluto matrimonio per utrique facultas fit ad aliud commigrandi. De hoc Hismarius Remensis archiepiscopus scripsit. Si per sortiarias maleficasque artes occulto, sed nunquam iniusto Dei iudicio permittēte, & diabolo præparante, cōcubitus non sequitur, hortandi sunt q. bus ista eueniunt, ut corde contrito Deo, & spiritu humiliato sacerdoti de omnibus peccatis suis puram confessionē faciāt, & per exorcismos & alia ecclesiæ munia sanari procurentur. Quòd si fortè sanari nō potuerint, separari valebunt. Si tamē post comperti fuerint matrimonia cum aijs consummasse, nō subinde satis exploratum fit inter se id posse perficere, atque adeò ob solum illud iudicium, nisi aliud intercesserit, non sunt ad prius matrimoniū cogendi secus si fortè constiterit inter se quoque coeundi potestatem habere, vt per Greg. sententiam definitum apparet. ¶ Neque uerò furiosi, dum in amentia sunt, matrimonium contrahere valent, est enim furia quoddam erroris genus rationis vsum absorbens. Vnde Fabia. neque furiosus, neque furiosa matrimonium contrahere possunt: sed si contractum fuerit, non separentur,

Ap. q̄d. ite, & requisi 1. 33. Capi. cōsulta oni, de frigid. & malefic. Cap. Laudabilem. eod. tit.

Capi. 3.

Capi. Si per sortiarias. 33 q 1.

Can. Requisiuit. 33 q. 1. Capi. 4.

Can. Neque. 32. q. 1.

Ibidem. cap. Hi qui.

Item Nicolaus Papa. Hi qui matrimonium sani contraxerunt, & qui ex duobus uel ambobus amentia, uel furor uel aliqua infirmitas accesserit, ob hanc infirmitatem talium coniugia solui non possunt.

DISTINCTIONIS TRIgesimaequartae. Quest. I. De impedimentis matrimonij ex defectu naturae.

ARTICVLVS I.

Vtrum aliqua sint matrimonij impedimenta.

Diuisio trimembris matrimonialis tractatus.

IN tres partes d. 26. partiti sumus hanc matrimonij disputationē. Per septē enim distinctiones egim' de causis efficientibus, quib. matrimoniū cōstituitur & perficitur: & in tribus subsequentibus de causis eius formali & finali; nēpe, de uinculi perpetuitate, deq; eius bonis & vsu ad finem generationis. Per nouem ergo hinc restantes tertia pars eiusdem disputationis extenditur, quae est de causa eius materiali, seu de subiecto: videlicet, de personis ad matrimoniū & eius vsum legitimis, siue de impedimentis, quibus illegitimę redduntur. Huiusmodi autem impedimentorum duo sunt genera, quaedā enim non prorsus illegitimas reddunt personas, sed aliquo modo inidoneas. Et de istis agitur in tribus distinctionibus: putà in hac & duabus proximis. Sed alia sunt simpliciter illegitimas reddentia, de quibus in sex consequentibus subsequitur sermo: nempe, à distinctio. 37. vsq; ad 42.

Partis negatiuae ar. 1.

Quaerit ergo primo in genere, an aliqua sint matrimonij impedimenta. Et arguit à parte negatiua. Matrimonium caeteris sacris adnumeratur: reliquis verò non adscribuntur impedimēta: ergo nec debent mr̄imonio cōsignari, pſertim cùm sit inter reliqua in minimo pfectionis gradu: & quo res minus est pfecta, eò paucioribus impedit. ¶ Secūdò. Vbicunq; est morbus, ibi est remediū necessariū, sed cōcupiscentia, in cuius remediū est mr̄imoniū indultū, existit in oībus: ergo nemo debet simpliciter à mr̄imonio arceri. ¶ Tertio, coniunctio viri & mulieris nunq̄, nisi per matrimonium licita est: sed oīs illicita cōiunctio dirimi pōt: ergo quicquid matrimonium impedit cōtrahendum, dirimere debet contractum, tanq̄ illicitè inuitum, atque adeò nō distinguunt impedimēta, vt alia sint quae impediant duntaxat mr̄imonium cōtrahendū, atq; alia, quae dirimāt contractum. ¶ In cōtrarium per alterum extremū arguitur q̄ sint infinita impedimenta: tū quod matrimoniū quoddā bonum est: boni aūt defectus ut Diony. 4. c. de diuinis nominibus autor est, infinitis modis accidit, veluti ab scopo aberrare, vt ait Philosophus: tum qd' huiusmodi impedimenta sumuntur ſm cōditiones particularium personarum, quae sunt infinitae. ¶ Haeretici illi, qui facultatem ecclesiae circa sacramētorum substantiā & ornatū adimunt, eam negant leges posse condere impedimētorū matrimonij, praeter illas, quae sunt de iure naturae, ut filia nō cōtrahat cum patre, vel fortè cum fratre, uel q̄ iure diuino sunt in Leuitico. Quare & sacerdotes, dicūt, posse matrimonia contrahere, & religiosos: nā alia impedimēta veteris legis cerimonialia erāt & iā cessarūt. Ita dogmatizant Lutheranorum scholae. Sed sūt in hoc, veluti in alijs plurimis plane haeretici. ¶ Ad q̄stionē ergo duabus cōclusionibus rūdet. Prima. Multa sunt impedimēta matrimonio obstantia, non solum quae vel ex defectu cōsensum, uel longe naturae obueniūt, verùm q̄ ecclesiasticis institutis decreta sunt. Quae quidē conclusio nō tantū veluti scholastica veritas, verū ceu catholica, cuius cōtraria negatio haeretica est, asseritur. Probatur. Res uniuersae, q̄ ex causis mutabilibus & variabilibus pēdēt, obnoxiae sunt impedimētis, q̄bus vel impedūtur ne fiāt, vel factę cessant: mr̄imoniū est hmōi: ergo hēt impedimēta. Pro-

2 Arg.

3. Arg.

Pars affirmatiua.

Haeretici.

1. Cōcl.

Probatio minoris. ta. Probatur minor, quia maior notissima est. Matrimonium ex triplici causarum genere constat: nam quatenus est in officiū generandi, est naturæ institutum, & quatenus sacramētum, est institutum Dei, & quatenus ad conuictum humanum attinet & Reipub. pacē, legibus humanis subditur, & oēs sunt causæ variabiles & impedibiles: nā iure naturæ constituitur per mutuum cōsensum ad finē generationis: cōsensus autē, cùm sit res humana ui & errore impediri pōt, & generatio ꝑ impotētiam coeundi significatio verò sacramenti vnionis Christi cum ecclesia impeditur per bigamiā: conuictus autē pacificus impeditur per uxoricidia & incestus, atq; alia crimina, quæ ideo ecclesia prudēter impedimēta esse uoluit matrimonij. Sed & ornamentum & ciuile decus matrimonij per hoc accedit, quod cognatione propinqui à matrimonio propellantur. Quo fit, vt de oībus istis ecclesia possit leges prohibitorias cōdere. Quin uerò principes, & ciuilis respublica, si nō id ecclesia permittat, facultatem habeat hujusmodi ferendi leges, quibus mrimonia cohibeātur, ut inferiùs dist. 40. & 42. latiùs monstrabitur.

Obiect. ¶ Et per hoc soluitur argm̄. Si cōtra obijciatur ꝙ matrimonium est uinculum diuina autoritate perfectum, iuxta verbum illud, Quos Deus cōiunxit homo nō separet: diuina aūt voluntas impediri per causas nequit creatas.

Dilutio Respōdetur, inquam, quòd Deus matrimonium non cōiunxit nisi per causas supra dictas. Dicitur enim ipse coniungere, quia id facit per leges à sua æterna lege deriuatas, deq; humanis rebus disponēies, quæ quidem res per leges itidem ecclesiasticæ Reipub. quā ipse instituit, possunt impediri.

Secunda conclusio. ¶ Secunda cōclusio. Impedimentorum matrimonij quædam sunt: quæ impediunt contrahendum, non autem dirimunt contractum: alia verò sunt, quæ & cōtrahendo obstāt, & contractum distrahunt.

Duo impedimētorum genera. Diuisio hæc nascitur ex alia eorum partitione, quæ ad matrimonium spectant. Quædam enim sunt quę ad eius tantum solennitatem attinent, atque alia, quæ sunt de eius essentia. Impedimenta ergo eorum, quæ sunt de solennitate, impediunt quidem contrahendum: quia illis impedimentis existentibus peccatum est matrimonium contrahere, sed contractum non dirimunt. Impedimēta uero eorum, quæ sunt de essentia, diluunt & cōtractum.

Ratio discriminis. Et rō discriminis est clara: quoniā existentibus illis, quæ sunt de essentia rei, quanuis eius ornamenta desint, res nihilominus cōsistit, vt si adsit materia & forma, quanuis color vel aliud accidens desuerit, res seruatur. Attā vbi id, quod est de essentia, deest, res ipsa perimitur. Exemplum etiam est in alijs sacramentis: nam sine exorcismis, catechismis vel alijs cæremonijs, si fiat baptizatio in aqua cū legitima forma, erit uerus baptismus.

Obiect. Quod si arguas. Perpetuitas indissolubilitasq; matrimonij est vsq; adeo ei propria, vt sit de eius diffinitione: quod autem est de diffinitione rei, est ab ipsa inseparabile: nulla ergo sunt impedimenta, quæ dirimant contractum.

Solutio Respondetur, sensum non esse, ꝙ dirimant coniugium illud, quod legitime fuit compactum & semel ualuit, sed quòd si sit de facto attentatum, erit irritum & cassum. Qui enim clā contrahunt, peccant quidem, sed factum tenet. Cognati uero intra quartum gradum & peccāt attentādo, & nihil faciunt. Quare hæc impedimēta non propriè dirimunt: quia nullum unquam fuit matrimonium, sed dicunt dirimere ad differentiam aliorum quoniā qui de facto sic contraxerunt, iure sunt separandi.

Impedimenta circa solennitatem. ¶ Impedimenta primi generis sunt tantum duo: s. uetatio ecclesiæ, & tempus feriatum: his carminibus contenta. Ecclesiæ uetitum, nec non tempus feriatum Impediunt fieri, permittunt facta teneri. Vetatio seu ꝓhibitio ecclesiæ est, ne clanculo matrimonium fiat De quo quidem impedimento dist. 28. dictum est, ubi declarauimus matrimonium clam contrahere esse peccatū mortale: hoc est, si sine restibus fiat quib. publicè constare possit, fortasse autem sine bannis nō semper est mortale.

Tēpus feriat. De alio uero impedimento feriarum: nempe, de temporibus, quibus nuptiæ solenniter fieri prohibentur, diximus dist. 32.

Versiculi. ¶ Impedimenta dirimentia sunt duodecim, de quibus sigillatim agēdū est, hisq; uersibus continentur, Error, conditio, votum, cognatio, crimen, Cultus disparitas, uis, ordo, ligamen, honestas, Si sis affinis, si forte coire nequibis. Hæc socianda uetant connubia, facta retractant. Porest ete

R 2 nim

Impedimenta matrimonij unde possint oriri. nium matrimonium impediri aut ex parte ipsius contractus, qui per spõtaneum mutuumq; consensum cõpingitur: & quia voluntarium per violentiam, ac perignorantiam errorem q; tollitur, hæc duo prima sunt coniugij impedimenta. Sed quia causam formalem attingunt, non ad hũc locum, sed ad superiora, quibus de causis efficientibus matrimonium agebat, spectant. Et ideo de violentia distinction. 29. & de errore distinction. 30. dissertum est.

Ex parte personarum. ¶ Ex parte verò personarum, quatum legitimam idoneitatem impræsentiarum tractamus, bifariam accidunt impedimẽta. Sunt enim quæ simpliciter impediunt, vt persona nullatenus possit matrimoniũ contrahere. Alia uero impediunt nõ simpliciter, sed respectu alterius certæ personæ. Illa aũt prioris generis sunt, q̃ fini matrimonij obstãt, seu generationis tm̃, seu generationis & cohabitationis. Et sũt numero quatuor Aut. n. facta obstat, vt nullo mõ fiat, vt impotẽtia coeundi, aut q̃ a libertatem aufert ne liberè fiat, vt seruitutis conditio: aut iure priuat ne licitè fiat, idque siue ratione officij, vt ordo, siue rõne voti, vt castitatis votum. Illorum verò impedimentorum quæ non simpliciter, sed respectu alicuius psonæ obstãtia sunt aliqđ impedit pp obligationẽ ad alteram personam, & illud est ligamen prioris matrimonij, rõne cuius fieri nequit alterius cõtractio, uel quia proportio deficit: quæ triplex esse potest. Aut n. est nimia distantia, & sic est disparitas cultus: nequit enim fidelis cum infideli cõtrahere. Aut nimia propinquitas, ex quas nascitur triplex impedimentum: scilicet, cognatio cõsanguinitatis, quę est propinquitas duarum p sonarum ratione tertiæ sanguine eis coniunctæ, & affinitas, quæ est propinquitas duarum personarum ratione tertiæ mrimonio coniunctæ: & publica honestas, quæ est propinquitas duarum personarũ ratione tertiæ per sponsalia coniunctæ. Aut tertio deest proportio, pp̃ter earum dem personarum indebitam coniunctionem prius factam. Quod est impedimentum criminis: scilicet, adulterij. Nequit enim quis cum ea contrahere, cum qua adulterium cõmiserat. Cui adiungitur & alterum crimen uxoricidij: occisor hanq; vxoris irregularis fit ad alterum matrimonium contrahendam. ¶ His appenditur alia psonarum distinctio ex superioribus collecta. Quædam enim sunt ad matrimonium contrahendum planè legitimæ: nempe, quibus neque uotum obuiat continentiæ, neq; sacer ordo, neque quod piam aliorum impedimentorum. Quædã verò penitus illegitimæ, vt putã quibus vt votum obstat, vel ordo, vel aliud quod piam hmõi impedimentum. Sed quędam sunt neque plenè legitimæ, neq; omnino illegitimæ, sed mediæ, ut frigidi & serui, q̃ quibusdam accidentibus causis commanere possunt, & eisdem deficientibus sunt separandi, vt suis proprijs locis videbitur.

Impedimentum prioris generis. Cultus. Consanguinitas. Affinitas. Publica honestas. Crimen adulterij. Crimen uxoricidij.

Votum. Sacer ordo. Frigidi. Serui.

Solu. 1. argum. ¶ Ad primum igr̃ argm̃ respondet, q̃ etiã alijs sacramentis commune est, vt impediri possint si quid de eorum essentia aut solennitate subtrahat. Adscribuntur tñ matrimonio peculiariùs impedimẽta: primò

Ratio prima impedimentorũ matrimonij. quia in duabus personis tanquàm in subiecto sacramentum hoc consistit, cætera verò non nisi in una: quod autem ex pluribus pendet faciliùs impeditur. Secundò

Rõ. 2. quia matrimonium pendet ex humanis causis & contractibus: quare & pœnitentia est impedibile sacramentum, sed non tantum quãtum hoc. Tertio, quia cætera propter suam perfectionem sunt de præcepto aut consilio: hoc autem funditur

Rõ. 3. in indulgentia tanquam minùs bonum: quare per tot impedimenta offertur occasio ascendẽdi ad perfectionem statum cõtinentiæ.

Solutio 2. ¶ Secundum autẽ argumentum procederet, si non essent alia remedia, qui bus poss..t efficacius & decentius morbo concupiscentiæ succurri.

Solutio 3. ¶ Ad tertium respondetur quòd non omnis cõtractus illicitè factus est dirimendus, sed ille, cui deest aliquid de substantia. Impedimenta uerò, quæ non dirimunt, non impediunt prorsus ne fiat, sed ne absque tali solennitate fiat. Et ideo licet faciant matrimonium culpabile, non tamen nullum: ue luti si quis post seculare cibum sumptum consecraret.

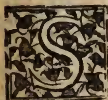
Solutio alius obiectionis. ¶ Ad aliud, quod in contrarium de infinitis impedimentis obiectum est, respondetur, quod ea, quæ per accidens bonum aliquod impediunt, sunt infinita, sed quæ illud corrumpunt, sunt determinati numeri, vt patet in naturalibus, vbi vt causę cõstituentes sunt finitæ ita & earum contrariæ corrumpentes. Et

quanuis

quanuis indiuiduæ conditiones personarum in speciali sint infinitæ, sicut ipsæ in infinitum multiplicari possunt: tamen in generali possunt ad certum numerum reduci: vt in præceptis artium est inspicere.

ARTICVLVS II.

Vtrùm frigiditas matrimoniū cōtrahendum impediat, & contractum dirimat.

VBSEQVITVR vt sigillatim de huiusmodi impedimētis dicamus, ab impedimento frigiditatis exordientes. Igit̄ qđ frigiditas nullū sit matrimonij impedimentū, arguit̄ primò.

Partis negatiuæ arg. 1.

Nullū est impedimētū, saltē dirimens, nisi qđ substantiæ matrimonij obstat: frigiditas aūt nō est hmōi: qm̄ coitus nō est essentia, vt superius ostensum est, & mr̄imoniū virginis cum Ioseph declarauit: ergo non est impedimētum.

2. Arg.

¶ Secundò. Nonnunq̄ redundans caliditas virtutem exiccat seminandi, & potentiā adimit coeundi: imò & ætas seu puerilis seu senilis virtute coeundi non vigent. Quin verò & instrumētorū naturaliū inepta dispositio in vtroque sexu obstare pōt ne coitus idoneè fiat ergo non est cur potiùs frigiditas, q̄ alia quæuis qualitas inter impedimenta, connumeretur.

3. Arg.

¶ Tertiò. Si mulier anteq̄ nubat cōscia fit frigiditatis uiri, & nihilominus in matrimonium consentiat, non dirimitur: ergo frigiditas non est sufficiens impedimētum.

Pars affirmatiua.

¶ In cōtrarium est decretū Innocētij. 3. in cap. Quod sedē, de frigid. & malefi. Sicut puer, qui nō pōt reddere debitum, nō est aptus cōiugio: sic qui impotētes sunt, minimè apti ad cōtrahēda mr̄imonia reputant̄.

Decisio articul.

Impotētia coeūdi duplex.

Frigiditatis nomine quid intelligat̄.

¶ Quoniā q̄ à natura dimanant priora sunt, q̄ q̄ ab arte uel ab humana lege constituunt̄, sermo impedimētorum naturalium antecedere debet. Hęc autē generali noīe dicunt̄ impotentia coeundi. At q̄ hæc impotētia uel naturalis esse pōt uel ab arte ad explicandas ambas species iscriptus fuit speciatim titulus de frigidis & maleficiatis. Atq; adeò noīe frigiditatis oīs impotentia, q̄ à natura cōpetit, cōprehendit. Frigiditas, inquā, nō accidētaria, quæ transit, sed cōplexionis naturalis. Etenim cum uis caloris naturalis sit, q̄ semen satis ad egestionē digerit, nomē frigiditatis obtinuit, vt oēs impotētias naturales coeundi significaret. Quapp frigiditas mulieris, q̄ a nō se habet nisi vt patiens & recipiēs, mr̄imonio nō obstat.

Impotētia coeūdi & generandi diuersę.

Nota tn̄ impotētia coeundi, nō aūt generādi, sunt. em̄ diuersę. Potētia siquidē coeundi est potētia seminādi in vase idoneo, p hoc.n. efficiunt̄ cōiuges vna caro, q̄ quidē esse pōt sine generādi vigore. Pōt.n. seminatio esse actu generationis frustrari tā ex parte viri, q̄ ex parte feminę.

Impotētia generandi.

Impotētia vero generādi appellat̄ sterilitas: & hęc nequaq̄ est impedimētum mr̄imonij, sed impotētia coeundi. Et rō est, qm̄ cōsummatio mr̄imonij cōsistit in cōmistione sexuū, q̄ per eiusmodi seminationē celebrat̄. Quocirca quāuis masculo instrumentū erigat̄, & fęmineū reseret, si tn̄ impotēs sit seminare, frigidus cēsetur. Imò uerò licèt q s potēs esse seminare, tn̄ præpropere, ita ut nō posset uas idoneū expectare, sed foris semē fundere, vt frigidus haberet̄. Quāquā hoc q̄ rarissimè accidat, vt sit impedimentū perpetuū, q a facile vr̄ remediū per artē medicā adhiberi posse. Nisi forsan potēs sit semen effundere, sed nō erigere, qđ accidere sępe solet tā in senibus, q̄ in debilib. alijs. Præterq̄ q inepta corporis habitudo congressum impedire pōt ad legitimè seminādū.

Obiect.

¶ Quod si arguas. Cū ples sit finis mr̄imonij, apparet non em̄ frigiditatem, verū & sterilitatē impedimentū esse. Rūdet̄, steriliter seminātes posse cōtrahere, si nō in officiū naturæ, saltē in remediū cōcupiscētiæ, ut de uetulis ait impræsentiarū D. Th.

Impotētia duplex.

¶ Hęc aūt coitus impotētia vel est naturalis, uel accidētalis. Accidētalis quidē uel p abscissionē uiriliū, uel p maleficiū. Illa aut quæ per abscissionē accidit, quāuis à naturali quodā pacto differat, vt videbimus, tn̄ ad naturalē reducitur orbitatē, & noīe frigiditatis quodā modo continetur.

Impotētia naturalis triplex.

Est igitur impotentia naturalis triplex. s. uel ratione ætatis, uel ratione priuationis ineptæ ve dispositionis mēbrorū, uel ratione alius qualitatis idoneā seminationē impedientis

Varia impedimenta.

¶ Sed hæc impedimenta multiplicis generis esse possunt. Alia quippę sunt perpetua: putà, quæ omni remedio medicęarum sunt destituta: alia uero, quibus per ar

tem subueniri potest: atq; alia, quæ adulta ætas tollit: ac demum alia, q̃ non sunt simpliciter respectu oĩum, sed aliquarum personarum. Pōt.n.quispiã esse aptus ad cõueniendũ cum corrupta, & ineptus ad virginem, & validus ad congrediendũ cũ pulchra, & non cũ deformi. ¶ His ergo p̃iactis ad q̃stionẽ quatuor conclusionibus rñdetur. Prima generalis sit, Impotentia naturalis coeundi perpetua suapte natura impedit mr̃imonium contrahendum, & dirimit cõtractũ, ad sensum supra expositũ: nõ.n.dirimit id, qđ legitimũ fuit, sed declarat nõ fuisse legitimũ. Probaẽ. Contractus mr̃imonij in hoc consistit, q̃ alterutrum se coniuges obligẽt debitũ sibi soluere, iuxta illud. 1. Co. 7. Mulier non hẽt potestatẽ corporis sui, sed vir &c. nemo aũt se ad impossibile obligare valet: ergo frigiditas: hoc est, talis impotentia coeundi impedit matrimoniũ. Ex quo fit hoc impedimentũ ex iure naturæ ortum trahere: nẽpe, p̃ naturalẽ defectũ. Dixerĩ impotentia naturalis, ad differentiã maleficij, de quo art. seq. dicturi sumus, & ad differentiã impotẽtiæ legalis, vt est cognatio: cuius rõ, vt illico patebit, aliquatenus diuersa est. Et adiecimus, perpetua, qm̃ si fit temporalis: putà, cui vel p̃ ætatẽ vel artẽ aliq̃ mederi põt, non impedit. Quare impotentia pueri solum impedit vsq; ad quartum decimũ annũ, vt dist. 35. relaturi sumus. Et dũ frigiditati viri p̃ aliqua medicamina succurri põt, aut claustrum fœmineum qđ naturaliter à viro rũpi neq̃t, aliqua arte põt pandi, nõ est impedimentum. Quãuis q̃ cum hmõi impedimẽtis, donec sublata sint, contrahunt, debitum cõmittant. ¶ Quapropter adhibet hic scđa conclusio. Qñ lis de frigiditate contestaẽ, aut de alia hmõi impotẽtia, si illa põt legitima via iuris probari, illicò dirimendum est mr̃imoniũ. Vt si vir p̃ testes legitimos p̃baret, anteq̃ mr̃imonium contraheret viribus caruisse, vel non habuisse ætatem legitimã, nec postea ea cõpleta cõsensisse, vel si mulier matronarum iudicio monstraret sic esse clausam, vt nequeat vlla arte penetrari. Si verò impedimentum hac via cõstare nõ possit, expectãdum est triennium, in quo bona fide operã nauare debent consummendo mr̃imonio, quo elapso si constiterit congredi non potuisse, tũc si cohabitare noluerit; q̃ a q̃ idoneus est matrimonio dicit se filios uelle pocreare, sperãdi sunt. Si aũt cohabitare cõsenserint, p̃durare possunt in eadem domo, vt vir fœminã, si non vt vxorẽ, saltem habeat vt sororẽ. Decretũ est Cælestini. 3. ca. Laudabilẽ. de frigid & malefic. iuxta sanctionẽ Gre. can Quod aut. 33. q. 1. Et ideo diximus in prima conclusione hãc impotentiã suapte natura dirimere, vt exciperemus spontaneũ vtriusq; consensum, qui efficere põt, vt nõ dirimat. Quare hoc nõ est impedimentum necessariũ, vt cognatio intra quattũ gradum, sed voluntariũ modo inferius explicãdo. Rogas aũt quonam pacto elapso triennio constare põt, nunq̃ mr̃imonium cõsumasse? Rñdetur, q̃ si ipsa est virgo, põt per inspectionem matronarum cõperi, q̃ b. adhibenda est fides, c. Proposuisti. de probatio. Si verò ipsa, q̃ diuortium petit, corrupta est, & nihilominus negat viri potentiã, ille verò iurat, se eam cognouisse, eius iuramento in fauorẽ matrimonij stãdum est: q̃ a est caput fœminæ, vt c. Si q̃s. 33. q. 1. & c. 1. de frigid. & malefic. sancitur. Quod si ambo negant, tunc, si fieri põt, septem sunt adhibendi iurati testes, vt Greg. & Cælestinus locis citatis aiunt. Si re uera si in eodẽ lecto triennio cubuerunt, q̃ difficillimũ est alterutrã partem probare. Crimen.n. fornicationis vel adulterij probatur ex p̃sumptione si adsint testes q̃ viderint eos implexantes, aut in eodem lecto, aut per publicam famam, vt c. Præterea. de testib. Si autem maneant in eodem toro vt cõiuges, negatiua pars probari neutiquã potest neq; uero affirmatiua per visum, nisi turpissimè adhibeantur testes: quare tũc referenda est res ad testes ex auditu, qui ab ipsis audierint matrimonium consummasse, aut nunq̃ ipsum consummare valuisse, aut amboru iuramẽto stãdum est. Quocirca adhibenda est maxima prudentia iudicis. Et re dubia proferenda est sñia in fauorẽ matrimonij ne dirimaẽ, alioqui fraudibus & dolis sterneretẽ via. Quod aut hmõi impedimẽta contracto iam cõsummatoq; matrimonio superuenianẽ? Rñdetur, q̃ tunc nullatenus impediunt, nec hoc põt in dubium reuocari. Si tñ accidãt post ratum matrimonium nondum consummatum, nõ defuerunt qui dicerẽt, ut Ricar-

Prima conclus. — Ratio. — Naturalis. — Perpetua. — Secunda conclus. — Triennium expectandum. — Suapte natura. — Nota. — Dubiũ — Dilutio. — Quãdo uterque coniux negat copulã. — Si impotentia coeundi superueniat. Solutio. — Discrimen.

Ricard' Gratianus. Ricardus & Scotus hic referunt impedire & dirimere. Et videt opinio Gratiani in summa. 33. q. 1. vbi ait, φ coniugium con firmatur carnali officio, & postquàm cõfirmatum fuerit, non est, nisi causa fornicationis, diuisibile. Verum anteq̃ cõfirmetur impossibilitas officij soluit uinculum coniugij. At uero nisi loquatur de sponsalibus certè (sua salua eius autoritate loquamur) cum sua opinione relinquendus est qm̃ nullum est impedimentum, quòd matrimonium, quod uerè legitimum fuit, discindere ualeat. Quare matrimonium ratum, eo φ legitimum est, non nisi per ingressum religionis potest dirimi. Atq; cã ob rem diximus in conclusione huiusmodi impotentiã impedire cõtrahendũ, & dirimere contractum: nimirum, insinuãtes quòd si non præueniat cõtrahendũ, nõ dirimit contractum. (Declaratur conclusio.)

¶ Tertia conclusio. Dissoluto matrimonio ille, qui frigidus uel aliter impeditus ꝓbatur, iure interdicitur ne ad aliud possit matrimonium commigrare, alteri verò facultas sit transeundi. Cuius rõ plana est: quandoquidẽ impedimentũ vnius alteri minimè obstat. De impedimento viri extat tex. supra citatus. Laudabilem, de frigid. & malefi. post Gregorium can. Requisisti. 33. q. 1. vbi. vxori sit facultas secũdas nuptias conuolandi Atqui de impedimento fœminæ extat ca. Ex literis. eo. tit. vbi uiro libero sit potestas accipiendi aliã. Qua propter quod Greg. ait in dicto can. Requisisti. φ uir impeditus debet vxorem habere vt sororẽ, vel si separentur, debent ambo manere innupti, consilium duntaxat est respectu illius, qui impedimentum non habet, sed respectu impediti est præceptum. Similiter quod Lucius. 3 can. Consultationi. eod. tit. dixit: scilicet, quod dum mulier est occlusa, ecclesia Romana cõsueuit iudicare, ut illas si non possunt uiri habere tanquàm uxores, habeant saltem ut sorores, non obligat uirum non transire ad alias nuptias. (3. Cõcl. — viro impedito vxor secundo nubit. vxor impedita uir aliã ducit. Gregorij con. declaratur. — Cap. Cõsultationi.)

¶ Ex quo planè fit. φ ubi impedimentum coeũdi fuerit simpliciter perpetuũ, ita vt omni ꝓrsus sit remedio destitutum, vt si vir, anteq̃ cõtraheret, eunuchus esset, aut exactus, quãuis neuter diuortium petat, nullũ re vera est mr̃imoniũ: alioq̃ nõ posset ꝑ ecclesiam sic dirimi, vt facultas fieret alicui illorum ad alias nuptias cõmigrandi. Et hic est sensus capi. Quod sedem ibi. impotentes sunt, minimè apti ad matrimonia contrahenda reputantur: sunt. n. sicut duæ fœminæ. Nam etsi copula nõ sit de essentia, potestas tñ & obligatio copulæ essentialis est mr̃imonio. (Perpetuo impediti nũqàm contrahunt. — Intellectus ca. Quod sedem.)

¶ Quarta conclusio. ¶ Si ille, qui tanq̃ impeditus condẽnatus est, transiens ad secũdas nuptias reperitur matrimoniũ cõsummasse, ad priores reuocandus est, etiam si uxor iam tũc cum alio fuerit uiro coniugata: tunc enim ecclesia se agnoscit fuisse deceptam, atque illud matrimonium, quod ratum & legitimum erat, tanq̃ irritum pronunciasse. Decretum est eorundem capitulorum Requisisti, & Laudabilem, & Innocentij cap. Fraternitatis. eodem tit. Secus si religionẽ fuisset professa, quod quidem, quia matrimonium non erat consummatum, facere potuit. Aut si fuisset fornicata: nam tunc posset uir diuortium quod ad torum facere, ut ibidem habetur. (4. Cõcl.)

¶ Veruntamen uidetur conclusio hæc moderamine quodam indigere. Sunt etenim quipiam ad aliquam fœminam inhabiles qui tamen ad alias sunt idonei. Similequè fœminis respectu uirorum accidit. Atque id quidem plurimum in maleficiatis usu venit. Sed quo illos (ut de quibus ar proximo dicturi sumus) interim omittamus per naturalem impotentiam id etiam, licèt non tam crebro, contingere solet. Potest enim quispiam imbecillis esse ad deflorandam uirginem, qui tamen ualidus est vt cum corrupta conueniat, vel qui à deformi excitari non ualet, potest tamen incitari ab alterius pulchritudine. Quod præterea propter membrorum disparem deformitatem contingere consueuit: nẽpe, quia hæc fœmina strictior sit & occlusior, q̃ ut ab hoc viro possit reserari: quæ tamẽ ab altero cognosci potest. Ricardus ergo Durandus & alij: id simpliciter fateri uidentur, quòd tunc consummans secundum matrimonium non sit reuocandus ad primum, sed debeat in secundo perseuare. (Limitatio conclusio. — Mẽbrorum deformitas.)

¶ Nihilominus perspicaciùs est iudicium adhibendum, ne fallacia delitescat. Est. n. regula mente & usu (iudicio meo) amplectenda. quam Innoc. cap. Fraternitatis, de frigid. & malefici. sapienter mihi docuisse (Regula Innocẽtij.)

 uidetur

uidetur ad discernendum quādo impedimentum sit temporale,& quando perpetuum:nempe,quòd illud nō sit perpetuū, quod præter diuinum miraculum per opus humanum absque corporali periculo potuit remoueri. ¶ Sed ais, quid si fœmina nimis obserata permittere renuit rumpi: quia non sine cauterio, aut alio ferri dolore id fieri potest? Respondetur, ꝙ dummodò medici iudicent:impedimentum esse mendicabile,nil refert, ipsa adnuat aut renuat:quia natura & nexus matrimonij per mutuos consensus confirmati,nō pendet ex futura facti contingentia. Sed potestas tollendi impedimentum facit illum firmum Et probatur hoc plane. Nam si q̄ nunc disrumpi dissentit,postea id permitteret,tunc sine nouo consensu matrimonium iudicaretur ualidum: ergo antea q̄ id permitteret, erat ualidum: quoniam actus chirurgi nō potuit matrimonium, quod nullum erat,cōsolidare. Ex quo fit, ꝙ quanuis uir ineptus sit ad uirginem,nihilominus matrimonium tenet si aptus est ad corruptam:quoniam si non est alia clausura, quàm virginitatis, profectò in impræsentiarum ait S. Thom. per artem potest pandi Et ideo quomodocunque se parentur coniuges(non loquimur modo de maleficiatis) si postea experimento cōperitur,illum,qui inhabilis iudicatus est, habilem esse,remigrare ad primum debet matrimonium. Atque adeo quanuis iudicio medicorum asserentium non posse impedimentum tolli, fuerit matrimonium dissolutum:si post humana arte aufertur iudicandum est fuisse deceptos, & coniugium fuisse ualidum.Secus si per miraculum: quia natura matrimonij nō pendet ex miraculo.Quare illa,quæ per miraculū aperiretur, posset tunc alteri nubere.

Impotētia perpetua quę

Dubiū.

Solutio

Ratio.

Nota de inepto ad uirginem.

¶ Sed quid si per magicam, & non aliter, posset impedimentum amoueri? Respondetur, nihilominus illud cēseri perpetuū quia fas non est industria & ope dæmonum uti. Quid autem si illa iudicaretur, posse cognosci ab alio uiro, utrum deberet hoc matrimonium dissolui, ut alteri nuberet? Respondetur in primis nullatenus fœminæ licere cum altero fornicari, ut priori uiro reddatur idonea:quia impedimentum, quod non nisi per peccatum potest tolli,non censetur auferibile. Secundò, respondetur nec tale matrimoniū esse tunc dirimibile:nam si illa ab alio uiro cognosci pōt, signum est, ꝙ sit ab hoc cognoscibilis, nisi iste sit frigidus. Hactenus nihil de maleficiatis. ¶ Quod autē de deformi & pulchra adiectum est, nihil ad dissoluendum matrimonium attinet, q̄ conditio illa est nimis accidentaria.

Per magicam.

Nota.

Solutio dubij. 1

Solutio 2.

¶ Dubium autem,quod hic uehementiùs urget, est verùm in euentu, quo medicorum iudicio constat impedimentum seu fœminæ seu uiri esse amouibile,teneatur ille qui impeditus est,quancunque molestiā,& dolorē perpeti,ut tollatur. Apparet enim prorsus teneri:nam cùm tunc ecclesia non debeat matrimonium dissoluere, non est cogendus ille,qui filios potest procreare, in cœlibatu uiuere: est ergo alius cogendus, ut impedimentum tollat. Respondendum tamen (ni fallor) cum salis temperamento. Tenetur, inquam, pati molestiam aliquam & dolorem,etiā grauem, eo præsertim quòd sua culpa in tales angustias se coniecerit, debuisset quippe sibi prospicere antequam matrimonium iniret. Et ideo pati debet incisuram etsi opus est cauterium. At uerò grauissimum morbi incommodum non tenetur perpeti, præsertim cum periculo magnæ læsionis, maximè si diuturna timeretur. Neque nimium debet existimari grauamen,quod propter morbum vnius coniugis alter sit usu matrimonij priuatus: nā hoc perquàm sæpè accidere assolet. Quando vero citra periculum mortis curari nō potest, impedimentum reputatur perpetuum atque adeo dirimēs, ut loco citato Innocentius probe decernit. ¶ Hic addere operæ pretium est, quòd non licet ex isto frigiditatis impedimento ad alia morborum genera ducere. Si enim quis uxorem duxerit, uel leprosam, uel fœtorem ore spirantē, cuius causa molestissimum sit cum ea conuiuere, & concubare, licet morbis illis ante matrimonium laborasset, quos uir ignorauit, & si præsciuisset, nunquam eam duceret, nihilominus matrimonium est legitimum, neq; ullo modo eius uinculum dirimi potest: quoniā cum uinculum m̄rimonij iure diuino & naturæ sit indissolubile, fas non est illud nisi propter sola impedimenta sanctionibus ecclesiæ expressa dirimere. Neque admittendum

Dubiū.

Solutio dubij.

Nota.

Fœtor oris.

mittendum est argum à simili, quod si frigiditas eo dirimit matrimonium quod obstat progignendæ proli, alij morbi, qui horrorem in concubitu offerunt quantũ uis uehementem, illud etiam impediant. Legibus enim, præsertim tanti momenti, quibus matrimoniũ dirimitur, nullum prorsus locum huiusmodi argumẽta sortiuntur.

Dubiũ. ¶ Postremum denique dubium circa impedimenta diluendum restat, quid si fœmina ante cõfœderationem matrimonij impedimentum uiri nouerit, uel uir impedimentum fœminæ, utrum tunc si ultrò se associare uolunt, matrimonium teneat. Apparet enim tenere postquàm dictum est hoc impedimentum non esse necessarium, sed posse coniuges commanere. Simile enim usu uenit in conditione seruitutis, quæ ignorata dirimit mrĩmonium, præcognita uero non dirimit. Distingui nanque hic consueuit duplex impedimentum, aliud de iure, quod est legale, ut cognatio intra quartum gradum; & ordo seu religionis solẽne uotum: & hoc siue prænoscatur siue ignoretur, semper, iure ipso cohibente, impedit. Aliud uero de facto, nempe, quod officium illud coeundi reddit impossibile. Et hoc dicunt dum est præcognitum & electum matrimonio non obstare. Hęc tamen conclusio prudentię iudicio condiri debet, ut uera sit. Enimuero si impotentiæ impedimentum, ut supra diximus, simpliciter sit perpetuum absque ullo remedio, nullum nõ ponitur mrĩmonium, secus, ut expositũ est, dum impedimentum tolli potest. Tũc enim quanuis non tollatur, si tamen commanere uolunt, sunt ueri cõiuges Atque in hoc proprio casu uerificatur hoc impedimentum non esse necessarium, sed spontaneum, quando quidem nihilominus illo existẽte matrimonium perdurat. [Duplex impedimẽtum] [Impedimẽtum perpetuum.]

¶ Atque hinc iudicium sumitur de matrimonio spadonum, castratorum, & eunuchorum De quibus regula sit infallibilis & certissima, quòd si nullatenus dum maritantur in uase legitimo seminare possunt nullum contrahunt matrimonium quia fieri nequeunt una caro. Si uerò seminare quoquo pacto illic possunt, licet ad generandum sint inepti, matrimoniũ uere cõtrahunt: quia tunc, ut supra dictũ est, non frigidi, sed steriles reputantur. [Spadonis aut castrati mrĩmonium.]

Castrati autem, eunuchi & spadones idẽ re uera sunt: nempe, qui testiculis carent, nisi quòd castrati appellantur, qui ita nascuntur. Spadones uerò quibus postmodum euelluntur, non ab spatha, ut quidã uolunt, sed ab σπάω quod est euello. Et isti appellantur Thlibiæ. l. Spadonum ff. de uerbo. signifi. Eunuchi uero sunt, quos dñi castrant, vt vxoribus seruiãt. Alij sunt qui obtritos maceratosque habent testiculos, qui quidem græcè dicũtur Thlasiæ. Vnde Deutero. 23. Nõ intrabit eunuchus attritis uel amputatis testibus, & abscisso ueretro ecclesiã Dñi. Igitur si quis ita est spado, ut non solùm testiculis, uerum & reliquo membro sit orbatus, certissimum est nullum posse matrimonium contrahere. Si uerò spadonibus, qui testiculis orbati sunt, uirile superfit, sunt qui dicant, ut Syluest. uerbo. Matrim. 8. §. 16. refert matrimonium cõtrahere posse, quanquam nõ seminent: quia erigere ualent: & possunt fœminam prouocare atque ei satisfacere. Ita censet gl. fi. in càn. Hi qui. 32. q. 7. Et fundant se isti in l. Si serua. ff. de iure dotium, ubi ait Vlpianus, quod spado contrahere potest, non autem castratus: quasi castratus sit, ut falsò isti putant, qui testiculis & uirga careat, spado uero qui non nisi testiculis. Est tamen opinio intolerabilis: quia ubi non est seminatio, non fiunt coniuges una caro, & sic nec est matrimonium: ut scitè ait Panormit. cap. Quod sedem. eod. titul. Et legem illam idem ipse Vlpianus exponit. l. Pomponius. ff. de ædilitio edicto, ubi ait, quod tunc spado contrahere potest, quando vno duntaxat testiculo caret. Igitur eunuchi utroque uacui, quanuis uirili poleãt, illudque erigant, & in uas inducant, re uera nullum contrahunt matrimonium: quia uel non seminant, uel eorum semen non est eiusdem rationis cum prolifico. Imò uero idem de uiris, qui nimio sunt senio confecti, & exhausti cũ Scoto hic crediderim: uidelicet, quòd dum nullatenus seminare ualent, nequeũt tunc matrimonium contrahere. Nam licet illud impedimentum accidentale sit, ut ait illic Panormitanus, nihil tamen refert, postquã est perpetuum & nequeunt fieri una caro cũ cõiuge. Vnde D. Thom. in præsentiarum uetuli, inquit, quanuis quandoque non habeant [Castrati] [Spadones.] [Eunuchi.] [Deute. 23.] [Syluest.] [Panormit.] [Veluti.] [S. Tho.]

beant caliditatem ad generandum, tamẽ habent caliditatem sufficientem ad carnalem copulam, & ideo permittitur eis matrimonium, quatenus est in remedium, licet non competat eis quatenus est in officium naturæ: vbi insinuat, quòd si dum contrahunt seminare nequeãt, matrimonium nullum est. ¶ Sed quæ hinc emergit ambiguitas est, si illi, qui perpetuis eiusmodi impedimentis laborant, possint se vltrò coniungere. Respondetur ꝙ per uerum matrimonium, certum est minimè posse. Sed tamen quantũ ad cohabitationẽ & cõicationem officiorum domus possunt se in totam vitam cõfœderare & obligare, vt fœmina seruiat viro, & vir alat fœminam, qui quidem contractus non matrimonium, sed societas quædam ciuilis reputatur. Et hoc est quod aiunt Pontifices, cap. Consultationi, & ca. Laudabilem, quòd vir habeat illam non tanquàm vxorẽ sed tanq̃ sororẽ. ¶ Ex quo fit, quòd non possunt lasciue se amplexari, aut impudicè tangere, aut carnaliter osculari, non solùm propter periculum, si in aliquo illorum existeret extraordinariæ pollutionis quę certum esset peccatũ mortale, verùm quia isti tactus & oscula per se, vt verior habet opinio, sunt mortalia, nisi inter veros coniuges. Quapropter periculosissima hæc esset confœderatio. Imò verò licèt istiusmodi perpetua impedimenta in uase seminandi post consummatum matrimonium viro acciderint, non potest istis tactibus vti cum periculo extra seminandi, & multò minus potest ad seminandũ cum vxore conari, si modo legitimè certus fuerit minimè id posse in vase perficere. Secus si potest ibidem seminare, licet sit ad generandum debilis & impotens.

Dubiũ.

Solutio

Nota.

Corollarium.

¶ Hinc rursus subsequitur, quòd vbi non est verum matrimonium modo iam dicto, si ille qui non est impeditus, contrahat cum alia, etiam sine licentia iudicis, matrimonium tenet: peccaret tamen si sententiam ecclesiæ non expectaret. Prӕterquàm quòd si se obligauit alere consortem, tenetur contractui ciuili stare, ca. Requisisti. 33. quæst. 1. sicuti & ipsa si se obstrinxit seruire uiro. ¶ Ad primum igitur argumentum iam respõsum est, quòd etsi copula non sit de essentia matrimonij, tamen potestas & obligatio eiusdem est necessaria, quæ tamen per impedimentũ impotentiæ tollitur. ¶ Secundum autem argumentum cum omnibus suis particulis ex superioribus restat solutum Caliditas nãque uix potest tantum exiccare, vt sit impedimentum. Si tamen per trienniũ impedire constaret, dirimendum quoque esset matrimonium. Cur autem illa & reliqua impedimenta tam ex parte uiri quã ex parte fœminæ generali nomine frigiditatis designentur, iam dictum est.

Nota.

Solu. 1. argum.

Solu. 2. argum.

¶ Tertium iidem sic solutum est, quòd si illa frigiditas viri, cuius mulier erat conscia, est perpetua, nullum re vera conficitur matrimonium, sed si uelint, possunt commanere tanquam frater & soror.

Solutio 3. argu.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm maleficium sit matrimonij impediens dirimensque impedimentum.

CVM frigiditate coniungit maleficium. De quo arguitur nõ esse matrimonij impedimentum. Maleficia fiũt arte & malignitate dęmonum: ipsi autẽ non habẽt potestatem impediendi coniugale officiũ magis quàm alias humanas actiones, alioqui & esum & gressum & sensum & alia oĩa exercitia humana cohibere possent, quod esset intolerabilis peruersio orbis, potissimum cum matrimonium opus sit Dei, qui est fortior dæmone.

Partis negatiuæ ar. 1.

¶ Secundò: Diabolus non habet potestatem nisi in peccatores, præsidio Dei destitutos: ergo nõ potest homini perpetuum impedimentum obijcere, imò expulso ꝑ pœnitentiam peccato, aut per exorcismũ diabolo tolleretur maleficium: ergo illud esse nequit impedimentum perpetuum.

2. Arg.

¶ Tertiò. Carnalis copula nõn nisi sublata coeundi potentia, quæ est eius principiũ, impeditur: potentia vero æqualiter se habet ad omnes fœminas: ergo per maleficium non potest homo impediri respectu vnius & non respectu omnium.

Tertiũ argum.

¶ In contrarium est decretum canõ. Si per sortiarias. 33. quæstio. 1. Si per sortiarias atque maleficas artes, &c. Et sequitur. Quod si fortè sanare non potuerunt, separari ualebunt.

Pars affirmatiua.

¶ Maleficia dæmonũ non defuerunt qui n egaue-

Decisio articul. negauerint, dicentes in hominum æstimatione potius quàm in re existere, nempe, quia rerum euentus, quorũ homines causas ignorãt, dæmoniacis maleficijs adscribunt. Qua propter impedimẽta, quæ nos maleficia cẽsemus, ex frigiditate aut alia, occulta naturali causa illi arbitrantur ꝓcedere. Istorum tamen opinio inde illis oriebatur, ꝙ dæmoniacos spiritus, quia inuisibiles sunt fateri renuebãt. Quod autem huiusmodi spiritus reuera existãt, fides nos orthodoxa docet, prædicans Luciferum è cœlo cecidisse, & sub serpentis effigie primos parentes supplantasse. Quos itidem spiritus Christus sæpenumero in euangelio à corporibus obsessis proiecisse legitur. Eosdemq; Apostolus aereas potestates tenebrarum appellat. Quòd verò huiusmodi dæmones grassandi in homines potestatẽ habeant, nisi diuinitus coerceantur, historia Iob in ipso statim exordio nobis refert: qui & ca. 40. de dæmonibus ait, non esse potestatem super terrã, quæ eis comparetur. Cui & ratio patrocinatur: nam spiritus mouere possunt corpora ut intelligentiæ orbes.

Snia authoris.

Dæmonum incursus.

¶ Igitur ad quæstionem tribus conclusionibus respõdetur. Prima. Possibile est, imò frequenti vsu contingens, vt dæmonum astu & ope, maleficium carnalem copulam impediat. Probatur primo, quia comperiuntur sæpe coniuges non à causa naturali, sed à cãlibera ligati. Natura. n. semper & vniformiter operatur: quare quæ naturalia sunt similiter ad omnia similia se habent. Quo fit, vt qui per naturam frigidi sunt, erga omnes mulieres eiusdem qualitatis frigeant, & tamen exprimento compertum est virum aliquem hanc fœminam cognoscere non ualere, qui tamen circa alias potens est. Imò verò cum hac congressum appetere, ac subinde membrum erigere, quod cũ uas muliebre attingit subito relaxatur. Et simili exprimento constat fœminam alijs uiris idoneam, dum maritus quanuis eius complexum exoptet, illam aggreditur: eius congressum exhorrescere, quippe cui læsa phantasia virile ingentioris se deformitatis ostentat, quàm est. Quod re uera maleficij indicium existit.

1. Cõcl.

Frigidi natura.

Maleficiati.

De fœmina.

2. Cõcl. ¶ At quoniam sunt alij sic de huiusmodi maleficijs opinãtes, vt persuadere sibi nequeant, quòd possint esse perpetua, Vnde inferunt nunquam esse impedimẽta matrimonii, subditur secunda conclusio. Huiusmodi maleficia, veluti de frigiditate dictum est, possunt esse tum tẽporalia tum etiam perpetua. Probatur, quia qua ratione dæmones diuinitus permittũtur in tẽpus homines deuexare, permitti possunt & per totam uitam molestiam eis facessere. Vnde cum per voluntatem operentur, possunt, quocunque tempore permittantur, nos cõtorquere, & eadem ratione ab usu coniugij cohibere. Eadẽm conclusio autoritate ecclesiæ confirmatur, quæ, ut habetur trigesimatertia quęstione prima canon. Si per sortiarias decernit, vt si adhibitis remedijs: nempe, corde contrito & spiritu humiliato, facta sacerdoti confessione & exorcismis cęterisq; ecclesiæ spiritualibus medelis adiectis, qui maleficia patiuntur non sanentur, separari ualeant. Sed aiunt autores præ nãrratæ opinionis ueterstum illud decretum abrogatum esse. Est tamen hic cauillus in ecclesiam iniuriosus. Non enim solùm non est abrogatum, uerum nouo est iure confirmatum capitul. Literæ de frigid. & malefi. adiecta glo. Casus enim textus est, quòd quidã uir nequiuerat cum propria uxore coire, fatebatur tamen se coijsse cũ alijs. Ex quo fit, ut idem triennium, quod secundum Gregorium & Cælestinum locis supra citatis indulgetur frigidis ad suã comprobandam frigiditatem, cõcedatur, & maleficiatis: quo elapso, comprobatur maleficium, atq; adeò matrimonium pronunciatur inualidum, vt ex eo. ca. Literæ. colligitur.

Autoritas ecclesiæ.

Casus cap. Literæ.

¶ Veruntamen quia dictum est medicamina maleficio dimouendo non applicari nisi spiritualia, dubium se offert, utrùm possint & corporalia admoueri. Huius autem solutio notitiam modorũ præsupponit, quibus hæc maleficia fiunt tam ex parte dæmonum, quàm ex parte magicorum, qui dæmonũ facultate funguntur. Vbi notandum, quòd dæmones possun hæc multis modis perpetrare. Primo, mouendo hominis phantasmata ad illusionem. Quod quidem incommodum, vt in præstigijs accipere solet, fęminæ sæpe patiuntur, ut nuperrimè dicebamus, quibus horrificum uel tactu, uel uisu viri instrumentum offertur. Possunt

Quę medicamina possint ad moueri.

Primus modus

Secundus.

sunt per eandem specierum alerationem inuisam & exosam vxorem viro reddere, & virum fœminæ. Possunt tertiò, per solum motum virile impedire ne erigatur, erectumq; relaxare, sicut præsenti tenere motareq; lapidem. Possunt præterea citissimo tractu applicando actiua passiuis & instrumẽtum fœmineum indurare, & lũbos viri infrigidare, & spiritus, quibus instrumentum erigitur, exufflare. Ac demũ alijs incognitis modis similia obijcere impedimenta. Imo verò si modo diuinitus permittantur, possunt per venena vel aliã herbarum applicationem genitricem virtutem in viro exiccare, & cõceptricem in fœmina. Et tunc quidem nõ solùm respectu huius aut illius fœminæ, sed simpliciter vir redderetur impotens, vti sunt frigidi. Sed tamen hoc perquàm raro contingit. Quapropter glo. super citato capit. Literæ, hoc discrimen constituit, quòd frigidi sunt simpliciter impotentes, maleficiati vero, non, nisi respectu huius vel illius fœminæ. Et iõ qui maleficijs affecti sunt, propriè dicũtur ligati: quasi eorum potẽtia nõ q̃dẽ exhausta sit, sed ligata existat.

Tertius.

Quart.

Nota.

¶ Magici verò & malefici id facere sibi videntur aut incantamẽtis quibusdam, aut characteribus conscriptis, aut rebus alijs colligatis exustisq; aut in terram suffossis, aut de arbore suspensis. Contendunt enim seducti prius ipsi hominibus persuadere, quòd per huiusmodi imposturas dæmones cogant, vt maleficia ad ipsorũ magicorum nutum, & libitum uel faciant, vel infecta reddant. Id quod falsissimum est. Homines quippe nisi diuina virtute nulla arte ualent inuitos dæmones trahere aut tenere, aut ad aliquod opus cõpellere: quippe quibus lõgè sint uiribus inferiores. Sed possunt inferiores dæmones à superioribus uinci & cogi. Nam de uiris sanctis nemini dubium est per miracula id posse veluti Christus eos expellebat; mittebatque quo sua erat voluntas. Et de Bartholomæo atq; alijs diuis legitur. Veruntamen dęmones, vt maleficos & magicos ad se alliciant, & illo modo inescatos teneant, illis persuadẽt eorũ obsequio sic se esse addictos, vt ad eorũ nutum eis obediant, & inuiti suis sint mandatis alligati. Quare nonnunquã dum incãtantur, audiri solent uociferantes, vt permittantur abire, aut non cogantur illuc aduenire, veluti dum virtute Chri & sanctorũ propellebantur. Et eadem ratione dum illas ligaturas, quibus teneri se fingunt, magici auferũt, à maleficijs desistũt, illaq; dissoluũt quasi aliud facere nequeant, quã magicorum arti parere. Sed sunt omnia nugamẽta diabolica vafricie composita. Nõ enim nisi vltrò omnia faciunt miseros maleficos seducentes. Et qnia ista maleficia sæpissime de criminũ meritis oriuntur, admonet ecclesia, vt corde cõtrito se in Deũ conuertant, precibusq; tam ipsi pro se, q̃ alij pro ipsis apud ipsum insistant: quod frigidis nõ iniungitur. Itẽm vt exorcismorum beneficio utantur. ¶ Ad dubiũ ergo propositum rñdetur, q̃ si eiusmodi maleficijs mederi per artem medicã posset, nõ est cur nõ sit licitum huiuscemodi medelis vti: attñ cùm non ex causis merè naturalibus pendeant, sed ex voluntate dęmonum, frustranea essent eiusmodi medicamina. Nisi forsan constaret, causas aliquas naturales dæmones applicuisse, quæ pharmacis aut alio humano remedio possint moueri. ¶ Quòd si quis sciscitetur, vtrùm fas nobis sit magicos adire, qui maleficia per alia maleficia dissoluant. In promptu est negatoria rñsio. Haud. n. licèt, imò lethale crimen esset dæmonũ potestate uti quamtumuis esset cõpertum eorũ beneficio nobis nos posse cõsulere. Quare multò minus licet cũ dæmonibus ipsis de eiusmodi rebus tractare: non solùm quòd hostes nostri sint, qui nullã nobis fidem, nisi in nostram perniciem seruant, uerùm quòd in baptismo eorum pompis & auxilijs renunciamus, profitentes semper nos erga eos, veluti erga inimicos, gesturos, atque adeo nullũ ab illis patrocinium, aut auxilium suscepturos. Et quippe ratione nos possent ad suam ipsorum amorem pertrahere. Quare Deuter. 18. & 1. Reg. 28. & Leuit. 19. & sæpe sacris literis Phitones & magi & qui eorum consilio vtuntur, aut ope, aut opera, abominabiles habentur. Et 26. q. 2. can. Qui sine saluatore, refert Augustini decretum, vbi q̃ sibi beneficio dęmonũ mederi satagunt, nõ sani sed ægri, nõ prudẽtes, sed stulti, & dementes, & ad ęternam perditionem tendentes pronunciantur. Igitur dum maleficium non nisi arte dæmonum curabile est, in cura-

Magici.

Miracula.

De D. Bartho.

Dæmonum fallacia.

Ligaturæ.

Solutio dubij.

Dubiũ.

Solutio

Cum dęmonib.

Phitones.

Augus.

Nota.

curabile ac perpetuum & tanquàm dirimens matrimonium est iudicandum.

Dubiū.

¶ Circa hoc autem forsan quis percontetur, vtrùm licitum sit malefici opera, qui paratus est maleficia exercere, vti ad tollendum aliud maleficium. Petrus siquidē Aureolus dist. præsenti quæst 2. ait, quòd quanuis non liceat maleficium facere, ad dissoluendum aliud, licèt nihilominus vti maleficio alterius, qui paratus est, non quidam mouendo illum vt faciat, sed consentiendo, si sua spōte vult facere. Eandē opinionē sequitur Angelus in summa, uerb. Superstitio. §. 13. Et argū istorum est, quòd licitum est sub fœnore accipere ab vsurario, qui paratus est dare. Et ut autor est Aug. licet & ab infideli per falsos Deos iuramentum suscipere: similiter ergo, vt aiunt, & maleficium ab eo poscere licet, q. paratus est. Hoc.n. non est ad maleficium concurrere.

Petrus Aureolus.

Angel⁹.

Argumētum eorum.

Opinio falsa.

¶ Est tñ citra dubium opinio plusquā falsa. Sunt.n. duo operum genera mala. Quædā sic intrinsecè praua, vt fieri probe nequeant. Alia verò quæ de se fieri possunt bene, sed culpa facientis fiunt male. Ad hæc & regula generalis est quòd nemini fas est alium ad malum inducere: esset enim in malum consentire: & tamen Paul. ad Rom. 1. dignos morte pronuniat non solùm eos qui mala faciunt, sed eos qui facientibus consentiunt. Quando uerò quis ab alio id petit, quod licite ille facere potest, nō inducit ad malum. Etenim dum ego ab usurario mutuum peto, non nisi bonum postulo: nēpe, mutuum, sed ipse dum non uult nisi cum spe fœnoris dare, perperam dat. Similiter dum ab infideli iuramentum postulo, id ego efflagito, quod ipse per uerum Deum exhibere potest, Quare licèt sciam per falsos iuraturum, ego non induco ad malum, sed vtor iure meo. Maleficium autem de se est malum, quod fieri absq; culpa neq̃t: & ideo qui illud quanuis à paratissimo petit, inducere censetur ad malum, Hoc tamen licitum est ac meritorium, ut Scotus disti. præsenti & Caiet q. 2. quod libr. 2. in quo de hac re disseruit, scitè iudicant, quòd potest quisq; conuenire maleficum & rogare, imo & pecunia ab eo extorquere, vt illas ligaturas, quas hēt sepultas aut suspensas aut alicubi asseruatas, inde dimoueat, quia illud maleficūm facere uirtus est. Et

Regula generalis.

Solu ar.

Maleficium p̄ se ē malum.

Scotus & Caie.

quicunq; sciret vbi sunt, posset illas inde subtrahere, quia hoc nō est maleficio vti: sed quod factum est destruere. Nam tunc dæmon licet non ui, tñ ex seductorio pacto quod pepigit cum malefico: cessabit è maleficio, nempe, vt arbitretur ille in illis inesse maleficiorum uirtutem.

Dæmō cessat.

¶ Vnum autē hic argumētum posset quis nobis obijcere. Dictum à nobis superiùs est iuxta Innocentij decretum, impedimētum, quod nō nisi per Dei miraculum est amouibile, censendum esse perpetuum, maleficium ergo, cùm nō nisi p̄ orationē & confessionem & exorcismos diuina virtute sit dissolubile, videtur nō nisi per miraculum esse amouibile, atq; adeò debere censeri perpetuum. Respondetur tamen, non quicquid supra naturali fit diuina uirtute cēsendum esse miraculum, sed id qđ insueto fit modo. Remissio enim peccatorum per gratiā, non est miraculum.

Obiect.

Dilutio

¶ Tertia conclusio. Quando maleficio legitimè comprobato dissoluitur per ecclesiā matrimonium, vtique coniugum æqua facultas fit ad aliud cōiugium cōmigrandi, vt ex finalibus uerbis præallegati capi. Literæ, colligitur. Et in hoc discriminatur maleficium à frigiditate, nam cùm qui frigidus respectu vnius p̄batur, respectu omnium fœminarum iudicetur, meritò nuptijs interdicit. Qui autē maleficiatus est respectu vnius, pōt respectu aliarum esse liber.

Tertia conclusio.

Maleficij & frigiditatis discrimen.

¶ Vtrùm verò si postmodum illi maleficiati alias celebrātes nuptias, habiles ad matrimoniū cōperiātur, ad priora sint cōnubia reuocādi, sicut de frigidis dictum est in dubium uertitur. Can.n. ille, Si per sortiarias 33. q. 1. negatiuā partē definit, ait quippe, quòd si allas nuptias expertie rint, quamuis possibilitas concubendi eis reddita fuerit, illis uiuentibus, quibus secundò nupserint, recōcilliari nequibunt. Glossa vero textui contradicit, censet eū Gregorianæ dispositioni cap. Requisisti. esse cōtrarium. Quare aut autorē illius textus ignarum potius q̃ Gnarum hac parte esse censendum, putans archiepm illum Remensem Gnarum appellari, cùm tamē non nisi Hismarius nuncuparetur. Ricardus impræsentiarum sequitur opinionē glossæ contra textum, quia re uera text. nec est concilij nec Pontificis. Et prædictus canon Gregorij, & capitula, Laudabilem

Dubiū.

Can. Si per sortiarias.

Gloss. eiusdem.

Ricard⁹

Canon. Gregorij.

bilem, & Literæ, absolutè uidentur loqui sine discrimine frigidorum aut maleficiatorum, quòd prius matrimonium sit tūc validum iudicādū. Quare hæc opinio glossæ est Magistri sent. & cōis. ¶ At verò non deest in fauorem textus egregium argūm: nam cùm maleficiati possint inter se, vt diximus esse inhabiles, & tamē ad alias personas idonei, qn̄ matrimoniū propter maleficium dirimitur, vt simpliciter dirimit: quocirca & si postea vir. reperiatur habilis ad aliam: & fœmina ad aliū, nō ideo reuocandi sunt ad prius cōiugium: quia nō ob id cēsentur inter se habiles. Et ita tenet Scot. dist. præsenti & Abulensis super Mat th. c. 19. q. 90. secuti decretum, Si per sortiarias. Rei ergo veritas, ni fallor est, ꝙ vbi non est aliud experimentum quàm quòd vir cum alia matrimonium cōsummauit, & fœmina cum alio, ꝓfectò non sunt ad prius matrimoniū reuocandi propter argumentum modo factum: quia in maleficiatis non est illud indicium sufficiens, quod sint habiles inter se, sicut in frigidis. Et hoc forte voluit textus Hismarij sententiæ, dum dixit, etiam si possibilitas concumbendi reddita fuerit: intelligit enim cōcumbendi cū alijs, nō autē inter se. Id qđ Gregorianæ snīæ non repugnabat. Quapropter postquàm secunda matrimonia consummarunt, fortasse non sunt cogendi vt inter se exprimentū capiant, an coire possint, saltē si exploratū fuisset propter maleficium non potuisse priùs coire: quia ex ponerentur periculo delinquendi absque matrimonij cōsummatione. Quare tunc secunda matrimonia sunt seruanda. Attñ si forsan ipsi priuatim aīo fornicandi aut experiundi cōgrederentur, & copulam cō summarent tunc si ecclesiæ legitime constitisset, certò crediderim reuocādos fore ad matrimoniū vetus perinde acsi ꝑ frigiditatē fuissent separati. Quia tunc ecclesia iudicat se fuisse deceptam, & tunc scire qđ vel illud non fuerat maleficium, vel ꝙ nō fuerat perpetuum. Adde ꝙ si constare certo posset virum prius fuisse simpliciter maleficiatum quo ad omnes, quia plures tentauit, & cū nulla consummare potuit, tunc de illo cēsendum simpliciter esset, sicut de frigido: uidelicet, ꝙ si postmodum aliud cōsummauerit matrimoniū, iudicetur iam factus habilis & ad priorem, atq; adeò ad prius matrimonium reuocetur. Sed certe hoc difficile est explorare. Et idē Inno. capi. Fraternitatis, cordate ait, ꝙ de talibus non est facile iudicandum.

Opinio glossæ ē cōis.

Snīa authoris.

Cap si ꝑ sortiarias 33. q. 1.

Nota.

¶ Ad primū igiť argūm negatur, dæmones non habere uim aduersus homines & eorum actiones nisi diuinitùs permittātur. At uero per Dei clementiā nō permittuntur vsq; adeò nobis incommodare, vt ab uniuersis nos nostris operationibus cohibeant: non enim tunc uitā transigere possemus. Sed occulto Dei iudicio quosdam eorum infestationi pmittit. Vnde nō colligitur, dæmonem Deo esse fortiorem: quia id non nisi Deo permittente perpetrat. Et quoniam per coniugalem vsum originalem culpā contrahimus, per quam specialiter dæmoni fuimus subiugati, ī illo actu & vsu sæpiùs demon permittitur hominibus esse molestus, ueluti in serpentis effigie, qui sua calliditate Euam seduxit, crebrius incantamenta fiunt. Et (quod mirabilius est) frequētiùs in vsu coniugij, q̄ in in fornicatione: nā illā cum peccatum sit illi gratum, prohibere non satagit, sed sanctum: qui Deo acceptus est. ¶ Ad secundū duo respōdentur. Primum, ꝙ licèt dæmon non habeat potestatem in hominem nisi propter peccatum, exercet tñ sæpe potestatem illam nō propter peccatum peculiare illius, quē torquet sed ꝑ peccatum Adæ, per qđ potestatē obtinuit in orbem. Quare & innocentes potest vexare, veluti de diuo Antonio eremita legit. Secūdum, quod rñdetur est, ꝙ quanuis maleficium ꝑ peccatum singulare hominis accidat, nihilominus nō est necessarium vt cessante peccato maleficium cesset: quia pœna, remissa culpa, remanet. Neq; exorcismos oportet contra omnes dæmoniacas infestationes uim habere, sed contra illas, cōtra quas peculiariter instituta sunt, vt puta ad expellendos demones obsessis corporibus. Neq; habent virtutem, quę semper necessario sortiatur effectum, sed prout Deus ad salutē animarum nostrarum viderit expedire. Præsertim ꝙ iam modò aucta propagataq; fide nō tā frequēter exorcismi dæmones pellūt, quā in primordijs ecclesiæ, ubi ad eandem fidē confirmandā uirtutes illæ erant necessariæ. Sed nihilominus adhibendi sunt exorcismi tāquam habentes uirtutē, ueluti orationes & pre-

Sol. Lar.

Solu. secundi argum.

Solu. 2

ces

Solu. 3. argum. ces pro rebus temporalibus, licet nõ sem per effectum obtineant. ¶ Ad tertium denique iam responsum est, quòd non solùm sublata potentia generãdi potest copulam impedire, verùm illam ligando. Et ideo non solùm maleficium cõtingit in homine ad omnes fœminas, sed frequentiùs impedit respectu unius, modis supra expositis. Quare pôt esse impedimentum dirimens matrimoniũ hoc, nõ tñ impediens per onas respectu aliorũ.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm furia impedimentum sit matrimonium dirimens.

Mpedimẽtum furiosorum facillimæ est expeditionis. Arguitur nihilominus, quòd furia non sit impedimentũ. Spirituale mřimoniũ, quòd in baptismo contrahitur, pstantius est carnali, sed furiosi baptizari põt, ergo & matrimoniũ contrahere. ¶ Secũdò. Frigiditas & maleficiũ ob id impediunt matrimoniũ, quòd impediunt copulã, sed furiosi non impediunt quin possint illã cõsumare, ergo nõ sunt à matrimonio arcendi. ¶ In cõtrariũ est, quòd plus furia vsum rõnis tollit, quàm error: aût impedit, ergo & furia. ¶ Ad qõnẽ per distinctionẽ vnica cõclusione, eademq́; trimebri, rñdetur. Etenim si furia vel amentia mřimonio successit siue consum mato siue solũ rato, illud non dirimit, vt patet can. Hi qui. 32. qõ. 7. idq́; ob rõnem iam factã. quia vetum mřimoniũ per nullum impedimentũ dirimi põt, nisi per solam religionis pfessionem. Si verò rato antecessit, tunc furiosus, vel perpetuus est, vel lucidis vtitur interuallis. Si perpetuus, nullatenus mřimoniũ contrahit, etsi attentet, nullum est, qm non potest habere consensum legitimũ, qui est de essentia matrimonij. Imò verò neq́; vllum perficere ciuilem cõtractum, qui validus sit. Quare hoc impedimentum continetur sub erroris genere. Eadem rõne, nec si habens lucida interualla eo tempore, quo ratio illi eclipsatur, contrahere tenet. Eo tamen temporis articulo, quo rõnis luce fungitur, si contrahat, solidum quidem

Partis negatiuæ arg. primũ.

Secundum ar.

Pars affirmatiua.

Conclusio.

Furia duplex.

fit matrimonium, sed tñ nonnihil iniuriæ eidem matrimonio irrogat, quia nõ satis ad educandã prolem idoneus est. Et re verà si tã vir q̃ fœmina frequentiũ amẽtia paterent, fortasse esset mortale delictũ: Nisi forte per alias coniunctas personas satis esset educandis prolib. consultũ. Per hęc patet sensus decreti. Fabiani ead. cau. & q. Neq; furiosus, neq; furiosa matrimonia cõtrahere pñt, sed si contractũ fuerit (scilicet extra furiã) nõ separentur. Fabria.

¶ Circa primã partem cõclusionis de vsu mřimonij cum furioso dubitat, vtrùm liceat coniugi sano cum insano, & amenti concubere. Apparet. n. q̃ cùm amens sit sicut bestia, non liceat. Rñdetur. tñ id licere postq̃. legitimũ est in matrimoniũ: veluti licet ad ebrium mente prorsus ab alienatũ accedere, tã etsi non sit vsq; adeò honestũ, pśertim est periculum ne legitimè seminet. Imò verò si ipsa est mẽtis cõpos, põt vel cã liberos procreandi, vel in remedium concupiscentiæ dementem virum incitare apparareq; ad copulã. ¶ Ad aliud subinde quæsitum: videlicet, vtrùm teneatur coniux sanus vel sana amenti idẽ est in amentia petenti, debitum reddere, rñdetur, quòd quantum ad rei naturam per se attinet, non tenetur, q a amens nõ petit tãquàm homo per rõnis vsum, sed tanq̃ bellua, maximè quia ineptus est ad educandam prolem. Tenetur tamen per accidens, si aliter succurri nõ potest periculo illegitimè polluendi se, vel cõmiscendi se cum alia. ¶ Vtrùm autem duos prorsus amentes liceat copulare, non quòd in dubium sit vertibile, an id sit mřimonium: certissimum quippe est nullũ existere, sed vtrùm liceat eos veluti duo pecora coniugare Audiui equidem Parisijs regem Franciæ id velatrenasse, vel fecisse. Et videtur licitum, quia illi nõ sunt capaces, vt peccare possint magis quàm pecudes. Nihilominus respondetur nõ esse licitum. Primũ, quia fieret proli iniuria non solùm educandę, quia illi incommodo succurri posset per herum aut aliã pręcipuam personam, quæ curã gereret prolis verum & generandæ, quia filiæ nascerentur & amentes, quod est detrimentum humani generis. Quapropter quamuis ipsi se vellent copulare, essent prohibendi. Nota.

Dubiũ.

Dilutio

Aliud dubiũ.

Dubiũ

Solutio autoris

Item

Item propterea quod est monstrum permittere, vt homines belluarum more carnaliter congrediantur: id.n. vbicunq;, etiã in sacro attentarent. Veluti si ĩfantes aut amentes blasphemarẽt aut aliud attentarent, quod genere suo, saltẽ lege naturæ, esset peccatũ & fœdum, cohibendi essent.

Solu. 1. argum. ¶ Ad primũ igitur arg. negatur consequẽtia Matrimonium.n. furiosi nõ ob id prohibetur, φ sit præstantius spirituali: sed quia dum fit, requirit cõsensum ac subinde rõnis usum: baptismus verò quo mr̃imoniũ cõtrahitur spirituale, nõ requirit suscipiẽtis cõsensum, sed sufficit ecclesiæ fides.

Solu. 2. argum. ¶ Ad secundũ rñdetur nõ eadẽ rõne furiã matrimonio obstare, quo frigiditatẽ aut maleficium. Illa enim, quia obstant effectui circa vsum mr̃imonij, illud dirimũt: furia verò non nisi quia obstat causæ: nẽpe, cõsensui, quo contrahitur. ¶ Hic Magister senten. ac subinde eius interpretes de incestu sermonem interferunt, cùm tamẽ impedimentum sit criminis, aptiùs distin. 37. inter alia crimina collocabitur.

DISTINCTIO TRIGESIMAQVINTA, *De coniugio seruorum et puerorum.*

Textus. Cap. 1.

Rӕter recensita impedimenta cõditio quoque seruitutis iter matrimonij impedimenta conscribitur. Nam etsi seruitus ius prorsus matrimonij cõtrahẽdi nõ extinguat, quominus si serui, hæris et renuẽtibus, pactũ matrimonij confœderent, solidum sit: quod Adrianus Pontifex ex Ca. 1. de *illo ad Gala. 3. In Christo Iesu non est seruus, neque liber,* cohiug. seruor. *cõlligit. Et Iulius præterea definit, quia omnibus vnus est pater. Tamen quia matrimoniũ* Ca. Ois 29. q. 2. *non nisi libero consensu cõglutinatur, si liber ancillam ducat vel ingenua seruo nubat conditionis ignara, matrimonium neutiquam consistit. Si verò scientes & prudentes in eiusmodi coniugium consentiant, solidum est. Sic nos idem Iulius illo decreto curauit admonitos. Si quis ingenuus homo* Can. Si qs ingeniuus. 20. q. 2. *uxorem ancillam alterius acceperit, & existimat, quòd ingenua sit, si ipsa fœmina fuerit postea in seruitute detecta, si eã à seruitute redimere põt, faciat: si nõ potest, si uoluerit aliam accipiat: si autem ancillam eam scierat, & collaudauerat, pro ut legitimã habeat. Similiter & mulier ingenua de seruo alterius facere debet.*

¶ *At uerò si post pactum & ratum inter ingenuos coniugium, uir se in seruitutem dedat, non tamen proinde (at Triburiensi synodo cautũ est)* Cap. 2. Canon. Perlatũ 20. q. 2.

aut

aut matrimonium dirimitur, aut vxor in seruitutẽ cogitur. At verò vxor absq; cõiugis facultate seruã se facere nequit. Quo aũt res ad filios spectat, ventris cõditionẽ secundũ Imperatorũ leges, & sacra Pontificium instituta sequuntur.

l.Partũ. C de rei vẽd. Ca. Vnico. de natis ex libe. ventre.

Cap.3. *¶ Et quia puerilis ætas nõnullum seruitutis specimẽ refert, tandẽ ãiaduertendũ ante ætatẽ quatuordecim annorũ virilẽ, & duodecim fœmineã cõiugale pactũ minimè cõualescere, vt tã ciuili lege, de ritu nuptiarũ, q̃ sacris canonibus, de sponsatione impuberũ, cautum est. Attamẽ cum hmõi decreta quodã potiùs arbitramẽto coniecerint, q̃ pũctim attigerint, prudẽter excipiunt, ꝙ si paulò citiùs & vsus rõnis, & viri potẽtia maturuerit, vt tã prudentia q̃ malitia ætatẽ suppleuerit, matrimonia inter impuberes cõsistant, vt Alex. 3. ca. Continebatur, & ca. De illis, eod. ti. ꝓuidenter admonuit. Nam de sponsaliorũ ætate supra scriptum reliquimus.*

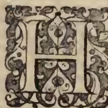
dist.27. q.2. art. 2.

Fr.Domin.Sot.

DISTINCTIONIS TRIgesimæquintæ, Quæst. unica, De coniugio seruorum & puerorum.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm inter seruos possit absque licentia Dominorum matrimonium contrahi.

As quatuor distinctiones, quippe q̃ apud Magistrũ nõ tanta ordinis luce fulgebãt, decuit ordine paulò inuerso trãsmutare. Etenim post impedimenta naturalia frigiditatis, & maleficij congruentiùs sequunt̃ impedimenta seruitutis, & ætatis, q̃ condõnes sunt ꝑsonç, q̃ impedimentũ criminis, quod ex volũtate procedit. De qua ergo seruitute in hac dist. dicere constituimus, & in duab. ꝓximis de impedimento criminis, & in 38. de ordine & voto, quæ quandã inter se habent cõnexionẽ. Arguitur, ergo ꝙ seruorum mrĩmoniũ absq; heri licentia nullũ sit. Nemo rẽ, cuius non est dñs, absque dñi facultate põt alicui tradere: seruus aũt, vt ait Philosophus, nõ est sui iuris, sed dñi, ergo non põt absq; eius facultate se in mrĩmoniũ alteri dedere. ¶Secũdò ad maiorẽ huius explicationẽ arguit̃. Seruus tenetur Dñi iussa capessere, & ei obedire: ex altera parte maritus tenetur vxori debitũ reddere, ipsamq; alere: hæc autem incompatibilia sunt, quia nemo põt duob. Dñis seruire: ꝓsertim cũ ius herus hẽat diuẽdendi seruũ, eumq; subinde ad exteras nationes traducẽdi, vbi vxorẽ amplius reuisere nequeat, ergo matrimoniũ absq; Dñi facultate cõtractũ nullius est valoris. ¶Tertiò. Obligatio, qua hõ se diuinis obsequijs addicit, fauorabilior est, q̃ illa, quç se subijcit vxori, sed seruus absq; Dñi consensu nequit religionẽ profiteri, vel ad clericatũ ꝓmoueri, ergo multo minùs se põt matrimonio cõplcare. ¶In contrarium est verbũ Pauli ad Galat. 3. In Christo Iesu nõ est seruus neque liber, vbi æqua Christianorum libertas

Partis negatiuæ arg. 1.

2. Arg.

3. Arg.

Pars af firmati.

tas

tas ad contrahendum matrimonium insinuatur, siue serui sint, siue liberi.

Concl. ¶Ad qōnem vnica conclusione rñdetur. Seruitus ius non adimit seruis matrimonium contrahendi, quominus si ēt inuitis dominis illud cōtrahant, solidū sit & legitimum Noīe seruorū ancillarumq; iuridico mancipia duntaxat intelligimus quocunq; iure in dñium aliorum venerint, vt serui à liberis discernantur. Conclusio est Adriani Pontificis cap. 1. de cōiugio seruor. vbi testimonio citato Pauli probat inter seruos mr̃imonia nullatenus prohiberi ēt si inuitis dominis cōtracta fuerint, tametsi debita, & cōsueta seruitia eisdē dominis nihilominus debeāt exhiberi. Eadē est definitio Iulij Papæ, ca. Oibus 29. q. 2. Quòd si conciliū obijcias

Probat̄ conclusio. Gabilonense can. Dictum est, ea. cau. & q. vbi cauetur, ꝙ coniugia seruorū tum nō dirimantur, cum per voluntatē Dominorum fuerunt coniuncta. Rñdetur, ꝙ illic insinuatur, ꝙ si fuerint contracta inuitis heris dissoluant̄, sed ꝙ tūc debeat seruus nihilominus seruire domino. Quare nō pōt tam liberè cum vxore commanere.

Seruit⁹ quo iure inducta. ¶Atqui conclusio hæc non solùm humano iure, sed ēt diuino fulcitur. Enimuerò seruitus humano iure. s. gentium, introducta est: ius aūt positiuū naturali nō obstat: est aūt nō tm̄ hoībus, verùm, & cunctis animantib. à natura inditum, vt quēadmodum ꝑ alimoniā ꝓpria indiuidua sustentant, ita & per gn̄ationem speciem propagādo cōseruent, q̄ quidē generatio inter mortales, vt ex superioribus cōstat, nisi per matrimoniū non fit legitime, ergo sicut dñi cohibere seruos nequeunt, quominus alimēta sumāt & somnum capiant, atq; alia faciant, q̄ ad vitæ sustētamentum necessaria sunt, ita neq; arcere eos à matrimonio possunt, quin si cōtrahant, validum sit & firmum.

Ricard. ¶Hanc rationem, quæ S Thomæ, & theologorum est, Ricardus dist. præsenti art. 4. eneruare conatur. Ait si quidem falsū esse, seruitutem tantum iure gentium & humano introductā: quippe cùm philo-

Obiectio. Ricardi. sophus. 1. Politi. homines elegātioris ingenij cæteris hebetibus ac rudibus, qui virib. corporis valēt, dominari autumet. At verò, vt lib. 4. de iustitia & iure. quæst. 2. art. 2. diximus, sub illa Aristotelica sententia obscurus intellectus latet, nisi prudenter legatur. Illa quippe naturalis seruitus longè à legali distat. Rudes. n. homines, & qui non tam ingenio, q̄ corpore valent, non sunt sic elegantiorū serui, vt vt mancipia, imò seruitus illa libertatem non excludit, sed tenentur parere elegantiorib. quantum ad doctrinā & eruditionē propter suum ipsorum ꝓpriū bonū: teneanturq; illis vicissim de honestate seruire. Quare neq; ipsi, neq; sua bona sunt aliena, vt ab elegantiorib. possideantur

Autor. Seruit⁹ naturalis.

Seruit⁹ legalis. De qua vtiq; seruitute impræsentiarum. non loquimur, sed de alia legali, de qua habetur Instit. de iure personarū. & ff. de statu hom. l. Libertas, vt qui bello capit̄, aut seipsum vendidit, seruus fit: id est heri mancipiū & possessio. q̄ quidem ꝓculdubio iure gentium introducta est post peccatum, cùm in primæua hoīum cōditione omnes fuerint liberi conditi.

Ratio. ¶Hinc ergo rō nostra originē ducit: nempe, ꝙ quemadmodū ius gentium diuisionē faciens rerū, quarum possessio naturā integra, cōis erat, efficere nequiuit quominus in extrema necessitate, ipsa acclamante natura, possessio earū rerum fit ęgentib. cōis, ita ius seruitutis non potuit hoībus ius naturæ adimere cōseruandi, tum ꝓpria indiuidua, tum & per matrimonia ꝓpriā speciē. De hac seruitute superiùs dist. 30. q. 1. art. 1. nonnulla p̄diximus. Conclusio verò intelligit, siue serui

Conclusionis declaratio. inter se contrahāt, siue cum ancilla liber, aut cum libera seruus, dummō nullus error lateat vt art. proximo explicabitur.

Obiectio. ¶Contra hanc tamen conclusionem ius ciuile pugnare videtur. Nam lege, Cum ancillis. C. de incestis nuptijs, cauetur, ne cum ancillis coniugium fiat, ob id quòd serui inde nascuntur: nam partus sequit̄ ventrem Respondetur autem, quòd q̄cquid ciuile ius ꝓpter suam Rempub. sta-

Dilutio tuat, non tamen potest iuri canonico, quod naturali & diuino cōsonantius est, officere, quæ quidem iura huiusmodi seruorum matrimonia pro ratis habent & firmis. Quanuis certè liberis, si absque aliqua causa vel vrgente, vel valde commoda ancillam sibi in matrimonium adiungat, nequeat à culpa excusari, licèt ge

nere

nere suo non sit mortalis, nisi grauibus circunstantijs aut scandalo augeatur.

Sol. 1. ar. ¶Ad primum igitur argumentum respondetur, quod seruus non est heri in ijs, quæ sunt naturalia, sed in alijs seruitijs, quæ natu talibus adijciuntur. Et ideo licet non possit aut se aut sua quantum ad alia obsequia alteri tradere, potest tamen quantum ad munus illud generandi, quòd sibi à natura conceditur, in quo à Domini seruitute exemptus est.

Solu. 2. argu. ¶Ad secundum per proximam solutionem partim responsum est. Non enim seruus tenetur Domino obtemperare, si eum ab illo iure cohibeat, quod ei natura largitur sed in reliquis. Vnde si dominus seruo facultatem faciat ineundi matrimonij cum ancilla, quamuis non ideo eum libertate donet, aut donare censeatur, iure tamen cogitur, eum permittere cum vxore habitare, saltem quantum ad honestam solutionem debiti, non obstante detrimento, quod si bi inde accrescat. Quare tunc non potest in longinquam regionem eum venditum emittere. At verò dum absque eius facultate seruus furtim se matrimonij vinculo irretiuit, siue cum ancilla eiusdem vel alius domini, siue cum libera, non subinde à debitis seruitijs domino soluendis eximitur, vt Pontifex decreto citato admonet. Imò aiunt nonnulli, quod potiùs tunc inclinandum ei est in obsequium Domini, quàm in ius nuptiale. Veruntamen sapientiùs hic D. Thomas edocet, tunc prudentia opus esse ad discernendum, quando maritus ille seruus seruire potius Domino teneatur, quàm vxori, & quando vicem vertere. Primum enim, quando domino nocumentum non nisi parui momenti agitur, debet vxori morem gerere. Attamen domino tunc aliquid imperante dum vxori reddendum est debitum, aliæue eius necessitati prouidendum, libranda est vtriusque necessitas, vt maiori succurratur, quamuis in re præcipui momenti domino sit obtemperandum. Et re dubia vtra necessitas præponderet, potiùs in fauorem matrimonij est inclinandum, & tunc potissimum dum periculum carnis in coniuge timetur, vt ex capitu. Licet cod. tit. colligitur. Nam ius naturale matrimonij iuri gentium seruitutis præfertur. Ibi enim cùm mulier diuortium postularet causata virum suum esse seruum,

S. Tho.

In fauorem matrimonij re dubia.

Casus ca. Licet.

& maritus contra allegaret, se esse liberum, re dubia in fauorem libertatis pronunciatum est. De alio verò argumenti membro verum fas sit Domino seruum absque eius licentia coniugatum vendere, vt in extraneam prouinciam transmissus vxore priuetur, glossa citati capituli. 1. eodem titu. quorundam opinionem recitat dicentium esse licitum, & tunc subinde vxorem cogi eum sequi. Sed aliam contrariam amplectitur dicentium, talem venditionem esse prohibendum, quia est in perniciem naturalis iuris matrimonij. Cui quidem sententiæ impræsentiarum Diuus Thomas patrocinatur. Præcipuè cùm non desit facultas seruum iusto pretio vbicunque atque adeo in propria patria vendendi. Aduersaretur enim in primis talis venditio charitati, & forsan iustitiæ, nisi bona fide herus compulsus id faceret: vt si peregrè proficiscens, vel ad bellum, vel aliqua de causa secum seruum duceret & illic egestate pressus illum venderet. Tunc verò si maritus commodè posset illuc vxorem transferre, tenetur quidem illa obedire, si tamen ipsa sine graui detrimento eum sequi non posset, certè iure matrimonij non cogeretur, teneretur tamen vidente marito castè viuere, nec vlla ei irrogaretur iniuria, postquam sciens ac prudens seruo se adiunxit. Ad tertium negatur, similiter ius seruo suffragari, vt inuitis dominis religionem profiteatur: nulla enim est in hac parte religionis cum matrimonio similitudo. Nam per matrimonium seruus non omnino à seruitute subducitur: quandoquidem potest ad horam rei vxoriæ vacare, & protinus ad seruitia redire. Votum autem solenne religionis totum hominem absorbet, vt semper teneatur obedientiæ prælati presto adesse, atque adeò a seruitijs domini semper abesse. Item, quia per matrimonium, vt dictum est, non se obligat homo vxori, nisi in illo officio naturali generandi, sed religioni obligatur monachus in omnibus alijs operibus, quæ Domino debet. Et ideo furtum sui ipsius faceret seruus religionem ingrediens. Potest tamen etiam inuito domino votum castitatis emittere: quia in hoc non ei subditur. An verò possit ordines sacros suscipere, dist. 25. copiose responsum est.

An liceat domino cõiugatũ seruum uẽdere.

Opinio quorundam.

Opinio vera.

S. Tho.

Rõ prima. huius opinionis.

Solutio. 3. argu.

Prima ratio discriminis.

Rõ secũda.

ARTICVLVS. II.

Vtrum seruitutis conditio aliquo saltem modo matrimonium impediat.

Ostquam simpliciter ius patet seruis matrimoniũ cõtrahendi, quæritur, vtrùm aliquo saltem modo ꝑ seruitutem impediatur. Et arguitur a parte negatiua. Nihil matrimoniũ prohibet, nisi quod ei aduersatur: seruitus autem, vt modo definitum est, non est matrimonio contraria: ergo illud non impedit.

Partis negatiuæ ar. 1.

2. Arg.

¶Secundo. Id, quod contra naturã est, impedire illud nequit, quod est ſm naturã: seruitus aũt est contra naturam, vt Instit. de iure personarũ, & l. Libertas. ff. de statu hominum, habetur: ergo non impedit mrimonium, quod est ſm naturã. ¶Tertio. Impedimentũ mrimonij nihil refert, sciatur ne an ignoretur, vt patet de consanguinitate & affinitate: sed seruitus scita non impedit: ergo neque ignorata.

Tertiũ argum.

Pars affirmatiua.

¶In contrarium est decretum Innocẽtij, Ad nostram, de coniugio seruorum, vbi qui ignoranter contraxit cum ancilla nexu matrimonij exoluitur.

Prima conclus.

¶Ad quęstionem duabus conclusionibus respondetur. Prima. Si liber ancillam ducat, quam credit liberam, vel si libera seruo nubat, quẽ credit liberum, matrimonium nullum est. Conclusio præterquam decretali allegata, atque alijs eodem titulo confirmatur can. Si quis liber, & can. Si quis ingenuus, & can. Si fœmina. 29. quæstione. 2. Ac deinde rõne iure naturæ fulcitã. Contractus coniugalis eam vim habet, vt alterutrum se coniuges obligent, tum debitum sibi inuicem reddere, tum in eadem domo & proles educare, & gubernare familiã: si ergo aut vir aut fœmina impotens est hæc munera persoluere, ignorantia eiusmodi personæ contractũ vitiat, atque adeò matrimonium tollit. At vero sicut per impotentiam coeundi fit homo inhabilis ad soluendum debitũ, ita per seruitutem ad libere soluendum atque ad alia obeunda domestica munia ergo sicut ignorata impotentia coeundi matrimonium aufert, ita & ignorata seruitus: quoniã, vti ait Philosophus, ignorantia libertatem tollit: ideoque eiusmodi consensus non censetur spontaneus.

Ratio.

¶Dubium autem est, an hoc impedimentum sit de iure naturæ, an verò solũ de iu Põtificio. Vr enim ꝙ sit de iure naturæ nam error personæ, vt si quis credens se contrahere cum Maria, contrahat cum Ioanna, est impedimentum iure naturæ: q̃a non exstimatur consensus: ergo idem est de conditione seruitutis. Paludanus distinctione ꝑsenti, q̃stione 1 ait, hoc non esse impedimentum nisi ex statuto ecclesiæ, neque esse simile de errore personæ. Et certè ita vr: nam hic non est, nisi error qualitatis: & ideo si statutum ecclesiæ nõ obstaret, mrimonium teneret. At uerò statutum hoc, multum (ut dicebamus) iure naturæ fulcitur: nam per eiusmodi errorem plurimum homo detrimentorum accipit, cum ex ancilla non possit suscipere filios nisi seruos, ad ordines sacros atque ad alios honores publicos obeundos minus idoneos. Quæ q̃dem incommoda iniquissimũ esset hominem inscium pati. Quod si quis arguat. Peius est homini ancillam diaboli: hoc est, paccatricem, in vxorẽ accersere, q̃ ancillam legalem: sed illud impedimentum non obstat: ergo neque hoc. Negatur consequentiæ: qm̃ licèt peior sit seruitus spiritualis, non tñ est fini matrimonij tam incommoda.

Dubiũ.

Obiectio.

¶Secunda conclusio. Quando inter seruũ & liberam, aut inter liberum & ancillam, conditione seruitutis cognita matrimonium contrahit, solidum est & legitimũ. Conclusio est eisdem citatis canonibus definita. Et rõ est liquida: quoniam cùm seruitus, vt superiori articulo definitum est, substantiæ matrimonij nõ obstet, sciẽtique & uolenti nulla fiat iniuria, consequtur, vt quanuis ingenuus sit contrahẽs eadem incommoda & detrimenta ex coniugio ancillæ in liberis contrahat, nihilominus consensus ille suus liber merito reputatur, vt matrimoniũ consistat. Quapropter, vt superius adnotauimus, impedimentum seruitutis non inter necessaria, sed inter voluntaria matrimonij impedimenta connumeratur.

2. Conc.

Ratio conclus.

¶De his conclusionibus distinctio trigesima dicere cœpimus, sed hic sunt exactius perpendendæ. In primis quid intelligat ergo dnm de ignorantia loquimur,

Ignorãtiæ noĩe

de illa sermonē habemus, quæ vsu & more reputatur ignorantia: nam leuissima, quippe quæ facile purgari poterat, ꝓ nulla reputatur. Qui n. cū atra muliere & uili cōtraxit, quam ab hero infimè tractari uidebat, non censeretur ab ecclesia eius seruitutem ignorasse. Imò tam crassa esse posset ignorantia, ut in conscientia ille cēseretur nō ignoranter, sed sciens cum ancilla contraxisse. Mox in prima cōclusione notādum uerbum si liber ancillam ducat nam si liber ingenuam duxerit quam putat esse ancillam, matrimonium non tollitur: quoniam error erat conditionis peioris: quare non censetur error. Neque si seruus ancillam ducat, etiam si ingenuam esse credat, matrimonium uitiatur, quia cùm æqualis sit utrinque obligatio, non est cur seruus in coniuge meliorem conditionem requirat, quàm ipse in se habet. Ex quo fit, vt in summa dicamus, quod seruitus nunquam matrimonio obstat, nisi quando ab illo coniuge ignoratur, q liber est. Vbi autem re uera nulla interuenit seruitus, licet interuenire credat, nullum est impedimentum. ¶ Sed est præterea animaduertendum, ꝙ si ingenuus, qui ancillam, quā liberā crediderat, duxerit, post q̃ illā audiuerit esse ancillam, idque crediderit, aut ꝓbabiliter fuerit opinatus, carnaliter cognouerit, matrimoniū sine alio consensu nouo fit legitimum: quia iā tūc censetur simpliciter cōsentire, & ita in foro ecclesiæ præsumitur, ut patet cap. Proposuit & cap. Ad nostram. eo. titu. Imò & in conscientia sic pariter est iudicandum, nisi quando accessit, mente proposuerit. non tanquàm ad uxorem, sed tāquam ad concubinam accedere. ¶ Quid autem si ingenus ancillam duxit, quam liberam esse arbitrabatur, sed tamen quāuis nosset esse ancillam eam nihilominus duceret? Ricard. dist. præsenti articu. 1. respondet, quòd si in animo teneat, quòd etiam cū illa contraheret, licet esset ancilla, matrimoniū tenet, Non dicit simpliciter, quòd si esset ancilla, eam etiā duceret: nam huiusmodi cōditionales nihil ad rē ꝑtinent, sed si in animo teneret: hoc est, talē haberet affectum & consensum: scilicet, quanuis ancilla hæc esset, illam ducerē. Et ideo non prorsus probabilitate caret, nam uidetur ille tunc in ancillam consentire. Nihilominus explicatiùs respōdendum est. Si enim expresse dicat, Duco te in vxorem quāuis sis ancilla, tum licet credat esse ingenuam, verum est matrimonium: quia consensus practicus fertur in ancillam, & ideo ignorantia speculatiua non obstat. Sed si seorsum apud se habeat illū cōsensum, Quanuis hæc esset ancilla, illam ducerem, nihilominus in consensu, quo contrahit matrimonium, nec uoce nec mēte explicat illam conditionem, sed absolutè contrahit cum hac, quā credit esse liberā, re uera matrimonium nō celebratur: q̃a canones simpliciter hmôi cōsensum pro nullo ducunt. Nisi postea cognita cōditione absolutè integretur ¶ Ex his colligitur, ꝙ si herus ancillæ ingenuo eam sua sponte desponsauerit, quanuis sponsus credat fuisse liberam, matrimonium vigorē obtinet, vt ait glossa super dicto cap. Ad nostram. & illic Pano. Et habetur in auth de nuptijs. §. Si uerò ab initio, colla. 4. q̄m eo ipso, ꝙ dominus ancillā ingenuo nuptū tradidit, eam manumittit, & libertate donat. Imò si sciēs, tacet, vt illic ait Panor. q̃a in tali casu qui tacet, consentire videtur. Secus si tradat eam seruo. Vnde à fortiori si Dominus ancillam suam propriam in vxorem duxerit, matrimonium tenet: q̃a eo ipso liberam facit. Et de hoc extat lex regiam in Hispania. Quid autē si postquā ancilla inscio domino ingenuo nupserit credēti esse liberam, dominus eam manumittat? Respondetur, per hoc solum matrimonium non firmari, nisi nouus cōsensus utrinque accedat, quia illac vsque nullum erat matrimonium ¶ Sed percōtraris verùm si dominus ancillam nuptam secretò manumittat, & post maritus manumissionē ignorans, eam cognoscat, vinculum inde matrimonij innodetur Pal. dist. præsenti. q. 1. quorundam refert opinionē dicentium tunc matrimonium inniti. quia ecclesia, cuius institutio hoc impedimentum innititur, decreuit impedimentum esse, nisi quandiu error durat: & iam tunc maritus credens esse liberam, nō fallitur. Nescio tamen an contraria opinio sit probabilior: videlicet, matrimonium non cōualescere, nisi maritus nouerit esse manumissam: quia consensus ab initio nullus fuit, & illa ignorantia, qua scilicet credebat ab initio fuisse liberam semper durat.

Si liber ancillā &c.

Error melioris paris ue conditiōis nihil mrimonio obstat.

Regula gnālis.

Dubiū.

Sol. Ricardi.

Autoris solutio.

Qn̄ herus ancillā ingenuo locat.

Dubiū.

Solu au[illegible]

Quare copula tunc nõ reputatur nouus consensus. Ita tenet glossa super cano. Si quis ingenuus. 29. q. 2.

Libertas perpetua. ¶Ad hæc cùm de libertate loquimur, ꝑpetuam intelligimus: nam si fortè herus ancillam in tempus donauerit libertatẽ, vt postea in seruitutem retrahatur, quan uis eo libertatis tempore eam ingenuus duxerit, credens esse liberam, matrimonium est nullum. Secùs si in perpetuum fuerit manumissa: nam tunc licèt ingenuus credat nunquàm fuisse ancillam, & si crederet, nunquam illam duceret, nihilominus matrimonium tenet, quandoquidem liberta in ratione matrimonij contrahendi, verè libera est.

Dubiũ. ¶Vtrùm verò ad dissoluendum huiusmodi matrimonium, postquã ingenuus nouit coniugem suam esse ancillam, requiratur publicum ecclesiæ iudicium, ambigere quispiam põt. Rñdetur tñ, vt supra de adulterio diximus, & inferiùs de consanguinitate dicturi sumus, ꝙ si certior ipse factus fuerit, põt propria autoritate separare se quoad torum: imò si m̃rimonium fuerat clandestinum, poterit etiã quantum ad cohabitationẽ. Si verò fuerit in facie ecclesiæ celebratũ, & ipsa reclamauerit, necessarium est, vt in foro iudiciali cognita cã pronuncietur esse ancillam. iuxta cap. Porrò. suprà citatũ de diuortijs. Quicqd de ingenuo respectu ancillæ dictum est, de ingenua respectu serui intelligatur.

Solutio

Dubiũ. ¶Postremum dubiũ est, vtrùm si quis cũ ancilla contraxit, ingenuã arbitratus, & postea conditione resciscens vult cũ illa coniugiũ confirmare, teneatur ipsa ancilla consentire. A parte. n. affirmatiua hoc pugnat argm̃. Illud m̃rimonium ab initio solũ ex parte ingenui coniugis claudicabat: nam illa verè cõsenserat, ergo si postea ipsa vult consentire, ipsa tenet in suo consensu permanere. Nihilominus rñdetur, iure matrimonij ancillã non teneri cõsentire: nam cũ matrimoniũ nequeat ex vna parte claudicare, & consensus ancillæ ab initio nullus fuerit matrimoniũ nullũ erat. Et iõ nisi denuo consentiat, nihil fit. Quare si alteri nubat, fm̃ tenet matrimoniũ. Attñ ob honestatem ꝓmissæ fidei deberet induci vt consentiret, nõ tamen iure cogi. ¶Ad hæc in calce notandum, ꝙ quousq; hõ seruus esse probet, in possessione libertatis tuendus est. Imò verò libertas decennio præscribitur. Quare si seruus in coniugio tanto tẽpore durauerit, non potest ab hero repeti.

Dilutio

Nota.

Sol. 1. argum. ¶Ad primum igitur arg. rñdetur, ꝙ si seruitus per se substantiæ matrimonij non obstet, ignorata tñ obstat eius cãæ: nẽpe, libertati consensus. ¶Et per hoc tertium arg. diluitur. Conditio. n. seruitutis non est per se impedimentũ, vt cognatio, sed relata ad consensum. Et iõ ignorata impedit, scita verò minimè, cognationẽ verò, aut cognosci, aut ignorari nihil refert.

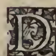
Sol. 2. argum.

Sol. 3. argum. ¶Ad secundũ rñdetur, nullã repugnantiã inuolui aliquid esse vno mõ contra naturam, & alio mõ secundũ naturã. Seruitus nanq; est contra primã intentionẽ naturæ: si. n. integra maneret, qualis erat in statu innocẽtiæ, seruitus illi repugnaret. Sed tñ est conformis secundæ intentioni naturæ. Etenim postq̃ per peccatũ corrupta fuit, ex qua vtique corruptione bella exorta sunt, & egestates, atq; aliæ ærumnæ, & miseriæ, hoc hẽt cõtra moetẽ, quæ homini in bello imminet, remediũ, vt in seruitute victus seruet. Et pariter, vt antiquus mos erat, qui extrema inopia præmebatur, vt se ipsum venderet. Hoc. n. pacto, vt 2. de cœlo autor est Philosophus, senium & quæcunq; rei corruptio cõtra naturã est: quippe q̃ nullũ intẽdit malũ. Est tñ corruptio illa rõne fm̃ naturã, qđ intendit ꝑ gñationem corruptibilia indiuidua conseruare, & nõ valet vnum, nisi per alterius corruptionem gignere.

Inops.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm seruitus matrimonio superuenire possit.

Partis negatiuæ argum 1. Ictum est de seruitute matrimonium præcedente, quæritur subinde, an possit matrimonio superuenire. Et arguitur à parte negatiua. Quod in fraudem nocumentumque alterius factum est, ꝓ rato haberi non debet, quod autem se vir ipsum vendat in fraudem cedit, aut saltem in detrimentum vxoris, ergo venditio illa irrita est. ¶Secundò. Vir & vxor in rõne matrimonij ad paria, vt dictum

2. Arg.

est,

est, iudicantur. uxor uerò non potest se, inuito coniuge, in ancillam uendere: ergo neq; maritus inuita uxore. ¶In contrarium est, quòd unusquisque pôt id alteri dare, quod suum est: homo autem liber est sui iuris: ergo pôt se ipsum vêdere. (Pars affirmatiua.)

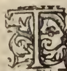
¶Cùm duplici ratione in seruitutê quispiam redigatur: scilicet, aut ratione belli, ubi iustè capitur, aut q.a se homo ipsum vêdit, de priori seruitute nemo ambigit: quia fit uiro inuito, eadêq; rône possit & vxor in seruitutê uenire. Sed de posteriori mouetur quæstio, ad quam breuissima conclusione respondetur. Vir facultate vxoris non expectata potest se in seruū uêdere & dedere. Probatur: quia uir non est vxoris nisi quantum ad torum, vbi opera procreandis liberis datur: de hoc enim vsu ait Paulus, Vir non habet potestatem sui, sed uxor: in reliquis verò est suarū actionum dominus: ergo saluo iure vxoris petêdi debitum, cui ipse dum possit respondere tenetur, potest se alteri in seruū dedere. Itaque sicut seruus nolente domino potest se in matrimonium tradere, ita & liber nolente vxore in seruitutem mâcipare. Quocirca per huiusmodi accidentem seruitutem neque matrimonium distrahitur, cùm fuerit legitimū neque diuortium fit quoad torum: quia pôt ipsa si vult in libertate manens utrum sequi: siquidem non subinde cogitur serua esse, cano. Perlatum, eadem cau. & quæst. (Decisio artic. — Conclusio. — Ratio.)

¶Ad primū igitur argumêtum rñdetur, quòd quanuis maritus in fraudem uxoris seruituti se se uendens mancipet: videlicet, q.a illud arbitratur fore mediū, ne cū illa, q̄ odiosam habet, cohabitet, facit quidem contra charitatê, eiusq; subinde matrimonij violat, & fraus illa in suum ipsius caput refunditur, q.a ex libero fit mâcipiū: nihilominus quia iure suo utitur, non peccat contra iustitiam, q̄ dêt uxori. Veluti si ob eādê fraudem aliam sibi cām obtendens peregrè proficesceretur. (Sol. 1. ar.)

¶Ad secundum respondetur, quòd quanuis in re vxoria pari iure ambo coniuges teneatur, nihilominus in re domestica vir est caput vxoris: quare non quicquid ipse ea renuente valet, ipsa quoque absque uiri facultate potest: atque adeò absque uiri facultate obtenta nequit se in seruitutem dedere. (Sol. 2 ar.)

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm filij debeant conditionem patris sequi, an potius uentris.

TANDEM de seruorum filijs quæritur, patris ne an matris conditionem sequanť. Arguitur. n. quòd debeant seq. côditionem patris. Primò, quia à digniori dêt fieri denominatio: & pater in generatione dignior est. Scdò, q.a esse rei est à forma, sicut esse rationale est ab anima: pater aūt, vt 15. de animalibus autor est Philosophus, in generatione se gerit ut forma, mater aūt ut materia. ¶In côtrarium aūt est, quòd dum quis in agro seminat alieno, fructus cedunt in dominium illius, cuius est ager: sed mulier se hêt ut terra, quam uir seminat: ergo partus sequitur conditionem uentris. (Partis negatiuæ ar. primū. — 2. Argu. — Pars affirmatiua.)

¶Quæstiuncula hæc facillimæ expeditionis est, quia tota in iure positiuo collocatur, licèt rationibus sit naturalibus subnixa. Respôdetur ergo duabus conclusionibus. Prima. Secūdùm leges ciuiles partus sequitur uentrem l. Partum. C. de rei ven dica. Quæ quidem indiscriminatim loquitur siue ex legitimo coniugio siue ex vago concubitu nascať. ff. verò de statu homi. l. Lex naturæ, fit restrictio, vt qui nascétur siue legitimo matrimonio sequatur matrê, nisi lex specialis aliud inducat. Quibus uerbis vtitur Isidorus can. Liberi. 32. q. 4. vbi addit, quòd qui ex libero matrimonio orti sunt: scilicet, ex libero & ancilla, deteriorem partem sequuntur. Nec ualet glossa dicens, per deteriorem partem intelligi matrem: quandoquidem illic fit distinctio inter natos ex legitimo vel sine legitimo matrimonio: & hos dicat sequi matrem, illos uero deteriorem partê scilicet seruitutem siue matris, siue patris. At verò vniuersaliter seruať lex Codicis sine distinctione. Et idem insinuat Gregorius. 9. capit. Vnico, de natis ex libero uentre, dicens, quod filij libertæ aut liberæ non retrahuntur ad seruitium. ¶Secunda conclusio. In his, quæ pertinent ad dignitatem, sicut in honoribus publicis, & municipijs & hæreditate & alijs proles sequitur patrê. Et vtriusq; ratio ait S. Tho. est, quia proles hêt à patre complementum (Prima conclu. — Isidorus. — Glossa. — Greg. 9. — Secunda conclusio. — Ratio S. Thomæ.)

formale, sed à matre substantiam corporis Seruitus aût, corporalis conditio est, cùm seruus sit quasi instrumêtum domini in operando: & corpus sit animæ seruitium, honor verò & illa quæ ad perfectionem attinent, sequuntur formam atque adeò patrem. Ricardus verò hanc rõnem satis firmam non existimat: q̃m libertas honorabilis conditio est, & nihilominus sequitur ẽt ventrem. Item filij non solũ in hæreditate patris, sed ẽt matris succedunt. At verò Ricardus nõ satis rõnis neruũ inspexit: nam D. Thomas, eius, quod suapte natura constat, rõnem non affert: libertas aũt suapte natura, nisi aliunde obnubiletur, hominibus congruit. Ait ergo ꝙ macula seruitutis non nisi ex ventre cõtrahitur: si aũt mulier sit libera, seruitus non contrahitur à patre seruo, quia ex natura rei libertas pullulat. Defectus aũt hæreditatis non contrahitur ex matre sicut defectus seruitutis, sed ex natura rei sequitur hæreditas & patrem & matrem. Nihilominus & rõnes aliæ Ricardi bonæ sunt. Partus nanque rõne matris certitudinem hẽt, non aũt rõne patris. Et hanc arbitror rõnem secundum leges ciuiles esse optimam: sicut fructus vndecunque seminentur, certum est ab ista terra produci, & ideo cedunt in dominiũ domini prædij. Et præterea terra est, quæ totam substantiam tribuit multiplicandi seminis, & in ea nutriuntur fructus, & pariter mater est, quæ totam corpulentiam fœtui ex suo sanguine subministrat: itaq; ipsum sustinet, & in vẽtre nutrit, & labores perfert: quare naturali rationi consentaneum est, vt partus in dominiũ heri matris ueniat. Et illa erat lex antiqua Exodi. 21. Si dominus dederit ancillam suam alicui in vxorem, & pepererit filios & filias, mulier & liberi eius erunt Domini sui. Ipse aũt, si fuerit seruus ex Hebræis, septimo anno egredietur liber. Et est notãdũ, quòd ut partus sit liber, satis est matrem uno temporis momento antequã fuerit partum enixa, esse liberam. §. 1. Insti. de ingenuis. ¶ Addit uero S. Tho. in quibusdã terris, quæ iure ciuili: scilicet Imperatorum, non reguntur, partum sequi deteriorem conditionem, vt quanuis mulier sit libera, si pater est seruus, filij nascãtur serui: dummodo ex matrimonio oriãtur

Ricardus.

Ricardus.

Aliæ rõnes Ricardi.

Alia rõ.

Exodi lex.

Nota.

Partus alicubi deteriorẽ conditionẽ sequitur.

Et alludit ad præfatum cap Liberi, Isidori vbi ait glossa ꝙ secundum leges Longobardorum & Theutonicorum filij sequũtur deteriorem partem: scilicet, seruitutẽ aut patris aut matris. Intelligitur tamen lex, si pater ante contractum matrimonium seruus fuerit, secus si post se ipsum vendiderit: quia non debet ingenua mater, q̃ bona fide libero nupsit ex superuenienti facto patris iacturam in filiorum libertate pati. Vnde fit, vt si alicubi lex illa viget, sequendi deteriorem partem, tunc si parentes sunt ambo serui diuersorum dominorum, domini illi debent inter se filios dispertiri, vel si vnus fuerit tantum filius, tunc dominus, qui illum vsurpauerit, debet alteri medietatem pretij refundere. At uerò non est credibile, ut ait S. Tho. in Repub prudentium hominũ hãc legem uigere, quãdoquidem alia: s. quòd partus sequatur ventrem, & legibus Imperatorum, & more plurimorum sapientium, & rationibus à natura profectis sit fulcita. Quare inter Hispanos, Gallos & Italos hæc more & vsu seruatur. Verũ est, ꝙ in odium mulieris, quæ seruo suo nupserit, antiqua lege cautum fuit, vt partus patrem sequerentur: essent. s. serui, & omni nobilitate priuati, imò & à materna hæreditate exclusi, vt l. vnica. C. de mulieribus, quæ se proprijs seruis iunxerũt.

Declaratio legis.

Nota.

Vsus imperitus.

Ad primum igitur argumentum respondetur, quòd licet pater sit dignior, quia principium agens: mater tamen dat substantiam corpoream, & corpus est, quod seruitio deputatur.

Sol. 1. ar.

Ad secundum respondetur, quòd propterea quòd pater dat formam, solùm sequitur esse specificum, atque adeò perfectiones filium potiùs à patre, quàm à matre ducere. Quapropter filij in rationis usu & prudentia patribus similiores nascuntur, quàm matribus, quibus ideo in publicis honoribus, & hæreditatibus succedunt, atque adeò eorum nomina & stemmata sequuntur. Quocirca genealogiæ p. lineam masculinam, potius quàm per fœmineam deducuntur, ut sacra nos etiam historia docet. Et ideo in Repu. illi qui nobiles per lineam paternam probantur, quãuis materna eis fuerit aut rustici aut contaminati sanguinis, iuribus nobiliũ fruuntur.

Solu. 2.

Filij similes patribus nascuntur.

ARTI-

ARTICVLVS. V.

Vtrùm ætas legitima contrahendi matrimonium rectè in viro statuta sit quartodecimo anno, & in fœmina duodecimo.

Voniam defectus ætatis defectui libertatis quodammodo assimilatur, quæstio de ætate superiori de libertate adiungitur. Arguitur ergo, quòd ætas illa, quæ de nuptijs contrahendis lege præscribitur non sit idonea. Prouectior ætas ad consensum coniugalem exigi vr, vbi de statu totius vitæ deliberatur, quàm ad bonorum administrationem: hæredem aũt in bonorum possessionem leges non mittunt usque ad annum 25. ergo minor ætas ad matrimonium non deberet sufficere.

Partis negatiuæ ar. 1.

2. Argu. ¶Secundò. Seruitus & impotentia coeundi tantum nocet matrimonio quantum puerilis ætas, sed illa non obstant, nisi dũ ignorantur, vt superius dictum est: ergo cognita ætas illegitima non debet esse impedimentum matrimonij, quominus sit validum si contrahatur.

3. Argu. ¶Tertiò. Fœmineus sexus nõ tanta rõnis virtute pollet, quàm masculinus: ergo diutius expectari deberet, vt maturesceret: non ergo satis illi consultũ est, vt duodecimo anno fęminę nubãt, cùm masculi nõ possint vsque ad quartumdecimũ cõtrahere.

Pars affirmatiua. Decisio arti. ¶In contrariũ est lex canonica, quę quatuordecim annos viro, fœminæ verò duodecim præscribit. In ætate contrahendo matrimonio constituenda distinguendũ est, quid de rigore liceat, quidve de honestate deceat. Institutores nanq; Reipub. vt Arist. 7. Politi. c. 16. tradit, non tantum quid liceat, sed quid deceat, contẽplari debent. Ait. n. illic Philosophus, quòd si vires naturales cõsulàmus, uirum spiritus gignẽdi anno septuagesimo aut circiter deficiunt fœminam verò potestas concipiẽdi prope annum quinquagesimum. At verò fœmina ad concipiendum circa annũ decimumoctauum fit idonea: nam ante illum non nisi raró, & plurimum sęmel las cõcipit, & cum magno periculo parit. Habet ergo mulier spatium triginta ferè annorum ad concipiendũ. Et ideo tantũ

Aristo.

est uiris ad generationem indulgendum, vt ambobus eodẽ tpe vires exhauriant. Quocirca fœminis decimusoctauus annus constituitur ad nuptias, uiris vero trigesimus septimus aut circiter. Præterquam quòd citra hæc tempora alia incommoda subsequuntur: nam generatio non dẽt fieri nisi ex superfluo salua semper virisubstantia: dum aũt uiri in tenerrima ætate rei Venereæ mancipantur, vires proprias extenuant, & malignè adolescunt, & proles corporis & virium inopes gignunt. Nec fœminę vterum habent satis amplum, quo possit fœtus extendi & informari. Præterea, qui in pueritia rei Venereę assuescunt, libidinosi maximè & intẽperantes fiunt: quippe q carnis illecebras ante tps excuscitant & irritãt. Adde quòd pueri non debent ab ętate paterna aut nimium aut minimũ distare. Illi uerò q in senectute rei vxoriæ operã impendũt, nec tenellis filijs oblectant, vt iuuenes, neque illis possunt alimẽta prouidere, imò crebrò nõ nisi post humos generant. Rursus qui in pueritia vxoribus se se dedunt, filios gignunt, qui non possunt parentes pro dignitate reuereri: q ppe quibus sunt ętate ferè ęquales. Hæc certè consideratè deberẽt parẽtes speculari, anteq̃ teneros natos nuptialibus sarcinis & molestijs onerarent. At verò leges non tã decentię, q̃ necessitati succurrunt, idcirco temporum rõnem meditant, quibus generationi homines operam nauare possunt.

Primũ incommodum.

Secũdũ.

Tertiũ.

Quartũ.

In pueritia.

Nota.

Leges.

Conclu.

¶Ad quęstionem ergo vnica conclusione respondetur. Tempus legitimum matrimonij contrahendi est viro quatuordecim annorum, & in fœmina duodecim. Etenim in contrahendo matrimonio ratio habenda est, tum cõsensus, vt sit liber, tũ etiam finis matrimonij, vt coniuges sint generare potentes. Et quãtum ad rõnem primam dist. 27. q. 2 vbi de desponsalibus agebamus tria temporis intercilitia distinximus. Primum scilicet, quo homo, licèt per se satis consulere, sibi nequeat, potest tamen qualecunque ab alio consilium capere: & illud est in fine primi septennij. Et ideo licèt tunc non possit se illegitimum matrimonium tradere, potest tamen illud polliceri, postmodum legitima ætate complendum: quare illis tẽporis articulus sponsalibus est idoneus

Status temporis triplex. Primus.

Secun-

Secundus. Tertius.

Secundum tp̄s est in fine secundi septennij, quo pōt de seipso disponere: nam hēt tunc rōnis lucem, vt liberè possit in matrimonium consentire. Sed quia id ad dispensationem & administrationem bonorum maturius iudicium exigitur, expectatur finis tertij septennij. At verò quantum ad potentiam generandi illo et 1.pe secundi septennij, vt experientia docet, reperitur in uiro, licet, vt diximus, malignè fiat & indecenter. Igitur cū m̄rimonium, eo ꝙ ex una parte contractus civilis est, & ex altera à natura ad generationem inditum, subiectum est & iuri humano positiuo & naturali: utraq; ergo rōne, & liberi consensus & generationis considerata, leges sp̄s matrimonio cōtrahendo diffinierunt: quatuordecim. s. annorum in viro, & duodecim in fęmina. Vnde capi. Quod sedem, de frigidis & malefic. puer; qui non potest reddere debitum, non est aptus coniugio. Et de desponsatio. impu. cap. Vbi, ait Nicolaus, Districtius inhibemus ne aliqui, quorum vterque vel alter ad ętatem legibus vel canonibus determinatam non peruenerit, coniungantur. Lex autem ciuilis est de ritu nuptiarum. Minorem. Nam de ætate septem annorū in sponsalibus, est lex, In sponsalibus. ff. de sponsalib. Canones autem sunt, ca. Literas. & cap. Continebatur, & cap. Attestationes, de desponsatio. impube. Et intelligitur impedimentum hoc non solùm impedire contrahendum, sed etiam dirimere contractum. Veruntamen ante illam ætatem spōsalia, vt dictū est, valent post septennium: & quanuis matrimoniū per verba de præsenti, tūc ante f̄m septenniū contrahatur, non valet nisi pro sponsalibus. de desponſ. impub. cap. Vnico lib. 6. Quare nisi post legitimam ętatem denuò cōsenserint, separari possunt. Tametsi p̄ p̄ fidem præcedentem, nisi causa aliqua legitima intercesserit, teneatur de honesta te matrimonium nouo consensu perficere. Si uerò ante talem consensum alia matrimonia consœderauerit illa tenent. ¶ Et tamen adnotandum, ꝙ cùm hoc tp̄s ecclesia arbitramento quodam vsa constituerit, non est tam punctim considerandū, quominus si circiter illud spōsi copulam consummauerint, m̄rimonium teneat. Ita habetur eo. ca. citato Continebatur. & cap. De illis. 2. & cap. fi. eo. tit. Nam vt ait Philosophus 2. Physico. parum pro nihilo reputatur. ¶ Quòd si rursus afflagitaueris, quantum sit illud paruum tp̄s? Multi dicunt esse semestre, vt glossa eiusdem ca. Continebatur. nam dimidiatus annus pro stremus pro completo habetur. Determinatio est iuris ciuilis l. Non tantum ff. de excusatio. tutorum. At uero glossa. §. Pupillus. Instit. de inutilib. stipula. & glossa in summa. Instit. de oblig. quæ ex delicto. ait, ꝙ masculus ab anno decimo cum dimidio incipit esse pubertati proximus: q̄a inde iam transiuit medietas secundi septennij. Et ita tenet Panorm. & Sylue. uerbo, Matrimo. 5. Attamen quicquid sit de alijs contractibus impuberum t̄n in contrahendo m̄rimonio non designatur nisi undecimus in fœmina, si modò copula consummetur. Vt ca. citatum Continebatur, ait, scilicet, ꝙ si fœmina fuerit ætati proxima: nempe, in vndecimo, vel circa duodecimum annum & cognita fuerit à viro, vndecimus annus satis est cum consumatione copulæ. Nisi satius eū S. Thoma dicere existimaueris supra distin. 27. quæst. 2. art. 2. ꝙ vsus rōnis f̄m conditionem contrahentium determinetur: quia in quibusdam magis acceleratur rationis vsus, q̄ in alijs. Et tunc, scilicet accedente copula, vt habetur cap. citato. De illis. ætatem malitia suppleuisse v̄r. In capi. verò finali dicitur, prudentiam tunc supplere ætatem. Et potest utrunque optimè dici. Nam cum, vt modò dicebamus, ad statuēdum tp̄s contrahendo matrimonio utriusq; consideratio habenda sit: scilicet, & cāa: nempe, consensus, & finis: putà, generationis, quando paulò ante legitimū annū accceleratur rōnis vsus, tūnc dr̄ prudentia supplere ætatem, q̄n uerò tunc acceleratur potētia coeundi, dr̄ malitia supplere ætatem: q̄m præcox illa & præpropera potentia ab exuberanti carnis insultu nimiaq; concitatione illecebræ prouenit, q̄ re uera meritò malitia vocari potest ab originali culpa contracta. ¶ Grauius tamē morale dubium hinc emergit, utrum ad hoc, quòd matrimonium circiter tempus legitimum ualidum sit, sufficiat ꝙ prudentia ætatem suppleuerit: id est, vsus rōnis fuerit acceleratus: uel ꝙ sola malitia illā suppleuerit, s. potentia coeūdi, vel an

Potētia generandi.

Nota.

Nicol. papa.

Impedimētum etiam dirimens.

Nota.

An sufficiat annus incęptus.

Parum tēporis quid Semestre.

Opinio S. Tho.

Malitia & prudētia supplet ætatem.

Prudentia supplet ætatem.

Malitia supplet.

An simul debeāt prudētia & malitia supplere ętatē.

an requirantur ambo simul concurrere. Hic primum meditandum est, vnde malitia illa: hoc est, potentia coeundi, explorari possit, vtrùm non aliunde percipi legitimè valeat, quàm si re vera impuberes illi copulam consumauerint. Id. n. insinuare vr Alexander citato cap. Continebatur. §. si cognita puella à iuuene fuerit. Sed in allegato cap. De illis. non habetur, nisi quod si ita fuerint ætati proximi, quod potuerint carnaliter coniungi, vbi sola potentia exigitur. Et ideo bipartiti sunt Iurisperiti, alijs asserentibus copulam requiri, atque alijs, sufficere potentiam. Quapropter si compertum sit masculū cum alia copula consumasse, & fœminam cum alio, si inter se per verba de præsenti prope legitimū annum consenserint, & ante copulā tenet, vt isti dicunt, m̄rimonium. Atque hanc opinionē amplexus est Sylu. verb. Matrimonium. 5. q. 3. Et est valde probabilis in cōscientia, quanuis tutius esse crediderim, copulā inter ipsos expectandā, vt in foro iudiciali sn̄ia pro matrimonio pronuncietur. Et sufficit, quòd se marita li affectu commisceant, cum cōsensu prçcedenti siue de præsenti, siue de futuro, qui eatenus non valebat, nisi pro sponsalibus.

Opin.

An sola prudentia sufficiat.

¶ At verò vtrum si nulla interueniente copula maturescat ratio paulo ante annum legitimum, matrimoniū tunc teneat, dubium est propter dictum ca. si. vbi nulla facta fuit mentio copulę, sed solū insinuatur, quod si de prudētia suppleret ætatem, matrimonium valeret. At quia non constabat, pronunciatum est consensum de præsenti non valuisse, nisi pro sponsalib. Et accedit argm̄, quod vt dist. 27. q. 2. art. 2 cum D. Thoma prædiximus, licèt primum septennium non fuerit completum, sed circiter, sponsalia censentur: pariter ergo in matrimonio circa quartum decimum contrahendo vr̄ iudicandum.

Arg.

Snīa autoris.

His tn̄ non obstantib. nullatenus asserere auderē, valere m̄rimonium ante legitimum tp̄s, nisi copula verè fuerit consumata, vel saltem sponsi fuerint ad id idonei. Ita tenet cum Panor. Sylu. ver. Matrimoniū. 5. q. 2. quia in nullo canone hoc permissum hēt, & in cōtrahendo m̄rimonio non licet arbitrari, sed verbis canonū insistere. De sponsalib. aūt, vbi cōtractus nō est tam firmus, quin plurib. de causis valeat irritari, non tn̄ imminet periculi tp̄s legitimo proximū legitimū arbitrari.

Solu. argumēti

Dubiū.

¶ Quòd si rursus quis sciscitetur, Quid si fœmella ante vndecimum annum, in decimo fortè, & vir in duodecimo copulā affectu maritali consumauerint, aut citiùs, in quib. tāta rōnis lux effulgeat, quāta solet in maiorib. Casus. n. profectò nō est impossibilis. Hieron. nanque in epist ad Vitalē coniecturas adfert, Salomonē decimo anno Roboam genuisse. Et Achaz Ezechiā. Quicquid aūt de illis patrib. veritas habeat, Greg. 4. lib. dialogo. ca. 19. refert puerum nouē annorū nutricem suā fœcundasse Et Albertus dist. præsenti ait, se vidisse puellā in nono anno cōcepisse, & peperisse in decimo. Igitur vbi id vsu venerit, & rōnis vsum constiterit esse tn̄ qui consensum faciat liberum, profecto non est cur negetur, matrimoniū oriri, vt Sylu. loco proximè citato ait: qm̄ oīa ad m̄rimonium necessaria concurrunt. Nam ætas quatuordecim, aut duodecim annorū non est p̄scripta, nisi propter arbitrium, vt dicebamus, quia nō existimaē minori ætate impuberes ad liberū cōsensum, & generationem idonei. Et ideo vbi experimentū contrariū palam edocet, arbitrarium iudicium cessat.

Hiero.

Greg.

Albertus Magnus.

Sol. dubij.

Nota.

¶ Ad primum itaque argumentum respondetur interempta maiori. Lucidius enim rationis lumen requiritur ad administrāda temporalia bona, quàm ad matrimonium, tum quòd ad hoc natura ipsa est magis propensa, tum quòd bonorum dispensatio multis est periculis & fraudib. peruia. ¶ Ad secundum respondetur, quod immatura ætas non solum est impedimētum propter impotentiam coeundi, sed propter defectum vsus rationis, qui est libero consensui necessarius. Et ideo siue cognita sit siue incognita ab altero cōtrahentiū nihil refert. ¶ Ad tertiū rn̄det, quod potentia cōcipiendi, vt 9. de animalib. autor est philosophus, prius aduenit fœminis, quàm gignendi potentia masculis. Itē in masculo vegetior maturiorque rō exigiē ad gubernandā & feminā & domū, quàm in fœmina ad parendum viro. Vtraque ergo de causa minori ætate fœmina nubilis est, quàm vir connubio idoneus.

Sol. primi arg.

Solu. secūdi argum.

Sol. 3. argum.

DISTINCTIO TRIGESIMASEXTA, *De impedimento criminis quo tori fit diuortium.*

Texus. Cap. 1. OST impedimenta frigiditatis, & maleficij, quæ uel naturæ vitio, vel dæmonis actu accidunt, sequuntur impedimenta criminis, quæ de voluntatis nequitia prodeũt. Inter hæc primũ se offert adulteriũ, cuius cã ius sit innocẽti ab adulterio diuertẽdi, iuxta verbũ Redẽptoris, Mat. 19 Quicunque dimiserit vxorem suã, nisi ob fornicationẽ & aliã duxerit, mœchatur. Ca. Peruenit, & iureiur. Ratio enim legis finit, vt fides ei frãgatur, qui fidem fregit. Septẽ verò casus sacrosãcti canones diuino iure & naturali subnixi exceperunt, Ca. Tua fraternitas. & diuort. quibus legem illam moderandam curarunt: nempe, si vir quoq; eodem flagitio, quo uxor, implicatur: paria enim delicta, vt lex ait, mutua compensatione tolluntur, & ideo lege, quam ambo contempserunt, neuter est vindicãdus. Quare nihil iniquius est, autore Aug. quàm causa fornicationis vxorem dimittere, si ipse conuincitur fornicari. Can. Nihil. 32. q. 6. Mox, si uxor per viri lenocinium adulterata est: illud.n. mariti scelus, licèt vxorem nõ excuset, ipsum tamen onerat. Cap. Discretionem, de eo q co gno. cõsan. vx. Deinde, si bona fide maritũ defunctũ arbitrata alteri nupserit. Præterea, si per ignorantiam adulterium ab eo passa, quem arbitrabatur esse maritũ. Can. Cũ per bellicã. 34. q. 2. Can. In lectum. 34. q. 2. Cui ꝓximè accedit, si per uiolentiã id fuerit perpessa, vt li. 2. de Ci. Dei. docuit Aug. Can. Ita ne, & ꝓposito. 32. q. 2. Adde sextò, quòd postq̃ fuerĩt coniuges reconciliati, nisi denuò committatur delictum, diuortio non patet locus. Can. Si quis & qđ aũt. 32. q. 1. Ac demum, si vxor in infidelitate per libellum repudiata alteri nupserit, & cum priori marito catholicæ fidei nomen dederit: cogitur enim tunc eidem priori viro vxor esse. Ca. Gaudemus, de diuortijs.

¶ His ergo exceptis casibus non modò viro fas est vxorem fornicariam dimittere, verùm & ratione cauendi scandali Cap. 2.

eaq; corrigendi nonnunq̄ tenetur: nam ut in Prouerb. est, q̄ expellit mulierem bonam, expellit bonū, qui aūt tenet adulteram stultus est & insipiens. Unde Chryso. Sicut crudelis & impius est qui castam dimittit uxorem, sic fatuus est & insipiens qui retinet meretricem, patronus siquidem criminis est qui celat crimen uxoris. Postq̄ uerò adultera resipuerit, spem que de se fecerit cautius post uiuendi, salubrius sæpè consiliū est illam retinere. Nam ut Augu. ad Pollentiū ait, Non est durum reputandum, ut coniux adultera per pœnitentiā sanata uiro reconcilietur. Atqui cum par sit utriusque coniugis obligatio fidei, pari subinde iure hac parte uxor cum uiro protegitur, ut possit, adulterum quoque relinquere unde Aug. Indignantur, inquit, mariti si audiant adulteros uiros pēdere similes adulteris fœminis pœnas, cum tanto grauius eos puniri oportuerit, quāto magis ad eos ꝑtinet & uirtute uincere, & exēplo regere fœminas. Et Inno. Papa, Christiana religio adulterium in utroque sexu pari ratione condemnat.

Prouer. 18. — Cā. Si cut. 32. q. 1. — Cā. Qd aūt. 32. q. 2. — Cā. Christiana. 32. q. 5

¶ *At uerò diuortium euangelicum non ueluti repudiū censendum est, quo Iudæi arbitrabantur matrimoniū distrahi. Nā ut Inno. 3. ait, sacramentū fidei, ꝙ semel est admissum, nunq̄ amittitur, sed ipsum in coniugibus perdurat. Quocirca ne utiq̄ neu dimittenti neu dimissę ad alias conuolare nuptias fas est, dicente domino, Omnis, qui dimiserit uxorem suā, excepta fornicationis cā, facit eā męchari, & qui dimissam duxerit, adulterat. Et Paul. His qui matrimonio iūcti sunt, ꝑcipio nō ego, sed Dominus, uxorē à uiro non discedere, quòd si discesserit, manere innuptam. Et ad Roma. Quæ sub uiro est mulier uiuente uiro alligata est legi. Et paulò inferiùs. Igitur uiuente uiro uocabitur adultera si fuerit cum alio uiro. Unde*

Ca. Quāto de diuort. — Matt. 5. — 1. Cor. 7 — Rom. 7.

Hierony-

Mat. 19. Can. Dixit Dominus. *Hierony. Ubicunque, inquit, est fornicatio, liberè uxor dimittitur. Sic autem uir priorem dimittere iubetur uxorē, ut prima uiuente secundam non habeat. Et Augu. ad Pollentium, Licitè, inquit, dimittitur uxor causa fornicationis, sed manet vinculū prioris propter quod fit reus adulterij quicunque dimissam duxerit. Et infra, ambos coniuges in hac cā exæquans, Necesse est, inquit, ex duobus coniugijs quatuor adulteros fieri, si & ille alterā duxerit, & illa alteri nupserit. Ex quibus fit consequens, ut diuortium uiam reconciliationi non occludat, quominus fieri et tunc possit.*

Can. Licitè. 32. q. 7.

Li. 2. c. 5.

DISTINCTIO. TRIGESIMA sexta. Quæst. unica, De diuortio quod fit fornicationis causa.

ARTICULUS. I.

Vtrùm propter fornicationem licitum sit viro vxorem dimittere.

HÆC distin. 36. quæ apud Magistrum senten. erat 35. generaliter de impedimento criminis, proponitur. Sunt autem huiusmodi crimina in triplici differentia. Quædam enim sunt, quæ nō substantiam matrimonij, sed vsum offendūt, vt adulterium, qđ Innocentius facit torum diuidendi, de quo hæc quæstio præcipuè disputatur. Alia sunt crimina, quæ contrahendum impediunt, contractum verò non dirimunt. Tertij demum generis sunt illa, quę & cōtrahendum impediunt, & contractum dirimunt. De quibus duobus generib. tractabitur distinctione proxima. Primus igitur articulus est, vtrum diuortium fornicationis causa sit licitum. Et arguitur à parte negatiua. Non licet, vt. 1. Pet. 3. habetur, malum pro malo reddere: uir aūt adulteram vxorem traducens malū pro malo reddit: ergo perperam agit. Partis negatiuæ ar. 1.

2. Argu. ¶Secundò. Alia sunt peccata adulterio peiora, vt si vxor blasphema esset, aut si uir contra naturam nefariè flagitiosus esset: sed propter hæc crimina nōn licet coniugi ab alterius cubili discedere: ergo nec propter adulterium.

¶Tertio. Grauius est si ambo adulterentur, q̃ si alter dūtaxat: sed si vir sit quoq; adulter, non pōt vxorem ob id crimen repellere: ergo neq; si ipsa dūtaxat offendat. 3. Argu.

¶In cōtrarium est snīa Redemptoris Mattheus. quinto permittentis fornicationis causa virum ab vxore discedere. Pars affirmatiua.

¶Materia hæc præcipui est momenti. Et quidem nomen diuortij quid importet. distinctione. 33. dictum est, vbi de repudio disputabamus. Dicitur enim à diuertendo: hoc est, à mentis diuersitate: quia qui matrimonium distrahunt, in diuersas partes eunt. libro. primo. ff. de diuortijs. Hoc est, quòd toro sedomoque sēparant. Atqui primus hic articulus facillimæ expeditionis est. Cui ideo vnica ista affirmatiua conclusione fit satis. Licitum est uiro vxorem suam fornicationis causā dimittere. Quæ vtiquē conclusio, quando nullam aliam, qua fulciretur, causam haberet, per sententiam Redemptoris satis esset suffulta. Nihilominus sententia illa non solum diuina fuit, sed iuris etiam naturæ explicatoria. Est ergo conclusio hæc non solum humano iure, aut purè diuino, sed etiam naturali fundata. Hoc enim ius natura docet, vt ubi duo mutua sunt fide inter se constricti, fides et frangatur, qui fidem fregit, Conclu.

Conclu.

Conclusionis confirmatio.

Triplici iure fundatur.

Ratio. 1.

fregit, cap. Peruenit, extra de iureiurãdo. In fœdere autem matrimonij coniuges fidem sibi mutuò seruandum paciscunt, quæ est, vt sibi inuicem debitum reddãt, simulq; conuiuant, neuter tñ alijs cõmisceatur, ergo quæ adultera est, digna redditur, cui debitum non soluatur, sed toro pellatur ac subinde domo. Secunda rõ itidem naturalis est, quia fornicatio, saltem vxoris, ꝓlium educationi, q̃ finis est mrĩmonij, planè aduersatur: quippe cũ partum incertũ reddat, cuius pater ignoretur. Tertio & alteri mrĩmonij fini, qui est conuictus, ad quem mutuus amor necessarius est, vehementer fornicatio vxoris repugnat, est.n. hoc ita natura comparatum, vt vir, quod vas semel ad procreãdas proles elegit, alterius vitio pollutum ferre nequeat, sed despectui pollutã vxorem habeat odioq; subinde prosequat̃. Vnde cùm antiquitus ꝑ odiũ libellus ꝓmittebat̃ repudij, Christus seruator noster non aliam odij legitimã cãm admisit, q̃ vxoris fornicationẽ, quæ re vera in promptu est, vt vxoricidij cã esse possit. Sola quippe fornicatio est, q̃ vt ait Hiero. vxoris vincit affectum, can. Dixit Dominus. 32. q. 1. Iam verò & charitati naturali cõsentaneum est, vt pudicus coniux impudicã traducat, ne eius crimini conniuere videatur, sed illa per infamiam castigata emendetur. His igitur de causis Aug. su ꝑ Deuter. 24. scripsit, ꝙ cùm multæ essent in lege causæ dimittẽdi vxores, Christus solam fornicationẽ excepit: cæteras molestias iubet pro fide, & castitate sustinere. Ex his ergo fit consequens diuortium nõ esse solum inuetum & decretũ humanum, sed ex diuino iure & naturali ortũ.

Ratio. 2

Ratio 3

Ob fornicationem.

Aug.

An nefandũ crimen sat sit ad diuortium.

Opinio iurisperitorũ.

Opinio cõis.

¶ Vtrùm verò nomine fornicationis impræsentiarum nefandum ẽt crimen comprehendatur ad faciendum diuortium, Inno. super cap. Maritus, de adulter. & gl. in c. Omnes. 32. q. 7. negant, eo quòd coniuges sola legitima membra, & vsum ad gñationem videntur sub fide coniugij sibi mutuo obligare. Et possumus nos id ex illo confirmare, quod dist. præcedenti diximus: nempe quod nefandus incestus cõtra naturã non impedit mrĩmonium nec eius vsum, quia ad affinitatem nõ ꝑtinet. Nihilominus opinio Panor. eod. c. & S. Thomæ impræsentiarum & Paludani & Sylu. verb. Diuortium. q. 7. & communis est, ꝙ huiusmodi crimẽ ad diuortium sufficiat, tametsi propter pudorẽ, vt ait S. Th. non nominetur. Et rõ est, q̃a nomine fornicationis omnis illicitus coitur comprehenditur, can. Meretrices. 32. q. 4. & can. Non solum q. 7. Seminatio tñ extra vas non sufficit, quicquid Paludanus hic insinuare videatur, & multo minùs tactus vel affectus impudici, quia ꝑ eiusmodi seminationem & impudicitiã mulier non fit vna caro cum altero, atq; adeò, nec carnem suam diuidit. Ad Innocentium ergo rñdetur, coniuges non solùm per legitimum vsum, sed ẽt per illegitimum in vase perpetratũ carnem suã diuidere, & fidem coniugalẽ frangere, licèt per illum vsum non contrahatur affinitas, cuius ratio dist. 41 patebit.

Ratio.

Ad Inn.

¶ Quòd si cõtra conclusionẽ quis arguat. Vicaria solutio debiti inter coniuges, saltem obligatio est de intrinseca rõne matrimonij; nã vir ptãtem sui corporis non habet, vt ait Paulus &c. ergo per nullam sñiam Ecclesiæ obligatio hæc extingui põt. Ex superiorib. solutio colligitur, ꝙ ni ecclesia non facit iure suo tantum proprio, sed diuino & naturali: vtrunque. n. illa iura insinuant, s. quod & seruanti fidem seruatur, & frangenti frangi possit.

Obiectio.

Solutio

¶ Sunt autẽ septem casus, qui ab hac conclusione merito excipiuntur, quibus vir adulteram vxorem deserere non sinitur. Nẽpe, quia vel vxor culpæ immunis est, vel vterq; æqualem habent. Primus est, si vir quoque adulterio se deturpauerit. Secundus si ipse vxorem ꝓstituerit. In his enim tam culpandus est vir quàm uxor. Tertius si vxor virum suum defunctu bonis coniecturis propter diuturnã eius absentiam existimans, alteri nupserit. Quartus si latenti fraude ab eo cognita fuerit qui sub specie mariti se in eius lectũ insinuauit. Et quintus, si vi fuerit oppressa. Hi enim euẽtus culpam ei vel auferunt, vel extenuãt. Sextus, si post commissum adulterium eam vir suo toro susceptã reconciliauerit. Iam enim tunc noxã ei, cõdonauit. ¶ Septimus demum casus est, si in infidelitate vxor, cui maritus libellum repudij dederat, alteri nupserit, tunc.n. si ambo sacro fonte abluantur. tenetur vir eam in matrimonium resumere.

Septem casus.

Primus

Secundus.

Tertius

Quart.

Quĩtus.

Sextus.

Septimus.

¶ De

Dubiū. ¶De his autem casibus in genere percontari quispiam posset, sint ne duntaxat ꝑ instituta ecclesiæ excepti, an uero iure diuino & naturali. Videtur enim sola ecclesia eos excepisse, quoniam Christus nullum exceptum reliquit, sed generaliter facultatem fecit viro adulteram uxorem traducēdi. Attamen ab altera parte argumentum existit, quod si Christus generalem facultatem uiro præbuisset, neq; uisset ecclesia exceptis illis casibus eandem facultatē restringere: quippe quæ supra ius diuinum nulla fungitur potestate. Respondere uero quisquā posset, ꝙ cū Christus non iusserit dimittendam fornicariam vxorem, sed permiserit, potuit ecclesia non obstante permissione, quæ ob delictum uxoris facta est, idem diuortium vetare. Queadmodum, licet iure diuino ꝑmittamur toto anno carnes edere, potuit ecclesia uirtutē abstinentiæ interpretando earum esum in Quadragesima ꝓhibere. Attn̄ non est hoc satis scite dictū: qm̄ non est simile, de abstinentia nanq; non dedit Deus præceptum, nisi in genere, ut comedamus quę, & qñ, & ubi oporteat. Quare ecclesiæ relicta est facultas determinandi cibum, & tp̄s edendi, sicut in præcepto confessionis definiendi tp̄s, & in sanctificatione festorū designādi dies. Sed tn̄ de diuortio fecit singularē ꝑmissionē. Quare fas non vr̄, ut illam possit ecclesia restringere, nisi tanquam diuini ipsius naturalisq; iuris interpres. ¶Quapropter dicendum restat oēs hmōi exceptos casus deduci ex iure diuino & naturali, vt singulos prospicienti constabit. Primus enim, quando vterque deliquit, habetur cap. Tua fraternitas, & cap. Significasti. de diuortijs. Et fundatur in illa naturali iuris regula. l. Viro. ff. sol. matr. Paria delicta mutua compensatione dissoluuntur. Ob id enim ea lege, quam ambo contempserunt, neuter est uindicandus. Vnde Aug. li. de sermone Domini in mōte, Nihil iniquius est quàm causa fornicationis dimittere uxorem, si ipse cōuincitur fornicari. 32. q. 2. can Nihil. Occurrit. n. illud Pauli ad Rom. 2. In quo alium iudicas, te ipsum condemnas. Qui dicis, Non mœchandum, mœcharis. Atque illud euangelicum Hypocrita eijce primū trabē de oculo tuo, & tunc uidebis eijcere festucā de oculo fratris tui. Et de adultera, Qui sine peccato est vestrum, primus in eam lapidem mittat.

Obiectio.

So. quorundā.

Sol. imprudēs.

Primus casus.

¶Dubium autem ad huius casus intellectū ex dictis resultat, vtrùm quoties vir deliquerit siue ante, siue post vxorē, ius amittat faciēdi diuortiū Apparet. n. semper illud perdere: qñ quidē nihil referre vr̄, quo tempore crimen admittat. Rn̄deē nihilominus per distinctionē. Si vir ante quā vxor, adulter fuerit, iure se priuauit petendi diuortiū: nam cum prior fidem vxori fregerit, atq; adeo ipsa soluta fuerit fide reddendi debitum, non pōt postmodū illi crimē fractæ fidei obijcere. Neque refert occultus ne ipse fuerit adulter qñ ipsa adulterata est, si modò mariti crimen ipsa probare possit. Idem iudicium est quanuis ipsa prior se fœdauerit, si ipse antequàm diuortium poposcerit, idē commisit scelus. Antea nanque quàm de diuortio agatur, aut recōcilientur, nihil refert, inter coniugum prius peccauerit, sed qñcunq; vnus de adulterio accusef, si idem crimen potest coniugi obijcere, vt paria sint crimina, absoluendus est. Nam in prædictis capitulis. Tua fraternitas, & Significasti, nulla habetur prioris aut posterioris ratio. Imò vir, qui post vxorem adulteratus est, eam relinquere prohibetur. Secundum dubietatis mēbrum est. Postquàm causa fornicationis veoris factum est diuortium, vtrùm vir deinceps adulterium committens, teneatur sibi vxorem reconciliare, de quo membro art. 6. habendus est sermo.

Dubiū.

Dilutio

Nota.

Secunda pars.

¶Dubitatio verò, quæ ancipitem videtur tenere animū est. Si aute diuortiū postquam vxor vnum, maritusq; subinde alterum adulterium cōmisit, vxor iterum relabatur, ius fiat viro illam relinquēdi. Apparet enim non fieri, quoniam semꝑ illa accusata potest idem crimen marito obijcere. Neque valet argumētum si obijcias, pluries adulteratam esse vxorem, atque adeo crimina non esse paria. Quoniā si vxor decies & millies priùs fuerit adulterata, & postmodum maritus semel, nequit ipse de diuortio agere, quia iura numeri rationem non habent, sed paria crimina censent si ambo sint adulteri, nulla multiplicationis mentione facta. Neque rursus valet si obijcias, quòd ipsa posterior

Dubiū.

Obiectio.

Dilutio

Alia obiectio.

rior deliquit. Nam iam dictum est, quòd quanuis ipse prior deliquerit, non potest illam postea adulteram relinquere. Profectò res est dubia. Hoc tamen est certum; quòd quando non nisi singula adulteria, antequàm de diuortio ageretur, commiserunt, nulla inter eos habita ordinis ratione, diuortium fieri nequit. Item & hoc certissimum est, quòd si quibuscunque vtrinque adulterijs commissis reconciliatio fiat: nempe, quia uir feminei criminis conscius illam cognoscit, tunc si post talē reconciliationem ipsa recidat, potest uir illam dimittere: quoniam reconciliatio cōtractum ad suum uigorē reduxit, acsi nulla esset illuc vsq; fornicatio commissa. Ob idque postea delinquens rea fit diuortij.

Dilutio

Nota.

¶Duplum ergo restat, qñ nec reconciliatio præcessit nec diuortium, sed ipsa priùs adulterata est, deinde ipse, postea ipsa, ac subinde ipse, ac demum postremò ipsa, vtrùm tunc maritus ius habeat diuortium petendi. Apparet. n. ius habere propterea ꝙ antea erant crimina paria: si ergo ipsa post deliquit, rea videtur diuortij. Fortasse sic quidpiam censere potest: quoniam (vt fertur) ultima mora nocet, illaque est, quæ ad se periculum trahit. Quid autem in usu fori exterioris uersetur, nescio: ad eius tñ usum res est remittenda. Crediderim tñ cum temperamento respondendū nempe, ꝙ si in ista alternatione peccandi vnus corrigitur, præcipuè si alterum coniugem admoneat, tunc quia hoc quoddā genus reconciliationis est, qui post deliquerit, reus fit diuortij: nā pacta nouissima, ut ait lex. ff. de pactis, seruanda sunt. Vbi tamen neuter corrigitur, nec reconciliatio fit, arbitror (saluo saniori iudicio) propterea quod ipsa ultimo pluriesq; fuerit fornicata, ipsum non acquirere ius, ut argumenta supra facta planè comprobare uidentur. Imò quandiu res occultè agitur, quousque reconciliatio uel emendatio fiat, aut diuortiū petatur, idem reputatur crimen, atque adeò omnia paria.

Dubiū.

Nota.

Snīa autoris.

¶Secundus casus idem in iure naturæ fundamentum habet: nam si ipse per lenocinium uxorem exposuit, in ipsum culpa refunditur. Casus est capit. Discretionem. de eo qui cogn. cōsan. uxor ꝙ l. Cùm mulier. 1. ff. sol. matri. & l. 2. § si publico. ff. ad leg. Iuli. de ad ult. ubi maritus propter lenocinium accusare prohibetur uxorem ipsum. n. maritum onerat, licèt mulierē non excuset. Sed dubium est, utrùm satis sit, ut maritus à diuortio petendo repellatur, quòd uxori occasionē præbuerit fornicandi: nēpe, quia ei in necessarijs nō prouidebat. Rndetur id nō sufficere, ut patet cap. Ex literis, de diuortijs, ubi mulier de fornicatione delata id causabatur aduersus uirum, & tñ non est audita: quia propter pauperiem & egestatem nemini licet crimen committere. Quare nec sufficit, ꝙ vir illam domo expulerit, ut habetur cap. Significasti, eodem titu. Nisi illo animo ea eiecerit, ut fornicaretur, uel nisi adulterātem sciret, & permitteret: hoc. n. est conniuere crimini, atq; adeò lenonē esse. l. Crimen. C. de adulte. Secus si suspectā de adulterio retineat. Quapropter eiusmodi mariti propter lenocinium lege damnantur, ut ab vxoribus publicitùs ridiculis flagellis vapulent. ¶Quod autem tertius casus: scilicet, quando uxor bona fide arbitrata maritū defunctum, alteri nupsit, ius adimat uiro petendi diuortiū; est decisio canonis, Cùm per bellicam. 34. q. 2. ¶Quartus uero: videlicet, quod si ignoranter passa fuerit adulterium, excusetur, est sententia Augustini lib. de fide & operibus can. Si virgo. & concilij Triburiensis. canon. In lectum. 34. quæst. 3. Et ratio naturalis est, quia crimen requirit scientiam: ignorantia tamen inuincibilis excusat, ut exēplum Iacob cum Lya documentum est. ¶Et eadem ratione excusatur in quinto casu per violentiam, vt autor est idem August. lib. 2. de ciuit. Dei. qui refertur cano. Itane. & can. Proposito. 32. quæst. 5. Intelligitur autem quādo est absoluta uiolentia, cum mulier inuita sic patitur, ut culpam non contrahat: nam si per metum ipsa consentiret, non excusaretur nequē culpa neque à diuortio, ut ad Damasum, uel ad Amandum ait Hieron. y. cano. Omnes causationes. 32. quæstione septima. neque enim metu mortis licet contra legem agere, quæ est iuris naturæ, eo quod intrinsecam habet malitiam. ¶Sextus casus: nempe, quòd semel reconciliatam non possit vir, nisi iterum rēlabatur, abijcere, colligitur ex utroque cano. Si quis, & ex canon. Quod autem trigesimasecunda quæstione prima. Sed tamen ad reconciliatio-

Secūd' casus.

Dubiū.

Solutio

Pœna lenocinij.

Tertius casus.

Quart' casus.

Quint' casus.

Hieron.

Textus casus.

ciliationem non sufficit, quòd eam post adulterium cognouerit, sed exigitur, quòd id postquam adulterium resciuerit, fecerit: nam vxorem cognoscens, quam adulterã esse ignorat, non censetur eam sibi reconciliare. Neq; vxor virum si graui eius metu perculsa ei debitum reddat: neque si id faciat per ecclesiam compulsa, quia adulterium mariti probare non ualuit, quem tamen scit esse adulterum. De quo infra, sicut neque qui non illico expellit vxorẽ, sed expectat opportunitatem petendi diuortium, ius perdit illud petẽdi. Adde quòd si post celebratum diuortium vir vxorem cognoscit, reconciliare illam censetur, atque adeò deinceps tenetur in matrimonio permanere. ¶ Sed nota quòd etsi in his sex casib. uir nequeat vxorem ab alio cognitam dimittere, nihilominus bigamiæ irregularitatem incurrit, eam cognoscendo. Et sunt casus, in quibus bigamia citra propriam culpam incurritur: nam canones, Si cuius, & Si laici di. 34. absolute decernũt, quòd vir cum adultera cõtrahens, vel eam retinens, fiat irregularis, vt di. 27. q. 3. artic. 1 diximus. ¶ Septimus casus habetur ca. Gaudemus. de diuortijs. ¶ Ad primum igitur argumentum respondetur quod fornicariam vxorem liuore uindictæ dimittere peccatum est contra charitatem, licèt non contra iustitiam, & hoc est malum pro malo reddere. Id tñ ad abstergendam infamiã facere, ne uir particeps criminis uideatur, vel ad turpitudinẽ vxoris corrigendam, uel ad prolis incertitudinẽ cauendam, nullum est peccatum, imò potest esse virtus. ¶ Ad secundum respõdetur, quòd nõ permittitur diuortium adulterij causa, eo quòd sit crimẽ grauissimũ sed eo quòd è diametro cum bonis matrimonij pugnat. Tollit enim adultera prolis certitudinem, frangitq; fidem, nec significationem sacramenti, quæ est unius cum una, custodit. Peccatum autem contra naturam fornicationis, ut dictum est, censetur species. At verò fornicatio spiritualis: nempe, infidelitas, aut idololatria aut apostasia: hoc est, transitus ad Iudaismum uel Paganismum, delictum quoque cẽsetur ad diuortiũ petendũ, præcipuè dũ eiusmodi criminosus coniux alterum ad suã perniciosam sectam pertrahere molitur, ut Aug. li. 1. de sermone Dñi in monte, qui refertur cã. Idololatria. 28. qu. 1. & lex. 3 cap. Quæsiuit, de diuortijs, auto res sunt. Hęc autem fornicatio spiritualis, nõ fundatur in uerbo Christi, vt causa fornicationis dimittatur coniux: quippe cùm non nisi de carnali loqueretur. Sed propter periculũ peruertendæ religionis. Moderatur tamen hoc hic prudenter S. Tho. discrimine inter has duas fornicationes interiecto: nẽpe, quòd propter unum actũ fornicationis carnalis matrimonium dirimitur, non tamẽ propter vnũ fornicationis spiritualis, sed propter cõsuetudinẽ, quę pertina ciæ indiciuni est. Hæc aũt materia ad dist. 39. spectat, vbi Paulinũ illũ locum. 1. Cor. 7. enarraturi sumus, Si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, nõ dimittat illam. Vbi & de hæresi videbimus, an ratione illius diuortium sit faciendũ. ¶ Tertiũ uero argumentum iam in casu primo illorum septem solutum est. Sed quæris, nũ ob alia crimina licitum sit vxorẽ dimittere? Origenes super Matthæi. cap. 19. quanuis anceps disputãdo procedat, tamẽ uidetur in hanc partem inclinare, quòd propter alia etiam crimina, quæ lege ciuili expressa sunt, vt l. Consensu. C. de repudijs, id etiã Christianis liceat, vt si mulier uenefica ẽ, uel liberorum interfectrix, vel substantiã mariti deprædetur, &c. Verũtamen non est in more ecclesiæ, præter fornicationẽ, diuortium permittere, nisi propter enormem sæuitiam coniugis: scilicet, quando vxor legitimè probat periculum sibi mortis à uiro imminere: tunc. n. uel cautio illi securitatis sufficiens danda est, uel discedendi facultas, & tunc debet maritus uel dotem illi reddere vel alimenta. capit. Literas. circa finem, de restitu. spoliatorum. Vtrùm uerò maritus possit adulteram accusare, & capite plectere, alia quæstio est, quæ dist. sequenti disputabitur.

Nota.

Solu. 1. argum.

Solu. 2. argum.

Fornicatio spiritualis.

Discrimen inter carnalem & spiritualem.

Solu. 3. argum.

ARTICVLVS II.

Vtrùm uir teneatur ex præcepto uxorem fornicantem dimittere.

QVoniã ar. præcedenti solùm de potestate dictũ est dimittendi adulterã, quæritur subinde de necessitate, puta, an sit præceptum

Partis affirmatiuæ argum. 1.

tum. Et arguitur à parte affirmatiua. Vir, eo quòd caput uxoris est, tenetur eã corripere: separatio autem tori ad correctionem attinet: ergo uir tenetur eius se consortio subtrahere.

2. Arg. ¶ Secundò. Qui consentit, ut ait Pau. peccanti, simili pœna condemnatur: uir autẽ cum adultera conuersatus, quia potest & debet eam corripere, consentit eius crimini: ergo se disgregare tenetur.

3. Arg. ¶ Tertiò. Qui adhæret meretrici, vt 1. Corin. 6. ait Pa. unum corpus efficitur: ergo & uir adhærens adulteræ: nemo autem esse potest corpus meretricis & Christi, ut ibidem habetur: ergo ille est in peccato, atque adeò tenetur ab illa diuertere.

Pars negatiua. ¶ In contrarium est, quod sententia Christi de dimittenda vxore fornicaria, permissio videtur, non præceptum.

Decisio articuli. ¶ Hanc quæstionem Magister sentent. ac subinde S. Thom. reliquiq; eius interpretes facillima distinctione definiunt. Aiũt, inquam, quòd dum uxor adultera iam per pœnitentiam mutato corde emendata est, non tenetur illam maritus relinquere. Si uerò emendari renuerit, & in flagitio persistere pergat, tũc ut ait Bonauen. Durand. & alij, si crimen sit occultũ, non tenetur. Tamen occultum uno modo dicitur, ut opponitur publico: putà, per infamiam notorio. Alio modo, quod neq; est publicum, neq; potest legitimè probari. Et uidentur hoc secundo mõ loqui: quia tũc non potest in iudicium proferri, vt diuortiũ fiat. Si aũt est publicũ, tunc aiũt teneri eam à se pellere, ne ei cõsentire uideatur.

Occultum. ¶ Sed re vera, ut rerum usus, & fortassis ratio docere uidentur, paulo accuratius res meditanda est. ¶ Duabus ergo conclusionibus respondetur.

Prima conclusio. Prima. Si adultera ad corrediens pœnitentia ducta emendetur, potest illam uir retinere, imo sæpe id consilium est. Enimuero cum pœna illa diuortij ob culpam fornicationis sit posita, postquàm culpa per emendationem fuerit deleta potest uir iuri suo renunciare, & uxori pœnam illam condonare.

Aug. de adulteri. coniug. Quocirca Augu. ad Pollentium libr. tertio. cano. Quod autem. 32. 1. ait, non esse durum reputandum, ut coniux adultera per pœnitentiam sanata uiro reconcilietur. Et infra can. Non erit, idem repetit. Quod autem hoc sæpè sit consilium, inde patet, quod mulier emendata eum se mariti præsidio uiderit destitutam, periculum subibit, ne per inopiam oppressa turpem procuret quæstum.

Cõsiliũ. Verum est tamen Gregorium in lib. qui Pastor inscribitur, rem fuisse moderatum: debet enim inquit, maritus recipere peccatricem, quę pœnitentiam egit, sed non sæpe: nam sæpe relapsa spem emendationis adimit.

Grego.

Alterũ mẽbrũ. ¶ De altero vero membro: scilicet, dum adultera neque emendata est, neque emendari proponit, perplexior est responsio.

Caietanus. Caietanus quidem in quolib. 21. quæstionum, uigesimam disputauit an uxor possit uiro adultero & in adulterio pertinaci debitum reddere. Et diffiniuit, licitum esse.

Sñia autoris. Attamen quæstio de uxore adeo non est tã difficilis, quàm ipse putauit, ut potuisset multa præterire uerba, quæ illic expendit.

Rõ. 1. Est enim creditu quàm facillimũ illud esse licitum quoniã uxor, cùm non sit uiri caput, potestatem non habet eum corrigendi aut corripiendi. Quare licet cum illo adultero cõmaneat, nullum indicium exhibet, se in adulterium consentire, atque adeò nullum perhibet scandalum. Imò usu exploratissimum est, fœminas id ægerrimè ferre & zelotypia exuri.

Rõ. 2. Neque uero infamia ulla inde respergun tur, quia nulla, aut uix ulla est uirum ferre adulterum.

Rõ. 3. Neque se periculo obijciũt incertitudinis filiorum: nã ipsæ sunt quæ certissimos edũt partus. Quare nulli sunt canones qui in hac parte de uxoribus loquantur, sed solis viris uidentur iubere, ut à pertinaci adultera recedant.

Nota consi. Quin uerò consilium à uiris prudentibus perhiberi solet uxori uiri adulteri ne torum diuidat: illa enim abstinentia adeo non cedit in remedium uiro, ut sæpius esse cõsueuerit maius præcipitium: accrudescere nanque tunc solent uiri, & peiores fieri.

Quęstio de viris. ¶ De uiris ergo perplexior est quæstio, quando crimen est publicum, aut legitime probari potest: nam alioqui pro certo præfigitur, non teneri. Quod autem si sit publicum, teneantur uiri obstinatas adulteras deserere sunt in primis canones id admonentes. Ait enim Chrysosto. super Matth. c. 1 . & refertur. 32. q. 1. Sicut crudelis, & iniquus est, qui castam dimittit uxorem, sic fatuus est & iniustus, qui retinet meretricem: patronus. n. turpitudinis

est qui celat crimen vxoris: nam ut habetur Prouerb. decimooctauo. Qui expellit mulierem bonam, expellit bonum: qui autem tenet adulterã, stultus est & insipiens. Et subdit can. Si quis, q̃ vir, q̃ vxorem, postquã in adulterio eam deprehendit, cognouit, duobus annis pœniteat, & quousque à crimine fuerit purgata, ab eius mrimonio abstineat. Et Hieron. ibidem can. Dixit Dñs. Qui tenet adulteram, stultus & impius est. Atqui & rõnes eisdẽ canonibus egregie suffragantur, q̃ in capite obiectæ sunt: nam vir aliud faciẽs multis nominib. videtur delinquere. Primũ, quia cùm possit & debeat mulierẽ castigare, videtur in eius crimen consentire & cõniuere: consentire si quidem censetur erranti, qui ad resecanda, quæ corrigi debent, non occurrit can. Consentire. 83. di. Secundò, quia periculo se subijcit prolis, vt vxor illi falsos heredes supponat. Et tertio significationem sacramenti vnitatis Christi cum ecclesia uiolat.

Hieron. — Rõnes. — Ratio. 1 — Ratio 2. — Ratio. 3

Snĩa autoris. ¶ His nihilominus non obstantibus miserum virum in tã arctas angustias sub præcepto citra vllam ipsius culpam cõijcere, difficillimum est. Neque videmus vsu & more in tanto rigore seruari, neque confessarios tam pressim stringere uiros, vt adulteras per diuortium relinquant, aut ab illis abstineant. Caietanus illic in calce de uiris obiter loquens, ait, quòd nec tenentur ab eiusmodi vxoribus abstinere, nisi subsit spes emendationis futuræ, aut ratione scandali, sed satis esse illas & verbo & verbere castigare. At re uera & hoc quoque duriusculum apparet. ¶ Sit ergo sub peritiorum censura, secunda conclusio. Viri non tenentur vxores quantuncũque pertinaces & absque spe emendationis obstinatas, simpliciter & absolute loquendo, relinquere. Probatur primo, q̃a si Christi verba perpendantur, non iubet, sed permittit. Secundò, quia cum vir ob vxoris crimen nullam culpam contrahat, nõ obligatur illam deserere, nisi aliquod vinculum inde ad ipsum deriuetur: nam & viro pœna etiam est, vxorem dimittere, cùm possit iuri suo petendi diuortium renunciare. Quare citra suam culpam nõ tenetur hoc genus supplicij subire. Vinculum aũt hoc vno quatuor modorũ põt virum ligare. Primũ, inquantũ vxor ipsũ offendit. Et hoc adulteram solam denudat iure petendi, virum autem non item: quare ex hac parte nõ tenetur illam abijcere. Alio mõ quatenus illud crimẽ emẽdabile est pro bono ipsius vxoris. Ad qd̃ re uera vir non tenetur nisi ex præcepto correptionis fraternæ, quia licèt sit eius caput, nõ tamen est prælatus. Huic autẽ pcepto satisfacit admonendo illam & diuina lege deterrendo, & forsan uerberando eo mõ, quo uiro permissum est. Quòd si non se emendauerit, tenetur (ut Mat. 18 admonemur) dicere ecclesiæ. Sed hoc tñ intelligitur, si vlla fuerit spes emẽdæ, alioqui non tenetur illã denũciare. Neq; uerò cùm denunciat, tenetur diuortium postulare: quia illud est ius suum, cui renunciare potest. Tertiò posset præcepto uinciri ad relinquendum illam, pter bonum publicum, quia illa peccat in deum, & in rem publicam. At uero peccato, qd̃ per se est in bonum cõmunẽ, per denunciationem, & si oportuerit, per accusationem occurrendum est: adulterium autẽ per se non est in bonum cõmune, nisi adnexam habeat aliam communem perniciem: putà, hęresis uel proditionis. Quare ob solam rationem adulterij uir non tenetur accusare uxorem potiùs quã alias adulteras, uel quam alij suam ipsius. Accusare autem uel ad necem uel ad diuortium, cum sint iura propria, non tenetur quia potest condonare iniuriam.

Caietanus. — 2. Cõcl. — Ratio. 1 — Ratio. 2 — Vinculum deserẽdi vxorem fonica tiam. — Primũ. — Secundum. — Nota — Snĩa autoris. — Tertiũ. — Adulteriũ non est contra bonum cõmune.

¶ Neruus ergo & punctum rei in hoc cõsistit, utrum teneatur illam relinquere quatenus crimen uxoris in ipsum refunditur, quia ipsi labes impingitur quasi cõsentienti in crimen, qua ratione scandalum dat, acsi patronus particepsque eius fiat. Vel ex altero capite: scilicet, quia speret, quòd per diuortium, vxor emendabitur, & alias non. De primo, ergo dicendum, quod si vsu ueniret, vt uir non posset aliter monstrare se non consentire in crimen, sed ex eius cohabitatione cum uxore certum sumeretur argumentum, quod consensit, ita vt sit scandalum datum, quia sit vicinia quòd conscio viro & prohibere potente vxor adulteratur, atq; adeò propter suam ipsius viri negligentiam & socordiam illud patiatur malum, tunc certè tenetur ab illa discedere: quia ne det scãdalũ tenetur aliquid de iure

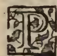
Rei punctum. — Circa primũ.

re suo perdere. Et hoc est quod rationes supra factæ & canones conuincunt Si tamen hanc maculam potest aliter eluere, certè tunc nō tenetur ab ea separari: quia tunc scandalum non quidem datum, sed acceptum esset: Nempe, si uehementibus carnis illecebris deuexatur, quare nequit ab uxore, nisi cum magno periculo, abstinere: re uera tunc non tenetur tali periculo se obijcere, ut vxorem relinquat. Item si est uir infirmus, aut pauper, qui labore manuum suarum uiuit, quam ob rē vxore nimis indiget, quæ ei in re familiari seruiat, nec tunc tenetur se, abijciendo illā, incommodare Exemplum mihi ab Insulanis sæpe relatum referam. uitam enim illi miseri degunt in summa necessitate uxoriæ societatis: panis nanque illorum non potest in crastinum adseruari, sed debet vxor quotidie eū coquere & potum conficere: aliter uiri nequirent agriculturæ & alijs operis uacare. Ergo in similibus casibus profecto satis est, quòd vir vxorem acriter reprehendat, & quam poterit cautè custodiat, ita ut uicini intelligere ualeant se inuito & ægerrimè ferentem illam delinquere, sed manere cum illa necessitate compulsum. Neque uero tenetur adulterum occidere: & si est uir potēs nequit eum abigere. Præterea ad petendum diuortium requiritur, processus nō facilis, & ideo nō tenetur tanta se onerare molestia. Præterquam qđ diuortium facere in uiri etiam infamiam resultat. Quare vir ingenui vxorem citiùs iure enecant, quam relinquant: quod tamē rarissimè consulendum est. ¶ De secundo autem quando putat nō esse aliam emendationis spem, quàm illam relinquere, respōdetur, nullum esse remedium ab vxore abstinere, & multo minus eam domo expellere: imo esse maius periculum, ut peior fieret. Secundo, quando illud esset necessarium, non tenetur uir cum tanto detrimento vxori mederi. Si autem tantū non pateretur detrimentum, consiliū esset, ut faceret. Ad hæc, quę nobis dicta sūt suffragium accedit Abulensis super Matthæi. capitulo decimonono qōne septuagesimaprima. vbi post plurimas distinctiones de hac re factas, quibus pręceptū de dimittēda adultera extenuatissimum relinquit, tandē concludit, qꝫ quādiucunque (ut uerbo eius utar) vir retinet uxorem fornicariam vel sub spe correctionis uel ut ipse nō infametur (addiderim ergo vel ne aliud incommodum graue patiatur) aut vt non infamet illam, nō peccat. Sed tunc, inquit, videtur peccare si nō dimittat, quando nulla est emendæ spes, & res est manifesta, & putatur vir eius criminī fauere tenendo illam. Neque verò tūc tenetur eam in perpetuum relinquere, sed quousque spes eius emendationis renascat. Satis enim est quatenus ad obligationem, ut diuortium sit tanquam medicina, quæ duret quanto tempore morbus exegerit, nisi perpetuus fuerit. Rationes ergo, vt diximus, probant, virum non debere crimini vxoris consentire, neque illud vlla de causa souere. Et canones citati in hac presumptione fundantur: nempe, quòd uir habitans cum adultera cōsentit in crimē & ei patrocinatur. Quando uerò necessitate pressus id facit, re uera non consentit, neque adhæret illi tanquam meretrici sed tanquam vxori. ¶ Et per hoc tam argumenta, quàm decreta canonem soluta restant.

Nota. | Vir infirmus & pauper. | Exēplū. | Nota cōsiliū. | Circa secundā. | Secūda solutio. | Rōnes. | Argumenta soluta.

ARTICVLVS III.

Vtrùm maritus proprio iudicio non expectato ecclesiastico possit vxorem adulteram dimittere.

Ostquam dictum est de potestate & præcepto, quæritur de forma, vtrùm uir nō expectato publico iudicio ecclesię possit priuatim ab vxore, quam in adulterio deprehendit, se subducere. Et arguitur à parte affirmatiua, tum quia Deus iustus iudex illam iam sententiam pronunciauit in adulteram: quare non opus est alitum quod vt Matt. 1. legitur, Ioseph, cùm esset vir iustus cogitabat occulte vxorē si bi suspectam dimittere.

¶ Secūdò. Si uir adulterij vxoris conscius eā cognosceret, ius amitteret diuortio agendi: ergo licet ei interim debitū denegare. ¶ Tertio. Si res ad tribunal ecclesiasti cū deferenda esset, legitima opus esset probatione: illa aūt per quàm difficilis est: nā ut Iob, 24. legit, oculus adulteri obseruat caliginem

Partis affirmatiua argum.

Pars negatiua. ne caliginem: ergo sententia fori non est necessaria. ¶In contrarium est. quia nemini propria autoritate se ipsum vindicare licet, iuxta illud Pauli Rom 12. Non vos defendentes: id est, vindicantes. charissimi: quia Mihi vindicta, dicit Dominus: sed si vir propria autoritate vxorem dimitteret, se ipsum vindicaret: ergo illud non est legitimum.

Diuortiũ duplex.

¶Ad quæstionem per distinctionẽ tribus conclusionibus rñdetur. Dimissio.n. vxoris p.p adulterium intelligi pōt aut quantum ad totum, aut quantum ad cohabitationem. De toto sit prima cõclusio. Pōt vir priuata autoritate vxorẽ à se in adulterio deprehensam dimittere: hoc est, ab eius amplexu abstinere, debitumq; illi ẽt petenti denegare. Probatur, q̃m iam tũc certus est fidem sibi illam fregisse, atque adeò diuina lege solutum se esse obligatione reddendi. Item quia si eam post notum adulteriũ cognouerit, tunc bigamię irregularitatem incurrit, vt art. 1. dictum est, tunc & se iure petendi diuortium priuat. Quare nõ tenetur hæc subire incõmoda.

1. Cõcl.
Rõ conclusionis.
2. Cõcl.

¶Secunda conclusio. Nemini licet adulteram quantum ad cohabitationem sine iudicio ecclesię domo pellere, saltem si matrimonium fuerit in facie ecclesiæ celebratum. Probatur, quia publicũ supplicium nemo nisi iudex publicus inferre valet, idque testibus aut alia legitima via iuridicè comprobatũ: traducere autẽ vxorem domo pellendo quã publicitus sibi copulauit, est publicum supplicium: nemo ergo id priuata autoritate inferre valet: idem.n. tunc esset & iudex & actor: quod iura abhorrent. Tandem eadẽ conclusio definita est decreto Alexand. 3. cap. Porrò, de diuortijs. Dixi etim, si matrimonium fuerit in facie ecclesię celebratum, quod intellige, vel corã testibus, quibus legitimè probari possit: q̃m si clandestinum fuit, priuatim pōt eã dimittere: etiã quoad cohabitationem, vt autor est dist. præsenti Ricardus. q. 3. q̃m latentia non opus est in iudicium ecclesiæ, nisi pœnitentiale, deferri. Si autem matrimonium fuit modo predicto publicum, tunc quãuis crimen publicum esset & notorium semper est adeundus iudex, vt habetur in d. c. Porrò. Timeri tam notorium esse [illegible] possit maritus eam absque alio iudicio deserere, vt potè si adultera iã ædes adulteri se receperit, cum quo publicè habitat, vt ait Syluest verb. Diuortium. q. 8. Alias si priuata autoritate quis vxorem dimittat, & ipsa restitutionẽ petat, compellendus est illam in domum recipere, nisi incontinenti testimonia ipse legitima fornicationis perhibeat, iuxta cap. Literas. de restitu. spoliat.

Rõ conclusionis.
3. Cõcl.

¶Tertia ex his colligitur conclusio. Diuortium fieri priuata autoritate nõ potest, sed sola publica ecclesiæ. Quoniam diuortium non dicit solũm abstinentiam illam occultã, & priuatam ab vsu coniugali, sed diuersionem hanc, vt nomen sonat, vt facultas innocenti fiat non cohabitandi cum vxore, neque in re familiari communicandi.

Circa primã conclusionem dubiũ.
Solutio dubij.

¶Circa singulas tñ primarum conclusionum nonnulla dubia oriunt. Et primum circa primã quæritur, quænam cognitio criminis exigatur, vt vir possit vxori debitum denegare? Rñdetur illam satis esse, quę in foro ecclesiæ ad faciendum diuortiũ sufficeret: nẽpe, si eam cũ adultero in eodẽ cubili repererit, aut aliter amplexatos. nã alia minora indicia & rumores leuiores non sufficerent. Vñ verbum illud Hieronymi super Matth. c. 19. quod citat can. Dixit Dñs. 32. q. 1. Vbicunq; fornicatio est, vel fornicationis suscipio, liberè vxor dimittitur, non sic intelligit, vt suscipio sola sufficiat, vt benè ait ibi glossa, sed q̃ sit causa inquirendi legitima testimonia. Nisi suscipio vehementissima fuerit quæ pro legitimo testimonio & pręsumptione valeat.

Dubiũ.

¶Quod si roges vtrum vir possit, postquã vxoris adulterium intellexit, ab illa debitum petere, nõ tñ reddere. Et vr posse: cùm ius petendi non perdiderit. Respondetur tñ nequãquam id licere sed eligere debet aut nec petere nec reddere, aut si petierit, reddere: non enim debet claudicare coniugium. Quare petendo iam censetur illam sibi reconciliari.

Dubiũ.
Solutio
Caietanus.

¶Vtrùm verò vxor, quæ clam viro adultera est, certo tamen credit, q̃ si ille sciret, eam traduceret, possit debitum ab eo exigere. Apparet enim non posse, eo q̃ fracta fide videtur ius perdidisse. Respondet nihilominus posse, vt in opusculo quodam ait Caietanus: quia rea non debet esse sui ipsius accusatrix, nec suũ prodere crimen, sed maritus, vel iudex debet eam

suo

suo iure expoliare: quare quandiu crimẽ latet, possessionem habet eiusdem iuris.

Dubiũ. ¶ Alia est ambiguitas fortasse grauior, si mulier querelam apud iudicem deponat, quòd vir renuit ei debitũ reddere, & ipse adulterium probare nequeat, vtrum Ecclesia compellere ipsum possit, vt reddat.

Solutio. Respõdetur id optimo iure, etiam per cẽsuras, posse, quia debet iudicare secũdum allegata & probata.

Nota. Attamẽ vir sic potest, si velit, parere sententiæ, vt tamen non te neatur. Quia licèt sentẽtia in foro exterio ri fuerit legitima, tamẽ quia in falsa fuit præsumptione fundata: scilicet, quòd illa non erat adultera, non ligat conscientiã: quare nõ tenetur ad illã accedere, neq; ex communicatione in foro interiori ligaẽ, sed debet exteriora iudicia & molestias patienter tolerare. Potest tamen, vt diximus, cõpelli, vt illã domi retineat & alat.

Dubiũ. ¶ Circa secundam conclusionem rogabit forsasse quispiam, vtrùm in foro cõscien tiæ possit vir innocens adulteram priuata autoritate à suis ædibus excludere, & diuortium incõsulta ecclesia facere.

Solutio. Respõdetur, quod si id absq; scandalo fieri posfit, neque ipsa ad tribunal recurreret, posset quidem: quia re vera in cõscientia nec debet ei copulam, nec alimẽta, nec humanum conuictum. Et ideo si ipsa in separationem consentis, neque scandalum exoritur, neque ecclesia cogit eos cohabitare tutas habebunt separati cõscientias. Quare si ipse vult peregrè proficisci & illã deserere, nullam eũ ius vetabit.

Pœnæ ciuiles. De alijs pœnis ciuilis iuris, quas adultera incurrit, quo modo sit dote priuanda, & ad quem dos pertineat, & de via, qua legitimè debeat diuortium ꝓbari, nõ ad theologos, sed ad iurisconsultos decernere spectat.

Solu. ar. ¶ Ad primum igitur mẽbrum primi argumenti respondetur, Dominum duntaxat legem tulisse, quare lege naturæ sentẽtia iudicis requiritur, qua ius ad factũ accõmodetur.

Solu. 2. argum. Et ad secundum membrum respondetur: quòd Ioseph (vt nõnulli interpretantur) non volebãt vxorem tãquàm sibi suspectam occulte dimittere, sed propter teneritũam, quia nonnihil diuinitatis in ipsa olfaciebat.

Alia solutio. Vel secundum alios, quanuis habuisset suspectam, non tamẽ volebat traducere: quia tunc adultera nõ ad diuortium, ut modò, sed ad lapidationem petebatur. Et ideo cogitabat fortè, quomodo eam citra illam accusationem dimitteret.

Solu. secundi argumen. ¶ Ad secundum iam satis per primam cõclusionem responsum est: licet n. ei deneget debitũ, non tamen expellere domo.

Solu. 3. argum. ¶ Ad tertium verò respõdetur, quòd licèt oculatos testes turpidinis difficillimũ sit inuenire, tamen potest vir ei, quem suspe ctum habet, insidias tendere, ut solam cũ solo deprehendat: aliave indicia expiscari, quæ sint ad diuortium legitima.

ARTICVLVS IIII.

Verùm vir & vxor in causa diuortij pari iure gaudeant.

Actenus de viro, subsequitur ergo de uxore, & arguitur, quod nõ eodem iure, quo maritus possit uxor diuortiũ petere.

Partis negatiuæ arg. primũ. Diuortium namque in euangelio loco repudij ueteris legis successit: in illo autem non erant cõiuges pares, quia non poterat vxor virum repudiare, sicut vir vxorẽ, neque verò in polygamia: haud. n. vxori plures concedebantur viri, vt viro plures vxores: ergo neque in lege diuortij sunt pares.

2. Argu. ¶ Scundò. Maius nocumentũ infert adulterium vxoris, quàm viri: nam tollit prolium certitudinem: acriùs ergo debet puniri, atq; adeo eius diuortiũ peti, quã legem uir subire non debet. Præsertim cùm vir, vt ait Paul. 1. Corinth. 7. caput sit vxoris qui ideo maiori iure fungitur corrigendi vxorem, quàm è conuerso.

Pars affirmatiua. ¶ In contrariũ est Innocentius Papa cano. Christiana. 32. qu. 5. vbi ait, quod Christiana religio adulterium in utroq; sexu pari ratione condemnat.

Caiet. ni opinio. ¶ Quæstionẽ præsentem vniuersi Doctores in partem affirmatiuã definiunt: quia sacri canones ita iubent. Caietanus autem super Matthæi. 19. non solùm rem in dubium adduxit, verùm & partem negatiuam affirmare uidetur. Ait quippe quod Dominus non id ius vxoribus concessit, quod uiris: nam non est par ratio, quare de solo viro locutus ait, quòd ob fornicationis cãm valeat vxorẽ dimittere.

Assertio Caiet. Parisijs dãnata. Fuit autem hæc assertio illi Parisijs cõdẽnata, tametsi ipsi labem abstergere co-

natus dixerit, id nõ asseruisse. Protulit tñ hæc verba, Nemo ex Euangelio colligat vxori licere virum dimittere: q̃m Deus id non concessit. Quibus certè verbis suã negatiuam mentem satis aperuit.

1. Cõcl. ¶ Duabus ergo conclusionibus respondetur. Prima, quam inficiari nefas est. In causa diuortij vir & vxor ad paria iudicantur. Par, inquam facultas conceditur vxori dimittendi virum, & viro dimittendi vxorem. Determinatio est ecclesiæ can. citato Christiana. & eadem cau. q. 7. cano. Apostolus. qui est August. & can. Vxor à viro. qui est Ambrosij. Et ex concilio Mileuitano cano. Placuit.

Can. christiana.

Ex Euãgelio. ¶ At verò non solis ecclesiasticis sanctionib. sed ex euangelio & Paulo eadem colligitur conclusio: q̃m cùm Apostolus æquali iure dicat, vxorem non habere potestatem corporis sui, sed virum, nec virũ sui, sed vxorem: pari quoq; iure tenetur vir fidem vxori seruare, vt vxor viro. Si ergo propter fractionem fidei ab vxore vir diuertere potest, vt ait Dominus, planè inde colligitur, idem ius vxori fauere. Dominus verò, quia de Iudæorum lege & more oborta fuerat quæstio, inter quos vxori non permittebatur virum repudiare, cùm inde gradum fecit ad legem euangelicam, non meminit nisi virorum, dicens, q̃ quanuis illis antea alijs de causis impunè permittebatur repudium, in ecclesia sua non erat permittendum nisi solius fornicationis causã. Sed tamen quia æqualis obligatio fidei seruandæ existit in vtroque, propter quam vir diuortium facit, tanquam notissimum inde reliquit vxori quoq; idem ius patrocinari. Quanuis in lege ueteri ad repudium non fauerer, quod erat non solùm separatio tori, sed de facto distractio matrimonij.

Paulus. ¶ Id ipsum Apostolus alijs verbis confirmat, vbi ait, His, qui matrimonio iuncti sunt, præcipio nõ ego sed Dominus, vxorem à viro non discedere, q̃ si discesserit, manere innuptam. Vxorem autem à viro discedere, vt Aug. lib. de adulterinis cõiugijs aduersus Pollentium arguit nunquam fas est, nisi ob fornicatione. Cum ergo Paulus non expelli, sed discedere, dicat, insinuat non tantum virum posse illam expellere, sed mulieri causa fornicationis viri liberum esse discedere.

Aug.

¶ Demum per verbum illud, Erũt duo in carne vna, itidem confirmatur: nam vt vxor tradens se alteri carnem diuidit, ita & vir: ius autem diuortij est, vt à coniuge, qui carnẽ diuisit, alter se subtrahat.

¶ Secunda conclusio. Non est par causa in vtroq; abscedendi. Vñ dici consuetum est ad paria se habere, sed non pariter. Nam licet causa in viro maior sit discedendi, tñ quæ est in fœmina ad idipsum sufficit. Solent n duo homicidæ pari capitis supplicio plecti, quanuis vnius scelus atrocius, quàm alterius fuerit. Notandum. n. est, q̃ adulterium consideratur & quasi fornicatio cõtra temperantiam, & quasi adulterium contra iustitiã. Atqui in prima consideratione masculus & fœmina mutuò conferuntur tanquã excedens & excessum: nam propensio ad Venerem ex duabus radicibus nascitur: s. & ex superfluente humiditate, & ex vegeto calore ad digerendum. In fœmineo autem sexu plus humoris redundat, ex qua parte attenuat culpa, vsq; adeò vt Philosophus. 8. Ethico. fœminas non simpliciter incõtinentes appellet: nã incontinens est, qui à vehementibus insultibus carnis vincit, cũ resistere debeat: & mulieres vix resistere valent, ceu bruta. Ex hac ergo parte potius esset mulieri indulgẽdũ, quàm viro. Veruntamen in viro plus caloris viget ad digerendum & egerendum, qua rõne remissior est in eo culpa p̃p maiorem excitationem. Rursus quanquam in fęmina, quæ subdita est uiro, quò uilius in re illa seruit, maior debeat esse pudor, tñ in uiro plus debet vigere ratio, quæ omnium est affectuum moderatrix. Atque eam ob rẽ, simpliciter loquendo, grauius est uiro crimen carni succumbere, quàm fęminę.

¶ Si autem coniugis fornicatio inquantũ adulterium cõsideretur, etsi uir, quia est caput & custos uxoris peius delinquat: nempe, contra secundum finẽ matrimonij, quæ est familiæ gubernatio, tñ mulieres longè scelestiùs & perniciosiùs contra primarium finem delinquit propter prolis incertitudinẽ, cuius est causa. Nihilominus fractio fidei in uiro sufficiẽs est, ut ius faciat uxori diuortium petendi.

¶ Ex quo fit pariter uxorem adulterij uiri consciã posse priuatim sine iudicio ecclesiæ denegare ei debitum, illis modis, & formis.

2. Cõcl.

Adulterij duplex cõsideratio.

Prima consideratio.

Secũda consideratio.

Vxor põt denegare debitũ viro adultero.

formis, quibus ius viri expositũ est. Imò verò quamuis semel aut pluries vir cogat vxorem pugnis & violentia, vt debitum reddat, & illo modo reddat, ius non amittit denegandi debitum, atq; adeò petendi diuortium. Non tamẽ tam uel honestum vel consuetum est vxorem diuortium petere, quàm virum. Quin verò, vt sic rem concludamus, ius ciuile coniuges hac parte non facit æquales. Conceditur.n. viro vt vxorem ad supplicium capitis petere valeat, vxori autem nõ item. Imò vbi criminaliter defertur nihil ei exceptio suffragatur, quamuis vero simile crimen obijciat. Ius enim ciuile non tam æqualitatis mutuæ fidei inter cõiuges rõnem hẽt, quam honestatis & subiectionis vxoris. Et sup hæc incertitudinis proliũ, quæ falsos hæredes supponẽs Rempublicã perturbat. De hac autem dist. sequenti latiùs.

Ius ciuile.

¶Ad primum igitur argu. respondetur, ꝙ repudium illic nõ permittebatur, nisi ad vitãdum vxoricidium in viris: à fœminis aũt nõ imminebat illud periculum. Et iõ quamuis in fide tori pares essent, non tamen fœminis illud permittebatur. Polygamia verò virò concedebatur, non vxori, propter incertitudinẽ prolis, quæ ab vxore oriretur, non à viro. ¶Secundo verò argumento conclusio secunda satisfecit.

Solutio primi argum.

Polygamia uiro antiquitus concessa.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm celebrato diuortio viro ius relinquatur aliud incundi matrimonium.

Ondum hucusq; diuortij naturã explicuimus, & ideo q̃ritur, vtrum sit matrimonij dissolutio, ut viro liceat aliã accipere. Et arguitur à parte affirmatiua. Vir non tenetur ob culpam vxoris, cuius ipse non fuit causa, perpetuam seruare continentiam: compellitur aũt quandoque, ut ex secundo art. superiori colligitur, in perpetuo diuortio ab obstinatissima fornicaria quę spem correctionis nunquam dese offert, perseuerare: ergo tũc potest aliam sibi coniungere.

Partis affirmatiuæ argum. 1.

2. Arg. ¶Secundo. Non est peccati occasio offerẽda peius peccandi: si aũt dimissæ propter fornicationem aliæ interdicũtur nuptię, occasio ei offerri se in suis sordib. volutãdi.

3. Arg. ¶Tertiò arguitur, quòd cũ per diuortiũ obligatione sitiã soluta & debitum reddẽdi & cohabitandi cum viro, videtur & à lege coniugij esse liberata.

¶In contrarium est illud Apostoli. 1. Cor. 7. Præcipio non ego, sed Dominus vxorẽ à viro non discedere, quòd si discesserit, manere innuptam.

Pars negatiua.

¶Præsentem q̃nem, quam & canonicæ sãctiones, & rõnes naturales planè in partem negatiuã concludunt, vnus tñ locus in dubiũ quibusdã uertit, qui apud Amb. reperitur super illo modo citato Apostoli 1. Cor 7. & citatur. 32. q 7. can. Vxor à uiro. ubi vr̃ partem affirmatiuã tueri. Et difficultatẽ auxit nostra tempestate Caietanus qui super Mat ca. 19. non solùm Ambrosiano testimonio, uerũ & verbis, ut sibi apparet, euãgelicis subnixus id ipsum astruxit Salua tamen, inquit, definitione ecclesiæ, quæ hactenus non apparet: nam Decretales, inquit, Pontificiæ de hac materiã non sunt definitiuæ fidei, sed iudiciales facti. Hæc ille. ¶Nescio tñ, ut bona uenia dixerim, an Erasmi sñiam de hac re pluris fecerit, quã par erat Miror. n. quo genio uir doctissimus hominẽ in theologia uix ullo nomine dignum tam frequẽter obaudiebat. Erasmus nanq; tũ super Mat. c. 19 & in Paraphrasi, & in annotationibus, tum latissimè super Paul. 1. Corin. 7. non solùm ob fornicationem, uerùm, & innumeris alijs de causis nititur ecclesiæ persuadere, ut matrimonium dissolueret, atque adeo fornicationis causa nõ tantùm uiro, sed etiam uxori contendit licere alias nuptias inire. Quare absq; causa sua operi naufragium iam sub sanctissimo Paulo. 4. fecerunt. Peperit. n. sicut alibi crebrò, ita & hic oua, per postmodum Lutherus incubauit, vt pullos excluderet. Vnde Lutherani, ut Ekius homil. 74. de matrimonio fideliter refert, quàm plurimis, eisdemq; leuissimis de causis coniugibus indulgent, matrimonium discindere, alia optare. Vt si alter debitum recuset, aut crimẽ dignum supplicio commiserit, aut peregrè fuerit perfectus. Has enim, aliasq; cãs auditu indignas suo arbitratu confingunt. Alij suspicãtur nõ ambobus cõiugibus æquale ius patrocinari, sed innocenti, ut alias nuptias inire ualeat, quę nocenti interdicuntur.

Ambrosij loc.

Caietanus.

Nota de Caietano.

Erasmus.

Erasmi operũ phibitio.

Lutherani.

¶His

Conclusio. ¶ His ergo nihil obstantibus cōclusio hæc firmissima, quę ad quæstionē respondeat, statuitur. Cuius contrarium, vt manifestarius error, reputandū est. Neutiquā seu viro seu vxori post diuortiū ad alias nuptias commigrare fas est, sed vtriq; lex præscribitur (vt ca. Ex literis, de diuortijs) ut nisi reconciliari maluerint, in perpetua castitate vitam deinceps ducant. Et quidem conclusio inde pendet, an per diuortiū matrimonium dirimatur. Si enim dirimitur, liberū vtrique est alia matrimonia pacisci. Si verò non dirimit, liquidū est id nequaquàm posse. Quocirca de sponsalibus de futuro nihil hic disputamus: quippe quæ anteq̃ fuerint per copulā cōsummata, proculdubio p̃ fornicationē dirimi possunt, si vult innocens à pacto recedere vt supra distin. 27. monstratū est, sed loquimur de matrimonio de præsenti rato siue etiam cōsummato: vtroq; enim modo diuortiū adulterij gratia fieri potest. Atqui quanuis apud catholicos satis sit Sanctorum canones allegare, tñ ad obuiandum hęreticis, his maximè temporibus, atque in re tanto periculo obnoxia, oportet, vt Apostolus Petrus admonet, rationes quoque huius catholicæ veritatis reddere. Funiculo ergo triplici afferenda est: scilicet, sacræ scripturæ fundamento, & sanctorum testimonio, ac demum rationū energia. Et quo ab expositione euangelij ordiamur, ait Caie. q̃ cùm Christus Iudæis responderet, quibus repudium: hoc est, matrimonij dissolutio in more erat, colligitur, q̃ cùm dixit, fornicationis causa licere vxorem dimittere, intellexerit eo ipso modo, quo inter Iudeos, matrimonio distracto, ad secūdas nuptias commigrare licebat. Hoc tamen glossema multis modis retūndit. Primùm, si verùm est, quòd supra arbitror satis esse à nobis cōmonstratū, repudiū illud nūquàm fuisse licitum, neque matrimonium per libellum dissolutum, sed permissum duntaxat. ut impunè fieret, adeò Caietā. nihil concludit., vt hoc sit egregium argumentum ad nostram stabiliendam ueritatem. Nunquàm enim matrimonium legitimum, nisi causa religionis Christianæ profitendæ dissolui licuit. Igitur quāuis eodē modo permitteret Christianis fornicationis causa diuortium, quo Iudeis, non sequitur, illud usq; ad discissionē uinculi permisisse.

An per diuortiū matrimonium dirimatur.

Probatio triplex.

Argu. 1 contra Caieta.

2. Arg. ¶ Secundò respondetur, q̃ estò disputationis gratia admittamus apud Iudæos p̃ repudiū verè matrimoniū dissolui, nullū est Caiet. argumentum: nam Christus ex lege veteri gradū fecit ad suam euangelicam, & duos illius mores corrigere voluit. Primus erat, q̃ multis de causis vxor abijciebatur. Et secundus, q̃ illa abiecta, vterque ad secunda matrimonia transibat. Et ideo contra primum ait, Dico autem vobis, q̃ quicunque dimiserit vxorē suam, nisi ob fornicationem, mœchatur: putà, fidem infringit coniugalē, atq; adeò & sibi & vxori periculum offert mœchandi. Et continuo cōtra secundum subdit, & qui aliā duxerit mœchatur: nempe, quia dimissio illa non est matrimonij dissolutio. Et eadem ratione qui dimissam duxerit mœchatur, veluti ipsa. Quocirca illa enunciatio, vt ait hic S. Tho. copulatiua fuit, vt verbum, mœchatur, bis referatur & ad dimittere vxorem, & ad aliam ducere. ¶ At verò hæc est lis altera, quā nobis Caietanus, & sui contestantur. Contendunt. quippe nō esse copulatiua, sed de copulato subiecto, ut mœchari, nō ad singulas partes diuisim, sed simul ad ambas cōplexim referatur. In hoc sensu. Omnis, qui quanuis de causa vxorē dimiserit, & aliam duxerit, mœchatur, excepta causa fornicationis, vt exceptio feratur in ambas partes complexim videlicet, vt significetur, causa fornicationis vtrunque licere, scilicet, & vxorem dimittere, & aliam ducere. Sed tamen quòd hic sensus Erasmi & Caietani vim textui inferat, probatur. Primò, quia inde colligitur, dimittere vxorem quauis alia de causa extra fornicationem, dum modò nec dimittens nec dimissa ad alias transirēt nuptias, non esse per verba Christi prohibitū. Consequēs tamen absurdissimum est: quoniā Christus planè prohibuit ulla prorsus de causa vxorem dimittere, etiam quo ad torum, nisi ob solā fornicationem. At quia Christus ad morem Iudæorum loquebatur, qui dimittebant uxores, ut alias ducerent, ambas simul coniunxit partes, sed tamen in sensu diuiso. Atque hoc luculētius explicatur Matth. 5. vbi distinctissimam copulatiuam ponit, Omnis qui dimiserit vxorē suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœchari, & qui dimissam duxerit, adulterat.

Primus mos. *Secundus.* *Mat. 19. Qui dimiserit, &c.* *Caieta.* *Sensus Caietani textui inimicus.* *Matth. 5*

¶ Secun-

Secundus locus scripturæ.

¶ Secundus locus, idemq; planissimus est ille Pauli proximè citatus .1. Corinth.7. His, qui matrimonio iuncti sunt, præcipio nō ego, sed Dominus, uxorem à uiro nō discedere, quòd si discesserit, manere innuptam, aut uiro suo reconciliari. Hoc autem cauillo Erasmus illum locū eludere contendit dicens, quòd loquebatur de illis fœminis, quæ alia, quàm fornicationis causa à uiris discederent, quę quidem debent absque spe coniugij uiuere, secus si fornicationis causa discederent. Sed hanc suā imposturam certum est apud Augustinum explosam legisse, si fidē illi uoluisset adhibere. Illa enim erat hallucinatio Pollentij, qui hoc istorum errore tenebatur, cuius causa Augustinus tres cōtra ipsum libros de adulterinis coniugijs conscripsit. Vbi statim lib.1 c.2.& infra ostendit, neutiquam illū esse posse apostolicū intellectum: quoniam secundum euangeliū, quod Apostolus interpretabatur, nulla de causa præter fornicationem licet vxori à viro discedere: nam neque vt vacetur orationi, nisi ex mutuo cōsensu liberum est coniugibus carnali se debito defraudare: quia uxor non habet potestatē sui corporis, sed vir, neq; uir, sui, sed vxor. Et ideo si alter ab altero se substrahat: furtū sui ipsius facit: si ergo nefas est alia de causa discedere, documētum est de illo discessu ob fornicationem Apostoli sermonem intelligi, quando præcipit, ut innupta maneat, Id quod & uerbo subsequēti confirmatur, aut viro suo reconciliari: nā reconciliari nō est, nisi ab adulterij crimine, quod fuerat diuortij causa.

Erasmi cauillus August. Erasmi imposturam retūdit.

Tertius locus.

¶ Tertius denique locus, qui hāc ueritatem confirmat, est apud eundem Apostolum Rom. 7. Quæ sub viro est mulier, uiuēte viro alligata est legi, si autem mortuus fuerit vir eius soluta est à lege uiri. Vbi non solis Iudæis sed ipsis cōuersis atq; vniuersis Christianis loquebatur, docens, viuente viro nullam causam interuenire posse vinculi matrimonij abrumpendi, sed solam mortem id facere. Vnde colligit, Igitur uiuente uiro uocabitur adultera si fuerit cum alio uiro. Nullā hic excipit fornicationis causam, sed quancunq; viuēte viro aleri nubentem adulterij condemnat.

Canonum statuta.

¶ Secundùm hæc canones sanctorum patrum, summorumq; Pōtificum eandem ueritatem ceu orthodoxam ubique asserunt. Et ut Ambro. qui de hac re malè audit, in capite præponamus. Magister senten. dist. præsenti, D.Th. super eundē locū Pauli ad Cori. & Gratianus, can. Quod proposuisti. 32.q.7.& quotquot sunt catholici aiūt, illa Ambrosij uerba esse à falsarijs deprauata. Verba Ambro. sunt, ꝙ Apostolus præcipiens vxorē à uiro discedentem manere innuptā, ideo nōn subdit de viro sicut de muliere: quia licet uiro aliam ducere. Et qđ hæc fuerit deprauatio fit magna coniectura ex similibus ferè Augustini uerbis super eundē locū, quæ Magister hic citat, & Gratianus. 32.q.7.cano. Apostolus. Verba sunt. Quare nō addidit Paulus, de viro (ita.n. legendum est) qđ præmisit de muliere (videlicet, vt discedēs maneret innuptus) nisi ꝙ similem formam vult intelligi, ꝙ si dimiserit (quod cā fornicationis permittitur) maneat sine vxore, aut reconcilietur vxori. Et re uera ita Ambrosius conijcitur scripsisse. ¶ Sed accedit ratio maior ꝗ coniectura. Et hoc sit cōtra Caietanum & Erasmū perpendendum argūm. Si Ambrosius sensisset uiro dimittēti vxorem ius parocinari accersendi alteram profectò illud nō denegasset vxori: quia ius illud viri ex dissoluto mrīmonio nasceretur: quapropter & vxor libera esset à lege uiri, ut posset sibi alterum copulare. Quod quidē argūm contra Caietanum militat, tenentē licere uiro alias nuptias, non autem uxori. Nam discrimen, quod ex ueteri lege adfert, uidelicet, ꝙ uiro licebat repudiare vxorem, non autem uxori, uirum, nullius est ualoris: quoniā licet hoc uerū esset, tn̄ facto iā repudio: quia putabāt matrimonium dissolui, credebāt pariter ambos posse alia inire matrimonia. ¶ Quocirca Erasmus bene intellexit, ꝙ facta viro repudianti facultate, eadem fieri deberet repudiatæ accersendi sibi alium maritum, quod ipse cōcedit. Sed tn̄ ipsum condemnat Ambrosius, quin uerò Pa. præcipiens dimissam manere innuptam. Vnde idē Ambrosius super eundem Apostolum loco citato ad Roman.7. Quod mulier uiuente viro alligata est legi eius, ait, Hæc idcirco prosequitur, ut docent quòd mulier, etiam si à uiro fuerit deiecta, nubendi licentiam non habet. Quicquid tn̄ Ambrosius de marito illo tempo-

Ambrosij locus deprauatus.

Ambro. uerba.

Cōiectura non leuis.

Rō contra Cai.

Erasm.

Ambro.

tempore senserit, quo ecclesia nō erat tātis sanctorū testimonijs prouecta (nā idē opinatus fuit Lactantius lib.6.diui.instit. cap.23.) nihilominus postquam iam mō tam multis est instructa, non debet Ambros.reliquo Sanctorum cœtui præferre. Vnde Hieron.Matth.19.& refertur.32.q. 1.can Dixit Dominus. Vbicunque est fornicatio liberè vxor dimittitur & quia poterat accidet, ut quis calumniā faceret innocenti,& ob secundā copulam nuptialē veteri copulæ crimen impingeret, sic priorem dimittere iubetur vxorem, vt prima viuente, secundam non habeat. Et super eundem locum Epistola ad Corinth. ad Amandum (sic enim legendum est, non Damasum) ead.causa.quæst.7. Omnes, inquit, causationes Apostolus amputans apertissimè diffiniuit viuente viro, siue adulter sit, siue Sodomita, adulteram esse mulierem si alteri nupserit: nam quomodocunque derelictus, tamen maritus est eius semper reputādus. Idemque prorsus de viro sentit. Augustinū autem nō opus esset allegare, cùm res integros libros super hoc argumento ad Pollētium scripserit. Licitè enim, inquit, dimittitur vxor cā fornicationis, sed manet uinculum prioris, ꝓpter quod fit reus adulterij quicunque dimissam duxerit. can. Licitè. 32.q 7. Et subdit commodatissimum exemplum ꝙ sicut Christianus dū excōicatur manet in sacramento regenerationis, ita coniux propter crimen ab altero separatus nō carebit, sacramento coniugij. Et idem repetit cano. Quemadmodum, ex eod.lib. Demum lib.2.cap.9. ambos coniuges in hac causa exequans: scilicet, quòd sicut uxor viuente viro, vt ait Paul. alligata est ei, ita vicissim & mulieri vir. Concludit dicens, Vnde necesse est ex duobus coniugijs quatuor adulteros fieri si & ille alteram duxit, & illa alteri nupserit. Idē in lib. de bono coniugali can Interueniente. ead.cau & quæst. Interueniente, inquit, diuoorti non aboletur confœderatio nuptialis, ita vt sibi coniuges sint, etiam separari. Et ca. Tantum, idem ait. Vnde can. Vsque adeò concludit dicens. Vsque adeò inter uiuentes manēt inita iura nuptiarū, vt potiùs inter se sint cōiuges etiam separati, quàm cum his, quibus adhæserunt. Et magnus Gregorius, cano. Hi verò, 32.q.7. Qui vxores suas in adulterio deprehendunt, nō licebit neque eum neque eam aliam vxorē accipere, neque virum. Et Beda super uerbum Pauli 1. Corinth.7. idem prorsus tā de uiro relinquente quàm de relicta vxore cum Augustino sensit.

Hieron.

Aug. de adulteri nis con iugijs.

Exēplū.

August.

August.

Gregor.

¶Quod si Græcos consulere lubet, Origenes homilia.7. super Matth. eandem docet in uiro & in muliere inesse rationem, ut alteruter possit alterum fornicationis gratia dimittere, cæterum neuter potest alterā inire connubia, tñ si alteruter id faciat mœchatur. Et Chrysost. hom 17. sup uerb. Christi Matt.5. Qui dimiserit uxorē suā facit eā mœchari, & qui dimissam duxerit, adulterat, ait, ꝙ tam ille dimittens, qui aliam ducit, quam ipsa dimissa alteri nubens adulterium committit. Et ne dicat Caietanus aliud concedit uirò quàm vxori, subdit Chrysosto. quòd de muliere eo nihil Christus locutus est, ꝙ cùm muliebris sexus infirmior sit, dum deterret virum, uitium quoque uxoris emendat. Idem Theophylactus super Mat c.19. Causa, inquit, hominis cū muliere perpetuā & inseparabilis unio est. ¶Sed ait Caietanus hac non esse ecclesiæ definitiones At quando tales non essent, saltem profectò error esset manifestarius tātos negare patres: erroris.n. nomine falsa assertio censetur, quæ adeò sacris literis dissona uidet, & sanctis est patribus contraria, vt sit hæresi quàm proxima. præsertim cùm eadē ueritas iam decretis tum conciliorum, tū & Sāctorum Pōtificum effulgeat. Si.n. habet conciliū Mileuitanum, Placuit, ut ſm euangelicam & apostolicam disciplinam neque dimissus ab uxore, neq; dimissa à marito alteri coniungantur &c. 32.q.7. can. Placuit. Idemq; tn concilio Elibertino can. Fidelis. Et Innoc.3.cano. Quanto, de diuortijs, Sacramentum, inquit, fidei, quod semel est admissum, nūquàm amittitur, sed ipsum in coniugibus perdurat. ¶ His demum accedat concil. Florentinū, ubi in Armenorum instructiōne sic legitur. Quāuis ex causa fornicationis liceat tori separationem facere non inde aliud matrimonium cōtrahere fas est, cùm matrimonij uinculum legitimè contracti ꝑpetuū sit. Certe nō uideo quomodo istæ non sint tanquàm Ecclesiæ definitiones habendæ. Quare Parisijs primum contra

Beda.

Origenes.

Chrysos.

Theophylactus.

Conci. Mileuita.

Conci. Floreti.

Nota.

E...

Error Parisijs damnatus Argu. contra Caieta. Erasmum, ac subinde contra Caietanum hic error condemnatus est.

¶ At uerò, ut tertiam argumenrorum se dem rationibus instruamus, quæritur, si fornicationis causa dirimitur matrimonium, quonā temporis articulo dirimatur. Aut enim cùm primū coniux adulteratur, quod affirmari nō pōt: nam postea Nota argum. liberū est alteri coniugi adulterū sibi sine nouo consensu denuò contrahendi recōciliare. Vel qn̄ ecclesia facit diuortiū uerū neque hoc asserere licet: quia tunc ecclesia nō facit nisi pronunciare sn̄iam illius separationis, quæ per fornicationē illuc vsque incognitam acciderat. Et patet hoc manifestè, nam post diuortium celebratum pōt vir dimissam sibi reconciliare: Ratio. imò si fornicetur, potest ad reconciliationem compelli, vt articulo proximo dicemus. Reliquum ergo fit, q̄ nō dirimitur, quousque ipse transeat ad secundas nuptias. Itaque, vt supra de repudio dicebamus, diuortium secundùm istos non dirimeret, sed faceret facultatem dirimendi. Esset autem concessio perquàm absurda dicere, quòd matrimonium ratum & cōsummatum per transitum ad secūdas nuptias dirimatur, cùm neq; per ascensum Hieron. ad religionem dirimi ualeat. Ad hæc, ut Hieron. loco supra citato docet, si matrimonium per diuortium omnino rumpe In commodū. retur, tunc id, quod flagitiosis in supplicium decretum est, in lucrum & commodum sæpissimè eis cederet. Nam cū primum coniuges animo dissiderēt, & inuisa mulier uiro eē inciperet, aut uxori maritus, aut si maritus aliam deamaret, aut uxor alium, facilè alteruter adulterium committeret, ut per illam occasionē matrimonio distracto ad alias optatas nuptias conuolaret. Imò uir facilè occasionē offerret uxori adulterandi, & uxor uiro, &(quæ audacia odientium & amantium esse solet) falsos testes disquireret, quib. Nota. se alter ab altero extricaret, ut ad noua ineunda cōnubia se succingeret. Qua vtique ratione diuortiu, quod odiosissimū inter Christianos esse debet, & ueluti in- Validū ar. fame effugiendum fieret sæpè optatissimū. Sed non opus est pluribus aduersus istos agere, satis enim ualidū argumentū reputandū est, q̄ nunq̄ in ecclesia aliqua natio uel prouincia inuenta est, vbi diuortium tale auditum sit, quo fuerit matrimonium discissum. ¶ Ad primum igitur Sol. 1. argum. argumentum respondetur, quòd quanuis per se nulla in innocente oriatur obligatio perpetuò abstinendi, potest tamen per accidentarium euentum oriri. Quoties enim unus coniugum in morbū incidit incurabilem, quo rei vxoriæ perpetuò fiat inhabilis, aut si sit perpetuò carceri mancipatus uel in exilium missus, tenetur alter perpetuò abstinere. Eadem ergo ratione si sit perpetuò incorrigibilis, & alter citra scandalum datum non possit cū illo habitare. ¶ Ad secundum responde- Sol. 2. argum. tur, quòd diuortium per se non est tanta occasio, ut sordida sordescat adhuc, quā est remedium resipiscendi, quia illud opprobrium deberet errantem confundere, & in uiam reducere. Si autem tam peruersa est, ut occasionem inde mali nanciscatur, sua sit culpa.

¶ Ad tertium demum respondetur, quòd Sol. 3. argum. quanuis celebrato diuortio uterque sit liber ab obligatione reddendi debitum; non tamen matrimonium dirimitur, & ideo quomodocunque siue dimittens ad alteram, siue dimissa ad alterum accedat, committit adulterium. Potest tamē vterque uotum castitatis siue solēne siue simplex emittere, altero manente in seculo: attamen neque per uotum ipsum solēne dissoluitur matrimonium. Est nihilominus uotum ipsum, quantumuis simplex, ualidum, ita ut qui uouit non possit amplius debitum reddere coniugi, neq; ab illo exigere propter uotum, quanuis se reconciliare uoluerint, nisi per dispensationem, si esset uotum simplex: secus autem si esset solenne. Quin uerò, ut supra diximus, maritus siue dimissus potest sacris Maritus pōt ordinari. initiari & fieri presbyter uxore in seculo relicta. At uerò si postmodum ecclesia cōperiat se per falsos testes fuisse deceptā, & diuortium re uera non fuisse ualidū, debet saltem altero petente iteratò illos reconciliare, & tunc ille, qui uotum fecit quanuis solenne, tenetur exire à conuentu & debitum reddere, non tamen exigere, quanuis uotum non fuerit nisi simplex, quandoquidem bona fide susceptū est. Hoc tamen iustam causam, ut cum illo debeat dispensari, postquam cogitur cum ea habitare.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm post celebratum diuortium locũ habeat reconciliatio.

Partis affirmatiuæ argum. 1. QVAERITVR tandem vtrùm diuortium vim habeat perpetuam, vt nullus postea reconciliationi detur locus. Et arguitur non posse separatos post reconciliari. Nã si reconciliatio esset licita, id propter pœnitentiam vxoris adulteræ accideret: at uerò si pœnitentia facit reconciliationem licitam, videtur illam facere necessariam: scilicet, vt pœnitẽs possit cogere uirum, vt ad ipsam rediret: hoc tamen est falsum: ergo reconciliatio non est licita.

2. Arg. ¶Secundò. Sequeretur, quòd si post diuortium uir innocẽs uellet reconciliationem facere, teneretur ipsa, quæ fuerat dimissa ad eum redire: consequens tñ est falsum: nam per sententiam ecclesię uidetur ab usu coniugali liberata.

3. Arg. ¶Et tertiò. Si reconciliatio post diuortium locum haberet sequeretur quòd si uir innocens, qui uxorem dimiserat postea adulterium cõmitteret, teneretur ad illam redire: nam si ante diuortium inuentus fuisset adulter, nõ posset diuortium facere: ergo ipsum eius adulteriũ, quod antea fuisset impedimentum diuortij petẽdi, esse debet postea causa, ut diuortiũ postea infectum reddatur.

4. Arg. ¶Quarto denique arguitur. Si ante diuortium vir occultum cõmittens adulteriũ, quod uxor probare nõ potest, ipsam adulteram per iudicium ecclesiæ dimittat, vẽ diuortium iniquè postulatum ex parte viri: ergo si in aliquo casu reconciliatio haberet locum, esset in isto: & tamen in hoc vir nõ cogitur uxorem sibi reconciliare: ergo reconciliatio post diuortium non hẽt locum.

Pars affirmatiua. ¶In contrarium est uerbum Pauli. 1. Cor. 7. Si uxor à viro discesserit, maneat innupta, aut uiro suo reconcilietur.

¶Ad quæstionem illi, qui tenent celebrato diuortio ius fieri coniugibus ad aliud migrandi matrimoniũ, cogi uidentur cõcedere, post diuortium non fieri reconciliationi reliquum locum: quia putant illud esse dissolutum. Veruntamen secundùm rei ueritatem facillima est responsio

Conclusio. quæ vnica conclusione bimembri continetur. Si post diuortium adultera resipiscat, ita ut constet emẽdatam esse, potest eam sibi vir reconciliare quemadmodum ante poterat retinere: sin autem incorrigibilis appareat, non licet eam resumere eo modo, quo antea non licebat eam retinere.

Prima pars cõclusionis. Prima pars patet, quoniam diuortium solùm fit propter crimen: illo ergo cessante, potest & diuortium cessare, siue antequã fiat, siue postquam factum fuerit, nã cùm diuortium in fauorẽ innocentis fiat, qui obligatione reddẽdi debitum absoluitur, eãdem libertatem, quam ante diuortium habebat ad retinendam vxorẽ, habet postea ad resumendam, si uult iuri suo cedere.

Obiect. Quòd si in contrarium regulam illam iuris obijcias. Quòd semel bene definitũ est, nulla debet iteratione retractari.

Dilutio. Respondetur, quòd definitio ecclesiæ nõ est compulsoria, ut coniux necessariò dimittat adulterã, sed permissoria, ut dimittat si velit: quare semper est ei integrum, etiã facto diuortio, illam ad se reducere.

Secunda pars conclusionis. ¶Secundam verò partem conclusionis, quòd incorrigibilem nõn potest sibi reconciliare, cum eisdẽ moderaminibus intelligito, quæ ar. 2. posita sunt inter disputandum, an illã teneatur relinquere. Difficultates ergo, si vllæ sunt, per argumẽta referant.

Solutio 1. argum. ¶Ad primum igitur respondetur, quòd pœnitentia vxoris quanuis debeat uirum emollire & ad veniam inducere, tamẽ eum non cogit. Quare sicut vxor ante diuortiũ pœnitentiam suam & correctionem in iudicio allegans nõ auditur nisi ad mitigandum uirum, ita nec post diuortiũ ipsum cogit.

Solu. 2. argum. ¶Secundum uerò maioris est difficultatis. Videtur enim uxor dimissa non teneri amplius ad uirum redire. Nihilominùs

D. Tho. Diuus Thom. impræsentiarum ait, quòd cum diuortium in fauorem innocentis fiat, vt absoluatur redditione debiti, non debet ei nocere & incommodare, ut priuetur iure petendi: & ideo quotiescunque ipse uelit, tenetur rea ei obtemperare. Certè est bona ratio, & antequam diuortium fiat, omnino conuincens: sed tamen facto diuortio non videtur iam efficax. Nihilominus semper videtur habere vigorem, nisi iam uotum ipsa emiserit. Sed addit S. Thomas de licentia ipsius uiri.

Sententia diuortij pro licẽtia. Crediderim tamen profectò sentẽtiam ipsam diuortij ualere pro uouendi licentia: nam postquam ipse noluit illi parce-

re,

re & persistit eusque ad sententiã, re uera per talem sententiam vxor liberatur, ut saltem antequam ipse eam repetat, possit ipso inconsulto notum castitatis facere. Quare si sit solẽne, nunquam eam ecclesia reuocabit ad virum, quantuncunq; ipse petat: imò verò, vt reor, licèt fuerit simplex, si legitimè illa iurauerit & probauerit illud iam votum emisisse.

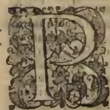
Solu. 2. argum. ¶ At verò tertium argũ est intricatius, in quo dissoluendo uariæ uersantur opiniones: nam iurisperiti tenent virum post diuortium fornicantem compelli ad vxorẽ redire, ad quod citant cap. fin. de adulter. Cap. fi. de adulter. Illud verò nihil ad rem facit: nam illic sermo non habetur, nisi de uiro, qui si ante diuortium fuerit adulter, nõ potest adulteram eadem de causa dimittere. Et tñ textus, qui videtur expressus, capit. Ex literis, de diuortijs. Cap. Ex literis. de diuor. Sed nihilominus D. Tho. in hac præsenti distinctione & q. in solut. ad 4. ait, quòd propter adulterium, quod uir innocens post diuortium committit, secũdum rigorem iuris non debet cogi ad recipiẽdum uxorem adulteram. Priùs tñ ex æquitate iuris iudex ex officio suo debet eum cogere, vt caueat periculo animę suę & scandalo aliorũ: quanuis uxor non possit reconciliationem petere. Et tamen D. Tho. textũ illum Alexand. 3. viderat, qui eo fuit antiquior. S. Tho. textum uidit. ¶ Et re vera pro hac opinione S. Thomæ rõ militat, quòd per diuortiũ vir absoluitur ab obligatione reddendi debitũ uxori, atq; adeò ille contractus societatis quoad torum & cohabitationẽ dissolutus videt: quare licèt posteà vir peccet in Deum adulterando: quia manet verum matrimonium, nõ tñ videtur in uxorem iam dimissam peccare, atque adeo cogi non potest, vt ad illam reuertatur. Rõ. 1. Et confirmatur hoc maximè, quia sententia diuortij nõ fertur sub conditione, nisi vir deliquerit, sed absolutè vt separentur. Ratio secunda. Quapropter ad textum illum responderi posset, intentionem Pontificis non esse facere decretum uniuersale, quod haberet vim legis: nam si hoc S. Thom. intellexisset, nunquam dixisset, quòd rigore iuris non posset ille cogi: sed fuit sententia particularis in illo casu propter circũstantias particulares. Intellectus. ca. Ex literis. Vir enim ille prius fuerat causatus, quòd per vim vxorem illam duxerat, & quia illo modo non potuit illam expellere, crimen ei fornicationis obiecit, quod illa non conuicta confessa est: Casus illius decretalis. quæ quidem indicia erant ipsos p p mutuum odium separationem concupijsse: & ideo episcopus consilio capituli permisit eos, ut separatim uiuerent, dummodò continentiam obseruarent. Quæ quidem permissio non vř omnino sententiam cõtinuisse diuortij, sed cuiusdam permissionis. Deinde uir rebellis cõtra admonitionem ecclesiæ non solùm adulteratus est, sed nuptias contraxit nouas, unde in suspicionem uenit, quòd affectu illarum nuptiarum technas alias subtexuisset. Quocirca meritò compulsus fuit ad illã redire. Nota. Quare certè inde lex non planè colligitur in alijs diuortijs necessario seruanda. Et re uera solutio hęc omnino uiř detur textui satisfacere.

¶ At uerò quia hæc ad usum, qui uniuersalis in ecclesia seruatur, referenda sunt, dico primò, ꝙ uir post diuortium adulteratus non tenetur in conscientia ante cõpulsionem Ecclesiæ ad uxorem redire. In conscietia. Quia si fortè tenetur, non est nisi in pœnam criminis, quam ideo exequi ante cõdemnationem non tenetur: cum non debeat idem esse reus & iudex. Secundò addiderim esse reus & iudex ex officio teneř tur eum compellere, ni forsan perditissimè uiueret, & magnum suis adulterijs scandalum daret. Iudex. Tandẽ adiecerim, quòd si uxor eum in iudicium deferat reconciliationem petens, Ecclesia tanquam inobedientem suis mandatis, quibus ei præcepit, ut castè uiueret, propter scandala potest eum compellere, ut cum sua uxore uiuat.

¶ Ad quartum demum respõdetur, quòd uir occultè adulter peccat adulteram vxorem de eodem crimine accusans: quippe qui (ut uerbis Pauli utamur) cum dicat alteri non męchandum, mœchatur. So. 4. ar. Quare illo casu, quo ante diuortium fuit adulter, si uxor reconciliationem petat, in conscientia tenetur uxori parcere, nã licèt illa eius crimen probare non possit, non inde iure suo priuatur, quemadmodum qui re uera æs contraxit alienum, quanuis creditor id probare nequeat, debitor nihilominus est. In conscietia.

DISTINCTIO. TRIGESIMASEPTIMA, *De alijs criminibus, quæ sunt matrimonij impedimẽta.*

Textus. Cap. 1.

Osthæc alia sũt criminis impedimenta, quæ matrimonio ob sunt cõtrahendo, cõtractum verò minimè dirimunt, atque alia, quæ etiam contractum dissoluunt. Prioris generis sunt incestus post matrimoniũ commissus, raptus alienæ sponsæ, homicidium simplex ꝑpriæ uxoris, baptizatio proprij filij, interfectio presbyteri, sacrilegum matrimonium cũ moniali, quibus & solennis pœnitentia adiungitur, Posterioris verò sunt incestu; matrimonio antecedens, adulterium cum homicidio coniunctum, adulterium fide adulteræ data post obitum coniugis cõtrahendi cum illa, ac deniq; matrimonium inter coniugatos de facto

Cap. 2. *cõtractũ. ¶ Igitur, si quis cum aliqua fuerit fornicatus, & cũ eius postea consanguinea cõtraxerit, matrimoniũ iure ꝑpter incestũ dirimitur: q̃ vero post matrimonium cum consanguinea uxoris incestuosum adulterium commiserit, sic iure petendi debitũ nudatur, vt tamen teneatur reddere. Vnde conciliũ apud Miciã, Si quis cũ filiastra sua scienter fornicatus fuerit, neque à matre unquàm debitum petere neque filiam vnquàm habere potest uxorẽ. Et in concil. Aurelianẽ. Qui dormierit cũ duabus sororibus & vna antea vxor fuerit, neutrã ex ipsis habeat, neque ipsi adulteri unquam in coniugio copulentur. Quod autẽ ait, neutrã ex ipsis habeat, non sic intelligitur, quòd uxorẽ debeat dimittere, sed quòd debitũ ab ea petere nequeat. Et pariter id intelligitur Zachariæ, Concubuisti cum sorore vxoris tuæ, si fecisti, neutram habeas. Quod autem subdit, Et si illa, quæ uxor tua fuerit, conscia sceleris non fuit, si se continere non vult, nubat in Domino cui uelit, intelligitur, viro vita defuncto.*

Cap. 1. de eo q cogn cõ sangui. uxor.

Canon. Qui dormierit 27.q. 2. & 32.q. 7.

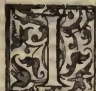
Cap. 3. ¶ *Interfectores autem suarum*

rũ cõiugũ Nicolaus Papa ceu
33.q.2. homicidas cõdẽnat can. Interfectores. Id qđ si absq; publica autoritate ꝑpetrent, interpretandũ est. Nã Cæsarea iura id sanè bona cã permittũt, q̃ uis ecclesia hmõi gladio t palli nõ vtatur, ut idem Põtifex cã. Inter hæc illic ædmonet.
33.q.2. Ob idq; ea q. Pius Papa, Quicũq; inqt, ꝓpriã uxorẽ absq; lege & sine cã interfecerit, aliãq; duxerit, publicã agat pœ
Cap.4. nitentiã. ¶ Ad hæc & ligaminis impedimẽtũ accedit. Qui. n. uno matrimonio deuinctus est, aliud uiuẽte cõiuge inire nõ ualet, qđ si inierit, distrahẽdũ est. Quocirca cõiugata, q̃ absẽtẽ suũ cõiugẽ defunctũ arbitratur, quousq; uel p certũ nunciũ, uel alia ltĩma uia certior facta sit, aliũ sibi coniugẽ adsci
De spõsalibus. scere nõ ualet, ut Clemẽs Pa
De sec. nup. pa c. In ꝓsentia, & Lucius c.
Can. Cũ Dominus. admonẽt. Qđ si il
per bellicam. lud cõtraxerint, priorq; cõiux
Can. Cũ in captiuitate. post cõparuerit, prius est matrimonium obseruandum, vt Leo, atq; Inn. 34.q. 2. iubẽt.

DISTINCTIO. TRIGESImæseptimæ, Quæst. vnica, De alijs criminibus, quæ sunt matrimonij impedimenta.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm sint aliqua crimina, quæ matrimonium contrahendum impediant, contractum verò non dirimant.

IN tribus præcedentibus distinctionib. de illis impedimentis disputatũ est, q̃ nõ sunt necessaria, atq; adeò constituunt ꝑsonas medias: id est, nec penitus legitimas, nec ꝓrsum illegitimas. Subsequitur, ergo consideratio de impedimentis necessarijs, q̃ prorsus ꝑsonas illegitimas reddunt. Quæ quidẽ consideratio per sex ꝓtẽditur distinctiones. In tribus ergo priorib. disputabitur de impedimentis, q̃ ex actionib. oriuntur, f. rõne criminis, aut suscepti ordinis, aut emissi votiſ, aut susceptæ Christianæ religionis. Et in trib. postremis de impedimentis ex cognatione cõtractis: nẽpe, ex consanguinitate & affinitate. Magister aũt sentẽ. in hac dist. agit de ordine, veruntñ (vt supra diximus) cõmodius hic de reliquis criminib. disputatur, vt hæc distinctio præcedẽti cohæreat, vt in subsequẽti de ordine & voto, quæ cõnexionẽ habẽt simul disputetur ¶ Igitur ꝑter simplex adulteriũ. de quo dist. ꝑcedenti dictum est, q̃ritur, vtrũ alia sint crimina matrimoniũ impedientia, non autẽ illud dirimentia. Et arguit̃ à parte negatiua. Mr̃imonium institutum est tum in officiũ ad propagandũ humanũ genus, tum & in remediũ cõtra cõcupiscentiã: crimen autẽ peculiare hoĩs non debet toti generi inccõmodare, neq; illo mõ puniri, qui offendiculũ homini objiciat, ut ꝑpetuo cõiugio priuatus idẽtidem illecebris carnis succũbat. ¶ Secundò arguit̃. Si aliquod esset huiusmodi crimen, maximè incestus cum cõsanguinea vxoris, vt habetur ca. 1. & 2. de eo qui cognouit consang. vxoris: hoc tũ non vsq; adeo rationi cõsonum vr̃ nam scelestius

Partes negatiuæ arg. primu.

2. argu.

est cognatam ꝓpriam incestu polluere, quàm consanguineam vxoris, quæ tantùm est viro affinis, sed incestus ille nō legit̃ m̃rimoniū impedire, ergo neq; iste.

Pars affirmati. 1. Cōcl. ¶In contrariū sunt sancti canones hmōi pœnam quibusdā criminib. decernentes. ¶Ad qōnem duab. conclusionib. respondetur. Prima. Sex sunt crimina, quæ m̃rimonium contrahendum impediunt, nō tñ contractū dirimunt, s. incestus, raptus alienæ sponsæ, vxoricidiū, baptizatio ꝓprij filij, vt vir ab vxore separetur, interfectio presbyteri, & m̃rimoniū sacrilegum cum moniali. His additur & septimū impedimentū pœnitentia solennis, quæ licet non sit crimen, agitur tñ propter crimen: Vnde carmina, Incestus, raptus sponsatæ, mors mulieris, Susceptus propriæ sobolis, mors ꝑsbyteralis, Vel si pœniteat, solenniter, aut monialē. Accipiat, prohibent hæc cōiugium sociandū. Versiculi. ¶Inter hæc autē crimina duo sunt, quæ vno mō considerata duntaxat impediunt matrimoniū contrahendum, sed altero modo dirimunt ēt contractum. Hæc sunt incestus, & vxoricidium. Nota. Vbi notandum, ꝙ incestus, aut cōmittitur cum consanguinea vxoris, aut cum propria cognata. Incest'. Atqui prior, aut cōmittitur ante cōtractum matrimoniū, aut post. Si ante, tunc propriè non est incestus, sed tñ dirimit matrimonium contrahendū cum cōsanguinea illius, cum qua fornicatū est, atq; hac rōne dr̃ incestus. De quo impedimento art. ꝓximo disputabit. Si verò post matrimonium cōmittatur, tunc duos habet effectus, quorū vnus est, ꝙ incestuosus non pōt debitū exigere. Secūdus effectus est, ꝙ impeditur, ne ēt mortua coniuge possit aliud m̃rimonium contrahere, noa tñ si illud contraxerit, est rescindendum. Primus effectus pertinet itidē ad subsequentem articulum, & secundus ad istum. De incestu quantū ad vtrunq; istorum duorum effectuū extant decreta, in c. 1. & c. Veniēs. & c. Trāsmissæ, de eo qui cogno. cōsang vxor. & can. Qui dormierit. & Cōcubuisti & Si quis nouercam. qō. 32. q. 7. Quòd si roges, vtrū si mortua vxore vir cōmittat incestū cum eius consanguinea pariter impediat matrimoniū contrahēdum, dubium esse pōt, sed tñ crediderim nō esse impedimentū, qm̃ hęc impedimēta restringenda sunt. Et tñ canones nō loquuntur, nisi de incestu viuente vxore. At si incestus fiat cum propria cōsanguinea siue ante m̃rimoniū siue post (nihil enim ad rem pertinet) est ēt impedimentū contrahendi matrimonij, nō tñ illud dirimit, vt can Si quis uiduam, ea. cau. & q. vbi id affertur de incestu cum nepte, aut consobrina, aut filia auunculi. Et rō huius impedimenti non est aūa, nisi ꝙ qui tam impudica Venere se polluit, interdr̃, ne alioqui licita vtatur. Vtrum uero talis incestus cum ꝓptia cognata impediat matrimonij vsum, nec incestuosus iure valeat debitum petere, art. seq. videbimus. ¶Simplex item vxoris interfectio: videlicet, qñ non fit animo cōtrahēdi cum altera, sed ꝓpter odium, aliaue de cā, impedit ēt matrimonium contrahendum, sed non dirimit contractum. 33. q. 2. can. Admonere, & can. Interfectores. Vxoricidium. Rō aūt huius impedimenti est, quod qui vnam vxorē tā atroci affecit iniuria, indignus meritò est cui alia cōmittatur. Ratio. Syluester aūt uerb. Matrimoniū. 7. q. 6. adnotauit, non inueniri scriptū ius, vbi vxor, q̃ maritum occidit, matrimonio contrahendo prohibeatur. Syluest. Sed tñ optimo similitudinis argumento colligitur. Vxoricidium uero causa, & affectu conciliandi alterius matrimonium non solum impedit contrahendum, verùm dirimit cōtractum, ut art. 4. disputabitur.

¶De raptore alienæ sponsæ, ꝙ ineundo m̃rimonio priuetur, habetur iu concilio Toletano can. Statutum est 27. q. 2. Raptus alienæ sponsæ. Et ratio est, quia expedit, ut qui alienum m̃rimonium perturbare ausus est, iure proprij contrahendi priuet̃, vt in eo puniat̃, in quo deliquit. Ratio. ¶Atqui de eo, qui proprium filium baptizauit, vt affinitatē cū ꝓpria vxore contraheret, habet̃ ex concilio Maguntinēsi can. De eo 30. q. 1. Baptizatio propriæ ꝓlis. Intelligitur autē si cōsulto ob eum finē filiū quis de proprio fonte leuauerit, vt dissidiū quo ad torum inter ipsum, & vxorē fiat, tunc. n. ab ipsa debitum petere, & ea mortua aliud inire coniugium probibetur, eo ꝙ infideliter in primo se gesserit. ¶De interfectore verò presbyteri habetur ex eodem concil. Maguntinen. capit. Occisio ꝑsbyteri.

Qui

Qui presbyterum, de penitẽn. & remissio. In cuius glossa reliqui oẽs casus appenduntur. ¶ Sed de eo, qui matrimonium cũ moniali contraxit habetur ex Concilio Triburiensi can. Hi ergo, & ca. Si quis. 27. quæst. 1. ¶ De solenniter pœnitentibus habetur can. De his. & can. Antiqui. 33. q. 2. Illud aũt non impedit, nisi quãdiu pœnitẽtia durat, vt ex illis capitulis colligitur. ¶ Circa hos autem omnes casus & impedimenta contrahendi, q̃ contractum non dirimunt. hoc in primis animaduertendũ quod citra dubium super omnibus potest episcopus dispensare, vt de incestu ait Panor cap. 1. De eo, qui duxit in matrim. quam polluit per adulte. iuxta cano. Si quo 35 q. 2. Sed præcipuè id adstruit Caie. verb. Matrimonium. Quin verò addit, q̃ si cõtemptus desit, contrahere cum illis impedimentis absq; dispensatione, vbi non est consuetum illam petere, non est iudicandum mortale. Et vbi non est in hominum memoria, vt episcopi dispensent circa hæc, videntur tacite consentire. Quãuis tutius sit secrete per tertiam personam dispensationem postulare. Atqui Panor. cap. Literis, de præsumptio. incestum occultum nullum esse impedimentum, ait, matrimonij contrahendi. Et super ca. Qui presbyterum, de pœnit. & remissio. asserit, quod neq; occisor presbyteri arceatur à matrimonio, nisi fuerit conuictus. ¶ Et re vera cùm omnes isti canones impedimentorum non sint, nisi conciliorum prouincialium, nihil mirum si iam nunc tpis non tanta eorum habeatur rõ. Etenim fortasse olim in vsu erant quantum ad forum pœnitentiale, vt confessarij illas pœnitentias iniungerent: qui mos iam nõ viget. Tandem ad pacandas conscientias notandum, quòd vbi etiam consuetudo perseuerer petendi dispensationem, quã quã esset peccatum mortale absque illa cõtrahere, tñ postquam contractum fuerit, nulla opus est dispensatione: quia & matrimonium solidũ est, & nullũ horũ impedimentorum præcedentium matrimonio aut solutionem aut exactionem debiti coniugalis impedit. ¶ Scḋa conclusio Præter hæc septẽ sunt & alia quatuor impedimenta matrimonij contrahendi, sed non dirimentia, q̃ non sunt crimina. Hęc ibidẽ à Caietano recensentur. Primũ, si episcopus aliquibus rationabili de cã contrahere inhibeat: esset enim tunc peccatum mortale non parere mandato. Secũdum, si q's in cathechismo ante baptismũ puerũ catechizandũ tenuit, vt dis. 41. vidimus. Et hoc ligat sub peccato mortali, sed tñ est ab episcopo dispensabile. Tertiũ est, sponsalia de futuro, tunc enim peccatum mortale suo genere esset absque legitima cã dirimente cum alia matrimonium contrahere. Neque cadit sub dispensatione, quia est in præiudicium tertij. Quartum denique est votũ simplex castitatis, post quod graue peccatũ esset si homo sein mtrimonium immergeret. Neq; episcopus, sed solus Papa dispensare potest. Post contractum verò poterit episcopus super petitione debiti dispensare.

[Left margin: Cũ moniali. — Pœnitentia solẽnis. — Episcopus dispensat. — Panor. — Caietanus. — Incestus occultus. — Concilij Prouincialis. — Vsus cętum in foro pœnitẽtiæ. — 2. Conc. — Primũ.]

[Right margin: Scḋm. — Tertiũ. — Quartũ. — Quis dispenset.]

¶ Ad primum igitur argumentum iam responsũm est, vbi rationes reddidimus, cur huiusmodi crimina matrimonium impediant. Haud enim graue supplicium æstimandum est, vt propter carnalia crimina arceatur homo à re vxoria: potissimum cũ hæc impedimenta facillimæ sint dispẽsationis. ¶ Et pariter ſm solutum est, nam quantum ad matrimonium futurum & incestus cum propria cognata impedit, vt patet can. citato, Si quis viduam.

[Right margin: Sol. 1. ar. — So. 2. ar.]

ARTICVLVS II.

Vtrum incestus, quo quis cognouit vxoris cõsanguineam, sit impedimentum dirimens matrimonium.

SECVNDO quæritur de incestu: & arguitur quòd matrimonium non dirimat. Propter peccatum enim unius non debet alter puniri: ergo propter incestum Petri cum Ioanna non debet Maria Ioannæ cognate prohiberi à matrimonio cum Petro.

¶ Secundò. Grauius crimen est viro ad propriam cognatam accedere, quàm ad cognitam vxoris: sed propter primũ nec dirimitur matrimonium, nec spoliatur homo iure petendi debitum: ergo nec propter secundum.

In contrarium est, quod per incestũ cõtrahitur affinitas cum consanguinea il. lius, cum qua commissum est crimen: affinitas autem matrimonium impedit.

[Right margin: Partis negatiuæ ar. 1. — 2. Argu. — Pars affirmatiua.]

Incestus quid. Incestus generali significatione idem est quod pollutio, & incestare idem, quod polluere. *Vnde.* Et dr̄ à cestu, q̄ erat Veneris cingulum, quo Marti lumbos succinxit, quasi eum constringens, vt fidem tori ei ipsi seruaret. Quare in rigore quodcunq; adulterium dici poterat incestus, quo torus coniugalis commaculatur. Sed in ecclesiastico vsu arctatum est nomen ad pollutionem propriæ consanguineæ, vel vxoris infra quartum gradum. Ad q̄stionē ergo duabus conclusionibus r̄ndetur.

1. Conc. Prima. Incestus cum consanguinea futuræ vxoris matrimonium precedens, et si sponsalia antecesserint, impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum. Incestus, inquam, consumatus in vase legitimo, nam extra vel nefariè in vase illegitimo perpetratus non impedit, vt patet ca. Extraordinaria 35. q. 2. & 3. In quo canone vna negatio redundat, sic enim legendum est, Extraordinaria pollutio, nisi in naturalibus admissa, non vr̄ matrimonium impedire. *Can. Extraordinaria. emendatur.* Nam etsi fornicatio illa cum consanguinea futuræ vxoris non propriè tūc dicatur incestus: tn̄ quia post haberet rōnem incestus, si cum consanguinea illius fornicarie contraheretur, dr̄ incestus impedimentum contrahendi. Conclusio patet ex decreto concilij apud Meciam cap. 1. De eo qui cogno. consang. vxor. & cap. Veniens. & Ex literis, atque alijs supra citatis eod titu. & 32. q. 7. *Probatur iure.* Hoc autem impedimentum non habet in iure naturæ perinde atque frigiditas & defectus rationis fundamentum, sed est merum ius positiuum: quia decreuit ecclesia per crimen incestus contrahi affinitatem, veluti per matrimonium. Vnde sicut qui contraxit cum Maria, non potest ea mortua contrahere cum Mariæ cognata, ita neque qui illam fornicatione polluerit. Cur aūt affinitas constitui debuerit impedimentum, di. 41. declarabimus: pertinet enim ad honestatem & decorem matrimonij.

2. Conc. ¶ Secunda conclusio. Si vero incestus matrimonium subsequatur, siue consummatum, siue non nisi ratum, matrimonium non dirimit: nā vt crebò repetitum est, m̄rimonium ratum p̄ solum ingressum religionis dirimitur. Impedit tn̄ in incestuoso matrimonij vsum, ne petere debitum valeat. Ita eisdem citatis capitulis, & c. cùm Tuæ fraternitatis, & 32 q. 7. can Si quis uiduam, & reliquis, decernitur. Quare petere peccatum est genere suo mortale cōtra ecclesiæ prohibitionē. Atqui in hoc pari iure vir & fœmina teneni. Quę. n. consanguineo Petri succubuit, nequit cū illo copulari, & si post cōtractū m̄rimonium incestuosum hoc adulterium cōmiserit, iure petendi ei priuatur: tenetur tn̄ incestuosus petenti reddere, vt eo. ca Tuæ fraternitatis, & cap. Iordanæ, definitur. Hoc. n. decretum institutū est in pœnam criminis incestus, vt. s. illud incommodum non petendi patiat. Crimen aūt vnius non dēt alteri innocēti nocere, & ius auferre suum. *Opinio Magistri senten.* Quocirca q̄ Magister sen. dis. p̄senti ca. De his 2. ait, scilicet, q̄ incestuosus propriæ vxori reddere non pōt debitum, non tenetur, nisi reddere, laxè pro eo, qd̄ est, petere, vsurpet. *Nota.* Rursus hic aduertandum q̄ in foro cōscientiæ quanuis incestus secrete cōmissus fuerit, matrimonium post contractum dirimit, tametsi in foro ecclesiæ dirimi non debeat, nisi legitimè fuerit comprobatus, vt habet ca. De illo, & c. Transmissæ. eo ti. licèt ambo incestum fateātur. ca. Sup eo. Et idē est de cōmisso post contractum matrimonium quo ad petitionē debiti: ne fraudibus ansa offerat. *Pęnæ tēperatio* ¶ Dēt autem pœne hæc non petendi debitum mitigari: primum, quia periculosum est coniuges cōcumbere, & virum petendi iure carere, cōsilium est, vt cùm primùm fieri possit, dispensatio procuret, idque q̄ fieri pōt secretè, ne innocēs coniux intelligat. *Nota.* Attamen dum incestus est scelestissimus, vt cum sorore vxoris & potissimum si est cum socru: cum multo maiori difficultate & acerrima iniuncta pęnitētia dispensandum est: & si possibilis est ad illū accessus ad Papā res est secretò referēda. Præterea si uir crimen cōmisit, & fœmina est innocens, quia mulieres raro p̄ verecundia exigere consuescunt, grauamē esset vxoris virū nunq̄ exigere: & ideo licebit viro, imò dēt nonnunq̄ insinuare se uxori, & offerre se ad illum usum: nam genus illud petendi quodāmodo est reddere. Ad hæc dum incestus ex ignorātia inuincibili processit: dum uir, inquam, adulteratus est cum cōsanguinea vxoris, cuius cognationem prorsus ignorabat, quanq̄ affinitatem

tatem contrahat cum vxore, non tamen censetur iure petendi priuati: nã cùm pœnæ sint restringendæ, & hæc priuatio in pœnam sit culpæ incestus, & illi nulla præcesserit incestus macula propter ignorantiã speciei criminis, nõ debet iudicari priuatus. Et extat casus ad hoc attinens propositum. cap. Discretionẽ, eo. ti. vbi refertur, quendam qui quandã sibi per verba de pñsenti despõsauerat, quia odiosam habebat, antequã eã cognosceret reclamantem & inuitã suo ipsius viri consanguineo in vxorẽ tradidisse, & nihilominus prior vir cõpulsus fuit illã resumere. Si ergo q̃ a inuita incestũ cõmiserat nõ priuat iure petendi, minus priuabit q̃ eũ per ignorantiã cõmiserit. Caute ergo illi Canones legendi sunt, quos in textu retulimus 32. q. 7. Quod enim in can. Qui dormierit. & in can. Zachariæ. Concubuisti, legit, s. vt qui cum sorore vxoris suæ dormierit, neutrã hẽat, non sic intelligit, q̃ suam debeat relinquere, sed q̃ debitũ ab ea non petat: hoc. n. est eam non tenere, quia ad libitum ea non põt vti: tenetur tamen ei reddere, quod est ab illa teneri. Et quod ait Zacharias, videlicet, quòd pręgnans vxor eius fuerit, nubat in domino cui velit, intelligitur, postq̃ vidua fuerit, sed qđ subiungit, adulteros absque spe coniugij manere, verum est, vt præcedenti ar. dictum est. ¶ Dubium aũt circa has duas conclusiones occurit, quisnam possit super hoc impedimento dispensare. Ad hoc cum distinctione respondendum. Aut. n. crimen subsequitur matrimonium, aut antecedit. Si sequatur, tũc, vt dictum est, non dirimit, sed interdicit petitionem debiti. Super hoc igitur certo crediderim episcopum posse, imò & debere dispensare, quanuis crimẽ ante consummatu matrimoniũ post ratum intercesserit, saltẽ si ad Romam non pateret incestuoso facilis aditus, aut propter eius paupertatem, aut infirmitatem, aut propter viæ longitudinem, aut ob alia quæcunque impedimenta, in quibus nullum objicere scrupulu: quanuis non essent tam manifesta: quia fortasse sine istis impedimentis etiã potest, cùm in huiusmodi dispensationibus potestatem episcopus habeat ordinariã, nisi p̃ Papã fuerit cohibitus. & in his non videtur cohibitus. Opinio est cõmunis, vt Paludani in præsenti dist. & Sylu. verb. Debitum coniugale q. 9. & verb. Matrimonium. 8. q. 15. & omnium.

Ca. discretionem.

In incestu quis possit dispensare.

Primus casus.

Nota.

¶ Si autem crimen præcesserit impediens matrimonium cõtrahendũ & dirimens contractum, non tã affirmanter hoc asseverem, q̃ alios video id docere. Syluester nanque in verb. Dispensatio. q. 9. ait, q̃ qñ ad Papam non põt haberi recursus, & separatio illorum, qui de facto contraxerunt, sine magno scandalo fieri non põt, episcopus põt dispensare, sicut sæpè accidit in mulierib. cognitis à consanguineis viri antequã mřimonium contrahatur. Hæc Ille. Idq; alibi ẽt repetit. ¶ Quã vtiq; opinionẽ fateor (saltẽ tam gñaliter asser tam) nunquã mihi potuisse persuasum habere. Enimuerò cùm dispensare super mřimonio contrahendo, qñ impedimentũ est dirimẽs, ad solum summũ Pontificem iure ordinario pertineat, vt more & vsu ecclesiæ constat, non est vlla exceptio facienda, nisi fortè vbi ingens necessitas ingrueret: nulla autem cogit dispẽsandi super mřimonio contrahendo p̃pter solum scandalum, s. quia non pñt sine illo separari, ergo episcopus non põt dispensare, quia in illud scãdalum ipsi se sua culpa coniecerunt. Loquor de illis, qui mala fide contraxerunt: putã, si vir sciens commisisse incestum cum consanguinea Mariæ, & illud esse impedimentũ ecclesiæ, cõtrahit cum ea. Culpa nanque illorum nõ potest esse in cã, ut episcopus dispenset super illo, super quo aliàs nõ poterat. Itẽ quia possunt separare torũ. Attñ quando matrimoniũ legitimè ante incestum contractum est, tunc, quia nõ potest dirimi, necessariũ videtur, vt facultas fiat petendi debitum, atq; adeo tunc episcopus valęt dispensare. ¶ Et per hoc respõdetur ad argumentum, quod isti pro se faciũt: videlicet, si quis post votum simplex castitatis matrimoniũ contrahat, potest cum illo episcopus dispensare, vt debitum exigat, ergo & cum incestuoso, vt eius mřimonium postea contractum, cõualescat. Etenim licèt antecedens verum sit, vt credo & confiteor, tamen cõsequentia nihil habet vigoris, quia matrimoniũ post votum simplex est validũ, & dirimi nõ põt: quare graue esset periculũ si cũ illo post matrimoniũ contractum non dispensa-

Secundus casus.

Syluest.

Sña autoris.

Ratio 1.

Nota.

Ratio 2

Objectio.

Dilutio

retur in vsu: tamen illud, quod cum consanguinea pollutæ priùs per fornicationem contrahitur, nullum est; & ideo nulla est dispensandi necessitas super illo.

2. argu. ¶ Secundum autem argũ, quod me vehementius urget est, ꝙ opinio hæc technis & fraudib. viam aperit. Certũ enim est, vt isti fatentur, episcopum non posse dispensare super matrimonio contrahendo præcedenti incestu, nisi de facto sit cõtractum: igitur si fornicarius illo astu contraheret de facto cum illa suæ amicæ consanguinea, ut postea episcopus dispẽsaret, multo minus põt. Re vera nescio quis consequentiam neget: nam mrĩmonium illud attentatum nullum est prorsus, sed crimen fuit illud attentare Nulla ergo rõ admittit, vt quod non erat dispẽsabile, techna illa & cautela faceret dispẽsabile Profectò vbi matrimonium mala fide, & clam post incestum contrahitur, adduci non possem, vt talem dispensationem consulerem aut permitterem.

Nota.

3. argu. ¶ Præterea arguitur, quia idem quis statim inferret de alijs impedimentis: nempe, quod si quis cõtraxit de facto cum cõsanguinea vel affine prioris vxoris mortuæ, & nequeũt cõmode sine scandalo separari, quia scilicet plures procrearunt liberos, etiã tunc posset episcopus dispẽsare, quod non credo vllus concedet. Illatio autẽ patet: nã etsi maius scandalum sit relinquere vxorem propter occultum crimẽ pcedens, quàm ,ꝓpter aliud honestum impedimentum: tñ iste paruus excessus rei naturã non mutat, vt facultatem epõ conferat, quã alias non haberet. Ista non sunt per solã opinionum recitationẽ & hominum placita concludenda, sed rõnibus examinanda. Qn vero bona fide mrĩmonium non clam, sed in facie ecclesiæ esset celebratum: nempe, quia ille neutiquã fuerat suspicatus, illam, quã cognouerat, consanguineã fuisse istius, cum qua contrahit, sed post contractum matrimonium id intelligit: hæc fortasse cẽsenda eẽt honesta necessitas, vt nisi pateret aditus ad Vrbem, posset episcopus dispensare. Quãuis & hoc sapientiorum prudentiæ relinquimus.

Illatum ꝓbatur

Nota casum.

Dubiũ. ¶ Dubium autẽ est, vtrum incestus cum propria consanguinea pariter petitionẽ debiti impediat. Nam Panormit. super

Panor.

capit. 1. De eo qui cogno. consang. vxor. videns talem incestum impedire mrĩmonium contrahendũ, licèt non dirimat cõtractum, vt art. ꝓximo ex can. Si quis viduam, retulimus, subinde impedire putat, ne talis incestuosus post mrĩmoniũ contractum possit à propria vxore debitum exigere. Et seq̃tur eum Angelus in sua summa verb. Incestus. Et posset quis simile deducere ab illo, qui post uotum simplex castitatis mrĩmonium cõtraxit. At verò cum huiusmodi impedimẽta potiùs restringenda sint, q̃ amplianda, & hoc, vt ait Archid. quem Syluester verb. Matrimonium. 7. §. vlt. refert, nullibi reperiatur in iure, neque ille textus, quem Pano. glossat, tale insinuet, fit vt talis incestus nullum sit impedimentum existimãdum ad petendum debitum, vt S. Th. impræsentiarum & Ricardus, & omnes Theologi docent. Neq; est simile de voto simplici castitatis ante mrĩmonium emissum: nam illud cohibitionem petendi debitum secum adfert, quod de incestu cũ propria consanguinea nullibi legitur.

Angel. Simile.

Syluest.

Theologi.

¶ Ad primum igitur argumentum respõdetur, quòd non punitur soror Ioannæ, sed fit affinis. Et ideo si crimen præcessit, impeditur mrĩmonium cum illa, sin vero sequatur, punitur incestuosus ne debitum petat.

Sol 1. argum.

¶ Ad 2m rñdetur, ꝙ quanuis grauius sit virum accedere ad propriã cognatã, q̃ ad cognatã vxoris, nõ tñ sequitur, vt sit par impedimentum exigendi debitum, quia hoc impedimentũ non enascit ex grauitate delicti, sed ex quodã affinitatis gñe, quam vir cõtrahit cum vxore per hoc, ꝙ eius consanguineam nouit: quã vtiq; nõ contrahit, quanuis propriã sororem polluat. Item vt ait Ricardus, quia maiorem irrogat iniuriam fidei, quam debet vxori si cum eius cognata congrediatur.

Solu. 2. argum.

Ricard.

ARTICVLVS III.

Vtrùm vxoricidium sit in aliquo euentu licitum.

ALIVD crimen matrimoniũ impediens est vxoricidium, quæritur autem, vtrum aliquo modo sit licitum. Et arguitur

Pars affirmatiuæ ar. 1. guit à parte affirmatiua. Lex diuina adulteras lapidari permittebat, vt Ioa. 8. legit: ex lege autem agere licitum est: ergo licitum est viro vxorem in adulterio deprehensam interimere.

2. Arg. ¶Scd'o. Viri est vxorē propriam corripere & castigare, legitimamq; subinde pœnā infligere: sed uxor ab alio iudicari non pōt, aut disponi, q̃ à proprio viro, vt ait Calixtus can. Sicut alterius. 7. q. 1 ergo pōt eam legitimo supplicio afficere, qualis est mors iure decreta.

3. Arg. ¶Tertiò arguitur ex cano. Interfectores 33. q. 2. Interfectores suarum coniugum sine indicio cum non addis adulteratum, quid aliud habendi sunt q̃ homicidæ? vnde à contrario sensu vr̄ colligi, q̄ adulterarum occisores non sint homicidij rei. In contrarium est textus illic proximus Nicolai can. Inter hęc vbi ait, quòd

Pars negatiua. sancta Dei ecclesia mundanis legibus: scilicet, de occidēdis uxoribus, nō constringitur.

Prima conclu. ¶Ad q̄stionem conclusionibus tribus respondetur. Prima Viro nō licet autoritate priuata vxorem quantumuis in flagranti adulterio deprehensam enecare. can. Interfectores. & can. Quicunque propriam. 33. q. 2. Conclusio hæc ex ijs, quæ libro. 5. De iustitia & iure. quæst. 1. artic. 3. diximus colligitur: nemini enim priuata autoritate vindicare selicet nisi vim vi cū moderamine inculpatæ tutelæ

Ratio. repellere. Nam cum homo sui sit ipsius amantissimus, iniquus esset sui ipsius vindex, vt supra quàm par esset, supplicium

Paulus. de hoste sumeret. Vnde Paul ad Roma. 12. non uos defendentes: id est, vindicantes, charissimi: nam mihi vindictam, & ego retribuā. Quapropter malefactorum vltio ad publicum iudicem spectat, qui nullo corrupto affectu ex lege agat in reum. Vnde idem Apostolus ibidem ca-

Idem. pitulo. 13. De publico iudice, Dei, inquit, minister est, nec sine causa gladium portat, vindex in iram ei, qui malum agit. Ex quo fit, vt maritus, qui miseram adulteram priuatim occidit, graue peccatū cōmittat contra præceptum, Non occides. vt can. Admonere. 33. quæ 2 ait Stephanus Papa, rationem subdens, quòd quæ inuenta est adultera fm legis tramitem debet accipere vltionis vindictam. Ob id-

Nota. idque can. Quicunque propriam, ait Pontifex, quòd quicunque propriam vxorē absque lege & sine cā & certa probatione interfecerit, publicam agat pœnitētiam. Et confirmatur: quia si priuatam autoritatē spectes, vxor cum viro pari iure militat, vt in superioribus visum est; præter quam in domesticis minoribus correptionibus: uxori autem non licet virum adulterātem occidere: ergo nec viro uxorem, quanuis vxor grauius peccasset.

¶Secunda conclusio. Occidenti vxorem in flagranti adulterio quanuis & adulterum simul confodiat, nullum est decretum supplicium publicum. Iure quidem antiquo communi id de adultero tātum permittebatur, qui esset vilis conditionis, tamen postmodum, vt nationi Hispa notum moris est, indiscriminatim, etiā si fuerit nobilis, impune occidi permittitur. Meditati nanque legislatores, eximium animi dolorem, quem zelotypia suscitat, indulgentiam illi decreuerunt. l. Gracchus. C. ad leg. Iul. de adulter. & l. Marito. ff. eodem. titu. Quinimò & patri olim licebat filiam in adulterio captam enecare. l. Patri. & l. Neque in ea. ff. eod. & l. Castitati. C. eod. titu. Nihilominus maritus ille incurrit pœnam iuris ecclesiastici, vt sit incundo matrimonio cohibitus. Dixerim, in flagranti adulterio deprehensam: nam si extra illum turpitudinis articulum eam occidat, quanuis postea legitimè probet, eam fuisse adulteram, non eximitur à pœna iuris. In homicidas decreta. Et ob eandem causam ecclesia eum, qui in clericum cum sua vxore, vel sorore uel filia turpiter deprehēsum manus iniecerit violentas, à sententia excōmunicationis excipit. cap. Si verò. in 1. de senten. excommuni. Posset quis vero ex hac pœnarum incolumitate arguere, nō esse peccatum: nam cum leges id permittant, videntur dare marito facultatem illam occidendi tanquàm ministris iustitiæ, uelut nonnunquam fit etiam facultas filijs occisi hoīs occidendi homicidā patris, & ciuib latrones publicos interimendi. De his casib loco illo citato lib. 5. De iust. & iur diximus: id scilicet, non nisi quàm rarissimè, & propter atrocissima aduersus Remp. crimina fas esse: Adulterium verò non est tam enorme flagitiū, vt tā atroci rigore iuris esset ulciscendū, potissimū inter Christianos, vbi sæpenu-

Secūda conclu.

mero eueniret, vt adultera repente sine
3.Conc. ꝓuio sacramento intersecta tam animæ
Ratio. ꝗ corporis morte deperiret.¶Tertia conclusio. Autoritate publica ciuili marito adulteram, quanuis non in adulterio deprehendat, sed legitimis testimonijs conuincat, licèt occidere. Ratio est, quia adulterium est graue crimen, potissimum in vxore ꝓp prolis incertitudinem, & falsos hęredes, quos adulterę solent putatis patribus supponere: ergo illud est supplicio capitis dignum, atque adeò ab aliqua publica autoritate licitum est marito eiusmodi vindictam deposcere: non aũt ab ecclesiastica: nam vt ait Papa can. citato In
Can.Inter hęc. ter hæc. Ecclesia gladium non hẽt nisi spiritualem, quo non occidit, sed viuificat, ergo ęquitas fuit, vt respublica ciuilis, cui incumbit de coniugijs, quatenus ad pacẽ & tranqllum statum Reipublicæ & legitimas hæreditates, disponere eiusmodi capitale supplicium in adulteras decerneret. Quod ait Pontifex, ecclesiã non habere gladium, nisi spiritualem, intelligit in vlciscẽdis criminibus, secus ad sui ipsius defensionem. Lex aũt adulteræ occidendæ extabat inter Mosaycas legales Leui
Deute. 22. ti. 20. & Deutero. 22. qua iubebať adultera lapidibus obrui: & legalium exẽplo licet Christianis simile ædere leges. Extant & leges ciuiles supra citatæ C. & ff. ad le.
Antiquæ leges temperatæ. Iul de adulte. Verum est est, quòd leges illæ priscæ supplicium capitis adulteris decernentes tẽperatæ fuerunt in auth Sed hodie. C. eod. ti. vt scilicet adultera postꝗ̃ verberibus vapularet, in monasterium includeretur. Quæ quidem lex Gallis vsu & more recepta est, & nunc ẽt obseruať in nonnullis Christianorum prouincijs. Aliæ uerò gentes rigorẽ antiqui iuris ob
Hispani. seruant, vt Hispani. Et re uera Hispanorum ingenio huiusmodi animaduersio competẽs est & cõgrua: alioqui uix pos sent creberrima adulteria caueri.
Scoti opi. ¶Scotus uerò in 4 distinct. 15. quæ 3. ait, quòd licet populo Israelitico fuerit diuinitus eiusmodi lex aduersus adulteras decreta, nihilominus eam Christus Ioan. 6. reuocauit dicens, Nemo te condemnauit mulier, neque ego te condemno. At
Sententia autoris. verò locus euangelicus huiusmodi abrogationẽ minimè insinuat: nam Christus illic solum officium iudicandi recusauit, ostendens se non uenisse ad iudicandum mundum, vt ait Ioa 3. Atque eandem ob rem dixit alibi, Quis me cõstituit iudicẽ, inter vos? Quocirca tanquàm rex regni cœlorum æquitatem diuini iuris expressit dicens, Qui sine peccato est uestrum primum in eã lapidẽ mittat, ubi non negauit, adulteram supplicio illo esse dignã sed declarauit, ꝙ qui peccato sunt, non recte aliena peccata vlciscunť. Quare cõcludens, Nemo te condemnauit, nec ego te condemno, non abrogauit legẽ, sed tm̃ ostendit, se nolle illius cãæ iudicem agere.¶Est tñ adnotandum, Hispanos rigorem legis antiquæ moderari. Non enim adulteram necessaria morte cõdemnãt, ut fures, & homicidas, sed arbitrio mariti supplicium committunt. Tradiť enim ei in manus, vt quod libuerit de illa decernat. ¶Vtrùm vero ille occidens delictum cõmittat, inter aliquos ambigitur: imo non desunt qui affirment, mortaliter occidendo delinquere. Apparet enim eis ob id delictum, ꝙ in sua volũtate est ei ignoscere. At uerò ꝓculdubio nullius est criminis reus in conscientia apud Deum quanuis ipsam occidat. Primum, quia si peccaret, nefas inter Christianos esset publica solenniq; autoritate illã ei in manus tradere, vt apud Deum delinqueret: neq; ecclesia id vnꝗ̃ fieri sineret Neq; valet rñsio dicentium, solum ei ꝓmitti, ut impunè eam occidat: qm̃ huiusmodi permissiones non fiunt nisi in delictis, quæ priuata autoritate committuntur quemadmodum in fornicationibus & si uir uxorem priuatim adulterantem eoccasset. Cum ergo eam criminis damnatam publicè & solenniter iudex ei in manus tradat, & si quis eam surripere uellet, iudex ipse id defenderet, signum est manifestum, ꝙ traditur ei tanꝗ̃ iustitiæ ministro, non quidem necessario, vt lictori, sed spontaneo, ut faciat quod uelit.
¶Neminem ergo fallat uerbum S. Tho. dist. præsenti. q. 2. in solu. ad 2. scilicet, ꝙ lex ciuilis non commisit uiro occisionẽ vxoris quasi præcipiens, quia tunc non peccaret, vbi insinuat, eum peccare: loqtur enim de occisione, quam priuata autoritate facit: nam de publica autoritate præmiserat, licitum esse eam accusare, & usque ad mortem persequi.

Nota.

An occidẽs adulterã peccet.

Sententia autoris.

Obiectionis dilutio.

S. Thomæ expositio.

Attamen

Nota. ¶ Attamen lex Hispana consultò adulteram nō lictori tradit, q iussu viri in eius pſentia eam iugulet, sed ipsi viro, vt com miserandus aspectus supplicis fœminę vehementius eius viscera ad misericordiā cōmoueat, & cruentum ipsum facinus eius animum deterreat, ne proprias scilicet manus sanguine intingat, vileque officium atque infame exerceat. Hæc enim oīa possunt feruentem bilem hominis stupore illo mitigare. Nihilominus tam pdita esse posset mulier, tamq; eius emēdatio desperata, & ex altera parte tāta in famia virum respergēs, vt potius viro esset ad iustitiam, q̄ ad misericordiā propēdendum. Euentus tñ huiusmodi q̄ rarissimus est, quare consulendnm est illi, vt à rigore illo animum temperet. ¶ Colligito ergo inter diuortij iudiciū & necis discrimen Etenim qm̄ diuortium ad emendationem & flagitiosæ feminæ, atque ad eius spiritualem salutē celebratur, ad tribunal ecclesiæ, cui incumbit de sacramēto matrimonij, quatenus sanctificās est, decernere, iudicium, illud deferē Alierū verò iudicium, quod ad uindictam fit, ad forum ciuile ptinet. Rursum in priori iudicio & foro admittiī vxoris exceptio uiro idem flagitium obijcientis, qua ideo exceptione protegitur, in posteriori vero eadē exceptio non audit. Nā cum adulterium viri nec tā infame sit, nec tam pniciosum in proles & hæredes, nequaq̄ criminali pœna vindicatur. At uerò super idem crimen non admittiī vtrumque iudicium. Quare si vir diuortium ab ecclesia poscat & obtineat, nequit postea vxoris caput in foro ciuili petere, nisi post diuortium iterum pertinax ad spurcitiæ volutabrum reuertatur Ad hæc demum si uir priuatim deprehensam in adulterio interimit, ius retinendę dotis amittit, cùm verò publica autoritate eam capite trūcat, dotē iure sibi acquirit & arhas, vt Doctores sup l. pen. ff. sol. ma. adnotant. Et Hispanis Taurina lege. 82. sancitū est.

Adulterij crimen est mixti fori.

Discrimen utriusq; fori.

Iudiciū unū parit excep. rei iudicatæ.

Dotis amissio.

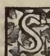
Sol. primi arg. ¶ Ad primum igitur argumentum rndetur, ꝙ ex lege agere priuatis personis ob rationes superius allatas non permittitur, sed est in publico iudicio rea, cognita causa, condemnanda.

So. 2. ar. ¶ Ad secundum respōdetur, ꝙ correptio patris familias non ultra se extendit q̄ vsque ad correctionem & emendationē familiæ. Quare ei non permittii carceres habere aut iudiciale forum, sed flagellare, aut aliquid huiusmodi leue. Atque adeò multò minus ei conuenit extremū suppliciū capitis infligere aut mutilationis, sed hoc iudicio Reipublicæ reseruaē.

Solutio. 3. ar. ¶ Canon verò interfectores, qui tertio argumento adductus est, insinuat, interfectores adulterarum, dummò id publica autoritate faciant, nō esse censendos homicidas, secus si vxoricidium perpetrent autoritate priuata.

ARTICVLVS. IIII.

Virùm vxoricidium sit impedimentum matrimonij ipsum dirimens.

SVbsequitur de impedimento vxoricidij, & arguitur, quòd matrimonium non dirimat. Interfectio vxoris si consideretur quatenus fidei matrimonij obstat, minus matrimonio repugnare videtur, quàm adulterium: si verò consideretur ratione grauitatis, grauius est matrem occidere: sed tamen neque adulterium neque matris occisio est impedimentum ergo neq; uxoricidium. Partis negatiuæ ar. 1.

¶ Secūdò arguitur. Grauius peccatum videtur occidere alterius vxorem vel marìtum propter adulterium, quàm propriā, qa minus ad eum attinet illorum correptio: sed tñ occisio alterius mariti non impedit matrimonium, vt patet exēplo Dauidis, qui postquàm cū Betsabee adulterium cōmisit, ipsius marito Vria occiso eam sibi matrimonio copulauit: ergo vxoricidium non impedit matrimoniū. 2. Arg.

¶ In cōtrarium est can. Interfectores. 33. q. 2. quo interfectores suarum coniugū ad pœnitentiam commouentur, & dein de aliarum coniugio priuantur. Pars affirmatiua.

¶ Hic in primis distinctio trimembris supponenda est, atq; adeò trina conclusione respondendum. Aut enim uxor publica autoritate à marito occidit, aut priuata.

¶ Si publica, tunc prima conclusio sit, quod huiusmodi uxoricidium nullū censendum est matrimonij impedimentum nam sacri canones hoc impedimentum non nisi ob solum peccatum decernunt: 1. Conc.

cùm

cùm igitur illic nullum committatur: fit vt nullum inde contrahat impedimentum. Si verò tale vxoris homicidium priuata autoritate patretur, tunc aut id fit ꝑꝑ odium, aut ꝑꝑ fornicationem, aut ꝑꝑ aliam quamuis id genus occasionem aut cām, & de hoc sequit conclusio secunda, ꝙ tale vxoricidium impedit mrimonium contrahendum, sed non dirimit cõtractum, vt art. 1. dictum est. Et hoc est ꝙ sancit cā. Interfectores, & ca. Admonere. 33 q. 2. Quare licèt vir vxorē in flagranti adulterio deprehensam occidat, hmōdi surgit impedimentum: quia culpæ labe commaculatur. Est tñ impedimentum, vt illic diximus, ꝑ episcopum dispēsabile.

2. Cõcl.

¶Sed si vxoricidium sit cū adulterio aut alio iniquo proposito aliarum nuptiarū commixtum, de hoc statuit tertia conclusio. Tria sunt crimina ad mortem coniugis relata, q̃ matrimonium nõ modò impediunt contrahendum, verùm & cõtractum dirimunt, quæ Alex. 3. in c. Proposuit. de eo qui duxit in matrimo. quam polluit per adulte. & D. Thom. impræsentiarum, Ricardusque & cæteri referunt. Primum est, adulterium cum machinatione in mortē alterius coniugis. Scd̃m, adulterium cum fide, quam adulter dat adulteræ, ꝙ eam post mortem coniugis ducet. Tertium, quando qui vxorem habet cum altera de facto contrahit, si tñ adulterium interueniat.

3. Cõcl.

Primū.

Scd̃m.

Tertiū.

Obiectio. ¶Obijciat quis forsan statim decretum Leonis primi, can. Nullus. 31. q. 1. qui generalissimus est: scilicet, nemo ducat in matrimonium, q̃ prius polluit per adulterium, vnde titulus Decretalium desumptus est. Illic. n. adulterium ponitur pro impedimēto, quàmuis nulla mortis machinatio intercedat. At verò, vt bene ait glossa, condimēto & moderamine opus habet canon ille, vt verus sit. Nam adulterium, nisi in tribus positis casibus, non impedit, quin mortuis coniugibus adulter cum adultera contrahere possit. Et pariter est restringendum can. Illud verò, ibidem, vbi idem statuit. s ꝙ qui fornicatus est cum vxore alterius, mortuo eius viro non possunt matrimonio coniungi nā solum adulterium non potest esse cā tam atrocis pœnæ. ¶Qñ aūt adulteri machinatus mortē ipsorum coniugum, tunc in perpetuum spe matrimonij inter se frustrant, can. Si quis viuente. 31. q. 1. & c. Super hoc, de eo qui duxit in matrimo. q̃ polluit per adulter. Et cā huius impedimenti est enormitas criminis, vt ait Ricardus: quia nõ solum violatur torus, sed interficitur coniux. Ex ꝑterea si in tali casu adulteri non in perpetuum interdicerentur inter se matrimonio, occasio daretur adulteris suos enecādi coniuges, vt se inuicem copularent. Qñ verò talis machinatio mortis non interuenit, non eadem rō currit, vt impedimentum, sed locum tūc hēt snīa Augustini, de nuptijs & concupiscen. eadem caus. & quęst. can. Denique. vbi ait, ꝙ mortuo eo. cum quo fuit verum concubium fieri põt coniugium cum qua ꝓcessit adulterium. Et in de bono coniugali, Posse, inquit, sanè fieri legitimas nuptias ex personis illicitè coniunctis, honesto placito subsequēte, manifestum est. Nā concubinarij possunt postea coniugari. Et intelligitur crimen æqualiter ex vtraque parte, vt si adulter machinatur mortem propriæ vxoris, aut mariti adulteræ, aut adultera pari modo. Ricard. verò hic, & Syluest. ver. Matrimonium. 8. q. 9. aiunt ꝙ requiritur, vt machinatio in mortem fit illo fine vestita contrahendi mrimonium. Quare si adulter maritum adulteræ in bello interfecerit, aut alia cā aut casu, nõ impedit, quin postea possunt adulteri cõtrahere. Caietanus verò in summa verb. Matrimonium, impedimento. 5. hanc exceptionem non approbat: q. a canones illā nō faciunt. Vr̄ aut dicendum ꝙ quantum ad ꝑsumptionē ecclesiæ quomodocunq; sequeretur homicidium, impediret mrimonium, q. a censeret illo fine factum. Sed in conscientia si homicidium fieret non illo fine, & esset occultum, nec in iudicium delatum credo non impediret. ¶Maius aūt dubiū est, vtrū sufficiat homicidium sine adulterio: vt si duo, q. mutuis cõplexibus frui cupiunt, impediunt, q. a alter illorum est coniugatus, occidunt coniugē anteq̃ se polluant, vt postea copulentur. De hoc dicendum, quòd si ambo adulteri in mortem coniugis machinetur, homicidium, sine præcedenti adulterio sufficit ad diri mendum postea matrimonium. Et est casus in ca. Laudabilem. de conuersio. infideli.

Solutio.

Can. illud. 31. q. 1.

Machinatio mortis.

Augus.

Caietanus.

Snīa autoris.

In conscietia.

An impediat homicidium [illegible] ue adulterio.

Responsio.

Casus c. Laudabilem.

fideli, videlicet, quòd quidã Saraceni suggestione quarundam Christianarum viros earum occiderunt, & postea conuersi per easdem Christianas ad fidem volebant eas ducere, quibus tamen Coelestinus. 3. praecepit, ne ducerent, aut si duxissent, separarentur. Hinc infert Sylu. cum alijs, ꝙ si tm̃ vxores machinatae fuissent in mortem suorum virorum, aut tm̃ Saraceni sine earum consilio non esset impedimentum, quia adulterium non praecesserat, secus si praecessisset. Adulterium verò solũ ẽt cum machinatione in mortem, nisi mors in effectu sequatur, vt hic planè ait S. Th. non sufficit, quia praedicti canones de morte loquuntur. ¶ Secũdus casus habetur in citato c. Propositum. & ca. Veniens, & cap. Si quis vxore, de eo q̃ duxit in matrimo. quam polluit, &c. Et potissimum in concilio Triburiensi can. Relatum. 31. q. 1. vbi habetur, ꝙ qui viuẽte ꝓpria vxore, ei, cum qua adulteratur, fidem pr̨ebet, ꝙ mortua vxore illam ducet, in perpetuũ impeditur cum illa contrahere, etsi contrahatur, matrimonium dirimitur. Et rõ huius impedimenti est, ne fide illa data affectantes illi coniugis mortem, eam procurent. Et idem est si iuramentum vnius interueniat, dummodo adulterium de facto perpetretur, siue ante, siue post fidem datam.

Appendix.

Fides data adulterae.

Iurm.

¶ Tertium vero crimen his simillimũ est, quando de facto adulteri contrahunt viuente alterius, vel vtriusque coniuge. c. fi. De eo, qui duxit in matrimo. quã polluit per adulter. Ista verò duo postrema crimina intelliguntur quando adultera cui fides datur, vel cum qua contrahitur, conscia erat adulterum, tunc esse coniugatum, secus si id ignorasset, vt hic ait S. Th. Imò & ipsi canones id planè explicãt. Et intelligit impedimẽtum si adulter solutus postquã sciuit alterã habere maritum, illã eo viuente fide data cognouit, vel postquàm eã cognouit, fidem dedit. Si uerò uiuente marito solum alterum praecessit: scilicet, vel adulterium, vel contractus matrimonij de facto, aut fides, licèt illo mortuo alterũ contingat, nõ impeditur matrimoniũ, quia mortuo marito non committitur adulterium.

Coniugat⁹ cõtrahens secũdò.

¶ Quod dicimus de adultero dante fidem adulterae, vel cum illa contrahẽte, intelligendum etiam est è cõuerso de adultera praebẽte adultero fidem. Et ait Ricardus, ꝙ nuda ꝓmissio cum adulterio sufficit, vt sit impedimentũ: nam illa reputatur sponsalia de futuro. Dicitur autem scire, non solùm qui certò scit, sed qui probabilẽ hẽt opinionẽ, c. Inquisitioni, de sent. excom. At verò adulterium sine fide data, aut matrimonio contracto non impedit quominus postea defunctis coniugibus possint contrahere, vt cap. Significasti, de eo qui duxit &c. ¶ Dubium autem est si coniugatus fidem dedit Mariae sine adulterio, & mortua vxore ducit Bertã, & postea adulterat cũ Maria, vtrum tunc exurgat impedimentũ, vt mortua Berta nequeat contrahere cũ Maria. Io. And. su per c. Si quis. co. ti. ait non esse matrimonium, quia iã cõcurrit fides data cũ adulterio, licet in diuersis matrimonijs. Pan. verò ibidem, id negat, quia contrahẽs cũ Berta vr̃ recessisse à fide data Marįe. Et ꝑfectò haec est vera opinio, vt ait Syl. varb. Matrimoniũ. 8. q. 9. quia hoc crimen dan di fidem propterea est impedimentũ, q̃ a gignitur inde spes contrahendi, & inde machinatio in mortẽ, sed per s̃m matrimonium iam tollitur illa spes, quare nisi machinatio, & mors intercedat, non est impedimentum. ¶ Postremus casus ẽst, quem ponit impraesentiarum Ricardus, si Maria sub hac fide cum Petro in adulterium cõsentit, vt defuncto marito ipsius Mariae, & vxore Petri, ducet eam in vxorem, quam Berta eidem cõsuluerit, & postea mortuis cõiugibus Berta consuluit Petro, vt ducat Mariam, vtrùm possit eã ducere. Respondetur, quod si Maria hoc fecit fraudulenter sciẽs Bertã consulturã Petro, vt se ipsam Mariã duceret, certè est impedimentũ, quia maria fraude seduxit Petrum, quare perinde reputat̃ ac si fides darẽ ei. Quare licèt ipse bona fide illud promitteret, tñ ex fraude Mariae ortũ est impedimentũ, quia fraus & dolus nemini debet patrocinari, c. aduersus, extra. de de immu. eccl. Si verò Maria illã fidẽ à Petro non per fraudẽ, sed alia cã, accepit. s. quia credebat à Berta bene cõsultũ iri Petro, vt probã vxorẽ eligeret, nullũ emergit impedimentũ. ¶ Ad primũ igitur arg. r̃ndetur, ꝙ licèt adulterium directius fidei coniugum opponatur, tamẽ occisio vxoris

Nuda promissio.

Nota.

Dubiũ.

Io. An.

Panor.

Vera opin.

Postremus casus.

Solutio

Sol. 1. argum.

Nota.

vxoris atrocius amorem violat, quo debent esse coniuges confœderati, & ideo magis reddit hominem indignum, cui vxor altera concredatur. Sed quando adulterium vsq; ad machinationē mortis vxoris prorumpit, quanuis non sit tam atrox, quā occisio matris, est tñ legib. matrimonij aduersissimum. Qua de causa, & præterea ad cauendam vxoris necem, q̄ vsu semper ex affectu ad transitum ad alias nuptias accideret solet, sanctè institutū est, vt matrimoniū cum tanta pernicie contractum dirimatur.

Sol. 2. argum. ¶ Ad secundū videtur, ꝙ qui casu alienū maritū occidit, non tam contrarius est alterius mrimonio, q̄ si vxorem occideret. Si tñ illud faciat, vt adulterā sibi mrimonio adiungat, iā dictū est esse impedimētum. Ad aliud aūt de Dauid & Bersabe respondetur, qđ in lege Mosayca multa pmittebātur circa mrimonium, vt plures habere vxores, & repudium, quæ in lege euangelica permitti non licet.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm ligamen sit impedimentum matrimonium dirimens.

ALIVD impedimentum solet superioribus adhiberi: nempe, cū quis matrimoniū de pſenti cōtraxit: talę.n matrimoniū, licèt nō sit peccatum, sed gñe suo virtus, est tñ impedimentū, quod dr ligamen, contrahendi aliud viuēte cōiuge sicuti ordo & votū, vt dist. seq. videbimus. Arguitē aūt, ꝙ hoc nō sit impedimentū. Alioq.n. sequeretur, ꝙ sæpè cōiux citra suam culpā cōpulsus esset vitā cœlibē perpetuò ducere, vt si alter perpetua infirmitate laboraret.

Partis negatiuæ arg. 1.

2. Arg. ¶ Et secundo sequeretur, vt quanuis maritus lōgissimo tēpore abesset, neq; vxor certior fieri posset, mortuus ne esset, an viuus, nunquā posset cum altero pacto mrimoniali coniungi, quod est concessu difficile. ¶ In contrariū tamen est ca. Accepisti. atq; omnes alij sub titulo de sponsa duorum, vbi duo connubia tanquam iure diuino interdicta prohibentur.

Pars affirmatiua.

¶ Quæstio hæc ex his, quæ superius diuersis locis dicta sunt, solutionem sortitur. In primis de spōsalib. de futuro, quo modo dissoluantur, dictum est dist. 27. qō. 2. De mrimonio verò rato nō consumato, ꝙ non nisi per solum religionis ingressum dirimi valeat, ostendimus. ead. di. q. 1. vbi ostensum ēt est super matrimonio rato Pontificē maximū neutiquàm dispēsare posse, vt illo distracto alia possint cōiuges inire connubia. Atq; adeò subinde monstratū est mrimoniū cōsumatū nullo mō, aut via posse dissolui. Id quod dist. 33. q. 2. rursus cōfirmatum est: nempe, ꝙ repudio antiquæ legis nullatenus in noua locus concedatur. Ac demum ead. dist. q. 1. pro consultissimo reliquimus per legem euangelicā neutiquā polygamiā licere, neq; viam dispensationi super hoc patere. ¶ Ex ijs ergo omnib. colliguntur tres conclusiones, quibus ad qōnem rñdetur. Prima. Mrimonium per verba de præsenti legitimè contractum siue consummatū fuerit, siue non nisi ratū, ligamen est, & impedimentū dirimens qđcunq; aliud viuente coniuge contractū. perinde ac de ordine sacro & solenni voto subsequens nos distinctio docebit. Id quod & titulus de sponsa duorum admonet. Ad canonem autem Gregorij. Quod proposuisti. 32. q. 7. quo permittere videtur, vt viuente vna vxore maritus aliā ducat, distin. 33. satis rñsum est. ¶ Igitur, vbi cōiugato (& idem de fœmina censendū) acciderit propter aliquam ignorantiam nouas inire nuptias, duæ sunt cōsiderationes habendæ, prior de facto, vtrū mrimonium teneat, posterior de fide, qua cōtractum est, an bona fuerit, an culpæ rea.

Dec. artic.

1. Cōcl.

2. Cōcl. ¶ Sit ergo secunda conclusio quātum ad factum. Quodcunq; matrimonium viuēte coniuge, qui mortuus creditur, cōtractum, quantumuis optima fide & absq; culpa fuerit initum, quotiescunq; compertum fuerit priorem cōiugem viuere, dirimendum est, vt prius mrimonium in suo vigore permaneat. Itaque licet maritus viginti aut triginta pluribusve annis fuerit absens, idemq; mortem obijsse crederetur, atq; uxor idoneis legitimisq; testibus certior eius mortis facta alium virū, ex illoque plures liberos susceperit, quandocunq; prior comparuerit, tenetur, se

cundo

cundo matrimonio soluto, ei, ut legitimo coniugi adhærere. Decretũ est Leonis Papæ can. Cùm per bellicã & can. Cũ in captiuitate, &, Si uirgo. 34. q. 2. Et rõ est manifesta, quia prius nunquàm fuit solutũ, atque adeò neq; s̃m fuit solidũ quantũuis absq; culpa contractum. Et ideo ait tali euẽtu illic Pontifex, ꝙ cum præceptum sit, ut quos deus cõiunxit homo nõ separet, necesse est, ut legitimarũ fœdera nuptiarum redintegranda credamus. ¶ Ex hac sequitũ tertia conclusio à contrario sensu, ꝙ quãuis mala fide, ac subinde graui culpa secũdum fuerit contractum: nempe, quia uehemens opinio uigebat priorem maritũ uiuere, si mutuus adfuerit de præsenti cõsensus, cum intentione contrahendi, & re uera ille erat uita defunctus, matrimoniũ secundum tenet: quia omnia tunc, quæ de essẽtia cõcurrerunt. Itaque stat, ꝙ sint ueri coniuges; & nihilominus reddendo & petendo debitum ꝑꝑ malã fidẽ delictũ committant. Si uero tãta erat mala fides ꝙ contrahens credebat matrimoniũ non tenere, tunc nõ posset adesset intentio cõtrahendi, & sic matrimoniũ nullum esset. Secus si iure credebat matrimoniũ tenere cum illo minus ꝓbabili dubio de morte uiri, licet esset peccatum. ¶ Quatenus verò res ad bonum uel malam fidẽ attinet, dubitatur, quãta certitudo sit necessaria, ut absentẽ cõiuge possit alter ad alias trãre nuptias. Est. n. casus vsu frequẽtissimus idemq; perplexissimus. ¶ Sit ergo quarta conclusio. Ad hoc ꝙ hmõi fides bona sit, & à culpa liberetur, exigitur moralis certitudo secundum arbitrium & iudicium prudentum: s. per nũcium, aut per æquiuałens testimonium. Sic nos admonet Clemens. 3. ca. In præsentia, de sponsalib. Quæsitum n. illic fuit vtrùm quæ post septennium absentem præstolata est virum, nec certificari potest, de eius morte quanuis solicitudinẽ diligentẽ ad id adhibuerit, & præ iuuenili ætate cõtinere non potuerit possit ad alias trãsire nuptias. Et rñdet Papa ꝙ cùm quantocũque tẽpore absentes fuerint, ijdemq; uiuentes, uiri, nequeant aliud inire cõiugium, non est cum hmõi feminis dispensandũ, donec certũ nunciũ recipiãt de morte uirorũ. Et Lucius Papa capi. Dñs. de secund. nuptijs, similiter ait, ut, nullus talis ad secundas nuptias mipra r: præsumat, donec ei constet, ꝙ ab hac vita migrauerit coniux eius. Idemq; & iure ciuili cautissimũ est, ut C. de repudijs. Auth. Hodie. & in Auth. ut liceat matri & auiæ. § Quod autem colla. 8. ¶ De hac uero certitudine, quæ sufficit dubium coniugẽ secundas nuptias conciliantẽ à culpa excipere, Iurisconsulti multa cõgeminãt uerba, ut refert Syluest. uerb. Matrimo. 8. q. 13. Sunt n. qui dicant, nõ requiri omnino certum nuncium, sed sat esse probabilitatem moralem: nam prędicta capitula, quę certum nuncium requirunt, loquuntur quantum ad ecclesiæ certificationem, quę requiritur, ut licentiam conferat contrahendi. Maior. n. aiunt certitudo requirĩ in ecclesia ꝑꝑ suam grauẽ autoritatem, q̃ in persona ut priuatim contrahat. Sed re uera hoc nõ satis tutò assertum est. Crediderim nanq; nõ minorẽ certitudinẽ requiri in persona q̃ in ecclesia, si tale testimoniũ posset ad eandẽ Ecclesiam deferri. ¶ In primis ergo hoc in præsentia est obseruãdum, ꝙ re dubia potiùs inclinandum est in fauorẽ prioris matrimonij, ne cõtrahatur secundũ, quãquidẽ possessio, cuius melior cõditio est, in fauorem prioris proclamat. Et in cõtrahendo secundo matrimonio imminet periculũ, qđ nullum sit, & in abstinẽdo ab illo nullum timetur. Hinc fit, ꝙ quãdiu res est dubia: nẽpe, ꝙ nullus est uel assensus uel dissensus, sed animus pendet (hæc. n. dicĩ res dubia) nullatenus licet ad alias nuptias commigrare: quia illic esse nequit bona fides. Neq; uerò sufficit tenuis opinio de morte coniugis, sed requirĩ tanta aut per nuncium, aut saltẽ per testes, ut iudicio prudentum non solùm probabile, sed certum indicetur. Quare, ut reor, nec cõiectura, nec fama sufficit. Nisi forsan re diligẽter exquisita longitudo absentiæ, uel uniuersalis fama, ubi cõiux cõmorabatur, obitum eius contestetĩ. Quod dictum est de morte absentis cõiugis, id quoq; intelligendum est post m̃rimonium ratum non cõsummatum dum ferĩ religionẽ esse ꝓfessum. ¶ Dum uerò cõiugatus, q̃ ad secundum transiuit cõiugiũ de uita cõiugis hæsitat, tũc iubet Põtifex in allegato ca. Dñs. de secund. nup. ut debitum reddat, non tñ exigat. Idemque habetur

Marginal notes: Leo Papa Rõ. — 3. Cõcl. — 4. Cõcl. — Ca. in pñsentia. — Ca. Dominus. — Quę certitudo sufficiat. — Opinio Canonistarum. — Snĩa autoris. — Re dubia non licet secundò nubere. — Nota.

habetur cap. Inquisitioni. de senten. excõmu. Hanc aut consultam sententiam auscultandam reor ſm intelligentiam, q̃ distin. 27. quæst. 1. art. 3. explicuimus. Meditandum quippe est, vtrum possessio bonæ sit, an malæ fidei. Qui eñ mala fide in ſm illud matrimonium se immersit, ius petendi non acquisiuit: quia mala fides nemini suffragatur: & iõ neq; exigere neq; reddere põt: quia mrimonium fuit claudicans ex parte inique contrahentis, ob idq; neque ipse neq; alter coniux possessionem exigendi acquisiuit. Si verò bona fide pactum fuit contractumq; matrimonium, tunc locum habent p̃dicta decreta. intelliguntur quippe de illo qui bona fide non dubitans, sed ſm arbitrium prudẽtum contraxit, & postmodum q̃a nouos audit rumores de coniugis vita icipit dubitare, non quidem scrupulo leui, sed morali. Tunc enim reddere quidem dẽt, exigere tñ nequit. Quod tñ sic intelligere mihi videor, ꝙ non possit exigere quousque rursus diligentẽ nouam inquisitionẽ peragat ad explorãdũ vtrum coniux viuat. Illa tñ arbitrio sapientũ adhibitã si nihil comperti habere põt, licebit & deinceps sua vti petendi possessione, quam bona fide ingressus est, vt non solũ reddere, verũ & exigere valeat. ¶ Atqui ad hoc propositũ Magister sentẽ. dis. 38. ait, q̃ si vir relicta in patria sua vxore in longinquam abiens regionem aliam ducat (scilicet mala fide credens priorem superstitem) & deinde penitentia ductus secundam dimittere volens ad priorem legitimam redire conetur, sed ecclesia ad petitionem secundæ ex falsa præsumptione procedens eũ cum eadem secunda commanere compellat, incipit, inq̃t excusari ꝓp obediẽtiã & timorẽ de hoc, quod poscenti mulieri debitum reddit, à qua ipse nunquam possete debet. In hoc aũt Magister non tenetur, sed meritò reprobatur illis rationibus, quæ dist. 28 art. 2. demonstrauimus. Imò vt venerabilis Hugo parte. 11. de sacramen. cap. 6 locupletissimè disseruit, citius debet talis coniux martyrium perpeti, quàm debitum contra conscientiã reddere: & tunc maximè quando conscientia legitima est, & rationi consona: nam reddendo fornicationem committit, ad q̃ Ecclesia hominem compellere non põt. Sententia enim ecclesiæ ex falsa præsumptione procedens cum non ligat, qui certus est, contra veritatem fuisse prolatam, tametsi ecclesia iustum ferat iudicium quando secundùm allegata & probata sententiam pronunciat.

Considaratio duplex.

Opi. Magistri sẽ.

Magistri opinio reprobatur.

¶ Argumenta igitur in contrarium soluta per hæc, q̃ dicta sunt, censentur. Nihil enim absurdi habet, quòd homo ꝓp euẽtus, qui accidere solent, manere debeat vsu coniugali priuatus.

Solutio argumẽtorum.

DISTINCTIO. TRIGESIMAOCTAUA, De impedimentis ordinis, & uoti.

Actenus de impedimentis tum alijs, tum etiam criminum, nunc uerò & de alijs ad religionem pertinentib. initur sermo. De ordinib. ergo sic discernere sacris canonibus admonemur, vt minores quidem nullatenus matrimonium respuãt. Sic enim ait Leo Papa, can. Seriatim. dist. 32. Lectores, ostiarios, exorcistas, acolytos, si extra uotum & habitum inueniuntur, & continentiam profiteri nolunt, uxorem ducere virginem ecclesia Romana permittit, non viduam nec repudiatam, alioqui ad subdiaconatum deinceps prouehi non poterunt.

Textus.

Leo Papa.

Ma

Maiores verò, qui sacri habentur, ordines tum ineundo matrimonio obsunt, tum, et si contrahatur dirimunt, ut in cõcilio Carthaginẽsi sub his uerbis habetur. Placuit epos, presbyteros, diaconos, subdiaconos et ab vxorib. abstinere, q̃d si non fecerint, et ab ecclesiastico remoueantur officio: cæteros verò clericos ad hoc non cogi. Adeò ergo semper fuit sacris ordinib. hæc habita reuerẽtia, vt neq; occidentalis, neq; verò orientalis ecclesia cuipiam sacris ordinib. initiato ad nuptiarum contractum retrograd. di siuerit. Unde antiquissimus Calixtus canon. Presbyteris. dist. 28. Presbyteris, inquit, diaconibus, & subdiaconibus & monachis concubinas habere, seu matrimonium contrahere penitus interdicimus, contractaq; matrimonia ab huiusmodi personis disiungi, iuxta sacrorum canonum definitionem iudicamus. Et in sexta Græcorum synodo, Si quis eorum, qui ad clericatum accedũt, voluerit nuptiali lege mulieri copulari, hoc ante ordinẽ subdiaconatus faciat.

Ead. dis. can. Placuit.

Calixt'.

Can. Si q̃s 32. dist.

Cap. 2.

¶ At verò quoniam Græci ordinibus non admittunt adnexum solenne votum castitatis, quauuis propter ordinis dignitatẽ eos, qui ordinati sunt, coniugari deinceps non sinãt, coniugatos tamen, neque ab ordinibus suscipiẽdis repellunt, neque ab vxorio vsu cohibẽt, vt ex sexta synodo Gratianus cano. Quoniam, retulit. Veruntamẽ ecclesia Latina, ab ipso Apostolorum tempore sic instituta, huiusmodi solenne votum ordinibus agnoscit adnexum: ob idque coniugatos, nisi vel diuortio celebrato, vel de consensu vxoris castitatem vouentis nullatenus sacris ordinibus initiari permittit, vt Gregor. Papa hisce verbis ait, Nullum facere Diaconum Episcopi præsumant, nisi qui se castè victurũ promiserit: quia nullus debet ad ministerium altaris accedere, nisi cuius castitas ante susceptum

Dist. 31.

28. dist. cã. Nullum.

sceptum ordinē fuerit approbata. Quanuis quomodocunq; ordines sacri matrimonio superueniant, sacramentum cū suo charactere suscipiatur. Quo fit, vt Græcorum mos nō ex aliqua ecclesiæ sāctione, sed ex Vigilātij, aut Nicolaitarū errore originē duxerit, qui, ut ait Hieron. & lib. de hæresib. Aug. neminem, nisi priùs coniugatum, ad sacros ordines admittebant. Hinc enim errorē Niceta Græcus suæ genti persuasit, vt Vmbertus Leonis noni legatus in lib. contra ipsum refert. Quorum duritiem ecclesiæ Latina miserata cum ipsis dispensare censetur.

Cap. 3. ¶ Cæterum vt sacris ordinibus, votorum religionem ea præcisa ratione, qua ad rē præsentem attinet, adiungamus,

Voti finitio. votum est testificatio quædam promissionis spontaneæ, quæ Deo, eius ve diuis; & ex ijs; quæ Dei sunt, propriè fieri debet.

Votum duplex. Votorum autem, vt alias à loco præsenti extraneas diuisiones omittamus, aliud est priuatū & simplex, aliud uerò solenne.

Simplex. Simplex quidē est nuda promissio, qua nō se aut sua Deo pollicetur. Solēne verò est illud, quo se se in dominiū & possessionē Dei, & prælati eius vicē gerentis tradit.

Differētia. Quo fit, vt simplex votū matrimoniū quidē sub reatu mortalis labis interdicat contrahēdum: esset .n. fidem Deo obstrictā infringere: illud tamē non dirimit: nam qui promisit, nōdum dominio expoliatus est, quominus si se alteri dedat, cōtractus consistat. Votum uerò solenne non solum contrahendum impedit, verum & contractum diluit: nam dominiū Deo traditū ab illo abdicari non valet. Vnde ad Iulianū

Can. nuptiarū. 27 q. 1. Aug. In viduali continentia & virginali excellentia virtute electa, & uoto oblata iam non solum capessere nuptias, sed etiam si non nubatur, nubere uelle damnabile est. Et Hie-

27. dist rony. Vouentibus, inquit, uirginitatem & uiduitatem non solum nubere, sed uelle dāna-

bile

bile est. Id quod Apostolus 1. ad Timot. 5. Timot. scribens admonet, viduas.n.inquit, adolescentiores euita: cum.n. luxuriatę fuerint in Christo nubere volunt habentes damnationem, quia primam fidem (scilicet quã Deo vouerunt) irritam fecerunt. Hisce ergo verbis August. & Hierony. tam simplex votum quàm solenne designant. At verò Greg. ad Bonifacium scribens distinctiùs ait, Can. Viduas. 27.q.1. Viduas à proposito discedentes viduitatis (per nuptias videlicet) nisi conuertantur, apostolica autoritate damnandas censemus: nẽpe, quousque ad bonum, quod cœperunt, vel voluntariæ, vel inuitæ reuertantur. Hactenus de solenni uoto. Et subdit statim. De virginibus autem non velatis (puta quæ votum duntaxat simplex susceperunt) si deuiauerint, à sanctæ memorię Can. Hę uerò. prædecessore nostro Papa Inno. taliter decretum habemus. Hæ verò, quæ nondum sacro velamine sunt tectæ si nupserint, aliquanto tempore ijs agẽda pœnitentia est: quia sponsio à domino tenebatur. Virgines enim non velatas eas censet, quæ votum solenne nõ susceperunt. Et extat decretum Innocentij ibidem canone, Hæ uerò. Can. Hę uerò. 27.q.1.

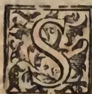
¶Qui ergo post votum simplex nuptiarum sarcinam sibi imposuit, exigere quidem coniugale debitum propter fidem voti non potest, reddere tamen propter fidem coniugi datam tenetur. Cap. 4. Sic nos enim Pontifices sub titulo. de conuersione coniugatorum, atque alibi pluribus decretis commonent. Ad hæc Innocent. pontifex, capit. Cum ad monasterium. de statu monach. adiecit, quòd abdicatio proprietatis, sicut etiam custodia castitatis, adeò adnexa est regulæ monachali, ut contra eam, nec summus Pontifex possit indulgere. Capit. Quidã & c. placet Inn.

Vbi diuinum ius interpretatus super votum solenne nullam dispensationem locum habere decernit.

DISTINCTIO TRIGESIMAOCTAVA. Quæstio. 1. De impedimento ordinis.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm ordo matrimonium impediat.

SVbsequitur in hac dist. de ordine & voto disputare: quæ igitur distinctio duabus opus habet qõnibus, quarũ prima est de ordine, at que altera de voto. Arguitur, ergo ꝙ susceptus ordo nullum sit matrimonio impedimentum. Nihil impeditur, nisi à suo contrario: ordo uerò nõ est mr̃imonio contrarius, quia vtrunque est sacr̃m, imò uerò cùm mr̃imonium cõiunctionẽ Christi & ecclesiæ significet in ministris potissimũ eiusdem Christi & ecclesiæ congruens esse uidetur, vt eadem significatio per matrimonium fulgeat.

Partis negatiuæ primum.

¶Secundò. Si ordo matrimonium impedit, id quidem virtute spiritualis rõnis facit: spiritualis uerò ratio in omnibus, etiã minoribus ordinibus, inest: ergo & minores impedimenta essent matrimonij, cuius contrarium decreuit Alex. 3. cap. 1. de clericis coniugatis, & can. Seriatim di. 32. ergo ordo non est impedimentum.

2. Arg.

¶Tertiò. Eadem nobis est cum orientalib. Græcis ecclesia: illorum verò presbyteri à re vxoria non cohibentur, vt can. Aliter. dist. 31. Stephanus Papa refert: ergo neq; nostri arceri deberent.

3 Arg.

¶In contrarium est eadem Alexandri Decretalis, Si in subdiaconatu & alijs superioribus ordinibus vxorem suscepisse noscuntur, eos uxores dimittere compellere procuretis.

Pars affirmati.

¶Quæstio hæc latissimum nobis dicendi campũ offerebat quàm ecclesiasticos ministros florida vitæ castitas deceat, nisi qõ sexta, quam septimo libro, De iustitia & iure locupletissimè disputauimus, & pro tenus ingenio nostro de hac re elaboraui mus, ab hoc nos modo labore & negocio liberasset. Impudentissima. n. hæresis, quę sacerdotum cœlibatũm labefactare contendit, à Iouiniano (quicquid alij dicant) cœpit, quam Vigilantius, vt Hieronymus ad Riparium epistola. 2. refertur, impudẽtissimè auxit, non solùm permittens, sed cõpellẽs, vt nullus ordinaretur diaconus antequã matrimoniũ iniret. Hanc ebibit hæresim postmodũ Vuitcleff, vt Thomas Vualdẽsis tom. 2. de sacram. c. 128. refert. Ac subinde Lutherus in illo suo sæpè dãnato libello de abroganda missa priuata. Satanica rabie furens, contra clericorum cęlibatũ inuehit dicens, nequaquã Papã posse clericis mr̃imoniũ interdicere. Hæc omnia illic copiose art. 1. retulimus, abũdeq; perinde illis demonstrauimus, qui Græcanicũ morẽ Latinis impingere affectant quã sit ex visceribus euangelij sancta hæc institutio deducta, vt sacri ecclesię ministri à re vxoria esse debeant alienissimi. Christus etenim ipse, vtiq; de intacta virgine natus, virginitatis ipse decus, ecclesiam, ceu columbam candore virgineo nitentẽ, sibi cõnubio copulauit, id exemplo suo sacerdotes docuit, quibus eandẽ ecclesiã desponsauit, vt uirgini si non uirgines, saltim cœlibes fidẽ seruarent. Mox & cordis nitor, & corporis mũdicies, quã tractatio corporis & sanguinis christi expostulat, id ipsum eos cõmonet. Deinde & altissima meditatio assiduaq; orationis perseuerantia, & sacrorũ impensissima lectio quib. dediti esse debent cõiugali consortio è diametro aduersanť. Præterea sollicitissima cura, quã erga pauperes, viduas & orphanos gerere tenenť solicitudinem familiæ, vxore & liberis occupatæ nõ permittit. Neq; uerò autoritas & dignitatis splendor, quib. reliquo populo antecellere debent, sinit ut cũ uxoribus, sicuti reliquum vulgus, misceanť. præterq̃ ꝙ si liberos fas illis esset procreare, oẽs illuc neruos intenderent, vt quasi hæreditario iure illis sacerdotia relinquerent. Hæc pauca ex illa disputatione detruncauimus, quã solertissimus quisq; amplissimam illic & copiosissimam uisere meditarique poteſt.

Deci. artic.

Hæresis impudẽtissima.

Vuitcleff.

Prima cõgruẽtia.

Secũda.

Tertia.

Quarta

Quinta.

Sexta.

¶Quo ergo satis præsenti loco faciamus: quæstio hæc geminum habet sensum: primum de ordinibus, queadmodum suscepti impedimento sint, ne matrimonium deinceps contrahatur. Secundum verò vice versa quemadmodum contractum matrimonium ordinibus suscipiendis viam claudat.

Duplex sensus qonis.

claudat. De uno disputabit articulus primus, & de altero secundus.

Conclusio. ¶ Ad priorem igitur vnica illaq; bimembri conclusione respondetur. Ex ordinib. minores quidem, qui sacri non censentur, nullum sunt matrimonio contrahendo impedimentum: maiores verò, qui sacri sunt, non solum contrahendũ impediunt, verum & contractum dissoluunt. Vtraq; conclusionis pars constitutio est Conci. Carthaginensis canon. Placuit, & Leonis Pontificis contra epistolam Nicetæ Abbatis can. Omnium, & ca. Seriatim. 32. dist. & Alexandri decretali citata, de cleri coniug. cap. 1. Multisq; subinde alijs decretis & celebri Occidentalis ecclesiæ vsu est constabilita. Cur autem quatuor minores ordines non dicantur sacri: subdiaconatus verò, & reliqui duo superiores vt sacri habeãtur, dis. 24. q. j. at. 4. pscripsimus Qui enim autumant minores quoque esse sacramẽta, aiunt ob id non esse sacros, quod eorũ vsus non est sacras species eucharistiæ tractare. Nos verò arbitrati sumus ob id non esse sacros, ꝙ non sunt vere sacramenta. Atque inde argumentum exurgit, ꝙ non fuerit necessariũ minores illos ministros re vxoria interdicere: quia neq; illa mentis spiritusq; puritas aut corporis mundicies eis necessaria sunt, qui sacramenta non administrant. Minimè verò decet absque necessitate tantã hominum multitudinem à nuptiarum ritu repellere. Atq; eandẽ ob rem neque onere persoluendi statis horis sacros psalmos obstringuntur.

Probatur conclusio.

Nota.

Minores ordines matrimonium nõ impediunt.

Quãdo maiores ordines dirimant. ¶ Dum autem dicimus maiores ordines matrimoniu dissoluere, non intelligimus si fuerat legitimum. Dum enim quis de consensu vxoris religionem uouentis, vel eadem per diuortium dimissa sacris initiatur, matrimonium non dissoluitur, sed vsus eius cessat. Dicuntur autem ipsum dirimere, vt in superioribus expositum est, quia post ordines sacros contractum nullum est, vt præter canones superiores ait Calyxtus cano. Presbyteris vigesima septima dist.

Dubiũ. ¶ Dubium tamen est, quo iure ordo sacer à matrimonio ordinatum cohibeat: vtrũ. s. iure diuino, vt religionis professio. Quidam. n. neoterici, vt Maioris in 4. distin. 24. quæst. 2. & Clichtoueus lib. de cõtinentia sacerdotali, c. 13. arbitrantur iure diuino esse prohibitum sacerdotibus matrimonium: quare, inquiunt, super hoc Papa dispensare non potest. Neutiquam tñ sententiam suam probant. Arguamus nos ergo in eorum gratiam. Apparet enim tam intrinseca ratione votum esse ordinibus sacris adnexum, ꝙ religioni: & ideo ambo inuicem cõparant cap. vnico. de uoto lib. 6. Quare sicut iure diuino cum religioso dispensari non potest, vt matrimoniũ contrahat, ita nec cum sacerdote. Responsio tamen huius ex illo discrimine colligitur, quod lib. 7. De iustitia & iure. quæst. 5. arti. 3. elucidauimus: nempe, votum sic esse penitus de ratione religionis, vt eo excluso religio desinat esse religio. Hoc enim ipsum nomen religionis sonat, quod solenne votum: quemadmodum si rationale sustuleris, hominem prorsus abstulisti: non tamen sic est intrinsecum sacerdotio. Nil enim repugnat, quominus absque castitatis uoto uere sit homo sacerdos, vt Græcorum mos nobis documento est. Doctrina est. S. Thomæ. 2. 2. q. 88. artic 11. Quicquid Caietanus reclamet, quẽ loco citato satis oppugnauimus. Ex hoc ergo fit cõsequẽs, ꝙ & si ordo quandam suapte natura secũ adferat congruentiam decentiamq; castitatis matrimonio repugnantem, non tamen ex se parit virtutem præcepti, vt eo ipso diuino iure, quo ordinis sacramentũ institutum est, sint ordinati à matrimonio prohibiti. Sed pceptum hoc & prohibitio iure põtificio posita est. Quod quidẽ preceptum ecclesia ex decentia functionis sacrorum ordinu deduxit. Et iõ nihilominus põt super eodem precepto dispensare, quanuis dispensatio cum sacerdotibus indecentissima esset, & ecclesiæ pestifera, vt loco citato, De iustitia & iure demonstrauimus. Quocirca pestilentissima est hæresis Lutheri negantis ecclesiam tale præceptum edere potuisse.

Argumentu.

Solutio

Continentia ordinibus sacris adnexa iure positiuo.

Dispensatio Pontificis.

¶ Est tamen animaduertendum discrimen, quod hic Sanctus Thom. inter Græcos & Latinos dignoscit: videlicet, quòd apud Græcos ordo sacer solùm ex vi ordinis matrimonium impedit: & ideo post susceptos ordines neminem nuptias conciliare permittunt: non tamen habent ordinibus adnexum uotum, vt Innocen. ait capit. Cùm olim, de cleric. coniug. Et ideo non solùm coniugatos sacris initiant,

Discrimen.

tiant, verum & initiatos in vsu coniugali viuere sinunt, exceptis hebdomadibus, quibus altaris ministerio vacant. Vnde in sexta Græcorum synodo can. Si quis. dist. 32. Si quis, inquit, eorum qui ad clericatum accedunt, voluerit mulieri nuptiali iure copulari, hoc ante ordinationem diaconatus faciat. At verò Latini non modo propter ordinum dignitatem, verùm & propter votum quod habent adnexum, à matrimonio ineundo cohibentur: nam licet qui ordinatur, uotum illic non exprimat, tamen ex statuto ecclesiæ ibidem includitur. Quapropter non solum ordinati matrimonium contrahere prohibentur, & si id attentent, nullum est, sed etiam post cõtractum ab ordinibus suscipiendis excluduntur: nam votũ in illis conclusum non modò contrahendo matrimonio, uerum & eius vsui impedimento est. Extat tamen discriminis plurimum, quod suscepti ordines sacri matrimonium, quod post attentatur, prorsus tollunt, vt sit nullum: matrimonium verò contractum non sic ordinibus obstat, quin si coniugati illos susceperint, verum sit sacramentum, vt arti. proximo repetendum restat. ¶ Colligito ex his ergo nusquam gentiũ ab orbe usque redẽpto vsu fuisse receptũ, vt sacris ordinibus initiati (saltem presbyteratu) matrimoniũ contrahere permitterentur. Semper. n. in hoc sancto ordinis sacramento illa fuit cognita cõfessaque dignitas, vt respuere matrimonium crederetur propter illas nuper à nobis insinuatas, & loco citato, De iustitia & iure, amplificatas atque alijs pluribus auctas rationes. Quocirca, vt illic adnotauimus, demirandum se Caietanus exhibuit. q. 12. primi quodlib. vbi hanc veritatẽ inficiatus ait, in more Græcis olim fuisse contrarium, propter uerbum Stephani Papæ cano. Aliter. dist. 31. quod est hoc, Græcorum sacerdotes, diaconi & subdiaconi in matrimonio copulantur, ineptam existimans glossam, quæ verbum, copulantur, exponit: id est, copulato vtuntur. Nã copulantur, inquit, non sonat, nisi quod post ordines matrimonia contrahũt. Sed re vera uerbũ illud passiuum nõ actionem tunc præsentem, sed permanentiam in præterito designat, ut ait glossa. Sed absurdi profectò Panor. super c. Cùm olim, de cleri. coniuga. consultum iti ecclesiæ arbitratus est, si sacerdotibus abstinere nolentib. facultas fieret vxores sibi associandi. Hæc ille. Verum est tamen aliquandiu durasse apud Græcos, ut subdiaconi ad matrimonium permitterentur, vt Gregorius can. Ante triennium. 31. d. insinuat. Imò durum illic reputat eos more Romanæ ecclesiæ usu uxorio arcere. Quinetiam & diaconi si in ipsa ordinatione protestati essent, quod uellent habere uxores permittebantur illas postmodum accipere. At uero ipse idẽ Gregorius decreto suo inhibuit, quenquã in subdiaconũ ordinari, antequã se caste victurũ promisisset. can. Nullum. dist. 28. & can. Multorum. dist. 32. Et in cõcilio Carthaginẽsi. can. Placuit dist. 32. atq; alijs supra à nobis allegatis. Ac demum clerici in sacris de facto cõtrahentes anathematis censura feriunt per clem. unicã de cõsang. & affini. officioq; & beneficio priuant, ca. Decernimus. & cã. De his. 28. distin. & can. Præsbyter. ead. dist. iubenẽ deponi. & can. Eos qui dist. 32. Quod si mihi plurimos obieceris, cũ quibus Papa dispensauit post subdiaconatum, imò & post diaconatum ad mrimonia cõmigrare, Maioris, & Clicthoueus ubi supra, rñderent, dispensationem non tenere. Id tñ absque vlla probabilitate. Igitur secundum ueritatem respondetur, de dispensationis causa, an fuerit legitima, non esse nostrum iudicare. At tamen cùm uotum, ut diximus, nõ sit de intrinseca ratione ordinis, sed de iure pontificio, quamuis accidere possit, ut qui huiusmodi dispensationem petiuit, grauiter peccauerit, tamen facta dispensatione matrimonium est firmũ & legitimum. Quare post pœnitentiam prioris peccati, si aliquod commisit, tuta conscientia debitum reddere debet, & si dispensationem habet, etiam exigere ualet, ac demum in matrimonio perseuerare.

¶ Ad primum igitur argumentum respõdetur, quod etsi quatenus ambo sunt sacramenta, ordo & matrimonium nõ sibi inuicem aduersentur, usus tamen matrimonij ordinum functionem dedecet. Illam autem desponsationem Christi & ecclesiæ dignius ac præstantius per sua obsequia spiritualia referunt, non habẽtes alias sponsas nisi ecclesiam, quã si alias haberent. ¶ Ad secundum rñdetur, ordinem non ob quancunque rationẽ spiritualem esse

Marginal notes: Latini quare prohibeant. — Nota. — Discrimen. — Nota. — Caietanus. — Glossa cap. Aliter. dist. 31. — Panormitanus. — Grego. — Obiectio. — Dilutio. — Solutio primi argum. — Solutio secundi argum.

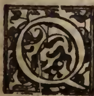
esse impedimentum matrimonio, sed ꝓpter illam, quæ est in tractandis rebus sacris ad eucharistiam pertinentibus: quæ quidem ratio in minoribus ordinib. nō inest. At verò cum beneficiorum possessio in stipendium spiritualium obseq. orum sit instituta, quibus obsequijs exhibendis sese cōiugati in idoneos reddunt, ecclesia sancivit, ut clerici coniugati beneficijs ecclesiasticis expoliētur. ca. Sanè, & Quod ad te, atque alijs in titulo de clericis coniugat.

Clerici cōiugati beneficijs priuantur.

Sol. 3. argum. ¶Ad tertium iam responsum est, Græcorum morem nō esse ordinatis matrimonium permittere, sed coniugatns ordinari, atq; in vsu coniugali relinquere. De quo utique more dicere pergimus.

ARTICVLVS II.

Vtrùm matrimonio ordo sacer superuenire possit.

Partis negatiuæ arg. 1. Q Væritur secundo uice uersa, vtrū post mr̄imoniū ordo sacer locum habeat. Et arguit̄ à parte negatiua Quā tum ordo obstat mr̄imonio, tm̄ ē conuerso: sed ordo p̄cedēs sic impedit mr̄imonium, vt nullum sit: ergo & p̄cedens matrimonium eodem mō impedit ordinē: vt nullus imprimatur character.

2. Arg. ¶Secundo arguitur, q; saltē si cōiugatus inuita uxore ordinetur, nullum recipiat sacr̄m. Qm̄ tunc ratione uoti adnexi atq; ordinum decētiæ nequiret rei vxoriæ uacare, atq; adeo iniuriam irrogaret vxori, quæ ius hēt petendi debitum: ordo autē, cum res sancta sit, nō debet cum iustitia pugnare, p̄sertim cùm s̄m monitū Apostoli. 1. Cor. 7. neuter coniugium possit sine alterius licentia, etiam ut orationi vacet, alterum in tempus defraudere.

Pars affirmatiua. ¶In cōtrarium est, quòd nō minus, imò plus religiosi ad continentiam obligant̄, quam ordinibus consecrati: & nihilominus post matrimonium possunt coniuges religionem vouere: ergo & vir ordines suscipere sacros.

Decisio artic. ¶Qō præsens maius nobis negotiū exhibet iuxta Græcorum morē, q̄ s̄m Latinorum consuetudinē. Quare distinguendum est tum inter mr̄imonium & eius vsum, tum ēt inter hoc, qđ est, ordinē digne suscipere, & hoc, qđ est, ordinē verè suscipere, quāuis illicitè. Atq; adeò ad qō nem quatuor conclusionib. r̄ndendum.

¶Prima Latinis cum Græcis cōis est. Post matrimoniū siue adnuente siue renuente vxore suscepti ordines verè sunt sacramentum. Hoc iam superiori art. declarauimus. Qm̄ ordo est sacr̄m characterē imprimēs, atq; adeo vbi legitima materia, forma & intentio adest, verè imprimit; quare siue coniugatus, siue seruus, siue ante vsum rōnis quisquā cum vera intētione ordinetur, verè fit tam sacerdos q̄ diaconus aut subdiaconus. 1. Cōcl.

¶Secunda cōclusio. Cōiugatus consentiente vxore iure & more atq; adeo licite pōt quoscunque ordines, ēt sacerdotalem suscipere. Imò verò facto fornicationis cā diuortio nulla indiget maritus vxoris facultate, vt licitè vel religionē profiteatur, vel initietur ordinibus. Quod aūt dicimus, consentiente vxore, quod Diuus Th. hic, atq; alij doctores aiunt, intelligitur quēadmodū dist. 27. q. 2. art. 5. de ingressu religionis dicebamus. Haud q̄ppe talis consensus sufficit, nisi ipsa religionē approbatā ꝓfiteatur, aut sexagenaria sit, tunc enim pōt in seculo manere. 2. Cōcl.

¶Tertia conclusio. Citra diuortium vxore inscia, vel inuita ordines sacros suscipere graue delictum & sacrilegium est. Enimuerò huiusmodi hō & vxori & ordinib. ipsis sacris insigniter iniurius est, quare ꝑpetuo manet ab eorū vsu suspensus. Quinimò, vt Ioannes. 22. in Extrauag Antiquæ, de voto, ordinauit. non modò in ordine suscepto ministrare cohibet, verùm & ad superiores ordines ꝓuehi, quod est esse irregularem, neq; aliquod beneficiū aut officium ecclesiasticum obtinere. Verun tamen per eosdem susceptos sacros ordines matrimonium præcedens, ēt si duntaxat ratum fuerit, nōdum cōsumatum nequaquam dirimitur. Quocirca & vxor debitum petere potest, & ipse tenet̄ reddere, neutiquam tamen exigendi ius habet. Addc quòd ēt matrimonio, vt ibidē cauetur, soluto per vxoris mortem, manet irregularis, nisi aliquam tunc religionem approbatā fuerit professus, & tunc 3. Cōcl. Suspensus. Irregularis. Nota.

diœcesanus poterit dispensare Viuēte tamē vxore ingredi religionem nequit, nisi ipsa vel sexagenaria sit,& cōsentiat,vel religionem pariter ingrediatur.

4. Cōcl. ¶Quarta conclusio. Ex his fit consequēs (quod hoc vno excepto casu huius tertię conclusionis,ꝙ scilicet reclamante vxore tenetur clericus debitum reddere) coniugatus, qui ordines sacros post coniugiū quomodocunq; suscipiat,tenetur vitam perpetuò cœlibem viuere. Hæc est cōclusio, quam vniuersi supra citati canones constituunt, & ecclesia occidentalis more,& vsu persanctè colit.

Mos Græcorum vnde ort⁹. ¶Dubium autem hic grauissimum offertur,atq; hac præcipue tempestate necessarium scitu, qua non solùm hæretici,verum alij, qui catholicorum nomine censentur,vt sacerdotes cum vxoribus copulentur,optant & procurant, vtrū Græcorum cōtrarius mos in aliqua legitima synodo,aut ecclesiæ autoritate, aut deductione ex sacris literis fundamentum habeat, an verò præter legem & rationem fuerit inuectus,ac perinde ab ecclesia Latina,ceu alij eius gentis errores, permissus.Enimuero vniuersi fere Doctores illum morem tanquam legitimum existimant,imò nonnulli canones id insinuare censentur. Attamē si res penitiùs oculatiusq; inspiciatur,longè contra, ni fallor,iudicabitur.Quocirca eod.lib nostro citato septimo,De iustitia & iure.q. 6.artic 2.latissimam & locupletissimā disputationē scripsimus,vtrū sacerdotalis cōtinentia ab ipsis statim ecclesiæ incunabulis cœperit. Vbi partem affirmatiuā non modo coniecturis, verùm & rōnibus & autoritatibus fultam curauimus. Qñ.n. alia non esset rō, mos ipse illorū id vtiq; docet. Cùm.n.cōstitutissimū illis sit post susceptos ordines nemini matrimoniū permittere, eodem more fatentur eos,q̄ ante matrimoniū sacro clericatui addicuntur,ad cœlibatū teneri. Si ergo ita est,indecōsequitur, vt coniugatos nullatenus ad ordines admittere debeant, nisi voto & castitatis cœlibatum profiteantur. Nā si coniugatos,qui postmodum ordinantur,in vsu coniugij viuere sinunt, quidnam causæ esse potuit legitimæ vt ordinatis matrimonia interdicerent?Qñquidem cū ipsa sacrorū ordinū functio eadem sit in omnib.eandemq; subinde vitę mundiciē exigat:vnde proinde iniquum fit,vt alij cœlibes viuere cogant,alij vero cum vxorib.permittātur.Nā rō Clichtouæi,ꝙ propter dignitatē ordinis nō permittunt ordinati ad mrimoniū retrocedere,profectò nulla est,Qm̄ si votum excludas, tam indecens apparet coniugatū ordinari, q̄ ordinatū coniugari. Sed ais, In primitiua ecclesia erat raritas Christianorū, qui idoneè possent ad sacerdotiū promoueri, & iō admittebant,coniugati.Hanc equidē veritatē fateor. Attamē non tanta erat raritas coniugatorum, qui non sua sponte consentientib. vxotib.dum ordinib.initiabantur, votū castitatis emitterent. Quare profectò nō dubito,quin tū id fiebat, sicuti mō Latina ecclesia more seruat:videlicet, ꝙ sine cōsensu & voto vxoris nemo ordinabat,& ordinatus voto se quoq;cęlibatus constringeba Nisi ꝙ tunc vxores nō cogebātur religionē ingredi (quia nec erāt hmōi monasteria) sed satis illis erat votū simplex castitatis emittere, & alebant ab ipsis maritis iam ordinatis,& fortasse non in eadē domo cōmorantib. Quapropter votum castitatis semper fuit à lata euangelica lege ordinibus sacris adnexū. Id quod inde pterea constat,ꝙ aliàs nunquā ecclesia Latina tā graue onus sacerdotibus imponeret, nisi per apostolos edocta. Accedit,ꝙ Calixtus,qui autor fuit canonis citati Presbyteris,dist.27.antiq̄ssimus est. s. anno dñi ducentesimo quartodecimo:nempe,centum annis ante Nicenum concilium. Et illic dicit Calixtus, ꝙ cōtracta mrimonia à presbyteris, diaconis & subdiaconis separari debent,iuxta sacrorum canonum definitionē. Vbi docet à primordijs ecclesiæ definitū esse,vt ordinib sacris votum sit adnexum. Vnde Epiphanius antiq̄ssimus autor tomo.1.lib.2.in hęresi Catharorū,Ecclesia, inquit,post Christi aduentū eos non suscipit ad sacerdotium,qui mortua vxore aliā duxerint,imò neq; eū,qui viuentem vxorē hēt,& filios gignit,sed eum. qui se ab ea cōtinuit.Qđ si alij (ad Græcos alludens) contra faciunt,non iuxta canonē, sed iuxta hoium mentem,quę per tēpus elanguit, id faciunt.Et tomo.2.li.3. circa finem expressè ait, nō esse ad sacerdotiū admitten-

Illicitus ille mos & pmissus.

Conti- nētia ordinibus sacris adnxa.

Rō Clichtouęi.

Obiectio.

Dilutio

Vxores ordinatorum.

Calixtus.

Epiphanius.

Idem.

admittendos, nisi eos, qui virgines sint, aut cõtinẽtiã à proprijs vxoribus seruãt. ¶ Pluribus hanc veritatem illic constitui mus, visat cui libuerit. Vbi ostendimus Græcos errorem Vigilantij in hac parte fuisse secutos: qm̃ non solum permittũt presbyteros rei vxoriæ vacare, verum neminem ordinant, nisi prius interrogatus responderit, coniugarũ esse: qđ re vera inter sacros canones nusquã reperit. Nã canon sextæ synodi, Si quis cui synodo ipsi nituntur. 32. dis. nõ habet nisi ꝙ si q̃s eorũ, q. ad clerũ accedũt, voluerit nuptia li iure mulieri copulari, hoc ante ordinationem sub diaconatus faciat. Quamuis nec iste canon firma polleat autoritate. Sed illa fuit hæresis Vigilantij, vt ait ad Cromantiũ Hierony & Nicolaitarum, vt refert lib de hæresibus Augu. q. sic verbũ illud Paulinũ intelligebant, Oportet presbyterũ esse vnius vxoris virũ, quasi verbum, oportet, esset præceptum, ita quòd nemo nisi coniugatus ordinaretur ad sacrilegas fornicationes cauendas. Quem postea errorem Nicæta Græcus suæ genti persuasit, vt Vmbertus Leonis noni legatus in lib. contra ipsum refert. Qui quidem Pontifex veritatem euangelicam cõtra ipsum Nicetam Abbatẽ, ac subinde cõtra Græcos constituit, can. Omnino. 32 dist. Omnino, inquit, confitemur non licere episcopo, presbytero aut diacono propriam vxorem causa religionis à cura sua abijcere, sed vt ei victum & vestitum largiat, sed nõ cum ea carnaliter ex more iaceat. Sicut sanctos apostolos legimus egisse. Quocirca Gratianus illũ cã. Q. 31. di. non debuisset ex sexta synodo tam syncere inter sacra decreta referre, quiquidẽ canon, vt iacet, vñ Græcis patrocinari, cũ tñ boni autores, vt Albertus Pygius, atq; alij, satis doceant non fuisse canonem illum in sexta synodo editum, sed vigintiseptem post annis, vt ex tertio canone eiusdem sextæ synodi colligitur. Imò verò neque verba illius canonis autoritatem aut maiestatem aliquam præ se ferunt, sed inuidiam & odium sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ, quod sanctam synodum nõ decebat. Audi Verba. Quoniam in Romani ordine canonis esse cognouimus traditũ, eos qui ordinati sunt diaconi vel presbyteri confiteri ꝙ nõ ∫ꝗs iam copulentur vxoribus antiquũ sequentes canonẽ apostolicæ diligentiæ, & constitutiones sacrorum virorũ legales nuptias amodo valere volumus, nullo modo cũ vxoribus suis eorũ connubia dissoluentes aut priuantes eos familiariter adinuicem in tempore opportuno. ¶ Hæc ibi. In primis hinc conijcitur illic tunc nõ se disse Romanum legatum, nam in præsentia illius nõ fuisset canon Romanus tam indigne abiectus sub illis verbis, antiquum nos sequentes canonem apostolicæ diligentiæ, & constitutiones sacrorum virorum. Imo quamuis illic non sedisset, videntur verba illa nescio quid insolentiæ redolere atque odij sacerdotalis castitatis, ac perinde ecclesiæ Romanæ. præterquam quod canon ille, apostolicæ diligentiæ, illic citatus nullibi extat: nam glossa, quæ dicit referri ad Paulinum verbum, ne coniuges seipsos defraudent, cõmẽtitia est: qm̃ Paulinum verbum, de secularibus cõiugijs intelligitur, illud ergo ad connubium sacerdotum cõfirmandũ afferre, iniquissima esset collectio. Item dum subdit, & constitutiones sacrorum virorum, nõ alludit ad Paulum. Qua pp non fit allusio nisi ad concilium Cartaginense secũdum & sextum. Fuit autem temeritas conciliũ prouinciale œcumenico Romano anteferre. Præterquam ꝙ ipsæ synodi Carthaginenses cũ ecclesia Romana expressissime sentiũt, vt patet can Episcopus. dist 31. & can Cũm in preterito, & Cũ de quorundã. di. 84. Sed illi Græci consilio sui Nicætæ predictos canones d. prauarunt Et vbi legit, in d. cap. Cũm de quorundã. Placuit, episcopos, presbyteros & diaconos, secundũ priora statuta (i. præcedentium Conciliorum Carthaginẽsium) ab vxoribus continere, adiecerunt, Cũ instaret tẽpus sacrificij. Ac subinde addiderũt, vt sacerdotes tẽpore ordinationis ꝓfiteri castitatẽ nõ cogerent Et ideo Adrianus illam synodũ, quia corruptã intellexit, noluit suscipere, nisi quatenus Romanis institutis non repugnaret. Pariter & quiarũ Apostolorũ canonẽ præuaricati sunt, & refert can. Si quis docuerit di. 28. Est. n. canõ, Ne episcopi, presbyteri vt diaconi vxores suas prætextu religiõis abijciãt que quidẽ ipsi intelligũt, quasi pceptũ sit vt illis vtantur. Cum tamen non sit intelligen-

Vigilantij error.
Can. Si qs. 33. distin.
Pau. locus.
Leo. 9. can. Omnino.
Gratianus.
Pygius.
Romanus legatus illic non sedit.
Nota.
Græci canones deprauarunt.
Can. Si quis di. 28.

ligendus, nisi sicut Leo nonus cap. Omnino, citato interpretatur, vt non omnino eijciant, sed victū & vestitū suppeditent, tamē absq; tori contubernio. Et similiter detruncant & vitiant verbū epistolæ cuiusdam, quæ dicitur Clementis, vbi habetur, Ministri altaris ad dominica tales eligantur officia, qui si semper cōtinere noluerint, ante ordinationem cōiuges suas nouerint. Ipsi amputarunt, si semꝑ cōtinere noluerint, interpretantes illud esse preceptum, ne quis ad sacerdotium eligatur anteq̄ sit cōiugatus. Alia quamplura illic coaugmētauimus, vt Græcorū vsum ostēderemus nulla fulciri legitima autoritate aut ratione sed esse errorem aduersus primū apostolorum institutū. Quare can. Quęsitū. de pœnit. & remis. & cā. Aliter. 21 dist. & cap. Cùm olim. de clericis coniug. & alij plures, quibus asseritur Orientalē ecclesiam non admisisse votū adnexum ordinibus, non refertur ille vsus tanq̄ legitimus sed tanq̄ error a Latinis toleratus. ¶ Restat tamen verbū Nicenæ synodi, quod refertur can. Nicena. 31. dis. quod contra nos pugnare videtur. Cùm enim illic de hac re sententia interrogaretur, Pannutius coniugalem cōcubitum respondit sacerdotibus permitten dum. Cui quidem sententiæ reliqui patres auscultarunt. Ad hoc autem illic respondimus illam historiam inter canones Nicenæ synodi non extare, sed Gratianus ex Cassiodoro desumpsit li. 2. Tripartitæ. c. 14. Et re vera si illud decretum illic fuit sancitum, mirum est quomodo in illo eiusdē synodi canone, quo fœminæ à domibus sacerdotū expelli iussæ sunt, excepta matre, sorore, aut auia, nō fuerit pariter excepta vxor, si sacerdoti cohabitate fas erat. Sed vt fidei historicæ nō derogemus, respondetur, ꝙ quia iam tūc corruptis sacerdotū moribus, vt ex Epiphanio citauimus, cœperant cum vxorib. habitare, synodusq; cogitaret rem ad primæuū institutū reuocare ille bonus pater, quia id facilè fieri posse nō videbat, consuluit permittēdum esse abusum, potius quàm nationē Grecam deturbandam, sicut modò ecclesia illos permittit libere. Et simili modo intelligendus est canon, Siquis discerni. 28 dist. vbi iubetur, quod sacerdotes nolentes abstinere, nō sunt ideo a sacris arcendi. Et per hæc respondetur illis, quis nos hic rogabunt vtrū sacerdotes Græci nunc in peccato perseuerent vxoribus vtentes. Respondet inquā, ꝙ cùm votū castitatis adnexū ordinibus non sit de iure diuino, sed Pontificio, vt ecclesia latina eorū tolerando duritiem, cum illis dispensare. Hæc ex illa copiosa nostra disputatiōe decerpsimus, reliqua illuc vise.

Epist Clemētis.

Intellectus plurium canonū.

Can. Nicena 31 dis.

Solu. 1.

Solu. 2.

Dubiū.

¶ Ad primum igitur argumentum negat maior. Ordo nanque est sacramētū secū adferēs characterem atque adeò causam à Deo determinatā, neq; ex nostro cōsensu dependentem. Quare matrimonium præcedens non obstat, quominus si coniugatus illud velit recipere, si adsit materia & forma, illud suscipiat. Matrimoniū vero, quia ex consensu contrahentium pendet tanquàm ex causa subinde quoq; pendet ex ecclesię arbitrio, quę potest nostrum consensum irritare: & ideo matrimonium post sacros ordines cōtractum non tenet. Non ergò matrimonium tanta vi obstat ordini, quanta ordo matrimonio. ¶ Ad secundum per secundam & tertiam cōclusionem responsum est, qd scilicet si quis sine vxoris licentia ordinetur, peccat grauiter, sed nihilominus sacramētum tenet, cuius essentia (vt modò dicebamus) à voluntate humana nō pendet. Et quanuis aliquatenus nexum cōiugalem violet, nihilominus cōtra iustitiā vxoris non facit, quia ab obligatione reddendi debitum nō absoluit. Si autē id de eius licentia faciat, nullā ei irrogat iniuriā. Imo & Gręci quanuis post sacerdotiū cum vxoribus cohabitent, nequeunt tñ absque earum facultate ad ordines promoueri, propterea ꝙ per intercalatas hebdomadas torum ab illis separant.

Solu. 1. arg.

Solu. 2. arg.

De Græcis.

Quæstio secunda, De impedimento voti.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm votum simplex sit matrimonij impedimentum ipsum dirimens.

Magistri Sententiarum interpretes ipsum secuti occasione huius, ꝙ votum impedit matrimoniū, totam materiā de voto, quę latis-

latissimè patet, præsenti loco pertractāt. Ob id præsertim, φ cum Magister ipse de doctrina philosophiæ moralis non seorsum tractauerit, Theologi fragmenta moralia quauis nacta occasione in libris sententiarum frustatim interserunt At vero hmôi disputatiões ordinis luce carēt. Atque eam ob rem diuus Tho. de virtutibus morabilibus ac theologicis selectissime, simul ac locupletissimè secundā partem suæ summæ composuit, atque adeò in materia iustitię, ad quā disputatio voti spectat: nēpe. 2. 2. q. 88. diserte affatimq; disseruit, & nos totum septimum librū,

Reiicit nos autor ad li. de iusti. & iure.

De iustitia & iure hac eadē voti tractatione totum insumpsimus. Quapropter importor ad præsentiarū molestissimos nos exhiberemus, si eandē repeteremus materiā. Rursum, quia dixit hic Magister, φ solēne votum violare peccatum est & scandalum, ansam inde Sententiarij arripuerit, totā tractandi materiā scandali, cùm tñ tractatio hæc ad materiam attineat charitatis. Quapropter S.Tho. 2. 2 q. 43. hunc tractātum appositè collocauit. Aliud uero impedimentum ligaminis, quod hic Magr̄ ster immiscuit, dist. præcedēti nos aptius præmisimus. Ac simul de coniuge, q. alterum arbitratus defunctū, ad alias se trāsfert nuptias: nam hęc nō sunt religionis, vt ordo & votū, sed ligaminis impedimēta. Nobis igitur de tota d. 38. vt est apud Magistrū, nihil ferme quod dicamus, sit reliquum. Quę quidem vna fuit causa, vt impedimētum ordinis huc trāsferremus quod est cum impedimento voti coniunctum. ¶ Vt ergo quod de materia voti ad hunc locum attinet, de illo septimo libr. De iustitia & iure abscindamus, quærit, vtrùm votum simplex sit impedimētum matrimonium dirimens. Et arguit a parte affirmatiua. Vinculū fortius illud qd̄ debilius est abrumpit: vinculum autem voti simplicis nexu matrimonij fortius est. ergo illum dissoluit.

Partis affirmatiuæ argu 1.

2. Arg

¶ Secundò. Præceptum Dei valentius est, quàm præceptum ecclesiæ: sed præceptum ecclesiæ, quo consanguinei prohibentur contrahere, matrimonium dirimit: ergo & præceptum Dei de voto ipsi reddendo eundem habet effectum.

pars negatiua.

¶ In contrarium est sententia Bonifacii, de voto cap. vnico. lib. 6. vbi ait, quòd etsi vota simplicia qñq; impediant matrimonium contrahendum, non tamen rescindere possunt matrimonia post cōtracta.

¶ Ad solutionem quæstionis primū supponēdum est, quod votum, vt ait hic Magister sententiarum, est testificatio promissionis spontaneæ, quæ Deo & de iis, quæ Dei sunt propriè fieri debet Quam definitionem lib illo nostro septimo citato, De iustitia & iure q. 1. artic 2. explicitam curauimus. Non enim ad rationem voti sufficit propositū aliquid agendi, nisi accedat deliberata promissio, siue interna, siue externa. Et dicitur testificatio, q a ad maiorem firmitatem solebat vouens adhibere testes, imò & nōnunquàm scripturam, can. Omnes fœminæ. 27. q 1. quanuis si secrete, imò & interne in corde Deo fiat, ipse pro mille testibus sufficiat. Quare promissio, quæ nec Deo nec eius sit diuis, sed mortalibus hominibus minimè voti nomine censetur.

Votū.

Voti finitio explicata.

¶ Ex omnibus verò voti generibus quod ad nostrum spectat propositum solū est votum castitatis aut religiònis. Id quod, aliis etiā diuisionibus prætermissis, diuiditur in simplex & solenne De priori prę senti articulo agitur, & de solēni in subsequēti. Sed quia ad hoc propositum magni refert discrimē hoc internoscere, notanda ea sunt, quæ eod. lib quæst. 2. articu. 5. scripta reliquimus. Caieta. quippe. 2. 2. quæst. 88. articul. 7. arbitratur, votum solenne non aliter à simplici, quam solo ecclesiæ statuto differre, quæ vtique statuit, vt votum solenne nō dicatur nisi cum tali cæremonia. Nam vt habetur eod. capit vnico. de voto lib 6. solennitas voti sola institutione ecclesiæ est inuenta. Quare ecclesia, vt ait Caieta. statuere posset, vt votum coram tribus testibus emissum haberet solēne, quanuis in manu superioris non fieret. Et eadem est opinio Scoti d. st præsenti, & Paludani, vt articu. proximo videbitur. At verò S. Thom. illo articu. citato, in 2. 2. & impræsentiarum longe exactius rei punctum attingit. Ait quippe essentiale discrimen esse, quòd votum simplex non aliud est, quàm promissio quædam, solenne verò est traditio in possessionem alterius: nempe, Dei. Et eadem est opinio Ricardi distinct. præsenti articu. 7. quæst. 2. & Bonauen-

Votum duplex.

Rursus duplex.

Caieta.

Scotus.

S. Tho.

vxoris atrocius amorem violat, quo debent esse coniuges confœderati, & ideo magis reddit hominem indignum, cui vxor altera concredatur. Sed quando adulterũ vsq; ad machinationẽ mortis vxoris prorumpit, quanuis non sit tam atrox, quã occisio matris, est tñ legib. matrimonij aduersissimum. Qua de causa, & præterea ad cauendam vxoris necem, q̃ vsu semper ex affectu ad transitum ad alias nuptias accideret solet, sanctè institutũ est, vt matrimoniũ cum tanta pernicie contractum dirimatur.

Sol. 2. argum. ¶Ad secundũ rñdetur, ꝙ qui casu alienũ maritũ occidit, non tam contrarius est alterius mrĩmonio, q̃ si vxorem occideret. Si tñ illud faciat, vt adulterã sibi mrĩmonio adiungat, iã dictũ est esse impedimẽtum. Ad aliud aũt de Dauid & Bersabe respondetur, qđ in lege Mosayca multa ꝑmittebãtur circa mrĩmonium, vt plures habere vxores, & repudium, quæ in lege euangelica permitti non licet.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm ligamen sit impedimentum matrimonium dirimens.

Livd impedimentum solet superioribus adhiberi: nempe, cũ quis matrimoniũ de pſenti cõtraxit: tale.n matrimoniũ, licèt nõ sit peccatum, sed gñe suo virtus, est tñ impedimentũ, quod dr̃ ligamen, contrahendi aliud viuẽ ra cõiuge sicuti ordo & votũ, vt dist. seq. videbimus. Arguit aũt, ꝙ hoc nõ sit impedimentũ. Alioq̃.n. sequeretur, ꝙ sæpè cõiux citra suam culpã cõpulsus esset vitã cœlibẽ perpetuò ducere, vt si alter perpetua infirmitate laboraret.

Partis negatiuæ arg. 1.

2. Arg. ¶Et secundò sequeretur, vt quanuis maritus lõgissimo tẽpore abesset, neq; vxor certior fieri posset, mortuus ne esset, an viuus, nunquã posset cum altero pacto mrĩmoniali coniungi, quod est concessu difficile. ¶In contrariũ tamen est ca. Accepisti. atq; omnes alij sub titulo de sponsa duorum, vbi duo connubia tanquam iure diuino interdicta prohibentur.

Pars affirmatiua.

¶Quæstio hæc ex his, quæ superiùs diuersis locis dicta sunt, solutionem sortitur. In primis de spõsalib. de futuro, quo modo dissoluantur, dictum est dist. 27. q. 2. De mrĩmonio verò rato nõ consumato, ꝙ non nisi per solum religionis ingressum dirimi valeat, ostendimus. ead. di. q. 1. vbi ostensum ẽt est super matrimonio rato Pontificẽ maximũ neutiquàm dispẽsare posse, vt illo distracto alia possint cõiuges inire connubia. Atq; adeò subinde monstratũ est mrĩmoniũ cõsumatũ nullo mõ, aut via posse dissolui. Id quod dis. 33. q. 2. rursus cõfirmatum est: nempe, ꝙ repudio antiquæ legis nullatenus in noua locus concedatur. Ac demum ead. dis. q. 1. pro consultissimo reliquimus per legem euangelicã neutiquã polygamiã licere, neq; viam dispensationi super hoc patere. ¶Ex ijs ergo omnib. colliguntur tres conclusiones, quibus ad qõnem rñdetur, Prima. Mrĩmonium per verba de præsenti legitimè contractum siue consummatũ fuerit, siue non nisi ratũ, ligamen est, & impedimentũ dirimens qđcunq; aliud viuente coniuge contractũ. perinde ac de ordine sacro & solenni voto subsequens nos distinctio docebit. Id quod & titulus de sponsa duorum admonet. Ad cãnonem autem Gregorij. Quod proposuisti. 32. q. 7. quo permittere videtur, vt viuente vna vxore maritus aliã ducat, distin. 33. satis rñsum est. ¶Igitur, vbi cõiugato (& idem de fœmina censendũ) acciderit propter aliquam ignorantiam nouas inire nuptias, duæ sunt cõsiderationes habendæ, prior de facto, vtrũ mrĩmonium teneat, posterior de fide, qua cõtractum est, an bona fuerit, an culpæ rea.

Dec. artic.

1. Cõcl.

2. Cõcl. ¶Sit ergo secunda conclusio quãtum ad factum. Quodcunq; matrimonium viuẽte coniuge, qui mortuus creditur, cõtractum, quantumuis optima fide & absq; culpa fuerit initum, quotiescunq; compertum fuerit priorem cõiugem viuere, dirimendum est, vt prius mrĩmonium in suo vigore permaneat. Itaque licet maritus viginti aut triginta pluribusve annis fuerit absens, idemq; mortem obijsse creditus, atq; uxor idoneis legitimisq; testibus certior eius mortis facta alium virũ, ex illoque plures liberos susceperit quandocunq; prior comparuerit, tenetur, se

cundo

cundo matrimonio soluto, ei, vt legitimo coniugi adhærere. Decretū est Leonis Papæ can. Cùm per bellicā & can. Cū in captiuitate, &, Si uirgo. 34. q. 2. Et rō est manifesta, quia prius nunquàm fuit solutū, atque adeò neq; sm fuit solidū quantūnis absq; culpa contractum. Et ideo ait tali euētu illic Pontifex, q eum præceptum sit, ut quos deus cōiunxit homo nō separet, necesse est, ut legitimarū fœdera nuptiarum redintegranda credamus. ¶ Ex hac sequit tertia conclusio à contrario sensu, q quāuis mala fide, ac subinde graui culpa secūdum fuerit contractum: nempe, quia uehemens opinio uigebat priorem maritū uiuere, si mutuus adfuerit de præsenti cōsensus, cum intentione contrahendi, & re uera ille erat uita defunctus, matrimoniū secundum tenet: quia omnia tunc, quæ de essētia cōcurrerunt. Itaque stat, q sint veri coniuges; & nihilominus reddendo & petendo debitum pp malā fidē delictū committant. Si uero tāta erat mala fides q contrahens credebat matrimoniū non tenere, tunc nō posset adesset intentio cōtrahendi, & sic matrimoniū nullum esset. Secus si iure credebat matrimoniū tenere cum illo minus pbabili dubio de morte uiri, licet esset peccatum. ¶ Quatenus verò res ad bonum uel malam fidē attinet, dubitatur, quāta certitudo sit necessaria, ut absente cōiuge possit alter ad alias trāre nuptias. Est. n. casus vsu frequētissimus idemq; perplexissimus. ¶ Sit ergo quarta conclusio. Ad hoc q hmōi fides bona sit, & à culpa liberetur, exigitur moralis certitudo secundum arbitrium & iudicium prudentum: s per nūcium, aut per æquiualens testimonium. Sic nos admonet Clemens. 3. ca. In præsentia, de sponsalib. Quæsitum n. illic fuit vtrùm quæ post septennium absentem præ stolata est virum, nec certificari potest, de eius morte quanuis solicitudinē diligentē ad id adhibuerit, & præ iuuenili ætate cōtinere non potuerit possit ad alias trāsire nuptias. Et rñdet Papa q cùm quantocūque tēpore absentes fuerint, ijdemq; uiuentes, uiri, nequeant aliud inire cōiugium, non est cum hmōi feminis dispensandū, donec certū nunciū recipiāt de morte uirorū. Et Lucius Papa capi. Dñs. de secund. nuptijs, similiter ait, ut, nullus talis ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei constet, q ab hac vita migrauerit coniux eius. Idemq; & iure ciuili cautissimū est, ut C. de repudijs. Auth. Hodie. & in Auth. ut liceat matri & auiæ. § Quod autem colla. 8. ¶ De hac uero certitudine, quæ sufficit dubium coniugē secundas nuptias conciliantē à culpa excipere, Iurisconsulti multa cōgemināt uerba, ut refert Sylvest. uerb. Matrimo. 8. q. 13. Sunt. n. qui dicant, nō requiri omnino certum nuncium, sed sat esse probabilitatem moralem: nam prædicta capitula, quę certum nuncium requirunt, loquuntur quantum ad ecclesiæ certificationem, quę requiritur, ut licentiam conferat contrahendi. Maior. n. aiunt certitudo requirit in ecclesia pp suam grauē autoritatem, q in persona ut priuatim contrahat. Sed re uera hoc nō satis tutò assertum est. Crediderim nanq; nō minorē certitudinē requiri in persona q in ecclesia, si tale testimonium posset ad eandē Ecclesiam deferri. ¶ In primis ergo hoc in præsentia est obseruādum, q re dubia potiùs inclinandum est in fauorē prioris matrimonij, ne cōtrahatur secundū, qāquidē possessio, cuius melior cōditio est, in fauorem prioris proclamat. Et in cōtrahendo secundo matrimonio imminet periculū, qd nullum sit, & in abstinēdo ab illo nullum timetur. Hinc fit, q quādiu res est dubia: nēpe, q nullus est uel assensus uel dissensus, sed animus pendet (hæc. n. dicit res dubia) nullatenus licet ad alias nuptias commigrare: quia illic esse nequit bona fides. Neq; uerò sufficit tenuis opinio de morte coniugis, sed requirit tanta aut per nuncium, aut saltē per testes, ut iudicio prudentum non solùm probabile, sed certum indicetur. Quare, ut reor, nec cōiectura, nec fama sufficit. Nisi forsan re diligēter exquisita longitudo absentiæ, uel uniuersalis fama, ubi cōiux cōmorabatur, obitum eius contestet. Quod dictum est de morte absentis cōiugis, id quoq; intelligendum est post mrimonium ratum non cōsummatum dum ferr religionē esse pfessum. ¶ Dum uerò cōiugatus, q ad secundum transiuit cōiugiū de uita cōiugis hæsitat, tūc iubet Pōtifex in allegato ca. Dñs. de secund. nup. ut debitum reddat, non tñ exigat. Idemque habetur

Quę certitudo suffi-ciat.

Opinio Canonistarum.

Snīa autoris.

Re dubia non licet secundò nubere.

Nota.

habetur cap. Inquisitioni. de senten. excõ mu. Hanc aut consultam sententiam auscultandam reor ſm intelligentiam, q̃ distin. 27. quæst. 1. art. 3. explicuimus. Meditandum quippe est, vtrum possessio bonæ sit, an malæ fidei. Qui eñ mala fide in ſm illud matrimonium se immersit, ius petendi non acquisiuit: quia mala fides nemini suffragatur: & iõ neq; exigere neq; reddere põt: quia mrimonium fuit claudicans ex parte inique contrahentis, ob idq; neque ipse neq; alter coniux possessionem exigendi acquisiuit. Si verò bona fide pactum fuit contractumq; matrimonium, tunc locum habent p̃dicta decreta. intelliguntur quippe de illo qui bona fide non dubitans, sed ſm arbitrium prudẽtum contraxit, & postmodum q a nouos audit rumores de coniugis vita icipit dubitare, non quidem scrupulo leui, sed morali. Tunc enim reddere quidem dẽt, exigere tñ nequit. Quod tñ sic intelligere mihi videor, q non possit exigere quousque rursus diligentẽ nouam inquisitionẽ peragat ad explorãdũ vtrum coniux viuat. Illa tñ arbitrio sapientũ adhibita si nihil comperti habere põt, licebit & deinceps sua vti petendi possessione, quam bona fide ingressus est, vt non solũ reddere, verũ & exigere valeat. ¶ Atqui ad hoc propositũ Magister sentẽ. dis. sc. 38. ait, q si vir relicta in patria sua vxore in longinquam abiens regionem aliam ducat (scilicet mala fide credens priorem superstitem) & deinde penitentia ductus secundam dimittere volens ad priorem legitimam redire conetur, sed ecclesia ad petitionem secundæ ex falsa præsumptione procedens eũ cum eadem secunda commanere compellat, incipit, inq̃t excusari pp obedientiã & timorẽ de hoc, quod poscenti mulieri debitum reddit, à qua ipse nunquam poscere debet. In hoc aũt Magister non tenetur, sed meritò reprobatur illis rationibus, quæ dist. 28 art. 2. demonstrauimus. Imò vt venerabilis Hugo parte. 11. de sacramen. cap. 6 locupletissimẽ disseruit, citius debet talis coniux martyrium perpeti, quàm debitum contra conscientiã reddere: & tunc maximẽ quando conscientia legitima est, & rationi consona: nam reddendo fornicationem committit, ad q̃ ecclesia hominem compellere non põt. Sententia enim ecclesiæ ex falsa præsumptione procedens eum non ligat, qui certus est, contra veritatem fuisse prolatam, tametsi ecclesia iustum ferat iudicium quando secundùm allegata & probata sententiam pronunciat.

Conside ratio duplex.

Opi. Magistri sẽ.

Magistri opinio reprobatur.

¶ Argumenta igitur in contrarium soluta per hæc, q̃ dicta sunt, censentur. Nihil enim absurdi habet, quòd homo pp euẽtus, qui accidere solent, manere debeat vsu coniugali priuatus.

Solutio argumẽtorum.

DISTINCTIO. TRIGESIMAOCTAUA, De impedimentis ordinis, & uoti.

Textus.

Actenus de impedimentis, tum alijs, tum etiam criminum, nunc uerò & de alijs ad religionem pertinentib. initur sermo. De ordinib. ergo sic discernere sacris canonibus admonemur, ut minores quidem nullatenus matrimonium respuãt. Sic enim ait Leo Papa, can. Seriatim. dist. 32. Lectores, ostiarios, exorcistas, acolytos, si extra uotum & habitum inueniuntur, & continentiam profiteri nolunt, uxorem ducere uirginem ecclesia Romana permittit, non uiduam nec repudiatam, alioqui ad subdiaconatum deinceps prouehi non poterunt.

Leo Papa.

Ma

Maioros verò, qui sacri habentur, ordines tum ineundo matrimonio obsunt, tum, et si contrahatur dirimunt, ut in cõcilio Carthaginẽsi sub his uerbis habetur. Placuit epos, presbyteros, diaconos, subdiaconos et ab vxorib. abstinere, qd si non fecerint, et ab ecclesiastico remoueantur officio: cæteros verò clericos ad hoc non cogi. Adeò ergo semper fuit sacris ordinib. hæc habita reuerẽtia, ut neq; occidentalis, neq; verò orientalis ecclesia cuipiam sacris ordinib. initiato ad nuptiarum contractum retrogradi siuerit. Unde antiquissimus Calixtus canon. Presbyteris. dist. 28. Presbyteris, inquit, diaconibus, & subdiaconibus & monachis concubinas habere, seu matrimonium contrahere penitus interdicimus, contractaq; matrimonia ab huiusmodi personis disiungi, iuxta sacrorum canonum definitionem iudicamus. Et in sexta Græcorum synodo, Si quis eorum, qui ad clericatum accedũt, voluerit nuptiali lege mulieri copulari, hoc ante ordinẽ subdiaconatus faciat.

Cap. 2.

¶ At verò quoniam Græci ordinibus non admittunt adnexum solenne votum castitatis, quamuis propter ordinis dignitatẽ eos, qui ordinati sunt, coniugari deinceps non sinãt, coniugatos tamen, neque ab ordinibus suscipiẽdis repellunt, neque ab vxorio vsu cohibẽt, ut ex sexta synodo Gratianus cano. Quoniam, retulit. Veruntamẽ ecclesia Latina, ab ipso Apostolorum tempore sic instituta, huiusmodi solenne votum ordinibus agnoscit adnexum: ob idque coniugatos, nisi vel diuortio celebrato, vel de consensu vxoris castitatem vouentis nullatenus sacris ordinibus initiari permittit, ut Gregor. Papa hisce verbis ait, Nullum facere Diaconum Episcopi præsumant, nisi qui se castè victurũ promiserit; quia nullus debet ad ministerium altaris accedere, nisi cuius castitas ante su- Dis. 31. 28. dist. cã. Nullum.

sceptum ordinē fuerit approbata. Quanuis quomodocunq; ordines sacri matrimonio superueniant, sacramentum cū suo charactere suscipiatur. Quo fit, vt Græcorum mos nō ex aliqua ecclesiæ sāctione, sed ex Vigilātij, aut Nicolaitarū errore originē duxerit, qui, ut ait Hieron. & lib. de hæresib. Aug. neminem, nisi priùs coniugatum, ad sacros ordines admittebant. Hinc enim errorē Niceta Græcus suæ genti persuasit, vt Vmbertus Leonis noni legatus in lib. contra ipsum refert. Quorum duritiem ecclesia Latina miserata cum ipsis dispensare censetur.

Cap. 3. ¶ Cæterum vt sacris ordinibus, votorum religionem ea præcisa ratione, qua ad rē præsentem attinet, adiungamus, votum est testificatio quædam promissionis spontaneæ, quæ Deo, eius ve diuis, & ex ijs, quæ Dei sunt, propriè fieri debet. Votorum autem, vt alias à loco præsenti extraneas diuisiones omittamus, aliud est priuatū & simplex, aliud uerò solenne. Simplex quidē est nuda promissio, qua hō se aut sua Deo pollicetur. Solēne verò est illud, quo se se in dominiū & possessionē Dei, & prælati eius vicē gerentis tradit. Quo fit, vt simplex votū matrimoniū quidē sub reatu mortalis labis interdicat contrahēdum: esset. n. fidem Deo obstrictā infringere: illud tamē non dirimit: nam qui promisit, nōdum dominio expoliatus est, quominus si se alteri dedat, cōtractus consistat. Votum uerò solenne non solum contrahendum impedit, verum & contractum diluit: nam dominiū Deo traditū ab illo abdicari non valet. Vnde ad Iulianū Aug. In viduali continentia & virginali excellentia virtute electa, & uoto oblata iam non solum capessere nuptias, sed etiam si non nubatur, nubere uelle damnabile est. Et Hierony. Vouentibus, inquit, uirginitatem & uiduitatem non solum nubere, sed uelle dānabile

Voti finitio.

Votum duplex.

Simplex.

Differētia.

Can. nuptiarū. 27 q. 1.

27. dist

bile est. Id quod Apostolus 1. ad Timot. 5. *Timot. scribens admonet, viduas.n. inquit, adolescentiores euita: cum.n. luxuriatę fuerint in Christo nubere volunt habentes damnationem, quia primam fidem (scilicet quā Deo vouerunt) irritam fecerunt. Hisce ergo verbis August. & Hierony. tam simplex votum quàm solenne designant. At verò Greg. ad Bonifacium scri-* Can. Viduas. 27. q. 1. *bens distinctiùs ait, Viduas à proposito discedentes viduitatis (per nuptias videlicet) nisi conuertantur, apostolica autoritate damnandas censemus: nēpe, quousque ad bonum, quod cœperunt, vel voluntariæ, vel inuitæ reuertantur. Hactenus de solenni uoto. Et subdit statim. De virginibus autem non velatis (puta quæ votum duntaxat simplex susceperunt) si deuiauerint, à sanctæ memorię* Can. Hę uerò. *prædecessore nostro Papa Inno. taliter decretum habemus. Hæ verò, quæ nondum sacro velamine sunt tectæ si nupserint, aliquanto tempore ijs agē da pœnitentia est: quia sponsio à domino tenebatur. Virgines enim non velatas eas censet, quæ votum solenne nō susceperunt. Et extat decretum Innocentij ibidem canone, Hæ uerò.* Can. Hę uerò. 27. q. 1.

¶ *Qui ergo post votum simplex nuptiarum sarcinam sibi imposuit, exigere quidem coniugale debitum propter fidem voti non potest, reddere tamen propter fidem coniugi datam tenetur. Sic nos enim Pontifices sub titulo. de conuersione coniugatorum, atque alibi pluribus decretis commonent. Ad hæc Innocent. pontifex, capit. Cum ad monasterium. de statu monach. adiecit, quòd abdicatio proprietatis, sicut etiam custodia castitatis, adeò adnexa est regulæ monachali, ut contra eam, nec summus Pontifex possit indulgere.* Cap. 4. Capit. Quidā & c. placet Inn. *Vbi diuinum ius interpretatus super votum solenne nullam dispensationem locum habere decernit.*

claudat. De uno disputabit articulus primus, & de altero secundus.

Conclusio. ¶Ad priorem igitur vnica illaq; bimembri conclusione respondetur. Ex ordinib. minores quidem, qui sacri non cēsentur, nullum sunt matrimonio contrahendo impedimentum: maiores vero, qui sacri sunt, non solum contrahendū impediunt, verum & contractum dissoluunt. Vtraq; conclusionis pars constitutio est Conci. Carthaginensis canon. Placuit, & Leonis Pontificis contra epistolam Nicetæ Abbatis can. Omnium, & ca. Seriatim. 32. dist. & Alexandri decretali citata, de cleri cōiug. cap. 1. Multisq; subinde alijs decretis & celebri Occidentalis ecclesiæ vsu est constabilita. Cur autem quatuor minores ordines non dicantur sacri: subdiaconatus verò & reliqui duo superiores vt sacri habeātur, dis. 24. q. j. ar. 4. pscripsimus Qui enim autumant minores quoque esse sacramēta, aiunt ob id non esse sacros, quod eorū vsus non est sacras species eucharistiæ tractare. Nos verò arbitrati sumus ob id non esse sacros, ꝙ non sunt vere sacramenta. Atque inde argumentum exurgit, ꝙ non fuerit necessariū minores illos ministros re vxoria interdicere: quia neq; illa mentis spiritusq; puritas aut corporis mundicies eis necessaria sunt, qui sacramenta non ad ministrant. Minimè vero decet absque necessitate tantā hominum multitudinem à nuptiarum ritu repellere. Atq; eandē ob rem neque onere persoluendi statis horis sacros psalmos obstringuntur.

Probat conclusio.

Nota.

Minores ordines matrimoniū nō impediunt.

Quādo maiores ordines dirimant.

¶Dum autem dicimus maiores ordines matrimoniu dissoluere, non intelligimus si fuerat legitimum. Dum enim quis de consensu vxoris religionem uouentis, vel eadem per diuortium dimissa sacris initiatur, matrimonium non dissoluitur, sed vsus eius cessat. Dicuntur autem ipsum dirimere, vt in superioribus expositum est, quia post ordines sacros contractum nullum est, vt præter canones superiores ait Calyxtus cano. Presbyteris vigesima septima dist.

Dubiū. ¶Dubium tamen est, quo iure ordo sacer à matrimonio ordinatum cohibeat: vtrū. s. iure diuino, vt religionis professio. Quidam. n. neoterici, vt Maioris in 4. distin. 24. quæst. 2. & Clichtoueus lib. de cōtinentia sacerdotali, c. 13. arbitrantur iure diuino esse prohibitum sacerdotibus matrimonium: quare, inquiunt, super hoc Papa dispensare non potest. Neutiquam tñ sententiam suam probant. Arguamus nos ergo in eorum gratiam. Apparet enim tam intrinseca ratione votum esse ordinibus sacris adnexum, ꝙ religioni: & ideo ambo inuicem cōparant cap. vnico. de uoto lib. 6. Quare sicut iure diuino cum religioso dispensari non potest, vt matrimoniū contrahat, ita nec cum sacerdote. Responsio tamen huius ex illo discrimine colligitur, quod lib. 7. De iustitia & iure. quæst. 5. arti. 3. elucidauimus: nempe, votum sic esse penitus de ratione religionis, vt eo excluso religio desinat esse religio. Hoc enim ipsum nomen religionis sonat, quod solenne votum: quemadmodum si rationale sustuleris, hominem prorsus abstulisti: non tamen sic est intrinsecum sacerdotio. Nil enim repugnat, quominus absque castitatis uoto uere sit homo sacerdos, vt Græcorum mos nobis documento est. Doctrina est S. Thomæ. 2. 2. q. 88. artic. 11. Quicquid Caietanus reclamet, quē loco citato satis oppugnauimus. Ex hoc ergo fit cōsequēs, ꝙ & si ordo quandam suapte natura secū adferat congruentiam decentiamq; castitatis matrimonio repugnantem, non tamen ex se parit virtutem præcepti, vt eo ipso diuino iure, quo ordinis sacramentū institutum est, sint ordinati à matrimonio prohibiti. Sed pceptum hoc & prohibitio iure pōtificio posita est. Quod quidē præceptum ecclesia ex decentia functionis sacrorum ordinu deduxit. Et iō nihilominus pōt super eodem præcepto dispensare, quanuis dispensatio cum sacerdotibus in decentissima esset, & ecclesiæ pestifera, vt loco citato, De iustitia & iure demonstrauimus. Quocirca pestilentissima est hæresis Lutheri negantis ecclesiam tale præceptum edere potuisse.

Argumentu.

Solutio

Continentia ordinibus sacris adnexa iure positiuo.

Dispensatio Pontificis.

¶Est tamen animaduertendum discrimen, quod hic Sanctus Thom. inter Græcos & Latinos dignoscit: videlicet, quòd apud Græcos ordo sacer solùm ex vi ordinis matrimonium impedit: & ideo post susceptos ordines neminem nuptias conciliare permittunt: non tamen habent ordinibus adnexum uotum, vt Innocen. ait capit. Cùm olim, de cleric. coniug. Et ideo non solùm coniugatos sacris initiant,

Discrimen.

tiant, verum & initiatos in vsu coniugali viuere sinunt, exceptis hebdomadibus, q̃bus altaris ministerio vacant. Unde in sexta Græcorum synodo can. Si quis. dist. 32. Si quis, inquit, eorum qui ad clericatum accedunt, voluerit mulieri nuptiali iure copulari, hoc ante ordinationem diaconatus faciat. At verò Latini non modo propter ordinum dignitatem, verùm & propter votum quod habent adnexum, à matrimonio ineundo cohibentur: nam licet qui ordinatur, uotum illic non exprimat, tamen ex statuto ecclesiæ ibidem includitur. Quapropter non solum ordinati matrimonium contrahere prohibentur, & si id attentent, nullum est, sed etiam post cõtractum ab ordinibus suscipiendis excluduntur: nam votũ in illis conclusum non modò contrahendo matrimonio, uerum & eius vsui impedimento est. Extat tamen discriminis plurimum, q̃ suscepti ordines sacri matrimonium, quod post attentaẽ, prorsus tollunt, vt sit nullum: matrimonium verò contractum non sic ordinibus obstat, quin si coniugati illos susceperint, verum sit sacramentum, vt arti. proximo repetendum restat. ¶ Colligito ex his ergo nusquam gentiũ ab orbe usque redẽpto vsu fuisse receptũ, vt sacris ordinibus initiati (saltem presbyteratu) matrimoniũ contrahere permitterentur. Semper. n. in hoc sancto ordinis sacramento illa fuit cognita cõfessaque dignitas, vt respueret matrimonium crederetur propter illas nuper à nobis insinuatas, & loco citato, De iustitia & iure, amplificatas atque alijs pluribus auctas rationes. Quocirca, vt illic adnotauimus, demirandum se Caietanus exhibuit. q. 12. primi quodlib. vbi hanc veritatẽ inficiatus ait, in more Græcis olim fuisse contrarium, propter uerbum Stephani Papæ cano. Aliter. dist. 31. quod est hoc, Græcorum sacerdotes, diaconi & subdiaconi in matrimonio copulantur, ineptam existimans glossam, quæ verbum, copulantur, exponit: id est, copulato vtuntur. Nã copulantur, inquit, non sonat, nisi q̃ post ordines matrimonia contrahũt. Sed re vera uerbũ illud passiuum nõ actionem tunc p̃sentem, sed permanentiam in p̃terito designat, ut ait glossa. Sed absurdi profecto Panor. super c. Cùm olim, de cleri. coniuga. consultum iri ecclesiæ arbitratus est, si sacerdotibus abstinere nolentib. facultas fieret vxores sibi associandi. Hæc ille. Verum est tamen aliquandiu durasse apud Græcos, ut subdiaconi ad matrimonium p̃mitterentur, vt Gregorius can. Ante triennium. 31. d. insinuat. Imò durum illic reputat eos more Romanæ ecclesiæ usu uxorio arcere. Quinetiam & diaconi si in ipsa ordinatione protestati essent, q̃ uellent habere uxores permittebantur illas postmodum accipere. At uero ipse idẽ Gregorius decreto suo inhibuit, quenquã in subdiaconũ ordinati, antequã se caste victurũ promisisset. can. Nullum. dist. 28. & can. Multorum. dist. 32. Et in cõcilio Carthaginẽsi. can. Placuit. dist. 32. atq; alijs supra à nobis allegatis. Ac demum clerici in sacris de facto cõtrahentes anathematis censura feriunẽ p̃ clem. unicã de cõsang. & affini. officioq; & beneficio priuanẽ, ca. Decernimus. & cã. De his. 28. distin. & can. Præsbyter. ead. dist. iubenẽ deponi. & can. Eos qui dist. 32. Quod si mihi plurimos obieceris, cũ quibus Papa dispensauit post subdiaconatum, imò & post diaconatum ad m̃rimonia cõmigrare, Maioris, & Clicthoueus ubi supra, r̃nderent, dispensationem non tenere. Id tñ absque vlla probabilitate. Igitur secundum ueritatem respondetur, de dispensationis causa, an fuerit legitima, non esse nostrum iudicare. At tamen cùm uotum, ut diximus, nõ sit de intrinseca ratione ordinis, sed de iure pontificio, quamuis accidere possit, ut qui huiusmodi dispensationem petiuit, grauiter peccauerit, tamen facta dispensatione matrimonium est firmũ & legitimum. Quare post pœnitentiam prioris peccati, si aliquod commisit, tuta conscientia debitum reddere debet, & si dispensationem habet, etiam exigere ualet, ac demum in matrimonio perseuerare.

¶ Ad primum igitur argumentum respõdetur, quod etsi quatenus ambo sunt sacramenta, ordo & matrimonium nõ sibi inuicem aduersentur, usus tamen matrimonij ordinum functionem dedecet. Illam autem desponsationem Christi & ecclesiæ dignius ac præstantius per sua obsequia spiritualia referunt, non habẽtes alias sponsas nisi ecclesiam, quã si alias haberent. ¶ Ad secundum r̃ndetur, ordinem non ob quancunque rationẽ spiritualem esse

Latini quare prohibeantur.

Nota.

Discrimen.

Nota.

Caietanus.

Glossa cap. Aliter. dist. 31.

Panormus.

Gregor.

Obiectio.

Dilutio

Solutio primi argum.

Solutio secundi argum.

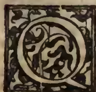
esse impedimentum matrimonio, sed ꝑpter illam, quæ est in tractandis rebus sacris ad eucharistiam pertinentibus: quæ quidem ratio in minoribus ordinib. nō inest. At verò cum beneficiorum possessio in stipendium spiritualium obseq. orum sit instituta, quibus obsequijs exhibendis sese cōiugati in idoneos reddunt, ecclesia sanciuit, ut clerici coniugati beneficijs ecclesiasticis expoliētur.ca. Sanè, & Quod ad te, atque alijs in titulo de clericis coniugat.

Clerici cōiugati beneficijs priuantur.

Sol.3.argum. ¶Ad tertium iam responsum est, Græcorum morem nō esse ordinatis matrimonium permittere, sed coniugatus ordinari, atqui in vsu coniugali relinquere. De quo utique more dicere pergimus.

ARTICVLVS II.

Vtrùm matrimonio ordo sacer superuenire possit.

Quæritur secundo uice uersa, vtrū post mrimoniū ordo sacer locum habeat. Et arguit à parte negatiua Quātum ordo obstat mrimonio, tm̄ ē conuerso: sed ordo ꝑcedens sic impedit mrimonium, vt nullum sit: ergo & ꝑcedens matrimonium eodem mō impedit ordinē: vt nullus imprimatur character.

Partis negatiuæ arg. 1.

2. Arg. ¶Secundo arguitur, ꝙ saltē si cōiugatus inuita uxore ordinetur, nullum recipiat sacrm. Qm̄ tunc ratione uoti adnexi atq; ordinum decētiæ nequiret rei vxoriæ uacare, atq; adeo iniuriam irrogaret vxori, quæ ius hēt petendi debitum: ordo autē, cum res sancta sit, nō debet cum iustitia pugnare, pſertim cùm ſm monitū Apostoli. 1. Cor. 7. neuter coniugium possit sine alterius licentia, etiam ut orationi vacet, alterum in tempus defraudere.

Pars affirmatiua. ¶In cōtrarium est, quòd nō minus, imò plus religiosi ad continentiam obligant, quam ordinibus consecrati: & nihilominus post matrimonium possunt coniuges religionem vouere: ergo & vir ordines suscipere sacros.

Decisio artic. ¶Qō præsens maius nobis negotiū exhibet iuxta Græcorum morē, q̄ ſm Latinorum consuetudinē. Quare distinguendum est tum inter mrimonium & eius vsum, tum ēt inter hoc, qđ est, ordinē digne suscipere, & hoc, qđ est, ordinē verè suscipere, quāuis illicitè. Atq; adeò ad qōnem quatuor conclusionib. rñdendum.

¶Prima Latinis cum Græcis cōis est. Post matrimoniū sine aduenuente siue renuente vxore suscepti ordines verè sunt sacramentum. Hoc iam superiori art. declarauimus. Qm̄ ordo est sacrm characterē imprimēs, atq; adeo vbi legitima materia, forma & intentio adest, verè imprimit: quare siue coniugatus, siue seruus, siuè ante vsum rōnis quisquā cum vera intētione ordinetur, verè fit tam sacerdos q̄ diaconus aut subdiaconus. 5. Cōcl.

¶Secunda cōclusio. Cōiugatus consentiente vxore iure & more atq; adeo licite pōt quoscunque ordines, ēt sacerdotalem suscipere. Imò verò facto fornicationis cā diuortio nulla indiget maritus vxoris facultare, vt licitè vel religionē profiteatur, vel initietur ordinibus. Quod aūt dicimus, consentiente vxore, quod Diuus Th. hic, atq; alij doctores aiunt, intelligitur quēadmodū dist.27.q.2.art.5. de ingressu religionis dicebamus. Haud q. ppe talis consensus sufficit, nisi ipsa religionē approbatā ꝓfiteatur, aut sexagenaria sit, tunc enim pōt in seculo manere. 2. Cōcl.

¶Tertia conclusio. Citra diuortium vxore inscia, vel inuita ordines sacros suscipere graue delictum & sacrilegium est. Enimuerò huiusmodi hō & vxori & ordinib. ipsis sacris insigniter iniurius est, quare ꝑpetuo manet ab eorū vsu suspensus. Quinimò, vt Ioannes.22. in Extrauag Antiquæ, de voto, ordinauit. non modò in ordine suscepto ministrare cohibeť, verùm & ad superiores ordines ꝓuchi, quod est esse irregularem, neq; aliquod beneficiū aut officium ecclesiasticum obtinere. Verun tamen per eosdem susceptos sacros ordines matrimonium præcedens, ēt si duntaxat ratum fuerit, nōdum cōsumatum nequaquam dirimitur. Quocirca & vxor debitum petere potest, & ipse teneť reddere, neutiquam tamen exigendi ius habet. Adde quòd ēt matrimonio, vt ibidē caueiur, soluto per vxoris mortem, manet irregularis, nisi aliquam tunc religionem approbatā fuerit professus, & tunc 3. Cōcl. Suspensus. Irregularis. Nota.

diœcesanus poterit dispensare. Viuẽte tamẽ vxore ingredi religionem nequit, nisi ipsa vel sexagenaria sit, & cõsentiat, vel religionem pariter ingrediatur.

4. Cõcl. ¶Quarta conclusio. Ex his fit consequẽs (quod hoc vno excepto casu huius tertię conclusionis, ꝙ scilicet reclamante vxore tenetur clericus debitum reddere) coniugatus, qui ordines sacros post coniugiũ quomodocunq; suscipiat, tenetur vitam perpetuò cœlibem viuere. Hæc est cõclusio, quam vniuersi supra citati canones constituunt, & ecclesia occidentalis more, & vsu persanctè colit.

Mos Græcorum vnde ort⁹. ¶Dubium autem hic grauissimum offertur, atq; hac præcipue tempestate necessarium sciru, qua non solùm hæretici, verùm alij, qui catholicorum nomine censentur, vt sacerdotes cum vxoribus copulentur, optant & procurant, vtrũ Græcorum cõtrarius mos in aliqua legitima synodo, aut ecclesiæ autoritate, aut deductione ex sacris literis fundamentum habeat, an verò præter legem & rationem fuerit inuectus, ac perinde ab ecclesia Latina, ceu alij eius gentis errores, permissus. Enimuero vniuersi fere Doctores illum morem tanquam legitimum existimant, imò nonnulli canones id insinuare censentur. Attamẽ si res penitiùs oculatiusq; inspiciatur, longè contra, ni fallor, iudicabitur. Quocirca eod. lib nostro citato septimo, De iustitia & iure. q. 6. artic 2. latissimam & locupletissimã disputationẽ scripsimus, vtrũ sacerdotalis cõtinentia ab ipsis statim ecclesiæ incunabulis cœperit. Vbi partem affirmatiuã non modo coniecturis, verùm & rõnibus & autoritatibus fultam curauimus. Qñ.n. alia non esset rõ, mos ipse illorũ id vtiq; docet. Cùm.n. cõstitutissimũ illis sit post susceptos ordines nemini matrimoniũ permittere, eodem more fatentur eos, q̃ ante matrimoniũ sacro clericatui addicũtur, ad cœlibatũ teneri. Si ergo ita est, inde cõsequitur, vt coniugatos nullatenus ad ordines admittere debeant, nisi voto ẽt castitatis cœlibatum profiteantur. Nã si coniugatos, qui postmodum ordinantur, in vsu coniugij viuere sinunt, quidnam causæ esse potuit legitimæ vt ordinatis matrimonia interdicerent? Qñquidem cũ ipsa sacrorũ ordinũ functio eadem sit in omnib. eandemq; subinde vitę mundicię exigat: vnde proinde iniquum fit, vt alij cœlibes viuere cogant̃, alij vero cum vxorib. permittãtur. Nã rõ Clichtouæi, ꝙ propter dignitatẽ ordinis nõ permittunt̃ ordinati ad mr̃imoniũ retrocedere, profectò nulla est, Qm̃ si votum excludas, tam indecens apparet coniugatũ ordinari, q̃ ordinatũ coniugari. Sed ais, In primitiua ecclesia erat raritas Christianorũ, qui idoneè possent ad sacerdotiũ promoueri, & iõ admittebant̃, coniugati. Hanc equidẽ veritatẽ fateor. Attamẽ non tanta erat raritas coniugatorum, qui non sua sponte consentientib. vxorib. dum ordinib. initiabantur, votũ castitatis emitterent. Quare profectò nõ dubito, quin tũ id fiebat, sicuti mõ Latina ecclesia more seruat: videlicet, ꝙ sine cõsensu & voto vxoris nemo ordinabat̃, & ordinatus voto se quoq; celibatus constringeba Nisi ꝙ tunc vxores nõ cogebãtur religionẽ ingredi (quia nec erãt hmõi monasteria) sed satis illis erat votũ simplex castitatis emittere, & alebant̃ ab ipsis maritis iam ordinatis, & fortasse non in eadẽ domo cõmorantib. Quapropter votum castitatis semper fuit à lata euangelica lege ordinibus sacris adnexũ. Id quod inde prerea constat, ꝙ aliàs nunquã ecclesia Latina tã graue onus sacerdotibus imponeret, nisi per apostolos edocta. Accedit, ꝙ Calixtus, qui autor fuit canonis citati Presbyteris, dist. 27. antiq̃ssimus est. s. anno dñi ducentesimo quartodecimo: nempe, centum annis ante Nicenum concilium. Et illic dicit Calixtus, ꝙ cõtracta mr̃imonia à presbyteris, diaconis & subdiaconis separari debent, iuxta sacrorum canonum definitionẽ. Vbi docet à primordijs ecclesiæ definitũ esse, vt ordinib⁹ sacris votum sit adnexum. Vnde Epiphanius antiq̃ssimus autor tomo. 1. lib. 2. in hęresi Catharorũ, Ecclesia, inquit, post Christi aduentũ eos non suscipit ad sacerdotium, qui mortua vxore aliã duxerint, imò neq; eũ, qui viuentem vxorẽ hẽt, & filios gignit, sed eum. qui se ab ea cõtinuit. Qđ si alij (ad Græcos alludens) contra faciunt, non iuxta canonẽ, sed iuxta hoĩum mentem, quę per tẽpus elanguit, id faciunt. Et tomo. 2. li. 3. circa finem expresse ait, nõ esse ad sacerdotiũ admitten-

Illicitus ille mos & ꝑmissus.

Contiñẽtia ordinibus sacris adnxa.

Rõ Clichtouęi.

Obiectio.

Dilutio

Vxores ordinatorum.

Calixtus.

Epiphanius.

Idem.

admittendos, nisi eos, qui virgines sunt, aut cōtinētiā à proprijs vxoribus seruāt. ¶ Pluribus hanc veritatem illic constituimus, visat cui libuerit. Vbi ostendimus Græcos errorem Vigilantij in hac parte fuisse secutos: q̄m non solum permitteret presbyteros rei vxoriæ vacare, verum neminem ordinant, nisi prius interrogatus responderit, coniugatū esse: qđ re vera inter sacros canones nusquā reperit. Nā canon sextæ synodi, Si quis eorum. 32. dist. quo nituntur, nō habet nisi φ si q̄s eorū, q ad clerū accedūt, voluerit nuptiali iure mulieri copulari, hoc ante ordinationem sub diaconatus faciat. Quamuis nec iste canon firma polleat autoritate. Sed illa fuit hæresis Vigilantij, vt ait ad Cromantiū Hierony & Nicolaitarum, vt refert lib de hæresibus Augu. q sic verbū illud Paulinū intelligebant, Oportet presbyterū esse vnius vxoris virū, quasi verbum, oportet, esset præceptum, ita quòd nemo nisi coniugatus ordinaretur ad sacrilegas fornicationes cauendas. Quem postea errorem Nicæta Græcus suæ genti persuasit, vt Vmbertus Leonis noni legatus in lib. contra ipsum refert. Qui quidem Pontifex veritatem euangelicam cōtra ipsum Nicętam Abbatē, ac subinde cōtra Græcos constituit, can. Omnino. 32 dist. Omnino, inquit, confitemur non licere episcopo, presbytero aut diacono propriam vxorem causa religionis à cura sua abijcere, sed vt ei victum & vestitum largiat, sed nō cum ea carnaliter ex more iaceat. Sicut sanctos apostolos legimus egisse. Quocirca Gratianus illū cā. Quoniam. 31. di. non debuisset ex sexta synodo tam syncere inter sacra decreta referre, quiquidē canon, vt iacet, vē Græcis patrocinati, cū tñ boni autores, vt Albertus Pygius, atq; alij, satis doceant non fuisse canonem illum in sexta synodo editum, sed vigintiseptem post annis, vt ex tertio canone eiusdem sextæ synodi colligitur. Imò verò neque verba illius canonis autoritatem aut maiestatem aliquam præ se ferunt, sed inuidiam & odium sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ, quod sanctam synodum nō decebat. Audi Verba. Quoniam in Romani ordine canonis esse cognouimus traditū, eos qui ordinati sunt diaconi vel presbyteri confiteri φ nō suis iam copulentur vxoribus antiquū sequentes canonē apostolicæ diligentiæ, & constitutiones sacrorum virorū legales nuptias amodo valere volumus, nullo modo cū vxoribus suis eorū connubia dissoluentes aut priuantes eos familiariter adinuicem in tempore opportuno. ¶ Hæc ibi. In primis hinc conijcitur illic tunc nō sedisse Romanum legatum, nam in præsentia illius nō fuisset canon Romanus tam indigne abiectus sub illis verbis, antiquum nos sequentes canonem apostolicæ diligentiæ, & constitutiones sacrorum virorum. Imo quamuis illic non sedisset, videntur verba illa nescio quid insolentiæ redolere atque odij sacerdotalis castitatis, ac perinde ecclesiæ Romanæ. præterquam quod canon ille, apostolicæ diligentiæ, illic citatus nullibi extat: nam glossa, quæ dicit referri ad Paulinum verbum, ne coniuges seipsos defraudent, cōmētitia est: q̄m Paulinum verbum, de secularibus cōiugijs intelligitur, illud ergo ad connubium sacerdotum cōfirmandū afferre, iniquissima esset collectio. Item dum subdit, & constitutiones sacrorum virorum, nō alludit ad Paulum. Qua pp non fit allusio nisi ad concilium Cartaginense secūdum & sextum. Fuit autem temeritas conciliū prouinciale œcumenico Romano anteferre. Præterquam φ ipsæ synodi Carthaginenses cū ecclesia Romana expressissime sentiūt, vt patet can Episcopus. dist 31. & can Cùm in prętcrito, & Cū de quorundā. di. 84. Sed illi Græci consilio sui Nicætæ prędictos canones d. prauarunt. Et vbi legit, in d. cap. Cùm de quorundā. Placuit, episcopos, presbyteros & diaconos, secundū priora statut. (sc. pręcedentium Conciliorum Carthaginēsium) ab vxoribus continere. adiecerunt, Cùm instaret tēpus sacrificij. Ac subinde addiderūt, vt sacerdotes tēpore ordinationis pfiteri castitatē nō cogerent. Et ideo Adrianus illam synodū, quia corruptā intellexit, noluit suscipere, nisi quatenus Romanis institutis no repugnaret. Pariter & quintū Apostolorū canonē præuaricati sunt, & referi can. Si quis docuerit di. 28. Est. n. canō, Ne episcopi, presbyteri vt diaconi vxores suas prætextu religiōis abijciāt que quidē ipsi intelligūt, quasi pceptū sit vt illis vtantur. Cum tamen non sit intelligen-

Vigilantij error.

Can. si q̄s. 33. distin.

Pau. locus.

Leo. 9. can. Omnino.

Gratianus.

Pygius.

Romanus legatus illic non sedit.

Nota.

Græci canones deprauarunt.

Can. Si quis di. 28.

ligendus, nisi sicut Leo nonus cap. Omnino, citato interpretatur, vt non omnino eijciant, sed victũ & vestitũ suppeditent, tamẽ absq; tori contubernio. Et similiter detruncant & vitiant verbũ epistolæ cuiusdam, quæ dicitur Clementis, vbi habetur, Ministri altaris ad dominica tales eligantur officia, qui si semper cõtinere noluerint, ante ordinationem cõiuges suas nouerint. Ipsi amputarunt, si semp cõtinere noluerint, interpretantes illud esse pręceptum, ne quis ad sacerdotium eligatur antequã sit cõiugatus. Alia quamplura illic coaugmẽtauimus, vt Græcorũ vsum ostẽderemus nulla fulciri legitima autoritate aut ratione sed esse errorem aduersus primũ apostolorum institutũ. Quare can. Quęsitũ. de pœnit. & remis. & cã. Aliter. 21 dist. & cap. Cùm olim. de clericis coniug. & alij plures, quibus asseritur Orientalẽ ecclesiam non admisisse votũ adnexum ordinibus, non refertur ille vsus tanquã legitimus sed tanquã error a Latinis toleratus. ¶ Restat tamen verbũ Nicenæ synodi, quod refertur can. Nicena. 31. dis. quod contra nos pugnare videtur. Cùm enim illic de hac re sententia interrogaretur, Pannutius coniugalem cõcubitum respondit sacerdotibus permittendum. Cui quidem sententiæ reliqui patres auscultarunt. Ad hoc autem illic respondimus illam historiam inter canones Nicenæ synodi non extare, sed Gratianus ex Cassiodoro desumpsit li. 2. Tripartitæ. c. 14. Et re vera si illud decretum illic fuit sancitum, mirum est quomodo in illo eiusdẽ synodi canone, quo fœminæ à domibus sacerdotũ expelli iussæ sunt, excepta matre, sorore, aut auia, nõ fuerit pariter excepta vxor, si sacerdoti cohabitare fas erat. Sed vt fidei historicæ nõ derogemus, respondetur, quòd quia iam tũc corruptis sacerdotũ moribus, vt ex Epiphanio citauimus, cœperant cum vxorib. habitare, synodusq; cogitaret rem ad primæuũ institutũ reuocare ille bonus pater, quia id facilè fieri posse nõ videbat, consuluit permittẽdum esse abusum, potius quàm nationẽ Gręcam deturbandam, sicut modò ecclesia illos permittit libere. Et simili modo intelligendus est canon, Si quis discerni. 28 dist. vbi iubetur, quod sacerdotes nolentes abstinere, nõ sunt ideo a sa-

Epist. Clemẽtis.

Intellectus plurium canonũ.

Can. Nicena 31 dis.

Solu. 1.

Solu. 2.

cris arcendi. Et per hæc respondetur illis, quis nos hic rogabunt, vtrũ sacerdotes Græci nunc in peccato perseuerent vxoribus vtentes. Respondet inquã, quòd cùm votũ castitatis adnexũ ordinibus non sit de iure diuino, sed Pontificio, vt ecclesia latina eorũ tolerando duritiem, cum illis dispensare. Hæc ex illa copiosa nostra disputatiõe decerpsimus, reliqua illuc vise. ¶ Ad primum igitur argumentum negatur maior. Ordo nanque est sacramẽtũ secũ adferẽs characterem atque adeò causam à Deo determinatã, neq; ex nostro cõsensu dependentem. Quare matrimonium præcedens non obstat, quominus si coniugatus illud velit recipere, si adsit materia & forma, illud suscipiat. Matrimoniũ vero, quia ex consensu contrahentium pendet tanquàm ex causa subinde quoq; pendet ex ecclesię arbitrio, quę potest nostrum consensum irritare: & ideo matrimonium post sacros ordines cõtractum non tenet. Non ergo matrimonium tanta vi obstat ordini, quanta ordo matrimonio. ¶ Ad secundum per secundam & tertiam cõclusionem responsum est, quòd scilicet si quis sine vxoris licentia ordinetur, peccat grauiter, sed nihilominus sacramẽtum tenet, cuius essentia (vt modò dicebamus) à voluntate humana nõ pendet. Et quanuis aliquatenus nexum cõiugalem violet, nihilominus cõtra iustitiã vxoris non facit, quia ab obligatione reddendi debitum nõ absoluit. Si autẽ id de eius licentia faciat, nullã ei irrogat iniuriã. Imo & Gręci quanuis post sacerdotiũ cum vxoribus cohabitent, nequeunt tñ absque earum facultate ad ordines promoueri, propterea quòd per intercalatas hebdomadas torum ab illis separant.

Dubiũ.

Solu. 1. arg.

Solu. 2. arg.

De Græcis.

Quæstio secunda, De impedimento voti.

ARTICVLVS I.

Vtrùm votum simplex sit matrimonij impedimentum ipsum dirimens.

Magistri Sententiarum interpretes ipsum secuti occasione huius, quòd votum impedit matrimonium, totam materiã de voto, quę

latis-

latissimè patet, præsenti loco pertractāt. Ob id præsertim, ꝙ cum Magister ipse de doctrina philosophiæ mortalis non seorsum tractauerit, Theologi fragmenta moralia quauis nacta occasione in libris sentētiarum frustatim interserunt At vero hmōi disputatiōes ordinis luce carēt. Atque eam ob rem diuus Tho. de virtutibus morabilibus ac theologicis selectissime, simul ac locupletissimè secundā partem suæ summæ composuit, atque adeò in materia iustitię, ad quā disputatio voti spectat: nēpe. 2. 2. q. 88. diserte affatimq; disseruit, & nos totum septimum librū, De iustitia & iure hac eadē voti tractatione totum insumpsimus. Quapropter importunos, & præsentiarū molestissimos nos exhiberemus, si eandē repeteremus materiā. Rursum, quia dixit hic Magister, ꝙ solēne votum violare peccatum est & scandalum, ansam inde Sententiarij arripuerit, totā tractandi materiā scandali, cùm tñ tractatio hæc ad materiam attineat charitatis. Quapropter S. Tho. 2. 2 q 43. hunc tractatum apposite collocauit. Aliud uero impedimentum ligaminis, quod hic Magister immiscuit, dist. præcedēti nos aptius præmisimus. Ac simul de coniuge, q alterum arbitratus defunctū, ad alias se trāsfert nuptias: nam hęc nō sunt religionis, vt ordo & votū, sed ligaminis impedimēta. Nobis igitur de tota d. 38 vt est apud Magistrū, nihil ferme quod dicamus, fit reliquum. Quę quidem vna fuit causa, vt impedimētum ordinis huc trāsferremus quod est cum impedimento voti coniunctum. ¶ Vt ergo quod de materia voti ad hunc locum attinet, de illo septimo libr. De iustitia & iure abscindamus, quærit̄, vtrùm votum simplex sit impedimētum matrimonium dirimens. Et arguit̄ a parte affirmatiua. Vinculū fortius illud q̄d debilius est abrumpit: vinculum autem voti simplicis nexu matrimonij fortius est. ergo illum dissoluit.

Reiicit nos autor ad li. de iusti. & iure.

Partis affirmatiuæ argu 1.

2. Arg

¶ Secundò. Præceptum Dei valentius est, quàm præceptum ecclesiæ: sed præceptum ecclesiæ, quo consanguinei prohibentur contrahere, matrimonium dirimit: ergo & præceptum Dei de voto ipsi reddendo eundem habet effectum.

pars negatiua.

¶ In contrarium est sententia Bonifacii, de voto cap. vnico. lib. 6. ybi ait, quòd etsi vota simplicia qnq; impediant matrimonium contrahendum, non tamen rescindere possunt matrimonia post cōtracta.

¶ Ad solutionem quæstionis primū supponēdum est, quod votum, vt ait hic Magister sententiarum, est testificatio promissionis spontaneæ, quæ Deo & de iis, quæ Dei sunt propriè fieri debet Quam definitionem lib illo nostro septimo citato, De iustitia & iure q. 1. artic 2. explicitam curauimus. Non enim ad rationem voti sufficit propositū aliquid agendi, nisi accedat deliberata promissio, siue interna, siue externa. Et dicitur testificatio, q a ad maiorem firmitatem solebat vouens adhibere testes, imò & nōnunquàm scripturam, can. Omnes fœminæ. 27. q 1. quanuis si secrete, imò & interne in corde Deo fiat, ipse pro mille testibus sufficiat. Quare promissio, quæ nec Deo nec eius sit diuis, sed mortalibus hominibus minimè voti nomine censetur.

Votū.

Voti finitio explicita.

¶ Ex omnibus verò voti generibus quod ad nostrum spectat propositum solū est votum castitatis aut religionis. Id quod, aliis etiā diuisionibus prætermissis, diuiditur in simplex & solenne De priori pręsenti articulo agitur, & de solēni in subsequēti. Sed quia ad hoc propositum magni referr discrimē hoc internoscere, notanda ea sunt, quæ eod. lib quæst. 2. articu. 5. scripta reliquimus. Caieta. quippe. 2. 2. quæst. 88. articul. 7. arbitratur, votum solenne non aliter à simplici, quam solo ecclesiæ statuto differre, quæ vtique statuit, vt votum solenne nō dicacur nisi cum tali cæremonia. Nam vt habetur eod. capit vnico. de voto lib 6. solennitas voti sola institutione ecclesiæ est inuenta. Quare ecclesia, vt ait Caieta. statuere posset, vt votum coram tribus testibus emissum haberet solēne, quanuis in manu superioris non fieret. Et eadem est opinio Scoti dist præsenti, & Paludani, vt articu. proximo videbitur. At verò S. Thom. illo articu. citato, in 2. 2. & impræsentiarum longe exactius rei punctum attingit. Ait quippe essentiale discrimen esse, quòd votum simplex non aliud est, quàm promissio quædam, solenne verò est traditio in possessionem alterius: nempe, Dei. Et eadem est opinio Ricardi distinct. præsenti articu. 7. quæst. 2. & Bonauen-

Votum duplex.

Rursus duplex.

Caieta.

Scotus.

S. Tho.

nauenturę atque Alexandri,& omnium antiquorum theologorum. Sicuti inter homines aliud est, rem quamlibet alteri promittere, aliud vero eam in eius possessionem traducere: nam per simplice promissionem non transfertur dominium, sed penes promittentem remanet. Et probat hoc optimè D. Tho. quoniam si solenne votum solo statuto ecclesiæ,& non diuino iure hominem faceret religiosum matrimonioque inhabilem, consequeretur inde per contrarium eiusdem ecclesię statutum fieri posse, vt votu solenne sub dispensatione caderet: quod D Thom. & quotquot fuerũt clarissimi autores nunquàm sunt concedere ausi. At vero Caietanus inde ex suo peruerso principio solennitatis voti collegit esse dispensabile. De hoc tamen illic latissimè disputauimus,& articulo proximo dicemus.

Ratio S. Tho.

Caietanus.

¶Quod ergo ad rem modo satis fuerit adnotare, est, quod du Bonifacius ait, voti solennitatē ex sola constitutione ecclesię inuentā, sic intelligitur, quod cùm solenne votū sit traditio personæ: & traditio non fit nisi vbi persona recipitur, illa cęremonia, qua ecclesia personā Dei nomine recipit; inuenta est ecclesiastico statuto. Attamē substantia solennis voti non consistit, nisi in traditione ipsa,& translatione domini, qua homo sub alterius potestate fit Vnde si Papa statueret, quod votum corā tribus testibus emissum iudicaretur solēne, illā reputaret traditionē & à vouente factam & ab ipsa ecclesia receptam. Sed reuera statutum illud minime deceret. Et ideo ecclesia nunquā ab spiritu sancto id facere permittetur. Et quanuis Glossa in ca. Rursus qui clerici vel vouen. referat tres modos voti solennis, reducuntur tñ illi ad duos: scilicet, per religionis professionem, & per susceptionem sacri ordinis, vt statuit Bonifacius, c. vnico. de voto lib 6. nā tertius modus, qui est per susceptionem habitus, qui a professis indui cō sueuit, in primum recidit. Vnde fit, non idem esse votum publicum, & solenne. Publicum enim est, quod corā testibus suscipitur, etiā si sit simplex. Solenne vero est quo homo se prælato nomine Dei tradit, quod & secrete fieri potest.

Intellectus ca. vnici. de voto in 6.

Votum bifariā fit solenne.

¶Ad quæstionem ergo quatuor conclusionibus respondetur. Prima Post votum simplex castitatis, religionis aut sacri ordinis ad coniugium transmigrare scelus mortale est, idemq; ingens: quippe cùm tūc Deo fides frangatur. Atque hic est intellectus verbi Cælestini in cap. Rursus. q clerici vel vouentes. dicentis, quod simplex votū apud Deū non minus obliget, quā solenne. Nō enim intelligit, quod perinde simplex votum matrimoniū dirimat, ac solene, sed quod sit et peccatū mortale simplex defrangere, sicut solenne, quanuis non tantū. Nā vt ait Magister dist. præsenti, simplex violare, peccatum est, solenne verò peccatū & scandalum Et ratio conclusionis est, quòd qui solutionē obligationis impossibilē reddit, fidifragus est: matrimonium autem à diametro voto castitatis opponit, quippe cùm coniunx lege iustitiæ teneatur alteri debitum coniugale soluere: ergo matrimonium eum, qui vouit, contrahere, peccatum mortale est: imò, vt verbis Hieronymi vtamur, Vouentibus virginitatem non solum nubere, sed velle nubere damnabile est, distin. 27. Et can. subsequenti, Si nupserit virgo non peccat; non illa virgo, quæ semet cultui diuino dedicauit. Harum autē si qua nupserit habebit damnationem, quia primam fidem irritam fecit, etiam de simplici voto intelligitur Et est allusio ad illud Pauli 1. ad Timoth. 5. Adolescentiores viduas de vita: cùm enim luxuriatę fuerint in Christo nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritā fecerunt. Loquitur enim de viduis, quæ votum simplex castitatis emiserant.

Prima conclusio.

Intellectus ca. Rursus.

Ratio.

Hieronymi.

¶Atqui super voto simplici perpetuæ castitatis solus Papa dispensare potest, vt li. 7. citato De iusti. & iure. q. 4. artic. 1. & 2. latè monstrauimus. Idq; iusta de causa: quare ille, cum quo sine causa dispēsatur non manet tutus in conscientia, vt lib. 1. eiusdem operis, quæst 7. artic. 3. dicebamus. Animaduertēdum tamen est, quòd votum præcise non contrahendi matrimonium, nō est votum castitatis, neque per fornicationē violatur: & ideo super eiusmodi voto episcopus potest dispensare. Sicuti forte & super votum castitatis non perpetuæ, sed in tempus: quia illud non dicitur propriè votum castitatis

Papa dispensat.

Cum causa.

Nota.

¶ Secunda conclusio. Matrimonium post votum simplex contractum, siue castitatis

Secūda conclusio.

stitatis sit, siue religionis aut ordinis, firmum est & solidum. Itaq; huiusmodi votum matrimonium impedit contrahendum, non tamen dirimit contractum: et si votum fuerit iureiurando cõfirmatū.

Confirmatio. Cõclusio est Bonifacii loco citato, & Alexandri 3. c Consuluit. & Cœlestini c. Rursus, qui cleri. vel vouen. Vnde illud Augustini de bono coniugali, quod refert can. Quidam dist. 27. de voto simplici intelligendum est. i Quidam nubentes post votum asserūt adulteros esse: ego aūt dico vobis quòd grauiter peccant qui tales diuidunt Et similiter proximus can. Si uir. Rõnem conclusioni hanc, Magister sent. subdit: quia votum simplex, eo quòd fuerit occultum, probari non põt, & iõ non dirimit Rõ aūt nullius est ponderis, quia ēt si legitimè ꝓbaretur, matrimonium non iudicaretur dissoluendum. Rationē ergo optimam, subiungit hanc D. Tho. Qui rem suam promisit, non subinde dominio eiusdem rei expoliatus est: votum autem simplex non est aliud quàm promissio, qua se homo Deo pollicetur continenter viuere: ergo per huiusmodi votum dominium sui nondum amittit: q̃cunque autem habet dominium rei, potest alteri tradere, saltem traditio tenebit quãuis si alteri eam obligauerat, peccet. Etenim etsi ego Petro decem fuerim aureos pollicitus, si illos Paulo dono, firma est donatio: ergo si qui votum simplex emisit in matrimonium se alteri dedat, contractus tenet, atq; adeò sacramentū indissolubile celebratur. Neq; vllo pacto commentatio Hugonis in præfato c. Rursus, cui Bernardus illic adstipulatur, audienda est, dicentis votum simplex perpetuæ continentiæ absque vlla solennitate matrimonium dirimere: quoniam non solùm decretum ecclesiæ ca. vnico, de voto lib 6. ei refragatur, vbi solùm votum solenne sancitur matrimonium dirimere, verùm & ratio modo facta: quia tale votum non est, nisi promissio. Sed isti nõ solent rationes rerum consulere. ¶Cõtra has tamen duas cõclusiones exurgit extemplò argumentum, ꝙ secum inuicem ambæ pugnent. Cõtractus n. per quem quispiam ad id se obligat, quod est delictū irritus est natura sua: quia nemo se põt ad delinquendum obligare: nempe, ad furtum vel homicidium perpetrandum: qui aūt post votum se m̄rimonio cõplicat, peccatum facit: ergo contractus non tenet Item. q̄n datio aliqua est per legem prohibita, non tenet, vt si quis per simoniã sacerdotiū alteri cõtulerit, quēadmodum ait S. Thomas. 2.2 q. 6. art 5. traditio aūt personæ per matrimonium est ei prohibita, qui votum simplex emisit ergo huiusmodi traditio non tenet.

Augus.

Rõ Sancti Th.

Obiectio. 1.

Obiectio. 2.

¶Ad primum respondetur, fallaciam in argumento latere Nam etsi contractus, per quem homo ad delinquendum se obligat, non teneat, non tamen inde sequitur, quòd omnis donatio, quæ per se est peccatum, sit innalida. Qui enim sua bona prodigè donat, prodigalitatis peccatum committit, & tamen donatio tenet, Quod si rursum redarguas. Coniugatus obligat se ad reddendum debitum: ergo ad peccandum. Negatur consequentia, quia reddere non est peccatum: ad exigēdum tamen non se obligat. Ad secundū respondetur, quòd datio alicuius rei potest esse illicita dupliciter, vno modo, q a datio ipsa per se ex natura rei est illicita, atque adeò prohibita, vt emptio & venditio simoniaca, quia spiritualia nõ sunt mercatu venalia. Alio modo, quia prohibita est & illicita, non quatenus datio est ratione generis & substātię dationis, sed ratione circunstantię: scilicet, quia excessiua est, ut donatio prodiga, uel ratione subiecti, quia alteri uirtuti repugnat. Datio ergo prioris generis nulla est, datio uerò secundi est ualida. Et hoc secundo modo traditio per matrimonium ab eo, qui fecit uotum, est illicita, nõ quòd matrimonium per se illicitum sit, sed ratione subiecti, quia repugnat ꝓmissioni castitatis, quàm fecit. Et ideo quãuis datio sit illicita, nihilominus tenet Pretiū aūt, quod datur meretrici, non est ad ꝓpositum. quia datio illa licita est, licèt pro re fiat absurda. ¶Contra primam conclusionem forsan quis iterum arguat, quòd cõtrahere matrimonium post uotum simplex non sit peccatum, sed illud per copulam consummare, quia potest ante consumationē uotum castitatis per ingressum religionis implere. Ita sentiunt & docent Sum. Angelica & Calder super citato capitu Rursus, atque alij. Attamen dicendum

Obiectio. 1. solutio.

Alia obiectio. Solutio

Dilutio obiectionis.

Secundus modus.

Preciū turpe.

Obiectio.

Angelus Snia autoris.

dicendum potiùs, quòd non solùm consumare, verùm & contrahere peccatum est, vt bene ait impræsentiarum S. Tho. cum toto Theologorum cœtu. Nam si nō fiat aio ingrediendi religionē, res est liquida, si tamē fiat illo animo, illudetur coniux: quippe cùm matrimonium non nisi proposito consumandi pacisci cōsueuerit, vt supra dist. 27. q. 2. art. 5 sup ca. Commissum, de sponsalib. dicebamus. Item quia per contractum matrimonij tradit coniux potestatem sui corporis alteri, per quod iniuria irrogatur voto. Quare beata virgo, vt supra diximus, nō creditur votum emisisse antequàm mrīmonium contraheret: præterea q.a aliud est expresè cōtra canones supra citatos 27. di. & titu. Qui clerici vel vouētes. &c. quibus cauetur, ne post votum simplex matrimonium contrahatur.

Percontatio. Solutio ¶ Quid autē remedij adhibendùm si post huiusmodi simplex votum matrimoniū contrahatur. Respondetur, ꝙ si fuerit votum religionis ēr post ratum matrimonium, antequàm consumetur vis obligatoria durat, vt teneatur ille ēt tunc inuitam vxorem dimittere, & religionē ingredi. Neq; poterit tunc episcopus dispēsare, sed solus Papa. Nam cum tunc res integra sit, vt possit religionē optare tenetur quidem. Consummato aūt matrimonio id, nisi de consensu vxoris r ligionem etiam profitētis, facere nequit. Imò verò quamuis votum non nisi castitatis Syluester. emiserit, ait Syluester verb. Matrimoniū. 7 q. 5. ad eundem religionis ingressum q. vouit teneri: quia illo modo, & non alio, Snīa autoris. potest votum implere. Durum tamē est eiusmodi hominem in tam arctas angustias adigere: non enim tenetur votum castitatis cum tanto dispendio implere, nisi suapte sponte voluerit. Quare satis ei est delicti pœnitere, & debitum citra exactionē reddere. Atq; idem dixerim si si votum emiserit sacri ordinis: nam reli-Post ratū mrīmo. gio est res ardua. Qui verò post ratū matrimonium religionē ingreditur, & quia bona fide eam experienti non videtur tolerabilis, ad sęculum regreditur, tenetur ad idem matrimoniū redire: quia vsque ad professionem non dirimitur.

Dubiolum. ¶ Aliud uerò ex supra dictis dubiolum emergit, vtrum nēdò peccatum, quod est matrimonium cōtrahere, aliud sit nouū illud consumare. Arguitur enim sic esse, saltem si votum fuit religionis: quoniā cùm post ratas nuptias integrum illi sit religionē ingredi antequam consumet, consumatio ipsa, per quam fit iam remedium impossibile, erit peccatum. Et ita D. Th pręsenti dist. q. 1. art. 3. & Ricar. art. 7. q. 1. censent. Sed ex altera parte pugnat argm̄. quia non apparet, quod per mrīmonium post votum committatur, nisi vnum peccatum: quare si illud cōmittit contrahendo, non cōmittitur aliud consumando. Rn̄deri profectò, potest, quòd Dilutio contrahere sit vnum peccatū propterea, quod tunc contrahens facit facultatem sui corporis alteri, quæ est iniuria voti. Item si votum præcessit religionis tunc aliud peccatum cōmittit consumando, quamuis id faciat reddendo debitum prima vice: quia illuc vsq́ue durabat obligatio voti: & tunc fit impletio eius impossibilis. Et de isto voto satis est D. Thomam intelligere. Qui verò votum tm̄ fecit castitatis, si post ratum nō tenetur religionem ingredi, vt diximus, fit vt neq; consumando peccet, nisi id exigendo debitū faciat. ¶ Tertia conclusio. Qui post votū 3. Cōcl. simplex solius castitatis mrīmonij se vinculo innodauit, petere nequit debitum, reddere tn̄ tenetur. Decisio est cap. Quidam. & cap. placet, de conuerso. cōiug. & à simili in c. Trāsmissæ, de eo qui cogno. consang. vxor. Tametsi nonnulli ex sacrorum canonum interpretibus, quia omnia in opinionem vertunt, opinentur, ꝙ cùm primum ille qui vouit, debitum exigit, tunc peccat, postmodū verò minimè. Quorū est Host. & Card. super dict. c. Rursus, atque alij, quos citat glossa in cap. Si Snīa autoris. quis post votum. 27. q. 1. Est tamē opinio omni probabilitate destituta: nā uotum perpetuæ castitatis ad sui obseruationē quandiu in facultate uouētis fuerit, obligat. Includit enim negationem: scilicet, quòd nunquā se vouens polluet. Quod isti non animaduertunt. Et ideo nulla est vel apparens ratio, quod in illa prima transgressione voti obligatio extinguatur. Sed quocunq; actu se ille polluit, votum frāgit: perinde acsi lex diuina esset, ne se pollueret: habet enim uotum illud Confirmatio. uim perpetuę legis. Et cōfirmatur autoritate

tate citatorum canonum de conuersio. cō iuga. atque aliorum similium, quibus simpliciter vouens arcetur: ne debitum exigat. Atque hæc est S. Thomæ, Ricardi, & omnium theologorum cōcors sententia. Cui & plana demum accedit alia ratio: nā si ille q̃ vouerat, postea fiat vxore viduus, tenetur castitatem perpetuò seruare: nunquam ergo obligatio extinguitur, nisi fiat super ea dispensatio. Reddere tamen ob id tenetur, quod ex natura matrimonij exurgit obligatoria illa iustitia: nā vt ait Pau. vir non habet potestatem corporis sui, sed mulier, & vice versa. Quòd si obijcias, coniuges debere esse pares in exigendo. Respōdetur id verum esse, nisi alter sua sponte iuri suo per votum renuntiauerit. Reddere etiā debet virtualiter petenti, vt si vxor præ verecundia non petat, debet se vir, qui votum fecerat, insinuare. Potest tamē episcopus iusta de causa, vt si non pateat accessus ad Vrbem, vel alia vrgenti, super illa petitione debiti dispensare. imo debet ad cauendum periculum. Haud tamen ob id dispensare potest simpliciter super voto (nisi solus Papa) quominus defuncto cō iuge teneatur votum seruare. ¶ Quarta cō clusio. Qui votum emisit simplex religionis non explicando castitatē, si postea vxorem accipiat, non solùm reddere debet, verùm & exigere absque vlla dispensatione debitum valet. Hanc conclusionem eod. lib. 7. De iustitia & iure. q. 2. artic. 1. demōstrauimus. Qui enim religionem vouet, ad id solum obligatur, vt illum religionis statum suscipiat: attamen quousque illū profiteatur, cæremonijs ac legibus eiusdē status non præstringitur: quia obligatio illarum legum ex professione status emergit. Quemadmodum licèt vniuersi mortales ad baptismi sacramentum suscipiendum teneantur, tamen quousque eodem baptismate intingātur, peculiaribus Christianismi legibus non subduntur. Atque id in voto religionis mos ipse & vsus manifestat. Non enim cùm primùm quis votum religionis simplex suscepit, ad ieiunia & abstinentias ordinis & ad clausuram, neque verò ad obedientiam seruandam constringitur: ergo neque ad castitatis votum, quod postea ex professione nascitur. Quare dum huiusmodi homo fornicatur nihil contra uotum committit, sed simplici fornicatione commaculatur. Imo quamuis sit in mora ingrediendi religionem, solum peccabit, quia non adimplet uotum, non tamen quia non seruat religionis statuta. Cùm ergo contractum post votum matrimonium teneat, fit vt coniugalis vsus, etiā petitio sit licita, neque vlla opus habeat dispensatione contra votum, sed satis ei erit delicti, quod contrahendo cōmisit, pęnitere, & propositū seruare firmū q̃ mortuo coniuge religionem intrabit. Latius hæc loco citato deduximus.

Opi. cōmunis.

Ratio.

Obiectio.

Episcopus dispensat.

4. Conclusio.

Ratio.

Simile.

¶ Ad primum igitur argumentum respōdetur, quòd votum etiam simplex quantùm ad eum, cui fit, fortius est quàm matrimonium: nam per votum adstringitur fides Deo, & per matrimonium homini. Sed quantùm ad vim ligandi fortius est vinculum matrimonij: q̃ ppe quod est traditio, quàm votum simplex, quod non est nisi promissio. ¶ Ad secundum negatur cō sequentia: quoniam præceptum ecclesiæ, quæ cognatos inhabiles reddit matrimonio contrahendo, non dirimit matrimonium eo quòd fortius sit quàm diuinum, sed quia materiam matrimonij facit illegitimam. Deus autem non ita promissum voti simplicis exigit, vt personam reddat matrimonio illegitimam.

Solu. 1. argum.

Solu. 2. argum.

ARTICVLVS II.

Vtrum uotum solenne sit impedimentum matrimonium contractum dirimens.

Ltera species uoti est id, q̃d est solenne, de quo subinde quæritur, vtrum matrimonium dirimat. Et arguitur à parte negatiua. Votum simplex, ut Cælestinus ait capi. Rursus. Qui clerici, uel uouent. non minus obligat apud Deum quam solenne: imò plus obligationis videtur simplex iureiurando firmatum, quam solenne continere: quoniam solēnitas uoti non est nisi de iure positiuo, vt ait Bonifacius de uoto lib. 6. & tñ iuramentum obligat iure diuino: sed simplex non dirimit: ergo nec solenne. ¶ Secundo. In matrimonio nihil clauditur quod voto solenni castitatis repugnet,

Partis negatiuæ. argum. 1.

6. Arg. pugnet, nam maximè id esset carnalis copula: sed hæc non est de essentia, quia coniuges possunt per votum ius illud congrediendi à se abdicare: ergo sicut matrimonium consummatum per ingressum religionis non dirimitur, ita neque votum solenne præcedens debet id dirimere, quod post contrahitur.

Pars affirmatiua. ¶In contrarium est decretum Calixti cano. Presbyteris. dist. 27. quo matrimonia post uotum sacrorum ordinum contracta dirimuntur. Et cano. proximo ait Hieronymus, Virgines, quæ post consecrationem nupserint, nō tam adulteræ sunt, quàm incestæ.

1. Conclusio. ¶Ad quæstionem duabus conclusionibus respondetur. Prima. Votum solenne non modò matrimonium impedit contrahendum, verùm & contractum dirimit. Hæc conclusio canonibus citatis, & ca. Insinuāte. qui clerici uel uouent. & cano. Viduas à proposito. 27. q. 1. plurimisque alijs decretis ecclesię constabilita est. Quapropter non solum omnes, vt ait hic S. Thom. vno animo eam concedunt, sed etiam habenda est tanquam orthodoxa veritas, cui nemo ex catholicis reclamat, sed eius negatio hæresis est. Imò & apud Græcos vt diximus, est etiam receptissima & constantissima. Ait verò S. Thom. quodam scandalum in causam huius conclusionis afferre & alludit ad senten. Magistrum, qui ait, votum solenne infringere, peccatum & scandalum esse. Quæ vtique vocula occasionem obtulit eius interpretibus scandali materiam hic tractandi. Quamuis clare nō dixerit, solum scandalum esse causam. Cuiuscunque autem hæc fuerit opinio, nihil ad rem attulit: nam & fractio voti simplicis, quando publicum est, scandalum quoque offert. Et re vera solum scandalum nō sufficeret uoti speciem sic demutare, vt propter ipsum solum dirimeretur matrimonium. Item quia indissolubilitas matrimonij ad veritatem vitæ & status attinet: scandalum autem accidentarium est, quod ideo matrimonium dirimere nequiret. Ratio ergo legitima illa est, quæ ex discrimine voti simplicis & solennis supra designato colligitur: nempe quod votum solenne non tantùm promissio, vt simplex, est, sed vera traditio in potestatem alterius. Qui enim castitatem per religionis ingressum uouit, iam sese dedit, Deoque se in illam obedientiam, castitatem & paupertatem seruandam mancipauit. Quocirca deinceps non est sui iuris, vt possit se in coniugium alteri dedere. Et hæc est uniuersalis scholæ theologicæ ratio. Eam tamen Scotus diff. præsenti nihili pendit: quia per votum inquit, etiam simplex & priuatum dat homo corpus suum Deo quantum ad actum voti: nam traditio consistit in actu uoluntatis, per quam ideo homo dum uotum etiam simplex facit, transfert dominium sui in Deum. Sed re uera, vt bona venia insignis doctoris dixerim, gratis uidetur argumētum hoc veritati obmoliri. Nam etsi quisquis iuris sui est, possit dominium sui in alterum transferre, non tamen per solam pollicitationem hoc facit: quia promittere non est dare. ¶Præterea ad eandem conclusionem arguitur. Votum solenne religionis quædam est spiritualis dispensatio & matrimonium cum Deo. Nam etsi Paulus vniuersis Christianam religionem profitentibus dicat. Despondi uos vni viro (scilicet per baptismum) virginem castam exhibere Christo: quia illic se fideles diuino cultui dedicant, tamē quia religionis nomen per antonomasiam professioni solennis uoti competit, per eiusmodi professionem celebratur singulare coniugium cum Deo, & peculiariter cum Christo. In cuius testimonium virgines, cùm solenni uoto religionis consecrantur, eodem velantur modo, quo nuptæ dum suis traduntur viris. Atque adeò qui sic vouerunt, omnem à se facultatem abdicarunt tradendi se alteri in matrimonium. ¶Accedit demū, quod religionis status perfectior est longeque sublimior statu nuptiali, quam ideo religionem vbique ecclesia fœliciorem frugem censet. Haud ergo fas est ab hmōi statu ad alium inferiorem retrogradi. Quare ad hoc propositū appositissimè illud Christi verbum adaptat Lucæ. 9. Nemo mittēs manū suam ad aratrū & respiciens retro aptus est regno Dei. Quod aūt status solennis voti castitatis dignitate & priuilegio statum cōiugali apud Deū antecellat, non uacat hic affatim disserere: neque uerò ad id aptus est locus, sed lib. 7. citato, De iustitia & iure. q. 6. art. 1. pro virili nostra monstrauimus. Est enim status

Opi. cōmunis.

Rō conclu.

Scandalum.

Ratio vera.

Ratio secunda.

Ratio tertia.

Luc. 9.

Status cœlebs cōiugalem præcellit.

status ille perfectionis, quo Christus Seruator noster adolescentem, qui se mandata custodisse respondit, inuitauit. Atque adeò peculiariter eos, qui se propter regnum celorum castrauerunt, & seculo abrenunciantes obsequio obedientiæ mancipatunt, beatos illic pronûciauit, vbi ait, Beati pauperes, & mit s, & qui lugent. Ob idq; Paulus omnes sicut seipsum esse uolebat, sed non omnibus datum est. Et ideo propter eius sublimitatem ait, de virginibus se præceptum Domini non habere, consilium tñ dare. Et tandem coniugatos cum his, qui nuptiarũ expertes sunt, confetens ait, φ qui sine vxore est, solicitus est quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo Qui aũt cum vxore est, sollicitus est quæ sunt mũdi, quomodo placeat uxori, & diuisus est. Et mulier innupta & uirgo cogitat quæ Domini sunt, vt sit sancta & corpore & spiritu: quæ autẽ nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat uiro.

Mat. 5. Paulus.

An sup uoto solenni castitatis possit Papa dispẽsare.

¶De his ergo, quæ hactenus dicta sunt, nemo, qui catholici nomine censeatur, ambigit. Hoc aũt in litem sunt qui uertant vtrùm super votum solenne castitatis Papa ualeat dispensare, ut qui illud suscepit, citra delictum possit coniugari. Qđ hæc præcipui est momenti, quippe cuius decisio magnopere ad ecclesiasticã Rempublicam refert. Eam tñ lib.7. De iustitia & iu. q.5. art.2. pro exilitate facultatis nostræ copiose disputauimus Et iõ hic breuiùs rem perstringemus Opinio quidem affirmatiua: scilicet, quod Papa possit dispẽsare, patronos habet non infimæ authoritatis, videlicet, Henricum Gãdensem qđlib. 5 q.25.& 26.& Ricardum dist presenti. artic 9.& Durandũ q.2.& Palud. q 4. Quinuetò & Scotus idipsum insinuat dicens, ut Palu. & cæteri, φ ecclesia illegitimauit uouentem solenniter, ne possit matrimonium contrahere: quasi non sit de iure diuino Imò nec S.Tho. impræsentiarũ illã respuit opinionem. Et Caiet. 1.2.q.88.& q.12.1.quodlibeti. non solum idem mordicus tenet, verùm & adstruit diuũ Thomam illam non denegasse.

Pars affirmatiua.

2. Cõcl. ¶His tamen nihil obstantibus secunda sit huius præsentis articuli conclusio. Super uotum solenne religionis nulla cadit ecclesiæ dispensatio. Hanc conclusionem expresse & ex professo constituit. D.Tho. 2.2 q.88. art.11. Eademq; fuit indubitata opinio semper antiquorum patrũ, ut Altissiodorensis, & Alexandri Alensis 3. part.& Bonauẽturæ dist. præsenti in fine: & inter iuniores Syluest. uer. Votum.4.q. 5.& glossæ in cap. Cum ad monasterium. de statu monacho. Et procul dubio nõ solùm sanior est & tutior opinio. uerùm, ni fallor, omnino tenenda, ut ibidem latiùs stabilire curauimus. Imò est assertio Innoc. Pontificis ca. Cùm ad monasterium. de statu monacho. Cuius uerba sunt, Abdicatio proprietatis, sicut etiam custodia castitatis adeò adnexa est regulæ monachi, ut contra eam nec summus Pontifex possit indulgere. Quod quidem decretũ. D.Th. inter sua fundamenta refert.

Innocẽ.

¶Et ut claritatis causa ambo coniungamus, qui dicunt, Papam posse dispensare in voto solenni, subinde inferunt eiusmodi uotum, non quidem ex natura sua iure diuino, sed solo iure Pontificum impedire dirimereq; matrimonium, quemadmodum id facit consanguinitas. Atq; id loco citato Scotus opinatur, & alij. Qui uerò tenent esse indispensabile, subseq́uẽter aiunt ex natura sua iure diuino uotũ dirimere matrimonium, sicuti ligamen unius matrimonij subsequens dirimit, vt dist. præcedenti dicebamus. Quò autem assertum hoc exactè firmetur, distinguendum est inter uotum solenne sacrorum ordinum, & uotum solenne religionis, ut D Th. loco citato. 2.2 doctè distinguit. Nam uotum continentiæ non est de intrinseca ratione sacrorũ ordinum: siquidem Græci sine illo sunt ueri sacerdotes. Quare licèt indecentissimum esset, Papã cum sacerdotibus nostris dispensare, nihilominus dispensatio teneret, essentq; ueri sacerdotes Ex quo fit, eiusmodi sacerdotale uotũ nõ diuinõ, sed Põtificio iure matrimonium dirimere. Votum autem continentiæ de intrinseca est ratione religionis. itaque sublato uoto, non esset religio: hoc enim per se sola religio sonat, quod quidem ordo sacer non significat, sed est ei accidentarium uotum. Et mirandum est, quòd Caietanus quæst. citata.12. cum hanc differentiam agnouerit, nihilominus adstruxerit, solenne religionis uotum esse dispensabile.

Prioris opinionis corollarium.

Posterioris opin. appendix.

Dist. uoti solen nis.

Papæ dispẽsatio

Sacerdo iure canonico mrimoniũ, dirimit.

¶Discrimen

Opinionum discrimẽ. ¶Discrimen ergo harum opinionum, prętermissis alijs, quæ quæst. citata latiùs deduximus, in hoc cõsistit, quòd aduersarij putant, solennitatem uoti esse de iure positiuo, propterea quòd cæremonia solennitatis ex statuto ecclesiæ inuenta est. Sed tamen D. Th. veritatem docens, ait consistere in hoc, quòd se homo Deo per tale votum mancipat, & re uera se se tradit, perque abrenunciationem seculi & propriæ voluntatis in illum statum se consecrat. Quare sicut Papa non potest facere, vt qui se vni per matrimonium dedit uxori, ab illa semoueatur quantum ad uinculum: ita, imò multò minus, amouere à religione potest religiosum. Quod pro tam certo ducit Diuus Tho. ut præter suũ ingenium subiungat, quósdam Canonistas ignoranter contrarium dicere. Neque mirum, quia hoc ad ius diuinum attinet, qđ eis exponere non incumbit. Sed Palud. & Caieta. in hoc apud D. Thomam fallũtur, quòd huiusmodi solennitatem ad quandam benedictionem & consecrationẽ ipse referre videtur, quæ fit dum religiosus solenniter profitetur: & ideo ait ꝙ illud, quod semel Deo cõsecratur, perpetuò debet consecratum manere, vt altaria, & uestes sacræ, & illa, quæ in antiqua lege Deo sanctificabantur, vt Leu. ult. legitur: quare à diuino cultu sequestrari nequeunt. Inde ergo inferunt, ꝙ cùm illa cõsecratio & benedictio fit de iure positiuo, possit Pontificia autoritate auferri. Debuissent tamen animaduertere. D. Tho. illam consecrationem & benedictionem non attulisse tanquàm id, in quo substantia solennis voti consistat, sed tanquàm signa, quibus eadem mancipatio approbatur, Deóque offertur. Nam in ordine nostro post emissum solenne votũ illa fit benedictio, sicut in matrimonio postquàm cõtractũ est, solennes fiunt benedictiones.

D.Tho.

Nota.

Caieta.

Sensus D. Tho.

Ratio S. Tho. cõfirmat̃. ¶Stat ergo firmissima ratio San. Thomæ, cui nos illic secundam confirmationem adiunximus. Si enim religiosus per dispẽsationem fieri posset non religiosus, infirmissima esset ratio, qua affirmat̃, per ingressum religionis matrimonium ratum dirimi. Demus enim maritum post matrimonium ratum ante copulam religionẽ profiteri, vxoremq; subinde alium sibi copulare coniugem, tunc si cum illo religio so fieri posset dispensatio, posset profectò subsequenter alias inire nuptias: quoniã matrimonium ab uxore cum alio contractum dissolui nequit, legitimè fuerit contractum. Vnde fit consequens, quòd post matrimonium ratũ possent coniuges ad alia transire matrimonia, quod est omnino absurdum. Nam etsi Caietanus immeritò concedat, Papam posse super mr̃imonio rato dispensare, ut dist. 27. q. 1. art. 4. retulimus, in nostro tamen casu citra talem dispensationem hoc contingeret.

Appendix.

Nota.

Rõnis confirmatio. ¶Et confirmatur ratio. Quia non alia ratione per promotionem ad sacros ordines, ut supra diximus, non dirimitur matrimonium ratum, nisi quia uotum castitatis non est intrinseca ratione adnexum ordinibus, imò locum habet super eiusmodi uoto dispensatio: ergo à contrario sensu si per uotum religionis ratum matrimonium dissoluitur, euidens signum est, continere uotum perpetuæ castitatis indispensabile adnexum. Certè nescio quidnam Caietanus & alij fautores contrariæ opinionis responderent.

Caietani arg.

Dispẽsatio quorũdam pontificum. ¶Perpendamus ergo obiectionum contrariæ opinionis energiam. Potissimum, quod fatetur Caiet. eum mouere, est gestum Pontificum: nam ut Paludanus refert, dispensauit quandoque Apostolica sedes cum Rege Aragoniæ, ut uxorem duceret. Et Cœlestinus tertius fertur dispensasse cum sanctimoniali Constantia Rogerij filia. Et ait, quòd si tempore Diui Thomæ Papa dixisset contra, quàm dixit Innocentius, ipse quoque sensisset cum illo.

¶Sed profectò (ut detur uenia uerbo) satis mirari nequeo, quomodo Caietanus tantam autoritatem uni Pontifici aduersus alium Pontificem arrogauerit, ut credat diuum Thomam illum potiùs, quem ipse Caietanus sequitur, secuturũ, quàm alterum, quẽ secutus est. Præsertim, quòd illa historia Regis Aragonum apocrypha est neque alio fulta testimonio, quàm Paludani aut aliorum, qui originalem historiam non referunt. Et loco citato Syluester uerb. Votum. 4. quæst. 5. refert alios dicentes, illum monachum nõ fuisse professum. Et inter annales Aragonum illa historia non refertur. Et tamẽ decretum Innocentij est inter decreta Pontificia relatum,

Historia regis Aragonũ apocrypha.

latum, quo asserit non posse Romanum Pontificem dispēsare. Et Syluester vbi supra ait, quod si alij contrarium fecerūt, id quidem de plenitudine potestatis, non tamen de iure fecerunt, vt ait glossa in d.c. Cùm ad monasterū. Et addit, ꝙ ipse vidit Pontificem maiora facientē cum scādalo totius Christianitatis. Paludanus verò eludere vult decretum Innoc. dicens, Pontificem id tm̄ intellexisse, ꝙ cum monacho permanente monacho non pōt in castitate dispensare. At verò papa talem moderationē non insinuat, sed simpliciter ait, non posse dispensare cum monacho in castitate siue manente monacho, siue non manente. Alias glossas consarcinat glossator super eo. cap. ¶ At verò, nec decet de summo Pontifice sit irreuerēter loqui, neq; oportet ad illas glossas recurrere. Sed rei veritas, cuius sæpè meminimus, est, ꝙ pōtificum snīæ in litib. occurrentib. & eorum gesta non sunt habenda tanquā canonicæ leges, & multò minus tanquā articuli fidei, quia neq; sub illa forma constituuntur. Sed in rebus, q̄ sub diuersis opinionib versantur Pontifices nonnunquā vnam opinionem doctorū sequuntur, non tn̄ eam tanquā legē constituentes, neq, contrariam condemnantes. Et iō quanuis concedamus, Pontifices aliquos super voto solenni castitatis dispensasse, non illud habetur pro lege, potissimùm cùm inter decreta non refertur. Et mirandū, prçter ea est Caietanū non animaduertisse, ꝙ Cœlestino tertio, qui fertur cum Constantia dispensasse, proximè Inn. 3. successit, qui non obstante facto suo prçcessoris capitulū. Cum ad monasterium, de indispensabilitate voti solennis inter decreta retulit. Quocirca D. Thomas idem gestum Cœlestini, si verū fuit, non ignorauit, sed quia non erat inter decreta relatum, nullā eius, vel rōnem habuit, vel mentionē fecit, sed decretum est Innocentij, tanquā de iure diuino, veneratus. Arguit rursus Palud. ꝙ in omni voto, et solenni, includitur voluntas Papæ, nisi aliud ipse voluerit, quare pro bono cōmuni totius reipublicæ potest in voto sōlenni dispensare. Sed tn̄ nescio vnde illā maximā suam corraserit. Si enim homo dum se per matrimoniū cōiugi tradit nulla illic Pontificis voluntas includitur dispēsandi, nec pro salute totius reipub. matrimonium Papa dirimere valet, cur cùm traditio voluntatis per votum solenne sit de iure diuino: non sit illa etiam absoluta, neque à Pontifice vllo modo dependens? Reliqua in q̄st. nobis citata, De iustitia & iure, locupletiùs dicta sunt.

Sylue-ster. *Palud.* *Suīa autoris.* *Nota.* *Paludani argumen.*

¶ Primum argm̄ sæpè & sæpissimè solutum est ex discrimine inter votū simplex & solenne. Votum. n. simplex quanuis apud Deum sub reatu et mortali obliget (qui intellectus est loco citato Pōtificis) est tn̄ mera ꝓmissio, & quāuis sit iureiurādo firmatū, contractum mr̄imonium non dirimit. Solenne verò quanuis cæremonia solēnitatis sit de iure Pontificio, est tn̄ vera traditio hominis eiusq; libertatis, & hac rōne iure diuino, imò & naturali, est indispensabile, vt satis superq; expositum est. ¶ Ad fm̄ etiam in superioribus responsum est, ꝙ quanuis copula non sit de essentia matrimonij, traditio tamen corporis, & libertatis ad illū vsum est de eius essentia, & hac parte repugnat religionis voto, per quod se homo suamque libertatem Deo dederat.

Sol. 1. argum.

DISTINCTIO TRIGESIMANONA, De cultus disparitate.

Textus. Cap. 1.

OST sacras ordines religionisq; uotum, quibus connubialis cō tractus impeditur, reliquum sit, ut de cultus disparitate exploretur, quemadmodum eiusdem sit matrimonij impedimentum. Ubi hoc præiactum sit fundamentum. Inter infideles matrimonium

constat legitimum: quippe cũ illud Deus & natura ab orbe condito, vt in superioribus dictum reliquimus, in officium generandi constituerit, & aduersus concupiscentiam in remedium. Illud verò quanuis nomen sacramenti inde fuerit sortitum, quòd vt ait ad Eph. 5. Pau. mysteriũ erat in Christo & ecclesia: qua vtiq; ratione Innoc. ca. Gaudemus, de diuortijs, ait, sacramentum coniugij apud fideles & infideles existere: non tamen perfectum fuit omninoq; ratum sacramẽtum gratiã conferens quousq; lege Euangelica hoc ei Christus ornamentum adiunxit.

Innocẽ.

Cap. 2. ¶ Fideli autem cum infideli contrahere, quod ecclesia vetat, non modò sacrilegium mortale est, verum & res nullius momenti: quippe cum eiusmodi matrimonium ob cultus disparitatem irritum sit & vanum. Nam & propter simile periculum, quod fideli ab infideli coniuge offertur, in Deutero. cautum erat, ne populus Israel vxores de filiabus alienigenarum acciperet, ne post Deos suos illos traducerent. Quare Esdras, quas Deus accipere vetuit abijcere iussit. Vnde ad Pollentium August. Ne nubat, inquit, fœmina nisi religionis viro, vel ne vir talem ducat vxorem iubet Dominus, monet Apostolus, vtrunque præcipit testamentum. Et Ambrosius lib. de Patriarchas c. 9. Caue Christiane Gentili vel Iudæo filiã tuam tradere. Et in Concilio vrbanensi iubetur, quòd si qs Iudaicæ prauitati coniugali societate coniungatur, à Christiano cœtu & conuiuio ac cõione ecclesiæ ꝑtinus segregetur.

Deut 7.

1. Esd. 10.

Can. Sicut cm. 28. q. 1.

Can. Caue. 28. q. 1.

Can. Si qs ibid.

Cap. 3. ¶ Hoc veruntamen non obstãte si infidelium cõiugum alter in fidem Christianæ familiæ nomen dederit, alterq; cum eo absque iniuria fidei & contumelia Saluatoris commorari consenserit, consilium est Pauli, vt eum nõ abijciat. Si quis, inquit, frater sororẽ habet infidelem, & hæc consentit ha-

1. Co. 7.

bitare

bitare cum illo, non dimittat illam. Et si qua mulier habet virum infidelem, &c. Sanctificatus enim est vir per uxorē fidelem & uxor per virum. Cano. Sic enī. *Quæ verba Augu. eodem loco enarrans subdit, Aliud esse de matrimonio inter fidelem infidelemq; contrahendo, aliud verò de illo, quod ab infidelibus in sua cæcitate fuerat contractū. Illud enim nullum est: de hoc* 1. cor. 7. *verò ait Apostolus quòd deus non iubet, sed tamē ipse dicit, ut fidelis infidelem, si lucrandi eum spes fuerit ulla, non deserat. Iam verò tunc temporis dum infidelis requisitus & monitus, ut Christianismum cū suo coniuge suscipiat, illum respuit, meritò censetur citra cōtumeliam Saluatoris nequire cum coniuge habitare.* Can. Iudæi. 28. q. 1. *Ob idq; iuxta tenorem Concilij Toletani, cōiuges ea lege distrahuntur, ut fideli liberum sit aliud inire matrimonium, per cuius contractionem antiquum dissoluitur.* Cano. Si ifidelis. 28. q 2. *Id enim Gregor. attestatur dicens; Contumelia creatoris soluit ius matrimonij circa eum, qui relinquitur.* Ca. Idololatria. 28. q. 1. *Unde August. in sermone Domini, sic verbum Christi de uxore fornicationis causa dimittenda interpretatur dicēs. Idololatriam, omnemque noxiam superstitionem fornicationem esse. Imò verò Apostolus ipse Ambro. ibidem interprete in hoc sensu ait, quòd si infidelis discedit, discedat: non enim est seruituti subiectus frater aut soror, in huiusmodi.* Cano. Si ifidelis. 28. q. 1.

¶ *Sunt tandem alia crimina, quæ licèt vinculum matrimonij non rumpant, ius tamen tori diuidundi tribuunt: nempe, dum coniux in fœdera matrimonij perniciosus est, ut si uxor venefica sit, aut quæ liberos enecat: aut si vir sæuitiam in uxorem exercet, aut si alter alterum ad latrocinia vel lenocinia incitat, aliosue id genus corruptos mores ei impingere molitur. Idē nos Christus curauit admonitos dicēs, Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & proijce* Cap. 4. Mat. 5.

abs te. Et si dextra manus tua scandalizat te, abscinde eam & projcie abs te. Expedit enim tibi, vt pereat vnum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuũ eat in gehennam.

DISTINCTIONIS TRIgesimanonæ. Quæst. vnica. De cultus disparitate.

ARTICVLVS I.

Vtrùm inter infideles legitimum possit matrimonium contrahi.

IS, quæ superiori distinctione de sacris ordinibus & solẽni voto, nuptiarũ vincula dirimẽtibus disputata sunt, proximè de religiõe Christiana accedit sermo vtrum dirimere ẽt possit matrimonium. Primò ergo quæritur, utrum inter infideles possit matrimonium consistere. Et arguitur à parte negatiua. Matrimonium est sacramentum ecclesiæ: sed baptismus est sacramentorum ianua: ergo infideles, qui non dum baptismate loti sunt, matrimonium inire nequeunt, sicuti neque alijs sacramentis exornari. Partis negatiuæ. ar. 1

2. Arg. ¶Secundò. Duo mala uehementius sunt boni impedimẽtum, quàm unum tãtum: sed fidelis cum infideli cõtrahere nequit: ergo multò minus infidelis cum infideli.

3. Arg. ¶Tertiò arguitur, q saltem inter duos infideles diuersarũ sectarũ matrimonium non sit legitimum. Disparitas.n. cultus inter Christianũ & Gentilem matrimoniũ dirimit: ergo & inter Iudæum & Gentilẽ, seu inter Iudæum & Saracenum.

Pars affirmatiua. ¶In contrarium tamen est uerbum Pauli. 1. Corinth. 7. ubi ait, Si quis frater uxorem habet infidelem, & hęc consentit habitare cum illo, non dimittat illã. Vbi infidelem uxorem appellat, quę si uult, saluo honore fidei, manere cum uiro fideli sinẽ nouo consensu est uera uxor.

Decis. art. ¶Ad quęstionem duabus breuissimis conclusionibus sub distinctione respõdetur. Matrimonium enim, ut in superioribus monstratum est, trinam induit rationẽ. Est.n. cõtractus naturæ in officium propagationis humani generis. Cedit etiam & in remedium aduersus concupiscentiam. Sortiturq; deinde sacramẽti uirtutem ex institutione Christi. Sit ergo prima cõclusio. Inter infideles põt contrahi constareq; matrimoniũ quatenus est naturæ contractus & concupiscentiæ remediũ, qđ quidem uinculum habet indissolubile nisi per solam Dei dispensationem religionis causa dissoluatur. Cõclusio ꝓbatur. 1. cõcl.

Ratio. Natura Deusq; eius parens & institutor in medijs ad finẽ necessarijs nõ deficiunt: finis autem propagãdi humani generis illico ex eius creatione ortũ habuit: ergo & tunc medium ad id necessarium fuit institutum: illud autem fuit matrimonium, ut dictum est: ergo in statu naturæ integræ institutum est, dum dixit Deus; Crescite & multiplicate, id quod Gene. 2 insinuauit Adam dicens. Hoc nunc os ex ossibus meis & caro de carne mea, propter hanc relinquet homo patrem & matrem & adhærebit uxori suæ, & erũt duo in carne una, ut latius dist. 26 præmonstratum est. Eadem ratione constat, illico post lapsum primorum parentũ, ut ibidẽ adiecimus, idem matrimonium in remedium concupiscentiæ cessisse. Hinc fit matrimonij uinculum, ab illo tũc tempore conditi orbis esse suapte natura indissolubile, vt distinct. 27. q. 2. ostendimus: nam tale tunc institutum est, quale finis eius exigebat, qui erat procreatio educatioq; prolis, quæ sine perpetuitate matrimonij fieri nequit commodè. Quocirca Christus Matth 19. indissolubilitatem matrimonij ad priscam eius institutionem retulit, atque adeò uim antiquæ legis naturæ confirmans conclusit, Quos Deus coniunxit, homo non separet. Sed nihilominus Deo ipso autore naturæ dispensante per susceptionem Christianismi infidelium matrimonium dirimitur, ueluti & inter nos matrimonium ratum per religionis ingressum. Indissolubilitas matrimonij. Mat. 19

¶ Quod si mihi legem diuortij obieceris, qua licebat vxores repudiare, iam distin. 33. responsum reliquimus, credentes, diuortium nunquam tanquam licitum fuisse permissum, sed vt impunè fieret. Quòd si secundùm alios admittatur, dispensatum fuisse cum Iudæis, nihil contra nos: quia Deus tanquam autor naturæ dispensare poterat. Cum gentib. tamen non video quo modo fuerit dispensatum, nisi ignorantia eos à culpa exemerit.

Cõcl.

¶ Secunda conclusio. Matrimonium, quatenus sacrm nouæ legis est, gratiam conferens, ante Christum eius institutoré nusquam gentium extiterit. Res est liquida, quoniam sacra ex latere Christi pendentis in cruce ꝑmanarunt, indeq; per ipsius institutionem virtutem conferendi gratiã adepta sunt. Quocirca nec sub lege Mosayca, neq; vero sub lege naturæ illis, qui in gratia & amicitia Dei matrimonia confœderabant, vlla virtute operis conferebatur gratia, neq; si modo catechumeni matrimonia contraherent.

Solut ar gum.

¶ Et hoc est, quod primũ argm̃ conuincit: nam baptismus est ianua sacrorum, & ideo ante ipsum nuptiæ nõ sunt sacrm: sunt tamen matrimonium & in officium & in remedium.

Obiectio.

Quòd si contra quis illud obijciat Pauli ad Ephes. 5. vbi inducens illud, Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & erunt duo in carne vna, subdit, Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico Christo & ecclesia: vnde insinuatur, ante Christum natum matrimonium fuisse sacramentum.

Dilutio

Respondetur, sacramentum bifariam accipi, vno modo secundùm propriam, sed tamen nudam rationem sacramenti, quæ est, esse signũ rei sacræ, quamuis gratiam non conferat, vt erant sacramenta veteris legis Et hoc pacto mrimonium & in lege naturæ erat sacrm id est, mysterium & signum significans vnionem Christi & ecclesiæ futuram, per quã nos sãctificamur. Et hoc est quod ait Innoc. in c. Gaudemus. de diuor. quòd sacramentum coniugij apud fideles & infideles exsistit Non tamen erat sacrm nouæ legis, qui est secundus modus, s. ratio perfecta sacramenti.

Mrimonij perfectio duplex.

¶ Ex his consequitur, ꝙ matrimonium antequàm esset sacramẽtum, quàuis esset perfectum perfectione naturali, vt per qđ proles tum gigni poterat, tum naturalibus legibus imbui & educari, non tamen erat omnino perfectum perfectione supranaturali, quæ cõsistit in gratia Dei. Nam etsi possent tunc coniuges per cõuersionem in Deum gratiam obtinere, vt dignè posset filios procreare, non tamen illam gratiam virtute matrimonij nanciscebãtur, ad eiusmodi liberos tanquã filios Dei adoptiuos educandos Quapropter perfectio matrimonij in lege naturæ erat materialis, respectu perfectionis euangelicæ, quæ ceu suprema forma ei complementum adhibet.

Species mrimonij tres. Prima.

¶ Vnde Magister senten. pręsenti dist. quem Gratianus sequitur 28. q. 1. can. Si quis, tres species matrimonij colligit Est enim coniugium legitimum, sed nõ ratum, ut inter infideles: quia secundum leges naturales & mores prouinciæ cõtrahitur, non tñ est ratum, quia dissolubile est per repudium, Ego aut dixerim per solam susceptioné Christianismi.

Secũda.

Secundũ est vice versa ratum, sed non legitimum, vt inter fideles clandestinũ: quia indissolubile est, sed pręt leges & iuris solennitates.

Tertij.

Sed tertium est ratum & legitimum, vt sacrm matrimonij solenniter celebratum, iuxta decretũ Euaristi. 30. q. 5. can. Aliter. Quanquam profectò sacrm gentilium simpliciter potest dici ratum, quia nisi Deo dispensante per conuersionem ad fidem indissolubile est, sicuti & inter fideles mrimonium per verba de præsenti ratum quidem est, licèt per ingressum religionis dissoluatur.

Obiectio. 1.

¶ Quod si quis argumenta Gratiani objiciat ead. 28. q. 1. in capite. quę à theologis mutuatus est. Omne qđ non est ex fide, vt ait ad Rom. 14 Pau. peccatum est: coniunctio autẽ infidelium non est ex fide: ergo est peccatũ, ac perinde nec vr̃ esse mrimoniũ, cùm mrimonium sit à Deo.

Obiectio. 2.

Item secundum Augustinũ, Non est uera pudicitia hominis infidelis cum cõiuge sua: mrimoniũ autẽ culpã tollit impudicitiæ: ergo illic nõ est verum mrimonium.

Dilutio primæ obiectionis.

¶ Ad primum respondetur, sensum Apostoli nõ esse, ꝙ omnia opera infidelium sunt peccata, sed illa, quę ex infidelitate procedunt Imò sensus eius legitimus est, vocare fidem conscientiã: quod. n. fit cõtra cõscientiam, peccatum est Et ideo neq; cõtractus matrimonij inter infideles neq;

eius usus, si fiat causa procreandæ prolis seruandæq; fidei uxoris peccatum est, sed est actus moraliter bonus. Attamẽ absq; charitate nullũ opus obtinet virtutis absolutè gradum aut verè nomẽ, sed est virtus ẽm quid. Et hoc est, quod ait Augustinus, pudicitiam infidelium non esse verã virtutẽ: quod & de Christianis in peccato agentibus asserere simili modo poterat.

Dilutio secundæ obiectionis.

¶ Primum igitur argũ iam solutum est Et ad ẽm negatur, duo mala: scilicet, duo infideles plus obstare mrĩmonio, quã obstat Christianus cum infideli: quia in hoc secundo disparitas cultus trahit proles ad diuersos mores & instituta. Quod quidem obstat educationi liberorũ non solùm ẽm gratiam, quæ est supernaturalis perfectio sacramenti, verùm et secundùm virtutes naturales, quæ est naturalis eius perfectio: nam ipse virtutes naturales in Christianismo perfectè docent, in infidelitate verò imperfectè. Quando verò ambo coniuges sunt infideles, eiusmodi educatio per rõnem mrĩmonij nõ impeditur: quia nõ est disparitas cultus. Præterquàm quod ecclesia ius habet super fideles, super infideles verò non item: quia vt ait Pau. de ijs, qui foris sunt, nihil ad nos.

Solutio 2. argu.

¶ Circa materiam verò tertij argumenti, si inter infideles ipsos esset cultus disparitas, vtpote diuersæ sectæ, quæ matrimonium impedirent, notandum est, quòd ante legem scriptam, cùm non alia vigeret lex, quàm naturæ, nulla erat talis disparitas, sed promiscuè omnes gentes poterant inter se iure naturæ matrimónia contrahere. Tametsi Abraham noluerit filio suo Isaac ex gente Chananæa, vbi commorabatur, mulierẽ desponsare propter mysterium inimicitiarum, quæ inter gentem illam & suam sobolem erant futuræ Sed Rebeccam ex cognatione sua accersiri iussit Ioseph autem Hebræus Asenem Aegyptiam duxit: & Moyses ipse Sephoram Madianitem. Postmodum verò sub lege Mosayca Deus populo illi matrimonia cum gentibus terræ promissæ interdixit. Sic enim cautum legitur Deutero. 7. ne cum Hethæis & Gergezæis & Amorræis, & Chananæis, & Pherezæis, & Eüæis, & Iebuzæis septem gentibus cõiugia sociarent Et ratio erat, ne illorum idololatria, & corruptis moribus contaminarentur. Quapropter statuerat Deus gentes illas ex illa terra stirpitus conuellere. Cum alijs vero gentibus illud non prohibuit, imò lex erat Deuteron. 21. Si egressus ad pugnam videris mulierẽ pulchram in medio captiuorũ, & adamaueris eam, introeas ad eam, dormiesq; cũ ea, & erit tibi vxor. Quod verbum, vt ait Sanctus Thomas, vel intelligitur de alijs nationib. cum quib licitè poterant iura cõnubia, vel loquitur, qñ illa captiua ad cultum & legem Dei conuerti volebat.

Tertij ar. suppellex.

Isaac & Rebecca.

Ioseph & Asenem.

lex Moysi.

Rõ illi9 legis.

Deuter. 21.

¶ Dubium tñ est, vtrùm prohibitio illa Deutero. 7. contrahendi matrimonia cũ illis septem gentibus intelligeretur solũ tanquã præceptum obligãs ad mortale: an verò tanquam matrimoniũ irritans, veluti si modo fidelis cum infideli cõtraheret. Quod enim in primo sensu duntaxat intelligeretur, inde apparet, quod post illam legem Salomon duxit Raab ex Hiericho Chananæam, Iosue. 6. & Booz filius eius Ruth Moabitidẽ, & Hester nupsit Assuero. Et quod vrgentius mouet Salomon, vt legitur. 3. Regũ 11. duxit alienigenas plurimas, vt filiam Pharaonis & Moabitidas, atq; alias ex illis gentib quas Deus prohibuerat Et tamẽ subditur, quòd fuerunt ei vxores quasi reginæ septuaginta, & concubinæ trecentæ: vbi vxores nominantur à cõcubinis distinctæ. Et idem arguitur de Samsone, qui Dalilam duxit è genere gigantæo.

Dubiũ circa legẽ Moysi.

¶ Sed profectò ijs non obstantibus probabile videtur (quanuis nec contrarium probabilitate careat) intellectum illius legis, illegitimas fecisse personas illas ad matrimonium, nisi vellent ad Iudaismum conuerti, sicut modò non posset infidelis cum fideli contrahere, nisi conuerteretur ad fidem. Et ratio est, quia lex illa erat lex Dei, per quam peculiarem populum ad suum ipsius cultu instituebat: atque adeò tanta fermè erat inter illos fideles & infideles cultus disparitas, quãta modo inter infideles & nos. Non ergo satis videretur illi populo consultũ, nisi matrimonia cum corruptissimis illis alienigenis idololatris inita manentibus in sua perfidia essent irrita. De alijs vero gẽtilibus non erat par ratio, vt art. seq. dicturi sumus. Vnde Esdras, vt li. 1. cap. 10. legitur, quia filij Israel præuaricati fuerant, vxores alienigenas ducentes,

Sñia autoris.

Ratio.

Esdræ 1 decimo.

res, iussit coegitque illos ab vxoribus illis separari; quod nô fecisset, si matrimonia fuissent valida. Tametsi Aug ad Pollétiû de Adulterin. coniugijs lib. 1. cap. 18 dicêt nô asserat, insinuat tñ fuisse cõiuges, sed iussu Dei pp periculû idololatriæ, quod maritis imminebat, fuisse depulsas. At verò fortasse quando Israelitæ eas duxerût, fuerunt ad Iudaismum conuersæ, sed postea ad idololatriam reuersæ. Vel fortasse alienigenæ illæ erant ex alijs gentibus, cû quibus non erât matrimonia interdicta. Veruntamen etiã si ex Chananæis & alijs gentibus interdictis aliqui vellent legem circuncisionis profiteri, non erant repellendi, neque ab ipsorum Iudæorum nuptijs arcendi. Lex enim generalis extat Exodi, 12. qd si quis peregrinorum vellet in eorum coloniam transire, circuncisus admitteret. Et hoc est quod S. Tho. nuperrimè citatus insinuauit, dicês sub disiunctione, qd poterant cum captiuis concilia ti connubia, vel ex alijs nationibus, vel si vellent Iudaismum suscipere.

Obiectionû dilutio. ¶ Et ideo ad obiecta respondetur, quòd Raab ad Iudaismum fuit conuersa antequam nuberet Salomon, & pariter Ruth. Hester verò, vt ex eius historia colligitur, reuelatione & iussu Dei nupsit Assuero. Et Samson Dalilæ. Iudiciû enim. 14. legitcõnubium illud à Domino factum esse, vt quæreret occasionem cõtra Philistijm. Præterquàm quòd neque Assuerus neq; Dalila erant ex alienigenis interdictis.

De Salomone. De Salomone verò non est tam facilè respondere: nam expressè habet historia, quòd accepit Amonitidas & Sidonias & Hethæas de gentibus, de quibus Deus iusserat, ne cum illis matrimonium contraheret. Attamen in primis, quod in huiusmodi copulâdis sibi vxoribus grauissime peccauerit, historia ipsa prædicat & ideo nil mirum si dicamus, quòd ex illis alienigenis vxoribus illæ quidem, quæ ad Iudaismum conuertebant (quod forsan faciebât, vt tanto fruerentur honore) erât veræ vxores: illæ vero, quæ non conuertebantur, erât vxores de facto, cum quibus scilicet de facto contrahebat, non tamen de iure: atque adeo illa matrimonia non erant legitima, vt 33. dist. de libello repudij diximus. Adde quòd filia Pharaonis, & forsan aliarum aliquæ non erant ex interdictis, sed ex alijs gentibus. ¶ Sed aliud quispiã forsan interrogabit, virum inter ethnicos potuissent respublicæ ciuiles & principes leges cõdere, quibus matrimonia cum extraneis prohiberent taliter vt nulla essent. Apparet enim id minimè potuisse, cùm ius naturæ eam facultatem fecerit vniuersis. S. Tho. hic art. 2. ad 3 arg. nihil aliud respõdet, quàm quòd iure naturali aut diuino nõ prohibetur quominus quicunque infideles possint cû alijs etiam diuersi ritus & sectæ contrahere: quia apud Deum nihil refert, qualitercûque quis à fide deuiet. Neque vero ecclesia id prohibet, cùm non sint suæ iurisdictionis. Concedit tamen quod ius naturę per ius positiuû potest restringi, sed silentio de principibus infidelium prętermisit an possint talia matrimonia cohibere.

Dubiû.

Sol. S. Th.

Solu 1. dubiis. ¶ Ad hoc ergo dubiû primû respondetur, qd ante orbê redemptum nulli gentiû poterant cum Iudæis matrimonia cohibere si vellent Iudaismum profiteri, sicut modo non possunt prohibere cû Christianis si vellent ad religionê cõuerti: quia illa erat lex Dei, cui nullû ius humanû reniti poterat. Secundò dicimus, qd lex illa iudicialis synagogæ prohibens matrimonia cû illis gentib prorsus iã expirauit: quia tota lex quantùm ad illa iudicialia antiquata est. Et ideo si ipsi qñ habebant. Rempublicã legê aliã similem non tulerunt, cû quibuscunq; gentium possunt nunc nuptialia consortia confœderare. Tertiò cû probabilitate possumus asserere, qd quæcunq; respublica etiã infidelium pôt leges condere matrimonia irritantes si suę Reipublicæ expedierit. Verbi gratia, si diuersæ sectæ gêtilium inter se inimicitias gererêt, posset vtraque respublica matrimonia cum altera interdicere, vt non tenerent. Nam matrimonialis contractus est partim ciuilis, qua vtique ratione subcitur Reipublicæ quatenus ad pacem & trãquillum statum Reipublicæ pertinet: in hac enim parte infideles non sunt fidelibus inferiores: & fideles principes nostri, vt distin. sequenti dicemus, possunt huiusmodi leges facere, nisi ab ecclesia cohibeantur. Ecclesia verò nõ potest in hac re, quæ ad suam ipsorum attinet Rempublicam infideles cohibere. Hoc dixerim, quia fertur Saracenos lege sua publicè

Solu. 2.

Solu. 3.

Saracenorum mos.

blicè lata esse prohibitos cum Iudæis per nuptias cõmisceri. Quod si ita est, profectò suspicor illa matrimonia non tenere. Et ideo si tales cõiuges fidem nostram susciperent, deberent ad tollendum scrupulum denuo in matrimonium cõsentire, alioqui nullum esset. Si tamen lex illa sic inter eos obseruatur, vt non reputetur matrimonium. Et per hæc solutum restat tertium argumentum.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm fidelibus modò liceat cum infidelibus inire coniugia.

Xpedita re de infidelib quæritur subinde de fidelibus Christianis, vtrũ liceat eis cum infidelib. matrimonia cõtrahere. Et arguit à parte affirmatiua. Antiquo Israelitico populo licebat cũ aliquibus ethnicorũ, etsi iudaismũ non profiterent, matrimonia cõtrahere: ergo nõ est cur & nũc in ecclesia non liceat: quia tunc tanta erat cultus disparitas inter illũ populũ & idololatras, quanta modo inter nos & ipsos. ¶Secundò arguit. Sponsalia ad matrimonia ordinant: sed sponsalia inter fidelem & infidelẽ sub conditione, si velit cõuerti, sunt firma & obligatoria: ergo & matrimoniũ. ¶Tertiò. Inter duos Christianos potest esse disparitas cultus, vt si vnus esset hereticus vel apostata, & alter catholicus: sed matrimonium inter istos est validum, neque dirimitur: ergo similiter inter fidelẽ & infidelem matrimonium consistit.

Partis affirmatiuæ argu. 1.

2. Arg.

3. Arg.

Pars negatiua.

¶In contrarium est verbum Pauli. 2. Corinth. 6. Quæ cõuentio lucis ad tenebras? maxima autem temporalis cõuẽtio, quæ inter homines esse pôt, est cõnubialis: ergo inter eum, qui fidei luce resplendet, & eum, qui tenebris infidelitatis caligat, nequeunt fœdera matrimonialia cõuenire.

1. Conclu.

¶Ad quæstionem duabus cõclusionibus respondetur. Prima. Matrimonium inter fidelem & infidelẽ & peccatum graue sacrilegij est, quo scilicet sacra religio commaculatur & nullũ est prorsus. Hęc enim proprie est cultus disparitas: quippe cum Christiani verum Deum colant, infideles vero non nisi falsos. Ob idq; cultus disparitas inter impedimenta connumeratur matrimonium dirimentia.

Quęstio

¶De ratione autem & fundamento, cui cõclusio hæc innititur, dubitatur, utrùm scilicet sit de iure naturali aut diuino, an uero solo iure Pontificio sancita. Arguitur enim quòd sit de iure naturali. Finis enim naturalis matrimonij est non solũ generatio (quã utique cultus disparitas non impedit) uerùm & liberorum educatio, quę quidem vtrique simul parenti curæ esse debet, vt concordi proposito liberos moribus imbuant: fidelis aũt infideli in hoc negatio concors esse nequit: quia cùm minimè eandẽ pro fiteantur religionem, neque vero eandẽ sacramenta & sacrificia aut cęremonias colant. vterq; prolem ad suam religionẽ pertrahet, atque adeo educatio eius impediretur. Eadem ratione & huiusmodi cultus disparitas secundo matrimonij fini, qui est trãquilla cohabitatio in eadem domo, aduersatur: nam inter quos religio & vitæ institutũ non conuenit, re vera pax constare nõ pôtest, neque amor coalescere.

De iure naturali.

¶Secundò & eadẽ conclusio vt iure diuino præcepta, vt patet ex illo præallegato Pauli, vbi ad literã cõmerciũ fideliũ cum infidelibus vetabat, Nolite iugũ ducere cũ infidelibus. Quæ. n. participatio iustitiæ cũ iniquitate, aut quæ societas lucis ad tenebras? Quæ aũt conuentio Christi ad Belial? aut quæ pars fideli cũ infideli? Quis aũt consensus templo Dei cũ idoli? Vos. n. estis templũ Dei viui: &c. Et 1 Corinth. 7 Mulier si dormierit vir eius, liberata est: cui aũt vult nubat tantũ in Domino. quod quidem verbum Pollentius, contra quem Augustinus de adulterinis cõiugijs scripsit, glossabat: id est, tantùm Christiano. Vnde colligebat, solùm inter Christianos constare matrimonia, ob idque Apostolum contra præceptum Domini permittere, vt fidelis maneat cũ infideli, si vult manere sine contumelia saluatoris. Augustinus vero per distinctionem ei respondebat concedens, illud verbum intelligi de matrimonio contrahendo, inter fidelem & infidelem: quod ait esse contra preceptum noui, & veteris testamenti: aliud verò, quod manere possit fidelis cum infideli, intelligi de matrimonio in infidelitate cõtracto: & refertur à

De iure diuino.

Paulus.

Tãtum in Domino.

Augusti ni dilutio.

Gratia-

In domino. Gratiano. 28. q. 1. can. Sic enim. Eadem expositio tantùm in Domino, fuit antiqui Tertulliani lib. 2. ad vxorem, estque Ambrosij in commẽtarijs eiusdem epistolæ. Et Hieronymi aduersus Iouin. libr. 1. & ad Gerontiam. Item ad idem arguitur exemplo veteris legis, in qua vt artic. superiori diximus, nuptiæ inter fidelem populum & gentes illas terræ promissæ iussu Dei inhibitæ erant.

¶ Et tandem arguitur, quòd huiusmodi matrimonium præsentaneũ secum adferat periculum peruersionis fidelis coniugis, vt exemplo Salomonis 3 Reg. 11. constat: vbi legitur, alienigenas vxores cor eius deprauasse, & in idololatriã suã immersisse. Idemq́; 1. Esdræ. 10 habetur documentum. Et Samsonis cõiugium cum Dalila eius fuit internicies. Cuius exemplum inducit Ambro libr. 9. epistolarum epistola. 1. quæ est ad Vigilium: cum alio de Phinees, qui gladio Hebræum & Madianitem trãsfixit, vbi multis rationibus probat esse cõtra ius naturale & diuinũ, vt fidelis cum infideli contrahat. Nã cum ipsum, inquit, coniugum velamine sacerdotali & benedictione sanctificari oporteat. quomodo potest cõiugium dici vbi non est fidei concordia? Cum oratio cõis esse debeat, quo modo inter dispares deuotione potest esse cõiugij cõis charitas? Iure ergo diuino & naturali, videtur cultus disparitas matrimonium impedire.

De Salomone.

Ambr.

De iure Pontificio.

¶ His tamen nihil obstãtibus communis opinio tum theologorum, tum etiam Iurisprudentium est, quod non sit impedimentum dirimens nisi tantum iure Põtificio Et patet hoc, quia in tota lege euangelica non habetur tale impedimentum matrimonium dirimens. Imò verò Christus, vt sępè diximus, nihil iuris naturę in matrimonio immutauit præterquàm ꝙ fecit, vt esset sacramentum gratiam cõferens. Quin euidens argumentum est, nõ esse de iure diuino eiusmodi mr̃imoniũ fidelis cum infideli prohibitum: alioqui per hoc, quòd alter infidelium cõuerteretur ad fidem matrimonium dirimeret. Quare Paulus non potuisset consulere, quòd si infidelis velit sine contumelia saluatoris cum fideli manere, eum fidelis non deferret. Neq; vero in veteri lege, vt præcedenti art. dicebamus, cõnubium erat cũ oĩbus infidelibus fidelib. interdictũ. Sed solùm cũ septem illis gentibus terræ promissæ ꝑpter imminens periculum idololatrãdi. Quod Christus suæ familiæ nõ vsq; adeo timuit, sed suæ ecclesiæ rem cõcredidit, vt de huiusmodi cõnubijs disponeret. Et quicquid fuerit de illa vetusta lege, legalia eius iam cessauerunt. Et verbũ illud Paulinum, nubat tantum in Domino, Calixtus in epistola ad vniuersos Galliarum episcopos, atq; alij non exponũt, nisi ꝙ nubat tantum regulariter: id est secundũ leges coniugii. Admonet enim vt matrimonium fiat ad gloriã Dei. Et hic est legitimus sensus. Sed nihilominus licèt fiat in peccato, non propterea dirimitur. Adde, quòd neq; omnia Pauli præcepta sunt de iure diuino, vt supra inter tractandum de bigamia dicebamus. Neq; illud, Quæ conuentio lucis ad tenebras? cõnubiale cõmercium expresse vetat. Quin adde, ꝙ si ius positiuum nõ obstaret, eueniret posset, vt salubre esset fideli cum infideli contrahere: scilicet, quando certus esset sibi non imminere periculum, sed spes ei fieret, quòd posset infidelem lucri facere. Tunc enim consulit Paulus, ne fidelis infidelem deserat. Quare & posset illam ducere.

Ratio prima.

Can. Sicut alie tius. 7. q. 1.

¶ Apparet ergo cũ moderamine & tẽperata distinctione respondendũ. Aliud. n. est de impedimẽto loqui, ne tale mr̃imoniũ fiat, aliud vero de impedimẽto illud dirimẽte. Enimuero iure et Pontificio secluso, stãdo in mero iure naturali & diuino, si Christi fidelis cũ infideli cõtraheret, illud esset genere suo mortale, nisi aliqua vrgens vel expediẽs cã culpã excusaret. Et hoc est qđ ait Aug esse cõtra præcepta veteris & noui testi. Præceptum n noui testamenti appellat illud Pauli de filijs Belial cũ filijs lucis: & illud, Nubat tantũ in domino: quæ non sunt propriè præcepta diuina Sed re vera rationes inductæ id cõfirmare vidẽtur: vix enim absque imminenti periculo fidei tale matrimonium iniri posset: quin in magnam iniuriam fidei resultaret, religioque Christiana maxime inde contenebresceret: si filij Belial legibus connubialibus cum filijs lucis cõmiscerentur. Et ægtè fieri posset, quominus liberi in periculo versarentur deflectendi ad infidelitatem, ut patet, si modo

Autoris solutio.

Aug. c. Sic eni. in fine. 28. q. 1.

dò Christiana fœmina Iudæo vel Saraceno nuberet. ¶ Statuitur nihilominus præsentis articuli secunda cõclusio. Matrimonium per cultus disparitatem dirimi, ius est mere positiuum ecclesiasticum. Sed tñ re vera si decreta consulas, neq; hoc in iure alicubi apparet expressum, nã oẽs, qui citantur canones, sunt sanctorũ patrum, vt Augustini, Ambrosij aut Cypriani, aut cõciliorum prouincialium. Asserta vero sanctorũ, nisi publica autoritas vniuersalis ecclesiæ accedat: nempe, Pontificis, aut œcumenici concilij, non habent vim aut articuli fidei aut legis ecclesiã obligantis. Neque synodi prouinciales sine vniuersali talẽ habent autoritatẽ. Itẽ cano. Caue. 28. q. 1. Ambrosius non solùm cauere iubet connubia cũ Gentili aut Iudæo, verũ eodẽ verborum tenore ẽt cum hæretico. Et similiter can. Non oportet, concilium Agathense cum hæreticis prohibet iniri coniugia: & tñ connubia cũ hæreticis, vt paulo post videbimus, non dirimunt. Et can. Si quis Iudaicæ. cohibens connubia cũ Iudæo nõ est nisi concilij prouincialis Vrbanensis. sicuti & conci. Toletanum. 3. quod ca. 14. in ipsum prohibet. Neq; loquunt nisi speciatim de Iudæis. Imo sunt qui dicant, nullũ vniuersale cõciliũ quidpiam de hac re decreuisse. Sed isti non viderant conci. Calcedonẽse œcumenicum vnumq; ex quatuor præcipuis, vt ait Gregor. vbi cap. 14. fidelium nuptiæ cum infidelibus iniri prohibentur. Similiter tamẽ cum hæreticis: & ideo quia si cum hæreticis contrahantur, nõ dirimuntur, non inde clare colligitur, quòd si cũ infidelibus copulentur, sint dirimenda. Igitur, in nullo citatorum canonum, neque alibi in iure exprefsè habetur, quòd matrimoniũ, si inter fidelem & infidelem cõtrahatur, sit dirimendum, sed solùm præcipitur ne fiat. Nam c. Iudæi. 28. q. 1. de matrimonio inter infideles contracto cùm alter coniugum fidem suscipit, præcipit, vt dirimat. Atqui & Cyprianus in sermone de lapsis licèt ad malos mores pertinere cõfirmet, iungere cũ infidelibus vincula matrimonij, insinuat tamẽ tunc in more fuisse talia connubia, & tamen dissoluere ea non iubet, sed ait illud esse prostituere gentibus membra Christi. Quam quidem Cypriani sententiam referens Aug. lib. 1. de fide & operibus ca. 19 ait (quasi cõsuetudinẽ deplorando) Nostris tẽporibus iã nõ putant esse peccata: qm̃ re vera in nouo testã nihil inde præceptũ est: & ideo aut licere creditum est, aut velut dubium derelictũ est. Ex quibus sanctorũ verbis colligitur, illo seculo morem viguisse, vt fideles cum infidelibus nuptias texerent. ¶ Hæc autem dicere constituimus, nõ quidem ad infirmandam cõclusionis catholicam veritatem, sed vt huic, quæ eius infirmitas videtur, medeamur. Conclusionem ergo mos vniuersalis ecclesiæ receptissimus satis superq; confirmat. Neque catholicis alia est exploranda ratio, sed vt hæreticis etiam respõdeatur, dicimus, ecclesiam sanctorũ testimonijs & rationibus præfatis edoctã, imò traditione apostolorum instructam & sancto flamine irradiatam hãc sustinere veritatem; vt matrimonium inter fidelem & infidelem si contrahatur sit nullum. Quoniam non opus est, vt omnes ecclesiæ cõsuetudines sint scriptis mandatæ aut inter decreta relatæ dicente Apostolo. 2. ad Thessalo. Tenete traditiones, quas didicistis siue per sermonem siue per epistolam nostram. Neque vero illo seculo prope ætatem Cypriani aut Hieronymi hæc cœpit institutio, sed certe ab apostolis, licèt tunc nõquam Christiani sanctũ morem corrum pere pergerent, quibus ideo sancti patres reclamabant. Quinimo ætate apostolorũ in contrarium plus iusto Christiani propendebant: scilicet, vt cùm primùm quis fidem susciperet, cõiugem desereret. Cui quidem mori Paulus se se obiecit consulens, vt si coniux infidelis cum fideli vellet sine iniuria Saluatoris manere, non repelleretur, sed potius fidelis eum lucrifacere satageret.

¶ Hinc fit, quòd quanuis fidelis cum catechumena antequam sacramentum susciapiat contrahere tentet, nõ obstãte quòd illa credatur in gratia & amicitia Dei existere, matrimonium fit nullum. Et ille est sensus Ambrosiani verbi citato cap. Caue. quòd etsi Christiana sit: nempe, catechumena, non est satis, nisi ambo initiati sint sacramẽto baptismatis. Etenim cùm matrimonium verè fit sacramentum, & baptismus fit omnium sacramentorum ianua, per quem homo peccatis moriens

&ad

[Marginal notes: 2. Conclu. — Nota. — Can. Cau. — Conci. calcedonense. — Cypria. — Aug. li. de fide & operibus. — Nota. — Conclusio mo re serua tur. — Prohibitionis huius ortus. — Tẽpore apostolorum. Paulus. — Cum catechumeno. — Ratio.]

& ad innocentiam: resurgens, seu virgo vti ait Pau. Christo nubit, fit vt legitima materia matrimonij carnalis contrahendi non sit nisi Christianus cum Christiana: nempe, vt spirituale matrimoniũ carnale antecedat. Quocirca legibus ciuilib. iis Christianis, qui talia intentant sacrilega matrimonia, potius facta, quàm vera, decreta sunt supplicia, vt l. Neq. Christianam. C. de Iudaeis, vt scilicet tanquam adulteri puniantur.

Pœna.

¶Vnde verbum concilij Calcedonẽsis supra citati, quo Christianis non permittitur in sacramento coniugij iungi Iudęo vel pagano, nisi forte spopõderit se venire ad orthodoxam fidem, intelligitur de sponsalibus sub conditione suscipiendæ fidei nam si intelligatur de matrimonio de p̃senti, nullum erit antequam fidem ille per baptismum suscipiat. Glossa nanq; super cap. Veniens. de presbytero non baptizato. quæ ait, ante baptismum fluminis solum flaminis sat esse, vt possit quispiam sacrm̃ eucharistiæ suscipere, explodenda est tanquã erronea, Imò esset peccatũ illud suscipere, & ei ministrari. Sed glossatorem verbum textus fefellit, quo videtur Innocẽtius insinuare, baptismũ non esse ianuam omnium sacrorum. qđ quidem vt dist. 26 q. 2. art 3. in fine, praemonuimus, nõn nisi narrando & disputando refert, imò contrarium ibi de presbytero non baptizato definit.

Cõc. cal cedonẽ.

Gl. cap. Veniẽs.

Cap. Veniẽs intellect⁹.

¶Ex hac secunda conclusione responsum colligitur si quis sciscitetur, verùm Papa possit dispensare, vt fidelis cum infideli ꝑ mr̃imoniũ copuletur. Etenim cùm sup omne ius positiuũ Papa ex rõnabili cã dispensare queat, fit vt super eiusmodi matrimoniũ id ipsum valeat. Imò quanuis absq; vlla causa, vt contraheretur dispẽsaret, matrimoniũ teneret. Sed tamẽ absq; vrgentissima id facere fas non esset.

Sol primi arg.

¶Ad primum igitur argumẽtum posset quis forte neque absq; omni prortus ꝓbabilitare respondere, quòd Iudæis cum nullis infidelibus fas erat matrimonia contrahere, nisi circuncisionis legem susciperent. Vt lex illa Deuter. 21. de cõtrahendo cum captiuis fœminis intelligeretur, si vellent Iudaicam legem suscipere: nam eadem rõ militare videtur de omnib. idololatris, quæ de Chananæis propter cultus disparitatem: & propter periculũ Iudæis oblatum idololatrãdi cum vxoribus. Nihilominus s̃m aliam opinionem r̃ndetur, ꝙ non erat tunc tanta cultus disparitas inter Iudeos & gentes, quanta modo inter nos & infideles. Et rõ est, quia lex illa non obligabat vniuersum orbem, sed peculiarem illum populũ. Quocirca in lege naturæ poterant hoies saluari. Et iõ rõ fidei synagogæ non excludebat naturale ius matrimonii cum aliis gentibus: quanuis per accidens peccatum esset cũ illis contrahere, si periculũ Iudæo crearetur idololatrandi. Et ideo non nisi peculiariter fuit illis interdictũ matrimoniũ cum illis idololatris terræ promissæ. Sancta verò lex euangelica non vni angulo, sed vniuerso orbi ꝓposita est, extra quã nemini patet salus: ob idq; adeò Christianis cum oĩbus infidelib inhibitę sunt nuptię. Adde, ꝙ tunc matrimoniũ non erat sacrm̃, vti est mõ: quare ex natura eius non repugnabat cum infidelib copulari: modo aũt carnales nuptiæ mr̃imonium spũale cum ecclesia in illis prærequirũt, qui futuri sunt coniuges. ¶Ad secundũ r̃ndetur, consequentiam nõ valere. Quoniam sponsalia nõ secum commercium adferũt indissolubile, vt matrimonium: & iõ nihil obstat quominus valeant sub cõditione profitendi fidem cõfœderari. ¶Ad tertium deniq; egregie diuus Thomas respondet, quòd cum matrimoniũ sit vnum ex septem sacramentis eam pręcisè, vt necessariam exigit paritatem cultus, quæ pertinet ad sacramentum fidei: hoc est, ad baptismum quo fit professio fidei. Nõ tamen quantũ ad necessitatem exigit paritatem fidei interioris. Quàm ob rem hoc, de quo modo agimus, impedimentum nõ dicitur disparitas fidei: nã illa esse potest in coniugib. corrupta, sed disparitas cultus, qui quidẽ cultus ad externum in operibus seruitium & religionis imaginem spectat. Cum ergo hæretici re vera sint Christiani, characterem Christianismi seruantes, imò & apostatæ, licèt à fide desciscentes ad aliam sectam perfugiant, quanuis cum illis mr̃imonium contrahitur, nõ ideo est irritũ, sed validum. Est tamen peccatum mortale cum hæreticis contrahere propter periculum. Et hoc significatur citatis canonibus

Sẽsus legis Deuter. 21.

Alia solutio.

Discrimen legis veteris & nouæ.

Aliud discrimen.

Solu. secundi.

Sol. tertij.

Dispari tas cultus.

Mr̃imo. cum hęreticis.

nibus Caue, & non oportet. 28. q. 1. vbi cum hæreticis matrimonia interdicta leguntur Nam cùm Paulus admoneat, hæreticum pertinacem euitare, & Ioannes prohibeat, Aue peruersis & corruptoribus fidei dicere, plane colligitur, multo minus licere consuetudinem, quanta est inter coniuges, cum illis contrahere.

ARTICVLVS III.

Vtrùm coniux ad fidem conuersus possit cum coniuge eandem fidem renuente commanere.

POSTQVAM de contrahendo matrimonio inter fidelem & infidelem dictũ est, quæritur de contracto inter infideles, vtrum per cõuersionem alterius coniugis nõ dirimatur, sed possit fidelis cum infideli cõmanere. Et arguitur à parte negatiua. Vbi idẽ periculum extat, eadẽ debet adhiberi cautela: ꝓpter periculum aũt subuersionis fidei prohibetur fidelis necum infideli contrahat, imò eiuscemodi mrimonium dirimitur: ergo cùm idẽ sit periculũ, dum matrimoniũ fuerat in infidelitate cõtractũ, necessariò per cõuersionẽ alterius altero candẽ cõuersionẽ renuente dirimitur.

Partis negatiuæ arg. 1.

2. Arg. ¶ Secundò. Si fidelis posset cum infideli coniuge commanere, consequens fieret, vt ad id quoq; obligaretur, saltem si spes esset conuersionis eius, tum quòd cõtra charitatem esset eam dimittere, cuius saluti retinendo consulere vir posset, tum quòd etiam esset contra iustitiam soluẽdi debitum, quod coniux exigere potest.

3. Arg. ¶ Tertiò. In concilio Toletano. 4. vt can. Iudæi. 8. quæstione prima: relatum est, iubetur, vt Iudęi, qui Christianas habent vxores: nempe, quæ post matrimonium in Iudaismo contractum conuersę sunt, admoneantur eandem fidem Christianã cum vxoribus profiteri, alioqui ab eisdẽ vxoribus distrahantur: ergo non potest fidelis cum infideli manere.

4. Arg. ¶ Quartò arguitur. Matrimonium inter fideles contractum præstantius est illo, qđ inter infideles initur: sed si fideles cõtrahãt in gradu prohibito, matrimoniũ dirimitur: ergo si conuersus in infidelitate contraxit cum consanguinea, non poterit eam retinere.

5. Arg. ¶ Quintò. Sequeretur, quòd si ille in infidelitate plures habuisset vxores, quas legitimè ducere quiuerat, posset manere cũ oĩbus: consequens tũ est falsum, q.a id per legem euãgelicam non licet: ergo in tali casu cum nulla manere potest.

6. Arg. ¶ Sextò. Vsu etiã venire potest, vt infidelis vxorem aliquam repudiasset, aliamq; subinde dixisset, qđ secundũ ritũ suum legitimè facere poterat: ergo tunc taliẽ si hmõi infidelis conuertatur, nequit cũ illa secunda manere.

Pars affirmatiua. ¶ In contrarium aũt est consilium Pauli. 1. Corin. 7. vt si infidelis manere possit sine cõtumelia Saluatoris, fidelis coniugem illum nõ expellat, sed studeat lucrifacere. ¶ Ad qõnem quatuor cõclusionib rñdetur

1. Cõcl. Prima. eademq; capitale fundamentum sit Matrimoniũ inter infideles legitimè cõtractũ per cõuersionẽ ad fidẽ catholicã siue amborum simul coniugũ, siue vnius tñ, nõ necessariò dirimitur. Hanc conclusionẽ Aug. contra Pollentium de Adulterinis coniugi qui contrarium asserebat, cõstituit: cuius lata disputatio atq; decisio refertur can. Si. n. 28 q. 1. Eandem conclusionem præfixerat idem Aug. in lib. de sermone Domini in monte. Vnde Innocentius cap. Gaudemus. de diuort. Per sacramẽtum, inquit, baptismi nõn soluuntur coniugia, sed crimina diluuntur.

Aug.

Rõ con cluf. Rõ aũt conclusionis, illaq; optima est, quòd fides naturam non tollit neq; eius iura, perficit, cùm ergo matrimonia, vt dictũ est, inter infideles iure naturæ coalescãt & consistant, professio fidei catholicæ ꝑ se eiusmodi vincula non rumpit, nisi aliquod obstaculum fidei inde obijciatur.

Cõuersio infidelium multiplex. ¶ Igitur de cõuersione infidelium, cuius titulus lib. 3. Decretalium extat, pluribus est modis distinguendum. Aut enim ambo cõuertuntur, aut non nisi alter. Si ambo, nemo dubitat, quin matrimoniũ antiquũ sine nouo consensu permaneat. Id nanque ex cõclusione modo præfixa subsequitur: quia cũ per se fides naturã non destruat neque alius inde obex fidei obijciatur, certum est matrimoniũ persistere. Si vero nõ nisi vnus, eam, altero repellente, fidem suscipiat, tunc aut infidelis ille adeo est pertinax, vt sine Saluatoris cõ

tumelia cohabitare nequeat cum fideli. ¶ Et tunc sit secūda conclusio. In tali casu fidelis nequit, neque unquam quiuit cū infideli cohabitare, sed saltem quoad torū tenetur, tenebaturq; apostolorū seculo ab illo discedere: quāuis, per hoc solū matrimonium nō dirimebat quoad uinculū. Probatur prius membrū: qm̄ cū per fidem fiat connubium spirituale & supra naturale cum Christo, quodquidē longè præstātius est carnali, fides naturalis soluendi debitum coniugi cum detrimento fidei, quæ Christo præstatur, nō est seruāda, imò frāgenda. Et cōfirmatur, quia cū hęreticum pertinacem iubeat Paulus euitari, à fortiori est infidelium, qui Christi fidem blasphemāt, consortium, ēt connubiale, vitandum. Atque hic legitimus est Apostoli sensus. 1. Corint. 7. qui locus ex Ambrosio citatur, can. Si infidelis 28. q. prima. vbi ait Paulus, Si infidelis discedit, discedat. non. n. seruituti subiectus est frater aut soror in eiusmodi: in pace autem vocauit nos Deus.

Ratio secundæ partis. ¶ Secundum vero conclusionis membrū: scilicet, quòd matrimonium non protinus dirimatur (quod art. 5. apertiùs cōfirmabitur) obiter nunc probatur. Nā quāuis post conuersionem vnius coniugū alter paulo tempore conuerti renuat, si tamen antea quàm fidelis ad alias transeat nuptias, ad cor rediens conuertatur, matrimonium antiquum custodiēdum est.

3. Cōcl. ¶ Tertia conclusio. Si infidelis, quanquā baptismum renuat, non tamen adeo sit iniquus, quin velit absque iniuria fidei & contumelia Christi cum coniuge fideli cōmorari, potest, si Apostolica verba consideres, fidelis cum eodem infideli coniuge cohabitare & rei vxoriæ cum illo vàcare. Imò verò quandiu spes durat eius cōuersionis cōsilium est Pauli cum illo viuere. Hęc conclusio habetur apud Apostolum. Paul. 1. Cor. 7. 1. Corinth. 7. quàm Augustinus locis citatis in libro. de sermone Domini, & ad Pollentium ceu catholicam defendit. Ait quippe illic Paulus, Cæteris (id est, indispari cultu coniugatis) ego dico, nō Dominus, si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo (fidē scilicet non aspernando nec contumelijs afficiendo) non dimittat illam. Verbo enim illo, dico ego, non Dominus, docet, nō esse preceptum Domini manere cū tali infideli, sed suum ipsius cōsilium, sicut paulo inferius de virginitate subdit dicens, De virginibus autem præceptum Domini non habeo, consilium autem do. Pari nanque consilio admonet fidelem coniugem ne infidelem dimittat: sanctificatus est enim, inquit, vir infidelis (idest sanctificari assolet) per mulierem fidelem: & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem. Dixerim, si apostolica verba cōsideres, quia vtrùm nūc idē mos in ecclesia vigeat, illico videbimus. Illa ergo verba canitaio. Sic enim, s. Non nisi eiusdē religionis & fidei coniugia maneant copulata, falso tanquàm Augustini citant, sed erāt Pollentij negantis posse fidelem cū infideli in matrimonio prius cōtracto manere. Et ideo Augu. respondet, ꝙ licèt non possint talia matrimonia contrahi, possunt tamen in infidelitate contracta manere.

¶ Quarta conclusio. Quanuis infidelis velit sine cōtumelia seruatoris commorari cum fideli, fidelis non tenetur, neq; tempore apostolorum tenebatur manere, cū illo, sed erat ei liberum vel abijcere coniugem, quo ad torum, vel retinere. Conclusio colligitur ex verbis Apostoli dicentis, Ego dico, non Dominus, vbi insinuat, nō esse præceptum commanendi, sed facultatem, & quandoque consilium. Idque subinde Apostolus verbis citatis insinuat dicens, Non enim seruituti subiectus est frater aut soror in eiusmodi: non enim id tātùm significat, quòd quando infidelis discedit, tunc fidelis debeat discedere, sed quòd siue infidelis discedat siue manere velit, non est ei subiectus fidelis, sed possit, si libuerit, eum relinquere, nec cogitur cum illo manere, nisi ille catholicam fidē optauerit. Et ideo non iubet, ne discedat: quia ius etiam tunc habet discedendi, sed consulit, vt non discedat. Et ratio conclusionis est, quia secundum aliam atq; aliā vitam diuersa homini competunt & expediūt: per baptismum autem homo moritur priori vitæ & resurgit in nouā: est. n. baptismus regeneratio quædam, vt ait Christus: ergo ille tunc homo liber à seruitute præteritæ vitæ fit, ad quam præcedēs matrimonium attinebat, atque adeo liberum eidem deinde fit, vxori, etiam optāti manere cum illo debitum reddere: vel

4. Cōcl.

Ratio.

vel negare: sicuti qui statū religionis profitetr in sua habet potestate illa vota, quæ in seculo fecerat, eidemq; religioni non aduersant, aut perficere, aut missa facere.

Durād. ¶Durand. rationes has debiles esse censet. At verò quanuis non sint demonstratoriæ, tamen supposita ueritate, quæ ex verbis Pauli colligitur, re vera sunt satis ad rem aptę. Enimuero vt per baptismum à peccatis & infidelitate liberamur, ita & à seruitute, quæ erat in illa lege infidelitatis & peccati à qua periculū imminet peruersionis. Adde quòd cum in infidelitate nemo saluari valeat, status fidei liberat hominē à seruitute matrimonij, quę erat in illo statu. Quare sub lege naturę si quispiam ad iudaismum conuerteretur, nō ei suffragaretur eadem ratio, vt posset vxorem non conuersam deserere: quia illa poterat in lege naturæ salua fieri. Præterea

Simile. id per similitudinem confirmatur. Infidelitas enim fornicatio quædam spiritualis est: ergo sicut ob carnalem fornicationē si obstinata vxor fuerit, debet innocēs coniux, vt dist. 36. dicebamus, eam deserere: si autem pœnitentia ducta emendetur, potest eam innocens retinere, sed non tenetur, imò si velit potest eam relinquere: ita olim vsu & more in cōuersione infidelium seruabatur. Et est animaduertēdum, pari iure sub lege his quatuor conclusionibus explicita, maritum & vxorem militare: nihil enim refert, maritus ne sit ille q prior conuertitur, & vxor, quæ eum relinquit, an vice versa vxor conuertatur, & maritus eam relinquat. Etenim infidelis est, q dicitur relinquens dum nō vult fidem suscipere & fidelis relinquitur, vt eo. cap. citato. Si infidelis, ait Gregor. ait quippe,

Gregor. quòd ius matrimonij soluitur per contumeliam circa eum, qui relinquitur, putà, circa fidelem, qui iure soluitur cohabitādi cum infideli Quasi dicat, nōn perinde solui circa relinquentē: scilicet, circa infidelem, qui iure diuino tenetur baptismate lotus suum cōiugem sequi. Quare infidelis discedens & in Deum peccat (baptismum respuens) & in matrimoniū, quod

Dubiū. sua causa dissoluitur. ¶Sed rogās. Quidnā est infidelem manere nolle sine contumelia Saluatoris? Videtur enim nemo absq; illa manere posse: quoniam ipsa eadem opera infidelitatis exercere est cōtumelia Saluatoris. Respondetur, quòd illud exercitiū præcisè antequàm fides suscipiatur, non censetur in præsentia contumelia Saluatoris, sed si Christum blasphemet, aut in ipsius fidem cōuitia iactet, aut si fidelē cōiugem ad suam sectam peruertere moliatur, aut alia morū corruptela inficere: tunc enim eius est consortium propellendum. Cætera inter soluenda argumenta clariùs elucescent.

¶Ex primo igitur argumento duo oborti sunt errores. Pollentius quippe, vt supra diximus, credens prohibitionem esse diuinam matrimonij inter fidelem & infidelē dixit. Paulum cōtra eiusmodi prohibitiō nē permisisse fidelem cum infideli manere. Alij, etiam è iurecōsultis, è conuerso permissioni Pauli plus iusto insistentes aiunt, ecclesiam cōtra mentem Apostoli inhibere ne fidelis cum infideli cōtrahat. Vterque verò error ex ignorantia distinctionis pullulauit. Aliud enim est, vt ait Augustinus contrahendum prohibere, aliudq; cōtractū dissoluere. Faciliùs enim res, ne fiat, prohibetur, quàm facta, rescinditur. Consultissima ergo ecclesiæ prohibitio matrimonium, si inter fidelem & infidelem contrahatur, irritantis & cassantis, minime cōtraria est Apostolo cōsulenti, ne si in infidelitate fuerit cōtractū, dissoluatur. Neque consiliū Pauli est cōtra Dei iussionē: quia Deus nunquàm cohabitationē fidelis cū infideli omnino cohibuit.

Error primus

Error secundus.

¶Secundi autem argumenti quod contra quartam conclusionem obiectum est, negatur consequentia: quoniā susceptio baptismi in libertate hominem cōstituit, vt tanquam nouam vitam professus non teneatur antiquæ seruire, atque adeò neq; coniugi in illo antiquo instituto persistēti, sed solùm est opus misericordiæ, quòd ideo in rigore iustitiæ non obligat.

Solu. 2. argum.

¶Et per hoc aliud soluitur argumentum, quòd quis ab adulterio ducere potest. Dū ambo cōiuges sunt adulterio cōmaculati quanuis vnus per pœnitentiam emendetur, non potest ab altero diuortium facere: ergo neque si ex duobus infidelibus vnus cōuertatur. Negatur enim cōsequētia: quoniam pœnitentia nō est regeneratio in nouam vitā, & mors prioris, vt baptismus. ¶Quod si rursum arguas. Saltē si consummatum fuerit matrimoniū videtur

Obiectio.

Aliud argum.

dctur

decet coniux non posse absque consensu alterius Christianismum profiteri, sicut nequit Christianus sine consensu Christianae vxoris ad religionem transire. Negatur consequentia, quia susceptio baptismi non est solum perfectior status, vt religio, sed mors in Christo, cui, vt ait, Paul. illic consepelimur, & regeneramur, & ideo sicut per mortẽ temporalem viri, vt idem ait Apostolus, mulier nexu coniugali soluta est, ita & per baptismũ obligatione soluitur reddendi debitum infideli: quare eius consensus non exposcitur. Praesertim, quod religio non est de praecepto, sed de consilio: praeceptum verò suscipiendi baptismi vniuersos obligat mortales, & ideo culpa infidelis coniugis est, quod alterũ in fide suscipienda non imitetur. ¶ Arguitur aũt praeterea, quod saltem postquã ille, qui conuersus est, infidelẽ coniugem cognouerit, non possit eam relinquere, vt patet ex similitudine à fornicatione carnali ducta: si enim maritus vxorẽ, cuius adulteri conscius est, agnouerit, non potest eã dimittere. Rñdetur aũt, exemplũ non oĩno conuenire, quia culpa fornicationis carnalis per carnalẽ copulam coniugis censetur condonata: fornicatio verò spiritualis minimè. ¶ Aliud argũ etiã contra eandẽ quartam conclusionẽ militare vr̃ de seruitute, quia seruus conuersus ad fidem, vt 1. ad Timot. 6. ait Paul. non fit à seruitute immunis: tãta autem videtur obligatio matrimonij, quãta seruitutis: ergo per conuersionem nõ deobligatur coniux ab alterius iugo. Negatur minor, saltem obligatio coniugalis & seruitutis nõ est eiusdem generis: primùm, quia coniux non est alteri alligatus cõiugit tãquam eius possessio, ceu est seruus sub potestate Domini, sed per modũ societatis cuiusdam, vt 1. Corinth. 7. docet Apostolus. Praeterea seruitus perfectioni Christianae nõ repugnat, imò ad eius humilitatem spectat: esse aũt Christianum infideli alligatum, eidem Christianae professioni multùm derogat. Et per hoc alia soluitur redargutio. Si quis ancillam, cuius conditionem nouit, vxorem ducat siue seruus siue liber, nõ põt eã relinquere: ergo neque fidelis infidelem. Negatur enim consequentia: nam cultus disparitas simpliciter facit personã illegitimam ad contrahendum: seruitus verò nõ nisi quando ignoratur. ¶ Dubitatio tandem huc subit; quando alter infideliũ conuertitur, proles quem sequi debeant. Videt enim quòd debeant sequi matrem, sicut in seruitute, can. Liberi. 32. q. 4. Veruntamen distinguẽdum est. Si enim filius est doli capax, non est cogendus ad fidẽ. 23. q. 5. can. Ad fidem, & 45. dist. cano. De Iudaeis. Quare siue pater, siue mater cõuertatur, suo arbitrio filius relinquẽdus est, & solis rõnibus & monitis adducendus. Si verò non est doli capax, debet sequi cõditionem faeliciorẽ. Quare si pater cõuertatur, illi adiudicandus est, vt cap. Ex literis, de conuersio. infideli. Etsi mater, etiã eandem sequi debet, vt cap. Iudaei, quod nunc tractamus. 28. q. 1. Et ratio est, quod alterutet coniugatorum fidem suscipiat, acquirit ecclesia eum cogẽdi, vt filios baptizet, Canon. cum mulier. 15. quaestione. 8. Non ergo eadem est ratio, quae de seruitute: nam ille ꝑpter rationes, quas distinctione 35. posuimus, sequitur ventrem, religio verò fidem. Solet praescribi tempus septennij, vt dicatur proles non doli capax, nam illuc vsque durat infantia, sed tamen potiùs ad lucem rationis, quae in prole fulget, spectãdum est: quan uis in re dubia in fauorem fidei est inclinandum.

Alia obiectio.

Dilutio

Aliud argum.

Solutio

Obiectio.

Dubiũ.

Can. Iudaei.

¶ Ad tertium argumentũ posset vno modo responderi, canonem illum Toletanę synodi non esse vniuersalem, sed peculiarem de Iudaeis, eisdemque masculini generis. Loquitur enim de matrimonio in Iudaismo contracto: admonetque, vt si vxores fidem catholicam profiteantur, viri admoneantur, quòd si cum eisdem vxoribus manere voluerint, Christianismum suscipiant, alioqui separantur: quia cùm perfidia Iudaeorum peior sit quàm ethnicorum infidelitas, maiorique odio Crucem Christi insectetur, praesentaneũ periculum à maritis crearetur vxoribus, ne ab illis peruertantur. Quare dicere quis posset, eundem canonem ad alios infideles non protendi.

Solu. 3. argum.

¶ Sed nihilominus Diuus Thomas, & Ricardus & aliorum pleriq; prudẽtius tria tempora dignoscũt. Primus enim decursus processit ab Apostolorum aetate per annos sexcentos, quo quidem saeculo ser

Distinctio trium tẽporum.

uor sanguinis Christi durauit, atq; adeò conuersio infidelium omnium, etiam Iudæorum, frequens erat. Quo ideo tempore consilium Apostoli vsu seruabatur, ne fidelis coniux infidelem abijceret, sed illum ad Christum adducere studeret. Et præterea ne coniugati metuentes à côiugibus suis distrahi, graue & odiosam haberent catholicam fidē, ab eaq; suscipienda absterrerētur. Illoq; medio tēpore floruit Aug. qui illud Apostoli consiliū contra Pollentiū asseruit. Aliud deinde subsecutū est seculū, quo Iudæi, potissimū in Hispania, obstinacius suam perfidiā tuebātur. Et iō tunc circa annū Dñi DCXL. facta est Toleti illa Synodalis cōstitutio, vt Iudæi nisi admoniti Christianismū suscipèrent, ab vxoribus distraherent. Gentiliū verò mariti nō cum tanto rigore à Christianis vxorib. abigebātur. Tametsi eodem concilio aliud adiectum sit decretū, qđ refertur can. Sæpè, cadē cā & quæstione, quo iussi sunt Christiani infideliū consortia vitare. Postmodum verò seculorum successione vsus inoleuit ecclesiæ, vt nemo infidelium cuiusuis sectæ fideli cōiugi cōmorari permittatur. Neq; verò mos iste Paulino consilio contrarius est, nam cùm consilium illud non sit diuinū ius, sed tantùm Apostoli quatenus ecclesiæ pastoris, potuit post eadē ecclesia pro temporum varietate & conditione diuersa idem interptetari aut mutare cōsiliū. Intellexit nāque neminē infideliū postquàm admonitus renuerit fidem suscipere, vllam de se spem relinquere conuersionis, atq; adeò, neq; tutò posse absq; iniuria fidei & Christi contumelia cum coniuge fideli vitā ducere. Fine autem & ratione, ob quā condita est humana lex, in vniuersum cessante, lex ipsa aboleri dēt.

Dubiū. ¶Quòd si roges, vtrùm si nunc vlla spes existeret conuuersionis coniugis, posset fidelis consilium Pauli sequi? vt pote si admonitus nō sic fidē respueret, vt spem prorsus suæ cōuersionis extingueret, sed dicēret tēporis se fortasse decursu nomē in Christianismum daturum? Rūdetur,

Solut. minimè id licere, nam lex nō respicit ea, quæ raro accidunt, sed quæ plurimū contingunt. Et ideo postquā ab ecclesia præscriptus est modus, quæcunq; alia spes affulgeat, ille seruandus est. Admonēdus, inquam, & requirendus est ecclesiastico more, & si in mora fuerit couuersionem procrastinando, non dutius expectādus est, sed diuortium fieri debet. Veruntā iustum legitimumq; tempus expectandum est, quo possit catechismis erudiri.

De Infidelis. ¶In insulis verò, & in aliis infideliū prouincijs, vbi cōuersiones crebriùs fiūt, Papa posset, imò verò episcopus, inducias illas, qñ fœlix euentus speraretur, nec q piam periculi superesset, prolongare. Nā cùm hac prohibitione fidelis cum infideli cohabitet, nō diuino, sed Pontificio iure vim fuerit sortita, pōt, vt supra diximus, super hoc, per summū Pontificē fieri dispensatio. Est tñ cautè videnda & cauenda infidelium simulatio, quorum pectus aliud condit, & aliud lingua pfert.

Dubiū. ¶Sed alia hinc emergit non dissimulāda dubitatio, quanto scilicet rigore ecclesia cohabitationem interdixerit fideli cū infideli coniuge, videlicet, si Turcarum aliquis vel aliorum infidelium in sua puincia conuerteretur ad fidem, & tñ si suam coniugem abijceret, capite truncaretur, vtrùm deberet potius mori quàm habitare cum illa. Rñdetur, fortasse non posse rem eiuscemodi euenire: nam neophytus ille propter cōuersionem citiùs quā

Dilutio propter diuortium occideretur. Si tamen latenter esset Christianus, & ne proderetur, maneret cum vxore, certè nullū contraheret peccatum, quia ecclesia non vult cum tanto periculo quempiam hac lege obligare. Dum tñ ius seruare diuinum, quo tenetur quisque cauere, ne cōsortium corrupti coniugis præsentaneū sibi offerat periculum peruersionis.

Sol. 4. argum. ¶Ad quartum rñdent theologi omnes, & secundùm eos Innocē. ca. Gaudemus. de diuort. quòd qui dum infidelitatis nebula tenebantur in gradibus contraxerunt ab ecclesia prohibitis, si sacro fonte abluantur, tenentur in matrimonio persistere, quoniā cùm ecclesiastica prohibitio eos, qui extra ecclesiam sunt, non cōprehendat, dicēte Paulo, De ijs, qui foris

Nota. sunt, nihil ad nos, eorū matrimoniū fuerat legitimum. At verò quia ius naturale & diuinum vniuersos obligat mortales, forsan contraxerant in gradib. tali iure prohibitis, qui Leuitici. 18. referūtur, tales nuptiæ tanquàm nefariæ sunt dirimēdæ.

dæ. Non tamen de omnibus casibus illic prohibitis id intelligas, ut distinct. proxima explicaturi sumus: sed si quis contraxisset cum matre, filia, aut sorore: & fortè cum auia ut illico illic patebit.

So. 5. ar. ¶ Ad quintum citra cōtrouersiam & à cūctis Theologis, & ab eodem Pontifice per eandem modò dictam rationem respōdetur, quòd cùm Polygamia: scilicet, multitudo vxorem uiuentium, sit cōtra ius naturæ: & quanuis illa Iudæis diuinitus fuisset permissa, tamē per euāgelicam legem eadem permissio fuerit extincta, & res ad ius naturæ reuocata, nequeunt illa gemi nata matrimonia ī Christianismo tolerari, sed tanquam illegitima sunt dissoluenda, præterquam cum prima vxore, quę vtique si conuertatur, sola est legitima vxor. Si uerò illa conuersionem respuat, aliæq; conuertantur, poterit maritus fidelis cum quacunque illarum, si libuerit, matrimonium contrahere, sed non tenetur.

6. Arg. ¶ Pari prorsus iure ad sextum argumentum de repudiatis uxoribus respōdetur. Est enim repudium contra ius naturæ, vt latè, & fuse distinc. 33. demonstrauimus. Et ideo si quis infidelitatis cęcitate vxore repudiata aliam duxerit, cum primùm fidem susceperit, debet illam, quam secundò accepit, abiicere, quia non est uera vxor. Sed si prima voluerit cōuerti, cum illa debet, tanquam legitima, vitam viuere. Et quanuis illa alteri nupserit, non potest illam tāquam fornicationis ream repellere: quia cōsentiēte viro, imò ab ipso repudiata nupsit. Si vero aliter fuerit fornicata, potest ab illa diuerti quoad torum. Decisio est eiusdem Innocentii eodem ca. Quod si prima noluerit conuerti, cum secunda poterit contrahere, non obstante mœchia, quam illa commiserat. Et simili modo intelligendus est canon Euticiani Papæ. 28. quæstione prima Si quis gentilis gentilem vxorem duxerit ante Baptismum, post baptismum in eius potestate erit eam habere uel non habere: nam si dimiserit per repudium absque tali fornicatione, & illa conuertatur, non poterit eam non retinere: si vero non conuertatur, non poterit eam retinere.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm fidelis ab uxore infideli discedens possit aliam ducere.

PENDVLVS huiusq; est sermo, nisi naturam diuortii inter fidelem & infidelem penetremus, utrum. s. fidelis relictus possit ad alias transire nuptias. Et arguitur a patre negatiua. Nexus matrimonii, vt disti. 26. demōstrauimus, indissolubilis suapte natura est, adeò, vt quēadmodum dist. 33. dicebamus, Iudaicus libellus repudii contra naturam militauerit: matrimonium uero, ut sæpe diximus, inter infideles contractum legitimum est: ergo nulla prorsus ratione est dissolubile. Pars negatiua.

¶ Secundo. Non minus est vxori infideli quam filiis consulendum: & tamen quanuis filius dū est infidelitatis pertinax ius paternæ hereditatis amittat, nihilominus quociescūq; postea cōuertatur, eadē hæreditas, etiam si in alius possessionem transierit, est ei in integrum restituenda: ergo pari modo quanuis vxor iniqui propositi tenax in infidelitate aliquādiu persistat, quoties conuertatur restituēda est viro suo: quod, si ille aliud matrimonium iniuerat, fieri non potest: ergo ille nequit ad aliud matrimonium transire. 2. argu.

¶ Tertio. Hæresis tam pestifera est & perniciosa fidei, quam infidelitatis: imò ut in 2. canon ca. 2. ait Petrus, peius est crimē: Melius enim, ait erat illis non cognouisse uiam iustitiæ, quàm post agnitionem retrorsum cōuerti ab illo, quod eis traditū est, sancto mandato, & tamen catholicus non potest ab hæretico coniuge sic discedere, vt cōiugale uinculum rumpat: imò cùm primùm hæreticus ad sanam mētem redeat, tenetur coniux illū & domo & toro suscipere: ergo neque inter fidem & infidelem locum habet tale repudium. 3. Argu. 2. Petr. 2.

¶ Quartò arguitur. Si propter infidelitatē quæ est spiritualis fornicatio, fas esset matrimonium dirimere, cōsequeretur, id ipsum ob quodcunq. peccatum mortale licere: omne enim peccatū ex superbia descendit: initium autem superbiæ, ut habetur Ecclesiast. 10. est apostatare à Deo: & peculiariter de auaritia, ait Paul. ad Ephe. 5. quod sit idolorum seruitus, atque adeo 4. Argu.

infidelitatis genus: sed ratione istorum non licet diuortium facere: ergo neq; ratione infidelitatis. ¶ In contrarium est, ꝙ matrimoniũ infidelium licet sit iure naturæ legitimæ & ratum, tñ non sic iure diuino ratum habetur, quin sit fidei gratia dissolubile, alioqui si infidelis sine contumelia saluatoris manere nequiret, deberet fidelis ob bonũ fidei grauamen illud ꝑpeti, ut perpetuò esset cõiuge orbatus.

Pars affirmatiua.

¶ Ad quæstionem sub distinctione duab. conclusionib. rñdetur. Supponitur enim ex primo articulo, quòd ꝑsonã susceptionem baptismi matrimoniũ non dirimit. Quare si alter admonitus conuersionem pollicetur, expectãdus est, dũ non est in mora: & si conuertatur, matrimoniũ antiquũ perseuerat, & fit simpliciter indissolubile. ¶ Si uerò alter duntaxat conuertatur, tunc aut infidelis uult sine contumelia Saluatoris cohabitare cũ illo, de hoc est prima conclusio. Potest quidem tunc fidelis diuortium quoad torũ facere, non tñ sic infidelem cõiugẽ repudiare, ut possit illo uel illa viuente ad alias trãsire nuptias. ¶ At si infidelis manere renuit cum fideli sine iniuria fidei: itaq. vel est in fidẽ iniurius, uel in Christũ blaspemus, uel in coniugẽ scandalosus, quia illã conatur ꝑuertere: de hoc subditur secunda conclusio. In tali euentu fidelis potest & debet ab infideli discedere & sic potest eum repudiare, vt ipso viuente possit ad alias nuptias cõmigrare. Et itelligunt cõclusiones vt in superiori artic. pari iure de vtroq. cõiuge, siue maritus prior conuertatur quã vxor, siue è diuerso. Distinctio est hic S. Thomæ, & Ricardi, & omnium Theologorum, & Gratiani can. Si infidelis. 28. q. 2. ubi Gregorius ait, quòd cõtumelia creatoris soluit ius matrimonii circa eũ, qui relinquitur. Et eadem est prorsus distinctio Innocentii cap. Quanto, de diuort. ubi easdem conclusiones constituit. Atq; idem docet ca. Gaudemus. eod. titu. Ratio verò discriminis harũ conclusionum est, quòd cum in priori casu scilicet, optãte infideli cum fideli coniuge sine iniuria Saluatoris manere, non sit fideli necessarium infidelem abiicere, sed libere possit eam retinere, non est cur eam libere relinquẽs, aliam sibi possit copulare. In secundo uero casu cum necessarium ei sit ab illa diuertere, nõ debet citra suam culpam absque uxore in cœlibatu uiuere. Ob idq; tunc iure diuino causa fidei matrimoniũ dirimitur, ut aliud possit iniri. Et ĩ hoc casu aiunt in eisdem locis citati Pontifices habere locũ uerbum Pauli, si infidelis discedat: quia tunc frater cõuersus aut soror, non subiectus est infideli plusquã si fuisset simpliciter mortuus. Si vero voluerit sine contumelia fidei manere cum illo tunc licet cõuersus nõ sit simpliciter subiectus quod cohabitationem, si nõ uult, est tamen eatenus, ut interim nequeat aliud celebrare coniugium.

Decisio argu.

2. Cõcl.

1. Cõcl.

S. Tho. & oẽs.

Ratio discriminis.

¶ Est tamen hic considerate inter tempora distinguendũ ne eorũ confusio lectore seducat. Conclusiones enim istæ sub eo sunt cõstitutæ tenore, ut temporib. inseruirent, quibus fidei cum in fidele cõiuge consentiente manere cum illo, licitũ erat imò consiliũ commanere. Etenim iam modo si infidelis admonitus conuerti renuit, necessario debet fidelis ab illo dimoueri, atque adeò iure potest secundæ conclusionis uti alias optando nuptias.

Nota tẽporum distinct.

¶ Aduersus hanc tamen conclusionem extant nonnulla argumenta solutu necessaria. Christus enim Matth. 19. simpliciter iussit, ut quos Deus coniunxit, homo nõ separet, nullum faciens distinctionem. Eã demq; sententiã exponens subdit. Quicunq; dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur, & qui dimissam duxerit, mœchatur, ubi nullam causam, nisi solam fornicationẽ, exemit. Quod si quis dicat, nomine fornicationis intellexisse etiã spirituale, cùm quis cultus disparitate fornicatur, re vera cõmentum hoc gratis uidetur inuentũ: tunc quia illic solùm lis agitabatur de fornicatione carnali: deinde quia eadem ratione quoduis peccatum mortale, posser dici fornicatio, ut per quod hõ Deum relinquit, licet non tam propriè quàm infidelitas, per quam radicitus eius fidem respuit; Tandem quia nec facultatem illic dimittendi uxorem fecit, nisi quoad torum. Item Paulus Roma. 7. nũquam mulierem matrimoniali iugo solui censet, quàm ꝑ mortem coniugis. Accedit can. Si quis habuerit. 28 quæstio. 2. ubi censet Meldensis synodus seu potiùs Triburiensis c. 39. quòd si quis habuerit vxorem virginem

Obiect.

Fornicatio spiritualis.

Can. Si quis.

ginem ante baptismum, uiuente illa post baptismum alterum habere nō potest. Postremò denique arguitur, quod ex verbis Pauli eiusmodi matrimonii dissolutio nō colligatur: id enim dūtaxat ait, quod si infidelis, discedere uoluerit, discedat: nō enim illi seruituti subiectus est frater aut soror cōuersa, sed dēt Christianus vxorē, & patrē & matrem & filios atq. omnes necessarios, ut ait Redemptor, ꝓp ipsum relinquere: nō tamē ait quod possit alias inire nuptias. Vnde Caieta. super eūdem locum nō solum miratur, sed stupet, qđ torrens doctorum (verbum eius est) ex hoc Paulino loco, cum Christus non exceperit nisi fornicationis causam, interpretetur, quod causa fornicationis spiritualis matrimonium dissoluatur. Sed tamen negare minimè ausus est eadem de causa dissolui ꝓp antiquū ecclesiæ vsum.

caietani opio.

¶ At vero non est usque adeò admirandū: nam præterquam quod sancti patres, potissimum in synodo confidentes non humanis tantum rationib. subnixi, sed sancto flamine suffusi sacra interpretātur oracula. Verba etiam ipsa Pauli non obscure id edocent. Non enim illic generalem sermonū, ut Caietanus arbitratur, de omnibus cognatis relinquendis facit, sed peculiarem de discedente coniuge. Nā quod ait, fratrem & sororem non esse in huiusmodi subiectos nō refertur ad hoc, quod frater fidelis debet relinquere sororē carnalem infidelem, aut soror fidelis fratrē infidelem, sed Christianos omnes more nascentis ecclesię appellat fratres & sorores. Quasi dicat, neque conuersus subiectus est vxori infideli, neque conuersa infideli marito. Et dicens, nō esse subiectos, intelligit esse a prisco matrimonio liberos, sicut dixit ad Roma. 7. per mortem viri liberatam esse vxorem quo. Secundo & inde quoque patres eundem sensum uenati sunt, qđ alioqui infideles rē durissimam existimarent, & quę illos a sacro baptismate absterrere posset, si neophytos à suis vxorib. necessario abigeret, neq. aliarum eis cōiugia ꝑmitteret Hinc, inquam colligitur, Deum rationem dirimēdi matrimonia. Apostolos ac subinde ecclesiā docuisse. Et tertia ratio eadēq; potissima est, quod illi, qui fidem baptismi Deo nō offerunt, ad quam uniuersos mortales obligauit, digni nō sunt, quib. coniugale fœdus seruetur. Meritissimò ergo Gregorius & Innocentius, non quidem ex suo capite, sed ecclesiā Apostolorum traditione sic intelligentes institutam, eandē pronunciarunt ueritatem. Et Ambrosius super eundem locū Pauli. & Aug. in li. de fide ad Petrum, qui refertur can. Vxor legitima. 28. q. 1. ¶ Ad primū igitur obiectorum rńdetur, quod cùm fidelis ab infideli discedit, non homo sed Deus dissoluit illud matrimoniū, non quidem ꝓp illam exceptionem, quā Christus Mat. 19. facit, quasi hæc sit fornicatio, ut multi arbitrātur. Nam, ut modò arguebamus, illic nō fit mētio nisi de fornicatione carnali, nō spirituali: & quod īfidelitas dicatur fornicatio, est sensus typicus, qui vt ait Augu. non est efficax, ut inde argumentū sumatur, neque loquitur nisi de diuortio quātum ad torū, sed propter rationes modo factas & testimonium Pauli sanè intellectum. Itaq; Deus quemadmodum eo ipso, quod religionem ceu perfectiorem statum instituit, per eius professionem dirimi uoluit matrimonium ratum Christianorum, ita & tāquam autor fidei, in qua sola patet salus, per eius professionem alterius coniugis, si alter eam detrectauerit, matrimonium dirimit, quod hō dirimere nequiuerat.

Paul. 1. Corin. 7

Pau. Ro. 7. Ratio 2.

Ratio. 3

Grego.

Augus.

Sol. primę obiectionis.

¶ Propter canonem autem Triburiensis synodi non defuerunt qui contra assertā veritatem fuerint opinati. At pręterquā quòd synodus illa non fuit, nisi ꝓuincialis, respondetur canonem illum intelligendū secundùm interpretationem pontificum, & sanctorum patrum, qui iam allegati sunt: scilicet, si illa absq. contumelia Saluatoris cum illo commorari voluerit. Quod autem ait, Virginem, nullum secundùm glossam claudit mysterium. Potuisset enim generaliter loqui, etiā de corrupta. Quamuis insinuauit, quod si cōtraxisset cum uidua, liberius illam relinquere potuisset, ne bigamiam post baptismum contraheret Opinabatur enim fortasse synodus cum Hieronymo bigamiā ante baptismum per ipsum extingui. Si verò illa uxor cum marito uellet conuerti, nullatenus poterat deseri, quia matrimonium fiebat indissolubile.

Ad can. Si quis. 28. q. secunda.

virginē.

¶ Alia uerò dubia circa easdē cōclusiones

Quādo huius modi matrimoniū dissoluatur. D. Tho. — sunt re uera perplexa. Primum enim ambigitur, qn̄ eiuscemodi matrimoniū dissoluat? postq̄, vt dictum est, per solā susceptionem fidei nō dissoluitur. D. Tho. loco pṡenti in solutione. 1. ait, quòd matrimoniū, quod post in fide Christi contrahitur soluit matrimoniū quòd prius in infidelitate contractū erat. Itaq. docet, nunquā matrimoniū dissolui quātumuis infidelis habitare cū infideli recuset, quousq; fidelis aliud matrimoniū cōtrahat. Et tūc generatio vnius est corruptio alterius. Quare si nunq̄ fidelis cōtrahit, nunq̄ antiquū dirimitur. Ricardo vero artic. 2 q. 2 hæc non vsque adeò placet opinio. Et argum. eius est. quia non uidet quo modo possit fidelis secūdum matrimonium conciliare, nisi primum fuerit antea solutum. Et ideo ait, quod matrimoniū soluitur cum primum infidelis renuit sine contumelia habitare cum fideli. Atque ad hanc opinionem uidetur Scotus propēdere artic. 1. dubio. 2. & glossa super citatio ca. Si infidelis. 28. quęst. 2. Vnde carmen illud emanauit, Spernas spernētem uel blasphemare uolētem: Nam sunt absq. mora sic uincula rupta priora. Et uidetur textus ipse Gregorii opinioni huic patrocinari, cuius verba sunt. Cōtumelia quippe creatoris soluit ius matrimonii circa eū, qui relinquitur. ¶ Nihilominus ꝓfectò multò est probabilior opinio Diui Thomæ, cui Paluda. cum Durando adstipulatur. Et ratio est, quæ ex Innocen. cap. Gaudemus, de diuor. colligitur: nempe, quod quantūuis infidelis uxor in sua perfidia persistat, iugumq; suaue Domine recuset, si tamen postea resipiscat, & antequam fidelis maritus alius matrimonium contrahat baptizetur, cogetur ille manere cum illa tanquam cum uera coniuge. Neque obstat, quòd ecclesia, uti ait allegata glossa, sentētiam diuortii protulerit: tū quòd eiusmodi sñia fortè nō est necessaria, tum quòd illa ecclesię sñia uinculū matrimonii nō rūpit, sed facultatē facit fideli illud per alias nuptias rumpendi. ¶ Respōdent autē autores eius opinionis, qđ ecclesia, imò ipsa cōtumelia infidelis dirimit matrimoniū. Tamē postea dū idē infidelis conuertitur, cogitur tunc fidelis in fauorē fidei eundem coniugem resumere, sed tamen per nouum consensum, acsi diremptum matrimonium sponsaliorū uim retinuerit. Sed certè hoc non est verisimile, imò crediderim, quòd absque nouo consensu priscum matrimoniū perduret. Accedunt & ad hāc ueritatē exempla, qđ sicut sponsalia cum Maria cōtracta ꝑ matrimoniū de præsenti cū alia cōtractum frangunt, & matrimonium ratū ꝑ ingressum religionis dirimitur, ita & matrimoniū in infidelitate cōtractum, ut ait D. Thom. per aliud in religione Christiana initū dissoluatur. Solutio hæc non parui refert: nam si uera est, quāuis infidelis ante matrimonium a fideli celebratum, cum altero infideli cōtrahat, & ambo post simul fidei lumine irradiati baptizentur, dissoluendū est matrimonium illud, & suus coniux reddendus priori conuerso.

Ricardus.

Versiculi.

Can. Si infidelis. 28. q 2.

Sententia autoris.

Ratio.

Obiectio.

Soluti.

Sententia autoris.

Exēpla.

¶ Ad uerbum ergo Gregorii vno modo respondetur, quòd non ait, cōtumeliam infidelis soluere uinculum, sed solum ius petendi debitum ante eius conuersionē. Et hoc denotat adiectio illa, Circa eum, qui relinquitur, quasi ille fidelis relictus soluatur ab obligatione tori. Secundo, respondetur, quod licet intelligatur, vinculum etiam rumpi, non tamen id significatur per solam contumeliam fieri, sed illā ius tribuere aliud fidei incundi matrimonium, per quod alterum dissoluatur. ¶ Secunda dubitatio huic proxima est, vtrùm infidelis coniux, qui dicitur relinquēs, eadem gaudeat libertatem cōtrahēdi aliud matrimoniū, qua fidelis, qui relinquitur. Glossa enim super sæpè citato ca. Si infidelis. in dubium reuocat, num infidelis quandiu manet in infidelitate, possit contrahere. Et utramq. opinionem uidetur ut probabilē relinquere. At uero S. Tho. hic, & Ricardus arti. 2. q. 3. & eadem glossa tripertito respondent. Ait enim primo D. Tho. matrimonium infidelium per illud, quod fidelis contrahit, omnino dissolui quoad essentiam. Et ideo quantum ad ius attinet naturę illico posset etiam infidelis cōtrahere: quoniam matrimonium nō claudicat ex altera parte. Quare si matrimoniū ex parte fidelis iā solutū est, pari iure dicendum restat ex parte infidelis esse distractum. Addit uero secundò, qđ matrimoniū claudicat quantū ad effectū scilicet, alterū contrahendi, quia ꝑpter crimen infidelis, qui non cōuertitur, indicitur

Cap. Si infidelis. 28. q. 2.

Dubiū. 2.

28. quę. 2.

Respōsio. 1.

Respōsio. 2.

Obiect. tur ei, ne possit matrimonium aliud inire altero uiuente coniuge, etiam si ad alias conuolauerit nuptias. ¶ Contra hoc tamē assertum militare videt̄, quòd cùm ecclesia infidelibus ius non dicat, nequit eis huiusmodi pœnam indicere: & cum ius naturale, neque diuinum, vt ait Ricardus & alij, infidelem illum iam priori matrimonio solutū nullatenus ab alio incundo cohibeat, non apparet, quo iure illa decernatur pœna.

Dilutio Ad hoc respondendum crediderim primùm, quòd si eiusmodi ifidelis alias concinnet nuptias tmatrimonium tenebit, quod nec S. Thomas negat, neque ullus negare potest, postquam ille à prioris nexu enodatus est, sed tamen culpam committit mortalem contrahendo. Etenim (si mea non me fallit coniectura) ius ipsum diuinum suscipirndi baptismum, quod uniuersos mortales obligat, eo tem poris articulo, quo alter cōiugum orthodoxam fidem ꝓfitetur, peculiari ratione matrimonij, quo alter scilicet infidelis est fideli deuinctus, tenet̄ eum in eadē Christiana religione sequi: & ideo si nō cōuertitur, peccat nō solùm in Deum, vt sapientissimè ait Grego. sed etiam in matrimonium.

Cano. Si infidelis 28. q. 2. Quam ob rem non quidem ab ecclesia, quæ tali iurisdictione nō fungitur, sed iure ipso naturali & diuino iudicitur ei, ne fidelem coniugem re inquens, alterum sibi copulet.

Respon sio 3. ¶ At verò (quod tertium dictum est D. Thomæ) si tandem ad fidem conuertatut, & eius coniux altero est con iugio colligatus, conceditur ei, ut alteras eligat nuptias. Intelligitur tamen, nisi forsan postquam eius coniux in Christianismo cum altera contraxerat, infidelis ante cōuersionem alium ad sciuisset maritum: nam tunc, si coniux illa cum suo marito conuertantur, matrimonium illud ceu firmū manere debet.

3. Dubium. Proponitur dubitatio. ¶ Sed alia huc quæstio protinus se insinuat: vtrùm votū solēne à neophyto susceptū eādē vim habeat dirimēdi matrimoniū antiquū, ac si nouū ipse pacisceretur. In primis quæstio est, qū infidelis requisitus & commonefactus renuit conuerti: nam antea fidelis, vt neq; alio se implicare coniugio, ita nec religionis voto: non solùm quia infidelis coniux difficiliùs tunc conuerteretur, verùm, ꝗ neque omnino fidelis ab obligatione reddēdi debitum est absolutus.

Dilutio At verò postquàm admonitus infidelis baptismum recusauerit, nō est dubium, quin fidelis possit, vt matrimoniū inire, ita & votū suscipere religionis: ꝗn verò & citra religionē ad sacros ordines ꝓmoueri.

Dubiū. Psens. Sed vtrum ꝑ tale votum sic dirimat̄ matrimoniū, vt in fidelis possit ad aliud commigrare. D.Th. nō r̄ndet. Nihilominus de voto religionis nō dubitat̄, vt ait Ricardus, & oēs alij, ꝗn perinde ac nuptię, matrimoniū dirimat. Idē enim in hac parte de matrimonio infideliū consummato cēsendum, quod de rato nondū cōsummato inter Christianos, qđ quidē per ꝓfessam religionē dissoluitur.

Nota. ¶ Sed re vera sacrorū ordinū susceptio perplexum me hoc loco habet, an matrimonium in infidelitate cōsummatum dirimet. Videtur enim D. Tho. in responsione quarti respōsum dissimulasse: nam voto religionis tacito quasi compertum sit, matrimonium illud dirimere, de sactis ordinib initiato subdit.

S. Thomæ solutio. Quòd si uxor post conuertatur, non est sibi uir suus reddendus: & hoc certissimum est propter votū adnexum ordinibus quos ille legitimè susceperat. Subdit verò, Sed debet sibi imputare in pœnam suę tardæ conuersionis, ꝗ viro suo priuetur. Quibus verbis insinuat non posse alteri nubere.

A simili ¶ Atqui si de matrimonio rato inter Christianos argumē tum ducas, id ipsum confirmatur: nam vt dist. 27. q. 1. secundùm extrauagan. Antiquæ concertationi Ioann. 22. sub titu. De voto, mōstratum est, susceptio sacrorum ordinum matrimonium ratū nequaquā dirimit.

Argum Item ad id urgentiùs arguitur, Si eiusmodi ordinum suscepti o mr̄imoniū cum infideli consummatum dirimeret, sequeretur quòd si postea coniux conuerteretur, posset alteri nubere: quod quidem hoc pacto redarguitur.

Redargutio. Si Papa pòst super votum sacerdotale castitatis dispensaret, quæ quidem dispensatio, vt dist. præcedenti dicebamus, si fieret, teneret, posset ille sacerdos secum aliam coniugem copulare.

Nota. Quapropter inter Christianos contingeret, vt citra religionis votū qui veri erant cōiuges, alia matrimonia potuissent contrahere. Certè argumenta conuincere videntur, matrimoniū illud per sacros ordines neutiquam dirimi, atq; adeò vxorē siue infidelitatis tenacē, siue fidem professam debere superstite marito, nec religio

nem profitēte uitam cęlibem ducere. Cui diuersa opinio fortè arriserit, debet similitudinem matrimonij rati inter Christianos repellere, & conclusionem postremi argumenti, quæ absurda videt, concedere

Contra tia opinio.

Solu. 1. argum.

¶ Ad primum igitur capitalium argumētorum satis respōsum est. Nam etsi matrimonium infidelium sit natura legitimū, nec per legem naturæ dissolubile, non est tamen sacramentum, neque tā pfectum & ratū, quin iure diuino ratione fidei catholicæ, quæ fortius est vinculum, dirimatur, per quam tandem perficitur, fitq; simpliciter indissolubile.

Replica

¶ Quòd si redarguendo resurgas. Crimen matrimonio superueniens illud nō dissoluit: sed si coniux infidelis vult sine contumelia saluatoris cū fideli cohabitare, matrimonium non dirimitur: ergo crimē superueniens contumeliæ nolentis cohabitare illud non dirimit.

Solutio

Ad hoc, qui tenent matrimonium per contumeliam dirimi, negarent antecedens. non tamen concedimus per solum illud crimen non dirimi: sed tamen fit per illud facultas, vt per superueniens vel matrimonium vel solēne votum religionis dissoluatur. ¶ Sed ad secundum respondetur, non existere parem rationem de prole & vxore: nam per disparem cultum superueniēte nouo matrimonio fidelis antiquum rūpitur, in quo ideo vxorem restitui amplius non est possibile.

De filijs

Sed tamen per eandem cultus disparitatem ius paternum non extinguitur, quo minus filij quotiescunque post conuertātur, iure & beneficio postliminij gaudere debeant: hoc est, ad eorum hæreditatem admitti cano. Deinde, distinct. 26. & Authen. Item est de Nestorianis. C. de hæreticis. & in Authen. Vt cum de appella cognosci. §. Generalem. collat. 8. Postliminium enim est cùm ille, qui post limina prouinciæ relegatus fuerat, tādem reuertitur, cui ideo iura sua restituēda sunt. Vnde titulus in. ff. nouo extat, De captiuis & postliminio reuersis. Et eadem de causa etiam vxor quotiescunque reuertatur, debet dotis priuilegio gaudere, vt doctores super cap. Placet, de diuortijs, adnotare solent. Et mulieres, quæ credentes maritos in bello occisos vel aliter defunctos ad alias nuptias euolarunt, ipsis reuersis sunt restituēdæ. can. Cùm per bellicam. 34. q. 2.

Postliminiū quid.

¶ Ad tertium de coniuge in hæresim lapso in primis respondetur. per hæresim aut apostasiam nullatenus matrimonium soluit: quia vt sæpe diximus, matrimoniū ratum p solum ingressum religionis soluitur: consummatum verò per solā conuersionem ad fidem alio superinducto matrimonio, vt Innocen. cap. Gaudemus & expressius capi. Quāto, de diuortijs, cautum duxit. Quinimò, vt art. 1. dicebamus, licet cum hæretico & apostata matrimonium contrahatur, tenet ratione characteris baptismalis. Licèt fœmina hæretico nubens dotem amittat, capitu. Decreuit de hære. in 6. Et vidi causam hanc in Germania agitari. Contendebat enim illustris quidā vxorem hęreticam repudiare, & alias inire nuptias, sed non fuit auditus. At verò potest & debet diuortium fieri quoad torum, præcipuè si periculum subuersionis catholico immineat, quod vtique semper imminere censendum est. Verbum enim Pauli, Hęreticum hominem post primam & secundam correptionem deuita, ad paternum & coniugale atque ad alia omnia necessaria vincula extenditur, vt illis non obstantibus, commercium talium hæreticorum euitetur. Atqui hic est omniū euētuum potissimus, in quo veritatem sortitur admonitio Christi, Veni separare hominem aduersus patrem suū, & filium aduersus matrem suam &c. Matthæ 10.

Solu. 3. argum.

Innocē.

Paul. ad Titum. 3.

Mat. 10.

¶ Si verò talis hæreticus resipiscens ad obedientiam ecclesiæ redeat illiq; reconcilietur, est dubium, vtrùm catholicus teneatur recōciliatā in suam domum & torum suscipere. Sed distinguendum est. Nā si hæresis non processit vsque ad ecclesiæ cōdemnationem, sed fuit ille vel illa coniux priuatim emendata, tenetur catholicus pœnitentem, si verè pœnitens est, illā sibi reconciliare. Si verò illa coniux publico ecclesiæ iudicio fuit hæresis damnata ac subinde à coniuge separata, eidemq; ecclesiæ reconciliata, tunc maritus catholicus potest, si vult etiam inuita vxore, religionem approbatam ingredi & profiteri, illam scilicet religionem, cuius solennis professio impedit & dirimit matrimoniū. Et idem est de vxore si maritus fuerit hæreticus. Decretum est cap. Mulier. de conuersio. coniuga. Et hoc catholico indulgetur ad cauendam infamiā facti, quæ ex cohabita-

habitatione cum hæretico vel hæretica reconciliata contrahitur. Quare tunc illa reconciliata nõ compellitur religionem ingredi, sed potest manere in seculo: quia facultas, quæ fit catholico, non debet uim inferre reconciliatæ, religionem profitendi. Si verò non vult religiosus fieri, cõpellitur pęnitentiam coniugem ad coniugale cõmerciũ suscipere. c. De illa. & c. Quanto. de diuor. Intelligit autẽ hęc cõpulsio dum mõ ille reconciliatus sit adeò penitens, vt absq; periculo possit cõiux manere cũ illo. — Nota.

¶ Quòd si arguas. Peior est fornicatio spiritualis per hæresim, quàm carnalis per adulteriũ: sed post separationem tori fornicationis causa, etiã si adultera emendetur, non tenetur innocens eam pęnitentẽ suscipere: ergo nec resipiscentem hæreticam. — Obiect. Negatur consequentia multis de causis, quas glossa eodem cap. recitat: nã per hæresim sola anima cõmaculatur, sed per fornicationem anima & corpus, quod cõiux magis abhorret. — Dubiũ. Item, quia si adulteram post maritus agnosceret, bigamiæ labem cõtraheret. Adde tertiò, ꝙ fornicatio magis è diametro fidei mřimonij aduersatur. — Rõnes differẽtiæ.

¶ Si uerò scisciteris, vtrũ ille coniux reconciliatus possit inuita uxore catholica, vel vxor recõciliata inuito viro catholico religionẽ ingredi, respondetur, minimè posse sine catholici facultate: nam illa indulgentia facta est innocenti in eius fauorem. Quare nec sufficit licentia catholici, nisi ipse etiam ingrediatur religionem. — Dubiũ.

¶ Vtrũ verò catholicus possit inuita vxore, quæ fuerat hæretica, sacros ordines suscipere & manere in perpetuo diuortio. Respondetur, quòd licèt hoc non sit expressum in iure, credendum tamen est illud posse. Rõ enim quare potest religionem ꝓfiteri, est, quòd cùm diuortiũ quo ad torum iudicio ecclesiæ condemnantis vxorem de hæresi factum fuerit, facta est facultas catholico per votum solenne castitatis in perpetuo diuortio permanere, qđ quidẽ votũ sacris ẽt ordinibus adnexũ est. Et idõ sicut de diuortio fornicationis cã dicebamus, põt vir vt religionis votũ, ita & ordines sacros in seculo suscipere.

¶ Quartum argumentum partim dist. 36. ar. 1. dilutum reliquimus: illic enim disputauimus, vtrum ꝓpter alia peccata quã fornicationis causa liceat diuortium facere quoad torum. — Solu. 2. argum. Nunc ergo hoc tantùm adijciendum est, vt cuncta liquidò sub cõpendio clarescant. Crimen enim simpliciter loquendo, nullum est, quod matrimonium possit dissoluere sine consummatũ, siue non nisi ratum. Nam inter Christianos ratũ solùm per ingressum religionis dirimitur, inter infideles verò altero eorũ conuerso cõiuge crimen alterius cõuerti renuentis non sufficit per se matrimoniũ dirimere, sed ius facit, vt persequens matrimonium dirimatur. — Crimẽ nequit mřimoniũ dissoluere. Præter hunc tamẽ casum uniuersalis est conclusio, quòd ob nullum prorsus crimen aut causam matrimonium quoad vinculũ dirimitur. — Conclusio. Attamen quo ad torum multifida opus est distinctione. Potest. n. fieri diuortium quo ad torum & ꝓpter fornicationem carnalem, & ꝓpter lapsum in hæresim uel apostasiam, q̃ fornicatio spiritualis est: diuersimode tñ: nã in fornicatione vnicus sufficit actus, sed tñ in hæresi non ꝑ vnicũ aut duos faciẽdũ est diuortium, vt Diuus Thomas distinct. 35. art. 1. in solu. 3. adnotauit, quousque persistat qđ admonitionem hæreticus in sua perfidia, vel periculum alteri coniugi offerat Atque hæc sola peccata sunt, quæ ꝑ se diuortiũ quoad torum secum adferunt. — Quoad torum. Primum scilicet, quia fidei matrimonij contrarium est, & secundum, quia catholicæ fidei aduersatẽ.

¶ Cæterum inter alia uniuersa crimina scelera & flagitia distinguendum est: q̃a aut sic sunt peccata in uno coniuge, ut ille non moliatur alterum peruertere. — Alio rũ criminum distinctio. Et secundum hanc considerationem peccata non adferunt rationem diuortij, neque ius habet alter coniux ea ratione à scelesto discedendi, nisi fortè, vt hic ait Sanctus Thomas in tempus se uelit vir ab vxore scelerata subtrahere, vt per priuationem illius solatij castigata emendetur Atque id potissimum quando crimina essent grauia, quod & vxor eodem iure valeret, si de facto posset. — Nota. At uerò si crimina illa uel in perniciem uergunt corporalem & periculum coniugis, aut potissimum in detrimẽtum spirituale, tunc posset deberetque alter à consortio eius disiungi, & dum per se non posset, deberet beneficio iudicis aut ecclesiastici aut ciui-

J. Consensu. ꝓcedit hodie quo ad diuortiũ tori.

sis uti. Crimina primi genera sunt illa, q̃ lege Consensu. C. de repudijs. exprimunt. Vt si vxor venefica sit, aut liberorum interfectrix, aut substantiã mariti de praedetur: aut si maritus periculum necis vxori offert, aut sæuitiã in eam exercet, vt habetur ca. Literas, de resti spol. Secundi generis crimina sunt, si coniux coniugem ad latrocinia inflecteret, vel alios corruptos mores ei moliretur impingere: tunc enim posset deberetq; alter à nequã illo & corruptore coniuge discedere. vt habetur. c. Quæsiuit. de diuortijs. iuxta Dñi admonitionem Mat. 5. Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eũ, & eijce à te: & si dextera manus tua scandalizat te, abscinde eã, & proijce abs te: vbi glossa in dextro oculo dexteraq; manu, vxorẽ, patrẽ & filios atque alios necessarios agnoscit. ¶ Quòd si arguas. Nullũ ergo est discrimẽ inter fornicationẽ aut alia vitia quoad ratione diuortij: Negatur omnino consequentia, imò est discriminis plurimũ: fornicatio. n. rõne iniustitiæ toro coniugali illatæ ius facit alteri ab eodem toro diuertendi. Et ideo quantumuis fuerit fornicatio iã pridem elapsa, & correcta, potest uir vxorem in perpetuum dimittere. Sed propter alia crimina discedere nõ potest, nisi quando de præsenti fiunt, & non emendantur, diriguntur q; & referuntur ad peruertendũ coniugem. His. n. causis cessantibus repetendum est coniugale cõmercium. Et per hoc solutum restat argũ. Nomen quippe fornicationis in sensu ꝓprio & literali nõ nisi carnali turpitudini conuenit. cætera verò peccata nõ nisi per metaphorã spirituale fornicationes nominantur, inter quas infidelitas & hæresis potissimùm eo dẽ noie designantur: ob id ꝙ prima despõsatio cum Deo fit ꝑ fidẽ, iuxta illud Oseæ. 2. Desponsabo te mihi per fidem. & iuxta illud Paul:, Despondi. n. vos vni viro virginẽ, &c. Quare Aug. can. Idololatria. 28. q. 1. idololatriã & oẽm superstitioné fornicationis nomine cẽset. Quocirca hæc duo crimina specialẽ rationẽ habent diuortij, reliqua uero minimè. Nã & auaritia itidẽ per translationem & similitudinem dicit idolorum seruitus. ob id quod auarus perinde aurum adnorat & colit, quod fallẽs bonũ est, atque idololatra falsos Deos.

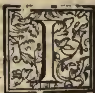
Obiect.

Fornicationis nomine quæ intelligantur.

August.

DISCINCTIO QVADRAGESIMA. De cognatione carnali.

Textus. Cap. 1.

Nter impedimẽta, quæ confœderandis stipulandisq; nuptijs obstant, cognatio tandem postremum obtinet locum. Est autẽ triplex. s. carnalis, spiritualis & legalis. Carnalis autem in cõsanguinitatẽ & affinitatẽ bipertitur. Est ergo consanguinitas uinculũ ab eodem stipite descendentiũ carnali propagatione contractũ. Et quanuis olim plures gradus tenerentur, iam tamẽ nunc temporis satis est usque ad quartũ gradũ bicornẽ arborem, duorũ. s. ramorum, extendere, ut stipite extra numerum posito fratres sint in primo, & in secundo nepotes, & pronepotes in tertio, ac demũ abnepotes in quarto, ut ex canone Zacharia Pontificis colligitur. In quibus duabus lineis hoc obseruandum, ut nemo unius rami propinquior esse sanguine censeatur alteri rami, quàm ipse est stipiti: nempe,

Consanguinitas definitio.

Can Parentelæ. 35 q. 5.

pe, ut quartus unius lineæ eodem quarto gradu à quocunq; alterius scilicet, tam ab eo, qui est in primo, quàm ab eo, qui est in quarto, distet. Ille autẽ, qui propinquior est stipiti per diuersos gradus ab alijs alterius lineæ distat. Qui enim in vno cornu est in primo gradu ab eo, qui in altero est in secundo gradu; eodem secundo gradu distat: & ab eo qui est in tertio distat tertio &c. Itaque quarto gradu remotior ab stipite, eodẽ ambo inter se distãt.

Cap. 2. ¶ Ex sic compositis dispositisq; gradibus aliqui sunt, qui iure naturæ à nuptiarum ritu depulsi sunt, atque alij, quos ius diuinũ sub lege Mosayca prohibeat, demum alij, quos lex pontificia vetat. At uerò cum uetusta lex, quantum ad ea, quæ ceremonialia iudicialiaque continebat, per legem euangelicam fuerit prorsus antiquata illarum prohibitionũ, quæ Leuit. 18. extant, nulla penitus sub euangelica lege ducenda est ratio, nisi quatenus

Leuit. 18.

præcepta moralia insinuabãt. quæ ex iure naturæ perpendenda sunt. Gradus ergo primus rectilineus, qui est inter parentes & natos, sic prorsus, id clamante natura à coniugali copula explosus, ut ob nullã unquã necessitatem fuerit tale matrimonium permissum. Est enim filius, vt ait Philosophus, pars patris. Quapropter coniunctionem patris cum filia, aut filij cum matre natura quantum potest tantum semper exhorruit. Imò & inter auos & nepotes similem commistionem fortè abominatur. Tametsi quòd consanguinitatis necessitudo in infinitum abeat, nulla ratio persuadet. Cæterum primus consanguinitatis gradus in transuersa lineà: nẽpe, inter fratres, licèt non tantam, quantam in recta, efficaciam habeat, quapropter in orbis ortu ob necessitatem propagandi generis nostri fratres iure matrimonij conuenerint, nihilominus illa expletã necessitate sic ille gradus, vt 15. de

ciui.

Augus. cap.6. ciui.dei, autor est Aug. nuptijs aduersatur, quasi nunquam licere potuerit. ¶ Alios verò secũdos ac subinde longius semotos gradus non natura, neq; verò iam post orbem redemptum lex vlla diuina, sed tamen ecclesia diuinitus instructa à connectendis nuptijs meritò coercendos curauit. Et primum quidem, quanuis, vt apud Gregor. Magnum & Isidorum atque alios antiquos patres. 35. quæstio. 3. & 5. videre est, qui ad sextum vel septimum secundum variam supputationem illos protendebant: tamen temporis curriculum experimento docuit tam longam decurtandam seriem. Quocirca sanctum concilium sub Innocen. tertio, c. Non debet, de consangui. & affinit. satis duxit usque ad quartum gradum eodem sanguine cognatos, ne coniuges fierent, prohibere. Causę etenim, quibus huiusmodi prohibitiones honestãtur, vltra illum gradum non procedunt. Affertur enim in causis primum, quòd cùm eiusdem sanguinis feruor amorem ingeneret, non decet, vt Philosophus in Politicis author est, carnalem alium ei adhibere, ne carnis illecebrę nimium per congeminatum amorem exardescant. Mox q̃a cùm consanguinei intra eosdem lares commorentur, nisi eis religio aditum ad matrimonia occluderet, impræsentaneo incestorum periculo uersarentur. Demum vt nuptiarum iura inter diuersos sanguines composita amicitiarum rationes latius propagarent. Nihil tamen istorum vltra quartum gradum locum habet, sanè cum tam longa auorum & proauorum series in rebus humanis superstes esse non possit, atque propaginum ordo vsque adeò tunc elangueat, vt vix ampliùs ius amicitiæ & familiaritatis retinere sufficiat. Quare non est cur vltra quasi in carceribus & repagulis homines, ne se nuptiarum ritu confœderent, teneantur.

Cap.3. Innocen.3. Prohibitionis causæ. Prima. Secũda. Tertia.

DISTIN-

DISTINCTIO. QVADRAgesimæ, Quæstio unica, De cognatione carnali.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm definitio consanguinitatis constitui solita rei definitæ competat.

Ractatum impedimẽtorum matrimonij, distin. 34. in nouem distinctiones: nempe, in tres ternos dispertiti sum', ĩ quorum hoc postremo: his videlicet tribus subsequentibus distinctionibus, de impedimento cognationis & affinitatis tractare proposuimus. Quæritur ergo de noĩe & re cõsanguinitatis, vtrùm.s. consanguinitatis definitio constitui solita sit legitima. Illa verò apud oẽs, tam theologię quã vtriusq; iuris professores hæc est receptissima. Consanguinitas est vinculum ab eodem stipite descendentium carnali propagatione contractum. Et arguitur primò contra nomen Laban, vt Gen 29. legitur, dixit ad Iacob, Os meum & caro mea es: idq; ratione cognationis inter eos cõtractæ: ergo eiusmodi propinquitas potiùs carnalitas dẽt, q̃ cõsanguinitas nũcupari.

Consanguinitatis definitio.

Partis negatiuæ arg. 1.

2. Arg. ¶Secundò. Si consanguinitas pp propagationem ab eodem stipite contraheretur, vniuersi mortales, vt pote qui ab Adã deriuantur, consanguineorum noĩe censendi essent: quod tamen vsus non recipit.

3. Arg. ¶Tertiò. Si generatio ex eodem sanguine cõsanguineos procrearet, etiã inter bruta eadem esset necessitudo, quod tñ absurdũ est, & concessio ridiculum. ¶In contrariũ tamen est vniuersalis doctorũ autoritas.

Pars affirmatiua.

¶Primùm omniũ vt à nomine proficiscamur, cognatio secũdùm amplitudinẽ suæ significationis superius nomen est quàm consanguinitas. Est.n. cognatio triplex.s. carnalis, spũalis & legalis. Carnalis est, q̃ noĩe consanguinitatis designatur, & per carnalem generationem deriuatur. Spũalis verò est, quæ per regenerationem in sacro fonte baptismatis cõtrahitur. Et legalis, quæ per adoptionem lege acquiritur. At verò si cognatio specialiùs pro carnali

Cognatio.

Cognatio triplex.

accipiatur, idem est prorsus quod consanguinitas Græcè n. συγγενεῖς: hoc est, congeniti, idem est latinè quod cognati & cõsanguinei. Tametsi iurisconsultis inter agnatos & cognatos sic distinguere placuerit, vt agnatio gen' sit, cognatio verò species. l. Inter agnatos. ff. vnde legitimi. & l. Iurisconsultus. ff. de gradib. Itaq; cognati non dicantur, nisi qui per lineam maternam descendunt vt auunculus, qui est frater matris, agnati verò appellentur quõcunq; ad eundem sanguinem attineãt, vt, patruus: nẽpe, frater patris, tam agnatus sit quàm cognatus. Titulus aũt iuris canonici has distin. non meditatur, sed generaliter inscriptus est, De consang. & affini. vt consanguinitas dicatur coniunctio, in eodem sanguine: sed affinitas sit coniunctio quæ per carnalem fit copulam. Nam cũ vir & vxor per copulam fiãt vna caro, fit vt cõsanguinei vnius fiãt alteri affines. ¶In hac ergo dist. disputandum nobis est de consanguinitate, & in subsequenti de affinitate, & in 42. de alijs duabus cognationibus s. spirituali & legali. Ad qõnem ergo vnica breuissima conclusione respõdetur, prædictam consanguinitatis definitionem esse optimam. Vbi adnotandum est, omnem amicitiam, vt. 8. Ethico. autor est Philosophus, super aliqua societate & cõicatione collocari. Hæc autem societas aut naturalis est, aut ciuilis: nã oĩs cõicatio ad vnũ vinculum refertur, quo plura cõicant, & ceu nodo quodam colligãtur. Ob idq; secundùm diuersas vinculorũ rõnes diuersæ species amicitię sumũtur, quę diuersa. sortiunẽ noĩa. Et vt à ciuilibus exordiamus, inter Regẽ & ciues, interq; ipsos eosdẽ ciues amicitia intercedit in illa cõicatione & societate fundata, q̃ est gubernatio. Rex.n vt ibidẽ ait Philosophus, ad ciues, vt pastor se ad oues genere dẽt. Ob id nanq; Homerus Agamennonẽ pastorẽ populorũ nũcupauit. Et qui eiusdẽ sũt sortis. cõsortes appellanẽ: hoc est, eiusdẽ cõditionis & qualitatis: & qui eadẽ mẽsa participãt, commensales. Eadẽ ergo rõne in naturę necessitudine & vinculo qui ex eodẽ sanguine nati sunt, consanguinei nũcupantur, ueluti qui eodẽ lacte fuerũt nutriti, appellanẽ, collectanei fratres q̃uis diuersis fuerint parentib. geniti. Vñ Philosophus ibidẽ c. 12. cõsãguinitatẽ naturale amicitiæ

Iurispiriti.

Tit de cõsang. & aff.

Conclusio.

Amicitiæ diuersæ species.

Homerus.

Consanguinitas est vinculũ | amicitiæ genus esse docuit. ¶ Igitur cùm in definitione dicitur, consanguinitas est uinculum, Ricardus atque alij non arbitrantur esse prędicationem identicam (vt cum dialecticis loquamur) sed causalem: hoc est, consanguinitas est uinculi causa. Attamen fortè è conuerso potiùs dicendum est, vinculum esse causam consanguinitatis: cognatorum enim vinculũ est idẽ sanguis, & consanguinitas est communio plurium iu eodem sanguine, quæ ideo nihil aliud est quàm relatio quædam & habitudo realis ad eundem sanguinem. Si quidem sanguis vinculum est, & glutinũ, quo plures colligantur. Quanuis si uinculum accipiatur pro amicitiæ iure, quo cõsanguinei obligantur, consanguinitas potest dici eiusdem vinculi causa. Stipes autẽ est persona, & origo, à qua tãquàm à fonte eiusmodi ptomanauit sanguis. Veluti Adam prima radix fuit & stipes humani generis, à quo uniuersi mortales ceu rami eiusdem arboris pullularunt.

Stipes quia.

Obiect. ¶ Sed arguas forsan contra definitionem. Sequeretur inde, patrem & filium non esse consanguineos: quia non ab eodem stipite ambo descendũt, sed unus ab altero.

Dilutio 2. Respondetur primò, ꝙ ambo descendunt ab auo, præterquàm Adam & eius filij.

Dilutio 2. Secũdò, ꝙ sub disiunctione sensus est, vel ambos ab vno descendere, vel vnum ab altero. Neque verò descensus per carnalem concubitũ requiritur: qm̃ Christus & eius sacratissima mater opera spiritus sancti cõsanguinei fuerunt.

Eua. Eua tamen nullatenus fuit Adæ consanguinea: quia ab illo non carnali propagatione descendit. Carnalis enim ꝓpagatio fit per decisum sanguinem vel vtriusq; parentis vel saltẽ matris, vt in beatissima virgine Eua uerò nec per semen nec per sanguinem ab Adã descendit, sed ex eius osse Deo carnem super ducente fabricata est, non in ventre, sed extra. Quare nec genita fuit ab Adam, nec cõcepta nec parta. Neq; verò ambo ꝑ carnalẽ propagationẽ, sed à deo ambo creati sunt.

Alia obiectio. ¶ Quòd si quis tãdem arguat. Cõsanguinitas nomen quoddam conuenientiæ est: conuenire autem homines, qui ex materia tantùm & forma constant, non possunt nisi aut rõne formæ, aut rõne materiæ: cõuenientia verò rõne formæ est specifica, in qua uniuersi mortales cõueniũt in materia uerò oẽs differunt, & fratres: quia secundum materiam hoĩes numero distinguuntur: ergo cõsanguinitas nulla est conuenientia.

Solutio. Rñdetur, consanguinitatem non esse conuenientiam specifica rõne formæ, sed materialem: sanguis em̃ ad materiam spectat, ut caro. Et quanuis in diuersis indiuiduis diuersæ sint numero materiæ, est tamen idem sanguis in ordine ad eã efficientẽ: quia.s. ab eodẽ stipite & radice pullulat: veluti idẽ est riuulus, q̃ ab eodẽ effluit fonte.

Solu. 1. argum. ¶ Ad primũ igit̃ arg. rñdet̃, de nominationẽ à ꝓxima materia fieri debere, quæ quidẽ se hẽt ut forma respectu materiæ remotæ. Id aũt, quod proximè in semen conuertitur, non est alimẽtum aut caro, sed sanguis, ut 15. de aĩalib. autor est Philosophus. Ob idq; uinculum illud quo consanguinei conglutinantur, est sanguis. Quare cognatorum cõicatio consanguitas potiùs q̃ carnalitas dicitur. Tametsi consueuerint cognati unum os, unaq; caro ob id nũcupari, quòd sanguis qui in semen uiri, aut in menstruum fęminæ cõuertitur, potentia est caro & os.

Solu. 2. argum. ¶ Ad secundũ negatur cõsequentia. Est.n. definitio sanè intelligenda, ut cùm dicitur uinculum descendentium ab eodẽ stipite, intelligat̃ cuius stipitis uirtus in eisdem perseueret. Virtus aũt agentis cũ per multa deducitur media, attenuari incipit & debilitari, adeò ut tandem deficiat Virtus tamen patris non solum mouet ad id, quod est speciei, secundum quam uniuersi mortales sunt similes, uerum & ad id ꝙ est proprium indiuidui.

Filius patrem quando siue imitatur. Qua utiq; rõne filius patris, & nonnunquã aui nepos imaginem refert, complexionisq; & motũ effigiem, quæ quidem indiuidualis conuenientia dicitur consanguinitas. Attamen uirtus illa paterna non secundum totam perfectionem descendit in filium, & debiliùs elabitur in nepotem:

Nota. quia utiq; rõne ut lib. 11. Etymologiarum. ca. 6. ait Isidorus, & refertur dist. 35. q. 4. c. Consanguinitas, dum uirtus illa paulatim per propaginis ordinem exhauritur, cõsanguinitas extinguitur.

Simile. Quemadmodum in arbore truncus radicibus ꝓximus robustior est mox rami, quo trunco propinquiores, eò sunt ualentiores: deinde tamẽ ramusculi adeo propagantur exiles, ut tandem in cacumine euanescant.

Ricard⁹. Ricardus uerò & alij non

non prorsus hanc rõnem approbãt, eo quod nec virtus fortior est multò in vno quam in alio. Et iõ consanguinitatis in uno stipite latiùs propagaretur, quam ab alio descendens. Non tamē tam superstitiosè rõnes quæ à similitudine ducuntur usurpandæ sunt, sed secundum ea, quæ plurimũ contingunt. Et certe similitudo arboris optima est: nã illo modo nobilitates, familiæque strenuę & illustres quò à trũco plus elõgantur, eo magis degenerãt, & tandē fieri cõtingit, vt in paupertatē collapsæ disperean Atq; hac de cã iura primogenituræ, & facultatum diuitiarumq; amplitudines inuentæ sunt, ut domus illustres veluti ossa reipublicæ & columnæ perseuerarent: nã genus & uirtus, vt ait Lyricus, nisi re uilior alga est. Accedit nihilominus & alia ratio, quod cum consanguinitas, vt ait Philosophus, genus sit amicitiæ, eatenus protenditur, quatenus secũdũ cõem cursum eiusmodi amicitiæ affectionisq; respectus & cognitio perdurat. Per quod aũt gradus iure naturæ dilatet, art. 4. videbimus. ¶ Ad tertiũ per idem respondet fundamentum. Non, inquam, cõcatio sanguinis nudè cõsiderata consanguinitatis nomē obtinet, sed quatenus est amicitiæ & humanitatis fundamentum. Brutę uero animantes, quia cognitione finis carent, & libertate, qua suarum possint actionum habere dominium, non sunt amicitiæ capaces: tametsi nonnullam præ se ferant societatis effigiem & amoris. Ob idq; in brutis consanguinitas non habet locum.

Nota.

Ratio. 3

So. 3. ar.

In brutis.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm consanguinitas per lineas & gradus commode distinguatur.

Partis negatiuæ arg. 1.

Voniam consanguinitas instar arboris depingit, quæritur vtrùm per lineas & gradus distinguatur. Et arguitur à parte negatiuà. Linea cõsanguinitatis nihil aliud est, quã personarum collectio, quæ sunt consanguinitate coniunctæ, collectio autem huiusmodi eadem ipsa consanguinitas est: non ergo linea pars est, ex qua cõsanguinitas constet.

2. Arg. ¶ Secundò. Gradus est habitudo distantiũ personarum, consanguinitas aũt est propinquitas unius ad alium: distãtia uerò & propinquitas sibi opponunt: ergo consanguinitas nõ cõstat ex gradib. alioqui unũ cõtrariorũ componeret ex altero. ¶ Tertiò: Si consanguinitas per gradus distinguitur, & cognoscitur, sequeret quod quicunq; inter se eodē gradu distarent, æquali consanguinitate tertium attingerent: consequens tñ est falsum, ut colligit ex can. Gregorii. Porrò. 35. q. 5. nã ego & frater meus in primo gradu distamus: & tñ filius fratris, qui primo gradu distat a suo patre, secũdo distat a me. ¶ In contrarium autē est autoritas Isidori, quæ refert easdem caus. & quæst. cano. Primo gradu. & can. Ad sedem. Alexãdri. 2. quibus consanguinitas per lineas & gradus distinguitur. ¶ Ad intelligentiam quæstionis huius prænosse oportet, quod linea consanguinitatis, ut D. Tho. hic & doctores aiunt, est ordinata collectio personarum consanguinitate coniunctarum ab eodem stipite descendētium diuersos cõtinens gradus. Collectio aũt personarum, ut ad primum argumētum cum D. Thom. respondeamus, non est idem quod consanguinitas: nam collectio sunt ipsæ personæ complexim sumptæ, vt pater filius & nepos &c. Veluti populus est personarum multitudo. Cõsanguinitas vero est relatio ipsa: puta, habitudo & respectus inter personas: ueluti ordo est relatio iter magistratus & reliquos ciues. Itaque linea dicit personas, quæ sunt relationes consanguinitatis extrema.

3. Arg.

Pars affirmata.

Linea quid.

Sol. 1. ar.

¶ Gradus uero est habitudo distantiũ personarum, qua cognoscitur quanta distantia personæ inter se differant, ut habitudo filii ad patrem est primus gradus: quoniã inter illos nulla persona media distat, sed dicitur primus gradus: quia est prima distantia. Gradus quippe ascensum siue descensum significat: descensus aũt duo extrema & terminos designat: scilicet. a quo & ad quem. Quare eiusdem ad seipsum gradus esse non potest. Et ideo cauẽda est fallacia, quam quis posset cõtrahere, imò aliqui contrahunt ex illo uerbo Instit. & ff. de gradib. desumpto ab Isidoro can. Primo gradu. 35. q. 5. vbi habetur, quod primo gradu sunt supra pater mater, infra filius filia. Non enim pater & mater ponũtur primus gradus, sed ut primum extremum

Gradus quid.

mum primi gradus, qui terminatur ad filios. Quod si arguas. Gradus idē est, quod consanguinitas: nam eadem ipsa distātia inter patrem & filium est cōsanguinitas.

Obiectio.

Dilutio. Respondet, quòd quanuis eadem intercapedo sit gradus & cōsanguinitas, diuersis tamen rōnib. consideratur: nam ꝑ idē spacium res duæ appropinquāt: ꝑ quod distant. Propinquitas ergo filii ad patrem est consanguinitas, sed qua rōne distat dicitur primus gradus: & ideò sunt duę relationes rōne distinctæ. ¶ Et per hoc respondetur ad secundum argum. Distātia enim hmōi & consanguinitas non opponūtur, sed sunt idem re rōne diuersa. Sed distantia illa, quæ eo vsq. a primo stipite procedit, ut oēs consanguinitatis gradus trāsgrediatur: nempe, si in quinto gradu quis ab stipite distaret, illa iam esset consanguinitati contraria.

So. 2. ar.

Linea. ¶ Hinc fit, quòd linea ex pluri b. gradib. constat: est.n. linea personarum series, ut quæ constat ex patre, filio, nepote, pronepote, & abnepote. Quòd si arguas. Linea inter duo tantum extrema puncta secundùm Philosophos concluditur, ergo nō potest ex plurib. cōstare gradib. Distinguitur antecedens. Si enim accipiatur linea pro una dimensione & specie quantitatis, ut superficies & corpus, conceditur duo duntaxat habere puncta in actu, sed tamen habet plura in potentia: quia in quolibet puncto secari potest, ut in duas medietates, & quatuor partes &c. Impræsentiarum verò accipitur linea pro rebus ipsis dimēsis, & linealiter ordinatis, quæ quidem linea constat ex plurib. vnitatib. seorsum diuisis, sicut numerus.

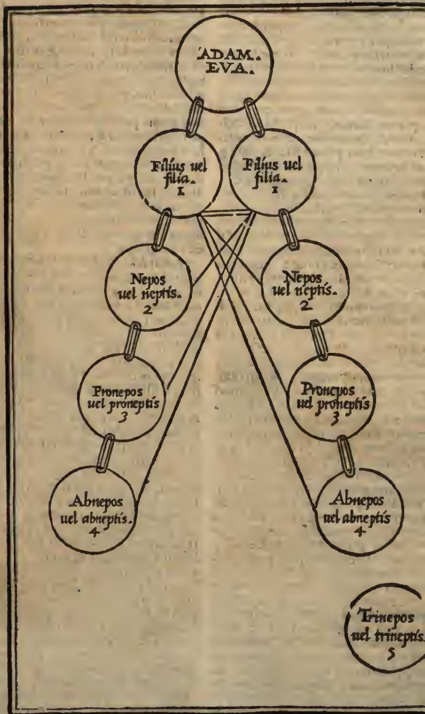
Cōclus. ¶ Ex his ergo colligitur affirmatiua conclusio, qua ad quęst. respōdetur. Cōsanguinitas per lineas & gradus distinguit. Quod est dicere, Sanguinis propinquitas instar arboris per ramos pluresq; subinde ramusculos diffunditur & propagatur.

Linea triplex. ¶ Distinguitur autem linea triplex: scilicet, descendentum, ascendentium & transuersalis, quæ est collateralium. Nam cùm consanguinitas, ut 8. Ethic. ca. 12. ait Philosophus, sit sanguinis cōmunicatio, triplex, inquit, est. Vna siquidem consideratur secūdùm habitudinem principii ad principatum, qualis est descensus patris ad filium, filiiq; ad nepotem &c. Vnde ait quòd patres diligunt filios tanquam partes ab ipsis decisas, atq; ab ipsis existētes. Alia uero est secūdùm habitudinem principati ad principium, qualis est ascensus filii ad patrem, & patris ad auum, &c. Et ideo ait, quòd filii diligunt patres tanquā illos, a quibus existūt, & sicut patres suū totum. Quo fit vt hæ duæ lineæ non sint re diuersæ, sed sola ratione & consideratione: nam per eandem scalam descenditur & ascenditur.

Consanguinitas triplex.

Transuersalis. Tertia est linea transuersalis, quæ ad collaterales transuertit, qualis est inter duos fratres, & inter duos fratrueles, qui sunt fratruū filii: & inter patruum, qui est frater patris, & filiū fratris. Igitur si hunc ramorum ordinem & graduum consanguinitatis inspexeris, reliqui omnes gradus a primo, qui est inter patrem & filium oriuntur, & in illo tanquam linea in centro connectuntur. Ratione.n. patris auus & proauus connectūtur filio eiusdem patris, sicuti & nepos & pronepos, & reliqui ratione eiusdem filij uniuntur eius patri & superioribus. Itē fratres ratione parentum inter se vniuntur: & ratione eiusdē trunci colligantur patrueles cum consobrinis, & omnes breuiter transuersalis lineæ. veluti omnes affines, ut dist. seq. dicturi sumus, cōpinguntur & cōpaginantur in uinculo mariti & uxoris. Etenim quia illi per copulam carnalē efficiuntur una caro, omnes consanguinei uxoris efficiuntur affines mariti, & uicissim omnes consanguinei mariti fiunt affines vxoris.

¶ Hanc consanguinitatis arborem, ut 35. q. 5. & in titulo de consanguini. & affinita. est videre, tanta ramorum & ramusculorum multitudine interpretes depingunt, ut confusionem potius oculis quā lucem offundant: cum tamē ad rei intelligentiam satis sit duas lineas ab eodem stipite quatuor gradib. cadentes sub hac bicorni forma delineare.

ADAM.
EVA.
Filius uel filia. 1
Filius uel filia. 1
Nepos uel neptis. 2
Nepos uel neptis. 2
Pronepos uel proneptis 3
Pronepos uel proneptis 3
Abnepos uel abneptis. 4
Abnepos uel abneptis 4
Trinepos uel trineptis. 5

Declaratio arboris.

IN qua vtiq; figura ab Adam primo parente per alterutram lineam rectà descéditur, cuius primus gradus est filius. secundus nepos, tertius ꝑnepos, & quartus abnepos. Et per eadem rursus ascenditur, eo tamen ordine, vt qui erat descendendo abnepos, relinquatur tãquam primus filius & terminus. Vnde primus gradus sit pater, qui descendendo erat pronepos. Secundus, auus: & tertius, proauus: & quartus, abauus, q. est ipse Adam. Trãsuersim aũt ab una linea ad alterã diuertat. vt inter duos primos filios & filias q. sunt germani fratres primus grad⁹ agnoscatur: & inter nepotes, secundus &c.

Iuris ciuilis & canonici discrimen.

¶Verùm est tamen quòd in istã supputatione transuersalium linearum diuersam rationem Cæsares suis ciuilibus legibus secuti sunt, quam in suis canonibus Põtifices. Nam iure ciuili ex uno gradu Iuris canonici fiunt duo: qua utiq. ratione duplantur, ac subinde reduplantur, vt Alexãder. 2. can. Ad sedem. 35. quæst. 5. refert, qui quidem canon in concilio Lateranen, si ad condemnandum supputationem ciuilẽ sancitus fuit Enimuerò Iustinianus

Iustinianus.

in Authentica, de hæredibus ab intesta. uenient, colla: 8. ob solam successionem hæreditatum ab intestato, gradus cõstituit, quam ideo decurtare volens, cùm vsque ad sextum gradum eiusmódi heredes vocarẽtur, cogitauit sextum in tertio hac ratione terminare, quod cùm vnusquilibet filiorum uno gradu a parentibus distet, finxit duos inter se frãtres duob. gradibus distare: scilicet, ut unus distaret ab altero uno gradu, & alter ab altero reciprocè altero gradu. Et eadem ratione de nepotibus, quia vterq. ab auo distat duobus gradibus, promulgauit ambos inter se quatuor gradib distare. Ac subinde ꝑnepotes in sexto, ultra quem gradum noluit ab intestato hæredes succedere. Et potest in fauorẽ huius ciuilis diuisionis sic

Argum.

argui: Sicut nepos distat ab auo duobus gradibus, ob id quod filius interstat medius, ita & duo filii uidentur duob. distare: quia pater est medius. Respondetur ta

Solutio.

men, quod inter filios non est medius pater, quasi filii sint duo extrema distincta in eadem linea, sed quia ambo eadem linea & gradu cadũt ab ipso. Et ideo ius canonicum non habet ratione numeri personarũ cadentiũ ab stipite, sed solius distãtiæ & casus q. est vnus amborũ fratrum.

Aliud arg.

¶Quòd si rursus arguas. Filius propinquior est sanguine patri quàm fratri suo: distat autem uno gradu a patre: ergo plu tibus a fratre. Respondetur, quod sicut v

Diluuio.

na albedo esse potest altera maior vel intensiuè propter maiorem perfectionem, uel extensiue, quia per maiorem quantitatem dilatatur, ita filius est magis consanguineus patri, quã suo fratri ex eodẽ patre: quia arctius & perfectius est uinculum inter genitum & genitorem, eo qđ sunt sicut effectus & causa, quã sit inter duos fratres, qui non se habent nisi sicut duo effectus ad eandem causam: licet frater non sit propinquior suo patri quam suo fratri: quia fratres non distant a se in uicem nisi quantùm distant à patre, qui est vnus gradus.

Mos supputationis quorundã.

¶Refert subinde idem ibidem Pontifex quorundam morem, qui nõ primum patrem, sec primam generationem stipitem constituunt: & quia prima generatio est filiorum, supputationem a filiis tanquã à primo trunco exordiuntur, ut primus gradus sit a filiis in nepotes, & secundus in pronepotibus. Et fuit forte ab Isidoro

Vsus cõmunis supputandi.

desumptus can. Series 35. q. 5. ubi ait, ꝙ filius & filia: scilicet, frater & soror, sit ipse truncus: sed nepos & neptis primus inde ramusculus. Sed tamẽ ecclesia iam uniuersalis non habet nisi vnum supputandi modum ut primus gradus sit inter germanos fratres ut ait Zacharias Papa can. Parentelæ. eadem cau & quæst. Secũdus inter nepotes, qui si sint fratrum filii fratrueles dicuntur, & si sororum, sobrini: hoc est, sororini, & tertius inter pronepotes: ac denique quartus inter abnepotes. Quanuis iam omnes isti sub fratribus collaterales consobrini dicantur.

Regula generalis.

¶Hinc ergo iudiciaria regula & index colligitur. Ad cognoscendum enim quoto gradu duo inter se distent, animaduertendum est, utrum sint ambo in eadem linea recta, an uero sint collaterales duarum li

In linea recta.

nearum. Si sunt in eadem linea, & inter illos nulla est persona media, sunt consanguinei in primo gradu, ut pater & filius. Si uero intersit persona media, tunc connumeratis omnibus medus & extremis, sunt in tot gradibus, quod sunt personæ

una dempta. Vt quia pater & filius & nepos sunt tres ꝑsonæ, nepos distat ab auo secundo gradu,& pronepos tertio, & sic descendendo. Si uero illi duo sint trāsuersales in diuersis lineis,& æqualiter ab stipite distent, quoto gradu distant ab stipite, distant inter se. Vt fratres distant inter se primo gradu, quo distant à patre. Si uero ab stipite inæqualiter distent, tūc quoto gradu remotior distat ab stipite, distāt & ipsi inter se cap. Vir qui ab stipite de cō sang. & affinita. vt filius Adæ Abel distabat ab Enos nepote Adæ duob. gradibus, quib. Enos distabat à suo auo Adā. Et idē Abel tertio gradu distauit à Cainam pronepote eiusdem Adæ,& in quarto à Malaleel abnepote eius. Et ratio huius regulæ liquida est hæc: quòd cùm collaterales non habent in se consanguinitatem, nisi quam habent ratione primi stipitis, in quo vniuntur, nullus vnius lineæ maiorem habere potest propinquitatem ad lineam alterius, quàm habet ad stipitem, & cùm propinquitas inter duos sit relatio æqualitatis & similitudinis, fit ut abnepos non sit propinquior filio abaui, q̃ sit ipsi abauo: puta, in quarto gradu, atq; adeo nec filius abaui sit eidem abnepoti propinquior q̃ in eodem quarto gradu.

In linea trāsuersa.

Regula gñalis.

Rō regulæ.

¶Igitur si oculum ad figūram suprascriptam retuleris, & postremum: nempe ab nepotem vnius lineæ, conferas ad alterā lineam, omnes eodem gradu attingit, scilicet, quarto: videlicet, abnepotē alterius lineæ,& ꝓnepotem, & nepotem & filiū. Si verò filium vnius lineę ad alteram conferas lineam, non omnes personas eodē attingit gradu, sed filium alterius lineæ attingit primo gradu,& nepotem secundo, sed pronepotem tertio, & abnepotē quarto. Itaque nemo vnius lineæ propinquiùs quēquàm alterius attingere pōt, q̃ attingat stipitem. Potest tamē remotiùs se ad illum habere propter maiorem distantiam eius ab eodem stipite.

Nota.

Nota.

¶Et per hoc tertium argumentum principale solutum restat: nam quāuis auus & nepos eodem gradu inter se distent, tamē filius eiusdē aui, qui est nepotis patruus, primo gradu attingit auū, & secundo nepotem: quia respectu radicis non æqualiter distant. ¶Hinc rursus sequitur, quoscunque duos, siue in linea recta, siue in transuersali eodem gradu inter se differre. Quo enim gradu Petrus refertur ad Paulū, Paulus refertur ad Petrū, licèt nō non semper ad stipitē eodem referantur. Filius. n. & nepos in eadem linea inter se in primo gradu referuntur, quia se hn̄t, vt pr̄ & filius, sed tn̄ ab auo pr̄ distat vno gradu,& nepos duob. Et idem est de filio vnius lineæ, qui est patruus nepotis alterius: referuntur. n. inter se secūdo gradu, sicut nepos ab auo, & tamē filius ad eundem auum non refertur, nisi primo.

Sol.3.argumen.

Appendix.

¶Atque hoc obseruandum est, ut dum de dispensatione inter istos gradus sermonē habituri sumus, perpendamus, ꝙ si vnus ab stipite distat quarto gradu, licèt alius distet non nisi tertio, uel secundo, non tamen uidetur maior facienda difficultas, quàm si ambo essent in quarto, quia nō sunt sanguine propinquiores.

Circa dispensationē.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm gradus quispiam consanguinitatis in linea recta iure naturali matrimonium impediat.

PLantata cōsanguinitatis arbore per suasque lineas & gradus distributa, reliquū fit, ut exploremus, quemadmodū conciliandis nuptijs impedimentum obijciat. Et quia hoc potest iure naturali diuino & humano contingere, exordiendo à iure naturali arguitur, quod nullus cōsanguinitatis gradus tali iure matrimonium impediat. Nulla mulier tam propinqua viro esse potest, quàm Eua fuit Adæ: quæ quidem confessio ipsius fuit dicentis Gene.2. Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: fuerunt nihilominus matrimonio coniuncti: ergo nulla carnis uel sanguinis cō iunctio iure naturæ coniugalem nexum exhorret.

Partis negatiuæ ar.1.

¶Secundò. Si lex naturalis inter parentes & natos matrimonia impediret, similiter & auos & nepotes à nuptijs arceret: nam aui, magni patres dicuntur: hoc tamē falsum esse uidetur: nā si talis esset prohibitio naturalis, consequeretur, ut nec matrimoniū inter auum & neptem esset fixum, atque adeò dum cōuerterentur ad fidem

2. argu.

fidem esset necessariò rescindendum: cõsequens autẽ uidetur, ut falsum decernere Innocẽ. c. Gaudemus, de diuortijs, ubi ait, quòd qui in secundo uel tertio gradu contraxerunt, non sunt separandi.

3. argu. ¶Tertiò. Ius naturale est, qđ natura omnia animalia docuit, sed brutę animantes nullum in coitu sanguinis respectum habent, ergo ius naturæ hominibus talem respectum habere non iubet.

Pars affirmatiua. ¶In contrarium est, q̃ illud iure naturæ mr̃imonio obstat, qđ eius fini repugnat: fratres aũt matrimonio coniungi fini generationis obstat: nam idem Gregorius loco citato ait, ex tali coniugio sobolem non posse succrescere, qua ratione illud interdicit, ergo iure naturæ impeditur.

Decisio attic. ¶Quæstio hæc præcipui momenti est, & à plerisq; doctorũ multis agitata nominibus. Quo aũt fulgentiori luce procedat, proponendæ statim ante oculos sunt nu-

Leu. 18. ptiarum prohibitiones, quas antiquo populo Leui. 18. Deus præscripsit, quæ quãuis sint numero duodecim, ad sex tamen gradus penitiùs perspectæ resoluunt. Prohibentur nanq; nuptiæ in primo & secũdo gradu in linea recta consanguinitatis: scilicet, inter patrẽ & filiam, & matrẽ & filiũ, qui est primus gradus, & inter auũ & neptem, ac subinde inter auiam & nepotem, qui est secundus: atque in transuersali quidem in primo, ut inter fratrẽ & sororem, & in secundo ascendẽdo. s. inter consobrinum & amitam. s. sororẽ patris & pariter cum matertera, uidelicet sorore matris Isti. n. licèt duo appareãt gradus, non est nisi unicus. s. secundus cõsanguinitatis ascendẽtium in linea transuer-

Inter affines dupliciter prohibẽt nuptiæ. sali. Rursum inter affines prohibent quoque matrimonia in primo gradu duob. modis. s. ascendendo & ad latera. Primo modo, ne quis agnoscat matrem & filiã: puta, ne quis ducat priuignam: id est, filiam uxoris suæ, neque gener socrũ suã: neq; una nubat patri & filio: uidelicet, ne nurus nubat socero pātri mariti sui, neq; priuignus ducat nouercã. Omnes enim isti quatuor sunt idem gradus affinitatis. Prohibetur etiam secundo modo matrimonium in primo gradu affinitatis: uidelicet, ne quis ducat sorores duas, aut una duob. fratrib. nubat. Hic. n. ẽt primus gradus est, licèt nõ tam efficax, ut priori mo-

do. Disputatio aũt de duob. modis primi gradus affinitatis ad ꝓximam attinet distin. At qm̃ oẽs quatuor gradus consanguinitatis nimium extenderet articulũ unum, in duos eum secuimus. ¶In capite ergo totius disputationis id præstituere oportet, utrùm prohibitiones illæ Leuit. 18. uim modò in lege nostra retineant. Operæpretium. n. est hãc qõnem ad duos effectus dissoluere. Primùm ad uidendũ, utrùm infideles, qui in illis gradib, cõtraxerunt, si modò conuertantur, sint separandi. Et deinde ad iudicandũ, utrùm Papa modò possit super aliquẽ illorum graduũ dispensare. Hæc. n. duo mẽbra mutua tua consecutione connectuntur. Si. n. ius illud diuinum mõ ꝑseuerat, nullum est mr̃imonium inter infideles, nec Papa dispensare põt. Si uerò abdicatum est, utriusq; mẽbri cõtrarium est tenendũ. Et q-dẽ qõ non solũ cum hæreticis disputãda est uerũ, & inter catholicos controuertit. Etenim Vuitcleff, ut est uidere apud Vualdensem tom. 2. de sacr. c. 134. dicebat oẽs illas prohibitiones mõ uim suam iure diuino retinere, & iõ in illis gradib. mr̃imonia esse illicita, nec esse dispẽsabilia: ecclesiam tñ non posse alios prohibere. Eundemq; errorẽ mordicus tenẽt Lutherani. De hoc uerò secũdò mẽbro. s. de ecclesiæ facultate ad ꝓhibendũ gradus art. 5. nos docebit, sed primum est mõ examinãdũ. Atqui inter catholicos, saltem si in superficie illos aspexeris, cõis ferè opinio est, illos gradus esse mõ iure diuino prohibitos. Ita tenere uidetur Bonauentura dist. præsenti. arti. 1. q. 2. & eod. loco Ricardus. Imò & S. Tho. di. 39. art. 3. ad 3. arg. ait, q̃ si infideles, qui in gradib. contraxerunt in Lnuitico prohibitis, cõuertantur, sunt separandi Et Syluest. uerb. Matrimonium. 8. q. 6. & uerb. Papa. §. 17. ait, omnes ferè illos gradus esse iure naturæ prohibitos, in quib. ideo Papa dispensare non ualet. Et idem ait Maioris. Et potissimum Vualdensis. At uerò Paluda. moderatiùs se exponit dicens, quòd ferè omnes gradus illic prohibiti sunt de iure naturæ. Cui sub eisdem uerbis adstipulatur Arch. Floren. 3. par. tit. 1. capitu. 14. In contrario extremo sunt Caie. & Thomas de Argentina, qui dicunt, ius naturæ solùm parentes & liberos prohibere, non tamen fratres.

Graduũ prohibitio Leu. 18. an duret modò.

Vuitcleff.

Cõis opinio catholicorum.

Syluest.

Maiosis

¶His

1. Cõd. ¶His tñ prænarratis opinionibus ad quæstionem tribus rñdetur conclusionibus. Prima. Præcepta illa prohibitoria Leuitici ea rõne, qua illa lege posita sunt, nullũ apud nos vigorem retinent, sed prorsus extincta cessarunt. Solùm aũt persistunt quatenus moralia sunt: videlicet, quatenus vim retinẽt naturalis iuris. Posterior pars nota est: quia Christus ius naturæ nõ quidem extinxit, sed potiùs perfecit. Prior verò pars probatur. Certũ.n.est totã illã vetustam legem, qua rõne illi populo posita fuit, penitus per Christum abolitam fuisse & antiquatã. Venit.n.vt eam adimpleret, vt idẽ ait Mat. 5. Et ideo in morte eius & resurrectione, vbi tota veritas, cuius ipsa fuerat figura, cõpleta est, illa fuit extincta, quod verbũ illud in cruce probatũ significat. Cõsummatũ est, Vñ Pau. ad Heb. 7. Translato sacerdotio, necesse est, vt legis translatio fiat: cùm ergo in Christo translatũ fuerit sacerdotiũ veteris legis in sacerdotiũ Melchisedech, fit vt & legis translatio facta fuerit. Et subdit. Reprobatio quidem fit prioris mandati propter infirmitatem eius & inutilitatem. Et ad Heb. 8. testimoniũ Hieremiæ.31. ad id cõfirmandũ refert, Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & consummabo super domũ Israel testamẽtum nouum. Vnde subdit Pau. ꝙ nouũ antiquauit prius: qđ aũt antiquatur & senescit, prope interitum est. Ideq; confirmat ad Ro.7. per mulieris similitudinem, quæ sub viro est, mortuo tñ viro soluta est a lege viri. Sic.n. nos per mortẽ Christi liberati sumus à lege veteri. Et ad Galat. 4. id ipsum per allegoriam Abrahæ declarat, qui habuit duos filios, vnum de ancilla, & alterum de libera, qui duo testamenta significant: sed filius ancillæ eiectus est, & filius liberæ mansit, quo lex nostra libertatis designatur. Quocirca, vt Actuũ.15. legitur, apostolorũ conciliũ, Pharisæorũ pertinaciã contendentiũ circuncisionẽ cum euangelio seruandam sic pronunciauit Visum est spiritu sancto & nobis nihil vltra vobis imponere oneris ꝙ̃ hec necessaria &c.

[Margin: Lex uetus antiquata. — Paulus. — Hebræ. 8. — Rom.7. — Ad Gal. 4.]

Nota. ¶Igitur doctores huc deberẽt oculos cõijcere, vt intelligerent, nullũ posse argumẽtum desumi ex prisca illa lege modo post Christũ passum, nisi quatenus natiuã vim habet naturalis iuris. Quinuero oculatiùs deberent attendere, hæresim esse illas prohibitiones, quatenus legales erant, modò tanquam obseruãdas allegare, perinde ac si legẽ circuncisionis retinere cõtenderẽt.

¶Et accedit præterea euidentissima ratio, Præcepta illa Leuit.18. quatenus erãt præcepta illius legis Mosaycæ alias gentes nõ obligabant, quæ lege circuncisionis nõ tenebantur: ergo neq; nos lex illa modò obligat: quia non magis nos, quàm Gentiles comprehendit: si quidem ab illa, vt Ro ma.8. ait Paulus, iam nos Christus liberauit. ¶Solùm ergo perpendendum est, quãtum iuris naturalis illæ prohibitiones cõtineant: quoniam non ampliùs nos obligant. ¶At verò fortasse quispiam objiciat hic nobis August. qu.53. super Leuiti. ubi ait, omnia illa mandata in decalogo esse præconcepta, insinuans esse moralia: quo testimonio Vualden. Tom.2. de sacram. c. 134. fundatur, vt dicat omnes illa prohibitiones nunc esse de iure diuino. Veruntamen, vt demus quodãmodo esse moralia, nõ tamen subinde colligitur, ut illa uirtute matrimonia dirimãt. Aliud quippe est, rem aliquam pręcepto morali & naturali esse prohibitam, aliud verò eodem iure esse irritã. Nã prohibitio moralis solùm inducit peccatũ si contra fiat, non tamẽ subinde si fiat, euacuatur & irritatur. Iure.n. diuino & naturali prohibita est beneficiorum incompatibiliũ multitudo, & peccatum est illa possidere, nõ tamẽ ideo collatio eorũ nõ tenet. Item prodigalitas iure naturę prohibetur, & tñ prodiga donatio tenet. Præterea ꝗ post votũ simplex castitatis matrimoniũ cõtrahit, peccat ꝗdem sed eius nihilominus matrimoniũ tenet. Et post spõsalia aliud mrimoniũ cõtrahere, peccatũ est cõtra ius naturæ, & tñ mrimoniũ valet. Et mrimoniũ clãdestinũ quãuis sit culpabile, nihilominus est validum. Quin verò prohibitio illa, cuius supra meminimus, ne populus ille cũ gẽtib. illis terrę ꝓmissę mrimonia necteret, fortasse nõ erat nisi obligatoria sub reatu mortali, nõ tñ ꝙ nuptias irritaret: nã hoc sub lite relinquimus. Pariter ergo ex illis ꝓhibitionibus Leui.18. planè colligiť, absurdũ esse pctm iure naturę talia matrimonia cõtrahere, nõ tñ subinde cõsequiť esse nulla. Sed solũ subsequiť, expediẽs fuisse mõ in lege euãgelica, vt illa mrimonia iure impositiuo impedirenť, ut factũ est. Et accedit su℞ hæc oia

[Margin: Ratio optima. — Obiectum. — Dilutio. — Simile. — Prohibitio. Leui.18.]

manum argumentum, quòd in Leuitico aliqui gradus uetantur, quibus iure natu- Rõ. 1. ræ similes non uetātur. Prohibetur nanq; consobrinus cū amita vel matertera: hoc est, cum sorore patris aut matris copulari, & tñ non prohibetur neptis seu consobrina patruo vel auunculo nubere, cū iñ iure naturæ idem sit gradus. Illud enim, Turpitudinem patrui tui non reuelabis, non sic intelligitur, vt neptis nō nubat patruo, sed q̄ cōsobrinus nō ducat vxorem patrui. Cū enim dicitur, Turpitudinē patrui tui nō reuelabis, per modum expositionis subditur, Neque accedes ad vxorē eius, qui tibi affinitate coniungitur. Si ergo de iure naturæ aliqua illic vetantur, & aliqua permittuntur, non est cur nunc illæ prohibitiones tanquā iure naturæ matrimonium dirimentes sint auscultandæ. ¶Restat ergo in illis prohibitionibus energia esse perpendendā, quam à iure naturæ mutuantur. At verò non desunt qui dicant cūctas prohibitiones illas esse de iure naturæ, vt est d. præsenti Palu. cui Archiepiscopus Floren. 3. par. tit 1. ca. 14. subscribit, ait, ferè oēs esse de iure diuino. Et recētiores, in quibus est Io. Maioris, & Sylue. ver. Papa. §. 17. illa rōne arbitrātur nō posse super illis Papā dispēsare. His tñ nō obstantibus dicēdū est, sic oēs prohibitiones illas esse de iure naturali, vt tñ inter eas sit ordo dignoscendus. Multiplex quippe discrimē est in iure naturæ: quædam. n. sunt tanquā prima principia. alia verò tanquā cōclusiones propinquius lōgius ve ex illis deductæ. Igitur inter eiusmodi prohibitiones, aliquæ sunt sic iure naturæ ualidæ, vt eodē iure matrimoniū irritent, atq; aliæ, quę licet iure naturę id prohibeant, nō tñ eodem iure irritent: attamē cōgruit, vt ecclesia sic talia matrimonia cohibeat, ut eadē casset & annullet, sed nihilominus poterit super ipsis dispēsare. ¶His ita præhabitis sit huius articuli conclusio secunda. Inter patrē & filiam, sicuti inter matrē & filiū iure naturæ ac perinde diuino sic prohibitum est matrimoniū, vt quanuis nulla alia lex id prohiberet, esset nullū. Et iō ꝓhibitio hæc Leui. 18. i capite posita fuit. Turpitudinē patris tui & matris tuæ non discooperies. Mater tua est, non reuelabis turpitudinē eius. At quia dictū est, vim illius legis solo iure naturæ esse perpenden-

Prohibitiones Leui. 18. an sit oēs iuris naturæ.

Ius naturæ multiplex.

2. Cōcl.

dam, illud est perspiciendum. Rationes a uetē à natura ꝓfectas adfert hic D. Th quatuor, sed luculētiùs. 2. 2 vbi de incestu disputat q. 154 ar. 9. Quæ quidē quanuis ad alios consanguinitatis gradus referri etiā possint, tñ ad parētes & liberos peculiari emphasi attinēt. Prima sumitur, à turpitudine contra primū finē matrimonij Et est. hæc. Illud est mr̄imonio cōtrahēdo cōtrariū, quod eius potissimo fini, qui est generatio aduersatur: cōgressus aūt parētū cū liberis eidē fini è diametro opponit: ergo est impedimentū dirimens. Probatur minor. Nā etsi pater ex filia posset filios suscipere & educare, sicuti & filius ex matre, id iñ fieri neq̄ret, nisi mō inde dedecentissimo & fœdissimo. Etenim iura oīa diuina & naturalia cōsonantissimo cōcentu sibi mutuo cōcordant. iure aūt naturæ & diuino liberi tenētur parentes reuereri adeò, vt queadmodū. 5. Ethic. ait Philo. ipsis ueluti Deo paria debitis obseq̄a reddere nō possimus: ad reuerentiā aūt potissimū attinet, vt eorū, quos ueneramur, honorem colamus, & ipsorū pudicitiæ, & honestatis simus in primis custodes. Qua ratione Val Maximus refert, liberis inter Romanos nō fuisse ꝑmissum simul cū parētib. balneari, ne se nudos cōspicerēt: in re autē vxoria summa detegitur turpitudo, adeò vt ipsæ cōiuges pudore tunc suffundant̄: reuerentiæ ergo, quā liberi parentibus debēt, maximè repugnat eorū turpitudinē detegere. Atq; hæc causa ėst, quā lex citata diuina cōmemorat. ¶Secunda rō sumit à cōcupiscentia cōtra secūdū matrimonij finē: & est hæc Matrimoniū præterquā in officiū generationis institutū ēt est in remediū cōcupiscentiæ: si autē inter parentes & liberos, imò & inter illos, quos necesse est in eadem familia commorari, licitum esset, ingēs offerretur periculum rei Venereæ: assidua quippe illa conuersatio de se incendium esse libidinis. Quòd si arguas. Etiam mulieres pulchra forma irritat: & tamen non impedit matrimonium Hoc verum est, sed tamen potest eius consortium caueri. Conuersatio aūt intra easdem ædes creberrimas offert illecebras & lapsus occasiones: quare nisi vetitum esset inter domesticos mr̄imoniū, oēs domus incestibus sordescerent Quare & vxor zelotypia exureretur in maritū & filias: solent

Rationes quatuor.

Rõ. 1.

Val. Maximus.

Rõ. 3.

Obiect.

Dilutio

lent enim patres nimium esse filiarum amātes: quare vxores nunquam auderēt filias permittere, vt in secessu cum patrib. colloquerētur, aut illos amplexarentur: sed religio, quæ tales nuptias abominat, facit vt commercia illa tutò permittant.

Rō. 3. ¶Tertia ratio eodem prorsus tendit, quæ est. 2. Politic. Aristot. ubi contra politiam Socratis easdem incestas nuptias reprehēdit. Amor enim venereus illi, qui ex sanguinis coniunctione oritur, adiectus nimium ardoris libidinem suscitaret, & irritaret: nam cùm per se uterque ingens sit, ille certè, qui consanguineus est, alterum libidinosum, nisi per prudentiam & temperantiam arceatur, parturit, & ideo qñ secundus inter cognatos flammas emittit, vehementissimus est, atque adeò nisi inter ipsos interdictæ essēt nuptiæ nimiū homines emollescerent, & matrimonio, quod remediū est concupiscentiæ, ad maiorem libidinem abuterentur. Documentum profectò rei huius illæ prouinciæ pꝛhibent, quæ postquam sacramentum cōfessionis abiecerunt, domesticis fœdissimisq; incestibus scaturiunt. Vnde barbarus ferinusq; ille mos erat, quem Ouid. li. 10. Metamor. illo carmine refert. Gentes tamen esse ferūtur, In quibus & nato genitrix, & nata parenti Iungitur, ut pietas geminato crescat amore. Quem quidem cōcubitum idem lib. 7. hoc carmine vituperat Dextera Cyllene est, in qua cū mr̄e Menephron, Cōcubiturus erat sæuarum more ferarum. Istæ ergo rōnes licèt vehementiorem habeant de parentib. & liberis energiam, de omnib. nihilominus cōsanguineis procedunt. Quare Leuit. 18. peculiarius eorum concubitus, & matrimonia uetabantur, quos in eisdem ædibus commorari conuenientiq́ue oportebat.

Oui. 10. Metam.

Leu. 16.

Rō. 4. ¶Quarta demum ratio ad matrimoniū, quatenus sacramētum, refertur: & sumitur ex Aug. loco citato. 15 ciuit Dei cap. 16. Sacramētum enim matrimonij signū symbolumq; est charitatis Christi & ecclesiæ, ergo ratione sacrameti charitas est inter Christianos ꝓpaganda & amplificāda: cùm ergo inter cōsanguineos ipsa sanguinis coniunctio charitatem conglutinet, condecens est, ut per nuptiarum uincula diuersi sanguines affinitate copulentur: qua ratione noua amicitiarum genera oriantur. Etenim, ut illic ait Aug. si pater filiam duceret, idem esset pater & maritus, imò idem auus & pater. Quæ utiq; ratio etiam alios cōsanguineos attingit. Si enim frater sorori per connubium colligaretur, idem esset illis pater, & socer. Quòd si rursus nepos & neptis coniungerentur, essent cōiuges, & fratrueles, & eorum pater esset eis pater, & socer & auunculus: & mater esset simul socrus & amita: Istæ ergo necessitudines dum ad diuersos sanguines disseminantur, ut alij sint consanguinei, atque alij affines, latiùs honestiùs & pulchriùs possunt propagari.

Aug. rationes.

Quin uerò ipsa per se absurditas est, ut tāta confusione iura cōsanguineorū & affiniū cōmisceant. Ait Paulus, naturali affectione virum quærere quo modo placeat vxori, & uxorem quomodo placeat uiro: indecorum autem esset maximè patrem solicitum esse quomodo placeret filiæ, & matrem quomodo placeret filio, cùm ius consanguinitatis contrarium iubeat. Et multò absurdius esset, si uir, qui consanguinitate est inferior, per matrimonium fieret superior. Absurdius.n. esset cui uehementius natura reclamaret, si filius matrem cognosceret q̄ si filia patri nuberet: quia cùm maritus debeat uxoris esse caput illiq; superior, abominatio eēt, si matrem filius superueniret. Et eadem rōne fœdius consobrinus ducit amitā, q̄ auunculus consobrinā. Honores enim, qui maioribus iure consanguinitatis debentur, rōne affinitatis inter cognatos contractæ indecorè sæpissimè peruertuntur.

Paulus.

Mr̄is & filij mr̄imoniū.

¶Sed ut alijs prætermissis gradibus ad parentes & natos reuertamur, hæc superioribus adhibetur rō naturalis. In generatione, ut supius ex Aristotele retulimus, uir se habet ut agens, & fœmina vt patiēs, qui per copulam efficiunt una caro: cùm ergo liberi, ut idem ait Philosophus, sint sicut partes parentum, atque adeò pater & filia sint quodammodo una caro sicut pater & filius, natura exhortatur, ut filij & parentes, nō cōiungantur, ut agens & patiens: esset enim quasi reciproca actio, ut idem ageret in se ipsum.

Mr̄imoniū parentum cum filijs.

¶Atque eam ob rem non ineptè sancti interpretes & hunc quoque sensum ex illis uerbis enucleant, Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori

Propter hoc reliquet, &c.

vxori suæ: hoc est, causa iuris coniugalis nexus, nec pater asciscetur in maritũ, neque in vxorem mater. Quanuis & alter addatur intellectus, scilicet, ꝙ ratione uacandi rei familiari, & vxoriæ posthabendi sunt parentes atque alij cognati.

Alia ratio. ¶Accedit in confirmationem huius ueritatis & enormis ætatis disparitas: nã cùm mulier parit, plurimum attingere cõsueuit annum ferè vigesimum: quãdo ergo filio nuberet, esset quadragenaria, atque adeò ad concipiendum inepta. Sed quid opus est pluribus? Cùm liberi à parentib. ea ratione prodeant, ut successione perpetua soboles ultra procedat: quid nam scelestius illo nefando regressu excogitari potest, vt uir eundem uterum, vnde exijt, de turpare audeat, & fœmina eodem semine, quo sata fuit, polluatur? ¶Adde, ꝙ quacunq; extiterant Barbari feritate, nul litñ, aut uix vll: talia mrĩmonia excogitasse feruntur, quod perquam euidẽs naturę documentũ est tale facinus abhorrẽtis. Referunt quidẽ Tertulianus in Apologetico ca. 9. & Strabo. lib. 15. & Quintus Curtius lib. 7. & nõnulli alij, Persis hmõi incesta connubia in more esse. Sed illi si hæc non impostura potiùs, vt quidã aiũt, q̃ historia est, non sunt digni qui inter homines adscribãtur: est enim huiusmodi ritus beluinus potiùs quã humanus: cùm & bruta etiam ipsa tales perhorrescãt cõgressus. Scribunt enim tum Aristoteles li. 9. de historia animalium c. 47. tum & Plinius lib. 8 cap. 42. de camelo & equo, qui operimento contectas matres superuenire coacti, postquàm agnouerunt matres esse, alter camelarium morsu defixo interemit, alter uerò se præcipitem dedit.

Rõ optima.

Barbari

Bruta.

Plinius.

Ambr. ¶Vnde Ambr. lib. 8. epistolarum epistola 66. ad Paternum, contra connubia consanguineorum multa confert, vbi obiter ait, non reperiri specialiter sermone legis ꝓhibitum, ne pater filiam suam accipiat vxorem. Quod quidam putant lapsum memoria dixisse, cùm id Leuit. 18. expressè prohibitum sit. At verò Ambr. in illo verbo, Turpitudinem patris tui nõ reuelabis, non agnouit expresse prohibitum matrimonium filiæ cum patre, quia non censetur uxor reuelare turpitudinem viri. Sed turpitudinem patris, putauit appellari uas uxoris patris, q̃ a sunt duo in carne vna: atque adeò prohibitum illic expressè matrimonium filij cum matre, sed virtualiter & implicitè intelligi, ne filia nubat patri. Attñ cùm distinctè sint positæ, turpitudo patris, & turpitudo matris, cõmunis doctorũ schola ambo mrĩmonia censet expresè ꝓhibita. Nã & uxor quodammodo discooperit verenda mariti.

Dubiũ. ¶Quòd si scisciteris, vtrùm eatenus hoc sit iure naturæ ꝓhibitum, vt etiam natura integra id ipsum uetaret? Videtur. n. ꝙ si primus parens non fuisset præuaricatus, matrimonia inter parentes & liberos non fuissent prohibita: quoniam prima, eademque potissima ratio, quam fecimus, in illo statu non militaret: quãdoquidem peccatum fuit in causa, vt hominũ nuditas turpis esset ꝙ verecũdiam offunderet: etenim quousque primi parẽtes ꝓ lapsi fuere, non fuerunt in obscenis motibus uerecundiam passi: fit ergo cõsequẽs vt in illo statu absque ulla turpitudine fieret generatio, atque adeò filius matrẽ cognoscẽs non reuelaret eius turpitudinẽ.

Rõ. 2. Item neque timẽdum tunc fuisset, ne carnis illecebræ ultra iustum excitarentur, quia nihil incommodi illis potuisset accidere: neq; verò opus esset iure nuptiarũ amicitiarum vincula prolatare: quia omnes essent sibi satis amicitia deuincti.

Sñia' autoris. Respondetur nihilominus, quòd etiam in illo statu natura homines docuisset, nefas esset talia inire connubia. Eandem enim reuerentiã & honorem deberent parentibus liberi, vt modò. Hæc ergo argumenta illius status sæpè fallunt. Etenim quanuis illo durante nullum potuisset peccatum existere, tamen sicut per esum ligni vetiti illum amiserunt, ita eundem per quodcũque mortale delictum contra ius naturæ cõmissum perdidissent, ut si filius cognosceret matrem, statum perderet, & tunc concubitus ille fieret turpis. Item consanguinei plus se quàm alios etiam tunc diligerent: quare aliæ quoque rationes factæ tunc suo modo militarent.

Dubiũ. ¶Sed acrius dubium est, utrùm usq; adeò iure naturæ sit tale matrimonium repulsum, vt nullam ob causam quãtuncunq; publicam possit super eo dispensari. Martinus enim, de temperantia, quęstione de incestu tenet, ratione boni cõmunis, ne scilicet humanum genus pereat, licere pa

tri filiam, & filio matrem cognoscere. Casus eius est, Si Adam forsan non nisi filias ex Eua susciperet: & intelligeret maribus concipiendis ineptam fuisse. Vel fortè si eam tunc Deus sustulisset in cœlum, tunc inquit, absque alia Dei dispensatione potuisset ad filiam accedere causa procreandi masculos. Vel demus nūc ex hominib. non esse superstites nisi patrem & filiam, qui crederent orbem abolitum iri, quod filię Loth cùm se se patri summiserunt, arbitratæ sunt, tunc videtur ille pater causa conseruandi humani generis posse filiam matrimonio sibi adiungere: veluti dis. 26. q. 1. arti 2. de religiosis diximus, qui non obstante solenni voto possent tunc matrimonia contrahere: & 33. d. de plurib. vxoribus eadem necessitate ducendis.

Caieta. opinio. ¶ Atqui Caietanus quæst. illa citata. 154. art. 9. vsque adeò arbitratur matrimoniū patris cum filia esse indispensabile, vt ob nulla penitus necessitatem, etiam propagandi humani generis posset fieri licitè. Arbitratur, inquam, adeò esse prorsus inintrinsecè malum, vt mentiri & furari, à quibus nequitia inseparabilis est Sed certè plus nimio rem exaggerat. Etenim si tā intrinsecè esset malum, consequens fieret vt neq; Deus ipse posset dispensare: nam vt 1 2. q. 100. art. 8. autor est D. Thom. cui Caie. ipse fidem adhibet, Deus super his, quæ sunt eo modo intrinsecè mala, vt super præcepta decalogi dispensare non potest Et tamen idem Caietanus loco citato insinuat, quòd posset Deus dispensare super matrimonio patris cum filia Non ergo sibi satis constat. ¶ Igitur quicquid ipse vel alij senserint, ego negare minime auderem, Deum super eiusmodi matrimonium dispensare posse. Quo fit, vt nō sit tam intrinsecè malū, vt mentiri aut peierare. (Snīa autoris.) Nihilominus addiderim secundò contra Martinū, casum eius & euentum non esse admittendùm: nempe, quod Eua conceptioni masculorū esse posset inidonea: nam cùm Deus illos parentes ceu prima femina, quibus humanum genus disseminandum erat, creasset, suæ prouidentiæ repugnaret, ꝙ non essent ambo ad id muneris idonei: aut si permisisset vt propagatio nō nisi per tā tędas nuptias, quales sunt inter parentes & liberos, fieri posset. (Ad Martinum.) ¶ Si tñ sciscitando vrgeas. Quid si modò nō essent in orbe nisi pater & filia, aut mater & filius? (Percontratio.) Profectò saluo peritorum iudicio, compelli mihi video vt dicā, tunc tale connubium fore licitum: quandoquidem non sit tam intrinsecè malum, q̃ illa, quę primis principijs iuris naturę sunt contraria. Cauillum enim illum, quòd tunc credendum esset, finem adesse mūdi nunquàm facile admiserim: nam cùm cognitio illa supranaturalis sit, quia de die illa nemo scit, non esset fas hominibus illud credere, sed tenerentur omnia naturalia remedia adhibere credentes, ꝙ natura ipsa, & qui eius autor est Deus in tali casu dispensaret. (Nota.) Alij forsan erunt nimium reuelationum amatores, qui dicent, tunc expectandam fore Dei reuelationem. At verò extra illum casum in tale matrimonium nulla cadit pontificia dispensatio.

¶ Hoc de parentibus & liberis constituto, quæritur vtrùm in linea recta idem ius naturæ remotiores gradu à matrimonio pariter arceat. (In recta aliena an sol' quart' gradus an verò citeriores prohibeantur.) Ricardus hic, Scotus, Durandus & Paludanus, & Caius Iurisconsultus in l. Nuptiæ. 2. ff. de ritu nuptia. (adeò vt communis opinio censeatur (aiunt, lineā rectam in infinitum connubia interdicere, vsque adeò vt Adam, qui non gentis triginta annis vixit, si viduus tunc esset, imo si modo resurgeret, cum nulla posset matrimonium cōponere. Quare Enoch, qui in fine mundi cum Elia appariturus est, cum nulla contrahere fœmina poterit: quoniam Noe, ex quo omnes originē trahimus, eius, fuit soboles. Caietanus verò in illa citata quæst. 154 art. 9 in 2. 2. & opuscu. ad Clemétem septimum de coniugio Regis Angliæ tenet iure diuino solùm prohiberi vnus gradus in linea recta scilicet, parentum & natorum Et sumpsit fundamentum ex verbo S. Thomæ in solutione ad 3. vbi ait, quòd in commistione personarum cōiunctarum aliquid est, quod est secundū se indecens & repugnās naturali rationi, sicut commistio inter parentes & filios. (Caietanus.) (Verba Sancti Thom.) Aliæ vero personæ, quæ non coniunguntur secundùm se ipsas, sed per ordinem ad parentes, non habent ita ex se ipsis indecentiam, sed variatur illa secundum consuetudinem & legem humanam vel diuinam. Art ergo Caieta. ꝙ ad rationem filij attinet, vt deriuetur ex sanguinibus vtriusque parentis, vel sal-

tem matris, vt Christus. Filio autem per accidens cōtingit habere auos ratione parentum: scilicet, quia patres, alios habuerunt patres: quare filij Adæ absq; auis fuerunt verè filij. id autem quod est per se, secundùm Aristo. est necessarium, vt ignem esse calidum: id verò quod accidit, est contingens, vt hominem calescere. Quare inter patrem & filiam est necessaria vnitas, quæ iure naturæ matrimonium excludit, inter alios verò non item.

2. Cōcl. ¶ Vtraque verò opinio videtur extrema, & ideo constituitur conclusio media, quę sit huius articuli secunda. Inter auum & nepotem ius naturæ matrimonium cohibet, licèt in infinitum huiusmodi impedimentum non progrediatur. Prior pars ꝓbatur quoniam Leuit. 18. post interdictū primi gradus inter parentes & filios subditur in recta lina de auis & nepotibus, Turpitudinē filiæ filij tui vel neptis ex filia non reuelabis: quia turpitudo est: quasi nepotes sint etiam quodammodo auorum partes. Quocirca quanuis nō omnia illa præcepta sint purè moralia, quæ debeant durare in noua lege, vt dictum est. nihilominus profectò in secundo illo gradu natura ipsa videtur nuptias execrari: nam & aui solent appellari magni patres. Ob idque rationes suprà de patre & filia factę si intime inspiciantur, pari fere vigore militant de auo & nepte. Et ideo licèt non tanta cum turpitudine, tamen accessus aui ad neptem uidetur reciprocatio quædā agentis ad se ipsum tanquā ad passum. ¶ Ratio vero metaphysica Caietani licèt nō sit omnino inefficax ad probandū longe esse absurdius matrimonium inter patres & filios, quā inter remotiores, non tamen vrget, nullam esse fœditatem inter auum & neptem: imo qua parte auus senior est, plus quodammodo deformitatis adfert. Et quanuis non tam per se nepotes ad auos referantur, quàm patres, satis est tam vicinum ab illis sanguinē ducere. Et Diuus Thomas noluit fratres & auos à naturali ꝓhibitione excludere, sed tātum in re euidentiori exemplum ponere. Quare non dixit, reliquas personas non habere indecentiam ex se ipsis, sed non ita ex se ipsis habere: id est, non habere tantam.

Primæ partis ꝓbatio.

Ratio Caieta.

Secūda pars. ¶ Secunda uero pars: scilicet, quòd progressus nō fiat in infinitū, probatur: quoniam ludicra ridiculaq; videtur tam longa consanguinitatum series. Et confirmatur primò ratione morali: nam consanguinitas consideretur, vt radix & fons amicitię: communi autem ordine naturali amicitia inter ascendentes & descendentes nimium distantes euanescit, & tandem disperit: ergo non est cur semper sit consanguinitas reputanda. Et confirmatur secundò, quia videmus prosapias & illustrium stemmata temporum longitudine omnino euanescere & mutari, & humano iudicio consanguinitatem aboleri: ligamina verò naturalis iuris ex communi hominū iudicio & æstimatione pensari debēt. Profectò propinquius se videntur sanguine contingere Hispani, & Galli, & Itali, quam Adam uel eius filij, si modo vixissent, ad nos accederent, imo quàm nos Noe & Iapeth, qui fertur Europam populi repleuisse attingerent. Accedit q consanguinitas, vt diximus, arboris instar propagatur: ergo sicut in arbore atq; in alijs rebus datur methodus & terminus, vltra quem nō est progredi, ita in consanguinitate.

Ratio prima.

Rō. 2.

¶ Sed adhibetur demum & tertia ratio legalis. Etenim si linea recta in infinitum matrimonia interdiceret, id ius ecclesiasticum, quo gradus consanguinitatis prohibentur, admonitum curasset, at verò sine ulla discrepantia rectæ aut transuersalis lineæ duntaxat fuerunt olim prohibiti vel sextus vel septimus gradus, & modò duntaxat quartus: ergo cum ecclesia aduersus ius naturæ nihil valeat decernere, signum est consanguinitatem lineæ rectæ iure naturæ perinde ac transuersali finiri. Et reuera si modò tritauus, q. à trinepte quinto gradu distat, inter viuos existeret, à matrimonio cum illa contrahendo minimè cohiberetur. Nam forma capituli, Vir qui à stipite citati tale matrimonium non respuit. Id quod patroni illius infinitatis ꝓspicere debuissent, atque alij, qui dicunt eiusmodi prohibitoriam lineam rectā vsque ad vigesimum vel trigesimum gradū progredi: quod absque vlla verisimili cōiectura temere, ut libet, diuinare vidētur. Certum enim est, quòd quantum ad nuptias texendas vltra quartum gradū nulla linea descendit.

Rō. 3.

¶ Quo autem ad prædictum secundū gradum reuertamur, fortasse Papa non ualet

Dispensari an possit inter auū & neptē

inter

inter auum & neptem coniugium dispen sando permittere, saltem nunquàm fecisse legitur, nec credo facere aud r.1: propterea quod aui & nepotes ꝓximè ad parentes & natos accedẽtes, quasi patres & filij reputantur. In alijs verò gradib rectæ lineæ vsque ad quartum, neque vt dispensaret consulendum videtur, neq; si vrgenti cã id faceret, reclamandum. Sed res est, quę per quàm rarissimè potest vsu venire

¶ Ad primum igitur argumẽtum respondetur, quòd etsi Eua ex osse fuerit Adæ cõposita, non tamen eius fuit filia, imò nec consanguinea: quia nõ fuit genita ex eius lumbis, sed ex osse à Deo diuinitus fabricata, sicut ex eodem osse poterat Deus facere quoduis animal.

Solu. 2. argum. ¶ Ad secundum, si vera sit opinio, quam veram credimus: nẽpe, inter auum & neptem iure naturæ matrimonium interdici, necessarium est Innocentium restrictè glossare, & certè ita interpretandus videtur, in secundo gradu consanguinitatis in lineã transuersali: putà, inter patruũ & neptem, & inter fratrueles: & pariter in secũdo affinitatis, & in quocunque tertio.

¶ Ad tertium respondetur, ꝙ ius naturale vt alibi iam supra dictum est, dicitur illud quod natura omnia animalia docuit, diuersimodè tñ secundùm ingenium quorumcunque animalium. Bruta verò fœderis iurisq; ie consanguinitatis minimè capacia sunt quia finem suarũ operationũ non cognoscunt, atque adeò nec reuerentiam, quam nati parentibus debent, aut amicitiæ officia cõsanguinitas autem ob id vinculum naturale, quòd inde enascuntur reuerẽtiæ & amicitiæ iura. Item quia cùm non habent suarum actionum dominium & libertatẽ, sed mero instinctu naturali agantur, non sunt aut fœlicitatis capacia, aut iniurię: ob idque nec consanguinitatis fructu potiuntur, nec propriè eius necessitudinem violant.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm aliquis gradus consanguinitatis in linea transuersali impediat iure naturæ matrimonium.

Partis affirmatiuæ argum. 1. Subsequitur de linea transuersali consanguinitatis, & arguitur, quòd nuptias non impediat. Si enim impediret, maximè primus gradus, q. est inter fratrem & sororem. Quòd aũt iure naturæ illas nõ impediat, probatur. Lex naturalis eadem est apud omnes gentes: sed tñ vt Augu. 15. de ciuit. Dei cap. 16. refert: Barbaris gentibus in more sunt fraterna coniugia: ergo non sunt iure naturæ prohibita. ¶ Secundò arguitur. Non solùm filij Adæ matrimonium inter se contraxerunt, ut Caim & Seth cum suis sororibus, verùm & Abraham cum Sara sorore sua matrimonio coniugauit: arguenti enim eum Abimelech, quod dixisset Saram sororẽ suam esse, cùm esset vxor, respondit, Verè soror mea est filia patris mei, & non filia matris meæ, & duxi eam in vxorem. 2. Arg.

¶ Tertio arguitur Si primus: scilicet, inter fratrem & sororem matrimonium iure naturæ impediret, sequeretur, ꝙ etiam secundus gradus idem impedimentum secum ferret: puta, inter patruum uel auunculum & consobrinam: nam patruus est alter pater: & ideo simili modo & cõsextu hic gradus Leuit. 18. prohibitus est, Turpitudinem sororis patris tui aut matris tuę non discoperies: quod autem hoc nõ sit naturale impedimentum, inde apparet. ꝙ ecclesia super hunc gradum dispensare assolet: ergo gradus transuersalis cõsanguinitatis iure naturæ non impedit. 3. Arg.

Pars negatiua. ¶ In contrarium tamẽ est, quod gradus trãsuersalis inter fratres etiã est primus, vt inter patrem & filiam: ergo iure naturæ idem cõtrahendis nuptijs impedimentum obijcit.

Decis. articul. ¶ Quęmadmodum in linea recta consanguinitatis, ita & in transuersali duo gradus distinguũtur, qui difficultatẽ habẽt, an iure naturę sint impedimenta. Primus enim est inter fratres, qui codẽ gradu cadũt a patre, & secũdus est inter ascẽdẽtes & descendentes, vt inter patruũ uel auunculum & cõsobrinos, qui ratione prioris uinculi coniunguntur. Et ideo ad quęstionem duabus, vt ad superiorem, conclusionibus est respondendum. Igitur de primo gradu inter fratres Caietanus eodem loco citato. 2.2 partem similiter negatiuam sustinet, ut de auo & nepte: nempe, quod iure naturæ fratribus non sunt nuptiæ interdictæ. Idemq; sentit Ricar dist. præsenti quæstione secunda, & Durand. imo & Scotus. Reliqui uero præter Caietanum, uidentur nõ constanter loqui, sed pugnã-

Inter fratres. Caietanus.

tia

tia dicere. Aiunt quippe nõ esse illum gradum iure natura prohibitum, prohiberi tamen etiam post orbem redẽptum iure diuino ob id quod Leuit. 18. habetur, Turpitudinem sororis tuæ siue ex patre siue ex matre non reuelabis. Et ideo autores isti (vt coniicio) non concederent, Papam posse super matrimonium inter fratres dispensare. Sed re vera non seruant dicendi consecutione: quoniam licet iure diuino vetustæ legis illa fuerit facta prohibitio, modo tamen certè id esse nõ potest de iure diuino, nisi sit de iure naturali. Nam lex illa quod cæremonialia & iudicialia, vt satis supra monstrauimus per euangeliũ explosa est, sed solùm quantum ad moralia perseuerat: præcepta uerò moralia sunt de iure naturæ, præter præcepta supranaturalia fidei & sacramentorum, quæ Christus in euangelio adiecit. Cùm ergo idem Redemptor in lege gratiæ nullam nuptiarum prohibitionem inter consanguineos fecerit, fit vt si modò prohibitio inter fratres est de iure diuino, sit etiam de iure naturali. Ob idq; Caietanus: quia arbitratur non esse de iure naturali, subsequenter cẽset nec esse de iure diuino: atque adeò expresè concedit, quòd Papa posset modò super tale matrimoniũ dispensare. Et Thomas de Argentina, qui dist. præsenti ante ipsum eiusdem fuit opinionis, subinde infert, quòd si frater in infidelitate cũ sorore contraxisset, conuersi ad fidem nõ sunt separandi. Rationes suas Caietanus sic disponit. Primùm enim arguit, quòd si fraternum connubium iure esset naturali interdictũ, nulla prorsus ex causa posset super illud dispensari, nisi ab autore naturę: inter fratrem verò & sororem in orbis ortu fuerunt contexta coniugia, vt inter filios Adæ: nã erãt tunc vxores aliæ q̃ sorores. Et tñ nulla illic legitur diuina dispensatio. Neq; verò interuenisse creditur: quoniã cùm ius naturæ diuinitus conditum sit ridiculum esset dicere, Deũ ecu naturæ autorẽ fraterna coniugia interdixisse, super quo tñ interdicto illico erat dispensaturus. ¶ Secundò vtitur eadem rõne, qua supra de auo & nepte: quia fratres, inquit non cõiũguntur per se, sed ratione patris tamen S. Thom. ibidem ait, quòd personæ quæ non iunguntur nisi ex ordine ad parentes, non habent ita ex se ipsis inde centiam. ¶ Tertiò demum id sibi videtur palã concludere: quia Pontifices in hoc gradu dispensasse leguntur, vt cum rege Portugalliæ Emanuele, qui duas deinceps sorores duxit: & cũ Catherina filia Ferdinandi & Elisabeth Hispaniarum Regũ, quæ duobus nupsit fratribus regibus Angliæ. Et potest eadem opinio per historiam illã foueri. 2. Reg 13 de Thamar, quæ fratri suo Amon incestuosum stuprũ cum ea committere conanti, respõdit, Noli facere stultitiam hãc, quin potiùs loquere ad Regẽ, & nõ negabit me tibi, quod certè nisi fraterna cõnubia tunc essent licita, nunquã dixisset. ¶ His tñ nõn obstãtibus statuitur hic prima conclusio. Matrimonium fratris cum sorore vsque adeò naturali iure prohibitum est, vt si attentetur, nullum sit, neque, vt sit validum, ecclesia per dispensationem efficere valeat. Conclusio nõ inde solùm probatur, quòd gradus hic sit in Leuitico expressus, sed quòd sit consanguinitatis primus. Etenim sicut filij ad patrem in linea recta, ita fratris ad sororem in transuersali primus est consanguinitatis gradus Et ideo quamuis intensiuè, vt diximus, efficacior sit filij ad patrẽ, nihilominus eadem natura inter fratres eandem prohibitionem interponit: quandoquidem patri proximè & sine medio accedunt. Imò verò arctior est inter fratres consanguinitatis nexus, quàm inter auum & nepotem quia ille est primus hic verò secundus Et secundò arguitur: quia omnes illæ rationes, quas superius de patre & filia accumulauimus, de fratribus quoque militant: nam ferè idem est pudor, si frater sororem cognoscat. ac si pater filiam adoriretur: & tam necessariò fratres in eadem domo habitant, imò sæpè in eodem cubili iacent, vt pater & filia. Et vti. 8. Ethic. capi. 12. ait Philosophus, amicitia fraterna ingentissima est. Amant enim se fratres tanquam idem se ipsum: quia eodem sunt sanguine geniti & lacte nutriti, & moribus imbuti, & arctissima consuetudine iuncti. Quare nisi religio eas nuptias vetaret, eisdem succrescerent libidinis irritamenta. Quapropter Aristoteles. 2. Politicorum contra Politiam Platonis eodem ferè modò fraterna connubia atque paterna abominatur. Vnde. C. de episcopis & cleric. l.

Eum

Circa dispensationem Lex vetus.

Nota. Tho. de Argentina.

1. Arg. Caietani,

2. Arg.

3. Arg.

Historia Thamar.

Prima conclusio.

Rõ. 1.

Rõ. 2.

Aristot.

Eum qui vbi sacerdotibus matres & germanas sorores domi habere permittitur. In his, inquit, nihil sæui criminis existimari fœdus naturale permittit. Et Lucanus, omnesq; Poetæ lumine naturali docti incestos appellant sororum partus ex fratribus. Et Lucianus in Necromãtia eiusmodi connubia tanquam nefanda apud inferos haberi refert. Vnde Ouidius lib.9. Meta. impudicam Byblim inducit cõquestã, ꝙ sibi non liceret cum fratre commisceri sicut Dijs, qui suas duxerunt sorores. Sic Saturnus opem iũctam sibi sanguine duxit, Oceanus Thetym, Iunonem rector Olympi. Illa enim Gentilium Deorũ mõstra similia feruntur inculcasse cõnubia. In his, quæ iuri naturæ nitũtur, sacris fas est profana miscere. ¶Item Gen.30. & 26. Ob id Abraham iussit uxori suæ, vt diceret, sororem se eius esse, vt illo nomine celaretur esse uxorem. Quare cùm primùm Abimelech resciuit esse uxorem, intellexit, non esse sororem. Quæ quidem historia documentũ perhibet etiam gentibus illis lumine naturali innotuisse, fraterna connubia esse nefanda. Et tandem D. Augustinus loco citato de ciuita. Dei, ait, ꝙ non nisi peruersis legibus permittebanť fraterna coniugia Melior tamen, inquit, cõsuetudo, ipsam mauult exhorrere licẽtiam. Et ad Paternum Ambrosius lib. 9. epist.66. in easdem sceleratas noptias vehemẽter inuehitur. Iam verò & lege ciuili inter fratrem & sororem nuptiæ prohibitæ sunt siue vtroque parente siue altero tantum progenitos. Insti. de nuptiis. §. Inter eas. Ac demum iure canonico apud Innoc. ca. Gaudemus, de diuor. decreuũ est, vt infideles, qui in primo gradu contraxisse fuerunt reperti, non permittantur in matrimonio permanere, sed illi duntaxat, qui in secundo uel tertio gradu cõtraxerint. Et necesse est intelligi de cõsanguinitate: nam de affinitate non est forsan tam certum, vt di seq. disputaturi sumus. Igitur primus gradus, qualis est inter fratres, iure naturæ est prohibitus. Neque scio quid habeat contraria opinio, quod ad hoc respondere possit.

¶Ad primum igitur argumentum Caietani respondetur, consecutionem non esse legitimum, vt si aliquid iure naturali prohibitum est, nullum possit dispensationem suscipere: nam matrimoniũ inter infideles est natura sua perpetuum, & tamen per conuersionem alterius ad fidem dissoluitur ab autore ipsius naturæ. Sicuti & matrimonium ratum fidelium ꝑ religionis ingressum. Veluti e cõtrario plures uxores uni uiro contũgi cõtra ius naturæ est, ut dist.33. ostendimus, sed nihilo minus Deus ad propagandũ populum Israel super illud dispensauit. Et Caietanus ipse fatetur, nuptias inter patrem & filiã iure naturę esse nullas, & tñ non negauit dispensationẽ diuinam illic locum habere: quia re vera nemini est dubitandum.

¶Huic ordini patris & filiæ proximè accedit ordo fratrum inter se, adeò vt non sit secundus gradus, sed primus sicut ille, licèt ille uehementiorem habeat efficaciã. Et ideo qua particula ab illo deficit, licèt sit eodem iure naturæ matrimonium in illo ꝓhibitum, eodem ipso tamẽ naturali iure in extrema necessitate procreandi humani generis, fuit super illo dispensatum. Idem enim est dispẽsari à natura, & à Deo tanquam autore naturæ. Et ideo in exordio mũdi non alia opus fuit reuelatione præter clamorem ipsius naturæ, vt fratres sororibus commiscerentur. Quanuis inter patrem & filiam nunquã fuerit dispensatum, prouidente Deo, vt nulla id necessitas exigeret Cessante vero illa necessitate omnino indispensabile restat. Vnde Aug. eod. loco de ciui. Dei citato. Sorores, inquit, accipere in matrimonium primis humani generis temporib. omnino licuit: illa tamen necessitate cessante, sic naturæ aduersatur, quasi nunq̃ licere potuerit. Quare omni procul dubio certissimum est Innocentium in cap. Gaudemus, hunc primum gradum tã lineæ transuersalis quàm rectæ censuisse tanquam iure naturę simpliciter prohibitum. Et ideo neque inter infideles fuisse vnquam in tali gradu validum matrimonium. Quo fit, vt arctius sit vinculum inter fratres ad irritãdum matrimonium, quàm inter auum & neptem, quia iste iã est secundus gradus, & plus ponderis habet primus gradus in trãsuersa linea quã secũdus in rectа: quoniã immediatius fratres vniuntur patri, à quo sine medio deriuantur, cùm tamen inter auum & neptẽ medius sit pater. ¶Et ꝑ hoc solutũ restat

aliud

Margin notes: Lucan. Lucian. Ouid. Rõ. 3. Aug. Ambr. Lege ciuili fraternacõiunctio vetita. Nota. Sol. 1. ar gum. Inter fratres nuptiæ iure naturæ uetitę. Aug. Ca. Gaudemus. Solut. alius argu. Caietani.

aliud metaphysicem argumentum Caietani: nam etsi fratres inter se nō per se ipsos coniungantur, sed ratione parentum, satis tamen est tam propinquo strictoq; nexu in illo uniri, vt quasi idem reputeatur. Nā si filius, vt ait Aristoteles, est pars patris, filius & soror tanquam partes totius reputantur.

Sol. 3. eiusdem. ¶Tertium autem argm̃, vt cum reuerentia Caietani, quæ illi vbique debetur, loquar, intelligere nequeo. Vnde enim illa consequentia? Papa dispensauit, ut idem vnam ac subinde alteram sororem duceret, & ut una duobus similiter fratrib. nuberet, ergo dispensauit, aut dispensare potest inter fratres. Est arguere à gradu affinitatis ad gradum cōsanguinitatis qui lōgissimè distant. Sororius enim contrahēs cum sorore vxoris, non contrahit cū sua ipsius consanguinea, sed cum affini: & similiter, q̄ nubit leuiro. f. fratri mariti. De quo gradu di. sequēti futurus est sermo.

Nunq̄ dispēsatum. ¶Imò nusquam ab orbe redempto talis dispensatio facta legitur. Quin etiam in Gallorum annalib. extat de Comite Armeniaco, qui nullum non lapidem mouit, vt sororem quam perditè deamabat, matrimonio sibi iungeret, obtulitq; Pontifici amplissima munera, & allato sibi dispensationis breui, nuptias celebrauit. Qua de re admiratus Rex misit ad Pontificem, qui vehemētiùs demiratus fuit, id sibi fuisse impositū. Et repertus fuit Apostolicus notarius, qui literas ceu Apostolicas falsò subscripserat. Cuius criminis pœnas dedit. Quamobrem Comes renuēs sororem relinquere, bello à Rege inuasus fuit, suoque patrimonio expoliatus Syluester. uerò uerb Papa q. 17. falsus est dicens, quòd Archiepiscopus Florent. 3. par. tit. 1. cap. 11. referat Martinum quintum dispensasse cum fratre & sorore in matrimonio: non enim dispensauit nisi cū quodam, ut cōtraheret cum illa, cuius germanam occulta fornicatione polluerat, vt dist. seq. art. 3. uidebimus.

Ad argu. Thamar. ¶Ad aliud autem de Thamar cum fratre Amon, Paludanus respondet, quòd fortè Dauid non fuit verus pater Thamar, sed nutritius. Sunt enim qui dicant Thamar filiam fuisse cuiusdam captiuæ Dauidis, quam bello cepit, ex qua suscepit Absalon, qui ideo erat frater Thamar maternus: nā Amō ex alia uxore genitus fuit: At verò vt 2. Reg. 3. legitur, Maacha mater Absalon, fuit filia Regis Iesur, quam non est vero simile fuisse captiuam. Creditur ergo Thamar filia fuisse Dauidis. Et ideo forsan melius est dicere, quòd inopinata repentinaq; sceleris immanitate perturbata verbum illud protulit, non tamē quòd crederet per legem illi licere vxorē esse fratris, cum expressè in lege esset prohibitio illa præscripta: quam quidem scriptam legē pluris ipsi, quàm legem naturæ æstimabant.

¶Simili ergo modo primum argm̃ principale solutum restat. Barbari nāque detestandis fratrū nuptijs vtentes non id iure naturæ faciunt, sed illud adulterātes: quare talia matrimonia nullius sunt vinculi. Sol. 1. argum.

¶Ad secundùm verò de Abraham, vtrùm ei fuerit Sara, & vxor, & simul germana soror, non desunt qui id affirment. Quorum est Caiet. super Genesim cap 20. vbi postquam Abraham in Geraris de vxore sua affirmauerat, soror mea est, quo nomine celaret esse vxorem, Abimelech Regi Geraris cùm eum mendacij redargueret, respondit, nō esse mentitum: nam verè, inquit, soror mea est, filia patris mei, & non filia matris meæ, & duxi eā in vxorem, quæ utique uerba ponderans ait Caietanus nihil expressius dicere potuisse, quàm verè soror mea est præsertim cum adieceti*, filia patris mei, & non filia matris meæ: nam si sororem esse clarè assere re voluisset, non id alijs vtique verbis potuisset explicare. Sara an fuerit & soror & coniux Abrahæ. Caieta. ar. 1.

¶Accedit, quòd si erat consobrina, scilicet, filia Aram fratris eius, vt communis habet opinio, atque adeò dicens, filia fratris mei, intelligeret, neptis, non adiecisset, & non filia matris meæ, quoniam pariter etiam esset neptis matris eius, quia Abraham, inquit, & Aram utroque parēte fratres erant. Eādem opinionem tenet Clemens Alexandrinus lib. 2 Stromatum non multum ante finem, dicens propterea adiecisse, & non filia matris meæ: q̄ a licebat ducere vxorem ex parte patris, & non ex parte matris. 2. Arg. Clemēs Alexan.

¶Atqui rationibus Caietani adhuc alia adiungitur, quod si nō erat nisi consobrina, quando postea Abimelech insimulauit cum de mendacio, facilè crimen potuisset 3. Arg.

tuisset diluere [illegible]s, Soror mea est, filia patris mei. mos enim nobis est ꝓpinquos cognatos appellare fratres & sorores, ut verè sunt apud nos: & tamen hoc non dixit, sed ait, non simpliciter, soror, sed verè soror: & ad explicandum quomodo esset soror, adiecit natiuam rationem sororis: scilicet, quòd esset filia patris eius.

4. Arg. ¶ Præterea quanuis fratrueles & consobrini fratres dici possent, quia sunt pares, tamē maiores natu, vt patrui, non solent appellare consobrinas sorores, sed potiùs filias.

5. Arg. ¶ Item Abraham senior fuisse videtur, q̄ frater eius Aram: nam Gene. 11. prior refertur quàm alij fratres: & tamen non superabat ætate uxorem nisi decem annis: erat enim nonagenaria, vt Gene. 17 legitur, quando Isaac concepit, & Abraham, ut cap. 21. refertur centenarius: ergo non potuit Sara esse Aram filia.

6. Arg. ¶ Magnum demum rei huius colligitur argumentum ex Genesi capi. 11. vbi habetur quòd Abraham & frater eius Nachor duxerunt vxores: nomen uxoris Abrahæ Sarai: & nomen uxoris Nachor Melcha filia Aram patris Melchæ & patris Ieschæ: cum ergo Melcha explicatur fuisse filia Aram, si Sara eius quoque fuisset nata, idem pariter explicaretur: potissimum cùm pluris referret id de Sara scire, quàm de Melcha.

7. Arg. ¶ Ad hæc si non erat uerè soror, fefellit Regem, qui credidit esse germanam sororem, alias non colligeret non esse eius uxorem. Re vera his coniecturis suo pondere libratis res uidetur ualde fieri probabilis, quòd fuerit uere soror.

Snīa autoris. ¶ Veruntamen hoc nec credendum est, neque ullo pacto, vt reor, asserēdum, qua ratione id Caietanus affirmare censetur: nempe, quòd iure naturæ non esset connubium fratris cum sorore prohibitum. Imò profectò, ut bona uenia dixerim, crediderim hoc erroneū esse: præsertim cùm ut diximus, Innocen. in ca. Gaudemus, doceat, matrimonium infidelium in primo gradu non tenere. Et ideo cui illa opinio placuerit, dicere subinde compellitur, tale matrimonium Abraham cum sorore non nisi speciali Dei reuelatione contraxisse, ut sicut in primordijs mundi ad propagandum humanum genus licuit fratribus sorores accipere: sic cum Abraham ex infideli Vr Chaldæorū iussu Dei egressus seminaturus esset Dei populum, iussus fuerit religiosam fidelissimamque sororem suam uxorem ad id muneris accipere.

¶ At uerò cùm neque ista necessitas tam urgens appareat, neque illa reuelatio scripto sit memoriæ prodita, consultiùs tum Iosephus. lib. 1. de antiquita. capi. 14. tum & sancti Patres non potuerūt sibi tale matrimonium persuadere, contra quod naturam prorsus reclamare uidebant. Et iō Hieronymus tum in quęstionibus Hebraicis super eundem locum Genesis. 20. tum cōtra Eluipium, & in prologo super Iob, & August. 16. de ciuitate Dei capit. 19. Sed latiùs. 22. contra Faustum capit. 35. & in quæstio. Gen. & refertur. 22 quæst. 2. can. Quæritur. asseuerantur docent Saram nō fuisse nisi filiam Aram fratris Abrahæ, ac perinde sororem Loth, quē Aram, vt Gen. 11. legitur, genuit. Et eandem sententiam amplexus est D. Thom. 2 2. quæst 110. artic. 3. Et quanuis Chrysostomus Homilia. 45. super Genesim videatur in cōtrariam opinionem deflectere, non tamen ita plane hoc affirmat, solùm enim addit ad uerba textus, Data est mihi in vxorem, quia & eundem patrem uocat, quem & ego, & ideo eam sororem uocaui. Enimuerò q̄a Thare erat paterfamilias illius domus, quæ à Babylonia recesserat, illeque totam ducebat administrabatq; familiam, non solum filij, verùm etiam nepotes appellabant eum patrem.

Nota. Ioseph. Hieron. Augus. Sara cō sobrina Abrahæ D. Tho. Chryso.

¶ Et per hoc soluitur argumentum ex Gene. 20. collectum. Dixit enim non solum esse sororem, sed verè sororem: q̄a soror & uerè soror idem est sed adieci, filia patris mei: nam illa ratione omnes dicebantur fratres, quod Thare omnes appellabant patrem. Atque id planè confirmatur quia similiter Isaac de Rebecca Gene. 26. quam constat nō fuisse sororem eius, sed filiam Nachor fratris Abrahæ, rogatus à uiris Geraris, Quæ nam esset, respondit, Soror mea est. Et Gene. 13. ait Abraham ad Loth fratres sumus, quod si dixit, quia erat cōsobrinus eius, eodem modo Sarā appellauit sororem: si uero, quia erat leuir: scilicet, frater Saræ uxoris ipsius Abrahæ, idem colligitur: videlicet, quòd Sara erat filia Aram patris Loth.

Solutio 1. ac tertij argumentu. Isaac & Rebecca. Loth & Abrahā. Solutio 4.

¶ Cuius

¶Cuius præterea magnum argumentum est. quòd Gene. 11. vbi familia Thare recensetur, sic legitur. Tulit itaque Thare Abraham filium suum, & Loth filium Aram filij sui, & Sarai nurum suam vxorem Abrahæ filij sui: si autem Sara esset filia sua, id quoque expressisset, sicuti de Aram & Abraham: & tamen non appellauit nisi nurum, vxorem filij sui Abrahæ.

Solutio sexti ar. ¶Ad aliud verò argumētum, quod ex eo. cap. obiecimus, quòd. s. Melcha refertur illic filia Aram, & non Sara, respondet Hieron. Gen. 20. ac subinde Aug. li. 16. de ciui. Dei capi. 12. ꝙ vbi legitur Aram pater Melchæ & pater Iesche illa Iescha creditur ipsa esse etiam Sarai vxor Abrahę. ¶In summa vnum pro omnibus argumentis hoc est concludentissimum, quòd Abraham absque expressa reuelatione & dispensatione Dei non potuit cum sorore contrahere, vnde Aug. 22. lib. citato contra Faustum. ca. 35, hoc pacto colligit. Cùm igitur Abraham eo tēpore viueret in rebus humanis, quo quidem iam fratres ex vtroq; vel altero vel altera parēte natos nectī cōiugio nō licebat, filios autē fratrum alios que longinquiori gradu generis consanguineos, nulla lege nullaq; potestate prohibita cōsuetudo iungebat, quid mirum si sororem suam, idest, ex patris sui sanguinē procreatam habebat vxorem? Nam & Tobias: vt cap. 6. legitur, quam accepturus erat in vxorem sororem appellauit, eo ꝙ ex eius cognatione fuisset exorta. Hoc em̄ idiomate fratrueles & alij cognati Christi fratres Domini vocantur. ¶Ad aliud autē argumentum, filia patris mei, & non filia matris meæ, dicere possumus, quòd Thare ex altera vxore genuit Abraham, & ex altera Aram patrem Saræ. Id enim ipsum Caietanus dicere cogitur, tenens Saram fuisse sororem Abrahæ: nempe, quòd ex altera vxore Thare ipsam genuerit. Commentum enim Clementis Alexādrini nulla fulcitur autoritate, imò illud Augustinus loco nuperrimè citato planè refutauit. ¶Aliud verò argumentum molestius est de ætate Abrahæ & Saræ, qui non nisi decennio distabant. Sed respondetur cum Abulensi quæst. 27 super Gen. capi. 11, quod etsi ordine prior Abraham propter eius dignitatem fuerit nominatus, quàm eius fratres, fuit tamen omniū natu minimus, & Aram maximus. Itaquē vbi legitur Gen. 11. quòd Thare septuagesimo anno ætatis suæ genuit Abraham Nachor & Aram, intelligitur tunc genuisse Abraham, sed antea, cùm esset forsan quadragenarius vel sexagenarius genuerat Aram, quiquidem Aram decenio post natiuitatem Abrahæ genuit Saram, & cū vita ille defunctus fuisse Vr Chaldęorum, Thare tulit alios duos filios Nachor & Abraham, ꝙ duas neptes filias Aram, vt cōmigraret in terram Chanaam. Et ideo vnā neptem nuptui tradidit vni filio, atque alteram alteri.

Argu. optimū

August.

Thobiæ 6.

Solu. 2. argum.

Ad Clemētem Alexandrinum

Solu. 5. argum.

Abulensis.

Gen. 11.

Solu. 3. argum. ¶Tertium argumentum in secundo gradu consanguinitatis inter ascendentes & descendentes: putà, inter patruum, vel auunculum & consobrinam, alteram à nobis conclusionem efflagitat. Et idem est de amita vel matertera cum consobrino: qui vtique secundus gradus pariter est in Leuitico prohibitus. Vvitcleff, vt est videre apud Vvaldēsem tomo. 2. de sacramen. cap. 134. opinatus, omnes illas Leuitici prohibitiones vim suam sub lege Euangelica retinere, dicebat, hunc quoque secūdum gradum minimè sub dispensatione Pontificis cadere, vt matrimonium teneat, addens quòd neque Papa neque ecclesia ullos alios gradus prohibere possit Hoc autem secundum assertum articu. sequen. re probabitur. Primum tamen etiam Maioris atque alij adstruunt, vt Syluest. verb. Matrimonium. 8. quæst. 6. & verb. Papa. §. 17. & glossa super capit. Literas. de restit. spoliato. Omnes enim isti dicunt, super gradus iure diuino prohibitos non posse Papam dispensare. Et vocant ius diuinum illud antiquum Leuitici. Et glossa subiungit exemplum in matrimonio materteræ cum consobrino, & patrui cum consobrina. Quare inter fratrueles, quia nō erant illa lege prohibiti, non negat, matrimonium per dispensationem ecclesiæ posse constare.

Vvitcleff.

Super gradus in leuitico phibitos an possit Papa dispēsare.

Snīa autoris. ¶At verò vt contra istos hoc in primis animaduertamus, vt Leuitico, vt paulo ante prænotauimus, non exprimitur prohibitio, inter patruum vel auunculum & consobrinam, sed inter consobrinum & amitam vel materteram, cum tamen, vt Ambrosius in illa citata epistola. 66. libro. 9. ad Paternum ait, similiter non solùm diuino,

Ambro.

uinō, sed etiam naturali iure prohiberi matrimonium patrui cum consobrina. Volebat enim ille filiū suum cum nepte ex altero filio copulare, de quo vehementer reprehendit eum Ambrosius.

1. Cōcl. ¶Illis ergo citatis opinionibus nihil obstantibus statuitur hic secunda cōclusio. Secundus hic gradus consanguinitatis ascendentiū & descendentium nullo diuino iure aut naturali sic modò prohibitus est, quominus Papa super illo dispensare valeat.

Probat conclu. Et primum quantum ad ius diuinum probatur. Est.n. ius diuinum vnum positiuū, quod non est de iure naturæ, vt præcepta fidei & sacrorum in euangelio, aliud verò est ius diuinum & simul naturale. Præceptum prioris generis sub lege euangelica nullum est positum, quo eiusmodi matrimonia prohibeantur: illæ uerò Leuiticæ inhibitiones, ut satis probatum est, abolitæ sunt prorsus, nisi quatenus vim naturalis iuris retinent: nullū, ergo iam modò diuinum ius censendū est matrimonio nisi quatenus est naturale.

Nota. ¶Vt ergo ius hoc in hoc gradu secundo ascendentium perpendamus, quamuis tātùm absurditatis adferat, ut condecuerit ecclesiam tale matrimonium irritare, ni-

Ratio.1. hilominus merum ius naturæ non vsque adeo illud uetat, ut secluso iure Pōtificio illud redderet nullum. Probatur primo, qm̄ rōnes illæ, quas de patre & filia deq; fratre & sorore, & fortè de auo, & nepte supra instructę sunt vltra illos gradus nō vsque adeo urgent, ut mr̄imoniū ostēdāt esse nullum, neq; enim tanta conuersatio est inter patruum & cōsobrinam, neque tanta naturalis amicitia, vt idoneo usui matrimonij sint illæ personæ tam repugnantes, neq; tantum fœditatis habēt, ut coniungantur. Quare certè sub lege naturæ nullatenus credendum est, hunc gra-

Rō. 2. dum fuisse prohibitum. ¶Secundò. Id palam conuincitur, nam Thare pater Abrahæ & Nachor, qui pater fuit illius familiæ, quam Deus, vt plantationem sui populi selegerat, ambobus illis filijs neptes, nempe filias primi filii Arā matrimonio iunxit, quod planum documentū est sub lege naturæ non fuisse prohibitum, nam illud ante legem scriptam plusquam qua

Rō. 3. dringentis annis fuit. ¶Et tertio ex illa ꝓhibitione. Leuitici argumentum sumit: nam si huiusmodi gradus iure naturæ esset prohibitus, profectò nō solùm amita, & matertera prohiberetur cōsobrino nubere, verùm & patruus & auunculus consobrinam ducere, qn̄quidem, vt ait Amb. par ius sit in utroque, sed tamen in Leuitico tantum fuerunt prohibitæ fœminæ maiores natu contrahere cum consobrinis secundum S. Thomam, quia sorores patris aut matris solent in eadem domo cum pueris consobrinis commorari, & ideo si possent contrahere, periculum oriretur incestus Fratres uerò parentum domo consueuerunt esse separari. Vel fortè ratio fuit, quòd plus absurditatis oculis omnium offert, vt consobrinus, qui subditus debet esse amitæ & materteræ, illam ducat uxorem, quæ sibi debet esse rōne coniugij subiecta, si enim patruus ducat consobrinam utroque iure & consanguinitatis coniugij erit illa subiecta. Et ideo Abraham duxit consobrinam, sed non legitur amitam consobrino nupsisse.

Ambr.

Rō alia.

¶Igitur Ambrosius nō intelligit iure naturæ sic esse istum gradum prohibitum, vt secluso iure positiuo matrimonium esset nullum, sed quòd pari iure naturę cohibetur patruus à cōsobrina, quo amita à cōsobrino quantū ad peccatū si mr̄imonium fiat. Et iō coniectura fit, iam tunc morē ecclesiæ cæpisse, ut iste gradus secūdus prohiberet non solùm in ascendentibus istis, uerū & in lateralibus, s. inter fratrueles, ut colligitur ex Gregorio cano. Quædam lex. 35. q. 2.

Ambr. exponitur.

¶Supremum autem argumentum, quod rem præsentem conuincit, est snīa Innocentij ca. Gaudemus, qui ait, infideles, qui in secundo gradu contraxerunt, si cōuertantur, non esse separandos, ubi planè docet, non esse impedimentum de iure naturæ Ex quo rursus colligitur Papam super illo gradu posse dispensare. Quod & ecclesia more & usu ostendit. Hanc ergo definitionem debuissent Maioris & alij animaduertere ante quàm dixissent, id Papam facere non posse. Glossa ergo citata capitulo. Literas, dicens Papam posse dispensare in secundo gradu collateralium: scilicet, inter fratrueles, non tamen inter ascendentes, nullo nititur fundamēto: quoniam textus non habet, nisi quòd contrahentes in gradibus, quos lex

Argm̄ optimū

Glo. ca. Literas de resti. spol.

diuina prohibuit, non possunt permanere. Intelligit autem, lex diuina naturalis, primum prohibens gradum. Quandoquidem in allegato cap. Gaudemus idem Pôtifex eodem modo loquitur de secundo gradu nulla facta distinctione inter ascendentes aut laterales. De capitulo verò finali eiusdem tituli de diuortijs, vbi habetur, quod Iudæa, quæ secundum legem Mosaycam nupsit fratri viri sui defuncti sine liberis, non separetur, dicemus distinctione sequenti.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm gradus consanguinitatis matrimonio prohibentes potuerit ecclesia vsque ad quartum taxare.

Remissis gradibus, quos ius naturæ videtur à mřimonio ꝓrsum cohibere, subsequitur de alijs, quos ecclesia adhibuit, Et quæritur, vtrùm potuerit vsq; ad quatuor eos extendere & taxare. Et arguitur à parte negatiua. Mandatum Christi est Matthæi. 19. vt quos Deus coniunxit, homo non separet: eos autē, qui in secundo aut tertio gradu iuncti sunt, Deus cōiunxit, quādoquidem ius diuinum antiquū illud non vetuit, ergo non possunt per ecclesiam separari. (Partis negatiuæ arg. primū.)

¶Secundò. Matrimonij vinculum, ut distinct. 26. dicebamus, est naturale: nempe, naturæ instinctu cōstitutum: ius verò naturale nequit lex humana, vel decurtare, vel ampliare, ergo ecclesia nō potuit gradus huiusmodi præscribere. (2. Arg.)

¶Tertiò. Matrimonium est sacramentū veluti baptismus: nequit autem ecclesia materiā baptismi sic mutare, quominus qui illum recta intentione suscipere velit verè babptizetur, & characterē suscipiat: ergo nec valet materiā matrimonij: hoc est, contrahentes, alter quàm ius diuinū vel naturale, definire. (3. Arg.)

¶In contrarium est, quòd præceptum ecclesiæ, quæ spiritu sancto regitur, diuinitus habet firmitatem iuxta illud, qui vos audit, me audit, qui vos spernit, me spernit, sed ecclesia huiuscemodi gradus decreuit non esse nuptijs cōfœderandis idoneos, ergo illa prohibitio est legitima. (Pars affirmatiua.)

¶De hac q̄one, vt art. 3. dicebamus, hæretici, vt Vuiteleff apud Vualdensem to. 2. de sacra cap. 134. & eius asseclæ Lutherani à catholica ueritate dissentiūt, pontifici vtique & ecclesię facultatem adimentes prohibendi à nuptiarū iure gradus aliquos, consanguinitatis vel affinitatis. Ad q̄onē nihilominus trib. conclusionib. r̄ndetur. (Decisio artic.)

Prima in facultate ecclesiæ munere Christi institutæ & sancto flamine gubernatæ positum est, vt paciscendis coniungendisque nuptijs legitimas illegitimasq; decernat, ob sanguinis propinquitatem personas. (1. Cōcl.) Probatur. Connubialis cōtractus, ab orbe condito naturalis, fuit ab autore naturæ Deo in officium naturæ institutus: nempe, ad nostrnm genus propagandū: sed tamen quia & ad pacem tranquillūq; reipublicæ ciuilis statum attinet, ad ciuilem quoque rempublicam de ipso statuere pertinebat, sicut de reliquis ciuilibus contractibus & stipulationibus, quorum peruersitate potest respublica perturbari: per legem verò euangelicam autore Christo seruatore nostro idem matrimonium in sacramētum statutum est: ergo cùm sacramentorum administrationem & dispensationem idem redemptor ecclesiæ commiserit, huius etiam curā illi concredidit, ut pro locorum & temporum & gentium varietate de eius causis & conditionibus disponeret. (Ratio.) Quocirca ius, quod penes rempublicam ciuilem erat de causis matrimonialibus decernēdi, dum non erat sacramentum, ad ecclesiam facto sacramento translatum est. Legibus autem ciuilibus, vt patet. ff. de ritu nuptiarum. l. Sorores. l. Semper. & l. fina. & ferè cunctis eiusdem tituli. & l. Si adulterium cum incestu. ff. ad legem Iuliam. de adulter. & compluribus alijs, certi personarum gradus sunt à pactis connubiorum repulsi: multò ergo sanctiori iure ecclesia fungitur, vt eosdem valeat diffinire gradus. (Leges ciuiles.)

¶Et confirmatur. Naturalis rationis lumen ostendit absurditatis plurimū quospiam eiusmodi graduum afferre si ꝑ matrimonia commisceantur, sed tamen nō satis lumen ipsum naturæ ostendit quantum se absurditas ostendat, ergo necessaria est ad id discernendum in republica facultas, quam utique maximè condecuit ecclesiæ tribui, cui Christus sacramentorum (Rōnis confirmatio.)

Rõ. 3. rum curam confidisit. Enimuerò, vt circa alia sacramenta multa ecclesia dispensat de temporibus eorum & ritibus: & ad sacramentum ordinis, non promouet bigamos, homicidas atque alios, ita potest & à sacramẽto matrimonij consanguineos arcere. ¶Sed redarguat quis forsan. In alijs

Obiect. non potest facere, vt sacramentum sit nullum, quanuis faciat esse peccatum id contra eius iussionem suscipere: ergo nec põt facere, vt matrimoniũ, quod alias ualidũ esset, sit prorsus nullũ. Negatur cõseqũentia. Hoc. n. discrimen ex natura sacramentorum colligitur: illa nanq; quæ characterem imprimũt, quia suũ secum adferunt effectũ, qui à voluntate humana non pendet: si legitima intentione & conferantur & suscipiantur, impedire ecclesia non põt quominus sint ualida, quãuis per delictũ suscipiantur. Secùs autem in his, quæ ex humana pendẽt uoluntate. Vnde sicut potest per excommunicationem & suspẽsionem efficere, vt sacramentum absolutionis sit nullum, & votum solenne, nisi iuxta suas leges suscipiatur, sit irritum, ita q a matrimonium consensibus humanis contrahentiũ conglutinatur, potest illos consensus super tali materia eneruare, ut cassi sint, ueluti in alijs stipulationibus, quę ꝑ merum ius naturæ firmæ essent, humana lege infringuntur. ¶In summa, cùm Deus in lege Mosayca de huiusmodi gradibus prohibitiones decreuerit, quæ quidẽ prohibitiones per legem euangelicam, quatenus erant legis illius mandata, antiquata sunt: mancam Christus Dominus ecclesiã suam relinqueret, nisi illa facultate eam cõmuniret, qua posset eiusmodi gradus secundùm naturalem decentiam & ornatũ taxare & definire.

Dilutio.

Discrimen.

Rõ. 4.

An seculares prĩcipes possint leges cõnubiales condere.

¶Sed sciscitaberis forsan, vtrùm seculares principes, etiam sub lege Euangelica, eadem facultate polleant & iure sic cohibendi matrimonia, ut si cõtra eorum prohibitiones fiant, sint nulla. Apparet enim ex una parte id posse: quoniam cùm naturæ iura fides non sustulerit, sed perfecerit: & ante Euangelium in lege naturæ potuerint Cæsares huiusmodi leges de coniugijs condere: apparet & eandem nunc facultatem retinere. Sed tamen ex altera parte extat argumentum, quòd si sub lege Euangelica eadem fungerentur facultate, cùm eadem penes ecclesiam existat, accideret, vt sæpè sibi eiusmodi potestates contradicerent, quod in perniciem ecclesiæ vergeret. ¶Interrogationis huius bimembre resp̃õsum est, Respublica, inquã, ciuilis, & princeps, qui eius habet facultatem: leges põt de paciscẽdis stipulandisq; nnptijs condere, atq; adeò sic consanguineos & affines à matrimonijs concinãdis arcere, vt si illa contrà inire tentauerint, nulla sint. Veruntamen in hmõi ferendis legibus Respublica ciuilis subdita prorsus est ecclesiasticę, vt absq; permissu concilij, aut Pontificis Maximi eas ferre nequeat, ꝙ si Papa contradixerit, irritæ erũt prorsus & inanes. Prima pars responsionis sic patet. Respublica ciuilis & principis potestas in pacem & prosperũ Reipublicę statum instituta est: huiusmodi autem pax & tranquilla fęlicitas plurimùm ex nuptijs contrahendis pendet: imò plus quàm ex alijs ciuilibus cõtractibus, ergo potest legibus eiusmodi matrimonia definire & dirigere. ¶Secundò, quia rationes illę, ob quas gradus cognationis prohibeantur, lumine naturali innotescũt: nẽpe, quia fœditatem habent, & quia cùm consanguinei in eadem habitent domo in periculo incestum versarentur, quos quidem incestus Principi incumbit suæ Reipublicę cauere. Item principi etiam incumbit amicitias in sua Republica propagare, quod per matrimonia diuersi sanguinis contexta fieri potest, ergo de huiusmodi coniugijs leges potest condere. ¶Neque obstat cauillus, quòd cùm matrimonium iam sit sacramentum, non potest princeps materiam eius & subiectũ mutare: hoc est, prohibere, vt si cognati contraherent, matrimonium nõ teneret. Non, inquam, hoc obstat, quoniam institutio sacramenti non abstulit quominus matrimonium sit ciuilis contractus, & qua ratione contractus ciuilis est, à potestate ciuili non eximitur. Et sæpè matrimonia inter consanguineos in perniciem Reipublicę uergerent. Vnde Diuus Thomas distinctione 26. quęstione. 2. articul. 1. ait, quòd matrimonium, quatenus ad ciuiles vtilitates, qualis est amicitia & mutuum obsequium, institutionẽ habet à lege ciuili. Et distin 34. articul. 4. ad quartum ait, quòd inquantum est in officium

Pars affirmatiua.

Pars negatiua.

Sol. bicornis.

Prima solutionis pars

Ratio. 2

Ratio. 3

Obiectio.

Dilutio

D. Tho.

officium cōmunitatis, statuitur lege ciuilis. His demum accedit, quod iure ciuili ad optiones filiorum instituuntur & approbantur, ex quibus legale vinculum cōtrahitur matrimonium impediens. vt §. 1. Instituta, de nuptijs.

Secunda solutionis pars.

¶ Nihilominus secundum membrū eiusdem responsi probatur: nam cùm ecclesię incūbat de sacris censere, & vt di. 35. dicebamus, in his, quæ pertinent ad regnum cœlorum, respublica ciuilis spirituali sit subdita, nequit ciuilis in matrimonialib. causis, præsertim in constituendis psonis legitimis vel illegitimis ab ecclesię sanctionibus & potestate deflectere: alioqui duo essent capita, quod vtiq; monstrum vineā Domini demoliretur. Vnde D. Thomas dist. 42. quæstio. 2. art. 2. ad quartum. Prohibitio, inquit, legis humanæ non sufficeret ad impedimentum matrimonij, nisi interueniret autoritas ecclesiæ, quæ idem etiam interdicit. Et idem obseruandū est in discernendo quodnam matrimonium sit legitimum, quod re vera iudicium ad ecclesiam spectat. De dotibus verò & hæreditatib. decernere, atq; de alijs, q̄ merè secularia sunt, ad seculare attinet iudiciū.

2. Cōcl. ¶ Secunda conclusio. Gradus consanguinitatis (nā de affinitate post dicturi sumus) temporum lapsu & successione varietatē quantum ad nuptias coniungendas susceperunt. Etenim primus consanguinitatis gradus in linea recta adeò est iure naturę à matrimonio repulsus, vt nulla vnquam necessitate fuerit permissus: putà, patris cum filia: neque verò secundus: scilicet, aui cum nepte. Primus verò gradus collateralium: nēpe, inter fratres, quia paululo minus efficaciæ habet, in primo orbis ortu propter extremam necessitatem dispensationem admisit. Sed tamen, vt supra citatus Augustinus ait, adeò postmodum vbiq; gentium, vbi tātillus rationis radius illucebat, prohibitus est acsi nunquam potuisset esse permissus, Quare matrimonia in hoc primo gradu, seu rectæ, seu transuersæ lineæ, post orbis initia sub nulla lege potuerunt esse firma & ualida.

Primus gradus lineę rectæ.

Primus gradus lineæ trāsuersæ.

2. Grad. Deinde sub lege scripta huic gradui adhibitus fuit secundus ascendentium & descendentium: nempe, materteræ vel amitæ cum consobrino, vt patet. Leuitic. 18. (nam de affinitate modo nō loquimur.) Quæ quidem prohibitio non vsquequaque fuit moralis, sed iudicialis, vt articu. præcedenti diximus. Quare hic secundus gradus Pontificis dispensationem tolerare potest. Postmodum verò sub Euangelica tempore Augustini quadringentis annis ab orbe Redempto non solùm ille gradus, uerùm & secundus collateralis lineæ: nempe, inter filios & filias fratrum, qui fratrueles dicūtur, iam erat à nuptijs confœderandis exclusis, vt ipse. 15. de ciuitate Dei cap. 16. docet. Et Gregorius in epistola ad August. Anglorum episcopum, & refertur canone. Quædam lex. 35 quæstione. vbi Romanam legem condemnat, quæ huiusmodi connubia inter fratrueles permittebat: quoniam ex huiusmodi, inquit, coniugio experimento didicimus, sobolem non posse succrescere. Indulget tamen, vt in quinto vel quarto gradu contrahatur. At verò, vt bene Alexand. 3. in can. Ad sedem, eadem causa quæstio. 5. admonuit, indulgentia illa solùm intelligatur respectu gentis Anglorum, quæ tunc recenter conuertebatur ad fidem: nam vt eodem can. Quędam lex. subiungitur, interrogatus Gregorius à Fęlice Messaniæ Siciliæ præsule, an eadem licentia possent sui subditi uti, respondit minimè posse.

Secundus gradus lineæ collateralis

Gregor.

Alex. 3.

¶ Iam ergo prohibitio tunc vsque ad sextum uel septimum gradū fuerat prolata vt patet can. De affinitate. & can. De consanguinitate. & cano. Progeniem. & can. Porrò. 35. quæstione. 3. & canō. Series. & ad sedem, & reliquis, eadem causa quæst. 5. At uerò nemini gradus ille sextus vel septimus fallet, non enim re, sed solo nomine secundum diuersam supputationē differt, vt Isidorus ibidem cano. Primo gradu exponit. Qui enim primum stipitem: scilicet, primum patrem tāquam primum gradum faciebant, septem numerabant gradus vsque ad quintum nepotem, vt patres essent in primo, & fratres in secundo, ac quinti nepotes in septimo. Sed qui (vt moris iam modò est) stipitem nō connumerabant, sed fratres in primo gradu collocabant, non statuebant nisi ex vsque ad eosdem quintos nepotes, vltra quos nullus fuit vnquam consanguinitatis gradus à matrimonio seclusus. Et subdebatur numeri ratio, eo quòd hebdoma-

Gradus sextus & septimus idē

Septenarij numeri ratio.

da

da septem diebus decurrit, ac subinde eodem iterato numero recurrit. Quæ quidem non est, vt vrgens ratio æstimanda, sed tanquam adaptatio quædam audienda. Ratio. Ratio enim non erat, nisi quòd cùm cõsanguinitas tanquam fundamentum amicitiæ & familiaritatis habeatur, ultra illus sex gradus nullus uel odor amicitiæ fit reliquus: qui nemo põt natiuitatẽ quinti nepotis attingere. Vnum.n.integrũ seculum centũ annorũ & eo amplius inter stipitem & sextum in sobolis successione effluit.

3. Cõcl. ¶Tertia conclusio. Iam nunc tẽporis consanguinei in solo quarto gradu, fratribus in primo collocatis, à nexu coniugali cohibentur. Decretum est concilij generalis Lateranensis sub Innocen.3. capit. Non debet de consang.& affinita. Et intelligitur, quòd per alterutram lineã persona in quinto gradu ab stipite distet, potest cùm quocũque alterius lineæ siue in quarto siue in primo differat, contrahere, vt Gregorius nonus capit. Vir qui ab stipite. declarauit. Quoniam, vt articu 2. dictum est, nemo unius lineæ alteri alterius propinquior est, quàm stipiti.

Obiect. ¶ Quòd si arguas, Vbi eadem est causa eundem conuenit effectum existere: ergo non debuit tanta uarietate ecclesia in his prohibitionib. uti,

Dilutio. Ad hoc respondet ibi Innocentius, ꝙ non debet reprehensibile iudicari, si secundùm uarietatem temporum statuta quoque uarientur humana, præsertim cùm vsus necessitas uel euidens utilitas id exposcit: quia Dominus de ueteri testamento multa in nouo mutauit. Graduũ prohibitio. Et experientia cõpertum est expedire gradus illos decurtari. Enimuerò ecclesia quodammodo ius naturale contemplata huiusmodi gradus prohibuit: nam etsi idem naturæ ius non sic omnes prohibuerit, vt matrimonia essent nulla, nihilominus nonnihil absurditatis admonet præ se ferre in illis gradib. coniugia componi.

Rationes. ¶ Accedunt & rationes in tertio articulo adductæ, quæ licèt non tam efficaciter in alijs gradibus militent, quàm inter parentes & natos, nihilominus quandam habent honestatem & decentiam.

Ratio.1. ¶Veruntamẽ ultra quartum gradum omnes profectò cessant, tum quòd uix usu uenire potest, ut pater abnepotem qui in quarto gradu est, agnoscat, vt dicebamus de septimo, propter breuiorem uitę periodum quæ senescente mundo breuior fit indies, tum etiam, quòd tepescente iam quotidie charitate, uix inter propinquos in illo gradu ullus sanguinis calor uiget, qui amorẽ retineat, & ideo illa de causa non est cur à coniugijs cohibeantur.

Rõ.2. ¶Præterea tam lõga graduum serie interdicta difficile est inuenire pares, inter quos coniugia debite confœderari ualeant. Atque alia subinde incommoda subsequuntur.

¶Adducit illic Pontifex alias congruitates in quarto gradu, quæ licèt non sint tanq̃ necessariæ audiendæ, non sunt tñ ineptæ. In primis, vt Deutero. 5. legitur Deus uisitat peccata parentum in filios vsque in tertiam & quartam generationem. Et homo habet quatuor humores quatuor elementis similes. Quare sanguis parẽtum in primo gradu: scilicet, in filijs, amittit, qđ subtilissimum est, vt naturam ignis: & in secundo, scilicet in fratribus, quod minus tenue est, vt aereum: & in tertio aqueum, & in quarto terreum: ubi ergo consanguinitas prorsus euanescit:

Tridentina synodus. ¶ Imò verò non ita multum absurditatis inest, quando causa subest, in dispensando saltem super quarto gradu. Quapropter in Tridentino concilio tanquam res expediens inter patres agitabatur, vt quartus amoueretur gradus, ueluti iam certè non usqueadeò utilis & commodus, dum tamen sanctissimè statueretur tertius & superiores, ut nunquam, vel non nisi ex urgentissima causa ulla admitteretur dispensatio, sed omnes dispensandi occluderetur uia:

Lex futura ꝓspicit. ¶Sed est tandem hic unum, quod notissimum est, adnotandum, quòd cum leges præterita non respiciant, sed prospiciant in futurum, quando Innocẽtius uerbi gratia submouit quintum uel sextum gradum, non dispensauit cum illis, qui in quinto contra ecclesiæ interdictum contraxerant: quia illud nullum erat matrimonium: & uice uersa si modò quintus gradus prohiberetur, non ideo separandi essent qui in tali gradu hucusque contraxerant, sed prohibitio à tempore promulgatæ legis uim obtinet suam.

Solu. 1. argum. ¶ Ad primũ igitur argumentum respondetur, quòd cùm Christus ecclesiæ suæ potestatem

tradiderit Christianam familiam, & potissimum in sacramentis, administrandi, legesque subinde condendi, fit ut Deus sicut illos, qui cõtra ius naturale diuinum contrahunt, non coniugat, ita neque eos, qui contra ecclesiastica iussa copulantur.

Solu. 2. argum. ¶ Ad secundum respondetur concesso ꝙ coniugium, naturale sit uinculum, & pariter quòd cõsanguinitas, naturalis sit necessitudo, & ideo ecclesia nec uinculũ dissoluere potest postquam legitimum est, nec consanguinitatem mutare, ut qui nõ erant consanguinei, sint, aut qui erant, nõ sint: attamen, quòd consanguinitas matrimonium impediat, ne uinculum exurgat, non est naturale, nisi in quibusdam gradibus, ut expositum est Et ideo condere leges per diuinam facultatem ualet, quibus pro temporum varietate varij gradus matrimonium impediant.

Solu. 3. argum. ¶ Ad tertium iam supra responsum est: baptismus nanque est sacramentum nullatenus ex humana uoluntate dependens: quare vbi legitima intentio adest, ecclesia nihil potest uariare. Matrimonium autẽ sic est sacramentum, vt sit etiam ciuilis cõtractus ab humano consensu dependens, quem ecclesia prohibere potest.

DISTINCTIO quadragesimaprima, De affinitate.

Textus. Cap. 1.

Vemadmodũ in unitate sanguinis, quæ à patre descẽdit in filiũ, consanguinitas fundatur, quæ per sobolem diffunditur, ita & per coniunctionem mariti & uxoris, qui ut Gen. 2. legitur, fiunt duo in carne una, compingitur affinitas, quæ ex duobus illic cõiunctis sanguinibus conglutinatur. Et ideo consanguinei vnius alteri fiunt coniugi affines, & vice versa. Vnde Grego. 35. q. 10. Si coniuges, inquit, vna caro fiũt, quomodo potest aliquis eorũ propinquus vni pertinere, nisi pertineat alteri? Hoc minimè credendum est. Non tamen subinde consanguinei vnius cũ consanguineis alterius affinitatẽ colligunt, imò possunt duo fratres cũ duabus sororibus commisceri, vt Alexand. 2. canon. Quod autem. 55. q. 5. ait, sicuti & filius vnius ex altera vxore cum filia alterius ex alio marito. Est ergo affinitas personarum propinquitas ex carnali copula ꝓueniens omni carens parentela hoc est, in sua ratione non includens, vt ab eisdem parentibus descendant. Gregor. Alex. 2. Definitio affinitatis.

Cap. 2. *¶ Et quanuis antiquitus tria extiterint affiniiatis genera, iam verò reliqua ab vsu aboleuerunt, & tantum primum hoc reliquum est in vsu. Solebantq́; perinde ac consanguini-*

tatis,

tatis, ita & affinitatis gradus ad sextum & septimum protēdi, sed iam modò isti, sicuti illi, recisi sunt, ut ultra quartū nullus obseruetur, ut Lateranensi synodo sub Innoc. 3. c. Non debet. de consang. & affin. definitū est. (Cap. Nō debet.) Quapropter canones illos vetustos aliorum generū & graduum hic recensere superuacaneum est. Vnde cū affinitatis gradus non per se, sed rōne consanguinitatis, vnde originem trahunt, distinguantur, quo gradu quisque sanguinis ab vxore distat, eodem affinitatis elongatur à marito, & vice versa, ut ex Gregor. cano. (Gregor.) Porrò de affinitate. 35. quæst. 5. colligitur. Ob idq; facile est constitutis marito & vxore vtrinque gradus affinitatis depingere.

¶ Cōtrahitur autem affinitas non modò ex legitimo connubio, verum & ex fornicario concubitu, dum tamen in vase legitimo consummetur: quādoquidem per huiusmodi congressum duo etiam fiant in carne vna ad generationem idonei, iuxta verbum Pauli. 1. Corint. 6. Qui adhæret meretrici vnum corpus efficitur. (1. Cor. 6.) Itemq; ex cano. Si homo. 35. quæst. 3. colligitur. Ex nefanda verò seminatione, ut cano. Extraordinaria. ead. can. & q. habetur, eiusmodi affinitas nō emergit. Per sponsalia verò, licèt non propriè affinitas, quippiam tamen paulo minus: nempe, publica honestas pullulat, ut Alexand. 3. ca. Ad audiētiam, de sponsalibus & eod. tit. c. vnico. lib. 6. Bonifacius affirmant. (Alexan. 3.) Quocirca lōgè efficacius vel eadem honestas, vel fortè affinitas prematrimonium ratum ante eius consummationē conglutinatur.

¶ Effectus autem affinitatis est matrimonium deinceps, (Cap. 4.) quod scilicet antea non præcesserat, impedire, & attētatum dirimere. Vnde Iulius Papa. 35. quæst. 3. Aequaliter inquit, vir coniungatur consanguineis proprijs, & consanguineis uxoris suæ. (Can. Aequaliter. 35. quæst. 3.) Idemq; caue-

tur can. Sane atque alijs eadē cau. Atque idem prorsus esse ctus publicæ honestatis, iuxta tenorē præcitati.c. Ad audientiā.de sponsal.& ca. vnici.eod. tit.in 6. Vtrum verò aliquis affinitatis gradus sic iure naturæ sit à matrimonio repulsus, vt omni alio secluso iure, ipsū irritet, nō desunt qui ambigāt. At uerò primò gradu excepto, eodemq; inter ascendentes & descendentes, scilicet inter vitricum & priuignam, & inter nouercam & priuignum, inter nurum & socerum, ac inter generum & socrum, de quo nulla vnquam legitur in ecclesia facta dispensatio, atq; adeò fortasse neq; est factibilis (quāuis contrarium probabilitate nō careat) in cæteris locus Pōtificiæ dispensationi non est negandus, quandoquidem Inno. 3.cap.vlt.de diuort. cum quodam dispēsasse legitur, vt cum vxore defuncti fratris sui contraheret, cuius similes dispensationes alios subinde Pontifices fecisse constat.

Innoc.

Cap.5.

¶ Cæterum filij, qui extra matrimonium procreantur, illegitimi cēsentur, atque adeò à parentum hæreditate maiori minorive rigore abdicantur. Procreantur enim illi aut per simplicem fornicationem, aut per stuprum virginis, aut per raptum, aut per adulterij iniquitatem, aut per incestas cognatorum sordes, aut per sacrilegij nefas, quod sacræ personæ committunt: nam nefandum crimen, quod autor August. cano. Adulterij trentesimasecunda quæstione septima istorum omnium pessimum est, extra lineam generationis ponitur. Sed de istis non est hic locus dicere. Atqui quanuis plures soleant illegitimorum species discerni, satis tamen ad rem est duas denotare. Sunt enim naturales & manzeres, qui ex simplici fornicatione procreātur, qui ideo ab intestato matri absque legitima prole decedenti succedunt. Sunt item spurij & nothi, qui ex adulterio vel

Aug.

faci-

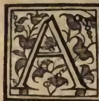
sacrilegio suscipiũtur, qui ideo illo successionis beneficio non gaudent.

Cap. 6. ¶ *Quo ergo tandem res sit conclusa, ubi matrimonium, impedimento aliquo consanguinitatis vel affinitatis laborat, dissoluendum est: nempe, si clam contractum fuerit, & de impedimento constiterit, priuatim se possunt debentque coniuges separare: si autẽ in facie ecclesię fuerit contractum, eius est iudicio dirimendum. Imò licèt illud decepta ut validum pronunciauerit, cùm primum impedimentum innotuerit, suam debet sententiam rescindere secundum formam præscriptam sub titulo Qui matrimonium accusare possunt. & vigesimaquinta quæstione sexta, & alibi crebro.*

DISTINCTIONIS QUADRAGESIMÆPRIMÆ, Quæstio unica. De affinitate & eius annexis.

ARTICULUS I.

Vtrùm ex matrimonio affinitas aliqua contrahatur.

AD consanguinitatem cõsequitur affinitas, de qua in præsenti distinctione disputatur. Primò igitur quęritur, vtrùm ex connubio uteique cõiugum cum consanguineis alterius affinitatem contrahat. Et arguitur à parte negatiua per regulam Philosophi ex Posterioribus. Id, propter quod vnumquodq; est magis est: vxor autẽ propter copulã matrimonij nõ fit affinis mariti: ergo neque eius consanguinei fiunt propter ipsam eidem marito affines. (Partis negatiuæ ar. 1)

¶ Secundò. Si aliqua sunt inter se separata, ex eo quòd aliquid vni eorum iungatur, non subsequitur vt coniungatur alijs cõsanguinei autem inter se separati sunt: ergo propterea quòd vna mulier per matrimonium iungatur vni, non censetur alijs mariti cõsanguineis coniungi, alioq; etiam consanguinei vxoris fierent affines consanguineorũ mariti, quod est falsum. (2. Arg.)

¶ Tertiò. Si affinitas ratione vnius coniugis alteri competeret, sequeretur, quòd mortuo illo coniuge affinitas cessaret: nã cessante causa cessat effectus: consequens tamen est falsum & contra Gregoriũ can. Fraternitatis 35. q. 10. ergo nulla est affinitas. (3. Arg.)

¶ In contrarium est, quòd cum vir & uxor per copulã una caro fiant iuxta illud Gen. 2. Erunt duo in carne vna: fit vt consanguinei vxoris fiant marito affines, & consanguinei mariti fiant affines vxori. (Pars affirmatiua.)

¶ Ad quæstionem duabus conclusionibus respondetur. Prima. Per matrimonium contrahitur affinitas inter unum coniugem & consanguineos alterius, & uice uersa. (1. Cõcl.) Probatur conclusio. Affinitas idem est, quod confinitas: id est, finium propinquitas. (Affinitas.) dicuntur enim agri affines siue confines, quia finis unius proximus est fini alterius, & ipsum attingens: cùm ergo per copulam carnalem fiant uir & vxor una caro, sanguis unius attingit sanguinem alterius, & uice uersa, atque adeò consanguinei unius efficiuntur alteri affines. (Stipes affinitatis sunt maritus & uxor.) Itaq; sicut stipes consanguinitatis est pater, & consanguinei iunguntur in vnione patris & filij, ita fundamentum affinitatis est copulatio mariti & vxoris. (Affinitatis definitio.) Ex

aliud metaphysicem argumentum Caietani: nam etsi fratres inter se nō per se ipsos coniungantur, sed ratione parentum, satis tamen est tam propinquo strictoq; nexu in illo uniri, vt quasi idem reputetur. Nā si filius, vt ait Aristoteles, est pars patris, filius & soror tanquam partes totius reputantur.

Sol. 3. eiusdem. ¶Tertium autem argm̄, vt cum reuerentia Caietani, quæ illi vbique debetur, loquar, intelligere nequeo. Vnde enim illa consequentia? Papa dispensauit, ut idem vnam ac subinde alteram sororem duceret, & ut una duobus similiter fratrib. nuberet, ergo dispensauit, aut dispensare potest inter fratres. Est arguere à gradu affinitatis ad gradum cōsanguinitatis qui lōgissimè distant. Sororius enim contrahēs cum sorore vxoris, non contrahit cū sua ipsius consanguinea, sed cum affini: & similiter, q̄ nubit leuiro .s. fratri mariti. De quo gradu di. sequēti futurus est sermo.

Nunq̄ dispēsatum. ¶Imò nusquam ab orbe redempto talis dispensatio facta legitur. Quin etiam in Gallorum annalib. extat de Comite Armeniaco, qui nullum non lapidem mouit, vt sororem quam perditè deamabat, matrimonio sibi iungeret, obtulitq; Pontifici amplissima munera, & allato sibi dispensationis breui, nuptias celebrauit. Qua de re admiratus Rex misit ad Pontificem, qui vehementius demiratus fuit, id sibi fuisse impositū. Et repertus fuit Apostolicus notarius, qui literas ceu Apostolicas falso subscripserat. Cuius criminis pœnas dedit. Quamobrem Comes renuēs sororem relinquere, bello à Rege inuasus fuit, suoque patrimonio expoliatus. Syluester. uerò uerb Papa q. 17. falsus est dicens, quòd Archiepiscopus Florent. 3. par. tit. 1. cap. 11. referat Martinum quintum dispensasse cum fratre & sorore in matrimonio: non enim dispensauit nisi cūm quodam, ut cōtraheret cum illa, cuius germanam occulta fornicatione polluerat, vt dist. seq. art. 3. uidebimus.

Ad argu. Thamar. ¶Ad aliud autem de Thamar cum fratre Amon, Paludanus respondet, quòd fortè Dauid non fuit verus pater Thamar, sed nutritius. Sunt enim qui dicant Thamar filiam fuisse cuiusdam captiuæ Dauidis, quam bello cepit, ex qua suscepit Absalon, qui ideo erat frater Thamar maternus: nā Amō ex alia uxore genitus fuit: At verò vt 2. Reg. 3. legitur, Maacha mater Absalon, fuit filia Regis Iesur, quam non est vero simile fuisse captiuam. Creditur ergo Thamar filia fuisse Dauidis. Et ideo forsan melius est dicere, quòd inopinata repentinaq; sceleris immanitate perturbata verbum illud protulit, non tamē quòd crederet per legem illi licere vxorē esse fratris, cum expresè in lege esset prohibitio illa præscripta: quam quidem scriptam legē pluris ipsi, quàm legem naturæ æstimabant.

¶Simili ergo modo primum argm̄ principale solutum restat. Barbari nāque detestandis fratrū nuptijs vtentes non id iure naturæ faciunt, sed illud adulterātes: quare talia matrimonia nullius sunt vinculi. Sol. 1. argum.

¶Ad secundùm verò de Abraham, vtrùm ei fuerit Sara, & vxor, & simul germana soror, non desunt qui id affirment. Quorum est Caiet. super Genesim cap 20. vbi postquam Abraham in Geraris de vxore sua affirmauerat, soror mea est, quo nomine celaret esse vxorem, Abimelech Regi Geraris cùm eum mendacij redargueret, respondit, nō esse mentitum: nam verè, inquit, soror mea est, filia patris mei, & non filia matris meæ, & duxi eā in vxorem, quæ utique uerba ponderans ait Caietanus nihil expressius dicere potuisse, quàm verè soror mea est præsertim cum adiecerit, filia patris mei. & non filia matris meæ: nam si sororem esse clarè asserere voluisset, non id alijs vtique verbis potuisset explicare. Sara an fuerit & soror & coniux Abrahæ. Caieta. ar. 1.

¶Accedit, quòd si erat consobrina, scilicet, filia Aram fratris eius, vt communis habet opinio, atque adeò dicens, filia fratris mei, intelligeret, neptis, non adiecisset, & non filia matris meæ, quoniam patiter etiam esset neptis matris eius, quia Abraham, inquit, & Aram utroque parēte fratres erant. Eādem opinionem tenet Clemens Alexandrinus lib. 2 Stromatum non multum ante finem, dicens propterea adiecisse, & non filia matris meæ: q̄a licebat ducere vxorem ex patre patris, & non ex parte matris. 2. Arg. Clemēs Alexan.

¶Atqui rationibus Caietani adhuc alia adiungitur, quod si nō erat nisi consobrina, quando postea Abimelech insimulauit eum de mendacio, facilè crimen potuisset 3. Arg.

tuisset diluere ... s, Soror mea est, filia patris mei. mos enim nobis est propinquos cognatos appellare fratres & sorores, ut verè sunt apud nos: & tamen hoc non dixit, sed ait, non simpliciter, soror, sed verè soror: & ad explicandum quomodo esset soror, adiecit natiuam rationem sororis: scilicet, quòd esset filia patris eius.

4.Arg. ¶ Præterea quanuis fratrueles & consobrini fratres dici possent, quia sunt pares, tamē maiores natu, vt patrui, non solent appellare consobriuas sorores, sed potiùs filias.

5.Arg. ¶ Item Abraham senior fuisse videtur, q̄ frater eius Aram: nam Gene. 11. prior refertur quàm alij fratres: & tamen non superabat ætate uxorem nisi decem annis: erat enim nonagenaria, vt Gene. 17 legitur, quando Isaac concepit, & Abraham, ut cap. 21. refertur centenarius: ergo non potuit Sara esse Aram filia.

6.Arg. ¶ Magnum demum rei huius colligitur argumentum ex Genesi capi. 11. vbi habetur quòd Abraham & frater eius Nachor duxerunt vxores: nomen uxoris Abrahæ Sarai: & nomen uxoris Nachor Melcha filia Aram patris Melchæ & patris Ieschæ: cum ergo Melcha explicatur fuisse filia Aram, si Sara eius quoque fuisset nata, idem pariter explicaretur: potissimum cùm pluris referret id de Sara scire, quàm de Melcha.

7.Arg. ¶ Ad hæc si non erat uerè soror, fefellit Regem, qui credidit esse germanam sororem, alias non colligeret non esse eius uxorem. Re vera his coniecturis suo pondere libratis res uidetur ualde fieri probabilis, quòd fuerit uerè soror.

Sn̄ia au toris. ¶ Veruntamen hoc nec credendum est, neque ullo pacto, vt reor, asserēdum, qua ratione id Caietanus affirmare censetur: nempe, quòd iure naturæ non esset connubium fratris cum sorore prohibitum. Imò profectò, ut bona uenia dixerim, crediderim hoc erroneū esse: præsertim cùm ut diximus, Innocen. in ca. Gaudemus, doceat, matrimonium infidelium in primo gradu non tenere. Et ideo cui illa opinio placuerit, dicere subinde compellitur, tale matrimonium Abraham cum sorore non nisi speciali Dei reuelatione contraxisse, ut sicut in primordijs mundi ad propagandum humanum genus licuit fratribus sorores accipere: sic cum Abraham ex infideli Vr Chaldæorū iussu Dei egressus seminaturus esset Dei populum, iussus fuerit religiosam fidelissimamque sororem suam uxorem ad id muneris accipere.

¶ At uerò cùm neque ista necessitas tam urgens appareat, neque illa reuelatio scripto sit memoriæ prodita, consultiùs tum Iosephus. lib. 1. de antiquita. capi. 14. tum & sancti Patres non potuerūt sibi tale matrimonium persuadere, contra quod naturam prorsus reclamare uidebant. Et iō Hieronymus tum in quęstionibus Hebraicis super eundem locum Genesis. 20. tum cōtra Eluipium, & in prologo super Iob, & August. 16. de ciuitate Dei capit. 19. Sed latiùs. 22. contra Faustum capit. 35. & in quæstio. Gen. & refertur. 22 quæst. 2. can. Quæritur. asseuerantur docent Saram nō fuisse nisi filiam Aram fratris Abrahæ, ac perinde sororem Loth, quē Aram, vt Gen. 11. legitur, genuit. Et eandem sententiam amplexus est D. Thom. 2 2. quæst 110. artic. 3. Et quanuis Chrysostomus Homilia. 45. super Genesim videatur in cōtrariam opinionem deflectere, non tamen ita plane hoc affirmat, solùm enim addit ad uerba textus, Data est mihi in vxorem, quia & eundem patrem uocat, quem & ego, & ideo eam sororem uocaui. Enimuerò q̄a Thare erat paterfamilias illius domus, quæ à Babylonia recesserat, illeque totam ductabat administrabatq; familiam, non solum filij, verùm etiam nepotes appellabant eum patrem.

Nota. Ioseph' Hieron. Augus. Sara cō sobrina Abrahæ D.Tho. Chryso.

¶ Et per hoc soluitur argumentum ex Gene. 20. collectum. Dixit enim non solum esse sororem, sed verè sororem: q̄a soror & uerè soror idem est sed adiecit, filia patris mei: nam illa ratione omnes dicebantur fratres, quod Thare omnes appellabant patrem. Atque id planè confirmatur quia similiter Isaac de Rebecca Gene. 26. quam constat nō fuisse sororem eius, sed filiam Nachor fratris Abrahæ, rogatus à uiris Geraris, Quæ nam esset, respondit, Soror mea est. Et Gene. 13. ait Abraham ad Loth fratres sumus, quod si dixit, quia erat cōsobrinus eius, eodem modo Sarā appellauit sororem: si uero, quia erat leuir: scilicet, frater Saræ uxoris ipsius Abrahæ, idem colligitur: videlicet, quòd Sara erat filia Aram patris Loth.

Solutio 1. ac ter tij argu menti. Isaac & Rebecca Loth & Abrahā Solutio 4.

¶ Cuius

¶Cuius præterea magnum argumentum est. quòd Gene. 11. vbi familia Thare recensetur, sic legitur. Tulit itaque Thare Abraham filium suum, & Loth filium Aram filij sui, & Sarai nurum suam vxorem Abrahæ filij sui: si autem Sara esset filia sua, id quoque expressisset, sicuti de Aram & Abraham: & tamen non appellauit nisi nurum, vxorem filij sui Abrahæ.

Solutio sexti ar. ¶Ad aliud verò argumetum, quod ex eo. cap. obiecimus, quòd. s. Melcha refertur illic filia Aram, & non Sara, respondet Hieron. Gen. 20. ac subinde Aug. li. 16. de ciui. Dei capi. 12. quod vbi legitur Aram pater Melchæ & pater Iesche illa Iescha creditur ipsa esse etiam Sarai vxor Abrahę.

Argu. optimū ¶In summa vnum pro omnibus argumentis hoc est concludentissimum, quòd Abraham absque expressa reuelatione & dispensatione Dei non potuit cum sorore contrahere, vnde

August. Aug. 22. lib. citato contra Faustum. ca. 35. hoc pacto colligit. Cùm igitur Abraham eo tēpore viueret in rebus humanis, quo quidem iam fratres ex vtroq; vel altero vel altera patēte natos nesti cōiugio nō licebat, filios autē fratrum alios que longinquiori gradu generis consanguineos, nulla lege nullaq; potestate prohibita cōsuetudo iungebat, quid mirum si sororem suam, idest, ex patris sui sanguine procreatam habebat vxorem? Nam &

Thobiæ 6. Tobias: vt cap. 6. legitur, quam accepturus erat in vxorem sororem appellauit, eo quod ex eius cognatione fuisset exorta. Hoc enim idiomate fratrueles & alij cognati Christi fratres Domini vocantur.

Solu. 2. argum. ¶Ad aliud autē argumentum, filia patris mei, & non filia matris meæ, dicere possumus, quòd Thare ex altera vxore genuit Abraham, & ex altera Aram patrem Saræ. Id enim ipsum Caietanus dicere cogitur, tenens Saram fuisse sororem Abrahæ: nempe, quòd ex altera vxore Thare ipsam genuerit.

Ad Clemētem Alexandrinum Commentum enim Clementis Alexādrini nulla fulcitur autoritate, imò illud Augustinus loco nuperrimè citato planè refutauit.

Solu. 5. argum. Abulensis. ¶Aliud verò argumentum molestius est de ætate Abrahæ & Saræ, qui non nisi decennio distabant. Sed respondetur cum Abulensi quæst. 27 super Gen. capi. 11. quod etsi ordine prior Abraham propter eius dignitatem fuerit nominatus, quàm eius fratres, fuit tamen omnium natu minimus, & Aram maximus. Itaque vbi legitur Gen. 11. quòd Thare septuagesimo anno ætatis suæ genuit Abraham Nachor & Aram, intelligitur tunc genuisse Abraham, sed antea, cùm esset forsan quadragenarius vel sexagenarius genuerat Aram, quiquidem Aram decenio post natiuitatem Abrahæ genuit Saram, & cū vita ille defunctus fuisse Vr Chaldęorum, Thare tulit alios duos filios Nachor & Abraham, & duas neptes filias Aram, vt cō migraret in terram Chanaam. Et ideo vnā neptem nuptui tradidit vni filio, atque alteram alteri. Gen. 11.

Solu. 3. argum. ¶Tertium argumentum in secundo gradu consanguinitatis inrer ascendentes & descendentes: putà, inter patruum, vel auunculum & consobrinam, alteram à nobis conclusionem efflagitat. Et idem est de amita vel matertera cum consobrino: qui vtique secundus gradus pariter est in Leuitico prohibitus.

Vvitcleff. Vvitcleff, vt est videre apud Vvaldēsem tomo. 2. de sacramen. cap. 134. opinatus, omnes illas Leuitici prohibitiones vim suam sub lege Euangelica retinere, dicebat, hunc quoque secūdum gradum minimè sub dispensatione Pontificis cadere, vt matrimonium teneat, addens quòd neque Papa neque ecclesia ullos alios gradus prohibere possit Hoc autem secundum assertum articu. sequēn. re probabitur.

Super gradus in leuitico prohibitos an possit Papa dispēsare. Primum tamen etiam Maioris atque alij adstruunt, vt Syluest. verb. Matrimonium. 8. quæst. 6. & verb. Papa. §. 17. & glossa super capit. Literas. de restit. spoliato. Omnes enim isti dicunt, super gradus iure diuino prohibitos non posse Papam dispensare. Et vocant ius diuinum illud antiquum Leuitici. Et glossa subiungit exemplum in matrimonio materteræ cum consobrino, & patrui cum consobrina. Quare inter fratrueles, quia nō erant illa lege prohibiti, non negat, matrimonium per dispensationem ecclesiæ posse constare.

Sn̄ia autoris. ¶At verò vt contra istos hoc in primis animaduertamus, vt Leuitico, vt paulo ante prænotauimus, non exprimitur prohibitio, inter patruum vel auunculum & consobrinam, sed inter consobrinum & amitam vel materteram, cum tamen, vt

Ambro. Ambrosius in illa citata epistola. 66. libro. 9. ad Paternum ait, similiter non solùm diuino,

uino, sed etiam naturali iure prohiberi matrimonium patrui cum consobrina. Volebat enim ille filiū suum cum nepte ex altero filio copulare, de quo vehementer reprehendit eum Ambrosius.

1. Cōcl. ¶Illis ergo citatis opinionibus nihil obstantibus statuitur hic secunda cōclusio. Secundus hic gradus consanguinitatis ascendentiū & descendentium nullo diuino iure aut naturali sic modò prohibitus est, quominus Papa super illo dispensare valeat. Et primum quantum ad ius diuinum probatur. Est.n. ius diuinum vnum positiuū, quod non est de iure naturæ, vt præcepta fidei & sacrorum in euangelio, aliud verò est ius diuinum & simul naturale. Præceptum prioris generis sub lege euangelica nullum est positum, quo eiusmodi matrimonia prohibeantur: illæ uerò Leuiticæ inhibitiones, ut satis probatum est, abolitæ sunt prorsus, nisi quatenus vim naturalis iuris retinent: nullū, ergo iam modò diuinum ius censendū est matrimonio nisi quatenus est naturale. (Probat conclu.)

Nota. ¶Vt ergo ius hoc in hoc gradu secundo ascendentium perpendamus, quamuis tātùm absurditatis adferat, ut condecuerit ecclesiam tale matrimonium irritare, nihilominus merum ius naturæ non vsque adeo illud uetat, ut secluso iure Pōtificio illud redderet nullum. Probatur primo, qm̄ rōnes illæ, quas de patre & filia deq; fratre & sorore, & fortè de auo, & nepte supra instructę sunt vltra illos gradus nō vsque adeo urgent, ut mrīmoniū ostēdāt esse nullum, neq; enim tanta conuersatio est inter patruum & cōsobrinam, neque tanta naturalis amicitia, vt idoneo usui matrimonij sint illæ personæ tam repugnantes, neq; tantum fœditatis habēt, ut coniungantur. Quare certè sub lege naturæ nullatenus credendum est, hunc gradum fuisse prohibitum. (Ratio.1.)

Rō. 2. ¶Secundò. Id palam conuincitur, nam Thare pater Abrahæ & Nachor, qui pater fuit illius familiæ, quam Deus, vt plantationem sui populi selegerat, ambobus illis filijs neptes, nempe filias primi filii Arā matrimonio iunxit, quod planum documentū est sub lege naturæ non fuisse prohibitum, nam illud ante legem scriptam plusquam quadringentis annis fuit.

Rō. 3. ¶Et tertio ex illa ꝓhibitione. Leuitici argumentum sumit: nam si huiusmodi gradus iure naturæ esset prohibitus, profectò nō solùm amita, & matertera prohiberetur cōsobrino nubere, verùm & patruus & auunculus consobrinam ducere, q̄quidem, vt ait Amb. par ius sit in utroque, sed tamen in Leuitico tantum fuerunt prohibitæ fœminæ maiores natu contrahere cum consobrinis secundum S. Thomam, quia sorores patris aut matris solent in eadem domo cum pueris consobrinis commorari, & ideo si possent contrahere, periculum oriretur incestus Fratres uerò parentum domo consueuerunt esse separari. Vel fortè ratio fuit, quòd plus absurditatis oculis omnium offert, vt consobrinus, qui subditus debet esse amitæ & matertere, illam ducat uxorem, quæ sibi debet esse rōne coniugij subiecta, si enim patruus ducat consobrinam utroque iure & consanguinitatis coniugij erit illa subiecta. Et ideo Abraham duxit consobrinam, sed non legitur amitam consobrino nupsisse. (Ambr.) (Rō alia.)

¶Igitur Ambrosius nō intelligit iure naturæ sic esse istum gradum prohibitum, vt secluso iure positiuo matrimonium esset nullum, sed quòd pari iure naturę cohibetur patruus à cōsobrina, quo amita à cōsobrino quantū ad peccatū si mrīmonium fiat. Et iō coniectura fit, iam tunc morē ecclesiæ cæpisse, ut iste gradus secūdus prohiberet non solùm in ascendentibus istis, uerū & in lateralibus, s. inter fratrueles, ut colligitur ex Gregorio cano. Quædam. lex. 35. q. 2. (Ambr. exponitur.)

¶Supremum autem argumentum, quod rem præsentem conuincit, est sn̄ia Innocentij ca. Gaudemus, qui ait, infideles, qui in secundo gradu contraxerunt, si cōuertantur, non esse separandos, ubi planè docet, non esse impedimentum de iure naturæ Ex quo rursus colligitur Papam super illo gradu posse dispensare. Quod & ecclesia more & usu ostendit. Hanc ergo definitionem debuissent Maioris & alij animaduertere ante quàm dixissent, id Papam facere non posse. Glossa ergo citata capitulo. Literas, dicens Papam posse dispensare in secundo gradu collateralium: scilicet, inter fratrueles, non tamen inter ascendentes, nullo nititur fundamēto: quoniam textus non habet, nisi quòd contrahentes in gradibus, quos lex (Argm̄ optimū) (Glo. ca. Literas de resti. spol.)

diuina

Rō. 3. rum curam confidisit. Enimuerò, vt circa alia sacramenta multa ecclesia dispensat de temporibus eorum & ritibus: & ad sacramentum ordinis, non promouet bigamos, homicidas atque alios, ita potest & à sacramēto matrimonij consanguineos arcere. ¶Sed redarguat quis forsan. In alijs non potest facere, vt sacramentum sit nullum, quanuis faciat esse peccatum id contra eius iussionem suscipere: ergo nec pōt facere, vt matrimoniū, quod alias ualidū esset, sit prorsus nullū. Negatur cōsequentia. Hoc.n. discrimen ex natura sacramentorum colligitur: illa nanq; quæ characterem imprimūt, quia suū secum adferunt effectū, qui à voluntate humana non pendet: si legitima intentione & conferanrur & suscipiantur, impedire ecclesia non pōt quominus sint ualida, quāuis per delictū suscipiantur. Secùs autem in his, quæ ex humana pendēt uoluntate. Vnde sicut potest per excommnnicationem & suspēsionem efficere, vt sacramentum absolutionis sit nullum, & votum solenne, nisi iuxta suas leges suscipiatur, sit irritum, ita q a matrimonium consensibns humanis con trahentiū conglutinatur, potest illos consensus super tali materia eneruare, ut cassi sint, ueluti in alijs stipulationibus, quę ꝑ merum ius naturæ firmæ essent, humana lege infringuntur. ¶In summa, cùm Deus in lege Mosayca de huiusmodi gradibus prohibitiones decreuerit, quæ quidē prohibitiones per legem euangelicam, quatenus erant legis illius mandata, antiquata sunt: mancam Christus Dominus ecclesiā suam relinqueret, nisi illa facultate eam cōmuniret, qua posset eiusmodi gradus secundùm naturalem decentiam & ornatū taxare & definire.

Obiect.

Dilutio.

Discrimen.

Rō. 4.

An seculares principes possint leges cō nubiales condere.

¶Sed sciscitaberis forsan, verùm seculares principes, etiam sub lege Euangelica, eadem facultate polleant & iure sic cohibendi matrimonia, ut si cōtra eorum prohibitiones fiant, sint nulla. Apparet enim ex una parte id posse: quoniam cùm naturæ iura fides non sustulerit, sed perfecerit: & ante Euangelium in lege naturæ potuerint Cæsares huiusmodi leges de coniugijs condere: apparet & eandem nunc facultatem retinere. Sed tamen ex altera parte extat argumentum, quòd si sub lege Euangelica eadem fungerentur facultate, cùm eadem penes ecclesiam existat, accideret, vt sæpè sibi eiusmodi potestates contradicerent, quod in perniciem ecclesiæ vergeret. ¶Interrogationis huius bimembre respōsum est, Respublica, inquā, ciuilis, & princeps, qui eius habet facultatem: leges pōt de paciscēdis stipulandisq; nuptijs condere, atq; adeò sic consanguineos & affines à matrimonijs concinādis arcere, vt si illa contrà inire tentauerint, nulla sint. Veruntamen in hmōi ferendis legibus Respublica ciuilis subdita prorsus sus est ecclesiasticę, vt absq; permissu concilij, aut Pontificis Maximi eas ferre nequeat, ꝙ si Papa contradixerit, irritæ erūt prorsus & inanes. Prima pars responsionis sic patet. Respublica ciuilis & principis potestas in pacem & prosperū Reipublicę statum instituta est: huiusmodi autem pax & tranquilla fęlicitas plurimùm ex nuptijs contrahendis pendet: imò plus quàm ex alijs ciuilibus cōtractibus, ergo potest legibus eiusmodi matrimonia definire & dirigere. ¶Secundò, quia rationes illę, ob quas gradus cognationis prohibeatur, lumine naturali innotescūt: nēpe, quia fœditatem habent, & quia cùm consanguinei in eadem habitent domo in periculo incestum versarentur, quos quidem incestus Principi incumbit suæ Reipublicę cauere. Item principi etiam incumbit amicitias in sua Republica propagare, quod per matrimonia diuersi sanguinis contexta fieri potest, ergo de huiusmodi coniugijs leges potest condere.

Pars affirmatiua.

Pars negatiua.

Sol. bicornis.

Prima solutionis pars

Ratio. 2

Ratio. 3

¶Neque obstat cauillus, quòd cùm matrimonium iam sit sacramentum, non potest princeps materiam eius & subiectū mutare: hoc est, prohibere, vt si cognati contraherent, matrimonium nō teneret. Non, inquam, hoc obstat, quoniam institutio sacramenti non abstulit quominus matrimonium sit ciuilis contractus, & qua ratione contractus ciuilis est, à potestate ciuili non eximitur. Et sæpè matrimonia inter consanguineos in perniciem Reipublicę uergerent. Vnde Diuus Thomas distinctione 26. quęstione. 2. articul. 1. ait, quòd matrimonium, quatenus ad ciuiles vtilitates, qualis est amicitia & mutuum obsequium, institutionē habet à lege ciuili. Et distin 34. articul. 4. ad quartum ait, quòd inquantum est in officium

Obiectio.

Dilutio

D. Tho.

officium cōmunitatis, statuitur lege ciuilis. His demum accedit, quod iure ciuili ad optiones filiorum instituuntur & approbantur, ex quibus legale vinculum cōtrahitur matrimonium impediens. vt §. 1. Instituta, de nuptijs.

Secunda solutionis pars.

¶Nihilominus secundum membrū eiusdem responsi probatur: nam cùm ecclesię incūbat de sacris censere, & vt di. 35. dicebamus, in his, quæ pertinent ad regnum cœlorum, respublica ciuilis spirituali sit subdita, nequit ciuilis in matrimonialib. causis, præsertim in constituendis psonis legitimis vel illegitimis ab ecclesię sanctionibus & potestate deflectere: alioqui duo essent capita, quod vtiq; monstrum vineā Domini demoliretur. Vnde D. Thomas dist. 42. quæstio. 2. art. 2. ad quartum. Prohibitio, inquit, legis humanæ non sufficeret ad impedimentum matrimonij, nisi interueniret autoritas ecclesiæ, quæ idem etiam interdicit. Et idem obseruandū est in discernendo quodnam matrimonium sit legitimum, quod re vera iudicium ad ecclesiam spectat. De dotibus verò & hæreditatib. decernere, atq; de alijs, q̄ merè secularia sunt, ad seculare attinet iudiciū.

2. Cōcl. ¶Secunda conclusio. Gradus consanguinitatis (nā de affinitate post dicturi sumus) temporum lapsu & successione varietatē quantum ad nuptias coniungendas susceperunt. Etenim primus consanguinitatis gradus in linea recta adeò est iure naturę à matrimonio repulsus, vt nulla vnquam necessitate fuerit permissus: putà, patris cum filia: neque verò secundus: scilicet, aui cum nepte. Primus verò gradus collateralium: nepe, inter fratres, quia paululo minus efficaciæ habet, in primo orbis ortu propter extremam necessitatem dispensationem admisit. Sed tamen, vt supra citatus Augustinus ait, adeò postmodum vbiq; gentium, vbi tātillus rationis radius illucebat, prohibitus est acsi nunquam potuisset esse permissus. Quare matrimonia in hoc primo gradu, seu rectæ, seu transuersæ lineæ, post orbis initia sub nulla lege potuerunt esse firma & ualida.

Primus gradus lineę rectæ.

Primus gradus lineæ trāsuersæ.

2. Grad⁹ Deinde sub lege scripta huic gradui adhibitus fuit secundus ascendentium & descendentium: nempe, materteræ vel amitæ cum consobrino, vt patet. Leuitic. 18. (nam de affinitate modo nō loquimur.) Quæ quidem prohibitio non vsquequaque fuit moralis, sed iudicialis, vt articu. præcedenti diximus. Quare hic secundus gradus Pontificis dispensationem tolerare potest. Postmodum verò sub Euangelica tempore Augustini quadringentis annis ab orbe Redempto non solùm ille gradus, uerùm & secundus collateralis lineæ: nempe, inter filios & filias fratrum, qui fratrueles dicūtur, iam erat à nuptijs confœderandis exclusis, vt ipse. 15. de ciuitate Dei cap. 16. docet. Et Gregorius in epistola ad August. Anglorum episcopum, & refertur canone. Quædam lex. 35 quæstione. vbi Romanam legem condemnat, quæ huiusmodi connubia inter fratrueles permittebat: quoniam ex huiusmodi, inquit, coniugio experimento didicimus, sobolem non posse succrescere. Indulget tamen, vt in quinto vel quarto gradu contrahatur. At verò, vt bene Alexand. 3. in can. Ad sedem, eadem causa quæstio. 5. admonuit, indulgentia illa solùm intelligatur respectu gentis Anglorum, quæ tunc recenter conuertebatur ad fidem: nam vt eodem can. Quędam lex. subiungitur, interrogatus Gregorius à Fęlice Messaniæ Siciliæ præsule, an eadem licentia possent sui subditi uti, respondit minimè posse.

Secundus gradus lineæ collateralis

Gregor.

Alex. 3.

¶Iam ergo prohibitio tunc vsque ad sextum uel septimum gradū fuerat prolata vt patet can. De affinitate. & can. De consanguinitate. & cano. Progeniem. & can. Porrò. 35. quæstione. 3. & canō. Series. & ad sedem, & reliquis, eadem causa quæst. 5. At uerò nemine gradus ille sextus vel septimus fallet, non enim re, sed solo nomine secundum diuersam supputationē differt, vt Isidorus ibidem cano. Primo gradu exponit. Qui enim primum stipitem: scilicet, primum patrem tāquam primum gradum faciebant, septem numerabant gradus vsque ad quintum nepotem, vt patres essent in primo, & fratres in secundo, ac quinti nepotes in septimo. Sed qui (vt moris iam modò est) stipitem nō connumerabant, sed fratres in primo gradu collocabant, non statuebant nisi ex vsque ad eosdem quintos nepotes, vltra quos nullus fuit vnquam consanguinitatis gradus à matrimonio seclusus. Et subdebatur numeri ratio, eo quòd hebdoma

Gradus sextus & septimus idē

Septenarij numeri ratio.

da

da septem diebus decurrit, ac subinde eodem iterato numero recurrit. Quae quidem non est, ut urgens ratio aestimanda, sed tanquam adaptatio quaedam audienda. Ratio enim non erat, nisi quòd cùm cõsanguinitas tanquam fundamentum amicitiae & familiaritatis habeatur, ultra illos sex gradus nullus uel odor amicitiae fit reliquus: qui nemo põt natiuitatẽ quinti nepotis attingere. Vnum.n. integrũ seculum centũ annorũ & eo amplius inter stipitem & sextum in sobolis successione effluit. ¶ Tertia conclusio. Iam nunc tẽporis consanguinei in solo quarto gradu, fratribus in primo collocatis, à nexu coniugali cohibentur. Decretum est concilij generalis Lateranensis sub Innocen. 3. capit. Non debet de consang. & affinita. Et intelligitur, quòd per alterutram lineã persona in quinto gradu ab stipite distet, potest cum quocũque alterius lineae siue in quarto siue in primo differat, contrahere, vt Gregorius nonus capit. Vir qui ab stipite. declarauit. Quoniam, vt articu 2. dictum est, nemo unius lineae alteri alterius propinquior est, quàm stipiti. ¶ Quòd si arguas, Vbi eadem est causa eundem conuenit effectum existere: ergo non debuit tanta uarietate ecclesia in his prohibitionib. vti, Ad hoc respondet ibi Innocentius, quod non debet reprehensibile iudicari, si secundùm uarietatem temporum statuta quoque uarientur humana, praesertim cùm vsus necessitas uel euidens utilitas id exposcit: quia Dominus de ueteri testamento multa in nouo mutauit. Et experientia cõpertum est expedire gradus illos decurtari. Enimuerò ecclesia quodammodo ius naturale contemplata huiusmodi gradus prohibuit: nam etsi idem naturae ius non sic omnes prohibuerit, vt matrimonia essent nulla, nihilominus nonnihil absurditatis admonet prae se ferre in illis gradib. coniugia componi.

Ratio.

3. Cõcl.

Obiect.

Dilutio.

Graduũ prohibitio.

¶ Accedunt & rationes in tertio articulo adductae, quae licèt non tam efficaciter in alijs gradibus militent, quàm inter parentes & natos, nihilominus quandam habent honestatem & decentiam. ¶ Veruntamẽ ultra quartum gradum omnes profectò cessant, tum quòd uix usu uenire potest, ut pater abnepotem qui in quarto gradu est, agnoscat, vt dicebamus de septimo, propter breuiorem uitae periodum quae senescente mundo breuior fit indies, tum etiam, quòd tepescente iam quotidie charitate, uix inter propinquos in illo gradu ullus sanguinis calor uiget, qui amorẽ retineat, & ideo illa de causa non est cur à coniugijs cohibeantur. ¶ Praeterea tam lõga graduum serie interdicta difficile est inuenire pares, inter quos coniugia debite confoederari ualeant. Atque alia subinde incommoda subsequuntur.

Rationes.

Ratio. 1.

Rõ. 2.

¶ Adducit illic Pontifex alias congruitates in quarto gradu, quae licèt non sint tanquam necessariae audiendae, non sunt tamen ineptae. In primis, vt Deutero. 5. legitur Deus uisitat peccata parentum in filios vsque in tertiam & quartam generationem. Et homo habet quatuor humores quatuor elementis similes. Quare sanguis parẽtum in primo gradu: scilicet, in filijs, amittit, qd' subtilissimum est, vt naturam ignis: & in secundo, scilicet in fratruelibus, quod minus tenue est, vt aereum: & in tertio aqueum, & in quarto terreum: ubi ergo consanguinitas prorsus euanescit.

¶ Imò verò non ita multum absurditatis inest, quando causa subest, in dispensando saltem super quarto gradu. Quapropter in Tridentino concilio tanquam res expediens inter patres agitabatur, vt quartus amoueretur gradus, ueluti iam aetate non usquèadeò utilis & commodus, dum tamen sanctissimè statueretur tertius & superiores, ut nunquam, vel non nisi ex urgentissima causa ulla admitteretur dispensatio, sed omnes dispensandi occluderetur uia: ¶ Sed est tandem hic unum, quòd notissimum est, adnotandum, quòd cum leges praeterita non respiciant, sed prospiciant in futurum, quando Innocẽtius uerbi gratia submouit quintum uel sextum gradum, non dispensauit cum illis, qui in quinto contra ecclesiae interdictum contraxerant: quia illud nullum erat matrimonium: & uice uersa si modò quintus gradus prohiberetur, non ideo separandi essent qui in tali gradu hucusque contraxerant, sed prohibitio à tempore promulgatae legis uim obtinet suam. ¶ Ad primũ igitur argumentum respondetur, quòd cùm Christus ecclesiae suae potestatem tradiderit

Tridentina synodus.

Lex futura prospicit.

Solu. 1. argum.

tradiderit Christianam familiam, & potissimum in sacramentis, administrandi, legesque subinde condendi, fit ut Deus sicut illos, qui cōtra ius naturale diuinum contrahunt, non coniugat, ita neque eos, qui contra ecclesiastica iussa copulantur.

Solu. 2. argum. ¶ Ad secundum respondetur concesso quod coniugium, naturale sit uinculum, & pariter quòd cōsanguinitas, naturalis sit necessitudo, & ideo ecclesia nec uinculū dissoluere potest postquam legitimum est, nec consanguinitatem mutare, ut qui nō erant consanguinei, sint, aut qui erant, nō sint: attamen, quòd consanguinitas matrimonium impediat, ne uinculum exurgat, non est naturale, nisi in quibusdam gradibus, ut expositum est. Et ideo condere leges per diuinam facultatem ualet, quibus pro temporum varietate varij gradus matrimonium impediant.

Solu. 3. argum. ¶ Ad tertium iam supra responsum est: baptismus nanque est sacramentum nullatenus ex humana uoluntate dependens: quare vbi legitima intentio adest, ecclesia nihil potest uariare. Matrimonium autē sic est sacramentum, vt sit etiam ciuilis cōtractus ab humano consensu dependens, quem ecclesia prohibere potest.

DISTINCTIO quadragesimaprima, De affinitate.

Textus. Cap. 1.

Vemadmodū in unitate sanguinis, quæ à patre descēdit in filiū, consanguinitas fundatur, quæ per sobolem diffunditur, ita & per coniunctionem mariti & uxoris, qui ut Gen. 2. legitur, fiunt duo in carne una, compingitur affinitas, quæ ex duobus illic cōiunctis sanguinibus conglutinatur. Et ideo consanguinei vnius alteri fiunt coniugi affines, & vice versa. Vide Grego. 35. q. 10. Si coniuges, inquit, vna caro fiūt, quomodo potest aliquis eorū propinquus vni pertinere, nisi pertineat alteri? Hoc minimè credendum est. Non tamen subinde consanguinei vnius cū consanguineis alterius affinitatē colligunt, imò possunt duo fratres cū duabus sororibus commisceri, vt Alexand. 2. canon. Quod autem. 55. q. 5. ait, sicuti & filius vnius ex altera vxore cum filia alterius ex alio marito. Est ergo affinitas personarum propinquitas ex carnali copula proueniens omni carens parentela hoc est, in sua ratione non includens, vt ab eisdem parentibus descendant. Gregor. Alex. 2. Definitio affinitatis.

Cap. 2. *¶ Et quanuis antiquitus tria extiterint affiniiatis genera, iam verò reliqua ab vsu abo-leuerunt, & tantum primum hoc reliquum est in vsu. Solebantq; perinde ac consanguini-*

tatis.

tatis, ita & affinitatis gradus ad sextum & septimum protẽdi, sed iam modò isti, sicuti illi, recisi sunt, ut vltra quartũ nullus obseruetur, vt Lateranensi synodo sub Innoc. 3. c. Non debet. de consang. & affin. definitũ est. Quapropter canones illos vetustos aliorum generũ & graduum hic recensere superuacaneum est. Vnde cũ affinitatis gradus non per se, sed rõne consanguinitatis, vnde originem trahunt, distinguantur, quo gradu quisque sanguinis ab vxore distat, eodem affinitatis elongatur à marito, & vice versa, vt ex Gregor. cano. Porrò de affinitate. 35. quæst. 5. colligitur. Ob idq; facile est constitutis marito & vxore vtrinque gradus affinitatis depingere.

Cap. Nõ debet.

Gregor.

¶ Cõtrahitur autem affinitas non modò ex legitimo connubio, verum & ex fornicario concubitu, dum tamen in vase legitimo consummetur: quãdoquidem per huiusmodi congressum duo etiam fiant in carne vna ad generationem idonei, iuxta verbum Pauli. 1. Corint. 6. Qui adhæret meretrici vnum corpus efficitur. Itemq; ex cano. Si homo. 35. quæst. 3. colligitur. Ex nefanda verò seminatione, vt cano. Extraordinaria. ead. can. & q. habetur, eiusmodi affinitas nõ emergit. Per sponsalia verò, licèt non propriè affinitas, quippiam tamen paulo minus: nempe, publica honestas pullulat, vt Alexand. 3. ca. Ad audiẽtiam, de sponsalibus & eod. tit. c. vnico. lib. 6. Bonifacius affirmant. Quocirca lõgè efficaciùs, vel eadem honestas, vel fortè affinitas per matrimonium ratum ante eius consummationẽ conglutinatur.

1. Cor. 6.

Alexan. 3.

¶ Effectus autem affinitatis est matrimonium deinceps, quod scilicet antea non præcesserat, impedire, & attẽtatum dirimere. Vnde Iulius Papa. 35. quæst. 3. Aequaliter inquit, vir coniungatur consanguineis proprijs, & consanguineis uxoris suæ. Idemq; caue-

Cap. 4.

Can. Aequaliter. 35. quęst. 3.

tur can. Sane atque aliјs eadẽ cau. Atque idem prorsus esse ctus publicæ honestatis, iuxta tenorẽ præcitati.c. Ad audientiã.de sponsal.& ca. vnici.eod. tit.in 6. Utrum verò aliquis affinitatis gradus sic iure naturæ sit à matrimonio repulsus, vt omni alio secluso iure, ipsũ irritet, nõ desunt qui ambigãt. At uerò primò gradu excepto, eodemq; inter ascendentes & descendentes, scilicet inter vitricum & priuignam, & inter nouercam & priuignum, inter nurum & socerum, ac inter generum & socrum, de quo nulla vnquam legitur in ecclesia facta dispensatio, atq; adeò fortasse neq; est factibilis (quãuis contrarium probabilitate nõ careat) in cæteris locus Põtificiæ dispensationi non est negandus, quandoquidem Inno. 3.cap.vlt.de diuort. cum quodam dispẽsasse legitur, vt cum vxore defuncti fratris sui contraheret, cuius similes dispensationes alios subinde Pontifices fecisse constat.

Innoc.

¶ Cæterum filiј, qui extra matrimonium procreantur, illegitimi cẽsentur, atque adeò à parentum hæreditate maiori minorive rigore abdicantur. Procreantur enim illi aut per simplicem fornicationem, aut per stuprum virginis, aut per raptum, aut per adulteriј iniquitatem, aut per incestas cognatorum sordes, aut per sacrilegiј nefas, quod sacræ personæ committunt: nam nefandum crimen, quod autor Augus. cano. Adulteriј trentesimasecunda quæstione septima istorum omnium pessimum est, extra lineam generationis ponitur. Sed de istis non est hic locus dicere. Atqui quanuis plures soleant illegitimorum species discerni, satis tamen ad rem est duas denotare. Sunt enim naturales & manzeres, qui ex simplici fornicatione procreãtur, qui ideo ab intestato matri absque legitima prole decedenti succedunt. Sunt item spuriј & nothi, qui ex adulterio vel

Cap.5.

Aug.

sacri-

sacrilegio suscipiũtur, qui ideo illo successionis beneficio non gaudent.

Cap. 6. ¶ *Quo ergo tandem res sit conclusa, vbi matrimonium, impedimento aliquo consanguinitatis vel affinitatis laborat, dissoluendum est: nempe, si clam contractum fuerit, & de impedimento constiterit, priuatim se possunt debentque coniuges separare: si autẽ in facie ecclesię fuerit contractum, eius est iudicio dirimendum. Imò licèt illud decepta vt validum pronunciauerit, cùm primum impedimentum innotuerit, suam debet sententiam rescindere secundum formam præscriptam sub titulo Qui matrimonium accusare possunt. & vigesimaquinta quæstione sexta, & alibi crebro.*

DISTINCTIONIS QVADRAGESIMÆPRIMÆ, Quæstio unica. De affinitate & eius annexis.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm ex matrimonio affinitas aliqua contrahatur.

D consanguinitatem cõsequitur affinitas, de qua in præsenti distinctione disputatur. Primò igitur quęritur, vtrùm ex connubio vtrique cõiugum cum consanguineis alterius affinitatem contrahat. Et arguitur à parte negatiua per regulam Philosophi ex Posterioribus. Id, propter quod vnumquodq; est magis est: vxor autẽ propter copulã matrimonij nõ fit affinis mariti: ergo neque eius consanguinei fiunt propter ipsam eidem marito affines. Partis negatiuæ ar. 1

¶ Secundo. Si aliqua sunt inter se separata, ex eo quòd aliquid vni eorum iungatur, non subsequitur vt coniungatur alijs cõsanguinei autem inter se separati sunt: ergo propterea quòd vna mulier per matrimonium iungatur vni, non censetur alijs mariti cõsanguineis coniungi, alioq; etiam consanguinei vxoris fierent affines consanguineorũ mariti, quod est falsum. 2. Arg.

¶ Tertiò. Si affinitas ratione vnius coniugis alteri competeret, sequeretur, quòd mortuo illo coniuge affinitas cessaret: nã cessante causa cessat effectus: consequens tamen est falsum & contra Gregorium can. Fraternitatis 35. q. 10. ergo nulla est affinitas. 3. Arg.

¶ In contrarium est, quòd cum vir & uxor per copulã una caro fiant iuxta illud Gen. 2. Erunt duo in carne vna: fit vt consanguinei vxoris fiant marito affines, & consanguinei mariti fiant affines vxori. Pars affirmatiua.

¶ Ad quæstionem duabus conclusionibus respondetur. Prima. Per matrimonium contrahitur affinitas inter unum coniugem & consanguineos alterius, & uice uersa. Probatur conclusio. Affinitas idem est, quod confinitas: id est, finium propinquitas. dicuntur enim agri affines siue confines, quia finis unius proximus est fini alterius, & ipsum attingens: cùm ergo per copulam carnalem fiant uir & vxor una caro, sanguis unius attingit sanguinem alterius, & uice uersa, atque adeò consanguinei unius efficiuntur alteri affines. Itaq; sicut stipes consangninitatis est pater, & consanguinei iunguntur in vnione patris & filij, ita fundamentum affinitatis est copulatio mariti & vxoris. Ex 1. Cõcl. Affinitas. Stipes affinitatis sunt maritus & uxor. Affinitatis definitio.

quibus elicitur illa vulgata definitio. Affinitas est propinquitas personarum ex carnali copula proueniens omni carens parētela. Quam quidem postremam particulā ob id adijciūt, vt à consanguinitate secernatur, quæ ꝓpriè dicitur parentela. Quanuis Grego can. Porrò de affinitate. 35. qu. 5 non neget, affinitatem speciem quandā esse parentelæ. ¶ Secūdò probatur eadē cōclusio ratione naturali Aristo. 8. Ethi Cōsanguinitas. n. vt suprà diximus, ob id uinculū naturale est, quia est fundamentum amicitiæ & familiaritatis inter cognatos, qui in eodem stipite connectūtur: sed affinitas simile fundamentum est amicitię & familiaritatis ratione copulationis uiri & vxoris, quæ copulatio iure naturæ instituta est: ergo pari mō est naturale uinculum & necessitudo, qua homines coniunguntur. Quapropter duas illic Aristoteles naturales amicitiæ necessitudines dignouit: unam scilicet, quæ per carnis propagationem descendit, alteram uerò, quæ per carnis coniunctionem ad eandem generationem conglutinatur. Sunt autem duæ istæ necessitudines ratione diuersæ. Nam illa, quæ per generationē descendit, quia personæ eundē sanguinē ab eadem radice trahunt, eandē rem & nomen semper retinent: successores. n. filij cōsanguinei patris sunt, sicut antecessores patris consanguinei filij, licèt plus minusve distent: at verò quia vxor non trahit sanguinem à marito, nec maritus ab uxore, cōsanguinei vxoris nō retinent eandem rem & nomen cū marito, vt dicantur eius cōsanguinei, sed transit necessitudo & cōiunctio in aliam speciem, ut dicātur affines: & similiter cōsanguinei mariti respectu vxoris. Et hoc significatur illo versiculo. Mutat nupta genus, sed generata gradum: q. a. s. vxor mutat necessitudinis & attinentiæ (ut aiunt) speciem, nam cōsanguineos facit affines, genita uerò proles non mutat genus, q. a manet consanguinea, sed elongationem gradus. Discriminantur ergo duæ istæ pertinentiæ seu necessitudine sicut ordo in causis uniuocis: & ille, qui est in causis æquiuocis: sol enim & homo generant hominem: homo autem est causa uniuoca: hoc est, eiusdem speciei & nominis cum effectu: nēpe, cum homine genito, & huic assimulatur consanguinitas. sol uerò est causa æquiuoca: & ideo ex sole non generatur sol. sed res alius speciei.

Duo amicitię.

Consanguinei uxoris fiunt affines mariti.

Versiculus.

Discrimen.

¶ Et pari modo vxor non facit suos consanguineos cognatos mariti, sed affines. Et est tenor conclusionis adnotandus: scilicet, quòd consanguinei uxoris efficiuntur affines mariti: non enim subinde fiūt affines cōsanguineorum mariti: quare filia uxoris ex alio marito potest nubere filio sui mariti ex alia uxore, & duæ sorores duobus fratribus, quæ quidem tūc sorores dicuntur ianitrices, quasi eandem ianuam intrantes, vt ait Alex. 2. can. Quod autem. 35. q. 5.

Conclusio declaratur

¶ Dubium tamē est, vtrùm affinitates sint concatenatæ, vt una oriatur ex alia. Et apparet esse sic: quia commistio carnis per copulam perinde affinitatem parit, ac propagatio per generationem cōsanguinitatem: sed vna consanguinitas trahit aliam: nam propterea quòd filius est consanguineus patris, nepos est eiusdem consanguineus: ergo pariter affinitas una aliam nectit. Idemq; confirmatur autoritate Iulij Papæ can Contradicimus. 35. q 3. ubi ait. Relictā cōsanguineorū uxoris suæ nullus ducat uxorē. & can. ꝓximo. Porrò, ait idē pōtifex, Duæ cōsanguineorū uxores uni viro vnā post alteram nubere prohibenē.

Affinitas una aliā trahit.

Iulius Papa.

¶ Nihilominus subnectitur secunda conclusio. Quanuis antiquo iure tria essent necessitudinem genera, quas pertinentias & quodā modo genera affinitatis appellabant, ut in citatis canonib. continetur, iam verò iure nouo secūdum & tertium genus extincta sūt, & solùm durat primū quod aliud neutiquam petit. Exempli gratia, quemadmodum D. Tho. Ricardus & Bonauentura explicant. Si Maria fratri meo esset matrimonio cōiuncta, erat mihi & sorori meæ affinis in primo genere. Si autem fratre meo defuncto eadem Maria nuberet Petro, ille fiebat mihi & sorori meæ affinis in secundo genere. Et si Maria defuncta ille postea Petrus duceret Annā, illa efficiebatur mihi affinis in tertio genere. Dicebantur autem istæ nō gradus sed genera affinitatis: quia non erant eiusdem speciei cum prima affinitate: nam in causis æquiuocis semper effectus mutat genus causę, ut diximus in sole & homine, sol n. non generat solem sed alios effectus alterius speciei. Vnde sicut copula cōiugalis

2. Cōcl.

Exēplū.

Nota.

iugalis non generat cõsanguinitatem, sed aliud genus: puta, affinitatem, ita si mortuo primo marito uxor alteri nuberet nõ exurgebat ꝓpriè affinitas inter fratrẽ vel sororem prioris mariti, & secundũ maritum, sed aliud genus attinentiæ aut necessitudinis. Et eadem rõne si mortua illa uxore secundus maritus alteram duceret, inter fratres primi mariti & illam nõ contrahebatur secundum necessitudinis genus, sed tertium, iuxta uersiculum citatũ,

Versiculus. Mutat nupta genus, sed generata gradũ.

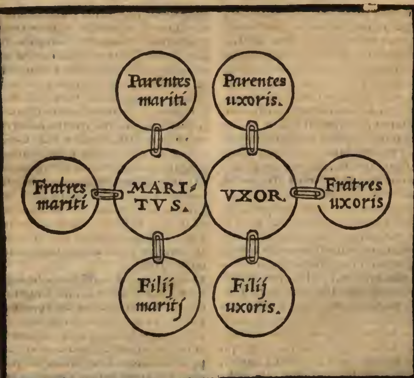
¶ Antiquitus ergo ad omnes istas coniunctiones impedimenta matrimonij extendebantur, ut nec consanguinea primi mariti posset cum secundo marito mortua uxore contrahere, neque consanguinea secundi mariti cum tertio marito. Nõ quidem propter cõsanguinitatem aut affinitem, quæ nullo erat, sed propter iustitiã publicæ honestatis. Iam uero illa impedimenta prorsus euanuerunt, & nullũ iure nouo fit reliquũ nisi in primo genere affinitatis, ut patet cano. Non debet. de consan. & affini. Quocirca loco illo Iulij, qui

Cã. Contradicimus. 25 q. 3. cano. Contradicimus 35. quæst. 3. citatur, vbi exprimitur ius antiquum, non est legendum, vt mendosa impressio apud S. Th. dist. præsenti art. 1. quæstiunc. 5 habet Relictam consanguineam uxoris suæ nullus ducat in uxorem: nam illud ius nouũ est, & seruandum: sensus. n. est, quòd nullus maritus mortua sua uxore ducat consanguineam eiusdem uxoris usq; ad quartum gradum. Sed legendum est, Relictam cõsanguinei seu cõsanguineorum (vt ait Gratianus) uxoris suæ: erat. n. ius illud, ut maritus mortua sua uxore non posset ducere relictam fratris suæ uxoris aut aliorum consanguineorum eius. Et similiter

Cã. Porro duorum. can. Porrò duorum. habetur, quòd coniuges duorum cõsanguineorum: putà, duorum fratrum aut fratrueliũ maritis mortuis non possent successiuè eidem postea uiro nubere ꝓpter iustitiam publicæ honestatis, quod quidem impedimentum iã sublatũ est, & meritò: alioqui si quis duas mulieres cognosceret, neutra posset eidẽ nubere, quod est absurdum. Item si cõsanguineæ uxoris non efficiuntur affines cõsanguineorum mariti, tũ dictum est, nihilò minus illi, qui postea uxori affinitate coniunguntur, efficientur affines mariti. Quare canones hic citati iam antiquati sunt. Igitur secundum ius nouum

Gradus affinitatis. Constantiensis synodi gradus affinitatis ad normam graduum consanguinitatis exigendi sunt.

Arbor affinitatis. ¶ Solet autem arbor affinitatis depingi tũ trunca, tum nimium cõfusa. Pingitur autem secundùm tenorem can. Porro de affinitate. 35. q. 5. ubi ait Grego. Ego & soror vxoris meæ in vno & primo gradu (s. affinitatis) erimus: filius uero eius (nempe sororis uxoris meæ) in secundò gradu erit à me: neptis uerò in tertio, & proneptis in quarto. At uero non ille solus est primus gradus: quoniam & parentes & filij uxoris meæ attingunt quoq; me in primo gradu, idemq; arctiùs quàm eius fratres & sorores. Sed quia si isti gradus usq; ad quartum cum omnibus suis laterib. delinearentur, arbor cresceret opacissima & cõfusissima, satis est primũ gradum oculis obijcere, per quem solertissimus quisque alias diducẽdo lineas potest reliquos facilè percipere. Esto ergo hæc exempli gratia figura.

Declaratio arboris. VBI hoc in primis cum D.Thoma, hic adnotandū est, q̄ gradus affinitatis nō distinguūtur per se, sed ratione cōsanguinitatis, vnde nascitur. Cōsanguinitas.n. est, quæ per se habet ramos rōne cadentis sanguinis, sed affinitas nō nisi ratione eiusdē sanguinis, cui maritus per vxorē cōiungitur, aut uice uersa. In hac igitur figura sūt tres circuli dextri maritum circunstantes: scilicet, parentū, filiorū & fratrum. Isti ergo primo gradu affinitatis vxorem attingunt, & pariter tres sinistri eodē gradu ad maritū pertinent. Itaque quo gradu consanguitatis persona distat à marito, eodē gradu affinitatis distat ab uxore, & uice uersa. Quare si ꝓtrahas lineas sursum ad auos, & deorsum ad nepotes, & ad latera ad filios fratrū eiusdem mariti, oēs distāt secūdo gradu affinitatis ab uxore. Idemq́: in vxore contēpleris respectu mariti. &c.

Solu. 1. argum. ¶Ad primum igitur argumentum per ea, quæ dicta sunt respondetur: nam quanuis causa præstantior sit effectu, nihilominus in æquiuocis id, quod est in effectu, non eodem modo, sed præstantiori est in causa. Calor.n. eminentiori modo est in sole, q̄ in ipsa terra, quā ille calefacit. Eodē ergo modo licèt vxor copulata uiro affinitatem generet suorū cōsanguineorū cū marito, ipsa tñ non fit ei affinis, sed quid propinquius: nēpe, quodammodo eadē caro: quemadmodū eiusdem ad se ipsum nō est similitudo aut æqualitas, sed identitas.

Solu. 2. argum. ¶Ad secundum respondetur, quòd cōsanguinei licèt inter se sint separati, q̄a sunt diuersæ personæ, sunt nihilominus quodammodo idem propter vnionem sanguinis: & hac ratione vxor copulata marito quodammodo coniungitur illis.

Obiect. ¶Quòd si metaphysicè arguas. Illi consanguinei mariti ꝓpter eius matrimonium nullatenus mutati sunt: ergo nō acquirūt relationem affinitatis cum illa uxore. Negatur cōsequētia. Dilutio Quemadmodum enim ego fio alij similis dum habitum ille meæ religionis induit, licèt ego nō muter, pro pterea quòd eandem religionem ego antea fueram professus, eodē modo isti pro pterea quòd eodem sanguine: quo Petrus fuerant geniti, accidit eis ut Petro uxo-

rem ducente, efficiantur vxoris affines. Non tñ sequitur, ꝙ consanguinei vnius efficiantur affines consanguineorũ alterius: qm̃ requiritur vna immediata coniunctio, quam alia consequatur. Vxor.n. quia proximè vnitur marito, fit cum eo vna caro, & ideo vnitur cõsanguineis mariti, sed tñ consanguinei mariti nõ vniuntur immediatè eius vxori, nec fiunt vna caro cum illa, & iõ non efficiunt affines consanguineorũ eius. cap. Quod super. de consang. & affinit. ¶ Ad tertium deniq; rñdetur prima cõsequentia interempta: nunquam enim affinitas deletur, quandiu illi, qui eam contraxerant, superstites fuerint. Relatio etenim illa affinitatis nõ fundatur in actione transeunte, sicut illa quæ est mouentis ad id, quod mouetur, & è conuerso, sed in eo, quod factũ est, quod quidem semper permanet. Veluti filius in humanis non dr̃ est filius patris, quia nunc actu gignitur, sed quia ab illo genitus est. Eodẽ, inquam, pacto q̃ a Maria meo nupsit fratri, affinis mea est: quare sicut mortuo fratre nihilominus in me semper manet consanguinitas respectu illius, ita & affinitas respectu uxoris eius uiduæ. Nã cùm affinitas, vt diximus, ex consanguinitate oriatur, sicut consanguinitas est perpetua viuente persona, ita & affinitas. Quocirca licèt, ut ait Aposto. ad Rom.7. mortuo uiro uxor soluatur à lege uiri, non tñ ab affinitate eius consanguineorũ qui sunt superstites. Imò quanuis ipsa moreretur, & postea resurgeret, ut de consanguinitate diximus, nõ possemus matrimonium trãsigere. Nam affinitas vt cum moriente mortua fuerat, ita cum resurgente resurrexit.

Sol.3.argum.

Affinitatis vinculũ ꝑpetuũ.

ARTICVLVS II.

Vtrum affinitas, vel aliquod matrimonij impedimentum per sponsalia contrahatur.

Partis negatiuæ arg. primũ.

QVæritur subinde, vtrùm sicut per matrimoniũ, ita ꝑ sponsalia contrahatur affinitas. Et arguitur à parte negatiua. Affinitas potius per copulam contrahitur, q̃ per consensum desponsationis, quia per illam fiunt duo in carne vnã: sed per fornicariũ concubitũ non vr̃ affinitas contrahi, ergo nec per sponsalia. Probatur minor, tum quia affinitas est res honesta, quare non debet per turpẽ amplexũ contrahi, tum ꝙ alioqui contraheret̃ per flagitiũ contra naturã cõmissum, quod can. Extraordinaria. 35.q.3. negatur. ¶ Secundò. Si per sponsalia contraheretur affinitas, sequeretur ꝙ per omnia sponsalia contraheret: nam eadem causa eũdem semper effectũ profert: non tñ per omnia contrahitur, ut colligitur ex cap. Literas. de desponsatio. impub. ergo per nulla contrahitur. ¶ Tertiò. Per mr̃imoniũ ratum non cõsummatũ propriè nõ oritur affinitas, eo ꝙ coniuges nisi per copulã non efficiunt vna caro: ergo ergo multò minus contrahit̃ per sponsalia. ¶ In cõtrarium est textus Eugenij Papæ cap. Iuuenis. de sponsalib. vbi ex sponsalib. aliquid affinitati simile contrahi censet, quo matrimoniũ cum consanguinea sponsæ impeditur. ¶ Tria in præsenti art. per tria proposita argumenta insinuãtur ad superioris intelligentiã pertinentia. s. vtrùm affinitas cõtrahatur per illicitum concubitũ, & per sponsalia, & per matrimoniũ ratum non consummatũ. Ad quã ideo qõnem tribus cõclusionib. rñdetur. Prima. Per illicitũ concubitum, dummõ in vase legitimo copula cõsummetur, cõtrahitur affinitas. Probatur primò naturali ratione. Maritalis quippe coniunctio duos habet, vt supra visum est, fines: vnus qui est proliũ germinatio, ac secundarius alter, qui ad communionem & consortium officiorum spectat. Et quanuis secundus non nisi inter coniuges consistat, primus tamen in quacunque copula, quę suapte natura genitrix est, reperitur. Hinc ergo argumentum hoc colligitur. Matrimonium quatenus carnis commistio est ad germinandum, affinitatem parit: in illicito autem concubitu eadem est corporum commistio, ergo ex illo profertur affinitas. ¶ Secundò explicatiùs arguitur. Affinitas ob id ex matrimonio cõtrahitur, quòd duo illic una caro fiunt, iuxta uerbum Gregorii can. Fraternitatis. 35. qõ. 10. ubi citans illud, Erunt duo in carne vna, infert. Si una caro fuerint, quo mõ põt aliquis eorũ propinquus vni pertinere, nisi pertineat alteri? Hoc minimè posse fieri

2. argu.

3. argu.

Pars affirmatiua.

Decisio artic.

1. Cõcl.

Rõ naturalis.

Arg. primum.

Arg. secundũ.

Paul. 1. Cor. 6.

fieri credendum est: sed quia adhæret meretrici, vt 1. Cor. 6. ait Pau. unum corpus efficitur, vbi idem citat testimoniũ, Erũt duo in carne vna, ex Gen. 2. ergo per illicitum concubitum contrahitur affinitas. Accedit, ꝙ cùm per illicitũ concubitũ ẽt fiat gñatio, si fornicarius contraheret cũ matre fornicariæ, idem esset & filius eius, & priuignus: nẽpe, nepos vxoris suæ: etsi cum sorore fornicariæ, idem esset & filius & consobrinus, & sic geniti ex fornicaria & ex legitima vxore necessitudines consanguinitatis confunderent.

Can. Si horum.

¶Idem confirmatur ex can. Si homo. 35. q. 3. vbi habẽ, quòd si homo fornicatus fuerit cum muliere, & frater eius nesciẽs eandem duxerit vxorem, ipsa sine spe cõiugij maneat. Atque hac de causa in definitione affinitatis non diximus contrahi duntaxat ex legitima copula coniugali, sed in genere ex quacunque copula per quam duo fiunt vna caro.

Appendix.

¶Ex quo fit, nec per oscula, & impudicos tactus, imò nec per solam penetrationẽ, nec per effusionẽ seminis extra legitimũ vas affinitatem exurgere, quia per nullũ illorum fiunt duo in carne vna, quousq; seminatio in legitimo vase fiat. Neque obstat cap. citatum Iuuenis, de sponsalib. cuius casus est, quòd licẽt iuuenis puellam nondum septennem vitiare tentaret, nec tamen complere potuisset, nihilòminus affinitatem contraxit, ne posset eius consobrinam ducere: quoniam illa affinitas nõ fuit cõtracta propter illos impudicos tactus, sed quia illam sibi dispensauerat.

Coitus nefari' non parit affinitatẽ.

¶Quapropter neque per nefariam seminationem cõtra naturam, vt ait Vrbanus Papa can. Extraordinaria. 35. q. 3. vbi mendosa est litera, quæ habet, Extraordinaria pollutio non nisi in naturalibus admissa &c. sed expuncta priori negatione legendum est, Extraordinaria pollutio nisi in naturalibus admissa non videtur matrimonium impedire.

Can. Extraordinaria emendatur.

¶Quòd si redarguas. Eiusmodi nefanda pollutio ius facit innocenti coniugi petẽdi diuortium, vt dist. 36. prædiximus: ergo pari ratione sufficit ad cõtrahendam affinitatem Negatur consequentia: qm̃ ꝑ illam coniux frangit fidem, quam coniugi debet: quia diuidit corpus suũ in duo. Sed tamen nõ propriè illa fit vna caro cũ altero ad sensum illius verbi, Erunt duo in carne vna: scilicet, ad generandum.

Obiectio.

¶Quòd si obijcias textum in ca. Fraternitati. de eo, qui cogno. consang. vxo. ubi ille, qui extraordinaria pollutione quandã deturpauerat, prohibitus est cũ eiusdem puellæ sorore contrahere.

Dilutio

Respõdetur illud diuortium non esse factum propter affinitatem ratione pollutionis, sed propter publicæ honestatis iustitiam: quia cũ eadem puella sponsalia pepigerat.

Aliud argum.

¶Aliter tamen arguitur. Affinitas, ut dicebamus, est propinquitas personarum ex carnali copula proueniens, omni carens parentela: si autem per illicitum concubitũ contraheretur, nõ omni affinitati hæc definitio conueniret, vtpote si quis cũ sorore, vel alia sua consanguinea incestum committeret: tunc enim fieret affinis eisdem: quibus erat consanguineus: quæ iõ affinitas non careret parentela.

Solutio

Respõdetur, quòd cum parentela à parentib propriè dicatur, voluerunt Doctores purã & nudam affinitatẽ per hoc definire, ꝙ nõ esset admixta consanguinitati. Nihilo minus nihil vetat ambo respectus eidẽ cõuenire posse. Imò nõ modò per incestũ, verùm & per legitimũ matrimonium, vt si qui mihi ex parte mei patris consanguineus est, consanguineam meam ex parte meæ matris duceret. quæ illi nõ erat consanguinea. Tunc enim meus consanguineus fit ex alia parte meus affinis. Satis ergo est, vt affinitas, quantum est de sua ꝑpria rõne, sit carens parentela. Ex quo fit, ꝙ si aliqui duo ex vna parte cõsanguinei sunt, & ex altera affines, suꝑ vtrunq; impedimentũ debeat Põtificia dispẽsatio obtineri antequam coniugio copulẽtur.

Nota.

Sol. 1. argum.

¶Vnde ad primum argumentum respondetur, quòd quãuis affinitas res sit honesta, nihilominus ex turpi cõgressu cõtrahitur, non quatenus turpitudinem hẽt, qua à matrimonio differt, sed quatenus cũ matrimonio hoc hẽt naturale cõe, ꝙ per ipsum fit duorum vna caro. Ad aliud verò membrum de nefanda copula iam dictum est, non esse affinitatis causam.

Sol. 2. argum.

¶Secunda conclusio. Per sponsalia impedimentum cõtrahitur, quod mr̃imoniũ tum impedit, tum subinde dirimit, qđ licet propriè nõ sit affinitas, est tamẽ quippiam ei simile: nempe, publica honestas.

Decretum est Alexandri tertij capi. Ad audientiam. Et capit.Iuuenis.de sponsalibus Et cap.vnico.eod tit.lib.6. Et capit.Discretionem. de eo qui cogno. consang uxor. Quòd autem illa non sit propriè affinitas, probatur: nam cum sponsalia nō consummata perfectam non obtineant matrimonij rationem, sed quādam inchoationem ac præparationem, consequens fit, ut nec propriè affinitatem ingenerent, sed quidpiam aliquando minus. Vnde publicæ honestatis iustitia est propinquitas ex spōsalibus prouueniens, robur trahens ab ecclesiæ institutione propter eius honestatem: Consequitur ergo vt citra copulam carnalem contrahatur: nam si copula superueniat cum maritali affectu, in affinitatem transit. Quòd si contra cōclusionem obijcias. Sponsalia non faciunt perpetuū uinculum, nam genere suo multis modis dirimuntur, neque faciunt obligationem cohabitandi, neque facultatem mutuam corporum: ergo nullum impedimentum matrimonij secum adferunt. Negatur consequentia: quoniam sponsalia nullum adferunt impedimentum ex se ratione nodi, quem in se habent, sed ratione uinculi matrimonij, ad quod ordinantur & referuntur: & ideo sicut matrimonium est perpetuum uinculum, ita & publica honestas, quæ ex sponsalibus contrahitur, est perpetua. ¶ Emergit hinc autē dubium, vtrùm ex quocunque sponsaliorum genere, quo modocunque illa componantur, publica honestas oriatur. S.Tho. quæstiuncula præsenti ad 3.arg. respondet, quòd omnia impedimenta, quæ faciunt sponsalia nō esse sponsalia, non permittunt ex pactione nuptiarum affinitatem fieri Vnde siue habēs defectum ætatis, siue uotum solenne continentiæ, aut aliquod huiusmodi impedimentum, sponsalia de facto contrahat, ex hoc non sequitur, ulla publica honestas: quia nec sponsalia ulla sunt, nec aliquis affinitatis modus. Et idem ait Ricardus, & antiqui omnes. Syluester verò verb. Matrimoniū.8.q.14. dicit S.Thomam fuisse ſm rationem naturalem locutum, quę docet, ut quod nihil est, nihil efficiat: & secundùm antiquas expositiones canonum. Nihilominus post secula S. Thomæ Bonifacius.8.capit.unico.de sponsalibus in 6. decreuit. quòd quocunque uitientur impedimento sponsalia siue consanguinitatis, siue affinitatis, frigiditatis, religionis, aut alia quauis ratione sint nulla, dummodò non sint nulla ex defectu consensus, oritur efficax impedimentum iustitiæ publicæ honestatis ad impediendum & dirimēdum subsequentia sponsalia & matrimonia, non autem præcedentia. Sed profectò nequeo satis D. Thomam Ricardum & alios intelligere: nam idem Alexander tertius, quem ipsi longè antiquiorem ipsi citant, ca. Ad audientiam, de sponsalibus id ipsum decernit, quod postea Bonifacius, sanè ubi casus refertur, quòd cum quidā cū puella sponsalia cōtraxisset, inter quos impedimentum consanguinitatis fuisset postea repertum ex parte patris spōsæ, frater eius ex altera matre matrimonium cū eadem cōtrahere tentauit, & non fuit permissus. Causa uero huius Pontificiæ sanctionis, ut sponsalia, quæ iure ipso nulla sunt, impedimentum alteri matrimonio cum prioris consanguineo obijciant, non aliam ad ferre possumus, quàm quòd consulta fuerit cautio ad obuiandum fraudibus, & ad propellendam iniquitatem eorum, qui contra impedimenta iuris sponsalia cotexere uituntur: scientes enim per illa publicam honestatem contrahi, cauebunt illa tentare.

Publica honestas q.d.

Obiect.

Dilutio.

Dubiū.

S.Tho.

Syluester.

Post S. Tho. canon cōditus.

Nota.

Casus c. Ad audientiā.

Ratio.

¶ Consultò tamen Bonifacius ait, si sponsalia sint pura & certa. Pura enim sunt, quæ sine conditione absoluta cōtrahuntur: nam si contrahantur sub conditione, & antequam adimpleatur, alter illorum cum alterius consanguinea contraxerit, secundum matrimonium tenet, ut eo ca. sancitur, quoniam cùm conditio non fuerit adimpleta, locum non habuit publica honestas, dummodò conditio non sit impossibilis aut turpis, aut illarum, quæ habentur pro non adiectis, sed sit honesta, quæ faciat sponsalia esse in futurum pendentia: nam tunc quousq; conditio si impleta, sponsalia non sunt firma, atque adeò nec oritur publica honestas Certa uerò sunt, quæ cum certe persona: nempe, cum Maria uel Ioanna cōtrahuntur: nam si quis in genere sponsalia contrahat cum aliqua filia Petri, certè illa non sunt efficacia ad concinandam publicam honestatem. Item requiritur, quòd defectus non consensus ex parte consensus: nempe, quia defuit sus

Pura & certa.

Certa.

Defect⁹ ex parte consen sus.

rationis

Defect' ex parte consensus. rationis usus, cuius casus habetur cap. Literas, de sponsa. impub. nam cum quidã perfectæ ætatis puellulam in cunabulis sibi desponsasset, postmodum contraxit cũ puellæ matre, & matrimoniũ pronunciatum est ualidum, ꝓpter defectum vsus rationis in puella. Neque obstat capit. Iuuenis de sponsalib. citatum; nam illa puella iam proxime septenium attigeret, & ideo præsumpta est vsum habuisse rationis. Alioqui sponsalia cõtracta ante septẽnium ex defectu consensus nõ pariunt publicã honestatem. Imò neque si contrahantur per parẽtes ante septennium filiorum, nisi sponsi post septennium consentiant, vel scientes non contradicãt. Et idem est si defectus cõsensus fuerit vel per errorẽ habitus, vel per metum cadentem in constantem virum extortus.

Obiect. Diluit.

Nota. ¶ Vbi tamen sponsalia fuerint pura & certa liberoq; consensu firmata puellæ, quæ cum sacerdote uel monacho, vel frigido, vel alias impedito illa contraxerit, non potest cum cõsanguineo illius intra quartum gradum sine dispensatione cõtrahere.

Frigidi aut maleficiati. ¶ Aliud verò ait loco citato S. Tho. videlicet, quòd siquis reuera frigidus vel malficiatus in tenella ætate antequàm defectus per experiẽtiam explorari posset, post septennium tñ vel propè cum adulta spõsalia cõtrahat, iure sunt legitima: quia tunc incognitus defectus sponsalia nõ impediebat.

Solu. 2. argum. ¶ Et per hoc solutũ restat argũ secundũ. Explicitum.n. est quænam sponsalia pariãt honestatem, quę vero minimè.

Tertia conclusio. ¶ Sequit tandẽ de matrimonio rato nõ consummato, de quo tertia subtexitur conclusio. Per matrimoniũ ratum non consummatũ contrahitur impedimentũ, quod matrimoniũ contrahẽdum impedit, & cõtractũ dirimit. Conclusio notissima est, tum quia illud est uerũ & legitimũ matrimoniũ, tum ꝙ si ex spõsalibus tale oritur impedimentũ, multo efficacius ex matrimonio rato per uerba de pręsenti pullulabit.

Dubiũ. ¶ Dubium tñ est, an tale impedimentũ sit affinitas, an verò publica honestas. Nam D. Tho impræsentiarum ait, esse affinitatem: Scotus ueto hic, cui Paludanus adnuere uidetur, & Panor. cap. Sponsam. de sponsalib. & iuris canonici professores aiunt esse publicã honestatem. Et possunt se illa ratione tueri, quam tertio loco in capite proposuimus, quòd affinitas non uidetur contrahi nisi per carnalem commistionem, quam coniuges una caro fiunt.

Solutio dubij. ¶ Ad hoc tamen primùm respõdetur, quæstionem nõ esse de re, sed de nomine: nam de re nemo dubitat, q n per matrimoniũ ratum efficacius impedimẽtum contrahatur, quàm per spõsalia: quæstio autem de nomine minimi momenti est.

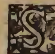
Opinio D. Tho. Sed nihilominus D. Tho. uidetur ad rem uicinius loqui: nam certum est, per matrimoniũ ratum maius uinculum contrahi, imò alterius generis, quàm per spõsalia, cum sponsalia non nisi in uirtute matrimonij impedimentum germinent: & id quod ratum est, uerum matrimonium existat: cùm ergo inter publicam honestatem & affinitatem nullum intersit mediũ, colligitur vt impedimẽtum, quod fit per matrimoniũ ratum, nomẽ affinitatis obtineat. Et ideo bene ait S. Tho. quòd affinitas non solùm ratidue carnalis copulæ in actu contrahatur, sed etiam secundùm societatem cõiugalẽ, quæ naturali eodemq; perpetuo uinculo perficitur.

Solutio argum. alterius opinionis. ¶ Vnde ad argumẽtum in contrarium respõdetur, ꝙ quanuis per copulam carnalem fiant coniuges vna caro, nihilominus q a in matrimonio rato traditur facultas corporum ad eandem copulam, per illud dicitur etiam fieri una caro.

Syluest. Sylu. uerb. Matrimo. 8. q. 14. ait, quòd dicatur affinitas inchoatiuè. Sed quando de re inter nos cõuenit, parui refert quomodo loquamur.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm affinitas matrimonium impediat.

SEQVITVR de affinitatis effectu, utrum scilicet matrimonium impediat, & arguitur à parte negatiua.

Partis negatiuæ arg. primũ. Effectus rei nõ uidetur esse causa impedimenti eius: affinitas autem contrahitur ex matrimonio: ergo illud non impedit.

2. Argu. ¶ Secundò. Ille qui mulierem per carnem cognoscit, immediatius ad illam attinet, quàm eius consanguinei, qui non nisi ratione illius efficiuntur mulieris propinqui: sed qui cum muliere fornicatur, potest cum illa deinceps contrahere: ergo affinitas matrimonio nihil obstat.

¶ In

Pars affirmatiua, 1. Cõcl. ¶In contrarium autem est decretum Iulij Papæ can. Aequaliter. 35. quæstio. 3. vbi ait, Aequaliter vir cõiungatur consanguineis proprijs & consanguineis vxoris suę.

¶Ad quęstionem duabus conclusionibus respondetur. Prima. Omnis affinitas vsq; ad quartum gradum impedimentum est, matrimonium contrahendum impediēs, & contractum dirimens. Decretum est cano. citati. 35. quæstio. 3. cum alijs ei ibidē multis adhærentibus: scilicet, cano. Et hoc. & Sanè. & Si vir. & canon. Porrò de affinitate eadem. causa quæstio. 5. & cano. Fraternitatis quæstione. 10. Et capit. Discretionem. de eo qui cogn. consang. vxo. suæ. Idemque vt supra expositum est, de iustitia publicæ honestatis asserendum. Et queadmodum superiori distinctione de consanguinitate diximus, idipsum de affinitate sentiendum: nempe, quòd antiquitus vsque ad septimum gradum inter dictum matrimonij proferebatur, iam verò post concilium Lateranense non vltrà quartum protenditur, cuius verba sunt in capit. Non debet de consangui. & affinita. Prohibitio copulæ coniugalis quartũ consanguinitatis & affinitatis gradum de cætero non excedat. Meminisseque subinde oportet eius, quod artic. 1. diximus, videlicet, secundũ & tertium affinitatis genus iam esse abolita, quorum vnum alterum pariebat. Quare iam solum primũ durat, vt non nisi soli vxori consanguinei mariti fiant affines, & consanguinei vxoris soli marito. Quapropter quatuor illic canones, Si cuius. & tres sequentes, Si qua mulier. 35. quæstione. 10. iam non sunt in vsu, quibus cauebatur, ne si defuncto marito vxor ex altero sobolem susceperit, liceret consanguineis prioris mariti cum illa sobole secundi matrimonio sociari. Imò verò possunt fratres prioris mariti cum filijs vxoris ex altero marito coniugari. Sed si prior maritus resurgeret, ille non posset.

Affinitas quo to gradu prohibita. Nota.

Sol. 1. argum. ¶Ad primum igitur argumentum respõdetur, quòd affinitas non impedit matrimonium, ex quo contrahitur, sed alia deinceps propter illas rationes, quæ in consanguinitate adduximus, & potissimùm ad ampliandam amicitiam. Et quia cùm coniux efficiatur una caro cum altero, quodammodò efficitur cum eius consanguineis. ¶Aliud verò sophisma est: nam qui carnaliter mulierem cognoscit, neq; efficitur eius consanguineus, neque affinis, sed vna caro, quæ non impedit vinculum, immo illud facit. Sol. 2. argum.

¶Potissimum autem dubium huius articuli est simile illi, quod de consanguinitate disputauimus; vtrùm aliquis affinitatis gradus iure naturæ sic matrimonium impediat & dirimat, vt neque indegenaturæ fuerit validum, neque modò per Papam possit super eo dispensari. Et totum ambiguitatis pondus in primum gradũ incumbit: nam de secundo & duobus sequentibus Innocentius cap. Gaudemus. de diuortijs. respondere videtur, non eo rigore esse prohibitos iure naturæ, quia inter infideles in eisdem gradibus inita connubia sint solida & ualida. An sit aliq. s affinitatis gradus iure naturæ vetitus. c. Gaudemus.

¶Primus autem affinitatis gradus instat primi gradus cõsanguinitatis, imò ratione prorsus ipsius constituitur. Est ergo is duplici specie: scilicet, secundùm lineam rectam, & secundùm lateralem. In linea recta ascendentium est, si quis matrem & pòst filiam ducat, aut si maritus matris ea mortua ducat priuignam, aut si gener socrum. Aut si vna nubat patri & filio, vt si nouerca nubat priuigno, aut si nurus socero. In alia laterali specie primus gradus est, si quis duas successiuè ducat sorores, aut si una duobus fratribus nubat. Et ex his speciebus efficacior est illa, quæ est in linea ascendentium: nam sicut in consanguinitate arctior est nexus inter patrem & filiã, quàm inter duos fratres, licèt ambo sint primus gradus, ita in affinitate. Quare turpius esset mr̃imonium, siquis matrẽ & filiam duceret quàm si duas sorores sibi copularet. Primus gradus affinitatis. Recta linea. Transuersa linea.

¶Disputemus ergo priùs id, quod minus præ se fert dehonestati: nempe, in laterali. Et quidem casus uterq; iam vsu uenit in Hispania. Nam Rex Portugallię Emanuel per dispensationem Alexandri sexti, duas subinde sorores matrimonio sibi coniunxit filias Catholicorum Regum Hispaniæ Ferdinandi & Elisabeth. Et deinde serenissima Catherina eorundem Regum filia, q̃ Regi Arcturo Angliæ fuerat per uerba de p̃senti despõsata, eodẽ absq; liberis defuncto per dispensationẽ Iulij secundi nupsit eius s. mariti fratri Henrico octauo, ex quo Primus gradus affinitatis lineę collateralis. Henricus Angliæ rex.

quo Mariam genuit. Postmodum verò idem Henricus occasionem ex quodā negotio arripiens, quod ei non ex voto successerat, ardentissima correptus cupidine gignendi masculinam prolem, causari cępit, non potuisse summū Pontificem sup matrimoniū eius cum fratria dispēsare, atq; adeò posse aliam optare vxorē. Quæ quidem concepta opinio monstruosam illam malorum Hydram peperit, quæ Angliam hæresum clade prostrauit.

1. Arg. ¶Fautores autem illius opinionis primū ei fundamentum ex Leuit. 18. subijciebāt, vbi legitur, Turpitudinem vxoris fratris tui non reuelabis, quia turpitudo fratris tui est, vbi idem gradus prohibetur. Quare Palud. dist. præsenti q. 1. tenet, ꝙ super hoc gradu affinitatis Papa dispensare nequeat, sicut & Maioris supra citatus.

2. argu. ¶Mox secundum obmoliebanť argumentum, ꝙ Ioannes Baptista, vt Matth. 14. & Marc 6. legitur, ob id martyrio coronatus est, ꝙ Hærodem de incesto matrimonio vituperabat cū Herodiade vxore fratris sui Philippi: vnde collectio fieri uidetur, adeò esse contra ius naturæ, vt nullis vnquam gentium fuerit licitum.

3. argu. ¶Deinde & ex capit. Gaudemus de diuortijs. maius ducitur argumentum, vbi ait Innocentius, ꝙ infideles ad lucem fidei conuersi si in primo gradu reperianť contraxisse, separentur, quod non dixisset, si gradus ille in lumine naturæ matrimonium nō dirimeret: hic autem est primus gradus affinitatis.

2. Cōcl. ¶Nihilominus statuitur cōclusio, quæ sit huius articuli secunda. Cōnubium inter leuirum & fratriam: scilicet, vxorem fratris; & inter fororem vxoris & fororium: nempe, maritum fororis, licèt aliquā præ se ferat iure naturæ turpitudinem & fœditatē non tamen usq; adeò eodem iure eiusmodi matrimonium vetitum est, vt excluso quocunq; iure ecclesiastico fuerit sub eadem lege naturæ nullum. Ad probationem conclusionis illud præ oculis semper habendum est, quod dist. præcedenti abundè mōstrasse credimus: nempe, ex lege Mosayca nullum ad euangelicā argumentum trahi, nisi quatenus eius præcepta moralia erant, & iure naturæ constituta: nā quod in ea iudiciale aut cæremoniale erat, totum abolitum & antiquatū

Ex lege Mosaycaad nostrā nullum ducitur argum.

est. Rursus & illius quoque meminisse oportet: quod vt illic dicebamus, quāuis ius naturæ propter turpitudinem matrimonium vetet, non inde fit consequens, vt illud faciat nullum, alioqui in secundo & reliquis cōsanguinitatis gradib. annullaret matrimoniū: quia in illis cōtrahere, ēt quidpiam naturalis fœditatis habet, cuius de causa ecclesia eos gradus ꝓhibuit. In iure autem naturæ, vt dicebamus, tres gradus discernuntur. Quædam. n. sunt sicut prima principia, quæ intrinsecè indiuiduā & inseparabilē recticudinē iustitiæ includunt, quæ ob id indispēsabilia sunt, vt præcepta decalogi. Alia sunt, quæ licèt iure naturæ sint honesta, & eorum cōtraria inhonesta, nihilominus extrema necessitas boni cōmunis, potest ea iure ipso naturali mutare, & quod inhonestū erat facere honestum, vt diximus de matrimonio fratrū in primordijs mundi, sed tñ illa extrema necessitate cessante nulla lex humana pōt illa mutare. Alia sunt in tertio gradu iure quidem naturæ honesta, & eorum contraria inhonesta, quę etiam citra extremam necessitatem propter honestas causas & fines, præsertim si ad bonum publicum spectent, possunt iura gētium & ciuilia, & multo efficaciùs ecclesiastica variare & mutare: nam id, quod ex mero iure naturę inhonestū erat, pōt per aliud bonū repēsari & honestari. Imò & ius ipsum naturæ hanc mutationē persuadet. Nam natura integra oīa, vt essent communia admonebat, quæ tñ corrupta persuasit, ut res per proprias possessiones distribuerentur & diuiderentur.

Nota.

Iuris naturę tres sūt gradus.

Secundus gradus.

Tertius gradus. Cōcl. declarat.

¶Quod ergo nostra asserit conclusio est, connubiū in primo gradu affinitatis esse iure naturę turpe & inhonestum in hoc tertio gradu. Quod enim turpe per se sit, si nude consideretur absque alia honestāte causa, verba illa legis ostēdunt: sanè cū in omnibus prohibitionibus dicatur. Turpitudinem patris tui, aut matris tuæ &c. non reuelabis. Et eodem modo subiungitur, Turpitudinem vxoris fratris tui non reuelabis. Lumen ergo ipsum naturę turpitudinem oculis in huiusmodi cōnubijs offundit. Et illa inter alias de causa tum olim Deus, tum modò ecclesia eiusmodi coniugia interdixit. Quòd autē ius naturę non usque adeò tale matrimoniū inhibeat,

Ius naturę huiusmo-di mr̃imo. nõ inhibet.

hibeat, vt illud prorsus irritet & casset, ꝓbatur, quia ratio naturalis ex fine sumenda est: quod autẽ quis duas subinde sorores ducat, aut aliqua duob. fratribus nubat, neq; primo fini matrimonij: nempe prolibus gignendis & educandis, neq; secundo: scilicet, cohabitandi & in domesticis officijs cõmunicandi obstat: ergo iure naturæ tale matrimonium non irritatur.

Obiectio.

¶Quòd si arguas. Neque verò inter patrẽ & filiam matrimonium eisdem finib. contra pugnant, & nihilominus diximus iure naturæ nullum. Respõdetur, quòd alia ratio supra relata militat in patre & filla, quæ inter huiusmodi affines non eandem vim obtinet, nẽpe, quòd filia est pars patris ex eius lumbis decisa, & filius pars matris ex eius ventre decisus, cui proximè accedunt fratres ex eodem vtero prolati, quod quidem inter leuirum & fratriã nõ reperitur: nulla ergo naturali ratione tale matrimonium euacuatur.

Dilutio

Ratio. 2

¶Secundò probatur Philosophorũ autoritate, quia naturali lumine peregregiè philosophati sunt, quorum fuere Aristoteles & Plato atq; alij id genus præclari, qui nullibi tale cõnubium tanquam nullum condẽnasse leguntᷣ.

Ratio. 3

¶Tertiò arguitur exẽplo sanctorũ patrũ sub lege naturæ. Iacob. n. ante scriptam legẽ Leuitici duas sorores vnam ac deinceps alteram ambas superstites sibi associauit, & tamen nulla uel legitur, uel creditur facta dispensatio, quia non erat tanta dispensandi necessitas, ergo id fecit, quia sciebat iure naturæ non esse adeò vetitũ, quia bona de causa fieri posset licitè.

Ratio. 4

¶Tandem & ecclesiæ autoritas, quæ sup hunc gradum dispensat, & apud catholicos summum habet in terris momentũ, quoscunque deberet cõuincere, quę post quam id facit, credenda est ius naturæ intelligere, vt si faciat, certum sit tenere. Haud enim Alexander sextus, qui cũ Rege Portugalliæ dispensauit, aut Iulius 2. qui dispensauit cum Rege Angliæ, primi huiuscemodi dispensationis fuerũt autores, quoniam & Innocentius tertius, vt c. vlt. de diuortijs relatum est, cum quodã Lugonensi dispẽsauit, vt vxorem fratris duceret, licèt ibidem prohibuerit, ne deinceps fieret, quod est signum non tam lege naturæ, quàm ecclesiastica tale matrimonium esse prohibitum. Et Archiepiscopus Floren. 3. partic. titul. 1. cap. 11. in fine refert Martinum quintum theologorum consilio dispensasse cum quodã, vt contraheret cum illa, cuius germanã fornicariè occultè tamẽ cognouerat. Nõ quod certè dispẽsauerit, vt frater cum sorore contraheret, vt putauit Syluest. verbo. Papa. q. 17. Imò verò quod aliquãdo talis dispensatio expediat & decet.

Argumenta ex Leuitico 18.

¶In cuius confirmationem noua ex veteri lege argumenta ducuntᷣ. Primum enim in Leuitico solũ prohibetur, ne leuir vxorem fratris ducat: scilicet, ne una vxor duob. fratribus nubat: non autem prohibetur, ne soror vxoris leuiro nubat: scilicet, ne quis duas sorores ducat, & profectò si ius merum naturæ consulas, eadem est prorsus coniunctio & necessitudo, atque adeò prohibitio: nam est idem primus gradus affinitatis: quam ob rem ecclesia vtrumque pari iure prohibet, ergo prohibere matrimonium leuiri cum fratria, & non è conuerso sororis uxoris cũ sororio, certè non erat prorsus moralis, sed partim iudicialis mandati: quare nullum inde ad nos argumentum trahitur.

Aliud arg.

¶Sed tandem efficacius arguitur. Lex illa Leuitici non erat omnino indispensabilis, quin bona de causa posset super illam dispensatio cadere. Imò alia erat huiusmodi lex Deuteronom. 25. Quando habitauerint fratres simul, & vnus ex eis absque liberis mortuus fuerit, uxor defuncti non nubet alteri, sed accipiet eam frater eius, & suscitabit semen fratris sui, & primogenitum ex ea filium nomen illius appellabit, vt non deleatur nomen eius ex Israel. Quæ quidem leges prima facie pugnare sibi videnturᷣ. Ob idq; Maioris di stin. 40. quæstione. 3. sustinens super nullum casum Leuitici posse Papam dispensare, & cernens dispensatum esse cum Regibus Portugalliæ & Angliæ, ausus est dicere, illam prohibitionem, ne quis reuelaret turpitudinem uxoris fratris, non esse Leuiticã, sed scriptorũ errore fuisse adiectam. Vide quo nimius amor proprię opinionis prorupere soleat. Ambigere enim nefas est talem prohibitionem illic esse cum alijs. Dicendum ergo quòd lex Leuitica in gñe posita est de uxore fratris, siue defuncti siue uiui, siue filios habẽtis, siue illis carentis. Illa autem Deuterono.

Deuter. 25.

Io. Maior.

Discrimẽ harum legum.

tur can. Sane atque alijs eadē cau. Atque idem prorsus esse ctus publicæ honestatis, iuxta tenorē præcitati.c. Ad audientiā. de sponsal. & ca. vnici. eod. tit. in 6. Vtrum verò aliquis affinitatis gradus sic iure naturæ sit à matrimonio repulsus, vt omni alio secluso iure, ipsū irritet, nō desunt qui ambigāt. At uerò primò gradu excepto, eodemq; inter ascendentes & descendentes, scilicet inter vitricum & priuignam, & inter nouercam & priuignum, inter nurum & socerum, ac inter generum & socrum, de quo nulla vnquam legitur in ecclesia facta dispensatio, atq; adeò fortasse neq; est factibilis (quā uis contrarium probabilitate nō careat) in cæteris locus Pōtificiæ dispensationi non est negandus, quandoquidem Inno. 3. cap. vlt. de diuort. cum quodam dispēsasse legitur, vt cum vxore defuncti fratris sui contraheret, cuius similes dispensationes alios subinde Pontifices fecisse constat.

Innoc.

¶ Cæterum filij, qui extra matrimonium procreantur, illegitimi cēsentur, atque adeò à parentum hæreditate maiori minorive rigore abdicantur. Procreantur enim illi aut per simplicem fornicationem, aut per stuprum virginis, aut per raptum, aut per adulterij iniquitatem, aut per incestas cognatorum sordes, aut per sacrilegij nefas, quod sacræ personæ committunt: nam nefandum crimen, quod autor Augus. cano. Adulterij trentesimasecunda quæstione septima istorum omnium pessimum est, extra lineam generationis ponitur. Sed de istis non est hic locus dicere. Atqui quanuis plures soleant illegitimorum species discerni, satis tamen ad rem est duas denotare. Sunt enim naturales & manzeres, qui ex simplici fornicatione procreātur, qui ideo ab intestato matri absque legitima prole decedenti succedunt. Sunt item spurij & nothi, qui ex adulterio vel Cap. 5.

Aug.

sacri-

sacrilegio suscipiũtur, qui ideo illo successionis beneficio non gaudent.

Cap. 6. ¶ *Quo ergo tandem res sit conclusa, vbi matrimonium, impedimento aliquo consanguinitatis vel affinitatis laborat, dissoluendum est: nempe, si clam contractum fuerit, & de impedimento constiterit, priuatim se possunt debentque coniuges separare: si autẽ in facie ecclesię fuerit contractum, eius est iudicio dirimendum. Imò licèt illud decepta vt validum pronunciauerit, cùm primum impedimentum innotuerit, suam debet sententiam rescindere secundum formam præscriptam sub titulo Qui matrimonium accusare possunt. & vigesimaquinta quæstione sexta, & alibi crebro.*

DISTINCTIONIS QVADragesimæprimæ, Quæstio unica. De affinitate & eius annexis.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm ex matrimonio affinitas aliqua contrahatur.

AD consanguinitatem cõsequitur affinitas, de qua in præsenti distinctione disputatur. Primò igitur quęritur, vtrùm ex connubio uiciq; cõiugum cum consanguineis alterius affinitatem contrahat. Et arguitur à parte negatiua per regulam Philosophi ex Posterioribus. Id, propter quod vnumquodq; est magis est: vxor autẽ propter copulã matrimonij nõ fit affinis mariti: ergo neque eius consanguinei fiunt propter ipsam eidem marito affines. Partis negatiuæ ar. 1

¶ Secundò. Si aliqua sunt inter se separata, ex eo quòd aliquid vni eorum iungatur, non subsequitur vt coniungatur alijs cõsanguinei autem inter se separati sunt: ergo propterea quòd vna mulier per matrimonium iungatur vni, non censetur alijs mariti cõsanguineis coniungi, aliōq; etiam consanguinei vxoris fierent affines consanguineorũ mariti, quod est falsum. 2. Arg.

¶ Tertiò. Si affinitas ratione vnius coniugis alteri competeret, sequeretur, quòd mortuo illo coniuge affinitas cessaret: nã cessante causa cessat effectus: consequens tamen est falsum & contra Gregoriũ cau. Fraternitatis 35. q. 10. ergo nulla est affinitas. 3. Arg.

¶ In contrarium est, quòd cum vir & uxor per copulã una caro fiant iuxta illud Gen. 2. Erunt duo in carne vna: fit vt consanguinei vxoris fiant mariio affines, & consanguinei mariti fiant affines vxori. Pars affirmatiua.

¶ Ad quæstionem duabus conclusionibus respondetur. Prima. Per matrimonium contrahitur affinitas inter unum coniugem & consanguineos alterius, & uice uersa. Probatur conclusio. Affinitas idem est, quod confinitas: id est, finium propinquitas. dicuntur enim agri affines siue confines, quia finis unius proximus est fini alterius, & ipsum attingens; cùm ergo per copulam carnalem fiant uir & vxor una caro, sanguis unius attingit sanguinem alterius, & uice uersa, atque adeò consanguinei unius efficiuntur alteri affines. Itaq; sicut stipes consangninitatis est pater, & consanguinei iunguntur in vnione patris & filij, ita fundamentum affinitatis est copulatio mariti & vxoris. Ex 1. Cõcl. Affinitas. Stipes affinitatis sunt mariti & uxor. Affinitatis definitio.

quibus elicitur illa vulgata definitio. Affinitas est propinquitas personarum ex carnali copula proueniens omni carens parētela. Quam quidem postremam particulā ob id adijciūt, vt à consanguinitate secernatur, quæ ꝓpriè dicitur parentela. Quanuis Grego can. Porrò de affinitate. 35. qu. 5 non neget, affinitatem speciem quandā esse parentelæ. ¶ Secūdò probatur eadē cōclusio ratione naturali Aristo. 8. Ethi. Cōsanguinitas. n. vt suprà diximus, ob id uinculū naturale est, quia est fundamentum amicitiæ & familiaritatis inter cognatos, qui in eodem stipite connectūtur: sed affinitas simile fundamentum est amicitię & familiaritatis ratione copulationis uiri & vxoris, quæ copulatio iure naturæ instituta est: ergo pari mō est naturale uinculum & necessitudo, qua homines coniunguntur. Quapropter duas illic Aristoteles naturales amicitiæ necessitudines dignouit: unam scilicet, quæ per carnis propagationem descendit, alteram uerò, quæ per carnis coniunctionem ad eandem generationem conglutinatur. Sunt autem duæ istæ necessitudines ratione diuersæ. Nam illa, quæ per generationē descendit, quia personæ eundē sanguinē ab eadem radice trahunt, eandē rem & nomen semper retinent: successores. n. filij cōsanguinei patris sunt, sicut antecessores patris consanguinei filij, licèt plus minusve distent: at verò quia vxor non trahit sanguinem à marito, nec maritus ab uxore, cōsanguinei vxoris nō retinent eandem rem & nomen cū marito, vt dicantur eius cōsanguinei, sed transit necessitudo & cōiunctio in aliam speciem, ut dicātur affines: & similiter cōsanguinei mariti respectu vxoris. Et hoc significatur illo versiculo. Mutat nupta genus, sed generata gradum: q. a. s. vxor mutat necessitudinis & attinentiæ (ut aiunt) speciem, nam cōsanguineos facit affines, genita uerò proles non mutat genus, q. a manet consanguinea, sed elongationem gradus. Discriminantur ergo duæ istæ pertinentiæ seu necessitudine sicut ordo in causis uniuocis: & ille, qui est in causis æquiuocis: sol enim & homo generant hominem: homo autem est causa uniuoca: hoc est, eiusdem speciei & nominis cum effectu: nēpe, cum homine genito, & huic assimulatur consanguinitas. sol uerò est

Duo amicitię.

Consanguinei uxoris fiunt affines mariti.

Versiculus.

Discrimen.

causa æquiuoca: & ideo ex sole non generatur sol. sed res alius speciei.

¶ Et pari modo vxor non facit suos consanguineos cognatos mariti, sed affines. Et est tenor conclusionis adnotandus: scilicet, quòd consanguinei uxoris efficiuntur affines mariti: non enim subinde fiūt affines cōsanguineorum mariti: quare filia uxoris ex alio marito potest nubere filio sui mariti ex alia uxore, & duæ sorores duobus fratribus, quæ quidem tūc sorores dicuntur ianitrices, quasi eandem ianuam intrantes, vt ait Alex. 2. can. Quod autem. 35. q. 5.

Conclusio declaratur

¶ Dubium tamē est, vtrùm affinitates sint concatenatæ, vt una oriatur ex alia. Et apparet esse sic: quia commistio carnis per copulam perinde affinitatem parit, ac propagatio per generationem cōsanguinitatem: sed vna consanguinitas trahit aliam: nam propterea quòd filius est consanguineus patris, nepos est eiusdem consanguineus: ergo pariter affinitas una aliam nectit. Idemq; confirmatur autoritate Iulij Papæ can Contradicimus. 35. q 3. ubi ait. Relictā cōsanguineorū uxoris suæ nullus ducat uxorē. & can. ꝓximo. Porrò, ait idē pōtifex, Duæ cōsanguineorū uxores uni viro vnā post alteram nubere prohibenē.

Affinitas una aliā trahit.

Iulius Papa.

¶ Nihilominus subnectitur secunda conclusio. Quanuis antiquo iure tria essent necessitudinem genera, quas pertinentias & quodā modo genera affinitatis appellabant, ut in citatis canonib. continetur, iam verò iure nouo secūdum & tertium genus extincta sūt, & solùm durat primū quod aliud neutiquam petit. Exempli gratia, quemadmodum D. Tho. Ricardus & Bonauentura explicant. Si Maria fratri meo esset matrimonio cōiuncta, erat mihi & sorori meæ affinis in primo genere. Si autem fratre meo defuncto eadem Maria nuberet Petro, ille fiebat mihi & sorori meæ affinis in secundo genere. Et si Maria defuncta ille postea Petrus duceret Annā, illa efficiebatur mihi affinis in tertio genere. Dicebantur autem istæ nō gradus sed genera affinitatis: quia non erant eiusdem speciei cum prima affinitate: nam in causis æquiuocis semper effectus mutat genus causæ, ut diximus in sole & homine, sol n. non generat solem sed alios effectus alterius speciei. Vnde sicut copula cōiugalis

2. Cōcl.

Exēplū.

Nota.

iugalis non generat cõsanguinitatem, sed aliud genus: puta, affinitatem, ita si mortuo primo marito uxor alteri nuberet nõ exurgebat ꝓpriè affinitas inter fratrẽ vel sororem prioris mariti, & secundũ maritum, sed aliud genus attinentiæ aut necessitudinis. Et eadem rõne si mortua illa uxore secundus maritus alteram duceret, inter fratres primi mariti & illam nõ contrahebatur secundum necessitudinis genus, sed tertium, iuxta uersiculum citatũ,

Versiculus. Mutat nupta genus, sed generata gradũ.

¶Antiquitus ergo ad omnes istas coniunctiones impedimenta matrimonij extendebantur, ut nec consanguinea primi mariti posset cum secundo marito mortua uxore contrahere, neque consanguinea secundi mariti cum tertio marito. Nõ quidem propter cõsanguinitatem aut affinitatem, quæ nulla erat, sed propter iustitiã publicæ honestatis. Iam uero illa impedimenta prorsus euanuerunt, & nullũ iure nouo sit reliquũ nisi in primo genere affinitatis, ut patet cano. Non debet. de consan. & affini. Quocirca loco illo Iulij, qui cano. Contradicimus 35. quæst. 3. citatur, vbi exprimitur ius antiquum, non est legendum, vt mendosa impressio apud S. Th. dist. præsenti art. 1. quæstiunc. 5 habet Relictam consanguineam uxoris suæ nullus ducat in uxorem: nam illud ius nouũ est, & seruandum: sensus. n. est, quòd nullus maritus mortua sua uxore ducat consanguineam eiusdem uxoris usq; ad quartum gradum. Sed legendum est, Relictam cõsanguinei seu cõsanguineorum (vt ait Gratianus) uxoris suæ: erat. n. ius illud, ut maritus mortua sua uxore non posset ducere relictam fratris suæ uxoris aut aliorum consanguineorum eius. Et similiter can. Porrò duorum. habetur, quòd coniuges duorum cõsanguineorum: putà, duorum fratrum aut fratrueliũ maritis mortuis non possent successiuè eidem postea uiro nubere ꝓpter iustitiam publicæ honestatis, quod quidem impedimentum iã sublatũ est, & meritò: alioqui si quis duas mulieres cognosceret, neutra posset eidẽ nubere, quod est absurdum Item si cõsanguineæ uxoris non efficiuntur affines cõsanguineorum mariti, ut dictum est, nihil tò minus illi, qui postea uxori affinitate coniunguntur, efficientur affines mariti. Quare canones hic citati iam antiquati sunt. Igitur secundum ius nouum Constantiensis synodi gradus affinitatis ad normam graduum consanguinitatis exigendi sunt.

Cã. Contradicimus. 35 q. 3.

Cã. Porro duorum.

Gradus affinitatis.

Arbor affinitatis.

¶Solet autem arbor affinitatis depingi tũ truncа, tum nimium cõfusa. Pingitur autem secundùm tenorem can. Porro de affinitate. 35. q. 5. ubi ait Grego. Ego & soror vxoris meę in vno & primo gradu (.s. affinitatis) erimus: filius uero eius (nempe sororis uxoris meæ) in secundò gradu erit à me: neptis uerò in tertio, & proneptis in quarto. At uero non ille solus est primus gradus: quoniam & parentes & filij uxoris meæ attingunt quoq; me in primo gradu, idemq; arctiùs quàm eius fratres & sorores. Sed quia si isti gradus usq; ad quartum cum omnibus suis laterib. delinearentur, arbor cresceret opacissima & cõfusissima, satis est primũ gradum oculis obijcere, per quem solertissimus quisque alias diducẽdo lineas potest reliquos facilè percipere. Esto ergo hæc exempli gratia figura.

rem ducente, efficiantur vxoris affines. Non tñ sequitur, ꝙ consanguinei vnius efficiantur affines consanguineorũ alterius: qm̃ requiritur vna immediata coniunctio, quam alia consequatur. Vxor.n. quia proximè vnitur marito, fit cum eo vna caro, & ideo vnitur cõsanguineis mariti, sed tñ consanguinei mariti nõ vniuntur immediatè eius vxori, nec fiunt vna caro cum illa, & iõ non efficiunt affines consanguineorũ eius. cap. Quod super. de consang. & affinit. ¶ Ad tertium deniq; rñdetur prima cõsequentia interempta: nunquam enim affinitas deletur, quandiu illi, qui eam contraxerant, superstites fuerint. Relatio etenim illa affinitatis nõ fundatur in actione transeunte, sicut illa quæ est mouentis ad id, quod mouetur, & è conuerso, sed in eo, quod factũ est, quod quidem semper permanet. Veluti filius in humanis non dr̃ est filius patris, quia nunc actu gignitur, sed quia ab illo genitus est. Eodẽ, inquam, pacto q̃ a Maria meo nupsit fratri, affinis mea est: quare sicut mortuo fratre nihilominus in me semper manet consanguinitas respectu illius, ita & affinitas respectu uxoris eius uiduæ. Nã cùm affinitas, vt diximus, ex consanguinitate oriatur, sicut consanguinitas est perpetua viuente persona, ita & affinitas. Quocirca licèt, ut ait Aposto. ad Rom. 7. mortuo uiro uxor soluatur à lege uiri, non tñ ab affinitate eius consanguineorũ qui sunt superstites. Imò quan uis ipsa moreretur, & postea resurgeret, ut de consanguinitate diximus, nõ possemus matrimonium trãsigere. Nam affinitas vt cum moriente mortua fuerat, ita cum resurgente resurrexit.

Sol. 3 argum.

Affinitatis vinculũ ꝑpetuũ.

ARTICVLVS II.

Vtrum affinitas, vel aliquod matrimonij impedimentum per sponsalia contrahatur.

Quæritur subinde, vtrùm sicut per matrimoniũ, ita ꝑ sponsalia contrahatur affinitas. Et arguitur à parte negatiua. Affinitas potius per copulam contrahitur, q̃ per consensum desponsationis, quia per illam fiunt duo in carne vna: sed per fornicariũ concubitũ non vr̃ affinitas contrahi, ergo nec per sponsalia. Probatur minor, tum quia affinitas est res honesta, quare non debet per turpẽ amplexũ contrahi, tum ꝙ alioqui contraherẽt per flagitiũ contra naturã cõmissum, quod can. Extraordinaria. 35. q. 3. negatur. ¶ Secundò. Si per sponsalia contraheretur affinitas, sequeretur ꝙ per omnia sponsalia contraheretur: nam eadem causa eũdem semper effectũ profert: non tñ per omnia contrahitur, ut colligitur ex cap. Literas. de desponsatio. impub. ergo per nulla contrahitur. ¶ Tertiò. Per mrimoniũ ratum non cõsummatũ propriè nõ oritur affinitas, eo ꝙ coniuges nisi per copulã non efficiunt vna caro: ergo ergo multò minus contrahit per sponsalia. ¶ In cõtrarium est textus Eugenij Papæ cap. Iuuenis. de sponsalib. vbi ex sponsalib. aliquid affinitati simile contrahi cẽset, quo matrimoniũ cum consanguinea sponsæ impeditur. ¶ Tria in præsenti art. per tria proposita argumenta insinuãtur ad superioris intelligentiã pertinentia. s. vtrùm affinitas cõtrahatur per illicitum concubitũ, & per sponsalia, & per matrimoniũ ratum non consummatũ. Ad quã ideo qõnem tribus cõclusionib. rñdetur. Prima. Per illicitũ concubitum, dummõ in vase legitimo copula cõsummetur, cõtrahitur affinitas. Probatur primò naturali ratione. Maritalis quippe coniunctio duos habet, vt supra visum est, fines: vnus qui est proliũ germinatio, ac secundarius alter, qui ad communionem & consortium officiorum spectat. Et quanuis secundus non nisi inter coniuges consistat, primus tamen in quacunque copula, quę suapte natura genitrix est, reperitur. Hinc ergo argumentum hoc colligitur. Matrimonium quatenus carnis commistio est ad germinandum, affinitatem parit: in illicito autem concubitu eadem est corporum commistio, ergo ex illo profertur affinitas. ¶ Secundò explicatiùs arguitur. Affinitas ob id ex matrimonio cõtrahitur, quòd duo illic una caro fiunt, iuxta uerbum Gregorii can. Fraternitatis. 35. qõ. 10. ubi citans illud, Erunt duo in carne vna, infert. Si una caro fuerint, quo mõ põt aliquis eorũ propinqnus vni pertinere, nisi pertineat alteri? Hoc minimè posse fieri

Partis negatiuæ arg. primũ.

2. argu.

3. argu.

Pars affirmatiua.

Decisio artic.

1. Cõcl.

Rõ naturalis.

Arg. primum.

Arg. secundũ.

Paul. 1. Cor.6. fieri credendum est: sed quia adhæret meretrici, vt 1. Cor.6. ait Pau. unum corpus efficitur, vbi idem citat testimoniũ, Erũt duo in carne vna, ex Gen: 2. ergo per illicitum concubitum contrahitur affinitas. Accedit, ꝙ cùm per illicitũ concubitũ ẽt fiat gñatio, si fornicarius contraheret cũ matre fornicariæ, idem esset & filius eius, & priuignus: nẽpe, nepos vxoris suæ: et si cum sorore fornicariæ, idem esset & filius & consobrinus, & sic geniti ex fornicaria & ex legitima vxore necessitudines consanguinitatis confunderent.

Can. Si horum. ¶Idem confirmatur ex can. Si homo. 35. q.3. vbi habet, quòd si homo fornicatus fuerit cum muliere, & frater eius nesciẽs eandem duxerit vxorem, ipsa sine spe cõiugij maneat. Atque hac de causa in definitione affinitatis non diximus contrahi duntaxat ex legitima copula coniugali, sed in genere ex quacunque copula per quam duo fiunt vna caro.

Appendix. ¶Ex quo fit, nec per oscula, & impudicos tactus, imò nec per solam penetrationẽ, nec per effusionẽ seminis extra legitimũ vas affinitatem exurgere, quia per nullũ illorum fiunt duo in carne vna, quousq; seminatio in legitimo vase fiat. Neque obstat cap. citatum Iuuenis, de sponsalib. cuius casus est, quòd licèt iuuenis puellam nondum septennem vitiare tentaret, nec tamen complere potuisset, nihilòminus affinitatem contraxit, ne posset eius consobrinam ducere: quoniam illa affinitas nõ fuit cõtracta propter illos impudicos tactus, sed quia illam sibi dispensauerat.

Coitus nefari⁹ non parit affinitatẽ. ¶Quapropter neque per nefariam seminationem cõtra naturam, vt ait Vrbanus Papa can. Extraordinaria. 35. q. 3. vbi mendosa est litera, quæ habet, Extraordinaria pollutio non nisi in naturalibus admissa &c. sed expuncta priori negatione legendum est, Extraordinaria pollutio nisi in naturalibus admissa non videtur matrimonium impedire.

Can. Extraordinaria emendatur. ¶Quòd si redarguas. Eiusmodi nefanda pollutio ius facit innocenti coniugi petẽdi diuortium, vt dist. 36. prædiximus: ergo pari ratione sufficit ad cõtrahendam affinitatem. Negatur consequentia: qm̃ ꝑ illam coniux frangit fidem, quam coniugi debet: quia diuidit corpus suũ in duo. Sed tamen nõ propriè illa fit vna caro cũ altero ad sensum illius verbi, Erunt duo in carne vna: scilicet, ad generandum.

Obiectio. ¶Quòd si obijcias textum in ca. Fraternitati. de eo, qui cogno. consang. vxo. ubi ille, qui extraordinaria pollutione quandã deturpauerat, prohibitus est cũ eiusdem puellæ sorore contrahere. Dilutio. Respõdetur illud diuortium non esse factum propter affinitatem ratione pollutionis, sed propter publicæ honestatis iustitiam: quia cũ eadem puella sponsalia pepigerat.

Aliud argum. ¶Aliter tamen arguitur. Affinitas, ut dicebamus, est propinquitas personarum ex carnali copula proueniens, omni carens parentela: si autem per illicitum concubitũ contraheretur, nõ omni affinitati hæc definitio conueniret, vtpote si quis cũ sorore, vel alia sua consanguinea incestum committeret: tunc enim fieret affinis eisdem: quibus erat consanguineus: quæ iõ affinitas non careret parentela. Solutio. Respõdetur, quòd cum parentela à parentib propriè dicatur, voluerunt Doctores purã & nudam affinitatẽ per hoc definire, ꝙ nõ esset admixta consanguinitati. Nihilominus nihil vetat ambo respectus eidẽ cõuenire posse. Imò nõ modò per incestũ, verùm & per legitimũ matrimonium, vt si qui mihi ex parte mei patris consanguineus est, consanguineam meam ex parte meæ matris duceret, quæ illi nõ erat consanguinea. Tunc enim meus consanguineus fit ex alia parte meus affinis. Satis ergo est, vt affinitas, quantum est de sua ꝓpria rõne, sit carens parentela. Nota. Ex quo fit, ꝙ si aliqui duo ex vna parte cõsanguinei sunt, & ex altera affines, sup vtrunq; impedimentũ debeat Põtificia dispẽsatio obtineri antequam coniugio copulẽtur.

Sol. 1. argum. ¶Vnde ad primum argumentum respondetur, quòd quãuis affinitas res sit honesta, nihilominus ex turpi cõgressu cõtrahitur, non quatenus turpitudinem hẽt, qua à matrimonio differt, sed quatenus cũ matrimonio hoc hẽt naturale cõe, ꝙ per ipsum fit duorum vna caro. Ad aliud verò membrum de nefanda copula iam dictum est, non esse affinitatis causam.

Sol. 2. argum. ¶Secunda conclusio. Per sponsalia impedimentum cõtrahitur, quod mrimoniũ tum impedit, tum subinde dirimit, qđ licet propriè nõ sit affinitas, est tamẽ quippiam ei simile: nempe, publica honestas.

De

Decretum est Alexandri tertij capi. Ad audientiam. Et capit. Iuuenis. de sponsalibus Et cap. vnico. eod. tit. lib. 6. Et capit. Discretionem. de eo qui cogno. consang uxor. Quòd autem illa non sit propriè affinitas, probatur: nam cum sponsalia nõ consummata perfectam non obtineant matrimonij rationem, sed quãdam inchoationem ac præparationem, consequens fit, ut nec propriè affinitatem ingenerent, sed quidpiam aliquando minus. Vnde publicæ honestatis iustitia est propinquitas ex spõsalibus proueniens, robur trahens ab ecclesiæ institutione propter eius honestatem: Consequitur ergo vt citra copulam carnalem contrahatur: nam si copula superueniat cum maritali affectu, in affinitatem transit. Quòd si contra cõclusionem obijcias. Sponsalia non faciunt perpetuũ uinculum, nam genere suo multis modis dirimuntur, neque faciunt obligationem cohabitandi, neque facultatem mutuam corporum: ergo nullum impedimentum matrimonij secum adferunt. Negatur consequentia: quoniam sponsalia nullum adferunt impedimentum ex se ratione nodi, quem in se habent, sed ratione uinculi matrimonij, ad quod ordinantur & referuntur: & ideo sicut matrimonium est perpetuum uinculum, ita & publica honestas, quæ ex sponsalibus contrahitur, est perpetua. ¶ Emergit hinc autẽ dubium, vtrùm ex quocunque sponsaliorum genere, quo modocunque illa componantur, publica honestas oriatur. S. Tho. quæstiuncula præsenti ad 3. arg. respondet, quòd omnia impedimenta, quæ faciunt sponsalia nõ esse sponsalia, non permittunt ex pactione nuptiarum affinitatem fieri Vnde siue habẽs defectum ætatis, siue uotum solenne continentiæ, aut aliquod huiusmodi impedimentum, sponsalia de facto contrahat, ex hoc non sequitur, ulla publica honestas: quia nec sponsalia ulla sunt, nec aliquis affinitatis modus. Et idem ait Ricardus, & antiqui omnes. Syluester verò verb. Matrimoniũ. 8. q. 14. dicit S. Thomam fuisse sm rationem naturalem locutum, quę docet, ut quod nihil est, nihil efficiat: & secundùm antiquas expositiones canonum. Nihilominus post secula S. Thomæ Bonifacius. 8. capit. unico. de sponsalibus in 6. decreuit. quòd quocunque uitientur impedimento sponsalia siue consanguinitatis, siue affinitatis, frigiditatis, religionis, aut alia quauis ratione sint nulla, dummodò non sint nulla ex defectu consensus, oritur efficax impedimentum iustitiæ publicæ honestatis ad impediendum & dirimẽdum subsequentia sponsalia & matrimonia, non autem præcedentia. Sed profectò nequeo satis D. Thomam Ricardum & alios intelligere: nam idem Alexander tertius, quem ipsi longè antiquiorem ipsi citant, ca. Ad audientiam, de sponsalibus id ipsum decernit, quod postea Bonifacius, sanè ubi casus refertur, quòd cum quidã cũ puella sponsalia cõtraxisset, inter quos impedimentum consanguinitatis fuisset postea repertum ex parte patris spõsæ, frater eius ex altera matre matrimonium cũ eadem cõtrahere tentauit, & non fuit permissus. Causa uero huius Pontificiæ sanctionis, ut sponsalia, quæ iure ipso nulla sunt, impedimentum alteri matrimonio enim prioris consanguineo obijciant, non aliam ad ferre possumus, quàm quòd consulta fuerit cautio ad obuiandum fraudibus, & ad propellendam iniquitatem eorum, qui contra impedimenta iuris sponsalia cotexere uituntur: scientes enim per illa publicam honestatem contrahi, cauebunt illa tentare.

Publica honestas q.d. — *Obiect.* — *Dilutio.* — *Dubiũ.* — *S.Tho.* — *Syluester.* — *Post S. Tho. canon cõditus.* — *Nota.* — *Casus c. Ad audientiã.* — *Ratio.*

¶ Consultò tamen Bonifacius ait, si sponsalia sint pura & certa. Pura enim sunt, quæ sine conditione absoluta cõtrahuntur: nam si contrahantur sub conditione, & antequam adimpleatur, alter illorum cum alterius consanguinea contraxerit, secundum matrimonium tenet, ut co ca. sancitur, quoniam cùm conditio non fuerit adimpleta, locum non habuit publica honestas, dummodò conditio non sit impossibilis aut turpis, aut illarum, quæ habentur pro non adiectis, sed sit honesta, quæ faciat sponsalia esse in futurum pendentia: nam tunc quousq; conditio si impleta, sponsalia non sunt firma, atque adeò nec oritur publica honestas Certa uerò sunt, quæ cum certe persona: nempe, cum Maria uel Ioanna cõtrahuntur: nam si quis in genere sponsalia contrahat cum aliqua filia Petri, certè illa non sunt efficacia ad concinandam publicam honestatem. Item requiritur, quòd defectus non sit ex parte consensus: nempe, quia defuit sus rationis

Pura & certa. — *Certa.* — *Defect^ ex parte consensus.*

Defect' ex parte consensus.

rationis usus, cuius casus habetur cap. Literas, de sponsa. impub. nam cum quidā perfectæ ætatis puellulam in cunabulis sibi desponsasset, postmodum contraxit cū puellæ matre, & matrimoniū pronunciatum est ualidum, ꝓpter defectum vsus rationis in puella. Neque obstat capit. Iuuenis. de sponsalib. citatum; nam illa puella iam proxime septēnium attigeret, & ideo præsumpta est vsum habuisse rationis. Alioqui sponsalia cōtracta ante septēnium ex defectu consensus nō patiunt publicā honestatem. Imò neque si contrahantur per parētes ante septennium filiorum, nisi sponsi post septennium consentiant, vel scientes non contradicāt. Et idem est si defectus cōsensus fuerit vel per errorē habitus, vel per metum cadentem in constantem virum extortus. ¶ Vbi tamen sponsalia fuerint pura & certa liberoq; consensu firmata puellæ, quæ cum sacerdote uel monacho, vel frigido, vel alias impedito illa contraxerit, non potest cum cōsanguineo illius intra quartum gradum sine dispensatione cōtrahere. ¶ Aliud verò ait loco citato S. Tho. videlicet, quòd siquis re uera frigidus vel malficiatus in tenella ætate antequàm defectus per experiētiam explorari posset, post septennium tñ vel propè cum adulta spōsalia cōtrahat, iure sunt legitima: quia tunc incognitus defectus sponsalia nō impediebat. ¶ Et per hoc solutū restat argm̄ secundū. Explicitum. n. est quænam sponsalia pariāt honestatem, quę vero minimè. ¶ Sequit tandē de matrimonio rato nō consummato, de quo tertia subtexitur conclusio. Per matrimoniū ratum non consummatū contrahitur impedimentū, quod matrimoniū contrahēdum impedit, & cōtractū dirimit. Conclusio notissima est, tum quia illud est uerū & legitimū matrimoniū, tum ꝙ si ex spōsalibus tale oritur impedimentū, multo efficacius ex matrimonio rato per uerba de pręsenti pullulabit. ¶ Dubium tñ est, an tale impedimentū sit affinitas, an verò publica honestas. Nam D. Tho impræsentiarum ait, esse affinitatem: Scotus uero hic, cui Paludanus adnuere videtur, & Panor. cap. Sponsam. de sponsalib. & iuris canonici professores aiunt esse publicā honestatem. Et possunt se illa ratione tueri, quam tertio loco in capite proposuimus, quòd

Obiect. Dilut.

Nota.

Frigidi aut maleficiati.

Solu. 2. argum.

Tertia conclusio.

Dubiū.

affinitas non uidetur contrahi nisi per carnalem commistionem, quam coniuges una caro fiunt.

Solutio dubij.

¶ Ad hoc tamen primùm respōdetur, quæstionem nō esse de re, sed de nomine: nam de re nemo dubitat, q̄n per matrimoniū ratum efficacius impedimētum contrahatur, quàm per spōsalia: quæstio autem de nomine minimi momenti est. Sed nihilominus D. Tho. uidetur ad rem uicinius loqui: nam certum est, per matrimoniū ratum maius uinculum contrahi, imò alterius generis, quàm per spōsalia, cum sponsalia non nisi in uirtute matrimonij impedimentum germinent: & id quod ratum est, uerum matrimonium existat: cùm ergo inter publicam honestatem & affinitatem nullum intersit mediū, colligitur vt impedimētum, quod fit per matrimoniū ratum, nomē affinitatis obtineat. Et ideo bene ait S. Tho. quòd affinitas non solùm ratidue carnalis copulæ in actu contrahatur, sed etiam secundùm societatem cōiugalē, quæ naturali eodemq; perpetuo uinculo perficitur. ¶ Vnde ad argumētum in contrarium respōdetur, ꝙ quamuis per copulam carnalem fiant coniuges vna caro, nihilominus q̄a in matrimonio rato traditur facultas corporum ad eandem copulam, per illud dicitur etiam fieri una caro. Sylu. uerb. Matrimo. 8. q. 14 ait, quòd dicatur affinitas inchoatiuè. Sed quando de re inter nos cōuenit, parui refert quomodo loquamur.

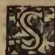
Opinio D. Tho.

Solutio argum. alterius opinio.

Syluest.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm affinitas matrimonium impediat.

SEQVITVR de affinitatis effectu, utrum scilicet matrimonium impediat, & arguitur à parte negatiua. Effectus rei nō uidetur esse causa impedimenti eius: affinitas autem contrahitur ex matrimonio: ergo illud non impedit.

Partis negatiuæ arg. primū.

¶ Secundò. Ille qui mulierem per carnem cognoscit, immediatius ad illam attinet, quàm eius consanguinei, qui non nisi ratione illius efficiuntur mulieris propinqui: sed qui cum muliere fornicatur, potest cum illa deinceps contrahere: ergo affinitas matrimonio nihil obstat.

2. Argu.

¶ In

Pars affirmatiua. 1. Cōcl. ¶In contrarium autem est decretum Iulij Papæ can. Aequaliter.35.quæstio.5.vbi ait, Aequaliter vir cōiungatur consanguineis proprijs & consanguineis vxoris suę. ¶Ad quęstionem duabus conclusionibus respondetur. Prima. Omnis affinitas vsq; ad quartum gradum impedimentum est, matrimonium contrahendum impediēs, & contractum dirimens. Decretum est canon.citati.35.quæstio.3. cum alijs ei ibidē multis adhęrentibus: scilicet, cano. Et hoc. & Sanè. & Si vir. & canon. Porrò de affinitate eadem. causa quæstio.5. & cano. Fraternitatis quæstione.10. Et capit. Discretionem. de eo qui cogn. consang. vxo. suæ. Idemque vt supra expositum est, de iustitia publicæ honestatis asserendum. Et quēadmodum superiori distinctione de consanguinitate diximus, idipsum de affinitate sentiendum: nempe, quòd antiquitus vsque ad septimum gradum inter Affinitas quo to gradu prohibita. Nota. dictum matrimonij proferebatur, iam verò post concilium Lateranense non vltra quartum protēditur, cuius verba sunt in capit. Non debet de consangui. & affinita. Prohibitio copulæ coniugalis quartū consanguinitatis & affinitatis gradum de cætero non excedat. Meminisseque subinde oportet eius, quod artic. 1. diximus, videlicet, secundū & tertium affinitatis genus iam esse abolita, quorum vnum alterum pariebat. Quare iam solum primū durat, vt non nisi soli vxori consanguinei mariti fiant affines, & consanguinei vxoris soli marito. Quapropter quatuor illic canones, Si cuius. & tres sequentes, Si qua mulier. 35. quæstione. 10. iam non sunt in vsu, quibus cauebatur, ne si defuncto marito vxor ex altero sobolem susceperit, liceret consanguineis prioris mariti cum illa sobole secundi matrimonio sociari. Imò verò possunt fratres prioris mariti cum filijs vxoris ex altero marito coniugari. Sed si prior maritus resurgeret, ille non posset.

Sol. 1. argum. ¶Ad primum igitur argumentum respōdetur, quòd affinitas non impedit matrimonium, ex quo contrahitur, sed alia deinceps propter illas rationes, quæ in consanguinitate adduximus, & potissimùm ad ampliandam amicitiam. Et quia cùm coniux efficiatur una caro cum altero, quodammodò efficitur cum eius consanguineis.

Sol. 2. argum. ¶Aliud verò sophisma est: nam qui carnaliter mulierem cognoscit, neq; efficitur eius consanguineus, neque affinis, sed vna caro, quæ non impedit vinculum, immo illud facit.

An sit aliqs affinitatis gradus iure naturæ vetitus. ¶Potissimum autem dubium huius articuli est simile illi, quod de consanguinitate disputauimus, vtrùm aliquis affinitatis gradus iure naturæ sic matrimonium impediat & dirimat, vt neque in lege naturæ fuerit validum, neque modò per Papam possit super eo dispensari. Et totum ambiguitatis pondus in primum gradū incumbit: nam de secundo & duobus sequentibus Innocentius cap. Gaudemus. c. Gaudemus. de diuortijs. respondere videtur, nōn eo rigore esse prohibitos iure naturæ, quia inter infideles in eisdem gradibus inita connubia sint solida & ualida.

Primus gradus affinitatis. ¶Primus autem affinitatis gradus instar primi gradus cōsanguinitatis, imò ratione prorsus ipsius constituitur. Est ergo Idē duplici specie: scilicet, secundùm lineam rectam, & secundùm lateralem. In linea Recta linea. recta ascendentium est, si quis matrem & post filiam ducat, aut si maritus matris ea mortua ducat priuignam, aut si gener socrum. Aut si vna nubat patri & filio, vt si nouerca nubat priuigno, aut si nurus socero. In alia laterali specie primus gradus Transuersa linea. est, si quis duas successiuè ducat sorores, aut si una duobus fratribus nubat. Et ex his speciebus efficacior est illa, quæ est in linea ascendentium: nam sicut in consanguinitate arctior est nexus inter patrem & filiā, quàm inter duos fratres, licèt ambo sint primus gradus, ita in affinitate. Quare turpius esset mr̄imonium si quis matrē & filiam duceret quàm si duas sorores sibi copularet.

Primus gradus affinitatis lineę collateralis. ¶Disputemus ergo priùs id, quod minus præ se fert dehonestati: nempe, in laterali. Et quidem casus uterq; iam vsu uenit in Hispania. Nam Rex Portugallię Emanuel per dispensationem Alexandri sexti, duas subinde sorores matrimonio sibi coniunxit filias Catholicorum Regum Hispaniæ Ferdinandi & Elisabeth. Et deinde serenissima Catherina eorundem Regum filia, q̄ Regi Arturo Angliæ fuerat per uerba de p̄senti despōsata, eodē absq; liberis defuncto per dispensationē Iulij secundi nupsit Henricus Angligę rex. eiusdē scil. mariti fratri Henrico octauo, ex quo

quo Mariam genuit. Postmodum verò idem Henricus occasionem ex quodã negotio arripiens, quod ei non ex voto successerat, ardentissima correptus cupidine gignendi masculinam prolem, causari cępit, non potuisse summũ Pontificem sup matrimoniũ eius cum fratria dispẽsare, atq; adeò posse aliam optare vxorẽ. Quæ quidem concepta opinio monstruosam illam malorum Hydram peperit, quæ Angliam hæresum clade prostrauit.

1. Arg. ¶Fautores autem illius opinionis primũ ei fundamentum ex Leui. 18. subijciebãt, vbi legitur, Turpitudinem vxoris fratris tui non reuelabis, quia turpitudo fratris tui est, vbi idem gradus prohibetur. Quare Palud. dist. præsenti q. 1. tenet, ꝙ super hoc gradu affinitatis Papa dispensare nequeat, sicut & Maioris supra citatus.

2. argu. ¶Mox secundum obmoliebanť argumentum, ꝙ Ioannes Baptista, vt Matth 14. & Marc 6. legitur, ob id martyrio coronatus est, ꝙ Hærodem de incesto matrimonio vituperabat cũ Herodiade vxore fratris sui Philippi: vnde collectio fieri uidetur, adeò esse contra ius naturæ, vt nullis vnquam gentium fuerit licitum.

3. argu. ¶Deinde & ex capit. Gaudemus de diuortijs. maius ducitur argumentum, vbi ait Innocentius, ꝙ infideles ad lucem fidei conuersi si in primo gradu reperiantur contraxisse, separentur, quod non dixisset, si gradus ille in lumine naturæ matrimonium nõ dirimeret: hic autem est primus gradus affinitatis.

2. Cõcl. ¶Nihilominus statuitur cõclusio, quæ sit huius articuli secunda. Cõnubium inter leuirum & fratriam: scilicet, vxorem fratris; & inter sororem vxoris & sororium: nempe, maritum sororis, licèt aliquã præ se ferat iure naturæ turpitudinem & fœditatẽ non tamen usq; adeò eodem iure eiusmodi matrimonium vetitum est, vt excluso quocunq; iure ecclesiastico fuerit sub eadem lege naturæ nullum. Ad probationem conclusionis illud præ oculis semper habendum est, quod dist. præcedenti abundè mõstrasse credimus: nempe, ex lege Mosayca nullum ad euangelicã argumentum trahi, nisi quatenus eius præcepta moralia erant, & iure naturæ constituta: nã quod in ea iudiciale aut cæremoniale erat, totum abolitum & antiquatũ

Ex lege Mosaycaad nostrã nullum ducitur argum.

est. Rursus & illius quoque meminisse oportet: quod vt illic dicebamus, quãuis ius naturæ propter turpitudinem matrimonium vetet, non inde fit consequens, vt illud faciat nullum, alioqui in secundo & reliquis cõsanguinitatis gradib. annullaret matrimoniũ: quia in illis cõtrahere, et quidpiam naturalis fœditatis habet, cuius de causa ecclesia eos gradus ꝓhibuit. In iure autem naturæ, vt dicebamus, tres gradus discernuntur. Quædam. n. sunt sicut prima principia, quæ intrinsecè indiuiduã & inseparabilẽ rectitudinẽ iustitiæ includunt, quæ ob id indispẽsabilia sunt, vt præcepta decalogi. Alia sunt, quæ licèt iure naturæ sint honesta, & eorum cõtraria inhonesta, nihilominus extrema necessitas boni cõmunis, potest ea iure ipso naturali mutare, & quod inhonestũ erat facere honestum, vt diximus de matrimonio fratrũ in primordijs mundi, sed tñ illa extrema necessitate cessante nulla lex humana põt illa mutare. Alia sunt in tertio gradu iure quidem naturæ honesta, & eorum contraria inhonesta, quę etiam citra extremam necessitatem propter honestas causas & fines, præsertim si ad bonum publicum spectent, possunt iura gẽtium & ciuilia, & multo efficaciùs ecclesiastica variare & mutare: nam id, quod ex mero iure naturę inhonestũ erat, põt per aliud bonũ repẽsari & honestari. Imò & ius ipsum naturæ hanc mutationẽ persuadet. Nam natura integra oĩa, vt essent communia admonebat, quæ tñ corrupta persuasit, ut res per proprias possessiones distribuerentur & diuiderentur.

Nota.

Iuris naturę tres sũt gradus.

Secundus gradus.

Tertius gradus. Cõcl. declarať.

¶Quod ergo nostra asserit conclusio est, connubiũ in primo gradu affinitatis esse iure naturę turpe & inhonestum in hoc tertio gradu. Quod enim turpe per se sit, si nude consideretur absque alia honestãte causa, verba illa legis ostẽdunt: sanè cũ in omnibus prohibitionibus dicatur. Turpitudinem patris tui, aut matris tuæ &c. non reuelabis. Et eodem modo subiungitur, Turpitudinem vxoris fratris tui non reuelabis. Lumen ergo ipsum naturę turpitudinem oculis in huiusmodi cõnubijs offundit. Et illa inter alias de causa tum olim Deus, tum modò ecclesia eiusmodi coniugia interdixit. Quòd autẽ ius naturę non usque adeò tale matrimoniũ inhibeat,

Ius naturę huiusmodi mrimo. nō inhibet.

hibeat, vt illud prorsus irritet & casset, ꝓbatur, quia ratio naturalis ex fine sumenda est: quod autē quis duas subinde sorores ducat, aut aliqua duob. fratribus nubat, neq; ptimo fini matrimonij: nempe prolibus gignendis & educandis, neq; secundo: scilicet, cohabitandi & in domesti cis officijs cōmunicandi obstat: ergo iure naturæ tale matrimonium non irritatur.

Obiectio.

¶Quòd si arguas. Neque verò inter patrē & filiam matrimonium eisdem finib contra pugnant, & nihilominus diximus iure naturæ nullum. Respōdetur, quòd alia ratio supra relata militat in patre & filia, quæ inter huiusmodi affines non eandem vim obtinet, nēpe, quòd filia est pars patris ex eius lumbis decisa, & filius pars matris ex eius ventre decisus, cui proximè accedunt fratres ex eodem vtero prolati, quod quidem inter leuirum & fratriā nō reperitur: nulla ergo naturali ratione tale matrimonium euacuatur.

Dilutio

Ratio. 2 ¶Secundò probatur Philosophorū autoritate, quia naturali lumine peregregiè philosophati sunt, quorum fuere Aristoteles & Plato atq; alij id genus præclari, qui nullibi tale cōnubium tanquam nullum condēnasse legunt.

Ratio. 3 ¶Tertiò arguitur exēplo sanctorū patrū sub lege naturæ. Iacob. n. ante scriptam legē Leuitici duas sorores vnam ac deinceps alteram ambas superstites sibi associauit, & tamen nulla uel legitur, uel creditur facta dispensatio, quia non erat tanta dispensandi necessitas, ergo id fecit, quia sciebat iure naturæ non esse adeò vetitū, quia bona de causa fieri posset licitè.

Ratio. 4 ¶Tandem & ecclesiæ autoritas, quæ sup hunc gradum dispensat, & apud catholicos summum habet in terris momentū, quoscunque deberet cōuincere, quę post quam id facit, credenda est ius naturæ intelligere, vt si faciat, certum sit tenere. Haud enim Alexander sextus, qui cū Rege Portugalliæ dispensauit, aut Iulius 2. qui dispensauit cum Rege Angliæ, primi huiuscemodi dispensationis fuerūt autores, quoniam & Innocentius tertius, vt c. vlt. de diuortijs relatum est, cum quodā Lugoniensi dispēsauit, vt vxorem fratris duceret, licèt ibidem prohibuerit, ne deinceps fieret, quod est signum non tam lege naturæ, quàm ecclesiastica tale matrimonium esse prohibitum. Et Archiepiscodus Floren. 3. partic. titul. 1. cap. 11. in fine refert Martinum quintum theologorum consilio dispensasse cum quodā, vt contraheret cum illa, cuius germanā fornicariè occultè tamē cognouerat. Nō quod certè dispēsauerit, vt frater cum sorore contraheret, vt putauit Syluest. verbo. Papa. q. 17. Imò verò quòd aliquādo talis dispensatio expediat & decet.

Argumenta ex Leuitico 18.

¶In cuius confirmationem noua ex vete ri lege argumenta ducunt. Primum enim in Leuitico solū prohibetur, ne leuir vxo tem fratris ducat: scilicet, ne una vxor duob. fratribus nubat: non autem prohibetur, ne soror vxoris leuiro nubat: scilicet, ne quis duas sorores ducat, & profectò si ius merum naturæ consulas, eadem est prorsus coniunctio & necessitudo, atque adeò prohibitio: nam est idem primus gradus affinitatis: quam ob rem ecclesia vtrumque pari iure prohibet, ergo prohibere matrimonium leuiri cum fratria, & non è conuerso sororis uxoris cū sororio, certè non erat prorsus moralis, sed partim iudicialis mandati: quare nullum inde ad nos argumentum trahitur.

Aliud arg.

¶Sed tandem efficacius arguitur. Lex illa Leuitici non erat omnino indispensabilis, quin bona de causa posset super illam dispensatio cadere. Imò alia erat huiusmodi lex Deuteronom. 25. Quando habitauerint fratres simul, & vnus ex eis absque liberis mortuus fuerit, uxor defuncti non nubet alteri, sed accipiet eam frater eius, & suscitabit semen fratris sui, & primogenitum ex ea filium nomen illius appellabit, vt non deleatur nomen eius ex Israel. Quæ quidem leges prima facie pugnare sibi videntur. Ob idq; Maioris distin. 40. quæstione. 3. sustinens super nullum casum Leuitici posse Papam dispensare, & cernens dispensatum esse cum Regibus Portugalliæ & Angliæ, ausus est dicere, illam prohibitionem, ne quis reuelaret turpitudinem uxoris fratris, non esse Leuiticā, sed scriptorū errore fuisse adiectam. Vide quo nimius amor proprię opinionis prorupere soleat. Ambigere enim nefas est talem prohibitionem illic esse cum alijs. Dicendum ergo quòd lex Leuitica in gñe posita est de uxore fratris, siue defuncti siue uiui, siue filios habētis, siue illis carentis. Illa autem Deuterono. erat

Deuter. 25.

Io. Maior.

Discrimē harum legum.

erat specialis de vxore fratris sine liberi, defuncti,& simul habitantis &c.

Nota. ¶Has autem leges sic forsan quis posset intelligere,vt secunda esset dispésatio primæ hoc pacto,quòd quemadmodũ nunc omne matrimoniũ in quanto gradu prohibitum est,& nihilominus Papa singulariter cum Maria & Petro dispensat, ita in Leuitico vniuersim matrimonium cum vxore fratris esset prohibitum,sed postea dispensatum est fieri cum vxore defuncti sine liberis. Sed re vera hæc interpretatio non uidetur idonea: quoniã dispensatio nunquàm ponitur per modum legis. Multo autem minus credendus est Deus duas tulisse leges, vnam quæ esset dispensatio alterius. Non enim diuina sapientia & prouidentia permittit, vt credamus omne prorsus matrimonium leuiri cum fratria primum prohibuisse, & illud statim per alteram legem relaxasse.

Snia autoris.

Epilog' ¶Colligitur ergo, quòd lex illa Leuitici nunquam prohibuit connubium leuiri cum vxore fratris defuncti sine liberis, sicut lex, Nõ occides, nunquam prohibuit homicidium, quod fit à iustitia, vel ab illo, qui se caute, inculpatéque defendit. Et tamen si merum ius naturæ perspicias, æqualiter omne matrimonium respuit cum vxore fratris defuncti, seu cum liberis, seu sine liberis. Non ergo lex illa omnino moralis fuit, sed iudicialis. Et ideo nunc talis prohibitio ecclesiastica est & Pontificia. ¶Postremum igitur argumentum à fortiori ex illa lege deducitur. Si enim Deus illam ob causam tale matrimonium leuiri cum uxore fratris defuncti permisit, vt semen fratris suscitaret, ne domus successoribus orbaretur, id qđ nondum certum erat fore: nam poterat & secundus frater sterilis quoq; esse, ut prior, & fortè vxor simpliciter ad pariendum inhabilis: profectò nunc tam expediens esse potest eiusmodi dispensatio: nã possunt causæ concurrere publicæ, quæ illam naturalem turpitudinem abluant, & matrimonium honestent, vt si fieret ratione pacis inter principes componendę, aut ob aliam causam publicam: nam propter alias leuiores momenti non deceret.

Postremũ argum.

Nota.

Sol. 1. argum. ¶Ad primam ergo ꝓpositarum obiectionum de Leuitico iam responsum est, vim modo nõ retinere, nisi quatenus erat moralis, quæ huiusmodi matrimonium inter affines non reddidit nullum. Ex quo sequitur, & est adnotandum, quòd si Iudæus nunc, qui cum vxore defuncti fratris contraxit, ad fidem modò cum sua vxore conuertatur, non sunt separandi: non quia uirtute legis antiquæ mrĩmoniũ tenebat: qm̃ lex illa, vt diximus, post orbem redemptum quassata est prorsus & annullata, sed quia ius naturæ nõ sic talé mrĩmoniũ prohibet, ut nullũ reddat.

Sol. 2. argumẽ. ¶Ioannes verò Baptista Herodem illius criminis increpabat, quòd cum vxore viuentis fratris sui incestum committeret, quod siue matrimonium esset siue adulterium, nefariũ erat. Si uerò defuncto fratre fratriam in vxorem duceret, vel illum non obiurgasset, vel non tantum, vt martyrium illam ob causam oppeteret.

Sol. 3. argum. ¶Ad aliud verò Innocentij capitu. Gaudemus. dicentis infideles, qui in primo gradu contraxerunt, esse separandos, respondendum est per suam ipsius Decretalem citatam vltimam de diuortijs: nam postquam super illo gradu dispensauit, sensit tale matrimonium non esse contra ius naturæ, quod illud irritaret. Atque adeò in capitu. Gaudemus. non loquitur de illo primo gradu affinitatis in linea laterali, sed consanguinitatis, vt diximus, & fortasse affinitatis in linea recta ascendentium & descendentium, de qua disputare iam pergimus.

Dubiũ. ¶Quæritur ergo vtrùm primus affinitatis gradus in linea ascendentium & descendentium sic iure naturæ sit à matrimonio repulsus, ut illud irritum & inane efficiat. A parte enim affirmatiua videtur Apostolus prima ad Corinthios quinto. proclamare: Omnino, inquit, auditur inter vos fornicatio, qualis neque inter gentes, (scilicet auditur) vt vxorem patris sui aliquis habeat. Intelligit enim de nouerca, inter quam & priuignum primus est gradus affinitatis in prima specie: scilicet, in linea ascendentium & descendentium. Et idem est de genero cum socru, & de nuru cum socero, & de vitrico: scilicet, marito matris, cum priuigna. Secundò est magnum argumentum, quòd ille gradus proximè accedit ad illum cõsanguinitatis, qui est inter patrem & filiam: vnde in Le-

Paul. 1. Cor. 5.

2. Arg.

uitico

nitico simul componebantur. Turpitudinem matris tuæ non discooperies, mater tua est. Et turpitudinem uxoris patris tui non discooperies: turpitudo enim patris tui est: eandem enim ferè pietatē filij nouercis debēt, quam patribus, & filiæ vitricis: cùm ergo primus ille consanguinitatis gradus tanto cum rigore sit iure naturæ prohibitus, profectò adeò nefas apparet similia matrimonia contrahere, vt iure naturæ videantur esse nulla. Nam cùm coniuges, vt dictum est, vna fiant caro, profectò eodē propè modum iure respui videtur matrimonium cum vxore patris, quo cū matre. Vnde quoniam Ruben cū Bala vxore patris sui Iacob se se cōmiscuit vt Genesis. 35. refertur, acerbam postmodum ab eodem patre maledictionem, vt cap. 49. legitur, audiuit. Non crescas, quia ascēdisti cubile patris tui, & maculasti stratum eius. Et vt ibidē 38. c. videre est, Thamar nurus Iudæ, quia per fraudem socero se submisit, enorme flagitium commisisse censetur, quanuis id ea causa fecisset, quòd socer nolebat fratrem mariti defuncti sine liberis cū ea coniugare ad suscitandū eius semen. Accedit quod & priuigno cum nouerca, aut nurui cum socero non est idonea ætatis ad mr̄imoniū æqualitas.

Genes. 35.

Genes. 38.

Aliud argum.

¶ Profectò quanuis contraria opinio probabilitate fortè non careat, probabilius tamen uidetur hanc primi gradus speciē affinitatis sic esse natura prohibitam, ut super illam Papa dispensare non ualeat. Et ita tenet præsenti distinctione Paludanus. imò & Diuus Thomas. 1. Cor. 7. id sentire uidetur. Et est prægrande argumentū quòd nunquam talis dispensatio facta legitur. Nihilominus, ut dicebam, cōtraria opinio omni probabilitate destituta est: quia certe nouerca non est uere mater: & sic tale matrimonium non est prorsus cōtra eius finem. Paulus nanque. 1. Cor. 5. loquebatur de filio, qui viuente patre cum nouerca consuetudinem habebat. Quod patet primo, quia alioqui non appellasset eam fornicationē qualis neque inter gentes auditur. Item quia 2. epistola capit. 7. ait, reprehensionem prioris epistolæ non misisse, propter eum, qui fecit iniuriam, nec propter eum, qui passus est: scilicet, pater, sed ad manifestandum, inquit, solicitudinem uestram. Et Persis, lib. 3. quæstionum in Leuiticum quæstione 6. ait Augustinus moris fuisse, vt mortuo patre filius nouercam duceret. Et Plutarchus in uita Demetrij de Seleuco narrat, qui filio suo Stratonicam, quæ sua fuerat, in vxorem dedit. Et Adonias filius Dauid petijt Abisac Sunamitidem, quæ fuerat patris vxor.

Argumentum optimū

Persarū mos.

Plutarch.

¶ At verò Persarum argumenta, & aliarum gentium non sunt satis idonea. Imò Chrysostomus. in 26. Homilia Pentecostes Persas de hoc tanquam de incestu obiurgat. Et Abisac non fuerat Dauidi cognita, imò non desunt qui negent eius fuisse vxorem. Præterquam quod Adonias repulsam fuit passus. ¶ Faciamus ergo sub compendio eorum epilogum, quæ dicta sunt. Primus cōsanguinitatis gradus tam in linea recta patris & filiæ, quam in transuersali fratris & sororis, adeò iure naturæ est à matrimonio propulsus, vt etiam inter infideles nullum sit: quare conuersi ad fidem separandi sunt: nec super hunc gradum Pontifex Maximus dispensare valet. De secundò verò rectilineo putà, inter auum & neptem, licet res non sit tam certa, probabilius tamen est idem esse censendum. In secundo uerò gradu consanguinitatis transuersali & in tertio & in quarto, & in ascendenti: scilicet, inter patrum & consobrinam, & cæteris omnibus, non est dubium inter infideles matrimonium tenere, atque adeò cōuersos ad fidem nō esse separandos: quapropter super illos non ambigitur, quin dispensatio Pontificis locum habeat.

Adonias.

Solutio.

Epilog. duarū distinctionū.

Secund. gradus consanguinei.

¶ At verò gradum omnium affinitatis, si modò primum excipias ascendentium (de quo proximè dicebamus, matrimonium iure naturæ etiam inter infideles fortè dirimere) nullus est præter ea matrimonia iure naturæ irritas: quare super omnibus potest Papa dispensare.

Gradus affinitatis.

¶ Imò verò quartus gradus tam in consanguineis quàm in affinibus, vt in concilio Tridentino inter patres colloquebatur, non usque adeò iam nunc ætatis tam necessarius uidetur. Quocirca si sanctum ecclesiæ iudicium adesset, fortasse Christianæ familiæ consultum foret in illo gradu matrimonia permittere, dummodo iam frequenti dispensandi vsui uia in cæteris occluderetur. Nam de illa clementia apostolicæ sanctæ sedis, quæ facilius

Circa quartū gradū.

Nota.

ciliùs ſuper matrimonium cōſanguineorum de facto contractum diſpenſare ſolet quàm dum non eſt contractum: ut contrahatur, uulgaris hominum aſtutia anſam arripuit, vt cognati de facto inceſta matrimonia contrahant & cōſumment, quo per talem actum diſpenſationem faciliùs impetrare queant. Quapropter maiori cum difficultate, imò nullatenus eſſet cum illis diſpēſandum. Nam delictum graue, & excommunicatio, quam incurrunt, non deberet eis patrocinari, ſed potiùs officere & nocere, ne poſſet eis indulgeri. ¶ Publicæ tandem honeſtatis quæ ex ſponſalibus, contrahitur, nullus iam aut uix vllus eſt vſus: quoniam pura ſpōſalia de futuro quàm rariſſimè fiunt. Et ideo fortaſſe nullum eſſet periculum ſi ſancta eccleſia de rigore illius legis aliquid remitteret. Imò ſi poſt ſponſalia contra iuſtitiam publicæ honeſtatis aliqui contrahant, & expeditiſſimus non ſit ad ſacram ſedem acceſſus, nullum eſſet periculum, quanuis epiſcopus diſpenſaret.

Publicæ honeſtatis vſus.

Epiſcopi diſpēſant.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm qui extra uerum matrimonium naſcuntur filij ſint illegitimi.

AD tractatum illegitimi matrimonij ſpectat & de illegitimis liberis diſputare. Et ideo quæritur, vtrùm extra matrimonium naſcantur filii illegitimi. Et arguitur à parte negatiua. Legitimus à lege dicitur: ergo qui ſecūdùm legem naturæ naſcuntur, quales ſunt qui fornicariè ſunt geniti, vt legitimi ſunt habendi: ſanè cùm lex illa poſt æternam diuinam omnium ſit legum fundamentum & baſis. ¶ Secundò. Si filii ex fornicario concubitu ſunt illegitimi, uidentur ſubinde paterna hæreditate expoliādi: at verò iniquū apparet, vt quiſpiam propter alienum peccatum, cuius nō fuit cauſa, puniatur: quia ut Ezechiel. 18. legitur, filius non debet puniri propter peccatum patris qui autem ex nequā concubitu fuit genitus, non fuit in culpa ſui conceptus: ergo nec hæreditatis priuatione mulctandus eſt.

Partis negatiuæ ar. 1.

2. Arg.

¶ Tertio. Si filius extra matrimonium genitus eſſet illegitimus, per nullam poſſet legem legitimus fieri quia præteritus cōcubitus, qui illegitimus fuit, nō poteſt fieri legitimus. Item quia cùm tantum legitimus ab illegitimo diſtet, quantum è cōuerſo: & legitim⁹ nequeat illegitimus fieri, fit ut neque illegitimus poſſit fieri legitimus: conſequens tamen uidetur abſurdum: ergo nulli ſunt filii illegitimi.

3. Arg.

Confirmatio argum.

¶ In contrarium eſt, quòd illegitimum id dicitur, quod eſt contra legem: ſed qui naſcuntur extra matrimonium, naſcuntur contra legem: ergo ſunt illegitimi.

Pars affirmatiua.

¶ Ad quæſtionem iuxta argumentorum numerum tribus concluſionibus reſpondetur. Prima Omnes filij, qui extra matrimonium procreantur, generali nomine dicuntur illegitimi propter rationem modò factam. Eſt. n. lex nō ſolùm humana & diuina, uerum & hominibus naturalis, vt non niſi per matrimoniū generatio fiat: quod quidem Deus & natura ad illum finem inſtituit, ac perinde qui aliter naſcūtur, illegitimi ſunt. Vñ quadruplex filiorum genus ſolet diſtingui: quod in gloſſa ca. Tanta qui filii ſint illegitimi refertur. Quidam. n. ſunt naturales & legitimi: nēpe, qui ex legitimo matrimonio oriūtur, quippe quibus procreandis & natura & lex conuenerūt. Alii ſunt naturales & non legitimi: vtpote qui ex ſimplici fornicatione naſcūtur. Dicuntur. n. naturales, quia nuda natura, qualis etiam in brutis reperitur, fuit illius generationis miniſtra ſine alia grauiori culpa, q̃ eſt in illo ſimplici cōgreſſu. At verò quia contra legem matrimonii delictum committitur, ſunt illegitimi. Alii uerò uice uerſa ſunt legitimi, ſed nō naturales, ſicuti filii adoptiui. Quidam denique nec legitimi ſunt nec naturales, ut ſpurii, qui de adulterio aut ſtupro aut de ſacrilegio progignuntur, quia non ſolùm contra legem matrimonii & humanam tam canonicam quàm ciuilē naſcuntur, verùm etiam expreſsè contra legem naturæ, quæ homines arcet ab iniuſtitia adulterii, & à fœditate ſtupri & à ſacrorum violatione, quam committit uel clericus uel monachus uel monialis. Quanuis capitulo. Niſi cum pridem de renuncia. illegitimorum aliter diſtinguantur ſpecies. Sunt enim naturales, & præterea manzeres: nempe, qui ex ignoto ſcorto & uaga meretrice omnibus expoſita

1. Cōcl.

Ratio.

Filiorū quadruplex genus.

Naturales.

Illegitimi.

Adoptiui. Spurii.

Illegitimorum ſpecies.

Spurij. sita ortum ducunt. Et spurij qui ex peculia concubina suscipiuntur: quãuis si etymologiã spectes græcam, spurius idẽ est quod seminatus σπορου, quod est semine. Quare hoc nomine denotantur illi q̃ incerto patre nascuntur, quasi à patre nihil aliud quam semen habentes. Nothi. Nothi verò, vt Quintilia. lib. 3. inquit, sunt illi, q̃ ex vxore non legitima: nempe ex adulterio sunt geniti: quicquid enim incertum est Græci nothum appellant: veluti nothã febrim, quæ certum terminum & periodum nõ seruat. Illi verò qui ex sacrilegio: nempe, ex clerico, monacho, vel moniali procreati sunt, peiori etiam nomine sunt digni. Quanuis ad rẽ satis est has quatuor ad duas species reducere, vt naturales & manzeres idem sint: s. qui absq; peiori crimine, q̃ fornicatione nascuntur. Spurij verò & nothi, quorum genituræ adulterium. vel stuprum vel sacrilegium adijcit.

Sol. 1. argumẽ. ¶Et per hoc primum argumẽtum solutũ restat: nam etsi spurij secundùm naturæ legem, quæ est etiam brutis communis, generentur, non tamen secundùm eam, quæ hominibus est peculiaris.

Obiectio. ¶Quòd si arguas, legitimum m̃rimoniũ dupliciter vsu venire: scilicet in conscientia secundùm veritatem, & in foro exteriori secundùm iudicium ecclesiæ, tũc ergo accidere potest, vt qui sunt in rei veritate legitimi, ceu illegitimi habeantur, atque adeò contra iustitiæ veritatem ab hæreditate sint abdicati, quod nefas esse v̄r:

Solutio Respondetur, quod si contrahentes bona fide putent, nullum inter eos interesse impedimentum cognationis, aut alius generis quominus matrimonium sit validũ, Nota. & contrahant non clam, sed in facie ecclesiæ, culpæ omnino expertes sunt: & quanuis postmodum impedimentũ compertum fuerit, matrimoniumque dissoluatur, nihilominus filij cum illa bona fide, & in facie ecclesiæ geniti habentur legitimi, vt patet. c. Cùm inter, qui filii sint legitimi. Si verò matrimonium fuit clãdestinum, tunc ignorantia & bona fides parentum non patrocinatur liberis, vt propter illam possint se in iudicio tanquã liberi defendere: quia ecclesia in odiũ clandestini matrimonij bonam illam fidem repellit tum propter culpam, quam clanculò contrahendo committunt, tum q̃a

Clandestinè cõtrahentes.

illa ignorantia non prorsus bona fides reputatur: quoniam si publicitus contraherent, præsumuntur veritatẽ potuisse nosse. Et vice versa si mala fide contraxerunt: nempe, vel quia sciebant, se non posse cõtrahere, vel ignorantiam habebant crassam quam vincere tenebantur, tunc quanuis in facie ecclesiæ publicitus contrahãt, non tamen illa solẽnitas suffragatur filijs vt habeantur legitimi propter malam fidem parentũ. Vtrũque membrum, vt dist. 28. q. 1. art. 2. expositum reliquimus, definitum est capit. Cùm inhibitio. de clandestina. desponsa. Itaque ad hoc quòd filij sint legitimi, vtrunque requiritur, & bona fides parentum, & quòd matrimoniũ sit publicum. Quanuis glossa ibidem, & fortasse nõ aspernenda, dicat, quòd quando matrimonium est publicum sufficit bona fides alterius coniugis, vt filij habeantur legitimi.

Contrahentes mala fide.

2. Cõcl. ¶Secunda conclusio. Filij illegitimi vtriusque generis: scilicet, siue naturales sint & manzeres, siue spurij & nothi, honorib. publicis parentumque hæreditate priuãtur, quanuis nõ omnes eodem pacto, sed magno discriminis interuallo. Hanc conclusionem latè & explicitè lib. 4. De iustitia & iure, quæstione. 5. articul. 1. pro captu nostro tractauimus. In primis omnes honoribus publicis priuantur, quia ad ordines sacros suscipiendos irregulares sunt, & ad episcopatum inhabiles, nisi cum eis dispensetur, atque ad alia ciuilia munera obeunda secundùm quod Cæsarum leges, aut aliorum regum peculiares decreuerunt.

Illegitimi sunt irregulares.

¶Sed quãtum ad hæreditatem naturales quidem dummodo pater aut mater alios habeat legitimos, in nullam possunt assis partem ab intestato succedere: nam testator non videtur alienas successiones proprijs anteponere. l. Cùm acutissimi. C. de fideicommiss. Vnde lex Hispana. 9. Tauri, originem duxit, quæ spurios ab hæreditate repellit. Potest tamen mater hæredem illum ex quinta parte assis instituere, imò & pater: quia vnusquisque potest quintã partem, exceptis legatis pijs, cuicunq; extraneo legare. Si verò mater prolem non habet legitimam, tunc filius naturalis ei succedit ab intestato, non tamen patri, p̃pter eius incertitudinem. ¶Spurij verò & nothi:

Naturales non succedunt ab intestato.

l. 9. Tauri.

Spurij & nothi. nothi nempe, qui ex dãnato coitu nascũtur: scilicet, vel ex adulterio, stupro, aut sacrilegio, neque patri neque matri ab intestato succedunt. Tenentur autem parẽtes iure naturæ illos alere & educare, si habeant in bonis, & possint id cõmodè facere. Quod dixerim propter matrẽ adulteram, quę sine licentia mariti nihil potest expendere, preterquã ꝙ citra scandalum & periculum nequiret spurium filiũ nutrire. Patrem verò, licèt esset matrimonio solutus, non arbitror rigore iuris teneri filium spuriũ tollere & alere, quia non tenetur credere suum esse. Neq; verò si credat, cura sibi incumbit, sed matri, si põt, cuius certus est filius. Si verò mater non posset, tunc pater ex quadam naturali misericordia deberet eum educare. At verò neuter parentũ vetatur quintam bonorum eis legare. ¶ Hactenus de illis qui vel ex adulterio vel incestu oriuntur. Nam de illis, qui nascuntur ex sacrilegio: nempe, de filijs sacerdotũ aut monachorũ peculiares leges Hispanorũ acriùs acerbiusq; in odiũ talis sacrilegij decernunt, vt loco citato latiùs explicuimus. Extat enim lex Regia. 22. tit. 3. lib. 1. & l. 2. tit. 3. lib. 5. ordinamenti. quibus sancitur ne clericorũ filij (& in l. 9. Tauri extenditur vsq; ad filios religiosorũ) habeant neq; hęreditare possint bona suorũ parentũ aut consanguineorum, neq; suscipiant. Habetur enim Hispanè, Niayan. Quo utique verbo videtur lex eos prorsus inhabiles reddere ad suscipiendum dominiũ eorum, quæ sibi per hæreditatem relinquãtur. Hoc ergo, ni fallor, discrimen est inter filios ex adulterio secularium & filios clericorum, ꝙ licèt vtrique priuentur hæreditate, non tñ prorsus æqualiter fiunt inhabiles ad suscipiendum. Et ideo quanuis si pater adulter secularis carens legitima prole relinquat bona sua filio spurio, fiscus possit sibi adiudicare, nihilominus lex illa pœnalis est, & ideo quousq; filius condemnet͂, põt illa bona absq; culpa possidere, atq; adeò si pater bona illa secretò concredat amico, vt ea traducat in filium, tenetur ille amicus lege naturæ seruare, & dare filio, nisi fiscus eum præueniat. Dico, tenetur, nisi tamen timeat, quòd fiscus postea re cõperta, ab eo sit eadem exacturus bona: quoniam non tenetur damnum illud

Prãtenatur alere spuriũ.

Fili presbyterorum.

l. 9. Tauri.

Discrimen.

Spurius non tenet͂ i cõscientia hæreditatem si sco resti tuere.

incurrere: sed loquor dũ res potest secretò & cautè transigi. In filijs autem sacerdotum & monachorum non id prorsus crediderim: nam cùm sint inhabiles ad suscipiendum dominium (quæ quidem lex in odium infamis sacrilegij potest esse iusta) non est expectanda cõdemnatio, sed si sacerdos bona sua amico suo sub illo pacto expresso vel tacito concredat, vt det filio, donatio illa non tenet, nec per illam transfertur dominium, vel in amicũ vel in filium, sed in conscientia succedũt hæredes eius ab intestato, vel si nullos habeat, cedunt vel in vsus pauperum, vel in alios publicos. Si tñ absoluiè & sine pacto illa dederit tali amico, quãuis amicus intellexerit, animum sacerdotis esse, vt trãsfundat in filium, dominiũ nihilominus acquirit, & potest cum bona conscientia, si vult, sibi retinere. Sed tamen potest, si libuerit, tanquam bona sua propria dare filio sacerdotis. Hæc latiùs loco citato, De iustitia & iure. diduximus.

¶ Vnde ad secundum argumentum respõdetur, quòd damnum potest quispiã dupliciter incurrere, vno modo ob id, quod ei subtrahitur, cuius iam ius sibi erat q̃situm & debitum. Et hoc pacto illegitimus filius nullum damnum incurrit. Alio modo per hoc, quòd aliquid ei non fit debitum, quod aliàs posset esse debitum. Atque hoc modo nihil obstat, quominus filijs, qui extra matrimoniũ nascuntur, nõ acquiratur ius, nec debitum fiat, id quod alias per matrimonium fieret debitum. Neque hoc tribuitur pœnæ propter eorum culpam, sed potiùs naturæ & fortunæ. Haud enim reputatur pœna, quòd q̃ non nascitur parentibus regibus non sit Regni hæres, neque quod qui nascuntur ex paupere aut ex infecto sanguine, pauperiem, aut aliã labem cõtrahant. Nisi pœnam dixeris esse peccati Adæ. ¶ Quòd si rursus arguas. Lex humana instar diuinæ cõdenda est: Deus autem bona naturalia illegitimis filijs non subtrahit, imò nonnunquam locupletiùs eis largitur, quàm legitimis tam secũdùm corpus, quàm secundùm animam: ergo non decuit humanam legem illud discrimen interijcere. Negatur cõsequentia. In congressu enim illegitimo cõsideratur quod naturale est, & quod est culpabile: quatenus enim natura

Sol. 2. argum.

2. Modus.

Nota.

Obiectio.

Dilutio

turalis est, & legitimis & illegitimis est cõmunis: & ideo Deus tanquam autor naturæ secũdùm illam rationem æqualitatem concurrit ad dotandam prolem bonis naturalibus. Secundum autem, quòd est coitus culpabilis, lex humana illustrata etiã diuinitus tum per naturæ lumen, tũ etiã ecclesia per spiritum sanctum pronũciat filios illegitimos. Et est in lege veteri non nullum huiusce rei exemplum. Legitur enim Gene. 25. quòd Abraham dedit omnia bona Isaac filio Saræ, filijs autem concubinarum largitus est munera: & tamen illi non erant filij illegitimi: quoniam matres eorum, licet dicantur cõcubinæ, erãt tamen uxores. vt distin. 33. explicamus: ergo fortiori ratione potest lex humana illegitimos ab hæreditate secludere.

Genes. 25.

3. Cõcl. ¶ Tertia conclusio. Possunt filij illegitimi fieri per legem legitimi: non quidẽ, vt tertium argũm contendebat, faciendo quòd coitus, qui illegitimus fuerat, fiat legitimus: quia ad præteritum non est potentia: sed hoc pacto: ꝙ à damnis & incõmodis, quæ illegitimi per legem incurrunt, per principes quoque aut per ecclesiam liberentur. Nam quod per legem inducitur per legem quoque reuocari potest: cùm igitur illegitimi per legem fiant, possunt priuilegio principũ legitimi fieri. ¶ Et sunt sex modi & viæ, quibus illegitimi hoc beneficium consequuntur: duo scilicet secũdum canonica iura, & quatuor secũdum Cæsarea. Primus modus est, dum soluti ex plici fornicatione filium suscipiũt, & post modum in facie ecclesiæ matrimoniũ cõtrahunt. Decretum est Alexandri. 3. c. 1. & ca. Tanta qui filii sint legitimi. Id quod & legibus concessum est, vt §. vlt. Institu. de nuptiis. & in l. Cum quis. C. de naturalib. liber & in Authẽ. Quibus mod. naturales effician. legit. § Si quis igi. colla. 7. Vtrùm verò is legitimorum modus sit etiam sufficiens ad honores ecclesiasticos: nempe, ad sacros ordines suscipiẽdos, ambigitur. At quia pœnæ restringẽdæ sunt, fauoresq́ue ampliandi, verisimilius est, quòd simpliciter fiant legitimi etiam ad sacros ordines. Si verò vir viuente vxore aut uxor uiuente uiro ex adulterio talẽ filiũ susceperint, quanuis postea defuncto coniuge legitimum matrimonium cõtrahãt, proles nõ fit legitima, vt habetur in dicto ca. Tanta.

Legitimandi modi sex.
1. Mod.

¶ Secundus modus est per dispensationem Pontificis. Sed tamen huiusmodi dispensatio locum duntaxat habet in sacris suscipiendis: nam per Pontificis dispensationẽ tollitur irregularitas. Sed tamen quantũ ad hæreditatis successionem res deferenda est ad Cæsares & Reges. Nam quanuis ca. Per venerabilem, qui filii sint legit. Papa dicat, super hoc apostolicã sedem plenam habere potestatem, etiam vt filii parentib. succedant. Quod & Ioãnes Glossator illic extẽdit ad totum Christianum orbem, ꝓpterea quòd dum in spiritualibus dispensat, videtur à fortiori in tẽporalibus, quæ minora sunt, dispensare. Tamẽ glossa alia, quæ plurimùm vsu & more celebrantur, est quòd idẽ summus Pontifex quantum ad successiones nequeat spurios legitimos facere, nisi in terris, quæ sibi sunt tẽporaliter subiectæ: de quibus ideo textus ille glossandus est. Id quod Alexander eodem titu. c. Lator. sentire uidetur. Nã hæreditatum successio. ut quæ res temporalis est, ad Rempublicã ciuilem spectat. Attamen causa cognoscendi matrimonium sit ne legitimũ, ex quo pendet filios esse legitimos, atque adeò hẽreditas, ad summũ attinet Pontificẽ, vt eodẽ ca. Lator. habet.

2. Mod.
Cap. per uenerabilem.
Glossa.

¶ Alii quatuor modi sunt iuris Cæsarum, quibus naturali fit legitimus. Primus est, si pater filium naturalem curiæ Imperatoris offerat, tunc enim propter curiæ honestatem fit legitimus vt locis citatis Instit. Authent. & C. est uidere.

Alii sex modi.
Primus.

¶ Secundus, si pater nominet eum legitimum hæredem, & filius testamẽtum post modũ imperatori offerat. Intelligitur tamen, nisi testator filium habeat legitimũ. ¶ Tertius casus est, si deficiente alio legitimo filius ipse se curiæ Cæsaris offerat ad officium aliquod obeũdum. ¶ Quartus, si pater in publico instrumento cum trium testium subscriptione eum legitimum nominet. ¶ Ricardus adhuc quintum adhibet, si filia naturalis nubat officiali curiæ. ¶ Et sextum, si ipsa concubina filium offerrat Cæsari. Sed ista, quia ex mero iure humano pendent, in diuersis prouinciis & nationibus uarietatem suscipiunt: in quibus ideo non est plus immorandum. ¶ Tertium igitur argumentum partim solutum est. Sed ad alterum membrum respondetur, quod Papa & prin-

Secũdus
Tertius.
Quart.
Quint.
Sextus: Sententia autoris.
Solu. 3. argum.

cipes possunt quidem ciuibus suis & subditis per sua priuilegia beneficia indulgere, non tamen eosdem ciues suis iuribus sine ipsorum culpa spoliare. Et ideo possunt ex illegitimis legitimos creare, non tamen subinde eos, qui legitimi sunt, illegitimos efficere. ¶ Caeterum quia dictum est per illicitum concubitum tum affinitatem contrahi, tum & filios illegitimos procreari, interserunt hic nonnulli interpretes Magistri sentētiarum, autorem ipsum secuti, species luxuriae. Quae certè ad propositum nihil attinent. Pertinet enim disputatio hęc ad materiam temperantię. Quam ideo materiam Sanctus Thomas. 2.2.quaest.154. copiosissimè, quod suum ingenium est, & disertissimè pertractat. Sunt autem species istae numero septem, quas generali nomine fornicationis Apostolus. 1. Colossen. 3. comprehendit. At verò dum mera est fornicatio soluti cum soluta: etiam si sit uidua, nomen generis trahitur ad speciem: quare simplex fornicatio ponitur prima & minima infimaque species luxuriae ex genere suo. Secūda species ascendendo est stuprum: nempe, corruptio uirginis. Additur enim illic noua ratio iniustae laesionis propter damnum uirgini illatum, & iniuriam parentibus irrogatam. Quanuis fortasse dum uirgo ultro se offert species non mutetur, ut supra distinctio. 18. quaestione. 2. articu. 4. disputauimus. Si verò addatur uiolentia est raptus. Quarta species est adulterij, per quod uiolatur iustitia & coniugalis fides. Quinta, incestus: putà, cum cōsanguinea uel affini: de quo distinctione. 37. Sexta est sacrilegium: nempe, sacerdotis, monachi vel monialis: & ꝓpterea filij ex sacrilegio nati, longe acerbiùs ab omni haereditate propelluntur. Septima denique atque omnium pessima est nefandum flagitium cōtra naturam. De quo Augustinus in li. de adulterinis cōiugijs. & refertur can. Adulterij. 32. quaestione. 7. Adulterij malū uincit fornicationem uincitur ab incestu, sed horum omnium pessimum est quod contra naturam fit, vt si uir membro mulieris non ad hoc concesso utatur. Hoc execrabiliter fit in meretrice, sed execrabilius fit in uxore. Horum autem disputatio prę senti loco praetereunda est.

Species luxuriae septem. *Prima.* *Secūda.* *Tertia.* *Quarta.* *Quinta.* *Sexta.* *Septima* *Can. Adulterij.*

ARTICVLVS. V.

Vtrùm omne coniugium, quod inter consanguineos & affines contractum, est sit per diuortium dirimendum.

Tandem quęritur de modo quo est inter consanguineos & affines matrimonium dirimendum. Et arguitur, ꝙ non omne huiusmodi cōiugium debet dissolui. Quicquid ecclesia facit, nutu dei efficit: solet autē aliqñ secundū allegata & probata eos coniungere, qui re uera erāt occulte cognati: ergo illos Deus tunc coniunxit: quos autem Deus coniunxit, homo separare non debet: ergo quanuis postea impedimentum comperiatur, nō est matrimoniū dissoluendū. ¶ Secundò. Si debet eiusmodi matrimonium distrahi, per uiam accusationis esset procedendū: quādoquidem non nisi propter crimen dissoluitur: accusationem verò in scripto praecedere debet, qua se homo pęnae talionis subijcit, quod impraesentiarū locum nō habet: ergo non est dirimendum. ¶ Tertiò. Si in iudicio ad dirimendum matrimonium esset procedendum, deberent legitimi testes adhiberi, ueluti in alijs forensibus causis: hoc tamen est falsum, quia in alij omnes fide digni producuntur, in hac uerò nō admittuntur extranei: ergo huiusmodi matrimonium uia iuridica nō dirimit. ¶ In contrariū est textus Innocētij citatus in ca. Non debet, de consanguinit. & affinita. vbi cōtrahentes in quarto gradu cōsanguinitatis & affinitatis separari iubetur. ¶ Ad quaestionem, quae facillima est, secundùm numerum argumētorum tribus cōclusionibus respondetur. Prima. Omne matrimonium, quod cum impedimento dirimente contractum est, dissolui debet. Inter quae quidem impedimenta, vt dictū est, consanguinitas, affinitas & publica honestas connumerantur. Conclusio est liquida: quoniam si impedimentum est dirimens, concubitus est fornicarius atque adeò peccatum, quod si coniuges ipsi reputati cauere nequeunt per ecclesiam sunt separandi. Et quidem conclusio iam in superioribus satis est comprobata.

Partis negatiuae ar. 1. *2. Argu.* *3. Argu.* *Pars affirmatiua.* *1. Cōcl* *Ratio.*

¶Sed

Dubiũ. ¶ Sed de forma quæritur, utrùm ipsi priuatim non expectato iudicio ecclesiæ possint à se inuicem diuertere. Respondetur,
Dilutio. quòd si impedimentum satis nouerint, & matrimoniũ fuerit clandestinũ, nõ est dubium q̃n vterq; altero inuito possit, imò debeat separari: quia de illo matrimonio, quod in iudicio probari non potest, non
Nota. est ecclesiastica sententia expectanda. Si verò matrimoniũ fuerit in facie ecclesiæ celebratũ: siue bona siue mala fide, & impedimentum fuerit vel antea vel post planè manifesteq; cognitũ, pariter possunt priuata authoritate ab inuicem discedere, & vterque illorũ ad alias nuptias transire: nisi propter scandalum dũ viciniæ constare impedimentum non potest, vel nisi ecclesia eos cogere tentauerit in coniugio persistere: tunc.n. debent impedimentum ei patefacere. ¶ Sed contra pugnare uidetur
Solu. 1. argũ. primò factum, qñ ecclesia eos con-
argum. iunxit, decepta tñ. Respondetur nihilominus, ꝙ in iudicio ecclesiæ interuenit diuina autoritas, quam ei Christns impertitus est: & hæc semper est solida & firma: concurrit nihilominus & humanum eius iudicium, quod de hominum testimoniis colligitur: qua utique ratione falli sæpè potest: illos ergo tunc Deus non coniunxit, imò uerò præcepit, vt ueritate comperta ecclesia suum retractet iudicium.
Obiect. ¶ Quod si cõtra rursus arguas. Vinculum
alia. matrimonii fauorabilius est, quàm dominium: rerum uero dominia certo præfini
Dilutio toq; à iure tempore præscribuntur: ergo & matrimonium. Respondetur quòd ut est in regulis iuris, Possessor malæ fidei ul lo tempore non præscribit. Cùm primùm autem coniuges impedimentum non nouerint mala fide inficiuntur. Quare ut ait ad hoc ipsum propositum Innocen. in cap. Non debet. de consanguini. & affini. diuturnitas temporis non minuit peccatum, sed auget. Cùm ergo consanguinitas faciat, vt concubitus sit fornicarius, non habet illic locum præscriptio, potiùs quã super alia peccata iure diuino prohibita.
Secùs autem de rerum dominio, quod cõ
Rerũ do suetudo transferre potest, eo ꝙ principes
minia. ad trãquillũ statum reipublicæ ius habet de rebus ciuium ipsis inuitis disponendi.
Decima Imò & in iure percipiendi decimas, quan-
rũ ius. uis spirituale quid habeãt adnexum, uim obtinet præscriptio, vt habetur de præscriptio. c. De quarta. Matrimonium vero iure diuino & naturæ cõstitutum est, ut nõ nisi per consensus fiat, quos quidem ecclesia impedire potest. Et ideo fornicatio in incestuoso matrimonio semper durat. Quapropter nullus est mr̃imonii fauor, quòd per præsciptionem solidũ illud fiat, quod nullum erat. ¶ Accedit ad robur huius cõclusionis Innocen. in c. Quod super. de consang. & affinita. ubi ne in gradibus prohibitis contrahatur: iubet Pontifex, non obstante aliqua consuetudine, quæ dicenda est potius corruptela, publicè inhibendum esse. ¶ Secunda conclusio. Quã 2. Cõcl.
do per rebellionem imò etiam si per ignorantiam & bonam fidem, illegitimũ matrimonium retinetur, matrimonium ipsum accusationi sit obnoxium. ¶ Et nota ꝙ non solùm accusantur personæ in matrimonio illegitimo persistẽtes, verùm & matrimonium ipsum. Etenim sicut matrimonium, vt 31. dist. dictũ est, per se excusatur, ita quãdo cum impedimentũ aliquo ecclesiæ contrahitur, id ipsum matrimonium accusari potest. Et ideo titulus decretalium sub illa forma inscribitur. Qui Titu. De
matrimoniũ accusare possunt. Quo fit, vt cretaliũ
etiam dum personæ bona fide contraxerunt, & per ignorantiam inuincibilem à culpa excusantur, nihilominus matrimonium ipsum accusatur. Et ita habetur illic c. A nobis. & Videtur. & Cùm tua. Proba-
tur conclusio: quoniã accusatio ad hoc in Ratio
stituta est, ne qui innocẽs existimatur, in conclu-
culpa persistat: sicut autẽ ex ignorãtia fa- sionis.
cti culpabili cõtingit aliquẽ innocentẽ re putari, qui in culpa est ita & ex ignorãtia alicuius circunstantiæ ad contractũ requisitæ usu uenit, ut contractus ipse uitiosus sit & pactũ nullum: atq; hac de cã potest mr̃imonium accusari tũ propter alia impedimenta, tum propter illud, quod est
cõsanguinitatis & affinitatis. Atqui accu Corã ec
satio corã ecclesia, cui incũbit de sacris cẽ clesia.
sere, & per sacros canones fieri debet, ut c. 10. dd cõsang. & affin. ¶ Quòd si arguas. Sponsaliorũ cõtractus multo faciliùs dis-
soluitur q̃ matrimonium: & tñ sponsalia Obiect.
non accusantur secundùm iura: ergo nec debet accusari matrimoniũ. Respondetur id, quod nondum est colligatum, non est cur accusetur vt dissoluatur: & quia sponsalia

salia nondum habent perpetuum uinculum, nec sunt ꝓpriè matrimonium, ideo non accusantur. ¶ Atqui quemadmodum potest matrimonium accusari, vt dirimatur, ita potest, vt sustineatur, defendi. Vñ potest iudiciũ pro matrimonio iniri aut sub forma peritorii, vt si mulier petat hunc aut illum eam sibi desponsasse, aut duxisse, & nolle datæ fidei stare, vt ea Sup eo tit. & c. 1. & Exparte & Veniens. de spõsalib. Aut potest ipsa uel ipse agere super possessorio: quia scilicet cum iure matrimoni fuerint usi, ipsa uel ipse aliqua uana impedimenta causatur ut discedat, ut c. Ex conquestione, & ca. Ex transmissa. de restit. spoliat. Et in prima forma potest alter, qui accusatur, excipere, quòd consanguini, vel alio impedimento interdicti. Et tunc quousque causa cognoscatur, non sunt ad cohabitandum cogendi. ca ulti. de cognatio. spirituali. Veruntamen si fœmina à uiro petitur, & probatur, uim à parãtibus uel tutoribus pati, auferenda est ab eorũ potestate, & loco honesto sequestrãda. Sed in secundo casu, quia melior est conditio possidentis, non obstante exceptione regulariter qui possidet restituendus est, nisi in quibusdam casibus, vt si uiro petenti cohabitationem, in promptu probatur sæuitia aut metus mortis, tunc enim sequestranda est vxor vt eodem cap. Ex transmissa. & c. Literas. de restitu. spoliato. Aut si ꝓbationes impedimenti sunt in promptu, aut si petenti se in possessionem asseruari opponatur hæresis, aut ꝙ sine contumelia creatoris cohabitare renuit. cap. Gaudemus. de diuor. Aut si post matrimoniũ ratum petenti cõsummatio nem alter opponat se uelle religionẽ profiteri: nam tunc induciæ duorum mensiũ ad deliberandum concedendæ sunt, ca. Ex publico. de cõuersi. coniuga ¶ Quod si opponatur adulterium, ca. Significasti. de diuortiis. Dum autem opponitur exceptio rei iudicatæ, à qua non est appellatum, ait Paluda. quæstio. 2. reum esse absoluendum, ut cap. Lator & capit. Tenor. de sententia & re iudi. At profectò contrarium ex eisdẽ capitulis colligitur; imò uerò ex natura & conditione matrimonii: quęcũque enim sententia uel de dissoluendo vel da conseruando matrimonio præcesserit, etiam si reus in eam consenserit, si postmodum constiterit sententiam. quæ secũdùm allegata & probata lata est, contra rei veritatem fuisset prolatam, matrimonium, quod dissolutum erat, in suam vim restituendum est, & quod pronunciatum fuerat esse ualidum, dirimendum. Nam cùm matrimonium iure diuino & naturali fuerit institutum, nec consistat nisi ꝑ cõsensus liberos, & per ecclesiam non impeditos, nulla præscriptio aut sentẽtia ex falsa præsumptione procedens potest qđ legitimũ erat irritare, aut quod erat nullum, consolidare. Veruntamen quando post latam sententiam, à qua non est appellatum, accusatio præsumitur non iterari & integrari nisi ad exhibendam molestiam innocenti & ad fugiendas & eludendas iustitiæ metas, non est admittenda ¶ Adde quòd accusare propriè mr̃imonium nemo potest, nisi cuius interest: nẽpe, alter coniux, aut qui eius habuerit speciale mandatum: nam sua solius propriè refert matrimonium dimittere aut retinere: & quanuis matrimonium non sint legitimum, possunt cohabitare & uir habere fœminam si non ut uxorem, saltem ut sororem, can. Consultationi. 32. q. 5. nisi ab ecclesia separentur. Quare neque cõsanguinei, neq; extranei id possunt. At verò denunciare quicunque potest per uiã correctionis fraternæ. vt iudex proprio officio, aut procurator fiscalis pertinaces cõpellat. Et ita intelligẽdũ est c. Quod in tua. Qui matrimo. accus. possint. ubi agitur de matrimonii accusatore. Et c. A nobis. & Significante. eod titu. ¶ In ordine uerò denunciandi præferuntur consanguinei, ca. Consanguineos, 35. q. 6. ut pater, mater, soror, &c. Verba capituli sunt, Consanguineos extraneorum nullus accuset, sed ꝓpinqui, &c ubi ait glossa, quòd accusare illic usurpatur pro agere, seu denunciare: nam certè propriè accusare non potest nisi coniux. Deficiente autem parentela possunt extranei admitti Imò ordo ille non uidetur necessarius, sed per uiã correctionis fraternæ potest quicunque denunciare. Verum est, ꝙ cùm filii sint sicut partes parentum, fortasse parentes possunt accusare pro filiis. Præsertim quòd cùm accusatio matrimonii non sit accusatio contrahentium, sed contractus: quia illi possunt se per ignorantiam à culpa defendere,

Nota.

Possessorio recuperãdæ.

Sęuitia.

Exceptiones.

Cap. Tenor de re iudi.

Accusare. matri. qui possint.

In ordine denũciandi.

Ratio illius ordinis. dere, parum refert si illa cognatorũ actio censeatur accusatio. Et rationem illius ordinis accusatorum exponit hic D.Th. hãc esse, quòd cùm extranei cognationem scire non præsumantur, nisi per consanguineos, quando consanguineis tacentib. accusant extranei, in suspicionem veniunt, quòd ex maleuolẽtia, aut alia iniqua causa id faciant. Et ideo in præsentia consanguineorum ab accusatione repelluntur.

Discrimen. ¶Est tamen discrimen, quòd quando matrimonium ob aliquod impedimentũ accusatur, quod perpetuũ est, & matrimonium dirimens, parẽtes etiam ipsi admittuntur, vt eod. can. Consanguineos, sancitur. & can. Subsequenti. Videtur, qui est Cęlestini Papæ, quod etiam citatur extra. Qui matrimo. accus. possunt. Quanuis in criminalibus causis & contractib. nõ admittantur in testes, vt illic habetur, iuxta illud vulgatum. Pater non recipiatur in causa filij: nam tunc sunt suspecti.

Nota. ¶Et eadem ratione quando accusatur matrimonium non propter impedimentũ, sed quia negatur de facto fuisse cõtractũ, parentes, vt ait hic S.Tho. suspecti sunt. Si enim sunt diuites, & sua non refert, vt filius vilem mulierẽ duxerit, non admittũtur in testes propter suspicionem. Nec vice versa si sint pauperes, & filius eius aut filia cum aliquo vel aliqua superioris classis fuerint cõiugati. Et isti sunt casus c. Super eo. de testib. quod eius interpretes malè vexare solet. Repellitur enim mater illic à testimonio ferendo circa mr̃imoniũ filij, cum tñ in multis canonib. parentes in tali casu præferantur. Sed est distinguẽdum, ꝙ in causa, in qua agitur de impedimento consanguinitatis, præferuntur parentes, qñ verò agitur de facto, vtrùm sit contractum, si è re sua sit esse validũ, aut non esse validum, tunc sunt suspecti. Et ideo Papa, ꝙ quia mater filiæ incrementum & honorem videtur diligere, vbi vir superior est diuitijs, nobilitate, potentia vel honore, testimoniũ mr̃is asserẽtis matrimonium esse validum, est suspectum.

Cap. Super eo.

cap. Cũ in tua. ¶Propter eandem denique causam q̃ cũ matrimonium celebrabatur, accusare poterant, si tunc siluerunt, postea accusationem molientes repelluntur, vt patet cap. citato. Cùm in tua. qui matrimoniũ accusare possunt. Nisi constiterit quando ban na fiebant absentes fuisse, aut alia ratione tractationem matrimonij ad suas aures peruenire non potuisse.

¶Ad secundum igitur argumentũ respõdet duo Diuus Tho. Primum, quòd accusatio potest verbo & scripto fieri, & secũdo quòd neq; accusator obnoxius sit pœnæ talionis. Et ratio est hæc sæpè relata, quòd accusatio matrimonij non est accusatio personarum, sed ipsiusmet contractus, qui præter legem confectus est. De hoc loquitur Innocentius.3.cap. Tuæ fraternitati. de procurator. sub distin. quòd quando vir accusat vxorem criminaliter de adulterio coram iudice seculari, debet accusationem in scripto porrigere, quod etiam habetur can. Admonere.33.q.2. debetq; se pœnæ talionis submittere. Si verò accusat de adulterio coram ecclesiastico, tunc etsi forsan oporteat libellum inscribere, non tñ se debet ad pœnam talionis obligare. Sed ille casus non est hic noster: quia ibi est accusatio de crimine ad diuortium tendens. Quando verò nõ accusatur crimen, sed matrimoniũ propter impedimentũ, multò minus rationis inest, vt inde exurgat talionem obligatio. Sol.2. argumẽ. c. Tuæ de procur.

3. Cõcl. ¶Tertia conclusio. In accusatione matrimonij testes sunt adhibendi: quia ꝓpter solam coniugum assertionem etiã iuratam non debet matrimoniũ dissolui. cap. Consanguinei. de sententia & re iudica. Vnde cap.1. de consang. & affi. testes circunspecti, & omni exceptione maiores sunt coram iudice adhibendi, vt veritas cum omni diligentia inquiratur. Inter quos ad dirimendum matrimonium rõne consanguinitatis præferendi sunt cognati, imò ab stipite, si fieri potest, incipiẽdum est: nempe, à parentibus & germanis. cap. Tua nos eod. tit. can. Consanguineos, & can Videtur.35.q.6. & c. Videtur. extra. qui matrimo accu. possunt. putà, q̃ certiorem cognationis notitiam habere censentur. De hac re.35.q.6. & illo titu. Qui matrimonium accusare possunt.

Nota. ¶Sed est notandum aliquod testimoniũ valere ad impediendum matrimonium contrahendum, quod non sufficit ad id dirimendum postquàm contractum fuerit. Atque hic est secundus casus capit. Super eo. de testibus ubi asseritur, quòd si dum tractat̃ de matrimonio iuuenis, mater c. Super eo.

mater aut pater alterutrius asseruerit eos esse consanguineos, prohibendi sunt pro pter periculum, ne contrahant, quousq; res fuerit comprobata. Si autem fuerit iã contractum, præpter testimonium vnius non est dirimendum, sed plura sunt accu mulanda testimonia: nam cum melior sit conditio possidentis, plus requiritur ad di strahendũ mřimoniũ, q̃ ad cõtrahendũ. ¶ Addit præterea hic S. Tho. quòd in hac causa, qua non crimen, sed matrimoniũ accusatur, vt aiunt Iurisconsulti, plurima inueniuntur specialia, quæ in alijs causarum speciebus non admittuntur. Potest enim esse hic unus accusator & testes, prę sertim si qui accusat non est ipse coniux; nã aliorum accusatio imaginem potiùs habet denũciationis quàm accusationis: & denunciator põt esse testis: Itẽ neq; hic iuramentũ calũniæ exigitur. Tertiò parẽtes & cognati in testimoniũ admittunť, quod in alijs causis non fit, ca. Si testes. 4. q. 3. Neq; ad amusim ordo iudiciarius ser uatur: quia denũciatione facta cõtumax põt excõmunicari lite non contestata. Et admittitur testimoniũ de auditu. Et post publicationes testiũ testes etiam alij admittuntur. ¶ Hoc tamen vltimum assertũ inter canonũ professores sunt qui nõ admittant, vt refert glossa super ca. Iurauit. de probatio. Sed illorum opinio inde pro cedit, quòd non distingunt inter sponsalia & uerum matrimonium. Hæc enim, quæ in accusatione matrimonij peculiariter, secus q̃ in alijs causis conceduntur, duo habent fundamenta. Primũ in fauorem matrimonij, ne aut quod non est legitimum, sustentetur, aut quod legitimũ est, irritetur. Et secundum fundamentũ est, ne aut in peccato fornicationis existimati coniuges persistãt, aut qui verè sunt coniuges, fidem tori non seruent. Hæc au tem in sponsalib. non habent locum, q̃a illic nullum est verum matrimoniũ: quare non est fautor matrimonij, vt spõsalia tantopere defendantur, imò melius illis esset alium statum castitatis eligere. Neq; est idem periculũ peccandi. Et iõ causa in sponsalib. tractatur, vt reliquæ forenses. Vnde in d. c. Iurauit, quia quidam iurauerant spõsalia, & alij legitimè probauerãt illorum consanguinitatẽ, dum postea voluit alius probare eosdẽ non esse consanguineos, non sunt admissi secundi testes. Quare eidẽ capitulo nõ aduersantur alia. c. Fraternitatis, & Series, de testib. vt bene ait glossa eiusdẽ c. Iurauit, quia in illo agitur de sponsalib. ad contrahendũ mřimo niũ, vbi nullũ est periculũ, licèt nõ cõtrahàtur. Sed in c. Fraternitatis, & Series, agebatur de mřimonio iã cõtracto, & iõ post publicationẽ testium propter periculum admissi sunt noui testes contrarij. Et quãuis in dicto ca. Fraternitatis, admissi fuerint propter noua capitula emergẽtia, nihilominus & propter eadem sunt admittendi, vt insinuatur in dicto cap. Series. In summa, tantus est fauor & præeminẽtia matrimonij contracti, vt semper pro illo clamãtes, aut reclamãtes sint audiendi, si non vanam aut maleuolam, sed legitimã adferant probabilitatem. ¶ Et per hæc solutum restat tertium argumentum.

S. Tho.

Accusator & testis.

Post publicatas attestationes.

Ratio. 1

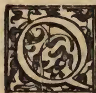
Ratio. 2

Iurauit. de probatio.

Cõcilia tio canonũ.

DISTINCTIO QVADRAGESIMASECUNDA, De cognatione spirituali, & de legali, & de secundis nuptijs.

Textus. Cap. 1.

QVo demum tractatũ coniugalis huius sacramẽti sua periodo concludamus, quẽadmodum p̃ sanguinis lineam cõsanguinitas, & per coniugalem nexum mariti & uxoris affinitas carnalis contrahitur, ita & ex sacramento baptismi & confirmationis spiritualis cognatio pullulat. Est quippe spiritualis propinquitas quædã personarum ex collatione sacramenti vel tentione statuto eccle-

siæ

siæ proueniens. Enimuerò sicut per carnalē copulam anima infunditur, ita & per collationē baptismi confertur gratia, quæ anima spiritualis est. Quare tunc homo quasi in utero ecclesiæ concipitur & gignitur, iuxta uerbum Domini. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. At verò quemadmodum baptismus sacramētum est fidei, ita & in confirmatione robur adijcitur gratiæ, ad eandem fidē publicitus propagnandā, quæ idcirco iam ueluti quædā est publica ex utero natiuitas: quod cum cæteris nō competat sacramētis, fit ut per nullum aliud cognatio contrahatur. Quod .n. Symmachus ait. Omnes, quos in præsentia suscipimus, ita nostri sunt spirituales filij, vt & ipsi, quos vel nobis suscipiētibus vel sub trinæ mersionis uocabulo mergentibus vnda baptismatis regenerauit, aliā spiritualis vinculi rationem insinuat: scilicet, quòd cum absolutionis gratia quædam sit cum deo reconciliatio, quodammodo pœnitentes fiunt spirituales sacerdotis filij. At cùm non sit regeneratio, non habet propriam cognationis spiritualis vim, quæ matrimonia vetet.

Ioan. 3. 30. q. 1. can. Oēs

¶ Effectus autem huius cognationis est si præcesserit, matrimonium subsequens non solum impedire, uerum & dirimere: si uerò nuptias iam contractas subsequatur, illas nequaquam dirimit: ueruntamen sic usum coniugalem interdicit, vt ille, qui in culpa fuerit, iure petendi debitum expolietur, tametsi innocenti reddere teneatur, vt si uir uxoris filium baptizauerit, aut ad baptismum uel confirmationem tenuerit, vt trigesima questione prima & sub titul. de cognatione spirituali, & libr. sexto multis est canonibus sancitū. Quapropter qui de industria filium uxoris suæ baptizauit, graui pęnitētia punitur vt synodus Maguntinensis ca. De eo. definit. Per catechismum uerò talis cognatio matri- Cap. 2. Syno. Magun tinen.

monium

monium dirimens non contrahitur, tametsi illam inde emergere Bonifacio visum fuerit eo.tit.lib.sexto quæ contrahendum matrimonium impediat.

Cap.4. ¶ Huius aũt cognationis tres sunt non tam gradus quàm species: scilicet, paternitas, compaternitas (vt patrum vocibus vti liceat) & fraternitas. Paternitas quippe inter baptizantem intercedit, eademque inter susceptorem & baptizatum. Compaternitas verò inter baptizantem & similiter inter susceptorem & parẽtes baptizati. Adde quòd eandem cognationem tam baptizans quàm suscipiens in suas coniuges transmitttit, vt sint pariter & baptizati matres, & eius parentum commatres, similiterque ab vxoribus trãsfertnr in viros. Fraternitas verõ inter filios baptizantis & inter filios susceptoris cum ipso duntaxat baptizato, non autem ad fratres eiusdem baptizati protẽditur. Hæc trigesima quæstione prima & secũda & extra de cognatione spirituali, & libr.6. definita sunt. At verò huiusmodi spiritualis cognatio nequaquam nisi inter eos contrahitur, qui sacramẽto fidei baptizati sunt: quare neque non baptizatus, licèt baptizet illam contrahit, neq; cum non baptizato ab eo, qui eius filium sacro fonte aut tinxerit, aut leuarit, contrahitur.

¶ Tertia demum cognatio est legalis, nempe, quæ lege per adoptionem introducta est. Cap. 4.

Hæc enim (præsertim si perfecta sit, quam abrogationem appellant per quam filius qui adoptatur in potestatem adoptantis transmittitur) matrimonium non solum impedit, verum etiam dissoluit: idque inter tres personarum sortes. Pater enim ille qui filiam adopeat non solum cum ipsa, verũ cum eius descendentibus vsq; ad quartum gradum huiusmodi contrahit cognationis uinculum. Deinde inter adoptatum filium & vxorem adoptantis, quæ illi uelut nouerca sit, pari-

que

que ratione inter adoptantem & adoptati uxorem, quæ ceu nurus eius habetur, atque hæc impedimēta perpetua sunt, ut more & usu ecclesiæ solēne est, de quibus instit. de nuptijs. §. ergo. & l. adoptiuis. ff. de ritu nuptiarum.

Cap. 5. ¶ *Tertiò denique & inter filiū adoptatum & naturales adoptantis proles, idem impedimētum intercedit non tamen perpetuum, sed quandiu naturales filij sub paterna potestate extiterint, ut ait Nicolaus Papa tertia qōne tertia, & c. unico. de cognatione legali.*

Cap. 6. ¶ *Sermo igitur de secundis nuptijs tractatum nuptiarum claudat: Nouatus quippe, Montanus, Cataphrige & Tertullianus secundas conati sunt extirpare nuptias: sed tamen contra Apostolicam veritatē. Mulier enim (ut ad Ro. 7. ait Pau.) viuente viro ligata est legi. Si autē mortuus fuerit vir soluta est lege. Quare 1. Corinth. admonet viduas, quæ abstinere non possunt, ut in domino nubāt. Nubere aūt in domino nō nisi rem honestā designat. Vnde ad Pammachiū. Hiero. Non dāno inquit bigamos, imò nec trigamos, & si dici potest octogamos. Idēq; Aug. de bono viduitatis. Et li. 2. cōtra aduersarium legis, & super epistolam ad Cor. Hæc de septē ecclesiæ sacramentis.* 31. q. 1. cā. Aperiant & canone De' ma sculū.

DISTINCTIONIS QVAdragesimæsecundæ, Quæst. 1. De cognatione spirituali.

ARTICVLVS I.

Vtrùm spiritualis cognatio sit matrimonij impedimentum.

Ractatus hic demum de impedimentis matrimonij, vt suā periodū finiat, trib. paruis qōnib. concluditur, q in hac dist. de spūali cognatione & de legati & de secūd. nuptijs disputantur. Quæritur ergo primò vtrū spiritualis cognatio impedimentū sit matrimonij. Et arguitur à parte negatiua. Nil est mrīmonij impedimentum, nisi ei fuerit contrarium: quia una quælibet res per suum cō trarium impeditur: cognatio verò spūalis non est matrimonio contraria: quia nulli eius bono aut fini repugnat: ergo non est ei impedimentum. Parris negatiuæ arg. primū.

Secundò. Vni o spiritus nō trāsit in carnē, sed mrīmonium est carnalis coniugatio, & cognatio spiritualis spirituū côiunctio, ergo hæc nō est illius impedimentū. 2. Arg.

Tertiò Ex duob. contrarijs nō idē emanat effectus: spiritualis autem cognatio dispa- 3. Arg.

disparitati cultus videtur contraria, cùm illa sit sacrorum communio, hæc verò sacramentorum discrepãtia: cultus autem disparitas impedit matrimonium: ergo cognatio spiritualis illud non impedit.

Pars affirmatiua.

¶Contrarium decernitur 30 q. 1. can. De eo. & de cognatione spirituali, per totũ.

1. Cõcl.

¶Ad quõnem tribus conclusionibus rñdetur. Prima Cognatio spiritualis, est impedimentũ matrimonij. Conclusio est, quæ determinat causa & titu. citatis, & signanter cap. Veniens. & ca ult. eod tit. Et theologa ratio est hæc. Quemadmodũ hõ per carnis propaginẽ esse accipit naturæ, ita & per sacramenta suscipit spirituale esse gratiæ: ergo sicut vinculum ex carnis propagatione contrahitur, quod est naturale homini inquantũ est res quædã naturę sic & vinculum ex sacramẽtorũ susceptione resultat, quod est ei supranaturale inquantum sit mẽbrum ecclesiæ. Ex quo fit rursum, ꝙ vt carnalis cognatio matrimonium impedit, ita & spiritualis.

Cognatio spũalis q. d.

¶Vnde cognatio spiritualis est propinquitas quædam personarum ex collatione sacramenti vel tentione proueniens ex statuto ecclesiæ. Fit enim baptizãs, ac subinde susceptor, quem patrinum appellant, spiritualis baptizati pater: quæ quidẽ cognatio spiritualis est. Adiecimus autem, ex statuto ecclesiæ, ad significandum non modò, quòd hmõi cognatio per decretũ ecclesiæ est impedimentũ (nam & hoc quibusdam ẽt gradib. consanguinitatis & affinitatis conuenit) verùm & ad admonẽdum, ꝙ eadem ipsa spiritualis cognatio non habet fundamentũ in natura, vt cognatio carnalis, quæ per carnalẽ generationẽ contrahitur, sed in ecclesiæ statuto, per quod baptizans, & suscipiens seu tenens patres spirituales declarantur, eo ꝙ per sacrm gratia infunditur, quæ animæ vitã tribuit æternã, iuxta verbũ Christi, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non põt introire in regnũ Dei.

Cognatio spũalis solũ ex statuto ecclesiæ.

¶Ex quo subsequitur, hanc spiritualẽ cognationem ante legem euangelicam non viguisse, sed ex lege euãgelica, cuius sacramenta gratiam cõferunt, ortum ducere. Nam etsi in circuncisione gratia conferretur: tamen quia non cõferebatur ratione sacramenti, sed fidei, nulla contrahebatur cognatio Solet inter baptizãtem & suscipientem sic non ineptè distingui, ꝙ baptizans sic sicut pater generans, & susceptor sicut mater, quæ nomine ecclesiæ suo gremio baptizatũ suscipit quanuis vterque sit ecclesiæ minister: nam & vnus nomine ecclesiæ fidem exigit à baptizato, & alter pro baptizato illam pollicetur.

Cognatio spũa lis post legẽ euangel.

¶Si autem roges, quale hoc sit impedimẽtum, vtrùm matrimoniũ duntaxat impediens contrahendũ, an verò contractũ ẽt dirimẽs? Per distinctionẽ rñdetur. Etenim videndũ est, vtrũ eiusmodi cognatio matrimonio antecedat, an verò ipsum subsequatur. Et ideo statuitur secunda conclusio huius articuli: si talis cognatio matrimonio antecedat, ipsum impedit ac dirimit, veluti si esset cognatio carnalis. Si verò ante talem cognationem mrimoniũ fuerit contractũ, nullatenus per illũ subsequentem dirimitur. cap. Si vir. de cognatio. spirituali. & can. Dictũ, & Ad limina. 30. q. 1. Vbi aũt eod. cap. Si vir. dicitur, generaliter fuisse statutum, vt debeant separari, allusio fit ad can. Peruenit, ead. cau. & q. vbi hoc videtur constitui. Hoc tamẽ art. seq. repetendum est. Persistendũ enim ęst in illa generali regula, quòd matrimoniũ semel legitimè initum nunquàm dirimitur quoad vinculum, nisi Christianismi religionis gratia, modis supra expositis.

Cognatio spũalis, an dirimat mrimonium.

2. Cõcl.

Regula generalis.

¶At verò in hoc casu de vsu matrimonij distinguendũ est, ut tertia hæc subiungatẽ conclusio. Vbi hmõi spũalis cognatio causa necessitatis, aut ꝓ inculpabilẽ ignorantiã fuerit inducta, nequaquã coniugalem vsum aut in petendo, aut in reddẽdo interdicit. Si verò fuerit aut extra casum necessitatis, aut ex ignorantia culpabili contracta, impedit eum, cuius culpa inducta fuerit, ne debitũ petere valeat: tenetur tñ semper exactum reddere, quia culpa eius nõ est cur alteri coniugi noceat. Igitur si quis, exẽpli gratia, suę coniugis filiũ tempore necessitatis baptizauerit, licèt cognationẽ spiritualẽ cum ea subinde contraxerit, põt tamen & debitum petere & reddere: quia necessitas, vt caret lege, ita & à pęna legis excusat Et eadem est ratio si quis suum, vxorisque suæ filium facta sufficienti diligentia putans non esse suũ baptizauerit. Quòd verò dum citra necessitatem

3. Cõcl.

Ignorãtia an excuset.

tatem sciens ac prudens eum baptizauerit, aut per ignorãtiam crassam, quę sciẽtiæ æquipollet tunc debitum à sua coniuge exigere nequeat, licèt, vt ait Durand. non sit expressum in iure, colligitur tñ ex capitulis supra citatis: nam capit. Si vir habetur, ꝙ debitũ alteri subtrahi nõ debet, vbi insinuatur, ꝙ exigere nequeat. Itẽ colligitur ex finali verbo, ꝙ illi fraus vel dolus patrocinari non debet. Et idem insinuatur altero cano. De eo. Et est simile de coniuge, qui incestum cũ consanguinea alterius coniugis cõmittit, is enim iure petendi priuatur, ab obligatione tamẽ reddendi non absoluitur, vt cap. 1. & reliquis, de eo qui cognouit cõsang. vxor.

Dubiũ. ¶Dubium tamen hic profectò potest cuilibet in animum subrepere, vtrùm qui in extrema necessitate paruulum morti proximum absq; solennitate baptizat, talem cum matre affinitatem spiritualẽ contrahat, quæ matrimoniũ cũ ipsa impediat, & contractum dirimat. Et ratio dubitãdi

Partis negatiuæ argum. 1. est, quòd sicut extrema necessitas post cõtractum matrimonium baptizantem excusat, vt liberè possit à sua vxore debitũ petere, ꝓfectò ratio persuadere videtur, vt eadem necessitas ius nõ adimat baptizanti contrahendi cum matre baptizati. Nam cùm ius petendi debitum ex cõtractu matrimonij oriatˀ, videtur necessitas quæ ius exigendi non tollit, neq; facultatem cõtrahendi auferre.

2. Arg. Et confirmatur hoc hominem priuare iure contrahendi matrimonium cum aliqua, molestum grauamen est: ergo si propter baptismũ in extrema necessitate collatũ illud onus baptizanti imponeretur, multi illud officium recusarent, atq; adeò periculum paruulis extrema patientibus crearetur, vt absque baptismo perirent.

3. Arg. ¶Et tertiò arguitˀ. Baptizare in extrema necessitate iure diuino oẽs obligantur: ergo ecclesia non potuit, aut saltem non

4. Arg. debuit hoc detrimẽtum illis offerre qui munus illud obirent. Enimuerò quando solenniter baptizatˀ, sacerdotes, qui sacramentũ administrant, vltrò ordines susceperunt, & susceptores sua sponte ad illud se officium offerunt: quare non est mirũ si cognationem illam spiritualem cõtrahant, sed quòd illi, qui ex necessitate iuri diuino obtemperant, illud patiãtur incõ-

modum durum apparet. ¶Profectò rationes non sunt contemnendæ. Et quidã ex

Snia autoris. Iurisconsultis, quos refert Paluda. aiunt, de hoc esse Papam consulendum. At verò in his, quæ ex mero statuto ecclesiæ pendent, non est tanta vsurpanda licentia, vt ex similitudinibus aut coniecturis in re tanti momenti iudicium sumatur. Et iõ dicẽdum, quòd eiusmodi baptismus causa est spiritualis cognationis. Nam cano-

1. Arg. nes absq; vlla exceptione aiunt baptizantem & susceptorẽ cognationem cõtrahere cum baptizato. Ex baptismus in extrema necessitate verè sacrm est. Et ideo cũ

2. Arg. postea in ecclesia adhibentur sacramentalia, non contrahitur cognatio, vt illico repetemus: quare nisi priùs in baptismate nasceretur, nunquàm oriretur. Verun tamen, quia illic non celebratur solenniter sacramentum, nõ planè affirmarem, quòd si quis puerum teneret, cui alter aquam infunderet, tenẽs ille cognationẽ cõntraheret, quia ubi non est solennitas, non dicitur propriè susceptor.

Solu. obiectionum. ¶Vnde ad obiectorum primum respõdetur, quòd cùm post cõtractum matrimonium ius iam sit quæsitum ad petendũ debitum, consentaneũ rationi est, vt cùm adest necessitas, coniux illo iure non denudetur: secùs autem ante contractum, vbi nondum ius vllũ acquisitũ est. Et ad ẜm rñdetur, cognationem in extrema necessitate contractã non propriè dici grauamen, sed potius ius amicitiæ, q̃ cum baptizato & parentib. eius cõtrahitur. Et iõ quanuis iure diuino vnus quilibet teneatur baptizare, nihilominus ecclesia potuit rõne amicitiæ prolatandæ statuere, ut matrimoniũ nõ cum illis, sed cu alijs iniret. Nihilominus profectò adiecerim, qđ si sancta ecclesia casum illum extremę necessitatis exciperet, vt eiusmodi matrimonia non impediret, vel saltẽ non dirimeret, fortasse nihil aliud q̃ operæpretium faceret. Neq; si episcopus dispensaret, dum facillimus nõ esset ad curiã trãsitus, vllum (ni fallor) subesset periculũ.

Sol. 1. argum. ¶Ad primum igitur capitalium argumentum respondetur, quod quanuis cognatio spiritualis propagationem nõ impediat carnalem, neque verò cohabitationem domesticam, qui sunt mattimonij fines, decurtat tamen amicitiæ ampli-

tudinem: nam cùm ipsa per se sit sufficiēs amicitiæ nexus, impedit, vt per matrimonia eadem amicitiæ iura ad alios profundantur. ¶ Ad secundùm rñdetur, q in matrimonio non tantùm coniunctio inest corporalis, verùm & spiritualis, & ideo quanuis cognatio spiritualis non trāseat in carnalem, nihilominus impedit matrimonium: quia expedit, vt spiritualis coniunctio ad alios, qui non sunt illo modò

Sol. 3. argum. coniuncti, dilatetur. ¶ Ad tertium quoq; rñdetur, minimè repugnare, vt duo contraria eidem tertio diuersis rationib. aduersentur, sicut magnum & paruū per duo extrema opponuntur æquali. Qua vtiq; tōne & cultus disparitas & cognatio mrimonio aduersant: illa quidē, quia plus distat, hæc verò quia plus appropinquat, q̄ tō mrimonij cōtrahēdi pmittit.

ARTICVLVS II.

Vtrum per solum baptismum spiritualis cognatio contrahatur.

Ostquam constitutum est cognationē spiritualē obstaculū matrimonio opponere, cōsequens est, vt exploremus, per quid cōtrahitur, vtrùm per solū baptismū. Et arguitur à parte affirmatiua, ex proportione corporalis ad spūalē cognationē. Cognatio corporalis per solam carnis generationē contrahitur, sed inter sacramenta solus baptismus formā habet generationis, ergo per ipsum solū cognatio spiritualis exurgit.

Partis affirmatiuæ argum. 1.

2. Arg. ¶ Secundò. Si ex alio sacro à baptismo spiritualis pullularet cognatio, maximè, vt refertur, ex confirmatione, sed hoc non: quia potissimùm id accideret, ppter characterem, qui illic imprimitur, sed tunc similiter deberet ex datione sacrorum ordinum oriri, quod est falsum, ergo ex solo baptismo talis cognatio exurgit.

Pars negatiua. ¶ In contrarium autem est textus Bonifacij octaui c. 1. de cognatio. spūali. lib. 6.

1. opin. ¶ De ista quæstione, vt hic D. Tho. refert, tres fuerunt opiniones. Quidam enim dixerunt, quòd spiritualis regeneratio sicut per septiformem spiritus sancti gratiam datur, ita per septem efficitur, incipiendo à primo pabulo salis sacramenti vsque ad cōfirmationem per episcopum factam, & per quodlibet eorum spiritualis, cognatio contrahitur. Pabulum salis notatur, dum inter catechizandum catechumenū, sal eius ori apponitur. Et hęc opinio refertur can. Peruenit. 30. q. 1. Sed reuera nunquā creditur in vniuersali ecclesia illud fuisse vsu & more receptum: quia neque vlla id ratio permittit. Enimuerò cùm à generatione carnali ad spiritualem ducere exēplum oporteat, sicut consanguinitas non nisi ex generatione enascitur, ita neque spiritualis filiatio nisi per generationem spiritualē, quæ quidem non nisi per sacramentū fit, vbi grā animæ viuificatrix confertur: cùm ergo illa, quæ baptismum antecedunt, nō sunt sacramentū, sed sacramentalia, fit ut per illa nulla contrahatur spiritualis cognatio. Glossandus ergo vtcunque canon ille est, non quòd sigillatim per illos cathechismos contrahatur cognatio, sed cōplexim, vt per omnia simul, si tamen vsque ad baptismum fuerit peruentū, talis oriatur cognatio. Similiter & aliud quod co. can. Peruenit. institutū apparet, q si maritus filiū vxoris suæ, vel à se genitū, vel ab alio viro, vel si vxor filiū mariti sui baptizauerit, separētur, nunquam receptū est, vt cap. Si uir. de cognatio spiritua. ait Alex. 3. Quare Magister sent. ait, vel illud solùm ad terrorē dictū esse, vel intelligendū fore, qñ cognatio illa mrimoniū antecessit. ¶ Alij deinde dixerunt, q cognatio contrahatur per tria. s. per baptismū, & per catechismum, & per sacrm confirmationis. Sed isti, vt ait S. Tho. propriam vocem ignorarunt, connumerantes catechismum inter sacramenta.

Opi reprobat.

Ratio.

Ca. Peruenit. 30. q. 1.

2. opin.

¶ Ad quæstionem ergo vnica cōclusione respondetur. Cognatio spiritualis duntaxat per duo sacramenta baptismi & confirmationis cōtrahitur, vt can. citato Bonifacius. 8. ait. Et quidē de baptismo plures sunt canones, vt citati, & alij. 30. q. 1. & de cognatio. spirituali. Sed de cōfirmatione extat ead. cau. & q. can. Si quis filiastrum suum vel filiastram ante episcopū tenuerit ad confirmationem, separet ab vxore, & nunquam aliam accipiat. Intelligitur autem si tenuerit ante matrimonium, sed si post, solùm impeditur ab

Conclusio.

exactione

exactione debiti Ratio verò conclusionis est hæc. Cognatio spiritualis per generationem spiritualem succrescit: generatio autem spiritualis per baptismũ fit, & per confirmationem confirmatur: confirmatio.n. ut dist. 7. explicuimus, nihil aliud est quàm augmentatio quædam baptismalis gratiæ: per baptismum.n. recipitur esse spirituale, & per confirmationem irroboratur Christianus ad publicã fidei defensionem, sicut per generationẽ fit homo, & p quantitatis augmentũ ualidus homo. Alijs uerbis eandem ueritatẽ D. Th. in præsentia & Ricardus explicãt dicẽtes, q sicut in generatione naturali præcedunt dispositiones, & subsequitur generatio, quam tandem consequitur natiuitas, ita in spirituali antecedunt catechismi, qui sunt præparamenta; & subsequitur baptismus, ac demum cõsequitur confirmatio, quæ est uelut natiuitas, per quam homo publicitus exponitur ad defendendam fidem. Et ideo sicut duplex est natiuitas: s. in utero, & ex utero: ita generatio per baptisma est natiuitas in utero, qua s. homo in utero ecclesiæ concipitur quasi ab ipsa fouendus, iuxta uerbum Christi, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto. Sed tamen per confirmationem exponitur tam homo extra uterum quasi fide irroboratus, ut publicitus confessionem Christi tueatur, in ambobus assignãtur susceptores. ¶ Atque hinc consequitur ratio, quare per nullum aliud sacramentorum huiusmodi cognatio contrahatur. Ratio enim est, quòd aliorum nullum censetur generatio, sed vel alimẽtatio, vt eucharistia, vel sanatio & recõciliatio, ut pœnitentia &c.

¶ Quòd si canonem, Omnes. 30. q. 1. obijcias, ubi Symmachus Papa ait, Omnes quos in pœnitentia suscipimus, ita nostri sunt spirituales filij, vt & ipsi, quos vel nobis suscipiẽtibus, uel sub trinę mersionis uocabulo mergentibus unda sacri baptismatis regenerauit. Respondetur, quòd pœnitentes non dicuntur ea ratione sacerdotis filij, ut cognatio illa matrimonium baptizati cum filia sacerdotis impediat: alioqui eius filij cum nullo de tota parœcia possent contrahere. Sed dicuntur filij spirituales, quia per doctrinam, & monita atque administrationem sacramenti reconciliat eos Deo, quod quandam gerit cum spirituali genitura similitudinem. Illud autem Symmachus ob id induxit, ut duos subinde canones appẽderet, quibus cauere sacerdotib. & deinde episcopis iubet, ne secum illis, quas à peccatis absoluerint, carnaliter commisceãt, esset enim graue sacrilegium. Et ait hic D. Tho. tantum esse peccatum, quantum si eum filijs spiritualibus deliuqueret: quod utrum verum sit nescio: potest enim ex circunstantijs esse tam graue, imò grauius, præsertim si ex confessione sacerdos nactus esset ansam complicandi se cum filia pœnitenti. Attamen illa species peccati spiritualis incestus qui committitur inter cognatos spirituales, non committitur nisi cum illis, qnos uel sacerdos uel alius baptizauit uel leuauit de fonte.

¶ Aliud argumentum ex illo uerbo Pauli. 2 Cor. 13. existit, In Christo Iesu per euãgelium ego uos genui: vbi docet per prædicationem euangelij prædicatores fieri patres spirituales, & per pastoralem curã. Sed facilè respondetur, quòd dicuntur patres per metaphoram: quia cõferunt subditis tria, quæ secundùm Philosophum. 8. Ethic. natis impendũt patres. s. esse per gratiam sacramẽtorũ, & nutrimentũ per doctrinæ pabulum, & instructionẽ per legũ lationẽ, Non tñ hoc sufficit ad contrahendam cognationẽ spiritualẽ, sed sola collatio gratiæ per modum generationis, qua anima spiritualis infunditur aut corroboratur. ¶ Vrgentius tñ argumẽtum imminet ex decreto Bonifacij 8. Per catechismum. de cognatio. spiritua. libr 6 ubi ait, Per catechismum, qui præcedit baptismũ contrahendum matrimonium impediri. Adhoc autem duo respõdentur. Primum illud non asseruisse nisi quia id sibi uisus est ex decreto Clementis. 3. euidenter collegisse: & tamen in collectione non est tãta euidentia. Verba enim Clementis capi. Contracto. extra eo. titul sunt hæc, Quod etsi constaret, quòd uxor Petri filium eiusdem ante matrimonium in catechismo tenuisset, uix contrahendo matrimonio impedimentum afferret. Ex hoc ergo, quum ait, uix afferret, colligit Bonifactus Clementum sensisse, quòd tale impedimentum afferret: cùm tamen eius uera potiùs sint dubitantis, quàm quidpiam asserentis. Secundò respondetur,

Ratio. / Ricard. / Ratio. / Obiect. / Solutio. / Canon. Omnes. 30. q. 1. / Aliud argumẽtum. / Obiect. alia. / Solutio. 1. / Solutio. 3.

ut ait hic Sanctus Thomas, quòd secundū, aliquos ex catechismo contrahitur aliq̃d debilius quàm cognatio: videlicet, quod impediat matrimonium contrahendum. (Et hoc est quod Bonifacius ex Clemente colligit) non tamen dirimit contractū. Et ducitur exemplum de sponsalibus: nã sicut ex illis, quia non sunt verè matrimoniū, sed eius præparatio, non nascitur affinitas, quæ matrimoniū dirimat, sed sola publica honestas, quæ impediat cõtrahendum, ita ex catechismo, q̃a est dispositio baptismi, contrahitur non cognatio prorsus, sed debilius quiddã. Sed profectò, nescio an hoc vsu iam obseruetur.

Simile.

¶Ex his prudētissimus quisq; colligat quo tẽporis articulo cognatio hæc spiritualis contrahatur. Putat.n. vulgus, ꝙ qui ducũt infantem, eumq; in ecclesiam comitant, patrini, quos ipsi nominãt, existant, cùm tñ non solùm hoc falsum sit, verùm neq; qui illum ad valuas ecclesiæ vel super fontem ad catechismos & exorcismos, & vnctiones tenet vllam cõtrahit cognationē: quia nec sacerdos illam contrahit, saltem quæ matrimonium dirimat. Quare si contingeret, vt Petus baptizandum ad oes illas cæremonias teneret, sed illo articulo, quo baptizandus est, alter infantem acciperet, qui eũ dum aqua infunditur, teneret, uel de fonte leuaret, solus ille secũdus cognationem cõtraheret, Petrus verò minimè. Cõtrahitur ergo tũc propriè cognatio hæc cùm quis infantem tenet dũ sacerdos aquam suffundit, vel tunc cùm illum de manibus sacerdotis dum illum emersit suscipit. Ille verò qui postea de manibus susceptoris accipit & inuoluit, minimè. Et idem est de confirmatione dicendum: ille enim solus, qui tenet puerum dum ab episcopo ungitur, iuxta tenorem cap. citati, Si quis filiastrum. contrahit cõsanguinitatem. ¶Syluest. verb. Matrimo. 8. q. 7 §. 13. multa ꝓdigit verba de istis tactibus, quibus contrahitur cognatio, an scilicet, sufficiat tangere puerum vel lintreamina. Attamen vbi res rationibus definitur, non opus est opinionibus. Re uera tangere vel vestes uel puerum ipsum etiam ea intentione, ut cõtrahatur affinitas minimè sufficit. Nam solent fœminæ esse auidæ, vt dicantur commatres, & ideo tangunt puerum: & tamen ridiculum est dicere, quod

Quãdo cognatio spiritualis cõtrahatur.

Nota.

Sentẽtia autoris.

Syluest.

Sentẽtia autoris.

tangere digito aut manu sufficiat: requiritur.n. quòd sic eum quis tãgat, ut teneat vel leuet ex sacro fonte: illud.n. est esse susceptorem. Nec refert, an teneat vestitũ tactis vestibus, an nudium. Imò si eum teneret in disco argẽteo honoris gratia satis esset. Quapropter si multi ea intẽtione, non dico tangant, sed teneant, omnes contrahunt cum baptizato consanguinitatẽ, ut habetur c. Quãuis de cogna. spiri. in 6. licet peccatũ sit plures esse susceptores: quia probibitum est, de consecratio. dist. 4. can. Non plures. Nisi consuetudo patriæ excusaret, uel honoris gratia fiat. Imò nisi ex cõtemptu legis id fieret, fortasse nunq̃ esse mortale: quia non tanti illa prohibitio refert, sed solùm ne impedimenta matrimonij multiplicẽtur. ¶Hinc fit, ꝙ si quis adultus baptizetur aut cõfirmetur, necesse est quo cognatio cõtrahatur à suscipiente, vt baptizãdũ teneat ad baptismum sicuti & confirmandũ: quanuis cùm illa tentio cæremonia sit, & adultus per se stare possit, satis est assistat quasi in in suam curam suscipiẽs. Tametsi tutius sit, vt manu teneat. Ex quo fit rursus, ꝙ nec rñdere ad catechismos & exorcismos ad cognationẽ sat est, neq; verò requiritur, sed sufficit suscipere vt nomen susceptoris admonet. ¶Atque ex his tãdem colligitur, ꝙ si infans domi ob necessitatem baptizatus fuerit, dũ postea in ecclesia hæ sacramentales cæremoniæ adhibentur, nulla contrahitur cognatio. Neque si uel errore, uel de industria iteraretur baptizatio, cõtraheretur: quia illud scd'm non esset sacramentũ. ¶Sunt multi iuris canonici ꝓfessores, qui cõtrariũ putant, dicentes illud esse sacramentũ: nã aliàs non diceretur iterari. Sed isti diuinam sacramenti rõnem non penetrãt: nã baptizatus aut confirmatus non est materia simile sacramenti iterũ suscipiẽdi. Sed dicitur iterari, quãtũ est de intentione re baptizantis aut reordinantis: quia tentãs quod facere nequit, iniuriã irrogat sacramẽto. Imò quãuis sub cõditione, si nõ est baptizatus, baptizetur: si re uera erat baptizatus, licèt baptizans excusetur à culpa, re uera nullam contrahit cognationẽ, sed ꝓp dubium ab ecclesia præsumitur cõtraxisse. Quapropter si postmodum constaret illum fuisse priùs baptizatum, pronũciaretur cognationẽ nõ fuisse cõtractã.

Nota.

Susceptores plures contrahunt cognationem.

Quãdo adultus baptizatur.

¶Con-

Cognatio spūalis non cōtrahitur per ꝓcuratorem. ¶ Consueuit autem inter magnates, præcipuè inter principes & reges, ut absentes contendant esse susceptores per procuratores uel nuncios, quos ad id muneris delegant. quæritur ergo an tales principes uerè cognationem contrahant. De quo Sylue. uerb. Matrimo. 8. q. 7. §. 14. mulios suo more utrinq; citat. At uerò cùm hæc impedimēta potius in re dubia restringēda sint, quàm amplianda, credendum est nullam cognationem contrahere: præsertim cùm ratio huic parti longè plus faueat. Illa. n. quæ per consensum & ratihabitionem transigi pñt, nil obstat quominus per procuratorē confici valeant, quales sunt forenses causæ, ad quas agendas procuratores substituuntur. Et eadem ratione pōt matrimonium per procuratorem contrahi, ca. fi. de procura. lib. 6. quia solus consensus ad id sufficit, qui quidem per procuratorē aut literas, ut diximus, explicari potest. Ea autem, quæ in actione personali sua pte natura consistunt, nequeunt per procuratorem fieri. Qua utique ratione dist. 18. diximus, per literas, uel ꝑ procuratorē neminem posse confiteri, aut sacramentaliter absolui: cùm ergo susceptoris officium in actione personali consistat, quæ est tenere & suscipere baptizatum: re uera nemo per procuratorem ualet esse susceptor, ut cognationem ipse contrahat. Sed sunt illæ cæremoniæ, quæ ad colendam pacem & amicitiam fieri consueuerunt. Quare tunc procurator ille delegatus, est uere susceptor cognationem contrahens. Sicuti si Papa officium cōfirmandi simplici presbytero committeret, tunc non Papa, sed ille presbyter esset confirmator.

Quæ ꝑ ꝓcuratorē agi nequeunt.

Nota.

¶ Simili de causa neque tota ciuitas, uel collegium potest esse susceptor, sed ille, quem ad id muneris delegaret.

Vniuersitas an possit quē leuare.

¶ Ad primum igitur argumētum iam responsum est, quod quanuis propriè regeneratio in baptismate fiat, nihilominus confirmatio est quędam baptismatis irroboratio, & quasi quędam natiuitas ex utero ad publicam fidei confessionem.

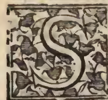
Solutio 1. Arg.

¶ Et per eandem solutionem diluitur secundum argumentum. Non enim ratione solius characteris est cognationis causa, sed quia est quædam generationis confirmatio & natiuitas.

Solutio 2. Arg.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm cognatio spiritualis dūtaxat inter baptizantem & baptizatū cōtrahatur.

Subsequitur tandē, ut de ꝑsonis dicamus, inter quas hæc spiritualis cognatio intercedit. Quærit argo, utrū solùm inter baptizantem & baptizatum cōtrahatur. Et arguit à parte affirmatiua. Si inter alios cōtraheretur, id maximè inter suscipientem & baptizatum, ut dictū est: hoc autem nullam ex cognatione carnali similitudinem ducit: quippe quæ non nisi ab illo cuius semine proles gignitur, deriuat: ex parte nanque natum suscipientis infantem nulla contrahitur: ergo neque susceptor spiritualem ullam contrahit.

Partis affirmatiuæ argum. 1.

¶ Secundò. Si susceptor illam contraheret à viro transmitteretur in vxorem, vt fert, & ab vxore in virum, vt sit Petrus esset susceptor, eius vxor fieret cognata baptizato: huius tamen falsitas inde videtur colligi, quòd cùm coniunctio, quæ est inter virum & vxorem, sit carnalis, cognatio verò sacramentalis sit spiritualis: carnalis verò & spiritualis sint res disparatæ: non uidetur per carnalem spiritualis transmitti. 2. Arg.

¶ Tertio. Si præter baptizantem alij quoq; affinitatem cōtraherent, id etiam filijs baptizantis & susceptoris contingeret, vt à parentibus traduceretur in filios. hoc autem falsum apparet, tū quòd alioqui gradus in hac cognatione distinguerentur: quia persona generata, vt dictum est, mutat gradum, tum etiam quia eadem ratione transfunderetur ad patrem & fratrem: nam sicut filius patrem, ita frater fratrem primo gradu cōsanguinitatis attingit: cōsequens tamē est falsum: quia non tātùm extenditur: ergo solus baptizans est qui cum baptizate cognationem contrahit. 3. Arg.

¶ In contrarium tamen est, quòd bona spiritualia plus sunt quàm corporalia effusa: consanguinitas autem corporalis transit ad filios, & per affinitatem ad uxores: ergo & spiritualis cognatio.

Pars negatiua.

¶ Tres per ista proposita argumenta designantur cognationis spiritualis species, quas

Deci. ar art.

quas presenti articulo explicare operæpretium est. Istæ autem species sunt, paternitas, compaternitas (vt aiunt) & fraternitas. Et ideo ad quæstionem tribus conclusionibus respondetur Prima. Inter baptizantem & similiter inter susceptorem & baptizatum contrahitur spiritualis paternitas impediés dirimensq; matrimoniũ, vt patet can. De eo. & can. Nosse. 30. q. 1. & 33. q. 2. can. si quis cum matre. & alijs eo. tit. de cogna. spiritua, & cap. 1. eo. tit. in 6. Probatur exemplo carnalis generationis. Enimuerò quemadmodum homo naturaliter ex parte nascitur & matre, ita & spiritualiter per sacramentum in baptismo nascitur filius, Dei tanquã patris, & ecclesiæ tanquam matris, quæ in suo gremio eũ suscipit minister aũt, qui nomine Dei eius vice functus baptizat, gerit personã patris, susceptor verò personã matris, q̃ eum ad fouẽdum, educandum & instruẽdum suscipit. Non negatur, quinetiam baptizans sit ecclesię minister, sed tamẽ quia illa potestas, qua gratia confertur, à Deo collata est sacramento, quod administrat, dicitur gerere personam patris.

1. Cõcl.

Rõ conclusionis.

¶ Et per hoc soluitur primũ argumentũ: nõ enim in generatione naturali filius solius patris dicitur semen ministrantis, sed etiam matris ipsum cõcipientis, cuius typũ in spirituali generatione susceptor gerit. ¶ Quòd si rursus arguas. Catechismus, vt dictum est, nempe eruditio catechumeni non sufficit ad cõtrahendam cognationem, sed susceptoris officiũ non est aliud, quàm filium spiritualem catechismis erudire, & ideo apud Dionysium appellatur ἀνάδοχος: ergo ille non cõtrahit paternitatem. Negatur minor, nam etsi officium susceptoris sit erudire, non tamen ob id colligit paternitatem, sed quia suscipit curam tanquam mater: ἀνάδοχος enim idẽ est quod fidei iussor. De officio autem & functione susceptoris supra dist. 4. arti. 5. 5. dictum est.

Solutio 1. arg.

Obiect.

Dilutio

¶ Perplexior autem ambiguitas est, vtrũ ille, qui nondum baptizatus est, alium baptizet, uel de sacro fonte leuet. consanguinitatem contrahat. Est enim glossa cano. In baptismate. de consecr. dist. 4. quæ sub distinctione respondes dicens, baptizantẽ contrahere cognationem, susceptorẽ uerò nõ item. Quam glossam sequunt summa angelica, & summa Roscella. Est tamẽ glossa nulla rõne fulcita. Quapropter D. Th. Ricardus & theologi oẽs ueritatẽ meditati, negatiue de ambob. rñdent. Nam in primis infidelis susceptor esse nõ põt: quia qui non est Christianæ eruditus, curam erudiẽdi Christiani suscipere nõ ualet: at uerò licẽt baptizare queat, cognatus tñ esse nequit spiritualis: cognatio siquidẽ hęc fundamentũ habet in fide, imò & in sacro fidei: nam sicut qui nondũ carnaliter natus est nulli põt esse aut pater, aut cognatus, ita qui nõdum baptismate regeneratus est, pater aut cognatus spiritualis esse nequit. Quare licẽt catechumenus baptizet, nullã acquirit cognationẽ: ꝙ si nulla ante baptismũ contrahitur, fit ut neq; si postmodũ illa baptizans cõuertatur, illam contrahat, quia quod à principio nullum fuit, conualescere nequit.

Non baptizat, an possit eẽ susceptor

Sñia auctoris.

¶ Ex quo fit ꝙ si baptizatus quanuis non confirmatus teneat eum, qui confirmat, uerè contrahit cognationẽ, quia est Christianus, & iõ capax cognationis spiritualis, & pariter hæreticus, quia hẽt characterẽ Christiani. ¶ Secunda conclusio. Cõpaternitas duobus modis contrahitur: scilicet, inter baptizantẽ similiter & inter susceptorẽ & baptizati parẽtes: prætereà inter baptizatũ & cõiuges baptizantis & susceptoris, & idẽ est de confirmatione. Itaque radix & centrũ cognationis spiritualis est habitudo baptizantis & suscipiẽtis ad baptizatũ, & inde trãsferẽ cognatio in parentes baptizati, ut sint baptizantis & susceptoris spirituales affines. Et rõ huius est, ꝙ cum baptizans & susceptor sint patres spirituales baptizati, & qui eum genuerũt, sint patres carnales, fit ut inter se sint cõpatres: id est, simul patres eiusdem filij diuersis rõnib. Et similiter baptizans, & susceptor eandem cognationẽ transferunt in suas coniuges, vt pari rõne sint baptizati affines. Cuius rõ est, quod cũ maritus & vxor sint vna caro, affinitatẽ quam vnus contrahit cum baptizato, contrahit & alter. Affinitatẽ, inquã, qm etsi oẽs tres species inter canonum professores generali nomine dicantur cognatio: tñ ꝓpriè cognatio, utpote quæ à nascendo dicitur, inter patres spirituales: scilicet, baptizantem uel susceptorem & baptizatum consistit: sed mediante baptizato, eius parentes

Non cõfirmat an possit tenere cõfirmandũ.

2. Cõcl.

Stipes huius cognationis.

Ratio.

tes

tes efficiuntur baptizantis & susceptoris affines. Et ideo significāter ait S. Tho. hoc fieri per modum cuiusdā affinitatis: sicut in cognatione carnali cōsanguinei vxoris efficiuntur affines mariti. De vtroque affinitatis modo hr̄ eo.c.1. de cog. spir. li.6.

Casus cap. Martinus. Et de primo rursum cap. Super eo. & cap. Veniens. de cogn. spir. De secūdo est casus c. Martinus. eo. ti. vbi habetur, ꝙ Lotarius quidam Thebergæ maritus Martini filiū de fonte leuauerat, deīde Lothario defuncto Martinus tentauit cum eadē Theberga contrahere, & tamen non fuit permissus: qm̄ Lotharius transmiserat cognationem Martini in Thebergam. Idē casus habetur can. Sciscitatur. 30.q.4. qui est Nicolai. vbi quidā, cuius vxor filiū Bertę de fonte leuauerat, prohibitus est cū eadem Berta matrimoniū cōtrahere: & ibi hr̄, ꝙ nō potuit duas cōmatres successiuè sibi matrimonio cōiungere. Et idem hr̄ in conci. Chalcedonen. ibid. can. Si pr̄. Contrariū tn̄ definiri vr̄ ibid. can. Post vxoris. vbi refert, ꝙ post vxoris obitū cum cōmatre vxoris liceat matrimoniū contrahere. Quos quidem canones illic Gratianus sic cōciliare meditatus est, ꝙ si Petrus postq̄ vxor sua cōmater facta est alterius mulieris, eandē vxorem cognouerit, non poterit postea vxore orbatus cū illa cōmatre cōtrahere iuxta decretū Nicolai & Calcedonēsis synodi. Si verò vxorē post non cognouerit, poterit illam cōmatrem ducere. At verò Gratianus hoc loco, vt ait glossa, hallucinatus est, nec rei punctum tetigit. ¶ Est ergo oculatè hic cum D.Tho. adnotandum, ꝙ siquis cognationē spiritualē nō ꝑ actū propriū sed ꝑ alienū cōtrahat, illā cognationē minimè in suam vxorē transfert. vt si Petrus leuauit de fonte vel baptizauit filium Pauli qui non erat filius vxoris eiusdem Pauli, tunc vxor Pauli non fit affinis Petri, q̄a Paulus non ꝑ se cōtraxerat cū Petro cognationē, sed ꝑ actū Petri. Secùs si fuisset filius vxoris Pauli, q̄a tunc pariter vxor & maritus cōtraherent eandem affinitatem. At verò si Paulus baptizaret vel leuaret de fonte filium Petri, tūc quia ꝑ proprium actum contraheret cognationem cū Petro, eandē transfunderet in suā vxorem .s. Pauli, vt esset affinis eidem Petro. Transfertur.n. actio, sed non passio.

Conciliatio Gratiani.

Gratianus hallucinatus.

Regula generalis S. Thomę

Versiculi. Qua de re versus hi circunferuntur. Quæ mihi uel cuius mea natum fonte leuauit. Hæc mea cōmater fieri mea non valet vxor. Hoc est, mulier quæ vel mihi natum, putà meū filium, leuauit de fonte, vel cuius natum mea leuauit, sic fit mea cōmater, vt nequeat fieri mea vxor, Sed mea dicatur, quæ carne me sociatur, Et sequitur. Si qua meæ natū non ex me fonte leuauit, Hanc post fata meæ non inde vetabor habere, Hoc est, Si qua mulier natum vxoris meæ, quē non ex me genuit, fonte leuauit, post fata: idest, post obitum uxoris meæ, non vetabor illam ducere: quia nō est affinis mea. Igitur canō Nicolai, & Calcedonensis, intelligunt in secundo casu, ꝙ nullus contrahat cū cōmatre vxoris suæ defunctæ: si tn̄ vxor illa ꝑ actum propriū facta est, cōmater alterius durante matrimonio cū illo viro. Vel si altera facta fuit Petro cōmater, q̄a leuauit filium suum de fonte. Sed canon, Post vxoris loquitur qn̄ vxor Petri erat cōmater alterius fœminę, q̄ non erat cōmater Petri: quia .s. illa fęmina leuauerat de fonte filium vxoris Petri ex alio marito. Et idem hr̄ in conci. Triburiensi canon. Qui spiritualem. ead. cau. & quæst. ¶ Adde ꝙ vt baptizans vel leuans cognationem in vxorem transmittat, exigitur, vt iam tunc dum baptizat vel leuat habeat illam vxorem consummato matrimonio. vt habetur eod.c.1. de cogna spir. lib.6. quoniam cognatio illa non transfertur, nisi quia sunt duo in carne vna: & tamen non fiunt vna caro nisi per consummationem copulæ. Quare si non est tunc nisi matrimonium ratum, licèt postea cōsummetur, non transmittitur, & multò minus ad illas, cum quib. postea contraxerit. Et eodem modo possunt verificari canon. Qui spiritualē. & Post vxoris. Quod autem dictum est de baptismo, omnino de confirmatione intelligatur, vt hr̄ ibidē cano. Si quis ex vno. & eod. tit. lib.6.

Nota.

Cognatio spiritualis an oriatur ex illicito coitu.

¶ Dubium autem, quod hic graue reputatur, est, vtrùm cognatio hæc per fornicariam commistionem transmittatur, vt si Petrus baptizat, aut de fonte leuat quēpiam omnes mulieres cum quib. illuc vsque ille fuerat fornicatus, cōtrahant spiritualē affinitatem cum eodem baptizato. Ricardus quidem & Palu. negant quidē per impudicum cōcubitum talē cōtrahi affinitatem: quam opinionem cōplures Iurisconsulto-

Ricard.

sultorum super cap.1.eo.tit.lib.6.sequuntur,quos refert Syluester, verb. Matrimo.
Opinio S.Tho. 8.q.7.§.5.At verò D. Tho. impræsentiarū & Albertus Magnus & antiqui nihil hęsitantes aiunt,perinde cōtrahi affinitatem ex cōcubitu fornicario,ac ex maritali. Idē
Sententia autoris. tenet glo.in c.Si quis.30.q 4. Et re uera q̃ non opinantium numero,sed pondere rē fuerit speculatus aliud sentire nequibit. Enim uerò ratio hmōi cognationis à coniuge in coniugem transmittendæ non est
Rō clarissima. spiritualis virtus animorum,quæ est in cōiugio,aut indissolubile vinculum, sed q̃a ambo sunt vna caro,vt canones aiūt: qua vtique rōne per matrimonium duntaxat ra im nisi fuerit consummatum nō trāsmittitur:in commistione autem fornicaria similiter vir & fęmina efficiuntur vna caro:quia vt ait Pau.1.Corint.6.qui adhæret meretrici vnum corpus efficitur: ergo per eandem transfertur cognatio.Et con-
Ratio 2 firmatur hoc planè.Quoniam ob hanc eādem rationem supra diximus per fornicarium concubitum contrahi affinitatem.
Obiectio Ricardi. Sed ait Ricardus,ob id non contrahi ꝑ fornicationem:quia spiritualis cognatio per purè carnalem non contrahitur. Hoc tñ
Solutio gratis dictum est: nam tam purè carnalis commistio est cōiugalis quàm fornicaria quia purè carnale non eo dr̄, quod sit peccatum:siquidem coniugalis actus, qualis est clandestinus contra prohibitionē ecclesiæ, posset esse peccatum, sed dr̄ carnalis: quia est cōmistio carnis cum carne. Et iō
Glossa. in dicto cano.Scfscitatur. vbi ad hoc propositum dicitur, ꝙ vir & vxor per connubium fiunt vna caro,exponit glossa, ꝑ carnalem copulam.Et idem habetur in glossa super cano.Agathosa.27. q.2. Quapropter in versiculo supra citato dicitur, Sed mea dicatur, quæ carne mo sociatur.
¶ Addit præterea supplementum esse sibi
Paluda. mirabile dictu,ꝙ ex peccato abominabili oriatur spiritualis parentela, sicut ex glacie calor:& ꝙ publica meretrix fieret spiritualis cognata pluribus de ciuitate.
Sed argumenta hæc,vt ait Syluester,rudia
Rńsio Syluestri. sunt:procedunt enim ex sensu, sed non è rerum ratione.Admiratio enim inde procedit,ꝙ non perpenditur rei causa. Concedimus ergo illa,& præterea ꝙ si impudicitia parochialis presbyteri tāta esset,vt plurimas parœcianas cognosceret,quàm plurimas cognationes spirituales dissemina-
Solu. 2. arg. ret. ¶ Respondetur ergo ad secundum argumētum principale,quod quanuis vniones corporales & spirituales sint disparatæ quoad esse,quia vna nequit esse altera, non tamen sic distant, quominus vna possit esse causa alterius,saltem per accidens.
Obiectio. ¶ Quòd si redarguas.Inter duos susceptores nulla cōtrahitur affinitas: & videntur magis cōiugi in illo sacramēto, cùm sint patres spirituales.q̃ susceptor & sua vxor: ergo susceptor non transfert illam cognationem in vxorem. Rńdetur,ꝙ duo susce-
Dilutio. ptores non per se,sed per accidens concurrunt ad idem sacramentum, & iō nullam inter se contrahunt cognationem, neque baptizans cum susceptore, vt versiculus ille admonet. Vnus semper erit cōpatrum spiritualis,Alter carnalis:nec fallit regula talis.Maritus verò & vxor sunt per se vna caro,& ideo vnus trāsmittit suam cognationem in alterum. Hinc ergo fit,ꝙ si maritus & vxor filium amici leuarent de fonte,vterque duplici ratione esset pater baptizati:s. & per actum proprium & ꝑ actū
Dubiū. cōiugis. ¶ Postrema ex his dubitatio exurgit,vtrùm si q̃s baptizet aut leuet de fonte filium Iudæi uel Gentilis, cōtrahat cū patre affinitatem,Glossa cano.1.30. quæ-
D.Tho. stione. 1.illud affirmat, At verò Diuus Thomas, id meritissimò negat, neque in dubium reuocari dēt:quoniam fundamētum spiritualis cognationis est esse spirituale, quod ꝑ regenerationem baptismi suscipimus:& iō sicut non baptizatus baptizans nullam contrahit cognationem cum baptizato, ita ex aduerso neque baptizatus vllam cōtrahit cū nō baptizato.
2. cōcl. ¶ Secunda conclusio. Confraternitas contrahitur inter filios baptizātis (& pariter susceptoris) & baptizatum. Et idē de confirmatione.Conclusio est,quæ cap.1.& ex literis. de cognatio. spiritua. habetur: & eodem titu.lib.6.& 30 quæstione.3.cano.
Ratio. Pictatium. & Non oportet. & reliquis. Et ratio est hæc. Filius. vt 8.Ethico. ait Philosophus, est aliquid patris, non tamen è diuerso pater est aliquid filij, aut frater aliquid fratris: & ideo baptizans & susceptor transmittit cognationem in proprios filios, vt sint cōfratres baptizati nō tamen transmittunt eandem in parentes suos aut fratres.Sed ista consanguinitas filiorum

liorum baptizantis aut susceptoris solùm intelligitur cum persona baptizata, non tamen cum fratribus eius. Et hoc est decretum Vrbani cano. Super quibus. 30. q. 3 cuius verba sunt. Spiritualium parentũ filij vel filiæ ante vel post paternitatem genitæ possunt legitimè coniungi, præter illam personam, qua cõpatres sunt effecti. Est enim sensus, quòd si Petrus leuauit de fonte Mariam filiam Pauli, & Paulus habet alios filios & filias, omnes filij & filiæ Petri tam anteq̃ post compaternitatem genitæ possunt contrahere cum omnibus filijs & filiabus Pauli, præterquam cũ Maria. Textus autem illico Paschalis. Post susceptum, ait, quòd geniti post compaternitatem siue a susceptore siue à parentib. baptizati non possunt contrahere: quem quidem tex. Alexander. 3. c. 1. extra de cogna. spirit. putat esse contrarium priori: quia restringit facultatem illam ad natos ante compaternitatem. Et ideo ait illum textum Paschalis abrogatum esse per textum Vrbani. Quòd si verum est, necesse est textum illum non esse Paschalis secundi, qui sedit post Vrbanum, sed Paschalis primi, qui eum antecessit. Hugo verò glossator eiusdem can. post susceptum, ait, Alexandrum illum non intellexisse: nam Paschalis noluit ꝓhibere matrimonium nisi inter filios baptizãtis seu susceptoris & baptizatam. Et ideo nec contradixit Vrbano, nec canon ille est abrogatus. Sed profectò Alexander melius quàm Hugo caput illud intellexit: quoniam si noluisset prohibere matrimonium nisi cum baptizata, non fecisset restrictionem ad filios genitos post compaternitatem: quandoq̃dem neque prægeniti poterant cum illa contrahere. Et ideo Vrbanus consultò expressit ante vel post genitos à compatrib. vt corrigens dictum Paschalis eorum matrimonium permitteret, præterquàm cũ baptizato, vel baptizata. Et eodem modo intelligendus est tex. Innocentij cap. Tua nos de cognat. spiri. vbi ait ꝙ natus ante cõpaternitatem filiam cõpatris sui non põt matrimonialiter copulare; intelligit enim de filia, quam pr̃ illius nati leuauit de fonte, vt bene ibidẽ admonet glossa: nã cum alia sorore bene poterat, sicuti & susceptor ipse, vt habetur can. Per adoptionem trigesima quæstione tertia.

Vrban⁹

Paschalis.

Cap. 1. de cogna. spiri.

Glossa.

Sententia autoris.

¶Ex his ergo tertium argumentum solutum restat. Dictum enim est cur baptizãs aut susceptor non transferat cognationẽ in patres aut in fratres. Atque adeò ex dictis causa colligitur cur in hac cognatione spirituali non distinguantur gradus: qm̃ gradus intelliguntur in eodem genere, quemadmodum in consanguinitatẽ & affinitate visum est. Tria autem hæc genere differunt: nempe, paternitas, quæ est ad baptizatum, & cõpaternitas ad eius parẽtes, & confraternitas inter filios baptizantis seu susceptoris & ipsum baptizatum. Et quanuis velimus illos gradus uocare, certè paternitas baptizantis ad baptizatum, & fraternitas filij ipsius ad eundem baptizatũ, idẽ est gradus, sed specie differunt: nam vna est, vt diximus, propriè cognatio, & alia quasi affinitas spiritualis. Et similiter eadem est cõpaternitas inter Baptizantẽ & patrẽ baptizati, & inter vxorem ipsius baptizantis (si erat sacerdos Græcus) & ipsum baptizatum: quanuis hęc secunda oriatur mediante prima.

Solu. 3. arg.

Differẽtia.

QVAESTIO SECVNDA, De cognatione legali.

ARTICVLVS I.

Vtrùm adoptio sit iure apposité definita.

AD spiritualem adhibetur cognatio legalis quæ fit per adoptionem. Quæritur ergo, primum, utrum definitio adoptionis iure posita sit rei apta, quæ est hæc. Adoptio est extraneæ personæ in filium vel nepotem uel deinceps legitima assumptio. Et arguitur à parte negatiua. Filius debet esse patri subiectus, & in eius hæreditate succedere, iuxta verbum Paul. 1. Corint. 12. Parentes debent filijs thesaurizare: sed aliquando adoptatus neq; est subditus patri, neque eius necessarius hæres: ergo adoptio non est assumptio in filium &c.

Partis negatiuæ arg. 1.

¶Secundo. Adoptio, per quam quispiã in filium assumitur, naturali generationi debet assimilari, in cuius utique defectũ instituta est: ergo nulli debent iure adoptandi excludi: excluduntur aũt & defectu generandi,

2. Arg.

nerandi, vt eunuchi, & defectu sexus, vt fęminæ, & defectu ætatis, vt minores viginti quinq; annis: ergo adoptio nõ est res legitimá, atq; adeò nec eius definitio. ¶In cõtrarium est ius ciuile Insti. & ff. de adoptio quib. eiusmodi adoptio constituta legitur. ¶Optare idẽ est in pſentia quod eligere: vñ adoptare idẽ est, quod adsciscere. vt dum q̃s aliũ ꝑ electionẽ ad se adiũgit. sed vsu iuris vsurpaẽ pro eo, qđ est quem piã in filiũ vel filiã assumere, vt ꝙ natura nõ suppetit, electio suppleat Vñ filius adoptiuus naturali opponiẽ: vnus. n. ꝑ naturã gignitur, sed alter ꝑ gratiã substituit. Tãta. n. est à natura mortalib. insita cupido suã ꝑpetuandi successionẽ & sobolem, vt fuerit iure gentiũ introductũ, vt qui naturalib. filijs orbati sunt, defectui illi ꝑ aliorũ adoptionẽ mederenẽ. ¶Quã ob rẽ inde ampliùs charitas erga nos dei cõmendaẽ, ꝙ cùm filiũ haberet naturalẽ sibi coæternum, cui ꝑ naturã cũ sua substãtia cuncta bona cõmunicauerat, nos ẽt ꝑ gratiã in filios adoptauit, hẽdes quidẽ eius, cohæredes aũt eiusdẽ eius filij, vt ait ad Roman. Paul. Vñ ad Ephes. 1. Benedictus, inquit, Deus & pr̃ Domini nr̃i Iesu Christi, q̃ elegit nos ante mundi constitutionem, & p̃destinauit nos in adoptionẽ filiorũ per Iesum Christũ &c. Atqui & Christus ipse à deò nobis nõ inuidit, vt qđ per naturam ipse erat, nos quoq; per gratiã nominaremur & essemus, vt quo hoc nobis beneficium p̃staret, & nostrã carnẽ assumpserit & suam insumpserit vitam. ¶De adoptione ergo, qua rõne ad hęreditatis successionẽ attinet, iure ciuili cõstituta est, sed qua parte matrimoniũ impedit, ecclesiæ autoritate & decreto vim illã obtinuit. Duab. ergo conclusionib. ad quæstionem responderur. Prima. Illa definitio in capite proposita est optima. Etenim adoptio iuridica actione fit, & respectum habitudinemq; dicit. Iurisconsulti ergo eã describunt rõne actionis, qua fit, dicentes, ꝙ adoptio est legitimus actus, per quem fit quis filius, qui non est, aut nepos penè naturam imitans. Et quo finis eius exprimatur, dicunt alij, ꝙ fit legalis actio ad solatium eorum, qui liberos non habent. Instit de adoptio. in glo. Et pari ratione theologi aiunt, ꝙ adoptio est extraneæ personæ in filium vel nepotem vel deinceps legitima assumptio. Atque omnes in idẽ recidunt. Nam adoptare & adoptio actio legalis est. Nisi ꝙ hæc theologa causas omnes significantiùs exponit. Etenim q̃a ars naturam imitatur, eiusq; defectum supplet: & ius est ars æqui & boni, excogitauerunt iuris cõditores, vt quemadmodum ꝑ naturalem generationem quispiam producitur, ita vbi natura deficeret: s. filios non produceret, posset quispiam per suam volũtatem & spontaneam electionẽ quẽpiam extraneum instar naturalis in filium assumere, quo defectum illum supplens solatiũ acciperet. ¶Vnde sicut in generatione naturali duplex est terminus: s. à quo & ad quem, qui quidẽ sunt formæ cõtrariæ, vt ex non homine fiat homo, & ex non albo album, ita ꝑ adoptionem legalem fit ex nõ filio filius, & ex nõ nepote nepos. Quapropter in p̃dicta definitione verbũ illud, assumptio, locum generis obtinet: sed cũ dr̃, legitima, distinguitur à naturali: nam sicut ꝑ naturam, ita & ꝑ legem suscipitur & assumitur filius. Sed vbi additur, extraneæ ꝑsonæ, explicatur terminus à quo: & cum subditur, in filium vel nepotem, concluditur terminus ad quem. Hæc omnia colliguntur ex Instit. de adoptio. & ff. eodem titulo. Verbo autem, extraneæ, non excluditur, quin possit etiam adoptari cõsanguineus, vt habetur Inst. de adoptio §. sed hodie. Et vt legitur Hester. 2. Mardochæus adoptauit Hester, quæ erat filia fratris sui. Sed extraneus intelligitur ille, qui non erat sub potestate adoptantis, & per adoptionem manet sub eius potestate. Ex quo fit, quòd adoptio, non est idem quod filiatio legalis, sed habent se sicut generatio & consanguinitas. Etenim sicut cõsanguinitas est relatio & habitudo inter personas aliquas ex generatione resultans, ita & filiatiò legalis est habitudo filii ad patrem ex legali adoptione pullulans. ¶Ad maiorem aũt explicationem subnectitur secũda cõclusio. Adoptio generalis duplex est, s. imperfecta & perfecta. l. Generalis. ff. eo. tit. & Insti. §. Adoptio. Eiusmodi aũt adoptiões quatuor quinqueve modis, qui ex eadẽ lege colliguntur, differunt. Primo in nomine: nã imperfecta dicitur simplex adoptio: perfecta verò dicitur adrogatio Secundò differunt effectu: nam per simplicem adoptionem filius nõ transit

Marginalia (left): Pars affirmatiũa. — Adoptare quid. — Adoptio quare. — Christiani filii dei adoptiui — Rom. 8. — 1. Conclu. — Adoptio qd. — Definitio theologorum.

Marginalia (right): Ratio. — Nota. — Assumptio. — Extraneę personæ. — Adoptio & filiatio legalis habent se vt causa & effectus. — Secũda conclusio. — Adoptio duplex. — Prima differẽtia. — Secũda.

transit omnino in potestatem adoptãtis neque habet necessariò legitimam in bonis adoptantis, neq; pater tenetur ei quo tã assis legare:succedit aũt ab intestato. Adrogatus verò transit in potestatem ad rogantis, sicut filius est in potestate pris, sortiturq; subinde necessariò legitimam, saltem quartam partem.à qua non põt te

Tertia. stator eum excludere,pręter quã ꝙ etiam succedit ab intestato. Tertiò differunt,q̃ a adoptari etiam simpliciter põt ille qui nõ est sui iuris:putà ille,qui est sub potestate patris naturalis:adrogari uerò nequit nisi ille,qui sit sui iuris:nempe, emãcipatus à patre,sitq; liber homo, alioqui nõ posset in potestatem adrogantis transire. Vnde Insti.eod.ti.§.Apud Catonem, habetur,ꝙ si quis filium suum alteri adoptat,

Quarta eadem ratione libertate donat. Quartò differunt in forma:nam ad adoptandum simpliciter non sunt uerba expressa iure constituta, sed ad adrogandum requirit, vt qui adrogandus est interrogetur,an velit esse adrogantis filius aut nepos. Atque inde ut ait lex, deriuatum est nomen, ut dicatur adrogatio. Tametsi adrogare pro fectò in præsentia non est, nisi ad se aduo

Quinta care & assumere & ad se applicare. Quintò deniq; differunt, quia adoptatio fieri põt sola autoritate magistratus, adrogare uerò non nisi imperio principis. Atque

Versiculi. ex his composita sunt carmina. Adrogo, quisuus est,& habet meus esse necesse: id est,adrogo eum,qui sui iuris est, & debet fieri meus:hoc est,sub mea potestate. Patris adopto suum, nec patris desinit esse: hoc est,possum adoptare eum, qui nõ est sui iuris,sed patris,nec per adoptionẽ desi

Alia differẽtia. nit esse suus. Est hæres primus firmanteq; principe firmus. Atqui discrimẽ hoc adoptionis & adrogationis exprimitur, Inst. eod.tit.§.sed hodie. quòd si pater naturalis filium extraneæ personæ in adoptionẽ dederit,non propterea eum à sua potestate emancipat:quare nec transit in potestatem alterius. Si uerò eum in adoptionem tradat socero suo:scilicet,auo eiusdem filij, aut alteri sanguine propinquo, tunc quia iura naturalis & legalis cognationis concurrunt,potest ille transire in potestatem illius,cui in adoptionem datur. Hæc

Solutio 1. Arg. autem & similia ad professionem ciuilis iuris attinent. ¶ Ad primum igitur argumentum respõdetur,priorem prẽmissam habere uerum solùm de adrogato:posteriorem verò in simplici adoptato. ¶ Ad se-

Solutio 2. Arg. cundum respondetur,ꝙ cùm adoptio ordinetur tum ad supplendum filiorum defectum, tum & ad hæreditatis successionem,fit, ut illi tantùm possint adoptare, qui per naturam gignere possunt, uel saltem coire, dum tamẽ de suis bonis disponere ualeant. Vnde lex.ff eod.ti. Adoptio, inquit,in his personis locum habet, in q̃bus ẽt natura potest habere. Atque adeò

Castrati. Inst.eo.ti.§. sed illud. Castrati omnino excluduntur ne adoptare possint:quoniam neque generare neque coire valent. Et nõ oportet,vt quibus natura suffragata non

Spadones. est,ius patrocinetur. Spadones uerò non excluduntur, quo nomine illi designãtur qui obstrictos habent testiculos,qui scilicet quanuis coire possint,& matrimoniũ

Frigidi. consummare,non tamen gignere. Quapropter frigidi adoptare non possunt,sed bene illi,qui steriles sunt. Imò in supplementum sterilitatis adoptio filiorũ substituta est. Atque eadem rõne fœminæ, vt il

Fœmina lic habetur.§.Fœminæ. quia nec natura les liberos in sua potestate habẽt. Tametsi beneficio principis possunt illo solatio frui,ut adoptare permittantur. Similiter

Minores 25. annis. & minores vigintiquinq; annis, quia illucusque sua bona administrare non possunt,adoptare quoq; prohibentur. Neq; minor natu potest maiorem adrogare,vt habetur illic.§. Minorem:quoniam ratio non fert, vt maior sit sub potestate mino

Obiect. ris, tanquàm filius sub patre. ¶ Quòd si rursus arguas. In hac cognatione legali non sunt gradus,nec plus distat in hac co

Solutio gnatione nepos ab auo.quàm filius à patre. Respondetur, ꝙ quia contingit & filios quis amittere & nepotes & pronepotes, indulsit lex, ut tam in nepotem possit quis sibi quẽpiam q̃ in filiũ adoptare. Quanq̃ possit & ille in nepotẽ aliquẽ sibi adoptare q̃ filio caret.§.licet. Inst. e. Itaq; adoptare in nepotẽ est, sic recipere ac si eẽt filius proprij filij.l. Adoptiones.ff. eod.ti. siue filium habeat,siue filijs careat.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm legalis cognatio matrimonium impediat.

Quæritur

Patris negatiuæ arg. primũ. Vęritur ergo subinde vtrùm eiusmodi cognatio legalis impedimẽtum sit matrimonij. Et arguitur a parte negatiua. Adoptio nihil aliud est, ut proximè dicebamus, quàm assumptio alicuius in propriam potestatẽ: scilicet, ad eum nutriendũ & educandum: sed tñ necessitudo hæc nullum vř impedimẽtum afferre matrimonio, alioqui prælat' contraheret cognationẽ cum suis subditis, quæ matrimonium impediret, & paterfamilias cum omnibus suæ domus, & nutrices & pædagogi cum suis clientulis, quod est falsum.

2. Arg. ¶Secundò. Adoptio legalis iure ciuili & gentium introducta est: sed ius ciuile sine autoritate ecclesiæ non potest impedimẽtum matrimonio obiicere: ergo talis cognatio non est impedimentum.

3. Arg. ¶Tertio. Si eiusmodi cognatio matrimonium impediret, descenderet per suos gradus, sicut dictum est de cognatione carnali, aut transmitteretur ad coniunctas personas, sicut dictũ est de spirituali: sed neutrum istorũ huic cognationi accidere videtur: quia neque inter adoptatum & neptem adoptantis, neque inter adoptantẽ & matrem naturalẽ adoptati vllum interpositum est impedimentum.

Pars affirmati. ¶In contrarium est decretum Nicolai ca. unico de cognat. legali, ubi tale impedimentum constituitur.

1. Cõcl. ¶Ad quæstionem quatuor conclusionib. rñdetur. Prima. Cognatio legalis, quæ ex adoptione resultat, impedimentũ est matrimonij. Probaẽ. Oĩs cognatio impedimẽtũ est mřimonij: sed cognatio legalis ẽ cognatio quędã instar naturalis institu͡ta: ergo debet esse impedimentũ, nõ quidẽ naturale, postq̃ ipsa non est naturalis, sed ex ecclesiæ instituto, sicuti de cognatione spirituali dictum est. Et secundo eadem con

Rões. clusio probatur Rões, quibus supra probatum est, cognationem carnalẽ esse impedimentum matrimonij, suo modo, & de hac cognatione legali militant: nã postquã adoptio ad concilianda amicitiæ iura sufficiens est vinculum, cõdecens fuit, vt ad eadem iura propaganda inter tales cognatos nuptiæ prohiberentur. Item quia eiusmodi cognati eadem domo perpetuo

Rõ. 4. tanquàm patres filij & fratres commorã tur: ergo si inter illos matrimonia pmitterent, occasio offerretur, ut inter se mutuo amore conflagrarent, vnde periculũ iniquæ libidinis crearetur.

¶Secunda conclusio. Triplex est legalis cognatio, prima quasi ascendentium & descendentium, quæ cõtrahitur inter patrẽ adoptantem & filium & filiã adoptatos, & filium eiusdem filij, & nepotẽ eius, & deinceps vsque in quartũ gradum. Secunda inter filium adoptatum & filium naturalem eiusdem adoptantis. Tertia uerò p modum cuiusdam affinitatis resultat inter patrem adoptantem, & vxorem filij adoptati, & è conuerso inter filium adoptatum & vxorem patris adoptantis. 2. Cõcl.

¶Tertia conclusio. Prima & tertia cognatio perpetuum impedimentum sunt matrimonij: q̃a eiusmodi cognationes post quàm contractæ sunt dissolui non pñt. 3. Cõcl.

¶Quarta conclusio. Secunda cognatio est impedimentum matrimonij non perpetuum, sed quandiu filius adoptantis sub ptãte patris perstiterit: vnde vel eodẽ pre mortuo, vel filio emãcipato potest inter eundem filium naturalem & filiam adoptatam matrimonium constare. 4. Cõcl.

Hæc aũt omnia, quia iure & vsu ecclesiastico constituta sunt, non nisi humanis legibus quæ, vt dictum est, à naturalib. honestatem ducunt, probari possunt. Prima ergo & tertia cognatio in iure Pontificio non sunt planè, tanquàm impedimẽtum matrimonij expressæ, sed sunt Insti. de nuptijs. § ergo, vbi habetur, ꝙ quæ per adoptione filia uel neptis est, non põt per matrimonium adoptanti adiungi. Et l. adoptiuus. ff. de ritu nuptiarum, habetur, ꝙ nec põt adoptans cũ uxore adoptati: quia est sicut eius nurus, neque adoptatus cũ vxore adoptantis, quia est uelut nouerca eius. Vbi & perpetuitas huius impedimẽti sic exprimitur, vt quãuis filius ille adoptatus emancipetur, perpetuò impedimẽtum duret. Has igitur duas cognationis species ecclesia tanquam notissima impedimenta more & usu suscepit. Et ratio huius perpetui impedimenti est reuerentia, quam filius & filia, qui adoptã: ur, debẽt adoptãti seu patri seu matri. Attamen de secunda cognatione inter fratres, quia illic minor ratio apparebat mřimoniũ vetandi, ius Pontificium legem expressit. Prima tertiaq; cognatio.

vt

ut Nicolaus Papa can. Ita diligere. 30. qu. 3. sed expressius cap. unico. de cognatio. legali. Et Paschalis can. Per adoptionem. ea. cau. & q. qui ad literam extat ut lex. ff de ritu nuptiarum. Illic enim habetur, quòd per adoptionem quæsita fraternitas eo usque prohibet nuptias donec manet adoptio, atque adeo non est perpetua.

Dubiũ. ¶Vnica hic tamen superest dubitatio soluenda, utrùm hæc legalis cognatio sit impedimentum nõ solum impediens cõtrahendum, verum & dirimens cõtractum. Ioãnes And. & Speculator tenẽt duntaxat impedire cõtrahendum, non tñ dirimere contractum. Et poterãt non absque probabilitatis colore moueri, eo ꝙ non tm̃ hæc cognatio referre uidetur, vt si post illã matrimoniũ contrahatur, sit dirimendum. Attamen quãuis fortasse iam nunc

Sentẽtia autoris. ecclesia nihil aliud quàm operæ pretium faceret si id decerneret, potissimũ quia huiusmodi cognationis ꝓ quam rarus iam vsus viget, nihilominus interim nõ est negãdum quinetiam matrimoniũ dirimat, vt ait Syluester verb. Matrimo. 8. q. 8 quia

Syluest. ita tenet hic S. Tho. Ricardus & Theologi: eandemq́; propemodũ rationẽ afferunt q̃ de cõsanguinitate & affinitate militabat, eo ꝙ isti patres & filii & fratres in eadem domo habitant. Idq́; verbo Nicolai decer-

Nicola' ni vr̃ in dict c. vnico, quo ait, Quandiu durat adoptio inter me & filiã à patre meo adoptatã, nuptiæ consistere non possunt. Nam certè non consistere, idem est, ꝙ dissoluendas esse. Et ita illic glossa tenet. Idq́; videtur confirmari ex verbis canonis. Ita diligere bene perpensis. Quanuis tale impedimentũ dirimẽs fortasse nõ sit nisi in adoptione perfecta, quæ est adrogatio: nã non oportet hæc impedimenta dirimentia tam late extendere. Præsertim ꝙ quando adoptio est imperfecta, non habitant in eadem domo, nec tanta conglutinatur

Regula. amicitia. Quando ergo dicitur inter fratres non esse matrimonium perpetuũ, sic sentito, quòd dum filius naturalis non emancipatur, si cõtrahat cum filio adoptato matrimoniũ dirimitur, sed si illo priùs emancipato contrahatur, matrimonium consistit. Et ideo si quis habẽs naturalem filium vult adoptare aliquam, quæ sibi sit

Cõsiliũ. nurus, debet emancipare filium. Et eadem rõne si vult adoptare aliquem, quem sibi esse generum cupit, debet emãcipare filiam, vt habetur eod. can. Per adoptionẽ.

Dispensat. ¶Si autem inuenirentur eiusmodi cognati matrimonium cõtraxisse, & facillimus non pateret ad Pont. Maximũ aditus, non omnino negarẽ, quin eps ordinarius posset dispensare.

Solu. 1. argum. ¶Ad primum igitur argm̃ negatur cõsequentia, quoniam sacerdos parœcialis aut episcopus docens aut prædicans non dicitur pater nisi per metaphoram, neque omnes subditi habitant cum illo in eadem domo

Solu. 2. argum. ¶Secundum uerò per primam conclusionem solutum est. Nam etsi cognatio hæc iure gẽtium & ciuili sit introducta: quod tamẽ sit matrimonij impedimentum ecclesiastica autoritas facit.

QVAESTIO TERTIA, DE *secundis nuptijs.*

ARTICVLVS. I.

Vtrùm secundæ nuptiæ sint licitæ.

Quæstiuncula demum postrema, quæ nuptiarum tractatum concludit, est de secundis nuptijs. Quæritur ergo primum, an secundæ nuptiæ adeò sint licitæ, ut sint etiam sacramentum. Et arguitur à parte negatiua.

Partis negatiuæ ar. 1. 2. Argu. Primum autoritate Chrysost. super Matth. quæ citatur. 31. q. 1. cano Hac ratione. Vbi ait, secundas nuptias propter incontinentiam hominum esse permissas: nam secundum veritatis rationem verè fornicatio sunt. ¶Secundò. Si essent licitæ, essent verum sacramentum: quòd autem secundæ nuptiæ non sint sacramentum uidetur inde probari, quòd bigamia tollit significationem coniunctionis unius Christi cum una ecclesia: item quia nõ adhibetur illic benedictio, saltem si mulier nupta fuerat.

Pars affirmatiua. ¶In contrarium est verbum Apostoli. 1. ad Timoth. 4. in uiduarum instructione, Volo, inquit, iuniores nubere, filios procreare, matres familias esse, nullam occasionẽ dare aduersario &c.

Decisio articuli. ¶Ad quæstionem, cui duo sunt obiecta argumenta duabus pariter conclusionibus respõdetur. Nouatiani enim & Cataphrygæ Montani discipuli secundas nuptias con-

condemnabant fornicarias appellant, dicentes ob id Paulus eas permisisse, quòd nondum ad perfectum lumen, vt Montanus, peruenerat, vt Aug. lib. 1. de hæresib. cap. 26. & 86. & Hieronymus super epistolam ad Titum. c. 1 & contra Iouinianum enarrant. Cuius quidem hæresis, Tertullianus fautor fuit & patronus: qua de re librum de monogamia hæreticũ scripsit: vbi non quidem Paulum cõdemnauit, sed dixit, secũdas nuptias tanquàm minus malum permisisse.

1. Cõcl. ¶ Contra hos autem hæreticos statuitur prima conclusio Secundę nuptiæ sunt licitæ. Probatur ex illo Pauli ad Rom. 7. Quæ sub viro est mulier, viuente uiro alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir eius, soluta est à lege uiri. Et subdit. Igitur uiuẽte uiro uocabitur adultera si fuerit cũ alio uiro: si aũt mortuus fuerit uir eius, liberata est à lege viri, ut non sit adultera si fuerit cũ alio viro. Eadẽq; uerba. 1. Cor 7. reperit dicẽs; Mulier alligata est legi quanto tempore vir eius uiuit: quòd si dormierit uir eius, liberata est: cui autem uult nubat, tantùm in Domino. Re uera hæc uerba non sunt permittentis tãquam minus malum secundas nuptias, sed tanquã minus bonum. Quoniã nubere in Domino idẽ est, quod nubere secundùm rationem & leges Domini, qui sacramẽtũ instituit.

Tertullia. ¶ Sed adducebat Tertullianus & aliam eiusdem Apostoli autoritatem eodem loco paulo priorem. Dico autem nõ nuptis & viduis, bonum est illis si sic permãserint, sicut & ergo, quòd si nõ continent, nubãt melius est em̃ nubere quàm vri: vbi cùm nubere conferatur cùm malo, quod est vrere, videtur non permittit nisi tãquam minus malum. At uerò si hæc argutia ullius esse vigoris, idẽ & de virginibus concluderet dum primò nubunt: nam simul componit illic Paulus non nuptas (id est, quę nũquam nupserunt) & uiduas, utriusque consulens ut non nubant: quare primæ nuptiæ condemnarentur tanquã minus malæ. Est ergo illa comparatio impropria (ut dicũt) qua minus bonum dicitur, melius quam malum.

¶ Et loco superiùs citato ait, Volo iuniores uiduas nubere, ut nullam occasionem dent aduersario: ubi manifestè tanquam bonum permittit, tum quia ait, Volo, tũ quia subdit causam, ne dent occasionem aduersario: hoc est, ut peccatum caueant: quod certè non fieret si secundæ nuptiæ delictum essent.

Ratio conclusionis. ¶ Sed accedit ratio plana ex fine matrimonij: nam contingere potest, ut primũ matrimonium fuerit sterile, quare honestũ tunc est aliud inire ad procreandos liberos. Et quanuis prius fuerit fructuosum, plures liberos procreare, non est nisi bonum matrimonij. Præterea q a matrimonium etiam institutum est in remedium: quapropter eis etiam uiduis, quæ steriles sunt, commodum est & honestũ, imò nõ nunquam consilium ad secundas commigrare nuptias: quod qui denegant, in eorum propendent hæresim, quos Apostolus 1. ad Timot. 4 redarguit prohibentes nubere. De hac re Aug. lib. de bono uiduitatis & lib. 2 contra aduersarium legis: & super primam epistolam ad Corin. capi. 7. & Hier ad Pammachium. 31. q. 1. ca. Aperiant & can. Deus masculũ. & cano. Quod si dormierit.

Chryso. ¶ Chrysostomus autem loco citato noluit simpliciter secũdas nuptias fornicationem appellare, sed causam illarum in nonnullis reprehẽdit: nam sine ulla causa secundas ac tertias nuptias cumulare uidetur non tam honestum finem habere, quàm ob nimium libidinis ardorẽ fieri, quem Chrysosto. per hyperbolẽ fornicationem appellauit. Ad idque alludit Ambrosius super eũdem locum. 1. Corin. 7 ubi ait, quòd primæ nuptiæ secundum Deum sunt institutæ, secundæ uerò sunt permissæ: uult enim quod cum primis parentibus institutæ fuerint nuptiæ tãtum illic primæ fuerunt designatæ, ubi uirgines copulantur, sed nihilominus & secundæ tanquam minus bonæ sunt permissæ.

2. Cõcl ¶ Secunda conclusio. Secũdæ nuptiæ sunt uerum sacramentum: nam quantũ ad rei substantiam coniunctionem Christi cum ecclesia significat propter uinculi perpetuitatem, quod perinde in illis atque in primis exurgit, cum sit uerum matrimonium. Item quia illic quicquid est de essentia matrimonij reperitur. Quapropter ꝓ tale sacramentum confertur gratia, quod utique negare, error esset.

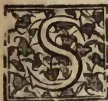
Solu. 2. argum. ¶ Respondetur ergo ad secundum argumentum: quod quanuis bigami non omnino significent coniunctionem unius Christi cum una

ecclesia:

ecclesia: illa tamen significatio vnius cū vna non est de essentia sacramenti. Sed so lùm est, vt significet coniunctionē, & accidentarium est quod significet vnitatē. ¶Quam ob rem bigami nō arceantur à secundis & tertijs, sed à sacris ordinib. in quibus vtraque significatio ecclesiastico statuto requiritur. Et huc fortè illud pertinet verbum Cæsariensis concilij cano. De his. vbi prohibetur presbyter secundis nuptijs interesse, maximè cùm præcipiatur secundis nuptijs pœnitentiam tribuere. Illic enim non simpliciter damnātur secundæ nuptiæ, sed vitio quodāmodo datur frequenter vxores ducere, & sæpius nubere, quia illud est nimiæ incontinentiæ indicium, & nonnunquam signū quòd vir cupidine alterius vxoris insidietur suæ. Hactenus de matrimonio, atque adeò de septem ecclesiæ sacramentis.

DISTINCTIO QVADRAGESIMATERTIA, De resurrectione carnis.

Textus. Cap. 1.

Acramentorū meditatio iā expedita in alteram nos supremam mittit de carnis resurrectione, ad quam eorundem sacramentorum munere preparamur. Cū enim summus opifex noster, nō tantū nobis aīa ad eius imaginē immortali, cui eius sēpiternā fœlicitatē impertiret, donauerit: uerū & corpus, cuius mēbra in eius obsequiū exhiberemus adiunxerit: congruentissimū eius benignitati fuit, ut ea dē nobis restitueret corpora in quibus ante eius tribunal sisteremur, ut referret vnusquisq; queādmodū ait Apostolus, propria corporis prout gessit. Adde, quòd cùm Protoplastū hominem eatenus propter originalē iustitiā immortalem cōdiderit, ut potuisset non mori, ad Christi iustitiā spectabat, ut quod beneficiū per Adā perdidimus, per ipsum in altero seculo cumulatius recuperaremus. Vnde Apost. Christus (inquit) surrexit à mortuis primitiæ dormientiū: quoniā quidem per hominem mors: & per hominem resurrectio mortuorum. Et sicut in Adā omnes moriuntur, ita & in Christo oēs viuificabuntur. Et ad Thes. Nolumus, vos ignorare fratres de dormientibus, sicut & cæteri qui spem non habent. Si enim credidimus, quòd Iesus mortuus est & resurrexit, ita & Deus, eos qui dormierūt, per Iesum adducet cū eo. Est ergo nostræ resurrectionis

1. Cor. 15.

1. Thessal. 4.

author,

Cap. 2. author, Deus quidem, sed & per eius uirtutem Christus dominus, cui datum est iudicium facere. Eius itaque resurrectio quia caput nostrum est nostrae perinde existit exemplar, cuius instar debemus utique reuiuisere, iuxta uerbum Pauli ad Philippen. 3. Saluatorẽ expectamur dominum nostrũ Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostrae configuratum corpori claritatis suae. Descendet autem Dominus de caelo, ut ad Thes. ait Apost. in iussu & in uoce Archangeli & in tuba Deo, quinuero Christus ipse Mat. 24. Mittet, inquit, Angelos suos cum tuba & voce magna. At quanuis haec nostra resurrectio, non sit utique naturalis, sed super naturam diuinitus celebranda: nihilominus natura nobis, nec pauca exhibuit, nec uerò obscura eius documenta, quae Gregorius 14. moralium, atque alij sancti patres adnotarũt: lux enim quotidie quasi moriendo oculis

Greg.

subtrahitur, & rursus quasi resurgendo reuocatur, & arbusta viriditatem amittunt, & rursus quasi resurgendo reparantur, & semina putrescẽdo moriuntur, & rursum germinãdo resurgũt. Quo alludẽs Apostolus, Corpus, inquit, nostrũ seminatur in corruptione, surgit in incorruptione, &c.

¶ Fuit autem congruentissimum maximè tum naturali rerum ordini, tum & nostrae ipsi resurrectioni, qua in uitã sempiternam instaurandi sumus, vt in suprema mundi die hoc celebraretur mysteriũ, quando cum caelorum orbibus generationis series ac perinde lubrica haec, & caduca vita cessabit, alteraq; sẽpiterna sola permanebit. Vnde Iob scio quod Redemptor meus viuit & in nouissimo die de terra surrecturus sum, & Matth. 15. Messis inquit Christus: hoc est, operũ fructus & merces cõsummatio seculi est. Fuit praeterea & nobis operaepretium, vt diem illam Christus Cap. 3. Iob. 19.

suam

suam celasset familiam; vt in prima secunda & tertia vigilia: hoc est, quocunque momento diem illum instar furis timeremus, ac perinde attentis animis expectaremus: atque hic
Mat. 24 *est sensus verbi Domini. De*
Marci. 13. *die illa & hora nemo scit, neq; Angeli cœlorum, nec filius hominis, sed solus pater, id est, ne scit, ut ulli pandat. Vnde Apostolis id sciscitantibus, respon-*
Actuū. 1. *dit. Non est uestrum nosse tempora uel momenta, quæ pater posuit in sua potestate. In momento ergo & ictu oculi, ut vt Pa. mortui resurgent appetente aurora quæ nouissimam mundi noctem totumq; subinde tempus claudet.*

Cap. 4. ¶ *Cæterum de illis quos dies illa viuentes reperiet sciscitari inter Patres assolet, vtrū mortui occūbent, ut quasi per raptū protinus excitentur. Ansam verò dubitādi obtulit varia illius loci lectio. Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur. Quem quidem locum, vt ad Minerium, & Alexand. Hieronymus, plerique græcorum cōuersim legūt: scilicet. Non oēs resurgemus (seu non oēs dormiemus) sed oēs immutabimur. At verò vt illi sancti Patres autores sunt, nostra trāslatio tum sacris oraculis & rationibus gratiùs arridet, tum & ecclesiæ plus placet. Quare vniuersos verisimillimum est morte casuros, vt generalem mortis sentētiam, qua vninersi filij Adæ ob eius præuaricationem cōplicati sumus, omnes persoluant, iuxta verbū Pauli ad Hebræos. 9. Statutum est hominibus semel mori. Quocirca. 1. ad Thes. 4. ubi ait, Mortui qui in Christo sunt resurgent primi: Deinde nos qui viuimus rapiemur obuiā Christo in aera, non negat uiuos passuros mortem, sed affirmat non prius viuos rapiendos Christo obuiam quàm uniuersi resurgant.* ¶ *Quinuerò* Cap. 5.
quādo alia de causa mors illos nō eriperet: profectò ignis qui iudicem est antecessurus, eos quos viuos occupauerit non

solùm absumet: verum in cine-
Gen. 3. *res & pulueres prorsus resol-*
uet, vt in vniuersum illa ex-
pleatur generalis sententia,
terra es, & in terram ibis.

DISTINCTIONIS QVADRAGESIMAETERTIAE. Quaest. prima, De resurrectione carnis, & eius causis.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm animam esse immortalem ratione sit naturali cognitum.

Partitio operis.

N duas principes partes praesentem librũ in prima eius fronte partiti sum⁹: quarum priorem tractatio septem sacramẽtorum sibi uendicauit, eamque pro captu nostro hucusque disputando diduximus, & tandẽ fauente Deo expediuimus. Posterior ergo, quam iam hinc eodẽ autore auspicamur, in tractatu de postrema carnis resurrectione, deque diuersa resurgentium sorte versatur. Etenim cùm sacramenta, instrumẽta salutis nostrę sint, ac subinde uia, quã sempiternam beatitudinem adimus: manca eorum consideratio maneret, nisi contemplatio finis ipsorum & termini: nempe, conditionis resurgentium, Quartum hunc sacramẽtum librum concluderet. Hactenus ergo in morali uersati sumus, & plurimum in sacrorum canonum expositione: quae verò modò sequit disputatio speculatiua est, & in uisceribus Philosophiae ac Theologiae magis recondita. Est autem meditatio, quae non minus uoluptatis affert, q̃ fructus: nam mortuorum resurrectio, Christianorum fiducia est. In qua ergo cõtemplanda, & pro mortalium captu intelligenda labor insumitur, quo animus tũ recreatur, tum inescatur, ut ad rẽ ipsam praesentia cõtuendam auidius anhelet.

Quare resurrectionis & beatitudinis tractatus subnectat.

Constitui ergo pro exilitate ingenij mei, si modò uires altissimus suppeditauerit, in praesentem speculationem intentioribus neruis incumbere: nempe, ut hęc particula minus indigna habeatur, quę sit postremus comediae nostrae actus. Vereor nanque (quod meus mihi praesagit animus) ne haec, mearũ sit lucubrationũ futura postrema. Vtinam nos ergo hinc autor ipse resurrectionis Christus eo trãsuehat, ubi quae hic per somnolentiã in ęnigmate balbutimus, per suã illic misericordiam expergefacti in suo lumine uideamus. Tractatus ergo pręsens qui per octo distinctiones est proferendus tripertitus est. In primis enim tribus de resurrectionis veritate, & modo deq: animarum receptaculis, & quae pro illis offeruntur suffragiis disputabitur, & in trib. subsequentibus de finali iudicio. Nam duae postremae in explicanda tum foelici agnorũ beatitudine, tum & hoedorũ miserando supplicio versabuntur.

¶ A rem igitur, vt descendamus, quanuis intelligam exordiũ huius disputationis à resurrectione corporum sumendum fore, non tamen ante lineam rem auspicari mihi videor, si vnum verbum de animae immortalitate hic praemiserimus: quoniam cùm homo ex duabus partibus constet, anima & corpore, nisi animam esse immortalem supponamus, vana est de corporum resurrectione disputatio. Neque verò quaerimus, vtrùm anima sit corruptibilis, quanuis sub hoc titulo S. Tho. 1. part. quaestio. 75. artic. 6. rem disputauerit, sed vtrùm hoc, quod orthodoxa fides de animae immortalitate docet, ratione etiam naturali comprobetur. Nam etsi Christianae religionis professoribus fides ipsa sufficiat, munus tamen Theologi est, vt ait Apostolus Petrus, rationem reddere eius, quae in nobis est spei, ut ethnicis quoque & infidelibus respõdeamus. Praesertim quòd cùm naturale lumen, vt ait Dauid, lumen sit vultus Dei, catholicos etiam delectare debet ea, quae firma fide tenent, rationibus naturae, quae fidei ancilla est, elucidare. Adde, quòd & inter Christianos non desunt, quibus haeretica super Aristotelem commenta non satis displiceant.

A 1 Primus articul.

Qõ deponit.

¶ Arguitur ergo, quòd anima sit morta-

Partis negatiuæ 1. ar. primũ. lis. Primum ex illo Ecclesiastes 3. Vnus est interitus hominis & iumentorũ, & æqua vtriusque conditio: cùm ergo brutorum animæ sint corruptibiles, fit vt sit etiã nostra mortalis. ¶Secundò arguitur ex illo Sapient. 2. Ex nihilo nati sumus, & post
2. Arg. hoc erimus tanquam si nõ fuerimus. Cũ ergo nõ solùm secundum corpus, verùm & secundum animam simus ex nihilo cõditi, fit vt secundum illam simus etiam in nihilum redigendi.

¶Tertiò arguitur ex Aristotele in prolo-
3. Arg. go de anima. tex. 12. Naturam animæ ex propria eius operatione, quæ est intelligere, venari decet: unde si intelligere nõ põt esse sine phantasmate, vt illic ait Philosophus, quod est res corporea, fit vt neque intellectus atque adeò nec anima sine corpore esse possit: intelligere aũt non est sine phantasmate: quoniam necesse est intelligentẽ phantasmata speculari. 3. de aña textu. 39. ergo anima nequit esse sine corpore. ¶In contrarium est, ꝙ anima est sub-
Pars affirmatiua. stantia intellectualis, vt Dionysius. 4. de diuinis hominib. autor est, atque adeò hẽt substantialem vitam in consumptibilem, veluti angeli. ¶In hac quæstione supposi-
Decisio articuli. ta fide catholica de animę immortalitate, rationes nonnullas à natura petitas eidẽ veritati subnectere constituimus. Sed q̃a inter Aristotelis interpretes non solũ q̃d rei veritas habeat, uerùm; quid Aristoteles hac de re senserit, disputatur: & nonnulli adeò sunt Aristotelis amantes, vt ꝓpter eius, quam opinantur autoritatem, nutantes sint: & quandoque in errorem impingant, hoc etiam obiter attingemus.
1. Conclu. ¶Tres ergo conclusiones articulus p̃sens requirit. Prima. Animam esse immortalẽ firmissima eademq; certissima confessio est christianæ fidei, qua sublata tota spes
Rõ. 1. nostra corruit Hanc. n. sacram veritatem ab ipso statim capite sacrorũ nos biblia edocent. Fecit. n. Deus hominẽ ad imaginẽ & similitudinẽ suam, vt Gen. 1. legamus: imago aũt & similitudo Dei in trinitate potentiarũ consistit, memoriæ. s. intellectus & voluñtatis, quib. in hoc p̃diti sum⁹, vt eius diuinitate ꝑpetuò frueremur: nõ enim nos alio fine & ꝓposito Deus creauit, q̃ vt suam deitatem ad suã ipsius gloriã protenderet & amplificaret, eandemq; perinde nobis diuinitatem in sempiterna felicitate communicaret. Quapropter qui mundum à Deo conditũ confitentur, dif-
fiteri nequeunt quominus Deum credãt ꝑp hominem eum fabricasse, hoĩemq́ue ꝑp se ipsum: nempe, vt ꝑ hæc visibilia inuisibilia eius intellecta cõspiceret, & conspiciẽdo amaret: quod re vera nequiret, nisi anima eius immortalis esset, qua posset tandẽ eius conspectu perfrui. Ea ꝑp cùm reliqua animalia terra in animã uiuentẽ ꝓduxerit, iuxta illud. Producat terra animã viuentẽ: & corpus hoĩs de terra deus Genes. 1. plasmauerit, de anima legitur, ꝙ inspirauit in faciẽ eius spiraculum vitæ: quasi anima non esset digna, ceu q̃ formarũ corruptibiliũ produceretur, sed singulari modo crearetur diuino. Quam ob rẽ Ecclesiast. vlt scriptum est, Reuertatur puluis in terram suam vnde erat, & spiritus redeat ad eum, qui dedit illum. Et psal. 145. Exibit spiritus eius & reuertetur in terrãm suã: nempe, in cælum, quòd eius est patria.

¶Secundò. Tota historia veteris testamenti palam animorum immortalitatem cer- 2. Arg. ab tissima fide prædicat, Quorsum enim tan- historia ta ratio, quãtam Deus illorum mortaliũ legis ue habuit, nisi homines cum ipso essent per- teris. petuò victuri? Quorsum inquam, eiectio Adæ de paradiso inundatioq; diluuij, qua tam acriter mũdi crimina vltus est Deus? Quorsum Abrahæ separatio à Babylonica iniquitate, & eius circuncisio, & angelorum ad eum missio, & tam immensa beneficia Israelitico populo impensa, & tantus legum latarum ordo, & sacrificiorum institutio, nisi per hæc gentem illam ad fructum capessendum supracælestis fœlicitatis erudiret, & instituẽdo perduceret? Et super omnia quorsum Messiæ promissio ad benedicendas oẽs gentes, cuius aduentũ tanto cũ desiderio illi præstolabantur mortales, qui eos redimeret? Quare moriẽtes in infernũ descẽdere fatebãt, vbi aduẽtũ eius expectabãt? Nimirũ postulantes, vt cæli desu ꝑ rorãtes iustu pluerẽt, & aperta terra germinaret saluatorẽ, q̃ eos æterna fœlicitate donaret. Esa. 45. Vñ Dauid psal. 15. Nõ derelinques aĩam meã in inferno, nec dabis sanctũ tuũ videre corruptionẽ. Et Tobiæ. 12. Misericordia est, quę fecit inuenire uitã æternã. Et Ecc. 14. Qui elucidãt me, vitã æternã habebunt. ¶Sed vt uetera illa mittamus, inde inenarra- 3. Arg.

 bilia

bilia suppliciorum genera demerētur qui de animæ immortalitate vllo pacto ambigunt, ꝙ ineffabile beneficium humanitatis & mortis Christi non agnoscunt. Quæ enim cā eum de cælo potuit ad nos deducere, relictis ibidē nonaginta nouē ouib. innumeris. s. angelorum turmis, nisi vt cētesimā nēpe, humanum genus redemptū illuc deportaret, quod eorum, qui ceciderant angelorum ruinas impleret? Quocirca initiū prædicationis suæ illud sumpsit, vt oēs pœnitentiā agerent, quia appropinquabat regnum cœlorum. Et aduersus illos, qui aliam vitā ignorantes apud Esaiā. 22. dicebāt. Comedamus & bibamus: cras. enim moriemur: quorum quidā, vt ait. 1. Ethic. Philosophus, in voluptatib. huius vitæ, atque alij in diuitijs fœlicitatē collocabāt, & qui elegātiores erāt in honorib. tres illas sectas in capite legis suæ condēnans, ait, Beati pauperes spiritu, qm̄ ipsorum est regnū cęlorum. Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram. Beati qui lugent, qm̄ ipsi consolabuntur: s. inter spiritus cælestes. Atq; adeò totam suam concionandi rationē ad vitam æternam retulit, quam mandata seruantibus pollicitus est Matth. 16 Et rursus, hæc est, inquit, vita æterna, vt cognoscant te solum Deum verum, & quē misisti Iesum Christum. Et alios monebat, vt de mammona iniquitatis amicos facerent, qui eos reciperent in æterna tabernacula, Matth. 17. Ac deinde alios Matth. 10. ne timerent eos, qui corpora possunt, non autem animas occidere: vbi docebat, ꝙ non alia animam mors maneret, qui quæ est in inferno. Demum finale iudicium ob oculos repræsentans alios mittit in vitam æternam, atq; alios in supplicium æternum Matth. 25. Igitur veritas hæc immortalitatis animæ non solum catholica fides est, verum & articulus fidei: videlicet, non ob id dūtaxat fides orthodoxa est, ꝙ in conci. Vienensi sub Clemente, & in conci. 3. Lateranen. sub Leone, sessione 8. definita est, verum ꝙ in sacra pagina sit creberrimè expressa & à Christo ipso in euangelio prolata. Imò vsque adeò est de fide, vt inter articulos, qui vniuersis Christianis sunt creditu necessarij, sit consultò relata. Sic enim symbolum cōcludimus, Credo carnis resurrectionē & vitā æternā. Quare vera absq; animæ immortalitate obtineri nequit. ¶Secunda cōclusio. Animam esse immortalem lumine naturali vbi nulla obducit caligine, notū est. In primis Plato in Phedro de pulcro, animæ immortalitatem disertè persuasit, imò ne singulos referamus, omnes iā Historici, q̄ Poetæ, vt Virgilius, Ouidius & reliqui de campis Elysijs longas texuerūt historias, vbi beatorum animas spaciari fabulantur. Et inde Ethnicorum error emanauit, qui defunctos herbas in Deorum numerū referebant, mosq; ortus est defunctis parentandi, instosq; honores deferendi. Vnde antiqui animā à corpore separatam Manem Deum nūcupabant. Sed hæc vulgatissima sunt ¶Igitur quo ab ipsa animorū natura priores rationes eruātur, hæc prima est. Anima est substantia simplex: nempe, simplex forma substantialis, & per se subsistens: ergo nullatenus est corruptibilis, neque aliter quā quemadmodum angelus, per solā annihilationē potēs deficere. Probatur assumptū. Quòd enim sit simplex forma: hoc est, non composita, eademq; substantia, nemo est Philosophorum, qui non planè fateatur: est quippe forma & actus corporis, q̄ dat homini esse hominē. Nam prisci Philosophi (vt Pythagoras & subinde Plato) qui animam non vt formā inesse corpori arbitrati sunt, sed vt motorē adesse, meritissimò sunt ab scholis explosi. Aduersus quorum errorem Arist. 2. de anima planè demonstrauit, esse forma actumq; corporis: forma aūt, quæ dat esse substantiale, nequit esse nisi substantia. Item si est forma, necesse est, vt sit simplex: hoc. n. omnib; formis cōmune est: compositum nanq; nequit alteri adhærere tanquam forma: qm̄ ratio formæ est dare esse composito atque adeò esse actum: actus verò debet esse à materia purus. Vnde Aristot. 2. de anima tex. 4. Anima, inquit, est substantia ac perinde forma corporis naturalis.

¶Quòd autem sit per se subsistens: hoc est, à corpore non dependens, vt brutorum animæ, ex eius propria operatione, quæ est intelligere, venamur. Nam cum esse rei sit propter eius operationem, qualem modum operandi in re cognoscimus, talem habere modum essendi colligimus. Habet autem anima quasdā operationes, & passiones, vt sentire, & alijs

Marginalia (left): Esaiæ. 22. — Matt. 5. — Matth. 16. — Matth. 17. — Matth. 10. — Matth. 25. — Articulus fidei.

Marginalia (right): 2. Conclu. — Ratio prima. — Aristo. — Anima p se subsistit.

corporis passionibus affici: scilicet, ira, delectatione &c. & has quidē palam est, non posse absque corpore exercere & pati: intelligere autem ac subinde amare per se absque corpore potest. Id quod Arist. 3. de anima tex. 4. & infra sic peracutè probat. Anima intelligit uniuersa corpora, ut notissimum est: ergo nulli est corpori mista. Eodē enim pacto probat, uisum nullo esse colore affectum, quia omnes percipit colores. Enimuerò quemadmodū lingua amaro humore imbuta uon ualet alios sapores gustare, ita si oculus colore aliquo esset immistus, per illum impediretur, ne posset alios colore uidere. Eadē ergo analogia si intellectus cū aliquo esset corpore cōmixtus, per illud impediretur, ne alia posset percipere corpora: cum ergo oīa intelligat, nullum habet admixtum Si ergo in se non est corporeus per se pōtest absq; corpore existere. ¶ Quòd si arguas. Saltem indiget corporeo organo ad intelligendū: nempe, phātasia: respondetur, neque tali organo quātum est de se indigere: nā pari mō si in aliquo uitro rubeo aquam liquidā infundas, ipsa aqua apparet rubea, cuius utique & ex radio solari per uitrinam traducto experimētum sumitur. Quapropter si rōne sua tali corporeo organo indigeret, quo species reciperet, similiter in aliorum corporum intellectione impediretur. At uerò per accidens: hoc est, quandiu anima est actus & forma corporis, nō queunt materiales res intellectui tanquā obiectum applicari ad intelligendum, nisi per phantasmata: ueruntamen neq; ipsa phantasmata iutelligere ualet, nisi ab ipsis uirtus intellectus agentis abstrahat species à corporeis conditionibus denudatas & purificatas, q̄bus intellectus possibilis informatus notitiam intellectiuā producat. Et hoc est argumentum, quòd quantum sua fert natura, organo corporeo non indiget. Si ergo modus operandi intellectui propriùs à corpore non pendet, fit ut nec modus essendi animæ, cuius potentia ipse est, à corpore dependeat, sed natura sua per se subsistere possit, ut angelus. ¶ Ex his ergo planum sumitur argumentum, vt ait D.Thom. 1. p. q. 75. articulo 6. non esse animam corruptibilem. Rem enim quamlibet corrumpi bifariam contingit. scilicet, per se, & per accidens.

A simili

Obiect.

Anima organo corporeo non indiget.

Corruptio rei bifariā accidit.

Id autem corrumpitur per accidēs, quod nō corrumpitur nisi ad corruptionem alterius: & per se quod corrumpitur ratione sui: quemadmodum equus corrumpitur per se, sed sua forma substantialis per accidens ad corruptionem equi. Quod autem habet per se esse subsistens nō potest corrumpi per accidens: nam cum esse sit illud, quod per generationem acquirit, & per corruptionem depreditur, fit ut nec generetur ad generationem alterius, neque ad corruptionem alterius corrumpatur. Hæc ergo est differētia inter animam nostram & brutorum aliorumque corporum formas: q̄ reliquę cùm educantur de potentia materiæ, non generantur, sed cō generantur ad generationē suppositi, & pariter corrumpuntur ad corruptionem illius: anima uerò nostra non gignitur ad generationē hominis, sed creatur, q̄a non educitur de potentia materiæ, ut Arist. in lib. 2. de generatio. animalium ca. 3. autor est, vbi ait, mentē extrinsecus aduenire, & esse diuinam. De qua autoritate iterū redibit sermo. Anima ergo quoties homo gignit in embrione disposito diuinitus creatur & in funditur. Hac ergo ratione non corrumpitur per accidens ad corruptionē hominis, sed eodem generali cōcursu dei, quo sustentatur in corpore, sustētatur separata. ¶ Neque uero est per se corruptibilis: rem enim corrumpi, est materiam à forma separari: eo quòd forma est per se actus, quæ adueniens materiæ dat esse cōpositio: in forma autem, quæ simplex substantia est, non potest forma à materia separari, ut in angelo patet, quia non sunt res duæ imo forma ipsa per se habet ut sit actus, & ideo esse suum non ualet ab illa semoueri: nam quod rei per se conuenit, non est ab ea separabile, ut esse rationale non est ab homine amouibile: fit ergo ut anima, quemadmodum angelus, nō sit p̄ naturā corruptibilis, sed per solam annihilationē potest supranaturaliter esse desinere. ¶ Imò quanuis anima fingeretur esse cōposita, nequiret corrumpi: generationes .n. & corruptiones nō fiunt nisi p̄ contraria, ut patet in calido & frigido: in anima uerò non recipiuntur cōtraria corruptiua: sed cōtrariorū species spūalis: ob idq;, ut ait Arist. contrariorum eadem est scientia, eadem .n. medicina & sanum cognosci-

Differētia animæ nostræ & brutorum.

Li. 2. de genera. animal.

Corrūpi rem quid.

Anima in corruptibilis.

gnoscitur & ægrũ: cùm ergo aĩa & angelus non habeant in se contrarias qualitates, fit vt neq; illis cõtraria immineãt agẽtia, quib corrũpani, neq; materiã hẽant, q̃ sit in potentia ad alias formas: nã neq; cœlũ talẽ materiã cõtinet. Atq; hinc alia sumitur rõ. Omne.n. corrũpens id quod corrũpit in seipsum conuertit, vt ignis ex stupa generat ignẽ: ex angelo verò, & ex aĩa nihil aliud gigni põt: nõ ergo sunt per se corruptibiles. Sũt quidẽ rõnes istæ metaphysicæ, efficaces tñ, atq; adeò solæ, q̃ b. à priori aĩæ immortalitas colligitur. ¶ Sũt tñ aliæ ab effectu collectæ, magis plausibiles, si earũ vim & energiã perpendamus. Intellectus.n. natura quadã immaterialitatẽ & spũalitatẽ palã præ se fert. Experimur.n. neq; loco neque tpe, q̃ materiales sunt cõditiones, coerceri, sed subitò quæ quocunq; loco sunt, & quocunq; tẽpore fuerint pcipere: cogitat nanq; nunc subitò nõ solũ psentia, sed pterita & futura, & quæ ab æterno fuere, & quæ in æternum futura sunt. Item & quæ hic existunt, & quæ ubiq; orbis, & quæ supra cœlũ eminent, & quæ sub terra latent. Quinimò & à materialib. & à singularib. abstrahit vniuersalia, ut species rerum & genera de repente speculetur, & rerũ naturas usq; ad earũ prima principia penetret: quę omnia profectò apertum documentũ perhibent esse instar spũm cęlestium rem spiritualẽ, atq; adeo sicut ipsi sunt, perpetuã. Idemq; & memoria, quæ fida apotheca tanti thesauri existit, similiter prædicat. ¶ Quòd si uoluntatis amplitudinẽ contẽplemur, idẽ profectò nos planè admonet. Primum eius æquilibris libertatis facultas, quæ à nulla re necessitatẽ patitur, sed quibuscunq; oblatis in particulari seu bonis seu malis sic est ab omnibus exempta, vt possit alterutrum, vt libuerit, eligere, ostendit à nullis reb. præterquam à Deo pendere, atq; adeò esse ceu eius perpetuã imaginẽ. ¶ Adde, quòd vnaquæque res sic esse appetit, vt esse sibi suapte natura conuenit: desideria autem hominis pleraque sunt perpetua: nemo.n. est, si ingenio valeat, qui nõ anxiè cupiat in memorijs hominũ perpetuò permanere. Qua etiq; rõne & parẽtes filijs thesaurizant, ædificant & plantant, & qui sapientia præstant suorum specimen ingeniorum relinquunt, suarumq; monimẽta literarum. Et duces & principes egregia facinora intentant. Quis ergo mentis compos non planè hic videat animam consumpto corpore sup̃stitem esse & ad posteros pertinere? ¶ Sed aliud ex eius inquietudine elicitur ineluctabile argm̃. Constat siquidem quacunque rei psentis vitæ potiamur, nulla nos satiari, sed vbi vna fuerim' repotiti, aliud inde desiderium nobis succrescere, semp̃que adeò in futurũ esse pendulos: quodq̃dem humanum ingeniũ Ecclesiastes contemplatus prothema illud suæ concionis assumpsit, Vanitas vanitatũ & oĩa vanitas. Dixi in corde meo Vadam & affluam delitijs & fruar bonis, & magnificaui opera mea, ædificaui domos, & plantaui vineas, possedi seruos & ancillas, & coaceruaui mihi argentum, & aurum, & oĩa, q̃ desiderauerunt oculi mei, non negaui eis, & vidi in oĩbus vanitatẽ & afflictionẽ animi. Transiui ad contemplandã sapientiã: quid est enim hõ, vt sequi possit regem factorem suum? Quasi dicat, in his omnib. nulla inuenitur requies, sed natura ipsa ad alia nos semper inducit, q̃ ipsa nobis p̃stare sine diuino auxilio nequit, iuxta verbum Aug. Fecisti nos domine ad te, & inquietũ est cor nr̃m donec perueniat ad te. Re vera qui in hac insatiabili desideriorũ perpetuitate immortalitatẽ aĩæ nõ legit, talpa cæcior est. ¶ Sed age, rẽ aliter contemplemur, Qñ nulla nobis alia ratio in hac re famularetur, hæc satis esset. Etenim qui de aĩæ immortalitate vllo pacto ambigunt, oẽm prouidẽtiam & curam erga nos Dei, oẽmq; subinde amorẽ & cultum ipsius nr̃m, omneq; inter nos & ipsum cõmerciũ, imò oẽ fœdus, & charitatẽ & fidẽ qua inter nos mortales cõglutinamur, de medio tollunt: nã si aĩa immortalis nõ est certè nullã Deus nr̃i curã gerit, vel nõ maiorem quàm brutorũ animãtium. s. vt in diẽ nobis caduca hæc terrena prouideat, quæ in cõtinuo sunt fluxu & lapsu. At verò si altiora ab ipso non speraremus, neq; spem haberemus eius nos conspectu aliquando fruituros, vt tanquàm amicos ad suam nos fœlicitatẽ admitteret, p̃fectò legitimum erga eũ amorem nequiremus habere, neq; verò timorẽ aut obedientiã vllam: amore uerò Dei de genere humano sublato, nulla fieret reliqua inter mortale

Marginal notes: Rõnes aliæ ab effectis. — Intellectus. — Memoria. — Voluntas. — Liberũ arbitrium. — Rõ alia. — Alia rõ. — Eccle. 2. — Aug. — Rõ optima.

mortales charitas, atq; adeò, neq; fœdus, neque fides neq; iustitiæ aut amicitiæ iura cōsisterent: nam qui homines p.p Deū non diligit, nequit eos firma fide diligere.

Alia rō. ¶ Præterea si ut isti volunt nulla nobis essent aut præmia aut supplicia æterna pro posita, sed hæc lubrica caducaque bona, quæ perinde iniquis & reprobis atque iustis & probis, imò quàm sæpissimè illis fęlicius quàm istis obueniunt: atq; illa supplicia: nempe, calamitates, quæ viris egregiè bonis accerbius ingruere solēt, quàm perditis & corruptis: profectò nulla esset apud deum iustitiæ æquitas. Vnde Dauid

Psal. 72. Psal. 72. Zelaui, inquit super iniquos pacē peccatorum videns, in labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagella buntur, ideo tenuit eos superbia, ipsi peccatores & abundantes in seculo obtinerūt diuitias: & dixi, ergo sine causa iustificaui cor meū, & fui flagellatus tota die. Existimabam vt cognoscerem, hoc labor est ante me. donec intrem in sanctuarium Dei, & intelligam in nouissimis eorum.

Si ergo nouissima mors nō mitteret alios

1. Cor. 15. in præmia æterna, atq; alios in supplica, sed in hac vita tātùm, vt ait Paul. in Christo sperantes essemus, miserabiliores essemus omnibus hominibus.

¶ Imò verò vt appareat, quò se præcipitēt qui aduersus immortalitatem animæ obmurmurant, re vera nulla in nobis tūc esset ratio aut uirtutis aut delicti: nam uirtus non est nisi propter obediētiam Dei, quæ officia iubet, neq; delictum propriè, nisi quia est contra eius obedientiam.

¶ Enimuerò: qui in officijs non aliam uirtutis rationē agnoscit, quàm quod sic rationi iuriq; naturali cōsentaneum profectò altissimam uirturis normam ignorat: nam pręterquàm quòd multa sunt nobis præter naturam iussa (vt sacramentorum fideiq; religio) præcepta ipsa iuris naturæ ex sempiterna dei lege conditoris naturæ deriuantur: quod qui ignorat, non est lumine naturali satis affulsus. Ratio ergo virtutis etiam naturalis à deo legislatore dimanat. Quis ergo non clarè intelligat: quos Deus legib. instituit, suumq; ipsius amorem colere iussit, eosdem in suā æternam fęlicitatem receptum ire, vbi eorum coronet obsequia, quę per suum ipsius fauorem ei exhibuerūt? Ac perindē eos, qui eius leges trāsgressi sempiternam eius uolūtatē uiolarūt, in sempiternas cruces missurū? Innumera sunt eiusmodi documenta, quibus qui aīæ ęternitatē in litē vocāt, obtunduntur. ¶ Tertia conclusio. Aiam esse immortalem Aristoteles cognouit Hac cōclusionē subiecerim, non φ Christianis tanti nosse referat, q d de hoc senserit Philosophus, sed quia sunt qui p.p eundē per perā intellectum de hac catholica ueritate uacillent. Et in primis 3. de anima text 5. planè affirmat, intellectum possibilem im mistum esse corpori, propterea quòd per ipsum uniuersa itelligimus corpora: si n. corporis alicuius misturam haberet per il lud impediretur, ne alia posset intelligere corpora, vt iam satis expositū est. Atq; inde rursus optimè elicuit, esse separatū: hoc est, non dependere à corpore in sua subsistantia, atq; adeò esse immortalem & per petuum. Et tex. subinde. 19. & 20. idē prorsus de intellectu agenti adstruit: nēpe, esse immistum & separatum. Cùm ergo intellectus uterq; potentia si aīæ, fit vt aīa ipsa immortalis sit quoq; & perpetua: nā potētia aīæ habere nequit esse firmius q̄ aīa ipsa, quæ cùm sit suarum potentiarū subiectum, eas sustinet. Qnquidem vt in prædicamentis. ca. 5. ait idem Philosophus, non subsistentib. substantijs non possunt accidentia, q̄ eis insunt, existere. ¶ At cōmentator Auerrois locis illis crucem nonnullis interpretib. Aristot. opposuit, sic ipsum interpretatus, quòd non uoluerit, intellectum esse aīæ accidens & potentiam, sed substantiam per se re ipsa separatā & sub sistentē, unumq; subinde numero in oīb. hoīb. qui nō inest eis vt forma, sed pręest vt motor, qui idcirco mortuo hoīe nō extingitur, neq; alio nascente oritur, sed ue luti idæa permanens successiuè desinit in alijs esse, in alijsq; existere incipit. Et cum Aristot. 2. de anima ex professo docuerit aīam esse actum corporis: nempe, formā ei inhęrentem, ipsumq; viuificantem, tan tum intulit discriminis inter aīam & intellectum, vt aiam diceret mortalem esse cū homine, intellectū aūt perpetuò persistere. ¶ Sed profectò si hanc mihi veniam illi, qui eum secuti sunt, darent, nihil cunctarer delirā phrenesim potius quàm opinionē appellare, neq; recitatione dignam tātum abest ut in mentem hoīum cadat,

3. Cōcl. · Intellect' agēs & possib. potētia est animæ. · Auerrois cōmentū. · 2. De anima. · Sentētia autoris.

illam alicui, qui ingenio ualeat, obtrudere, aut suadere tam sinistram fuisse Aristotelis mentem. Facit enim hæc opinio intellectum instar Dei existere in rebus, quibus non est: quod profectò diuinam quandam infinitatis imaginẽ præ se fert. Deus nanque ob id quod est infinita substantia omnia virtute cõtinens, in cunctis rebus existit, per essentiam, præsentiam & potẽtiam, nec cum intereuntibus interit, neque cum orientibus oritur: quod alicui cui creaturæ tribuere (dicam iterum) dementia est. Id quod lumen ipsum naturale præterquàm cæcis hominibus liquidò monstrare potest. Plato quidẽ, vt D. Tho. 1. part. q 70. art. 3 & libr. 2. contra gentes. c. 57. refert, non negabat intellectum esse animæ potẽtiam, sed tamen suarum dogmate Idæarum separatarum assuetus aiebat, animam ipsam non inesse corpori tanquàm formam, sed adesse tanquàm eius motricem, vt intelligentiæ mouent cælũ. Quam vtique opinio. latè ꝓsequitur Plotinus lib. de immorta. aiæ, atq; alii Platonici. ¶ Veruntamẽ vt platonicis omissis ad Aristotelem reuertamur, planè commentatori aduersatur. Primum in ipso statim introitu eod. tex. 5. vbi ait, De animæ autem ea parte, qua cognoscit atq; cupit siue sit separabilis, siue nõ, cõsiderandum est. Vbi apertè intellectum possibilem appellat partem potentialem animę. Et tex. 17. & 18. subdit, intellectum agentẽ & possibilem existere in anima tanquàm efficiẽtem & materiam. Quare nunquàm uir ille egregiũ Philosophus somniauit, intellectum rẽ esse subsistentẽ ab aïa seiunctũ. ¶ Et ratio profectò id palam facit, eadem quæ ex manifestò eiusdẽ Aristotelis principio profecta. Sup ponit enim. 1. de anima text 64. actiones non esse naturarũ in abstracto aut partium, sed suppositorum: anima enim non dicitur texere, aut ædificare, sed homo: & eodẽ modo intellectus nõ intelligit, sed homo peripsum, uel anima, præsertim separata. Igitur si anima, quæ est actus corporis, non haberet in se ipsa principia & potentias, quib. suas operationes cõpleret, esse homo à natura destitutus: cũ igitur intelligere sit hoĩs operatio, eademq; potissima, necesse est in ipso existere potentias ad intelligendũ sufficientes ¶ Et quoniam hic est status litis quidnam Aristot. de immortalitate animæ senserit (nam si intellectus potentia animæ sit, cùm dicat eum esse perpetuum fit vt & anima ipsa sit etiam perpetua) nõ molestè Theologus fuerat hanc meditari philosophiam. Arguitur ergo quòd intellectus hominis sit animæ potentia, eidemque inseparabilis: appellat. n. ibidẽ intellectũ agentem Philosophus habitum & lumen: & certè nomen habitus inhærentẽ formam per modũ permanẽtis significat: sed dicitur lumen, quia species phantasiæ illustrat, vt sint intelligibiles, sicut lumen sensibile facit colores uisibiles: etenim quia potentia nihil cognoscere ualet nisi per species obiecti: & phantasmata sumpta à singularibus corporibus sunt materialia, intellectus uerò immaterialis, necessaria fuit animæ uirtus, quæ easdẽ species à conditionibus materialibus denudaret, quæ perinde uirtus intellectus agẽs nuncupatur. Et certè alius non est modus cogitabilis, quàm quòd mediantib. phantasmatibus ꝓducit species immateriales & intelligibiles in intellectu possibili, qui illis informatus producit notitiam. Hinc ergo palam fit ambos intellectus esse potentia animæ.

¶ Et re uera quãuis intellectum agentem aliquo, licèt tenuissimo, colore affingi possit separatum. de possibili tamen nullo pacto suspicari potuit. Intellectus, inquam, agens, q̃a est ceu motor, potuit alicui apparere esse separatum, vt est intelligentia orbis. Qua quidem opinione Auicenna & Alexander Aphrodisæus imbuti fuisse videntur. Et Caieta. super text. 17. 3 de anima, legitima S. Tho, expositione posthabita, eandem opinionem conatur Aristoteli impingere. Sed male: quoniã intellectus non mouet localiter corpus, vt angelus illud mouere potest, sed abstrahendo, ut diximus, à phantasmatib. species intelligibiles, quas infundit intellectui possibili: & ideo necesse est animæ intelligenti esse cõiũctũ. ¶ At verò de intellectu possibili nulla est prorsus rõnis apparentia, ut ponit separatus, nam Aristot. appellat illum, id quo anima sapit, & intelligit, quemadmodũ visus est, quo uidet, & auditus, quo audit: principium autem, quo, formaliter est in agente, præsertim cùm intelligere, vt 3, de anima text. 2. & 18. ait Philosophus sit

Marginalia: Plato. — Plotin⁹. — Cõmentatoris opinio conuincitur. — Ratio. — Status litis. — Intellectus animæ potentiæ. — Auicenna. Caietanus. — Intellectus possibilis nullatenus est separatus.

sit quoddam pati, & actio permanens in agenre. Vnde cum expresse Philosophus dicat, intellectum possibilem esse immixtum & perpetuum, idipsum & de anima sentire profitetur. Attamen cõmentator vtrunque intellectum videtur separatum posuisse: nam 3. de anima text. 5. expressè id de possibili affirmat: in quo sensu impugnat eum D.Th.1.parte q 76.ar.1. Et de intellectu agente id etiam expressiùs subiungit super rex. 19. vbi distinctionem inter ambos intellectus constituit. Nescio ergo cur Commentator quibusdã tantum negotij facesserit, vt eum sustinere contẽdant, & Aristoteli Pilosophorum principi inurere hanc notam pergat, quod animam mortalem contra Platonem & oẽs, qui Philosophorum nomine digni extiterunt, asseruerit. Fateor tamen aliud Aristotelis placitum, qui mundum ab æterno fuisse credidit, rem fecisse apud ipsum difficilem: fit.n. inde consequẽs infinitas animas esse productas, quæ si simul persistãt, infinitæ sunt actu, quod veritati, quam ipse 3. Physicor. docuit, contrarium est. At verò faciliùs inde colligitur in eo falsum fuisse, ꝙ mundum posuit ab æterno, cuius urgentiora argumẽta 8. Physicorum scripsimus, quàm ꝙ aĩas posuerit mortales. Multa.n. sunt naturalia, quę lumine naturali absq; fidei illustratione plenè attingi nequeũt. Quapropter non solum de mundi æternitate, qui initio caruerit, sua fuit opinione seductus, verũ & de animarum creatione, nihil firmum, sed nutãdo & vacillando scripsit. Merito ergo Clemẽ. Firmiter. de summa trini. & fide catholi. tanq̃ varietatem ex sacra pagina planè deductam explicans, eos condemnat, qui dicerent, intellectũ & animã nõ inesse corpori tanq̃ formam, aut nõ inesse singulis corporib. singulas animas, aut nõ esse immortales. Ideq; in conci. Lateranensi, 3. sessione. 8. ¶ Duo autẽ sunt, quæ Cõmẽtator apud Aristotelẽ intelligere renuit. Primũ, ꝙ cum naturã animæ ab affectu per eius operationes Aristoteles ubiq; uenari pergat: & aĩa perpetuitatẽ non habeat rõne specierũ sensibiliũ & affectionẽ, quę à corpore pẽdẽt, sed solùm rõne intellectionũ, quę sunt res immateriales, nõ dixit planè aĩam esse perpetuã & immortalẽ, & immixtã, sed intellectum & mentẽ, ꝓ cuius operationem constat animam esse perpetuam. Itaq; tantundem est, intellectum esse perpetuũ, ac si diceretur, animam, qua renus intellectiua est, esse perpetuam. ¶ Aliud itẽ apud Aristotelẽ familiare, est, quòd vbi ait, intellectum aut mentẽ esse separatam, nõ intelligit actu tunc nulli inhærere, sed quãtum est de natura sua esse per se subsistentem: quod est dicere, per se natura per solum generalem Dei concursum posse subsistere extra corpus, ꝑinde atque in corpore: Angelus si quidẽ & aĩa sic differunt, ꝙ ille est substantia spiritualis per se perfectè subsistens, adeò, vt neq; vlli corpori possit tanq̃ actus & forma inhærere, sed mouere corpus: aĩa uerò non usq; adeò perfectè, quin sit etiam actus & forma corporis, quo nihilominus cõsumpto persistit. ¶ Atqui & in hoc præterea Commentator, si consultò errare noluit, hallucinatus est, quòd quanuis illic Philosophus non asseruisset, nisi intellectum esse perpetuũ, non tamen ex illa affirmatiua inferre debuisset negatiuam: s. animã non esse perpetuam. Nam aliud præterea eandem animæ immortalitatem potuisset colligere: nempe, ex eo, quòd est substantia spiritualis: inde.n. vt supra mõstratũ est, elicere debuisset, à corpore non esse pendentem, sed per se subsistentẽ atq; adeo incorruptibilẽ: ueluti est Angelus: sed q̃a creationem eius ignorauit, nil mirum, si etiam in errorem immortalitatis eius fuerit collapsus. Veritatem autem hanc immortalitatis animæ præterquàm in locis citatis Philos. libr. 2. de generatio. animal. c. 3. planè affirmat dicens, mentẽ extrinsecus aduenire: & esse diuinam. Enimuerò mens pars animæ intellectiua est: & quanuis intellectus agens species faciat intelligibiles, possibilis tamẽ est, quo homo intelligit: quapropter mens utrunque intellectũ amplectitur: atq; adeò illo noĩe aĩam intellexit, quam dixit extrinsecus aduenire ea rõne, qua mẽs erat. Et ꝙ hic fuerit eius sensus inde constat, ꝙ illic de alijs formis substantialib. sermonẽ habebat, quæ de potentia materiæ educunt: & illa rõne exceptionem fecit de aĩa, quæ est forma & pars hoĩs: nã de intellectu agente, si, ut ait Cõmentator, nõ est forma hoĩs, nõ opus erat exceptionẽ facere. Imò verbum ipsum, extrinsecus aduenire, animam

Cõmentator impugnatur.

Nota.

Clem. Firmiter de summa trinit. & fide catholi.

Cõmentum Auerrois bifariã errat.

Nota.

Differẽtia ĩter angelũ & aĩam

Alia cõmẽtatoris hallucinatio.

Li. 2. de genera. aĩal. c. 3. Mens.

Sensus. Aristot.

mam denotat. Nam intellectus, secũdum opinionem Commentatoris, cùm non sit forma, sed semper unicus immobilis, & per se existens, non põt dici aduenire nec recedere, sed potiùs hoĩes dum generãtur dicendi sunt ei aduenire: quippe quib. tanquàm instrumentis vtitur. ¶ Eadem veritas constat ex eodem Philoso. eod. 2. de aĩa tex. 11. ubi ait, nihil prohibere quasdã partes aiæ à corpore separari, ubi non solũ intellectum agentem sed possibilẽ insinuat, quos appellat partes aĩæ: & lib. 3. tex 4. ẽt docet esse immateriales: nã si intellectus, inquit, esset calidus, aut frigidus, impediretur, ne alia posset corpora intelligere, quẽ quidem intellectũ asserit esse aĩæ potentiã. Item. 1. de aĩa tex. 92. negat eidẽ intellectui possibili aliquam cõpetere partẽ aut mistionem corporis. Et lib. 2 tex. 21. ait, contemplatiuam potentiã (quo noĩe ẽt intellectus possibilis includitur) perpetuã esse, & ab eo quod accidit: hoc est, qđ corrumpitur, esse quid separatũ & seiunctum. Idemq; ait. 12. Metaph. tex. 17. Cum aũt ait separari intellectũ ab eo, quod corrumpitur, non intelligit intellectum agẽtem tanquàm perpetuũ separari à possibili tanquã corruptibili, vt scioli quidam suspicantur, sed ꝙ pars intellectiua & speculatiua separat: à sensibili putà, à phãtasia & æstimatiua. Sed ptinacia Cõmẽtatoris eiusq; sequacium est, illa loca solùm de intellectu intelligere, & non ẽt de aĩa, cuius intellectus potentia existit. At quia Commẽtatori nõ expediebat, aĩam esse immortalem: mordicus contendit esse mortalẽ: eis verò, qui nolunt eius mortẽ perpetuã experiri, expedit vt de eius immortalitate non dubitent.

2. de aĩa tex. 11.

Aristot. loca.

Solu. 1. argum.

¶ Ad primũ igitur arg. rñdetur, Ecclesiastem concionatoris more nõ protulisse uerba illa affirmando, sed quasi aliorũ noĩe, qui illo tenebantur errore, ut Sapien 2. explicatur, ubi legitur, Dixerunt impij cogitãtes no rectè in corde suo, exiguum & cũ tædio est tẽpus vitæ nostrę, & nõ est refrigeriũ in fine hoĩs, & nõ est qni agnitus sit reuersus ab inferis: quia ex nihilo nati sumus, & post hoc erimus: tanꝗ̃ si non fuerimus.

Solu. 2. argum.

¶ Vnde vt ambo simul loca respondeamus, notãdum, quòd aliquo modo. s. quãtum ad corporum ortum & interitum, vnus est nobis cum brutis: nã cũ & corpora quoq; nostra de terra sint plasmata, pariter, ut brutorũ corpora reuertuntur in puluerem. Et quãtum ad uitæ cursum similis est corporum ꝓcessus: nam similiter, ut eisdem locis legitur, Simul spirant omnia, & fumus & flatus est in narib. nostris: quasi dicat, tenuissimo aere, quo spiramus & respiramus, conseruamur, quo sublato, extingueremur. At verò quantũ ad animã longè uos brutis superiores sumus: nam anima ipsorũ de potentia materiæ ducitur, iuxta illud, Producat terram aĩam uiuentem nostram uerò per creationem spirauit nobis Deus tanꝗ̃ spiraculum uitæ. Vnde falsum est, quod illi dicebant, Nihil habet homo iumẽto amplius. Est ergo nobis & brutis unus interitus corporum, non tamen animorum.

Solu. 3. argum.

¶ Tertium autẽ arg. satis in superiorib. solutum est, ubi discrimen inter angelum & aĩam nostram illud constituimus, quòd ille sic est ꝑ se, ut nequeat esse corporis forma, aĩa uerò sic est corporis forma, vt possit esse per se. Respondetur ergo, quòd anima quandiu est in corpore nequit absque phantasmate intelligere, eo quòd corpora non possunt intellectui nisi per corporalia obiecta applicari: illa tamen phantasmata ad intellectum possibilem pertingere nequeunt, nisi uirtute intellectus agentis à corporis conditionibus denudata: quod est testimonium, ex natura sua non pendere à phantasmatibus. Concedimus ergo quod licet pro isto statu ab illis depẽdeat, nõ tamen simpliciter ex natura sua, & ideo est perpetua & immortalis.

ARTICVLVS II.

Vtrùm corporum resurrectio sit futura.

Mmortalitatẽ animæ præmeditati paratiores ad exploran dam resurrectionem corporum descendimus. Arguitur nihilominus non esse futuram. Primò ex illo Iob. 14 Non cùm dormierit non resurget, donec ac teratur cœlum neutiquam ũ cœlum attritum esse potest: ergo nunquã fiet corporum resurrectio.

Partis negatiuæ ar. 1.

¶ Secundò arguit. Si resurrectio futura est, oẽs mortui debẽt resurgere: nam quod ex natura speciei sumitur, similiter in omnib. indiuiduis eiusdem speciei reperitur: nõ tamen omnes

2. Argu.

Dan.12 omnes resurrecturi uidentur, quia Danielis. 52. non dicitur nisi quòd multi qui dormiunt in puluere, euigilabunt: & Dauid Psal.1. Non resurgent, inquit, impij in iudicio: ergo cùm æqua sit omnium ratio nulli resurgent. ¶In cõtratiũ est illud Iob. 19. Scio ꝙ redemptor meus uiuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum, & rursus circũdabor pelle me. ¶Resurrectio corporum vt est auditu mirabilis, ita est creditu tum iucunda, tum etiã necessaria. De qua re quanuis inter philosophos sub lumine naturali nulla præcesserit certa cognitio, apparuit eis tñ nonnulla eius effigies, ut Aug. li.12. de ciui. Dei. c.13. refert, de illis philosophis, qui mundi secula aiebant per circulum eadem numero reuolui. Et lib.22. c.25. & subsequẽtibus refert, ꝙ Marcus Varro in libris, quos de gẽte populi Romani scripsit, Genethliacos quosdã cõmemorat, qui aiebãt παλιγγενεσίαν: hoc est, hoĩum resurrectionẽ, in annis numero quadringẽtis quadragita cõfici, ut eadem aĩa illo clapso tẽpore ad idem corpus, cui fuerat cõiuncta, regrederetur. De quo seculorũ circulo art. proximo redibit sermo. Et Plato in Phędro, quẽ dialogũ de pulchro inscripsit, de aliorũ μετοικεσίας: hoc est, transmigratione, quæ Pythagoræ fuit opinio, scripsit, ubi regulam Adrastiæ deæ: id est, ineuitabilis numinis eã refert, vt aĩa quæcunq; Deũ comitata aliquid verorum inspexerit, in aliud corpus scilicet, in genituram aut uiri Philosophi, aut Regis. &c. sit transmigratura. Id cuius & Cicero in fragmento de republica meminit. Vnde fabulatur Euphorbon in Pythagoram transmigrasse, & in Pauum Homerũ vt Tertullianus in initio libri de resurrectione carnis retulit, vbi ait, illos resurrectionis veritatem prælibasse, non tamen prorsus adiisse. Agnoscebant. n. illi mortales immortalem esse animam, atque adeò corporis amicam, & ideo hallucinantes aiebãt, post discessum à corpore ad alia iterato recurrere. Quanuis illic Plato in diuersa bestiarũ corpora etiam animas eorum, qui nũquam veritatem inspexerũt, transmigrare dixerit. ¶Istorũ aũt ridiculi errores ex duobus falsis principiis ortum duxerunt. Credebant enim primùm aĩam non esse formã corporis, sed vt motorẽ illud intrare & gubernare: quemadmodum articulatus aer tibicinis fistulã ingressus musicam resonare facit: sic enim putabãt animam per diuersa corpora vagari. Rursum nec prorsus discrimẽ inter intellectũ & sensum agnoscebãt: haud. n. arbitrabãtur in homine aliud esse intellectũ ꝙ̃ sensum: sed propter optimã eius cõplexionẽ, putabant in eo vim egregiùs uigere. Quapropter aĩa ſm istos in illud bestiæ corpus transmigrabat cuius similem vitam duxerat, vt qui fuerat luxuriæ deditus eius aĩa in canis se corpus reciperet, & ꝗ violẽtijs & rapinis fuerat addictus, in corpus leonis, & hunc in modum de alijs. Alię uerò, inquit, aĩæ primæ uitæ finẽ cõsecutæ iudicanẽ, iudicatæ aũt aliæ sub terra iudicij locum euntes meritas illic pœnas sustinent. Aliæ in cœli quendã locum per iudiciũ eleuatæ ita degunt, ut dignũ est illi uitæ, qua in hominis figura vixerunt. Profectò nõ potuit in lumine naturali veritatis fimbrias propinquiùs attingere, quanuis feratur ab Aegyptijs multa mutuatus diuina, ꝗ illic Abrahã ac subinde Iacob & eius soboles semidarunt. ¶Sed Philosophorũ placitis ꝑtermissis sub lege Moysi secta Saduceorũ uiguit, qui corporum resurrectionẽ denegabant. Nam fortasse & animas perire arbitrabanẽ. ut Origenes & Hieron. referunt. & Act.23. insinuaẽ, ubi legitur, ꝙ dicebant, non esse resurrectionẽ mortuorũ, neq; angelũ, neq; spiritũ ubi noĩe spiritus insinuaẽ anima postquã contra angelũ distinguitur. Quãuis alij censeãt eandẽ immortalitatẽ non negasse. Sed qm̃ dotes corporũ gloriosorum ignorabãt, arbitrabãtur resurrectionẽ non esse possibilẽ, nisi ad uitã mortalẽ alimentis sustinendã, & uxoribus ꝓpagãdam. Et iõ, ut Matth. 22. refertur, accesserunt ad Christũ quasi irridendo sciscitantes, eũ qui septẽ habuisset vxores, quã esset illarũ in resurrectione resumpturus. Quib. Christus rñdit, ꝙ illic neque nubẽt, neq; nuptui tradentur. Post Saduceos in lege euangelica adeò fuit articulus hic ꝑsuasu difficilis, vt quã plurimi fuerint hæretici illum abnegantes, vt Simoniã à Simone Mago, & Carpocratiani atq; alij cõplures, quos Aug. lib. de hęresib. de nomine refert, & Isidorus lib. 8. Etymologiarum ca. Quidam. 24. q. 3. inter quos Arabicos refert, ꝗ aiebãt animas esse mortales; quod

Psal.1.

Pars affirmatiua.

Decisio art.

Marcus Varro.

Plato.

Pythagoræ dogmę.

Cicero in Somnio Scipionis.

Tertul.

In bestias.

Plato aliqua vere testa legit.

Saduceorum secta.

Mat.22.

quod fuit Commentatoris dogma, sed tamen cum corpore postea resurgere.

Hæresum origo diuersa.

¶ Atqui hæresim hæc diuersitas ex diuersis oriebatur causis. Manichæi nanque arbitrati animam à bono Deo, corpus verò à malo fuisse conditum, aiebant, animam solam esse totam hominis perfectionem. Porphyrius verò Platonicus, de quo Aug. lib. 22. de ciuit. Dei cap. 26. meminit, dicebat, totam animæ perfectionem in separatione à corpore consistere, atque adeò illud non esse innouandum. Quare Marcionistæ apud Tertullianum multis cõuiciis corpora nostra proscindunt, vt eorum dissuadeant resurrectionem.

Marcionistæ.

Prima conclusio.

¶ Duo ergo argumenta in initio quæstionis proposita duas cõclusiones poscunt, quibus conclusioni fiat satis. Prima. Resurrectionẽ carnis esse futurã catholica nos fides docet, cuius hic vnius articulus est. Et primũ de possibilitate, quã conclusio præsupponit, sunt qui illam, vt Durãd. sic demonstrent. Causa cur forma ĩducatur in materia nõ est alia quærẽda, quàm efficiens: sed post obitũ hominis manet aĩa & materia prima, quæ est incorruptibilis, & Deus, qui est causa efficiens: ergo resurrectio virtute Dei est possibilis.

Possibilitas resurrectionis ꝓbatur.

Sentẽtia autoris.

At verò ratio hæc & curta nimium est, & minùs physica. Nam primum non probat, resurrectionem possibilem si aĩa & materia nõ essent post obitum superstites: & tñ quãuis essent in nihilum redactæ, posset Deus corruptũ idẽ restituere, vt dist. seq. q. 1. articul. 1. contra eundem Durand. cõmonstrabimus. Item quia agens naturale non põt virtute naturali formã, q̃ antea fuerat separata, reunire materiæ, vt illico dicturi sumus, sed illam de eius potentia educere. Igitur alia est causa quærenda, quàm quod agens & materia & forma existant. Causa verò resurrectionis non est naturalis, quam Aristote. cognouerit, sed hæc supranaturalis.

Ratio supra naturalis.

Deus habet potentiam infinitæ uirtutis, quæ ex nulla causa secunda in agendo dependet, cum omnia ex nihilo condiderit: ergo omnium uirtutem se ipso absque illis supplere põt, causæ autem rei aliæ sunt ad producendum speciem: ignis enim est causa ignis, & equus est causa equi: aliæ verò sunt ad producendum indiuiduum: scilicet, speciem in tali indiuiduo, quæ sunt hæ numero dispositiones in hoc loco & hoc tempore. Et quia transactum tempus & motus, q̃bus res hæc fuit producta non possunt rursum redire (vt d. seq. q. 1. art. 1. luculentiùs monstrabimus agens) natura le non potest idẽ reproducere numero sed duntaxat idem specie. Deus autem vtrasque propter suam infinitatem supplere causas potest: ergo sicut sine igne potest producere ignem, & sine equo equum, ita rem illam, quæ hic & nunc per has dispositiones producta est, potest illis transactis singularibus conditionibus hic & nunc, quæ non possunt redire, eandem numero sine illo temporis puncto & motu reproducere, siue creãdo illam si fuerat annihilata, siue uniendo eandẽ formã eidem materiæ, si erãt superstites, siue educendo de potentia materiæ, vt ipsi placuerit, quod agẽs naturale nullo pacto efficere potest.

Resurrectio probatur.

¶ Supposita ergo possibilitate, rei ueritas sicuti superior à primo sacrorũ Bibliorũ capite deducitur. Colligitur enim ex initio Genesis, primos parentes à Deo conditos eatenus immortales, vt possent non mori: legitur nanq; capi. 2. ꝙ plantauerat Deus paradisum voluptatis à principio, in qua inter alias arbores plantauit lignum vitæ in medio paradisi & lignum scientiæ boni & mali, vbi Deus posuit hominem, quem formauerat præcipiens, vt excepto ligno sciẽtiæ de omni alio ederet: lignum autem vitæ arborem designat, quæ virtutem habebat diuinam perpetuãdi uitam. Quo colligitur, Deum sic hominem creasse, vt si iustitiam custodisset originalẽ, potuisset non mori. Vnde Aug. libr. 13. de ciuit Dei c. 20. Cibus, inquit, aderat homini ne esuriret, potus ne sitiret, & lignum uitæ, ne senectus cũ dissolueret. Et quia hoc naturaliter fieri non poterat, inerat in anima supranaturalis virtus ad id idonea.

Aug. de ciuita. Dei.

Gene. 3.

Quare statim cap. 3. cum Deus hominem de paradiso eijceret, ait, Ne fortè mittat manum suã & sumat de ligno uitæ & comedat, & uiuat in æternum. Condecuit enim, vt quem Deus ad suam ipsius fœlicitatem participandam condiderat, ei non animam tãtum immortalem spiraret, verum & corpus ei iuxta naturã eiusdẽ animæ coaptasset, quod posset non mori, ut creaturam illam, quã pauilominus ab angelis minuerat, à terrestri in cœlestem paradisum sine mortis gustu transmitteret.

Quapro-

Quapropter in pœnam, si de arbore scientiæ comederet, decreta fuit illi mors, In quacunque. n. hora, inquit, comederis ex eo, morte morieris. Quare duarum duntaxat arborũ mẽtio illic facta est: s. ligni vitæ, cuius esus immortalitatẽ conferret, & ligni sciẽtiæ, cuius gustus mortẽ inferret. Quocirca Sapien. 1. Deus mortẽ non fecit, nec lætatur in perditione viuorum. & c. 2. Deus creauit hominem inexterminabilẽ, & ad imaginem & similitudinem sui fecit illum: inuidia aũt diaboli mors introiuit in orbem terrarũ. Cui cõsonans Paul. Per vnum, inquit, hominem introiuit peccatum in mundum, & per peccatum mors.

Duarũ arborũ mẽtio.

1. Arg. ¶ Ex his ergo primum secundùm fidem extruitur resurrectionis argumẽtum. Christus venit, vt per suam mortẽ ab illa nos morte peccati eriperet, in quam nos Adã coniecerat: nam sicut per inobedientiam vnius hominis, vt ait Pau. Rom. 5. peccatores constituti sunt multi, ita & per vnius obeditionem iusti constituẽtur multi: ergo cùm peccatum Adæ, quo anima occisa est, fuerit nobis causa mortis corporalis, ita & iustificatio Christi, cuius gratia anima ad vitam spiritualem restituta est, causa subinde fuit nobis vitæ corporalis: nã vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia. Vnde ad Rom. 8. Lex spiritus vitæ in Christo Iesu liberauit me à lege peccati & mortis. Cùm ergo in hac vita secundùm nostram naturam iustitia originali denudatam decuerit, vt ad exercitium virtutis ærumnas & calamitates, ac subinde mortem pateremur, consequens est, vt tandem hac peracta mortali vita virtute passionis Christi corporum quoque resurrectione fruamur, vt totum, quod nobis Adam abstulit, Christus conferat.

Paul. Rom. 8.

¶ Eandem veritatem vetus testamentum perdocuit, vt ex Iob & Daniele supra citatum est, & Ezechiel. 37. ait Propheta, ꝙ in spiritu Domini eductus fuerit in campũ, qui erat plenus ossibus, & iussus est illis vaticinari, Ecce ego intromittã in vos spiritũ, & viuetis, & dabo super vos neruos, & succrescere faciam super vos carnes, & superextendam in vobis cutem, & dabo vobis spiritum & viuetis, & scietis quia ego Dominus. Vñ Christus Saducæis improperans ait, Erratis nescientes scripturas neque virtutem Dei: nam suis affecti-

Testimonia legis antiquæ.

bus excæcati illas nõ intelligebant, neque putabant virtutẽ Dei id posse facere. Quare de resurrectione mortuorum subdit. Non legistis quod dictum est: scilicet, Moysi de rubo Exodi. 3. Ego sum Deus patris tui, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob. Et subiungit, Non est Deus mortuorum, sed viuentiũ: vbi profectò, cùm non fuisset dictum, Deus animæ Abrahæ, Isaac & Iacob, sed Deus Abrahã, Isaac & Iacob, quod dicit totum cõpositum, docuit resurrectionẽ illic fuisse insinuatã, vt essent rursum victuri. Imò apparet aptissimè illo tunc tpis articulo, quo Deus Moysi iubebat, vt educeret populũ de Aegypto, illius suæ virtutis meminisse, qua erat patres illos in vitam reuocaturus, vt inde Moyses intelligeret, quòd qui poterat de sepulchris mortuos euocare, faciliùs posset de Aegypto populum educere. Et Dauid psalmo. 1. dicens, Non resurgent impij in iudicio, resurrectionẽ predixit. Et Esaię. 26. Resurgent mortui, & suscitabuntur q̃ sunt in monumentis.

Exod. 3.

Psal. 1.

¶ Quinimò & rebus gestis eadem resurrectio fuit illo seculo demonstrata, cũ Elias & Elisæus, vt 3. & 4. Reg. legitur, mortuos suscitauerint.

¶ At verò eandem veritatem Christus palam mundo prædicauit, vt Ioann. 5. Venit hora, & nunc est, qñ mortui audient vocẽ filij Dei, & qui audierint viuent: sicut. n. pr̃ hẽt vitam in semetipso, sic dedit & filio habere vitã in semetipso; & potestatẽ dedit ei iudiciũ facere. Vbi habere vitã in semetipso non solum significat habere in se vitã humanam qua ipse viuit, sed ꝙ sicut pater hẽt potestatem tribuendi quibuscunque viuentib. vitam, ita & filius quatenus redẽptor hẽt in se potestatẽ restituendi mortuis vitam: & iõ subnectit. Et potestatem dedit ei iudicium facere; quia in finali iudicio hoc perfecturus est. Ob idque subdit, quia filius hominis est, nolite mirari hoc: id est, nolite mirari, quòd in filio hominis tã excelsa sit virtus: venit enim hora, in qua omnes, qui in monumẽtis sunt audient vocem filij Dei: cùm prædixisset, filius hominis, subiunxit, filius Dei, vt exprimeret, qua virtute id facturus sit. Nam etsi per vocem humanã vel angeli sit mortuos euocaturus, virtute tamen diuina. Et procedent qui bona fecerunt in resurrectionem

Testimoniũ nouę legis.

Nota.

ctionem vitæ,& qui mala fecerunt in resurrectionem iudicij. ¶ Atqui ad eandem confirmandam resurrectionis fidem & discipulis potestatem dedit mortuos suscitandi,& ipse tum alios, tum præcipuè Lazarum suscitauit, Ioan. 11. vbi perinde sermonem eiusdem fidei prolixum cum Martha conseruit, quæ vbi à Christo audiuit, Resurget frater tuus, respondit, Scio, quod resurget in nouissimo die: in cuius confirmationem subnexuit Christus, Ego sum resurrectio & vita, Qui credit in me, etiā si mortuus fuerit, viuet, & omnis, qui credit in me, non peribit in æternum: & ait illi, Credis hoc? Respondet, Vtique Domine. Et merito eiusdē confessionis, quæ de Christi gratia processerat, perexit fratrem ei suscitare. ¶ Accedit itē in confirmationem huius orthodoxæ cōfessionis resurrectio Christi, de quo vaticinatus fuerat Dauid, Nō derelinques animam meā in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem. Et alibi, Surge domine in requiem tuā, tu & arca sanctificationis tuæ. Sicut enim sua morte liberauit nos à peccato, nobisque mercatus est vitam, ita & resurrexit, vt causa esset & exemplar nostræ resurrectionis. De hoc tñ artic. 4. latiùs. Est ergo hæc resurrectionis conclusio non solū de fide, sed articulus fidei, vt de vita æter na diximus. ¶ Sed præter diuina testimonia præsto sunt ēt rationes quib. eadem veritas confirmatur. Anima.n. cùm sit actus corporis, vt Philos. 3. de anima. text. 4. ait. naturalem hēt ad ipsum affectionem. fœlicitas autem quam Deus dilectis suis est retributurus, perfectissima est, ac subinde affectibus cūctis naturalibus & legitimis satis faciens: ergo condecens est, vt Deus hunc animi appetitū in æterna beatitudine satiet: nimirū in corpore rursum adiungat. ¶ Sunt qui putant D. Thomam hic & articul. 4. negare animam separatam habere inclinationem ad corpus, propterea quod naturalis inclinatio est illa quæ per causas naturales impleri potest, per quas vtique causas illa inclinatio expleri nequit. At vero neq; hoc diuus Tho. planè negat. Imò ait quod est semper dependens à corpore. Et fortasse pōt esse inclinatio naturalis, licet naturaliter impleri nequeat, vt de nostra inclinatione ad videndum Deum supra D. Thomam. 1. part. q. 12. articu. 1. disputauimus. Et præterea, cùm anima sub illa fuerit inclinatione naturali creata, & quod naturale est nunquam separetur, dicere possumus eandem postquam corpus exuit retinere: & satis est quod potuerit inclinatio illa naturaliter impleri, vt dicatur modò naturalis. Quemadmodum grauе etiam extra cęlos positum haberet inclinationem naturalem descendendi, licet naturaliter id non posset. Sed quicquid sit de illa inclinatione per modum habitus, quæ est idem quod ipsa anima, saltem de appetitione quæ est actus elicitus, negari non potest quin anima cupiat esse in corpore, cum eiusmodi coniunctio sit ei naturalis. Imò verò August. 12. super Genes. ca. 34. Inest, inquit, animæ naturalis appetitus corpus administrandi: quo appetitu retardatur quodam modò ne tota intentione pergat in summum illud cœlum, id est, in illam beatam visionem. Tametsi illa retardatio non sit per modum contrarij impedimēti, quemadmodum calor retardat actionem frigoris: quoniam per visionem Dei beatricem in quò corpora conspiciūt resumpturas consolantur animæ, ne illa appetitio sit eis molesta: sed quemadmodum D Tho. 12. q. 4. artic. 5. interpretatur, retardatio illa fit per modum cuiusque defectus: appetit quippe anima sic Deo frui, vt ipsa fruitio deriuetur in corpus per eorum dotes, à quo vtrique effectu retardatur anima separata. Miseras verò inferni animas (quicquid sit de naturali inclinatione) non est credibile concupiscere corpora, quippe in quibus sunt peius crucian dę. ¶ Secundò arguitur. Pulchritudinē vniuersi in tria Deus distribuit: cōdidit enim substantias purè spirituales, ut supra cœlestes spiritus, sub his alias corporeas, vt cœlum & elemēta atque alia mixta infra hominem: inter has verò mediam, quam ex spiritu & corpore composuit, vt hominem: non fuit ergo congruens, vt in perpetuum orbis pulchritudo orbaretur hac media, quod certè contingeret, nisi tandē animæ sua reciperent corpora. ¶ Tertiò denique & hoc æquissimæ iustitiæ Dei fuit cōgruentissimum. Creauit.n. non solùm animam, quæ ei esset obediēs, verùm, & corpus, quod eidē animæ in hac obedientia seruiret: anima.n. non tantum per suos actus intellectus & volūtatis, sed

etiam

Margin notes: Ioā. 11. — Alia cōfirmatio. — Psal. 15. — Ps. 131. — Ratio. — D. Tho. — Augus. — Rō. 2. — Rō. 3.

etiam per officia corporea, & Deo seruit & ipsum offendit: imò verò non anima, sed homo ꝓpriè est qui Deo famulatur, eique vice versa eum offendit: nam actiones sunt suppositorum. Quare obsequiũ Dei est, corpꝰ castigare & domare, ut Paulus se fecisse affirmat: & ad Rom. 6. Sicut exhibuistis, inquit, membra uestra seruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitię in sanctificationẽ. Et 2. Cor. 5. 2. Co. 5 Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis, quæ gessit, siue bonum siue malum: cùm ergo non anima sola, sed homo ipse per corpus de Deo bene aut malè mereatur, æquum est, vt totus homo in anima & corpore retributionem & bene & malefactorum suscipiat: vita enim hominis super terram militia quædam est, & colluctatio carnis aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Condecet ergo, vt si anima sic edomauerit corpus, & corpus sic obedierit animæ, vt spirituale fiat, gloria animæ redundet in ipsum: si verò contra anima se corpori sic subdiderit, ut carnalis efficiatur, supplicia eius corpus itidẽ patiatur. Et iõ in symbolo de Christo confitemur, non ꝙ solum propter animas nostras, sed, quod propter nos homines & propter nostram salutem descendit de cœlis. Neque ipse solam animã assumpsit, sed integram humanitatẽ ex corpore & anima: in quo utique corpore mortem Ioan. 7. pro nobis pertulit. Quapropter postquã infirmum ad probaticam piscinam sanauit, murmurantibus Pharisæis quòd in die festo illud patrasset opus, ait, Si circuncisionẽ accepit hõ in sabbato, mihi indignamini quia totum hominẽ saluum feci in sabbato? infirmos nanq; tanq̃ resurrectionis pręsagiũ aĩa & corpore sanabat.

Obiectio. 1. ¶ His nihilominus rationibus alias obmoliri quispiam posset contrarias. Deus perfector est naturæ, non corruptor: perfectio aũt naturalis animę, quippe quę in sua substantia à corpore non pendet, est ab ipso sequestrari: nam separata similior sit Deo, cœlestibusque spiritibus, puriorque redditur ab illis terrestribus affectionibus, quas à corpore contrahit: caro. n. ut ait Pau. concupiscit aduersus spiritum, imò & liberior fit ad intelligendum: est nanque intellectus, vt 3. de anima autor est Philosophus, per se agens, quia est vniuersalium cognitor, quæ à singularib. abstrahuntur: ergo non attinet ad eius perfectionẽ corpori rursus uniri, atq; adeò carnis resurrectio non est futura.

¶ Item. Corpore anima non nisi tanquã instrumento vtitur: instrumentum autẽ non est præmio dignũ aut supplicio: quid enim boni aut mali meretur aut demeretur fabri malleus? Primo argumento victus fuit Porphyrius ille Platonicus, qui vt August. loco citato vigesimosecundo de ciuita. Dei refert, aiebat, vt beata esset anima, corpus omne esse fugiẽdum. Quare & Marcianistæ apud Tertullianũ, multa conuicia in corpora nostra iactitant, ut eorum dissuadeant resurrectionem: aiũt enim corpora ex seminis limo infirma esse, criminosa, onerosa, molesta, ignobilia &c. atque adeò ut quæ resurgant indigna. Augustinus uerò Porphyrium autoritate sui Platonis reuincit; qui Deos faciebat uel beneficio summi Dei immortales corpore & anima. Inducit enim verba Platonis quasi ore Dei non facti ad alios Deos factos prolata. Quoniam estis, inquit, orti, immortales esse & indissolubiles non potestis. Non tamen dissoluemini, neque uos ulla mortis fata perimeut, neque erunt ualentiora quàm consilium meum, quod maius est uinculum ad perpetuitatem uestram, quàm illa, quibus estis colligati. Hæc diuinus Plato: quæ ꝓfectò uerba Dei nostri ad fœlices homines postquam surrexerint fieri uidentur.

Obiectio. 2.

Porphyrius.

Marcianistæ.

Augu. Porphyriũ refutat.

Platonis diuina uerba.

Sol. primæ obiectionis. ¶ Ad argumentum ergo negatur, animæ perfectionem in separatione à corpore consistere, imò cùm suapte natura sit pars totius compositi, perfectio sua est illi inesse: & ideo quanuis secundùm quid separata sit Deo similior, simpliciter tamen loquendo similior est in corpore: nam quo vnaquæque res naturam suam perfectiùs obtinet, eo magis diuinam naturam imitatur. Veluti cor tunc immobili. Deo similius est, dum mouetur, quam dum quiescit: quia perfectio cordis est moueri, & quies est mori. Et quanuis liberior sit ad intelligendum à corpore corruptibili separata, tam libera tamen est in corpore glorioso, quòd eius operationes non impedit, & tam pura, ut pote quæ ab illo

Aduersus Marcionistas. illo corpore nullis affectionum sordibus inficitur. Quocirca non est cur corpus nostrum, vt vile quidpiam habeatur & sordidum: nam vt in prima eius conditione videre est, licet è terra fuerit plasmatũ, non tamen Deus terræ commisit, vt ueluti cætera viuentium corpora, nostrum proferret, sed ipse limũ: hoc est, purissimum terræ selegit, & quasi suis manibus, vt more nostro loquamur, ceu figul[us] efformauit, stupendaq; membrorũ, & organorũ firmitate compegit, & pulchritudine perornauit. Quare cum anima condeceret, vt dotibus gloriæ in cęlesti fęlicitate corruscaret: Neque verò in corpus reijciẽda est culpa sordium animæ, sed in eius consentiẽtis voluntatẽ. Et quanuis lex, quam, vt ait Pau. in membris nostris sentimus, aliqua sit illarum sordium causa, illam tamen legem nobis Deus non impressit, sed ex originali culpa contraximus à quà per mortem & incinerationem iustorum corpora propurgantur.

Sol. secũdę obiectionis. ¶ Ad secundum itidem respõdetur, quòd secundùm Platonicos, & Pythagoricos, qui putabant animam non inesse corpori, nisi tanquam motricem, aliquam haberet concludendi uim, quia tunc corpus non esset, nisi animæ instrumentum sepa ratum: at uerò, quia ut dictum est, anima est actus & forma corporis, atque adeo pars hominis, corpus nõ est solùm instrumentum animæ, ac si ipsa sit tantùm operans per ipsum, sed est instrumentum cõiunctum: hoc est, pars hominis operãtis: ideo non tantùm animæ, sed toti homini operum merces debetur.

Obiectio. ¶ Quod si arguas inde consequi, pœnas purgatorij nõ esse iustas, quippe quas sola anima absq; corpore patiatur, cùm & corpus earum etiam fuerit reum.

Dilutio. Negatur consequentia, quia illic purgant peccata uenialia, quæ perfectam non habent rationem peccati, & ideo pœnæ illæ, licèt ita nominentur, nõ tamen habent perfęctam rationem pœnæ, quæ dicatur retributio, sed potius sunt purgatio. Et idẽ est de pœna mortalibus remissis debita. Loco tamen illius purgationis patitur corpus mortem & incinerationem, quibus purgatur.

Solutio 1. Arg. ¶ Ad primum igitur capitale argumẽtum respondetur, quòd Iob noluit illic resurrectionem negare, cùm planè alibi eam affirmet, sed dixit non futuram quousq; cœlum attereretur. Non quidem quoad substantiam, quæ perpetua est, sed quantum ad eius genitricem uirtutẽ, quia corruptiones & generationes cessabũt. Quo sensu ait. 1. Corint. 7. Paul. Præterit figura huius mundi.

2. Cõcl. ¶ Secundo argumẽto aliud submouetur dubiũ, vtrùm vniuersi sint resurrecturi: nõ quidem utrùm omnes sint morituri, hoc enim inferiùs disputabimus: sed vtrũ omnes, qui fuerint mortui, resurgent. Ad quod igitur secunda affirmatiua conclusione respõdetur, omnes fore resurrecturos. Ea enim, quorum ratio ex natura speciei, sumitur, omnibus indiuiduis eiusdẽ speciei cõuenire oportet: cùm ergo resurrectio ratione speciei humanæ, quæ corpore & anima constat, sit futura: consequitur, ut omnes tã boni quàm mali sint resurrecturi. Et ideo in autoritatibus inductis Ioann. 5. & 11. dicitur, quòd omnes, Ioan. 5. qui in monumentis sunt uiuent, alijque resurgent in resurrectionem uitæ, alijq; 1. Co. 5 in resurrectionem iudicij. Quo alludens Pau. 1. Corint. 5. Omnes quidem, inquit, resurgemus, sed non omnes immutabimur: id est, omnes corpora resument, iusti quidem ut mutentur, & transeant ut habetur Ioan. 5. de morte temporali in uitam æternam: iniusti uerò non ut mutẽtur, sed ut de morte temporali ad æternã transeant. Quanuis alij, ut infra uidebimus, aliter legant. Rõ. 2. conclu. ¶ Item confirmatur eadem conclusio, quia cùm resurrectio in hoc futura sit, ut unusquisq;, ut ait pau. recipiat prout gessit in corpore: & nullus sit, qui non sit retributione dignus, sit ut omnes sint resurrecturi.

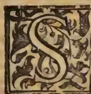
Solutio 2. Arg. ¶ Ad secundum ergo argumentum ex Daniele respondet Aug. 20. de ciuita. Dei, quod multi, idem est quod: oẽs talis est enim modus loquendi frequens in scriptura, uel dicendum, quòd euigilare plus est quàm resurgere. Euigilare q d. Quare paruuli absq; baptismo defuncti resurgent quidem, sed propriè non euigilabunt, quia discretio in eis nõ habebit vigorem ad sentiendum pœnas. Imò & dãnati hoc modo possunt dici nõ euigilaturi, quia lucem non intuebũtur.

Psal. 1. ¶ Verbum autem Psalmi. Non resurgent impij in iudicio, uno modo intelligitur, quòd

Iudiciũ duplex. quòd non resurgent in iudicio discussionis consciẽtiæ resurrectione spirituali per gratiam à peccato, quæ fit in hac vita. Vel intelligitur de infidelibus quantum ad finale iudicium, quod vt infra videbimus, erit duplex, alterum discussionis quo reddetur factorum ratio, & alterum condemnationis, quod est prolatio sententiæ. Atqui infideles, quia nõ sunt de repub. Christiana, non iudicabuntur priori iudicio, Infideles. sed posteriori, sicut hostes reipub. absque discussionis iudicio condemnantur. Et è conuerso Ioan. 5. de iustis legitur, Qui verbum meum audit, & credit ei, qui me misit, habet vitam æternam, & in iudicium non venit: scilicet, condemnationis, sed Obiectio prima. transit de morte ad vitam. ¶ Quòd si contra arguatur. Christus Ioan. 6. non promitit resurrectionẽ nisi veniẽtibus ad se: ait enim, Nemo venit ad me nisi pater meus traxerit eũ, & ego resuscitabo eum in nouissimo die. Et. 1. Cor. 15. vbi colligit Pau. Obiectio secunda. quòd si Christus resurrexit, nos resurgemus, insinuat per resurrectionem debere nos assimilari Christo, cui tamẽ iniqui nõ Obiectio tertia. assimilabuntur. Item quia resurrectio corporis fit per resurrectionẽ animę à peccato: illi ergo, quorum culpa, saltem originalis, non fuit remissa, indigni resurrectione Solutio 1. videntur. ¶ Ad primum autem respondetur, ꝙ resurrectio alia est in vitam æternã alia in mortem æternam: qñ ergo ait Christus, quòd iustos resuscitabit, intelligit de priori resurrectione, nihilominus alij re- Solutio 2. surgent in mortem æternam. ¶ Ad aliud respondetur, quòd dupliciter contingit assimilari Christo, vno modo quantum ad naturam speciei, quam integram suscepit: & quantum ad hoc tam mali quàm boni debent ei assimilari resumentes vera corpora. Sed alia est assimilatio per gratiã, quæ Solutio 3. solis iustis competit. ¶ Ad tertium respondetur, quòd resurrectio uniuersalis fiet ꝑ Christum non quidem resurrectio singulorum per gratiam iustificantem singulis collatam, sed per gratiam vnionis humanæ naturę toti generi impẽsam, in qua quantum ad sufficientiam genus nostrũ redemit per crucem. Et ideo etiam illi, qui redemptionis beneficium non susceperũt resurgent, præsertim quia pœnam mortis ob originis culpam inflictam moriendo corporaliter soluunt; pœna enim illa fuit mori, nõ aũt morte detineri. ¶ Quòd Obiect. si rursus arguas de paruulis, saltem nõ baptizatis, qui cùm nihil boni vel mali gesserint in corpore, non resurgent, saltem illi, qui moriuntur in maternis vteris, qui cùm non nascantur, non possunt per gratiam renasci, atque adeò nec beneficio resurrectionis frui. Respondetur primò, ꝙ omnes in Adam peccauerũt. Et secundò, Dilutio vt diximus, quod licèt nõ receperũt grãm regñationis, receperunt tñ grãm vnionis Christi cum natura humana, cui omnes in resurrectione debent fieri conformes.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm resurrectio sit naturalis.

Subsequitur, vt de cã resurrectionis dicamus, & primò, an sit naturalis. Et arguitur a parte affirmatiua. Aris. 8. Metaphysices ca. 4. vñ dicere, ꝙ ubi materia est eadem & agens idem, effectus est idẽ: cùm ergo post rei corruptionem maneat materia prima, & sępe idẽ agens, pōt ꝑ naturã effectus, qui antea fuit productus, & subinde corruptus, reproduci, atque adeò idem hõ: ergo resurrectio est naturalis. Parti affirm tiua ar gum. 1. Arg

¶ Secundò Resurrectio est motus quidam ad perpetuã cõiunctionẽ aĩæ & corporis, quæ quidẽ coniunctio naturalis est vtrique quies, cũ vtraq; pars appetat alteri esse cõiuncta: motus aũt naturalis dr̃, qui ad quietẽ naturæ terminatur, vt Philos. 5. Ethic. docet: ob id enim descensus rei grauis naturalis est, quod eius quies in cẽtro est naturalis: ergo resurrectio ẽ naturalis. 2. Arg

¶ Tertiò arguitur autoritate Gregorij. 24. Moraliũ, quẽ in textu retulimus, vbi ait, ꝙ qui resurrectionis fidẽ ex obediẽtia nõ tenent, candẽ ex rõne tenere debuerant. Ecquid. n. inq̃t, quotidie nisi resurrectionẽ nr̃am mũdus in elementis suis imitaẽ? Lux. n. quotidie quasi moriendo oculis subtrahiẽ, & rursus quasi resurgendo reuocaẽ: & arbusta viriditatem amittunt, & rursus quasi resurgẽtia reparanẽ: & semina putrescẽdo moriunẽ, & rursus germinãdo quodãmõ resurgũt: quinuero Apostolus candẽ rerum imaginẽ à seminibus 3. Arg 1.Co.i

ducit: nam quod ſeminas, inquit, non corpus, quod futurũ eſt, ſeminas, ſed nudum granũ: eodẽ pacto corpus nr̃m ſeminatꝰ in corruptione, ſurget ĩ incorruptione, &c. ergo, reſurrectio eſt naturalis. ¶In contrarium eſt, quòd ut prædicamen. ca. 10. ait, Philoſophus, à priuatione in habitum impoſſibilis eſt regreſſus: mors aũt eſt priuatio uitæ: reſurrectio uerò, ut lib. 4. cap. 19. ait Damaſcenus, eſt copulatio rurſus animæ & corporis: id eſt, eius, quod cecidit & diſſolutum eſt, ſecunda ſurrectio: ergo reſurrectio non poteſt eſſe naturalis.

Pars negatiua.

1. qõ. ¶Argumentis his tribus tres quæſtiunculæ inſinuatur, quæ ſunt prorſus differentes Prima, vtrum reſurrectio per uaturales cauſas fieri poſſit: nempe, vt quod corruptum eſt, idẽ rurſus producatur. Secunda: vtrùm reſurrectio, quæ re uera futura eſt, ſit aliquod pacto naturalis. Et tertiò, vtrùm per rõnes naturales poſſit aliquo modo cognoſci. Quas idcirco qõnes tres diſputat Scotus diſt præſenti: ad quas nos tribus concluſionibus rñdebimus. Radix aũt aliarum eſt prima de principio efficiẽti, vtrùm uirtute naturalis agentis poſſit eiuſdem iterata productio contingere. Et quidem de hac prima qõne tres referunt opiniones. Prima fuit illorũ Philoſophorum priſca, qui palingeneſiam, vt ſupra retulimus, & Aug. 12. de ciuit. c. 13. refert, docebant: nempe, ꝙ certis annorũ periodis cœlorum orbes ad eadem principia recurrentes eoſdem prorſus effectus reuocabant: nam ab eiſdem cauſis idem vbiq; proferunt effectus, & vt ait Philoſophus. 1. Meteo hęc inferiora lationibus cęleſtiũ orbium gubernant. Duo aũt fuerunt horum Philoſophorũ placita. Empedocles enim, vt 1. Phyſi. text. 32. & alibi, refertur, infinities aiebat mundum per circulu ad eadem redire: qua vtiq; rõne neceſſe erat, ut anima ad idem corpus completo circulo remearet, ideq; naturali via generationis Pythagorici verò & Platonici non hac de cauſa, ſed alijs iam ſupra relatis, nõ ſolum ad eadem corpora, ſed ad alia diuerſa putabant anima transſmigrare. Quã utiq; opinionem Philoſophus. 1. de anima tex. 52. & 53 refutat. Periodus autem magni ſæculi ſecundum Empedoclem, vt fertur, concludebatur triginta ſex annorum millibus: nam ſecundùm Ptolomæum octaua ſphęra: nempe, ſtellata, præter motum diurnum in cẽtum annis mouetur retrò ab occidente ad orientem vno gradu: cũ ergo orbis trecentos ſexaginta gradus cõtineat, fit vt triginta ſex millibus annorũ toto circulo peracto orbes ad idem punctum redeant. Ad quem circulum ſunt ꝗ dicant, alludere illud Eccleſiaſtes. 1. Quid eſt quod fuit? Ipſum quod futurum eſt. Quid eſt quod factum eſt? Ipſum quod faciẽdum eſt. Nihil ſub ſole nouum, nec ualet quiſquã dicere, Ecce hoc recens eſt: iã enim præceſſit in ſeulis, quæ fuerunt ante nos. ¶Illam uerò circuitus opinionem Aug. ibidem ex ſacris literis condemnat: nam ſecundùm illam, non ſolùm mortui reſurgent, verùm iterùm atque iterũ occident & orientur: & tamen Pau. Rom. 6. ait. ꝙ Chriſtus reſurgens ex mortuis iam non moritur: id eſt, nunꝗ ampliùs morietur: nam ſemel tantum mortuus eſt: quare. 1. ad Theſſalo. 4. idem de nobis aſſerit: ſcilicet, ꝙ poſtquã reſurrexerimus, ſemꝑ cum Domino erimus. Et Pſalmo. 11. Tu dñe ſeruabis nos & cuſtodies nos à generatione hac in æternum. Illa enim rerum volumina ueræ fęlicitati aduerſanꝰ, quippe quæ in ſempiterna tutaq; & immutabili requie conſiſtit. Illi ergo ſunt, quos ille ſubnotauit Dauid dicens, In circuitu impij ambulant. Et uerbum Eccleſiaſtes non intelligitur de rerum circuitu quantum ad numerum, ſed quantum ad ſpeciẽ: ſcilicet, ꝙ ubi alij moriuntur, alij eiuſdem ſpeciei generantur, & poſtquã ſol occidit, iterũ exoritur, & poſt aquas fluminum, quę in mare elabunꝰ, ſimiles ex fontibus emanant, quaſi ex eodem mari recurrentes. Quamuis alij, ut ait ibidẽ Aug. ad prædeſtinationem uerba illa ſpectare autument, in qua utique pręedeſtinatione nihil eſt nouũ: quia omnia illic ab ęterno ſunt præuiſa. Accedit contra illam opinionem, ꝙ mundus tot millibus annorum, nec durauit, nec duraturus eſt.

Secũda.

Tertia.

1. Opi.

Empedocles.

Eccleſi

Aug. i2 de ciui. Dei. ca. 13.

Pſ. 11.

Eccleſiaſtes anthoritas declaratꝰ.

Aug.

1. Opi. exploditur.

¶At uerò & præter orthodoxam fidem rationibus quoq; naturalibus illa exploditur uoluminum ſecta. Nã primũ, ut Thebit contra Ptolomæum demonſtrauit, octaua ſphæra ſtellata non eſt primum mobile, ſed nona ſuperior: quare illa eſt, quæ illo motu gradationis motatur. Et ideo quamuis illa poſſet illo annorum curriculo

Rõ. 1.

lo ad idem punctum redire, tamen octaua sphæra, quæ ratione solis & stellarum in ea fixarum quamplurimum ad generatio nem horum inferiorum influit, nō etit in eodem puncto, imò nec orbes planetarū, quorum aspectus multùm etiam ad id cō ferūt. Quocirca ex solo recursu primi mo bilis ad idem punctum non sequitur effe ctus eosdem reditum iri.

Ratio.2. ¶Imò quod pre omnibus urgentius est ar gumentum. Ad hoc ꝙ ijdem numero effe ctus redeant, non sufficit eadem causa effi ciens & materia, sed exiguntur eædem in diuiduales conditiones, ut hic & nunc: & tamen idem tempus redire non potest.

2. Opinio. ¶Hac ergo opinione reiecta secunda est in alio extremo: scilicet, quod corruptū non potest per naturam idem numero re dire. Hanc verò Scotus non approbat, imò tenet tanquam probabiliorem affirmati uam, quæ fuit etiam opinio Ricardi præ senti dist. quæst. 1. Quibus patrocinari ap paret Philosopus autoritate in primo ar

Scoti opi-Argum. gumento inducta. 8. Metaphysic. capit. 4. vbi dicere censetur, quòd si materia eadē & agens idem sunt, effectus est idem. Et cùm post rei corruptionem maneat mate ria, atque idem agens, potest idem effe ctus iterato reproduci. Videtur præterea Scotus id sibi sic persuadere, quòd cū sol

2. Argum. in aere producat lumen, idemq; per horā cōseruet, nil obstat quominus etiam si in media tertia illius horæ esset interruptū, nihilominus idem quod erat in prima, posset manere in parte postrema.

¶Sed apparentius eadem opinio sic pos

3 Argu. Autoris. set corroborari. Agens naturale potest aliud sibi simile generare educēdo formā de potentia materiæ, vt ignis dum gene rat ignem, & equus dum generat equum: ergo fortiori ratione si materia & forma sint separatè permanentes, poterit illas vnire: difficilius enim apparet, formam quæ non erat, de potentia materiæ educe re, quàm illam, quæ superstes erat, mate riæ unire.

4. Argu. de resurrectiōe. ¶Et urgentius de resurrectione hoīs ar guitur. Homo dū hoīem gignit, nō gignit aīam, quia ad eius productionē nō attin git, quippe quam de potentia materię nō educit, sed Deus eam creat: ob id ergo so lum ꝙ dispositiones in materiam inducit, dicitur (idq; proprie) hoīem gignere pōt aūt homo in eandem materiam dispositio nes inducere: ergo si tunc Deus animam vel beatam vel damnatam existentem in illam materiam induceret, perinde homo diceretur tunc hominē gignere, acsi Deus animam tunc nouam in illa materia crea ret: si autē produceret animam, quæ erat Ioannis, fieret resurrectio Ioānis: ergo re surrectio est per causas naturales possibi lis. At verò neque Scotus concedit, neque ullius suæ opinionis patronus concedere valet, resurrectionem hominum qualis fu tura est, per causas posse naturales fieri: quas agens naturale circa materiam cor poralem non nisi per motum & determi nato modo agere valet: resurrectio verò, vt di. seq. dicturi sumus, futura est subitò nullo præuio motu, quo materia dispona tur. ¶His tamen nihil obstantibus statui tur prima conclusio huius articuli. Non solum resurrectio per causas naturales fie ri nequit, imò neq; quicquam corruptū idem numero redire. Conclusio est S. Th. quodlib. & 4. artic. 5. & libr. 4 contra Gen tes capi. 81. & Durandi dist. præsenti. q. 2. Quinetiam expresse Aristotelis non tan tum loco citato in Predicamentis, vbi ait, A priuatione in habitum impossibilem es se regressum verum, & ex ꝓfesso. 2. de ge neratione text. 70. vbi ait, quòd quæ natu ram mobilem eandemque immortalem obtinent, vt cælestes orbes, eadem nume ro per circunlationes redeunt. Quorū ve rò mortalis dissipabilisq; natura est, neces se est vt eadem specie redeant, non tamen eadē numero replicentur, vt cùm ex aqua fit ignis, & rursum ex igni aqua. Quo lo co legitimi omnes interpretes eandem cō clusionem concordes confitentur.

Opinio vera.

1. Cōcl

Patron conclusionis.

Aristo.

¶At quia rationes adducūtur diuersæ, om nium fundamentum est hoc. In quacunq; re est considerare & rōnem speciei & ra tionem indiuidui, & vtriusq; est assignan da naturalis causa: & quidē speciei causa est similitudo: causa enim cur producatur ignis & nō aqua, est ꝗa fit ab igne, & vnū quodque producit sibi simile: eadem est ratio cur homo ab homine & equus ab e quo & non aliud animal progignatur: cau sam verò cur nūc hic ignis hunc producat ignem, & non alium, quem fortè produ cet cras, aut hunc numero gradum calo ris, & non alium equalem, aut cur applica

Fundamētum conclusionis.

ta aqua hunc gradũ frigoris potiùs quàm alium corrumpat, plerique nominaliũ non aliam reddunt, quàm quod deus sic vult: imò hoc tanquam optimum argumentũ vsurpant ad probandum Deum esse: quia in his naturalibus operationib. semper miscetur aliquid supranaturale. Alij dicunt prouenire ex cœlesti constellatione occulta. Sed certè responsa hæc non sunt physica, sed eorũ, qui medullas naturę non penitus inspiciunt. Deus.n. dum cum agentibus naturalibus concurrit, quæ ex necessitate agũt, non concurrit nisi generali influẽtia, quã cum naturã, dum illam condidit, concurrere pepigit. Sed sinit vnumquodque agere, vt sua fert natura. Constellatio verò cęlestis non agit nisi naturaliter secundùm determinationẽ causarum inferiorũ. Igitur sicut datur causa cur res huius speciei producatur, & non alterius, ita reddenda est causa naturalis in his inferioribus, cur hoc nunc producatur & non aliud numero differens eiusdem speciei. Et certè causam hanc philosophi non aliunde, quàm ex cõditionibus indiuidualibus piscari potuerunt. Producitur.n. hoc numero nunc & non aliud, non alia de causa, nisi quia ista singulari actione producitur, quæ ad hũc terminum ex natura sua destinata est. Indiuiduatur autem (vt sic cum Philosophis loquamur) hæc productio, quia fit in hac materia in hoc loco & hoc tempore. Et quia istę conditiones, potissimè tempus & interruptus motus iterum redire nequit, neque verò idem temporis momẽtum antea esse potuit, fit vt agens naturale hunc effectum non potuerit antea producere, nec possit postea, neque modò possit eiusdem speciei alium, quàm istum. Et hæc est causa cur nequeat equus eundem filium, quem antea genuit, rursum gignere, siue corruptus fuerit, siue superstes sit, neque eadem arbor eundem numero fructum bis: neque vlla causa (vt summatim dicamus) eundem effectum. Et quoniam Deus ex his secundis causis in agendo nõ pendet, neque ab istis conditionibus temporis & loci, & motus potest id, quod corruptum est, imò etiam si annihilatum fuerit, in alio tempore reproducere, vt distinctione sequenti latius ostendemus. Et certè hæc ratio penitiùs inspecta satisfacit, præterea nulla. ¶Sed arguit contra Scotus. Possunt duo motus eundem habere terminum, vt patet de motibus localibus ad eundem locum, etiam si diuersis temporibus fiant: ergo eadem res diuersis valet actionibus produci. Negari vtique posset antecedens: quoniam licèt duo motus locales ad eundem locum terminentur, non tamen ad, vbi, quæ est relatio, quæ in diuersis subiectis diuersa est. Sed hoc prætermissio, consequentia est sophistica. Cõclusio enim nostra de terminis loquitur, qui per actiones ipsas & mutationes producuntur. Idem enim calor, qui per hanc calefactionem producitur, nõ põt produci per aliam, neque idẽ equus, aut arbor &c. Locus aũt non producitur per motũ localem, sed est permanens, quẽ diuersa mobilia possunt diuersis tẽporib. subintrare. ¶Ad primum igitur argumentum in capite quęstionis propositum respondetur, quod Philosophus illic solùm ait, quòd si materia est diuersa & agens diuersum, effectus est diuersus, vt ex lana non fit serra, sed ex ferro: & pictor non extruit gladium, sed faber. Non tamen infert, quod si materia est eadem, & agens idem, effectus sit idem. Quanuis id de identitate, vt aiunt, specifica affirmandum insinuet: nã si materia est eadem & agens idem, producent effectum eiusdem speciei. Sed tamen ad producendum eundem effectum numero id non sufficit, sed præterea exigitur, ut actio quoque & motus sit idem, quod vtique fieri nisi in eodem loco & tẽpore non potest.

¶Quod si redarguas. Nunquid duo agentia eodem loco & tempore eidem materiæ applicari possunt? tunc ergo duorum agentium duæ erunt actiones, & tamen sequitur idem effectus: nempe, idem calor si duo applicentur ignes. Respondetur, quòd duo agentia possunt applicari per modum vnius. & sic poterunt producere vnum intensiorem effectum, sicut si essent vnum virtuosius, & sic duæ candelæ producunt vnum lumen intensius. Illud tamen lumẽ non possent alio loco & tempore producere. Applicari autem duo agẽtia eiusdem speciei eidem materiæ eodem & loco & tempore & per modũ plurium certè non possunt, vt duos eiusdem speciei in eodem subiecto eodem momento inducant. Nisi teneatur opinio dicentis

Nota.

Sẽtẽtia autoris.

Eundẽ

Nota.

Scoti argu.

Solutio

Sensus conclusionis.

Solu. 1. arg.

Obiectio.

Solutio

tium intēsionem fieri per additionē gradus ad gradū: nam tunc vnus gradus pro-ducetur ab vno agente, atque alter ab altero, & sic erunt duæ actiones & duo effectus. ¶ Ad aliud autem argumenrū, quod nos fecimus respōdetur, agens naturale nullam posse producere formam, nisi eā educendo de potentia materiæ. Non loquimur de lumine, quod in hoc habet imaginē spiritualis formæ, quod nequaquam educitur de potentia aeris Et ideo quamuis forma equi aut plantæ esset diuinitus per se separata, non posset naturale agens illam vnire materiæ: quia non potest equus aut plāta producere formā nisi ex semine, in cuius virtute manet forma, quæ inde educitur.

Opinio quorūdam.

Sol. tertij arg. autoris

¶ Ad aliud verò, quod maiorem habet apparentiam de homine respōdetur, quòd neque homo naturaliter potest produci per semen, in cuius virtute licèt nō lateat anima, vt de eius potentia educatur, latent nihilominus dispositiones organici corporis, quas naturaliter consequitr inductio animæ in eādem materiam. Et ad has dispositiones singulares & indiuiduas subsequitur inductio huius animę singularis. Quare si Deus aliam formam induceret, non diceretur ille homo gigni ab illo homine, q inducit dispositiones. Cùm ergo Petrus postquam genuit Paulū nequeat iterū idem semen easdemque dispositiones reproducere, nequit iterū ꝓgignere Paulū. Imò si alio semine alijsque dispositionib. numero productis eādem animam Pauli Deus illi infunderet, miraculū esset: quare non diceretur ille homo productus per naturam, imò fortasse non esset ille homo idem Paulus.

Solutio quarti argum.

¶ Ad aliud argumentum Scoti negatur, quòd interruptio motus non sit necessaria causa, vt alius sit motus, atque adeò alius effectus Ait. n. Philosophus 5. Physicorū tex 39. ꝙ vnitas motus ex continuatione pēdet: est enim vnus motus q non interrūpitur Si ergo sol in aula lumen certū producat, quandiu continua actione illud conseruat, est idem lumen: si tamen actio clausa fenestra interrumpatur, certè postea iterū aperta, noua erit luminis ꝓductio, atq; adeo nouus radi⁹. ¶ Ecce ergo causam cur non possit idem per naturam reproduci: quia candē actionem & motum iterari non est possibile propter causas iam allegaras. ¶ Restat hic tamen dubium vtrùm quancunque rem cuiuscunque generis Deus possit iteratò producere. Huius autem dubitationis solutio ad initium proximæ distin. spectat, vbi disputabitur, vtrùm idem prorsus homo, qui per mortem cecidit, in eodemq; corpore sit resurrecturus.

Sol. arg Scoti.

Dubiū.

¶ Hinc ergo gradum ad secundum membrum quæstionis faciamus in initio propositæ, utrùm scilicet resurrectio, quæ futura est, sit dicenda naturalis. Ad quod per secundam conclusionem rñdetur. Resurrectio corporū non est simpliciter naturalis cēsenda, imò simpliciter loquēdo erit miraculosa, sed ſm quid: hoc est diminutè & moderamine quodā erit naturalis. Probatur conclusio facillimè. Naturale. n. dicitur quippiam aut rōne principij agentis, aut rōne termini, qui producitur, aut rōne vtriusque. Cōtingit ergo aliquē motū esse vtraq; rōne naturalem, quia scilicet, & principium & terminus sunt à natura, vt descensus rei grauis deorsum, & generatio ignis & animaliū atque plantarū, & talis motus dr̄ simpliciter naturalis. Contingit aūt vtrumq; esse aut supra, aut præter naturam, vt glorificatio corporū in æterna beatitudīne, q̄ ideo simpliciter dicitur, & ſit supranaturalis, & proiectio rei grauis sursum, vbi principium & terminus est præter naturam grauis, & ideo motus ille simpliciter est violentus. Potest tertio modo motus rōne termini esse naturalis, quia conueniens rei naturæ: principiū vero non nisi aut supranaturale, aut ab arte, vt illuminatio cæci, quem Christus sanauit, & pręmaturatio fructuum per artem. In his enim terminus est naturalis, non tamen principia. E conuerso verò, vt principiū sit naturale, & terminus non sit naturalis, fieri non potest: qnia cùm natura agat determinato modo, nequeunt principia naturalia effectus nisi naturales ꝓferre. Imò mōstrum in natura humana, quāuis respectu humani seminis sit pręter naturam: hoc est, præter intentionē agentis, tamen respectu aliarum causarum, quæ illam intentionem impediuere, est naturale Resurrectio ergo corporū respectu principij actiui supranaturalis

2. Cōcl.

Ratio conclusionis.

Motus tripliciter pōt esse naturalis.

Tertius modus.

Resurrectio est supranaturalis.

lis est, vt hactenus est conclusum, sed potest dici quodãmodo naturalis rõne termini: quia naturale est animã vniri corpori, & corpus per animã viuere, sed tñ simpliciter non potest dici naturalis, sed supranaturalis & miraculosa: primùm, quia denominatio fit ab agente, qđ præstantius est quàm materia & subiectum. Secundò, quia etiam illa potẽtia passiua, quæ est in materia ad formam, non dicitur naturalis, nisi respectu agentis naturalis, cui est obediens, & tamen materia non est in potentia naturali ad eandẽ formam numero, quam perdidit, postquam per naturã non potest eandem formam numero suscipere, neq; easdẽ dispositiones organicas humani corporis ad eandem animam idoneas. Et ideo magis dicitur obedientia supranaturalis: scilicet, ad diuinam recipiendam actionem. Præterquam quòd terminus ipse: nempe, vita animæ in corpore glorioso, non est naturalis, sed supranaturalis: neque verò vita animæ damnatæ in corpore, quippe quod non viuit per alimenta, imò vita illa potius mors quædam est. ¶Et per hæc secundũ etiã argumentũ dilutum restat.

Ratio. 1 / Ratio. 2 / Ratio. 3

3. Cõcl. ¶Ad tertium tandem quæstionis membrum conclusione tertia facillime respõdetur. Finalis resurrectio futura nequit rõnibus naturalibus probari, imò nec ꝑsuaderi, sed tamen potest aliquib. naturalibus similitudinibus declarari, & ostendi nõ esse impossibilem. Probatur prima pars. Sicut res se habet ad esse, vt ait Philosophus, sic ad cognosci: illa verò quę sunt supranaturalia ex principijs naturæ fieri non possunt: ergo nec eadem principia possunt eatenus cognosci, vt demonstrẽtur aut sufficienter probentur: resurrectio verò est supranaturalis: ergo non potest illo pacto cognosci. Quod autem similitudinibus & exemplis ad eius cognitionem deducamur, saltem ad ostendendum non esse impossibilem, probat Apostolus, & secundùm eum Gregor. & lib. 2. de sacra. Hugo. ca. 13. Sicut enim granũ cadens in terram, vt ait in euãgelio Christus, nisi mortuum fuerit, ipsum solũ manet: si autem mortuũ fuerit, fert fructũ, ita ait Paul. quòd hoĩes seminati in corruptione & in ignobilitate, resurgent, in incorruptione & nobilitate: quicquid enim Deus per causas secundas potest, ille potest se solo. Ratio verò non demõstrat, quia granum mortuum nõ idem numero, sed species resurgit, sed tamen sunt q̃dam quodammodo naturalia exempla rei supranaturalis. Vt occasus solis & ortus, exsiccatio plantæ & eius repullulatio, somnus & à somno expergisci, atque id genus alia.

Rõ primæ partis. / Probatũ similitudinibus naturalibus. / Nota.

¶Aliter tamen priorem partem conclusionis impugnare possumus. Desideriũ naturale nõ potest esse frustra: anima autem habet desideriũ naturale ad corpus, & naturali ratione probatur esse perpetua: ergo naturali ratione cõcluditur corpori aliquando restituendam. Responderet tamen posset Philosophus, quòd quãuis habeat naturalẽ inclinationẽ ad corpus, illam tamẽ satiat dum in ipsum infunditur, at verò quia post quam ipsum exuit, non potest ad ipsum naturaliter redire, quod naturalis ratio, vt diximus, demonstrat, diceretur in lumine naturali, ꝙ nihil illius inclinationis fit ei reliquũ. Quemadmodum proximè & de corpore diximus, quod quia non potest animam naturaliter suscipere, nõ ei propriè inest inclinatio ad ipsam. At verò potiùs est per discrimen animæ & corporis respondendum, quòd cùm corpus abeunte anima corrumpatur, nõ permanet in eo inclinatio naturalis ad aĩam, anima verò, quia eadẽ ꝑmanet eandẽ retinet inclinationem ad corpus. Sed tñ inde non colligitur naturale argumentum resurrectionis: rñderet enim naturalis Philosophus, quòd illa inclinatio per contemplationẽ substantiarum separatarum satiatur.

Contra primã partẽ. / Solu. 1.

¶Sed aliter cum Augustino li. 3. de trinita. cap. 8. arguitur. Non solùm anima, verùm & homo ipse naturale habet beatitudinis desideriũ: oẽs enim beati esse volunt: cognoscitur autem naturaliter beatitudinem hominis in hac uita nõ esse ꝑfectam, quãdoquidem nulla re in hoc seculo obtẽta quiescit, sed semper ad aliud anhelat: ergo quo appetitu homines cupiunt esse beati, cupiũt esse immortales. Qua utique de causa sub mortis articulum tristantur: nempe, quòd sua beatitudine expoliari se cernant, vnde illo verbo Paul. 2. Corinth. 5. Nolumus expoliari, sed supervestiri, desiderium naturale designat:

2. Arg. / 2. Cor. 5

signat: nulli enim siue iusti siue inqui, sũt qui non semper esse optent, & in hoc arbitranrur suam beatitudinem consistere. Notum autem est lumine naturali desiderium naturæ, saltem totius speciei, non esse frustra: ergo eodem lumine colligitur, homines immortali uita esse perenniter functuros, atque adeò resurrectionem fore.

Obiect.

Dilutio

¶Ad hoc respondetur, argumentum profecto in lumine naturali id concludere, vt supra diximus, quod sit in nobis quippiã immortalitatis capax: nempe, anima. Inde enim Philosophus naturali responderet, insatiabilia hæc desideria immortalitatis obuenire: anima enim est per quam desideramus, atque adeò secundùm illam satis arbitraretur naturalis Philosophus, vt sempiterna felicitate potiremur. Et hęc est responsio Augustini ibidem capitulo. 9 vbi ait, quòd hæc humanis argumentationibus inuenire conantes vix pauci magno præditi ingenio abundantes otio doctrinisque subtilissimis eruditi ad indagandam solius animæ immortalitatem peruenire potuerunt. Hactenus ille. De corporibus autem, quæ obnoxia esse corruptioni conspiciunt, nequeunt Philosophi eo assurgere, vt intelligant, dotes susceptum ire, quibus fiant perpetua: quoniam gloria, vnde dotes illæ dimanant, supranaturalis est. Perpetuitatem uerò speciei humanæ per continentem indiuiduorum successionem in eadem specie seruari satis autumant. Ob idque resurrectionem, quos fides non docet, fabulam putant. Vnde Actuũ. 17. refertur, quòd cùm Tessalonicæ Paulus, Christum resurrexisse, prædicasset, quidam nouorum dæmoniorum annunciatorem eum censebant, quia Iesum & resurrectionem annunciabat eis. Et capitu. 26. eandem mortuorum resurrectionem prædicanti reclamauit voce magna Festus, Insanis Paule: multæ te literæ ad insaniam vertunt.

Solutio. August.

Actu. 17.

Actu. 26.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm diuina Christi resurrectio nostræ sit resurrectionis causa.

QVONIAM definitũ est, quòd resurrectio non naturalem, sed supranaturalẽ sit habitura causam: nempe, Deum, quæritur, utrùm resurrectio Christi secundùm carnem sit etiam eiusdem resurrectionis causa. Et arguitur à patre negatiua. Posita uera causa, ponitur effectus: posita autem resurrectione Christi nondum subsequuta est hominum resurrectio: ergo illa non est causa.

Partis negatiuæ ar. 1.

¶Secundò. Effectus esse nõ potest nisi causa præcesserit: potuit autẽ resurrectio fieri etiam si Christus carnem nõ assumpsisset: nam ut. 3. de Trinita. capi. 10. autor est Augustinus, non defuit Deo modus alius possibilis remittendi scelera nostra. ergo resurrectio Christi non fuit causa.

1. Argu.

¶Tertio. Eiusdem rei nõ opus est esse plures causas eiusdẽ generis: sed resurrectionis causa potissima est Deus, cuius instrumentum ad excitãdos mortuos futura est tuba, & tanquam ministri resurrectionis erunt angeli, iuxta illud. 1. ad Thessalonicen. 4. Ipse dominus in iussu & in uoce archangeli & in tuba Dei descendet de cœlo. & mortui, qui in Christo sunt resurgẽt primi &c. vbi Christus non uidetur describi tanquã resurrectionis autor, sed virtus & tuba Dei & uox archangeli. Ergo eius resurrectio, non est nostra futura causa.

2. Argu.

¶In contrarium est, quod primum in vno quoque genere, ut 2. Metaphy. ca. 1. autor est Philosophus, omniũ eiusdem generis causa est, ut ignis omnium calidorũ: Christus autẽm fuit resurgẽtium primus, iuxta illud Pau. 1. Corin. 15. Christus resurrexit à mortuis primitię dormientiũ. Quã ob rem uocatur primogenitus mortuorum: id est, primus qui resurrexit: ergo eius resurrectio causa est nostræ.

Pars affirmatiua.

¶Ad quæstionem quatuor conclusionibus respondetur. Prima. Quanuis gratiæ & gloriæ nostræ atque omnium, quæ ad nostram salutem pertinent, Deus suapte autoritate sit prima causa, nihilominus Christus quatenus Redemptor, est eorundem beneficiorũ etiam causa per potestatem sibi diuinitus collatam. Conclusio est compertissima. Prior scilicet pars secundum illud Theologorum axioma, Opera Trinitatis indiuisa sunt à dextra: hoc est, omnia à Deo quatenus vnus

1. Cõcl.

Prima pars.

est in tribus personis procedũt. Quare & ipsius Christi incarnationis Deus fuit cã. atque adeò omniũ beneficiorũ, quę inde nobis largissima prouenerunt. Posterior etiam pars inde colligitur, quòd cùm ipse in quantum Deus & homo nostrã fuerit redemptionem operatus, inde cõstat Regem fuisse regni cœlorũ: hoc est iure sibi competere rõnem nostrarũ actionum exigere, præmiaq; & supplicia decernere, iuxta illud Ioan. 5. Omne iudicium dedit pater filio: Dedit enim ei iudicium facere, quia filius hominis est Et Mat. 18. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Ob idque vti ait Paulus. 1. ad Timotheum. 2. vnicus est mediator Dei & hominum. Medius quippe vtriusque extremi particeps esse debet. Etenim neque q̃ tam humilis esset sortis, vt nullum haberet ad regem accessum, neq; qui tam sublimis esset, vt cum eo populus conuersari non posset, inter Regem & populũ mediator esse valeret, Christus autem Deus & homo ex vno habet accessum ad patrẽ, & ex altero vt delicias ducit esse cum filijs hominum. Ob idq; & tanquam aduocatus noster & internuncius apud Deum, tum nostra sacrificia ei offerret, tum vicissim & sua nobis cõfert beneficia. Vnde idem Apostolus ad Ephes. 4. Ascendens, inquit, Christus in altum captiuã duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Et Ioan. 1. Vidimus illud (scilicet, verbum) plenum gratiæ & veritatis, & de plenitudine eius nos omnes accepimus: Nõ nos pleni, vt ipse plenus, quemadmodum perditi hæretici dogmatizant dicentes, suã iustitiã perinde nobis imputari acsi nos ipsi fuissemus passi, ita vt nulla amplius satisfactione indigeamus, imò quòd ad æqualẽ eandemq; cum sua sanctitatem simus per ipsum promoti. Sed ipse plenus tanquam vnigenitus Dei filius naturalis, cui non ad mensuram data sunt dona. Nos verò tanquã eiusdem patris filij adoptiui secũdùm mensurã donationis Christi, vt ad Ephes. 4. ait Paul. accepimus de plenitudine eius: scilicet, quatenus per sacramenta aut per nostras actiones fauore eius præuẽtas, accipimus gratiam pro gratia: quia nulla iustitia nostra suã antecedit gratiam: nam in hoc est charitas, vt ait Ioan. non quasi nos dilexerimus

Secunda pars probat.

Ioan. 5.

1. ad Timoth.

ad Ephesios. 4.

Ioan. 1.

1. Ioã. 4.

Deum (scilicet priùs) sed quia ipse prior dilexit nos. Et ideo quicquid nobis dat: gradus dat: & quanuis vnum pro alio, tamen vtrumq; gratis. Dedit enim legẽ antiquam gratis, quæ ideo gratia erat, sed non erat nisi vmbra veritatis nouę legis, neque ex se iustificare poterat. Pro illa ergo gratia dedit aliam, scilicet, legem euangelicam, quæ veritas est, & per sacramenta iustificat. Quocirca subdit, Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Item dedit nobis vnigenitum suum in carne plenum gratiæ & veritatis, quæ fuit nobis donorum gratiarumque summa, & per ipsum nobis confert iustificantem gratiam. Rursus pro hac iustificante gratia, quæ est acceptatio ad gloriam, collaturus est nobis gloriam, quæ est consummata gratia. Accepimus, ergo de eius plenitudine gratiã pro gratia: scilicet, legem pro lege, nouã pro veteri, iustitiam pro iustitia, scilicet nostram per suam, & gloriam tandẽ pro nostra iustitia quę procedit ex sua gratia: hoc est, præmium suum pro merito nr̃o, quod in sua virtute nititur. Vide quantũ Deo Christo debeat humanum genus.

¶Secunda conclusio. Resurrectio Christi fuit, futuraq; est causa resurrectionis nostræ. Probatur. Quoniam licet, vt dictum est, Christus fuerit autor beneficiorum omnium salutis nostræ, tamen diuersa eius opera ad diuersa beneficia appositissime coaptantur, & ideo sicut per passionẽ causa fuit redemptionis nostræ & liberationis ab spirituali morte peccati, ita & per resurrectionem causa fuit resurrectionis nostræ ad vitam perpetuam, etiã corporalem. Id quod sapientissimè Paulus ad Rom. 4. illo verbo insinuauit. Qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostrã. Nam quia in iustificatione duplex est terminus, scilicet, à quo, qui est peccatum, & ad quem qui est innouatio vitæ, per mortem & resurrectionẽ Christus mysterium redemptionis perfecit, quia moriẽdo extinxit nostra peccata, & resurgendo contulit nobis ius æternæ vitæ.

¶Et ideo ad Romanos. sexto. Si mortui, inquit, sumus cum Christo (scilicet per baptismum) credimus, quòd simul etiam viuemus cum Christo, scientes,

2. Cõcl.

Ratio.

In iustificatione duplex terminus.

Paulus.

tes, quod resurgens à mortuis iam non moritur, mors illi vltra non dominabit: q enim mortuus est peccato, mortuus est semel, quod autem viuit, viuit Deo. Ita & vos existimate, uos mortuos esse peccato, viuentes autem Deo in Christo Iesu. Quasi dicat Sicut Christum necesse fuit à vita mortali pro originali culpa nostra semel mori, vt subinde resurgens vita diuina viueret, neq; mors illi vltra dominaretur, ita & vos mortuos semel peccato in baptismo oportet diuina vita innocenter viuere, vt non ampliùs uobis peccatū dominetur Et eadē rōne quantū ad vitam corporalē, licèt oporteat uos semel mori (ad Hæbræos. 9.) resurgetis tñ in vitam, qua Deo æternum corpore, & anima per beneficium Christi viuatis.

Pau. Hebr. 9.

1. Cor. 15.

¶Quapropter idem Apostolus. 1 Cor. 15. ex resurrectione Christi tanquam ex propria causa nostram colligit. Si enim, inquit, Christus prædicatur, quòd resurrexit à mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis, quòd resurrectio mortuorū nō est? Si autem resurrectio mortuorū non est, nec Christus resurrexit. Arguit à causa ad effectum. Vnde statim subnectit. Si autem Christus nō resurrexit, inanis est prædicatio nostra: quare si in hac vita tātùm sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Nunc autem Christus resurrexit à mortuis primitiæ dormientium: quoniam per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum. Vbi antidotum depingit salutis nostræ, quòd sicut Adam initiū fuit mortis viuorū, ita & Christus resurrectionis mortuorum ¶Est tamen dubium, quomodo sit causa, vtrùm scilicet, efficiens, an uero formalis aut finalis. Respondetẽ, diuersimodè consideratā diuersimodè cōcurrere. Si enim Christū mediteris quatenus Deum, tunc prima est causa efficiens nostræ resurrectionis per suam infinitā virtutem. Sed tunc est causa æquiuoca: id est, altioris rōnis & generis, sicut est causa cæterarum rerum creatarum, Si verò consideretur ceu Deus humanitati coniunctus, in qua resurrexit, tunc est causa proxima per uirtutem diuinitus susceptam, & vniuoca: scilicet, eiusdem rationis cum nostra resurrectione, ut ipse Ioā. 5. testatur dicens. Sicut pater suscitat

rre ·pi ·io cā nostræ.

mortuos & viuificat, sic & filius quos vult viuificat. Vnde quia causa efficiens vniuoca producit effectum sibi similem, vt ignis ignem, est etiam causa formalis: putà, exemplaris: quia corpora nr̄a instar sui corporis suscitanda sunt, & dotibus similibus dotanda, iuxta verbum Pauli ad Philippen. 3. Saluatorem expectamus Dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Quod verbum ecclesia in die Transfigurationis canit, propterea quòd illic Dominus & viuis defuncto Moysi & seruato Eliæ ostendit, quemadmodum ad eius exemplum debeant omnes resurgere Est nanque ipse caput nostrum, nos verò eius membra, & ideo omnia eius dona in nos redundant, quemadmodum ut est in psalmo, Vnguētum in capite quod redundabat in barbam Aaron, & usq; ad oras uestimenti eius. Vnde Paul. Hebræo. 2. Deus, qui diues est in misericordia propter nimiam charitatem, qua dilexit nos, cùm essemus mortui peccato, conuiuificauit nos Christo, cuius gratia estis saluati, & conresuscitauit, & consedere fecit in cælestibus. ¶Quod si rursus sciscitando instes, vtrùm humanitas ipsa sit aliquo mō causa efficiens nostræ resurrectionis? Respondetur, q si de causa agenti & principali percontetis, non est nisi uirtus Christi ei diuinitus impertita. Eadem enim quæ fuit causa resurrectionis suæ erit & nostræ: & clarum est, quod humanitas, quæ in triduo non habuit partes coniunctas, non fuit causa suæ resurrectionis, sed diuina uirtus Christo communicata, qui & animam habebat diuinitati cōiunctam & simul corpus: quare eadem virtute easdem partes coagmentauit, & eadem virtute nos quoq; resuscitabit. Et hoc est quod ait ad Rom. 7. Paul. Qui suscitauit Christum à mortuis viuificabit uitalia corpora nostra. Si verò de causa instrumentali fiat sermo, resurrectio ipsa Christi: hoc est, coniunctio corporis & animæ suę est instrumentum coniunctum eius diuinitati, quo mediante nostræ resurrectionis erit causa Quemadmodū, vt lib. 3. ca. 15. ait Damascenus, tactu corporali mūdauit leprosū, & linitione oculos aperuit cæco. ¶Quòd si in contrarium arguas.

Resurrectio Xpi est causa formalis.

Dubiū.

Solutio

Paul. Rom. 7

Damas.

Obiectio.

guas. Eadem esse debet causa omniũ, quæ sunt eiusdem speciei: humanitas autẽ nõ fuit causa resurrectionis Christi, eo quòd anima erat tunc à corpore separata: ergo neque nostræ est causa. Rñdetur ad maiorem, solùm habere verũ qñ omnes illi effectus eundem habent ordinẽ ad causam. Et siquidem est, resurrectionẽ Christi propinquiorem esse virtuti diuinitatis, q̃ nostram: & ideo per suam propriam virtutẽ absq; alio instrumẽto resurrexit: nostram autem resurrectionem mediante sua operaturus est. ¶Redarguitur nihilominus, q̃ saltẽ eius resurrectio non fuerit cã resurrectionis damnatorũ, quia in effectu q̃ ppiã similitudinis causæ relinquitur: in dãnatis verò nihil fiet reliquum Christo simile: quia nullas obtinebunt aut animæ, aut corporis dotes Respondetur verò omnium fore vniuersalem causam. Damnati enim assimilabũtur ei in natura humanitatis, quia integram, vt ipse recipient, non tamen in gratia filiorũ Dei, sed resurgẽt, vt executio in eis iustitiæ fiat, secundùm corpus & animam.

Dilutio

Resurrectio Christi an fuerit cã resurrectionis damnatorum. Solutio

Solu. 1. argum.

¶Ad primum igitur argumentum respõdetur, quòd posita causa naturali, quæ se sola sine aliorum ordine operatur, extemplò subsequitur effectus, vt præsente sole illico fit illuminatio: illa tamen quæ ordine agit, aut mediante alia causa non ꝓtinus totum effectum profert, sed per ordinem applicata. Ignis enim, qui est causa caloris non illico totum in passum influit sed incipit paulatim illum effundere, imò nisi passum ei admoueatur, non agit. Resurrectio autem est causa nõ immediata, sed mediante diuina virtute, quæ per diuinam suam voluntatem, secũdùm ordinẽ suæ sapientiæ applicabitur, tempore scilicet per eandem sapientiam decreto. Quare protinus resurgente Christo multa corpore sanctorum resurrexerunt: nam etsi dum expirauit, Matthæus referat, multa monumenta aperta fuisse, & multa corpora sanctorum, qui dormierunt, resurrexisse, subdit tamen, quòd resurgentes de monumentis post resurrectionem eius venerunt in sanctam ciuitatem, vt ostenderet prius ipsum, quàm illos resurrexisse, vt art. 1. quæstionis sequentis explicatiùs, dicemus. Ob idque illi testes perinde facti sunt resurrectionis dominicæ, vt effectus

Christ⁹ prior cęteris resurrexit

causæ præsentiam cõtestari solet: sic enim per fumum cognoscimus ignem.

¶Ad secundum verò respondetur, Deũ aliter, vt ait Augu. salutem nostram operari potuisse, ignoscendo scilicet nobis absque perfecta satisfactione Christi ꝑ eius mortem. Et tunc etiam resuscitasset nos absq; eius resurrectione. Sed tamẽ quia iustitia Dei ꝑfectam illam satisfactionẽ per Christum exigebat, sicut non sanauit animas nostras nisi per passionem Christi, ita corpora nostra non nisi per eius resurrectionem reparabit.

Solu. 2. argum,

¶Tertium verò argumentum aliud exposcit explorandum: nempe, an aliqua sint illic futura Dei instrumenta: videlicet, uocem, aliave angelorum ministeria. Nam ex una parte videntur superflua, cũ Deus ipse se solo facere possit. iuxta verbum Damasceni lib. 4. cap. 28. Crede resurrectionẽ futuram diuinam uoluntatẽ, uirtutẽ & nutu: sed nihilominus Paulus & voci Dei & archangeli meminit & tubæ.

In die iudicij an aliquę sint futuræ voces.

¶Sit ergo tertia conclusio. Signũ aliquod dabitur in iudicio pręsentia Christi ad iudicium aduentantis. Probatur. Christus, vt dictum est, per suam resurrectionẽ est causa uniuoca: hoc est, eiusdem rationis cum nostra: causa autem huiusmodi non operatur, vt. 7. Physic. ait Philosophus, nisi per suam præsentiam applicata: cùm ergo Christus in carne sit appariturus, ante quem mortui omnes sint conuenturi, necesse est signum aliquod sensibile aduentantis ipsius adesse: quod vtique signũ vocem Paulus loco citato appellat, & tubã.

3. Cõcl. Ratio.

¶Haud tamen inter interpretes satis conuenit, vtrum in sensu literali uox re uera sit intonãda, canendaq; tuba humano auditu perceptibilis, an vero sola illa apparẽtia Christi, qui sua claritate refulget, per metaphoram, vt sermo humano mori accommodetur, vox dicatur & tuba. Sunt enim quibus per metaphoram dictũ placet. Vt enim legitur Matthæi. 24. Sicut fulgur, quod uenit ab oriente & appatet in occidente, ita erit aduentus filii hominis. Sicut ergo repentinus ille fulgoris splendor citissimo fulguri assimilatur, ita & apparitio ipsa iudicis, aiunt, noĩe vocis exprimitur, eo quòd tota hominum corporalis natura illi obediat, & illius nutu omnia recepto spiritu uitæ præsto erunt.

Tuba materialis an tunc canenda sit.

Opi. quorundam.

Et

Et huic opinioni patrocinari videtur Gregorius dicens, quòd tubam sonare, nihil aliud est quàm mundo filiũ Dei, vt iudicem demõstrare. Atque ad hanc opinionem, quippe quam secundo loco recitat, gratiùs videtur D. Tho. adnuere. At verò in quarto non perinde ac in summa exactè res limabat, sed crebro aliorum scita referebat. Minimè ergo ambigendum est quominus præter iudicis præsentiã sensibile aliquod signum præsentis iudicis sit affuturum: nam præsentia ipsa non est signum, sed res significata. Signum ergo erit seu tonitrus, seu alius clãgor, qui ad similitudinem tubæ exprimitur. Vnde illud Iob. 26. Quis poterit tonitrum magnitudinis eius intueri? exponens Greg. ait, quòd quẽ Iob tonitrum, Sophonias tubam appellauit cap. 1. vbi ait, Dies illa, dies iræ &c. dies tubæ & clangoris.

Greg. Tubam canere quid. S. Thom. Snĩa au toris.

Greg.

Aatio. 2

¶Accedit, quòd cum iudiciũ sensibiliter faciendum sit: nempe, oculis & aurib. sit percipiẽdum, eo quòd Christus in carne tanquàm Redemptor sit iudex vẽturus, quàm simillimum verò est aliquo sensibili sonitu eundẽ iudicem excitatos mortuos ad iudicium euocaturum. Ait enim Paul. quòd dominus veniet in iussu Dei: nam iudicis est iubere, vt qui sententiam audituri sunt, in suo tribunali sistantur.

1. ad Thessaloni. 5.

¶Ob idque re vera quicquid sit de tuba, vocem tamen certius credendum est tũc proferẽdam. Nam ꝗ̃uis iussus ille potuerit fieri duntaxat intus in mente sine externo sonitu, quẽadmodũ creditur Deus mundũ condidisse. Per illud. n. Gen. 1. Dixit, fiat lux: & Dixit: fiat firmamentũ &c. iussa diuinæ mentis designantur. Tñ in finali resurrectione lõge vero similius est, sonora voce rem peragendam. Qñ enim Deus mundũ creauit, neq; ipse Deus sensibilis erat homo, neque erant tunc mortales, qui essent eius voces audituri. Christus aũt Deus & homo, qui ꝓprio ore fidem nos docuit suam, & legem nobis posuit, credendus est sensibili uoce terribile illud concilium initum ire. Vnde Paulus tria subinde connectit dicens, Dñs in iussu, & in voce archangeli, & in tuba Dei descendet de cœlo, quasi iussus uoce sit explicandus, & in tuba promulgandus.

Vox sonora in iudicio.

Paulus.

Ratio. 2

Et accedit ꝓsertim verbum ipsius Christi Io. 5. Oẽs qui in monumentis sunt audiẽt vocem filij Dei, & qui audierint, viuent, vbi denotat auditu uocis esse excitãdos.

¶Atque inde etiam ad id arguitur, quòd verba sacræ scripturæ, quæ per proprietatem suauiter exponi possunt, nõ sunt ad metaphoras relegãda. Potuit enim Christus ventis & mari interno nutu imperare, vt quiescerẽt tempestatemq; sedarẽt, eo vel maximè quòd res illæ audiẽdi sensu nõ pollebãt, & tamen ut legitur Mat. 8 non imperauit, nisi voce sensibili, velu ti etiam dæmonibus, vt de corporib. exirent: quàm maxima ergo inde fit cõiectura in die iudicij voce quoq; mortuis iussurum, vt resurgentes compareant. Ratio. 3

¶Præterea arguitur. Illum stupẽdum aduentum multæ circunstantes qualitates facient terribilem, vt nigrãs aeris imago & nubium fragor, atque alia: omniũ aũt horũ ꝑfectò terribilissima est uiua vox. Ratio. 4

¶Imò hinc maxima cum probabilitate colligitur, vocem illam quasi ore fore articulandam, & humano more fore imperatricem: quandoquidem debeat Dei hominem iussu exprimere. Est autẽ rei accõmoda vox illa, quam Hiero. iu regula monachorum. cap. 30. & alibi sæpè meditatur, Surgite mortui, venite ad iudicium: qua videlicet & resurrectio edicitur, & cõuentus indicitur.

Vox iudicij.

¶Vtrum verò vocem illam Christus ipse ore ꝓprio, vel archangelus à Deo iussus sit prolaturus, non multum decertarem. Est tamen plausibilius, quòd angelus ante faciem iudicis præconium illud sit intonaturus, tum quod sic ait Paulus, in voce archangeli, tum quòd & ad iudicis maiestatem, eiusque autoritatis amplitudinem plus confert, ut angelus illud ministerium exhibeat, quemadmodũ in præsentia Regis præco est qui eius leges & iussa diuulgat. Vnde Christus ipse Mat. uigesimoquarto. Mittet, inquit, filius hominis angelos suos cum tuba & voce magna, & congregabunt electos. &c. Mat. 24

an Christus ore ꝓprio illã uocem sit prolaturus.

¶Accedit, quòd & in primo misericordię aduentu Ioannes tanquam angelus, ut Esaias fuerat uaticinatus, missus est ante faciem eius, qui præparans uiam eius ante ipsum inclamaret, baptismum euulgando pœnitentiæ, quia appropinquabat regnum cœlorum: ex quo fit maximè verisimile in aduentu ad iudicium Esa. 46.

etiam

etiam angelum concitaturum mortuos.

Obiectio. ¶ Sed arguis fortè contra. Vox illa nō poterit à cadaueribus exanimis audiri: erit ergo superuacanea. Negatur vtique antecedēs: vox enim cùm in aeris verberatione fiat, eodē aeris impetu percutiens dormientium aures solet ipsos tam perniciter excitare, vt eandem vocem, qua excitantur, audiant, ita vt præcedens sonitus causa sit expergefactionis & expergefactio causa auditionis. Ad hunc ergo modum vox illa supernaturali Dei virtute prolata mortua corpora perinde acsi dormirent, excitabit, quam excitari audiēt, & audientes iussa capessent. Quare glossa super illud Psal. 67. Dabit voci suæ vocem virtutis, ait, id est, virtutem suscitandi corpora: naturaliter nanque neq; vox angeli id posset efficere. Est enim audienda non solùm in vniuersa terra & mari vbicunque cadauera iacent, verùm & in inferno, vbi animæ detinentur, & in paradiso, vbi Deo fruuntur. Qua sanè iubebuntur corpora resumere sua,

Dilutio

Glo. Ps. 67.

Vocis iudicij virtus. ¶ Sanctus Thom. & Theologorum plerique virtutem illam virtuti sacramentorum similem autumant: nempe, vt sicut sacramentalia verba, veluti supra suo loco diximus, non quia audiūtur, sed quia proferuntur, instrumētalem habent gratiam: illa vox antequam audiatur, resuscitat mortuos: non tamen est negandū quin illico audientes ei obtemperent.

Obiectionis dilutio. ¶ Et per eandem similitudinem soluitur obiectio alia fieri solita. Si enim voci illi virtus inest diuina, fit vt eidem voci naturalis sit effectus ille excitandi mortuos: sicut cæcus, qui per miraculum suscepit visum postea naturaliter videt. Respondetur, inquam, virtutem illam diuinam nō esse qualitatem voci illi inhærentem, immo quemadmodum de sacramentorum virtute diximus, uon est illa virtus nisi motus quidam illius vocis verber vtique aeris, qua scilicet voce Deus ceu organo suo vtitur. Quare effectus ille non est voci naturalis, sed supranaturalis.

Damascenus exponitur. Voluntas. ¶ Ad Damascenum, ergo respondetur, ꝙ ad explicandam Dei cuncti potentiā tria composuit ad resurrectionem concurrētia: scilicet, diuinam voluntatem, virtutē, & nutum: voluntas enim designat summam autoritatem imperij à nullo alio dependētem: virtus autem absolutā executionē absq; alius indigentia: nutus denique citissimam exequendi facilitatem: ad nutū enim obedire, est non expectata imperantis voce, soli oculorū digitorūve nutui auscultare. Sed nihilominus nō negauit, quin ad rei decentiam vox etiam esset adhibenda. Gregorius autem fortasse illius fuit sententiæ, quòd nullus sit illic futurus vocis vsus: tametsi neque id planè de voce neget, sed de sonitu tubæ ait, nihil aliud esse, quàm demonstrare mundo iudicem Dei filium. ¶ Et ideo respondendū superest, virùm præter vocē sit etiam illic tubæ sonitus futurus. Rñdetur autem, quòd quanuis qui diceret, tubam: nempe, instrumentum ipsum illic futurū, nō absq; colore ex verbis Pauli collecto loqueretur. Imò & ex verbis ipsius Christi Mat. 24. iam citatis. Nihilominus nō est id dicere necessariū: siquidem angeli possunt instar tubæ absq; aliquo instrumento aerem verberare. Nam & tonitrua veluti tubæ sonare assolent. Vnde citatus Gregorius, tonitrum, idem censet tunc fore quod tubam. Et fortasse præter illam articulatā vocem erunt similes clangores & rauci strepitus, vt terroris plus incutiant, & audiētes maiori pauori stupeāt: qñquidem locis citatis vox & tuba, vt duo distinguūtur. Quinetiam sonitus illi clangorē & musicam pluriū tubarū fortè referent. Nihilominus, si cū diuo Hiero. ad Mineriū & Alexandrū sentire places, vox ipsa potest & clamor, & vox, & tuba censeri, vt clamor dicatur ab effectu conuocandi concitandiq; gētes, iuxta illud Matthæi. 25. Media nocte clamor factus est, ecce sponsus venit. Et vox propter humanam articulationē & significationē imperiū iudicis exprimentem. Ac demum tuba propter vehementissimam vocis magnitudinem: nam tuba altius quàm ore vox intonatur, iuxta illud Esaiæ. 58. Quasi tuba exalta vocem tuam. Et est allusio ad morem antiquæ legis: nā vt Nume. 10. legitur (quia tunc nō erat cymbalorū vsus) duab. argēteis tubis ductilib. ad conuocandu cœtum canebatur. Vnde illud Iohel. 2. Canite tuba in Sion, conuocate cœtū. Et ideo Paul. 1. Corin. 15. In momēto, inq t, in ictu oculi, in nouissima tuba Vocat. n. nouissimam, vt ibi dem

Virtus. Nutus.

Ad Gregor.

Tubæ sonitus ī die iudicij an sit audiēdus.

Greg.

Vox, clamor & tuba. clamor.

Vox.

Tuba.

dem ait Hieronymus, alludens ad illud Apocalyp. 7. de septem Angelis septem canentibus tubas & subditur ca. 10. quod in diebus vocis septimi Angeli, per quem vt interpretũ pleriq; aiunt, intelligitur Christus, cùm cœperit tuba canere, consummabitur mysterium Dei: scilicet, finis mundi, sicut Euangelizauit Deus per suos seruos prophetas: nẽpe, Daniel. 12. Quapropter semper restat q̃ verò simillimum: ꝙ præter vocem sit strepitus aeris in modũ clangoris tubæ audiendus. Quandoquidẽ Paulus ad maiorem emphasim subiungat. Canet .n. tuba, & mortui resurgent. Si enim consummationem seculi huius contemplemur, vbi vita, &c. 7. ait Iob, tanquam militia trãsigitur, sonare tunc tubam, erit receptui canere, vt cõsummato prælio fieri solet. Si verò dissiduum consideremus, quod ad modum pugnę, vt Sapient. 5. legitur, aderit tũc inter iustos & iniquos, erit classicum canere vt solet dum initur prælium. Quare tuba tunc alijs triste, alijs lætum canet: victis .s. supplicium, & victoribus præmium. Si verò illud ceu æcumenicum concilium vniuersalemq; conuentũ speculemur, quo de rerum summa totius orbis decernendũ est, & ad illam conuocationem vox quoque tubæ accõmodatur.

Tubam sonare quid.

Secundus sonus.

Terti⁹.

¶ Demum vtrùm & angelorum obsequia illic sint futura hæsitatur: videntur enim superflua. Nam si necessaria essent, ad id maximè vt animæ suis corporibus vnirentur: ad id autem non sunt necessaria, imò sicut solo Deo creantur in corporibus, ita & tunc vnientur.

Angelorum ministeria in die iudicii.

¶ Nihilominus subiungitur quarta conclusio. Illuc ad venturi sunt angeli Christo iudici ministrantes. Probatur ex Augustino. 3. de Trinita. & ex Gregorio. 4. Dialogorum, dicentium, quòd corpora crassiora & inferiora per subtiliora & potentiora quodã ordine regantur, ob idque Deus etiam in supranaturalibus corporum mutationibus ministerio vtitur angelorũ ad modum naturæ, quæ vt 1. Meteoro. ait Philosophus, petlationes cælestes hæc inferiora gubernat: atque illa quæ infra hominem sunt, ipsius hominis iudicio regũtur, & corpus per animam. Inde ergo colligitur, quod Deus, qui supremus spiritus est, resurrectionẽ hominum, qui ex spiritu & corpore cõstant per spiritus medios

4. Conclũ.

Aristot.

cælestes sit perfecturus. Præsertim quòd Christo ea ratione, qua Redemptor, angelorum obsequia debentur, iuxta verbum Pauli ad Hæbreos. 1. Nonne omnes sunt administratorii spiritus in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiẽt salutis? Quare & eius conceptionem matri, & eius natiuitatem pastoribus annunciarunt, & in eius passione & resurrectione sua quoque præstiterunt obsequia. Atque adeo in resurrectione, vbi eius potissimùm maiestas & claritudo resplendebit, copiosissimus angelorum numerus eum comitabitur, iuxta verbũ ipsius Matthei. 25. Cùm venerit filius hominis in maiestate sua & omnes angeli cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis suæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes. ¶ Quo autem angelorum illic functiones innoteicant, notandum est quatuor illic rerũ congregationes futuras. Prima erit, vt vniuersi pulueres vbicunque fuerint, congregentur ad compingendum corpus. & hãc facient angeli sue voce illa. Surgite mortui, siue citissimo præeunte locali motu per supranaturalem virtutem Secũda erit commassatio & organizatio membrorũ, quæ etiam, vt quidam volunt, compositio eorum ministerio fiet. Sed de hoc dicturi sumus quæstione sequenti artic. 2. Tertia erit vnio animarum cum corporibus: hæc autem à solo deo immediatè absque vllo creato ministerio fiet, sicut earũdem creatio animarum. Per quod argumentum proximè factum restat solutũ. Veluti & glorificatio ipsa opus solius Dei est, absque angelico ministerio. Quarta congregatio erit omnium resurgentium ante tribunal Christi. Et in hac etiam angeli suas præbebunt operas.

Paulus.

Matth. 25.

Quatuor cõgregationes.

Prima.

Secũda.

Tertia.

Quarta.

¶ Tamen fortasse in hoc diuisum erit bonorum angelorum & malorum officiũ, vt boni iustos in tribunali Christi sistant: sic enim Matth. 24. ait Christus, quòd angeli, quos missurus est, congregabunt electos à quatuor ventis à summis cælorum vsque ad terminos eorum, vbi non fit reproborum mentio. Quare sicut reproborum animæ in primo exitu à corporibus per dæmones importantur ad inferos, ita nec sine probabilitate dici potest, eosdem fore ministros ad deferendos damnandos in iudicium, vbi eos sunt accusaturi. Et

Angelorum bonorũ & malorũ officia.

forsitan

Matth. 13. forsitan illud Matth. 13. quòd in consummatione seculi exibunt angeli & separabunt malos de medio iustorum, sic intelligitur, quòd boni angeli separabunt electos ad dexteram iudicis, vt inde euehantur ad gloriam: dæmones uero separabūt malos ad sinistram quos inde præcipitabunt in Tartara.

Dubiū. ¶ At cùm angelorum hierarchiæ & ordines plures sint, fortasse quis sciscitetur, cuiusnā ordinis illi angeli erunt? Apparet enim fore virtutes, quibus conuenit miracula edere. Et tamē Paulus loco citato nō uocat eum nisi archangelum. Respondet, Solutio. quòd princeps illorum illic erit Michael archangelus, vt princeps militiæ cælorum expugnauit Luciferū cum suo exercitu, fuitque adeò princeps synagogæ, ut habetur Esaię. 10. & Daniel. 12 estque & ecclesiæ princeps, sed sub illo multi erunt angeli propria singuli offerentes obsequia. Sol. 3. arg. Ad tertium igitur argumentum respondetur non inconuenire, imò conuenire maximè eiusdem rei plures esse diuersi ordinis causas. Erit ergo Christus resurrectionis autor, & uox instrumentum, atque angeli ministri.

QVAESTIO SECVNDA, De resurrectionis tempore & modo.

ARTICVLVS. I.

Vtrum tempus resurrectionis sit finis mundi.

NON solum causas, uerùm & tēpus & modum resurrectionis nosse oportet. Et ideo quæritur, utrùm congruum fuerit resurrectionem vsque ad finem mundi prolatari. Arguiturque à parte negatiua. Partis negatiuę argu. primu. Maior est concordia capitis ad membra, quàm membrorum adinuicem, sicut causæ ad effectus, quàm effectuum inter se: sed Christus, qui caput est nostrum, non distulit suam resurrectionem usque in finem mundi, ut cum membris simul resurgeret: ergo nec decuit, vt nos vniuersalē illam resurrectionem expectaremus, sed ut vnusquisque suo tempore resurgeret: scilicet, cum ingressurus esset infernum aut cœlum.

¶ secundò. Resurrectio capitis, vt dictū est, causa est resurrectionis membrorum: 2. Arg. cum ergo resurrectio Christi extemplo effectum sortiri cœperit in illis, qui cum illo resurexerunt, & postmodum in quibusdam illustribus membris propter suā nobilitatem, vt de beata virgine fertur, & de Ioanne Euangelista: consequitur, vt deinceps sic deberent singulorum resurrectiones sigillatim fieri.

¶ Tertiò. post mundi terminum nullū 3. Arg. fiet reliquum tempus: post resurrectionē autem mortuorum communerandi sunt anni mille, antequàm fiat consumata resurrectio in vitā perpetuam: ergo resurrectio corporum non erit in fine mundi. Minor probatur ex illo Apocaly. capitulo uigesimo vbi binæ resurrectionis fit mentio. Ait enim primò Ioannes Vidi angelum descendentem de cęlo. & cætera & ligauit diabolum per annos mille. Et uidi sedes & animas decollatorum propter testimonium Iesu sedentes super eas, & vixeruut & regnauerunt cum Christo mille annis. Cęteri mortuorum non uixerūt quousque consummarentur mille anni. Et est resurrectio prima, ubi duæ insinuantur resurrectiones: vna quidem sanctorum martyrum, & altera post mille annos uniuersalis iustorum & damnatorum: habetur enim Apocalyp. capitulo duodecimo quòd mulier (per quam ecclesia significatur) habet locum paratum à Deo vbi pascatur diebus mille ducentis sexaginta: & Daniel duodecimo finis mū di legitur fore à tempore, quo ablatum fuerit iuge sacrificium: putà, lex vetus, diebus mille ducentis nonaginta transactis: quibus locis dies ponitur pro anno, secundum illud Ezechiel. quarto Diem pro anno, dedi tibi: ex qubus ergo locis colligi potest dies ille: vel saltem angeli, qui in conspectu dei sunt, diem illum postremum mundi uident: & tamen ait Christus Math. uigesimoquarto quòd de die illa & hora nemo scit, neque angeli cœlorum: ergo non erit in fine mundi.

¶ In contrarium autem est illud Iob. Pars affirm... quartodecimo. Homo dum dormierit, non resurget, donec atteratur cœlum: n...

hoc est, quousque moueri cesset, quod erit in fine mundi.

1. Cõcl. ¶Ad quæstionem unica conclusione respondetur. Resurrectio corporum in fine mundi erit. Conclusio est non utcunque uera, sed proximè ex euangelio collecta: nam etsi in articulo fidei solùm confiteamur carnis resurrectionem, tamen illa resurrectio asseritur generalis fore in consummatione seculi. Vnde Iob. 19. Scio quod Redemptor meus uiuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum: quasi dicat, illе iam resurrexit, ego verò non usque

Mat. 13 ad nouissimum diem. Et Mat. 13. in zizaniorum parabola ait Christus, quod messis consummatio seculi est: & nomine missis intelligit uniuersalis resurrectionis dies, quando unusquisq; meret, quod seminauit. Vnde subdirur, quod in eadem consummatione seculi mittet filius hominis messores: nempe, angelos, qui colligent scandala, & mittent ea in caminnm ignis, triticum aût congregabunt in horreũ. Resurrectio ergo erit in consummatione se

Mat. 24 culi. Et Mat. 24. interrogauerunt discipuli Christum, Quod signum aduentus tui & cõsummationis seculi? quasi idem sint. Et respondit Christus. Prædicabitur euangelium hoc in vniuerso orbe in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet consummatio. Et rursus inferiùs. Statim post tribulationẽ dierum illorũ: nempe, Antichristi, sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cœlo. & virtutes cœlorũ cõmouebũtur, quæ sunt signa cessantis orbis à suo motu, atque adeò supremæ diei mundi. Et subdit. Et tunc apparebit signũ hominis in cœlo, & mittet angelos suos & cõgregabũt electos, &c. ubi denunciat, quod finis mundi & carnis resurrectio in eandẽ incident diem & horam. Et Pau. 1. Corin. 15. In Christo, inquit, oẽs viuificabunt (& loquitur de resurrectione corporũ.) Et subdit. Deinde finis, cùm tradiderit Xps regnũ Deo & pri: ubi finẽ mũdi cũ resurrectione cõiunxit.

Rõ. 1. ¶Neque verò rationes desunt eiusdem veritatis assertrices. Corpora nanq; nostra in vitam perpetuam & immortalem resurgere speramus, eum videlicet in modum, quo Christus resurrexit, de quo ait Pau ad Rom. 6. Christus resurgẽs ex mortuis iam non moritur, mors illi vltra nõ dominabitur: ergo eo temporis articulo fore decuit omnium vniuersalẽ, quo generationes & corruptiones horum inferiorum cessabunt, & nulla fiet reliqua uita mortalis, sed sola sempiterna: cùm verò hæc inferiora corpora, vt proximè ex Augustino. 3. de trinita. & Aristot. 1. Meteo. citauimùs, lationibus superiorib. gubernentur, ordo diuinæ prouidentiæ exigit, vt quousq; eorũ motus cessauerint, resurrectio corporum differatur.

¶Item tempus, vt quarto Physic. ait Philosophus, est numerus & mensura motus, & potissimum motus cœli, vt 2. de generatio. scriptum est, quo vtiq: omnia, quæ sub orbe lunæ generantur & corrumpuntur, mensurantur: uita uerò resurgentiũ corporum nulli erit variabili mensuræ subiecta, sed æternitati, quæ omni caret varietate & termino: igitur quousque variabilis illa temporis mensura periodum suũ compleat, neque alia supersit, quàm æternitas, sapientia diuina nõ tulit, vt corpora resurgant, sed tunc omnia simul, tempus autem non nisi cum motu cœli finietur: ergo illic futura est resurrectio. Atq; huc illud alludit. Apocalyp 10. ubi angelus inducitur supremæ diei nuncius, qui iurauit, quòd tempus non erit amplius, sed in diebus septimi angeli cum cœperit tuba canere consummabit mysteriũ Dei. Rõ. 2.

¶Tertiò. Quãdiu hæc rerum mutabilitas durauerit, suapte natura humana ingenia susque deque fert, affectusque mortalibus varios ingenerat, nostrasque pellicit voluntates, atque adeò toto, quod durauerit tempore, duratura est militia & palęstra humani certaminis, ut alij de Deo bene, alij uerò malè mereantur: resurrectionem autem corporum eo temporis momento fieri decuit generálem, quo Christus iudex uiuorum & mortuorum à cunctis simul mortalibus generalem rationem exigeret eorum, quæ hoc mundo viventes gesserunt in corpore: ergo resurrectiones, nõ fuit congruens singulorum diuersis temporibus fieri sigillarim, sed in suprema mundi hora vnam omnium vniuersalem. Rõ. 3.

¶Quarto. Vniuersitas mutabilium creaturarum, quas Deus homini dominio subiecit, eisdem mortalibus ad suum ipsorum libitũ seruit: improbi enim rebus ipsis ad suam libidinẽ abutantur, Rõ. 4.

abutuntur, probi uerò utuntur in obsequium Dei: vnde Paul. Roma. 8. Vanitati creatura subiecta est nō uolens: idest, nō ex primæua ordinatione Dei, sed propter eum, qui subiecit eam (scilicet mortaliū arbitrio) in spe, videlicet sperans, ut homo spe retributionis legitimè ea fungeret, sed ipse homo uanitati suæ uoluptatis eam subiecit: quare ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis in liberbertatē filiorum Dei, & ideo id sperās ingemiscit: ergo reliquæ creaturæ non sunt ab hac hominum seruitute liberādę quousque corpora eorum corruptibilia incorruptibilitatem induant, quod erit per resurrectionē, volubilitas aūt creaturarum non cessabit usq; in finem mundi, qn̄ oēs motus quiescent: ergo non nisi tunc futura est corporū resurrectio, atq; adeò tunc oīs creatura ab iniqua hominū seruitute liberata per supremū ignē, vt inferius dicturi sumus a sordibus cunctis & fęcibus, quas inde cōtraxerat, expurgabitur.

Solu. 1. argum. ¶ Ad primum igitur argumentum respōdetur, quòd etsi quantum ad rationē influentiæ plus caput cum membris, quàm membra inter se conueniat, quia influit in omnia, tamē qua ratione caput est mēbrorum causa, singulari ratione membra inter se conueniunt: nempe, quia sunt effectus, qua utique ratione à capite differunt. Igitur qua parte resurrectio Christi est causa resurrectionis nostræ decuit sic fieri, vt spes inde nobis nostræ confirmaretur. Et ideo fuit necessarium, vt illico resurgeret, quo eandem nobis spem generaret: nos uerò tanquam membra post resurgeremus. Præterquàm quòd in ipso tanquàm in unigenito à patre, ut dictum est, fuit plenitudo omnium charismatū, de qua utique plenitudine nos omnes suscepimus. Et præterea corpus eius, quia nulli, neque originali, fuit peccato obnoxium, sed instrumentum abluendi nr̄a, decentissimū fuit, vt gloria animæ, quæ in fine mundi in nostra corpora redūdabit, protinus suum glorificaret corpus.

Christ⁹ quare resurrexit.

Rō. 2.

Solu. 2. argum. ¶ Ad secundum diluendum hoc in primis adnotandum est, ut hic D. Tho. idque sciētissime adnotauit, quod nulli eorum, qui hactenus resurrexerūt, censendi sunt ob id resurrexisse, quod ratione sanctitatis proprius ad Christi sanctitatem accesserint: nam quāuis alijs alius propinquius eidem capiti Christo per eius gratiam accesserit, & beata uirgo proximè: nemo tamen accessit nisi tanquam membrū: qd̄ est dicere, omnis accessit tāquam recipiēs influxum à Christo, & nemo tanquā causa influens in alia membra: & ideo nemini ratione illius propinquitatis debebatur resurrectio usque in finem mūdi: nā si festinatior resurrectio ante tempus, ob meritum fieret personæ, non fieret, nisi quia eius resurrectio causa esset resurrectionis aliorum, quod soli Christo cōpetit. Item quia sicuti propter eminentiam sanctitatis deberetur resurrectio ante generalem, tunc par erat, ut omnes sancti, etiam inferioris sanctitatis in eadem temporis proportione resurgerent, quo eorū sanctitas requirit: ut si beata uirgo, uerbi gratia, tertio die resurrexit, iustitia exigebat, ut qui sanctitatis erat duplo minoris post sex dies resurgeret, & qui esset triplo minoris, post nouem: hoc aūt opinari fas non est: ergo nemo ratione suæ sanctitatis, quasi id iustitia retributionis exegerit, hactenus resurrexit, sed ex singulari prærogatiua & gratuito priuilegio Dei.

Nullus rōne sāctitatis resurrexit cum Christo

Rō. 1.

Rō. 2.

¶ Illis igitur, qui cum Christo resurrexerunt, priuilegium illud indultum fuit in gratiam ipsius Christi: nempe, ut testes essent eius resurrectionis. Caueat autem cordatissimus quisq; ne fallatur, illos ante ipsum Christum resurrexisse, propterea quòd ait Euangelista, quòd ipso emittente spiritum aperta sunt sepulchra, & corpora, quæ dormierunt, resurrexisse: illa enim anticipatio est & prænarratio ei⁹, quod post contigit. Nam cùm resurrectio Christi fuerit illius resurrectionis causa, necesse est, ut ipsam antecesserit, saltem natura. Ob idque subiungit Euangelista, quòd exeuntes de monumentis post resurrectionem eius uenerunt in sanctam ciuitatem, quasi qui cum ipso resurrexerant. Quocirca omnes illi patres erant in limbo patrum: quia illuc usque nullus erat in gloria, atque adeò omnes erant ueteris testamenti, quia patres noui testamenti nondum illi defuncti erant. Neq; vero credendum est, quotquot erant in limbo resurrexisse, tametsi omnes illic existentes animæ inde cœperint beatitudinē perfrui: quoniam si omnes resurrexissent

Nullus nisi ex priuilegio Dei resurrexit.

Qn̄ resurrexerint.

In limbo erāt quī cū Xp̄o resurrexerunt.

Nota.

xissent, profectò id Euangelista non subticuisset: & tamen non dixit, nisi quòd multa corpora sanctorum, qui dormierāt, resurrexerunt.

argum. ¶Atque hoc est aliud argumentum ad cō probandum, quòd non ratione eminētiæ meritorum surrexerunt: nam illa ratione cùm iam omnes essent grati, omnes deberent resurgere: surrexerunt ergo illi tantum quos Christus elegit, vt suæ essent resurrectionis idonei testes. Reliquorum verò eripuit inde animas.

Atq; purgatorij. ¶Imò, si coniecturis agere licet, & omnes fortè, quæ erant in purgatorio, liberauit, quanuis non essent ad iustum purgatæ. Quis.n. ambigat, quin lætificus ille & iucundissimus descensus ad inferos plenariæ indulgentiæ fuerit causa: quandoquidem id per Pōtificiam potestatem aliquādo accidere prædicamus, vt animæ inde aliquæ eruantur.

Qui resurrexerunt cū Xpo, an iterum mortui sint. ¶Vtrum verò resurgentes illi iterum in mortem redierint, vt eorum nō fuerit nisi transitoria quædam resuscitatio, an verò in perpetuam resurrexerint vitam, Hieronymus in sermone de assumptione virginis sub lite reliquit. Dixit enim, multos tenuisse, quòd in vitā resurrexerint sempiternam, alioqui nō essent idonei testes resurrectionis Christi, qui non vltra moriturus surrexit. Quapropter Petr⁹ Actuū. 2. vbi de obitu Dauid meminit, nō ausus est dicere, Corpus eius est apud nos, sed sepulchrū eius est apud nos vsq; in hodiernum diem: acsi resumptum corpus in cœlum euexerit.

Sepulchrum. Dauidis

2. Arg. Et præterea arguitur. Christi opera & priuilegia perfecta sunt: cùm ergo illos eo donauerit resurrectionis beneficio, credibile fit, non mancum, sed integrum in perpetuam uitam illis contulisse.

Euangeliū Nazaræorum. ¶In euangelio Nazaræorum scriptū est, nō nisi duos insignis sanctitatis viros, qui paulò ante mortem Christi obierāt, resurrexisse, & suis notis & familiarib. apparuisse. Et est nonnulla verisimilitudo illos, qui apparuerūt, notos illis fuisse, quibus apparebant, alioqui nō eis constaret resurrexisse. At verò euāgelium illud apocryphum est, nec verbis euangelicis satis cōsonans, vbi legitur, multa corpora sanctorum resurrexisse, & apparuisse multis

Autori ¶Est ergo maximè credibile ex illis sanctis patribus, quod populus ille colebat, vt sanctos, veluti Abraham, Moysem, Dauidem & quosdam similes resurrexisse. Vnde Aug. in epist. ad Euodium, quæ est. 99. Durum, inquit, videtur, vt Dauid non fuerit in illa resurrectione iustorum. Atqui D. Tho. in hanc partem liberiùs inclinat, quòd in perpetuam vitam surrexerint: quam opinionem ait alibi Hieronymum affirmātiùs asseruisse. Veruntamē. 3. par. vbi res emunctiùs examinabat. qō. 53. ar. 3. contrarium tenet: scilicet, quòd iterum corpora reliquerunt. Quam vtiq; opinionem Aug. in epist. 99. modò citata ad Euodium, tenet, vbi illud de Petro, qui allegauit sepulchrū Dauidis, acutè in sui patrocinium adsciscit. Contēdebat enim illic Apostolus illud psal 15. Non derelinques animā meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem, nō de seipso Dauidem, sed de Christo dixisse. Quod inde comprobat, quod Dauid mortuus est & sepultus, & sepulchrū, inquit, eius apud nos est. Si autem non intelligeret, ossa illic Prophetæ iacere, nihil probasset. Et tamen Dauid, inquit, cum illis iustis resurrexit. Aug. Opin. S. Tho. Aug.

¶Et re vera opinio hęc gratius sustinetur. Nam cùm illa resurrectio tantùm inseruierit, vt mortui testimonium dominicæ resurrectionis ferrent, profectò videtur, illud priuilegium non fuisse illis amplius indultū, quàm ad id muneris necessariū erat: & ideo illo munere perfuncti postq̄ asseruerunt Christum resurrexisse, redierunt ad mortē. Concedere.n. ꝙ Christus paucos quosdam gratia resurrectionis in perpetuum donasset alijs relictis non est creditu facilè postquàm ad testificandam resurrectionem non fuerat necessarium. Opi. illa reijcit. Rō. 1.

¶Sed quæ me ratio multum mouet est, quòd si resurrexerunt in vitam perpetuā, non est opinādum mansisse in terris, sed certissimè credendum in cœlos ascendisse: si uerò illuc ascenderunt procul dubio non priùs Christo, sed cum ipso simul: qđ si ita gestum esset, non est dubium quin Euangelistæ inter enarrandam Christi ascensionem tam præclaræ historiæ mentionem fecissent. Aut si non cum Christo ascendissent, eorum tamen ascensum, sicut & resurrectionem enarrassent. Ratio. 2

¶Accedit in cōfirmationem huius, quòd Moyses in trāsfiguratione Domini resurrexit, Ratio. 3

rexit, secundùm veriorem opinionẽ, quæ est Hieronymi super Mat. ca. 17. nam post quam Euãgelista ait, apparuisse illic Moysem, nõ satis est, vt apparuerit in corpore aereo, vt quibusdam placet, quia nõ esset ille Moyses, nisi in suo proprio corpore, cui anima vniretur, apparuisset: & tamen non dubitaẽ quin postea fuerit mortuus, quia absurdũ esset concedere Moysem in

Rõ. 4. vitã perpetuã priùs Christo resurrexisse. ¶Iam demum arguitur. Si illi crederẽtur in vitam corporum æternã surrexisse, facilè de alijs noui testamenti fieret credibi le: & tamen hæc tam ardua res est, vt etia de beata virgine nondum sit firmiter ab

Nota. ecclesia ceu articulus fidei definitum. Qui hanc opinionem renuerint, dicere subinde debent, non fuisse propriè resurrectio-

Hiero. nem, sed suscitarionem quãdam, vt Lazari & aliorum, quod Hierony. super eundẽ locum Mat. insinuat dicens, Quo modo

Quid egerint. Lazarus resurrexit, sic multa corpora san ctorum resurrexerunt, vt Dominum ostẽderent resurgẽtem. Et fortasse manserũt cum Christo vsque ad eius ascensionem, & tunc relictis corporib. ascenderunt animæ cum illo simul cum cæteris. quæ de limbo prodierunt, iuxta verbum supra citatum Pauli, Ascendens Christus in altũ captiuam duxit captiuitatem.

An illi surrexerint in corporibus gloriosis. ¶Quòd si roges, vtrùm resurrexerint in corporibus gloriosis? Respondetur, minimè cũ perpetuis dotibus, sed fortasse cũ ipsis per modum citò transeuntium: tum quòd animę erant beatæ, tum quòd deberent in corporibus illis quadraginta diebus Christum comitari. Quãuis forsitã nõ nisi in corporibus corruptibilibus re-

Rõ. 1. surrexerunt, quale Christus habuit ante passionem: nam cùm resurrectio nõ esset illa beatorum, nõ opus erat dotes diffun

Rõ. 2. di in corpora, præsertim cùm illa tam bre ui deberẽt relinquere. Item quia alioqui sua claritate illos exterruissent, quib. apparebant. Et Moyses non creditur in trãsfiguratione apparuisse in corpore glorioso, alioqui perinde ut Christus resplẽduisset.

Nota. ¶Si uerò in uitã æternã resurrexerũt, fuit illa simpliciter resurrectio suis perpetuis dotibus insignita. Quod nescio an tã rropriè euãgelio consonet: quoniã tunc pesurrectio postremæ diei non erit prorsus vniuersalis, cùm tam multi iam resurrexerint. Et tamen Ioannis. 5. sic legitur, Omnes (nemine excepto) qui in monumentis sunt audient vocem filij Dei, & loquitur de uoce finalis iudicij, vbi insinuatur ab illis quoque, qui cum ipso surrecturi erant, de monumentis etiam auditum iri: siquidem illi tunc, dum Christus loquebatur, in mouumentis iacebant.

¶Adde quòd profectò Iob, qui quasi euãgelicè resurrectionem Christi & vniuersalem omnium præcantauit, piè credendus est inter alios sanctos resurrexisse, & tamen ait, ꝙ in nouissimo die de terra surrecturus est. Imò & de Ioanne Baptista, q. Christi fuit præcursor, aduẽtum eius prænuncians, maximè fit credibile inter illos tunc resurgentes fuisse, cuius tamen caput postmodum inuentum est. Rõ. 3. Io. Bap.

¶Postremò tandem loco adhibetur optima ratio, quam illic Aug. epistol. nonagesimanona ex uerbis Pauli ad Hebr. 11. col ligit. Postquã enim Apostolus fidẽ Abrahæ, aliorumq; sanctorum patrũ, qua salui facti sunt, retulit, ait, nondũ repromissionem: scilicet, resurrectionẽ eos suscepisse. Deo, inquit, pro nobis melius aliquid prouidente, ut non sine nobis cõsumma rentur: hoc est, non ante nos supremam animarũ & corporum gloriã sortirentur. Rõ. 4.

¶De sacratissima verò virgine si resurrexit, non est dubium, quin in vitam sempiternam resurrexerit, qua in cœlis cum filio suo fruitur. Hoc autem Hieronymus eodem sermone sub dubio reliquit. Iã verò temporum curriculo opinio hæc aut crudelitas, quòd in corpore & anima fuerit in cœlum assumpta, plurimũ inoleuit nondum tamen inter fidei articulos credi tu necessarios relata est. Quanuis sit pien tissimè credendum: nam & in collecta illius festi ait ecclesia, quòd nexib. mortis deprimi non potuit. At uerò cauendum est ne dicatur id ei iure conceptionis absque peccato originali obtigisse: nam etiã si teneatur, illam maculam neutiquã con traxisse, nihilominus ratione mortalitatis, quam vniuersum genus humanũ inde contraxit, mortua est. Solus enim Christus ab illa mortis necessitate fuit liber, nisi liberè se morti obtulisset. Et ideo virgo si resurrexit, ex mero priuilegio Dei re surrexit, congruentissimè tamen: nam sacratissimum corpus, quod tanta cum uir Virgo mr, an corpore sit in cœlum euecta. Rõ optima.

ginitatis

ginitatis integritate apotheca fuerat carnis Christi, decuit, ut quod ipse per naturam habuit, ipsa per priuilegium obtineret, ut .s. absque incineratione resurgeret.

Ioan. Euangelista an resurrexerit. ¶ At verò de Ioanne Euangelista, quem hic S. Tho. atque alij resurrexisse opinantur, res non est tam certa: imò certius est, non resurrexisse. Quod enim quidam referunt, in sepulchro, quod uiuẽs aperiri sibi fecit, mansisse uiuum, apocryphum est. Quinuerò quòd nõ fuerit mortuus, fabulosum, vt Aug. tractatu. 124. super Ioannem imò & Ioannes de se ipso capitu. vigesimoprimo testatur: nam cùm Christus ad Petrum dixisset, Si volo eum manere donec veniam, quid ad te: exijsset que subinde sermo inter fratres, quia discipulus ille non moritur, moderatus est Euangelista uerbum subdens, quòd Christus non dixit, non moritur. Quare Hierony. & Eusebius in eius uita clarè fatenť fuisse mortuum, extareq; eius sepulchrum Ephesi. Quod autem post mortem resurrexerit, nullo idoneo testimonio fulcitur.

Apocal. 20. ¶ Tertium argumẽtum expositionem petit illius capituli. 20. Apocalypsis, quod Diuus Augus. lib. uigesimo de ciuita. Dei capi. septimo & octauo edisserit. Illis enim verbis Ioannis, Papias eius discipulus seductus duas commentus est corporum resurrectiones. Quo errore Lactantius atque alii fuerunt subinde commaculati. Excogitarunt siquidem quòd quemadmodum mundus sex diebus fuit conditus, & in septimo Deus sabbatũ: hoc est, requiem fecit, ita in fine sexti millenarij ab orbe condito uẽturus esset Christus, iustos omnes resuscitans, quos illic Ioannes martyrum nomine designat, qui fuerunt propter testimonium Iesu decollati. Qui quidem toto septimo millenario in paradiso terrestri summis fruentes delicijs uicturi cum eodem essent Christo. Quare illo tunc millenario Dominus ligaturus erat diabolum, ne eos posset tẽtare, aut infestare: illo autem expleto millenario soluendus erat sub ætatem Antichristi exiguo tempore, vt seduceret gẽtes, & protinus faciẽda erat uniuersalis resurrectio proborum & reproborum. Sed hæc fabula non diu in ecclesia perstitit. Erat enim hominum nimiùm sensibus indulgentium. Quid enim opus erat eis, qui in Domino dor-

Lactantius lib. 7. de diuino pmio capit. 24. & 26.

Fabula erronea

micrant, & prorsus peccatorum maculis erant expurgati, ac subinde in gratia & amicitia Dei confirmati sensibilium uoluptate deliciari, acsi terrenorum fruitio merces eorum esset? Cùm Christus iustis non nisi regnum cælorum fuerit pollicitus, Gaudete enim, inquit, & exultate, q a merces uestra copiosa est in cęlis.

¶ Adde quòd si cibo & potui deberent indulgere, deberent subinde rei uxoriæ uacare, atque adeò filios procreare, qui non essent, ut ipsi beati. Sed uanum est aduersus talem cogitationem uerba prodigere. Nota.

¶ Duæ ergo illæ resurrectiones non aliæ interprete Augustino, intelligendæ sunt, quàm spiritualis à peccatis & corporalis, gemino aduentu Christi celebratæ. Quare angelus ille, quem cum claui descendentem uidit Ioannes, non alius quàm ipse Christus fuit descendens in carne. Mille verò anni, quibus dicitur Satanam ligasse, totum tempus designant ecclesiæ euangelicæ: nempe, ab orbe redempto ad finẽ mundi. Nam cùm numerus ille sit perfectus, perfectum designat tempus. Dicitur autem Christus hoc tempore ligasse Satanam, eo quòd eum non permittit sic prædestinatos tentare & superare, ut usq; ad mortem uinctos detineat. Quare isto tempore homines prædestinati sunt sicut sacerdotes, ut illic ait Ioannes, & in sua Canonica Petrus, Christo sacrificia suorum corporum offerentes, atque adeò cum ipso isto millenario regnantes. Et ideo Ioannes appellat eos beatos, qui habent partem in hac prima resurrectione à peccatis per gratiam. In his enim, inquit, secunda mors non habet potestatem Prima enim mors est corporis, quæ tam bonos quàm malos reti suo comprehendit: secunda uerò est animæ, quæ fœlices sanctos non tangit. Secunda ergo resurrectio est uniuersalis corporum, de qua præsens nunc decurrit sermo.

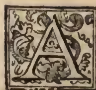
Resurrectiones duæ.

Millenarii quid.

Satanã ligare.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm dies & hora resurrectionis sit, hominibus vel Angelis cognoscibilis.

D præcedentem articulum adiungitur secundus, de notitia illius diei postremæ mundi. Et arguitur, ꝙ possit ꝑ speculationem sacrarum literarum innotescere. Habetur enim Apocalyp. cap. 12. ꝙ mulier (per quam ecclesia significatur) habet locum paratum à Deo, vbi pascatur diebus mille ducentis sexaginta, & Daniel. 12. vbi finis mundi legitur, legitur fore à tempore, quo ablatum fuerit iuge sacrificium & posita abominatio, dies ille ducētos sexaginta: quib. locis dies ponit pro anno secūdum illud Ezechiel. 4. Diē ꝓ anno, dedi tibi. Vel saltē Angeli, qui in conspectu Dei sunt, diē illū postremū mundi uident.

1. Partis affirmatiuæ argum. 1.

¶In contrarium est illud verbum Christi Matth. 24. De die illa & hora nemo scit, neque Angeli cælorum.

Pars negatiua.

¶Ad quæstionem vnica conclusione respōdetur. Dies illa omni puræ creaturæ tam per causas naturales quàm secundùm viā Dei ordinariā occulta est, & prorsus ignota. Assertio est Christi Matthæi. 24. verbis modò citatis, & Marc. 13. additur, Nec filius, sed solus pater. Nam postquam constitutum est diem resurrectionis corporū & consummationem seculi & aduentum domini in eandem concursuras, idem est quærere: utrùm dies iudicij, & vtrùm dies postrema mundi sit prorsus occulta. Atq; quòd secundùm naturæ lumen & cursum dies illa sit prorsus ignota, probatur: quoniam finis temporis quod, vt prædiximus, est mensura motus cœli, nō nisi vbi idem motus cessabit futurus est: terminus autem illius motus per naturam cognosci non potest: ergo neque vltima hora, aut dies, aut annus temporis. Probatur minor. quia ꝑ motus quidē cælestes possumus illa cognoscere, quorū ipsi sunt causa, vt hyemē & ver, atque inde de pluuijs, temporibus & complexionib. coniectari: at verò finis motus cœli non est effectus eius naturalis, sed eius cessatio: finis aūt & cessatio cuiusque motus nosci nequit, nisi aut rōne subiecti, quia corruptibile est ac perinde lassatur, aut ratione spacii, quod est peragendum, aut rōne motricis causæ, quæ ultrò quiescere pōt: cælum aūt (quod Philosophis notissimum est) corruptionē non patitur, neque suo motu atteritur, neque intelligentia motrix (quoniam spiritualis est) lassari, aut fatigari potest: tursum neque spacium in longum protenditur: quia cælum perpetuo circulo per eadem spacia cōuoluitur: sciri ergo per naturam nequit quando cessabit. Imo Philosophus supranaturalium causarum ignarus, opinē ꝓfectò 8. Phys. & alibi ex natura eiusdem motus elicuit fore perpetuum. Haud enim nouit intelligentiam iussu Dei liberè illud mouere, ergo in sola uoluntate Dei positum est & recōditum quando sit finem habiturus. Quare neque angeli de cælo, neque ipsæ motrices intelligentiæ possunt hoc viribus naturæ nosse.

Conclusio.

Matth. 24.

Probatio minoris.

Aristote.

¶Vnde August. lib. 83. quæstionum quæstio. 58. ait ꝙ quemadmodum hominis, ita & mundi suprema ætas non est certo cognoscibilis: complet enim infantiā suā periodum in primo septēnio, & pueritia in secundo, & reliquę in suo cuiusq; termino, vt dist. 27. quæst. 2. artic. 2. explicuimus senectus verò, aut si mauis decrepitas, quę ab octuagesimo incipit anno, certum terminum non habet: nam alios citiùs, alios uerò tardiùs mors occupat. Sic ergo prima ætas mundi in diluuio finita fuit, & secunda in Abraham. & tertia in Moyse, & sic de reliquis. Septima verò hęc, quā Apostolus horā uocat nouissimā, & ab orbe redēpto vsque ad mundi finē fluit, nescitur naturaliter quando sit habitura terminū.

August.

¶Secunda conclusionis pars: scilicet, quòd nec per viam ordinariam Dei dies illa possit hominibus innotescere, probatur. Viam enim Dei ordinariam appellamus sacram scripturam nobis reuelatam, & si quæ aliæ fuerint Apostolis verbo tenus factæ reuelationes ad ecclesiæ regimen spectantes. De ista ergo via arguitur, quòd neque in pagina ueteris testamenti, neque in pagina noui fuerit scriptum: nec verbo, quod sciatur, reuelatum. Si quibus enim debuit eiusmodi dies patefieri, illi fuerunt Apostoli, quos Christus promulgatores euangelicæ legis instituit: quibus ideo dixit, Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis. Lucæ. 8. Et iam non dicam vos seruos, sed amicos, quia quæcunque audiui à patre meo nota feci vobis. Ioan. 15. Eis autem, ut legitur

Dies ista an possit alicui esse nota.

1. Arg.

Actuū

Actuum. 1. sciscitantibus de die illa, si in tempore hoc restitues regnum Israel? Respondit, Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quae pater posuit in sua potestate: quasi dicat, Quòd agnoscatis futurum esse aduentum, necessarium vobis est ad ecclesiae salutem, Tempus verò nosse non est vestri muneris: quia neq; ecclesiae, cuius estis gubernatores instituti, id nouisse expedit. Quo vno loco conuincitur, in veteri testamento non fuisse scripto mandatum, alioqui Apostoli nouissent, neque verò in nouo fuisse detegendum, alioqui non eos tunc id celasset.

Enarratur loc' Luc. 8. ¶ Ad intellectum autem huius loci adnotandum est, Apostolos iam tunc nō dubitasse, illum esse Messiam, sed tamen Pharisaei, plurimique illius populi putabant aduentum Messiae futurū fuisse ad liberandum populū illum ex omni humana miseria, atque ad restituendum regnū ipsorū temporale, & quia non videbant Christum in illa maiestate, venientē, ob id cūctabantur illum, vt Messiam recipere Ob idque, vt Matthaei. 26. legitur, dum sub articulum passionis dixit ei Pontifex, Adiuro te per Deum viuū, vt dicas nobis si tu es Christus, respondit, Tu dixisti. Et adiecit, Veruntā dico vobis amodo videbitis filium hominis sedentem ad dexterā virtutis Dei, & venientē in nubibus cęli &c. Quasi diceret, Quia ob id me non quasi Messiam suscipitis, quod non in me illam maiestatē conspicitis, quā sperabatis, volo vos vestrae deceptionis admonere Non est hic aduentus, ille quem putatis, sed amodò: id est, secundo aduentu, videbitis filiū hominis in sua maiestate. Et eandē ob causam dixerat. Io. 3. Non misit Deus filium suū in mundū, vt iudicet mundū, sed vt saluetur mundus per ipsum: duos hos aduentus designans. Hoc ergo est qđ Apostoli ab ipso sciscitabantur, vtrùm. s. tunc deberet restituere regnum Israel.

Aduentus Xpi duplex. ¶ Quo autem res apertior fiat, notandū inter aduentum Christi misericordiae in carne mortali ad liberandū nos, atque alium iustitiae in maiestate ad iudicandū, quorum primus in veteri testamento sperabatur, & secūdus expectatur in nouo, hoc interesse discrimen, quòd cum in primo deberet ceu homo, occulta maiestate venire mitis & mansuetus sedens sup asinam, deberetq; adeò per fidem suscipi, cōdecuit illius figuras longè ante praecedere, & prophetias, quae tempus illius aduentus designarent, quales fuerunt septuaginta hebdomadae Danielis cap. 9. & prophetia Iacob Gen. 49. Non auferetur sceptrum de Iuda donec veniat, qui mittendus est: atque aliae, quib tempus illud salutis subindicabatur. Quāuis vt fidei quoque aliquis relinqueretur meriti locus, non vsque adeò perspicuè & punctim tēpus illud Messiae prophetae designabant: quare nec fuit Iudaeis planè intellectum. Dan. 9.

Aduentus secū dus. Aduentus verò secundus, quo, vt ait Dauid, Deus manifestè veniet, sicut fulgur, quod exit ab oriente & apparet vsque in occidente vniuerso orbi, non indiguit reuelatione illa: quia non est suscipiendus per fidem, sed euidenti conspectu. Tametsi nonnulla fuerit eius praenunciatio per Danielem cap. 12. scripta.

Dic iudicij nosse an expedierit ecclesię. ¶ Imò verò adeò non fuit ecclesiae necessarium tempus illud nosse, vt fuerit etiā expediens maximè illud ignorare. Nam si punctim fuisset praecognitum, segniores fierent homines, atque ad virtutum officia vecordes. Hoc enim hic apprimè animaduertendum est, quòd Deus, vt di. 14. dicebamus, non in hoc nos tantùm creauit, vt in nouissima hora ad ipsum cōuerteremur, sed re vera vt totā vitam in eius obsequijs expenderemus. neq; quicquam admitteremus, cuius nos postea penitere opus esset. Vt ergo continenter in hac vigilia persisteremus, expediens nobis fuit tps aduentus eius ignorare, tū singularis ad vnū quenq; iudicandū, tū & gnālis ad iudicandū mundū Videlicet, vt nihil nobis certius esset, quàm ꝙ venturus sit, nihilq; occultius quā quādo venturus sit.

Luc. 12. ¶ Vnde Lucae. 12. Sint lumbi vestri praecincti: id est, semper in opere persistentes: & lucernę ardentes: id est, nunquam fidei lumen extinguentes, quod Deus in cordibus vestris accēdit, & similes hominibus expectantibus dominum suum: scilicet, omni momento: quia nescitis, an in prima, secūda vel tertia vigilia sit venturus. Quocirca intelligenda est vis argumenti, quod subiungit. Hoc autem scitote, quoniam si sciret pater familias qua hora fur veniret, vigilaret vtiq; & nō sineret perfodi domū suā, & vos estote parati, q a qua hora

hora non putatis filius hominis veniet. Videtur nanque inepta collectio ab eo, q̃ scit horam, ad eum qui nescit: est tñ aptissima. Vult enim persuadere, vt quàm attentè, qui horam venturi furis sciret, illa hora vigilaret, tam vigilanter, imò vigilantiùs ille, qui horam ignorat in quacunque sit attentus, certò nimirum sciẽs qua cunque posse venire. ¶ Atq; huic alia subinde egregiè consonat virginum parabo

Mat. 25. la Matthæi. 25. Nam quinque prudentes, quia quacunq; hora spõsum expectabãt, nunquam dormierũt, fatuæ verò ob mo ram, quam faciebat, hæsitare cœperunt quando veniret, & ideo somno occupatę oleum minimè prouiderunt. ¶ Et hęc est querela, quam Christus loco citato Mat-

Mat. 24. thæi. 24. proponit. Vbi enim dixit, de illa hora neminem, neq; vero angelum scire, nisi solum patrem, subiunxit, Sicut autẽ in diebus Noe, ita & aduentus filij hominis. Sicut enim erant in diebus ante diluuium comedentes, & bibẽtes, & nubẽtes, & nuptui tradentes vsq; ad eum diẽ, quo intrauit Noe in arcã, & non cognouerũt donec venit diluuiũ, & tulit omnes: ita erit & aduentus filii hominis. Quasi diceret, cùm pater meus secretũ diei illius ea causa in suo pectore condiderit, vt homines vigilantiores paratioresq; essent, & cautiùs viuerẽt, inde ipsi occasionẽ nanciscuntur socordiùs ac negligentiùs viuẽdi.

Prænunciatio diuina duplex. ¶ Est igitur adnotandum hic, quòd prænunciatio diuina alicuius imminẽtis mali aut est comminatoria, quam scit se mutaturũ, & tunc nihil vetat quominus certus dies designetur, vt fuit illa Niniuitis

Secũda. per Ionam facta, Adhuc quadraginta dies & Niniue subuertetur. Quando verò prænunciatio illa non est mutanda, non designatur singularis dies, vt est illud Lucæ. 19. Super Hierusalem, Venient dies in te, & circundabunt te inimici tui vallo &c. Et pariter centum annis ante diluuiũ p̃cepit Noe Deus arcã fabricare nulla tunc

Arca Noe. designata die, & tamen neque toto illo tẽ pore mortales illi fidem ei præstiterunt. Gen. 6. At verò, vt aliud adhibeamus argu

Aliud arg. mentum, quanuis diem illum nobis Christus prædixisset, parum nobis prodesset: nam vnusquisque finem suũ, maximè in

D. Vinc. prouecta ætate, appropinquare cognoscit, & nihilominus mores non iõ accuratiùs componimus, sed nouissimã horam expectamus: quando corpus, quod corrumpitur, aggrauans animam vix vllam ei libertatem permittit, qua possit de rę tam ardua tractare. Igitur hominibus notitia illius diei nondum affulsit. ¶ Vtrùm verò singulariter alicui talis fuerit facta reuelatio, vanum est disputare. Quod enim id Dubiũ. Deus facere potuerit, ambigere nõ licet. Sed tñ quia vnicuique, vt 1. Corin. 12. ait Apostolus, datur manifestatio spiritus ad vtilitatem, & in hac vita id nosse nõ expedit, non est facilè credendum tale priuilegium alicui fuisse indultum. Secus de obitu cuiusque singulari, qui multis reuelatus legitur. Quãuis nec propriæ diei mortis notitiã affectare debeamus, admonet. n. nos Paul. 1. ad Tim. 4. vt aduentũ domini diligamus. Sed vt ait Esychium Augu. non ille diligit aduentum dñi qui eũ asserit propinquare, nec ille qui cum asserit non propinquare, sed ille potius, qui eũ siue prope siue lõgè sit, synceritate fidei, firmitate spei, ardore charitatis expectat.

¶ Lactantius, vt paulo ante diximus in li. Lactantij opi. 7. de diuino præmio. in illa sua hebdomada dierum persistens c. 14. & rursum. c. 25. arbitrat̃ expleto ab orbe conditio sex mille annorũ numero iudiciũ futurũ, & post septimum millenariũ, quo cũ iustis regnaturus est Christus, mundũ finiẽdũ. At qui Elias quidã, non ille sacer Propheta, sed alius nuperrimus, quem Andreas Osiãder refert, mũdi cursum in tres periodos partitus est, ita vt cũ vsq; ad Abrahã p̃ duas ætates duo millia annorũ fuerint consumpta, & vsq: ad Christum alia duo totum tempus euãgelij non nisi alia duo millia annorũ sit duraturũ. Sed hæc & similia cõmẽta nullius sunt autoritatis. Similiter. n. vt Aug. super illũ locũ Act 1. li. Opinio quorundam. 18. de ciu. c. 53. scripsit, quidam dixerũt. mundum duraturũ quadringẽtis annis, quib. fuit populus Israel in Aegypto. Alij verò quingentis, & tamen decepti sunt, quẽadmodũ & oẽs, qui id cõputare contenderint, decipiẽtur. Quod. n. Apostolis Christus id sciscitantib. non dixit, nulli reuelabit: quare omnium de hac re calculantium digitos resoluit, & quiescere iubet. Hæc ille. Quare qui certitudinẽ illius diei prædicauerint, non sunt audiẽdi. Nã etsi D. Vincentius atq; alij sancti iam iam

ad-

aduentare prædicauerint, prudenter tamen annorum numerum nō denotabāt. Vnde Augustinus ad Esychium epist. citata. 80 Nec centum nec mille anni cognosci possunt post quos sit Christus venturus, sed vocauit Paul. Euangelicum tēpus horam nouissimam, quia mille anni ante oculos Dei tanquam dies vnus Et solet esse Dei prouidentia, vt nonnunquam aliquibus uiris iustis opinari permittat, ut credant cititùs venturum, non quod eis mendacium reuelet, sed quòd sinat eos talem sensum habere ad percellendum populorum animos, prope ad illum modū, quo per Ionā Niniuitis eorum interitum comminatus est.

Obiect. ¶Quòd si quis contra conclusionem sic arguat. Cuius principiū notum est, eius perindè finis innotescere potest: quoniam, vt 2. de generatione ait Philosophus, cuncta sua durant periodo: principium autē mundi Christianis notum est: ergo per id potest innotescere finis.

Dilutio. Respondetur, quòd vt ex principio alicuius rei finis perpendatur, necesse est, vt eius mensura sit nota. Si enim ego scirem quantum alicui Deus dederit uitæ, cognito die natiuitatis, cognoscerē quando futurus ei sit dies mortis. At quia mēsura seculi mundi nobis incognita est, quanuis sciamus quantum temporis à suo ortu defluxerit, non tamen inde colligimus quantum sit in posterum duraturus.

Sol. 4. argumen. ¶Ad principale igitur argumētum respondetur, quòd Daniel Propheta his legitur tempora aduētus Domini designasse. Primùm c. 9. vbi ab ædificatione templi post hebdomadas septē & alias sexaginta duas ait occidendum Christum, vbi manifeste de primo loquitur aduentu ad mortem. Non de secūdo, ut eadē epistola ad Esych. ait Aug. Post uero de secundi aduentus tēpore loquitur c. 12. vbi ait, quòd à tempore cùm ablatum fuerit iuge sacrificiū. Et iste est locus, quē Christus citat Mat. 24. de secundo aduentu. Et similiter ferè dicitur

Apocalypsis. 12. Apocalypsi. 12 quòd scilicet, mulier, quæ ecclesia intelligitur, habebit locum, ubi Deus illam pascat, diebus mille ducentis sexaginta. Per illum uerò numerum designat Ioann. totum tempus ecclesiæ ob or be redempto vsque ad Antichristum: sed tñ illic nō ponitur dies pro anno, vt aliqui uolunt, secundum illud Ezechiel. 4. Diem pro anno dedi tibi, quasi non esset nisi mille ducentis sexaginta annis duratura, cum iam sint plures trāsacti, quàm mille quingenti. Sed per dies illos à Ioanne significatur totum tempus, quo ecclesia est duratura, propterea quòd prædicatio Christus trib. annis & tribus mensibus protensa fuit, qui numerū illorum dierum paulo plus minusve complent. Quare illic tēpus durationis ecclesiæ nō præscribitur certum. (Dies apocalypsis.)

Responsio verò hęc, verùm obtinet secundùm San. Thomam atque alios, qui putant dies Apocalypsis designare dies ecclesiæ usque ad finem mundi: dies uerò apud Danielem significare tempus, quo persecutio Antichristi grassatura est. Nā profectò possumus optimè utrumq; numerum ad durationem persecutionis Antichristi referre: eandem quippe illic persecutionem Daniel graphicè pingit. Vbi ait, quòd durabit in tempus & tempora & dimidium temporis: & nomine temporis intelligit vnum annum, & nomine temporum duos alios, & per dimidiū temporis, dimidium anni. Et ido subdit, A tempore cùm ablatum fuerit iuge sacrificium: scilicet, Christi, & posita fuerit abominatio: scilicet, Antichristi, in desolationem, current dies mille ducenti nonaginta: scilicet persecutionis. Et tunc extinguetur Antichristus. Sed beatus qui ab eius persecutione liberatus alios quadraginta quinque dies super uixerit: nempe, usque ad mille trecentos triginta quinque. Tunc enim erit finis. Et profectò eodem modo possunt glossari dies Apocalypsis: nam præmittitur illic, quòd mulier, scilicet, istorum cœtus à Dracone illo ruso: id est, Antichristo, fugiet in solitudinem, vbi pascetur diebus illis. (D. Tho. Dies Dan. Daniel. Dies Apocalypsis.)

¶Habemus ergo hominibus diem illam domini occultum esse. Sed si de angelis quis dubitauerit, illos quoque respondit Christus de die illa nescire: quod intelligi potest quantum ad suam cognitionem naturalem, & quantum ad supranaturalem in proprio genere: quia uia ordinaria Dei dies ille prorsus eos latet. (An angeli illū diē nouerint.)

¶Vtrùm autem in verbo visione beatifica illum diem cōtueantur, nō desunt qui affirmēt, vt impræsentiarū refert Ricardus, (An diē illum videāt in visione beatifica.)

Nam licèt hoc ad eorum essentialem beatitudinem non attineat, spectat tamen ad eorum gloriam accidentalem: quia res est dignissima scitu. Quemadmodum Augu. in Enchiridio capit. 36. Cognouerunt, inquit, angeli sancti de Deo doc., cuius veritatis æterna contemplatione beati sunt, quanti numeri supplementum de genere humano integritas illius ciuitatis expectet. Nam quanuis inde nõ colligatur cognoscere illum diem, fit tamen coniectura, quod sicut cognoscũt saluandorũ numerũ, perspiciant & salutis diem. Veruntamen si id angelis concedamus, similiter animabus sanctis tribuẽdum est: nam pariter illis erit iucundissimum diem illam nosse, quam suis optant amicis. Presertim cùm nullum immineat periculum, vt my steriũ mortalibus enunciẽt. At vero probabilius apparet, vt neque in verbo id videant, tum quòd hoc ad eorum beatitudinem nõ pertineat, tum potissimùm quòd dicens Christus, neq; Angeli de cęlo, signi ficasse videtur, neque beatos illos vllo pacto id cognoscere.

Auguft.

Sentẽtia autoris.

¶Sed grauior apparere potest dubitandi ratio de illo verbo apud Marcum cap. 13. Neque filius hominis. Attamẽ re vera nullum ingerere potest dubium, quominus Christus eũdem cognoscat diẽ: non solùm quatenus Deus, cui eadem est cũ patre cõmunis essentia, atq; adeò infinita notitia, & per ipsum facta sunt nõ solũ cuncta tẽpora & dies, verũ rerũ vniuersitas. Imò & inquantũ homo. Nam cũ ei, quatenus Redemptori congruat iudicium facere, eadẽ ratione competit, vt sciat qñ ad id venturus sit. Nihilominus nefas esset & hæresis dubitare, vt quidã hæsitant, illã apud Marcum vocem existere, propterea quòd non sit apud Matthæum, imò è conuerso cùm Marcus quasi epitomen Matthæi fecerit, bona sit coniectura etiam apud eundem Matthæũ similiter fuisse scriptum. Et ita ait Hieronymus aliqua exẽplaria habuisse, tam latina quàm græca. Et in enarratione eandem particulam interpretatur. Et Origenes in homilijs super Mattheum eandem etiam legit uoculam. Et Chrysostomus eodem loco. Sed sit uero simile, ut ex Hieronymo colligitur, aliquos nimium cautos Arrianorum tempore eandem vocem abrasisse, vt eis ansam auferrent dicendi filium esse creaturam. Vnde & Aug. li. de uerbis Domini sermone. 21. super Matthæum eodem modo legit. Sensus ergo Christi, hic fuit, quòd filius non sic illum diem nouerit, vt alicui reuelare debeat. Nam cum potestas ei à parte in salutem humani generis fuerit impensa, & ad eandem nostram salutem id non nobis expediat scire, minimè ei detegendi illud secretum facultatem fecit. Et ideo, vt ait Chrisostomus, addendo. Neque filius hominis, os Apostolis obstruxit, ne amplius id quærerent: quia non erat interrogatio, ad quam ille poterat respondere. In confessarijs modus ille negandi se scire illa, quæ sub sigillo confessionis audierunt legitimus est: scilicet, nescio vt dicam. Itaque sicut Apostolis dixerat, Non est uestrum nosse tempora vel momenta, similiter de se ait. Non est meum dicere vobis. Sũt enim in eo, vt ait Paulus ad Colossenses secundo, omnes thesauri scientiæ & sapientiæ absconditi, quos non nisi vbi congruens fuerit, reuelat.

Neque filius hominis. Christ' quaten' homo diem illam nouit.

Hieron.

Origen.

Chryso.

Nota.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm resurrectio futura sit in instanti eodemque nocturno.

AD notitiam temporis resurrectionis spectat rimari de eius mensura & momento, vtrùm scilicet facienda sit subitò noctuque. Et arguitur à parte negatiua. Ezechiel. 17. de resurrectione mortuorum sic prænunciatũ legitur, Accesserunt ossa ad ossa, & uidi, & ecce super ea nerui & carnes ascenderunt, & extenta est in eis cutis desuper, & spiritum non habebant: ergo reparatio & cõpactio corporũ cõiunctionem animarũ antecedet: in instanti uero nõ põt esse antecessio & simul successio: quia hęc dicũt motũ, qui non est in instãti possibilis, præsertim cùm illic plures actiones debeãt ordine procedere: priùs. n. debet esse cinerum collectio, mox corporis organizatio, ac demũ animæ infusio, quæ nõ apparet quemadmodũ possint se subito subsequi. ¶Secundo aduersus membrum secundũ arguitur. Finis vniuscuiusque rei debet esse per se ctissimus: tunc aũt futurus est tẽporis finis, iuxta illud Apocalypsis.

Partis negatiuæ ar. 1.

2. Argu.

calypsis. 10. Tempus amplius non erit; ergo tunc debet esse tẽpus in sua optima dispositione, quæ est dies. eo uel maximè quod qualitas illius temporis illis debet adaptari rebus, quæ tunc geretur: sed tunc, vt. 1. Cor. 4. Legitur, illuminabit dominus abscondita tenebrarũ, & manifestabit cõsilia cordium: ergo fiet in meridie, quæ hora illi negocio præcipuè cõgruit. ¶In contrarium aũt quantum ad primum mẽbrũ est illud Pau. 1. Cor. 15. Omnes quidem resurgemus in momẽto, & in ictu oculi. Et quantũ ad secũdum est exemplũ Christi, cuius instar, vt Gregorius in homilia Paschali autor est, nos resurrecturi sumus, quæ vtique resurrectio fuit in nocte.

Pars affirmatiua.

¶Quæstio hæc bimembris binã exigit cõclusionem. Atqui prius membrũ duplicẽ põt facere sensum, vnus enim est, vtrùm omnes quotquot resurrecturi sunt, in eodem temporis articulo sint suscitandi, an verò quidam priùs quàm alij. Qui quidẽ sensus pertinet ad subsequentẽ articulũ. Alter verò intellectus est, vtrùm cuiusque resurrectio sit futura in instanti vel subitò. Et de hoc in præsentia disputat. Ad cuius definitionem notandũ in resurrectione aliqua esse ministerio angelorũ gerenda, vt puluerum collectio, alia verò à Deo immediatè perficiẽda, vt animę inductio in corpus. ¶Sit ergo prima bimembris cõclusio. Quicquid ministerio angelorũ faciendũ est, fiet non in instanti, sed in tempore imperceptibili, illud aũt, quod diuina virtute est perficiendum, consummabitur subitò: scilicet, in termino illius tẽporis, quo opus angelorũ cõplebitur. Quo aũt cõclusio apertior fiat, supponendum est, quod resurrectio, vt loco citato lib. 4. c. 28. ait Damascenus, est eius, quod cecidit, iterata surrectio: cadit autem in mortem primũ ipse homo per separationẽ aiæ & corporis, qui ideo cadit in cadauer item deinde cadauer in alia corpora, in quæ resoluitur: nẽpe, in terram, vel in aliud elementũ aut mistũ: & tandem per diuisionem põt cadere in alias ac subinde alias res, vt una particula crescat in herbam, & transeat, deinde in carnes &c. In resurrectione autem ab illo exordiendum est, quod in resolutione fuerat postremũ, vt scilicet primum cõgregentur cineres. ¶Nomine autem cinerum intelligitur quicquid sit il-

Decisio articu.

1. Cõcl.

Resurrectio q.d.

Cineres quid.

lud, in quod corpus fuerit resolutũ. Cur autem dicantur cineres, explicabimus ar. 5. Primum ergo opus erit illas particulas & reliquias in unum locum congerere, ubi reficiendum est corpus: opus autem illud manifestum est ministrãdum esse per angelos: angelus verò non potest in instãti corpus mouere, tum quia actio quęcunque corporea in instanti arguit virtutem infinitam, vt patet in creatione, quã angeli non habent, tùm quòd motum & præsertim localem fieri, in instanti implicat contradictionem: quia quidpiam moueri est priùs alicubi esse quàm alibi: prius autem & posterius absque successione intelligi non valet: successio aũt diuisibile tẽpus intrinseca rõne includit, atque adeò in instanti fieri repugnat. Fiet tñ in tẽpore nobis imperceptibili, non solùm propter eximiã angelorũ virtutem, sed quia id virtute diuina exequẽtur, iuxta verbũ Christi Mat. 24. Et mittet angelos suos cũ tuba & voce magna, & cõgregabũt electos eius à quatuor ventis. hoc est, à quacunque orbis parte, & à summis cœlorũ vsque ad terminos eorũ, quod si referatur ad corporum partes, intelligit ab orbe Lunæ: scilicet, ab elemento ignis, & infra, vbicunque illæ fuerint particulæ. Si autẽ referatur ad animas, ad literam adducentur de cœlo, ubi sedes sunt beatorũ. Quo modo uerò quæcunque particulæ à corporibus, quibus fuerint cõmistæ, extrahendæ sint, dist. seq. repetẽdum est, ubi disputabitur, utrùm idem prorsus homo qui obijt secũdùm omnem suam partem sit resurrecturus. Sed nota cum S. Thoma, in tempore imperceptibili, non enim ait, subito: quia subito id fit, quod modò nõ est, & proximè (uel quod aiunt immediatè) post hoc erit, quod illi cinerũ cõgregationi non conuenit, cùm uerè per motum sit exequenda. ¶Cõgregatis illis particulis seu cineribus, subsequitur corporis organizatio, ut aliæ particulæ in ossa efformentur, atque aliæ in neruos, & aliæ in carnem, quæ simul compacta suscipiẽdæ animæ sint idonea. Et hanc Scotus q̃stio. 5. ait in instanti futuram esse uirtute diuina, non autem angelica. Opinatur enim ipse formam corporeitatis antecedere aĩo in corpore, & angel' nequit formã corpori inducere nisi applicãdo actiua

Ratio

Mat. 24.

In tẽpore imperceptibili.

Organizatio.

Scotus.

ua passiuis, quæ illam educant de potentia materiæ, vt applicando ignem ligno: vel vt ad rem proximè loquamur, infundendo semen matrici, vbi corpus humanum efformatur:& tamen resurrectio nõ est sic facienda, sed sine opera secundarũ causarum naturalium efficientium. ¶At verò quamuis nullam aliam formam præter rationem in homine admittamus, profectò idem crediderim: scilicet, quòd corpus non est angelorũ ministerio organizandum, vt cum Scoto etiam Duran. q. 4. consentit. Primum propter rationem mõ factam: quoniã organizatio vna est, quæ antecedit animam in embrione, altera verò quæ cum ipsa anima inducitur: illa verò quæ præcedit, fit per determinatas causas: scilicet, recepto in ventriculo semine, quod aliam ac subinde aliam formam vsque animationem recipit, quas ideo angelus nisi applicando actiua passiuis inducere nequit: quibus quidem agentibus illic locus nõ dabitur, quia nulla erit seminis virtus Organizatio verò cõpleta, quæ est vltima dispositio animæ, & tanquam propria passio hominis in ipso perseuerat, nõ antecedit animã, imò eam natura saltem subsequitur, veluti reliquę propriæ passiones, quæ ad introductionem animę consequuntur iuxta doctrinam Aristotelis dicentis, quòd vnaquæque forma suas secũdas dispositiones adfert. Igitur in resurrectione nulla erit organizatio antecedens introductionem animæ. Id quod optimo cuique Philosopho impræsentiarum est cõsiderate meditandũ: quoniã organizatio illa nõ fiet per causas naturales disponentes materia ad introductionẽ animæ, neq; vero angeli id supplere possunt: sed in eodẽ instanti virtute diuina introducetur anima, corpusq; organizabitur. Imò prius natura fiet animæ inductio, q̃ organizatio. ¶Probatur ergo secunda pars cõclusionis: s. q quicquid illic virtute diuina fiet, qualis est inductio aĩæ & organizatio perficietur subito. Nã si tẽpus illic esset requisitũ, id esset aut rõne formæ, quæ inducitur, aut ratione agentis, aut ratione subiecti, quòd illam recipit: non vtiq; ratione agentis: quoniam virtus Dei infinita est quæ ut non à loco, ita nec à tempore vllo pendet. Nec ratione formæ, quæ inducit, tum quòd anima est indiuisibilis, quæ nõ habet partes successionem exigẽtes; tum quòd etiam si haberet partes, posset Deus illas simul ꝓducere, sicut.n. in instãti creauit cœlum, creat & animas & potest in instanti quãcunq; rem producere. Neq; vero tempus exigitur ratione subiecti: nam corpus illic non præstat nisi obedientiam causę supranaturalis, cui resistere nõ põt, quominus formam, quẽadmodũ diuina virtus intulerit, suscipiat. ¶Sed ambigat quis fortè hoc pacto. Dum anima rationalis in embrionem inducitur, non simul in totũ infunditur corpus sed successu quodam: priùs enim viuit cor vt doctissimus quisq; Philosophus consentit, deinde remotiores aliæ partes, cuius cõtrarium in obitu accidit, nam quod postremũ moritũ est cor: ergo hunc ad modum fiet resurrectio. Negatur cõsequentia: quoniam cùm in vtero animatur fœtus, infunditur anima sm exigentiam dispositionum naturalium præcedentium, quæ non incipiunt simul esse sufficientes in omnibus mẽbris: in resurrectione verò, quia non expectabuntur naturales dispositiones, sed simul virtute diuina inducentur oẽs organicæ formæ, nulla erit animationis successio.

¶Diximus autem in secunda parte conclusionis, quod inductio animę virtute diuina fiet subito, vt ait Sanctus Thomas: scilicet, in termino temporis, quo angelorum ministerium complebitur. At potest quis philosophiæ peritus arguere, quòd non fiat subito, sed in instanti. Differunt enim, vt per philosophiã dicimus, quod res, quæ fit in instanti, incipit, vt aiũt, per primum sui esse, ita quòd modò sit, & immediatè antea non fuerit, vt cœpit esse lux mundi, quam nullus antecesserat motus: quod autem fit subitò incipit per vltimum sui non esse, itaque nunc non est, & immediatè postbac erit, sicut incipit esse motus. Arguitur ergo quòd resurrectio illa non fiat subito, sed in instanti. Resurrectio enim facienda est in termino temporis & motus, quo ministeriũ angelorum colligentium cineres durabit: tempus autem & motus, quia sunt successiua, non possunt terminari per vltimum sui esse: quoniam omne quod mouetur, vt ait Philosophus, post hac mouebitur: ergo definet esse per primum non esse: illud ergo erit primum esse animæ in corpore,

Sẽtẽtia autoris.

Ratio. i.

Arist.

Subitò.

Argu.

Dilutio

Subito & in instanti.

Obiect.

Argu.

pore, quare in instanti fiet resurrectio. Profectò ita credo. Neque verò Sanctus Thomas tam strictè locutus est, vt subito diceret: id est, non in instanti. Imò super illud. j. Corinthios. 15. In ictu oculi, in instanti ait resurrectionem futuram. Et cōfirmat hoc, quia certè anima in minima parte cordis, quæ primùm uiuit, in instāti producitur, quo scilicet motus dispositionis per primū sui non esse finitur. Igitur, vt summatim dicamus, in illo instanti fiet infusio animæ cum suis partialib. formis, ossis scilicet, & carnis & neruorū, atq; adeò omniū membrorū compaginatio & organorum idonea dispositio.

S. Tho.

¶Et per hæc elucidatur verbum Pauli. 1. ad Corinthios. 15. in momēto & ictu oculi mortui resurgent. Si enim ictus oculi palpebrarū motionem designat, allusio fit ad cinerum congregationem, quæ Angelorum ministerio, non instanti, sed tēpore fiet imperceptibili: si verò ictus referatur ad tactum specierum visibilium, q̄ in tempore apertionis palpebrarū pupillam iciunt & tangunt, tunc instantanea designatur animarum infusio. Vtrùm verò ille sit terminus temporis mundi, & motus cœli articulo sequenti videbimus.

Molestum argum.

¶Emergit autem ex his molestissimū argumentum in contrarium. Cineres, ex quibus, verbi gratia, corpus Petri coaugmentandum est, aut maiorem locū occupabunt quàm corpus Petri, propterea ꝙ sint in materia plus tenui & rata, aut fortasse occupabunt minorem, quia erunt in materia crassiori & densiori, præterquam quòd cum cineres illi & materia diuersam habeant figuram, quàm habiturum est corpus, necesse est maiorē minoremve locum occupare: si primum dederis, tunc cùm in instanti contrahantur in corpus Petri, aut relinquent partem loci vacuam, aut in instanti rarefiet circunstans aliud corpus, vt partem illam subintret: vacuū autem natura non fert: rarefactioni verò in instanti ad implendum vacuum natura & conditio motus aduersatur, qui non potest fieri in instanti: neutiquam ergo illi corporis organizatio & animæ inductio pōt fieri in instanti

Sot. & ¶Scotus hic quæstione. 5. ne vacuū admittat, concedit motum & rarefactionem corporis circunstantis ad locum implendum fieri in instanti, quod virtute diuina non existimat impossibile. Durandus verò putat, quòd incidit in Scyllā cui tando Charybdim: nam certè motum in instanti fieri naturæ motus repugnat, sicut hominē dici irrationalem: quia nec per Dei potentiam potest in instāti fieri. Et iō duas alias effingit solutiones, vnā, quòd in collectione puluerum ac cinerū Deus, ita adaptabit materiam, vt nec densior sit, nec rarior. nec alterius figuræ, q̄ futurum sit corpus. Sed bene timet, ꝙ hæc solutio animum legentis pacare nequeat: quoniam nō est possibile cineres, cùm non sint ossa, nec caro, ut ante animationem, sub eadem sint densitate & figura. Quare subdit, quod ex omnib. quæ inconuenire uidentur, tutius est dicere, quòd si cineres occupabunt maiorem locum, tunc in transitu ad corpus creabit Deus in illo instanti aerem, uel aliud corpus replens illum locū: & uice uersa si occupabunt minorē, tunc q̄n efformabitur corpus, annihilabitur aliq̄d circunstātis, quousq; locus possit corpus illud capere.

Duran.

¶At uerò profectò nulla istarum commentatio potest viro philosopho satisfacere, & ideo dicendum, quòd de rarefactione & condensatione corporis circunstantis seu ad r[illegible]um locum, quem cineres relinquent vacuum, seu in corpori cedat resurgentis iudicandum est secūdùm rarefactionem, aut condensatiōnem ipsorum cinerum, qui sunt materia corporis resurgentis: nam ad condensationem cinerum sequitur rarefactio, & subintratio circunstantis corporis, & ad eorum rarefactionem sequitur condensatio & cessio corporis circunstantis. Illam autem condensationem cinerum, si erant rariores, palam est fieri in instanti, quo anima inducitur: quoniam est dispositio indiuidua ipsius animæ, quam ideo anima secum adfert. Hinc autem fit, illam cōdensationem non fieri ꝑ motum, quod oculatè est meditādum, quia re uera motus nequit in instanti fieri, sed incipit uirtute diuina per primum sui esse, sicuti homo ipse. ¶Quòd si roges, Quomodo fieri potest condensatio absque motu? Respondetur, naturaliter quidem fieri non posse, attamen uirtute diuina sicuti potest fieri ex aere aqua in instanti,

Sn̄ia egregia autoris.

Dubitatio.

Dilutio

instanti; & ex aqua terra, ita potest in instanti fieri ex aere rariori densior: non quod in eodem instāti sint simul minùs & magis densum, sed quod nunc sit aer densus, & non immediatè ante hoc erat densus. Idem ergo est dicendum de corpore circūstanti, quòd in instāti fiet illius mutatio sine motu, quia nullus est illic motus naturalis, sed mutatio diuina. Quemadmodum Aristoteles in formis substantialibus ait generationem esse mutationem instantaneam. Nisi quod illam praecedit motus, qui tamen in resurrectione non praecedet. Et hoc fortasse voluit dicere Scotus concedens, motum fieri in instanti, accipiendo motum pro occupatione maioris loci, quanuis non esset concedendum mutationem illam esse motum.

Arist.

Scotus.

Sol. 1. argumē.

¶Ad primum igitur argumentum respōdetur, quòd apud Ezechielem si nomine illius accessionis ossium intelligātur pulueres & cineres, ex quibus consolidanda sunt ossa, accessio ipsa, quippe quae angelico ministerio facta est, tantillo temporis resurrectionem antecedet. Si verò illo nomine intelligatur ossiū, neruorum carniumque formatio, subitò, imò in instanti temporis, vt dictum est, efficientur: sed tamen ordine quodam naturae: nam cùm ossa per neruos sint colligata, ac subinde carne vestita, priùs natura fient ossa quā nerui, & ambo quàm carnes. Quēadmodum Deus dum ex costa Adae Euam plasmauit, in instanti temporis fecisse creditur, licèt partes ordinem inter se seruauerint naturae. Quanuis Propheta naturae ordinē per successionis effigiem explicuerit. ¶De secundo autem membro, qua scilicet hora diei sit resurrectio futura, variè opinatur, quia hoc non est expresè reuelatum, sicuti neque dies ille. Sunt enim qui dicant, in medio noctis futuram. Cui alludere videtur Paul. 1. ad Thessalonicē. 4. Vbi Dominum venturum refert sicuti in nocte furem. Et Historia Exodi. 12 vbi legitur, quòd Dominus ad eripiendū populum de Aegypto in noctis medio percusserit omne primogenitum. Et Christus, qui exemplar nostrae resurrectionis fuit, illa ferè hora resurrexisse censetur. Et Matthaei. 25. Media, inquit, nocte. clamor factus est: Ecce sponsus venit. Et fuit Cassiodori opinio sup illud Psalmi. 108.

De hora aduētus.

Primo ad Thessalon. 4.

Mat. 25.

Cassiodo.

Media nocte surgebam ad confitendum tibi, super iudicium iustificationis tuae. Illa enim, inquit, hora veniet ad iudicandum orbem, quā vtique venit ad liberandum Israel de Aegypto.

¶Sed nihilominus statuitur secunda articuli huius conclusio. Resurrectio celebrā da est summo diluculo dum aurora clarere incipit, sole scilicet existēte in oriente, & Luna in opposito Occidentis puncto, secundum Orizontem respectu zenit, quod respicit vallem Iosaphat, vel alium quēuis locum vbi futura est resurrectio. Definitio est S. Thomae, Ricardi & Durandi, quam Theologorum plerique sequunt. Quoniam cùm articulus illius temporis colligi planè nequeat, coniecturis vero si milioribus vti licet. Atqui omnium primam ex Christi resurrectione, cuius instar nos resurrecturi sumus, sumere oportet: ipse autem creditur hora tertia à medio noctis ceu noua lux nouusque dies mundi resurrexisse: unde dies Dominica nomen sortita est. Sic enim ait D. Matth. quòd elucescente prima sabbati: scilicet Dominica, mulieres venientes ad monumentum terraemotum senserunt, & Marcus ait, valde manè orto iam sole: id est, nōdū eius corpore ab Orizōte emergēte. ¶Item hora illa videtur rei quàm maximè idonea: tū quòd illa est hora, qua profundiori somno homines sopiti sūt, qua ideo securitas designatur, in qua tunc homines erunt, sicut in diebus Noe, vt ait Christus, tum etiam quòd cum resurrectio fiat ad manifestanda omnia opera, quae tunc vsque in cordium latebris delitescunt, & tunc sunt propalanda & proferenda in lucem, commodarissimus tēporis articulus est lucis aurora, quasi tunc lucis accensio fiat: nam Christus, qui autor naturae est, eiusdem naturae ordinem in suum famulatum tunc vsurpabit. Itē & parabola Matthaei. 14. & Lucae 12. qua Christus admonuit, ut omnes in vigilia essemus aduentum Domini praestolātes, vt si in prima vigilia venerit, paratos nos inueniat, quae vtique prima vigilia est tribus horis ante mediam noctem, & similiter si venerit in secunda, quae est in noctis medio & tandem addit, quòd si venerit in tertia vigilia, quae est tribus horis post: nēpe, aduentāte diluculo, beati sunt serui

2. Cōcl.

Ratio. 1

Ratio. 2

Mat. 14.

serui illi, quos inuenerit vigilantes.

Solu. 2. arg. ¶ Ad secundum igitur argumentum principale in capite quæstionis præmissum respondetur, optimam dispositionem temporis esse prope ortũ solis: nam in illo cæli puncto credit sol creatus, quippe cùm secundũm Aristotelẽ inde incepisset motus, si habiturus fuisset principium: imò in de re vera cepit, q̃a fides nos docet habuisse principiũ. Atqui articulus ille maximè est rei resurrectionis accommodus, ut expositum est.

¶ Et per hoc verbo Pauli fit satis, q̃ venturus sit sicut fur in nocte: nam certè fures illam horã obseruant, quã homines securiùs dormiunt. Quare Apostolus nullam designauit horã noctis. Quod aũt legitur. Matth. 15. Media nocte clamor factus, qñ fatuæ virgines dormiebant, non tam ad designãdum punctim horam dictum est, quàm ad significandum per modum parabolæ securitatẽ ꝓfundè dormientiũ. Aduentus aũt angeli in Aegyptũ nõ tanti ad rem facit, q̃ Christi resurrectio: tunc.n. expediens illa hora mediæ noctis fuit, ut populo reliquũ noctis ad fugiendũ suppeteret.

Media nocte.

Luna plena. ¶ Adiecimus in conclusione, quòd tunc luna erit plena soli opposita in occidẽte quoniam in illa dispositione creata luminaria creduntur: nam cùm sol cõditus fuerit, vt diebus præsit, & luna vt præsit noctibus, illa est optima luminarium dispositio, vt sole oriente luna occidat, & illo occidente oriatur ipsa: conducet ergo ut quibus pũctis moueri ceperunt, in illis quiescant.

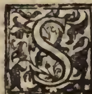
Aeq. noctium. ¶ Imò non parua hinc fit coniectura, vt dies illa circa æquinoctium martij sit futura, nam licèt de hoc inter Doctores controuersetur. longè fit tamen probabilius in illo æquinoctio orbem fuisse conditũ, quod nunc in duodecimam martij cadit. Et ibidem annis tribus millibus nongentis quinquaginta nouem elapsis conceptus fuit Christus: nam anno ter millesimo nongentesimo sexagesimo ferè complelo natus est. Error enim Calendarij est, vt dies conceptionis vigesima quinta Martij celebretur, & dies natiuitatis vigesima quinta Decembris, deberent enim tredecim diebus retrogradi. Et triginta tribus integris expletis annis ab eius conceptione sub eodem equinoctio passus fuit. Igitur quanuis non sit tanquam omnino certum asserendum quando dies illa fit ventura, quia securos & aliud agentes præoccupabit homines, optimè tamen conijcitur, ut quo die orbis & conditus fuit & redemptus, sit itidem iudicandus.

Mũdus quo die conditus.

Dies cõceptionis Christi.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm vniuersi mortales sint resurrecturi.

Vperiori quæstione definitum est, oẽs quotquot primo sonitu tubæ inuen iuntur mortui, fore resuscitãdos. Restat ergo de illis, q̃ tunc viui reperientur, explorare vtrũ itidẽ mortui occũbent, ut subinde resurgãt. Et arguiť à parte negatiua ex illo potissimũ. 1. ad Thessal. 4. Mortui q̃ in Christo sunt resurgẽt primi, deinde nos q̃ uiuimus, q̃ relinquimur simul rapiemur cũ illis in nubib. obuiam Domino in aera, & sic semper cum dño erimus: vbi inter mortuos, & viuentes distinguit, q̃ illi resurgent, atque hi viui rapientur in aera, insinuans q̃ tunc viui non morienť. Cui maximè cõsonat articulus fidei, quo in symbolo confitemur, q̃ venturus sit iudicare uiuos & mortuos. ¶ Secundo. Naturale & commune desiderium totius speciei non põt sic in tota uacuũ & inane esse, quin in aliquib. indiuiduis expleať: naturale aũt desideriũ mortalium explicat Paul. 2. Cor. 4. dicẽs. Nolumus expoliari, sed superuestiri: ergo aliqui erunť, qui nõ expoliabunť corpore; sed viui rapiẽtur ad gloriã. ¶ Et tertio cõfirmať hec ratio. Vbi abundauit delictũ, uti ait Rom. 5. Apostolus, superabundauit & grã: ergo Christus humanæ speciei, saltẽ in aliquib. suppositis illud bñficiũ naturæ integræ restituet, qñ poterant homines nõ mori, sed uiui erant in gloriã transferendi. ¶ In contrariũ est collectio illa Pauli ad Roma. 15. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo oẽs viuificabunť: cum ergo in Christo vniuersi sint uiuificandi, fit ut in Adã oẽs sint morituri. ¶ Quæstio hæc grauis est, & in cõtrouersia doctorũ posita. Sunt.n. q̃ dicãt, illos q̃ sub articulũ aduentus Domini viui reperienť, non morituros, saltẽ iustos,

Partis negatiuæ arg. primũ.

2. Arg.

3. Arg.

Pars affirmatiua.

Opinio quorũdam.

iustos, sed in aera uiuentes rapiendos obuiam Christo. Aliorum verò (quæ vt probabilior, ita uniuersalior est) fertur sententia, quod omnes, etiam illi, tam probi quàm reprobi, morte sint occupandi, & extemplo suscitandi. Atqui primus locus qui liti ansam obtulit, est ille. 1. Corinth. 15. Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur. Enimuero ut Hierony. in epistola ad Minerium & Alexandrum, quā de hac re conscripsit, & Augu. in epistola ad Esychium, & 20. de ciuita. Dei ca. 20. fatentur, uaria est illius loci apud Græcos & Latinos lectio tum quātùm ad uerbum: nam ubi nos legimus, resurgemus, plerique Græcorū codices legunt, dormiemus: solenne. n. illis est, qui spem resurrectionis habent, mortē somni nomine designare. Et præterea quantùm ad affirmationem: nam cùm nos legamus, Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur, quidam permutata negatione conuersim legunt, Omnes quidem non resurgemus, seu non dormiemus, sed omnes immutabimur. Neque verò Hierony. & Augu. fatentur, oēs Græcos à latinis diuertere, sed multos. Atqui, vt ait super eundem locum D. Thom. quantùm ad uerbū nihil refert, seu resurgemus, legamus, seu dormiemus: quoniam quotquot morituri sunt resurgent, & nulli sunt, nisi qui morientur, resurrecturi. Sed tamen negatio sensum omnino in contrariū uertit: nam si legatur, oēs non resurgemus aut nō dormiemus, planum fit, quod illi, qui tūc in uiuētib. fuerint, uel eorum aliqui, mortē nō sint experturi.

Opinio vera.

Locus Pauli. 1. Cor. 15.

D. Tho.

¶ At quoniam etiam si sint omnes morte complicandi, dubitare quis potest, utrùm simul illi cum alijs antea defunctis sint excitandi, an uerò postea, duas conclusiones præsens quæstio deposcit. ¶ Atqui pars illa, quæ legit, Omnes nō dormiemus, suos habet, neque uerò contemnēdos, autores, quorum quosdam Hierony. in præfata epistola commemorat, ut Theodorum & Apollinarem, quibus Chrysostomus & Theophylactus adstipulantur. Et vt apparet, etiam Origenes libro. 2. contra Celsum. Et ex neothericis Faber Stapulen. & Erasmus super eundem locū & 1. ad Thessal. 4. nimio pugnantiùs eam asserere contendit, cum quo Caietanus eisdem locis consentit.

Opinio. primæ patroni

¶ Nihilominus prima conclusio sit. Vniuersi, qui tūc uita fuerint superstites, mortisuccumbent, ut protinus cū cæteris resurgant. Snīa est Hieronymi, qui quamuis in epistola ad Marcellā nutans uideat in contrariam partē propendere, iñ ad Minerium & Alexandrū, quorum rogatu rēm definit, hanc tandē sniam affirmat dicens, huic magis ecclesiam acquiescere, magisque ueritati conuenire, ut nemine excepto, præter Enoch & Eliam, quos sacra oracula uiuos di. paruisse commemorant, oēs sint morituri. In quam utique snīam citat venerabilem Didymum, quem vt uetustiorem, ait Origenē fuisse secutum, qui ambo fuerunt Græci peritissimi. Eiusdem sententiæ est August lib. citato. 20. de ciuita. Dei. c. 20. & ptrerea de fide ad Petrū. ca. 3. ubi ait, quòd ab eo primi hominis corpore, quod de terra Deus plasmauit, usque ad omnium hominum corpora, quæ animata quandoq; uiuere cęperunt, ab illo resuscitabuntur, à quo operante ereata sunt. Eadem hic est opinio S. Thomæ & Ricardi & Scoti. q. 5. & Durandi & Paludani. q. 4. & Theologorum ferè omnium.

1. Conclusio.

Hieron.

Enoch & Elias.

Auguſ.

Opinio cōmunis.

¶ Veruntamen hic D. Thom. eam non est amplexus nisi seu securiorem & communiorem, ut eius uerbis utamur, & 1. Cor. 15. ait, contrariam opinionē non esse contra fidem. Imò in libro de ecclesiasticis dogmatibus. capit. 7. quanuis Aug. communem sententiam maxima, vt ait Petrus turba tradente susceperit, censet tamē patronos alterius opinionis catholicos & eruditos, nec ob id censendos esse hæreticos. At verò, quanquam nec ego aliter sentiam, nihilominus profectò nonnihil uel temeritatis uel audaciæ præ se fert cōtrariam iam nunc temporis sententiam tueri, præsertim tā pugnaciter, quàm quidam faciunt: quandoquidem Hiero. dicat, huic sententiæ magis ecclesiam acquiescere & magis esse ueritati consonam. Et omnes latini ita legant. Omnes quidem resurgemus, & nonnulli ex Gręcis. Quinetiam, à tempore Tridentinæ synodi, vbi editio vulgata inter omnes est solenniter suscepta, nescio an contraria lectio græcanica peiori quàm temeritatis nota sit subnotanda. Eo uel maximè quod tum rationes tum & oracula sacra huic, quę uulgata est æditio, liberiùs patrocinentur. ¶ Primum enim

Sententia autoris.

Synod. tridentina.

Rati.

enim, vt à nostra natura exordiamur, cũ ex anima & corpore cõstantes nostrapte natura simus in easdem partes resolubiles, nulli sunt ab hac naturali lege excipiẽdi antequàm de diuino priuilegio constiterit: vniuersalis enim sentẽtia est illa Genes. 2. Terra es, & in terrã ibis: quam Augustinus loco citato libr. 20 de Ciui. Dei. cap. 20 ad hoc propositum de uniuersali resurrectione interpretatus ait, In terram ibis, amissa uita: nullum autem extat priuilegium expressum: ergo asserẽdum est, omnes mortem esse obituros.

Rõ. 2. ¶Secundò & ex cœlestibus lationibus id rimari sic possumus. Cùm enim illis cœlorum motibus sublunares fiant generationes & corruptiones, consequens fit, vt cessante motu cæli cesset, & actio calidi & humidi, quo nostra uita cõsistit: quare sicut extincta cordis palpitatione extinguitur homo, sic quiescẽte motu cœli subitanea cuncti morte animas sunt expiraturi.

Rõ. 3. ¶Tertiò & id ex natura originalis culpæ colligitur. Per primum hominem, ut ait Paulus, intrauit peccatum in mundum, & per peccatum mors, iuxta diuinam illã sententiam Gen. 2 In quacunque hora comederis ex eo, morte morieris: cum ergo sententia illa uniuersos mortales cõprehenderit, nulla est ratio, qua ulli inde eximantur: imò diuinæ iustitiæ concors omnino est, ut cuncti semel moriantur. iuxta uerbum Paul. ad Heb. 9. Statutum est hominibus semel mori, & iuxta illud psal. Quis est homo, qui viuet, & non uidebit mortem? Etenim si Christus, vt à nostris nos piaculis expiaret, mortuus est semel, vt resurgeret: ptofectò æquissima ratio à fortiori persuadet, vt filij Adæ, qui mortis incurrerunt sententiam, exemplo Domini sui, moriantur, vt resurgant.

Rõ. 4. ¶Accedit quartò & collectio facta Pauli, Sicut in Adam omnes moriũtur, ita & in Christo oẽs viuificabunt: qui accomodatissimũ à natura deduxit exemplum. Insipiens tu quod seminas nõ viuificat; nisi prius moriatur: nam quanuis exẽplum illud, ut patroni alterius opinionis aiunt, ad possibilitatẽ resurrectionis demonstrãdam induxerit, nihilominus & in exẽplu quoque, quo Christus suã familiã viuificaturus est, retulit. Vñ subdit, Seminat in corruptione, surget i incorruptione, &c. quotidie enim per corporis macerationẽ corruptibile corpus seminamus, sed tandem per mortem absumitur vt resurgat.

Rõ. 5. ¶Quintò ergo loco expendamus utra illarum lectio. 1. Corin. 15. gratiùs arrideat. Oẽs quidem resurgemus, an verò contraria, Oẽs quidem non resurgemus. Oẽs.n. tam vni quàm alteri fauentes lectioni cõfitentur nomine mutabilitatis Paulũ intellexisse, mutationẽ à mortalitate ad immortalitatẽ per dotes corporis, de quib. sermonem præmiserat, Seminatur in corruptione, surget in incorruptione: seminat in ignobilitate, surget in gloria, &c. quæ vtique fęlicissima mutatio duntaxat iustorum præmium est. Vna ergo ratio, quæ Caietano atque alijs persuadet non esse legendum, Oẽs quidem resurgemus, est: ꝙ tunc fm membrum, sed non omnes immutabimur, non est rei consentaneum: vr̃ enim tunc Apostolus se inter perditos connumerare, qui non sunt mutandi, cùm dicat, sed non omnes immutabimur. At verò non solùm nihil roboris notula hæc habet, verùm ex confessione ipsius Caietani facillimè diluitur. Fatetur enim in more esse Paulo iustis se tantùm connumerare, aut cum tota vniuersitate iustorum & iniustorũ, quod re vera hic planè facit. Loquitur enim nomine totius uniuersitatis resurgentium, & ideo ait, Omnes quidem resurgemus: scilicet, tam reprobi quàm probi, sed non omnes immutabimur. Nõ quòd insinuet se non esse mutandum, sed quòd ex illa vniuersitate non omnes mutabuntur. Sic enim illustris persona alicuius reipub. dicere potest, Omnes quidem sumus ciues: sed non omnes sumus illustres, quanuis ipse sit illustris. Et ideo ad maiorem huius sensus expositionem subdit, Mortui resurgent incorrupti: nimirum, uniuersi: nam hæc indefinita vniuersali æquipollet: & nos immutabimur. Itaq; quod nomine totius uniuersitatis dixerat, Nõ omnes immutabimur, explicando illico nomine iustorum dicit, Et nos immutabimur, non autem iniqui.

Ratio Caieta.

Caietani rõ cõcutitur

Rõ. 6. ¶Et sextò, quòd profectò uehementissimum argumentum est & inuincibile, arguitur. Nemo illorum, qui legunt. Non oẽs resurgemus seu dormiemus, negat, quia neq; inficias ire potest, quin omnes

reprobi,

te probi, qui tunc reperientur viui, sunt morituri: nam fatentur Paulum loqui hic de solis iustis, qui non omnes morientur, sed omnes immutabuntur, & 1. ad Thessalo. 4. ait, Nos qui viuimus rapiemur in nubibus obuiam Domino in aera, & semper cum Domino erimus: miseri autem damnandi non rapientur in aera, vt postea videbimus: ergo illi antiqui Graeci de solis iustis aiebant: non forte corpora depositu ros.

argum. Hinc ergo sumitur argumentum. Si iniusti, qui tunc viui reperientur, de repente exanimabuntur, non est cur iusti non simul morti occumbant; nam si essent immunes à morte seruādi, hoc esset propter suam iustitiam, & tamē multi multo sanctiores mortui sunt, vt beata virgo & apostoli. Profectò nō est cur negetur, vniuersos tunc morti concessuros.

Origenes. ¶Quapropter Origenes, vt Hiero. refert, & hic S Tho. illam aliorum negatiuam lectionem, Nō omnes dormiemus, nō potuit, sibi persuadere, de vera morte fore intelligendam: quocirca eam interpretabatur de dormitione spirituali: hoc est, de morte peccati. Et hæc fortè est causa cur non omnes legebant, non omnes resurgemus, sed non omnes dormiemus. Itaque omnes vtriusque lectionis patroni formidabant negare omnes morituros. Quanuis illa interpretatio de dormitione peccati aliquanto sit uiolentior, quàm vt eã textus gratis admittat.

Locus Pauli 1. ad The. ¶Ad alium igitur locum Pau. 1. ad Thessalon. 4. descendamus, quem autores cōtrariæ opinionis robustissimum sibi putant firmamētum. Ait enim. Ipse Dominus in iussu & in voce archangeli & in tuba Dei descendet de cœlo, & mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi, deinde nos qui viuimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obuiã Dño in aera.

Nota. ¶Sed ut obiter hoc in præsentia adnotemus, non defuerunt qui superficie horũ verborum seducti arbitrati sint, Apostolum, & qui cum eo scribebant Syluanum & Timotheum deceptos putasse, aduentum Domini tam esse propinquum, vt in sua ætate esset futurus. Quinuero Erasmus nihil cunctatus est illud sub opinione dixisse. Hierony. verò in epistola illa citata ad Minerium & Alexandrum hunc errorem legentibus monuit, Ait enim Thessalonicensibus eundem ab eisdem uerbis errorem irrepsisse, ad quem eis detergendum scripsit Apostolus epistolam secundam, vbi ait, Rogamus vos fratres, per aduentum Domini nostri Iesu Christi, vt nō citò moueamini à vestro sensu, neque terreamini, neque per spiritum, neq; per sermonem, neq; per epistolã quasi per nos missam, quasi instet dies Domini &c.

Paulus nō fuit decept⁹. Qui enim ad Timotheum scribens capit. 4. dixerat, Ego enim iam delibor, & tempus meæ resolutionis instat, non dubitabat sibi ante aduentum Christi moriendum. Vnde Petrus Apostolus in sua. 2. Canonica cap. 3. de aduentu Domini loquẽs & persuadens, ne quis putet ipsum tardare, ait, nonnulla Paulum scripsisse intellectu difficilia, quæ indocti & instabiles deprauant, quasi ex illis fuerint decepti putantes, quòd tempore illo Apostolorum, esset Christus venturus. 2 Pet. 3.

Sensus Pauli. ¶Igitur vbi ait Pau. Nos, qui viuimus, qui relinquimur, &c. nihil aliud admonere cogitat, quàm quòd viuentes in lege euangelica non præuenient iustos antiquæ legis, qui mortui sunt in fide Christi, sed simul oēs rapientur in nubibus obuiam Christo, & ideo in se & suis consortibus repræsentat illos, qui tūc erunt in vita residui. Nihilominus neutiquàm negat, se cũ alijs pluribus de hac luce migraturũ; quin verò id anxiè cupiebat: aiebat enim ad Roma 7. Quis me liberabit de corpore mortis huius? & 2. Corin. 5. Habitantes in corpore peregrinamur à Dño: magis aũt volumus exire de corpore, & esse cum Dño. Rom. 7.

Qui viui erũt in die iudicij. ¶Videtur tamen prima facie insinuare, quòd qui tunc vita fungentur, nulla erũt morte occupandi, sed viui rapiendi obuiã Domino: nam ait. Mortui resurgent primi, deinde nos, qui viuimus, qui relinquimur, rapiemur in nubibus obuiã Domino. Atqui si locus alius non esset uniuersalis resurrectionis apertior neque rationes, quæ factæ sunt, illam suaderent, nescio an dicam, persuaderent, iste non esset sufficiens ad probandum omnes esse morituros. Sed tamen neque illis locis & rationibus contradicit. Non enim hic Paulus de vniuersali omnium morte sermonem habebat sed solùm volebat conferre iustos, qui tunc essent vita fungentes, cum alijs iustis, qui tunc erunt vita defuncti. Pau. sensus.

defuncti, docens ꝙ propterea quòd tunc erunt viui nō occurrēt citius Christo obuiam, quàm alij, qui tunc erunt in sepulchris, sed illi resurgent primi: id est, primùm, & ꝓtinus omnes simul iusti rapiētur in nubibus obuiam Domino: non tamen negat viuentes illos per mortem trāsituros ad immortalē vitam. Et ideo
Aug. Augustinus lib. citato. 20. de ciuita. Dei, ait, quòd in raptu illo morient & reuiuiscēt.
Alia dubitatio. ¶ Sed tamen hic locus aliā ambiguitatem superiori adnectit: scilicet, utrū estò sup̄stites illi sint morituri, prius alij quàm ipsi sint resurrecturi. Apparet enim sic
Aug. sonātum ex verbis Pauli, qui ait, Mortui resurgēt primi, deinde nos qui viuimus &c. tum etiam ex verbis Augustini, qui ait. in
Opin. 1. raptu, quo viui rapientur in aera, morituros: cùm ergo antequàm illi rapiantur, alij resurrexerint. fit vt illi post alios sint resurrecturi. ¶ Tres sunt ergo eorum opiniones, qui arbitrati sunt non oēs simul suscitandos. Antiquus enim Papias & Lactan. quos supra retulimus, existimabant in fine sexti millenarij vēturum Christū, & tunc resurrecturos iustos, cum quib. erat mille annis in summis delicijs cōuersaturus, & post in fine septimi millenarij
Opin. fabulosa. erant reprobi excitandi. Et sic glossabant illud Pauli, Mortui, qui in Christo sunt, hoc est iusti, resurgēt primi; id est, ꝑ mille annos ante. Sed hanc Hieron. in epistola citata ad Minerium & Alex. appellat fa
Opin. 2. bulam, cùm 1. Corin. 15. idem Apostolus dicat, ꝙ in momento & ictu oculi canente nouissima tuba mortui resurgent, & nos: scilicet, iusti, immutabimur. ¶ Alij verò, quorū sunt Scot. & Durandus, q. 4. cen
Opin. 3. sent, ꝙ tunc qui inuenientur defuncti, resurgent prius, & qui reperientur viui, rapientur in aera, vbi in ipso raptu morientur, ac subinde post alios resurgent. Sed alij sunt quos Ricard. impræsentiarū refert, qui arbitrabantur electos citius, quā reprobos, excitādos: atq; huius snīæ fuit Theophylactus. 1. Thessa. 4. Sic nimirū Deo disponente, vt illorū obedientia, qui vt ait Paulus, diligunt aduentū domini, promptior appareat. Miseros namque (quippe quib. ingratus horrendusq; ille aduentus erit) cunctantiùs putabāt illi in vitā redi-
2. Cōcl. turos. ¶ Veruntamen his nihil obstantibus statuitur secunda huius articuli cōclusio. Vniuersi, scilicet, & probi, & improbi, atq; illi, qui superstites tunc in vita reperientur, & qui defuncti erunt, simul
eodē temporis momento resurgent. Snīa Ratio. 1
est Ricard. imò & Aug. si eius opus est liber de ecclesiasticis dogmatibus, sic. n. illic c. 6. legitur, Erit resurrectio mortuorū omnium hominū, sed vna & insimul & semel, non prima iustorū, & secunda peccatorū, vt fabula est somniatorū, sed vna omnium. Cui vtique snīæ rōnes gratanter suffragant: quoniā cùm, vt ait Paulus oēs in momento, & ictu oculi debeāt resurgere, fit cōsequens, vt eodē momento
resurgant. Item cùm resurrectio illa sit Ratio. 2
conuocatio ad vniuersale iudiciū, fiatq; adeò virtute Dei, cui omnis creatura ad nutum paret (nisi in his quę ad mores in hac vita pertinent) quia nemo ei resistere valet, fit vt eodem momēto omnes resurgant. ¶ Et per hoc respōdetur illis, qui putāt rebelles iniquos morosiùs resurrectu
ros. Si enim sua sponte deberent exurge- Solutio
re, probabilitas quædam inesset in argumento. Attamē cum omnes virtute diuina sint euocandi, non dabitur eis remorādi locus. Adde, ꝙ cùm oēs sono vocis &
tubæ Dei, vt ait Paulus, sint veluti ex som Ratio. 3
no excitandi, eodē sonitu atq; eodē momento resurgent vniuersi. ¶ Illud verò, ꝙ
ait Aug. videlicet, ꝙ qui viui reperientur, Aug.
in aere sint morituri, & resurrecturi, possibile quidē est, & cum honore, qui diuo patri debetur, audiendū. Pugnat tñ in cō
trarium argm̄, ꝙ infœlices dānandi, qui Arg. cōtra verba Aug.
viui reperientur, non in aere, sed in terra interibunt antequā iusti rapiant in aera: ergo profectò non est cur nō simul moriantur iusti, ēt in terra: vnde cum vniuersis alijs iustis rapiātur in aera. Præsertim ꝙ in illo raptu in aera nō est credibile tātum moræ inter futurum, vt illic moriantur & purgentur & resurgant: nā si quidpiam habent sordiū, omnino illis expur-
gandū est antequā resurgant. ¶ Igitur, vt Snīa autoris
tandem aliquid dicamus, hoc q̄ maximè est vero simile, ꝙ in illo tantillo imperceptibilis tēporis, quo angeli cineres sunt collecturi, morientur vniuersi qui viui reperientur, & instanti terminatiuo extrinseco illius temporis, vt expositum est, fiet generalis omnium resurrectio.
¶ Ad huius autem maiorem intelligentiā 2. Argu.

arguitur contra. Et ſupponatur mortem, quam ex culpa originali contraximus, de qua dictum eſt, in quacūq; die comederis ex eo morte morieris, nō eſſe violenter inflictā cuiuſmodi ſunt mortes, quibus malefactores plectu[n]tur, aut alij interficiuntur per iniuriā, ſed eſt naturalis. Enimuerò quanuis nullū fuiſſet peccatū originale, ex eo q̄ ſumus ex corpore & aīa cōpacti fuiſſemus mortales. At quia Deus nos iuſtitia originali dotauerat, cuius beneficio poteramus nō mori, dū illā iuſtitiam per præuaricationē Adæ amiſimus, in noſtra moriēdi natura relicti ſumus: atque hac rōne mors dr̄ pęna originalis peccati.

Argum. ¶ Hinc ergo ducitur argm̄ Illi, qui viui reperiētur p̄ p̄ aduētum illius diei non ſunt digni violēta morte, ergo qui tūc nullis laborabunt lethalib. morbis, quibus alioq; morituri tunc eſſent, nō eſt cur morti debeant occumbere.

Solut. 1. ¶ Ad hoc ſatis reſpōdere quis poſſet, q̄ cum ex locis ſacris ſupra citatis & probabilib. rōnibus colligatur oēs fore morituros, non opus eſt perſcrutari quomodo morietur. Deus. n. qui pro culpa originali nobis decreuit mortē pōt infligere aliam ēt violentam, vt quod ſtatutum eſt impleatur, & eſt ſtatutum, vt ait Pau hominib. ſemel mori.

Solut. 2. Nihilominus ſecundò reſpondere poſſumus, quòd oēs prę nimio terrore naturaliter incuſſo exanimes concident: nam. vt Lucæ. 21. legitur, tanta erit tunc preſſura gentiū præ confuſione ſonitus maris & fluctuum & præ portentis quæ in luminaribus cęli apparebunt, vt hoīes terrore & expectatione, quæ ſuperuenient vniuerſo orbi perculſi areſcant: & ſub illum poſtremo temporis articulum, quo angelorum miniſterio cinerum fiet puluerumq; collectio. Imò verò quàm maxima exiſtit conſiderāda coniectura, illa temporis morula ignē, qui faciē iudicis eſt anteceſſurus, de quo diſt 47. reſumēdus eſt ſermo, homines cū cæteris mixtis combuſtum iri, vt art. proximo iterum dicemus.

Locus Paul. 1. Cori. 15. enarratur. ¶ Locus ergo Pauli non ſic legendus eſt, vt ordo cōſtituatur prioris & poſterioris inter reſurrectionē, qui tunc erunt defuncti, & eorum, qui tunc morietur, ſed inter reſurrectionem iuſtorum, qui tūc erunt defuncti, & omnium ſimul iuſtorum r[a]ptum in aera. Loquitur. n. ſpeciatim, vt illic habetur de reſurrectione iuſtorum. Quaſi dicat. Non priùs, qui tunc inuenientur in vita, rapiētur in aera, quàm iuſti alij, qui erunt defuncti, ſed omnes priùs ſimul reſurgent: ſcilicet, tam qui erant mortui, quàm qui tunc morientur, extemploq; ſubinde omnes ſimul rapiētur in aera.

¶ Ex his demū id, quod articulo præcedente inſinuabamus, planè colligitur: ſcilicet, q̄ generalis omnium reſurrectio erit in inſtāti extrinſeco terminanti totum mundi tempus, quo ſcilicet cęli, vt cum Philoſoph. loquamur per primum non eſſe motus moueri deſinent. Nam illa quæ deinceps in indicio ſubſequēter nō opus eſt, vt temporis menſura fiant: ſed in æternitate quæ iam inde abſque alia menſura remanebit. In inſtāti.

¶ Solutum ergo eſt primum argumentū, quod ex verbis Pauli. 1. Theſſa. 4. erat inſtructum: haud enim negat repertos tūc viuos fore morituros, ſed ait non prius illos rapiendos in aera quàm omnes reſurgant. Sol. 1. argum.

Verbum autem articuli fidei, quòd Chriſtus ſit iudicatur* viuos & mortuos ad illud diei tempus referendum eſt, vt Aug. ait in Enchi. cap. 55. Nam viuorum nomine illi comprehenduntur, qui tunc in carne viuentes de hac luce migrabunt: mortui verò intelliguntur qui ante diem illam fuerint vita defuncti. Articulus fidei.

¶ Ad ſecundū reſpondetur, quòd deſiderium ſanctorū abſolutum ad ſalutem animæ neceſſariū fruſtrari non poteſt; deſiderium autem illud apud Paul. Nolumus ſpoliari, ſed ſuperueſtiri, non eſt abſolutum, ſed conditionale, ſi poſſibile eſſet. Quemadmodum illud Chriſti, ſi poſſibile eſt tranſeat à me calix iſte: repræſentat enim Apoſtolus nomine totius humani generis affectum illius ſtatus naturæ integræ, in quo creati ſumus, quo abſque temporali morte poteramus ad æternam vitam aduolare. Cupimus ergo vt mortale hoc corpus immortalitatem induat: tametſi id fieri nequeat niſi moriēdo mortalitatem exuat, quemadmodum Chriſtus mortē moriendo deſtruxit, & vitam reſurgendo reparauit. Sol. 2. argum.

¶ Ad tertium reſpondetur, quòd cum per præuaricationem Adę tota natura, vt ait Pau. in illo peccauerit, atq; adeò mortis fuerit rea, iuſtitia Dei exigit, vt morti omnes debitum ſoluant præter illos, qui priuilegio Dei excepti ſunt Quo vtique Sol. 3. argum.

priuilegio

Enoch & Elias. priuilegio Enoch, & Eliam donauit, ob causam, & mysterium nobis occultum. Illis ergo solis exceptis, vt ait ad Minerium Hierony. nulli praeterea contingit Abundauit autem gratia Christi, vt ait Paulus, plusquam delictum, quia cū solo illo peccato Adae fuerimus per originem contaminati, Christus, non solum originalem, verum cunctas nostras proprias actuales maculas nobis absterfit seruata tamen iustitia, vt cuncti morti succumberemus.

Aliud argum. ¶ Per hoc aliud soluit argumentū. Meliùs perficitur quod compēdiosius fit: compēdiosius autem res transfigeretur, si raperentur, qui tūc viuētes essent, antequàm morerentur Respondetur, inquam, viam compendiosiorem tunc esse praeferēdam quando est ad rem tam accommoda.

ARVICVLVS. V.

Vtrùm omnes mortui resoluētur in cineres antequam in iudicium exurgant.

Quaeritur tandem de materia, ex qua corpora resurgent, & subinde de loco. vtrum scilicet omnes ex cineribus vbicunque fuerint debeant resurgere Et arguitur à parte negatiua. Partis negatiuę ar. 1. Corpora nisi ignis officio, nō resoluuntur in cineres: qui autem vita decedunt non omnes concremantur: ergo non omnes resoluentur in cineres.

2. Arg. ¶ Secundò. Si omnes in cineres resoluerentur, nulla in eis remaneret inclinatio ad resumendas animas: magis quam in carne leonis aut alia quacunque re: consequens tamen apparet falsum: nam sicut animae etiam separatae iugis inest appetitus corporis, ita videt corpus semper appetere animam, vt aptior fiat vtrusque coniunctio. ¶ Tertiò arguitur, Si mortui 3. Arg. omnes essent in cineres abituri, nō ex eodem loco exurgerent, quo sepulti sunt: nam pulueres facilè in diuersa loca dilabuntur, imò in herbas exeunt, quibus animalia pascuntur, & sic uix poterit tunc reperiri particula eiusdem corporis, quod fuerit incineratum.

Pars affirmatiua. ¶ In contrarium est illud Gen. 3. Terra es & in terram ibis, quae quidem sententia ut autor est Haym. omnes tenet, qui in originali peccato nascuntur. ¶ Tribus conclusionibus secundum argumentorū numerum ad quaestionem respōdebitur. Cō suetissimum autē patribus ac theologis est corporum humanorum reliquias; hoc est, quicquid illud sit, in quod resoluuntur, generali nomine cineres appellare. Cadauerum reliquiae cur cineres dicātur. Cuius variae causae ferūtur. Vna est, quòd olim, in more fuit cadauera comburere, vnde sepulchra & cinerū loca busta dicebantur. sed fortasse alia non fuit causa hi si quòd cū homo ex puluere & terra fuerit plasmatus & sententia pro peccato fuerit, Terra es & in terram ibis, pulueribusque cū cineribus maxima sit similitudo, cinerum nomen pro terra & pulueribus vsurpatur. Praesertim quod exiliores sunt facilliusq; in fauillā & auras euolant. Vnde Abraham Genes. 18. Loquar (inquit) ad dominum meum cum sim puluis & cinis. Quapropter nos quotannis ecclesia admonet, Memēto homo, quia cinis es & in cinerem reuerteris. Et fit praeterea allusio ad peccati fomitem, qui nobis ex originali culpa fit residuus: fomes enim ignis fomentū est Vnde sicut ardore concupiscentiae exurimur, ita & corporum reliquiae cineres nuncupātur. ¶ Quod autē in id disputationem modo producitur, est. Vtrū vniuersa mortaliū cadauera sint anteq̄ in vitam redeāt, vsq; ad elementa resoluenda, an verò satis sit ꝙ moriantur, seruatis aliquorum ossibus, aliorumque carnibus: nam Ezechiel, vt capitu. 37. legitur, in resurrectionis visione campum vidisse se ait ossibus plenū, super quae deum uidit neruos & carnes inducentem. Item multi in die iudicij erunt, qui ossa habebunt integra, illi praesertim, qui tunc sunt obituri.

¶ Nihilominus statuitur prima conclusio Cuncta humana corpora omnino vsque ad elementa resoluentur. 1 Concl. Conclusio est Sancti Thomae impraesentiarum artic. 4. & Ricard. & Theologorum. Ad cuius probationem praesupponendum est hominem constare ex corpore & anima: Homo ex quibus constet. corpus verò ex ossibus neruis &c. quae sunt partes eterogeneae: hoc est, diuersarum rationum: ac demum partes illae constant ex elementorum commixtione, quod de te renis omnibus affirmat 2. Caeli. Philosophus. Primo ergo moritur homo per separationem animae à corpore, quod restat, vt cadauer, mox per

plurimas transmutationes, tandem resoluitur in elementa: quia vt 3. Physico. habetur, quicquid ex contrarijs constat, in ea tandem reducitur. ¶ Probatur ergo cõclusio primum ratione naturali, quia cõglutinatio elementorum in mixto cælorum lationibus fit & conseruatur: consequens ergo fit, vt eisdem orbibus quiescẽtibus cuncta mixta resoluantur in elemẽta. Quare post diem iudicij omnia interire necesse est mixta, ac perinde corpora nostra, solis superstitibus elementis.

Rõ naturalis.

¶ Secundò arguitur ex illa sententia citata, Terra, es & in terram ibis Vnde colligitur, quòd in pœnã originalis culpæ, nõ tantũ mors nobis decreta est, quæ est aĩæ à corpore separatio: verùm & corporis resolutio usque ad terram & alia elementa, ex quibus commixtum est: nã oẽs illæ resolutiones non sunt nobis naturales, à quibus per donum originalis iustitiæ pręseruabamur. Quam ob rem ex debito iustitiæ propter crimen Adæ nõ solùm obituri omnes sumus mortem, verum resoluendi, vt nostra fert natura, illo iustitiæ originalis munere destituta, vt cõstet quãtum nobis illa fuerat beneficium. Resoluendi, Inquam, præter Christũ, qui vt nullo fuit attactus peccato, ita nec vllo fuit peccati legi obnoxius. De quo ideo pręcinit Dauid, Non dabis sanctum tuũ videre corruptionẽ Id quod Petrus Actu. 2. necessariò duxit persuadendum in Christũ propriè competere Et pręter illos, qui illo priuilegio donati sunt, vt non incinerarentur, quale Enoch, & Eliæ, vt prædictum est, indultũ fuit, & Dei parę virgini piè creditur etiã concessum. ¶ Tertium demũ ad candẽ conclusionem arguitur. Christus qui solu to pretio redemptionis nostræ reparator est vitæ, quam in Adam perdidimus, non solùm vita nos donaturus est per refusionẽ animæ in corpus, verum & corpora ipsa nĩa, vt ad Philippẽ. 3. ait Paul. habet reformare, vt configuretur corpori claritatis eius: reformatio aũt integra & perfecta illa est, quæ ex primis principijs integratur. Ergo vt illa reformatio pfectè fiat debet resolutio vsq; ad omnia, ex quibus componitur, procedere vt nõ solũ sit corpus nouũ, verùm & ossa & nerui & cutis prorsus innouẽtur, & omnia mẽbra. Profectò quamuis conclusio, nec sit in sacris

Rõ. 2.

Omnes resoluẽdi sunt in cineres.

Bibliis expressa. nec ab ecclesia definita, indecens esset illam negare. Quæ præsertim in iustorum corporibus demonstratur: nam cum sint per dotes gloriæ usque ad minutissimas particulas purificanda, videntur vsque ad vltima eorum principia fore resoluenda. ¶ Quod si percõteris cur ergo in scriptura sacra nõ fit mentio de alijs elementis, sed de sola terra. Terra es & in terram ibis. Respondetur rationẽ esse, quia elemẽtum, quod in homine dominatur, est terra de qua conditus est. Vnde Augu. Enchir. c. 88. Non perit (inquit) Deo terrena materies, de qua mortalium creato caro. sed in quemlibet puluerem cineremq; soluatur, in quoslibet halitus aurasque diffugiat, in quancunque alio rum corporum substãtiam vel in ipsa elementa uertatur, in quorumcũque anima lium, etiam hominum, cibum cędat, carnemq; mutetur: illi animæ humanæ puncto temporis redit, quæ illam primitus, vt homo fieret, cresceret, viueret, animauit. ¶ Sed arguat quis forsã. Resurrectio Christi fuit nostræ exemplar, ergo sicut ipse non ex cineribus resurrexit, ita nec nos debemus resurgere. Negatur tamen consequentia: nam ratio exemplaris causæ nõ cõsistit in termino à quo, sed in eo ad quẽ fit confirmatio Resurgent enim omnes in corporibus verè viuentibus, in quo etiam damnati conformabuntur corpori Christi, Iusti verò in corporibus gloriosis in quo præterea erunt ei similes. ¶ Arguitur autem rursum. Terminus qui est finis, ei respondere debet, qui est principium: fœlices autem & infœlices ad diuersa resurgent: quoniam vt (ait Paulus) omnes resurgemus: sed nõ omnes immutabimur: ergo pari ratione non omnes resurgent ex cineribus Respondetur, resurrectionem damnatorum & iustorum differre, non ex termino vnde procedunt, sed ex finibus, ad quos resurgẽt: nam motus à fine sortiuntur speciem: & ideo ex eisdem cineribus alij resurgent ad vitam, atque alij ad mortem. ¶ Primo igitur argumento principali satisfactum est, vbi ostendimus cur corporũ reliquiæ dicanĩ cineres, licet non in morte crementur. ¶ Ad id autem Ezechielis, Respõdetur, q̃ ipse loquebatur populo quemadmodũ cadauerum ossa videri solent vbi ceciderint

Dubiũ.

Auguſ.

Augu.

Solu. 1. argum.

Solu. 2. argum.

hommes

homines, & quemadmodum Deus ex costa Adæ inducta carne formauit Euam. Nihilominus non opus fuit, ut ad uiuum modum depingeret, quo sunt corpora priùs usq; ad cineres migratura, quam in uitam remigrent.

Solut. aliud argum.

¶Ad aliud autem quod subiecimus argumentum de illis, quorũ corpora nondũ erunt in cineres dissoluta, respondent Diuus Thomas & Ricardus, & alii, quod ignis ille faciem iudicis antecedens, quo expurganda est mundi facies, poterit corpora tunc uiuentium cum aliis mistis, q̃ non fuerint prorsus resoluta, in cineres uertere, de quo utique igni, articulo præcedẽti diximus illos exanimãdos si prius ingentissimo illo portentorum terrore spiritum non exhalauerit.

Quæst. 2

¶Ex hac prima conclusione facilis fit gradus ad secundam quæstiunculam: utrum in cineribus illis semper inclinatio persistat ad animam resumendam. Non enim desunt qui id affirment, arbitrati nunquam sic dissolui usque ad elementa corpus, quin aliqua mixti particula perseueret, quæ fuerat in humano corpore.

Secũda conclusio. Ratio.

¶Nihilominus subiungitur secunda conclusio. Nulla in cinerib. restat inclinatio, aut appetentia animæ resumendæ. Probatur per præcedentem: quia in elementis ac mistis diuersarum specierum nulla inest organizatio aut peculiaris dispositio ad animam. Si ergo omnium corporum resolutio usq; ad elementa & alia longe diuersa mista fit, liquidò colligitur, nullã in illis superesse appetentiam animæ, præter generalem appetitum materiæ indifferentem ad omnem formam.

Ratio. 2

¶Item arguitur, quia omnium pleraque, imò quam longissimè plurima erunt, & in alias ac subinde alias formas transmissa: nam cùm (ut proximè citatus Augustinus ait) plurima iam tunc prodierint in herbas, & cesserint in animaliũ cibos, & in aereos halitus, in illis ergo nullus superest appetitus animæ. Cùm ergo consentaneũ rationi sit, vt cũcta eadẽ legẽ subeãt sit ut oĩa pariter dissoluantur, in nullisq; eadem peculiaris inclinatio supersit.

So. 2. ar.

¶Ad secundum igitur argumentum rñdetur: quod cum anima separata a corpore eadem perseueret, nihil mirum, si eandem naturam ac subinde eãdem affectionem ad corpus retineat, quod nõ accidit corpori. Inest ergo illis cineribus sola obedientia ad omnipotentiam diuinam.

Ad testimoniũ Iob.

¶Quid autem ad illud Iob respondebimus. ca. 20. Ossa eius implebuntur uitiis adolescentiæ eius, & cum eo in puluere dormient? Si enim in puluere perseuerãt animæ uitia, potiori ratione ꝑseuerabit inclinatio ad ipsam resumendam. Respondetur, non esse sensum Iob, q̃d uitia animæ actu ꝑdurent in ossibus, sed quod secundum ordinem diuinę iustitię est unusquisq; ad illud præmium, uel supplicium deputatus, quod homo in corpore & anima meruit.

Quæst. 3 Resurrectio triniciter consideratur.

¶Tertia uerò, quæ hinc emergit ambiguitas, plusculum perplexitatis habet, quibus scilicet locis resurgent omnes. Tribus enim modis possumus cũctorum resurrectionem speculari. Vno scilicet; ut omnium uniuersitas cinerum Angelorum ministerio, in eũdem locum cõgregetur, quo iudicium futurum est, uerbi gratia, in ualle Iosaphat, d' quo in dist. 47. disputaturi sumus, ut illic omnes clãgore tubæ & sonitu uocis expergefacti sistantur ad tribunal Domini. Vel quod vnusquisque ab eodem loco resurgat, in quo uel mortuus fuit, uel sepultus. Aut tertiò, quod exurgat inde quisq; ubi maior uel præcipua pars cinerum eius iacuerit, ex quibus corporis compages est facienda. Et certe unusquilibet istorum modus in utramq; partem anceps est.

1. Modus.

¶Primus quidẽ apparet inde probabilis, quod cum Angeli sint cineres, undecũque fuerint, collecturi, gratius uidetur arridere ratio, ut ad illum locũ iudicii uniuersos asportent, quam, ut ad tam innumera loca eos distrahant, ut in diuersis illis mundi partibus excitatos, uiuos illic deferant. Nam & si diuinæ uirtuti æque sint cũcta facilia, ille tamen modus cõiiciendus nobis est, qui nostro modo concipiendi cõpendiosior apparet. Præterea cum eo tũc temporis cadauera multa sint reperienda integra, atque alia sua retinentia ossa, facilius est intellectu, quod in illo transitu ad locum iudicii per ignis flammam faciem iudicis præeuntem, incinerentur, quam si essent in uisceribus terræ abdita.

Ezech. 27.

¶Veruntamen in contrarium occurrere uidetur illud Ezechiel. 27. Aperiam tumulos uestros & educam uos de sepulchris

Ioan.5. chris uestris popule meus & dabo spiritū meum in vobis, & cætera. Et Ioannis quinto, Omnes qui in monumentis sunt audient vocem filii Dei. Et Matthæi vi-
Mat.27. gesimo septimo. Monumēta aperta sunt, & multa corpora sanctorū, qui dormierant, resurrexerunt. quæ utique testimonia docere uidentur ex monumētis futuram esse resurrectionem. Cui & ratio hæc fauet, quod monumenta uidentur quasi in deposito excepisse defunctos, quos suo postmodū creatori reddant. Et exemplum præterea Christi ad id facit, qui de monumento surrexit, non autē de loco, in quo passus fuit.

1.Arg. ¶At vero, neque desunt contra hoc argumenta alia. Primum. Quod multa monumenta disperierūt: nam terra quotidie illuuionibus corroditur: quare ubi
2. Arg. erat terra, iam (vt ait Aristoteles) est vel aer uel aqua. Item quia quam plurima cadauera in præiacentem materiam dilapsa, in diuersissimas orbis partes diffugerunt, alia scilicet, quod esca diuersis animalibus fuerunt, alia quod ventis in diuersa loca efflata sunt. Et usu sæpè uenit, ut caput in vno loco custodiatur, & cor seruetur in alio, & corpus alibi sit hu-
Vbi q; mortuus ē ibi resurget. matum. Vnde probabili ratione colligitur, quod vnusquisque ubi mortuus fuit resurgat, vel ubi maior pars puluerum extiterit, quod si nullibi fuerint plures partes, quam alibi, tunc ait Ricardus, quod resurget talis homo ubi deus uoluerit.

Vbi debeamus resurgere. ¶Igitur, ut ab hoc ultimo uerbo exordiamur, hoc in solam uoluntatem Dei referre non est Theologi. Nam etsi voluntas Dei sit omnium causa, nec habeat ipsa priorem: tamen quia cuncta ꝓ sua sapientia suauiter disponit, inquirimus rationem dispositionis diuinæ uolūtatis: quæ rationi gratius arrideat. Inter hos autem tres modos iste postremus minus præ se fert probabilitatis: nam si angeli sunt collecturi cineres, non est cur rationem habeāt loci, in quo plures sunt partes. Quanuis qui hunc modum cū Ricardo sustinere uoluerit, vix poterit in cōtrarium reuinci. Nihilominus propter allata testimonia alius modus probabilior
2.Opin. est: uidelicet, ut omnes, & singuli de suis sepulchris resurgant, si in illis extiterint, uel de illo terræ loco, qui ad perpendiculum proximus fuerit illi, in quo fuerat quisque sepultus. Itaque angeli singulorum cineres ad cuiusq; sepulchrum sunt delaturi.

¶ Extat tamen aduersus hoc aliud argumentum, quod frequentissimi sunt in eodē sepulchro canditi: quomodo ergo eodē monumēto citra penetrationē vnius corporis cum altero surgent? Respondetur gloriosa corpora iustorū non se inuicem impedire propter dotem subtilitatis saltem, in his officiis obeundis, quæ diuino nutu & iussu exequi debent: de corporibus autem damnatorum uidetur tunc dicendum, quod diuina uirtute in illo exitu se penetrabunt, ut distinctione.49. iterum examinabitur. Argu. Solutio

¶Nihilominus profecto istorum trium modorum ille maxime uidetur probabilis, quod omnes pulueres sint in locū iudicii congregandi, & ibi sint omnes resurrecturi. Ad illa ergo testimonia, quæ de monumentis & tumulis loquuntur, rñderi potest, quod sunt ad modum intelligendi populi prolata. Præsertim cum in monumentis creberrimi tunc erunt cineres, ex quib. tunc extrahentur. Quare cū ex eisdem monumentis plures sint pulueres educendi, merito dici potest, quod ex monumentis resurgent. Quemadmodū sub articulum resurrectionis Christi non dubium est, quin de sepulchris corpora niuentia exierint, ut Euangelista refert. 1.Opinio respōdet.

¶In calce demum distinctionis præsentis Magister sententiarum & sui sermonem adiiciunt de peccatorum memoria, quæ homines in hoc seculo cōmiserant, utrū resurgentes tam aliena, quam ꝓpria peccata sint cogn ituri. Sed sermo hic minimè ad præsentem distinctionem spectat: quippe, qua solum agitur de actione & modo resurrectionis: de termino nanq; & statu in quo mortui resurgēt, & de his quæ post resurrectionem illis contingēt: in distinctione proxima & subsequentib. subsequetur sermo. De cognitione ergo, ꝙ unusquisq; seu aliorum seu propriorū peccatorum sit habiturus, distinctione quadragesimaseptima ꝓpria nos manet dicendi sedes. Peccatorum memoria.

DISTIN-

DISTINCTIO QUADRAGESIMAQUARTA, De termino & qualitate & quantitate resurgentium.

Textus. Cap 1. QVo autem hæc, quæ dicta sunt, luculentius eluceant, sic Resurrectionis ueritatem profiteri oportet, ut credamus, eundem ipsum hominem qui uita defungitur, in eodemque, quo cecidit, corpore resurrecturũ, Iob. 19. iuxta illud Iob. Quem (scilicet Redemptorem) uisurus sum ego ipse & oculi mei conspecturi sunt, & non alius, & in carne mea uidebo Deũ Sal Cap. 88 uatorem meum. unde enchiridio Aug. Non perit, inquit, Deo terrena materies, de qua mortalium creatur caro, sed in quemlibet puluerem cineremve soluatur, in quoslibet halitus aurasque diffugiat, in quã cunque atiorum corporum substantiam uel in ipsa elementa vertatur, in quorumcunque animalium, etiam hominum, cibum cedat carnemque mutetur, illi animæ humanæ puncto temporis redit, quæ illam primitus, ut homo fieret, cresceret, uiueret, animauit.

¶ Quicquid ergo ad perfe- Cap. 2. ctionem humanæ attinet, naturæ tam secundum animam, quam secũdum corpus resurget, ut membra cuncta, humores & organa, etiam si aliquo membro homo aut orbatus genitus fuerit, aut uiuens truncatus: quoniam Dei perfecta sunt opera, qui ideo quemadmodum naturam integram primitùs condidit, integram instaurabit, iuxta illam Christi pollicitatio Luc. 21 nem, Capillus de capite vestro non peribit. Neque ita multum refert, utrum singulæ particulæ in singula, quibus primitus inerant membra, reuertantur. Sed quemadmodum (ut ait ibdem Augusti.) si statua cuiuslibet In enchiridio c. 89. metalli, aut igne liquesceret, aut contereretur in puluerem, aut confunderetur in massam, & eam uellet artifex rursus ex illius materiæ quan

titate reparare, nihil interesset ad eius integritatem, quæ par ticula materiæ cui membro sta tuæ redderetur, dum tamen totum, ex quo constituta fue- rat, restituta resumeret: ita deus mirabiliter, atque inef- fabiliter artifex de toto, quo caro nostra cõstiterat, eam mi- rabili & ineffabili celeritate re

Cap. 3. Cap. 19. stituet. ¶ Resurgent igitur, ut idem ibidẽ ait Augustinus, Sã ctorum corpora sine ullo ui- tio, sine ulla deformitate, sicut sine ulla corruptione, onere, difficultate. In quibus tan- ta facilitas resurgendi, quanta

Cap. 92. fœlicitas erit. Propter quod spiritualia dicta sunt, cum pro cul dubio corpora sint futura, non spiritus. De reprobis au- tem subiungit, Quicunque ue rò ab illa perditionis massa, q̃ facta est per hominem primũ non liberantur per unum me- diatorem Dei & hominum, resurgent quidem etiam ipsi, vnusquisque cum sua carne, sed ut cum diabolo & Ange- lis eius puniantur. Utrum sane ipsi cum uitijs & deformi tatibus suorum corporum re- surgant, quicunque in eis uitio sa & deformia membra gesta- runt, inquirẽdo laborare quid opus est? Neq; enim fatigare nos debet incerta eorum habi- tudo uel pulchritudo, quorum erit certa & sempiterna dam- natio. ¶ At quoniã ad Ephes. Cap. 4. Ad Eph. 4.

ait Paul. Donec occurramus in uirũ perfectũ, in mensurã æ tatis plenitudinis Christi: sũt qui arbitrentur, eadem cun- ctos ætate & statura fore susci tandos. At uero ut 22. de ci- Cap. 15

uit. Dei, ait Aug. non dictum est, in mensuram corporis uel staturæ Christi, sed in mensu- ram ætatis. Et iõ cũ Christus ætatem agens triginta triũ an- norum passus fuerit, in illa æta tis flore resurgent: quia illud est medium iuuenilis ætatis. Quod aũt dixit, in virum per fectum, non ad sexum retulit, imo deus, qui utrunq; sexum instituit, utrunque restituet. cum sexus fœmineus nõ sit na- turæ uitium, sed necessitas: sed uirum

uirum perfectum per metaphoram appellauit corpus ecclesiæ mysticum, quod ante finẽ mundi ad illam fidei unitatem & agnitionem filii dei peruenturum est, ut Christiani non tãquam paruuli omni uento iactati nutent, sed contra omnia satanica tela, & præsertim contra Antichristi iacula stare per Dei gratiam ualeant.

Cap. 5. ¶ *Resurgent igitur omnes in eadem iuuenili ætate. Cæterũ neque in eodem sexu, neque eadem statura æquales, sed in ea singuli, ad quam cuiusque corpus, natura neque impedita neque errante, sub illum ætatis florem adoleuisset.*

DISTINCTIONIS QVADragesimæquartæ, Quæstio unica, De modo & conditione resurgentium.

ARTICVLVS. I.

Vtrum idem prorsus homo in eodemq; corpore, quo uixerat, sit resurrecturus.

Ræcedens distinctio carenus nos de resurrectione docuit, ut eius possibilitatẽ & ueritatem, eiusque terminũ, a quo illa actio processura est didicerimus: quemadmodum scilicet ex puluéribus & cineribus, in quos fit postrema corporũ resolutio, simus suscitandi Consequitur ergo ut distinctione præsenti, de alio termino (quem uocant ad quem) nempe, de statu, in quem resurgentes prodire debeant, perscrutemur.

¶ Atqui Magister Sententiarum, ac nonnulli subinde eius interpretes, quorum est Sanctus Thomas, tres hic quæstiones disputat. Primam uidelicet de termino, statu & conditione, quæ erit damnatis cũ iustis in resurrectione communis. Secundam de pulcherrima iustorũ habitudine, in qua fœlices illi resurgent. Ac demum tertiã de miserabili fęditate & sorte, quæ resurgentib. damnatis cõtinget. Attamen peculiaris de beatis damnatisq; tractatio in hac dist. pręposterа est & inepta. Tractant. n. illi hic de glorificatorum corporum dotib. & de damnatorum pœnis. Dotes aũt corporum ex dotib. animarum deriuantur. Vnde dist. 49. ubi de beatitudine agendum est, & animarũ dotib. proprium habet hæc disputatio locũ. Et eo usq; Ricardus, Scotus atq; alii consultius eundem tractatum distulerũt. Ac subinde consideratio damnatorũ in distinctione, 50. habenda est. Quare hic de solo cõmuni termino resurrectionis: scilicet, quo modo tam beati, quam damnati resurgent, disputare unica quæstione cõuenit. Primus itaque articulus ac substantiã spectat: nempe, utrum idem prorsus homo, qui mortuus est, atque in eodem corpore sit per resurrectionem instaurandus.

Tres q̃stiones.
Prima.
Secũda.
Tertia.

Et arguitur a parte negatiua ex illo Aristotelis. 2. de generatione tex. ultimo. Quorum natura mortalis & dissipabilis est, illa specie, non numero, replicentur necesse est. Partis negatiuæ ar. 1.

¶ Secundo. Vnus homo esse non põt nisi sit unum animal, cũ ratio animalis sit de essentia hoĩs: sed in resurrectione nõ erit homo idẽ animal, quod erat: quoniã animal. 2. de anima Arist. definit per sensum est enim corpus sensibile, saltem sensu tactus: & tamen sensus eo per obitũ hominis extinguantur, non poterunt iidem in resurrectione reuerti, quo fit ut homo nec sit animal id ipsum futurus. 2. Argu.

¶ Tertio. Si idẽ prorsus esset resurrecturus homo, consequens fieret, ut in eodẽ quoque corpore deberet reuiuiscere Nam cũ constet 3. Arg.

male, nõ esset homo: ergo multo minus partem elapsam potest reuocare: quoniã facilius est retinere ne labatur quam elapsam reuocare. Imò illa esset ad præteritum potentia: scilicet, facere ut quod fuit non fuerit, & res, quę effluxit, nõ effluxerit: nempe, facere ut manus, qui transiuit non transierit. Et idem est prorsus de motu. Non loquor de motu, si admittatur rē esse distinctam a mobili: nam sit sit qualitas distincta non ambigo, quin Deus possit illam reproducere, ueluti lapidem, sed loquor de tēporē & motu formaliter: videlicet: quod sicut non potuit diem hesternam tenere ne flueret, atq; adeò nec modo facere, ut illa dies sit hodie, uel annus præteritus sit præsens: ita non est factibile ut circulatio cæli, quæ heri præteriit, sit hodie. Et hæc est Arist. sententia. 5. Physi. tex 29. ubi ait, quod unitas motus fit ex continuatione. Nam postquam interruptus est, non potest idem redire.

De permanētibus. ¶De rebus autem permanentibus Durã. eadem quæst. 3. sustinet opinionem negatiuam: scilicet, quod neque per omnipotētiam absolutam Dei, possit id quod penitus fuit corruptum, idem numero redire, sed ait quod in resurrectione erit idem homo duntaxat propter resumptionem eiusdem animæ, quæ est perpetua. Rationes autē in eius ꝓplixitate laborant satis

Argumenta Durãdi. obscura. Arguit enim sic primò. Non plus potest Deus agere per uolũtãtem quam si ageret ex necessitate naturæ, quoniam voluntas nõ auget potentiam, sed modũ apponit agendi, & quanuis sit infinita & ideo possit agere in temporis momento, & absque auxilio causæ secundæ, nihilominus agit modo aliorum agentiũ naturalium: sed agens naturale non potest re

2. Arg. parare id, quod omnino corruptum est: ergo nec Deus. ¶Secũdo, q̃a si agens naturale nõ ualet huiusmodi corruptũ reparare, id ꝓuenit ex illo Arist. axiomate. 2. de generat. Idē inquantũ idem semper est natũ facere idem. Vt aũt agens sit omnino idem numero ad edendum eũdem numero effectum, non sat est eandem habere potentiam, sed quod eandem præterea habeat habitudinē ad passum, & quia postq̃ agens rem conseruans illã interrũpit conseruationē, nequit eandem numero habitudinem ad idem passum habere, sit ut neque ualeat idem corruptum reproducere. Hæc aũt ratio pari, inquit, modo, quo in agētib. creatis, in Deo militat.

¶Alia eiusmodi accumulat argumēta. Apertius aũt possumus eidem opinioni argumentũ mutare. Etenim q̃ in reb. successiuis est fluxus, in ꝑmanentib. est esse: igiť vt interrupto motu (vt 5. Physic. ait Philosophus) non pōt idem esse motus: sic postq̃ res totũ esse substantiale amisit, non pōt idē recuperare: res aũt cuius esse est diuersum, non pōt esse eadem. Aliud arg.

¶Tandem Durand. conatur eandem opinionē diuo Tho impingere: nam in præsenti articulo quæst. 1. ad tertium argumentum, quod nos hic secundũ fecimus, ait quod si anima sensitiua a rationali distincta poneretur, cõsequens fieret, ut non idē homo resurgeret: quia cùm anima illa esset prorsus interrupta, redire non posset. Et idem ait quæstiuncula. 1. ad tertium qď nos hic quarto loco posuimus de forma misti in corpore, si esset a rationali diuersa. Ac demum tertia part. q. 77. arti. 5. ait quod si substantia panis aut uini sit annihilata, non potest iterum redire. Ex his ergo colligit Durand. semel annihilatum Angelum non posse vtiq; per Dei potentiam creari, neq; vero mistorũ aliquod corruptum restitui nisi formam eius, vt animam rationalem Deus conseruaret. Nota.

¶Quod si eum redarguas. Quomodo ergo idem homo resurget, ut fides catholica prædicat? Respondet disti. hac 44. q. 1. quod redibit idem ratione duntaxat animæ rationalis, quia eadem permanet Nã cùm esse (vt docet Philoso.) sit a forma: neque materia ullum supposito esse tribuat, ad hoc quod homo sit idem, sufficit quod animã resumat eandem. Imò uerò ab eadem, inquit anima corpus sortiť, vt sit idem: quia non est in homine nisi vnica forma: scilicet rationalis, dans corpori esse corporeum. Quapropter, licet in resurrectione corpora non ex iisdem cineribus, in quod fuerunt resoluta, conglutinentur, sed ex quacunq; alia materia, nihilominus (inquit) idē esset homo. Quin etiam licet anima Petri corpus resumeret, quod fuerat Pauli, & anima Pauli id ipsum qď fuerat Petri, nihilominus idē, inquit, Petrus resurgeret, idemque Paulus. Et hæc eadem fuit doctrina Ioannis Opinio Duran.

de

de Neapoli quodlib. 2. q. 6 Et si opinio hæc tam vera esset, quam apparet facilis, a multis nos impræsentiarum anfractib. liberaret. ¶ Nihilominus statuitur secunda conclusio. Deus idẽ potest, quod prorsum annihilatũ est, iteratò creare, & q͛ semel corruptum fuerit, rursum ꝓducere. Assertio est diui Th quodlib. modo citato. 4. art. 5. & opusc. 9. q. 82. Et probatur ratione quam ibidem affert. Omne possibile Deus facere potest: quod autem possibile sit idem de genere permanentiũ interemptũ reproduci, inde probaẽ, quod si aliqua esset repugnantia, maxime quia vnitas rei continuitate seruaẽ, quare repugnat si interrumpatur, ut id quod pcedit & postea redit, sit unum. Hæc autẽ ratio in solis successiuis ueritatem obtinet eo quod de intrinseca ratione & essentia vnitatis ipsorum est continuus fluxus In permanentib. autem continuatio nõ est de unitatis essentia: eo quod essentia ipsorum nõ est fluere, sed est accidẽtaria eorum unitati continuatio: propterea q͛ subduntur tempori, q͛ est continenter fluens. Igitur si ex parte rei non repugnat ut eadem res sit cuius cõseruatio fuit interrupta, non debet omnipotentiæ Dei, qui minimẽ a temporis continuitate pendet, hæc facultas subduci, quin possit idẽ corruptum reproducere. Nam ad demonstrandum. Deũ quidpiam posse: satis est ostendere id ex parte rei nullã inuoluere repugnantiã, & ei qui illã obmolitur respondere. ¶ Secundò arguiẽ. Infinita omnipotentia Dei ob id quod rẽ aliquam cõdiderit, quæ deinceps absumpta est, nõ minuitur: neque uero rei ipsi esse magis repugnat, quã ante aquam fuerat: ergo Deus potest illam in esse restituere.

Secũda conclusio.

1. Arg.

Ratio in quib. militet.

2. Arg.

3. Argu. ¶ Sed argumentum quod rem elucidat est illud, quod dist præcedenti artic. 1. informauimus. Causa enim cur agẽs naturale nõ potest idem numero reproducedere. est quod requiruntur eædem numero dispositiones: ad quod exigitur, ut eodẽ loco & tpe (quæ sunt indiuiduationis principia) fiat applicatio agentis ad passum: & tempus nequit idẽ reuerti. Item requiritur, ut motus & actio sit eadem & tamẽ interruptus motus nõ potest reuerti idẽ: Deus autem ob suam infinitam potentiã neque a loco neque a tempore pẽdet neque a motu: ergo nil obstat quominus idẽ ualeat bis, terq; ꝓducere. Et arguitur prẽterea. quod si illa contraria Durandi opinio esset uera, consequeretur ut pſenti mundo ꝑempto nequiret Deus eundẽ instaurare. Imò uerò, si uera est opinio S. Tho quod duo angeli esse nequeũt eiusdem speciei, similiter subsequereẽ quod Michaele in nihilũ redacto nequiret De⁹ eandem restituere speciem: qm̃ neq; illũ neq; alterum solum numero differentẽ posset iteratò creare: q̃ quidem consequẽtia absurda uidetur: & tamen consequentiam cum sua conclusione concedit ipse. *4. Argu.*

¶ Primum igitur argumẽtum Durãd. falsum assumit: scilicet non plus posse Deũ agentem per uolũtatem, quàm si ageret ex necessitate naturæ. Nam si non esset agens ꝑ voluntatem, nõ posset infinitam potentiam habere: siquidem infinita potentia, agens ex necessitate infinitũ effectũ produceret: quod est impossibile. Ob idq; Aristot. 8. Physic. infinitam virtutem Dei fassus, arctissimus angustiis interclusus fuit, ut euitaret infinitum effectũ quẽ tandem in cœlorum lationibus infinitũ duraturis concessit. *So. 1. ar. Duran.*

¶ Secundo respondeẽ: quod si per impossibile daretur, Deum esse infinitæ potentiæ & non agere per uoluntatem, nihilominus posset aliquid producere ex nihilo. ac subinde agere sine dependentia a tempore & motu, atq; adeo posset super naturam aliorum agẽtium idem corruptũ reproducere. *Secũda solutio.*

¶ In secundo etiam argumẽto caligat: cõceditur nanque quod ratio quarẽ agens naturale nequit idem corruptũ reproducere est, quod non potest habere eandem ad passum habitudinem, quam quãdo illud primo produxit, habuerat: sed tamen ratio huius est, quod nõ potest redire idẽ tempus & motus & actio. Cum ergo ab his Deus non pendeat, fit vt semper habeat eandem habitudinem ad producendum quicquid uoluerit, siue corruptum fuerit, siue nunquam productum. *So. 2. ar.*

¶ Ad aliud uero, quod nos adiecimus, iã responsum est, dum ostendimus non interesse similitudinem inter motũ, & esse rei permanentis: quippe cùm de essentia vnitatis motus sit continuatio, non aũt de essentia rei permanentis. Sed ad uerba *Sol. 3. ar.*

San-

Sancti Thom quibus cum Durando senti re videtur, suo loco respondebimus.

3. Concl. ¶ Tertia conclusio ad nostrum propositū ex hac proxima colligitur. Vnusquisque debet in eodem corpore resurgere, in quo vixit, quod non solùm sit ab extrinseco idem: nempe, quod ab eadem informetur animeturq; anima rationali: verū quòd ex iisdem pulueribus & elemētorum par tibus sit reformādum, in quas fuit resolu tum. Hæc conclusio non est tam expresse de fide, quàm prima: nihilominus nō pos set nou temeritatis nomine. imò fortè pe iori, denotari, qui illam diffiteretur Quo circa Durand. (bona venia dixerim) nimia libertate vsus de hac re locutus fuit. Est enim de fide vt non solùm sit idem ho mo resurrecturus, verum in eadē carne, vt ait Iob: vocare autem eandem carnem, ob id solùm quòd ab anima eadem ratio nali informetur, neque Physicæ consonū est, neque fidei, quippe cuius articulus de carnis resurrectionē decretus est.

Ratio Physica. ¶ Et primò si rationem Physicam consula mus, nulla est consequentiæ vis, quod si es se suppositi sit à forma, sufficiat, vt idē sit numero suppositū, idemq; corpus, qđ eadem informetur anima: quoniam licet à forma suppositū sortiatur esse specificū: putà esse hominem, equum, &c tamen es se indiuiduale. nempe, esse Petrum, nō su scipit nisi à forma in hac singulari materia: eo quòd materia est principium indiuiduationis. Imò aīa ꝓpterea est hęc, ꝙ in hac materia suscipitur. Et hoc est quod ait Philosophus. 5. metaphysi. scilicet, ꝙ quæ differunt secundum numerum, differūt ẜm materiam, sicut quæ differunt ẜm for mam differūt specie. Neque ad hoc profectò Durand quid rńderet satis rimari ualuit. Poteſt. n. eadē forma diuersa corpora successiuè informare, quæ non ideo erūt idem corpus. Imò si admittatur per omni potentiam Dei eandem in diuersis locis duo simul diuersa corpora informare, cer tè nec esset tūc idem corpus, neque idem homo. Adde quod secūdum Philosophū. 1. Physico. eadem materia, manet successiuè sub diuersis formis: nō ergo à forma habet materiam, vt sit eadem, atque adeò nec vt sit idem corpus.

2. Arg. ¶ Secundo arguitur, quia si eadem anima ad resurrectionem eiusdem hominis eius demq; corporis sufficeret, tunc trāsmigratio eiusdem animæ in diuersa corpora (vt Pythagoras philosophabatur) esset resur rectio eiusdem hominis quod est cōcessu absurdum Quocirca diuus Gregorius su per illud Iob. 29. Et in carne mea uidebo Deum, tanquā ridiculum errorem refert quorūdam commentum (in quibus quidam erat Constantinopolitanus episcopus) qui aiebant animam iteratò coniun gi corporibus cælestibus, vel quibusdā in modū uenti subtilibus. Illud. n. non est resurgere in ꝓpria carne, quæ vixerat. Quo circa hic Diuus Thomas optimè concludit non posse resurrectionem censeri, nisi aīa ad idē reuertatur corpus, quo vtique verbo sophisma illud eliditur Durandi, ꝙ dicatur idem corpus propter eandem ani mam: nam tunc anima nō posset resumere nisi idem corpus: quandoquidem quic quid resumeret per resurrectionem fieret idē. Dicens ergo Sanctus Thomas nisi aīa idem corpus resumat, intelligit ex eisdem cineribus compactū: quia resurrectio est, vt ait Damascenus iterata surrectio: idest, eiusdē quod cecidit. Et Aug. ait qđ resurgere est idē, quod reuiuiscere. Quare optimè Thomas adnotauit, quòd resurrectio magis respicit corpus, quod per mortem cecidit, q̃ animam, quæ semper post mortem viuit: atq; adeò si nō est idem corpus, quod aīa resumit, nō dicetur resurrectio, sed noui corporis resumptio ẜm doctrinā Pythagoræ, qui credens non inesse ani mam corpori tanquam formam, sed adesse tanquā motorem, colligebat, aliud atque subinde aliud corp⁹ submutare. Imò verò quanuis disputationis gratia admitteretur dogma Empedoclis de magno seculo, vbi eædem formæ ad eadem corpora redibant, nō esset propria resurrectio, sed noua generatio per causas naturales, acsi nunquam eadem res fuisset producta aut corrupta. Resurrectio nanq; dicit surrectionem eiusdem corporis, quod cecidit, & ideo propriè dicit subitaneam ac supernaturalem resumptionem vitæ.

Gregor. | Resurrectio q̃d. | S. Tho. | Empedoclis dogma

¶ Adde quòd secundum opinionem Durandi posset anima resurgentis illud corpus resumere, quod nunquam per mortē cecidisset: putà corpus quod nullius fuit animalis sed saxi uel elementi. Tunc ergo quomodo carnis fieret resurrectio? cū articulus

ticulus

ticulus fidei non tãtùm resurrectionem, sed carnis resurrectionem affirmet.

Rationes Theologicę. ¶Sed præterea rationibus Theologicis idem planè conuincitur. Resurrectio, vt prædictũ est, ob hoc nobis fuit diuinitus indulta, vt vnusquisque quemadmodum ait Paulus) ꝓpria corporis referat prout gessit: ergo in eodem ipso corpore in quo homo Deo, vel dæmoni militauit, debet resurgere, vt in eodem vel triumpho coronetur, vel pœnas luat: vt scilicet idem corpus, quod particeps fuit laboris obsequẽdo rationi, vel causa scelerum resistendo, particeps quoq; sit retributione, qualiscunq; fuerit. Quæ enim æquitas ferre posset, vt anima Petri corpus Neronis resumeret, aut anima eiusdem Tyrãni corpus Pauli? Ad consolationem enim nostram, vt membra corporis nostri promptiùs exhiberemus in obsequium Deo, ait 1. ad Corinthios. 15. Apo. de corpore, Seminatur in corruptione, surget in incorruptione. Seminatᵣ in ignobilitate, surget in gloria, &c. Docens id ipsum corpus quod in hoc seculo diuinis obsequijs mãcipatũ atteritur, propria fore retributione donandũ. ¶ Quapropter Iob loco citato nõ fuit cõtentus dicere, In nouissimo die de terra surrecturus sum, sed conculcatissimè adiecit, Et rursus circundabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum. Quem visurus sum ego ipse & oculi mei (scilicet corporis) conspecturi sunt, & non alius. Vnde Christus Matth. 10. vbi Apostolos ad perferendã mundi tyrannidẽ animis implet, Nonne duo passeres (inquit) asse veneũt, & vnus ex illis, non cadet in terram sine patre vestro? Vestri autem capilli capitis omnes numerati sunt Cui concinens Augustinus iam citatus in Enchiridio, Non (inquit) perit Deo terrena materies, de qua mortalium creatur caro, sed in quem liber puluerem cineréq;, aut partes elementi soluatur, illi animæ humanæ puncta tẽporis redit: scilicet, in resurrectione. ¶ Existit pręterea argumentum contra illã opinionem, quod tunc nullo opus esset angelico ministerio ad colligendos cineres, in quos facta fuerat corporũ resolutio, sed ex quacũq ue materia, quam casus fortuitò offerret, homines resurgerent, contra quàm August. verbis proximè citatis decernit. Imò si resurrectio futura esset in uno loco: puta, in ualle Iosaphat, vel alia ex materia illic circunstãte vniuersa mortaliũ corpora plasmarentur, quod nefas est dicere. Igitur fas non est negare, quin idẽ prorsus corpus exurgere debeat, quod per mortem cecidit, alioqui nõ esset idem homo resurrecturus.

1. Cor. 15.

Iob. 19.

Mat. 10.

Egregiũ argum.

Ad argumenta principalia. ¶ Vnde ad primum argũ ex Aristotele sumptũ rñdetur, Philosophũ locutũ fuisse naturaliter in reb. quæ per motũ redeunt: ostendit.n. eo loco circulationes cœlorum: quæ per motũ localem fiunt, easdem numero redire: hoc est, per easdem lineas, quia cœlum non perit: in generationibus autem horum inferiorum redeunt cuncta in eadem specie, sed non eadem numero: Deus autem, qui nec à motu pendet nec à tempore, potest idem numero reproducere. Et hæc est legitima solutio: nam altera quam D. Thom. subiungit: videlicet, quòd quia anima per se semper persistit, possibilis est resurrectio, non est tam efficax: tum quod testat de corporibus difficultas, quæ eadem debent resurgere, tum quòd etiam si anima in nihilum esset redacta, posset Deus eiusdem hominis in eadem anima eodemque corpore resurrectionem perficere.

Ad secũdum. ¶ Ad secundum respondetur D. Thomã optimè contra illos concludere qui ponebant animam sensibilem à rationali distinctam in homine: tunc enim cùm per obitũ anima illa corrumpatur, nõ rediret. Nescio tamẽ an tunc temporis in eadem opinione fuerit Doctor Sanctus, quam ei Durandus tribuit: scilicet, quòd Deus non posset illam reproducere. Dicere tamen possumus, ꝙ nullã habuit omnipotẽtię Dei memoriã, quidnam efficere posset, sed ad solã respexit ordinatiã legem: & ideo respondit, id quod satis erat negando animam sensibilẽ à rationali distinctã: quocirca in resurrectione per eandẽ animam Petrus erit & idem homo & idem animal: quia habebit eandem animam sensitiuam, per quam secundùm substantiam diffinitur animal.

Obiect. ¶Quod si arguas. Saltem easdem non habebit sensitiuas potẽtias, quæ sunt animę accidentia: quippe quæ abscedente anima corrumpuntur: cùm secundum veriorem opinionẽ in ea separata non permaneant sed est tunc sensibilis secundùm substantiam; hoc est, apta sentire cùm potentias resumpserit. Conceditur ergó, quod in

in resurrectione nō redibunt ipsissimę potentiæ numero, sed eædem secundùm speciem, longeq; præstantiores: veruntamē variatio accidentium substātiam nō mutat, neu suppositi neu corporis, quomin' idem in eodemq; corpore resurgat. ¶ Ad tertium, quod ex Apostolo desumptum est, respondetur: quòd noluit equalem similitudinem inter granum seminatū & corpus nostrum cōstituere: nam granum in semine nō est idem numero, quod est postea in spica, si quidem illud emoritur, & enascitur aliud eiusdē speciei: in resurrectione verò idē erit corpus, quod mortuum fuerat. Sed similitudo seruatur in hoc, quod resurgent corpora nostra, alia secundū accidentia s. ꝙ seminantur corruptibilia & ignobilia, & resurgent nobilia & pulcherrima ¶ Ad quartum rñdetur perinde, vt ad fm, ꝙ forma misti in corpore non est alia q̄ anima rationalis, quare in obitu hominis nulla substantialis forma perit, sed solùm rationalis separatur, quæ cum eadem in corpus redeat, tribuet ei idem esse mistum, sed & quāuis forma misti esset alia, non euincit argumētum: ꝙ Deus nequiret eandem reproducere in eodem esse quod habebat, ut satis ostensum est.

Sol. 3. argum.

Sol. 4. argum.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm omne, quod est de veritate humanæ naturæ, resurgere.

Onclusio præcedens: nempe, ꝙ idē prorsus homo in eodemque corpore sit resurrectur', nonnullos scrupulos objicit, illis pręcipuè Philosophis, qui non sunt veritate Christiana imbuti, quibus tamē ab eiusdem veritatis professoribus respōdere oportet. Quòd vtique respondendi negotium assumpsit Augu. in lib. de ciuit. Dei contra Philosophos, & in Enchirid. & alibi sæpè. Quæritur ergo secundò, utrū quicquid in corpore uiuente præfuit, ad ueritatem naturæ pertinēs, sit per resurrectionem recuperādum. Et arguitur à parte negatiua. Defunctorum corpora sexcētas perpessa sunt ab orbe condito trāsmutationes: nempe, in saxa, in metalla, in herbas, in alia animalia, in elementa, quapropter in postrema die particulę, q̄ fuerunt humanæ, in rebus diuersissimis delitescent, ex quibus absq; ipsorū corruptione distrahi nequeunt, imò nec deprehendi potest quemadmodū tā innumera rerum congeries possit ex rebus tā diuersis fieri. ¶ Secundò. Humanis corporibus per assiduam in dies nutritionē, ut. 1. de generat. docet Philosophus, fit iugis accessio & vicissim per digestionem fit etiā particularū egestio: si ergo totū deberet resurgere, multa absurda cōsequerētur. Primū ꝙ vnū quodque corpus portentosam molē resumeret. Secundò, ꝙ cum homo diuersorum animaliū carnibus vescatur, cunctorū corpora diceretur resurgere, vt ouiū, boum, pisciū, &c Tertium, ꝙ vsu veniat, vt homines nonnūquā humanis carnibus vescantur, aut in propria forma, quemadmodū Iosephus de miserāda Hierosolymorū obsidione refert, aut in alijs figuris, dū ex cadaueribus cāp' herbescit, quo pabulo oues & boues pascūtur, quæ in esum tandē hominū ueniunt: tūc ergo impossibile est, ꝙ illi homines propria corpora resumāt, cùm plures eodem fuerint nutriti & aliti. Et fit de costa Adę, ex qua condita fuit Eua, argumētum: nā si Eua suū & corpus resumptura, Adam tunc sua erit costa in perpetuū orbatus. ¶ Tertiò. Omnes vt paulò post ostensuri sumus, debēt in adulta iustaq; statura resurgere: ergo paruuli nō sua præcisè corpora resument sed aliunde sufficiētur eis maiora: & qui plus iusto fuerūt obesi aut grandes, nō tota recuperabunt. ¶ In contrarium est illud Lucæ. 21. Capillus de capite vestro non peribit. ¶ Ad quæstionem duabus conclusionibus respondetur, Prima, quam uiro catholico nefas esset negare, sit. Quicquid est de veritate humanæ naturæ tam in anima quàm in corpore resurget. Et ratio est plana. Idem enim est res & vera res, ut aurum, & uerum aurum: unde sicut quod non est uerum aurum nō est aurum, ita qui non est re uera homo non est homo. & pariter in indiuiduis, qui non est verus Petrus non est Petrus, quare vt superius dicebamus si Moyses in transfiguratione non resurrexit in proprio corpore, non erat Moyses, quia non erat uerus Moyses: sicut & Samuel, quem, ut legitur. 1. Regum. 28 Phitho-

Partis negatiuę art. 1.

2. Arg.

Primū.

Secūdū.

Tertiū.

Costa Adę cui restituēda

3. Arg.

Pars affirmatiua.

1. Conclu.

Ratio.

Samuel.

Phithonissa suscitauit, si nō erat verus Samuel, non erat Samuel. Hinc ergo informatur argumentum. Resurrectio futura erit vera & nullatenus ficta, imò erit perfectissima, quia erit opus Dei, & Christi, quatenus redemptor est, per virtutem diuinam, & certè si non erit vera, decipiet nos: ad veritatem autem eiusdem hominis requiritur quicq d est de veritate naturæ non solùm speciei, sed illius ēt indiuidui: ergo quicquid est de veritate naturę, & integritate illius indiuidui resurget. Illa uerò, quæ superflua sunt, & per modum digestionis egesta, & decisa minimè sunt recuperatu necessaria. — argum.

¶Ad intellectū autem huius quęstionis aduotandū est, diuersimodè à diuersis autoribus explicari. Durand. quippe dist. pręsenti. q. 2. in sua persistens opinione ait, ꝙ si loquamur de ijs, quæ pertinent ad veritatem naturæ: hoc est, sine quib. natura nequit consistere, solus homo resurgere habet, & nulla eius pars, quoniam anima nō cecidit per mortem neq; materia prima, quæ perinde atq; anima, incorruptibilis est: solus ergo homo cecidit, qui resurget per iteratā vnionē animæ cū eadē materia. At verò, vt supra diximus, opinio hæc non seruat syncerè & castè resurrectionis idioma: quia non solū hō cecidit, sed & corpus ipsum p incinerationē, quod iō debet idem numero resurgere. — Duran. — Solu au ctoris.

Cùm ergo per nutritionē semper viuentis corpus in perpetuo fluxu sit partium, dubiū inde emergit quomodo idem corpus possit resurgere. ¶Tres igitur opiniones de nutritione humani corporis versantur, quas Philosophi. 1. de gener. Theologi verò. 2. senten. distin. 30. referunt & disertè D. Tho. 1. par. q. vlt. Prima fuit quorundam dicentiū de veritate humanæ naturæ quantū ad corpus nō esse, nisi illud pręcisè, quod fuit ex semine genitū. Atq; illud aiunt tota vita hominis permanere integrum, neq; illi quicquā per digestionē distrahi, neq; per nutritionē accrescere, sed illud præcisè extendi ad maiorem quantitatem: nutrimentum verò apponi non vt per nutritionem fiat augmentatio, sed in fomentum & præsidium caloris naturalis, queadmodum cū purificat aurum apponitur ei plumbū, ne aurum cōsumatur. Aiebant ergo isti, quòd in resurrectione animæ non resument nisi illud duntaxat, quod primum fuerat p semen genitum: nam quod per nutritionē aduenit, esse non existimabāt de veritate naturæ: cùm nunquam fuerit in substantiam illius suppositi transformatū. Hæc aūt opinio deridicula est: nam illud humidū, quod ipsi appellant radicale, ex semine genitū nequit ad iustā hominis quantitatē excrescere, nisi aut per rarefactionē, aut per coagmentationē nouæ materiæ: nam vt 20. super Genesim ad literam aduersus Tertullianū ait Augustinus, nihil est absurdius quàm putare vllum esse corpus, quod manente naturæ suæ quantitate (hoc est nihil substantiæ adiuncto) vndique crescat, nisi rarescat: dicere autē corpusculū, quod vtero gestatur, posse ad tantam quantitatem, quantā homo quadragenarius habet, rarescere, rō physica non permittit: quoniam vnicuiq; præscriptus est rarefactionis terminus, quē transgredi citra corruptionem sui nō potest. Nequit enim terra ad tantam raritatem peruenire, quanta est aeris, nisi corrumpatur in aerem: cùm ergo per rarefactionem quantitas nequeat tantum crescere, consequitur vt crescat per coagmentationem nouæ materiæ: quam vtique, cum non creetur, constat ex alimento gigni. — 1. Opin. — Opin. rē futāt. — Aug.

¶Item isti non ponebant nutritionē tanquam per se necessariam ad augmētum, vt nutritiua virtus augmentatrici seruiret, sed solùm in pſidiu caloris. Neq; putabant id, in quod alimentum cōuertebāt, veiri substantiæ aliti, neq; eius forma informari, sed esse sicut sanguinem, & alios humores, qui nō sunt corpori continui. Quare profectò superflua esset digestio, per quā transmutatio fit in substantiam alito similem. ¶Secunda opinio erat paulò ab hac differentior. Consentiebāt ꝗppe alij cum prioribus id, quod ex semine primò gignitur, semꝑ manere fixum in homine seiunctū ab eo, quod per nutritionē acquiritur, nihilominus opera nutritiuæ virtutis aliquid accrescere fluens & refluens. Dissentiebant tñ à priorib dissentes, hoc, quod per nutrimentū gignitur, non solùm seruire in fomentum caloris, verùm & in augmentū quātitatis, quæ quidem per rarefactionem non posset tātum crescere sine appositione nouę — Ratio. 2 — Opin. secunda. — Discrimen inter hanc & priorem.

mate-

materiæ: atque adeo fatebatur, illud quod ex nutrimento gignitur, adiungi priori. Et huius opinionis Cômentator lib. 1. de generatione dixit Alexandrum fuisse inventorem. Vnde illud ex semine genitum appellabant humidum radicale, quod diffundebatur postea per totû corpus: aliud uerò adiunctum uocabant humidum nutrimentale. Atque in hoc sensu illud Philosophi. 2. de generatione textu. 35. intelligebant: scilicet, quòd caro secûdùm speciem semper eadem manet in homine, caro autem secûdùm materiam aduenit & recedit. Similiter ergo illi dicebât, solùm illud humidum radicale restituendum in resurrectione, nô autem aliud nutrimentale. ¶ At profectò isti paulò minus quàm priores à lumine naturali erant auersi. Enimuero calor naturalis tam humidum cônsumit, quod ex semine fuit per generatiuam uirtutem genitum, quàm aliud, per nutritiuam adiunctum: quia est actio naturalis æqualiter agens in passum, & illa humida æqualiter illi applicata subduntur: cum ergo æqualiter illa duo consumat, æqualiter per nutritionem ambo instaurantur: si autem æqualiter instaurantur, non potest illud manere fixum, quod per generationem fuit primò genitû, distinctum ab alio, quod per nutritionem acquiritur, sed ambo perfectè miscentur, ut ex ambobus fiat una caro: quêadmodum, dum perfecta fit aquæ uinique mistio non remanet per se uinum & per se aqua, sed vinum languidum, nisi quòd in animali quod per nutritiuam adiûgitur, non est infirmius, sed quandoque robustius & uirtuosius. ¶ Et côfirmatur ratio ex doctrina Philosophi. Non enim nutritionem ait solum fieri instar mistionis aquæ cum uino, sed quemadmodum ignis fomêto lignorum, quorum alia, ac subinde alia suggeruntur, nutritur, & crescit. Quare ob causam in igne non possunt distingui partes, quæ ex diuersis lignis fuerunt genitæ, sed totus ignis ex una lignorum congerie fuit auctus.

Auerrois.

Autor opinionem relegat.

Confirmatio rônis.

Tertia opinio.

¶ Tertia ergo opinio eademq; uerissima est, quam Aristoteles. 1. de gener. docet, & secundum eum Commentator, ac subinde Philosophorum reliqui: nempe, quod per uim nutritiuam, quæ augmentatrici seruit, nutrimentum uertitur in substantiam alius, eiusque forma informatur: nô solùm in hominibus & in cæteris animâtibus, uerùm & in plantis. Quapropter dum corpus adolescit, non permanet idê quod ex semine fuit primogenitum, discretum ab alio, quod per nutritionê accrescit, sed una fit amborum commassatio & côglutinatio. Quare radicale humidum & nutrimentale non differunt tône principij: scilicet, quod illud ex solo semine generetur, hoc autê aggeneretur ex cibo, sed ratione termini, ut nutrimentale dicatur quandiu alimentum speciem alteri non est assecutum, nec ipsi conglutinatum, radicale verò dû est in naturam alterius coagmentatum. Ob idq; distinctio Aristotelis. 2. de genera. de eadem carne secundum speciem & secundùm numerum, nô est diuersarum rerum, sed diuersarum rationum eiusdem rei. Quod est dicere. Si consideretur caro hominis per totû uitæ curriculum, persistit eadem secundum speciem: quia semper alimentum conuertitur in carnê Petri, sed tamen secundum materiam particulæ fluunt & refluunt, sicut in igne, qui suggestione lignorum nutritur.

Aristotelis distinctio.

¶ Sed tunc alia opinio obmolitur commune argumentum, quod nû esset idem homo iuuenis qui fuerat infans, neque idê senex qui fuerat iuuenis, quia nô manet eadem materia. Sed tamen ad hoc respondet. 1. de genera. Philosophus interimendo côsequentiam. Quando enim, inquit, aliqua materia per se tota conuertitur in ignem, tûc est nouus ignis, ut dû lignum incipit inflâmari. Quando verò paulatim accenso iam igni submittuntur ligna, nô nouus gignitur, sed idê ignis permanens augetur. Multò ergo uerius in homine & bucunque animali, quia paulatim adhiquetur per uim nutritiuam substantia ad reficiendum id, quod calore naturali consumitur idem prorsus homo permanet.

Argum. commune.

Sol. Aristotelis.

¶ Ex his ergo colligitur posteriori impræsentiarum conclusio, quæ ad intellectum prioris meditatius contemplanda est. In resurrectione id in unoquoque resurget, quod ad naturæ tam indiuidui quàm speciei, veritatem & ornatum pertinet secundùm illum statum, in quem resurgent. Demus uerbi gratia (quod postmodum disputabimus) omniû resurrectionem futuram in illam ætatem & corporis,

Recunda conclusio.

ris,

ris, qua Christus resurrexit, & in quantitatem eidem ætati congruã. Dicimus ergo quod quicunque in uita vsque ad illã iustam quantitatem natura non errante, fuit adultus, illud resumet corpus, quod sub illum temporis articulum habuit, ex eademq; materia refectum. At uerò quia ut. 2 7. de ciuit. Dei ait Augu. nihil illic uitij in corporibus existet, si aliqui plus fuerint obesi & crassi, nõ totam corporis molem resument, sed quod illam habitudinẽ superabit, reputabit superfluũ. Et diuerso quicquid uel morbus uel seniũ confecit in corpore, reparabitur per Christum uirtute diuina. Vt si aliqui propter macorẽ fuerint graciles, quia Christus nõ solum reparabit nobis uitam, sed quicquid per miserias huius uitæ fuerit nobis adẽptũ. Imò & id quoque, quod natura conferre non valuit. Quare paruulis & infantibus, & eis, qui fuerunt aborsi, aliunde supplebitur angelorum ministerio, vt in Enchirid. ca. 8 5. ait idem Aug. materia vsque ad legitimam quantitatem. Id uerò materię, quod per digestionẽ fuerit egestum, non redibit, eo quòd natura id tanquam redũdantes fæces emittit, neque ad veritatem naturę deinceps pertinet. Quapropter nõ solùm idem homo resurgere dicẽdus est, propter vnionem animæ ad materiã primam, sed idem prorsus corpus, eadem scilicet ossa, carnes, & organa. ¶ Sed hæc per argumentorum solutiones luculentiùs liquebunt: sunt enim omnia Philosophorum argumenta, quibus fidem nostrã resurrectionis subsannant.

Obesi & crassi

Graciles & macri.

Paruuli

¶ Ad primum igitur respondetur, quòd quascunque trãsmutationes corpus fuerit perpessum, virtuti Dei, qui ex nihilo condidit vniuersa, nequaquam difficile est angelorum ministerio reliquias illas vndequaque subtractas colligere: nã quæ in alijs mistis ratione carẽtibus reperiẽtur, cùm omnia eiusmodi mista sint tunc peritura, facile est intelligere quemadmodũ in corpora humana reuertantur. Quę verò particulę in elementis delituerint, quę permansurã sunt, nihil in eis detrimenti relinquet: quoniam Deus ex mistis, quę corrumpentur, ruinas illas implebit, uel quemadmodũ sua disposuerit sapientia.

Sol. 1. ar.

Particulæ in elementis.

¶ Ex istis tamen in contrarium argumentum huiusmodi, Illæ particulæ in rebus alijs latitantes, quę nomine cinerũ theologi designant, nõ habent respectum magis peculiarẽ ad corpus humanum, q̃ ad quodcunque aliud: quoniam materia prima indifferens ad quancunque formam existit: & formæ, quibus tunc illa materia continebitur, nullum habebunt ordinem ad humanum corpus: ergo corpora sunt non censenda ex sua materia potiùs resurgere, quàm ex aliena quacunque: atque adeo non redibit idem corpus: ut supra dicebat Durand.

Obiect.

¶ Diuus Thomas hoc loco sequitur opinionem Commentatoris in lib. de substãtia orbis, dicentis quòd in materia sunt dimensiones interminatæ quãtitatis, quę quidem perpetuę sunt, & sub quacunque forma eædem numero perseuerantes. Et ideo materia sub illis dimensionibus, sub quibus erat in corpore Petri, facit ut eadẽ redeat materia Petri.

D. Tho.

¶ Ita uero Commentatoris opinio falsa est & inepta, quam ideo Sanctus Thomas. prima part. quæstio. 76. articul. 6. deseruit, nosque. 1. Physico, quæstio. 6. pluribus expugnauimus: nam certe in cõposito nulla est quantitas præter illam, quam forma eiusdem suppositi secum adfert. Cùm enim quantitas sit accidens, toti supposito, ut autor est Philosophus, tanquam subiecto inest: ponere ergo aliã quantitatem materiæ coæuam, est naturam quantitatis, quæ accidens est, ignorare: nullum enim accidens materiæ inesse potest nisi per formam. Itaque anima rationalis aduenions corpori prius natura dat ei esse corporeũ, per quod corpus fit quantitate aptum, vt inde fiat homo. Respondetur ergo ad argumentum, quod cum anima Petri dederit suo corpori quãtitatem illi aptam, quæcunque forma in cadauere & deinceps succedat, semper materiæ particulæ seruant respectum ad eundem hominem ad hũc sensum, quòd illæ particulæ, quæ in illo præfuerunt, ad eius postmodum instaurationem resumantur.

Cõmentatoris opinio falsa.

Solutio argum.

¶ Ad secundum verò iam responsum est; quod non totum, quod per nutritionem in corpore fluit, resumetur, sed illud, qđ est de ueritate naturæ. Quare non resumetur tanta moles quanta esse si omnia, quæ per alimenta corpori accreuerunt, si

Solu. 2. argum.

Ad 2m absurdum. mul permansissent, sed illam, quæ iustæ resurgentium staturæ cōgruens est. Neq; verò propterea quod corpus humanum fuerit in carnes bouinas aut suillas versum, illorum brutorum animalium corpora resurgent, tum quod neque anima bruti parte illam resumet, tum qđ neq; illa caro resurget nisi sub forma humana. ¶ Ad aliud vero tertium absurdum respondetur, ꝙ vbi vsu venerit, idē corpus humanum aut eandem eius partē in diuersis hominibus vixisse, inæqualiter tamen: nempe, ꝙ in vno plus illius corporis extitit, aut perfectiùs rationis speciei fuit particeps, eidem reddetur homini. Si verò æquè fuit in pluribus, respondet. 22. de ciuitate Dei cap 20. August. ꝙ reddetur illa caro homini, in quo esse caro humana primitus cœpit: ab altero nanque tanquam mutuo sumpta amputanda est, sed Deus supplebit id ipsum in alio ex partibus, quæ in ipso per nutritionem effluxerant, uel aliunde. ¶ At verò de costa Adæ probè hic D. Thomas, & rursum 1. par. q. 92. art. 4. ait, non extitisse in Adā tanquam indiuiduo necessariam, sed tanquam superfluā per modum seminis ad multiplicandam speciem: figmentum.n. est hominum dicentiū homines una modò costa carere, vel saltem Adam unam minus habuisse. Et ideo costa illa non est Adæ restituenda, vt pote quæ ad eius integritatem non spectet. ¶ Ad tertium iisdem responsum est, quemadmodum paruulis ex aliena materia circunstanti supplementum sit adhibendum. Sed tamen existit in cōtrarium argumentum: quia tunc non esset idem, qui resurgeret. Nam si modo Petro paruulo quadruplo aut decuplo plus materię simul adhiberetur, vt non paulatim per nutritionem, sed subito staturā quadruplo aut decuplo maiorem acquireret, non videretur idē esse numero Petrus: ergo nec tunc. Respondetur ad antecedens, quod si id Deus faceret virtutem supplendo nutricis virtutis negatur, ꝙ non idem maneret Petrus, secus si totam materiam, quam habebat, adimeret, atque aliam totam illi substitueret. Igitur cum in resurrectione augmentum illud non faciat, nisi ad supplendum id, in quo natura defecit, non est existimanda natura Petri secundum substantiam mutata, sed potius perfecta.

Ad tertiū ab surdū.

Aug. responsio

De costa Adę.

Solut. 3 arg.

Sed & postremum argumentum, quod de capillis in contrarium obiecimus, ſm ea, quæ dicta sunt, moderandum est. Resurgent enim homines cum capillis, & vnguibus quatenus sunt ad ornatum necessarij, non tamen quatenus sunt naturæ superflui, vt August. lib. 22. de ciuita. Dei cap. 19. ait. Est enim adnotandum, ꝙ natura & eius imitatrix ars vtitur instrumentis quibusdam necessarijs, quæ sunt de prima intentione naturę, alijs uerò ad ipsorum instrumentorum conseruationem, quæ non sunt de prima, sed de secunda intentione naturæ. Veluti prima intentio naturæ est fructus arborum germinare, secunda verò eosdem folijs contegere. Quare vuas, quæ tenerrimæ sunt, amplioribus folijs protegit. Similiter ars militaris tanquam principali instrumento vtitur gladio, vagina tamen ad eius cōseruationem. Pari ergo modo prima intentio naturæ est, partes tam essentiales hominis quàm organicas exequendis officijs animæ necessarias fouere, sicut cor, epar & alia similia: sed tamen uelut de secunda intentione adhibet capillos, & vngues ad capitis digitorumque custodiam, pariter & ornatum. Qua de causa cum eiusmodi etiam particulis resurgēt homines.

De capillis.

Aug.

¶ Quòd si arguas. Capilli & vngues sunt expulsiones naturę, veluti vrina & sudor, aliæque id genus egestiones: istæ autem non restituentur: ergo neque capilli. Respondetur, bifariam naturam humorem egerere: vno modo tanquam omnino superfluum & ad nihilum iam vilem, qui quidem humores in resurrectione non redibunt, sicut nec recisi vngues, nec capillorum tonsura, sed alios egerit humores non tanquam inutiles, seu tanquam illi, qui membris sunt emolumēto & ornamento. Et ideo ait August. ꝙ non resumet homo capillos omnes, quos habuerit, sed quos decuerit, iuxta illud, Oēs capilli vestri capitis numerati sunt: id est, qui secundum diuinam sapientiam sunt reparandi.

Obiect.

Dilutio

Augus. vbi sup.

¶ Postremū deniq; huius articuli dubiū, quod ad hanc ratione eiusdem corporis sustentandi pertinet, est, vtrum nō sola reliquiæ & cineres ad idē corpus redibunt,

Dubiā.

in quo præfuerant, verùm & singulæ cinerum particulæ ad singulas corporum, vt quæ præfuerant in corde, redeant ad cor, & quæ in manu ad manũ, & quæ in osse ad os. Arguitur n. hoc esse necessariũ: quia vt Philosoph. 2. de anima autor est, sicut tota anima se habet ad totũ corpus, ita & pars animæ: scilicet, potentia, ad partem corporis, veluti visus ad pupillam oculi: ergo sicut vt idẽ resurgat corpus, requiritur vt ex suis proprijs pulueribus reficiatur, ita id ipsum requiritur, vt idem resurgat os, & idem caput, &c. nam materiæ diuersitas facit, vt non sit idẽ numero. Cum ergo non solùm requiritur, vt idẽ resurgat corpus, sed etiam vt eædem ei restituantur partes, colligitur, vt pulueres non solùm ad idem corpus, verùm & ad easdem partes reducantur.

Arg.

¶Item resurrectio, vt dictum est, ad id refert, vt corpus, quod laboris fuerat particeps, sit etiam premij, & quod fuerat in causa culpæ, idem & supplicio plectatur: sed diuersis officijs diuersa seruiunt mẽbra: ergo necesse est, vt idem oculus eademq; manus resurgat.

Dilutio dubij.

¶Ad hoc per distinctionẽ partium rñdendum est. Sunt.n. in homine partes homogeneæ: id est, similares, eiusdemq; tõnis & figuræ, quales sunt partes ossis inter se & partes inuicẽ carnis: sed aliæ sunt eterogeneæ: hoc est, dissimiles, vt os respectu carnis, & caput, si illud cum manu conferas. Igitur, vt idem resurgat os, necessarium vr̃, vt ex suis proprijs pulueribus resurgat, & similiter vt idem resurgat caput manus, & cor. At verò ꝙ particulæ, quæ erant superiores, in osse, redeant vel in mediam vel in inferiorem partẽ, non facit varietatem nisi in situ partium, per quam non mutatur substantia, sicut vr̃ mutari si ex partibus carnis fiat os, aut ex partibus ossis caro, aut ex partibus pedis caput. Tametsi August. tam in Enchiridio cap. 89. quàm. 22 de ciuita. Dei cap. 19. non tam anxiè respondeat, sed ait, ꝙ quemadmodum statua cuiuslibet solubilis metalli aut igne liquesceret, aut conteretur in puluerem, aut confunderetur in massam, & eam vellet artifex rursum ex illa materiæ quantitate reparare, nihil interesset ad eius integritatẽ, quæ particula materiæ cui membro statuæ redderet, dum tamẽ totum, ex quo constituta fuerat, restituta resumeret: ita Deus mirabiliter atque ineffabiliter artifex, de toto, quo caro nostra constiterat, eam mirabilis & inffabili celeritate restituet. Assertum ergo illud Aristotelis, sicut totũ ad totum, ita & pars ad partem, intelligitur de partibus organicis & eterogeneis: nã in homogeneis licet ut eadem sit pars, requiratur eadem materia, non tamen idẽ earum situs.

Augus. sensio.

Aristotelis assertum.

Postremum verò argumẽtum non ita multum efficax est: quoniã meritum aut demeritum non est membri, sed totius hominis, quare sat est, ut illud recipiat corpus ad sensũ iã expositũ.

Argumentũ postremum.

ARTICVLVS III.

Vtrùm cuncta prorsus hominis membra ac perinde humores debeant homini resurgenti restitui.

QVANVIS ex articulo proximo, quo definitum est, quicquid est de ueritate naturæ fore recuperandum, colligatur omnia membra & humores debere restitui, ad maiorem tamen rei explicationem arguitur à parte negatiua. Amoto fine remouetur medium, quod ad illum refertur: post resurrectionem autem multorum membrorũ usus cessabit, ut sunt uistuti generatiuæ & nutritiuę deputata, quia illic neque nubent, neque ulla erit indigentia cibi: ergo membra illa non restituentur.

Partis negatiuæ arg. primũ.

¶Secundò. Sanguis nõ redibit, quia ut habetur 1. ad Corint. 4. Caro & sanguis regnum Dei non possidebunt: ille autem inter quatuor humores primatũ obtinet: ergo humores illic corporibus non reddentur.

2. Arg.

¶In contrarium est, quòd membra & humores sunt de ueritate humanę naturæ: quocirca absq; illis non idem corpus uerè resurgeret.

Pars affirmatiua.

¶ Ad explicationem quæstionis huius distinguere primùm oportet inter mẽbra: nã alia sunt, quæ homines integri & absque ullo naturæ defectu nati sorti sunt, atque in totam uitam conseruarunt: alia uero, quibus uel defectu naturæ truncati geniti sunt, uel morbo aliquo aut casu uiuentes orbati. Rursus & inter electos & reprobos

Decis. argum.

reprobos sunt qui hac parte distinguant.
1. Cōcl. ¶Duabus igitur conclusionib. rñdendũ est. Prima. Electi & pij procul dubio cum oĩb. suis membris, q̃ ad integritatẽ naturæ spectant, sunt vitæ restituendi. Proba-
Ratio. tur. Dei perfecta sunt opera: resurrectio erit diuinũ opus: erit ergo perfectũ. Præsertim in beatis illis & fœlicibus, quos in vitam ęternã suscitabit: non aũt esset ꝑfectum opus, nisi hõ qualis suapte natura gignitur, resurgeret: natura aũt ad sui
Probatio. ꝑfectionem exigit oĩa membra & organa, ergo cum illis resurget. Probatur hæc postrema præmissa. Anima quippe nõ solum est forma corporis, verùm & finis, propter quem hõ creatur, & præterea efficiens causa quæ illum gubernat: vnde Philosophus. 14. de animalibus habitudinem corporis ad animam censet, ut artificij ad artem, & ideo corporis membra organa dicuntur animæ. Quapropter sicut in artificio elucet virtus artis, ita & cuiuscunq; membri figura, & cõpositio repræsentant uirtutem aliquam animæ, in qua tanquam in origine, & radice insunt omnes virtutes mẽbrorum motrices. Igitur quemadmodũ res per artẽ fabricata non esset perfecta, nisi omne uirtutem, quæ continetur in arte demonstraret, ita neque esset perfectus homo, nisi omnes animæ virtutes & vires emicarent in corpore, neq; uero corpus esset perfectum, & animæ satis coaptatum, nisi omnium membrorum integritate cõsummatum esset. Cùm ergo homines, saltem iusti, atque adeò eorum corpora debeant in naturali perfectione resurgere, quia resurrectio hæc corporum fit ꝑpter animã, propter quam condita sunt, consequitur, vt debeant omnes, saltem
Cõclus. exponit electi, cum integro membrorum ornamento resurgere. Et ratio hæc conclusionem ipsam elucidat. Intelligitur q̃ppe de omnibus membris, siue illa habuerint, si-
Cæci, claudi, & mutili. ue illis orbati fuerint. Itaque tam qui nati fuerint seu cæci, seu claudi, seu quocunque alio membro mutili, quàm qui integri in lucẽ prodierint, etiam si aliqua post modum amiserint mẽbra, integri & perfecti resurgere debeat. Et cõfirmatur inde pręterea, quia alioqui appetitui animę ad corpus non fieret satis quem tñ Christus in resurrectione satiabit.

¶Secundò probatur conclusio. Si aliqua corporis ruina & defectus esset in resurrectione, ille proueniret vt ex defectu virtu- Rõ. 2. tis agentis, quã ob causam solent procreari monstra, aut ex defectu obedientiæ materiæ: sed neuter huiusmodi defectuũ illic erit, quia virtus illic efficiens erit supranaturalis Dei, cui nihil resistere põt: in materia verò nihil erit requisitũ, quod ex causis naturalibus pendeat: neque in nobis, quicquid sit reprobis, alia potest inueniri causa, quæ absolutè membrorum perfectioni obstet: ergo oĩa resurgent perfecta.
¶Tertiò. Illa resurrectio erit opus peculiare Dei, quemadmodũ prima rerum crea- Rõ. 3. tio: sed non solùm hominem, verum cuncta, quæ de nihilo Deus condidit, in sua protulit absoluta ꝑfectione: ergo illa naturæ reparatio ex pulueribus perfectissima erit secundùm naturam.
¶Quarta ratio & ex beneficio Christi colligitur, cuius gratia, vt ait Pau. illic abun- Rõ. 4. dauit, vbi abundauit delictum Adæ, vniuersi nanque defectus & deformitates, quas in corporibus patimur, de præuaricatione Adæ & originis labe nobis obueniunt: ergo omnes illos defectus, & quas fecimus in Adam iacturas, & quas in nobis natura corrupta fecit ruinas, reparabit Christus in suis membris, quæ certe instar resurrectionis ipsius nostri capitis resurgere habent, iuxta verbum Pauli ad Philippen. 3. Configurabit Christus corpus humilitatis nostræ cõfiguratum corpori claritatis suæ: quod tamen integerrimum surrexit.
¶Iam verò si hominem, qui in hoc terreno seculo vitam erat ducturus, tam pul- Rõ. 5. chrum Deus in prima creatione effinxit, illos, quos velut cœlorũ ciues refecturus est, quosque dotibus gloriæ insignire proposuit, vt vna secum ceu eius aulici perpetuo eius conspectu fruerentur, ambigere nefas est, q̃n sit vniuersos absolutissimos secundùm naturam in uitã reuocaturus. Erunt enim illi verè beati, & vt ait Augu. 13. de Trinita. Beatus est qui habet quicquid vult, & nihil mali vult.
¶Sed arguitur contra. Vsu sæpè venit, vt alicui propter furtum, aut propter aliquã Obiect. illatam iniuriam auris, manus, vel aliud membrum abscindatur: ego illud membrum illi non restituetur, quia propter il-

lud quod patrauit malum, non est ei restituendum bonum. Respondetur autē, dictum est, merita aut demerita non esse membrorum, sed suppositi, cui ideo si pœnitentiam egerit, restituetur ad præmiū, sin minus ad supplicium.

Dilutio

Aug. sētentia.

¶ Sententia est præterea Aug. 22. de ciuit. cap. 19. & in Enchirid. c. 87. & 91. vbi ait, quod nulla vitiata corpora sunt sanctorū resurrectura, sed correcta emendataq; natura. Vnde illud, inquit, monstrū: nempe, bimembris hō, quem Hieronymus in Oriēte natū refert: quia duplex erat duoque coniuncti, non vnus resurget, sed duo seiuncti. Si aūt non fuissent perfecti duo, sed vnus cum vna anima, quale monstrū ego uidi, ex cuius vtero homuncio alter excepto capite integer pendebat: non resurget nisi vnus.

Monstrum.

De martyribus

¶ Quid autem de martyribus, qui membris truncati sunt, vtrùm sint absq; illis resurrecturi, vt amputatio illa sit eis, sicut stigma gloriç & aureola sui triūphi? Aug. eod. 22. lib. cap. 20. rñdet, quod nō erūt absq; illis mēbris. Non. n. posset illa mutilatio nō esse corporis vitiū, alioq. qui capite truncati essent, deberent sine capite resurgere. Veruntñ extabunt in eorundē membrorū articulis gladij cicatrices effulgentes super omne aurū & lapidē preciosum, veluti cicatrices vulnerū Christi.

De reprobis.

¶ De reprobis autem, vtrùm mēbris integris resurgent, Aug. in Enchirid. cap. 92. definire recusauit, quamuis id de electis c. precedenti sanciuerit, sed ait, vtrùm cum vitijs, & deformitatibus suorum corporum resurgant quicunque in eis vitiosa & deformia membra gestarunt, inquirēdo laborare quid opus est? Neque enim fatigare nos debet incerta eorum habitudo & pulchritudo, quorum erit certa & sempiterna damnatio. Durandus vero distinctione presenti quæstio. 2. per distinctionem respondet. Ait quippe in homine quasdam esse partes de essentia, sine quibus esse homo nequit, & cum istis certum est damnatos quoq; resurrecturos fore. Sed alia sunt de integritate, quæ nō sunt simpliciter de essentia, vt manus, pes, oculus &c. sine quibus viuere quisq; potest. De istis ait, quod si damnati cum omnib. suis membris fuerint orti, neque in uita morbo aliquo, vel casu illa perdi-

Durādi responsio.

derint, resurgent eo modo, quo de hac luce migrarunt, sin verò absque aliquo mēbro, vel cū aliqua deformitate, vel nati, vel defuncti sunt, ab illa non liberabunt. sed trunci resurgent, vt illud quoq; vitiū perpetuò patiantur. Rō eius est, quia reparatio illa naturæ in resurrectione ad illum finē refertur, vt retributionem recipiant diuersam: boni, scilicet vitā ęternā, & dānati suppliciū æternū, vt habet Ioā. 5. Reprobi aūt nullam fęlicitatis retributionē accipient, ergo non est cur eorū natura præclarius reparetur, q̃ ceciderat. Et confirmatur, quia sicut probis nihil deerit, quod ad fœlicitatē æternam pertineat, ita nec miseris quicquam deficiet, quod ad eorū miseriam in uita præsenti attinebat: quare illa vitia non sanabunt. Et tertio arguitur, Resurrectio illa futura est per gratiam Christi, quæ antidotū fuit peccati Adæ, ergo sicut Adam pro mortem animæ lapsus est in miserias corporum, ita Christus nullis corporū uitia sanabit, nisi quib. vitam restituet animæ.

Rō Durandi.

Rō. 2.

Rō. 3.

¶ Ad hoc autem, vt luculentiùs respōdeamus, distinguendum de vitijs corporum est, quæ in triplici sunt differentia. Prima est membrorum orbitas, atque alia ipsorum turpis ineptaq; cōpositio, & corporis habitudo deformis, vt sunt homines obesi, gibbosi, alijsq; tortuosis membris corporis cōpositi, & tertia morbositas, vt lepra, febris, &c. Et quidē D. Th. d. præsenti q. 3. art. 1. & Ricar. atq; alij primam vitiositatem in dubium non reuocāt, sed planè affirmāt, illam non esse in dānatis futurā, imò omnes suis membris integri resurgent. Neq; D. Aug. ut illic D. Th. insinuat, vr̃ hoc in dubiū reuocasse, sed de alijs deformitatibus aliorum generū ambiguit. Quòd. n. et miseri dum omnibus suis mēbris reuiuiscere debeāt, probatur: quia resurrectio erit quædam naturę reparatio per supranaturalē virtutē Dei tanquam autoris naturæ, cùm ergo Dei perfecta sint opera, naturā, quā integrā creauit, integrā reparabit sine respectu ad culpam, si uerò membro aliquo careret, nō esset integra. ¶ Et ad maiorem explicationem arguitur secundò. Resurrectio Christi bifariā fuit nostræ causa, vno mō quātùm ad instaurationē naturę, atq; altero quātùm ad dotes gratiæ: in reparatione ergo

Deformitas triplici.

Opinio S. Tho.

Dānatī cū oib. mēbris resurgent.

2. argu.

ergo naturæ respectus duntaxat ille habẽdus est, quòd quẽadmodũ ipse naturã, quã assumpsit, i vitã restituit, ita & vniuerso humano generi sua corpora integra tribuet. Absurdũ.n. esset dicere, quòd dãnati deberẽt cũ tãta monstruositate resurgere quãta in monstris esse solet.

De alijs deformitatibus. ¶De alijs verò vitiorũ generib. de quib. Aug. hæsitauit, sunt q̃ affirment cũ illis fore calamitosos illos suscitandos propter rõnes Durandi. At verò.

S.Tho. D.Th. doctiùs profectò contrariũ, vt probabilius affirmat: quoniam i reparatione resurgentis corporis potiùs cõsideratur naturæ terminus & perfectio, in quã restituitur, quã eius conditio, quæ in ipsa pręfuerat. Vnde & perditi illi reprobi, qui ad perfectam ætatẽ nondũ in vita peruenerũt, in illa sunt ætate, vt beati resuscitandi.

Aliud argum. ¶ Sed claritatis gratia sic aliter arguitur. Vniuersi absq; vllo naturæ defectu essent in resurrectione instaurandi, nisi in pœnã peccati illi defectus redirẽt: sed in pœnam peccati nõ redibũt: ergo resurgent sine illis defectib. vt beati. Probatur minor. Pœna secundùm culparũ mensurã & quantitatẽ infligẽda est: vsu tamẽ creberrimè venit, vt qui in hac vita minora cõmiserunt crimina, plures morbos aliasq; ærũnas & calamitates corporis sint perpessi, & è cõuerso qui grauissimis se sceleib. cõplicuerũt, nulla eiusmodi corporũ vitia fuerint experti: tunc ergo si damnati deberẽt cũ vitijs corporũ, quæ habuerũt, resurgere, illi defectus non tam responderent quãtitati culpę, q̃ pœnæ, quã in vita fuerãt perpessi, atq; adeò pœna nõ infligeretur pro culpa, sed pro alia pœna, quòd rõ æquitatis diuinæ nõ fert: si ergo illi defectus nõ sunt redituri in pœnã culpæ, cõsequitur, vt nullatenus sint reuersuri.

Nota. Resurgent tamen illi nequã cum illis defectibus qui ex naturalib. principijs humanis corporib. insunt: nẽpe, cũ possibilitate, & opacitate & põdere & ignobilitate & obscuritate atq; alijs, quæ in beatis per dotes gloriæ sunt excludenda. Quomodo aũt resurgere habeant in corporib. incorruptibilibus absq; dote incorruptibilitatis, & quomodo sint futura incorruptibilia, sed passibilia, dist. 50. vbi de eorum supplicijs agendum est, nos manet dicendi locus.

Solu. 1. argum. Duránd. ¶ Et per hæc ad primum argumentũ Durandi respondetur: cõceditur enim resurrectionẽ illuc referri, vt vnusquisq; retributionẽ accipiat: nihilominus dãnati non recipiẽt corporũ defectus tãquã suorũ delictorũ supplicia. Imò ob hoc recipiẽt oĩa mẽbra, vt in omnibus puniantur, licèt aliquib. in vita caruerint: quia suppliciũ nõ debet membris, sed toti supposito. Quare illa restitutio membrorũ non pertinebit ad eorũ fęlicitatẽ, sed ad eorũ miseriã. Et hoc est, quod ait Pau. 1 Cor. 15. Mortui resurgent incorrupti, & nos immutabimur. Etenim qua rõne damnati resurgẽt in incorruptione, vt perpetuò puniatur, resurgent suis mẽbris integri, vt in omnib. crucientur.

¶ Ad postremũ aũt respõdetur, quòd illa vniuersalis resurrectio corporũ in suam integrã naturã non fiet per gratiã gratum facientem, per quam Christus collaturus est gloriam peculiariter iustis, sed per gratiã quasi gratis datam, non singulis personis ob sua merita, sed toti naturæ, vt sistatur ante tribunal Dei, quare sicut illi &, qui non fuerunt mundati ab originali, resurgent, ita oẽs resurgẽt integri. Sol. postremi argum.

¶ De intestinis aũt vr scrupulus hinc emergere: haud enim vacua restituentur, quia vacuũ abhorret natura: quod aũt plena immundis & turpibus egestionibus resurgant, fœlicẽ illum statũ minimè decet: non ergo restituentur. Respondet aũt, quòd restituẽtur in beatis plena non illis turpib. egestionib. sed decẽtib. alijs humiditatib. Vnde Aug. In interiorib. inquit, visceribus, quæ nullũ decus modò videnẽ habere, ita pulchritudo rõnis delectabit, vt omni formæ apparẽti, quæ oculis placet, secundùm mentis iudiciũ referatur. In damnatis vero nil miru si fœtidis egestionib. oppleta redeant: siquidem illæ naturales sunt. Intestina an vacuare surgẽt.

¶ Ad primũ igitur principale argumentum respondetur, quòd corpus ad animã bifariam refertur vno modo tanquam materia ad formã, & tũc finis corporis atq; membroru non est operatio, sed esse speciei perfectũ. Qua vtique ratione quanuis nulla futura esset operatio, necessaria nihilominus erat integra membrorum cõpago ad cõplementũ speciei. Secundo modo refertur tãquã instrumentum ad agens. Et hoc pacto q̃uis finis eius sit operatio, nihilominus mẽbrorũ cõpositio nõ est sine operatione frustranea: quoniam seruit ad ostendẽdum virtutem ipsius agentis nempe, ani- Solu. 1. argum.

 mæ,

mę,quę vim habet cuncta mouēdi,veluti ars musicum instrumētū. Et ideo quāuis illic neq; vllus nubet,neq; nuptui tradet, erunt nihilominus vtriusq; sexus instr'a, vt paulo post videbimus, atq; adeò virtutū nutritiuæ & augmentatiuæ organa.

¶De secunda parte articuli nempe,de humoribus secunda similis subiungit cōclu- sio. Humores oēs & humiditates, quæ ad vitæ ēt mortalis necessitatē & integritatē spectāt,erunt in resurgentibus. Qm licèt vita illa deinceps supranaturalis sit, nihilominus erunt veri hoīes, quales natura producit. Est ergo ad huius perspectionē de humoribus distinguendum. Et primò inter humores & humiditates Physici distinguunt,quorū est Auicenna. lib. 10. de animalibus capi. De humoribus & humiditatibus. Humoris enim nomine censentur illi, qui in præcipuis venis sunt inclusi, habentque determinatam formam secundùm quam licèt disgregati sint, connumerantur tamen cum partibus corporis, vt sanguis, cholera, melancholia & phlegma, qui ad hominis veritatem & integritatem spectant, atque adeò instaurabuntur in illa mensura,quæ ad optimam corporis valetudinem conferunt. Humiditates verò sunt, quæ per minores venas & arterias diffluunt. Quæ vtique humiditates in triplici sunt differentia. Quædam enim sunt in recessu à perfectione, quas quidem natura seu nocuas pellit, quales sunt vrina, sudor, sanies, atque aliæ huiusmodi: & istæ locum in resurrectione non habent,quia ad veritatem naturæ potius eorum expulsio attinet, quàm retentio. Aliæ uero sunt,quæ quāuis in indiuiduo redundent, pergunt tamen ad conseruationem speciei, seu ad generationem vt semen,seu ad nutritionem vt lac, neq; istæ redibūt: quia ad indiuiduorum perfectionem non spectant. Tertij generis humiditas est in trāsitu & via ad aliam formam: quæ scilicet ex nutrimento in substantiā aliti commigrat. Quæ sunt etiam in triplici gradu: nam substantia, quæ ex alimento gignitur, in principio viæ vocatur ros, qui per capillares venas dispergitur: in medio vero cùm albescit, vocatur cāmbium: sed in fine dum in substantiā aliti iam est versa, vocatur gluten. Igitur cùm sola veritas naturæ debeat resurgere, sola humiditas in tertio gradu resurget, quia est pars corporis. Reliquæ verò duæ priores minimè: quoniā deinceps nulla opus erit nutritione,neq; illius virtutis officio sed partes erunt constabilitæ & firmæ. Quare neq; in stomacho erit nutrimētū, sed erit plenus vel aere vel alia incorruptibili substantia, vt de intestinis dictū est.

2. Cōcl. · *Humoris & humiditatis discrimen.* · *Humiditas triplex.* · *Humiditas tertij generis triplex est.*

¶Ad secundum deinde argumentum, respondetur, quòd nomine carnis illic Apostolus & sanguinis nō intellexit nisi opera,quæ carnis suggestione fiūt, vel vt lib. 2 retracta. & in epist. ad Consentium ait Aug. negat Apostolus illic fore carnem & sanguinem corruptioni subiecta, vt sunt in hac vita. Quare neque humores ad id resumendi sunt, vt, quod per calorē deperditur reficiāt, sed quemadmodū de membris dictum est, seruient integritati naturæ, & ad ostendendum animæ virtutem.

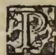
Solu. 2. argum.

¶Quòd si redarguas. Negatum est humiditates illas sub forma roris aut cambij reuersuras corpori, quāuis illas in obitu habuerit, propterea quod sunt in via ad nutritionem, cui tunc nō dabitur locus: sed sanguis aliiq; tres humores sint pariter in via ad nutritionem: ergo nō redibunt. Respondetur, ad minorem, aliter humiditates illas esse in via quàm humores istos nam illæ sic sunt in via, vt nō habeant determinatam formam, sed imperfectā. Humores autem habent determinatam formam veluti ossa & caro. Vnde sicut elementa quanuis sunt in via generationis respectu corporum, quæ ex illis commiscentur, nihilominus quia habēt formas determinatas & perfectas, perdurabunt post resurrectionem, ita & quatuor humores, qui elementis respondent.

Obiectio. · *Dilutio*

ARTICVLVS IIII.

Vtrū omnes in ætate iuuenili resurgent.

Ostquam de veritate & integritate corporum dictum est, sequitur vt de ętate & statura resurgentium dicamus Et quæritur primò, vtrùm omnes in ętate iuuenili sint resurrecturi. Et arguit à parte negatiua. Deus resurgentibus, si beatos præcipuè cōtemplemur, nihil subtrahet, quod ad eorum pertinet perfectionem: sed ętas

Partis negatiuæ ar. 1.

venerandæ senectutis primũ perfectionis affert, iuxta illud Prouerb.16. Corona dignitatis senectus, ergo qui senes obierũt, in ea ætate resurgent. ¶ Secundò arguitur. Si omnes in eadem ætate deberent resurgere, consequens fieret, vt in eadem quoque quantitate & corporis mole deberent resurgere: quia quantitatis habitudo ætatem plurimùm sequitur, eo quòd corpus ꝑ temporis cursum adolescit: nõ autem omnes resurgent in eadem molis quantitate & statura: quoniam dimensio hæc quantitatis conditio est indiuidui, sicut & vultus effigies atque aliæ corporis habitudines, quibus indiuidua inter se discrepãt: quare ad veritatem indiuiduorũ attinet, vt has habeant diuersas effigies: ergo neque omnes in eadem ætate resurgent. ¶ In cõtrarium autem est illud Apostoli ad Ephes. 4. Donec omnes occurramus in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. ¶ Bimembris est quæstio, quæ duas proinde conclusiones postulat. Ad priorem enim partem vniuersalis omnium respõsio circunfertur affirmatiua, quæ sit prima conclusio: scilicet, Omnes resurgent in ætate iuuenili. Sed re uera locus proximè citatus Pauli id non satis comprobat: quoniam illic Apostolus de ꝑfectione spirituali loquebatur corporis mystici, quod est ecclesia, & non de corporea ætate aut quantitate. Ait quippe, Christum quosdam dedisse Apostolos, quosdam prophetas, & alios euangelistas, &c. in ædificationem corporis Christi: nempe, mystici, donec occurramus omnes in vnitate fidei, & agnitione filij Dei: sed quia ecclesia non vtcunq; ad hanc fidem progressura est, sed vsq; ad robur & firmitatem, persequens analogiam de corpore, confert robur & perfectionem fidei, quam est habitura ecclesia cum virum firmitate quæ est in virili corpore, dicens, Donec occurramus in virũ perfectum: hoc est, dum secũdum animã ad eam virtutis copiã pertingamus, quæ est in viro perfecto. Et quoniam complementum perfecti viri illa ætas affert, in qua Christus mortuus est & resurrexit, componit simul in virum perfect. & in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Vnde sicut dicens, in virum perfectum, nõ insinuat corporeum sexum, quasi in viri-

2. Arg.

Pars affirmatiua.

1. Cõcl.

In virũ ꝑfctũ.

li debeamus oẽs resurgere, vt illico dicturi sumus, ita nec ꝑ ætate Christi desi gnat ad literã, ꝙ oẽs debeant illa ætate resurgere, sicut neq; in eadẽ statura. Et hãc expositionem insinuat primùm Aug 22. de ciuit. Dei c. 15. Subiungit aũt, ꝙ si de resurrectione corporum dictum est, sic accipiamus dictum, vt nec vltra nec infra iuuenilẽ formã resurgant corpora mortuorum, sed in ea ętate & robore, vsque ad quam hic Christum peruenisse cognouimus. Vixit enim vsque ad tertium mensem anni trigesimi tertij. Quos vtrique annos doctissimi homines definierũt esse iuuentutem. Decurrit enim iuuentus, vt distin. 27. dicebamus ab anno. 25. vsque ad quadragesimum, cuius medium attigit Christus. Et quanuis virilitas, vt à iuuentute distinguit, nõ incipiat nisi ab anno quadragesimo, nihilominus illico a trigesimo habent homines ætatis cõplemẽtũ, vt dicantur viri perfecti. ¶ Adfertur ergo autoritas Apostoli ad hoc propositũ propter ætatis accõmodationẽ ad perfectionem, in qua homines debent resurgere. Enimuerò cùm resurrectio, vt diximus, opus sit futura Dei tanquam tunc instaurantis naturam instar illius, quam in protoplasto Adam condiderat, fit vt sit illam reparaturus nõ solùm absque omni vitio & deformitate naturali, verùm omnino perfectam & absolutam: tunc autem natura illud obtinet complementum, dum medium attingit iuuenilis ætatis. Bifariã enim natura ab illo complemento deficit: vno modo quia nõdum illud attigit: videlicet, quando est in infantia, pueritia uel adolescẽtia: alio modo quando ab eadem perfectione recedit: scilicet, quando inclinat in senium. In illa tamen ætate inter triginta & quadraginta annos natura persistit in illo, quod iustum est quãtum ad corporis tum vires tũ pulchritudinẽ, atque alia ornamenta. Vnde & coniectura fit in eadem prorsus ætatẽ fuisse Adam creatum, vt naturæ recreatio per mortẽ Christi, & instauratio per generalem resurrectionem primæ eius institutioni respondeat. ¶ Ad hæc item accedit, quòd cum in resurrectione appetitus, qui ex natura promanat, satiandus sit omnibus æqualiter: & anima illud corpus appetat, quod ad perfectum peruenit, si infantes & pueri

Argu.

Christi vita.

Ratio.

Nota.

Adã cuius ætatis creatus.

Ratio 3.

& pueri in illa tenella ætate resurgerent, essent perpetuò illa perfectione priuati, quod quidem natura sua eorum fœlicitati derogare videretur.

Obiectio. ¶Sed arguat quis forsan, Quanto aliquid prius erit in homine, tanto videtur plus ad veritatem humanæ naturæ accedere: quia est propinquius suo principio: pueritia uero priùs aduenit homini q̃ iuuetus ergo plus attinet ad veritatem naturæ vnde Philosophus. 1. de genera. senium pp eius debilitatẽ dilutio vino comparat: ergo potiùs in pueritia q̃ in ætate iuuenili resurgent.

Dilutio. Respondetur, ꝙ in pueritia virtus speciei ob id quodammodo ꝑfectior censet, ꝙ est ad digestionẽ alimenti efficacior: quia ætas illa pluris indiget ad augmentũ alimenti. Iuuentus tñ simpliciter est perfectio, quia tunc species ad complementũ peruenit. Et eadem ratione senes, si in illa ętate resurgerẽt, essent quasi suo naturali affectu frustrati. Naturaliter.n. omnes cupiunt in illo flore iuuentutis viuere, tristanturq; dũ inde recedunt: nã senectus genus quoddam morbi & infirmitatis est sicut & infantia & pueritia imbeccilitatẽ quandã & debilitatẽ hẽt adiunctam. Quare neq; ad munera publica infantes & pueri admittunt. Atqui ad hanc rẽ, quæ ad naturã pertinet, nõ est habenda ratio maioris minorisve meritorũ cumuli, qui ex gratia procedit: illa enim remunerabũtur per gloriam, sed solùm habetur ratio naturæ, quam Deus ęqualem tum cõdidit, tum & instaurabit. Quapropter & damnatus quoque credendum est in eadem ætate corpora resumpturos.

Obiectio. ¶Quòd si arguas. Aetatem temporis cursu & lapsu metimur: tempus autẽ, quod in hoc seculo dilabitur, non redibit: ergo neque ætas.

Dilutio. Respondetur, quòd non dicitur reditura ætas propterea, quòd tũc habebunt tot aut tot annos, sed quod redibit corpus ĩ illo flore & habitudine & pulchritudine, quæ inesse solet corporibus, dum illam in hoc seculo agunt ætatem.

In damnatis. Quanquam in damnatis fulgor ille floris & pulchritudinis per nebulam nigrantis ignis contenebrescet.

Solu. 1. arg. ¶Ad primum igitur argumentum principale respondetur, senectutis effigiem nõ esse venerãdam propter corporis habitudinem sed quia documentum est & testimoniũ prudentiæ & sapientiæ aliarumq; virtutũ, quæ in senibus vigẽt, iuxta illud Sapien. 4 Senectus veneranda est non diuturna neq; annorũ numero cõputata: cani.n. sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata. In altero verò seculo non opus est sapientiæ aut virtutũ corporeo testimonio, quia vnumquenq, illud manet præmiũ, quod ei Christus ꝭm meritorũ mensurã, quæ ex sua gratia processerũt, vnicuiq; palã retribuet. Sap. 4. Et prçterea qui in hac vita disciplinarũ sibi peritiã cõpararunt, & prudentiã prædıti fuerunt, easdem disciplinas & sapientiam retinebunt, quas in sexaginta vel centum vel pluribus annis nacti fuerint, iuxta verbũ Hieronymi in epistola ad Paulinum. Eã discamus in terris, quorum scientia nobiscum perseueret in cœlis. Hieron.

Secũda conclusio. ¶De secundo quęstionis membro subiungitur secunda conclusio. Non omnes eiusdem quantitatis resurgẽt: sed secundùm staturas diuersas. Cõclusio est Augustini in enchiridio. cap. 90. & libr. 22. de ciuit. Dei cap. 20. quam transtulit Hugo capit. decimoquinto.

Hugo. Illum quippe Hugonis tractatum de resurrectione ob id nõ citamus, quòd ad literam eum ex Augustino in enchiridio & libris de ciuita. Dei transcripsit. Ratio autem est, quòd in resurrectione non tantùm recuperãda est perfectio speciei, verùm etiam indiuidui cuiusque: species autem habet aliquam quantitatem, vltra quam progredi nõ potest: nam vt autor est. 2. de anima Philosophus vnicuique speciei præscriptus à natura est certus terminus augmenti & decrementi, quæ tamen quantitas non cõsistit in puncto indiuisibili, sed in quadam latitudine, vt sint homines alijs alij maiores, aut minores, graciliores, aut pinguiores secundùm diuersam complexionẽ & caloris vim ad dirigendum. Et præterea secundùm qualitatem alimenti, quod ad augmẽtũ aptius esse potest aut ineptius. Imò & regionis solum, & aer ad id confert. Resurget ergo vnusquisque in eã statura & corporis mole, ad quam natura neque errãs neque prohibita hominem proferret dum ætatẽ ageret iuuenilem. Nota. Quare quod cuipiam deerit, Deus supplebit aut ex illa materia, quæ à paruulo illo per digestionem elapsa fuerat,

aut aliunde. Si autem supererit, tanquam superfluũ relinquetur. ¶ Quòd si arguas. Forma humana eiusdẽ speciei est in omni bus, & terminus augmẽti vel decrementi conuenit iudiuiduis ratione formæ: ergo natura non errante idẽ in cunctis erit. Respondetur ad minorẽ, quod quantias augmenti, non solum rõne specificæ formę, sed rõne eiusdem formę in tali indiuiduo cõuenit, & ideo est diuersa. Sed redarguet quis fortè. Statura & quantitas resurgentium non rñdebit virtuti naturali, quę in multis impedita est, sed virtuti supernaturali, quæ erit causa resurrectionis: illa aũt erit eadẽ: ergo effectus quantitatis idem. Ad hoc iã rñsum est, ꝙ illa quãtitas non respondebit naturæ eranti aut impeditæ, sed illi si non impediretur: nam licèt uirtus diuina sit eadem, nõ tamen tunc operabitur per modum naturę, sed spontanè reparãdo naturam in illo statu, ad quem ipsa sana & valida peruenisset.

argum.

Solutio

¶ Confirmatur conclusio: quia staturę diuersæ ac diuersi vultus, & facies hominũ & corporum variæ habitudines, perinde ad pulchritudinem humani generis cõferunt, atque voces diuersæ in musica, quarum consonantissima varietate harmonicus cõcentus suaue resonat: erũt ergo in corporibus resurgẽtium & staturæ variæ & vultus & corporum habitudines.

Ratio secũdæ cõclusionis.

¶ Quòd si arguas. Staturæ hominũ, in diuersis seculis & ætatibus mundi fuerunt plurimùm distãtes: fertur enim Adam & qui diluuium antecesserunt mortales gigantæa corpora habuisse, vt Gene 6 legitur, propterea quòd tũc fructus terræ fortiori vigebãt virtute ad uegetandos augẽdosq; homines: quin imò & à diluuio vsque ad Abraham gigantes erant, vt Nembrot, & sui, quibus postea Philistiim successerunt: in illa ergo statura erunt homines illi suscitandi: non tamen apparet pulchritudini consonum, quòd sint in cœlo alii alios tanta proceritate superãtes: præsertim cùm Christus caput nostrum ab illa longo interuallo defecerit.

Obiectio.

¶ Item quantum ad vultus & habitudines corporum si debent varietate discriminari sciscitatur, vtrùm vnuiq; uliber eam debeat habere corporis effigiem & compositionem, quam habuit in hoc seculo: nã sunt plurimi nimium deformes, qui si tales resurgent, oculos offenderent, si verò aliter sunt effigiandi, non apparet, quænam si in variandis, & formis, & figuris corporum seruanda ratio.

Vultus & habitudines corporis.

¶ Ad primum respondetur, ꝙ re uera gigantæa statura, dummodo nõ fuerit mõstrifica, restituenda est illis, qui eam habuerunt, quia & hoc ad veritatẽ indiuidui spectat. Et quanuis Christus illã non attigerit, nõ iõ quidpiã absurditatis res hẽbit, quãuis alij sint ꝓceriores ipso. Gigantes aũt qui uitio naturæ ad ꝓceritatẽ immodicã adoleuerunt, reformabuntur, sicuti neq; erunt Pygmæi, neq; exigui hoĩes, in quib. natura ob uitiũ aliqd̃ defecit, sed cuncta Christus supplebit.

Sol. primæ obiectionis.

¶ Quantum verò ad effigies & formas respondetur, ꝙ vnusquisq; recipiet quã habuit effigiem, ab omni tamẽ deformitate purã & collimatã, vt nullus sit gibbosus, aut claudus, aut luscus, obesus aut macer, aut aliquã habens in ore deformitatis notã. Veruntñ tales erũt, vt possint dignosci eos esse, qui in hoc seculo vixerunt. Et similiter dicendũ est de colorib. nõ. n. necesse est, vt oẽs aut rufi, aut albissimi resurgãt, sed ea erit colorũ varietas, vt venustati & pulchritudini nihil officiat. Quare Aethiopes non sunt credendi nigri resuscitandi, aut Insulares sub palli di, saltẽ pij & iusti, nam ille color, vt q. ex nimia exustione solis prouenit, vitio naturæ tribuitur. In summa, nullus in beatis reliquus fiet color, qui nõ sit nitidus splendoriq; & doti claritatis aptissimus. De impijs autem iam dictum est.

De vultu.

De colorib.

¶ Ad secundum igitur arg. respondetur, discrimen esse inter ætatem & staturam, vt illa debeat esse eadem hæc vero minimè: qm̃ cùm tempus indiuidua ad illum ꝑducat, quo natura speciei venustior est, testiuioriq; atque adeò perfectior, congruens est, vt omnes in illo statu resurgant. At verò qm̃ illic diuersitas est indiuiduorum diuersaq; corporis statura & habitudo, q̃ ad speciei pulchritudinem confert, non est cur non eadem diuersitas in resurgentibus eluceat.

Solutio 2. argu. principalis.

ARTICVLVS V.

Vtrùm omnes in sexu uirili cum animali resurgent.

Sequitur

Sequitur tandem de sexuum discrimine & animali virtute, vtrùm in resurrectione redibit. Et arguitur, quòd omnes in sexu virili resurgent. Primò quia omnia vitia, vt dictum est, defectusque naturæ resarciendi sunt: fœmineus autem sexus præter intentionem naturæ occasione, & defectu virtutis formatricis in semine, quę nō potuit fœtum ad perfectionem virilem perducere, nascitur, vt 16. de animalibus, autor est Philosophus, vbi ideo fœminam occasionatum marē appellat, atque adeò. 1. Physicorum ait, ꝙ sicut fœmina virum, ita materia appetit formam: nempe, tanquam res imperfecta suam perfectionem.

Partis affirmatiuæ argum. 1.

2. Arg. ¶Secundò. Si sexus illic vterque resurget, pari ratione, & vita animalis locum habebit: scilicet, tā virtus nutritiua & augmentatiua, quàm generatiua: omnes autem ille erunt superfluæ, quia vt ait Christus Matthæi. 25. In resurrectione neque nubent, neque nubentur (vt verbo euangelico vtamur) & eadem ratione, neque comedent, neque bibent: omnes ergo virtutes erunt superfluæ, quod non est Deo autori tribuendum.

Mat. 25.

Pars negatiua. ¶In contrarium est, quòd Deus vtrunq; sexum, vt Gene. 2. legitur, tanquam de necessitate naturæ creauit: i instauratione, ergo eiusdem naturæ vtrunq; restituet.

1. Cōcl. ¶Bimembris, vt superior, est præsens articulus expeditionis facillimæ, qui iō duabus conclusionibus erit contentus. Prima. Vterque resurget sexus. Cōclusio est Augustini. 22. de ciuita. Dei cap. 17. Dubitatiūcula enim hæc inde ortum dixit, qđ ait Paulus ad Ephesios. 4. Donec occuramus omnes in virū perfectū: inde enim quidam cōminisci cogitarunt, fœmineū sexū in resurrectione in virilem euasurū. Ait verò Augustinus veriùs eos facere q. vtrunq; sexum resurrecturū non dubitant. Deus enim qui vtrunque instituit, vtrunque restituet. Et verbum Pauli non refertur ad sexum corporis, sed ad animi robur & virtutem fidei: loquitur enim illic de corpore mystico ecclesiæ, quo ad perfectum influxu Christi prouehendū, vt paulò dicebamus. Ratio autem cōclusionis est, quam proximè explicuimus. Est enim restituenda integra natura non solùm quantum ad veritatem speciei, sed quantum ad veritatem, & naturam cuiusq; indiuidui: vir autem & fęmina quāuis eiusdem sint speciei, pertinent tamē ad veritatem naturæ indiuidui, vt de diuersa quantitate, & statura proximè dicebamus: diuersa enim quodāmodo est complexio & virtus seminis ad progignēdum masculum, quàm ad gignendum fęminam, & ideo sunt membra tam generationi quàm nutritioni fœtus diuersa.

In virū pfectū.

Aug.

Rō con clusionis.

¶Secundò, quia & ad naturam speciei illa diuersitas sexus spectat. Rō. 2.

¶Cum enim species humana sit secundùm indiuidua corruptibilis, quæ ideo non nisi per generationem propagatur & conseruatur, vterque sexus ad eius veritatem & integritatem est requisitus: quare sicut in vtroque instituta est nostra natura, ita & in vtroque est restituenda.

¶Accedit etiam & ratione fœlicitatis & infœlicitatis resurgētium nouum argumentum. Nam aliqua sunt merita ratione sexus: fœminæ enim, quæ in sexu tenero & fragili aut molestias carnis, aut trucem tyrannorū rabiē perpessæ sunt, pulchriorem inde palmam reportabant, sicuti è conuerso maiora supplicia quæ in muliebri sexu ferocitatem & immanitatem virilem exercuerunt. Et super omnia intemeratæ virgini, quæ Christum concepit & peperit, quis ambigat, quin sexus conditio sit in gloriam & laudem accessura. Rō. 3.

¶Neque uero nuditas quidpiam pudoris oculis offundet: nam si primos parentes ante peccatum nequaquam nudos esse pudebat, quanto magis in illo statu confirmatæ gloriæ, vbi nulla erit libido, nec pudenda titillatio, nullus aderit pudor, sed Deum omnes de tam decora vtriusque sexus pulchritudine laudabūt. Quapropter Christus Matthæi vigesimosecūdo à Saducæis, qui resurrectionem negabant, interrogatus: illa, quæ septem fratrum fuerat vxor, cui esset tunc adhæsura, respondit, scripturas illos ignorasse, quoniā illic nullæ essent futuræ nuptiæ. Si autem nec sexus differentia illic esset reditura, id profectò Christus faciliùs respondisset: non autem negauit sexuum discrepantiam, sed eorum vsum.

Nuditas.

Mat. 22

¶Ad

Sol. 1. arg. ¶ Ad primum igitur argumentum respondetur, quòd quanuis fœminæ generatio sit præter intentionem naturæ particularis: scilicet, indiuidui generantis, quæ non potuit semen ad perfectum perducere, est tamen de intentione uniuersalis naturæ: nempe, totius speciei, quę ad sui conseruationem utrumque requirit sexum.

Obiectio. ¶ Quòd si redarguas. Si illic vterq; resurrecturus est sexus, consequitur, ut locum sit & habitura prælatio vt mulier sit subdita uiro.

Dilutio. Negatur consequentia, quia mulier in hoc seculo subdita est uiro, ꝓp imbecillitatem sexus & quãtum ad uirtutem animi & quantum ad robur corporis. Illic autem nulla huiusmodi erit imbecillitatum sed quò quisque merita habuerit per Dei gratiam cumulatiora, alter utrius fuerit sexus, erit alijs superior. Quanquam honesta charitas & reuerentia maritalis suum etiam illic splendorem habebit.

Secũda conclusio. ¶ Secunda conclusio. Potentiæ animalis vitę: nempe, virtus nutritiua augmentatiua & generatiua erunt illic absolutissimæ & perfectissimæ. Probatur, quia illę, sicuti & sexuum discrepantia, sunt de integritate & ueritate naturæ. At uerò, vt contra illud mortalium genus, qui uẽtri dediti ad has fluxas caducasque uoluptates, quæ brutis nobiscum sunt communes, proni sunt, unum addamus uerbũ.

Potentiarum nullus illic usus. Virtutes istæ nullum post resurrectionẽ sunt habituræ usum: est enim duplex naturæ nostræ perfectio: una naturalis, quam per naturales causas generali Dei influxu adiutas in hoc seculo natura cõsequitur, quæ ideo sagax natura, ut ad illum usum uitæ necessariũ mortales alliceret, uoluptatem illis actionibus indidit. Altera uerò supra naturalis & perpetua: nam quanuis anima postquã creatur perpetua fit, corpus tamen nequit per naturam perpetuò durare: resurrectio igitur corporum nõ fiet in illa priori curtaque naturæ perfectione. Dicere nanque quòd Deus debeat corporum uitam conseruare perpetuam eo modo, quo fluxa hæc nostra per alimenta conseruatur, ridicula opinio est.

Alimentorum usus. ¶ Illi ergo siue Saraceni sint siue alij feri & agrestes homines, qui aiunt in altero seculo usum alimẽtorum fore & aĩalis uitæ, nõ sunt digni quibus respondeatur. Aut enim alimẽta illa & semina corruptibilia erunt, aut incorruptibilia: si incorruptibilia, nutrire nõ potuerunt, neq; semẽ aliquid generare: nã nisi granum frumenti cadẽs in terram mortuum fuerit, nullũ fert fructum: & pariter nisi semen animalis putrescat, nequit inde aliud gigni animal: quare neq; alimenta, nisi corrumpantur, transeunt in substantiam aliti. Si autẽ illa semine & alimenta fuerint corruptibilia, nequeunt homines nisi corruptibiles gignere & nutrire. Quocirca nomen ipsum, æternæ uitæ, ubicunq; in euangelio extat, planè admonet nullis seminibus aut alimentis, quibus sustineatur, indigere. Sed non opus est pluribus aduersus huiusmodi hebetes homines agere.

¶ Bene ergo Christus demẽtiam Saducæorum retundens ait, Erratis nescientes scripturas neq; uirtutem Dei. In resurrectione enim neque nubent neque nubentur, sed erunt tanquàm angeli Dei in cœlo vbi negans generationis usum, negat subinde & nutritionem & augmentationẽ, ex quibus semen redundat. Et subdens, ꝙ erunt sicut angeli in cœlo, naturã perpetuitatis explicat: ꝙ scilicet non erit terrena, sed cœlestis & angelica: uidelicet, ꝙ sicut angeli suapte natura absque cibo & potu perpetui sunt, ita sint per gratiam & uirtutem Dei futuri sancti in cœlo, ubi nec seminatio est nec germinatio. Vnde Augu. 13. de ciuit. Dei c. 20. & 22. Neque tales, inquit, futuri sunt sancti in cœlo, quales fuerunt primi nostri parentes ante peccatum: quoniam licèt tunc morituri non essent, erãt tamen alimentorum egentes, ut uitam alerent, & tandem ligni uitæ, quo à senio præseruati, in flore iuuentutis conseruarentur, quorum similium nulla erit indigentia in cœlo, neque uerò in inferno. Saducæi. Augus.

Qualitates primæ an, debeãt resurgere. ¶ Per hæc alia dubitatio clarescit, si quis quærat, utrùm resurgentium corporibus restituentur qualitates primę, ut calor, frigus, humiditas & siccitas. Respondetur. n. huiusmodi qualitatũ binum esse usum. Requiruntur enim primùm ad corporum complexionem ac perinde integritatem, qua utique ratione in corporibus resurgẽtium redibunt, tam proborum quàm reproborum. Ossa enim sicciora sunt quàm carnes, & phlegma frigidius quàm sãguis & cholera calidior, & sanguis humidior. Rursus ex his conflantur qualitates secundæ:

dæ, ut color & calor, lene & asperum, quę sunt qualitates tangibiles, sicut color est visibilis. Et corpora resurgentium tangibilia erunt & suis coloribus affecta. Legiĩ enim Lucæ 24. Christum postquam re-
Luc. 24. surrexerat discipulis dixisse, Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me uidetis habere. Alter autem eorum vsus est, vt se mutuò suis contrarijs actionibus corrumpant, & perimant quem quidem tunc vsum nequaquã habebunt: nã corpora gloriosa, quippe quę dote incorruptibilitatis fruent, non sunt vel forinsecus vel intrinsecus passibilia. Corpora verò damnatorum quanuis ab externo igni pati possint, & frigore: tamẽ cũ sint etiã incorruptibilia, vt dist. 50. videbimus, nõ habebunt cõplexionũ alteritatẽ q̃ corruptionẽ corporum machinet.

Nota ¶ Hinc fit qualitates huiusmodi non fore tunc simplices, vt in elementis latitant, sed in suis cõplexionibus qualitatumq; secundarum compositione commistas. Cum ergo dicimus qualitates secundas in corporibus tunc fore, intelligitur nisi per dotes gloriæ impediãtur. Haud enim patientur grauitatem subtilitatis dote impediente.

Obiect. ¶ Contra hanc autẽ qualitatum assertionem objicere quis posset verbũ Aug. 22. de ciuit. Dei. ca. 23. vbi ait, ꝙ corpus tunc humanum dono cęlesti tale erit vt etiam cœlo incolendo, non amissa natura, sed mutata qualitate cõueniat: vř enim fieri inde consequens, ꝙ sicut in cęlo nulla est primarum qualitatum, ita neq; in corporibus gloriosis, vt loco adaptetur locatũ.

Dilutio Respondetur, non esse mentem August. quod illa corpora sint resurrectura cęlestia, hoc est, ex natura cœli, alioquin non essent illi veri homines, sed quia resurgẽt cum dotibus illis incorruptibilitatis, & claritatis, & subtilitatis, quæ sunt cęlestibus qualitatibus similes eisdẽq; superiores quibus beati donari poterut ratione status in cęlo viuere, cui licet non per naturam, tamen per gratiam sunt coaptati.

Comedere, & bibere. ¶ Postrema tamen ambiguitas in calce articuli exurgit, vtrum resurgentes in corporib. gloriosis vti possint hac animali vita, comedere s. & bibere & gignere. D. August. 22. de ciuita. Dei cap. 22. ait, ꝙ si velint, possibilitate non necessitate uesci possunt. Et confert resurgentes cum angelis, qui vt legitur Gen. 18. ab Abraham cõuiuio excepti sunt, & à Tobia, vt ca. 12. memoriæ proditum est. Imò vt Christus, Lucæ 24. refertur, comedit, postquã surrexit, de fauo mellis & de asso pisce. Ad hoc autẽ respondetur cum D. Tho. 1. par. q. 51. art. 3 angelos propriè in assumptis corporibus nequaquam comedere: quia comedere est actus vitæ, & tñ angeli non insunt corporibus ceu animę, sed adsunt vt motores. Quare cùm corpora illa non sint propria ipsorum, nõ possunt in propriã substantiã cibum conuertere, licèt possint illum sumere & applicato extrinseco calore illum corrumpere. Vñ Angelus apud Tobiam, Cùm essem, inquit, vobiscum videbar quidẽ mãducare & bibere, sed ego potu inuisibili & cibo vtor. Et eadem rõne possunt incubi dæmones semen aliunde euectum in matricẽ emittere. Resurgentes verò homines possunt vere comedere & bibere; quia habent animas corporibus coniunctas. Quare Christus vere comedit. Imò possunt alimentũ in substantiam corporis (si nudam eius naturã specularis) conuertere, atq; adeò semen decidere & proles gignere. Tamen quia per dotẽ incorruptibilitatis, vt à corruptione præseruantur, eadem rõne impediuntur ne quid possit in corũ substantiam conuerti. Quare quod Christus dñs comedit, non in suum corpus, sed in preiacentem materiam dissolutum emisit. Dř autem dispẽsatiuè Christus comedisse: hoc est, præter legem, quæ resurgẽtib. cõis est: videlicet, vt testimoniũ veri corporis, qđ resurrexerat, exhiberet. Id autẽ in vniuersali resurrectione, quippe q̃ cunctis erit manifesta, nõ erit operæ pretiũ.

Solutio dubij.

Tob. 12

Incubi.

Nota

Christ. comedit post resurre ctionẽ.

Solut. 2 arg. ¶ Ad secundum igitur arg. negatur consequentia, qua infert, resurrecturos in vita animali, hoc est in eius vsu: quia animalis vita per vsum ciborum non est perpetua, qualis futura est vita resurgentium.

Obect. ¶ Quòd si redarguas. Homines tunc Deus tam secundum corpus quàm secundùm animam beaturus est: beatitudo autem cuiuscunque, vt 2. Ethic. ait Philosophus, consistit in propria operatione eademq; perfecta: ergo omnes potentiæ corporeę vsum exercitiumq; habebunt suum. Presertim quòd cũ beatitudo sit status omnium

nium bonum cõgregatione perfectus, & magna insit in usu generatiuæ & nutritiuæ virtutis voluptas, nõ sunt illis corpora frustranda. Respondetur ad primum, ꝙ

Solutio operationes corporeæ non sunt hominis inquantum homo, sed inquantũ animal est enim forma hominis specifica, rõnalis atq; adeo illæ operationes sunt ei propriæ quas secũdum mentẽ exercet. Ob idq; in operationibus corporeis eius beatitudo non cõsistit, imò sicut corpus animæ subditur, ita & per redundantiam gloriæ animæ sua fruetur beatitudine. ¶ Et pari mo

Aliud argum. do respondetur ad secundum, ꝙ illæ corporeæ uoluptates, adhibitæ sunt in hoc seculo propter usum, qui huic seculari uitæ necessarius est. Et ideo ad perfectam beatitudinem hominis non conferunt, imò vt 7. & 10. Ethic. autor est Philosophus, qua tenus ipsis homo præter rationis ordinẽ utitur, sunt ægritudines quædam animi. Si autem eis secundùm rationis normam utamur, sunt medicinæ quædam ad leuãdum fastidium laboris & molestiæ, quæ huiusmodi actionibus nutritiuis & generatiuis insunt. At uerò sicut Deus eminẽ

Nota. ter oĩa continet, ita & eius uisio, qua fœlices illi sunt beandi, omnes uoluptates, quas de actionibus naturalibus mortales captant, eminentiori gradu & aliori continebit. Et ideo satietas illã fœlicissima ꝑ esum & potũ Christus explicuit Lucæ 22. dicens. Ego dispono uobis sicut disposuit mihi pater meus regnũ ut edatis & bibatis super mẽsam meã in regno meo. Hæc de statu cõi resurgentium. De peculiarib. autẽ beatorum & damnatorum dist. vt diximus. 49. & 50. reliquus habebit sermo.

DISTINCTIO QVADRAGESIMAQUINTA, *De animarum receptaculis, & suffragijs defunctorũ, sanctorumque orationibus.*

Textus. Cap. 1.

D hæc autem & alia est de animarum receptaculis adhibẽda meditatio. Vt enim super Ioan. Augu. ait, Omnes animæ cum de hoc seculo exierint diuersas habẽt receptiones: bona habent gaudium, malæ autẽ tormenta. Sed cum facta fuerit resurrectio, & bonorũ gaudium amplius erit, & malorũ tormenta grauiora, quando cũ corpore torquebuntur. Fuerũt tamen ab orbe condito receptacula illa numero quinque: nempe, pro sanctorum animis ante Christi mortẽ limbus patrũ, post verò cœlum empyreũ, pro his uerò, quæ purgantur, purgatorium: sed his, quæ in lethali crimine de hac luce demigrant, infernus cum dæmonibus destinatus est: his verò, quæ cum solo originali, puerorum limbus. Vnum ergo est in cœlo, & quatuor fuerunt sub terra. Iam verò modò limbus patrum vacuus est, sicuti erit post resurrectionem purgatorium. In singula ergo horum receptacula singulæ ꝑ suis meritis defunctorum animæ cùm primum corpora exuunt excipiuntur. Et quàmuis neque à Trac. 49

paradiso

paradiso, neque communi lege ab inferno, neque à puerorum limbo possibilis sit exitus in perpetuum, nil tamen obstat, quo minus, vt Hierony. aduersus Vigilantium, & 4. lib. dialo. Greg. autores sūt, ex omnibus receptaculis Deo id vel disponēte, uel permittēte aīæ ad nos exeant, illuc tādem reuersuræ.

Cap. 2. ¶ Cum ergo certa fide docti locum quo animæ expurgantur confiteamur, negandum non

Ca. 110. & c. Tēpus 13. quæst. 2. est, vt ait in Enchiridio Augustinus defunctorum animas pietate suorum viuentium releuari, cum pro illis sacrificiū mediatoris offertur, vel eleemosynæ in ecclesia fiunt. Sed eis hæc prosunt, qui cum viuerent, vt hæc sibi postea prodesse possent, meruerunt. Est enim quidam viuendi modus nec tam bonus, vt non requirat ista post mortem, nec tam malus, vt ei non prosint ista post mortem. Est verò talis in bono, vt ista non requirat, & est rursus talis in malo, vt nec his ualeat, cū hæc uita trāsierit, adiuuari. Quocirca hic omne meritum comparatur, quo possit post hanc uitam releuari quispiam uel grauari. Nemo autem se speret, quod hic neglexerit, cū obierit, apud Deum promereri. Non igitur ista, quæ pro defunctis commēdandis frequentat ecclesia, illi apostolicæ sunt aduersa sententiæ, qua dictum est. Omnes enim adstabimus ante tribunal Christi, vt referat unusquis- 1. Cori. que secundum ea, quæ per corpus gessit, siue bonum, siue malum: quia etiam hoc meritum sibi quisque, cum in corpore viueret, comparauit, vt ei possent ista prodesse. Non enim ominibus prosunt. Et quare non omnibus prosunt, nisi propter differentiam vitæ, quam quisque gessit in corpore? Cū ergo sacrificia siue altaris siue quarumcūque eleemosynarum pro baptizatis defunctis omnibus offeruntur, pro ualde bonis gratiarum actiones sunt: pro non ualde malis propiciationes: pro valde malis etsi

nulla sunt adiumenta mortuorum, qualescunque viuorum consolationes existunt. Quib. autem prosunt, aut ad hoc prosunt, vt sit plena remissio: aut certè vt tolerabilior fiat ipsa dãnatio. Cũ ergo, ut 2. Machab. libr. scriptum est, sancta et salubris sit cogitatio ꝓ mortuis exorare, ut à peccatis soluantur. cura nobis semper pro mortuis gerẽda est, ut idẽ Augu. lib. eiusdẽ tit. latè disseruit.

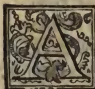
Cap. 3. ¶ *Atqui quemadmodum illi iusti, qui à leuioribus reatibus purgantur, nostris egent suffragijs: ita & sancti qui diuino conspectu fruuntur, suis nobis*
Rom. 5. *orationibus opitulantur. Et enim cum Apostolus Romanos fratres per Iesum Christum perq; spiritus sancti charitatẽ obsecret, ut suis ipsum orationib. adiuuent, quis ambigat fœlices illos in diuinum consortium admissos et in charitate, qua nos dilexerant, confirmatos, pro nobis iugiter interpel-*
2. Pe. 1. *lare? Vnde Petrus in 2. cano. Dabo, inquit, operam & frequenter habere uos post obitũ meum, vt horum memoriã faciatis. Et de Hieremia. 2. lib. Macha. legitur, Hic est, qui* Cap. ul.
multũ orat pro populo & uniuersa sancta ciuitate. Quocirca, & ad ipsos nos nostras orationes fundere tum Deo gratum est, tum & nobis commodum, iuxta illud Iob, Voca Iob. c. 5.
ergo si est qui tibi respondeat, & ad aliquem sanctorum conuertere. Fuit ergo et de hoc vigilantius hæreticus, qui orationes sanctis dirigẽdas negabat, quẽ Hiero. sanctis uerbis insectatus est. Enimuerò cũ uisione illa diuinæ substantiæ cognitionẽ omnium hauriant, quæ ad suũ pertinent statum, credendũ est illic nostras preces agnoscere. Ait quippe in lib. de orãdo Deũ Aug. Angelis, qui sũt apud Deum innotescunt orationes nostræ, ut quodammodo eas offerant Deo, & de his consulant, & quod Deo iubente implendum esse cognouerint, hoc nobis euidenter uel latenter reportent. Ob idque an-

Cap.12 *gelus apud Tobiam, Cum oraretis, orationem uestram obtuli Deo. Imò verò, nisi nostra culpa obstaculum obijciat, efficacissimæ sunt apud Deum sanctorum preces, quod Hieronymus aduersus eundem Vigilantium comprobat.*

DISTINCTIONIS QVADRAGESIMAQVINTA, Quæst. 1. De receptaculis animarum post mortem.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm animabus post mortem receptacula sint assignanda.

AD plenam resurrectionis corporum notitiã nosse oportet de receptaculis animarũ, tũ ꝙ inde in iudiciũ euocãdæ sunt, tum quòd eodem post latam sententiam sunt cum suis corporibus remittendæ. Et ideo ante iudicij speculationem operæpretium fuit de eiusmodi receptaculis sermonem præmittere. At quoniam & illi, qui in purgatorio detinentur, nris egent suffragijs, & qui in cęlo existunt sancti suis nobis orationibus suffragantur, tres quæstiones præsens distinctio postulat: nempe, de receptaculis omnium, de suffragijs pro illis, qui purgantur, & de orationibus tam quas sancti pro nobis fundũt, quàm quas nos ad illos dirigimus. Primus igitur articulus est, utrum receptacula sint animabus post mortem assignanda. Et arguitur à parte negatiua. Boetius in libro de hebdomadi, cõmunis, inquit, animi conceptio est apud sapientes, incorporalia in loco esse: cui August. duodecimo super Gen. ad literam. cap. trigesimosecundo uerbis illis concinit, ubi interrogans, quo ferantur animæ corporibus exutæ: Cito, inquit, responderim, ad corporalia loca eas uel non ferri, nisi cum aliquo corpore, vel non localiter ferri: subdit ait illico, animam non esse corporeã, sed spiritualem: ergo ad locum corporeũ non fertur.

Partis negatiuæ argum. 1.

¶Secundò arguitur. Si animæ separatæ corporeis locis deputarentur, id esset propter aptitudinem & coaptionem ad illũ locum, sed animabus, cùm sint spiritus, nihil cum locis corporeis cõuenit: ergo nullis locis recipiuntur. 2. Arg.

¶Tertiò. Si locis aliquibus adscriberẽtur, id præsertim ratione aut præmij esset aut supplicij, quo frui illic debent aut plecti: animæ verò separatæ à locis corporeis nihil uel recipiunt uel patiuntur: ergo superflua eiusmodi sunt receptacula. 3. Arg.

¶In contrarium est illud secundæ Corin. 15. Si terrena nostra habitatio dissoluatur, domum habemus non manu factam conseruatam in cœlis: ergo dissoluta animæ carnisque compagine, iustorum animæ, qualis erat Paulus in cœlum recipiũtur, & eadem ratione iniquorum animæ detruduntur in infernum. Pars affirmatiua.

¶Ad quæstionem, quæ digna est scitu, tribus conclusionibus respondetur. Primò autem circa nominis significatum notandum, quòd cum duplex sit animarum status, unus in hoc seculo militandi, nempe, merendi & demerendi, & alter in futuro retributionem suscipiendi, triumphi aut supplicij, seculum hoc non dicitur receptaculum: quia non recipiuntur in eo animæ, nisi in corporibus per creationem, sed loca illa, quibus exutę corporibus excipiuntur, dicuntur earum receptacula. Quare receptaculum non est ad merendum, sed ad recipiendum retributionem pro præteritis meritis. Enimuerò quanuis spirituales substantiæ secũdùm suum esse à corpore non pendeant, sed absq; illo subsistere possint, nihilominus, ut August. tertio de trinita. & Gregor. quarto dialogo. autores sunt, corporalia Deus per spiritualia gubernat: & iõ substantię spirituales per conuenientiam quandam & congruentiam ad corpora adaptantur, atqueadeò præstantiores ad subliniora quemadmodũ Philosophi secundùm 1. Cõcl.

cundùm ordinē mobilium orbium substantias illis spirituales accomodarunt. Hac ergo ratione quanuis animæ corporibus nudatæ non deputentur corporeis locis, tanquàm eorum formæ aut motrices adaptantur tamen eis secundùm suorum meritorum dignitatē eo modo, quo plus Dei vel propinquiores sint vel elongatiores. Quapropter qualitate illorum locorum vel oblectantur, vt fœlices animæ nobilitate, sublimitate & splendore cęli: & infęlices vilitate abiectione & tenebrositate.

¶ Sit igitur prima conclusio. Quinque ab orbe condito fuerunt animarum receptacula: scilicet, cælum empyreum, infernus, purgatorium, limbus puerorum, & limbus patrum. Enimuerò si finem, quò Deus, dum angelos hominesq; condidit, propositum suum retulit contemplemur non nisi vnicum omnium receptaculum cunctis proposuit: nēpe, cælum: nam has duas creaturas eo fine condidit, vt suam ipsius fœlicitatem eis in cælo impertiret, sed tamen per occasionem si fortè à sua lege & voluntate deuiarent, infernum pręparauit, quò suos inimicos obtruderet. Et quoniam angelus primus fuit transgressor, ait Christus Math. vigesimo quinto. Ignem æternum ab initio mūdi paratum esse diabolo & angelis suis. Præterquàm ꝙ angelis reprobis, vt aliàs diximus, quos suorum erratorum pœnitere non potest, infernus destinatus est. Homines nanque etiam peccatores per pœnitentiam illum cauere possunt. Duo ergo hæc sunt extrema receptacula, alterum summa fœlicitate, alterum vero summa miseria plenum. Peccatum verò primorum parentum tria nobis ostendit alia receptacula media. Nā cùm post illam præuaricationem cuncti mortales cum labe originali nascātur, neque vlli vnquam, nisi per fidem Christi, patuerit salus, necesse est, vt paruulis, quibus citra vsum rationis antequam eis eadem fides fuerit applicita, ab hac luce decedunt nequem in consortium filiorū Dei admittantur, neque verò, cùm nullum actuale crimen commiserint, inter summos eius inimicos prorsus deputentur, decretus fuit limbus, vbi sic à regno exulent, diuinoque conspectu priuentur, vt tamen igneos inferni cruciatus non sentiant. Rursus quia ingressus cæli nemini conceditur, nisi eo sit nitore, quem in baptismo suscepit, aut olim in circuncisione, aut simili in iure naturæ, vt scilicet sit quēadmodum ad Ephes. ait Paul. non habens maculam neque rugam: scilicet, neque lethalem maculam, neque verò venialem aut vllius reatum pœnæ, sit vt non solum inimici Dei ab introitu cæli prorsus excludantur: verùm & amici dum perpurgantur, remorentur, quibus ideo purgatorius locus assignatus est. Tandem cùm ante peractam per Christum redemptionem nemini apertum esse potuerit cęlum adhibitum est receptaculum quintum, quò patres tā legis naturæ quàm scriptæ in amicitia Dei hac vita defuncti, postquàm purgati essent, quasi in deposito recipientur, qui quidem locus & limbus patrum & sinus Abrahæ, vt illico explicabitur, appllatus est. Vnde Augustinus super Ioānem tract. quadragesimonono. Omnes animæ cùm de hoc seculo exierint diuersas habent receptiones: bonæ habent gaudium, malæ verò tormenta. Sed cùm facta fuerit resurrectio & bonorum graudium amplius erit, & malorum tormenta grauiora, quando cum corporibus torquebuntur.

Cælum & infernus. Limb. puerorum. Purgatorium. Limb. patrum.

¶ Igitur ante Christi mortem quatuor tantum fuerunt receptacula, quia in cælo nemo recipiebatur. Post eandem verò passionem limbus patrum vacuus mansit quoniam animæ inde in cælum translatæ sunt. Quare nec modo sunt nisi quatuor, siquidem pro illo limbo substitutum est cælum. Sed tandem post diem iudicij purgatorium quoque euacuabitur: quapropter non erunt deinceps nisi tria, eademque necessaria receptacula: nempe, cælum, infernus & puerorum limbus, vel q cunq; fuerit locus, in quo recipientur, de quo distinctione quadragesima octaua dicemus. Ex quo fit nec purgatorium esse nec limbum patrum fuisse humanorum corporum receptaculum.

Nota

¶ Quòd ergo numerus hic receptaculorum tum necessarius, tum etiam sufficiens sit, hæc ratione colligitur. Anima, vt dictum est, in hoc seculo in statu est merendi & demerendi: corpus verò egressa eo est loco excipienda, quem in corpore commeruit: igitur vel merita est perpetuum præmium, quod est hæreditas re-

Rō quinarij numeri recepta culorū.

gni cælestis, aut perpetuum exilium ab eodem regno: si præmium, tunc vel aliquod habet impedimētum, quo ab eius ingressu retardetur, aut nullum: si nullum, destinatum ei receptaculum est cælestis paradisus: si autem quodpiam habet obstaculū, aut est ratione personæ propter veniale, aut mortalium reliquias, & tunc eius receptaculum est purgatorium, aut ratione naturæ, quia non erat redempta, & ideo olim adhibebat limbus patrū: si verò anima est in exilium relegata, tunc aut pp mortale crimen, & pp hoc obtruditur in infernum, aut propter originalē labem, & tunc recipitur in limbum puerorum.

Obiectio. 1. ¶Quòd si contra arguas. Receptacula non sunt nisi ratione meritorum præcedentium præparata: non sunt autem nisi duo meritorum genera: scilicet, bonum & malum: & non est nisi vnum receptaculum pro bonis: ergo non debet esse nisi alterum pro malis. Item. Non sunt nisi tria peccatorum genera, originale, mortale, & veniale: ergo non debent esse nisi tria receptacula. Obiectio. 2.

Sol. primę obiectionis. ¶Ad primum respondetur, quòd cùm bonum, vt Dionysius quarto cap. de diuinis nominib. & Philosoph⁹ autores sunt, non nisi vno modo contingat, malum verò multifariè, nihil mirum si pro bonis vnum sit tādem finale receptaculum, pro exulibus verò sint plura. Ad secundum respondetur, quòd quia originali culpa potest teneri aliquis vel ratione personæ, quia non suscepit fidem, vel ratione naturæ, quia non fuit redempta, assignantur illi duo limbi. Solutio. 2.

1. Arg. ¶Sed alia in contrarium extremū obijciuntur argumenta: scilicet, quòd plura esse debeant receptacula. Primum, quòd si contingeret quempiam cum solo originali & veniali peccato decedere, videtur illius anima in nullo istorum recipienda: quia in purgatorium nullus recipitur, nisi qui inde euolaturus sit in cęlum, & in infernum, nisi propter peccatum mortale, neque in limbum puerorum nisi ob solum originale.

2. Arg. ¶Secundò. Quia multi in hoc aere puniuntur tam damnati quàm qui purgantur, ut ex Gregorio quarto lib. dialogo. colligitur: quare iste aer debet poni aliud receptaculum.

3. Arg. ¶Tertiò, Sicut nonnulli in gratia decedentes, quibusdam sordescunt aut uenialibus aut mortalium reatibus, ita decedentes in peccato mortali solent complura bona opera hinc secum ferre, quæ in hoc seculo præstiterunt: ergo sicut designatū est purgatorium ubi priores purgentur signandum est aliud receptaculum vbi posteriores prēmium suorū operū recipiant, vt suam illud obtineat axioma veritatem, Nullum est malum, quod non puniatur, neque bonum, quòd non præmietur.

4. Argu. ¶Tandem. Sicut ante orbem redemptum partes à plena fruitione cohibebantur, ita & modo animæ à fruitione gloriæ corporum: ergo sicut tunc consignatus illis erat limbus, ita & tunc debet aliud receptaculum animabus adscribi, ubi sint antequā recipiant corpora.

Sol. 1. arg. ¶Ad primum autem respondetur, impossibile esse aliquem in originali cum solo veniali viuere: quia primum peccatum peruenientis ad rationis vsuram nō potest esse nisi mortale, si homo non se conuertat, ut D. Thomas autor est. Sed illo tamen admisso euentu respondetur, receptaculū illius animæ esse infernum: quoniam si uenialis culpa in ingressu purgarii deletur, & pęna tam venialis quàm mortalis delicti illic persoluitur, id accidit propter gratiam, in qua homo decedit: quoniam nisi culpa prius per gratiam fuerit remissa, non potest pęna persolui. Quare qui cum originali & veniali decederet, perpetuò in inferno pro illa culpa ueniali puniretur.

Sol. 2. arg. ¶Ad secundum respondetur, quòd etsi nonnunquam, ut loco citato ait Gregor. animæ separatæ in hoc nostro habitationis loco puniantur, hoc non est, quia iste sit locus lege communi destinatus ad supplicium, sed hoc fit uel propter nostram instructionem, ut earum cruciatus videntes à delictis abstineamus, vel propter suffragia, quę à nobis exposcunt. Et ideo non est hic noster aer inter receptacula computandus.

Sol. 4. arg. ¶Ad tertium respondetur, quòd summū bonum absque mistione alicuius mali esse potest, ut Deus: & ideo qui in eius consortium admittendi sunt, nihil debent mali admistum habere: quare conditus est purgandi locus. Malum autem nō

potest

potest tantum esse, quin habeat fundamētum in bono, saltem naturae: in illis ergo, qui in delicto decedunt mortali, si considere retur tamē bonum naturae, nihil eis supra naturam debetur, sed seruantur in suis naturalibus. Si verò cōsiderentur opera bona, quae per Dei gratiam fecerunt: quia tota ratio boni in eis, ex speciali auxilio Dei & diuina acceptatione inerat, ius per peccatum amiserunt, vt eorum retributionē reciperēt: ob idq; tam opera illa quàm moralia ex obiecto bona, quae in peccato exhibuerūt, nulla sunt digna remuneratione apud Deum, quae propriè dicatur retributio. Sed nihilominus propter illa minùs habebunt in poenis & mitiùs patientur. Non quòd poenarum, quas meruerunt, quidpiam eis remittatur, nam secundùm mensuram delicti erit & plagarū modus: aut quod vermis conscientiae remittatur: nam & hoc ad poenam attinet, et dist. 19. q. 1. arti. 5. explicuimus. Sed quod, vt illic dicebamus, per eiusmodi opera impediuntur in hac vita plura maioraque delicta, & fit ad bonum frequentior cōsuetudo: nam dum quis bene agit, nō agit perperam. Et per opera in peccato mortali exhibita possunt impleri mandata quantū ad substantiam, vt euitetur nouum peccatum. ¶ Ad postremum deniq; negatur, similitudinem consistere: nam gloria animae est essentialis, & ideo patres, dum illa potiri non poterant, depo nebātur in limbo. Gloria verò corporum est animabus accidentaria, & ideo propter eorum defectum non debent animae detineri quominus in caelum euolent, vt arti. 3. dicturi sumus. ¶ Posthaec ergo operae pretium est loca rimari, quibus haec sunt receptacula. Igitur quo à supremo exordiamur, subiungitur secunda conclusio. Receptaculum foelicium animarū, in quibus nihil extat purgandum, est caelum. Conclusio haec assertio est catholicae fidei, quam negare esset haereticum. Probatur non solum loco citato Pauli. 2. ad Corinthios. 5. quo asserit, domū ęternā nobis in caelo ędificatā, verùm & ex illo Matthaei. 5. Merces vestra copiosa est in caelo. Et Matth. 16. Tibi dabo claues regni caelorum. Et Ioann. 14. ait Christus, In domo patris mei mansiones multae sunt. Vnde subdit, Ego uado parare vobis locum: & loquebatur de caelo, quo erat ascensurus. Et ad Colossen-

Deute. 25.

Solu. 4. argum.

Secūda conclu sio.

Testimonia scripturae.

ses. 1. ait Paul. Cupio dissolui, & esse cum Christo. Vnde. 4. dialogor. Gregorius infert, quòd cùm Christus sit in caelo, procul dubio & Paulus cum caeteris sanctorū animis est ibidem, quem quidem librum integrum exemplis referūt animarum defunctorum, quę de corporibus exeuntes in cęlum euolarunt: vel etiam ab angęlis sunt deportatae. De hac ergo veritate ambigere nefas est. At verò de caelo illo, quod sedes est beatorum, non est per catholicam veritatem constitutum: sed rō credendum est cum patribus vniuersis, esse caelum empyreum: nempe, decimum, omniumque supremum. Sunt enim, vt ab inferioribus inchoemus, septem Planetarū orbes, super quibus eminet octaua sphaera: putà, firmamentum, astris consitum & splendidum: cui superpositum est aqueum, quod ideo cristallinum appellāt. Legitur enim. Gene. 1. Fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis: diuisitq; aquas, quae erant sub firmamento, ab his, quae erant super firmamentum. Illudq; iam nūc temporis asseritur esse primum mobile, quod tempore Aristotelis firmamento tribuebatur, quippe quòd tunc noua sphaera nondum philosophis innotuerat. Atqui cùm Aristot. & philosophorum reliqui orbes caelestes non nisi de motu perpēderint neque nisi propter generationes & corruptiones horum inferiorum eorum necessitatem rimati fuerint, nullum caelum posuerūt, immobile, sed primum mobile opinati sunt fuisse supremum. Et ideo vt D. Thom. 1. par. q. 66. artic. 3. ait, caelum empyrem non inueniri positum nisi per autoritatem Strabonis, Bedae & Basilij mani. 2. lib. hexameron, quod vtique immobile & quietissimum atq; ab omni motu & latione semotissimum adstruunt: nempe, vt aptissima sit beatorum sedes, & requies, altissimae illi cōtemplationi accommodata, que ab omni motu & mutatione longissimè esse debet exempta. Quocirca, vt idem ait Strabo, vbi dictum est, In principio creauit Deus caelum & terram, intelligitur non firmamentum, sed caelum empyreum, quod vbi primum fabricatū fuit spiritibus anglicis fuit repletum, vt illa esset inchoatio gloriae, quae postmodum hominum supplemento & consortio amplificanda erat & perficienda.

Caelum empyreum.

Gene. 1.

Primū mobile.

Caelum empyreum.

Strabo.

Empyreũ quare sic dictum.

¶ Dicitur ergo cælum empyreum: id est, igneum, non quidē ab ardore, sed ab splẽdore, vt locus sit locatis aptissimus. Consistit enim beatitudo, vt dist. 49. videbimus, in illa oculari Dei visione & conspectu: qui summa gloriæ claritate beatos perfundit, amoreque rapit, vt immobiles tum cõtemplatione Dei, tũ etiam charitate sint ei infixi, vt pace summa & tranquillitate fruantur. Quòd si contra vtraq; illius cæli qualitatem arguas. Omne corpus sensibile, vt 8. Physi, ait Philosophus, est mobile: illud autem cælum, si est, sensibile esse oportet: ergo mouetur. Rursum si lucidum est, cum omnes subtus cęlestes orbes sint diaphani & transparẽtes: quapropter per medios Planetarum orbes astra firmamenti nobis promicant, sequeretur, quòd cęlum illud aerem hũc nostrũ perpetuo splendore noctu etiam illustraret. Respõdetur autem ad primum, axioma illud, omne corpus sensibile esse mobile, inde habuisse ortum, quòd Philosophi nihil sensibile nisi per motum cognouerũt, & ideo id, quod non moueretur, ociosum putabant. Neq; intelligẽtias, nisi tanquam cælorum motrices agnouerunt. At verò quia in cõsummatione mundi, quam ipsis ignorarunt, motus illi cælorum cessabũt, congruit vt ab initio supremum immobile crearetur, quod quietis aliorum esset exemplar. Ad secundum verò respondetur, non esse luci dum per cõdensatem lucem, quam possit emicãdo foras emittere, vt sol, sed per subtilissimam tenuissimamq; claritatem gloriæ beatorũ simillimam, quam habet imbibitam. Quomodo autem post resurrectionẽ corpora ipsa glorificata illic existẽt, dist. 49. videbimus, vbi de dote subtilitatis acturi sumus. Haud enim supra cõuexum cęli erigentur in vacuo: quia vacuum non est corporum locus, sed intra ipsum cæli solidum cum quo se per dotem subtilitatis penetrabunt. Nunc enim interim de solis animabus, quæ spiritus sunt, agimus.

Obiectio.

Dilutio.

Dilutio 2.

Tertia conclusio.

¶ Tertia conclusio superiori similis. Infernum esse damnatorum carcerem fidès catholica docet: quo autem loco sit situs nõdum tanta est certitudine compertum. Prior pars patet, quoniã inferni nomine damnatorum locum intelligimus, de quibus & Christus Ioan. 5 ait, Procedent, qui mala fecerunt in resurrectionem iudicij

Ioan. 5.

Et Matth. 25. Ite maledicti in ignem æternum. Et Matth. 11. Et tu Capharnaũ nunquid in cælum exaltaberis, vsque in infernum descendes? Et Dauid Psal. 54. de impijs. Veniat mors super illos, & descendẽt in infernum viuentes. Et Lucæ. 16. Mortuus est diues, & sepultus est in iferno: vt vna habet lectio. ¶ Quòd autem locus eius & situs nõn sit tanta cũ certitudine notus patet tam ex Augustino. 20. de ciuit. Dei. c. 16. quàm ex Gregor. 4 libr. dialog. ca. 42. qui id dubium reuocant Et August. arbitratur, hominem scire neminem, nisi fortè cui spiritus diuinus ostendit. Gregorius verò ait, ꝙ de hac re temerè definire non audet. Nonnulli enim, inquit, in quadam terrarum parte infernum esse putauerũt (scilicet in superficie terræ) nempe in aliqua horrida valle, aut in tenebroso aere. Alij verò, ait ibidem Gregor. sub terra esse æstimant. Et hanc ipse sententiam libentiùs amplectitur. Chrysostomus verò sermo. quodam. 19. de gehenna ait, quosdam dicere illam esse in valle Iosaphat cõstitutam, vbi atrocissimum bellum olim gestũ fertur. Sed tamen potiùs ipse credit, infernum & gehennam esse extra terrarum orbem. Scilicet, in aere caliginoso, vt alij volunt. Quò alludere videtur Paul. 1. Ephes. 6. dicens, Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguine, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitię in cęlestibus. Ideq; ait autor imperfecti Homilia. 53. super illud Matth. 25. Proijcite eum in tenebras exteriores. In cuius alij confirmationem illud Iob. 18. cõmemorãt, Expellet eũ de luce in tenebras, & de orbe transferet eum: quod de Antichristo Grego. enarrat ¶ Vnde sunt qui dicant esse in superficie terrę opposita nobis versus antipodas sub orbe tristi: & ideo respectu nostri dici infernum. Quo alludit Isidorus dicẽs, quòd post finem mũdi Sol & Luna in ordine, quo creati sunt (scilicet in Oriente & Occidente) stabunt, ne impij in tormẽtis fruantur eorum luce. Si autẽ essent in visceribus terræ, quocunque ordine luminaria sita essent, abscõderẽt eis. ¶ Alij autẽ aiunt eodem loco corpora puniri, quò deliquerant, sic illud intelligentes Sapien. 11. Per quæ peccat, quis, per hæc & torquetur, atque adeò in eodem lo

Mat. 25. Mat. 11. Psal. 54. Lucę. 16 August. Gregor. Infern. ubi. Chryso. Mat. 25.

co.

co. Ad quod referunt historias Greg. in 4. dialogo. narrantis animas aliquorum in balneis & alijs diuersis locis cruciari.

Snia au toris. ¶ Veruntamen ijs atque id genus alijs prætermissis, profecto quanuis hoc expressa sacræ paginæ autoritate non connitatur, minimè ambigendū est, quin infernus sit subter terram. Imò adeò hoc est & autoritatibus & rationibus subnixum, quin verò & sacris oraculis consonum, ut crediderim plus quàm temerarium esse id negare. Ratio prima. Primùm enim nomē ipsum, infernum, id planè admonet. Sonat enim locum infimum non quidem tantùm respectu nostri, sed simpliciter: infimus autē locus sub terra est. Vnde psalmo 85. Liberasti animā meā ex inferno inferiori: ubi Grego adnotauit infernum quoque esse super terram, vbi animæ nonnunquam cruciantur, atque Nota. alium subtus. Quanuis potiùs crediderim solùm esse emphasim & epitheton infernū vocare eum inferiorem. Nisi mauis, ut infernus damnatorum dicatur inferior, respectu limbi patrium, qui est superiori.

Esai. 14. Et Esaiæ. 14. Infernus subtus conturbatus est in occursum tui. Et super illud Ionæ. 2. Posuisti me in profundo in corde maris, ait glossa, ꝙ illic intelligitur infernus, pro quo Christus Matt. 12. dixit, ꝙ sicut Ionas fuit in uentre ceti tribus diebus, ita filius hominis erit in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus. Infernus ergo in corde Nume. 16. terræ est. Et Nume. 16. de Dathan & Abirō legitur, quòd descenderunt in infernum uiuentes, eo ꝙ aperta terra eos absorbuit. Quò allusit Dauid psalmo. 54. Veniat mors super illos, & descendant in infernū Lucę. 8. viuentes. Item Lucæ. 8. eiecti dæmones à corporibus obsessis rogabant Christum, ne mitteret eos in abyssum: scilicet, ne grauiùs illic torquerētur. abyssus autem profunditatem significat. Et simile illud est Apocal. 19. Apocaly. 19. vbi legitur de illis, qui adorauerunt bestiam, quòd ij missi sunt in stagnum ignis ardentis sulphure. Item Apoc. 5. Apocalyp. 5. quod Gregor. loco citato ad hoc ꝓpositum adfert, cùm signatum librum septem sigillis uidisset, ait, quòd nemo est inuentus dignus neque in cælo, neque in terra, neque subtus terram aperire librū. Et subdit, quod omnis creatura, quæ in cęlo est, & in terra & sub terra adorauerunt agnum, qui occisus, & angelos, & viuētes homines, & eos, qui sub terra degunt spiritus designaret. Quemadmodum ad Philippen. 2. ait Paul. In nomine Iesu omne genuflectatur, cælestium, terrestriū, & infernorum: quanuis damnati Christū nō adorant. Et Esaiæ. 7. Pete tibi signum à Domino, in profundū inferni, siue in excelsum supra. ¶ Ad hęc limbus patrū sub terra fuisse censetur, quo patres antiqui descendere dicebantur iuxta illud Gen 44. de Iacob. Deducetis senectutem meam cū tristitia ad inferos, Quanuis Aug. 12. super Gene. capitu. 34. de inferno peccatorum id intelligat, quod art. sequen. repetendum est. At verò quanuis lib. 20. de ciuit. Dei, de inferno anceps fuerit, tamen hoc proxime citato loco ipsum sub terra delitescere affirmat. Primū quòd cùm animæ amore carnis deliquerunt, consentaneum sit, vt hoc eis exhibeatur, quod mortuæ carni exhiberi solet: scilicet, vt sub terra condantur. Deinde quòd illud sit animabus tristitia, & lętitia, quod corporibus grauitas & leuitas. Et ideo sicut electorum gaudio conueniens est empyreum cælum, sic & reproborum mœstitiæ & tristitiæ congruat locus sub terra infimus. Et quoniā illic sub disiunctione dixerat, sub terris dicuntur inferi vel creduntur, post modum libr. 2. retracta. capi. 24. ait, quòd potiùs debuisset docere, quòd sub terris sint, quàm rationem reddere, cur sub terris esse credantur. Illud verò Lucæ, 16. Mortuus est diues & sepultus est in inferno, non sic legit illic August. sed puncto præposito: sed licet, Mortuus est diues, & sepultus est. In inferno autem eleuans oculos suos, &c. sed parum refert.

Limbus patrum vbi sit.

Infern' quare sit subterra. Ratio. 2.

August.

Lucæ. 16.

Nota. ¶ Præ his autem omnibus ponderat, quòd Christus, vt articulus Christianæ confessionis habet, descendit ad inferos, & ipse asserit fuisse in corde terræ. Et Paul. ad Ephes. 4. Qui ascendit, inquit, ipse est qui descendit ad inferiores partes terræ. Vnde Actuum. 2. ait Petrus, Quem Deus suscitauit solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri illū ab eo: siue dolorum nomine intelligatur anxietas, quę patres in limbo expectantes affligebat, siue purgatorius ignis, à quo, vt supra diximus, Christus fortè eos, q purgabātur, eripuit. Cui applaudit loco ꝓximè citato super Gene. August. Re vera his perspectius

meditatis, nō video quo mō negari queat infernum esse sub terra, qui idcirco Græcè Ταρταρος, profundissimus infernorum locum dicitur, est enim Ταρταρίζειν, cum tremore quodam obrigere, horrere, & expauescere. Quare omnia receptacula dicũtur tartara.

In cẽtro grauitatis terrę ¶Quinuerò quàm maxima sit probabilitate credibile existere in cẽtro grauitatis terræ. Quod re vera Greg. loco citato sub his verbis insinuat. Si idcirco infernus dicitur quòd inferius iacet, quod terra à cælo est, hoc esse debet infernus à terra: id est, sicut terra centrum est respectu orbiũ cælestiũ, ita & infernus centrum est terræ.

Ratio. ¶Sed rō præterea profectò id etiam persuadet. Nā si beati & dānati meritis & præmijs è diametro distant, cōgruẽs est, vt loco sint etiã quàm maximè semoti & diuersi: cùm ergo beati sint in supremo cælo, fit vt damnati sint deorsum in puncto inde longissimè distanti: illud autem est centrum grauitatis terræ. Cùm enim non sit ęqualiter vndequaque ponderosa: nam qua parte aquas tangit, ponderosior est, & qua vsui nostro patet, leuior, non idem est punctũ quantitatis mediũ & grauitatis. Hoc autẽ quò grauia cuncta feruntur, maximè à lunari orbe remotum est.

Pythagorę dogma. ¶Imò si à Philosophis sua placita mutuari licet, Pythagorici Itali, vt 2. de Cælo & mũdo tex. 73. ait Philosophus, in centro mundi aiebant, elemẽtum ignis inclusum, quem Iouis custodiã appellabant. Multa.n. Pythogoras à Chaldæis & Aegyptijs, inter quos Hebræi commorati sũt, didicit, quę suis Dijs adscripsit. Et poetæ omnes fabulãtur, in cauernis terræ subesse, vt apud Virg. libr. 6. Aeneid. qui Aeneam inducit ad inferos descendisse. Et Ouid. lib 4. Metamor. Est via decliuis funesta nubila taxo: Duxit ad infernas per multa silentia sedes.

Gehenna vnde dicta. ¶Illis ergo, qui putabant, infernum esse in valle Iosaphat, propterea quòd campus illic patens dicebatur gehenna, & Christus infernum appellat gehẽnam ignis, respondetur, quia idololatræ filij Ennon illic dæmonibus filios sacrificantes igne concremabant, vsu inter Hebręos fuisse receptũ, vt infernum appellarent gehẽnam, quod est, vallis Ennon.

Iob. 18. ¶Illud verò Iob capit. 18. Expellet eum de luce, & de orbe transferet eũ, Gregorius sic interpretatur, quòd Antichristus supremo apparẽte iudice de hoc mundo tolletur. Nam illud Christi, Proijcite eum in tenebras exteriores, non aliud significat, quàm tenebras, quæ sunt extra cælum: quare quò sub terra profundiùs abduntur, eo plus exteræ censentur.

Aliud. argum. ¶Ad aliud de dæmonibus respondetur, quòd nō sunt huic aeri, quo nos viuimus, eò deputati, quo illic pro meritis sint puniendi: quandoquidem ad hoc deputatus est illis ignis æternus, iuxta illud Matt. 25. Ite in ignem æternum, qui paratus est uobis, &c. Sed sunt in aera tanquam in loco ad colluctãdum nobiscum idoneo, vt Paulus significat, quod propter nostrum exercitium & meritorum augmẽtum permissum est. ¶Ad aliud tandem, quod aliqui aiunt, animas eisdẽ locis, quibus delinquũt apud nos cruciari, respondetur, non posse constare: quoniam anima pro diuersis peccatis, quæ diuersis locis & temporibus cōmisit, simul punitur. Et secundùm illos deberet successiuè omnia loca discurrere. Pręterea vsu venit, vt quã plurimi eodem loco diuersis temporibus delinqueant: deberent ergo illic simul puniri. Sed de pœnis inferni minus probabilitatis habet: nam illæ sunt perpetuæ, & in hac vita non sunt sempiternæ pœnæ. Item quia affliguntur nunc animæ, vbi postea cum corporibus torquebuntur: post resurrectionem verò non erunt hic damnatorum corpora. Neque Sapiens ait, quòd eodem loco, quo q̃s peccat, debet puniri, sed per quæ peccat: nẽpe per animam & corpus. Tametsi, vt ait Aug. ad pœnas potius huius vitæ id sit referendum, vt qui gladio perimunt, gladio pereant, & qui adulterantur, eandẽ in suo toro patiantur iniuriam. Igitur si aliquæ fortè damnatorum animæ in hoc seculo torquentur, illud est extraordinarium & accidentarium, & in tempus, nam tãdem in tartara sunt recludendæ.

Obiectio. 1. ¶Alia vero obijciuntur argumenta. Primùm de ignis natura. Nullum enim violẽtum esse potest perpetuum: ignis autem, qnippe cuius naturalis locus sursum est, Lunæ proximus nequit sub terra nisi per violentiam detrusus esse: nō ergo illic manere poterit perpetuò.

Obiectio. 2. Item contra loci capacitatem arguitur. Locus ille post resurrectionem vniuersa capturus est damnatorum corpora, quæ nulla erunt dote subtilitatis

Eccle. 1. litatis donata, sed vnumquodq; suum occupabit locum. Cum ergo illa numerosissima sit gẽtium turba: quia vt Ecclesiastici. 1. legitur, Stultorum infinitus est numerus, fit vt locus ille esse debeat capacissimus, atq; adeo amplior & spaciosior, quã in illo centro terræ fingi potest.

Sol. primę obiectionis. ¶ Ad primum autem respondetur, quòd ignis illic non per naturam, sed diuinitus per ordinem diuinæ iustitiæ tenetur, neq; est purè elemẽtaris: est enim sulphure mistus multoq; ardentior, propter antiperistasim terræ, qua vndique cingitur. Nec tamẽ nutritur cõsumptibili esca: quoniam nec animas nunc nec corpora tunc consumet. Et similiter respondetur ad secundũ, Solutio 2. quòd virtute diuina ab initio relictũ est concauum in centro terræ, quod esset omnium damnãdorum capax, imò insatiabilis, iuxta illud Prouerb. 30. Infernus, & os vuluę, & terra, quę nõ satiatur aqua: ignis vero nunquam dicit, sufficit.

Portæ inferni. ¶ Vtrùm vero infernus portis claudatur, & vectibus ferreis sit obseratus, vanũ est percontari. Nulla enim est horum necessitas: quippe cùm absq; huiusmodi impedimẽtis Deus virtute sua potuerit illic miseros inuitos tenere. Sed per metaphoram ad significãdum impossibilem esse inde regressum, dicitur infernus habere portas, vt in psal. 23. Attollite portas principes vestras. Et Psal. 106. Eduxit eos de tenebris & vmbra mortis, & vincula eorũ dirupit, cõtriuit portas æreas, & vectes ferreos cõfregit. Imò & hęreticos per quos infernus aperitur appellauit Christus Matt. 16. portas inferi. Dicens, Et portæ inferi nõ præualebunt aduersus eã. Dicitur autẽ Christus erupisse vincula, vt educeret vinctos, quia ingressus ad inferos iniquis omnibus vltro patet, vt intrẽt, sed nõ vt exeant. Quod & ethnici cecinere. Vnde illud Maronis. 6. Aeneidos, Facilis descensus auerni, Noctes atque dies patet atri ianua ditis. Sed reuocare gradũ superasque euadere ad auras, Hoc opus, hic labor est ¶ De modo autem quo nũc animæ, & corpora sunt igne torquenda, non est hic locus disputandi proprius, quo de solis receptaculis agimus, sed distinctione. 50. quæ de statu & supplicio damnatorum instituetur.

Sol. 1. ar. ¶ Ad primum igitur argumentum respondetur, Boetium & Augustinum solùm docuisse spiritualia non esse in loco, modo nobis secũdùm naturã consuetudo: id est, quòd loco circunscribantur. Quare anima non est in loco nisi per accidens ratione corporis. Sunt tamen in loco, modo nobis non planè manifesto: quia est supra naturam. Philosophi enim tantum intellexerunt, animam esse in corpore, & intelligẽtias admotas esse cœlestibus ordinibus.

¶ Ad secundum autem respondetur per distinctionem secundæ præmissæ. Spiritualia enim non adaptantur loco, eo quòd aliqua qualitate cum loco conueniant, vt calida inuicem conueniunt coaptantur tamen per quandam proportionalitatem & metaphoram, qua quidpiam à corporalibus ad spiritualia transfertur: veluti solis nomen Deo transcribitur, eo quod sicut sol corporibus luminis & vitæ fons est, ita & Deus spiritibus. Hac ergo ratione animæ fulgore gratiæ illuminatæ lucidis corporibus adscribuntur, veluti & illæ. quæ culpę nubilo tenebrescunt, tenebrosis mãcipantur. At quemadmodũ illic torqueantur dist. 50. videbimus. ¶ Vbi solutio tertij argumenti clarescet. Solu. 2. argum. Solu. 3. argum.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm purgatorium, limbus patrum & puerorũ loco cum inferno cõueniant.

DVOBVS extremis receptaculis præstitutis, subsequitur vt de tribus medijs exploremus, an. s. loco & situ cõueniant. Et arguit à parte affirmatiua primò de limbo patrũ. Limbus enim ille dicitur sinus Abrahæ, quò mendicus Lazarus ab angelis portatus est: fuit autẽ in infernum ductus, vt habet glossa Iob 30. super illud, Vbi constituta est domus omni viuẽti: ait enim Glossa, quod infernus domus erat omnium viuentium ante aduẽtum Christi, atque adeo illic erat sinus Abrahæ: cui consonat illud Genes. 44. Deducetis canos meos cum dolore ad inferos. Item quia Christus dicitur descendisse ad inferos, & tamen non descendit, nisi ad liberandos patres. ¶ Secundo arguitur, quòd limbus patrum non solùm sit idem, quod infernus, verùm idem quod infernus dãnatorum, Christus enim dicitur, infernũ momor- Partis affirmatiuæ argum. 1. 2. Argu

momordisse, iuxta illud Oseæ. 13. Morsus tuus ero inferne: mordere autem est partem capere: cum ergo Christus omnes sanctos patres eduxerit, & damnatos reliquerit, subsequitur sanctos patres fuisse partem inferni. ¶Tertio arguitur, quòd limbus puerorum & patrum idem sit, atque adeo idem cũ inferno. Pœna debet respondere culpæ: sed tam patres quam pueri pro culpa originali detinebantur: quare & vtrique pęna damni: scilicet, carentia visionis puniebantur: ergo erãt in eodem loco. ¶Quarto de purgatorio arguitur. Eodem igne purgantur electi à reatu pœnarum, quem de peccatis contraxerant, & cruciantur damnati, nisi quòd horum supplicia æterna sunt, illorum vero temporalia: ergo in codẽ sunt loco. ¶In cõtrarium tñ est, ꝙ diuersis meritis & pœnis diuersa accommodãtur loca: damnati verò in perpetuum pęna sensus cruciantur, & purgãdi in tempus: pueri autẽ nullum percipiũt sensu dolorem: ergo loco distant. Præterea patres in limbo spe beatitudinis fruebantur, ergo corũ limbo spe beatitudinis limbus à limbo puerorum loco differebat.

3. Arg.

4. Arg.

Pars negatiua.

Decisio articuli.

¶ Quæstio præsens, non mouetur, vt uel purgatoriũ aduersus Lutheranos adstruere hic meditemur, de quo superiùs distin. 19. q. 3. dissernimus, & quæst. proxima verbum vnum repetemus. Neq; verò de puerorum pęna locus est hic disputandi, vtrũ scilicet sola pęna damni, an verò pœna sensus crucientur. Id n. lib. 1. de natura & gratia capi. 14. diffusè tractauimus. De qua re Aug. variè sentire videt. Sed supposita veritate, qua iã ab illo seculo receptissima est: videlicet, dum taxat pęnam damni, hoc est priuationẽ diuinæ visionis pati, de solo loco & receptaculo hoc loco ambigitur, qđ & Lutherani etiam negare contendunt, dicentes, originale peccatum etiam inferno dignum esse: imò nec per baptismum satis deleri, vt secundus corũ articulus ad Leonem continet. Quod nos libr. 1. de nat. & gratia capit. 9. expugnauimus. Ad rem ergo vt redeamus, quæstio quatuor exigit conclusiones. Primum autem de nomine sunt qui putent, quatuor illa receptacula subter terrã generali nomine vocari, inferos, locũ vero damnatorũ peculiariter vocari infernũ. At verò certè infernus & inferi idẽ sunt. Paulus. n. vbi ait, Omne genu flectatur cęlestium, terrestrium & infernorum, cunctos sub terra degentes insinuat. Nomen enim tam inferorum quam infernorum, & pro personis ipsis: nempe, pro dæmonibus & hominibus subtus latentibus, & pro locis, in quibus adduntur, vsurpatur. Infernus autem singulariter accipitur pro loco. Limbus verò nomen græcũ est idem sonans, quòd gulosus & insatiabilis, & vorax. Quare & inferno quoque potest accõmodari. Sed iã Theologorum vsu pro locis, vbi nulla est pœna sensus, sed tãtùm carentia diuinæ visionis, vsurpatur. Nec desunt qui putent limbũ seu puerorum seu patrum aliam esse concauitatem muro distinctam ab inferno, in qua sunt pueri & fuerunt patres. At vero D. Thom. hic arti. 2. eundem esse putat locum inferni, & purgatorij. & vtriusq; limbi quantũ ad situm, licèt qualitatibus discrepent. Et certe est opinio longè probabilior. Et propter illas diuersas qualitates & distantias diuersa dicuntur receptacula. Atqui omnia illa subterranea loca plus minus ve tenebrosa sunt. Et cum tenebræ in imo loco sint, quo lux non penetrat, secundum tenebrarum gradus perpẽdit quinam locus inferior sit, quisque infirmus ac supremus. Est autem lux duplex spiritualis: scilicet, gratiæ & gloriæ: quare tam priuatio gratiæ quàm gloriæ tenebræ dicũtur, quibus possunt & tenebræ infernalis ignis adhiberi. ¶Igitur in damnatis tria sunt tenebrarũ genera: sunt. n. obducti tenebris gloriæ & nonnulli etiã fidei & insuper cruciãtur tenebroso igne pœna sensus. Sancti verò patres perpurgati solis tenebris gloriæ eisdemq; in tẽpus vsq; ad passionem Chri tenebãtur. At uerò iusti in purgatorio binas tenebras patiuntur: scilicet, gloriæ & cruciantus ignis. Pueri vero non nisi tenebras gloriæ & fidei easdẽ tñ in perpetuũ.

Inferi, & infernus.

Nota.

Limbus

Lux spiritualis duplex.

Tenebrarum tri genera.

¶Ex his ergo colligitur prima conclusio huius articuli, quæ in vniuersum est receptissima. Limbus patrũm supremus erat inter omnia subterranea receptacula. Probatur, quoniam illic minimum tenebrarum existit: s. gloriæ: neq; enim illuc ignis inferni crucians impertingebat, neq; spes gloriæ tollebatur; sed fide firma & spe illã præstolabantur. Et huc alludit illud Lucæ. c. 16. Abrahæ ad epulonẽ diuitem, quẽ epulo eleuans oculos à longe viderat. In

1. Cõcl. Ratio.

Purgatorium limbus puerorum.

his omnibus inter nos & vos chaos magnum firmatũ est. ¶ De reliquis vero duobus: scilicet: purgatorio & limbo puerorum, nondum inter Doctores satis constat, quo ordine disponantur. Nam quidã, vt Palu. disti. præsenti. q. 3. atque alij, arbitrãtur, quòd saltem post diem iudicij pueri erunt in superficie terræ luce solis fruentes. De hoc tamen nonnihil sermonis dist. 48. redibit. Interim tamen negandum nõ est (asserente id Augustino in lib. de baptismo paruulorum, & refertur de cõsec dist. 4. can. Nulla præter) esse in perpetuis tenebris, atq; adeò sub terra. Videtur ergo ex vna parte limbus puerorum esse inferior, tum quòd fide & amicitia Dei careant, tũ subinde quòd in perpetuum à regno exulare debeant. Quam rationem D. Thom. secutus in 3. dist. 22. quæst. 2. arti. 1. limbum puerorum sub purgatorio collauit. Et hãc opinionem Ricard. dist. præsenti art. 1. q. 2. atque alij sequũtur. Sed ex altera videtur purgatorium esse inferius, infernoq; dãnatorũ proximum: nam qui pœnam sensus patiuntur, uidentur infertùs subsidere, pueri nanque illius expertes sunt: imò videntur eodem igne, quo damnati cruciãtur, purgari. Quam vtrq; rationem idem Doctor Sanctus amplexus in 4. dist. 21. q. 1. art. 1. ait, locum purgatorij esse inferno damnatorum cõiunctum, quia eodẽ igne purgantur. Et hac dist. præsenti. quæst. 1. arti. 2. ait limbum puerorum & patrum secundùm situm eundem esse locum, nisi quòd patres sunt in loco superiori. ¶ Igitur cũ D. Tho. atque alij de hoc variè fuerint locuti, statuitur tanquàm probabilior secũda conclusio. Infernus damnatorum infimus omniũ est locus verò purgatorij illi supertùs coniunctus: limbus autem puerorum proximè superior, sed limbus patrũ supremus: Duorum extremorum, scilicet inferni damnatorum & limbi patrum, ratio est plana. Sed quod ordo hic purgatorij & limbi puerorum congruentior sit, atque adeo probabilior, videtur ratio hæc modò tacta conuincere. Quicquid absque rerum multiplicatione satis intelligi pôt, vt superfluam eandem multiplicationem respuit: potest autem & damnatorum cruciatus, & iustorum purgatio ab eodem igne commodè fieri: ergo superuacaneum est diuersos distinguere. At verò si idem

S. Tho.

S. Tho. alibi.

2. Cõcl.

Ratio optima.

ignis vtrosq; attingit, necesse est loca esse coniuncta: nam si puerorum limbus interstaret, nequiret ignis ille pueros prætermittere, & remotiores vrẽdo purgare. Nisi quis fingeret, puerorum limbũ ex vna parte, & purgatorium ex altera medium infernũ circumcingere, quod nullam habet veritatis similitudinem. ¶ Secũdò idem ordo cõprobatur: quia illo constituto facilè intelligitur quemadmodũ ignis inferni in profundo damnatos discruciet, & sursum iustos compurget, & superiùs ad pueros nõ attingat: & multò minus patres tetigerit: quare nõ opus est tunc diuersas cauernas fingere, vt interpositus murus ignẽ à limbis arceat, sed sint omnes quasi in eodem carcere. ¶ Et tertiò inde idem ordo aptissimus apparet, quod cùm duplex sit pœna: scilicet & sensus & damni, locus supplicio rum sensus sit subtus, locus autẽ solius pœnæ damni sit supra, & rursus vterq; sit bipertitus: nempe, vt qui perpetuis cruciatibus sunt addicti, in ima Tartarorũ abyso sint obtrusi, qui verò temporalibus cum spe beatitudinis purgantur, superstent. Et pari modo in superiori loco pueri, qui diuino conspectu absq; vlla spe priuati sunt inferius subsint: qui verò patres cum certa spe beatitudinis potiundæ eiusdem conspectus saluatorem præstolabantur, in supremo fuerint receptaculo. ¶ Quapropter ad argũ in fauorem alterius opinionis factũ rñdetur, quòd receptaculorum ordo non est perpendẽdus tam secundum accidentariã differentiam, quã secundũ essentialẽ. Essentialis verò est illa, quæ sumitur secundum pœnarũ genus: s. sensus & damni: & ideo illi sunt subtus, & isti suprà. Accidentaria verò est illa, quæ sumitur secundum tempus. Et ideo in vtroque loco illi, qui perpetuam patiuntur sunt inferiùs, qui temporalem superiùs. ¶ At nosse hic oportet quòd non cuncta infernorum supplicia eos, qui purgantur torquent, ut distin. 50. monstrabitur, sed solus ignis cuius natura est purgare. ¶ Quomodo autẽ hic inferiorum & superiorum ordo distinguatur, coniecturis explorandum est: Nã cùm à centro terræ quocunq; versus fiat ascensus: nempe, ad superficiem, quæ rotunda est, appropinquatio: dubiũ est versus quod punctum cæli, ascensio illa locorum sit cõsideranda. Et respondere possumus,

Rõ. 2.

Rõ. 3.

Solutio obiectionis.

Receptaculorum distinctio.

mus, quòd versus orientem aut versus angulū mediæ diei, quæ puncta sunt cæli pręstantissima. Vel aliter fortasse dicendum, quòd cùm damnati sint in centro, in circulo quocunq; versus sunt illi, qui purgant: & superiùs quo ignis non attingit, sunt pueri, & in alio supremo circulo erant patres. ¶ Vtrùm aūt vna sit omniū cauerna nondum inter patres cōstitutum est, quia ex sacris literis colligi non potest, sed ex coniecturis. Atqui quantum ad nudas animas non est necessaria cauernarum distinctio: quia cum nulla grauitate deorsum ferantur, possunt in sublimi quasi in aere esse suspensæ. Post resurrectionem uerò, quia damnatorum corpora nulla erunt agilitate dotata, cuncta ferētur ad centrū: quare tunc si cauerna est in imo cētro terræ necesse est dicere, quòd erunt congesta & aliud super alio conglomerata ad cētrum, & vt in aceruo lapides, compressa, saxorum instar, quæ in camino ignis exuruntur, vt fiunt calx. Portentosa miserorū calamitas, altissimaq; meditatione exhorrenda. Nisi fortè Deo aliter disponente ita sint corpora illic pendula, vt inuicem non se tangant. Qui autem dicere voluerit fore tunc in pauimento iacentia, necesse est dicat, cauernæ illius concauitatem non esse circum centrum: nam aliàs illuc corruētia corpora coacervarentur, sed citra centrum. Et tunc distinguenda esset alia cauerna, quæ esset puerorum cum suis corporibus receptaculum. Nisi forsan supra terram sint deinceps habitaturi, de quo distinctione. 48. rursum dubitabimus.

Vtrum vnica sit cauerna

1. Arg. ¶ At verò contra id, quod de limbo patrū dictum est, arguitur. Limbus patrum idē est, quod sinus Abrahæ, vt Lucæ. 16. admonemur, vbi legitur, quod mortuus Lazarus portatus est ab angelis in sinum Abrahæ: sinus autem Abrahæ etiam nunc perseuerat: ait enim Augu. 9. lib. confessionū de Nebridio, amico suo, ꝙ in sinu Abrahæ viuebat: nunc autem nemo purgatus descendit ad inferos: ergo non fuit illic limbus patrum.

2. Arg. ¶ Secundò idem August. 12. super Gene. ad literam. capi. 33. ait, nondum inuenisse inferos appellatos vbi iustorum animæ requiescunt: & inferiùs subdit, Nec mihi occurrit inferos alicubi in bonum posuisse scripturam canonicam: limbus autem Abrahæ in bonum sonat, vbi iustorum animæ requiescunt: ergo nunquam fuit sub terra.

¶ Ob hoc ergo statuitur tertia conclusio. Sinus Abrahæ est quicunque locus, quo animæ compurgatæ requiescūt, qui ideo per se paradisus cælestis est: accidit tamen ei ante orbem redemptum, vt esset sub terra. Nomen enim hoc, sinus Abrahæ, ex fide Abrahæ originem duxit. Nemo enim post peccatum Adę, vt creberrimè diximus, nisi per vnius fidem Christi seruari potuit, iuxta illud Actuum. 4. Non est aliud nomen datum sub cælo, in quo oporteat nos saluos fieri. Primus autē mortalium, cum quo Deus de mysterio venturi Messiæ tractauit fuit Abraham, qui pollicitus fuit, in semine suo omnes gentes benedictionem suscepturas: & quia in senectute sua & vxoris iam effoetæ id credidit fidei laudem meruit, iuxta illud Gene. 15. Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam, quod ad Roma. 4. refert Apostolus. Ob idque characterem circuncisionis accepit, quæ erat signaculum & professio iustitiæ fidei atque adeò nomen hæreditauit, vti ait Apostolus, vt esset pater omnium credentium & quia patris est filios in sinu suo fouere & protegere, sicut gallina sub alis suos complectitur pullos, inde sinus Abrahæ, vt eodem libr. ait Aug. locus ille, quicunque sit, censetur: vbi nitore fidei & charitatis sine macula & sine ruga splendentes requiescunt. Et quoniam ante Christi mortem, quando pretium redemptionis solutum non erat, nemo in cęlum recipi poterat, sinus ille, quo iusti recondebantur ab Hebræis apotheca & custodia iustorum dicebatur, à Christo autem appellatus fuit sinus Abrahæ, vt fidem significaret, in cuius virtute seruabātur. Itaque limbus ille bifariam est considerandus: nam quatenus spe certa patres illi recreabantur possidendæ regni hæreditatis sinus Abrahæ appellabatur, sed quatenus aliquid eis requiei deerat, quia nondum visione Dei fruebātur dicebatur limbus inferni.

Tertia conclusio.

Sinus Abrahę.

¶ Quapropter hæsitare quis posset, vtrùm carentia illa visionis diuinæ aliquatenus eos affligeret. Respondetur, negari non posse, quin ex natura rei: nempe, desiderij, quo ardebant aduentus Messiæ, per quem

Dubitatio.

quem erant in possessionem hæreditatis mittendi, affligerentur. Sed tamen certè spes, quam suæ fœlicitatis habebant, & prę terea quia cognoscebant secundum diuinam dispositionem, quæ omni est æquitate plena, cuique suam habebant voluntatē conformem, aduentum domini non tardare, diuina consolatione eandem afflictionem, vel recompensabant, vel cohibebant. Vnde illa suspiria, vt cæli iustum rorarēt, & ꝙ Deus cælos inclinaret, & descenderet & similia, non tam afflictionis erant indicia, quàm firmissimæ spei & ardentissimæ charitatis. Igitur post Christi mortem, resurrectionem & ascensionē sinus Abrahę cælestis paradisus est, quæ nomen propter dignitatem fidei retinet. In quo sensu ecclesia in defunctorum exequiis Deum prę catur vt eos in sinu Abrahæ suscipiat. Atque illic August. suum putabat esse Nebridium. Et in sinu Abrahæ ait. animas sanctorum expectare resurrectionem, per q̃ sua recipiant corpora. Ex quo fit tandem consequens, sinum Abrahæ significare ꝑ se locum, in quo Deus facie ad faciem videtur: nam visio illa est merces fidei Christi, quam professus est Abraham. Fuit nihilominus eidem Abrahæ sinui ante Christi mortem accidentarium, ut tunc illa visione nō illustraretur. In illis verò quadraginta dieb. inter resurrectionem & ascensionem interiectis sinus Abrahæ erat in superficie terræ, vbi animæ illę beatæ Deū videbant, iuxta verbum Christi ad latronem, Hodie mecum eris in paradiso. ¶ Vnde vt ad Augustinum respondeamus, quādo dicit, inferos non appellari vbi iustorū animæ requiescunt, neque in bono vsurpari, intelligit ea ratione, qua inferi & limbus significant. non quidem quietis rationem, sed quietis defectum. Nihilominus accidentariè fuerunt coniuncta infernus: id est, locus sub terra, & sinus Abrahæ. Sic S.Th. respondet & alii: quanuis mens illic Aug. non sit satis liquida. Fortasse nanq; aliquando ea fuit imbutus opinione (quā post deseruit) ut art. proximo videbitur, quod animæ non euolent in cælum vsque ad diem iudicii, sed sint etiam nunc in limbo qui non erat nec est subter, sed super terram. Et idcirco ait de sanctis patribus nunquam esse assertum, descendisse ad inferos tanquàm ad sinum Abrahæ: quare illud Ge. 44. de Iacob, Deducetis senectutem meam cum tristitia ad inferos, de loco damnatorum intelligit. Videtur enim, inquit hoc magis timuisse, ne nimia tristitia sic perturbaretur, vt non ad requiē beatorum iret, sed ad inferos peccatorū: q̄ re vera interpretatio non est nisi docta. Quare & eodem pacto illud Iacob. 17. intelligi potest, In profundissimum infernū descendent omnia mea. Tametsi & de limbo patrū ratione supra dicta intelligi possit, quem insinuauerat dicens, Infernus domus mea est. Vnde subdit, Putasne saltem ibi erit requies mihi? quia illic in limbo non erat plena. ¶ Ad primū igitur principale argumentum respondetur, concludere, ꝙ loco & situ limbus patrum & infernus idem sunt: nempe, sub terra: & q̄d probabilius duximus, in eadem cōcauitate. Sed nihilominus limbus patrum est in superna parte, quò ignis inferni non attingit. ¶ Ad secundum commune ferè omniū responsum est, sic intelligentium articulum fidei de descensu Christi ad inferos, ꝙ non descenderit nisi vsque ad limbum patrum, & quia illos inde eduxit, dicitur infernum momordisse, accipiendo infernum pro omnibus simul receptaculis, quorum pars erat ille limbus, qui relictus est vacuus: nam nec de limbo puerorum, nec inferno damnatorum vllum excepit. Et sic intelligitur illud Zachariæ 9. Tu verò in sanguine testamenti eduxisti vinctos de lacu. Neque uerò, ut communis habet opinio, de purgatorio quempiā eripuit, nisi illos, qui secundū diuinā iustitiā essent purgati. Aut illos, ut 3. par. q. 52. art. 8. ait S.Th. qui dum viuerent, per fidē & deuotionē ad mortem Christi, meruerunt ut illuc descendente liberarentur. Et re uera si rigorē iustitiæ Dei speculemur, ita dicendum est. Nihilominus profectò, ut superius dicebamus, nihil absurdi dixisse uidebitur qui dixerit, ex singulari priuilegio tūc Christum inde oēs liberasse, idq; uirtute suę passionis: nam si eadē virtute qua indulgentię pontificæ modò nituntur, propter aliquod celeberrimum factū aut festum conceduntur indulgentiæ, & nonnunquam liberationes animarum à purgatorio, nil mirum si in tāta festiuitate, quantam tunc inferis præsentia Christi attulit, libertate omnes donarentur, qui

Sol. 1. arg.

Sol. 2. arg.

De purgatorio qui fuerint liberati.

Snīa autoris.

qui filij Dei erant. Et videtur sententia Augustini loco citato. 12. super Gen. c. 33 vbi ait, Christi animam descendisse vsque ad ea loca, in quibus peccatores cruciantur, quos esse soluendos occulta sua nobis iustitia indicabat. Quo sensu intelligit illud Petri Actuum. 2. Quem Deus suscitauit ex mortuis solutis doloribus inferorum, quia non poterat teneri ab eis. Et eadem videtur sententia Damasceni, in sermo. de fideli. defun. vbi ait, quòd eduxit omnes illos, qui in fide formata discesserant. Atq; hoc pacto efficacior intelligitur morsus, quo infernū momordit. s. vt ex quatuor receptaculis duo euacuauerit. Sed hoc iudicio prudentium cōmittit, dum ecclesia aliud non definit. ¶ Tertium argumentū solutū restat, vbi cōcessimus ambos limbos esse in codē loco, extra ignē tñ, licèt ille puerorū sit ordine inferior. ¶ Et pari tādem proportione solutū restat & quartū.

Sol. 3. arg.

Sol. 4. arg.

ARTICVLVS III.

Vtrùm statim post mortem quoruncunque animæ in istorum aliquem locorum deducantur.

HOc ordine receptacu lis dispositis quæritur de modo, quo illuc animæ ingrediantur, & ar ti. sequ. de modo, quo exeant. Quæritur ergo vtrum eodem momento, quo anima corporis ergastulo liberatur, ad suum deducatur receptaculum. Et arguitur à parte negatiua. Anima, ut t. de anima tex. 49. & subseq. autor est Aristot. cùm sit actus corporis, per se de loco ad locum non mouetur, sed per accidens ad motum corporis. quemadmodum idem ait Philosophus quòd motis nobis mouētur ea, quæ in nobis sunt: ergo anima separata moueri localiter non potest, quando quidem localis motus à corpore pendere videatur: vnde colligitur, quòd anima exuta corpore si non portetur, ad nullum valeat receptaculum commigrare: quòd autem portentur ab alijs non est necesse. ¶ Secundò. Videntur, iustorum animæ, in quibus nulla reatus macula purganda existit, in nullum protinus receptaculū euolare: nam si in aliquod euolarent, illud esset cęlum: quòd autem illuc nō ferantur,

Partis negatiuæ argum. 1.

2. argum.

videtur sentire Aug. in glossa super illud Psalmi. 36. Adhuc pusillum & non erit peccatum, dicens, quòd licèt sancti liberentur in fine vitæ, post hanc tamen vitam non ibi erunt, vbi erunt sancti, quibus dicetur, Venite benedicti patris mei. Et in Enchirid. ca. 109. (quod refertur. 13. quęstione. 2. can. Tempus) ait, Tēpus qđ inter hominis mortē & vltimam resurrectionē interpositū est, animas abditis receptaculis continet: sicut quæque digna est, vel requie, vel ærumna pro eo, quod sortita est in carne dum viueret.

¶ In contrarium tamen est, quod de iustis ait Paul. ad Philippen. 1. Cupio dissolui & esse cum Christo: ex quo Grego. 4. dialogo. infert. Qui ergo Christum in cælo esse non dubitat, nec Pauli animam esse in cælo negat. Et de damnatis habetur Lucę. 16. Mortuus est diues & sepultus est in inferno vt vulgo legitur. Pars negatiua.

¶ Quæstio in duobus argumentis tres conclusiones deposcit. Primo enim argumento quæstio submouetur, vtrum anima separata per se moueatur localiter, q̃ profectò quæstio non est contemnenda: nam cùm vnicuique rei actiones iuxta naturā suam congruant, & anima non sit ꝑ se suppositum, sed forma suppositi, quanuis anima separata possit per se intelligere, & velle, quia illæ sunt actiones à corpore non dependentes, non tamen posse ui detur secundùm locum moueri, eo quòd motus localis corporalis sit. ¶ Et secundo arguitur, quia si anima moueretur secundùm loum, deberet moueri successiuè secundùm tempus nostrum quemadmodū mouetur in corpore: nā dicere quòd mouebitur secundum angelorum instantia, quæ non sunt nostri temporis, esset concedere eidem rei duos diuersissimos mouendi modos suapte natura competere: neque rursus dicere, quòd separata mouebitur secundùm tempus nostrum, videtur rationi cōsentaneum, propterea quòd sit tunc purus spiritus, atque adeo nullatenus à loco & tempore pendens. ¶ Tertiò. Si anima separata se ipsam mouere ualeret, cōsequens fieret, vt posset subinde mouere corpus, quemadmodū angelus, post quā est pariter spiritus, cui corpora subsunt: consequens tamen ostendit falsum, D. Tho. 1. par. q. 117. art. 4. quia ob id, q̄ suapte

Anima separata an moueatur localiter.

Partis negatiuæ argum. 1.

2. Arg.

3. Argu.

suapte natura est actus corporis, non habet nisi vnicum determinatum medium ipsum mouendi: scilicet, animãdo & viuificando; quare nec membrum mortuum dum est in corpore mouere põt, neq; corpus egressa potest suum mouere cadauer. Item consequeretur quod posset dum vellet corpus relinquere & abire nuda.

1. Cõcl. ¶Certè argumenta non sunt despicanda, nihilominus cõstituitur prima cõclusio. Anima separata potest se ipsam localiter mouere. Conclusio in sententia Aristotelis non põt planum fundamentum habere, eo q̃ de anima separata nunquã fuit clarè locutus, neque præter intelligere & velle de aliqua eius actione tractauit, nisi in corpore. Probatur tñ hac rõne. Anima,

Rõ con clusiosionis. vt q. 43. art. 1. monstrauimus, est per se subsistens: nempe, natura sua potens separata subsistere, cui tunc intelligere & velle competit: demus ergo præter legẽ animam sine culpa & gratia à corpore separatam, vt si homo in puris naturalibus cõditus moreretur: qui negaret animam se posse mouere, fateri teneretur, q̃ eodẽ loco, quo corpus egreditur, deberet perpetuò manere: consequens tñ videtur absurdum, nam posset illa anima alia à se distãtia loca agnoscere, ac subinde appetere: cũ ergo suapte natura corpore nõ indigeat, vt sit, videtur eadẽ natura ei tribuisse, vt

Anima lia imp fectissima. possit de loco in loco migrare. Adde q̃ cũ cum Aristoteles illa animalia, quæ de loco in locum se nõ possunt conferre, vt cõchilia, imperfectissima esse dixerit, nõ est animæ, cui perfectissimam vitã natura tribuit, illa deneganda ꝑmouendi facultas.

Rõ. 2. ¶Secundò id probatur. Animæ separatæ possent gregatim vitã ducere, & Rẽpub. suo ordine gubernare: possent ergo moueri, secũdùm quod earum prudentia disponeret, possetq; vnaquæq; incõmodũ fugere, si in vno loco ei immineret, atque adeò inde fugiendo recedere.

Rõ. 3. ¶Item, Anima virtutem motricem viuenti corpori impertitur, veluti alia quæcunque vitæ opera: ergo postquam motus localis non repugnat spiritui separato, non est cur non eadem virtutem separata retineat mouendi sese.

Rõ. 4. ¶Ad hæc, ut ar. subseq. videbimus, animæ separatæ possunt de suis receptaculis exire, & viuis apparere, vt August. lib. de cura pro mõrt. gerenda & D. Tho. 1. par. q. 89. artic. 8. ait: ergo possunt localiter moueri: nam si dicas id nõ posse, nisi Deo eis supranaturalem virtutem tribuente, nõ est necessarium. Præsertim quod tunc sequeretur, animas damnatas nõ posse à tartaris exire, quod nulla ratione conuincitur.

¶Ad primum igitur argumentum in capite quæstionis propositum respondet, ob id quòd anima sic est actus corporis, vt tamen sit per se subsistens, ei conuenire nõ solùm corpus mouere, verùm & se ipsam separatam. Et pariter alia soluitur ratio, qua obijciebatur, animam nõ esse suppositum, satis enim est per se subsistere, ut mouere se ualeat. ¶Vnde ad aliud respondetur, non moueri tunc ea successione, q̃ tempore nostro mẽsuratur: ille. n. motus à corpore pendet, sed ẽm tempus angelicum, cuius instãtia possunt esse immediata: ita ut possit in hoc instanti anima esse in hoc loco, & in altero sine medio tẽpore esse in alio loco: quemadmodũ de angelis ait S. Th. 1. par. q. 53. ar. 3. Neq; obstat postquã habet naturã quodammodo duplicem, ut scilicet sit actus corporis, & preterea per se subsistens, quod habeat duos illos mouendi modos. ¶Ad postremũ respondetur negata consequentia: non. n. si se animæ separatæ põt mouere, fit consequens, ut mouere valeant corpora. Enim uerò angeli, quia sunt substãtiæ spirituales, quorum virtutes non determinantur per respectũ ad corpus, habent ut corpora quæcunque obedientia eis sint in locali motu. animæ uero nõ hñt uirtutẽ motricem corporũ nisi determinatã ad certa corpora, & certum modũ: & iõ nequeunt illa nisi viuificando mouere. Et multominus cõsequitur, ut possit dum ei libuerit corpus egredi illudq; relinquere: quia cũ sit actus corporis, sicut nõ potest illud ingredi nisi per generationem hominis, ita nec potest abire nisi per eiusdem hominis corruptionem. ¶Contra hanc autem definitionem militare videtur illud Lucæ. 16. Factum est, ut moreretur mẽdicus, & portaretur ab angelis in sinum Abrahæ, quo uerbo docemur, angelos animas defunctorum deferre: vnde uidetur subsequi, quòd non ipsæ se ipsas moueant.

¶Ad hoc per secundam conclusionem respondetur. Animæ defunctorum nõ quidem

Marginal notes (right): Solu. 1. argum. — Solu. 2. argum. — Solu. 3. argum. — Solu. 4. argum. — Locus Luc. 16. — 2. Cõcl.

triam, cui destinatae sunt, non posse nisi per purgatorium transeuntes peruenire, absq; alio spiritu, qui eas importaret, sua sponte irent. Vero simillimum tamen est ab angelo saltem custode illuc deferri: tũ vt angelus animam viam ignorãtem ducat, tum vt sua consolatione amicã confortet. Vt solent eos amici, qui in supplicium rapiuntur. At vero chorus angelorum, qui solet sanctas animas in cœlũ comitari, non creditur eas in purgatorium deducere: quoniam iubilus ille angelicus solis purgatis debetur. At in purgatorio angeli animas non cruciant: quia non est angelorũ cœlestiũ officium eas, vt carnifices torquere. Neque verò dæmones eas torquere existimant, quia sunt filiæ Dei, eiusq; regni hæredes & cohæredes Christi, sed flamma ab inferno exultãs eas cõpurgat. ¶ Materia verò secundi argumenti in aliam nos meditationẽ mittit, vt exploremus, vtrùm sanctorum aïæ illico de corpore absq; mora transferantur in cœlum. Et eadem est meditatio de illis, quæ sunt in purgatorio cum primum fuerint perpurgatæ. Haud.n. defuerunt qui opinione negatiua fuerint intincti. Et sunt qui illam diuo Bernardo tanquã eius autori impingere moliant, qui sermone.4. de festo omniũ sanctorũ vr̃ eã multis verbis affirmare. Fuit tñ longe antiquior: nã diuus Hiero. super Ezechielẽ c. 36. plures antiquorũ eosdemq; catholicos in eandẽ refert sñiam. Et Vigilãtius contra quẽ idẽ Hieron scripsit, eodẽ tenebat errore. Et si coniecturis agendũ est, vr̃ à Papia Ioãnis discipulo originẽ duxisse ex illo. s. supra memorato errore, ꝙ Christus post sex annorũ milliaria vẽturus esset instauraturusq; Hierusalẽ, vbi mille annis cũ iustis regnaret, & postmodũ futura esset gñalis resurrectio. Inde.n. vt coniicio, in hunc sunt errorẽ collapsi, ꝙ vsq; ad illam resurrectionem aïæ iustorũ non sint cœlum ingressuræ. Quam opinionẽ Irinæus lib. 1. aduersus Valentinianos fuit sequutus, vt in eius prologo colligit Erasm. Et Tertullia. li 4. aduersus Marcionẽ ait, ꝙ sinus Abrahæ, de quo fit mẽtio Lucæ. 16. locus est non cęlestis, sublimior tamen inferis: interim refrigeriũ animarũ iustorũ, donec consummatio rerum per resurrectionem omnium plenitudine mercedis cęlesti apparitura eas expungat. Vbi insinuat iustorum animas non statim in cœlum euolare, sed in limbum patrum, vt olim, descendere: quem ideo locum in Apologetico. c. vlt. paradisum appellat. Atq; huius opinionis sine autorũ nominatione meminit S. Tho. 4. contra gentes c. 91. vbi de hac re differit. Et in eadẽ opinione fuit Lactantius lib 7. Bernardus verò postmodũ loco citato non prorsum cum illis antiquis consensit, quippe qui sanctorũ animas in cœlo collocat, sed ait solùm frui visione humanitatis Christi. Sic illud exponens Apocal. 6. Sub altare Dei audiui voces occisorũ, Vindica Domine sanguinem sanctorũ tuorũ, &c. Quo vtiq; altaris nomine Christi humanitatẽ designat, cuius sola nunc visione animæ recreant. Sed postmodũ resumptis corporib. exaltabuntur, inquit, super altare, vt diuinitatẽ cõspiciant: quia tunc, inquit, Christus ostendet se non in forma serui, sed in forma Dei. Ostendetq; subinde patrẽ & spiritum sanctum. Hæc Bernardus. De hac relatè in nostris lectionib. scripsimus super D. Thomam. 1. 2. q. 4. art. 5. quo rem hanc etiam discutit. ¶ Sit ergo tertia præsentis articuli conclusio. Sanctorum animæ, quæ vel nil habent purgandum, uel iam sunt purgatæ, absque vlla mora protinus recipiuntur in cęlum, ubi diuinam essentiam clara uisione contuentur. Hãc conclusionem impræsentiarum D. Tho. ceu catholicam affirmat dicens, quòd huic ueritati autoritates scripturæ canonicæ manifestè attestantur, & documẽta sanctorum patrum, vnde cõtrarium pro hæresi, inquit, est habendum. In Summa tamen loco citato solùm asserit contrarium esse falsum. Iam verò Pontificia autoritate veritas hæc definita est, nam Ioãnes Papa. 22. ut Marsilius refert in quarta quæstione 13. articulo tertio. errorem illum Lactantij & Irinæi tenuit & publicè prædicauit, sed ex decreto Parisiensis vniuersitatis illum retractauit, & tandẽ Benedictus duodecimus in sua extrauag. quæ incipit. Animas purgatas, sanciuit tã quam catholicum, quòd animæ sanctorum vtriusque testamenti postquã Christus in cęlum ascendit cùm primùm fuerint purgatæ ante corporum resurrectionem sunt in cœlo in consortio angelorũ &

Nota.

Iustorũ aïæ an statim ĩ cœlũ euolent.

Opinio D. Bernardo impingitur.

Vigilantij error.

Irinęus.

Tertull.

Lactantius capit. 25.

Bernar.

3. Cõcl.

Concl. catholica.

Pontificum decretũ.

& vident diuinam essentiam. ¶Et ne cui Pontifex gratis id sanxisse videatur, testimonijs sacræ scripturæ, & sanctorum & rõnibus cõprobatur. Et primũ omnium est illud testimoniũ Pau. 2. Cor. 5. Scimus
2. Cor. 5 qm̃ si terrena domus nostra huius habitationis dissoluatur, q̃ ædificationem ex Deo habemus, domũ non manufactam æternam in cœlis. vbi insinuat, nullũ esse interuallũ aut tẽporis aut loci, sed q̃ dissoluta habitatione corporis, illico cõmigramus in æternam cohabitationem, q̃ est in cœlis. Ad quod alludit aliud Lucæ. 16. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cùm defeceritis (scilicet per mortem temporalem) recipiant vos (id est protinus excipiant) in æterna tabernacula. Sed clariùs eodem loco Paulus. Quãdiu sumus, inquit, in corpore peregrinamur à Domino, & quia peregrinari idem est, quod absentem esse, rationem absentiæ explicat dicens: per fidem enim cognoscimus, & non per speciem, ergo per oppositum esse præsentes Deo est cognoscere per speciem Deum & intuitiuè, sed animæ sanctorũ corporib. exutæ illico sunt Deo præsentes: nam subiungit continuò Paulus, Habemus voluntatem peregrinari à corpore & esse præsentes Deo, ergo animæ peregrinantes à corpore protinus
Ad Philippẽ. 1. sunt in cœlo, atq; adeò Deum per speciẽ non in ænigmate contuentes. Cui & illud consonat ad Philipenses. 1. Cupio dissolui & esse cum Christo: quasi nulla intersit
Luc. 23. mora, si modò quisq; talis sit qualis Paulus. Vnde Luc. 23. Christus ad Latronem, Hodie, inquit, mecum eris in paradiso, quod non potest nisi de visione beatifica
Actuũ. 7. intelligi. Et Actuum. 7. Stephanus, Ecce, inquit, video cœlos apertos & Iesum stantem ad dextris virtutis Dei. Quasi illuc esset statim recipiẽdus. Et Apostoli, vt Matthæi. 19. legitur, assessuri sunt Christo ad iudicandum, ergo ante diem iudicij in cę
testimonia sanctorũ. lo existunt. Sunt & sanctorum testimonia, vt Augustini. nono. cõfessio. qui suũ Nebridium, ait, esse in illo sinu Abrahæ,
Augustin. vbi bibit ad fontem quantam potest sapientiam sine fine felix. Et in libr. supputatio. ait ad sanctos, Fœlices sancti omnes
Gregor. 4 Dialogo. de pulchritudine Dei iam satiamini, de cuius beatissima visione semper gaudetis. Et Gregorius, quarto dialogorum, id tanquam catholicum definit quamplurimis subiunctis exemplis animarum, quę à corporibus rectà in cœlum angelorum cap. 25.
comitatu perductæ sunt. Vnde cap. 25. allegato loco Pauli, Cupio dissolui & esse cum Christo, collectionem hanc subiungit, Qui ergo Christum in cœlo esse non dubitat, nec Pauli animam esse in cęlo negat. Et Origines homil. 3. Is, inquit, qui de Origenes. corpore exierit, si mundum habuerit cor, statim meretur diuina videre: quia spiritualia illa non videntur per corpus.

¶Hic Origines primam rationem conclusionis insinuat, quæ est hæc. Vera beatitudo in visione diuinæ essentiæ consistit: intellectus aũt ad hmõi visionem corporeo phantasmate non indiget, quia diuina essentia, quæ purè spiritus est, per phantasma videri nequit, quo intellectus in corpore vtitur: ergo corpus ad perfectionẽ beatitudinis essentialem non est necessarium, atque adeò non est cur anima separata corporis resurrectionem expectet ad videndum Deum: nam diuina opera ordine & sapientia sunt disposita: quare si ex natura rei præsentia corporis ad visionẽ illam non est necessaria, error est dicere, absque corporib. animas non videre Deũ. Rõ conclusionis.

¶Quinuerò arguitur secũdò. Beatitudo, vt Mat. 5. ait Dominus, merces est operũ quæ per Dei gratiam fiunt: mandatũ verò Dei Leuit. 19. extat Ne merces mercenarij maneret apud Dominum vsq; mane: æquissimus ergo Deus nil morãs mercedem retribuere: cùm ergo in exitu animæ à corpore finiatur merendi tempus, fit vt habenti cor mundũ illico merces illa visionis tribuatur, iuxta illud Matthęi. 5. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deũ videbunt. & Apocalyp. 14. Beati mortui qui in Domino moriuntur. quo insinuatur, illico à morte esse beatos. Ratio. 2 Ratio. 3

¶Et est tertium maximum argumentũ, quòd si sanctorum animæ non illico in hæreditatem gloriæ admittuntur, sed vsque ad diem iudicij expectant, non multum nobis profuisset, quòd tanto tempore ante illum diem Christus nos redemisset: nam poterant animæ nostræ vsque in illum diem veluti sanctorum patrum in limbum descendere: consequens tamen hæreticum est contra illud Matth 4 Pœnitentiam agite, appropinquabit regnũ

cęlorum

cęlorum appropinquari enim nihil aliud est qui aperiri cęlum. Baptismus nanque vt cap. Maiores, de baptismo & eius effectu decretum est, regnum cęlorum aperit ob idq; lex nostra dicitur lex gratiæ, quæ iam adoptiuos filios non ceu seruos, & vt ait ad Gala. 3. Pau. tanquàm paruulos sub pædagogo ab hæreditatis possessionē cohibet, vt antiquos patres, sed tanquàm liberis & prouectis eandem hæreditatem tribuit. Sumus enim, vt ad Rom. 8. ait idē Apostolus, hęredes Dei, cohęredes autem Christi, atq; adeò vt ipse suā humanitatē in cęlū euexit, vbi diuina visione fruitur, sic & omnia sua membra: nēpe, animas, dummodò sint sine macula & ruga, ad eandem protinus hæreditatem admittit.

Cap. Maiores. Ad Gal. 3. Rom. 8.

Ratio. 4. ¶ Quartò arguitur. Deus longè propensior ad miserēdum est largiendumq; præmia, quàm ad vindicanda crimina, reproborum autem animæ absque mora per suam iustitiam detruduntur in tartara: quia nulla fingi potest causa, cur debeant corporum resurrectionē expectare: & pariter puerorum animæ abduntur in limbum, & qui purgādi sunt, addicūtur purgatorio: ergo cùm corpus, vt dictum est, ad visionem intellectualem Dei non sit requisitum, fortiori ratione animæ corpora exeuntes cælum aduolant.

Simile. ¶ Neque naturalis similitudo deest, quæ rem confirmet. Quod enim in corporibus grauitas est & leuitas, hoc in animabus est meritum & demeritū: ergo sicut graue corpus protinus deorsum fertur, & leue sursum, ita & anima letali crimine onusta ad ima descēdit, & quę per gratiā Dei sublimem habet affectū, nisi aliquid impediat quod sit purgādum, statim sursum ad Deum aduolat. ¶ Ad secūdum igitur argumentum respondetur, primò, vt supra dicere cœpimus, quò suspicione nō caret, aliquando Augustinum illa fuisse tentum opinione, quòd iustorum animę ante finalem resurrectionem non sint in cælo, sed in limbo patrum, qui erat sinus Abrahæ, quem non putabat esse sub terram, vt 12. super Gen ad literam. cap. 33. insinuat, sed super terrā in aliquo honorabili loco: nam expressè ait in glossa citata Psalmi, quòd post hanc vitam nō erūt ibi, vbi erunt sancti, quibus dicetur, Venite benedicti patris mei, &c Etenim eius mentem sic interpretari, quòd duntaxat voluerit dicere, quòd non habebunt duplicem stolam animæ & corporis, nō plenè illi verbo satisfacit. Non erunt ibi, vbi erunt sancti. Et secundus locus in Enchiridio id præ se fert, cùm tempore inter hominis mortem & resurrectionem interposita dicat animas abditis receptaculis teneri: abdita nanq; non cælū, sed terrena habitacula designat. At verò certum est postmodū sententiā mutasse, atq; adeò cōfessum animas in cęlo Deū videre, vt patet locis citatis, & lib. 9. confessio. vbi eum esse ait in loco, in quo Deum videt, atque alijs locis frequentibus. Qui verò sustinere voluerit, Augustinum nūquam aliter, quàm veritas habet, fuisse opinatū, glosset ipsum cum S. Thoma. ꝙ cùm ait, non esse nunc ibi, vbi erunt sancti, intelligat, non habere nunc vtrumq; stolam: & cùm ait, inter mortem hominis & resurrectionem esse animas in abditis receptaculis, inter ipsa abdita receptacula connumeras se tam cęlum quàm infernum: sed designauit illud tempus mediū, quia tunc nō habent completum affectum, quē habēt ac corpora. ¶ Et per hoc respondetur ad aliud argumentum, quod Greg. 4. li. dialogorum soluit. Pœna & pręmium, quę per sententiam iudicij redduntur, non debēt iudicium ipsum antecedere: supplicia verò inferni & gaudia paradisi reddentur per sententiā Christi in vltimo iudicio. vt patet Matth. 25. Ite benedicti &c. ergo antea non sunt in illis locis. Respondet, inquam, Greg. ꝙ tunc sententia mittet non solùm animas, sed damnatos ipsos cum suis etiam corporibus, in quibus illuc vsque non erunt corpora. ¶ Ad illud verò, quod fuit Bernardi fundamentum Apocalyp. 6. Vidi subtus altare animas interfectorum &c. respondet glossa interlinearis illud non intelligi de animabus existētibus in ecclesia triumphante, sed in isto mūdo sub agone martyrij Sunt enim tūc sub altari Dei: id est, sub protectione Christi. Vel dicuntur esse animę sub altari. i. in tēplis, vbi condita sunt corpora, prænunciātes tyrannorum vindictam. Neq; tamē credendus est Bernardus in illa opinione permansisse: nam alibi sępè videtur veritatem confessus: scilicet, quòd animæ visione beatifica fruantur.

Sol. 2 argum. Au. opinio. In Enchirid. Aug. sētētiam mutauit. Gloss. S. Thom. Obiect. Dilutio. Ad fundamentū Bernardi.

tales rebus earum non adsumus, ita neq; immortales ipsæ nostris intersunt. Atq; hanc communem ordinariamq; legē explicat illis uerbis Aug. in argumento quod primo loco obiecimus. Si reb. uiuentiū interessent animæ mortuorū, ut de aliis taceā, me ipsum pia mater nulla nocte deseretet, ut mecum uiueret: absit. n. ut facta sit uita fœliciori crudelis. Et cōfirmat hoc ex illo 4. Reg. 22. ad pientissimū Regē Iosiam, cui cū Deus exitium regni & gentis suæ prænunciasset, pollicitus est subinde dicens, Ecce ego apponā te ad patres tuos, & apponeris cū pace, & non uidebunt oculi tui omnia mala, quæ ego induco in locum hunc, & quod commorantur in eo. ¶ Secunda uero pars colligitur ex uerbis Hieronymi cōtra Vigilantiū, quod putabat apostolorum & martyrū animas in fortunatorū insulis & campis Elysiis, ut ethnici de animab. philosophantur, detineri. in quē Hieronymus sic inuehitur. Ais uel in sinu Abrahæ uel in loco refrigerii uel subter aram Dei animas apostolorū & martyrū consedisse, nec posse suis tumulis, nec ubi uoluerint adesse præsentes? Quasi dicat, Falsus id ais Et subdit, Tu Deo leges ponis? Tu apostolis uincula iniicis, ut usq; ad diem iudicii teneantur in custodia nec sit cum Domino suo? de quibus scriptū est, Sequuntur agnum quocūque ierit. Et Aug. in li. de cura pro mortuis gerenda. cap. 16 ait, Fœlicem confessorem cùm a barbaris Nola oppugnaretur humanis aspectibus fuisse uisum, non incertis rumoribus, sed testibus certis. Verùm ista, inquit, diuinitus exhibentur longè aliter quam se habet usitatus ordo. Alii nāque sunt ait, humanarum limites rerum alia humanarū signa uirtutum, alia sunt quæ naturaliter, alia, quæ mirabiliter fiūt. Ambas igitur conclusionis partes hisce uerbis edocet Aug nempe, quod secundū ordinarium & usitatū cursum animarū è suis non exeunt receptaculis, sed tamē secundum diuinam dispensationē exire & possunt & assolent Id quod cumulatis exemplis Gregor. 4. lib. dialogo. confirmat. ¶ Quapropter ex omnibus ferè exire solent: scilicet, ex paradiso, ex inferno, ex purgatorio, & ex limbo patrum, ut de Samuele, ut 1. Reg 28. legitur, qui apparuit Sauli. Quanuis ut Aug. eod. lib. de cura per mor. geren. cap. 15. refert, non desint, qui negent, uerum fuisse Samuelē. Sed tamen Moyses, ut Mat. 17. legitur, in trāsfiguratione Domini apparuit. ¶ Atq; & usu apparitiones istæ accidere solent, ut ibidem Aug. ca. 16. autor est siue ad uiuorum qualecunque solatium, ad quos pertinēt illi mortui, siue ut iis ad monitionib. more humano sepulturæ commēdetur humanitas. Animæ nanq; beatæ Deo dispensante possunt apparere suis, uel ut eos consolentur, ostendentes se diuino cōspectu frui, uel ut eos admoneāt, & ad eandē beatitudinem alliciāt. Vel ut suis reliquiis iustos honores deferant: ut de Ioanne Baptista & aliis legitur? Existētes uero in purgatorio solent præterea apparendo suffragia sibi fieri deposcere. De limmbo uero puerorū nulla est ratio cur egrediantur. ¶ Addit uero hic Diuus Thomas interesse inter sanctos & dānatos quod sancti, cū uoluerint, apparere possunt, uiuentib. non tamen dānati. Meruerunt, inquit, sancti in hac uita, ut aliquādo gratiarū dona sanitatū, quæ reprobis nō conueniunt, ita ut post hanc uitā cū expedierit, possit huc redire. Hæc D. Tho. At uero patentissima ratio est, quod beati nihil optare possunt, nisi quod rationi sic ac perinde diuinę uoluntati consentaneum: quicquid aūt huiusmodi Deum poscunt, obtinent: ergo quoties uolunt exirere, exeunt. ¶ Infernales tandem animæ exire non permittuntur dum uolunt, sed dum ob aliquod mysterium nobis occultū permittunī, ueluti dæmones Quare diues epulo, ut legitur Lucæ. 16. rogare nō audebat, ut sineretur ipse ad suos ire, sed rogabat Abraham, ut Lazarum mitteret. Neq; uero illi egredi cupiunt, ut aliquod beneficium nobis conferant, eo quod nobis bonū optent, quia adeò a charitate longè distāt ut neq; naturalē inclinationē permittant, actus rectos elicere. Quocirca epulo ille non tam ex naturali amore, quo fere. batur in suos, quā ex superbia cupiebat, ne sui necessariti in illum tormentorū locum uenirent: mallent enim damnati, ut omnes secū essent miseri sed quando id non possunt efficere, uolūt in hoc alius eminere, ut sui aliis præferantur. Vel fortè illa petitio nihil aliud significat, quā rei ipsius infernalis naturā: nēpe, tā crucē, esse

Margin notes: Probatio secūdæ partis. — Probatur conclusio. — Grego. — Samuel — Mortui quare appareant. — De cœlo. — De purgatorio — De limbo puerorum. — Distinc. S Tho. — Ratio. — Infernī animæ.

& atrocem, ut summopere omnes debeāt illam cauere.

¶ Nescio tamen, an affirmare liceat miseras quandoque animas officium ipsorū dæmonum usurpare (ut scilicet ceu ministri Satanæ ad tentandos homines tendédaq; illis retia & parádos laqueos ueniāt. Certum est tamen hoc non esse earum officium. Tametsi cùm sint odio Dei obstinatæ ac subinde nostri, nil mirum si eodē odio id paratæ sint facere. An uero Deus id quandoque sinuerit, ipse nouit.

¶ Ceterum ita est possibile animas ex suis locis huc remeare, ut tamen non sit facile creditu toties id accidere, quoties nobis apparēt. Primum, quod ut idem Aug. lib. de cura pro mor. geren. ait, quando inter somnia nobis uidentur charorum aīē aut aliæ nobis infestæ apparere, rarissimè accidit, ut sint ipsæ animæ, imò quàm sæpissimè contingit, ut non nisi sub earū imaginibus in sensu communi propter nostras præcedentes cogitationes appareāt illa phantasmata. Sed uanitas uulgi est, credere animas esse ueras.

¶ Præterquam quòd quàm plurimas eiusœmodi fallacias præstigiatores & præstigiatrices mulierculę, uulgo offerre solēt, quibus ignorantibus illudunt. Nā animę fœlices rarò cupiunt ab illo cœlesti loco exire, & ad admonēdum uiuos nō est necessarium ut ueniant. Quare nec Lazarus permissus est uenire: quia habemus leges & prophetas, quibus nos Deus satis edocuit, & in dies cōmonefacit, quib. nisi credamus, neq; si damnati, neq; illi, qui purganī, ea quæ illic fiunt nobis denunciēt, fidē eis dabimus. Imò de hoc Deus offendiī, quòd simus magis parati apparentib. defunctis, quam suo euangelio credere.

Sol. argumentorum.

¶ Primū igitur argumētum, quòd est autoritas Augustini, iam solutum est, quod loquatur de lege communi. Et pariter intelliguntur testimonia alia secundi argumēti ex Psalmo & ex libro Iob accersita.

¶ Si uero tandem obiicias, quod animæ eo sunt suis receptaculis ascriptæ, ut sua illic uel præmia uel supplicia habeant: si ue ro ad nos uenirent, interrumperentur p̄mia & supplicia, negatur illatio, quia propterea quod ab illis receptaculis egrediātur, neque animæ beatæ desinunt uidere Deum, neq; quę cruciantur a suis eripiuntur tormentis.

¶ Superest autē ut de alio exeundi modo dicamus per resumptionē uitæ mortalis, quemadmodū resuscitati reliquis ab Elia & Eliseo, à Christo & apostolis & deinceps sanctis è suis receptaculis. prodierunt. Subiungitur ergo cōclusio quinta. Nullus unquā, cuius fœlix anima cœlestē paradisum inhabitaret, in uitam mortalem resuscitatus est. Cōclusio hæc quanuis in sacris Bibliis non sit expressa, efficaci tamen ratione illa probatur, qua primā asseruimus. Beatus enim nemo est, nisi q̃ certo scit se sempiternā uitam, hoc est indefectibilem possidere, quo utiq; iudicio falli nequit: nam si ambiguus hæreret, uel falli posset, non esset plenariè fęlix: si uero potest in uitā mortalem redire, beatitudo illa interpollaretur, atque adeò falsum fuisset iudicium: ergo illud fieri nequit. Nam si obiicias de Christo seruatore nostro, qui fuit beatus & tamen naturā habuit mortalem, nihil ad rem afferas, tum quia erat uerè Deus & homo, & ratione unionis anima uisione fruebaē illam beante, & ratione redēptionis corpus erat mortale: tunc præsertim quod passiones, quas secundum corpus pertulit, repugnant beatorum statuī quo fruuntur in cœlo.

5. Cōcl.

Ratio optima.

Obiectio.

¶ Ex quo alia colligitur ratio, q̄ Deus animæ iustorū præcipuè qui sunt confirmati in gratia & gloria, nihil confert, nisi q̄ eis sit beneficiū. At uero quanuis resuscitatum illum Deus confirmaret in gratia, priuaretur tn̄ illa beatifica uisione, & esset multis molestiis ꝑuins in corpore, q̄ anima illa non duceret pro beneficio sed pro damno: quare ex natura rei non esset ei suscitatio grata, ut uitam degeret mortalē. ¶ Atq; idē protinus subsequi uideī de illis, qui sunt in inferno. Sunt.n. dānati ad æternam pęnam, quæ ideo illis interpollari nequit: cuius contrariū usu ueniret: si damnatus in uitā nostram resuscitaretur. Sed tamen hoc q. seq. emūctius examinabimus contra Altisiodorēsem, qui contrarium opinatus est. Et idem est de illis, qui in puerorum limbo tenētur.

Ratio. 2

¶ Fit ergo cōsequens, si hæc quæ diximus uera sunt, ut quotquot resuscitati sunt, uel ex purgatorio uel ex limbo patrū ꝓdierint. Supponimus enim manifestā ueritatem, quod nemo vnquam uerè fuerit

Appendix.

resuscitatus, aut per naturam, aut dæmonum potestate, sed solo diuino miraculo. Quare si Samuel, de quo. 1. Regũ. 14. legitur, verus fuit suscitatus Samuel, diuino numine fuit uitæ restitutus: quõ operis huius supranaturalis neq; homo neq; angelus per propriam uirtutem potest esse causa, sed sola uirtute diuina. Illi ergo, quos Elias & Elisæus & suscitarũt, in limbo patrum fuisse credũtur: erant enim circuncisi, & minores ætate, quã vt possent mortaliter deliquisse. Et Lazarus uel in limbo erat patrum, uel in purgatorio. In summa idem fortè de cunctis credendũ est.

Suscitati ab Elia.

¶ Sed profectò nec satis fit animo ut quiescat Arguitur. n. sic. Quicunq. in limbo patrũ erant, aut in purgatorio modò existunt, certi, ut supra diximus, in exitu corporum facti sunt prædestinatos se esse ad gloriam, quo utiq; iudicio falli nõ possunt, imò sũt & in gratia & amicitia Dei confirmati: cum vero ad uitam mortalẽ redeunt, nulla apparet lex ut sint vel in gratia confirmati, uel suæ salutis infallibiliter certi: ergo resuscitatio illa nullatenˀ illis potest esse expediens: nam a firmissimo statu salutis exire, & periculo perditionis subiici, summum ꝓfectò detrimẽtum est: præterea iudicium illud certum deserere, & hæsitatione, qualem nos de nostra prædestinatione habemus, torqueri, nemo sanæ mentis eligeret: quare nemo illorum uellet suscitari, neque tamen concedendum, quod eos inuitos Deus ad nostras miserias remittat: pręsertim illos qui erant in limbo patrum, ubi omni dolore & pœna erant exempti.

Aliud arg. De animis purgatoriũ.

¶ Imo & de illis, qui sunt in purgatorio, arguitur. Aut. n. dum suscitantur debitas omnes pœnas luerant, aut secus: si luerãt idem, quod de beatis, iudicium illis patrocinatur, quia inde iam euolant in vitam æternam: si uero nõ omnia debita persoluerant, non seruatur iustitia diuina, cùm ante tempus inde eruantur.

So. 1. ar.

¶ Ad primum vt respondeamus, hæc primùm ueritas pientissimè credenda est, ꝙ nemo unquam a morte fuerit in uitã nostram excitatus, qui non tandem fuerit saluus. Itaque nunquam fuit ullus resuscitatus nisi prædestinatus. Veritas est, quã Abulensis super. 4. Reg. 4. q. 56. inter narrandã suscitationem pueri ab Elisęo, affirmat dicens, quod quanuis non habeatur in sacris scripturis, est tamen piè credenda.

¶ Atqui pręter eius autoritatem hac ratio ne colligitur, saltem admisso quòd nemo nisi uel ex purgatorio uel limbo patrum fuerit unquã suscitatus. Nemo enĩ nisi Dei uirtute resuscitatus fuit, neque verò aliunde, quam uel ex limbo patrum vel ex purgatorio: cum ergo nemini Deus tãtum, quantum est resuscitationis beneficium in detrimentum sempiternæ salutis contulerit, certum est quòd illos, qui in uia erant salutis certissima, in eandem uitam æternam tandem remittat.

¶ Accedit & ex eorum conditione ratio alia. Nam cùm se uiderint ad vitam ęternam destinatos, in uigilia semꝑ erunt & cautissima cura, ne inde decidãt. Quin uerò addiderim, in gratia & meritis cumulatioribus ab hac luce post demigrasse quã prius: præsertim illi, qui purgatorii tormenta fuerint experti, quam sint grauia. Id cuius & Lazari egregia sanctimonia documentum est. Et illum uiduæ filium resuscitatum aiunt postea fuisse Diuum. Ratio. 2

¶ Sed neque hac satis argumento facit, nisi tertium assertũ addiderimus. Crediderim, inquam, omnes illos semper mãsisse in gratia confirmatos: & præterea de sua salute certissimos nam postquam fuerãt confirmati, nulla est ratio cur ab eadem fuerint confirmatione depulsi: neq; uerò iudicij, quod certissimũ de sua salute habuerũt, cur fuerint obliti Si enim Paulus memor erat, se in tertio cęlo arcana uidisse Dei, multò iustius illam iudicii certitudinem suscitati retinẽt, alioqui Christus minimè cum illis clementer egisset. Ratio. 3

¶ Et ideo respondetur ad primum argumentum, quod etsi existentes in limbo ad molestias huius uita fuerint reuersi, non id illis in damnum, sed certè in magnum cessit lucrum & meriti augmentũ. Resuscitati uero ex purgatorio non sunt credendi omnino fuisse perpurgatos, sed nihilominus reliquum pœnarum, quas passuri erant, poterant reuiuiscentes operibus satisfactionis persoluere, aut si negligentiores essent, postmodum secundo defuncti illas in purgatorio luerent. Sol. 1. ar.

QVAESTIO SECVNDA
De suffragijs defunctorum.

ARTICVLVS. I.

Vtrum suffragia a uiuis impensa defunctis prosint.

DVO defunctorum genera duas nobis offerunt elucubrandas quæstiones: illi scilicet, qui sunt in purgatorio unam de suffragijs: atque illi, qui sunt in paradiso, de orationib ipsorũ pro nobis & nostris ad ipsos. Et quidẽ quæstio prior, quæ est hæc secũda, longam nobis exhiberet disputandi rationem de purgatorio: hoc præsertim tempestatis articulo, quo perditi hæretici tam impudenter illud popullo dissuadere contendunt. At verò non solũ libr. primò. De natura & gratia cap. decimoquarto verum & hic supra distinctione decimanona quæstionẽ tertiã in tres articulos distributam in eadẽ elucidanda cõfirmandaq; veritate totã insumpsimus. Fuit. n. Armenorum hæresis, ac subinde Vualdésium, & Ioannis Hus & Vuitcleff, ac tandem pestilentissimi Lutheri in articulis ad Leonem exhibitis. 4 & 37. & 38. Quẽ errorem inter alios in illo suo errorũ fonte potarũt, qđ Christus in sua passione nõ solũ qũo ad sufficientiam, uerũ quoad effiacaciam, tã plenariè pro uniuersis nostris sceleribus satisfecerit, ut nihil nobis fiat pœnarũ reliquu, quas vel in hoc seculo per satisfactionem uel in altero ꝑ purgarionem soluere debeamus. Hac inquam ratione confessionem purgatorii ab Ecclesia catholica exsibilare explodereq; contendunt. Contra illud Pau. 1. ad Cori. 3. Si quis super fundamẽtum Christi superædificat, ligna, fœnum, stipulam, dies domini declarabit: q.a in igne reuelabitur. & subdit Si cuius opus arserit, detrimentum patietur: ipse autẽ saluus erit sic tamen quasi per ignem. Sed permolestum esset quæ locis citatis copiosè congessimus huc accersere. Illa igitur, supposita ueritate locus pſens nobis duntaxat offert de suffragiis dicere, quæ iidem hæretici tanquam rem conficta & ludicra irridentes abiiciunt. ¶ Quatuor igitur se offerunt disputanda. Primum scilicet, per quos debeant suffragia fieri, vt ꝓsint: secundo. quib. prosint: & tertio quæ sint illa suffragia: ac demum quartò, utrũ quę pro vno defuncto fiunt tam aliis prosint quam illi. Quæritur itaque primo, vtrũ suffragia per vnum exhibita alteri prosint. Et arguitur a parte negatiua, ex illo Pauli ad Galat. 6. Quæ seminauerit homo, hæc & metet. si autem quispiam fructũ suffragiorum alterius perciperet, meteret quidem non propria, sed aliena semina ¶ Secundo. Ad iustitiam Dei pertinet, ut vnicuique pro meritis ꝓpriis retributio fiat, iuxta illud Psalmi, Tu reddes, vnicuiq; iuxta opera sua: ratio uerò diuinæ iustitiæ deficere nequit: ergo per suffragia unius alteri non succurritur. ¶ Tertiò. Eadẽ est in opere ratio meriti, satisfactionis & laudis: sed ꝓ opere vnius alter non laudatur nec per illud meretur ergo nec per satisfactionem alterius satisfacit. ¶ Sed peculiariter quod uiuorũ suffragia defunctis nõ prosint, arguit̃ quartò. Secundũ Apostolũ. 2. Cor. 5. Omnes nos oportet manifestari ante tribunal Christi, ut accipiat unusquisq; propria corporis: prout gessit, & Apocal. 13 Opera illorum sequunt̃ illos: ergo unusquisque defunctorum propria debita per se patiendo debet exsoluere. Præsertim qđ ut unus pro alio satisfaciat, requirit̃, ut ambo sint eiusdem Reipub. ciues, & tamẽ defuncti non sunt ex nostra Republic. ut supra dictum est.

¶ Quinto. Si suffragia vnius alteri seu uiuenti seu uita defuncto ꝓdessent, consequens fieret, ut si ille, qui suffragatur, nequã homo esset, nihilominus eius suffragium sufficeret: alioqui cùm non cõstet, sacerdotem esse in gratia, nũquam securi essemus & certi eorum sacrificia ꝓdesse, atque adeo periret religio offerendi talia sacrificia pro defunctis. sed tamen ex alia parte, cum ut Ioan. 9. legitur, peccatores Deus non exaudiat, uidentur eorũ suffragia nullius esse pretii apud Deum. ¶ Sextò denique arguitur. Si unius suffragia alteri subuenirent, sequeretur, quod facienti ipsi nihil ad satisfactionem prodesset: nam si quis pecuniam suam alteri erogauerit, sibi ampliùs non prodest; uidetur

Hæresis Armenorum.

Partis negatiuę arg. primũ.

Arg. 2.

Arg. 3.

Arg. 4.

Arg. 5.

Arg. 6.

tur aūt hoc durum & cōtra illud Psalmi, Oratio mea in sinum meum cōuertetur: ergo nemo alteri suffragari potest. ¶ In cōtrarium autem est illud Psalmi, Particeps ego sum omniū timentiū te ubi bonorum cōmunicatio insinuatur, & 2. Machabæorum. 12. Sācta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis soluantur. ¶ Quæstio est præcipua, qua tñ multa submouentur, q̄ in superiorib. sunt satis excussa, qua ratione breuior leuiorq; erit p̄sens disputatio. Sunt aūt ad quæstionis solutionem septem conclusiones necessariæ Prima. vnusquilibet potest pro altero satisfacere, ac proinde alteri suffragari. Ad intellectum autem terminorum ex his quæ dist. 19 de satisfactione diximus, notandū est opera nostra bona, quæ ex gratia procedunt bifariam esse apud Deum preciosa, uno modo in ratione meriti, atque altero in ratione satisfactionis. Et meritum quidem duplex esse potest. scilicet, de condigno: nempe, quod ex gratia procedit, & ideo ratione iustitiæ præmiū habet uitæ æternæ. Quo utique pacto nemo potest alteri mereri, sed solum sibi: præter solum Christum qui tanquam caput nostrum meruit nobis quicquid gratiæ & gloriæ confertur. Et ratio huius est, quia gratia non facit gratum nisi habentem, atque adeò illa nemini confertur nisi per sacramentū: aut per opera propria ipsius ex gratia hominem iustificante procedentia, iuxta illud Gen 4 Respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius. Et hac ratione ait ad Romanos, secundo, Paulus quod reddet unicuique Deus secundùm opera eius: his qui secundum patientiam boni operis, gloriā & honorem, & incorruptionem & vitam æternam Et secunda ad Corinthios, quinto. Vnusquisque recipiet secundum propria corporis prout gessit. Vnde ut patet Matt. 25. Nemo mittitur in regnum aut in exilium nisi propter propria opera: Quia dedistis mihi manducare, Quia nō dedistis &c. Isto ergo modo nemo alteri suffragari potest. ¶ Sed aliud est meritum de congruo, non quidem, ut aliqui fingūt in peccatore dum disponitur ad gratiam illud enim certè est contra Paulum dicentem, Si ex operibus iam non est gratia, ut secundo. lib. de nat. & gratia. capitulo. 4. latè demonstrauimus: sed in eo, qui est in gratia. Potest enim iustus alteri etiam existenti in peccato primam mereri, gratiā de congruo, ut Stephanus meruit Paulo: id tamen fieri nequit, nisi merēdo illi proprium actum in Deum, quo conuertatur quia gloriam, vt dictum est, nemo potest nisi per proprium actum aut sacramentū assequi. Et fortiori ratione potest vnus iustus alteri iusto augmentum gratiæ mereri de cōgruo, merendo. s. illi: ut per proprios actus proficiat in gratia. Et isto modo D. Tho. 1.2 quæst. 114. art 6. concedit meritū de cōgruo. Atqui ista ratione quicunq; iustus potest alteri suffragari per suas orationes & bona opera Et hoc negare esset hæreticū contra articulū fidei, Credo sanctorum communionem. Sic. n. intelligitur illud allegatū Psalmi, Particeps ego sum omnium timentiū te. ¶ Sed est consideratè speculandum discrimen inter rationem meriti condigni & congrui. Non enim ex radice æstimatur: nam utrumq; procedit ex gratia, sed ex consecutionis necessitate aut contingentia. Per meritum enim de condigno certissima & incommutabili lege ille, qui meretur, consequitur propriū pr̨mium: sed tamen alteri de congruo, pro quo orat, non eadem lege impetrat, quod petit, sed secundum q̄d Deo placuerit annuere uel renuere. ¶ Habent præterea aliam uirtutem iustorū opera, ut sint in uirtute passionis Christi satisfactoria pro pœnis, quæ remissis culpis, siue mortalibus, siue uenialib. fiunt reliquæ, quę quidem opera in ratione satisfactionis potest quicūque iustus alteri iusto communicare. Et hæc pariter ueritas est catholica, quam qui negaret, hæreticus esset contra eundem articulū fidei de sanctorum communione. Atque hanc conclusionem diffuse distin. 19. quę. 2 artic. 4. commonstrauimus, ubi hæreticorum technis responsum ire abūdè pro captu nostro curauimus Eo enim quòd codē baptismate abluti sumus, eisdemq; sacramentis participamus, & potissimū sacratissima altaris communione, quæ inde nomen sortitur, quod eodem sancto conuiuio communicantes eiusdem nos corporis Christi membra profitemur, debemus, uti ait ad Galat. 6 Paulus alter alterius onera portare, non solùm in tempo-

Pars affirmatiua.

1. Concl.

Roma. 2

Meritū de congruo.

Discrimē meritorū.

Opera satisfactoria.

tempo-

temporalibus, ut hæretici subterfugientes aiunt, uerùm & in spiritualibus. Imò in eis eo potiùs, quo in eis uicaria opera alter alterius magis indigemus. Quæ.n. onera grauiora sunt nobisq̃ pœnæ, quarũ ob præterita peccata rei sumus? Atq; hæc potissimùm inpræsentiarum appellamus suffragia: ut quemadmodũ debet unusquisq; proximo indigenti de sua substantia opitulari, ita debet alter pro altero orationes, eleemosynas & sacrificia offerre, quibus pœnarum obligationẽ soluat Et re uera nemo hanc ueritatẽ inficiari potest, nisi qui negat satisfactiones & ꝓprias esse cuiquam necessarias. Et ideo cũ istis hæreticis nõ opus est plurib. contendere. ¶Veruntamen considerandum est hic, fructus huius sanctorũ cõmunionis bifariam ꝓuenire, uno modo ex intẽtione generali existẽtis in charitate. Quicquid enim boni operis Deo iustus exhibet, hac ipsa generali ratione boni operis omnibus Christi mẽbris, quæ ei charitate coniũguntur, prodest. Sed altero modo prouenire potest ex particulari intentione orantis, aut sacrificantis, aut eleemosynam largientis pro isto particulari. Qui quidem fructus cæteris paribus vberior est, ut in subsequentibus apparebit.

Suffragiorum nomen.

2. Cõcl. ¶Secunda cõclusio. Hæc uiuorum suffragia non solùm uiuentibus prosunt, si pro illis offerãtur, uerùm & defunctis. Probatur. Hæc sancta communio in charitate fundatur, quæ uti ait Paulus. 1. ad Corin. 13. nunquam excidit, atque adeo neque per corporalem mortem interrumpitur: ergo sicut potest quis amico suo aut necessario uiuenti officia sua tribuere & applicare, potest & defunctis: debent enim defuncti in memoriis hominum uiuere. Imò eo eis accuratius ac diligẽtius opitulari debemus, quam uiuis, saltem in ratione satisfactionis, quò plus nostris subsidiis egent: uiui enim possunt per propria opera satisfacere, defuncti autem nequaquam: sed patiendo. Hæc autem cõclusio arti. proximo in meditatione existentiũ in purgatorio locupletius confirmabiť, ubi sacra oracula & sanctorum patrũ testimonia perpendemus aduersus hęreticos, qui adeò hoc mordicus negant, ut propter testimonium citatum libri Machabæorũ negent illum esse canonicum.

¶Interim vero operępretium est eandem conclusionem meditatius euoluere. In primis subsidia hæc & suffragia nostra ualere defunctis nequeunt, vel ad remissionem culpæ vel ad augmentũ gratiæ, quẽadmodũ diximus ratione meriti de congruo Primũ, quia cũ sint iusti, non possumus illis conuersionem mereri: item nec remissionem venialis culpæ, quæ vt dist. 15. quæst. 2. artic. 2. & distin. 21. quæst. 3. diximus, in ipso ingressu purgatorii ratione confirmatæ charitatis eis dimittitur: vel fortè per patientiam, qua pęnã illius culpæ qui purgantur tolerant. Neq; verò eorum potest augeri meritũ, aut gratia, quia vt Ecclesiastes 11. legitur, ubi ceciderit lignũ, illic erit: sed solùm illis suffragia hæc nostra subueniunt ad remissionẽ & alleuationem pœnę, per viã satisfactionis. Per quæ aũt opera & quot modis suffragia hæc viui possint defunctis impendere, articul. 3. docebimur. ¶Subsequitur aũt alius ambiguitatis responsio, vtrùm illa, quę peccatores exhibent suffragia, sint ullius valoris. Ad quam ineundã responsionem prænotandum est, in suffragiis, quæ per iniquos fiunt, duo considerari: scilicet, opus ipsum, quod vocant, operatum, quale est sacrificium altaris: & præterea opus operantis: scilicet, qua ratione ab ipso operante proficiscitur.

Explicatio conclusionis.

Ecclesiasti. 11.

¶Est ergo tertia conclusio. Suffragiũ per uitiosum ministrum exhibitum nihil ualoris amittit, qui ex opere operato prouenit Hanc conclusionem distin. 1. quæst. 5. arti. 5. vbi de malis ministris, quib. sacramenta dispensantur, egimus, exploratam probatamque reliquimus. Vbi ostendimus quòd cum sacramentorũ causa prima sit Christus, iuxta illud Ioan. 1. Super quem videris spiritũ descendentem ipse est qui baptizat, nihil impedimenti effectui sacramenti ex ministri malignitate obiicitur, dum modò legitima intentione ipsius Christi & ecclesiæ, sacramentũ dispenset Docet enim August. tracta. 5. super Ioannem illic Baptistam agnouisse, Christum autoritatem & potestatem baptismi pęnes se retenturum, sed tamen ministerium transiturũ in bonos & malos. Et confirmatur cõparatione ministri ad instrumentum: etenim quia instrumẽtum non agit per propriam formam, sed

Tertia cõclusi.

per

per illam, quę est in artifice, opificium nō assimilatur instrumēto, sed idææ, quæ est in mente artificis. Et ideo dūmodò serra sit bene dentata, nihil refert aurea ne sit, an ferrea: & medicus infirmus, si bene artem calleat, tam bene sanare potest, quā sanus. Id ipsum ergo, quod de sacramētis quantum ad gratiæ collationē diximus, de sacrificio missæ quatenus uirtute operis satisfactoriū est, postmodū sensimus dist. 13. q. 1 art. 6. cuius quęstio erat, vtrū missa mali sacerdotis tantum ualeat, quā tum boni. Id quo & latius ead. dist. q. 2. arti. 1. differere studuimus Illis ergo locis uisere quisque potest, quæ hic molestè re

4. Cōcl. peterent. ¶ Quarta cōclusio. Si opus æstimetur ex uirtute operantis: tunc perpēdendū est opus uel quatenus est principalis agentis, uel quatenus instrumenti uel ministri Si principale agens Deo gratum est: nihil de eius meriti & satisfactionis ꝓꝑ iniquitatē ministri deperit. Exemplū cū primis patet in eodem sacrificio missę. Haud enim in missa mali ministri id tantùm satisfactionis integrū est, quod illic uirtute operis existit, uerū & illud quoq; quod uirtute operantis: nempe, ecclesiæ, quę per ministrum sacrificium offert, ob uenit: quoniā sicut uirtus sacramenti nō uitiatur per ministrum, ita neque sanctę opus ecclesiæ. Consulto autem dixerim, nihil deperire illius, quod ab ecclesiæ intentione prouenit: nā præter illud augere aliquid potest ꝓbitas ministri, ut in artic. citato. 6. dist. 13. q. 1. adnotauimus explicando illum canonem. 1. q. 1. Ipsi sacerdotes, ubi habetur, quod quanto sacerdotes fuerint digniores, tāto facilius in necessitatibus, pro quibus clamāt, exaudiūtur. Non enim de priuatis tantum orationibus sacerdotum uerbū intelligitur: uerum & de illis, quas nomine puplico ecclesiæ in sacrificio missæ, & in canonicis psalmis fundūt. Et hac ratione certè missa boni sacerdotis plus prodest, quàm mali, nō solū propter priuatas orationes, quas ꝓter ecclesiæ iussum adhibet, uerum & propter ipsas, quas ecclesia iubet, quia digni[*] eas offert: nam licet indignitas ministri nihil tollat de eo, quod est de intentione ecclesiæ, dignitas tamē non parum auget. Quare consilium est sacrificia per digniores sanctioresq; sacerdotes offerre. Pariforma dum herus probus per improbū seruum eleemosynam facit, nihil proprii meriti amittit, sed nihilominus si seruus esset ēt iustus, qui ex charitate mandatū exequeretur, opus ipsum esset apud Deū pretiosius. ¶ Quinta cōclusio. Præter hos 5. Cōcl.
casus, quibus homo tāquam ecclesię uel alterius minister opera exhibet alieno nomine meritoria & satisfactoria, nemo suo nomine potest suffragium vllū, aut satisfactorium opus quod apud Deū sit meritoriū uel ullius momenti præstare, nisi sit in gratia & amicitia Dei. Rationem huius supra multis in locis, & ꝑcipue dist. 19 q. 1. arti. 1. attulimus. Cum enim inter nos ex uiribus nostris ꝓpriis & Deū nulla intersit iustitię ratio, ut contra Pelagiū decretum est tum quod opera nostra finita sunt, & meritum apud Deum infinitū, tum quod iustitiæ nostræ quando in peccato sumus, ut Esaiæ 64. legitur, quasi pānus mēstruatæ sint, fit ut nisi remissa culpa in gratia Dei simus cōstituri nostraq; subinde opera ex fauore Dei fiāt, Deo accepta esse nō ualeant. Respexit. n. Deus, ut nupertimè dicebamus, prius ad Abel deinde ad munera eius. ¶ Et ex his fit alia sexta cōclusio cōsequens, Nemini ꝓ quo uel 6. Cōcl.
ecclesia uel alia quæuis priuata ꝑsona suffragia offerat, quicquam prosunt, nisi in gratia ille quoque sit. Quoniā ut nulla cuiuspiā opera, nisi qui prius per charitatē fuerit filius Dei, grata sunt Deo, ita neq; suffragia aut orationes, quæ pro illo, qui nō est eius filius, offeruntur, accepta Deo sunt, ut in ratione satisfactionis ei ꝓsint licet ratione meriti de cōgruo, ut explicatū est, possit quis alteri, ut cōuertatur, mereri. Imò requirit̄, tūc sit ille in gratia, dū suffragia pro illo offerūtur: nam licet postea conuertatur illa ei nō proderūt vt eadem dist. 19. q. 1. artic. 5. monstratum est. Quare q̄ pro aliquo uiuo offerūtur suffragia, si ille in peccato extiterit, uel proderunt offerenti si indiget, iuxta illud Ps. Psal. 34.
34 Oratio in sinu meo conuertetur, uel in ecclesiæ thesauro reponetur. Et idem est si offerantur pro illo, qui creditur esse in purgatorio (ubi nemo est nisi Deo charus) qui tamen est in inferno, aut in cęlo.

¶ Per hæc iudicare quispiam de hoc interrogato potest, utrum sicut dum dominus in gratia existens eleemosynam facit per

per seruum nequā, fructuosa est illa eleemosyna: ita si pl̄atus iustus iniquo subdito iniūgat psalmos aliquos aut ieiunia in satisfactionem ꝑ benefactorib. orationes illæ & ieiunia sint apud Deum satisfactoria? Apparet enim sic habere propter vtriusque exempli similitudinem. Et ita credit, doceq; Palu. dist. in. præsenti quæst. 1 Sed profecto mihi non satis persuasum est. Nam in eleemosyna pecunia ipsa est Domini, quare nil refert per quem illam pauperib. mittat: sed tamē orationis priuatæ personæ & pariter ieiunia sunt propria opera ipsius. Quare licet prælatus meruerit iniungendo, opera tamen serui nequam non sunt Deo accepta. Accipe Paludani exemplum. Iubet Papa solennes vigilias pro defuncto summo Pontifice fieri, cap. ubi maius. de electio. lib. 6. si intelligatur, de uigiliis & missarum solennib. quæ nomine publico ecclesiæ canonicè fiūt, tunc licet sacerdotes non sint in gratia, prosunt: quia fiūt nomine ecclesiæ. Et idem est de processionibus & litaniis solennib. & canonicis. Sed si Papa, uel episcopus uel pl̄atus in religione orationes & ieiunia & eleemosynas iniungat, certè quæ a peccatoribus fient, non erunt satisfactoria, quia sunt peccatorum propria.

Septima conclusio. ¶ Postremum denique dubium est, utrū dū quis pro alio suffragia offert, sibi ipsi, qui facit, etiam prosint. Ad quod septima conclusione respondetur. Opus pro altero in subsidum eius erogatum potest aut in ratione satisfactionis cōtemplari, aut in ratione meriti. Primo modo nisi opus satisfactionem superet, ad quam alter est obligatus, nihil eroganti prodest. Nihilominus de ratione meriti nihil ei deperit, imò plus ei pōt meriti accumulari, quam si pro se offerret. Probatur prima pars. Satisfactio fieri debet ad æqualitatem pœnæ debitæ: si ergo tantum ille debet uel orationis uel eleemosynę uel ieiunii, quantū ergo pro illo offero, nihil fit reliquū, q̄d in meā cedat satisfactionē. Ex quo fit, q̄d si illam eleemosynā non solū pro illo, sed pro me & pro illo offerā, minus utriq. ꝓdest, quàm si totum pro illo, uel totum pro me offerrem. An uero eadē de sacrificio & oratione sit ratio, uidebimus art. 4. ¶ Posterior uero cōclusionis pars liquida est: quoniam opus quodcūque ex charitate profectū est illi meritoriū, qui facit opitulari autem aliis uel orationib. uel eleemosynis uel ieiuniis est opus egregię charitatis; cū sit alterū alterius portare onera: ergo est id exhibēti meritoriū. Imò tanta potest esse alterius indigentia, ut magis sit meritorium, quam si ipse pro se faceret, nisi per hoc fortè impediretur pœnitentiā soluere, quæ sibi in sacramento fuerat iniuncta. ¶ Ad primū igitur argumentū respondet, Paulo loco illo citato retributionem tantū docere cōdigni meriti: siquidem merita sunt opera, quæ per Dei gratiam seminamus: messis aūt est uita æterna, iuxta illud Ioānis. 4 Qui metet, fructū congregat in uitam æternam. Hæc autem nemini nisi pro eius propriis meritis confertur, iuxta illud Psalmi. Euntes ibant & flebant mittentes semina sua uenientes autem uenient cum exultatione portantes manipulos suos. Quare dū quis pro alio suffragia offert, ille qui offert seminat meritum, & metet præmiū: alter uero nec seminat nec metit, sed satisfacit per alterius suffragium. ¶ Et hinc colligitur solutio secūdi. Et enim cùm opus satisfacientis fiat ex sua liberalitate opus alterius, pro quo fit satisfactio, nihil derogat diuinæ iustitię, ut illud in solutum referat, acsi ipse offerret, & sic quodammodo acceptatur illud quasi opus illius. ¶ Ad tertiū uero respondetur, quòd laus & meritū nemini tribuitur, nisi ratione proprii operis, & ideo qui suffragia erogat, meretur laudari, alter uero minimè, sed beneficiū suscepit, quo expiet. Nemo .n. ex opere alieno laudatur, nisi uel cōsulēdo uel adiuuādo cā eius extiterit. Q̄d si rursus arguas. Par iustitia est reddere bona pro nobis & mala pro malis: sed neminem Deus pro alienis malis punit: ergo nec pro alienis bonis debet a proprio debito quempiam absoluere. Respondet, quod auferre alicui sine causa quod suū est, diuinæ iustitiæ repugnaret, quod contingeret si innocentem quempiam ꝓ alieno delicto puniret, præsertim æterno supplicio. Acceptare autem bonum alterius pro altero sic diuinæ iustitiæ, nō repugnat, ut liberalitatem Dei & charitatē quæ est inter proximos, commendet. ¶ Ad quartū, quod defunctos respicit, respondetur, quod defuncti in gratia decedentes

Sol. 1. ar. Sol. 2. ar. Sol. 3. ar. Sol. 4. ar.

dentes, dum in corpore viuerent meruerunt, vt alienis suffragijs post mortem iuuarentur, vt Aug. in Enchiridio capi. 110. ait. In hac enim, inquit, vita omne meritũ comparatur, quo possit post hanc vitã releuari quispiam vel grauari Et ideo illa etiam ratione retribuetur ei prout in corporibus gesserunt. Vel fortè prudẽtius dicendum, quòd Paulus loquitur de tributione, quæ in die iudicij pro proprijs operibus fiet, Esuriui, & dedistis mihi manducare, &c. Id enim sententia illa significat, Opera illorum sequuntur illos.

¶Ad aliud verò respondetur, quòd quanuis illi nobiscum non eandem constituãt Rempub. nihilominus sumus charitate cõmunicantes, in qua charitate nostra fundantur suffragia.

Obiect. ¶Quòd si rursus obijcias. Defuncti iã non sunt viatores: ergo neque sunt in statu satisfaciendi, sed satispatiendi: quibus illud adaptatur Iob. 19. Semitam meam circunsepsit, & transire non possum, & in calle meo tenebras posuit. Respondetur, quòd

Dilutio quanuis nõ sint in via merendi aut demerendi, vt respectu gloriæ vltra citraue progredi aut regredi valeãt, nihilominus sũt in via, eo quòd ab ingressu cæli remorantur. Et ideo licèt simpliciter sit eorum via circũsepta suis gressibus, est nihilominus sic peruia, vt à nobis iuuari possint.

Solu. 5. argum. ¶Ad quintũ per distinctionẽ responsum est Peccatoris.n. oratio & suffragiũ, quod non suo nomine, sed ecclesiæ vel alterius iusti facit, sunt quidem accepta Deo, non quia peccatoris, sed quia iustorum; nam licèt per charitatem facientis, opus illud nõ viuat, viuit tamen per charitatẽ illud mãdãtis. Quare licèt sibi: scilicet, ministro ꝑdesse non possit, quia nõ est dispositus vt fructum charitatis suscipiat, prodest nihilominus alijs, q̃ diuina sunt charitate imbuti. Suffragia verò peccatorũ, quatenus eorũ sunt, Deo nec grata sunt, neq; ad satisfactionem accepta, imò neq; eorũ orationes lege cõmuni perinde ac illas Deus exaudit, quæ sunt de cõdigno meritoriæ.

Grego. In quo sensu ait in Pastorali Gregor. Cùm is, qui displicet, ad intercedendum mittit, irati animus ad deteriora prouocatur.

Deus exaudit peccatores. ¶Solet nihilominus Deus peccatorũ preces exaudire, nõ quidem ob eorum dignitatem & meritum, sed si iusta petant, propter eius diuinam clementiam. Quare aliqui appellant illud meritum de congruo. At uerò vt. 2. lib. de natu. & gratia capit. 4. dicebamus, ꝑfecto in peccatore nulla potest esse ratio meriti nec de congruo. Sed Deus illos ex sua benignissima largitate quandoq; exaudit: at verò pluries ex sua iustitia aures eorum precibus occludit.

Solu. 6. argum. ¶Sextum denique in septima conclusione per distinctionẽ dilutũ est. In suffragio nãque pro altero oblato satisfactio alteri tribuitur, sed meritum facienti reseruatur.

ARTICVLVS II.

Vtrùm suffragia pro defunctis oblata quibuscunque defunctis prodesse valeant.

Q Væritur secundò prætermissis suffragijs, quæ pro viuis offeruntur, quibusnam defunctorum prosint, vtrùm scilicet omnibus. Et arguitur à parte affirmatiua: & primùm, quòd possint existentibus in inferno prodesse, arguit ex verbis Augustini in Enchiridio cap. 110. dicentis, quòd quibus valent suffragia, vel ad hoc prosunt, vt sit plena remissio, vel ad hoc vt tolerabilior sit eorũ damnatio: sed plena remissio non fit nisi in purgatorio, & damnati nulli sunt nisi inferno: ergo illis prodesse possunt, vt tolerabilius crucientur. Accedit, ꝙ vt in historia quadã vitæ Gregorij refertur, Traianus, qui magno annorũ numero in inferno cruciabatur, precibus, eiusdem diui inde fuit liberatus. Quin verò Damascenus in egregio illo sermone, De his qui in fide hinc migrarunt, id ipsum testatur dicens, quod illius historiæ testis est Oriens omnis & Occidens. Partis affirmatiuæ argum. 1.

¶Secundò arguitur, quòd etiam pueris in limbo prosint, ex verbis eodem loco Augustini dicentis, quòd suffragia ecclesiæ pro non ualde malis propitiationes sunt: pueri nanque cùm nõ propria uoluntate peccauerint, sed aliena in Adam, non sunt valde mali æstimandi. Illis autem, qui non sunt valde mali ait ibidẽ Augustinus suffragia prodesse. 2. Arg.

¶Tertiò arguitur, quòd etiam quodammodo prosint felicibus animabus, q̃ sunt in cælo: nam suffragiorum potissima sunt 3. Arg.

missa-

missarum solennia, in quorum vna collecta habetur, Sicut sanctis tuis prosunt ad gloriam ita nobis proficiant ad medelā: quare in oblatione hostię, quæ in ratione sacrificij offertur, in tres particulas diuiditur, quarū tertia in calicem mersa beatos designat, vt distinctione. 13. quæstione. 2. artic. 5. diximus.

¶Quòd autem existētibus in purgatorio prosint, ambigere non licet, secūdùm verbū Augustini loco citato, vbi ait, suffragia ecclesię prosunt his, qui sunt mediocriter boni vel mali: hi enim sunt q in purgatorio detinētur. ¶In cōtrariū est verbū eiusdē sancti patris lib. de verbis Apostoli sermone 32. qui sine fide, quæ p dilectionē operatur, eiusq; sacramētis de corporibus exierūt, frustra illis à suis huiusmodi pietatis impēdūtur officiá, cuius (scilicet pietatis) dū hic erant pignore caruerunt. Et de beatis idē Diuus sermone. 17. de verbis Apostoli, & citat capit. Cùm Marthæ. de celebratio. missarū. Iniuria, inquit, est orare pro martyre, cuius nos debemus orationibus commendari.

Pars negatiua.

¶Quæstio præsens iuxta receptaculorum numerum quatuor exigit cōclusiones. Et quo à damnatis exordiamur, plures de illis olim: nempe, quinq; versabantur opiniones, quas hic Diuus Thomas refert, & aliquas tāgit Augustinus in Enchiridio c. 12. Origenis nanque error fuit quod suffragia existentes in inferno iuuant, atq; adeò cùm illa pœna sit secundùm intēsionem finita, tandē multiplicatis suffragijs finiri valent. Antiquus ille fertur Origenis error in libro Periarchon, vt ad Auitū Hieronymus refert: scilicet, quòd ex dæmonibus possint fieri homines. At verò homil. 9. super illud Matth. 19. Cum venerit filius hominis, &c. hanc opinionem remissionis suppliciorum inferni referens, non ita firmiter videtur ei adhærere.

Quinq; opiniones.

Origenes.

¶Alij vero & de tempore distinguebant, & inter personas. De tēpore, inquam, aiebant, quòd licèt post diem iudicij omnia cessabūt suffragia: quare deinceps nullus in inferno existens illis iuuabitur, tamen ante illum diem quandiu hoc seculum duraturum est, prosunt nonnullis illorum. Ad cuius perspectionem inter personas illic occlusas sic discriminabātur, vt infidelibus, qui nec fide Christi imbuti, nec sacramentis initiati de hac luce migrarunt, quia nunquam membra Christi fuerūt, neque ecclesiæ filij, nequaquam ecclesiastica suffragia prosunt, quippe cùm ecclesia non nisi pro illis, qui fidē professi sunt, oret. Et illos cēsebant appellari ab Augustino valde malos, de quibus in Enchirid. cap. 110. ait, quòd nostra suffragia nulla sunt illis adiumenta. Alij verò sunt, qui ecclesiæ gremio per fidem recepti fuerūt, & sacramentis imbuti, aliaq; opera genere suo bona præstiterunt. Sed nihilominus in peccato mortali animā expirarūt: atque nos arbitrātur appellari ibidem ab Augustino nō valde malos, atque adeò illis nostra opera suffragari. ¶At vero qm exemplo illis occurrebat ambiguitas: videlicet, inde cōseq, eorū pœnā posse multiplicatis suffragijs tandē exhauriri, quod erat in errorē Origenis impingere, illū errorem cauere curantes bipertiti sunt. Præpositiuus enim cuius est secunda opinio, concessit posse tandem totam pœnam extingui, non tamen in perpetuū, vt Origines censebat, sed vsq; ad diem iudicij, quā do resumptis corporibus retrudendi in eadem tartara sunt, absque fine vllo & remedio cruciandi.

Nota.

Præpositiuus.

¶Hanc vero opinionem absurditas hæc consequitur, quod remittatur pęna ei cui non est condonata culpa, quod tamen ordo diuinæ sapientiæ non permittit. Etenim cum, vt supra diximus, opera nostra nullā apud Deum sortiantur rationem iustitiæ ex viribus nostris, sed ex sua gratuita acceptatione, fit vt nisi persona quæ opus offert grata sit ei opus nequeat esse acceptum. ¶Hoc ergo Porretani, quidā nomine perspicientes, aliam excogitarūt tertiam opinionem. Nēpe per nostra suffragia illorum infernalium, qui in fide mortua Christi recesserunt, supplicia minui: non tamen secundùm æqualem quantitatem, sed secundùm partes, eadem semper proportione minores. Verbi gratia. Si per vnum sacrificium dimidium pœnæ remittitur, per aliud æquale dimidium illius residui tollatur & per aliud itidem dimidium residui: & cum hac diuisione quantitas sit in infinitum diuisibilis, nunquam tota poterit exhauriri pœna. Horum autem opinionem probè ait Diuus Thom. multis modis deficere.

Porretani.

3. Opini.

ficere. Primò, quia huiuscemodi proportionalis diuisio nõ tam spirituali cõgruit quantitati, quàm corporali. Secundò, q a non est vlla ratio cur subsequens æquale suffragium non tantundem pœnæ tollat quantum præcedens. Tertiò, quia cũ pœna sequať culpã, & culpa non diminuať, ratio non permittit pœnam minui. Quartò, quia licèt in diuisione lineæ procedať in infinitum: deuenitur tamẽ ad tam exiguam partem quæ non sit sensibilis. Pariter ergo in diuisione pœnarũ deueniteť ad insensibile, quod ferè esset in errorem Origenis recidere. ¶ Altisiodorensis, vt hic

Altisiodo. opi. ait Diuus Thomas, quartam meditatus est opinionem: scilicet, quòd per suffragia viuorum licet damnatorum pœnæ non remittantur, corrobotantur tamen ipsi, vt minus eas sentiant. Quanuis lib. 4. capitulis duob. de damnatis opinionem. Præpositiui prius sustinens, probabilius arbitretur, quòd nullatenus dãnatis prosint suffragia. Cuiuscunque tamẽ illa fuerit opinio, falsissima est. Nam cùm pœna infligatur, vt sensu cruciet, & culpa damnatorum nullatenus remittatur, non est iustitiæ consentaneum leuamen illud, vt minus sentiatur pœna. Præsertim, quòd si illud esset verũ, tantum posset irroboratio illa crescere, vt pœnarũ sensum adime

5. opin. ret. ¶ Quinta demum opinio plusculum prima facie probabilitatis præfert: nempe, quòd suffragia, quanuis non aliter, hoc tamen modo refrigerium damnatis afferant, ut conspicientes non vsq; adeò esse à suis amicis in hac vita despectos, quin pro eis orent, minus doloris sentiant, quàm si uiderent prorsus esse obliuioni, & despectui habitos. Sed tamen hæc opinio legi communi non consonat. Quoniam, vt Augustinus in libro, de cura pro mortuis gerenda autor est, spiritus damnatorum non vident quæ apud nos aguntur. Quod autem supra legem communem suffragia eis Deus viuotum reuelet, non est consentaneum.

1. Cõcl. ¶ His igitur posthabitis falsis opinionibus, statuitur prima huius articuli cõclusio. Damnatis, qui in inferno cruciantur nihil ecclesiastica suffragia, secundùm ordinariam legem prodesse valent, neque vllus eis potest opem ferre, sed debent inperpetuum ad iustum meritas pœnas luere, quia eas nusquam persoluere valent. Dixerim secundùm legem ordinariam, propter illos, qui arbitrantur per singulare priuilegium posse secus contingere, quod citò examinabimus. Ratio cõclusionis ex parte damnatorum est, quòd ratione sui status sunt in odio Dei obstinati, Deum subinde cõtinenter sua mente blasphemantes, quo sensu ait Psal. 6. Dauid, Conuertere domine & eripe animam meam: scilicet, dum vita mihi superest. Quoniam non est in morte, qui memor sit tui, in inferno aũt quis confitebitur tibi? Quasi dicat, In mortis articulo, dum corpus quod corrumpitur aggrauat animã, difficile est, vt homo sit memor tui: in inferno autem, impossibile, & cum nisi eorum, qui ipsi confitentur, Deũ non misereat, non sunt illi misericordiæ eius capaces, neque fructus passionis Christi, per quam solam, & culpæ, & earum subinde pœnæ remitti ualent.

¶ Secunda ratio ex parte nostra est, quod suffragiorum fundamẽtum est charitas, qua sumus membra viuentia in Christo: cùm ergo illi extra charitatem sint, nullatenus nostrorũ suffragiorum participes esse possunt. ¶ Confirmatur hoc ex sñia illa Matthæi. 25. qua vt beati in vitam æternam, ita & damnati in ignem mittuntur æternum. Nomen autem æternitatis hoc sonat, quòd res perpetuò sine interpollatione, aut vllo cremento, uel decremento, pari modo duret. Ergo sicut beatorũ gloria, neque augeri, neque minui essentialiter potest, ita neq; damnatorum tormentum. ¶ Imò verò adeò est hæc conclusio certa, vt pro damnatis orare peccatum sit genere suo mortale. Quoniam petere à Deo non licet nisi quod secundum eius legem impetrare ab illo possumus. Cum ergo de damnatis stet firma sententia, vim obtinens legis, qua sunt ab eius misericordia exclusi, peccatum est, pro illis orare. Vnde Augustinus. Si scirem, inquit, matrem meam esse in inferno, non magis pro illa orarem, quàm pro diabolo. ¶ Atque hoc est aliud recens conclusionis argumen. Sunt etenim animæ eadem qua dæmones sententia damnatæ. pro dęmonibus autem orare non licet: ergo neque pro damnatis hominibus. Quocirca idem Augustinus loco

Orare ꝓ dãnatis peccatum.

Aug.

Aliud arg.

loco in Enchiri. citato vniuersos infernales, siue infideles fuerint siue Christiani, appellauit valde malos, quibus nostra suffragia auxilio esse non p[oss]it. ¶Quapropter etsi Diuus Thomas impræsentiarũ moderatè dixerit tutius esse simpliciter dicere quod suffragia non prosunt damnatis, nec pro eis ecclesiã orare, quia suo tempore (vt ex Altisiodoren. colligitur) in opinionibus id versabatur: asseuerantius tamen iam nunc asserenda est cõclusio, vel tanquã catholica, vel tãquã catholicæ proxima, saltem de lege cõmmuni. Ille quippe est sensus illius Ecclesiast. 11. Vbi ceciderit lignum, illic erit: siue ad Austrum, siue ad Aquilonem: quasi nulla sit post mortẽ amplius, vel in cœlo, vel in inferno mutatio. Et de damnatis præcipuè intelligitur illud Deuter. 25. Pro mensura delicti erit, & plagarũ modus. Et Apocal. 18. Quantum glorificauit se & in delicijs fuit, tantum date illi tormentũ & luctum. Et Iob. 7. Sicut consumitur nubes, & permansit, sic qui descẽdit ad inferos, non ascendit. Sed præ omnib ponderat, quod infernus appelletur ignis ęternus. Quapropter canit ecclesia, quod in inferno nulla est redemptio, Quo verbo oẽs opiniones contrariæ excutiuntur. Non.n. solũ ait, Non est redemptio, sed nulla. Videlicet, neque, vt possint inde exire, neq; vt possit eorũ pœna remitti, neque, vt vllo valeant refrigerio releuari. Quare in oblatione hostiæ nulla particula damnatis cõsignatur. ¶Sed afferebat pro se Præpositiuus, quòd ecclesia pro cunctis fidelib. defunctis orat, in illa collecta. Fideliũ Deus omnium conditor &c. scilicet pro omnibus, qui fidem susceperunt. Iuxta verbũ Aug. loco citato dicentis, quòd orat pro omnibus baptizatis. Adde, quod saltem damnati, qui baptizati fuerũt mereri potuerunt, iuxta verbum Augustini, vt ecclesia pro illis oraret. ¶Item orat ecclesia, ne animam defuncti absorbeat tartarus, quo nomine significari videtur damnatorũ infernus. Altisiodorensis præterea loco citato inter defendendum Præpositiuum, affert historiam de vita Sancti Brandani, qui vidit Iudã incedentẽ per prata, & rogatus cur non esset in inferno, respõdit, quod vsq; ad aliquod tempus refrigeriũ habebat propter bona quæ fecerat.

testimonia sacra.

Fideliũ De⁹ &c.

historia Brandani de Iuda.

¶Respondetur autem ad primum, quod ecclesia non orat nisi pro fidelibus, qui discesserunt cum fide formata, quib. s. redẽptio Christi profuit, & ideo additur. Conditor, & redemptor, & collecta sic concluditur. Vt indulgentiã quam semper optauerunt: scilicet, vsq; ad mortem, pijs supplicationibus consequantur. Quare licèt Christiani in gratia existentes mereãtur, vt ecclesia post eorum obitum pro illis oret, tamen per peccatum mortale meritũ illud extinguitur: iuxta verbum Ezechielis. 18. Si auerterit se iustus à iustitia sua, omnes iustitiæ eius quas fecit nõ recordabuntur. Et ideo Aug. in autoritate supra citata de verbis Apostoli, Sermone. 35. ait, quòd eis qui sine fide quæ per charitatem operatur, de corporibus exierunt, frustra impenduntur suffragia. Idemque repetit in Enchiridio. cap. 112 dicens. Frustra nonnulli damnatorum pœnã & cruciatus sine intermissione perpetuos, humano miserentur affectu: allegãtes illud psalmi. Nõ obliuiscet misereri Deus, aut continebit in ira sua misericordias suas? Quia hoc, inq[ui]t, sine vllo scrupulo de his intelligit, q[ui] vasa misericordiæ nũcupant. ¶Ad secundum respondetur, quòd ecclesia ante obitum orare potest & solet pro infirmo, vt ab inferno damnatorũ liberetur: sed post obitum nequaquam, nisi vt liberetur à purgatorio, vel saltem pęna ei illa remittatur. Quod ideo purgatorium nomine Tartari intelligit, quia est locus horrendus, & animas quoque dicitur absorbere. Quapropter licèt iam tunc lata sit sententia, nihilominus ecclesia loquitur ac si tunc anima esset in iudicio. Et iõ inter preces ait, Ne intres in iudiciũ cum seruo tuo. Vel dicendum, quòd etsi sentẽtia lata sit, rogat tamen, vt illam pœnam vel in totum vel in partem cõdonet. Quare ubicuq; in exequijs orat, vt Deus pius & misericors indulgeat & abluat quicq[ui]d homo peccauit, nõ intelligit de remissione culpę: nam si mortalis erat, iam anima est in inferno: venialis verò per propriã charitatem ei remittitur in purgatorio. Sed intelligitur de remissione pęnæ. Illa verò historia Brandani nõ est authẽtica. ¶Quod si arguas. Ecclesia orat pro viuis existentibus in peccato mortali: ergo potest orare pro existentibus in inferno. Negatur

Ecclesia nõ orat nisi pro iustis defunctis.

Sol. 2. argum.

Obiectio.

gatur

gat consequentia: quia viuentes possunt conuerti, & ideo orat ecclesia, vt conuertantur: damnati verò, minimè.

Solutio argum. ¶Quo ergo ad argumenta respõdeamus autoritas Aug. primo argumento citata interpretes iuris canonici conturbat super canonem, Tempus. 13. q. 2. non intelligentes quidnam Augustinus intellexerit per non valde malos, & per valde malos. Arbitrantur nanq; et in inferno esse non valde malos, pro quibus ideo orare licet: nempe, si fuerint Christiani: & ideo glossa incidit in illam confutatã Porretanorũ opinionẽ, quod damnatis remittitur pœna, licèt inæqualis per æqualia suffragia. suffragia. Et ideo cum subdit Aug. ꝙ q̃b. prosunt: aut prõsunt, vt sit plena remissio, aut vt tolerabilior fiat damnatio: primum membrũ referunt ad eos, qui sunt in purgatorio, ſm verò ad quosdã existentium in inferno. ¶Sed hæc oia sunt manifestè falsa: quare, vt bona venia dixerim, consultiùs isti facerent si de ijs quę alienę sunt facultatis nil definirent. Diuisio. n. trimembris Aug. manifestè de trib. diuersis receptaculis intelligitur: appellat. n. bonos cunctos fœlices in paradiso existẽtes, & ideo ait, ꝙ suffragia respectu illorũ, qui illis non indigent, sint gratiarũ actiones, sed valde malos appellat per contrarium extremũ, vniuersos qui sunt in inferno, tã Christianos qua infideles, et si minimo peccato mortali discesserint: idem enim est valde mali, quod inimici Dei, & istis ait nullatenus suffragia nostra esse adiumenta. sed sunt qualescunque viuorũ cõsolationes. Et idem est de existentibus in limbo puerorum. Igitur per nõ valde malos, omnes, solosq; intelligit, existentes in purgatorio, qui dicuntur esse & mediocriter boni, & mediocriter mali: quippe, qui ita sunt amici Dei, vt tamen in tempus arceantur ab eius conspectu. Et de istis duntaxat subdit suffragia illis, vt propitiationes prodesse, vel vt sit plena remissio, vel vt tolerabilior sit damnatio: non enim loquitur de damnatione inferni, sed appellat damnationem illam cõdemnationem purgatorij. Nam cùm pœnæ illæ sint longè inæquales. & pariter suffragia, quandoque contingit, vt per vnum suffragiũ tota pœna tollatur, quandoque verò non, nisi quòd vna pars remittatur.

Snia autoris.

Historia Traiani ¶Historia verò illa de Traiano diuũ Thomam, Altissiodorẽsem, & Theologorum plerosque non parum mouet. Nam quanuis apud Gregorium ipsum non reperiatur, Damascenus tamen autoritatem illi adrogat. Et primum omnes consentiunt non potuisse Traianum ab inferno eripi, & denique per eius contritionem & conuersionem: repugnaret nanque legi Dei aliter fieri. Et ideo aiunt precibus Gregorij resuscitatum in paruulũ tempus, quo conuersus iterum defunctus est & saluus factus. Quinuerò Altissiodorensis in illo capitulo, de damnatis lib. 4. plures existimat ab apostolis ex damnatis infidelibus resuscitatos. Qui ideo potuerunt salui fieri. Quòd si ita est, necesse est subinde dicere conclusionem perpetuitatis inferni intelligi secũdum legem ordinariam, sed ex priuilegio posse inde animas erui.

¶Sed tamen primum omnium profectò de historia Traiani diffiteri non possum mihi fieri creditu durissimam: quoniam, vt supra diximus, certum est peccatum esse mortale orare pro damnatis. Quomodo ergo Gregorius hoc ignorare potuit? quòd si nõ ignorauit, quomodo secus fecit? Atqui Abulensis super quartum librũ Regum q. 57. fatetur Gregorium mortaliter peccasse orando pro Traiano, sed nihilominus fuisse exauditum, & in pœnam peccati cõdemnatum fuisse, vt dolore stomachi laboraret. Quod profectò nescio quis credat. Mallem dicere Gregorium dubitantem, an esset in inferno orasse pro illo: sed neque hoc facile credo. ¶Item quòd aliqui fuerint ex inferno damnatorũ resuscitati, qui postea in cœlũ euolauerint, videtur rationi prædestinationis aduersum. Consequitur enim quòd aliqui prædestinati fuerint in inferno damnati: non simpliciter, sed sub conditione nisi postea resuscitarentur. Id quod autores illarum opinionum facilius cõcedunt, fortè quã valeant alijs persuasum facere. Nam verisimillimum est in obitu cuiusque sententiam absolutè ferri, Ite in ignem æternũ, aut in vitam æternam: qualiter est in die iudicij ferenda.

Abulensis.

¶Fateor tamen hoc argumentũ non esse contemnendũ, quòd cum Apostoli ac deinceps alij euãgelij promulgatores plures inter gẽtes excitauerint mortuos, conie- argum.

ſtura ſit, quoſdam ſua gentilitate damnatos ſuſcitaſſe. Reſpõdere tamẽ poſſumus fortè non ſuſcitaſſe, niſi eos, qui inuincibili ignorantia Chriſtianæ legis laborãtes in lege naturæ ſeruari poterant, aut alios catechumenos aut Chriſtianos, atque adeò in purgatorio exiſtentes.

¶Quibus autem contraria opinio placuerit: non ſubinde docere tenẽtur, vt de exiſtentibus in purgatorio & in limbo patrũ dicebamus, reſuſcitari cõfirmatos in gratia, aut certos de ſua ſalute. Satis enim amplum beneficium Dei erat, quòd cùm in inferno eſſent, reſtituerentur in vitam, in qua lege cõmuni poſſent ſaluari. At quanuis hæc teneatur opinio, quod ex priuilegio poſſunt aliqui ab inferno exire, nulla tenus tamen pro illis orare licet: quia oratio non debet niſi ſecundum legem communem fieri.

2. Cõcl. ¶Secunda ſuperiori ſimilis concluſio eſt. Pueris non baptizatis in limbo ſuffragia viuentium non proſunt. Et ratio eſt ſimilis: quia ſunt in perpetuum à regno cœlorum relegati: neque in vita meruerũt, vt eis defunctis ſuffragia prodeſſent. Neque verò ſunt in charitate, qua ſumus defuncti, & nos tanquam membra viuentia in Chriſto cõmunicantes: quibus iubet Apoſtolus, Alterum alterius onera portare.

Solutio 2. arg. ¶Vnde ad ſecũdum argumentum reſpondetur. Quòd quanuis pueri non damnentur, niſi pro peccato, quod aliena voluntate in Adã cõmiſerunt: nihilominus ſunt valde mali ea ratione qua ſunt Dei inimici, & eius fide carẽtes. Quod ſufficit, vt eis non proſint noſtra ſuffragia. Tametſi nõ ſint tam mali q̃ qui in inferno cruciãtur.

3. Cõcl. ¶Tertia concluſio. Neque verò beatis noſtra ſuffragia quicquam valẽt. Illos enim appellat Auguſtinus ualde bonos, reſpectu quorum noſtra ſuffragia non ſunt iuuamen, ſed gratiarum actiones. Et ratio eſt patentiſſima: quoniã ſuffragia, vt nomen ipſum ſonat, non ſunt niſi auxilia, quibus miſeris & egenis opem ferimus. Beati uero ab omni ſunt miſeria & egeſtate immunes. Neque quippiam habent de quo ſatis facere debeãt: neque vero eorũ põt augeri fœlicitas: & ideo, vt ait citatus Aug. iniuria fit ſanctis dum pro eis orat.

Solutio 3. arg. ¶Quapropter ad tertium argumẽtum reſpondetur, ſacra altaris ſolennia prodeſſe ſanctis ad gloriam: non quòd eis aliqua eſſentialis gloriæ ratio augeatur: cum obiectum illius gloriæ ſit Deus. Sed nobis potiùs feſta quæ illis feriamus, proſunt ad gloriam. Dicuntur tamẽ eis quodammodo prodeſſe materialiter, & extenſiuè. Quia cum illa ſacrificia quę nos facimus, videant in verbo, de illis gaudent. Nõ quidem, ꝙ gaudium ſit eorum intenſius, ſed extenſius, quia gaudent de pluribus quã antea, quod proinde appellatur gaudium accidentale. De quo gaudio intelligitur illud Lucę. 15. Gaudium eſt angelis Dei de vno peccatore pœnitentiam agente. ¶Ad aliud verò de particula merſa in calice ꝓ beatis. Reſpondetur, quòd non immittitꝰ ad ſignificandũ, quòd ſacramentũ & ſacrificiũ aliquid gratiæ, vel ſatisfactionis eis impartiatur, ſicut ſuſcipientibus ſacramẽtum: aut illis pro quibus ſacrificiũ offertur, qui indigent adiuuari. Sed ad ſignificandum eſſe participes redẽptionis Chriſti, & triumphare de victoria parta dum hic militarent.

¶Quarta concluſio, quæ ex ſuperioribus colligitur. Illæ defunctorum animæ, quibus ſuffragia viuẽtium proſunt, ſunt omnes & ſolæ exiſtentes in purgatorio. Illas enim appellat Auguſtinus non valde malas, quibus ait ſuffragia eſſe propitiationes. Quare de his intelligitur concluſio præcedentis articuli, qua diximus ſuffragia prodeſſe defunctis. Habent enim qui ſunt in purgatorio cõditiones duas. Priorem, ꝙ ſuffragijs indigent, quo differunt à beatis: poſteriorem, quòd ſunt in charitate, qua meruerunt, vt illis viuẽtes ſuffragari poſſent: quo differunt à damnatis. 4. Cõcl.

¶Hanc concluſionem refutant hæretici dicentes, in ſacris Biblijs non contineri. At verò imprimis purgatorij cõfeſſione ſuppoſita, quam loci ſupra citatis commonſtrauimus: quanuis nullũ eſſet ſacrum teſtimonium, rõ ipſa charitatis ſatis hãc veritatem edocet. Pœnæ enim pugatorij adhibitæ ſunt in ſupplemẽtũ ſatisfactionis, quæ in hoc ſeculo non fuerat plenè conſummata & iõ uiui, ſicuti viuentib. ita & iſtiuſmodi defunctis ſuffragari poſſunt. Probatio.

¶Nihilominus extat teſtimonium ſupra citatum. 2. lib. Machabæorum c. 12. Vbi legitur fortiſſimũ Iudam mille drachmas argẽti Hieroſolymam miſiſſe, offerri pro Libri Machabæorũ.

peccatis

peccatis mortuorum sacrificium: bene & religiose de resurrectione cogitans. Mortuorum: scilicet, qui cū pietate dormitionem acceperant. Vnde subdit sacra historia. Sancta ergo & salubris est cogitatio ꝓ defunctis exorare, vt à peccatis soluantur.

¶At vero hæretici qui aliter respuere tam apertum testimonium non poterant: cogitarunt (q̄ sua genuina uafricies est) autoritatem illorum librorum demoliri: dicentes non esse canonicos. At verò quamuis in concilio Laodiceno relati non fuerint: neque Hieronymus in prologo galeato eos retulerit, tñ ecclesia, quæ veluti aurora consurgens successu temporū magis ac magis spiritus sancti lumine in huiuscemodi decretis suscipiēdis, ampliandisq; perfundit: illos in canonē retulit, ut patet in cōcilio Cārthaginensi tertio, cui Augu. subscripsit, q ideo 2. lib. de doctrina Christiana c. 8. eos inter canonicos recenset. Et Gelasius Papa cap Sancta Romana distin. 15. & concilium œcumenicum Florentinum, ac subinde Tridentinū. Quib. adeò sacrosanctis decretis fidē abrogare aut infirmare nefas est. Et Tobiæ. 4 Panē tuū, & uinū tuū super sepulturam iusti cōstitue.

Augus. ¶Veruntamen Augustinus in libro, De cura pro mortuis gerenda. capitu. 1. postquam testimonium illud Machabæorum ad hanc ueritatem allegauit, subiungit dicens. Sed etsi nunquam in scripturis ueteribus omnino legeretur, non parua hac consuetudine claret autoritas, vbi in precibus sacerdotis, quæ domino Deo ad eius altare funduntur, locum suum habet etiā commendatio mortuorum. Et de verbis Apostoli sermone. 32. Orationibus, inquit sanctæ ecclesię & sacrificio salutari & eleemosynis quæ pro eorum spiritib. erogantur, non est dubitandum mortuos adiuuari, vt cum eis misericordius agatur à Domino quàm sua peccata meruerunt. Hoc enim à patribus traditum vniuersa seruat ecclesia, vt pro eis qui in corporis & sanguinis Christi communione defuncti sunt, cum ad ipsum sacrificiū loco suo commemorantur, oretur, atque pro illis quoque id offerri commemoretur. Cùm verò eorum commendandorum causa operæ misericordiæ celebrantur, quis eis dubitet suffragari, pro quibus orationes Deo non inaniter allegantur? Non omnino ambigendum est ista prodesse defunctis &c. Hæc ille.

¶Hæc autem ecclesiæ sancta consuetudo ab ipso apostolorum æuo certum est originem ducere. Dionysius enim Pauli discipulus, in libro ecclesiasticæ Hierarchiæ c. 7. Quemadmodum sacer præsul pro defunctis oret, commemorat dicens, Sanctorū preces in vita ista, & non tm̄ post mortē prodesse. Vbi dicēs post mortem, insinuat & defunctis prodesse: & subdit. Inter precandum igitur oratur diuina bonitas, ut cuncta peccata defuncti per humanam infirmitatem admissa dimittat: eumq; in luce collocet: & regione viuorum, in finib. Abrahæ, Isaac. & Iacob, in loco unde aufugit dolor, tristitia & gemitus. Vide quàm sit antiqua ꝓcatio hec, qua ecclesia in exequijs vtitur defunctorum, Idem repetit antiquus ille Theologus Gregorius Nazanzenus in oratione funebri ad Cæsariū fratrem de matre sua. Et Chrysostomus homilia. 41. super primam Epistolam ad Corinthios capit. 15. ait. Non est temerè hoc excogitatum, nec frustra memoriam mortuorum inter sacra mysteria celebramus, nec temerè, qui altari assistit, inter horrenda mysteria clamat, pro omnibus in Christo dormientibus. Vnde concludit dicens. Opitulemur igitur his fratres, & memoriam pro ipsis faciamus. Et homilia. 69. & 70. ad populum mirificè de suffragijs mortuorum loquitur. Ad hæc eloquentissimè simul, ac religiosissimè Damascenus totum illum citatum sermonem, de his qui in fide hinc migrarunt, hoc suffragiorum pro defunctis argumētum locupletat. Vbi ait Apostolos ipsos saluatoris discipulos memoriam eorum, qui fideliter obdormierunt habendam edidisse. Quod adhuc firmiter atque adeò sine contradictione obseruat Apostolica & catholica ecclesia Christi & Dei, à finibus usque ad fines terræ, ab eoque tempore usque in præsens, & in finem mundi vsque. Omne hoc neque uanè, neque absurdè, neque temerè, fortuitove ordinatum est. Quæ enim Christiana religio erroris nescia suscipit, & in tot secula seruat inconcussa, minimè vana sunt, sed utilia, Deo placita, salutique nostræ conducibilia plurimum. Hactenus ille. Operosum autem nimis esset aduersus istos hæreticos

Dionysius.

Grego. Nazan.

Chrysosto.

Damas.

reticos in suffragia oblatrantes vniuersa sanctorum patrum testimonia percensere. Consultissimè ergo simul ac sanctissimè, præter quotidiana suffragia & sacrificia, diem crastinum omnium sanctorum ecclesia dedicauit: quo viuentium pietas animabus purgatorij suffragaretur.

¶Hinc fit verbum illud Ecclesiasticum. In inferno nulla est redemptio: atque illud Psalmi, In inferno autem quis confitebitur tibi? binam expositionem admittere. Aut enim intelligitur de inferno damnatorum: aut si accipiatur nomen, vt etiam comprehendat purgatorium, intelligitur (vt in prędicto sermone ait Damascenus) comminatoriè, secundùm causas inferiores, puta secundum exigentiam meritorum animarum quæ purgatorio deputātur: vt scilicet, ad iustum pœnas luant: sed secundùm diuinam misericordiam, quæ vincit humana merita flectitur Deus, vt sententiam mutet: cuius exempla in Niniuitis, Achab, & Ezechia extant. Quare nō potest esse suffragium, ut tota expietur pęna: quæ quidem expiatio vicem habet purgationis, quæ erat facienda per ignem.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm solo sacrificio altaris, & orationibus & eleemosynis iuuentur defunctorum animæ.

SVBSEQVITVR articulus tertius de suffragiorum numero & genere, & arguitur q̄ non sint tantum tria illa suffragiorum genera quæ Augustinus sermone citato. 32. de verbis Apostoli. & libr. de cura pro mortuis gerenda, commemorauit. Scilicet orationes sanctæ ecclesiæ, & sacrificium salutare, & eleemosynæ, quæ pro defunctorum spiritibus eroganiur.

Partis negatiuæ arg. 1. Et arguitur primo à parte negatiua. Gregorius ad Bonifacium, & refertur cano. Animæ. 13. quæstione secunda. Animæ, inquit, defunctorum, quatuor modis soluūtur: aut oblationibus sacerdotum, aut precibus sanctorum, aut charorum eleemosynis, aut ieiunio cognatorum. Non ergo sunt tantum tria.

2. Arg. ¶Secundò. Et cura funeris, & sepulturæ pompa, ad suffragia pertinere videntur. Refert enim Augustinus libro. 1. de ciuitate Dei, antiquorum iustorum funera officiosa pietate curata, & exequias celebratas, & sepultura prouisa: & Tobias, angelo id attestante, capitu. 12. suæ historiæ sepeliendo mortuos Deum promeruisse refertur. Sunt ergo hęc defunctis adiutoria, alioquin vana essent.

¶Tertiò & indulgentiæ, quas ecclesia in subsidium mortuorum largitur, illis prosunt. Ergo non sunt tantùm tria illa suffragiorum genera. 3. Arg.

¶In contrarium videtur militare August. allegata sententia. Pars affirmatiua.

¶In introitu statim quæstionis præsentis, hoc admonere operæpretium est, quod distinctione. 19. prædiximus. Nempe restitutionem, & satisfactionem, non esse rem vnam, sed diuersas. Restitutio nanque opus iustitiæ est inter homines: vt vnusquisque quod debet reddat, quanuis citra iniuriam fuerit acceptum: satisfactio verò fit Deo ratione iniuriæ. Quare suffragia ad satisfactionem pertinent, nō ad restitutionem. Hoc ob id dixerim, quòd imperitum vulgus arbitratur animā defuncti in purgatorio detineri, quousque debitorum restitutio hic fiat, veluti, si teneretur apud nos in carcere seculari: quæ quidem res est falsissima, diuinæque iustitiæ aduersa. Etenim si defunctus dum viuebat, in ære alieno soluendo fecit, quod debuit, in suo scilicet, testamento id mandauit hæredibus, quos bona fide credebat suam executuros voluntatem: & aliud purgandum non habebat, illico euolabit in cælum: quanuis debita nunquam soluantur. Quia culpa hæredum in illa restitutione facienda, nullatenus nocere potest defuncto: cùm in sua potestate non sit remedium adhibere. Deus enim neminem punit nisi pro proprijs culpis quas egit in corpore. Anima ergo non purgabit in purgatorio, nisi illud satisfactionis quod supererat remissis culpis. Quapropter purgato illo peccatorum reatu, quanuis debita nunquam soluantur, anima de purgatorio transmigrabit in cœlum. Alioquin si exitus à purgatorio à voluntate penderet illorum, quibus hic restitutionem facere incumbit, sequeretur, quòd si nunquam illam facerent, nunquam anima à pœnis illis

Restitutio & satisfactio nō sunt idem.

Imperitia vulgi.

Nota.

lis

lis eriperetur quod est concessu absurdissimum. E conuerso si defunctus in restitutione hæredibus aut executorib. testamenti demandanda non fecit quod debuit, vt pote, quia non bona fide existimabat esse faciendam, dãnabitur quidem, quanuis illico post mortẽ sor tẽ es alienum solua tur. Itaq; defuncto post mortem nihil refert qñ fiat restitutio nisi fortè existens in cœlo suorum diligentiã agnoscat, quę illi erit grata. Sed executores testamenti, vel hæredes tenentur debita soluere: vbicunq; credãt esse animã defuncti, siue in inferno, in purgatorio, siue in cœlo. Suffragia ergo sola sunt quę existẽtes in purgatorio iuuãt siue q̃ defunctus pro se fieri mãdauit, siue quæ viui pro eis offerũt.

1. Cõcl. ¶ Hoc ergo supposito ad quæstionem tribus conclusionibus respondetur. Prima, licèt tria sint potissimum, & maximè propriè suffragiorum genera: scilicet, sacrosanctum sacrificium missæ, eleemosyna, & orõ, nihilominus ieiuniũ quoque, & alia eiusmodi pœnalia opera ad id mune ris conferunt. Probatur prior pars. Viuorum suffragia ex duplici radice defunctis prosunt: scilicet, & quia viui defunctis ꝑ charitatem compingimur, & quia viuentium intẽtio, ad eosdem defunctos refertur. Quocirca ea viuentium opera suapte natura nata sunt defunctis pcipuè suffragari, quæ ad communionem charitatis, vel ad directionem intẽtionis in alterum attinent: sacramentum aũt altaris, quia Christum continet, quo tota ecclesia vnitur & consolidatur, est origo & vinculũ charitatis inter omnes qui fide viua sunt membra eiusdem Christi. Et ideo illud est suffragiorum omniũ princeps, & quod potissimè suo genere defunctis prodest. (Sacrificiũ missæ.) Inter effectus autem charitatis, quæ est inter proximos, principem locũ obtinet eleemosyna, quæ est miserorum subleuatio. Ob idque ratione eiusdem charitatis conuenit eleemosyna propria ratio suffragij. (Eleemosyna.) At verò ratione directionis qua intentio in alterum dirigitur, oratio etiam propriè inter suffragia collocatur. (Oratio.) Quippe quæ non solùm respectũ dicit ad orantem, vt cætera bona opera, sed ad illũ pro quo oratur. ¶ Non constituimus hic vtra suo genere præstantior sit, oratione an eleemosyna. Nam cum oratio ad Deum (Oratio.) immediatius dirigatur, pręstãtior suo genere est. Sed rões explicamus quib. hæc propriè suffragia censeantur. Ieiuniũ verò non tam propriè refertur ad alterum, quàm alia tria, sed ad ipsum ieiunantem, nempe ad macerationem & afflictionem proprij corporis. Et ideo quãuis propriè inter opera satisfactionis, quia pęnale est annumeretur: non tamẽ tam propriè inter suffragia quæ pro alijs offeruntur. Et ea propter August tanquam propria suffragia illa duntaxat tria recensuit. Gregorius verò laxius extenso nomine ieiuniũ quoq; cõprehendit. Et eadem rõne flagella & humi cubatio, & alia id genus tristia molestaque opera, põt hõ ꝑ suo defuncto in ratione suffragij ꝑferre & offerre. (Ieiuniũ. Aug. Greg.)

¶ Et per hoc solutum est argumentũ Gregorij. Ex quo sequitur, ꝙ in ratione propria suffragij non tam æstimanda est rõ pęnalitatis: quam patitur ille qui suffragatur (qualis est in ieiunio) quàm effectus, qui in alium trãsit, qualis est in eleemosyna. (Sol. 1. argumen.) ¶ Eadem est ratio in sacramentis. Baptismus enim & cõfirmatio, & reliqua, quia non sunt nisi mera sacramẽta: quorum effectus solum recipienti tribuitur, qui regeneratur, cõfirmatur, & ordinatur suffragiorũ rationem minimè sortiuntur: sed eucharistia, quæ non solùm sacramentum, verùm & sacrificium est. (Cur alia sacr: nõ sint suffragia.) Quanquam virtute operis operantis possint reliqua sacramẽta ad suffragia referri: quatenus homo vel baptizatur, vel cõfitetur, vel ordinatur, vt maiori cum dignitate pro suis oret defunctis. ¶ Autoritas verò illa Paul. 1. ad Cor. 15. Si omnino mortui non resurgunt, quid faciunt illi qui baptizãtur pro mortuis? videtur insinuare, quòd sicut eucharistia, ita baptismus offerri valeat pro mortuis. (1. Cor. 15.) At verò illic Paulus imperitiã quorundã subnotat: qui dũ ad fidẽ cõuertebanť, postquã semel baptizabanť, vt fierẽt christiani, rursus baptizari cõtendebant pro suis defunctis, qui sine baptismo decesserant, existimãtes illis profuturũ. ¶ Ad quoniã dictũ est, sacrificium missæ, omniũ suffragiorũ esse potissimum, admonito hic opus est, quòd quanquam id verissimũ sit: ex obiecto & genere suo, quia Christus illic offertur, nihilominus ratione necessitatis pauperum, quos nobis Christus tãtopere cõ- (Eleemosyna ꝑ defunctis.)

mendauit, dicens. Pauperes semper habebitis vobiscum, potest eleemosyna quandoque esse Deo gratior & acceptior in satisfactionem pro defunctis, quàm longa missarum multiplicatio. An sit, vt quis negauerit missas imprimis esse pro defunctis offerundas. Veruntamen postquam aliquo numero pro ratione qualitatis personæ offerētur melius est largissimas eleemosynas in pauperes profundere: q̄ centenas aut millenas missas accumulare. Necessitas.n. pauperum etiam corporalis efficere potest, vt verum sit tunc etiā verbum Christi. Misericordiam volo, non sacrificium. Et diuites iussit, & de mammona iniquitatis amicos pauperes sibi cōciliarent, qui eos reciperent in æterna tabernacula. Et in die iudicij non aliam rationem mittēdi alios in vitam æternam, atq; alios excludendi, cōmemorat, quàm quia esuriui & dedistis mihi manducare. Nam quod vni, inquit, ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. ¶ Cæterùm missæ, q̄ pro defunctis offerri ordinaria lege debēt sunt illæ quas ecclesia pro defunctis constituit dicendas: in quibus psalmos & collectas, ad rem propriè accommodatas optimo iudicio selegit cantandas, aut recitādas. Quare ratione huius ecclesiasticæ institutionis eiusmodi missę sunt magis meritoriæ & satisfactoriæ pro defunctis. Nilominus ratione singularis deuotionis, qua defunctus erat erga sacratissimā virginem, vel erga alium diuū affectus: pōt fieri compensatio, vt aliæ missæ in honorem eorundem sanctorū offerantur, qui pro defunctis Deum exoratum curent.

Defunctorum missæ.

2. Cōcl. ¶ Secunda conclusio. Quanuis sepultura, per se nuda rationē suffragij non induat, exequiæ tamen quibus funus curat suffragia sunt. In sepultura enim tria est cōsiderare: scilicet, officium ipsum humādi tumulandiq; cadauer. Præterea Pompas & ornamenta, quibus funus honestatur. Et tertiò exequias. Et de sepultura quidē fuit inter Ethnicos error, ob id cadauera cremari aut humari, vt animæ quietis sedem obtinerent, quæ ante cadauerum sepulturam potiri negabant, In quam sententiam Augu. Illud Maronis Aeneidos. sexto. refert. Nec ripas datur horrendas, nec rauca fluenta Transportare prius, q̄ sedibus ossa quierunt. Sed religio Christiana fabulosa illa figmenta execratur. Vbicunque enim corpora nostra cadant, siue in bello, siue in mare, vt cadauera siue auibus, siue piscibus esca sint: pollicitus est nobis Christus, nec capillum capitis nostri periturum. Ob idq; nos admonuit ne eos qui corpora tm̄ occidunt, timeremus: quippe, qui in animabus nihil amplius habent quid faciant. De hac re loco citato Augustinus & lib. 1. de ciui. Dei, & Chrysost. super epistolam ad Hebręos, & refertur can. Vbicunque. 13. q. 2. Vbicūque enim, inquit, sepeliamur: domini est terra & plenitudo eius ¶ At nihilominus officiū sepulturæ Christianum obsequiū est, idemq; tum viuis, tum ēt ipsis defunctis vtile. Viuis quidem & quantū ad corpora, ne cadauerum aspectu offendant, & fœtoribus afficiantur. Et speciatim quantū ad animas: qm̄ per hoc officium fidem resurrectionis profitemur deponētes corpora, vnde postea cum dotibus gloriæ resurgant. Et præterea affectum ostēdimus quo charos nostros, & necessarios etiam à nobis decedentes prosequimur. Quare cadauera nō ritu gentilico comburimus, sed humamus, profitentes de terra corpora nostra esse plasmata, atque iterum in terram esse resoluenda: iuxta illud, Terra es, & in terram ibis. Præterquàm quòd humana corpora exurere horror est. ¶ Sed & defunctis quoque sepultura beneficium est. Nam sepulchra inspicientes eorum memoriam retinemus, & pro eis oramus, & alia offerrimus suffragia. Quapropter & in locis sacris officiosa religio est, mortuos sepelire. Non quòd ex ipso opere, & loco aliquid accescat defuncto: sed ratione deuotionis, aut defuncti: qui præcipiens in aliquo sacello sepeliri, illius diui precibus se commisit: vel propter deuotionem viuorum, qui dum sacrificijs ibi intersunt, in memoriam defunctos reuocant. Ob id nanque, vt eodem libro ait Augustin. Sepulchra & tumuli memoriæ vel monumenta dicuntur, quod moneant mētem. Ad hæc cùm caro sit pars naturæ, vnde Apostolus ad Ephes. 5. ait. Nemo carnem suam unquā odio habuit: ex illo iusto carnis affectu, homines charorum funera curant. Vnde eisdem locis Augustinus, Si paterna, inquit, vestis, si anulus, ac si q̄d huiusmodi, tanto

Sepultura.

Ethnicus error.

Aug.

Officiū sepulturæ Christianæ.

Cadauera non cremantur.

tanto charius posteris est, quanto erga parentes maior affectus, nullo modo ipsa aspernenda sunt corpora, quæ vtique multò familiarius, atque coniunctius, quam quælibet indumenta gestamus.

Sepultura opus misericordiæ.

¶Quapropter sepultura vnum ex operib. misericordiæ est: quod Tobias exercuit, & Christum etiam impendi sibi voluit: non tamen tantũ, vt eius sit in die iudicij mentionem inter cætera facturus. Qui uerò Matthæi.8. illi qui sequi ipsum recusabat, causatus quod vellet mortem patris expectare quẽ sepeliret, Dimitte, inquit, mortuos, id est, mortalia curãtes, sepelire mortuos suos. Quãuis illic eos potius increpare voluit quos cura viuentium parentũ à professione religionis cohibet vel remoratur. Cæterùm patres antiquæ legis in terra promissa sepeliri curabant: vbi Messia erat & nasciturus & moriturus. Qua vtique religione Abraham emit agrum, vbi sepeliuit Saram vxorem suã. Genesis. 23. vbi ipse postea tumulatus fuit, & Isaac, ac demum Iacob, ex Aegypto illuc fuit deuectus.

Pompa funerũ.

¶Pompa verò funerũ nihil defuncto prodest, vt pullæ vestes, & atræ, & lamentationes & planctus Nam vt ait Augustinus in eodem libro de cura pro mortuis, & Grego.4. dialo. & refertur. 13. q 2. cano. Animæ. Curatio funeris conditio sepulturæ, pompa exequiarum, magis uiuorum solatia sunt, quàm subsidia mortuorum. Si aliquid prodest impio sepultura preciosa, oberit pio vilis aut nulla.

Moderatus luctus.

¶Quanquam si luctus illa indicia cũ moderamine fiant, non sunt Christianæ religioni aduersa, vt Ambrosius in libro de obitu Theodosij: 13. & refertur. q. 2. canon. Quia alij. Nam defuncto eodem Iacob, vt Gene. vltimo refertur, præcepit Ioseph patrem sepeliri, & septem diebus luxit eum. Et Deut. 34. legitur: quod defunctũ Moysen filij Israel triginta diebus fleuerunt. Et Dauid luxit mortẽ Amon filij sui multis diebus. 2. Reg 13. Nam si de alijs temporalibus damnis, licitum est cum moderamine tristari, multò iustius de morte parentis aut alius necessarij, cuius vita chara nobis erat, atq; aliquid afferebat emolumenti. Christus enim super mortem Lazari lachrymatus est, & Maria Magdalena plorauit & fleuit ad monumentum Christi: sunt hæc enim amoris indicia.

Excessus lamẽtorum.

Excessus tamen est vituperio dandus vt ait Cyprianus: can. Quàm præposterum. eadem causa & quæst. Est enim aut pusillanimitatis, vt ait Chrysostomus, aut certè eorum qui non habent certam spem resurrectionis. aut pluris hanc vitam, quàm illam perpetuam æstimantium. Vnde Apostolus. 1. ad Thessalonicen. 4. nõ simpliciter prohibet contristari de morte, sed contristari sicut gentes que spem non habent. Illæ enim resurrectionis fide carentes existimãt defunctos simpliciter in perpetuum mori. Nos aũt debemus existimare eos quasi dormire: ob idq; eo moderamine contristari, vt certa resurrectionis spe consolemur. Aposto.

Exequiarum ritus.

¶In exequijs demum sunt primum sacrificia & canonici psalmi, quæ propriè suffragiorum rationem obtinent. Sũt & orationes, & preces, ad rem profectò aptissimæ, & in ordine nostro deuotissimæ. Adhibentur præterea & oblationes: nempe, cera & oleum, quæ quidem oblatio antiquissima fuit, vt Damascenus in citato sermone refert: sunt enim luminis fomẽtũ, quod ante sacrificium & sacramentum altaris ardet. Vnde Athanasius ibidem à Damasceno allegatus. Licet in aerem inquit, qui in pietate cõsummatus est depositus fuerit, ne renuas oleum & ceras, dominũ inuocans in sepulchro accendere: accepta enim ista sunt Deo, & multum ab eo recipientia retributionem. Adhibẽtur nihilominus in sacerdotum subsidium oblationes panis & vini, quæ rationem eleemosynarum repræsentant. Hæc ergo officia religiosa sunt, nisi vbi vani excessus, qui ad captandam inanem gloriam adhibentur, religionem obnubilant. Damas. Athana.

Solu. 2 argum.

¶Secundi ergo argumenti solutio per ea, quæ dicta sunt explicata est. Dictum est enim sepulturam per se non esse satisfactionem pro defuncto, sed resurrectionis testimonium: atque illam ob causam Tobias in humandis hominibus officiosus fuit.

3. Cõcl.

¶Tertia conclusio. Indulgẽtiæ quas ecclesia defunctis impertitur, eis in ratione satisfactionis suffragãtur. De indulgẽtiarũ beneficio, satis superq; dist. 21. scriptum reliquimus Quare impræsentiarũ huius particulæ, quæ ad defunctos spectat meminisse sat est. Indulgentiæ enim quarum autoritatẽ penes ecclesiam esse, qua

rumq; fructum nobis prouenire illic satis ostendimus vel viuis conferũtur, vel etiã defunctis. Igitur quæ viuis conceduntur illis tantũ prosunt, qui faciũt quod indulgẽtiæ subest. Vt cùm indulgentiæ sub hac forma conferuntur. Quicũque talem erogauerit eleemosynam, aut basilicas visitauerit, hos dies aut annos remissionis obtineat: his duntaxat, qui id faciũt prosunt. Cùm verò in defunctorũ subsidium sub hac forma indulgentur: si quis pro suis defunctis talem eleemosynam erogauerit, aut recitauerit psalmos, hæc aut illa remissio eis fiat: tũc illud subsidium per modũ suffragij auxiliatur defuncto. ¶ Quo fit, vt illo loco adnotauimus, non eodem prorsus modo, quo viuis posse pontificem aut alium prælatũ defunctis remissionem indulgere. Nã viuis bifariam id potest: vno modo per viã absolutionis, potestate clauium quia in subditos vtitur. Quinuerò, vt in sacro prælatus absoluendo à culpis, etiam à pœnis vel in partem, vel nonnunquam in totum absoluit: ita & extra sacramentũ, pro pia causa potest pontifex pœnas remissarum culparum absoluendo relaxare. Quamquidem autoritatem nõ habet in defunctos: eo q̃ non sunt iam sibi subditi, neq; ad eos eius iurisdictio extenditur. Sed alio modo cõfert indulgentias per modũ suffragij: & hoc pacto cõfert defunctis, applicando illis thesaurũ ecclesiæ, quo defuncti ipsi censentur debitũ soluere, vt expiẽtur, sicut si personę priuatæ ꝓ illis satisfacerent. ¶ At ambigere, vt illic ẽt diximus forte quis potest, non ea lege ordinaria & infallibili Deũ acceptare indulgentias pro defunctis, qua lege meritum condigni acceptat ad pręmium merentis, eo quod defuncti iam sunt non modò extra iurisdictionẽ ecclesiæ, verùm & extra viam: vnde fit coniectura non tam infallibiliter eas acceptare. Sed veluti in merito de congruo, si ei placuerit preces acceptat quas vnus ꝓ alio fundit. Nihilominus tñ tutius est dicere, q̃ semper, certa lege easdem indulgẽtias acceptat, sicuti & alia suffragia, & preces, quas ecclesia publicitus offert, post quã offerũtur pro illis qui sũt in gratia. Et idem videtur dicendum de satisfactionibus priuatis, q̃ suffragijs, q̃ singulis pro suis offerũt defunctis ¶ Sed vnũ est hic graue dubium Vtrùm si ille qui indulgentiam pro suo defuncto suscipit, est tunc in peccato mortali, prosit defuncto: & apparet prodesse postquã defunctus est in gratia. Ad hoc respõdetur, vt eadem distin.q.2.art.3 dicebamus: supposita illa veritate quod existenti in peccato indulgentia non prodest. quod nihilominus si peccator sumat indulgentiam pro amico existenti in gratia, videtur prodesse amico: quia sumens indulgentiam non facit nisi donare illam pecuniã & pretium amico, quo indulgentia constitit. Et isto modo etiam videtur prodesse defunctis, non in ratione meriti, quia illa solutio pecunię nullius est meriti. Sed quia indulgentia applicatur à Pontifice quomodocunque soluatur pretium. Secùs si conferretur indulgẽtia sub hac forma, Quicunque recitauerit hos vel illos psalmos, aut visitauerit altare, obtineat pro defuncto talem remissionem. Nam tunc illa sunt propria opera facientis, quæ ideo si in peccato fiãt, nullius sunt valoris. Et idem est si diceret Pontifex. Si quis dederit eleemosynam pro suis defunctis: nẽpe, quod si fieret in peccato nihil prodesset ¶ Eodẽ articulo quandam opinionem recitauimus Caietani in opuscul.21 q.5. dicenti indulgẽtias nõ prodesse defunctis nisi illis præcisè, qui singularem deuotionem habuerunt ad claues ecclesiæ, ꝑ quas indulgentiæ conferũtur, & singularẽ curam gesserunt opitulandi defunctis Est tñ opinio singularis & īfirmissimo fundamẽto subnixa. Augustinus.n. nõ ait nisi q̃ suffragio prosunt quibuscũque defunctis, qui in fide per charitatẽ operante decesserunt: quicunq; enim eiusmodi defuncti meruerũt, vt sibi suffragia prodessent: quia decesserunt in charitate in qua suffragia fundantur. Fingere ergo quòd præter illud essentiale meritum requiratur aliud, quòd Caietanus appellat accidentale, est gratis loqui. Cætera illic sunt reuisenda. Nempe, quemadmodum, vt istæ indulgentiæ valeant requiritur pia causa, eademq; pro quantitate indulgentiarum sufficiens, & reliqua.

Notãdũ

Dubiũ.

Dubiũ.

Solutio

Caietani opinio.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm suffragia quæ pro singulari defuncto fiũt plus ei quàm alijs prosint, aut plus q̃ si in genere pro pluribus fierẽt.

Postremo

Postremo tandem articulo, quæritur de modo & gradu quo suffragia auxiliant defunctis. Et est bipertit⁹. Vtrũ scilicet suffragia quę pro vno fiunt oĩbus æquè prosint. Et è conuerso virùm q̃ pro pluribus in genere fiunt, tantũdẽ singulis prosint, q̃ si pro singulis offeruntur. Et arguit à parte affirmatiua vtriusq; membri. Suffragia, vt secũdum Aug. dictũ est, illis sunt defunctis adiumẽta, qui dũ viuebant meruerunt, vt sibi post obitũ prodessent. Sed oẽs in charitate ab hac luce demigrantes id meruerũt. Imò plus illi q̃ auctiori charitate decesserũt: ergo illis cumulatius ꝑ sunt.

Partis affirmatiuæ argum. 1.

2. Arg. ¶Secũdò arguitur, quia nisi hoc esset verum cùm pro pauperibus rariora offerantur suffragia, deterioris essent cõditionis, cõtra illud Lucæ. 6. Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum Dei.

3. Arg. ¶Tertiò de altero membro arguitur Suffragia, præcipuè orationum, diuina virtute nituntur: sed diuinæ virtuti non est difficilius multis q̃ paucis subuenire: ergo quantũ quis iuuaretur oratione singulari pro eo oblata, adiuuabitur, licèt offerãt simul pro pluribus.

Pars negatiua. ¶In contrariũ est exẽplũ quod ab humanis licet ad diuina trãsferre. Etenim qñ quis pro aliquo debitore peculiariter soluit, non soluit pro alijs. ¶Item si oratio pro pluribus oblata tantũ prodesset singulis, quantũ si singulariter pro illis offertur, vana esset ecclesiæ cõsuetudo statuẽtis, vt pro singulari defuncto, singulare fieret suffragium.

¶ Ad quæstionem tribus conclusionibus respondetur. De prima enim quæstione fuit Præpositiui de quo supra meminim⁹, opinio, quod suffragia facta ꝑ vno defuncto non plus ei quàm vniuersis prosunt, imò tanto plus alijs, quanto maiori fuerint præditi charitate. Id quod duobus exemplis ostendebat. Primo quod si fax in aula accendatur regi, nõ plus ei quam aulicis ibidem astãtibus lucet, imò plus alijs qui perspicaciori fuerint visu. Item si prælato ad mẽsam quippiam legatur, nõ magis ipse lectionem audit, quam reliqui assidentes, imò reliqui eo magis quo acutiorem habuerint auditum. Alij verò per oppositum dicunt simpliciter magis prodesse illi pro quo suffragia fiũt quàm reliq̃s.

Præposi

¶ Est tamen operæpretiũ, & de suffragiis ipsis, ac subinde de eorum valore distinguere. Suffragia enim, vt supra diximus: alia sunt in genere oblata, quorũ cuncti Christi fideles sunt participes, alia verò q̃ peculiariter pro hoc aut illo offeruntur. Et hæc rursus in duplici differentia: quædam. s. quæ sua sponte amici & necessarij pro suis defunctis offerunt: alia verò quę defuncti ipsi pro se fieri iusserunt: & hæc sunt omnium maximè peculiaria. Rursus suffragia trifariam prodesse possunt, vno modo in ratione satisfactionis, vt hactenus dictum est. Secundo in ratione orationis & impetrationis, vt dũ quis orat Deũ, vt pœnas defuncto condonet. Quæ quidẽ impetratio non necessariò consequitur orationem, quia non est meritum condignum. Tertio modo per modum meriti de congruo, quia omne opus factum in charitate pro alio qui est in charitate põt ei mereri de congruo: & ideo existenti in purgatorio potest mereri aliquam remissionem pœnæ.

1. Cõcl. ¶His suppositis, sit prima conclusio. Suffragium peculiariter oblatum pro singulari defuncto, licet ratione charitatis in qua fundatur, prosit quibuscunque in ea existẽtibus: nihilominus simpliciter plus prodest illi pro quo offertur. Quinuerò sæpè in ratione satisfactionis illi soli. Sensus prioris partis est, quòd cùm fit satisfactio ꝑ vno defuncto, oẽs existẽtes in purgatorio, qui illud beneficium nouerint, imò & viui oblectantur de illo beneficio alieno quod ille suscipit: & quo sunt maiori charitate infusi, magis oblectantur. Sed nihilominus in ratione satisfactionis soli illi auxiliantur pro quo offeruntur. Siue indulgẽtiæ sint ecclesiasticæ, siue priuatæ eleemosynæ. Diximus autem sæpè illi soli prodesse: q̃a sacrificia communia, & publica ecclesiæ licèt pro singulari defuncto offerantur: etiam pro alijs quodã modo satisfaciunt. Quare & collectæ communes intermiscentur, tametsi non tantum quantum pro illo, pro quo offeruntur.

¶Quo circa exempla illa Præpositiui non sunt ad rem accommoda. Suffragia enim hæc peculiaria, non comparantur lumini aut lectioni quæ non potest uni lucere, quin luceat alijs astãtibus: neq; audiri ab

uno

uno quin audiatur ab alijs. Sed comparatur solutioni: quã quispiam singulariter pro aliquo amico facit, & non pro alijs.

2. Cõcl. ¶ Secunda conclusio. Inter particularia suffragia illa magis sunt singularia ac perinde cæteris paribus plus adiuuantia, quæ ab ipso defuncto sunt fieri iussa. Quoniã sunt veluti propriæ satisfactiones, quibus quispiam sua propria deuotione & opera pro se ipso satisfacit.

Sol. 1. ar. ¶ Ad primũ igitur argumentũ respõdetur, ꝙ iusti non meruerunt in hac vita absolute, vt omnia suffragia futura in tõne satisfactionis illis prodessent: sed conditionaliter, si pro illis offerrentur. Illud. n. mereri nõ fuit aliud q̃ facere se per charitatem capaces illorũ suffragiorum quæ pro illis fierent, atque habiles ad eorum percipiendum fructum.

Solu. 2. argum. ¶ Ad secundum verò quod de pauperibus subiungitur, respondet hic Magister sententiarum duas referẽdo opiniones. Quidam enim dicebant, quod pauperibus rantùm suffragantur sola communia suffragia ecclesiæ, quantum diuitib. communia simul cum specialibus. Alij verò quòd specialia auxiliantur diuitibus, vt celerius à pœnis liberentur, non tamen vt plenius. Sed sunt opiniones desertæ. Et ideo respõdetur cũ Diuo Thoma nihil obstare quominus diuites hac parte melioris sint cõditionis: vt scilicet cumulatiorib. elemosynis, magis subleuentur à pœna purgatorij. Sed multo pretiosius est, quòd pauperes, cum minori periculo, & maiori cumulo charitatis ad ampliorem gloriam acceptentur: cum diuitibus neq; tam facilis sit ingressus neque ad tantam gloriam.

Dubiũ. ¶ Circa secundam conclusionem est dubium. Vtrùm dum defunctus tanta pro se iussit sacrificia & elecmosynas atque alia suffragia fieri, quæ toti pœnæ purgatorij persoluendæ sufficerent, mora postmodũ eadem suffragia faciendi eidem noceat defuncto, ne tam cito pœnas euadat. Videntur enim nihil ei nocere: nam vt de mora restituendi art præcedenti dicebamus: id quod in potestate defuncti nõ existit nullum debet ei nocumentum afferre.

Sol. dubij. ¶ Respondetur bifariam huiuscemodi suffragia considerari, vno modo in virtute operis (vt aiunt) operati: atque alio virtute operis operantis. Atqui nomine operis operati non tãtùm intelligitur sacrificiũ missæ, sed quantias ipsa eleemosynę, & numerus missarum, quę fieri & offerri iubẽtur. Et opus etiam operantis intelligitur, vel ipsius suffragia mãdantis, vel ministri mandatum exequentis. Quantũ est ex virtute operis operantis: nẽpe, iubentis opus fieri, cum primum moriturus iubet hæc vel illa suffragia fieri, quę bona fide faciẽda credit: consequitũ valorem ex opere operantis: scilicet, ipsius iubentis prouenientem: siue post modum suffragia fiant siue nunquam. Itaq; si ratione illius effectus, & iussionis, dignũ est, vt quatuor ei grad9 pœnarũ remittantur: nũquam illos in purgatorio patietur. Quod aũt respondet operi operato, & affectui exequentis mandatum, nõ assequetur vsq; dum suffragium executioni mãdetur. Exempli gratia. Si in suo testamẽto scripsit, vt decies sacrificiũ missę offerretur pro eo: valorem sacrificij, & illum qui deuotioni sacerdotis respondet non consequetur, quousq; eadem offerantur sacrificia. Et si iussit elemosynas erogari in pauperes, qui orent pro se ipso neque valorẽ illarum precum obtinebit, quousq; fiãt. Quapropter non est eadem ratio q̃ de restitutione: nam hæc sunt suffragia quæ oblata prosunt, & secus minimè. Quo fit multum referre quod statim demandata suffragia opere complcantur.

¶ Tertia conclusio Suffragium pro multis oblatum, nulli eorum tantũ prodest: quãtum si prõ illo duntaxat offerretur. In eleemosynarum exemplo, clarissima est conclusio, quippe quæ ex superioribus colligitur. Dictum enim est, suffragia & ex radice charitatis prodesse, & ex intentione ad certam personam relata. Ex radice charitatis nascitur gaudium & oblectatio iustorum, sed ex intẽtione pullulat satisfactio. Igitur si quis decem aureos in satisfactionem decem defunctorum distribuat: scilicet, pro singulis singulos: certum est pro nullo tantum satisfacere, quantum si pro illum decem omnes largiretur. Tertia conclusio.

¶ De sacrosancto verò sacrificio missæ supra dist. 13. q. 2. ar. 1 latè discussum reliquimus. Vtrùm oblatum ꝓ pluribus tãtum pro singulis satisfaciat, quantũ si pro singuli offerreẽ. Et tenui iudicio nr̃o pars negatiua probata fuit. Quamuis offerentes, nempe astantes, qui omnes suo ordine offerũt, non quo plures sunt, eo quisq; minus Valor sacrificij missæ.

nus percipit fructus. Quoniã singuli totum sacrificium offerunt. Et eandem opi-
D. Tho. nionem hic D. Thomas edocet. q. 2. art. 4. quæstiuncula. 3. in solutione secundi, dicens. Quod quãuis virtus Christi, quæ cõtinetur sub sacramẽto eucharistiæ sit infinita: tamen determinatus est effectus ad quem illud sacramentum ordinatur. Vnde non oportet, quòd per vnum altaris sacrificium, tota pœna eorum, qui sunt in purgatorio expietur: sicut etiam nec per vnum sacrificinm, quod aliquis homo offert, liberatur à tota satisfactione debita pro peccatis. Qua de causa, qñque plures missę in satisfactionem vnius peccati iniungnntur. Quibus verbis manifestè D. Thom. confitetur opinionem hanc, quæ tandem more & vsu ecclesiæ confirmatur: quippe quæ pro singulis personis singulas missas offerre consueuit: testata non tantum prodesse singulis, si in genere pro multis offerrentur. At quoniam loco citato etiam emunctiùs, quàm libr. 9. De iusti. & iure. quæstio. 2. artic. 2. hanc quæstionem discussam decidimus; molestum esset eandem impræsentiarum repetere.

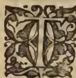
¶De orationibus, ergo & psalmis eadem est ratio, quòd si pro vno particulari offerantur, vt defunctorum vespertini & nocturni, & collectæ, plus illi prosunt quam
Hieron. in genere pro multis oblatæ.

¶Vnnm autem Hierony. verbum de consecrat. distin. 5. can. Non mediocriter. offert argum. in contrarium. Ait quippe. Cum pro cunctis animabus psalmus vel missa dicitur, nihil minus quàm si pro vno quolibet diceretur, accipitur. Ad hoc autem respondimus loco citato. De iust. & iure, per distin. quam hic secundùm S. Thom. secuti sumus. Nempe, quòd ex radice charitatis non minus meretur, qui pro plurib. psalmum offert, quàm qui pro vno: immo maius præbet charitatis indicium. Et singuli eorum, qui sunt in charitate, æquale oblectamentum & gaudium percipiunt. Sed tamen ratione intẽtionis quæ ad vnum dirigitur, non tantum satisfactionis applicatur singulis quàm si peculiariter pro vno offerretur.

QVAESTIO TERTIA, DE orandis sanctis.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm Sancti sint à nobis orandi.

Ertia hæc quæstio, de orãdis sanctis adhiberi hic solita est, vt simul cũ suffragijs quibus nos existentes in purgatorio iuuamus, orationes cõponamus quibus nobis vicissim sancti suffragantur. At verò quoniam materia hęc de oratione non est loci huius propria, sed ad materiã spectat religionis de qua iõ D. Thomas. 2. 2. q. 83. locupletissiè disseruit: Solam hanc particulam de orandis sanctis hic breuiter disputabimus. Est ergo primus articulus, vtrùm sancti sint orandi. Et arguitur à parte negatiua. Vanũ est illos orare qui nras non audiunt orationes: sancti verò nec nobiscũ cõuersantur, nec nos exaudire possunt: ergo vanũ est cum illis nos orando colloqui. Minorem Aug. in lib. de cura pro mortuis gerenda: multis in videtur probare. Inducens enim illud Isaiæ. 63. Pater noster es, & Abraham nesciuit nos & Israel ignorauit nos: hoc pacto colligit. Si tanti patriarchæ quid erga populum ab eis procreatũ ageretur ignorauerũt, quomodo mortui viuorum rebus atque actibus cognoscendis adiuuandisq; miscentur? Quasi dicat nullo modo. Idemq; confirmat ex historia iusti Iosiæ. 4 Regum. 22. quem Deus morte puenit, ne mala gẽtis suæ videret. (Qõ. 3. / Partis negatiuæ arg. primũ.)

¶Secundò arguitur. No opus est amicos principis adire, qui pro nobis interpellẽt, nisi quia eos, aut clementiores arbitramur q̃ principẽ ipsum, in nos magis propensos: Deus autem infinitum clementior est in nos q̃ omnes sãcti, & paratior nobis suppetias ire: quippe, qui vt habeẽ Apocalypsis tertio ad ostium nostrũ semper assistit pulsans: ergo nihil opus est sanctos inter ipsum & nos interponere: immo videmur iniuriam illi irrogare, dum per alios impetrare cogitamus, quod ipse paratissimus est nobis conferre. 2. Arg.

¶Tertiò arguitur. Alium quemuis mediatorem inter nos & Deum agnoscere, hæresis 3. Arg.

resis est contra illud Pauli primæ ad Timot. 2. Vnus Deus, vnus & mediator Dei & hominum, hõ Christus Iesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnib. Quicunque autem diuũ aliquem precatur, qui pro ipso apud Deum intercedat, videtur diuũ illũ facere mediatorem: ergo illud hæreticũ est, tantũ abest, vt sit licitum. Et confirmatur ex verbo ipsius. Quicquid petieritis patrem in nomine meo dabit vobis. Non dicit in nomine alius cuiuspiam, sed in nomine meo.

4. Arg. ¶Quartò arguitur. Sancti iam sunt extra viam merendi aut demerendi: ergo quanuis iusti in hac vita mutuis se inuicem apud Deum orationibus iuuare queant, tamen postquàm sunt in patria, minimè eandem habent potestatem.

Pars affirmatiua. ¶In contrarium autem est illud Iob. 5. Voca si est qui tibi respondeat, & ad aliquẽ sanctorum conuertere. Super quo loco ait Gregorius. Vocare nostrũ est humili Deũ prece deposcere: ergo ad propitiandum Deo, sanũ est sanctos interponere.

Hæresis orõnes negantium. ¶De hac quæstione vetustissima est hæresis orationes negãtium, quibus sanctorũ charitatem pulsamus. Fuit enim vetustissimus Eustachius, qui primus reperitur huius hæreseos autor, de qua fuit in cõcilio Gangrensi cõdẽnatus. Quæ subinde hæresis per Vigilantiũ reuixit, & contra ipsum de eadem re bis scripsit abũde Hieronymus. Postmodum vero Vualdenses eandem hæresim suscitarunt: ac subinde Vuitcleff protegit. Atque illi tandem hæreticorum progenies vsque ad Lutherũ propagata fuit. Et est hæresis hæc illius germana, quæ contra venerationem sanctorum oblatrat. Bona enim pars venerationis sanctorum est, illos, ceu patronos nostros apud Deum agnoscere. Quare q̃ sanctos orant nõ possunt non eos venerari, neq; qui eos nõ veneratur possunt precationibus adire. Summa argumentorũ quib. vtuntur, est illa quadrifida, quam inter proponendũ attulimus. Sed est hæresis etiam ipsa, quadruplici nomine dãnanda. Est inquam, in sanctos contumeliosa, impia, blasphema, & temeraria q̃ppe, quos negat & miserias nostras cognoscere, & earum misereri, & illo esse apud Deum, tum honore, tum etiam facultate, vt pro nobis apud ipsum interueniat.

Concl. ¶Ad quæstionem igitur vnica conclusione respondetur. Sanctos tanquam patronos nr̃os orare: qui apud Deũ nobis suffragentur, religio est Christiana: cui qui reclamat hæreticus est. Ad intellectũ conclusionis notandum orõnem bifariã alicui offerri. Vno mõ, vt quasi per ipsum sit implẽda: atq; alio quasi per ipsum impetranda. Et primo quidem mõ constantissimũ est, soli Deo vniuersas orõnes nostras esse porrigendas. Et rõ est hæc. Oẽs orõnes ad gratiã & gloriã obtinendã relatas esse oportet. Quicquid enim Deum poscimus, aut hic finis esse debet, aut me diũ ad huius consequutionẽ relatũ: hoc quippe est q̃d spiritus sanctus orare nos docet, vt ad Ro. 8 ait Apostolus, & de quo ait ipse. Quicquid petieritis patrẽ in noĩe meo dabit vobis: q̃m gratia & gloria sũt, quas per suam nobis passionẽ mercatus est. Vnde Iacob. non ait. Si quis vestrũ re quacunque indiget postulet à Deo, sed si quis vestrum indiget sapientia, postulet à Deo qui dat omnib. affluenter, & non improperat, & dabitur ei: postulet autem in fide nihil hæsitans. Vbi noĩe sapientiæ intelligit virtutẽ & gratiã Dei quã absq; hæsitatione petere debemus. Nam si quid aliud diuersum petamus, nescimus quid petamus. Gratiæ aũt & gloriæ solus De⁹ est autor, iuxta illud Psalmi. Gratiam & gloriã dabit dñs: ergo vniuersas orationes, si rectæ sint, soli Deo sunt porrigendæ ac dirigendæ, tanq̃ per ipsum adimplẽdæ. Quocirca de hoc orandi modo, nõ loquitur nr̃a conclusio, sed de altero, quo preces ad quempiam dirigimus, tanquã per ipsum impetrandas. Quo sensu probatur hæc veritas: nempe, q̃ religio sit sanctos orare: non vt per ipsos orationes nostræ Deo innotescant: veluti aulicos p̃camur, vt petitiones nostras in regis notitiam deferant, sed vt Deus qui illas prius agnoscit precib. & meritis ipsorum annuẽs, id quod poscimus largiatur nobis. Ordo nanque diuinæ sapientiæ secundũ Dionysium. capi. 4 de cœlesti hierarchia, est, vt per superiora inferiora dispẽset & gubernet. Quocirca, vt per cœlestes orbes terrena ista fecundat, ita & per superiores angelorum hierarchias, mysteria inferioribus reuelat: & per angelos docebat prophetas qui populum erudirent: & in

Duplex oratio.

Solus de⁹ q̃uo orand⁹.

Iacobi 1

Probatio conclusionis.

Dionysius.

ecclesia

clesia per superiores prælatos instituit in populum sacramenta gratiæ. Eadem ergo ratione per angelos & fœlices animas, quæ in patria triumphantes requiescunt, res nostras, qui inde in hoc seculo peregrinamur, nobis sæpe dispensat. Et cum per eandem viam, qua à Deo gubernamur, debeamus in ipsum reduci: consentaneum est, vt ad eósdem sanctos angelos atque animas, qui diuina nobis, tanquam Dei famuli afferunt, pro nostras orationes recurramus.

Honor dei. ¶In qua re: non modo nihil honoris Deo detrahitur, imò multum ei defertur: quippe qui eo honore seruos suos dignatur, vt quæ sua ipse autoritate facturus est, per ipsos, tanquam per veros amicos, velit dispensare. Id ipsum Dauid contemplatus aiebat. Mihi autem nimis honorati sunt amici tui Deus. Et Christus. Iam non dicam vos seruos, sed amicos, Et si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum pater meus qui in cælis est. Ioannis. 12. Non enim ob id solum gloriosus est Deus in sanctis suis quòd ab eo gloriam recipiunt, & ei vicissim gloriam decantant, verùm & quòd eà illos honore extulit, vt tanquam nostros intercessores & aduocatos in suum conspectum admittat. Pollicitus est illis Christus, qui relinquentes omnia sequuti sunt ipsum, quòd assessuri essent illi in regeneratione, & iudicaturi cum eo tribus Israel. Quos ergo admissurus est, vt causas nostras secum iudicent, cur non admittet, vt apud ipsum eas tractent: vt qui futuri sunt postea iudices nostri, sint prius nostri patroni?

Testimonia sacra. ¶Secundò alijs sacris testimonijs arguitur, legimus enim Gene 20 quòd Abraham pro rege Abimelech Deum deprecatus, veniam illi obtinuit. Et Moyses, vt Exod. 32. legitur, veniam populo de conflato vitulo precatus obtinuit. Vnde illud citatum verbum, Eliphat, amici Iob. Ad aliquem sanctorum conuertere, indicat in more fuisse celeberrimo, vt iusti homines pro alijs orarent.

Hæreticorum cauill. ¶Cauillabatur autem hæreticus ille Vigilantius seu Dormitantius, veluti nunc Lutherani faciũt, dicens, posse viros sanctos in hac lubrica vita orare pro alijs, quia sunt in via & statu merendi, cognoscendique alienas miserias, cæterùm postquàm sunt in paradisum recepti: quoniam iam tunc iustum præmium suorum meritorũ adepti sunt, nostra neque cognoscere, neque curare: quia neque vindictam sui sanguinis martyres impetrare possunt, quanuis, ut Apocalyp. 6. legitur clament. Vindica domine sanguinem sanctorum tuorũ, qui effusus est. Egregiè tamen Hieronymus in altero duorum librorum quos in ipsum edidit, sic eum redarguit. Hieronym. Dicis in libello tuo, quod dum viuimus, mutuò orare possumus: sed dũ mortui fuerimus nullius sit pro alio exaudienda oratio: præsertim cum martyres vltionẽ sui sanguinis orantes impetrare nequiuere. Si apostoli & martyres adhuc in corpore constituti possunt orare pro cæteris, quando de se adhuc debent esse solliciti, quanto magis post victorias, coronas, & triũphos? Vnus homo Moyses sexcentis millibus armatorum impetrat à domino veniã: & Stephanus imitator domini sui, & primus martyr in Christo, persecutoribus veniam deprecatur, & postquam cum domino esse cœperint minus valebunt? Paulus apostolus Actu. 27. ducentas sexaginta sex sibi dicit in naui animas condonatas, & postquam resolutus esse cœperit cum Christo, tunc ora clausurus est, & pro ijs qui in toto orbe ad suum euangelium crediderunt, mutire non poterit? melior que erit Vigilantius canis viuens, quam ille leo mortuus? Hactenus Hieronymus.

Argum. ¶Sic ergo argumentum contra istos instruitur. Radix mutuarum orationum inter amicos est charitas, illa autem in beatis, non solum permanet (quia charitas, vt ait Paulus nunquam excidit) verum est in perpetuum confirmata: 1. Cor. 13. ergo non est cur non multo illic instantiùs quàm hic, orent prò nobis. Atque adeo cùm possint Deo reuelante nostras percipere petitiones, commodum est & congruum, ut illas nos eis offeramus. Iacob. Gen. 48. ¶Accedit, & illud Iacob, Gen. 48. qui sic nepotibus benedixit, Angelus qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis, & inuocetur super eos nomen meum, nomina quoque patrum meorum Abraham, & Isaac. Vbi docemur tam angelos quam sanctos defunctos, inuocato eorum nomine, nobis esse subsidio. Eadem enim ratione Moyses loco supra citato merita Abrahæ, Isaac, & Iacob, ante Dei oculos proposuit,

vt populo indulgere. Et Danielis. 3. Azarias positus in fornace. Ne quæsumus, inquit, tradas nos in perpetuum ꝑ nomen tuum, neque auferas misericordiam tuā à nobis, ꝑ Abraham dilectum tuū, & Isaac seruum tuum, & Israel sanctum tuum. Si ergo sanctorum merita nobis præsidio sunt & auxilio, cur & eorū orationes non magnopere conferant? Huc pertinet uisio Iudæ Machabæ. 2. & Machabæ. 13. qua uidit Oniam sanctum sacerdotem, in limbo orantem pro omni populo Iudæorum, ac subinde Ieremiam, de quo Onias dixit. Hic est fratrum amator, & populi Israel: hic est, qui multū orat pro populo, & vniuersa sancta ciuitate Ieremias propheta Dei.

Azarias Dan. 3.

Macha. 2.

¶ Præterea, & ad honorem diuinæ maiestatis accedit, ut quas ipse nouit petitiones nostras, sancti angeli, ac perinde animæ illis insertæ, easdem eidem maiestati offerant. Vnde Apocalyp. 5. Ioannes uidisse refert quatuor animalia, & viginti quatuor seniores, qui ceciderunt coram agno habentes singuli citharas, & phialas aureas plenas odoramētorum, quæ sunt orationes sanctorum. Et Apocalyp. 8. ait vidisse angelum stantem ante altare, habētem thuribulum aureum, & data illi esse incensa multa, ut daret de orationibus sanctorum omniū, super altare aureū, quod est añ thronum Dei. Et subdit ꝙ ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum, de manu angeli coram Deo.

Aliud arg.

¶ Testimonia sanctorum huc percensere immensum opus esset: ab antiquissimo. n. Dionysio Areopagita, qui cap. 7. de cælesti hierarchia, de ueneratione & oratione sanctorum religiosæ scripsit, longa patrū series eandem ueritatem coutestata est. Et Hieronymus aduersus Vigilantium. Et Cirillus libro. 6. aduersus Iulianum apostatam. Et Bernardus sermone. 66. super Cantica, eos ceu hæreticos obiurgant, qui orādos sanctos denegant.

Sanctorum testimonia.

¶ Sed præ omnibus eiuscemodi testimonijs rem stabilire sufficit ecclesiæ consuetudo celeberrima, plurimis concilijs constabilita. Non enim solum inter sacra missarum solennia, sanctorum merita commemorat, qui pro nobis assistant apud Deum, uerum & in solennibus litanijs, postquàm sanctam trinitatem tanquam primum gratiæ & gloriç omniumque bonorum fontem, precatur, ut misereatur nostri: diuorum subinde ordinem subiungit: quos tanquam nostros aduocatos obsecrat, vt orent pro nobis. Quo verborum discrimine, Miserere nobis, & Ora pro nobis declarat diuersos modos & gradus ꝗbus Deum debeamus ac sanctos orare. Vnde in concilio Gangrensi cap. 20. condemnantur, qui basilicas martyrum earumq; memorias contempserint. Et in concilio Aurelianensi, & in concilijs Toletanis. 3. & 6. & in concilio Bracharensi, eiusmodi litaniarum, hoc est, rogationum ritus sancitur. De consecratio. distin. 3. canon. Rogationes. Accedit tandem, & festorum obseruatio in honorem sanctorum, quç tum in eorum uenerationem, tum ob eorum, quibus iuuamur patrocinia sanctè instituta sunt, vnde sancta consideratione duo sunt quotannis dies coniuncti: quorum altero sanctorum omnium, qui nobis suffragantur, altero verò animarum, quç nostris suffragijs expiantur memoria celebraretur.

Ecclesiæ consuetudo.

Concilia.

Festa omniū san. & animarū

¶ Ad primum igitur argum. iam supra responsum est, quòd si natura tantum animarum separatarum consideretur, nequeunt, quæ apud nos fiunt agnoscere. Si tamen naturam diuinæ essentiæ, quam intuentur contemplemur, illic uident quæ ad suum attinent statum. Essentia quippe diuina speculum est suapte natura omnia reprçsentans. Ob idque Deus ipse, qui se comprehendit, uniuersa in se ipso conspicit Creaturæ autem quç ipsum non comprehendunt, non cūcta, quæ in eo sunt vident: sed est illis voluntarium speculum: eis scilicet repræsentās quicquid eis nosse congruit. Condecet autem sanctos orationes quæ ad ipsos legitime offerūtur intelligere: quas ideo illic perspiciunt. Vnde Grego. super illud Iob. 14. Siue nobiles fuerint filij siue ignobiles, non intelligent. Hoc de animab. inquit, sanctis sentiendū non est: quia quæ intus omnipotentis Dei claritatem vident, nullo modo credendū est, quod sit foris aliquid quod ignorent. Ad eorum, scilicet, statum pertinens Patres uerò in limbo, quia non uidebant non cognoscebant de rebus nostris, nisi quæ Deus illis in proprio genere reuelabat. Et ideo Iosias illic existens mala gentis suæ non uidebat.

Solu. 1. arg.

Grego.

¶ Ad

Solutio 2. Arg. ¶Ad secundum respondetur, quòd quanuis clementissimus Deus paratissimus sit nobis opem ferre, non inde colligitur superfluum esse orare sanctos. Alioqui, nec nobis opus esset pro nobis ipsis orare. Vult enim ea quæ nobis largiri percupit, vt ab ipso supplices flagitemus. Quia hoc & ad gloriam suam confert, & ad nostram vtilitatem, vt in eius amorē excitemur, & nostras miserias confitentes humiliemur. Et eadem ratione vult, vt ad sanctos recurramus, qui in sua sunt amicitia confirmati. Nam per hoc & indignitatem nostrā humiliùs confitemur, & eum non solum in se verum in suis sanctis glorificamus.

¶Quòd si redarguas. Oratio est religionis cultus, qui soli Deo debetur. Respōdetur. quòd per hoc ei soli impendimus latriæ cultum, quòd ad eum dūtaxat orationes fundimus: tanquam ad eum qui solus potest illas implere. Interponere autem sanctos, qui pro nobis interpellent, non est eos colere, vt Deum, sed cultu duliæ, vt Dei amicos.

Collectas deo suas oēs dirigit ecclesia. ¶Et ideo ecclesia vniuersas collectas, etiā illas quibus in sanctorum celebritatibus vtitur, non ad ipsos, sed ad Deum ipsum dirigit: quia non sunt illi vnde nobis auxilia proueniunt: sed Deus qui ob eorū patrocinia nobis succurrit. Ob idque non in sanctis, sed in Deo solo, in quem fides ac perinde spes nostra tendit, collocanda est nostra fiducia. Vnde Aug. super illud psal. 120. Leuaui oculos meos in montes vñ veniet auxilium mihi. Nulli, inquit, præsumant de montibus, quia ipsi montes non à se lucent, sed ab illo de quo dictum est. Erat lux vera, quæ illuminat omnē hominem venientem in hunc mundū. Montes pñt intelligi homines clari, ceu Ioānes Baptista, quo nemo surrexit maior, & tamē confitetur quod non oēs atq; adeò montes ipsi de plenitudine Christi accepimus. (Aug.)

In sola misericordia Dei cōfidendū. ¶Sic ergo sancti sunt orandi, vt tamē non in ipsis, sed in misericordia Dei, vnici salutis nostræ autoris cōfidendum nobis sit: ipsum enim nō sanctos præcamur, vt misereatur nostri. Quare abusus loquēdi est: parcat mihi Deus & beata virgo: hoc est enim ipsam Deo æquare. In solum nanq; Deum peccamus iuxta illud psal. Tibi soli peccaui, & iō solus ipse est, qui peccata dimittit, vt Pharisæi, Marci. 11. cōfessi sunt.

Solutio 3. argu. ¶Ad tertium respondetur, quod si mediatoris nomen proprio significatu vsurpetur solus Christus est, vt ait Paulus, mediator Dei & hominum, eo ꝙ solus ipse de condigno sic nobis gratiam & gloriam meruit, vt quicunque eius membrum fiat, sit patri ad vitam æternam acceptus. Quo pacto nulla creatura esse pōt mediatrix. Et ideo sancti potius dicuntur nostri, vel patroni, vel aduocati, vel intercessores. Quod si dicātur mediatores, in hoc sensu est nomē intelligendū. Quapropter Christum vt cęteros sanctos oramus, ut oret pro nobis, sed vt nostri eum misereat. Vt enim ad patrem & spiritum sanctum dicimus Kyrie eleison, ita dicimus Christe eleyson: hoc est, Christe miserere.

¶At verò, licèt, quia ipse est propriè mediator nomine eius dicebamus Deū orare, vt exoratum habeamus: qua vtiq; rōne ecclesia oēs collectas concludit dicēs. Per dominum nostrum Iesum Christum: Nihilominus, vt Deus gloriatur ī sanctis filijs suis, per quos vult orari ita & Christus gloriatur in membris suis, vt ēt suo ordine, & loco, à nobis orentur, vt apud patrem & apud ipsum, & apud spiritum sanctum pro nobis intercedant. Nam etsi merita Christi, nostrorum sint causa, nihilominus, & nostra, quæ fauore suo & gratia nituntur, verè sunt merita: quibus in hac vita gloriā meremur, & sancti meruerunt, vt in patria sint quoque interpellatores pro nobis.

Solutio 4. argu. ¶Et per hoc solutum restat quartum arg. quod nobis hæretici obijciunt, colligētes, quod cùm sancti in patria mereri nō valeant, nequeant pro nobis orare. Respondemus, inquam, collectionē nullam esse. Eodem enim pacto colligerēt, quod neq; eorum merita nobis prosunt. Igitur licet illic non mereantur, meruerunt tamē in hac vita, vt in patria tum sua merita nobis prodessent, tum pro nobis orarent.

Obiectio. ¶Quod si redarguas eadem ratione eos qui sunt in purgatorio, orandos à nobis esse: negatur consequentia. Quia cùm nō sint beati, orationes nostras nō audiunt. Et fortasse tormenta quibus affliguntur, facultatem eis non faciunt orandi pro nobis. Sicut illi qui erant in limbo, credendi sunt orasse pro suis. Quanquam cum in purgatorio sint in charitate, fortasse non impe-

Rñsio. pro præscitis & reprobis non orant, vt sal ui fiant. ¶ Ad hoc respondetur in primis non esse necessariũ, vt beati in verbo numerum omnium prædestinatorũ ac reproborum videant. Et ideo possunt petere etiam absoluta petitione saltem pro reprobo parente suo aut filio, quousq; illi Deus illius reprobationẽ detegat. Secundò quia reprobi crebro in gratiã Dei in tempus recipiunt, possunt pro illis illa ratione orare. Tertio, possunt etiam reprobis bona temporalia impetrare, quæ cedere possunt in bonum reipublicæ, & gloriam ipsius Dei. Quartò deniq; respondetur; quòd etiam reprobis ipsius possunt antecedenter velle & optare salutẽ: siquidem reprobi etiã possunt saluari, quia nõ sunt dãnati, vt infernales, atq; ideò sub conditione velle, vt Deus illis auxilietur nisi per eos steterit. Quæ quidem est conditionalis volũtas & quã appellant velleitatem. Et ista ratione põt quoq; sub conditione orare, neq; oratio est vana & inanis: nam pertinet ad auxilia ipsa q̃ Deus reprobis offert, si vellent illis vti. Quippe cum & Christus sub cõditione orauerit, vt transiret à se calix: licèt oratio eius non fuerit exaudita.

Nota de orõne Christi. ¶ Imò verò quando in cruce orauit dicens. Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt, non est necessarium dicere sic fuisse orationem absolutam, vt in omnibus sortiretur effectum. Sed quod pro aliquibus esset quasi antecedens, nisi per eos stetisset. Absolutè enim & voluntate beneplaciti & cõsequenti, nihil orare potuit quod non illico impleretur. Et ideo Ioan. decimoseptimo, vbi pro apostolis rogauit patrem, de quibus ait. Tui erant & mihi eos dedisti, ad significandum pro eis absoluta voluntate rogare, subiunxit. Ego pro eis rogo. Non pro mundo rogo, sed pro eis quos dedisti mihi, quia tui sunt. Vbi nomine mundi, reprobos denotauit, & obstinatos, qui precio sui sanguinis potituri non erant. Pro quibus ideo absolutè non rogabat, ne inanis & quassa sua esset precatio.

Sol. 1. argum. ¶ Ad primum igitur argumentum respõdetur, quòd verbum illud. Vindica sanguinem, &c. non significat martyrũ desiderium, quo malum aliorũ cupiunt, sed consensum in diuinam iustitiam, quam in voluntate Dei conspiciunt, qui decreuit obstinatã tirrannidem occidentium martyres æternis supplicijs vlcisci. Significatq; adeò desiderium, vt aduenieute suprema vindicta malorum, & retributione bonorum, secunda stola gloriæ resumptis corporib. vestiantur, & pleno fruant̃ sanctorum contubernio. ¶ Ad 2m respondetur, q̃ illic ꝓpheta de Moyse & Samuele, secũdùm statum vitæ præsentis, quo solebant ad placandam Dei iram pro populo orare, ne illum temporalib. bellis & calamitatib. affligeret & castigaret, & tamẽ quandoq; tam iusta erat vltio, vt Deũ nõ deceret, eorũ precibus omnino flecti. In quib. casibus beati non orant pro nobis. Sol. 2. argum.

¶ Ad tertium, nonnulli respondent, certamen illud Angelo custodi populi Israelitici non accidisse cum angelo bono Persis præsidẽte, sed cum malo. Historia.n. erat, quòd Daniel precabatur Deũ, vt populus à captiuitate Babylonica eriperetur. Et dæmon persuadebat eidem populo, vt mallet illic manere, ꝓpter voluptates & delicias indecentes, quibus illic fruebantur, vel persuadebat Persis, ne populũ dimitteret. Sed tamen Gregorius. 17. li. moralium. cap. 7. non interpretatur pugnam illã nisi inter angelos bonos. Enimuerò, vt singulis personis deputatur custos Angelus ex infima hierarchia, ita & singulis prouincijs præferuntur principes angeli ex illa hierarchia quæ inde nomen prinicipatus sortitur. Quare Michael generalis erat princeps totius synagogæ, sicut nũc est ecclesiæ Christianæ. Sed sub illo erat alius princeps illius plebis quę tenebatur in Babylone captiua. Cũ ergo Daniel pro liberatione populi deprecaret̃, princeps Persarum orabat sub conditione Deũ cõtrà, ne populũ à Babylone & Perside dimitteret, quia non satis expiata ei videbatur eorum iniquitas, vt ait Greg. vel sicut alij dicunt propter fructum quẽ illic populus faciebat, eo quòd multi ex gentib. conuertebantur ad fidem: quæ quidẽ lis inter principẽ captiui populi & principẽ Persarũ viginti & vno dieb. durauit. Sed tandem quia expedientior erat liberatio populi, Michael princeps synagogæ partes egit angeli liberationem procurãtis, & obtinuerunt. At verò princeps illi litigantes, nõ erãt inter se simpliciter diffide- Sol. 3. argum. Angelorum pugna.

tes, sed quia in diuina voluntate non nouerant, quid esset expedientius, vterque arbitrabatur causam agere meliorē. Cū autem eandem Dei volūtatem intellexerunt, ambo consenserunt. Vnde Gregorius. Sublimes, inquit, spiritus gentibus principantes, nequaquam pro iniusta agentib. decertant, sed eorum facta rectè iudicantes examinant: cumq; vniuscuiusque gentis uel culpa, uel iustitia ad supernæ curiæ solium ducitur, eiusdē gentis p̄positus vel obtinuisse in certamine, vel non obtinuisse perhibetur. Quorū tamē omnium vna victoria est, sui super se opificis voluntas summa: quam dum semp̱ aspiciunt, qđ obtinere non valent, nequaquam volunt, vnde neq; petunt. Ex quo sequitur, ꝙ illa quæ absolutè petunt semper obtinent, sed q̄ hæsitātes sub cōditione poscunt, nō est necesse, ut cōsequanē.

argum. ¶Et per hoc aliud soluitur argumentum huiusmodi. Sancti semper habēt suā voluntatem diuinæ cōformem, quare neq; volunt nisi que Deum velle noscūt, quod autē nobis largiri Deus vult sine suis orationibus conferet, ergo superuacanea & sine fructu est eorum oratio. Respondeē, inquam, quòd etsi sanctorum voluntas, semper sit diuinæ conformis, nihilominus, quia non cuncta cognoscunt quæ Deus vult: quia nec numerum prædestinatorum sciunt, possunt aliqua sub conditione postulare. Præterea & quæ norūt Deum nobis statuisse donare etiam ab ipso efflagitant, quia intelligunt per suas orationes ea velle donare. Ait quippe Aug. Augu. in libro de prædestinatione sanctorum, orationes etiam prædestinatis prodesse, quia fortè prædestinatū est, vt orationibus intercedentium saluentur.

Vltima dubitatio. ¶Vltima tamen hic restat dubitatio, vtrū sancti pro his orent, qui sunt in purgatorio Apparet enim nō minus pro illis quā pro nobis orare: quando quidem eos uident in charitate firmatos: quos subinde percipere videntur in suo ipsorum cōsortio esse recipiendos. Sed tamen ex altera parte arguitur. Quòd tunc non pro quibusdam, sed pro cunctis iuges funderēt preces, & cum ecclesia illa triumphans, citiùs audiatur & efficaciùs quàm militās, eorum orationes ad euacuandum purgatorium sufficerent. Respondetur, ꝙ sancti non sunt in statu satisfaciendi sicut viui, & quia suffragia existentib. in purgatorio non prosunt nisi per modum satisfactionis, fit vt pro illis sancti non orent.

DISTINCTIO QVADRAGESIMASEXTA, De Antichristo, & iudicij signis.

POST hæc de supremo tremēdoq; iudicio sermonem inituri, de Antichristo reliquisq; signis ac portentis, quæ diem illum sunt antecessura, mētionē præmittamus oportet. Enimuerò, vt Apostolus Thessalonicensium ecclesiā admonuit, nisi venerit discessio primū, & reuelatus fuerit homo peccati filius perditionis, qui aduersatur & extollitur supra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita vt in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus, non veniet dies domini. Expedit enim, vt in cōsummatione præsentis seculi, antequam dominus rationem à nobis absolutæ militiæ nostræ reposcat, supremum nobis bellum Textus. Cap. 1. 2. Thes. 2.

idemque

idemque acerrimum acerbissimumque permittat: quò puri mortalium ab impuris dignoscantur, illique ceu per ignem excolati ad triumphũ assumantur: atque isti fidem defringentes in ignem mittantur ęternũ. Apocalypsis. 20. *Quod Ioanni in Apocalypsi reuelatum est: nẽpe, quòd post mille annos, scilicet post peractum ecclesię tẽpus ab orbe redempto usque ad mundi finem, quo Satan, colligatus est, dissoluetur de carcere suo, & exibit & seducet gentes, quæ sunt sup quatuor angulos terræ. Sed tandem vt Apostolus ait, eum dem Antichristum diaboli antesignanum dominus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui.*

¶ *Eundem tamen aduentum,* Cap. 3. *vt dominus ipse ait, astrorum* Mat. 24. *signa præcedent, sol enim obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cælo, & uirtutes cælorum commouebũtur. Vnde Lucas Euangelista. Erunt, inquit si-* Luc. 21 *gna in sole & luna & stellis, & in terris pressura gentium præ confusione sonitus maris & fluctuum, arescentibus hominibus præ timore, & expectatione quæ superuenient vniuerso orbi: nam uirtutes cælorum mouebuntur: & tunc uidebunt filium hominis venientem in nube cum potestate magna & maiestate.*

DISTINCTIONIS QVADRAGESIMÆSEXTÆ, Quæstio prima, De signis quæ sunt iudicio antecessura.

ARTICVLVS I.

Vtrùm expediens sit, vt aduentui Christi ad iudicium Antichristus antecedat.

IN hac dist. 46. Magister Sentẽtiarum ira ctare cõstituit de misericordia Dei, utrũ in dãnatis etiam luceat, vt citra condignum puniãtur. Atque huius occasione materiam de iustitia & misericordia Dei hic commiscuit. At uero cùm de pœnis dãnatorum præpostera sit hic tractatio ineptum quoque est de misericordia Dei hic disputare. Distinctione enim. 49 enarrandum est, quemadmodum beatis Deus ultra condignũ pręmia largiatur: & in quinquagesima, quemadmodum damnatos citra condignum puniat. De misericordia verò, & iustitia Dei quæ eius sunt attributa, non est hic proprius dicendi locus. Est enim materia primi sententiarum, vbi de diuinis attributis disputatur. Quam idcirco speculationem D. Thom. 1 parte collocauit. quæst. 21. De his ergo, vt legitimũ teneamus ordinem, nullus hic à nobis habẽ

dus est sermo. Sed cum resurrectionis tractatum in tria fuerimus membra partiti, & primū de resurrectione & eius forma, & animarum receptaculis, deq; eorū cōnexis hactenus fuerit expeditū: iam modò secundū, quod est de finali iudicio aggrediamur oportet. Hoc aūt membrum, trib. distinctionib. absoluetur. In hac nanque de antecedentib. iudicium, & in subsequenti de iudicio ipso, & in 4. de habitu & forma mundi, in qua post iudicium relinquetur, est differendum. Cæterùm distinctio præsens, duas exigit quæstiones, primam de Antichristo, & secundam de signis iudicium præeuntibus.

Partis negatiuæ argum. 1.

¶Quæritur ergo primum. Vtrùm expediens sit, vt aduētui Christi ad iudicium, Antichristus antecedat Et arguitur à parte negatiua. Quo homines debiliores sūt & ad virtutes magis languentes minus expedire videtur, vt eos Deus acrioribus tentationib. concuti sinat: senescente aūt mundo, propter maximam elongationē à primo aduentu Christi, abundabit iniquitas & refrigescet charitas multorum, vt Matthæi 24. ait Christus, & Lucæ 21. Filius hominis veniens, putas inueniet fidem in terra? ꝑsecutio verò Antichristi, vt ibidē ait dominus, erit qualis non fuit ab initio mundi. Ergo non videtur expediens, vt illo temporis articulo fiat.

2. Arg.

¶Secundò arguitur. Non minus videtur congruere, vt Christus veniens ad iudiciū præmitteret ante se nūcium, qui orbi pœnitentiam prædicaret, quàm dum venit ad redimendum nos, tunc aūt præmisit Ioannem Baptistam prædicātem fructus pœnitentiæ, ergo venturus ad iudicandum, similem debuit præmittere nunciū: nempe, qui Christi fidem non impugnaret, sed persuadere contenderet.

Pars affirmatiua.

¶In contrarium est illud. 2. ad Thessalon. 2. Nisi venerit discessio primum, & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis &c. Scilicet non veniet dies domini.

Conclu.

¶De aduentu Antichristi aliquid est certum, quod firma fide tenendum est, sed alia cōiecturis colliguntur. Respondetur ergo ad quæstionem vnica conclusione. Aduentum Christi præcessurus est Antichristus: idque Deo optime disponente. Atqui Antichristus, vt nomen sonat, & August. super epistolam Ioannis tractatu tertio, interpretatur, idem est latinè q̄d contrarius Christo. Non enim quia ante Christum venturus est illud sortitur nomē, sed quia aduersarius illi futurus est. Sicuti ἀνταγωνιστής, qui alteri contra pugnat. Vnde pseudo prophetæ, & quicunque fidei Christi aduersantur Antichristi dicuntur. Veruntamen quia ille omniū membrorū diaboli acerrimus erit Christi hostis, per antonomasiā dicitur Antichristus. Et quidem cōclusio hæc catholica est, cuius negatio esset hæretica: quoniam assertio est Pauli loco citato. Sed quoniam Deus omnia suauiter disponit, congruentiam tam ingentis persecutionis illo tempore futuræ exploramus.

Antichristus

Cōc. Catholi.

Tria aduentū dñi antecedentia.

¶Ad plenum aūt intellectum percipiendum, animaduertendum est, Apostolum duo signa posuisse præcedentia diem domini. Scilicet discessionem primum, & reuelationem Antichristi. At verò cū Christus Mat. 24. tertium aliud constituerit, s. & prædicabitur hoc euangelium regni in vniuerso orbe in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet cōsummatio, necessarium est tria hæc certo ordine docere. De reliquis nanque cœlorum astrorūque signis & portentis, quæ sunt sub id temporis appritura. q. 2 futurus est sermo. Et cùm discessio, vt ait Paulus, sit ꝓximè Antichristum antecessura aut cū ipso simul ventura, operæpretiū est, vt prædicatio euāgelij primū consummetur: mox discessio fiat, ac demū Antichristus reueletur.

Prædicatio euāge. in toto orbe.

¶Necessitas aūt promulgādi euangelij in vniuersum orbem ante diem iudicij fuit, q̄ cùm vniuersi, qui illum non receperint sint à regno excludēdi, iuxta illud. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non pōt introire in regnū Dei: necesse est vt vniuersi, tunc mortales omni sint excusatione nudati, ne quicquam causari possint cur illum nō receperunt. Atquoniā, vt ait ad Rom. 10. Paulus nulli possunt credere nisi audiant neq; audire sine prædicante, necesse est, vt ante mundi consummationem sit prædicatum euāgelium in vniuerso orbe. Chrysost. autē arbitratur illic consummationem referri ad destructionē Hierosolimitanam, antequam prædicandum erat euangelium,

Chryso.

ob

ob idq; ait Paulum loco citato ad auferendam Iudæis excusationem, citare illud Psalmi. 18. In omnē terram exiuit sonus eorum, quasi tunc iam esset vbique euangelium prædicatum. At verò vt quæst. 2. videbimus, negari non potest, illic Christum de consummatione quoq; seculi habuisse sermonem, antequam euangeliū in vniuerso orbe euulgandum est. Et ideo Aug. super eundem psalmum, & in epistola ad Esichium ait; Apostolum citasse prophetiam, vt iacebat de præterito, propter certitudinem futuri: nihilominus nondū esse omnino cōpletam, sed certissimè implendam: quæ quidem opinio vero similior est. Et in illo sensu intelligitur illud verbum. Euntes in mundum vniuersum prædicate euāgelium: scilicet, per uos, vel per successores vestros. Nam profectò, vt super eundem locum Pauli scripsimus si Aethiopiam & Indiā, & Europam, atq; alias regiones in quas apostoli dispersi sūt, consideres, non omnem orbem peragrarunt: sed vix quartam eius partem. Quæ tunc in vsu erat appellari vniuersum orbem, vt Luc. 2. Exijt edictum à Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis. Et ad Colossen. 1. ait Apostolus, veritatem euangelij esse in vniuerso mundo. Et tū non est vero simile, ꝙ toto transmisso pelago in omnem mundi angulum peruolassent. Ad intentionem nanque Pauli volentis obtendiculum excusationis Iudæis adimere & cognitis gentibus: satis, erat, quod tunc euangelica tuba, in Europam, Asiā & Africam intonuisset. Et quāuis Hieronymus super Matthæū, opiniones sic conciliet, quod tēpore Apostolorū, nulla remansisset gens quæ Christū ignorasset. Nam saltem rumor, & fama, à gente in gentem delata, totum orbē complecerat: non tamen hoc satis est intentionē Christi, sed requiri videtur: ante supremā diem mundi, sic euangelium vbique gentium audiri, vt omnis eis tunc tollat excusatio, qui ipsum nō fuerint professi: licèt modo in opinione versetur, an quippiam excusentur ignorantia inuincibili. Ad qđ non satis est rumor & fama, sed oportet, vt in præsentia prædicetur, & explicetur, & eatenus suadeatur, vt nisi audientium culpa obstiterit persuaderi valeat.

Augu.

Hieron.

¶ Haud ergo prædicationem euangelij in vniuerso orbe Christus tāquam signum posuit, post qđ statim futura est consummatio seculi, vt ad Esichium ait Aug. Hoc enim duntaxat sibi voluit; quod non veniet finis mundi; antequam euangelium prædicetur in vniuerso orbe. Hic nanque sensus ad hanc quam explicuimus rationem satis est. Atque hoc sonāt illa verba. Prędicabitur euangelium, & cætera, in testimonium omnibus gentibus, id est, in testimonium veritatis, ne sibi mortales excusationem prætexant. Et tunc, id est, postea tandem erit consummatio.

¶ Eadem de causa Elias & Enoch, qui in paradiso terrestri esse dicuntur, ad illum ministerium euāgelicæ promulgationis explendum, tunc ante aduentum Antichristi, comparebunt iuxta prophetiam Malachiæ. capit. quarto. vbi de aduentu domini vaticinatus ait. Ecce dies veniet succensa quasi caminus, & erunt omnes superbi & omnes facientes impietatem stipula: & inflammabit eos dies veniens, quæ nō relinquet eis radicem & germem. Et subdit. Ecce ego mittam ad vos Eliam prophetā, antequā veniat dies domini magnus & horribilis. Et conuertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum (scilicet reliquias Israel ad legem quā eorum patres expectabant) ne fortè ueniant, & percutiant terram anathemate. Quod eodem loco Hieron. & Aug. vigesimo de ciuitate Dei, capit. decimonono ad literam interpretati sunt, de prædicatione Eliæ, ꝗ Antichristum sunt anteuersuri. Ante em quàm Deus filium illum perditionis permittat in ecclesiam grassari, præmittet Eliam, qui eandem ecclesiam illustret, atq; irroboret. Quocirca uerbo illo Christi Mat. vndecimo de Ioanne Baptista. Ipse est Elias, qui uenturus est: non insinuatur illum fuisse verum Eliam, sed eius imaginē. Credebant enim Iudæi Eliam aduentui Christi preuenturum: nescientes de secundo aduentu id intelligendum. Et ideo ait illis dominus. Ipse est qui idipsum officium quod Elias in secundo meo aduentu, facit in primo: nempe, mundum ad pœnitentiam inuitare.

Elias & Enoch.

Hier. & Augus.

Mat. 11

¶ Atque huc illud pertinet Pauli ad Roma. vndecimo. Cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium intraret, & sic omnes Israel saluus fieret.

Cæcitas contigit, &c.

Primitiæ enim Israel conuersi fuerunt, vt apostoli, & nonnulli alij, illico priusquã gentes euangelio auscultarét, reliquo verò populo excæcato gentes in ecclesiam ingressæ sunt: sed in fine mundi, dispersi ꝑ orbẽ Iudæi ad prædicationẽ Eliæ cõuertentur. Neq; verò Iudæi soli, verũ & gentes, alijs quibuscunq; sectis infectæ. ¶ Imò verò sunt, qui autument vniuersos tunc mortales Christianum nomen professuros: sic illud intelligẽtes Io. 10. vt fiat vnũ ouile & vnus pastor. Nulla tñ apparet necessaria rõ quæ hoc conuincat. Sensus.n. illius, vt fiat vnum ouile, non est alius, q̃ ꝙ nemo extra ecclesiã Christi seruari põt. Quod aũt oẽs re vera sint ouile ingressuri, non est concessu necessarium, neq; qđ ait Paulus, plenitudinem gentium fidem professum ire, aliter intelligitur, q̃ ꝙ vniuersi, qui prædestinati sunt per fidẽ Christi seruãdi, intrabunt iuxta illud Dan. 12. In tẽpore illo (loquitur.n. de fine mundi) saluabitur populus tuus omnis, qui inuẽtus fuerit scriptus in libro. Fit autẽ coniectura, Eliæ prædicationẽ trib. annis cum dimidio, veluti quam fecit Christus duraturam. ¶ Peracta ergo Euangelica prædicatione, ait Paulus non venturum diem domini, nisi venerit discessio primum, & reuelatus fuerit homo peccati. Siue discessio præcessura sit Antichristũ, siue per ipsum facienda. Atqui receptissimũ est, atq; inter omnes cõstantissimum, de discessione ab imperio Romano, verbum esse accipiendum, nisi quòd inter quosdam ambigitur, intelligatur ne de discessione ab imperio temporali & ciuili, an verò de discessione à potestate spirituali & ecclesiastica, cuius Romanus põtifex caput existit Sed re penitus pensata, de vtraque intelligit: imò de spirituali potissimum. Rationem enim huius Aug. eod. 20. lib. de ciuit. Dei. cap. 23. à visione Danielis bestiarum quatuor deducit. cap. 7. quæ quatuor futura regna, designabant. Nempe Chaldæorũ, quibus Nabuchodonosor tunc regnabat, & Medorum ac Persarum, ac subinde Græcorum, ac tandem Romanorum. Quæ itidem regna idem sanctus Propheta in quadriformi statua illa, ex auro, argento, ære, & ferro conflata, præuiderat, ut cap. 2. legitur. Vbi ait, quòd lapis de mõte sine manibus abscissus eã percussit, & cõminuit, ac subinde lapis factus est mons magnus & impleuit vniuersam terram. Ille enim fuit Christus, sine homine genitus: q. quatuor illos potentatus diabolica potestate sub actos dissipauit: sed in imperio postremo: nẽpe, Romanorũ, quod Propheta appellat terribilẽ, atque admirabilẽ bestiã, ferream & fortem nimis & oĩa concultãtem, vicarium suum cõstituit, qui ceu caput ecclesiæ suæ illic sederet, fidem suam docens & protegens. Vnde quanuis ciuile Romanorũ imperium iam cessauerit, nõ subinde finitus est mundus: quoniam tẽporale illud, ut in sermone de Apostolis ait Leo Papa, in spũale fuit cõmutatum. Quapropter quanto tẽpore est duratura euãgelica fides, stabit Romana sedes. Atq; adeò abscessio & defectio totius orbis ab illa sede signũ erit cõsummationis seculi. Nam cum mundus, non nisi propter homines conditus fuerit, & homines nõ nisi propter cęlestẽ gloriã, quã nemo nisi ꝑ euangelicã fidẽ valeat adipisci: fit vt mundus nõ sit amplius duraturus, q̃ fides: nec fides quã obedientia Romano pontifici debita. Huius exemplum in Templo Hierosolymitano præcessit. Illud enim Deus extrui iussit, vt locus esset quo sacrificia & oblationes, & celebritates synagogæ fierent, quod iõ non erat amplius q̃ lex illa duraturũ. Atq; hac de causa cum primũ euangeliũ sanguine Christi cõfirmatum fuit, templũ illud vbi sanguis animalium fundebat destructũ est, & velut vmbra in præsentia veritatis abolitũ. Pari ergo modo, quia euangeliũ Christi non in vno tẽplo aut angulo, sed vniuerso orbe debet suscipi, & eius ecclesia coli, eiusque sacramenta celebrari, extincta fide per discessionem ab apostolica sede, totus mundus vanus erit, ac deinceps incassum processurus. Quapropter ceu deserta domus tunc prorinus corruet. Et hæc fuit pollicitatio Christi, dum dixit Petro, Orabo pro te, vt non deficiat fides tua, scilicet, vsq; ad mũdi terminum. ¶ Atqui rationem illius discessionis, nostris moribus tribuit Pau. 2. ad Timot 3. videlicet, quia in nouissimis diebus instabunt tempora periculosa, & erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, &c Duas quippe ciuitates Dei, & Babylonis, quas in libris de ciuit. Dei descripsit August. duo amores diuidunt

Marginalia: Vtrũ sit tot' orbis conuersur' — Discessio. — Visio Daniel. — Quadriformis statua. — Romana sedes. — Tẽplũ Hierosolymitanum. — 2. Ti. 3.

diuidunt in homines:nēpe, amor Dei vsq; ad cōtemptum suum, & amor sui vsq; ad contemptum Dei. Expauescant ergo mortales quàm sit pestilens amor sui. Inde.n. dimanat elatio & superbia: quæ sub ducatu tandē Antichristi ciuitatem Dei labefactabit. Sed tamē huius amoris cultores eo mittentur, vbi perpetuas pœnas pendant. ¶Tum demū, vt ad constitutam conclusionē respiciamus, reuelandus est vti ait Apostolus filius pditionis. Conclusio ergo prę ter autoritatem Pauli, probat̄ testimonio Christi Matt 24. Erit tribulatio magna &c. quem locū q̄stione seq. enarraturi sumus. Sed commonstratur præterea ex loco illo Apoca.20. quem di.43. enarrauimus. Vidit.n. Ioannes angelū descendentē de cęlo: nēpe Christum: habentē clauem abissi: s. potestatem infernorū: & catenam in manu sua, nempe, euangeliū fidei: legib. consilijs, & sacramentis, ceu nodis quibusdam consertam, qua draconē serpentem antiquū, q est diabolus & Satanas legauit per annos mille: ne.s. tanto impetu grassaret in orbē, quanto illuc vsq; in gentes & synagogā sæuiebat, sed fineret euangelicam fidem propagari. Quo q̄dem annorū perfecto numero, tp̄s totū ab orbe redēpto vsque ad finem mūdi designat̄. Vnde sequit̄. Et cū consummati fuerint mille anni, soluetur Satanas de carcere suo, & exibit & seducet gentes, q̄ sunt super oēs quatuor angulos terrę: nempe super vniuersum orbem, quas nomib. illis, Gog, & Magog significant vt eodem lib. c. 11. ait Aug. Et congregabit, inquit, eos in prælīū quorū numerus est sicut arena maris. Et ascenderūt super latitudinē terrę, & circuiuerunt castra sanctorū & ciuitatē dilectā, nēpe ecclesiam. Et descendit ignis à Deo de cœlo & deuorauit eos: & diabolus, q seducebat eos, missus est in stagnum ignis & sulphuris: vbi & bestia (videlicet Antichristus) & pseudo prophetæ (eius administri) cruciabuntur die ac nocte in secula seculorū. Hic ergo graphice bestia illa diabolico spiritu inuecta depingitur, quę Christianā ecclesiam demoliri perget. ¶Quod si roges. Quæ ratio sapientissimam clementiam diuinam adducere potuit, ut tam atrocē ac diram dęmonis rabiem in suam familiam debachari sinat? Re uera ratione nō caret. Primam ergo, de similitudine duorum aduentuū Christi venari possumus. Quando enim ad suam p̄dicandam fidē sub habitu humilitatis cōtectus de cęlo uenit, decuit, vt Baptista, ceu eius Angelus præiret faciē eius pœnitentiā reis p̄dicando, per quam idonei fierent ad eius suscipiendā misericordiā: sed illico nascente fide in ecclesia, hereticorū tyrannorumq; & pseudo prophetarū impetus irruit, q illā debellarent, vt probarent̄ electi: cōgruentius ergo qn̄ uenturus est ad exigendā factorū rationē ab hoībus, quemadmodū indultā sibi misericordiā morib. excoluerint, quosq; fructus ex illo diuino semine protulerint, trucem illā fidei persecutionē permittet priori truculentiorē, qua rursum selectissimi examinent̄, & quasi aurū in fornace excolentur: nēpe, vt qui de fide deciderint, & ab eius militia defecerint, planè conuincant̄ q̄ sint igne ęterno digni, in quem sunt demergendi: & qui in eadē fide p̄stiterint & charitate, summo honore triumphum de parta victoria illico percipiant. Vnde.2.ad Thes.2. Aduentus, inquit, Antichristi erit s̄m operationē Satanæ, in omni seductione iniquitatis, his qui pereunt, eo q charitatem veritatis non receperunt, vt salui fierent. Ideo mittet illis Deus operationē erroris, vt credant mendacio vt iudicentur oēs qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati. ¶Secunda ratio sumitur ex parte dæmonū, Nam cū tunc cōiecturis sint percepturi finē mundi properare, post quem nullus eis relinquendus est locus suu virus euomendi, suamq; aduersus Deū exercendā tyrannidē, nouos assument animos nouaq; exacuēt arma, vt homines possint à cęlo cohibere, quibus sua tartara impleāt. ¶Ad hæc & ex parte Christi accedit, q cum militia Christiana, illuc vsque sit sustinenda, tūc Christus, du recēptui canere iubebit, exercitus recensebit suos, hostemq; lacesset, vt supremo conser to prelio de summa, aut fœlicitate, aut miseria decertet: vt coronatis victorib victos cū suo duce Lucifero, suoq; antesignano Antichristo, in infernorū barathrū igne & sulphure cōuolutos in p̄petuū obtrudat. ¶Quapropter vt eo.li.20.c.8. ait Aug. non solu quàm plurimi tunc persistent in sua fide, verum & multi, costantiam martyrū aspicientes eandē suscipient fidē ut actus ille postremus ecclesiæ Christianæ suis

Probatio conclusionis.

Visio Apocalypsis.

Ratio p̄secutionis Antichristi.

Ratio. 2.

Ratio. 3.

Augus.

primordijs respondeat, quando cruentati martyres plures persecutorum Christo lucrifaciebant. Raros tñ credendũ est, tunc euasuros Christianos, qui non martyrio coronent. ¶ Argumenta igit cõtraria per ea q̃ dicta sunt dissoluuntur. Nam etsi ꝑꝑ mundi senium homines tunc fore credantur spiritu debiles, tñ ex altera parte clemẽtissimus Deus tũ præuia Eliæ ꝑdicatione, tum & singulari subsidio & auxilio corroborabit suos, vt possint cõtra hostilia tela ꝑsistere. Præsertim quod eam ob rẽ non sinet diu ꝑsecutionem prolatari, iuxta verbum Christi Matth. 24. Nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro, sed propter electos breuiabuntur. Quemadmodum in primo aduentu ante tyrannorum ꝑsecutionẽ, Io. Baptistã & subinde Apostolos misit, qui fidem propugnarẽt.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm Antichristus futurus sit omnium malorum caput.

Voniam Antichristum fore cõstitutum est, expedit eius ingenium & mores nosse: ob idq; interrogamus vtrùm futurus sit omnium malorum caput. Et arguitur à parte negatiua. Vnius corporis non sunt diuersa capita, malorum autem omnium diabolus est caput: qui primum primis hominibus suggessit crimen, ergo Antichristus non est futurus ipsorum caput. ¶ Secundo caput influit in membra, sed Antichristus nullam influxit malignitatem in eos qui eum præcesserunt & sunt præcessuri: ergo non est omnium malorum caput: sed vnum præcipuè inter illos membrum diaboli. ¶ In contrarium est glossa super illud Iob 21. Interrogate vnũ de viatoribus &c. quæ ait. Dũ de omniũ malorũ corpore loqueretur, subito ad omniũ iniquorũ caput Antichristũ verba conuertit. ¶ Quæstiunculam hanc D. Tho. 3. par. q. 8. ar. 8. mouit, quam breuissimè expediuit. Nos aũt ea ratione proponimus, vt locum illum Pauli 2. Thes. 2. enarremus, vbi Antichristum suis lineis effigiat. At ne moræ deseramus nostrum, tribus conclusionib. respondetur. Prima iuxta quæstionis titulum sit. Antichristus modo quodam futurus est omnium malorum caput. Quatuor enim sunt quæ in capite respectu mẽbrorum cõsiderantur. Primum temporis antecessio, & secũdum influxus, influit n. caput in membra: & tertium est excessus & perfectio rei illius, secundum quam est caput. Ac demum quartum, ꝙ omnis mẽbra ad se ipsum veluti ad finem refert. His igitur quatuor modis Christus fuit caput ecclesiæ. Fuit. n. primum angularis lapis eius, in quam virtutũ charismata intrinsecis inspirationib. influit: eãdemq; exterius gubernat: & dona q̃ ecclesię ad mensuram largitur plenissima redundantia in se continet: ac tandem membra sua ad se trahit. Atqui eisdem quodammodo rationibus diabolus est caput omnium malorum: nã & antiquior fuit hominib. quibus iniquitatem intus suggessit, & continenter suggerit, licèt non eo modo quo Deus virtutes, quia non est nostræ dominus voluntatis Et quodam pacto iniquos homines gubernat: quare Iob. 41. appellatur rex super oẽs filios superbiæ. Et ad suũ proprium finem homines inducit: nẽpe, vt auertãtur à Deo iuxta illud Iere. 2. A seculo cõtregisti iugum, rupisti vincula, dixisti, Non seruiam. ¶ Antichristus ergo duobus priorib. modis nequibit esse malorum caput: qm̃ neque vniuersis mortalib. antecessit, neq; suos antecessores ad malũ instigauit: duobus autem posteriorib. rationibus hoc potest nomen sortiri: nempe, quia malignitate & scelerũ immanitate iniquos oẽs superabit: & cunctos quos poterit ad suam ꝑtrahet nequitiam, vt à Deo deficiãt. Vnde super illũ locum. 2. ad Thess. 2. Ostendens se tanq̃ sit Deus, ait glossa. Sicut in Christo oĩs plenitudo diuinitatis inhabitauit, ita in Antichristo oĩs malitiæ plenitudo. Non quidem ita, ꝙ humanitas eius sit assumpta à diabolo in vnitatẽ personę, sicut humanitas Christi à filio Dei: sed ꝙ diabolus suã malitiam eminẽtius ei influet suggerendo, q̃ omnibus alijs. Qua vtrisq; ratione & respectu præcedentium iniquorum fuit quodammodo caput. Nã sicut omnes sancti & prophetę imaginem quandã suis uirtutibus Christi præferebant: ita & oẽs pseudo prophetæ & tyranni, quasi quandã effigiẽ & vmbrã Antichristi ꝓmõstrabant: iuxta illud eiusdẽ apostolici loci. Mysteriũ iam operaẽ iniquitatis: quasi Nero iã tunc atque

Partis negatiuæ ar. 1. 2. argu.

Pars affirmatiua.

Conclusio

Christ' caput ecclesiæ.

Diabol' malorũ caput.

Antichristus malorũ caput.

Antichristi natiuitas. atque alij subinde tyranni mysterium essent Antichristi. ¶ Quo autem ingenium bestiæ apertius perpendat, fertur, vt Hiero. ait super Dan. ca. 11. ex Iudaica gente in Babylone nasciturum, atque alij addũt ex tribu Dan. quia verba patris eius Geñ. 49. plurimũ ad rem alludunt. Dan. coluber in via, cerastes in semita. Etenim sicut antiquus hostis sub forma colubri primos parentes adortus est, sic & Antichristus per fraudes & technas, uias sepiet, vt vix se possint homines ab eius laqueis extricare. Est enim cerastes, vt ait Solinus, serpentis genus callidissimũ. Vñ subditur in ꝓphetia. Mordens vngula equi, vt cadat ascensor eius retro, scilicet, vt à Deo recedat. Quapropter truculentiam ꝑsecutionis contẽplatus Iacob concludit. Salutare tuum expectabo domine. Atque eã ob rem, suspicãtur nonnulli Ioan. in Apoca. c 7. vbi tribus Israel recensuit, quibus signantur electi, silentio præterijsse tribum Dan. ¶ Quod

In Babylone. autem à Babylone sit venturus, coniectura fit non leuis, quod sicut Nembrot ædificans Babylonicã turrim vt Gene. 11. legitur, bellũ indixit Deo, à quo proinde Heber, pater hæbræorum populi Dei segregatus fuit, ita ab eadem Babylone sit supremus ecclesiæ hostis reuelandus. Erit autẽ

Vilis. vilib. despectisque parentibus ortus: quod verbo illo Dani. 11. de Antiocho Epiphane significatur. Et stabit in loco eius despectus, & non tribueẽ ei honor regius: & veniet clam & obtinebit regnũ in fraudulen

Antiochus. tia. Antiochus enim ille, qui vt libris Machabæorum memoriæ proditũ est, populum Dei atrocissimis bellis deuexauit, figura vi nostri tradunt, fuit Antichristi. Quapropter sicut ille, ita Antichristus Aegyptum priùs sibi suppeditabit: ac subinde potentissima inuadet Romanorum brachia. ¶ Non autẽ defuerunt, vt loco citato ait Hieron. & 20. de ciui. Dei. c. 19. Aug. qui

Nero. opinati fuerint Neronem fuisse, qui resurrecturus est, vt sit Antichristus, ꝑꝑ verbũ Pauli loco citato. Qui tenet nunc (scilicet Romanum imperium) teneat donec de medio fiat: hoc est, eius auferatur regnum: quæ quidem illic verba Augu. & in epistola ad Esichium ait non intelligere. Attamen sensus est, quòd qui tenet imperium Romanum & tenebit spirituale, teneat quousque in fine mundi ab eo tollatur. Quare satis est dicere Neronem fuisse Antichristi vmbram & præsagium, in quo mysterium, hoc est, figura iniquitatis ope

2. Conclusio. rabatur. ¶ Secunda conclusio. Antichristus pessimus omnium futurus est mortaliũ ꝙ hactenus fuerunt, & ꝙ post hac futuri sunt. At ne ꝗs peccatũ siue Adæ siue Iudæ obijciat, non cõferimus peccatũ cum peccato: sed cum personis personam. Fuit. n. peccatum Adæ tum ex alijs circunstantijs graue, tũ ratione vniuersalis detrimenti, quod generi humano intulit, grauissimũ: & peccatum Iudę & eorum, qui Christum crucifixerunt ex obiecto sceleratissimum, simul ac impientissimum, quia fuit occisio Dei. Sed tñ nullũ illorum fuit infinitæ malitiæ: sed illa communi rõne omnium peccatorum, qua auersio à Deo dicitur infinita. Quocirca possunt tot scelera, sacrilegia, & impietates in vno homine accumulari vt personam peiorem faciant illis, qui illa peccata Adæ & Iudæ commiserunt. Hanc conclusionem affirmat Apostolus, vbi eum ait fore hominem peccati & filium perditionis: sunt enim hebraismi, ꝗbus significatur malignitatis exundantia. Neque tamen asserimus futurum infinitè malum: quia malum nequit totum bonũ corrumpere. Quapropter non quomodo in Deo plenitudo virtutis, ita in eo plenitudo iniquitatis abundabit. Attamen, vt Christus omnium fuit bonorũ optimus ita & ipse erit omnium malorũ pessimus.

Conceptus Antichristi. ¶ Vnde vt ab eius statim conceptu contrarius Christo videatur, aiunt quòd sicut Christus opera spiritus sancti conceptus fuit, ita eũ spiritu diabolico ab vtero matris suæ occupandum: quin vero à diabolo ipso arreptum iri. Non quod eũ prorsus, vt reliquos arreptitios dementet, sed sano iudicio quo peccare possit seruato, voluntatem eius omni replebit spurcitia & iniquitate. Et ideo fertur, vel per incestum grauissimum, vel per sacrilegium ex sacris parentibus concipiendum. Hoc autem nulla fulcitur autoritate, tamen cum Apostolus eum hominem peccati, & filiũ perditionis appellet, certum est in hoc solum concipiendũ, ut omnium sit scelerũ

Superbiã Antichristi ac flagitiorum sentina. ¶ Et primum eo superbiæ, quæ initium est omnis peccati, elevabitur, ut non solum Deo aduersetur, vt ait Paulus (quod nomen eius sonat) sed

extollatur

extollatur supra omne quod dicitur Deus siue verè sit Deus, vt qui est in cœlo, siue falso nōie colatur, vt Dij gentiū: siue per adoptionē sic nominetur quemadmodū ait sanctis viris Dauid Ego dixi Dij estis & filij excelsi omnes. Similia enim de illo prophetauit Daniel sub figura Antiochi. Ait quippe. ca. 11. Eleuabitur & magnificabitur aduersus omnem Deum, & aduersus Deum Deorū loquet̄ magnifica. Quod certè de solo Antichristo dici potuit, cuius ideo figura præcessit in Cæsare, qui fertur statuā suā in tēplo adorandam posuisse: & in rege Tyri, de quo legitur Ezechi. 28. Dixisti q̄ a Deus ego sum. Nam ut Apostolus ait, sedebit in tēplo, ostendens se tanq̄ sit Deus. In quo uidebit, non solū superbiam Adæ, q̄ uoluit esse, vt Deus, transcendere, verū & Luciferi, qui uoluit esse æqualis Deo. Nā ob hoc potissimū nomen habebit Antichristi, quod Christum p̄dicabit fuisse falsum Deū, falsamq; p̄dicasse fidem, & iniquas condidisse leges, verumq; se esse Messiam illū filium Dei, q̄ fuerat Abrahæ patribusq; subinde promissus. Et re vera hoc est expauescendū mortaliū monstrū, quod homini impuro, tamq; insolenter absurdo, & impudico, possit quispiā ullā adhibere fidē, dicenti se esse aut Deū, aut probū hominem. ¶ Tertia conclusio. Antichristus erit omni arte fallendi instructus omniq; potestate huius seculi coarmatus, vt humanas mētes possit seducere, humanasq; voluntates, tum quantùm ad vim concupiscibilem allicere, tum & quantum ad irascibilem exterrere: vt alios per fallacias, aliosq; blanditijs, sed alios metu & pauore cōmoueat. Hac n. de causa in bestia illa Apoca. 13. quæ Cosdroæ filium designabat, delineatus fuit, quæ capita habebat septem, & cornua decem: s. regna plura & potentatus plurimos: & nōia super capita blasphemiæ. Eratq; similis pardo versicolori: nā erit omnimoda vitiorū varietate intinctus: & habebit ungulam vrsi ad conculcandam ecclesiā, & Leonis os ferocissimum: cui draco, idest, diabolus: virtutem suā magnam collaturus est. ¶ Haud tamen virtutem vllam supernaturalem habebit, quare nec uera miracula edere poterit. Miracula enim sola Dei virtute fieri possunt: quam nunquam neque ipse exercuit, neque ulli creaturæ commisit, nisi ad fidem catholicam asserendam, multo ergo minus illam Antichristo tribuet ad illam labefactandam. Erit tamen prompto paratissimoq; dæmonum satellitio cō stipatus quo possit ficta seductoriaq; miracula ostentare: vel aerem immutando, vt præstigiatores faciunt, vel phantasticas species commouendo, vt res quæ nō sunt aut quales non sunt appareant, quod diabolus facere potest: imò & p̄niciosissimò motu poterit agentia naturalia passis admouere: vt quam citissimè res fiant naturales, quæ possint æstimari miracula. Qđ in Magis Pharaonis secundum Augu. vsu uenit, qui fecerunt serpentes & reliqua. ¶ Vnde eodem loco Apostolus. Erit inquit aduentus eius secundum operationem Satanæ, in omni virtute, & signis, & prodigijs mendacibus, & in omni seductione iniquitatis his qui pereunt. Atque illis apparentibus mirabilibus, homines uanos & ad credendū faciles, demētabit: auaros verò opib. & superbos honorib. & voluptuosos voluptatib. & meticulosos terrorib. Plerosq; tn̄ immanitate tormentorū exquisitissimaque trucidādi arte euincet. Nam alia uia qūo poterit tam turpe tamque nefandum hominis monstrum quēpiam allicere, quem in suam amicitiā conciliet? ¶ Dies autem persecutionis eius vt Christus ait breues erunt propter electos. Durabit. n. illius persecutionis truculentia, vt supra diximus, & Augu. 20. de ciuit. ca. 8. refert tribus annis cum quarto dimidiato. Tantum. n. ferè durauit prædicatio Christi, p̄cessuraq; est prædicatio Eliæ, ac subinde Antichristi calamitas, de qua Daniel. ca. 12. vaticinatus est. Visio autem fuit, quod cùm interrogasset Angelum usque quo finis illorum mirabilium? respondit quia in tempus & tempora & dimidiū temporis: scilicet, in vnum annum atque alteros duos & dimidium quarti, idemq; inferius repetit dicens, A tempore cum ablatum fuerit iuge sacrificium. s. ecclesiæ, & cum posita fuerit abominatio. s. Antichristi, in desolationem dies mille ducenta nonaginta, qui idē ferè tempus reddūt. ¶ Finis autem eius erit quod Michael ecclesiæ princeps, qui diabolicum de cælo deiecit exercitum, illum extinguet, & ut fertur in monte Oliueti, vnde Christus ascendit. Id enim Daniel in initio eiusdem capitis

[Margin notes: Danie. 11. — 3. Conclusio. — Bestia Apocaly. c. 13. — Non faciet vera miracula. — Paul. — Tēpus persecutionis Antichristi. — Visio Danielis. — Finis Antichristi.]

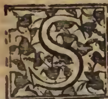
capitis insinuat dicens. In tempore illo cō surget Michael princeps magnus, qui stat pro filijs populi tui: & veniet tempus qua le non fuit ab eo, ex quo gentes esse cœpe runt, vsque ad tempus illud, & multi ex his, qui dormiunt in terræ puluere euigi labunt, alij in vitam æternam alij in opprobrium, &c. Et hoc est quod ait eodem loco Paulus. Tūc reuelabitur ille iniquus quē dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui, eum, cuius est aduentus secundum opera tionem Satanæ &c.

Solutio argum. ¶Ad primum igitur argumentum respō detur, Diabolum & Antichristum non es se duo, sed vnum caput: quoniā Antichri stus virtute diaboli vtetur. Veluti Deus est caput Christi, & Christus caput eccle siæ in virtute Dei. Et summus Pontifex dr̄ caput ecclesiæ tanquam Christi vicarius, cuius virture & autoritate fungitur. Atq; adeò nihil obstat, quominus sit, & membrum diaboli & malorum caput.

QVAESTIO SECVNDA, De signis iudicium antecessuris.

ARTICVLVS I.

Vtrùm iudicio finali aliqua sint signa antecessura.

Ecunda quæstio est de signis iudicij, & iō queritur primò, vtrùm aliqua sint il lud præcessura. Et arguitur à parte ne gatiua. dies iudicij, vt supra cōstitutū reliq̃mus, sic est nobis occulta, vt eā nos se minimè nobis expediat, iuxta illud Pau li primę Thess. 5. Ipsi diligenter scitis, quia dies domini, sicut fur in nocte ita ueniet. Cum enim dixerint, pax & securitas, tūc repētinus eis superueniet interitus, sicut dolor in vtero habentis, & non effugiēt. Rei aūt occulte nō congruit indicium an tecedere: ergo nulla sunt anceſſura signa. (Pars negatiuæ argu. 1.)

2. Arg. ¶Secundò arguitur. Aduentum primum in carne, quanuis fuerit plurimis prophetarum oraculis prenunciatus, nulla tamē antecesserunt signa: ergo neq; præcedent secundum aduētum. Nam cùm in primo occult' venit, quare à suis ipsis fuit ignoratus, & in secundo, vt ait Psaltes, manife stè veniet: si signa aliqua necessaria essent, potius deberent primum antecedere. ¶In contrarium, est illud Lucæ. 21. Erunt signa in sole & luna & stellis, &c.

¶Quæstionem hanc ancipitem reddunt euangelica verba apud Matth. cap. 24. & apud Lucam ca. 21. vbi de signis Christus sic amphibole locutus est, vt vix oculatissi mus dignoscere queat, vtrùm de illis lo quat excidij Hierosolymitani indicia fuerunt, an de illis quæ aduentum vltimum domini indicabunt. Vnde nōnulli ex quibus est Abulensis super Matthæum, contendunt non nisi de euersione Hierosolymorum accipienda. At verò hæsitari non debet quin de ambobus simul cōsumma tionib. scilicet, ciuitatis illius & totius orbis, intelligātur: nempe, partim de una & partim de altera, vt in epistola ad Esichiū ait Aug. & 20. de ciuit. Dei. ca. 5. Hoc certè Matth. 24. palam fit. Sermo enim obortus illic de clade Hierosolymitana fuit. Prospi ciens enim structuram templi ait Christus. Nonne videtis hæc omnia? amen di co vobis non relinquetur hic lapis super lapidem qui non destruatur. Et tunc accesserunt ad eum discipuli seorsum, secre tò interrogantes duo: primùm quando futura esset ciuitatis subuersio. Dic nobis quando hæc erunt (quæ tu dicis) scilicet templi subuersio, & quod signum aduen tus tui & consummationis seculi, id est, dic præterea hoc quod subtices, quæ signa erunt aduentus tui. Præsupponebāt enim aduentum eius & consummationē seculi eodem tempore fore. Et hoc erat quod ipsi omnium potissimum scire cupiebant, quod ideo identidem illum inter rogabant: ut Actuum primo legitur. Cōmiscuerunt autem ambas interrogationes, vel arbitrati excidium urbis nō fore vsque ad seculi cōsummatione neuturū, vel fortè mysterium illud docti, cuius articulo pręcedēti meminimus: uidelicet quod sicut templum illud sacrificijs illius legis dedicatum erat: ita & totus mundus tēplū erat futurus in quo euāgeliu erat colendum. Ac perinde quòd euersio Hierosoly-

(Anceps q̄stio.) (De signis Mat. 24) (Duo interrogata.)

rosolymitana quæ in abolitione illius legis erat futura, prognosticũ esset consummationis seculi: quæ deficiente fide & cultu euãgelij expectatur. Ob idq; Christus vtriusque signa promiscuè posuit. Quocirca, non solũ quædam ad Hierosolymã referuntur: & quædam ad finem mundi, vt Aug. autor est, verùm aliqua vtrunque simul sensum referunt.

Primũ respon-sum. ¶Illud ergo quod primum omnium respondit. Videte ne quis vos seducat, multi enim venient in nomine meo dicentes. Ego sum Christus, audituri estis plia &c. oportet hæc fieri: sed nondum finis: manifesta responsio est ad secundum interrogatum de consummatione seculi. Non.n. ait restrictè, nõdum finis templi & vrbis: sed simpliciter nondum finis. Vbi planè insinuatur finis mundi: At verò non ponit illic signa propria finis mundi, sed cõmunia, quę ab eius passione vsq; ad illum finem sunt pręcessura: tam in pseudo Prophetis & hæreticis, quàm in tyrannis, q̃ prælijs & falsis dogmatib. afflicturi sunt ecclesiam. Atque hunc sensum explicatius refert Lucas. c. 21. dicens. Injicient vobis manus suas, & persequentur, tradentes vos in synagogas & custodias, &c. Et propterea dicit. Nondum finis. Tametsi in fine mundi illa erunt omnibus præcedentibus acerbiora. Nam quanuis hæreses semper fuerint, & modò ob nostrorũ peccatorum merita augeantur, & magna ex parte discessionem à Romana sede in hæreticis nostri seculi cõspiciamus, quod est mysteriũ iniquitatis, vt ait Paulus, Antichristi, & quanuis prælia & seditiones, vt ait Aug. semper fuerint, & quanquam multi se nominauerint Antichristos, vt Mahometus atque alij, hæc tñ quædam figura sunt illius veritatis, quę in Antichristo cumulatiùs complebitur. Quare hæc non sunt signa, quæ punctim indicent finem mundi, sed prognostica illius temporis, q̃ quanto auctius succreuerint, tanto tẽpus illud properantius aduenire proclamant. Et ideo concludit Christus. Qui perseuerauerit vsque in finem hic saluus erit.

Et prædicabitur hoc euã gel. &c. ¶Item quod continuo subsequitur. Et pręd icabitur hoc Euangelium regni in vniuerso orbe, in testimonium omnibus gẽtibus, & tunc veniet cõsummatio, palam ad finem mundi refertur. Non enim ait, tunc erit consummatio templi, aut ciuitatis, sed simpliciter consummatio.

Abominatio desolationis. ¶At quod subinde subiungitur. Cùm ergo videritis abominationẽ desolationis quę dicta est à Daniele propheta: reuersio esse videtur ad respondendum primo interrogato de subuersione templi. Nam licèt hoc Matthæus, non tam planè explicet: Lucas tamen explicatiùs eodem loco illud commemorat. dicens. Cùm autem videritis circũdari ab exercitu Hierusalẽ, tunc scitote: quia appropinquabit desolatio eius, & tunc qui in Iudęa sunt fugiãt ad montes, & qui in medio eius discedãt, & qui in regionibus non intrent in eam, quia dies vltionis hi sunt. Et ideo vterque euangelista subiungit. Væ prægnantibus & nutrientibus in illis diebus: quia scilicet non potuerũt fugere. Atqui si in hoc sensu sumantur Matthęi verba, scilicet, de Hierosolymorum clade, necesse est ꝓphetiam ibidem allegatã Danielis referri ad cap. 9. non quidem ad 70. hebdomadas illic relatas, quæ proculdubio in primo aduentu Christi fuerunt completę, sed ad p̃cedentia ibidem verba quibus vrbis subuersionem per Romanos faciendam prænuntiauit. Quanuis & in eadem strage finis mundi fuerit præsignatus, quẽ diem Propheta etiam descripsit. ca. 12 vt supra distin. 43. q. 2 art. 2. explicuimus. Nihil ergo vetat vtrunq; sensum Christum insinuasse: idcirco enim subiunxit. Qui legit intelligat. Extat aũt verbum ab ipso allegatum apud Danielem. c. 9. vbi post enarratam occisionem Messię subdit. Et erit in templo abominatio desolationis. Quam quidẽ abominationẽ nonnulli, vt ẽt Aug. meminit, referunt ad idolum quod Antiochus tempore Machabæorũ, vt lib. eorum. 1. ca. 1. scriptũ est, in templo erexit super altare Dei: quod nominauit idolũ desolationis. Et propterea aiunt dixisse Christum abominationem stantem in loco sancto. Sed re vera verbum Christi non alludit nisi ad desolationẽ quæ Romanorũ impetu post eius passionẽ facta fuit, de illa quippe prophetauit illic Daniel dicens, nunquam sub omni cœlo tam magnum fuisse malum. Vel ad desolationẽ mundi illic designatã. Et ideo non ait Idolum desolationis, sed abominatio. Dixit autem Christus stantem in loco sancto, vt

Dan. 9.

Idolum Antiochi.

ut alluderet ad uerbum Danielis, in templo quod per Romanorum abominationem desolatum fuit. ¶ At quod apud eundem Mat. ab illo uerbo subsequitur. Erit enim tribulatio magna qualis nõ fuit ab initio mũdi usque modò, neque fiet certe ad propria signa cõsummationis seculi regressio est. Quare ad quæstionem hac cõclusione respõdetur, Signa futura sunt aduẽtus domini prænuntia, atque ipsi proxima. Et primum quidem uerbum ipsum postremo citatũ hoc denotat: quare particula enim, nõ refertur ad proximam orationem præcedentem, saltem si de excidio intelligatur Hierosolymitano, sed ad aliud superius antecedẽs uerbum. Et tunc erit consummatio, scilicet mũdi. Nam quod de illo redeat illic sermo, patet ex prędicto uerbo: Erit tribulatio magna qualis nõ fuit ab initio mundi usque modo, neque fiet Daniel nanque de clade Hierosolymitana locutus, nõ ait nisi, quod erit magnũ malum, quale non fuit sub omni cœlo, scilicet, usque ad subuersionem vrbis & templi, non tamẽ inclusit futurũ sub Antichristo: Christus verò adiecit neque fiet illuc usque. Tametsi græca lectio non habeat nisi, neque fiat, deprecatiue: sed consonantior est latina. ¶ Secundò id constat ex subiuncto uerbo. Et nisi breuiati fuissent dies illi, nõ fieret saluis omnis caro. Nõ dicit cũ modo, omnis caro Hierosolymitana, aut Iudaica, sed oĩs caro simpliciter. Quare abbreuiando ait propter electos, scilicet, totius ecclesiæ. Quocirca id, quod subditur. Surgẽt enim pseudo Christi, & pseudo Prophetæ, & dabunt signa magna, & prodigia: palã de Antichristo, & de eius auxiliatibus ducibus, intelligitur. Quare subinfert, Ita, vt in errorem inducantur si fieri potest etiã electi. Atque id ipsum subsequẽs particula confirmat. Sicut fulgur exit ab oriente, & paret vsque in occidentem, ita erit aduentus filii hominis. Vel forsan legendũ, est, fulgor, ut referatur ad solẽ, qui subito dum oritur, videtur in occidente. Quãuis Luc. 17. Sicut fulgur, inquit, coruscãs de sub cælo in ea quæ sub cœlo sunt fulget. ita erit filius hominis in illa die. Et subdit apud Matth. Vbi fuerit corpus cõgregabũtur & aquilæ: sit enim allusio ad illud Pauli. Rapiemur in nubibus obuiã domino in aera; aquilarum nanque uolatu, sanctorũ merita diuino numine suffulta denotantur. Super omnia demum rem confirmat, conclusio illa. Statim autem post tribulationem dierum illorum sol obscurabitur, & luna non dabit lumẽ suum, & stellæ cadent de cælo, & uirtutes cælorũ commouebuntur, & tunc parebit signũ filu hominis in cælo, & uidebunt filium hominis uenientem in nubibus cœli, cum virtute multa & maiestate. Et tandem subdit de die illa nemo scit, &c. Et similia fere verba habentur Marci. 13. & Lucæ 21. proculdubio ergo certissima est conclusio, quod ante diem iudicii apparebunt in cœlis expauescenda signa. ¶ Et confirmatur prætcrea ratione ex his ultimis uerbis collecta. Est enim Christus dominus cũ potestate magna & maiestate uenturus, ad autoritatem autem iudicis cõfert, aliqua signa pcedere, quæ iudicandos ad reuerentiam & terrorẽ cõmoueant, ut supplices in eius tribunali sistantur. Cùm ergo maiestas Christi, & potestas sit supercælestis, cõdecet, vt signa quoque cælestia eius aduentũ repræsentẽt. ¶ Hieronymus autem quindecim continuis diebus iudicium præcedentib. quindecim signa refert futura; dicens, quod prima die maria omnia exaltabuntur 15. cubitis super montes. Secundò omnia æquora prosternentur in profundum, ita ut uix uideri possint. Tertiò redigentur in antiquum statum. Quarto belluæ omnes & alia quæ mouentur in aquis, cõgregabũtur & leuabũtur super pelagus, more contentionis inuicẽ mugientes. Quinto omnia uolatilia cœli congregabuntur in campis inuicem plorantes, non gustantes neque bibentes. Sextò flumina ignea surgent ab occasu solis contra faciem firmamenti usque ad ortum corruentia. Septimò, omnia sydera erratica fixa spargẽt ex se igneas comas sicut cometæ. Octauò erit magnus terræmotus, & omnia aĩalia prosternentur. Nonò, omnes lapides tam magni quam parui diuidentur in quatuor partes; unaque aliam collidente. Decimo, omnes planetæ sanguineum fluent rorem. Vndecimo, omnes mõtes, & colles & ædificia in puluerem redigentur. Duodecimò, omnia animalia ueniẽt ad campos de siluis & mõtibus rugiẽtia & nihil gustantia. Tredecimò, omnia se-

Respon sio de fine mundi.
Concl. principalis.
Ratio. 1
Ratio. 2
Præcipua cõfirmatio.
Quindecim signa.

pulchra

pulchra ab ortu solis vsq; ad occasum patebunt cadaueribus ad resurgendũ. Quartodecimò, omnes homines de habitaculis suis recedent non intelligentes: neque loquentes: sed discurrentes. Quintodecimò, omnes morientur, & resurgent cum mortuis longè ante defunctis. Hæc autem Hieronymus non tãquam ex propria sententia constituit: sed dixit se in annalibus Iudæorũ inuenisse. Sunt aũt, vt apparet conficta. Posuit. n. Christus signa illius diei, & tamen nullius iustorum meminit: neque omnia videntur rei esse conuenientia.

Solu. 1. argum. ¶ Ad primum igitur argumẽtum respondetur, bifariam huiusmodi signa posse intelligi antecedere. Vno modo, quod aliquantulo tempore aduẽtum domini præueniant: ita vt non monstrent diem certũ neque mensem, imò forsan, quod antecedant per annum vel amplius. Et tunc, ut ait ad Esichium Augusti. erit inter probos & improbos dissensio & discrimen: quòd homines ventri & luxui dediti erunt, vt ait Paulus in pace & securitate, veluti mortales illi, dum arcam Noe fabricabat: sed cordatiores & Dei cultores, non erunt in illa tranquillitate, imò de illis, ait Lucas, quod arescent præ timore. Quare non obstat diem iudicij fore sic occultam, vt planè non constet, & nihilominus antecedere signa, quæ idem illam comminentur.

Simile ab. ¶ Atque huc alludere videtur similitudo Christi. Ab arbore fici, discite parabolam. Cùm iam ramus eius tener fuerit & folia nata, scitis quia prope est æstas: ita & vos: cùm videritis hæc omnia, scitote, quia propè est in ianuis. At verò similitudo illa nõ videtur signis iudicio proximis apposita, sed cunctis à tempore passionis Christi illuc usque procedentibus. Prædicationem enim suam ꝙ morte, comparauit germinantibus arboribus, & virescẽtibus: nam illic iacta sunt semina spiritualiũ fructuũ. Dixit autem, propè esse æstatem, sicuti ait in sua Canonica Ioannes, nunc esse nouissimam horam.

Solu. 2. argum. ¶ Secũdò ergo modo & melius dicendum signa illa ventura esse in eadem nocte vel die præcedente iudicio: ut quod ait Paulus. Dicturos tunc homines pax, & tranquillitas, referatur ad tempus antequam signa eos cõterritent, & quod ait, repentinum superuenturum interitũ, sicut dolorem in vtero habentis, referatur ad signorum præsentiam, quę non permittet eis ad cor redire. Et de illo tempore, ait Lucas, quòd tunc arescent præ timore. Et tunc, quod ait Christus diem illam esse occultam, intelligendũ est, quousque signa illam diem iam præsentem demonstrent: & ideo dicitur ventura sicut fur. Et enim quod iste modus dicendi sit rei congruentior, probatur. Nã secundum priorem dicendum esset, obscuritatem solis & lunæ non duraturam vsque ad articulum & momentum iudicij: non. n. credibile fit, tanto tempore in summis tenebris totũ fore mundum: sed secundum hunc modũ posteriorem, tenebræ durabunt, quousq; ignis præcedens faciem Domini, & splendor ipsius iudicis, cœlum serenet.

¶ Ad secundum respondetur. Quod primus aduentus Christi debuit esse per Prophetas, quantum ad tempus prænũtiatus: ipse tamen debuit venire occultus: & utraque ratione non decuit, vt signa præcedẽt præsertim quod primus aduentus fuit pacificus, secundus verò erit terrificus. Solu. 3. argum.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm Sol & Luna circa iudicium, secundum rei veritatem contenebrescent, & virtutes cœlorum mouebuntur.

Onstituto quòd aduentum iudicis, debent signa cęlestia pręuenire, quæritur quẽadmodũ illa debeant contingere signa. Quæritur ergo primò vtrum prope iudicium, scurabit Sol & Luna, & virtutes cœlorum mouentur. Et arguitur à parte negatiua. Sol & Luna simul priuari sua lucę nequeunt, nam luna eclipsatur per interpositionem terræ inter ipsam & solem, quare debet esse in oppositis cœli punctis, Sol vero obscuratur per interpositionem lunæ inter ipsum & nos: ad quod requiritur esse luminaria coniuncta. Partis negatiuę ar. 1.

¶ Secundo arguitur. Sicut dicitur, quod Sol & Luna obscurabuntur, subiungitur, quod stellæ cadent de cælo: stellæ autem cùm sint cæli partes, ac perinde incorruptibiles, cadere inde nõ possunt: ergo omnia per metaphoram intelligenda sunt, & 2. Arg.

non

non secundum rei veritatem. ¶Tertiò, 3. Arg. virtutes cęlorum intelligi nequeunt, nisi angeli: illi autem moueri nõ possunt, primo quia sunt beati, quibus mutari repugnat, secũdò, quia neque timere possunt, neque admirari, cum admiratio ex ignorantia causarum proueniat: quæ in angelis esse nequit tertiò, quia circumstabunt domino in iudicio, iuxta illud Apocal. 7. Omnes angeli astabũt in circuitu throni.

Pars affirmatiua. ¶In contrarium est textus euangelicus. Sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cœlo, & virtutes cœlorum mouebuntur.

Dec. artic. ¶Ad quæstionem quatuor conclusionib. respondetur. Operæpretium autem est primum de tempore distinguere, scilicet, ante aduentus Christi articulum aut in ipso articulo, aut post. In ipso enim tẽporis articulo, non solum nulla erit obscuritas solis & lunæ, verùm multò fulgẽtiùs quam modò splendescent: quia adueniẽte domino totus innouabitur mundus. Iuxta illud Isaiæ. 30. Erit lux lunæ sicut lux solis, & lux solis septempliciter. Quæ etiam luminaria peracto iudicio lucentia permanebunt: luna, scilicet, in occidente opposita soli. De qua re dist. 48. recurret sermo. Loquimur ergo de tẽpore, quod erit iudicio proximum, vt articulo præcedenti expositum est.

Sub tẽpus iudicij nõ erit obscuritas

1. Cõcl. ¶Sit ergo prima conclusio. Sol tunc & luna obscurabitur. Conclusio habetur in euangelio, & ideo probari nõ indiget, sed tamen de modo dubitatur, qui põt vnus esse trium, scilicet, aut per subtractionem radiorum, aut per interpositam nubem. Nam quod Hieronymus præsenti loco insinuat, videlicet luminaria tunc non esse absolutè remissura lumen, imò quòd debent fulgentius promicare, sed ꝙ respectu eximij splendoris iudicis, dicentur obscurari, textui euangelico nõ vsque adeò consonat, vbi tanquam exhorrendum signum obscuritas illa denotatur. Idq; iudicio antecedens: cùm tamen claritas solis non sit vsque ad iudicij momentum augenda. Per eclipsim autem obscuritas illa non fiet, primò propter rationem factã quia Sol & Luna simul eclipsari non possunt. Item quia sol tunc erit in oriente, & luna in occidẽte. Deinde quia obscuratio illa erit in vniuerso orbe, tamen vniuersales eclipses esse non possunt, & ideo obscuritas solis, qui expirante Christo tenebras fecit in vniuerso mundo, non potuit esse eclipsis.

Eclipsis nõ erit.

¶Tertiò, ad rem propriè arguitur. Eclipses sunt res naturales, quæ cùm per naturam accidant, non dicuntur signa, neque verò terrorem incutiunt, neque admirationem generãt: at verò obscuritas tunc solis & lunæ commemorantur tanquam signa supernaturalia aduentus domini, qui etiam supernaturalis erit, terrore & admiratione plena, ergo non per causas naturales, sed supernaturaliter contingent. Et confirmatur, quia similiter dicitur de stellis, quòd cadent: scilicet, à suo lumine, & tamen hoc fieri non potest per eclipsim.

¶Poteũ ergo obscurritas illa fieri per radiorum subtractionẽ: nimirum per hoc quòd Deus concursum generalem suspẽdat, ne cum illis luminaribus ad lucendũ concurrat: sicuti solem in tempore Iosue suspendendo eundem concursum ne moueretur sistere gradum fecit. Atque hoc pacto sole nondum mittente radios luna & reliqua astra, quippe quæ solo fulgore solis lucent, contenebrescẽt. Quapropter modus hic non est nisi valde conueniens Veruntamen; quia in miraculis id quod minoris admirationis existit asserendum est, fortasse obscuritas nõ nisi obtẽsa nube aliqua fietq; totũ orbem obnubilet. Per radiorum subtractionẽ.

2. Cõcl. ¶Secunda conclusio. Pari modo vniuersa astra obscurabuntur, vel quia sol ad illa fulgorem nullum mittet, vel quia nubes totum cœlum contegent. Atque hoc pacto dicuntur cadere, quia suum cessabit lucendi officium. Iuxta illud Iohelis. 3. vbi de eadem die propheta locutus ait. Sol & luna obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt splẽdorem suum. Sic enim sol dum sub terram cadit obscurari videtur: & quando manè astra occultantur cadere vulgo apparent. Quocirca quanuis verborum varietate euangelista vtatur dicens. Sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent: eandem obscuritatem significat, nisi quòd varietas illa maiorem emphasim habet ad incutiẽdum terrorem.

Dubitatio. ¶Hæsitabit autem quispiam, esto oporteret apparere cęlestia signa iudicij, cur hęc potius

potius quam alia: poterant, nãque vel stare, vel retrocedere, vel augere lumen. Respondetur, illa esse congruentissima. Primò, quia crementum luminis, non erat ad terrorẽ & mœrorem aptum, & stratio solis & retrogressio tẽpore Iosue, & Ezechiæ, vt 4. Regũ. 20. legitur, accidit. Oportet aũt, vt in fine mundi signa dentur insolita, & inaudita. Sed potissima ratio est, quòd cùm ille futurus sit obitus quidã mundi, & potissimus effectus luminariũ lucere, condecet, ut astra luctus & mœroris documẽta subtracto lumine præbeãt. Illa enim rõne sol quasi necẽ sui creatoris lugens in momento passionis Christi lumen subduxit orbi. ¶ Ex his colligitur obscuritatem illam astrorum, non esse qualemcunque futuram, vt in noctis crepusculo, aut in tempore eclipsis, sed omnimodam, absq; vllo prorsus splendore, acsi nullum esset astrum in cœlo.

Rõ potissima.

Astrorum obscuritas

3. Cõcl. ¶ Tertia conclusio Non solùm in cęlo, verùm in elementis, vt in aere, & in mari, & in terra erunt signa. Sic enim legitur. Lucæ. 21. Erũt signa in sole & luna & stellis, & in terris pressura gentium, præ confusione sonitus maris & fluctuum. Quẽadmodum enim dum fabrica quędam & moles magna minatur ruinam, colũnæ omnes & tigna, stridore cõcutiuntur. Sic tunc elementa quæ sunt mũdi columna, contremiscent, quasi sint à suo ordine diuellenda. Quare & mare immodicis, eisdemq; insuetis fluctib. intumescet & fremet, vnde & terræ motus insurget, & animalia cuiusque generis cõterrita expauescent, & arbores conuellentur, & ædificia corruent. Quapropter homines, vt ait Lucas, arescent: neque id tamen vna tãtum causa. Primum, scilicet, quia deficiente solis lumine, quod in hæc influit terrestriũ, viuentium virtus deficiet. Secundò, ob nimiam animi angustiam, ac mœrorem pręsentium malorum. Et tertio, ꝓpter timorem futurorum, quæ præsens calamitas comminabitur. Erunt enim sensibus absorpti, pauoreq; & stupore attoniti, qđ arescentium nomine designatur. ¶ Quòd si arguas, luminaria per suum lumen, quòd in hunc mũdum influunt ipsam conseruant, ergo si ante diem iudicij illud lumen subtrahũt, ante cessabit mũdus. Respõdetur, quod non solo lumine, sed motu & alijs influentijs occultis mũdum sustentant. Et ideo licèt tunc viuentia marcescent, non tamen prorsus res cunctæ peribũt. ¶ Quarta cõclusio. Quòd cęlorum virtutes cõmouebuntur, duob. modis intelligi põt. Etenim qđ moueantur, euangelica assertio est. Modus autem non est ita certus. Primò enim potest sententia illa esse quasi præcedentium repetitio, vt virtutes cęlorum sint ipsa luminarium natura. Quasi dicat sol, & luna, & stellæ obscurabuntur: quia virtutes ipsorum quæ sunt illuminare mutabunt. Sicut dum sol tempore Iosue gressum tenuit, virtus cęli dici potuit moueri. Cui sensui applaudit litera causalis apud Lucam, Erunt signa in sole & luna &c. Nam virtutes cęlorum mouebuntur: ac si causa tam obscuritatis astrorum, quàm fluctus maris, & pressuræ gentiũ, sit futura mutatio virtutũ, influxuumq; cęlestiũ. ¶ Nihilominus secundo modo possunt virtutũ nomine angeli subintelligi. Cui sensui germanior est textus copulatiuus apud Matthæum. Et virtutes cęlorũ mouebuntur. Quasi alia sit res noua præter præcedentia signa. Et Marcus significantius ait. Et virtutes, quæ sunt in cęlo mouebũtur. Imò Chrysostomus, videtur ad quendam eorũ metum verbum referre. Ait quippe. Virtutes cœlicæ mouebũtur quanuis consciæ non sint: videntes enim infinitas multitudines condemnari non intrepide stabunt illic. Quibus verbis nõ insinuat, timore propriè damnationis cõcutiendos. Nam cùm sint beati, nequit eiuscemodi timor eos tangere. Sed quòd trepidabunt tantam mortalium cladem aspicientes. Neque verò ille erit propriè timor, qui est de malo futuro: neq; verò admiratio, quæ ex ignorantiæ causa nascitur: quia res istę nõ possunt in angelos illos fęlices cadere, quippe qui diuino cõspectu fruantur. Sed ad exaggerandã rei magnitudinẽ, dixit more nostro illos trepidaturos. At verò Christus, nõ loquebatur de illo iudicij momento, sed de antecedenti tempore. Ob idque ad Esichium Aug. sic inquit. Non solum mortales fluctuabũt cùm alterabitur mũdus, sed & angeli stupebunt in tam terribilibus mutationibus vniuersi: hoc est, stabũt immoti sicut solent, qui stupore corripiuntur. Cui

Exẽplũ.

Homines arescent.

4. Cõcl.

Virtu-

Lucę. 21

Angeli.

Chryso.

Aug.

Iob. 26. Cui alludit illud Iob. 26. Columnæ cœli cōtremiscunt & pauent ad nutum eius. Vnde colligit Beda. Quid ergo facient tabulæ: hoc est, mortales hoïes cū tremunt colūnæ? Et re uera sola lectio & contemplatio tam terribiliū rerum, tanq; exhorrendi spectaculi, deberet nos mō cōmouere, ne tunc aspectus pauidos obrueret.

Alius sensus. ¶ Fortasse verò, non ad cōmotionē mentis angelorū, sed ad mutationē eorū operationum, hoc significatius refert. Vñ aliqui dicunt cessationē angelorum ab operib. consuetis, iu quib. requiescunt, appellati hic motiones. Cessabunt n. iam inde tum orbes mouere, tum & hoïes custodire, atq; alia erga nos officia exhibere. Attamē cessatio illa nō tam aptè dr̃ angelorum motio: præsertim ꝙ illa requies ab articulo tēporis iudicij debet incipere. Et

Snia autoris. tū Christus loquitur de tēpore præcedenti. Dicendum ergo, angelos tunc sic mouendos, ꝙ insueta opera & officia exercent: tam in collectione puluerum, q̃ in alijs ministerijs illic necessarijs. Vnde virtutum nomē vel vniuersos angelos designat, qui dicuntur virtutes: hoc est, spiritus, qui non sunt corpora, sed meræ uirtutes. Vel fortasse significat, quintus angelorum ordo. s. medius, secundæ hierarchiæ, qui ob id virtutes dicuntur, ꝙ sunt miraculis edendis tanquam ministri deputati: proferentur enim illic miracula maxima. ¶ Per hæc ergo argumentorum solutiones liquidò constant.

DISTINCTIO QVADRAgesimaseptima, De finali iudicio.

Textus. Cap. 1.

IS itaque de Antichristo, & de signorū cōsideratione præiactis ad meditationē generalis iudicij descendamus, quod in consumatione seculi nos manet. Hanc. n. catholicā veritatē sacra nos oracula docēt, vt illud Ioānis, Sermo quem locutus sum, ille iudicabit eū in nouissimo die. Ioā. 12. *Et apud Mattheū.* Mat. 11. *Væ tibi CoroZain. Dico uobis Tyro & Sidoni remissius erit in die iudicij quàm uobis. Et rursus. Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione ista, & cōdemnabunt eā. Vnde 20. de ciui. Dei Augustinus euidentissimè, inquit, testimonia sacra diē iudicij prædicant esse venturam.* Aug. 20 de ciui. Dei. c. 5. *Enimuerò, vt in rerum conditione, primò consideratur generalis illa qua mundus fuit cōditus: præterea vniuscuiusque hominis alia singularis, ita præter peculiare iudicium, quo unusquilibet dum uita defungitur iudicatur, congruit aliud in fine seculi celebrari, quod primæ vniuersali creationi respōdeat.*

Cap. 2. *¶ In illo uerò iudicio Christus dominus quatenus bō cui qua ratione humanitatem assumpsit pater contulit, ut rex*

esset regni cœlorum, iuxta illud Luc. 1. Dabit ei dominus sedem Dauid patris eius et regnabit in domo Iacob in æternum, sedebit iudex, iuxta illã eius cõfessionẽ apud Ioãnem.
Ioã. 5. Pater non iudicat quenquã, sed oẽ iudicium dedit filio, vt omnes honorificẽt filium sicut honorificãt patrẽ. Et rursus. Potestatem dedit ei iudiciũ facere, quia filius hominis est. Alij nihilominus beatorũ, qui relictis omnibus sequuti sunt
Mat. 19. ipsum, ei erunt assessores iudices: ait quippe apud Matthæum discipulis suis. Amen dico uobis, quòd uos qui sequuti estis me in regeneratione cũ sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & uos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel. Hoc est gentium vniuersitatem. Super quæ uerba Aug.
Augus 20. de ciuit. Dei cap. 5. lib. 20. de ciui. Dei, ait, Nec quoniam super duodecim sedes sessuros esse ait, solos duodecim homines cum illo iudicaturos putare debemus: alioqui Matthias qui in locum Iudæ apostolatum accepit, & Paulus, qui plus alijs laborauit, vbi ad iudicandũ sedeant non habebunt. Vnde duodenario numero significata est vniuersa iudicantium multitudo, eorum scilicet, qui Apostolorum fuerint sectatores. Hos insinuauit Isaias, dicens. Dominus ad iudicium veniet cũ senioribus populi sui. Et Iob. 36. Nõ saluat impios & pauperibus iudicium tribuit. Isaiæ. 3.

¶ Atqui in illo generali iudicio vniuersi mortales comparebunt, iuxta verbũ Christi apud Matthæũ. Et congregabuntur ante eũ oẽs gentes. Et ad Romanos, Paulus. Oẽs stabimus ante Tribunal Christi uniuersiq; iudicio approbationis, uel condenationis iudicabuntur, uel illam sententiam audientes. Venite benedicti patris mei percipite regnum: vel illam. Ite maledicti in ignem æternum. Iudicio tamẽ discussionis neque oẽs electos neque verò cunctos reprobos Cap. 3. Mat. 25 Paul. 2. Cor. 5.

opus

opus erit indicare. Imo, vt Gregorius. 26. libro Moralium, ait. Cum duæ sint iudicandorũ partes, electorũ scilicet, & reproborũ, bini ordines in singulis cõtinẽtur vt quatuor resultent ordines. Alij enim iudicantur, & pereunt: nẽpe, iniqui Christiani, quibus dicitur. Esuriui, & non dedistis mihi mãducare &c. Alij iudicãtur & regnãt vt boni Christiani, qui non omnia reliquerũt, quibus tamẽ dicitur. Esuriui & dedistis mihi manducare, &c. Alij nõ iudicantur & pereunt: nẽpe infideles, quibus ait Christus: Qui nõ credit iã iudicatus est. Alij verò non iudicantur & regnant, vt qui non solum quod lex præcipit implere contenti sunt, sed & quod ad perfectionem consuli tur adhibere studet. Iudiciũ autem vt Iohelis. 3. assertum uidetur, in valle Iosaphat futurũ existimatur, ait enim propheta. Congregabo omnes gẽtes & deducã eos in valle Iosaphat, & disceptabo ibi cũ eis.

Grego. 26. libr. Mora. c. 24.

¶ Apparebit ergo dominus ad iudicandum in forma humana, sed tamen dotibus gloriæ fulgentissima. Videbunt enim filium hominis, vt legitur apud Lucam (id est in forma humana) venientem in nube cũ potestate magna, & maiestate. Et apud Matthaeũ. Cùm venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli cũ eo, &c. uidebitur autem ab uniuersis tam bonis quam malis. At uerò pij non solum formã serui, uerum & formam Dei conspicient. Iniqui uerò, ut 1. de trinitate, ait Augustinus, procul dubio eum uidere non poterunt, nisi secundũ formã, quã filius hominis est: sed tamen in claritate in qua iudicabit, non in humilitate in qua iudicatus est. Cæterum illam Dei formam, in qua æqualis est patri, non uidebunt. Non enim sunt mundi corde, & beati mundi corde, quoniam ipsi Deum uidebunt. ¶ Tunc ergo, vt est apud Danielem, in iudicium sedebit, & libri

Luc. 2.
Mat. 25.
Aug. 1. de trini. c. 13.
Cap. 5. Dan. 7.

aperiētur, in quib. vnusquisq; propria corporis quę gessit vti ait Paulus legat: vt iustitiā intelligat sniæ quam est auditurus. De quib. libris in Apocalipsi. Et vidi mortuos magnos & pusillos stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt, & alius liber apertus est qui est vitæ, & iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris secūdū opera ipsorū; liber autem vnicuique propria erit consciētia, quæ, vti ait ad Romanos Paulus, testimoniū reddet ipsis, inter se inuicem cogitantibus, accusantibus, aut etiam defendentibus in die, cū iudicabit dominus occulta hominum. Credibile nanque est iudicium illud aut totum, aut plurima ex parte, mentis potius significationibus, quàm externis uocibus celebrandū.

Apocalypsis. 20.

Paul. Rom. 2.

¶ Tandem rex, vt ipse apud Matthæum ait, separabit gentes ab inuicem, sicut pastor segregat oues ab hœdis, & statuet quidem oues à dextris suis: hœdos autem à sinistris. Ac subinde his, qui à dextris existent, dicet. Venite benedicti patris mei, possidete paratū vobis regnum à constitutione mundi: esuriui enim, & dedistis mihi manducare, sitiui & dedistis mihi bibere. &c. His autem qui à sinistris. Discedite à me maledicti in ignē æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius: esuriui enim, & non dedistis mihi manducare: sitiui, & non dedistis mihi potum, &c.

Cap. 6. Mat. 25.

DISTINCTIONIS QVADRAGESIMÆSEPTIMĘ, *Quæstio prima, De iudicantibus, & iudicandis.*

ARTICVLVS I.

Vtrùm iudicium finale sit futurum.

Postquā superiori dis. eorū quę iudiciū antecedēt tractatū absoluimus, subsequit, vt in hac quadragesimaseptima de iudicio ipso dicamus. Cuius duæ erunt quęstiones, prior de iudicantib. & iudicādis: ac posterior de eiusdem iudicij forma & modo.

¶ Quęritur ergo primò tanquam omniū fundamētum, vtrum generale iudicium sit futurum. Et arguitur à parte negatiua. Legitur enim Naum. 1. Non consurget duplex tribulatio. Et secundum septuaginta interpretes. Non iudicabit dominus bis in idipsum. Vnusquisque autem in suo obitu iudicatur, & secundum merita retributionem suscipit: Dixit quippe dominus latroni, Hodie mecum eris in paradiso. Et de epulone, vt vna habet:

Partis negatiuæ ar. primū.

bet lectio. Mortuus est diues & sepultus est in infernū: ergo nihil alio generali iudicio opus est. Præsertim cū iudicium debeat sententiam antecedere: quę tamē in particularibus iudiciis ad singulos ꝓfertur. ¶Secūdò arguitur Si necessarium esset generale iudiciū, id maximè propter corpora quę tunc resurgent: ad corpora verò non pertinent meritum & demeritum, quia nō sunt nisi animarum instrumenta: ergo cum iudicium futurum sit, ut pro meritorum ratione præmia, aut supplicia reddantur, nō est vsq; ad corporum resurrectionem dilatandum. Quod per illud Ioan. 12. Nunc iudicium est mūdi, cōfirmatur. ¶In contrarium autē est, illud Ioannis eodem capite. Sermo quem locutus sum, ille iudicabit eum in nouissimo die. ¶Nomē iudicij vno modo vsurpatur ꝓ intellectus assensu vel dissensu, quo enunciationē cognoscimus esse veram, vel falsam: atq; hoc modo impræsentiarum nō accipit. Sed altero, vt est actus iustitiæ quemadmodum, 2.2 q. 60. ait D. Tho. Est n. recta definitio iusti, quę perpēsis rei causis colligit. Vnde Philosophus quinto Ethicorum Homines, inquit, ad iudicem sicuti ad quandam animatā iustitiam confugiunt. Et ideo quæstio præsēs est de iudicio quo Deus de meritis nostris iudicat, seu bonis, seu malis, vt vnicuique secundum opera sua retribuat.

2. Arg.

Pars affirmatiua.

Iudicij nomē.

¶Et quidem Philaster in suo hæreticorū catalogo quosdam refert Barbaronos, atque alios Floranos, qui iudiciū vllum fore negabant. At verò Augustinus in libro de hæresibus vbi illorum meminit hæreticorum, hunc errorem nō commemorauit. Quicunq; tamē illo fuerint cōmaculati, indigni sunt, quorum mentio fiat: adeò est eiuscemodi hęresis absurda. Præsertim si & particularia singulorum iudicia negabant. Cùm enim diuinis legibus subditi simus quis tam mētis inops esse potest, qui neget eidē nos Deo rationē nostrorum morum exhibituros? Sed quæstio præsens non est nisi de generali iudicio, quod post cuiusque singulare expectamus.

Hæresis Barbaronum.

Concl. ¶Hac ergo catholica conclusione, quam negare hæreticum esset, respondetur. In seculi cōsummatione venturus est Christus, qui generali iudicio iudicaturus est viuos & mortuos. Hic etenim inter alios articulum in symbolo confitēmur. Et est assertio Christi loco citato apud Ioannē, Ille iudicabit eum in nouissimo die. Et Ioannis. 3. Non misit Deus filium suum in mundū, vt iudicet mundū, sed vt saluetē mundus per ipsum. Vbi duos subnotauit suos aduentus. Primum, s. ad saluandum per misericordiam mundum, & 2m ad iudicandum ipsum rigore iustitiæ. Et ideo subdit. Hoc autem iudicium, quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem. Quasi illa sit futura materia iudicij, quemadmodum homines fidem susceperint & coluerint. Et Ioannis 5. Procedent, qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ, qui verò mala egerunt in resurrectionē iudicij. Et Isaiæ tertio. Dominus ad iudicandum veniet cum senioribus populi sui. Et 1. ad Corinth. quarto Apostolus. Nolite ante tempus iudicare, quo adusq; veniat dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit vnicuique à Deo. Et secundæ ad Corinthios quinto. Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisq; propria corporis prout gessit, siue bonū siue malum. Vnde Augustinus. 20. de ciuitate Dei, cap. quinto. Euidentissimè, inquit, testimonia sacra diem iudicij prædicant esse venturum. Vt illud apud Matthæum capit. 11. Væ tibi Corozaim. Dico vobis Tyro & Sydoni remissiùs erit in die iudicij quàm vobis. Et rursus ad Capharnaum. Dico vobis, quia terræ Sodomorum remissiùs erit in die iudicij, quā vobis. Et Matthæi. 12. Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eam, quia pœnitentiam egerunt in prędicatione Ionæ, & ecce plus quam Ionas hic Et regina Austri surget in iudicio cum generatione ista, & cōdemnabit eam, quia venit à finib. terræ audire sapiētiam Salomonis, & ecce plus quàm Salomon hic. Et Matthæi. 13. in zizaniorum parabola, ait, quod in consumatione seculi mittet filius hominis angelos suos, & colligent de regno suo omnia scandala, & eos, qui faciunt iniquitatem, & mittēt eos in caminū ignis, ibi erit fletus & stridor dentium. Tunc iusti

Testimonia sacra.

Ioan. 5.

1. Co. 4.

2. Co. 5.

Aug.

Alia testimonia sacra.

iusti fulgebunt, sicut sol in regno patris eorum. Qui habet aures audiēdi audiat. Hic, vt ait Augustinus, iudicium, vel diē iudicij non nominauit, sed multo eum clarius ipsis reb. expressit: & in fine seculi futurum esse prædixit. Et Matthæi. 19. discipulis ait Amen dico vobis, q̄ vos qui secuti estis me, in regeneratione, cum sederit filius hominis i sede maiestatis suę, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Est ergo conclusio, sacris eisdemq; manifestis oraculis constabilita. Vnde idem Augustinus eodem libro cap. 30. recensitis id genus diuinis oraculis, sic cōcludit. Nullus igitur, vel negat, vel dubitat per Iesum Christum tale quale istis sacris literis prę nunciatur, futurum esse nouissimum iudicium, nisi qui eisdem literis incredula animositate seu cæcitate non credit.

Rōnes. ¶Neque verò rationes desunt optimę, q̄bus conclusio congruenter demonstrat. Enimuerò homo bifariam æstimari pōt uno modo, vt singularis persona: atq; altero, vt pars Christianæ Reipublicæ. Rursus & quatenus est singularis persona cō siderari potest aut in se præcisè, aut in effectibus suarum actionum, qui quotidie inserpunt, & ad alias ac subinde alias personas profunduntur.

Prima ratio. ¶Ex his ergo quatuor colliguntur rationes. Prima, finis rei suo debet congruere principio: in hac autem mundi machina consideratur, tum vniuersalis eius creatio, tum & vniuscuiusq; hominis generatio: singulari autem cuiusq; generatio nī rn̄det peculiare vniuscuiusq; iudiciū, dum moritur: ergo congruens est, vt prę ter hæc particularia iudicia fiat in seculi consumatione vnum gn̄ale, quo de toto humano gn̄e iudicetur: cui & angeli, qui nostri fuerunt custodes, ceu nostri patroni cōpareant, & dæmones, qui fuerunt nostri hostes, vt criminatores assistant.

Secūda ratio. ¶Secunda ratio est Sancti Thomæ tertia parte, quæstione quinquagesima nona. artic. quinto. Quanuis homo secundum suam personam per animæ separationē moriatur, permanet tamen ex rebus futuris plurib modis dependens. Vno modo in filijs, secundum illud Ecclesiastici. 30. Mortuus est pater eius, & quasi non est mortuus, similem enim reliquit sibi se. Et similiter persistit in sua familia & in suis subditis, quos debuit integris mo rib. instituere. Secundo modo, etiam per manet in suis effectib. seu bonis seu malis Perseuerāt n. & martyrum aliorumq; sanctorum exempla, & sapientium doctrina, quib. homines in dies proficiunt & promouent. Rursus hereticorum dog mata quotidie germinant, vt modo Lutheranorum, quorum pestē vtinā Deus nostris seculis restinguat. Item manēt in suis effectib. quæ in reb. istis caducis & lubricis dixerunt, amplificādo res suas suaque perpetuādo nomina. Tertiò, & quātum ad corpora, quæ vel honorificè fuerunt sepulta, vel nulla sepultura donata. In summa permanent in hominum memoria. Cùm ergo vniuscuiusq; iudicium ex his omnib. pendeat, q̄ quanuis Deus antequā fiant nouerit, hominib. tn̄ ante finem mundi innotescere satis nequeūt, quā maximè cōgruens est, vt tunc Deus mortaliū vniuersitatē, eodē tribunali iudicet: vt qualis vnusquisq; fuerit, non solum per eius actus, sed per oēs subsequentes effectus, & per fructus quos in alias personas protulit, aut per damna quæ illis intulit, vniuersis palam fiat.

¶Tertia ratio inde sumitur, quòd legitimum operum pretium, ex intentione q̄ intus in corde latet æstimatur, ex quo vt ait Christus exeunt cogitationes, siue bonæ, siue malæ. Quo fit, vt quamplurimum subsit fallaciæ in iudicandis hominib. de externa facie & operib. Sunt enim plurimi, qui lupinum pectus ouina pelle contegunt: & uice uersa multi pectoris sanctimoniam externè dissimulant. Est ergo rei maximè cōsentaneum, vt in generali hominum angelorumque conuētu, abdita cordium propalentur, vt legitimum personarum iudicium notum fiat vniuersis: atque adeò hypocritæ summo confundantur opprobrio, & Dei filij publicis honorib. honestentur. Vnde Paulus 1. ad Cor. 4. Nolite, inquit, ante tempus iudicare, quousq; veniat dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit vnicuique à Deo. Tertia ratio. 1. Cor. 4.

¶Quarta denium ratio sumitur ex similitudine sementis & messis. Tempus n. præsentis seculi tempus sementis est, ubi Quarta rō.

grana

grana cum paleis mixta concrescunt, & zizania cum tritico. Conuenit enim, vt ait super psalmũ. 54 Augustinus probos in hoc seculo cum reprobis commixtim viuere, vt mali consilijs exemplisque bonorum in viam redeãt: & boni peruersa iniquorum opera caueant Est ergo operæpretiũ, vt dominus messis, quemadmodum ait Baptista. Matthæi. 2. ventilabro suo, hoc est, discretionis iudicio, permundet aream suam, triticumq; in horreum suum congreget, & paleas igne comburat inextinguibili.

Solu. 1. arg. ¶ Ad primum igitur argumentum respõdetur, quòd Deus non iudicat bis in idipsum, contra sensum prophetæ, hoc est, eodem delicto non congeminat pœnas. Attamen secundũ rationes diuersas iudicia duplare: scilicet, vt qui occultè tanquã singularis persona iudicatus fuit, publicè tus, quasi pars Reipublicæ iterum iudicetur: & præmium aut supplicium quod secũdum animam suscipit, suscipiat etiam in corpore, nihil iniustitiæ præ se fert, sed plurimum sapientiæ lumen. Et ideo ad postremam argumenti particulam respõdetur, non quemadmodum illi, quorum errorẽ, distinctione quadragesimaquinta refutauimus, quod animæ ante diẽ iudicij nec donentur præmijs, nec supplicijs plectãtur: monstratum enim illic reliquimus, quàm hoc sit falsum. Sed respondetur primo, quòd licèt sentẽtia in iudicio particulari præcedat generale in parte, nihilominus per iudicium post modum generale non solùm cõfirmatur, verùm amplíatur. Vt deinceps boni alijs accidentarijs præmijs fruãtur, tum in corporibus, tum sanctorum auctiori consortio. Et pariter damnati truculẽtius cruciabuntur.

Solu. 2. arg. ¶ Ad secundum respõdetur, quod corpus non est, vt instrumentum animæ separatum, sed coniunctum, tanquam pars suppositi: & ideo sicut fuit particeps laboris & voluptatis, debet esse & præmij & supplicij. Atque adeò licet anima, quæ per se subsistit, in ipso statim exitu à corpore suam suscipiat retributionem, corpus tamen, quia manet mutabilitati obnoxiũ, in fine mundi est illam recepturum.

Verbũ Christi Ioan. 12. ¶ Verbum autem illud Christi Ioannis duodecimo. Nunc iudicium est mundi, non accipitur in eo, quem nunc tractamus, sensum, sed vt tractatu. 52. super Ioannem ait Augustinus, loquebatur de iudicio quod se iam dum per suam passionem, de diabolica tyrannide liberauit genus humanum.

ARTICVLVS II.

Vtrùm Christo sint alij assessuri iudices.

Confitemur iudicium futurũ, exploremus ergo de iudicibus vtrùm alij sint assessuri Christo. Et arguitur à parte negatiua, ex illo Ioannis quinto Pater non iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio, vt omnes honorificent filium sicut honorificant patrem Igitur cum honore illo filij nulla sit creatura digna, fit vt nullus sit cum eo futurus iudex. Partis negatiuæ arg. Primu.

¶ Secundò arguitur. Quicunque sessurus est de re aliqua iudex, debet potestate in id quod iudicat fungi illa autem de quibus audiendũ est iudiciũ illud sunt merita demeritáq; humana, quæ soli diuinæ subsunt autoritati & cognitioni: ergo nullus alius erit iudex. Præsertim si (qđ quæstione sequenti probabilius censebitur) forma illa iudicij tã ũ in mente sit perficienda, consequi videtur, quod solus Christus, cui patula sunt hominum corda, debeat totum iudicium absoluere. 2. Arg.

¶ In contrarium est illud, Matthæi decimonono, qđ Christus est Apostolis pollicitus. In regeneratione, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos iudicantes duodecim tribus Israel: Cui illud consonat, Isaiæ 3 Dominus ad iud[icium] ueniet cum senioribus populi sui. Pars affirmatiua.

¶ Ad quæstionem tribus conclusionibus respõdetur Prima. Christus etiam quatenus homo, & inquantum redemptor humani generis cõstitutus est à Deo iudex viuorũ & mortuorum. Verba sunt Petri Apostoli, Actuum. 10. Neq; conclusionẽ hic præfigimus ceu ex professo locupletius ampliãdã, pertinet enim ad tractatũ de vita Christi. Quare de iudiciaria eius pote[state] disseruit D. Th. 3. parte q. 59 Sed eã tanquã reliquarũ caput, præponimus. Vbi notandũ, quod si loquamur de Christo quatenus Deus est, & de iudicio diuino vniuersarũ 1. Cõcl.

 rerum,

rerum, non dixisset Christus. Pater nō iudicat quēquam. Quia per proprietatem, idem est iudicium omnium triū personarū, licet per attributionem quodammodo competat filio iudicare. Nam etsi ad iudicium requiratur potestas, quæ attribuitur patri, & rectitudo, attribuitur spiritui sancto: tamē quantum ad formam qua formatur iudicium requirit sapientia. Iuxta illud Ecclesiastici 10. Iudex sapiens iudicabit populum suum, sapiētia verò attribuitur filio. Christus autem nō loquebatur, nec nos loquimur de illo iudicio, sed de generali, quod facturus est in forma humana. De hoc ergo asseruit, q̃ pater nō iudicat quēnquā, sed hanc potestatem dedit filio, q̃a filius hominis est.

Chryso. ¶ Quāuis Chrysostomus arbitratus Christo, hanc iudicis facultatē, non quatenus homini, sed quatenus Deo per generationem æternam esse communicatam: nō sic legit, sed interiecto pūcto. Omne iudiciū dedit filio. Vt alia oratio sit. Quia filius hominis est, nolite mirari hoc. At verò ꝑfectò lectio hæc nō tam textui consonat quàm alia Augustini, quæ est cōmunis. Alioqui non negasset patrē illo modo iudicare, quo iudicat filius. Est ergo sensus, quòd in iudicio generali pater nō iudicabit, sed filio hoc dedit: quatenus homo est, tametsi primæua iudicandi autoritas in patre ipso resideat. Et ratio est, q̃a iudicium illud futurū est in forma visibili, vt etiam damnati, qui diuinitatem cōspicere nequeūt, videant nihilominus ipsum iudicem. Vnde cùm pater non sit homo, quia neq; humanitatē assumpsit, nō iudicabit. Ait. n. Augustinus in libr. de verbis domini. Rectum erat, vt iudicandi viderent iudicem, tam boni quàm mali. Et ideo formam serui iudex ostendit malis: bonis verò, etiam formam Dei.

Contra Chryso.

Ratio.

Altior ratio. ¶ Altius tamen ratio huius contemplanda est. Eo enim, quòd Christus dominus nostram sibi vnitatem vniuit, ratione illius ineffabilis vnionis, cōpetit ei esse regem regni cælorum, iuxta illud Lucæ. 1. Dabit ei dominus Deus, sedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum. Hunc ergo tunc titulum absq; meritis ratiōe diuini suppositi obtinuit. Sed præterea & quatenus suo nos pretioso sanguine redemit, ius suis meritis acq̃siuit, vt esset caput nostrū ac subinde iudex. Nempe, vt q̃ pro Dei iustitia pugnauit & vicit, iniustè iudicatus est, secundum Dei iustitiam iudex esset. Vnde Iob. 36. Causa tua quasi impij iudicata est, iudicium causamque recipies. Et Augustinus in libro de verbis domini. Sedebit iudex, qui stetit sub iudice, damnabit verò reos, qui falsos factus est reus. Et super autoritatem quàm tractamus, Ioannis quinto. Potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est ait. Non quidem propter conditionē naturæ, alioqui omnes homines eandem haberent potestatem, sed propter gratiam capitis, quā Christus in humana accepit natura. Iob. 36. August. Ioan. 5.

¶ Secūda conclusio. Alij etiam cum Christo iudicabunt. Vbi adnotandum est, iudicare, multifariam cōtingere. Vno modo, quis dicit iudicare tanquam causa & obiectum, cuius comparatione iudiciū alterius accipitur. Qui enim iustorum opera intuetur, iudicat quàm sint impij culpandi. Atq; hoc pacto Matth. 12. ait Christus Viri Niniuitæ surgent in iudicio cū generatione ista, & cōdemnabunt eam, q̃a pœnitentiam egerunt in prędicatione Ionæ, & ecce plusquam Ionas hic. Pluris. n. illi Ionæ cōminationem æstimarūt, quā Iudæi disciplinam Christi. Et similiter Reginā Austri plus mouit Salomonis fama quàm illos præsentia Christi. Sed isto modo non solùm sancti, verum & nequā homines iudicabunt. Iuxta illud Matth. 11. Væ tibi Corozam, quia si in Tyro & Sydone factæ essent virtutes, quæ factę sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitētiam egissent. Et ideo per comparationē erunt illi reprobi causa condemnandi Iudæos obstinatiores illis. 2 Cōcl. Multiplex iudicandi modus. Mat. 11.

¶ Secundo modo dicitur quis iudicare, quia iudicanti consentit, quasi ei sententia placeat. Atque hoc pacto iusti omnes ac soli quodammodo iudicabunt, Christi sententiam approbantes. Iuxta illud Sapient. 3. Iudicabunt sancti nationes. Sed illud nōdum est propriè iudicare, quasi ꝑ actionem & facultatem quæ illis competat. Quare conclusio nostra alium asserit iudicandi modum, quo Christus non iustis vniuersis, sed peculiariter Apostolis, qui relinquētes omnia secuti sunt eum, pollicitus est. De quibus legitur, Isaię. ca. 3. Do- Mod'. 2. testimonia sacra.

5. Dominus ad iudicãdum veniet cũ senioribus populi sui. Et Prouerb. 31. ait Salomo de ecclesiæ sposo, Nobilis in portis vir eius quãdo sederit cum senatoribus terræ. Et Iob. 36. Nõ saluat impios, & pauperib. iudicium tribuit. Et Apocalyp. 3. Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo sicut & ego vici & sedi cum patre meo in Throno eius. Quãuis hoc ad vniuersos iustos referri videatur, qui sedebũt in Throno cum Christo, nõ in throno iudicandi, sed regnandi.

Tertius modus. ¶ Hanc verò apostolicam iudicandi actionem, Magister Sententiarũ non putat ante posse sciri, quàm videat, nisi per reuelationem. Nihilominus sunt, qui non aliter interpetentur, quàm quod iudicabũt per honerabilem confessionẽ prope Christum: veluti assessores iudicare dicuntur, quia superiores cæteris apparebunt in iudicio occurrentes Christo obuiam in aera. At profectò hoc nõ sufficit, vt propriè dicantur iudicate. Nam magnates assidentes Regi dum iudicat, si nihil aliud vel in causæ cognitione, vel in sententiæ prolatione operentur, neutiquam appellantur iudices.

Ricard' Quart' modus. ¶ Et ideo Ricardus de sancto Victore plusculum eis tribuit dicens, ꝙ viri eximiç sanctitatis, qui diuinæ contẽplationi assistunt, ea quæ in libro Sapientiæ quotidie legunt, veluti in cordium voluminib. tanscribunt. Vnde subdit. Quid vero sunt iudicantium corda diuinitus in oẽm veritatem edocta, nisi quædã canonum decreta? Itaq; iudicare non sit nisi in corde tanquã in liberis habere scriptam Dei sapientiam.

Verus sensus iudicandi. ¶ Hæc aũt speculatio egregia est: nõ tñ satis vim munusq; iudicãdi exprimit. Et ideo, vt impræsentiarum ait D. Thom. dicendum tandem, ꝙ cum iudicare propriè sit sñiam in alium ferre, hoc bifariã contingit. Vno modo per propriam autoritatem, & hæc est ꝓpria Christi functio, qui ex meritis iudicãdorum mente sentẽtiam colliget. Sed altero modo contingit sententiam proferre, autoritate illius, q id munus ministro committit. Et hoc modo iudicabunt Apostoli & apostolici viri, sententiam. s. Christi autoritate latam in notitiam iudicãdorum proferẽdo. Quod est quasi illam ꝓnunciare: hoc est, ens docere quid cuiq; iustitia Dei pro suis meritis retribuat. Atq; hoc inferius videt idẽ Ricardus his verbis explicare. Iudices coram iudicãdis decretorum suorum libros aperire: est ad cordium suorũ inspectionẽ inferiorum quorumlibet visum admittere, sensumq; suum in his q̃ ad iudicium ꝑtinẽt reuelare. Debet. n. illa esse locutio, aut vocalis aut mẽtalis vt q. sequenti videbimus.

3. Cõcl. ¶ Tertia conclusio. Honorificum hoc iudicandi munus nõ quibuslibet sanctis ob quęcunq; merita, sed solis Apostolis eorumq; sequacib. propter perfectum paupertatis statum concedendum est.

Duplex paupertas. Duplex nanq; est consideranda paupertas. Vna quidem cõmunis, quæ sepè olet esse coacta: & illa non nominantur status paupertatis, quanuis si æquo animo per Dei gratiam toleretur, suo nõ careat egregio merito. Sed alia est paupertas, de qua impræsentiarum loquimur, videlicet dum quis cuncta q̃ habet vt Christum sequať, relinquit, & trino voto religionem profitetur: firmitas enim voti status dicitur.

Probatio cõcl. Probatur ergo conclusio ex verbis Christi, eodem Euangelico loco vbi præmissa historia illius adolescentis, cui sciscitanti quid ageret, vt vitam æternam possideret affirmantique subinde seruasse mandata, respondit dominus, vt si vellet perfectus esse, cuncta quæ haberet relinqueret, & sequeretur ipsum: mirãtibusque discipulis quisnam posset saluus esse, percõtatus est Petrus. Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te, quid ergo erit nobis? Cui dominus. Amen dico uobis. Quia supremum erit, quod pollicebatur præmium, credituque subinde difficile, vt affirmatius illud assereret, ait. Amen dico vobis, quòd vos, qui sequuti estis me, in regeneratione cùm sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim. Mat. 19. Id est, non stabitis inter illos, qui iudicandi sunt: sed assidebitis iuxta sedem maiestatis meæ. Non promiscuè in vno communi sedili, sed singuli in sedibus singulis, quod ad maiorem honoris cumulum accedit. Nec tamen sedebitis honoris gratia, ut propè me sitis: sed quod mea ego autoritate facturus sum, id vos tanquam mei ministri facietis. iudicabitis: inquam, duodecim tribus Israel, id est, totam iudicandorum vniuersitatem. Quanquam, quia ex illo populo erant assumpti, cui Christus peculiariter

liariter fuerat promissus, illum solum populum nominauit. Et quo rē explicatiùs doceret subiunxit. Omnis qui reliquerit domū, aut fratres aut sorores, aut agros &c ꝓp nomē meū, cētuplū accipiet & vitā æternā possidebit. Quasi dicat, ꝓp singularia merita peculiaria recipiet vnusquisq; prēmia. Sed propter omnimodam omniū bonorū abiectionē, vt liber se homo totū obsequio meo tradat, iudex erit.

Paupertatis dignitas. ¶Et re vera huic altissimo paupertatis statui accomodatissima est iudicandi facultas. Primò propter congruitatem. Namqui de rebus quibuslibet iudicaturus sedet, ab eorū prorsus affectu debet esse purus: qua vtique ratione Philosophus. 2. & 3. de anima, ait ꝙ visus debet esse omni colore nudus: aliàs nequiret colores omnes percipere: veluti lingua amaro humore infecta gustare sapores nequit. Eadem ratione intellectus probat esse incorporeus, quia omnia cognoscit corpora. Iudices ergo, qui Reipublicæ oculi sunt & lumina, rerum omnium affectione debent esse nudi & purissimi. Hac ergo congruē tissima ratione statum paupertatis, quo omnia prorsus abijciuntur iudicandi de omnibus potestas accommodatur. Unde

1. Cor. 2 quia spiritualis homo per corporalium spoliationem fit, ait 1. ad Cor. 2. Apostolus, ꝙ spiritualis iudicat omnia, & ipse à nemine iudicatur. Quocirca, vt infideles, quia sunt manifestarij Reipublicę hostes nō iudicabuntur iudicio discussionis, sed condemnationis, quia qui nō credidit iā iudicatus est, ita per alterum extremum, quia iudicium de operibus misericordiæ explicandum est, Esuriui & dedistis mihi manducare &c illi qui per erogationem omnium bonorum statum paupertatis elegerūt, q̄ a manifestū est vno religionis actu, & voto cuncta misericordiæ opera exoluisse, nō iudicabunt, sed alios iudicabunt, qui partē dederūt, & partē retinuerunt: atq; eos pcipuè, q̄ nihil dederunt.

2. Ratio ¶Secundò, id etiā conuenit ratione meriti. Abiectio enim & contemptus mundi excelsæ humilitatis officium & indicium est praemium autem humilitatis est exaltatio, iuxta illud. Qui se humiliat exaltabitur. Cùm ergo, qui statum paupertatis profitentur, ab omnibus suppeditētur, despectiq; cunctis habeantur, æquissima sapientia diuina est, vt super omnes exaltentur. Nulla verò est exaltatio maior quam alios iudicare.

3. Ratio ¶Tertiò, & potestas hæc paupertati, tanquam proprio ipsius præparamento congruit. Ob id enim, vt paulò ante dicebamus, cōuenit sanctorū quibusdā iudicare, quod per contemplationē cor habent diuinā veritatē edoctum, quā alijs valeāt enūciare. Prima aūt omniū dispositio ad statū perfectionis, ac perinde contemplationis est paupertas, quæ ideo in capite beatitudinū à Christo est collocata: ob idque pauperibus iudicare congruit. Vnde in verbis illis Christi, Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum, hoc mihi inspicere videor. Promittitur, inquam, pauperibus regnum cælorum, non ea tantum generali ratione qua iustis omnibus propositum est: sed singulari qua regnum est ciuium causas iudicare ac definire. Et ideo post consiliorum narrationem conclusit Christus dicens. Qui soluerit vnum de mandatis istis minimis, minimus vocabitur in regno cælorum, qui autem fecerit, magnus vocabitur. Consilia nanq; etsi quantum ad necessitatem sint minima, tamen mandatis adiecta sunt maxima. Et ideo, qui mādata absq; illis seruauerit, erit quidem in regno cælorum, sed tamen ratione status erit ex minoribus, nisi aliunde crementum fecerit charitatis. Qui verò consilia mandatis adiecerint, erunt magni, nempe, proceres & magnates apud Deum, atque adeo assessores iudices.

Beati pauperes spiritu &c.

Cōsilia.

¶In hoc ergo iudicantium ordine omnes professione pauperes vtriusque sexus includūtur, in quo sacratissima virgo principatum obtinebit. Omnes, inquam, etiā si in sanctorum canonem non fuerint ꝑ ecclesiam adscripti, dummodo instituta suæ religionis legitimè seruauerint, vel si pro humana fragilitate lapsi fuerint, per diuinam clementiam fructus egerint pœnitentię, & tandem in sua professione vitam absoluant. ¶ Ex his colligitur angelos non esse futuros assessores iudices Christi. Sicut. n. pater quia inuisibilis est, non iudicabit, sed filius in humana natura, vt ab omnib. tā malis, quàm bonis cōspiciatur: ita neq; inuisibiles angeli. Debent enim iudices omnes in eadem apparere

Nota.

rere natura, atq; adeò homines esse quãuis iudicabunt, vt cæteri iusti, sniam approbando. ¶Præterea, quia angeli non sunt à terrenorum affectu liberi & puri suapte spōte per meritũ, sed suapte natura absq; vllo merito. Quapropter nullũ incōueniẽs est licèt illo priuenẽ honoris titulo, quo donanẽ apostolici hoĩes, sicut & aureolis quib. virgines donanẽ, pp spōtaneã virginitatẽ, & martyres pp victoriam martyrij. Itẽ quia illic mero ministrorũ officio fungenẽ, quos vebr̃ Matthæi. 13. mittet filius hominis ad colligẽda scandala. Itẽ apparebũt tanquã testes, vt ait glossa super illud Matthæi. 25. Cùm venerit filius hominis in maiestate sua, & oẽs angeli cum eo. Ministrorum autẽ, & testium nō est iudicare.

Solu. 1. argum. ¶Ad primum igitur argm̃ rñdetur, illum honorẽ iudicandi propria autoritate neminẽ esse cōsecuturum pter Christum, cui conuenit propter eminentiã capitis. Et per hoc itidem respondetur ad 2m s. quod soli Christo subsunt nostra merita & demerita tãquam retributori. Sed alijs iudicib. per eius reuelationem innotescent. Et quanuis iudicium sit mente citra vocem trãsigendum, nihil obstat quominus q.busdã spāliter sanctis illa fiat sententiæ reuelatio, quæ non fiat omnibus

Contra tertiam conclusionẽ. ¶At verò cōtra tertiam cōclusionem supersunt nōnulla dubiola dissoluenda. Arguitur, ergo quod nō oẽs professione pauperes iudicaturi die illa sint: qm̃ Christus duodecim præcisè apostolis duodecim spopondit iudiciales sedes. ¶Sed & quòd non eis duntaxat eadem potestas cōgruat arguitur secundò. Qui dignitate & merito inferior est, nō debet superiorem iudicare: sunt aũt complures, qui quanuis paupertatem professi non fuerint, cumulatoria tamen habent apud Deum per eius gratiam merita: præsertim candidati martyres, qui licèt bona externa nō abiecerint propriam tamẽ vitam q̃ diuinijs cunctis pretiosior est, Deo sacrificarunt, in quo & Christum ipsum imitati sunt, qui ob id quod iniustè iudicatus est, iudex esse meruit. ¶Et tandem arguitur. Qui verbis & doctrina exhortatur cęteros ius habet contemptores verbi iudicãdi, iuxta illud Ioannis. 5. est qui accusat uos Moyses in quo uos speratis: nempe, quia eius documentis (vt ait glossa) non creditis, & iuxta illud iam citatum Ioannis. 12. Sermo quẽ locutus sum, ille iudicabit eũ in nouissimo die: ergo citra paupertatis professionẽ erunt sancti iudices.

Solutiones. Ad primum respondet. Augusti. 20. de ciuita. Dei c. 5. his uerbis. Ne qm̃ super duodecim sedes sessuros esse ait, solos duodecim homines cum illo iudicaturos putare debemus. Alioqui quoniam in locum Iudæ traditoris apostolum Matthiam legimus ordinatum, & Paulum, qui plus aliis laborauit postmodũ apostolatu donatũ; ubi ad iudicandum sedeant non habebunt. Vnde duodenario numero significata est uniuersa iudicantium multitudo ppea q duodecim apostolis loquebatur in quorũ persona hoc omnib. eorũ sectatoribus promittebat. Ad scdm respondetur, qd qui meritis superiores fuerint perfectius præmium essẽtiale, quod in Dei uisione consistit, obtinebunt: nihil tamen obstat quominus ultronei pauperes illo accidẽtario fungantur honore iudicandi ẽt sũperiores, authoritate sibi à supremo iudice indulta

De martyribus. Ad id aũt quod de martyribus obiectum ẽst: nō desunt, qui arbitrentur ut Abulẽsis super Matth. cap. 15. q. 324. quod uniuersi sancti, qui in catalogũ & sanctorum canonem ecclesiæ autoritate relati sunt cum apostolis iudicaturi, eo q ecclesiæ testimonio iam iudicati sunt. Verũ tamen hoc, quanuis probabilitate non careat, tamen euangelio non satis consonat, quo Christus non nisi illis, q. reliquerunt oĩa hãc dignitatẽ pollicitus est. Nisi dicas ẽt martyres simul cum uita reliquisse oĩa. Nihilominus opinio cōmunis quã sustinet hic Sãctus Thomas est, q nō iudicabũt nisi pauperes Et ideo respondetur, q martyrio non usq; adeo rōnes supra tactæ coaptantur, ut sint iudices. Quanuis ob feruorem charitatis p̃miũ essentiale cumulatius assequantur & aureolas quibus alii non donãtur. Qui aũt secundũ aliã opinionẽ dixerint fore iudices cum probabilitate ẽt loquentur. De Christo uero diuersa est ratio. Primò quia tanquã capiti conuenit ei iudicare. Secundo quia heroicè statum paupertatis seruauit Et tertio quia non solũ iniustè iudicatus est, sed per eminentissimã humilitatẽ humiliauit semetipsum usq;

ad

ad crucem: & in actu humilitatis profes sores paupertatis similius eum imitantur. Virgines uero per solenne uotum sta tũ ẽt paupertatis, ut dictũ est profitẽtur.

¶ Sed rogas nunquid ex sanctis patribus antiquæ legis aliqui iudicabunt: argues nanque inde à parte negatiua, quòd tunc non uigebat uotum solenne paupertatis Nihilominus affirmatiua probablior est, multi enim tunc sic uitam instituebãt, ut omnia prorsus abijcientes solitariam ui tam monachali similem ducerent, ut Essenorum collegium, qui, ut refert Iosephus eremũ colebant, in quo fuit Ioannes Baptista, & prophetæ atque alii, de quibus ait ad Hebræ. Paulus, ꝙ erant in solitudinibus errantes, in mõtibus, & in cauernis terræ, melotis induti & pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti qui bus dignus non erat mundus.

Solu. 3. argum. ¶ Ad tertium respondetur, ꝙ qui aliis aut leges ponunt aut exhortatione aut cõsilio auxilio sunt, iudicabunt illos ꝓ modũ cãæ. s. ostendendo in iudicio queãdmodũ eos iuuerint, neque quicquã profecerint

ARTICVLVS. III.

Vtrum mortales uniuersi debeant in iudicio comparere, ut iudicentur.

Tertio quæritur de iudicãdis, utrũ tota mortalis uniuersitas dẽat ante tribunal Christi sisti. Et arguitur a parte negatiua. Tota uniuersitas diuidiť in duo: scilicet, in infideles qui non crediderunt, & in eos qui crediderunt: sed ut Ioannis. 3. ait Dominus qui credit in eum non iudicatur: qui aũt non credit iam iudicatus est: ergo nulli iudicabuntur Atque adeo neque opus habent illic comparere. Qđ si prius mẽbrum de fide uiua intelligatur, saltẽ consequitur nullos iustorum esse iudicandos. Idq; prӕterea inde confirmatur, ꝙ cũ sint certi de sua beatitudine, & quod certum est in iudicium non reuocetur: non uidentur iudicandi

Partis negatiuæ ar. 1.

2. Arg. ¶ Secũdo arguitur. Legitur in psalmo primo. Non resurgent impii in iudicio: sed omnes iniqui q Deum aut fide aut moribus non sunt confessi, impij cẽsenť: ergo nulli mali iudicabuntur, atq; adeo neq; comparebunt. Et præsertim arguitur de pueris ante usum rõnis defunctis, q cũ nullã ꝓpria merita aut demerita habuerint, nihil hñe uideně de quo iudicari possint.

3. Arg. ¶ Tertio arguitur. Si homines tam beati quam damnati resurgent in iudicio, ut iudicentur, eadem rõne consequitur angelos tam bonos quàm malos fore iudicandos: angeli verò non iudicabuntur, quia bonis nõ habent quid plus recipiãt, & de malorum principe, ait dominus, Io. 16. Princeps, huius mundi iam iudicatus est: ergo neq; homines iudicabuntur.

Pars affirmatiua. ¶ In cõtrarium autẽ est illud 2. ad Cor. 5. Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat vnusquisq; propria corporis q̃ gessit: seu bona seu mala.

1. Cõcl. ¶ Ad quæstionem quatuor conclusionibus respondetur. Prima. Vniuersi mortales nemine excepto comparere habẽt in iudicio: hoc. n. affirmauit Christus Math. 25. Et congregabuntur ante eum oẽs gentes. Idq; ipsum resonat verbum Pauli ad Romanos. 14. Omnes stabimus, ante tribunal Christi: scriptum est enim (scilicet Isaiæ. 45.) Viuo ego dicit Dominus, quoniam mihi flectetur oẽ genu, & omnis lingua confitebitur Deo.

¶ Et ratio cõclusionis, ꝙ Christus fuit vniuersalis omnium redẽptor: eo quod quantũ ad sufficientiam uniuerso humano generi pretio sui sanguinis mercatus est gratiam & gloriam apud patrem licet redemptio illa non fuerit in omnibus efficaciam sortita propter obicem humanę uoluntatis. Et ideo, quia se usque ad ignominiam crucis humiliauit, datum est illi nomen, ut ait Paulus, ad Philippenses. 2. quod est super omne nomen: vt in noie Iesu, omne genu flectatur, cælestium, terrestriũ, & infernorũ Atq; hæc fuit visio Ioan. Apoca. 19. vbi ait ꝙ agnus habebat in vestimento & in femore scriptum. Rex regum, & dominus dominantium. Ob idq; totum humanũ genus cõparebit, vt exaltationem illam redemptoris secundũ humanitatem aspiciant, alij in gaudiũ, atq; alij in confusionem. Imo & angeli, quorũ etiam dominiũ acquisiuit, tanquam ministri, ut illico dicemus.

Duplex iudiciũ. ¶ Veruntamen quatenus ad iudiciũ res attinet, distinguendum est duplex. Est enim

aliud discussionis, quo scilicet, merita & demerita, vt vnicuique iusta fiat retributio æstimantur. Alterum verò est iudiciū seu approbationis, seu cōdemnationis: nēpe, snīa, qua vel præmiū cōfertur ad gaudiū, vel infligitur supplicium ad confusionē.

2. Cōcl. ¶ Subijcitur ergo secunda conclusio. Vniuersi homines, absque vlla exceptione iudicabūtur: approbationis iudicio, aut reprobationis, per sententiam quæ Christo tāquam proprio iudici competit. Venite benedicti patris mei percipite regnū, aut. Ite maledicti in ignem æternum. Atque hanc ob rem iudicium illud dicetur, eritque vniuersale & generale. Quoniā quotquot ab orbe cōdito homines salui facti sunt, non nisi per eius fidem & gratiā seruati sunt, iuxta illud Actuum 4. Non est aliud nomē datum sub cælo in quo oporteat nos saluos fieri. Vnde Paulus ad Ro-

Rom. 3. manos 3. Quē præposuit Deus propitiatorem per fidē in sanguine ipsius ad ostēsionem iustitiæ suę, propter remissionem præcedētiū delictorum suscitatione Dei, &c. Itaque tam præcedētes ipsum quàm subsequētes, per eius viuam fidem seruati sunt. Quocirca & qui illam neglexerūt in eundem ipsum fuerunt iniurij: atque adeò iudex, vt ait Petrus factus est viuorum & mortuorum: Quare & qui ante vsum rationis in baptismo gratiā suscipiunt, per eum admittuntur ad regnū, & qui sine illa moriuntur, qui in Adam peccauerunt, per eum excluduntur.

3. Cōcl. ¶ Tertia cōclusio. Iudicio discussionis neque vniuersi iusti, neq; omnes iniqui iudicabuntur. Discussio enim locū non habet nisi vbi quædam est meritorum cum demeritis cōmixtio. Vnde illi, qui quem-

1. Co. 3. admodum 1. ad Corinthios 3. ait Paulus super fundamentum fidei ædificāt aurū, & argentum, & lapides pretiosos: nempe q̄ mundo & omnibus eius pompis & rebus abrenunciantes, crucem suā tulerūt & se prorsus addixerunt Christo: quia nō tamen non habent admixtam malitiæ partem, ratione status quales sint ostenduntur, non indigent discussione iudicari, sed approbatione: vt quemadmodū articulo præcedenti diximus, alios iudicent. Illi verò, qui super idem fidei fundamentum, lignū, fœnum, & stipulam extruūt: videlicet, qui terrenis negotijs non prorsus extricant, sed nihilominus sic res seculares tractant vt earum cupiditas vel à Dei gratia non deijciat, vel sinat, in ea tādem ab hac luce decedere, illi quidem discussione meritorū præmissa, suo præmio donabuntur. Itaque in istis vtrunque iudiciū, scilicet, discussionis & approbationis exercebitur: quia licèt cōmixtionem habuerint bonorū, ac malorum operū, eleemosinis tamen peccata sua expiarūt, iuxta illud. Esuriui & dedistis mihi manducare, & cætera. Vel per ignem expurgati sunt. Haud tamen huiusmodi discussionem sic intelligas, vt tūc sint culpas cum meritis simul habituri per mixtas: nam iam tunc omnino erunt perpurgati: sed discutietur quemadmodum pœnitentiā egerint, & de Deo fuerint benemeriti.

¶ Simili ergo modo & de reprobis dicendum, iudicio siquidem condemnationis vniuersi tā infideles quàm fideles iudicabuntur. Discussionis verò non item omnes, sed tātùm fideles. Etenim cùm nullū opus nisi supra fidē extructum, rationē habeat boni meriti apud Deum, illi quibus fides Christi, vel explicita vel saltem implicita non illuxit, nullum præstiterūt bonū opus, sed omnia sua opera vel mala fuerunt vel nullius pretij apud Deum. Quare absq; ulla discussione inter bonū & malum, tanquā manifestarij Reipublicæ hostes, expellētur in tenebras exteriores. Fideles autē absque charitate defuncti, quia fundamētum fidei suo vitæ instituto iecerūt, qui saltem actus laudabilis quodammodo est, & ad meritū ratione sua ordinatus, tametsi absq; charitate nō sit meritorius, iudicabunt iudicio discussionis, nō quod eorum opera si qua fecerunt bona, referantur, vt præmient, quia per finale peccatum mortua fuerunt, sed reddetur eis condemnationis ratio. Quia esuriui & non dedistis mihi manducare &c. Ille enim mos obtinuit in republica, vt exteri hostes inaudita causa damnentur ciues autem non nisi audita & discussa. Egregia ergo est Gregorij diuisio. 26. libro mora. cap. vigesimoquarto vbi ait, duas fore tunc partes, scilicet, electorum & reproborum, sed & binos ordines eisdem singulis contineri, ita vt quatuor recensent membra. Alij nanque iudicantur & pereunt, vt mali Christiani. Alij non

De reprobis.

Gregoriana diuisio.

Gregor.

iudicatur (nimirũ discussione) & pereũt, vt infideles. Alij iudicantur & regnant: vt boni Christiani, qui apostolicam vitã nõ duxerunt. Sed alij non iudicantur & regnant, vt viri apostolici.

4. Cõcl. ¶ Quarta cõclusio. Angeli neque boni neque mali sentẽtia Christi iudicabuntur, quantum ad præmium vel supplicium essentiale: scilicet, neque iudicio discussionis, neque approbationis, aut reprobationis. Ad cuius intellectum adnotandum, quòd Christus non fuit angelorũ redemptor: & ideo Lucifer, cum sua caterua nulla expectata redemptione, quia nõ erant pœnitentiæ: at perinde nec redemptionis capaces, in infernũ detrusus fuit. Et hoc est qđ ait ad Hebræ. 2. Apostolus Nunquã angelos apprehendit; sed semen Abrahæ. Confessio est eiusdem Christi. Lucæ. 19. Venit filius hominis quærere & saluũ facere, quod perierat: nempe, humanũ genus, quod alibi appellat ouem quam relictis nonaginta nouem in cælo, quæsitũ venit ad terras Quare in symbolo cõfitemur. Qui propter nos homines & propter nostram salutem descendit de cælis. ¶ Quam ob rem, vt Diuus Thomas docet si homo non peccasset, Christus carnẽ nõ assumpsisset. Ait quippe Apostolus. 1 ad Timoth. 1. Venit in hunc mundum peccatores saluos facere. Vbi Aug. Nulla causa ueniendi fuit Christo domino, nisi peccatores saluos facere. Tolle morbos; tolle vulnera; & nulla est medicinæ causa. Quocirca illud ad Coloss. 1. Pacificans per sanguinem crucis eius siue quæ in terris siue quæ in cælis sunt: non intelligitur quasi angelos redemerit, sed quod pacem inter homines & angelos composuerit.

Augus.

¶ Hinc ergo fit, ad Christum, inquantum homo est & redemptor, non spectare, angelorum merita discutere, aut præmium essentiale, aut supplicium eis rependere, sed inquantum Deus. Ab initio enim antequam homo cõderetur, & boni angeli donati sunt gloria, & mali supplicijs addicti. Et propter dęmonibus non dicitur. Ite in ignem æternum, sed hominibus, ite in ignem æternum, qui ab initio mundi paratus est diabolo & angelis eius. Et pariter electis hominibus. Venite benedicti percipite regnum, quod scilicet angeli ab initio possident. Vnde fit angelos illic potissimum in ministerium comparituros. Hoc enim ministerium debet Christo etiam inquantum homini & redemptori Acquisiuit nanq; virtute vnionis humanitatis ad verbũ, cæterus angelorum dominium, vt illos quemadmodũ ad Hebræ. ait Paulus, mittat in ministeriũ hominum propter eos qui hæreditatem capient salutis. Et propterea ait ipse datam ei põtestatem in cælo & in terra Cõparebunt ergo tunc angeli: vt scilicet boni, administrent ei, vt dictum est, in præparatione iudicij & in patrocinium iustorũ mali verò vt accusatores & executores aduersus iniquos.

Christ acquisiuit angelorũ dominiũ.

¶ Nihilominus & quantum ad accidentarium prémium, aut supplicium iudicabũtur autoritate Christi, nõ quidẽ pro meritis proprijs, aut demeritis, sed quod aliorum causa fuerint. Boni scilicet, custodiendo protegendoq; nos, & mali nobis infestando. Quare & boni amplius tunc gaudebũt de salute eorũ, quibus cã pro merẽdi fuerint. Ac perinde mali multiplicata iniquorũ ruina acrius torquebunt.

Quomodo angeli iudicabuntur.

¶ Colligitur ergo ex his omnibus iudiciũ illud generale iam ex parte iudicantium quàm iudicandorum ad homines duntaxat directè pertinere: cõsequutiuè tamẽ ad angelos tanquam administros.

Iudiciũ ad homines ꝑtinebit.

¶ Facile ergo ex his argumentorum solutio colligitur. Quod enim ait Christus, qui credit in eum non iudicatur, intelligitur de fide viua, & de iudicio cõdemnationis. Nã cum præmiatio effectus sit misericordiæ, & punitio effectus iustitiæ, sæpè nomen iudicij pro cõdemnatione vsurpatur. Est ergo sensus, quod q. fide viua credit, non condemnat. Nihilominus multi eorum, licet non omnes iudicabuntur iudicio discussionis. Illa tamen discussio nõ minuet certitudinem ipsorum, quippe q. iam beatitudine tuto fruuntur, qua ... tra summam certitudinẽ habere nõ possent Quapropter neque vllo metu ... tientur, sed intrepide stabunt.

Solu. 1. arg.

¶ Quod si obijcias verbum Gregorij super illud Iob. 40. Cum sublatus fuerit tremebunt angeli, dicentis, Consideremus quomodo tunc iniquorum cõscientia ... cutitur, quando etiam iustorum vita turbatur, Respondetur Gregorium loqui de iustis in hac vita, qui consideratione illius

Grego.

lius dici, vehementissimè turbantur. Vnde colligit quanta erit tunc damnatorū concussio. ¶Ad secundum respondetur. Sol. 2. argum. Quòd si resurgere intelligitur ad iudicandum, vel ad suscipiendum præmium nulli impij resurgent, quamuis impiorū nomen ad oēs iniustos extendatur. Si aūt vt iudicentur, & nomine impiorū intelligātur infideles, non resurgent, vt iudicentur iudicio discussionis. ¶Redarguet quis forsan. Redarguitio. Ergo remissiùs agetur cum infidelibus quàm cum fidelibus: nā infideles secundum hanc rationem & concessionē Gregorij loco citato, li. 26. super Iob, infideles non audient iudicis vocē, neq; eius increpationem: sed iniqui fideles: vox autem iudicis, atq; increpatio per quā terribilis erit: ergo terribilius erit iudiciū aduersus fideles q̄ aduersus infideles. Negatur consequentia. Nam etsi fideles increpatione terreantur, nonnihil tñ increpatio illa remissioris rigoris hēt quā neglectus infidelium. Tum q Christus non dignabitur eos aliqui p & eorū demerita discutere, in quibus falsē fidem sibi quodammō placentē inueniet. Cū infideles eo vsq; despectui sit habiturus, vt rōnem ab illis non exigat, præterquam quod & sententiā dānationis in eo crudelius est probaturus. Similiter rñdetur de pueris ante vsum rōnis defunctis, q non iudicabūtur discussionis iudicio, sed vel approbationis vel condemnationis. ¶Ad tertiū Sol. 3. argum. deniq; iam rñsum est, vbi rōnem perhibuimus cur angeli non iudicentur. At verò illud quis fortè obijciat. 1. ad Corint. 6. & illud Marc. 1. vbi dæmō à Christo depulsus exclamasse legitur. Dubitatio. Venisti ante tēpus perdere nos, vbi glossa ait, qd̄ dæmones in terra dominū cernentes, se continuo iudicandos credebant. Et 3. Pet. 2. Deus angelis peccantibus non pepercit: sed rudentib. in infernū detractos in Tartarū tradit cruciādos ī iudiciū reseruari. Solutio ¶Respondetur ad primum, Paulum illic loqui de iudicio per respectum & cōparationem: quoniam quidam homines, vt Apostoli, & alij quibusdā angelis superiores erunt in gloria. Ad secundum verò respondetur, quòd quantum ad essentiale supplicium dæmones non mittentur, vt dictum est, tunc in infernum, quoniā de cœlo illuc fuerūt præcipitati: sed quātum ad accidentale tormentum mittentē cum vniuersa damnatorum turba cum maiori ignominia, & sic mittētur, vt nō amplius illis liceat ad seducendos debellandosq; homines, aut ad negotiū aliud inde exire. Et eodem pacto intelligit verbum, quod est apud Petrum.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum iudicium in valle Iosaphat sit futurum.

Iudicandorum considerationi annexū est quærere quo loco ille celebrandus sit celeberrimus conuentus. Nam de tempore & hora, quæ est altera rei circūstantia disti. 43. dictum est. Vtrùm in valle Iosaphat. Et arguitur à parte negatiua. Partis negatiuæ argum. 1. Iudicandorum vniuersitas longè auctior erit, & copiosior quàm vallis vna possit tantam multitudinem capere: præcipuè damnatorum, quorū corpora nō habebunt subtilitatis dotem quà se valeant penetrare, neque dotem agilitatis, vt eleuentur in aera, sed omnes stabunt in terra: non ergo illic erit iudicium. ¶Secundò. Videtur ibi Christus iustè iudicaturus, vbi iniustè iudicatus est: sed in prætorio Pilati fuit morti adiudicatus, & in Caluariæ loco eidem passioni addictus: ergo illic iudicabit. 2. argu. ¶In contrarium est, illud Iohel. 3. Pars affirmatiua. Congregabo omnes gentes & deducam eos in valle Iosaphat & disceptabo ibi cum eis.

¶Cūm de loco nō sit in Euāgelio expressum testimoniū, solis est cōiecturis agendum. Vnde Magister senten. dist. sequenti referens quādam glossam in locum citatum Iohelis quæ ait, pueriliter eundē locum à quibusdā sic intelligi quòd in valle Iosaphat sit celebrandum iudiciū: cūm tamen dominus non in terra, sed in aeris spatio ad iudicandū sedebit, opinatus est cum illa glossa locum Prophetę non esse intelligendum in sensu literali de illa valle, sed secundum nominis etymologiā. Iosaphat quippe, interptatur domus iudicij. Et ideo tātum sonat, Deducam eos in valle Iosaphat, ac si dixisset, in domum iudicii, quicunque ille fuerit locus.

¶Hac tñ non obstante opinione, tanquā longè probabilior statuitur cōclusio, q iudicium Conclusio principalis.

iudicium celebrandum sit in valle illa Iosaphat, quæ iacet ad pedem montis Olineti versus vrbẽ Ei primò quòd illa opinio quàm Magister refert sit magis friuola quàm hæc nostra quæ à cunctis suscipitur, patet ex ratione sua. Ex eo.n. ꝙ Christus sessurus sit in aere colligit non fore in valle illa: hæc aũt collectio infirmissima est. Nam etsi Christus sit appariturus in aere, dãnati verò stabunt in terra: quippe quorum corpoea grauia erũt. vt modò. Secundò quanuis cõcederetur omnes eleuandos in aera, nihilominus super aliquo terræ loco eleuabũtur, quare dicentur esse in valle, sicut aues dicuntur per vallem volare.

Probatio conclusionis. ¶Probatur ergo conclusio ex loco citato Prophetæ: nam quando locus quicunq; scripturæ in sensu literali sustineri valet, non est ad metaphoram, vel etymologiã distrahendus. Propheta verò loquebatur, illic quasi futuram historiã prænunciãs: quare videtur non vsurpasse nomen gnaliter secundum cõe significatum quo significat domum iudicij, sed singulariter pro illo loco. Alioqui non fuisset opus latinè trãscribere, In valle Iosaphat, sed in domo iudicij. Et certè verborum ipse cõtextus. Cõgregabo eos & deducã in vallẽ admonet singularem locum designari.

¶Mox & ratio hæc id videtur suadere.

Ratio. 1. Christus de Monte Oliueti ascẽdit in forma gloriosa, & maiestate, quo ascendente angeli admirãtibus Galilæis dixerũt. Hic Iesus qui assumptus est à vobis in cęlum, sic veniet quemadmodum vidistis eũ euntẽ in cęlum. Si ergo in illa forma venturus est, cõiectura fit magna, quòd in eundẽ sit quoque locum descensurus.

Ratio. 2 ¶Et re vera, quòd in illa Hierosolymitana prouincia sit venturus, nemo cũ aliquo probabilitatis colore negare potest. Nam cùm illam terrã Deus venturo Messiæ destinauerit, & ad illum populũ fuerit peculiariter ꝓmissus, ibidemq; adeò natus fidem suam & legem promulgaue rit, cunctaq; ecclesia mysteria peregerit, ac demum illis passus, inde fuerit in cœlum eleuatus, quàm maximè fit probabile illuc fore ad iudicãdum remigraturũ. Quòd si in eadẽ regione est iudicaturus, vbi cõgruentiùs, quàm ad muros Hierusalem vbi fuerat templum, atq; adeò iuxta locum vnde ascendit? Inde enim, vt ait Apostolus ascendens, captiuam duxit captiuitatẽ: illuc ergo reuersurus est, vt reliquam captiuorum partem inde sursum ducat.

Argu. ¶Sed ais, mons Oliueti & vallis Iosaphat, non sunt idem locus. Respondetur, ꝙ cũ vallis ad pedem monticuli extẽdatur, cõijcitur, ꝙ Christus in latere, vel ĩ cacumine montis in aere sedebit, vnde à cunctis electis conspici possit: qui itidem circa ipsum in are sublimes erunt: & in valle subtus erunt damnati in terra.

Solu. 1. argum. ¶Ad primum igitur argumentum respõdetur, ꝙ quãtum ad electos nulla est difficultas, cũ.n. per dotem agilitatis sunt in aerem subleuãdi, poterunt alij alijs sublimiùs eleuari. Qua vtique rõne in paruo spatio respectu terræ pñt oẽs aerem replentes existere: Damnatos verò non est necesse omnes intra vallis spatiũ intercludi, sed erit vallis plena, & circumiacentia loca quanta illis capiẽdis sufficiãt. Nã etsi humanitatẽ Christi visuri sint oẽs, tãtus tñ erit splendor supernaturalis Christi, vt à quã maxima distãtia videri possit.

Solu. 2. argum. ¶Ad secundum respondetur, quòd Christus passus est in forma passibili, & humili, & venturus tamen est cum maiestate & gloriæ splendore: & ideo non descẽdet in locum quo passus est, & cõdemnatus, sed ad illum vnde gloriosus ascendit.

QVAESTIO SECVNDA
De forma iudicij.

ARTICVLVS I.

Vtrùm Christus in forma humana gloriosa iudicabit.

HANC quæstionem Petrus Lombardus in distinctionẽ sequentem reiecit. Non tamen satis videtur lucem ordinis obseruasse: ob idque nos in hac distinctione cũcta quæ in iudicio fiẽt absoluemus, vt in subsequẽti sub sequentia ipsum subijciamus. Cõstitutis ergo iudicantib. & iudicandis & loco, q̃ritur in hac secunda quæstione de forma iudicij, & primo de aduẽtu Christi: vtrũ. s. adueniet in forma humana, eademque gloriosa.

Partis negatiuæ arg. primũ. gloriosa. Et arguitur à parte negatiua. Iudicium & potissimè illud supremũ summam autoritatem in iudice requirit, iuxta illud Ecclesiast. 7. Noli fieri iudex nisi valeas virtute rumpere iniquitatem: ergo iudicabit in forma supremi domini. Forma autem humana est forma serui, iuxta illud ad Philipp 2. Formam serui accipiens. ergo non iudicabit nisi in forma Dei, quæ est inuincibilis.

2. Arg. ¶Secundo patet, vt Ioan. 5. legitur omne iudicium dedit filio, ut omnes honorificent filium, sicut honorificant patrem. honor autem æqualis non debetur patri, & filio nisi secundum diuinitatem filij, ergo iudicabit nõ in forma humana, sed in diuina. Quo illud Daniel. 7. alludit. Aspiciebam donec throni positi sunt, & antiquus dierum sedit, nam throni iudicandi potestatem significãt, & dierum antiquitas Deo rõne æternitatis, ut in libro de diuinis nominib. ait Dionysius, cõpetit.

3. Arg. ¶Tertiò arguitur, quòd nõ ueniet in forma gloriosa. Legitur enim Ioan. 19 Videbunt in quem transfixerunt. Et Matthæ. 14. habetur quòd apparebit signum filij hominis in cœlo, id est, signum crucis. Vbi ait Chrysostomus, quòd veniet non solum vulnerum cicatrices, sed etiam ipsam mortem exprobratissimam ostendens. Quæ omnia minimè videntur formæ gloriosæ cohærere. Præsertim, quòd est etiam à malis contuendus, & tamen oculus non glorificatus ineptus uidetur, vt splendorem gloriosi corporis cernere valeat. ¶In contrarium est illud Lucæ 21. Videbunt filium hominis (id est in humanitate uenientem in nube cum potestate magna & maiestate. Quod utique maiestatis nomen fulgorem gloriæ importat.

1. Cõcl. ¶Ad quæstionem tribus conclusionibus respondetur. Prima. Christus veniet ad iudicium in forma humana. Conclusio partim articul. secundo. probata est, vbi mõstrauimus ipsius inquantum homini & redemptori, atque adeò ecclesię capiti cũ petere iudiciariam potestatem, iuxta illud Ioann. quinto. Potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est. Etenim cum maximè sit congruens, vt in ea forma iudicet, secundum quam ei conuenit esse iudici, fit ut in eadem sit forma ad iudicium sessurus. Qua utiq; à cunctis tam malis quàm bonis ꝓspici valeat. Præsertim, quòd cùm iudicandi, vl dictũ est, præcipuè non sint nisi homines, conueniens est, vt ab homine humanis oculis visibili iudicentur.

¶At uerò ratio potissima quæ legitimam exprimit causam, est hæc Iudiciũ quodcũque dominiũ in iudice præsupponit, aut domini facultatem, iuxta illud ad Ro. 14. Tu quis es qui iudicas alienum seruum? Et ideo Christus in illa forma secundum quam est dñs humani generis iudicatum veniet. Est aũt inquãtum Deus iure creationis dominus vniuersorũ quæ cõdidit, iuxta illud psalmi. Dominus ipse est Deus: ipse fecit nos, & non ipsi nos. Obtinuit tñ & inquantum homo iure redemptionis dominium in totum humanum genus. Vnde eodem citato loco Paulus. In hoc Christus mortuus est & resurrexit, ut & viuorũ & mortuorum dominetur. Quare Petrus Actu. 2. illud psalmi. Dixit dominus dño meo, sede à dextris meis, in Ascensione domini impletum testatur, Et Marcus Assumptus est in cœlum & sedet à dextris Dei. Itaque virtute vnionis humanitatis ad verbum conuenit Christo esse dominum: sed nihilominus & merito passionis id ipsum ei debetur. At verò beneficium creationis bonaq; naturalia quæ per ipsum acquisiuimus, nõ sunt nobis ad præmium vitæ æternæ, quod supernaturale est sufficientia: ꝑsertim postquam in Adam peccauimus, per qd peccatum ingrati facti sumus Deo Sunt ergo ad huiusmodi præmium assequendũ nobis necessaria bona quæ per beneficiũ redemptionis donata sunt nobis. Igitur cũ iudicium illud generale eo referatur, vt electi ad præmium illud cœlestis regni assumantur, reprobi verò inde excludãtur, congruum est, ut Christus in ea forma iudex tunc sedeat, secundum quam redemit nos, illisque bonis donauit, quibus regnum illud promeremur: quæ quidem est forma humana. Nempe, vt illis, qui eiusmodi beneficijs & donis bene vsi sũt, causam illic suæ salutis adorent: reliquis verò opprobrio & improperio detur, ꝙ eadem bene cia neglexerint. Et eam ob rem non solum in forma humana venturus est, verum & cum crucis insignibus: tunc enim inquit, patebit signum filij hominis

Lĩa ratio.

Actu. 2.

minis in cœlo: nempe vexillum crucis, cũ reliquis improperij signis, & vt ait Chrysostom. cicatricibus, quibus coronatus & flagellatus & despectui habitus ius nobis regni mercatus est. Quæ quidem insignia electis immenso gloriæ fulgore rutilantia apparebunt, reprobis verò pauore & terrore plena. ¶ Accedit quod eius est, iudicium morum exigere, cuius est leges viuendi condere: Christus autem quatenus redemptor, fuit etiam legislator noster: ergo eadem ratione futurus est iudex. Vnde August tractat. 23. super Ioannem. Iudicat, inquit, & suscitat corpora non pater, sed filius secundum dispensationem humanitatis. In eo quod est filius Dei est vita quæ viuificat animas: in eo quod est filius hominis, iudex ¶ Secunda cõclusio. Christus tunc apparebit iudex in forma gloriosa. Vnde Aug. loco citato de trinit. Mali, inquit, non videbunt Christum, nisi secundum formam, qua filius hominis est, sed tamen in claritate, in qua iudicabit, non in humilitate, in qua iudicatus est. Hoc Christus Mat 24 illis non verbis docuit, dicens. Videbunt filium hominis venientem in nubibus cœli cum virtute multa & maiestate.

Alia ratio.

2. Cõcl.

¶ Et ratio conclusionis ex discrimine duci tur inter primum & secundum aduentũ. Est enim, vt supra diximus, Dei & hominum mediator: nempe, quia pro nobis quo ad sufficientiam satisfecit, & continuo interpellat ad patrem, & vicissim ea quæ patris sunt nobis impertitur. Iuxta illud Ioan. 17. Claritatem quam dedisti mihi dedi eis. Atqui his muneribus secundum duas quas habet naturas fungitur. Nam secundùm humanam qua nobiscũ communicat, pro nobis apud patrem intercedit: secundum verò diuinam, qua cõmunicat cùm patre, eius nobis dona rependit. Igitur cum in primo aduentu in hoc apparuerit, vt pro nobis apud patrẽ satisfaceret: in forma nostræ infirmitatis & miseriæ cui subuentum venerat apparuit. At quia in secundo aduentu descensurus est, vt iustitiam patris atque adeò eius potestatem in nos exerceat, necesse est, vt suam humanitatẽ diuina maiestate vestitam iudicandorum oculis objiciat. ¶ Atque hoc est, quod, vt Matth. 26. legitur principem illum sacerdotum docere

Rõ conclusionis.

Ioan. 17.

Mat. 26.

voluit. Fuit enim hallucinatio illius populi, Messiam non nisi cum regio maiestatis splendore venturum: nimirum nescientes inter primum & secundum aduentum discernere. Cuius discriminis illos Ioan. 3. admonuit, dicens. Misit Deus filium suum in mundum, non vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum. Igitur cum sub articulũ passionis iam Iudæi trepidassent, suspicantes illum esse Messiam, adiurauit eum princeps, vt responderet si esset Christus filius Dei viui. Cui respondens Christus. Tu dixisti, subiunxit. Veruntamen dico vobis. Amodo (id est postmodum) videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus cœli. Quasi diceret. Propterea non me cognoscitis, quia sub habitu infirmitatis humanæ me cernitis: videbitis me tamen postea in eo habitu, vt in filio hominis filium Dei latere confiteamini.

Ioan. 3.

¶ Ex his sequitur tertia conclusio. Non solùm in corporis glorioso splẽdore demõstrabit se Deum, quo præ cæteris eminentius splendebit, verùm in virtute se esse filium Dei. Hoc enim designat verbum. Sedentem à dextris virtutis Dei. Dextera enim Dei duo significat. Primum beatitudinem ipsius, iuxta illud psalmi. Delectationes in dextera tua vsque in finem. Et sedere est illis requiescere: atque hoc pacto Christus inquãtum Deus sedet ad dexteram Dei patris: quia eadem cum ipso beatitudine immutabili æternitate fruitur. Et inquantum homo etiam sic dicit ibidem sedere: quia secundum animã in eadem requiescit beatitudine: licet non æquali per essentiã deitatis, neq; ab æterno, sed per creatam in tempore visionẽ. Veruntamen alio modo accipitur dextra Dei, pro regia virtute, & iudiciaria potestate quæ plenissimè data est Christo in cœlo & in terra. Et isto modo inquantũ homo dicitur sedere à Dextris Dei, quia omne iudicium dedit filio. Et de ista sessione, ait Marcus. Assumptus est in cœlum, & sedet à dextris Dei. Et sic eum sedentem vidit Stephanus in agone. Et Dauid. Dixit dominus domino meo sede à dextris meis: donec ponã inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Illud enim, donec, significat tempus ab Ascensione vsque

3. Cõcl.

Dextera, duo significat.

Stephanus.

usque ad diem iudicij, quando omnes qui Christo in hoc seculo aduersantur, subiecti erunt pedibus eius. Et ideo symbolo tres ex ordine articulos cõfitemur. Ascendit in cęlum, sedet ad dexteram Dei patris & inde venturus est iudicare viuos & mortuos. Quasi secundus ad primum, atq; secundum tertius consequantnr. Igitur venire cum potestate & maiestate est venire cum virtute Dei.

Maiestas ¶ Quòd si roges quæ nam est illa maiestas & virtus: respondet Remigius, nihil aliud quàm deitas ipsa. At verò plus voluit Christus asserere: nempe, quod veniet cum illo exteriori habitu & apparatu, vt intelligatur esse filius Dei. Simile enim dixit apud Matth cap. 16. veniet filius hominis in gloria patris: idest, omnipotentem patris virtutem repræsentans, per absolutum imperium, & promptissimum obsequium, quo cuncta obedient ei tanquam pedibus suis subiecta. Hoc enim est quod ipse precatus est patrem, Matth. 17 Ego te clarificaui super terram: opus consumma ui quod dedisti mihi, vt faciam. Hoc est. In carne mortali passus sum cuncta quæ opus erant, vt te clarificarem, id est, vt fidem promulgarem tuam, ostendens te esse patrem meum, vt tibi orbem lucrifacerem. In cuius testimonium nunc morta lis mori adorno. Tu ergo deinceps clarifica me apud temeipsum: claritate quã habui priusquam mundus fieret apud te. Id est ostende, me esse verum Deum naturalem filium tuum, vt illa potestate resurgã & in cęlum ascendam, & ad dexteram tuã sedeam, & tandem ad iudicium reuertar.

Ego te clarificaui.

Omnes angeli venient. ¶ Ad hanc ergo maiestatem accedet tunc & angelorum comitatus, quorum dominium, vt dictum est acquisiuit Christus, tam vnione humanitatis ad verbũ, quàm merito redemptionis. Vnde loco citato Matth 16. Veniet, inquit, filius hominis in gloria patris sui cum angelis suis, id est, suo ipsius obsequio man cipatis.

¶ Neque verò aliquantus eorum numerus eum circundabit, sed vniuersi in eius venient comitatu. Sic enim legimus, Matth. 25. Cùm venerit filius hominis in maiestate sua & omnes angeli cum eo. Vbi nomen, omnes, nõ licet coarctare ad omnes huius aut illius hierarchiæ, sed in sua amplitudine relinquere. Tota ergo cælestis curia tam animarum quæ iudicandæ sunt, quàm angelorum, qui iudici famulatum debent, illic aderunt Quare eo ordine quo eorum hierarchiæ dispositę sũt in cælo venient Angeli vt iudicium enunciet. Principatus, vt cæteris præsint. Throni vt veluti iudiciaria sedes sint Christo, quibus quasi subnixus veniat: illis enim proprium est iudicij sententiam præsertim erga electos exequi.

Angelorum officia.

Veniet in nube. ¶ Veniet autem in nube, vt ait Lucas, aut in nubibus, vt ait Marcus, quia etiam sancti venient in nubibus. Tametsi disceptatio sit inter interpretes, tum de substantia nubium an erunt naturales ex vaporibus, an verò supranaturales: quàm de necessitate & officio eius. Et re vera quanuis qui miraculum execusare cõtenderint, asserere cogitauerint, nubes illas fore natũrales, vix tamen id defendi potest. Nam illo resurrectionis momento, motus cæli cessabunt: quare neque vapores eleuari poterunt. Item quia cum conuentus ille supernaturaliter celebrandus sit, cunctaque illic supranaturam peragenda, nubes illas verisimillimum est virtute super naturali condensandas, vt diuina filij Dei virtus euidentius appareat, & maiori sit spectantibus admirationi. Sic enim tum in transfiguratione nubes lucida, quæ, vt Matthæ 17 legitur obumbrauit eos, & in ascensione, vt Actuum primo relatum est, nubes quæ suscepit Christum ab oculis discipulorum supernaturalis creditur: siue ex nimio splendore corporis Christi fuerit genita, siue angelorum ministerio. Fuit enim Christo eritque tunc solenne eximiam gloriæ maiestatem in nube demonstrare. Vnde Actuum primo aiunt angeli. Hic Iesus qui assumptus est à vobis in cælum, sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cælum. Et vt 1. Thessal. quarto, ait Paulus, electi tunc etiam rapientur in nubibus obuiam Christo in aere.

Supernaturales nubes.

Mat. 17. Actuũ. 1.

1. Thess. 4.

Necessitas nubium. ¶ Necessitas ergo eiuscemodi nubium nõ est sustinere aut euehere seu Christi seu aliorum sanctorũ corpora, quippe quę per dotem agilitatis propria virtute per aerẽ mouentur: imò virtus Christi nubes ipsas sustinuit & sustinebit. Sed in transfiguratione unum nubis officium fuit, tempe-

rare enimentem corporis Christi splendorem, vt posset mortalibus oculis intueri. At verò in Ascensione non dicitur simpliciter, quòd nubes suscepit eum, sed quod suscepit eum ab oculis eorum. Videbant enim eum cùm eleuaretur de terra, sed post à longa distantia nō videbant nisi lumen splendoris eius: sicuti ex nimio splēdore quem sol reliquit, apparet in nocte via lactea in cælo. At verò in die iudicij oculi gloriosi beatorum non egebūt tēperamento nubis ad cernendum Christi corpus, quandoquidem in cœlo sine nube illud conspicient: sed reprobi illa indigebunt. Quocirca illæ nubes non erunt ex solo splendore Christi manantes, sed condensatione aeris factæ, vt sint quodammodo sed illa iudicantium honoris gratia, & quasi vehicula eorum qui assurgēt Christo obuiam in aera.

Solu. 1. argum. ¶ Primum igitur argumentum solutum illo loco restat, vbi ostendimus, quod licèt Christus inquantum Deus primæuū, idemq; naturale habeat vniuersarum rerum dominiū, nihilominus & quatenus homo inest sibi participatum acquisitū que dominium, quia, vt primæ. Corinth. duodecimo. & Hebræ. secundo. ait Apostolus, omnia subiecta sunt pedibus eius, & eadem ratione habet inexpugnabilem iudicandi potestatem, quam nemo detrectare valet.

Solu. 2. argum. ¶ Ad secundum respondetur. Ex hoc quod Christus genus humanum fuit redimere sufficiens, documentū suæ diuinitatis exhibuit, quia purus homo id præstare nequiuisset: & ideo quia iudicaturus est tanquàm redemptor, æqualis debetur ei honor cum patre.

Ordo iudicij apud Danielem. ¶ Ordinem verò rei huius graphicè Daniel loco citato expressit. Ait quippe. Aspiciebam donec throni positi sunt: nempe, patris & filij, quatenus homo est. Et antiquus dierum sedit; nempe pater primum, qui est prior origine, & in quo tanquàm in fonte luminum primum residet iudicandi autoritas. Quæ ideo à patre emanat in filium, tum inquantū Deus est per generationem æternam, tum inquantum est homo tā virtute vnionis, quàm merito passionis. Quasi subdit propheta. Aspiciebam ergo in visione noctis (nempe appetente aurora qua celebrādum est iudicium) & ecce cum nubibus cæli quasi filius hominis veniebat, & vsque ad antiquum dierum peruenit, & dedit ei potestatem (scilicet pater filio) & honorem & regnū: & omnes populi, tribus, & linguæ ipsi seruient (scilicet inquantum redemptori) & potestas eius, potestas æterna, quæ non auferetur &c.

¶ Ad tertium respondetur, quòd quanuis crucifixores Christi visuri sint formā, quam transfixerunt, non tamen in illa ignominia qua illam affecerunt: sed in gloria per quam confusione repleantur. Et idem est de signo crucis & cicatricibus sentiendum. Est enim in potestate habentis corpus gloriosum, & præsertim Christi, illud quibus voluerit ostēdere, etiam damnatis, qui donibus illis gloriæ carent: vt videntes quemadmodum Isa. 26. scriptū est, confundantur, & ignis eos inuidiæ deuoret. Gloria enim quæ amicos delectat, inimicos contristatur. Igitur dum asseritur Christus in eadē forma iudicaturus, qua iudicatus est, non accipitur forma pro eadem qualitate, sed pro eadem natura, qualitate mutata. Solu. 3. argum.

¶ Ad augmentum, tum repræsentationis maiestatis iudicis, tum & spectātium admirationis, accessionem faciet tunc ignis, qui vt est in psalmo ante ipsum iudicem præcedet: de quo locus præsens alterum articulum videbatur exigere. Attamen quia illius ignis duplex erit effectus, vnus quidem mundum expurgare, quare dicitur ignis conflagrationis quod quidē faciet ante ipsum iudicij momentum: alter verò effectus erit conuoluere dæmones cum vniuersis condemnatis hominibus, in infernumque eos obtrudere: qui quidem effectus subsequetur iudicium tanquam sententiæ executio, vt de ambobus simul luculentius dicamus, tota huius ignis disputatio in subsequentem distinctionem reponitur. In qua de habitu & aspectu orbis, quo post iudiciū in perpetuum relinquendus est, conuenit disputare.

ARTICVLVS II.

Vtrùm diuinitas Christi ab iniquis tunc sit conspicienda.

Quoniam

Voniam dictũ est Christum in forma uisibili uenturũ, subsequit, ut inquiramus, utrum eius diuinitatẽ etiã reprobi sint conspecturi. Et arguitur à parte affirmatiua. Primo. Dãnati cognoscent Christum esse Dei filiũ: ergo uidebunt eius deitatem postquã erit eis præsens. Probatur consequentia: quia si reprobi diuinitatem uidere nõ poterunt, ratio est q̃a illa sine beatifico gaudio uideri nequit: hæc autem ratio, nõ uidetur solida: quoniã quæ sunt in affectu non de necessitate ad ea q̃ sunt in intellectu consequuntur. Solet enim, ut ait Augustin. præcedere intellectus, ubi sequit aut tardus, aut nullus affectus. Imò uidetur, posse illam uidere & de uisu tristari: nam ut sensus ad sensibile, ita se habet intellectus ad intelligibile; sed in sensib. ut inquit Aug. palato non sano pœna est panis, q̃ sano est suauis: ergo pari modo dãnati deitatem inuẽtes possunt ob eius odium tristari: quicquid enim recipitur ad modũ recipientis aptatur: quare licet uisio per se sit effectrix lætitiæ, põt in odientẽ ipsam mœstitiam gignere; nulla ergo est ratio cur non illã uideãt.

Partis affirmatiuæ argum. 1.

2. Argu. ¶ Secundo arguitur. Damnati uidebunt humanitatẽ Christi gloriosam, quæ suapte natura ingentissimæ uoluptatis est causa, & tamẽ nullã inde uoluptatem captabũt: ergo similiter res dispensari possunt, ut diuinitatem inuẽtes nulla afficiãtur lætitia: imò ingentiori mœrore, quàm solam humanitatẽ uidẽtes. Si quidẽ maiori odio Christũ quatenus Deum prosequãtur iniqui, quam quatenus hominem. Vñ colligitur diuinitatem uisuros.

Pars negatiua. ¶ In contrarium est, q̃d in uisione diuinæ essentiæ beatitudo consistit, iuxta illud Ioan. 17. Hæc est uita æterna, ut cognoscant te uerum Deũ &c. sed de essentia beatitudinis est, ut delectet & illa delectatione damnati sunt ĩdignissimi: ergo diuinitatem non uidebunt.

Decis. art. ¶ Quæstio hæc duo uidetur implicare mẽbra: scilicet, utrùm diuina essentia absq; gaudio uideri possit: & secundum utrùm damnati eam uidebunt. Et posterioris solutio, ex prioris decisione colligitur. Tribus ergo conclusionib. respondetur.

Cõclusio prima. Prima Reprobi non uidebunt deitatem in se ipsa. Conclusio est Aug. 1 de trinita. c. 13. ubi ait, q̃d cum boni & mali uisuri sint iudicem bonorũ & mortuorũ, mali tñ eũ uidere non poterũt, nisi secundũ formã qua filius hominis est. Cæterũ illam Dei formam in qua æqualis est patri procul dubio non uidebũt. Non. n. sunt mũdicorde, & tñ beati mũdi corde quoniam ipsi Deum uidebũt. Et in libro de uerbis domini. Rectũ, inquit, erat ut iudicandi uiderẽt iudicem: iudicandi autem erant boni & mali: restabat, ut in iudicio forma serui & bonis & malis ostenderetur, forma uero Dei solis bonis seruaretur.

Ratio conclusionis. ¶ Ratio tamen prima cõclusionis est, q̃d deitas naturaliter uideri non potest, sed lumen gloriæ requiritur quo eleuet̃ potentia, ut ad id fiat idonea: nam ad tam excelsam ueritatem contuendã habet se intellectus noster ueluti ad lumen solis oculus noctuæ. Etsi aliqui lumen illud gloriæ negant, exigi saltem fatentur concursum aliquem diuinũ supra naturam: damnatis uero non est cur illud donetur, aut gloriæ lumen aut singulare auxilium.

Ratio. 2 ¶ Secundò arguitur, quia cum beatitudo ut argutum est, in illo deitatis conspectu consistat, nequirent miseri deitatem conspicere, nisi tunc saltem per modum trãsitus essent beati, ut Paulus in raptu: q̃d perditos illos maximè dedecet. Ait enim Ioan. cap. 3. suæ canonicæ. Cùm apparuerit, similes ei erimus: uidebimus enim eũ sicuti est. Tanta ergo similitudinis excellentia non nisi illis conuenit: qui mundo sunt corde.

Ratio. 3 ¶ Tertio arguitur. Diuina essentia absq; gaudio suapte natura uideri nequit: iniq autem nullo unquam potientur gaudio, tantum abest, ut diuino illo sint digni ergo minimè deitatem uidebũt. At uero ad intellectum maioris animaduertendum, id quod est per participationem delectabile, quia potest habere aliquid admixtũ quod non sit tale posse quidem quãdoq; sine delectatione possideri, ut sunt diuitiæ honores, & reliqua temporalia bona: q̃ plurimum laboris & periculi, & anxietatis habent admixtum: sicut aqua calida potest frigescieri. Id autem quod per se ipsum sic est delectabile, ut ipsa delectationis ratio, nequit absque delectatione possideri: sicut ignis non potest non esse calidus. Essentia uero diuina, quia adeo p se

est bona & per se uera, ut sit ratio ipsa bonitatis & ueritatis, cuius participatione quæcunq; bona & vera illam habent qualitatem, fit adeò esse delectabilem, vt sit ipsa delectationis ratio: atq; adeò sine delectatione possideri nequeat. Secus i hac vita obscurè & sub ænigmatæ apprehensa. Potest enim quispiam quia adeptu difficilis est, & alias cohibet seculares voluptates, eam non appetere.

¶ Quod si arguas. Deus potest concursum suspendere ne uiso in uidente vllum gignat gaudium, hoc minimè inficiamur: esset tamen illud supernaturale miraculum de potentia eius absoluta procedens quod in damnatis non est affirmandum. Loquimur ergo de ipsa rei natura secundum quā uisio adeò est uoluptatis ac lætitiæ genitrix, ut nullā secum tristitiā admittat, sed omnē omnino procul pellat.

2. Cōcl. ¶ Secunda conclusio. Damnati uidebunt dotes gloriæ humanitatis Christi, nempe, claritatē & reliquas. Probatur, quoniam ut supra dictum est uidebunt Christum in forma humana: quia uidebūt in quem transfixerunt: sed humanitas, ut articulo præcedenti constituimus, apparebit cum dotibus gloriæ, ergo talem eam uidebunt. Nam vt supra diximus in potestate habentis corpus gloriosum est illud oculis etiam nō gloriosis subdere, & dum voluerit, subducere Quemadmodū de Christo post resurrectionem legitur, dum discipulis se ostendere uolebat.

3. Cōcl. ¶ Tertia conclusio. Non solum per excellentiam claritatis corporis, vt dictum est, verum & per maiestatem imperandi, & promptitudinem in angelis & sanctis obsequendi, per aliumque apparatum ac terrifica signa agnoscent illum esse uere filium Dei. Ad quam utique cognitionem vsque adeò erunt conuicti, vt id neutiquam negare ualeant. Angelos autem non uidebunt, quia uisui corporeo non patent, nisi forte Deus dispensauerit, ut intellectu eos percipiant, sicut uidebunt dæmones. Sed satis est dicere, quòd per rerum circunstantias intelligent esse præsentes.

Sol. 1. ar. ¶ Primum igitur argumentum solutū restat. Consequentia nanque nulla est, quòd si damnati Christum cognoscēt esse filiū Dei, uidebunt ipsius diuinitatem. Conceditur q; illam sine gaudio uideri non posse. Quod enim ait Augustin. intellectum quandoq; præuolare, quem affectus nō subsequitur, intelligitur in bonis temporalibus, quæ licet sub aliqua ratione delectabiles apprehendantur, habent nihilo minus alias propter quas non delectant. Præter ea respectu bonorum temporaliū sæpe potentia proportione caret, ut illa possit satis percipere: & ideo palatum nō sanum nequit dulce gustare. Sed tamen dispositio damnatorum praua non tollit ꝓportionem ad essentiam diuinam quæ est per se bona, ad quā idcirco natura inclinatur: ob idq; si illā uiderent, non possent non oblectari: neq; odium quo illam prosequuntur uim tunc haberet ad generandum tristitiam, q̄a odium est finitę efficaciæ, essentia uero diuina infinitæ ad illud deuincendū. ¶ Ad secundum demū 2. Arg. respondetur non esse rationem parem de uisione gloriosæ humanitatis: tum quòd sine lumine gloriæ potest naturaliter videri, tum quòd cùm non sit per se ratio ipsa delectationis sicut diuinitas, neq; sit infinitæ actiuitatis, sed res participata & finita, non est necessarium, ut odium dānatorum extinguat. Et ideo ipsam uidentes inuidia & liuore contabescent: & uehementius contristabuntur, quod eum quem oderunt in tanta honoris & gloriæ sublimitate perspiciant.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm tunc unusquisq; tam electorum, quam reproborum, vniuersa bona & mala, tam propria quæ fecit quam aliena uidebit.

CVM ad iudiciū merita causę sint cognitu necessaria quæritur vtrum omniū opera tam bona quàm mala erūt vniuersis patētia, ut singuli & propria uideant & aliena. Et arguit Partis negatiuæ arg. 1. à parte negatiua. Quicq d factorū cognoscimus, aut per sensum pśens accipimus, aut per thesauros memorię depromim⁹, tunc autem peccata prę terita, quia elapsa sunt, non poterunt sensu percipi, neq. vero quæ memoria exciderunt cognoscier: ergo non tunc cuncta uidebunt.

Secun-

2. Arg. ¶ Secundo. Resurgentium cognitio non erit tunc perspicacior quam nunc est angelorum, quippe cum hominibus Matthæi. 22. æqualitas cum angelis promitta tur: angeli uero non possunt alienas conscientias scrutari & cognoscere ipsis inuitis, imò aliorum locutione opus habent, ut eorum corda cognoscant: ergo multo minus illic unus quispiã poterit alterius conscientiam inspicere.

3. Arg. ¶ Tertio arguitur Aut omnia quisque uno intuitu uidebit, aut sigillatim: nõ sigillatim, ut facta sunt quia id immensum exigeret spatiũ temporis: neq; uero simul uno contuitu, nam ut. 2. Topicorum ait Philosophus nõ pos sumus simul plura intelligere: adeo, ut ne que angeli possint simul intelligere nisi q̃ per unã speciem intelligunt: ergo nullus tunc cuncta uidebit.

Pars affirmatiua. ¶ In contrarium est illud 1. ad Corinthios 4. Nolite ante tẽ pus iudicare quousque ueniat dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium.

1. Cõcl. ¶ Ad quęstionem, quatuor conclusionib. gradatim respondetur. Prima capitalis. In illo articulo futuri illius iudicii libri ape rientur quib. causarum merita legantur ut cunctis iusta appareat sententia.

Dan. c. 7 Sic enim de illa die uaticinatus est Daniel, ca. 7. post illa uerba supra relata, Aspiciebam donec throni positi sunt & antiquus dierum &c. Et continuo subsequitur Iudiciũ sedit, & libri aperti sunt.

Apocal. 20. Et Apocalypsi. 20. Et uidi mortuos magnos & pusillos stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt, & alius liber apertus est, qui est uitæ, & iudicati sunt mortui ex his q̃ scripta erant in libris secundum opera ip sorum.

Aug. 20 de ciuita. Dei ca. 14. Huiuscemodi autem libros Aug. 20. de ciui. Dei. c. 14. sic interpretatus est, ut libri priore loco positi intelligantur sancti & ueteres & noui, ut in illis ostẽda tur, quæ Deus fieri sua mandata iussisset: in alio autem libro uitę, intelligatur uita uniuscuiusq; quid. s. horũ quisq; nõ fecisset siue fecisset. Est hic tamẽ adnimaduer tendũ, q̃ isti libri, ut ibidẽ subiungit Augu. non possunt esse materiales, q̃a eorũ magnitudinẽ & longitudinem uix ullus posset locus capere, aut tempus sufficere ut legerentur. Et respondendum esse q̃n essent scripti, aut ubi, aut cuius opera. Item quia Dei omnipotentia hac rerum mole non indiget, ut iudicium peragat suum: sunt ergo spiritualiter intelligẽdi scripti, uel in mente Dei uel in mentibus hominũ. Præterea meminisse oportet in iudicio binam esse cognitionem necessariam: nempe, iuris & facti. Cogitauit ergo Aug sanctos diuinarum legum custodes scriptas habere in pectore diuinas leges & iura, quæ per eorum opera aliis in notescunt: de quib. supra citatus Ricardus ait, eorum corda esse quasi quedã canonum decreta, qua utique ratione libro rum imaginẽ præ se ferent. Sed præterea

Liber uitæ. Librũ uitæ interpretatur Aug. morũ cu iusq; relationẽ, in quo eius gesta scripta sint: atq; hanc intellexit quandam uim esse diuinam, qua fiet, vt cuique opera sua uel bona vel mala, cuncta in memoriã re uocentur, & mentis intuitu mira celeritate cernantur, ut accuset uel excuset scientia cõ scientiã atq; ita in simul, & omnes & singuli iudicentur. ¶ At uero quamuis sancti quodammodo libri dici possint: tamen liber uitæ, vt in Apocalypsi subiungit, nõ põt intelligi scientia quæ in memoria cu iusq; erit, eius conscientiam accusans uel excusans Primò q̃a liber uitę nunq̃ inter sanctos & Theologos accipit nisi pro libro prædestinationis: notitia. n. ipsa Dei, qua firmiter retinet se aliquos prædestinasse ad uitam æternam, dicitur liber uitæ. Secundo, quia Ioannes illic non dicit in libro uitæ scripta esse opera cuiusque, sed nomina, & ideo subdit. Qui non inuẽ tus est in libro uitæ scriptus missus est in stagnum ignis. Quare non dicitur liber uitæ, quia scripta in eo sint acta & gesta uitę, sed quia in eo scripti sunt omnes p̃ destinati ad uitam. Et ita idem Aug. illico ca. 15. exponit librum uitę.

Sententia autoris. ¶ Dicendum ergo quòd libri aperiendi in iudicio sunt tũ sanctorũ officia & merita, in quib. ius effulget, ad cuius normã cuncti deberent officia sua exigere: tum etiam singulorum memoriæ, quib. unusquisq; gestorum suorũ recordabitur, ut opera cũ legibus conferantur, & cuius re tributionis digna fuerint, appareant De quib. libris ait Paulus. Testimonium reddente illis cõscientia eorũ, cogitationib. inter se accusantibus, aut defendentibus, in die cum iudicabit dominus occulta ho minum. Itaque cogitationes memoriæ

sunt libri, qui conscientiam aut ream tūc facient, aut absoluere. Et quia illæ cogitationes erunt Christo & sanctis eius paulæ, per illas dicetur vnusquisque referre propria corporis prout gessit siue bonū siue malum: vt 2 Corinth. ait Pau. Sed pręter hos libros expanditur & in mente iudicis liber vitæ vbi conscripti sunt prædestinati, ut constet quemadmodū per Dei gratiam q̄ prædestinationis effectus est, ipsam prędestinationem cōpleuerint, & suam vocationem, vt ait Petrus, certā fecerint: & quemadmodū reprobi in illo libro nunquā scripti supplicia fuerint commeriti. ¶ Exurgit tñ ex hoc interrogatio, quæ nam sunt & quanta quæ in suis cōscientiis tam electi quam reprobi cernēt.

2 Petri. 2.

2. Cōcl. Quare subiungit secunda conclusio. In reproborū conscientia tam ipsi quam alii vniuersi cuncta eorum crimina & demerita inspectabūt, imo & bona etiā si qua fecerit opera, o͠ia inquam virtute diuina: de qua loquitur Aug. subitò eis in memoriam reuocabuntur, atque aliis in eorum conscientiis manifesta fient. Probatur conclusio. Iudiciū illud erit, ut rectissimum, ita & prudētissimum: ad rectitudinem autem iudicii spectat, ut non nisi conuicto reo sententia proferatur: cōuinci autem nequit nisi uniuersa de quib. accusatur ei ob oculos proponantur, ut ꝑinde merita suæ causæ cognoscantur: omnia ergo cuiusq; reprobi erunt ei peruia, ne de iudice cōqueratur quod uel ex odio uel alio extra causam affectu cum iudicauerit. Quare non solū mortalia crimina, sed etiam ueniales culpæ, quę momentū aliquod ad suppliciorum cumulum afferunt, erunt ei præsentes. Imò neque sola opera aut uerba externa, uerùm & cordium cogitationes in publicū ꝓdibunt iuxta illud. 1. Corinth. 4. Dominus tunc illuminabit abscondita tenebrarū, & manifestabit consilia cordium. Et ratio est: quoniam licet iudicium humanum, qđ idcirco imperfectum est, non fiat nisi secundum externa opera quæ sensibus patent, illud tamen perfectissimum secundum penitissimas causas & in pectore reconditissimas faciēdum est. Nam cùm ex corde, ut ait Christus exeant cogitationes: scilicet opera, ex intentione quæ intus latet sunt opera perpendenda. Quod

Probatio conclusio.

Ratio.

si aliqua bona fecerint ex gratia ꝓcedentia, ut Christiani, etiam illa præsentia reū ipsum accusabūt, propter ingratitudinē qua Deo terga uertit: imò & naturæ dotes, illic clamabunt, quòd gratias pro ipsis suo creatori non rependerit. At uerò, quia iudicium illud nō priuatim inter iudicem & tantum rerū fiet, sed publicitus in conspectu totius Reipublicæ humani generis, non sat erit, ut rei se ipsos agnoscant: sed operæpretium est, ut eorum cōscientiæ uniuersis sint cōpertæ, quibus & sententiæ innotescent.

Meditatio. ¶ Meditetur ergo cordatissimus quisque quanto pudore & opprobrio suffundent in conspectu Dei, Angelorū, & hominū, hypocritæ, qui mortaliū oculos tāquam dealbata sepulchra fefellerint: nempe, qui putida pudendaq; corda & pectora intus gestantes, execranda opera fucato externo habitu contegerint. Certè quādò nullus nos alius infernus spectaret, hæc satis esset meditatio, ut tales esse contenderemus, quales Deo & hominibus apparere cupimus.

Interrogatio. ¶ Interrogabit autem hic quispiam, si omnia opera etiā infideliu sunt eis in memoriam reuersura: quomodo dictum est, quòd non iudicabūtur iudicio discussionis? Respōdetur, nō negari quin per suas sint conscientias conuincendi, quanto sint supplicio digni sanè cùm inter ipsos sint aliis longè peiores, sed tamen eorū peccata, cū suis uirtutib. non cōferentur, neq; causa eis sententiæ reddetur Esuriui, & non dedistis mihi manducare, &c.

3. Cōcl. ¶ Tertia conclusio. Omnia opera iustorum bona, tam sibi quam uniuersis aliis illic propalabuntur: reuocabunt, inquam in eorum memorias, & in aliorū notitiam reducentur, non solum opera & uerba, sed etiam cogitationes.

Ratio conclusionis. ¶ Et ratio est, quia licet præmia adultis ętate propter illa merita conferantur, quę ex diuina misericordia, & gratia dimanarunt, tñ quia supposita gratia uerè sunt merita, retributio illa erit actus iustitiæ, iuxta illud Pauli. 2 Timot. 4. Bonum certamen certaui, cursum cōsummaui, fidē seruaui: in reliquo reposita est mihi corona iustitię, quam reddet mihi dominus in illa die iustus iudex: non solum aūt mihi sed & his qui diligunt aduentum eius. Iustitia autem in præmio cognosci non potest

test nisi per meritiorum pretium: cūctis
ergo illorum merita explicabuntur. ¶ Ac
Ratio. 2 cedit autem secunda ratio, quod quāuis
essentiale præmiū in Dei possessione cō-
sistat, tamen ratio ipsa præmii hoc ipsum
sonat, ut propter meritu conferatur, alio
qui non esset actus iustitiæ. Et ideo maxi
ma honoris accessio in fide fiet tūc iustis,
quod ineffabile illud prēmium non pror
sus gratus absq; ullo eorum merito, sed
pro suis meritis de diuino subsidio prote
ctis suscipiant. Inter homines enim præ-
stantius est meruisse, qđ non habes, quā
nō meruisse, quod habes. Dignitas enim
honoris stimatur, nō nuda possessio. Qua
Ioan. 12 re Christus Ioan 12 Si quis, inquit, mihi
ministrauerit, honorificabit eum pater
meus. Videlicet, ostendendo publicitus v-
niuersis quemadmodū mihi ministraue-
Lucæ. 12 rit. Et Lucæ. 12. Qui me confessus fuerit
coram hominib. (tāquam amicum & do
minum) & filius hominis confitebitur il
lum coram angelis Dei, ubi longe erit cu
mulatissimus honor tanq̄ fidelem seruū.
Qui autem negauerit me coram homini
bus, negabitur corā angelis Dei, ubi ingē
Dubiū. tius erit opprobrium. ¶ Veruntamē de ele
ctorum delictis per pęnitentiā deletis, du
bium est utrum sint in memoriam reuer
sura, Extāt enim oracula sacra parti nega
Isa. 65. tiuæ fauentia: ut illud Isa. 65. Ego creo cę
los nouos & terrā nouam, & non erunt
in memoria priora, & non ascendent su-
per cor, sed gaudebitis in ęternum, & rur
sus. Obliuioni traditæ sunt angustię prio
res, & abscondita ab oculis nostris. Vbi
Hier. Obliuioni, inquit, tradentur priora
mala, q̄a forsitan in futuro pristinæ con-
uersationis memoria omnino delebitur,
succedentib. bonis æternis, ne sit pars ma
Psal 31. lorum priorum angustiæ memorari. Et Ps.
31. Beati quorum remissę sunt iniquita-
tes: & quorum tecta sunt peccata. Et. 1.
1. Pet. 4. Petr. 4. Charitas operit multitudinem pec
catorū. ¶ Quæsitū hoc bipertit distinctio.
47. Magister senten. Concedit enim electo
ru delicta in memoriā eis reditura. Sed p̄
fata testimonia hoc contestari, quod me
moria illa contristabit electos, nec beati-
tudinem offuscabit. Vtrùm uero proditu
ra sint in aliorum notitiam, ait se non le
gisse expressum in scriptura: uñ non i. ra-
tionabiliter, inquit, putari potest peccata

hic per pœnitentiam tecta & deleta, ill'e
etiā tegi aliis. Et re uera uulgus hominū
facilè hanc sibi sententiam persuadebit
hoc argumento Vix enim ingenium ple-
bis percipere ualet quo pacto fieri possit, Argu.
ut crimina flagitia & scelera, quæ nonnū uulgi.
quam nefanda esse cōtingit & quam ma
ximè depudenda, quæ hic fuerunt occul-
ta, in notitiam illic purgatissimarum mē
tium prodire possint absque maximo pu
dore & opprobrio illius, qui illa commi-
sit. Præsertim si hic semp̄ fuerit, ut iustus
& honestus ęstimatus. Cum ergo beatitu
dini omnis turpitudinis pudor & uerecū
dia repuguet, colligitur electorū delicta
nō esse tunc in aliorum notitiā p̄denda.
¶ Nihilominus subnectit quarta cōclu- 4. Cōcl.
sio. Cuncta etiam electorum crimina uni
uersis erunt aperta. Neq; hoc loco tene-
tur sententia Petri Lombardi. Probatur. Proba-
Primò ex illo Pauli 1. Corin 4. asserentis, tio con
quòd tunc dominus illuminabit abscōdi clusion.
ta tenebrarum & manifestabit cōsilia cor
diū: quæ q̄dem indefinita assertio uim ha
bet uninersalis, q̄a illud erit uniuersale iu
dicium, nō solū uniuersorū hominū ve-
rùm & uniuersorū operū. Et ideo ait illic
glossa, qđ gesta cogitata bona & mala,
tunc aperta & nota erunt omnib. ¶ Et se
cundò arguitur, quo aliquorū iustorū de
licta erunt illic manifesta: sicut Dauidis,
& Petri, & Magdalenæ: & eadē est omniū
ratio. ¶ Tertiò id præsertim comprobat. Egregia
Iudicium illud ad hoc potissimum cele- ratio.
brabitur, ut gratiæ & uirtutes, quę nobis
diuina ope proueniunt, uniuersis ad Dei
gloriam innotescant, inter has uero egre
gium locum obtinet pœnitentia: expedit
ergo, ut eius uis & efficacia sit cūctis ma
nifesta. Nequiret autem satis cum sua
laude cognosci nisi cuncta electorum de-
licta quantumuis ingentia & fœda, quæ
illa sunt uirtute deleta, omnibus essent
comperta, quo enim grauiora erunt, eo
pœnitentiæ potestas diuino fauore suf-
fulta maiori splendore fulgebit. Huic
enim quodammodo accommodari po-
test uerbum Pauli, Roma. quinto. Vbi Rom. 5.
abundauit delictū superabundauit & gra
tia. Absit autem quemadmodum illi-
co nos Apostolus admonet, ut peccatis
complicemur, ut gratia abundet sicut il-
li blasphemi aiebāt, Faciamus mala, ut in

de ueniant bona. Neque enim nos Deus condidit, nec Christus redemit, ut pœnitẽtes essemus, sed ut eius mandata sic ob seruaremus, ut nulla nobis opus esset pęnitentia Quare cęteris parib. longè copiosior laus erit innocentib. quàm pęnitentibus, nisi pęnitentia queadmodũ in Magdalena excellentes fuerit uires sortita

Sol. arg. ¶ Ad argumentum ergo populare respondetur, quòd delicta iustorum, quia nõ erunt tunc patentia Deo ad uindictam, sed tanquã materia pœnitentię, nulla in oculis iustorũ erunt opprobrii, aut pudoris causa, sed laudum, quibus Deum offerãt, qui tantam uirtutẽ pœnitentiæ, & fidei, spei, & charitati quib. nititur, tribuit, ut deleta peccata nullo sint amplius uituperio aut exprobatione digna Quãuis fuerit uel peccatum Adæ si pœnitentiã egit uel ꝑsecutio Pauli, uel turpitudo Magdalenę, uel negatio Petri, uel impietas crucifigentiũ Christum: imò & proditio Iudæ si eum facti pœnituisset, non esset tunc fœdum. Hunc ergo sensum exhibent testimonia illa citata apud Isaiam, & Dauidem, & Petrum. Sunt enim iustorum peccata cõrecta apud Deum, quia quantum ad ultionem obliuioni ea tradit iuxta illud Ezechi 18. Si impius egerit pœnitentiam, omnium iniquitatum eius, quas operatus est non recordabor.

Chryso. ¶ Obiiciet uerò quispiam illud Chrysost. hom. 2 in psal. 50. Nunc si recorderis peccatorum tuorum, & pro eis depreceris, citiùs illa delebis: si uero obliuisceris, tunc eorum recordaberis nolens, quando publicabuntur in conspectu omnium amicorum, & inimicorum, sanctorumq; angelorum: ergo illa sola peccata tunc proferentur in publicum, quæ propter negligentiam non fuerunt hic remissa.

¶ Item si omnium delicta essent cũctis iniquis comperta, inde solatium aliquod reciperent: nam solatium est, plures habere delictorum socios, indeq; eis uerecundia & pudor minuitur.

¶ Respondetur ad primum, Chrys. id docere, quod peccata quæ hic nõ fuerint delata proferenda tunc erunt ad ignominiam: quæ uerò extincta proferentur ad gloriam.

¶ Ad aliud negatur quod aliquod sint inde solamen, aut uerecundię remissionem dãnati habituri. Illud n in iudicio hominum accidit, inter quos ꝑꝑ multitudinẽ deliquentium fit leuior pudor Secus in æstimatione Dei, quæ tunc erit omnib. manifesta, qua scilicet res æstimantur secundum ueritatem, secundum q̃ nihilo est peccatum minus propterea, ꝙ plurib. sit in consuetudine: imò ob id est peius.

¶ Ad primum igitur argumentum respõdetur, quòd omniũ mortaliũ opera quã uis memoria exciderit manent in suo effectu, ut bona manent in acceptatione ad præmium. Et si fuerint per peccatũ mortifica manent in ingratitudine. Et q̃ non fuerunt per pœnitentiam deleta manent in reatu æterni supplici. Et si fuerint deleta in uirtute pœnitentiæ Quocirca, quia cuncta ex his effectibus pendent perinde habent, ut ualeant in memoriã remigrare. At uerò, ut citatus Aug. ait, iam repentina tãtorum operum recordatio diuinę tunc uirtuti tribuendum est, qua Christus per iudicandi potestatem in omniũ memoriam remigrare. Sol 1. ar.

¶ Sed redarguitur cõtra. Aucta causa effectus crescit, charitas in hac uita est causa doloris peccatorum & gemitus, charitas autem illic erit cõfirmatior & perfectior: ergo si tunc peccata memoriæ iustorũ recurrerent, non posset non dolore: contra illud Apocalyp. 21. Absterget Deus omnem lachrimam ab oculis eorum: & non erit ultra gemitus, neq; clamor, neq; dolor. Respondetur, quòd licet illud sit charitatis ingenium in hac uita, lætitia tamen in patria erit potentior, ut omni dolorĩ obsistat, ne occupare animarũ possit beatis: imò potius de diuina clementia gaudebunt per quam ab illis malis liberati sunt. Sicut solent post præliũ milites lætari de illis quæ euaserunt periculis: atq; illi qui post grauissimos morbos conualuerunt. Veluti è contrario damnati, bonorum memores q̃ fecerunt: nullũ inde oblectamentum suscipient: imò plus eis augebitur mæstitiæ. Iuxta illud Boetii. 2. de consolatione. Summum infortunii genus est, fuisse fœlicem.

¶ Ad secundum respondetur, quod cũ & bona iustorum opera, & iniustorũ iniqua aliquod illic incrementum gloriæ & miseriæ efficiant, inde poterunt alii aliorũ merita, aut demerita, saltem in genere ꝑspicere: So. 2. ar.

cere:

cere: speciatim uero per uirtutem diuinā vt dictum est singulorum conscientiæ cū ctis pandētur, vt ab omnib. legātur. Quapropter non solū in suis effectib. vt dictū est, sed in se ipsis, merita demeritaq; cuiusque deprehendent. ¶ Ad tertium bipertitus est respondendi modus. Quidam. n. aiunt, eodem instanti tūc oēs singulorū merita & demerita uisuros. Quod quidē quantū ad beatos facile est creditu, si illa sunt uisuri in uerbo. Secus in proprio genere, puta in singulorū conscientiis. De damnatis uerò, q̃ non in uerbo, sed in ꝓprio genere uidebūt non ita facilè credit. Et iō alii opinant, quod non uidebunt sigillatim cuncta, sed in genere. Hoc tamen est contra verbū Aug. loco supra citato. 20 de ciu. Dei. ubi ait, quòd oīa mentis in tuitu cernent, & quasi in li. recitabuntur. Imò ad conditionem illius iudicii non satis est cūcta in genere cognoscere, sed & singula perpendere. Alioqui non æstimarent personæ ad iustum quales essent. Dicendū ergo, ut hic ait D. Th. quod singula considerabunt in proprio genere, non tñ in instanti, cum non sint uidenda per eandem speciem. Sed tñ subitò per diuinā virtutem: hoc est, in exiguo tempore. Et ut ait ibidem Aug. mira celeritate cernētur. Vñ super illud Iob. 8. Induet confusione ait glossa. Viso iudice oia mala ante oculos mentis uersantur: hoc est, singula quemadmodū commissa sunt occurrūt.

So. 3 ar.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm iudicium illud, scilicet, tam disceptatio, quam sententiæ prolatio, sit uocaliter, an non nisi mentaliter repræsentanda.

D hæc quæ dicta sunt attinet, ut breuiter exploremus utrum iudiciū illud, sit externo uerbo, an sola mētis locutione perficiendum. Et arguitur, quod fiet uoce. Ait quippe Aug. 20. de ciu. Dei Per quod dies hoc futurū iudicium tendatur incertum est: non autem incertum esset nisi uocis prolatione esset celebrandum. Et Gregorius libro etiam citato uigesimosexto. Moralí. ait, quod illi saltem verba iudicis audient, q̃ eius uerbo fidem tenuerunt.

Partis negatiuæ ar. 1.

¶ In contrarium autem uidet stare Pau. Rom. 2. ubi ait. Testimonium illis reddente conscientia ipsorum &c.

Pars affirmatiua.

¶ De hac quæstione nihil habetur sacris literis compertum. Et ideo hoc Magist. sententiam tanquam problema utrique anceps relinquit Dicebant enim quidam qđ iudicium mentaliter sit faciendum propter uerbum Apost. 1. Cor. 15. In momento, & in ictu oculi. Illud autem non ad iudiciū, sed ad resurrectionem refertur: & ideo alii dixeriunt uocaliter exprimendum. Ricardus uero hic art primo, quæstione secunda ait quod sicut Christus est Deus & homo, ita partim mentaliter, & partim uocaliter iudicabit.

¶ Duas autem conclusiones possumus ex coniecturis & uero similibus rationib. colligere. Prima sit Discussio & examinatio operum, & accusatio, aut excusatio, quæ ad conuincendum iniquos, & ad præmiandum iustos sententiam antecedet, mentaliter duntaxat perficietur. Conclusio est cunctis receptissima. Et ratio est quia accusatio illa, & singulorum operū enarratio, & examinatio, si uoce seriatim esset peragenda, immensum temporis spacium exigeret, & fere esset in illud absurdum recidere quod Aug. de libris repellit, qui apud Danie. & in Apocalyp. commemorantur. Nempe, quòd si essent materiales, uix tempus sufficeret, ut legerentur. Idem enim propemodum accideret, si omnia essent uoce percensenda Vnde eodem, lib. cap. 26. ait, quod conscientias reproborū conuincet sine ulla sermonis prolixitate. Et sapien. 4. dirumpet illos inflatos sine uoce. Accedit, quod cum illa Deus nouerit, & sua uirtute sit cunctis reuelaturus, nihil uocali prolixitate opus erit. Et certè hoc uidetur. Rom. 2. Paulus, illis uerbis docere. Testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se in uicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendētibus, in die cùm iudicabit dominus occulta hominum. Quibus utique uerbis insinuat nullos fore accusatores aut testes præter conscientiæ cogitatus, qui omnib. erunt in propatulo.

1. Cōcl.

Rom. 2.

2. Cōcl.

¶ Secunda conclusio. Quanuis non omnino cum certitudine, tamen neque absque probabilitate affirmari poterit

ri potest, sententias illas Christi, quæ. Matth. 25. referuntur. Venite benedicti. &c. Ite maledicti. sensibili uoce esse proferendas. Opinio fuit Abulensis super eundem locum. quæst. 333. Et quæ me ratio in hoc inducit est illa, quæ solet: nempe, quòd ubicunque euangelicus textus admittere sensum potest literalem quem sonat, secundum illum est audiendus: possumus autem sententias illas ad literam, ut uocales interpretari: nam licet accusatio & examinatio intelligi nequeat nisi cum magno tẽporis decursu: sententiæ tamẽ illæ citissimè enunciari ualent: quoniam non ad singulos singulatim sunt ꝓferendæ, sed una ad electorum chorum, qui erunt a dextris, atque altera ad reproborum turbam, qui erunt a sinistris: nõ ergo est cur negetur uoce esse proferendas:

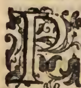
Ratio. 2 ¶ Secundo arguitur. Christus iudicare debet inquantum homo, uenturusque; est in forma humana uisibili, & uniuersi in eundem locum in suis corporib. sunt cõuocandi: & quod probabilius supra diximus, uoce, & sono tubæ: & reuera sunt ad dextram & ad sinistram loco separandi: ergo pari ratione audibili uoce sunt per sententiam approbandi uel reprobãdi. Etenim si omnia in mente duntaxat perficienda esset, non tanta appareret ratio celebritatis illius concilij.

Ratio. 3 ¶ Præterea & Christo ad honoris excellentiam uox illa, Venite benedicti percipite regnum, &c, Ite maledicti in ignem æternum, accedet, & iustis ad augmentum gaudii, & iniquis ad terroris uehementiam causa illa eius uoce prolata. Esuriui, & dedistis mihi manducare, &, Esuriui, & non dedistis mihi manducare: ergo sono uoce enuntiabuntur. Neq; necessarium est, ut quidam arguunt, sententiam hanc ratione examinationi & accusationi respondere: nam accusationi & examinationi sufficiunt singulorum conscientiæ cunctis mente perspectæ, sententia uerò debet maiestatem iudicis secundum humanam uocem repræsentare.

Sol. arg. ¶ Argumenta ergo in capite obiecta, quatenus probant sententiam uoce esse proferendam, conceduntur. Si autẽ fiant ad probandum examen quoque & testificationem, similiter esse exprimendam. Respondetur ad primum, propterea Aug. incertum dixisse quarto tempore iudicium sit protendendum, quod neq; compertum habebat sit ne uoce an uero mente exprimendum. Gregorius autem sententiam nostram tenuisse uidetur. Ait quippe, quòd uniuersi Christiani, tã beati, quam damnati audient uocem iudicis sententiam, uidelicet illam, Esuriui, & dedistis mihi manducare, &, Esuriui, & non dedistis mihi manducare: quia infidelib. illa suæ condemnationis ratio minimè reddenda est.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm electi & reprobi sunt ad dextram & ad sinistram Christi separandi.

POST hæc quæritur de dispositione iudicandorum, vtrùm sint separãdi ad dextram & ad sinistram Christi. Et arguitur a parte negatiua. Videtur separatio illa nec sine magno negotio fieri posse, neq; esse tã necessaria: ergo non nisi per metaphorã intelligenda est, ut iusti dicantur esse ad dexteram, q̃a sunt ad beatitudinem destinati, & reprobi ad sinistrã, q̃a sunt destinati ad supplicium. Partis negatiuæ ar. 1.

2. Arg. ¶ Secundò Paulus dicit. Oẽs stabimus ante tribunal Christi, ergo oẽs erunt ante faciẽ eius, electi quidẽ sursum in aere, ut ait idẽ Apostolus: miseri uerò in terra, grauedine suorum corporũ pressi: ergo nõ erunt a dextris neq. a sinistris. ¶ In contrarium est illud Matt. 25. Cùm uenerit filius hominis in maiestate sua, & oẽs angeli cũ eo, tunc sedebit in sede maiestatis suæ, & congregabunt ante eum oẽs gentes, & separabit eos ad inuicẽ, sicut pastor segregat oues ab hædis, & statuet oues q̃dẽ à dextris suis, & hædos à sinistris. Pars affirmatiua.

Origenes. ¶ Locus iste euangelicus erunt forte à quib. non nisi per metaphoram exponatur, ut sedere Christum, quia in aere nequibit esse sedes: & separari bonos a malis. Imò Origenes super Matth. in eundem locum uidetur huc alludere, quòd dextra nihil aliud sit quàm beatorum cognitio qua uidebunt se, miserante Deo, seruatos. Et sinistra iniquorum notitia, qua

qua suis se delictis supplicia meruisse intelligent. Ait quippe, quod quandiu iniqui: nempe in hac vita, neq; se cognoscũt neque Christum, & iusti per speculum & in aenigmate vident, tandiu nõ sunt segregati boni à malis: cùm autem propter manifestationem filij Dei, omnes ad intellectum venerint suum, tunc saluator segregabit bonos à malis, quia peccatores cognoscent sua delicta, & iusti manifestè videbũt semina iustitiae suae ad qualem eos perduxerint finem. Quare per dextram, & sinistram non videtur intelligere nisi differentiam premiorum & suppliciorum. Sãcti enim, inquit, qui dextera opera operati sunt, acceperunt mercedem suorum laborũ, dextram regis, in qua requies & gloria est: multi verò propter opera sua pessima & sinistra ceciderunt in sinistram & in tristitiam tormentorum.

1. Cõcl. ¶ Quicquid autem vel Origenes, vel alij quicunque senserint, ad quaestionem tribus conclusionibus respondetur. Prima. Credibile est Christum iudicatum ire in forma sedentis. Nam postquàm hoc ipse asserit, & potest ad literam sustineri, non tam caste & sincerè seruatur assertio per metaphoram: praesertim cùm non solum dicat sessurum se in sede maiestatis suae, verùm & discipulis, vt dictum est, duodecim pollicitus fuerit sedes in quibus tunc sedeant.

3. Rõ. ¶ Secundò, quia cùm inquantum homo, atque in forma humana sit iudicaturus, consequitur, vt etiam sit ostensurus formam iudicis, quae est sessio. Hoc enim plurimum ad maiestatem confert. Et ideo ait quòd sedebit in sede maiestatis suae, sicut dum nos redemit pependit in cruce ignominiae suae. Sedes enim non solum honorem cõtra ignominiam, verùm & requiẽ à laboribus significat: vt sicut stans ipse à sedentibus pontificibus & iudice ludibrio habitus fuit, & iniustae neci adiudicatus: ita sedens stantes suos hostes ante scabellum pedum suorum, iudicio condemnet.

Sedes ex nube. ¶ Sedes autem illa non est existimanda fore aut ex terra, aut ex aliqua terrena materia, quia non sunt absque necessitate cumulanda miracula: sed erit nubes illa in qua se ipse asseruit uenturum. Itaque quod alibi se dixit venturum in nube, hic dixit in sede maiestatis suae. Aer enim virtute diuina condensabitur in nubem lucidam sub forma sedis. Et pari modo de alijs iudicantibus dicendum. Praeter quàm quòd throni ipsi angelici apparebunt ipsum, non necessitatis, sed honoris gratia vehentes.

¶ Secunda conclusio. Tunc re vera inter felices & miseros segregatio fiet localis. Nã postquàm assertio Christi in hoc literali sensu optimè audiri potest, sic est auscultanda. Enimuerò cùm Christus vtrumq; dixerit: scilicet, cogregabuntur ante eum omnes gentes, & segregabit oues ab hoedis distincti realem nequeunt segregationem, nisi qui pariter congregationem negauerint: quod esset negare iudicium in forma visibili per congregationem in eũdem locum. Praesertim cùm iniqui igne ardebunt: foelices verò minimè: vt distin. sequenti videbimus. 2. Cõcl.

¶ Et est praeterea aequitatis ratio quae eandem segregationem persuadet. In hac enim seculari militia, quia praedestinati & reprobi non planè discernuntur, neque constat qui nam sint in vno, quae vt in altero ordine permittuntur permixtim viuere, vt sint quasi triticum inter zizania. In illo verò resurrectionis momento, luce plusquam meridiana illa manifestabitur differentia. Quare non est aequitati cõsentaneum, vt simul filij lucis, cum filijs Belial commisceantur. Non ergo congregatio omnium gentium, & segregatio ouium ab hoedis sic intelligendae sunt, acsi priùs tempore fiat congregatio, quàm segregatio, sed queadmodum ait Christus Ioan. 5. quòd resurgent alij in resurrectionem vitae, atque alij in resurrectionem iudicij, sic in ipso regenerationis articulo, exurgent electi ad dextram, & reprobi ad sinistram: vt congregatio sit simul segregatio. Sed propter faciliorem humanum modum intelligendi, dictum est, cõgregabuntur, & segregabit. Terribilior nanque erit, longeque plus nobis pauoris offeret meditatio si quemadmodum hic viuimus, quando nostrae salutis, aut pditionis incerti sumus, meditemur nos esse sicut in diebus Noe, securè comedentes & bibentes, ac lubricis huius seculo voluptatibus fruentes. Tunc enim si derepente apparenti ad iudicium Christo praesentati, audiremus ipsum segregare iubentem Congrega. & segre. Meditatio.

tem bonos à malis, quo nã pauore & stupore vnusquilibet corriperetur, hæsitans vtrius nam esset sortis. Igitur quod Mat. decimotertio ait Christus, in consummatione seculi exituros angelos, qui separabunt malos de medio iustorum, de hac separatione à dextris ad sinistram, intelligẽdum est, vt inde illico mittantur in caminum ignis.

Dextra & sinistra. ¶ Nomine dextræ in Deo misericordia eius intelligitur, & sinistræ, iustitia. Enim vero vbi membra hæc non inueniuntur, ratione virtutis dignoscuntur. Vnde Aristo. in orbe cælesti, illic dextrum posuit, vnde motus eius inciperet, si post quietẽ moueretur: nempe in oriente. Propriùs autem primusque motus Dei est per misericordiam, Non quòd iustitiæ virtus nõ sit etiam vi ꝓpria, sed quòd misericordiæ actio non habet in nobis propriè causam sed à solo ipso dimanat. Dũ enim vniuersum condidit, nullum erat in rebus illius beneficij meritum, quia neque vlla res erat: neque verò in impio dum illum iustificat: iustitia verò eius propter nostra merita aut demerita operatur in nobis: & nõ dum in iniquos animaduertit, à sinistris operatur, quia ex eorum delictis vltio illa procedit. Atque hic est sensus ecclesiasticę illius collectæ. Deus cui proprium est misereri semper & parcere. Quasi illud sit proprium ingenium eius & priua beneficiorum radix. Hac ergo ratione electi collocandi sunt à dextris Christi, & reprobi à sinistris.

2. Rõ. ¶ Prætera quia dextra prosperitatem designat, atque adeò sempiternam fœlicitatem: sicut sinistra extremam miseriam. Igitur electi tum propter merita quæ ex misericordia procedunt, tum propter præmium quod recepturi sunt collocabũtur à dextris: iniqui verò, & propter demerita quæ ex sua sinistra voluntate processerũt, & propter iustum supplicium quo sunt plectendi statuentur à sinistris.

Chrs pastor &c. ¶ Cæterùm quia Christum pluribus se muneribus functũ asseruit in euangelio, pluribus modis segregarionem hanc explicare possumus. Est enim ecclesiæ sponsus iuxta illud Pauli. Despondi vos vni viro virginem castam exhibere Christo, prudentes virgines, præparatæ ad nuptias constituentur à dextris & fatuæ quæ in

Pruden. & impruden. virgi.

hoc seculo, dum oleum misericordiæ gratis vendebatur, malignè illud emerunt depellentur ad sinistram. Et quia regnum cælorum cum sagena cõtulit missa in mare, boni pisces custodiẽt à dextris, & mali eijcientur in sinistram Et quia se quoque comparauit agricolæ permundanti areã suam, illi qui sunt in horreum condendi, vt grana, siti erunt à dextris, paleæ verò & zizania semouebuntur ad sinistram, vt inde proijciantur in ignem.

¶ Inter omnes autem similitudines illa Christo maximè placuit, vt se pastorem prædicaret, & suam familiam ouium gregem. Descendit enim de cœlo ouem quæsitum, quam perdiderat, & ideo ait. Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas & cognoscunt me meæ. Ob idque ait impræsentiarum, quòd statuet oues quidem à dextris suis, hædos autem à sinistris. Oues & hędi. Ouis etenim obedientissimum animal est & in grege sub cura pastoris semper viuens: ex cæteris enim animalibus siluestria feraque inuenias, etiam capros, oues verò minimè: obidque maximè Christianam ecclesiam repræsentant. Sunt & inter animalia maximè frugiferæ, lana quippe, lacte, & caseo, & assiduo fœtu, & carnibus ipsis sunt nobis frugi, & uberes. Et tales debent in spiritualibus esse christiani. Sunt humillimæ paucissimis contentæ, inermesque & nulla fallendi arte instructę, & mansuetudine insignes. Quam ob rem dominus discipulos suos ceu oues in medio luporum esse iussit. Sunt denique innocentię candore præstantissimę, adeò, vt Christum ipsum quasi agnum dominatorem terræ expectarent Prophetæ, & velut agnum tollentem peccata indiceret Ioannes, & tanquàm agnum coram tondente se obmutescentem se ipse tradiderit in sacrificium.

Capri. ¶ Capri verò contra infructuosi, cornibus & mento feritatem superbiamq; præ se fuerunt, & cum oues demisso capite tenellis herbis contentæ pascantur, capri in duos semper pedes erecti dumorum cacumina decerpunt. Sic enim filij huius seculi ad summos semper honores inhiant, vixque pastoribus obsequuntur. Atqui ad maiorem emphasim, oues fœmineo, genere expressit, quia mitiores sunt frugaliores que quàm arietes: hœdos verò

nempe

nempe barbatos capros genere masculino, quoniam ferociores sunt quã capræ.

Dæmones. ¶Hinc fit, vt dęmones nunquàm formã ouium, sed semper caprorum induant. Atqui ea propter in lege veteri capri pro delictis populi sacrificium erant, & ideo quasi ipsa peccata foras emittebantur. Agnorum verò sacrificium innocentiam Christi præsignabat.

Copiosior numerus à sinistris. ¶Tandem & hoc consideratione dignum est, quanto scilicet copiosior numerus à sinistris erit quàm à dextris. Si enim ab orbe condito sub lege naturæ oculos ad gentes conijcias, quibus fides Messię non effulsit: deinde ad gentes quæ modo euã gelium non agnoscunt, incomparabilis est infidelium numerus respectu anguli quo verus Deus colitur. Immo si infi de lium multitudine prætermissa Christicolarum ecclesiam contemplemur, vtinam tot dextram quot sinistram occuparent.

Duo in agro, &cæt. Quod enim ait Christus, tunc duo erunt in agro, vnus assumetur & vnus relinquetur: duæ molentes in mola, vna assumetur & vna relinquetur, duo in lecto, vnus assumetur, & alius relinquetur, nõ significat electorum ac reproborum paritatẽ, sed quòd ex omni statu, sexu, ætate, conditione, officio, & arte, erunt prædestinati & reprobi. Nam quia præ uiserat aduẽtum iudicis de repente futurum, sicut in diebus ante diluuium, quãdo securi erãt homines, comedentes, bibentes, nubentes & nuptui tradentes, ne quis cogitaret non esse tunc plures saluandos quàm illic in arca, dixit ex quocunque statu aliquos seruandos, aliosque reijciendos: videlicet, vt neque in vllo quispiam statu & conditione, aut officio tutò se viuere arbitretur, nisi Dei gratia præsidio ei fuerit, neque verò desperet si eius uoluerit

Vnus assumetur. fauore vti. Ob id nanque dixit. Vnus assumetur, & alius relinquetur: ne quis suis viribus naturalibus suam salutem adscribat, sed præuenienti Dei gratiæ. Non. n. ex operibus, vt ait Paulus, sed ex vocante dictum est, quia maior seruiet minori, sicut scriptum est, Iacob dilexi, Esau autem odio habui.

Sol. i. argumen. ¶Ad primum igitur argumentum negatur, aut magno negotio opus tũc fore, vt separentur ab iniquis electi, aut non esse necessarium: imò resurgendo separabuntur, & erit operæpretiũ, vt beãdi sicut meritis, ita & loco sint ab iniquis disgregati.

Sol. 2 argumen. ¶Ad secũdum respondetur nihil situi obstare quominus omnes sint ante faciem iudicis, electique in aere, reprobique in terra: & nihilominus illi sint à dextris & isti à sinistris.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm generale iudicium per sentẽtiam iudicis concludetur.

Postremus actus iudicij est sententia, & ideo tandem quæritur vtrùm per sententiam iudicium generale cõcludetur. Et arguitur à parte negatiua. Si aliqua esset illic sententia futura, maximè illa, Venite benedicti patris mei &c. aut, Ite maledicti &c. illæ uerò non habent sententiarum formã, quę est absoluo, aut condemno vos, aut quid simile: immo potiùs habet executionis sententiæ figuram. Pars negatiuæ arg. primũ.

¶Secundò potissimum arguitur. Sententiam debet examinatio causæ antecedere, ut secundum merita proferatur, illis verò verbis non exprimitur tota causa legitima approbationis aut condemnationis, ergo non est sententia. Probatur minor. Regnum cœlorum pro legis & mãdatorum obseruatione confertur, & pro eorum transgressione aufertur, iuxta illud Mat. 19. Si uis ad uitam ingredi serua mandata, & copiosior eius possessio illis promissa est, qui consiliorum vota obseruantiæ mandatorum adiecerint: iuxta illud Matth. 5. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Beati mites, Beati qui lugent, &c quorum custodibus promittitur, quod erunt magni in regno cœlorum: illic autem nulla fit aut mandatorum, aut consiliorum mentio: ergo non est legitima sententia. 2. Arg.

¶Tertio arguitur. Nemo à regno nisi propter vel originale, vel mortale crimen excluditur: opera verò misericordiæ genere suo rarò, nimirum propter extremam, aut grauem necessitatẽ obligant sub reatu mortalis criminis: ergo non videntur tot condẽnandi, quia esuriẽtem nõ pauerunt, aut non potarunt sitientem. Potissimum, 3. Arg.

mum, quòd opera misericordiæ spiritualia pręstantiora censentur, quorum tamē illic nulla habetur memoria.

Pars affirmatiua.

¶In contrarium est Christi autoritas, cuius nulla in iudicio alia referuntur verba quàm illa, Venite benedicti, & Ite maledicti, &c. quæ cùm sint iudicij conclusio, eius habent imaginem sententiæ.

Conclusio catholica.

¶Ad quæstionem hac vna catholica conclusione respondetur. Verba illi Christi, Venite, & Ite, legitima est sententia eademque iudicio illo accommodatissima. Vbi adnotandum est, quòd cùm ad iudicium, vt supra diximus tria sint potissimum requisita: nempe potestas in persona, sapientia in intellectu, & rectitudo in voluntate: quæ quanuis per proprietatē in tribus personis existant, attribuitur tamen primum patri, secundum filio, tertium spiritui sancto: hæc omnia in summo gradu relucent in illo iudicio: quia Christus quantum ad potestatem, vt ait Petrus cōstitutus est iudex vniuersalis viuorum & mortuorum: est autem ipse vt summa bonitas, & ex vno falli non potest, & ex altero, nec potest fallere, neque alicui iniuriam irrogare.

Tria ad iudiciū requisita.

Sapientia iudicis duplex.

¶Sapientia autem iudicis duplex est: scilicet iuris & facti, inde ergo primum tum extimescendum est illud iudicium, tum cum primis adorandum, quod iudex neque per testes falli poterit in facto, neq; per aduocatos in iure, quia omnia sunt, etiam cordium intima suis oculis patentia: & leges secundum quas iudicaturus est ipse condidit. Itaque ipse simul est, & legum summus conditor, & factorū oculatissimus testis, ac perinde omniū æquissimus iudex. Nam quemadmodum secūdum intellectum falli non potest, ita neque secundum voluntatem flecti, neque prece neque pretio, neque (quod expauescendum in Deo est) vllo commiserationis affectu. Etenim tempus miserendi illucusque protenditur, illic verò sola iustitia dominabitur meritorum iudex, quæ hic vel de misericordia eiusdem Dei processerunt, vel de nostra peruersa voluntate. Misericordia, ergo & benignitas Dei, & longanimitas qua homines hic ad pœnitentiam adducit, dum per duritiā cordis excluditur, in iram tum ipsius iudicis conuertetur. Iuxta illud Pauli Roma. 2.

Rom. 2.

Per duritiam tuam thesaurizas tibi iram in die iræ. Hoc ergo grauius erit miseris, multoque tremendum: nempe, diuinum pectus sit occlusum videre, vt nullus eis pateat ad eius clementiam aditus. Et quē admodum neque secundum intellectum decipi, neq; secundum voluntatem flecti, ita neque præ eius omnipotentia poterit vllo pacto superari. Quare nec ad alium superiorem locum habebit appellatio, neque executio moram: sed sicut in mundi fabrica ipse dixit & facta sunt, ita in illo iudicio ipse iubebit, & facta erunt.

¶Quo ergo ad primum argumentum respondeamus, negatur verba illa. Venite, & Ite, non esse sententiæ Dei aptissima. Homines quippe dum iudicant, quia non semper prolata sententia protinus executioni mandatur, mitiorem aliam pronunciandi formam habent: in Christo autem, quia sententiam proferre est ipsam executioni mandare, appositissimè electis dicet. Venite percipite regnum, & reprobis. Ite in ignem æternum.

¶Et quia in Deo benedicere est bene facere, & summum beneficium est collatio regni cœlestis, ait. Venite benedicti, hoc est, summa benedictione donati. Adijciet autem, patris mei, quia cùm iudicaturus sit inquantum homo per potestatem quam à patre recepit, illam præmij collationem patri adscribet. Præsertim cum ille sit supremus prædestinationis effectus, quæ quidem prædestinatio fuit æterna, quæ Christo non secundum humanitatem, sed secundum diuinitatem, quam per generationem habet à patre, competit. Quibus de causis filijs Zebedæi, Matthæi vigesimo ait. Calicem quidem meum bibetis: nempe, meritum meam baiulando crucem præstabitis: pręmium verò, scilicet, sedere ad dextram, & ad sinistram, nō est meum dare vobis, sed quibus paratum est à patre meo. Miseros autem reprobos maledictos appellans, non adijciet patris mei, quia peccatorum, quæ sunt condemnationis causa, Deus non est autor, sed nostra deprauata libertas.

Benedicere.

Mat. 20.

¶Possidete regnum, nam quanuis iam tunc omnes electi sint illud possessuri secundum animas: percipient tamen illud tunc

Percipite regnum.

tunc secundum corpora: & cum omniũ beatorum consummato consortio. Quãuis fortasse explicet illud Christus ad nostrum intelligendi modum: quasi tũc primum, ut fit in cuiusq; particulari iudicio recepturi essent regnum. Ait autem possidete, hoc est percipite, quasi illud electi cõcupiuerint, & corda inclinauerint, vt ait Dauid ad faciendas iustificationes ꝓpter illam retributionem Quocirca damnatis non ait, Ite, percipite aut possidete ignẽ: quia sua intentio non fuerat illud adipisci sed ex transuerso inuiti in illud malũ impingent.

¶ Et quoniam meritum regni consistit in appropinquatione ad Christum, ait, Venite. Nam quanuis tunc non erit in cœlo empyreo, quod sedes est beatorum, ait tamen. Venite mecum, quo ego sum remigraturus: sicut alibi dixit. Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Et quia peccata cõsistunt in recessũ a Christo, ait iniquis. Ite, sicut Matthæi septimo. Discedite a me omnes qui operamini iniquitatem. — *Venite.*

¶ Vnum autem hic se offert dubium circa intellectum illius verbi. Percipite regnum. percipere nanque regnum non est nisi regis, cuius est regni dominiũ & gubernatio: rex autem regni cælorũ non est nisi Deus secundum primam autoritatẽ, & Christus secundum eam quæ sibi collata est. Respondeẽ autem, quod regni possessio per ius dominandi & regendi non est nisi regis, sed nihilominus & ciuibus qui ius habent viuendi in regno, & in pace & trãquillitate possessiones suas ibidẽ possidendi, & iuribus eis fruendi, competit etiam regni possessio. Itaque regnum est regis tanquam regentis, & ciuium tãquam eorum qui reguntur. Et isto secundo modo Christus traditurus est vniuersis electis regnum cælorum. Quanquam emineat quædam excellentia in cœlestibus ciuibus prę terrarum incolis: uidelicet, quod ciues in hoc seculo non ad nutum toto utuntur regno, sed per partes: in quo iõ multa illis aduersa contingũt, vt paupertas, infirmitas, atque aliæ calamitates, per quas non licet eis animum suum concupitis explere. Fœlices autem cælicolæ non per partes, sed totum possidẽt regnum: uniuersi, inquam, diuinam — *Dubiũ d̃ regno* — *Regni possessio.* — *Regnũ cœlorũ.*

essentiam uident, qua ratione Deũ possident, qui est totum regnum. Atq; adeo quicquid optant, obtinet, nec quicquam est quod illis aduersetur, sed omnia pro uotis sunt eis subdita. Atq; hac ratione regnũ etiam nomẽ suo gradu illis ad scribitur. Iuxta illud Apoc. 3. Qui vicerit, dabo ei sedere mecũ in throno meo. & cap. quinto. Redemisti nos Deo in sanguine tuo, & fecisti nos Deo nostro regnũ & sacerdotes, & regnabimus super terrã. Et uigesimosecundo. Dominus Deus illuminabit illos, & regnabũt in secula seculorũ. ¶ Paratũ uobis regnũ a constitutione mundi. Nam etsi paratum: hoc est, præde stinatum, non a constitutione mundi, sed ab æterno fuerit: tamen quia a cõstitutione mũdi angeli illud possidere cepe runt, & tunc homines ad illum possidendum fuerit conditi, ait paratum a constitutione mundi. Quasi diceret. Inde iam uos expectat. Differentib. autem uerbis ait damnatis. In ignem æternũ, qui paratus est diabolo & angelis eius. De regno nanque non dixit, quod paratum est angelis, qm̃ æqua sorte præparatum est hominibus cum angelis. Neque merita quibus regnum homines promerentur, contingunt eis per angelorum gratiam & fauorem, sed per auxilium & gratiam Dei, quæ æqualiter hominibus atque angelis opitulatur, peccatum uerò primũ hominis diaboli suggestione ingressum est in orbem, quod causa est cõdemnationis in ignem æternum: & ideo ad maiorem exprobrationem ait. Qui paratus est diabolo, & angelis eius. Quasi homines per peccatum facti sint. Satanæ angeli. Præterea, ut alibi diximus, q̃ a infernus proprie nõ uidetur nisi angelis decretus: eo quod nequeant per pœnitentiam a peccatis liberari, hominibus nanque ad terrorem deberet infernus seruire, ut inde se per pœnitentiam eriperent. Quocirca humanũ quidem est peccare, sed diabolicum in peccato perseuerare. — *Paratũ vobis, &c.* — *Qui paratus est diabolo*

¶ Secundum uero principale argumentum, difficillimum uulgo existimatur: tãquam miraculum enim ducitur, quod in causam præmii & supplicii æterni, nõ nisi impletio operum misericordiæ, & eorũ omissio afferantur. Veruntamen, qui de hoc mirantur, supponit nullum aliud — *So. 2. ar.*

illic futurum meritorum, demeritorum que examen, eo quod nō aliud illic Christus uerbo expressit, sed est ipsorum præsuppositum falsum. Nam, ut iam satis ex positum est, uniuersa merita ac demerita vnicuique in memoriam redibunt, eadē que erunt cunctis comperta: ubi queādmodum iniqui mandata desfregerint vniuersis constabit: atq; adeo palā erit unusquisque conuictus, quāto sit supplicio dignus. Nam, ut ait Christus Matth. 12. Omne verbum ociosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicii. Ob idque Matth. decimo octauo assimilauit regnum cęlorum homini regi, qui uoluit rationem ponere cum seruis suis. In qua utique parabola conclusit, quod vnusquisq; reddet omne debitum vsque ad nouissimum quadrātem vt ait alibi. Imò & in illo mentali iudicio aggrauabitur eorum culpa, qui pœnitentiam non egerunt, Niniuitarum exēplo, qui in prædicatione Ionæ illam fecerūt, cùm tamē Christus lōgissimè maior fuerit quam Ionas, quippe qui speciale supernaturale auxilium continenter offert peccatoribus. instigando eos ad pœnitētiā. Et infidelium cæcitas itidem exprobrabitur comparatione reginę Austri, quam fama Salamonis ad ipsum perduxit. ¶ Simili modo & iustorum merita erunt cūctis propatula, tam in consiliis quam in mandatis, ut cunctis compertum fiat, q̄ sit vnusquisq; fœlici illa retributione dignus. ¶ Hinc aūt emergit dubiū, cur mētio duntaxat operum misericordiæ, quæ aut completa sunt aut neglecta, singulariter fuerit facta. Aliqui forsitā cogitabūt, illam esse causam, quòd nonnunquā opera misericordiæ uim obtinent præcepti, nempe, ingruente extrema aut graui necessitate. Sed re uera causa hæc non apparet legitima: quoniam alia sunt præcepta maiora; quæ efficaciori ratione deberent exprimi. Præterea, omissio illa & impletio misericordiæ in casu necessario, inter alia merita & demerita, per mentale conscientiarum examen, in illo iudicio liquebit. Adde, quod commendatio illa impletorum operum misericordiæ, & omissorū improperatio, non habet in verbis Christi illam effigiem, ut solū ad casus extremæ aut grauis necessitatis referatur, sed ut protendatur ad omnes supererogationis misericordias. ¶ Duę ergo sunt causæ, ob quas illa misericordiæ mentio fiat, q̄ propemodū in candē incidūt. Prior hoc hēt fundamentū, qđ adulti Christiani ratione vtētes, ad quos illa commemoratio refertur, vix communi lege possunt sine peccato viuere, imò si confirmatos excipias, rarò sine aliquo mortali. Inter fructus autem pœnitentiæ egregium locum habet eleemosyna: nam licet oratio ex obiecto sit præstantior, eleemosynas tamen necessitas publica pauperum commendatiores reddit. Enimuero ieiuniū macerationi potius proprii corporis confert. vn do Tobiæ quarto. Eleemosyna ab omni peccato & morte liberat. Et capit. duodecimo. Bona est oratio cum ieiunio, & eleemosynam magis quā thesauros auri recondere, quoniam eleemosyna à morte liberat, & ipsa est quæ purgat peccata, & facit inuenire misericordiam & uitā ęternam Quo alludit illud Christi, Luc. decimosexto. Facite vobis amicos de mammona iniquitates, ut cùm defeceritis recipiant vos in æterna tabernacula. Et Eccle siast. tertio. Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis, & Deus prospector est eius, qui reddidit gratiam Et Luc. vndecimo. Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Plurima sunt quæ Christus in hanc pietatis commendationem contulit. Et certè illud primæ Petri quarto. Ante omnia mutuam in uobismet ipsis charitatem cōtinuam habete: quia charitas operit multitudinem peccatorum, eleemosynæ potissimū coaptatur. Dum ergo Christus opera misericordiæ allegat iustis in causam suæ beatitudinis, nō uult negare quin impletio mandatorum fuerit causa potissima, sed demonstrare, quemadmodum, si peccata commiserint, pœnitentiam tamē egerint, eademque peccata, ut Daniel. quarto habet eleemosynis redemerint, suaque perinde merita per gratiam Dei illis beneficentiæ muneribus auxierint: quippe quibus egregium amorem erga Deum, qui pauperum personam agebat, declarauerint. Et è conuerso reprobis omissionem operum misericordiæ improperans, non vult negare quin ꝓpter delicta mortalia in supplicium ignis mittantur,

Mat. 12.

Cur mētio operum misericordiæ facta.

Duę causæ.

Eleemosynarū cōmendatio.

tantur ostēdere, sed quemadmodum pec cata sua per pœnitentiam delere neglexerint. & per illos pœnitentiæ fructus amorem eius colere, ipsumq; adeo sibi reconciliare. ¶Secunda causa, illius misericordiæ commemorationis, & quasi eadē est cōmendatio pauperū. Demōstrat.n. Christus quanta ei cura sit pauperum, quātaque eius gratia per eleemosynarū beneficium concilietur: primum in hoc qd' in die iudicii nullam se habiturum memoriam expresserit aliorum mandatorum, aut consiliorum, aut sacramētorum, aut deniq; officiorum, quam benignitatis & largitatis in pauperes. Deinde, & in hoc præsertim, quod non satis dixisse putauit Quod uni de his fecistis pro me fecistis. Sed ingentissimæ emphasis gratia, quandiu fecistis; inquit, uni, de his fratribus meis mihi fecistis. Stupenda Dei clementia. Dum sederit in sede maiestatis suæ cum angelis Dei, tunc ut eleemosynarū merita eximio extollat honore, nihil cūctabitur se pauperem fuisse & egenū cōfiteri: nempe, qui in persona pauperis ad ianuas esurierit nostras, ille plagas nobis ostendere, & ærumnas cum rubore detexerit. Igitur quibus mendicus Christus, nobis in pauperibus præsens, uiscera aperire non suffecerit, eosdem saltē sufficiat uel ad illum inenarrabilem incitare honorem, quando coram angelis Dei cōfitebitur, se pauperem ab ipsis alitum, potatū vestitum, vel illo maledicto absterreat, qñ exprobraturus est illis se ipsum mendicū, esurientem, & nudum, à suis ianuis abactum expulsumq; fuisse.

Paupe-rum cō-menda-tio.

Extollit diuina clemen tia.

¶Ecce ergo secundum argumentum solutum. Antecessura enim est meritorū: hoc est præceptorū mentalis examinatio sententiam. At uero sententia, vt supra diximus forte sono uocis propter causas iam relatas exprimetur.

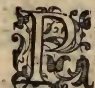
Sol. 3. ar ¶Ad tertium denique respondetur, qd' quanuis nemo nisi propter peccatū uel originale uel mortale a regno sit excludendus, nihilominus quia potuit vnusquisque illud per pœnitentiam delere, & per misericordiæ fructus extinguere, datur miseris improperio, quod eadē misericordiæ opera neglexerint.

Opera ¶Missa autē fecit opera misericordiæ spiritualia, eo quod licet sint ratione obiecti cumulatioris meriti, non sunt tamen tā omnibus nota quam corporalia, neq; ad tam multa hominū genera se extendūt. Non enim tam multi sunt, qui consilio, aut doctrina, aut correctione alios iuuare possint, neq; tam frequētes, qui illis indigeant. Imò uero (quæ potissima causa est) neque sunt illa auxilia tā necessaria. Illa quippe spiritualia opera, quæ ad salutem sunt homini necessaria vsque adeo sunt cunctis peruia, ut quicunque possit nisi sua culpa obstiterit, sibi sufficere, licet ab alio nō corripiatur, neq; emendetur. Sed tamen corporalia subsidia nō cūctis suppetunt: & ideo maiori obligatione ligant. Hoc autem examinare non est præsentis loci, sed illud admonere, ut timorem aduentus domini Christiana excultaq; nobis uita adimat, eiusque amorem ingeneret. Ait enim Paulus. Coronam iustitiæ illis esse propositam, qui ad uentum domini diligunt: nempe, qui nō tam supplicia timent, quam præstolātur præmia. Vnde ad Titum. 2 Sobrie & iuste & pie uiuamus in hoc seculo, expectātes beatam spem & aduentum gloriæ magni Dei & saluatoris nostri Iesu Christi.

misericordiæ spūa. missa.

Timot. 4.

DISTINCTIO QVADRAgesima octaua, De purgatione & innouatione mundi.

Osb hæc quemadmodū sit mūdus in sempiternū speciosior permansurus rimandū nobis superēst. Enimuerò cū nō nisi in hominis obsequium conditus fuerit, quippe cui vt Genes. primo legitur dominium eius

Textus. Cap. 1.

Genes. 1.

fuerit concessum, consentaneũ est diuinæq; prouidentiæ cõdecens ut humano generi perpurgato, & per gloriã innouato, mundus quoq; lustretur, purgatusq; innouetur. Illud aũt ministerium ignis, qui eidem muneri accommadata hẽt naturã exhibebit. Vnde in Psal. In cõspectu eius exardescet ignis & in circuitu eius tẽpestas ualida. Atq; cũ duos sit habiturus effectus, nẽpe & mundum expiare, & dãnatos cum dæmonib. cõuolutos in infernũ obtrudere, prioremq; ante, posteriorem uero post iudicium, consequẽs fit, ut faciẽ iudicis sit antecessurus. vnde ĩ alio Ps. Dauid, Ignis ante ipsũ præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius. Et Ioelis. 2. Ante faciem eius ignis uorans, & post eum exurens flamma.

Psa. 49.

Psa. 96.

Ioelis. 3

Cap. 2. ¶ Primũ igitur electos, quos viuos repererit purgationis egẽtes, citissima morte perpurgabit: deinde elementa tria nobis attigua, quæ nobis subinde vsui sunt: nempe, terra, aqua & aer eodem igne conflagrantia expurgabuntur: ac perinde ignis, qui apud nos in aliena ardet materia. Hoc nos Petrus Apostolus docuit dicẽs quod cœli, qui prius erant, & terra & aqua, aquarum inundatione perierunt. Vbi palam cœlorum nomine, vt 20. li. de ciui. Dei ait. Aug. uentosi ae reiq; cœli intelliguntur, non ætherei cœlestes. Quos subinde cęlos, ait igni reseruatos in diem iudicij. Ac demum de eisdem subdit, quod cum uenerit dies domini ut fur, cœli cũ magno impetu transibunt, & ardentes soluentur, & elementa ignis ardore tabescent, & opera nempe mista, quæ in terra sunt, exurentur. Ascẽdet ergo, ut inde colligitur ignis ille, veluti aqua diluuij, cubitos quindecim super montium cacumina: quare ad elementum ignis, quod purgatione non indiget, nõ pertinget. Tandem prolata sententia iudicij complicatos cũ dęmonib. miseros homines in infernum rapiet.

2. Petri 3.

Au. l. 20 de ciu. Dei. ca. 28.

¶ Eius-

Cap. 3. ¶ Eiusmodi ergo purgatione peracta speciosior mundus innouatus permanebit, iuxta illud Apoc. 21. Vidi cęlũ nouum & terram nouã: primũ.n. cęlũ & prima terra abijt. Vnde D. Petrus nouos, inquit, cælos, & terram nouam secundum ipsius promissionem expectamus, in quib. iustitia inhabitet. Nempe vt secundũ hominis gloriã, cuius gratia mũdi machina fabricata est, mundus ipse noua pulchritudine donetur. Et creatura quæ, vt ait ad Rom. Pau. reuelationẽ filiorũ Dei expectat liberetur à seruitute corruptionis in libertatem gloriæ ipsorum.

Apocal. 21.

Rom. 8.

Cap. 4. ¶ Igitur cum cœli nõ in aliud moueantur officium, quàm vt humano generi propagãdo alẽdoq; seruiant, illa tunc necessitate cessante, à suo motu requiescent, vt nec dies amplius noctesq; distinguant aut menses & annos: lucem autem nõ amittent, imò iuxta uerbum Esai. Erit lux lunæ sicut lux solis, & lux solis septempliciter: non autem diei & noctis uicissitudine. Ac perinde elemẽta suo ordine & gradu cęlorũ amęnitatem imitabuntur. Nẽpe, vt terræ superficies, peruia vt vitrum sit: aqua sicut crystallus: aer veluti cœlum, ac denique ignis ceu luminaria cęli. Animalia verò & mixta, quia suapte natura corruptibilia etiam in totum existunt, non innouabuntur, sed prorsus & ignis conflagratione, & cœlorum motu cessante interibunt, vt quemadmodum homo, qui corpus seminat corruptibile in incorruptionem resurget, ita cunctis corruptibilibus peremptis soli cœli, qui suapte natura incorruptibiles sint, atque elementa quæ in totum non sunt corruptioni subiecta, perseuerent.

DISTINCTIONIS QVADRAGESIMAOCTAVÆ, Quæstio prima. De igne conflagrationis, & eius effectibus.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm aliqua sit futura mundi purgatio per ignem.

D tractatum iudicij pertinet mūdi purgationem, & innouationē, quæ post diē illum in æternum est permansura speculari. Quare præsens distinctio duas habebit quæstiones, vnam de purgatione mundi, atque alteram de eius innouatione. ¶ Quæritur ergo primum vtrum mūdus sit per ignem purgandus. Et arguitur à parte negatiua. Purgatio rei vel ab eo fit quod impurum suæq; naturæ cōmistum habet, vt ex purgatur aurum: vel secundum diuinam iustitiam, ad abstergendū culpæ sordes: cui muneri locus purgatorij destinatus est: at verò in elementis huius mūdi nil immundū cōmistū est, iuxta illud Actu. 10. Qd̄ Deus creauit, tu ne cōe (idest immundū) dixeris, neq; in reb. in animis vlla existere potest culpa, ergo neque vlla indigent purgatione. ¶ Secūdò arguitur, ꝙ et si mundus sit purgandus, id nō fit per ignē faciendū, tum ꝙ aqua non minoris uirtutis est ad purgādū q̄ ignis, imò plura aqua q̄ igne ꝓmundant. Et prima mūdi emundatio per diluuij inundationē facta fuit: tum etiā ꝙ si per ignem mundus purgaret, ille esset eiusdē speciei cum elemento ignis: hoc aūt inde apparet falsū, ꝙ omnia quatuor elemēta illo sunt igne consumenda, vt 2. Petri. 3. illo uerbo ſm glossam significatur. Cœli ardentes soluētur, & elementa ignis ardore tabescent: ignis aūt non pōt se ipsum concremare. ¶ In contrariū est illud. 2. Pet. 3. Adueniet dies dñi, vt fur in quo cęli magno impetu transient, elemēta uerò calore soluentur, terra aūt & q̄ in ipsa sunt opera exurentur. ¶ Qō hęc quatuor conclusiones q̄ argumentis ꝓpositis insinuant exposcit. Prima. Mundus in die iudicij purgandus est. Cōclusio hæc, quāuis sub his terminis in sacra pagina non inueniatur expressa, sic tñ ex illa colligitur, vt sit ceu catholica suscipiēda: Legitur enim Apocal. 21. Vidi cœlum nouū, & terram nouam. Primum enim cœlum & prima terra abijt, & mare iam non est. Et loquitur de vltima mundi consummatione: omnis autē rei innouatio, ꝑ aliquā fit purgationē, vt in mettallorum purificatione conspicitur. Cui alludit Pau. 1. Corin. 7. ubi ait. Præterit figura huius mundi. Præterire nanq; figurā est per purgationē immutari. ¶ Rō verò conclusionis sic colligitur. Mundus ꝓpter hoīem conditus est, nam vt Arist. 2. Physi. hēt licèt mundum factum negauerit, cognouit tñ esse ꝓpter hominē. Vnde Gen. 1. post mundi fabricationē ait dñs. Faciamus hoīem ad imaginē & similitudinē nostram, & præsit piscib. maris & volatilib. cęli, & bestijs &c. Et psal. 8. Oīa subiecisti sub pedibus eius. Locus autē debet locato proportionari, ergo qñ homo secundum corpus est ad statum gloriꝫ assumendus, cōdecet, vt & mundi corpora in statum meliorē mutentur, vt scilicet, locus cōuenientior sit ad gloriā, & aspectu pulchrior. Immunditiες autē quæ hominis gloriā impedit, est culpa. Nā ut 1. Corin. 15. ait Paulus corruptio incorruptelā non possidebit. Et Apocal. vlt. in ingressu ciuitatis gloriæ, foris inquit, manēt venefici, impudici, homicidæ &c. Quare homines quousq; & ab omni culpa, & ab omni reatu pœnæ inde relictæ purgētur, gloriā nō possidebunt. Creaturæ uerò corporales hoīe inferiores, quāuis res nō sint, quæ culpā sic infici possint, vt eam cōmitant, tñ quatenus sunt in hoīe seruitiū, quandam incongruitatē atq; indecentiā ex eorum culpis cōtrahunt: qua iō indecentia, & sordib. expurgari debent, vt gloriæ fulgore resplendeant: quemadmodū basilicæ dum aliqua fœditate polluuntur, nō sunt sacris faciendis idoneæ, quousq; lustrentur. Res verò q̄ hoībus delinquentib. seruiunt, ac perinde eorum delictis cōtaminanī, sunt mixta, & elementa, q̄ gñationibus, atq; alijs humanis vsib. polluūtur, sunt ergo omnia elementa purgāda: nam mixta oīa peribunt. ¶ Hanc veritatē Pau. Rom. 8. quē locum illic locupletius ēnarrauimus, edisserit. Etenim postquā gloriam quæ reuelabitur in nobis longè passiones nostras superaturā adstruxit, subiunxit. Nam expectatio creaturę reuelationē filiorum Dei expectat. Vanitati enim creatura subiecta est non volēs, sed propter eum, qui subiecit eā in spe: quia & ipsa creatura liberabiť à seruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei. Quo loco, vt bene ait Chrysostom. Omnem corpoream creaturam designauit,

Marginalia: Partis negatiuæ argum. 1. — 2. Arg. — Pars affirmatiua. — 1. Cōcl. — Rō conclusionis. — Rom. 8.

uit, quæ cum in seruitium hominis condita fuerit, cui si in originali iustitia perstitisset, absque aliqua turpitudine inseruiret, postquam ab eadē iustitia per præuaricationem diuini mandati homo cecidit, duplici vanitati subiecta fuit non volēs. Primæ. s. quia terra cœpit tribulis spinerisq; & id genus herbarum nocumentis syluescere, aerq; nobis esse inclemēs, & animalia nobis esse infesta, omnisq; proinde creatura nobis cœpit mortem intentare, quia ante peccatum posset homo non experiri. Et quia vanum est, quod suo frustratur fine, dictus est homo, ac proinde omnis creatura illi uanitati humanę mortis subiecta non volens, quia non fuit illa eius primæ ua institutio. Sed & alteri peiori vanitati, nempe culpæ, ab illo vsq; peccati momento subiectus fuit mūdus, quia homini in suis patrādis sceleribus inseruit. Lux quippe solis, ei seruit, vt illa videat quæ ipsum turpiter alliciāt: seruit & noctis vmbra, vt impudēter eadē perpetret: seruiunt & elementa quę fructus ei proferunt, atq; alia tēporalia bona quibus ad ambitionē, lúxū, atq; alia id genus flagitia & scelera vtatur. Est autē creatura illi seruitio subiecta, propter eum (scilicet Deum) qui subiecit eam in spe. id est, qui iussit rebus huius mundi, vt homini ad nutum seruirent, quousque in eiusdē mundi innouatione ab hac seruitute liberarentur. Hæc ergo ratio futura est compurgationis mundi, vt deinceps innouatus permaneat, statuique gloriæ sit idoneus. Qūo aūt purgabitur, articulus sequens declarabit. Nam sunt elementa à mixtione depuranda, & à contagione per humanos vsus contracta expianda.

Solu. 1. argum. ¶ Primum igitur argumentum partim solutum restat. Nam etsi per se elementa nō sint culpæ subiecta, ex hominum tamen flagitijs quodammodo contaminantur. Et ad priorem partem respondetur, eo pacto nullam esse creaturam immundam: quo Manichæi dicebant, bonum & malū esse duas substantias, alteram à bono, alteramque à malo Deo creatas, & in vnaquaque re permixtas: in quo sensu illud allegatum intelligitur Actuum. 10. Nihilominus elementum quod sua natura est purum habet quandiu generationes durāt, aliquid admixtum extraneæ & peregrinæ naturæ, à qua debet purificari & defæcari, vt arti. proximo monstrabitur.

2. Cōcl. ¶ Secunda conclusio. Purgatio illa facienda est per ignem. Probatur primo ex illo psalm. 49. Ignis in conspectu eius exardescet, & in circuitu eius tempestas valida. Et quòd loquatur de extremo iudicio probant & præcedentia, & subsequentia uerba. Ait quippe, Deus manifestè veniet, id est, nō occulte sicut in primo aduentu. Ignis in conspectu eius exardescet &c. Aduocauit cœlum de sursum (hoc est, vt angeli & animæ de superno cælo descendāt) & terram decernere populum suum: id est, vt iudicet populum suum. Quāuis Aug. 20. lib. de ciuita. Dei. capi. 2. non legat nisi. Aduocauit cælum sursum, id est, vt sursum ascendat. Quare nomine cæli intelligit iustos, qui, vt ait Paulus ascensuri sūt Christo obuiam in aera. Et nomine terræ intelligit damnatos. Sed prior lectio congruentior est. Et super illud. 1. Corinth. 7. Præterit figura huius mundi, ait Aug. 20. de ciui. Dei c. 16. Pulchritudo huius mundi mundanorum ignium conflagratione peribit. Sicut factum est mūdanarū aquarum inundatione diluuij. Et subdit inferius. Vt scilicet, mundus in melius innouatus, apertè accommodetur hominibus, ēt carne in melius inouatis. Et. 2. Pet. tertio. Mundus inquit, aqua innundatus perijt: cæli autem, qui nunc sunt & terra eodem verbo (hoc est eadē sentētia) repositi sunt, igni reseruati in diem iudicij, & perditionis hominum. Et subiungit verba illa quę iam supra citata sunt: scilicet, quòd elemēta & cæli ardentes soluentur. Nouos autē cælos & nouam terram & promissa expectamus in quibus iustitia habitat.

Ratio conclusionis. ¶ Ratio autem conclusionis ex effectu & modo quo ignis purgabitur sumitur. Tria enim sunt, ad illam mundi purgationem pertinentia: nempe expurgatio ab illa indignitate, & ut sic loquamur irregularitate: qua mundus per humana delicta infectus est, vt idoneus maneat beatorum gloriæ. Mox purificatio & defæcatio elementorum ab impuritate & commixtione aliarum rerum, ac denique dispositio ad gloriæ perfectionem. His autem operibus perficiendis aptissimus est ignis. Primum propter suam nobilitatē. qua est qualitatibus gloriæ simillimus, præsertim in luce. Atq; hac ratione accōmodatus est

a d abstergendas sordes ex delictis humanis relictas: ut sicut ignis purgatorij pœnas peccatorum delet: sic & reliquias illorum in elementis admistis ille ignis extinguat, & mundum suo creatori conciliet. Secũdò propter suam puritatem: quoniã ob eximiam efficaciam actiuæ suæ uirtutis, nullam extranei permixtionem admittit, sed citissimè illud absumit. Qua præterea virtute potẽtissimus est impuritatem elementorum extrahere. Nam vt 2. de genera. tex. 8. autor est Philoso. calidum congregat homogenea, hoc est similia, ab æterogeneis ea segregando. Est quippe ad rarefaciendum & extenuandum efficacissimus. Qua vtique ratione metalla per ignẽ excolãtur. Tertiò ignis dignitas est, quòd inter elemẽta à nostris est vsibus remotissimus: qua de causa minimè inter oĩa ipsis inficitur. Quartò, quia purgatio illa citissimè facienda est: nõ sicut pristina quæ per aquas diluuij quadraginta diebus durauit, ignis autẽ velocissimæ actiuitatis est. ¶Deinde & propter alterum eius effectũ, qui est damnatos in infernum rapere, nõ potuit aliud organum ad illam exequendam sententiam commodius assumi: quã doquidem igneis cruciatibus sunt perpetuò torquẽdi. Præterea, quia eodem igne illi iusti, qui aliquid pœnarum habebunt purgandum expurgabuntur, ut artic. proximo explicabitur. Adde quòd & ad maiestatem iudicis efferendam, splendoremq; gloriæ iustis, terroremque inferni iniquis repræsentandum apta est ignis demonstratio. ¶Ad secundum igitur argm̃ rñdetur, ꝙ quanuis aqua aptior sit ad sordes abluẽdas, non tñ ad eorum purificationem, quę de extraneis naturis sunt cõmixta. Ob idque cum sub ætatem Noe, non fuisset orbis postrema expurgatione innouandus, sed tantùm à peccatorum sordibus, & pręsertim à carnalib. flagitijs, quib. tunc mundus potissimum sordebat, expiandus, aquarum officio mũdatus fuit, illo flagitiorum ardore restinctio: instar quodammodo baptismi quo peccata suffocantur. Et quemadmodum in mari rubro submersi fuerunt Aegyptij: & veluti in antiqua lege panni & vasa quæ sine sui consumptione mundari per ignem nequiuerant, aqua abluebantur. In die autem iudicij expurgandus est mundus non modo ab infectione peccati, verùm & à commixtione & impuritate elemẽtorum per separationem alienæ naturæ quam habent admixtam. Cui quidem negotio accommodatissimus est ignis, quo liquescunt, excolanturq; metalla: præterea vt proximè dicebamus, tum & damnatorum supplicio, tum & iustorum gloriæ similis. Pręter quàm ꝙ tunc propter nimiam cupiditatem, & proprium amorẽ refrigescet charitas, vt Math. 24. legitur, cuius frigoris antidotum est ignis. ¶Ad secundã verò partẽ eiusdem argumẽti rñdetur, ꝙ ignis, qui purgatiõe tunc indigebit, est iste, qui in nostros uenit vsus: qui quidem est in aliena materia, puta in carbone & flãma, cuius esca & fomentũ est lignũ, & aer: qui ideo ignis poterit ab his alienis materijs, per illũ alium purissimum expurgari. Ligna enim & aer, & omnia, illo conflagrabunt igne. Quare non fit consequens, vt ille se ipsum aut purificet, aut consummat. ¶Quòd si rursus arguas. In prima mundi fabrica rerum distinctio & segregatio nõ fuit per aliquod corporum instrumentum facta, sed à Deo ipso immediatè. Vnde illa forte philosophorum dimanauit opinio, qua fuit Anaxagoras imbutus: nempe, quod rerum segregatio esset actus diuinæ mentis: ergo eodem non condecet, ut illa elementorũ purificatio per segregationem fiat à solo Deo. Negatur consequentia. Qm̃ illa prima rerum distinctio fuit per productionẽ formarum in distinctis materijs, qua solus Deus, vt autor naturæ producere tunc potuit, cum non essent alia agentia quę sibi similia gignerent. Purificatio verò elementorum in fine mũdi, erit rerum reductio ad illam puritatem in qua conditæ sunt. Ad quod opus perficiendum poterit ignis Deo ministerium exhibere.

¶ Tertia conclusio. Ignis ille erit eiusdem speciei cum elementari & nostro. De hac enim re tres circunferuntur opiniones. Prima fuit quòd elementum ipsum in illud sit tunc officium descensurum. Non quòd locum suum debeat uacuum relinquere, quia hoc rerum naturæ aduersatur sed quòd per combustionem aeris multiplicabitur vsque ad terram propter excrescentem tunc eius virtutem. Pugnare autẽ cũ hac opinione videtur testimonium Petri, insinuãtis, quòd quantũ aqua ascendit

Marginalia: Solu. 2. argum. — Inundatio diluuij. — Aliud argum. — Responsio. — Tertia conclusio. — Prima opinio.

dit mundum emundans tantum sit ignis ille ascensurus: vnde Doctores colligūt ꝓpe nos fore generandum. ¶ Et ideo alij cogitant ignem illum vehemētibus solis radijs in nubes densas congestis progignendum: quemadmodum in speculo eorū reuerberatione solet ignis accendi. Veruntamen neque opinio hæc cōueniens est quoniam tam ingens radiorum congestio nequiret, nisi ex certo seu & aspectu astrorū fieri: qui ideo aspectus & situs posset astrologis esse compertus: cum tamen prorsus sit ignotus quia non erit nisi supernaturalis, veluti cætera quæ illa die sunt euētura.

2. Opinio.

Vera responsio

¶ Rei ergo veritas est quam D. Petrus insinuare & Aug loco proximè citato explicare videtur: nempe, quòd eiusmodi ignis sit veluti olim diluuium futurus. Aquę verò diluuij per causas fuerunt naturales genitæ: sed tamen causæ illæ virtute supernaturali Dei fuerunt coadunatæ. Fecit enim Deus, vt vniuersæ causæ aquarum genitrices, tam cœlestes quam terrenæ tunc præter suum naturalem ordinem coirent. Si misi ergo modo vniuersæ causæ quæ sunt caloris ignisque effectrices, tam quæ in cælo quam quæ in terra existunt, conueniēt ad inflammandum omnia quę possunt esse ignis materia. Quocirca ignis ille, vt geniturā habebit supernaturalem, ita, & eadem virtute erit purissimus, atq; adeò reliquis rebus expurgandis aptissimus.

Probatio conclusio.

¶ Hinc ergo colligitur nostra conclusio. Ignis enim ex quacunque materia genitus, eandem tamen speciem seruat: vt pater in igne ex radijs solaribus prolato, qui eiusdem speciei est acsi ab altero generetur igne, & vterque eiusdem speciei est cū elemento. Nisi quòd iste quo nos vtimur ratione crassioris materiæ non est tam purus. ¶ Atqui per hæc liquet argumenti solutio quod supra insinuauimus, scilicet, ꝙ cum omnia elemēta, etiam ignis purganda sint, nō sit purgatio facienda per ignē. Respondetur, inquam, quòd ille ignis tanquam vehementior & purior purgabit ignem, qui nobis est vsui: experimur enim ardentem facem admotam exiguæ eandelæ illam extinguere quia aerem quo eius flamma nutritur, ocyus consumit Elementum verò ignis nil habet admixtum extraneum, quod sit purgandū, ut articulo proximo videbimus.

¶ Veruntamen aliud existit fortius argumentum. Virtus iudicat rei naturam: uirtus autem illa diuersa apparebit à virtute ignis elementarij & nostri, quia mundum nempe, aquam terram & aerem purificabit, quod facere nequibit noster ignis. Litera responsionis huius apud Thom. mendosa est, vbi legitur non esse inconueniēs, quòd ignis ille sit alterius speciei: cuius cōtrarium & in quæstio. docuit & in responsione ad 1. Legendum ergo quòd virtus illius ignis, cum sit supernaturalis specie differet à uirtute ignis nostri & elementi, licèt ignes ipsi omnes sint eiusdem speciei. Et ideò quia virtus illa non fluet ex principijs substantiæ ipsius ignis non indicabit naturam eiusdem ignis: qui eiusdem speciei est cū nostro: si quidem illa virtus ampliorem effectū habebit: adeò vt sit admirabilis quemadmodum inūdatio diluuij. Quapropter non solum ascendet secundū naturam ignis sed circūquaque inserpet sequendo combustibilem materiam: velu ti in igne totam inflammante, aut domū aut siluam conspicimus.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm ignis ille ante iudicium veniet.

Q Væritur subinde de aduentu illius ignis, præcedet ne an verò subsequetur iudicium. Et arguitur, ꝙ non præcedet. Deus enim dicit orbem per ignem iudicaturus: ergo executio sententiæ erit impetu illius dānati cum dæmonibus rapiātur in infernum, atq; adeo erit iudiciū subsecuturus.

Partis negatiuæ arg. primū.

¶ Secundò arguitur. Si esset antecessurus, nulli in aduentu domini reperirētur viui: quia omnes concremaret: contra illud Aposto. 1. ad Thessa. 4. Nos qui viuimus &c. rapiemur obuiam Christo in aera.

2. Arg.

¶ Tertiò arguitur. Si veniret ante iudiciū illud in medio eiusdem ignis celebraretur quo fieret, in sanctorum corpora cum corporibus dannatorum tunc aderent.

3. Arg.

¶ In contrarium est illud psal. 96. ignis ante ipsum præcedet.

Pars affirmatiua.

¶ Ad quæstionem vnica conclusione respondetur. Ignis ille iudicium præueniet: nempe faciem aduenientis iudicis antecedens, vt in psalm. citato ait Dauid, Et in alio.

Conclusio.

alio. Ignis in conspectu eius exardescet. Et Ioelis, 2. Ante faciem eius ignis vorans.

Ratio. 1. Ratio autem conclusionis est quod ignis illius duo erūt effectus. Vnus mundi purgatio, atque alter complicatio damnatorum in infernum. Primus autem antecedet iudicium & secundus subsequetur sententiam iudicis: quia erit eiusdem snīæ executio: fit ergo consequens, vt iudicem antecedat. ¶ Quòd autē prior effectus prę ueniet iudicium, probatur. Resurrectio mortuorum pręcedet iudicium: nam vt 1. Thess. 4. ait Apostolus, illi qui tunc reperientur viui, rapientur obuiam venienti Christo, atque adeò iam tūc mortui erunt & excitati. Beati verò resurgent in gloria itaq; terminus & finis resurrectionis erit gloria animarū & corporum: iuxta illud. 1. ad Cor. 15. seminatur in ignobilitate surget in gloria: ergo in illo temporis articulo innouabitur mundus: quandoquidem innouatio: illa fit propter hominum innouationem: nimirum, vt quemadmodū ait loco supra citato Aug. nouus mundus innouato homini seruiat.

2. Ratio Quod uerbo illo Pau. ad Rom. 8 confirmatur. Ipse creatura liberabitur à seruitute corruptionis in libertate gloriæ filiorum Dei. Igitur cū orbis conflagratio ad eius expiationem & innouationē referatur, fit vt subito ante iudicium sit futura.

3. Ratio ¶ Veritas hæc præterea hinc colligitur quòd in momento resurrectionis, vt supra diximus cessabit tēpus ac proinde cæli motus, quæ quidē cessatio ad eādē mūdi innouationē spectat.

August. ¶ Aug. verò loco citato li. 20. de ciui. Dei recēsens illa quæ tunc contingent, conflagrationē mūdi post iudicium cōnumerat: imò post missos damnatos in ignem æternum: nō tamē cogitabat eo ordine illa referre, quo sunt euentura. Et ideo subdit. Quę omnia quidem ventura esse credendum est: quib. autē modis & quo ordine veniant, magis tunc rerū experientia docebit, quàm nunc ad perfectum hominis intelligētia ualeat cōsequi.

Solu. argumentorum. ¶ Primū igit argm̄ solutū est: quoniam solum probat quod ille ignis aliquē sit effectum post iudicium habiturus. Cæterùm circa solutionē secundi & tertij ad notandum quod ignis ille in illo momento quo resurrectionem antecedet, virtutē naturalem exercebit in omnes quos viuos reppererit, tam ꝓbos quam reprobos uniuersos in cineres resoluendo. Quapropter opinio tenentium quòd iusti tūc viui non morientur, sustineri nequit, nisi dicendo quòd Deus virtutem illius erga predestinatos suspendet, quòd non est verosimile.

Discrimen inter probos & reprobos. At vero quanuis oēs hac ratione interficiat cū aliquo tn̄ discrimine. Iniquos nanque exurēdo cruciabit: electos vero si qui tunc inueniantur, qui nihil prorsus purgandum habeant, nullum vt ait hic D. Th. & Doctores in illa combustione habebunt doloris sensum, Deo sic sua virtute disponēte: quia nulla est ratio cur crucientur.

Adnotatio autoris. ¶ Sed profectò hoc non est dictu necessarium. Etenim cū mors illa sit per causam naturalem futura, non est cur non habeat suum doloris effectum: qn̄quidē adueniet uiatorib. in terminos vitæ sicut martyres in hac vita habēt, & sanctissimi viri si comburātur. Et sicuti illi sancti si arescētes prę timore, vt ait Lucas, exanimarentur: sentirent mortis aculeum. August. nanque lib. 20. de ciuit. Dei capitul. 18. dicens, quod ille ignis nil tunc nocebit iustis, intelligit postquàm resurrexerint. At qui voluerit dicere, quòd præseruabunrur à dolore, velut tres pueri in camino ignis, cum probabilitate loquetur. Ricard. dist. præsenti arbitratur illos, qui viui reperientur non esse ab illo igne interficiendos, sed morituros propter cessationem cælestis motus quàm putat illi igni antecessuram. ¶ Sed profecto opinio non videtur veritati germana, quoniam motus & tempus nō cessabunt, vt supra diximus nisi in momēto quo angeli officium absoluent colligendi cineres. quare iam omnes erunt per ignē in cineres resolui.

Iustorū purgatio. ¶ Iusti autem qui aliquid habebūt purgandum, cruciabuntur illo igne non solum in obitu, verum secū dū animas in illo perexiguo tēpore quo erunt mortui. Cruciabūtur inquā, veluti in purgatorio plus minus ve pro qualitate & quantitate pęnarū quarū rei sunt ut Aug. & patres docēt. ¶ Quòd si redarguas mors illa non nisi tantillum temporis tenebit animas à corporib. separatas: quomodo ergo tā citò purgari poterunt oēs? ¶ Respondetur triplicē esse cām. Prima est quòd terrorib & persecutionib. pręcedentib. adeò erūt electi purgati, vt perparum eis fiat reliquū expurgandū. Secunda quia cū uiui & vltronei illam inflictam mortē patiantur,

patiatur, per multum erit eis satisfactoria. Veluti de Cypriano martyre ait Aug. quòd passionis falce fuit citissimè perpurgatus. Tertia denique causa est quod tormentū illud tanto erit intensione truculentius, quanto minus protensum ¶ Per hęc ergo solutum restat argumentum secundum. Intelligit. n. Paulus aliquos tūc viuos reperiendos dum ignis aduenerit: quo consumpti resurgent, assurgentque obuiam Christo ¶ Ad tertium verò rn̄detur, ꝙ ignis ille statim post resurrectionem virtutem exercebit supernaturalē, qua ideo damnatos in suis corporib. cruciabit, electis verò nullatenus nocebit. Ob idq; hanc inter alias superiori dist. causā adduximus, cur in ipso resurrectionis articulo fiet separatio, vt iniqui resurgant ad sinistram, iusti uerò ad dextram. Quapropter licèt omnes sint in igne, alij tamē ardebunt: alij uerò, minimè. Tametsi Aug. loco citato. c. 18. hæsitando dixerit, quòd fortè iusti altiùs erunt in aera subleuati quàm vt possit ignis ille illos attingere. Sed non est necessarium.

Sol. 2. argum.

Sol. 3. argum.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm ignis ille & cœlos & omnia elementa perpurgabit.

SVbsequitur de illius ignis duob. effectibus. Quorum prior est mūdi purgatio. Et ideo quæritur utrum totum sit orbem purgaturus, scilicet cœlos & elementa & mixta. Et arguitur quòd sit purgaturus cœlos. Ait enim Dauid. Opera manuum tuarum sunt cęli, ipsi peribunt, tu autem ꝑmanes. Et Petrus 2. c. 3. Cęli ardentes soluentur, & elementa ignis ardore tabescent. cœli autem ab elementis distincti sunt orbes cœlestes.

Partis negatiuæ argum. 1.

¶ Secundò arguitur, quòd non purgabit quatuor elemēta. Ait quippe Beda super illud citatum uerbum Petri. Quod ex elemētis duo prorsus ille maximus ignis cōsumet, duo uerò in meliorem restituet faciem.

2. Arg.

¶ Tertiò arguitur, quòd nec omnia mixta purgabit. Quoniā tam infernus, quàm terrestris paradisus in terra continetur, & tamen neuter purgabitur: quādoquidē nec aquis diluuij illucusq; ascēdisse fertur.

3. Arg.

¶ In contrarium est, quòd cœli non sunt ignis recipiendi capaces, atq; adeò nec sunt per ignem expurgandi, sed illa elemēta & mixta quæ usui nobis fuerunt.

Pars affirmatiua.

¶ Ad qōnem trib. conclusionib. respondetur. Prima est. Cœlestes orbes ab igne nō attingentur atq; adeò nec per ipsum purgabuntur. Ad cuius intellectum meminisse illius oportet, quod supra diximus nēpe binā fore corporaliū rerum purgationē, videlicet, & ab extranea permixta natura, & à fęcib. & contagione delictorū. Quod autē priori purgatione cęli per ignē non indigeant, probatur. Quia in ipsis nil est extraneæ naturæ admixtū: imò neq; contrariū quidquam habēt, qđ ipsis aut inhærere aut nocere possit, sed solo motu locali nobis seruiunt & influētijs quæ ad eundē consequuntur motū: nulla ergo purgatione indigēt, qua eorū substātia aut intrinseca quātitas aut qualitas demutetur, sed sola motus cessatione, ut requiescāt. Motus autē illa cessatio non fiet per aliquam agentis applicationem, sed Dei numine & nutu cessantis orbes illos mouere: quę ideo quies supernaturalis erit eis. Quo fit ut neq; à contagione & infectione peccati alio sint modo expiandi: quia nō peccamus in illis, sicut in loco, quēadmodum in terra aere & mari. Quare nullas inde contraxerunt sordes: nempe, aut cruorē per uiolentiā & iniuriam infusum, aut aliud quippiā quo terrā aerem uel aquā tangentes inficimus. Sed solo illo motu nobis seruiut, à quo cessabunt. ¶ Quod si de cœlo Empyreo nos redarguas, in quo angeli delique runt, respōdetur, nullius egere purgationis, eo ꝙ protinus inde fuerunt deiecti. Præterquàm ꝙ ubi Deus se beatis ostendit, nulla est alia opus lustratione. ¶ Ad primum igitur argm̄, scilicet ad locū psalmi respondetur, uel ꝙ cœlorum nomine intelliguntur nō cęlestes orbes, sed pars illa aeris, vt 20 libro de ciui. ait Aug. quæ ignis quoq; conflagratione purgabit̄ Vel si designētur. orbes dicuntur perire quātū ad suas actiones in hęc inferiora: quia eorum motus peribit. Petrus autem appellatione cœlorum aerem significauit, vt se ipse in uerbis antecedentibus exponit. Dicens enim quòd cœli erant priùs & terra quæ per aquæ inundationem perierunt, planè cœlos nominat regionem

1. Cōcl.

Cœlum Empyreum.

Sol. 1. argum.

nem aeris, in qua significatione dicitur celi pluuia, & rorare celos. Et ideo dicens quòd celi igni reseruati sunt in diem iudicij, eundem aerem designauit, & vbi subiungit arsuros celos. ¶ Secunda cõclusio

2. Cõcl. Tria elementa, nempe terra aqua & aer citra sui corruptionẽ ignis conflagratione in sua substantia permanentia purgabuntur. Quo autẽ conclusio intellectu percipiatur, duæ sunt differendę de hac re opiniones. Prior illorũ, qui arbitrati sunt, omnia quidẽ elementa suã retentura materiam, mutando verò quantum ad imperfectionẽ, diuersimodè tamen. Quoniam duo eorũ, nimirum aerem & terram aiebant suas conseruatura formas substanstantiales, alienis naturis, quæ sibi cõmiscentur, abiectis. Sed ignis & terra, vt putabant in formam cœli transibunt: quoniam ignem propter suã lucẽ, & aquam propter suã diphanitatem, facilè censebãt posse in cœlestes substantias transformari. Qua vtiq; rõne fieret, vt nõ nisi celum & terra permanerent. Nam aer, licèt suã retineat formam, celum tamen nuncupatur. Hanc sibi opinionem illo verbo psuadebant Apoc. 21. Vidi cœlum nouum & terram nouam. Vbi duntaxat cœlum & terram permansura notantur.

Reprobatio opinion. ¶ Est tamẽ opinio, & rei Physicæ, & Theologicæ omnino dissona: quoniam neque cœlum corruptibile est aut generabile, cum non habeat contrarium, neque elementorum materia potentiam habet celestem formam suscipiendi. Item cum Ioan. loco citato & secundum eum Aug. nos doceant totum mundum in celis & elementis innouandum, cõsequens fit vt debeant elementa secundum substantiã cum suis formis perdurare. Quare super verbum Pauli. præterit figura huius mũdi, non ait Aug. quod substãtia, sed quòd pulchritudo eius peribit. Adde quòd cũ mundus sit tunc purgandus per ignem, sicuti olim per aquam, fit vt sicut tũc omnia elementa seruata fuere, ita & in fine mundi salua consistant.

¶ Præterea totus orbis debet permanere perfectus, duob. tamen elementis secundum substantiam de medio sublatis, non esset perfectus, sed truncus. Iam denique absurdum est in loco aquæ verum esse celum & ipsi eminere sursum aerem, suam retinentem formam.

¶ Ioannes ergo in Apocal. nomine terræ quicquid sub orbe lunæ continetur comprehendit. Veluti Gen. 1. In principio creauit Deus cœlum & terram. Et in psalm. Laudate dominum de terra, Ignis grando nix glacies &c.

¶ Posterior opinio, aliorum fuit, qui aiebant. quatuor elementa secundum substantiam permansura, remouendas tamẽ esse qualitates ab illis actiuas & passiuas. Et adducebantur verbis Aug. 20. de ciuit. ca. 16. vbi ait conflagratione mundana elementorum corruptibilium qualitates, quę corporibus nostris corruptibilius cõueniebant, interituras. 2. Opin.

Reprobatio opinionis. ¶ Veruntamen neque hæc opinio cum veritate conuenit: quoniam cum tunc elementa sint perficienda, nihil quod ad eorum perfectionem & naturam attinet, amittent: qualitates uerò ille quatuor sunt propriè elementorum passiones, eorum naturalibus principijs ingenitæ, atque adeò ad eorum secundam perfectionem pertinentes, veluti risibile conuenit homini: quapropter elementa persistentibus eorũ substantijs, nequeunt illis qualitatibus denudari. Cuius nobis testimonium perhibet aqua quæ quantocunque calore ferueat, dum fuerit ab igne semota seipsam in suam natiuam frigiditatẽ reducit. ¶ His ergo opinionib. depulsis cõsequens fit nostra cõclusio: nempe, quòd elementa & in suis substãtijs & cum suis qualitatibus perdurabunt: expurgabuntur tamen ab alienis naturis quæ fuerint cùm ipsis commistæ. Videlicet ab impuritate, quam per mutuam actionem & passionem contraxerant: utpote per vapores & exhalationes, perque rigorem æstus & frigoris. Cessante enim motu celi, omnia illa cessabunt. Atque hic est sensus August. dicentis qualitates illas penitus interituras. Probatio conclusionis.

¶ Purgabunturq; per eundem ignem ab impuritate & infectione nostrorum delictorum. Hæc autem purgatio nil aliud erit quàm quædã per illum ignem reconciliatio, vt Deo homine reconciliatio, mũdus etiam sit ei gratus, atque adeò statui beatorum idoneus. Quẽadmodum quæ immunda sunt aqua & igne & hysopo lustantur, vt antiquitus vasa & nunc violata

lata templa. ¶ Ad secundum igitur argu- So.2.ar.
mentum respōdetur quod dicuntur elementa absumēda propterea quòd aliquo modo purgabuntur. Ait uero Beda quod duo ex toto consumentur. Non quod secundum substantiam sint corrumpenda, sed quod cum sint plus alienis substātiis permista, penitius sunt purificanda. Hæc autem quidam dicūt esse ignem & aqua quæ qualitatibus actiuis: scilicet, calore & frigore reliqua exuperant. Etenim cū actiones istæ tunc sint penitus cessaturæ, dicuntur illa elementa prorsus consumēda. Sed alii dicunt esse aquam & aerē propter varios motus & impressiones cœlestes, quib. præ aliis elementis alterantur vt patet in fluxu & refluxu maris & in vētorum commotionib. Et hæc opinio uerisimilior est, quoniam elementum ignis nullas habet fæces quib. emundet. Quanuis & terra ꝑfectò cū in centro subsideat ubi tā crebro generationes & corruptiones fiunt, non minus q̄ reliqua elementa purgatione indigebit. ¶ Similiter rñdetur

Dubitatio.

ad illud Apoc 21. primū cęlū & prima terra abiit & iam mare nō est. Vbi cęlum q̄a componitur non solū cum terra sed etiā cū aqua uideē usurpare pro aere, ut loco citato ait Aug. Rñdetur, inquam, quòd solum signatur eorum innouatio.

¶ Sed aliter forsan quis de illa purgatione sic ambigat. Natura ignis est materiā quæ ei admouetur prorsus corrūpere & in suam substantiam cōuertere: ergo nō poterit res aliter mundare, quam illas in cineres aut in se ipsum trasformando. Et confirmatur. Elementa tunc sunt in nobilissimum statum efferenda: ignis autē est omniū nobilissimus, & reliqua possunt in illum conuerti: ergo ita fiet.

Solutio.

¶ Rñdetur ad primum, quod ignis illa aget, ut instrumentum diuinæ uirtutis & prouidentiæ. Et ideo non aget vsq; ad elementorum consumptionem sed usq; ad purificationem. Præsertim cùm neq; virtute naturali quicquid purificat consumet, ut in metallorum eliquatione & purificatione experientia docet. ¶ Ad secundum uerò respondetur elemēta esse perficienda: res autem dum corrumpitur nō perficitur, quia non est superstes. Præter quam quod sunt perficiendæ non in se tantum, sed ueluti mūdi partes, qui uno elemento extincto, imperfectus esset.

3. Cōcl.

¶ Tertia conclusio. Ad elementum ignis in suo proprio loco existentes ille purgatorius ignis non pertinget. Non defuerūt qui huic cōclusioni aduersarētur, astruētes illū ignem usq; ad summitatem quatuor elementorum ascensum ire: nam D. Petrus absq; exceptione ait quod eius ardore elementa contabescent. Nihilominus probatur cōclusio autoritate eiusdē apostoli & interpretamento. Aug. lib. 2. de ciui. c. 18. Conferunt enim purgationē finis mundi cum illa quæ per diluuiū facta fuit: igitur cum illæ tunc aquæ non ascenderit nisi cubitis quindecim supermontium cacumina, ut Gen. 7. refertur, fit ut neque ignis ille altiùs sit progressurus, ut ait glo. super illud 2. Thess. 1 In flāma ignis dantis uindictā, quam magist. sent. & theologi amplexi sunt.

Ratiocōclusionis.

¶ Præterea & ratione id comprobatur: quoniam elementum ignis, ut supra diximus, non habet permixtiones aliquas a quib. purgetur, & a nostris usibus & iniquitatibus semotissimū est: elementa ergo lustranda & emundanda sunt terra & aqua & aer usque ad medium regionem, quæ nomen sortitur cœli: hęc enim & eiusmodi commixtionibus subiecta sunt, & nostris usibus polluuntur. Vñ Petrus Apo. cum nomine ardentium cœlorū aerem intellexerit, fit ut subiuncta elementorum appellatione quæ eodem calore tabescent, duo inferiora subinde designa uerit. unde Aug. eodem loco cælos, inq̄t ardentes Petrus istos imos aereos, non illos supremos æthereos appellat. Quocirca loco citato Apoca. non fit nisi tantum commemoratio. s. cœli terræ & maris: ignis. n. non nisi existens in aliena materia apud nos purgabitur.

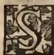
4. Cōcl.

¶ Quarta conclusio. Mixta non purgabūtur, sed cuncta illo igne consumentur. Enimuero quanuis cessante cœlorū motu generationes cessabunt, nihilominus tamen mixta quæ tunc genita erunt, & plātæ, metalla, & saxa, atq; id genus reliqua non illico deperirent, nisi illo igni cuncta cum animalibus inflāmante absumerentur. ¶ Ad tertium igitur argumentū Sol.3.ar
conceditur infernum non esse purgandū imò erit omnium purgamentorum sentina, quo ignis ille cuncta coniiciet. De paradiso

radiso autem terrestri quem in li. 2. sen ten. dist. 17. Magist. sent. & reliqui Bedam & Strabonẽ secuti aiunt esse in loco eminentissimo sub ęquinoctiali, quo aquę diluuij non ascenderunt, dicendũ subinde est, neque purgatorium ignem illuc usq; euolaturũ. At uero quanuis necessariũ sit dicere, contra quam Origenes sensit, paradisi locũ fuisse in terra arboribus cõ situm: tamen quod modò sit sub æquinoctiali superstes, non usque adeo certum est. Etenim cum iam per omnem uentũ totũ pelagus fuerit tranatum, neq; talis fuerit repertus locus, in dubiũ uertitẽ ubi nã fuerit. Fortasse, fuit ĩ terra, q̃ post fuit ꝓmissionis. Nil ergo de hoc hic definitur nec de loco ubi Elias & Enoch latitant.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum ignis ille inuoluet reprobos in infernum.

Ecundus effectus, qui illi ad scribitur igni, est damnatos in infernum post latam sententiam rapere. Et ideo quæritur vtrum hoc uerũ sit. Et arguit a parte negatiua. Super illud Malachi. 3. purgauit filios Leui, ait glo. Duos ignes legim° futuros: unũ quo purgabit electos, & p̃cedet iudicium: alterum, qui reprobos cruciabit. Hic aũt est ignis inferni, qui ut habet Matt. 25. ab initio paratus est diabolo & angelis eius: ergo conuoluere damnatos nõ erit illius ignis, q̃a ille non fuit ab initio: sed alter, qui aĩmas nunc cũ dæmonib. cruciat. ¶Secũdò. Ignis ille purgatorius erit instrumentũ Dei honorificũ, quippe qui eius uirtute mundũ perpurgabit, ergo non est cum infernali commiscẽdus. ¶In contrarium illud est citati psal. 96. Ignis ante ipsum præcedet & inflammabit in circuitu inimicos eius.

Partis negatiuæ ar. 1.

2. Arg.

Pars affirmatiua.

Concl.

¶Ad quæstionem breuissimè cõclusione affirmatiua respondet. Ignis ille, lata sententia iudicii, protinus damnatos corripiet, & conuolutos in infernũ obtrudet. Propterea nanque in altero psalm. 49. dicitur in conspectu eius ignis exardescet & in circuitu tempestas ualida. Et Dan. 7. Igneus fluuius rapidus qui egrediebaẽ à facie eius. Vbi ait vna glossa, ut bonos purget & malos puniat, atq; altera. Vt peccatores trahit in gehennam. Et loco proximè citato. 2. Thess. 1. ait Apostolus in reuelatione domini Iesu de cęlo cum angelis uirtutis eius in flãma ignis dantis uindictam his qui non nouerunt Deum &c.

¶Ratio autem conclusionis sic colligitur. Tota mundi purgatio & renouatio propter hominis purgationem & renouationem, ut prædiximus, est facienda: purgatio autem humani generis fiet per separationẽ electorum a reprobis, quemadmodum grana a paleis segregantur: iuxta illud Matt. 3. Cuius uentilabrum in manu sua, & permũdabit aream suam: ergo q̃a officium illius ignis erit purgare orbem ac subinde mortaliũ genus, reprobos ceu paleas a iustis quæ fœlicia sunt grana, separabit, proiiciet q; in tenebras exteriores. Vnde Basilius super illud psam. Vox domini inrercidẽtis flammam ignis. Quoniam in igne (inquit) & calidum vstiuũq; & grossum reperitur, & præterea subtile & lucidum, in illa die sic ille ignis inrercidetur, ut quod vstiuum est & grossum ad inferos in pęnam damnatorum descẽdat, quod autem in eo subtile est & lucidum, superius ad gloriam electorũ remaneat. Igitur ubi primum Christus protulerit illud, Ite maledicti, & dæmones homines surripient, & ignis utroq; in tartara concludet. Prudentissimè ergo simul ac sanctissime D. Petrus post illum cęlorum ardorem, elementorumq; calorẽ; ac mixtorũ exustionem concludit dicens. Cũ igitur hæc omnia dissoluenda sint, quales oportet uos esse in sanctis cõuersationib. & pietatibus, expectantes & properantes in aduentum diei domini.

Ratio. conclusionis.

Basilius

2. Pet. 2.

¶Re uera nunquam aut de aurib. nostris cadere illa uerba deberent. Venite benedicti, &c, Ite malidicti, aut ab oculis specta culũ illud dimoueri, pientissimi simul ac seuerissimi iudicis, uentilabro permundãtis aream suam. Fac mortales uniuersos in aceruo, ueluti in hoc seculo sumus ceu grana cum paleis commixta, congestos esse, & terribilem Dei maiestatem manu uentilabrum renentem ad eundem ventilandum aceruum: atq; a dextris horreũ situm, quo immitenda sunt grana, & a sinistris hiantem inferni uoraginem, flammas expirantem paleas uoraturam. Con

Meditatio egregia.

templa-

templare tūc ergo domino ventilāte qđ in illo aceruo latitent, ceu grana in hoc seculo æstimati, quos in altum ventilatos ventus aquilo à quo pandetur omne malum, ab ira Dei insufflatus, in illas inferni flammas tanquam paleas miserandas sub ripiet. Videas illuc euolantes magnates, antistites, reges, sacerdotes. monachos, doctores, ac magistros cū summa ignominia acrē sua multitudine densantes, & flammis ardentes, in illam tartarorū voraginē præcipites. Videasq; contra quam plurimos in hoc seculo nullo pretio habitos velut grana prodituros, suorū meritorum pondere, quæ per dei gratiam cōpararunt, ad dextram cadere, vnde in super cœlestib. horreis recondantur. O nimium stupendum, miserandumq; biuiū, quo fratres a fratribus, a parentibus liberi, & mariti ab uxoribus dissecabuntur, cunctisq; id genus arctissimis uinculis dissolutis, alii ibunt in uitam æternam, atq; alii in ignem æternum.

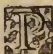
Sol. 1. ar. ¶Ad primum igitur argumentum respōdetur eundem fore ignem cōflagrationis mundi, & qui damnatos conuoluet: dicū tur tamen duo, tum ꝓpter officia diuersa: quia purgabit ex ectos, eisq; lucebit: & cruciabit iniquos: tum subinde propter quandam substantiæ: uel qualitatū diuisionem, quia vt ait Basilius, quod grossum est cadet in infernum, quod verò lucidum & subtile manebit in aere. Qua vtiq; ratione ignis ille sic non carebit honore suo, vt ēt cum infernali commisceatur.

So. 2 ar. ¶Et per hoc respondetur ad secundū quod sicut electorum gloria post iudiciū erit per accidens cumulatior tū propter corporum resumptionem, tum propter plenum beatorrm consortium, ita & dānatorum cruciatus erunt eadem ratione truciores: quapropter non inconuenit dicere, quod igni quo ab initio cruciabantur dæmones & animæ torquebantur, alius adhibeatur nouus.

QVÆSTIO SECVNDA, *De mundi innouatione.*

ARTICVLVS. I.

Vtrùm mundus vt innouandus.

Post mundi purgationem sequitur de eius innouatione quæ erit eius effectus. Quæritur ergo utrum sit innouandus. Et arguitur a parte negatiua. Legitur Gene. 1. ꝗ Deus die septimo requieuit ab omni opere, quod patrarat. Vbi sancti interpretes requieuisse aiunt a nouis condendis creaturis: mundus autem innouatus noua videtur creatura, quod esset incidere in dogma illud Empedoclis quem secutus fertur Origen. quod uidelicet post hunc mundū futurus sit alius. Partis negatiuæ ar. 1.

¶Secundò dispositio quam nunc mūdus habet est ei naturalis: ergo si in alteram post innouandus est, illa dispositio erit in naturalis, ac perinde violenta: violentum autem vt 1. cœli, ait Philosoph. nequit esse perpetuum. 2. Argu.

¶Tertio arguitur. Innouatio creaturę est propter gloriæ præmium: creaturæ autē homine inferiores non sunt gloriæ capaces: ergo non sūt innouandæ. 3. Arg.

¶In contrarium est illud Apoca. 21. Vidi cœlum nouum & terram nouam: primum enim cęlum & prima terra abiit. Pars affirmatiua.

Concl. ¶Ad quæstionem hac vnica conclusione affirmatiua respondetur. Mūdus est innouandus, vt perpetuo maneat innouatus. Vnde Isa. 66. Ecce ego creo nouos cœlos & nouam terram, & non erunt in memoria priora. Id quod differit Diuus Petrus, loco citato dicens. Nouos cœlos & terrā nouam secundum ipsius promissionē expectamus, in quibus iustitia inhabitet. vbi rationem ipsius conclusionis insinuat: videlicet ut mundus aptus fiat beatorū gloriæ, quā per opera iustitiæ, ex diuina misericordia, ꝑfectam eruerūt. Enimuerò cum mundus, ut supra dictum est ꝓpter homines fuerit conditus, congruens est, diuinæq; sapientiæ condecens, ut secundum varios humani generis status uarie disponatur: quandiu autem uita hęc humana mortalis durat, duplex nobis mundus obsequium exhibet: seruit enim nobis primo ad alendū propagandumq; genus nostrū per terræ nascentia & animalium auxilia: præterea ad Dei cognitionē per hæc enim uisibilia, ut ait Paul. sempiternam Dei uirtutem contemplamur: ergo his transactis necessitatibus humano que generi innouato congruit, ut mundus

dus quoque innouetur. Iam enim inde à resurrectione carnis, neque homo mundo indigebit ad uiuendum, neq; ad Deũ contemplandum, quippe cum in illa ęternitate Deum facie ad faciem contemplabitur. At uero cũ corporeus oculus diuinam essentiam contueri nequeat, oblectabũtur beati uisu tum corporis imprimis Christi, ac subinde aliorum beatorũ, tum & aspectu diuinorum operum, atq; hac de causa oportebit orbem speciosum esse & aspectu pulchrrimum. Quocirca innouatio mundi non erit solum purificatio, sed nobilitatio, tam in perspicuitate elementorum quam in lucis cremento astrorum cęli, ut illico art. 4. uidebimus.

So. 1. ar. ¶Ad primum igitur respondetur, quòd Deus quieuit die septimo a creatione nouarum specierum, imo neq; deinceps in diuidua creauit pter animas rationales: innouatio autem mundi non erit creatio quãdoquidem cœli: & elementa secundũ substantiam permanebunt: quemadmodum in sex diebus creata fuerũt. quod si arguas ad minus erit res noua contra illud Ecclesia. Nihil sub sole nouum. Quid est quod fuit, ipsum quod futurũ est. Respondetur, sapientem ibi de iis rebus loqui, quæ orbium circulationi subiectæ sunt: propterea enim dixit, Nihil sub sole nouum. Quæ quidem res in circulo secũdum eandem speciem, numero, differentes continenter per generationes reuertuntur. Illa autem mundi innouatio non fiet per causas naturales quæ solis orbiũ quæ circumlationib. gubernantur, sed super naturã, & ideo nihil mirum, si futurum fuerit nouum.

So. 2. ar. ¶Et per hoc ad secundum respondetur. Innouationem illam, non fore naturalẽ, sed tamen neq; innaturalem, seu contra naturam, atque adeò neque uiolentam, sed supernaturalem, qualis est gratia, & gloria. Quapropter erit perpetua quemadmodum & Dei uirtus.

So. 3. ar. ¶Ad tertium deniq; respondetur, quod quanuis mũdus illã innouationem non fuerit cõmeritus homo tamen per Dei gratiã illã meruit, quippe qui ad eius gloriam pertinebit.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm motus cœlestium orbium per illam innouationem sit cessaturus.

Vt innouatio illa per partes melius innotescat, quæritur primũ de cœlis, utrùm ad eorum innouationem attineat ut a motu requiescat. Et arguitur a parte negatiua. Motus cęli est finis creationis eorũ: etenim pp motum conditi sũt: frustra ergo erũt superstites, si sunt a motu cessaturi: ea siquidẽ sunt frustra q̃ suo orbantur fine, nihil aũt tunc erit frustra, ergo pseuerabũt in suo motu. Præsertim cũ illa innouatio sit rerũ perfectio & de perfectione cœlorum sit moueri. Partis negatiuę ar. 1.

¶Secundo arguitur. Sol indifferens est, ut hac uel illa plaga mundi persistat, ergo nulla est signabilis ratio cur potiùs i una parte debeat gradum sistere quam in alia atque adeò in nulla quiescet Eo uel maximè, quod si in oriente perstiterit, pars terræ occidentalis orizontis erit in perpetuis tenebris, quod illi fœlici statui orbis minimè congruit. 2. Arg.

¶In cõtrarium est, quod cum tempus sit mensura motus, quandiu durabit motus durabit tempus: sed Apoc. 10. iurauit angelus per uiuentem in secula, quod postquam septimus angelus tuba cecinerit: scilicet ut mortui resurgant, tempus amplius non erit, ergo neq; erit amplius circulatio cœli. Pars affirmatiua.

¶Quæstionis huius solutio propemodũ ex superiorib. colligitur: bimembri ergo conclusione respondetur. Motui cęli in mundi innouatione cessabit: non quidem suapte natura, sed per Dei uoluntatem motrices causas suspendentis. Duæ nanque per extremum sunt de hac re errantium opiniones, Prior philosophorũ, tam eorum, qui Peripatetici sunt, Arist. sequuti quam Academicorum sub Platone Philosophantium. Isti enim cum non nisi causas naturales fuerint perscrutati nullã in cælis causam quietis rimati sunt: quia cum sint substantiæ incorruptibiles lassari motu illo nequeunt, aut deteri. Rursus cum eorum motus sit orbicularis, nõ habet terminum, quo debeat finiri. Quod autem Deus suo arbitratu motum illum interrumpere ualeat minimè cognouerunt. Alii uerò Philosophi per aliud extremum somniarunt mũdum in finities posse, & interire, & redire. Concl. Duę opiniones.

¶Contra hęc uero dogmata statuitur nostra

Probatio conclusion. ſtra concluſio. Diſciplina enim illa philoſophorum theologæ veritati è diametro contra pugnat. Eſt enim certus finitusq́ue prædeſtinatorũ numerus, qui ſcripti ſunt in libro vitæ, vt in libro de correctione, & gratia, ait Aug. qui quidem numerus neq; augebitur, neq; minuetur. Iuxta illud Pa. Rom. 8. ad Rom. 8. Quos præſciuit & prædeſtinauit conformes fieri imaginis filij ſui: quos autem prædeſtinauit, hos & vocauit. Si autem mundus eſſet perpetuus numerus ille certus eſſe non poſſet. ¶ Altera verò opinio rei phyſicæ aduerſatur: q̃m neq; in cælis, neq; extra vlla eſt naturalis potentia, quæ eis eſſe valeat quieſcendi cauſa, fit ergo conſequens, q́ ceſſabunt ſuſpendente Deo concurſum, qui eſt ad illum motũ neceſſarius, interdicenteq; intelligentijs mouẽdi munus, ob rationes ſupra expoſitas: ſcilicet, quoniam finis illius motus eſt humanum genus, quandiu corruptibile eſt, conſeruate. Quapropter cum diuina opera nõ ſint fruſtra, illa neceſſitate ceſſante, ceſſabit motus, vnde palam fiet nobis propter nos mundi machinam eſſe fabricatã. ¶ Secundo luminaria cæli, vt Gene. 1. refer 2. ratio. tur edita ſunt, vt ſint in dies menſes & annos, quib. noſtras nos metimur actiones: poſt diem verò iudicij nõ alia vtemur mẽſura, q̃ diuina eternitate: neque opus erit dierum noctiumq́; viciſſitudine. ¶ Ac per hoc tñ ferur ad illud Gene. 8. Cunctis diebus terræ frigus & æſtus: ęſtas & hyems, nox & dies non requieſcent. Intelligitur enim de terra quanuis viciſſitudine illarũ rerum indigebit: nam poſt iudiciũ ait Iſa. cap. 60. Non occidet vltra ſol tuus & luna tua non minuetur. Circa illam verò inſi-Diſputatio. nuatam rationẽ, quòd cum finis cæleſtiũ motuum ſint generationes horum inferiorum, ceſſante illo fine fruſtra permanebit motus: ſolet hic diſputari vtrum ceſſatio motus cæli ſit ſufficiens cauſa, vt gene-Ricard. rationes ceſſent. Ricardus enim, atque alij arbitrantur non cõſequi, neque ſufficere cæleſtis motus ceſſationem, vt generationes ceſſent: quoniam vt Ioſuæ. 10. legitur, Sole motum ſiſtẽte minimè generationes ceſſarunt: imò pugnauit ille cum ſuo exercitu ſtrenuè.

¶ Deinde arguitur. Cæli non tantum per motum, verum & per lucem, atque alias occultas influentias in hęc agunt inferiora: ergo ceſſante motu non fit conſequẽs, vt generationes ceſſent. ¶ Accedit verbum Aug. 11 confeſſion. dicentis, quòd ſi cor-Art. Pariſienſis pora cæleſtia ſtarent, adhuc figuli rota poſſet moueri. Quare Stephanus Pariſienſis Epiſcopus hunc anathemate cõdemnauit articulum, dicentium, quòd ſi cælũ ſtaret, ignis in ſtupam non ageret. ¶ Ad hæc autẽ Reſponſio. primum reſpõdemus potiſſimam cauſam ceſſationis generationum fore poſt diem iudicij, quod Deus ad id nullum generale præſtabit auxilium, atque hæc ad noſtrũ propoſitum ſufficiens eſt reſponſio: nam inde fit conſequens motũ cæli fore deinceps ſuperuacaneum. Sed rñdetur ſecũdo, & eiuſmodi motus ceſſationis cauſam eſſe ſufficientem, nõ quidem, vt omnia mixta illico interirẽt: quare ſupra diximus cũcta eſſe, vt ait Petrus Apoſt. exurenda per ignẽ, ſed tñ vt nulla fieri poſtea poſſet naturalis generatio: imò neq; actio: quanuis de actionibus liberis, de quib. loquit Aug. non id omnino cõſequatur. Et rõnem do-cet primo de genera. Ariſtoteles: nẽpe, q́ per acceſſum & receſſum ſolis ad nos alternãtur, hyẽs, & ver: æſtas, & autumus, atq; adeò cuncta generãtur. ¶ Quocirca ad arg. reſpõdetur, quòd etſi cæli per alias quoq; Reſponſio. influentias & lucem in hunc mundum inferiorẽ operentur, tñ per motum fit illarũ fluentiarum applicatio. Quocirca ſaltem hoc manifeſtè ſequitur, quòd ſine motu cæli fructus terræ nec creſcere, nec matureſcere poſſent. Imò neque animalia neque plantæ vllo temporis ſpatio poſſent viuere, quippe quorũ vita conſiſtit in continuo motu, & præcipuè animalium vita in actione caloris in humidum: quapropter illico animas expirarent. Secus de lapidibus & metallis. Quod autem Aug. ait eſt quòd ſi aliquis impelleret rotam figuli moueretur. ¶ Epiſcopus autẽ Pariſienſis nõ eſt Romanus Pontifex. ¶ Ad illud autẽ Ad miraculũ Ioſue. miraculum tempore Ioſue non deſunt q reſpondeant: quòd etſi orbis ſolis quieuerit, non tamẽ primũ nobile motum pauſauit ſuũ, quo generationes fiunt. Reſpõſio tamen hæc non eſt conueniens: nam tunc ſequeretur motum ſolaris orbis proportionẽ aſpectũq; amiſiſſe, quem habet ad alios orbes. Quare cõuenientius eſt dicere oẽs tunc orbes pauſam feciſſe: ſed tamen Deus qua virtute id fecit, ſubſequẽter cu-

Sol. 1. ar. uauit, verum generationes seruare, vicem supplendo cælorum. ¶ Ad primum igitur arg. in capite propositum respõdetur, Cælorum finem alterum esse ꝓximum, qui est motus, alterum verò superiorem, qui est homo: iuxta illud Deute. 4. Ne fortè oculis eleuatis ad cælum videas solem & lunam, & oĩa astra cæli, & errore deceptus adores ea quæ fecit dominus Deus tuus in ministerium gẽtibus, quæ sub cælo sũt. Iudicium ergo ex superiore fine sumendũ est. Quãobrem cũ quiescẽtes orbes seruiant Deo, & beatorum gloriæ, nõ erũt frustra, quãuis careant motu. ¶ Et eodem modo respondetur ad aliud, quòd motus cæli nõ est de perfectione eius essentiali, sed quatenus causa est influendi in hæc inferiora. Imò verò simpliciter requies prẽstãtior est motu: quia similior Deo. Ob idq; quiescens cœlum, quicquid philosophi dixerint, digniorem statum habebit, gloriã referens beatorum. ¶ Ad secundum respõdetur, quòd quanuis secundum naturam particularem solis indifferẽs ei sit punctũ quodcunque cælestis circuli, tamen secundum illum finem, qui est hominis gloria, propter qua quiescit, aptus est in nobilissimo puncto quiescere: illud autẽ secũdum Aristote. est Oriens, & luna quiescet in opposito puncto occidentis. Non quidem in linea ecliptica, vt eclipsim patiatur, sed vt sit lumine plena. In illo enim aspectu luminaria illa creata esse cẽsentur. Sic ait Isidorus super illud Esaiæ. 60. Non occidet vltra sol tuus. Ait quippe, quòd post diem iudicij sol recipiet mercedem laboris sui, & non veniet ad occasum. Nomen autem illud laboris calorum, quo vtitur etiam Ambrosius super illud ad Roma. 8. Omnis creatura ingemiscit, accipitur ꝓpriè quoniam cæli, vt incorruptibiles sunt, ita nullam possunt lassitudinem pati, sed intelligitur per metaphoram, vt ꝙ Paulus ait, ingemiscere: quia cùm motus cæli ordinatione diuina referantur ad complendum electorum numerum, censentur illud desiderare: ac perinde per similitudinem satigari, expectantes mundi innouationem.

Reqes prẽstantior motu.

Solu. 2. argum.

Oriens.

Isidor.

Labor cæli.

¶ Alia verò obiectio, quòd tunc plaga occidentalis erit sub perpetuis tenebris, negatur: quoniam luna quæ tũc lucebit, vt sol, in illo erit aspectu. Præterea beati quorũ statui luminaria tunc seruient, cùm sint fulgore gloriæ rutilantes, neque emendicatio illo lumine indigentes, respectu illius varietatis oblectabuntur.

ARTICVLVS III.

Vtrùm astris corporibusq; cælestibus lux in illa innouatione, sit augenda.

Quæritur de altera cælorum qualitate quę est lux. Et arguitur à parte negatiua. Orbes illi natura sua nullius sunt mutationis capaces, neque purgatorius ignis ad illos vsque pertinget, vt aliquam inde valeant mendicare lucem: ergo non augebitur eorum lux. ¶ Secundò arguitur. Quemadmodum motus cæli, ita & lux in obsequium nostrum propter generationes cõdita est: nõ enim solùm motu, sed etiam luce cælum ad easdem generationes concurrit: ergo qua ratione cessabit motus, cessatura est lux. Quòd si dicas seruiturum tunc ad gloriã beatorum, in cõtrarium est quòd ipsi nulla egebunt tali luce: iuxta illud Isa. 9. Non erit tibi amplius sol ad lucendum per idẽ, neq; splendor lunæ illuminabit te. Et Apocaly. 21. scriptum est. Quòd ciuitas illa beatorum nõ egebit sole, neq; luna, vt luceãt in ea. ¶ In contrarium est illud Isaiæ. 30. Erit lux lunæ sicut lux solis, & lux solis septempliciter.

Partis negatiuæ argum. 1. 2. Arg.

¶ Ad quæstionem Rabbi Moyses negatiuè respondet, haud enim sibi persuadere potuit sapientissimum Deum tantam orbis machinam innouaturam cælorum que splẽdorem auctum ire propter vnam exiguam creaturam: qualis est homo. Negat tamen Hebræus ille mundum factum propter hominem, non intelligens ipsum qui ad imaginẽ Dei efformatus est, & ipsius diuinæ gloriæ capacem, ea dignitatis excellentia pollere, vt mundus propter ipsum fuerit conditus, & ideo testimonium illud Isaiæ & similia, quæ de mundi innouatione loquuntur, per metaphoram exponit, sed nulla est in hac parte autoritate dignus. ¶ Respondetur ergo ad quæstionem breuissima conclusione. Astra corporaque cælestia cremento lucis in illo innouatione decorabuntur. Probatur. Innouatio mundi eo refertur, vt illic

Pars affirmatiua.

Concl.

illic gloriam repræsentent, & cognitione qua beati Deum uidentes fruentur: mundus autem propter decorem speciei, quæ luce resplendet, inaccessam illam Dei gloriam præ se ferunt: iuxta illud Sapientiæ 13. A magnitudine speciei, & creaturæ cognoscibiliter poterit creator horum videri ergo congruentissimum est, vt completo beatorum numero lux cælestium orbium augeatur: luce nanq; species decorque mundi refulget iuxta illud Ecclesiasti c. 43. Species cæli gloria stellarum mundū illuminās in excelsis dominus. ¶Dubium autem crementum illud lucis vnde corporibus cælestibus sit prouenturū: nam purgatorius ignis neque illuc pertinget, neq; tam lucidus erit, vt cælorum lumen augere valeret. Nonnulli quorum est Ricardus distin. præsenti arbitrati sunt augmētum illud lucis cælorum ex radiatione multitudinis corporum beatorū effluxum iri: neque verò probabilitate carent. Quanuis tunc sequeretur, quòd nunc etiam per radiationem corporis Christi influxum aliquem lucis recipiant, quod non habet tātum probabilitatis, sed responderi posset quòd vnū corpus quantumuis lucidum, non potest tātum effundere lumen, secùs vbi innumera fuerit multitudo. Vel dicendum, quòd augebitur diuina virtute, qua reliquæ partes orbis innouabuntur, quod significant illa prophetica verba, Lux lunę sicut lux solis, & lux solis septempliciter. ¶Sensus autem verborum non est cunctis omnino peruius: sunt enim, qui autumāt ob delictum Adæ solem & lunam plurimum suæ lucis amisisse, imò glossa eiusdē loci ait, quòd cum omnia facta sint propter hominem, in eius lapsu peiorata fuere, solq; & luna in suo lumine minorata. Atque eadem ratione in mundi consummatione debet eis lumen restitui: quare illud septempliciter solaris lucis dictum putant, quia restituetur ei lux qua septem illis diebus antè hominis casum promicauit. ¶At verò minimè credendum est quippiam reale luminis illis luminaribus fuisse ademptum: quoniam per naturam id fieri nequiuerat: quod autem Deus ꝓpter peccatum Adæ illorum lumen extenuaret, non est credibile, vt toto mundi decursu præter suam essent naturam quodammodo truncata. ¶Adde quòd lumen

Dubiū de cælorum luce.

Ricard.

Erit lunæ, &c.

Reprobatio.

Rō. 2.

hoc, quo nūc lucent, est totum, quod suæ naturæ conuenit, alioqui astra non essent idonea & sufficientia ad conseruandum humanum genus. Quod si hoc est natura le non habuissent in statu naturæ integrę aliud vehementius. Nam alias illud fuisset supranaturale: essetq; nimium excellētius quàm vt homines illud ferre possent neq; ad aeris temperamentum esset idoneum. Imò sequeretur, quòd luna tūc, vt ait Propheta, tātum luceret sicut modò sol, atq; adeò qn̄ esset in oppositione solis in nullo hemisphęrio fieret nox contra illud Gene. 1. luminare maius, vt prçesset diei, & luminare minus, vt præesset nocti. Igitur nullo modo illa fuerunt propter peccatum minoris lucis. Sed in gratiam illius glossę, intelligendum est respectu humani vsus, q̄ a inclementia aeris quæ propter frigus vel æstus accidunt, sunt nobis in pœnam peccati, quæ antea fuisset naturalis. Quemadmodum terra maledicta fuit in opere suo vt spinas, & tribulos germinaret. Non q̄ eodem antea non germinasset, quia sunt naturales, sed quia non essent in pœnam peccati hominibus molesti. Fit ergo ex his consequens, quòd augmētum lucis, quod habituri sunt cæli in die iudicij, nō erit restitutio illius, quod perdiderunt, sed ornamentum illius innouationis. Quocirca non consequitur, quòd si nihil propter peccatum astra illa perdiderunt, nihil fit eis accessurum propter gloriam. Vnde fit illud, quod Propheta ait, septēpliciter, nō habere aliud mysterium, quàm quòd ingens eis luminis accessio fiet: quoniam septenarius numerus perfectionē denotat. Et fortè in illa septenaria proportione super lunā fiet illuc crementum. Etenim si tunc luna erit sicut sol, nihil mirū si in illa proportione lumē solis excrescat. ¶Hinc consequitur, quòd lumen lunæ non erit tunc aliud quàm quod veluti modò, à sole recipiet: quamlibet ipsa per se fiet amplioris luminis capax. ¶Ad primū igitur iam responsum est, quòd illud lucis incrementum nō fiet actione purgatorij ignis, sed virtute Dei: nā quanuis cælestes orbes nō sint per naturā mutabiles, sunt tamē omnipotentiæ Dei obedientes, eiusq; supernaturales effectus capaces Neq; illa erit propriè mutatio, quia non machinabitur corū correptionem, sed potius erit eo-

Gene. 1.

Sol. Ar.

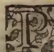
rum perfectio, sicuti beatorum gloria.

Solu. 2. argum. ¶ Ad secundum respondetur, quòd motus suapte natura nō pertinet ad rei perfectionem, cùm sit actus imperfecti, quamuis esse causam generationem, perfectionē dicat: lux autem secūdum naturam suam dicit perfectionem: & ideo cessante generationis necessitate cessabit simpliciter motus. non tamen lux, quāuis fuerat generationis causa: nā licet desinat esse causa, permanebit tamen quatenus est cęlorum perfectio.

Nulla eīt beatis creatura necessaria. ¶ Ad id autē quod obijcitur, quòd tunc beati non indigebunt lumine aut solis aut lunæ. Respondetur, bifariam aliqd posse in vsum hominum venire. Vnò modo ob necessitatem, & isto modo beati nulla vtentur creatura: quia Deus erit eis sufficientissimus, nam sicut, ait primę ad Corinth. 3. Paulus, erit omnia in omnib. Sed alio modo creatura potest venire in vsum hominis propter eius honorem & accidētariam perfectionem: & isto modo tunc seruient cæli hominibus: nam etsi essentiale eorum gaudiū futurum sit, essentiam Di viuere, oblectabuntur tamen in contēplatione operum eius tāta pulchritudine refulgentium Siue in essentia diuina opera illa contēplentur, siue in proprio genere: quādoquidē à cælo empyreo poterunt omnes orbes prospectare. Imò forsan corporalibus oculis, saltem virtute diuina. Et quando illos visu corporeo non cernerēt, ipsi tamē illa pulchritudine canerent gloriam Dei qua suam curiam beat.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm elementa per aliquod claritatis augmentum sint innouanda.

Partis negatiuæ arg. primū. Post cælorum considerationem subsequitur de elemētis etiam explorare an sint per aliquam claritatem innouāda. Et arguit a negatiua. Sicut claritas est cælorum propria, ita & calidū, frigidum, humidum, & siccum sunt elementorum qualitates: ergo sicut cæli per claritatis ita elemēta per istarum qualitatum augmentum sunt innouanda.

2. Argu. ¶ Secundò, Rarum & densum sunt qualitates elemētorum propriæ, quę ideo in ipsis permanebunt: claritas verò apta ad recipiēdum claritatem per modū apta ad recipiendum claritatem, per modum relucentis corporis: neque verò densitas terrę, propter nimiam eius impuritatem introrsum claritatem admittit.

¶ Tertiò. Si elementa aliqua erunt claritate donanda, eadem ratione deberent & plantæ atque alia mista innouata, & claritate ornata permanere: tum quod ad ornatum eorundem elementorum attinent tum quòd, sicut elementa, ita & mista propter hominem facta sunt, cui etiam seruiunt: quare par illis, vt elemētis debetur honoris gratia, innouatio: atque adeo si mista non innouabuntur, fit vt neque elementa sint innouanda. 3. Arg.

¶ Quartò. Elementa si permansura sunt, superuacanea tunc videbuntur, nisi aliqua rationalis creatura, illis ceu domicilio vtatur: nulla autem rationalis creatura in illis habitabit: nam beatis cęli sufficient. Nisi cum quibusdam opinemur, pueros qui absq; baptismo decesserunt, de limbo esse tunc educendos, qui semper faciem terrę spacientur, cælorum aspectu fruentes. Hæc autem opinio non est rationi consentanea: ergo elementa non permanebunt, claritate illustrata. 4. Arg.

Pars affirmatiua. ¶ In contrarium est illud sæpe citatum Apocalyp. 21. Vidi cælum nouum & terram nouam.

1. Cōcl. ¶ Ad quæstionem duabus conclusionibus respondetur. Prima. Elementa per receptationem amplioris claritatis innouabuntur. Probatur. Cum corporalis creatura propter spiritualem sit condita, per illamque adeò gubernetur, oportet vt perinde atque spiritualis disponatur: fit ergo consequens, vt sicut ordo se habet spirituum terrenorum ad cælestes, ita se habeat & corporum terrestrium ad cælestia: In illa autem vltima rerum innouatione spiritus terrenorum hominum ad honorem & dignitatem angelorum promouebuntur: quia vt Matth. 22. legitur, homines erunt sicut angeli Dei, quatenus humanus spiritus cum angelicis conuenit: nempe in intellectu & voluntate: ergo simili modo substantia corporea, nempe elementa in eo quod cum cælestibus conueniunt, ad cælorum exemplum innouabuntur: illud autem, vt 2. de anima, ait Philosophus, est natura lucis & diaphani: ergo eiusmodi corpora ampliore claritate donabuntur. At quia non omnia eandem habent

habent lucis capacitatem, quoniam non sunt æquè diaphana, illa eorum claritas non erit in omnibus æqualis, sed suis cuiusque gradibus distincta. Nempe, ut terra secundum exteram superficiem sit ut refertur, peruia sicut uitrum: aqua etiam in partibus interioribus, uelut crystallus: aer tanquam nunc est cęlum: & ignis qualis est modo luna. Quocirca crementum illud lucis elementorum nihil auferet de proportione uniuersi. nā sicut modo in luce & qualitatib. quas continēt, proportionem habent, eandem seruabunt, propterea quòd singula in suo gradu & ordine respectu alterius augmentū suscipiēt. Hæc non sunt sacris oraculis tam exactè secundū has differentias constituta: nihilominus sancti interpretes optimis coniecturis illa colligunt, Ex illo Esaiæ. 66. Ecce ego creo nouos cœlos & nouam terrā. Et ex Apoca. Vidi cęlum nouum, & terrā nouā. Et ex diuo Petro, Nouos cælos & nouam terrā, & promissa ipsius expectamus: nomine enim terræ illa quæ sub cęlo sunt elementa comprehenduntur.

Diuersa elementorum claritas.

Ratio. 1. ¶ Accedunt & testimoniis rationes. Nam cum elementa in hac mortali uita sua obsequia hominib. exhibuerint, a qua seruitute, ut ad Rom. 8. ait Paulus in illa reuelatione filiorū Dei liberabunt congruēs est, ut aliquo præmio donentur, quo illā referant glorificatorum corporum claritatē: nempe vt amplior splēdore fulgeāt.

Ratio. 2 ¶ Ad hæc tandem cum humana corpora ex elementis constent, fit vt partes quæ in electorum corporibus latitant, cumulata luce innouentur: ergo cum eadem sit ratio totius & partium, tota ipsa elementa simili modo innouabuntur.

2. Cōcl. ¶ Secunda conclusio. Mista non innouabūtur, sed prorsus interibunt. Hanc conclusionem quæst. præcedēti præmisimus inter loquendum de purgatione, nunc tamen iterum comprobatur. Mūdus ut propter hominem plasmatus est, ita & propter ipsum, atque adeò instar ipsius est innouandus. Innouatio autem hominis ea erit, ut de statu corruptionis in incorruptionem, ppetuamque quietem transcēdat, iuxta illud primæ ad Corinthios. decimoquinto. Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem: ergo illa quoque erit innouatio mūdi, ut omni abiecta corruptione, illa duntaxat, quæ ordinem habent ad incorruptionem, incorrupta maneant: hæc autem sunt cœli, quæ suapte natura sunt incorruptibiles & perpetui, tam secūdum partes, quā secūdum totū; mox elementa, quæ licet secundum partem corrumpantur, sunt tamen secundū totum incorruptibilia: deinde homines, qui quanuis sint generabiles, & corruptibiles, hoc tamen habent secundum materialem partem: nam anima in corrupta manet, quę tandem, cum corpus propter ipsam cōditum fuerit, ipsum resumet in coruptibile. Reliquæ uero brutę animantes ac subinde plantæ & inferiora mista, ut metalla & lapides, & id genus reliqua nihil in se continent incorruptibile, sed simpliciter sunt corruptibilia, tam ex parte formæ, quam ex parte materiæ. Quapropter cum nullum habeant ad incorruptionem ordinem, sunt prorsus absumēda. ¶ Item si animalia & plantæ deberent permanere, cū par sit omnium ratio, deberent & illa quæ corrupta sunt resurgere, quod est concessu absurdum. Nā cum anima bruti dū moritur, in nihilū abeat, nō posset animal illud resurgere nisi eius anima crearetur. ¶ Quod si dicas, illa saltē q̄ in illa die reperientur uiua, fore permāsura, hoc nulli rationi cōgruit: nā igne cōflagrationis omnia exurentur, ut diuus ait Petrus. Item quia cum tunc cœlorum motus cessare debeat, protinus illa interirent, neque alia procrearentur.

Ratio. 2

¶ Ad hæc tandem cum plantæ, & animalia, ut Gene. 1. legitur in subsidium uitæ animalis hominum producta fuerint, cessante illo fine omnia disperibunt.

Sol. 1. arg. ¶ Ad primum igitur argumentum respōdetur, quod cum mundus sit propter hominem innouādus, debet illa innouatio eiusdem hominis gloriæ accommodari: scilicet, ut sensu etiam in corporibus indicia diuinitatis percipiat. Omnium autem sensuū pręstantissimus est uisus, cuius obiectum est lux: ob idque luce elementa innouabūtur; qualitates uero primæ quę sunt actiuæ & passiuæ non seruiunt nisi generationibus, & fomento & recreationi sensus tactus. Generationes autem tunc cessabunt, sensusq; tactus nō habebit usum circa elementa, & quanuis haberet, qualitates illæ essent molestæ,

quare illæ cessabunt. ¶Quod si redarguas Multiplicatio lucis etiam est caloris causa: ergo elementa erunt intemperatè calida. Respondetur, quod lux illa non erit caloris genitrix, sicut feruentes radii solis, sed sicut lux cęlestium corpornm, quę ipsa non alterat.

Solu. 2. arg. ¶Ad secũdum respondetur, quod aer nõ fiet clarus quasi radios emittẽs, sed sicut illuminatum diaphanũ. Terra uerò uirtute diuina fiet in superficie lucis capax. In inferno tamen nulla erit lucis innouatio, quanuis fiat ignis multiplicatio, per accessionem ignis conflagrationis: ille quippe non erit lucidus, sed tenebrosus, ut sit damnatis tenebræ exteriores, quæ hoc habent nomen respectu culparum, quæ sunt in anima interiores tenebræ.

Solu. 3. arg. ¶Ad tertium uerò respondetur. Quod mixta non pertinẽt ad elementorum ornatum, nisi quatenus actiuæ & passiuę elementorum qualitates ad particulares actiones contrahuntur in mixtis, quib. ideo actionibus cessantibus, mixta non sunt amplius elementis ornamẽto. Et ad aliud mẽbrum respondetur, quòd neq; elementa neque mixta innouationẽ merentur, sed hominis meritum est, ut innouentur. At quia mixta non sunt innouationis capacia, nõ cadũt sub eodẽ merito.

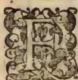
Redargutiones alię soluuntur. ¶Sed arguitur rursus. Ad perfectionem vniuersi pertinẽt etiam mixta, & uniuersum debet manere pfectum ergo & mixta debent perdurare. Secundo. Animalia & plãtæ nobiliores formas habẽt, quam elementa, cum sint uiuẽtia: ergo fortior ratio persuadet, ut sint permansura. Iam uero & mixta omnia habent naturalem perpetuitatis appetitum, qui per generationes implet: naturalis autem appetitus non debet frustrari: ergo permanebunt.

¶Ad primum respondetur. Quod perfectio uniuersi, sicuti & hominis, alia est quandiu hoc seculum durat, atque alia secundùm statum gloriæ. Ad perfectionem ergo uniuersi secũdum hunc statum pertinent mixta, nõ tamen secundùm illum futurum.

Responsio. ¶Ad secundum respondetur, quod & si formæ uiuentium mixtorum sint illa ratione perfectiores, quam elementorum, nihilominus ab illis in hoc deficiũt, quòd nihil habent in se perpetuitatis. ¶Ad tertium denique respondetur. Quot appetitus perpetuitatis mistorum determinatus est & taxatus secũdum cælorum motum, quo fiunt generationes. Illo ergo cessante motu non frustratur mixtorum appetitus, licet intereant.

Solu. quarti de pueris limbi. ¶Ad quartum principale argumentum nonnulli respondent, post diem iudicii pueros qui sunt in limbo, solo originali maculatos educendos in fine mundi in superficiem terræ, qui ideo elementorũ amœnitate fruẽtur. Imò arbitrantur, fore scientiis naturalibus insigniter illustrandos. At uero ut libero. 1. de natur. & grat. capit. 14. dicamus, imprimis nulla ratio uidetur suadere, quod sint tunc resumptis corporibus scientiis naturalibus imbuendi, quas nunc ignorant. Enimuerò cum in hac uita nullam acquisiuerint scientiam, neque suis meritis debeatur, vt eiusmodi disciplinis diuinitus infundantur, non solum uanum temerarium est asserere, quod tunc scientiis pollere debeant, alioqui & nunc illis potirentur quod non est opinabile. Neque uerò ulla appa ret causa affirmandi, quod sint tunc a limbo in lucem prodituri. Quod enim nunc sint in limbo, atque adeo in tenebris, receptissima, ut supra explicuimus, est patrum omnium sententia, & præcipuè August. in libr. de baptismo paruulorum. Et refertur de conse. distinct. 4. can. Nulla præter. Si ergo nunc sunt in tenebris quæ nam ratio fingi potest, ut inde post eruantur in lucem: quandoquidem uerè sint Dei inimici, quia in Adam peccauerunt, atque adeò in perpetuum ad illud ergastulum sint per inde condemnati, atque illi qui sunt in inferno, licet pœnas sensus non patiantur. Quare Ioannes Papa in suo decreto, Ad lumina 30. quæstio. prima. statum illorum perpetuam mortem appellat. Adde quod cùm cœli immoti sint permansuri, in nullum uiuentium usum permanebunt prætẽrquàm in testimonium glorię beatorum. Quare August. hypognosticon. quinto. nullum tertium post finem mundi ponit locum, sed duo: scilicet, uitæ perennis supra cœlum, & mortis æternæ sub terra, nempe infernum, & paruulorum limbum.

DISTINCTIO QUADRAGESIMANONA, De statu Beatorum.

Textus Cap.1.

O clicitatẽ uerò & gloriæ Beatorum lingua nõ ualet humana referre, de quorum nihilominus statu, & habitu non decet omnino silere. Beatitudinẽ ergo hominis palã constat in essecutione, possessioneq; supremi eius finis sitam esse: tunc si quidẽ res unaquæque perficitur dum ad suũ redit principiũ: est autẽ Deus
Apoca. 20. *tu est ĩ Apocalypsi, α & ω, principiũ & finis, Deus uerò qui intelligibilis substantia est, nõ nisi mentis oculis percipitur, & possidetur. Vnde fit consequens in uisione illa qua Deus facie ad faciem conspicitur, nostram esse beatitudinem col-*
1. Ioan. 3. *locatam. Vnde Ioãnes. Videte qualem charitatẽ dedit nobis pater, ut filij Dei nominemur & simus. Nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit similes ei erimus, quoniam uidebimus eum sicuti est. Et ueritas* Ioan. 17.
ipsa. Pater uenit hora clarifica filiũ tuum, ut filius tuus clarificet te &c. ut omne quod dedisti ei, det eis uitã æternam. Hæc est aũt uita æterna, ut cognoscant te Deum uerum, & quem misisti Iesum Christũ. Vita.n. ęterna una est quę hic per fidem inchoatur, & in cœlo p uisionem confirmata perficitur. Atque adeo, ut spe & amore in hac seculari militia ad illum conspectum per fidẽ in ænigmate properamns, ita & illic apprehenso obtentoq; Deo amore inhæremus, atque in illo sic possesso per summum gaudium conquiescimus, illoq; perinde fruimur. Iuxta illud Aug. 10. confes. Beatitudo est Aug. 10 confess.
gaudium de ueritate, quia scilicet, gaudium est beatitudinis consummatio. Vbi enim ait Paulus, Sic currite ut cõ- 2. Cori. 9.
prehendatis: insinuat, per fidẽ nos in hac uita spe currere, sed uisionem eum postmodum comprehendere, ac perinde

in ipso, quem amamus comprehenso, per gaudium cōquiescere. Est enim, ut idem ait Aug. 13. de trini. c. 5. ille beatus qui habet quicquid uult & nihil mali uult.

Cap. 2. ¶ Ad hanc uerò fœlicissimam beatitudinem etsi homines naturali inclinatione ferantur & pondere, iuxta illud Augustini, Fecisti nos domine ad te, & inquietum est cor nostrum donec ueniat ad te, minimè tamen per nostras naturæ uires illam cōsequi sine speciali Dei fauore & auxilio ualemus secundum illud Apostoli primę 1. Cori. 5. ad Corinthios secundo. Oculus non uidit, & auris non audiuit, & in cor hominis non ascēdit quæ præparauit Deus diligentibus se. Quasi diceret. Nulla homini facultas à natura suppetit, illam fœlicitatem uel corde cogitandi. Quinuero nisi lumine gloriæ mentis nostræ oculus diuinitus subleuaretur, ad uisum illum non sufficeret. Unde David, Psal. 83. Gratiam inquit, & gloriam dabit dominus. Et alibi. In lumine tuo uidebimus lumen. Psal 35. Rationem etenim fœlicitatis in genere nemo non appetit. Rem uero illam in qua uere consistit naturale lumē ostendere non sufficit. Unde 13. de trinit. Aug. 13 de trini. cap. 3. Aug. Si unus dixisset. Omnes beati esse uultis: miseri esse non uultis, dixisset aliquid quod nullus in sua non cognosceret uoluntate. Ob idque cum capessendæ beatitudinis una sit omnium uoluntas, de ipsa tamen beatitudine magna est uoluntatum diuersitas: non quod eam aliquis nolit, sed quòd non eam omnes norint.

¶ Igitur cum Deus fœlicibus Cap. 3. illis cęlicolis speculum, sit, non naturale, sed spontaneum, quā quam omnes iuxta uerbū Pauli eum sic comprehendant, ut uisu teneant, nemo tamen sic ut ipse comprehendit, sed plura pauciorane in ipso contuentur, ut secundum singulorum merita per eius misericordiam comparata iustitia requiret. Erit ergo cunctis Deus, ut in parabola uineæ, ait Dominus, Matthę. 20.

dena-

denarius unus, & ueluti ait Ad Colossenses.3. *Pau. Omnia in omnibus: quia unusquisque uoluntatem explebit suam. Sed tamen non omnes parem gloriam sortientur: nam in domo patris mei* Ioan.14 *(ait idem redemptor) mansiones multæ sunt: quia multæ erunt præmiorum differentiæ. Domus ergo una, sed mansiones multæ. Sicuti & claritas una, sed tamen, ut ait Apostolus,* 1. Cori. 15. *stella differt à stella in claritate. Post diem uero iudicij amplior erit electis accidentaria gloria: tum propter resumpta corpora, tum & propter amplificatum electorum numerum. Unde super Oseā* Hierony. *Hierony. illud explicans uerbū. Uiuifica nos post tres dies. Peracto inquit iudicio ampliorem gloriā suę claritatis Deus demonstrabit electis.*

Cap.4. *¶ Cæterum ut animæ tribus dotibus, secundum numerum Theologarum uirtutum ditabuntur: nempe, visione quæ respondet fidei, comprehensione firmaq; per eandem uisionem tentione, quæ terminus est spei, stabilique dilectione, & delectatione quæ consummatio est charitatis, ita & in corpora quatuor inde effluent dotes, quæ sunt impassibilitas contra corruptionem, subtilitas cōtra animalem naturam, corporis agilitas contra eius grauedinem, & claritas contra obscuritatem. Iuxta illud* 1. Cori. 15. *Pauli primo Cori.15. Seminatur ī corruptione, surget in incorruptione. Seminatur in ignobilitate, surget in gloria. Seminatur in infirmitate surget in uirtute. Seminatur corpus animale surget corpus spirituale.* ¶ *His demū aureis beatitudinis coronis, quib. p diuinum conspectum beati omnes* Cap.5. *decorantur iuxta illud Apocalysis quinto. Fecisti nos Deo nostro regnum & sacerdotes, adhibentur & Aureolæ, illis propositæ, qui per quasdam singulares uirtutes Dei numine adiuti de nostris hostibus: nempe, de carne, mundo, & diabolo trium-*

pha-

pharunt. His nanque per quã dam excellentiam illud Pauli de his qui in agone certant accõmodatur. Non coronabitur nisi qui legitimè certauerit. 2. Timo 2.
Virginibus ergo ob insignem aduersus carnẽ victoriam, & martyribus, quia strenuè contramundi turbulentam rabiẽ depugnãtes morti occubuerũt atq; adeò catholicæ ueritatis Doctoribus, qui succincti gladio spiritus, qui ut ait Apostolus est uerbum Dei, tentamenta diaboli, non solum à se ipsis, uerum ab alijs propulsarunt eiusmodi aureolę decretæ sũt. Ephesios.

DISTINCTIONIS QVAdragesimænonæ, Quæstio prima, In quo Beatitudo consistat.

ERTIA tandem, postremaq; pars tractatus, de statu resurgentium in disputatione uersatur, de statu Beatorum ac damnatorũ: quæ ideo duas continet distinctiones. Hęc ergo quadragesima nona, in contemplatione beatitudinis posita est: digna profectò materia q̃ quartũ hunc librũ sententiarum cõcludat, atq; adeò q̃ attentissima speculatione disserat. Exposcere autem uidetur quęstiones quinque. Prima.n. iterrogabit, in quo beatitudo consistat. secunda, quibusnã uirib. eã adipiscamur. Tertia, de uisione, quæ essentia est beatitudinis: Quarta, de beatorum omnium dotibus. Ac demum quinta de quorundam aureolis.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm beatitudo in aliqua re corporea, aut sensibili consistat.

VM res primum in spirituales, & corporeas diuidãtur, inde initium huius prę sentis speculationis sumendum est, ut uideamus, vtrũ beatitudo in re aliqua corporea aut sẽsibili consistat. Et arguitur a parte affirmatiua. Id quod plurib. in opinionẽ est, nõ uidetur falsum esse omnino: nam uox populi uox naturæ uidet. & 7. Ethi. ait Philosophus, quòd opinio nõ perditur, quã populi multi famant. Sed populi opinio in reb. corporeis fœlicitatem collocare uidetur: nempe, aut in diuitiis, aut in uoluptatib. ut. 1. Ethicorum, ait idem Philosophus: quippe quas & auidissimè cupiunt & solertissimè insectant: & elegantiores in honorib. ergo ĩ illis beatitudo cõsistit. Partis negatiuæ argum. 1.

¶ Secundò arguitur. Beatitudo cõsistit in illo bono, quod optimũ est, bonum autem corporale uidetur optimũ: quia quo aliquod bonum communius est, eo diuinus, ut. 1. Ethic. ait Philosophus: corporale autem bonum uidetur cõius quã spirituale: nam spirituale non cõuenit nisi homini secundum animam, corpprale vero ad alias ẽt inferiores creaturas protenditur. Imò spirituale non põt esse corpori cõmune: corporale uero potest esse commune animæ ut pote quæ de rebus corporeis uoluptatem capit: ergo uidetur beatitudo in bonis corporalib. esse posita. 2. Arg.

¶ Tertiò sicut prima causa inter efficientes est illa quæ in omnes influit, ita & ultimus finis in quo beatitudo cõsistit, est illud quod primum omnium affectũ mouet: illud autem est esse, quod ut ait Aristoles in uiuentibus est uiuere: ergo bea titudo hominis cõsistit in uita quam totam sine salute corporis seruare nequimus: ergo in iis quæ ad corporis cõseruationem attinent collocatur beatitudo. Vnde Ecclesiastici trigesimo. Non est census supra censum salutis corporis. 3. Arg.

¶ In

Pars negatiua.

¶In contrarium est, quod beatitudo hominis consistit in eo, quod sibi quatenus animali rationali, est peculiare, & proprium, ut 1.Ethicorum.ca.7. ait Philosophus, quo scilicet cunctis animantib. prestat, quippe quib. beatitudo propriè nō conuenit: corporea uerò bona sunt brutis cōmunia: ergo in illis beatitudo nō consistit.

Beatitudo.

¶Primum omniū hoc est de nomine adnotandum. quod hominis beatitudo idem est, quod ultimus eius finis, quo cuncta sua desideria refert, & in cuius cōsecutione cōquiescit. Quocirca distingui solet inter beatitudinem, seu fœlicitatē, obiectiuè, & formaliter. Obiectiuè nanque est res ipsa, quam homo possidere cupit, sed formaliter est ipsa possessio. Vt fęlicitas auari, obiectiuè est pecunia, formaliter uero eius possessio. Et fœlicitas gulosi est cibus, formaliter uero est gustatio q est actus gustus. Quare obiectū illud dicitur bonum hominis extrinsecum, actio uero qua possidetur, intrinsecum, & inhærens homini.

Adnotatio auris.

¶At uero quāuis tam finis ultimi q̄ beatitudinis nomē ꝓmiscue pro utroq; usurpari soleat, ut tam res, q̄ possessio dicaẽ beatitudo, & utrumq; dicatur ultimus finis: Deus scilicet extrinsecus & uiso intrinsecus, tamē ad hāc amphibologiam cauendam, si nominū proprietatem obseruemus, dum simpliciter dicimus, ultimus finis, rem ipsam quam consequi cupimus significamus: sed dicimus beatitudo, ubi possessio rei illius intelligitur. Nam beatitudo est abstractum huius quod est, beatus, atque adeo nominat inhærentem formam, qua homo est beatus, sicut albedo est forma albi: finis uero ultimus dicitur bonum qđ ꝓpter se amamus & cupimus.

Quæstio sensus.

Quare ultimus finis est res quæ nos per sui possessionē beati. Igitur cū quærimus in quo beatitudo consistat, exploramus rem illam quæ ultimus finis est, cuius possessione beamur. ¶Atqui si rem a prima linea exordienda hic nobis fuisset, debuissemus seriatim ꝑ singula bona corporalia discurrere, ut Diuus Thomas fecit. 1.2. quæstione secūda, nempe utrū cōsisteret in diuitiis, aut in uoluptatibus, aut in honoribus &c. Illa tamen disputatio ad moralem philosophiam spectat. & rationib. naturalibus secundum Aristotelem. 1.Ethico. procedit: & ideo non curamus hic peculiariter de singulis illis rebus singulos constituere articulos. Nihilominus, quia rei etiam Theologicæ præsenti inseruit, summatim hoc primo articulo cuncta complecti instituimus.

Cōclu.

¶Ad quæstionem ergo unica cōclusione respondetur. Beatitudo in nulla re corporea consistit.

Triplex bonū.

Bonum enim si ratione suę formæ, & naturæ diuidaẽ triplex est, scilicet honestum, utile, & delectabile. Honestū. n. est quod ꝑ se est expetibile, ut Deus imprimis, ac subinde uirtutes Diciturq; honestum, quia honore dignum: quoniā honor est uirtutis præmium. Vtile uero bonum est, quod habet bonitatē ad alterius boni consecutionem accommodam. Vt sunt medecinæ respectu sanitatis. Bonum autem delectabile est quod de rei concupitæ consecutione dimanat. Itaque honestum bonum, ut utile antecedit ita & delectabile subsequitur.

Si uerò bonum ex parte subiecti discernatur, tūc alia ratione est etiam triplex. Est enim bonum animę, ut scientia & uirtutes, & bonū corporis ut sanitas, ac bona deniq; externa, ut pecuniæ & aliæ facultates, Quā utiq; distinctionem Ioannes in 1.Canonica insinuauit dicens, Omne qđ est in mūdo, aut cōcupiscentia carnis est, aut concupiscentia oculorum, aut superbia uitæ.

1.Ioan. 2.

Prima rō conclusio.

¶His ergo suppositis couclusio hac ratione sub cōpendio probaẽ. Beatitudo hominis, ut nomē ipsum iam a nobis expositū admonet, est id quod ab hominibus uniuersis secundum suam bene institutam naturam, tāquam ultimus eorum finis concupiscitur: finis autē rei est uel operatio ipsius, nam res est propter operari, uel assecutio finis ultimi ꝑ suam operationem: operatio uero hominis ꝓpria est quæ a ꝓpria forma eius emanat: nam res per formam, a quæ recipit esse, habet operari: forma uero propria hominis per quam est rationalis, est anima: ergo beatitudo hominis in operationib. animæ consistit, & in illo ultimo fine quē per illas operationes consequitur: nempe in operatione formaliter, & in re obiectiuè. Operationes autem animæ propriæ non sunt corporales, sed spirituales: ergo beatitudo minimè in rebus corporis cōstituitur Quod si argnas, Homo consti-

cōstituimur ex anima & corpore: ergo finis debet esse utrique commune: spiritualis autē non est commune corpori. Respōdetur, quod quia corpus est propter animā sicut materia propter formam ut ait 2. de anima. Aristot. Beatitudo consistit in bono animæ, quod redūdat in corpus.

2. Ratio ¶ Secundò, quod eodem ferè recidit, Beatitudo non nisi in bono honesto cōsistit, qđ, ut diximus, per se est expetibile, quoniam proprium beatitudinis est animū, omni expleto desiderio, quietare, qđ nō faceret si propter aliud concupisceretur: bona autem corporalia nō sunt honesta, sed utilia, quia ut corpus est propter animam, ita & omnia bona corporis ad animam referuntur, ꝑ quā condita sunt.

3. Ratio ¶ Tertio, & id prætereà sic demōstratur, tā homo quam angelus ad imaginē Dei fuit fabricatus, ut Gen. 1. legitur: ergo ultimus finis utriq. est idē communis: beatitudo autē angeli esse nequit corporalis: neq. finis hominis. Atqui rationes istæ nō solum theologæ sunt, sed etiam morales ex principiis naturalibus deprōptę. Quanuis tertia plus theologiæ redoleat.

Beatitudo in diuitiis nō cōsistit. ¶ Quod uero istæ sub cōpendio demonstrant, aliæ sigillatim de reb. quibuscunq. creatis ostendūt. Enimuerò ꝙ in bonis externis tēporalib. nempe diuitiis & facultatib, quas Ioānes nominauit cōcupiscentiam oculorū, beatitudo sita non sit, probauit Aristoteles ex eo, qđ diuitiarum aliæ sunt naturales, atq; aliæ artificiales. Naturales aūt exquiruntur, non propter se, sed ad sustentandā hominis naturā, & uitā, ut cibus, indumenta, uehicula, & cętera. Non ergo possunt esse ultimus finis. Artificiales uero, ut nummi, quippe qui propter naturales expetuntur, multo minus sunt ultimus finis. Præterquā, quòd beatitudo consistit in repossessione firma, & stabili: bonū autem diuitiarū non est possessio, sed earum usus & consumptio: sunt enim bona non per se honesta, sed utilia. Adde, quod beatitudo, si naturalem rationem consulas, debet ꝓpria uirtutis operatione acquiri, diuitiarū autē comparatio temeritati potius, atq. aliæ fortunæ subdita est, quam prudentiæ & uirtuti. Quod si illud Aristote. obiicias. 2. Physic. ubi ait, quod fœlicitas & fortuna circa idem esse uidetur. Respōdetur, quòd intelligit fœlicitatem & fortunam subiecto conuenire: nam solus hō, qui est fœlicitatis capax, est fortunæ subiectus: nō tamen uersantur circa idem obiectum & materiam: nam fortuna est eorū quæ referuntur ad alium finem: est namq; eorū quæ accidunt pręter intentionē finis. Beatitudo uerò est illius rei quæ ab omnib. amatur & intenditur tanquam finis. Ob idq; fortuna res est a fœlicitate diuersa. Licet nonnunquam illi seruiat: nam res q̄ præter intentionem accidunt, tum ꝓsperæ tum præsertim aduersæ cōferre quandoq. homini assolent ad emendandam uitā. ¶ Iam uerò cùm beatitudinis sit appetitū satiare, nulli hoc minus rei quā diuitiis cōuenit: nam ut Ecclesiastici. 5. admonemur, auarus non implebitur pecunia. Qua de causa quandā infinitatē eius auiditas habet ratione beatitudini cōtraria. De uera q̄ppe beatitudine ait ipsa sapientia Ecclesiast. 24. Qui edūt me adhuc esurient, nam quanto perfectius possidetur, tanto eius perfectio suauius gustatur, at que adeò tanto uehementius amorē ad se rapit: diuitiæ uerò contra, quo plures possident, eo illarum insufficientia euidētius ꝑcipitur, & ideo illis cōtemptis, aliæ affectantur. Vnde Ioānis 4. Dominus ait, Qui biberit ex hac aqua, i. ex temporalib. bonis, sitiet uerū. ¶ Neq. uero in honore, ꝙ est bonum animæ appellatum a Ioan. superbia uitæ cōsistere pōt beatitudo. Est enim honor uirtutis pmium, q̄ idcirco nō expetitur nisi tanquam uirtutis testimoniū: hac enim ratione homines a sapientib. honori haberi ꝑcupiunt. Quocirca uirtus præstantior res est, q̄ honor. ¶ Prætereà beatitudo in potestate hominis saltem per Dei auxilium esse debet: honor autem non est in honorato, sed in honorante, hoc est In potestate cuiuscunq. est per Dei fauorem dignū fieri honore: honorari uerò minime, sed in aliorum potestate. Quocirca, ut supra diximus, præstantior est honoris dignitas, quā ipsa honoratio. Atque adeo non debemus honorē, ut aiebat Cato, q̄ a umbra uirtutis est, insequi, sed uirtute, ut honor nos subsequatur. Fac uirtutem solē esse. Versus uirtutem ire perge, & te fugientem persequēt umbra, sicuti illum, qui uersus solem graditur. At si terga uirtuti uertas, quātum·

Felicitas & fortuna.

In honore non cōsistit.

Optima similitudo.

uis honorem insequaris, nunquam legitimum consequeris, sed vanum. Ob idq; verus honor, qui expeti à nobis debet, est ille quem Dominus Lucæ. 12. suis dilectoribus pollicitus est, Quicunque me confessus fuerit corā hominibus, & filius hominis confitebitur illum coram angelis Dei.

In voluptatib. non cōsistit fœlicitas

¶ Multo autem minus collocanda fœlicitas est in bonis corporis, nempe, in voluptatibus, quas Ioānes nuncupauit concupiscentiam carnis. Oblectatio nanque nō est per se bona, sed alteri bono tanquam accidens, adiuncta, ad alliciendum affectū. Delectatio inquam ciborum non est per se bonū, sed nutritio, cui sagax natura delectationem adiunxit propter illius necessitatem. Delectatio ergo, vt. 1. & 10. Ethicorum, autor est Philosophus, non est per se aut bona aut mala, sed id à re illa sortitur ad quam consequitur. Vt si cibatio est iusta & bona, delectatio erit laudabilis, sin minus, vituperio digna. Igitur bonum illud à quo voluptas bonitatē sortitur præstantius est ipsa. Quare in voluptate non potest beatitudo cōsistere, & longè minus in voluptate sensus. Nam bonū quod sensu percipitur, non est perfectum hominis boni: vt pote cuius propria species sit esse animal ratione, quod vtique habet ab anima. Ex quo fit quod bonum corporis non attingit hominis perfectionem: atq; adeò sensibilis voluptas multū ab hominis fœlicitate degenerat. Quapropter eos, qui in honoribus fœlicitatem collocabant, elegātiores appellauit Philosophus: nam sensualis voluptas cum brutis animātibus cōmunis est hominis.

Matt. 5.

¶ Tres istas sectas absurdas visus est profligasse Christus dominus Matthæi. 5. quasi mundus totus eis esset imbutus, vt legis suæ viam sterneret. Beati pauperes spiritu. Beati mites. Beati qui lugēt. Acsi dixisset. Tantū abest, vt beatitudo in ijs bonis quę mūdus admiratur, sit collocada, vt in eorū prorsus abiectione sit posita.

In gloria non cōsistit beatitudo.

¶ Neq; verò beatitudo consistit in gloria aut fama humana. Gloria. n. vt ait Ambrosius, est clara cum laude notitia at verò notitia humana, quia sumitur à rebus apparentibus, fallax est, & ideo dicitur vana, sed pendet nostra fœlicitas ex notiti a Dei, quæ cum sit causa rerum, nō fallit. Quare illa est vera gloria nostra, quòd me ita nostra per eius gratiam nobis cōpalata, & ipse laudet, & alijs manifestet. Iuxta illud psal. Eripiam eum, & glorificabo eum.

Epilog.

¶ Colligamus ergo in bonis corporalibus nō consistere beatitudinē: imò quatuor habere qualitates beatitudini cōtrarias. Est etenim vera beatitudo, summū bonū, quod ideo nullum secum cōpatitur malum: estq; per se sufficiens, quæ idcirco nullius extrinsecus indiget. Est præterea perfectum bonum quod propterea nulli potest nocere. Atque adeò comparatur ex principijs ipsius beati diuinitus adiuti. Bona verò tēporalia, & multa habent sibi mala permixta, neq; vllum illorum per se sufficit, imo neq; oīa simul, & crebro ipsis possessoribus sunt perniciosa, ac demū extrinsecus nobis obueniunt. Fit ergo ex his consequens neq; beatitudinem hominis in aliqua operatione corporali consistere, neque eius vltimum finē aliquā rem esse corporalem.

Solu. 1. argum.

¶ Ad primum igitur capitale argm̄ rn̄detur, nō semper multorum opinionem esse in totum verā, sed in partē. Populi autem opinio huic nititur syllogismo. In eo consistit fœlicitas quod optimū est: bona autem temporalia sunt optima, At quia in istarum priori præmissa nō fallitur, quia id natura magistra vniuersi docti sunt: in illa tamen subsumpta æstimatione, nil mirum, si vulgus fallatur; eo quod sensu de rebus iudicat. ¶ Et eadem ratione soluitur argumentum fieri solitum. Id. n. videtur esse summum bonum, quod prius concupiscitur: & tamen ab amore rerum corporalium incipit affectus noster, & inde, vt ait Gregorius, ad amorem inuisibilium manu ducimur Sed negatur inde cōsequi esse summum aut pręstantius: sed quoniam cognitio nostra, vt 1. Physicorū habet, ab vniuersalioribus inchoatur, fit vt quod primum amamus, sit in genere id quod nobis uidetur optimum: ob idq; primum omnium amamus nos ipsos deinde corporalia quę ad nostram conseruationē & quietem attinent. Sed tamen inde assurgimus ad spiritualium amorem, quæ cognoscimus esse perpetua & ad animā propriè pertinere.

Solu. 2. argum.

¶ Ad secundum respondetur, quòd bonum corporale est quidē cōmunius in genere per prædicationem: tū quòd corporalia plura sunt quàm merè spiritualia: tum quòd & corporalia etiam ab angelis cognoscuntur: spiritualia verò

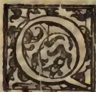
non

non percipiuntur sensu. Sed tamē si loquamur de re vna singulari, res spiritualis est bonum communius per participationem & continentiam plurium bonorum. In re enim spirituali virtute continentur corporalia vt in speciebus ad intelligendum, & in affectu ad amandum. Et omnium potissimum in Deo quia eminenter cōtinet omnia, ac perinde est finis omnium supremus. Et eadem ratione virtute quæ est res spiritualis se extendit ad corporalia quantum ad finem suæ operationis: per virtutē siquidem temperantiæ & fortitudinis homo se protegit à nocumentis etiam corporum, q̃a omnia illa sunt materia virtutis: sed tamen finis intentionis, quo virtus tē dit & in quo homo quietatur, non est nisi bonum animæ, quæ nobilior est corpore.

Solu. 3. argum. ¶ Ad tertium deniq; respondet, quòd esse simpliciter acceptum præstātius est rebus cæteris vniuersis: quia omnia fundātur in esse rei: sed tamē esse participatum in hac vel illa re particulari, vt esse hominis ī corpore, licet sit præstantius rebus alijs corpore, licèt sit præstantius rebus alijs corporalibus, non tamen est perfectius, quàm esse spirituale, quod in Dei possessione & cō templatione cōsistit. Vnde Dionysius cap. 5. de diuinis nominibus, Esse inq̃t est melius quàm viuere (quia vniuersalius) sed viuentia sunt meliora existentibus: & intelligentia viuentibus sine intellectu.

ARTICVLVS II.

Vtrùm beatitudo consistit in aliqua operatione.

QVO ex superiorib. habemus collecta, & definita, nempe finem vltimum hominis non esse bonum aliquod corporale, neq; verò eius beatitudinē in operatione eius corporali consistere, vnde fit cō sequens, q̃ sit bonum aīæ: sed restat explorare. Vtrū beatitudo, saltem in aliqua cōsistat operatione, secundum sensum, volū tatem, vel intellectum. Et arguitur à parte negatiua. Ait Paul. ad Rom. 6. Habetis fructum vestrū in sanctificatione, finem verò vitam æternam vita autem non est operatio, sed ipsum viuētium esse: ait. n. 2. de anima. tex. 37. Philosophus q̃ viuere viuentibus est esse: ergo beatitudo non cōsistit in operatione.

Partis negatiuæ arg. 1.

¶ Secundò. Boetius. 3. de consolatione. Beatitudo, inquit, est status omnium bonorum congregatione perfectus status aūt non dicit operationem sed esse. Quod si operationem includeret, comprehenderet etiam sensitiuam, à qua intellectiua dependet, & per quam multa cognoscimus, sine qua ideo non posset omnium bonorum congregatio consistere: sensitiua autē cognitio cùm sit temporalis, non potest ad essentiā beatitudinis pertinere. 2. Arg.

¶ In cōtrarium verò est illud Arist. 1. Eth. c. 7. quòd fœlicitas consistit in operatione secundum virtutem. Pars affirmatiua.

¶ Ad q̄onem trib. conclusionib. respondetur. Prima. Beatitudo cōsistit in aliqua operatione. Ad cuius intellectum illa semper habeatur præ oculis supra explicata distinctio inter vltimum finem, & beatitudinem, quòd beatitudo sit assecutio vltimi finis: & ideo si quis interroget. Vtrum beatitudo hoīs consistat in aliquo bono creato, & consistere in aliquo bono dicat rō nem obiecti, in quo homo quietatur, quē sensum in rigore facit eiusmodi propositio negatiuè respondendū est, vt. 1. 2. q. 2. art. 8. & respondet D. Tho. quoniam illud bonum in quo beatitudo sic consistit, est vltimus finis, atq; adeò Deus. Vnde Aug. 19. de ciui. Dei. Vt vita, inq̃t, carnis aīa est, ita beata vita hominis Deus est, de quo dicitur. Beatus populus cuius dominus De⁹ eius. Nihil. n. voluntatem quietare valet, eiusq; desideria plenè complere, nisi sit bonum vniuersale quod est proprium volū tatis obiectum: bonum autē vniuersale, omnia bona continens, quæ affectari possunt, solus Deus est. Quādo ergo dicimus beatitudinem in operatione consistere loquimur in sensu (vt aiunt) identico: nam beatitudo est ipsa operatio, qua homo formaliter est beatus. 1. Cōcl.

¶ Probatur ergo in hoc sensu conclusio, scilicet, quod beatitudo sit operatio hominis. Est enim in homine considerare primum omnium, esse & uitam, & pręterea in anima potentiam, habitum, & actū, & secūdo Ethicorū ait Philosophus: beatitudo autem non potest esse nisi operatio. Quòd sic probatur. Beatitudo est vltima hominis perfectio: nihil autem perficitur quatenus est in potentia, Probatio conclusio.

tia, sed quatenus est in actu, quippe cùm potētia sine actu imperfecta sit: quoniam vt.2.de cælo text. 17.ait Philosophus, vnū quodq; cuius est aliqua operatio fit propter eius operationem, vt cæli sunt propter generationem, & oculus propter visionem: consistit ergo beatitudo in actu hominis Philosophus autem.2.de anima, tex. 2. & 5. duplicem actum ponit in anima, nempe habitum, & actum. Habitus verò non est purus actus, sed medium quid inter potentiam & actum, nempe perfectio potentiæ ad operandum: sed quia per habitus denominamur sapientes, studiosi prudentes, &c. appellauit habitum, actum primum: operationem verò, actum secundum. Igitur si perfectio rei in actu consistit, necesse est, vt vltima perfectio consistat in vltimo actu. Quo enim domus cū ædificat plus habet de actu, eo forma domus perfectior est, & quo fœtus in vtero plus habet de vita. Quocirca Aristoteles. 1. Ethicorum cap. 7. fœlicitatem in operatione collocauit, quæ est secundùm virtutem. ¶ Quòd si arguas. Bonum quo diuturnius, vt. 1. Ethicorū habetur, eo perfectius habitus diuturnior est actu, ergo perfectior atq; adeò in ipso consistit beatitudo. Ad primam præmissam respondetur comparationem faciendam esse in eadem specie, vt. 10. Metaphysic. tex. 13. ait Philosophus: habitus verò & actus sunt diuersæ speciei: & ideo quia cætera nō sunt paria, habitus nō est perfectior: quoniā est propter actū. Præsertim quòd actus beatitudinis, vt infra videbimus, est magis diuturnus: nempe perpetuus. At verò cùm operatio, vt. 9. Metaph. ait Philosophus, duplex sit: vna scilicet transiens, vt vrere & siccare quę in externam trāsit materiam, atque altera permanens, vt intelligere & velle, beatitudo non potest esse illa transiens: quippe cùm non sit forma perficiens subiectū, sed perficiens opus effectum. Est ergo operatio permanens. Omnis quidem operatio perficit operantem: illa verò quę transit in exteram materiam, vt ędificatio, perficit quidem operantem in ratione finis ipsius artis: sed permanens perficit ipsum in ratione formæ, vt amor & cognitio, in qua ergo consistit beatitudo.

2. De anima actus. 1. & 2.

Beatitudo est actio immanens

¶ Eadem conclusio demonstratur apud Arist. loco proximè citato. 9. Metaph. tex. 15. & 16. ex eodem principio, quòd res est propter suam operationem: vnde concludit fęlicitatem esse vitam, quę consistit in operatione perfectissima. Idemq; concludit. 10. Ethi. c. 7. & 12. Meta. tex. 39. Hæc autem conclusio perspectior fiet articulo proximo inter disputādum de visione beatifica, vtrum sit operatio ipsius intellectus.

¶ Secunda conclusio. Operatio sensitiua siue sit potentiæ apprehensiuæ, siue appetitiuæ, non potest esse beatitudo: quāuis sit beatitudinis accidentaria. Tripliciter nanque ad beatitudinem quippiam attinet. Nempe, aut essentialiter, aut accidentaliter, aut consequenter. Atqui essentialiter operatio sensus beatitudo esse non potest. Beatitudo etenim nostra, vt dictum est, cōsistit in cōsecutione vltimi finis, q vt modò dicebamus, est bonum increatum, nēpe Deus. Sensu autem, quippe, q materialis est, nequimus Deum, purissimum actū percipere, atque adeò neque ipsum appetitu sensitiuo concupiscere. 2. Cōcl.

¶ Sed cōtra. Contritio nonnūquam sensu percipitur: adeò, vt & lachrymas exprimat ergo appetitu sensitiuo timere possumus Deum, atque adeò aliquo modo amare. Respondetur, quòd sensu non possumus Deū videre, ut quæstione tertia monstrabitur. Sed nihilominus supposita cognitione intellectus abstractiua Dei potest sensus interior: nempe æstimatiua aliquam rationem amicitię vel timoris Dei percipere, sicut auicula & matris amicitiā & lupi inimicitiam percipit. Et per illā potest appetitus dolere vsq; ad lachrymas. Possunt præterea operationes sensus beatitudinem tum antecedere, tum etiam subsequi: quoniam in hac vita intellectualis cognitio, à sensu proficiscitur, quare per hęc visibilia, vt ait Paulus, inuisibilia Dei cōtēplamur. Et corporibus per resurrectionem resumptis, vt ad Dioscorum, ait Augustinus, fiet in ęterna beatitudine quędā redundantia beatitudinis animæ in corpus, & in corporeos sensus, vt q̄stione quinta peramplius explicabitur. ¶ Fit ergo ex hac proxima conclusione consequens beatitudinem in operatione duntaxat secundum animæ partem rationalem, nempe intellectum & voluntatem consistere. Adhibetur nihilominus, Tertia conclusio. Beatitudo non consistit in operatione hominis, 3. Cōcl.

minis, quæ in hac vita caduca haberi potest. Probatur. Beatitudo est vltima hominis perfectio: ergo vnicuique secundũ modum suæ naturæ, quo perfici potest, cõtingit. In Deo nanque quia esse & essentia & operari idem ei sunt, beatitudo est eius essentia, neq; alio quàm se ipso fruitur, sed alia ꝓpter se ipsum diligit. Angeli uerò ꝑ vnicam operationem qua Deo coniungũtur fiunt beati: per illam nanq; operationem qua se cum Deo per eius gratiam cõiunxerũt meruerũt beatitudinem, quam in termino illius operationis adepti sunt. Quare in via vnicum tantum habuerunt meritorium actum. In homine verò, quia diutius est in via, multæ sunt operationes quibus sempiternam beatitudinem promeretur: nulla tamen eius esse potest beatitudo. Fœlicitas nanque, vt Aristote. 1. & 10. Ethicorum, autor est in duas distinguitur: altera enim est actiua quæ consistit in operatione secundum virtutem, atque altera speculatiua, quam in cõtemplatione substãtiarum separatarũ collocauit. Haud enim naturali dũtaxat lumine affulsus ad veræ notitiam beatitudinis pertingere valuit, quæ in intuitiua Dei cõtemplatione consistit. ¶ At verò quod in hac vita neutra esse valeat perfecta, atque adeò nec rationem induere beatitudinis, inde constat quod continua esse nequit, neq; firma & stabilis: quoniam necesse est, tum sopore, tum & alijs officijs, quibus interdum vacare necesse est, interpollari. Neque contemplatio euidens esse potest, quia neq; Deũ, in quo beatitudo consistit, præsentem habemus. Quocirca Philosophus. 1. Ethico. Beatitudinem huius vitæ imperfectã censuit, neq; nos simpliciter beatos efficere, sed beatos vt homines: nẽpe qua rõne esse possumus in hac vita fœlices. ¶ Contemplatio verò proprius veræ beatitudini appropinquat, q̃ erit in cælo: quoniã fœlicitas secundũ virtuté moralé, tuc circa res corporeas & tẽporarias sæpè versatur: tum præsertim in plures operationes dispergitur, neq; in altero seculo eius necessitas perdurabit. Attamen contẽplatio & dignioris est potentiæ est, nimirum intellectus, & obiectorũ magis nobilium, scilicet rerum spiritualium. Et est actio magis vna quia veritatis speculationi incumbit. Vnde Christus Martha solicita es, & turbaris erga plurima.

Fœlicitas contemplatiua & actiua.

Probatio conclusion.

Porrò vnum est necessarium. Et quãdam habet perpetuitatis imaginem, eo qđ in promptu semper homo habet cõteplationis materiam: & si quãdo illam somno vel alia recreatione interrumpit: id facit, vt organa vegetiora sint & animus plus ad ipsam instaurandam vigeat. Nihilominus quãuis contẽplatio genere suo & obiectꝭ excelsior sit, tamen proximorũ necessitas sæpissimè efficit, vt officia actiuæ vitæ sint cumulatioris meriti. Veram ergo beatitudinem in vnica Dei præsentis contemplatione consistere necesse est. ¶ Ad primum igitur argumentum respondetur, ꝙ vita vno modo accipitur pro eo, quod est esse viuentis: & sic beatitudo nõ est vita, nisi in Deo, cuius esse est operari. Sed alio modo accipitur pro operatione: sicut diuiditur in actiuam & cõtemplatiuam: & dicimus viuere sapientis est studere. Et isto modo beatitudo & vita: iuxta illud Ioan. 17. Hæc est vita æterna vt cognoscãt te verum &c. vt illico explicabimus. Et ideo Paul. contulit meritum cum præmio dicens. Habetis fructum &c. quoniam in hac vita per opera ex fide & gratia per liberum arbitrium germinantia debemus sanctificare, hoc est purificare cor. Et illi sunt spirituales fructus: iuxta illud ad Galatas. 5. Fructus spiritus sunt, charitas, pax, gaudium, &c. Atque hoc pacto promeremur præmiũ, qđ est vita æterna. Vnde Matth. 5. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. ¶ Ad secundum respondetur Boetium nil aliud docere voluisse quàm beatitudinem esse bonũ perfectum atque omnium bonorum complementum: ob idq; operationem illam per quam illud bonum possidetur appellauit statum. Sed tamen de essentia illius nõ est operatio sensus: sed hoc ꝓbat argumentũ quod operatio sensus antecedit subsequiturq́, beatitudinem. Vt in secunda conclusione expositum est.

Sol. 1. ar.

Rom. 6. Habetis &c.

Solu. 2. argum.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm beatitudo sit potiùs intellectus quàm voluntatis operatio.

Veusq; rẽ hactenus deduximus qđ beatitudo est actus aĩæ secundũ partẽ rationalẽ. Subsequitũ ergo indagatio inter duas potentias

Partis negatiuæ arg. 1. potẽtias rationales, quæ sunt intellectus & volnntas, in cuius illarum actu consistat. Et arguitur, quòd in actu volũtatis, Beatitudo hominis, vt 9. de ciuita. Dei, ait Aug. in pace consistit: iuxta illud Psal. Qui posuit fines tuos pacem: pax aũt in uoluntate consistit: nam est charitatem consequens: ſm illud, ad Gala. 5. Charitas gaudiũ pax, &c. ergo beatitudo consistit in actu uoluntatis ¶ Secundò. Beatitu-

2. argu. do est summum bonum, sed bonum est obiectum uoluntatis: ergo beatitudo est

3. argu. eius operatio. ¶ Tertiò. Beatitudo, ut nomen insinuat, est operatio omnium nobilissima: hæc aũt est charitas, iuxta illud. 1. ad Cor. 13. Horum autẽ maior est charitas: ergo in illa beatitudo consistit.

Pars affirmatiua. ¶ In contrarium est illud Ioannis. 17. Hęc est uita æterna, ut cognoscant te solum Deum verũ, & quem misisti Iesum Xpm: vita nanq; æterna est finis ultimus ubiq; in euangelio, tanquam summum præmium nobis propositus: ergo beatitudo hominis in cognitione Dei consistit, quę est actus intellectus.

Tria in beatitudine. ¶ Quõ hęc multum & in Scholis celebrata atque eam ob rem compluribus opinionib. frequentata. Sunt n. tria in uera beatitudine coniuncta, nempe visio Dei, qui ultimus est finis noster, & eiusdem Dei amor, ac demum delectatio, quæ inde cõsequitur. Vnde opiniones quot modis

Quinq; opiniones. possunt uariantur: adeò vt sint quinque. Quidam enim dicunt in nullo illorum actuũ beatitudinem cõsistere, sed in omnium aggregatione. Alij in delectatione.

Henrici prima opin. Atq; alij in amore, & alij in cognitione. ¶ Prima opinio fuit Henrici Gandensis, quam Scot. distin. præsenti. q. 1. refert ex eius quodlib. 13. q. 12. Commentus enim ille fuit nescio quã meditationẽ, q̃ olim fuit celebris: nempe, ꝙ beatitudo cõsisteret in quadã circumincessione, & illapsu Dei in essentiã aĩæ beati, ad modum quo ignis circũincedit illabiturq; in essentiã candentis ferri, qđ transformatur in ipsum. Qui quidẽ illapsus fiebat ex vi amoris. Nã ut Dion. c. 7. de cœlest. hierar. contemplatur, amor est uirtus transformatiua & conuersiua amantis in amatũ: quasi à se exeat, & in alio esse incipiat: iuxta illud euãgelicum, ubi est thesaurus tuus ibi est cor tuũ. At q. a creatura nõ põt naturę diuinæ illabi, ecõuerso Deus ipse & beatũ diligẽs, & ab ipso dilectissimus, ꝑ illũ amoris feruorẽ fit tãquam ignis, quo inflammatus beatus fit sicut Deus. Quapropter ſm illum doctorum beatitudo non est operatio perficiens potentiã, sed illapsus Dei primò perficiens essentiam, atq; inde redundas in potẽtias. Tametsi illapsus ille per operationẽ fiat volũtatis. ¶ Et probabat suam opinionẽ primo, ꝙ cùm beatitudo sit nobilissima perfectio, debet in nobilissimo subiecto recipi: essẽtia aũt animæ perfectior est q̃ potentia. ¶ Secũdò. Quia cùm beatitudo sit ultima perfectio rei, debet esse perfectissima cõiunctio beati & beantis: perfectissima uerò coniunctio fieri non potest per operationem, cùm sit accidens, alioqui beatitudo esset accidentaria, ergo debet illa coniũctio fieri per essentias ipsas, ut Deus essentiæ beati illabatur, q̃ in se transformet. Item, quia gloria quæ est beatitudo est gratia consummata: gratia aũt ut Sanctus Thomas docet, est in essentia animę, gratum reddẽte Deo. Et potissimè arguitur Beatitudo nostra consistit in ultimo fine, qui est Deus, & non in aliquo accidẽte: ergo non erimus beati quousque ipse Deus sit nobis per essentiam cõiunctus, & non per operationem. Et ideo Philosophi, aiebat Henricus, quia non cognoscebant rationem veram beatitudinis consistere in Deo, ipsam in operatione collocabant. ¶ Hæc autem opinio licèt quãdam præ se ferat imaginẽ ueri, quia certè ita est, quòd amor quodãmodo trãsformat amantem in amatum, illa tamen trãformatio nõ est, quia vnum simpliciter fiat, sicut ex materia, & forma fit suppositũ, sed quia amor infigit amantem in amatum, & ideo per metaphoram dicitur, & exaggerationis causa trãsformatio. Quare illa coniunctio non potest esse immediatè per essentias, sed per illam amoris actionem. Illo enim pacto ait Christus Ioan. 17. pro eis, qui credituri sunt in me rogo, ut omnes vnũ sint. Sicut tu pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis vnũ sint. Non enim rogabat, ut essemus una essentia cum Deo, sicut filius est cũ pře, sed quòd quemadmodum pater, & filius se mutuo amore diligunt, ita & nos semper essemus cum ipsis per amorẽ cõglutinati.

Reprobatio. Ioan 7.

tinati. ¶ Potissima ergo reprobatio opinionis est, quòd illa circumincessio, & illapsus per essentiam nõ est intelligibilis: duæ enim essentiæ nunquàm fiunt vna nisi per informationem, quod Deo est impossibile, neque immediatè coniunguntur, nisi per vnionem hypostaticam, qualis fuit in Christo.

2. argu. ¶ Et ideo bene arguit Scotus. Deus cùm fit beatis præsens nõ aliter se habet, quã priùs, si essentiam vtriusque consideres: ergo non potest coniunctio aliter intelligi, quàm per operationẽ, seu intellectus seu volũtatis, quæ ideo operatio erit forma creaturæ qua fit beata.

3. argu. ¶ Item creatura non potest Deum, vt formã recipere à quo ipsa denominetur beata, quia Deus non est in subiecto receptibilis, ergo recipit eum per accidens, scilicet per operationem qua ei cõiungitur. ¶ Postremò arguitur. Deus ipse, quamuis sit beatus per suam essentiã, ratio tamen est, quia essentia, & operatio, nempe cõprehensio, qua se comprehẽdit, sunt idẽ, atque adeò ratione saltem differt beatitudo ab essentia: ergo in creatura, similiter beatitudo est eius operatio.

argum. ¶ Quòd si arguas. Ergo anima facit se beatam. Negatur consequentia. Si intelligatur, vt tota aut prima causa: quia nõ põt illam operationẽ, nisi Deo autore elicere iuxta illud psal. Gratiam & gloriam dabit Dominus. Preterea, ipsa sibi videt opinio cõtradicere, dicẽs illapsum fieri per amorẽ, & nihilominus prius fieri in essentia.

Sol. arg. ¶ Ad eius ergo primum argumentum respondetur, quòd etsi beatitudo sit nobilissima perfectio, tamen quia formaliter accepta, non est nisi operatio, nõ põt primum recipi in essentia, sed in nobilissima potentia, quam infra monstrabimus esse intellectum. ¶ Et eodem pacto respondetur ad secundum. Conceditur nanq; beatitudinem esse coniunctionem perfectissimam cum vltimo fine, possibilem tñ: nõ autem est possibilis, nisi per operationem. ¶ Ac perinde conceditur quod beatitudo nostra consistit in vltimo fine, q. est Deus tanquam in obiecto: formaliter tamẽ in operatione perfectissima qua nobis coniungitur. ¶ Secunda opinio est Ri-

2. opin. cardi distinctione præsenti articu. 1. q. 6. quod beatitudo consistit complexim, & aggregatim in actu intellectus, simul, & voluntatis. Quocirca nominales, vt Maioris quæstio 3 dicit, quòd beatitudo accipitur dupliciter, vno modo collectiuè, & sic cõsistit in aggregato visionis amoris & delectationis, & alio mõ diuisiuè, quo pacto in quolibet illorum actu consistit: nam, vt ait q. 5. tanquam problema sustineri potest quòd actus intellectus sit pręstantior vel actus voluntatis. ¶ Durãdus vero qõ. 4. ait, ꝙ si beatitudo accipiatur pro eo quod omnem beati perfectionem includit, supponit aggregatiuè pro omnibus perfectionib. animæ & corporis q̃ sunt in ipso, iuxta illud Aug. 13. de trinit. cap. 5. Beatus est ille qui habet quicquid vult, & nihil mali vult. Et iuxta illud citatum Beotij. Beatitudo est status omniũ bonorum aggregatione perfectus. Si autem accipiatur pro eo, quod est omnium optimum, beatitudo est visio. Durãd.

¶ At verò iste modus loquendi de aggregatione, quanquam prima facie quidpiã referat claritatis, non tamen neruum rei attingit. Nomine enim beatitudinis non nisi coniunctio cum vltimo fine designatur: quapropter vnicã nominat, eandẽq; consumatissimam operationem, qua q. dẽ vnica actione omnia beat⁹ possideat, quæ vult, quia in ipsa omnia aggregantẽ bona. Enimuerò, vt rerum omnium vnica est operatio, qua cum suo fine coniungitur, vt descensus grauis & ascensus leuis, & ignitio ignis, & visio oculi, &c. Ita & vnica esse debet actio, ꝑ quam homo suum vltimum finem possideat, quæ idcirco eius sit perfecta per essentiam beatitudo, cui actiones aliæ sint annexæ: atque hæc est quam indagamus. Ineptum est ergo dicere, quòd beatitudo consistat in plurium aggregatione. Reprobatio opin.

¶ Tertia opinio fuit Aureoli, qui collocauit beatitudinẽ in gaudio, & delectatione. Ait quippe August. 10. confess. cap. 1. quòd beata vita est gaudium de veritate. Et re vera opinio hæc nonnullum habet probabilitatis colorem: quia beatitũdo videtur esse quis beati, & fructus eius vltimus, gaudium autem est vltimũ, qđ cõsequitur ex visione, & amore, in quod ideo beatus quiescit in Deo viso & amato, atq; adeò est fructus quem ex illa visione capit. ¶ At vero Scotus quæstio. 4. Tertia opinio. Quarta opinio Sco.

ait beatitudinem cōsistere in amore, qui est actus voluntatis, quem ipse putat esse fruitionem: ob idque occasione ab eodē doctore sumpta solet quæstio sub his terminis proponi. Vtrùm beatitudo consistat in visione, an verò in fruitione. At verò Diuus Thomas & antiqui nō interrogāt, nisi vtrum consistat in actu intellectus, an verò in actu voluntatis, & sic certè est disputādum, nam de fruitione, qui nam actus sit, alia est quæstio. Et ideo nos claritatis gratia in duas quæstiones eam partiti sumus. ¶ Ad præsentem ergo vnica conclusione respondetur, quæ est Sancti Thomæ. 1. 2. quæstio. 3. artic. 4. Beatitudo est actus intellectus, nempe, visio Dei Ait quippe, quòd essentia beatitudinis actu intellectus consistit, sed ad voluntatem pertinet delectatio beatitudinem consequens. Quod dialecticorum more sic explicare possumus. Nomen beatitudo supponit pro visione connotando amorem & delectationem, est enim visio Dei quē amamus, quam delectatio consequitur. Probat. Primò sententia illa Christi citata, hæc est vita æterna, vt cognoscant te, &c. Hunc tamen locum sic cauillantur Scotus dicens, quòd illic non accipiatur vita æterna pro vita beata, hoc est, pro vita in qua consistit beatitudo, sed est sensus, quòd cognitio Dei est quædam vita quæ nunquam finitur, sed in perpetuum durat. Philosophus nanque. 12. Metaphysi. tex. 39. ait quòd cognoscere est viuere, & ideo si cognitio est æterna, qualis est Dei visio, erit vita æterna, non tamen inde sequitur, quòd illa sit beatitudinis essentia.

Principalis cōclu.

Beatitudinis explicatio

Scotus.

¶ Hanc tamen interpretationem, vt cum bona venia egregij doctoris loquamur, textus nō gratanter admittit, eadē enim ratione damnatorū cognitio, quippe quę perpetua est, diceretur vita æterna. Adde, quod Christus nō simpliciter dixit, vt cognoscant te, sed vt cognoscant te solum Deum verum, & quē misisti Iesum Christum, vbi Deum ipsum qua ratione est finis noster, expressit, vt explicaret cognitionem illam esse perfectissimam cum illo cōiunctionem, tanquam cum vltimo fine. Et ideo adiecit, & Iesum Christum, qui inquātum Deus est eiusdem beatitudinis obiectum, & inquātum homo causa & medium ipsius consequendæ.

Improbatio opinio.

¶ Sed quid pluribus opus est? Nomine enim vitæ ęterne, vbicunque in euangelio memoratur, designatē summum illud premium cultoribus Dei, primò positū, quod à morte inferni distinguitur. Iuxta illud Pauli, ad Romanos. 6. Stipendium peccati mors, gratia autem Dei vita ęterna. Vnde Matthæi. 16. Quid boni faciam, vt habeam vitam æternam? Et infra, qui relique rit patrem aut matrē, &c. Centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Et Marci. 9. Bonum est tibi claudum intrare in vitam æternam, quàm duos habētem pedes mitti in gehennam ignis. Et Ioannis. 3. Vt omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam: Vnde ante illa citata verba apud Ioannem, ait Christus, Clarifica filiū tuū, &c. vt omne, quod dedisti ei, det eis vitā æternam. Hæc est enim vita æterna, &c. Ecquis ergo colore vllo ambigere valeat, quin illic vita æterna pro æterna beatitudine vsurpeē? ¶ Aliter tamen solent Scoti, discipuli locum illum interpretari, vt à sensu Sancti Thomæ illum diuertant, nempe, quòd ibi cognitio non accipiatur pro visione beatifica, sed pro cognitione fidei, quæ dicitur vita æterna, eò quòd sit primū fundamētū quo itur ad vitā æternam. ¶ At verò cū nulla illic fiat cognitionis restrictio, sed simpliciter Christus dixerit, vt cognoscāt planè denotauit totā Dei cognitionē, quę est vita æterna. Illa etenim vita hic incipitur per ęnigmaticā fidei cognitionem, & in patria perficitur, & cōsummatur per visionē, & nihilominus est vna, nisi quòd in hoc seculo non est confirmata. Nam uita gratiæ quę hic fundatur in fide, suapte natura & ingenio, nisi nostra obstet culpa, perpetua est, quippe quæ neq; per corporis mortem interrumpitur, sed permanet in anima, in qua loco fidei succedit visio, eādem perpetuans vitā. Dicens ergo Christus, hæc est vita æterna, vt cognoscant te non solā fidem, verùm & præcipuè visionē significauit, per quā Christus clarificaturus est patrem, cùm offerat ei in patria beatorū regnum, quod hic acquisiuit, nēpe sponsam suam ei reddens sine macula & sine ruga, qualis vniuscuiusq; anima de fonte baptismatis resurgit. Quocirca Augustinus lib. 1. de trinita. Et Magister sentētiarum, in hoc sensu tanquā certissimo

Vita æterna.

Alius cauillus.

Redargutio.

& receptissimo tractant hunc locum de vita æterna. ¶ At verò ratione Sancti Thomæ profectò conclusio planè dilucidata, constabilitur, quæ est hæc, Beatitudo (q̃d nemo negare potest) est consecutio vltimi finis, qua scilicet Deum possidemus & cōprehendimus iuxta illud Matthæi. 25. Venite benedicti patris mei possidete regnum. Et secundùm illud Pauli. 2. ad Corinthios. 9. Sic currite, vt comprehendatis: Deum autem non per actum voluntatis, sed per visionem consequimur, possidemus, & tenemus &c. ergo visio est beatitudo. Probatur minor. Volũtas fertur in finem, & absentē, dum ipsum desiderat, & præsentem dum in ipso quiescēs delectaĩ: desiderium autem finis absentis constantissimum est, non esse finis consecutionē, sed motum in ipsum, q̃d idcirco desiderãtem cruciat: delectatio verò quæ habetur, dum finis est præsens nō potest esse eius consecutio: imò potiùs illum iã obtentum, & possessum supponit: non enim finis possidei ex eo, q̃ delectat, sed ex eo potiùs quod possidei, delectat: non ergo cōsecutio finis est actus voluntatis. Ex quo fit vt sit actus intellectus.

Rō San ctu Tho.

¶ Hæc tamen ratio Sancti Thomæ nonnullis videtur lubrica & manca, quia dũ de solis desiderio & delectatione probet non esse consecutionem fines, infert consecutionem nō esse actum voluntatis: & tamen deberet probare non esse amorē, Dei præsentis, in quo eam Scotus constituit. Veruntamē si ratio penitus inspiciatur, est profectò efficacissima. Supponit enim quòd actus volũtatis, qui est amor cum sit indifferens ad rem præsentem & absentem: nō est rei comprehensio: quia consecutio rei est actus per quem res habetur præsens: & ideo excluso desiderio, quod est rei absentis, si aliquis actus voluntatis deberet esse assecutio Dei, ille deberet esse delectatio, quæ non est nisi rei præsentis: cum ergo illa non sit, fit vt neque vlla voluntatis operatio sit finis adeptio & possessio. ¶ Sed arguis Pariter cognitio Dei est indifferens ad absentem & præsentē, & nihilominus p̄ cognitionem cōsequimur Deum. Respondetur, id verũ esse de cognitione in genere, tñ visio nō est indifferens sed matura sua est rei præsentis, imò Deus p̄ visionem fit præsens,

Impugnatio

Redargutio.

atque adeò apprehenditur. ¶ Et p̄ hoc cōfirmaĩ superior ratio. Si aliquis amor esset consecutio Dei, maximè esset ille qui est rei præsentis: ille aũt præsupponit iam Dei præsentiã per visionē, ergo visio ipsa per quam Deus fit nobis præsens, est Dei assecutio, apprehensio, & tentio. Imò amor, ut dictum est, idem erat licèt non tam firmus antea rei absentis, uisio uerò minimè. Itaque idem argumẽtum, quod probat de delectatione, probat, & de amore, quod non sit consecutio Dei. Ob idque Diuus Thomas. 3. contra gent. ca. 26. vtrunque probat, sed in summa quia utrunque idem erat omisit, tãquã super fluum de amore multiplicare argumenta Quin uerò, quia non suspicabatur aliquem constituere finis cōsecutionem in amore. Nam ut aliud instruamus argumentum, profectò quanuis deberet beatitudo in actu uoluntatis constitui, nō esset in amore collocanda, sed in delectatione, quę est visionis fructus, atq; adeò fruitionis terminus, vt illico at. p̄ximo mōstrabimus, est enim frui voluptatē de re obtenta captare. ¶ Sed ait nihilominus Scotus, quòd beatitudo non cōsistit simpliciter in amore, sed in amore Dei visi. At verò profectò tantum est dicere, in amore Dei visi, acsi dicas ĩ amore Dei habiti, vt præsentis, non ergo amor est actio per quam Deum habemus, sed illa visio quæ præsupponitur ad illum amorē, & in eius obiectio includitur, cum dicitur ĩ amore Dei visi. ¶ Ait verò rursus p̄ vtranque potentiã nos consequi Deũ scilicet, per visionem, & per amorē, sed visio præcedit, & ideo amor, qui subsequitur est perfectior, iuxta doctrinam Arist. 9. Metaphysi. tex. 15. dicentis, quòd posteriora sunt perfectior. ¶ Veruntamen hoc, quod affirmat non probat, scilicet, quòd amor sit consecutio, imò contrarium, vt ait Diuus Thomas circa fines sensibiles compertum est. Cupidus nanque pecuniæ nequaquam per eius amorem illam consequitur, sed illo amore incitatur ad conquirendum illam, quam tandē manu assequitur, vel alio possesionis genere. Et auidus cibi certè non consequitur per amorem cibum, sed per gustũ, & auidus musicæ per aurem, & amicus pulchri p̄ visum. Et dũ per illos sensus rē posside,

Confirma.

S. Th. 3. conget.

Aliud arg.

Scoti cogitationes refutantur.

Sentētia Scoti.

Sensibilium exempla.

tunc delectatur in re habita & obtēta, Simili ergo mō in Deo à principio per desiderium cupimus ipsum consequi: consequimur autē per hoc, quod fit nobis præsens: fit autem præsens per actum intellectus, eo quod res est intelligibilis, quæ aliter non potest attingi. Et tunc voluntas quæ illam possessionē optabat, illū firmius diligit, atq; adeò iam in ipso habito delectatur. Igitur ineptum est duas fingere consecutiones, nam postquā rē semel consequimur, non opus est alia cōsecutione, sed subsequitur in re amata & habita delectatio: quis enim rem adeptā adipiscitur. ¶ Atqui hic est sensus verbi Augustini supra citati. 10 cōfessio. quòd beatitudo est gaudiū de veritate, hoc est beatitudo est consecutio veritatis, quam consequitur gaudiū. ¶ Præterea ad maiorem horum explicationem arguit. Hoc differt cognoscitiua potentia ab appetitiua, q cognoscitiua est apprehēsiua rei, quippe cuius actus consistit in eo qđ est obiectū recipere: p species enim quas recipit ab obiecto ipsum cognoscit. & cognoscendo apprehendit, appetitiua verò potentia nō est apprehēsiua, sed eius agēdi modus est ferri in obiectū, ergo certè per amorē non apprehendimus Deum, sed per visionē, & cum beatitudo sit Dei cōprehēsio, vt ait Paulus, atq; adeò eius possessio, fit ut non sit amor, sed uisio.

¶ Item beatitudo est sufficiens bonū: hoc aūt cōsistit in hoc, q Deus ostēdat se nobis ſm illud Ioan. 14. Qui diligit me, ego diligā eum, & ostendam meipsum illi. Et Philippus. Ostende nobis patrē, & sufficit nobis. Manifestū aūt est Deum nō se nobis ostendere per amorē nr̄m, sed certè p visionē. Glossat aūt Scotus dictu Philippi, q loquebatur de sufficientia quantū ad credendū per fidē, si ostenderetur ei pr̄. At pfectò in hoc qđ ait, ostende, non significat, nisi desiderium videndi, ad quod ducimur per fidē, & iō Aug. lib. 1. de tri. per illā ostensionē, visionem intelligit, vt statim videbimus. ¶ Præterea. Beatitudo cōsistit in eo, per quod efficimur Deo similes: nam rō filij in similitudine consistit, iuxta illud, 1. Io 3. Videte qualem charitatem dedit nobis pr̄, ut filij Dei noiemur & simus: quia cum apparuerit, inquit, similes ei erimus: per quid aūt efficiamur similes, declarat subdens, videbimus eū sicuti est. Eodemq; alludit Paul. 2. Cor. 5. dicens. Dum sumus in corpore peregrinamur à domino: p fidem n. ambulamus, & non per speciē, sed habemus voluntatē peregrinari à corpore, & esse p̄sentes ad dñm &c. ergo esse p̄sentes est videre facie ad faciē: atq; adeò adipisum ē illum consequi, hr̄e, tenere, & possidere. ¶ Præterea Beatitudo est præmium quod Deus nobis confert in patria, id autem, quod nobis confert est visio, ad quā non modo concurrit specialiter, vt ad amorem, sed in ratione speciei vniendo se intellectui nostro, ipsumq; subinde per lumen gloriæ eleuando, vt ipsum conspiciamus: amor vero ille firmissimus consequitur illam uisionem: quasi uoluntas in Deum visum naturaliter feratur. Adde denique, quòd summa miseria, & pœna damnatorum est pœna damni, quæ est carentia diuinæ visionis: ergo in visione consistit beatitudo.

¶ At uerò quoniam Augustinum Scotus & sui in suām ipsorum sniam cogere cōtendunt, consulatur ipse vbiq;, & potissimùm lib. 1. de trinit. & constabit multo euidentius hāc suam fuisse sententiam, quàm S. Thomæ. Etenim cap. 8. tractans illud ad Colossen. 3. Cùm Christus apparuerit vita vestra, tūc & nos apparebitis cum ipso in gloria. Ante, inquit, quàm id fiat, videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Hæc enim, inquit, nobis contemplatio pmittitur actionum omnium finis, atq; æterna profectio gaudiorum. Vbi uisionē appellat cōtemplationem finis, & præmiū nr̄orum operum. Vnde subdit illud Ioannis iam à nobis citatum. Scimus quia cū apparuerimus similes ei erimus, quoniā uidebimus eum sicuti est. Et subdit. Hæc est enim vita æterna, vt cognoscant te solum Deum verum, & quē misisti Iesum Christum: de qua contemplatione & visione intelligit illud Pauli. Cùm tradiderit regnū Deo & patri: quasi illa sit regni possessio: quid clarius? Et capitu. 9 in Dei, inquit, uisione merces tota promittitur delectationis, & desiderij nostri Nunquid nō merces idem est, quòd meritorū præmium? Glossat tamen Scotus, quòd uisio sit merces intelligentiæ, non tamē homi-

Aug.

Optimū argum.

Aliud arg.

Aug. testimonia.

hominis. At verò Augustinus nõ ait, ꝙ sit nisi merces, quæ promittitur omniũ nostrarũ actionũ & desiderij nostri præmium. Et cap. 10. In illa contemplatione Deus erit omnia in omnibus: quia nihil ab illo aliud hõ requirit, sed solo ipso illustrari perfruiq; sufficiet. Mirãdum est, quomodo Scotus hũc locum pro se afferat, cùm apertè dicat in illa cõtemplatione Deum esse omnia in omnibus, qđ est esse omnium præmium. Sed & ca. 13. plu ries, q̃ quinquies id explicatissimè inculcat: Beati enim inquit mũdi corde, quoniam ipsi Deum videbunt, qua summũ præmium promittitur iustis. Et rursus. Hæc vita æterna est illa visio, q̃ non pertinet ad malos. Et rursus. Visio formæ Dei solis pijs exhibebit, quorũ dilectioni hoc ipsum ꝓmittit, quia seipsum ostẽdet eis. Et vt alia missa faciamus, circa finẽ enarrans illud Io. 14. Qui diligit me, ego diligam eum, & ostendã meipsum illi, visio inquit sola est summũ bonum nostrum, cuius adipiscendi causa præcipimur agere quicquid rectè agimus. Perspice, ꝙ vbi dixit Philippus, Ostende nobis patrẽ, & sufficit nobis, de visione loquebatur, quę est sufficiens bonum. Et lib. 13. cap. 5. Beatus, inquit, non est nisi qui & habet omnia, quæ vult, & nihil vult malè. Nõ ergo ait beatitudinem esse, velle seu amare ea quæ habes, vt Scotus glossat, sed habere & possidere ea quæ vis, & amas: ergo visio per quã Deũ quẽ amamus habemus, est beatitudo. Sed nihil malè velle requiritur ad beatitudinẽ sicut quędã dispositio voluntas, nam qui mala vult, infœlicior est possidendo, q̃ si ea cõsequi nequiret. Certè qui hanc veritatẽ negant nõ tã D. Thomę, q̃ D. Augustino bellum inducũt.

¶Accersit verò Scotus in suum patrocinium, Augustinum lib. 1. de doctr. c. 32. dicentem, quòd hæc est summa merces, vt Deo perfruamur. Hunc autem locum tractabimus art. proximo.

Scoti argumẽt. ¶Sed nunc dicimus visionem ipsam qua Deus possidetur, esse fruitionem, nempe actionem qua capitur delectatio. Ait nãque idem August. in lib. de morib. eccle. c. 3. Quid est aliud quod dicimus frui, nisi pstò habere quod diligis.

Aug. ¶Arguit præterea Scotus, quòd beatitudo debet esse nobilioris potentiæ, voluntas autem est nobilior, & præstantior, quia obiectum eius est bonum. Veruntamẽ quanuis hic locus non vacet ad amusim disputandi de collatione hac voluntatis cum intellectu, certum est tamen Philosophum. 10. Ethic. c. 7. ex professo probare intellectũ esse potentiarũ perfectissimam, ac diuinissimã: qua de causa, summã hominis fœlicitatem in vita contemplatiua collocauit, quo nihil potuit euidentius in nostrũ fauorẽ asserere, licèt religione Christiana non esset imbutus. Ecqua enim est summa contemplatio, nisi illa Dei visio?

¶Imò illud primi metaph. Omnis homo naturaliter scire desiderat ad id ipsum ꝑtinet. Haud enim desiderium illic naturale hominis qualecunque insinuat, vt est desiderium comedẽdi, ambulãdi &c. Sed summum desiderium, quod est hominis suprema fœlicitas. Quemadmodum grauis appetitus est quiescere in centro & leuis sursum. Nempe quia est rõnale aĩal, & rõnis est sapere. Ob idque in visione illa qua summa veritas cõspicitur, ex quo fonte veritates omnes quæ in hac vita sciuntur deriuãtur, beatitudo consistit. Ois hõ naturaliter scire desiderat.

¶Quapropter ait. 10 Metaph. tex. 29. Præstantissimam omnium diuinissimamq; operationem esse contemplationẽ, quã ait esse deorum vitam. Quinuerò idcò videre Deum est vita ęterna, quia est visio, ac perinde possessio vitæ æternæ.

¶Atqui quòd intellectus sit præstantior potentia quàm uoluntas, inde D. Tho. 1. par. q. 82. art 3. demonstrat, ꝙ rõ obiectiua intellectus, nempe, verũ, spiritualior sit, q̃ rõ boni: nam verum cognoscimus abstrahendo à materia, ut 3. de anima docet Philosophus. Bonum aũt sumitur ꝑ respectũ ad subiectũ, quia alicui est cõueniens. Et iõ intelligere abstrahit ab existẽtia rei: intelligimus. n. simpliciter res quę non sunt, nec sub rõne existentiæ. At verò licèt velimus ea quoque quę nõ sunt, non tñ ea cupimus & amamus nisi referendo ad existentiam, quia cupimus ea habere, quod aũt abstractus est à materia & ab existentia, altius est, & prius. Intellectus est præstantior potentia.

¶Fallax ergo est ratio Scoti quòd intellectio, quia prior est amore sit imperfectior. Nõ enim est prior in genere causę materialis, de quibus loquebatur. 9 Metaph. Philosophus, sicut imperfectior est

anima sensitiua qua prius viuit embro, quàm intellectiua qua viuit posterius, sed est prior in genere causæ efficiẽtis, & ideo est perfectior, sicut causa prima quàm secunda. Lumen enim rationis est voluntatis lux, & intellectus dux eius quare certè intellectio natura sua præstantior est, vt Aristote. docuit.

Obiect. Scoti.

¶ Contra hæc autem obijcit Scotus illud Pauli 1. ad Cori. 13. Horum autem maior est charitas, & dictum Anselmi libr. 2. Cur Deus homo ca. 1. Peruersus ordo est uelle amare propter intelligere, imò intelligendum est, vt amemus. Tertio q̃a corruptio actus voluntatis, nempe velle malum, peruersius est quàm corruptio actus intellectus, nam intelligere malum nõ est malũ: ergo velle bonum perfectius est, q̃ intelligere bonum. ¶ Ad hæc autem rñdetur primum ꝙ hoc arguẽdi genus est res ab vno proposito in aliud diuertere. Cùm enim rãtione naturali probamus actum intellectus esse perfectiorem, non loquimur in genere moris, sed in genere entis, quare indifferens est huic proposito quòd uelle bonũ sit magis meritorium, quàm intelligere & quòd charitas sit hoc pacto præstantior. Secundò Paulus non comparauit charitatem ad actum perfectissimum intelectus, sed ad fidem & spem, quæ sunt actus vitæ, & non manent in patria. Non autem dixisset, quod charitas patriæ est præstantior visione Dei, per quam Deum comprehendimus, & ei similes efficimur, & per quam se nobis ostendit, & ad sui amorem nos necessariò trahit.

Argumentorum dilutio.

¶ Tertiò denique annotandum est maximè, quod alius est ordo in via inter charitatem & cognitionem Dei ænigmaticam atque alius in patria inter uisionem, & confirmatam charitatem In via nanque perfectior est charitas, quàm fides & spes vt ait Paulus: nam fides ordinatur ad charitatem, ut ait Anselmus, imò omnes naturales scientias ad hoc debemus referre, vt per visibilia, quemadmodum ait Paulus, Deum cognoscamus, ac subinde amemus: sest tamen visio beata non ordinat ad amorem tanquam medium ad finem, imò ipsa visio est finis, in qua voluntas conquiescit. Igitur uita beata incipit à cognitione fidei, quod ꝓgreditur per amorem ad Deum, qui est per uisionem possidendus Itaque debemus Deum hic intelligere, & intelligendo, vt ait Aug. amare, & amando possidere Hoc est, sicut per intellectionem promouentur ad amorem, ita per amorem perducamur ad comprehensionem.

Alius ordo in uia quã in patria.

¶ Tandem, vt finem faciamus, arguit Scotus. Vltimus finis intrinsecus hominis est illud quod est summè volendũ, sed velle ipsius voluntatis magis est volendum q̃ intelligere, q̃a vnaquæq; res plus appetit suam perfectionem, quam alterius: uelle autem est perfectio voluntatis & intelligere perfectio intellectus. ¶ Item velle volũtatis ꝓpinquius est sibi, quàm intelligere, ergo propinquius per uelle tendit in suum finem, quàm per intelligere. ¶ Item tertiò arguunt discipuli eius. Vltimus finis est summũ bonum, sed bonum est obiectum volũtatis: ergo immediatiùs per actum voluntatis assequimur fiem quàm per actum intellectus.

Alia Scoti argumenta.

¶ Ad primam respondetur, non esse loquendum de voluntate & intellectu acsi essent duo supposita distincta, quia non sunt nisi duæ potentiæ eiusdem suppositi & actiones propriè sunt suppositorũ, vt 1. de aia ait Philosophus, & ideo respondetur legitimè, quod voluntas non appetit magis suum bonum quàm bonum intellectus, sed homo per voluntatem appetit summum sui ipsius bonum, puta Deũ possidere, & quia id non possumus nisi ꝑ uisionem, illud est quod summè per volũtatem appetit. Imò id ipsum est summũ bonum voluntatis.

¶ Ad secundum verò respondetur, primo, quòd siue voluntas immediatius uniatur Deo per suum uelle, quàm per intelligere, siue secus: nihil ad rem, quia ille actus voluntatis non est assecutio obiectis, qua scilicet homo uel anima ipsum comprehendit. Quinuerò ille amor præsupponit consecutionem. Secundò respondetur, quod non est ad hoc attendendendum, an velle sit immediatior actus volũtatis, sed quòd sit immediatior actus finis, per quem anima finem ipsum consequitur, & ille est visio quæ ponitur in obiecto amoris: nam amor patriæ est Dei prius uisi. ¶ Pro solutione tertij notandum est, quòd verum & bonũ, cùm sint transcendentia, de mutuò prædicantur: omne enim bonum est verũ, & omne verum

Verum & bonum

rum est bonum: voluntas autem beati nō fertur in rationem boni in abstracto, sed in bonū hoc singulare: bonū igitur summum voluntatis est Deus uisus. Est ergo sophisticum argumētum. Conceditur.n. quòd ultimus finis est summum bonū, & quòd bonum sit obiectum voluntatis, negatur verò consequentia cùm infertur: ergo cōsequimus præstantius vel immediatius ipsum per actum voluntatis: quoniā illa ratio boni quod homo per voluntatē appetit consistit in Deo, quem homo uel anima tanquam intelligibilem veritatem per intellectum assequimur.

Aliud argum. ¶ Aliter arguunt alij. Si ille qui Deum uidet non haberet amorem eius, & gaudiū Dei non esset beatus: ergo beatitudo non in visione sola, sed in omnium congregatione consistit. Respondebitur arti. proximo. Quoniam res hæc (& vt arbitror sine causa) nimium est apud quosdam in controuersia posita, boni consulat lector quod tam multis eam tractauerim.

Solu. 1. argum. ¶ Ad primū igit argm̄ in capite quęstionis positum r̄ndetur, quod pax non est essentia beatitudinis, sed ipsam antecedens, & consequens: quia omnia perturbantia in hac vita pacem per Christū, qui fuit princeps pacis, remota sunt, & forsan de hac pace ecclesię militātis vaticinabatur Psalmista. Sed nihilominus est pax alia cœlestis, de qua ait Paulus quod exuperat oēm sensū & illa est cōsequens beatitudinem: est.n. trāquilitas & quies animæ in Deo viso.

¶ Ad secundum negatur consequentia, quod si beatitudo est summum bonū, & bonū est obiectum uoluntatis, beatitudo consistat in actu voluntatis. Nam si consistere accipiatur tanquàm in obiecto & ultimo fine, potiùs, vt ait S. Tho. sequitur contrarium: nā actus voluntatis non potest esse eius primum obiectum, sicuti obiectū primum visus nō est uisio. Si autem consistere accipiatur tanquàm in operatione per quam assequimur vltimū finem, iam mōstratum est, quomodo bonū illud vltimū quod volūtate cupimus, nō per eius operationem consequimur.

Aliud argum. ¶ Quòd si quis sic redarguat, primo mouēti respondet vltimus finis, veluti vltimus finis exercitus est victoria, quę est finis ducis mouentis omnes: primum autem mouens est voluntas, quæ omnibus uiribus vtitur, ergo beatitudo est operatio volūtatis. Respondetur ad maiorem, quod si intelligas vltimum finem respōdere primo mouēti, idest, quod per actum primi mouentis apprehendatur, falsum est, sed respondet ei, quia primum mouet ad illum assequendum. Potentia enim quæ primò ostendit finē est intellectus sed uoluntas mouet & intellectum & reliquas potentias ad illum assequēdum & tandem hòmo assequitur ipsum per alias potentias, vt dulce per gustū, & Deum per visum. Veruntamen voluntas, vt fuit primū mouens, ita postea in obiecto comprehenso quietatur, ipsoque fruitur.

¶ Tertium vero argumentum iā solutū est, vbi ostendimus, quod intellectio in genere entis est præstantior, quia est pręuia dilectioni, & lux eius, & ideo per ipsum primò attingimus rē, quia nihil diligimus nisi præcognitum, vt decimò de trini. ait Augustinus Quanquam volitio sit nobilior in mouēdo, præstantius tñ est simpliciter dirigere & attingere, q̄ mouere.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm fruitio sit actus appetitiuæ potentiæ.

Voniam cōstitutum est beatitudinem in actu intellectus consistere. Quæritur de fruitione quę est fructus perceptio, quam habeat cū beatitudine connexionem. Vtrum scilicet sit actus appetitiuæ potentię. Et arguitur à parte negatiua. Fruit, vt nomē ipsū planè sonat, est fructum de re capere, sed fructus humanæ vitæ, idem esse uidetur, quod eius beatitudo & finis, quem per intellectum, vt dictū est, assequimur, in cuius actu beatitudo formaliter, vt ostēsum est consistit, ergo frui non est appetitiuę potentiæ, sed intellectus. Partis negatiuę arg.

¶ Secundò. Quælibet potentia habet proprium finē, qui est eius perfectio, sicut finis uisus est videre: & finis auditus sonos percipere, & sic de alijs, sed finis rei est fructus eius, ergo frui est potētię cuiuslibet, & nō solius appetitiuæ. 2. argu. ¶ Tertiò arguitur. Fruitio est delectationis perceptio, sed delectatio sensibilis ptinet ad sensum apprehen- 3 Argu.

hensiuũ, vt delectatio cibi ad gustum, & delectatio pulchri ad visum: ergo eadẽ ratione delectatio intellectualis (qualis de Deo percipitur) pertinet ad intellectum.

Pars affirmatiua. ¶In contrarium est sententia illa celebris Aug. 1. de doctri. c. 4. & 10. de Trinit. Frui est amor inhærere alicui rei propter se ipsam, sed amor est actus volũtatis: ergo & fruitio, imò videt fruitio idẽ esse amor.

Decis. art. ¶Quæstionem hanc ad literam cum istis arg. proponit & tractat D. Th. 1. 2. q. 11. arti. 1. Quam sic mouendam duximus, vt eius mentem pro caput nostro exponeremus imò, ni fallor, vt planissimam veritatem vix intellectam curaremus explicare quę plurimum ad beatitudinis notitiam refert. Respõdetur ergo ad quæstionem quinque conclusionib. Prima statuit sub eodem verborũ tenore, quo illam statuit

1. Cõcl. S. Th. Fruitio est actus appetitiuæ potentiæ. Ad intellectum autem huius conclusionis, videlicet ad intelligẽdum quomodo sit actus voluntatis, elicitus ne, an imperatus, supponẽda est nominis significatio latina, ab illis qui de nominibus tractant.

Frui. Apud latinos enim (vt omnes cõsulenti compertum fiet) frui est voluptatẽ de re captare: nomine autẽ voluptatis intelligitur, delectatio & gaudiũ. Enimuerò vt D. Th. 1. 2. q. 31. disertè docet, quies delectatio & gaudium differũt, vt magis

Quies delectatio & gaudiũ. commune & minus commune. Quies n. est generale nomen, ad res vniuersas. Est enim perfectio, quam res consequitur ex eo quòd suum finem vltimũ attingit: vt cùm terrea moles descendit ad centrum, & ignis ad locum sui elementi. Et dicitur illa quies, hoc est, naturalis cessatio motus, & consecutio loci ad quem naturalis appetitus rei propẽdet. Res autem cognitione pollentes hoc differunt ab alijs cognitione carẽtib. quod cognoscũt & sentiunt illam finis adeptionem, & ex illa cognitione resultat in eorum appetitu motus, qui dicitur delectatio, quæ est passio eiusdem appetitus. Itaque delectatio est res inferior, quàm quies: omnis enim delectatio est quies, quando est cũ cognitione: nõ autem omnis quies est delectatio, vt patet in rebus insensibilibus.

¶Rursus q. a cognitio alia est sensitiua, & alia intellectiua & rõnalis, cognitionem sensitiuã cõsequitur mera delectatio, quę non habet altius nomen: cognitionẽ verò rationalẽ consequitur delectatio, quæ sortitur nomen gaudij. Vnde Auicenna, lib. suo de anima gaudiũ, inquit, est quædam delectationis species. Et Damascenus, & Gregorius Nicenus aiunt. Delectamur in his quæ naturaliter etiam secundum corpus, concupiscimus, ea adipiscentes, & in his quæ concupiscimus secundũ rationem. Gaudium verò illa sola delectatio est, quę rationem sequitur. Ex quo fit quòd dum homo secundum appetitum sensitiuum de re aliqua delectatur, quã, quia mala est auersatur ratio, delectatio illa nomen gaudij non sortitur. Auicenna.

¶Hinc fit quòd gaudium propriè non in appetitu sensitiuo, sed in intellectiuo, nẽpe in volũtate suscipitur. Est ergo motus uoluntatis quę non est uolitio, sed passio seu affectus. Nam etsi dicatur passio, profectò non tam propriè hoc nomen meretur, quàm delectatio sensualis. Quoniam in appetitu sensitiuo fit delectatio cũ aliqua transmutatione corporali, vt eadem quæst. art. 4. ait D. Th. sicut dum aqua calefit. Delectatio verò appetitus rationalis nihil aliud est q̃ simpliciter motus voluntatis, nempe passio, sine aliqua tamen corporali trasmutatione. Vnde Aug. lib. 4. de ciuit. Dei. Cupiditas, inquit, & lætitia nihil aliud est, quàm voluntas in eorũ consecutione quæ volumus. Aug.

Gaudiũ & lætitia. ¶Veruntamen inter gaudium & lætitiã sm nominum proprium significatũ, hoc interest, quod gaudiũ est affectio animi dum ad mensuram rationis exhilaratur, neque vltra modum foras effunditur. Lætitia verò cum ita mouetur vt exterius, præcipuè in vultu immodicè egrediatur, Quare Stoici, passiones repellentes, gaudium sapiẽti permittebant, non tñ lætitiam. Vnde Cicer. 4. Tuscul. Cùm ratione, inquit, animus mouetur placidè atque constanter, tunc gaudium dr̃, cum autẽ inaniter & effusè exultat, tunc illa lętitia, gestiens vel nimia dici potest, quæ est animi elatione sine ratione. At verò in sacris hæc non obseruatur differentia. Imò illa gaudij beatorum exuberantia, & delectatio & lætitia etiam nuncupatur, iuxta illud Psal. Delectationes in dextra tua vsq; in finem. Et rursum adimplebis me lætitia cum vultu tuo. Cicero. P sal. 15

¶Igitur

Frui. ¶ Igitur quo ad rem reuertamur. Frui est voluptatem seu delectationẽ & gaudiũ captare de re. Id quod D Th. pro constantissimo supponit. Ait quippe quod fruitio, & fructus ad idem pertinent, & quia nomina ab ijs quæ sensui patēt imponũtur rebus. & fructus est sensui patentior, fruitio dicitur à fructu. sicut cibatio à cibo, & ædificatio ab ædificio. Est enim fruitio per quā percipitur fructus sicut cibatio, actio, qua sumitꝰ cibus. Et ideo sub distinctione concludit, quod frui pertinere vt̃ ad amorẽ vel delectationem quam aliquis habet de expectato, qđ est vltimus finis: nõ ait esse amorem, sed pertinere ad ipsum. Imò quanuis sub disiunctione dicat, vt̃, affirmare tñ apparet fructum non esse nisi delectationis captionem, quā aliquis percipit de vltimo fine expectato, & possesso Nam certe nomine fructus id intelligit: iuxta verbum Augustini loco citato. 10. de trinita. c. 10. Fruimur cognitis in quibus volũtas ipsis ꝑ ꝑ se ipsa delectata conquiescit Et ideo idẽ Diuus Tho. q. 4. articu. 4. vbi definiuit beatitudinem consistere in visione, subdidit, sed ad voluntatem pertinet delectatio beatitudinem cõsequens: iuxta verbum Augustini, beatitudo est gaudium de veritate: quia gaudium est cõsummatio beatitudinis. Frui ergo profecto non est nisi voluptatem capere dẽ fine expectato, & obtẽto. At quia finis, ait D. Thomas, & bonum est obiectum appetitiuæ potentiæ, manifestum est, quòd fruitio est actus appetitiuæ potentiæ. Hactenus Diuus Thomas.

Augu st.

2. Cõcl. ¶ Ex his sequitur secunda conclusio. Fruitio, si accipiatꝰ effectiue pro actione per quam captatur voluptas, & delectatio, non est actus elicitus voluntatis, sed intellectus, nempe ipsa visio, qua ratione est obiectum voluntatis, sed si accipiatur formaliter pro ipsa receptione gaudij est motus voluntatis. ¶ Prior pars patet imprimis apud S. Thomam in verbis proximè præcedentibus. Colligit enim fruitionem esse actum voluntatis, quia finis, vnde captatur voluptas est obiectum uoluntatis, obiectum autem voluntatis est visio, nempe Deus visus: ergo non aliter intelligit fruitionem esse volũtatis nisi, q. a per illam visionem quam expectauit voluntas. & præsentem amat, capit voluptatem & gaudium: illa autem visio non est actus elicitus voluntatis, sed volitus: ergo operatio per quam voluntas capit voluptatem non est actus eius elicitus, sed intellectus. ¶ Eandem vero veritatem palā absque vllo ęnigmate affirmat in solutione primi argumenti. Erat enim argumẽtum, quòd cum frui sit fructum capere, & fructus humanæ vitæ, quæ est beatitudo, accipiatur per intellectum, frui est nõ potentiæ appetitiuæ, sed intellectiuæ. Et sic respondet. Nihil prohibet vnum secũdum diuersas rationes ad diuersas potentias pertinere Ipsa igitur visio Dei, inquātum est visio, est actus intellectus (nempe elicitus) inquātum autem est bonum & finis est voluntatis obiectum, & hoc inquit modo est eius fruitio. Ecce visio elicita ab intellectu, sed volita à voluntate, est fruitio, & subdit. Finem hunc intellectus consequitur tanquam potẽtia agens, voluntas autem tanquam potentia mouẽs ad finem: nempe, quia mouet intellectum: & tāquàm fruens fine iam adepto, id est tanquam percipiẽs fructum, & gaudium ex illa visione. Ecce ergo quomodo fruitio est actus elicitus ab intellectu, sed volitus, & imperatus à volũtate quare expresè quæst. de potentia Dei, quæst. 5. artic. 1. ad 15. ait, quòd visio est fruitio. ¶ Hanc doctrinā explicuimus super illud ad Ro. 6. Habemus fructum in sanctificationẽ, sed visa fuit noua, & nõnulli Diui Thomæ discipuli propterea existimāt durā, quia cum Diuus Thomas in cap. q. 8. proponat prius agere de actibus voluntatis immediatè ab ipsa elicitis: & in eorũ nume. q. 11. collocet fruitionẽ, nequeunt sibi aliud persuadere, q̃ ꝙ est actus elicitus à voluntate. Cùm tñ verba eiusdẽ doctoris modo relata expressissima & planissima maius afferant pondus ad probandum esse actum elicitũ intellectus, nempe visionem, quatenus obiectum est voluntatis mouentis intellectum.

Secũda eędemque plana probatio.

Roma. 6

Probatio.

¶ Ratio autem ob quam fruitionem inter actus voluntate elicitos collocauerit est, quam in secunda parte conclusio explicuimus: quoniam licèt per visionem in genere causæ efficientis percipiatur delectatio, illa tamen, vt supra explicuimus, est motus voluntatis & ideo delectatio recipitur tanquā in subiecto

Exponitꝰ D. Tho.

biecto in uoluntate, quippe quæ potētia est per quā formaliter gaudemus, & tristamur, eo ꝙ isti sint uoluntatis affectus, & quodammodo passiones. Quare captatio uoluptatis formaliter sumpta est (nō dicam actus elicitus) sed motus uoluntatis, quia non est propriè actio, sed passio, licèt fiat, vt diximus sine trāsmutatione, & ideo dicatur affectus: Actio verò per quam suscipitur est uisio, sicut per actionem ignis calefit aqua. Illi aūt qui de uolūtate, & intellectu sic diuisim existimāt, acsi si duo essent supposita, non pñt intelligere quemadmodū per actum intellectus in uoluntate percipiat delectatio: q. verò ueritatē penetrant, atq; adeò intelligunt esse potentias eiusdem suppositi, & actiones esse suppositorū, facilè subinde intelligent queadmodum hō, uel anima per unam potentiā delectationē recipiat quæ est passio alterius. ¶ Hęc uero doctrina, ne uidear illam duntaxat tanquàm S. Thom. sustinere, probatur rōne physica. Volūtas enim per quam res appetimus: atque adeò ipsa est primum mouens potētias omnes & corporis organa ad suos consequendos fines, Vtitur enim intellectu ad huius, uel illius rei contemplationem & studium: oculis ad videndum, pedibus ad ambulandum: manibus ad capiendum &c. ergo eadem ratione per illas potentias, quibus utitur, fines eosdē adipiscitur, & in ipsis adeptis delectatur & quiescit: ut cibum quem gulosus affectat, adipiscitur per gustum, & pulchrū per uisum: atq; adeò per easdem sensuū actiones uoluptatem captat: quæ est eius dem uoluntatis affectus & passio. Simili ergo mō anima uoluntate cupiens Deū assequi, per intellectum assequitur: atq; adeò per eius uisionem delectatur, hoc est delectationem capit, licet in uoluntate recipiatur. In summa neque Augustinus neque ullus unquam priscorum patrum aliud nominę fruitionis intellexit, quàm adeptionem rei concupitæ. Et in hoc sensu dicimur rebus frui, & amplexibus concupitis. Quocirca usque ad Scotum nemo legitur amorē existimasse fruitionem. Quare mirandum est, quomodo illa opinio usque adeò inserpserit, & increbruerit in scholis. ¶ Sed arguis. Nunquid non August. idem clarè adstruxit, dicens, Frui esse amore inhærere alicui? Respondetur. illud non inde colligi. Nam eodem testimonio utitur D. Th. & tñ non inde colligit, ꝙ fruitio sit amor. Sed ꝙ ad ipsum pertineat. Sensus ergo ille non est quem uocant identicum: quasi amor sit fruitio, sed est casualis. In hoc sensu, ꝙ non fruimur, nisi illis reb. quas propter se ipsas amamus. Itaq; amore inhærere nō est formaliter ipsa fruitio, sed causa requisita, ut re aliqua fruamur. Posuit enim illam definitionem ad differentiam huius, quod est uti. Est enim uti rem usurpare ad id obtinendum qđ amamus. Quare res quibus utimur, amamus propter illas quib. fruimur Sed illas quibus fruimur amamus ꝑpter se. At quia frui contingit non solùm rebus præsentib. quæ est perfecta fruitio, sed etiam ab sentibus in spe, quæ quidem fruitio est imperfecta, ut ambas complecteretur, dixit in genere frui est amore inhærere, id est requiritur sic eas amare, ut ultra non progrediamur Si autem perfectam fruitionem definiret, quæ non est nisi de re obtenta & possessa, certè dixisset, uti est, de re, cui amore propter se ipsam inhæremus, dum possidetur, delectari. Iuxta uerbum eius citatum. lib. 10. de trin. cap. 10. Fruimur cognitis in quib uoluntas ipsis propter se ipsas delectata conquiescit. & ca. 11. Frui est uti cum gaudio: nō adhuc spei, sed ēt rei. At locus ille supra citatus lib. de moribus eccle. ca. mentem Aug. aperit. Quid est quod dicimus frui nisi præsto habere quod diligis? Non ait frui est amare, habere quod amas, quod fit in Deo per uisionem. ¶ Et re uera Scotus primo sent dist. 1. quæst. 3. multum uacillando hęsit ambigens amor ne, an delectatio esset fruitio: plura hinc inde Aug. testimonia cōferens. Sed tādem ob id decreuit esse amorem, quòd frui construitur cum ablatiuo significanti obiectum ex ui transitionis. Quasi idem sit frui Deo, quod amare Deum. Veruntñ ut probè artic præsenti. 1. 2. Caie. annotauit cōstructio illa id non suadet, imò dissuadet: frui. n. Deo nō est amare Deū, sed conspectu Dei delectari. Nam illud Prouerb. Veni & fruamur cupitis amplexib. nō est, ut amemus amplexus: qm̄ in hoc qđ ait concupitis, ꝓsupponit iam amari absentes.

[Margin notes: Proba-tio alia. — Fruitio. — Amore inhære-re. — Scot. 1. sen dis. 1. qō. 3.]

absentes. Sed est re ipsa amplexando delectari Et quod ait in Adelphis, Terentius. Ag illum huic demus, qui fruatur, nō est sensus, Qui amet, sed qui possidendo fructum capiat, quo delectetur.

3. Cōcl. ¶ Tertia conclusio. Beatitudinem in uisione consistere, & in fruitione adeò non sunt res diuersæ, ut sint idem. Non q cōsistat in amore, quem Scotus arbitratur fruitionē, sed q consistit in uisione quæ in sensu iam exposito est fruitio, nempe actio per quam uoluntas in se delectationem recipit. Hanc conclusionem expressè docuit Aug. Ait quippe. 1. de trin. c 9. quòd in uisione patris, & filij, ac subinde spiritus sancti merces tota promittitur delectationis, & desiderij nostri, & nihilominus lib. 1. de doctri. Christiana c. 32. Hæc inquit, summa merces est, ut Deo fruamur. Hoc sm testimonium affert ꝓ se Scotus, sed discipuli S. Thomę obijciūt illud: & glossant hoc, quòd sit ꝓportio causalis, nempe, q uisio sit causa fruitionis, ista tamen controuersia inde nascitur, q supponitur amorem esse fruitionem, Augustinus uerò planè loquitur de uisione, & fruitione quasi sint idem. Qd illo bis citato loco lib. de mor. eccle. c. 3. cōfirmatur. Quid est aliud quod dicitur frui, quàm præsto habere quod diligis? Non dicit quàm diligere, sed quàm habere. Vnde cùm D. Thom. hic & quæst. 5. de pot. Dei. citata concedat q fruitio est ipsamet uisio, per quā uoluntas capit uoluptatem, nunquam negasset, beatitudinem consistere in fruitione. (Aug.)

¶ Ob idque, 1. 2. q. 4. art. 2. non confert uisionē cum fruitione, sed cum delectatione, interrogans vtra sit præstantior. Quā vtiq; qōnem Arist. 10. Ethic. insolutā relinquit. Apparet. n. delectationem esse digniorē, eo q est perfectio ipsius operationis. Sed tñ rñdet. D. Tho. operationē esse perfectiorē, atq; adeò visionem, eo quòd totū bonum delectationis in quo voluntas quietatur est ipsa operatio: præstantius aūt bonū est illud, in quo voluntas quietatur, quàm quietatio ipsa quæ est delectatio. ¶ Atq; hæc est rñsio qua Audineo fit satis, atq; alijs qui tenent beatitudinem consistere in delectatione: delectatio quippe perficit operationem, nō quidem in genere causæ efficientis, imò è cōuerso sic operatio perficit delectationē, sed tanquā cōsequens & concomitans: velut decor perficit, hoc est, adornat & decorat iuuentutem: cum tamen iuuentus sit perfectior. (Rñdet illis qui beatitudinē ponunt in delectatione.)

4. Cōcl. ¶ Quarta cōclusio. Fruitio est duplex quędam in re, atque altera in spe: iam enim constitutum est fruitionem non esse nisi vltimi finis, quem propter se ipsum diligimus; alioqui non esset de se sufficiens voluntatē satiare, & explere Qua vtiq; de causa, vt Aug. li. 83. qōnum. q 30 ait. Ōis humana peruersio est fruendis vti velle, atque vtendis frui. Nō ait, quòd velle sit fruitio, vt Scotus colligit, sed quòd velle frui vtendis est voluntatis peruersio. Est enim amare creaturas ꝓpter se: ut auari uidentur amare pecunias, & voluptuosi voluptates: quia, amant illas sine ullo, termino, aut modo, quasi essent finis vitæ. Atq; alia peruersio est vti fruēdis, vt si quis Deum non propter ipsum, sed ꝓpter aliud bonum diligeret, quod non protinus in Deum ipsum referret: igitur sicut in ordine temporaliū rerum medicinis non fruimur, sed vtimur, sanitate verò fruimur quàm ꝓp se diligimus, & ꝓpter ipsam medicinas: ita in ordine simpliciter rerū solo Deo fruēdū est, & creaturis vtendū, quas propter ipsum à quo eas recepimus debemus diligere. (Auguſ. Frui vtēdis & vti fruendis.)

¶ Probatur ergo conclusio. Frui, vt ait August. est alicui amore propter se inhærere, hoc autem contingit non solū, dū res habetur, sed dum speratur. Vnde idē Aug lib. 9. de trin. cap. vlt. appetitus, inquit, inhiantis fit amor fruentis: ergo in spe et possumus Deo frui. Id quod Christus Mat. 5. edocet, dicens, Beati pauperes spiritu, qm ipsorum est regnum cœlorum &c. Vocat enim ibi pauperes beatos in spe, qui postea futuri sunt in re. Et idē sentiendum de alijs beatitudinibus ibidem subiunctis: iuxta illud ps. 29. Beatus vir, cuius est nomen domini spes eius. Et ad Rom. 5. Gloriamur in spe glorię eius. Et cap. 3. Spe gaudentes. At verò fruitio illa in spe imperfecta est, & illa duntaxat perfecta quæ vt ait. 10. de trini. capit. 10. Aug est uti cum gaudio nōn adhuc spei; sed iam rei. Vtraq; verò fruitio solis creaturis rationalibus, nempe angelis, & hominibus propriè conuenit, quippe q pos sunt (Probatio conclusionis. Mat. 5. Ps. 29.)

sunt media in finem referre, quod à brutis animantibus alienum est.

5. Cõcl. ¶ Ex his demum colligitur quinta cõclusio. Beatitudo est intellectus cognitio speculatiua per se sufficiens: est. n. Dei contemplatio, ut monstratum est In hoc. n. seculo Philosophus, ut 1 & 10. Ethic. docuit, duas distinxit fœlicitates practicã, scilicet, quæ cõsistit in operatione secundum morales uirtutes, & speculatiuã quæ consistit in cõtemplatione substantiarũ separatarũ. Et spec. hanc dixit esse digniorem, & pstãntiorem. Primo, quia est optimæ potentiæ & optimi obiecti. Licet inter intelligentias non expresserit Deum, qui est omnium summum. Secundò, quia quæritur propter se, nam operatio uirtutum moralium creberrimè posita est in ope egenis fereda. Tertiò, quia per ipsam cõmunicamus Deo, eique assimilamur. At uerò uisio Dei, quam Aristoteles nõ agnouit, simpliciter est cõtemplatio speculatiua, quia nullatenus circa mores uersatur, imò per ipsos iam exactos comparat. Tametsi, quia per illam actionẽ elicitur, dirigiturq; amor in Deum quo omnes beatæ uoluntatis affectus cõponuntur, dici quodammodo potest practica. Quòd autem sit sufficientissimum bonum. simili ratione fit notum. Ad utranq;. n. huius uitæ beatitudinem corpus requiritur, ac perinde bona eius ualetudo, & habitudo, atq; adeò in eius subsidium requirunt exteriora bona, ac subinde amicis, non quibus indigeat, sed apud quos fœlix sua beneficia collocet. Quãuis plus sit indigna fœlicitas actiua, quàm cõtemplatiua. At vero beatitudo patriæ corporib. ex necessitate nõ indiget, ut supra diximus: cum uisio illa nõ per abstractionẽ à phãtasmatib. corporalib. producatur: requirit tñ corporum resumptionem tanquã accidens, ueluti pulchritudo aduenit iuuentuti: Illam uerò corporum resumptionem cum optima eorum ualetudine, & pulchritudine, & ornamento, uisio in se ipsa quodammodo continet: qm ratione ullius status Deus resuscitabit corpora nra. At uerò externorum bonorũ ad eorum corporum perpetuitatem, nequaquam. Amicos autem habet eadem fœlicitate fruentes, atq; ista ratione uisio illa beata & beans status est omniũ bonorum aggregatione pfectus, perque illam adeò vnitam beatus habet quicqd vult, & per candem nihil male vult: nam inde deriuatur in voluntatem amor, qui summa est eius rectitudo: & delectatio quæ est omnium desideriorum expletio, atq; adeò summa requies.

¶ Et per hoc illis respondetur, qui fœlicitatem in aggregato visionis, & cõtẽplationis collocant. Conceditur enim, quòd si videns Deum per absolutam Dei omnipotentiam ipsum non amaret, aut eius uisione non oblectaretur, non esset beatus, sed tamen ex natura rei ex visione fluunt, & amor firmus, & delectatio plena, & iõ quia uisio uirtute continet reliqua, ipsa est bonorum omnium aggregatio, atque adeo uera beatitudo. — Rñdetur iis q. felicitatẽ ponunt in aggregato.

¶ Primum igitur argumentum satis solutum est, ubi explicuimus quemadmodum fruitio sit quodãmodo ipsa uisio, quia est actio per quam percipitur uolũptas & delectatio. Quanuis recipiatur in uoluntate, tãquam motus hoc est passio uel affectio eius. — Sol. 1. argum.

¶ Ad secundum respondetur, quod cum sola voluntas sit appetitus rationalis, per illã appetit homo, & anima separata omnia sua bona, ac proinde oẽs fines aliarũ potentiarum comprehenduntur, & continentur sub obiecto voluntatis, quæ appetit intelligere, audire & uidere &c. Obidque omnes potentias ad eosdem fines consequendos mouet. Ex quo sequitur visionem ipsam esse obiectum & finem uoluntatis: quare ipsa est, quæ consequitur finem, quoties quælibet aliarum potentiarum suum proprium attingit: verba sunt in forma s. Tho. Quib idcirco docet volũtatem, per uisionem intellectus consequi suum vltimum finem. — Sol. 2. argum.

¶ Ad tertium denique ipse respondet, quod in delectatione sunt duo, scilicet pceptio conuenientis boni, nempe finis, & hæc pertinet ad apprehesiuam potentiam, atque adeò ad intellectum in delectatione cœlesti, & cõplacentia eius quod offerr, ut conueniens. Et hæc pertinet ad appetitiuam potẽtiam: ubi ratio delectationis completur: quia illa delectatio est motus (ut diximus) hoc est passio uel affectus eius. — Sol. 3. argum.

QVAESTIO SECVNDA, De adeptione beatitudinis.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm omnis homo appetat beatitudinem.

IN hac quæstione de beatitudinis consecutione ordinem D. Thom præter meum ingenium, 1. 2. q. 5 non seruo. Imò postremo eius articulo primum locum tribuo: quia cum assecutionem rei motus præcedat, quo ad ipsam tenditur, & primum fundamentum motus sit appetitus, hic ordo naturę videtur germanior, vt ab appetitu beatitudinis exordiamur. Et ideo primo quæritur, vtrum omnis homo appetat beatitudinem. Et arguit à parte negatiua. Nullus id appetere valet quod ignorat, cum vt. 3. de Anima autor sit Phil. bonum apprehensum sit appetitus obiectum: multi autē sunt, qui beatitudinem ignorāt. Vnde vt Aug. 13 de trin. c. 4. adnotauit, tanta diuersitas censendi de beatitudine oborta est: alijs scilicet in voluptatib. corporis eam collocantib. atq; adeò in virtute animæ, & alij in reb. alijs: ergo non omnis homo beatitudinem appetit.

Partis negatiuæ arg. primū.

2. Arg. ¶ Secundò. Essentia beatitudinis est visio essentiæ diuinæ (vt iam constitutum est) sed aliqui opinātur hoc esse impossibile, alijq; illud existimant difficile & labore plenum, quia necesse est illius gratia à voluptatib. huius vitę abstinere: quib. inescātur mortales: ergo nō oēs illam appetūt.

3. Arg. ¶ Tertiò arguitur. Beatus est (vt ait Aug) qui hēt quicquid vult, & nihil male vult: complures aūt malum, etiā consulto volunt, ergo nō oēs beatitudinem appetūt.

Pars affirmatiua. ¶ In contrarium aūt est illud Aug. lib. 13. de trini. c. 3. Si minus ille dixisset, Omnes beati esse vultis, miseri esse non vultis, dixisset aliquid, quòd nullus in sua non cognosceret voluntate.

Distinctio trina. ¶ Hæc qō multa digna scitu in hac materia continet. Ad quam iō tribus premissis distinctionib. quinq; conclusionib. respōdet. Dist. quippe impræsentiarū opus est, & ex parte beatitudinis, & ex parte appetitus, ac denique ex parte appetitionis. Beatitudo nanq; bifariā considerari pōt. Nō dico duplicem esse beatitudinem: qm̄ nō est nisi vnica vera, nempe visio illa beata: sed illa inquam bifariam cōsideratur. Vno modo secundum eius generalem rationem, nempe secundū nomen hoc beatitudo: atq; altero modo secundū specialem singularemq; eius rōnem videlicet. Hæc beatitudo, vt visio illa designetur.

Appetitus duplex. ¶ Item appetitus alius est naturalis, atq; alius liber, seu electiuus. Atqui naturalis ille, qui est in reb inanimis & in animantib brutis, nihil ad nostrū attinet propositū: qm̄ ille nō fert in vltimū finē ꝑ eius cognitionē, eo modo quo hic loquimur: sed in solo appetitu rōnali. s. voluntate distinguūtur rōnes duæ. Est. n. in ea quædā inclinatio naturalis, quatenus res quædā est naturalis, atque alia inclinatio libera quatenus est indifferens ad vtrumlibet.

Appetitio dupliciter. Quocirca dū percontamur, vtrùm oīs homo appetat beatitudinē, pōt appetitio alterū duorū significare: videlicet aut inclinationē duntaxat naturalem voluntatis: quæ est propensio & pōdus in rē aliquā ante actū elicitū: quæ nimirū inclinatio à natura homini inest, ceu rebus vniuersis, ēt cognitione carentibus, quę actū elicitum habere nequeunt. Veluti grauitas inest lapidi atq; igni leuitas: quæ cùm cognitione careant actus nō habeant elicitos, sed motus naturales ꝑ modū passionis, vt ascensum & descensum. Aut pōt nominare actū elicitū appetēdi, nempe amorē His præhabitis, vt ab eo qđ natura altius imprimit exordiamur.

Quęstio. Quęritur primò de appetitu, videlicet de inclinatione ante actū elicitū, vtrum naturalis nobis insit ad vltimum finem. Et ne omnia in litem deferamus cōpertissimum omnib. & confesissimum est, naturalem in nobis inesse appetitum ad beatitudinē generaliter consideratā, nēpe ad bonū, qđ homini optimum est: iuxta illud philosophi in fronte. 1. Ethi. Bonū est quod oia appetūt. Sed ambiguitas nostra est. Vtrū naturalis appetitus hominis in illam tendat beatitudinem veram quæ est videre Deum. Huius. n. partem affirmatiuam tenet Scotus in prologo sententiarum, vbi ait, q; Deus est finis naturalis hominis, & in 4. d 49. q. 9. quo loco ait naturale desiderium ferri ad vidēdum Deum. Et cum Scoto sentit Durand q. 8. Partem verò ne- Scotus.

gatiuam

gatiuam amplexus est Caiet. in 1. par. q. 1. ar. 1, & q. 12. art. 1 Ait quippe, φ si natura & voluntas humana cōsideretur in puris naturalibus lumine fidei destituta nō habet naturale desiderium videndi Deū, sed si cōsideretur lumine fidei illustrata, præsupposita. s. cognitione, quòd beatitudo cōsistit in visione, naturaliter illam desiderat Fundamentum eius est hoc. Finis naturalis hois est quem naturaliter pōt attingere: nequimus aūt Deum naturaliter, vt art. proxi. monstrabimus, videte: ergo Deus visus non est nobis naturalis, sed supernaturalis finis: atq; adeò neque appetitus ipsius est nobis naturalis.

Caieta.

1. Cōcl. ¶Secundò. Naturale desiderium & appetitus est ille qui naturaliter potest actū elicere circa suum obiectum: sed nō possumus naturaliter actu elicito appetere visionē Dei, quia vt ait Aug. Nihil est volitum nisi percognitum: & cognoscere illū finem nō possumus naturaliter, quia est reuelatio fidei: ergo neq; appetitus est naturalis. ¶Nihilominus prima cōclusio huius articuli sit affirmatiua. Homini inest appetitus naturalis ad illā verā beatitudinē q̄ in Dei visione consistit. Nō dico appetit per actū elicitū, sed hēt appetitū hoc est, inclinationē naturalē, & pondus naturæ quo in illū finem propēdet: sicut est grauitas in lapide, & pondus in centrum. At Duran. ait hunc naturalē appetitū & inclinationē non esse voluntatis, sed intellectus, cuius est finem cognoscere & apprehendere. Sed profectò potiùs est voluntatis, nam hō est, qui beatitudinem appetit, & proprius appetitus hois non est intellectus, neq; alia potētia, sed sola volūtas. Nō negamus intellectui suā inclinationē ad cognoscendū, sed tñ hois per voluntatē est appetere, finem vltimū videre, apprehendere, & possidere. ¶Conclusio imprimis est S. Th. in suo prologo super 1. sen. vbi ait. Vnumquodq; suauiter est dispositum, qn̄ collocatur in suo fine, quem naturaliter desiderat, & hoc inquit nobis collatum est per Christū, qn̄ nos in gloriā æternā induxit. Inductio ergo in gloriam æternā per visionem est finis quem naturaliter hō desiderat. & prima par. q. 12. ar. 1. ait inesse nobis naturale desiderium ad cognoscendum causam cognito effectu: quare per cognitionem

S. Tho.

creaturarum naturaliter appetimus cognoscere causam; nempe Deum.

¶Respondet a item Caiet. quòd intelligit de desiderio cognoscendi causam sub ratione causæ, nempe cognoscere quo hæc efficit: non aūt de desiderio videndi essentiam. At verò hoc planè est mentē D. Th. detorquere. Quærit. n. illic, vtrum intellectus creat⁹ naturaliter possit videre Deū per essentiam. Cum ergo partē affirmatiuā per illud medium concludat, manifestum est intelligere de desiderio uidendi essentiam. At verò. 1. 2 q. 3. artic. 8. absq; ænigmate hoc explicatissimè affirmat, Probat enim illic, φ vera beatitudo non pōt cōsistere, nisi in visione diuinæ essentiæ. quia vniuscuiusq; perfectio attendit̄ fm rōnem sui obiecti, obiectum aūt intellectus, vt 2. de anima ait Philoso. est quod quid est, id est essentia rei, & iō ex cognitione effectu Dei remanet inquit naturaliter homini desideriū, vt cognoscat de eā quod quid est, scilicet essentiā ipsius Dei, sicut cognita eclypsi hēt naturale desiderium cognoscendi essentiam causæ: essentia autem Dei non potest, nisi per visionem cognosci, iuxta illud Ioānis, videbimus eum sicuti est: ergo hō ex creaturis naturale colligit desiderium uidendi Deum ¶Sed probatur præterea cōclusio ex cōi animi conceptione. Nemo enim est mortalium cuiuscunque religionis aut sectæ, qui interrogatus an cupiat Deum uidere non respōdeat, se id percupere. ¶Mox arguitur autoritate Aug. in li de præde. sancto. ubi ait. Posse habere fidem & charitatē, naturæ hominis est: habere autem, gratiæ Dei Respondet autē Caie. quòd posse habere est naturæ, idest homo est illius cognitionis capax. Sed ꝓfectò plus aliq̄d voluit Aug. tribuere naturæ, nempe inclinationem ad fidem charitatem & gloriam. ¶Et ut arguit Sco. trinus est appetitus, nēpe naturalis & violētus & neuter. Tametsi de appetitu neutro nihil mō aprobemus: q a forsan nullus est, nisi dicas oculum corporale habere appetitū neutrū ad uidendū Deū, quē certè potiùs appellarē repugnantē. Appetitus aūt nr̄ ad videndū Deum nō est violentus, neq; verò neuter: ergo est naturalis. Ait Caie. esse tm̄ obedientialē, sed re vera plus quippiā uidemur hīc. Cadauer

Caiet.

Alia rō.

Aug.

enim

Rō po tissima. enim solum habet obedientialem potentiam, vt animam resumat, quòd verò hō recipiat gloriam, aliquid superaddere vr.

¶ Potissima verò ratio quæ me psuasum habet est hæc. Quòd hō sit imago & similitudo Dei, est naturale: nam quando dixit Deus, Faciamus hoīem ad imaginem & similitudinē nostram, naturam ipsam nostrā designauit. Similitudo aūt & imago Dei certè non solum capacitatē dicit Dei uidendi, sed naturalem ēt inclinationem: nam simile naturaliter appetit suū simile. Atque hinc alia colligitur ratio. Appetitus naturalis hominis in nulla re mundi, quam obtineat, quiescit, sed semper in aliud fertur: quousq; ad illum foelicissimum Dei conspectū perueniat: iuxta illud Aug 1. confess. Fecisti nos domine ad te, & inquietum est cor nostrū donec perueniat ad te, ergo hoc manifestū indicium est eundem appetitum naturalem in illum finem tendere: siquidem extra illum non satiatur. Hac enim ratione probatur, quòd materia omnem appetit formam: nempe, quia nulla satiatur. Nisi quòd ille appetitus est vagus ad omnem formam: noster verò est determinatus & destinatus in rem aliquam.

Alia rō. ¶ Præterea arguitur. Vnaquæq; res suapte natura in rem aliquam determinatā fertur: sicut terra ad centrum, & ignis ad concauum lunæ: at uerò nulla res potest designari in quā naturalis appetitus hominis, ceu in ultimum finem tēdat citra illam visionem: ergo illa est noster naturalis finis in quem ideo naturaliter ferimur. Nam si dixeris quòd naturalter illā desideramus in genere desiderādo bonū, nequaquā rei satisfeceris: qm̄ hoc vagū desiderium in bonum, necesse est in rem illam naturaliter tendat, in qua summū hominis bonum situm sit. Et tandem cōclusio confirmatur ex illo. 33. Ostende faciem tuam & salui erimus, ubi certè inclinatio naturalis exprimitur. Cui illud consonat Io. 14. ostende nobis patrem & sufficit nobis, vbi insinuatur quòd citra illud nihil appetitiui sufficit naturali.

¶ Tandem arguitur ex dictis Caiet. Si cognito illo fine ultimo per fidem tunc naturaliter homo illum appetit, colligitur illam inclinationem naturalem semper esse natura insitam, etiam ante illam cognitionem: nam cognitio illa non attulit inclinationem, sed fecit eum potentē elicere actum suum.

Soluuntur arg. Caiet. ¶ Respondetur ergo ad argumenta Caietani, non bene definisse finem naturalē esse illum quē potest homo naturaliter consequi neq; appetitum naturalem illum qui naturaliter potest habere actū elicitum, qm̄ appetitus naturalis non debet definiri per effectū, sed per causam. Est ergo appetitus naturalis quem nobis natura inseruit: & eo ipso qđ creati sum' ad imaginē Dei insitum habemus appetitum naturalē ad ipsum videndū. Atque adeò finis naturalis est quē naturaliter appetimus, licèt consecutio eius, & adeptio non sit nobis naturalis. Hæc. n. fuit nostræ magnificatio naturæ, quod ad illum finē fuerit condita, quem nisi per auxilium spāle Dei cōsequi nō valeamus.

¶ Et per hoc respondetur ad aliud eius argumentum ex 2. Cœli. vbi ait Phil. quòd si astra haberent uim progressiuam, natura dedisset eis organa opportuna nempe pedes: sed quia non dedit talia organa, signum est, quòd neq; dedit vim. Similiter nanq; arguit Caiet. quòd postquàm non habemus naturalia instrumenta ad videndum naturaliter Deum, non habemus naturalem inclinationem. Respōdetur autem quòd Arist. non dixit si haberent inclinationem, sed si haberent vim, haberent instrumenta. Nos autem nō dicimus, quòd natura nostra habet uim, id est potestatem naturalem videndi Deū, sed inclinationem. Præterea Arist. nil de supernaturalibus nouit, & ideo non cōcederet rem aliquam habere naturalem inclinationē ad aliquid, nisi haberet potestatem & naturales vires ad illud assequendum: nos autem concedimus naturam nostram adeò esse sublimem, ut ad illum finem naturaliter inclinetur, quē non nisi per auxilium Dei assequi possumus Est tamē paratissimus nobis subuenire, & quæ per alios possumus, per nos ipsos posse censemus.

¶ Hoc supposito de apperitu, qui est potētia, subsequitur, vt de appetitione dicamus, quæ est actus elicitus. Beatitudo ergo, vt dicebamus considerari potest aut sub generali ratione aut speciali & singulari. Sit ergo secunda conclusiō. Beatitudinem 2. Cōcl.

tudinem sub generali ratione omnis homo suapte natura appetit non solum naturali inclinatione, sed et actu elicito dum illi mēte offertur. Probatur. Beatitudo sic cōsiderata nil aliud est quàm bonum perfectum: bonum aūt est obiectum voluntatis, atq; adeo bonum eius perfectum est illud quod eam satiat eiusq; desideria complet, eique perinde satisfacit: ergo beatitudinem appetere id ipsum est quod appetere in genere vt voluntas expleatur eiusq; desiderijs fiat satis. Hoc aūt nemo est, qui non appetat; quantumuis sit corruptæ vitæ. Nam etiā iniqui dum voluptates suas explere volunt eas sub ratione boni apprehendunt, quauis in rei veritate à vera beatitudine sint alienæ, imò ei sint aduersæ. Atque hoc est quod Augu. loco citato docuit, vbi facetiam mimi cuiusdam refert.

Mimi inepta facetia.

Qui cum in theatro pollicitus esset enunciarurum se quid quisque habeat in animo, cunctis magna expectatione suspēsis cupiētibus miraculum audire, quomodo scilicet posset arcana cordium detegere, tandem dixit, vili vultis omnes emere, & carè vendere. Irridet verò meritò August. scenici illius ineptam facetiam. Quamplurimos n. videas, q vt suis animis obsequātur, & fruantur concupitis voluptatibus charissimè emunt, & vilissimo pretio vendunt, atq; adeò sua bona dilapidant. At verò si quispiam ille esset ex sapientib. dixisset. Omnes beati esse vultis, miseri esse nō vultis: & tūc certo coniectasset, quid quisque in animo gereret. Scot. in 1. sen. q. 4. nō vult Augustinū loqui de actu elicito quo scilicet oēs appetant beatitudinem, sed de inclinatione naturali. Sed hoc illico monstrabimus non esse menti Augustini consonum.

Ratio conclusionis.

¶ Rō autē conclusionis est, quā D. Tho. 1. 2. q. 10. ar. 1. sapienter docuit. Quicquid. n. rei non necessario competit fundatur in eo quod sibi à natura est necessariū. Intellectui nanque prima principia cognitioni sunt per se naturaliter nota, vt quod liber est vel non est: atque inde deducuntur alia plus minusve nota, quæ cum non sint tam euidentia, necessitatem intellectui nō inferunt, vt eis assentiat. Quod autem in intellectu est primum principium respectu oium conclusionem, est in uolunt ate ultimus finis, ad quem oium referuntur electiones mediorum: ergo æqua rōne in vltimum finem sub illa generali rōne cognitū sic fert naturaliter, vt nequeat illud nolle, sed necessario, si aliquē illius actum habeat, sit volitio. ¶ At vero quanuis conclusio hęc sub hoc verborum generali tenore nequeat legitima rōne negari, maiori nihilominus indiget explicatione. Est siquidē dubium vtrùm beatitudo, & summum bonum sub hoc genere cognitū sic voluntas naturaliter appetat, vt nequeat non velle, an vero dūtaxat sic, vt nequeat nolle. Tractant. n. qōnem Scotus in 1. q. 1. 4. d. & impræsentiarum. q. 9. & Durand. q. 8.

Explicatio cōcl.

Ad cuius intellectum annotandū, quòd volūtatem ferri naturaliter in bonum. bifariam potest intelligi, uidelicet aut quantum ad specificationem actus, aut quantū ad exercitiū. Quantum ad specificationem sensus est, quòd uolūtas nō pōt nolle beatitudinē sub generali rōne cognitam summi boni, sed si aliquem actum habeat, ille necessariò est uolitio, & appetitio, Appetere aūt naturaliter quātum ad exercitium, est nō id solum, sed q oblato obiecto sub illa cognitione, necessario uolūtas hēt uolitionem. Itaq; non ualeat ab exercitio cessate. ¶ Et quidem Henricus Gandensis quodlib. 3. q. 7. opinatur uoluntatē necessitari respectu ultimi finis sic cogniti, non solùm quātum ad specificationem, sed et quantum ad exercitium, ut non possit illa in genere cognitam non uelle. Quæ quidē snia in beatis euidenter cognoscentib. beatitudinem in particulari uerissima est, ut q. seq. mōstrabitur, non. n. possunt ab amore desistere. ¶ Veruntamen de eadem beatitudine in uia in genere cognita solū sub rōne summi boni statuitur tertia conclusio. 3. Cōcl.

Beatitudo sic in genere cognita necessitatem infert uoluntati quantum ad specificationem, non tamē quantum ad exercitium. ¶ Probatur prior pars primum rōne iam facta. Quia inclinatio naturalis uoluntatis est ad bonum quo satiare eā possit.

Probatio.

¶ Secundò, sic planiùs explicatur. Obiectum proprium uolūtatis est bonum. Itaque sicut intellectus nō pōt alicui assentiri nisi appareat ei uerum, neq; uisus quidpiā nisi sub rōne coloris uidere, ita & uolutas nullam ualet rem appetere, aut amare nisi ei offeratur sub ratione boni, atq; adeò nec pōt quidpiam nolle & respuere nisi sub aliqua ratione mali. Veluti intellectus,

ctus, nulli potest propositioni dissentiri nisi appareat ei falsa. In beatitudine autẽ sub illa ratione generali cognita nulla apparet ratio mali: ergo neque potest voluntas eam odisse aut nolle. ¶ At verò nõnulli ex neotericis quorum est Maio d. præsenti. q. 7 quia cuncta contendunt in litẽ euocare, inficiantur illam maiorem, nempe solum bonum esse obiectum voluntatis. Imò potest inquit, velle aliquid sub ratione mali, ac proinde nolle sub ratione boni. Et probat. Quia possunt damnati voluntatem suam diuinæ uoluntati accommodare, & (vt aiunt) conformare: potest autem Deus eis præcipere, vt suam ipsius nolint beatitudinem, quia nec eis vult ipsam cõferre: ergo possunt eam nolle, atq; adeò sub rõne boni, quia in beatitudine nulla apparet ratio mali. Idemq; asserunt de illo cui Deus suam reuelaret dãnationem: posset enim eam velle, beatitudinẽque subinde nolendo respuere. ¶ Nescio tñ quisnam possit hoc quod isti contendunt persuasum habere. Profectò tam impossibile est volũtatẽ id velle, in quo nulla apparet rõ boni, aut nolle in quo nulla apparet ratio mali, quàm est impossibile visui id videre, quod nullo indutũ est colore. Siscitaret enim ab istis, cùm vnicuiq; potentiæ suũ sit propriũ natiuumq; obiectũ, quodnam consignare possunt voluntati si bonum non est eius obiectum?

Neoterica opinio.

Reprobatio.

Obiect. ¶ Sed forsan quis fingat, quod queadmodum obiectum Intellectus sit hoc disiunctum verum vel falsum, ita & obiectũ voluntatis sit bonum vel malum. At verò responsio hæc vera est, si quæ latet fallacia detegatur. Intellectus quippe est potentia, tum apprehensiua, tum iudicatiua, & ideo apprehendi quidem æqualiter verũ & falsum, sed tamen iudicatiuus assensus nõ est, nisi veri, & dissensus non nisi falsi. Voluntas verò non est, nisi tantum appetitiua, cuius ideo tãtum bonum est obiectum respectu volitionis, ac subinde malum respectu nolitionis.

Diluit obiectio. ¶ Ad argumentum ergo eorum respõdetur, quòd damnati nolunt quidem beatitudinem, non vt volũtatem suam diuinæ subiiciant, imò quãuis eis præciperet, nollent obtemperare, sed illam respuũt, propter odium quo Deum prosequũtur, quẽ ideo videre nolunt, atque id sub aliqua ratione mali nolunt. scilicet, sub ratione inimicitiæ. Atque adeò eius inimicitias sub ratione boni appetunt: nempe, quia se volunt de suo hoste vindicare. Ille verò cui in hac vita reuelaretur sua damnatio (qđ de lege ordinaria fieri non potest) non iõ illam cuperet. Sed si Deus ei præciperet, vt eam vellet, & ei obtemperaret, id faceret sub illa ratione boni, quæ est obedire Deo. ¶ Eadem conclusio cõfirmatur autoritate Aug. in Enchir. c. 104. vbi ait. Neq; voluntas non est, aut non libera dicta est, qua sic beati esse volumus, vt miseros nos esse velle nõ possumus. ¶ Veruntamẽ Scotus quãuis loco citato fateatur nobiscũ, quòd circa vltimum finem oblatum sub illa ratione nequeamus actum elicere voluntaris nisi velle, nõ tamen omnino nobiscum conuenit, quòd ille amor beatitudinis in genere cognitæ sit naturalis. Naturale enim vno modo dicitur, vt distinguitur contra liberum, atque alio modo, vt fit ex inclinatione naturali, quãuis liberè. Scotus ergo non concedit esse naturalem primo modo, sed secundo, scilicet, quia oritur ex inclinatione naturali, & fit absque electione. At verò S. Th. intelligit voluntatem moueri naturaliter, idest, nõ liberè, vt 1. 2. q. 10. art. 2. se planè exponit, dicens, ꝙ voluntas ab aliquo obiecto mouetur naturaliter, vt ab vltimo fine, ab aliis non, scilicet à mediis. ¶ Argumentum autem Scoti quo vtitur in primo di. 1. qũ. 4. est, ꝙ unius potentiæ non potest esse nisi unus modus agendi cùm ergo uoluntas suapte natura sit potentia libera, non potest habere alium modum, ut scilicet aliquando respectu alicuius finis moueatur naturaliter: quoniam agere liberè & naturaliter sunt contraria. Item quia si est actus uoluntaris, est uoluntarius: omne autem uoluntarium est liberum.

Aug.

Scotus.

S. Tho.

Argu. Scoti.

¶ At profectò eadem ratione probaret, quòd cùm intellectus respectu aliquarũ conclusionum non moueatur necessariò naturaliter ad assensum, inde consequat, ut neque respectu primorum principiorum moueatur necessariò. Rñdetur ergo, quòd licèt libertatis arbitrium, idem sit, quòd voluntas, ratione tamen differunt: quicquid enim est à voluntate potest dici voluntarium, sed tamen ratio libertatis addit indifferentiam ad vtrumlibet. Et iõ

Reprobatio Scoti.

quan-

quanuis volūtas suaptè natura sit libera, nihilominus respectu finis vltimi moueri, vt natura quantum ad specificationem, ita vt respectu illius non possit habere actum nisi volendi. Itaque sicut graue suapte natura descendit quia est talis natura, ita voluntas suo pondere fertur in beatitudinem sibi in genere cognitam, vt non possit eam respuere. ¶ Alioqui si sua argumentatio efficaciam haberet, concluderet subinde nec beatos posse Deū visum amare per modum naturæ, vt ibidem cōcedit: quod est falsissimum. Imò cum non amāt libere licèt per voluntatem, sed naturaliter: vt quæstio sequenti videbimus. Et est quodammodò exemplum in Deo, licèt non sit omnino æquiparatio. Amat quippe se ipsum spiratq; spiritum sanctū certè non libere, sed naturaliter, tametsi Scot. distin. 10. videatur illud subobscurè negare. Nihilominus quanquam spiratio illa sit spōtanea vt voluntaria, non tamen est libera, sed tam naturalis quam generatio filij q. à non potest se Deus non amare aut nō spirare spiritum sanctum, quanuis omnia extra se amet libere. Respōdetur ergo, quòd voluntas amat vltimum finem non propriè, quia libere vult, sed quia est talis naturæ, quia non est in sua potestate, si hēt erga ipsum actionē, non amare. ¶ Secundū conclusionis membrum cōtra Henricum assertum est, qui censet beatitudinem sub illa generali ratione cognitam necessitatē voluntati inferre, etiam quoad exercitiū. Id quod primo sic pbat. Sicut prima principia in intelligibilib. sic & in operabilib. vltimus finis: prima aūt principia necessitate intellectū mouent ad assensum: ergo & ultimus finis voluntatē ad eius amorē. Secūdo voluntas necessario illud amat, cuius grā cætera cupit: cuncta verò q cōcupiscit in vltimū finē refert: ergo illud necessario amat Tertio, voluntas nequit q ppiā nō velle, nisi in quo sit vel aliqs defectus boni vel aliqua apparētia mali: in vltimo aūt fine sic cognito neutrū istorū inest: ergo non pōt ab amore vltimi finis cessare. ¶ Scotus verò inter alias impugnationes, istas vt præcipuas ponit. Primum arbitratur contra dictionem inuoluere vltimum finem sub ratione generali cognitum necessitate trahere voluntatem, & tamen cognitum sub ratione particulari, nempe uisionis Dei, non idem facere, quanuis abstractiuè & ænigmaticè, vt in hac via noscitur Huius autem rationis infirmitatē illico mōstrabimus. ¶ Secūdò id redarguit. potentia inferior nequit superiorem vincere: ergo intellectus ostendens vltimum finē nequit voluntatem sic vincere, vt necessario illum amet. Hæc verò ratio pluribus errat modis. Primo supponens intellectum esse voluntate inferiorē: cuius contrarium supra demōstrauimus Secundo, qa maior illa in sensu ipsius falsa est: imò sensus ostendens prima principia intellectui, vt à quolibet puncto in quolibet punctum lineam ducere, ipsum vt assentiat euincit Tertiò, quia hæc victoria nō est potentiæ ostendentis obiectū, sed ipsius obiecti. Etenim dum intellectus ostendit vltimum finem voluntati, non est ipse, qui voluntatē pertrahit, sed obiectum ipsum cognitum: intellectus enim non facit nisi obiectum applicare, veluti quis ignem stupæ admouet non exurit, sed ignis ipse. Et hac ratione quæst seq. commōstrabimus Deū clarè visum uoluntatē non mō allicere, verum necessitate ad amorem mouere, etiā quoad exercitium. ¶ Aliter probatur conclusio ex illo Aug. 1. retracta Nihil tam est in potestate voluntatis q̄ ipsamet voluntas: sed tū hæc autoritas non reprobat voluntatem quoad specificationē necessitari in hac vita, & in futura et quoad exercitiū & ideo non est iā efficax. ¶ Ratio ergo legitima est. q̄ beatitudo in hac vita sub illa generali rōne cognita nō est potens voluntati necessitatē imponere, vt sit illo obiecto attenta: nam cùm ipsa sit reliquarum potentiarum motrix, pōt quæcunque cognitio in intellectu existat, ad aliud sedīuertere. Imò & intellectum ab illa cognitione repellere. Solus nanq; Deus, qui est autor naturæ pōt necessitatem voluntati inferre quoad exercitium, id quod in patria p suam ipsius visionē facit. ¶ Durandus aut in allegata qstione 8. hanc sic moderatur conclusionem, quod saltem homo cognita beatitudine in genere necessitatur quoad velleitatem, quæ non est voluntas efficax, scilicet vellem. Sed re vera ratio facta hoc etiam falsum esse demonstrat: quia cùm voluntas possit existente illa cognitionem illam amouere, ad nullum actum necessario mouetur.

Contra Scotū.

Secundū mēbrū cōclusio.

Probationes Hērici.

Scotus.

Reprobatio Scoti.

August.

Legitima.

Durandus.

Contra Scotū. ¶Non tamē propter hoc debuisset Scotus mentē Augustini detorquere, dicens, ꝙ illis verbis, Omnes beati esse vultis, miseri esse non uultis. solum appetitum designauerit qui est naturalis inclinatio, nā etiam actum ipsum elicitum significauit. Nō ꝙ necessario quantum ad exercitiū semper habeat, ut patet in dormiente, sed quantū ad specificationem, vt expositum est.

4. Conclu. ¶Quarta conclusio. Veram beatitudinem in particulari cognitam, sub illa scilicet ratione quæ est visio, apprehensio & possessio Dei, nemo naturaliter potest appetere actu elicito nisi supernaturali cognitione præsupposita. Conclusio est liquida, quia nil est volitum nisi ꝓcognitum: cognitio verò hæc beatitudinis, sicuti & res ipsa, vires excellit naturæ: quia supernaturalis est. Nō nego, quin per vires naturales possit talis appetitio elici, supposita reuelatione supernaturali in ipso, qui appetit, vel in alio. Enimuerò si Christianus lumine fidei perfusus infidelem doceret, veram beatitudinem in solo Dei conspectu & possessione consistere, posset quidem illi veritatem hanc persuadere, atque adeò posset infidelis ille assensum præbere, atque adeò eundem Dei conspectum appetere & concupiscere, quanuis nollet alios fidei articulos recipere. Illa tamen appetitio non esset grata Deo: quia non dimanaret à fide catholica, neque finem illum fine tali fide posset consequi: posset nihilominus appetere.

Cōclu. ¶Quinta conclusio. Cognitio fidei obscura, qualis est in via, non imponit uoluntati necessitatem, neque quoad exercitium, neque vero quoad specificationem. Prior pars iam satis probata est. Sola enim clara visio vim illam habet necessitatē inferendi uoluntati quoad exercitium. Posteriorē verò cōtra rationem Scoti supra relatam statuimus. Nam ista obscura cognitio beatitudinis in particulari non tantum uigoris habet ad trahendam voluntatem, vt bene ait quæstio. cita. Durandus, quantum cognitio in genere. Nam cum in genere nil aliud sit quàm si dicas bonum & optimum nullam præ se fert appetendi difficultatē: quoniā & iniqui hoc cupiunt, cū quicquid affectent sub ratione boni eis apparentis concupiscant. Si uero alicui proponatur beatitudo vera in particulari, offertur

Contra Sco.

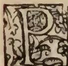
daturque uia ad ipsam perueniendi, quia est ab illicitis uoluptatibus abstinere, & diuina mandata officijs colere, profectò difficultatem corruptis hominib. offeret: adeò ut illam nolint, imò malint suis uoluptatibus oblectari. Fateor neminem nō habere uelleitatem quandam, nempe uellem illa beata uita angelorum potiri, nisi tanti mihi constaret: sed tamen ꝙ omnes habeant efficaciam absolutumq; amorē eius & desideriū experientia docet esse falsum. ¶Atq; hoc est aduersus lutheranos ineluctabile argumentum. Tribuunt. n. eā uim uirtutemq: & energiā fidei, quā hēt uisio in patria. Sicut. n. illa fœlices uoluntates absorbet, ut nequeant non Deū amare conflagrare: ita cōtendunt fidē, necessariā habere connexionē cum charitate, ut qui credit nō possit nō amare, atq; adeo inferunt, ꝙ per quodcunque peccatū mortale, quo amittit charitas, perdat fides: q̃ quidem heresis absurdissima est. Aduersus Luthera. ¶Quo ergo Scoto respondeamus, negatur ullam conuolnere contradictionē beatitudinē in genere cognitā necessitatē imponere uoluntati quoad specificationē: non autē si speciatim cognoscatur in particulari. Imò ambo hæc sunt sibi cohærentia. De uisione autem Dei, qua etiā negat beati uoluntatē necessariè moueri quoad exercitium quæstione sequenti disputabimus. Diluit argum. Scoti.

¶Primum igitur argumētum in capite propositum iam dilutum est. Probat. n. eos, ꝙ ignari sunt ueræ beatitudinis non posse illā appetere, quemadmodum quarta conclusione explicatum est. Illā uero, sub ratione generali nullus ignorat: atque adeò nemo nō appetit. Quāuis possit uoluntas aliorsum attendens ab actu appetēdi desistere, ut secunda, & tertia cōclusio, demōstrabant. Solu. 1. argu. ¶Ad secundum uerò ꝑ quintā cōclusionē respōsum est, qua ostendimus cognitionē ultimi finis in particulari adeo nulla necessitate mouere uoluntatem, ut possit propter difficultates: quæ in illa obtinēda offeruntur, eius consecutionem non appetere imò renuere. Solu. 2. argum. ¶Ad tertium rñdetur, ꝙ illi etiā, qui malè aliqua appetunt, concupiscunt illa sub generali rōne boni, ut in secunda conclu. dicebamus, & iō appetunt beatitudinē in genere, nēpe bonū sub illa rōne apprehēsum. Ille tñ appetitus non est naturalis, sed corruptus: quia non Solu. 3. argum.

est veræ beatitudinis. Neq; ille homo est verè beatus, imò adeò à vera beatitudine deflexus, vt eius impedimenta appetat. Quapropter sapiẽter Augustinus, addẽs, nihil malè vult vulgarem plebis opinionem condemnauit: existimantium illum esse beatum, qui habet quicquid vult, & cui omnia pro votis succedunt: imò malè volens miserior fit dum ei pro votis succeditur. At vero qui diceret beatũ illũ esse, qui habet omnia q̃ vult appetitũ naturali veritatem pronũciaret, licèt nil aliud adderet. Quoniam appetitus naturalis in ea duntaxat fertur, quæ ad normam rectæ rationis expetibilia sunt. Sed Augustinus explicatius loquitur.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm homo naturalibus viribus possit beatitudinem consequi.

Postquam de appetitu beatitudinis dictum est, subsequitur, vt de eius assecutione dicamus. Quæritur, ergo primò, vtrùm homo per suã naturalem facultatem possit beatitudinẽ assequi. Et arguitur à parte affirmatiua. Natura nũquam in necessarijs deficit: nihil autem tam necessarium homini est, quàm in suo vltimo fine conquiescere: ergo à natura illi sic prospectum est, vt possit per eius vires suum adipisci finem.

Partis negatiuę argumen. 1.

¶ Secundò. Homo irrationabilib. creaturis nobilior est & præstantior, atq; adeò plus sibi sufficiens: irrationales autẽ creaturæ proprijs virib. suos fines attingunt. ergo & homo id ipsum potest. ¶ Tertiò. Beatitudo (vt 1. & 10 Ethic. autor est Philosophus) est operatio perfecta, & cuius est rem incipere, est ipsam pficere: officia verò, q̃ vocant moraliter bona, naturalis hominis potestati subduntur, iuxta illũd Pauli ad Rom. 2. Gentes quæ legẽ nõ habẽt, naturaliter ea quæ legis sunt faciũt, & illa sunt pfectæ vitæ inchoationes: ergo & ad illam vitam pertingere, in hominis positũ est naturali facultate. ¶ In contrariũ est illud Esaiæ. 64. Oculus nõ uidit Deus absq; te (id est nisi te autore) quæ pparasti expectãtib. te Et 1. ad Corin. 2. addidit Paulus, neq; auris audiuit, neq; in

2. Arg.

3. Arg.

Pars affirmatiua.

cor hominis ascendit. Quasi nulla naturalis potẽtia hac vigeat virtute ac facultate. ¶ Quæstio præsens alia præsupponit, atq; alia quærit Ob idq; ad omnia quinq; conclusionib respondetur. Supponit enim, q̃ homo suam possit supremam beatitudinem, & fœlicitatem consequi, & quærit subinde quib. id uirib. ualeat. Cui & alia adiungitur quæstiuncula, vtrùm in hoc seculo, id sit Deo possibile. ¶ Adnotandũ tñ in q̃onis uestibulo, q̃ nihil hic de merito scíscitamur, utrũm scilicet hõ suis uiribus naturalib. ualeat beatitudinem promereri: hæc enim alia q̃o est, ad tractatũ de gratia Dei pertinens: quo aduersus Pelagianos pars negatiua, ceu catholica ueritas definitur. Gratia enim Dei (ut ait ad Ephesios Paulus) sumus saluati per fidẽ, & hoc non ex nobis, Dei enim donũ est, nõ ex operibus, ut ne quis glorietur: sed scíscitamur: utrũ seclusa rõne meriti homo possit illam obtinere, s. utrum postq̃ beata uirgo ad alius quispiã meritus est beatitudinem, uel si per impossibile daretur sine meritis nostris aut Christi, posset beatitudinis suæ fieri compos. ¶ In hoc ergo sensu statuitur prima conclusio. Hõ potest suam consequi beatitudinem. Nihil modo asserimus, quib. uirib. id possit, sed absolutè, quod possit. Cõclusio est de fide iuxta illud. 1. Ioan. 3. cũm apparuerit similes ei erimus & uidebimus eum sicuti est. & 1. ad Corin. 13. Videmus nũc per speculum in ęnigmate, tunc autem facie ad faciem. Ratione uerò naturali probat conclusionem hanc duobus locis D. Thomas, prima enim par. quæst. 12. art. 2. quę siuit, utrùm homo possit Deũ per essentiam uidere: absque disputatione utrùm in illa uisione beatitudo consistat: hic uerò scilicet. 1. 2. q. 5. disputat utrùm possit hõ suam beatitudinem consequi, quę est illa uisio. Et utrobique assertiuè respondet. Probatio est illa quam articulo præcedenti explicuimus. Cognitio enim effectu desiderium homini naturale inest cognoscendi causam, nõ quomodocũque, sed per eius essentiam: ergo cognitio: huius machinæ mũdi desiderium naturale nobis ingenerat cognoscendi causam in sua ipsius essentia quod nisi per uisionẽ, fieri non potest: naturale autem desiderium non est frustra: ergo ad illum finem

Decisio artic.

Notandum.

Ad Ephe. 2.

1. Cõcl.

1. Conclusionis rõ.

potest homo peruenire. ¶ Secunda ratio
2. Ratio est. Beatitudinis nomen adeptionem perfecti boni significat, ergo quicunque capax est perfecti boni, ad eandem beatitudinis adeptionē peruenire potest: homo autem est illius capax: ergo potest illuc pertingere. Minor verò probatur. Homo suapte natura ad imaginem & similitudinem Dei, vt Gen. 1. legitur, conditus est: imago autem & similitudo Dei capacitatem quandā & aptitudinē designat eius essentiam cognoscendi amandiq; ac perinde ea fruendi. Est enim similitudo illa veluti cælatura in annulo aureo instar lapilli figuræ excauata, qui illic cœlandus est: sic enim intellectus & voluntas capaces sunt q b. Dei visio & amor imprimat.

Confirmatio. ¶ Et confirmatur hac ratione physica, Intellectus, quia immaterialis est, potest bonum vniuersale apprehendere abstrahendo ab hoc, & ab illo bono naturali, atque adeò illud sic in genere cognitum amare & appetere: ergo suapte natura est capax consequendi rem illam quæ eminenter continet vniuersa bona. Cuius indicium, vt supra diximus, est quòd citra illius cōsecutionē naturalis noster appetitus nequaquam sedatur & conquiescit.

Obiectio. ¶ Veruntamen aduersus hanc conclusionem videntur militare argumenta hæc. Sicut natura rationalis est supra sensibilē ita rationali peminet intellectualis, qualis est Deus, vt Dionysius ait in lib. de diuinis nomi. sed brutæ animātes solo sensu pollentes nequeunt ad finem rōnalis creaturæ, nempe hominis peruenire, ergo neque homo ad supremam beatitudinem naturæ intellectualis. ¶ Item infinitum, vt 3. Phys. ait Arist. non est cognoscibile: Deus autem est infinitus: ergo non

Rūsa. pōt à nobis cognosci. ¶ Propter primū argu. nō defuerunt, q. negarent posse Deū à creatura rationali videri, propter eius excellentiam & eximiam puritatem. Veluti sol qui est maximè visibilis à vespertilione cerni non pōt, vt Arist. 2. Met. ait, nempe, quòd sicut oculus noctuæ ad lumen solis, ita & intellectus noster ad manifestissima naturæ. Igitur si recōdita naturæ intelligere non possumus, multo minus inaccessum splendorē Dei, qui totius

Notandum. est fons naturæ conspicere valemus.
¶ Veruntamen adnotandum est, quòd aliter intellectualia excedūt sensum, quam supernaturalia, & Deus intellectum nostrum. Intellectualia nanque sic excedūt sensus omnes, vt sub eorum obiecto non comprehēdantur: nam obiectum sensus non est nisi materiale & corporeum, quēadmodum obiectum visus est coloratū.

¶ Atque hinc colligitur secunda cōclusio. 1. Cōcl.
Neque Deus neque Angelus corporalib. oculis videri possunt, vt 1. par. q. 12. ar. 3. ait D. Tho. Imò neque per absolutā Dei omnipotentiam id fieri potest, plusquā, ꝙ aut per aures videas, aut per oculos audias. Quoniam licèt Deus se solo possit producere entitatem illam quæ est visio sui, non tñ est in oculo aut in sensu corporeo receptibilis eo mō, vt ꝑ ipsam valeāt immutari: eo ꝙ res est intelligibilis non est obiectum eius, veluti coloratū nō est obiectū auditus. Vnde Aug. in lib. de vidē Aug.
do Deū ad Paulinā, Deū inquit nemo vidit vnq̄, & in hac vita sicuti ipse est, & in Angelorū vita, sicut visibilia ista quæ corporali visione cernuntur. Quocirca illud Iob. 19 In carne mea videbo Deū saluatorem meum, non sic intelligitur, ꝙ oculo carneo possit videri essentia Dei, sed ꝙ hō existens in carne post resurrectionē videbit Deū, & per oculū carnis videbit Christum. Illud aūt c. 42 Oculus meus videbit te, de oculo mentis intelligitur. ¶ Quòd si Obiectio.
arguas. Saltim per sensum interiorē imaginatiuæ potentiæ pōt Deus videri: legitur. n. Esa. 6. Vidi dominū sedentem super solium excelsum &c. illæ aūt propheticæ visiones imaginariæ erant. Respondetur. Per illam visionem Deū non fuisse à Propheta cōspectū secundū eius essentiā, sed sub aliqua forma corporea, imaginationi oblata, Deum per similitudinē repræsentante: vtputa sub imagine regiæ maiestatis in throno sedentis. Supernaturalia verò qualis est Deus non vsq; adeò intellectum nrm excedūt, vt intra lineas obiecti eius non comprehendantur. Imò enim Supnaturalia
obiectum intellectus sit ens, Deū ipsum sūt à no
suo ambitu continet. Sed solūm excedit bis intel
captum nostrum quantum ad modū co- ligibilia
gnoscendi, propter eius excellentiam, ad quam intellectus in puris naturalibus non habet proportionem. Hoc enim pacto sol exuperat vespertilionis visum.
Comprehenditur enim sub obiecto visus,

sus, quia est lucidum, sed tamen excellentia lucis obstat ne ipsum possit vespertilio intueri. Quare per Dei potentiam posset eius sensus sic roborari & acui, vt eũdem posset solem conspicere. Pari ergo modo intellectus noster eleuari per lumen gloriæ potest (vt artic 4 videbimus) vt Deum intueri queat Nã etsi anima mortali corpori immersa species intelligibiles à phantasmatibus abstrahat, tamen ad uidendũ Deum (vt arti proximo videbimus) Deus ipse in ratione speciei intelligibilis erit fœlicibus intellectibus coniunctus. ¶ Ad aliud verò respondetur. Quod Aristote. quando ait infinitum non esse cognoscibile, intelligit de infinito ratione materiæ, scilicet, quod est in infinitum in potentia, vt numerus partium continui & moles in infinitum protensa: quia nõ habet formam, aut certum numerum per quam cognoscatur, & res nõ est cognoscibilis, nisi quatenus per formã fieri potest in actu & in propria specie. Deus autem est infinitum in actu, infinitaq; subinde perfectio, atq; adeò nõ solùm est cognoscibilis, verùm & ĩfinitè cognoscibilis, vt à se ipso cognoscit.

3. Cõcl. ¶ Tertia conclusio. Homo in hac vita nequit supremam suam fœlicitatem consequi. Duplex enim est beatitudo: quædam scilicet imperfecta, atque alia perfecta. Imperfecta verò beatitudo duplex etiam est. Alia quæ, vt ait Aristoteles, consistit in operatione secundum virtutem: qua (vt ipse ait) beati sumus, vt homines. Quæ quidem est dispositio quædam ad cælestem fęlicitatem obtinendam. At verò charismata ipse supernaturalia non cognouit, atq; adeò neque infusam charitátem, per quã solam officia nostra nomen & rem obtinent virtutum. Et ideo alia est, licèt non omnino perfecta & confirmata beatitudo, quæ consistit in spe futuræ gloriæ. Et illa quidem (vt supra diximus) potest esse in hac vita. Quippe qua sancti viri abnegantes, vt ait Paulus impietatem & secularia desideria, sobrieque & iustè & piè viuentes in hoc seculo, quodã modo fruuntur, expectantes beatam spem, & aduentũ gloriæ magni Dei & saluatoris nostri Iesu Christi. ¶ Veruntamen, quòd perfectã beatitudinem in hac vita consequi homo nõ valeat, probatur argumẽto primum sumpto à peculiari ratione veræ beatitudinis.

Ad Tit. 2.

Probatio.

Dictum quippe est in visione Dei esse positam. Quæ vtique visio in hac vita obtineri nõ potest Nisi quis obijciat, illam Deũ posse ex peculiari priuilegio alicui concedere, vt fecit Paulo Attamen loquimur secundum ordinariam legem. Præterea illa, nisi firmum haberet perpetuumq; statũ, ratione completa veræ beatitudinis careret Imò, vt suo appendice ornamento decora esset corpus etiam immortalitate, & reliquis dotibus insignire deberet.

¶ Conclusionem verò ob id impræsentiarum statuimus, vt eam quoque ex generali ratione beatitudinis deduceremus. In quo locupletando argumento Diuus Augustinus librum totum decimumnonũ de ciui Dei expendit. Perfecta nanque beatitudo (vt nomẽ ipsum auribus suggerit) perfectum bonum est, atque adeò sufficiens: sufficiẽtia autem eius hæc est, vt omne malum excludat, omneq; desiderium expleat: neutrum verò istorum in hac fieri vita possibile est. Nam & intellectus noster multis ignorantiæ nebulis obducitur & voluntas subinde prauis corruptisq; affectionibus est peruia, à q bus nisi magna cura & labore eripi nequit. Et præterea corpus creberrimis est ærumnis & calamitatibus subditũ. Hæc. n. speculatio Academicos dementauit, qui disquirẽtes in hac vita vbi nã fœlicitatem collocarent, inuenire nequiuerunt. Imò Marcus Varo sectas fermè tercẽtũ de re hac recensuit. Quod etiã argm in Academicis & in de Finibus bonorum & malorũ Cicero, aurea sua lingua disseruerit, in punctũ nõ attigit. Quoniam in hac vita summũ bonum nõ erat reperibile: imò neq; in altera quemadmodum ipsi citra Deum illud iudicabant. Enimuerò cùm homo ex anima & corpore constet, vtramque partem necesse est, beatitudo perficiat. Corpus autem quod mors tã multis morbis, doloribus & cruciatibus vexat, & in suum vrget interitũ, constantissimum est, non posse in hac uita ab illis eripi, quousque ad illam perueniat, in qua nõ erit luctus neque clamor.

August.

Probatio conclusion.

Meditatio.

¶ Sed vt ad animi bona conuertamur, in quibus omnes huius seculi sapientes fœlicitatem statuebant, in tribus vitæ generibus illam arbitrabãtur esse positam, scilicet aut in contemplatione & inquisitione veritatis, aut in gerendis rebus humanis:

De animi bonis. Tria vitæ genera.

manis: quorum prius genus ociosum est, posterius verò negociosum, aut in quadã vita ex vtroque genere commista & temperata. Si verò virtutes morales in quibus negotium actiuæ vitæ versatur, contemplemur, nulla in hoc seculo sine labore suũ finem consequitur. ¶ Temperantia nanque, qua carnales frænantur libidines, in perpetuo conflictu laborat, quia spiritus (vt ait Paulus) cõcupiscit aduersus carnẽ, & caro aduersus spiritum. Et ideo hæc virtus vix euitare valet quo minùs, ratio nõnunquam carni succumbat. Absit ergo (vt inquit Augusti) vt dum in hoc intestino bello sumus, beatitudinem adeptos nõ esse credamus: cùm ad ipsam pugnando per uenire cõtendamus. ¶ Mox prudentia, quę reliquis virtutibus mediũ constituit, crebris erroribus obnubilatur. ¶ Deinde iustitia, cuius munus est sua cuique tribuere, in hoc munere persoluendo quàm plurimum laborat, tantum abest, vt beatitudinis requie fruatur Imò hæc virtus est inter omnes quæ à Repub. maximè exulat. Adeò proprius vniuscuiusque amor, propriorumq; bonorũ cupido iura alijs debita soluere vetat. ¶ Tandem fortitudo, metus audaciæq; moderatrix patiẽtiæ parẽs, qua mala huius vitæ tolerantur, tam multa malorũ turba nonnunquam concutiĩ, vt etiam Stoici, qui docebant nullã passionem in virum sapientem cadere, dicere cogerentur, ꝙ quando eo vsq; mala illa succrescerent, vt sapiens, vel nõ posset, vel nõ deberet ea sustinere, tunc mortem, si neq; naturaliter adueniret, neq; aliunde accederet, deberet ipse sibi iferre, vt ab illis eriperetur. Vide quò cæcitatis illi sapientes existimati præcipitarentur, qui vt vitam quam beatam ducebãt, fugerent, mortis auxilium implorabant, strenuamq; fortitudinis virtutem homicidam faciebant. ¶ Adde quòd nonnullæ virtutes, vt pietas in parẽtes atque in ciues misericordia, in cõdolẽdis miserorum aduersitatibus laudem merentur suam. Cùm tamen dolor à legitima beatitudine alienissimus sit. ¶ Neque verò suprema fœlicitas, quam in contemplatione veritatis collocabant, quietem suã & otium nancisci in hoc seculo valet quippe cùm multis rerũ turbis perturbetur, quousque in cælestem Hierusalem conscendamus, cuius seras portarum nullus malorum impetus abrumpere ualet, sed posuit Deus suos fines pacem: ubi adipe frumẽti per illam beatam visionem perfruemur. Præterquam quòd q̃ in hac vita addit scientiam, addit sibi laborem, & indignationem: quia indignatur vidẽs indignos magistratus administrare.

Tempe-rantia. Pruden-tia. Iustitia. Fortitu-do. Miseri-cordia. Cõtem-platio.

¶ Quarta conclusio qua superior cõfirmatur sit. Perfecta beatitudo semel acquisita amitti nõ potest. Origenes fertur quorũdam Platonicorum errores sequutus, asseruisse de vltima beatitudine hominẽ posse in miseriam recidere. Quod veræ beatitudini quàm maximè repugnat. Enimuerò cùm sit bonũ sufficiens, oportet (vt diximus) vt omne malũ excludat, omneq; desiderium explent, inter alia verò fœlix præcipue desiderat bonũ quod obtinet, securè & tutò retinere, alioqui amittendi metu angereĩ, & si amitteret: doleret. Requiritur ergo ad beatitudinẽ, vt possidẽs certam habeat opinionem nunquam suã amittendi fęlicitatem. Si aũt opinio est vera, inde fit consequens beatitudinẽ amitti nõ posse Si verò falsa, falsitas ipsa rationẽ veræ beatitudinis tollit. Igitur cùm in hac vita, quæ caduca & labilis, atque adeò peritura est, nihil sit perpetuũ, fit vt nec insit in ea ꝑfecta beatitudo. Sed illa tm̃ eius inchoatio, quæ in spe consistit, de qua Ro. 8 ait Paulus, spe salui facti sumus. Quę q̃dem beatitudo quanuis genere suo perpetua sit, sicuti diuinus amor. nihilominus ratione subiecti, q̃a in hoc seculo nondũ sumus confirmati in gratia, per liberũ arbitrium nostrũ est amissibilis, nisi in beata virgine & Apostolis qui ex priuilegio fuerũt confirmati. Dũ vero rationem veræ beatitudinis in particulari quæstione sequenti speculemur, altiorem rationem eandemq; legitimã contẽplabimur, cur illa beatitudo amitti nequeat. ¶ Quinta demũ conclusio quę ad titulum quæstionis respondet, est. Quanuis beatitudo imperfecta, quæ in hac vita per cultum virtutũ moralium obtinetur, viribus naturalibus possit acquiri, non tamẽ perfecta & suprema. Imò visio Dei in qua cõsistit, super naturã nõ solùm hominis, verùm & omnis creaturæ existit. Prior pars per ea quæ dicta sunt demõstrata est Duas enim distinximus in hac vita imperfectas beatitudines. Vnam secùdùm Philosophos, vel actiuam,

4. Cõcl. 5. Opinio.

uam, quæ consistit in operatione secundū virtutem, & cōtēplatiuā substātiarū separatarum. Atq; ad has asserit prior pars nostræ conclusionis virib. naturalibus posse hominem pertingere, scilicet, per opera moraliter bona. Quanuis opera illa nec digna sint absq; charitate infusa, ꝓprio nomine virtutum. Alterū verò beatitudinis genus, qđ in spe cælesti beatitudinis positum est, absq; speciali Dei cōcursu cōsequi homo non potest. Veruntamen impræsentiarum de officijs quib. beatitudinem promeremur, non habetur sermo. Sed de eius consecutione, quæ habet rationē præmij. ¶ Quod autem visio illa beata sit nobis atque Angelis supranaturalis, est catholica veritas, cuius contrarium fuit Bigardorū hæresis, in concilio Viennensi sub Clemēte quinto clementi ad nostrum de hæret. inter octo illorum errores condemnata. Assertio enim eorū erat, quod intellectualis natura in se ipsa est beata: neq; indiget lumine gloriæ ipsam eleuante, atq; adeò neque alia supranaturali virtute ad videndum Deum. Imò aiebant phrenetici illi & stupidi, quòd cùm Deus vbiq; sit præsens, atq; adeò quantum est de se semper sit intellectui nostro applicitus, solum delictorum nostrorū obstaculum, est nobis impedimento, ne eum cernere valeamus. Ex quo subinferebāt, vsqueadeò posse hominem in hac vita cor à culparum sordibus emundare, vt in hoc in mortali corpore Deum valear (quemadmodū de Paulo fertur) per essentiam videre. ¶ Sed erat illa insignis dementia. Contrarium nos enim fides Catholica docet. Legitur enim in Psal. 83. Gratiam & gloriam dabit dominus. Hoc est, sicut gratia, quæ est semen gloriç, ita & gloria ipsa solo Deo fit autore. Cui concinit ad Roma. 6. Apostolus, dicēs Gratia Dei vita æterna. Quæ quidem vita (vt monstratum est) in illa Dei beata visione cōsistit. Accedit & locus citatus Esaiç, Oculus non vidit absq; te quç prçparasti expectantibus te. Cui. 1. ad Cori. 2. concors Paulus, Oculus inquit nō vidit &c. Et Mat. 11. Nemo nouit Filium nisi Pater, & Patrem quis nouit nisi Filius & cui voluerit Filius reuelare. Vbi simpliciter de Dei cognitiōe loquebatur, vt doceret, tam Fidem, qua cognoscitur in via, quàm visionem, qua cōprehēditur in patria, opera esse Dei supernaturalia Eodemq; illud alludit Ioan. 14. Si q s diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diligam illum, & manifestabo me ipsum illi. Quasi munus proprium eius sit manifestare se amicis suis, quod fiet per eius intuitum in cælo. Est ergo Catholica fides. ¶ Rationem verò, qui rem in cortice duntaxat cernunt, non aliam referunt, q̄ quòd cum creatura sit finita, Dei verò substantia infinita, nulla sit proportio, vt homo naturaliter possit videre Deum. At verò ratio hæc minimè satisfacit. Aliud enim est quærere de proportione rerum quatenus sunt res naturales, atque aliud de proportione obiecti & potentiæ in ratione cognoscendi. Enimuerò cùm ens sit intellectus obiectum, cuius amplitudine comprehenditur Deus, disproportio inter eius infinitatem & nostram capacitatem, non est sufficiens causa tollendi proportionem in ratione potentiæ & obiecti ne cognoscatur à nobis. Nam per hæc visibilia, vt ait Paulus, potest ipse cognosci inquantum causa. Vnde posset quis argumentum ducere, quod si Deus fieret nobis præsens possemus ipsum naturaliter videre, saltem anima à corpore separata in puris naturalibus absq; peccato & gratia existens. ¶ Rationem ergo, quæ certè sola inter naturales legitima est, exponit Diuus Thom. 1. 2. q. 5. artic 5 Sed explicatiùs. 1. part. q. 12. arti. 4 Ratio verò fundatur in hoc, quod cognitio fit per abstractionem à materia secūdum diuersos gradus: eo quod cognitio est, spiritualia actio saltem modo aliquo. Supponit autem alia fundamenta tria. ¶ Primum, cognitio cuiuscunque rei fit ad modum cognoscentis: eo quod est receptio in potentia. Nam, ut 2. & 3. de anima ait Philosophus, cognoscere atque adeò intelligere est quoddam pati. Et ideo veluti aqua dum uasi infunditur eius figuram suscipit, ita cognitio recipitur iuxta naturam cognoscētis. Vnde (vt in libro de causis habetur) intelligentia cognoscit tā ea quæ sunt supra se quàm ea quç sunt infra se secundùm modum suæ substantiæ. Homo enim quia habet intellectum materiæ infusum, non cognoscit Angelos, qui sunt supra se, per species tam puras tamque spirituales quàm sunt Angelicæ, sed per illas intelligibiles, quas de phantasmatibus materialibus deducit,

Bergadorū error.

Testimonia sacra

Ratio cōclusionis illegitimæ.

Ratio legitima.

Primū fundamentū.

ducit, & per easdem itidem genera & species intelligit naturarũ materialium, quę sunt infra se. ¶ Hac ergo supposita veritate φ cognitio fit ad modum cognoscenti, tanquam secundum fundamentũ distinguenda sunt, tam potentiæ cognoscitiuæ quàm obiecta cognoscibilia. Et quidẽ potentiæ quanquàm non sint nisi duę, nẽpe intellectus & sensus, reperiũtur tñ in creatura in triplici differentia. Angeli.n. solo intellectu vigẽt: bruta verò solo sensu, sed homines vtroque. Obiectorũ vero cognoscibilium tria similiter sunt genera. Infimum est eorum quorum natura non habet esse nisi in hac diuiduali materia. Vt sunt oĩa mere corporalia. Alia vero sunt quorum natura, nec materialis est, nec receptibili in materia, vt Angeli. Homo vero est medius, quia licet habeat formam, nempe animam immaterialem, recipitur tñ illa in materia. ¶ Sensus ergo siue hominis siue brutorum nequeunt nisi singularia materialia & corporea cognoscere. Tametsi, vt in eorum patet speciebus, nonnihil præ se ferant immaterialitatis & spiritualitatis: eo quòd quodammodo sunt à materia abstractæ: ob id nanque species visibiles tam subito mouentur, nec videnẽ ipsæ, nec sentiuntur. Intellectus verò noster, quia in se est immaterialis, potest quidem cognoscere naturas & q̃d ditates rerum, sed tamẽ quandiu est in materia, nequit illas cognoscere nisi per species à materialibus phantasmatibus abstractas. Quare proprium eius munus est cognoscere naturas in vniuersali: nempe genera & species, atque earum quidditates: quod facultatem sensus excedit. Angelico verò intellectui connaturale est quidditates & substantias creaturarum spiritualium cognoscere. Quod quidem facultatem intellectus humani pro isto statu excedit, qui illas substantias non nisi abstractiuè cognoscit ex corporalibus ratiocinando.

¶ Tertium fundamentũ sit, quòd esse creaturarum nõ de est intrinseca ratione substantiæ & quidditatis & essentię ipsarum. Nam antequam mũdus esset verum erat hominem esse animal rationale & Angelum esse substantiam spiritualem, licèt nõ existerent. Quare omnes creaturæ habẽt esse receptum. Quod quidem vel per creationem vel per generationem recipiunt.

Secũdũ fundamẽtum.

Tertiũ fundamẽtum.

Deus autem est suum esse nam de intrinseca ratione eius quidditatis est existere: quoniam nisi, esse, suę esset naturæ intrinsecum nullatenus esse posset, quia nõ posset illud ab alio recipere. Ex quo fit, quòd cum omnis creatura habeat esse receptũ siue in materia corporali siue in indiuiduo, vt Angelus, omnis est quodãmodo materialis Nam id ipsum quod est recipi, est materialis conditio. Solus autem Deus est purissimus actus.

¶ Ex his ergo colligitur propria ratio qua re Deus nequeat à creatura per essentiam cognosci. Sensus ob id nequit spiritualia cognoscere, quòd est potentia materialis, & spiritualia sunt immaterialia: & intellectus noster pro isto statu ob id neq̃t Angelos per essentiam cognoscere, quòd ipse est in materia receptum, & Angeli habent esse actu à materia semotum. Sed in hac spiritualitatis ratione Deus plus omnem creatam cognoscitiuam potentiam exuperat, quàm vel spiritualia sensum: vel Angeli mortalium intellectum: ergo nullus intellectus creatus potest naturaliter Deum per essentiam cognoscere, atque adeò nec uidere. ¶ Sed statim hoc loco quis ambiget, cum quæstio sit an Deus possit naturaliter uideri, quid nam referebat probare, quòd non possit per essentiam cognosci? Respondetur, quòd sicut in creaturis, tunc res per essentiam cognoscitur, quãdo cognoscitur per eius definitionem quidditatis, ita Deus, quia cum sit infinitus definiri non potest congnoscitur per essentiam dum videtur: quia tunc cognoscitur sicuti est: vt ait Ioannes, atque adeo in sua essentia. ¶ Scotus distinctione præsenti quæstione. 11. quamuis conclusionis veritatem confirmatur, rationem tamen negat esse istam Sancti Thomæ: quia nullus in ea informatur syllogismus, sed solum huic innititur collectioni, quòd quia Deus excelsioris naturæ est quam creatura nõ possit ab ipsa naturaliter videri, quæ tamẽ collectio nulla est. Quoniam Angelus inferioris speciei videre potest super orem. Ratio ergo, inquit, nu est alia quàm, quòd nulla creatura virtutem habet faciendi Deum sibi pręsentem in ratione obiecti. ¶ Sed profectò ratio hæc nullius est prorsus energiæ. Imò hæc aliam priorem causam desiderat:

Colligit ratio.

Obiect. Scoti.

Reprobatio.

nam

nam cùm Deus sit vbique præsens, quæritur ratio cur animæ separatæ sine culpa, & gratia in puris naturalib. existenti fieri nequeat præsens in rõne obiecti. Scotus, ergo suiq; assetlæ ob id Diuum Thomã redarguunt, quòd mentem eius inspectã non habent. Diuus enim Thomas nõ inde argumentum ducit, quòd Deus sit altior, imò infinitus in genere rei. Haud enim negat quin brutũ possit videre hominem, aut Angelus inferior superiorẽ: sed inde quòd Deus sit immaterialior. Nec verò inde colligit, quòd nõ possit naturaliter cognosci à creatura, sed quòd non possit per suam quidditatem & essentiam à creatura cognosci, quod est ipsum videre. Et quanuis Diuus Thomas non fuerit solicitus syllogismum struere intendit tamen illam gradationem facere quam nos in forma eliquidauimus.

Sol. 1. argumen. ¶ Ad primum igitur argumentum respõdet optimè Diuus Thomas, ꝙ sicut natura homini non ideo fuit deficiens, quòd non dederit ei naturalia tegumenta & arma, sicut tauris & leonibus, quia tribuit ei rationem qua illa sibi conquireret, ita nec fuit maligna & insufficiens, quanuis ei principia non suppeditauerit, & facultatem veniendi per se ad beatitudinem, quia non erat possibile: dotauit tamen eum libero arbitrio, quo per Dei fauorẽ adiuto, qui nobis semper est fauore prõptissimus, ad eandem posset beatitudine promoueri. Nam quæ per amicos possumus (vt 3. Ethicorum Philosophus autor est) per nos ipsos possumus.

Sol. 2. argumen. ¶ Ad secundum respondetur, quòd nobilitas naturæ (vt 2. de Cœlo ait Philosophus) ex dignitate supremi finis, ad quẽ instituta est, debet perpendi, & ideo pclarius cum natura intellectuali & rationali actum est, ꝙ ad tam excelsum finẽ fuerit creata, vt vires eius excedat, q̃ cum alijs naturis, quæ ad inferiores tendunt fines, quos suis virib. assequi valent. Quemadmodũ melius est ad sanitatẽ dispositus, q̃ perfectam põt medicorum ope cõsequi, quàm qui non nisi imperfectam absque alieno auxilio valet comparare.

Sol. 3. argumen. ¶ Ad tertium respondetur, quòd quando rei inchoatio & dispositio est eiusdẽ speciei cum forma perfecta introducenda, eiusdem est potentiæ illam incipere & perficere. Illa autem dispositio quæ vt per opera moraliter bona non est in gñe moris eiusdẽ speciei cum illa quæ fit per auxilium speciale Dei, & est ad beatitudinẽ requisita. Et ideo homo habet prioris facultatem, non autem posterioris.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm essentia Dei ab intellectu creato per aliquam creatam similitudinem videri valeat.

EX determinatione superioris articuli nascit alia qõ: vtrum Deus, licet non nisi supranaturaliter sit à nobis cognoscibilis, videri tñ per aliquam creatã speciẽ possit. Et arguitur à parte affirmatiua. Intellect⁹ in actu (vt docet Philosophus. 3. de aĩa) est intelligibile in actu, hoc est obiectũ fit actu intelligibile ꝑ species sui, q̃ in intellectu recipiuntur ꝑ quas ipse fit & intellectus in actu: nẽpe in potentia ꝓpinqua ad intelligendũ. Igitur cũ hic sit intellectui natura le, pariter ad uidendũ Deũ requirit spẽs, q̃ sit ipsius similitudo in intellectu recepta. Partis affirmatiuæ argum. 1.

¶ Secundò id probatur ex illo. 1. Io. 3. scimus qm̃ cum apparuerit similes ei erimus: videbimus eũ sicuti est. Cui cõsonat Aug. 9. de trin. Dicens, ꝙ cum Deum nouimus fit aliqua Dei similitudo in nobis. 2. Arg.

¶ In contrarium est Aug 15. de trinit. vbi ait quòd cum Apostolus ait, Videbimus nũc per speculũ & in ænigmate, speculi & ænigmatis nõie q̃cunque similitudines ab ipso significatę intelligi põt, q̃ ac commodatæ sunt ad intelligendũ Deũ: ui sio aũt Dei per essentiã non est specularis, & ænigmatica, sed contra eã diuisa: ergo diuina essentia non videtur per similitudines. Part negatiua.

¶ De ista qõne variæ sunt opiniones differentiæ: ad quã trib. conclusionibus respondebitur. Primum aũt adnotandum est duas esse qõnes similes. vna est, vtrum ho possit per actionẽ alicuius creaturæ beatitudinẽ cõsequi, quam disputat Diuus Th. 1. 2. q. 5. art. 6. Hic aũt altera peculiariter inquiritur vtrum per aliquam creatã speciẽ possit Deus videri: quã disputat. 1. parte qõ. 12. artic. 2. Prior, inquam, quærit, vtrum in genere causæ efficientis Duæ similes q̃stiones.

tis creatura possit hominem beare. ¶ Ad quam, quia facillimæ expeditionis est, respondetur prima conclusione.

1. Cõcl.

¶ Nulla creatura potest hominem vel angelum in genere causæ efficientis beatũ facere. Et loquimur de perfecta beatitudinem: nam de illa imperfecta, huius vitæ, quam diximus viribus naturalibus posse acquiri, qualis est operatio moraliter bona secundum virtutem moralem, diuersa est ratio. Quo virtus moralis non solũ naturaliter ab ipso studioso, verùm & aliorũ ope, qui eum consilio aut doctrina iuuant, potest comparari. Sed de perfecta probatur conclusio. illud quod totã naturam creatam excedit, nequit actione propria fieri alicuius creaturæ, quemadmodum suscitatio mortui & cæci illuminatio, atque id genus alia miracula. Cõsecutio autem perfectæ beatitudinis, quæ in Dei visione cõsistit, quia supranaturalis est, totam excedit naturam, vt articulo proximo monstrauimus: ergo nullius actione creaturæ potest attingi: sed solius Dei immediatè agẽtis. ¶ Nihilominus peculiaris qõ est de specie, quæ propriè concurrit in rõne obiecti, per quam s. recepta in intellectu obiectum illi vnitur ad producendã notitiã. D[illegible] ad cognitionẽ tam sensitiuam q̃ i[illegible] ã sunt necessaria: scilicet, & vi[illegible] tentiæ & vnio obiecti cum ipso. Et ideo de visione Dei duo sunt disputanda. Vnum ex parte intellectus: nempe vtrùm lumen eius naturale sufficiat ei ad videndum Deum, an verò aliud altius exigatur gloriæ lumen, quo ad illud opus eleuetur, de quo articulo proximo subsequens erit quæstio. Disputatio verò præsens est ex parte obiecti de specie qua coniungitur intellectui. ¶ Atqui OKam. 1. senten. distin. 1. quæst. 2. & in 4. quæstio. 13. vsque adeò beatificã visionem existimat esse supranaturalem, vt arbitretur nequaquam ab intellectu, sed à solo Deo produci: quare neque ullo opus est gloriæ lumine, neque verò specie. Probatio eius potissima est, quod cũ visio illa sit supremum præmium, quod à Deo expectamus, ab ipso solo immediatè conferturi: nam sicut meritum à merente, ita præmium est à præmiãte. Alias creatura se ipsam bearet, atque adeò per nullam speciem producitur. Item quia cum visio Dei sit supernaturalis (vt proximè probatũ est) à nulla potest creatura produci, atque adeò neq; ab intellectu ipso. ¶ Hæc autem opinio nullius habet probabilitatis specimẽ, & ideo statuitur prima conclusio. Intellectus beatus ad Dei visionem concurrit. Quoniam adeò naturale est potentiæ cognoscitiuæ non cognoscere nisi eliciendo suam cognitionem, vt id ipsum sit cognoscere, quod cognitionem producere. Quid enim aliud est videre, q̃ visum visionẽ rei in se producere. Veluti amare idem est, quod amorem elicere. Nam quamuis Philosophus dicat intelligere esse quoddam pati, hoc propterea dixit, q fit per receptionem specierũ ab obiecto, per quas vtique intellectus fit in actu primo, vt potẽs sit notitiã proferre, quæ est actus secundus: Ob idq; idem Philosophus intellectionẽ appellat actionẽ immanentẽ, quia scilicet in eadem potentia pmanet, à qua ingignitur. Vnde Aug. 2. de doctr. Christiana tanq̃ axioma ab omnibus receptissimũ asserit, q à cognoscente & cognito pariter notitia. Atque hac rõne Pater in diuinis per intellectum generat Filiũ. Potest quidem Deus alias formas se solo in subiecto producere, vt calorem, & alborem &c. Et tamen notitiã per quam potentia cognoscat, aut amorem per quam appetitus amet, nequit sine concursu ipsius potentiæ.

Proba-tio.

Duo ad cognoscendũ requisita.

OKam.

Conclusio prima.

¶ Sed dicet OKam, Quamuis visio à Deo solo pducatur, satis est, vt intellectus cognoscat, quod ab eo conseruetur. At verò visionem tanquàm actum vitæ, videndo conseruare est agere. Quare non est cur negetur ab intellectu produci.

Cauill.

¶ Nihilominus rursus quis redarguat: nõ potest creatura producere charitatẽ aut gratiam, aut aliquam ex virtutibus infusis, quia sunt supranaturales, ergo eadem ratione nequit intellectus visionem producere. Negatur consequentia. Quia habitus, qui sunt supranaturales potentiæ & facultates ad agendum creatura non valet, sed solus Deus producere: illis tamen potentia informata producit actus Sicut intellectus non producit species, sed per ipsas producit notitiã. Et ideo lumen gloriæ nõ potest produci ab intellectu, quia est quidam habitus & facultas ad videndũ, sed postquàm suffunditur potest Deũ videre.

Redargutio.

videre. ¶ Ad argumentum igitur OKam superius factum respondetur, quòd quanuis præmium sit à præmiante, sicut meritum à merente, non tamen inde subsequitur quòd visio non producatur ab intellectu: aut quòd ipse seipsum beet, vel animam. Quoniam visio illa non producitur nisi speciali auxilio Dei supranaturaliter infundentis lumen gloriæ, & concurrentis cum intellectu in ratione speciei: veluti si Deus in præmium alicuius meriti conferret cæco visum, per ipsum ille visionem eliceret.

Respondetur argum. OKam.

¶ Supposito ergo, quòd visio beata ab intellectu ipso eliciatur, quæritur quæstione præsenti per quid Deus ipsi in ratione obiecti vniatur, vtrum scilicet per aliquam speciem. Dum n. coloratum aliquod videtur, non per se sed per suam speciem recipitur in visu. ¶ Subiungitur ergo secunda conclusio. Nulla creata species potest Deũ per essentiam repræsentare. Sententia est S. Tho. loco citato. 1. part. quæst. 12. ar. 2. Creaturę quidem per modum vestigii aut imaginis reprę̃sentant Deum abstractiuè, non eius essentiam, sed in seipsis eius virtutem. At loquimur de specie quæ repræsentet Deum sicuti est: velut species visiuæ obiectum, tanquam eius similitudo. ¶ Et quidem prima facie satis inde videtur probari, quòd essentia est infinita, species autem creata est finita. Sed iam supra diximus huiuscemodi rationem non esse efficacem, vt pote quæ de proportione loquitur creaturæ ad Deum inquantũ sunt res naturales: quod non sufficit ad excludendum proportionem creaturæ in repræsentando essentiam Dei. Et ideo ex proprijs arguitur, primo authoritate Dionysij. 1. cap. de diuinis nomi. dicentis p similitudines inferioris ordinis nullatenus posse superiora cognosci: veluti per species sensibiles non cognoscit essentia rei in corpore: multo ergo minus p speciem creatam, essentia Dei. ¶ Sed ad rem etiam propius probatur conclusio eadem ratione, quam articulo precedenti faciebamus. Species quę repræsentat obiectum debet esse plus spiritualis & immaterialis quàm obiectum ipsum repręsentatum, vel saltem tam immaterialis: vt patet quia species seu sensibiles seu intelligibiles magis sunt spirituales q̃ obiectum corporale per ipsas cognitum: & ideo species intelligibiles nostræ in hac vita non possunt angelorum essentias repræsentare, ob id ꝙ cùm sint à phantasmatibus abstractæ, non sunt tam spirituales. Nulla aũt species aut similitudo creata esse pōt tã spiritualis quàm Deus: quia omnis creatura eo ipso, quod hēt esse receptũ est quodammodo materialis: Deus autem quia non hēt esse receptum, sed est de sua essentia, est purissimus actus. Quocirca nulla species in ratione similitudinis potest ipsum repsentare. Tertio Omnis creatura in suo genere est limitata: etenim species humana ad certam perfectionem limitat, ita & virtus, vt fortitudo ad certã materiam & prudentia ad aliam & similiter quæcunque scientia aut sapientia ad certum rerum genus, vt species albedinis ad videndam albedinem & species nigredinis ad nigredinem &c. essentia verò diuina nõ est limitata: imò eminenter continet quicquid per omnem speciem creatam significari potest. Atque adeò nulla ad id pertingit, vt eum per essentiã repræsentet. Quin etiam (vt illud adhibeamus argumentũ) Deum videri per speciem est non videri p essentiam. ¶ Accedit ijs tandem, ꝙ si aliqua creata species Deum posset intuitiuè repræsentare, sequeretur, ꝙ aliqua creatura virtutem haberet faciendi Deum præsentem intellectui, atque adeo quodammodo beandi hominem in genere causæ efficientis. Nam licet species concurrat in ratione obiecti, & formaliter sit in intellectu, nihilominus concurrere ad notitiam est quodammodò agere. Etenim licet Scotus dicat propterea naturaliter hominem non posse Deum videre, quia non potest creatura Deum facere præsentem non tñ supremam rei causam affert: quæ certe est hæc quod nulla species creatã potest eum repræsentare Nam sicut non stat species visibiles esse in oculo, quin obiectũ ei psentetur, idem de illa specie fieret consequens. ¶ Quo vero conclusio explicatius eluc idetur, arguitur primo contra rationem Dionysij. Creaturæ (vt ad Roma. 1. ait Paulus) repręsentant Deum, & tamen sunt ipso inferiores. Secundo species intelligibiles significant substantias, substantiarum que naturas & tamẽ cum sint accidentia, sunt inferioris ordinis, quàm substantia. Tertio species quæ sunt in Angelo infe-

Secũda conclusio.

Probatio illegitima.

Probatio legitima.

Obiectiões.

nori

riori repræsentant superiorem: ergo nihil obstat quominus species inferioris hominis possint superiora repræsentare, atque adeo species creata Deum. ¶ Hæc verò argumenta ꝑ ea quæ facta sunt, facilè diluuntur. Cuncta enim in hoc peccant, ꝙ mentē diui Thomæ detorquent. Res.n. esse inferioris ordinis stat dupliciter vno modo in essendo atque alio in repræsentando. Nihil enim obstat quominus res inferiores in essendo superiores repræsentent. Quo pacto creaturæ repræsentant Deum: tametsi non eius essentiam, sed eius virtutem, per quam est rerum causa. Et pariter species intelligibiles quæ sunt accidentia repræsentant substātias, & species inferioris angeli superiorem. Verumtamē hoc nihil ad rem. Nos enim non dicimus nisi, ꝙ species inferioris ordinis in repræsentando, quæ illa ratione debent esse immateriales, non possunt repræsentare res superioris ordinis: puta minus materiales & magis spirituales & hac ratione creatura Deum repręsentare nequit, vt satis superꝗ expositum est. ¶ Potissimum autem argumentum est de visione ipsa. Illa enim, cum sit creatura, habet esse receptum, atque adeò quidpiā immaterialitatis, & nihilominus repræsentat Deum. De lumine gloriæ dicemus articulo proximo. ¶ Capreolus distinct. præsenti quæstio. 3 huic argumento succumbens, negat visionem esse Dei similitudinē sed ait nomē similitudinis obiecti soli speciei competere. Et arbitratur esse opinionem S. Tho. eo ꝙ hic in solutione ad primum illud lo. 3. Cum apparuerit similes ei erimus, non de visione, sed de similitudine, quæ est per participationem luminis gloriæ interpretatur. ¶ At verò profectò minimè negandum est visionem esse similitudinem. Imò ob id requiritur species, q̄ est similitudo obiecti ꝑ modum habitus, vt potens sit intellectus notitiam producere, quæ est actualis (vt aiunt) eiusdem obiecti imago. Vnde Augu. 14. de trin. ca. 17. Tunc inquit perfecta erit Dei similitudo in mente quando Dei perfecta erit visio. Vbi visione appellat similitudinem. Et Anselmus Monologion. 38. nulla, inquit, ratione negari potest cognitionem rei esse imaginem eius. Glossa aūt Capreoli, scilicet, ꝙ dicat imago in suo principio, nempe in specie à qua producit, est verborum

Solicitudines.

Potissimū ar. de visi.

Capreolus.

Reprobatur Capreolus.

mentem inflectere. Imò verò Ioannes, vbi ait. Similes ei erimus, de visione loquitur. Atque illam Diuus Thomas appellat participationem luminis gloriæ. Præterea Capreolus nequit vim argumenti declinare. Nam gratis admisso visionem non esse similitudinem, saltem euitari non potest quin repræsentet Deum: & tamen est creatura, atque adeò minus spiritualis quàm Deus.

¶ Respondetur igitur aliter ad argumentū ꝙ aliter species quàm visio est similitudo obiecti ipsum repræsentans. Nam repræsentare speciei est efficere rei cognitionē: modus autem repræsentandi notitiæ non est efficere, sed esse cognitionem ipsam & repræsentationem formaliter. Et Sanct. Thomas, non contendit creaturam non posse esse repræsentationē Dei. Sed quod non posset creatura sic repræsentare Deū, vt eius cognitionē efficiat, qua cognoscatur per essentiam.

¶ Quod si discriminis differentiam sciscitēris, respondetur planam esse. Quīn species tenet se ex parte obiecti, vicem eius gerēs. Et ideo impossibile est, ꝙ illa quæ est magis materialis suppleat vicem obiecti minus materialis. Visio verò non se tenet ex parte obiecti, sed est ipsa eius apprehensio. Et ideo licet nequeat esse species creata Deum repręsentans, nihilominus Deus ipse concurrens in ratione speciei producit visionem sui quæ, est ipsa repræsentatio.

¶ Et similiter respondetur ad aliud argumētum supra factum, quòd creatura posset beare hominem. Si enim daretur species Deum repræsentans, hominem bearet in ratione causæ efficientis: visio autē non beat nisi formaliter, quod est esse ipsam beatitudinem, per quam Deus qui illam producit creaturas facit beatas.

¶ Tertia conclusio. Deus in ratione speciei vnitur intellectibus beatis ad producendum eius visionem. Probatur cōclusio ex superiori. Intellectus solus nisi ei obiectum vniatur, vt constituat eum in actu primo, hoc est in potentia proxima ad intelligendum, intelligere ipse, aut videre nequit. Quemadmodum neque visus corporeus nisi obiectum ei per species visibiles coniungatur. Hæc enim veritas adeò fuit semper vniuersis philosophis perspicua, vt quemadmodum primo de Anima,

Solutio legitima.

Discrimen inter speciem & notitiā.

Tertia conclusio.

ma, ait Philosophus, ppterea priscorum scholæ philosophorum docerent intellectum esse omnia: nēpè, ferrum, terrā &c. vt omnia posset intelligere. Neq; illos aliter potuit idem Philosophus refutare, q̄ docendo obiectum vniri intellectui, non per se realiter, sed per suam speciem quæ est eius similitudo. Igitur, cum vt iam pbatum est, nulla esse possit creata species Deum repræsentans, consequens fit, vt Deus ipse eidem intellectui in ratione speciei vniatur.

Explicatio cōcl. ¶Sed ad rei huius explicationem arguitur. Vniri in rōne speciei est recipi in intellectu, aut in quacunque alia apprehensiua potentia, Deus autem non est receptibilis formaliter, per se ipsum in aliquo: nam sicut nō habet esse receptum: ita nec potest in alio recipi: alioquin nō esset simplicissimè immaterialis.

¶Ad hoc autem respondetur illo negato, quod assumitur. Negatur inquam vniri in ratione speciei esse recipi in potentia: hoc.n. non conuenit per se speciei, sed per accidens speciebus creatis, quia sunt accidētia: per se enim rō speciei non dicit aliud quā vniri potentiæ, & facere cum ea vnū principium ad cognoscendū faciendo potētiam cognoscitiuam in actu primo: verum quia creaturæ nō possunt per se hoc pacto vniri potentijs, accedit eis, vt p species quas in potentia proferunt ei vniantur. Deus autem quia eminēter continet vniuersalem rationem essendi, à quo ideo esse omnium rerū deriuatur, per seipsum vnitur intellectui, esto ipsi non inhæreat; quia est completissima substantia Itaque cum dicimus, Deum vniri in ratione speciei intellectui non solum asserimus qđ concurrat in genere causę efficientis velut cum omnib. causis secūdis concurrit ad agendum, sed quòd concurrit peculiari ratione speciei faciēdo intellectū intelligibilem in actu primo.

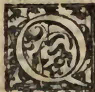
Solutio 1. argu. ¶Et per hoc solutum restat arg. primum. Cōcedimus. n. quòd intellectus & sensus non fit in actu, nisi quando obiectum illi vnitur: sed tamē obiecta creata vniuntur potentijs per accidentales species quæ in ipsa recipiuntur, Deus autem seipso.

Redargutio & visione. ¶Sed redarguitur hęc solutio. Sequeretur inde quòd etiā Deus ipse posset vniri intellectui in rōne notitiæ & visionis atque adeò nulla opus esset alia creata. Negatur consequentia: quoniam visio de intrinseca rōne sua dicit formam inhærentē oculo, & notitia formam inhęrentem cognoscenti. Nam cognoscere, & intelligere, vt ait Arist. est quoddam pati: quare intellectum videre, est in se habere visionem, sicut aquam calefieri, est recipere calorem: & papyrum esse albam est in se habere alborem. Imò in oib. actionibus simile est exemplum. Etenim sicut hominem scribere est actionem illam ab homine emanarē, ita & hominem ambulare est ambulationem (vt sic loquamur) facere & recipere. Et idem est de nutrire, atq; adeò de videre & intelligere.

¶At autoritatem vero Ioannis. Similes ei erimus. Respondet S. Tho. q non intelligitur de similitudine speciei, quę recipiatur in intellectu, sed de participatione luminis gloriæ, quo eleuatur potentia ad producendum visionem, quæ est similitudo Dei. Et eodem modo intelligitur Aug. si loquatur de intellectione beata. Videtur tamen loqui de intellectione in via per quam quodammodo assimilamur Deo.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm intellectus creatus ad videndum Dei essentiam aliquo creato lumine supernaturali indigeat?

Voniā dictum est duo ad cognoscendum esse necessaria & virtutem potentię, & vnionē obiecti per speciē, & ab hoc secundo expediti sumus, subseq̄tur, ut de priori inquiramus. Vtrùm, requiratur lumen supranaturale ad videndum Deum præter naturale quo intellectus viget. Et quæstio S. Th. 1 par. qō. 12. art. 5. Et arguitur à parte negatiuā. In reb creatis, id quod per se lucidum est (ut sol) alio nō eget lumine quo uideatur: Deus autē est ipsissima intelligibilis lux: ergo alio, ut ui deatur, non indiget lumine. Partis negatiuæ ar. 1.

¶Secundò Quando Deus per aliquod medium uidetur, ut puta per creaturas, non uidetur per essentiam: quia uideri per essentiam est uideri immediatè, hoc est, sine alio medio. 2. Arg.

¶Tertiò. Quicquid est creatum non repugnat 3. Arg.

gnat alicui creaturæ esse naturale: igitur si essentia Dei per lumen creatum videri potest, posset lumen illud alicui creaturæ esse naturale, atque adeò Deus esset naturaliter à creatura visibilis, cuius cõtrariũ constitutum est. Nulla ergo luce opus est supranaturali ad Deum videndum.

4. Arg. ¶Quartò redarguit Durand. D. Thomam contradictionis. Ait enim dist. præsenti. q. 1. art. 7. quòd in hac vita miraculosè fieri potest diuina virtute, quòd intellectus creatus non habens nisi dispositionẽ viæ eleuetur ad vidẽdum Deum per essentiã; ergo & in patria id fieri potest.

Pars affirmati. ¶In cõtrarium autem est illud psalmi. 35. In lumine tuo videbimus lumen.

Deci. artic. ¶In introitu quęstionis huius adnotandũ est, quòd cum vniuersalis sit omnium cõfessio Deum à creatura non posse naturaliter per essentiã cognosci, atque adeò nec videri. De modo tamen quo supernaturaliter videatur variant doctores, suntque per inde in triplici differentia.

Triplex opinio. Opinio. n. ferè cõmunis est quòd neque vlla requiritur species ex parte obiecti, neq; verò lumen ex parte potentiæ. Hæc enim sententia nominalibus perplacet. Enimuerò, vt sunt Metaphysicæ scientiæ parum amici, ita neq; in huiusmodi speculationib. multum insudant. Veruntamen in eandẽ sententiã videtur, & Scotus declinare distinctione præsenti q̃one. 11. eandemq; affirmat Durandus q̃one. 2. Alij dicunt requiri speciem supernaturalem ex parte obiecti, quæ Deum faciat potentiæ præsentẽ. Hæc tamen opinio satis articulo præcedenti explosa fuit. Quo autem ad priores reuertamur, si ab illis scisciteris cur nequeat Deus à creatura naturaliter videri. Nam si naturaliter videri non potest, supernaturalis virtus ad id requiritur. Respondet Scotus, non aliam requiri virtutem præter Deum qui se faciat præsentem intellectui.

Sco. impugnatio. ¶Sed primum non satis respondet nisi addat, quod vniatur in ratione speciei obiecto. Nam hoc est se facere præsentem. Præterea, nõ satis est respõdere ex parte obiecti quomodo se vniat intellectui verũ, & ex parte intellectus, vtrũ virtutẽ hẽat sufficientẽ cõcurrendi cũ Deo naturalẽ: nã certè corporeus oculus illã virtutẽ non hẽt.

Duran. ¶Quocirca Durãdus respondet, non aliã virtutem ex parte intellectus requiri: quã status mutationem. Nempe, quòd corpus hoc mortale exuat, in quo nequit intelligere nisi per species à phantasmatib. abstractas. Anima. n. inquit, separata quæ illis phãtasmatibus non indiget Deum potest naturaliter videre.

¶At verò opinio hæc generalem confessionem diffitetur tenentium Deum non posse naturaliter videri. Nam si anima separata id suis viribus naturalibus assequitur, cùm status ille, quo separata est, sit ei naturalis, colligitur, quòd possit Deus à creatura per naturam videri: contra illud Psalmi, Gratiã & gloriã dabit dominus, & contra id genus recitata testimonia.

¶Est ergo tertia opinio S. Thomæ secundum quam ad quæstionem vnica conclusione affirmatiua respõdetur. Ex parte intellectus non sufficit lumen naturale, sed requiritur eius eleuatio per lumẽ glorię; vt Deum cernere & videre possit. Conel.

Obiectiones. Quo verò rationis ius euidentior fiat, arguitur statim contra. Deus (vt dictum est) in rõne speciei intellectui cõiungitur ad visionem ipsius eliciendam, ergo lumẽ glorię, vt superfluum redundat. Probatur consequentia. Quia ut intellectus intelligat sufficit, vt per species obiecti fiat in actu primò. Imò Deum vniti intellectui in ratione speciei est cum ipso vna concurrere: ergo hoc absque alio lumine satis est.

¶Et confirmatur ratio. Lumen ad id solũ ponitur necessarium, vt eleuetur potentia. Sed per Deũ ipsum in ratione speciei concurrentem satis eleuatur: ergo nullo opus est lumine.

Fundamẽtũ. ¶Ad rei ergo huius intelligentiam illud fundamẽtum pro fixo habendum est q̃d articulo præcedenti, tanquam ab omnibus receptissimum, præiecimus. Nempe duo esse ad cognitionem necessaria, scilicet virtutem potentiæ & obiecti vnionem. Atqui priùs requiritur virtus potẽtiæ quàm vnio obiecti. Imò ad hoc requiritur virtus, vt possit species obiecti recipere. Etenim quia potentia sensitiua non habet virtutem cognoscendi spiritualia & vniuersalia, nequit species intelligibiles recipere: per quas obiecta illa vniantur ei. Et quia oculus vespertilionis virtute non viget cernendi solem, fit vt neque eius visibiles species suscipere valeat.

¶Hoc

Probatio conclusionis. ¶Hoc supposito probatur cõclusio. Visio beatifica est intellectui supranaturalis (vt supra ꝓbatum est tum sacris oraculis tũ etiam ratione) ergo lumen naturale nõ est ad illum intuendum sufficiens. Cũ ergo intellectus ipse (vt supra probatũ est) debeat cõcurrere ad eliciendã visionẽ, lumine alio supranaturali indiget, quo fiat videndi potens: hoc est idoneus cui Deus in rõne speciei vniatur. Lumen. n. gloriæ non concurrit ex parte obiecti veluti species, sed ex parte potentiæ, vt eius acies quodammodo acuatur. ¶Et confirmatur

Rõ. 2. ratio ex illo Aristo 1. Metaphy. Sicut oculus noctuæ ad lumen solis, sic intellectus noster ad manifestissima naturæ. Etenim cùm inter prima principia naturæ q̃ Aristoteles appellat manifestissima, Deus sit supremus, multo minùs intellectus noster lumine naturali videre Deum potest q̃ oculus noctuæ solem. Non solùm pro isto statu quo anima est corpori colligata, verum & simpliciter. Cùm ergo Deus mentis oculis sine aliquo intellectuali lumine cerni nequeat, veluti nec coloratũ videri sine sensibili, subsequitur, vt supnaturali lumine sit ad id muneris illustrãdus. Profectò posita illa veritate, ꝙ Deus à creatura naturaliter videri nequit planè colligitur nr̃a conclusio. Nam inde cõsequitur, ꝙ intellectus non hẽt talẽ virtutẽ neq; sufficiens lumen (nam lumen nil aliud est q̃ intellectus virtus (atq; adeò ꝙ

Rõ. 3. indigeat alio supranaturali. ¶Ad hæc accedit exemplũ fidei. Nã q̃a in hac vita lumen naturæ ad cognoscendũ Trinitatis mysteria) nobis non sufficit, lumine fidei supranaturali donamur: eadẽ ergo rõne si lumen naturale nobis ad videndũ Deũ non est satis, cõsequens fit, vt per aliud debeamus diuinitus ad id muneris eleuari.

Sol. arg. ¶Vnde ad argumentum proximè factum respõdetur, quòd si Deus posset vniri intellectui creato in ratione speciei sine lumine gloriç, non esset illud necessarium, sed tamen nõ potest sicut oculus noctuæ recipere lumẽ solis nisi supranaturaliter acutior fiat, & ideo lumen prærequiritur, vt Deus illi vniatur, & cum Deo ad uisionem concurrat. Cur autẽ non eleuet intellectum Deus absque lumine, sicut per se concurrit in ratione speciei, liquida est ratio. Quia lumen eleuans tenet se ex parte potentiæ: est enim virtus ei superaddita, & iõ debet in ipso esse formaliter inhęrens ei: species autẽ tenet se ex parte obiecti. Hinc facile quisq; vsum luminis gloriç colliget. Haud. n. ponitur, ut sit dispositio merè passiua ad suscipiendũ uisionẽ, quẽadmodum dispositiones ad suscipiendam formã. Sed tanquã actiua uirtus cũ Deo cõcurrente in rõne speciei ad eandẽ eliciendã uisionẽ coagat. Visus luminis gloriæ. ¶Quocirca non est ceu similitudo aut imago obiecti quẽadmodũ species, aut notitia, sed potiùs simile est habitibus quib. potentia perficitur ad agendum. Tametsi quodammodo ab illis discriminetur, quod apprimè est animaduertendum. Nota discrimẽ. Nam habitus naturalis non ponitur simpliciter ad agendum, sed ad bene & facilè agendum: potest. n. intellectus sine habitu scientiæ aliqua rerum habere iudicia, non tamen ita bene & facilè, quàm per habitum. Et ideo dicitur dispositio perfecti ad optimum. Lumen verò gloriæ non ponitur solum ad bene uidendum Deum, sed simpliciter ad uidendum, utpote sine quo intellectus nullatenus ipsum uidere ualet: ob idque potiùs assimilatur illi speciei qualitatis, quæ est potentia, quàm illi quæ est habitus. Quanquam & similis quoque sit habitui fidei infuso sine quo supranaturalia credere non possumus.

¶Sententia hæc S. Th. Vel est determinatio ecclesiæ, uel ei quam simillima & proxima in Clementina supra citata. Ad nostrum. de hæreticis. Vbi error condemnatur dicentium, quòd anima non indiget lumine gloriæ ipsam eleuante ad Deũ uidendum & ipso beatè fruendum. Decretũ clementinæ. Quocirca qui sub his uerbis hoc negaret, in hęresim impingeret. ¶Est tamen adnotandũ, ꝙ de lumine gloriæ bifariam sentire possumus. Bifariã de lumine gloriæ loq̃tur. Vno modo, ꝙ sit qualitas distincta sicut lumẽ in aere, atq; altero modo, ut sit Dei cõcursus, intellectum eleuãtis, atque hoc secũdo modo glossant Sco. Durandus, & nominales clementinam. Scilicet, quòd specialem Dei cõcursum appellet lumẽ gloriæ. Priori uerò modo sentit de illo lumine Diuus Thomas. Atque in hoc sensu censet Caietanus illic esse ab ecclesia decretum. Et profectò est quàm maximè uerò simile. Similiter enim in eodẽ concilio Viennensi sub eodem Clemente defini-

definitum est habitus per baptismum infundi, etiam paruulis: qui cùm non possint actu à Deo moueri, consequens fieri vt definiri, quod infundantur habitus, qui sunt qualitates à potentijs distinctæ. Itē cùm lumen in creaturis sit qualitas, vt idē ibidem decerni. ¶ Quòd si arguas. Lumen naturale intellectus nō est necesse, vt sit abipso distincta qualitas: ergo nec de lumine gloriæ id asserere cōstringimur. Rñdetur primū antecedente negato. Nā lumen naturale est uirtus intellectus agentis, q est qualitas. Et prætera consequentia non ualet. Nā cum lumen supranaturale sit uirtus naturæ superaddita, vrgentius rō conuincit distingui à potentia q̄ lumen naturale. ¶ Arguit veruntamē Scotus contra, Quicquid Deus pōt facere cum cā secunda pōt facere se solo, ergo si per lumen gloriæ eleuat intellectū, pōt absq; illo id ipsum efficere. ¶ Caie. quidē loco præsenti & Capreolus. q 2 nihil cunctantur negare Deū per suā omnipotentiā efficere posse, ut intellectus absq; lumine gloriæ ipsū videat. Et quanuis eorū olim opinionem nimis rigidā censebā, iam vero mō mollior & verior mihi censet In illo. n. cōsuetissimo syllogismo cauendū est ne variatio appellationis quā sic vocāt, delitescat: nam & si quancunq; entitate quā Deus per cām secundam profert, possit & se solo proferre, nō tñ sine causa secunda efficere pōt, vt ipsa faciat. Potest inquam entitatem quæ est meritum, nēpe orōnem sine me proferre, non tñ pōt ipse se solo mereri: quia mereri est actio creaturæ. Sicuti pōt entitatem quæ est uisio sine oculo meo producere: facere tñ non pōt, vt ego videam nisi virtutē mihi videndi tribuerit. Quēadmodū, nec facere valet, vt lapis videat, aut quod aqua absq; calore, aut alia simili virtute calefaciat. Ad propositum ergo lumen gloriæ est virtus & facultas intellectus ad uidendū Deum: ergo quanuis possit illam entitatem se solo producere, imò producit, non tñ pōt absq; illa facere, ut intellectus uideat, uisione beata, quia hoc esset facere, ut intellectus sine uirtute uidendi uideret. Sicut potest uisionem solis se solo producere, non tñ intelligitur quomodo possit facere, ut noctua uideat solem nisi aliotē illi virtutem suppeditauerit quam modo habet. Profectò uix pōt intelligi quō possit facere quod intellectus ipsum uideat, nisi tribuendo illi uirtutem quā nos uocamus lumē gloriæ. ¶ Quòd si arguas. Deus potest conseruare formā substantialē, puta ignis, sine dispositionib. in subiecto, ue luti è conuerso conseruat in sacro altaris qualitates panis sine eius substantia, ergo similiter pōt uisionē in intellectu cōseruare sine lumine gloriæ. Negatur consequentia. nam dispositiones solum concurrunt ad conseruandā formam, quam Deus sine illis conseruare pōt. Lumē uero (ut dictum est) non est dispositio passiua ad recipiendā visionem, sed virtus actiua. Et iō licèt entitatem illam possit Deus se solo conseruare, non tamen facere, quod intellectus absque illa videat: sicut nō potest facere, vt aqua absque calore calefaciat. ¶ Validius tamen argumentum, quod aduersus hoc obijci potest, est de auxilio speciali, quo Deus mouet peccatorem ad sui conuersionem: quod quidem est supnaturale, & tamē nō est qualitas, sed motus Dei. ¶ Attamen neque hoc concludit. Est enim ratio diuersa: quoniam liberum arbitrium quantū ad substantiam operis facultatem habet naturalem mouendi se in Deum saltem supposita cognitione fidei. sed indiget à Deo specialiter moueri, vt sit dispositiō ad eius gratiam assequendam. Et ideo potest moueri à Deo, vt se disponat, sine alia qualitate gratiam Praecedente. Veluti serra, quia formam in se habet secandi, non indiget alia forma ab artifice impressa ad arcam fabrefaciendā, quàm, vt ab ipso secundum artem moueatur. Videre aūt Deum per essentiam omnino excedit naturales uires, etiam quantum ad substantiam operis. Et ideo sine virtute supranaturali intellectui inhærente: non videtur quomodo possit cōcurrere ad visionem. ¶ Sed quo supremū responsum adhibeamus. quanuis gratis largitemus Scoto, Deum per suam omnipotentiam intellectum posse absq; lumine eleuare: nulla tamen inde fit consecutio, ut sic faciat. Non enim solam absolutam Dei omnipotētiam rimari decet: sed quid debitus rerum ordo deposcat. Dispo nit. n. Deus (vt est apud Sapientē) omnia suauiter. Igitur cū res naturales suis potentijs & uirtutib. instruxerit & respectu supra-

Obiectio.

Caieta.

Deus sine lu gl uideri neq r.

Obiectio.

Bonum argum.

Rñsio.

Sufficiēs responsū.

supranaturalium nos etiam habitibus infusis donauerit, quibus debitas valeamus actiones exercere, cur negandum est cùm intellectus naturaliter Deum uidere nequeat, lumine aliquo & virtute supranaturali ad id muneris diuinitus ꝑfici? ¶ At quanuis sententia hæc de lumine gloriæ, & rationibus suffulta, & ecclesiæ autoritate sit subnixa, à pluribus ceu peculiaris S. Th. impugnatur. Et primò arguit Scotus argumento quod nos primò loco proposuimus, quòd quia Deus per se lucidus est imò & totius fons luminis, non indigeat alio vt videatur. Ad quod optimè Diuus Th. respondetur, quòd lumen illud nõ requiritur ex parte Dei, vt per illud fiat ipse intelligibilis, sed vt potentia fiat potens: ꝑ modum quo potentia fit potentia ad operandum per habitum. Quanuis, ut diximus, non solùm requiritur, velut habitus acquisitus, vt potẽtia fit potentior, sed vt simplicitur fit potens Hunc enim in modu lumẽ corporale necessariũ est visui, nẽpe vt mediũ actu transparens fiat, vt possit à colore moueri, qui per se est visibilis. ¶ Quod si arguas, Sol per suum lumen vr: ergo & Deus. Cõceditur argm̃: pari. n. modo & Deus videtur per illud lumen ab ipso emanans, iuxta illud citati Psal. In lumine tuo videbimus lumen. ¶ Ad secundum vero itidem respõsum est, lumen illud nõ requiri: vt Dei similitudinẽ, in qua videat, acsi esset eius species: tunc. n. non videret per suam essentiam, sed per medium. Sed ponitur quasi intellectus perfectio, ipsum corroborans, atque eleuans, quare nõ per ipsum tãquam per medium videtur Deus sed sub ipso, id est, virtute ipsius, quod nõ tollit, quin per essentiam videatur. ¶ Redarguit verò Durandus interrogans, quo modo lumine illo corroboretur intellectus: aut. n. virtus eius intenditur: & hoc non: quia virtus illa nõ est intensibilis, neque suscipit magis & minus: aut veluti duo agentia imperfecta inuicem se adiuuant, vt duo pondus aliquod importãtes cui neuter per se sufficeret, & neque hoc est verum: quia non est dicendum, quod intellectus faciat partem, & lumen aliam partem. Respõdetur autem, quod neutro illorum modo, sed quia est virtus intellectus ipsius, sicut habitus fidei. ¶ Ad tertiũ denique respondetur, quòd quanuis lumen illud sit creatum, nequit tamen connaturale esse creaturæ, nisi creatura esset naturæ diuinæ, cuius lumen illud est participatio, sicut splendor solis non potest esse connaturalis nisi soli, neque calor nisi igni. ¶ Dubitatur hic autem, vtrùm saltẽ intellectui per lumẽ illud sibi infusum sit naturale videre Deũ? nam & hoc Scotus ex opinione Sancti Thomæ, ceu absurdũ elicit, quod quidem Caietanus illi concedit, scilicet, quòd supposito lumine intellectus naturaliter videat. Crediderim tñ hoc esse falsum, & contra mentem Sancti Thomæ: nam negãs lumen illud posse fieri naturale creaturæ, negare videtur, & videre ipsum esse naturale. Quo circa dicendum, quod nunquam actus sit naturalis, nisi quando potẽtia est naturalis, licèt sit supranaturaliter recepta. Cæcus inquam per uisum supranaturaliter receptum, naturaliter videret, quia natura eius est habere visum, sed tamen quia non est naturale intellectui habere illud lumen, fit ut neque videre sit ei naturale.

¶ Aliud verò fieri solitum argumentũ, nẽpe, ꝙ pari modo Deus posset visum corporeum per lumen eleuare, quo ipse uideretur, iam supra art. 2 solutum est. Vbi diximus, quòd q̃a Deus (sicut neque ulla res spiritualis) non comprehenditur sub obiecto sensus, nequit per Dei potentiam eleuari, vt spiritualia videat, Deus tamen cõprehẽditur sub obiecto intellectus, quod est ens, sed tñ propter eius excellentiã nequit à creatura per essentiã videri, aut cognosci. Nihilominus quemadmodũ Deus potest vespertilionis oculũ acuere, & perficere, vt possit solem videre, potest intellectũ per lumen subleuare, vt ipsum videat. ¶ Et per hoc soluitur argumentum quod hic obmolitur Durandus. Quando virtus potentiæ se ad aliquod obiectum extendit, illo præsentato statim illud cognoscit sine alio iuuamine: obiectum vero intellectus est ens quo comprehenditur Deus: ergo sine alio iuuamine potest illum anima separata videre, vel in corpore glorioso. Negatur inquam maior, quando excellentia obiecti superat uirtutem potentiæ, ut patet in sole respectu oculi noctuæ.

¶ Aliud verò item argumentum facit idem Durandus, quod ceu Achilles existimari solet, neque solutum satis uideas,

[Margin notes: Sol. 1. ar. — Deus ut Sol. — Solu. 2. argum. — Duran. — Solu. 3. argum. — Dubitatio. — Aliud argum. — Duran. — Argumen. celebre.]

deas, quia ex falso intellectu procedit. Arguit quippe hoc pacto. Lumen gloriæ ob id ponitur à Diuo Thoma, vt intellectus, qui per se cum Deo non habet proportionem altiùs eleuetur, & fiat ei proportionabilis: at verò tam sine proportione manet lumine illo donatus, quàm sine illo: ergo lumen illud est superuacaneum. Probatur minor, quia disproportio illa in hoc cõsistit, quòd Deus est infinitus, intellectus verò est finitus: lumẽ autem illud, cùm sit creatura, non vsqueadeò intellectum eleuat, vt Deo adæquetur: quoniam semper manet finitus. ¶ Argm̃ verò re perspecta nullius est roboris. Rñdetur. n. ad minorem, nempe, quòd et cũ lumine illo intellectus non habeat cũ Deo proportionem: si n. intelligatur de proportione rerũ in esse naturæ, ea cõfitemur, sed nihil ad rẽ. Non. n. Diuus Thomas intelligit, quòd intellectus per illud lumẽ efficiatur infinitus, quia neque est necessarium nec possibile, sed quòd fit proportionabilis Deo in rõne cognoscendi: quemadmodum potẽtia proportionatẽ obiecto. Videlicet, quòd cùm per lumẽ naturæ non possit Deum intelligere, per illud lumen supernaturale efficiatur ad id potens, quanuis sit finitum. ¶ Quòd si redarguas. Propterea intellectus naturaliter nõ erat potens videre Deum quia infinitum Deus excedit creaturam. ergo ad videndũ ipsum deberet fieri infinitus, vt tolleretur ille excessus. Negatur consequentia: nam ex hoc quòd Deus est infinitus, solum sequitur quòd intellectus ipsum naturaliter non potest videre: nullatenus tamẽ subsequitur quòd id non possit supernaturaliter etiam si maneat finitus. Quare cum illud lumẽ sit virtus supernaturalis, per quod intellectus acquirit esse supernaturale, & quandam Dei participationem satis est. Exemplum est in habitu fidei. Enimuerò quia mysteria fidei sunt supernaturalia & infinita, non potest illa homo satis credere naturaliter, sed supernaturaliter per habitum infusum, licèt nõ faciat hominem infinitũ. Euidentiusq; id inspicitur in gratia. Nequimus. n. viribus naturalibus opera exhibere quæ Deo sint grata: sed quia per gratiam eleuamur, & vt ait Petrus, efficimur diuinæ cõsortes naturæ, eadem possumus opera præstare. ¶ Aliud adhibet id Duran. argumentum, nempe, quòd lumine gloriæ posito sterneretur uia processui in infinitum: nam qua ratione illud requiritur, ceu dispositio ad suscipiendam visionem, cùm ipsum sit etiam forma supranaturalis, alia requireret ad ipsum suscipiendum dispositio, & sic in infinitum. Ad hoc autem respondetur primum, quod lumẽ non requiritur tãquam dispositio ad eam suscipiendum, sed tanquam virtus ipsam producendi: & quia lumen non producitur ab intellectu, non exigitur alia virtus ad ipsum producendum. Secundò respondetur, quòd etiam si consideraretur, vt dispositio ad suscipiendum visionem, vt Durandus falso opinatur, argumentum eius nullum est: quia ad formam quæ est vltimus terminus actionis requiritur dispositio, vt ad formam ignis, sed ad illam quæ est uia, & inchoatio alterius, ut ad calorẽ non requiritur alia dispositio. At prior solutio est magis legitima. ¶ Circa quartum argm̃ quod fuit Durandi tria sunt notanda. Primũ quòd in hac uita lege cõi nemo potest Deũ uidere, quæ quidem catholica ueritas est in Clement. ad nostrũ, de hæreticis contra Bigardos, quos superius retulimus, decreta, secundum illud Exod. 32. Non uidebit me homo, & uiuet. Vbi glos. quãdiu hic mortaliter viuitur, per quasdã imagines Deus uideri potest, sed per ipsã naturæ suæ speciẽ nõ potest. Et 2. ad Cor. 5. Apostolus. Per fidem ambulamus, & nõ per speciẽ: audemus aũt, & bonam uoluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & præsentes esse ad dominum, scilicet, per uisionem. ¶ Rationem uerò affert Diuus Thomas. 1. par. quæst 12. artic. 11. quod cognitio sequitur rei naturam: anima autem in hac uita, quia est corpori alligata, cuius cognitio, ut ait Philosophus à sensu incipit, nihil cognoscere ualet nisi per species à materia abstractas, atq; adeò nõ cognoscit nisi formas quæ sunt in materia, aut substantias separatas quatenus per has possunt abstractiuè cognosci. Deus autem ut monstratum est, nõ est secundum suam essentiam per aliquam speciẽ cognoscibilis, & multo minus per speciem abstractã à materia, cognoscitur ergo in hac uita non per se, sed per suos effectus, ut ad Rom. 1. ait Paulus. ¶ Veruntamen lege hac ordinaria non obstante potest Deus in hoc seculo ex priuilegio

Solutio
Redargutio.
Aliud argum.
Solutio
Solu. 4. argum.
Ratio.
Ex priuilegio uiator potest Deũ uidere.

legio singulari visionem sui suis dilectis impartiri: vt Aug. 12 super Gene. ad literam & ad Paulinam de uidendo Deum. & D.Th.2.2.quæst.175. art 3 de Moyse, & Paulo affirmant. Idq; congruentissima ratione: nam ut ille doctor fuit synagogę, ita & Paulus ecclesiæ Quibus ideo se se Deus suaq; arcana expandit. Præter hos autem nemini cōcessum legitur. Prophetis nanq; solum per imaginarias similitudines fuit ostensus: iuxta illud Isaiæ. 6. Vidi dominum sedentem super solium. Aut per extasim & mentis excessum in contēplatione. Quemadmodum ait psalmista. Ego dixi in excessu meo omnis homo mēdax. Et Act. 10. de D. Petro legitur, quod cecidit super eū mentis excessus. Et sic intelligendum est illud Gen. 32 de Iacob, Vidi Deum facie ad faciē. Dixit.n facie ad faciem nō quod videret sicuti est, ut ait Io. sed ad exaggerandam suæ comtemplationis eminentiam. ¶Tertio deniq; nosse oportet, quod neq; in hac uita per priuilegiū Paulus aut quiuis alius uidere potuit Dei essentiam, nisi lumine gloriæ pfusus. Vt rationib. superius probatum est: quoniam licet Deus entitatē quæ est uisio se ipso producere queat, facere tamen quòd intellectus ipse uideat, non potest nisi tribuendo ei uirtutem supernaturalē: quādoquidem naturaliter non potest. Virtus autem illa supernaturalis est lumē. Potest tamen lumen hoc dupliciter inesse, scilicet, aut per modum habitus permanenter: & hoc ad beatitudinem requiritur, qualis est in patria: aut per modum transeuntis dispositionis: atq; hoc pacto fuit in Paulo. Sententia est D Th. loco citato 2.2.in solu.ad 3. Quare tandem ad argumentum factum respondendum quod S. Th.præsenti distinctione dicens, quod in hac uita potest miraculose diuina uirtute intellectus creatus nō habēs nisi dispositionē viæ eleuari ad videndū Deū per essentiā, non negauit requiri lumen, ut nō solum Durandus arbitratur arguēdo cōtra sanctū Thomā, verùm & Capreolus respondēdo. Quare ait; quod postea se retractauit & correxit in 2.2. Sed certè non opus habuit retractatione: quia hic nō negauit requiri in uia. Imò in hoc q dixit, Virtute diuina, intellexit lumē gloriæ p modum transeuntis requiri. Quod quidē lumen simul esse potest cū dispositione uiæ, nempe cum habitu fidei. Quinetiam lumen ipsum per modum transeuntis est dispositio uiæ ad videndum deum.

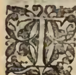
Lumen gloriæ in uia necessarium.

Sol. arg.

QVAESTIO TERTIA,
De uisione.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm uidentes Deum per essentiam ipsum comprehendat.

TERTIA quæstio addit de qualitate, & potestate visionis. Atq. Diuus Thomas. 1 parte q. 12. aliā rationem sequutus, priùs disputat vtrū videntium Deū alius alio pfectiùs uideat, ac dei nde vtrū ipsū cōprehendat. At uerò q̃a si cōprehenderent omnes æqualiter uiderent si uero non comprehendunt, possunt uidere inæqualiter, a comprehensione initium sumimus. vtrùm scilicet omnes beati Deum comprehendant Et arguitur a parte affirmatiua ex illo Apostoli ad Philippenses 3. Sequor autē si quomodo cōprehendi. & 1. ad Corinthios. 9. inducto exemplo in stadio currentiū, ubi omnes quidem currunt, sed non omnes accipiūt brauium, admonet Cori. dicens, Sic currite, ut comprehendatis. Et de se ipso subdit. Ego igitr sic curro non quasi in incertum, Quasi diceret. Sed ut cōprehendam. 1. Arg.

¶Secundo arguitur. Augustinus in Epist. 112. de uidendo Deum ad Paulinam ca. 9. Illud inquit comprehenditur, qđ ita totū uidetur, ut nihil eius lateat uidentem: sed si Deus p essentiam uidetur, cum sit simplex, necesse est, ut totus uideatur, neq; quippiam eius lateat: ergo cōprehendit. 2. Argu.

¶In contrarium autē est illud Hieremiæ. 32. Fortissime magne potens, Dominus exercituum nomen tibi & incomprehensibilis cogitatu. In cōtra

¶Inter respondendū ad hanc quæstionē multis Okam in quarta quæstione. decimatertia. & sui sequaces distinctionibus utuntur, ad rem non ita multū pertinentibus. Quinque enim inquit, modis comprehensionis nomen usurpatur. Primò scilicet idem est comprehendere, quod Okam quinq; modis accipit cōprehensionis nomen.

rem taliter videre, vt nihil eius uidentem lateat. Et secundo modo idem est, quod singulares rei partes distnctè cognoscere. Et tertiò est rem perfectissima c ognitione quacognoscibilis est cognoscere. Quartò est rē cognoscere sub omnib. pdicatis ei conuenientib. Ac deniq; quintò tunc res comprehēditur qn̄ talis est proportio cognitionis illius ad cognitiones aliarū rerū, quanta est inter rem ipsam & alios. Tunc igit̄ qđ primò modo beatus comprehendit essentiā, q̄a cū Deus nullas habeat partes nulla latet uidentem. Et eadē ratione neq; a se neq; a creatura pōt cōprehendi. Reliquis verò tribus comprehenditur a seipso, sed non a creatura.

Reprobatio. ¶ Is verò modus coaceruandi distinctiones profectò neq; theologus est, neq; ad scientiam admodum cōducens. Nomina enim non sunt ad libitū distinguenda, nemo quippe nescit, qđ si capiatur hoc modo, vt unicuilibet placet, Deus comprehēdatur. Si vero aliter ut alteri lubet, nō cōprehendatur. Sed certa ratio docendi est ex propriis nominū significatis doctrinā instituere, & rerū veritates rimari.

Cōprehendere dupliciter. ¶ Duobus ergo dūtaxat modis usurpatur in sacro eloquio comprehensionis nomen. Rem enim cognitione comprehēdere primò eodemq; ꝓprio, & perfectissimo modo est ipsam tantum cognoscere, quantū

Soluuntur arg. Caiet. est suapte natura cognoscibilis. Verba sunt sancti Thomæ præsenti articulo, Dixerim, Quatū suapte natura est cognoscibilis: ut cognoscibile dicāt conditionē obiecti, non autem cōditionem subiecti cognoscentis, puta quantū potest ab alio cognosci, ut in tertia acceptione fin-

Contra OKam. git. OKam, scilicet, quod comprehendere sit rem perfectissima notitia cognoscere qua potest cognosci. Tunc enim fieret cōsequēs, quòd nulla creatura posset ab alia creatura comprehendi: puta quod angelus non posset formicam comprehēdere: quia nulla creata cognitio est perfectissima, qua res potest cognosci, cū à Deo perfectius cognoscatur. Quod quidem consequens, licet OKam concedat, est nihilominus absurdum, & rei physicæ contrariū: nam cum quæcunq; natura creata sit finita, gratis negatur posse ab alia creatura comprehendi. Imò uerò sequetur ut tam incomprehensibilem esse creaturā, quàm Deū: nam sicut Deus a seipso solo comprehendi pōt, ita neq; creatura posset nisi ab ipso cōprehendi: consequēs tamen est concessu longe absurdissimū: qn̄ quidem solùm ipse prædicatur incomprehensibilis, eo quod est infinitus.

Rō cōprehensiō. ¶ Igitur comprehensio in hoc stat, quòd notitia sit obiecto adęquata: nempe, qđ quantum est in ipso cognoscibile per tantum ipsam cognoscatur. Hoc enim plane nominis significatio admonet. Neq; verò satis est rem totam cognoscere ad comprehensionem, siue partes habeat, siue indiuisibilis sit, sed requiritur pręterea, vt docte ait D. Thomas, qđ ea notitia cognoscatur, qua res ipsa secundum naturam suam & cognoscibilis. Quocirca si quòd per scientiam demōstratiuam scibile est, opinione duntaxat cognosceretur, non esset comprehensum. Quare omnem triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, nemo comprehendit, nisi qui id per demonstrationem cognoscit: nam qui solum sapientibus mathematicis citra demonstrationem id dicentib. fidem adhiberet, veritatem illam non comprehenderet. Atq; adeo nec sufficit ad rem comprehendendam illam in alio cognoscere, sicut cognoscitur Deus per creaturas, sed debet per essentiam cognosci, qualiter est cognoscibilis. Vnde Augu. epist. citata. Aliud inquit est videre, aliud est totum videndo comprehendere. Quandoquidem id videtur, quod pręsens. vtcunq; sentitur, totum autem comprehendit̄ uidendo, quod ita uidetur, vt nihil eius lateat videntem, aut cuius fines circumspici possunt, & 12. de ciuita. Dei ca. 18. Quicquid scientiā comprehenditur, scientis comprehensione finitur. Augus.

1. Cōcl. ¶ Ad quæstionem ergo trib. conclusionibus respondetur. Prima. Deus est simpliciter incomprehensibilis. Veritas est catholica, ut patet oraculo illo prophetico citato & Iob. 11. forsitan uestigia Dei comprehendes (& usq; ad perfectum omnipotentem reperies. Quasi dicat, nequaquam Cuius vtiq; rationem subdens, ait, Excelsior cęlo est, & quid facies? profundior inferno, & vnde cognosces? longior terra mensura eius, & latior mari. Vbi graphicè rationem explicat cur sit incomprehensibilis: nempe, quia infinitus, cuius in

fini-

finitam describit ad sensum per excessum super omnes creaturas, quæ sint oculis subiectæ. Eadem enim phrasi ait Salomō. 3. Reg. 8. Si cœlum & cœli cœlorū te capere non possunt, quāto magis domus hęc quā ædificaui? Idem Paulino confirmat eloquio ad Rom. 11. O altitudo diuitiarū sapientiæ & scientiæ Dei, q̄ incomprehēsibilia sunt iudicia eius & inuestigabiles uiæ eius. & 1. ad Timoth. 6. Qui solus habet immortalitatem & lucem inhabitat inaccessibilem id est incomprehensibilē.

¶ Ratio verò conclusionis colligitur ex definitione, Deus est substantiæ, & essentiæ infinitæ, nempe quæ non limitatur ad aliquod certum genus, ut homo, leo, equus &c. Sed eminenter omnia continet, atq; adeò eius esse est infinitū. Sed unumquodque ea est ratione cognoscibile, qua hēt esse naturale: quia sicut ait Arist. sicut res se habent ad esse, ita & ad cognosci: ergo suapte natura est infinite cognoscibilis, nulla autem notitia creata pōt esse infinita: ergo à nulla creatura pōt comprehendi: q̄ nec eius fines, ut ait Aug possunt ab eo circunspici. ¶ At qui eadem ratio ne & unumquodque eius attributorum est incomprehensibile: nam qua ratione essentia Dei, eadem & bonitas, & sapientia, potentia, & iustitia sunt infinita.

¶ Et confirmatur ratio ex iis quę art. præcedenti definita sunt. Intellectus siquidē creatus non potest per sua naturalia Deū uidere, nisi virtute supernaturali luminis gloriæ sibi donati: illud autem cū sit creatura, est finitum, neque adæquatur Deo: ergo nullus potest beatorum ipsum comprehendere.

Deus se cōprehēdit. ¶ Hinc fit quòd se ipse sua sapientia comprehendit: nam sicut habet infinitā essentiam, ita infinitam sapientiam, quæ adæquatur essentiæ, atq; adeò quantū est cognoscibilis, & intelligibilis tantum se ipsum intelligit.

Interrog. ¶ Sed percontaris, cur si se ipsum comprehendit, simpliciter dicatur incomprehensibilis? Respondetur, quòd hæc attributa per ordinem ad creaturas cognoscuntur a nobis: & ideo quia est a creatura incomprehensibilis, simpliciter dicitur incomprehensibilis.

Anima Christi verum Deum cōprehēdat. ¶ Sed arguitur, ꝙ saltem anima Christi essentiā Dei comprehendat licet sit creatura. Gloria quippe respondet gratiæ: sed gratia Christi fuit infinita, ut 3. par. q. 7. art. 11. docet D. Th. ergo & eius gloria & beatitudo est infinita, atq; adeò uisio essentiæ diuinæ, in qua, ut supra dictum est, beatitudo cōsistit. Si uero est infinita nihil uetat quominus sit diuinę essentiæ comprehēsoria.

Gratia Christi infinita. ¶ Respondetur, ꝙ gratia unionis in Christo fuit infinita simpliciter ratione termini, nempe, quia fuit assumptio humanitatis ad diuinam personam: gratia uero gratum faciens non fuit infinita, inquantū ens, quia fuit res creata: sed tamē in genere gratiæ fuit infinita, nō quidem simpliciter, ut essentia diuina, sed quodammodo non limitata: quia habuit quicquid ad rationem gratiæ pertinere poterat: quoniam non fuit ei data gratia ad mensurā, sicuti lux solis potest dici infinita, quia haber quicquid ad rationē lucis attinet. At uero ꝑ illam gratiam non meruit suam gloriam, sed nostram, si per eius auxilia, & nostra opera nobis applicetur, quare gloria ei collata est non ꝑ merita, sed ratione unionis, sicuti & gratia ipsa. Non ergo argumentum uincit uisionē qua anima Christi fruitur Deo esse simpliciter infinitam, quod requiritur ad comprehendendū, sed est quodammodo infinita, ut gratia quia continet quicquid ad rōnem creatæ uisionis pertinere pōt: infinita. n. simpliciter neq; per Dei omnipotentiam esse potuit quandoquidem est creaturā.

2. Cōcl. ¶ Secunda conclusio. Esse incomprehensibile hoc perfecto modo est proprium attributum Dei, nulli competens creaturæ, Et rō est liquida. Quoniam incōprehensibile est attributum ad id consequens, quod est infinitum. & immensum: nulla aūt creatura est infinita: nulla ergo est incomprehensibilis. Imò omnis pōt nō solum a Deo, uerùm & ab alia creatura cōprehendi. Potest. n. Angelus naturas rerū creatarū cognoscere, quātum in se sunt cognoscibiles. Tametsi a Deo perfectius comprehendantur. Dum. n ego auellanā aut nucem, totam manibus, aut ore concludo, ut nihil eius appareat, re uera illā comprehēdo, licet alio ampliori uase melius concluderetur.

Secūda acceptio comprehensionis. ¶ Secundo uerò modo rem comprehendere idem est quod attingere, & tenere, & consequi, quæ quidem cōsecutio est insecutionis terminus. Dum enim

rapax accipiter auem, quàm insequitur, ungnibus tenet, & canis leporem, prædâ-uerè dicuntur comprehendere, quãuis to
3. Cōcl. tam neq; vnguib. neq; ore ambiant.

¶Et secundum hanc acceptionem subnectitur tertia conclusio. Creatura intellectualis, & rationalis, nẽpe angelus, & homo Deum videntes eum hoc secũdo modo comprehendunt, q a attingunt ipsum tenent, & possident, licet non totam eius essentiam cognoscendo circunscribant. Hoc probatur testimoniis illis citatis Pauli, & Cantic 3. ait sponsa, tenui eum neq; dimittam. Et Ioannes 1. can. c. 3 Cùm apparuerit similes ei erimus, videbimus eũ sicuti est. Idest non videbimus solũ sub humanitatis velamine, quemadmodum nobis apparuit, sed in se ipso quatenus Deus est, quod est ipsum attingere, & cõprehendere. Et Aug. eadem epistola citata comprehendere inquit Deum impossibile est cuicunq; intellectui creato, attingere uero mente Deum qualitercunque magna est beatitudo.

Videbimus eũ sicuti est.

Augus.

¶Hinc fit ad comprehendendum hoc modo Deum non sat esse Deum videre, sed oportet ipsum tenere, hoc est cum perpetuitatis securitate eum videre. Quapropter Paulus licet Deũ uiuens uiderit, nõ tamen comprehendit, quia non per modũ perpetui habitus, sed transcursim eũ fuit intuitus. Est enim cõprehensio, spei terminus: spes autem non solũ dicit amorem rei, sed motum ad ipsum consequendum. Quocirca ubi per uisionem tuto tenetur, spes cessat, atque hoc est, quam uehementissimum argumentũ contra Scotũ tenentem beatitudinem consistere in amore Beatitudo enim non est nisi comprehensio obiecti in quod spe tendimus: non autem comprehenditur per uolũtatem, quia non est potentia apprehensiua sed per intellectũ. Qua propter visio quatenus est clara notitia, actusq; ab intellectu elicitus est dos animæ respondens fidei, sed quatenus est tentio obiecti ꝑ voluntatem concupita, est comprehensio, atq; adeo dos quæ est spei terminus, delectatio vero fruitio, & quies in ipso comprehensio est tertia dos respondens charitati. Sed de hoc quæstione sequẽti latiùs.

Non sat ẽ uidere ad comprehendendũ.

Contra Scotum

Sol. 1. ar ¶Primum igitur argumentũ Pauli testimoniis instructum solutum est. Accipit

t. n. illic comprehendere Deũ. Secũdo modo, quo tertia cõclusio asserit posse a creatura comprehendi. ¶Ad 2m vero ꝙ ex auctoritate Augustini colligit, respondetur, qd non ideo Deus incomprehẽsibilis est à creatura, quod aliquid eius sit ꝙ nõ videatur: quicunque enim beatus, ut art. sequẽti videbimus, omnia attributa Dei intuet, sane cum omnia sint ipsa simplicissima essentia, sed ob id quod non adęquatæ uidetur, ut uisibilis est, hoc est cũ illa claritate & euidentia, qua ipse se cognoscit: quemadmodum diximus de cõclusione demonstrabili, si non nisi per probabilem rationem cognosceretur, tunc enim cognosceretur tota, sed non perfecte. Sic enim & beatus cognoscit, & essentiã Dei & sapientiam, potẽtiam &c. Sed nullum perfecte. Qua utique ratione duo posuit Augustinus incomprehẽsionis definitione: nempe, quod sic res tota videat, vt nihil eius videntẽ lateat, aut cuius fines circunspici, & circunscribi possunt. Tunc. n. & fines rei circunspiciuntur, quando in modo cognoscendi ad finem peruenitur quod creatura non potest respectu Dei. So. 2. ar.

Aug.

¶Et hoc est, quod solent antiqui dicere Deum uideri a beatis totum, sed nõ totaliter. Ad huius autem intelligentiam arguitur, quod nõ possit uideri totus, quin totaliter. Aut enim id quod dicitur totaliter, significat modũ rei uisæ, aut modũ uidentis. Si modum rei uisæ, certũ est videri totaliter, quia cernitur totus. Si aũt significet modum videntis, itidem apparet totaliter uideri, quia quicunq; beatus tota sua uirtute eum videt. ¶Respondet, quod illud totaliter dicit cõditionem obiecti, nõ quidem, quod modus obiecti nõ cadat totus sub cognitione, sed quod modus obiecti non sit modus cognoscentis. Quod est dicere. Quicunque beatus videt Deum esse infinitum, eiusq; potentiã, & sapientiam esse infinitam, infinitæq; ꝑfectionis, & ideo quale est obiectũ, tale cadit sub cognitione, iuxta uerbũ Ioan. Videbimus eũ sicuti est. Tamen modus obiecti nõ est modus cognoscentis. Hoc est cognoscens non cognoscit infinite perfecte sicut ipse est cognoscibilis. Quemadmodũ potest quis ꝑ rationem probabilẽ, & per fidem quã adhibet mathematico cognoscere illam veritatem, triangulus habet

Deus videtur totus, sed nõ totaliter.

habet tres angulos æquales duobus rectis, esse demonstrabilem, licet non cognoscat ipsam demonstratiuè, sicuti ipsa est cognoscibilis.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm videntium Dei essentiam vnus alio perfectius videat.

Ostquam visum est, videntes Deum ipsum non comprehendere, subsequitur, vt exploremus vtrùm omnes æqualiter videant: an vero vnus alio perfectius. Et arguit, quod omnes videant æqualiter. Omnes, vt ait proxime citatus Ioannes: videbimus eū sicuti est: ipse autem non est nisi vno tantum modo: ergo omnes eodem modo eū videbimus, atq; adeò nullus alio perfectiùs. (1. Arg.)

¶ Secundò. vna res vt Aug. lib. 83 quæstionum autor est, non pōt ab vno plusquam ab alio intelligi. Nam intelligere est totam rē intus legere, quare aut tota intelligitur, aut nihil eius: omnes autem vidētes Deū intelligunt eius essentiam, quoniam intellectu, vt dictum est uidetur: ergo nullus alio perfectiùs uidet. (Secūdū argu.)

¶ Tertio. Quod aliquid ab uno quam ab alio perfectius uideatur, aut prouenit ex parte obiecti, quod non se æqualiter repræsentat, aut ex parte potentiæ visiuæ, quæ non est in omnibus æqualis: ex parte quidem Dei id nō uidetur accidere. Nam cùm non uideatur per aliquam speciem creatam, ut dictum est, quæ sit in vno perfectior quā in alio, non apparet quomodo inæqualiter repræsentetur. Si autē id proueniat ex parte potentiæ: tunc consequit, ut cuius intellectus naturaliter sit sublimior, perfectius uideat, atque adeò angeli, qui sunt sublimioris naturæ perfectius quam homines uiderent, quod videtur Euangelio contrarium Matt. 22. ubi hominibus pollicetur Christus, qd erūt sicut angeli Dei in cælo. (3. Arg.)

¶ In contrarium autem est. Quod si omnes æqualiter viderent, cum uisio illa sit uita æterna, iuxta illud apud Ioannē, supra expositum. Hæc est uita æterna, ut cognoscant te &c. consequens fieret, ut omnes essent æquales in uita æterna: contra illud. 1. ad Corinth. 15. Stella differt ab stella in claritate.

¶ Ad quæstionem duabus conclusionib. respōdetur. Inter beatos unus alio perfectius videt diuinam essentiam. Et quidem conclusio omnibus est in confesso. Imò quanuis non sit in sacra pagina expressa, est tamen habenda tanquam catholica secundùm illud Pauli citatū. Ait enim, stella differt ab stella ī claritate, & subdit, sic & resurrectio mortuorū. Enimuero quē admodum astra omnia lumen a sole secū dum cuiusque naturam recipiunt ita beati in Dei præsentia eius gloria secundum diuersa merita promicant. (1. Cōcl.) (In cōtra)

¶ Et Christus ipse Ioan. 14. In domo patris mei mansiones multæ sunt. Vbi non solum loquitur de ecclesia militanti in qua sunt diuersæ functiones, ut episcoporum sacerdotum &c. sed de locis quibus beati collocabuntur in cœlis, ut patet ex subiunctis continuo uerbis: q. a vado uobis parare locum. Ibat autem per mortem ad patrem. Cælum enim vbi requies est beatorom optimè aptissimèque dicitur, & est domus per metaphoram. Imò vero ad rei proprietatem uidetur accedere. Domus namque hoc distinguitur a diuersorio, quòd in diuersorio peregrini in transitu recipiuntur: domus autem est in qua permanenter habitatur. Vnde. 2. ad Corint. 5. Apostolus. Scimus quod si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domū non manufactam, æternam in cœlis. Nam & in hoc ingemiscimus, habitationem nostram quæ de cęlo est, superindui cupientes. Dicitur ergo cęlum ubi sedes est Dei, domus, id est perfecta habitatio, ad differentiam huius seculi, quod est diuersoriū in quo peregrinamur a domino. Igitur, qua ratione receptaculū illud quo uniuersi beati recipiūtur, ob id dicitur una domus, qd omnes sub eodem patrefamilias unius Dei uisione, & hæreditate, ceu eius filii fruuntur, ita & propter diuersos gradus beatitudinis dicuntur, in eadem domo multæ esse mansiones. Vñ Lucæ. 16. pluratiue dixit. Facite uobis amicos de mammona iniq. tatis, q. recipiant uos in ęterna tabernacula. ¶ Rationem aūt probat conclusio, nō solum esse ueram, sed esse catholicā. Non (Māsiones.) (Domus patris.) (Rōne, probatur cōclusio.)

erunt

erũt omnes ęqualiter beati: beatitudo autem consistit in visione ergo uisio illa nõ erit in omnibus æqualiter perfecta, atq; adeo nec secundũ eandem perfectionem omnes Deũ uidebunt. Posterior quidem præmissa non est de fide: licet, ut monstratum est, sit verissima opinio: ad nostrũ autem propositum nil refert utrũ in uisione: an in amore, uel in delectatione beatitudo consistat. Satis quippe est ueritatẽ esse fidei quod non oẽs erunt æque beati: & uisionem ad beatitudinem ꝑtinere, inde enim planè colligitur non omnes æqualiter uidere, aut amare, aut delectari: qñquidẽ in illis actib uel in eorũ aliquo beatitudo consistit. ¶ Quòd aũt catholica sit ueritas nõ omnes esse æque beatos ꝓbauimus aduersus Lutheranos. li. 2. De natura & gratia. ca. 20. Gloria enim respõdet gratiæ q̃ illius est seminariũ & arrha. At uerò quod non omnes iusti sint pari modo grati Deo neq; eundem apud ipsũ habeant locũ, ꝓbatur: q̃a non omnes de Deo ęqualiter bene merentẽ. ¶ Sed uide Lutheranorũ errorem, Quia putant nullã in nobis inesse iustitiam. sed per solam iustitiã Christi nos iustificari, q̃ una fuit, colligunt omnes esse Deo æque gratos, paritérq; amicos, atq; adeo æquali sanctitate pollere. Audi quam sit absurdum, qđ Lutherus inde elicuit, nempe omnes esse iã sanctos, quam fuit sanctissima uirgo. Certè animus audire exhorret. Veritas aũt catholica est, quod etsi Christus quo ad sufficientiam omnibus plenissimè satisfecerit, applicatur tamẽ nobis illa satisfactio & meritum quoad efficaciam per sacramenta, perq; nostra opera liberi arbitrii eius ope, & fauore suffulti. Quapropter licet infantes ante usum rationis ex fonte baptismatis ubi Christo cõmorientes eius efficimur membra, in gratia ęquali resurgant, tamẽ post modum rationis luce adueniente tanquã Dei filii per eius gratiam merita nostra accumulamus, plus, minusue secundum curam & diligentiã quam eius culti impendimus: iuxta illud Apocal. 22. Iustus iustificetur adhuc.

Aduersus Lutheran.

Lutherani.

Ratio colligit.

¶ Colligamus ergo rationem. Deus ut ad Roma. 2. ait Paulus, reddet unicuique secundum opera eius: opera autem nõ sũt æqualia neq; in uiris probis neque in reprobis: ergo sicut aliis inæqualia supplicia & ita & iustis imparem gloria est redditurus. Gloria uerò & beatitudo in uisione Dei consistit ergo nõ æqualiter, sed cũ quadam disparitatis æquitate ipsum uidebunt. ¶ Huc accedit illud Mat. 5. Beati mũdo corde: quoniam ipsi Deum uidebunt. Cor nanque per charitatis officia, quæ ex fide procedũt emundatur. De corde enim exeunt cogitationes prauæ Matth. 15. ac perinde aliæ mundę: ergo quo quisq; mũdius habuerit cor, perspicacius Deum uidebit. ¶ Sed redarguet quis fortè hanc veritatem ex illa Christi parabola Matt 20. De operariis vineæ, qui quanuis non paribus dieí horis neq; pares operas impendissent, nihilominꝰ pater familias eundẽ cunctis rependit denarium diurnum. Respondetur per illam parabolam id tantũ Christum admonitos nos curasse, ut intelligeremus, quod in Dei cultu tantum solertissimus quisq; potest in breui tempore proficere, quantum segnis in maiori. Item, docere uoluit, ꝙ omnia nostra merita ex sua uoluntate & gratia ualorẽ sortiuntur: & ideo dixit. Quia huic uolo dare Cæterum in suprema retributione gloriæ quanuis cunctis idem conferaĩ denarius, qui erit Dei essentia ab omnib. clarè cõspecta & possessa, nihilominus visio illa & possessio non erit in omnib. ęqualis: atq. adeò, licet Deus in se denarius sit infinitæ æstimationis, non tamen in omnib. erit eiusdem pretii. Mirabile auditu quòd sit in hominis potestate per Dei gratiam positum, ut possit suis meritis ꝑtiũ immutabilis Dei sibi augere: & tamẽ nõ sit eis tantæ curæ illud ꝓcurare, cordisq; oculos exacuere & purificare, quib. ipsum euidentius uideant.

Matt. 5.

Redargutio.

Denarius diurnus.

Cõtemplatio.

¶ Cõclusio igitur catholica est: & à catholocis confessa, sed inquirendi ratio inde exurgit, quodammodo & ꝑ aliquid uariètur beatorũ uisiones, ut sint aliæ aliis ꝑfectiores. Enimuerò, qui rationib. de superficie ductis contenti sunt, non aliã tribuunt, quam quòd cum Deus sit speculum, non naturale, sed (ut in epistola ad Paul. ait Augus.) spontaneum, id est, quo gradu se sibi placet repræsentans, ostẽdit se unicuiq; pro cuiusque meritis. At uerò quanuis hoc uerissimum sit, non tñ per hoc redditur causa quam hic exploramus. Non ambigimus diuersos beatitudi

De modo varietatis visionem.

nis gradus Deū sua sponte ꝓ ratione distributiuæ iustitiæ distribuere, sed cū illa beatitudo in visione consistat, quærimus causam & modū ex natura rei eius varietatis, vt in uno sit in repræsentando pfectior, q̃ in alio. Illa.n. differentia non pōt nisi aut ex obiecto ꝓuenire, aut ratione potentiæ. ¶ Diuus ergo Th. 1. par q. 12. ar. 6. supponit in primis, ut cōclusum est, nō id euenire ꝑ ꝓ speciē & similitudinē creatam, quæ in uno sit perfectior, quam in alio, cùm non sit visio illa per talem speciem gignēdam, atq; adeò nec euenire ex parte obiecti Nec sufficit quidem in causam reddere quòd Deus ꝑfectius cū vno intellectu quam cum alio cōcurrat: quoniam cum intellectus etiam ipse concurrat, necesse est in ipso etiam intellectu ꝑfectiorem confiteri uirtutem qui perfectius concurrit. Varietas ergo illa, ait D. Th. inde prouentura est, quod intellectus vnius maiorem habebit facultatem ad videndum Deū quam alius. Facultas uerò illa non cōpetit intellectui secūdum suā naturam, quandoquidem ut dictum est, nō potest Deus a creatura naturaliter videri. Accidet ergo per lumē gloriæ, quod intellectū in quadā Deiformitate constituit. Quo fit ut quo unusquisq; itellectus plus illius luminis erit participans, perfectius Deū uidebit: plus aūt ille participabit, q plus habuit ī uia charitatis, qua ut diximus permūdatur cor. Nā vbi maior fuerit charitas ibi est maius desideriū potiūdi re amata, desideriū aūt paratiorem reddit desiderantē ad susceptionē rei concupitæ, ut exuberātius gaudiū de eius possessione capiat. ¶ Collige ergo ꝙ cū charitas mentis obtutum purificet, fit ut quēadmodū qui oculorū aciem acutiorē habet perfectius lumine ad uidendū requisito illuminatur, q̃ qui lippitudinem oculorū patitur, ita q feruentiori charitate flagrāt, clariori perfundenī lumine ad uidēdum Deum. Igitur si sciscitēris in quo consistat mansionum diuersitas, respōdetur, quòd in uaria perfectione uisionum maiorum & minorum: nam māsio dicit terminū uitæ ac perinde requiem. Et ex uarietate uisionis, subinde eadem consequitur u arietas in amore & in delectatione. Si uero cām rursus inquiras huius uarietatis. Rńdetur. Proximā esse lumē qđ

Ratio.

Quāta est charitas, tā tum lumen.

est facultas uidendi maior vel minor. Primitiuā verò in rōne meriti charitatē viç. ¶ Quòd si contra arguas Matth. 25. legitur. Quod dedit unicuiq; secundum propriam uirtutem. Et in psal. & apud Paul. quod reddet unicuiq; secundū opera sua. Respondetur, quod quia opera non sunt meritoria secundum substantiam operū solius liberi arbitrii sed quatenus a charitate procedunt: idē est reddere secundū opera, quòd secūdum mensuram charitatis: atq; idem ēt est reddere secundū propriam uirtutem. Non.n. accipitur hic uirtus pro naturali, sed pro illa q̃ nobis particulariter donatur auxilio Dei. ¶ Et re uera hoc egregium est arg. in fauorem luminis gloriæ. Si quidē illo secluso uix reddi cā pōt proxima uariæ perfectionis beatitudinum. Nam dicere satis esse, qđ Deus plus concurrit cū beata uirgine q̃ cū beato Petro, non satis rei facit, ut supradictū est: sane cum non solū Deus, uerùm & intellectus ipse creatus ad visionem concurrat, cui iō necesse est, ut clarius & perfectius videat, ꝑfectiorem habeat in se virtutē: nā re vera in hac vita non pōt Deus facere quod lippus oculis tam ꝑfectè videat q̃ linx, nisi tantam ei uirtutē tribuerit: & cū in beatis illa virtus non sit naturalis, consequitur qđ tota differentia cōsistat in lumine gloriæ. ¶ Et confirmatur hæc rō. Aut beata uirgo perfectius ad suā visionem eliciendam concurrit, q̃ D. Pet. aut secus: sed solus Deus est, qui plus concurrit cum illa. Hoc secundum nō est probabile: tum quia non est intelligibile qūo perfectiùs videat: nisi perfectius concurrat: cū videre sit actus uitæ, tum ēt quòd hoc derogaret dignitati uirginis. Nā cum fœlicitas & meritoriū præmiū consistat in elicienda visione Dei, ubi maior est dignitas, & cumulatius meritum ꝑfectior debet esse concursus ad eliciendam visionem. Si aūt concesseris, vt concedendū est, beatam uirginem, perfectius concurrere, cōsequitur vt perfectiorē habeat supernaturalē uirtutem, q̃ alia nequit excogitari q̃ lumen gloriæ. ¶ Sciscitabitur hic tñ forte quispiam, vtrū visiones oēs angelorū & hoium sint eiusdem speciei. Videnī.n. specie differre. Primum quia a potentiis producuntur differentib. specie, qualiter hoīes ab angelis differūt ¶ Secundo, quia nec

Bonarō

Vtrū visiones sint eiusdem pseciei.

nec sunt omnes eiusdem adæquati obiecti, quoniam ut artic. 6. xi videbimus, nõ oēs eadem prorsus in uerbo uident. ¶ Tertio denique; quoniam ut omniũ est theologorũ confessio, unus est alio essentialiter beatior, siquidem uisio in qua essentialiter beatitudo consistit perfectior est in uno quam in alio: ergo eadem ratione ipsa erit essentialiter perfectior, atque adeo omnes, ut saltim illæ quæ sunt inæquales sunt specie differentes. ¶ His tamen non obstantib. respõdetur oēs esse eiusdem speciei essentialis.

Omnes sunt eiusdem speciei.

Et primò de uisionib. animarũ res est cõstantissima: quandoquidẽ sunt, & eiusdem obiecti, & a potentiis eiusdẽ speciei productæ. Sed etiam si illas cum uisionib. angelorũ conferas, idem probat. Nã omnes sunt eiusdem obiecti & fiunt per eandem speciem: nempe per Deum concurrentem in ratione speciei & a lumine eiusdem speciei, neque differunt nisi sola claritate quæ nõ est differentia specifica, sed accidentaria.

Sol. arg.

¶ Vnde ad primũ argumentum respondetur. Primùm quod esto producatur a potentiis diuersarum specierũ scilicet angelicis & humanis, nõ inde consequit ipsas differre specie: quoniã ignis a sole productus, & productus ab igne eiusdem sunt speciei: & uisio leonis, & uisio equi eiusdem obiecti: quare si uisio unius poneretur in alterius oculo uideret per ipsam. Secundo respondetur, quod cùm visiones illæ producantur non uirtute naturali, sed uirtute luminis: & speciei quę est Deus, & omnia lumina sint eiusdem speciei, ut de uerit q. 9 arti. 1. ait D. Thom. hoc sufficit, ut sint eiusdem speciei. ¶ Et confirmatur. Si omnes ut ait OKam a solo Deo producerentur, essent eiusdem speciei: eædem autẽ sunt prorsus licèt intellectus creatus simul cõcurrat, ergo & nũc sunt eiusdem speciei. ¶ Ad secundam igitur obiectionem per distinctionẽ respondetur. Sunt enim omnes eiusdem obiecti proximi, & quod aiunt immediati, nẽpe essentiæ diuinæ, quod sufficit ut sint eiusdem speciei: licet nõ sint eiusdem ad equa ti mediati, & remoti, quia nõ omnes eos dem uident affectus Dei in ipso, ut artic. subsequenti uidebitur. Tertia demũ obiectio sophisticæ nititur consequentiæ. Non enim sequitur. Vnus beatus in ratione beati est essentialiter perfectior alio: ergo eius beatitudo est essentialiter perfectior, quia essentialis eius beatitudo est perfectior sed non quia ipsa est essentialiter perfectior. Quare melius diceretur beatus secundum beatitudinem essentialẽ perfectior, quã essentialiter perfectior.

1. Cõcl.

¶ Secunda conclusio quæ ex prima elicitur. Quemadmodũ uisio ita & amor ac subinde delectatio non est in cunctis beatis æqualis, sed quo quisque beatior est, eo & ardentiùs diligit, & suauiùs delectatur. Probatur planè conclusio: quoniã amor uisioni & antecedens est, & subsequens. Quo enim in uia auctor est charitas, ut dictum est, subsequetur & perfectior uisio ex qua subinde proueniet, ut eadẽ confirmata charitas copiosior sit ac perinde delectatio, nam quo quisque perfectiùs id possidet, quod flagrantius diligit suauiori ampliorique gaudio perfunditur.

Sol. 1. ar

¶ Ad primum igitur argumentum principale respondetur, quòd ubi ait Ioan. uidebimus Deum sicuti est, aduerbium illud, sicuti, determinat uisionis modũ ex parte rei uisæ: ut sit sensus. Videbimus eũ, ita esse, sicuti est, quia ipsum eius esse uidebimus, quod est eius essentia. Quare uidebimus eum actum purum, simplicissimum infinitũ, &c. Non tamen determinat modũ uisionis ex parte uidentis: ut sit sensus quod tam perfectus erit modus uidendi quam est in Deo perfectus modus essendi.

So. 2. ar.

¶ Et similiter respondetur ad secundum, quod erat uerbum Aug. Dum enim ait, quod rem unam nõ potest unus alio melius intelligere, ueritatẽ cõtinet, si ad modum rei intellectæ referatur, quia quicũque intelligit rem aliter quàm sit, nõ uerè intelligit: non aũt si referatur ad modum intelligendi. Nam etsi duo rem intelligant qualis est, unus tamen potest eam perfectius quam alius intelligere.

Sol. 3. ar

¶ Ad tertium denique; respondetur, ut dictum est, quod illud uisionũ discrimen non prouenit ex parte obiecti, quod per species diuersas repræsentetur: sed ex parte potentiarum quæ non habẽt pars intelligendi facultates. Illa tamen facultas non est naturalis, sed luminis gloriæ: & ideo non est maior in angelo, quam in anima eiusdem meritis cumulata. ¶ Contra hanc tamen sententiam existit argumẽtum, quod uis naturalis intellectus aliquid cõducat,

Vtrùm uires naturales aliquid ad uisionē cōferant. Caietanus.

ut cum eodem lumine perfectiorem producat uisionem. Nempe, quod angelus q naturali lumine uigore intellectus sublimior est, perfectius cum eodem lumine Deum uideat, q̄ anima humana, ut beatę uirginis, aut Petri. ¶Caietanus nanq; 3. par.q. 10. art. 4 sic opinatus est. Et uidetur cū aliqua probabilitate locutus. Qm̄ cū intellectus creatus concurrat ad uisionē, et p suam naturalem uirtutem eleuatam p lumen, uidetur q perspicaciorem habet intellectum, perspicaciùs Deum cernere. Quocirca subsequenter concedit, quod si lumē gloriæ quo donata est anima Christi tributum esset angelo, perfectius ille uideret, quam anima illa. Et eadem ratione pfectius uideret Christus si assumpsisset naturam angelicam cum eodem lumine. ¶Crediderim tamen, partem contrariam longè probabiliorem. Videtur.n. in primis sententia S. Tho qui totam facultatem uidendi tribuit lumini. Et ratio preterea huic parti patrocinatur. Nam cū actus uidēdi sit supernaturalis uidetur solam proportionem naturalis uirtutis insequi. Aqua siquidem quia nō habet natiuum calorem sed extraneum, nō calefacit secundū proportionē suę naturalis uirtutis, sed secūdū proportionē caloris, uel maioris, uel minoris. Idem cōfitemur in meritis de condigno. Nam licet producātur per liberum arbitrium, tamē quia tota ratio meriti inest eis ex gratia & auxilio Dei, secundum illius porportionem æstimatur ratio meriti. ¶Secundo arguitur. Visio nō est maior, aut perfectior nisi secūdum concursum Dei quo in ratione speciei cōcurrit: non tamen plus minusue cōcurrit quàm est quantitas luminis gloriæ: ergo naturale lumē perfectionem uisionis non auget. ¶ Tertio arguitur. Cōcessa contraria opinione fieret cōsequens quod lumen nō conferretur beatis secūdum meritorum proportionem. Etenim si angelus & homo equalia habēt merita, æquale cōsequuntur præmium, quod est uisio. Si autem æqualib. infunderētur luminum radiis perfectius uideret angelus: ergo necesse est, ut minus ei lumen donetur, quod nō est probabile. ¶Respōdetur ergo ad rationem obiectā quod quanuis intellectus creatus cōcurrat ad uisionem, nō tamen nisi in uirtute luminis gloriæ, & iō maior uirtus natura lis nō auget uisionem. ¶Cōtra hoc tamē arguit. Omnes beati toto quo possunt conatu uisionē Dei eliciunt, sed ubi auctior est uirtus naturalis, uehementior erit conatus: ergo & uisio pfectior. ¶Ad hoc plurimi respondent omnes beatos æqualiter conari. Quare uisionū disparitatē nō arbitrantur ex diuersis conatib. prouenire, sed ex diuersitate luminū, si opinionē teneas D. Tho. uel secundū Scotum, & nominales ex diuerso concursu Dei.

Sententia autoris.

Secunda ratio.

Tertia ratio.

Vtrum beati toto conatu uideant.

¶At uero ubi nulla est resistentia profectò uix est intelligibile duos æqualiter conari, ubi effectus nō sunt æquales aut ubi sunt æquales, inequaliter conari. Quoniam conatus non est aliquid antecedēs applicationem potentiæ sed applicatio ipsa: & ideò certè quāta est applicatio, tantus erit effectus. Quod ut exemplo explicemus, ferē communiter maiori conatu opus esse ad dilectionē inimici, quàm ad æqualem amici. Attamen si id uerum est prouenit quidem ex resistentia inimicitiæ, quæ obstat amori, quapropter difficiliùs sese applicat uolūtas ad eius dilectionem, quam ad dilectionē amici. At uerò in Dei uisione, vbi nulla est resistentia, re uera quantus erit conatus, erit & applicatio potentiæ ac subinde uisio. Itē cū conatus sit actio & nullus ītellectus agat nisi quantum Deus cum ipso concurrit, profectò fieri nō potest, ut omnes beati equali conatu ad uidendum applicētur, & tamen Deus plus cum uno quàm cum alio concurrat. ¶Dicendum ergo non omnes æqualiter conari, sed eo quisq. plus, quo beatior est. Conatus autem sequunt, non naturæ uires, sed luminum quātitatem. Quāto enim quisque lumine donat tantum ad uidendum conatur, tātamq; perinde uisionem elicit. ¶Cum ergo assumitur quod omnes summo conatu uidēt, distinguitur. Etenim si intelligat de conatu secūdum naturales uires, negat, si uero secundum luminis modum, cōceditur. Quare supremus angelus, quanuis sit sublimioris naturæ non tamē tantum conatur quātum sacratissima uirgo, quæ ampliori glorię lumine fulget. ¶Ex his fit consequens quod ille conatus nō potest intendi aut remitti sicut neque lumē: atque adeo licèt simul cū uisione beatus alita

Sententia autoris.

Sententia autoris.

lia plures in proprio genere intelligat nõ ideo vllo pacto remittitur visio.

ARTICVLVS III.

Vtrùm videntes Deum omnia in ipso videant eademque simul.

Rticulo præcedenti, quo cõclusum est vnum alio videre perfectiùs, annectitur præsens, vtrum illa visionũ varietas etiã extendatur obiectis, vt vnus in Deo plura videat, quã alter. an verò omnia oẽs contueantur. Et arguitur à parte affirmatiua. s. quòd oẽs videant omnia. Ait. n 4. Dialogorum Gregorius. Quid est quod non videant qui videntem omnia vident? cũ ergo Deus oĩa videat cuncta itidẽ vnusquisque beatorũ videt. ¶Secundo. Quicunque videt speculũ videt oĩa quæ in ipso resplẽdent, sed in Deo qui omnia eminenter cõtinet, vniuersa resplendent: ergo cuncta in eo oẽs aspiciunt. ¶Tertiò. Si non oĩa uiderent oẽs, sequeretur quod posset beatus successiuè ĩ Deo nũc pauciora & post plura uidere Nil enim obstat quominus De' ei qui non oĩa uidet ea in ipso reuelet quę illum antea latebat. Consequens aũt est contra sñiam August. ul.ti. de trini. Vbi ait quod oẽm scientiam nostram uno simul conspectu uidebimus in Deo: ergo omnia oẽs simul uidẽt. ¶In contrarium est, quod angelorum Deum uidentium inferiores (ut. 7. cap. de cælesti hierarchia ait Dionysius) à superioribus purgamur, quod est illuminari: atq; adeo iferiores nõ tot quot superiores uistent. ¶Quæstio hæc præcipua est. Ad quam decem conclusionib. respondebitur. Est enim inter ea quæ sunt in Deo distinguendum. Sunt inquam quędam in ipso formaliter: nẽpe essentia eius & esse, personæq;, & uniuersa attributa: quæ sola ratione ab essentia distinguuntur. Sunt & alia eminenter: nempe uniuersæ possibiles creaturæ Quæ quidem non tãtum sunt in illo ut effectus in cã. Quemadmodum effectus quos sol producere potest, sunt in ipso tanq̃ in uirtute & principio: sed quia Deus qua rõne est infinitus eminenter est oĩa. At quia res est profundæ speculationis, tot de illa sunt sensus quot capita. Sunt. n. opiniones nõ paucio res quàm quinque. ¶In ingressu vero statim adnotandus est usitatus Theologorũ sermo. s. videre in uerbo. Etenim quę in essentia Dei, ceu in speculo uniuersali vidẽtur, dicuntur uideri in uerbo. Et ratio est quia uerbum est in quo quasi in imagine videtur obiectum. Et quanuis nomen verbi propriè conueniat filio in diuinis qui tanquàm expressa notitia per modum intellectus gignitur, nihilominus q̃ a essentia ipsa est per eminentiam species & speculum creaturarum, illa quæ uidentur in ipsa dicuntur videri in uerbo: quoniã, ut dictum est, in rõne speciei Deus ad sui uisionem concurrit. Obidq; dicuntur videre in verbo ad differentiam eorum quæ beati vidẽt per proprias species, quæ ideo dicuntur cognoscere in proprio genere. ¶Igitur quia opiniones omnes in primã conclusionem consentiunt, illam ante earum recitationem præmittamus.

Partis affirmatiuæ argum. 1. — 2. Argu. — Pars negatiua. — Decis articul. — Quinq; opiniones. — Quid sit aliquid videre ĩ uerbo.

1. Cõcl. ¶Conclusio est. Vniuersi beati vident omnia quæ sunt formaliter in Deo. In primis sententia est S. Tho. in 1. par. q. 12 art. 7. in solutio. ad 2. ubi ait, quod non propterea Deus incomprehensibilis dicitur, quasi aliquid eius sit quod non videatur, sed quia non tam perfectè à creatura uidetur, quam est ipse uisibilis. Imò Ioãnes vbi ait, videbimus eum sicuti est: Id nos ipsum docet videre enim sicuti est, vt supra explicuimus, est videre quicquid ipse est. ¶Sed ratione id probatur. Quicquid est, in Deo formaliter est ipsissimus Deus: relationes enim diuinæ & attributorũ quodcunque est ipsissima essentia: ergo nequit videri Deus quin cuncta quæ in ipso sunt formaliter videantur. Etenim Deus tam sua est sapientia, quàm ego sum mihi idẽ. ¶Item desiderium naturæ, vt diximus, est cognoscere causam per essentiam: quare uisio est cognitio Dei per essentiam: qua, vt ait Ioannes, cognoscitur sicuti est: cognoscere autem per essentiam est cognoscere oĩa quæ in diuina essentia includuntur: hæc aũt sunt illa q̃ formaliter sunt in ipso. ¶Ad hæc visio illa est clara notitia q̃ rñdet fidei, & tentio quæ respondet spei. 2. Cõcl. Sed, per fidem omnia quæ in Deo sunt credimus & per speciem omnia illa possidere concupiscimus: ergo per uisionem cuncta videmus & possidemus.

¶Quod si arguas, Deus, vt ait Aug. est speculum

culum voluntarium: ergo potest illa quæ voluerit reuelare, alia celando. Negatur cõsequentia, de illis quæ in ipso sunt formaliter & intrinsece. Naturaliter enim illa sic repræsentat, vt se ipsum repræsentare sit omnia illa repræsentare.

Dubiũ de oĩpotentia Dei. ¶Dubium hic tamẽ emergit. Vtrũm esto omnia illa videãt quæ sunt formaliter in Deo, possint de potentia Dei absoluta q̃dã eorum absque alijs videri? Scotus nanque in primo dist. 1. q. 2. & in 4. di. præsenti tenet, quòd potest quis uidere essentiã non videndo personas, ac perinde vnam personam sine alia, saltem patrẽ sine spiritu sancto. Quoniam de patre & filio qui relatiua sunt, maior difficultas ei occurrebat, eo quòd unum relatiuum includit reliquum. Probatio eius est. Essentia est quid absolutũ, & persona quid relatiuũ. Imò essentia, vt putat, & relatio formaliter distinguuntur. Absolutum autem nõ includit relatiuũ: ergo potest vnum absque alio uideri. Et eadem ratione potest pater sine spiritu sancto videri. (Scotus.)

¶ Secundo. Si essent personæ distinctę per absoluta posset una uideri sine alia, ergo quanuis distinguantur per relatiua, saltẽ pr̃ sine spiritu sancto, quia pariter distinguitur realiter, & unus nõ refert ad aliũ.

¶ Atqui si ratio hæc efficax est, similiter concludit, quòd attributa distinguantur ab essentia & inter se quia pariter secundum ipsum distinguuntur formaliter.

2. Cõcl. ¶Contra hanc tamen opinionem asseritur secunda conclusio Quanuis per notitiam iudicatiuam essentia possit sine persona cognosci, atq; vna persona sine alia: apprehensiua tamen intuitiua neque per diuinam omnipotentiam est possibile. Intuitiua inquam: quonam per notitiã abstractiuã, vt modo in via, nil vetat quominus quisque possit Deum apprehendere nil cogitando de trinitate aut de omnipotentia aut de alio quolibet attributo. Atqui de iudicio illico dicemus.

¶Sed de apprehẽsiua intuitiua probatur conclusio. Visio Dei est notitia ipsius existentis atque præsentes, sed non existit nisi in persona: ergo non potest essentia videri nisi videatur persona, & eadem ratione quin videantur omnes tres. Atq; hinc colligitur quòd nec potest videri vna sine alia: quoniam pater nõ potest videri nisi in essentia, & essentia non potest videri nisi uideatur filius & spiritus sanctus: ergo vna persona non põt absq; alia uideri.

¶Secundo arguitur ostendendo primam conclusionis radicem. Persona & attributa nõ distinguũtur ab essentia ex natura rei: imò essentia tam idem est pater & filius & spiritus sanctus & iustitia & misericordia ex natura rei, &c. quàm Petrus est Petrus & Michael angelus ipsemet: immo magis, q̃a Deus est magis simplex eo quod natura angelica habet esse receptũ in indiuiduo per creationẽ. & in Deo nihil prorsus cõpositionis aut distinctionis excogitari põt, nisi queadmodum ait Anselmus, ubi est relationis oppositio, utputa inter personas, ergo quemadmodum Angelus nõ potest uidere intuitiuè naturam alterius angeli existentis coram ipso nisi uidendo personam, neque personam nisi uidendo essentiã, ita nullus põt uidere Deum nisi uidẽdo trinum, omnipotẽtem, sapiẽtem, &c. nam uidere est cognoscere per essentiã, & essentia includit perfectiones omnes illas & prædicata. (Rõ. 2.)

Distinctio formalis Scoti. ¶Scio quidem Scot. in 1. di. 8. tenere p̃sonas diuinas distingui formaliter ab essentia. Attributa uerò, & ab essentia & inter se. Propterea, quòd qui diffiniret, inquit, iustitiam Dei aliam assignaret definitionem quam misericordiæ aut omnipotentiæ, & similiter si definiret essentiam aliã constitueret quàm definiendo personã.

Impugnatio. ¶Sed profecto hæc differentia est falsa ex natura rei. Immo apertè diuinæ simplicitati repugnat. Nam primum in Deo nulla est propria definitio: hoc est enim esse infinitum actum quod non coarctari ad genus aliquod, ac perinde nec definiri posse. Secundo admisso, quòd aliquo modo sit definibilis, falsum est, q̃ ex natura rei alia definitio daretur iustitię & alia sapientiæ diuinæ. Iustitia enim & sapientia creatæ diuersæ habent definitiones, quia sunt res diuersæ. In Deo tamen quia vnaquæq; illarum perfectionum est infinita & omnes sunt vnus simplicissimus deus, quicquid essentialiter includitur in sapiẽtia, includitur in essentia, & sic de oĩb. attributis. Quare non potest dare definitio vnius differens à definitione alterius, nisi sola rõne. Quæ quidẽ definitio sumit per cõparationẽ ad n̄ram sapiẽtiã, iustitiã, & miso-

misericordiã. Sed in hoc fallitur, nisi nos fallimur, Scotus, ꝙ ex eo quod in Deo existit potẽtia & iustitia sine operatione intellectus, infert esse duo seclusa operatione intellectus: & tamen non sequitur. Imò licet seclusa operatione ĩtellectus sit potens, & iustus, non tamen illa sunt plura, sed intellectus comparans illa ad nostras qualitates cognoscit ea ut plura. Et hoc est sola ratione differre ratiocinata: quia habet fundamentum in re. Et idẽ est prorsus de essentia & persona. ¶ Profectò si Scotus plus quam nomine à D.Th. differat: nomine, scilicet, distinctionis formalis intelligat aliam distinctionẽ à parte, ei præter distinctionẽ rationis, fateor me intelligere non posse quomodo summam Dei simplicitatem tueri valeat. Qđ si non ponat aliam planissimè fit consequens, quòd nec per Dei omnipotentiam fieri possit, vt quis videat essentiam non videndo personas & omnia attributa.

Periculosa opi. Sco.

Aliud argum. ¶ Præterea arguitur. Si Deus esset vnica persona sicut Michael, non posset videri essentia sine persona, nec è cõuerso. Nũc autem tam simplex est Deus quàm esset tunc, & tam idem sunt essentia & pater quãtum essent essentia, & illa persona: ergo non potest vnum sine alio videri: quia nullatenus ex natura rei sũt vnũ & aliud. Imò explicatissima contradictionis implicatio est videri essentiã nõ visa persona, aut è conuerso. Id quod Christus Io. 14. expressit dicens. Philippe, qui videt me, videt & patrem meũ. Quod non dixit ꝓpterea, ꝙ pater relatiuè dr̃ ad filiũ, sed quia sunt vnica & simplicissima essentia, & iõ subiecit. Quia ego in p̃re & p̃r in me est.

optimũ argum. ¶ Et quod supremum argumentum est. Si posset essentia videri aliquo attributorum non uiso, eadem ratione posset videri essentia nullo viso, quod est manifesta cõtradictio: nam qui non videret in Deo omnipotentiam, sapientiam & iustitiam, &c. quid nam videret?

De notitia iudicatiua. ¶ At verò si de iudicio percontaris. Rñdetur possibile esse, vt quis iudiciũ formet de Deo quòd sit vnus, non aduertendo quemadmodum gignat filium aut spiret spiritum sanctum. Quinetiam potest Deus concurrere cum vno beato ad producẽdum vnum iudicium, & nõ ad ꝓducendum aliud. Si modo loquamur de iudicio quod sit assensus in ꝓprio genere: quos potest etiam habere beatus nam de visione ipsa secus est. Quippe quæ, vt illico videbimus, non solùm notitia apprehensiua est, verum & iudicatiua naturaliter repræsentans, & ideo non intelligitur quomodo quis per illam possit iudicare de re aliqua, quæ est formaliter in Deo, non iudicando de omnibus.

¶ Clara ergo est solutio argumenti Scoti: nam quamuis essentia in creaturis nõ includat relatiuum. Secus tamẽ in diuinis. Sunt enim de essentia diuina tum relationes personales, tum & vniuersa attributa: quare nullũ põt nisi cum alijs videre. Sol: arg. Scoti.

¶ Hac supposita cõclusione hinc incipiũt opiniones variari. Henricus enim Gãdensis quodlibet. 6. q. 4. opinatur nullũ beatũ in verbo videre nisi omnia, solaque illa q̃ sunt formaliter in Deo. Itaq; de creaturis nihil uident nisi forsan in proprio gñe. Ratio verò eius potissima est, ꝙ si quis videret simul etiam illa quæ in Deo eminẽter continentur, comprehenderet ipsum: quia cognosceret Deum, nõ solum in ipso absolutè, sed in ratione principij quatenus est rerum causa. Et ideo nihil eius lateret videntem, vt ait Augustinus. Opi Hẽrici prima.

¶ Quod si dicas alium alio clarius videre, & ideo neminẽ cõprehendere, non põt ipse intelligere, cum clarius videre q̃ non plura videt: nam in creaturis in tabella de picta quicunq; melius videt, plura videt.

¶ OKam in 4. dis. 13. aliter negat nõ posse eadẽ visione videri essentiã & creaturas. s. quia tunc non esset intuitiua creaturarum, sed solius Dei in quo viderent creaturæ tanquã in imagine, atq; adeò non esset visio earum. Sed vel dicendũ, inquit, est ꝙ visio terminatur collectiuè ad essentiam & creaturas immediatè, sicut cum quis videt plures hoïes simul. Vel dicendum cum Henrico, ꝙ visio solum significat essentiã & Deus ꝓducit alias visiones quas ei placet q̃b beati viderẽt creaturas. OKam.

¶ Secunda opinio est quam Duran. d. præsenti. q. 3. recitat: nempe, quòd omnes vsque ad minimum beatorũ vident omnia quæ sunt in Deo, tam quæ sunt eminẽter quàm quæ sunt formaliter. Rõ quã hæc sibi opinio posset obtendere, est ꝙ Deus, vt supra diximus, tam naturaliter repræsentat ea quæ sunt eminẽter in ipso, quã 2. Opin.

quæ

quæ sunt formaliter. ¶ Tertia opinio est ibidem Durandi inter ambas media, quæ duo asserit. Primum, Quicunq; beatus videt in verbo omnes creaturas quantũ ad quod quid est: nempe quid est homo q̃d lapis &c. Omnes inquit, non solum quas naturaliter per causas secundas producere potest, verum & quas pôt supranaturaliter. Secundũ eius assertũ est nullã creaturã quẽpiam beatorũ in Deo cognoscit quantũ ad existẽtiã. Itaq; in uerbo nemo cognoscit angelum aut hoĩem existere: neq; beatos, neq; nos, neque nostras orationes, aut quæ apud nos accidũt, sed eiusmodi existentias solũ noscũt per creatas à Deo spẽs & uisiones vt aiunt Henricus & Okam. ¶ Probatio eius est, quia eo mõ cognoscunt creaturæ in Deo, quo in ipso repræsentantur. Verbum aũt repræsentat quidditates naturaliter & de necessitate: existentias uerò, libere: ergo respectu q̃dditatum nõ est voluntariũ speculũ sed solum respectu existentiarũ: quare non est possibile videre Deum, quin videant q̃ddirates. Secus autem de existentijs. Et probatur illa minor: quoniam Deus quidditates eo repræsentat, q̃ illas potest producere, sed nõ est in ptãte Dei quin possit illas producere: ergo de necessitate illas repræsentat. Existentias verò non repræsentat, nisi quia in sua mera volũtate est producere q̃ libuerit, ergo non repræsentantur de necessitate, atque adeò nec p visionem beatificam videntur. ¶ Quarta denique opinio est Scoti in 3. di. 14. q. 2. Vbi licet de anima Christi loquatur, de omnib. tamen beatis id ipsum sentit. Cuius duo itidem sunt asserta. Primum anima Christi (ac perinde quicunq; beatus) vnica uisione uidet in uerbo habitualiter quæcũque in ipso eminentes continentur quantum ad essentias & existentias. Secũdum est, quòd non actu uidet omnia. Cognoscere habitualiter est, quòd habet virtutẽ repræsentãdi quicquid Deus voluerit, & quando voluerit, quare illa visio successiuè repræsentat nuc pauciora, nunc plura. ¶ His ergo opinionib. ob oculos obiectis ad enarrãdam quintam opinionem quæ est S. Th. & eruẽdam pro captu nostro veritatem subijciuntur aliæ conclusiones. Sit ergo ordine tertia circa primam opinionem. De potentia Dei absoluta nõ repugnat beatum in Deo illa præcise videre, quæ sunt formaliter in ipso. Cõclusio est Durando contraria. q. 3. nihilominus probatur ex art. præcedenti. Dictum .n. est quod quanto lumẽ gloriæ maius minusve est, tanto beatus plura paucioraue uidet in uerbo: hoc autem de his quæ sunt in ipso formaliter intelligi non pôt, ergo de aliis intelligitur, quæ in ipso sunt eminenter: igitur si quis pôt pauciora illorũ videre q̃ alius, tam remissum esse pôt lumen, vt nihil eorum uideat in verbo. Et hucusque pertingit, q̃ Deus sit speculum voluntariũ. ¶ Ex quo fit illam visionẽ esse omniũ imperfectissimam, vt ait inibi Duran. quæ posset haberi de Deo: q̃n quidem nulla potest pauciora repsentare quam quæ sunt in ipso formaliter. Sed ait q̃ talis uisio non est admittẽda, & rõ eius est, quia tunc Deus non uideretur perfectè: causa enim non cognoscitur nisi cognoscatur eius potestas ad effectus. Cum ergo Deus sit omnium causa, non pôt uideri perfectè nisi eius uideantur effectus. Et quo eius argumentum maius habeat robur, sic confirmatur. Inter alia attributa Dei hoc est unum, quod est eminẽter omnia continens: dictum aurẽ est, quòd non potest uideri nisi uideantur omnia q̃ formaliter sunt in ipso, ergo uidens Deũ uidet Dei eminentiam, & creaturarum continentiam, atque adeò creaturas. ¶ Item Deus est obiectum tam naturaliter repræsentans creaturas, quàm se: quia est eminenter oẽs. ¶ Respondetur autem hoc argumentum cõcludere non posse uisionẽ Dei nõ repræsentare in ipso creaturas in vniuersali, & in ratione generica: quoniã videns Deum videt eius omnipotentiã & cuncti sapientiam: atque adeo quòd possit cuncta possibilia producere. Sed tñ tã remissum potest esse lumen, vt nõ videat creaturas in particulari puta, Angelũ hominem, equum &c. Quocirca conceditur non esse illam perfectissimam uisionem: quia non solum non est comprehensiua, verum nec tam perfecta quàm uisiones quæ nunc sunt beatorum. Sed nihilominus si talis daretur uisio esset tam pfecta quãtum sufficeret ad beandum uidentẽ. Iuxta illud uerbum Augustini. 5. cõfessionum. Beatus qui te scit, & si alia nesciat. ¶ Ad postremum uerò respõdetur, quòd Deus

3. Opin. Duran.

4 Opin. Scoti.

5. Cõci.

Visio verbi omniũ minima.

Deus naturaliter quãtum est de se repræsentat creaturas sicut se ipsũ. Sed inde solum sequitur, quòd qui eum cõprehẽderet sicùt se ipsum comprehẽdit non posset non videre cunctas creaturas in ipso. Secùs ille qui eum non comprehẽdit. Veluti qui non comprehẽdit principiũ non in eo videt oẽs conclusiones. ¶ Quarta cõclusio contra eandem primam opinionẽ. (4. Cõcl.) Secundum legẽ ordinariam nulla est beatorũ visio qua illa præcise videantur, quę sunt formaliter in Deo: nam primum de anima Christi non est dubiũ quin oĩa illic videat quæ ad mysterium redemptionis attinent. Imò & beatus Petrus illa & quæ attinent ad suam ecclesiam Et singuli beatorũ ea quæ cuiusque statui cõpetunt, vt illico explicatius elucidabitur. ¶ Sed probatur priùs conclusio ẽt aduersus OKam. (Aduersus O. Kam.) Essentia diuina non solum, vt dictum est, existit creaturarum causa, verum eminenter oẽs illas continet. Neq; verò, vt ipse cum suis nominalibus, censet continere eminenter est esse excellentioris naturæ. Ista enim rõne etiã homo continet creaturas se inferiores, q̃ a illas excedit. Imò continere eminenter oĩa est propriũ Dei, quia quatenus est infinitus est eminenter oĩa. Et inde prouenit, vt sit omniũ fons & origo. Quocirca creaturæ perfectius in ipso repræsentantur q̃ in se ipsis. Vnde quãuis Augustinus & reliqui patres appellent Deum speculum creaturarum, non tñ est omnino, vt creata specula quæ spẽs à rebus suscipiunt, quas reflectunt Deus. n. non suscipit à rebus species, imò priùs ꝑfectiusq; creaturæ sunt in Deo q̃ in seipsis. Quocirca creaturæ potiùs sunt specula Dei: nempe ipsum iã quam ipsius effectus repſentantes. (De' speculum.) Quemadmodum. 1. ad Cor. 13. ait Paulus. Videmus nunc per speculum in ænigmate, sed dicitur Deus speculũ eo solo quòd repræsentat creaturas, vt causa. Hinc ergo colligitur argumẽtum. Deus est omnia; ergo videns ipsum videt creaturas quatenus secundum ꝓportionẽ sui luminis plus minusue perspicuè videt Deũ. Et ideo negatur visionem illam non esse notitiã intuitiuam tam creaturarũ quàm ipsius Dei. Enimuerò Deus in seipso intuetur creaturas: ergo visio sui ipsius est visio creaturarum, atq; adeò notitia earum intuitiua.

¶ Sed redarguis. Speculum creatum nõ videtur per easdem species per quas videntur res in ipso: ergo nec Deus & res in ipso eadem specie videntur. Negatur consequentia: nam res in speculo creato nõ videntur nisi per proprias earum spẽs, quæ in ipso refranguntur: speculum verò per ꝓpriam ipsius. Sed tñ in Deo videntur creaturæ per ipsum Deũ, qui est earũ spẽs: & iõ eadem visione videntur qua ipse. Atq; hoc modo intelligendũ est verbũ D. Tho. 1. par q 12. art 9. scilicet, ꝙ per vnam speciẽ videtur speculũ, & ea quæ in ipso apparent. ¶ Et confirmatur illo Gregorij supra citato. (Greg:) Quid non vident qui vidẽtem oĩa vident? Sẽsus enim est, ꝙ quemadmodum ipse in seipso oĩa videt, Ita beati in ipso ea uident quæ ad cuiusq; mensuram attinent. ¶ Tertiò & cõclusio probatur ex illa celebri sententia Aug. 12. de genesi ad literã, atq; alijs locis. (Cognitio matutina & uespertina.) Ait enim quòd beati creaturas duplici visione vident, nempe matutina & vespertina. Matutinam notitiam creaturarum appellat illam qua uidentur in uerbo, & uespertina qua uidentur in proprio gñe, scilicet, per spẽs creatas, quas in uia acquisierunt, vel Deus illis infundit, qñ opus est orationes nr̃as vel aliud quippiam eis, qđ non uidebant, reuelare. Imò & angeli superiores, vt diximus, aliquando reuelant aliqua inferioribus per nouas species. ¶ Ad hęc cum Deus sit secundum Aug. speculum voluntariũ, & non respectu eorum quæ in ipso sunt formaliter, ut dictũ est, sed ut sit respectu creaturarũ q̃ ideo per Dei visionem videntur in ipso. ¶ Sed vide lepidam solutionẽ OKam. (Solutio OKam.) Ait quippe quod quanuis ꝑ visionem Dei nulla videatur creatura, nihilominus, quia simul cum illa visione Deus ꝓducit creaturarum notitias in beatis, dicitur speculum uoluntarium, & p illas visiones quatenus ab ipso ꝓductæ sunt, dicuntur creaturæ videri in uerbo, atque adeò censentur matutinæ cognitiones. ¶ Hæc uerò, vt bona uenia dixerim, ineptiora sunt, quàm ut sint impugnatione digna. Enimuerò ratio speculi est esse obiectum. nihil ergo uidetur in uerbo, quin uideatur tanquam in obiecto atq; adeò per eandem uisionem, quam ipsum uidetur. Neq; alia duci põt matutina notitia: quadoquidem matutina nõ est nisi illa

illa in qua essentialiter consistit beatitudo: nempe quæ est notitia ipsius lucis in se ipsa: nam visio quæ fit per species creatas, non est de essentia beatitudinis, & ideo dicitur vespertina. Negari ergo non potest beatam Dei visionem creaturas in ipso repræsentare. Cuius contrarium toti theologiæ aduersatur. ¶ Et quando aliud non esset argumentũ, hoc certè satis esset, quòd Christus inquantum homo, & quatenus redemptor, ac perinde iudex viuorum & mortuorum, cognoscit omnia opera nostra, etiam cordiũ cogitationes: vt pote de quibus debet iudicare, quin verò & creaturas omnes, quibus bene aut malè utimur: cognoscere autem tam multa in proprio genere per species diuersas, atq; adeò simul ad omnia aduertere, cùm anima eius sit finita, quæ habere nequit species infinitas nõ est creditu possibile. Cognoscit ergo illa per beatam visionem in verbo. Atque hac ratione D. Th. 1. p q. 12. arti. 6. probat, quod videntes Deũ non videntur per aliquas creatas similitudines, sed per ipsam essentiam intellectui præsentem, quæ est oĩa eminẽter. ¶ Supposito ergo quod beati nõ solum illa quæ in ipso sunt formaliter, verùm & illa quæ in ipso sunt eminenter vident, subsequitur vt examinemus vtrũ videant omnia, vt dicebat secunda opinio. Nam tunc argumentum Henrici videtur energiam habere concludendi intellectũ creatum posse comprehendere Deum.

Fortissimum argum.

D. Tho.

Vtrum omnia videantur.

5. Cõcl. ¶ Statuitur ergo contra secundam opinionem quinta conclusio. Nullus fœliciũ illorum cælicolarum intellectus videt in Deo distinctè omnia quæ in ipso eminẽter continentur. Hæc est sententia & conclusio S. Thom. 1. par. q. 12 artic. 8. Imò videtur testimonijs sacris satis firmari. Angeli nanque apud Esa cap. 63. Christum intuentes ascendentem de terris hæsitantes leguntur interrogasse. Quis est iste qui venit de Edom tinctis vestibus de bosra? Vbi fatentur mysteria redemptionis nõ prorsus in verbo vidisse. Et 1. Corinth. 2. Quis hominũ scit quæ sunt hominis nisi spiritus hominis, qui in ipso est? Ita & quæ Dei sunt nemo cognouit nisi spiritus Dei. Vnde colligitur beatos non nosse cogitationes nostras aut aliorum beatorum, & multo minùs penetrant spiritum Dei, vt eius cũcta cogitata sunt eis peruia. Et Matth. 24. De die illa (scilicet, Iudicij) nemo scit, neq; angeli de cælo, nisi solus pater. Secũdò cũ supra citatus Augustinus dicat Deũ esse voluntariũ speculum, non oĩa omnibus quæ in ipso sunt detegit, & tamen secundum istam citatam opinionem omnia que sũt in ipso tam eminẽter quàm formaliter essent cunctis naturaliter patula. ¶ Vnde deniq; consequeretur, quòd Deus nemini beatorum posset nouas facere reuelationes aut orationum nostrarũ, quas ad ipsos fundimus, aut aliarum rerum quæ nobis accidunt: sed omnia in Deo perinde ac in se ipso perspicerent, quod fas non est opinari.

¶ Rationem aut ex rerum natura (quod suum fœlix ingenium est) deducit loco citato D. Tho. hoc modo. Si beatus cuncta quæ in Deo sunt, non modo formaliter, sed eminenter conspiceret, fieret inde consequens eiusmodi intellectum cõprehendere Deum Et probatur. Illa quæ eminenter sunt in Deo cõtinentur in ipso tanquã effectus in causa, & tanquã conclusiones in aliquo principio. Sunt. n. omnes creaturæ sicut radij illius lucis, quam vt ait Paulus, Deus habitat inaccessibilẽ. Vnde Iacobus Apostolus. Omne datũ optimũ & omne donũ perfectum de sursum est descendens à patre luminum Quanto verò principium aliquod luculentius perfectiusque videtur, tanto plures ibidem effectus conspiciuntur. Qui. n. acumine ingenij & perspicacitate posset in vno sibi principio proposito, subitò pluriũ conclusionũ inspicit veritates, quas si ebetioris esset ingenij nõ antea intelligeret, quàm sibi singulæ explicarent. Ille igitur intellectus qui uiso principio oẽs effectus omnesq; effectu rationes contueretur, illud cõprehenderet: nullus autem intellectus creatus, ut dictũ est, plenè valet Deum comprehendere: nullus ergo ipsum cernendo omnes eius perspicit effectus, qui in ipso eminenter cõtinentur. Sed eorum quæ facit & facere potest eo quisque plura cognoscit quo eum perfectius cumulatiori lumine gloriæ uidet.

Ratio conclu. sionis.

¶ At verò contra hanc conclusionem non pauci insurgunt: & primo uidetur ad comprehendẽdũ ipsum Deum neutiquã requiri quòd omnes eius effectus cognoscantur in ipso, nec verò sufficere. Etenim ad comprehendendã creaturã, vt ad cõprehendendum solem, non est necesse omnes

Obiect.

eius possibiles effectus distinctè & in particulari cognoscere. Angelus enim profectò videtur solem posse comprehendere, & tamen difficile est creditu quòd omnes eius effectus in indiuiduo distinctè cognoscat. ¶ Secundò dictum est art. 1 non sat esse ad comprehensionem, vt res tota cognoscatur, sed prætera exigi, quòd clarissima notitia ex qua ex sua natura est cognoscibilis, cognoscatur. Quare enunciatio per demonstrationem scibilis non comprehenditur dum opinione cognoscitur.

Solutio ¶ Ad primum respondetur quòd S. Thom. non dicit illud esse requisitum, vt omnes effectus cognoscantur, sed quòd illud sufficit: nēpe, quòd qui illos cognosceret et comprehenderet causam. Secundò respōdetur quod diuersa est ratio in Deo quam in creaturis. quoniam in causa creata non relucent oēs effectus possibiles in indiuiduo, sed in confuso: videlicet in potentia producendi res huius vel illius speciei: quare ad illā cōprehendendum satis est illa eodē modo effectus in ipsa cognoscere. In Deo autem, quia est eminēter omnia, vniuersa distinctè & in indiuiduo relucent: & ideo ex natura sua est sic cognoscibilis, vt distinctè in eo cognoscātur: atque adeo non antea cōprehēditur, quàm sic in eo cognoscantur omnia. Imò & principium intelligibile in creaturis forsan non comprehenderetur nisi cognoscerentur omnes conclusiones distinctè, saltem illæ quæ proximè & immediatè ex illo eliciuntur: ob idque hoc D. Thom exemplo vsus est.

Notanda solutio. ¶ Secundū verò argumētum multis scholæ D. Tho. difficile apparet, arbitrantibus sibi se esse contrarium, cum priùs dixerit nō satis esse totam rem cognoscere ad cōprehendendum & post contrarium. At verò S Doctor minimè secum pugnat: imò doctè sibi constat. Etenim si contingere posset, vt quis omnia videret quæ sunt in Deo formaliter & eminenter, & tamen non id infinita claritate notitiæ cognosceret, profectò minimè ad comprehendendum sufficeret. Sed tamen adeo sunt ambo connexa, vt neutrum absq; altero esse valeat: imo qui distinctè sic omnia cognosceret, infinita notitia & claritate Deu cognosceret, qui adeo solus potest esse ipse Deus. Et idem esset de principio creato si quis in eo oēs eius cōclusiones inspiceret.

¶ Nihilominus Scot. in 3. d. 13. qu. 2. rationem D. Tho. inficiatur. Ait quippe quod quanquam qui perfectius cognoscit causam plures cognoscit effectus, non tamen conuertitur, vt qui plures cognoscit effectus perfectiùs cognoscat causam Primo, quia causa ab effectu nullam recipit perfectionem, atque adeo nec cognitio principij perficitur ex plurium conclusionū cognitione. Quare neque exemplum, inquit D Thom. legitimum est: quia potest quisque cognitio principio ī aliquo gradu cognoscere postmodum aliam conclusionē, quam prius in ipso non nouerat: non aucta eiusdem principij cognitione. ¶ Respōdetur argumenta æquiuocatione laborare: cognoscere nanq; effectus stat dupliciter: vno modo in se ipsis, atque altero in suo principio. Ex cognitione ergo effectuum ipsis non augetur cognitio principij. & hoc est quod probat Scotica ratio: quia causa ab effectu nō perficitur. Et hoc modò pōt cognitio principio in uno gradu nouus effectus cognosci non aucta cognitione principij, sed tamen quando effectus cognoscūtur in suo principio, quāto plures illic cognoscuntur tanto perfectiùs cognoscitur principium Neque potest nouus postmodum in eodem principio cognosci, q̄n perficiatur cognitio principij. Hoc enim non est causam ab effectu perfectionē recipere, sed penitius per cognitionem uirtutem eius penetrari.

Scotus.

Cognoscere effectus dupliciter.

¶ Arguit prætera contra. Quando duę perfectiones vni rei competunt & secunda ratione prioris, tunc si res illa non comprehenditur cognita priori perfectione, non comprehēdetur etiam si posterior cognoscatur: in Deo autem ratione infinitatis & omnipotētiæ conuenit vt creaturæ sint eminenter in ipso: videntes autem infinitatem, & omnipotentiam Dei ipsum non comprehendunt: ergo nec quanquam in ipso videant distinctè creaturas.

Alia obiectio.

¶ Respondetur, quod si infinitas & omnipotentia comprehenderentur, nō visis distinctè creaturis, satis esset ad comprehensionem Dei: sed tāquā quod nos dicimus est, quod neque infinitas neque omnipotentia neq; aliquod attributum quod habeat ordinem causæ ad extra, comprehenditur nisi in ipso cognoscātur omnia quæ eminenter continet. ¶ Igitur si uidentes

Scotus.

tes Deum uident ea quę in ipso sunt non solum formaliter, verum eminéter, inuestigare restat quæ nam vident, & quæ nō vident. Sit ergo sexta conclusio circa tertiam opinionem quæ fuit Durandi. Vniuersi beati vident in verbo oēs quidditates rerum naturaliū, non tñ rerum supnaturaliū, vt arbitratur Durandus. Hæc et est cōclusio. D.Th eod. art. citato in solu. ad 4. Et probatur vtraq; pars. Illa beata visio satiare omne debet naturale desiderium: oēs aūt naturaliter scire desiderant species, & genera rerum naturaliū, & rationes earum, quia horum cognitio ad perfectionem intellectus naturalē pertinet: ergo omnia illa cuicunq; beato sua demonstrabit visio. Vtruntamen quia naturale desideriū ad supranaturalia mysteria & arcana Dei nō exurgit, nō opus est vt videntes Deum illa, quæ supranaturaliter producere valet, inspiciant, sed sicut Deus voluerit reuelare. Falsum ergo est Duran. assumptum: nempe, quòd beati vi deant in Deo res quemadmodū naturaliter repræsentantur: nam ex creaturis nō vident nisi secūdum luminis quantitatē, quod Deus beatis pro ratione iustitiæ distributiuæ admetitur.

6. Cōcl. (margin)

7. Cōcl. ¶ Septima conclusio aduersus eundem autorem. Quanuis non omnes beati omnium existentias in verbo videant, quorum quidditates inspiciunt, nihilominus multa vident, ēt quo ad existentiā. Hæc conclusio satis in quinta fuit demonstrata. Negari enim nō pōt quin Christus, non modo quidditates, verum existentias rerū in verbo videat, de quib. iudicaturus est: nam peccata & merita non sunt in quidditatibus, sed in ipsis operibus, & tam innumerabilem rerū numerum nō pōt per proprias species videre. Fallax ergo est consequentia Durādi, ꝙ propterea ꝙ rerum existentiæ non sunt nisi in voluntate & libertate Dei beati illas non uideant: nam & uoluntas ipsa quam uident, uoluntarium speculū illatum rerū est. Quocirca queādmodum Deus in se ipso, non modo rerū quidditates: rerum & existentias intuetur: ita & beati in ipso. Vident ergo beatorū singuli in diuina essentia, eadem rōne, qua naturaliū quidditates, existentias quoq; rerum, quæ ad suos cuiusq; status attinēt.

8. Cōcl. ¶ Sed tamen ad huius pleniorem intelligētiam subiungitur aduersus Scotū octaua conclusio. Visio beata, siue animæ Christi, siue alius cuiuslibet, non repræsentat per modum habitus, sed per modū actus. Inest quidem eatenus per modū habitus quòd est perpetuo permanes velut res incorruptibilis. At verò repræsentatio eius non est nisi per modum actus. Opinatur Scotus, quòd quemadmodū habitus sciētia, nunc pauciorū, nunc plurium actuales assensus producit, ita & per eandē visionem, seu anima Christi, seu quicunq; alius beatus, nunc pauciora uidet, & postea plura, & postea pauciora. Itaq; dum Deus reuelat beato orones, quasin hac vita ad ipsum funduntur, non id facit aliā illi infundendo notitiam uel speciem, sed quia est speculum uoluntariū per illā uisionem incipit tunc beatus in illo illas orationes uidere. Et sic de alio quocunque apud nos euentu, quem ad statum beati nosse pertineat. Contra hanc ergo opinionem, statuta est nostra conclusio, quæ est S.Tho 1. par. q. 12. art. 10. Vbi docet, visionem beatam simul omnia quæ in verbo videt cognoscere: imò hoc tanquàm notum supponit, quę ēt sententia fuit Aug. vlt. lib. de trin. vbi ait, Non erunt volubiles nostræ cogitationes ab alijs in alia eūtes, atq; redeuntes, sed omnē scientiā nostrā vno simul cōspectu videbim⁹. Quare D.Tho. solū possibilitatis modū exponit. Nam ꝙ conclusio sit verissima, patet: quoniam uisio illa nō est habitus, sed certè actualis notitia, sicut uisio corporalis in oculo, & iudiciū in intellectu. Imò est notitia intuitiua, ut nomen ipsum uisionis admonet: impossibile ergo est cogitatu, cū sit actualis notitia obiecti semper præsentis, qūo nunc plura, post vero pauciora, & è conuerso, repræsentet. ¶ Secundò ad id arguitur. Visio illa est actualis notitia per Deū in rōne speciei genita, ergo habet naturā ipsius Dei, tanquā eius participatio. Atq; adeò sicut Deus actu in se omnia uidet, ita & beatus in ipso illa, q̄ per eandem uisionem, intuetur. ¶ Ad hæc. Visio illa in ratione notitia est incorruptibilis, ergo eadem ratione est inuariabilis, nam omne uariabile est corruptibile. Si autem in ratione notitiæ est inuariabilis, profectò non potest diuersa successiuè repræsentare.

Opinio Scoti. (margin)

Rō. conclusionis. (margin)

Rō. 2. (margin)

Rō. 3. (margin)

Rō Scoti. ¶ Neque cogitare possum, quę nam ratio mouit Scotum, quàm quòd beatis Deus in diuersis temporib. recentes reuelationes inspirat. Veruntamen respondetur, illas nouas reuelationes nō facere in verbo, sed per proprias species: sanè cum ad essentiam beatitudinis non pertineant, sed sint illi accidētarię, & aduentitiæ. Imò & inferiorib angelis ministerio superiorum, vt ait Dionysius, multa reuelat, & eadē fortè rōne, animab. inferiorib. ministerio superiorū, quæ iō reuelationes non pñt fieri in verbo. Quocirca orōnes nostras, ad sanctos effusas, Deus illis, non in verbo, sed per proprias species reuelat.

Postrema dubitatio. ¶ Aliud dubiū, neq; dignum, quod silentio ptermittatur, ex his quæ dicta sunt emergit. Vtrùm visio beata sit simplex, an cōplexa, sitq; tm̄ apprehensiua. ¶ Subiungitur, ergo nona conclusio.

9. Cōcl. Visio quæcūque beata est notitia simplicissima, eadēque apprehensiua, & simul iudicatiua.

Probat. Primò ex nomine ipso visionis: visio. n. in creaturis simplex notitia est, pariter & notitia appħēsiua intellectus: cur ergo in beato nō erit simplex? Et confirmatur. Notitia. n. simplex pfectior est cæteris parib q̄ complexa: quippe q̄ propiùs, ad vnitatē, & simplicitatem Dei accedens: quanuis in creaturis per accidēs notitia cōplexa sit perfectior, eo q̄ iudiciū non habetur nisi per enunciationis cōpositionem, sed est propter imperfectionē status, quia non possumus cōplexa enunciationum nisi plurib. notitijs apprehendere. Cum ergo visio beata sit Dei participatio, consequens fit esse simplicissimā.

Visio ē indicatiua. ¶ Quod autem sit etiam iudicatiua, pbatur. Nam constantissimum est, beatu cognoscere quæ in verbo videt: cognitio autem non est perfecta nisi sit iudicium.

¶ Item visio illa cuncta explet beatorum desideria: desiderium autem nostrum nō est tantum videre Deum, sed iudicare q̄s quātus, qualisque sit: ergo beatus illa omnia iudicat.

Alia rō. ¶ Ad hæc. Visio illa, vt diximus correspondet fidei: fides autem, non solum appsehensiua cognitio est, verum & iudicatiua omnium articulorū: talis ergo est visio.

Cauill^r. ¶ At verò forsan quis, rōnes has eludere sic contendet, quod licet beatus omnia illa iudicet, non tamen per visionem, qua solum est simplex apprēhēsio, sed per iudicia, quæ ab eadem visione dimanant. ¶ Hic autem elusorius cauillus est: quoniam beati tam multa iudicia diuersa simul habere non possunt, nec valerent per omnia simul aduertere, ergo nō iudicant nisi per visionem. Præterea. Illa producta iudicia essent creata, atq; adeò non pertinerent ad essentiam beatitudinis, neq; essent cognitiones in verbo: planum ergo est per eandem visionem cuncta beatū iudicare. Vnde D. Tho. art. illo. 10. citato hoc tacitus præsupponens, declarat qūo sit possibile. D. Tho. Nos. n inquit, in hac vita ob id non possumus plura simul intelligere, vt ait Philosophus, quod per plures species illa cognoscimus, & intellectus nō pōt simul plurib. spēb. informari, & actuari, ad intelligendū plura sicut vnum corpus, non pōt plurib. colorib. simul pingi. ¶ Sed obiter huius Aristo. axioma, quod multis negotium facessit, expo nam. Att. n. quòd contingit plura scire, intelligere vero nō. Hoc est plures simul habere sñiarum habitus, non tamen per oēs simul intelligere. Nō possumus plura simul intelligere. Vnde aliqui diciūt quòd licèt corporalibus oculis, plura simul videamus: nēpe homines, libros, & sedes, atque alia suppellectilia, quæ in eadem sunt aula: illa tamen intellectus nō simul intueri valet per diuersas illorū species. Sed hoc tamen est negare experientiā & sensum ad quod neq; Aristotelis, neq; vlla doctorū autoritas nō pōt cogere. Snia ergo Arist. non fuit nisi quòd cū intelligere sit rē intus, atq; adeò perfectè cognoscere, nō possumus ad plura simul attendere perfectè: imò attētio tūc remittitur: q̄a plurib. intētus, minor est ad singula sensus. Nihilominus sicut corpus in gradib. remissis pōt recipere qualitates cōtrarias: ita pōt intellectus ad plura remisse simul attendere. At verò qñ illa plura cognosci per eandem spēm, vt plures partes per spēm totius, aut cōclusionē p suū principiū, non remittitē attentio, q̄ n possit perfectè simul & principiū & conclusio intelligi. Eodē ergo modo in beati visione: quia omnia uidentur per vnicam speciē, quæ est Deus, atq; intuiti eiusdem visionis, beatus simul plura perfectissimè intelligit, ac de omnib. simul iudicat, omnibusq; simul fruitur. Nec temporib. vllā successionē expectat, sed est, velut stella

actuali

actuali Dei lumine semper plena, semper que absque ullo fastidio satiata. ¶ Colligamus ergo in epilogum quæ dicta sunt, decimam adhibentes conclusionē. Oēs beati vident in verbo, quantū ad rerū existētias, quotquot ad suum cuiusq; statum pertinēt. Hoc.n. est beatitudo.vt diximus. Status oīum bonorū aggregatione perfectus. ¶ Igitur aīa Christi, qui est primo genitus in multis fratribus, quinetiā vnigenitus patris, videt in verbo oīa q̄ Deus videt scientia visionis, Conclusio est S.Tho. 3.par.q.10.art.2. Illa dr̄ Deus uidere sciētia visionis, quę secundū aliquā temporis differentiā, existunt. Nempe oia q̄ sunt, vel fuerunt, vel erunt, sed illa cognoscit simplici intelligentia, quæ esse possunt, licèt nunq̄ erunt. Quare scientia visionis non auget supra scientiā intelligentiæ nisi præsentiā rerum, nō solū in verbo, sed in se ipsis. ¶ Probatur conclusio. Quia quatenus est iudex viuorū & mortuorū debet inquantum hō cognoscere mortales vniuersos, suaq; oīum opera & cogitat⁹. Vnde illud Io. 2. Ipse. n. sciebat quid esset in hoīe, non solum inquantū Deo, verū inquantū homini ei tribuendū est. Et cū mundus corporeus ꝓpter hoiem factus sit, & in opere redemptionis angelorum ēt minister. o fuerit vsus, ad ipsum, cui subiecta sunt oīa, spectat præterita, præsentia & futura cognoscere in verbo. Fuit.n. agnus (vt Apoc.5. legitur) qui dignus est accipere diuinitatem & sapientiam, hoc est oīum cognitionē, vt explicuit glossa. Nō tñ nouit oīa quæ Deus facere potest alioquin diuinam essentiam visione creata comprehenderet. ¶ Post ipsum ēt beata virgo in verbo videt tanto plura quocunque alio quāto maiori lumine gloriæ ꝑfunditur. Et D. Petrus, qui fuit ecclesiæ vicarius præcipua gesta eorū quæ in ecclesiastica administratione fiūt, & D Dominicus ea quæ ad suum attinent ordinem: & D. Franciscus ea quæ ad suum spectāt, & sic de vnoquoque dicendum. Tametsi quāuis nemo nisi Deum præcise videret, id ei ad æternam fęlicitatem sat esset: iuxta illud Aug 5. confessionum. Infœlix homo, qui scit omnia illa, scilicet creaturas, te autem nescit Beatus autē qui te scit, ēt si illa nesciat. Qui verò te & illa nouit, non propter illa beatior est, sed ꝓpter te solum beatus ¶ Vnde quantumuis dignitate & pmijs beati dispares sint summa tamen concordia fruuntur, non solū singuli sua propria gloria, verum & aliorū tanquàm proprijs. Vnde Aug lib. de virginitate cap. 26. super illud. In domo pr̄is mei mansiones multæ sunt, glossat idest, variæ præmiorum dignitates, sed erit ēt par gaudium, vt quod habebunt singuli commune sit omnib par, inquit ad hūc sensum, ꝙ quilibet suo erit plenus, & cōtentus. Bona enim seculi huius: quia curta sunt & angusta, possideri ab omnib simul nequeunt in pace. Quocirca quia cupidines, appetitusq; mortalium nimium exorbitant, naturæ legib. decalogiq; mandatis, ceu quibusdā lineis & limitibus intercludunt, vt quisq; iure suo contentus, alienum vel uiolet: hæreditas verò illa cœlestis, quia infinita est, oīum desideria cōplet: quare nemo alijs qd̄ possident inuidet. Quinuerò quo plures illa fruuntur, eo se singuli fœliciores existimant. Est n. illic Deus oīa in omnib. vt ait Apost. Sup quo verbo Aug. lib 22. de ciui. Dei. c 30. Ipse, inquit, finis erit desideriorum nr̄orum, & subdit. Cæterū qui futuri sint ꝓ meritis ēt gradus honorū, atq; gloriarū, quis est idoneus cogitare, quanto magis dicere? Quòd tñ futuri sint non est ambigendum. Atq; id ēt beata ciuitas illa, magnum in se bonum uidebit, ꝙ nulli superiori nullus inferior inuidebit: sicut nuc non inuident archangelis angeli cæteri, neq; in corpore esse vult oculus, qui est digitus: quia nemo illic vult esse, qd̄ non accepit, sed pacatissimo cōcordiæ, & charitatis vinculo ei, q accepit erit obstrictus. ¶ Argumenta in capite quæstionis proposita contra quintam conclusionem militare uidentur: contendunt enim probare quòd videntes Deum per essentiam, vniuersa uideant quæ in ipso sunt, tam eminenter quàm formaliter, vt secunda tenebat opinio Illud ergo Gregorij. Quid nō uident, qui uidentem omnia uident? nō sic intelligitur, quòd omnes uideāt quicquid Deus uidet, sed quòd cum ipse quantum est de se sufficientissimum sit obiectum, quicunque in ipso quantum desiderat uidet: quia nemo plusquā pro sua dignitate videre desiderat. ¶ Ad 2m uerò negatur, ꝙ videns speculum uideat omnia

10. Conclus. — Anima Christi S. Tho. — Beatissima virgo. — Nota de bonis huiusce culi. — Aug. — Sol. 1 argumen. — Sol. 2 argumen.

nia quę in ipso resplēdent, nisi ipsum comprehendat. ¶ Sed aliter arguitur. Plus est videre Deum quàm omnia alia præter ipsum, etiam illa quæ Deus potest facere: qui autē videt maius videt minus si in ipso includitur: ergo videntes Deū, omnia contuentur in ipso. Respōdetur autem ꝙ licèt maioris perfectionis sit videre Deum quàm omnes creaturas in se ipsis, perfectiùs tamē est sic uidere ipsum ut in eo uideantur oēs quàm solum uidere ipsum.

Aliud argum. ¶ Hinc autem exurgit aliud argumētum. Cognoscere omnia quæ Deus potest producere in seipsis, profectò nemo posset nisi uel infinitis notitijs uel una infinita. sed uisio quæcunque beata est perfectior quā esset illa, aut omnes illæ: ergo quæcunque visio Dei est infinita, atq; adeo ipsius comprehensoria. ¶ Quicquid sit de priori præmissa, quæ fortasse est vera, licèt sit impossibile tot notitias, aut tantam haberi, conceditur minor: nempe, quòd licet tales notitiæ, aut notitia dari posset, quæ esset infinita, non esset tam perfecta quā visio Dei: quia perfectio notitiæ attenditur ex parte obiecti, & infinitæ creaturæ, si essent possibiles in actu, non essent tā perfectę quàm Deus. Sed nihilominus uisio Dei creata est finitæ perfectionis, per quā ideò Deus non comprehenditur. ¶ Ad tertium uerò

Solu. 3. argum. principale responsum est cōclusione octaua: ubi ostendimus beatam visionem nō repræsentare per modum habitus nunc plura nūc pauciora, sed per modum actus simul omnia.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm uisio Dei per essentiā omnia eminenter, & uirtute contineat, quæ ad beatitudinem pertinent.

Vanuis ex superioribus facilè quisq; colligere id posset, qđ hic interrogamus. Nihilominus vt explicatius cōtemplationē beatæ uisionis concludamus, quæritur utrùm eminenter & in uirtute cōtineat quicquid est ad supermā fœlicitatem expediens. Et arguit ad partē

Partis negatiuæ arg. primū. negatiuā. Inter alia ad beatitudinē requiritur ꝙ sit adeò ꝑpetua ꝙ amitti nequeat: illa aūt uisio est ex natura sua amittibilis. Omnis. n. perfectio inest perfectibili secūdum modum ipsius: cum ergo homo, qui eius subiectū est, sit suapte natura mutabilis: illa etiā uisio erit mutabilis. ¶ Secundò. Ad beatitudinem requiritur recta uoluntas, etiam perpetua: iuxta illud Augu. Beatus est qui habet quicquid vult, & nihil malè uult: illa autem beatitudo nō cōtinetur in illa uisione: quoniam illa existēte, cum uoluntas sit libera, potest ab amore Dei cessare. Vel dicendum est quòd uisio tollit libertatem uolūtatis, quod esset illam sua perfectione denudare. Quod si potest cessare ab amore, potest etiam cessare à gaudio, quod tñ est de beatitudinis essentia: nam qui quod habet nō amat, nō oblectatur in illo. ¶ Tertiò arguitur. Si uisio qua nunc aīæ fruuntur cūcta contineret quæ ad beatitudinem pertinent, consequeretur: ut post corporū resurrectionē nequirēt plura uidere in verbo q̄ modò vident aut intensiùs: consequens tñ esse videtur aduersus illud Aug. 12. super Gen. c. 35. dicentis ꝙ anima separata appetitu ad ministrandi corpus retardatur quodāmodo ne tota intentione pergat in summum cælum. i. in uisionē essentiæ diuinæ. Vnde oēs inferunt sanctos resumptis corporib. fore beatiores. ¶ In cōtrariū est ꝙ beatitudo, vt dictū est, cōsistit in illa uisione: & tñ beatitudo, vt ait Boetius, est status omniū bonorū aggregatione perfectus. ¶ Ad ueram & legitimā felicitatē, duo Aug. 13. de trini. c. 5. & 6. exigi docet, scilicet, & habere quod uis, & nihil malè uelle. Beatus est enim inquit, qui habet quicquid uult, & nihil malè uult. Horū aūt primū potiusq; est nihil malè uelle: nēpe rectitudo uoluntatis. Quare primū omnium, vt in cæteris actionibus præfigendū est obiectū beatitudinis, vt sit bonū, quod est propriū uoluntatis obiectū. Vnde mala, inquit, uolūtate, vel sola, quisq; miser efficitur, sed miserior potestate, qua desiderium malè uoluntatis impletur. At peruersitas naturæ nostræ est, vt cū hæc duo ad beatitudinem requirantur, magis eligant hoīes, vt oīa quæ uolūt habeant, q̄ ut omnia bene uelint, ēt si nō habeāt: cùm hoc posterius sit primū fundamentū, atq; omniū præstantissimū in beatitudine. ¶ Igit ad cęlestē quę uera est, beatitudinem tantū tria, quę sint de eius essentia, requirūtur: scilicet uisio, amor,

3. Arg.

Pars affirmatiua.

Duo ad fœlicitatem requisita.

amor, & gaudium. Nam per uisionem habemus, quod amamus, & per amorẽ amamus quod optimum est. Et ideo per eius possessionem gaudium suscipimus, quod est honestissimum atque adeò illud suscipere, est summa fruitio. De qua ideo fœlicitate ait. 12. super Gen. ad literam Augu. Vna, & tota uirtus est amare quod videas & summa fęlicitas habere quod amas. Nõ dixit summa fęlicitas est amare, sed habere quod amas. At verò sicut amare illic rectitudinem dicit voluntatis: ita & habere firmitatem, & possessionis ꝑpetuitatem. Huic autem beatitudinis essentiæ inseparabilia accidẽtia sunt honor & gloria: quę Deo sunt attributa necessaria: iuxta illud. 1. Timo. 1. Soli Deo honor & gloria. Quod & de sanctis per participationem conuenire canitur, nempe in illo versiculo psal. 8. Gloria & honore coronasti eum. ¶ Corpora verò in quæ animarũ beatitudo per dotes effluat, & amicos: nimirũ sanctorũ cõsortiũ, accidentia sunt beatitudini accidentia. Sed tñ bona alia externa. q̃ in hac animali vita ad fęlicitatem pertinẽt, vt bonorum possessio &c. nequaquam ad illã fœlicitatem spectãt, vt supra diximus: q̃a illa bona vel requirũtur ad sustentationẽ corporis animalis, vel ad operationes aliquas & officia, q̃ per huiusmodi corruptibile corpus exercemus, in illã autem vita (vt 1. ad Cor. 15. ait Paulus) non erit corpus aĩale, sed spirituale. ¶ Proponimus ergo præsenti articulo ostẽdere cuncta, quę ad rationẽ veræ beatitudinis attinẽt, in visione tanq̃ in primo fundamẽto eminenter contineri, vt sit ipso in virtute status omnium bonorum aggregatione perfectus. Hoc autẽ sex conclusionibus explicabitur. Prima. Illa uisio est possessio omniũ quæ rectè desiderari possunt Hæc iam supra. q. 1. ar. 3. est asserta, vbi monstratum est, ꝙ per visionẽ Deũ apprehẽdimus: cùm intellectus sit potentia apprehensiua, non aũt voluntas: & Deum, cùm sit intelligibilis, per aliam potentiam attingere & consequi non possimus. Per volũtatem. n. amore eum quęrimus, & per visionem adipiscimur, In quo subinde amantis voluntas conquiescit. Iuxta illud can. 3. Quæsiui quẽ diligit anima mea, tenui eum nec dimittam. Cùm verò Deus, vt sæpe dictum est, sit eminẽter omnia, quę rectè desiderari possunt, per illam

Honor & gloria.

Perpetuitas & recta volũtas

Propositum præsentis arti.

1. Cõcl.

uisionem beatus habet quicquid recta ratione vult. Vt qua phrasi ait Gregorius Quid non vident, qui videntem omnia vident? dicere quoque possimus. Quid non habet & possidet, qui cum qui omnia est possidet? Vnde Aug. loco supra citato lib. 22 de ciui. Dei. c. 30 super illud Esaiæ. Ego ero illorũ Deus, & ipsi erũt mihi plebs, ait. Quid hoc est nisi ego ero unde satientur, ego ero quecunq; à bonis honestis desiderantur, & vita, & salus, & victus, & copia, & gloria, & honor, & pax, & omnia bona? ¶ Secunda conclusio. Visio beatrix suapte natura est perpetua. Hanc conclusionem aduersus priscos in primis hæreticos, sed & quodammodo aduersus quosdã catholicos constituitur. Fuerũt enim Origenianistæ ab Origene Adamantio dicti: inter quorũ alios errores Epiphanius, & secundum eum Augu. in lib. de hæresibus. c 43. Vnum hoc refertur. cuius supra d. 45. q. 2. arti. 2 meminimus: & sicut damnati possunt quandoq; liberari, & ad fœlicitatem transire: ita & possunt de sua fęlictate miseriã incidere Sed hæc hæresis adeò est demens, vt vix credatur in illa Origenẽ permansisse. Quãuis illius etiam meminerit D. Th. 1. 2. q. 5. ar. 4. At verò inter catholicos quanuis nullus sit, qui nõ fateatur visionem illã esse perpetuam: dicũt tñ nonnulli id non suapte habere natura. Sed q̃a Deus pro suo. (vt aiũt) beneplacito vult illam perpetuò conseruare. Cõtra quos asserimus hoc ex suo ipsius habere natura. Etenim qui aliter loquuntur, non satis visionem illam pro sua dignitate æstimant. Illo. n. pacto & ego, & corruptibiliũ quod cunque posset esse perpetuum. Conclusio verò nostra asserit quod visio illa est perpetua, veluti angeli & cælorum orbes. Angelorum enim quanuis Deus supra naturam creando cõdiderit, dedit nihilòminus ei substãtiam & esse natura sua perpetuũ. Itaque sine speciali auxilio Deo perpetuo est duraturus: sicuti aĩæ nostrę & cęli, quę ideo res miraculum essent si finẽ haberẽt: quia nequeũt nisi per anihilationem finiri. Homines verò & corruptibilia mixta vice uersa, quia corruptibilia sunt, nequeũt per concursum Dei generalem perpetuo subsistere, sed supranaturaliter per specialem Dei concursum. Igitur sicut angelus, sic & visio beata, quanuis supranaturaliter

2. Cõcl.

Visio beata suapte natura ꝑpetua

ter sit producta: nihilominus (sicut lumē ipsum gloriæ) suapte natura est incorruptibilis. Itaq; naturale est ei semper existere, & si corrumperetur, esset supranatura le miraculu. Probatur conclusio. Illa visio est vita æterna: ergo sicut natura sua est, esse uitam, ita & suapte natura est æterna.

Probatio.

Rō. 2. ¶ Secūdò. Quia uisio naturam insequitur speciei per quam producitur: illa aūt producitur à Deo concurrente, non solum vt concurrit ad propagationem corruptibilium, sed in ratione speciei: ergo & visio illa īde incorruptibilitatis sortitur naturā.

Rō. 3. ¶ Tertiò ad idem arguitur cum D. Thom. loco citato. 1. 2 q. 5. artic. 4. Si illa esset natura sua corruptibilis, aut ex parte Dei id proueniret, aut ex parte libertatis subiecti, nempe videntis, aut ex parte alicuius agentis contrarij. Non ex parte Dei: quoniam subtrahere uisionem illam esset pœna postquam illa confertur in præmium: pœna autem à Deo æquissimo iudice, nō nisi ꝓpter culpam infligitur: culpa verò illic, cùm uoluntatis rectitudo, vt statim dicemus. sit ex illa visione necessario consequens non potest accidere: ergo Deo cessante illam conseruare non est corruptibilis. Quinimò in sensu composito, vt illam postquam cōtulerit auferat, bonitati Dei, ac prinde fidei, qua fidelis est, apertè repugnat Quapropter si omnipotentia Dei infinita bonitati eius, fideiq; & cōstantię dictorum alligata consideretur, non potest per talē potentiā illa visione beatos expoliare.

Non est corruptibilis ex parte Dei.

¶ Quod aut nec ex parte libertatis subiecti illa sit corruptibilis, probat. Quoniam qui bono carere optat, quod possidet, aut hoc facit q a bonum illud insufficiens iudicat, aut aliquod habens annexū incommodū, propter quod illud fastidit: visio autē diuinæ essentię animam bonis omnibus cōplet: quippe quā summo fonti totius bonitatis cōiungit. Vnde in psal. Satiabor cum apparuerit gloria tua. Et Sapien 7. Venerunt mihi cuncta bona pariter cum illa, nempe cū illa diuinitatis contemplatione. Quod autem nihil habere queat incōmoditatis annexum, ꝓbatur. Nā in fonte illo bonitatis, vt omnis est bonorū sufficientia, ita neq; pōt quippiā incōmodi apparere. Vnde Sapien. 8. Non habet amaritudinem conuersatio illius nec tædiū conuictus eius, sed lætitiam & gaudium. Quapropter nullū ex illa satietate potest fastidium suboriri. Vnde Ecclesiastici. 24 Qui edunt me adhuc esuriēt, & qui bibunt me adhuc sitient: quoniam quāto magis eius dulcedo cognoscitur, tāto auidius percipitur. Vnde Aug. lib. illo plures citato 22. de ciuita. Dei c. , o. Ipse, inquit, finis erit desideriorum nostrorū, qui sine fine videbitur, sine fastidio amabitur, sine fatigatione laudabitur.

Ex parte subiecti non est corruptibilis.

¶ Sunt verò qui dicunt uolūtatem ob id solum, ut suam experiatur libertatem, posse ab illa uisione desistere, nisi Deus supranaturaliter illam retineret, atque adeò colligunt illam visionem suapte natura non esse perpetuam.

Quorūdam obiectio.

¶ Attamen isti non animaduertunt libertatis amplitudinem, quātumuis magnā, infra limites obiecti voluntatis esset interclusam, neque foras egredi posse: obiectū autem volūtatis respectu uolitionis est bonū, saltem apparēs, & respectu nolitionis malum. Quapropter nisi experientia libertatis sub rōne boni repræsentetur, neutiquam uolūtas eadē potest vti libertate: voluntati autē videntis Deū sub nullius pōt ratione boni repræsentari, ab illa visione cessare: atq; adeò nec libertatem in hoc experiri: quare neq; ab illa uisione desistere potest. ¶ Cæterùm neq; ullius tertij agentis virtute pōt eadē visio vel mutari, vel deperire. Probatur. Mens per illius uisionis celsitudinem Deo coniuncta super omnes eleuatur creaturas, atque adeò ab omnibus eximitur periculis, quę ab illis existere possunt. Quare absurdum est beatitudinem illā, vt Origenianistæ contendebant, alternationibus subijcere: quæ quidē non nisi temporis successione & uicissitudine contingunt, cùm visio illa tempore, quod motus mensura est, non subiaceat, sed sit æterna, atq; adeo omni motu & vicissitudine exempta.

Visio beata nulli subdię contrario.

Vnde Dauid. Lauda Hierusalem (hoc est uisio pacis) dominū: lauda Deum tuum Sion. Quoniam confortauit seras portarum tuarum (scilicet, ne quippiam illuc aduersi penetrare possit, quod ineffabilem illam requiem perturbare ualeat) sed benedixit filijs tuis in te. Qui posuit fines tuos pacem (sine ullo bellorum periculo) & adipe frumenti satiat te. Nempe Dei ipsius conspectu, qui radix est fructuū omniū prima, atque adeò per nullam inopiā beata illa vita deficere potest.

Lauda Hierusalē, &c.

¶ Huic

3. Cōcl. ¶ Huic cōclusioni annectitur tertia. Visio illa suapte natura habet certū, securūque facere beatum suæ perpetuitatis. Probatur. Visio illa est beatitudo, ac perinde bonum sufficiens, cunctis, scilicet rectis desiderijs satis faciens. Inter desideria autem humana, hoc est vnū, vt supra diximus, scilicet, non carere bono, quod possidet, atq; huius certitudinē habere: nam si illa certitudine careret, nō posset non anxiari, sicut si bonū illud perderet, nō posset non tristari: per illam ergo visionem iudicat in verbo beatus tutum se esse & ꝑpetuitatis illius beatitudinis certum. ¶ Atq;

Recens argum. hoc est recens aliud argūm, ꝙ visio suapte natura sit perpetua: nam si illud iudiciū quo id iudicat est verum, perpetua est, sin falsum, visio illa non esset beatitudo: nā falsitas, quia malum est, beatitudini aduersatur.

4. Cōcl. ¶ Quarta conclusio. Visio beata in sua natura & essētiali virtute includit volūtatis rectitudinē, quæ est ad beatitudinem necessaria. Et ratio est. Quia uisio illa necessitatem voluntati infert amādi Deū, non solum quoad specificationē, vt actum contrarium habere nequeat, verū & quoad exercitiū, ut ab eodem amore cessare non valeat. Hanc conclusionē ne-

Scotus. gat Scot. distin. præsenti q. 9. Sed latiùs in primo Sent. dist. 1 q. 4. Negat inquam voluntatem beati necessitari quoad exercitium ad amandum. ¶ Nihilominus antequam eius argumenta referamus proba-

Probatio conclusionis aduersum Scotū. tur planè conclusio. Finis vltimus, in quē hō suapte natura fertur, & ad quē humana natura, cum ad imaginē Dei fabricata est, fuit instituta, & ad quem per fidei cognitionem fuit illustrata, & diuino gloriæ lumine eleuata, est perspicua illa Dei visio, sed omnis natura dum ad finē suū naturalem peruenit, naturaliter ibi conquiescit, vt patet de graui quando est in centro, & de vno quoque elemento dum in suo proprio est loco: atq; ita in eo quiescit, vt nullus ei fiat reliquus appetitus inde abscedendi, ergo & voluntas clarè videntis Deū, sic ei amore infingitur, adeoque in eo conquiescit, vt nullus ei relinquatur appetitus, aut potentia ab illa uisione, amore, ac fruitione euellendi se se. Imò sicut graue corpus in centro, sic spiritus illi fœlices, in illo suo supremo fine immobiles suapte natura consistunt.

¶ Secundò id probatur. Volūtas, vt supra dictum est, ad suam beatitudinem sub generali ratione boni cogitam appetendū, quo ad specificationem necessitatur, quo ad exercitium verò nō item, sed ratio est tum quòd beatitudo sic cognitā nō nihil difficultatis voluntati offert ad illam insequendam, propterea quòd ab alijs voluptatibus est ei abstinendum, tum etiam quòd hominem in hac vita opus est alijs uacare negotijs necesse est ei, vt ab illis actibus cognoscendi & appetendi finem distrahatur. Vbi autem Deus præsens est, euidenterq; conspectus, nil prorsus difficultatis aut laboris in eo amando apparere potest: imò summa facilitas & fœlicitas. Neque illic alia negotia possunt voluntatem interpellare, vt ab illo visionis splendore & amoris dulcedine cesset. 2. Rō.

¶ Tertiò deniq; arguitur. Voluntas nunquā ab amore rei cessat, nisi, vel quia potentia fatigata lassatur, & somno forti sopitur, vel ad aliud se amādum transfert, quod pluris æstimat. Illic autem neque vlla potest esse lassitudo, aut somnium, neque vlla res offerre se potest præ Deo ipso diligenda, ad quam se uoluntas cōuertat, ergo non potest ab illo amore cessare. Nam quod vt suam experiatur libertatem id facere possit, iam reprobatum est: qooniam id non potest voluntati sub aliqua ratione boni præsentari. 3. Rō.

¶ Sed ait Scotus, quòd nōdum satis probatum est non posse voluntatem velle aliquid nisi sub ratione boni, aut nolle nisi sub ratione mali. At uerò hoc satis superq; supra demonstratum est. Quinetiam adeò est per se notum, vt probatione non egeat. Cauill.

¶ Argumenta verò Scoti iam supra diluta sunt. Vnum enim est, quòd potētia inferior, qualem putat esse intellectū, non pōt superiorem vincere, nempe voluntatem. Veruntamē, prætequā quod falsum est intellectū esse potentiā inferiorē, vt supra satis ostendimus, uis illa nō est in intellectu, sed in obiecto clarè uiso, & per intellectum uoluntati applicato. Rñdet arg. Scoti.

¶ Alia eius ratio est. Eadem est potentia quæ vult finem & media propter finē: eadem autem potētia non habet cōtrarios modos agendi, nempe naturaliter & libere, qui sunt modi oppositi: cū ergo libere velit media, liberè etiam vult finem.

¶ Re-

¶Respondetur autẽ ad minorem. Quod modi agẽdi naturaliter, & libere nõ sunt in eadẽ potentia contrarij respectu diuersorum, & ideo voluntas vult finẽ optimè applicatũ de necessitate, scilicet, tanquã natura, & medium libere. Quæ quidẽ diuersitas consistit in ipsis obiectis diuersimodè mouẽtib. scilicet tñ fine clare viso, qui necessitatem infert uoluntati, & in medijs, quę ad id non sufficiunt. Vt patet respectu intellectus, qui ad assensum primorum principiorum necessario mouetur, non tñ ad conclusiones, quæ inde nõ necessaria consequentia infceruntur.

Aliud argum. ¶Sed arguit rursus. Diuersa applicatio obiecti non mutat id, quod intrinsecũ est uolũtati: Deus autẽ obscure uisus in hac uita non necessitat ad sui amorem, ergo neque claiè uisus in patria. Negatur maior. Imò cum Deus in se uim habeat trahendi ad amorem sui uoluntatẽ ex necessitate, si in uia id non facit, est, quia im pfectè applicatur per intellectum. Et præterea, quia uoluntas est in uia lassitudini subdita, & ideo in patria, vbi perfectè per uisionem applicatur, nec voluntas fatigari potest: Deus trahit ipsam ad se plena uirtute, atque adeò ex necessitate.

Aliud argum. ¶Et per hoc soluitur aliud Scoti argumẽtum. Arguit quippe. Non potest uolũtas, quæ antea libere moueatur, nunc ex necessitate moueri, nisi aliquod intrinsecũ ei recens adueniat: per uisionẽ aũt nihil intrinseci uoluntas acquirit, ergo non ex necessitate mouetur. Rñdetur. n. ad maiorem. Non opus esse ut uoluntas aliquod principium intrinsecũ nouum acquirat, quia hoc est ei perpetuo natiuũ & naturæ suæ intrinsecũ, vt ad suum finẽ nõ pfectè applicatum nõ moueatur de necessitate quo ad exercitiũ, & tñ si applicetur pfectè feratur in ipsum tanq̃ mera natura.

Amor ĩ pría nõ ẽ liber. ¶Hinc fit beatificum amorem non esse liberum libertate contradictionis aut contrarietatis, sed necessarium, ueluti est ille quo se ipse Deus amat, licèt Deo insit à natura, imò ipse sit suus amor, & in beato producatur à Deo ipso clare uiso. Est nihilominus actus uoluntatis: hoc est à uoluntate procedens. Non tamen meritorius noui præmij, licet sit optimus.

Non est coactus ¶Sed argues. Ille amor est necessarius, ergo est coactus. Negatur consequentia. Quoniam necessitas solum tollit libertatem contrarietatis, aut contradictionis, scilicet, aut ponendi contrarium actum, aut nullum habendi. Coactio uerò addit insuper, ut actus fiat contra inclinationẽ suppositi, atque adeò uoluntatis, q̃ eius est appetitus, & tamen amor ille est ipsissima uoluntatis inclinatio. ¶Imò uerò quanuis libertas uno proprioq; mõ accipiatur, ut dictum est, usurpatur tñ etiã à sanctis patrib. pro actu uoluntatis, ad quem maximè inclinatur: qua phrasi utẽtes aiunt summam in beatis inesse libertatem, eo q̃ adeò summo bono inhæreãt ut neque ab illo diuelli possint, nec peccare queant. nam peccandi non est potẽtia, sed impotentia potius. Absit. n. ut Deum impotentem dicamus, eo quod peccare non possit, cum peccare potius sit deficere. Quocirca August. eodem citato ca. 30. lib. 22. de ciui Dei. Neque ideo, inquit, liberum arbitrium nõ habebunt (scilicet, beati) quia peccata eos delectare nõ poterunt. Magis quippe erit liberum à delectatione peccandi, usque ad delectationem non peccandi indeclinabilem libertatẽ. Nam primum liberum arbitrium, quod homini datum est, quando primum creatus est rectus, potuit non peccare, sed potuit & peccare. Hoc autem nouissimum eo potentius erit, quo peccare non poterit. Verum hoc quoque Dei munere, non suæ possibilitate naturæ. Aliud est enim esse Deum, aliud participem Dei. Deus natura peccare no potest, particeps uero Dei ab illo accipit, ut peccare non possit. Hæc ille. Igitur cum uoluntatis inclinatio sit in bonum secundum rationem, quando ei immobilis hæret, summa censetur libertate frui. Præsertim quòd in beatis, quãuis eorum uoluntas sit ad bonum per Dei amorem determinata, nihilominus non prorsus est ad unum singulare cõstricta, quin possit unum, & aliud bonum, atque diuersa in proprio genere uelle, quæ in Deum ipsum referantur. Quemadmodum & Christi uoluntas libera fuit, tametsi nequaquam peccatrix.

Libertas. Peccare impotẽtia. Aug.

5. Cõcl. ¶Ex his planè colligitur quinta conclusio. In eadem beante uisione eminẽter cõtinetur perpetuum, idque honestissimũ gaudiũ & fruitio. Quintimò, vt supra mõstratum reliquimus, uisio ipsa est p quã uolun-

uoluntas uoluptatem captat. Quæ quidē lętitiæ captatio est visio Deo frui. ¶ Constitutum denique satis habemus in uisione beatifica cuncta eminenter contineri, quę in essentia beatitudinis includuntur. De accidentibus ergo, quæ ei propria sunt & inseparabilia, quasi ex eandē uisione fluctia subiungitur sexta conclusio Ex eadem uisione dimanāt gloria, & honor Differt autem inter hæc, quod gloria (ut ait Ambrosius) est clara cū laude notitia. Honor autem (ut 1. Ethicorum autor est Philosophus) est reuerentia cuipiam propter aliquam eius excellentiam exhibita, & potissimùm propter virtutem. Est. n. honor virtutis præmium. Vnde ipsa nomē sortitur boni honesti. Quapropter gloria ex natura sua antecellit honorē. Nam quia merita, & excellentia psonæ nota est, digna existimatur honore. ¶ Gloria verò ut super c. 2. ad Romanos annotauimus, bifariā pōt intelligi. Primò gloria ipsa Dei, quæ per illam uisionem in beatos exundat. Notitia enim illa ineffabilis, qua seipsum, suarum que perfectionū abyssum cognoscit, & cōprehendit, quatenus per eam ipse sibi ab æterno innotuit, dicitur, estq; gloria Dei. Et quia per beatrices illas uisiones, beatis itidem innotescit, per illam eis gloriā suā cōmunicat, qua beatorū desideria explet. Quo ideo modo psalmista nomē gloriæ vsurpauit, vbi dixit. Satiabor cū apparuerit gloria tuā. Atque in hoc eodē significato Iacobus appellauit Deū, patrem luminum. Quin verò (ut enarrat Origenes) cū pater fons gloriæ sit Christus (ut ad Hebræ. 1 ait Apostolus) fuit unigenitus eius splēdor. Ait quippe, Qui cùm sit splendor glorię, & figura substantię eius. Item. n est, & splendorem esse gloriæ, & figuram substantiæ. Vnde Dauid psal. 109. In splendorib sāctorū ante Luciferū genuit te: idest, In illis splendorib. ab æterno, qui in tēpore erant cum sanctis cōicandi. Et ideo idē Christus, qui splendor est vnigenitus patris & tāquā homo, primogenitus in multis fratrib. eiusdem nos facit gloriæ participes. Iuxta illud Esaiæ. 68. Requiem tibi dabit dominus semper, & implebit splendoribus animā tuā, & ossa tua liberabit. Atque hæc est essentialis beatorum gloria. Quo ideo consuetissimo nomine fœlicitatem vitæ æternæ significamus. ¶ Sed potest nihilominus in præsentiarum gloria, pro illa clarā notitia usurpari, quā de dignitate, & meritis uniuscuiusq; beati, tum Deus tum etiam per ipsum reliquorum beatorū cœtus, maxima cū laude habebunt. Hoc enim significatu opulentiæ dignitatisq; amplitudo, quæ latissimè patet, & cunctis nota est, gloria nūcupatur. Vnde vt Genesis 45. legitur, Ioseph fratribus ait. Ite anunciate patri meo omnem gloriam meam. Christus autem, cordium etiā inspector, in illo supremo iudicio sanctorum merita, per eius gratiam cumulata, quę in hac uita magna ex parte latent, cunctis propalabit, vt magna cum laude fiat manifesta. Esuriui & dedistis mihi mā ducare: sitiui & dedistis mihi bibere, &c. ¶ Atqui quemadmodum gloria, ita & honor duplex impræsentiarum censeri pōt, scilicet, & ille inæstimabilis, quo Deus fœlicissimos suos amicos honestabit. Nominibus, scilicet, honorificis, nō iam seruos, sed amicos appellando, imò & Dei filios: iuxta illud Ioannis. Videte qualem charitatem dedit nobis Deus, vt filij Dei nominemur, & simus. Quare & in suam hæreditatem admittens, Venite, inquiet, benedicti patris mei. Percipite regnum. Meritò ergo psalmista ait Nimis honorificati sūt amici tui Deus: nimis cōfortatus est principatus eorum. ¶ Secundus etiam illi erit honor mutuus, quem sibi inuicem beati sunt delaturi. Qui quidem honor summo pretio æstimandus est. Nam si (ut ait Aristo.) ob id à sapiētibus honorari cupimus quod illi sunt certiores uirtutis nostræ testes, quanto pluris habendus est honor ab illis exhibitus, q & optimi sunt, & falli nequeunt? ¶ Accidentaria uerò, quæ essentię beatitudinis adhærescunt, sunt corpora, q̄ gloriæ dotibus donantur, ac demum amicorum cōtubernium, ut eadem in oēs diffusa gloria, singulos fœlicius delectet. Et hæc quoque iure illius beatę uisionis beatis accedunt: quæ ideo uisio status est omnium bonorum aggregatione perfectus.

¶ Ad primum igitur argumentum respondetur, quod quanuis homo secundū suam naturam sit mutabilis, tamen quia uirtute diuina in illa superna beatitudine per lumen gloriæ subleuatur, capax fit illius beatitudinis, quæ cùm sit sufficientissimum bonum, immobiliter inhæret, facitque

[Margin notes: 6. Cōcl. — Gloria. — Essentialis gloria. — Gloria secūdo modo. — Gene. 45. — Honor duplex. — Secundus honor. — Corpora & amici. — Solu. 1. argum.]

Solu 2. argum. citque suum ipsius subiectum immutabile. ¶ Secundum autem iam solutũ est, vbi monstrauimus, quòd voluntas respectu amoris Dei visi, non est libera libertate cõtradictionis, aut contrarietatis, vt possit ab illo bono desistere, aut contrarium cõmittere peccatum. Neque hoc est, sua perfectione priuari: imo illa est summa libertas summo bono immobiliter adhærere, atque illa requie & pace Dei frui, quę exuperat omnem sensum.

3. Arg. ¶ Tertium argumentum offert quæstionem illam quę hic solet per se latius disputari, vtrum beatitudo sanctorum post corporum resurrectionem sit futura maior, quàm sit modo: sed tamen quia breuissimæ facillimæque expeditionis est, non opus habet singulari articulo. Dissoluitur ergo sub distinctionibus duabus. Sermo enim haberi potest, aut de beatitudine essentiali: scilicet, de visione, aut de accidentali & aduentitia. Item augeri beatitudine essentiali: scilicet, de visione, aut de accidẽtali & aduentitia. Item augeri beatitudinem bifariam intelligi põt, videlicet aut extensiue (quod aiunt) aut intensiue. At qui beatitudo sanctorũ post resurrectionem extensiue amplior erit: nõ solum, q̃a plures erũt beati: verum quia vniuscuiusque beatitudo latius diffundetur. tum ꝓpter ampliorem societatem fruentũ Deo, tum etiam: quia dilatabitur ad corpus: nã ex visione aïæ deriuabuntur dotes in corpora: ac subinde gaudium accidentarium accumulabitur propter satiatum appetitum naturalẽ quem aïa habet ad corpus.

Beatitudo post resurrectionẽ extensiue maior.

D.Tho. ¶ Vtrùm verò visio ipsa intensiuè augeatur, respondet hic D.Tho quæstione prima articul. quarto affirmatiuè. Et ratio eius est, quia anima perfectius habet esse (simpliciter loquendo) in corpore quoniã est actus corporis, quàm separata. Sed accidit ei quando corpus est corruptibile, ut minus bene habeat: q̃a corpus quod corrumpitur aggrauat animam. Sublata ergo illa mole & grauedine, vt aufertur a corpore glorioso, perfectiùs erit anima in corpore illo quàm separata: ex perfectiori autem esse prouenit perfectior operatio, ut patet: in corpore sano respectu ęgri: ergo anima tũc perfectiùs videbit: quod est intensius augeri uisionem. Et hoc est (inquit) quod sonat autoritas allegata Augustini. ¶ Durandus verò distinct. præsenti quæstione. 7. contrariam tenet sententiam, quia anima in corpore glorioso nõ habet, inquit, perfectius esse, vt perfectiùs sit nomen adiacens huic quod est esse: licèt perfectiori modo sit in corpore. Et re vera quicquid sit de argumento Durandi non video quomodo visio hoc modo intensiue augeatur: nam si in genere visionis intensior est, erit clarior etsi clarior, plura repręsentabit: nam clarius videre aliquod principium in ratione principij est plures effectus seu conclusiones in ipso videre. Etenim simili modo argumentabatur superius D.Thom. quod qui omnia in verbo videret quæ eminenter continet, ipsum comprehenderet. Præterea quicunq; plsuram clarius videt plura in ipsa videt: nam distinctius videt.

Durandus.

Visio post resurrectionẽ nõ erit intensior.

¶ Atqui omnium argumentorũ maximũ est, quod resumpto corpore non augebitur lumen: & totus conatus, vt supradiximus, est secundum luminis quantitatem, & non secundum vires naturales: & ideo licet appetitus animæ in corpore esset liberior, non ideo esset vegetior ad Deũ videndum. Igitur D. Thom. in summa nempe. 1.2. q 4 arti. 5. hanc deseruit opinionẽ, dicens quod resumptis corporibus solũ augebitur gloria extensiuè: quia deriuabitur ad corpus ꝑ dotes. Et argumẽto quarto obiecit autoritatem illam Augu. quòd appetitu corporis anima separata retardatur ne tota intentione feratur in Deum, & respondetur non aliter intelligi, quàm quòd, licet quiescat in Deo, tamen vellet, vt ad participationẽ suæ beatitudinis corpus per dotes pertingeret. Et sic solutum restat argumentũ. Videlicet quod aïæ beatæ resumptis corporib. non videbũt plura in vero neque illud clarius aut intensius, sed erũt beatiores accidentaliter, quod ad corpora & quo ad plenum beatorum numerum & consortium.

Maximum argum.

S. Tho. se correxit.

QVAESTIO QVARTA, De dotibus gloriæ.

ARTICVLVS I.

Vtrum aliquæ sunt in beatis dotes.

De

E beatitudine, & gloria essentiali hactenus dictum est. Subsequitur, nūc de dotibus sermo, quæ inde promanant. Quæritur ergo primo in gñe. Vtrùm sint aliquæ dotes. Et arguitur à parte negatiua.

Partis negatiuæ ar. 1. Dos est id quod sponso pater sponsæ, ad onera sustinenda matrimonij iure consignat: sancti autem non gerunt figuram sponsi, nec Deus figuram patris sponsæ, imò patris spōsi, nempe Christi: ergo dos non habet locum in beatis.

2. Arg. ¶ Secundò arguitur. Dos est ornatus animæ, & corporis: beatitudo autem est ipse idem animæ ornatus: ergo dos non distinguitur à beatitudine.

Pars affirmatiua. ¶ In contrarium est. Quod ad Ephesios. 6. referens Apostolus matrimonium primorum parentum ait. Sacramētum hoc magnum est: dico autem in Christo & ecclesia. Vbi matrimonium spirituale animæ per illud designari docet: in matrimonio autem carnis sponsa non nisi dotata traducitur in domum sponsi: ergo similiter anima in cœlum assumitur.

Dos nomen. ¶ Dos à dando dicitur: nullibi tamen est nisi recipiatur. Vnde pro quocunq; dono seu munere generaliter vsurpatur: siue à Deo donatum sit: ut Gen. 30 Dotauit me Deus dote bona: siue à natura, secūdùm animam vel corpus: quemadmodū dicimus hoiem, scientia, & uirtute doratū, & pulchritudine, & uirib Et Ouidi. Et quacunq; potes dote placere, place. Atq; hoc pacto nōnulli arbitrantur dotis nomen in pñtia vsurpari. Sed tñ rō non cōsentit: qm̄ tunc non possent dotes sub certo numero cōprehendi: quippe cùm vniuersa dona, quibus diuinitus donamur, hāc habeant rōnem dotis. Accipitur ergo in pñtia dos, secundu acceptionē, & vsum iuris, instar illius, quo sponsa dotatur, vt possit maritus onera matrimonij sustinere. Vnde dos (vt definiri assolet) est ppetuus ornatus animæ, & corporis ratione spiritualis mrimonij, uitæ sufficiens in æterna beatitudine iugiter perseuerans.

1. Cōcl. ¶ Ad quæstionem ergo duab. conclusionibus respondetur. Prima. Dotes quibus anima in ingressu cœli, & corpus in resurrectione dotantur, patrū traditione, quæ in sacro eloquio fundamētum habet, receptissimæ in ecclesia sunt. Dixerim traditione patrum. Quoniā sub hoc nomine dotium, talis assertio non extat expresse in sacra scriptura. Niniloninus in ea fundamentū habet. Enimuero, quia natiuū nobis est, eo q cognitio nr̃a à sensu incipit spiritualia similitudine corporalium intelligere, copulatio animæ cum Deo de spōsationis, & mrimonij nomine nobis significatur: potissimum coniūctio Christi per amorē cum ecclesia: quādo nr̃am naturam assumpsit, qua Deus factus est hō. Hanc. n. loco citato ait Paulus, sub mysterio in illo primorū parentū matrimonio fuisse designatā. Vnde in psal. 18. Vbi eius incarnatio denotatur: tanquā sponsus pnūciatur pcedēs de thalamo suo. Et ad Ephe. 5. Apost. Christus dilexit ecclesiā, & se ipsum tradidit pro ea &c. ut exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiā non habentem maculā, aut rugā. Etenim quemadmodum per carnale matrimoniū, ut legitur Genes. 2. sunt duo in carne vna, ad propagationē humani generis secundū carnem. Ita per unionē, qua sibi Christus humanitatem uniuit, facti sunt Deus & eius ecclesia duo in uno spiritu, ad ppagationē filiorum, quos sibi Deus adoptare constituit. Desponsatio Xp̄i cū ecclesia. ¶ Quocirca per baptismū, quod est ecclesiæ sacramentum, uirtute passionis Christi institutum, dum cū ipso morientes, & cum ipso sepulti membra eius efficimur, fide formata renascimur filij Dei: iuxta Illud Io. 1. Dedit eis potestatem filios Dei fieri, iis qui credunt in nomine eius. Igitur qua ratione ecclesia est sponsa Christi, eadem quicunque in eius gremio in gratia Dei existens, est filius Dei illo matrimonio genitus. Nihilominus & quicunq; nomē ēt sponsæ retinet. Desponsatio in baptismo. Nam illa copulatio per gratiam in baptismo, vt respectu Dei adoptio in filium est & respectu Christi incorporatio membri in suum corpus. Ita est & desponsatio, qua ratione est coniunctio cum Deo in vno spiritu Illic enim Deus animam ceu sponsam amplexatur: iuxta illud Cantic. secūdo. Leua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Vnde Paulus secundæ ad Corin. vndecimo. Despondi enim vos vni uiro uirginē castā exhibere Christo.

Christo. Itaq; nomen sponsæ, vt totæ collectioni ecclesiæ, ita & singulis eius membris adaptantur Vnde cuicunque animæ per gratiam Deo coniunctæ, ait sponsus Cant. 4. Vulnerasti cor meum soror mea sponsa. Etenim quia Dei nascitur filia, soror est Christi: sed nihilominus propter amplexus gratiæ ad edendos spūales fructus, & fœtus, ẽt sponsa est. Et iō subdit. Quā pulchræ sunt māmæ tuæ soror mea sponsa. ¶ Hinc ergo meritissimò sancti patres nomēdotium colligerunt: Deum. s. considerantes sponsam suam, cum eā domo receperit, dotatum ire. Legitur enim Esaiæ. 61. Gaudens gaudebo in Domino, & exultabit anima mea in Deo meo: q.a induit me vestimento salutis, & indumēto iustitiæ circundedit me, quasi spōsum decoratum corona, & quasi sponsam ornatam monilibus suis. Et psalmo. 54. Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circundata varietate. Et Cantic. 1. Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis: collū tuum sicut monilia. Murenulas aureas faciemus tibi vermiculatas argento.

Collectio nominis dotis.

¶ At verò, quoniam, vt ff. de iure dotiū l. dotis habetur. Dotis appellatio non refertur ad matrimoniū quo ad vsq; sit omnino confirmatum, dotes non sunt, nisi quæ in ingressu gloriæ conferuntur. Quapropter gratia, per quā in hoc seculo despōsamur Deo, nomen dotis non obtinet, neque verò habitus infusi fidei, & charitatis: quoniam nondum in hoc seculo sic confirmatur matrimonium, vt in domū sponsi traducamur, sed possumus ab illa dignitate decidere ac subinde, matrimonium dissoluere. Dicitur autem gratia pignus seu potius arrha gloriæ: nam arrha est quæ postea perseuerat in matrimonio. Dotes ergo sunt illæ, quæ ad sufficiētiam æternæ uitæ conferuntur in domo Dei, vbi mansiones multæ sunt.

Dotes non nisi ĩ gloria dantur.

Gratia ē arrha gloriæ.

arg. sol. ¶ Et per hoc soluitur argumentum, si q.s arguat. Dos matrimonij causa cōfertur: sed per fidem desponsamur Christo: iuxta illud apud Ioan. citatum Deddit eis potestatem filios Dei fieri his qui credunt in nomine eius: ergo fides est dos. Respondetur, inquam, quòd per fidem nō cōfirmatur matrimonium, vt non sit dissolubile. Et ideo non dotantur animæ nisi in ingressu cœli. Quandiu enim vita hæc durat (vt 2 ad Corinth. 5. ait Paulus) peregrinamur à domino. ¶ Hinc ergo colligitur in antequam Christus humannitatē indutus ecclesiam sibi desponsasset, neminem vnquam neque sub lege naturæ, neque sub lege scripta, quantauis sanctimonia ab hac luce demigraret, dotibus fuisse ornatum: quia neque vllus fuit illucusque cœlum ingressus. ¶ Redarguet autem quis forsan, contra hanc dotium assertionem. Dotes, vt dictum est, ad ferenda onera matrimonij conferuntur, vt, scilicet, facilius tolerentur: sed in patria nulla sunt onera, nec difficultas in illa sustinenda uita: ergo inepte illa dona dicuntur dotes. Præsertim cùm dotes ad externa fortunæ bona pertineant: & tamē beatorum præmia intus animæ cōferantur.

Ante ob bē redēptū nō fuerūt dotes.

Obiectiones.

¶ Ad primum uerò respōdetur, quòd doti aliud per se inest, aliud verò per accidēs. Per se inquam est matrimonij solatium, & uitæ emolumentum & subsidium. Per accidens autem habet, ab onere, & molestia matrimonij animum leuare, & inopiam supplere. Dotes ergo congruunt beatis secundum priorem rationem: nā posterior non habet illic locum. Neque verò omnimoda extat similitudo in bonorum genere huius seculi: nam in m̄rimonio carnali decore opus est, & ornamento exteriori, ob idque sponsa bonis fortunæ donatur. In matrimonio uerò spirituali decor intrinsecus est in anima, iuxta illud ps. 44. Omnis gloria eius filiæ regis ab intus in fimbrijs aureis, & ideo dotes exigit spirituales.

Solutiones.

¶ Ad primum igitur capitale respondet. Quod quanuis dos sponso assignetur, cuius durante matrimonio, est eius possessio, & usus, tamen eius dominium non est nisi sponsæ: quæ ideo dicitur dotata, vel si dote caruerit, dicitur indotata. Quapropter dissoluto matrimonio tale dominium penes ipsam iure permanet. Pari ergo modo dotes, quæ ecclesiæ & singulis eius membris cōferuntur in patria quantum ad usum sunt sponsi, scilicet, Dei, in cuius gloriam & honorem cedunt, sed quantum ad dominium sunt spōsæ, quæ huiuscemodi dotibus ornatur.

Sol. 1. argumen.

¶ Ad aliud uero membrum respondetur, quòd quāuis in more sit, ut parētes puellæ illam de suis bonis dotent, quæ quidē dos,

Aliud gum.

dos, quia à patre proficiscitur, dicitur profectitia ff. de iure dotium. l. profectitia. Hoc autem non est de intrinseca ratione dotis, sed accidentarium pōt. n. à quocunque alio dotari, nempe, vel ab eo qui eā violauerit: iuxta illud Exodi. 22. Si seduxerit quis virginem, necdū desponsatā, dormieritq; cùm ea, dotabit eam, & habebit eam vxorem. Vel pōt dotari à patre sponsi, vt de Sychem legitur Gene. 24. Qui cū optaret Iacobi filiam filio suo in vxorem tradere, vt dixit ad Iacob, & fratres eius. Augete dotē & munera postulate. Quin uerò & sponsus ipse amore ductus sponsæ illam dotat, vt senes solent puellas virgines. Ad propositum ergo. Quanuis pater in diuinis sit pater sponsi ecclesiæ, nēpe Christi pater, tñ sponsæ. s. ecclesiæ, & eius membrorū est tota trinitas: nempe Deus quatenus unus in trib. personis, & quia effectus ad extra totius sunt trinitatis, pater potius sponsæ secundū proprietatē eam dotib. exornat quàm pater spōsi, nempe Deus potius q̄ prima persona trinitatis. Quanuis per appropriationē, & attributionē eadem dotatio secundū diuersas considerationes aliæ atq; aliæ psonæ adscribatur. Attribuitur. n. pri, quia in ipso est respectu creaturarū prima autoritas, & paternitas. Et sic eidem pri, q per proprietatem est pater sponsi, & per attributionem est pater sponsæ cōuenit ipsam dotare. Filio aūt eadem attribuit dotatio, quia propter ipsum, & per ipsū cuncta nobis donantur. Ac demū spiritui sancto, quatenus in ipso & secundum ipsum dōnatur nobis charitas Dei, quæ est vniuersæ donationis ratio. ¶Secunda cōclusio. Dotium aliquæ sola ratione differunt à beatitudine: Aliæ uero differunt re. D. Th. dist. præsenti. q. 4. art. 2. refert opinionem tenentium quod solùm differunt à beatitudine rōne, atq; illa reiecta tenet quòd differunt re. Sed tñ si in particulari considerentur, vt ex dictis eius in alijs locis, & ex rei veritate colligitur, fortasse non tam uniuersaliter absolutè respondendū est, quòd omnes differant realiter, vt suis singularum articulis examinabitur, saltem dotes animæ. Dotes nanque corporis planum est realiter differre à visione, quæ est in anima, in qua beatitudo collocatur. Sunt enim corporū perfectiones & ornatus, ex animæ beatitudine deriuati, vt infra monstrabitur.

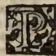
Quō Deus dotet animā.

2. Cōcl.

¶Ad secundum igitur argumētum rñdetur, quod beatitudo, cùm sit animæ operatio, non tam propriè dicitur ornatus, q̄ operatio ex qua ornatus dimanant, q sunt dotes, vt agilitas, subtilitas &c.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm Christo uel angelis dotes competant, an verò solis hominibus.

Ost considerationem dotiū secundùm suam essentiam quæritur de eius subiecto: nempe, vtrùm sint in Christo & in angelis, an verò in solis hominib. Et arguit, quòd competant Christo. Primo. Quia p dotes corporis confirmabimur Christo: iuxta illud ad Philip. 3. Qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ, ergo in ipso sunt dotes quibus nræ debent esse cōformes. 1. Arg.

¶Secundò arguitur. Quod etiam sint in angelis. Spirituale matrimonium in spirituali coniunctione consistit cum Deo p gratiam & gloriam: hæc autem non minus in angelis est quàm in hominibus, ergo non minus eorum ecclesia est sponsa Dei quàm nostra. 2. Arg.

¶In cōtrarium est. Quòd inter sponsum & sponsam exigitur discretio personarū: in Christo autem non sunt duo supposita, ipse verò est sponsus, iuxta illud Ioan. 3. Qui habet sponsam sponsus est, ergo nullatenus est sponsa. Et de angelis idē patet. Quia Christus desponsauit sibi ecclesiam per incarnationem, & passionem, in cuius mysterium prædictum fuerat Exodi. 4. Spōsus sanguinum tu mihi es: angeli uerò tunc non aliter fuerunt Deo coniuncti quàm erant antea: nam ut ad Hebræ. 2. ait Apostolus. Nusquam angelos apprehendit, ergo ipsi non sunt sponsa, atque adeò neque habent propriè dotes. In contrariu.

¶Ad quæstionem tribus conclusionibus respōdetur. Primùm enim Christo, vt hic refert D. Th. nonnulli dotes etiam cōuenire arbitrati sunt. Aiunt quippe, triplicē in ipso discerni vnionem vnam, scilicet, qua per amorem cōiungitur patri, quam vocaut Triplex vnio in Christo.

uocant cōsentaneam: quia idē eis est velle. Atque hanc videtur Christus Ioan. 17. significasse, vbi ait Claritatem quā dedisti mihi dedi eis, vt sint vnū, sicut & nos vnum sumus. Secunda vnio est, quam appellāt dignatiuam, nempe qua dignatus est naturam nostram sibi vnire in vnitatem suppositi. ¶ Tertia est, qua Christus ꝑ amorem vnitur ecclesiæ, & vicissim ecclesia ei per fidem charitate formatā. Aiunt ergo secūdùm primas duas vniones propriè conuenire Christo habere dotes: q̄a quatenus vnitur ꝑ amorē patri, est eius spōsa, & pariter humanitas quatenus vnita verbo est sponsa Christi. At verò secundum tertiam vnionem non hēt propriè dotes secundùm proprium nomen, & rationem dotium: quia non est sponsa, sed spōsus: quanuis dona illa quæ in alijs beatis habent rōnem dotis, sint in illo ꝑ excellentiam. ¶ Huius autem opinionis duę priores partes refutātur, & solum tertia recipitur. Et ideo statuitur hic prima conclusio Dona quæ in beatis nomen habēt & rationem dotis per excellentiam sunt in Christo: nomen aūt & rō dotium ꝑm nullam eius vnionē illi competunt. Prior pars liquida est, q̄m in anima Christi ab instanti suæ conceptionis fuit visio, comprehensio, & fruitio emiuctissimo mō, & in eius corpore post resurrectionē incorruptibilitas, subtilitas, agilitas, & claritas. ¶ Secunda uerò pars itidem probat. Secūdùm vnionem amoris qua Christus secundum diuinitatem fuit ab æterno, estq́; patri coniunctus, non pōt dici pris sponsa. Quippe cum sponsa respectu spōsi subiectionem quandā & participationē gratiæ dicat. Filius autē in diuinis non est subiectus patri, nec particeps propriè dicitur: cum unica simplicissima essentia sit tribus ꝑsonis æqualiter cōmunis. Neque uerò secundum vnionem humanitatis ad uerbum humanitas dr̄ sponsa uerbi: quoniam distinctio inter sponsum & sponsam est personalis tanquā inter duo superposita eo q̄ actiones sunt suppositorū: in Christo aūt non sunt duo supposita. Secundò, quia desponsatio debet esse inter personas natura similes, & iō Christus per unionem humanitatis, factus est sponsus non humanitatis, quia non est similis naturæ diuinæ, sed ecclesiæ cui per

Prima conclusio de Christo.

In Xpo non fuerunt dotes sub tali rō ne.

eiusdem humanitatis assumptionem factus est similis. Tertio denique, quoniam dos datur (ut dictum est) sponsæ quādo in domum sponsi introducitur, humanitas autem nunquam fuit à diuinitate separata, neque ab eius visione cōprehēsione & fruitione. Secundùm deniq; cōiunctionem, qua sibi ecclesiam per gratiā adiunxit & desponsauit, ipse fuit sponsus q̄ ecclesiam dotauit, nequaquam tamē sponsa, quia eiusdem non est dare & recipere. Dona igitur illa Christus in anima uel in corpore non recepit per modum sponsæ ab sponso, sed uirtute unionis humanitatis ad uerbum, qua factus fuit sponsus. Atque adeò neque rationem habent dotium, neque uerò nomen.

¶ Respōdetur igitur ad primum argumētum, quòd quanuis Christo conformabimur secundum illa dona quę sunt in illo & in nobis: imò in ipso per excellentiam tanquam in capite, non tamen in illo habent rationē dotium, sed in nobis in quibus sunt tanquam in eius membris.

Sol. 1. argumen.

¶ Potest aūt quis obijcere ad probandū, q̄ humanitas vnita verbo dicat eius sponsa, glossam super illud Psalmi, In sole posuit tabernaculū suum: quæ contrarium dicit. Item Augustinus lib. 1. de doctrina Christiana ait, quòd Christus secundùm regulam Tychonij, ꝓpter vnitatē corporis mystici quæ est inter caput & mēbra, nominat se etiam sponsam & non solùm sponsum. Nam de ipso sub utroque nomine intelligitur illa prophetia Esaiæ. 61. Quasi sponsum decoratum corona, & quasi sponsam ornatam monilib. suis.

Obiectio.

¶ Ad primum respondetur, quòd natura humana non dicitur propriè sponsa verbi: quia non est persona. Dr̄ aūt quodammodo desponsata, idest, verbo indissolubili nodo tanquam superiori inferior cōiuncta & ab ipso gubernata. ¶ Et simili modo respondetur ad secundum: non. n. Christus dicitur sponsa, quia uerè sit, sed quia suscipit prędicatum, quod conuenit ecclesiæ. Dicitur, inquā, sponsam non in se, sed in suis membris Et eodem mō dici pōt habere dotes, quia ecclesia illas hēt.

Solutio.

¶ Quòd si redarguas. Christus ipse dicitur membrum ecclesiæ. 1. ad Corinth 12. Vos estis corpus Christi & membra de membro. Omne autem membrum habet

Alia obiectio.

bet dotes, etiam sub rõne & nomine dotium. Respondetur. Quòd quandoque nomen ecclesiæ usurpatur pro reliquo corpore quod distinguitur à capite, quod est Christus, & hoc modo Christus non est membrum ecclesiæ. Sed alio modo usurpatur nomen pro toto corpore compacto ex capite & membris, & isto modo Christus potest dici membrum, sicut caput est membrum. Sed inde non sequitur, quod habeat dotes sub ratione dotum: q̃a eius officium non est recipere, & dotari, sed influere & dotare. Et ideo non est propriè membrum ecclesiæ, ut ecclesia est nomen sponsæ, sed ecclesiæ, ut dicit coniunctionẽ ex sponso, & sponsa, quia ipse est sponsus.

2. Cõcl. ¶Secunda subnectitur cõclusio. Quanuis dona illa quæ sunt dotes animæ, nempe visio, & comprehensio, & fruitio sint in angelis, tamen in illis neque rationem tam propriè habent dotium, neque nomen, quàm in hominibus. Prior pars notissima est. Quandoquidem eadem beatitudine fruuntur, qua homines secundùm animã. Secunda uerò probatur, si desponsatio intelligatur cum Christo qui est sponsus ecclesiæ. Primò. Inter sponsum & sponsam debet esse similitudo secundùm aliquam naturam: Christus autem, ut dictum est, naturam non assumpsit angelicam, sed humanã. & ideo angeli nõ sunt ei similes.

Potissima rõ. ¶Sed potissima ratio est. Quòd angeli ut distinctio 47. dicebamus, non receperunt gratiam per modum redemptionis ex passione Christi: quippe qui non nisi propter peccatum Adæ factus est homo. Ante cuius casum creati à Deo fuerant in gratia, & ideo non propriè dici possunt sponsa Christi. Atque adeò nec habere eius dotes. Quare Origenes super Cantica

Quatuor p̃sonarũ genera. quatuor dignouit personarum differentias, uidelicet, sponsum & sponsam, qui sunt Christus & ecclesia: & adolescentulas, quæ sunt animæ, quæ ab sponso in gremio sponsæ lactantur, & sponsi sodales, qui sunt angeli. Sed nihilominus respectu Dei atque adeò Christi, qua ratione est Deus potest eorũ ecclesia dici sponsa, licet non sint eiusdem naturæ: quia sunt Deo per gratiam coniuncti, quam ab illo receperunt, atque adeò gloriam: eadem ergo ratione eorum dona dici possunt Dei dotes.

¶Ex his fit consequens tertia conclusio. Dotes propriè, quatenus sponsæ Christi, solùm sunt in hominibus, tam secũdùm corpus, quàm secundùm animam. De q̃bus nos sub sequentes articuli docebunt. 3 Cõcl.

¶Ad secundùm igitur argumentũ respondetur. Quod quanuis angeli sint per gratiam coniuncti cum Deo, qua ratione aliquo modo possunt dici eius sponsa, nõ tamen sunt desponsati cum Christo: quia non sunt illius naturæ quam assumpsit. Solu. 2. argum.

¶Sed contra secundam cõclusionem uidetur pugnare glossa super illud Canti. 6 Vna est columba mea. Quæ ait. Vnam esse ecclesiã in hominibus & angelis Et super illud Luc. 12. Et vos similes hominibus expectantibus dominum suũ, &c. ait alias, ꝙ ad nuptias dominus ibi cum post resurrectioem nouus homo angelorum multitudinem sibi copulabit Quibus locis angeli censetur sponsa Christi tanquam pars ecclesiæ. Item quia maior requiritur similitudo iter caput & mẽbra q̃ inter spõsum & sponsam: Christus autem ꝓpter cõformitatem & excellentiam gratiæ & gloriæ videtur esse caput angelorũ: ergo & sponsus. ¶Respondetur ad primum, quòd licet angelis hoc modo pertineat ad unitatem ecclesiæ Dei: quod eisdem donis participant, nõ tñ sunt pars ecclesiæ Christi tanquam eius membra. ¶Ad secundũ aũt respondetur. Quod quanuis dicat glossa, ꝙ nouus homo Christus angelorũ multitudinẽ sibi copulabit, nõ tñ dixit sibi despõsabit propriè, sed q̃a copulabit ecclesiam suam cum angelorũ cœtu in gloria. ¶Ad tertium deniq; respondetur, ꝙ Christus, ut nõ est sponsus angelorum, ita neq; est caput: quia neque est eiusdem naturę, neque influxit per passionem gratiã in illos. Sed est eorũ caput inquantũ Deus: nã illa ratione fuit autor eorũ gratiæ, & gloriæ.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm tres sint tantum animę dotes, scilicet, visio, delectatio, & fruitio.

Postquam in generali de dotibus dictũ est, cõsequitur, vt in particulari singulas exploremus. Quęrit ergo, vtrum tres sint tãtũ aię dotes, sui-

 sio,

sio, dilectio, & fruitio. Et arguitur à parte negatiua. Anima Deo coniúgitur secúdú mentē, in qua est trinitatis imago, nempe memoria, intelligentia, & uoluntas. Dilectio uerò pertinet ad uoluntatem, & uisio ad intelligētiam: ergo debet aliqua dos respondere memoriæ: illa autē non est fruitio, quippe quæ, ut supra dictū est, ad uoluntatē attineat: ergo numerus nō conuenit. ¶ Secundò. Dotes animæ tribus dicuntur uirtutibus theologicis respondere, nēpe fide, spei, & charitati, quarū Deus obiectum est. Dilectio autem respondet charitati, & uisio fidei: ergo tertia deberet rńdere spei: illa uerò nō est fruitio, ut potè quę ad charitatē pertinet: ergo alia deficit dos. ¶ Tertio. Ad beatitudinem requiritur cōprehensio iuxta illud. 1. ad Corinth. 10 Sic currite ut comprehédatis: ergo hæc debet constitui dos quarta. ¶ In contrarium aūt est. Quod dotes animæ respondent uirtutibus, quarū Deus ipse est proximū obiectum, ut præmium correspondeat meritis illæ autem sunt uirtutes theologicæ, quibus res illæ dotes optimè coaptantur.

Partis negatiuæ ar. 1.

2. Arg.

3. Arg.

Pars affirmatiua.

¶ De hac quæstione uniuersi doctores cōsentiūt esse tres animæ dotes, ut quemadmodum septem sunt uirtutes, scilicet, tres theologicæ, & quatuor morales cardinales. Ita & septem sint dotes, scilicet, tres animæ, respondentes uirtutibus theologicis: & quatuor corporis, q̃ cardinalibus adaptari possunt. Secundo & omnes consentiunt quòd prima illarum sit uisio, seu ornatus & claritas quæ sit dos uisionis. Item quòd aliæ duæ sint ex numero harū triū, quæ sunt, dilectio, fruitio, & comprehensio. Dissentiunt tamē inter illas. Quidam enim dicunt, quòd sunt uisio, dilectio, & fruitio. Alij vero, aiunt quod sint uisio, comprehensio, & fruitio, quæ ponitur loco dilectionis. Alij q̄d sint uisio, dilectio, & comprehensio quæ ponitur loco fruitionis. Tametsi Ricardus dist. præsenti art. 3. quæst. 2. loco comprehensionis non ponat nisi securitatem, neque dilectionem distinctam à fruitione: quia habendo, inquit, rem amatam, illa fruimur, illamque tenemus, & sic dicit quòd dotes sūt uisio, fruitio, & securitas

Septem dotes.

Opinionum varietas.

¶ Secundum tamen dubium quod hic includitur, est utrum dotes istæ sint operationes illæ uidendi, fruendi, & diligédi. An uerò qualitates per modū habitus eisdem operationibus antecedentes, quę sunt animæ ornatus per modū habitus ¶ Ad quæstionem ergo quinque conclusionibus respondetur. Prima fundamētalis sit. Dotes animę sic assignandæ sunt, ut tribus uirtutibus theologicis respondeant. Probatur ratione proximè insinuata. Quoniam dotes pertinent ad beatitudinem, vel tanquā actus, uel tāquam habitus & ornatus animæ: nā dotes sunt quibus sponsa in ingressu liminum sponsi dotatur, nempe quādo beata illa fœlicitate donatur: & quia beatitudo essentialiter est in anima, dotes animæ accommodari debent ad illam beatitudinem, qua Deum consequimur, illoq; fruimur, & quia in uia per tres uirtutes theologicas: ut quę Deum habēt pro proximo obiecto, ad ipsum tendimus debent dotes eisdem rńdere uirtutibus. ¶ Hinc sequitur secunda cōclusio. Prima dotiū est clara uisio, seu habitus claritatis ad uidendum, ut inferius explicabimus. Hoc patet q̀ a prima uirtutū theologicarū est fides, quæ visioni rńdet, tāquā meritū præmio. In præmiū. n. quod nūc ea credimus, quæ nō uidemus, videbimus eadē postea, quæ nunc credimus. ¶ Hoc docet Pau. 1. ad Cor. 13. Ex parte. n. inquit cognoscimus, & ex parte ꝓphetamus. Cum aūt uenerit quod perfectū est, euacuabitur q̄d ex parte est. Et subdit. Videmus nūc per speculum in ænigmate, tunc aūt facie ad faciē: visio ergo est præmium fidei. ¶ Tertia conclusio. Spei respondet dos, quæ est comprehēsio. Hoc patet ex illo citato. 1. ad Corin. 10. Sic currite, ut comprehendatis. Spes enim dicit non quemcūq; amorem, sed desideriū, per quod tendimus in rem: igitur sicut terminus credēdi est uidere. Ita terminus spei est tentio, & comprehēsio. Vnde quamuis per uisionem Deum teneamus, & comprehendamus: tamē est diuersa ratio: nā quatenus est clara cognitio, respondet fidei, sed quatenus est consecutio Dei cum securitate, & perpetuitate correspondet spei. Et ideo sicut ꝑ illam uisionem quatenus est clara cognitio euacuabitur fides, id est, cessabit in patria. Ita per eādem, quatenus est tentio, euacuabitur spes. ¶ Quarta conclusio. Si comprehensio connumeretur secunda dos, quæ optime, aptissimeq; cōnumerari pōt tunc tertia, quæ correspondet chari-

1. Cōcl.

2. Cōcl.

3. Cōcl.

4. Cōcl.

charitati, ponitur fruitio, ea ratione, qua includit dilectionem, ceu proximam causam: nã dilectio patriæ, quia est iam boni præsentis per visionem, & cum securitate possessi per comprehensionem, causa est proxima fruitionis, quæ iõ erit terminus charitatis uię. Est enim frui de re possessa, quam propter ipsam amamus delectatio nem capere. Et hæc certè est satis apta, & concinna dotiũ distinctio quam D. Tho amplectitur. 1. 2 q. 4. art. 3. Nihilominus eadem ratione qua dilectio includit fruitionem possunt etiam designari visio, dilectio, & cõprehensio, vt dilectio pñæ q̃ est firma, & immobilis sit terminus dilectionis uiæ. Tandem quia comprehensio includitur tam in dilectione patrię quàm in fruitione tãquam vtriusq; cã, possunt etiam designari visio, dilectio, & fruitio. Quæ quidem distinctio videtur D. Th. im præsentiarum magis placere: quia & hęc est etiam rei satis accommoda. Tunc autem fruitio quatenus comprehensionẽ includit est terminus, non charitatis, sed spei. Et hoc etiam satis apte: quoniam terminus sub spe laborantis, est rem consequi ut ea fruatur. Perparui ergo refert, primamne, an tertiam malueris rationẽ insequi. Quanuis illa prima quam in summa D. Th. sequutus fuit, sit præferenda.

Vtrũ dotes sint habitus ¶ Restat nihilominus dubium, quod in capite quæstionis insinuauimus, quomodo dotes distinguantur à beatitudine. D. Th. hic, & Ricardus loco citato, & reliqui antiqui dotes omnes tam corporis quã distinctas arbitrãtur à beatitudine, nempe à uisione, amore, & delectatione, quæ sunt actiones uel passiones. Vt sint dotes tanquam habitus & ornatus animæ huiuscemodi operationib. præuij, & tanq̃ potentiæ ad easdem operationes eliciendas: quanuis appellantur nominib eorũdem actuũ. Itaq; dos visionis est habitus ad eliciendã uisionẽ, quæ quidẽ dos dr̃ visio, & pariter dos dilectionis & habitus charitatis, ex qua elicitur dilectio.

¶ Atqui si ad amussim uelis analogiã seruare dotium matrimonij carnalis sic dicẽdum apparet. Nam dotes nuptiarum nõ sunt operationes uitæ, scilicet, sumptus facere ad sustinẽdam vitam, sed facultas & potestas eosdem faciendi, nempe numi & possessiones & reliqua. Pariter ergo cẽsendum apparet de dotibus animæ.

¶ At verò profectò difficile est istos habitus illic in patria perscrutari Et S. Thom. in 4. sequebatur opinionem communẽ reseruãdo exactiora examina ad summã quam dictare cogitabat. Haud. n. intelligi põt uisionis dos ad uisionem præuia, nisi sit lumen gloriæ. quod certè non tã apte dicitur uisio, neque D. Tho. huc uidetur alludere quòd dos sit lumẽ illud. Alias ipse se explicuisset. Itẽ ad uidendũ nos alius requiritur habitus præter speciem, cuius vicem gerit illic Deus. Præterea quanuis habitum charitatis posimus utcunq; appellare dotem dilectionis, ex quo elicitur actus diligendi, non tamen omnes cõsentiũt, vt dilectio ponatur dos. Imò D. ipse Tho. loco proximè citato. 1. 2. non poni dilectionem, sed fruitionem ait responderedilectioni uię. Præterea. Dos comprehensionis profectò non potest intelligi alia quàm ipsa uisio, qua ratione est obiectum uoluntatis, & terminus spei. s. qua rõne est consecutio obiecti cum securitate, & perpetuitate. Præterea respectu fruitionis non põt signari habitus pręcedẽs, nam fruitio est captatio delectationis, q̃ licèt sit affectus uoluntatis, suscipitur tamen ex uisione, ut supra ex S. Tho. 1. 2. q. 11. ar 1. collectum reliquimus.

Impugnatio.

¶ Crediderim igitur quod si D. Thom. ad hunc locum dotium in summa peruenisset, non alias hoc nõie intellexisset qualitates quàm actus ipsos uidendi, cõprehẽdendi, amandi, & fruendi. Neq; opus est rõnem similitudines dotiũ matrimonij carnalis ad unguem in spũali seruare. In matrimonio enim carnali dotes sunt facultates sustinendi uitam: in patria uerò sunt actus ipsi ad quos p̃ter lumẽ glorię, & habitum charitatis nullis alijs opus est habitibus, sed Deus in ratione speciei ꝓducit uisionem quę est comprehensio.

Sñia autoris.

¶ Si ergo opinio hęc placet statuenda est quinta conclusio. Dotes animę sola ratione à beatitudine distinguuntur: uisio nãque quatenus clara est cognitio elicita ab intellectu est dos rñdens fidei, sed quatenus est obiectum uoluntatis concupitũ, per quam scilicet uolũtas consequitur & tenet finem suum, in quod per spem tẽdebat, est comprehensio respondens spei Iã enim diximus, quòd uolũtas utitur alijs poten-

5. Cõcl.

potētijs ad cōsequēdum fines suos quos appetit: nam quia actiones sunt suppositorum & uolūtas est proprius appetitus suppositi, ipsa est quæ mouet alias potentias per quas & suos cōsequitur fines. Atque adeò, vt ait S.Th. 1.2.q.11.ar.1 ad 1. eandem uisionē, qua ratione est obiectū uoluntatis per quam de bono concupito delectatione capitur fruitionem censet.

Sol.1.argumen. ¶ Ad primum igitur argumentum respōdetur, ꝙ memoriæ & intelligentiæ nō respondent duo, sed vna dos quæ est uisio: eo ꝙ memoria nō est nisi intelligētiæ thesaurus, nempe specierum apotheca. Neq; verò opus est dotes illis potētijs ad iustū

Sol.2.argumen. rńdere, sed theologicis virtutib. ¶ Secundum aūt iam solutū est, ubi diximus cōprehēsionem uel fruitionē, quatenus cōprehensionē includit, rńdere spei. ¶ Ansel-

Anselmus. mus uerò dicit ad beatitudinē animæ ꝑtinere sapientiā, amicitiā, concordiā, potestatē, honorē, securitatem & gaudiū. Et Boetius tertio de cōsolat. enarrat quinque

Boetius quæ sunt sufficiētia, quem promittunt diuitiæ, iucunditas, quam ꝓmittit voluptas, celebritas quam promittit fama, securitas quā promittit potētia, reuerētia quā promittit dignitas. Hæc autem ab istis patribus non tanquam dotes connumerantur, sed tanquam beatitudinis comites. Sapientia enim pertinet ad sponsum amicitia verò & cōcordia ad ipsum respectu membrorum & ad membra ipsa inter se. Nam amicitia refertur ad effectum, & concordia ad assensum in agendis, & potestas est in sponso ad gubernādum, & honor in inferiorib. quē ex dese runt. Boetius verò aliam sequutus rōnē explicuit quemadmodum in beatitudine ea sint q̄ hoīes in hac vita cōcupiscūt. Homines.n. ab incommodis securos esse cupiunt & tutos, & illa securitas est in patria. Cupiuntque bonum sibi conueniēs quod est iucunditas, vel bonum perfectū vel optimum, quod est sufficiētia, vel excellentiæ manifestationem, quæ est celebritas & gloria. Ac deniq; sibi cupiunt honorem deferri & reuerentiam.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm corporibus gloriosis sint futuræ dotes quatuor.

Post dotes animæ subsequitur de dotibus corporis disputatio. Et ideo quæritur primo de earum numero, sed primò arguitur, ꝙ in cor-

poribus nullæ sint futuræ dotes. Fuimus enim rò dotes ad statum attinent spūalem, qui est in mente, corporea verò ad illum nō pertinent statum, quippe cùm illic mentis operationes à corporib. non pendeāt, 1. Arg.

ergo nullæ erunt corporib. dotes. ¶ Secundò arguitur contra numerū, ꝙ non erūt præcisæ quatuor s. impassibilitas, subtilitas, agilitas, & claritas. Anselmus siquidē ponit septē quæ sunt pulchritudo, velocitas, fortitudo, libertas, sanitas, voluptas, & diuturnitas. ¶ In contrariū uerò est il- 2. Arg.

lud. 1. ad Cor. 15. seminatur in ignobilitate resurget in gloria, & seminatē in infirmitate, surget in virtute, seminatē corpus animale, surget corpus spūale. ¶ Ad qōnē In contrariū.

duab. cōclusionibus respondetur. Prima. 1. Cōcl.

Congruentissimum ad fœlicitatem, imò secundum diuinam bonitatem sapientiā & iustitiam Dei necessarium, ut sanctorū corpora suis dotibus exornet. Conclusio primum catholica est (vt patet autoritate Pauli inducta, & Sapiē. 3) fulgebūt iusti, & tanquàm scintillæ in arundineto discurrent. Vbi in fulgore claritas designatur, & in igne quatenus elemētum vehemētissimæ actionis est, qui omnia subitò deuorat, impassibilitas, & qua rōne velocissimum hēt motum (vt lib. 3. super Genesim exponit Augustinus.) Agilitas & scintillarum significatione, subtilitas.

¶ Sed & rōne præterea probatur. Dotes sunt ornamenta, quib. exornatur spōsa, vt in conspectu sponsi dignè decenterq; compareat. Debet aūt non solum secundum aīam, sed ēt in corpore cōparere: ergo nō solum in aīa dotari homo debuit, verum & in corpore ornari. Neq; obstat si obijcias, quòd cū oculo corporeo Deus videri non possit nō sit corpori Deus præsens: qm̄ licèt visio non sit nisi in anima, condecet tamen, cùm sit actus corporis, vt in corpore quo Deū videbit appareat illis ornamētis dotato, quæ fœlicem aīam condecent. ¶ Secundò id etiam probatur. Homo quatenus factus est ad imaginem & similitudinem Dei est beatitudinis capax: & quanuis illa imago in animæ potentijs Rō conclusionis.

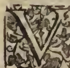
tentijs

tentijs existat, nihilominus corpus idem animæ adaptatum est, quod eius dignitati & usibus cōgrueret: ergo eadem ratione in beatitudine necessarium est, vt ex animæ beatitudine, quæ est vita æterna, deriuentur in corpus dotes, quibus ad usus
2. Cōcl. eiusdem uitæ aptum sit & idoneum. ¶ Secunda conclusio. Dotes corporis cōgruentissimè tantùm quatuor designantur, scilicèt, nec pauciores nec plures. Hunc numerum possumus ad uirtutes Cardinales referre, veluti tres dotes animæ ad Theologas retulimus Iustitia nāque, quę, quia perpetuò seruat Reipubl. pacem, immortalitatis titulum obtinuit, respondet impassibilitas temperantiæ, quæ corpus extenuat, subtilitas, Fortitudini uerò agilitas. Vnde Paulus loco citato, seminatur, inquit, in infirmitate (scilicet in grauedine qua motus retardatur) surget in uirtute. Sed prudentię propter cognitionis lucem respondet claritas. ¶ Hæc autem coaptatio
Ratio numeri dotium quanuis concinna sit, non tñ rei causam enucleat. Numerus ergo dotium inde sumendus est, quòd per illas corpus gloriosum disponitur & exornatur, ut idoneū sit aīę coniunctioni in uitam ęternam. Nēpe, ut ei ad usus illius uitæ absque impedimento & mora inseruiat. Aīa uero vnitur corpori & ut forma & ut motor, tribuēs ei & esse & operari: & quidem ex hoc fundamento Diuus Thomas sic hunc nume-
D. Tho. rum colligit, ꝙ inquantum corpus fit idoneum aīæ informanti requirit dotem subtilitatis: nā quod subtile est, facilè alienā formam suscipit, & inquātum ab eadem aīa recipit formas accidentales, conuenit eis dos claritatis. Inquantum verò subdit ei ut motori, conuenit ei dos agilitatis, & inquantum ab aīa conseruatur, dos impassibilitatis. Atqui distributio hæc fortè est legitima. Attamen non deerit cui
Alia collectio numeri dotium alia magis arrideat. Videlicet, ut quatenus anima velut forma dat corpori esse, conueniat ei dos prima impassibilitatis, quæ est omnium fundamentum. Subtilitas verò impassibilitatis annexa est: si sit dos, ut quidam autumant, dos quæ se corpus gloriosum cum alio corpore solido penetrat quod est quoddam incorruptibilitatis & impassibilitatis genus: nempe alteri corpori in eodem loco non cedere. Quanuis hoc suo proprio loco examinādum & corrigendum est. Qua verò ratione corpus aīæ, ceu motori subijcitur, reliquis duobus dotibus opus habet: videlicet quantū ad motum localem & reliqua corporalia opera dote agilitate, ut aīæ ad nutum obsequatur, sed sensuum operationibus congruit claritas propter uisus dignitatem inter alios sensus. Tametsi & earundem uoluntati seruiat quoque agilitas. De singulis autem in suis proprijs locis fiat explicatior sermo. ¶ Ad primū igitur argm̄ negat corpus gloriosum nullatenus ꝑtinere ad statum spiritualē animæ: status enim animæ (vt dictum est) per assumptionem corporis perficitur. Præterquā quòd ad eundem statum spiritualem pertinet, ut corpore utatur sibi per dotes accommodato: nam operationes secundùm corpus pertinent ad gloriam accidentalem illius spiritualis status. Solu. 1. argum.

¶ Ad secundum respondetur illa septē quę numerauit Anselmus, ad hæc quatuor reduci. Nomine enim claritatis, pulchritudo continetur. Velocitas uerò libertas & fortitudo sub agilitate cōprehenditur ueluti sanitas & diuturnitas sub impassibilitate. Voluptatem forsan Anselmus nō posuit tanquā dotem, nisi subtilitati adaptetur, eo quòd subtile facile & absque ullo labore formam recipit, in qua quiescit. Solu. 2. argum.

ARTICVLVS V.

Vtrùm impassibilitas inter dotes corporis gloriosi sit connumeranda.

VT de singulis dotibus dicamus primum se offert impassibilitas. Quæritur ergo utrùm sit inter dotes animæ connumeranda. Et arguitur à parte negatiua. Primo, q̄a quod est rei definitioni intrinsecū, pertinet ad eius essentiam: sed homo in corpore glorioso erit animal rationale mortale: ergo possibile. Partis negatiuæ arg. primū.

¶ Secundo, quia cùm cōsistat ex forma & materia quā moriens reliquerat: materia autē intrinseca si erit in potentia ad alias formas: fit ut passibile. ¶ Tertiò. Patientur homines in corporibus secundum sensus: non enim solum uidebunt, sed audiēt & tangent 2. Arg. 3. Arg.

Pars affirmatiua. Impossibilitas. tangent cœlum. ¶ In contrarium est illud citatum. 1. ad Cor. 15 Seminatur in corruptione resurget in incorruptione.

¶ Dos hæc prima consulto non appellatur incorruptio: tametsi ad illam cõsequatur, sed impassibilitas Et ratio est quod esse incorruptibile non est corporibus gloriosis proprium, sed & corporibus damnatorũ cum ipsis commune: impassibilitas uerò est beatis propria. Corpora (inquam) damnatorum sic sunt incorruptibilia, ut tamẽ sint passibilia passione etiam propriè dicta, ut caloris & frigoris: quæ quidem passiones corpora, nisi Deus in perpetua supplicia illa cõseruaret, corrumperent. Quocirca incorruptibilitas illa nõ dicitur, dos ueluti incorruptibilitas beatorũ quæ passibilitatem habet annexã. ¶ Accipitur autem

Passio duplex. passionis nomen dupliciter: uno modo pro quacunque qualitatis receptione, siue sit rei ꝑfectiua, siue corruptiua. Quẽadmodum generatio habituum scientiarum & uirtutum, atque adeò cognitiones ipsæ dicuntur generali nomine passiones: quanuis hoc non sit propriè pati: sed perfici

Damasc. Secundò modo accipitur nomen pro passione ꝑpriè dicta, quam Damascenus lib. 2. de fide ait esse motum præter naturam: tunc enim res propriè patitur, quando à sua naturali dispositione ad naturam agentis trahitur, ut quando aqua calefit. Vnde immoderatus cordis motus, passio eius est: qñ uerò cũ moderamine mouet, potiùs est actio, in qua eius uita consistit.

1. Cõcl. ¶ His suppositis ad quæstionem tribus cõclusionibus respondetur. Prima. Corpora gloriosa sunt impassibilia passione hac ꝑpriè dicta. Hanc asseruit Paul loco citato, dicens, Seminatur in corruptione surget in incorruptione. Et rursum. Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem. Imò est assertio Christi ubicunque de uita æterna loquitur: ut Mat. 16. Omnis qui reliquerit patrem uel matrem &c. uitam æternam possidebit. Et Matth. 25. Ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in uitam æternam. Enimuerò cum uita ęterna post corporum resurrectionem, nõ solum animę, sed toti homini promittatur, tam perfectum erit suo gradu corpus tãq; incorruptibile, quàm anima. Vnde Paul. ad Rom. 2. Deus reddet unicuique secundum opera eius, ijs q̃dem qui gloriam & honorem & incorruptionem quęrũt, uitam æternam.

¶ Conclusio ergo confessio est catholica, sed de modo: nempe, quæ nam res sit dos hæc imposibilitatis controuertitur. Etenim cũ ad passionem requiratur & principium passiuum (est enim potentia passiua secundum Aristo. 5. Meta. principium transmutandi ab altero) & præterea egentis uirtus, post impassibilitas assignari, aut per hoc quod in corpore glorioso nullum sit principium passiuum, aut per hoc quod in eo sit uirtus impediens actionem agentis. Et uterque modus sub opinionibus uersatur. Quidam enim hanc dotem statui & conditioni elementorum glorificati corporis adscribũt, dicentes quod etsi corpora illa ex elementis cõstent, non tñ in eis qualitates erũt actiuę & passiuæ, atque adeò in eis nõ erit principiũ patiẽdi. 1. Opinio.

¶ Sed isti ueritatem tollunt, & naturam ueri corporis. Illæ enim qualitates sunt de perfectione elemẽtorum ad diuersam complexionem membrorum pertinẽtes: erunt enim illic uera caro, uera ossa & sanguis: hæc autem diuersas habent complexiones quę non nisi ex diuersa mixtura & temperamento illarum qualitatum, scilicet, caloris & frigoris constant. ¶ Et eodem pacto refutatur alia opinio dicẽtium in illis corporibus fore illas qualitates: cohibitas tamen uirtute diuina ne agant. 2 Opinio. Hæc enim opinio qualitates illas poneret ociosas. Mox & easdem tolleret complexiones, quippe quæ temperata actione earum qualitatum seruantur. Adde quod si corpora gloriosa tangantur sentientur tẽperatissimè illæ qualitates: ut quando dixit discipulis suis Christus, Palpate & uidete. Quanquam ab illa temperatissima actione exorbitari non possint, neque ulla futura sit illic actio caloris naturalis in humidũ naturale Huiusmodi enim actio non sustinet nisi uitam mortalem. Præterea isti non ponunt dotem, quæ sit res aliqua positiuè, nisi sola prohibitio actionũ naturalium: quod nõ est congruens naturæ corporis glorificati.

¶ Tertia ergo opinio finxit in corporibus gloriosis quãdam naturam quintæ essentiæ: quam autumant in compositionem uenire humani corporis ad conciliandũ 3. Opinio.

elementa

ta in harmoniam quandam, ut materia fiat incorruptibilis, consona incorruptibili animæ. Hæc enim inquiunt: quinta essentia in hoc seculo dominio uincitur naturæ elementalis: sed post corporũ resurrectioné uictoriam super eadem elemẽta obtinebit, atq; adeò gloriosa corpora sua pte natura faciet incorruptibilia, instar cęlestium corporum. Hæc autem opinio & rei physicæ aduersa est, & theologæ ueritati. ¶ In compositionem enim mixtorum corporum secũdùm Aristotelem in libris de generatione, & de cælo, & secundum omnes, qui uero nomine philosophorũ censentur, duntaxat ueniunt elemẽta quatuor quę sunt sua orbe lunę. Quare nomine quintæ essentiæ solam cęlestem substãtiam intelligunt. Ob idq; illam in mixtis asserere, confictum commentum est.

Aduersus quintam essentiam

¶ Præterea dotem impassibilitatis uirtuti naturali tribuere, fide reclamante, non licèt. Apostolus nanque loco citato, uirtuti Christi dotes illas adscribit Ait quippe, Factus est primus Adam in animam uiuentem nouissimus Adam in spiritum uiuificantem. Qualis terrenus, tales & terreni. Qualis cælestis, tales & cælestes, Et ad Philippenses. 3. Ipse reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. ¶ Ad hęc corpus humanum ad proprietatem cęlestis gloriæ subleuari uirtutis certè Dei supernaturalis est. Virtus enim naturalis quantumcũque fingatur quinta essentia, non utiq; sic posset naturam elementorum euincere, ut corpus in naturam cælestem transmutaret.

Ratio. S. Thom.

¶ Adde quòd cùm alias dotes, quæ corpori glorioso conueniũt, ad rationem beatitudinis pertineant, atq; adeò uirtuti Dei per modum retributionis et præmij conferantur. Idem necessum est de impassibilitate sentire. ¶ Ratio ergo quinta est quã Diuus Thomas impręsentiarũ constituit. Causa. n. impassibilitatis corporis gloriosi ex illo perfecto modo deducit, quo anima tunc corpus informabit. Nihil enim patitur passione propriè dicta nisi ab agente, quod assimilare sibi passum intẽdit, euincatur, & superetur Vt patet in aqua dum ei admouetur ignis. Hæc autem uictoria contingere nequit nisi forma ipsius passi debilitetur, atque eius attenuetur uirtus. Post resurrectioné uerò sicut anima beata erit omnino Deo subiecta, ita & corpus sic erit animæ ipsi subditum, atque ab ipsa perfectum, ut nullum ei naturale agẽs dominari ualeat, ut possit ipsum ab animæ dominio & informatione diuellere.

¶ Cæterùm hanc Diui Thomæ sententiã, & eius contrarij impugnant, & eius discipuli eo modo glossant, quem Diuus Thomas non explicat.

Paludanus.

¶ Paludanus nanque distinctione. 44. quæstio. 2. & Capreolus imitatur sic glossant Diuum Thomam, quasi intellexerit dotem impassibilitatis esse quãdam qualitatem, qua corpus sic animę subditur, ut nõ possit ab alio agente contra uoluntatem ipsius animæ uinci: quoniam anima dicunt nõ potest supra corpus excellentius habere dominium, quàm ante, nisi corpus ipsum aliquo modo mutetur: mutatio autem terminatur ad aliquem qualitaté: ergo illa est in beatis. ¶ Præterea dotes corporis debent correspondere dotibus animæ: animæ uerò dotes sunt qualitates, ut expositum est, nempe dispositiones actibus antecedentes, uel actus ipsi. ¶ Tertiò id patet ex Augustino in episto. ad Dioscorum, ubi ait, quòd in corporibus gloriosis erit perpetua sanitas & incorruptionis uigor Et propter hanc autoritatem ait Paludanus posse teneri dotem illam esse in corpore: quanuis dicat fortasse esse in anima, ut per illam qualitatem dominiũ obtineat in corpus, ut nihil ei præter suam uoluntatem accidat.

Impassibilitas an sit qualitas.

¶ Atque hoc potest confirmari similitudine status naturæ integræ: erat enim tũc corpus eatenus immortale, ut posset non mori, idque habebat per iustitiam originalem quæ erat in anima. Cum ergo in gloria maior sit immortalitas, quia est nõ posse mori, id fiet per aliquam qualitaté. Et hæc fuit antiquior opinio Ricardi distinctione præsenti quæst. 2. ar. 4. ¶ Scotus uerò distinctione præsenti quæstione. 13. & Durandus dist. 44. quæst. 4. non aliam agnoscunt rationem dotis impassibilitatis, quàm Dei assistentiam sua uoluntate impedimentis actionem contrarij agentis corporaq; e subinde illa conseruantis. Arguit enim Scotus contra illam qualitatem: quia illa non potest esse de natura cælesti, cùm sit in corpore mixto. Si uero sit materialis, vt durities, quæ incisioni resistit,

Scotus & Durã.

ſtit, tunc non poſſet eſſe contraria omnibus qualitatibus actiuis: ergo non omnē poſſet contrariam actionem cobibere.

¶ Secundò, quia quando aliquid eſt pluribus commune, eadem ratione omnibus ineſt: eſſe autem incorruptibile, eſt corporibus damnatorũm cum beatis cõe: damnatorum uerò corpora non ſunt incorruptibilia per aliquam inhærentem qualitatem: ergo nec corpora glorioſa. Sunt ergo omnia per hoc tãtum incorruptibilia q̃a Deus uult illa conſeruare. Atque ad hanc ſentētiam annuere uidetur in epiſtola ad Conſentium. 146. Auguſtinus dicēs, ꝙ ſicut ab igne fornacis Chaldeorum abſtulit Deus uirtutem comburendi. quantum ad aliquid, quia corpora puerorum ſeruata ſunt: ſed manſit quantum ad aliquid, quia ille ignis comburebat ligna ita auferet à corporibus beatis corruptionē, licèt manebunt quantum ad alia uera corpora.

¶ Alij demũ impaſſibilitatē glorificatorũ corporũ ſolùm tribuũt ceſſationi cæleſtis motus: ſine quo nihil poteſt aut generari, aut corrumpi. ¶ Ex his aũt poſtremis opinionibus, ut tres priores velut reprobas relinquamus, hæc profectò Scoti & Durandi non ſatis videtur rei facere. Cùm. n. corpus glorioſum dicatur ſitq; incorruptibile, neceſſe eſt ſic ipſum incorruptibile aſſerere, ut hoc intrinſecus habeat. Veluti Angelus (ut ſupra dicebamus) natura ſua eſt incorruptibilis & pariter cælum. Item cũ corpus reſurget in uitam æternã, neceſſe eſt, quòd ſuppoſita ſupranaturali uirtute Dei illud reſuſcitantis, per ſe ipſum naturam habeat incorruptibilitatis: ſicut dicebamus de uiſione. Si autē non aliter eſſet incorruptibile quàm per Dei conſeruationē id profectò nõ haberet ex ſe, ſed prorſus ab extrinſeco. Quare nõ poſſet ſimpliciter incorruptibile aut impaſſibile cēſeri. Etenim licet hominē modò Deus, uel q̃dpiam aliud natura ſua corruptibile perpetuò ſtatueret cõſeruare, nõ aliter q̃ cohibēdo oĩa agentia ne illud corrũperēt, certe nec incorruptibile ꝓpriè diceretur, nec impaſſibile, neq; diceretur homo immortalis. Qm̃ hæc ſunt prædicata rei intrinſeca, ſed ſolùm diceretur res diuinitus conſeruata: ueluti in ſtatu naturæ integræ cõſeruarentur homines per lignum uitæ.

Reprobatio illius qđ impoſſibilis nõ ſit niſi conſeruatio Dei.

¶ Præterea ſequeretur, quòd corpora glorioſa non aliter eſſent incorruptibilia, q̃ corpora damnatorũ: quia nihil plus in ſe haberent incorruptibilitatis q̃ illa: ſed ſolùm q̃a omnia per ſolã Dei aſſiſtentiã ſeruarentur, licèt corpora glorioſa ſeruarentur inſuper à paſſionib. conſequens autē eſt falſum: quia dotes corporis glorioſi deriuantur à beatitudine, quæ eſt in anima: atq; adeò impaſſibilitas eſt in corpore.

¶ Ad hæc dicere corpus Chriſti non aliter eſſe incorruptibile in cælo, quàm ꝙ Deus illud ſupernaturaliter conſeruat, eſt eius dignitati plurimùm derogare. ſi aũt eſt in ſe incorruptibile, taliter etiam reliqua erunt: quippe cùm ut ait Paul. ei ſint configuranda. ¶ Igitur impaſſibilitatis corporum glorioſorum præter cauſas quæ ſunt ab extrinſeco ſignanda eſt cauſa intrinſeca. Ab extrinſeco quidem cauſa una eſt ceſſatio motus cælorum. Item quia poſt diē iudicij nulla erunt agentia extrinſeca quę poſſint corpus corrumpere, qua ratione nec elementa tunc corrumpentur. Adde & circunſtantiam cæleſtis loci. Nam eſto ulla eſſent agentia contraria, non poſſent illi loco, ſicuti neque modò applicantur, applicari. Sed tamen nulla iſtarum cauſarum meretur nomen dotis. Signanda eſt ergo cauſa intrinſeca prohibens ne corpus à calore naturali & alijs qualitatibus elementalibus corrumpatur: atque adeo ipſum reddens, ſimpliciter incorruptibile & impaſſibile: ¶ Hæc autem nob abſque probabilitate poteſt conſtitui qualitas (vt ait Paludanus) corpori inhærens vel animæ: nam ſic ſignificantius ſeruatur, quòd dotes corporis deriuentur ex anima. Quare tunc ſicut lumen gloriæ eleuat animã vt poſſit videre Deum, ita & dos impaſſibilitatis cum reliquis diſponeret corpus ut perfectiſſimè poſſit, tum informari, tum etiam moueri ab anima. ¶ Veruntamen quicquid ſit de alijs, profectò impaſſibilitatem non eſt neceſſe ſic aſſerere diſtinctã qualitatem. Nec Diuus Thomas talem inſinuat qualitatem, ſed ait potiùs, quòd ipſa animæ informatio perfecta, & indiſſolubilis quæ dat corpori eſſe perpetuũ, eſt dos impaſſibilitatis. Contemplatur enim, & re uera docte, quod anima, quia per viſionem & amorem Dei eſt Deo omnino ſubdita, æterna vita fruens, eſt potens corpus reſurgens ſic indiſſolubiliter informare

Impaſſibilitatis cauſæ.

Qđ dos impaſſibili. ſit qualitas.

Qđ nõ ſit qualitas.

ret ad modum quo forma cœli suā informatur materiā, atque adeò alligat sic potentiam materiæ, vt non sit amplius vlli alterationi atque passioni peruia quæ à sua natura corpus distrahat.

Explicatio ueritatis. ¶At verò propterea huic sententiæ non tanta adhibetur fides, quòd putant nonnulli Diuum Thomam hoc in uoluntatē animæ retulisse: nempe, quòd sicut ipsa subdita est Deo, ita habeat corpus suæ voluntati subiectum, vt nihil ei præter eius arbitrium accidere possit nocumēti: hoc autem non esset facere corpus impassibile, sed animam omnipotentem respectu corporis cui posset omnia nocumenta cauere. Et tamen Sanctus Thomas illud nō tribuit uolūtati, sed naturæ informationis. Itaque licèt beatus se in ignem ꝓijceret, suapte natura corpus non posset magis comburi, quàm cœlum vel angelus. Neque ad hoc, vt Paludanus arbitratur, opus est aliqua qualitate existente in corpore. Atqui ad hunc sensum intelligit doctorem hanc deriuari ex animę beatitudine.

Aug. Et certè hoc est illud, qđ ait Augustinus loco citato ad Dioscorum. Tam potentē fecit animam Deus, vt ex eius plena fœlicitate redundet in corpus sanitas perpetua & vigor incorruptibilis. Imò hoc sonat verbum Apostoli, Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem, Certę non aliter quàm per animæ informationem. Atque idem est. Seminatur in corruptione resurget in incorruptionem. Resurget nanque per animæ informationem.

¶Et hoc constituitur discrimen inter gloriosa corpora & damnatorum: hæc.n. nō sunt incorruptibilia per dotem quæ deriuetē ab animæ beatitudine: alioqui essent etiam impassibilia. Quanuis ut in sum. con gen. lib. 4. cap. 89. ait S. Tho. non sint transmutabilia in alias formas, diuina virtute corpus aīæ totaliter subijciente.

¶Quocirca non est æquale exemplum in iustitia originali per quam uires inferiores erant rationi subditę: illud quippe tātùm fiebat per gratiam Dei, quam credo fuisse illam iustitiam quæ præter quam quod reddebat hominem Deo gratum, faciebat pro illo statu illam rectitudinē. Neque erat similis immortalitatis illius status, quæ erat potestas non moriendi ab extrinseco per lignum vitę proueniēs. Immortalitas enim corporis gloriosi est iā intrinseca quàm incorruptibilitas cœli: quanuis supernaturam ei adueniat.

¶Neque Augustinus ad Consentium citatus vbi exemplum ad hoc ꝓpositum inducit de trib. pueris, qui in camino ignis illæsi seruati sunt, huic sententiæ refragatur: imò ei patrocinatur. Ait enim illi carni illorum non esse additam incorruptionem, sed igni detractam corrumpendi facultatem. Infert tamē inde quòd qui virtutem igni detraxit comburendi, potuit carnem post resurrectionem facere, vt non possit corrumpi. Hoc est, quod sit per se incorruptibilis. Aug.

¶Adde quòd anima tunc informans corpus ad quendam spiritualitatis gradum illud eleuabit, vt sibi ad nutum seruiat. Ait n. 13. de ciu. Dei Augustinus exponēs illud Pauli, Seminatur corpus animale, surget spirituale. Non quòd caro in spiritum conuertetur, sed quia spiritui summa & mirabili obtemperandi facilitate subdetur vsque ad implendam mortalitatis indissolubilem securissimam voluntatem, omni molestiæ sensu, omni corruptibilitate detracta. Itaque non erit aliud incorruptibilitas ꝙ indissolubilis informatio, & cōiunctio animæ cum corpore. Alia ratio.

¶Vnde ad illud argumentum, quod debent dotes corporis, illis quæ sunt in anima conuenire, respondetur, non opus esse, vt sint perinde qualitates atq; illæ: sed sicut illæ sunt vel dispositiones ad operādum, vel operationes ipsæ, ita impassibilitas est perfectissima animæ informatio ad perpetuum esse corporis.

¶Hinc fit dotem impassibilitatis secundū se consideratam nullatenus esse maiorē in beata uirgine quàm in infimo beato, quia incorruptibilitas est ipsum esse rei non aptum corrumpi: negatio uerò hæc aut priuatio, non suscipit magis aut minus. Atque id asserit Glossa super illud 1. ad Corinth. 15. Surget in incorruptione. Nempe, quòd æquale omnes habent, ꝙ pati non possint. Erunt tamen inæquales ex parte causæ. Quod est dicere, Habebūt causas inæquales: quoniam dotes dātur propter merita præcedentia ex fide per charitatem operante: quæ quidem merita non sunt in omnibus paria. Oēs dotes æquales.

¶Ad

Sol. 1. argum. ¶ Ad primum igitur argumentum respõdet Anselmus in libro illo citato de similitudinibus, quod mortale in definitione hominis à Philosophis adiectum est, qui nõ nouerunt immortalem vitam totius hominis in anima & corpore: de quo tñ secundum hanc vitam præsentem philosophati sunt. Vel potest dici, quòd secundũ Philosophum. 8. Metaphysi. quia differentiæ essentiales sunt nobis incognitæ, vtimur quãdoque differentijs accidentalibus ad significandum essentiales quæ sunt accidentalium causæ, & ideo nomine mortalis explicantur qualitates cõtrariæ homini essentiales, quæ sunt mortis causæ.

Sol. 2. argum. ¶ Ad secundum respondetur, quòd quan uis in corporibus gloriosis eadem permaneat materia, quæ in istis inferiorib. quãtum ad substantiam quæ suapte natura est in potentia ad alias formas: est tñ illa potentia ligata per animę informationẽ perfectã, vt nequeat amplius illas recipere, qđ quidẽ ligamen non est in via propterea, quod non ita perfectè dominatur corpori aia nec tam perfectè illud informat.

Aliud argum. ¶ Et per hoc respondetur ad illud argumẽtum, quod quispiam hoc pacto posset adijcere. Contraria, vt 1. de genera. ait Philosophus, suapte natura inuicem agunt & patiũtur: in corporibus autem gloriosis erunt qualitates contrariæ, vt dictũ est, ergo agent inuicem & patientur secundùm suam vltimam potentiam, atque adeò temperamentum vitæ corrumpere. Respondetur inquam, quòd cum elementales qualitates, vt 2. de anima ait Philosophus, sint animæ instrumenta (eius.n. virtute gubernatur calor naturalis in nutriendi opere) & vbi agens principale perfectum est, & in instrumento nullus est defectus, nequeat actio instrumẽti regulam transgredi à principali agenti præscriptam, perfecta illa animæ informatio qualitates moderatur, ne possint à debito tẽperamẽto exorbitari. Doctrina est Augu-

Aug. stini loco citato ad Consentium, dicentis quòd Deus qui ignem fornacis triũ puerorum eatenus compescuit, ne illorũ corpora combureret: seruando in eo tamen naturã, qua posset vrere ligna, potest de ista visibili & tractabili natura corporũ, quibusdam manentibus qualitatib. alias auferre, atque adeò efficere, vt qualitates maneant contrariæ, sine facultate distemperandi corpus. ¶ Secunda conclusio. Cor-

1. Cõcl. pora sanctorum patietur passione perfectiua, nempe recipiendo species sensibiles in sensorijs organis ad sentiendum. Negari enim non potest quin sentiant, quia corpora gloriosa resurgent, vt di. 44 dicebamus, perfecta absque aliqua labe aut vitio, ergo habebunt organa sensus: si autẽ illa essent omnia perpetua ociosa, tũc uita sanctorum quantum ad corpora somno potius similis esset quàm vigilãtium vitæ, quod opinari non decet. Secundò, quia vis sensitiua propinquior est & vicinior spũali virtuti animæ quàm reliquũ corpus, sed corpus sanctorũ sua suscipiet præmia pro meritis, veluti, & corpora dãnatorum sua pro demeritis supplicia, ergo & uis sensitiua corporis gloriosi non frustrabitur: veluti in damnatis suas patietur tristitias, delectatio verò sensus nõ nisi per eorum vsus percipitur.

¶ Tertiò sancti mouebũtur motu animali, nam (vt habetur Sapien. 3.) tanquàm scintillę in arundineto discurrent: motus verò animalis non fit sine ducatu sensus. Certissimum ergo est beatorum sensus suis potiri vsibus. Neque de hoc vllus ambigit. Quoniam huiusmodi passio adeò corruptionem corporum non machinatur, vt sit eius perfectio. Veruntamen de modo est cõtrouersia: Nam quoniam solent cum sensorijs specieb. qualitates materiales in organis recipi, quæ eorũ temperamentum lædunt, vt in auditu patet, & in odoratu & potissimũ in gustu & tactu, nõnulli negarunt sensationes in corporib. gloriosis per susceptionem fieri ab obiecto, sed extra mittendo. Alii uerò dixerunt sensus externos ab internis suscipere species uice uersa qua modo interiores ab exteriorib. eas modo suscipiunt. — duo modi errãdi de beatorũ sẽsationibus.

¶ Neuter tamen istorum modorum rationi consentaneus est. Quoniam potentiæ sensitiuæ non mutabunt naturam suam: sunt autem potentiæ nõ quidem actiuę, vt extra mittant, sed passiuæ ut intus suscipiant: idq; respectu suorũ obiectorũ. Igitur neq; sentire nisi per susceptas species possunt, neque illas nisi à suis proprius obiectis suscipere. Attamen cũ corpora illa non sint susceptiua qualitatum materialium, recipient species spiritales;

eo

eo gradu quē unusquilibet sensus exigit.

3. Coel. ¶ Sed maior ambiguitas est utrum omnes sensus suos illic habebunt usus. De hoc adhibetur tertia conclusio. Certum est quod uisus suo fungetur officio. In hanc enim conclusionē unanimi consensu omnes cōueniunt. Augustinus quidem. 22. de ciuit.

August. Dei. cap. pen. Differit vtrùm corporeo uisu tunc uidebunt, propterea quòd oculus erit spiritualis. Nihilominus certum est illa non posse uidere. Quia spiritualia sub nullo cadunt obiecto sensus, atq; adeò neque sub facultate potentiæ aut sensorij organi. Proculdubio tamen uidebunt sancti cælestia corpora, & simili ratione se inuicem. Est enim uisus sensuum dignissimus, cuius species inter omnes sensibiles plurimum spiritualitatis habent: nulla ergo ratio uetat quominus beati illo fruantur dignissimo sensu. Illius enim medium ad uidendum est lumen, quod est cælestis qualitas: & inter corporum dotes una est claritas eidem sensui accommoda: uidebunt ergo amœnissimum cælorum splēdorum & sanctorum fulgētia corpora. Quinimò & hunc inferiorem elementorum orbē, quę ideò (ut supra diximus) fore claritate illustranda. Et accedit ratio potissima quod omnes oculis corporalib. uidebunt Christum ad iudiciū in forma humana ueniētem: iuxta illud Apoca 1. Ecce uenit cū nubibus, & uidebit eū oīs oculus, atq; adeò sum perpetuo aspicient in gloria. Imo illa inter accidentales potissima erit fœlicitas.

Argum. contra conclusionem. ¶ Vnum tamen argumentum poterit fortè quempiam ancipitem tenere. Cum species uisibiles non possint nisi per aerem multiplicari aut, per corpus diaphanum, quod sit transparens, & sanctorum locus sit interna pars cæli quæ solida est, & opaca, ut stellæ testantur, quę nisi opacitatem haberent, nō possent solis radios quos suscipiunt, reuerberare, nō apparet quomodo per medium cęlum multiplicabuntur, ut possit beatus distantem alium uidere? Respondetur quòd etsi cælum adeò esset opacum, ut penetrari specieibus nō posset tamen ratione status penetraretur. Nam & penetrabitur cum corporib gloriosis. Sed tamen miraculū hoc non erit necessarium, quia cælum empyreum est usque adeò transparēs, & lucidum, ut multo melius per ipsum quàm per purissimum crystallum uisibiles species diffundantur. Nō enim est sicut astra quæ foras emittūt lucem, ut supra diximus, sed sicut illuminatus aer. Quinimò hinc aliud emergit argumentum in contrarium. Eximium enim lumen in speculo, ut experientia docet impedit ne ℘ species obiecti in ipso receptas ipsum earum obiectum uideatur: ergo tã ingens splendoris uehementia obstaculo erit, tum ne obiecta possint species diffundere, tum ne pupilla tanta claritate suffusa possit illas suscipere. Argum.

¶ Præterea beati non poterunt ad tantam distantiam uidere: præsertim, si ut per est, oēs uisu corporeo intueri habent Christū. Aliud argum.

¶ Veruntamen respondetur ad primum, quod vehemētia luminis nil per se obstat uisui, quinimò quo splendidus est melius ad uidendum seruit: nisi visus debilitas obstet, ut in uespertilione respectu solis. In speculo enim ob id non uidetur obiectū per species in ipso reflexas, quod ipsas reflectere nequit: nisi dorsum opacū habeat qua ratione illi à tergo adhibetur plumbum, quod obscuritatem faciat: & quia nimius radiorum solarium fulgor illam obscuritatem contegit, obstat ne in speculo uideatur obiectum. In cęlo uerò, quia nulla erit potentiæ debilitas, nil lumini uehementia obstabit uisui, quinetiā limpidissimę erit uisionis causa Et pariter respondetur ad secundum, quòd acutissisima illic erit acies & acumen uisus: & ideo tenuissimo cono & angulo specierū immutabitur, atq; adeò à quàm longissima distantia uidebunt. Respōsa.

¶ Et re uera sine hoc sic fiat ex natura oculi, & luminis, siue supernaturali uirtute: piè tamen credendum est oēs semper uisuros Christi humanitatem. Imò & ex beatis se inuicem multos: præsertim quod ut infra uidebimus, moueri poterunt ad uidendum nunc alios, nunc uero & alios.

¶ Secundus sensus ordine & spūalitatis & eminentiæ in cerebro est auditus, quē non nulli negant usum illic habiturum dicentes quod solus uisus & tactus suis officijs fungentur. Statuitur nihilominus quarta conclusio. Auditus ēt in illa fœlicitate habebit usum fœlicissimum. De hmōi sensationib. ut August. 22. de ciui. Dei c. ult. ait nihil temerè definire debemus: quia nec excogitare illa quæ illic euenient possumus: Quarta conclusio ð auditu.

mus Sunt nanque ut est apud Sapientem cogitationes mortalium timidæ incerteq; prouidentię nostræ. Veruntamen de illis modulo nostro possumus utcunq; coniectari ¶Coniectura autem est, ut quicquid ad gloriam Dei sanctorumq; attinet, quæ in alia æternitate æstimari crediq; facilè possit, affirmetur Soni uero & harmonia quæ perfectum est auditus obiectum, nil illius æternitatis uetat, quominus intonari possint. & audiri. Illa enim quatuor animalia quæ Ioanni Apocaly. 4. apparuisse referuntur, ait Ioãnes, quod requiem nõ habebant die ac nocte dicentia, Sanctus, Sanctus, Sanctus, dominus Deus omnipotens Quod ecclesia quotidie in sacris referens, Deum ipsum precatur, ut cum ipsis angelis qui quotidie clamare non cessant, nostros cantus admittat. Cùm ergo musica hæc ad literam possit absq; ulla absurditate intelligi, nulla est ratio, cur sic non intelligantur. Vnde & super illud Psalmi penultimi. Exultabũt sancti in gloria, & exultationes Dei in gutture eorum, ait Augustinus, quod sanctorũ corda & linguę non cessabunt laudare Deum.

Cõiectura conclusio.

2. Ratio. ¶Secundò. Cùm usus linguæ ad exprimendum humanos conceptus natura hominibus ea ratione cõcesserit, quòd homo est animal politicum, & natũ in societate uiuere: quæ quidem societas per huiusmodi conceptuum communicationem colitur, & uegetatur, ratio nõ permittit quòd sancti in cælo ubi natura perficienda est, illo dono frustrẽtur. Nam etsi ad beatitudinẽ essentialem sat beatis sit in uerbo ea uidere, quæ illos fœlices faciunt, erit tamẽ per quam iucundum fratribus habitantib in unum colloquia secum inuicem nectere, & multo fœlicius laudes Dei, quas mente concipiunt linguis efferre: quandoquidẽ & in hac ecclesia militanti illis uocalibus laudibus Deus colatur, & in illa triuphanti corpora etiam habebũt sancti.

3. Ratio. ¶Tertiò. Sicut pulchrum delectat uisum, ita & auditum suauitas musicę, adeo ut Pythagoras cælestes orbes suis motibus cogitaret harmoniã facere: ergo sicut oculi illic suo nõ frustrabuntur gaudio & lętitia, ita neque aures.

4. Ratio. ¶ Accedit illud qđ supra diximus. Nẽpe sentẽtiã illam. Esuriui & dedistis mihi manducare &c. Et uenite benedicti patris mei sonora uoce pronunciatum iri.

Quod si ita fiet, nil mirum si contemplemur Christum nonnunquam beatissimæ matri & reliquis sanctis cum laudãtibus uicissim loquutum ire. Illa enim uita erit in corpore & anima iucundissima, non ergo est cur uel Christum, uel reliquos sanctos mutos fore credamus. Quod si non erunt muti, certè neq; surdi.

¶ At uerò quanuis loco citato in Apocal. dicatur quòd requiem non habẽt clamanti, afortasse non tam ad rigorem literæ intelligitur, sed quòd clamabãt ordine quodam & per uices cantus qñque pausando. Nota.

¶ Tota uerò difficultas in hac suscipienda sententia huc incumbit, quòd uocalis sermo quomodo fiat non intelligitur nisi aeris uerberatione, qui in cælo non est, item neque fieri potest in corpore solido, quod inscindi nequeat Nam uox multiplicatur per motum: at uerò corpus cæleste discindi non est possibile.

Magnũ argum. cõtra cõclusio.

¶Ad hoc D.Tho. in secundo sen. distinct. 2. quæst. 2. artic. 2. bifariam respondet. Vno modò, quod soni illi & uoces multiplicabuntur per sonoras species sine motu, atque adeò sine incisione corporis: ad modũ quo species uisibiles multiplicantur sine incisione aeris. Nihilominus adhibet solutionem secundam, quòd possunt multiplicari soni per incisionem partium cæli empyrei, quod eius ignobilitati non est tribuẽdum: eo quod factum sit propter beatorum statũ, & scinditur impulsione beatæ linguæ. Et Ricardus distinctione præsenti ar. 4 quæst. 3 hanc secundam amplectitur opinionem, quę ideo uidetur fuisse antiqua. Neq; inde infertur ait D.Tho. cælum illud esse corruptibile: quoniam raritas inquit, & densitas illius cæli non sunt eiusdem rationis cum eiusmodi qualitatibus quę sunt apud nos. Ob idque licet partes, dum discindũtur condensentur, & dũ concurrunt, rarefiant, non ideo corpus est corruptibile. Ricard°.

¶ At verò perfectò non est facilè sic de incorruptibili cælo sentire: cùm scindi corruptio sit. Præterea est argumentum ex qua materia uoces illæ fiant. Nam si dicas fieri ex aere quod in pulmone latet, cùm illo expirato, qui finitus est, non posset alius inspirari, facilè materia illarum uocum absumeretur. Et ideo fortasse uoces illæ per species spirituales, ceu uisi-

uisibiles, modo nobis occulto efformant. ¶Tres alij sensus plus habent materialitatis: inter illos verò minus olfactus, cuius ideo organum in cerebro eminentiùs est

5. Cõcl. organo gustus, de quo statuit quinta cõclusio. Odor illic suauissimus sentietur. Est tñ hic adnotandũ; ꝙ in illa fœlicitate nullũ erit prorsus corpus nisi cœlum, & corpora gloriosa. Quare nullus illic põt esse odor extraneus sicuti apud nos florũ, aut fructuũ, aut pigmentorũ. Quocirca illud Apoc. 5. de seniorib. illis habentibus singulis phialas aureas plenas odoramẽtorũ, quæ sunt orationes sanctorũ: & quicquid simile in sacris literis reperiatur per metaphoram intelligendum est. Orationes n. ut est in psalmo. 140. Sicut odoriferum incensum diriguntur in conspectu Dei. Veruntamen corpora ipsa gloriosa erunt odorifera ob temperatissimam primarum qualitatũ complexionem: stomachus inquam substãtia erit odorifera plenus, & reliqui humores odorem mittent. Etenim si sanctorum cadauera in terris odore fragrãt, nihil mirum, si eadem resurgentia corpora in cælestis beatitudine cælestibus odoribus recrentur.

Argu. ¶Quòd si arguas odorem nõ emitti nisi per effumationem, ut apud nos apparet. Respõdetur hoc accidere propter humiditatem quæ odoris sedes est, quæ ut illum emittat, igne est resoluenda. Non tamen hoc de essentia odoris cẽsetur. Nã uultures à remotissima distãtia cadauera olfactu præsentiscũt, ad quã fętoris fumus pertingere nequit. ¶Reliqui duo sensus, nẽpe gustus, & tactus omnino sunt materiales: gustus. n. pars quędam est tactus. De tactu ergo subiungitur sexta conclusio, quæ cunctis est

6. Cõcl. receptissima. Vsus tactus erit in patria: nã beati per orbes cælestes transeuntes, & in empyreo existentes, tactum cælorum sentient, quanuis per illos penetrent, & poterunt se inuicem manu tangere, & amplexari: tactus enim ille nihil ad corruptionẽ corporum machinabitur, sed erit sensus perfectio: quoniam species tangibiles nõ secum deferent reales qualitates, sicuti in nobis caloris & frigoris, iusto temperamẽto humano corpori aduersæ. quia illa beata corpora non patientur passione propriè dicta distemperante corpus, sed recipient illas species spirituali modo, ut uisibiles. Quinimò & homines non glorificati poterunt glorificatum corpus tangere: nam qui per eũdem locum quo ipsum est uellet transire, non posset. ¶Quin etiam corpora gloriosa non solũ tangibilia sũt, uerùm & palpantur. Cuius testimonium exhibunt Christus Lucæ ultimo, dicens discipulis, palpate, & uidete. Palpare enim plus quippiam addit super id quod est tangere. Primæ enim qualitates, ut caliditas, & frigiditas, tãgibiles sunt, & ideo elemẽta in quibus existunt, tanguntur, vt aer, aqua & ignis, non tamẽ palpantur, quia non sunt consistentia, & solida, requiritur enim ad hoc ꝙ res sit palpabilis, vt suo proprio termino consistat. ¶De gustu vero adhibetur septima, postremaque conclusio. Gustus proprium vsum non habebit per saporem extrinsecum. Certum. n. est quod illic, ut ait Christus, neque nubent, neque nubentur, atq; adeo nullus erit cibi potusve vsus, neque erit animalis uita. Etenim cum sapor non propter se à natura fuerit animalibus tributus, sed propter necessitatem cibi, & potus nulla erit frustratio, si illa necessitate cessante, nullus illic sit sapor. Nihilominus probabilitate non caret ex optimo qualitatum temperamẽto perinde humorem aliquem perpetuum inesse illic linguæ, vt diximus odorem etiã in corpus diffundi: nẽpe, vt beati nullo vsu sensus corporei frustrentur: humor autem ille saporẽ faciet omnium suauissimũ, qui est in hac vita mortali. ¶Circa huiusmodi autẽ sensationes omnes poterit quis dubitare, vtrùm per illas beatus noua concipiet rerum iudicia. Rñdetur aũt ꝙ recipiet noua iudicia sensus cõmunis, quæ sunt noua experimenta, nõ aũt noua iudicia intellectus: qm̃ beatus omnia quæ ad suũ statum attinent, scit, licèt sit postea experturus. Quemadmodũ Astrologus sciens futuram eclypsin, postea illã experitur. Vnde quod ait supra citatus Augustinus illic non fore cogitationes uolubiles, intelligitur de intellectualibus iudicijs.

Palpare

7. Cõcl.

Iudiciũ sensus.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm subtilitas sit inter dotes corporis gloriosi connumeranda.

Secunda

SEcunda dos est subtilitas, quam diximus impassibilitati esse annexam, & ideo de illa quęritur vtrũ sit inter dotes corporis gloriosi connumeranda. Et arguitur à parte negatiua. Dotes corporis gloriosi excedunt similes omnes qualitates naturales, vt claritas claritatem solis, & agilitas pernicissimum vẽtorum volatum, ergo si illic erit subtilitas, debet subtilitates omnium corporũ naturalium excedere, vt aeris: in tanta verò subtilitate nequit humana natura seruari. ¶Secundò arguitur. Si subtilitatis dos erit in corpore glorioso effectus eius, vt fertur, erit vt glorificatum corpus cum alio se corpore in eodem loco penetrare ualeat. Reformabitur enim corpus humilitatis nostræ, vt ad Philippenses. 3 ait Paulus configuratum corpori claritatis Christi, & Christus post resurrectionem, vt refertur Ioannis. 20. ianuis clausis ad discipulos ingressus est: consequens tamen videtur falsum. Nam dos subtilitatis nequit à corpore corpulentiam qua locum replet auferre: illa verò permanente non potest secum alio corpore penetrare.

Partis negatiuæ argum. 1.

2. Arg.

3. Arg. ¶Tertiò. Si subtilitas ad dotes corporis gloriosi pertineret, faceret ipsum nõ esse palpabile, tum quòd Gregorius in Homilia octauæ paschæ. Corrumpi inquit necesse est quod palpatur, tum quòd si palpabile esset, resisteret alteri corpori eundem secum intrãtem locum, atque adeò non valeret secum illo penetrare. Quòd autem non faciat corpus impalpabile docuit Christus Lucæ ult. dicens discipulis post resurrectionem. Palpate & uidete: nulla ergo erit dos subtilitatis.

Pars affirmatiua. ¶In cõtrarium est uerbum citatum Apostoli primæ ad Corint. 15. Seminatur corpus animale surget spirituale, idest, spiritui simile: subtilitas enim corporis spiritualitatem designat.

¶Ad hanc quæstionem quatuor cõclusionibus respondetur. Est tamen primũ animaduertendum, quòd subtilitatis nomine spiritualitas corporis gloriosi designatur, vt in uerbo Apostoli citato innuitur. Nomẽ autẽ subtilitatis, vt patet in aqua, & præcipuè in aere, à penetratiua uirtute sumptum est. Nam ut 2. de genera. ait Philosophus subtile est, quod est partib. ac partium partibus subintrãdis aptum. Ob naturã enim humidi, quod malè termino proprio terminatur, bene tñ alieno, vt in aqua conspicimus, corpus quod tangit vsq; ad minimam partem influit: & ideo figuram vasis in quo recipitur facile suscipit, nõ proprio, sed alieno termino contenta. ¶Hæc autem penetrandi virtus quæ subtilitas dicitur, aut ex tenuitate quantitatis prouenit, vt in acus cuspide, aut ex raritatis qualitate, vt in aere. Tenuitas nanque materiæ secundum latum & profundum, licẽt res sit longa, vt acus, facit, vt facilè penetret. Et hæc subtilitas dicitur acuties. Similiter paucitas materiæ, vnde raritas nascitur eũdem habet effectum, & ideo aqua, & plus aer, & plurimum ignis nomen subtilitatis obtinent, in quibus forma materiæ propter eiusdem materiæ paucitatem optimè dominatur. At quia subtilitate primi generis rõne acutiei quantitatis translatũ est nomen ad res alias quæ virtutem hñt penetrandi, siue corporeæ sint, vt Sol, cuius virtus ad intima rerum penetrat, siue spirituales, vt est intellectus, qui rerum veritates penitissimas scrutatur. Et pariter dicitur subtilissimus uisus, qui vsque ad minima uidenda penetrat, & pari modo tactus, atque alius quiuis sensus. ¶Subtilitatem ergo trifariam corporib. gloriosis diuersi tribuerunt Hæretici: nanq; quos Augustinus refert, opinati sunt corpus gloriosum conuertendũ esse in spiritum ſm substantiam, qualis est ipsa aĩa. Quem errorẽ confutat lib. 13. de ciu. Dei capite. 23. ¶Conuincitur. n. illorum error, vt lib. de duab. naturis ostendit Boetius. Primò, quia transitus vnius in alterum fieri nequit, nisi in materia cõmunicent: materia aũt corpori & spiritui communis esse non põt, quandoquidem spiritualia immaterialia sunt. ¶Secundò, quia tũc corpora mortua non eadem resurgerent, neque homo post resurrectionẽ cõstaret ex corpore & anima. ¶Tertiò, quia si corpora conuertenda essent in spiritum, cõuerterentur in animam, & sic Apostolus nõ dixisset, resurget spirituale, sed animale: & tamen non dixit nisi quod seminatur animale, resurget spirituale, hoc est seminatur terrenum, & graue rãquàm vitam habens animalem, & mortal. m, & resurget

Subtilitatis nomen.

Duplex subtilitas.

tres modi dicendi.

Hæresis reprobatio.

get spirituale, id est, admodum spiritus animæ obtẽperans ¶ Alii deinde hæretici dixerunt, quod corpora resurgent spiritualia propter materiæ paucitatẽ & raritatem. Itaq; erũt aerea, vt lib. 14 Mora. c. 31. refert. Fuit. n. Euthicus Cõstantinopolitanus Episcopus cum quo Gregorius de hac re congressus fuit. Aiebat. n. q^{d} non resurget corpus palpabile. Hæresis autem hæc condemnatur verbo illo Christi Lucæ vltimo, Palpate & videte. Quæ quidem verba blasphemus ille aiebat Christum dixisse, non quia palpabile habebat corpus, sed vt discipulis resurrexisse se persuaderet. At verò si verũ nõ dicebat, quomodo verũ persuadebat? Præsertim cum subiũxerit, spiritus carnem & ossa non hẽt, sicut me videtis habere? Si n. corpora resurgentiũ essent aerea, sicut phãtasma, vt Apostoli putabant esse corpus Christi, neq; ossibus, neq; vera carne compacta, q̃a os & caro tantam non ferunt raritatem, & tñ Iob. c. 19. In carne mea inquit, uidebo Deũ. ¶ His ergo errorib reiectis sit prima cõclusio. Corpora gloriosa habebunt subtilitatis dotem pp completissimam eorum perfectionem & aptissimam complexionem, qua erũt animæ dominio instar spiritus subdita Quemadmodum aer & aqua formam continentis vasis pmptissimo obsequio suscipiũt. ¶ Hanc autem corporis perfectionem quidam, ut supra retulimus, quintæ essentiæ adscribebãt, q̃ elementis tunc maxime dominabitur. Sed iam diximus hanc quintam essentiam locum in elementis non habere, neq; posse illa sic euincere, vt in naturam cœlestẽ vertant: sed quintam essentiam solũ esse cœlorũ naturam. Non ergo aliunde dos subtilitatis conuenit corporib. quàm ex dominio animæ perfectissime dominantis, actuantisq; corpus Quo fit, ut hęc dos non antecedat, sed subsequatur animę informationem: per quã corpori tribuitur esse, ut diximus, incorruptibile & impassibile, atq; adeo aptitudo illa & facilitas, vt perfectissimè obtemperet. Nam forma suas secum affert dispositiones tanquam proprias eius passiones, ut patet de forma ignis cum in materia inducitur.

Alii hæretici.

1. Cõcl.

Contra quintã essentiã

¶ Differentiam aũt impassibilitatis a subtilitate, & agilitate Diuus Thomas sic cõstituit, quòd subtilitas sit omniũ prima videlicet per q̃ corpus apte & idoneè suscipit formã sub ratione informãtis ipsũ dantisq; ei esse perpetuũ: instar aeris & aquæ, quæ propter suã subtilitatem facillime suscipit uasis continentis formã. Sed agilitas conuenit ei quatenus subiicitur eidem animæ ceu motori: & claritas quatenus subiicitur ad alias operationes, impassibilitas uero quatenus anima illud cõseruat. Quocirca impassibilitas s̃m Sanctum Thomã non erit prima sed ultima dotium. ¶ Durandus uerò distin 44. quæstione. 5. quem Paludanus sequitur quæstione. 3. aliam rationem affert, nempe, quod dos impassibilitatis conueniat corpori omniũ prima scilicet quatenus subditur animæ in ratione formæ dantis ei esse perpetuum: subtilitas vero sit secũda qua scilicet subditur eidẽ animæ, ut motori quantum ad reliquas operationes p̃ter localem motum, quales sunt sensationes & appetitiones appetitus sensitiui. Sed agilitas quatenus animæ obediẽs est in motu locali. At vero tunc non restaret ratio, qua claritas ei conueniret: & iõ si impassibilitas ponatur prima, quod reuera eo quod esse perpetuũ actiones præcedit, congruentissimum est, sic uidet̃ ordo istarum dotium constituendus. Sũt enim in omnibus tria, scilicet, esse q^{d} est omnium fundamentum. Et potentiæ ad operandum, quæ inde proxime effluũt: ac denique operationes Impassibilitas ergo est dispositio corporis recipientis perfectum esse. Subtilitas uero potest ei annecti secundum eorum opinionem, qui aiunt ratione illius posse corpus gloriosum penetrari cum alio corpore, quia hoc est genus incorruptibilitatis non cedere alteri in eodem loco Si uero cum S. Thoma id negetur dicendum fortè, quod per subtilitatem corpus fit idoneũ: obtemperatque animæ in suscipiendis facile potentiis & organis & uiribus, ac demum debitis complexionibus corporis, quæ proxime fluunt ex essentia hominis, ut aptum fiat ad operandum: ueluti subtilia, ut aer & ignis maximè mobilia sũt. Claritas uero pertinet ad operationem sensuum, & maxime uisus: ac demũ agilitas ad localem motum.

Cõstitutio. S. Tho.

Alia ratio distinguẽdi dotes

Snĩa autoris.

¶ Et per hoc solutũ restat primum argumentum. Subtilitas nanque corpori glo

Sol. 1. ar

rioſi non prouenit ex acumine quantitatis, ut in acu, aut ex paruitate & raritate materiæ, ut in aqua, uel aere. Nam tanta eſt materia in corpore glorioſo quanta ad debitam hominis compoſitionem neceſſaria eſt: ſed dos ſubtilitatis eſt habilitas, ut corpus debite ab anima, uel informetur, ut ait D.Thomas, uel ut potentias & organa & debitas uires ſuſcipiat ad operandum. ¶ Hinc ambiguitatis colligitur ſolutio de eſſentia huius dotis, ſic ne qualitas diſtincta a corpore. Scotus enim diſtinctione præſenti quęſtione. 16. negat eſſe qualitatem, cui Durandus adſtipulatur diſtinctione 44 quęſtione quinta Sed Paludanus quæſtione 3 probabile exiſtimat eſſe qualitatem. At uero Diuus Thomas id non inſinuat. Neq; uere opus eſt has qualitates abſque neceſſitate multiplicare. Vnde ſicut de impaſſibilitate diximus, ita & ſubtilitate dicere poſſumus quod nõ ſit aliud, quam habilitas corporis propter animæ informationem ut facile uires & potẽtias accipiat operandi q̃ ex ipſo eſſe perpetuo effluunt. Tametſi nõ magni referat dicere, qđ ſit qualitas. ¶De effectu autem huius dotis etiã controuertitur. Vtrum ſcilicet uirtute illius poſſit corpus glorioſum cũ alio ſe penetrare: hæc autem quæſtio aliam pſupponit. Vtrum, ſcilicet, id ſit ſiue poſſibile uirtute dotis, ſiue alia diuina. ¶ Primum omniũ opinari q̃s forſan poſſet nulla opus eſſe corpori glorioſo uirtute penetrandi ſe cum cælo empyreo: ſed quod cœlũ poſſet diuidi ſicuti aer uel aqua. Dixit enim (ut paulo ante retulimus) Sanctus Tho. 2. ſententiarum quæſtione. 2 articulo. 2. quod diuiditur ad formandas beatorum uoces, idq; ipſum opinatur Ricardus diſtinctione præſenti quęſtione. 3. articulo. 4. At uerò hoc certè non eſt bene opinabile. Tum quod nec uoces uidentur illic formari ex aere, tum quod nõ eſt intellectu facile quomodo corpus illud ſit icorruptibile, & tamẽ ſit diuiſibile. Vnde Iob 37. Cęli uelut ære ſolidiſſimi fundati ſũt. Quare nec Diuus Thomas nec Ricardus fateri audent, quòd diuidantur ad motũ corporum glorificatorũ quicquid de ſono dixerint. Præſertim quod de alijs ſphęris cœleſtibus interioribus ſuſpicatur neme eſſe diuiſibiles, per quas tamen aſcendit Chriſtus, aſcendentque beati reſumptis corporib. ¶ Quod ergo ad penetrationem redeamus, eam Philoſophi conſtanter negabunt. Enimuero, ut Philoſophus, & Commentator. 4. Phyſico. capit. de uacuo docẽt impoſſibilitas eſſendi duo corpora in eodem loco ex eorum mathematicis terminis prouenit: uocant autẽ mathematicos terminos dimenſiones quãtitatis. Quare dicunt, quod ſi cubus nempe quadrata quantitas abſque phyſico corpore eſſet in loco, non poſſet ſecum aliud corpus ibidem compati, ſecus ſi ſint duo corpora unicam habentia quantitatem, ut materia & forma: materia enim & forma ligni in eodem ſunt loco adæquato. hinc ergo lumine naturali colligitur duo corpora non poſſe penetratiue in eodem exiſtere loco. Quinuerò durandus in quarta diſtinctione, 44. quæſtione. ſexta. cui Paludanus adſtipulatᵣ quæſtione tertia. tanquam probabilem opinionem ſuſtinet, quòd per nullam potentiam Deus poteſt facere, ut duo corpora in eodẽ loco ſe penetrent ſimul. Et ratio eius eſt, quoniam non minus neceſſe eſt duo corpora diſtingui ab inuicem ſitu & loco quam partes eiuſdem corporis ſitu inter ſe diſtare: nam cum ante diuiſionẽ neceſſe erat partes diſtare loco, id ipſum neceſſe erit poſtquam ſunt duo: partes autem eiuſdem corporis non poſſunt eſſe ſimul: quia de intrinſeca ratione cuiuſq; corporis eſt habere partem extra partem ſitu & loco diſtantes: ergo & duo corpora neceſſe eſt ſic diſtare. ¶ Et confirmatur eadem minor propoſitio: quoniam ſi nõ eſſet neceſſe partes eiuſdẽ corporis diſtare, poſſet ſecunda medietas poni in eodem loco cũ prima: & rurſus ſi illic cõſideres duas medietates, poſſe poni ſecũda ubi eſt prima: atq; adeò ſic conduplicando poſſet cœlũ poni in loco unius grani milii, q̄ non eſt opinabile. ¶ Tertiũ argumentũ ſumitᵣ ex Boetio libro primo de trinitate c. j. vbi ait quòd differentia indiuidualis ſumitur ex accidentibus: duo enim homines nõ genere aut ſpecie, ſed accidentibus diſtant: potiſſimum autem eſt locus, & ideo finge se (inquit) duo corpora in uno loco non poſſunt eſſe. Alia afferunt minoris efficacię argumenta. ¶ His tamen nihil obſtantib. ſubiungitur ſecunda concluſio. Per diuinam

Cæli nõ ſunt diuiſibiles.

Durã. & Paludanus.

Boetius

nam omnipotentiam fieri potest, vt duo corpora in eodem loco simul consistant. At uerò cum hoc per naturam fieri nequeat, non potest cõclusio ratione naturali monstrari, neque ullus merè philosophus eam reciperet: sed satis est supposita fide rationes quæ contrariæ apparent dissoluere. Est ergo conclusio de fide saltim secundùm communem scripturæ sacræ interpretationem. Sanè cùm Christus illæsis conclusisq; virgineis claustris natus fuerit, & occluso sepulchro resurrexit, & ad discipulos obseratis ianuis ĩgressus fuerit, & per cœlorum corpora ascendẽs ad patrem absque eorum incisione penetrauerit, & similiter in die iudicii ascendent cum eo beati in corporibus gloriosis, & cum cœlo se Empyreo penetrabũt.

2. Cõcl.

Sacra testimonia.

Durãdi respõsa.

¶Durandus quidem & Paludanus ad omnia ista respondere nituntur, quasi non sint de fide. Aiunt quippe, quod fortè latera vasis intemeratæ uirginis absque ruptione poterant dilatari, & cœli scindi virtute diuina. Neque expressè habetur, vt aiunt, in euangelio quòd Christus clauso sepulchro resurrexit, aut qd ꝑ fores clausas fuerit ingressus, sed qd erant clausæ dũ venit. ¶Sunt aũt cauillationes istæ minimè tutè: imò uideri sacris textib. inimicæ. Quare Damascenus libr 3. ca. vltimo. Corpus inquit, gloriosum erit spirituale, quale fuit corpus domini post resurrectionẽ, clausis ianuis pertransiens. ¶Ratio ergo possibilitatis huius, ut ait Diuus Th. est quod necessitas: vt quodcunq; corpus vnum sibi proprium vendicet locum neque eundem duo simul naturaliter replere ualeant, est diuersitas materiæ, quæ distinctionẽ situs exigit: unde prouenit, vt cùm duo per mixtionem in unum coeũt, nequeat id fieri, nisi vtroque destructo vnum fiat tertium, ut dum aqua infundit̃ uino. Igitur cùm esse cuiusque corporis a suis intrinsecis principiis: ceu a causa secũda pendeat: a Deo uerò tanquã a causa prima, & quicquid Deus facit cũ causa secunda, facere se solo possit præter ordinẽ eiusdẽ causæ, potest duo corpora, utroq; in suo esse conseruato, in eodẽ loco ponere. Quemadmodũ accidens quod naturaliter mediante subiecto conseruar, potest subiecto destructo se solo cõseruare: ut fides nos in sancto Sacramento docet.

Reprobatio.

¶Secundò id probat. Sicut forma & materia lapidẽ componentes sunt per eandem quantitatem in eodem loco, põt Deus eodem loco supernaturaliter seruare se paratas, suam utriq; quantitatem tribuẽdo. ¶Scotus verò loco citato distin. præsenti. q. 16. hanc rationẽ D. Th. refutat Impossibile. n. inquit, est, qd Deus rem aliq̃ absq; suis principiis intrinsecis cõseruet, cuius contrariũ hic Diuus Thomas affirmare uidet. At uerò Diuus Th. nunq̃ id somniauit: nam quando duo corpora uirtute diuina sunt in eodem loco, utriusq; principia intrinseca illic seruantur. Sed uult dicere, quòd cum duo esse distincta duorum indiuiduorum pendeãt a distinctione materiæ, & distinctio materiæ ex distinctis sitibus in diuersis locis, facit Deus, ut quanuis non sint in diuersis locis, nec habeant diuersos situs, habeant esse distincta in eodem loco. ¶Alii probant eo quòd quantitatis duo sunt officia, scilicet, facere corpus quantum: nempe in suis partibus extensum: & extẽdere in ordine ad locum, & ipsum occupare. Primũ autem habet in genere causæ formalis: & posterius in genere causæ efficientis. Potest ergo Deus seruato priori, secundum effectum impedire, ut corpus nõ occupet locum. Hæc uero ratio non est, ut iacet admittenda. Quantitas enim corporis se penetrantis cum alio nõ impeditur, quin occupet locũ: imò utrunq; eundem locum occupat ne aliud naturaliter subintret sicut solùm absq; alio occuparet, etiam si esset glorificatum: sed solùm fit, ut utraque quantitas alteram secum uirtute diuina admittat. Neque uero naturaliter illam repellit in genere causæ efficientis, sed quia locum occupat. ¶Vnde ad argumentum Durand. negatur tam intrinsecum esse quantitati extendere corpus in ordine ad locum, quàm ordinare partes in se: Christus enim cum sua quãtitate est in sacramẽto, quod certè Durã. sine periculo negare non potest, & tamẽ non extenditur in ordine ad locũ, & hoc certè maius est miraculum quam ponere duo corpora in eodẽ loco: ubi neutra impeditur quantitas, quominus sit extensa in ordine ad locum. Et ad aliud conceditur, quod potest tota quantitas cæli poni in tanto loco quantum est granũ milii.

Redargutio Scoti.

Alia ratio.

Soluit argumẽtũ Durand.

milii. Imò in minori, nã & quantitas corporis Christi est in sacraméto sub quocũque pũcto specierum: nec hoc licet Theologo negare. Atque adeò nec ambigere quin Deus possit duo corpora in eodẽ loco collocare. ¶ Unde ad rationem Philosophorum respõdetur Dimensiones corporum solũ obstare nec naturaliter duo corpora in eodem simul loco esse possint, nõ autẽ quin Deus supernaturali uirtute id valeat efficere. ¶ Et similiter respondetur ad Boetium, quòd loquebatur mera rerũ natura pensata. Principia enim indiuiduationis naturalia sunt tẽpus, & locus: duo nanq; homines non differunt numero, nisi q̃ a unus hoc tẽpore & loco ꝓductus fuit alius alio, nequeũt. n. naturaliter duo in eodem adęquato loco & tẽpore simul produci, secus aũt virtute Dei, qui nõ dependet in operando ex loco & tẽpore. Et ex eodem principio soluũtũ alię rationes plurimę, quæ a diuersis doctorib. in fauorem Philosophorum fieri consuerunt.

Solutio rationis Philosophorũ.

Ad arg. Boetii.

¶ Veruntamẽ hac supposita ueritate hoc Theologum inde exurgit dubiũ. Utrũm possibilitas hæc penetrandi se unum corpus cum alio in eodem loco glorificato corpori uirtute huius dotis subtilitatis cõpetat. Duo enim de hac re fuerunt errores. Unus quem supra retulimus illius Euthicij Constantinopoli. quòd corpora glorificata uirtute dotis subtilitatis erunt aerea atque adeò poterunt per poros cuiuscunque alterius corporis penetrare. Hæc tamen absurda hæresis est quę ueritatem humani corporis tollit. sanè cũm corpus tũc nõ esset palpabile, nec uerã haberet carnẽ & ossa, cuius contrariũ Christus discipulis persuasum curauit. Nã caro, & ossa aereã raritatem non ferunt. ¶ Sed alius fuit error paulominus absurdus q̃ virtute subtilitas hẽt corpus glorificatum posse suã figurã uariare & in quancũq; paruissimã quantitatem cõtrahere, vt possit per quęcunq; porũ quantumuis paruũ se se colare. Et ita dicunt natũ fuisse Christũ intrasseq; ianuis clausis ꝑ orificiũ exiguũ & rimulas. Atq; ita dicũt posse penetrare per cęlũ. ¶ Sed tamẽ & hæc cogitatio ueritatẽ tollit humani corporis: salua. n. corporis consistentia non põt quantitas nisi ꝑ condensationẽ minui, ut quãdo aqua gẽlatur, corpus autem humanum tantã cõdensationẽm nõ suffert: & multo minus gloriosum, quod cum sit incorruptibile, nõ est cõdensabile. Imò licet fieret, vel ꝑ cõdensationem, vel per subtractionẽ: alia via, quantitatis, nõ posset humana figura sub tã exigua quãtitate seruari, imò fieret mõstrũ hominis, ut formica, q̃ decẽtiã corporis gloriosi absurdissime dedeceret. Præterq̃ quòd cæli nõ hẽt poros per quos corpus posset beati transire. ¶ Sunt ergo hmõi figmẽta deridicula: & iõ aliter inter Theologos variatur opinio supposita ueritate, q̃ possit se corpus gloriosũ penetrare cum alio. Scotus. n. q. 16. citata ait, penetrationẽ hanc ratione subtilitatis ꝓuenire. At verò S. Th. d. 44. id negat, cũ quo Durã cõsentit. & Ricard. d. ꝑsenti. arti 4 q. 5. ¶ Arbitror tamẽ dissidium potiùs in uerbis cõsistere, quàm in re. Nihil lominus rigore proprie loquẽdi seruato subiũgitur tertia conclusio. Quòd se corpus gloriosum cũ alio penetret, uirtute dotis subtilitatis nõ habet, sed sola id virtus diuina facit. Probatur prior pars. Nulla uirtus quæ in corpore glorioso existat potest illud facere cum alio penetrabile, nisi tollẽdo penetrationis impedimentũ quòd est quantitatis dimensio: hoc autẽ virtus subtilitatis efficere non potest: nã si ponatur esse qualitas, siue corporalis, siue spiritualis, non est actiua, vt sic illam valeat quantitatem, corpulentiamq; tollere, ratione cuius nequit cũ alio se penetrare. ¶ Item quia illã tollere non posset nisi corpus corrũpendo: nã quantitas illa cõpositione corporis insequit: est enim conditio materiæ, quæ verè est in corpore glorioso, corpus autem illud nõ est in corpore glorioso, corpus autem illud nõ est corruptibile. ¶ Præterea quanuis fingeret posse citra corruptionẽ corporis quãtitas tolli, nihilominus ablatio illa defectus esset potius corporis, quã perfectio, dos autem subtilitatis ad perfectionẽ spectat. Et rõnes istæ, quãuis quomodolibet de hac dote loquamur, energiã habeant, efficaciorẽ tamẽ si hmõi dos nõ ponatur esse qualitas & virtus adiecta corpori, qđ Scotus cõcedit. Sunt qui similitudinẽ huius penetrationis ex eo existẽtia luminis cum aere & ignis cum ferro ducũt. Hæc uerò exempla licet ad explicandam rem vulgo cõlerant, nõ tamen re uera sunt legitu-

3. Cõcl.

Duo de subtilitate errores.

Secũdus error.

Reprobatio.

gitima: quoniam lumen non est corpus. Neque in ferro ignito est substãtia ignis: quippe quæ tam densam materiam nõ se cum permittat. Quapropter neq; illic est tam intensus calor quàm in flamma candelæ: quia tanta intensio non est nisi cum forma ignis. Veruntamen propter multitudinẽ & densitatẽ materiæ ferri imbibitũ illic est plus caloris ob idq; vehementius vrit, quã flãma candelæ. ¶ Alij fingũt, vt ipse Scotus refert, ꝙ dos subtilitatis quanuis quantitatem à corpore non adimat, facit tñ vt non occupet locũ, & ideo põt cũ alio se penetrare: hęc tñ fictio vana est, tum ꝙ natiuũ est quantitati, & ab illa inseparabile, locũ occupare, tum ꝙ vanissimũ est dicere corpus gloriosum nõ occupare locum: tunc. n. quodcunq; aliud corpus posset naturaliter eũdem locum intrare. Neq; illa esset in corpore glorioso penetrationis virtus, sed euacuandi locũ. Cum tñ corpus gloriosum locum repleat, quare qñ aliud est se cum in eodem loco vtrunque per se illud replet. ¶ Item sequeretur, quòd vnum corpus gloriosũ posset se penetrare cum alio glorioso, qđ nullus Theologorũ admittit, nec admittendum est: quia est contra illorũ corporum decentiam, & decorem. ¶ Alium modum refert Ricardus, neq; omnino reputat improbabilem, nẽpe, quòd impossibilitas penetrationis non solũ ex dimensionibus proueniat, sed ex debilitate virtutis ad subintrandũ corpus alterius. Corpora aũt non gloriosa sunt ad hoc debilia, & iõ se nequeunt penetrare. Corpus verò gloriosum habet illã virtutẽ subtilitatis, & ideo intrat locũ corporis nõ gloriosi, qđ resistere non põt, non tñ locum alterius corporis gloriosi: nam sicut vnum hẽt virtutẽ intrãdi, aliud habet virtutẽ resistẽdi. ¶ Hæc aũt inanis fictio est: nam se penetrare cũ alio corpore non est agere, & quãtitas natura sua resistit, nõ tãquàm virtus actiua, sed quia locũ replet. ¶ Si ergo quæras ab Scoto, quomodo corpus gloriosũ virtute subtilitatis cũ alio se penetret, respondet hoc habere quatenus ab hac anima informatur. Hoc aut maiori indiget explicatione, si. n. intelligat talẽ virtutem inesse corpori falsum est, si aũt intelligat esse hoc debitũ illi statu, est verum.

¶ Ob idq; adhibetur hic quarta cõclusio.

Alia opin.

Alius dicẽdi modus.

Opi. Sc.

Cõcl. 4.

Quanuis corpora duo se penetrare, siue alterum illorum glorificatũ sit, siue neutrũ, aut vtrũq; sola virtute diuina supra rerũ naturã fiat, nihilominus corpi glorificato rõne sui status hoc debetur. Atq; hoc ait loco citato Ricar. & fortè vult dicere Scotus, neque D. Th. negat, imò insinuat, & in solutione tertij argumenti q̃stiuncula secunda explicat, dicens, ꝙ corpus gloriosum transibit sphęras cœlorũ sine earum diuisione. non ex vi subtilitatis, sed ex diuina virtute, quæ eis ad nutũ in omnib. subueniet. Quasi diceret: Propter id qđ illi statui ex pacto diuino debitũ est. Itaq; penetratio illa corporis gloriosi cũ non glorioso quãuis sit supranaturalis, nõ tñ est miraculosa, sicut si duo corpora nõ glorificata se penetrarẽt, sed põt dici naturalis illius status. Etenim sicut rõne status naturæ integræ hõ virtute diuina tanq̃ illi statui debitũ seruabatur ne ei aliqđ incõmodum posset accidere, ita rõne status beatorũ conuenit corpori glorificato cum alio se penetrare, quãuis hoc fiat virtute diuina, quæ nõ est in corpore. Et quia illi statui non necessariũ est, neque verò condecens, vt corpus glorificatum cũ alio glorificato se penetret, nõ est eis hoc debitũ rõne status. Et hoc ait S. Tho. dist. 44. q. 2. art. 2. q. 4. Et ideo dicitur quòd corpus glorificatum potest se penetrare cum non glorificato, nõ tamẽ cũ alio glorificato. ¶ Quòd si roges vtrũ hoc quod ratione status possit se penetrare cum corpore non glorioso possit aliquo modo virtuti subtilitatis adscribi, respondetur eatenus id posse concedi, ꝙ cũ virtus subtilitatis sit illa habilitas corporis, qua subijcitur animæ in suscipiendis potentijs, & virib. ad operandũ & ad existendum in loco, dicere possumus illa ratione Deum pepigisse, quotiescũq; opus esset, concurrere, vt beatus se posset cũ cęlo penetrare, & cum illo existere. Nam penetratio cum corpore subtilitatem designat: qualis est in aere & in igne, atq; adeò spiritualitatẽ: quo ideo nomine Apostolus hanc designauit dotem, dicens, Seminatur animale resurget spirituale.

¶ Et per hoc solutum restat secundũ argumentum in ca. q. propositum. Non enim effectus subtilitatis est penetratio, sed subiecto ad animam modo exposito,

Gloriosũ corp. cum nõ glor. nõ se penetrat.

Virtute subtilitatis.

Sol. 2. argum.

Discrimen in penetrationib. ¶Est tamen adnotandum discrimen inter penetrationes corporis Xpi ante resurrectionem, & postquam penetratio illa dũ exiuit ex clauso vtero matris, nullatenus fuit ratione dotis, quia corpus tunc neq; erat impassibile neque habebat dotẽ, sed fuit simpliciter miraculosa, veluti ambulatio super aquas & claritas transfigurationis. Etenim neque illa fuit dos agilitatis, neq; hæc claritatis, sed ambo fuerunt miracula. Resurrectio aũt clauso sepulchro, & ingressio ianuis clausis, fuit rõne corporis glorificati, atq; adeò ad sensum expositum per dotem subtilitatis. Quanuis in Christo, vt supra diximus, non fuerit ratio dotium. Vnde quòd in Homilia paschali ait Gregor. Corpus domini intrauit ad discipulos ianuis clausis, quòd humanos oculos per natiuitatem suã clauso exijt vtero virginis, nõ ex eadem prorsus ratione euenisse affirmat.

ARTICVLVS. VII.

Vtrùm corpus gloriosum dotem habebit agilitatis.

Tertia dos est agilitas de qua ergo quærit. Vtrũ in corporib beatorũ sit futura Et arguitr à parte negatiua. Id qđ de se est ad motũ agile nullo indiget deferẽte vehiculo: corpora verò resurgentium, vt 1. ad Thes. c. 4 ait Pau. deferẽnt obuiã Xpo in nubib. ergo nõ hẽbunt agilitatis dotẽ. Partis negatiuæ argum. 1.

2. Arg. ¶Secũdò arguitur. Si agilitas esset in beatis futura, id esset propter localẽ motum: ille aũt non erit in beatis: tum ꝙ vt 3. Phy si. ait Philosophus, motus est actus imperfecti, & illic nulla erit imperfectio: tũ qđ ille motus nunq̃ est nisi propter indigentiã adipiscendi aliquid qđ non est in omni loco: & tñ illic nulla erit indigẽtia, imò vt ait 22 li. de ciui. Aug. ibi erit quicquid voles, & non erit quicquid noles. ¶Item.

3. Arg. Tertiò quia si illic futurus esset aliq̃s motus, fieret in instanti: q̃m nulla erit resistẽtia, & vt 4. Physi insinuat Philos. vbi non est resistentia motus fit in instanti, vt in vacuo si daretur. Et Aug ait ibidẽ de illo statu, ꝙ vbicunq; voluerit spus, ibi erit & corpus. Vbi insinuat ꝙ erit motus sicut spiritus voluerit qui non dependet à loco: motus aũt instãraneus nõ est possibilis, ergo illic nõ erit motus, atq; adeò nec agilitas. ¶In contrariũ est verbum supra citatum Apostoli. 1. ad Corinth. 15. Seminatur in infirmitate surget in virtute. Pars affirmatiua.

1. Cõcl. ¶Ad qõnem iuxta numerum argumẽtorum tribus conclusionib. rñdebitur. Prima. Beati in resumptis corporib. dotẽ habebunt agilitatis. Hãc. n. Apostolus appellauit virtutẽ, infirmitati cõtrariã: quam hõ in hoc corpore corruptibili sentit, qđ aggrauat animã. Est aũt dos hæc ordine tertia, corpori cõgruens in ordine ad motũ, ac subinde in ordine ad alias operationes, quib. aiæ ad nutũ tũc seruiet. Tria. n. art. præcedenti distinximus in corpore. s. esse, posse, & operari Cum igitur impassibilitas sit dos corporis qua subditur aiæ tribuẽti ei esse, & subtilitas qua ei subdit, vt idoneè in ipsũ potẽtias viresq; ad operãdum & debitas cõmplexiones ꝑfectiùs influat, agilitas erit dos ad obediendũ, vt sit facilè mobile: tum motu locali, tũ subinde in alijs operationib. ¶Tunc. n. anima vt spus mouebitur. Vnde Aug. li. 16. de ciui. Dei. c. 27. Imperabit Deus animo: animus corpori tanquàm obedienti: ibi erit suauitas & facilitas, quanta regnandi viuendiq; fęlicitas, & li. 22. c. vlt Qui inquit motus illic talium corporũ sint futuri, temere definire non audeo, qđ excogitare non valeo. Tñ & motus & status, sicut ipsa spẽs, decens erit. Quicũque. n. erit, vbi qđ nõ decet nõ erit: certè ubi uolet spũs, ibi ꝓtinus erit corpus, nec volet aliquid spũs, quod nec spiritum possit dicere, nec corpus. ¶Quod si quæras vtrum hæc dos sit qualitas à corpore distincta. Respõdetur, quòd neq; necessitas talis qualitatis apparet, nec D. Th. expresse eam ponit, ueruntamen neq; superflua uidebitur si inesse corpori asseratur, tanq̃ natiua virtus & perfecta sanitas. Vnde S. Thom. ait quòd est perfectio effluens ab anima glorificata in corpus, qua sit habile, vt subijciatur aiæ. Et Aug. 13. de ciui c. 18. dotem hanc graphicè exponens uirtuti aiæ tribuit. Ait. n. hoc Deum animis illis perfectissimis tribuere, ut sua corpa q̃uis terrena, nõ incorruptibilia, vbi voluerint ponant, & quo uoluerint agãt, motu, situq; facil- Aug. Aug.

facillimo: nam si angeli quælibet animalia rapere possunt, & vbilibet constituere, cur sanctorum perfecti spiritus diuino munere sine vlla difficultate non poterunt, quo voluerint sua sistere corpora? Subdit que aptissimum exemplum à corpore sano. Membra enim suæ carnis leuiora portat anima, cum in sanitate robusta sunt, quàm in langore, cum marca sunt. Et cũ alijs gestantibus onerosior sit sanus & validus, quàm exilis & morbidus, ipse tamẽ ad suum corpus mouendum: atq; portandum agilior est. cũ bona valetudine plus habet molis, quàm cum in peste, vel in fame minimum roboris. ¶ Adde quod caro, vt ait ad Galat Apostolus, in hac vita concupiscit aduersus spiritum, non solum in moribus, vt suis seruiat voluptatibus, verũ in quacũque actione, & obsequio. Corpus enim quod corrumpit aggrauat animã. Et ideo tanq̃ præmiũ beatorũ corporibus, quę in hac vita fuerint iustis animis obsecuta, retribuet Deus agilitatis dotem qua in illis fœlicib. motibus ad nutum illi perpetuo obtemperent. Est ergo agilitas perfecta quædam sanitas ex perfectissima animatione proficiscens, ut expedite obsequi ad nutum valeat voluntati beati. ¶ Secunda cõclusio. Beati in corporib glorificatis mouebuntur locali motu. Primò. n. id probatur testimonio Esaię 40 Currẽt, & nõ laborabunt: volabũt, & nõ deficiẽt, vbi nõ solũ citissimus eis motus nomine cursus tribuitur, verum & pernicissimus, tanq̃ volatus. Et Sapiẽ. 3. Fulgebũt iusti & tanq̃ scintillæ in arundineto discurrẽt. Nomine. n. fulgoris claritas significaẽ, & scintillarũ cursu motus. Et est profectò aptissima allusio. Arundinetum nanq: propter arundinũ tenuitatem, & siccitatem paratissima est ignis esca, & ideo cùm primũ minimã scintillam capit, illa pernicissimo motu exilit quasi promicãs ab vna in aliã arundinẽ. Qua ratione & fulgentissimus splẽdor ignis, & velocissimus eius motus designatur, qui fulgor & motus specimẽ dotium beatorum præ se fert. ¶ Ratio præterea ijs accedit testimonijs. Quemadmodum enim, vt supra diximus, illum statũ fœlicissimum non condecet, vt beati tanquàm muti sint, aut surdi, sed vsu illorum sensuum fruantur, ita neque videtur consentaneum, vt cùm pedes habeant, & manus, dignissima corporis organa, veluti lapides sint immobiles, sed quandoque spatientur, vt sua fruantur libertate, aliosq; beatos visitent, & per eorũ mansiones discurrant. Imò & nonnũquam, si libuerit, hũc sublunarẽ, orbẽ visere possint. Quinetiam credibile est coram Christo genua flectere ¶ Dubiũ autẽ est, vtrũ mouebuntur pedibus gradiendo, an verò autum more, aut leuissimi corporis quod vẽto rapitur. Rñdetur, ꝙ ascendentes in cælũ per aera, aut descendẽtes, si forsan huc aliqñ reuertantur, nõ ambulabunt, quia elementa aeris, & ignis nõ sunt firma ad ambulandũ, sed mouebuntur volantiũ instar: per cęlũ autem Empyreum mouebuntur pedibus gradiendo: quoniam corpus cæli est solidum. Mouebũtur autem sine cælestis corporis incisione, sed penetrando se per illud, vt se, quando quiescunt, penetrãt Mouebuntur autem etiam ascendendo absq; ullo prorsus labore & lassitudine, q a corpus gloriosum, vt non est corruptibile, ita neq; graue, onerosum, aut fatigabile, sed ęqualiter ad omnem differentiam positionis mouebitur. Augus. enim. 22 de ciuit. Dei cap. 11. Deus inquit à corporibus beatis auferet graue pondus. ¶ De hoc autem multiplex est opinio. Sunt enim, qui dicant, quòd mouebit se beatus ad modum voluntatis & spiritus ab uno loco in aliũ, non transeundo per medium sicut possumus cogitationem & affectum trãsmittere à terra in cælum sine medio. Ad quod propositum illud supra citatũ Augustini afferunt, Vbi spiritus erit & corpus.

¶ Hoc tamen credibile non est: tum quòd corpus non potest vsque ad spiritus naturam, & nobilitatem transcẽdere: tũ quòd dũ intellectus, & volũtas cogitatione aut affectu mutatur, nõ transmigrat essentialiter, quia non continetur his locis, de qui bus cogitat, sed dicũtur trãsire, quia suos actus ab vno loco in alium dirigunt.

¶ Alij verò aiunt, quod corpus gloriosum quanuis natura sua non possit transire de extremo in extremum sine medio, atque adeò moturum se fore in tempore: virtute tñ gloriæ suæ ratione status mouetur in instanti, non transeundo per medium.

¶ Aduersus hanc autem conclusionem statuitur tertia cõclusio. Corpus gloriosum neq; mouetur, neq; moueri põt in instan ti,

Secũda conclusio.

Tanquã scintillę.

Ratio conclusionis.

Vtrùm gradicatur.

Multiplex opinio.

Reprobatio.

3. Cõcl.

ti, sed mouetur subito, hoc est breuissimo tempore & quasi modo nostro imperceptibili. Priorem partem super. 4. Physic. in materia de vacuo. q. 3 latè probauimus. Angelus enim qui est substantiæ incorporeæ, atque adeò à loco nō pendens potest quidem transire à loco, A, vsque ad locum C, & non per medium B, atque adeò pōt moueri in suis instantibus, vt nunc sit in C cum immediatè ante hoc fuerit in A & nunqum in B, corpus verò gloriosum in suo motu pendet à loco, atque adeò non potest transire ab A in C nisi per medium B, vnde sequitur quod nec possit moueri in instāti. Detur enim quod moueatur ab A in C, Tūc aut quando mouetur totum est in A, aut totum in C: & vtrumlibet de deris nō mouetur. Nam si totum est in A nondum cœpit moueri, si verò in C, iam est motum: debet ergo esse partim in A & partim in C aut in medio B. Si est partim in A & partim in C necesse est, quòd partim sit etiā in medio B: alioquin pars quæ est in C non esset continua cum ea quæ est in A: aut debes dare, quòd totum sit in medio puta in B. Si verò dederis quòd est partim, aut totum in B, cōsequitur aut quòd est simul in pluribus locis, quod est impossibile, aut quòd priùs totum transiuit per B quàm peruenit ad C, atq; adeò non poterit in instanti. Quòd si cōtenderis quòd per potentiam diuinam ponetur simul in pluribus locis, tunc non mouebitur, sed quiescet. Fit ergo consequēs quòd corpus gloriosum mouetur in tēpore nobis impreceptibili, scilicet, velociùs quàm velocissimi venti flatus. Si tamen voluerit. Nam poterit vt libuerit moueri.

¶ Nihilominus non est necesse quòd omnes beati æqualem habeant uirtutem mouendi se. Nā quodcunq; tēpus quātumuis paruū, est in infinitum diuisibile, & ideo quantulocunque paruo tempore moueatur vnus, potest in minori moueri alius secundū meritorū rationem. Quanuis fortasse nō sit necesse tam exactam meritorū rationē in motu sequi, quàm in visione.

Solu. 1. argum. ¶ Ad primum igitur argumentum respondetur, vt supra diximus, quòd corpora gloriosa non subleuabuntur in nubibus propter necessitatem, sed propter reuerentiā & honorem.

Solu. 2. argum. ¶ Ad secundum respondetur, quòd motus localis nihil rei intrinsecum uariat, quia non dicit ordinem nisi ad externum locū: quare id quod tali motu mouetur (vt. 8. Physicorum ait Philosophus) nihil in se habet imperfectum, sicuti quod mouetur motu alterationis aut augmenti. Neque verò mouebuntur propter indigentiam rei necessariæ quæ illis ad suam perfectionem desit, sed tum, ut sua vtantur libertate, tum vt eorum potentiæ suis vsibus decorentur.

¶ Neque obstat quod ait Philoso. 2 Cæli. s. quòd ea quę diuinam bonitatem sine motu participant, fœliciùs illam participant quam cum motu. Illud enim intelligitur quando nequeunt illam sine motu participare, quod non est in beatis.

De mansionib. ¶ Quòd si arguas. Quo quisque erit beatior sublimiori erit mansione, quare Christus (vt 2. ad Hebręos ait Paulus) excelsior cæli erit factus, gloria & honore & dignitate. Respondetur, quod māsiones tribuūtur beatis secundùm præmium accidentale, & ideo non est necessarium, vt illam nemo mutet. Nam inde descendēs nec uariabitur essentialis visus Dei nec decidet de dignitate quam habet manendi in sua mansione. Quare nihil vetat quominus & existentes in inferioribus mansionibus nonnunquam ascendant: quoniam neque per hoc augebitur eorum dignitas.

Solu. 3. argum. ¶ Ad tertium verò respondetur (vt prædictā 3 q. super 4. Physic. respōdimus) quod Aristoteles de vacuo non arguit ostensiuè, vt probare contendat, quod si daretur vacuum, motus fieret in instāti, sed arguit ad impossibile, supposita illorum Philosophorum opinione qui nullam resistentiā immobili intrinsecam agnoscebāt. Tunc enim cum in vacuo nullā esset extrinseca, sequerētur illud impossibile quod motus fieret in instāti. Aristoteles vero, quia mobile quodcunque finitæ actiuitatis est, seclusa resistentia medij intellexit successionem motus. Sic ergo de corporibus beatorum dicendum, quod licèt medium non resistat, mouentur nihilominus successiuè. Non quidem in tēpore vero quia post diem iudicij nullum erit. Sed erit secundū rationem prioris. At quia motus ille & posterioris erit impreceptibilis, ait Augusti. quod vbi voluerit spiritus, ibi erit & corpus: scilicet, quàm citissimè.

A R-

ARTICVLVS. VIII.

Vtrùm in corporibus beatorum erit claritas.

Varta postremaq; inter corporum dotes est claritas, de qua ideo quæritur vtrum sit in eis futura. Et arguitur à parte negatiua. Corpus luminosum, vt ait Auicen. 6. de naturalibus est peruium, hoc est pellucens transparens vt crystallus: corporis autem gloriosi nō omnes partes possunt esse peruiæ & transparentes, quippe quæ sunt terrenæ, vt caro & ossa: ergo non erit lucidum. ¶ Secundo Lux & color cōtrariā dispositionē exigunt in subiecto: quoniā, ut li. De sensu & sensato Philosophus ait, lux est extremitas perspicui in corpore nō terminato. sed color in corpore terminato: corpora vero beatorum erunt colorata: ergo non erunt lucida.

Partis negatiuæ ar. 1.

2. Arg.

3. Arg. ¶ Tertio. Si corpora gloriosa essent clara & lucida, non esset in potestate beati, non videri à quocunque oculo etiam non glorificati corporis, quia lux omnibus est peruia: consequens tamen est falsum: quia Christus postquam resurrexit, vt Lucæ vltimo legitur, occultauit sed discipulis euntibus in Emaus: ergo corpora beatorum nulla erunt claritate fulgentia.

Pars affirmatiua. ¶ In contrarium est uerbum apostoli primæ ad Corinth. cap. 15. Seminatur in ignobilitate surget in gloria.

1. Cōcl. ¶ Ad quæstionem duabus conclusionibus respondetur. Prima. Beatorum corpora erunt clara & lucida. Conclusio est de fide Mat. 13. Fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorum. Et loco citato Sapientiæ tertio Fulgebunt iusti & tanquàm scintillæ, &c Atque illam claritatem Paulus appellauit gloriā. Vnde cum beatos astris comparasset, dicens aliam esse claritatem solis, aliam lunæ, aliam stellarum, subiunxit, Seminatur in ignobilitate surget in gloria. Enimuero gloria nihil aliud est, quàm nobilitatis splendor quo excellentia personę omnibus publicitus innotescit. Et ad Philippenses. 4. Saluatorem expectamus dominum nostrum Iesum Christum qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suę. Atqui (vt Mat. 17. legit) quo corporis gloriam, & claritatem suis discipulis indicaret, transfigurauit se in monte ante eos. Vnde Iob. c. 28. de sapientia loquens (quo nomine beatitudo intelligitur.) Non adæquabitur ei aurum vel vitrum, neq; topazion de Aethiopia. Super quę verba Gregorius. 18. Moral. ca. 31. ait quod in auro charitas fulgentium beatorum designatur: & in vitro per spicuitas cordium.

¶ Illi quintæ essentiæ fautores eidem claritatem veluti impassibilitatem & reliquas dotes ascribunt. Sed hāc iam supra opinionem reiecimus. Est est claritas nihil aliud quàm fulgor, qui ex animæ beatitudine in corpus influit. Id enim quod recipitur, non ad modum influentis, sed ad modum recipientis suscipitur: quare nihil obstat quominus ex spirituali gloriæ splēdore, qui est in anima, corporalis claritas resultet in corpus: vt sicut gloria animæ participatio est gloriæ diuinæ: ita & gloria corporis sit participatio illius quæ est in anima. Vnde si qua dotium qualitas est corpori infusa, id de hac potissimum claritatis dote sentire congruit, ab ipso distincta. Haud enim claritas hæc solùm est intelligenda, ut Durandus distinctione quadragesimaquarta quæstione q̄ refert, Metaphoricè scilicet, quod sit manifestatio illius gloriæ. Aut sic tantum, quod illa corpora sint tersa & polita, vt sicut speculum alieno lumine lucet: ita vt solo illo lumine luceant, quod à sole, vel à cælo Empyreo suscipiunt. Sed quod in se habeant inhærentem lucem: ueluti sol ipse, & pretiosi lapides, qui etiam in tenebris lucent.

¶ Veruntamen non ita planus est intelligendi modus, quo corporalis claritas ab illa spirituali animę deriuetur, vtrū s anima concurrat in genere causæ efficientis. Non enim satis intelligitur quo anima efficere possit claritatem illam. Et ideo contra hanc opinionem Sancti Thom. arguit Ricardus dist præsenti artic 4. q 6. Anima quippe beata non potest illam claritatem de nihilo facere: quia creare non potest: neque illam valet de claritatis suæ uisione efficere: quia sicut corpus nequit in spiritum transmutari, ita nec spiritus in corpus. Et ideo Ricardus duos modos excogitauit. Vnum scilicet, quod quemadmodum anima virtute intellectus agētis ab-

Quō anima claritatē corp. efficiat.

Ricard'.

abstrahit à phantasmatibus species intelligibiles, ita anima de corporali materia corporis virtute beatæ visionis educat illam corporalem claritatem. ¶ Attamen hoc nõ tam facilè intelligitur quàm dicitur: quoniam non est in corpore materia signabilis, vnde illa claritas educat. Est ergo modus alius quod claritas illa ꝓducitur per creationem à Deo. Et certè, si est qualitas, ita dicendum est. Nisi quod, quem- imodũ supra diximus vis[illegible] emi nentur continet dot[illegible]itas: quia tãquam illi debitum statui, qui beatis conuenit ratione visionis & ratione illius perfectissimę animationis qua anima informat corpus, dotes illæ corporibus obueniunt.

Non in omnib. eadē erit claritas.

¶ Neq; verò oẽs beati, vt ait Paulus ęquali claritate rutilabunt, sed secundum iustitię distributionem & pro meritorum cuiusque & dignitatis ratione. Itaq; Christus erit omnes sicut sol, atque omnium beatorum exemplar. Cuius iudicium fuit quòd in trãsfiguratione resplenduit facies eius sicut sol: & vestimenta eius (quorum nomine designantur Sancti) facta sunt alba sicut nix. At verò quãuis euãgelista exemplum posuerit in sole nobis noto, credibile tamẽ est quod beatorum minimus fulgentiùs quàm sol splendebit. Nam si cælorum lux (vt supra diximus) propter statũ filiorum Dei augebitur, ratio videbitur exposcere, vt beati ipsi micantiùs eluceant. Veruntamen nõ opus est, quod vnus beatorum tantum luceat quàm sol, propterea, ꝙ sol quàm latissimo interuallo maior est beator corpore: sed si daretur tãtula particula solis quãtum est illud corpus, rutilantius illud esset.

Dubiũ.

¶ Est autem hic dubium vtrùm corpora beatorum à corpore non beato naturaliter videri possint Ricardus nanque distinctione præsenti arti. 4. quæstione. 6. aduersus Sanctum Thomam partem sustinet negatiuam: duo scilicet asserens. Primùm ꝙ claritas illa corporũ beatorum specie differt à claritate elementorum & à claritate solis. Vnde quando dicitur, quod fulgebunt iusti sicut sol insinuatur æqualitas, imò plus lucebunt iusti, sed similitudo captui nostro accommodata: quia solis claritas est imitatio quædam illorum beatorum Secundo ait. Quod nisi beatus temperare lucem illam voluerit, vt quasi sub parua nubecula appareat, nequit propter sui excellentiam & debilitatem oculi non glorificati ab illo videri. Et potest exemplo doceri vespertilionis respectu solis. Et re vera est magnum argumẽtum quod si naturaliter posset ab oculo non glorificato videri, consequeretur, quòd non esset in facultate beati occultare se non beato dum vellet: quia claritas illa naturaliter repræsentaret: nisi de loco illo beatus abscederet: cùm tamẽ Diuus Thomas, & omnes contrarium doceant.

¶ Accedit & Augustini testimonium libr. 22. de ciuitate Dei, capitu. 19. vbi ait, quòd claritas corporis Christi cùm resurrexit ab oculis discipulorum abscondita fuit: quoniam eam nõ ferret humanus atque infirmus aspectus, quãdo ille à suis ita deberet attendi, vt posset agnosci. Igitur opinio hæc Ricardi profectò probabilitate non caret. Neque vero scio quid S. Thom. sensisset si in summa hucusque peruenisset. ¶ Nihilominus hic licèt eandem referat opinionem, illam tamen respuit, & cõtrarium sentit.

¶ Secundùm quem statuitur secunda conclusio. Quanuis corpus gloriosum videri à nõ glorioso naturaliter valeat, est tamẽ in potestate beati illud occultare ne ab oculo non glorioso videatur. In hanc secundã partem Ricardus & omnes consentiunt. 2. Cõcl.

Priorem verò inde Diuus Thom. probat, quòd ei non videtur contraria opinio posse defendi, nisi dicendo lucem illam non esse eiusdem rationis cum luce solis. Nam si est eiusdem rõnis cadit sub obiecto visus eiusdem rationis cum nostro, qualis est oculus damnatorum. Quod autem sit eiusdem rationis probat. Nam cùm in sacris asseritur, quòd fulgebunt iusti sicut sol, lux intelligenda est qualem nos conspicimus: aliqui non intelligeremus quid esset.

¶ At verò probatio non est satis euidens: quoniã quicquid sit de sole respectu ignis cuius claritates fortè, vt calores sunt eiusdem speciei, sustineri tamen potest, quòd claritas illa beatorum sit alterius speciei. Et quanuis sit eisdem, manere tamen uidere alia ratio in suo rigore: scilicet, quòd oculus non glorificatus proportionem ad illam luminis excellentiam nõ habeat, quemadmodũ nec vespertilio ad lumen

men solis. Veruntamē Diuus Thomas respōdet, quòd claritas beati corporis licèt in essentia sit eiusdem spēi cum claritate solis, nihilominus in modo efficiendi est alterius rōnis. Et ideo sicut corpus ipsum non pōt pati nisi passiones animalis, scilicet sensus, ita non potest impedire quo minus à quocunque oculo naturaliter videatur. ¶Opinio hæc præterea Sancti Thomæ sacris oraculis fulcitur, vt est illud Apocal. 1. Videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugnerūt, scilicet Christū ad iudicium uenientem, & Sapientiæ. 5. de eisdem damnatis legitur, quod gloriam filiorum Dei videntes turbabuntur timore horribili & mirabūtur in subitatione insperatæ salutis. Item si cōfigurabimur (vt ait Pau.) corpori claritatis Christi, cū claritatis illius exemplum fuerit illa quæ in transfiguratione Domini in eis facie resplenduit, fit vt & claritas beatorū sit, veluti illa, visibilis, quanuis negandū nō sit quin humanus oculorum obtutus nō posset tam eximium splendorem diu ferre propter allegatam Augustini autoritatē. Et fortasse in die iudicij nō apparebit dānatis Christus & reliqui beati nisi nubibus tēperantib. corporum splendorē. ¶Secunda pars cōclusionis ꝓbatur, quoniam quando Christus suam celauit claritatem discipulos illos euntes in Emaus, dū cum illis colloqueretur, non censetur nouum miraculū, sed status gloriosi corporis obedientis animæ ad nutum, ergo & omnib. beatis rōne illius status cōueniet, ut oculis non glorificatis occultare se possint. ¶Et confirmatur, qm̄ claritas illa ob eorum merita illis donata est, ergo suæ est uoluntati subiecta. Vnde quando Christus se discipulorum oculis subtraxit non fuit necesse, ut inde abscederet. ¶Verùm est tñ quòd si est qualitas, non est intellectu facile quomō arbitrio beati possit occultari. Item est argumentū, qđ etiam se posset beatus alteri beato contegere, qđ concedi non solet. ¶Rñdetur nihilominus, quòd cùm illa non producat, nisi ex virtute Dei, ex debito & decentia illius status, non decet, vt beati se sibi mutuò occultēt: secùs respectu aliorū qñ voluerint. Ad eorum nanq; nutum Deus illis subuenit, veluti de subtilitate secundū Sanctum Thomam dictum est.

¶Ad primum igitur argumentum respōdetur, quòd Auicenna, & Philosophi loquuntur de corpore luminoso, qđ ex natura sua charitatem habet, quod non potest esse nisi peruium & trāsparēs ut Crystallus. Corpus autem gloriosum non ex natura, sed ex merito. *Sol. 1. argumen.* ¶Dubia tamen est sententia hæc propter verbum illud citatum Gregorij. 18. Moral. cap. 31. ꝙ in auro intelligitur beatorum claritas, & in vitio pollucentia seu transparentia. Quod verbum exponens D. Thom. credit, quòd corpora illa erunt transparentia. Quāuis profectò obscurè loquatur. Nam in solutione primi rñdens, vt mō dicebamus ad Auicēnam, ait corpora beata non fore ꝑuia, id est, transparentia. Sed statim exponendo verbū Gregorij contrariū dicit, s. ꝙ densitas illorum corporū non contrariatur peruietati. Facit enim argm̄ hoc. Omne corpus lucidum occultat illud qđ est post se. Vna enim flamma occultat & eclypsat illud quod à tergo illius est: corpus aūt gloriosum non occultat, dicente Gregorio, ꝙ erit sicut vitrum, ergo non erit lucidum. Et rñdet negata consequentia. Imò erit lucidū, quod Gregorius ait significari in auro, & simul peruium & transparens quod significatur in vitro. Quia dēsitas inquit illorū corporū qualē dispositio exigit humani corporis, nō obstat transparentiæ: Crystallus enim densissima est, & nihilominus transparens. ¶Ricardus uerò inter respondendum ad idem argumentum, negat illa corpora esse transparentia. *Ricardus.* Nam densitas, inquit, repugnat transparentiæ. Quare res transparentes, vt Crystallus, nō sunt inquit densæ, sed porosæ: quanuis sint duræ: neque opus, inquit est, vt maior semper densitas maiorem duritiem sequatur. ¶Ad hoc ergo dicendum in primis, quòd verbū Gregorij non debet nobis tantum negotium facessere. *Snīa autoris.* Ipse enim non ait corpora gloriosa fore vt vitrum, eo quòd sint pellucētia & peruia respectu oculi corporalis, vt scilicet possit vnus beatus videre tertiū, qui est a tergo secundi: quasi corpus secūdi esset sicut vitrum, sed quia est perlucēs oculis mentis: nempe, quòd vnus beatus uidet cor alterius sub eius corpore latens. Ait quippe illam beatorum societatem esse, vt aurum & vitrum, quorū corda

da sibi inuicem & claritate fulgent, & puritate trāslucent. Et ideo bene potest opinio Ricardi sustineri. Non tamen propter eius rationem, scilicet, quòd eorum densitas transparentiæ obstet: nam certè crystallus densissima est: sed quia id neq; naturæ corporis humani cōgruere vř, nec ad illum statum esse necessarium. Nihilo minus & opinio Sancti Tho. est satis probabilis, quia illa corpora erunt veluti spiritualia, animis ad nutum obsequentia. Et ideo ait, quòd sicut in potestate corporis gloriosi est ostendere se non glorioso vel se occultare, ita & occultare corpus post se existens. Hoc pacto, ꝙ qñ ostendit se ipsum, tunc occultabit aliud: quia eius colores impedient ne per ipsum videatur alterum coloratum, eo quòd duo diuersi colores per idem medium non videntur: sicut depicta vitrina non permittit, vt colores alieni trans ipsam videantur. Quando verò nō se ostendit, tunc non occultabit aliud, quin possit per ipsum trāsuideri. Itaque quando Christus ab oculis euntium in Emaus disparuit, si illic permansit, potuerunt discipuli trans ipsum videre alia corpora sicut per lucidam Crystallū. Et propterea in solutione ad primū respondit ad Auicennam. Corpus gloriosū non est peruium sicut naturale, quia naturale semper translucet, nec potest corpus trans ipsum existens occultare.

Sol. 2. argum. ¶Ad secundum igitur principale argumētum respondetur, quòd gloria naturam non tollit, sed perficit, & iō corpora glorificata, iuxta eorū naturam erunt colorata, eademq; pulcherrima. Corporis enim pulchritudo (vt 19 de ciui Dei, ait Augustinus) est partium conuenientia cū quadam coloris suauitate. Quæ profectò pulchritudo beatos maximè condecet, sed nihilominus erunt claritate suffusi, vt quēadmodū vitrina ꝑ solares radios suos colores demonstrat, ita & corpora gloriosa suā pulchritudinē per suam propriā claritatē ostendant. Quanuis nō omnia membra pari fulgore reluceant: quia non oīa sunt paris lucis capacia, vt ôs quam caro.

Sol. 3 argum. ¶Ad tertium iam responsum est, ꝙ cùm hoc claritatis donum detur propter meritum, in potestate beati erit ipsius effectū impedire.

Obiectio. ¶Quòd si arguas. Qualitas inest corpori glorioso sicut quantitas: non autem in potestate beati est quantitatē minorē facere, aut maiorē, ergo neq; est in eius facultate claritatem illam, quæ est qualitas, obtegere. Negatur consequentia: quia quantitas naturaliter inest corpori, quare non posset sine corporis mutatione mutari: neque verò est actiua, claritas verò est donū supranaturale, & est actiua, & ideo in potestate beati positum est, non quidem illam tollere, sed tamen eius effectum impedire.

¶Quòd si redarguas. Ergo pariter potest impedire ne uideatur à corpore glorioso. Fortasse posset si expediret, sed tamen consequentia non valet: quoniam cum illa occultatio fit propter decētiam illa statui debitam, non videtur decere, vt vnus beatus coram altero existens se possit illius obtutui subducere.

QVÆSTIONE QVINTA, *De aureolis.*

ARTICVLVS. I.

Vtrùm aureolæ sint in beatis futuræ, à fructibus distinctæ.

Quinta demum quæstio, quę hanc distinctionem clausura est, instituitur de Aureolis, quæ non omnibus beatis, sed quibusdam competunt, & ideo quæritur primò, vtrùm sint à fructibus distinctæ. Et arguitur, quòd nulla sit aureola illic futura. 1. Arg. Aureola nominat præmium accidentale ab aurea distinctum, quæ est beatitudo essentialis: beatitudo autem essentialis omnia præmia cōprehēdit, cum sit status, vt ait Boetius, omniū bonorū aggregatione perfectus, ergo aureola ab aurea nō distinguit.

¶Secundò arguitur. Eidem merito nō debentur diuersa præmia, eidem autem merito, scilicet, virginitati, respondet aureola, & pariter fructus centesimus, ergo aureola à fructu non distinguitur 2. Arg.

In cōtrarium. ¶In contrarium autem est, quòd ecclesia militās cum à triumphāte descendat, iuxta illud Apocalyp 21. Vidi ciuitatem sanctam descendentem de cœlo, illam imitatur, in ecclesia verò militante victoribus cōferuntur

tur laureæ: ergo & in triumphante.

Nomen aureolę ¶ Aureolas, qui solã lingum latinam con' suluerit, nõ ab auro aureolas, sed a lauro forte laureolas nũcupabit: nam in re militari victores, percipue apud Romanos, diuersis sortis donabantur. Erãt enim diuersa coronarum genera. Vt triumphalis ex lauro: eo quòd hæc arbor lætitię, victoriarumq; sit nuntia, sicuti oliuę ramus, quã colũba ad Noe in Arcam detulit, fuit misericordiæ Dei nuntius. Et alia erat obsidionalis ex gramine, quæ donabatur ei, qui obsessos ab obsidione liberasset. Et ciuica ex quercu, qua insigniebatur ille q ciuem seruasset. Erat etiam & muralis, & naualis, atque alię id genus, & ideo videntur illæ coronæ non esse dicendæ aureolę sed laureolæ: atq; adeò nihil mirũ, si quis suspicetur, uitio scriptorum pereũte prima litera, pro laureola dici aureola.

¶ At verò non ita coniiciendum est, sed quòd patres consulto ab auro aureolã dixerint. Beatitudo nanq; aureæ coronæ pluribus de causis comparatur. Prima ꝙ cùm vita hæc humana, ut Iob. 7. legitur militia sit super terram, meritorum præmium merito dicitur corona: iuxta illud primæ ad Thimothæum. 4 Reposita est mihi corona iustitiæ. Et secundæ ad Thessalonicen 2. Non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. Præterquam quòd circularis coronæ figura, quæ & omniũ perfectissima est, & nec principium habeat neque finem, sed principium in ea coniũgitur, fini, tũ perfectionem beatitudinis significat, per quam beati suo coniugun tur fini, tu etiam & eius perpetuitatem. Dicitur verò aurea, non solùm propter illius beatæ lucis fulgorem, sed præsertim, quia beati illi possessores regni cœlestis, vt reges æstimantur: eo quòd Deo sunt sãctissimè subditi, cui seruire regnare est. Iuxta illud Apocalyp. 5. Fecisti nos Deo nostro regnum. Et ideo Christus Apocalyp. c. 9. refertur habens in capite suo coronã auream. Et c 4. Viginti illi quatuor seniores coronis itidem aureis insigniti leguntur, quas de capite suo adorantes Deũ demittebãt. Igitur si beatitudo essentialis aurea corona dicit, illa accidentalis, quæ quibusdam beatis ratione alicuius excellentiæ, peculiariter adhibet, merito dicetur aureola, hoc est coronula aurea.

Circularis figura.

¶ Ad quæstionem ergo quatuor cõclusionib. respondetur. Prima. Congruentissimum est beatorũ statui, ut qui aliquem singulari modo excellentẽ obtinuerit victoriam, super gaudiũ essentialis beatitudinis, quod aurea corona dicitur, aliud superaddatur accidentale, quod nomen habeat aureolæ. Conclusio hæc non habetur in sacris literis expressa, meritissimò tamen sancti patres illam docuerũt. Quare ecclesia in singulorum solẽniis martyrũ canit. Corona aurea super caput eius. Et primò figura eius præcessit in mensa sanctuarii ueteris testamenti. Præceptum enim fuit, vt Exo. 25. legitur. Facies mensam de lignis Sethin &c. & inaurabis eam auro purissimo. Vbi mensa cœlestis regni designatur. de qua ait Christus. Ego dispono uobis regnum, ut edatis, & bibatis super mensam meam. Et sequitur. Faciesque ei auream labrum per circuitum, & ipso labro coronam interrasilem, id est, limatam & politam aliã quatuor digitis vbi non inepte significatur antea Sanctorum corona fide quatuor Euangeliorum fulgens in conspectu domini. Et subditur Et super illam alteram coronam aureolã scilicet, propter eminentiam quorundam egregiè certantiu, qui insigni potiti sunt victoria. Ratio ergo cõclusionis ex similitudine ciuilis militiæ ducitur in qua propter singularia facinora singulares cõferuntur coronæ, ut muralis aurea illis, q primum muri subirent, & castrensis illi, qui hostium castra primus introiret, atq; id genus aliæ. Condecet ergo, ut similiter qui strenuè in hac uita pugnarũt, auctuario gaudio super communem mensurã donentur. ¶ De aureolis ergo quidã opinati sunt nullatenus esse ab essentiali beatitudine distinctas, sed ipsam eandem visionem, quæ præmiũ essentiale est, & aureæ nomẽ habet, qua ratione martyrib. virginibus, aut doctoribus confertur aureolę nomẽ sortiri. Non quòd aliquo modo præmium ipsum aut gaudium crescat sed quia illis confertur qui illo singulari genere uictoriæ potiti sunt. Verum hæc opinio hæc nõ est rei consentanea, nã aureola, ut hẽt glossa super illud Exodi citato ait, aliquid superpositum est essentiali p̃mio. Enimuero ubi meritum egregius p̃cessit cumulatus futurum est gaudium.

1. Cõcl.

Exo. 25 aureola

Similitudo ciuilis rei publicę.

Variæ opiniones.

¶ Est

Aureolæ descriptio Præmiũ accidentale.

¶Est ergo aureola (vt aliquo modo desceribatur) accidẽtale gaudium de aliquo insigni facto, essentiali præmio superadditũ, corporali decore declaratum. Vbi annotandum est, præmium non dici accidentale, quia sit accidẽs, nam & uiso ipsa & beatitudo essentialis est accidens, neq; quia potest beato deficere, nam sicut aurea, ita & aureola perpetua est, sed dicit̃ accidentale, quia est gaudiũ de aliquo creato bono, cũ essentiale sit de Deo ipso viso, qđ absq; alio esset sufficiens. Non autẽ omne præmium accidentale est aureola, quãuis omnis aureola sit præmium accidẽtale. Potest enim aliquid addi essentiali gaudio dupliciter. Vno modo ex natura communi visionis: quale erit unio animæ cũ resurgentibus corporibus, per quã accessio ei fiet gaudii: & pariter contuberniũ completi numeri beatorum, & cognitiones affectionesq; creaturarum in proprio genere. Hæc ergo præmia sunt, & gaudia accidentalia, non tamen nomen habent aureolę, quia omnibus sunt communia. Sed alio modo adhibet̃ aliquid eidem essentiali pręmio ratione operis meritorii, quod duplicem habet conditionem honestatis, & laudis. Primam ratione charitatis quæ merito est essentialis, cui deo præmiũ debetur essentiale, minus: aut maius secundùm augmentum charitatis. Quare adiectio illa ad præmium pertinet essentiale quod Deum habet pro obiecto. Sed aliam rationem laudis habet meritũ ex genere, & strenuitate operis, quale est martyriũ, & uirginitas. Gaudiu ergo qđ ratione ipsius adhibetur est accidentale: quia de re creata, nempe de illo opere. Et hæc adiectio nomẽ sortit̃ aureolę, q̃a illi excellẽtiæ operis respõdet ex genere suo.

diminutiuũ nomen.

¶ Quod si roges cur cũ sit adiectio ad præmiũ essentiale nomẽ habeat diminutiuũ. Respondetur. Propterea qđ nõ est essentiale, sed accidentale Præmium.n. essentiale quia ratio charitatis æstimat̃ maioris pretii est quam aureola: sed aureola illi adiecta facit illud accidentaliter crescere. ¶Ex quo fit cõsequens posse aliquos sine aureolis maiori præmio essentiali frui, quam habentes aureolas, ut diua Magdalena: na ut angelos interim omittamus, possunt ẽt & ex hominib. multi. cumulatiorem habuisse charitatis gradum, propter longam uitam in qua plura accumularũt merita, quàm sit charitas martyris in uno actu, & quam virginitas. Vnde aureola non est gaudiũ essentiale intensius quandoquidem illud intensius esse possit ratione charitatis in eo qui aureolã non habet: sed est accidentale adiectũ. Et ideò nec differũt solùm secũdum magis & minus in eadem specie: imò differũt specie.

De subiecto aureolę

¶Si verò rursus sciscitaris aureola vbi sit: in anima ne: an in corpore, ex dictis colligitur solutio. Est.n. eius substantia in anima: quia est gaudium de facto illo egregio quod ex charitate processit, qua ratio ne erat difficile, & strenuũ: nihilominus gaudium illud explicabit̃ in corpore per modũ coronulæ in capite, uel instar palmæ, ut infra explicabitur. Itaque aureola non supponit, vt dialectio more loquamur, nisi gaudiũ ipsum animæ, connotãdo: tamen signum quo declaratur in corpore.

2. Cõcl.

¶Secũda conclusio. Quanuis aureola & fructus ambo sint præmia accidentalia, differunt tamen inter se. Hanc distinctionem fructuum ab aureolis diuersi diuerso modo interpretãtur. Quidam enim aiunt inter aureolam, & fructum nõ esse discrimen, nisi quod aureola debet̃ pugnanti: iuxta illud. 1. ad Timoth. 2. Non coronabitur nisi qui legitimè certauerit fructus uero laboranti: iuxta illud Sapiẽtiæ 4. Bonorum operũ gloriosus est fructus. At uerò cùm idem sit labor & certamen, distinctio hæc solùm est rationis, cùm tamen distinctio inter aureolam, & fructum sit realis. Et eodem modo refutantur alii dicentes, non aliter differre, quàm quòd aureola cõsistit i gaudio boni creati, quatenus respicit laborẽ corporis, fructus aũt etiam sit gaudiũ de bono creato, quatenus respicit uolũtatem: nã & opus quod corpore exhibetur, ex uolũtate procedit, quare sola tũc rõne differẽt.

Distinc. fructuũ

¶ Ad intelligendum ergo discrimen hoc notãdum est, quod cùm nomen fructus à corporalib. per metaphoram ad spiritualia transferatur, ex uarietate quæ in fructia reperitur, uariæ sumuntur metaphoræ F uctus autem qui ex terrę nascentibus proueniunt diuersas habẽt conditiones, ex quibus subinde diuersimode ad spiritualia fit translatio. Primum enim conuenit fructui dulcedo, qua tanquam

Fructus multipliciter dicitur.

ulti-

ultimus qui expectatur finis delectat: & isto modo gaudium de consecutione ultimi finis est fructus: unde descēdit fruitionis nomen, siue in re, quando in patria ꝑ cōsecutionem eiusdem finis illā capimus delectationē, siue in spe, de qua ēt in uia gaudemus. Secūdo modo accipit fructus ꝑ eo quòd reficit, quāuis nō sit ultimū, & isto modo uirtutes oēs dicunt fructus quos iō fructus Paulus ad Gal. 5. ad duodecim cōnumenat, dicens. Fructus aūt spiritus est charitas, gaudiū, pax &c. Tertio modo accipitur fructus pro illo commodo ꝙ ex labore agriculturæ expectat, & sic omne premiū spirituale, siue sit gratia siue gloria, dicitur fructus: iuxta illud ad Ro. 9. Habetis fructū uestrū in sanctificationem, finem autē uitā æternam. Nullo aūt horum trium modorū usurpat hoc nomē impræsentiarū, sed quarto modo, ut metaphora sumatur ab illa fructus ꝓprietate, qua fructus dicit id ꝙ ex semine
Mat. 13. nascit. Sic n. Christus Mat. 13. uerbū fidei appellauit semen, ꝙ in nostris cordib. seminatū facit fructū, aut tricesimum, aut sexagesimū, aut centesimū, secundū terræ benignitatem. Verbum enim ex natura sua efficacissimum est, & ideo quo terra feracior est, id est, cor benignius, uberior est fructus. Benignitas autem & feracitas cordis in hoc consistit, quod a terrenis se se expurget, & in spiritum cōuertatur: ut scilicet neque uiis huius seculi sit peruium. Nam quod illic seminatur, uolucres cęli, nēpe humana superbia deuorat. Neque sit ut sicut saxum, sed emolliatur, ne quod illic seminatur, facilè arescat. Neque uerò inter diuitiarum spinas sit consitum, quæ semē suffocare pergūt. Sed sit terra bona ut verbum in ea terrenos humores possit in spiritum cōuertere Fructus ergo secundum hunc significatum est gaudium ab illo differens, qđ est aureola. Vt inter auream, & aureolam & fructum hoc sit interstitium, quod aurea sit uisio, seu gaudium essentiale, inde de Deo uiso perceptū, aureola uerò sit gaudium de perfectione operis adhibitū: sed fructus sit gaudium quod de operātis dispositione accumulatur secundū spiritualitatis gradum, quo per Dei uerbū quisque in suo corde seminatur profecit.

¶ Ex quo fit, quod quemadmoum aureola, ita & fructus ad gaudium pertineat accidērale, essentiali adiectum: nā pari modo de bono creato percipitur. Atq; adeò fructus non semper charitatis proportionem & quantitatem insequitur. Potest enim uidua plura charitatis opera & merita facere, quàm uirgo, imò & coniugatus, atque adeò in beatitudine essentiali excedere. ¶ Tertia conclusio. Fructus et- 3. Cōcl.
si uirtuti continentiæ peculiariùs tribuatur, omni tamen uirtuti congruit. Hieronymus quidem & aduersus Iouinianū & in Commentariis Matthæi 13. Três illas euangelicorum fructuum differentias soli continentiæ ascripsit, quā ideo opinionem Sanctus Thomas, & reliqui Theolo- Hieron.
gi sequuntur. At uero cuiuscunque virtutis est fructum ferre, uerbū enim fidei in corde seminatum omnium virtutū vberem frugem profert. Potissimum tamē in uirtute continentiæ fructus elucent, qui spiritualitati adscribuntur. Nam cū spiritualitas ex abstractione a uoluptatibus carnalibus exurgat, eo quod caro (ut ait ad Galatas Paulus) concupiscit aduersus spiritum & spiritus aduersus carnem, illi peculiariter uirtuti tribuit fructus, qua aduersus carnem spiritus pugnat: qualis est uirtus continentiæ, quæ in compescendis venereis insultibus versatur.

¶ Quòd si sciscitaris, cùm actus temperan- Cib. & potus.
tiæ circa cibūm & potum sint magis necessarii quam circa uenera, cur non tam proprie & æqualiter in ipsis ponitur fructus atque in reliquis? Respondetur, quia non sunt tamen uehementes. Sunt. n uenerei adeò exorbitantes, & uiolenti, ut quemadmodum ait Hierony in carnali conflictu neque spiritus prophetiæ corda prophetarum tangat, & quemadmodum 7. Ethico. ait Philosophus, in illa delectatione uix sit possibile quidpiam intelligere ¶ Ex his demum colligitur quarta con- 4. Cōcl.
clusio. Tres sunt fructus, tribus uirtutis gradibus consignati: illi scilicet qui Mat. 13. referuntur tricesimus, sexagesimus, & cētesimus. Hi uerò tres gradus generaliter in omni uirtute cōstituuntur, q. sunt gradus continentiæ, quando homo cum passionibus colluctatur: & temperantiæ, quando illas habet sedatas & heroicas, quando nullę prorsus insurgunt, sed hō pacatè uiuit. Et ideo Christus sicut in ma

ligna

ligna terra res distinxit gradus, scilicet in continentiæ, quãdo homo est sicut in via quibuscunq; corruptis affectibus expositus: imò illos præueniens: & illorũ qui verbum virtutis concipiunt, sed præ cordis ariditate humorem non habẽt vt crescat: & illorum qui humorem quidem habent, scilicet nonnullũ virtutis affectum sed solicitudine secularium exortum semẽ suffocant: ita & in terra bona tres distinxit ordines, qui in quacunque uirtute reperiuntur: qui sunt incipientium, proficientium, & perfectorum. Nihilominus quia hi tres generales virtutum gradus peculiarius in virtute continentiæ existũt, tres isti fructus eidem virtuti peculiarius adaptantur: vtpote per quam spiritualitas, vt expositum est, comparatur. Est enim minimus quantũ ad meritum, sed maximus quantũ ad necessitatem: vt carnis concupiscentia & delectatio aduersus legẽ Dei non exorbitet, sed iustis sit officiis cõtenta. Atque hic est in coniugatis, fidem coniugii legitimè seruantibus. Alius uerò est spiritualis gradus paulo minor quo ad necessitatem, sed maior quo ad meritum quod scilicet se homo a licitis complexib. abstrahit, non tamen perpetuo uinculo, sed libero, a quo possit abscedere. Atque hic gradus est in uiduis. Sed tertius est maximi meriti, quo scilicet homo sic in statu spirituali constituitur, ut a carnis complexibus & voluptatib. perpetuo proposito alienetur. Atq; hic est in uirginibus, qui propositũ habent in perpetuũ carnis integritatem seruandi: hoc enim ꝓpositũ ẽ: citra votũ, ad virginitatis aureolam sufficit. Quanuis status continentiæ, vt paupertatis & obedientiæ, voto firmiori firmetur. Primus ergo dicitur tricesimus, secũdus sexagesimus, & terti⁹ cẽtesimus. ¶ Rationem aũt huiusmodi numerorum forsan non aliam comminisci opus esset, quàm quod tricesimus fructus plurimũ esse solet semini iustus in terra bona, qualis erat terra illa promissa quam Iordanis interluebat: vt scilicet modius ad triginta proueniat: & ideo adaptatur minori gradui virtutis, quippe qui necessarius est. Solet autem ad duplũ benigna gleba illum proferre. Veruntamẽ quasi per miraculum, vbi solum ferocissimum est, ad centesimum prouenit. Legitur enim Gene. 26 quod cùm Isaac in Geraris sementem fecisset, inuenit in ipso anno centuplum quasi beneficio diuino. Vnde subditur, Benedixitq; ei dominus.

Fructus tres

Trigesimus secundus sexage. & centesi.

¶ Nihilominus patres qui istorũ sunt numerorũ obseruatores, ad denarium, qui est numerus mandatorũ perfectus, tanquam ad radicem eos referũt. Tricesimus enim numerus ex denario per ternariũ ducto consurgit. Ternarius autem, vt 1. de Cœlo, & mũdo ait Philosophus, integrũ corpus significat quod lõgitudine, latitudine, & ꝓfunditate cõstãt: & rursus principio, medio, & fine. Et ideo significat illũ spiritualitatis gradum, qui est virtuti necessarius. Sexagenarius aũt conflatur ex eodem denario per sex multiplicato: senarius autem quippe qui ex partib. suis aliquotis, vno, duobus, & trib. constet, duplo perfectior est. Sed centesimus numerus ex eodem denario per se ipsum ducto prouenienss perfectissimus est, nempe numerus cubus, hoc est quadratus omni ex parte æqualis, & talis est in omni virtute gradus heroicus, vt ĩ virtute fortitudinis martyrium, vt in lib de virgi. ait Aug. & in virtute misericordiç omnia abiicere & dare pauperibus, atque in virtutes continentiæ status virginitatis. Qua pp. non opus fuit similem ꝓportionem in his ex cessib seruare, sed rationem ꝑfecti numeri. Nec aliud Christus dicere voluit q̃ qd̃ fructus ex semine uerbi aliquãdo ille ꝓuenit, qui iustè solet ex semine ꝓuenire: aliqñ vero duplus, sed aliqñ cõsummatissimus. ¶ At quo tandem Bedæ rationẽ ad hibeamus, q̃ minimè est cõtemnenda, hu meros illos ad digitorũ refert dispositionẽ, qua apud Romanos in more erat annos supputare tacendo, vt dũ depicta imago contracta, habebat minimum sinistrç digitum, significabat annũ vnũ: si vero solum secũdum ab illo contrahebat duos &c. Numerus uerò tricesimus pingebat in eadem sinistra, pollice & indice molliter se osculantib. Quæ ideo figura statũ cõiugalem designat. Numerus uero sexagenarius delineabatur eodem indice pollicem in modum crucis desuper comprimente, quæ ideo figura uiduitatis pressuram poterat indicare, sed in numero centenario a sinistra fiebat transitus ad dexteram. Vñ de Nestore, qui centesimum

Rationes numerorũ

Ratio supputã di p digitos.

ætatis

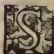
Iuuena. Saty. 10 tatis excesserat annum, canit Iuuenalis, atque suos iã dextera cõputat annos: quemadmodum homines virginitas ab humana in angelicam transmittit naturam.

Solu. 1. ar. ¶ Primi igitur argumenti solutio ꝑ ea quę supradicta sunt liquet. Diximus enim in beata visione eminenter contineri omnia quæ ad eius ornatum attinent: non enim ex illa solum deriuatur amor & gaudium ad beatitudinem essentialiter pertinentia, verùm & fructus omnes & aureolæ. Et in hoc sensu ipsa dicitur status omnium bonorum aggregatione perfectus. Nihilominus formaliter alia alijs beatis accidentaliter adhibentur. Et quanuis nihil adhiberetur, satis ad beatitudinem esset visio, vt 5. de confessio. ait Augustinus.

Solu. 2. argum. ¶ Ad secundum respondetur nullum esse inconueniens eidem merito diuersis rationibus diuersa prẽmia competere. Auream scilicet q̃ a procedit ex charitate, & aureolam ex genere operis: & fructum ex dispositione personæ. Itaque sanctissimæ virgini ob nimiam eius charitatem post Christum summa essentialis gloria competit, & propter personæ heroicam dispositionẽ spiritualitatis cẽtesimus fructus, idcq; super omnes cumulatissimus: nã quãuis in omnibus sit cẽtesimus, est tamen gaudium illud in quibusdam cumulatius, q̃ in alijs. Et præterea ratione strenuitatis operis adiecta est ei aureola. ¶ E conuerso non in omnibus in quibus est fructus, est aureola, vt patet in coniugatis, & viduis. Et si restrictè fructus accipiatur in uirtute continentiæ potest à conuerso in martyre esse aureola sine fructu. Secùs si fructus accipiatur pro gaudio quod gradui cuiuscũque virtutis respondet.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm tantum sint tres aureolæ?

Partis negatiuæ. ar. 1. SEcundò quærit de numero aureolarum, vtrùm tantùm sint tres? Et arguitur à parte negatiua. Viduę, vt Hieronymus autor, est, maiorem difficultatem in abstinendo à carnis illecebris patiuntur, q̃ virgines: vbi autem maior est pugna aequius debet præmium: ergo viduis etiam debetur aureola. Atque adeo non sunt tres tantum.

¶ Secundò. Aureola est præmium, quod operibus super erogationis tribuitur, ait enim Beda super illud Exod. 25. Aliam coronam aureolam &c. Aureolam de eorũ præmio rectè intelligi, qui generalia mandata spontaneæ uitæ perfectioris electione transcendunt, sed vbi necessitas occurrit confitendi fidem, nõ est opus supererogationis. iuxta illud ad Romanos. 10. Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem: ergo illis martyribus nõ debebitur aureola. 2. Arg.

¶ Tertiò. Omne præmium quod in patria conferendum est, alicui uirtutis operi respondet: quod ex Dei dono procedit, imò aureolæ non conferuntur nisi propter opera consilij, quæ ait Beda esse supererogationis: pṛdicare autẽ & docere nõ semper est singulare Dei donũ, neq; opus consilij, imò sæpè fit per scientiam acquisitam humano studio: ergo doctoribus nõ debent aureolæ. 3. Arg.

¶ Quartò. Si essent tres aureolæ nõ deberẽt esse æquales, quia nec dignitas operis est æqualis. Neq; verò discerni posset quę nam esset excellentior, nam ex vna parte virginitas videt excellere, quippe cũ de virginibus legatur Apocalypsis. 7. ꝙ sequuntur agnum quocunque ierit. Sed ex alia parte videtur martyrium excellẽtius, dicente Augustino in libr. de virginitate, quòd nemo ausus fuit pṛferre virginitatem martyrio. Sed & doctrina prædicationis videtur ambobus præeminere ex parte obiecti, nam versatur circa intelligibiles veritates, cùm virginitas, & martyriũ versentur circa sensibiles affectus: non ergo aptè possunt tres aureolæ distingui. 4. Arg.

¶ Quintò. Si Aureolæ essent ponendæ maximè Christo competerent, quippe qui & virgo & doctor fuit & mortem pertulit. Item deberentur & Angelis. Nam loquens de virginitate Hieronymus ait. In carne præter carnem viuere potius est vita angelica, quàm humana. Item conuenirent & corporis, postquam conueniunt illi dotes, & tamen neque Christo, neq; angelis, neque corporibus aureolæ istæ assignantur: ergo non sunt tres. 5. Arg. ¶ In contrarium autem est sanctorum patrum, & ecclesiæ autoritas. Pars affirmatiua.

¶ Ad quæstionem nouem conclusionibus respondetur. Prima Tres sunt nec paucio res, nec plures aureolæ, scilicet virginita- 1. Cõcl.

tis, martyrij, & doctrinæ. Aureola nanque vt modò constitutum reliquimus, est gaudium quod propter singularem victoriã in hac humana militia partam per excellentiam victori cõfertur. Sumitur autem hic ternarius numerus & secũdum hostes contra quos pugnamus, & secundum virtutes quibus dimicamus, & secũdum tria quibus Christo vincentes configuramur. Hostes nanque sunt caro, mundus, & dæmon In pugna verò quæ est contra carnẽ, illa est victoria potissima, quæ à venereis insultibus, & voluptatibus, violentissimè inter omnia delectabilia tactus pugnantibus, per continentiam obtinetur: quæ vtique victoria in virginitate sita est. Et ideo prima debetur virginitati aureola. Cõtra mundum verò illa est illustrissima, cùm eius infestam persecutionem, & tyrannidẽ vsq; ad mortem sustinemus: & ideo secunda aureola debetur martyribus. In pugna verò contra diabolum illa est suprema, cũ quis non solùm à se, verùm & à mentibus hominũ quos calumniator ille seducere pergit, propulsat: qđ fit per sanam doctrinam, & veritatis lucem, & ideo tertia aureola debetur doctoribus. ¶ Atqui aureolę istę tribus prætereà animi virtutibus rñdent, doctrina scilicet rationali, per quam veritas fidei diffunditur, & propagatur: aureola verò martyrij respõdet irascibili quę circa ardua versatur & præcipuè circa pericula mortis: sed aureola virginitatis respõdet concupiscibili, quæ versatur circa delectabilia tactus, & præcipuè circa venerea. ¶ Rursus per doctrinæ prædicationem assimilantur doctores Christo, quatenus mediatori Dei, & hominum, qui quæcunque audiuit à patre fecit nobis manifesta: per aureolam verò virginitatis assimilãtur ei virgines, quatenus exemplar fuit & decus totius puritatis, sed martyres eum imitantur quatenus mortem pertulit crucis.

Obiectio. ¶ Quòd si quis arguat, quòd cùm tres illæ aureolæ tribus cardinalibus adaptentur: vt doctrina, prudentiæ: & martyrium fortitudini: & temperantiæ, virginitas, alia etiam debuit iustitiæ constitui, imò & alia professæ paupertati, atque alia obedientiæ, quæ sunt consiliorum opera. Respondetur, quòd cùm iustitia in omni virtute contineatur, & pariter obedientia, non indigebant singulari aureola. & quanuis paupertas sit opus perfectionis, non tamẽ tantum habet difficultatis in comparanda victoria, quàm pugna carnis, & ideo illi non debetur aureola, sed iudiciaria potestas, vt dictum est.

¶ De virginitate hic nõ est propriùs disputandi locus: pertinet enim ad materiã temperantiæ: de qua ideo virtute disputat Diuus Thomas. 2. 2. quæstione. 152. sed solũ ad hũc locum de ipsius aureola dicere spectat. De qua aliqui sic sentiũt, quòd ad aureolam sufficiat actu virginitatem seruasse: dum tamen homo beatitudinem obtineat, etiam si non habuerit propositum illam perpetuò seruandi. At verò aduersus opinionem statuitur secunda conclusio. 2. Cõcl.

Ad aureolam virginitatis requiritur propositum perpetuò virginitatis seruandæ. Nam secundum aliam opinionem etiam illa virgo quæ propositum haberet nubendi, obtineret aureola: quod vtique Sancti non approbãt. Aureola enim virginitatis præmium est illius singularis virtutis quatenus rationem habet virtutis. Virtus autem virginitatis ex obiecto est continẽtia carnis, seu non experiri delectationem illã ergo non habebit rationem singularis virtutis, nisi per propositum volũtatis illam perpetuò seruandi: atq; adeò sine illo proposito virginitati nõ debetur aureola: neque centenarius fructus, neq; verò viduæ sextagenarius, nisi simile propositum perpetuæ continentiæ habeat. Votum autem non est necessarium: quanuis per ipsum fiat virginitas perfectior, & per solenne perfectissima. Vnde Augusti. in libro, De nuptijs & concupiscentia. Virginitas, inquit, est in carne corruptibili incorruptionis perpetua meditatio: hoc est, propositũ perpetuæ conuersationis illius. Et illic rursum. Virginitas inquit est continentia, qua integritas carnis ipsi creatori animæ & carnis vouetur, consecratur, seruatur. Vouetur, idest, offertur. Dicitur enim virgo à carnis virore, qui est in mentis proposito. Virginitas.

¶ Quòd si arguas. Virgo etiam quæ absq; tali proposito ab hac luce migrauerit gaudio de sua integritate oblectabitur. Conceditur, sed tamen illud nec est aureola, nec tale meretur nomen. ¶ Vnde Diuus Thomas quæstione citata artic. 1. Tria inquit sunt virginitate consideranda. Primum integri- Tria in virginitate.

integritas carnis. Et hoc est illi accidentale. Nam vt 1. de ciuitate Dei idem ait Aug. membra illa possunt diuersis casibus vulnerata vim perpeti, & à medicis, & ab obstetricibus & aliunde. Secundum est in experientia uoluptuosæ delectationis in resolutione seminis. Et hoc est materia le. s. illam non experiri. Tertium verò est formale, nempe propositum, quod est in anima. Integritas enim carnis res naturalis est, atque adeò non est uirtus, nisi illo sancto proposito induatur. Quando ergo illud materiale perditur, non tñ sponte, sed per uim reluctante uirgine, nõ amittitur uirginitas: quippe quæ semper seruač in mente. Quãuis in illa uiolentia illecebra carnis uoluptasq; insurgat: quinetiã si ui corrupta concipiat. Siue uis illa in cõtumeliã fidei, siue alia de causa inferatur. Vñ beata Lucia si me, inquit, inuitã uiolare feceris, mihi castitas duplicabitur ad coronã. Non ꝙ duas esset obtentura virginitatis aureolas, sed ꝙ illi aureolæ aliud accessurũ erat gaudiũ propter patietiã tolerataæ iniuriæ. Si uerò sua sponte & uolũtate quis resolutionẽ seminis uoluptuosè experiač irrecuperabiliter perdit urginitatẽ, atq; adeò aureolæ ius. Et in hoc sensu ait Hieronymus Deũ nõ posse virginitatẽ post ruinã reparare, licèt possit per pœnitentiã peccatũ tolli: quinetiã deinceps per cumulatos pniæ fructus præmium essentiale augeri. Cuius Magdalena nobis documentũ præbuit. Veruntñ dum qui uirginitatẽ ꝓposuit delectationes morosas mortales sua spõte sentit, aut mẽte uel in nuptias uel in fornicationẽ consentit, citra ullã tñ seminis emissionẽ, perdit quidẽ uirginitatẽ, atq; adeò si in illo statu decaderet, aureolã non obtineret: põt tñ ꝑ pnĩam eam recuperare, & integrato eodẽ ꝓposito perpetuæ cõtinentiæ, sua nõ frustrabitur aureola. ¶ Percontaris aũt utrũ frigidi & eunuchi ad generandũ, imò ad coeundũ inepti, de quibus supra in materia de matrimonio diximus, ualeant uirginitatis aureolã promereri. Apparet, nõ posse, quia necessitas non est uirtus. Hoc tñ non obstante in lib. de Sancta uirginitate Aug. affirmando rñdet. Dum. n. propositũ habẽt uxorẽ nõ ducẽdi, faciunt de necessitate uirtutẽ. Ait quippe, quib. uirile membrũ debilitatur, ut generare non possint, ut sunt eunuchi, cùm Christiani fiunt, & Dei præcepta custodiunt, sufficit propositum nõ habẽdi coniugẽ. ¶ Diuus Thomas impręsentiarũ negat ante legem euangelicã uirginitatẽ sub cõsilio fuisse, atq; adeò aureola fuisse dignã. Hoc tñ supra dist 30. q. 2. ar. 1. disputauimus in alteram partem sub peritiorum censura inclinãtes. ¶ Ad primum igitur argumentum rñdetur, ꝙ quibusdam pensatis rõnibus maiorem pugnam sustinent uirgines, sed alijs perpensis maiorẽ uiduæ. In uirgines nanq; multa conspirant tentamenta. Cõcupiscentia nanq; propter refrenati sanguinis repressionẽ ardentiùs exurit, & rẽ experiundi desiderium ob curiositatẽ uehementiùs incitat. Homines. n. ad illa quę experti non sunt, auidiùs anhelant. Mox & existimatio maioris uoluptatis, quã in rei ueritate turpitudo illa hẽt, ignẽ insufflat: & minor q̃ par est detrimentorũ opinio, quæ tñ detrimenta magna secum affert corrupta uirginitas, illecebrarũ relaxat habenas. ¶ Pręterq̃ si prolis cupido inter hæc sese insinuet, atq; aliarũ uoluptatũ quæ solent maritis accrescere. Viduas aũt ex altera parte ꝑteritarũ delectationũ memoria infestat. Sed tñ q. a ab alijs enarratis hostib. liberiores sunt, non acriorĩ subdunč pugnæ, q̃ uirgines. Quicquid autem sit de pugna, aureola tamen & palma nõ ei, sed uictoriæ decernitur. Laus autẽ uictorię est nunquam hosti succumbere: hoc enim est in militia pulcherrimum. Et ideo non uiduitati, sed uirginitati ꝓposita est aureola. ¶ Et per hęc diluitur dubitatio de sacratissima uirgine, an uerè hẽat uirginitatis aureolã. Haud enim desunt qui id negent, propterea quòd nullã sensu pugnã carnis aduersus spiritum. Quibus ut alij contradicant affirmentque habere aureolam, in aliud impingunt extremum dicẽtes habuisse pugnam carnis: tametsi propter excellentiam temperantiæ & continentiæ, quam habuit in gradu heroico illã nõ senserit. ¶ Sed isti bifariã pecẽcant. Primùm cõcedentes in Deipara uirgine insultum aliquem aut illecebram & tẽtationem carnis: cùm aut fomitem nõ habuerit, aut eius inclinationẽ habuerit prorsus restinctam & ligatam. Secundò quia si illam non sensit, nihil ad laudẽ referebat illam habuisse. Quare nõ est piũ

Margin notes: Hiero. — De frigidis. — August. — Solutio 1. argu. — Sacratissima virgo. — Impugnatio.

talem luctā in intemerata uirgine admittere. Dicendum ergo est, quòd etiā si carnis pugnā nullam habuerit, habet tamen aureolam modo excellētissimo. Seruauit enim illam integritatē quæ in mēbris ecclesiæ virginitas æstimatur. Et quādo virtutes sunt in gradu heroico, quanuis nullus sit passionū insultus, adeò virtus nec ꝑfectionē suā nec nomē perdit, vt sit ēt perfectior. Præsertim ꝙ beata virgo piè creditur si non carnis, Satanæ tñ iacula & tentamenta pertulisse: siquidē Christum etiam ipsum Deum versutus ille adoriri nō fuit

3. Cōcl. veritus. ¶ De martyrio quę materia est fortitudinis disputat D. Th. 2. 2. q. 124. de cuius igitur tātùm aureola affertur hic consideratio. De qua subiungitur tertia conclusio. Martyribus, perinde atq; virginib. aureola debetur. Dictum. n. est aureolā nō nisi ꝑpter insignem victoriā deberi. Quēadmodum autem in luctamine aduersus carnem insignis victoria est, quæ cōtra venereorum pugnam obtinetur, quæ acerrima est, ita & in certamine aduersus mūdū illa est illustrissima, quæ de tyrannis habetē in causa mortis: quæ (vt ait Philosophus) omnium est terribilium terribilissima. Et ideo martyribus debetur aureola. ¶ Accēdit præterea ad eius meritum quod huius modi victoria nō solum æstimanda est ex passionis vehementia & magnitudine, verum ex modo, ac demū ex causa. Ex vehemētia inquam passionis: quia illa strenuissima patientia est, quæ tolerandæ violentæ morti impenditur: præsertim illis mortis tolerandis generibus, quibus martyres sunt excoriati, assati, ac dilaniati. Ex modo verò: quoniam (vt Aristo. 3. & 7. Ethico. docet) uirtus fortitudinis plus laudis in expectando, q̄ in aggrediendo meretur: & martyres nō solum tormētorū truculentiā expectabāt, verum inermes sese crucibus offerebant, tanq̄ oues in medio luporū. Nō modo neminem offendētes, verum nec se ipsos defendentes: imò paratiores morti ferendæ, quàm tyranni erat inferendæ. Quod quidem admirabile etiam tyrannis ipsis genus fortitudinis erat: & Christianę familiæ peculiare, Christi sanguine progenitę. Causa denique martyrium in culmine collocat. Non enim tantum in protectionem virtutis aut reipublicæ se se martyres morti exponunt, verùm & in defensionem & confirmationem fidei quæ omnium est virtutum fundamentum, & spe cælestis retributionis, quæ omnium obtinet præmiorum fastigium: & propter charitatem Dei, quę est totius perfectionis cōsummatio, & peculiariter ꝑpter Christū ipsum, qui vt nos à Satanica tyrannide liberaret & in Dei filios adoptaret mortem pertulit crucis.

Marty-rij com-menda-tio.

¶ Ex ijs argumentum secundum principale solutum restat. Nam etsi (vt ait Beda) aureolæ operibus supererogationis debeantur, non tamen ea ratione qua sunt supererogationis, sed ea qua sunt perfectionis: ideo martyr nō solum est aureola dignus quando extra necessitatem sua se sponte martyrio offert, verum etiam dum à tyrāno captus, necessitas præcepti ingruit confitendi fidem, dum modo tunc uoluntate acceptet mortem. Ratio enim & meritum martyrij non consistit in passione mortis quatenus ab alio infertur, sed quatenus à martyre per vltroneam virtutis patientiā suscipitur. Quare qui renitēs in patibulū raperetur non esset martyr. Solu. 2. argum. Marty-rij meritum.

¶ Veruntamen ad perfectam martyrij rationem, vt mors sine voluntate non sufficit, ita neque sine morte voluntas. Vnde quāuis quis auidissimè martyrium sitiat (vt de Patre nostro & de Diuo Francisco ac de alijs legitur) nō est citra perpessionē mortis vere martyr: quanuis feruore charitatis possit præmium essentiale sibi augere, plusquam si esset martyr. Palma enim martyrij propterea non tribuitur nisi susceptæ morti quòd quantūcunq; quis illā affectet, difficultatem tamen non nisi sub ipsum conflictus articulū patitur, vbi ideo ad doloris tolerantiam actus ipsos internos fortitudinis & charitatis intēdi necesse est, & nouas acq rere vires: sicuti in actibus impudicis vsu venit: tunc enim affectus vehementius feruet. Quod autē meritum voluntatis sine morte sæpe sit maior constantissimum est. Sunt enim multi sancti in gloria, qui citra martyrium nonnullis martyribus beatitudine essentiali antecellunt: ut Ioan. Euāgelista & Diua Magdalena. Nam & pœnitentiā ipsam D. Gregorius genus arbitratur martyrij. Ait quippe. Quāuis occasio persecutionis desit, habet tamē & pax nostra martyrium suum: quia etsi carnis colla ferro nō subijcimus, spirituali- Et uolūtas & mors ad martyrium requirit. Pœnitētia.

spirituali tamen gladio carnalia desideria in mente trucidamus. Hęc ille. Quanquam pœnitentium afflictioni aureola non debeatur: quoniam pęnitentia non dicit uehementem pugnam, sed illam mensurā, quæ ad corpus edomandū idonea est, & ideo excessus non est uirtus. ¶ At citra pęnitētiam cunctis martyribus longissimè antecellit sacratissima uirgo. Tametsi nō desint qui eam martyrū catalogo adscribere cōtendant, propter verbum senis illius Simeonis Lucæ. 2. Tuam ipsius animam pertrāsibit gladius. Quinetiā in sermone de assumptione Hieronymus. Rectè, inquit, dixerim, Dei genitrix virgo & martyr fuit, quanuis in pace uitam finiuerit. Vnde etiam ipsius aīam pertransiuit gladius: scilicet dolor de morte filij. At uerò (ut D. Thomas in præsentiarū ait, & certè dicendum videtur) nō illa ratione fuit martyr, qua martyrij aureolā habeat. Martyr. n. (ut ait Isidorus) idē est Grecè, quod testis idemq; fidei, & ecclesia nō recipit alios, ut testes fidei, quàm eos, qui mortē, in eius testimoniū ꝑtulerunt. Appellauit aūt eam Hieronymus martyrem, ob quandā similitudinē, scilicet ob uehementissimū doloris sensum, quē in corde habuit de morte filij, quod quędā fuit imago martyrij ¶ Atq; hac rōne Bernardus tria distinxit martyrum genera, s. uoluntate non nece (ut Ioannes Euangelista) uoluntate & nece, ut Stephanus, nece & non uoluntate, ut Innocentes.

Sacratissima uirgo.

Martyr.

Tria martyrij gnā Bernardus.

¶ At uerò nonnulli intelligentes, ꝙ ut sola uoluntate absque nece, ita neque sola uece absque uoluntate ratio martyrij copletur, ut facerent Innocentes pfectè martyres, dixerunt acceleratū eis fuisse rōnis usum, ueluti Ioanni Baptistæ, in utero matris. Veruntamen hoc non est communi Theologorum autoritate susceptum. Et ideo dicendum (ut insinuare uidetur Bernardus) quòd sicut Ioannes Euangelista nō fuit perfectè martyr, sed sola uoluntate, ita neque innocentes nisi sola nece, & ideo neque habent perfectā aureolam, sed quandam eius participationem: nempe gaudiū, quòd mortem pro Christo fuerint perpessi.

De inocentib.

¶ Dubium tamen est de morte, cujus passio ad martyrium est necessaria. Nā cùm meritum lausq; Martyrij, ut dictum est, non tam in uiolenta illatione, quàm in spontanea acceptatione cōsistat, uidetur ille qui lethale vulnus accepit, licèt medicorum postea diligentia, aut fortè miraculo mortem euaserit, esse nihilominus martyrem, & è conuerso, qui minori ꝙ lethali vulnere læsus fuit propter Deū, si nihilominus incuria, & negligentia mortem obijt, non esse martyrem, & tamen ecclesia neque illum catologo adscribet, neque istum non adscribet.

Vtrū requirat mors.

¶ Respondetur, quòd qui uulnus accepit lethale, quanuis non illico animam expiret, sed post aliquod temporis spaciū moriatur, martyr existimandus est: atque adeò aureola dignus. Vt de beata Cecilia atq; alijs compluribus martyrib memoriæ proditum est, qui in carcere sunt defuncti. Si uerò uulnus tale fuerit, ut medicorum iudicio æstimaretur lethale, nihilominus tamen aliqua exquisitissima medicina, & diligentia euaserit, non est martyr: quia ecclesia nullum medicorū iudiciū, sed solam mortē, tanquam sufficiens testimoniū approbat martyrij. Secùs fortè si manifestè constaret solo supernaturali miraculo fuisse post tale vulnus seruatum: si enim hoc euidens esset, fortasse haberetur pro martyre: postquā illa tanquam mors naturalis reputaret. Quanuis neque hoc certò statuerim, sed iudicio ecclesiæ relinquendū est. Si uerò vulnus non fuit lethale nihilominus mors subsecuta est, quia non potuit medicamen adhiberi, martyr ille uerè est, imò quanuis adhiberi posset medela, nō tñ fuit adhibita, quia ille sic vulneratus, aut cæsus, non tenetur postquā plagam accepit, tantā diligentiā adhibere, vt curetur. Secùs si adesset, ꝗ facilè ei mederet, & ille renueret. Tunc enim videretur mortem plus nimio appetiuisse, & se interemisse, quare non haberetur pro martyre.

Răsio.

¶ Quòd si roges quid si propter negligentiam mortuus est? Sunt qui dicant, non esse martyrem, quia non ex vulnere, sed ex negligētia morti occubuit. Nihilominus certius est, nisi negligentia sit adeò magna, quòd sit mortalis culpa, mortem illam tanquam martyrium ducendam: quoniam negligentia non est causa mortis, sed supposito vulnere.

Propter negligētiā mortuus.

¶ Quid verò si quis nullam accepit plagam

De solo carcere.

gam neque verbera: sed sola diuturna carceris afflictione in carcerib. pro Christo vita defungitur? D. Thomas impræsentia: sum ait, quòd qui aliquibus verberib. lõgè ante susceptis, etiam non lethalib. in carcere tandem moriuntur, martyres reputantur, vt Marcellus Papa, sed tamen. 2.2.q.124. artic. ad 3. ait. Quòd pro sola tolerantia carceris, exilij uel rapinæ diuitiarum martyrium non reputatur, nisi fortè secundum q̃ ex his sequitur mors. Vbi sola tolerantia carceris, & exilij vsq; ad mortem appellat martyrium, quãuis nulla verbera præcesserint. Et certè ita videtur dicendum, dummodo illa tolerantia sit causa mortis. Nam Marcellus licèt longè antea fuerat fustibus cęsus, læsio tamẽ illa nulla fuit eius mortis causa, sed quia post certum tempus stabulo deputatus est ad seruiendum animalibus, & illa fuit afflictione defunctus. Et ratio quoq; id persuadet: nam afflictio illa, verberum loco existimatur. Diuturnitas tñ carceris, nisi fuerit vsque ad mortem, non dicitur martyrium, vt legitur de Syluestro.

¶ Alia verò temporalium bonorum amissio citra mortem, etiam si propter Christum fiat, neque martyriũ est, neque aureolam meretur. Quanuis quispiã bona temporalia, scilicet diuitias, vel honorẽ, vel famam pluris æstimet, quàm vitam: ex genere suo sola vita est in qua exponẽda egregius fortitudinis actus, vt 3. Ethicorum, ait Philosophus, locum habet.

Causa martyrij. ¶ Ad hæc tandem notandum, quod neq; voluntas appetẽdi mortem, neque mors ipsa eidem voluntati adiuncta, nisi causa adsit fidei, aut religionis sufficit ad martyrium. Quanuis, inquam, vita in defensionem Reipublicæ, aut pudicitiæ, aut alius cuiusuis virtutis politię exponatur, nisi id referatur in fidem, aut virtutem infusam, quæ aut Christum, aut Deum habet pro obiecto, non censetur martyrium. Itaque vel formaliter, vel virtualiter debet esse confessio fidei, & testimonium eius: hoc enim sonat martyr, quod testis fidei. Beata enim Agnes quæ pro tuenda virginitate colla gladio submisit eo celebratur, ut martyr, quòd id fecit in testimonium fidei, quia virginitatem, quam Christo vouerat tueri uoluit.

Quare quicunque mortem subiret in testimonium alicuius uirtutis: nempe, ad defendendum esse uirtutem, dum modo fide id Christi faceret, uerè esset martyr, & pariter qui rempublicam defenderẽt, ut fidem protegerent, nempe, si illam à Turcis, & infidelibus tutarentur, uel ab hæreticis, qui religionem Christianam subuertere contendunt. Secus si ab alio Christiano rege tanquam milites temporales illam defenderẽt: ibi enim quanuis virtutem fortitudinis exerceant, nõ subinde martyrij aureolam promerentur.

Ante legẽ euãgelicam fuerũt martyres. ¶ Ex quo sequitur, quòd etiam ante legẽ euangelicam potuerunt homines aureolam mereri, ut Machabæi, qui pro religione pugnabãt, licèt illam in limbo quousque eos Christus in cœlum euexit nõ obtinuerint. Et idem est de Ioanne Baptista: qui cum ob zelum propugnandæ iustitię capite truncatus fuerit, id ad religionem retulit, & fidem, nẽpe, ut ostenderet adulterium peccatum esse, & ideo egregius fuit martyr. Imò si qui fortè lege naturę pro religione ueri Dei cum sola fide implicita morti occubuerit, ut martyr nunc in cœlo aureola insignitur. Et multo æquius Sanson si Dei nutu in eius amicitia templum, ut hostes religionis occideret, super seipsum coniecit. De Sanson. Sunt enim multi martyres in cœlo, quos ecclesia, nisi in festo omnium sanctorum, non celebrat. De quib. ad Hebræos. 11. Apostolus ait. Per fidem vicisse regna, operatosq; fuisse iustitiam, qui obturauerunt, inquit, ora leonum, & extinxerunt impetũ ignis, & fortes facti sunt in bello. Alij distenti, alii uerò ludibria & uerbera experti, insuper & carceres, lapidati, secti, egentes, angustiati, afflicti, in solitudinib. errantes, in montib. & speluncis, & in cauernis terræ.

De illis q̃ se perimunt. ¶ Postremum denique argumentum soluendum restat, quod, ut Augustinus primo de ciuitate Dei autor est, nemini licet sibi manus inijcere quacũque ex causa, atque adeò multo minus sese occidere, & tamen multi martyres leguntur sese peremisse, ut metum uiolandæ pudicitiæ euaderent, atque, ut tyrannos præuenirent. Legitur enim ecclesiasticæ historiæ libro 8. capit. 12. de quibusdam fœminis, quæ cum ad sacrificandum ducerentur, & in media uia Satanici ministri earum pudicitiam solicitarent, ne pollue-

rentur,

rentur, aut sacrificare cogerentur, in fluuium se præcipitarunt. Et beata Apollonia cum à lictoribus ante rogũ comburenda teneretur, eorũ manibus elapsa in ignem se eundem proiecit. Respondetur verò id diuino instinctu in exemplum egregiæ fortitudinis fecisse vt tyrannorum rabies admiratione vinceretur, dum viderent pro Christo sic sexum illum fragilem mortem contemnere.

4. Cõcl. ¶Tertia demum est doctorum aureola, de qua subnectitur quarta conclusio Doctorum aureola nec prælatis tantum quibus minus prædicandi incumbit, neque verò illi nisi munere suo fungantur, sed cũctis qui actum prædicandi & docendi, siue voce, siue scripto exercent, debetur. Aureola enim hæc non debetur ratione status, nẽpe, ratione episcopatus aut præfecturę cui annexum est officium prædicandi. nec verò propter habitum scientiæ quo quis docere potest, sed propter actum, in quo rõ meriti cõsistit, iuxta illud. 2. ad Timotheũ 2. non coronabitur nisi qui legitimè certauerit. Imo qui statum habet vel habitum sine vsu maioris est opprobrij dignus, maiorisq; fit criminis reus. Veruntamen non pro vna aut altera concione vel lectione, sed pro professione docendi expectãda est aureola, siue lingua siue calamo id fiat: dũ tamen in obsequium fidei munere illo doctor fungatur. Et potissimum vt incredulos aut hæreticos lucrifaciat, seu vt illos ab ecclesia arceat diuinoq; gregi caueat. Nam docere ꝓfanas literas aut humana iura non est aureolæ meritum.

Solu. 3. argum. ¶ Ad tertium igitur argumẽtum negatur officium prædicandi non esse opus virtutis, & supererogationis: imò est opus misericordiæ: & quanuis doctrina ad prædicandum humano studio acquiratur, est nihilominus opus perfectionis, quinctiam perficientium alios: ad quod munus Deus credẽdus est illis specialiter opitulari: qui eius gratia id faciũt: nempe, vt fidem eius & lege elucident & persuadeant. Quapropter (ut de martyrio dictum est) non solum quando docere spontaneum opus est & supererogationis, verum & quando necessitas occurrit præcepti comparatur aureola. Imò tunc cumulatiùs est meritum: vt puta quando id ex officio & ratione status incumbit: & præsertim quando hæreses pullulant: tunc erunt ingruentibus lupis cõtinẽter indefesseq; debet pastorum sibilus & clamor crebrescere. Est tamẽ prædicatoribus ac fidei doctoribus solerter inanis aura cauẽda, quæ aureolam illis vel auferat vel deterat. Scientia enim inflat: cum tamen ad hanc aureolam promerendam potissimum requiratur humilitas.

¶Subsequitur vt has inter se aureolas conferamus, meritoq; suo cuiusq; perpendamus. Si ergo quinta conclusio. Quanuis singulæ istarum quæ dictæ sunt aureolæ, 5. Cõcl. alias merito superent, & vicissim ab alijs alia ratione superentur, simpliciter tamẽ martyrum aureola cęteris antefertur. Probatur prior pars. Si meritum ex pugnæ rigore & acerbitate perpendatur, aureola martyrij quodammodò præeminet aureolæ virginitatis: sed quodammodo ab illa exceditur. Certamẽ.n. in martyrio truculentius est, quod ideo in cõflictu celsiorẽ exigit animũ, maioriq; fortitudine & claritate robustum: sed ex altera parte diuturnitas pugnæ carnis in virgine patientiam longiorem & lõganimitatẽ requirit. Nihilominus ex genere suo, q̃a terribilissimũ est mors, simpliciter palma martyrij est ꝑstantior. Veruntñ si excellentia ex obiecto & materia perpendatur, aureola doctorũ illustrior est: qm̃ huiusmodi pugna circa intelligibiles veritates versatur: cum aliæ nõ nisi circa sensibiles affectus versentur.

¶Posterior vero conclusionis pars probatur: nam etsi in virtute perfectio obiecti, Secũda pars. vnde species sortitur, præferatur, tñ in aureolis, quę victoribus decernuntur potius habenda est ratio difficultatis in vincẽdo: & quia hæc in martyribus præeminet, eorũ aureola simpliciter est gloriosior. Vnde Christus Mat. 5. in calce omnium beatitudinum quasi oẽs vno verbo complexus, Beati, inquit, qui persecutionẽ patiuntur propter iustitiam: quoniã ipsorum est regnũ cælorũ. Ob idq; ecclesia in sanctorum catalogo martyres doctoribus ac virginibus præfert. ¶Et per hæc quartũ argumẽtum Solu. 4. argum. solutũ restat. Vnaquæq; enim virtus suũ habet priuilegiũ, & excellentiam: de virginibus nanque propter eximiam puritatem: & quia cælestem angelorum candorem referunt, legitur Apoc. 14. quod cantant canticum nouum, nempe nouum epithalamium, atque sublimiorem hymnum

num quàm solet in thalamis carnalib. cani: & ideo tãquam sponsum sponsę sequũtur agnum quocunq; ierit: quia in pluribus assimilãtur Christo (vt in libro de virginitate ait Augustinus.) propter eximiã humilitatem, quæ virginitatis candori annexa est, licèt non tam propè eum imitentur quàm martyres.

¶ At quoniam non solum vna aureola cũ alia alterius speciei, verùm, & cum alia secum simili in specie confertur, subiungitur sexta conclusio. Aureola virginitatis pôt esse in vno virgine cumulatior quàm in alio: & similiter aureola martyris & doctoris. At quia statim se offert in contrarium argumentum, quod videntur aureolæ in culmine charitatis existere, & id qđ in culmine est nequit maius minusve esse, adnotãdum est, quod præmium in aureolis crescere pôt, aut ex radice meriti, quæ est charitas, aut ex genere operis. Quandò ergo crescit ex radice charitatis, augetur aureola, hoc est essentiale præmium Quãdo verò rõne operis, crescit solũ gaudiũ, quod est aureola. Pôt inquã, fortè martyr vnus feruentiori charitate minores pati cruciatus, atque alius minori charitate subire maiores, tunc ergo primũ essentiale prioris auctus erit aureola verò posterioris cumulatior. Idẽq; vsu uenit si ex duob. Doctoribus unum cũm minori charitate maiorem adhibeat diligentiam prædicandi. Et pariter est de virginibus censendum. Pôt. n. aliqua quæ in maiori est charitate solertius occasiones impudicitiæ cauere, atq; ab illa cautius elongari: quæ idèo maiorem habebit aureolam. Igitur aureola neq; semper est in charitatis culmine, neque charitatis insequitur proportionem. In deipara vero uirgine utraque ratione excellẽtissima omnium aureola refulget.

¶ Tandem de subiecto aureolæ dicere superest. De quo septima adhibetur conclusio. In Christo domino nostro, quanuis quicquid in alijs beatis aureolæ nomen habet, eminentissimo modo existat, tamẽ propter eius excellentiam, nec ratio neq; nomẽ aureolæ inuenitur. Probatur prior pars. Christus & uirginitatis fons fuit, & decus eximium, & martyrum firmamentum, & robur, & doctorum fulgentissimũ lumen. Imò quanuis nulla carnis tentamenta ullum in eo motum habuerint, labores tamen plures hausit, & in passione dolores, ac subinde naturalem legitimam que sensit carnis infirmitatem mortem formidantis: ob quas pugnas, & luctas, quas heroicè vicit, quidam ei aureolam martyrij adscribere contenderunt. At uerò cùm aureola diminutionem, ac perinde participationem gaudij designet, fas non est illam Christo attribuere, qui non participationẽ sed plenitudinem omniũ habet gaudiorũ, de cuius plenitudine omnes accipiunt. Igitur sicut de dotibus diximus, quæ secundùm hanc rationem non sunt in Christo, sed aliquid excellentiùs cui dotes aliorum assimilantur, ita dicendum est de aureolis. Fuit enim in Christo plena uictoriæ ratio, cuius similitudine uictores omnes cõstituuntur, iuxta illud Io annis. 16. In mundo pressuram habetis, sed confidite, ergo vici mundum. Et alibi. Si mundus vos odit, me priorem odio habuit. Et Apoca. 5. Ecce vicit leo de tribu Iuda, & c. 3. Qui uicerit, faciam cum sedere in throno meo, sicut ego vici, & sedeo in throno patris mei. Igitur quia ipse est in throno patris, plusquam aureolam habet, sed quia alij merentur thronum eius, fiunt gaudiorum participes, quæ aureolæ dicuntur. Et similiter in doctrina ipse est lux patris, iuxta illud. Quæcunque audiui à patre meo nota feci uobis, sed alij suæ sunt lucis participes.

¶ Octaua conclusio. Neque in angelis est propriè ratio aureolæ: nam aureola præmium est merito respondens, in angelis autem uirginitas non meritum, neque victoria pugnę, sed rei natura fuit. Et in hoc sensu ait libr. de uirgini. Hieronymus, ꝙ in carne præter carnem viuere vita angelica est, id est meritum angelicæ naturæ simile, quia uirgines per gratiam naturam imitantur angelicam. Et quemadmodum contra carnem non sunt colluctati, ita nę que contra mundum dimicarunt, ut mortem oppeterent: pugna enim illa quam contra Luciferum in cælo habuerunt, metaphorica fuit, quia illos tãquàm Dei ministri de illo fastigio deiecerũt: & ideo neque aureolam martyrii meruerunt. Et quanquam Deus per superiores angelos aliqua inferioribus reuelet, illa tamen reuelatio neque explicatio fidei est, quæ nõ est in beatis, neque doctrinæ habet rationem,

6. Côcl.

7. Côcl.

8. Côcl. de angelis.

tionem, quæ sit, iuxta verbum Dionysij, purgatio: & ideo neque illa ratione aureolam meretur doctorum. Sed omnes vnico modo, nempe per cõuersionem in Deum per gratiam, & auxiliũ Dei eodem modo beatitudinem meruerũt, & ideo diuersis aureolis non discernuntur: veluti homines, qui ad illam diuersis modis, & officijs promouentur. ¶ Nona conclusio. Aureola non est principaliter in corpore, sed in mẽte: quamuis per quandam redũdantiam refulgeat in corpore. Est n. vt dictum est, animi gaudium. At verò quemadmodum essentialis beatitudo, quæ in anima cõsistit, in corpus per dotes gloriæ refunditur, quæ quidem dotes vniuersis beatis cõmunes sunt: ita & aureolæ, quæ sunt quorundã peculiares, aliqua habent insignia in corpore. ¶ Quòd si quæras vtrùm in toto corpore, an in quibusdam membris. Ex sacris literis nihil comperti habemus. Sũt tamẽ coniecturæ, vt appareant in capite coronulæ figuræ: nã aureola coronulam, vt diximus, significat. Neque probabilitate caret, vt quandam colorum varietatem præ se ferant: nam & corpora ipsa colorata erunt. Non quòd ex commixtione qualitatum quę in beatis sunt naturales, varietas illa colorũ in aureolis oriatur: quippe cùm sint supranaturalia insignia, sed quòd claritas ipsa gloriæ in capitibus virginum decorem quendã alboris præferãt: & in martyribus sub rubeum: & in confessoribus sub uiride. Et fortasse in manibus virgines candida lilia gestare apparebunt, & martyres palmam. Arbor enim illa, quam cõtra impositam sibi molem Philosophi assurgere aiũt, martyrũ patientiam & tolerantiam significat: & in doctoribus apparebũt sub uirides rami: nihil. n. vetat quominùs cęlestis claritas illas repræsentet varietates. At uerò alia martyrum insignia, vt Pauli ensem, & Laurentij craticulã non oportebit illic repræsentari. Cicatrices autem martyrum non reputantur aureolæ, nam multi illic erũt sine cicatricibus martyres, vt qui non gladio, sed submersi uel inedia confecti martyrio coronati sunt. ¶ Per hæc igitur argm̃ vltimũ solutum restat. Et hæc de amplissima beatitudinis materia ad Dei gloriam dicta sint, qui nos ad eius cõtéplationẽ admittere dignetur.

9. Cõcl. de corporibus

Palma.

DISTINCTIO QUINQUAGESIMA, De statu, & pœnis damnatorum.

Oelicissimę beatorum gloriæ miserrimã dãnatorum calamitatem tandem opponamus oportet: quos infernus locus manet, & gehennæ perpetua flamma, & exteriores tenebræ. Etenim neq; ignis ille purus est: sed stagnũ, inquit Ioan. ignis ardentis sulphure. Et in psalm. Ignis sulphur, spiritus procellarũ pars calicis eorum. Quare & sine luce ardet, & quasi ventorũ impetu fremens miseros concremare non cessat. Quod si, vt est apud Iob, ab aquis niuium trãsibunt ad calorem nimium, trãsitus tamen ille omni est refrigerio destitutus.

Textus. Cap. 1.

Apoca. 19.

Psal. 10.

Iob. 33.

¶ Tam animæ ergo illic quàm corpora perpetuos sentient cruciatus: is enim sensus est illius verbi Domini. Ite in ignẽ ęternum, nempe vnde nulla est futura redemptio. Fuerunt enim

Cap. 2.

Origenianistę,

Lib.de hęre.ca. Origenianistę, ut refert Augustin. de hac hęresi condemnati, qui arbitrabantur finẽ quãdoque genus illud suppliciorũ habiturum. Prima aũt calamitatum in illo ergastulo illa censetur, quòd regno cælesti sint in perpetuũ relegati, diuinoq; priuati conspectu: quã damni pœnam appellãt. Vnde Aug. quales illæ sint exteriores tenebræ futurę, super sextum psalmum sic enarrat. Ira Dei in iudicio erit, & hic est in cęcitate mentis, cum dantur mali in reprobum sensum. Ibi exteriores tenebræ erũt, quia tũc peccatores pœnitus erũt extra Deũ. Quid est .n. penitus erũt extra Deũ, nisi esse in summa cęcitate? Siquidẽ inhabitat Deus lucẽ inaccessibilẽ. Hęc autem tenebræ hic iã incipiũt in peccãte, cũ ab interiori Dei luce secluditur, sed nõ penitus dum in hac uita est, Hęc ille. Itaq; in hac vita etiã peccatores extera hac lucę corporea fruũtur, sed in illo ergastulo, quo cũ corporibus damnati detrudendi sunt, nõ solùm interioribus animę tenebris delictorum, verum & exterioribus corporum caligabunt.

¶ Secũda nihilo minor animarum pœna est perpetuum eorũ odium, quo in diuinam bonitatem continenter exurgũt, nam superbia eorum qui te oderũt, ait Psalmista, ascẽdit semper. Peius enim est dei bonitatem odisse quàm lucem nõ cernere. Hæc .n. pœna est, illud verò culpa. Quãuis odiũ illud non sit tã nouũ peccatũ, hoc est meritũ noui supplicij, quã suppliciũ mali meriti, quod in hoc seculo perpetrarunt: nã ut in Enchir. ait Aug. neq; beatis uolũtas, neq; dãnatis facultas poterit ulla esse peccãdi: uel ulla cõditio moriẽdi. Itaq; vt cõfirmatissimus ille beatorum amor nõ est meritum noui præmij, ita neque obstinatissimum illud, pessimumq; in damnatis odium dei, demeritũ est noui supplicij: quia utrique extra viam sunt, statumq; bene, aut malè merendi. Cap.3.

Cap. 3.

¶ Tertia subinde miserorum pœna est sensus: nempè igneus cruciatus, Cap. 4.

cruciatus, quem etiam animæ antea quàm sua resumant corpora patiuntur. Etenim quanuis lib. de ciuit. Dei vigesimo Aug. cuiusmodi ille ignis fuerit, sub iudice reliquerit, postmodum tamen corporeum esse agnouit: eodemq; nihilominus spiritus cruciari. Cur enim, inquit, non dicamus quanuis miris, tamen veris modis, etiã spiritus incorporeos posse pœna corporalis ignis affligi? Hactenus ille. Patiũtur ergo nũc etiam animæ inextinguibilem ignẽ & vermem viuacissimũ, iuxta illud Marc. 9. Bonum est tibi claudum introire in vitam æternam, quàm duos pedes habentem ire in gehennam ignis inextinguibilis, vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Et in ecclesiastico: vindicta impij ignis & vermis. Viuax ergo ignis exurens, stimulansq; conscientiæ remorsus peccatorum putredine genitus ceu vermis affligit. His adhibetur fletus & stridor dentium: ille ob præsentem cruciatum: hic verò ob futurorum metum.

Lib. 20. de ciui. c. 16.

Lib. 21. ca. 10.

Ecclesiastici. 7.

Luc. 13

¶*Ceterum in postrema carnis resurrectione calamitosi illi corporibus induentur, quę sint sua grauitate ponderosa, sic tamen in malum suum incorruptibilia, vt tamen sint perennibus tormentis passibilia. Vnde in Apocal. In diebus illis quærent homines mortem, & non inuenient eam, & desiderabunt mori, & fugiet mors ab illis. Dolores ergò mortis sine spe moriendi sentient. Infœlix sors & horrore plena: vita mortis imago, ubi nec passionis consolatio vlla, nec liberationis spes reliqua: mors quæ miseros, neque verè permittit viuere, neque ab illa uitæ umbra unquã eripere ualet. Utinam ergo nobis Deus illam caueat perpetuam mortem, & donet suam vitam æternam.*

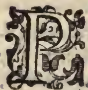
Cap. 5.

Apoc. 9

DISTINCTIONIS QVINQUAGESIMÆ, De statu & pœnis damnatorum, Quæstio vnica.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm ignis inferni sit corporeus.

Ostrema tandē quinquagesima distinctio in disputatione, De statu & pœnis damnatorū versatur, quæ vnica erit qōne contenta. Et quidem à lo
co inferni inchoandum nobis esset, nisi il
lum dist.45.circa centrum terræ recondi-
tum constituissemus, & ideo primum de
Partis igne q̄ritur vtrū sit corporeus. Et arguit
negati- à parte negatiua. Primò autoritate Da-
uæ ar- mafceni lib.4 c.vlt. Tradetur diabolus &
gum. 1. peccatores in ignē æternū: non materia-
lē, qualis est qui apud nos est, sed qualem
nouit Deus Et Aug.12. super Gen ad lite
ram.c.32. quærens cum anima de corpo
re exierit, vtrū de aliqua loca corporalia
feratur an ad incorporalia, corporalib. si
milia rńdet, ꝙ cum spiritualis sit, nō cor
poralia loca, sed ad spiritualia, aut ad loca
pœnalia, similia corporalibus fertur.
2. Arg. ¶ Secūdò arguitur rōne. Ignis corporeus
non pōt animas, quę spiritus sunt, crucia
re: animæ verò modò sine corporib. cru-
ciantur, ergo ignis ille nō est corporeus.
3. Arg. ¶ Tertiò. Ignis corporeus naturali impe-
tu agit: ergo illa cōbustibilia quæ illi ap
plicantur æqualiter vrit: dānati verò etiā
in corporib. non æqualiter, sed pro cuius
que merito tormenta eius patientur. Ait
enim quarto Dialogorū Greg. Vnus qui-
dem est gehennæ ignis, sed non vno mō
oēs cruciat peccatores, vnusquisq; quan-
tum exigit culpa, tantū sentiet de pœna:
Pars af- ergo non est corporeus. ¶ In contrarium
firmati est illud Mat 25. Ite in ignem æternum.
ua. ¶ De illo inferni perhorrendo igne multi
Philoso in primitiua ecclesia dubitarunt, esset ne
phorū corporeus, quæ vtique opinionum ambi
placita. guitas ex Philosophorum placitis ortum
habuit: nā cùm illi corporum resurrectio
nē non agnouissent, solius animę corpus
egressæ pœnam, aut præmium profitebā
tur. Et quoniam neq; satis intelligebant
quō spiritus ab igne corporeo pati pos-
set, eiusmodi ignē diffitebantur, affirmā-
tes, vt ait Auicenna quicquid de animo-
rum pęna euulgatur, per metaphoram
esse intelligendum. Vt quemadmodum
fœlices aīæ non de re aliqua corporea, sed
spūali oblectabanī, quia suū se finē conse
quutas vident, ita & afflictionē malorū,
spūalem duntaxat putabant, nēpe quia à
suo sunt fine semotæ. At quia illa tristitia
vulgo non potest, nisi per similitudines
corporales ostendi, dicunt per metapho-
rā igne affligi, & p̄terea, vt metu viuētes
exerceātur. ¶ At qm̄ alij ēt ex philosophis
eo vsq; sunt cognitione ꝓgressi, vt crede
rent separatas animas non solū pœna dā-
ni propter auersionē à suo fine: verùm &
sensu affligi, alij cōmēti sunt animas cor-
porū similitudinib. cruciari, vt hoīes phā-
tasticis imaginationib. torquētur in som-
no, de quo visionū gn̄e. 12. de ciuit. Dei
meminit Aug cap. 21. Veruntamen quo-
niā neq; hoc gaudiorū, aut suppliciorum
modū satis rei facere alijs videbatur. Ter
tium Philosophorū placitū, quod & Aui
cenna refert, fuit qđ animæ hæc corpora
mortalia exutæ alijs vniuntur cœlestib.
corporib' in quib. perpetuò vel præmijs
fruantur, vel afficiantur supplicijs. Hoc
autē 1. de anima Aristoteles probat esse
falsum: nam anima, ut suo est ꝓprio cor-
pori accōmodata, quæ non pōt in aliud
transire, ut Pythagoras comminiscebat,
ita & suis certis utitur organis, ut alius vti
nō ualeat. Neq; uero soli Philosophi, ue-
rùm & patres Sancti de hoc aliquando
hæsitarunt. Vnde Aug. 20 de ciuit. Dei.c.
16 Qui in q, ignis cuiusmodi, & in qua Aug. 20
mundi, uel rerum parte futurus sit, ho- de ciuit.
minem scire arbitror neminē, nisi fortè 19.
cui spiritus diuinus ostendit. Subiungit
tamen, ꝙ in postrema die seculi munda-
norum ignium conflagratione mundus
peribit: insinuās fortè ꝙ etsi de igne quo
nunc torquentur animæ, ambigi possit,
sit ne corporeus, an spūalis, tn̄ de illo qui
dānatos cum suis corporib. in infernum
obtrudet, quem sunt perpetuò perpessu-
ri, non esse dubitandum fore corporeū.
¶ His ergo recensitis opinionibus ad quæ
stionem quatuor conclusionibus respon
detur. Prima. Ignis inferni est corporeus 1. Cōcl.
ab initio mundi ibidem creatus. Proba-
tur primò ex regula quam supra plurib.
locis cōmendauimus, nempe, quòd quo-

ties

ties uerborum sacræ scripturæ, eo præsertim loco, vbi historia narratur, in sensu literali sanè interpretari potest, sic est interpretandum: ait verò Christus dicturum se dilectis suis. Venite benedicti patris mei percipite regnum: ac subinde damnatis. Ite maledicti in ignem æternum: qui paratus est diabolo: vbi prior pars ad literam intelligitur de regno quod etiā in corporibus beati possidebūt: ergo non est cur nō & ignis nomen ad literam corporeum significet, paratum ab initio diabolo. Mox accedit & ratio. Dānati resumptis corporibus igne sunt corporeo cruciandi: & non est credibile tunc totum esse creandum: quanuis ignis conflagrationis sit illi adhibendus: ergo & nunc est ibi corporeus. Et confirmatur hoc. Si verbū illud. Ite in ignē ęternum, corporeū significat, vt pote quo damnati cum suis corporibus mittuntur, & subdit Christus, Qui paratus est diabolo & angelis eius, consequens fit, vt idem corporeus ignis sit ab initio in inferno.

Rō conclusionis.

¶ Deinde arguitur. Si non sit verus corporeus ignis, non est cur potiùs dixisset in ignem, quàm in aquam, vel aerem æternū nam quantum ad spirituale tormentum non plus ignis confert, quàm aliud elemētum quodlibet.

¶ præterea ob id ignis potiùs quàm res alia prædicatur in inferno torquere miseros, quòd elementum illud propter vehementissimam agendi vim horrendissimū est, ac perinde ad vlciscenda crimina, & scelera quæ contra Dei omnipotentem bonitatem committuntur, aptissimum, si autem non esset corporeus ignis, neq; vehementiorem haberet cruciandi vim, neque significantiùs terrendi nomen: quod esset religioni Christianæ quoddam deceptionis genus.

De diuite epulone.

¶ Solet illud Lucæ. 16. de diuite epulone in huius confirmationem sententiæ accumulari. Quia crucior in hac flamma. At verò Augustinus. 21. de ciui. Dei capit. 10. efficaciam loci huius infirmat. Nam ubi ait ille miser. Mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti in aqua, vt refrigeret linguam meam, neq; lingua eius neque digitus Lazari poterant vsurpari pro corporalibus membris: quoniam neque epulo in inferno, neque Lazarus in limbo corpus habebant. Quare & flamma uidetur spiritualiter intelligenda: veluti & aqua. Vnde libr. octauo citato super Genes. Illum, inquit, diuitem in ardore pœnarum, & illum pauperem in refrigerio gaudiorum intelligendum non dubito: sed quo modo inteligenda sit illa flamma inferni, ille sinus Abrahæ, illa lingua diuitis, ille digitus pauperis &c. vix fortasse à mansuetè quærentibus, à contentiosè autem certantibus nunquam inuenitur. Veruntū salua Augustini autoritate dici posset, φ cum Christus ad normam intelligēdi nostram, vt parabolam admetiretur, ambos induxit acsi in corporib. illic essent. Et iō non mediocre argumentum inde sumit, quòd vera sit illic flamma, eademq; adeò terribilis, vt distillantem aquæ guttulam ille miser pro refrigerio duceret. Quare Gregorius quarto lib. Dialogorum, atq; alij hoc loco idem confirmant.

¶ Accedit & illud Sapientię vndecimo per ea quæ peccat quis, per hæc & torquetur. Peccant enim homines per res sensibiles: igne ergo torquentur sensibili.

Augustin. autoritas.

¶ Ad hæc & verbū Christi Matthæi quinto. Qui irascitur fratri suo reus erit iudicio, qui dixerit Racha reus erit concilio, qui autem dixerit fatue reus erit gehennæ ignis, plurimū momenti affert ad probandum corporeum illic esse ignem: quæ grauissimum est supplicium.

¶ Ad hæc tandem accedit autoritas Augustini, qui licèt ante ambiguè fuerit de hac re locutus, tamē loco nunc proximè citato de ciuira. Dei affirmantiùs asserit esse ignem corporeum: quo etiam nunc & dæmones & humani spiritus cruciantur. Cuius sententiam Gregorius quarto dialogorum amplectitur ca. vigesimonono dicens. Ob id quod Christus dicturus est. Ite in ignem æternū, qui paratus est diabolo & angelis eius, docemur incorporeos dæmones corporeo igni cruciari, atque adeò nihil esse mirum si & animæ antequam accipiant corpora possint corporea sentire tormenta. Hæc ille. Postremum denique argumentum sumitur ex purgatorio, de quo primę ad Corinthios. tertio ait Paulus, quod si quis superædificat ligna fœnum stipulam &c. saluabitur quasi per ignem. Vnde eodem libro vigesimoprimo Augustinus capitu. vigesimonono sic colligit. Si hoc temporis in-

De purgatorib.

teruallo, donec dies resurrectionis aduenia t, spiritus iusti defunctorum ignem dicuntur perpeti purgatorium, quem non sentiant illi, qui non habuerunt tales mores & amores in huius corporis vita, vt eorum ligna & fœnũ & stipula consumatur.

¶ Quòd si quis sciscitetur an ille ignis eiusdem sit speciei cum nostro, quanuis hoc nequeat per sacros testes fieri certum, subiungitur tamen secunda conclusio. Ignis ille eiusdem speciei est cum isto quem uidemus: quanuis materia sit fortè diuersa. Aqua enim (vt primo Topicorum ait Philosophus) omni aquæ est idem specie: & eadem ratione ignis omni igni. Quandoquidem nomen igni specificum est, vnde consequitur, vt qui non est ignis eiusdem speciei cum elemento, non sit verè ignis. Igitur cùm ille inferni verè sit ignis (siquidem sic in euangelio vocatur) colligitur, vt sit eiusdem speciei cum isto quem nos experimur.

2. Cõcl.

Ignis in propria vel aliena materia.

¶ Est tamen notandum, quòd ignis potest esse vel in materiam propria, quemadmodum est in elemento, vel in materia aliena, quemadmodum in nostros vsus venit & illa ratione potest differre ignis ab igne materialiter, vt ignis carbo differt ab igne flamma. Quanuis in carbone non est uerus ignis, sed plurimus calor propter densitatẽ materiæ, vt de ferro supra diximus. Pari modo ignis ille inferni differt à nostro, & illa ratione supra citatus Augustinus dicit se nescire cuiusmodi est, id est, in qua materia. Nam quanuis in Apocalypsi dicatur ardere sulphure, illud tamen sulphur fortasse non est eiusdem speciei cum eo quod est apud nos. Est enim incorruptibilis materia, & ingenerabilis à solo Deo creata: quo etiam ille ignis à nostro differt. Noster enim ligno aut aere, atque alijs alimentis nutritur, quæ ab ipso deuorantur. Et ideo Gregorius decimoquinto libr. Moralium super illud Iob. vigesimo. Deuorabit eum ignis, qui non succenditur. Ignis inquit corporeus ut esse valeat, corporeis indiget fomentis: nec valet nisi succensus esset, & nisi refotus, subsistere. At contra gehennæ ignis, cùm sit corporeus & in semetipso reprobos corporaliter exurat, neque studio humano succenditur, neque lignis nutritur: sed datus semel durat inextinguibilis.

3. Cõcl.

¶ Tertia conclusio. Locus ille inferni gehenna ignis dicit, quasi ignis fornax, quod in Apocaly. vocatur stagnum ignis ardentis sulphure. Et fuit nomen, quod vt Hieronymus super Matthæum capit. decimo. ait, in veteribus libris non inuenitur, sed primùm à Saluatore nostro est positum. Est enim gehenna, quasi vallis filiorũ Hennon. Iacebat nanque prope Hierosolymorum muros, vbi (vt quarti Regum. vigesimotertio legit) filij Hennon. Idolo Moloch, filios suos & filias igne sacrificabant. Et ideo Christus nomen gehennæ ad inferni fornacem transtulit, eo quòd vallis illa cadauerib. combustis plena, inferni imaginem referebat.

Gehẽna

4. Cõcl.

¶ Quarta conclusio. Ignis ille est æternus, hoc est perpetuò crucians, vnde nulla est redemptio. Hæc conclusio non eo constituitur, quòd sit catholicis dubia, sed quòd hæretici olim illam negabant. Nempe Origenianistæ quos August. post Epiphanium libr. de hæret, capitul. quadragesimotertio refert. Aiebant enim ignem illum etiam inferni quo iniqui torquentur, purgationem esse ipsorũ, quemadmodum nos de purgatorio iustorũ loquimur, atq; adeo diabolum & angelos eius post longissima tempora purgatos, atque liberatos regno Dei luci que restitui: & rursus post longissima tempora omnes, qui liberati sunt, ad hæc mala denuò labi & reuerti: & has vices alternantes beatitudinum & miseriarum rationalis creaturæ semp fuisse, semperque fore. Quanuis vt distinctione quadragesimaquinta quæstione secunda. arti. secundo mõstrabamus, non est vero simile Origenem in illa opinione mãsisse, etiã si illi Origenianistæ ab eodem Adamãtio Origene, vt ait ibi Augustinus nuncupati fuerint.

¶ Illam autem vanissimam absurditatem à Philosophis, & potissimè à Platonicis didicerunt, contra quos idem Diuus Pater li. vigesimoprimo de ciuita. Dei disputat. cap. decimotertio & decimoseptimo. Non enim sibi persuadere poterant æquissimũ Deum irreuocabilibus supplicijs quospiã quantumuis sceleratos punire. Quare alij dicebant in die iudicij prolata damnatorũ sententia precibus sanctorum Dei viscera commouenda, vt eis ignoscat.

¶ Sunt autem huiusmodi fabulæ sub pieta

tis cortice impientissimæ. Vbi enim Christus sedicturum refert. Ite in ignem æternum, cofirmatissimam sententiam, atque adeò irreuocabilem designat. Neq; solùm dicitur, æternus quia in æternum permanet, sed quia quemcunque semel susceperit, in æternum tenet, perpetuoq; cruciat. Et ideo subditur. Et ibunt hi in supplcium æternum, iusti autem in vitam æternam. Vt queadmodum vita æterna: veluti Deus ipse, in cuius conspectu consistit, æternū perpetuumq; gaudium habent, ita & iniquorum supplicium nullā habere valeat redemptionem.

¶ Accedit & illud Marci. 9. Bonum est tibi claudum introire in vitam æternā, quàm duos pedes habentem mitti in gehennam ignis in extingubilis: vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Id quod & Ioannis. 5. Christus quoque explicuit, dicens. Procedent qui bona fecerunt in resurrectionem vitæ, qui verò mala egerunt in resurrectionem iudicij.

Hominum uesania. ¶ Adde quòd homines in pperuo circulo constituere, vt per vices defuncti, nunc in summa sint miseria, deinde à miseria ad fœlicitatem translati, inde rursus ad eandem relabantur miseriam, manifesta vesania est. Sunt enim animæ perpetuæ creatę non ob id, vt perpetua vicissitudine mutabiles sint: sed vt sempiterno Deo in hac vita seruientes, beata requie cum ipso, eademque perinde perpetua perfruantur. Quod si ab infinita illa immutabiliq; Dei bonitate desciuerint, perpetuis supplicijs addicantur.

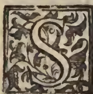
Sol. 1. ar. ¶ Ad primum igitur argumentum respondetur Damascenum non negasse simpliciter ignem illum esse corporeum quātum ad substantiam: sed esse materiam quantum ad similitudinem effectus ignis, qui apud nos est, tum quòd animas nunc non materialiter cruciat, quippe, quæ nō sunt caloris receptiuæ, tum quòd neque corpora sic omnino combureт, & comburendo corrumpat, sicut ignis apud nos facit.

Sol. 2. argumen. ¶ Ad illud Augu. respondetur, quòd licèt aliquando fuerit ambiguus, tādem tamē dixit esse corporeum ignem. Præsertim quòd etiam illic dicens loca pœnalia esse corporalib. similia, ignē etiam corporeū insinuauit nostro non prorsum dissimilē.

Sol. 3. argumen. ¶ Ad tertium denique respondetur, quòd cùm ignis ille suapte natura sit instrumētum diuinæ iustitiæ, & instrumentum nō agat, nisi vt à principali agente mouetur, ignis ille non prorsus, vt naturalis agit in omnes æqualiter, sed vt iustitia postulat. Præsertim quòd vt ibidem ait Grego. etiā in naturalibus est simile. Non enim omnes qui solis radios suscipiunt æqualiter calescunt, sed secūdùm cuiusq; dispositionem. Nam actus agentium, vt ait Philo. sunt secundùm dispositionem patientis.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm animæ separatæ igne illo inferni corporeo torqueantur.

I ignis inferni corporeus est cum aīa sit incorporea, meritò quæritur, vtrùm à corpore separata ab illo igne quidpiā patiatur Et arguitur à parte negatiua illo August. citato verbo. 12. super Gene. vbi ait, quod animę non ad corporalia loca, sed aliqua pœnalia corporalibus similia deferuntur. Et rōnem ibidem subdit, quod agens debet esse nobilius patiente: corpus autem nō est tam nobile quàm spiritus. Partis negatiuæ arg. 1.

¶ Secundo arguitur. Quemadmodum Boetius in libro de duabus naturis, imò & Aristote. in libris de generatione ait, illa solū agere in se inuicem & à se inuicē pati possunt, quæ communicant in materia: corporeus autē ignis & anima illam non participant, ergo nequit anima ab illo pati. 2. Arg.

¶ Tertiò. Quicquid recipitur ad modū recipientis recipitur: anima est spiritus: ergo nihil nisi spirituale recipit, quòd corporeus ignis producere non potest. 3. Arg.

¶ In contrarium est, quòd eadem est de animabus ratio, quæ de dæmonibus: dæmones autē ab illo igne patiuntur à quo sunt passura damnatorum corpora: iuxta illud Matth. vigesimoquinto. Ite in ignem æternum qui paratus est diabolo & angelis eius: ergo & animæ patiuntur ab illo. Pars affirmatiua.

¶ Ad qōnem duab. conclusionib. respondetur. Prima. Animæ separatæ neq; ab igne inferni quidpiam corporale recipiunt neque illum sensu aliquo percipiunt. Prior pars per se nota est: quoniā subiectum indiuisibile 1. Cōcl.

diuiſibile corpoream qualitatem quæ diuiſibilis eſt, recipere nequit. Secunda etiã ꝓbatur, quoniam in anima ſeparata nullæ ſunt ſenſitiuæ potẽtiæ atque adeò nec ſenſationes vllæ. Sentire enim quanuis ſit animæ tanquam principij in quo eſt agẽdi virtus, non tamen tanquam ſubiecti quod ſentit, ſed totius coniuncti. Intelligere enim & velle, quia ſunt actiones per ſe non pendentes ab organo corporali, ſunt quidem in anima ſeparata: ſentire autem fit mediãte organo corporali, & ideo ſunt totius ſubiecti: corrupto autem ſubiecto neceſſe eſt corrumpi potentiã quæ ipſius eſt propria: igitur in anima ſeparata non manent ſenſitiuæ potentiæ niſi tanquàm in radice. Perſenerat enim in ipſa eadem efficacia influendi eaſdem potentias reſumpto corpore. Quare huiuſmodi potentiæ non ſunt propriæ paſſiones animæ ſicut intellectus, ſed potentia illas influendi eſt eius propria paſſio. Si autem in anima ſeparata non ſunt potẽtiæ, multo minùs eſſe poſſunt ſenſationes. Imò verò quanuis potentiæ ſenſitiuæ remanerent in anima ſeparata, tamẽ quia ſenſoria organa non habet, ſcilicet, neque exteriora, quibus ſpecies rerum colligere valeat ad videndũ audiendum tangendum, &c. neque verò interiora potentiæ imaginatiuæ aut æſtimatiuæ, ad eas ſpecies ſeruandas, quas in via acquiſierat, nullas poſſet ſenſationes, aut internas, aut externas elicere.

Libellus de ſpiritu & aïa ¶ Circumfertur libellus quidam de ſpiritu & anima, qui Auguſtino inſcribitur, vbi habetur quòd anima recedens à corpore ſecum trahit ſenſum, ſcilicet imaginationem, & quòd ex imaginatione illa & cõcupiſcibilitate afficitur anima beata ad lætitiam, & damnata ad triſtitiam. Sed libellus ille apocriphus eſt, neque Auguſtiniana autoritate dignus. Vbi vero in libro de eccleſiaſticis dogmatibus ſcriptum eſt, ſolùm hominem habere animam ſubſtantiam, quæ exuta corpore viuit & ſenſus ſuos atque ingenia viuaciter tenet, nomen ſenſus pro parte intellectiua vſurpat.

¶ Hac igitur prima concluſione præfixa

Modus primus quo anima pati creditur non eſt intellectu facilè quemadmodum anima ſeparata, cùm purus ſpiritus ſit, ab igne corporeo patiatur. Etenim qui dixerent cruciatus illos eſſe imaginationes in phantaſia iam excluſi ſunt, quia tales potentiæ ſenſitiuæ organa non habent. Item quia illæ imaginationes deberent eſſe per ſpecies, quas in hac vita receperunt, atque adeò per illas non dicerentur ab igne pati. ¶ Et ideo quidam dixerunt ſolum per 2.mod'
intellectualem viſum illius ignis pati, népe triſtari. Ait enim Grego. 4. Dialog. capi. 29. quòd anima ignem eo ipſo patitur, quòd videt, & quia cremari ſe aſpicit, crematur.

¶ Hoc autem non ſufficit: nam obiectum viſus ſola ratione qua videtur, non triſtitia, ſed lætitia afficit. Neceſſe ergo eſt, vt contriſtet, ſub ratione diſconuenientis, & nocui cerni: atque adeò quòd pręterquam per viſum aliter noceat.

¶ Alij ergo dixerunt, quòd ſola appre- 3.mod'
henſio qua anima apprehendit ignem, vt ſibi nocentem ſufficit ad nocumentum & triſtitiam, vt in eis impleatur, quòd ibi trepidauerunt vbi nõ erat timor. Cui alludere videtur ſecũdum membrum verbi Gregorij. Quia anima cremari ſe conſpicit crematur. At verò opinio hæc multis nominibus deficit Primò ſcilicet, quia tunc paſſio illa non eſſet ſecundum rei veritatem, ſed duntaxa ſecundum apparentiam. Et quanuis ſecundum Auguſ. duodecimo. ſuper Geneſim ad literam, poſſit quiſpiam ex aliqua falſa imaginatione triſtari, non tamen per illam triſtitiam verè patitur à re ipſa, ſed a ſola imaginatione. Quare iſto modo non dicerentur animæ pati ab igne ſed è ſua falſa opinione. Imò qui hoc modo opinantur plus à veritate paſſionis recedunt, quàm illi qui per imaginarias viſiones dicerẽt animas pati. Nam illi aiunt eſſe veras imagines quas anima ex hac vita defert, iſti verò neq; veras imagines cõfitentur, ſed falſas exiſtimationes Præterea, cum animæ ſeparatæ & præſertim dæmones, acumine viuacis ingenij polleant, non eſt credibile eo vſque falli poſſe, vt ignis eis nocere appareret, ſi non verè noceret.

¶ Quartus dicendi modus fuit conce- 4.Opinio.
dentium verè animam ſeparatam ab igne pati. Nam Gregorius poſt citata uerba ſubdit. Quòd res corporea incorpoream exurit, dum ex igne viſibili ardor ac dolor inuiſibilis trahitur. Vnde colligitur, quòd incendium anima non ſolùm videndo, ſed etiam experiendo patitur.

Quo

Quo autem modum exponant, subditur corporeum illum ignem bifariam posse considerari. Uno scilicet modo quatenus res quædã est corporea. Et isto modo nequit in animam quidpiam agere: sed alio modo consideratur quatenus est instrumentum uindicis iustitiæ Dei, quę exigit ut anima, quæ peccando se rebus corporibus subiecit, eisdem pęnam patiendo subdatur. Et quia instrumentum agit in uirtute principalis agẽtis, nihil mirum si ea ratione ignis ille possit realiter agere in animam, calorem scilicet in eam proferẽdo. Quemadmodum Deus per aquam Baptismi infundit gratiam.

Probatio. ¶ Veruntamen neque iste modus rationi consonus est. Quoniam instrumentũ nequit uirtute principalis agẽtis moueri nisi per propriam actionẽ, quæ sibi natiua est. Neque enim artifex lanea serra uti, sed ferrea, uel alia quæ apta sit ad serrandum. Et ideo Deus nequit creatura uti tãquam instrumẽto ad creãdum: quia creatura nequit actionem circa nihilum exercere. Sed in baptismo quia aqua realem actionem habet circa hominẽ, illa Deus actione utitur, ut instrumento ad ipsum sanctificandum: quanuis per gratiam, quæ in anima recipitur. Igitur cùm ignis corporeus nequeat actionem realem exercere in anima, producẽdo calorem, quia neque anima est capax ipsius recipiẽdi, fit ut idem ignis, neq; tãquã diuinũ instrumentum ualeat animã illo reali calore afficere.

Opi. cõis. ¶ Modus ergo quem ex Augustino & Gregorio schola Thelogorum colligit est quòd anima separata cruciatur ab illo igne inferni per hoc quod illic ab illo detinetur. Non potest autem ab illo detineri, nisi anima ei quodammodo uniatur. Per hoc enim quod anima unitur uiuẽti corpori ab ipso afficitur. Nam ex sensibili gaudio & dolore anima etiam lætatur atque tristatur. Unde ut Sapientiæ nono legitur. Corpus quod corrumpitur aggrauat animam. Anima uero corpori bifariã unitur. Uno modo ut forma materiæ, ut ex ambobus fiat unũ uiuens: quo pacto neq. dæmon neque humanus spiritus corporeo igni ualet uniri. Secundo uero modo unitur ei mouens mobili, & locatum loco, eo pacto quo spiritus loco definiri potest. Definitur enim spiritus loco ea ratione qua omnis spiritus creatus res finita est, qua utique de causa sic est in isto loco, ut simul alibi per naturam esse nequeat. At uero quanuis loco definiatur, non tamen per naturã ab ipso ligari potest & teneri, quo minus ualeat, dum libuerit, inde exire: quia spiritus non pendent à loco. Veruntamen anima dum corpus informat nõ solùm a corpore diffinitur, uerũ ei alligatur & tenetur, ita ut nequeat dũ uoluerit illud exuere; nisi per mortem. Habet ergo teterrimus ille ignis hoc uirtute Dei, cuius est instrumentum, ut perinde uelut ergastulũ animas teneat & coerceat, quãuis ab eius nõ informetur: ueluti corpus tenet animam qua animatur. Et hoc omnes satis existimant, ut ab illo igne cruciari dicantur. Idque inter alios Caietanus in quodam animarum sermone edisserit. Ait quippe animas illic cum dæmonibus libertate priuari, & quasi catenis igneis coerceri, quod suæ naturali dignitati maxime derogat. Dedignantur, nempe, quod cùm sint ipsæ corporib. superiores, usq; adeo sint horrendo illi corpori diroque igni subditæ. Caietanus.

¶ At uero profectò nequit mihi satis persuasum esse, quod ut anima uere cruciet ab igne satis sit ipso ueluti carcere & cõpedib. ac manicis detineri. Et ideo statuitur secunda conclusio. Animæ perinde ac dæmones a corporeo igne inferni non solùm, ueluti in ergastulo & uinculis detinentur, uerum & illa tristitia affliguntur, eiusdemque prorsus rationis, ac si corpora quibus essent unita concremarentur. Sñia autoris. Cõcl. 2

¶ Enimuerò quod ab illo igne detineantur (ut communis habet opinio) certissimum est: quia illic tam animæ quam dæmones uelut in carcere detrusę sunt. Quare infernus per metaphoram portis & ferreis uectibus prædicatur occlusus: ut est in Psalmo. 106. Eduxit eos de tenebris & umbra mortis, & uincula eorum dirupit, quia contriuit portas æreas, & uectes ferreos confregit.

¶ Unde Augustinus decimosecundo de ciuitate Dei. capit. decimo. Sicut anima inquit iungitur corpori, dãs ei uitam, & ex illa coniunctione uehementem concipit amorem ad corpus, sic ligatur igni, ut accipiens ab eo pœnam, & ex illa coniun- Aug.

ctione concipit horrorem. Et libr. vigesimo primo capit. decimo idem repetit. Et Gregorius lib. Dialog. capit. vigesimo nono (quod & Iulianus Toletanæ vrbis Archiepiscopus usurpauit.) Si uiuentis inq̃t hominis incorporeus spiritus detinetur in corpore, cur non post mortem etiam corporeo igni teneatur? Ad cuius confirmationem adducit illud euangelij de epulone, qui cruciabatur in flamma.

¶ At vero ita hoc uerum est, ut tamen sufficere nō uideatur, ut anima peculiariter ab igne cruciari dicatur: Nam ut tantum esset carcer & uincula, non plus ignis cōferret, quam aqua vel aer. Imò solus Dei iussus sufficeret, vt dæmones & animas illic teneret. Ignis autem peculiariter tanquam crudeliùs diriusq; affligens dæmonib. paratus fuit: ergo alio peculiari modo illos affligit. Quocirca nec satis est respondere, quòd detinētur animæ in igne propterea, quòd postea sit cruciaturus corpora. Nam & dæmones cruciat, quorū corpora non torquebit. Et epulo apud Lucam. Nō solùm ait quia teneor in hac flamma: sed quia crucior, quasi eius incēdium experiens, quod aquæ guttula sedari cupiebat.

¶ Item animæ resumptis corporibus acrius affligentur quam per modum detentionis propter sensualem dolorem ignis, qui erit in corpore: ergo & nunc eadem torquentur afflictione: quoniam pœna ignis tunc non crescet in anima.

Snīa autoris. ¶ Crediderim ergo si mea quidpiam ualet coniectura, quod quemadmodum anima dum corpus, quod in hac vita viuificat, exuritur, peculiarem afflictionem & tristitiam patitur, aliam scilicet, quàm si tormentū alius generis corpus pateretur, puta si suffocaretur aqua, uel pateretur febrim, ita in inferno exuta corpore, eandem tristitiam & afflictionem sentit quam passura est dum corpus q̄d resumpserit, sensualem dolorem patietur. Atque hanc uim habet ille ignis tāquam instrumentum diuinę iustitiæ in dæmones atque animas: nempe, quod afflictionem quam in anima mediāte dolore corporis resumpti effecturus est, faciat absque illo dolore. Et hoc est, quod ait Augustinus loco citato, quod quamuis miris tamē veris modis spiritus affligitur ab illo igne, recipiens ab illo pœnam, non dādo illi uitam. Et quod ait Gregorius scilicet, quòd res corporea incorpoream exurit: dum ex igni visibili ardor ac dolor inuisibilis trahitur: & quod incendium anima non solum vidēdo, sed experiendo patitur. Experiri enim incendium est prinde pati ac si corpus eius combureretur. Imò hoc est quod significat euāgelicus epulo petens aquæ guttulam quæ ardorē flammæ ei mitigaret.

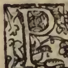
¶ Ad primum igitur argumentum respōdetur illic Augustinū sub dubio fuisse locutum, sed libro de ciuitate Dei vigesimo primo cap. decimò planè confessus est incorporeos spiritus ab igne corporeo pati. Nam quāuis anima nobilior sit illo igne, quatenus corpus est tñ ipse potentior in quantum instrumentum diuinę iustitię. Sol.1.ar.

¶ Ad secundum uero respondetur, quod Philosophi loquuntur de actione quę ad patientis corruptionē pergit. Hæc enim materiam communem agentis & patientis requirit: diuersa tamen est qua anima patitur ab igne. So.2.ar.

¶ Ad tertium denique superius responsum est. Et concessum, quod passio animę a corpore recipitur ad modum ipsius animæ sine receptione caloris: est enim nihil aliud quam tentio & tristitia. Sol.3.ar

ARTICVLVS III.

Vtrùm damnatorum corpora absq; ullo uitio inorruptibilia, sed tamen possibilia resurgent?

POST animarū meditationem damnatorū quæritur de eorum corporib. utrùm sine nullo vitio incorrupti bilia, sed tamen passibilia resurgent. Et arguitur a parte negatiua. Illud quod in pœnam peccati inflictū est, auferri, nisi remisso peccato non debet: omnes autem corporū deformitates in pœnam peccati inductæ sunt: quoniā uel originalis culpę uel actualis effectus sunt damnati uero moriuntur in peccatis suis ergo & corpora cum suis defectibus resurget. Partis negatiuæ ar. 1.

¶ Secundò arguitur, q̄ non erunt incorruptibilia. 2.Arg.

ptibilia. Omne enim compositũ ex contrariis est corruptibile, nisi dote impassibilitatis seruetur: corpora autem damnatorũ erunt ex contrariis composita, omnibusq; gloriæ dotibus destituta: ergo erũt corruptibilia. ¶ Tertio arguitur, quòd non erunt passibilia. Omnis enim passio, vt in Topicis ait Philosophus aliquid aufert à substantia passi; omne autem finitũ ut primo Physicorum habetur, per ablationem fi uti tandem cõsumitur: ergo si essent passibilia, essent & corruptibilia.

3. Arg.

Pars affirmatiua.

¶ In contrarium est, quod 1. ad Corinth. 15. ait Paul. Mortui resurgent incorrupti. Vbi glossa ait, quod resurgẽt omnes sine diminutione membrorum, etiã peccatores. Qui tamen nõ immutabũtur per gloriam impassibilitatis: & nihilominus, vt Apoca. 9. legit quærent mortem & nõ inuenient. ¶ Ad quęstionem trib. cõclusionibus respondet. De defectib. nanque corporũ distinctione. 44. plura diximus: & ideo in hunc locũ pauca reseruauimus.

Decis. art.

Atqui Augustinus in Enchiridio capitul. 92. decidere quæstionem recusauit, vtrũ damnati resurgent cum defectib. corporum, quos in hoc seculo habuerant. Durandus verò distinctio 44. quæstione. 2. ait quod resurgent cum illis vitiis cũ quibus orti uel defuncti fuerint, scilicet si mutili nati fuerũt, aut postea sunt mutilati. Quĩ resuscitatio corporum per modum retributionis est futura: dãnati verò nulla sunt fœlicitatis retributione digni. Item facienda est per gratiam Christi: & tamen damnati non sunt eius gratiæ capaces: imò omnia eis ad miseriæ cumulum cessura sunt: ergo cum suis defectibus resurgent.

2. Cõcl.

¶ Contra hanc autem opinionem statuitur prima conclusio, quam eadem distinctione D. Thom. affirmat. Corpora damnatorum absque vllo vitio naturæ resurgent. Sunt enim huiusmodi vitia in triplici differentia. Quidam siquidem nascuntur trunci aut etiam monstra, vt cæci, muti, aut aliis membris orbi, aut gibbosi, aut pygmei, &c. Alii sunt defectus, qui illis viuentibus casu aliquo ceciderũt vt membrorum amputationes. Sed alii sunt ex distemperamento humorum venientes: vt lepra, morbi, &c. Et absq; omnibus istis resurgent. Primò quia mortuorum resuscitatio duplici virtute Christi facienda est: scilicet, sanantis naturam, & largiẽtis gratiam. Adam enim duplicem mortem incurrit: nempe, animæ & corporis: & vtramq; nobis Christus restituit. In restituenda autem corporali morte nullam habuit peccati rationem. Et ideo tãquam naturæ autor illam integre reparabit, q̃ integram assumpsit: & in hoc etiã damnatos sibi configurabit. Qua idcirco ratione corpora damnatorũ resuscitabit incorruptibilia & in legitima ætate. Eadẽque perinde ratione absq; vllo vitio: nam hoc totum exigit perfecta restaurario naturæ. Illa verò quæ ad remissionem culpæ, quæ fit per gratiam, consequũtur, solis est prædestinatis donaturus.

¶ Adiecimus autem loco citatio rationẽ egregiam quæ est Sancti Thomæ. Enimuero nisi culpa obstaret, vniuersi absque vllo vitio resurgerent: & ideo si corpora modò damnatorum vitiosa deberent resurgere, hoc esset in pœnam culpæ. Pœnam uero æquus iudex culpæ debet admetiri: sunt autem inter miseros damnatos, qui minoribus delictis irretiti peiores corporum deformitates habuere, grauioresq; infirmitates fuerunt perpessi. Absonum ergo ab æquitate esset, ut cum illis omnibus resurgeret: tunc enim resurgentium supplicia non commissis culpis in hac uita, sed toleratis pœnis responderent.

¶ Præterea neque rationi est consonum, vt qui monstrifica corpora habuerunt sic resurgant. Denique consequens fieret, vt deberent cum omnibus febribus, morbis, lepris, & doloribus resurgere, quibus fuerant uiuentes subiecti, qd' re uera non est vero simile. Accedit ad confirmationem conclusionis uerbum Paul. 1. ad Corinth. 15. Mortui, scilicet omnes, resurgẽt incorrupti, id est, in corporibus nec mutilatis nec vitiosis, sed integris & perpetuis.

¶ Ad argumentum ergo Durandi iam respondimus, quod licet resuscitatio corporum sit propter retributionem facienda, tamẽ eorum vitia esse non debent retributio culpæ, imo ꝑpterea integrã resurgent, vt integra patientur. Quare integritas illa non ad eorum fœlicitatem, sed potiùs infœlicitatẽ, ceu incorruptibilitas per

tinebit. Neq; erit effectus gratię gratiū facientes, sed gratis datæ toti naturæ. Resurgent aūt cum illis defectib. qui ex principiis naturæ oriuntur. Resurgent inquā grauia, ponderosa, passibilia, tardè mobilia &c.

So. 1. ar. ¶ Ad primū igitur argumentū respondetur, qđ ærumnæ & miseriæ huius seculi ex originali culpa contractę, & quęcunq; aliæ ob actualia peccata adhibitę, omnes sunt temporales cum ipsa vita trāseuntes: & ideo quanuis culpæ nō sint à Deo remissæ, non debent illæ manere, sed aliæ secundum forum futuræ uitæ, q̄ sint perpetuæ.

Obiect. ¶ Quod si arguas iustis nihil deerit quod ad eorum fœlicitatem p̄tineat, ergo nec damnatis quidpiam quod eorum miseriam possit augere: integritas autem corporum & vitiositatis ablatio quoddam erit miseriæ leuamen. Respondetur non esse parem rationem. Bonum enim potest esse integrum & perfectū: & ideo iustis quicquid ad eorū perfectionē cōfert, accumulabitur: malum autem nequit esse per omnes defectus omnino purum: alioqui (ut ait Philo. 4. Ethi.) se ipsū perimeret & ideo damnatis aliqua boni naturalis consistentia fiet reliqua.

2. Cōcl. ¶ Secunda conclusio. Corpora damnatorum resurgent incorruptibilia. Cōclusio est de fide, ut art. 1. dicebamus. Quoniam sicut beati (ut Matth. 25. legitur) mittędi sunt cum suis corporibus in uitā æternā, ita & damnati in ignem ęternum. Rō ergo conclusionis est partim naturalis partim supranaturalis. Naturalis quidem cessatio motus cælestis: non quod cessatio illa sit naturalis: nam (ut dist. 48. q. 2. art. 2. mōstrauimus) naturaliter cessare nō possunt, quare supranaturaliter quiescēt, sed quod cessante illo motu, naturali cōsecutione generationes & corruptiones rerū cessabunt, ut eod. art. contra quosdam disputando confirmabamus. Sed tamen p̄ter illam causam erit & alia supranaturalis, nempe perfecta animæ informatio, p̄ quā corpori dabit esse incorruptibile, vt D. Tho. 4. lib. contra gentes ca. 89. asserit. Similiter. n. malis, ut bonis, hoc anima tribuet. Quanuis in damnatis (ut supra diximus) non habeat rationem dotis incorruptibilitas: quia illud nō deriuat ex beatitudine & fœlicitate animæ: sed est effectus iustitiæ distributiuę, vt ultimo malo rum sit perpetua. In statu enim naturę integræ qualitates cōtrariæ humani corporis per Dei gratiam tenerētur, ne possent corpus corrumpere: sed in inferno per illam id fiet perfectam animationem.

¶ Dubium autem est vtrùm aliquod specimen dotis subtilitatis habebunt ad penetrandum per uiscera terræ, quando cadēt in infernum. Respondetur nihil dānatos per modum dotis habituros. Quare tunc terra ipsa aperietur, vt miseros deglutiat nisi Deus per aliud miraculum illū effecerit transitum. Agilitate autem opus nō habebunt, tum quod suo pondere cadēt, tum quod dæmonū impetu rapientur. De subtilitate.

¶ Tertia conclusio. Corpora damnatorum non erunt per materialem motum, sed tantum per animalem sensationē & quodammodo spiritualē passibilia. Prior pars eadē probatur ratione, qua præcedens conclusio. Causa enim tam corruptibilitatis quam impassibilitatis potissima est iustitia dei, per supplicia perpetua inimicos suos æquissima vltione cruciantis. Vtitur tamen ad id causis secundis: tū extrinseca: nempe, cessatione cœlestis motus, tū etiam intrinseca ipsius corporis. Igitur corpora illa eisdem causis quibus sunt incorruptibilia per materialem motum & receptionem alterātis qualitatis. Cessante inquam motu cęli & anima per perfectam informationem corpori dominante, corpus, ut est incorruptibile, ita impassibile. Nam receptio caloris, aut frigoris, & cuiuslibet id genꝰ qualitatis corporis corruptionē molitur, alteriusq; subinde generationis: ergo corpora quę non sunt corruptibilia, nō sunt illo modo passibilia. 3. Cōcl.

¶ Secūdo id ipsum probatˀ. Si corpora illa eiusmodi materiales qualitates cō trarias realiter susciperent, intēderentur, & remitterentur, & ideo quādo corpora calefieri inciperent, dolorem non sentirent. & si, ut multi opinantur transirent ad niuium frigora, illo temperamento se crearentur: & tamen pœna illæ, nec sunt intensibiles nec remissibiles. Ratio. 2

¶ Tertiò. Supplicium illud non ad corruptionem, sed ad afflictionem institutū est, potest autem ignis ille virtute diuina absque vllius materialis accidentis impressione per sensus homines torquere: ergo sic viu veutes. Ratio. 3

¶ Secun-

Probatio secũdæ partis. ¶Secunda conclusionis pars explanatur. In hac mortali uita specierum sensibiliũ aliquæ producũtur sine materia & motu spiritualiter, ut uisibiles, & aliæ cum motu, ut audibiles, atq; aliæ cum materialibus alterationibus: ut tãgibiles in corporib. aũt incorruptibilib producentur omnes, sicuti uisibiles, sine impressione materialis qualitatis, ut de corporib. beatorum supra definitum est: similiter ergo atrox ille ac teterrimus ignis miseros in corporib cruciabit, ut Caietanus in allegato sermone probe ait. Ingeret inquam persensoria organa tactus species sensibiles caloris usq; ad uenas, medullas, & iuncturas, ac deniq; usque ad uiscera, ubi uehementior fiat doloris sensus, sine aliqua materialis caloris impressione. Tametsi id non secundum æqualem conatum & furorem, sed quantum cuiusque culpa commeruit. Et ideo corpora illa nõ erunt passibilia passione materiali corruptiua, sed animali sensitiua.

Sol. 2. argum. ¶Secundum igitur argumentum iam solutum est. Contrariæ enim qualitates in mixto nequeũt illud, nisi per motum cęli corrumpere, & tunc ille cessabit, quod Philosophi ignorarunt. Præterquam, ꝙ anima (ut dictum est) in corpus dominabitur, dans illi esse perpetuum.

De morte. ¶Quod si redarguas. Mors est miseriarũ summa: quia uita est omnium naturaliũ bonorum fundamentum: dãnati sunt in summa miseria, ergo mors non est illis subtrahenda Rñdetur ad maiorẽ, quòd quanuis simpliciter loquendo, esse, sit naturalium bonorum summum, ac subinde mors sit summum malorum: per accidens mors & non esse appetibile. Vñ Philosophus nono Ethic. licèt esse constituat maximè delectabile, quia illud omnia appetunt: exponit se tamen, quòd nõ loquatur de uita mala, & corrupta & mœroribus plena. Ob idq; ne mori damnatis potiùs esset solatium, & ideo ad pœnarũ cumulum ei accedit, quòd mori nõ possunt: si mors accipiatur pro fine: nam si accipiatur pro sensu doloris, quo morientes torquentur, perpetuò moriuntur.

Nolite timere eos &c. ¶Vnde Christus Matth. decimo (quod meditatè, ut alibi diximus contemplandum est.) Nolite, inquit, timere eos qui occidũt corpus, animam autem nõ possunt occidere. Nam si possent corpus semper torquendo nunquàm occidere, multo essent plus extimescẽdi. Si tyrãnus inquam dum hominẽ excruciare adornat, posset illi uitã seruare, ut ut semper ferreis vnguibus carperet, exenteraret, dilaniaret, assaret, & iterum atque iterum in tormenta deuocaret, ille uehemẽtissimè timendus esset, sed tamẽ quia quo dirius torquere incipit, citius mors quem torquet è suis manibus eripit, minùs timendus est. In inferno ergo hoc est omnium horribilius, quòd nec mors valet pœnis finem imponere.

¶Ad tertium respondetur, quòd Philosophus loquitur de passione per quam patiens mutatur à sua naturali dispositione: illa enim tandem illud consumit. Sed tamen in corporibus damnatorum locũ hæc passio non habebit. Sol. 3. argum.

¶Quocirca ignis ille non agit actione vniuoca uolendo assimilare sibi passum, hoc est corpus in ignem conuertere, sed est actio æquiuoca. Quemadmodum enim sol in ista inferiora non intendit producere soles, sed alia mixta: ita ille ignis nõ intendit corpus in ignem resoluere, sed doloribus cruciare.

¶Quod si redarguas. Dolor solet tandem animalia necare. Conceditur, sed tamen id accidit, quia à sensibili passione mutatur corpus materiali motu eius temperamentũ dissoluente, quod illic nõ accidit. Dolor non interficit.

¶Augustinus lib. uigesimoprimo de ciuitate Dei. aduersus huius rei incredulos nonnulla ex natura rerum accersit exempla. Aethna enim Siciliæ mons semper ardet, sed nunquam consumitur: & Salamãdra in ignibus uiuit, & uermes quidã in aqua dum bullit: qui foris extracti illico moriuntur. Sed hæc sic sunt exempla, ut tamen non omnino sint similia. Ignis.n. Aethnæ sulphurę, quod cõtinenter gignitur, perpetuò nutritur, & Salamãdra nõ potest in igne perpetuò uiuere, quia animal est corruptibile. Vnde Galenus lib. de simplici medicina. Nullum, inquit, corpus est, quod ab igne non consumatur, quanuis in paruo tempore ab illo non lædatur. Præterea Salamandra non dolet in igne, imò recreatur, ueluti in aqua piscis. Sed argumentum est. Vt qui animali uirtutem dedit, qua in igne uiueret Exẽpla.

neque ab illo læderetur, nec dolorem sen tiret, potuit & ignem & corpora facere, quæ ab illo semper cruciarentur: absumerentur verò nunquam.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm damnati sola pœna ignis puniantur.

Voniam de igne solùm hactenus dictum est, quæritur vtrùm alijs præterea pœnarum modis damnati plectantur. Apparet enim nõ alijs 1. Arg. plecti: quandoquidem Matth 25. de solo æterno igne habeatur mentio.

2. Arg. ¶Secundò arguitur. Vermis qui illos dicitur torquere, videtur fore corporalis, iuxta illud Iudith. 16. Dabit ignẽ & vermes in carnes eorum. Et ecclesiast. 7. Vindicta carnis impij ignis & vermis. Et tamen non apparet quomodo possit corporeus illic vermis viuere.

3. Arg. ¶Tertiò fletus & stridor dentium, cuius mentio Lucæ. 13 habetur, non videtur quomodo illic fieri possit. Quoniam lachrymæ per corporis resolutionem exprimuntur quæ illic locum non habent.

4. Arg. ¶Quartò & tenebræ exteriores, quæ Mat. 22. memorãtur, nequeunt satis intelligi corporales. Ait quippe lib. 9 Moraliũ Grego. super illud Iob. 10 Et sempiternus terror inhabitat. Quanuis illic ignis ad cõsolationem non luceat, tamen vt magis torqueat, ad aliquid lucet: nã sequaces, quos secum traxerunt de mũdo reprobi, flamma illustrante visuri sunt. ¶In contrariũ est illud Psal. Ignis sulphur & spiritus procellarũ pars calicis eorũ. Et Iob. 13. Transibunt ab aquis niuiu ad calorẽ nimium.

Nihil in inferno lętum. ¶In hunc articulum cuncta sunt conferẽda quæ ad damnatorum tormenta cõgeruntur. Est enim in primis animaduertẽdum nihil calamitosis illis accidere posse, quod, quanuis suapte gñe sit delectabile, eos valeat delectare. Sed omnia erunt eis potiùs tristitia & mœrore plena. Atq; eorum pœnę in duo genera diuiduntur, quæ sunt pęna damni & pœna sensus. Patientur autem resumptis corporib. secũdùm omnes potẽtias, nempe, secundùm intellectum, voluntatem, irascibilem, cõcupiscibilem, deniq; secundũ oẽs sensus. Hæc aũt eo ordine, quo beatitudinis bona in beatis sunt, põt in ipsis considerari.

¶Ad quæstionem ergo quinque cõclusionibus respõdetur. Prima. Quemadmodũ 1. Cõcl. in beatis primũ omnium bonorũ, quinetiam omnia continens, est visio intellectus, qua Deum habent præsentẽ, ita & primum malorum in damnatis est pęna damni, nempe carentia eiusdem visionis, & diuinæ præsentiæ: hoc enim malorum pœnæ summum est. Quia proxima essentialisque pœna est quæ culpæ debetur: nimirum quam inimici Dei eã offendendo merẽtur, nempe exilium à regno cœlesti, quemadmodum iustis, ceu Dei filijs debetur eius hæreditas. Et queadmodum supra de visione diximus, quòd illa ex qua Dei amor & gaudium subsequitur, absque alio bono sufficeret ad beandum hominem, ita & hæc carẽtia satis esset ad summam miseriam ad quam & odiũ eiusdem Dei, & summus mœror consequuntur, quanuis alia mereamur tormenta. Etenim quo pacto, qui Deũ possidet cuncta bona possidet, ita qui Deo caret, omni bono priuatur, quod summa miseria est. Vnde Chrysostomus super Matthæũ Homil. 23. Duæ pœnæ sunt, ignis gehennæ, & casus gloriæ. Nouimus autẽ quia multi solam gehennam abhorrent: ego autẽ casum illius glorię multo amariorem gehenna esse aio. Tolerabilis est gehẽna, & ille ignis, sed si decem mille gehennas ponas nihil tale est quàm ab illa beata vita excidere. Hæc ille. Profectò animus contemplari abhorret quid sit Deo carere, ab ipsoque odio haberi, eumq; vicissim odisse, idque in perpetuum absque vlla spe in eius gratiam redeundi. Quæri autem hic Vtrum pena dã nt sit æqualis. solet vtrùm pœna hæc damni sit in omnibus æqualis, cuius cõsueta responsio est affirmatiua. Quoniã priuatio nec magis (vt aiunt) recipit nec minus, & carere Deo priuatio est, sicut orbari visu. At verò quanuis priuatio in se quãdo pura est, Carentia maior & minor. maior minorve esse nequeat, vt summæ tenebræ & summa cæcitas, tñ in ratione causæ augeri põt, vt magis minusve torqueat. Crediderim ergo cum Abulensi super Matth. uigesimoquinto, quæstione 640. quòd eos q. ob grauiora crimina in maiori sunt inimicitia Dei, relegatio illa

la ab eius regno, ac perinde Dei ipsius carentia acriùs torqueat. Vehementiùs etenim indignãtur, qui à maiori hoste in exilium mittuntur, patriaque & suis bonis expoliantur, quàm qui ab hoste, qui non est eis tam inimicus, priuationẽ illam patiuntur. Quare carentia ipsa diuini conspectus quę est carentia omnium bonorũ quatenus peioris causæ effectus est, & causa maioris tormenti: potest esse maior in vno ac perinde in alio minor.

¶ Pœna autem sensus est quęcunque sensibilis læsio & quæcunque tristitia, & afflictio uoluntatis. quæ ex apprehensione rei nocuæ, vel intellectuali, vel sensuali proficiscitur. Quapropter, & in aĩa separata est etiam sine corporeo sensu pœna sensus.

2. Cõcl. ¶ Secunda conclusio. Quemadmodum in beatis ex visione Dei subsequitur confirmatissimus ipsius amor, quem iustus habuit in uia, vnde summa colligiẽ delectatio: ita secunda damnatorum pęna est obstinatum odium quod habẽt Dei, quo velut hostem cum perpetuo prosequuntur. Atqui hæc pœna in ratione mali peior est quàm carentia diuinę visionis: nam est pęna simul & culpa. Quare summam bonitatem odisse aliquid supra priuationẽ addit, quæ est summo bono carere.

Secũda damnatorum pœna.

¶ Affectus nanque uoluntatis ex apprehẽsione obiecti variatur. Deus aũt bifariam apprehendi potest. Vno modo in se sicuti est: quemadmodum à beatis cognoscitur. Et iõ cùm sit fons totius bonitatis nemini potest sic apprehensus non placere. Sed aliter apprehẽditur in suis effectib. quemadmodum apprehenditur à beatis in effectu iustitiæ: nempe, quia delegati à regno perpetuis cruciatibus ex illo torquentur. Atq; isto pacto obstinatissimo cum odio habenti. Quòd si arguas. Illi sunt effectus iustitiæ: iustitia verò nequit rationem ullam mali uoluntati offerre: ergo nequit illa ratione Deus odio haberi. Respondetur quòd iustitia in se ipsa uisa non habet nisi rationem boni: ob idque beati de hoc etiã Deum diligũt, quod in reprobos animaduertit. Sed tamen damnati, quia non apprehendunt illam, nisi in suo effectu, non cognoscunt eam sub ratione boni, sed sub ratione cruciãtis, quod eis est malum: nõ solùm qua ratione cruciantur, sed quia à suo hoste plectuntur.

Ratio conclu.

Obiect.

¶ At sciscitaris nunquid illud odium sit maius quàm habuerint in via. Respondetur, non esse maius, id est intensius: quia vbi ceciderit lignum, illic erit: hoc est in statu & affectu apud Deum quo homo decedit perpetuo manebit: sed tamen erit peius propter obstinationis statum, atque adeò acriùs cruciãs. Quemadmodũ amor in beatis non erit maior quàm in uia, sed tamen perfectior, quia cõfirmatior & maiori gaudio afficiens: propter præsentiam rei amatæ. ¶ Hinc fit odium illud nec crescere nec minui. Quare uerbum Psal. Superbia eorum qui te oderunt ascẽdit semper, aut intelligitùr in hac vita: aut si extẽdatur ad damnatos, tunc, ascendit, idẽ est, quod stat semper in alto: quod eius ingenium est. ¶ Tertia conclusio. Neq; odium illud, nec vllum damnatorum opus demeritorium est vllius nouæ pœnę essentialis. 3. Cõcl. De damnatis enim atq; beatis duo distinguũtur tempora scilicet ante & post diem iudicij. Atqui quòd post diem illum nullum sit, aut in beatis meritum, aut in damnatis futurum demeritum, vna nimis omnium confessio est. Quoniam meritum & demeritum ad aliquod subsequens nouũ præmium, aut supplicium refertur: quod tamẽ post diem illam neutiquam esse potest: quippe quæ omnium sit bonorũ malorumq; consummatio, perpetuo duratura. Quare tunc & bona beatorum uoluntas non meritum, sed præmium erit: & dãnatorum mala nõ demeritum, sed supplicium Et hoc erit eis consummatio malorum, sicut & beatis cõsummatio bonorũ quod extra statũ sint merẽdi, aut dimerẽdi, quãuis forte diuersa. Illic. n. duę ciuitates (ut ait Aug.) Dei & dæmonis consummabũtur. ¶ Et eadẽ rõne rñdet si quis hoc modo arguat. Peruersus appetitus qui ex uoluntate arbitrij processit, ẽt si factus sit necessarius, nõ excusatur quin sit demeritorius, vt patet de ebrio, q̃ sua se culpa uino immersit, quem tertio Ethico. ait Philos. duplici pœna plectendum, si in ebrietate peccet: odium autem damnatorum processit ex voluntate in hac uita: ergo non excusat à demerito. Respondetur, nũquam, non ideo malum damnatorum uoluntatem à demerito excusari, quòd libertatem amisit: sed quia ad summũ malorum puenit, & extra viã facta est. Qua-

Ratio conclusionis.

re totū demeritū illius est quod in termino huius uitæ fuit cōsummatum. ¶ Ante diē uerò iudicij possumus aliqđ meritum & demeritū in beatis atq; dānatis cōfiteri potissimùm in angelis bonis, quib nostra custodia demandata est, quiq; & nobis inuigilant, vt nos à malis eripiāt & in bonis ꝓmoueāt, de qua sedula vigilātia gaudiū accidentale in die iudicij eis augebitur, dū frugē cōspexerint, quam Deo conquisiuerunt. Idem erit de fœlicib animabus, quæ suis nos orationib & patrocinio iuuāt. Et similia rōne dæmones possunt mō demereri, qui hoīes seducere & suis laqueis irretire procurant, quærentes quos deuorēt. Quare serpenti qui Euam decepit, accessio fiet accidentalis mœroris in die iudicij, cū viderit quanta inde fuerint damna subsecuta. ¶ Ecce ergo duas easdēq; potissimas damnatorum pœnas quarum prior intellectus est, nempe carentia diuinæ uisionis posterior verò odiū Dei in voluntate. Quarum vtraque per se cruciat Illa. s. propter expoliationem regni: & hæc propter irā. ¶ Quòd si arguas. Carentia non torquet nisi propter apetitum rei, cuius est priuatio: damnati aūt nō cupiunt videre Deū: quippe quem, vt hostem odisse non cessant: ergo propter illā carentiam nō cruciantur. Rñdetur ꝙ licèt visionem dei ex eius amore nō appetant, tn̄ quia cognoscunt bonū esse & voluptatis causa propter amorem sui ipsorum dolent, quod ab illis abdicati sint voluptatibus Odium verò cruciat per iram, quam gignit: nempè, cupiditatem vindictæ de Deo: nam quia nequeunt de ipso ulcisci & uindictam capere, frementes discruciantur. ¶ Tertiam pœnam tertia mentis potentia patiuntur: nempe eorum memoria, quæ in hac uita gesserunt, seu bona, seu mala. Memoria inquam bonorum virtutis eos affligit: eo quod perseuerātia non eos perduxit ad præmium, sed illo frustrari sunt. Præterea memoria eorum quæ in hac uita possederunt caduca bona, qualia sunt facultates, ampla nomina & honoris tituli, miseros pudore suffundit: vt pote ꝙ qui in tanto fuerint pretio habiti, ad tantam fuerint ignominiam detecti Et super hæc omnia criminum suorū scelerumq; memoria conscientias eorum exurit & corrodit. ¶ Sed arguat q̄s forsan sic contra. Memoria peccatorum cruciare non potest, nisi propter pœnitentiā: damnatos verò suorū criminum pęnitere non potest: nam, vt ait Bernar. in canticis Damnatus semper vult iniquitatem, quā fecit. ¶ De hoc ergo statuitur quarta conclusio. Damnati pęnitentiā, quanuis nō fructuosam, sterilem tamen & cruciantē habent. Erratorum. n. pœnitere bifariam accidet, scilicet per se, & per accidens: per se quidē quando quis peccatum, tāquàm dei offensam detestatur: per accidens verò, quando nō ipsum, sed eius abominatur effectū: nepe, suppliciū. Priori ergo modo pœnitentiam in dānatis locū nō habet: qm̄ in mala voluntate, qua hinc demigrarūt, perpetua obstinatione perdurant. Atq; hoc modo ait Bernar. Iniquitatē semper velle. Et Damas. ait hoc esse hominib mortē, quod angelis casum: q. a sicut angeli per casum, ita & homines per mortem obstinantur. Posteriori verò modo pœnitentiam agūt perpetuam: iuxta illud sapient. 5. Intra se pœnitentiam agentes. Et 9. Ethico. ait Philosoph. quòd pęnitudine replentur praui: prauitatis enim voluptas transiens tristitiam ingenerat, conscientiam vulnerans. ¶ Quinta cōclusio. Pęnitentia hæc damnatorum est vermis, eorū conscientiā perpetuò remordēs & corrodens. De quo Esaię 66. Vermis eorū nō morietur, & ignis nō extinguetur. Quod Christus Marc. 9. etiā astruxit. De hoc n. verme dubium antiquitus fuit, esset ne pusillum animal, carnē vt tinea, terebrans Propterea quod apud Iudit, & in Ecclesiastico. Vermis carnis nominatur. Nihilominus non sunt credendi corporales vermes in damnatorū esse corporibus: nā post diem iudicij cessante motu cæli nulla erit vita superstes animaliū, præterquàm hominum. Præterea vermes ex corporis corruptione scaturiunt: corpora verò dānatorū non erunt corruptibilia. Accedit quod modo tn animab. non sunt animati vermes: ergo nō est cur post creentur. Remorsus ergo conscientiæ: qui ex peccatorum putredine fit reliquus, vermis nomine cēsetur. Vnde Aug. 2. de ciui. c. 21. In pęnis, inquit, malorū & inextinguibilis ignis, & viuacissimus vermis ab alijs aliter atq; aliter est expositus. Alij quippe de vtruque ad corpus: alij vtrumq; animā retulerūt: alij propriè ad corpus ignē: vermen verò tropicè ad animam: quod credibilius

Margin notes: Ante diē iudicij. — 3. pęna. — De damnatorū pęnitentia. — 4. Cōcl. — 5. Cōcl. de uermi. — Remorsus conscientiæ

bilius esse uidetur. Quòd si obijcias post modum lib. 21. cap. 9. dixisse vtrunque ad corpus pertinere: quia & ignis & uermis pœna inquit, carnis erit. Respondetur id dixisse, nō quòd vermis ille sit animal sed quod per cruciatum animæ in cōscientia corpus etiā maceratur. ¶ Post tormenta, quibus per tres mētis potentias damnati premuntur, quartò ēt torquentur per potentiā irascibilem. Primū quidē metu futurorum: qm̄ quę patiuntur supplicia perpetua esse noscunt. Deinde & rabida iracūdia qua in deum exardēt. Vellent.n. eum si possent, de cælo deturbare: quod q̄a impossibile uiderit, dirè torquentur. Et eadē tra dæmones ad impugnandos hoīes cōcitantur, quos diuino imperio subducant.

4. Pęna.

¶ Præterea quintò & concupiscentia, suapte natura voluptatis auida, igne maximè læditur. Sed præterea singuli sensuū suas patiuntur cruces Tactus inquam truci doloris sensu incendium ignis patitur. ¶ Circa hoc autem dubitatur utrum nō solum pœnas ignis uerum & contrarias frigoris experiantur. Et dubitandi ratio nulla est præter autoritatem illam Iob c. 24. Ad nimium calorem transeat ab aquis niuium. Illo enim duntaxat loco mouentur, quia arbitrati sunt, uicissitudine illic caloris & frigoris torqueri miseros ¶ At uerò profectò hoc nec facilè creditu est, nec assertu necessarium, saltem quod sit frigus niuiū vt contraria opinio inde colligit, aut frigus aquæ quod quidē ante nos super 25. capito Matthæi asseruit Abul. quæst. 558. Et primum argumentum est, quòd cum Christus diuersis locis Euangelij vniuersa inferni tormenta recēsuerit, nempe ignē, fletum, stridorem dētium, & tenebras, de frigore nullibi meminit Imò vero Zacha. 9. Vbi de inferno extat vaticinium sic legitur. Tu autem in sanguine testamenti tui eduxisti vinctos de lacu, in quo non erat aqua: Quasi diceret, sed purus ignis. Quin vero Luc. 16. vbi epulo ille guttulam aquę deposcebat, qua linguā refrigeraret, documētū præbuit, merū ignē absq; vllo frigore illic ardere. ¶ Mox ex rōne loci arguitur. Ignis & niues eodē loco esse nō possunt: si vero loco distent, non est intellectu facilè quomodo, aut quibus interpollatis tēporibus transmittantur dānati ab vno in alterum locum, aut quomodo ignis niuib.

5. Pęna. Sensuū cruciatus. Vtrū sint illic niuiū frigora.

2. Ratio

subintrantibus loco cedat, aut frigori in quacunque sit materia, siue aqua sit, siue alia quacunque. ¶ Præterea si verum est, quod supra probabilissimum existimabamus, nempe, quod damnati non sunt loco semoti, sed ueluti in aceruo cōgesti, nō est possibile loca omnes mutare: nec apparet quomodo deuexare eos per uices valeant aqua & ignis.

3. Ratio

¶ Sed potissimum argumentum est, quod Christus in ignem æternū illos missurus est: ignis autem æternus est, qui iugiter & perpetuo absque vlla interpellatione torquet: calor vero & frigus non possunt simul torquere, etiam si per spirituales species id faciant, quoniam sensatio caloris & sensatio frigoris mutuo se expellunt, nulla ergo erit illic frigoris afflictio.

Potissima rō.

¶ Iam vero tandem arguitur. Si uicissitudo illa illic locum haberet, maximè ad augendam doloris vehementiam, sed illa satis est magna per solum ignem, & augeri potest quantum æquitas iustitiæ poposcerit, ergo officium frigoris superuacaneū est, atque adeo illic ei non datur locus.

Alia rō.

¶ Igitur ad autoritatem Iob respondetur, nō intelligi de vicissitudine quæ sit in inferno. Imo profectò, vt meam ignorantiā sub aliorum censura cōfitear, miror qūo ex illo loco talis fuerit collecta sententia. Obiurgat em̄ illic Iob adulterum, dicens. Oculus adulteri obseruat caliginem, & inter eius qualitates ait. Leuis est su p faciē aquæ, & maledicēs ei subdit. Maledicta sit pars eius in terra. Ad nimium calorē transeat ab aq̄s niuium, & vsq; ad inferos peccatum illius. Vbi Grego. nihil de alternatione īferni meminit, sed iniquitatē adulteri frigiditatis nomine intellexit, à qua solet ad calorē superbiæ conscendere. Aut si hoc magis placet turpes huius seculi voluptates, quia refrigeria existimantur, & veluti nix liquefiunt, niuium frigori cōparauit, à quibus imprecatur adultero, vt ad nimium inferni calorem trāseat, quia vix solent concubinati ad cor redire, & iō explicatius subdit. Et vsque ad inferos peccatum illius Nō ergo intellexit, quod postea futurus esset à calore ignis ad frigus niuium regressus, sed quod esset à niuib. huius seculi ad calorē inferni perpetuus ingressus. Quibus uero libuerit opinionem communem sustinere frigora niuium

Interpretatio loci apud Iob.

uium non debent tam ad literam intelligere, quia ridiculum esset, illic niues comminisci: sed quia terra ipsa, præsertim in centro frigidissima est. Super esset eis tamen tunc labor explicandi quõ, aut per vices alternentur frigus & calor, aut simul sentiri ualeant. ¶ Quinta cõclusio. In damnatis erit fletus & stridor dentiũ, vt patet Lucæ. 13 Et Mat. 8. & 13. & 25. In fletu nanque duo est cõsiderare, s. & fumi ascendentis ad celebrum resolutionem in lachrymas. Et prẹterea perturbationem commotionemq; capitis & oculorum, qui sanguinolenti monstrantur. Lachrymarum aũt resolutio illic locum non habet quia corpora erunt incorruptibilia: & tamen si resoluerentur in lachrymas tandem consumerentur. Et tamen secũda pars fletus in capite & oculis conturbatis. Ille autem effectus est ingentissimi doloris quẽ patiũtur ab igne, ac perinde considerationis tã multarum calamitatum, quibus se uidẽt perstringi. Etenim quod lachrymę illę fiãt ex sulphuris fumo, uana opinio est: quoniam fumus non exhalatur nisi ex resolutione materiæ quæ igne consumitur. At uerò illic nec sulphur nec materia alia in fumum resoluitur. ¶ Stridorem autẽ dentium in miseris corporibus assumptis per motum etiã realem cõcedere nulla ratio uetat. Nam stridor solùm dẽtium motum & strepitũ significat, qui absq; ulla corruptione fieri potest. Qui aiunt illic esse frigus dicũt quasi gelatos dentibus stridere. Sed certè (vt dictũ est) nescio quõ igneus dolor id permittat. Stridor ergo ille potest esse uolũtarius & necessarius. Volũtarius quidem potest oriri ex iracundiæ rabie, qua aduersus Deum & suam familiam infremunt: uel ob illam seram pẹnitentiam delictorum, quæ illos illuc coniecit, & ex bonorum memoria quæ amiserũt. Necessarius uerò dentium stridor, ex rigore potest doloris nasci quem patiũtur ab igne.

5. Cõcl.

De auditu. ¶ Reliquis præterea sensibus suos cruciatus iniquo animo perferunt. Nempe auditus luctuosos illos clamores & miserorũ lamenta, quibus sibi maledicunt, & aduersu diuinam iustitiam reclamant.

Odoratus. ¶ Odoratu uerò pessimo odore sulphuris, quem absq; eius resolutione per spirituales species (ut supra expositum est) emittere potest cruciantur. Imò quemadmodum beatorum corpora odore flagrare diximus: ita & misera, fœtorem expirare credendum est.

Gustus. ¶ Et quemadmodum de saporis dulcedine diximus in beatis: ita conijcitur damnatorum gustum corrupto humore, vel intrinseco, uel extrinseco infectum iri.

Visus. ¶ Sed & uisus qui omnium est præstantissimus, tenebris obducetur: nã etsi ignis in sua substantia res sit luminosa, tamẽ ratione materiæ esse potest tenebrosus. Id autem illic primùm ratione sulphuris accidet. & præterea ratione loci, ubi aer inclusus non habet iustam raritatem.

Tenebræ. ¶ At uerò neque omnimode sunt tenebrę quales essent in cento terrę, sit nullius illic ignis arderet. Sed conijcit esse lumẽ quoddam ambiguũ quo possint se miseri mutuò conspectare: idq; ad maiorem tristitiã cùm suas calamitates inuicem conspiciãt: nam & solatio destituti sunt quod esse solet miseris dum accidit socios habere pœnarum, ut articu. sequenti dicturi sumus. Torquentur verò præsertim dum eos intuentur quos vel criminũ complices habuerunt, vel sua contagione contaminarunt. Tunc enim maiori suffunduntur pudore. Coniectari ergo de illa tenebrosa luce possumus, aut sub lucidis tenebris, ad modum illarum, quas somniantes in semiuigilia patiuntur, dum videre sibi videt tur, malignè tamen illos cum quibus colloquuntur. Vnde Gregorius quanuis sup illud Euãgelicum, Mitte eum in tenebras exteriores, dixisset quòd si ignis ille lucẽ haberet, nequaquam in tenebras exteriores mitti dicerentur, tamen loco citato libro Moralium, vt explicaret verbum illud sempiternus horror inhabitat, adiecit q quanuis ignis ille ad consolationem non luceat, tamen, vt magis torqueat lucet.

Tenebræ exteriores. ¶ Cur autem dicantur tenebræ exteriores, Abulensis super capitulum. 25. Matthæi quęstione. 557. ait allusionem esse ad ergastula, quæ erant Hierosolymis. Erat enim, inquit, vnum internum in carcere, quod plusculum habebat lucis: sed aliud foris subdito extra carcerem multo maioris horroris plenum: ad cuius similitudinem Christus appellauit infernum tenebras exteriores. Sed hæc tamen interpretatio non habet ita multum autoritatis. Et ideo vel dicuntur tenebræ exteriores

riores respectu internæ gloriæ, quę est intra cœlum, vbi summa lux fulget, vel respectu internarum tenebrarũ, quę sunt in anima. Quemadmodum super Psalmum. 6 interpretatur Augustinus, dicẽs, quòd in hac vita peccatores tenebras interiores, hoc est, mentis cæcitatem patiũtur per absentiam diuinæ gratiæ, quę est lux animę, sed tamen quandiu hic viuũt, luce solis externa, quantum ad corpora fruũtur. In inferno autem externas quoque corporum tenebras patientur: quas per internas delictorũ meruerũt.

Sol. 1. argumen. ¶Ad primũ igitur argumentũ respõdetur in sententia contra dãnatos lata ob id dũtaxat mentionẽ ignis haberi, quòd reliquę omnes pœnæ in ipso virtualiter continentur.

De illis q. sunt in purgatorio ¶Sed arguitur contra. Igni eodem quo torquentur damnati (vt supra dictũ est) purgantur electi: isti autem non ferũtur nisi merum ignem pati, ergo nec damnati alia patiuntur tormenta. Negatur consequentia, quoniam cùm ignis ille non agat ex mera natura ignis, sed diuina virtute, & iustis in purgatorio nõn infligat pœna præcipuè ad affligendum per modũ vltionis, sed ad purgandum, non plectuntur nisi sola pœna ignis, qui ad id muneris idoneus est.

Sol. 2 argumen. ¶Ad secundũ de verme iã responsum est, nomen vermis per metaphoram dici de remorsu conscientiæ.

¶Et pariter dilutum est tertium argumẽtũm, vbi explicatum est, qualis illic sit fletus & stridor dentium. Et similiter quartũ, vbi conditionem exposuimus illarum tenebrarum, quæ dicuntur exteriores.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm damnati, aut bona intellectus notitia, aut bona voluntate vti valeant.

Ost hæc quæ dicta sunt operæpretium est explorare, vtrùm damnati, vel bona intellectus notitia, vel bona voluntate vti valeant.

Partis negatiuæ argum. 1. Et arguitur à parte negatiua. Scientiarũ contemplationi annexa est delectatio: damnati lætari non possunt, ergo nec scientijs, aut cognitionibus vti, quas in hoc seculo habuerunt.

¶Secundò. Si possent intellectus contemplatione vti, possent nonnunquã de Deo cogitare, quandoquidem eum odio habere nequeunt, de quo non cogitant: cogitatio autem Dei non potest non esse læti fica: ergo non possunt de illo cogitare. 2. Arg.

¶Tertiò arguitur, de voluntate, quod nõ omnis sit in eis mala. Ait quippe Dionysius capite. 4. De diui. nomi. quòd dæmones bonum & optimum concupiscunt, scilicet esse, viuere, & intelligere: homines autem non sunt peioris conditionis quàm dæmones; ergo ipsi possunt rectè bona illa velle atque adeò bonam voluntatem habere. 3. Arg.

¶Quartò. Beati possunt velle, vt illi qui in hoc seculo superstites sunt, ab illa damnatione liberentur, vt de Epulone diuite Lucæ. 16. legit. Qui optabat fratres suos admoneri, ne in illum locum tormentorum venirent: illa aũt est bona voluntas, ergo bonam possunt habere volũtatem. 4. Arg.

¶Quintò. Damnati recta ratione possunt velle potiùs non esse, quàm in illis miserijs perpetuò esse. Iuxta illud Ecclesiast. 41. O mors quam bonum est iudicium tuum homini indigenti, ergo possunt aliquid bene velle. 5. Arg.

¶In contrarium autem est, quòd recordari rerum possunt quarum scientiam in hac vita conquisiuerunt: iuxta illud Luc. 16. Recordare quia recepisti bona &c. Obstinata tamen voluntas in malum; qualis est in damnatis, nequit vnquam esse bona. Pars affirmatiua.

1. Cõcl. ¶Ad quæstionem quinque conclusionibus respondetur. Prima. Damnati vtunt eorum memoria & cognitione quæ in hac vita cognouerunt. Hæc enim conclusio articulo præcedenti monstrata est; quoniam naturales potentiæ integræ in illis erunt, atque adeo præteritorum memoria. Illa tamen cognitio nullatenus eis erit læta, sed mœroris causa: nam de peccatis sterilem pœnitentiam agent, & de bonis quæ fecerunt dolorem concipiẽt, quòd eorum fructu fuerint frustrati. Et quas habuerunt sciẽtias acquisitas naturalium rerum, quamuis ex obiecto earũ contemplatio sit iucũda, tamen eos ideo contristabit, quòd illas scientias ad perfectionem non perduxerunt.

¶Apparet aũt contra hoc argum. duplex. Primũ, quod in hac vita experimur, corpus, dum Obiectio.

dum nimium affligitur, contemplationē cohibere. Pręterea diuturnum tẽpus obliuionis causam existere: cùm ergo damnati tum vehementissimæ afflictioni subdãtur, tum etiam & tempori diuturno, videntur scientiarum non posse recordari. Respondetur autem quòd in hac vita, eo quod anima corpori corruptibili coniungitur corruptione eius & afflictione à suis actionibus præpeditur: dãnatis verò corpus nõ erit corruptibile, & ideo corporis afflictio non obstabit animæ in illis actionibus quæ eius tristitiam & mœrorem augent. Tempus aũt non est obliuionis causa per se, sed rõne cęlestis motus, cuius est mensura: illic aũt motus ille cessabit.

2. Cõcl. ¶Secunda conclusio. Dãnati de Deo nonnunquã in suis affectib. cogitabunt. Dupliciter. n. Deũ contẽplamur, vno mõ secundum se, id est, secundũ id quod ei est propriũ, nempe quatenus est totius bonitatis fons & principiũ: atque hæc contẽplatio lætifica est, quã ideo perditi illi nõ habent. Considerant tñ ipsum secundo mõ, videlicet in suis affectibus, quatenus uindex malorũ est, quod illis est odij & afflictionis causa. Et qui Christiani fuere cõsiderabunt trinitatis atque humanitatis Christi mysteria: nam & dęmones credũt & contremiscunt. Sed hæc ẽt contẽplatio dolorem eis & remorsum cõscientię augebit: eò ꝙ fides eos ob suã culpam ad visionem non euexit. ¶Et per hæc duo priora argumenta soluta restant. Tertia cõclu-

3. Cõcl. sio. Neutiquam damnatorũ deliberata voluntas esse potest bona, id est, bonum elicere auctum & laudabilẽ. Duplex enim est voluntas, scilicet naturalis & deliberata. Naturalis voluntas, vt dist. præcedenti diximus, est inclinatio & pondus naturæ ante actum elicitum, quę quidem inclinatio non est effectus ipsius creaturę, sed est à Deo tãquam ab autore naturæ impressa. Quocirca cũ in damnatis naturalia maneant integra, illa etiã permaneat inclinatio bona ad esse & viuere: quin verò ad beatitudinem, vt supra dictũ est: volũtas autem deliberata actus elicitus à voluntate praua cognitione. Atque hæc nullatenus in damnatis esse potest bona. Et ratio est quòd omnem deliberatum actũ ex illa obstinatione in malum, & obdurato odio in Deum eliciunt, tanquã auersi ab

vltimo fine in quem omnis voluntas formaliter vel virtualiter, vt sit bona referẽ. Quapropter etsi velle possint aliquid qđ ratione obiecti est bonum, non tamẽ illud bene volunt, sed peruerse referendo in malum finẽ. ¶Vnde ad tertiũ argu. respondetur, quòd Diony. loquitur de concupiscentia, quæ est naturalis inclinatio ad esse & viuere & intelligere. Sed tamen eandem inclinationem per libertatẽ corrumpũt in actu quem peruerse eliciunt. Sol. 4. argumen.

¶Et per hoc etiam respondebitur si quis redarguat. Damnati nequeunt malũ sub rõne mali velle, vt ait Dion. & Aristo. q̃ ratio mali non est obiectum voluntatis: ergo volunt illud sub ratione boni, saltẽ apparentis: volũtas autem quæ refert in bonum sub rõne boni videtur esse bona. Rñdetur inquam non satis esse appetentiam boni, ut uoluntas sit bona, quando ob eius malitiam, id quod est malũ, apparet ei bonum. ¶Sed arguitur pręterea: plurimi damnatorum habitus uirtutum politicarũ in hac vita cõpararũt, quos credibile est in illis animab. perseuerare: ergo poterunt illic habere actus inde ellicitos, qui sint boni. Rñdetur, ꝙ habitus infusi in damnatis non permanent, neq; uerò fides mortua, ut pote quæ est donũ Dei. De acquisitis autem politicis uirtutibus res est ambigua. Dicere enim possumus, ꝙ cum animam ad uitam politicã perficiant, & illa uita illic non permaneat, fit ut neque illę uirtutes persistant. At uerò quanuis persistere ibi aliquandiu crederentur, erunt tñ otiosæ: qm̃ propter obstinatam iniquitatẽ, nequibunt in vsum exire. Aliud argum. habitus dãnatorum.

¶Quarta conclusio. Damnati nequeunt suis propinquis & necessarijs, quos in hac uita reliquerunt, bonum aliquod optare: atque adeò nec tãquam eorum bonum, salutem eorũ cupere, ne dãnentur. Et ratio est, ꝙ ueluti beati in charitate Dei, ac subinde omnium proximorum firmati sunt, ita & damnati, quoniã in odio Dei sunt obstinati, similiter circa omnes tam existentes in hac uita quam mortali, quàm defunctos, siue beatos siue damnatos indurato odio affecti sunt. 4. Cõcl.

¶Ad quartum igitur argumẽtum de illo epulone primo modo responderi potest, quòd fortasse Christus uerbo illius miseri cõtendentis suos admonere fratres, ne Solu. 4. de epulone.

in illum locum irent, nihil aliud significare voluit, quàm truces acerbissimosque cruciatus inferni. Secundò respondetur, quod illo verbo significatur inclinatio naturalis, quam vnusquisque erga suos habet: quæ suapte natura tanquam diuinitus naturæ impressa, bona est. Sed tamen actus elicitus epulonis, quia nullatenus fuit in Deum relatus, uitiosus fuit. Sed tertio respondere solet, quod quanuis damnati nemini optare possint, vel precari salutem, plus tamen illam alienis quam suis inuident, & illa ratione epulo admonendos curabat fratres suos. ¶Sed rogas nunquid saltim erga illos quos inique in hac vita dilexerunt amicitiam illam seruabunt per quam illis possunt bene precari. Respondetur secundum Aristotelem 9. Ethicorū eiusmodi amicitias super bono inhonesto conciliatas facilè rescindi.

Interrogatio.

¶Hoc tamen supremum est hic argumentum, quod damnati non sunt existimādi suorum suppliciorum crementū capere. Quò autem plures habuerint suæ damnationis socios, eo plus augebitur illis accidentale supplicium: ergo nō concupiscūt plures illuc detrudere. Respondetur, quod quanuis sciant ex numeri augmento dānatorū accumulandam sibi tristitiam, adeò tamen sunt odio subiecti, ut illā malint pœnam, quàm nostram salutem: præsertim dæmones. Vnde illa glossa Esaiæ. 14. super illo uerbo, Omnes principes terræ surrexerunt de soliis suis, quæ ait solatiū esse malorū socios habere pœnarū non est perinde, ut de hac uita, de inferno intelligenda. Illic enim dicitur solatiū quia sic explent sua mala desideria, quib. in nos sunt affecti. Nihilominus nulla per hoc fit eis tristitiæ remissio, imò augetur ueluti in angelis gaudium super uno peccatore pœnitentiam agentem.

¶De ultimo autem argumento: nempe, vtrū melius esset dānatis non esse quam in illis tormētis esse, disputari solet. imò sunt qui contendant, nullatenus posse illis esse optabilius annihilari, quam illic esse perpetuò. Quoniam nihil nisi sub ratione boni, saltim apparentis, potest concupisci, in eo autem quod est simpliciter non esse, nulla potest apparere ratio boni: ergo illud non potest rectè concupisci, imò nec nolitū esse. Probatur minor, quoniam non esse est malorū maximum atque adeò neque habet ullum apparētis bonitatis fundamentū. Accedit autoritas Augustini libro. 3. de libe. cap. 7. & 8. dicentis. Considera quantum bonum est esse, quod & beati & miseri uolūt: maius enim est esse & esse miserū, quam omnino non esse. Imò in eius confirmationē sic ibi arguit. Prælectio (id est vnum alteri præponere) supponit electionem, nempe, quod vtrunque sit elegibile, sed, non esse, non est eligibile, quia cùm nihil sit, non habet vel apparentiam boni

¶His tamen non obstantibus adhibetur quinta conclusio. Nō esse melius est, quā in perpetua miseria esse. Atque adeò recta ratione, si ex parte obiecti perpendatur, est appetibile. Esse quippe bifariam consideratur. Vno modo per se absolutè: & sic non est eligibile: quia nec ullam habet rationē boni nec in illo apparere potest: quoniam est mera priuatio: imò merum nihil. Alio uerò modo potest considerari tanquam remedium, per quòd homo a miseria eripiatur, & sic, non esse accipit illam rationem boni, nempe carere illa miseria. Nam (vt 5. Physicoru, ait Philosophus) carere malo, quoddam bonum est. Et sic potest etiam recta ratione optari. Cōcl. 5.

¶Est tamen notandū discrimen inter nō esse simpliciter per annihilationē, & non esse in hac seculari uita per mortē. Enim uerò nō esse, hoc est mori, licet nemo possit rectè sic uelle, ut ipse sibi mortem consciscat & se interimat, potest tamen sub conditione illud uelle fieri a Deo, si ei uidebitur expedire. Quemadmodum dicebat Paulus Cupio dissolui & esse cum Christo. Neque uero illa solum causa: nempe fruendi Deo mors optabilis esse, uerùm tanquam medium, ut homo a miseria huius uitæ liberetur: videlicet a periculis peccandi, dum maxima homini impendunt. Imò & ab aliis ingruētibus malis, & incommodis quæ hominem vehementer perturbant: qualia sunt morb. acerbus, grandis infamia & honoris iactura, iuxta illud citatum Ecclesiastici. 14. O mors quam bonum est iudicium tuū indigenti Quanuis sic istorum causa licet quandoque mortem sub cōditione, si Deo placuerit, optare, ut tamen frequentius timēdum sit, ne uel ex desperatione, uel

Non esse simpliciter.

ue! ex pusillanimitate ejusmodi desideriũ procedat. quod tunc esset inquũ. Qui tamen illa prædicta ratione recta mortem desiderant, non cupiunt simpliciter nõ esse, sed in aliam traduci uitã ab eiusmodi calamitatib. liberam. Conclusio uerò nostra nõn solum hoc asserit, uerum quòd dãnatis optabile recta ratione sit in nihilum redigi aut natos nõ fuisse quam in illis perpetuò tormẽtis absque ulla liberationis spe uiuere Nam profectò adeò illa sunt urgentia & horrenda, ut liberari ab illis, etiam per annihilationẽ eligibile sit. Et quicunq; hoc secum perpẽdat, ita sentiet. Et confirmatur loco illo Apoca. 9. In diebus illis desiderabũt homines mori, & fugiet mors ab eis. Et Matt. 26. De proditore Iuda bonũ erat ei si natus non fuisset homo ille. Ecquis enim, quauis euangelium hoc non diceret, non potius eligeret nõ fuisse natum, quam sic fuisse mortuum? Et Hiero. super illud Ieremiæ. 20. Maledicta dies in qua natus sum. Melius, inquit, est non esse, quàm male esse.

Sol. arg. ¶ Vnde ad argumentum proximè factum respondetur, solum probare, quod, nõ esse, quatenus est essendi priuatio, nõ est eligibile: sed quatenus est miseriç liberatio Sicut pharmacum non est per se uolitũ, sed quia causat sanitatem. Atq; id ipsum docet loco citatio Aug. Nempe, qđ esse, adeo per se bonum est, ut etiam miseri illud cupiant. Loquitur tamen de miseria huius uitæ, quæ nõ solet esse tanta, quin homines malint eam pati, quàm nõ esse, & præcipuè arguit contra eos, qui se enecant. Sed illud esse, quod tanti facit Aug. vt ab omnibus appetatur, non est intelligendum de esse malo & corruptio (vt 9. Ethi. ait Phil.) sed de bene esse & bona uita.

So. 5 ar. ¶ Ac per hoc solutum restat quintũ argumentum principale. Cõcedimus enim rectè posse damnatos uelle non esse, sed tamen illa uolitio uitiosa est, propter obstinatam adhęsionem ad vltimum finem, in quem esset, saltim in uirtute referenda.

ARTICVLVS. VI.

Vtrum & damnati beatorum gloriam uideant, & beati ipsorum miseriam.

TAndem quæritur de mutua inter se beatorum damnatorumq; notitia. Vtrum. s. se mutuò uideant. Et arguitur a parte affirmatiua. Multò maiori interuallo distant a damnatis beati, quam ea quæ apud nos aguntur, sed damnati nec nos nec nostra uidẽt ergo neq; uident beatorum gloriam. Mediam propositionem affirmat Grego. 12. Mora sup illud Iob. Siue fuerint nobiles filii eius, &c. Dicens, quod sicut ii qui adhuc viui sunt, mortuorum animę quo loco habeantur ignorant, ita mortui, q. carnaliter uixerunt, vitam in carne positorũ qualiter post eos disponatur, ignorant. 1. Arg.

¶ Secũdo arguitur, quod nec beati uideãt damnatorũ miseriam: simili argumento. Maiori distantia damnati a beatis absũt, quam nos viatores, sed beati non omnia quæ apud nos geruntur uident: ergo nec quæ patiuntur damnati. Mediam ꝓpositionem affirmat glossa super illud Isaiæ. 43 Abraham nesciuit uos, dicens. Nesciũt mortui, etiam sancti, quid faciant viui, etiam eorum filii. Arg. 2.

¶ In contrarium autem de damnatis adducitur illud de epulone, qui vidit Lazarum in sinu Abrahæ. Et de beatis Esaiæ vltimo. Egredientur & uidebunt cadauera eorũ, qui pręuaricati sunt in me. Vbi ait glossa, quod egrediẽtur beati ad videndum damnatos intelligentia vel visione manifesta. In contrar.

Decisio arti. ¶ Ad quæstionem tribus conclusionibus respondetur. At de primo membro vtrũ damnati beatorum gloriam uideant: aliquid certum est, atq; alia sunt sub iudice. Ex sacra enim scriptura constat, quod dãnati nonnũquam videbunt beatos. Habetur enim Sapient. 5. Quod stabunt iusti in magna constantia aduersus eos q. se angustiauerint: illi autem nequam vidẽtes turbabuntur timore horribili, & mirabũtur in subitatione insperatæ salutis. Item fides catholica est, quod in die iudicii (vt habetur Mat. 25.) Cũ venerit filius hominis, congregabuntur ante eũ omnes gentes. Et tunc damnati Christum atq; beatos uidebunt: iuxta illud Ioan. 19. Videbunt in quem transfixerunt Et in illa die satis uerificabitur illud citatum Sapient. 5. Atque illud uicissim psalmi. Lætabitur iustus cum viderit uindictam peccatorũ. At vero, qđ obtrusi in inferno inde visu

ri

ri sunt existentes in cælo, nullibi in sacra sciptura affirmat. Et in primis nūc animę nō pñt corporeis oculis illos uidere: quia oculos non habent. Qđ autē per mentis intelligentiā beatas animas uideāt, nulla est repugnantia, q̄a animæ separatæ pñt alias animas separatas sicut & angelos intueri. Veruntamē cū sint finitæ limitatęque potētiæ, profectò naturaliter nō pñt a tanta distantia mentis aciem ꝓtendere. Imò quāuis fęlices illas animas cernerēt, nequirent earum gloriam videre: quippe quæ supernaturalis est. Et ideo nemo illā nouit nisi qui possidet, iuxta illud Apoca. 2. Vincenti dabo manna absconditum, & nomen nouū: quod nemo scit nisi, qui accipit. Et Paulus, Oculus non uidit, nec auris audiuit, quæ præparasti diligentibus te. Sunt aūt qui dicāt, Deū damnatis sanctoru gloriam reuelare, ut acrius contorqueant, ꝙ illam amiserint. Sed profectò, quod aliqua supernaturalis reuelatio fiat damnatis, nescio an sit absq; maiori ꝓbabilitate asserendū. Aug. ergo quē Magist. sentent. dist. pręsenti citat, fuit q̄ huic opinioni ansam obtulit. Affirmans. n. damnatorū animas in tenebris esse exterioribus, nihil uidentes eorū q̄ in gloria sunt beatorū, opponit de illo diuite Luc. 16. Qui eleuans oculos uidit Abraham & in sinu eius Lazarū. Et respōdet, illud ante iudiciū factū legit. Sed post iudicium, inquit, in profundiorib. tenebris eruntim pij, ubi nullam Dei lucem uidebunt. Cui subscribēs Gre. Hom 40 super Luc. Infideles, inquit, in imo positi ante diem iudicii fideles super se in requie attendunt, quorū gaudia post cōtemplari nō poterunt. ¶Ob autoritatē ergo horū sanctorū patru solet affirmari conclusio quā hic nos sub hoc tenore statuimus primā. Damnati, si seclusa reuelatione loquamur quanuis de inferno intuitiuè non uideant sanctorū gloriā, imò fortè nec sanctos ipsos singulariter: eatenus tamen eoru fęlicitatē uidere censenē, ut in genere & in cōfuso intelligāt esse maximā: qđ ad eorū afflictionē & intimum dolorē satis est. Priorem partē satis credimus probasse. Quia nec naturaliter illud uidendo attingere pñt, nec reuelatione digni sunt, neq; ad eorum tormentu est necessaria. ¶Secunda uerò pars ꝓbatur: quia dęmones & Christiani bene norunt, licet non intuitiuè. q̄ta sit illa gloria. Et qui in lumine naturali obierunt, uidentes illuc ubi ipsi tenentur non occludi nisi illos qui corruptis moribus Deū offenderūt ex magnitudine tormentorum quę sciunt sibi tanquā in exilio à regno cœlesti exclusis, per iustitiam Deo distributiuam infligi, intelligūt quāta gloriæ claritate, & gaudiorū magnitudine, & bonorum amplitudine eos remuneret, qui eius regno & præsentia potiūtur. Imò quāuis non aliud intelligerent, quam Deo esse præsentes, satis esset ad reliqua coniicienda. ¶Illud autem de epulone diuite non usque adeò mouet ad ꝓbādum quo beatos uideant. Primum qđ parabolam nō est necesse ad literam in omnibus esse ueram. Secundò quod Abrahā tunc & Lazarus nondum tunc erant beati sed existebāt in limbo, ubi poterant ab epulone uideri. Quare non subsequit, ut possint eos uidere qui sunt in cęlo. Ac demum poterat illud per singulare priuilegium contingere. Discrimē autem quod Aug. ponit inter ante & post diem iudicii, ꝓfectò uix intelligitur, nisi diuina ad mittatur in damnatis reuelatio Nā tenebræ non erunt tunc spiritualis cæcitatis maiores in inferno. Idemq; ignis erit q̄uis auctus per accessionem ignis conflagrationis. Quare si modò non impedit, quin damnatorum animæ beatas uideāt nescio quomodo impediat me postea beatos uideant. Nisi dicamus (q̄a aliter Au. & Gre. defendi non uidentur) quod post diem iudicii solum in damnatis durabit memoria eiusdē diei in qua uniuersā beatorū gloriam uidebunt, quæ quidem memoria sufficiet ad eorum tormentū. Sed quia ante illu d em necesse est, ut etiā cōtemplatione illius gloriæ torqueantur, nunc habent animæ miserę aliquā illius gloriæ reuelationē, quæ deinde, tanquā nō necessaria cessabit. ¶Quod si arguas: Id quod sanctis in hac uita tanquā singulare priuilegiū conceditur nō est affirmādū cōcedi dānatis: Paulo uero, ut 2. ad Cori. 12 legitur tāquàm admirabile priuilegiū indultum est, ut arcana uerba audiret q̄ nō licebat homini loqui: ergo hoc nō est de dānatis credendū. Respondetur latissimum esse discrimē. Quoniam Paulus ad illam gloriam raptus est, ut spes eius per petuo

Marginal notes: Augus. — De epulone. — Aug. & Gre. exponuntur.

petuò possidēdi roboraretur. imò ut illo priuilegio tanquam initio futuri pręmij donaretur. Damnatis uerò reuelat, vt anrius crucientur. ¶ Ad primum igitur arg. respondetur, quod quãquam nos minus a beatis quam damnati distemus: non tamen ad eorū cruciatum tanti refert scire quæ nos agimus, quam sanctorū gloriã. Vnde super Psal 108. Aug historiam epulonis enarrãs, qui suorū fratrū curã hīc uidebat, ait quod licet damnati curam uiuorum habeant, vt pote quod neq; in locis pœnarū, neq; in requie beatorū vidēt: non tamen consequens est eos scire quæ circa charos suos agunt hic, uel læta, vel tristia. ¶ Secūda cōclusio Beati dãnatorū pœnas vident, quia nihil eis negandū est, quod ad eorum fœlicitatem spectat cōducit aūt eis, vt cruces damnatorū intueantur, tum: ut plus gaudeant inde esse exemptos: tū: vt cumulatiores grãs deo referãt. Possunt aūt illas nō solū in uerbo, uerū & in proprio genere cōspicere. Nō tamē opus est, ut semꝑ sint illas intuentes, sed sufficit, ut quando uoluerint, illo recreentur solatio. Cōclusio ꝓbat ex illo citato. Esaiæ vlt. cu gloss. Egredientur videre, &c. ¶ Ad 3m igitur argumentū respondetur, qđ glossa illa sic intelligitur, ꝙ quantū est ex natura rei, mortui non sciunt ea q̃ apud nos fiunt. Secùs autem beati ratione sui status. Vnde Gregorius 12. li. Mor. super illud Iob. Siue nobiles fuerint filii eius, siue ignobiles, nesciet &c. Qui intus (inquit) habēt Dei charitatē, nullo modo credendum est, quod sit foris aliquid, qđ ignorēt. Scilicet ad suū pertinens statum. ¶ Tertia couclusio. Beati damnatorū miseriam uidentes ad misericordiam nō cōmouentur, imò lætantur. Prior pars ꝓbatur: quoniam misereri quãdam participationem miserię designat, quæ in beatis esse nō potest. Ad cuius planiorē intellectū notandum quod misericordia duo dicit: nimirum passionem: cōpatitur enim ille quem alterius miseret Et hæc in beatis esse nequit: sicut neque in Deo. Sed præterea dicit electionem uoluntatis ad tollēdam alterius miseriam. Et isto modo tã Deus quam beati miserentur nostri, dū hic uiuimus, q a potest nostra miseria subleuari. Illa uero damnatorū minimè. Et ideo aut modo neutro Deus aut beati ipsorum misereri possunt.

Margin notes: Sol. 1. ar — Augus. — Cōcl. 2. — So. 2. ar. — 3. Cōcl.

¶ Secunda uerò par conclusionis sic probatur. Damnatorū supplicia bifariam cōsiderantur Vno modo per se inquantum rationem habent mali, nempe damni. Et isto modo letari de illis est indicium odii. Quare sub hac ratione nō delectant beatos: sed per accidendens ratione adiunctis: uidelicet, quatenus sunt uindicta diuinæ iustitiæ, iuxta illud Psalmi. 57. Lætabitur iustus cū uiderit uindictam. Ad laudem & gloriam omnipotentis Dei, qui nos ad illam perducat lætitiam sempiternam. (margin: 2. pars.)

OPVS ergo, quod Dei, nutu auspicatus sum, eius tãdem ductu absolutū est. Hunc meus mihi præsagit animus laborum futurum meorum postremum. Vitam in chartulis prælegendis, exarandis, interlineandis, reuisendisq; & lambendis penè insumpsi. Exilitatem ingenii mei pauperiemq; ꝑdidi, quare, neque ignorantiam excuso. Fidem autem Domini mei Iesu Christi, testis ipse esto, quanta cum fide, syncetitate & candore seruare, elucidare, protegere, tutari, & pro meo exiguo talento magnificare, ubiq; semperq; curauerim: cuius (ut secundùm insipientiam meã ad Dei laudem loquar) nonnullum in Concilio Tridentino testimoniū perhibui. Igitur qui animum meum Deo meo probatū esse confido, diffidere nō possum, quin si, cubi hallucinatus in aliquod offendiculum impegerim, misericordiam sim consecuturus, quia ignorans feci. Sancta orthodoxaq; eius ecclesia errata mea, etsi oportuerit, me ipsum castigare dignet. Optauerim equidem si quæ dixerim quibus castigatione uel retractatione op' esset, ut cuncta mihi modo memorię occurrerent, quæ meo proprio obelisco confoderem. Collimare namq; & ad iustã normam tã multa exigere quàm esse in meis operibus credo limatu politūq; necessaria, non est possibile. Quæ uero mihi occurrunt, hæc pauca sunt, quæ si prælo sūt iterum mandanda, corrigantur. ¶ Prꝫter illa quæ in Dialecticam & Philosophiam Aristotelis edidi commentaria, minutiorãq; alia, in causa pauperum, & de Iuramento & id genus reliqua, quinq; maiora uolumina in publicū euulgaui: nempe,

pe, in epistola ad Romanos, mox De natura & gratia ad sanctum Concilium Tridentinum tres libros: De ratione tegendi & detegendi secretũ tres itidem: De iustitia & iure decem, atq; opus hoc in Quartũ sententiarũ, in duos Tomos diuisum.

¶Super epistolam ad Romanos capite. 9. in illa percontatione. Vtrũ reprobationis sit ulla in nobis causa, partem tutatus sum affirmatiuam ꝓpter autoritatẽ Augustini ad Sixtum dicẽtis. Quærimus meritum indurationis, & inuenimus. Meritò nãq; peccati uniuersa massa damnata est. Vnde colligitur permissionem, qua Deus Adam primum permisit, ac subinde nos delinquere sinit, non esse per se effectum reprobationis, sed per accidens, per se uero nostræ prauæ uolũtatis, diuinis inspirationib. resistentiũ, iuxta illud Oseæ 13. Perditio tua Israel. At uero quãuis sententia hæc probabilis satis sit, tamen fortasse contraria nonnullis erit ꝓbabilior, nempe, qđ reprobationis nulla sit causa, quemadmodum nulla est prædestinationis, sed quod permissio peccati Adam ac perinde nostrorum sit reprobationis effectus. Quanuis non eodẽ modo quo eius auxilia sunt effectus prædestinationis. Et nescio si calamũ iterum quæstioni admouerem, an mentem mutarẽ, ut in hanc sententiã irem. Veruntamen illa asserta opinio (ut sub ecclesiæ sapientiumq; censura id dixerim) adeo non cẽsẽ errori tribuenda, vt sit Aug. germana, & Diuo Thomæ super eundẽ. 9. ca. Pauli, ac subinde sit aliorum ꝓbabilis opinio.

¶In libro. 9. De iustitia & iure. q. 2. art. 2. illam disputauimus quæstionem insignẽ utrum sacrificium altaris ꝓ pluribus oblatum perinde singulis ad satisfactionem prosit, ac si duntaxat offerretur pro uno. Vbi reliqua pro meo captu uere cõclusisse arbitror, præterquam quod in respõsione cuiusdam celebris argumẽti, quod nomine Syluestri intulimus, non satis rẽ explicuimus. Fuerat nanq; nostra cõclusio, satisfactionem sacrificii, perinde atq; gratiam sacramenti sub certò gradu esse taxatã. Et obiectũ argumentum erat. Quo plures sunt offerentes sacrificiũ, eo id ipsum fit auctius, ergo nullus ꝑ consortiũ aliorum suo defraudatur fructu, alias cõsultius esset illi sacrificio iteresse, cui pauciores assisterent. Cui utiq; argumẽto respõdendũ fuisset, omnes sacrificio assistẽtes idẽ sacrificiũ offerre. Et iõ neminem ꝑꝑ aliarum consortiũ aliqua parte suæ satisfactionis fraudari. Atq; illa ratione ꝗ plurs sunt offerentes, auctius fit sacrificium Et iõ in primo Tomo huius quartĩ d. 13. quæst. 2. artic. 1. eandem repetentes quæstione, hoc & reliqua ad ipsam pertinentia luculentiùs enucleauimus. ¶In relectione de ratione tegendi & detegendi secretum nihil modo animãduerrendum meminimus. ¶Sed lib. 1. c. 15. inter confirmandam sententiam de libero arbitrio quartum adiecimus argumentũ, qđ si in adultorum iustificatione assensione nostra & libero arbitrio non opus esset, nõ redderetĩ causa ꝓxima cur unus conuerteretur, & non alius. Suprema enim & remota causa, prædestinatio quidẽ est. Vñ Aug. Quare hũc trahat, & illũ nõ trahat noli dubitare, si non vis errare. Sed tñ causa ꝑterea reddenda est proxima, per quã destinauerit unũquemlibet in regnũ recipere. Hæc ibi. Ad maiorem tamen explicationem addatur, quæ sit ad iustificationem materialis dispositio. Vbi, causa per quam, non dicit causam ꝑdestinationis, sed dispositio ad primam gratiã iustificationis, q̃ est effectus eius, quæ ideo dispositio est itidem effectus eiusdem prædestinationis. Etenim sicut in paruulis baptismus est causa cur unus saluaĩ, & non baptizari est causa cur nõ saluaĩ, pariter in adulto qui per actum interiorem ante sacramentum conuertitur, cũ Deus paratissimus sit quemcunque cõuertere, præsentissimumq; misericordia ex duobus utrunq; aspiret, cur iste conuertaĩ & non ille reddi nõ potest causa, nisi, quia unus præbet assensum, alter vero minimẽ.

¶Quidam uero hoc taxare uoluerunt, dicentes, quod nimium tribuerim libero arbitrio in iustificationis causa. Et tamẽ salua semper Catholicæ ecclesiæ censura, arbitror necessario sic dicendum Assensus enim liberi arbitrii non est causa præueniens motionem Dei, sed effectus eiusdẽ motionis, idem ꝑuenientis liberum arbitrium. Est enim pulsatio & aspiratio Dei ad corda nostra, similis aeri in fenestram clausam aspiranti. Sed quia non aperit nobis eadem corda ex necessitate, sed nobis

liberè consentiētib. quanuis causa prior efficiens, quæ nos conuertit, sit eius spiratio & motio præueniens, tamen dispositio materialis (quæ hoc modo dici potest causa) est assensio nostra. Sicuti causa efficiens præueniens cur fenestra aperitur est aer intrās, sed causa materialis cur aer intrat, est q a fenestra aperitur. Et est exēplū ad propositū necessarium, ex Philosophia accersitum, q̄ ideo philosophia non deberet in Theologia nihili fieri. Hæc ergo Thologia non asserit assensum nostrum, ut est a libero arbitrio, meritum gratiæ (hic enim fuit Pelagianus error.) Sed ut procedit ab auxilio speciali, est sicut dispositio materialis natura præcedēs primam gratiā, & ut subsequens eandem gratiam est meritū de cōdigno gloriæ. Vn̄ quanuis Deus apud Ezechielem dicat. Auferam ab eis cor lapideum & dabo eis cor carneū, nihilominus Psalmista ait, Hodie si uocem eius audieritis nolite obdurare corda uestra. Primū quia ipse aperit, secundum, quia non nisi nobis cō sentientibus aperit. Et ideo postquā dixit Christus Ioānis. 16. Nemo pōt uenire ad me nisi pater qui me misit, traxerit eum subiunxit. Qui audit & discit, uenit ad me. Quasi in nostra potestate sit trahenti assentire, aut dissentire. Vnde Augu. post quā dixit. Quare hunc trahat, illum non trahat noli dubitare, subiunxit. Si non es tractus, ora ut traharis, insinuans, quod etsi assensus noster non sit causa p̄destinationis, sit tamen aliquo modo materialis causa iustificationis. Et hæc est doctrina Sancti Thomæ. Imo uidet̄ sententia Oseę capit. 13. Perditio tua Israel, ex me tantū auxilium tuū. Vbi docemur causam iustificationis in Deum referri, est enim hic aut ille iustus quia Deus illū iustificauit, sed causa cur homo nō iustificatur, referenda est in ipsum hominem. Ob id enim Iudas non est iustificatus. q a inspirationibus diuinis non assensit, iustificatio enim non est prædestinatio, quæ nullam habet causam, sed eius effectus, quę in nobis habet materialem dispositionem. Eadem ratione causa cur Magdalena fuit ad maiorem gratiam etiam primā cōuersa quam aliui tepidus pœnitens, licet efficiens fuerit motio ipsa diuina, tn̄ dispositio materialis fuit feruentior eius motus auxilio diuino præuentus, qđ riuulus lacrimarū eius testatus est. Hæc aūt subsequēti cap. 16. & libro. 2 c. tertio & 4. & primo tomo huius operis distinctio. 14 quæst. 2. artic. 5. & dist 17. quæst. 2. latius exposita sunt.

¶ Libro. 2 eiusdem operis c. 11. in impressione Veneta illa mihi uisa fuit probabilis sententia in quam citra pertinaciā defendi, quod in lege naturæ homo per cognitionem naturalem, qua Deū esse nosset, & remuneratorem, adhibito auxilio speciali Dei, voluntatem conuertentis potuisset saluari Id tamen postea in impressione Pariensi, ac deinde in Salmantina retractaui, & latius in primo Tomo hui⁹ quarti dist. 1. quæst. 2. ar. 3. sanè necessarium existimans neminem unquā absq; supernaturali reuelatione fidei in gratiā Dei potuisse reconciliari. ¶ In eodem lib. 2 ca. 6 prope finem dixi. Quo quisq; gradu credit, eodem & cōfidit. Dicendum tamen fuisset, & sic est calculis recudendū. Quo quisque gradu credit, fide per charitatem uiua. Sic enim illico cap. 7. illud expressi dicens. Si solùm fidei ingenium spectes (scilicet nisi nostra uolūtate impediatur) quo fuerit ipsa maior, maiorē ingenerat charitatem. Et lib. 3. ca. 13. sic multo explicatius Fiducia, licet a fide incipiat oriri, non tamen firmatur nisi ex charitate & rebus gestis.

¶ In primo Tomo huius quarti dist. 1. q. 1. articu 1. circa finem dixi. Quod sacramenta causa nostræ salutis existat ad necessariam cōfessionem fidei & religionis minimè pertinet sed sub disputatione cadit. Nolui negare est de fide, quod per sacramenta nostra iustificemur, sed qđ modus quo sacramenta sunt causa gratię, scilicet, aut tanquam instrumenta concurrentia in genere causæ efficientis, aut solum tanquam signa, nō est expressum in sacra scriptura. Quare, ut quæstione, 3 articuli. 1. retulimus omnes fere Theologi præter Sanctum Thomam opinati sunt non esse causam, sed solum certa signa. Nihilominus ibidem monstrauimus esse uere causam. Alioqui nō differrent a modo quo circuncisio erat signū gratię. Idq; præsertim ex Concilio Florentino, & Tridentino confirmauimus. Et iō ille noster locus sic est corrigendus. Quod autem sacramenta causæ eiusdem salutis nostræ

existant

existant priuilegium sacramentorū nouæ legis est. Vt duæ lineæ intermediæ deleanē. Eadem dist. quæ. 2. art. 1. circa mediū sic scriptū reliqui. Nobis adeò fuit Christus noster mirifice beneficus, ut sacramēta institueret, per quæ, si modo a nobis digna suscipiantur, non quidem peteremus, sed certo certius cōsequeremur. &c. gratiā. In quibusdam paucis deest, si modo a nobis digne suscipiantur. Additur. Eadē quæst. ar. 3. dixi. Passio Christi fuit causa salutis, tā antiquorum quā nostræ, nō solùm finalis, uerum meritoria & efficiens. Quod plane ait Sanctus Tho 3. par. q. 49. arti. 1. Imo sic necessariū est dicere. Quoniam per passionem redemit uniuersum humanum genus, redemptio autem fit per gratiā, & redimere dicit efficere. Itē q a passio Christi, et præuisa, fuit instrumentum diuinitatis efficientis gratiam. Et iō passio in genere causæ efficientis cōcurrit ad illam, concurrebatq; præuisa. Vnde ad Roma 3. Paulus ait Christū fuisse ꝓpitiatiatorem in sanguine ipsius ꝑ remissionem præcedentiū delictorū. Videtur aūt huic contrariū, quod eadem distinct. posteaquæ. 3. art. 6. dixi, uidelicet, qđ antiquis applicabatur passio ꝑ fidem, & iō non applicabaē nisi in genere causæ finalis per actum internum, & iō sacramenta uetera, non erant eiusdem passionis instrumenta, ut nostra. Nulla tamen est contradictio, quod passio fuerit causa efficiens instrumentalis gratiæ antiquorum, fide autē & sacramentorū non nisi finalis. Et hoc ait Diuus Thomas q. citata in solutione ad primum. Et quæst. 62. art. 6. Et iō qui non erat antiquitus exhibita non concurrebat effectiuè per sacramenta acsi sua essent instrumēta sicut cō currit per nostra sacramenta. Et ideo in prædicto arti 6. consulto ait D. Tho. Illud quod non est in rerū natura non mouet secundum vsum exteriorum rerum. Insinuans quod passio licet non applicaretur per fidem & sacramēta nisi in genere causæ finalis, erat nihilominus causa efficiēs gratiæ. ¶ Eodem ipso artic. 3. in solutione secundi ubi ait S. Thom. quod post peccatum & ante Christum secundum rationē fidei semper unus & idem status perman sit, quia iustificabantur homines per fidē futuri Christi aduentus. Adieci ego. Per unam fidem. Vbi unam non excludit operā subsequētia, s. spem & charitatem, sed significat eandem fuisse fidē Christi semꝑ necessariā, sine qua nulla opera legis sufficiebant ad salutem. Et sic ubi (quod nō memini) dexerim. Per nulla opera ullius legis homines saluari, sed per solā fidem, sola, nō excludit motū spei & charitatis, sed opera naturalia. Hoc enim idiomate locuti sūnt sæpè sancti, ut D. Tho. 1. ad Ti. mot. 1. Ait quippe, In operibus nō est spes iustificationis, sed in sola fide, iuxta uerbū Pauli ad Rom 3. Arbitramur hominē iustificari ex fide & non ex operib. Quare in conci. Floren. uerbū. Sola fides, nō fuit simpliciter condemnatū, sed cum moderamine. Si quis dixerit sola fide impium iustificari, ita ut intelligat nihil aliud requiri, qđ ad iustificationis gratiam consequendā cooperet, & nulla ex parte necesse esse, eū suæ uoluntatis motu præparari, atq; disponi, anathema sit. Sessi. 6. Can. 9. Nunc aūt ꝑ temporum calamitatē uerbū in suspicionē uenit. Et ideo melius est in similib. locis dicere. Per nulla opera legis hominē iustificari nisi per fidē aut per solam uiuam fidem quæ ꝑ charitatem operatur. ¶ Eodem modo corrigēdum uerbū est quod eadem dist. q. 3 arti. 5. circa finem dixi. Virtus Christi simpliciter sicuti & Christus ipse, formaliter copulaē nobis per fidem, quod intellexi ꝑ fidem concurrentē in genere causæ formalis. Iuxta illud Pauli ad Ephe. 3 per fidem habitat Christus in nobis. Sed tamen ad explicandum apostolicum sensum dicendum est. Per uiuam fidē quæ per charitatem operatur. ¶ Quod autē dist 5. arti. 2. Dixi nimirū, quod qui ignorantia inuincibili euangelii (si qui sunt) laborat, sine fide explicita per solam implicitam, quē admodū gratiam, ita gloriā obtinere possunt, solam non excludit spem & charitatem, sed necessitatem explicitæ fidei. ¶ Quasdam præterea annotationes in Ferrum super Ioannem edidi, uirum ꝓfecto alias pium, disertum, & doctum. Sed quia ipse in prima impressione confessus est multa ab hæreticis, quæ sibi catholica uidebātur, collegisse, loca nonnulla, nō mihi tantùm, uerùm aliis doctis & piis uisa sunt, in quib. esset lector admonendus. Solus zelus fidei (coram Deo loquor) ne

scie

scio an secundũ scientiam, me compulit, honore, ut par erat, religiosi uiri seruato & præcipuè religiosissimi eius ordinis, q mihi semper fuit reuerendus. Quidam tamen bonus pater constituit canos meos nescio quibus atris floribus respergere. Ego vero, ut os mihi libentius obtruderē oculos etiam claudere cōstitui, ne apologiam cernerem, idq; non solum, ne meā potius, quam publicā causam defendere iudicarer, verum ne bos longo iā iugo de caluatus cum eleganti uitulo corrixari videret. Si aliqua in ipso sunt (ut fertur) ad notatu digna, illi quibus ex officio incūbit. uiderit, ne quæ semel sata sunt, contentione, ut fieri solet, coalescant. Nam illa quæ in me maledicta concessit, facile cōdono. In multis enim delinquimus omnes, & indigemus gratia Dei. Sed si hanc mihi ueniam religiosus pater dederit, caueat deinceps precor tam amarulenta in quempiam iactare cōuitio. Phrasis enim illa tum religionem denigrat, tum & uim eneruat persuadendi.

¶Rudimenta præterea fidei in breui chartula uulgari idiomate simplicissimoque stylo conscripsi. Hanc apud Cōpostellam prælo cōmissam impostores quidam hæretici commacularunt, calculis nomine meo imprimentes, quod sacratissima Dei para uirgo non esset tanquā adiutrix & aduocata nostra imploranda. Cuius contrarium ego in proxima præcedēti pagina secundum Catholicam fidē admonueram. Sed ille chalcographus, ob aliam id genus imposturam, patibulo fuit suspensus. Si in cuiuspiam manus illa chartula inciderit, meminerit blasphemiam illam falso mihi scriptam.

¶Complura alia manu scripta nomine meo circunferuntur, quæ dū publicitus prælegebam, auditores in suis alueolis excipiebant. Præterea cōmentarios in Matthæum bona ex parte scripsi, nulli tamen istorum operum postremam manum adhibui. Et ideo si postquā me Deus ab hac luce elocauerit quispiam eiusmodi uolumina euulgauerit, protestor non fore mea. Quia nec collimata sunt, nec polita, & multis scaturiunt mendis: multa denique continent examine & censura & castigatione digna.

Finis secundi Tomi. F. D. Soto, in Quartum Librum Sententiarum.

REGISTRVM.

* ** *** A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP QQ RR SS TT VV XX YY ZZ.

AAA BBB CCC.

Omnes sunt quaterniones præter *** qui est Ternio & CCC. qui est semiduernio.

